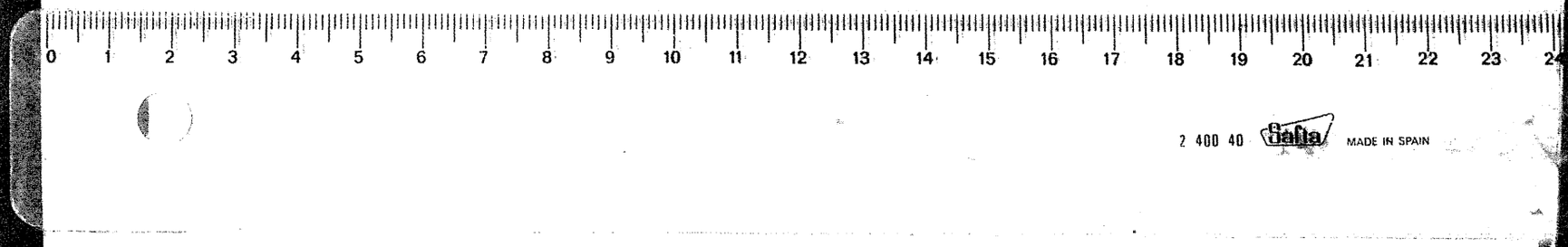
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24
2 400 40
Gafta
MADE IN SPAIN

SVMMÆ

SYLVESTRINÆ,

QVÆ SVMMA SVMMARVM MERITO NVNCVPATVR.

del colleg[io] de Jesus de granada ... el lic[enciad]o ...

PARS PRIMA,

Ab Reuerendo Patre SYLVESTRO *Prierate, absolutissimo Theologo, ex sacra Prædicatorum familia, sacri Palatij magistro dignissimo edita.*

Nunc recens diligentissimè correcta.

Additionibus autem, ex sacro Concilio Trident. & Catechismo, Pij V. Pont. Max. iussu editis, hac in editione in fine appositis.

PETRO VENDRAMÆNO ECCLESIASTICI VENETIARVM *fori Aduocato Authore, locupletata & illustrata.*

Cum Indic[redacted]to, qui vti Summa bipartitus est.

Por comision de los S[res] Inquis[idores] corregi este libro conforme al expurgatorio de 1632. M[aestr]o ... medrano

LVGDVNI,

SVMPTIBVS PETRI LANDRY.

M. D. XCIII.

BIBLIOTECA PUBLICA U. DE GRANADA

BIBLIOPOLA BENEVOLO LECTORI S.

ETSI ab ineunte ætate illud semper persuasum habui, immortali ijs omnibus gratiam deberi, quotquot ad promouendam disciplinæ cuiusuis studia opa aliquid attulerunt: ex omni tamen scriptorum genere nullos prolixius de publicis mortalium commodis pro meritos esse semper iudicaui, quàm qui illustrandis sacrosanctæ Theologiæ mysterijs, aut in dissoluendis Iuris Pontificij nodis, operam non instrenuam nauauerunt. Nam cùm cætera, quotquot sunt, disciplinarum genera ad vitæ duntaxat præsentis subsidia pertineant, aut ornamenta solæ Euangelicæ literæ, quæq; ab ijsdem fontibus manauit, Diuini Iuris notitia, ad immortalis vitæ gaudia viam aperiũt. Quamobrem si Apollinem, Aesculapium, ceterósque Medicinæ principes delubris arísque eo solum nomine dignata sit antiquitas, quòd corporis morbos profligare, vitæq; nutantis limitem paucos in annos proferre posse viderentur: qui demum honores poterunt excogitari diuinis eorum promeritis non inferiores, qui suis nobis sudoribus viam expeditam munierunt, qua discussis animæ noxis, fluxum hoc momentaneúmque vitæ genus, perenni vita commutare sortemq; hanc calamitosissimam, Deorum immortalium fœlicitati possemus exæquare? Porrò cum hac in arena proximis hisce seculis fœlicissima ingenia complura certatim desudarint, nescio tamen an quicquam toto hoc in genere hactenus prodierit, quod cum [illegible] Syluestri Prieratis Summa (ita enim opus suum inscripsit, quod meritò Iuris diuini, Pontificijq; medullam quis appellauerit) iure aut possit conferri. Nam cum plerique omnes, qui antea hoc argumenti genus tractandum susceperunt, parum rectè intellectis, quibus sua fulciebant, sacrarum literarum, sanctorumq; Patrum testimonijs, in infinitos prope modum errorum scopulos impegissent, innumerisq; sententiarum fluctibus huc illuc rapti, profundissimis omnia tenebris inuoluissent: solus hic inuentus est, qui discussa cõtrouersiarum caligine, purum nobis Solem reduxerit, & veluti Cynosura quædam desuper affulgens, certam ostenderit rationem, qua anxiæ mortalium mentes in tam vasto opinionum pelago cursum rectum tenere, optatumq; aliquando portum possent contingere. Quare cũ tanta scriptoris huius vtilitas, quantam modò ostendi, rem humano generi in primis frugiferam facturus videbar si opus igni (quod dici solet) aquaq; necessarium, sed multis mendarum myriadibus obrutum verius, quam cõspurcatum, ad fidem vetustissimorum codicum pristino nitori restituendum curarem, summaq; tum cura, tum industria excusum in lucem emitterem. Qua quidem in re id me apud æquum rerum æstimatorem assecutum confido, vt hîc non tam priuati mei emolumenti, quam publicorum commodorum rationem videar habuisse. Vale.

SANCTIS-

SANCTISSIMO D. LEONI PONTIFICI MAXIMO, FRATER SYLVESTER DE PRIERIO, EX PRÆDICATORUM ORDINE, VITÆ REGULARIS, CONGREGATIONIS LOMBARDIÆ, PERPETUAM FŒLICITATEM.

BEATISSIME Pater æternum viue & fœlix. Titus ille vrbis, atque adeò terrarum orbis deliciæ, vt primùm genitorem ad Romani vsque principatus resciuit prosilisse fastigium, eousque memoratur lætitiæ processisse, vt ea ceu immodica, plusquàm satis erat fibris præcordiisq; distentis, contractis verò è diuerso neruis, quin totus planè dilanguerit parum abfuisse credatur. Atqui multò mihi sanè iucundius, optatius multò nuper euenit: vt ne languidior modò, verùm & exanimis effici possem (quando & præ gaudio emoriuntur nonnulli) cùm te, quem patris loco semper habuerim, non tam moralis, quàm genuina virtus, quam etiam Deus optimus maximusque ad id dignitatis euexit, quæ humanas omnes longè latéque antestet. Et licet mentem nostram immensum penè gaudium titillarit: nil tamen detrimenti ea ratione attulit, quòd fuerit longè ante præuisum. Ea quippe de te conceperam, vt si is honos cuipiam egregiæ virtutis viro vnico pro meritis potissimùm obueniret, cæterùm aliorum nulli, aut non adeò multis. Tale namque de te dudum spe[illegible]en dabas, vt tantæ indipiscendæ dignitatis iam tum faceres fidem. Non enim putabam, vel cæcam fortunam (deos iustos taceo) alium potuisse quam te, aut tui similem ex multis desortiri, qui cunctis morum ornamentis, cunctis virtutum fulgoribus perclarescerès: atque eo sanè maximè quòd cum in prospectum atque sub omnium oculos insignem ob meritorum claritatem assurgeres: tibi tamen (quæ tua est humilitas) delitescebas, subsidebasque. Inde mihi vsu euenire solet, vt quoties in tui memoriam incidisse contigerit (incidimus autem crebrò & honorificè) Archelai Regis haud hercle indignum opus toties in mentem veniat. Is tradente Plutarcho, cum quidam ex familiaribus paulò importunior, atque improbulus aureum quoddam poculum ab se audentiùs postulasset: puerum iussit, alteri, hoc est Euripidi tradere. Quod sanè dum audaculus ille præter modum miraretur: Tu quidem (inquit rex) qui petas dignus es: Euripides autem, qui accipiat, vel non petens. Plerisque enim Pontificij hoc decus optantibus, imò fortè (absit iniuria verbo) expectantibus: Christianæ rei feliciter prospiciens, ad hoc ipsum Christus tuam sanctitatem euocandam censuit: quæ honores ipsos hoc minus ambiebat, quo maximo cuique magis magisque par erat. En iam sibi prorsus placeat, gratuleturque Christiana religio: quòd cum sit nacta Pontificem, qui cum quouis veterum laudatissimo conferendus, id sibi munus nullatenus desumpserit, sed à Deo atque alter Aaron sit electus: quique is sit, in quo seruorum Dei spes sit reposita: quem vani homines ob morum portenta non substannent, ad te enim quisque suspiciat non magis ecclesiæ antistitem, quam etiam specimen totius bene beatéque viuendi normæ, totius pudicitiæ splendorem: tanta quippe ex supremo illo tuæ sanctitatis throno claritas dirutilat, vt spectantium oculos facilè perstringat. Non indulgeo amori meo: non omnium iudicio blandior Pontifex: nota cunctis, & testata loquor: nihil damus auribus tuis: adulationes Græculas odimus semper: vera & solida est gloria tua: quod animus de te sentit, lingua depromit: neque aliter laudauerim, quàm probem: atque vtinam esset is meæ mentis captus, vt pro meritis tuis de te sentirem: vtinam ea dicendi vis, vt exprimere aliquando possem, quod semper sentio. Scio

quæ de te concepi, infinitum ſubſidere infra faſtigia celſitudinis tuæ: ſcias & tu quæcunque loquimur, longè eſſe minora iis, quæ concepimus: tam deeſſe ſcias animo verba, quàm rebus animus deeſt. Et cùm tam multis vnus abundes: vt in quorum egregiis innumeriſque laudibus habeant eloquentiſſimi, vt liberrimè poſſint velut in patentibus campis expatiari, vbi vel totos facundiæ neruos contendant, quid ex omni virtutum conſummatiſſimi hominis aceruo potiſſimum deligam, non occurrit, nam ſi quid tibi ſpeciatim tribuam, videbor non habuiſſe rationem reliquæ multitudinis. Itaque explorata diligenter trutina, nihil magis placet quàm fœlicem appellare te, in quem natura & Deus ſuorum munerum ſinum prorſus effuderunt. Verùm & hoc proſequendum fortioribus concedimus, quando id ſilentio potiùs quàm infirmo ſermone obeundum eſt. Habeat igitur iam Chriſtianus populus non Chriſto tantùm, ſed & dominus Cardinalibus immortales gratias, qui iam nũc proculdubio tam bene ſenſere, quàm qui vnquam optimè, qui ſuum tandem ſplendorem Romanæ Eccleſiæ reddidere, te vno electo in Pontificem, cui non amplius ex pontificatu, quàm pontificatui ex ipſo accedat honeſtamenti: qui ampliſſimè auguſtam purpuram impleat: in quo quicquid ex multa ætate de viris vnquam clariſs. fuit prædicatum, non iam amplius deſideretur, in quo poſtremò omnia veluti ſingula ſumma reperiantur, quæ ab optimo, præſtantiſſimóque Pont. expectanda forent, gratuletur & ſibi purpureus ſenatus, cui ratio iam conſtet collati ſuffragij, quem nunquam iudicij pœniteat. Nec vereatur, ne ſub ſtemmatis pondere anheles, fulgore caliges nimio. Cæterùm, B. P. cùm homo ſis omnibus numeris abſolutiſſimus, tuarum virtutum cumulo non deſunt eruditio ſingularis, miráque morum facilitas, quarum auſpiciis freti bonarum artium vel tyrones, non dubium quin & meriti, iam conari quicquam valeant, rudémque inſcitiam, ac tetram barbariem tuo nomine implorato, è medio tollere, vt ſtudioſus quiſque ab omni prorſus iniuria, atque indignitate vindicetur, de quorum grege cum licet extremus, non tamen nulla fortè ſim ſtimulis actus tuæ benignitatis, qualecunque & ipſe procudi opuſculum, cúmque non vltra poſſet igniculus mei erga te amoris ſupprimi, in lucem libellus prodiit, cum animi noſtri, ſtudiorúmque erga te meorum teſtis, tum etiam lætitiæ conceptæ profeſſor ac propalator te ipſum addit, B. P. non tam certè vt tu ipſo, quàm vt te ipſe donetur. Is ſumma quædam eſt Syluestrina, ſi lubet, nuncupata. Poſteà enim quàm Summæ quæ Piſanella inſcribitur, Antonina primùm, mox Supplementum, ac tandem Angelica & Roſella ſucceſſere, in difficultates tum primùm graues, inextricabiléſque ambages Chriſti ſacerdotes proruerunt, percurrendi videlicet compluſcula volumina, intérque repugnantes ſententias diiudicandi. Quamobrem cum fratrum meorum ſuaſio, & orationum fidentia, eò nos perpulere, quò id opus aggrederetur, in quo omnia quæ hoc doctrinæ genere priſci docuere complecteremur, ad eruditionem, non ad liuorem citatis nominibus compugnantiũ, vt ſelecta veritate, falſitatéque reiecta, animarum ſalus & vberius & ſalubrius curaretur, vnde etiam aliquo modo vel tuo ſacratiſſimo nomini celebritas, vel noſtris temporibus claritas, vel ſtudioſis etiam hominibus vtilitas pariatur: & anxiis, obnubilatíſque mentibus nonnihil fortè luminis oboriatur, ac niſi me dulciſſimus amor ſuſcepti laboris fallit, is eſt libellus hic noſter, qui nec ab eruditis forſitan reſpuatur, ex quo velut è theſauro diuitiæ proferentur, vt magna ex parte ſtudioſæ iuuentutis quædam velut inopia releuetur: ac tum denique puto quiuis intelliget, quàm multis iſta mihi lucubrationibus conſtiterint. Nec autem vendico iſta tibi, dum ſic indico, nec mihi referri ob ea gratiam quæro, ſed abundè relatam putabo, ſi placuerit ex me tibi non dicam res ipſa, ſed animus. Oratam verò B. Tho. velim rara illa ſua benignitate, qua nihil antiquius quàm & hoſtes ipſos amplecti ducis, non aſpernetur obſequentem, verùm rem perexiguam comiter excipiat, cui vel ipſa experientia compertiſſimum eſt, æquè regium & magnificum eſſe & præſtare magna, & parua ſerena fronte ſuſcipere. Quale ſibi diu ſeruari ipſe Chriſtianúſque populus comprecamur. Bene valeat S. P. T.

D E

SYLVESTRINA SVMMA INCIPIT, ID EST, QVARVMLIBET SVMMARVM MORALIVM SVMMA: PER REVERENDVM SACRÆ PAGINÆ *Profeſſorem*, F. SYLVESTRVM DE PRIERIO, *ord. Prædicatorum, congregationis Lombardiæ.*

ARGVMENTVM.

Syluestrinam Summam ceu paruulam omnium frugiferarum arborum Syluam: quippe quæ omniũ moralium Summarum opiniones atque ſententias complectatur: pręcipuè verò Piſanę in primis, ac Antoninæ, & Supplemẽti, demum verò etiam Angelicæ atque Roſellæ: cõpugnantiũ nominibus citatis, & veritate propalata: pro confeſſorũ cùm otio, tum ſolatio, nuper editam in lucem dedi. Qua ex re à Deo gloriam, à bonis gratiam, ab æmulis ſolita præmia præſtolabor.

DE ABBATE.

1 *In Abbatem, niſi expreſsè profeſſus, eligitur nemo, ſed nec nouitius quemlibet in Epiſcopum eligi queat. Ad hæc & Sacerdos amor. xx. eſſe debet, Et num in diſpoſitione cap. cùm in cunctis. de elect. contineatur.*

2 *Abbas abs quo, & vnde eligatur. Cui item monaſterio aut eccleſiæ, & an diuerſis præſici queat.*

3 *Abbas electus abs quo, & qua ratione confirmari & benedici debeat.*

4 *Abbas quibus diebus benedictionẽ accipiat, & ea accepta, quid conſequutus dicatur. Pro benedictione autem Epiſcopus aliquid exigere canonicè nequit.*

5 *Abbas populo benedicere, & ordinis conferre, monachos à peccatis & cenſuris abſoluere, cum monachis de irregularitate & votis diſpenſare, facultatem ſeorſim in cella vna ſolis diuertendi concedere, monachos citra capituli conſilium corrigere, & ob propriam iniuriã manifeſtariã in eoſdem animaduertere poteſt. Et hæc qualiter accipienda ſint.*

6 *Abbas monachũ de peccatis Epiſcopo, ciuſue pœnitentiarijs cõfiteri non prohibet, monachos non expellit, collationi cuiuſpiam prioratus ius habet, ſine capituli ſui conſenſu non præſentat, nõ liberatuã, & exceptioni citra Cap. permiſſu nõ renũtiat, nõ temerè cõuenit, aut cõuenitur, ſed nec monacho alicuius rei plenã & abſolutam diſpoſitionẽ priuata vtilitatis cauſa concedit, quanquam peculij vſum aliqua ratione concedere poſſit.*

7 *Abbas vltra monachos quatenus obligari, velit minimè queat, Et idem populũ habens, aut capellas populum habentes, ſynodum adire obſtringitur. At ſtatuto ſuo, ſicuti nec ex contractu cum monacho ſuo non obligatur.*

8 *Epiſcopo monachum alicui eccleſiæ præficere, volente, ſi reluctatur Abbas, vti monachus neceſſitatem parendi habeat.*

9 *Abbas calices, corporalia, & veſtes an benedicat. Et an tranſitum in aliam religionem concedat. Et num eiectos ac fugitiuos reducere teneatur. Bona item eiecti num ad ipſum pertineãt. Et an ſibi confeſſorẽ eligere: aut ipſe in Epiſcopum eligi. Item num aduerſus Epiſcopum inſtituendi ad animarum curam ius præſcribere, & poſtremò quibus diſpenſare poſſit, remiſſiuè.*

1 ABBAS * debet primò eſſe profeſſus expreſsè: nouitius autẽ eligi non poteſt in Abbatẽ etſi in epiſcopum. extrà, de elect. c. nullus. lib. vj. ¶ Et ſecundò debet eſſe ſacerdos. extrà, de ætate. & quali. c. j. ¶ Et tertiò xxv. ann incœptorum. extrà, de elect. cum in cunctis, vbi hoc tẽpus cuilibet dignitati acquirendæ ſtatuitur: licẽt ſpecialiter mentio de Abbate nõ fiat. ſed q̃ ſub illo cap. comprehendatur Abbas. tenet gloſ. in c. indemnitatib⁹. poſt princ. de elec. li. vj. ¶ *Et
2 quartò electus à monaſterio cui præficiẽdus eſt, & non ab epiſcopo. xxviij. q. ij. Abbatẽ. monaſterium tamen, & monachorũ diſciplina pertinent ad epiſcopum diœceſanũ. xviij. q. ij. hoc tantùm. in gl. quia ad epiſcopum pertinet cura ois diœceſis. ix. q. iij. c. ij. & hoc niſi ſint exẽpti vel priuilegiati: vt in c. cũ perſonæ. de priuile. li. vj. Et de his j. tit. Exẽptus ¶ Et quintò de eodẽ monaſterio aſsũptus, niſi qñ idoneã pſonã nõ haberet, quo caſu eligi poſſit de alio. xviij. q. ij. q̃ ſi. ¶ Et ſextò præfectus tantũ vni monaſterio vel eccleſiæ, habentibus curã animarũ, nec põt præfici diuerſis, niſi vnũ monaſteriũ, vel eccleſia depẽdeat ex alia, vel inuicẽ ſint annexa. extrà, de rel. dom. c. ſi. de preb. cũ ſingula. li. vj. ¶ Primò *verò queritur, Abbas qualiter, & à quo electus debeat cõfirmari, & benedici? Et dico, q̃ ſi eſt exẽptus, confirmari debet per Papã, vel legatũ de latere, ſi quis eſt ſuper illa prouincia, vt in c. ſi Abbatẽ. de elect. li. vj. in fi. etiã ſi prouinciã & nõ legationẽ exiuiſſet, ſm gl. ibi: ſed ſi non eſt exẽptus, per epiſcopũ diœceſanũ cõfirmãdus eſt: vt not. Pan. in c. cũ monaſteriũ. extrà, de elect. imò etiã ſi Abbas, vel alius prælatus ſit exẽptus, ſecũdũ eũ in c. j. de ſuppl. negl. præl. vt referunt aliqui. quod tamẽ falſum eſt ſimpliciter, vel ſaltẽ quo ad prælatos exemptos habẽtes alios prælatos immediatos poſt Papã: vt ſunt Priores, & miniſtri prouinciales mẽdicantiũ: ſed de hoc infrà Cõfirmatio. §. iij. Benedici verò debet p epiſcopũ diœceſanũ, ſecũdùm Ant. de But. ſi ſit nõ exẽptus: licẽt referat Hoſt. q̃ plerũque benedicãtur à patribus Abbatibus: q̃ quo iure fiat, nõ videtur. Et *benedici debet
4 ſolũ diebus, quibus ordines minores cõferri poſſunt, ſecũdũ cõmunẽ opin. doct. vt not. Pan. in c. cũ ſis. de cõſec. eccl. vel altar. Et per benedictionẽ intelligitur ei dari cura monaſterij: vt Sum. Angel. aſſcribit Innoc. Sed Innoc. ſecundũ Bal. in c. j. de ſuppl. neg. præl. loquitur de benedictione, quę habet vim cõfirmationis: quã. ſ. cõfirmatio nulla præceſſit ſed vbi hæc diſtinguũtur, per cõfirmationẽ cõteruntur. ei ea quæ ſunt iuriſdictionis, vt not. Pan. in c. j. de offi. ordi. poſt Hoſt. nõ autẽ ea, quæ ſunt ordinis: cuiuſmodi ſunt benedicere, cõferre ordines, & huiuſmodi ſi benedictionẽ verò plenitudo officij: vt exercere poſſit ea quę ordinis ſunt q̃ ſm gl. ibi ante benedictionẽ facere nõ debet. Sed tamẽ hoc limitai Land. in clem. attẽdẽtes. de ſta. mona. qñ habet cõſuetudo q̃ benedicatur. Quòd ſi epiſcopus tertiò cũ humili deuotione requiſitus, eũ benedicere recuſauerit: tunc & ſuos benedicere monachos, & alia, quæ ad eius officiũ pertinẽt poterit exercere: vt in d. c. j. imò ſecũdũ Ant. de But. ſi ſemel requiſitus hoc negauerit. Si verò pro tali benedictione aliquid exigat epiſcopus, ſimonia eſt: vt in c. ſicut. de ſimo. el iij. ¶ Secũdo *verò quæritur, quid poſſit Abbas.
5 Et dico q̃ põt primò ſolenniter populo benedicere in eccleſiis ad eũ pleno iure pertinẽtibus poſt miſſarũ, veſperorũ & matutinorũ officia: nõ autẽ alibi publicè, & per vias: niſi ex priuilegio ſpeciali: vt in c. abbates. de priuile. lib. vj. vbi gloſ. in verbo, pleno iure, habet, id eſt, ſpiritualibus & tẽporalibus. ¶ Secundò poteſt aliquos ordines conferre eo modo, quo infrà Ordo iij. §. ¶ Et tertiò poteſt ſuos monachos abſoluere ab omnibus peccatis & cenſuris: niſi alteri ſpecialiter reſeruentur à iure: vt patebit infrà Abſolutio. j. §. iij. non obſtante q̃ Panor. in cap. monachi. extrà, de*

sent.excom. teneat eum non posse absoluere ab omni excommunicatione,sed solùm ab ea,quæ est pro iniectione manuũ in clericũ : sicut etiã potest excõmunicationis sententiam in alios ferre:etiam si nõ sit benedictus, modò sit confirmatus.extrà,de simo.sicut tuis.& c. cũ ecclesiarũ. de offi.ord.iũcta gl.¶ Et quartò potest dispensare cum monachis super irregularitate contracta per acceptionẽ ordinũ in excõmunicatione:si facti memoriam vel iuris peritiam non habebãt,& factũ non fuit graue & notabile:& hoc siue irregularitatẽ cõtraxerint ante, siue post religionis ingressum,secundũ communẽ opin.Doct.in c.cum illorũ.de sent.exc. & idem de suspensione, & interdicto:vt infrà irregularitas.§.ij.in fin. in aliis autẽ irregularitatib⁹ de communi iure non potest:vt in d.c.cũ illorũ.not.Host. & Pan. ¶Et quintò potest dispẽsare cum monachis ĩ votis factis ante religionis ingressum,secundũ glos.in c.noluit.xxxiij. q.iij.in factis autem in religione irritare,& annullare põt: vt infrà votũ.iij. §.iij. ¶ Sextò potest dare licentiã monacho stãdi separatim in cella vna,ex iusta causa:& intra septa monasterij,nõ extra.xx.q.iiij.c.vlt.¶ Et septimò potest corrigere suos monachos,capituli sui cõsilio non requisito. secundũ Pan. in c.Ioannes.de regular. ¶ Et octauò potest punire iniuriã notoriã in se factã,sicut & quilibet prælat⁹, ordinari⁹,de quo diffusè per Pan.in c.cũ venissent. de iud.

6 ¶ Tertiò * quæritur, quid nõ possit in spectãtibus ad illũ? Et dico ꝙ nõ potest.¶ Primò secundũ Alber.& vt in Sum. Conf.li.ij.tit.xxxiij.prohibere monacho confessionẽ cum episcopo, vel pœnitentiariis eius:nisi ex priuilegio exemptionis, vel constitutionibus approbatis à Papa contrariũ appareat:vt infrà Cõfessor.ij.§.vj. ¶ Et secundò,nõ potest expellere monachos,suos,vt not.Panor. in c. cũ ad monasteriũ.de stat.mona.& per c.fi.de reg. quod mandat Abbatem,& omnẽ prælatũ regularem requirere fugitiuos,vt infrà Apostasia.Sed intellige,quod expellere non potest ipse Abbas vel prælatus : quod tamen potest facere regula, vel constitutio priuata,probata per Papã,vel etiam ius cõmune,aut ipse prælatus his iuribus regulatus, vnde in d.c.cũ ad monasteriũ monachus deprehensus in vitio proprietatis mandatur expelli. Dicit tamẽ san.Tho.in xij.quolibet. ꝙ expelli non debet quandiu vult corrigi:sed solùm propter contumaciã,quod intelligo,nisi incorrigibilitas præsumatur de facto propter cõditiones viri:vel de iure, propter regulã ita mandantẽ, sed est sequestrãdus, in carcere, vel alio modo. ¶ Tertiò,non potest in collatione alicuius prioratus imponere nouũ onus:vt in cle.quia regulares.de sup.neg. prælat. ¶ Et quartò, non potest clericos præsentare in ecclesiis, in quibus habet ius patronatus sine capituli sui consensu, vt in c.cognoscitur. de his quæ fiunt à prælat.nisi ex approbata cõsuetudine, vel priuilegio aliud habeatur.vt ibi.¶ Et quintũ,nõ põt liberari,& exemptioni renũtiare sine licẽtia Papæ.extrà,de arbit.cũ tpe. iuncta gl. ¶ Et sextò,nõ potest secundum Monal. sine consensu capituli,sicut nec capitulũ sine cõsensu eius, aliquem conuenire,aut ab aliquo cõueniri in iudicio, quia vnus sine alio res aut personas sibi subiectas alienare non põt.xij.q.ij.sine exceptione.& extrà,de dona.pastoralis.qd̃ verũ est saltem in arduis, & vbi bona sunt distincta,in aliis autẽ vide Pan.in c.edoceri de rescrip. ¶ Et septimò nõ potest cõcedere monacho aliquid,vt de eo ad libitũ disponat,vel ꝙ ei ad superioris beneplacitum non auferatur, etiã si interueniat licẽtia Papæ:vt not.Pan.in c.cum ad monasterium.de stat.monac.nec potest religiosus strictè,id est,ꝓfessus tria vota probare religionis habere peculium, i.proprietatem, vt not.idem eo.tit.c.monachi. potest tamen Abbas monacho, & generaliter prælat⁹ religioso concedere vsum peculij,vel cuiuscunque rei:vel administrationem pro vtilitate monasterij,vel sua necessitate, vt in c.insinuante. qui clerici vel vo.& secundum Inn.ibi, potest concedere monacho certos,redditus,vnde viuat.& secundùm Io.And.in regula,non est obligatoriũ.de regu.iur.lib.vj. valet statutum monasterij,vt pro indumẽtis:& aliis necessariis certũ

7 quid recipiat quisq; monachorũ.¶ Quartò * quæritur,ad quid obligatur vltra monachos,sed non obligatur? Et dico primo illũ obligari ad curã subiectarũ sibi animarũ, vt in c.fi.de regu.& monasterij ac rerum eius , quia respectu horum datur sibi in sua confirmatione iurisdictio,vt not. Doct.in c.j. de supplen. negl.præl.& Pan.in c.quanto. de offi.ord.& magna circa hoc & circa illud negligentia, est peccatum graue:vt infrà negligẽtia, per totũ. ¶ Et secundò, tenetur synodũ adire si habet populũ, vel capellas populũ habentes, etiã si ipse sit exẽptus , dũmodo exẽptio ad populum vel capellas non extendatur , non autẽ aliàs. de maio.& obe.super his. ¶ Et tertiò,non ligatur suo statuto etiam facto cum contractu,secundũ Pan.in d.cùm ad monasterium.& si iurasset seruare,tamen secundũ Io.Andr.in regula prædicta, nõ est obligatoriũ, tenet reuocatio, licèt sit per ius. vnde patet ꝙ si ipse eum conuentu priorẽ officialem aliũ cõstituerit,tamẽ potest reuocare, quia abbas monacho suo obligari aliquo non potest, sicut nec domi-

8 nus seruo,C.de transac.l.interpositas.in fi. ¶ Circa * prædicta remanent dubia multa. ¶ Primum,vtrũ si episcopus velit monachũ institui prælatũ in aliqua ecclesia , & Abbas nolit,obedire debeat monachus episcopo vel Abbati? Et dico, ꝙ Abbati.xvj.q.j.cum pro vtilitate.& dist.lviij.c.j. sed si ecclesia exigit, cogi debet Abbas per superiorem vt

9 velit,vt colligitur ex d.c.iuncta gl.¶ * Secundum est,vtrũ Abbas benedicere possit calices,corporalia, & vestes. vide j.benedictio. ¶ Tertium est, vtrũ licentiare possit ad aliã religionẽ.j.Religio.iiij.§.iij.¶ Quartum est,vtrũ teneatur reducere eiectos , & fugitiuos.j. Apostа.§.vj. ¶ Quintum est, vtrũ ad illũ pertineãt bona monachi eiecti.j.Religio. iiij.§.x.¶ Sextum est;vtrum possit sibi eligere cõfessorẽ.j. Confessor.j.§.ix.¶ Septimum est,vtrũ eligi possit in epm. j.Electio.j.§.xiij. ¶ Octauũ est,vtrũ præscribat contra episcopũ ius instituendi ad curã animarũ in aliqua ecclesia. j.Benedictio.§.j.¶Nonum, in quibus possit dispensare. j. Dispensatio.§.xiiij. ¶ Multa quoque ad istũ titulum pertinentia habes j.tit.Prælatus.& tit.Monachus. & tit. Religiosus, qui scilicet venit sub appellatione monachi, quia vt not.Panor.in c. ex parte.de postulãdo:quando emanat constitutio respectu religionis, licèt de monachis loquatur,extenditur tamen ad omnes religiosos, nisi diuersitatis ratio inter eos & monachos possit assignari.

DE ABBATISSA.

1 *Abbatissa iurisdictionis incapax spiritualis, nec ordinis clauem, nec iurisdictionis habet, quanquam clauis vsus nonnullus in subditas ipsi concedatur, vnde ordinariam iurisdictionem habere nõ dicitur , sed quasi ex commissione quadã, ad subditarum integritatem & castimoniam tut.mdum.*

2 *Delbora,quæ Israël iudicauit,in quibus illi præfuisse dicta est.*

3 *Abbatissa collationis beneficiorum actiuè capax, num ius conferendi & instituendi habeat. Et an quæ ex clauium potestate,dependent,ipsi competere possint.*

4 *Abbatissa quãnam ratione eligatur,& electa abs quo, ac qualiter confirmari & benedici debeat. Et quid confirmatio conferat. Priorissa autem non benedicitur.*

5 *Abbatissa iam cõfirmata,beneficia cõferre, & clericos in ecclesiis ad monast.pertinẽtibus instituere potest:& quatenus accipiendũ.*

6 *Abbatissa monachas, & clericos suæ ditioni obnoxios à beneficio, non autem officio suspendere,aut interdicere potest : & quanquam excommunicare, aut ab excommunicatione absoluere minime possit,presbyteris tamen suis,vt moniales excommunicent delinquentes, & eas contrà absoluant.præcipere potest.*

7 *Abbatissa clericos seculares sub se habere potest.*

8 *Abbatissa,nec quæuis mulier alia,quæ ab ordinis vel clauium potestate dependent,minimè exercere potest.Et quæ sint illa.*

9 *Abbatissa prædicandi muneris, aut publicè docendi Euangeliũ in missa dominicoꝝ sacrificio legẽdi , in spiritualibus iudicãdi,ordinem suscipiendi, & cæterorũ quæ sexui fœmineo negata sunt,nequaquam particeps est. Quæ autem possit,ibidem perstringitur.*

10 *Abbatissa moniales non velat, nemini,nisi comitata saltem vetula monacha,loqui debet, & monialem ad collocutorium, nisi ipsa, aut alia cum ea vadat,proficisci permittere vetatur.*

Pro homagio ac fidelitate suscipienda quomodo & quãdo claustrum egredi possit. Et an sibi confessorem eligere possit.

1 ABBATISSA,*vt plenius in spectantibus ad illã innotescat, sciendum est, ꝙ S.T.iiij dist.xix.q.j.art.j.q. iiij.ad quartum sic dicit , loquens de Abbatissa, Mulier secũdũ Apostolũ est in statu subiectionis, & ideo spiritualẽ iurisdictionẽ habere nõ potest : quia etiã secũdũ Philosophũ in viij.& hic, Corruptio inurbanitatis est, qñ ad mulierẽ dominiũ peruenit. Vnde nec ordinis nec iurisdictionis clauẽ habet:committitur aũt ei aliquis clauium vsus,sicut habere correctionẽ in subditas mulieres , ꝓpter picũ qd̃ posset imminere ex eo habitatione virorũ.Et rursus dist.xxv.q.ij.art.j.q.j.ad fm,dicit Abbatissæ nõ habẽt prælationem ordinariã,sed quasi ex cõmissione propter peri-

2 culũ cohabitationis virorũ.Delbora , * aũt quæ iudicauit Israël Iud.iiij. præfuit in tẽporalibus , non in sacerdotalibus , sicut & nunc mulieres possent dominari , hæc ex S.

3 Tho.¶ Sciendũ*est etiã, ꝙ Pan.in c.dilecta.de maio.& obed.ex gl.duo elicit.Primum,ꝙ Abbatissa est capax actiuè collationis bñficiorũ, & consequẽter habere põt ius conferendi & instituendi:cũ ista sint,inquit,iurisdictionis spiritualis, & nõ ordinis, qd̃ tamen dictum intellige ex commissione,nõ ex ordinaria prælatione, iuxta dictum sancti Doctoris. Secũdũ, ꝙ depẽdẽtia ex clauiũ potestate in mulierẽ nõ cadit : etiã aliàs habẽtẽ spiritualẽ iurisdictionem hæc Pan.qui de clauo ordinis loquitur, cui⁹ scilicet ordi-

4 nis mulier nõ est capax.¶ Primò *igit̃ quæritur de Abbatissa, qualiter eligi, & electa à quo & qualiter confirmari debeat & benedici;Dico ꝙ eligi debet eo mõ quo dicitur infrà , Electio.iij.§.vj.& vij. Confirmari aũt debet ab eo à quo Abbas exẽpt⁹,si est exẽpta:&nõ exẽptus,si nõ exẽpta: qa quãtũ ad hoc non est rõ dispar aliquo iure cauta. Item qa confirmatio dat iurisdictionẽ,vt dictũ est suprà,ti.prio re.§.j.quam exẽptis dare non põt ordinarius,sicut nec auferre. Et debet bñdici:quod si fieri non procuret intra annũ à sua cõfirmatione cõputandũ, cessante causa rõnabili cecidit à suo iure,vbi est consuetudo,ꝙ benedicatur,vt in clem.attẽdẽtes,de statu mona.potest tamẽ secũdum gl.ibi quolibet die benedici:& in hoc distinguitur eius benedictio ab ea quæ est Abbatis,& in multis aliis quæ ibi notãtur,& in c.j.de supplen.ne.prę.Priorissa verò non bñdicitur,

5 secũdũ gl.de elec.c.indẽitatibus.lib.vij.¶ Secundò*quæritur,quid possit?Et dico ꝙ potest primò statim post suam cõfirmationẽ de consensu capituli sui ecclesias & beneficia cõferre,& instituere clericos in ecclesijs ad suũ monasteriũ pertinẽtibus,sicut alij cõfirmati, vt in c.noscitur,de his q̃ fiũt à præla.& cõcordãt Host. & Pan.in c.dilecta.de maio.& obed. quod tñ limitat de institutione dãte possessionẽ & titulũ:nõ aũt de authorizabili,dante.s.potestatem exercendi curam animarũ,ligãdi atque soluẽdi, qa nemo

6 dat quod nõ habet.¶ *Et secũdo potest suspendere monachas & clericos suæ iurisdictioni subiectos à beneficio,vt in d.c.dilecta.iuncta gl.quod etiã sentit gl.Ray.nõ autem potest suspẽdere ab officio , vel interdicere.fm Host.quia hoc quasi clauiũ est, & sub nomine cẽsuræ continetur:qd̃ glo.in d.c.dilecta.dicit posse dici.Inn.tñ sensit ꝙ hæc possit,si consuetudo extat, & idẽ sensit gl.in d.c.dilecta.quod etiã ꝓbatur:qa Papa mãdauit obseruari suspẽsionẽ à bñficio & officio quã fecerat illa Abbatissa , de qua in d.c.Sed Pan.sic facere videt concordiã qa hæc põt largè.s.subtrahẽdo præbẽdas,& præcipiẽdo ne celebrẽt, donec satisfecerint : non aũt strictè & ꝓpriè.i.ea suspẽsione & interdictione quæ irregularitatẽ inducat cõtrariũ faciẽtibus : qa excõicatio, suspensio & interdictũ cõtinẽtur sub appellatione censuræ,vt in c.q̃renti.de ver.sig.vñ cui interdicitur vnum rõne incapacitatis, reliquũ vẽ interdici,eum omnia dependeant ab ordine.hæc Pan. ¶ Et tertiò,licet excõicare,aut ab excõicatione absoluere nõ possit , vt in d.c.dilecta.tñ fm Rod.vt recitat Asten.li.vj.ti.xxvj. põt suis ꝓsbyteris ꝓcipere vt excõicent,& absoluãt moniales delinquentes, & illi obedire tenẽtur, si tũ hoc habeant presbyteri ex cõcessione spãli aut generali episcopi, vel Papæ si sũt exẽ-

7 ptæ:vel ex antiqua & approbata cõsuetudine.¶ Et*quartò potest sub se habere clericos seculares, qd̃ intellige de iure spãli , vt puta si habet capellas ad se pleno iure pertinentes ex priuilegio vel præscriptiõe, qa tũc earũ clerici subiiciũtur illi.¶ Tertiò *quæritur qd nõ possit in spectantibus ad illa?Et dico ꝙ nõ potest primò ipsa,vel alia mulier qcquã dependens ab ordinis vel clauiũ ptãte,vñ nõ potest aquã vel subditas benedicere,nec audire confessiones,nec pœnitẽtias ĩponere salutares , aut aliquẽ actũ sacramẽtalẽ exercere,vt in c.noua.de pæn.& re.Sed intelligo ꝙ nõ possit subditas benedicere solẽnitur ex officio publico , secùs priuatè vt priuata persona, qũo mr̃ filiam benedicit. ¶ Et

9 *secũdò,nõ põt prædicare,aut publicè docere,aut Euãgeliũ legere.s.in missa, ẽm glo.in d.c.noua.aut sup spũalibus iudicare,vel ordinẽ suscipere,& hmõi,q̃ sexu fœmineo ꝓhibent̃,vt dicet̃ in ti.Fœmina.Põt tamẽ in matutinis Euãgeliũ legere, ẽm gl.ibi, vnde & diaconissa appellat̃.xxvij.

10 q.i.diaconissam , & subditas suas monere & hortari.¶ *Et iij.non potest velare moniales.xx.q.ij.statuimus. ¶ Et iiij. non debet loqui cũ aliquo nisi associata saltẽ per vetulam monachã.xiij q.ij.diffinimus, & c.v.in x.similiter nec mittere debet monialẽ ad locutoriũ, nisi cũ ea vadat, aut aliã mittat, ẽm Archi.quia par.& maior est rõ in subditis,quib⁹ debet esse præstãtior.Qũo aũt, & qñ ꝓ homagio possit egredi clausuram,vide infrà,Religio.vij.§.xvj.& qũo non possit sibi eligere confessorem.infrà Confessor.j.§.viij.

DE ABORSV.

1 *Aborsum procurans & homicida est,& mortaliter peccat.Et qua pœna plectendus sit,siue animatus fœtus fuerit,siue nequaquam. Et num spectandum sit,nobilis sit ne,an ignobilis,qui procurauit. Et de irregularitate,quæ huiusmodi homicidium consequitur.*

2 *Aborsum quando procurari possit, & tum sit de fœtus animatione addubitetur,num procurans homicida censendus sit.*

1 ABORSVM*& sterilitaris venena procurans homicida est, & mortaliter peccat.xxxij.q.ij.aliquando ,& c.seq.Et si fœtus erat animatus , debet capire puniri, quia verus homicida. Si verò erat inanimatus : si nobilis est

sceleris author, parte bonorũ amissa relegatur, si ignobilis, dãnatur in metallũ.ff.de pæ.l.aliquid.§.qui abortionis. Et quo ad irregularitatẽ quæ homicidium cõsequitur, intellige si erat animatus anima rõnali, secundũ S. T.in iiij. dist.xxxj.in lit.quantũ verò ad peccatum hoc est mortale, etiam si erat animatus sola anima sensibili aut vegetatiua: imò etiam si ante cõceptionem fiant, & omne aliud generationis impeditiuũ, si hac intentione fiat:quia est contra
2 bonũ prolis generandę. Quãdo*verò procurari possit aborsus ad seruandã prægnãtem,vide ℣.Medicus.§.iiij.particula ij. Vtrum verò censeri debeat homicida, si dubitatur de fœtus animatione: dico quod in foro contentioso, vbi agitur ad pœnã, interpretatio fieri debet in partẽ mitiorẽ. l. interpretatione.ff. de pœn.sed in foro animæ vbi agitur ad placandum Deum & emendationem, debet se quis reputare homicidam: quia maximè in talibus est via tutior eligenda,vt in cap.iuuenis, de spon.& bonarum mentium est ibi culpam timere vbi culpa non est.cap.ad eius.in fin. v.dist.vide infrà Homicidium primò,in principio.

DE ABROGATIONE LEGVM.

1 *Legum abrogationem triplici de causa licitè fieri. Et subinde, legem humanam eatenus immutari posse, quatenus ex eius immutatione communi vtilitati prouideri potest: quanquam nõ id quidem temere,aut de facili fieri debeat.*

2 *Leges quænam hodie, & item canones,eam ligent remissiue.*

1 ABROGATIO*legum tribus modis vel causis licitè perficitur.Primò, propter consuetudinẽ cõtrariã.xxj. dist.ante trienniũ.Inst.de testam.§.ij.Secundò propter dispartẽ temporũ successionem, xxxiiij.dist.fraternitatis, vbi dicit tex.q̃ defectus nostri tẽporis, quibus non solũ materia,sed corpora ipsa defecerũt destructionis illius non patitur manere censurã.Tertiò, propter emergentia mala:vt in §.verum.liij.dist.in fin.vbi est exemplũ de æneo serpente:quem Moyses bona intentione fecit,Ezechias bona intẽtione destruxit.S.Tho.autem.xij.q.xxvij.art.j.& ij.dicit, q̃ lex humana in tantũ rectè mutatur, quãtũ per eius mutationẽ communi vtilitati prouidetur.Quod tamen de fa-
2 cili fieri non debet, vt ℣. Lex.§.xv. Quæ* autem leges vel canones hodie non ligent,vide infrà.Lex.§.x.xj.& xiij.

DE ABSENTE.

1 *Absens absentia procurata, etiam reipublicæ causa, num priuilegijs gaudeat. Et ibidem de clericis venantibus ampliores dignitates Cardinales affectantibus.Et de ambasiatoribus diutius quàm expediat in legatione persistentibus.*

1 ABSENS*si data opera & affectatè sit absens, etiam causa reip. nunquid gaudeat priuilegiis quæ habent absentes causa reip. Dico quòd non: vt in l.qui data.ff.ex quibus cau.ma. Vtrum verò qui in officio modici valoris est absens causa reip. præsumatur absens affectatè & data opera? Et dico quòd sic,arg.tex.singularis.in l.spadonem. §.fi.ff.de excu.tuto. Et facit contra clericos absentes qui vt ampliores obtineãt dignitates,cum Cardinalibus morantur, & contra ambasiatores qui stant plusquam expediat dolosè vel sua voluntate:qui etiam tenentur expensas restituere mittenti,vt in d.l.& qui data.

DE ABSOLVTIONE PRIMO ab excommunicatione iuris.

1 *Absolutio ab excommunicatione quotuplex sit. Et an diacono & clericis inferioribus: item excommunicato, & laico possit committi.Et quid si quis ab huiusmodi absolutus fuerit.*

2 *Superior quilibet,licet non sacerdos,potestatẽ excõmunicãdi habẽs absolũdi quoque potestatem habet. Et id qualiter intelligendum.*

3 *Absolutio ab excõmunicatione minori,per quos fieri possit.Et quis proprius sacerdos censendus sit. Ab excommunicatione autem maiore regulariter absoluere potest, qui & ligare & huius limitationes ac fallentiæ nouem.*

4 *Absolutione ab excommunicatione maiori à iure lata communi vel speciali,cuinam competat.*

5 *Simplex sacerdos cur ab excommunicatione absoluere non possit, ex sententia Thomæ.*

6 *Fratres minores & prædicatores præsentati in forma clemen. dudum. de sepul.si quempiam absoluant ab aliqua excommunicatione iuris,episcopo de iure non reseruata,sed ex ipsius duntaxat voluntate,an sint excommunicati.*

7 *Absolutio ab excommunicatione statutorum prouincialium, conciliorum, aut synodalium aut etiam ab legatis, dum sint in legatione inducta,ad quem pertineat,& abs quo fieri possit.*

8 *Absoluere ab excommunicatione in mortis articulo quinam & in quibus possint. Et quid mortis articulus dicatur. Item qui tum absolutus etiam à simplici sacerdote (qui tunc à quouis peccato quamlibet enormi absoluere potest) si tandem euadat,num eum ad quem huiusmodi absolutio pertinebat adire debeat. Ei si intereat, num hæres eius adire teneatur, & qualiter huiusmodi absolutio vocetur.*

9 *Laicus, qui in mortis articulo ab excommunicatione quandoque absoluere potest, etiam sacrosanctam Eucharistiam ministrare possit. Et num id vel diacono saltem liceat. Et quid de extrema vnctione.*

10 *Simplex sacerdos num quemuis transfretaturum ab excommunicatione absoluere possit. Et quid in obsesso, & prægnante.Et ibidem, quid in his casibus simplex sacerdos obseruare debeat,consultissima cautio.*

11 *Contrahens iuris excommunicationem in vna diœcesi, vbi domicilium habet,num si in aliam diœcesim commigret, illic ab episcopo aut curato absolui queat. Et quid si proprius episcopus in aliena agat diœcesi, num illic subditos absoluere possit.Et quid in legato,vel quouis alio ordinario.*

12 *Episcopus si cui absolutionem ab omni excommunicatione committet, num commissarius possit eum excommunicatum absoluere ab eo,cuius absolutionem committens non demandasset in specie,si resciuisset.*

13 *Absoluens de facto ab excommunicatione, ad quam absoluentis potestas non se porrigit, num eo cognito, quòd non potuerit, debeat sic absolutum certiorem reddere, & vt rursus absolutionem aliunde impetret consulere & monere. Et si absolutio ex falsa causa facta sit,num teneat.*

14 *In mortis articulo num cuiusuis voti à simplici sacerdote dispensatio fieri possit,remissiuè.*

1 ABSOLVTIO*primò cõmuniter ab excõmunicatiõe iuris vt lege plenius innotescat, sciendũ est secũdum Veruec.& Monal.in ti.Excõmunicatio. q̃ ipsa est duplex, prima scilicet pertinens ad forũ pœnitentiale:quæ à sacerdotibus solum potest impẽdi, vt in c.canonica.de sent.excom.quæ etiã,licẽt taceãt prædicti, distinguitur in solẽnẽ, & nõ solennem,vt infra Absolutio.iij.§.j.& seq.& secunda pertinens merè ad forum contentiosũm, quæ diacono & clericis inferioribus cõmitti potest, & de qua intelligitur gl.in c.pastoralis. de offic.ord.quæ vult vt etiã laico possit cõmitti.quod Hug.dicit verũ ex delegatione Papæ duntaxat.qui,vt dicit,ea committere põt etiã excõicato:quia est potius iurisdictionis quàm ordinis,sed tamen absolutus à talibus, necessariò denuò absoluitur à sacerdote absolutione prima, ratione peccati mortalis propter quod fuit
2 excõicatus. Vnde*vt recitat Archie.Vicẽ.xxxj.Pe.de Peru. & Io.dicunt q̃ quilibet superior etiã non sacerdos habens potestatẽ excõmunicandi,habet etiã & absoluẽdi,quãtum ad

ad restituendum hominum communioni,& habilitãdum ad legitimos actus, sed quantũ ad tollendam culpã criminis aut contumaciæ requiritur absolutio sacerdotis.Et rationem assignat Inn.in c.quanto.de cõsuetudine,& c.fi.de excess.prela.quia hoc pertinet ad potestatẽ clauiũ,quæ solis sacerdotib⁹ dataę sunt.xx.dist.§.j.xc.dist. illud aũt.& de
3 pœn.& remis.noua.¶ Absolutio * autem ab excõicatione minori,sciendũ est, q̃ à tribus dũtaxat fieri potest,scilicet à Papa, vt manifestũ est,& à proprio episcopo, vel à proprio sacerdote,aut licentiam ab eis habente:vt in c.nuper. de sentent.excommunicatio. Et dico proprium sacerdotẽ eum qui absoluere potest à peccatis secundum Archi. Ab Archiepiscopo autem extra suam diœcesim in Dir.l. iij.ti. iiij.fieri non potest:vt patet in d.c.nuper. sed intellige nisi dum visitat:vt c perpetuo.de censib.lib.6.Nõ potest etiam secundùm S.Tho.& Hostien.& alios, fieri à sacerdote nõ proprio: tũ quia si negatur Archiepiscopo, ergo à fortiori sacerdoti, tum etiam quia c.nuper.cõcedens eam sacerdoti proprio, videtur de nõ proprio negare.Nec obstat si conditor canonis istam absolutionem sibi nõ reseruauit: quia per hoc eam nõ concessit aliis omnibus, sed quibusdam. Non obstat etiam si excõmunicatio minor separat à sacramentorũ perceptione,& cõsequenter ab ipsa absolutione:q̃a separat à sacramentis aliis à pœnitentia,& à pœnitentia in ordine ad peccata, à quibus ea stãte q̃s absolui nõ potest,vt dicetur:nõ autẽ à pœnitẽtia in ordine ad excõmunicationem:quãuis etiam dici possit q̃ non oportet absolutionem ab excommunicatione esse sacerdotalẽ,sed iuridicam. Vnde S. Tho.dicit in 4. q̃ excõmunicatio pertinet ad forum cõtẽtiosum, vnde propria authoritate excõicare possunt solum episcopi & superiores prælati habentes iurisdictionem. ¶ Absolutio verò ab excõicatione maiori à quo fieri possit,sciẽdum est, q̃ regulariter absoluere potest qui & ligare:& secundùm aliquos econtrario. 24.q.j.si Petrus.& xxj.dist.inferior.ff.de re iud.l.qui cõdẽnare.& ff.de reg.iur.l. nemo.la j. de pœ.dist.j.verbũ. Fallit hæc regula in 9.casib.¶ Primus est in delegato Papæ, qui sententiæ suæ inobedientẽ excõmunicare potest, sed post annum à sua diffinitiua sententia absoluere non potest,vt in c.quærenti.de offi.dele.iuncta gl.& dicto Inn.¶ Secundus est in eo, q̃ postquã excõicauit, incidit ipse in excõicationẽ maiorẽ:q̃a tũc nec excõicare posset, nec absoluere.24.q.j.audiuim⁹, secus si incidit in minorẽ:quia posset, vt in c.duob.de sent.excom. & de cleri.excom. si celebrat. ¶ Tertius est in incendiario,quem ordinarius excõmunicare potest sed post denuntiationem absoluere nõ potest, sed Papa solus:vt in c.tua.de senten.excom.¶ Quartus est in sentẽtia lata ab inferiore,sed per Papam ex certa scientia confirmata, quod de sententia ab homine intelligitur secundum.Io.And.in c.ex frequẽtibus. de inst.Ratio:quia omnia,quibus authoritatẽ impertimus, nostra facimus.c. si apostolicæ.de prẽben.li.6.C.de vete.iu.enu.l.j.§.omnia, secus autem si confirmat sine certa scientia aut causæ cognitione,vel si sententia esset per statutũ quantũcũq; confirmatũ:quia tunc absoluere poterit inferior:nisi Papa sibi vel alteri reseruasset,sicut de his quæ sunt à cõi iure dicet. ¶ Quintus est in illo qui excõicauit, nec tamen est sacerdos: quia licèt absoluere possit absolutione iudiciali siue fori cõtentiosi,nõ tamẽ absolutione sacramentali siue fori pœnitentialis,sed indicere debet absoluto vt se præsentet sacerdoti, qui ratione clauis illũ absoluat, quantum ad solẽnẽ reconciliationẽ ecclesiæ:quia si absolutio ab excõmunicatione minori sacerdotem requirit,vt in c.nuper.de sen.exc. multò magis hoc requirit absolutio à maiori: sed de hoc plenius.§.seq.¶ Sextus est in eo cui Papa mãdat, vt aliquem excõicet sine aliqua cognitione causæ, quia cùm talis sit merus executor,absoluere non poterit.arg.in c.super quæstionum,& c.fi.de offic.dele.secus aũt si cognitionem causæ mandasset,tunc posset absoluere.arg.in c.verbum.de pœn.dist.j.& c.inferior.21.dist Hoc not.Ioã.And. & Archi.in c.cũ inferior.& Host.& Ber.in c.cùm inferior. de maiori.& obe.Et hi sex casus sunt in executione. ¶ Septimus est in clericis exhibentibus hæreticis ecclesiastica sacramenta, & eos sepelientibus, quos ordinarius officio priuare potest, sed absq; sedis apostolicæ indulto speciali restituere non potest,vt in c.excommunicamus.de hæret. ¶ Octauus est in suspensis per cõsiliũ à beneficiis cõferendis pro eo,q̃ ea scienter contulerũt indignis,post secundã monitionẽ, quia hãc sentẽtiã nullus relaxare põt excepto Papa,vel vno ex quatuor patriarchis principalib⁹,vt in c. graue.de prẽb.¶ Nonus est in delegato, quẽ ordinari⁹ degradare põt,sed restituere non põt, sed solus Papa.de cle. non re.ex tuę.in glo.Circa hoc tamen distinguendũ,vt ℣. Degradatio Quantum aũt econuerso fallit in diœcesano, qui absoluit exemptũ.vt ℣. Absolutio.v.§. iij.quem tamen nõ ligat,quia exẽptio, nõ nocet exempto, nisi fortè in fa-
4 uorẽ eximentis, cum fiat gratia vtriusque.¶ Absolutio*ab excõicatione maiori lata à iure cõmuni vel speciali,vt pateat cui conuenit iure ordinario,sciendũ ꝓ papæ cõuenit in omni casu,vt manifestũ est, & in aliquibus conuenit ei soli, vt dicetur ℣.ti.Excommunicatio.7 per totũ.Episcopo autem quo ad excommunicationes non quidem hominis sed iuris cõis, tam maiores quàm minores cõpetit in omni casu, in quo sibi vel alteri cõditor canonis nõ reseruauit, vt in c.nuper.de sent.exc.& in aliquibus casibus competit ei & nulli inferiori,vt dicetur.℣ ti.Excõmunicatio.8. in princ.Et similiter cõpetit capitulo,seu illi ad quem pertinet episcopalis iurisdictio sede vacãte de maio.& obe.c. vnico.lib.5.& similiter prælatis exemptis quò ad subditos eorum conuenit in eo casu, in quo sibi conditor canonis non reseruauit,& similiter nõ exemptis præsidentibus ecclesiæ collegiatę,vt est Abbas,archipresbiter,& huiusmodi,in casibus non reseruatis superiori,idest,Papæ vel epo. & probantur hęc omnia per c.nuper.Itẽ quia hmõi posset excõmunicare,vt patet in c.cum ecclesiarum.de offi.ordinarij, & consequenter absoluere.Et similiter cõuenit inferioribus prælatis,quibus hoc cõfert cõsuetudo,vt in Summa Con.lib.3.tit. xxxiij.Sacerdoti aũt curato.simplici etiã cõpetit ꝓm Inn.in d.c. nuper.dicẽtẽ q̃ tam à maiori quàm à minori absoluere potest proprius episcopus, vel ꝓprius sacerdos,licet dissentiat.glo.in c.si episcopus.de pœ.& remi.in vj.Et hoc inquit Inn.nisi in casibus, in quibus cõditor canonis sibi vel alteri reseruatur.Sed tamen adde quo ad sacerdotẽ, nisi eps sibi reseruauerit Consentit ibi Hosti.& est quasi tex.expssus.Consentiunt & Theologi, vt in Dir.li.3.tit.iiij.inter quos est S.Bon.4.dist.18.q.vlt.&S.Th. eadem dist.2.ar.v.q.j. Consentiunt etiã aliqui Summistæ, vt Monal.tit. Excommunicatio.& Summa Conf.lib.3.titu. xxxiij. & Io.de Saxonia ti.Absolutio.& Sum.An.tit. Absolutio.j.Consentit & ratio, sic tamen intelligẽdo q̃ nõ absoluit ꝓpria authoritate vt episcopus, sed ex cõmissione: vt patet per S.Th.4.dist.18.q.ij.art.ij.q.1.quã cõmissionem intelligo factam per summum põtificẽ eo ipso q̃ absolutionẽ sibi vel alteri non reseruat.Arguitur autem sic.Nam quidquid religiosis de iure competit, etiã simplici sacerdoti curato competit, quia religiosi quibus de iure cõmu-

ni nullus est maioris authoritatis,scilicet potestatis secundũ formam cle. dudum.de sepul. nõ habent authoritatem maiorẽ ea quæ curatis conueniũt de iure : vt patet in eadẽ cle.Sed absoluere ab excõicatione,vbi Papæ vel epõ absolutio non est reseruata de iure,siue in casu aliquo,cõuenit religiosis de iure , vt patet per exceptionem factã in cle. j. de priuil.vbi religiosis mandatur, vt nullum absoluant ab excõicatione, nisi in casibus iure expressis.Primum, quicquid nulla lege prohibetur , concessum est.ff.ex quib.cau. ma.l. nec non vide ibi glo. Sed absolutio ab excõicatione sacerdoti simplici , vbi nulla est reseruatio superioribus, nullo iure prohibetur.Prçtereà hoc videtur haberi ex d.c. nuper.in quo simul quæritur , an sacerdos possit excõicatũ absoluere,vel requiratur authoritas episcopi,& responsio inter ipsos nõ distinguit,sed potius inter eos cõiungit, in hoc quod dicit Papam,dum sibi non retinuit, relaxasse aliis in plurali,id est,episcopo,sacerdoti : & similiter dum ĩ d.c.dicitur ꝙ absoluere poterit hic vel ille.Nec valet dicere ꝙ loquitur de minori:licet illud sit verũ : qa dictã relaxationem omnes doctores exponunt etiam de maiori.

5 ¶ Ab*ista tamen sententia dissentit Summa Rosel.& Suplemẽtum Pisanellæ malè intellectæ : quæ scilicet dicit,ꝙ simplex sacerdos ab excõicatione absoluere nõ põt:quod tãquam vir doctus.S.Th.ideo dixit, qa hoc nõ potest,nisi ex commissione:quæ tamen est facta ipso iure.Nec obstat quod dicit, huiusmodi absolutionẽ esse vnum ex quatuor casibus episcopo de iure reseruatis : qa hoc nõ intelligitur de omni excõicatione : sed de ea cuius absolutio episcopo à iure est cõmissa : cuiusmodi sunt tres, de quibus.ĩ.quod patet : qa episcopo de iure non reseruatur,nisi quod ius ei tanquã propriũ tribuit, quod non facit de absolutione ab omni excõmunicatione, sed à quibusdam tantùm.Ab ista etiã sentẽtia dissentit Pan.fundans se in gl.in c.j. de pœ.& remissi.lib.6. quæ hoc nõ cõcludit sufficienter ratione vel authoritate. Posset etiã cõtra istam sententiã argui:qa curatus excõmunicare nõ potest,& consequenter nec soluere:sed dico ad hoc dupliciter. Primò ꝙ ei est iure permissum in aliquibus casibus excommunicare : vt dicit.S.T.in 4.dist.18.q.ij.art.ij.q.1.Et secundò,ꝙ sicut non põt excommunicare propria authoritate,sed ex cõmissione : quia,vt ibi dicitur , nõ habet iurisdictionem in foro contentioso, ad quod pertinet excõicatio:ita etiam nõ absoluit ex propria authoritate,sed ex cõmissione alterius ei facta, eo ipso ꝙ nõ est ei absolutio interdicta, vt elicitur ex c.nuper.

6 ¶ Ex*quibus etiã supposito, ꝙ diœcesanus fratribus prædicatoribus & minoribus præsentatis , in forma cle.dudũ. de sepul.nõ possit reseruare casus ad libitum , vt probabo ĩ.ti.Confe.ij.§.v.Elicio,ꝙ si dicti fratres sic præsentati,vel ex gratia habentes ꝙ sic intelligantur prçsentati,absoluẽt ab aliqua excõmunicatiõe iuris nõ reseruata episcopo de iure,sed solum reseruata episcopo ex voluntate ipsius epi, nõ essent excõicati,quia ab ea de iure poterant absoluere, & episcopus eam sibi non potuit reseruare , vnde iuridica

7 fuit talis absolutio.ĩ.Confes.ij.§.v.¶ Absolutio*ab excõicatione statutorũ prouincialiũ, conciliorũ, aut synodaliũ, aut quam faciunt legati in suis legationibus , vt pateat ad quem pertineat , sciendum est quòd siue talis sententia sit lata ex persona concilij,siue metropolitani in cõcilio prouinciali,secundum Arch.dist.17.c.j.nõ solùm archiepiscopus , sed etiam quilibet epũs absoluere poterit subditũ suũ, cùm talis sentẽtia sit canonis siue iuris. de sent.excom.nuper.& generaliter de tali sententia,secundum Gul.vt recitat Dir.est idem quod de excommunicatione lata à iure.& verum est , sicut etiã vult Pan.in c.graue.de præb.loquens de episcopo,& Io.de Lign.arguit à fortiori ꝙ si episcopus absoluere põt à sententia canonis generaliter lata , nõ reseruata totius,absoluere poterit à sententia lata per cõstitutionẽ synodalẽ specialẽ. Et Pan.vbi.s̃. ad epm tenet istã absolutionem pertinere, etiam si suus subditus cõtraxerit sententiam in diœcesi aliena, puta si Florentinus cõtrahat eam Senis ex statuto synodi Senẽsis,& hoc etiam si statutũ esset cõfirmatum per Papã,s̃m Io.And.in c.ex frequentibus.de insti.& ibi Pan.per rationem,quia ex quo conditores statuti nec sibi nec aliis reseruauerũt , videntur aliis concessisse.Gul.autem vult non solum epm hoc posse, sed etiam simplicem sacerdotem, à quo tamẽ excipit religiosos , quibus est prohibitum à natalibus sententiis prouincialib⁹,aut synodalib⁹ absoluere, vt in cle.religiosi de priuil.Et sic tene,vt in priore.§.dictũ est, sed tamẽ de hoc vi-

8 de etiam tit.seq.§.j.dubio.4.¶ Absolutio*ab excõicatione in mortis arti.vt sciatur cui competit, sciẽdum est,ꝙ quidam sunt qui absolui possunt circa Papã solùm in mortis artic.& hi secundum Archiepisc. sunt falsarij literarũ Papæ,insequentes hostiliter Cardinales, iniuriosè vel temerè episcopum bãnientes , religiosi vel clerici seculares inducentes ad votũ eligendi sepulturã,& alij,de quibus agitur.ĩ. Excõmunicatio.8.§.ij.in fi.& in curæ processu.Mortis aũt articulus dicitur non solũ periculũ mortis ex infirmitate,sed etiã quodlibet periculũ vicinũ morti s̃m Inno. puta si quis timet hostem,vel prçdonem,vel crudelitatem potentis,vel si nauigaturus sit per loca periculosa, aut per insidiosa trãsiturus, & idẽ Host.addẽs etiã idẽ eẽ,si qs obsideatˀ in loco vbi tela iaciũtur sed intelligo ista de periculo ꝓbabili,qđ iudicio boni viri determinabitur.In hoc ergo articu. absoluere põt excõicatũ à qualibet excõicatione tam iuris quàm hominis quilibet simplex sacerdos, secundum S. Thom.in 4. dist.18.& xx.& Inn.Ar.de pœ.di.j. quẽ pœnitet.& de sen.exc.non dubiũ,&c.eo.tit.lib.6.& de sepul.parochiano.sed hoc casu iniũget ei ꝙ impedimento cessante se præsentet ei à quo fuerat absoluendus,mandatũ eius super hoc humiliter accepturus. de sen.exc. ea noscitur.Et si nõ fuerit quis in articulo absolutus, sed tamen in eo contritionis signa apparuerint, absolui poterit postˀ mortẽ ab eo q absoluere poterat viuũ & sanũ,& ab eo huiusmodi absolutio est requirẽda.extrà,de sen.exc.à nobis. el.ij.Nec ob.ꝙ talis aliqñ haberi nõ potest:quia requisitus absolutionẽ alteri mãdabit.Et valet talis absolutio secundum Veruec.vt sepeliatur in loco sacro,vel sepultus nõ exhumatur,& ꝓ eo oretur ac celebretur.Eodẽ mõ & à fortiori in tali articulo põt simplex sacerdos à quocũq; peccato quantũcunq;enormi absoluere,s̃m S.Th.quarto.vbi. s̃.& Inn.in c.nuper.de sent.exc.Et si talis absolut⁹ euadat, nõ est necesse ꝙ se præsentet ei qui aliàs poterat absoluere,nisi habeat annexam censuram, pro qua sola inuenitur cautũ vt quis se præsentet : vt in c.eos.de sent.exc.li.vj.Et intellige quod in tali casu absoluere põt simplex sacerdos etiã nõ proprius:modò nõ sit impeditus in ordinis executione,de quo ĩ.Cõfess.iij.§.vj.¶ Imò in dicto casu non solum simplex sacerdos,sed etiã laicus absoluet ab excõicatione , secũdũ Pan.in d.c.à nobis.de hoc sunt quæ gl.not. d.c.à nobis. & in c.pastoralis.de offic.ordi. quas ipse non approbat quantũ ad absolutionem à peccatis , sed solùm ab excõmunicatione dicens, iura quæ videntur esse contraria,intellige de absolutione à peccatis, nõ ab excõmunicatione. Et hoc dictum gloss. dicit esse magni effectus, quia hæres non cõpellitur amplius pro absolutione adi-

re

re Papã,vl eum à quo defunctus viuus erat absoluẽdus.Et hãc absolutionẽ ipse cum gl. vocãt remissionem potius q̃ absolutionẽ.Et idẽ tenet Archi. ꝑ hãc absol. vocãs recõci-

9 liationem.Sunt*autẽ hæc vera,vbi deest copia sacerdotis. Nec tñ propter hoc potest laicus in mortis artic. eucharistiam exhibere:licèt quidã hoc asserãt:vt refert Inn. quia Collecta.post Host.firmare videtur,ꝙ nedũ laico,sed nec diacono licet istud sacramẽtũ attẽtare: de diacono tamen infrà Diacon⁹.¶ Similiter nec tenetˀ,ꝙ possit laicus eo casu exhibere extremã vnctionem:licèt quidam hoc dicant: quia ista sacramẽta non sunt necessitatis : nulla est necessitas , qua excusentˀ ista tractantes , nisi sint sacris initiati.

10 Nec*tñ credas ab omni excommunicatione & pc̃tõ posse absolui omnẽ transfretare volentem à simplici sacerdote, secũdũ Tãc.& Ber.sed solũ si periculũ mortis immineat. s. ꝓbabile,quo.s.qs probabiliter credit vl dubitat naufragari,vel aliàs periclitari.Similiter nec quẽlibet obsessum, secundum Host.sed solùm impugnatũ telis,& intellige iustè se defendentem,quia secundum Dir.li.vj.tit.xv.absolui nõ posset se defendens iniustè tanq̃ rebellis , q tñ si iustè pœniteret,& securè exire non posset,absolui posset:modò nihil faciat sibi imputabile.Similiter nec quamlibet prçgnãtem:sed eam quæ est in periculo,secundũ arbitriũ boni viri.Quãuis ꝓbabiliter dici possit secundũ Sũmistas aliquos, ꝙ quælibet possit absolui, qñ superior haberi non potest: qa quãtũcũq; sit assueta faciliter parere, potest tñ in vtero habere gemellos,aut maiorẽ solito,& periclitari:qđ maximè videtur verũ si iniũgeretˀ, ꝙ superato periculo se præsentaret ei q aliàs poterat absoluere. Sit tamen in omnib⁹ prædictis cautus simplex sacerdos:qa secundũ Inn. nõ debet se de reseruatis intromittere , qñ haberi potest copia superioris , similiter nec põt absoluere excõmunicatione, ꝑ curiæ ꝓcessum,& Sixtinã , quã habes in fine huius operis latã,nisi cũ modificatiõe ibi posita : aliˀ ipse absoluens esset excõicatus excõicatione Papali,& multis pœnis addi-

11 ctus.¶ Circa*prædicta restant dubia multa.¶ Primò enim q̃ritˀ,vtrũ is, q excõicationẽ iuris contraxit in vna diœcesi habens ibi domiciliũ absolui possit ab epõ vel curato diœcesis alterius,si se transferat ad illã?Et dico, ꝙ sic secũdum Verũ.& Rich.in iiij.dist. xviij. si excommunicatio est lata à iure,vel quocunque statuto,& non sit per conditorẽ absolutio reseruata, secus autẽ si lata esset ab homine , vel à conditore absolutio reseruata, & idem sentit Ioan.And.& Pan.in d.c.ex frequẽtib⁹.quo ad episcopos. ¶ Secundò,an epũs existens in aliena diœcesi , absoluere possit subditos suos?Et dico , ꝙ in his qui requirunt causæ cognitionem: quia neque sedere potest pro tribunali.x.q.ij.episcopum, secus si causæ notitiam non requirunt:quia ista pertinent ad iurisdictionem volũtariam. Et idẽ dico de legato ex latere extra terminos suç legationis,postquã egressus est vrbem,donec reingrediatur eã,respectu hominum suç legationis.arg.ff.de officio procõ.& legat.l.ij.vbi diciˀ, ꝙ proconsules,quibus.s.legati à latere similantur, secundum gl. de offic.lega c.excõmunicatis.statim postquã vrbẽ egressi fuerint,habent iurisdictionem voluntariam,sed non cõtẽtiosam.i.iudicialem. Episcopi tñ expulsi iurisdictionem, intellige contentiosam secundum glo.exercere possent in aliena diœcesi,licentia tamen petita,etsi non obtẽta à diœcesano,& ita etiam,ꝙ subditi non expulsores , nec eorum fautores seu consiliarij vltra duas dietas à fine suæ diœces. non trahantur , vt in cle. quamuis. de foro compe.& sic posset absoluere etiam quantum ad ea quæ causæ cognitionem exquirũt. ¶ Sed pro notitia prædictorum ampliori not,ꝙ gl.in c.nouit.de off. leg. quærit , vtrum legatus vel alius ordinarius existens extra suum territoriũ possit excommunicare & absoluere,& causas delegare,vel similia. Vbi Pan.dicit mentẽ gl.esse,ꝙ excõicare aut absoluere nõ potest,aut exequi alia,quæ reqrunt causæ cognitionẽ, sed potest conferre beneficia,& causas delegare,& facere alia quæ sunt iurisdictionis voluntariæ.Sed Inn.limitat,ꝙ poterit absoluere si se nouit in excommunicando errasse, qa ista absolutio fit sine causæ cognitione. Limitari etiã potest,ꝙ poterit absoluere in foro animæ, quantum ad omnia in quibus non fit præiudicium tertio , quia talia processum iudiciarium non requirũt.Host. etiã limitat , quòd excõmunicare poterit subditum in notoriis : quia istã cognitionem causæ non requirunt:vt in c.euidẽtia. de accu. quod tamen nõ intelligo quantũ ad excõicationem solẽnem:quia talis fieri nõ põt nisi vsurpando iurisdictionem in ecclesia alterius diœcesani, quod in dicta cle. quamuis. prohibetur.Si tñ vellet contentiosè procedere , non valet processus:quem tñ Summa Conf.lib iij.tit.xxxiij.q.liij.dicit valere, si fiat de consensu diœcesani:sed intellige accedẽte etiam partiũ cõsensu, & non aliter , quia partes extra territoriũ trahi nõ poterunt inuitæ : vt l.fi.ff.de iurisd.om. iudi.l.iij.ff.de off.præsi.no.gl.in c.litigãtes.de off.ord.li.vj.

12 nisi in casu dictæ cle.quamuis.¶ Tertiò,*vtrũ si episcopus alicui committat absolutionẽ ab omni excõmunicatione, possit excõicatum absoluere ab eo,cuius absolutionẽ non cõmisisset ĩ speciali si sciuisset , vt fortè quia erat excõicatus propter damnum illatum ipsi epõ , vel aliquid huiusmodi?Et dico,ꝙ non.extrà,de reg.iur.in generali.lib.vj.& de pœ.& remi.si episcopus, in vj. vide tit. seq.§.j.& infrà,

13 Clausula.¶ Quartò*quæritur , vtrum si de facto aliquem absoluo ab excõicatione,à qua non possum, & posteà aduerto,debeam eum de meo errore certificare si possum, & consulere,ꝙ denuò impetret absolutionem.Et dico , ꝙ sic secundum Veruec. & interim debeo me habere ad illum quasi non absoluissem:vt in Sum.Confess. li.iij.tit.xxiij.q. iij.Quintò quæritur , vtrũ possit quis absolui ex causa falsa,siue vtrum teneat absolutio facta ex causa falsa ? Et dico,ꝙ non, secundũ Inn. & Host. quia sic iudex absoluere non intendit : puta si absoluendus mentiatur se satisfecisse,aut sibi remissam iniuriam,vel huiusmodi , aliàs autem absolutio siue iusta siue iniusta tenet quo ad ecclesiã militantẽ.arg.extrà,de re.iur.c.omnis res. Itẽ quia iura promptiora sunt ad absoluendũ quàm ad condemnandum. 50. dist põderet.& c.cùm sunt.de reg.iur.lib.vj.& cum prædictis concordat Alberic.Pro quo nota,ꝙ Panorm.in cap.ex parte. de off.ordi. dicit , ꝙ excommunicatio & absolutio vires ab excommunicatoris & absolutoris intentione recipiunt. ad quod facit gl. in c.1.detest.cog. Et ideo vbi excõicator intẽdebat omnino excõicare,tenet excõicatio licet iniusta,& similiter si intẽdebat omnino absoluere , tenet absolutio,etiam si expressa sint non solùm iniusta, sed etiam falsa,vt in c.venerabilis.§.vbi.de sent.exc.lib. vj. Et Exẽplum qñ sunt iniusta, est, vt si absoluatur quis nolens satisfacere de damno pro quo iustè fuit excõmunicatus.

14 ¶ Vtrũ*aũt in mortis articulo fieri possit dispẽsatio omnis voti per simplicem sacerdotẽ,infrà Votũ.iiij.§.iij.parti.x.A quo etiam absoluatur exemptus,infrà Absolutio.v.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE SECVNDÒ,scilicet quo ad excommunicationem ab homine vel à iudice.

1 *Absolutio secundo modo considerata,quæ excommunicationis ab homine illata est dissolutio , abs quo impendi possit.*

Et an si episcopus eum absoluat, quem parochialis sacerdos, aut Archidiaconus vel consuetudinis, aut quouis alio iure, quod in parochianum habet, excommunicauit, absolutio teneat. Et ibidem, quòd episcopus totius diœcesis tum laicorum tum clericorum ordinarius est. Et quid de Prouinciali, si eum absoluat, quem conuentualis Prior excommunicauit.

2 *Episcopus si ad absoluẽdum vices suas deleget, num is, cui demandatæ sunt, excõmunicatos à subditis ipsius episcopi absoluere possit. Et quid si addatur delegationi clausula (Demandamus vices nostras) etiam in his, quæ speciale requirunt mandatum.*

3 *Episcopus extra territoriũ à se vel inferioribus suis excommunicatos, num absoluere poßit. Et an criminis particeps cum excõmunicato, debeat ab eodem absolutionem cum ipso criminoso accipere.*

4 *Sententia excommunicationis ab inferiore lata, si à Papa confirmata sit, num proximus superior ab ea absoluere poßit.*

5 *Confirmationem duplicem esse nempe, aut ex certa scientia, aut in communi forma. Et quid vnaquæque.*

6 *Excommunicatore mortuo, aut mentis non sanæ, quis absolutionem impendere queat. Et subinde absolutus ab episcopi excommunicati officiali, num verè absolutus sit.*

7 *Causa appellationis aut querelæ ab excõmunicationis sentẽtia ab inferiore Diœcesano lata, ad Metropolitanũ delata, qualiter agendum procedendũq; sit. Et quid si excommunicatus non appellarit, de suffraganeo tamen apud Metropolit. cõqueratur, vt ipsi ob iniustam excommunicationem pœnã irroget: an audiri debeat. Et ibidem, quid si extra iudicium suffraganeus ad tutanda iura sua, vel etiam in iudicio ex officio procedens quempiam excommunicet.*

8 *Iudex ad actum absolutionis interponendum, num aduersarium citare debeat. Et quid si contra fiat, num teneat absolutio.*

9 *Archiepiscopus num eos absoluere, qui alligati sunt ex sententia Canonis concilij prouincialis, poßit. Et quid si religiosus ab hominis sententia, à qua non potest, quem absoluat, num in aliquam censuram incidat. Et ibidem, quòd in mortis articulo simplex sacerdos ab ea absoluit.*

1 ABSOLVTIO * secũdò, scilicet ab excõmunicatione
hominis, vt innotescat à quo possit impendi, sciẽdum
est ꝙ impendi potest primò ab eo qui tulit eam: quia po-
tens ligare potest etiam soluere: nisi in casu vt dictum est.
Secũdo ab eius successore, vbi lator esset mortuus vel amo-
tus. xj. q. iij. si episcopus. Tertiò quando excommunicator
est suffraganeus, impendi potest ab archiepiscopo non in-
differẽter, sed si ad eũ fuerit appellatũ, & hoc vocatis par-
tibus, & cognito de appellatione: vt in c. Romana, de ap-
pel. lib. vj. & extrà eo. venerabilibus, vel si hoc habet con-
suetudo, aut excõmunicator negligẽter vel malitiosè dif-
ferat absolutionem: vel in aliis casibus, in quibus iudicare
potest de subditis suffraganeorũ, quos habes. ĩ. tit. Archie-
piscopus. §. j. Et si absoluit in casu non concesso, absolutio
nõ valet: quia est à iudice nõ suo: vt in c. pastoralis, de off.
ord. Quartò generaliter à superiore excõicatoris, si tamen
habet omnẽ iurisdictionẽ & plenã potestatẽ super excõ-
municatum æquè vt ipse excõmunicator: sicut si sacerdos
parochialis, vel Archidiaconus, aut alius subditus episco-
po, ex cõsuetudine vel ab alio iure suum subditũ excõica-
uit: quãuis nõ deceat episcopũ irrequisito sacerdote illum
absoluere: hoc tamẽ põt, & si absoluit, absolutus est, secũ-
dũ Inn. vt in c. cũ ab ecclesiarũ, de offic. ord. etiam satisfa-
ctione non præmissa: quia episcopus est ordinarius totius
diœcesis, tam laicorũ q̃ clericorũ: vt in c. j. de off. ord. etiã
quia tales officiales dicũtur episcoporum vicarij. de off. ar-
chid. c. j. lxxx. dist. nõ debere. Quod verũ intellige, nisi ha-
beat ex consuetudine, ꝙ ab episcopo absolui non possint:
qa tũc nõ posset, vt in c. delicto. de off. archid. Male tamen
faceret episcopus absoluẽdo etiam quãdo potest: qa sub-
ditis suis iurisdictionẽ suam nõ seruat, de exces. prælat. c. ij.
& de off. ord. quanto. Et hæc opin. Inn. est communis opi.
doct. quãuis aliqui cõtradicant, vt not. Pan. in d. c. cum ec-
clesiarũ. Si etiã Prouincialis ordinis mendicantium absol-
uit, quẽ Prior conuentualis excõmunicauit, & idem est de
quolibet vicario habẽte plenitudinẽ potestatis super sub-
ditis priorũ cõuentualiũ, vndecunq; habeat, scilicet à cõ-
stitutionibus vel indulto Apostolico. Archiepiscopus autẽ
hoc nõ potest respectu subditorũ suffraganei, nisi in casu
dicto, quia nõ habet plenitudinẽ potestatis super eis, cum
2 ab eo non habeat suffraganeus suã authoritatẽ. ¶ Primò
verò quæritur, vtrum is cui episcopus cõmittit vices suas,
valeat absoluere supradictos excõicatos à subditis episco-
pi. Et dico, ꝙ non, secundũ Dir. li. iij. & c. v. nisi hoc expres-
sè concedat. ar. de pœn. & remis. si episcopus. lib. vj. vbi di-
cit, ꝙ quis nõ intelligitur in generali cõmissione commit-
tere ea quæ verisimiliter in specie non fuisset cõmissurus:
nec est verisimile, ꝙ in specie cõmisisset aliquid cũ iniuria
alterius, & cõsequenter nõ intelligitur in genere cõmisis-
se, q̃d posset absoluere excõicatos ab aliis, q̃d esset in eo-
rũ iniuriã. Item de reg. iur. in generali. lib. vj. Item de pro-
cu. qui ad agendum. lib. vj. Et hoc etiam si episcopus dice-
ret, cõmittimus vobis vices nostras etiam in his quæ mã-
datum speciale requirũt: qa in tali mãdato nõ veniũt ma-
iora & grauiora quàm sint in commissione expressa, vt in
d. c. qui ad agendũ, & in cle. non potest, de proc. Istud autẽ
minus est quàm absoluere, simpliciter, qa fit cũ inferioris
3 iniuria. ¶ Secundò, * vtrũ episcopus extra territoriũ suum
absoluere possit excõmunicatos à se vel inferioribus suis,
Et dico vt in tit. priori §. vj. dubio. ij. & similiter de legato,
qa in hoc est idem iudiciũ de sentẽtia iuris & hominis, se-
cundũ doc. ibidẽ. ¶ Tertiò, vtrũ participãs in crimine cri-
minoso cũ excõmunicato, absoluẽdus sit ab eodẽ cũ illo.
Et dico, ꝙ sic, siue ille absoluẽs sit excõicator, siue succes-
4 sor, siue superior eius: vt in c. nuper. de sen. exc. ¶ Quarto*
quæritur, vtrũ si sententia excommunicationis, quam tulit
inferior, sit cõfirmata per Papã, superior possit absoluere.
Et distinguo secundũ Panor. in c. ex frequentibus. de inst.
ꝙ aut sententia est hominis, aut statuti. Et si hominis, aut
est confirmata ex certa scientia: & sic nullus inferior Papa
absoluere põt sine eius mandato, nisi certũ esset cõfirma-
tionem ꝑ falsam suggestionẽ impetratã, extrà, de confir.
vtili. c. ij. Aut est cõfirmata simpliciter, & sine causæ cogni-
tione, & tunc absoluere põt inferior, vt in d. c. ex frequen-
tibus. Si verò est sentẽtia statuti, tũc cõfirmatio non aufert
inferioribus absoluendi potestatem: quia statutũ inferioris
per Papã confirmatũ, esse non debet maioris roboris vel
momenti, quàm ipsius Papæ statutũ: à cuius tamẽ senten-
tia absoluere possunt episcopi, vt in c. nuper. de sent. exc.
¶ Sed pro his nota secundũ doc. in d. c. ex frequentibus, &
in c. quia diuersitatem. de cõces. præben. & de cõfir. vti. per
5 totũ, quòd* confirmatio est duplex, prima scilicet ex certa
scientia, & secunda in forma cõmuni. Prima est, quãdo in
ea inseritur totius tenor rei cõfirmatæ vel quãdo Papa v-
titur istis vel similibus verbis s. ex certa sciẽtia, vel q̃n cõ-
firmat aliquid quod vidit: vt de confir. vti. venerabilis, vt
tenet Inno. in c. j. de trãsact. Secũda verò est, quando Papa
confirmat simpliciter aliter non instructus de negotio, &
tũc verba debẽt cõditionaliter intelligi: qa Papa ignorare
præsumitur quæ in facto cõsistũt, vt in c. j. de cõsti. lib. vj.
Nota etiã, ꝙ cõfirmatio prima, id est ex certa sciẽtia secũ-
dùm gl. in d. c. quia. tria operatur. Primò quòd talis res sit
maioris

maioris authoritatis, secũdò, ꝙ res minus valida fit valida,
ita ꝙ validet nullũ vel inualidũ, & habet vim innouationis,
vt in cap. j. de transl. & in c. quoties. de pac. Tertiò, ꝙ præter
authoritatem cõfirmantis nullus inferior de re illa cogno
scere possit. Confirmatio autẽ secunda, id est, in forma cõ-
muni parum aut nihil operatur, nec tollit cognitionẽ in-
ferioris, nec etat aliquod nouum ius, vt in iuribus præalle-
gatis, impetratur autẽ, quia solẽt magis timeri specialiter,
quàm generaliter solũ prohibita. ĩ. Confirmatio humana.
6 ¶ Quintò * quæritur, vtrum excõmunicatore mortuo vel
amente, Capitulum vel successor, aut is, ad quẽ eius perti-
net iurisdictio, absoluere possit eos quos excõicator absol-
uere potuisset? Et dico, ꝙ sic, & etiam à sententiis latis à iu-
re, vt in c. vnico, de maior. & obed. in vj. & xj. q. iij. si eps.
Circa hoc tamen quintum dubiũ insurgunt dubia multa,
de quib. ĩ. in tit. c. per totum. In excõicatione etiã hominis
vel eius absolutione locũ habent dicta in tit. priore, nisi de
excõicatione iuris specialiter dicta sunt. ¶ Sextò quæritur,
vtrum absolutus ab officiali epi excõmunicati sit verè ab-
solutus? Et distinguo, quia aut istum officialem eps insti-
tuit postquã iam erat excõmunicatus, aut antè. Si primum,
iste non est verè absolutus: quia eps excommunicatus ma-
iori excõmunicatione ab omni actu legitimo est suspen-
sus, & cõsequenter officialem instituere nõ potuit. Si verò
secundum, adhuc distinguo: quia aut cœperat vti officio
antequã episcopus excõicaretur, aut non. Si primum, pla-
num est ꝙ sit verè absolutus, nisi aliud obsistat, secundùm
Rich. in iiij. dist. xviij. Si verò secundum, sic secundum ali-
quos secus est: quia ex quo vti non cœperat officio, super-
ueniente excõmunicatione epi expirat iurisdictio, quod ꝑ
hoc declarãt: quia si episcopus corporaliter moreretur, aut
deponeretur, antequã officialis officio suo vti posset, iuris-
dictio sibi ab epo cõmissa expiraret, extrà de offic. delegat.
licet, in glos. Sed ista opin. Rich. non placet, dicitq; nõ esse
simile quod adducũt: quia mors potestatẽ aufert, & depo-
sitio executionẽ potestatis in perpetuũ, non autem excom
municatio, sed eam suspendit vsque ad tẽpus. Vnde videtur
dicendum, ꝙ procedere possit, & talis absolutus ab eo ve-
rè absolutus est. Et probari possunt hæc, extrà de offi. vic.
7 Rom. lib. 6. in tex. & in glo. ¶ Septimò * quæritur, quomo-
dò faciendũ sit q̃n causa per appellationem vel querelam
venit ad metropolitanũ, subdito diœcesani appellante vel
querulante? Et dico, ꝙ si defertur per appellatione, sic di-
stinguitur in c. venerabilibus. de sent. excom. lib. 6. §. sanè.
& duobus sequent. Si certum est iustã esse sententiam ex-
communicationis, superior iudex excõmunicatum ad ex-
communicatorem remittere debet, & non absoluere, nisi
periculũ sit in mora, vel nisi excõmunicator requisitus eũ
malitiosè nollet absoluere: si tñ absoluit, tenet absolutio, se-
cundùm glos. ibi, ver. debet. Si verò constet sententiã esse
iustã, sine aliqua difficultate, mox debet absolui, & non re-
mitti ad excõicatorem. Si autẽ dubitetur vtrum iusta sit vel
iniusta, superior eam potest iuxta formã ecclesiæ relaxare,
nisi deferat excõicatori, quanquã honestiùs aget si deferat
ei in hoc casu. hæc ibi. Si autem talis nõ appellauit, sed su-
periorem per simplicẽ querelam adiuit, dicendũ est, secun-
dùm glos. in c. per tuas. de sent. excom. quòd ad inferiorem
pro absolutione remittendus est, quẽ si nolit absoluere, illũ
absoluet Archiepiscopus. de offic. ordi. ad reprimendam, tñ
si periculũ esset in mora, propter huiusmodi remissionem,
ipsum statim archiepiscopus absoluet. de sent. excõ. sacro.
Si tamen sententiã euidenter iniustam cognosceret, decla-
rare potest archiepiscopus subditum episcopi ab episcopo
irrationabiliter fuisse ligatum, licèt ad ipsum non appella-
uerit. de app. solicitudinem. hæc ex glos. Nota tamen ꝙ in
casu quo nõ est appellatum, si excõicatus deponat querelã
apud superiorem de suffraganeo, vt imponatur ei pœna ꝑ
iniusta excõicatione, & suo interesse, debet eum audire, nõ
autem si quæratur de illo vt relaxetur sententia, quàm ille
contra se pro alio promulgauit, qua tueri hanc causam nõ
pertinet ad suffraganeũ, sed ad eum pro quo est sententia.
Attamen si suffraganeus extrà iudiciũ ꝓ defensione iuriũ
suorum, vel etiã in iudicio ex suo procedens officio, scili-
cet inquirendo, vel simile quid agendo, aliquem excõmu-
nicet, in hoc casu cõueniendus est suffraganeus coram ar-
chiepiscopo vel eius officiali: quia ipsius interest defende-
8 re cãm suã. Hæc in d. c. venerabilibus. ¶ Octauò * quærit,
vtrum iudex ad actum absolutionis citare teneatur partẽ
aduersam? Et dicit Pan. in c. qua fronte. de app. ꝙ sic, s̃m
doct. communiter, cum pars aduersa prætendere possit in-
teresse, fortè enim fecit expensas, quas cõsequi debet ante
absolutionẽ vel huiusmodi: tenet tñ absolutio, si de facto
fiat parte nõ vocata. Sed glos. in c. excõmunicatio. xj. q. iij.
videtur limitare prędicta, q̃n iudex excõicauit ad instantiã
partis, secus si ex officio suo: & hoc placet Pan. Ioan. autem
And. arguit ꝙ absolutio non teneat, per text. in c. Romana.
§. sententias. de app. lib. 6. vbi dicitur quòd sentẽtia excom-
municationis vel interdicti nullatenus est reuocanda parte
non citata. Sed Pan. concordans dicit absolutionẽ tenere
parte nõ vocata, si fiat ab excõicatore, siue à superiore con
currente cum eo ad actum iurisdictionis circa excõmuni-
catum. text. est cum glo. in c. cum ab ecclesiarũ. de offi. ord.
in d. c. venerabilibus. §. vbi. vbi hr̃ regula generalis, ꝙ ab-
solutio facta à iudice suo quantumcunque iniusta tenet.
Quando autem absolutio fit à iudice, ad quem deuoluitur
iurisdictio solũ via appellationis, vt in archiepiscopo: si ad
eum nõ est appellatũ, non valet absolutio: secus si recipiat
appellationem ex probabili causa emissam: quia tunc tenet
absolutio ab eo facta parte vocata, licèt sit iniusta: qa hoc
casu est iudex, quod etiã patet per d. §. vbi. qui propriè lo-
quitur d̃ iudice ad quẽ, vbi dicitur, ꝙ vbi superiori cõpetit
de excõicatione cognoscere, absolutio q̃ facit, tenet, licet
forsitã sit iniusta, q̃m etsi contra ius litigatoris, non tamen
contra ius constitutionis absoluit. Si autẽ vult sñiam ex-
communicationis reuocare tanquã iniustã, vel denuncia-
re nullam, non potest, nisi partibus vocatis: & si aliter facit,
reuocatio vel annullatio nõ tenet: & hoc casu intellige d.
§. sñias. & Ioã. Andr. ibi. Et ratio est, quia hoc est quasi dif-
finitiuè ꝓnunciare, & est actus iudicialis, nec sibi cõpetit
potestas, nisi priùs examinauerit causam. Hæc Panor. & est
verũ quod dicit dom. Abb. quia etiã si archiepiscopus sit iu-
dex, non tñ potest sñiam, à qua est appellatũ, reuocare sine
citatione partis. l. de vnoquoq;. & ibi per doc. ff. de reg. iur.
Potest ergo solũ absoluere, qa absolutio est actus pñalis,
sed reuocare sñiam excõmunicationis parte nõ citata hic
non potest. c. inter quatuor. & ibi Inno. de maior. & obed.
9 ¶ Nonò * quæritur, vtrum archiepiscopus absoluere possit
ligatos sñia canonis concilij prouincialis? Et dicit Astens.
lib. 7. tit. xiiij. de mente Host. ꝙ non, sine cõsensu suffraga-
neorũ, si canon sit factus in persona concilij, vt si dicatur:
Nos conciliũ, vel nos archiepiscopus de consensu suffra-
ganeorũ: & hoc nisi epi sibi concesserint, vel hoc ex priui-
legio vel cõsuetudine habeat. argu. de tempo. ord. si archi-
episcopus, & c. seq. Potest verò per se absoluere, si statutum
sit factũ ex persona archiepiscopi, vt si dicatur: Nos archi-
episcopus de consilio fratrum nostrorum, &c. quia consi-
lium

lũ nõ importat necessitatẽ: vt in c.cũ olim.de arbi.iuncta glo.Arch.autem xvij.dist.in summa,in vtroque casu tenet ꝙ absoluere põt non solũ archiepiscopus suũ subditũ, sed etiam quilibet suffraganeus: quia talis sententia est canonis:ar.ex c.nuper.de sent.exc & hoc tene.An autẽ religiosus absoluẽs à sententia hominis,à qua nõ põt,incidat in aliquã cẽsurã, vide j.Excõmunicatio.7.excõmunicatione xiiij.§.viij. Ab hac etiam absoluere potest simplex sacerdos in mortis articulo,modo quo suprà Absolutio.j.§.v.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE TERtiò, scilicet quò ad modũm eius.

1 *Absolutio siue à maiori, siue à minori excommunicatione, num sub conditione,quæ verè conditio est fieri possit.*

2 *Absolutionis ab excommunicatione maiori duplex modus. Et absolutionem nudo & simplici verbo fieri posse & eam sacramentalem non esse,an verum sit.*

3 *Absolutio ab excommunicatione maiori quantum ad solennitatem & modum de bene esse pertinet, quod requirat. Et ibidem vnumquodque sigillatim.Et primum quid absoluendus agere debeat:& ad quæ ante quàm absoluatur teneatur.*

4 *Absoluẽdus ab excõ.abs quo,& qua rõne ac forma absoluendus sit.Et quid præcipere ac facere dẽat absoluẽs,& an si irrõnabilia mandet, ab eo appellari possit. Et subinde absol. formula pract.*

5 *Absolutio ab excommunicatione minori, quo ad modum,qui obseruari debet,duo habere, debet nempe vnum respectu absoluendi,alterum respectu absoluentis.Et ibidem quæ sint.*

6 *Absoluens iuxta formulas hic traditas, num licitè excommunicato participare censeatur.*

7 *Papa ob hoc,quòd excommunicatum salutat,cut eum alioqui deosculatur, num eum absoluere intelligatur. Et quid in episcopo vel alio inferiore à Papa.Et sub hac, quòd in absolutione ab excommunicatione certa forma requiratur,in absolutione à suspensione non æquè.Et ibidem diuersitatis ratio.*

8 *Excõicatus per Papæ cõstitutionẽ,nũ absolutus ab eo intelligendus sit, quòd constitutio reuocata sit:ac proinde absolutione non egeat.Et quid de excõmunicato per inferioris papa cõstitutionem.*

9 *Absens num absolui ab excommunicatione queat. Et ibi quòd per procuratorem,per literas,& sine vtrisque.*

10 *Inuito num absolutioni beneficiũ impendi possit.Et ibidẽ,excommunicationem pœnam esse, cuius natura nõ est, vt voluntaria sit.*

11 *Alligatus pluribus sententijs, aut vna ex diuersis causis illata, absoluendus omnes huiusmodi sententias, aut causas num exprimere debeat. Et quid de peccatis, ob quæ irrogata & contracta sunt sententia.*

12 *Alligatus à iudicibus pluribus,num ab his omnibus absolui debeat.Et quid si petat ab vno omnium tamen supremo.*

13 *Excom.appellatus se ad iustitiam offerens, num aduersario appellante,& interdicẽte ne absoluatur,absolui queat.Et ibi,quòd tribus modis,cum limitatione tamen ad tertium modum.*

14 *Dubius de excommunicatione, vnde absolutionẽ petere debeat.*

15 *Excom.de mortuus,qui pœnitudinis & attritionis indicia exhibuit,qualiter sit absoluẽdus,& quid si in cœmeterio sepultus est.*

16 *Absoluendo ab excõicatione, nũ pœnitentia iniungenda, & qualis. Et quid si absoluẽdus ob legitimũ impedimentũ ad eũ se conferre nequit,abs quo absolutionẽ accipere debeat.Et quid sit legitimũ impedimentũ, & tunc abs quo absolui debeat. remissiuè.*

1 ABSOLVTIO *iij.ab excõmunicatione quò ad modũ seruandũ,vt plenius innotescat,sciendũ est primò ꝙ à nulla excõmunicatione maiori vel minori potest qs sub cõditione absolui:puta si satisfecerit vel hmõi:qa nec talis absolutio tenet, nec taliter absolutus est simpliciter absolutus,secundum Veruec.de reg.iur.actus.lib.vj.Et ſm Pan.in c.de quibus. de bapt. intelligitur de conditione suspendente actũ,id est,quæ est de futuro:siue quæ pendet in futurũ,secus aũt si esset de præterito, quæ ꝓpriè nõ est conditio, cũ actu nõ suspẽdat,vt baptizo te, si non es baptizatus.¶ Sciendũ * est secũdò, pro absolutione ab excõicatione maiori, ꝙ modus eius est duplex:vnus.ſ.pertinẽs ad bene esse eius & solennitatẽ,de quo §.seq. alius pertinens ad eius necessitatẽ vel essentiã, sine quo.ſ.nihil fit,& quo seruato tenet. Et de hoc dico, ꝙ non seruato modo solenni, etiam sine eã rationabili, absolutio ipsa nudo & simplici ẽbo fieri põt,vt dicẽdo,absoluo te ab excõicatione,aut relaxo eã,vel te benedico:aut aliquid æquiualens,cum intentione absoluendi,extrà de regu.iur.omnis res.50.dist.pondere.& hoc ſm Rayn.Gul.Io.& Arch. & oẽs ferè doct. vſi dicit Rich.in iiij. sufficere quæcunq; verba si significãt remotionem excõicationis:& idem in sentẽtia dicunt Anto. de Butr.& Petr.de Peruſ.& S.Tho. qui in iiij.dist.xvij.vult. absolutionẽ ab excõicatione nõ esse sacramẽtalem, sed magis consequi iurisdictionẽ:ideoq; verba ipsa habere efficaciam ab intentione dicẽtis, vbi nõ refert quibus quis ẽbis suã intentionẽ exprimat. Contrarium tñ,videtur.i.ꝙ absolutio ista non teneat modo solenni nõ seruato, qui à iure collectus est:quia forma rescripti exacta diligentia seruanda est,ita vt nec ordo præposteretur. c.cũ dilecta.de rescri. & aliis in glos.ibi allegatis. Sed distinguens dico ista ꝓcedere,qñ absolutio alicui ab homine cõmissa est,& sub certa forma:qa tũc absolutio nõ valet forma nõ seruata, arg. c.fin.de præb.& cap.prudentia.de offic.deleg. Et ratio est, omissa forma data ab homine nulla cõperit iurisdictio, vt notatur in iurib.præallegatis,& cõsequẽter nõ valet actus deficiente ptãte.Si verò absolutio sit cõmissa alicui de iure vel ab hoïe,sed simpliciter,& nõ sub aliqua forma,sufficit vti verbo absolutionis,vel relaxationis, aut rebenedictionis,& hmõi:quia sicut in excõicatione,ita & in absolutione nulla est substãtialis & essentialis forma tradita à iure, scilicet certa & determinata,vt not.in c.j.de sent.exc.lib.6. & in c.j de iud.ad qd facit.ij.q.iij.c.j.sed sufficit ꝑ quæcunque verba ꝓferre id quod significat verbum excõicationis & absolutionis. Et ita tenet Gof.vt not.Pan.in c.fi.de rest. spol.& Inn.d.c.cum dilecta.& sic etiã intelligit dictũ Ioan. And.& Arch.in c.cõperimus. xxiiij.q.iij. & Inno.in c.cum desideres. de sent.excom. dicentiũ ꝙ absolutio ab excommunicatione solo verbo facta tenet,sed dicat non seruans modũ solennẽ,nisi omittat ex causa rationabili.¶ Sciendũ est * tertiò, ꝙ absolutio ab excõmunicatione maiori quantum ad suam solennitatem & modum obseruandũ de bene esse ab ipso absoluente, secundùm Host.in Sum. quatuor requirit. ¶ Primum est, ꝙ absoluendus antè iuret parere mandatis ecclesiæ, vt in c.ex tenore.de sent.excom. & idẽ esset si iuraret parere mandatis absoluẽntis,secundũ Arch. quod quidem Hug.limitat seruandum in criminibus horrendis,vt incendiarij,falsarij,& huiusmodi: non autem in leuibus:& hoc placet Arch. Et secundùm Host. hoc est de substantia absolutionis, sed tamen contrariũ est verum, & cõmuniter tenetur.de sentẽ.excom.cum desideres. vade si omittatur,quod tamen fieri nõ debet, tenet absolutio,secundùm Gof.Bern.& Gul.& prædictos. Et mulieres quidẽ indubitãter iurare debent,an autẽ & pueri, relinquitur arbitrio episcopi,vt multis placet. ¶ Secundum est, ꝙ antequam absoluatur, si excommunicatus est pro notoria offensa, præstat emendam sufficientem iuxta proprias facultates,vt in cap.porrò. de sentent.excommun.& in cap. parochianos. eod.tit. Pro contumacia verò & offensa dubia, sufficit cautio iuratoria. de verbor. signification. cap. ex parte

ex parte.ſ.vbi nullæ petuntur expensę.Sed vbi petũtur expensæ,vel satisfactio damni, absolui non debet, nisi prius satisfaciat si potest:& si non potest,absolui debet sub cautione idonea.i.pignoratitia vel fideiussoria de satisfaciendo,si venerit ad pinguiorem fortunam,vt in c.Odoardus. de solu.& in c.ex parte.de verb.sign.el j.Quam si præstare non potest,saltem præstabit iuratoriam: absolutio autem non negabitur.xxvj.q.vj.si presbyter. Et secundùm Gul. talis ad petitionem aduersarij tenetur cedere bonis.quod intelligo verũ in foro contentioso, sed in foro pœnitẽtiæ sufficit si restituat eo modo quo tenetur.de quo j.Restitutio.Tenet autem secundùm eundem Gul.absolutio,si hoc scdm non seruetur, sed peccat absoluens.ad quod facit.d. c.Odoardus. ¶ Tertium * est, vt absoluatur per eum qui potest,cũ psalmo, oratione dominica, & alia consueta, & verberibus, & posteà subiungatur, absoluo te, &c.vt in c. à nobis.de sent.excom.el ij.vbi tamen de verberibus,quæ Arch.& Sũma Pisa.cõmemorant,mentio non fit, nisi quatenus sunt cõsueta,& consequenter eadẽ ratione seruanda qua & cõsueta oratio.¶ Quartũ est vt absoluens postmodum faciat absoluto iusta & rationabilia mandata, aliàs posset appellare.extr.de pact.c.fin. & de appel. vt debitus. Erunt autem rationabilia, si excõicatio à iure iniungatur, vt nunquam veniat cõtra canonem illum,puta percussori clerici,vt nunquam percutiat clericum, incẽdiario ꝙ non incendat,& similia, vt in d.c.ex tenore.& xxiiij.q.ij.pessimam.Et intellige nũquam nisi in casu liceto & à iure concesso, quia beneficium iuris nemini auferendum est. in auth.de nup.§.sed hoc quod.col.iiij.& ff.de re iud.l.iiij.Et ita percussori clerici iniungendum est nunquã percutere, nisi ad defensionẽ,vel de mandato prælati,cui etiã iniuria fieret si nõ posset mãdare subdito captionẽ aut verbera in casu legitimo.Aliquando etiam requiritur cautio, ꝙ talia de cætero nõ præsumat,vt in c.graue.de sen.exc.Si tamen sententia apparet iniusta,nullum mandatum fiendum est, quia prædicta iura loquuntur solùm in casibus in quibus quis verè commisit delictum, propter quod fuit excõicatus.Consueuit autem ista absolutio sic præsticari, vt post satisfactionẽ & iuramentũ incipiat absoluẽs Psalmũ Miserere, & simul virgis & flagello percutiens scapulas nudas absoluẽdi,nisi aliter suadeat pudor honestatis,finito Psalmo subiungat Kyrie ele.& Pater noster. & verſ.Saluũ fac. & orationẽ,Deus cui propriũ:excepto, ꝙ nõ dicitur, quos delictorum.sed loco huius dicitur, & hunc famulũ tuum quem excõmunicationis catena constringit,&c.& deinde dicat, absoluo te à vinculo excommunicationis quam incurristi propter tale factũ, & restituo te sacramẽtis ecclesiæ & cõioni ac vnitati fidelium in nomine patris, &c.vel dicat formam absolutionis quam habes j. Absolutio. vj. §.j.& vltimò faciat mandata.¶ Sciendum * est quattò, ꝙ absolutio ab excõmunicatione minori,quantũ ad modum quẽ seruare debet absoluẽs,duo debet habere, primò vnũ ex parte absoluendi, vt.ſ.sacerdoti proprio.i.ei qui potest illum absoluere à peccatis, ſm Arch.exponat causam petens absolutionem. vt in c.nuper.de sent.excõ.hoc tamen non necessarium. secundò aliud ex parte absoluentis, vt absolutè absoluat,aliter absolutio nõ valeret, vt de maiori dictũ est.Nõ requiritur autem iuratoria cautio, vt in d. c.nuper.& intellige de parẽdo mãdatis,aut dãno resarciẽdo:nec requiruntur verbera aut oratio, vel quæcunq; solemnitas præter simplicem confessionẽ, alioquin dictũ.c. nuper nõ respõderet tertiò ibi quæsito, quæ tamẽ confessio non est absolutè necessaria, sed sufficit rem innotuisse sacerdoti,cũ etiam absoluere possit inuitũ, vt dicetur.Non requiritur etiã ipsum sacerdotẽ esse ligatum excõicatione minori.sed sic ligatus põt absoluere,vt in c.duobus. eo.tit.¶ Circa * præmissa tamen cõsurgunt dubia multa. ¶ Primum est,vtrũ absoluens ſm prædictum modum intelligatur excõicato participare illicitè in prædictis? Et dico, ꝙ non:sed potius licitè,quia in spectantibus ad animæ salutem,vel vt vulgò dicitur in cõuertendo, & cõsequenter nullam ſnſam excõicationis incurrit,vt in c.cũ voluntate.eod.tit. & xj.q.iij.c.cum excommunicato. idem tenet Host.in c.à nobis.el ij.de sent.exc.& etiam si is,qui absoluitur, respõdeat absoluenti.vel dicat Psal. Miserere.cũ eo. ¶ Secundum * vtrum papa excõicatum intelligatur absoluere per hoc,ꝙ eum salutat vel osculatur, aut quocunque modo participat ei sciẽter? Et dico, ꝙ non,vt in c.si summus.de sen.exc.in cle.& hoc intellige in dubio,ꝙ si cõstaret, ꝙ papa ex hoc eum haberet pro absoluto, esset absolutus, quia papa iuri positiuo non subditur, cum sit supra illud.de concess.præb. proposuit. & consequenter nõ subiicitur formæ iuris cõis volentis, ꝙ excõicatio & absolutio verbis exprimatur, sed tamen nisi papa id expresserit, reputari non debet absolutus, ſm Inn.in c. cùm olim. de priuil.¶ Tertium,vtrum episcopus vel alius inferior papa excõicatum possit absoluere dicto modo.i.ei participando,nullo speciali signo absolutionis expresso, cum intentione tamen absoluendi? Et dico,ꝙ non,secundùm Inn.in d.c.cùm olim.sed oportet vti verbo aliquo denotante absolutionem.& concordat gl.in d.c.cũ desideres.& est cõis opinio Doct.in eo.c.& in eadẽ cle.si summus. & ratio est, quia subiicitur formæ iuris cõis, vt not.Pan.in d.cap.cùm desideres. vnde cũ in absolutione ab excõicatione aliqua forma requiratur,nõ obstãte etiam satisfactione, requiritur absolutio,etiã vt dicit in excõicatione ad tempus,puta quousq; qs satisfecerit, sed tñ in absolutione à suspẽsionẽ vel interdicto,secus est, scdm Io.And.vt singulariter not. Pan.in c.fi.de matr.cõtra.contra inter eccle. quia si ista feratur ad tempus, post illud non requiritur absolutio, sed sufficit,si de mẽte iudicis constet.Et ratio,inquit,diuersitatis est,qa in istis non requiritur certa forma,sicut in absolutione ab excõicatione.hæc Pan.qui per formã certã non accipit determinatã:qa nulla est substãtialis & necessaria, cum diuersis verbis fieri possit absolutio, vt dictũ est, sed certa ibi est idem quod aliqua.Si tamen papa esset is, qui excõicauit ad tẽpus, post illud non requiritur absolutio,si de Põtificis volũtate constiterit,quia non subiicitur dictæ formæ, sed voluntate potest absoluere, vt dictum est.Sed in dubio credit dominus Ant.ꝙ absolutio requiratur:quia alio nõ apparẽte,nõ videtur papa velle vti potestate absoluta,sed ordinaria, & ita scdm iuris ordinem impendi debet absolutio.¶ Quartum,* vtrũ excõicatus per constitutionẽ sit absolutus ex hoc ipso, ꝙ papa illã reuocauit, non indigens illa absolutione? Et dico, ꝙ sic,si reuocãdo dixit, ꝙ eam vult haberi pro non facta:quia secundum glo.in c. non debet.de consangui.& affinit.& glo.in clem.vnica.de immun.eccles.super verbo, infectis, tanta est authoritas papæ, quod tollere potest constitutionem etiam ratione præteriti effectus: ita, ꝙ in tali casu talis absolutione non indigebit.& gloss.in d.ver.infectis.dicit, quòd papa in his quæ sunt iuris positiui habet potestatem reuocandi extunc.i.sic, quòd retrotrahantur.quæ gl.secundùm Zabar. non inuenitur alibi.& ei concordat Pan.dicens ex hoc, ꝙ illegitimus per papam legitimari potest, sic, quòd habeatur pro legitimo extunc.i.retrotrahatur etiam quo ad honores

nores seculares. Si autē Papa talem constitutionem reuocat simpliciter, non reuocatur effectus iam causatus, nec videtur approbatus actus exercitus contra illam, vnde excōicatus absolutione indigebit. Non est autem simile de prælatis inferioribus, quia illud quod dictū est, potest Papa de plenitudine potestatis, vt innuit gl. prædicta dicens: vide quanta est authoritas papæ, plenitudo autem illa non est in aliis prælatis qui assumpti sunt in partem solicitudinis, vnde si eps dicat excōicationem epalem se velle habere pro non facta, excōicatus per illā nō esset absolutus.

9 ¶ Quintū, * an absens ab excōicatione possit absolui? Et dico, ꝙ sic per procuratōrem, secundùm Io. And. in c. qui ad agendum. de procur. lib. vj. & Arch. in c. eos qui. de sen. exc. lib. vj. & Spe. tit. de procur. quod secundùm Inno. in c. cùm desideres. de sent. exc. est verum quando subest iusta causa, quod non sic intelligo quasi deficiente iusta causa, quòd non teneat absolutio, sed quia ex aliqua parte vel ex vtraque incidit peccatum. Et similiter potest absolui per literas, secūdùm Rich. in 4. dist. xviij. & est tex. in c. quanto. ij. q. v. Erit autem absolutus; quando literas receperit, nisi aliter constet de mente absoluentis. Et similiter tenet absolutio absentis sine procuratore & literis, quātum pertinet ad forum animæ, sicut consueuerunt confirmatores electos absoluere ante confirmationem, quia totum dependet ex intentione absoluentis, vt dictum est, & si non requiritur præsentia animi seu voluntatis, vt statim dicetur, multo minus requiritur præsentia corporis, & si absolui potest mortuis, cuius anima est in purgatorio, multò magis viuus. Vnde absolutio generaliter facta in c. religiosorum. extendirur ad absentes, si id prælatus intēdat, vt debet, etiā si non faciant quod ille iniungit: quia etiam inuitus & cōtradicens potest absolui, & multò magis volens, quamuis negligens. ¶ Sextum, * vtrum absolui possit
10 inuitus? Et dico de hoc fuisse Theologorū opiniones varias in iiij dist. xviij. & Canonistarum in c. ab excōicato. de resc. & c. significasti. de eo qui dux. in vxor. & in c. j. de sen. exc. li. vj. Vnde S. T. ibi dicit hoc esse possibile, quod Rich. verum dicit, quantum ad sententiam hominis, non autem iuris, quia illa est aliquo modo voluntaria, dū quis voluntariè incidit in canonē. Sed ratio S. Th. cōcludit in vtraq; si loquamur de posse absoluto, quia, inquit, excōicatio est pœna, de cuius ratione non est, quòd sit voluntaria, vnde non pendet à volūtate puniti, sed puniētis, qui, si sicut eam sua voluntate infert homini, aut per statutū annectit alicui facto, ita etiā & remouet. Si verò loquamur de posse circūstātionato. i. irreprehensibili, quod. s. idem est quod debere, sic non est hoc possibile, nisi ex causa rationabili, puta quia expedit saluti excōicati, qui ex hoc sit peior, vel cōicanti, cui participandi excōicatione necessitas incumbit. Quod not. Pan. in c. apostolicę. de except. dicens, quòd vbi ex absolutione imminet vtilitas ecclesiæ, vel si non absoluitur reus ecclesiæ ordinatio impeditur, tunc absoluendus est etiā inuitus: vt dicit ipse, c. veniens. el ij. de test. Et S. T. subiungit, quòd etiam manente contumacia, potest quis excōicationem iustè latam discretè relaxare, si videat sa-
11 luti illius expedire. & consentit Alber. ¶ Septimū, * vtrum ligatus pluribus sententiis, vel vna ex diuersis causis, teneatur omnes causas exprimere? Et dico sm Pā. in c. cùm pro causa. de sent. exc. ꝙ si est ligatus pluribus sentētiis nō tenet absoluto, causis omnibus nō expressis, quia est surreptitia, & superior absoluere nō intēdebat, nisi pro causa expressa. arg. optimū in c. officij de sent. exc. & in c. ex parte. de offic. ord. & hoc nisi petiuisset ac obtinuisset absolutionē generalē ab omnibus, quia licèt fieri nō debeat nisi facta expressione speciali, tamen facta tenet, quod ego verum intelligo, nisi dolosè subiiceret vnā, loquēdo in foro animæ, quia tūc sm Rich. in iiij. dist. vij. absolutio est inanis. de sent. exc. cùm pro causa. & c. officij. Hoc idem est in foro iudiciario, sēdm Pan. in d. c. cùm pro causa. col. ij. ibi not. bene glo. xxvij. in illis verbis, dūmodo exprimat seriē facti. Sed Fel. referendo S. Th. in 4. Sen. dis. xviij. q. ij. art. v. dicit hoc habere locū, quando quis erat excōicatus pluribus excōicationibus ab eodem iudice, quia absolutus ab vna, intelligitur, inquit S. Tho. absolutus ab omnibus, nisi contrarium exprimatur, secus si à diuersis, & de hoc est gl. in c. sunt plures. in verbo, de omnibus. de pœn. di. iij. Si verò excommunicatio fuit vna, & causę plures, aut vna causa sola per se sufficit, & tunc tenet absolutio, si illa causa exprimatur. arg. c. super literis. de resc. si verò plures causæ per se sufficiunt, vt quia plures clericos percussit, vel pluries eundem tēporibus interpolatis: omnes causas debet exprimere secundùm Pisanum, & vna absolutio sufficit pro omnibus, aliter est surreptitia absolutio. Et si exprimit vnam causam tātùm & deinde obtinet absolutionem generalem, valet: modò fraus non interueniat, maximè si causas tacitas exprimit in generali, dicens se plures talia fecisse. Si verò nulla causa per se sufficit, sed omnes simul: tūc sm Pan. vbi ē. nō teneat absolutio, nisi omnib. expressis. Cuius ratio esse pōt, si tamē dabilis est iustè casus, quia vna expressa, vel omnibus præter vnam, non est expressa causa sufficiens sententiæ, & cōsequenter iudex nō iudicat istū ligatū, & cōsequenter nec absoluere intēdit. Si tamen eo casu intēderet absoluere ad cautelā, est absolutus, cùm absolutio ab absoluētis volūtate depēdeat. Cum omnibus tamen prædictis intellige, ꝙ si de absoluētis volūtate constaret, tenet absolutio etiam nulla expressa causa, si de ipsis excōicationibus loquamur, secus de peccatis quibus contrahuntur, quæ omnia oportet specialiter esse expressa.

12 ¶ Octauum, * vtrum ligatus à pluribus iudicibus debeat à pluribus absolui? Et dico, ꝙ sic, & semper vitari debet, quousq; sit ab omnibus absolutus, vel ab vno, cui oēs absolutionē mandarent, sm no. per doct. in c. officij. de sent. excō. aut secundùm Rich. nisi absoluat vnus omnium superior. Et intellige, ꝙ petens absolutionem ab vno iudice pro vna causa, debet tn alias exprimere, vt patet in d. c. of-
13 ficij. ¶ Nonum, * vtrum absolui debeat excōicatus offerens se ad iustitiam appellante aduersario ne absoluatur? Et dico, ꝙ absolui pōt in triplici casu. Primò si excōicator recognoscit errorem suæ excommunicationis, quia illum debet reuocare appellatione non obstante. de sen. excom. ex sacramento. Secundò, si de errore dubitat, & reus præstat cautionem de parendo iuri, vt ibi, sed caueat iudex ne fingat errorem in prēiudiciū partis. Tertiò, si nec agnoscit errorē, nec dubitat de eo, & tn reus petit absolui, & de parendo iuri cautio idonea præstatur. c. qua frōtē. de ap. Fallit hoc quando excōicatus absolutionē petit ad cautelam, dicens sententiam fuisse dubiam, aut falsam, aut nullam, quia si aduersarius dicat eum pro manifesta offensa excōmunicatum, & intra terminum octo dierū probet, absoluī non pōt reus, nisi prius sufficientē præstet emendā. de sen. excom solet. lib. vj. & facit. c. Odoardus. de sol. & quod ibi. no. Si verò nō probet, absoluetur cū iuratoria cautione, vt in d. c. solet. Si verò excommunicatus impetret absolutionem aduersario sciente, sed non contradicente, neque aliquid petente, posteà conqueri non valebit, quia remisisse videtur. de sent. & re iud. quamuis. ¶ Decimū, * vtrū dubitans,

tans, de excōmunicatione petere debeat absolutionem? Et dico, ꝙ sic, habet absoluens commoditatem & nullū sibi inde prēiudicium generatur: quia in dubiis tutior pars est eligenda de spon. iuuenis. Si verò non habet illam cōmoditatem, aut sibi inde præiudicium generatur ab aduersario, aut à propria passione, quia, scilicet, assentiendo scrupulis fit scrupulosior, & inquietior, tūc si dubitatio est leuis aut scrupulosa, deponat eā ad consilium boni viri, qa absolutionē petere non tenetur. arg. de sent. excom. c inquisitioni. Item quia dubius consulens peritos, laborat ignorantia inuincibili, quæ peccatum excusat, secundùm Sanct. Tho. ij. dist. xxij. & iiij. dist. ix. & xij. q. vij. Sextò, qd maximè verum est in scrupulosis, quia in re propria sunt sine iudicio de particulari eligibili, propter vehementiam passionis timoris. Si verò eam deponere, aut non vult, aut non potest, vel etiam si dubitatio sit probabilis habenti iudicium sanum, debet absolutionem petere ratione iam dicta, & arg. in eod. c. inquisitioni. Idem per omnia dicoin
15 eo, qui dubitat de peccato. ¶ * Vndecimū, verum, & qualiter mortuus absoluendus sit, qui signa cōtritionis ostendens euidentia, excōmunicatus decessit? Et dico, quod absoluendus est, iuxta dicta, suprà Absolutio primo. §. v. & hoc modo: quia. s. si est sepultus in cœmeterio, non exhumabitur, si verò alibi, exhumabitur, & corpus, vel sepulchrum verberabitur, cum Psal. & oratio. Dominica, & alia consueta, sicut circa viuos fieri consueuit. de sent. excom. à nobis. el ij. Sed intellige, quòd si extrà cœmeterium sepultus est, non verberabitur sepulchrum secundū, id est, sacrum, sed primum, id est, prophanū, qa prius debet absolui, quàm sepeliri, cùm excōmunicati careāt ecclesiastica sepultura: vt Excommunicatio iij. §. ij. Ad quid aūt cir-
16 ca hoc teneatur hæres, infrà Hæres. iij. §. ix. ¶ * Duodecimum, vtrum in absolutione ab excōmunicatione aliqua, & qualis pœnitentia iniūgenda sit? Et dico quòd in triplici casu iniungitur. Primò, qn absoluendus erat excommunicatus ratione damni: quia peccat absoluēs, nisi prius satisfecerit, si potest, iuxta dicta suprà in hoc in tit. §. ij. si tn absoluitur, absolutus est, sm Veruec. Secundò, quando iniecerat manum violentam in clericum: pro qua re satisfactio pecuniaria solet imponi: quæ quidem applicabitur monasterio, si percussus fuerit monachus, aut conuersus: arg. xij. q. j non dicatis. & de statu monach. cùm ad monasteriū. primo responso. vel ipsi percusso, si fuerit clericus secularis, nisi in ecclesiæ contumeliā fuerit propulsatus: quia tunc etiā ecclesia agere poterit pro iniuria. Instit. de iniu. §. si communi seruo. & sic etiam ecclesiæ satisfiet. Consentit Gof. & Host. Tertiò qn absoluendus à sententia Canonis, vel hominis habet periculū mortis, vel aliud legitimum impedimentum recurrendi ad illū, à quo fuerat de iure absoluendus: quia iniungendum est ei, vt cessante periculo, vel impedimēto, se præsentet illi, recepturus eius mādatū, & satisfacturus vt oportet, sed intellige, nisi impedimentū sit perpetuū, secundū Inno. in c. quāuis, de sent. excō. & nisi excommunicatus sit puer. i. infrà xiiij. ann. vt patet in eo. c. Quòd si se nō præsentet, quā cito cōmodè potest, reincidit in eandem, sicut & absoluti; à sede Apostolica, vel eius legatis, quibus iniungitur, vt ordinario, vel alij se præsentent pro pœnitentia, & satisfaciant iniuriatis, nisi hoc faciāt, quàm citius cōmodè poterūt. de sent. excom. c. eos lib. vj. Et ibi hoc extenditur ad quemcunq; absolutū cum onere se præsentandi, vel satisfaciendi alicui, siue sentētia fuerit iuris, siue hominis. d quo dic vt infrà, Excōmunicatio, viij. Quid autem sit legitimum impedimentum, exemplificat Ioan. And. in c. religioso. de sent. excom. li. vj. vt si quis est in mortis articulo, vel æger aut debilis, vel habens inimicitias capitales, vel huiusmodi. vide tit. seq. §. j. dubio. xv. A quo etiam absoluātur, habens tale impedimentū habes quantum ad periculū mortis, suprà Absolutio primò. §. v. quantū verò ad alia impedimenta, eps est requirendus, vt no. Inno. & sequitur Pan. in c. de cætero. de senten. excom. & si ad eum mittere non potest secundùm Inno. in c. j. de sentent. excom. sacerdos proprius absoluet. Et hæc locum habent, in excommunicatione, tam iuris, quàm hominis, vt in d. c. eos.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE AB EXcommunicatione quartò specialiùs, scilicet, percussorum clerici.

1 *Iniuriarum, vt tres sunt formæ, ac species, ita tribus modis cōtingit quempiam ex clericorum percussione excōmunicationem contrahere. Et quis in vnaquaque specie absoluat. Et ibidem, quid vnaquaque iniuriarum species, pulcherrimè exemplis plana sit.*

2 *Excessus notorius, qua ratione enormis dicatur? Vbi in hoc regula traderetur ex Panor. vna: alia ab Astensi.*

3 *Incidentes in excommunicationem ob manuum violētam in clericum iniectionem, à solo Papa absolutionem consequuntur. Fallit modis xvij. de quibus hic ex ordine, vt personarum species xvij. sunt quæ ab hoc priuilegij beneficio, aut iusta ratione aliqua eximuntur.*

4 *Clausula cessante impedimento, qualiter accipiēda sit, & qualiter resoluenda: Et impedimenti appellatione quid contineatur.*

5 *Excommunicatos ob iniuriarum clericis illationem, inferior episcopo, habens velut autoritatem episcopalem, pro leui, ac mediocri iniuria, num sicut episcopus, absoluere possit.*

6 *Absoluere qui possunt, num absolutionem alij demandere possint.*

7 *Absolutus cum mandato se Apostolico præsentandi, si interim sedes vacet, num possit differre, dum sedi. Apost. prouisum fuerit. Et quid in alio excommunicationis genere, num qui Papam adire nequit. ab Episcopo absolui possit.*

8 *Officialis clericum feriens. an excommunicationem incurrat, Abs quo absoluatur. Et quis officialis nomine intelligendus sit.*

9 *Deliciosi, num ex eorum sint numero, qui perpetuo dicantur excusari impedimento, vt huius gratia præsentandi se Apost. curiæ, mandatum iniungi nequeat. Et quid de his, qui sui iuris nō sunt. Et sub hac quid de marito vxorem in fraudem feriente. Et an dicatur non sui iuris.*

10 *Edictum de curiæ præsentando, prohibitorium esse, & ad omnes porrigitur, nisi speciatim exempti sint. Et an in simili de coniuge vir excipiatur, & libertus in simili de seruo. Item an ius priuilegiatum ad simile porrigatur.*

1 ABSOLVTIO * quartò specialius. s. ab excōmunicatione, in quā quis incidit ex clerici percussione cui⁹ absolutio Papæ reseruatur: vt in c. si quis suadente. xvij. q. iiij. nunc consideranda est. Vt autem sciatur quando à Papa, & quando ab episcopo, vel alio petēda sit hęc absolutio, considerandū est primò, ꝙ cùm secundum Ioan. And. & Pan. in c. peruenit. de sent. excom. tres sint species iniuriæ, leuis, scilicet, mediocris, & enormis, eps ab huiusmodi excommunicatione, pro leui iniuria potest absoluere omnes iure suo, autoritate d. cap. peruenit. Pro mediocri autem absoluere non potest, nisi priuilegiatos, de quibus infrà. Pro enormi verò regulariter non absoluit, nisi in necessitate, vel vbi sibi specificè committitur, hæc ex illis. Sed intellige de priuilegiatis propter conditionē personæ, vel circunstantiam facti alleuiatiuam, non autem de priuilegiatis propter excessus exilitatem seu modicitatem, vt j. de leuiter percutiente dicetur. §. iij. Leuis iniu-

ria secundùm Asten.exempli gratia est, si quis malo animo super clerico manum ponat, aut accipiat eum per vestes, vel habenas, quod intelligi debet, si is, qui talia infert, est superior, aut par aut quasi par, in mundana reputatione: sed quia in his generalis regula dari non potest, ideo dicit Pan. vbi suprà, & in c. cũ illorum. eod. tit. quòd leuis iniuria est iudicis, id est, absoluẽtis arbitrio iudicanda, ex variis circũstãtiis personarũ, locorum, & temporũ: qa si clerico publicè ministrãti, quis leuiter manus iniecerit, non erit iniuria leuis, qui aliàs fuisset leuis: & quædã est leuis illata puero, vel in dorso, aut manu, vel baculo, aut in occulto: quæ non esset leuis illata seni, vel in facie, pugno, aut cæse, vel in publico. Enormis aũt exẽpli gratia, vt patet ex c. cũ illorũ de sen. excom. est, cùm venitur ad mutilationem membri: qua, scilicet, membrũ impeditur ab officio suo, & à fortiori ad truncationem, quæ est abscissio totalis, vel ad sanguinis effusionẽ: quod scilicet, abundantiam sonat. & hoc p notabile vulnus, & aliũde, q̃ ex membro vnde leuiter fluit: vel si in epm, aut in ꝓprium abbatem manus iniecta sit, adde vel in eius locũ tenentem ſm Io. And. & Pe. de Peru. Sed qa etiam in huiusmodi est variatio, & sine sanguine potest esse enormis iniuria: vt in c. vnico. de conse. eccle. li. vj. Imò & mortalis, ideo ſm eundem Pan. hæc iniuria iudicis arbitrio pẽsanda est: quia, inquit, ex quo epo, & abbati conceditur certis casibus absolutio, cognoscere possunt, an eorũ sit iurisdictio. arg. in c. super literis. de rescript. & in l. si quis ex aliena. ff de iudi. sed caueãt, inquit, sibi, ne leuẽ dicant, vbi est enormis. Idem etiã sentit Pisa. scilicet, quòd iudicis, vl boni viri sit hæc iniuria arbitrio iudicanda, ex circunstãtiis locorũ, tẽporũ, & psonarum: vt Inst. de iniur. §. atrox. Et idem sentit Host. in qualibet iniuria, allegans extrau. perlectis. Et adde secundum Io. And. in c. cũ illorum. eod. tit. quòd enormis iniuria est, si percussio fit in theatro, vel foro, vel in cõspectu iudicis: multo fortius, si quis in cœmeterio, vl dormitorio vulneretur, seu aliàs verberetur. Et hæc omnia eliciuntur ex d. §. atrox, vbi dicitur: Atrox iniuria æstimatur, vel ex facto: veluti, si qs ab aliquo vulneratus fuerit, vel fustibus cæsus, vel ex loco: veluti, si cui in theatro, vel foro, vel in cõspectu prætoris iniuria facta sit. vel ex persona: veluti, si magistratus iniuriã passus sit: vel senatori ab humili persona iniuria facta sit, aut si parenti patronoq; fiat à liberis, vel libertis. nonnunquã etiã locus vulneris atrocẽ iniuriã facit, veluti, si in oculo quis pcussus fuerit. Hæc ibi, vbi glo. in verbo, oculo addit, vel in ore. Mediocris autẽ dicitur, quę inter leuẽ, & enormem est media, de qua necessario cognoscit is, qui & de extremis, vnde secundùm eundẽ iudicis arbitrio pensatur. Cui consenit Host. dicẽs, ꝙ iudiciũ de leui, & enormi iniuria totũ arbitrio cõmittitur episcopi, & intellige etiã simplicis cõfessoris, qñ habet absoluendi authoritatem à Papa vel epo, quia tunc habet iurisdictionem ex commissione, vnde Pisanus totũ tribuit arbitrio boni viri, qui etiã non põt esse nisi iudex, quod verũ est in foro animę, vel etiam iudice dubitãte in foro causarũ. Aduertẽdum est tamen ꝙ cùm mediũ naturã sapiat extremorũ, & vtriusque nomen subinduat respectu alterius, vt patet v. Phy. ideo iniuria mediocris aliquãdo appellatur grauis, quia scilicet maior est leui, vnde secundũ Monal. inter enormẽ & leuem est media, quę grauis: dicitur, aliquãdo verò dicitur leuis, scilicet, respectu ipsius enormis, quæ dicitur grauis, sicut & percutiẽs enormiter, dicitur percutere grauiter, vt in d. c. si verò. vnde etiam ſm Host. Rodo. & Mona. grauis iniuria dicitur, qñ vulnus illatũ, requirit medicamẽ chirurgiæ, vel emplastri, & huiusmodi, vbi grauis sumitur pro
2 enormi. *Et his Pan. in d. c. cũ illorũ, elicit regulã singularem, scilicet, quòd excessus notorius dicitur enormis ratione notorietatis, qa percussus in platea, vel theatro, vel ecclesia dicitur atrociter iniuriatus, ideo inquit, eps qui, scilicet, inferentem clerico iniuriam leuẽ, suo iure potest absoluere, vt idẽ dicit in d. c. peruenit. non põt absoluere à notoria, quia leuis dici nõ potest. hæc Pan. imò etiã videtur, quòd pro tali iniuria absoluere nõ possit, etiã priuilegiatos, quos potest absoluere pro mediocri, qa ista est enormis Astẽ. etiam regulã facit, quòd vbi ex tali iniectione manuum scãdalũ generatur, efficitur iniuria grauis. i. enormis, idem ſm Host. dicendum est, quoties inferior & subditus in superiorẽ manus iniecerit. sed tñ in omnibus dictis & dicendis exemplis semper tene, ꝙ in omnibus oportet interuenire boni viri arbitramentũ, ꝓpter varias
3 circũstantias. ¶ *Sciendũ est secũdò circa absolutionẽ ab huiusmodi excommunicatione, ꝙ personæ quædam dicuntur priuilegiatæ, & sunt numero xvij. de quibus Pan. in d. c. cũ illorũ. sic dicit. Nota ex textu regulã quòd incidẽtes in excõmunicationẽ pro violẽta manuum iniectiõe in clericũ à solo Papa absolutionẽ cõsequi possunt, quæ regula originaliter habetur in c. si qs suadente. xvij. q. iiij. Fallit aũt in multis casib⁹, quæ istis versiculis continẽtur, Regula, mors, sexus, hostis, puer, officialis, Deliciosus, in ops, æger, senexq;, sodalis, Ianitor, astrict⁹, dubius, causæ leuis ictus. Debiles absolui fine summo merentur. Sũt ergo. xvij. casus, in qbus circa sedẽ Apost. huiusmodi absolui possunt. ¶ Primus est, si regularis verberet regularem, dũmodo excessus nõ fuerit enormis, qa absoluit à suo abbate, vt in c. monachi. de sen. exc. & in c. cum illorũ. eo. tit. Et ſm Pan. in d. c. cum illorum. & idem est de priore, vel prepositio, vel quomodo eũq; nominetur, q̃ est loco abbatis, quia. s. monasterium non habet abbatem, sed priorem vel propositũ, vnde textus vtitur verbo generali, dicens, eorũ prælatus, & ſm Sum. Cõfes. idẽ est de priore cõuentuali ordinis prædicatorũ, & guardiano ordinis minorũ, & omni priore cõuentuali nõ habente sup se maiorem in eodẽ conuẽtu, sed intelligo de canonicè electo, q̃ solus in religione dicitur prælatus, vt innuit Archi. & de hoc j. tit. Prælatus. Extẽditur etiã hoc ad magistrũ, & fratres hospitalis S. Ioan Ierosolymitani, vt in c. canonica. de sent. exc. qui subditos suos ad hac sententia põt absoluere si sit sacerdos. Nõ aũt extenditur ſm Host. ad priorem tẽplariorũ, de quibus. s. simile videbatur, quia, inquit, licèt ius cõmune debeat extendi per identitatem rationis, secus tamẽ est in iure priuilegiato. licèt gl. teneat contrarium in d. c. cum illorum. Nõ extendit etiam ſm Pan. ad priorẽ trium vel quatuor qui instituitur. & remouetur ad arbitriũ superiorũ. Idẽ aũt esset, si regularis peuteret secularem, vt in c. religioso. eod. tit. lib. vj Et intellige ſm Pan. siue inciderint ante, siue post ingressum religionis. ¶ Secundus casus est in mortis art. xiiij. q. iiij. si quis. de sent. exc. nõ dubium. & de hoc dictum est suprà Absol. j. §. v. ¶ Tertius est in mulieribus, vt in c. mulieres. de sen. exc. non distinguẽdo ſm Doct. quales sint, fortes. s. an debiles, viduæ aut maritatæ, diuites aut pauperes, & huiusmodi, neque qualiter percusserint, leuiter, mediocriter, vel atrociter. Sed tñ dicit Veruec. ꝙ licèt eps mulieres posset absoluere, etiam si atrociter pcusserint, expedit tñ, vt mittantur ad curiam, si sunt fortes, & atrocitas magna. & nulli fiat præiudiciũ. Ex his autem sequitur, quòd sunt priuilegiatæ non solùm

quia

quia aliquando non sunt sui iuris, sed etiã quia sunt mulieres, quibus vagari non expedit. Et quod de mulieribus dicitur maximè in monialibus locum habet, vt in cap. de monialibus. eo. ti. quæ etiam dici possunt contineri primo casu, cùm sint regulares, siue religiosæ, quas etiam Pan. in d. c. de monialibus, notat ab episcopo posse absolui etiam pro enormi iniuria, ex quo Papa enormitatẽ sibi nõ reseruauit, sicut reseruauit in monachis. Ratio est, ne moniales habeant causam se inuerecundè miscendi cætib⁹ virorũ. Sed tñ notandum est circa mulieres, scilicet, laicas, ꝙ ſm Veruec. si mulier esset incendiaria sacri loci, vel falsatrix literarum Papæ, mittenda esset ad curiam: quia non inueniuntur iura parcere mulierib⁹ in hac parte. & huius causa est, inquit, fortè quia huiusmodi crimina non committunt ex subito impetu, vt aliquando iniectio manuũ, sed per excogitatã malitiã. Sed tñ intelligo, ꝙ si impotens sit ad eũ dum, vel habeat aliud legitimũ impedimentum absoluetur. iuxta notata. j. §. iij. dubio iiij. Notandũ est etiam circa moniales, ꝙ eas absoluere põt eps, etiã si sint exemptæ, ſm gl. in d. c. de monialibus, vbi Pan. dicit ꝙ hãc glo. sequuntur. cõmuniter Doctores: qd̃ verum dico, nisi in priuilegio exẽptionis aliter caueatur. Dicit ẽt ꝙ imminet dubium de sororibus mendicantiũ: an eorum generalis q̃ super eas habet authoritatẽ quasi episcopalem, eas in hoc possit absoluere: & videt ei, ꝙ nõ: qa cùm hoc sit indultũ episcopo ratione dignitatis: non licet inferiorib⁹ hoc attentare, sed hoc etiã dico verũ, nisi aliter p priuilegia caueatur. ¶ Quartus est, in habẽte hostẽ. i. capitales inimicitias, vt in c. cætero. & in c. ea noscitur. de sent. exc. etiam si eas haberet ex culpa sua. l. nec timore. ff. quod me. caus. & extrà, de spon. veniens, sed de ista excusatione, an. s. iste sine periculo possit Romam adire, necne: stabitur arbitrio boni viri. ff. de ver. oblig l. continuus. § cùm ita. & de voto. quod super his. ¶ Quintus est, in puero impubere. de sent. excom. c. j. & c. quamuis. ff. si sit doli capax. i. circa septennium: quia aliter non incideret, etiã si post pubertatẽ postulat se absolui. eo. tit. c. fi. Hoc autẽ Summa Angelica extẽdit ad iuuenes vniuersaliter, siue sint sui iuris, siue nõ, siue diuites, siue nõ, quia eorum itineratio periculosa est. Sed de hoc dic iuxta notãda in casu xv. Et adde ſm Pe. de Pal. in iiij. Sententiarum, ꝙ pueri, & mulieres probabiliter ignorantes iura positiua, scientes, hunc esse clericum sed non sciẽtes nec scire debẽtes pœnã canonis, si quis suadẽte, nõ peccant quidẽ, qa nesciunt canonẽ: nihilominus, qa faciunt cõtra legẽ naturæ, simul pœnã eius, & pœnã positiuæ legis incurrũt. ¶ Sextus est, in officiali, q̃ arcendo turbam casu, sed nõ supple sine aliquali culpa clericũ percussit: vt in c. si verò. el j. de sent. exc. si tamen grauiter læserit, non absoluitur nisi per Papam. vt ibi. ¶ Septimus est, in multùm potenti, & delicato, qui ad curiam accedere non posset, vt in c. mulieres. eo. tit. de quo textus dicit, quod si Papam adire non potest, prius indicetur Papæ negotiũ, & ſm consilium eius puniatur. & glos. dicit, quod an ire possit, eps arbitrabitur, & si periculum est in mora, absoluet eum accepta cautione, ꝙ parebit Papæ consilio vel responso. ¶ Octauus est, in paupere, vt in c. quòd de his. eo. tit. & c. quamuis. sed in d. c. ea noscitur. Pano. de mente Ioan. And. hic notat habere locũ in paupere nõ mẽdicante sed viuẽte ex suo artificio, & etiã in solito mendicare, si eundo prouidere ex mẽdicitate nõ potest sibi, & vxori, non aũt in eo qui potest ire, & mendicando sibi prouidere, sicut in loco suæ mãsionis, sed puto, quod in his bonus vir arbitretur. ¶ Nonus est, in agrotante, vt in d. c. quod de his. quod Dir. intelligit, si sit infirmus incurabiliter, vel periculosè, vel morbo longo, licèt temporali, & ex itinere timetur acceleratio mortis: imò ſm Innoc. etiam si non immineat periculũ mortis, vt in podagra, vel febre quartana. ¶ Decimus est, in sene, & valetudinario, vt in d. c. ea noscitur, & in d. c. quamuis & Ioan. de Saxo. quo ad generationem legalem, & potestatem aptandi, dicitur senex maior lx. annorũ. ff de adopt. l. si paterfam. sed quò ad excusationem munerum. personaliũ maior lxx. anno. C. qui ætate. l. fi. lib. x. iũcta l. ij. §. fi de decur. & consequenter ſm aliquos maior lxx. anno. excusabitur ab itinere, etiam si sit fortis maximè, quia ab inde suprà homo iam non est in senectute, sed in senio, ſm gl. in proœmio vj. Vel dicitur senex in proposito: quia ratione ætatis iudicio boni viri, maximè episcopi periculosè tale iter aggrederetur. Et licet fortis videretur, tamen secundum Innoc. absoluieretur, quia periculosum est senem proficisci. Valetudinarius autem dictus est à valetudine. quæ secundum glos. j. d. l. si paterfa. mi. in hoc distat à morbo: quia valetudo perpetua est morbus temporalis. Et intellige, quod cùm dupliciter dicatur ægritudo perpetua, id est, durans vsque ad mortẽ, scilicet, vel quia est mortalis, etiam si repentè occidat, vel quia incurabilis tantùm, & non mortalis, secundo modo valetudo est perpetua. ¶ Vndecim⁹, est in sodalibus. i. clericis viuẽtibus in cõmuni, & sub vno tecto dormientibus, & in eadem domo vescentibus, vt in c. quoniã. de vita & honest. cleric quod exponit, quando simul viuunt in aliquo collegio, sed tamen hic ſm Pan. excipitur atrox iniuria, sicut & in monachis. ¶ Duodecimus est, in ianitore, vl ostiario, qui prætextu sui officij clericum non grauiter pcussit, vt in d. c. si verò. sed iste casus, qui à Sũmistis & Pan. in dictis versibus distinguitur à casu sexto, de officiali, in hoc ab illo distinguitur, quia ibi percussio est casualis. hic vero intenta, & animo iniuriandi, vt dicit gl. quod ex hoc notatur, quia textus dicit, malignatus. Ex quo etiam elicitur, quòd necessario danda est iniuria media inter leuem & grauem, sine atrocem, quia si iste percussisset grauiter, per episcopũ absolui non posset, vt patet in textu, si autem leuiter iam non esset priuilegiatus, in quantũ ostiarius, cũ absolutio ex leui iniuria sit priuilegiũ omnibus cõmune, nisi officiali, cui iniuria de se leuis est grauis. ¶ Tertiusdecimus est, in adstricto. s. alterius potestati, qui non est sui iuris, vt seruus, non quidem famulus, sed qui est seruilis conditionis, vt Christianus, cùm infidelis non sit excõmunicationis capax, & similiter filiusfamiliàs, vt in c. mulieres, & in c. relatam. de sent. excom. ¶ Quartus decimus est, in dubio. s. in eo, de quo est publica fama, quod clericũ percusserit, qui, vt dicitur in c. cùm desideres. de sent. exco. vitandus est, nisi ad arbitrium episcopi se purgauerit vel nisi ad cautelam absolutionis beneficium consequatur. s. ab episcopo. ¶ Quintus decimus est, in eo. cuius causæ ad non eundum sunt iustæ: scilicet, qui habet impedimẽtum canonicum, id est legitimum, vt in c. quod de his. eod. tit. ¶ Quando vero impedimentum sit canonicum, vel legitimum, dico quod dupliciter hoc intelligitur. Primò vt dicitur legitimum, id est, à lege expressum, secundum quẽ intellectum casus iste cum aliis in numerum nõ ponitur sed omnes complectitur. Secundò, vt dicatur legitimum, id est, legi consonũ, vel à lege tolerandum. quod tunc esse dico, quãdo arbitrio boni viri, est æquale, vel maiꝰ aliquo expresso in lege, & sic iste casus cõplectitur multos. & rationabiliter. qa eadẽ causa, habet eundẽ effectũ, ex ij. Phy. & ibi est eadem ratio, ibi idem ius, vt l. illud. ff. ad l. Aquil.

& l.à Titio.ff.de verb. oblig.l.his solus.C.de reuoc.dona. Et sic quidam dicunt istos magnæ potentiæ, & delicatos esse priuilegiatos, non solũ ratione teneritudinis, & deliciositatis: sed etiã quia suas terras plerunque deserere nõ possunt: in quo tñ Papa esset consulendus, nisi periculum esset in mora. Sic etiam Dir. dicit, quod tertiana, vel quartana detentus, aut etiã podagra, vel huiusmodi, ita quòd ire nõ possit, absolui poterit ab episcopo: & sic etiam aliquãdo de iuuenibus dici potest: sed in omnibus huiusmodi stabitur arbitrio boni viri. arg. de offic. deleg. de causis. ¶ Sextus decimus est, in eo qui leuiter percussit, id est, leuem intulit iniuriã, vt in c. peruenit. eo. tit. quem eps absoluit iure suo, vt dictum est, sicut etiam, & mulieres, senes, ac valetudinarios, vt dicit Panor. in c. peruenit. eo. tit. & tamen sunt personæ priuilegiatæ. Nec cõtinet ista decretalis dispensationem, vt dixerunt quidam, sed ius cõe. ¶ Decimus septimus est in debili, id est, membris destituto, ita ꝙ Apostolicã sedẽ adire nõ potest: vt in c. ea noscitur. eo. tit. vbi dicit Pan. ꝙ membris destituti dicuntur hic cæci, claudi, & alij multipliariã impediti mẽbris. ¶ Sciendum est tertio, ꝙ prædictorum quidã habent impedimentum se curiæ præsentãdi perpetuũ, vt mulieres in quantũ mulieres, & senes, & valetudinarij, & destituti membris, & aliquo modo deliciosi. quidam verò habent impedimẽtũ temporale, vt existẽtes in periculo mortis, & habẽtes inimicitias capitales, & ægri, & inopes, & pueri, vt patet in d. c. quãuis, quidam verò nullũ habent impedimentũ, quantum est ex defectu, vel cõditione personali, vt ostiarius, & officialis turbã coërcẽs, & regulares, ac fratres Ioãnis Ierosolymitani, & clerici cõmuniter viuẽtes, & serui ac filij familias, & leuiter percutiẽtes, & aliquando is cuius causæ iustæ sunt. Omnes igitur dicũtur personæ priuilegiatę id est, exceptæ ab illa regula, qua Papę reseruatur absolutio percussoris clerici. Sed quidam sunt priuilegiati ex causa se tenente ex parte priuilegiati: vt omnes præter leuiter percutientem, qui est priuilegiatus ratione modicitatis excessus. Omnes igitur homines Christiani sunt priuilegiati, vt absolui possint citra sedẽ Apostolicã ab hac sententia pro iniuria leui, secundum Doctores cõmuniter: & patet in c. peruenit. eo. tit. Quidam vero ẽt pro mediocri, vt omnes prædicti, secundùm Io. And. & Panor. sed excipiendus videtur leuiter percutiẽs: qui si fortiter percusserit inferens iniuriam mediocrem, nõ absoluetur ab episcopo, quia cessat ratio sui priuilegij, alioquin omnis Christianus absolui posset ab eo pro iniuria mediocri: cũ nullus sit inferens iniuriam leuem, qui non possit inferre mediocrem. Nisi fortè dicatur, quod leuiter percutiẽs absoluitur ab episcopo pro iniuria mediocri, modo percussio sit leuis. Sed iste intellectus nõ procedit, quia quod in versu dicitur leuis ictus, in textu dicitur leuis iniuria: & consequenter esse non põt iniuria mediocris, & percussio priuilegiata leuis. Quidam verò priuilegiati sunt etiã pro enormi, siue graui & atroci: vt omnes habentes perpetuũ impedimentũ, quod probatur extrà, de sent. excom. per c. mulieres. & per c. ea noscitur, & per cap. quod de his, quæ loquuntur indistinctè licèt circa aliquos horũ sint dubia, quæ patebunt, quod etiã patet ratione, quia cùm tales nũquam possunt adire pontificem, semper carent possibilitate redeundi ad ouile. Et similiter omnes habẽtes impedimentum temporale, vt patet in d. c. quod de his. & cap. quamuis. sed iniungẽdum est eis, vt cessante impedimento sedi Apostolicæ se præsentent, vt patet ibidẽ. Qui verò nullum habent impedimentum, absolui non possunt, nisi pro iniuria mediocri, quia in istis iura excipiunt iniuriam enormẽ, præter quã ĩ monialibus, quæ tamen habẽt perpetuum impedimentũ dupliciter, & inquantũ mulieres, & inquantũ moniales, præterquã etiam in seruis, de quibus est dubiũ, quod patebit quidã, etiã sunt priuilegiati, quantum ad hoc ꝙ eis non imponatur sub iuramento, vt sedi Apostolicæ se presentẽt cessante legitimo impedimento, vt patet primò in absolutis ꝙ iniuria leui, quia tales eps absoluit iure suo, id est, nõ vt tenens personã alterius habentis dare mãdata sine iure suo, id est, absolutione pfecta, & cõpleta sine relatione ad aliũ, & secundò in habentibus ppetuũ impedimentũ, qa in talibus ista iniũctio esset vana, & ridiculosa. Dicit tñ glo. in c. ea noscitur, ꝙ valetudinarij Apostolicã sedem visitabũt, si conualescãt, sed hoc intelligo ĩ dubio, an valetudo sit valetudo. vl morb⁹, qa si certũ est, ꝙ sit valetudo: puta qa est diruptus enormiter, & incurabiliter, absoluetur absolutè, nec ei imponitur præsentatio. vnde si miraculosè liberetur, post absolutionem nõ tenebit. Quidã verò quantũ ad hoc carẽt priuilegio, vt oẽs habẽtes impedimentũ temporale, vt in d. c. quãuis. qd tñ cap. excipit pueros, id est, impuberes, nõ qn eis sit imponendũ, ꝙ se præsentent cessante impedimẽto: sed excipiũtur à iuramẽto se præsentãdi: vt in d. c. quãuis. qd intellige, qñ nõ sunt in ætate iurãdi, de quo ĩ. Iuramentum. ij. §. iij. Vnde qñ absolui petũt, si sunt puberes, vel talis discretionis, ꝙ secundũ arbitriũ epi cõpetat eis iurare, iurabũt se præsentare sublato impedimẽto: secundũ Sum. Confess. & Arch. & Pisa. Et per hoc tollitur repugnantia, quæ in Sum. Pis. videtur in hoc tit. inter. §. j. & vlt. quia qñ ibi dr in §. j. ꝙ omnibus impeditis iniungendũ est vt se præsentent, excepto puero. loquitur: de iniunctione per iuramentũ, qm adhuc est puer: quod patet ex iuribus ibi alleg. scilicet c. de cætero. & c. ea noscitur, quæ de iuramẽto faciunt mentionẽ. Pan. tñ videtur sentire, ꝙ talis nunquã tenetur curiã adire. habes in c. pueris. eo. tit. in summario, & in no. regula ꝙ beneficiũ semel indultũ minori, ex quo cœpit habere locũ, nõ extinguitur per superuenientiam maioris ętatis. quod quidẽ dictũ ꝓcedit de beneficio absolutionis: qa scilicet talis absolui põt ab epo, etiam in ætate maiori qualibet, vel aliqua: non autem de beneficio iuramẽti, vel itineris. Qui verò nullũ habẽt impedimentũ ex defectu, vel cõditione psonali, fm Sum. Ros. non sunt mittendi: quia hoc nullo iure cauetur: fm aliquos verò sunt mittẽdi. Mihi autem vr dicendũ, ꝙ si ratio quare absoluuntur ab epo sit perpetua, nõ sunt mittendi: si verò est tẽporalis, sunt mittẽdi ea cessante, quia semp stante causa stat effectus: & ea remota remouetur: vnde regulares, & dicti fratres S. Ioãnis, & clerici cõiter viuentes, nunquam mittẽdi sunt: qa nũquã debet eis dari occasio vagãdi, quę est ratio absolutionis: similiter nec ostiari⁹, aut officialis, qa absoluuntur ratione alicuius circũstãtiæ factũ alienãtũ, quæ sunt, fuisse officialẽ in porta, vel casualiẽ, licet cum aliquali culpa deliquisse, quæ semp & perpetuò alleuiant. Filij verò familiàs mittũtur: qa vt cõiter cessat ius patriæ potestatis, nisi per accidẽs moriant ante parentes. Et eadẽ est ratio de iuuenibus. Nec tñ eadem est ratio de impubere, fm aliquos: quia ideo absoluitur ab epo, ꝙ peccatum fuerit in tenella ætate cõmissum, quod perpetuum quoddam est. Seruus autem mittendus est si redimere se potest, aut aliter licitè subtrahere à seruitute: aut si verisimile est, quòd aliquando manumittetur: quia tunc ratio suæ absolutionis temporalitatem subinduit, aliter verò non, quia habet perpetuum impedimentum, & si non ex sua

4 sua persona, tamen à sui domini voluntate. * Quando ergo dicit Hostiẽ. vel Sum. Pis. ꝙ omnes prædicti, excepto puero impubere mittendi sunt ad curiã cessante impedimento: quia ille ablatiuus, consequentiæ, resolui nõ põt in causalem, resoluitur iu cõditionalẽ, vel temporalem: vt sit sẽsus: quãdo illud, cessat, vl si illud cessat, quòd locũ non habet in perpetuo. Et per impedimentũ intelligitur omne illud, quod est ratio absolutionis ab episcopo: qa illud accessum ad curiã impedit, & si non ex impotentia
5 virium, tamẽ ex iusto fine, vel impotẽtia iuris. ¶ * Circa prædicta dubia multa consurgunt. Primò enim quæritur vtrum inferior episcopo, habens quasi episcopalem authoritatem, possit absoluere prædictos, sicut episcopus pro iniuria leui & mediocri? Et dico quòd nõ secundũ cõmuniorẽ opinionẽ, nisi in casu: quia capitulũ, pueniit, hoc episcopo committit, & nõ archidiacono, vel archipresbytero, aut alicui, qui sit episcopo inferior: cũ dicit, fraternitati tuæ: quia inferiores episcopo, nõ fratres, sed filios summus Põtifex appellat: vt ĩ c. quàm graui: de crimine falsi. vnde & Pan. in c. monachi. de senten. excõ. dicit regulã esse, quòd ab excõmunicatione canonis, nõ absoluit inferior episcopo, nisi in casib⁹ à iure cõcessis. ꝙ ꝓbatur in clemẽ. c. j. de priuile. & facit. c. religioso. eo. tit. lib. vj. fallit tamẽ hoc primò in excõmunicationib⁹ nulli reseruatis à cõditore canonis: vt dictum est s̃. Absolutio primò, & secundò in habentibus autoritatem episcopalem à Papa, qui in foro pœnitentiæ absoluere possunt oẽs sicut episcopus: nisi sentẽtiæ essent ab homine, & tertio in prælatis quorũcunq; religiosorũ, quo ad eius subditos, sicut dictum est §. ij. casu primo. In casu tamẽ simplex Sacerdos absoluere potest, habẽtes impedimẽtũ ppetuũ aut temporale, vl nullũ, secũdũ gl. in c. de certò. de sen. exc. scilicet in summa necessitate, id est, in casu mortis: de quo suprà Absolutio. j §. v. sed in impedimẽto extra articulum mortis episcopus est requirẽdus. vt not. Inn. & sequitur Ray. & Pan. in d. c. monachi. qui si ad eũ mittere non potest, absoluet proprius sacerdos: ꝙ Ray. arguit ex c. nuper. in fi. eo. tit. Et hoc locũ habet in omni legitimo impedimento, siue secundũ Ray. in omnibus suprà enumeratis casibus, & etiã ĩ excõmunicatione tã iuris quàm hominis: vt in c. eos. eo. tit. lib. vj Similiter eos põt absoluere sacerdos simplex mandante episcopo. ¶ Se
6 cundò, * vtrũ illi q̃ possunt ab huiusmodi sentẽtia absoluere absolutionẽ possint alteri cõmitere? Et dico, quòd hác cõmittere possunt hi, quibus cõuenit ex officio ordinarię potestatis, secũdũ glo. in c. eis quibus de offi. ord. quę subiũgit. ꝙ huiusmodi sunt legati ex officio legationis. extrà de offi. leg. quod translationẽ & hi, quibus cõmittitur ex priuilegio perpetuo, rationis dignitatis: sicut Archidiacono Bononiẽsi, quo ad excõmunicatos in studio Bononiensi cõmorantes & ibi delinquentes, & epi in certis casib⁹, vt dictũ est, & abbates. extrà. de sen. exc. cũ illorum & episcopi, ac sacerdotes in mortis articulo. xvij. quęst. iiij. si quis. Et ideo omnes isti vices suas cõmitere possunt, cùm viderint expedire. Et idem est de aliis excõmunicationibus, scilicet ꝙ hi, q̃ absoluere possunt iure ordinario, vl delegato à principe, possunt alis vices suas cõmittere, cùm viderint expedire, dũmodò delegatus habeat iurisdictionẽ. Si verò sit alicui cõmissum ex priuilegio speciali, ꝙ possit tales absoluere, cõmittere nõ põt: qa certũ ministeriũ sibi cõmittitur in hac parte, nõ aũ iurisdictio. extrà, de offi. dele. quoniam. hæc gl. Vnde c. fi. de off. dele. loquitur qñ cõmissio sit ratiõe personę, & nõ dignitatis. Est autẽ idẽ de quolibet religioso prælato, ꝙ de abbate iudicium: tum quia quod de illo dicitur, extẽditur ad istum, vt s̃. dictum est. §. ij. casu primo. tum quia hoc priuilegiũ cõceditur ei ratiõe dignitatis, & nõ
7 personę. vide ĩ. delegatus. §. viij. ¶ Tertiò, * vtrum absolutⁿ cũ mãdato se repræsentãdi, possit, si vacat Apostolica sedes, differre, donec prouisum fuerit de pastore? Et dico secundùm Panor. in c. quod de his. de sentẽ excom. quòd non: quia sede vacante semper est pœnitentiarius vices gerens summi Pontificis, cui se presentare tenet: aliter incidit in eãdem. ¶ Quartò, vtrum sit idem iudiciũ de quacunque alia sententia lata, non propter dictã manuũ iniectionẽ: vt scilicet nõ potẽs adire Papã absolui possit ab episcopo? Et dico secundũ Pan. in c. de cætero: eo. tit. vbi allegat Inno. quòd sic. & addit, quòd hodie clarè probatur hoc, in c. eos. eo. tit. lib. vj. & idem tenet glo. ibi. & Io. And. & cõmunis opinio. licèt idẽ Pan. in c. quãuis eo. tit. videatur tenere contrarium: sed nõ procedit, ꝙ dicit, nisi de inferioribus episcopo, qui hoc non possunt nisi ex speciali priuilegio: vt etiam de Abbate dicit in c. monachi. eo. tit. Licèt etiã, teste Arch. Io. And. in nouel. in c. quãuis. referat Inn. tenere. ꝙ nõ: sicut Pan. malè refert. cũ tenere, ꝙ sic: tamẽ tene vt suprà, licèt ĩ veritate Inn. in c. quãuis eo. tit. dicat contrarium: quasi non sit vera hæc opinio. Sequitur, ꝙ habẽs perpetuũ ĩpedimẽtum, si viueret centum, vel cc. annis, nunquam posset absolui, nisi in morte. quod pietati derogat Pontificali, & facit ẽt identitas rationi hìc, & ibi. & non solùm d. c. eos. quod clarè & indubitatè hoc probat: sed etiam. c. ea noscitur. &c. quod de his. eo. tit. quę loquũt indistinctè. Et cũ hac opinione transit Feli. in d. c. quãuis. Hoc tamen fallit in casibus, in quibus nullus absoluere potest, nisi in mortis articulo, de quibus suprà Absolutio primo. §. v. quia in talibus non solùm inferior, sed nec episcopus absoluere
8 põt. ¶ Quinto * quæritur circa dictũ casum de officiali: vtrum ille sit excõicatus, vel nõ? Et pro hoc sciendũ est, ꝙ officialis ibi dicitur iudex, vel apparitor alicuius potestatis, aut principis, i. is. qui reos ad iudicium cogit: & secũdùm gl. in c. fi verò de sen. excõ. excusatur ideo, quia casu percussit: casus autẽ fortuitu præuideri nõ possunt. extra, de homic. c. Ioan. & c. vlti. nec vlla temeritas, aut violẽtia in eo potest notari, quia excusatur ratione officij, aliàs non excusaretur, quia debuit præuidere an ex facto suo irrogari posset iniuria. Si tamen officialis laicus aliter, quàm arcendo turbã non à casu, sed à proposito percusserit, & irrogauerit iniuriam de se leuem, per episcopum absolui non potest, quia, vt not. Pan. in d. c. fi verò el. j. de sent. excom. & habet quasi clarè ex eo tex. tunc iniuria grauis est, & non leuis: quia non solum percutit, sed vsurpat sibi iurisdictionem in clericũ. Sed tũc insurgit dubium, quia iste officialis nõ esset persona priuilegiata in primo casu, quia non incidit, nec in secũdo, quia absolui nõ põt etiã pro iniuria leui, quod omnes possunt, & tamen omnes Sũmistæ, & Canonistæ hunc priuilegiatis annumerãt. Dicit autem Sum. Rosel. quòd ista vrgẽt, & distinguẽdo dicit, quòd officialis, id est, iudex, vl apparitor nõ est priuilegiatus, sed officialis, id est, deputatus ad arcendum turbam, est priuilegiatus, ideo absolui potest æquè, vel magis ostiario. Et hunc intellectum sentit gloss. in capit. si quis. xvij. quæstione iiij. Sed ista solutio non procedit, quia adhuc stat argumentum, & tantò magis, quãtò iste officialis est vilior iudice, vel apparitore, & min⁹ iurisdictionis habẽs, & ideo meli⁹ dicitur secun-

secundũ Pis. quod textus loquitur, quando officialis casu percutit, sed cum aliquali culpa, puta quia in omnẽ adhibuit diligentiam: quia tunc ei non imputatur, scilicet tantũ vt alias, sed excusat officium: & quãtum ad hoc est priuilegiatus, & ista est mens Sanc. Tho. iiij. distin. xviij. q. ij. ar. v. Si autem percussit clericum seorsum à turba, ex proposito nullũ habet priuilegiũ, sed omnis iniuria leui est illi grauis. quod intelligo qñ hoc facit prætextu officij, & quasi iurisdictionem vsurpãs in clericum, secus autem si vt persona priuata, & quasi arcẽdo cleiceũ à re sibi
9 cõmissa, vt ianitor. ¶ *Sextò, in casu deliciosi, vtrũ cẽsendus sit in numero habentium perpetuũ impedimẽtũ, & consequenter non sit ei præsentatio iniũgenda? Et dico quod sic: qa deliciositas eũ nõ reddit impotentẽ, nisi sit innata, vl effecta cõnaturalis ex longa cõsuetudine, quæ sine periculo mutari non possit: & consequenter habent perpetuitatem. Nec obst. glo. in c. mulieres de sen. excõ. dicens, quod episcopus illum absoluet, recepta cautione quod parebit Papæ cõsilio vel responso: quia hoc nõ dicit, quasi Papæ reseruetur iudiciũ, an sit mittẽdus, néene cùm hoc multo melius possit iudicare episcopus, cui est notio sed quia magnis personis magnus prælatus conuenienter facit mãdata: cũ illæ interdũ modico labore possint ecclesiæ prodesse multũ. ¶ Septimo vtrũ in casu eorum, qui non sunt sui iuris, cõcordẽt omnes Canonistę, quod omnes absolui possint ab episcopo? Et dico ꝙ non, quo ad filiũ familias, qui scilicet est priuilegiat⁹ inquãtum impubes, vel etiã iuuenis, & inquantũ nõ est sui iuris: quia Innoc. & glo. in c. mulieres, de sen. excom. dicũt hoc esse verũ solum de impubere: quia pubes licèt sit in patris potestate, tamẽ ĩ hoc est sui iuris, quòd potest ire quò vult. Quod dictũ nõ procedit: quia iste nõ esset priuilegiatus, inquantũ nõ est sui iuris: cõtra d. c. mulieres. ratio etiã dicti nõ est vniuersaliter vera: quia licèt pubes sit sui iuris, quãtũ ad spectantia personã suã, cuiusmodi est religio, & matrimonium, secundum Sanc. Tho. ij. ij. q. lxxxviij. arti. viij. secus quantũ ad cõcernẽtia gubernationem domesticam, vt ibi. vnde peregrinari nõ põt, sine patris assensu: quia cũ omne lucrum eius cedat patri, saltẽ quò ad vsumfructum, præter quã in castrẽsi, vel quasi, de quò plenè in l. cùm oportet & ĩ auth. excipitur. & auth. idẽ. C. de bo. quæ libe. & Instit. per quas perso. nob. acqu. per totũ nihil facere potest, in quo exponat quicquã, vl in quo subtrahat personã suã à lucrando patri ſm conditionem suã. Cõtrarium igitur sensit Host. Io. autem And. dicit primũ dictum procedere, quãdo filiusfam. existẽs ĩ patris potestate, tenet familiã de per se: puta vxorẽ ac liberos secundùm verò, quãdo est in familia paterna. Panormitanus autem in d. c. mulieres. dicit, nõ sibi placere dictũ. Io. And. ĩdistinctè: quia quãdo talis extra familiam patris est, cùm nõ sit sui iuris, ei tenetur obedire, & exibere cõmoda patriæ potestatis. Vnde putat idẽ iudiciũ esse de eo, & seruo ex benigna iuris interpretatione. hęc Pan. & sic tenẽdum est nisi iniuria sit enormis. Vel dicendum, & est quasi idẽ, ꝙ absolui potest ab episcopo, quãdo mitti nõ potest ad curiã sine ꝓiudicio, vl displicẽtia patris. quia ratio huius priuilegij est ius alienũ, vt pater in d. c. mulieres. i. iuspaternũ, cui subiacet. De seruo autem, vt patet ex c. relatum. eo. tit. iuncto d. c. mulieres, secundum Sum. Ang. dicendum est, ꝙ absolui potest pro leui, & mediocri iniuria, non autem pro atroci, nisi in duobus casibus. Primò, si percussit in fraudem sui domini, i. vt se ab eius obsequio subtraheret iturus Romam. Secundò, si dominus nõ fuit in culpa, & multum læditur ex absentia serui, quia tunc pro enormi potest absolui, dummodo, vt dicit text. non sit tam grauis, & enormis excessus, vt propter vitandum scandalum, & exemplum tollendum, huiusmodi serui, ad seruum seruorum Dei ire debeant absoluendi. Summa autem Rosella. & Suppl. & Pan. in. d. c. relatum tenent, quòd pro enormi semper sunt ad curiam mittendi. Sed prima opinio est verior, & arguo quòd secunda stare non possit. Nam capitulum relatum, mandat seruos excõicatos ꝓpter iniectionem manuũ mitti Romam, & deinde excipit duos casus prędictos, s. fraudis, & iacturæ dominorum. Cùm igitur in illo mandato sit sermo de iniuria enormi, quia pro leui, aut mediocri nõ debent mitti Romam, per c. mulieres, sequitur, ꝙ exceptio sequens, intelligitur de iniuria enormi, de qua loquitur mandatum, quod etiã textus apertè innuit, tum quia dicit, tã grauis, vt ly tam, ponderetur: tum quia rationem missionis nõ assignat enormitatẽ, sed scãdalũ. ¶ Octauò, dubium est consurgens ex priori, vtrum scilicet sit idem iudicium de marito si in fraudem percutiat vxoris? Et dico, ꝙ maritus videtur priuilegiatus, non inquantum vir, sed inquantum coniunx, cùm non sit sui iuris omnino: sicut & vxor est priuilegiata inquantum vxor, & inquãtũ mulier, alioquin post mortem mariti iniungeretur ei præsentatio, & similiter libertus inquantum operas præstare tenetur. Est ergo secundũ eãdẽ, Sum. Ang. quæ opinioni innititur Host. idẽ iudiciũ ĩ dicto casu fraudis & iacturę de filiofamiliàs, & viro coniuge, & liberto, sed cõtrariũ tenet gl. ĩ c. relatũ. & ibi Pan. adẽs, quòd hoc tenet cõmuniter: quia ex cõtraria opin. nimis detraheretur. c. si quis suadẽte. Nec mulier eo casu priuatur viro, sine causa, sed
10 sine culpa, vt lite non contest. c. quoniã: *Et hoc tenẽdũ est, quia hoc edictũ, vt omnes huiusmodi ad curiã mittãtur, est prohibitoriũ, scilicet ne ꝗs citra Papã, absoluat, arg. extrà, eo. c. cum illorũ vbi hoc tenet glo. Tale autẽ editum extenditur ad omnes, nisi expresſè excipiantur, quia lex indistinctè loquẽs, indistinctè debet intelligi. l. de pretio. ff. de publi. & lex generaliter loquẽs, generaliter debet intelligi. l. j. §. quod ait. ff. de alea. & qui omne dicit, nihil excludit. c. si. Romanorum. xix. dist. Et si dicatur, ꝙ excipitur vir, in simili de cõiuge, & libert⁹ in simili de seruo, dico quòd in istis nõ est ratio tanta, vt per se confessum est, & præterea ius priuilegiatũ nõ excẽdit ad simile, vt dictum est suprà Absolutio iiij. §. j. in fin.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE QVINTÒ adhuc specialibus, id est, percussorum clerici quando sunt regulares.

1 *Regularis clericum percutiẽs, ob idq; in excommunicationem incidens, abs quo absolui possit. Et quid vbi prælatus huiusmodi regul. sacerdos non est, aut si sit, aut excommunicatus est, aut mortuus, aut alioquin impeditus est, ad quem tum recurrendum.*

2 *Exemptio, num in fauorem exempti indulta esse dicatur: & an ipsi exemptus renuntiare, siue respectu fori pœnitudinis, siue contentiosi possit.*

3 *Episcopus num regularẽ clerici secularis percussorem, etiam exẽptum, in defectum prælati, absoluere possit.*

4 *Episcopus diœcesanus, num moniales exemptas absoluere possit Et an abbatem in hunc canonem incidentem.*

5 *Regularis vnius claustri, si alterius claustri regularem percutiat, abs cuius claustri prælato absolui debeat. Et quid si regularis ipsi regularẽ, aut regulares ipsi se extra claustrũ percutiãt.*

6 *Religiosus clericũ secularẽ percutiẽs, suæ, vel alterius diœcesis, nũ à prælato suo absolutionem consequi possit.*

7 *Nouitius qui ante nouitiatũ in hũc Canonem incidit, an possit à prælato suo absolutionem accipere. Et sub hæc, quod solus Papa pro enormi iniuria absoluit, nisi in casibus exceptis.*

1 ABSOLVTIO* quintò adhuc speciali⁹, quo ad percussores clericorũ, quãdo sunt irregulares, continet dubia multa. ¶ Primũ est, vtrum regularis clerici percussor absolui possit ab alio, quàm à Papa, vel Legato, vel Episcopo? Et dico, ꝙ si percusserit regularẽ eiusdem claustri, absolui potest à suo Abbate: vt in c. monachi. de sen. excom. quod quidem extenditur ad omnem religiosum, & suũ prælatum, eo modo, quo titulo priore. §. ij. casu primo, dictũ est, nisi iniuria fuerit enormis, quo casu absoluitur solùm à Papa, vt in ti. priore. §. j. nisi ex speciali priuilegio. ¶ Secundum, si dictus prælatus nõ sit sacerdos. vel si sit excõmunicat⁹, aut mortuus vel aliter impedit⁹, vtrum recurrendum sit semper ad episcopũ, & ille possit absoluere regularem nõ habẽtem impedimentum adeũdi curiam, neque leuiter percutientem, sed mediocriter? Et dico, quòd sic, secundum Hostiensem. vt in dicto cap. monachi, & in capit. cum illorũ. & in capit. canonica de sententia excom. quòd quidem, quo ad non exemptos
2 indubitatè verum est. ¶ * Quantum ad exemptos verò, etiam quidam hoc verum putant: vt Feder. in consilio suo xiiij. Io. de lig. in clem ne in agro. de statu reg. Et ratio vtriusque est, quia exemptio indulta est in fauorem exempti, Ideóque illi renuntiari potest, nedum respectu absolutionis, sed etiam in foro contentioso, prorogãdo iurisdictionem episcopi. Idem tenuit Vernec. & Dir quã etiam opinionem secuta est Summa Pis. & Archi. iij. parte. tit. xxv. c. vlt. qui tamen fuit doctus & timoratus. Cõtratium quo ad exemptos tenuit Ioannes And. in regula scienti, & Panormita. in dicto c. monachi, & plenius in c. significasti de foro competent. quia scilicet per exẽptionem, inquit, exemptus efficitur nõ subditus episcopo, id est nõ subiectus eius potestati, sed Papæ immediatè, vt ĩ capitulo, si Papa, de priuilegi. lib. vj. vnde episcopus in illum non habet potestatem, nisi in casibus sibi expresſè cõcessis, vt in capitulo, frater noster. xvj. quæstione prima. vnde exemptus absolui nõ potest ab eo, nec eius iurisdictionem prorogare, quantũ ad forum contentiosum, vt in d. c. significasti. nec quantum ad pœnitentialem, vt ĩ c. omnis de pęniten. & remiſſ. Et ad rationem Feder. & Io. de Ligna. dicit Ioannes And. in d. regula, quòd exemptio non concernit simpliciter fauorem exempti, imò fauorem superioris, qui eum eximit, vt in capit. ad apostolicam. de reg & in l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cleri & de hoc infrà Exemptus. Mihi videtur, ꝙ de rigore iuris secũda opinio procedat, & efficacius probet per Pan. in d. c. significasti. multis rationibus. Sed de equitate, de qua dicetur in § sequẽ, procedit prima, quia regulares principaliter eximunt in suum fauorem, vt quieti⁹ Deo seruiant, nec est ęquum, quòd per exẽptionem fiant deterioris conditionis, quàm non exempti, in spectantibus quietẽ animi in Deo: ad quàm ordinatur omnis religio. ¶ Tertium est vtrum possit episcopus in defectu prelati absoluere regularem exemptũ, qui secularem clericum percussit, leuiter, vel habet impedimentum adeundi curiam: quo scilicet casu posset absoluere clericum secularem, vt in c. religioso. de sentẽ. excom lib. vj. iuncta gl. Et dico quod illud c. religioso. dicit quod sic loquens de religioso, vel regulari in communi, qui percussit clericũ secularem, ne habeat materiam vagandi: vbi Io. And. propter dictam rationem dicit hoc esse verum, etiam in exẽptis, licèt ipse sibi videatur contrarius, in clemẽ. de sent. excom. Pan. autem in dicto. c. significasti, putat quòd rigor iuris facit episcopum hoc non posse, cùm ibi non dicatur, quòd hoc faciat circa exẽptos authoritate apostolica: sicut semper fieri solet, quãdo dat potestas circa exẽptos, vt in dicta clemen. penultri. & in clem attendẽtes. d ista regula. putat tamẽ esse æquũ, quod circa religiosos: exemptos hoc possit: quia capitulum loquitur gñaliter, & ratio concessionis pariter in exemptis, & nõ exẽptis procedit: nõ aũt circa exemptos vel religiosos, vel etiam religiosos extra casum illius capituli. Et sic, inquit, procedit opinio contraria, scilicet Fed. & Ioan. de Lignano, ex Ioan. Andr. non erit sibi contrarius. hæc Panorm. Ex his Summa. Ros. Absolutio. in §. v. & Summa Angeli. Exemptus. §. vj. concludunt, quod episcopus hoc nõ potest, & vterque ideò, quia capit. religioso de authoritate apostolica nõ faciat mentionem. Vnde illud loquitur secundũ istos de non exemptis quos antea non poterat absoluere, propter capitu. cum illorum. de sentent. excom. Ego autẽ sic distinguerem, quia in religiosis exemptis, & priuilegiatis, sic quòd sua priuilegia vetãt eos petere absolutionem ab aliquo, nõ eiusdem ordinis, episcopus hoc nõ potest. In exemptis autem, sed non priuilegiatis, dicit dominus Ant. locum habere opinionem Federici. quod videtur verum, saltem in casu huius cap. religioso. Vnde Panor. videtur tenere, quòd episcopus hoc possit de ęquitate, sed non de rigore iuris, quod est satis probabile, alioquin exempti essent deterioris conditionis quo ad hoc omnibus hominibus, qui ab episcopo absolui possunt ꝓ iniuria leui, vel etiam pro mediocri, extãtẽ impedimẽto legitimo, quod est contra intentionem eximentis. Vnde Pan. doctè, & eleganter dixit hoc esse æquum: quia, vt patet per S. Tho. secunda secundæ, quæst. cxx. ar. j. & ij. ad æquitatẽ, quæ Epicheia dicitur, pertinet agere in casu secundùm legis intentionẽ verbis omissis: quanquã etiam dici possit, ꝙ in hoc casu verba legis bene intellecta non sunt contraria: quia quòd dicitur mentionem fieri de authoritate apostolica, vbi potestas cõcedit citra exẽptos: verum est de potestate odiosa, puta ad coërcendũ, de qua loquuntur iura ad hoc suprà allegata, vt patet intuẽti: ũ benigna autem, puta quę est ad fouendum, nunquã autẽ nũ semper est verum. quod patet per dicenda §. sequẽti. Cõfirmatur ista decisio, quia ex iure videtur posse colligi regula, quòd quãtum ad istã absolutionẽ nõ differunt monachi & moniales, nisi penes iniuriam enormẽ & nõ enormem: pro qua scilicet moniales solæ, & nõ monachi absoluuntur, vt patet in capit. monachi. & in capitul. de monialibus. de sententia excom, Cùm igitur diœcesanus possit absoluere moniales exẽptas, vt dicetur, ne vagentur, etiam pro iniuria enormi: pro mediocri quoq; absoluere poterit monachos exemptos. Specialiter tamen Sũma Ros. non videtur sufficienter determinare, quia in §. iij. qui pertinet ad primam eius editionem, determinat quod episcopus possit absoluere exemptos ꝓcussores religiosos simpliciter, id est, non limitando ad aliquẽ casũ. alleg. Veru. & Dir. & in §. v. pertinẽte ad nouas editiones, dicit ꝙ hoc non põt in casu, de quo maximè videtur, ꝙ episcopus hoc possit, scilicet si ꝓcussus sit subdit⁹ eius, & percussio leuis, vel percutiens impeditus. Sed no. quod Pã. videtur intelligere hoc esse æquũ etiam si percussus nõ sit cleric⁹ secularis, sed regularis, quod est probabile
4 propter eandẽ rationẽ: licet hoc ab eo clarè nõ habeatur ¶ * Quartum est, vtrũ episcopus diœcesanus possit absoluere

uere moniales exemptas? Et dic ꝙ sic, secũdum gl. & Pan. & communiter omnes Doctores. in c. de monialibus. de sent. excom & idem sensit Veruec. & Dir. quia illud capitulum loquitur de monialibus indistinctè, ideóque extẽditur ẽt ad exẽptas. Et hoc verũ erit etiã ꝓ iniuria enormi, cũ secũdum omnes Doctores eius absolutio ĩ illo c. cõcedatur, Et nota, ꝙ illud capitulũ de authoritate apostolica non facit mentionem, quia loquitur benignè. Distinguendũ est autẽ, vt prius. quia verũ est de exẽptis nõ priuilegiatis, sed nõ de priuilegiatis, sic vt de eis se intromittere non debeat aut possit episcopus in absoluendo. ¶ Quintum est, vtrum abbas incidens in hũc canonẽ absolui possit ꝙ episcopũ? Et dico de hoc fuisse opiniones, vt not. Pano. in c. vniuersitatis. de sen. excõ. vbi ipse tenet ꝙ sic nisi iniuria sit enormis. Sed intelligo in nõ exẽpto. de exẽpto vero dico idem esse iudicium, quod de monacho vel regulari, quãtũ ad posse absolui: q̃a caput nõ debet esse minus fauorabile mẽbris, & appellatiõe monachorũ venit Abbas ĩ materia fauorabili, d̃ ver. sig. c. fi. Et vltra hoc dico, ꝙ potest sibi eligere confessorẽ, q̃ eũ possit absoluere, iuxta dicenda J. tit. Cõfessor. j. §. vij. ¶ *Sextũ est, vtrũ regularis percutiens regularem alterius claustri, absorui possit à ꝓprio, vel à percussi prælato? Et dico ꝙ per vtrũque debet absolui, vt ĩ c. cũ illorũ de sent. excom. Et licet secundum dominum Auto: vterque Abbas vocetur ad absoluendum, tamen verius est, quod dicit Pan. ibi. cum Hostien. & Ber. quod abbas vel prẹlatus percutientis absoluit. Abbas verò ꝓcussi aduocatur ad remittẽdum iniuriam, non ad absoluendum, quia nõ est ratio quare vocetur ad absolutionẽ non subditi sibi. Et Abbas quidẽ percussoris secundùm Hostien. recipit iuramẽtũ. Abbas Ṽò percussi verbera infert, quæ loco erũt satisfactionis: cum nõ habeat monachus vnde satisfaciat. & de mùm Abb. percusoris absoluit. Congruentius tamẽ fit, si vnus alteri totum committat, extrà, de offi. ordi. c. fi. hæc Hostien. ¶ Septimum est, vtrũ regularis percutiens regularẽ, vel regulares se mutuò pecutiẽtes extrà claustrũ, absolui possint per suũ prælatum? Et dico secũdùm Host. ꝙ nõ, sed ꝓ episcopum, & si sub diuersis sint episcopis, illi debent conuenire, sicut de Abba. dictum est. Et mouetur per c. monachi. & per c. cũ illorũ. de sen. excom. vbi fit mẽtio de claustro: quia violatur iurisdictio episcopi. Sed verius est, quod dicit Panor. in d. c. cum illorum. scilicet, quòd eorum prælatus poterit eos absoluere: quia c. cum illorum. & c. canonica. eo titu. loquuntur indistinctè, & de claustro nõ repetunt, de quo fit mentio in c. monachi, cùm dicitur, si se in claustro percusserint &c. quod dico ideò, dici, nõ quia absoluere non possit Abbas, si percussio fiat extrà, sed quiain claustro crebrius, vel quia dicũtur esse in claustro, etiam si sint in foro, eo modo, quo semper dẹmones in inferno, & beati angeli in cœlo sũt.

6 ¶ *Octauum est vtrum religiosus percutiens clericũ secularẽ diœcesis suæ, vel alterius, absolui possit per suum prælatũ? Et dico, quod nõ: sed absoluetur à suo episcopo diœcesano eo casu, quo absoluere posset clericum suum, scilicet si percussio sit leuis, vel percutiẽs impedit⁹, ne curiam adeat. Nec oportet duos episcopos cõuenire, etiã si diœceses sint diuersæ, vt in c. religioso, de senten. excõ. lib. vj. Sed intellige, nisi religiosus sit sic exemptus, quòd etiã ratione dicti conueniri non possit, nisi sub suo prælato, quia tũc absoluetur à suo prælato, episcopo remittẽte iniuriam. Semper tamen exceptam intellige enormitatem excess⁹, & religiosum esse impeditum eo ipso, quòd

7 est claustralis. ¶ *Nonũ est, vtrũ nouitius, qui ante nouitiatum incidit in canonem istũ, absolui possit per suũ prælatũ? Et dico secundùm Ray. ꝙ licet talis, & quilibet aliàs excommunicatus recipi nõ debeat ad religionẽ nisi prius absoluatur: si tamẽ ingreditur, tenet ingressus, & ꝓfessio, secundùm Panor. in c cum illorum. de sentent. excommu. sicut nec matrimonium per excommunicationẽ impeditur, vt in c. significasti. de eo, qui duxit in vxorem, & receptus poterit absolui iuxta modum prædictũ, secũdum. Hostiẽ. sed ipso iure intelligitur ibi inclusa esse cõditio si perseuerauit. alioquin reducendus est in eãdem sententiam ab eo, qui absoluit: vt dicitur in Sũ. Pis. vel q̃ absolutio cõditionatè non sit, est absolutus, sed religionem exiens reincidit in eandem, nisi se præsentet, qui aliàs potuisset absoluere, vt in c. eos. de sent. excom. li. vj. Et hanc opinionem, scilicet ꝙ possit absolui, sequitur In noc. c. in c. monachi eo. tit. & Arc. in religioso. eoc. tit. li. vj. Contrariũ tenuit Io. And. in c. cum illorum. eod. titu. & Gem. in d. cap. religioso. scilicet, quòd absolui non possit à prælato, nisi sit expressè, vel tacitè professus, quam opinionem sequitur Summa Angeli. subdens, quod si absoluatur & egrediatur, reincidit ipso facto, nisi se præsentet. Sed prima opinio est rationabilior: quia ista est persona ecclesiastica, secundum glossam in dicto c. religioso. & gaudet priuilegio. cap. si quis suadente, secundum tex. ibi. & consequenter, vt videtur, etiam priuilegio contento in capitulo monachi. eodem titul. quia ratio illius est, ne monachi vagentur: quod in nouitio est tanto periculosius, quàtò est infirmior, & minus expertus, nec est rationabile, vt reincidere possit, qui absolui non potuit. In omnibus tamen prædictis semper intellige exceptionẽ enormis iniuriæ, nisi in monialibus, & vbi per priuilegia ꝓuidet, quia ꝓ ea solus Papa absoluit, aut eius legat⁹, vt in c. ad eminẽtiã. iuncto c. cum illorum. de sẽtentia excõmunicationis.

RVRSVS DE ABSOLVTIONE SEXTO, quantùm ad formam verborum.

1 *Absolutio à censuris & peccato in quotuplici foro ac iudicio impendatur.*

2 *In absolutione verbali sex considerari & exquiri dubia solent, de quibus hic pulcherrimè, & ordine fit dissertatio.*

1 ABSOLVTIO* sextò, & à peccato, & cẽsuris fit ĩ triplici iudicio, secundũ Ray. scilicet in iudicio Dei per cõtritionẽ, in iudicio cœli, id est, curiæ cœlestis, per approbationẽ. de pœnitentia, distinctione prima. nunq̃d Cain & iudicio Petri, id est, confessionis, per absolutionem, scilicet verbalem: si tamen peccator sit prius absolutus à Deo saltem ordine naturẹ. vnde manet Petri priuilegium, quãdo ex æquitate fertur iudicium. xxiiij. q. j. manet. quod secundum glo. intellige de sententia ligãte quo ad Deum, quia quo ad ecclesiam, ligat aliquando ẽt

2 iniusta, vt infrà Excommunicatio. ij. §. ij. ¶ * Sed tamen verbalis hæc absolutio continet dubia multa. ¶ Primum, quæ sit forma absolutionis ab excommunicatione? Et dico, ꝙ si loquamur de forma verbali necessario obseruanda, nulla est certa, & determinata, vt dictũ est suprà Absolutio. ij. in princ. Si verò loquamur de ea quẹ communiter est in vsu, sic vtimur in isto verbo absoluo, ꝙ dupliciter facim⁹. Primò cõditionaliter: quãdo absolutio ĩ dubio, vt in casu incerto sit ad cautelã, vt dicẽdo: si teneris aliquo vinculo excõicationis, à quo possim te absoluere: ego absoluo te, & restitutio sãctis sacramẽtis ecclesię, cõioni, & vnitati fideliũ ĩ nomine Patris, &c. Sedò verò absolutè

absolutè in casu certo, vt dicẽdo, ego te absoluo à vinculo excommunicatiõis, quam incurristi ꝓpter tale factũ, & restituo te sanctis: &c, vt s̃. ¶ Secũdũ est, quẹ sit forma absolutionis à suspẽsione officij vel diuinorũ. Et dico, ꝙ si loquimur de verbali necessario obseruãda, nulla est, quia suspensio, sicut & excommunicatio, pertinet ad forũ cõtentiosũ, & cõsequenter quicquid dicat, aut quibuscũq; verbis vtatur is, qui potest absoluere verè absoluit: sicut d̃ excõmunicatione dictum est, sed loquẽdo de ea, quẹ cõmuniter est in vsu, vtimur isto verbo absoluo, primò cõditionaliter, vt si teneris aliquo vinculo suspẽsiõis, à quo possim te absoluere, absoluo te, & restituo executioni ordinũ & officiorũ tuorũ. secundò absolutè, vt absoluo te à vinculo suspensionis, quam incurristi ꝓpter talem causam, & restituo, &c. Et idẽ dico per omnia de interdicto. ¶ Tertium est, de forma absoluendi ab irregularitate. Et dico quòd nulla est certa & determinata, sed tamẽ in vsu est, vt fiat ꝓ hoc verbum dispenso, & non absoluo, vt dispenso tecum in irregularitate, quã ĩcurristi propter talem causam, & restituo te ad act⁹ legitimos, vel quãdo dubitatur, dicendo nunquã, sed si quã contraxisti. ¶ Quartum est, quæ sit forma absolutiõis à peccato? Et Suppl. quidam post Pe. de Pal dicit, quòd est hæc. ego absoluo te expressis illis à quib⁹ fit absoluo: alioquin super nihilo absolutio fundaret, & intendit ꝙ est hæc forma: absoluo te à peccatis tuis. Sed cõtrariũ tenet S. Tho. & Inn. & Host. imò etiã Scotus in quartò dicit, ꝙ est hæc: ego absoluo te. Nec tamen absolutio fũdat in nihilo, sed ĩ re cõfessa, id est, peccato In aliis aũt, quẹ cõfessionem non requirunt, sed absolui possint etiam inuiti, exprimit ligamẽ ꝙ absoluitur, puta excõmunicatiõis, suspẽsionis, vel interdicti. ¶ Quintũ est, quare dictæ formæ alia cõiunguntur? Et dico secundùm S. Th. & cõmuniter Doctor. Theolo quòd præmittitur Misereatur. nõ quia sit de essẽtia vel integritate formæ, sed ne fortè effectus sacramẽti impediatur ex parte pœnitẽtis, post ponitur verò conuenienter, in nomine Patris, &c. nõ q̃ a sit necessariũ, sed vt ostẽdatur quòd sacerdos nõ authoritate propria, sed quasi minister absoluit. Impositio aũt manus non requiritur, nec fit: quia hoc sacramentũ nõ ordinatur ad cõsequẽdam excellentiã gratiæ, sed ad remissionẽ peccatorum: vnde magis competit signatio, quia per signũ crucis Christi peccata remittũtur: quod tamẽ etiã non est de necessitate sacramenti, vide etiam infrà Pœnitẽtia ij. ¶ Sextum est, vtrum absolutio à peccato fieri d̃beat ante iniunctionem satisfactionis? Et dico quòd nõ, vt patet in clem. dudum. de sepul. & ibi Ioan. And. sed hoc intelligo, vbi timeri posset, ꝙ absolutus satisfactionẽ recusaret, non autem aliàs: vt in religiosis vsitatur.

DE ACCEPTIONE PERSONARVM.

1 *Acceptionis, quæ hic lucidissima descriptione depingitur, vt vitiũ cõtrahamus, quot potissimũ requirantur. Et an mortalis delicti nomen sortiatur.*

2 *Beneficiorum ecclesiasticorum distributor ac collator, ad peccatũ defugiendũ, num meliori tribuere semper debeat. Et ibid, quot modis quis melior dicatur.*

3 *Potentia aut nobilitas secularis in beneficiorum distributione, vt alij aliis præferatur, num spectandæ sint.*

4 *Collatio beneficij in cõsanguineũ, vũ personæ acceptionẽ inducere dicatur. Et quid si electores bonũ, meliori prætermisso eligãt,*

5 *Dispensatio in gradibus prohibitis quo ad matrimonium contrahendum occasione diuitiarum obtenta, num personarum acceptionem inducat.*

6 *Acceptio personæ num dicatur facta, si à præpositus sit, qui aliũ conditione ac qualitate minus digna præcellit.*

7 *Acceptio personarum num facta esse dicatur si in honoribus cõferendis vitiosus prælatus studioso laico ac virtuoso, aut dominus seruo, senex iuueni, aut diues pauperi præferatur. Et quid si in iudicio diuiti pauper præferatur.*

1 ACCEPTIO* personarum ex doctina S. Th. ij. ij. q. lxiij. & Alex. de Ales. 22. tractatu, de eodẽ, sic diffiniri põt: Acceptio personarũ est vitium, quo id quod ex debito iustitiæ est vni personæ cõferendum, exhibetur alteri, nõ propter meritũ eius ad ipsam rem, quæ conferitur, sed propter conditionem ipsius non congruentẽ ad ipsam rem, puta si quis cõferat episcopatũ alicui, q̃ a est Petrus, aut Ioannes, vel affinis, quẹ nihil faciũt ad esse dignum episcopatu: si autem hoc fiat quia est aptus, nõ est acceptio ꝓsonatũ: q̃ a ista cõditio facit, vt debeat ei episcopatus ex iustitia d. stributiua. Tamen ad incurrẽdum hoc peccatũ duo requiruntur: primò quòd collatũ cõferendũ si ex debito, secus si ex gratia, iusta illud Matthei xx. An nõ licet mihi quod volo facere? scilicet ex eo ꝙ gratis & misericorditer dat. secũdò quòd ratio & causa dandi non faciat ad hoc quod recipiens reddatur dign⁹ accepto. ¶ Primò Ṽò quæritur, an sit peccatũ mortale? Et dico quòd in re parua nunquam est mortale, nisi ꝓ accidẽs inquantum ipsa virtute aut existimatione est magna: sed in re notabili omne quod est cõtra iustitiam, est peccatum mortale, secundum S. Th. ij. ij. q. lix. art. iiij. Et ratio est, quia est cõtra charitatẽ proximi, vnde acceptio personarum cùm sit cõtra iustitiam in re notabili, sẹper est peccatũ mortale, vt si beneficiũ sciẽter cõferatur indigno, vel min⁹ digno, quia est amic⁹, posthabito digno

2 vel digniori saltem notabiliter. ¶ Secũdò, *an spiritualiũ dignitatũ seu beneficiorũ ecclesiasticorum distributor semper debeat tribuere meliori ad euitãdum hoc peccatum. Et dico secundũ S. Th. ij. ij. vbi suprà. ar. ij. & in quodam quod libero, quòd melior dicitur quis dupliciter. Primò. s. secundũ se & simpliciter, vt qui magis abundat in spiritualibus gratiæ donis. & secũdo in ordine ad bonum cõmune, ad quod interdũ magis cõferre põt min⁹ sanctus, aut sciens propter potentiã vel industriã secularem, & huiusmodi. Episcopus igitur vel alius distributor prædictorũ, nõ tenetur dare meliori secundũ se & simpliciter, sed meliori quantũ ad hoc, siue in ordine ad cõmune bonum, ad quod principaliũs ordinantur spiritualiũ dispẽsationes, sicut etiã gratias gratis datas, quæ ordinãtur ad cõmunem vtilitatẽ Ecclesiæ, Deus dat min⁹ bonis. Igitur si præferat vnũ alteri propter causam pertinẽtem ad honorem Dei, & cõmune bonũ præferẽdi non pertineat ad hoc, erit acceptio ꝓsonarũ, & tãtò grauior,

3 quãtò in rebus diuinis cõmittitur. Ex *his collige etiã potentiã secularẽ vel nobilitatẽ aliquid cõferre ad hoc vt quis sit ecclesiastico beneficio dign⁹, quia ista cõferũt ad honorẽ Dei, scilicèt quòd ĩ suo ministerio nobiles occupẽtur, & ad vtilitatem ecclesiæ interdũ. quia magis cõprimunt aduersarios, vel huiusmodi, sed nõ est intelligẽdum, ꝙ ipsa sola faciat, vt quando cõiungitur vitæ crimi nosæ, sed præsupposita virtute aliquid confert. ¶ Tertio

4 *an sit exceptio personarum dare beneficium cõsanguineo? Et dico secundùm S. Th. in quolibet q. xxij. vbi suprà & Sum. Confe. lib. 3. tit. 24. quod distinguendum est. Nã si cõsãguine⁹ sit æquè idoneus, vt alius, episcopus potest ĩ hoc satisfacere naturali amori, qui nõ est charitati

contrarius:quia saltē in hoc peremīnet, quòd magis pōt
de ipso confidere,quòd secum vnanimiter ecclesiæ nego
tia ꝑtractabit,& hoc nisi inde scādalū oriatur , vel fortè
inde alij sumant exemplum dandi cōsanguineis etiā mi-
nus dignis.Si verò cōsanguineus sit minus idoneus,sim-
pliciter & respectu boni cōmunis , eū preferre nō debet
postposito meliori,duplici ratione:primò,q̄a infideliter
agit dispensator iste,nō dominus spiritualium,qui nego-
tiū domini gerēs,nō meliorat illud cùm possit.secūdò,
quia hoc ad personarū acceptionem pertinere videtur:
quia cōditio cōsanguinitatis nō est pertinēs ad curā ec-
clesiæ,quæ nō obtinetur iure sanguinis,sed munere diui
no:est aūt conditio faciens ad dispensationem patrimo-
nialium bonorum , vnde si est his episcopus prouideat
suo cōsanguineo min⁹ idoneo , nō est acceptio ꝑsonarū.
¶ Quartò,sit an acceptio personarū,si electores ad spiri-
tuales dignitates eligāt bonū , prætermisso meliori? Et
dicit S.T.vbi suprà,quòd ad hoc vt electio in foro iudi-
ciali nō possit impugnari,sufficit eligere bonum:nec o-
portet eligere meliorē:quia sic omnis electio posset ha-
bere calūniā,quātū ad cōsciētiā tn̄ eligētis,necesse est eli
gere meliorē simpliciter,vel respectu boni cōmunis q̄a,
si ex aliqua causa præferatur alius, aut illa pertinebit ad
negotiū,& sic quātū ad hoc magis idone⁹ erit qui eligi-
5 tur,aut nō faciet,& sic erit acceptio ꝑsonarū ¶ Quintò,*
an sit acceptio ꝑsonarū ratione diuitiarū,dispensare sup
contrahendo matrimonio in gradibus prohibitis?Et di-
cit S.T.ij.ij.vbi suprà quòd hæc dispensatio fieri consue
uit ꝓpter fœdera pacis conseruāda,quod quidē vtilitati
communi magis est necessarium circa personas excellē-
tes,vnde cum eis facilius dispensatur absq; acceptiōe ꝑ-
6 sonarū.¶Sextò,*an sit acceptio personarū , si præpona-
tur quæ excedit cōditione minus digna,quādo in ꝑficiē-
dis cōditiones sunt inæquales excedentes & excessę,vt si
vnus scit literas,sed est ignobilis:alius est nobilis,sed illi
teratus,& præferatur nobilis , Et dicit Alc.vbi suprà , ꝙ
licèt literatura nobilitati simpliciter præferēda sit, vt in
c.venerabilis.de præben.quia est necessaria in regimine
ecclesiæ,tamē in casu potest præferri nobilitas, vt arceā-
tur lupi per potētiā, & in casu,vt sint in corpore ecclesiæ
mēbra diuersa,quibus pax eius conseruetur, & sic nobi-
les promoueri possunt,dūmodò eis morū honestas suf-
7 fragetur.¶Septimo,*an sit personarū acceptio in hono-
ribus,si pręferatur vitiosus prętatus virtuoso laico , aut
dominus seruo:aut senex iuueni,aut diues pauperi:Et di
co secūdū S.T.ij.ij.vbi suprà, & in Quolibeto , quòd cū
honor sit testimonium virtutis eius qui honoratur, sola
virtus est debita causa honoris:sed tamē aliquis hono-
rari pōt propter virtutem,nō solū propriā,sed etiā alte-
rius,sicut prælati & principes,et si sint mali,inquātū ge
rūt ꝑsonā Dei & cōmunitatis cui ꝑficiūtur:& eadem ra
tione parētes & domini propter participationē dignita-
tis Dei,q̄ est omniū Pater & Domin⁹ : & senex ꝓpter si-
gnū virtutis,sc.licet senectutē.licet illud si quādoq; fal-
lax,& diuites propter hoc quòd locū obtinēt maiorē in
cōmunitate,& in eis cōmunitas honoratur.secūdū S.T.
x.quodlibeto.ar.xij.nō aūt intuitu diuitiarū , quia esset
acceptio ꝑsonarū exhibere honorē debitū virtuti. ¶O-
ctauo an sit acceptio ꝑsonarū,si pauper in iudicio diuiti
præferatur?Et dico quòd sic secū:lū pręmissā diffinitio-
nem,quia iudicium,vt dicit S.T.ij ij.vbi suprà , arti iiij.
est actus iustitiæ , prout iudex ad æqualitatē ducit inæ-
qualia,ad ꝙ facit,quòd iste habeat plus q̄ debeat , ille
verò min⁹,nō aūt ꝙ hic sit pauper,ille diues.sicut si Socra
tes ī re aliqua debet habere x.& habet xv.& Plato debet
habere x.& habet v.ad ęqualitatē cōstituēdā cōfert,ꝙ So
crates habeat v.q̄ desūt Platoni,nō aūt ꝙ sit pauper , q̄a
quātūcūq; augeatur vel minuatur ei⁹ paupertas , nūquā
erit ęqualitas,nisi auferātur ei v.dāda,Platoni.vn̄ & De⁹
dicit Exod.23.Pauperis quoq; nō misereberis ī iudicio,
scilicet pretermittēdo ęqualitatē iustitię.illud aūt Eccle
siastici 4.In iudicādo esto misericors pupillis, & similias
intelligūt,vt ꝑsonę miserabiles ab oppressorib⁹ iniusti
defensentur,& si eis deficiutnt instructores causarū sua-
rū,suppleat iudex.

DE ACEDIA.

1 *Acedia, quæ spiritualis quędā frigiditas vel tepiditas dicta est, quasi acida,vel acetosa,eo quòd huiusmodi frigida sunt : ex suo genere mortale peccatum est,quanquā & veniale quandoque sic. Et ibidem cùm mortale peccatum est , cuinam præcepto diuino contraria esse dicatur.*

2 *Acedia extra filias ac species suas,quot modis mortale peccatum esse dicatur.Et quando veniale.*

3 *Acedia quot filias habeat,& quando mortalia aut venialia peccata efficiantur. Et ibidem negligentia eiusdem filia quotuplex sit,& quàm variè spectetur.*

1 ACEDIA* secundū Rich.de Sanct Vict.est torpor,
id est,negligentia mētis bona inchoare negligētis,
vel secūdum Dama.est tristitia aggrauās,quæ scilicet ita
deprimit animum , vt nihil agere liberat.vnde secundū
S.Th.ij.ij.q.xxxv.importat quoddam tædium operandi,
& est quædā spiritualis frigiditas, vel tepiditas spiritua-
lis,dicta quasi acida vel acetosa,eò quòd huiusmodi fri-
gida sunt.¶Primò vero dubitatur,an sit peccatū speciale
mortale?Et dico ex doctrina S.T.vbi suprà,quòd tristi-
tia prohibēs ab operādo semper est mala,quādoq;qui-
dem secundùm se,quādo scilicet est de vero bono, quod
apparet malum:sicut quando est de bono spirituali:quā-
do pro vero secundùm effectum,quādo scilicet est de ve-
rè malo,sed sic hominem grauat,vt retrahat ab opere bo-
no.Igitur acedia semper est peccatū secundùm seipsam,
quia est tristitia de spirituali bono? Et est peccatū spiri-
tuale,nō quidē inquātū est tristitia de spirituali bono cō-
muniter,quia hoc pertinet ad omne vitiū, cū fugiat spe-
ciale bonū oppositę sibi virtutis, similiter nec inquātū
fugit bonū spirituale,vt est laboriosum vel molestū cor
pori,aut delectationis eius impeditiuū , quia hoc acediā
non separaret à vitiis carnalibus,quibus aliquis corpo-
ris quietē & delectationem quęrit.sed inquātū est de spi
rituali bono,de quo spiritualis virt⁹ lętatur.i.de diuino,
de quo lætatur charitas. Et est ex suo genere peccatum
mortale,si trāscēdat sensualitatis terminos,attingēs vsq;
ad cōsēsū rationis:quia secūdū suā rationē contrariatur
charitati,cū proprius effectus charitatis sit gaudiū Deo,
acedia verò sit tristitia de bono spirituali inquātū est di-
uinū.Esset tn̄ veniale,sicut & oē peccatū si esset solùm ī
motu sensuali , & similiter si sit de spirituali bono ad ꝙ
quis nō tenetur de necessitate, vt patet ibi ad secūdū. Et
īquātū est mortale,cōtrariatur secūdū eū ꝑcepto de san-
ctificatiōe sabbati;in quo secūdū ꝙ est mortale ꝑcipitur
quies mētis ī Deo,cui cōtrariatur tristitia mētis de bo-
no diuino.¶Secūdò* dubitatur , quot modis sit peccatū
mortale extra suas filias?Et dico ꝙ ī genere duob⁹ modis.
Primò qn̄ īducit ad mortalē omissionē,q̄ tripliciter est.
Primo scilicet,cū q̄s horret & omittit spūalia bona,ad q̄
tenet,& secūdò cū dolet se benefecisse , siue nō omisisse
huiusmodi bona quæ fecit.aut tertio cùm proponit in
futurum omittere.Secundò verò cùm inducit ad morta-
lē cōmissionem,puta desperationē salutis,aut cōtemptū
beneficiorum Dei:quia scilicet nollet esse natus,aut vel-
let esse bestia,aut mori nō curās qualiter , modo euade-
ret aduersa & tristitia. Est aūt mortale ꝑ accidēs in suo
effectu,quādo homo ex hoc inducitur ad corporis gra-
uem infirmitatē:cùm tn̄ se posset iuuare si conari vellet.
Est aūt veniale,quādo homo quidem in operando attę-
diatur,sed tamen ea,ad quæ tenetur,non omittit,nec cō
tra præceptū aliquod cōmitit : Videtur autē hæc tenere
Sum.Rose.ꝙ accedia sit mortale,qn̄ inducit negligentiā
cōtemnentē quæ Dei sunt:& dicitur procedere negligē-
tia ex cōtemptu, quādo est in cōsuetudine: vt si quis cō-
sueuit non dicere horas suas deuotè,sed de hoc infrà Cō
3 temptus:& infrà Negligētia.¶Tertiò * dubitatur,quę &
quot sint filiæ eius, i. vitia quæ nascuntur ex illa,& qūo
sunt peccata mortalia , aut venialia? Et dico secundùm
doctrinā & mentem S.T.in diuersis locis,ꝙ sunt sex,pri
ma scilicet malitia,quæ bona diuina cōtēnit,& est mor-
tale.& secunda rancor.i.displicentia hominum inducen-
tium ad spiritualia, & est veniale,nisi superueniat odiū.
& tertia pusillanimitas , quæ consistit in subtrahendo se
à bonis q̄ fieri potuissēt timore deficiēdi:puta à ieiunijs,
religione,& huiusmodi,& est veniale,nisi illa bona essēt
in ꝑcepto.& quarta est desperatio,q̄ est mortale:vt pate-
bit.& quinta negligentia agēdorū.Quæ est multiplex.
s.negligentia circa opera misericordiæ:& est mortale ali
quādo , vt dicetur in tit.Eleemosyna.& negligentia ad-
discendi necessaria ad salutem , quæ aliquando est mor-
tale,licèt hoc iudicare sit difficile.Et negligentia procu-
rādi sacramēta suę familię,quę est pc̄tm̄ mortale,si quē
permittit ex negligentia notabili mori sine baptismo,
vel cōfessione,maximè vbi decedēs indigebat huiusmo-
di.Et negligentia faciēdi correctionē fraternā de qua in-
frà,& confitendi, & cōmunicandi semel in anno , & hu-
iusmodi,de quibus in suis locis. Et sexta filia est enaga-
tio mētis ī oratione , q̄ est veniale peccatū,nisi in eo qui
tenetur ad officiū,in quo pōt esse mortale:vt infrà Horę.

De Actione, Actore,& Actu,

1 *Actio num ab Imperatore idoneè,ac sufficienter definita sit.*

2 *Actio in genere duplex est.Cui ex Pan.tertia adducitur species.*

3 *Actio dupliciter sumitur , & præter id quandoque tertio modo consideratur.*

4 *Actiones reales,vt pro diuersis rebus competunt , ita & variam appellationem sortiuntur.*

5 *Actor quisnam dicatur.*

6 *Actionum personalium aliæ bonæ fidei,aliæ stricti iuris.Et quænam sint vtraque.Et an actio cedi possit.remissiuè.*

7 *Actum seruitutem realem esse,& in quo consistat.*

1 ACTIO * est ius persequēdi in iudicio quod sibi de
betur.Inst,de action.in princ.vbi secundùm Azo.in
Sum.hoc verbum,debetur,sumitur,largè, vt dicatur res
debita tibi,quā petis vt tuā,siue rei vēdicatione,actione
cōmodati,siue depositi.Sed quia ista deffinitio cōprehē-
dit solùm actionem personalē seu in personam, vt pate-
bit:q̄a quod tuum est,tibi non debetur, sed petis vt tuū.
ideò secūdū Azo.& Goffred.actio est i⁹ ciuile , vel præ-
toriū,quo debitū à te exigere possum,vł petere rē mihi
2 restitui. ¶Est * aūt in genere actio duplex,prima realis,
vel in rem,s.quæ est cōtra quem dirigitur,non supponit
obligatū:sed ideò cōpetit,quia cōtēdit non restituere is
cōtra quē dirigitur:sicut tu intrasti violēter domū meā,
& ego peto possessionem meā , quā occupas,& tu nullo
iure est mihi obligatus , cùm nec mihi promiseris, nec
cōtraxerim tecum,sed tantùm te cōueniā,quia res meas
apud te est.Secunda est personalis, vel in personā, illa,s.
quę illum,cōtra quem dirigitur,præsupponit debitorum
obligatū ex cōtractu,vel maleficio, seu ex variis causa-
rum figuris.Et ista datur etiā ad rē,sed præsupponit obli
gationem persone,vt si vendidisti mihi domum,vel loca
sti librū,obligaris mihi ex contractu , licèt agā ad rem,
id est,domum,vel librum.Additur secūdùm Pan.in c.Ec-
clesia.el.ij.vt lit.pē.actio tertia in ista.de qua vide §.Lis.
3 §.v.¶Igitur *actio sumitur dupliciter,s.strictè,& signifi-
cat ius persequendi ortum ex obligatione:& sic cōuenit
solùm personali,& latè significat iurisdictionē iudicis:
& ita non solùm personales,sed etiam reales actiones si
gnificat.adde tertiò & latissimè.& significat iudicis offi-
ciū:quomodò querela inofficiosi testamēti dicitur actio.
ff.de leg.j.l.cùm filius facit.l.actionis.verb.de verborum
4 sig.¶Actionum * autem realium quædam competūt ꝓ
rebus corporalibus:& sic habet locum rei vēdicatio,alię
ꝓ iuribus incorporalibus,& seruitutibus acquirendis,&
sunt duæ,s.cōfessoria,quæ cōpetit dicenti habere se ius,
vel seruitutem trāseūdi per fundum alienum, eundi,vel
agēdi,vel ad altius ædes suas leuandi,& huiusmodi,& ne
gatoria quæ cōpetit negāti,vel asserēti oppositum,ven-
dicando sibi libertatem. Instit.de actionibus.§ æquè sig.
5 ¶Actor * autē est,qui agit,& pulsat alium,rem aliquā ab
ipso petēs in iudicio.ff.de iud.l.in tribus ff.fini.regūd.l.
6 iudiciū.¶Actionū * etiā personaliū,quædā sunt bonę fi-
dei,vt emptionis & vēditionis & aliorū cōtractuum,nu-
mero xvj.qui enumerātur.Inst.de act.§.actionum.& po-
nuntur in gl.de excep.cū venerabilis.quæ dicūtur bonę
fidei,quia in eis maximè debet exuberare bona fides, &
in eis veniunt omnia accessoria,& ea de quibus non est
cogitatū,vt in emptione & venditione,ꝙ & id expressè
non est actum s.dāna & interesse post morā, quæ debēt
restitui.Aliæ vò dicūtur stricti iuris,vt actio ex mutuo,
ex stipulatu,quæ s.nascitur ex stipulatione de re certa in
genere, incerta species,ex arbitrio & cōsimiles , & ī his
non venit accessoriū:nec ea de quibus nō est cogitatū,
vt not.Bernard.in gl.pręallegata.nec damna & interesse
à tempore morę Vtrum autem possit quis actionem ce-
7 dere,infrà Lex.§.viij.¶Actus * verò est quædā seruitus
realis in fundum,qua quis potest per illum , non solùm
ambulare per se,sed etiam iumentū , & vehiculum , vel
quadrigam,secum ducere.ff.de serui.rustic.prædio l.pri-
ma.versi.actus.& l.in actu.& Instit.eo § actus.

De Accusatione, & Accusato.

1 *Accusatio quid sit & an S.Thomæ definitio bona sit.*

2 *Accusatio quomodo fieri debeat,Et quid publicè infamatum accusat,an sit in probatione deficiat,num talionis,aut calumniæ pœna puniendus sit.*

3 *Accusare num quis teneatur.Et cùm id licet,num oporteat monitionem præcedere.Et quid sit peccatum secretum sit , aut sub secreto sumptum remissiuè.*

4 *Accusationem proponere quis possit.Et an clericus ad vindictam publicam,et sit non subsecutura sit sanguinis pœna,accusare potis sit.*

5 *Accusare volens , qua ratione id facere debeat , vt peccato non sit obnoxius.Et sub hæc , num pactum , vel iuramentum de non accusando efficax sit.*

6 *Accusatione semel capta,num quis desistere queat. Et subinde quot modis accusatio iniusta reddi possit.*

7 *Qui pœnitentiam de peccato egit, num accusari valeat. Et quid si semel accusatus, an denuò accusari queat.*
8 *Accusatus, num accusatori, vt ab accusatione desistat, aliquid dare possit. Et quia materia hæc subdifficilis est, in tria causarũ genera deducitur. Et inter hæc, num in crimine publico transigere liceat. Et quid si transigatur, an teneat transactio.*
9 *Accusatus temerè ac falsò, num accusanti iniuriam remittere possit. Et quid in principe, an id remittere debeat.*
10 *Accusato in iudicio, nũ si veritatẽ neget, mortaliter peccet. Et tãdẽ, qñ iudex veritatẽ inquirere, secũdum iuris ordinẽ dicatur.*
11 *Accusato, num se vel per calumniam defendere ac tueri liceat. Et an saltẽ appellãdo, iudicium deuitare ac subterfugere possit.*
12 *Accusatus & morti addictus, num se defendere, aut alioqui cõfugere queat. Et num tunc ad carcerem redire, præsertim si id iurarit, teneatur.*

1 ACCVSATIO* secundùm mentem Azo. in Sum. est delatio rei de crimine in libello ad vindictam. Secundùm mentẽ autem S.T. ij.ij.q.lviij. est delatio rei de crimine in libello ad vindictã propter bonũ cõmune. & hæc diffinitio est melior: quia ad vindictam etiam tẽdit denũciatio, licèt sine libello, sed ipsam vindictã denũciator ordinat ad fratris emendationem, accusator verò ad bonũ cõmune. Secundùm aliquos autem ista opinio S.T. quæ addit propter bonum cõmune, est falsa, quia ẽt accusatio quandoq; fit propter bonum priuatũ, vt habetur in ti. de accus. ff. & C. de denunciatio. etiam fit ad remotionẽ ad beneficio. & ꝓpter bonũ commune, vt habetur in multis locis, vt põt etiam videri per Abbatẽ & Felin. in c. inquisitionis. de accus. & in cap. nouit. de iudi. Sed S.T. loquitur de accusatione non ordinata ad restaurãdum interesse accusantis: sed solùm ad puniendũ delictum. vnde secũdùm eum non debet fieri nisi in peccatis vergẽtibus in damnũ cõmune vel diuinũ, virtu. q. iij. ar.
2 ij. & vij. ¶ Primò,* verò quæritur, quomodo fieri debet accusatio? Et dico, ꝙ primò fieri debet in scriptis. ij. q. vl. qui crimen. quod tamen semper non est necessarium: puta in crimine leui. ff. de accus. l. leuia. & in notoriis: cũ ĩ huiusmodi nec accusator requiratur. de accu. euidẽtia. sec' in nõ notoriis, licèt manifesta sint. xj. q. iij. eorũ. Secũdò fieri debet cũ ĩscriptiõe, s. ꝙ accusator se obliget ad pœnã talionis. ij. q. vlt. quisquis. & q. iij. calumniator. & c. qui nõ probauerit. exceptis tñ quibusdã casib': vt ĩ crimine leui, ẽt ĩ crimine apostasiæ: & cũ marit' accusat vxorẽ de adulterio, s. quo ad separationẽ thori, & similibus: & tñ etiã si accusator nõ inscribat, ex natura accusationis huiusmodi pœna calumniæ venit. C. de accus. l. fi. Sed tñ Bar. in l. ij. C. si ser. vel lib. dicit, ꝙ accusans publicè infamatũ, & in probatione deficiens, puniri nõ debet pœna talionis, vel calumniẽ accusante infamia præcedẽte, ꝙ menti cõmendandum est secundùm Pan. in c. cum cõtingat de rescrip. vbi etiã dicit, ꝙ fama inducit iustã credulitatẽ, vnde habens notitiã ex fama, habere dicitur ex causa probabili. & idẽ sentit gl. in cap. inquisitionis. de sen. excõ. Tertiò, accusatio debet exprimi viua voce & præsente accusato. 2. q. vlt. præscripta. Cõcordat prædictis Albe. & idem notatur in Sum. Cõf. li. ij. tit. 5. Quomodò autẽ differãt notoriũ famosum & manifestum, infrà No
3 torium. ¶ Secundò,* quæritur, an aliquis teneatur accusare. Et Sũ. Ang. adducẽs multa iura dicit, ꝙ nemo accusare teneat, nisi secũdùm Bar. in homicidio: imò, inquit, accusare videt esse cõtra illud diuinũ præceptũ, Dimitte nobis debita nostra. Contrariũ sentit Suppl. & Sũ Ro. & forte oẽs doc. ordinis eius. & hoc irrationabiliter, quia sine accusatione aliquando saluari non potest integritas boni cõmunis, vt quando iniquitates emendari aliter non possunt. Vnde & S.T. vbi s. dicit, ꝙ homo tenetur accusare, si crimen vergat in detrimentum spirituale, vt corporale reipub. dũmodò sufficiẽter probare possit. nõ aũt tenetur, si nõ redũdat ĩ multitudinẽ, aut si haberi nõ põt probatio sufficiens: quia nullꝰ tenetur ad id ꝙ debito modo perficere non põt. Hæc ex S.T. qui talẽ cõclusionẽ habet tãquã certissimã, vnde probationẽ nõ adducit, nisi authoritate scripturæ, Leui. v. q̃ adducit arguendo in oppositũ. Deceptꝰ est aũt author illius Sũmę, quia illa, quæ adducit, loquũtur secũdũ iura ciuilia, aut forũ contentiosum, sed aliter est secundùm cõscientiã. verbũ autem Domini intelligitur de peccatis, inquantũ fiunt in personã propriam. ¶ Tertiò, vtrũ accusationẽ debeat præcedere monitio. Et dicit S.Th. in iiij. dist. xix. q. ij. ar. iij. q. j. ad quartum. ꝙ secũdùm aliquos ad accusationem procedi non debet secundũ forum cõscientiæ nõ præmissa monitione, & emẽdatione expectata, nisi forte maiori periculo obuiãdũ videat, aut peccatũ sit publicũ, quãuis secũdũ forũ causarũ nõ requiratur, ꝙ accusationẽ præcedat monitio, sed solũ inquisitio: quæ non est faciẽda, nisi de notorio, quia oportet, ꝙ inquisitionẽ præcedat clamosa insinuatio, ideòq; secreta monitio nõ requiritur de necessitate. Vel dicendũ secundùm alios, ꝙ in accusatiõe nõ agitur ad emẽdationẽ peccãtis, sed ad bonũ cõmune, scilicet iustitiam conseruandã ꝑ punitionẽ delinquẽtis: ideò accusatio in iudicio bona cõscientia fieri põt, ẽt si admonitio si præcedat: nec est cõtra præceptũ Domini de correctiõe fraterna, quod intelligitur quãdo agit' ad emẽdationẽ peccãtis. hæc ille. Qui iudicio meo tenet primã opinionẽ tãquam conformẽ mandato Domini, secundùm quod oportet prius ꝓcedere ad emẽdationem peccãtis, q̃ ad iustitiã cõseruãdã, si speretur emendatio, & periculum nõ sit in mora. & hæc etiã sequitur Supl. Sũ. autẽ Ang. tenuit opinionẽ secũdã: sed omnia iura quę allegat, loquuntur in foro causarũ siue cõtentioso. Veritas autem est, ꝙ etiã secũda opinio est vera, quãdo accusatio expedit bono communi, quod præponderat particulari: vnde si post pœnitẽtiã, & correctionẽ licèt accusare, vt j. §. ix. multò fortius antè ea nõ expectata. Quomodò aũt peccatum secretum etiam sumptum sub secreto aliquãdo statim sine monitione publicari possit. j. Testis. iij.
4 ¶ Quartò,* quis possit accusare? Et dico, ꝙ si crimen est priuatum, regulariter solus ille cuius interest, vt videtur velle gl. in l. fin. ff. de priuat. deli. qd̃ limita, nisi ꝑ illo imponi debeat pœna pecuniaria fisco applicãda, quia tũc ad accusandũ admittitur quilibet de populo, secũdũ gl. Dy. & Bar. in rub. licet Bal. cõtrariũ teneat in l. aduersus. C. de furt. Si verò crimen est publicũ, admittitur quilibet nõ ꝓhibitus specialiter lege, vel statuto aut cõsuetudine: tamẽ in duobꝰ casib. admittit: primò qñ suã, vel suorũ iniuriã ꝓsequit: vt not. in l. fi. ff. de priuat. delic. & in l. fi. de in iur. secũdò, qñ delictũ ñ est cõmissum cõtra ꝑsonã, vt puta si statuto caueat, vt blasphemꝰ, vel noctu vadens puniatur in decẽ: tũc quilibet ad accusandũ admittitur: vt not. Bar. & Ioan. de Imo. in l. j. ff. de pub. iud. & Bartol. in l. lex Cornelia. §. si quis. ff. de iniu. Circa qd̃ multa dici posset, q̃ omitto, qa ad forũ animæ nõ ꝑtinet. Clericus tamẽ ad vindictã publicã accusare non debet, etiã si pœna sanguinis nõ venit imponẽda. facit c. sicut sacerdotes. ij. q. vij. quia huiusmodi odiosis se immiscere nõ debet, secundũ Pan. in c. cum P. de accus. sed si prosequitur iniuriã suam,

potest, etiam si venit imponẽda pœna sanguinis: secundũ Pan. vbi s. dummodo dicat, quòd non intendit accusare, vt pœna imponatur, & tex. est clarus in c. prælatus. de ho-
5 mi. lib. 6. ¶ Quintò,* qua intentione debeat quis accusare, vt sine peccato accuset? Et dico ꝙ propter cõmune bonũ, vt cęteri quietè viuãt. xxiij. q. v. non frustra, vel ꝓpter suũ interesse aliàs tale erit peccatũ, qualis & inordinatio intentionis, scilicet mortale, si ex odio principaliter vel alio iniquo fine, veniale aut, si aliqua passio fragilitatis adiungatur principali intẽtioni. ar. c. accusat. de acc. & ij. q. vij. si qui sunt: nõ tñ propter hoc ad aliquã restitutionẽ teneat, sed solum ad pœnitentiã de peccato. ¶ Sextò, vtrũ pactũ vel iuramentũ de nõ accusando teneat? Et dico secundũ tex. iuncta glo. in c. quemadmodũ, de iureiur. ꝙ respectu criminis iam commissi pacifici potest, ne de eo agatur, & Pau. dicit casum esse clarum. ff. de pact. l. si vnus. §. pacta. & consequẽter hoc licitè iuratur, sed tñ si per hoc quis pecuniã acciperet, turpiter acciperet, & restituere teneretur de consilio: quia moueri debet ad nõ accusandũ ex charitate sperãs emẽdationẽ, nõ ex cupiditate. De hoc j. Concussio. Respectu verò criminis cõmittẽdi Sum. Ang. indistinctè dicit pactũ de non accusando non valere: & consequenter si hoc iuretur, est peccatũ mortale Pan. autem in d. c. quemadmodũ. melius loquitur distinguendo: quia quantum ad crimen cõmittendum, respectu accusationis criminalis, non valet pactum nec iuramentũ, quia prestat materiam peccandi: vt in d. §. pacta. & §. illud. sed respectu accusationis ciuilis, vt ad diuortiũ celebrandum, ad commodum mariti in adulterio vxoris, est casus dubius: & credit ꝙ simpliciter pactum non valeret, sed si interuenit iuramentũ, est dubiũ: hęc ille, cum multis aliis. Veritas est, ꝙ non licet pacisci, vel iurare de non accusando in futuris, sic ꝙ hoc possit esse impeditiuũ boni, aut promotiuũ mali. Sed aduerte, ꝙ ratio diuersitatis ꝓm eum in præterito & futuro delicto est, qa in vno præstatur materia peccandi, & nõ in alio: vel est, quia in præterito scimus an debeamus sperare correctionẽ, nõ in futuro: cùm de præsenti dispositione peccantis iudicemus, non de futura: vñ qñ non accusare respectu præteriti est causa delinquẽdi, qñ scilicet nõ adest spes correctionis, nõ licet pacisci aut iurare de nõ accusando. Aduerte etiam, ꝙ multò fortius restituere deberet, qui pecuniam acciperet de non accusando respectu criminis perpetrandi, vel pro accusando
6 calumniosè. j. q. j. iubemus. ¶ Septimò,* vtrum quis desistere possit ab accusatione incœpta? Et dico, ꝙ desistere debet omni modo possibili, qui videt accusatũ innocẽtẽ. ij. q. iij. si quẽ. Si verò eũ nõ cognoscit innocentẽ, põt desistere si vult in foro cõscientiæ ex charitate: licet non ex præmio: vt no. gl. in c. j. de collu. sed quo ad impunitatem fori cõtentiosi, hoc nõ potest, nisi in certis casib', de quibus vide Bart. in l. quæsitũ. ff. ad Turpi. & Pan. in c. licet. de accu. ꝓm S. Tho. aut. ij. q. lxxxviij. art. iij. ad tertium, potest quis iustè desistere, si in processu falsum cognouerit id, de quo accusauit, aut si princeps, ad quem pertinet cura boni cõis, accusationẽ aboleuerit. ¶ Octauò, quot modis accusatio reddatur iniusta? Et dico ꝙ tribus, secũdum S. Tho. ij. ij. vbi s. & Gratianum ij. q. iij. & in l. j. ff. de abol. ¶ Primò calumniãdo, qñ scilicet falsum crimen imponit: & talis de omni damno illato proximo tenetur: vt in cap. vlt. de cal. peccat. mortaliter. xxij. q. ij. c. j. ¶ Secundò tergiuersando, quãdo scilicet accusator in totum à lite recedit sine licẽtia iudicis: quod in foro cõscientiæ, intellige, si aliquo fine malo fecit; secus si intelligit innocẽtem, vel ex cõpassione, quod aliquando licet: in foro autem contentioso punitur 5. lib. auri. ff. de præuari. l. iij. Tertiò præuaricando, qñ scilicet cum reo colludit adiuuans partem aduersam falsas probationes adducendo, veras dissimulando, & huiusmodi: & talis iudicis arbitrio punitur: vt in l. j. & ij. ff. de præuar. licèt in cõscientia talis nõ peccet eo casu, quo posset ab accusando desistere: nisi vtatur falsitate, vel huiusmodi ꝓhibitis. De his autẽ habes in l. j. ff. de
7 aboli. & in l. j. ff. ad Turpil. & j. collusio. ¶ Nonò,* vtrum possit quis aliquẽ reũ accusare, postq̃ de suo peccato egit pœnitẽtiã. Et dicit Inn. in c. de his. de accu. ꝙ sic. Et idem tenet ibi gl. Et ratio est: quia per pœnitentiã satisfit Deo, sed per punitionem impositam in iudicio satisfit reipub. vt cæteri timeãt, viuantq; quietius, & facit C. de apostatis. l. hi qui. ¶ Decimò, vtrum semel accusatus, de eodẽ possit denuò accusari. Et dico, ꝙ non: vt in c. de his, de accu. qa delictũ vnius hominis sæpius quæri ñ debet. ff. nau. caup. stab. licet. § vlt. lv. q. ix. veniam, fallit in duobus casibus. ¶ Primo si secundus accusator doceat primũ prẽuaricasse. ff. de præuar. l. iij. ¶ Secundo, si suũ dolorẽ prosequens ignorat accusationẽ institutam ab alio. l. cui. ff. de accus.
8 vide in gl. d. c. de his. ¶ Vndecimò,* vtrũ accusatus possit sine peccato dare aliquid accusatori, vt ab accusatione desistat? Et dico hanc materiam esse difficilem: sed vtso Inn. de collu. in c. crimina. & glo. & Panor. in eo. tit. cij. vbi multa valde loquitur de hac materia, sic dici potest. Aut lite vel accusatione multipliciter quis discedere põt, primò authoritate vel motu proprio: quia scilicet sic sibi placet, secundò ꝑ gratiã ad preces, scilicet rei, tertiò ꝑ transactionem, aliquo scilicet sibi dato vel retento, quod est ꝓpriè transire, vt in c. super eod. de transact. quartò per absolutionem, impetrãdo scilicet à iudice facultatẽ recedendi, & abolitionem, siue deletionem, vel cassationem accusationis ex aliqua causa, puta quia ex ira vel ꝑ errorem accusauit: vel ex aliqua legitima causa, vt in l. ij. C. de abol. Ad quæsitum autẽ dico, ꝙ secundùm Inn. & glo. in c. j. de collu. dete. in verbo gratiam, & causarũ tria sunt genera, ciuilis scilicet, criminalis, & spiritualis. Pan. tamen in j. c. de collu. causas diuidit ꝑ ciuilem, criminalẽ, & sub ciuili ponit spiritualem & popularem: q̃ etiam tangit Innoc. à causa vel accusatione ciuili pecuniaria recedere licet, secundùm Inno. per gratiã & ꝑ transactionẽ iudicis authoritate, & sine ea ante litis contestationẽ, & post Pan. tamẽ dicit, ꝙ post oblatum libellũ, & à fortiori post litis contest. non licet recedere propria authoritate, nisi vellet renunciare liti & causę in totum: vt in l. postquàm liti. C. de pact. sed solùm licet ꝑ transactionem aut gratiã, excepta tñ famosa actione, secundùm Inno. & Pan. vt actio furti, in qua sine iudicis authoritate transigere non licet. ff. de his qui notan. infam. l. furti. §. pactus, vel vt addit Pan. nisi sit talis causa, quæ non decendeat à libera voluntate litigantium, & sub hoc mẽbro cõprehendi põt causa matrimonialis. In causa verò spirituali, siue inquisitionis, siue denunciationis de rebus spiritualibus, ex causa licet per gratiã discedere, secundùm Innoc. sed sine causa discedẽs punitur. ij. q. vij. quapropter. arg. de calum. c. fin. Per transactionem autẽ nunquam licet, vt extrà, de decimis, intelleximus. & not. de transact. c. ij. In causa autẽ populari, id est, quæ populũ tuetur. l. j. de popul. acti. transigere nõ licet nisi deferendo iuramentũ, vt in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iureiur. In criminali verò quando de crimine agitur criminaliter, & non ciuiliter ante inchoatã accusationem: puta ante inscriptionem ad pœnam talionis,

licet inscriptio alia pręcesserit,pōt quis desistere per gratiam,vt in eo.§.pactus.& ff.ad Turpil.l.mulier.& l.quęsitū,nō aūt proprio motu si præcessit inscriptio alia secundùm Pan.post inchoatā verò accusationē nō licet discedere sine iudicis authoritate,& sine cōsensu rei,nisi intra 30.dies,sed nec inter illos,si fuit tormentis mācipatus.C. de aboli.l.ij.vel per accusationem infamatus.v.q.j.quidā. & si aliàs destiterit, incidit in Turpillianū,id est, punitur quinque libris auri, & infamia, si intendit publicum crimen.C.ad Turp.l.j. Si verò crimē est priuatū,punitur extraordinariè iudicis arbitrio.ff.ad Turpil.l si quis.nec est infamis secundum gl.in c.j.de collu.sed aliud sentit gl.in c.si quem pœniter.ij q.iij.& facit text.in l.ij.C.ad Turpil. qui loquitur indistinctè.Quæ autem dicantur publica,& quæ priuata delicta, infra Crimen.Transigere autem in crimine publico non licet,& si fiat transactio,nulla est,& accusatus haberetur pro confessio.C.de transl.trāsigere. ff.de prēuari.l.in omnibus.nisi tale sit crimen,quod irroget pœnā sanguinis,quia licet tūc transigere,& sanguinē suum redimere qualitercūque, nisi in adulterio.ff.de bo. eorum.l.j. vel nisi irroget pœnā perpetuæ detrusionis:qa etiam tunc licet secundùm Pano.vbi s̄.In aliis autem vbi pœnæ huiusmodi non irrogantur,transigere non licet.ij. q.iij.si quem.§.prēuaricator.ibi:in omnibus,&hoc nisi in crimine falsi, vt in d.l.transigere,quia conuictus de falso est quasi mortuus , cum nulla ei fides adhibeatur.Et hoc est,verum,quæcunque pœna veniat imponēda, sm Bar. & multos alios in d.l.trāsigere. Et per hoc tenet Pa.idem licere, vbi imponenda est pœna quasi similis pœnæ sanguinis,quæ iure canonico nō infertur, vt qn̄ potest quis tradi curiæ seculari. Et hoc videtur tenere Goff.in Sum. de transact.& idem putat in pœna perpetuæ detrusionis: sicut tenet. inquit, do.Card in c.fi.de transact.Vnde Inn. dicit in tit.de accus.q̄ ista pœna ęquiparatur morti.contrarium tamen tenuit d. Ant.in c. j.de coll.In criminibus autem priuatis videtur sentire gl.in d.c.j, q̄ trāsactio admittitur indistinctē:& idem videtur sentire Inn.qui allegat aliquos sic sentire,nec reprobat.Vbi autem in criminali vel spiritualiter quàm debet accusator desistit,iudex nihilominus secūdùm Inn.ex officio inquirer,vt de coll. per totum C.de aboli.l indulgere.& leg.ij.vbi autem vult iudex iusta causa discedere , indulgebit.C.de aboli.l.j.ij. & iij.Quid autē operetur transactio, vide Pan.vbi suprā.

9 ¶Duodecimò*vtrum falso accusatus possit accusanti remittere iniuriam.Et dicit S.Tho.ij.q lxviij.q̄ sic,maximè si accusauit non calūniosè,sed ex animi leuitate:quia accusato specialiter iniuria facta est , si verò accusator ab accusatione propter collusionem desistat, iniuriam facit reip.& hoc accusatus ei remittere nō potest,sed ad principem pertinet habentē curā reipub. Et idem no.in Sum. Cōfes.lib.2.ti.v.Princeps quoq; sine iusta causa remittere nō debet,qa interest reip.ne crimina remaneant impunita.ff.ad l. Aquil.l.ita vulneratus.& de sent.exc.vt famæ.& quia facilitas veniæ incentiuū tribuit delinquendi. 24.q. 10 iiij.est iniusta.¶ Tertiodecimò , * vtrum peccet mortaliter accusatus negādo veritatem in iudicio.Et dicit.S.Th. 33.iij.q.lxix.ar.j.q̄ tenetur iudici exponere veritatē,quam exigit ab eo secūdū formam iuris,de quo j.Cōfessio criminis,& ideo mortaliter peccat nolēdo cōfiteri,aut mendaciter negando.Si verò iudex exquirat quod nō pōt secūdū ordinē iuris, nō tenetur ei accusatus respōdere,sed potest per appellationē vel aliter licitè subterfugere,mēdaciū tn̄ dicere nō licet.hæc ex illo.Sed intellige,q̄ ī primo casu qn̄ iudex iuridicè ꝓcedit, tale mendaciū nō ideo est mortale,qa mendaciū in iudicio,alioquin ipsum tacere vel nō cōfiteri nō esset mortale,sed ideo quia cōtra debitū iustitiæ,sed in secūdo casu,qn̄ scilicet iuridicè nō ꝓcedit,vel qa accusatus nō est ei subiect⁹ simpliciter,vel in hoc casu,aut quacunq; alia causa, tūc licèt mēdaciū sit illicitū,non est tn̄ mortale,qa nec cōtra debitū iustitiæ,nec est in iudicio vero,sed in vsurpato, imò nō erit ēt veniale,si respōdendo cautelosè,& vt aiūt,sophisticè, dicat aliquid falsum apud sensum iudicis,& apud suum verū:quia eo casu cū nō sit eius subditus, nō tenetur dicere veritatē ad eius intentionē.Rationē dictorū assignat Hen.de Gan. quia si quis tenet celare crimē fratris occultū,multo magis suū. Addit aūt dictis S.Th.Sum Conf.vbi s̄. q̄ tūc iudex veritatē requirit sm ordinē iuris, cùm præcedit infamia sup crimine,vel apparēt indicia, vel præcessit ꝓbatio semiplena,sed intellige supposita iudicis authoritate iuridica. Si tn̄ agatur ad pœnā spiritualē,vide j. Confessio §.j.

11 ¶Quartodecimò, * vtrum liceat accusato se calumniosè defendere. Et dicit S.Tho.vbi s̄.q̄ nō,nam in causa criminali iuramentū de calumnia præstandū est, vt in c. inhærentes. de iure.cal. Accusato igitur licet se defendere viis licitis, occultando veritatem,q̄ confiteri nō tenet per aliquem licitū modum,puta nō respōdendo,quia hoc nō est calumniosè se defendere,sed euadere prudēter,nō autem licet ei dicere falsum, nec tacere veritatem q̄ tenet confiteri,nec adhibere fraudē aliquā vel dolū, quæ habēt vim mēdacij:& hoc est calūniosè se defendere. Adde q̄ etiam est calūnia appellare, vt ex mora declinetur iusta sententia.qa est nolle fateri.Cōcor.Richar.in 4.dist.15. ¶Quintodecimò an liceat accusato appellādo iudiciū declinare. Et dicit S.Tho.vbi s̄.q̄ sic,qn̄ fit ex cōfidentia iustæ causæ,quia scilicet accusatus iniustè grauatur â iudice, secus si quis appellat causa afferendæ moræ, vt dictum st.ij.q.vj.

12 quicunq;. ¶ Sextodecimò * an liceat accusato & cōdemnato ad mortē se defendere aut fugere ? Et dicit S.Th.vbi s̄.art.iij q̄ si fuit iustè dānatus,ei se defendere nō licet,qa cùm sit licitū iudici resistentē impugnare,illicitū est bellū ex parte resistentis,si verò fuit condemnatus iniustè, resistere licet,quia tale iudiciū simile est violentiæ latronum, nisi propter scandalū vitandū : cum ex hoc aliqua grauis turbatio timeret.Et si cōtrà arguatur de fuga quæ est licita:dico non esse simile.Vnde ibi ad primū sic ad hoc dicit S.Tho. Nullus ita condemnatur q̄ ipse sibi mortē inferat, sed q̄ mortē patiatur, vnde nō tenetur facere illud, vnde mors sequatur,qd̄ est manere ī loco vn̄ dicatur ad mortē, tenetur tn̄ nō resistere agēti , quin patiatur quod iustū est eū pati,sicut ēt si qs sit cōdēnat⁹, vt fame moriatur, si peccat sumēs cibū occultū oblatū:qa nō sumere esset seipsum occidere. Dicit tn̄ Hen.de Gā.quodli.ix. q̄ nō licet ei carceres affringere,aut inferre iniuriā rei, sup quā iudex habeat ius, vide ēt j.Fugere. ¶ Decimoseptimò an teneatur accusatus, & fortè cōdēnatus ad mortē redire ad carcerē, si hoc iurauerit?Et dicit Pan.ī c.d.si verò.d̄ iureiu.q̄ q̄ hoc iurauit,tenet obseruare iuramētū,etiā si subit periculū mortis,dūmodo carcer nō sit iniuriosus,id est,cōtra iura. & idē vī tenere glo.in cle. pastoralis:de sent.& re iud. in verbo, per violentiā, nisi mors esset iniuriosa De materia autem accusationis tāgitur j.Inquisitio.§.ij. De accusatione autē contra matrimonium j.Matrimo.vij.& viij.per totum.

DE ADIVRATIONE.

1 *Adiuratio quid sit, vbi luculenter describitur,quotuplex autem, ibidem apertè traditur.*

2 *Adiurare quippiam num homini liceat. Et an Deū & Angelos adiurare possit.Et quid de dæmonibus.*

3 *Exorcizanti dæmoniacum,nū dæmon, vt nomē edat,societatē & vexandi causam designet,& huiusmodi,num adiuuare liceat. Et quid si illi curiosa,& ad expulsionem nihil faciētia, imperet.*

4 *Adiurare creaturas num liceat irrationales.*

5 *Adiuratio illicita,num omnis mortale peccatum fiet.*

1 ADIVRATIO * ex mente S. Tho.ij. q.xc. & Ric.in iij.di.xxxvij.arg.iij.q.ij. sic diffiniri potest. Adiurare est aliquam personam,vel rem imperādo, vel obsecrādo inducere ad aliquid faciendum, vel nō faciendum,ex inuocatione alicuius sacrę rei,sicut Apostolus Rom.xij.adiurat Romanos dicens : Obsecro vos per misericordiam Dei,&c.& Ecclesia adiurat Christum,dicens:Per crucem tuā,&c.Adiuratio licita,est adiuratio deprecatiua ad omnes subiectos, & non subiectos, vī imperatiua ad subiectos. Adiuratio illicita est adiuratio imperatiua ad non subiectos,sicut adiurauit Christum Caiphas,dicēs:Adiu-
2 ro te per Deum viuū,&c.¶Primò,* verò quæritur,vtrum homini liceat aliquid adiurare ? Et dico ex doctrina S.T. ibi,q̄ sic,quia sicut homo iuramēto promissorio seipsum obligat ad aliquid faciendū ob nominis diuini reuerētiā, quod est se immobiliter ordinare ad aliquid agendū : ita potest ad allquid agēdum ordinare alios superiores.s.deprecādo.inferiores autē imperādo, & vtranq; ordinatiōe per aliquid diuinū cōfirmare , quod est adiurare.Sed tamen adiuratio erit illicita,si quis intendat alium sibi non subditum ordinare ad aliquid,imponēdo ei necessitatem, sicut si sibi imperatiuè imponere posset:quia in aliū vsurpat sibi potestatē quā nō habet.¶ Secūdò, vtrū liceat homini adiurare Deū?Et dico ex doctrina eiusdē,q̄ Deum, sicut & omnē hominē superiorē, licet adiurare deprecatiuè,vt patet ex dictis:sed tamē aliter ad Deū, & aliter ad hominē vtimur adiuratione:quia homines adiurādo immutare intendimus ad aliquid agendū ob reuerentiā sacræ rei:non aūt Deum, cuius volūtas est immutabilis:sed intēdimus à Deo aliquid obtinere per æternā eius volūtatem:non ex nostris meritis, sed ex eius volūtate.¶ Tertiò, vtrū liceat homini adiurare Angelos bonos:puta dicendo,adiuro te Michaēl archāgele per diuinā bonitatē, vt mihi præstes auxiliū,& dico,q̄ sic,deprecatiuè,sicut & homines superiores:qa cùm sint cōciues nostri, licet nobis eorū suffragia experere , & aliqd diuinū interponere ad mouēdū,sicut & circa Deū dictū est:licet aliter hoc fiat hīc,& ibi:quia Deū inuocādo interponim⁹ aliquod diuinum nō ad mouēdum seu inducendū Deū immobilē,sed ad mouendū nos,vt vehemētius petamus,& petendo expleamus,quod Deus ordinauit.Inuocādo autē angelū interponimus sacra,vt & nos excitemus,& illū moueamus, cōmemorādo ea,ꝓpter quorū amorē,& contēplationem libenter tēperatur.¶ Quartò, vtrū liceat homini adiurare dæmones? Et dico ex doctrina S.T.vbi.s̄ q̄ si eos qs adiuret deprecatiuè, est illicitū:quia hoc ad beneuolentiam & amicitiam pertinet,qua nos vti ad dæmones non licet, similiter si quis eos adiuret imperatiuè quidē,siue cōpulsiuè,sed tamē ad aliquid ab eis sciēdū,aut ad aliquod obsequiū ꝑ eos cōsequendū,est illicitū:primò,quia hoc pertinet ad quādā societatē, vī familiaritatē cū ipsis,secūdo, qa in cursu huius vitæ eorū actus nostrę dispositioni nō subduntur, vt scilicet eis veluti subditus ad nostrū obsequium vtamur,nisi fortè ex speciali instinctu,vel reuelatione diuina aliqui sancti ad aliquos effectus dæmonum operatione vtātur,sicut Iacob, per eos Hermogenē ad se fecit adduci.Adiurare autē eos imperatiuè, vī cōpulsiuè, nō ad aliquid per eos obtinendū, sed ad eorū nocumentū repellendū,puta adiurādo ne nobis aut socio tāquam nostri aduersarij in cursu huius vitæ spiritualiter aut corporaliter noceant:est licitū, secūdū potestatē nobis traditā à Christo , secūdum illud Luc.x.Dedi vobis potestatē calcādi super serpētes,& scorpiones,& supra omnem virtu-
3 tē inimici,&c.¶ Quintò*vtrū liceat exorcizāti dęmoniacum adiurare dæmonē,vt dicat nomē,& societatē suam, & causam vexādi hominem,& huiusmodi? Et dico iuxta prædicta, q̄ si licet eū adiurare vt non noceat, licet etiam eum adiurare vt exeat, quia nō exeundo nocet:licitè etiā adiuramus eū imperatiuè in omnibus quæ imperamus,vt de corpore expellatur, vtputa,q̄ suū nomē fateatur,quod valet ad hoc, vt ꝓcepta q̄bus vtimur cōtra eū nominatim dirigamus, similiter vt dicat causam vexādi hominem,vt eā ad cautelā amoueamus, licet enim non credamus,puta si dicit hoc accidisse propter aliquod peccatū,vt ad pœnitētiā moueam⁹ obsessum,si fortè id verū esset,similiter vt dicāt societatē suā,vt imperemus exeunti,vt secū quātum pōt socios trahat, & omnia huiusmodi q̄ sancti leguntur imperasse, q̄ omnia talia finaliter ordinātur non ad cōsequendū beneficiū per eos , sed ad nocumētū repellēdum. Et hac etiā ratione non solū licet adiurare dæmones non obsidētes ne adiuuēt obsidētes,sed etiā superiores, vt expellant inferiores.Si aūt exorcizatur imperet dæmoni,vt dicat curiosa,& nihil ad expulsionē faciētia, non quia illi credat,sed quadā leuitate & curiositate ductus,est peccatū graue,licet illud nō videā mortale,qa nō videtur mortale,nisi cùm qs adiurat obsecratiuè,aut ad aliquod cōsequendū,puta obsequiū,vel nouitā, quod iste nō facit,qui ei non credit,q̄ si ei crederet,vt necromantici,credo esse
4 mortale , quia pertinet ad amicitiam.¶ Sextò* vtrū liceat adiurare creaturas irrationales? Et dico ex doctrina eiusdē,& Rich.vbi.s̄.q̄ si adiurētur secūdū se absolutè,est vanū,qa nec imperiū nec obsecrationē intelligūt, & illicitū, qa vanè assumitur nomē Domini. Si verò adiurētur relatiuè ad aliū à quo mouētur , est licitū respectu Dei deprecatiuè,quomodò sancti miracula faciunt, & respectu dæmonis imperatiuè, ne eis tāquā instrumētis vtatur ad nocendū,quomodò adiurātur ab exorcistis ecclesię.¶Septi-
5 mò,*vtrum oīs adiuratio illicita sit peccatum mortale.Et Sū.Ang.nititur adscribere Rich.q̄ sic,quia est cōtra illud ꝓceptū,Nō assumes.Sed illud à Ric.non habetur,nec illa, ratio probat,alioquin omnis illicita iuratio esset mortale. etiā si quis iuret verū,sed leuiter, quod nō est bene dictū. Vnde dico,q̄ adiuratio septem modis est illicita:primò si fiat imperatiuè ad nō subditum,secūdò,si fiat imperatiuè ad subditū,sed quātū ad aliqd in quo nō est subditus,tertiò,si fiat ad dæmones deꝓcatiuè,quartò si fiat ad dæmones imperatiuè,ad aliqd addiscendū,vel ꝑ eos cōsequendū,quintò, si fiat ad eosdē imperatiuè ex leuitate, aut curiositate,sextò, si fiat ad irrationalia secūdū se,septimò, si fiat ad Deum,vel homines,vel Angelos,vel dęmones,aut irrationabilia leuiter.i.sine reuerentia diuini nominis,aut necessitate.Et primo ac secūdo modo est peccatū mortale,secūdū Archi.qa est cōtra iustitiā,& læditur ius cōmune:dū quis vsurpat sibi in aliū potestatē iniustè,sed intellige in re notabili.tertio autem,& quarto modo similiter, qa repugnat diuinæ amicitiæ habere amicitiā cū suo aduersario incorrigibili.quinto autem modo videtur venia le,non obstante , quòd ibi esse videatur vsurpatio potestatis in dæmones nobis subiectos,quia nō est ibi peccatū

tũ ratione iniustæ vsurpationis:cùm habeam⁹ potestatẽ super omnẽ virtutẽ inimici,sed ratione malæ intentionis in vsu iustę potestatis:sicut iudex suspẽdens latronem ex odio,nõn facit cõtra iustitiam,sed cõtra charitatem:quæ intentio in proposito nõ videtur mortale:&similiter sexto modo, & septimo videt veniale, sicut & iuratio leuis.

DE ADMINISTRATIONE.

1 *Administratio libera & legitima quænam sit. Et an administrator de mala administratione satisfacere teneatur, & tum de dolõne an ẽt de lata & leui culpa, & quid de casu siue fortuna.*
2 *Administratus malè aduersus quem actionem habeat.*
3 *Administrationem indigno scienter committens, num de mala teneatur administratione. Et sub hac quis in ecclesia administrationem habere dicatur. Et num ante administrationem in mora constitui possit, qui aliquid dandum faciendúmve sine temporis definitione obligatus est remissiuè.*

1 ADMINISTRATIO* legitima & libera ſm mẽtẽ Inn.est, quando quis potest agere & cõuenire iudicio,& etiam extra iudicium de re aliqua disponere,facit. cap.ex literis.de proba.& ibi Inn.allegat.l.ij.C.de iur.cal. ¶ Primò verò quæritur,vtrum administrator teneatur de mala administratione satisfacere? Et dico,quòd sic,secũdùm Inn.in c.ex præsentiũ , de pig.& ille cuius est administrator habet cõtra eum actionem neg. gest. ff.de neg. gest.l.iiij.§.vlt.xij.q.ij. si qua de rebus , & c.si quis qualibet conditione.¶ Secundò,vtrum administrator teneatur solùm de dolo,an etiam delata & leui culpa ? Et dico secundùm gl.in l.cùm ostẽdimus.ff. de fideiuſ.tut. quod tenetur de dolo,vt ibi:& de lata culpa, vt l.curatores.C.de neg.gest.& de culpa leui , vt l.quicquid.C.arbit.tut.Et de solo quidẽ dolo tenetur, qñ in ea affectione duct⁹ solùm ministrauit,secundũ glo.in l.iij.ff.de neg.gest.& similiter de lata culpa,quæ ęquiparatur dolo, vt in l.quod Nerua. ff.depo.de leui autem tenetur,vt communiter in d.l.quicquid.imò etiam aliquãdo tenetur de leuissima,vt quando diligentissimus erat gesturus.l. si pupilli.§.videamus.ff.de neg.gest.¶ Tertiò, vtrũ teneatur vnquã de casu siue fortuna?Et dico,quòd sic,in quinq; casibus positis,in l.si negotia.ff.de neg.gest.quorum primus est,si accessit animo deprædãdi:secũd⁹ si noua & insolita negotia fecit:tertius si culpa præcessit:quartus si fuit in mora:quint⁹ si casum
2 in se recipit.¶ Quartò*quæritur,cõtra quẽ habeat actionem administratus ? Et dico,quòd cõtra administratorẽ: & etiã cõtra hæredes,ꝙ scilicet hęredes teneri Inn.vbi.s. intelligit,quando dolo vel lata culpa aliquid gessit:ex leui autẽ culpa nõ tenẽtur,nisi in casibus quatuor,quorum tres ponũtur in l. j. C.de hære.tut.quart⁹ verò est in gl.d. l.cùm ostendimus.Primus est, si lis fuerat inchoata cõtra tutorem.Secũdus, si aliquid ad eos peruenit de rebus administrati.Tertius si de rebus administrati aliis ex gratia concessi : quia dicitur in l.si pignore.ff.de furt.quod species lucri est ex alieno largiri , & beneficio sibi debitorẽ acquirere.Quart⁹,si non explicet inchoata per defunctũ: quia tenetur de leui etiam.l.quicquid. C.arbi.tu. ¶ Quin-
3 tò,* vtrum scienter committens administrationem indigno, teneatur ipse de mala administratione ? Et dico sic, secundùm Inn.in c. ex ratione.de æta. & qual.& alleg.ff. ad muni.l.Lucius.§. Imperator.ff.de magist.conuen.l.j.in prin.per totum.& peccat mortaliter.Quis dicatur habere administrationem in ecclesijs,vide,j.Beneficium.j.§.ij.

¶ ADMONITIO,vide.j.Denunciatio.Vtrum autem ante administrationem cõstituatur in mora qui est obligatus ad aliquid dandum,vel faciendum sine determinatione temporis,vide infrà Mora.§.j.

DE Adoptione,siue Arrogatione.

1 *Adoptio quid sit : & quot species habeat : & inter hæc quænam persona intelligenda sit extranea.*
2 *Adoptio ab arrogatione in quot distet.*
3 *Absens,aut reluctãs,ac nõ cõsentiẽs,nũ arrogari possit.Et cõtrà, nũ qs absẽs arrogare, aut adoptare q̃at. Et an vel ꝑ ꝓcuratorẽ.*
4 *Filius arrogatus, nunquid sibi retinere possit.Et qui in filium filij sui arrogatur , num sicut simpliciter arrogatus bonorum partem quartam sibi acquirat.*
5 *Adoptare quis possit, & quis minimè.Et contrà, quis adoptari possit,vel id nequaquam.*
6 *Adoptare in fratrem,aut sororem,num quis possit.*
7 *Adoptare nu dicatur, quis corã multis vel etiã ꝑse in domo sua aliquem in filiũ,aut filiã accepit,dicens,accipio te in filiũ meum.*

1 ADOPTIO*est ꝓsonæ extraneæ in filiũ,vel nepotẽ, vel deinceps , legitima assumptio,ſm Ray.6.T.Pet. & Ala.& Rich.in iiij. dist.xlij.Vel , adoptio est legitimus actus,per quem qui filius non est,pro filio habetur penè naturã imitãs.Inst.de adop.in gl.Et persona extranea intelligitur omnis, qui nõ est in potestate adoptãtis:siue sit de eius carnali cognatione,siue nõ:& ꝑ masculinũ intelligitur etiã fœmininũ,vt ꝑ filium filia,& ꝑ nepotẽ neptis. Adoptare autem secundum S.Tho.ij.q.xxiij.& iij.dist.x. est admittere ex gratia ad participãdum hæreditatẽ. Habet autẽ adoptionis genus species duas , in quas diuidit. ff.de adop.l.j.& ij.Prima dicitur Arrogatio,quæ secundũ S.Th.est adoptatio ꝑfecta,& est,quãdo is,q̃ nõ habet patrẽ,sicut etiã q̃ emãcipat⁹ est, vel generaliter q̃ est sui iuris,trãsit cu filiis,iuribus & reb⁹ suis in potestatẽ arrogãtis principis authoritate. Secũda verò communi nomine nũcupatur adoptio,qñ adoptat is,qui est in potestate patris,siue alieni iuris authoritate magistratus,ñ transeũdo in potestatẽ adoptãtis.ff.eo.l.j.& ij.C.eo.l.pen.Et sicut dicit.S.Th in iiij. dist.xlij. adoptatus primo modo succedit patri ab intestato , nec potest eũ pater sine culpa priuare quarta parte hæreditatis. Adoptatus autem secũdo modo nõ succedit,nec tenetur ei adoptans aliquid in testamẽto
2 dimittere.¶ Primò*verò quęritur,vtrũ arrogatio & adoptio in omnibus cõueniant?Et dico,ꝙ sic , nisi in quinq; ¶ Primò, quia adoptio fit cuiuslibet magistrat⁹ cõpetẽtis authoritate,dũ tamẽ apud eũ plena fit actio, scilicet merũ & mistũ imperiũ. C.de adop.l.j.Arrogatio vò solũ authoritate principis.Inst.eo.in principio.¶ Secũdò,quia in arrogatione requiritur vtriusq; verbũ expressum, nõ autẽ in adoptione.Vnde infans adoptari põt,nõ arrogari.ff. de adop.l.ij.& l.in adoptionibus.¶ Tertiò,qa arrogatur q̃ est sui iuris,adoptatur autẽ,q̃ in aliena est potestate.Nam arrogatio statim arrogatũ,& res suas,& liberos ac nepotes, q̃ erant in sua ptãte, subiicit potestati arrogatoris,ff. de adop.l.ij.§.vlt.adoptio verò nõ nisi in casu,qñ scilicet datur auo materno , vl̃ si post emãcipationẽ genuit filiũ, & auo paterno dederit.Inst.de adopt.§.si verò.¶ Quartò, quia arrogator tenetur satisdare de restituẽdis illis bonis ꝑsonis,ad quas essent vẽtura,si arrogat⁹ in suo statu mãsisset.ff.de adop.l.nec ei.§.fi.¶ Quintò,quia arrogatus habet de necessitate legitimã ĩ bonis arrogatoris,vnde si arrogator emancipauerit eũ,vl̃ exhęredauerit sine cã,tenetur ei relinquere legitimã.i.quartã partẽ suorũ bonorũ, quæ scilicet habitur⁹ fuerat ab intestato, ſm gl.in l.si arrogator ff.e.quæ quarta non est augmentata per auth.de trien.& se.col.3.ſm Bar.ibi.Inst.de adopt.§.cum autẽ impubes,adoptiuo aũt nihil tenetur de necessitate relinque re.C.eod.l.j.& ij. Si tñ moriat adoptator sine testamento
3 succedit in bonis eius.l.pe.C de ado.post medium. nisi sit emancipatus legitimè ¶ Secũdò*vtrum absens,vel dissentiens possit arrogari?Et dico,ꝙ non.tex.est.ff.eo.l. neque. sed neque ẽt adoptare,vel arrogare qs absens põt:nec etiã per procuratorem põt quis adoptare,vel arrogare.ff.eo. l. post mortem.§.neque cuius cãm no Bar.in l Gallus.§.forsitan.ff. de lib.& posth.vbi dicit, ꝙ ea, in qbus solus consensus requritur,per procuratorem fieri possunt:vt in legitimatione,vbi sufficit, ꝙ filius ostendat voluntatem patris: nec est necesse patrem esse præsentem.Itẽ ex parte filij nõ requirit, ꝙ sit præsens:sed sufficit,ꝙ habeat ratũ, vt in auth. quib.modis nat.effi sui.§.naturales.& § generaliter. col.7. quia in legitimatione,pater nihil disponit:sed princip , vl̃ habenti autoritatem à principe consentit. non enim ipse legitimat, sed autoritas principis. Secus aũt est , qñ pater ipse disponit vt quia pater emancipat, vel absoluit filiũ, & iudex autorizat. Item pater adoprat.Item dñs manumittit. Et ex hoc colligi potest illius quęstionis determinatio:an filiatio ſp ritualis , siue cõpaternitas per procuratorẽ contrahi possit?Et vt,ꝙ nõ : quia ipse pater spiritualis aliquid disponit & agit,nec simpliciter consentit:& consequenter requirit præsentia eius:vt in l.post mortẽ. de adopt. & ita
4 dicunt canonistæ.hæc Bart.¶ *Tertiò,quærit gl.in l. si pater fa.ff.eo.vtrum filius arrogatus possit sibi aliqd retinere pro se?Et vt, ꝙ sic:quia in tradi ione pactum quod apponit,debet seruari.in contrarium facit auth. ingressi. de sacrosan.eccl.idem Bar.ibi.¶ Quartò, vtrum arrogatus in filium filij sui acquirat quartã partem bonorum,sicut arrogatus simpliciter?Respõdet Azo.in Sum.ꝙ si pater adoprat aliquẽ loco nepotis:si filius cõsentit,mortuo suo patre,h.ę arrogatus transit in potestatem filij,cui fuit arrogatus:nec agnoscit auo suus hæres Si aũt filius nõ cõsenserit, mortuo patre nõ reincidit in potestatẽ:sed agnoscet auo suus hæres:vel tãquam nepos,licẽt in filium no adoptauerit:vl̃ tanquã is, quem vl̃ suus animus voluisse esse sibi hæredẽ. Idem dic de adoptato in nepotẽ, vel deinceps,ꝙ fieri põt: vt inst.de adopt.§.licẽt.excepto,ꝙ non transit in potestatẽ
5 patris adoptãtis. Et ꝙ dictum est de masculo dic de fœminis.¶ Quintò*quærit,quis possit, aut non possit adoptare? Et dico,ꝙ potest pater fa.qui sui iuris est, & generare põt: vel si non põt,est ex defectu accidental :vt est spado, siue gladio castratus.ff.eo.l.ij.& similiter presbyter, ſm Pan.in c.vnico.de cog leg.Non potest autem adoptare,qui generare non põt,ꝑ defectum naturalem:qui etiam de castratus:nec fœminæ,nisi ex rescripto princip s in solatium liberorum amissorum:nec ille,qui per xviij. annos nõ præcedit eum,quem vult adoptare vel arrogare.Vñ dicit S.T. ꝙ debet ita esse senex,vt naturaliter possit esse pater adoptati,vt pater nij.di.xlij.& habet ff.eod.l.adoptio.hæc habentur Inst.de adop Nec põt adoptare, ſm S. Th. qui non est sui iuris,nec minor xxv.annis, vt idem dicit,nec potest arrogare,qui non habet lx.annos,licẽt possit adoptare,nisi iusta causa interueniente.l.si pater.§.vlt.ff.de adop.& iusta causa est morbus,aut coniunctio personæ adoptandæ, aliàs debet intendere generationi,vt in d. §. vlt. ¶ Sextò quæritur, quis possit vel non possit adoptari ? Et dico, ꝙ adoptari põt quilibet,tam masculus,quam fœmina. ff. de adopt.l.adoptio.dummodò sit præsens,alias non.l.neque absens.ff.eo.ẽt si ageret per procuratorem,vt dictũ est, dũ modò etiã sit minor adoptante:sic vt possit esse filius eius naturalis.nõ cõpetit aũt consanguineis adoptari, ſm S. T.
6 in iiij.quia naturaliter sunt hæredes.¶ Septimò , vtrum qs possit adoptare in fratrem , vel sororem ? Et dico ꝙ non, vt l.nec apud. C.de hære.insti.& ibi Ang. nec etiam in pa-
7 trem, qa contra naturam.¶ Octauò, vtrũ fit adoptio , si qs corã multis, vel ẽt per se in domo sua aliquẽ accepit in filium,aut filiam dicẽs,accipio te in filium meũ. Et dicit Pa. in c.vnico.de cognatione legali.ꝙ non.l.non nudis. C. de proba. nisi feruet forma de qua s. l. q̃ fiat principis , vel magistratus autoritate:quod est de substantia adoptionis, & verbum in arrogatione,vt dictum est.

¶ ADORATIO,vide j. Latria.

DE ADVLATIONE.

1 *Adulatio quia sit, & in quo consistat.*
2 *Laudare aliquem,vel illi placere velle,nunquid semper peccatum censendum sit.*
3 *Quemadm. in laudãdo excedere & adulari,quot modis dicatur.*
4 *Adulationem triplici modo peccatum mortale dici.*
5 *Beneficium per adulationem impetrãs,num idipsum resignare teneatur.Et ibidem,turpe officium dici,aut peccatum,annexũ est.*
6 *Adulatoribus dare,num mortale peccatum sit.*

1 ADVLATIO,*ſm S.Th.ij.ij. q.cxv. est excessus delectandi alios verbis laudis,aut factis. Nam qui vult in omnibus alteri loqui delectabiliter , excedit modũ virtutis,& peccat,qa virtus affabilitatis , etsi principaliter intendat delectare eos,qbus conuiuit,tñ vbi necesse est, nõ vereť contristare ꝑp aliquod bonum. Si aũt aliquis sic excedat sola intentione delectandi,vocat placidus,ſm Philosophum.Si verò hoc facit gra lucri, vocat blanditor,siue adulator , communiter tñ nomen adulatoris solet attribui omnibus,qui supra debitum modum,volunt alios verbis, vel factis delectare in cõi conuersatione.hæc ex illo. Igit laudare aliquem de eo,quo nõ est laudandus,puta de malo.vel plus quàm est laudandus,vel vbi,& quãdo, & qũo, & quo fine nõ est laudandus,est adulatio,de qua xxv.dist. §.aliàs.46.dist.sunt non nulli.vj.q.j.sunt plurimi.& xj.q.iij. nemo peritorum. Et ad idem reducitur, si quis vltra debitum velit alcri placere ventibus,ludis,& huiusmodi.¶ Pri-
2 mò*verò quærit,vtrum laudare aliquem, vel velle placere,semper sit peccatũ? Et dicit idem ibi ꝙ nõ , sed laudare aliquem cum debitis circunstantiis,puta ne deficiat in aduersis vel vt magis proficiat in bono.pertinet ad virtutem affabilitatis,siue cuiusdam amicitiæ, quæ cõsistit in exteriori cõuersatione , pertinet verò ad adulationem laudare in his,quæ nõ sunt laudanda,vel qa si nt mala, vt peccata, vl̃ quia sunt bona incerta,vel ẽt si timet, ne inaniter eleuet. Et similiter velle placere hominibus ꝑp charitatem nutriendam , & vt in eis homo spiritualiter proficere possit, est laudabile,secundùm illud j.Cor.x.Per omnia omnibus placeo.Esset verò pctũ,si quis hoc faceret in malis,vel ꝑp inanem gloriam,aut lucrum,secundùm illud Psalm. Deus dissipat ossa eorum , qui hominibus placent. ¶ Secundò
3 verò*quærit quot modis quis excedit in laudãdo,& adulatur. Et dico , secundùm Alex de Ales.ꝙ quatuor Primò laudando in aliquo bonum,ꝙ non habet. Secundò augẽdo bonum,ꝙ habet plus, q̃ habet.Tertiò laudando malũ, & dicendo bonum.Quartò minuendo malum , vt d cẽdo
4 non esse pctũ ita graue sicut est.¶ Tertiò,* vtrum adulatio sit pctũ mortale?Et S.Th.dicit , vbi s. q. sic tripliciter. Primo ratione materiæ, sicut cùm quis laudat pctũ alicuius, qui contrariat dilectioni Dei,contra cuius iustitiam loquitur homo , & dilectioni proximi , qui in peccato fouet.sed intellige sic,quod laudat,sit pctũ mortale:aliàs ista adulatio non esset mortale Secundò ratione intentionis, puta cum quis alicui adulatur, vt noceat fraudulenter

corporaliter, vel ſpiritualiter. Tertiò, ꝓp occaſionem: ſicut cùm laus adulatoris ſit alteri occaſio peccandi, etiã præter adulatoris intentionem: & tunc conſiderandum eſt vtrum occaſio ſit data, vel accepta: vel qualis ex hoc ruina ſequat venialis. ſ. aut mortalis, & ſecundùm hoc iudicandum eſt. Si autem aliquis ex ſola auiditate delectandi, vel ad vitandum malum, aut aliqd cõſequendum in neceſſitate, aliqd fuerit adulatus, nõ eſt contra charitatem: nec mortale, ſed
5 veniale. ¶ Quartò *vtrum adulator impetrans bñficiũ per adulationem teneat reſignare? Et dicit Alex. hoc reduci debere ad munus ab obſequio, vñ recipiens ſolùm ex hoc, ꝙ adulat, non ex alio ſeruitio, indigne reciperet, & reſignare teneret, ſicut ille, q̃ ſeruiuit in officio turpi. Turpe autẽ officium dr, cui peccatum annexum eſt. hæc ex illo. quem ſequit Sum. Ang. contra Archid. ij. parte. tit. j. c. v. §. iiij. dicentem, ꝙ licèt hoc reducat ad munus ab obſequio: & talis reputandus ſit ſimoniacus. j. q. j. ordinationes. non tamẽ tenet illud beneficium reſignare. ar. extrà, eo c. fi. & alleg. Dir. lib. iij. & Inn. & Hoſt. qui hoc no. in c. tuam. de æta. & quali. Et rõ eſt: quia ex quo eſt ſimonia mentalis tãtũmodo, purgat ſola pœnitentia: nec aliter reſignatio neceſſaria eſt, per tex. in d. c. fin. ſ. de ſimo. ad fin. ¶ Quintò, vtrum
6 dare *adulatoribus ſit pctũ mortale? Et dicit S. Thom. ij. ij. q̃. clxviij. quòd non: niſi nimius appetitu gloriæ vanæ, hoc recuſaret: ſicut delectabatur Herodes, qñ ei Dei & nõ hominis, laudes dabantur: vel niſi intendat quis & cupiat laudationem de peccatis: quia tales largitores communicant cum adulatore in crimine. Et hoc eſt, ꝙ dicit Alex. de Ales, ꝙ tale pctũ eſt iſta datio, quale adulatio ꝓp quã dat, id eſt, ſi veniale, veniale: ſi mortale, mortale: vt patet 86. diſt in c. donare. & duobus ſequentibus. vbi etiam dr, ꝙ dare adulatori, non propter adulationem, ſed propter pietatem ad ſuſtentationem naturę non eſt peccatum. Vtrum autem liceat dare hiſtrionibus, infrà Ars. §. vj.

DE ADVLTERIO.

1 *Adulterium, quod eſt thori alieni violatio, quandoque ſimplex, quandoque duplex dicitur. Et idem modis quatuor admittitur.*

2 *Mulieri adulterę, quæ ex adulterio ſobolem ſuſcepit, vt de expẽſis & hæreditatem mariti tuta ſit, quid agendum ſit.*

3 *Præceptum poſitiuum non obligare quẽquam cum ſcandalo, & præſertim vbi animarum aut corporum periculum ſubeſſet.*

4 *Filius, qui in filiationis poſſeſſione eſt, num matri eum ſpuriũ aſſerenti, vel eundem ſuppoſitum, credere teneatur. Et quid ſi vtrq; parens idem dicat. Et ibidem limitatæ leguleiorum ſententiæ, quæ eum fatuum coarguunt, qui regno ob matris dictum renũtiauit.*

5 *Filius putatiuus, poſt præſcriptũ filiationis ius, nũ cognito, ꝙ legitimus non fiet, de ſucceſſione in bonis conſcientiam facere poſſit.*

6 *Mulier de adulterio ſuſceptos filios, num ſibi hæredes inſtituere queat.*

7 *Adulter, num de impẽſis, & damnis acceptis ob de adulterio ſuſceptos filios, marito teneatur.*

8 *Viri atque vxoris adulterantium, quænam pœna ſit.*

9 *Adulterium notorium, quomodo, & quando dicatur. Et nũ adulterium ſine dolo committi poſſit.*

10 *Mẽtus cõditionalis num mulierem ab adulterij pœna excuſet. Et ibidem quòd reſpectu leg. adulterium ſine dolo committi non poteſt. Et an voluntas coact: (in maleficijs excuſet.)*

1 ADVLTERIVM *eſt alieni thori violatio. xxxij. qõ. vj. non mœchaberis. vnde dr adulterium, quaſi ad alienum thorum acceſſio. xxxj. q. j §. cum ergo. & quãdoq; eſt ſimplex, quando. ſ. ſolùm alter eſt ſolutus, aliqñ duplex quando. ſ. ambo ſunt cõiugati. vnde fit quatuor modis. Primò quando vir coniugatus accedit ad mulierẽ cõiugatam. Secundo, qñ ſolutus accedit ad coniugatã. Tertiò, qñ coniugatus accedit ad ſolutam. Quartò, ſm quandam iuris interpretationem, qñ non ſiſtitur inter limites matrimonij, ſed libidinis feruore tendit in ſuam, ẽt ſi eſſet aliena, vel econuerſo, mulier reſpectu viri. Vnde ſm S. T. ij. ij. q. cliiij. ardentior in ſuam eſt aliqualiter magis adulter, q̃ cum aliena. & ſic intellige c. origo. xxxij. q. iiij. ¶ Primò, *verò dubitatur, quid faciet mulier adultera, quæ ſobolem ex adulterio ſuſcepit, vt tuta ſit de expenſis, & hæreditate? Et dico, ſm Ray. ꝙ mulier in præſentia factũ reuelet ſacerdoti perito, vel ẽpo, aut vtriſq; qui cautè inquirendo, ſi inuenerint ſpuriũ timere Deum, & viderint expedire, reuelẽt ei factũ corã adultera matre: recepto prius iuramẽto ab ea, ꝙ nõ calũniosè ꝓcedat, & ab illo, ꝙ teneat ſecretũ: cõſulẽtes, ꝙ religionem ingrediat, vel ſe abſentet, ita vt nihil percipiat de bonis putatiui patris. Addit autem Verue. ꝙ ipſa mulier poterit reuelare marito, ſi periculum nõ timet; ſicut ſunt aliqui ſuſtinentes ſciẽter adulteria vxorũ, vel ẽt conſentientes: qa proprios filios habere nõ pũt, & hmõi: & ſi ille accepret, mulier abſoluta eſt, ſed intelligе, niſi reſpectu eorũ, qui hoc non obſtãte manerẽt in dãno, vt veri filij mariti, quantũ ad legitimã, vel ẽt fortè quicunque alij, quantũ ad totã hęreditatẽ, qñ talis filius eſt ex adulterio vel inceſtu cũ penit' excludat à ſucceſſione, ſm iura. Si aũt dicto ſpurio reuelati non põt, aut ipſe conſilio non acquieſcit, iniũgat mulieri, vt viro iuxta poſſe, ſi quid hẽt vel habitura eſt ſatisfaciat ꝑ aliũ ſecretè & cautè, non reuelando viro ꝑſonã vxoris, & tuta erit. xxij. q. v. hoc vr. & extrà de pœ. & remiſ. officij & cõſentit Hoſt. Tenet aũt viro, de conſumptis à ſpurio, de hæreditate aũt hæredibus viri ab inteſtato, vel hæredibus ſcriptis, vel ꝗbus veriſimiliter credit ꝙ reliqſſet, ꝙ ſi neſcitur pauperibus largiat. Si aũt mulier non habet, ꝙ reſtituat: hẽt autem probationes, per quas dicti ſucceſſores releuarent à damno, dicit Inn. ꝙ eas dẽt adducere, niſi graue malũ eſſet puẽturum: quia minus malũ eſt dãnũ rerũ, q̃ corporũ, aut animarũ. Si verò non hẽt ꝓbationes, ſileat. ij. q. vij. plerique. hæc ſm Ray. Hoſt. & Ian. Pa. aũt in d. c. officij. optimè prædictorũ mentem, & veritatẽ colligit, dicẽs: Si nullũ periculũ eſt in reuelãdo veritatẽ, & veriſimiliter crederet mulieri, tenet reuelare. Si aũt ei nõ crederet, nec hẽt ꝓbationes prõptas, ſufficit ei pœnitere, & taceat, ne potius ſcandalũ, q̃ vtilitatem inducat. Si aũt ꝓbationes hẽt, & veriſimiliter crederet ei, ſed ſubeſt periculũ mortis in reuelãdo, taceat, qa in nõ reuelãdo, eſt periculũ rerũ, ſed in reuelãdo, eſt piculũ aãrũ, & corporũ. Nec obſt. reg. iuris, q̃ ſcãdalizauerit. vbi habet ꝙ facilius ſcãdalũ naſci ꝑmittit, q̃ veritas relinquatur, qa ſm Innoc. illud ꝓcedit in iudice, vel in teſt. Igitur mulier pœniteat, & ſatisfaciat de ſuo, veniẽtibus ab inteſtato, vel ſm Sum Roſel his, quos veriſimiliter maritus inſtituiſſet, ſi credidiſſet iſtũ nõ eſſe filiũ ſuũ. ſed malè, qa iſtis nullum ius erat quęſitũ, & ſi dubitat diſpẽſet in pauperes. & ſi ſatisfacere nõ põt, pœniteat, & cõfeſſio ei nõ negabitur, vt in d.
3 c. officij. *Quod eſt valde ſingulare. Et colligitur hęc theorica ſingularis, valẽs ad multa. ſ. ꝙ ꝓceptũ poſitiuũ nõ obligat aliquẽ cũ ſcãdalo, & cõſequẽter, vbi veriſimiliter ſcãdalũ aãrũ vel corporũ futurũ eſſet, iuſta cã eẽt nõ exequendi ꝓceptũ ẽt Papæ, vt in d. c. officij. & in c. ſi qñ. de reſc. imò, ẽt habetur ex d. c. officij. ꝙ ius poſitiuũ interpretatur diuinũ. Reſtitutio eſt vr de iure diuino. & tñ Papa interpretatur reſtitutionem hmõi non ſiendam rõne ſcãdali, vel periculi corporũ, aut aãrũ: vide Pa. in c. cũ teneamur. de preb.
4 & j. Inobedictia. §. v. ¶ Secũdò vtrũ filius, q̃ eſt in poſſeſſione filiationis teneatur credere matri dicenti eum ſpurium vel ſuppoſitũ? Et dicit Veru. ꝙ non, qa poſſet eſſe fallacia muliebris. Idem tenet Pa. in c. p tuas. de proba. & idẽ tenet Doct. in l. filiũ. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in l. ſi vicinis. C. de nup. & ibi dicunt fatuũ extitiſſe eũ, qui ꝓ dictũ matris, renunciauit regno. Et dicit ibi Pa. hoc procedere, ẽt ſi ambo parentes negarunt eum filium, vt ꝓbat in ca. trãſmiſſæ. in ſi. iuncta gl. in verbo, iudiciis. qui filij ſint leg. & eſt tex. cum gl. in j. §. ij. ff. de Carbo. edi. & l. ſi poſtulamus. ff. de libe. & poſthu. ꝙ verum eſt, niſi probent tpe conceptionis ſe non concubuiſſe ſimul ꝓp abſentiam vel infirmitatem, imrò ẽt ſi probaret, quod tpe conceptionis adulterabat cum alio quodã, dummodo vir eius habitaret cũ ea, cẽſebit nihilominus talis filius legitimus, vt in l. miles. §. defuncta. ff. de adulte. Ratio, quia in dubio debemus in fauorem filiorum ſic interpretari, vt no. Pa. in cap. intelleximus. de adulter. & facit d. l. ſi vicinis. & l. quia ſemper. ff. de in ius voc. Et ſm Veru. ſi ſana conſcientia nõ credit, excuſatus eſt tam de perceptis, q̃ de percipiendis: ſed ſi honeſtas fœminæ, & aliæ circunſtantiæ faciunt ei de hoc ꝓbabilẽ conſcientiam, & vult etiam viam eligere tutiorem: imò tutam, ſm alios nihil vlterius percipiat, ſed intellige, niſi aliter viuere non poſſet: qa ſic poſſet capere vitæ neceſſitatẽ: maximè aliis: ꝗbus deberet, non exiſtentibus in tanta neceſſitate. De perceptis aũt & conſumptis in bona fide, Ray. cõſulit vt reſtituat, vel cõponat: licet, inq̃t, nõſit cogendus, qa poſſeſſor erat bonæ fidei. C. de rei ven. certum. Hoſ. quoq; Veru. & Vld. dicũt, ꝙ non tenet de conſumptis in bona fide: de ꝗbus tñ ſm Hoſt. mulier tenetur. & ita limitãda ſunt dicta Legiſtarũ, q̃ prædictũ de fatuitate notarũt. ¶ Tertiò, *vtrum aũt dictus filius poſt completã præſcriptionẽ debeat ſibi facere cõſcientiã de ſucceſſione in bonis, ſi ꝓbet, vel ſibi cõſtet ſe non fuiſſe legitimè cõceptũ? Et dico, ꝙ nõ, vt patebit ex notandis in ti. de præſcriptione: ſecus, ante cõpletã præſcriptionẽ. Incipit autẽ præſcribere qñ cœpit nominari, ſeu reputari pro filio le-
6 gitimo: vt no in d. c. p tuas. ¶ Quartò, *vtrum mulier poſſit ſibi filios de adulterio ſuſceptos hæredes inſtituere? Et dico, ꝙ ſic: qa qlibet põt ſibi hæredem inſtituere eum, q̃ non prohibet, reſeruata legitima parte liberis ſuis, de quo vide j. Legitima, per totum. Sed intellige hoc, niſi repugnet cõſuetudo regionis, ſm Alberi. & Sum. Conf. lib ij. tit. v. pater aũt non põt hos filios inſtituere, vt j. Filius. §. iiij. ¶ Quin-
7 tò, * vtrum adulter teneatur ad reſtitutionem damnorum & expenſarum, quæ maritus incurrit ex filio nato in adulterio? Et dico ꝙ ſic, ſm poſſe, ſm Arch. ſi hoc ſcit aut veriſimiliter credit: & mater ſatisfacere nõ poteſt. adde tu, aut etiam non vult: quia cauſam damni efficacem dedit: & ſi adultera admitteret filium ad hoſpitale: vel quia finxit ſe mortuum peperiſſe, vel quia ſine ſuo periculo notificauit marito, tenebitur hoſpitali de expenſis, niſi notabilis paupertas illum excuſet, cum ad hoc naturali iure teneatur: & hoſpitalia ꝓp pauperes facta ſint. Sed de hæreditate vel dote ſi dotaretur à patre putatiuo, teneri vr ad arbitrium boni viri, attenta ſui facultate. Si autem dubitat adulter ex eo, ꝙ mulier ſit leuis, & cum aliis adulteratur, vel etiam qa ipſamet dubitat, vtrum ſit eius vel mariti: relinquatur iudicio Dei, nec de reſtitutione grauetur: quia iudicis eſt, vt in re dubia certa ſententia non proferatur. hæc ex illo. Sextò,
8 quæ *eſt pœna tam viri, quàm vxoris adulterantis? Et dico ſm gl. in c. tuæ. de proc. ꝙ mulieri olim erat pœna capitis, vt C. de adulte. l castitati, hodie verò prius verberata retrudetur in monaſterium. C. de adulte. auth. ſed hodie. Eſt & alia pœna, qa ſm Pan. in c. plerũque de don. poſt. di. re. mulier perdit dotem, & vir donationem ꝓp nuptias, ſi matrimonium ſeparat per ſententiã iudicis eccleſiaſtici, aliàs non, ſm Io. And. Pan. tñ ibi tenet, quòd ſi adulterium notorium eſt, tunc cum poſſit vir propria authoritate expellere vxorem, & econtrario lucratur, qa ſi peteret, obſtabit ei exceptio adulterij. Perdet etiam mulier donationem ꝓp nuptias, quam ex pacto aut ſtatuto debeat lucrari ſoluto matrimonio: bona verò paraphernalia non ꝑdit, ſm doct. qa in pœnis verba dñt reſtringi, regula, odja. de re. iur. li. 6. quamuis gl. in d. c. plerũque. teneat quod perdat. Eſt etiam tertia pœna, qa perdit ius petendi debitum. de quo j. Debitũ. ſi tñ reconcilier, omnia recuperat. vt in d. c. plerũque.
9 Septimò, *quomodò adulterium dicatur notorium? Et dicit Pan. in c. intelleximus. de adul. quòd publicè dr adultera, qñ ita ſtat in domo cum publico concubinario, & conuincitur notoriè de adulterio: qñ hẽt eam in menſa, in domo, & in lecto, vt in c. fi. & c. tua. de coha. cle. & mu. Vñ in l. furem. ff. de furt. & in l. cap. v. ff. de adul. not. ꝙ adulteriũ dr notorium, qñ vir & mulier deprehenduntur in latebris ſe oſculantes, & hmõi actibus propinquis adulterio. facit l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſ. & cle. item qñ paſſim admittit viros adulterij, vt in l. palam. in princip. ff. de rit. nup. & ꝙ not. in cap. cum in diœceſi. de vſur. ¶ Octauò, vtrum adulterium committi poſſit ſine dolo qui. ſ. eſt calliditas, & machinatio ad circumueniendum fallendúmque. l. j. ff. de dolo. Et dico, ꝙ loquẽdo de adulterio quo ad culpam ſine dolo committi põt, qa peccat mortaliter, quicũque illud cõmittit ex metu, ſine ignorãtia, vel errore iuris, niſi ignorantia eſſet facti, puta qa credit virum eũ, q̃ erat adulter, niſi ẽt adſit coactio abſoluta, non cõſentiente mẽte, qa tunc eſt ſine culpa, ſed quo ad pœnam legis, cõmitti nõ põt ſine dolo: vt patet in l. ſi ex lege. ff. de adul. vbi errãtes in iure excuſant à pœna inceſtus & adulterij. Facit c. Lucretiam. aliàs eſt ſub c. propoſito. xxij. q. v. ꝙ non intelligit ſm gl. in d. c. quo ad culpam. Sed tñ Pan. in c. & ſi neceſſe ſit. de do. poſt di. re. diſtinguitur, quia aut loquimur de pœna perditionis lucri: & ſic error non excuſat niſi ſit iuſtus, vt in l. ne paſſim. C. de iur. & fact. ignor. Aut loquimur de pœna corporali, aut perditionis propriẽ ſubſtãtiæ, vt doris vel donationis ꝓp nuptias: & ſic excuſatur error ẽt iuris, vt in l. ſi adulterium. ff. de adulte. & arg. in auth. inceſtas nuptias. C. de inceſtis & inutili. nuptiis. Et licet Io. An. & communiter doc. in d. c. & ſi neceſſe. teneant cõtrariũ. ſ. quòd error iuris non excuſat à pœna: tamen Bart. in l. qui contra. C. de inceſt. eſt eum Panor. quia nõ eſt in dolo qui errat. vide j. Culpa. §. antepe. Excuſat ſimiliter à dolo metus etiam conditionalis, vt in d. c. propoſito. ¶ Nonò, vtrũ
10 metus * conditionalis excuſet mulierem à pœna adulterij? Et dicit Panor. in conſil. iiij. quod incipit, facti contingentia. quod ſi mulier eſt paſſa violentiam vi præciſa, in dubiẽ pœnã pati non dẽt, quinimo nec vllã peccati maculam contraxit, ſed ſi vis, aut metus fuit conditionalis, licet cõtraxerit aliquod pctũ, & digna ſit aliqua pœnitentia: qa ad minus affuit aliqs conſenſus, pœnam tñ adulterij pati non dẽt, & ſic dote priuari non debet, & conſortio mariti. quod probatur expreſsè in l. vim paſſam. & in l. ſi vxor. §. ſi qs. ff. de adul. Et eſt tõ, qa adulteriũ reſpectu legis non committit ſine dolo, licèt interuenerit aliqualis culpa, vt notabiliter ꝓbat in l. pe. ff. de adul. Itẽ eſt iũcta glo. fin. 34. q. j. in lectũ. & xv. q. j. inebriauerit. & iura ꝓcedunt etiã in metu cõditionali, vt apertiſſimè ſentit gl. xxxij. q. v. propoſito. aliàs incipit, Lucretiam. Addit autem Pan. ꝙ nõ ſolùm

metus illatus excuſat à pœna adulterij, ſed etiam pudor & verecundia quædã in clamando, maximè noctis tẽpore, à viro præſertim potenti oppreſſa:quia ibi ceſſat dolus q̃ requirit̃,ad pœnã adulterij incurrẽdã. Et hoc notabiliter ꝓbat̃ in d.c.Lucretiam. iũcta gl.& veri facti cõtingẽtia:quia illa Lucretia nobilis & pudica pp̃ iſtam ignominiã & confuſionem vitandã expoſuit ſe libidini filij Tarquinij regis, nec fuit iudicata adultera ab Aug. viro ſanctiſſimo & doctiſſimo, ſed de caſtitate mentis cõmendata:vt ibi intelligit gl. & bene,ꝙ licet quò ad Deũ non fuerit immaculata, quia coacta volũtas nõ excuſat in maleficiis, ſed debet q̃s prius oĩa mala pati, q̃ conſentire peccato : tñ excuſata fuit ab adulterio quò ad pœnã legis : cum non cõmittatur ſine dolo.Ad hæc,quia vbi ad incurrendã pœnam requirit̃ dolus,non ſufficit culpa.l.j.ff.de ſicar.not.in l.action. ff.de in litem iur. & l.quod Nerua.ff.depo. Ad incurrendã aũt pœnam adulterij requiritur dolus qui per metũ excluditur,& ita videtur firmare Bart. in d.l.quod Nerua. Et etiam quò ad pœnã pecuniariã lata culpa nõ æquiparatur dolo , vbi lex expreſsè dolũ requirit, & idem ſentit gloſ. in l.magna negligentia.ff.de verb.ſign.Et ſic licet hic non agatur criminaliter ad pœnã adulterij:ex quo tñ agitur ad pœnã nõ ſufficit illa culpa ſine dolo, præſertim cum agatur ad grauem pœnã, vt ſcilicet perdat patrimoniũ ſuũ.l.iij.ff.de mino.& vt ſeparetur à viro.& cõſequenter priuet̃ iure petendi debitum coniugale:& petendi vires alimẽtales paſſiuè.

DE ADVOCATO.

1 *Aduocare ſeu poſtulare quid ſit? Et item quis aduocatus dicatur,& qualis eſſe debeat.*

2 *Aduocatus eſſe quis non poſſit,vſque ad num. .varij enumerantur,cum limitationibus tamen nonnullis,& ibidem ad finẽ,quòd præcepta negatiua ſemper,& ad ſemper obligent.*

3 *Aduocare à iudice vnius ciuitatis prohibitus , num in alia aduocare poſſit.*

4 *Aduocandi modus quiſnam debitus ſit.*

5 *Aduocato iniuſtam cauſam nũ defendere liceat. Et quid ſi ſcienter iniuſtam defendat. Et an & quõ iniuſtæ cauſæ eum excuſet.*

6 *Aduocatus iuſtam cãm habẽs,nũ cauillationibus licitè vti poſſit.*

7 *Aduocatus num pro vtraque parte licitè aduocare poſſit.*

8 *Aduocatus num aduerſus eum, abs quo beneficium accipit , ſine ingratitudine aduocare queat. Et quid de clerico;qui beneficium ab eccleſia habet.*

9 *Aduocatus nũ aduerſus rempub. aduocationẽ an exercere poſſit.*

10 *Aduocatũ iudex nũ q̃ñ dare teneatur. Et aduocatus qui operã ſuam impendit, num ſalariũ petere poſſit. Et quantũ ac quando.*

11 *Aduocatus num gratis operam impotenti impẽdere teneatur. Et quid ſi iudex huiuſmodi impotenti de aduocato non prouideat.*

12 *Aduocatus de certa litis quota paciſci nũ poſſit. Et quid nomine quotæ cõtineatur. Et ibidẽ quid Palmariũ, & vnde deflectatur.*

13 *Aduocatus num litigatore cũ aduerſario tranſigente integrũ ſalarium habere debeat. Et quid ſi aduocatꝰ caſu aliquo diſtẽtus, aduocare nõ valuit, per eum tñ quominus operã præſtaret nõ ſtetit.*

14 *Aduocatus cauſam tanquam deſperatam deſerens,num ſalarium integrum ſit habiturus.*

15 *Aduocatus de publico ſalarium accipiens , num poſſit priuatum quippiam ab aliquo accipere.*

16 *Aduocatus de quibus,& quando ad reſtitutionem teneatur.*

1 ADVOCATVS * quis ſit, vt innoteſcat, ſciẽdum eſt, ꝙ ſecundùm Pan.ſuper rub.de poſtulando,poſtulare ſeu aduocare eſt deſideriũ ſuum,vel amici ſui in iure apud eum,qui iuriſdictioni præeſt,exponere, vel alterius deſiderio contradicere. Aduocatus igitur dicitur is,qui in iudicio apud eum,qui iuriſdictioni præeſt,deſideriũ ſuũ vel amici exponit,vel alterius deſiderio cõtradicit.l.ſciendũ.§.j.& ibi per doct.& l.Paulus.la j.& ibi Bar.ff.de leg.& ideo ex hoc quod dr in iure, concluditur, ꝙ conſulens in camera propriè non dr aduocatus, nec prohibitus aduocare cenſetur prohibitus in camera conſulere,vel facere allegationes in ſcriptis,ſecundùm eundem ibi:& conſentit Bart.in l.j.ff.de var.& extraord.co. ¶ Primò verò quæritur, qualis debeat eſſe aduocatus,ſciens videlicet,vel ignorans? Et dicit gloſ. in l.j.ff.de poſthu.quòd nõ debet ſcilicet neceſſario haberẽ literas,ſed ibi tenet Bart.ꝙ Doct.ſunt contra illam gloſ.& bene:quia aduocati debent ſtuduiſſe ſaltem quinquennio, & examinari debent à doctoribus,& eorũ iuramento probari.l.nemini.C.de aduo.di.iudic.& not.Bart.in d.l.j. Nec obſtat, quod dicit gloſ. de iudice,quia ille peritiam habere poteſt per ſuos aſſeſſores , quod in aduocato non cadit. ¶ Secundò * verò quæritur, quis nõ poſſit eſſe aduocatus? Et dico, quòd nõ põt primò hæreticus, vel paganus,& excommunicatus.j.q.c.j. extrà de hære.excõicatus. el j. & de pœnit.diſt.j.nemo vel in foro.item l.nemo.C.de poſtu. & l.nemo.la ij.C.de epiſc.auth.& omnes ſ̃.dictos,& quemlibet eorum iudex admittens peccare grauiter & puniendus venit, vt in d.c.nemo. vel in foro.& in ij.q iij.excõicatos. ¶Secundò ſi ſit monachus aut religioſus:quia tales peccãt aduocando,niſi pro monaſterio de mãdato prælati.xv.q.j. monachi,extrà de poſtu.ex parte.¶Tertiò ſi ſit clericus in ſacris cõſtitutus, vel etiam in minoribus, dum tñ ſit beneficiatus, talibus enim prohibita eſt aduocatio corã iudice ſeculari,niſi in propria,vel pro eccleſia ſua,vel coniunctis aut miſerabilibus perſonis,extrà de poſtu. clerici. & c.cùm ſacerdotis. An verò coram eccleſiaſtico iudice poſſint:ſatis vr̃ quòd ſic,argu.in d.c.clerici,exceptis epiſcopis & ſacerdotibus,quibus vr̃ ſimpliciter interdictũ corã vtroque: niſi,vt dictũ eſt,in quatuor caſibus.vt in c.ſi.de poſtu.extr. ne cler.vel monac.ſacerdotib.xv.q.ij.c.vnico,in gloſ.xiij. q.v.denique.Primò vt dictũ eſt,pro ſe,ſecundò pro ſua eccleſia:tertiò,ſi neceſſitas imminet, pro perſonis ſibi cõiunctis : qui in iſto caſu ſunt vſque ad quartum gradum.C.de epiſc.& cler.auth.licentia.& C.de aduo.di.iu.l.petitionem. Et neceſſitas imminere,ſecundùm Pan.intelligitur, quãdo aliũ habere nõ poſſunt, vel nõ æquè bonũ.Quartò, miſerabilibus perſonis,quæ.ſ.ſunt,quæ per ſe ꝓprias cauſas adminiſtrare non poſſunt, vel eccleſiaſtico auxilio indigentes. lxxxvj.diſt.c.fin.& lxxxvij.diſ.defenſionis.C.quãdo Impe. inter pup.& vidu.per totũ. In cauſa criminali tñ coram ſeculari iudice nullo modo poſſunt,vt j̃.§ v.Et intellige dũmodo in prędictis caſibus diuinum officiũ non omittatur, arg.diſt.lxxxj.clericus. Et not.quòd quicunq; beneficiatus in aliqua eccleſia præſtat cõtra eam pro extraneis beneficium aduocationis aut procurationis,debet illo beneficio ſpoliari,vt ĩ d.c.ſacerdotis,quod licet de clerico loquatur: tamen etiam idem dicit Innoc.de ſeculari ibi beneficiato. ¶Quartò iudex & aſſeſſor.nõ debet quis eſſe iudex vel aſſeſſor in cauſa, in qua vult eſſe aduocatus:quia duo officia in eadem cauſa prohibentur exercere. iiij.q.iij.cap.j.& ij. ¶Quintò,quædam aliæ perſonæ prohibẽtur aduocare per canones,vt iiij.q.vij.infames.§.tria. vt ſurdus qui.ſ.penitus nihil audit.ff.de poſtu.l.pen.item mutus.item cæcus.ſ.oculo vtroq; priuatus,vt in d.l.j.itẽ perpetuo furioſus. itẽ impubes vſque ad xviij.annũ.itẽ ſeruus,fœmina,& vir volũtariè paſſus muliebria.ſ.contra naturã,vt in d.l.j.item damnatus capitali crimine , vel calumnia publici iudicij. item qui operas ſuas locauit,vt pugnaret in arena cum beſtia.d. l.j.vbi gloſſa in verbo,locauerit,dicit quod hic eſt infamis ipſo

ipſo iure.& bene dicit locauerit. ſ. cauſa mercedis , ſecus vbi hoc faceret ſine mercede cauſa virtutis oſtendendæ, vt ibi in tex.& rõ poteſt eſſe:qa ſi ſe vendidit, multo fortius vẽderet alium.Prædictis addit Sum.Piſ.eũ qui amotus eſt à ſenatu.ſed Supple.dicit de iſto non fieri mentionẽ in d.l.j.nec in d.§.tria. vnde Sum.Roſ.eius autoritatẽ ſecuta, de hoc nihil dicit:ſed mirum eſt, ꝙ hunc non viderit expreſſum p̃ tex.in d.§.tria.Adde p̃dictis generaliter, ꝙ pſona infamis non põt eſſe ꝓcurator:vt in d.c.infames. i. aduocatus,ſ̃m gl.¶ Tertiò ſpecialiter quærit̃,vtrum ſacerdotes & epi,& ſuperiores poſſint aduocare pro aliis? Et Sum. Ang.tenet,ꝙ non,in quocũq; caſu,quo ad epos corã eccleſiaſtico iudice aut ciuili.xj.q.j.te q̃dem. diſt.lxxxviij. prælatum.& c.eps.14.q 5. denique.xxj.q.iij. per totũ Sum. aũt Piſ. vr̃ tenere,ꝙ poſſint coram iudice eccleſiaſtico in quatuor caſibus,de quibus dictum eſt. in §. priore & idem vr̃ eſſe de mente Pa.quia extrà,de poſt.per totum.diſtinguit: quia eps in foro ſeculari non debet eſſe aduocatus :quia non eſt decens vt exhibeat reuerentiam iudici , quam exhibere dñt aduocati,qui dñt proponere ſtando, & non ſedẽdo.l.quiſquis.C.de poſt. Sed coram iudice eccleſiaſtico ſi habeat cauſam, eſt in optione ſua vtrum per ſe, vel per alium velit ꝓmouere.hæc ille.Nec obſtat,ſi dicatur, ꝙ loquitur de cauſa epi:quia cauſa eccleſię eſt eius,cũ ſit ſponſus,& cauſa coniunctorum ſimiliter , & cauſa miſerabiliũ perſonarũ,cum ſit pater reſpectu earum. Quo ad ſacerdotes aũt planũ eſt ꝙ pñt coram iudice eccleſiaſtico in quatuor caſibus:vt dictũ eſt. Et à fortiori qui ſunt ordinis inferioris hoc poſſunt, vt §.ſeq.¶ Quartò, vtrum cõſtituti in ſacris non ſacerdotes.i. diaconi & ſubdiaconi poſſint eſſe aduocati,ſiue bñficiati ſiue non? Et dico, ꝙ ſic,corã iudice eccleſiaſtico,ſ̃m Inn.in c. j. de poſt. ẽt quo ad negotia ſecularia:vt patet ſ̃m Pan.in c.j.à contrario ſenſu.& cõiter tenent Doct. & ẽt iudicio ſeculari ꝓ negotiis eccleſiaſticis:vt ibidem patet in illo verbo , in negotiis ſecularibus. vbi Inn.arguit dicẽs:ergo ſecus in eccleſiaſticis.Et dr̃ ſ̃m Pan.negotium eccleſiaſticum rõne perſonæ : vt qa perſona eccleſiaſtica ſequẽdo forum rei litigat coram ſeculari. Item rõne delicti:vt ſacrilegium,& hmõi.Item rõne rei,vt quia res eſt eccleſiæ.Non licèt aũt eis aduocare corã iudice ſeculari ꝓ negotiis ſecularibus.c.j.& c.ſi.de poſt.niſi in quatuor dictis caſibus.ſ.pro cã ſua , vel ſuæ eccleſiæ , vel perſonarum coniunctarum,aut miſerabilium,ſ̃m Pan.vbi ſ̃.& ſ̃m Spe.ti.de aduo Pan.tñ dicit hæc procedere, ſi cõſtitutus in ſacris habet beneficia , quibus ſuſtentari põt, ſi verò non hẽt,licèt gl.in d.c.j.dicat, ꝙ non põt aduocare, ſed dẽt agere contra epm, vt ſibi prouideat : melius tñ vr̃ ſ̃m Hoſt.ꝙ ſi de facto egeret, licèt ei ex tali aduocatione quærere victum,& hoc verum eſt.nec dicta glo.ſtare põt, quia xv.q.ij.c.vnico.conceditur clerico aduocãti , vt recipere poſſit oblata ſponte:tamen nihil pro ſalario quærere debet.& gl.dicit, ꝙ hoc non ſeruatur : quia nemo militat ſtipendiis ſuis.c.cum ex officij.de præſcr.quæ gl. ſi loquit̃ de nõ bñficiatis,habet̃ intẽtum,ꝙ pñt ſalariũ petere. ſi verò loquit̃ de bñficiatis,à fortiori licèt petere non bñficiatis,q̃ ſunt in neceſſitate maiori , & conſequenter eis licèt aduocare.¶ Quintò vtrum aduocare poſſint clerici in minoribus ordinibus conſtituti? Et dico , ꝙ ſi ſunt bñficiati, non pñt,niſi coram eccleſiaſtico iudice.c.j. de poſt. ꝙ ſ̃m Pan.& Hoſt. limitat̃, q̃ñ habent beneficium ad ſuſtentationẽ, qa alioq̃n poſſunt ſibi per aduocationem acq̃rere. Si verò non ſunt bñficiati, aduocare poſſunt coram iudice eccleſiaſtico & ſeculari ĩ cauſa ciuili, nõ aũt criminali coram ſeculari:vt in c.ſentẽtiam.ne cle.vel mo.xxiij.q.8.his à quibus.diſt.lj.aliquãtos Et licèt q̃dã dicãt,eos poſſe poſtulare ſeu aduocare ꝓ reis,& ꝓſeq. appellationẽ,arg. 23.q.v. c.j.& c.eos.tñ tutius eſt abſtinere totaliter.d.c.ſententiam. & no.gl.in c.aliquantos.¶ Sextò, vtrum monachus poſtulare poſſit? Et dico ꝙ non,niſi expoſcente neceſſitate monaſterij, & abbate imperãte.c.ex parte.de poſt.&,vt patet ibi, hoc extendit̃ ẽt ad canonicos regulares.& Panor. dicit idem intelligendum de omnibus religioſis,q̃ largo modo dicunt̃ monachi,& ſ̃m eundẽ oportet prędicta duo ſimul concurrere.ſ. neceſſitatẽ & imperiũ, quæ ſi cõcurrãt,aduocare pñt,ẽt coram iudice ſeculari, ſ̃m Panor.ar.c.j, & c. ſi. de poſt.ſ.in cã ciuili tñ,ſi verò non concurrant, non licèt eis,ẽt coram eccleſiaſtico.¶ Septimò,quõ intelligat̃ prędicta neceſſitas monaſterij? Et dico, ſ̃m Doc.ſi cauſa eſt monaſterij,indubitatum eſt,ꝙ eſt neceſſitas, ſi verò cã nõ ſit monaſterij , ſed monachus aduocat vt lucret̃ ad releuandum monaſteriũ ab aliqua neceſſitate, vel debito , vtrũ ſit licitum in vtroque foro.Io.An.in reg. in ar.in mercu.concludit,ꝙ non. dicit tñ ꝙ Abbas Lap. ſeruauit contrariũ, & facit ꝓ hoc notabile dictũ Inn.in c.cũ I.& A.de re iud. vbi dicit ꝙ monachus põt eſſe ꝓcurator vel aduocatus, ẽt pro amico monaſterij imperãte abbate, qa per conſequentiam tractatur de vtilitate monaſterij, quæ p̃ amicos monaſterij ꝓmouet̃.Pan.aũt dicit. ꝙ primum vr̃ honeſtiùs & ſecuriùs,licèt adhæreat opinioni Inn. ſed prima magis placet, arg.c.non magno.ne cle. vel mo.xvj.q.j. alia eſt.Sed tamẽ aduerte, ꝙ cleri. vel monachi ſolum prohibentur, vt dictũ eſt,poſtulare , q̃ñ indifferenter exercere volunt officiũ tale,ſ̃m Inn.in c.vnico.de ob. ad ratioci. ſecus ſi volunt ſolùm aſſumere in vna cauſa.& hoc ſequitur Arch.in c. peruenit.lxxxvj.di.ſed Colle in c.dilecti.extrà,de arbi.tenet, ꝙ nec ẽt in vna cauſa,& hoc eſt verius:qa præcepta negatiua obligãt ſemp,& ad ſemper ; & eadẽ rõ ꝓhibitionis in

3 omnibus eſt. ¶ Octauò, * vtrũ ꝓhibitus aduocare à iudice vnius ciuitatis,aduocare poſſit in alia? Et dicit gl.in l j. C. eo.ꝙ aut fuit prohibitus ex cauſa quę infamiã nõ irrogat. & ſic prohibitio ſe non extendit vltra locũ iuriſdictionis iudicis ꝓhibẽtis.aut ex cauſa irrogante infamiã, & tũc vr̃ prohibitus in omni loco:vt in l.ex ea.ff.de poſt.no. tamen Bar.in l.Paulus.la j.aliàs incipit,eũ.ff.de leg. ꝙ prohibitus aduocare, ſi mittit ſchedulã iudici, vel ei loquatur, non pp̃

4 hoc vr̃ aduocare.¶ Nonò, q̃s ſit debitus modus aduocãdi? Et dico ſecundùm Ray.vt non producat falſa inſtrumẽta, aut teſtes falſos vel corruptos:nec mentiatur, nec inducat falſas leges,aut ꝓbationes,nec quærat in grauamen alterius partis dilationes nõ neceſſarias,& ꝙ fideliter, quantũ iuſtitia ꝑmittit,cãm foueat , nihil de contingẽtibus omittẽs.iij.q.vij.ſi q̃s aũt. & arg. extrà , de teſti.intimauit.C.de iud.l.ꝓperandũ.§.illo proculdubio. 4.q.4.c.1.& 2.Itẽ non procaciter aut vociferando,qa pp̃ hoc impedit̃ proceſſus. 5.q.4.in loco.3.q.7.ſi q̃s adeò.Item dicit S.Th. ij.ij.q.lxxj. ꝙ aduocato defendenti cauſam iuſtam,licitum eſt prudẽter occultare ea,quæ poſſent impedire proceſſum , nõ aũt

5 vti aliqua falſitate.¶ Decimò, * vtrum liceat aduocato defendere cãm iniuſtam? Et dicit S.Th.ij.ij.q. lxxj. ꝙ ſi hoc ſciẽter facit,abſq; dubio grauiter peccat , & tenet̃ parti de damno illato p̃ eius auxiliũ contra iuſtitiã.Si verò hoc facit ignoranter,excuſat̃ ſ̃m modũ, quo excuſari põt ignorantia.Si aũt in principio credidit cãm iuſtã,& in proceſſu apparet nõ iuſta cã, prodere non dẽt,vt.ſ.alteram partem iuuet,aut ei cauſę ſecreta reuelet:dẽt aũt cauſam deſerere, vel eũ,cuius cãm agit,ad cedendum inducere, ſiue ad cõ-

ponendum ſine damno aduerſarij.hæc ex illo.Quãdiu aũt
cauſa eſt dubia,ſm Verucc.bene põt patrocinari. No.etiã,
ꝙ ſi ſcienter hoc facit, tenet̃ ẽt clientulo, ſi eum decepit
ſuadens cauſam eſſe iuxtam, quia aliter non litigaſſet:ar.
C.de admi.tu.l.non eſt ignotum.¶ Vndecimò, qũo eũ ex-
cuſet ignorantia cauſæ iniuſtæ? Et dico, ꝙ ſi prouenit ex
culpa ſua:puta,qa non eſt peritus in iure, aut nõ inqſiuit
à cliẽtulo,vt debuit merita cauſæ,non excuſat̃: ſed tenet̃
parti læſæ & clientulo,ſi aliter non litigaſſet, ſm modum
culpæ & regulas,de quibus ĩ.Culpa.Si verò ignorantia il-
la prouenit ex qualitate negotij,vel falſa, aut mala infor-
matione clientuli,excuſat̃,ſed tñ cognita iniuſtitia cauſæ,
eam dimittere tenetur.l.rem non nouam.§.patroni. C. de
iudi.& ſm Monal.reſtituere tenetur ſalarium receptum. ꝙ
verum eſt,ſi fuit in culpa:non aliter ſm Hoſt. & eſt mens
6 S.Th.¶ Duodecimò, vtrum aduocatus habens iuſtã cãm,
licitè poſſit vti cauillationibus?Et dicit glo.in c.cupientes.
in verbo,malignantium.de elec.lib.6.dicit conſueuiſſe, ꝙ
hñs ius in principali,cauillationes & malitias aduerſarij ꝑ
aliàs repellere põt.& ſic põt intelligi c.nullus.4.q.4. & de
hoc xxiiij.q.ij.domi.noſter.Et ibi gl.ibidẽ tenet,dicens,ꝙ
per inſidias, & dolum licitè vincere poſſumus hoſtes. vt
xxij.q.ij.c.vtile.dum tñ hoſti fidem non rumpamus.Idem
dicas de aduocatis, ꝙ ſi hñt iuſtam cauſam, licitè pñt de-
cipere aduerſarios ſuos.hæc gl.ſed intellige,dũmodò non
opponant falſas allegationes,aut faciant aliquid de ſe ma-
lum.ſicut do.Mat. xxj. volẽs excludere principum cauilla-
tiones,qui interrogantibus de vna quęſtione nõ reſpõdit:
ſed aliã oppoſuit,volẽs clauum clauo retũdere,& oſtẽdere
licitũ eſſe cautelis vti cõtra malignorum cautelas.¶ Deci-
7 mo tertiò,* vtrũ aduocatus aduocare poſſit pro vtraq; par
te bona fide?Et Sum.Roſel.tenet,ꝙ non(qa inqt)nõ video
qũo vtrique partium contrarium purè ſeruire poſſit. Sed
Sum.Ang.& Spe.in tit.de aduo.tenet,ꝙ ſic,in caſu, & facit
quod no.xlv.diſt.diſciplina.in tex.& in gl.quod Arc. limi-
tat.qñ ex aduocatione non fit præiudiciũ parti.Sed veritas
eſt,ꝙ vbi ſcit iuſtitiam,vel iniuſtitiam cauſæ, hoc nõ põt:
qa ſemper ex vna parte tueret̃ iniuſtã cãm ſcienter, ꝙ nõ
licèt.vbi verò hoc neſcit,ſed eſt in dubio, ſicut licitè põt
tueri ſingulas, ita & vtraque parte:quia in caſu dubio pa-
trocinari põt ſm S.Th.& Rod.Quod indubitanter verum
eſt,primò vbi poſtquam patrocinatus eſt vni parti,&dein-
de cognoſcẽs ſe malè allegaſſe, reuocat ſuum cõſilium vt
tenet̃,cautè tñ pp ſcandalum puſillorum:ar.Bar. in l.fi.C.
de fur.& Ang.in l.Lab.ff.de aqua plu.ar.Io.And.in c. fi. de
teſti.Secundò,in diuerſis articulis,& diuerſa inſtantia:pu-
ta,aduocando pro vna parte in cauſa princ.pali,& pro alia
in cauſa appellationis:cauendo tñ à ſcandalo puſillorum.
gl.in l.fi.ff de poſtul.Spe.ti.de aduo.Io And.& Domini. &
præpoſi.in c.diſciplina diſt.xlvj.Sed in eadem inſtantia ẽt
in dubiis hoc fieri non põt: tum qa non eſt ſine ſcandalo
& detrimento famæ niſi rariſſime: tum quia videtur im-
poſſibile,vt viſa materia diligẽter habeat bonam fidẽ re-
ſpectu vtriuſque cauſæ:tũ ẽt,quia vr̃ contra iura, qa alle-
gans cõtraria non eſt audiẽdus.l.j.C.de fur.l. cũ precũ. C.
de li.cau.de app.ſolicitudinẽ.ad fi. Vñ eo caſu debet ex to-
to deſiſtere, vel in dubio eligere partem rei contra actorẽ.
iuxta regulam cum ſunt.in ſexto.vel conſulere pro matri-
monio,pro teſtamento,pro dote,ꝓ libertate,vel pia cã:vt
in dubiis tex.dicit eligendũ.de re iud.c.fi.de proba.ex lite-
ris.de fi.inſt.inter dilectos.ad fi Aliter eſt præuaricator,&
puniẽdus l.j.C.de aduo.diu.iud.ij.q.iij.c fi.& gl. in d.c.di-
8 ſciplina.& ibi Domini.& Præpo.¶ Decimoquartò, * vtrũ
poſſit qs aduocare contra eũ, à quo recipit bñficium. ſine
ingratitudine?Et dico,ꝙ non:vt patet in c.fi.de poſt. vnde
põt donatio libera,vel gratuita reuocari.ff.de inoffi. teſt.l.
Papin.& arg.d.c.fi.iuncto c.fi.de dona.donatio tamen vel
bñficium factum rõne laborum,ac ſeruitiorũ reuocari nõ
põt,rõne ingratitudinis:qa non eſt gratuitũ.Facit l. Aqui-
lius Regulus.ff. de don. vbi donatio facta magiſtro rõne
diſciplinæ,nõ eſt mera donatio. Fallit tñ quod dictum eſt
de aduocato, qñ aduocat pro ſe, vel pro patre aut matre
impotente,vel alia perſona miſerabili: vt colligit̃ ex Spe.
in ti.de aduo.quia tunc poteſt ſine ingratitudine.Et ex his
colligitur primò, ꝙ clericus, qui contra eccleſiam à qua
beneficium obtinet,pro extraneis aduocat, vel procurator
eſſe præſumit,poſſet tanquã ingratus hmõi bñficio ſpolia
ri, ſm Pan.de poſt.& probatur per c.fi.ibi.ſecundò, ꝙ va-
ſallus aduocans contra dominum, poſſet feudo priuari.
9 ¶ Decimoquintò,* vtrum aduocatus aduocare poſſit con-
tra rẽp.à qua ſalariũ recipit.Et dicit Bar.in l.ij. C. de aduo.
di.iud. ꝙ non, ſed contrarium ſentit Pan.& Spe in tit. de
aduo.dicens iſtũ textũ intelligendum in beneficio gratui-
to:cuiuſmodi non eſt ſalarium.& de hoc §.priore.¶ Deci-
10 moſextò,* vtrũ iudex teneat̃ dare aliqñ aduocatum.Et di-
co,ꝙ ſic:vt eis, qui aduocatum habere non poſſunt ꝓpter
pauper atem, aut partis aduerſæ potentiam.ff.de offi.pro
cõſ.l.nec quidquã.§.fi.Et ſi hoc iudex alicui aduocato prę-
cipiat,&ille deneget ſine cã:põt per iudicem perpetuò re-
moueri ab officio aduocationis.C.eod.ꝓuidendũ vñ obe-
dire debet,ſi tñ ſibi ſalarium cõpetens ſtatuat̃:de quo ĩ. §.
ſeq.& iterum in alio ſequenti, ita tñ ſecundùm Hoſt. ꝙ ſi
indigens aduocato ſit pauper,aduocet gratis,à Deo remu-
nerationẽ expectãs:ꝙ ſi non facit, vr̃ peccare intellige, ni-
ſi ipſe ſit pauper.¶ Decimoſeptimò, vtrum aduocatus poſ-
ſit ſalarium petere?Et dico ſm Ray ꝙ põt petere modera-
tum à principio,vel in fine cauſæ, ꝙ quidem dicitur mo-
deratum,conſiderata cã,quãtitate, & labore, & conſuetu-
dine regionis,& ſcientia,ac honeſtate aduocãtis.3.q.vij.§.
apud vrbem.& ar. xij.q. ij. Vulteranæ.& c.conceſſo.extrà
de præben.de mulcta.vel circa ſublimes,& diſt. lxj. mira-
mur.& concor.S.Tho.ij.ij.lxxj. Imò in principio cauſæ ea
nondum incœpta,petere põt vt libet: niſi vbi alius bonus
non inueniret̃,quia tunc non põt petere niſi moderatum:
arg.eorũ,quæ notan.in l.j.C.de epiſc.aud.Non tamen põt
in vna cã ſalarium petere vltra centum aureos, ſecundùm
leges.ff. de va. & extraor.col.j.vel.xx.liberas, ſecundùm
Greg.decimum.licèt hoc ſit reuocatum per prooœmium 6.
Nec ſimiliter põt illud petere cum graui dãno litigatoris.
3.q.7.§.arcentur.Nec cauſa incœpta,& non finita, põt cũ
litigatore paciſci: qa poſſet eſſe occaſio magni mali. ibi-
dẽ.§.præterea. & vidẽdo cãm in periculo poſſet clientulũ
cogere, vt ſalarium daret ad libitum: nec finita cã petere
poteſt,niſi moderatum:vt colligitur iij.q.vij.arcentur. iũ-
11 cta gl.¶ Decimooctauò,* vtrum teneatur aduocare gratis
pro impotente?Et dico,quòd Hoſtien.ſic diſtinguit: quia
ſi eſt potens ad ſoluendum,vera eſt opin.Gofre. Fred. di-
cens,quòd non tenetur,ſed iudex ſtatuet ſalarium mode-
ratum,ſi verò eſt impotens, tenetur gratis aduocare lege
diuina hoc præcipiente. Matth. xxij. Diliges proximum
tuum ſicut teipſum. Et ſecundùm aliquos peccat mortali-
ter, ſi inde ſequatur impotenti notabile damnum. & hoc
rationabiliter,quia dicit S.Tho.ij.ij.q.lxxj. quòd eſt idem
iudicium de hoc,ſicut de eleemoſyna. vnde aduocatus te-
netur præſtare patrocinium pauperi,non ſemper, ſed ſolũ
quando eſt in neceſſitate magna, & non apparet qũo al-
ter

ter ei ſubueniri poſſit. Et cum his intellige, ꝙ licet poſſit
pauperi per alium ſubueniri:tamen ſi ei non ſubuenitur,
nullus ſubuenire potens excuſatur.lxxj.diſt.paſce.vñ nul-
latenus debet aduocatus permittere,ꝙ pereat iuſtitia pau-
perum,ſi põt,ſm Ray.dicentem,ꝙ tenetur aduocare,& de
ſua ſcientia eleemoſynam facere pro miſerabilib⁹ ꝑſonis:
quæ cauſas perdunt pp defectum aduocati,quem cõduce-
re non poſſunt.xj.q.iij.pauper.Concordat Verue.ſed l.mi-
ta,niſi dato caſu, quo oporteret aduocatum rõne pauper-
tatis pro ſe lucrari,&cum hoc nõ poſſet inſeruire pauperi.
Eadem aũt ratione peccat mortaliter iudex,qui talem im-
potentiam ſciens non ꝓuidet de aduocato præcipiendo
alicui eorũ vt gratis aduocet,ſicut de iure põt. ¶ Decimo-
12 nonò,*an liceat aduocato paciſci de certa quota litis,puta
decima,vel centeſima?Et dico ꝙ nõ,ſm Bar.C.de poſt.l.ſi
qs aduocatorũ. nec ſimiliter licet paciſci de certa quãtita-
te,ſm eundẽ,& cõiter Doc.Verũ.tñ tenet cõtrarium, quo
ad ſecũdum.vnde & Spe.dicit,ꝙ hodie põt paciſci de quã-
ta,non de quota litis. Sed ad horum notitiam oportet ter-
minos declarare.Sciendũ igit̃,ꝙ hoc adiectiuum, quotus,
importat numerũ,& ordinẽ ſicut interroganti, quotus ſis
in bancho:reſpõdẽs,tertius aut quartus inde venit aliquo-
tus vel dicat̃ pars aliquota, quæ aliquoties ſumpta reddit
ſuum totum præciſè,ſecũdũ Philoſophũ in Prædi.& gl. in
proœ.li.6 dec.ſicut vnũ & duo & tria reſpectu ſenarij: qa
ſexties vnũ ſunt ſex: ſimiliter duo & bis tria: quatuor aũt
nõ ſunt pars aliquota,qa ſi bis ſumat̃,facit plus.i.octo.Le-
giſtæ tñ non ſic ſumunt partẽ aliquotã:alioqn ſi totalis eſ-
ſet centũ paciſci poſſent de lx.qa nõ eſt pars aliquota, ſed
quotã dicunt omnẽ partẽ litis indeterminatę:puta dimidiã
aut tertiã aut quartã,aut aliqd tale.Sciendũ eſt ẽt,ꝙ palma
rium ſecũdũ gl.in l.j.ff.de var.cog.dr̃ à palma, quę victo-
riã ſignificat, & accipit à Legiſtis ꝓ eo ꝙ datur aduocato
ſecundario prius conſtituta mercede,vel ſalario pro labo-
re.Igit̃ aduocato de quota litis paciſci non licet:vt in l.ſi q
C.de poſtul.& in l.litem.C.de proc.Et rõ ꝓhibitionis eſt,
ne per fas & nefas ad victoriam conet̃, ex quo nihil habet
niſi vincat, ẽt ſi nulla fuit facta mentio de victoria:quæ in
hoc caſu ſemper intelligitur. Et non licet ẽt ei paciſci de
certa quãtitate, vt tenet gl. cõiter per Doc. approbata in l.
ſumptus.ff.de pac.& ſequuntur Doc.in d.l.ſi qui.reproba-
ta gl.Sed hoc intellige de certa quãtitate ꝓmiſſa,non qdẽ
abſolutè, ſed ſub conditione ſi vincat, ſeu pro victoria qa
eo caſu eadẽ eſt rõ prohibitionis,ſicut & de quota litis, ſe-
cus aũt ſi ꝓmittat̃ abſolutè,ſeu pro mercede : qa valet ꝓ-
miſſio:vt l.j.in fi ff man.Ex his ſequitur, ꝙ vna & eadẽ cã,
puta quæ eſt centũ aureorũ, non licet paſci de vno aureo,
ſub rõne.ſ.quotæ.i.centeſimæ partis : qa, hic ſtat rõ dicta
prohibendi,& licèt paciſci.l.vel lx.& amplius. ſ. abſolutè,
ſub rõne mercedis iuſtæ, ſi ita circunſtantiæ requirant:qa
iam hîc non hẽt locum dicta rõ prohibendi : qa ſiue vin-
cat ſiue nõ vincat,habebit ſuã mercedẽ.Et ex his patet ve-
ritas & cõcordia Doctorũ varie loquẽtiũ.Quantũ verò ad
palmariũ,dicit do.Al.de Imo.in d.l. litẽ. ꝙ ꝓmiſſa merce-
de ſiue vincat ſiue nõ, ſiue vltrà promittat aliqd nõie pal-
marij,ꝓmiſſio valet.& ita intelligit̃ d.l.j.in verbo,& ſi no
mine palmarij.quia iſto caſu, dato ꝙ ꝓcurator ꝑdet cãm,
non perdit laborẽ, cũ mercedẽ habere debeat promiſſam.
& ſic ceſſat rõ prædicta.Et ita dicit Sal.in d.l.ſi qui. & Spe.
in titul.de ſalariis.§.ſequitur. vbi quærit, quid ſi litigator
promiſit dare centum,ſi vinceret,ſi aũt non vinceret 50.&
dicit ꝙ pacta ſeruentur.quod do. Alex. intelligit, qñ iſta
centum promittuntur nomine palmarij. Sed Ang. in d.l.
ſumptus,facit differentiam,an in caſu victorię promittatur
certa quãtitas,puta x.de illa ꝓpria quæ litigat̃,& nõ valet
pactũ: ꝙ valet,ſi promittat̃ alia,& idẽ innuit gl.3.d.l.ſum-
ptus.Sed iſta opi.non placet do.Alex. qa vtroq; caſu locũ
hẽt dicta rõ,vñ tutior eſt opinio præcedens,quæ tñ vr̃ li-
mitanda ex verbis Sal.in d.l.ſumptus, quando.ſ.nomine
palmarij,vltra mercedem promittitur aliquid modicũ, ſe-
cus ſi aliqd magnũ,qa tunc videret̃ habere locum rõ prę-
13 dicta ꝙ tene mẽti,qa aliter fieri poſſet fraus.¶* Vigeſimò,
vtrum litigatore tranſigente cũ aduerſario aduocatus ha-
beat ſalarium integrũ?Et Spec.in tit.de ſala.dicit ꝙ ſecũdũ
Hoſt.& multos alios habebit totũ ipſe, vel eius hæres eo
mortuo. C.de aduo diuer.iud.l.poſt duos.alij verò dicunt
ꝙ de iure habebit totum,de ęquitate verò ꝓ rata,& ſi ipſe
ad cõpoſitionẽ operatus eſt,nõ ꝑdet qcquã.Sed Spe. con-
cordãdo dicit,ꝙ habebit totũ,ſi clientulus in fraudem eius
tranſegerit:quaſi ꝑ eũ non ſteterit quo minus vinceret, ſi
aũt bona fide, vt qa lis erat dubia, habebit ꝓ rata ſeruitij
conſiderata ſua facundia, niſi aliud actum ſit inter eos.
¶ Vicesimoprimò qd ſi aduocatus aliquo caſu impeditus
aduocare nõ potuit:nõ tñ ſtat ꝑ eũ?Et dicit Spe.ꝙ non vr̃
ſibi imputãdũ,quo minus habeat ſuũ ſalariũ,& idem ſentit
gl.in d.l.poſt duos.& de hoc vr̃ caſus.in l.j.§.diu⁹.de vari.
& ext.cog.vbi habet̃,ꝙ licet aduocat⁹ nõ poſſit adimplere
aduocationẽ ꝑ caſum fortuitũ in eius ꝑſonã cõtingẽtẽ, tñ
totum ſalariũ habere dẽt, ſed tñ ſingulariter limitat Bart.
in l.d ẽ functo.ff. de of. aſſe. dicẽs ꝙ aduocato non debet̃
ſalariũ,niſi ꝓ rata tẽporis, loquendo de ſalario promiſſo à
parte nõ à publico:de quo in d.l.poſt duos. Et ſi concludit
ꝙ ſalariũ pro rata tẽpis debet̃,cum labor recipiat diuiſionẽ.
Et iſta limitatio eſt ſecũdũ verã iuſtitiã cõmutatiuam,qua
pro mercede exhibet̃ meritũ & ecõtra.¶ Vigeſimoſecũdò,
14 vtrum*ſi aduocatus cãm tãquam deſperatã deſeruerit, ſit
habiturus totũ ſalariũ?Et dicit Spe. ꝙ aut deſeruit ex cã q̃
prius potuit præuidere,& tũc ſibi imputat̃, ꝙ imperitè vi-
dit,aut ex cã noua & repẽtina,vt qa clientulus aliqd cõtra
ſe cõfeſſus eſt,& tunc nihilominus ſalariũ habebit,vt ff.de
15 vaca.mu l.pe.§.fi.¶ Vigeſimotertiò, * vtrum ſalariatus de
publico poſſit aliqd ab aliquo particulariter petere?Et di-
cit Pa.in c.j.de poſtu.ſecũdũ Inn. ꝙ nõ ab aliquo litigãte:
ſicut nec ſalariatus medicus ab aliquo cõſtituto in infirmi-
tate,ſed à non litigãtib⁹ vel ſanis licitè recipiũt, qa ſalaria
ſunt conſtituta talibus ſolùm pro litigãtibus& infirmis.&
idem dicit Bar.& probat̃ in l.ante penult. C. de profeſ. &
16 medi.l.b.x.Vigeſimoquartò*quærit̃ de quibus, & qñ ad-
uocatus teneat̃ ad reſtitutionem? Et dico ſecundùm Ray.
ꝙ tenetur omniũ, quæ illi cõtra quos aduocabat pp ipſius
patrocinium iniuſtè amiſerunt, ſeu damnificati ſunt, vñ
tenetur aduerſario ad intereſſe,ſi per cauillationẽ abſtulit
e. bonam cãm,vel eum grauauit petẽdo dilationẽ ſuperfluã,
vel allegando falſum,aut faciendo cauilloſam poſitionẽ,
vel inſtruendo falſum teſtẽ, vel inſtruendo clientulum de
neganda veritate,& ſimilibus. Itẽ tenet̃ illis qbus auxiliũ
præſtitit,ſi pp ſuã infidelitatem,vel negligentiã,vel impru
dentiam amiſerũt. Et hoc qñ iactabat ſe ſcientem, & non
erat,ſecũdũ Veru.ꝙ intelligo, ſi clientulus ignorabat eius
ignorantiam.ſecus ſi cognoſcebat, quia in hoc caſu non
tenetur,niſi de dolo, vel lata culpa, maximè in foro ani-
mæ,quod patet.qa Inn.in c.ſicut dignũ.de hoc dicit, ꝙ in
foro animæ non punit̃ qs ad ſatisfactionẽ dãni, ſi intulit
illud pręter propoſitũ,ſed punitur negligẽtia,quaſi velit ꝙ
in foro animæ habeatur reſpectus ad volũtatẽ delinquẽ-
tis.Quod dictũ ſequẽs.Pa.in c.qa plerique.de immu. ecc

& in multis aliis locis dicit, ꝙ in foro animæ non tenetur quis ad emendā dāni, nisi fuerit in dolo vel lata culpa duntaxat, & idem tenet Dir. lib. 1. vbi quærit quod si quis culpa sua, vł negligētia dedit dānū, vt si bñ nō cohibuit ignē ne ad domos aliorū vagaretur? Et sentit, ꝙ ẜm leges ciuiles, quæ intendūt cōseruationes patrimoniorū, tenet̃ ad restitutionē damni. ff. ad leg. Aquil. l. lege Aquil. per totum. in foro aūt pœnitētiæ, pœnitentia imponēda est de negligentia, nō de dāno. arg. v. q. j. inebriauerūt. nisi intēderet dānū: vel esset in lata culpa: vt si ignē proijceret in domū plenā stipula. Idē tenet Host. in d. c. sicut dignū. & d. Ant. de But. Et licèt Pan. in c. si egressus, & in c. fi. de iniur. teneat, ꝙ etiā in foro conscientiæ teneat̃ quis de leui & leuissima culpa: tamen prima opinio est cōior, quā etiā ipse Pan. in multis locis approbauit, maximè vbi dat̃ opera licitè rei. Et hanc theoricā no. quia facit ad multa, vt puta ad artifices, aurifices, locatores operarū, & hmōi: vt in foro cōscientiæ nō teneātur, nisi de dolo & lata culpa. J. Culpa. §. iiij. & Restitutio. ij. §. xvj. & xviij. Itē ẜm eundē Ray. similiter tenetur, si extorsit salarium vnde non debuit, vel vltra quàm debuit.

DE ÆQVITATE.

1 *Æquitatis finitio, & quid in ferendis legibus legumlatores maximè spectent.*

2 *Legem sequi quandoque malum, at quod æquitas ac communis vtilitas efflagitat, legis verbis omißis, bonum.*

1 ÆQVITAS * secundū mentē S. Th. ij. ij. q. cxx. art. j. est virtus, qua quiuis seruata legis intentione, legis verba nō seruat. Ibi enim sic dicit: Legislatores attēdunt ad id quod in pluribꝰ accidit, ẜm hoc legē ferentes, quàm tñ in aliquibus casibus seruare est cōtra æqualitatē iustitiæ & bonum cōmune, quod lex intendit, sicut aliqñ nociuū est depositū reddere: puta, gladium furioso. ¶ Et in
2 his * malum est sequi legē: bonum verò est prætermissis verbis eius, sequi id quod poscit iustitia, ratio, & communis vtilitas, ad quod ordinatur Epijcia, quæ apud nos dicitur æquitas. hæc ex illo. Sed vide J. Ius. §. j.

DE ÆTATE.

1 *Ætas ab æuo dicta, quid importet.*

2 *Ætas determinata, in quibus à iure requiratur, septem axiomatis demonstratur.*

3 *Ætas pubertatis, quàm variè in iure assumatur.*

4 *Annus completúsne sit, ac inchoatus, vbi de statuentis mente adubitatur, quō dignoscatur. Et an in anno bissextili duo anni pro vno supputētur, vbi anni absolutio, & complementū desideratur. num. seq. Et quid de mense, in quo bissextilis occurrit dies. nu. 6.*

1 ÆTAS, * quasi æuitas, ab æuo dicta est, ꝙ durationem importat infinitā à parte post. Vnde ætas primo vr̃ importare durationē valde longā, & deinde quamlibet partē durationis hominis, vt dicat̃ ætatis trium
2 annorū, vel decē & huiusmodi. ¶ Primò * verò quæritur, in quibus ætas determinata requiratur à iure? Et dico multa. ¶ Primū. In sponsalibus requiritur ætas septem annorū completorum, de spon impu. c. vnico. lib. 6. in matrimonio verò xij. annorū in fœmina, & xiiij. in masculo, nisi fortè malitia suppleret ætatē, quod tunc est, quādo sunt ad simul coeundum potētes, vt no. in d. c. vnico. ¶ Secundū in voto aūt religionis, seu professione fienda. xij annorū in muliere, & in masculo xiiij. cōpletorū: vt de muliere habet̃ in c. cùm virū. de regular. & in c. puella. xx. q. j. & in c. puella. xx. q. ij. de masculo verò in c. significatum. de reg. lib. 6. quod tamen fallit in casu, de quo J. Religio. v. §. j. ¶ Tertiū quantum ad ordines suscipiendos, in prima tonsura requiritur ætas septem annorū completorū. dist. lxxvij. in singulis, & similiter in tribus minoribus, vt in d. c. in singulis, & ante dictam ætatē conferēs alicui, nisi religionē intret, suspēsus est ipso facto per annū à collatione eiusdē ordinis. de tēp. ordi. nullus, lib. 6. in acoluthatu post xij. anno. vt in d. c. in singulis, in subdiaconatu xvij. inchoatorū, in diaconatu verò xx. & in presbyteratu xxv. vt in cle. generalē. de ætat. & quali. ordi. Si tñ quis ante dictā ætatem ordinetur, ordinis quidem characterem suscipit, sed nō executionē, vsque ad tp̃s completū, vt not. in d. cle. generalē, nec pōt ep̃s dispensare, vt ibi not. ¶ Quartum, quo ad beneficia regularia, in abbatissa requiritur ætas xxx. annorū completorū, & similiter & in priorissa, seu matre, vel ministra, quę habet regere monasteriū, vt in c. indemnitatibus. de elect. lib. 6. In abbate autem xxv. anno. incœptorū, per c. cùm in cūctis. in §. inferiora. de elect. vbi regulariter ad quālibet dignitatem acquirendam tp̃s illud exigit̃, licet de abbate nō sit aliquid spāliter expressum: in prioratu verò collegiato. i. habente sub se collegiū xxv. anno. incœptorū, arg. cle. ne in agro. §. cæterū. de stat. reg. in prioratu verò nō cōuentuali seu non collegiato, si curā habet, q̃ per se habet exercere, similiter requiritur ætas xxv. ann. incœptorū: qa oportet ꝙ sit sacerdos, si aūt nō habet p se exercere, sufficit ætas xx. ann. completorum. d. §. cæterū. in prioratu verò nō habēte curā, requiritur ætas xiiij. ann. cōpletorū: qa oportet ꝙ sit ꝓfessus. c. nullus. de elect. lib. 6. & ita tenet Pan. in c. sup inordinata. de præbē. licet Fed. dicat sufficere ætatē septē ann. cui non credit̃, qa oportet, ꝙ sit professus in religione, vt dictū est. ¶ Quintū, quo ad beneficia secularia habētia dignitatē, in ep̃o requirit̃ ætas xxx. ann. cōpletorū, de elect. cùm in cunctis, in inferioribus verò ep̃atu requiritur ꝙ quis attigerit xxv. an. d. c. cùm in cunctis. §. inferiora. & si ante alicui conferatur eccl. curata, ipso iure vacat, nec pōt ep̃s dispensare. c. licèt canon. de elect. lib. 6. licet dispēsare possit in dignitatibus vel personatibus, curā animarū non habētibus, vt xx. ann. completo habeantur c permittimus. de ætat. & qualit. lib. 6. ¶ Sextum. In beneficiis verò simplicibus sunt opiniones: sed approbo dictū Cald. quod sequitur Pan. in c. super ordinata. de præb. ꝙ si beneficiū sonat in nomen rectorię: puta, quia est eccl̃a, vel capella p se stans, habēs ad regimē clericum, tunc requirat̃ ætas xiiij. ann. completorū, vt in c. indecorū. de æta. & qual. ord. quia qui nescit se regere, nec ecclesiā. Si verò nō sonat rectoriā, sed est beneficiū in ecclesia, tūc si requirit maturitatē cōsilij, vt in canonicatu ecclesiæ cathedralis. Host. & Arch. tenent requiri ætatē xiiij. ann. quia ante nō pōt sapientū iura tractare, sicut dicimus in milite volēte testari ante illā ætatē, in l. licet. C. de testa. mili. Si verò maturitatē cōsilij nō requirit, tūc septē an. est ætas. Et ista sūt bñficia in multis ecclesiis p clericis pueris. ¶ Septimū, in electionibus monialiū requirit ætas annorū xiij. completorū, & antè nulla admittit̃ ad eligendū, vt in c. indemnitatibus. de elect. lib. 6. In iuramēto aūt & testimonio requirit̃ pubertas, vt in c. paruuli. xxij. q. v. & in c. testes. xiiij. q. iij. & similiter in testamēto, & ī electione sepulturę,
3 arg. c. licet. de sepul. lib. 6. ¶ Ætas * autem pubertatis diuersimodè accipitur: quia in nuptiis contrahendis in masculo est xiiij. ann. in fœmina xij. Instit. de nup. in princ. cum ibi not. Non autē idem est tēpus, si alimēta requirūtur vsque ad pubertatē: quia debētur masculo vsque ad xviij. annum, fœminæ ad xiiij. ff. de alimē. & cib. leg. l. Mela ait. in princ. de ætate inquisitionis hæreticæ prauitatis. J. Hæresis ij. §. j.
4 ¶ Secundò * quæritur, quomodò cognoscetur si annus debeat esse completus, vel inchoatus, quando dubitatur de mente statuentis, vel disponētis? Et dicendū est, ẜm glo. in clem.

clem. generalem, quòd si annus significatur in ablatiuo cū præpositione, in, vt ibi dicitur in ann. xvij. quo ad subdiaconatum xx. quo ad diaconatum xxv. quo ad sacerdotiū, sufficit inchoatio. Si verò in genitiuo, vt xxx. anno. requiritur complementū Et idem dicit, licet latius, Io. de Lig. in d. cle. sed completissimè Bart. in l. si cui. ff. de leg. j. dicens, ꝙ qñ ætas profertur in genitiuo, requiritur ꝙ sit cōpleta, in ablatiuo autē cū præpositione, in, sufficit ꝙ sit inchoata, sine præpositione verò requiritur ꝙ sit cōpleta. cle. j. de seq. pos. in accusatiuo aūt cū verbo significante rem perfectā, vt præpositio, per, vel cum futuro coniunctiui, requiritur completa. l. non putabam, & l. si annos. ff. de condit. & demonst. sine tali autem verbo, si de fauore agitur, sufficit inchoasse, si de odio, requiritur cōplementum. l. ad rem publicam. ff. de mu. & hon. in accusatiuo autē cum præpositione, ad, sufficit inchoatio. l. qui filium. ff. ad Trebel. ¶ Tertiò
5 quæritur, * an in anno bissextili duo dies cōputentur pro vno, vbi requiritur annus completus? Et dico, ꝙ Pan. in c. quærenti. de offi. deleg. dat regulam, ꝙ vbi à iure datur annus, intelligitur 365. diebus continuis: nec curandum est, ꝙ illo anno currat bissextus: & est bonus tex. in l. cùm hæres. §. stichus. ff. de statu lib. Sed idē Pan. in c. quæsiuit. de verb. signi. videtur hoc limitare in odiosis, dicens, ꝙ si terminus statuitur per numerū annorum aut mensium, secundū opinionem glos. distinguemus inter fauorabilia & odiosa: qa in odiosis annus intelligitur de 365. diebus, licet illo anno contingat bissextus: secus in fauorabilibus, quia tunc duo dies computantur p vno. Si verò terminus statuitur p numerū dierū, puta ꝙ seruiat vel stet suspēsus per xl. dies, tūc tā in fauorabilibus, q̃ in odiosis nō cōputantur p vna die quia in veritate sunt plures dies. Consentire vr̃ Dir. lib. 3. tit. vij. per l. cùm hæres. s̃. alleg. dicens, ꝙ si libertas relicta est tibi vt seruias vno anno: dies ille in anno bissextili non
6 cōputatur, sed ccclxv. dies. ¶ Quartò * quæritur, quid dicendū sit de mense, in quo dies bissextilis occurrit? Et dicit ī glo. in c. quàm sit. de elect. lib. 6. ꝙ fiet cōputatio ẜm qđ menses occurrunt sed potest dari solutio præcedens qñ eo mense accidit bissextus: vt in Februario, quia in fauorabilibus cedent pro vna die, in odiosis secus. Vnde si dicatur, stet suspensus per mensem, die vltima poterit celebrare.

¶ AFFINITAS, vide J. Matrimonium viij. §. v.

DE ALCHIMIA.

1 *Alchimia inter quas scientias deputetur. Et quid sit. Et an species vna in aliam per artem transmutari queat.*

2 *Beatus Thomas quid de alchimistarum opificio senserit, & an dæmones verum effectum corporalem efficere possint. Et quid de auro alchimico: num verum aurum efficere alchimistæ queant.*

3 *Alchimiam exercere num liceat.*

4 *Alchimia quædam, stultitia ridicula. Et quibus illicita, & ob quid dicatur.*

5 *Aurum vel argentum alchimicum vendere pro vero, num liceat. Et quid si pro non vero vendatur.*

1 ALCHIMIA * computatur à B. Tho. super Boë. de Trin. inter scientias subalternatas philosophiæ naturali habentes opus corporale, quæ dicuntur artes mecanicæ, cuiusmodi est etiā medicina, & videtur reduci ad artē fabrilem, quantū ad materiā: & est ars trāsmutandi metalla, ẜm formam substantialē, & naturales qualitates verè vł apparenter. ¶ Primò verò verò dubitatur, vtrū vna species ab arte mutari possit in aliam? Et distinguo ex parte artis, quia dupliciter operatur: primò, scilicet operatione artis præcisè, nulla interueniente operatione naturæ: sicut sutor vestē, & faber cathedrā sine omni naturali actiuo perficit: & secundò operatur interueniente aliqua operatione naturæ: sicut pistor formā panis, & figulus formā lateris inducit per operationē ignis. Distinguo etiā ex parte specierum: quia tripliciter vna intelligitur in aliā mutari. Primò sic, ꝙ vna mutetur in aliā ẜm partē: quia scilicet stat eadē materia, sed variatur forma: vt cū ex vino fit acetū, & ex fumo flāma. Secundò sic, ꝙ mutetur ẜm totū ita ꝙ forma in formā, & materia in materiā mutetur: vt in cōsideratione Eucharistię. Tertiò sic, ꝙ vna non mutetur in aliam, sed sit alia: puta si dicatur, ꝙ homo sic mutetur in auē aut catā, ꝙ verè dicat̃ homo est cata. Igitur ars inquantū ars præcisa operatione naturæ nullā formā substantialē pōt inducere, nec vnā speciem naturalē mutare in aliam, & hoc docet S. Tho. ij. ij. q. lxxvij. art. ij. ad primū. & iij. par. q. lxvj. art. iiij. & in aliis locis innumeris. Inquantum verò ars vtitur instrumento naturæ, inducere pōt formā naturalē substātialem, & vnam speciem ẜm partē mutare in aliā, vt ī dictis locis apparet, & probatur etiā: quia panis substantialiter differt à massa & farina, cū ex eo cōsecretur Eucharistia, nō ex prædictis. Non aūt potestas creata, quocunq; modo operetur, vnam speciē in aliā mutare ẜm totū: quia operatio artis sp præsupponit operationem naturæ, quæ hoc non potest, & prætereà ars non se extendit ad substantiam materiæ, quā semper præsupponit, vnde hoc est solius Dei propriū. Mutare aūt speciē in speciē tertio modo, sic ꝙ vna sit, etiā diuina omnipotentia non potest: quia contradictio est. ¶ Se-
2 cundò * dubitatur quid senserit S. Tho. de operatione alchimistarū? Et dico, ꝙ in ij. Sentent. dist. vij. j. q. iiij. art. j. tenuit, ꝙ dæmones facere possunt verum effectū corporalē, sicut magi Pharaonis virtute dæmonū virgas in serpentes verterunt. Exo. 7. & deinde contra suā determinationē arguit quinto loco, ꝙ dæmones hoc nō possint, sic: Dæmones nō operantur, nisi per modū artis. Sed ars nō pōt dare formā substantialē, vnde dr̃ in c tenuis. Sciant authores alchimiæ species transformari nō posse. Ergo nec dæmones formas substantiales inducere possunt. Ecce argumentum, sequitur solutio. Ad quintū, inquit, dicendum, ꝙ ars virtute sua non pōt formā substantialē conferre: ꝙ tñ pōt virtute naturalis agentis: sicut patet in hoc, ꝙ per artem inducitur forma ignis in lignis. Sed quædā formæ substantiales sunt, quas ars nullo modo inducere pōt: quia propria actiua & passiua inuenire nō posset. Sed ēt in his pōt aliquid simile facere: sicut alchimistæ faciunt aliquid simile auro, quantū ad accidētia exteriora: sed tñ non faciunt verū aurum: quia forma substātialis auri nō est per calorē ignis, quo vtūtur alchimistæ, sed per calorem Solis in loco determinato, vbi viget virtus mineralis. Et ideò tale aurū non habet operationē cōsequentē speciē, & similiter in aliis, quæ eorū operatione fiunt. hæc ille. Sed & xxij. q. lxxvij. art. ij. ad primū, arguit ꝙ venditio nō sit illicita pp defectū rei, eo ꝙ aurum & argentū alchimicū vendi possit, cū sit aptū ad oēs humanos vsus, ad quos est necessariū aurū vel argentū, puta ad vasa & hmōi, & soluit dicens, aurū & argentū nō solū cara sunt pp vtilitatem vasorū, quæ ex eis fabricātur, aut aliorū hmōi: sed etiā propter dignitatē & puritatē substantię ipsorum. Et ideò si aurū vel argentū ab alchimistis factū verā speciem nō habeat auri & argenti, est fraudulenta & iniusta venditio, pręsertim cum sint aliquæ vtilitates auri & argenti, ẜm naturalem operationem ipsorū, quæ nō conueniunt per alchimiam sophisticato: sicut quod habet proprietatem lætificandi, & contra quasdam infirmitates medicinaliter iuuat: frequentius etiam poni potest in operatione, & diutiùs in sua puritate manet aurum verum, quàm

sophisticatum. Si autē per alchimiā fieret aurum verū, nō esset illicitum ipsum pro vero vēdere, quia nihil prohibet artem vti aliquibus naturalibus causis ad producendū veros, & naturales effectus, sicut August. dicit in 3. de Trin. de his quæ arte dæmonum fiunt. ¶ Tertiò quæritur, quid in prædictis S. Th. senserit circa veritatem auri alchimici? Et dico ꝙ secundum venerabilē Thomistā magistrū Petr. de Bergo. S. Tho. in ij. Sententiarum intendit, ꝙ alchimia, id est, alchimistæ nō faciūt, id est, nō possunt facere verū aurū, In ij. ij. verò dicit contrariū: & soluit idē Thomista tripliciter, Primò, quia vbi dicit ꝙ nō faciunt verū aurū, scilicet in secundo, loquitur de veritate auri quantū ad omnes proprietates, nō quantū ad essentiam, vbi verò dicit, ꝙ faciūt scilicet in ij. ij. loquitur de veritate eius quantū ad essentiam, nō proprietates. Cōtrà primò quia in secūdo loquitur de auro quantū ad formā substantialē: ergo quātū ad veritatē essentię. Secundò, qa vbi est essentia, est impossibile deesse proprietates, quæ ab ea sunt etiā diuinitus inseparabiles. secūdò soluit, quia in ij. ij. loquitur de arte agente in virtute naturæ, sed in secundo, de arte in virtute propria. contrà, quia in secūdo dicit: ideo artē nō posse inducere formā auri, qa nō pōt inuenire ꝓpria actiua & passiua, vnde negat artē id posse, etiā per actiua naturalia, quia ea nō potest inuenire. Soluit tertiò: quia in ij. ij. loquitur de alchimistis habētibus perfectā artē: in secūdò verò de agētibus sophisticè ex ignorātia artis. Et ista solu. est bona. qd patet quia in secūdo nō soluerat argumentū: nisi intēderet dicere, ꝙ ideo alchimistæ nō faciūt verū aurū, quia actiuè naturalia nō pnt inuenire: dæmones aūt hoc ideo possunt, qa illa possunt inuenire & applicare in loco minerę. Quādo ergo in secūdò dicit, ꝙ ista ars aurum verū facere non pōt, loquitur de ea, vt est in hominibus secūdū cōmunem vsum in quibus est sophistica, & non vera: quādo verò in ij. ij. videtur dicere, ꝙ hoc possit, loquitur de ista arte ꝓm se, vel inquantum est in aliquo artifice perfecto siue sit dæmō, siue homo doctus à Deo vel dęmone. vnde ibi ad-
3 ducit exēplū de dæmonibus. ¶ Quartò * quēritur, vtrū licitū sit exercere artē alchimiæ? Et dico ꝙ Sum. Ang multis rationibus nititur ꝓbare ꝙ nō, sed oīno alchimistæ semp sunt cōdēnādi, sed in hoc passu not. hęc Sum. siue reprehēditur à Hier. Zaneti. in sua rep. sup c. j. de acc. vñ Sum. Ro. tenuit cōtrariū all. Pan. in c. ex tuarū. de for. qui Pan. sentit cū Old. eā esse licitā. qd ipse Old. in suis cōsiliis ꝓbat, quia inquit, tales metallarij sunt, qui labore proprio ibi & reip. cōmoda cōparāt. C. de meta. l. j. & iura fauēt eis ꝓpter publicā vtilitatē ex eorū officio resultātē: quia pōt inuito domino ingredi ad inquirenda metalla. C. de metal. l. iij. & l. quosdā. li. xj. quod aliter nō licet. C. de thes. l. vnica. & ff. de acq re. do. l. iij. Cōcludit ꝙ est licita, nisi fiat per artē magicā, vel aliā legibus odiosam: vt dr in d. l. vnica. Et ratio est, qa operatur per virtutes quæ sunt in elemētis aut herbis.
4 hæc ex illa. Dico * ergo ꝙ ista ars posset esse illicita huic vel illi: quia ꝓp suā imperitiā exponit se periculo cōsumēdi patrimoniū suū stultrè, vel ꝓp aliā cām: imo dico, ꝙ cōiter, & vt in pluribus, est quędam stultitia ridiculosa. ꝓm se tñ nihil cōtinet illicitū: quia vt in naturalibus causis ad naturalē effectū, non est illicitū de se, quia pōt fieri ad experiendū vel ad exercendū iā experta, puta ad faciendū aliquod metallum, quod licet non sit verū aurū vel argentū, est tñ aliquid ei ꝓ pinquū, & nobilius eo ex quo fit. & hoc frequēter expertū est. Ad rationes Sum. Ang. respōdeo. Nā dicit primò hoc esse illicitū: qa nullus inuenitur habēs verā artē. Ad hoc dico primò, ꝙ multi habēt verā artē, vt aliquid veraciter faciant, etsi nō verū aurum. Dico secūdò, ꝙ nō habere verā artem, est pœna vel ignorātia, & nō culpa, nec ex hoc sequitur ꝙ vera ars sit illicita. Dico tertiò hoc probare hāc artem esse possibiliter illicitā isti vel illi, non in se. Dicit secundò esse illicitā: quia cōmuniter tales multa cōsumunt. Ad quod dico, ꝙ verū est, & stulti sunt, sicut ēt sunt stulti, qui volūt mihi causationē facere quā ignorant, & depauperātur, cū quo stat, ꝙ ars in se sit licita. Et tertiò, inquit, quia nō faciūt verū aurum, sed apparens, & dico, ꝙ hoc posito, id tamen quod faciunt aliquid est participans aliqualiter naturā auri: sicut & lateres facti à figulo nō sunt veri lapides, sed aliquid de lapidum natura participant. Et quartò, inquit, quia nemo hāc vult exercere in publico: ad quod dico, nō ideo esse, quia secundùm se ars sit mala: sed quia tales timēt irrideri, sicut & quihiber licitè multa facit secretè, quæ in publico nō faceret. Et quintò, quia tale exercitium est cōtra publicā vtilitatem, sed dico ꝙ aliquando faciunt aliqua vtilia reipublicæ, vt ex inductis legibus patet. Et prætereà dum ipsi depauperātur, qui vt plurimū habent superflua, ditātur alij à quibus emūt, qui pecuniis indigebāt. Et prætereà hoc probat istam artē illicitā esse isti vel illi ratione imperitiæ, nō in se. ¶ Quintò * quærit, vtrū liceat vendere aurū vel argentū alchimicū pro vero, cū nō sit verum? Et dico ex S. Th. ij. ij. vbi ꝙ ꝙ non, quia est fraudulentia, vt patet ex allegatis: si tamen esset verum aurum vel argentum, non esset illicitū vendere pro vero, vt ibi dicitur. Item si nō esset verū, licitum esset vendere illud pro non vero, quia nulla est iniustitia vendere rem ꝓ eo quod est aut valet, sicut quotidie venduntur corallia sophisticata, & margaritæ, & torques: quod nullus illicitū dicit, nisi pro veris venderentur, & hoc etiā videtur S. Tho. afferere, dum dicit, quòd nō potest vendi pro vero: quasi relinquat indubitandum, quòd vendi possit pro eo quod est.

¶ ALEA, vide infrà Ludus.

DE ALIENATIONE IMMOBILIVM, maximè ecclesiasticorum.

1 *Alienatio propriè sumpta, quidnam sit. Et qualiter in negotio fauorabili, & item in odioso accipitur.*

2 *Alienatio rei ecclesiasticæ & immobilis, num in omni casu licita sit. Et huius alienandæ quot legitimæ causæ sint.*

3 *Alienatio rei ecclesiasticæ num sub omni forma effici possit. Et quæ solennitas in ea obseruanda sit, luculenter ex Panor. Et sub hæc num requiratur decretum.*

4 *Subscriptio notarij in alienatione rei ecclesiasticæ, an necessariò desideretur. Et quibus casibus necessaria sit. Et an in omni hmōi alienatione capituli, seu superioris sit necessaria, & requiratur.*

5 *Abbas res monasterij sine cōuentus assensu, & etiā episcopi, num alienare possit. Et quid de presbytero parochiali. Et an satis sit consensum post contractum celebratum accedere. Et an validus sit canonicorum consensus non in communi præstitus.*

6 *Alienatio rei ecclesiæ, nū corruat, si sine prædicta solennitate, aut aliqua de prædictis causis, facta sit, & an sit prohibita. & n. 10.*

7 *Quænam sint ea qua seruari seruādo nequeant. Et nū in his pecunia deputanda sit. Et quid si statuto cautum sit, vt mulier viro superstes dimidiū bonorū immobiliū mariti partem lucretur, num pecunia ad immobilia emenda destinata immobilis censebitur.*

8 *Iura, actiones & nomina num immobilia censenda sint, vt in ipsorum alienatione, vel cessione necessaria sit prædicta solennitas. Et nomina debitorum in testamentis, quorum appel. contineantur.*

9 *Mobilia ecclesiæ pretiosa, num immobilium appel. contineantur.*

10 *In alienatione rei ecclesiasticæ quot tractatus necessarij sint. Et num prædicta forma in omni alienatione rerum ecclesiasticarum immobilium, requiratur.*

11 *Statutum*

11 *Statutum vbicunque, aut constitutio in materia iuris loquitur, aliquas excipiens causas, non ob id regulam firmat, in non enumeratis contra ius antiquum commune, quinimo in non exceptis casibus à iure communi suppletur. Et qualiter intelligatur, quod exceptio regulam firmet in non exceptis.*

12 *Solennitas in rerum ecclesiasticarum alienatione requisita, num tolli possit.*

13 *Electio si de iure naturali tenuit, nimirum ratione consensus eorū qui elegerunt, quanquā propter iuris positiui solennitates omissas nulla sit, nō tamē ipsi electus renūtiare in foro cōscientiæ tenetur.*

14 *Rem ecclesiasticam sine requisita solennitate recipiens, non eam cum fructibus restituere teneatur.*

15 *Alienare prohibitus, num saltem ad magnum tempus locare possit. Et quodnam tempus modicum dicatur.*

16 *Prælatus iuratus. Papa inconsulto non alienare, an nihilo socius alienare queat. Et ibidem quòd iuramentum stricti iuris est. Et num legatus de latere aduersus huiusmodi iuramentum alienandi facultatem concedere possit.*

17 *Prælatus num exceptioni ecclesiæ competenti renuntiare, aut in eius damnum euidenter transigere, aut liti cedere possit.*

18 *Prælatus solus num sine solennitate legatum rei immobilis repudiare queat. Et prælatum ecclesiæ præiudicare posse modis multis intelligi posse. Et quibus modis possit. Et inter hæc, quòd donatio ecclesiæ sub modo facta. statim tenet.*

19 *Donatio sub modo ecclesiæ facta, si prælatus ipse solus modum non seruarit, an seruari queat. Et quid si sub conditione reiecta, nec eam solus prælatus implerit.*

20 *Pactū de re ecclesiæ donata non alienandi, an licitum sit. Et quid tum si necessitas imminеat. Et quid si legatum sit sub huiusmodi pacto monasterio, quòd possessiones tenere aut habere nequeat.*

21 *Oeconomus Ecclesiæ, cui certo casu commissa est alienatio, nū illā in cōsanguineos facere possit. Et quid in alijs ecclesiæ administris.*

22 *Sede vacante, num ecclesiarum bona alienari possint, & quæ. Et subinde, quid si prælatus bona à capituli bonis distincta habeat, ella possit ad vitam suam alicui sine capituli consensu, & alia solennitate concedere.*

23 *Alienatio bonorum minoris, num aliquam solennitatem desideret. Et quibus in bonis interuenire debeat. Et quid in alienatione bonorum mulieris remissiuè.*

24 *Vtilitas quæ bona ecclesiæ alienare permittit, quatenus accipienda sit. Et quid oporteat emptorem facere, vt respectu ipsius emptio efficax sit.*

25 *Alienationes bonorum ecclesiæ schismaticis factæ, vel intrusis, num efficaces habeantur. Et quid de eo, qui solus capitale admisit. Et quid de alienatione in creditorum aut patronorum fraudem facta. Et ibidem de compluribus alijs, remissiuè.*

1 ALIENATIO * propriè & strictè est omnis actus ꝓ quē dominiū transfertur. C. de fun. do. l. j. & ꝓm gl. in c. cùm nulli liceat de re. eccl. non alie. quam doct. ibidem sequuntur. largissimè autem alienatio dicitur datio in emphyteusim, & locatio ad lōgum tempus: vt voluit Iac. de Bellaper. in auth. de non alie. §. quia verò. col. iij. etiā quando sola possessio in alium transfertur: vt not. Inn. de reb. ec. non alie. c. epi. & Albe. in auth. hoc ius porrectum. C. de sac. san. ec. vnde Pan. in d. c. nulli. dicit, qd in materia odiosa alienatio capitur strictè, & cōsequenter solùm pro contractu, per quem dominium transfertur: in materia tamen larga & fauorabili, vt hic capitur largissimè, & sic, vt dicit tex. in d. c. nulli, alienationis verbū cōtinet cōditionem. s. ad longum tempus, donationem, venditionem, permutationem & emphyteuticum perpetuum cōtractum. Alij tamen text. habent nō cōductionem, sed cōditionem. i. venditionem sub aliqua conditione: sed exponit Archi. contractum sub cōditionem factum: vt si soluatur tributum,
2 aut nauis veniat ex Asia, dō tibi talē rem. ¶ Primò * verò dubitatur, vtrum alienatio rei ecclesiasticæ immobilis liceat in omni casu, Et dico, ꝙ nō: sed Panor. in d. c. nulli liceat. dicit quatuor esse legitimas causas alienādi prędicta: quas etiā ponit gl. summaria xij. q. ij. in prin. Prima est necessitas: vt si debita vrgeāt ecclesiā, & de fructibus satisfieri non pōt. Secunda vtilitas, vt res melior habeatur: & isti duo casus probātur in autñ. hoc ius. C. de sac. san. ecc. Tertia est pietas pro redimendis captiuis. xij. q. ij. aurum, & c. sine exceptione. Quarta est incōmoditas: vt quia res alienanda est magis dānosa, quàm vtilis. facit xij. q. ij. terrulas. Ad has tamen reducuntur aliæ, quia ad vtilitatem reducitur fabricatio ecclesiæ vel applicatio cœmeterij, pro qua venditio prædicta licèt, secundùm Sum. Pisa. Arch. adducentē. c. aurū. xij. q. ij. Ad pietatem verò reducitur cibatio pauperū tpe famis, pro qua etiā licet, secundū prędictos, vt in d. c. aurum. & ea. q. in c. sine exceptione, reducitur etiam alia cā: quia eps cum assensu clericorum pōt donare quinquagesimā partem rerum ecclesiæ suæ pro constructione monasterij in illa diœcesi: vt xij. q. ij. bonæ rei. ¶ *Secūdò, vtrum alienatio prædicta fieri possit sub omni forma? Et dico, ꝙ sicut fieri non pōt in omni casu, ita nec sub omni forma, sed sub determinata: quia dicit text. in cap. nulli. de reb. eccl. nō alie. ꝙ nō valet, nisi in certis casibus, & debita forma seruata. Sed quia de hac forma fit mentio in auth. hoc ius, de sac. san. ec. quæ aut. infertur sacris canonib. x. q. ij. in prin. fit etiā mētio. c. siue exceptione. xij. q. ij. ideò glo. in d. c. nulli. dicit in alienatione rei ecclesiæ seruandā esse solēnitatem. d. auth. hoc ius. Gof. verò dicit, ꝙ difficile est eā seruare: sed sufficit seruare solēnitatem secundū cōsuetudinē loci introductā: & secundùm aliquos satis est seruare cōsuetudinem illius ecclesiæ, de cuius rei alienatione agitur. quod tamē nō placet Host. sed dicit illud esse contra c. j. de re. ecc. nō alie. Io. aūt And. dicit se credere, ꝙ cōsuetudo adimere non possit solēnitatem. d. c. sine. licèt adimere possit introductam, per d. auth. hoc ius. & augere introductā, per d. c. sine. Et cū hac opi. Io. An. cōiter transeunt doc. vt recitat Pan. in d. c. nulli. qui infert, ꝙ cōsuetudo nō valet cōtra solennitatē. d. c. sine. & cōsequenter, quia indistinctè loquitur, pōt inferri, ꝙ subscriptio eorum qui sunt de collegio, tolli nō pōt per dissuetudinē: quia ponitur in d. c. sine. Itē quo ad solēnitatē. d. auth. hoc ius. dicit nō esse necessariā cōsuetudinem ad illā tollendam: quia ius ciuile introducere nō potuit solēnitatē in alienatione rei ecclesiasticæ: quia prouisum est per ius canonicū. & ita vult In. & Io. And. Et ideo cōcludit Pan. ꝙ si cōsuetudo quæ cōtra riatur. d. c. sine. sit ecclesiæ grauosa, non tenet, vt in c. j. de consue. & cōsequenter sufficit obseruare consuetudinē. d. c. sine. & idem tenet gl. in c. j. eo. tit. lib. vj non obstante, ꝙ d. auth. sit incorporata canonib. quia fuit posita, vt sciretur affectus principū ad ecclesiā. Debet ergo obseruari, sicut dicit Pan. in c. j. de his quæ fiunt à prela. & in c. tua. & in c. cum apostolica. & in c. nulli. de reb. ec. non alien. primò, ꝙ præcedat tractatus. s. an expediat nēne. secundò, ꝙ interueniat capituli consensus. tertiò qd interueniat authoritas superioris, intellige superioris. s. qui est proprius eps in nō exemptis: in exemptis autem est prælatus, cui immediatè subest ecclesia pleno iure, vt abbas in ecclesiis sibi subiectis, & prouinciales Prædicatorū vel ministri Minorum, quo ad eorum monasteria, per Card. in cap. statuimus. de transact. quartò, quòd fiat pro vtilitate Ecclesiæ, quintò, quòd interueniat subscriptio clericorum. De quo tamen

men vide.§. sequen. & adde ꝙ non oportet subscriptionē esse manu clericorum factam, sed notarij: vt interpretatur consuetudo. Sed nota differentiam inter consensum, seu collationē, decretū, & authoritatē: quia secundum gl. in d. c.j.eo.ti.lib.vj.decretū est sententia, quia iudex cōtractum futurum iustū fore decernit, authoritatē suā interponendo, vel aliquē in possessionē mittendo, vel mittendum declarando.ff.de damn.infect.l. si finita. & non interponitur sine causæ cognitione. vnde in scriptis dandum est. C.de sen.ex breui.re.l.ij.ff.de re.eo.qui sunt sub tu.l.j.& l.magis puto.sepe tamen decretum vocatur in iure authoritas: quæ authoritas est authorizabilis consensus, qui sibi competit ex officio publico vel administratione legitima: sicut consensus tutoris & curatoris. Consensus autem siue collatio est multorū volūtas, ad quos res pertinet, simul iuncta. Et dicūt quidā, ꝙ in alienatione rei ecclesię nō requiritur decretū, sed causę cognitio, authoritas episcopalis, & cōsen-
4 sus cleri. hæc gl. ¶ Tertiò, * vtrum dicta subscriptio requiratur necessario? Et dico, ꝙ Pan. in c.j.de his quæ fi. à præl. dicit Inn. dare regulam, ꝙ nunquā requiratur subscriptio, nisi in casibus à iure expressis. Ratio est, quia regulariter in qualibet dispositione sufficit cōsensus, nec scriptura requiritur. l. pactum. C. de pact. pro quo videtur glo. in c.j. de censi. lib.vj. Et ideo venditionem, permutationem, & donationem prælatus facere non potest, nisi de consensu capituli, & subscriptione canon. eorum. vnde & Alber. in d. auth. hoc ius, tenet, ꝙ in alienatione rei ecclesiasticæ subscriptio non est necessaria regulariter, nisi in tribus casibus prædictis. s. vēditione, permutatione, & donatione, vt in d. c. tua. & in casibus no. per Aret. in ca. fine exceptione. xij.q.ij. ¶ Quartò, vtrum eodē modo in omni alienatione rei ecclesiasticæ requiratur consensus? Et dico ꝙ non, sed variatur iuxta varietatem ecclesiarum. Et vt colligitur ex d cap. hoc ius. & c. si quis episcoporum. & xij.q.ij. placuit. & ca. alienationes. & c. abbatibus. & ca. fine exceptione. & vt specificat Veruec. episcopus res ad suam mensam pertinentes, vel res cathedralis Ecclesiæ alienare non potest, sine cōsensu capituli, licet dictus consensus non sit necessarius, si res parua est, & necessitas magna xij.q.ij. terrulas. Et si nō habet capitulum, quia s. ecclesia est destructa per guerras, & hmōi, secundum doct. vt dicit Pan. in c.j. de his quæ fi. à præl. loco canonicorum aduocet aliquos cler. cos honestos. Et hoc etiā vtile est seruare in alienatione, quā
5 facit ecclesia inferior. ¶ Similiter * nec abbas res monasterij sine cōsensu sui cōuētus & etiā ēpi. quod tamen intelligitur in nō exemptis: quia in exemptis, secundū Zab. post Inn. in clem. monasteriorū. eo. tit. requiritur cōsensus Papę vel prælati immediati, cui subsit ecclesia pleno iure, etiam ſm gl. si prælatus alienare volens habeat conuentum, sicut multi priores habent suos abbates. quāuis d. cle. videatur loqui de nō habēte conuentū. de quo dic ſm gl. ꝙ si alienās alienat cōsensu cōuentus, sine cōsensu tamen superioris prælati, euadit quidē pœnā illius clem. j. suspensionem, sed tamen contractus non valet. Similiter nec presbyter parochialis sine consensu episcopi sui, vt dicunt iura superius alleg. Et hoc de rebus immobilib. In alienatione autē mobiliū solennitas prędicta nō requiritur, ita tñ ꝙ nullus prælatus religiosus pōt reditus vēdere aut cōcedere alicui ad vitam vel ad certū tēpus, nisi necessitas vel vtilitas loci exposcat. & de cōsensu conuentus, si illū habet: vel prælati sui. si conuentū non habet, vt clem. monasteriorum. de re. eccle. non alien. vbi tamen declarando subditur, præmissa non extendi ad locationes, aut fructū vel redituum venditiones ad tēpus modicum faciēdas. Potest tamen, vt ibi dicit Franc. consensus interuenire post contractum celebratum, vt not. eo. tit. c.j. lib.vj. Et dicitur tēpus modicum, infra decēnium, secūdūm gl. ¶ Quintò, vtrū valeāt cōsensus canonicorū nō habiti in cōmuni? Et dico, ꝙ nō, secundūm Lau. & Host. & Inn. & Cōped. sed contrarium tenuit Gof. quia licet inueniatur, ꝙ in electione requiritur communis cōsensus. de elect. in genere. secus in alienatione. gl. autē vbi ℣. dicit primā opinionē verā, vbi nō pręcessit tractatus, vt in c.j. de re. eccl. non alie. lib.vj. vbi verò præcessit, & deliberatū est alienare, licet singulariter cōsentiant,
6 valet cōsensus, & locū habet opinio secūda. ¶ Sextò, * vtrū omnis alienatio ecclesiasticæ rei sit prohibita sine prædicta solēnitate facta, vel sine aliqua de prædictis causis? Et dico ꝙ non, secūdūm doct. in d.c. nulli. sed rerum immobilium tātùm, quarū nomine cōprehendūtur ea, quæ seruando seruari possunt. facit. l. tutores. la ij. C. de adm. tut. & c. tua. de his quæ fi. à præla. sed Alber. in d. auth. hoc ius. tenet, ꝙ mobilia, quæ etiā seruari possunt, alienari possunt, sine dicta solēnitate. c. vt ones & c. nisi sint ad diuinum cultū deputata: quia tunc seruabitur auth. præterea. C. de sac. sanct. eccl. s. vt nō vēdātur, nisi pro necessitate & vtilitate.
7 ¶ Septimò quæ sunt illa, quæ seruando seruari possunt? Et dico secūdūm Ang. in § quia parū. in auth. de nupt. eccl. iiij. ꝙ tale dicitur omne, quod nō corrūpitur triēnio. & est gl. singularis in l. vnica. C. si adu. vsur. sed limita, quando non corporis triēnio. & cū hoc huc seruatū fructificat, vt dis. ar. l.j. §. fuit quæsitum. ad Treb. & ita intelligē gl. in d. §. fuit quæsitū. & facit tex. in l. Arist. §. fi. cū l. seq. ff. de iur. de lib. & sic quæ vsu cōsumuntur, vt frumētum, vinū & oleū, & huiusmodi, nō sunt de his, quæ seruādo seruari possunt. licēt hoc aliquādo fallat in pecunia, vt dicetur. ¶ Octauò, vtrū pecunia sit de his quæ seruando seruari possunt? Et dicit Pan. in d.c. nulli. ꝙ nō; quia retēta nihil operatur. lxxxviij. dist. emēs. & not. in l. cum plures. ff. de admini. tut. Hoc tamen fallit in duobus casibus. ¶ Primò, quādo pecunia ecclesiæ eēt deputata ad emēda bona immobilia: qa tūc iudicat bonū immobile, nec mutari posset. & text. est singularis, & ibi Barto. & Lud. de Rom. in l.ij. §. quid ergo. ff. de contr. iud. tu & vti. act. Et propter hoc tenuit Alb. vt aliqui referūt. ꝙ quādo statuto cauetur, ꝙ mulier lucretur dimidiam partē bonorū immobilū mariti decedētis sine liberis, ꝙ lucrabitur partē pecuniæ deputatæ ad emenda immobilia bona: quia illa pecunia iudicabitur immobilis. Bald. tamē sentit cōtrarium in l. cætera. §. fi. ff. de leg. j. allegās mirabilem tex. in l. cum in fundo. §. si fundus. ff. de iure do. & hoc est verū, quo ad dictum statutū, quod est cōtra cōmunem dispositionē iuris: quia iura quæ adducit Alb. loquūtur in actu fauorabili vltimæ volūtatis, vel in fauorem ecclesiæ, & ideò ad illud propositū incōuēienter allegātur. Dico aūt pecuniā deputatā esse ad emēda bona immobilia, quādo prælatus vel capitulū eā inuestire tenetur: nō autē quādo simpliciter sine voto aut iuramēto inuestire deliberauit, quia cū ex tali deliberatione simplici nulla innascatur obligatio, sicut ante deliberationem, ita & post pecunia exponi pōt. ita innuitur ex illa. l. iij. §. quid ergo. ff. de cōtra. iu. tu. ¶ Secūdò fallit secundūm aliquos, qñ pecunia esset in magna quantitate. facit. c. licet Heli. de simo. vbi accusatur prælatus, quādo male expedit nō modicam pecuniā, & cōsequenter ea vti nō pōt sicut fructibus, secus si esset in modica quātitate. Sed ista nō videtur bene dici, quia licēt malè exponēs magnam pecuniā ecclesiæ sit reprehensibilis quasi dilapidator, non tamen venit cōtra iura de alienatione immobilium: alioquin Ecclesiæ cōueni-
8 ret repetitio, quod non videtur. ¶ Nonò, * vtrū iura, actiones, & nomina debitorū censeantur immobilia, vt in horū alienatione, siue cessione seruanda sit dicta solennitas, vel sint mobilia? Et dicit Pan. in d.c. nulli, quod propriè nō sūt mobilia vel immobilia: quia mobiliū & immobiliū appellatio locū habet in his, quæ certo loco vel tertio comprehendūtur: cùm immobile dicatur, qā loco moueri nō pōt: mobile verò quod pōt localiter moueri, vt in l. mouētium. ff. de verb. signi. Actiones aūt, cùm sint quid incorporeum, loco non comprehendūtur: vnde iurisconsultus actiones in nomine debitorū ponit, vt tertiā speciem, vt in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. Et ideo in testamentis appellatione bonorū mobilium vel immobilium nō venūt nomina debitorum: quia debemus capere verba propriè. l. qui hæredi. ff. de cond. & demon. vnde consuluit Old. quod si princeps reliquit bona sua mobilia distribuenda in pios vsus, nō venūt pœnæ adhuc nō exactæ. Aliquando tamen necesse est, ꝙ actiones trahantur ad bona mobilia vel immobilia: vt puta, quia dispositio volens cōprehendere totū patrimoniū vnius hominis, facit mentionem duntaxat de mobilibus & immobilib.: quia hoc casu ista tertia species assumit naturam alterius extremorum: & seruanda est tunc opi. glo. in authen. eo. tit. §. j. quæ dicit, ꝙ si actiones dantur ad res mobiles, cōputantur inter mobilia: si ad res immobiles, cōputantur inter immobilia. Et idem in seruitutibus dicendum est: & aliis iuribus incorporalibus, sicut in actione, vnde, & in cle. exiui. de verb. sign. annui reditus censent inter immobilia bona. Ex omnibus his collige, ꝙ actiones propriè nō cadūt sub altero illorū: ex intentione tñ alicuius cadūt sub altero. & tūc sub eo membro cadūt, sub quo sunt ea, ad quæ ipsæ ordinantur. Et sic iura ad immobilia
9 non requirūt dictā solēnitatem. ¶ Decimò * vtrum mobilia ecclesiæ pretiosa censeantur immobilia? Et dico, ꝙ sic: secundūm Pan. in d.c. tua. de his quæ fi. à præl. quia res immobilis & mobilis pretiosa æquiparātur quo ad difficultatem alienationis, & hoc colligitur ex l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. & ex gl. in c. episcopus qui mācipium. xij.q.ij.
10 simul iunctis. ¶ Vndecimò * vtrum alienatione rei ecclesiasticæ requirantur tres tractatus? Et dicit Pan. in c. tua de his quæ fi. à præl. de mente doctorū ꝙ sufficit vnicus solennis & diligens, vbi etiam dicit gl. quòd tractatus nō requirit deliberatū cōsensum, sed quandā discussionem & indaginem circa rem disponēdā in futurū, vnde tex. in d.c. tua. ponit tractatū & consensum vt diuersa. Nam primò fit discussio, vtrū magis expediat alienare vnā rem, quàm aliam: vel vtrum subueniri possit ecclesiæ sine alienatione, & post tractatū peruenitur ad ipsam alienationem, in qua præstatur consensus. Quod nota pro statutis punientibus eos, qui super aliqua re tractatū faciunt: quia dicūtur tractasse, licet delictū non perfecerint. ¶ Duodecimò, vtrum præfata forma requiratur in omni alienatione rerū ecclesiarū immobilium? Et dicit Paul. vt refert Gemi. in c.j. de reb. eccl. non alie. lib.6. quasi in fi. ꝙ tractatus nō requiritur, nisi in ecclesiis cathedralibus, nō autem inferioribus: sed sufficit consensus superioris, quod verū intelligo, quando ecclesiæ inferiores capitulū nō habent, aliàs nō. arg. cle. j. de reb. eccle. nō alie. Causa autē legitima semper requiritur, scilicet necessitas vel vtilitas, vt in d. cle. j. vbi licet mentio nō fiat nisi de necessitate & vtilitate, tamen etiam fieri potest proprie-
11 tate. Et ratio, quia * vbicunque statutū vel constitutio loquitur in materia iuris, & aliquas causas excipit, nō ꝓpter hoc firmat regulam in nō enumeratis contra ius cōmune antiquum, quinimò in casibus nō exceptis suppletur, à iure cōmuni. Facit c. ad audientiā. cum ibi no. de cle. nō residēt. & glo. Bart. in l. serui. ff. de vsuca. vbi not. volunt, ꝙ si vnum ius ponit regulā, & excipit aliquos casus cum dictione taxatiua, quòd nihilominus excipiuntur alij casus, qui reperiuntur à iure excepti in alia parte iuris. Facit etiam c. quoniam frequenter. iuncta glo. j. respon. vt lit. non contest. & glo. in l.j. C. de condi. indeb. quæ videtur velle, ꝙ excepto vno casu à regula, videntur excipi omnes similes, fatis est tantùm vnum positū exempli gratia. arg. l. non possunt. ff. de legi. & c. translato. de constit. Et quod dicitur, exceptio firmat regulā in nō exceptis, vt in d.c. dominus. xxiij.q.vij. & in c. quoniā de con. lepr. debet intelligi, ꝙ regula firmat in casibus dissimilibus & nō exceptis, specificè. Facit l.j. ff. quod vi aut clam. & c. cū dilecta. de confir. vtl. Distinguendum est tamē, quia si casus consimiles nō excipiuntur specificè alibi, tunc in materia fauorabili, & pia extenditur ꝓ identitatem rationis, vt sentit glo. in l. illud. C. de sacrosan. eccle. secus in materia restringibili, vt not. in l.ij. C. de pat. qui fil. di. Vide quod no. in c. inter alia de immu. eccl. & d.c. cùm dilecta. & d.c. quoniā. & no. illud, quia facit ad multa.
12 ¶ Decimoterciò, * vtrū prædicta solennitas requisita tolli possit? Et dico, secundùm Panor. in c. nulli. ꝙ nisi alienatio fiat seruata illa forma, & in casu à iure concesso, est nulla. Et de formæ defectu est clarum, quia semper inducit actus nullitatē, quia forma dat esse rei: & hoc probatur in c. tua. de his quæ fil. à præla. & in d.c. fine xij. De defectu autem casus legitimi, probatur in d.c. nulli. quia prohibetur alienatio rei ecclesiasticæ à iure, ergo alienatio est nulla, nisi fit in casu concesso. l. non dubium. C. de leg. & in regula, & ea quæ. de reg. iur. lib.6. licet aliud tenuerit gl. xij.q.ij. in sum. & d.c. fine. vbi voluit tenere alienationem seruata forma etiam nō facta in casu licito: & hoc vī sequi Aret. allegans c. cū nos. de his quæ fi. à præl. dicens tamen, ꝙ si alienatio fuerit damnosa ecclesię, restituitur, extrà de in integ. restit. c.j. sed primū est verius. Vide tñ quæ not. do. Ant. de Butr. in c. quia plerique. de immu eccle. vbi dicit, ꝙ si alienatio facta fuit in casu licito, licet defuerit solennitas iuris, si nulla fraus cōmissa fuit, & interuenit cōsensus eorū qui habebant consentire, in foro animę, est rutus iste habens sine solēnitate, quia quantū ad meras iuris naturalis, vbi est verus titulus, quamuis deficiāt solēnitates positiuæ: quia, inquit, in foro animæ sufficit contractum tenere ſm limites iuris naturalis seu gentiū, ad quod sufficit cōsensus. Et hæc opin. placet Pan. in c. quia plerique. de immun eccl. & in c.
13 requisiuit. de in integ. restit. Et * pro hoc adducit singulare dictū Inno. in c. quia propter. de elect. dicentis, ꝙ si electio tenuit de iure naturali, scilicet ratione cōsensus eligētium, licet sit nulla ꝓpter solennitates iuris positiui nō seruatas, non tñ tenetur electus in foro cōscientię renunciare: quia ius positum adinuenit istas solennitates ꝓ scandala, & deceptiones euitandas: vnde ex quo oia ista cessant, & interuenit verus cōsensus, satis est rutus quo ad Deū. Et not. hoc dictū: quia valet in omni actu, in quo est prætermissa solēnitas iuris positiui, seruato iure naturali. ¶ Decimoquartò,
14 vtrum * recipiēs ecclesiasticā rem sine dicta solēnitate, teneatur eā restituere cū fructibus? Et dicit Mona. ꝙ sic, nec potest repetere pretiū ab ecclesia. xij.q.ij. non liceat. quod limitatur verū, nisi in duobus casibus. primò si prerium est conuersum in vtilitatē ecclesiæ. arg. c. ii. de depo. secūdò qñ cā alienationis fuit legitima, sed nō fuit seruata forma: qa in cōscientia nō tenetur restituere, iuxta dicta in §. proxime. Hæ duæ limitationes sunt in Sum. Ang. sed in prima aliter esset

esset distinguendum : quia si talis emit mala fide,& detinet,perdit indistinctè in foro iudiciali pretiũ, nullũ habẽs ad illud regressum:secus si ignorãter & bona fide emit,secundũ Inn.Cal.Imol.& abb.in c.si quis presbyterorum.de reb.eccl.nõ alie.cũ sua cõcor.quibus plures addit Fel.in c. cũ causa.de re iudi.Quod tamen in foro cõsciẽtię nõ procedit : quia si effectu alienatio vtilis esset ecclesiæ, omnia sarent, & cõtrahẽtes essent tuti etiã à cẽsuris latis ad euitandas fraudes ecclesiæ præiudiciales, si interuenerit consensus eorum,qui de iure gentiũ habent consentire:vt rector ecclesiæ sit solus,vel caput cũ mẽbris,si sit cum collegio.Ita tenet Bur. & Abb.in c.quia plerique.de immu.ecc. Feli.de constit.c.j.& sic intellige dicta in §.priore.¶ Decimoquintò,* vtrũ prohibitus alienare,locare possit ad magnũ tẽpus.Et dicit Pan.in d.c.nulli.q̃ nõ,vt est tex.in cle.j. de re.ecc.nõ alie.& gl.ibi,in verbo,ad tempus modicũ.dicit q̃ hoc determinat tã verbũ, locationes,quã verbũ venditiones,vt sit sensus,q̃ locatio ad modicũ tẽpus,& venditio fructuum ad modicũ tẽpus nõ includitur sub prohibitione.Dicitur aũt modicũ tempus,secundũ gl.ff.de superf. l.j.§.quod aũt ait.iudicis arbitrio cui relinquitur,tñ fi.glo. videtur dicere,q̃ modicũ tempus dicatur ꝗ.decennium.C. de præsc.lon.tẽp.l.fi.Sed circa hæc aduerte ad extrauagãtem Pauli,quã habes in calce operis huius.de qua dic vt ꝗ. Lex.§.vj.de lege moribus vtentiũ non recepta.¶ Decimosextò, * vtrũ prælatus qui iurauit nõ alienare inconsulto papa,alienare possit non obstante iuramento.Et dicit Pan. in c.vt super.de reb.eccl.nõ alie.q̃ aut res est modica, vel modicæ vtilitatis : & tunc non includitur sub iuramento de nõ alienando,quia nõ est verisimile,q̃ superior voluerit istũ illaqueare in istis minimis,cũ ista modica sint exẽpta ab omni solennitate iuris,vt in c.terrulas.xij.q.ij.vnde iuramentum simpliciter præstitum debet intelligi secundũ materiã subiectã, & secundũ iuris dispositionẽ.Itẽ iuramentum est stricti iuris, & cõsequenter debet restringi: arg.c.pẽ.de iureiu.& hoc notabis semper. Et idẽ sentit Feder.nã hodie prælati cõiter iurant nõ alienare inconsulto papa.Et sic debet intelligi text.in d c.vt sup.q̃ nõ obstãte iuramẽto possit iste hãc alienationẽ facere, & sic procedit expositio Gof.qui exponit,concedimus,id est, concessum esse ostendimus. & simile habetur 13.di.c.nerui.Aut res est non modica:& tunc distingue fm formã iuramenti.Nam aut iurauit nõ alienare simpliciter:& tunc in casu vtilitatis ecclesiæ poterit alienare : quia in casu necessitatis ecclesiæ hoc iuramentũ non astringit,vt in c.fi.de eccl.ædific.ergo nec in casu vtilitatis, quia necessitas & vtilitas æquiparãt in iure.vt no.xij.q.ij.in Sum. vnde refert illud iuramẽtum ad alienationẽ illicitã,vt sic prælatus metu iuramenti facilius abstineat ab alienatione illicita. Aut iurauit non alienare inconsulto papa:& tũc alienare non poterit:quia tũc fieri nõ põt alienatio etiã licita inconsulto papa,cùm hoc importent illa verba.Item necesse est,vt dicta verba intelligãtur de alienatione aliàs licita,quia inconsulto papa nõ faceret illicitã. Et ita volunt cõmuniter Doct.aut iurauit non alienare sine licentia superioris : & tunc idem dicendũ, vt proximè dictũ est.Hæc Pan.in d.c.vt super.& idem tenet in c.fi.vbi facit singularem theoricã ex illo tex.quòd iuramentũ simpliciter præstitũ de reb.eccl.nõ alie.restringitur ad alienationem illicitã non autẽ ad necessariam.Et idem putat de ea,quæ fit ob vtilitatẽ.Quantũ verò ad præstitũ secundo vel tertio modo,dicit quòd si imminet summa necessitas,& tantã requireret celeritatẽ,quòd superioris consultationem patiatur, putat alienationem fieri posse consensu Papæ,vel alterius superioris,cui fuit tale iuramentum præstitum,minimè requisito,arg.optimũ in l.tutor qui repertorium.ff.de admi.tuto.vbi in causa necessitatis potest tutor inuentario non confecto administrare bona populi,quod aliàs cessante necessitate non potest. Facit quod not.Io.de Fan.in cle.de reb.eccle.vbi dicit in casu illius clem.posse fieri alienationem impunè,illa solennitate non seruata, si necessitas nõ capit tantã dilationẽ, & idem tenet Pan.in disputatione, condemnatus,&c. Et hæc nota, quia faciũt pro exemptis habentibus superiorẽ in locis remotissimis.Ioan.tamen And.dicit secundũ aliquos hoc iuramentum non solùm extendi ad illicitam alienationẽ,sed non potuerũt,inquit,defendere consilium suum:& contra eos inducit tex.in c.aduersus.de immu.eccl.vbi etiam necessaria vel vtilis contributio non fit inconsulto Papa,nequid agatur indiscretè.Sed hoc dictum Io.Andr. intellige verum esse regulariter, cum quo stat quod dicit Pan.scilicet de casu summæ necessitatis. ¶ Decimoseptimò,vtrum legatus de latere possit dare licentiã alienandi contra prædictum iuramentũ.Et respondet Spec.in tit.de dispensatio. quòd non. & idem tenet Panor.in d.c.fin. ¶ Decimooctauò,* vtrum prælatus ecclesiæ renunciare possit exceptioni competenti ecclesiæ, aut transigere euidenter in damnum eius. Et dicit Panor.in c.j.de depos. quòd non, secundùm Innoc.ibidem, nisi ex speciali concessione Papæ, & facit l. præses.C.de transact. & l. contra iuris ciuilis regulas.ff.de pact. Ex quo infertur, quòd cedere non potest liti & causæ,aut transigere,nisi sit causa euidens,& solennitas debita, si actio sit ad rem immobilem , iuxta not.in c.nulli liceat.de reb.eccles.non alien.si verò sit ad rem mobilem,sic potest,vt not.glos.in d.authent. hoc ius. Et hoc est verius per l. cum hi.§.si cum lis.ff.de transact. & l.non solùm.C. de præd.minor. quamuis aliqui teneant indistinctè, quòd transigere põt, vt not.Alber.in d.authent..hoc ius. ¶ Decimonono,* vtrum prælatus solus possit repudiare legatum sine solẽnitate præfata, maximè de re immobili. Et videt, q̃ non:quia incõtinenti ecclesiæ etiã ignoranti fuit acquisitum dominiũ rei legatæ.l. cùm pater.§.surdo.ff.de legat. ij.& consequẽter si prælatus repudiaret , alienaret rem acquisitam ecclesiæ , sicut de hoc est casus in simili.l.magis. §.fundum.ff.de reb.eo.vbi dicit text.quòd pupillus nõ põt repudiare fundum sibi legatũ:cùm nõ possit alienare rem suam. Sed hoc nõ obstante videtur contrariũ. Et arguitur quòd hoc possit : quia dominiũ non est verè acquisitũ ecclesiæ ante exceptionem legati:& consequenter repudiando potius non acquirit quàm alienet. In non acquirendo autem solennitas non requiritur. Et facit c.cùm Apostolica.de his quæ fiunt à prælat.vbi solennitas requiritur,cùm alienatur res quæ possidetur ab ecclesia : & non est par ratio,lucra non capere,& quæsita perdere.l.si sponsus.§.si maritus.ff.de donat.inter vir.& vxor. Et hanc rationem Fed. consil.viij.inducit & sequitur , tenens quòd repudiare potest vtrunque. Panor.in cap.tua. de his quæ fiunt à prælat. dicit quòd casus iste est dubius, licèt sustentari possit opinio Feder. & ad §.fundum. quo multum vrget, dicit posse dici, quod loquitur in pupillo, qui suarum rerum non habet administrationem:secus in prælato. Vnde quemadmodum tutor tenetur, si potuit acquirere pupillo. & non acquirit.l.quicquid.C.arbit.tutor & prælatus,vt est text.cum glos.xij.quæst.iiij.cap.ij.& pro hoc glos.xvj.q.vj.§ fin.quæ dicit , quòd in acquirendis prælatus potest conditionem ecclesiæ facere deteriorem. Paul. autem de Castr. in consil.xj.tenet quòd non potest repudiare legatum, sed donationem

nonẽ sic. quod dicit probari ex l.magis puto.§.fundum.ff. de re.corũ qui sub tute.Ratio diuersitatis est : quia in donatione non acquiritur donatario nisi volẽti, & nõ ignoranti : sed in legato sufficit factũ testatoris solius,quia acquiritur ignoranti,licèt reuocabiliter.l.cũ pater.§.surdo.ff. de leg.j.& d.§.fundũ.& cõsequẽter legatũ est quæsitũ ipso facto.Et huic sentẽtiæ hærer.Sũ.Ang.sed Sũ.Rosel.hoc reprobat:quia videtur text.in cõtrariũ in c.verũ.de cond.ap. vbi Pan.summãdo illũ tex.dicit,q̃ res donata ecclesiæ sub modo, statim est ecclesiæ:nec reuocatur modo nõ seruato, nisi hoc expressum sit in cõtractu:& cõsequẽter apparet, q̃ donatio facta ecclesiæ statim tenet, etiam facta sub modo, & cõsequenter ius est acquisitũ ecclesiæ etiã ignorãti, licèt reuocabiliter:sic dicitur de legato.vnde in vtroque intelligitur tacitè ista cõditio,si ecclesia volet:quæ tã cõditio non facit donationẽ, aut legata cõditionalia.ff.de cõd.& demõ.l.cõditiones , & sic ius est acquisitũ ecclesiæ: & in acquisitis solus prælatus non põt ecclesiæ nocere:vt dicit glo. & doct.xvj.q.vj.§.fi. & sic tenenda est distinctio Bar.in d.iubemus nullã.C.de sac.sanct.eccl.vbi optimè distinguit post glo.quia prælatũ præiudicare posse ecclesiæ, cùm multipliciter possit intelligi:aut intelligitẽ cõtrahendo,& sic nõ põt ei prejudicare,nisi licitè cõtrahẽdo,vt dicit.l.iubemus.& auth.hoc ius eo.ti. Aut aliquid faciẽdo:& hoc dupliciter, quia aut loquimur in quærendis, & potest ecclesiæ præiudicare.Aut in iam quæsitis, & hoc dupliciter,quia aut negligẽdo,& sic põt prejudicare,puta faciendo contra se præscribi,vt in auth.quas actiones.eo.tit.Aut aliud faciẽdo,& hoc dupliciter,quia aut facit cum capituli cõsensu:& põt ei prejudicare.ita loquitur.d.l.iubemus.Aut sine cõsensu capitul.:& tũc nõ põt,vt in regula,delictum. hæc ex illo.Sed tamẽ intellige,q̃ dupliciter est aliquid ecclesiæ quæsitũ.primò, quia ad eã pertinet de iure & facto: quia scilicet iam est in possessione pacifica:& in talibus, si sunt immobilia,prælatus etiã cũ c.præiudicare aut renuntiare nõ põt, nisi in casibus, & modo supra expressis.secũdò,quia pertinet ad ipsam de iure,sed non de facto : puta, quia super eo litigatur : & in talibus sicut põt prælatus cũ c.trãsigere,ita videtur q̃ possit renũtiare,etiã si sint immobilia,sed hoc nõ põt in foro animę,nisi ex aliqua rationabili causa:q̃a nec ipse nec capitulũ sunt domini:sed dispẽsatores rerum ecclesiasticarum.ideò nihil sine pẽtõ de his disponere possunt,nisi conformiter ad voluntatẽ veri dominii.i.Dei. ¶ Vigesimò * vtrum reuocari possit donatio facta sub modo, ex quo solus prælatus modum nõ seruauit. Et dico secundùm Pan.in c.verum.de cond.appo.q̃ licèt tam in contractibus nominatis, quàm non nominatis, si modus appositus fuerit finalis causa contractus , possit agi ad reuocationem, si modus non seruatur : vt in l.cùm te fundum.C.de pactis.inter emp.& ven.& in l.j.C.de dona.quæ sub modo : si tamen modus non fuit finalis causa contractus,non agitur ad reuocationem,nisi sit dictum,vt possit reuocare : sed ad obseruantiam modi. Et ita debet intelligi tex.in l.ea conditione.C.de rescin.ven.sed respectu donationis factæ ecclesiæ.text.videtur sing.in d. c. verum.q̃ semper debet præsumi,q̃ modus nõ sit finalis causa contractus : quia secundùm Pan. donans ecclesiæ sub modo,videtur principaliter donasse propter Deum & pro remedio suorum peccatorum Ad quæstionem igitur motam,Vincen.in d.c.verùm.vt recitat Pano.dicit, q̃ non, vt si daretur ecclesiæ possessio sub modo, q̃ alienari nõ possit,& si alienetur,dictum est, quod possit ab ecclesia reuocari: non potest fieri reuocatio solo prælato alienante, quia,inquit, delictũ solius prælati non debet ecclesiæ nocere:vt in regula,delictum : secus si alienat prælatus cũ c. & idem dicit in aliis modis. Et idem sentiunt doct.in cap. breui.de iurei.Sed respectu cõditionis,implẽdæ, ad hoc vt res acquiratur, ibidem dicũt aliud esse:quia tunc satis est, q̃ prelatus nõ impleat cõditionẽ ad hoc,vt res nõ acquiratur ecclesiæ.Et ratio diuersitatis est, secũdùm Pan.quia in quærẽdis solus prælatus potest ecclesiæ nocere, nõ aũt in quæsitis , vt dictum est. Quomodò autem differat modus & cõditio, vide ꝗ.Conditio. ¶ Vigesimoprimò,* vtrũ pactum appositũ in donatione facta ecclesię, vt alienari non possit, sit licitũ?Et videtur expressum, q̃ sic.§.sanctissimas. in auth.de alien.& emphy.colla.ix.vbi dicitur,q̃ res ecclesiæ alienari possunt pro redemptione captiuorum:nisi sint donatæ eo pacto,vt alienari non possint.Sed dubium est, quid faciẽdum sit,si necessitas imminear.Quidã igitur, vt recitat gl.tenent indistinctè,vt alienari nõ possit quocunque casu talis res,etiã pro redemptione captiuorum,vt videtur in d.§.Alij dicunt, q̃ in tali casu alienari põt,dũmodo ecclesia non habeat alias possessiones, non autẽ si alias haberet propter inhibitionem testatoris , vel donatoris. quam opinionem tenuit Hug. x. q. j. sic quidam.& domi. Ant.dicit, q̃ alienari potest,etiã pro vtilitate, quæ necessitati æquiparatur in hoc à iure.xiij.q.ij.fine exceptione. & similiter dicit Dir.q̃ alienari potest in casibus à iure concessis, si non sint alia, quæ possint alienari.xij.q.ij.aurum. nam pactio ne liceat mihi rem meam alienare , reprobatur à iure.ff.de pact.l.pen. Et idem sentit Gof.& Hosti.& multi alij,& placet Pan.quia si aliter sensisset donator, nõ videretur fuisse mentis compos, cùm instante tali necessitate pia,ipse hoc facere debuisset,vt in c.sicut.xlvij.distin. Idem prius sentit Rayn.dicens,q̃ eo casu prohibitio facta à donatore,tanquam turpis,pro non adiecta habenda est, & concord.Gof.Inn.& Host.Si autem legaretur monasterio,q̃ possessiones tenere non potest, addita pœna si alienetur,secũdùm Arch.non erit locus huic pœnę,quia conditio tanquam turpis habenda est.Et intellige non esse locum huic pœnæ, si vendantur in quocunque casu, etiam extra necessitatem. Nec obstat.d.§. sanctissimas. quia secundùm Archid. illud non est verum , nec valet tale pactum cùm sit contra legem Dei.c. aurum. q̃ licet loquatur de mobilibus,tamen quando sunt pretiosa,comparantur immobilibus, quo ad difficultatẽ alienandi, vt dictum est.¶ * Vigesimosecundò,vtrum œconomus ecclesiæ,cui in casu alienatio cõmissa est , possit illam facere suis consanguineis ? Et dicit Pan.in c.super. de reb.ecc.non alien. q̃ Legistæ tenent , q̃ per auth.quibuscunque modis.C.de sacrosan.eccles.positam x.q.ij. similiter nec alius administrator,cuiuscunque sit conditionis.sed Pan.dicit hoc non esse verum in prælato , sed in œconomo , & aliis. Sed tamen in conscientia credo , q̃ possit si hoc facit ex legitima causa,bono fine, & sine damno ecclesiæ, arg.cap.j.de coh.cleri.& mu.in tex.& in gl.¶ * Vigesimotertiò, vtrum sede vacante alienari possint bona ecclesiarum ? Et dicit Panor.in cap.j.ne sed.vac.quòd si sunt bona, quæ seruando seruari non possunt,tunc in ecclesia episcopali œconomus siue capitulum sine alia licentia poterit , sicut dicimus in tutore.l. lex quæ tutores.C.de administration. tutor. & l.tutor qui repertorium.ff.eod. Si verò bona seruari possunt , tunc in ecclesia episcopali alienari non poterunt sine licentia Papæ : argument. dict. capit. j. & in capit.j. de rebus eccles. non alienand. libr.6. In ecclesia verò inferiori , si magna necessitas vrget , & ecclesia diu

est

est vacatura, nec prælati creatio commodè expectari potest, tũc in istis duobus casibus dicit Inn. quòd dabitur curator bonis, & per illum alienatio fieri: nec prius fieri poterit etiã per archiepiscopum, quàm sit datus administrator ecclesiæ vacanti, vt in d. c. lib. vj. & faci. l. ij. ff. de cu. bo. da. & quod non in cle. ij. de reb. ecc. non alien. & cõcordat Ant. & Hug. ¶ Vicesimoquarto, vtrũ prælatus habens bona distincta à bonis capituli, possit illa cõcedere alicui ad vitã ipsius plati sine capituli cõsensa & alia solẽnitate? Et dicit Pan. in c. cõtinebatur. de his quæ fi. à prælat. Federicũ cõs. 50. tenere ꝓ sic, vide doc. in c. veniẽs. de trãsact. & maxime causa pietatis, per text. iuncta glo. xvj. q. j. vide Arch.

23 in c. j. de rebus eccl. nõ alienã. li. vj. ¶ * Vicesimoquintò, vtrũ in alienatione rei minoris requiratur aliqua solẽnitas? Et dicit Inn. in c. j. de reb. ec. non alie. libr. vj. ꝓ sic. s. causæ cognitio, & decretum, & causa legitima. C. de præd min. l. minorũ. & l. minores. ff. de reb. eo. qui sunt sub tu. l. magis puto. §. nõ passim. & §. si res. Et hoc verum, etiam in mobilibus pretiosis, ſm eũdem ibidem. alias habent cõtra possidẽtem rei vẽdicationem: cõtra tuto. aut curato. personalem actionem tutelæ vel neg. gest. d. §. si res. & §. seq. C. de præ. mi. l. si præses. De alienatione rei mulieris, vide J. Cõ-

24 silii §. xix. in h. ¶ * Vigesimosextò, quomodò intelligitur vtilitas ecclesiæ: pro qua fieri debet alienatio? Et dicit ſm Lan. ꝓ oportet pretiũ rei venditę esse versum in vtilitatem ecclesiæ, & sic illã vtilitatẽ esse perpetuã & euidentem, vt in ædificiis perpetuis, emptionibus alienatũ rerum, vel solutione debiti grauis, & emptor debet esse curiosus, vt videat ꝓ sic conuertatur. Sed tamen Zaba. super cle. monasteriorum. eo. tit. dicit non esse necesse, ꝓ duret versum in vtilitatẽ ecclesiæ. & glo. x. q. ij. c. ea enim. §. hoc ius. dicit, ꝓ nõ oportet emptorẽ scire ad quẽ vsum pecunia conuertatur. sed sufficit probare ꝓ tũc ecclesia pecunia indigebat. Vel põt dici, ꝓ vtilitas ista iudicãda est arbitrio boni viri, sicut quãdo omnibus cõsideratis iudicatur, ꝓ ecclesia bene facit: vel quia inde percipit reditum maiorẽ: vel si parem aut minorem, tamen commodiorem, vel aliquid tale. Ita fuit de mente gl. in c. ea enim. §. hoc ius. in ver probat. x. q. ij. Nec inuenitur aliquo iure cautum, ꝓ oporteat emptorẽ assecurari de ista vtilitate: sed sufficit sibi rem emere iusto pretio: reliquum relinquere conscientiæ vendentiũ.

25 ¶ * Vigesimoseptimò, vtrũ alienationes bonorum ecclesiasticorũ factæ à schismaticis, vel intrusis valeant? Et dico ꝓ non. extrà. de schisma. c. j. xij. q. ij alienationes. & tenentur restituere omnes prædicti locata, & res & fructus perceptos, & qui percipi potuissent: sicut & quilibet raptor. extrà. de rest. spol. grauis. & qui talibus alienationibus innititur, est excõicatus: vt infrà Excõicatio. viij. §. viij. ¶ Vigesimooctauò, vtrũ valeat alienatio facta per eũ, qui crimen capitale cõmisit, etiã ad piã causam? Et dicit Inno. in c. quia propter. de elect. ꝓ alienatio tenet, dummodo fiat ante sententiam. l. post cõtractũ. ff. de don. & l. si quis post hac. C. de bo. dam quæ præcipit, ꝓ bona illius, qui cõmisit crimẽ capitale, publicẽtur. & intelligẽda est post sentẽtiam inuenta, vel ex suspicione pœnæ alienata: vt ff. de do. cau. mor. l. si aliquis. Fallit tamen in crimine læsę maiestatis, vt in gl. d. l. post cõtractum. similiter & hæresis, vt in c. cùm secundùm. de Hær. lib. vj. quia sunt in commissum à die cõmissi criminis: vt J. Hæreticº. & idẽ dicito in crimine quocunque per qd̃ bona perpetrantis essent ipso facto confiscata. ¶ Vigesimonono, vtrũ valeat alienatio facta in fraudem creditorũ, vel patronorum? Et dicit Inn. vbi s. ꝓ non, quia venire reuocãda: vt ff. de his quæ in frau. cred. per totum, imò quãuis non sit facta in fraudem: si tamen fraus est in ipso facto, reuocatur. l. omnes. §. Lucius. ff. eo. tit. Vtrũ autem valeat alienatio rei litigiosæ, vide J. Cessio. Vtrum autem valeat alienatio fundi dotalis, vel rerũ donatarum propter nuptias. J. Dos. Vtrum aliqui prohibeantur alienare, & qui. J. Donatio. §. j. De alienatione bonorum mobilium, quæ seruando seruari non possunt, facta per ecclesiasticas personas, infrà, Clericus, quarto per totum.

DE ÆSTIMATIONE.

1 *Æstimationem, rei taxationem, aut eius pretij diffinitionem esse, & respectu temporis quando ea fieri debeat, & quid respectu quantitatis.*

2 *Æstimatio venditionem quot casib. faciat. Et ibidem subiuntur limitatio. vtrum autem periculum transire faciat, remittit.*

1 ÆSTIMATIO * siue æstimatio rei, est taxatio vel diffinitio pretij eius, quæ quantũ ad tẽpus fieri debet tẽpore contractus, de emp. & vend. cùm dilecti. & in l. ij. C. de rei vend. quantũ verò ad quãtitatem, fieri debet secundùm reditus, quos affert, si sit fructuosa: ſm gl. in auth. de alie. & emphyt. §. sanctissimas. col. 9. & facit. text. ibi. & in auth. de ecc. ti. §. si autẽ annale. col. ea. & text. in l. si quis. C. de rei ven. quõ eã æstimãdo tantũ valere debet, qd̃ fructus producit in annis xx. vt in auth. de nõ alie. §. qa vero Leonis. vel si est res, quæ debetur ecclesiæ, in xxxv. annis, vt in d. §. si aũt annale. Si verò nõ est fructuosa, æstimabitur secũdùm quod cõmuniter appreciatur. l. pretia. in prin. ff. ad leg. Fal. Hodie tũ hoc locũ habet in omnibus rebus: & de hoc ℣. Emptio. §. iiij. ¶ Æstimatio * aũt vẽditionẽ facit in duobus casibus. Primò, cùm eo animo fit, vt ipsa prętietur, secus si fiat, vt appareat quanti res sit facta detentor, vt in l. si inter virũ. C. de iure do. quod tunc apparet, qñ in pacto est, vt transacto certo tempore res, quæ æstimata data est, reddatur, quia tunc venditionẽ non facit, vt in d. l. si inter. Secundò, qñ res simpliciter datur æstimata in contractu, de cuius natura est, vt dominium transferatur, vt in l. quoties. & l. plerunq; ff. de iure do. & l. æstimatio. ff. sol. ma. sicut si mulier dedit viro suo rem æstimatam, censebitur vir emisse. Fallit hoc, quando natura contractus repugnat, vt faciat venditionem, vt in l. seruos. ff. fam. ercis. Sicut si ego & tu sumus hæredes. & facimus æstimationẽ de hęreditate, tunc non facit venditionem. Vtrũ autẽ æstimatio faciat periculũ transire in accipientẽ, vide ℣. Casus fortuitus. §. v.

DE ALIMENTIS.

1 *In legatis alimentorum appellatione, quid contineatur. Et quid si victus, alimonia, aut cibaria relicta sunt.*

2 *Parentes num liberis & contrà, alimenta exhibere teneantur, & ibidem aliquot limitationes. Mater autem liberos quandiu exhibere atque alere debeat. Et sub hæc quid de viro respectu vxoris. Item de nuru, ac pronuru, & socero.*

3 *Frater fratrem num alere teneatur. Et an dominus seruum.*

4 *Tutor pupilli matrem aut sororem, num iure alere obstrictus sit, & quatenus extendantur alimentorum præstationes.*

5 *Qui mulieri alimenta debent, num etiam & dotem. Annum autem & patrem filius quatenus conuenire possit.*

1 ALIMENTORVM * nomine in legatis veniũt vestimenta, & calceamenta, lectus, habitatio, & Imo, sine quibus homo viuere non potest, vt ff. de ali. & cib. l. legatis & idẽ est si legatus est victus, vt in ff. de ver. fi. l. verbo, victus. Secus si cibaria sunt relicta, vt ff. de ali. & cib. leg. l. antepe. Et similiter nomine Alimentorũ veniũt medicinæ, ſm Dy. Ang. & Imo in l. cùm dotem. §. si maritus. ff. solut. ma. per l. verbo, victus. cũ seq. vbi est casus. ff. de verb. sign. & probatur in l. legatis. ff. de ali. & cib. leg. & Bald in l. rebus.

bus. ff. cõmo. quãuis dixerit cõtrarium in d. §. si maritus. per copulam, quę ponitur inter diuersa, vt no. gl. i rub. ff. de iur. & fac. igno. Sed hoc nõ est verũ, quia ibi ponitur inter genus, & speciẽ, vt in simili not. gl. in l. j. C. de ser. & aqua. Appellatione tamẽ cibariorũ nõ veniũt medicinæ, secũdùm Ang. in d. §. si maritus. Similiter noĩe alimoniæ veniunt necessaria vitæ, secũdùm Pã. in c. cùm secũdùm. de pben. & patet ex c. nõ liceat. de præbẽ. in fi. literæ. ꝓ nomen. s. vitæ necessaria, importat vestes, cibos, medicinas, & hmõi, sicut dicimus de alimẽtis legatis in d. l. legatis. vbi etiã tenet Bar. ꝓ ille, cui debẽtur alimenta, debet habere expẽsas pro studio necessario, sine quo viuere nõ posset, secundùm cõpetentiam personę: puta grãmaticæ, & hmõi. sed secùs de expẽsis in studijs, in quibus dicitur militare, sine quibus honestè viuere põt. Et idẽ notatur

2 in l. de bonis. §. non solùm. ff. de Car. edict. ¶ Primo * verò quæritur vtrum parẽtes filiis, & ecõtra, teneãtur præstare alimenta? Et dico ꝓ sic. & omnia onera inuicẽ sufferre. C. de alend. lib. l. j. ij. & iij. Fallit hoc, qñ filij. posset sibi sufficere in alimẽtis ex suis bonis, vel artificio. ꝓ secundùm Bart. limita, nisi sit nobilis, quem talem artem exercere nõ deceat. adde etiã, nisi sit infirmus: vt. ff. de li. agno. l. si quis à liberis. Et idẽ puto in liberis erga parẽtes. ff. de alen. lib. l. si quis. Fallit etiã, quia mater nõ tenetur, nisi pater vel ascẽdẽtes ex eius linea defierint, vl̃ sint egẽtes, vt in l. si qs. §. vtrũ. & l. nõ quẽadmodũ. ff. de alẽ. li. Fallit etiã, vt infrà Filius. Nomine etiã patris, hic veniũt, omnes ascẽdẽtes ex linea paterna, & nomine matris, ex linea materna. Nec distinguo, an filiº sit emãcipatus nẽcne, vel an sit legitimus nẽcne, quia de iure canonico tam pater q̃ mater, tenetur, alere spurios, vt no. Inn. in c. ij. de gula. & Pan. in c. cùm haberet. de eo, qui dux &c. & consentit Bar. Idẽ dic de filio adoptiuo. Nota tamẽ secũdũ Bar. in d. l. si quis. ꝓ pater non tenetur alere filios ex iure patriæ potestatis, sed ex charitate, & iure naturali, J. Filius. §. xxj. & xxij. ¶ Secundò, vtrũ mater omni tpe tenetur alere filiũ? Et dicit Bar. vbi ℣. ꝓ ad eã spectat onus alimentorum intra triennium, vt l. nec filiũ. C. de patr. pot. quod intellige, si põt vltra triẽnium autem educatio pertinet ad patrẽ, nisi mater esset diues, & pater pauper, quia tũc ipsa filium alere teneret. ¶ Tertio, vtrũ vir vxorẽ alere teneatur, & nurũ, ac pronurũ? Et dico ꝓ sic. ff. de do. inter vir. & vxo. l. si quis pro vxore. & ecõtra vxor virũ si sit diues, vir autẽ pauper. C. vnde vir & vxor. auth. ꝑterea ff. sol. mat. l. si cũ dotẽ. ff. ad Sil. l. j. ff. de iure dot. l. mutus. Et similiter socer tenetur alere nurum. Fallit primò, si in contrarium pactio fiat. Secundo, si vir aut vxor esset in culpa, quo minus alter exhiberet obsequia debita: arg. l.

3 Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp. cũ simi. ¶ Quartò * vtrũ frater teneatur alere fratrẽ si egeat, & eadẽ rõne sororẽ? Et dico ꝓ. sic, secũdũ gl. in l. parẽtũ. C. de alen. lib. & d. l. si quis à liberis. quã approbat Sal. in d. l. parentum dicens hoc esse rõnabile, quia si tenetur alere fratrẽ naturalẽ tãtùm: vt in auth. licet. C. de natura. li. multo magis naturalẽ, & legitimum, arg. ff. de adm. tu. l. tutor secundùm dignitatẽ. §. in soluendis. Et idẽ dicit Bar. ¶ Quinto vtrũ dominus teneat alere seruũ? Et dico ꝓ sic. ff. de adm. tut. l. cũ plures. §. pe. alioquin fiet. quod est in l. j. ff. de his, qui sunt sui, vel alie iu. & in l. vnica §. sed scimus. C. de Latini tol. ¶ Sextò, * vtrũ tutor teneatur alere matrẽ, & sororẽ pupilli si egẽt? Et dico ꝓ sic, vt in d. §. i soluẽdis. Et no ꝓ parari debẽt alimẽta secũdũ cõsuetudinẽ regionis ar

4 bitrio boni viri, & secũdũ facultatẽ debẽtis, & dignitatẽ legatarij, secũdũ Bar. i trac. de duobº fratribus. facit. l. alimẽta. ff. de alimẽ. & cib. leg. & l. cũ hi. §. in psona. ff. de trãsac. ¶ Septimo * vtrũ qui debet mulieri alimẽta, debeat & dotẽ? Et dico ꝓ pater tenetur dotare filiã bastardã, sicut & alere. Et casus est in l. vxorẽ. §. pater naturali. ff. de leg. iij. quia cã dotis fauorabilior est q̃ alimẽtorũ. Frater ẽt tenetur dotare sororẽ, secũdũ Bar. in l. dedit. ff. de colla. bono. & de hoc est gl. i l. cũ plures. ff. de admi. tu. Sed tñ ex do. Alex. de Imo i l. j. ff. sol. mat. no. ꝓ nõ sequit, pater tenetur alere filiã naturalem, ego tãtum dare in dotem, quod ad alimenta sufficiat, quia annua, & menstrua præstantur alimenta. l. pecuniæ. ff. de alim. & cib. leg. dos aũt vnica præstatione tradi debet. Vnde nõ parum interesset patris, potius minuatim præstare alimenta, quã dotem vnico aceruo exponere. Adde etiã, secundùm eũdem, ꝓ nec pater nec auus coguntur filiã dotare, nisi prius deducto ne egeãt, vnde tãtũ eis superesse debet, ꝓ possint cõmodè viuere, & secũdũ dignitatẽ, ꝓ probatur primò ex l. fi. C. de do. promis. ibi in verbo idoneã. iũcta gl. Secundũ hoc apparet manifestè, quia est nulla obligatione pater, vel auus possunt à filio conueniri vltrà, quàm facere possunt, & deducto ne egeãt. l. sunt qui. & l. iter eos. ff. de re iud. Quãdo autem maritus facit vxorem vsufructuariã & dominã. vide infrà, vsusfructus. §. xiiij. particula vj.

DE ALTARI.

1 *Altare cuius materia esse debeat. Et ibidem quotuplex sit. Et quãtæ magnitudinis, aut paruitatis portatile altare esse possit. Et quot modis vnumquodque instituatur. & quis possit altare instituere. num. 2.*

3 *Altare portatile, num ex duobus lapidibus insertis duobus lignis inuicem colligatis instar tabulæ altaris, quæ occludi, ac aperiri possit instar libri, vt in altero lapide hostia, in altero calix locetur, institui queat.*

4 *In altaris consecratione, num Christi corpus, reliquiarum loco, quæ desunt, apponi possit. Et an in ecclesia eadem, eodémque die plura possint altaria consecrari.*

5 *In altari portatili quis celebrare, ac Christi corpº cõficere queat. Et num in quo episcopus celebrauit, possit eodem die sacerdos celebrare.*

6 *Altare siue stabile, siue portatile, qualiter, ac quot modis execretur, vt rursus consecratione egeat.*

7 *Ecclesia execrata, num execratum quoque sit altare, vt noua egeat rursus cõsecratione,. Et quid si polluatur ecclesia. Et abs quo tum vtrunque reconcilietur.*

1 ALTARE * non debet esse ligneũ vel terreũ, sed lapideũ. de consec. dist. j. altaria el. j S. Th. iiij. dist. xiij. & ij. parte. q. lxxiij. Et est duplex, vnum scilicet stabile, & aliud viaticum, i. in via portandũ, vel portatile: vt in c. quoniã. de priui. li. 6. Quod quidẽ quasi describens Pan. in c. j. de consec. ec. vel alta. dicit, ꝓ paruus lapis cõtinens in se foramen cum cõsecratione, & signo superposito. Et ꝑ cõsecrationẽ capit res sacras clausas signo, i. sigillo. Et hoc altare tãtæ debet esse lautudinis. & lõgitudinis, secũdùm Pet. de Pal. in iiij. s. lapis i capsula, ꝓ in eo capi possit pes calicis, & hostia consecrata, vel ꝓ in conficiendo cùm sacerdos tenet in manibus nauem, aut calicẽ supra lapidẽ teneat: & sic super lapidẽ cõficiat, ar. c. cõcedimus. de cons. dist. j. sed intellige, ꝓ ista sint super lapidem, pro maiori parte. Et sic habens calicẽ minimũ, põt cõficere in paruissimo lapide, ¶ Primò verò dubitatur, qũo instituatur altare? Et dico, ꝓ Pã. vbi ℣. innuit, ꝓ altare stabile fiat tribus modis, dicẽs, ꝓ cũ altare. s. stabile cõsecratur, fit vnum foramen paruum, vel in superiori parte in ipsa

mēſa lapidea altaris, vel ante altere, vel in latere dextro
altaris, & poſt cōſecrationē clauditur lapide paruo qua-
drato, vel rotūdo, ꝗ vocatur ſigillū: & in ipſo foramine
ponūtur reliquiæ, & nomen ipſius cōſecrātis, & nomen
ſancti, in cuius honorē cōſecratur. Sed vt patet ꝑ Inn. in
c. j. oportet addere quartū modū: quia aliquādo ipſum
foramen fit in ipſo altari ſub mēſa, & eadē mēſa claudi-
tur. Altare aūt portatile, etiā ipſum fit tribus modis, quā
tū ex eccleſia practica colligitur: quia aliquādo fit ex li-
gno & lapide: ita ꝙ lapis eſt ſigillū, & ſepulchrū eſt in li-
gno: aliquādo verò ex lapide ſolùm, ita ꝙ in ipſo lapide
eſt ſepulchrū: aliquādo ex ligno & lapide, ita tamē ꝙ in
lapide eſt ſepulchrū & ſigillū, & lignū ponitur ꝓ augēda
latitudine: aliquādo aūt fit ĩ lapide ſolo, ſine ſepulchro
& reliquiis: ſed iſte quartus modus nō eſt tutus: quia li-
cèt dicat Hug. de conſ. diſt. j. nullus. nō eſſe de ſubſtātia
conſecrationis, vt reliquię ponātur: & idē Aſtē. tenet li.
iij. ti. xxxix. de altari portatili. allegās. c. cōcedimus. de
cōſ. diſ. j. iura aūt, quæ loquūtur cōtrariū, dicat loqui de
altari ſtabili, & facit rubrica in miſſalib⁹ antiquis, dicēs,
ꝙ ſi reliquiæ nō fuerint, dimittatur illa particula oratio
nis: oremus te Domine per merita illorū Sanctorū, quo-
rū reliquiæ hîc ſunt, &c. Tamen oppoſitum videtur eſſe
in cōmuni vſu, & cōſuetudine eccleſię, & doctrina Sācto
2 rū hoc magis ſonat. ¶ Secūdo, *quis poſſit inſtituere al-
tare? Et dico quātū ad cōſecrationem, ſolus eps inſtituit.
i. conſecrat, tā ſtabile, quàm viaticū. de conſ. diſ. j. c. nul-
lus. el. ij. & c. cōcedimus. nō aūt presbyter. xxvj. q. j. mini
ſtrare, ſed quātū ad exructionē, ſiue erectione eius. por
tatile quidē inſtituere pōt quilibet lapicida, cùm nullo
ſit iure prohibitū: ſtabile verò licitū eſt presbyteris erige
re, vel inſtituere in eccleſia nō cōſecrata: in cōſecrata ve
rò nō niſi de licētia epi. ar. lxviij. diſt. quanuis. & de cōſ.
diſt. j. nullus presbyter. Et eodem modo in eccleſia cōſe-
crata ſine conſenſu epi non ſunt altaria deſtruenda. arg.
de cōſ. diſt. j. c. eccleſiæ. & c. placuit. ſecus in non conſecra
3 ta. arg. à cōtrario ſecūdū gl. ĩ c. quāuis. pręallegato. ¶ Ter
tiò, *vtrū inſtitui poſſit altare portatile, ex duobus lapi-
dibus inſertis duobus lignis inuicē colligatis ad modū
tabulæ altaris, quæ claudi pōt, & aperiri ad inſtar libri: vt
in vno lapide hoſtia, in alio calix collocetur? Et dico hoc
fieri nō poſſe licitè ſine peccato, vt in eo celebretur, niſi
fortè de ſpeciali licentia Papę: quia eſt cōtra vniuerſalē
cōſuetudinē eccleſiæ: & cōtra myſteriū, ꝙ altare Chriſtū
ſignificat, in quo non eſt, niſi vna perſona: quia in iſto
caſu, cùm ſint duo altaria, ſicut & duo lapides, cōſequē-
ter in Chriſto ſignificaretur duplex ꝑſona. Et ꝑtereà idē
eſſet, ac ſi in vna eccleſia cōſecraretur corpus, in alia ſan-
guis: nec eſſet differētia, niſi maioris & minoris diſtātię:
4 quod nō videt̃ bene ſonare. ¶ Quartò, *vtrum in conſe-
cratione altaris poni poſſit corp⁹ Chriſti loco reliquiarū,
quę deficiūt? Et dico, ꝙ Io. ĩ c. placui de. cōſ. diſt. j. tenuit.
ꝙ ſic. Hug. etiā dixit nō eſſe de ſubſtātia cōſecrationis, ꝙ
reliquię ponātur, vt dictū eſt Hoſt. aūt ĩ Sū. refert ſe cōſu
luiſſe Innocētium Papam ſuper dicto. Ioānis, vtrū ſcili-
cet liceat ponere corpus Chriſti, &c. & illū reſpōdiſſe de
cōſilio aſtantiū, quod nō: ſed rationē nō reddidit: quā tñ
reddit Io. And. dicēs, ideo poſſe eſſe: quia corpus Chriſti
eſt cibus animæ. de cōſ. diſt. ij. panis, nec debet cōſeruari,
niſi cā infirmorū, vel alia de cā neceſſaria: vt in c. vnico.
de cōſer. euc. & vti debemus rebus ad vſum deſtinatū. ĩ
c. iij. de appellationib⁹. Et hæc opinio multū placet Pan.
licèt, inquit, ferat, quòd Leo Papa deficientibus reliquiis
dedit partē corporalis, & Euchariſtiæ in cōſecratione cu
iuſdā eccleſiæ: videt̃ mihi, quòd hoc ſit peruertere vſum
ſacramenti. ¶ Quinto, vtrū eodē die in eadē eccleſia poſ-
ſint altaria plura cōſecrari? Et dico, ꝙ ſic: ſicut & cōſecra
ri poſſunt plures epi eodē die. c. cū ſis. de cōſ. eccleſiæ vł
5 alta. ¶ Sextò, *quis celebrare poſſit ſuper altari portatili?
Et dico, quòd in omni miſſa celebranda oportet eſſe alta
re cōſecratū, vel ſaltē parua tabula lapidea, quæ dicit̃ al-
tare viaticum, in quo epis & eorum ſuperioribus cōcedi
tur celebrare in itinere, & celebrari facere vbicunque. de
priui. quoniā. lib. vj. Et idē Prædicatoribus & Minoribus
cōceditur, vt vbicunq; liberè. i. ſine licētia diœceſanorū,
celebrare poſſint ſuper eo ſine præiudicio eccleſiæ paro-
chialis. extrà, de priuileg. in his. Ius autem parochiale, vt
habet̃ in quodā priuilegio Gregorij noni, quod incipit,
nos attendentes. circa tria cōſiſtit. ſ. oblationes, decimas
& primitias. Pro his tamē no. quòd ſecundùm Inn. vt ei
adſcribit Sum. Roſ. de iure cōmuni licet celebrare ſuper
altare portatili in loco nō cōſecrato, ſine licētia epi: ſed
ſecundū Pan. poſt Arch. requiritur licentia epi in eccle-
ſiis non cōſecratis. Et hoc eſt verū, alioquin dictū priui-
legiū fruſtra cōcederetur epis, & facit c. vnicuique. & c. ſi
quis. de cōſ. diſt. j. vbi dicitur, ꝙ in priuatis oratoriis nō
debet celebrari ſine licētia epi. & intelligit̃ cū altari por-
tatili: quia aliter licentia epi non ſufficeret. dictū tamen
Inn. ſecundùm Rich. eſt verum in caſu magnæ neceſſita-
tis, vbi licētia haberi nō poſſit: quia ſcilicet tunc locum
haberet ratihabitio. ¶ Septimò, vtrum in altari, in quo ce
lebrauit eps, poſſit eadē die celebrare ſacerdos? Et dico,
ꝙ non, ſecūdū Io. de conſ. diſt. ij. ca. fi. niſi de licentia epi,
aut in neceſſitate, cùm eps perficere nō pōt. vj. q. j. nihil.
6 hæc gl. ¶ Octauo, *qualiter execratur altare vt ſit recon
ſecrandum? Et dico quòd ſtabile violatur, vel execratur,
quantū colligitur ex doctoribus, in rub. & in c. j. de cōſ.
eccleſ. vel alt. quatuor modis, Primò ſi mēſa penitus vel
enormiter frāgatur, ſic vt appareat deformitas, quod ſe
cundùm Hoſt. arbitrio epi determinabitur, quamuis Io.
exponat. i. vltra medietatem: vel etiam ſecūdùm Rodo.
ſi fracta fuerit in cornibus, in quibus cōſueuit fieri con-
ſecratio, ſec⁹ ſi fractura eſſet modica. extrà eo. ligneis. &
idē eſt ſecūdū Hoſt. ſi ſit mota. quod Ro. intelligit quādo
erat affixa. & de hoc ĩ. §. vij. Secūdò, ſi mota fuit iūctura,
qua mēſa ſtipiti adhæret. & hoc ſiue ſepulchrū ſit in late
re altaris, ſiue etiam multo magis ſi ſub ipſa menſa. Nā ĩ
illa cōiūctione præcipuè intelligitur eſſe cōſecratio alta
ris ſecūdū. Pan. in c. ꝓpoſuiſti. de cōſ. eccl. vel alt. Tertiò,
ſi quid de lapidibus ſtipitis tāgens ipſam menſam mo-
ueatur: vt in c. ad hoc. & in c. quod in dubiis. eod. tit. ſecū
dùm Ray. ꝙ tamē gl. & Rod. & Arch. intelligunt, qñ mē-
ſa fundata eſt ſuꝑ quatuor colūnas, quarum vna mouet̃,
ſec⁹ de lapidib⁹ parietis, vel de ipſo pariete, cui compagi-
natum eſt altare in quibuſdā eccleſiis, quia ꝓpter motio
nē taliū lapidū, vł parietis, altare manēs ĩmotum nō exe
crat̃ aut recōſecratur & idē de lapidib⁹ ſtipitis nō tāgen
tibus mēſam, ſecūdū Sū. Piſ, & idē de tāgētibus mēſam,
ſed nō principalibus, vt in Sū. Conf. lib. iij. ti. xxiiij. q. cl.
& hoc niſi tot moueātur, ꝙ altare formā amittat, ſecūdū
gl. Ray. vt ibi. Quartò ſi moueat̃, vel frāgatur. vel minua-
tur ſignū ſepulchri. de cōſ. diſt. j ſi motū. x. q. ꝙ ĩ dubiis.
Et hoc vbicūq; ſit ſigillū, ēt ĩ latere, ſecūdū Arch. Quintò
ſi tm̃ augeatur, vel minuatur altare, ꝙ formā amittat, qa
forma eſt eſſe rei. ar. x. q. ij. hoc ius. & hoc tenet gl. in c. j. de
cōſ. ecc. vel alt. Quatuor primi modi ſunt ēt de mente P.

in ca. ad hęc. & in c. quod in dubiis eo ti. De quinto verò
indirectè loquitur. in c. ligneis. eo. tit. vbi dicit, ꝙ vbicū
que cōtingat enormis fractura in altari, execratur, quia
videtur perdere formā: non autē ſi fractura non ſit enor-
mis. hæc ille, qui videtur idem ſentire de enormi, vł no-
tabili addito: quia ratio eſt eadē. Portatile autē execrat̃
multis modis. Primò, per remotionē lapidis à ligno, quā
do ſepulchrum eſt in ligno, ſecundū mentē Io. An. ĩ c. li-
gneis. eo. ti. Secūdò, quādo mouetur ſigillū ſepulchri exi
ſtentis in lapide, ſiue lapis ſit in ligno, ſiue non, ſecūdùm
Inno. & Panor. & omnes. Tertiò, ſi lapis ipſe notabiliter
frāgatur, vt in d. c. Ligneis. & hoc ſolo modo violari pōt,
quando non habet reliquias. Nō autē execratur propter
hoc, ꝙ in eo celebrauerint degradati, & huiuſmodi, vt ĩ-
digeat recōſecratiōe. extrà, de ſac. nō ĩter. à nobis. Et idē
videtur đ recōciliatione, ꝙ ſcilicet ea nō indiget, cū nul-
5 lo ſit iure cautum. ar. c. is qui de ſen. excō. li. vj. ¶ *Nonò,
vtrū execretur altare portatile ſi lapis ſit in ligno. ſepul
chrū in lapide, & amouet̃ lapis, à ligno, ſtāte ſigillo ſepul
chri? Et dicit Abbas, & Io. An. in d. c. ligneis, ꝙ nō: qa con
ſecratio eſt in lapide ipſo. Panor. autē ibi dubitat, qa cū,
inquit, altare recipiat formā ab ipſo ligno, & lapide, pu-
ta qa lapis ē ita paru⁹, ꝙ nō ſufficit ad formā altaris via
tici, ſublato ligno verū eſt dicere, ꝙ altare patit̃ enormē
lęſionem: hæc ille, cuius opinionem approbat. Sū. An. qñ
lapis eſt ita paru⁹, ꝙ cōtinere nō pōt calicē cū hoſtia, eo
modo, quo debent ſuper ipſum poni ad celebrādū. Aliàs
vera eſt, inquit, opinio Abb. & Io. And. Ego dico ꝙ prima
opi. eſt vera indiſtinctè, & indubitatè, quia ex quo altare
nō pōt cōſtare ex ligno, de cōſec. di. j. altaria cōſecratio
vł eſſētia altaris nec pōt eſſe in ligno, nec in cōnexione
ad lignū: ſicut cōſtat in cōnexione menſę adſtipitē lapi-
dēū in altari ſtabili: qa ille ſtipes eſt pars integralis alta
ris, cū ſit lapide⁹: & ideo remoto lapide à ligno, nulla fit
diminutio in ſubſtātia altaris, vnde aut prius nō erat cō-
ſecratū, aut eſt etiā poſt. Et per hæc patet ad motiuū Pa.
quia aſſumit tria dicta falſa. Primum, ꝙ altare recipiat
formā à ligno, & lapide. Secūdū, ꝙ lapis exiſtēs in ligno,
ſuper quo celebratur, ſit ita paruus, ꝙ nō ſufficiat ad for-
mā altaris viatici: qa quilibet lapis talis quātūcunq; par
uus, pōt dictā formā habere, & cōſecrari, alioquin non
execraretur ꝑ remotionē à ligno, qa execrari nō pōt nō
cōſecratū, in eo tamē nō licet celebrare, qñ lapis eſt par-
uus, niſi habēti calicē, & hoſtiā in tam parua quātitate, ꝙ
ſuper eo collocari poſſint. Tertium, ꝙ ſublato ligno lędi
tur altare: qa ſi hoc eſſet verū: lignū eſſet pars altaris. Ad
motiuū Angelicæ iam patet. Si enim aliquando reperia-
tur, ꝙ lignū poſſit eſſe altare, vł pars eius, verū eſt ad hūc
ſenſum, ꝙ aliquādo lapis eſt paruus adeo ꝙ totū calicē
& totā hoſtiā locare nō pōt, ſed partē horū maiorē, &
ornamento ligni ſuppletur. Et ſic intellige Albe. in ſuo
dictionario, in verbo, altare. & glo. in cap. altaria. de con
6 ſecra. diſt. j. ¶ *Decimò, vtrū execret̃ altare ſtabile mota
tabula de loco ad locū? Et dico, ꝙ gl. in c. j. de cōſec. eccl.
vel alta. primò dicit, ꝙ nō: deinde videtur dicere contra-
rium, ꝙ ſic. dominus autē Anto. videtur ſentire, ꝙ ſecun
dū dictū ſit verū, quādo mēſa claudit totā cōſecrationē,
id eſt, qñ ſepulchrū eſt ſub ipſa mēſa: qa mota menſa vio
latur cōſecratio. Primùm autē eſt verò, qñ cōſecratio, id
eſt ſepulchrū, eſt ſuper ipſa mēſa. Inn. verò eo. ti. in rubr
cōtrariū ſentit: vbi vult ꝙ violetur altare mota mēſa, ēt
ſi cōſecratio ſit in latere. Et hoc probat Pan. quātū ad al
tare ſtabile: licet dicat dictū domini Ant. eſſę verū, quo
ad portatile: & placet, excepto, ꝙ ſi mēſa altaris ſtabilis ĩ
ſe habet cōſecrationē, & nunquam fuit affixa altari, ſed
ſolùm ſuprà poſita, ea mota, cū ſibi adhærentibus nō exe
cratur altare, ſecūdū Rodo. Et ratio eſt: quia ipſa menſa
7 tūc eſt altare portatile, & idem Arch. ¶ Vndecimò, *vtrū
execrata eccleſia execretur altare, vt indigeat reconſecra
tione? Et dicit Pan. in c. propoſuiſti. de conſ. eccle. vł al. ꝙ
non: ſecus ſi polluatur: quia tunc etiam polluitur altare,
& indiget recōciliatiōe. & hoc ĩtellige de altari ſtabili, nō
autem de portatili. Rationem autem diuerſitatis ipſe aſ-
ſignat, qa inquit, eſt, qa cōſecratio eccleſię cōſiſtit in pa
rietibus, & ſeparata eſt à cōſecratione altarium, vñ illa
violari poteſt combuſtis, vel collapſis parietibus, conſe-
cratione altaris remanēte intacta, & ita ecōtra deſtru-
cto altari, & parietib⁹ illæſis, ſed pollutio cōcernit totū
corp⁹ eccleſię, quia ex homicidio commiſſo in eccleſia,
totum corp⁹ ei⁹, cū ſit vnū indiuiduū, polluit̃. Vñ ēt in al
tarib. ante recōciliationē eccleſiæ celebrari ñ pōt, cū ſint
in corpore eccleſiæ. Ex quib⁹ elice primò, ꝙ quot modis
eccleſia polluitur, tot polluitur, & altare, qa ea polluta,
polluitur. Secūdò, ꝙ nec altare exiſtēs in eccleſia ſine ec
cleſia, nec eccleſia ſine tali altari polluitur, quia polluto
altari, polluitur eccleſia, cū talis pollutio ĩ eccleſia fiat ſi
cut ecōuerſo, polluta eccleſia polluitur altare, vt dictum
eſt, ſecus de eo quod eſt extra eccleſiā: niſi eſſet vnū cum
pariete eius. Ab eodē aūt, & eodē modò recōciliatur, ſi-
cut, & eccleſia: de qua infrà Conſec. ij §. vij. & viij.

DE ALTERNATIVA.

1 *Alternatiua pœnalis in cōplexu orationis locata, ſiue ad iudicem ſiue ad reum, ſiue ad neutrum directa, electio cuiuā tum liberè ſit Et quid in legatis ſolutè, ac alternatiuè factis.*
2 *Obſtrictus alternatiuè ad alterum duorum præſtandum, num liberè vtrum velit præſtare, ac dare poſſit.*

1 ALTERNATIVA *ſm iuriſtas, ſm Dialecticos
dicitur diſiunctiua, & qñ eſt pœnalis. ſecūdùm Bar.
in l. quicunque. C. de ſer. fug. ſi verba diriguntur iudici,
tūc optio eſt iudicis: puta cùm dicit, puniatur vel cōdem
netur. Si verò dirigantur reo, puta, ſoluat mille: tunc o-
ptio datur reo. Si verò nec iudici nec eo diriguntur, pu-
ta dicit ſtatutum, ſit pœna pedis aut manus: tūc in pęnis
corporalibus electio eſt iudicis. l. j. §. expilatores. ff. de eſ
fra. in pecunarijs erit rei. ar. l. plerūq; de pen. vide infrà
pœna. §. ij. ¶ Primò verò, dubitatur cuius ſit optio ĩ lega-
tis alternatiuè factis? Et dico, ꝙ ſecundum Dynum de re
gulis iuris. lib. vj. & doc. in l. Lucio. ff. de leg. ij. ſimilis ſit
diſtinctio. Vnde ſi verba ad legatariū referātur, vt lego
tibi Titio fundum vel vſumfructum, eius erit optio, &
vēdicabit Titius, quod voluerit. Si verò ad heredē, erit
hæredis. Si verò ſimpliciter ſit legatum, non magis refe-
rēdo ṽba ad hæredē, quàm ad legatarium, vel ecōtra, ele
2 ctio eſt legatarij. ¶ Secundò, *vtrum quādo quis tenetur
ad alterum duorum ſubalternatione, poſſit dare quid-
cunque voluerit? Et dicit glo. in ca. inter cęteras. đ reſcri
ptis, quòd ſic. Inſtitutio. de hæredi. inſtituen. §. penul. C.
de condic. inde. l. penu. & d. l. plerūque. ff. de leg. ij. l. ſi ita.
extrà de pręben. referente. Contrarium habetur. inſtit. đ
leg. §. ſi generaliter. Soluit autē glo. prædicta, ꝙ prima iu
ra vera ſunt, niſi eligens fuerit in mora ff. de opt. l. māci-
piorum. ff. de leg. l. ſtatuliberum §. j. ff. de ſoluti l Stichū.
primo reſponſo ff. de petitio. hæredi. l. item. §. idē rectè
ait. Vnde tal's ſi loco tempore debito offerat alterū, cui
tenebatur, & noluit recipere, debitor liberatur. Vnde ſi
pereat, aut alio modo alienaret, nō propter hoc tenetur

ad alterũ:ex quo solus creditor est in culpa, per iura primo loco allegata. Si verò nullus sit in culpa, debẽs duo alternatiuè, puta Stichum, aut Pamphilũ: si periit, periculum primi ad venditorem, periculum secũdi emptorem pertinet. l. datio. §. si emptor. ff. de ac. empt. & vend.

¶ AMBASIATOR. suprà absens: infrà Legatus.

¶ AMBIGVITAS. infrà Superbia.

¶ AMBITIO. infrà Superbia.

¶ ANGARIA, & Perangaria, infrà Gabella.

DE APPELLATIONE.

1 *Appellatio, quæ est à minore ad maiorẽ, superiorémue prouocatio bipartita est. Aut enim iudiciaria est, aut extraiudicialis. Et ibidem quotuplicem pariat effectum.*

2 *Appellatio, quo iure, & quorsum inducta sit. Et num Princeps solemnem formam appellationis summouere, ac tollere queat. Et quid de substantiam respectantibus.*

3 *Absentia Principis, num appellari queat, & an supplicem libellum admittere Princeps teneatur.*

4 *Appellatio extraiudicialis, nũ sic interposita, aut facta post annullet, vt & iudicialis. Et ex qua causa extraiudicialis appellatio interponi debeat. Et quid de sententia excommunicationis appellatione interposita.*

5 *Appellare quandiu, ac intra quantum tempus liceat. Et nũ iudex tempus appellationi proponendæ, aut prosequẽdæ destinatum contrahere possit.*

6 *Appellatio qualiter fieri, ac proponi debeat. Et à qua sententia quis appellare de iure ciuili possit.*

7 *Appellatio Canonum iure facilius admittitur. Nũ & ab interlocutoria non modò appellatur, sed à quauis hominis sentẽtia, vel grauamine inflicto, quinis appellare potest. Et ibidem varij subnectuntur casus ac modi, quibus id licet.*

8 *Appellatio quãdo, & qualiter inefficax, atq; inualida sit. Et quãdiu de nullitate aduersus sententiam obiici queat.*

9 *Appellare quisnã possit, vel id minimè. Itẽ abs quo, vbi & ad quẽ appellãdũ. Et sub hac Raph. Fulg. cautela pro episcopo, vt causa non possit ipsius iurisdictionem exire.*

10 *Iudex appellationis, si desit ad quem appellandũ. Et iudicẽ huiusmodi deesse, quot modis contingat.*

11 *Ab rectore collegij ad quem appellandum sit.*

12 *Appellans simpliciter, iudice ad quem non declarato, ad quẽ appellasse ĩtelligẽd⁹ sit. Et quid si nõ dixerit appello, sed dixerit, subijcio me Apostolicæ sedis protectioni, vel alteriùs iud. ap.*

13 *Iudicis à cui⁹ sentẽtia appellatũ fuerit, quænã partes sint, & qualiter gerere se debeat, siue in dãdis reuerẽtialibus apostolis, siue refutatoriis. Et quid si in iudicis absentia ob ipsius metum appellatum sit.*

14 *Iudicis appellationis in inhibitiõibus decernendis iudici ad quẽ, ne procedat, quodnam sit munus, ac partes.*

15 *Statutum, aut municipij cõstitutio, qua cauetur, ne ad aliũ, quã loci iudicẽ appelletur: num efficax sit. Et num saltem municipes legem condendo appellationi renuntiare possint.*

16 *Quid si quis à iudice instãtiæ primæ, iniuriã sibi illatã iri veritus ac timẽs, nõ appellet, sed idẽ ex Principis nomine præcipiat, ne iniuriã inferat, moxq; ad Principẽ iter arripiat, nõ hmõi comminata præceptio, itineriq; arreptio vim appellationis, & cuiusnam habeat. Et an iudex contra faciens puniendus sit.*

17 *Termin⁹ appellationi prosequẽdæ definitus, nũ prorogari possit.*

18 *Læsus iudicij iniquitate, nũ aduersus iudicem ipsum ad id quod interest, prætextu iniquæ sententiæ, agere possit.*

1 APPELLATIO* est à minore ad maiorẽ, vl superiorẽ prouocatio. ij. qõ. vj. ca. omnis oppressus. & capit. si quis, & cap. placuit. Et est duplex. s. iudicialis, quæ vt ibi refert glos. summaria, est prouocatio iniquæ sententiæ querelam continens. ff. de mino. l. præfecti, siue vt diffinit Panor. in rub. de appella. est à minore iudice ad maiorem prouocatio. Et extraiudicialis, quæ est à præsenti aut verisimilĩ à futuro grauamine ad superiorẽ prouocatio. Appellatur enim, & extra iudiciũ, vt in electiõe vt extra de appel. constitutus. Prima si est legitima, suspẽdit pronuntiatũ, ac etiã iudicis iurisdictionẽ, quo ad illã causam, & ipsius ad superiorẽ trãsfert cognitionem, secũdo verò si est ꝓbabilis, ipsam causam ad superiorẽ trãsfert: vt ea pendente nihil in ipsius præiudicium attentet. Vñ appellatio operatur duplicẽ effectũ. s. deuolutiuum, & suspensiuum, qui suspensiuus est triplex, id est, in iudiciali: quia suspẽdit pronuntiatum, & iurisdictionẽ iudicis, q̃ tũ ad illã causam. extrà eo. super. & pręsumptionem, quę erat per sententia, sed tamen non semper omnes istos affectus operatur. Et exemplum est in appellatione sẽtẽtiæ censurę ecclesiasticæ: quia propter sequentẽ appellationẽ talis sẽtentia nõ suspenditur, sed appellatio tũc operat effectũ deuolutiuũ, deuoluẽdo causã ad superiorẽ. & de hoc infrà Excõmunica. vlt. §. j. Et idẽ est, quando appellatur à sẽtẽtia nulla, quia talis appellatio non suspẽdit pronunciatũ, cũ iurib⁹ nõ subsistat, sed operatur effectũ deuolutiuũ duntaxat: & hoc respectu appellari põt à sẽtẽtia nulla: vt in c. dilecto, extrà eo. Concordat Pan. vbi suprà. Et q̃a appellãtes debẽt apostolos petere ĩtra xxx. dies, vt extra eo. cordi. & c. ab eo. lib. vj. Hoc declaro, & dico secundũ glos. in d. c. cordi. hoc nõ intelligi de Petro & Paulo, sed de literis dimissorijs. ff. de libel. dimis. l. vna quæ literæ dicũt apost. ab apo. qd̃ est de, & stolõ, missio, quasi dimissio, quam facit vnus iudex ad alium. hęc ibi.

2 Primò* verò quęritur, quo iure adinuenta sit appellatio. Et dicendũ videtur, ꝙ substãtia appellationis est de iure naturali, cũ sit defensio quędã, seu pẽsidiũ innocẽtiæ, vt in c. speciali eo. ti. qd̃ etiã excõicato cõceditur, de excep. cũ inter. formalitas aũt ei⁹ est de iure positiuo, vt probatur in l. vna. C. de sen. præfec. prætorio. nam olim reddebat ius manu regia: nec ẽt inuẽtę actiones, & solẽnitates iudiciorum, & appellationũ: vt in l. ij. col. iij. ff. de orig. iur. Et principaliter inducta est ad iniqtatẽ vel ĩperitiã iudcis corrigẽdã, vel ad supplẽdũ qd̃ incautè in priori iudicio fuerat omissum. Ex quibus inferri põt prima fronte. ꝙ licet princeps tollere possit appellationis formalitatẽ: nõ tũ substãtiã, vt s. iustitia nõ reddat aduersus iudicis iniquitatẽ, vel imperitiã cũ tollere nõ possit ea quæ sunt iuris naturalis, vel gentiũ: vt in cle. pastoralis. de re iudic. Est aũt de substãtialibus eius inter cætera, ꝙ appellet ad maiorẽ, de accidentalibus verò, ꝙ appelletur gradatim. vnde valet cõsuetudo, ꝙ appellet omisso medio, vt in c. referẽte, ĩũcta glos. de præb. & in c. Romana. eo. tit. lib. vj. Imò valet appellatio omisso medio, et ã cessãte cõsuetudine, si nõ fuit obiectũ. vt no. gl. in c. dilecti. eo. ti. *Sed tũ finaliter teneo, ꝙ à sentẽtia principis appellari nõ possit, nec tenet admittere supplicationem, si nõ vult. q̃a licet nõ possit directè tollere defẽsionẽ, ꝓ eo tũ pręsumit, cũ pcessit causa cognita, ideò nõ est dicendũ, ꝙ defensionẽ tollat, & ad hoc faciunt multa. hęc oĩa Pã. vbi suprà. ¶ Secũdò, *vtrũ appellatio extraiudicialis sic annullet post facta sicut iudicialis? Et dico ſm Inn. in ca. ex parte. el. j. de verb. sig. ꝙ sic, & facit cap. ad audientiam. de ap. in hoc tamen secundũ eundẽ, est differentia, in c. j. de his quę fiũt à ma. par. capit. quia iudex, qui ꝓcedit in forma iudicij, debet audire legitimas exceptiões, & nisi audiat iustè appellatur ab eo. Sed secus est in eo, qui non vt iudex, sed vt priuata

priuata persona perficit factum suũ: quia iste in forma iudicij non procedit, nec ꝓcedere põt: & ideo non dimittit, quin ꝓficiat factum, sup quo appellat: nec reuocabitur veritas causæ: nec imputabit ei, si non audit contradictionẽ, vel appellationem aduersarij, nisi probet veritatem causæ appellationis: vt de elec. c. cum dilectus. & melius c. cum inter canonicos. iuncto quod not. in c. interposita. in gl. in ver. sed et. de app. Et sic collige. Primò, ꝙ appellatio extraiudicialis dẽt fieri ex causa probata iure ciuili, vel canonico, vel consuetudinario. Secundò ꝙ tenent gesta etiã post appellationem ipsam, nisi approbata veritate causæ. Tertiò, ꝙ eo ipso approbatur veritas causæ, quo non probat contrarium. Quartò, ꝙ sententia excommunicationis non tenet post appellationem ex causis legitimis interpositam, etiam si non probat veritas, quod quartum est speciale in excõicatione, & cõtra supradicta. Et rõ est: quia nunquam debet quis excõicari, nisi cã probetur. ij. q. j. de quo vide Inno. in cap. dilectus filius. de appel. qui in hoc concordat.

5 ¶ Tertiò, * qñ appellandum est? Et dico, ꝙ intra decem dies: aliàs appellatio reiicitur. C. de ap. l. vl. qui dies hodie currũt à die sententiæ: vt ibi not. & in gl. ij. q. vj. anteriorũ. q̃a quantum ad sui initium, hoc tps est vtile, currit etiam hoc tempus à tpe, quo potest agere, vt ibi patet: sed quantum ad progressum est continuum, vt ibi patet. Vñ spõtanea appellationis omissio purgat sententiæ turpitudinẽ: vt not. extrà, de offi. dele. c. pastoralis. ita ꝙ lapsu decẽ dierum sententia, etiamsi iusta sit, executioni mandatur: quia lapsu termini renuntiationem inducit. ff. de acqui. hęred. l. quãdiu. in fi. Et hoc nisi iusta cã ætatis, vel alia restitutionem ad appellandum indulgeat. ff. de mino. per totũ. Nec põt iudex hoc tps decem dierum ad appellandum statutũ, aut tempus anni, vel biennij ad ipsam prosequendum, & tempus restitutionis in integrum concessum minuere: vt not. extrà. de appe. cũ sit. & idem est, ſm Dy. in omni dilatione, quæ dat sine ministerio iudicãtis: vt not. extrà, de reg. iur. lib. 6. quia indultum à iure beneficium nemini est auferendum. Hinc est, ꝙ si iudex mandat alicui, vt aliquid soluat, aut faciat, intra x. dies ei licebit appellare, vñ licet sententia sit data sub conditione, vel etiam ad terminum maiorem quàm x. dierũ, tũ intra x. dies debet appellari, licẽt conditio in sententia adiecta nondum existat, & terminus nondũ aduenerit. ff. qñ app. sit. l. j. nec post x. dies licebit appellare: vt not. Inn. de app. in c. præterea. Sed si datur ita breuis terminus, in quo deliberare non põt ad plenũ, & sic incipere põt in promptu periculum, vt puta trĩũ dierum, vel alius minor x. diebus, qui terminus modicus appellat, licebit à breuitate termini appellare. extrà, de dil. c. j. & hoc nisi ex cã minor daretur, quæ tũ cã est in dilatione exprimenda: vt no. in d. c. j. ¶ Quartò, * qualiter appellatio est facienda? Et dico, ꝙ sufficit facere viua voce sine scriptis si fit incontinenti eadem die, iudice in eadẽ figura iudicij existente: & hoc iure ciuili. ff. eo. l. j. C. eo l. litigatoribus. Si aũt non fit incontinenti, debet porrigere libellum appellatorium intra x. dies. C. eod. auth. hodie autem, qui libellus dẽt continere nomẽ appellãtis, & eius aduersarij, & iudicis à quo, & ad quem appellatur: vt no. in l. j. §. si. ff. eo. Exemplum, Ego Titius dico sententiam nullã, q̃ tulisti domine iudex contra me condemnando me Sempronio in x. libris psoluendis, & si aliqua est, ego sentiens me grauatum ad talem iudicem appello in scriptis petẽs apostolos, & c. Iure aũt Canonico ante sentẽtiã appellãdo, nõ valet ẽt eadẽ die, nisi fiat in scriptis. Vñ qñ dr licitum appellare viua voce, intelligit à diffinitiua, in qua non oportet inseri cãm: si tũ appellans viua voce ab interlocutoria exprimat cãm legitimã, non vl rõ, quæ est vt valet, vbi not. ex Pan. in c. sacro. de senten. excom. ꝙ appellans ab interlocutoria, tenet exprimere causam, seu grauamen. & similiter appellans ab excõicatione: vt sentit Inn. in c. per tuas. de sent. excom. & Ioã. And. in c. venerabilibus. eo. tit. lib. 6.

¶ Quintò, à qua sententia possit qs appellare, aut nõ possit? Et dico primò, ꝙ à pœna, vel sententia legis appellari nõ põt. l. si qua pœna. ff. de ver. sig. & in c. qa nos. de app. & ibi gl. Et secundò non põt appellari à sententia interlocutoria, vel aliquo grauamine ante sententiam de iure ciuili regulariter, vt in l. iij. C. quo. app. non re. & in l. ij. C. de episc. aud. Et ratio est quia grauamen, quod per illam infertur, reparari põt per appellationem à diffinitiua. Fallit tũ, quando iudex in criminali, vel ciuili negotio quæstionẽ per tormenta interlocutus est, contra l. ante sententiam. ff. de app. recĩ. quia tunc potest appellari, & facit gl. in l. antè sententiæ tempus. C. quo. app. non re. Et similiter licẽt, qñ grauamen illatum reparari non potest per appellationem à diffinitiua. Imò quidam tenent, ꝙ semper ab ea licẽt appellari, vt in l. ait prætor. §. quid tibi. ff. de min. sed primum verius. Et tertiò non appellatur in iudicio momentaneæ possessionis, quamuis hoc liceat de iure Canonico, vt in c. significauit. de testa. Et quartò non appellatur à mero executore. extrà, de ap. c. nouit. nisi modum excedat, vel arctius exequatur, vt not. ibi. Et quintò nõ appellatur à terminatione, vel nominatione muneris, quod est vtilitate tantùm priuatum, vt tutela, & cura. ff. quando ap. sit. l. j. §. si quis. sed à reprobatione excusationis potest appellari, vt ibi, in aliis autem muneribus publicis autoritate, & vtilitate, secus est. Et sextò, non appellatur, ab arbitro, quia nulla est eius sententia. vt C. de arbit. l. ij. licẽt hoc fieri possit, iure Cano. ſm Sum. Ang. quæ allegat c. à iudicibus. ij. q. vj. sed vt ibi patet in textu, quicquid sit de gl. licet appellare à iudice ordinario tantùm, & ordinario simul ac arbitrario, non autem ab arbitrario tantùm. Et horum omnium rationem pulchrè reddit S. Thom. ij. q. lxix. art. iij. ad ſm. Sunt aũt innumerabiles aliæ sententiæ, & causæ & crimina à quibus de iure ciuili non licẽt appellare. de quo

7 vide, si vis Arch. iij. parte. ti. ix. c. xiiij. ¶ Potest* verò appellari, primò ab interlocutoria, de iure Can. si appellatio cõtinear cãm probabilem, & non aliter. vt extrà, eo. c. vt debitus. Et secundò à declaratione, vel denunciatione excõmunicationis, seu alterius censuræ ſm Pan. in c. peruenit. de app. quia hæc non est sententia iuris, à qua non licẽt appellare, sed iudicis declarantis, quæ est sententia hominis, & facit gl. in c. cupiẽtes. de elect. lib. 6. & hoc verũ, nisi sit notorius excessus, q̃a notorius criminosus non auditur appellans. Facit, quod not. Inn. in c. ex parte. el j. de ver. sig. qui dicit, ꝙ in notoriis non requiritur propriè sententia, sed fit quædam iuris executio. & text. in c. quoniam. de fil. presbyt. sed intellige in notorio, quod non potest aliqua tergiuersatione celari. Et tertiò, appellari potest eadẽ rõne, à declaratione pœnæ legis, & gl. est singularis, in d. c. cupientes §. ꝙ si per viginti dies. de ele. lib 6. Et quartò, generaliter appellari põt, à qualibet sententia hominis, vel grauamine, loquendo de iure Canonico, quod tamẽ fallit in delegato, quãdo Papa prohibet appellationem, vt si dicat, appellatione remota. extrà. de offi. deleg. c. super quæstionum, quo tamen casu sola friuola appellatio interdicitur, vt de appellatio. c. quod super eo. in gloss. vnde nihilominus à grauamine appellauit, quia tunc non contra rescriptum, sed contra iudicis malitiam appellat, vt not. ij. q. vj.

dubium.

dubium.Non appellatur etiam à correctione.de appe.c.reprehensibilis. Et hoc nisi modum excedat.Nec à citatione.extrà eo. cùm p̃sati. & hoc nisi appelletur à breuitate termini:aut nisi citatio fiat contra formam canonis.de re-
8 script.c.ij.lib.6.Sextò*qñ,vel qualiter non valeat appellatio?Et dico ꝙ non valet, si appelletur tertiò super eodem art.de appel.directæ.Et S.Th.ij.ij.q.lxix.art.iij. ad tertium. Sed hoc secundùm Ioan.And.vt refert Pan.in d.c. directę, intelligitur in eadem persona.Arch.autem dicit, ꝙ secundùm canones toties licet appellare, quoties iudex superior inuenitur:secundùm leges autem bis tantùm : in casu aũt semel tm̃ appellatur:vt in auth.Cod.de sac.san.ecc. §.si quis.Non valet etiam si non fiat in scriptis,vt dictum est. Nec si iudex reuocat grauamẽ,à quo appellatur, extrà eo. cùm cessante,dicit tm̃ Innoc.ꝙ iudex reuocare non potest sententiam interlocutoriam post x. dies sine licẽtia illius, pro quo data est:potest aũt ante x.dies,nisi appellans aliquas fecisset expensas:quia tunc nõ potest,nisi prius refectis expensis,quibus nõ restitutis, non videtur grauamen plenè reuocatum. Nec si appellans pœniteat, nec prosequẽs intra tempus statutum ab homine,vel à iure. de sen. exc.c.licet.lib.6. Nec secundùm aliquos,si non sunt petiti apostoli,extra eod.cordi.lib.6.sed hæc petitio apostolorũ non est de substãtia appellationis :quia peti pñt intra xxx. dies,à die latæ sententiæ.extrà eo.ab eo.lib.vj.Sed si intra illos non petantur,deserta vr̃ appellatio.C.de app. l. nonnulli.Nec si deficit in forma, vt quia non continet à quo, aduersus quem, & à qua sententia,vt in l.j.§.fi.ff.eo.Nec si non interponitur corã illo,à quo appellatur.ff.de ap. l. cũ qdã, nisi qñ eius copia haberi non potest:quia interim ẽt tempora appellationis non currunt, & nisi eius violentia iustè timeatur:vt in d.l.cum quidam. Quia tunc pro appellante reputatur,dũmodo publicè protestetur:vt in d. l. cùm quidam.& C. de his, qui pp metũ iudicis non appellant.l.ij.Sed de hoc vide,quod plenè not.extrà,de ap.c.appellatio.Non valet ẽt si appellatur ad iudicem inferiorem, vel æqualem iurisdictionem habentẽ:quia debet ad maius tribunal appellari.dist.xxj.inferior.etiam licèt sit maioris. ad quem appellatur, nõ tamen est iudex competens inter ipsos litigantes : sicut appellatur ad metropolitanum prouinciæ,cui non subsunt litigantes,nec iudex à quo prouocatur.xj. q.ij.c.j.& de offi.or.c.pastoralis. Nec etiam si nõ fiat ex ordine gradatim.extrà eo.dilecti. omissis tamẽ mediis appellatur ad principem.Nec, ſm aliquos, quãdo sententia à qua appellatur,est nulla : quia ex hoc non videtur iudicium deuolutũ ad iudicem appellationis, sed primus iudex pnũciat,si cognoscit.C.quo.& quando iud.l.si p̃ses. sed veri° est,ꝙ valeat appellatio,&ꝙ iudex appellationis, põt de nullitate cognoscere : quia & si non principaliter, tm̃ incidenter quæritur de nullitate, quod tamen verũ est, si in appellatione de nullitate fit mẽtio.extrà,de ap.c. cordi.lib.6.De qua quidem nullitate, & post dies decem, & qñcunque põt obiici,& cognosci habes extrà,de offi. iud. de leg.in c.pastoralis.§.quia verò.Et ſm Oddonem,tanto tempore potest obiici de nullitate, quanto tempore durat actio, cuius nomine iudicatum est.Potest etiam obiici cõtra personam iudicis,ad quem appellatur, ꝙ est excõmunicatus,interdictus,vel suspensus,vel infamis, vel ꝙ eius iurisdictio est finita: & alia, quæ obiici possent contra iudicem causæ principalis.de quibus dicit Spe.in tit.de iudiciis.Non valet ẽt,si appelletur ab electione,vt non fiat,extrà de elec.consideruimus, sed vt non fiat nisi canonicè bene valet,vt ibi.Sunt & alij casus,quos not.Spe.in tit. de
9 appella.§. item. ¶ Septimò*qs põt, vel non põt appellare? Et dico ꝙ non appellat is,cuius non interest:sed ille,cuius interest:aliàs p alium facta non valet.l.j.ff. de ap. nõ reci. & c.ex ore.de his,quæ fi.à ma.par.c.nisi quando prouocaret,seu appellaret pro eo,qui ducitur ad supplicium:vt in l. non tantum. ff.de ap. Et potest appellare vtraque pars qñ sententia præbet diuersa capitula:vt in cap.Ray. extrà de testam. sicut aliqñ vna pars appellat à principali sentẽtia, per quam condemnat: alia verò appellat à sententia quia expẽsæ factæ,sibi non restituuntur:puta quia pars condẽnata habuit iustam cãm litigandi:quia materia erat dubia valde.Non appellat ẽt religiosus à correctione suorũ prælatorum,si fiat ſm statuta regulæ,vel ordinis,aut ad effugiendam ecclesiasticam disciplinam.c.ad nostram.c.reprehensibilis.& c.cum speciali.extrà, de ap. nisi prælatus excedat modum in corrigendo:vt in c.de priore.eo.tit.& de offi.deleg.super quæst.§.nos autem.vide gl.fi.in d.c.ad nostram.Sed & si modus excedatur, fieri nõ debet in ordine appellantis.i.ad aliquem superiorem ordinis prælatu : qñ constitutiones approbatæ per Papam hoc prohibent, sed extra ordinem.Non appellat etiam secũdùm aliquos,confessus in iure Canonico, quia ipsa confessio in iure facit notorium,& à notorio non appellatur.extrà eo. c. cum sit Romana.& hæc opinio vr̃ innui extrà,de ap. c. Romana. lib.6.Sed contrarium põt ex illo c.potius haberi.vnde iure canonico,& ciuili confitens appellat,iustam causam inferendo,puta,quia errore, vel propter terrorem tormentorum, vel quia confessionem expositam declarare intendit, vel aliquid aliud rationabile,vt l.creditor.ff.de ap. Si autẽ appellat absolutè,sine expressione causæ, non auditur, vt dicit Arch.in c.Romana.eo.tit.lib.6.¶ Octauò,à quo, vbi & ad quem est appellandum?Et dico, ꝙ fieri debet primò à iudice,qui pronũciauit.Et secũdò,vbi ius reddi cõsueuit, cùm regulariter,quæ pertinent ad causas agendas, in eo loco fieri,& agitari debent.ff.de inter.act.l. volui. §. quod ait.& coram iudice,qui sententiam tulit, si eius sit copia, nõ per vicos,vel hortos.ff.quando sit appel.l.j. §. dies. Et si nõ vult ille appellationẽ recipere,punit̃.l. iud. & l. quoniam.C. eo. Si autem timet̃ iustè appellare corã eo,appellatur coram aliqua honesta pſona,vt dictum est. Et tertiò fieri debet ad superiorem eius,qui iudicauit.& in ordinariis hoc fit gradatim.ff.eo.l.Imperatores.& C. eo. l. addictos.& ij.q.vj.anteriorũ.excepto Papa,ad quem omnibus prætermissis appellatur,vt ij.q.vj.c.ij.& aliis sequẽti.Si verò à delegato appellat̃ ad delegantem.C.eo.l.pręcipimus. §.eorum.Si aũt à delegato delegati,seruet̃ forma posita.C. qui pro sua iurisd.l.vnica.in fi.& in gl.ibidem. In delegatis verò distingue,qa si ipsi alij cãm commiserunt, & tota iurisdictio est delegata, appellatur ad primum delegantẽ. de offi.deleg.super quæstionum.Si verò non tota,appellatur ad delegantem ſm.ff.quis,& à quo ap.fit.l. fi. Et propterea dat cautelam Raph Ful.in l.eo.casu.C.de ap. quòd Episcopus,vel alius ordinarius deleget causam, quia si appellatur à sententia,deuoluitur ad ipsum, qui iterum deleget cãm appellationis quæ delegati potest, vt l. cũ post sententiam.C.de ap.not.gl.& Ang.in l.eos.in princ. C.eo. tit.& si iterum appellet,ad eum reuertitur,& consequẽter,
10 cùm non liceat appellare tertio loco, non exibit de eius officio.¶ Nonò, * ad quem debeat appellari, cum deest iudex appellationis?Et dico ꝙ dupliciter deest talis iudex. Primò,propter defectum superioris, vt quia princeps ille non recognoscit superiorem in temporalibus,& puto ꝙ à tali non possit appellari,cùm sit loco principis,à quo non appel-

appellatur,vnde videtur velle gl. dist.x.quoniam, ꝙ à tali principe non appellat̃ ẽt ad Papam,si tamẽ iniustitia esset notoria,posset dici, ꝙ Papa tunc adiri põt.arg.ex his quæ
14 notauit Inn.in c.cũ te.de sen.& re iudi. & in c.licet ex suscepto.de foro comp.Secũdo põt intelligi,qñ non deest superior,sed deficit specialis iudex super appellatione, puta ciuitas eligit sibi potestatem, vel aliqs princeps in sua ciuitate,sed non prouidit sibi de iudice appellationis, & tũc dic,ꝙ appellabit̃ ad superiorem, qui potestatem eligit. & facit.c.venientes.de iureiu.hæc Pa.super rubrica,de appel.
11 ¶ Decimò*ad quem sit appellandũ à rectore alicuius collegij? Et dico,ꝙ Pan.vbi s̃.recitato Bar.& Innoc. latius sic dicit: Aut ipsum corpus est seculare, non ecclesiasticũ, & ipse rector secularis,exemplum in lanificibus,sutoribus, & similibus:& tunc indubiè appellatur ad maiorem officialem loci,puta potestatẽ : qa regula est, vt semper appellet̃ ad superiorem eius qui iudicauit, vt in l.j. C. vbi & apud quem. Aut ipsum corpus est ecclesiasticũ:puta qa p maiori parte sunt clerici,iuxta notata in l.fi.ff.de colle.& rector est ecclesiastica persona:& tunc appellari dẽt immediatus superior, puta eps,vt in c.Romana.eo.tit.li.vj. Si aũt vniuersitas est secularis,puta quia plures in eis sunt laici, sed rector est clericus,sicut tenetur esse in forma statuti ꝓpter scholares clericus:distingui posset ita æquè,quòd quatenꝰ iudicat de scholari clerico, cum iudicet vt iudex ecclesiasticus,aliter in eum non caderet iurisdictio:vt not.Inn.in c.cum ab ecclesiarum.de offi.ord.appellari debet ad ep̃m, quia regula est,vt ad superiorem sententiantis appellandũ sit.Sed quatenus iudicat inter laicos ad potestatem appellandum est,qa tunc licet ipse sit clericus,non tm̃ iudicat vt iudex ecclesiasticus seu laicus, tanquam rector collegij secularis. ideo non appellandũ ab eo tanquam à clerico.
12 Hæc ille,ꝙ ad hoc multa adduxit ibi.¶ Vndecimò*quęrit̃, ꝙ si qui appellet simpliciter dicens, ego appello à tali vestro præcepto,nec dicat ad quem? Et dicit Spec.ꝙ valet & intelligit̃ appellare ad proximũ superiorem.ff.eo.l.j. qa in dubiis non est recedẽdum à iure,quod. s. hoc disponit, vt
15 gradatim appellet̃.Et idem si nõ dicat,appello: sed, subiicio me sub protectionem sedis apostolicæ, vel alterius iudicis appellationis:quia habet̃ pro appellante.¶ Duodeci-
13 mò*quæ sunt partes iudicis,à quo appellat̃, siue qd agere debeat, si appellatio vr̃ sibi frustratoria?Et dico, ꝙ aut sibi apparet euidenter legitima, aut euidenter frustratoria& illegitima,aut de hoc dubitat.Si primum,deferendum est, alius deferens punit̃ pecuniariter ſm leges xxx.pondo auri.C.eo.l.quoniam ſm canones verò deponitur ab officio. ij.q.vj.decreto.& c.de priore extrà,de app. & omnia attẽtata reuocat iudex appellationis in statum pristinum. extrà de iureiur. c. venientes quia nihil est innouandum appellatione pẽdente.Si ſm, iudex non debet ei deferre. extrà eo.cum appellationibus.li.6.vnde ea non obstãte exequet̃,quia si deferret, non esset reuerentia, sed malitia & imprudentia,& sic teneret̃.ff.de euic.l.si per imprudẽtiã.& faceret litem suam.Inst.de obl.ex quasi delic:§.impij, quãuis iudex appellationis possit tractare quod.actũ est,vt notantur ij.q.vj.ad Romanam.Si tertiũ,dẽt deferre,extrà eo. cũ speciali.põt tm̃ vti cautela verborum,quæ legitur & notatur eod.tit.cum cessante.s.dicendo,.admitto si & inquãtum de iure debeo.Et cum petuntur apostoli,potest iudex sumere dilationem ad cogitandum quos apostolos velit dare: & si defert appellationi, ſm Arch.dicat, appellationi defero,& apostolos reuerentiales concedo.si verò non defert,dicat, appellationi non defero, ꝙ apostolos refutato rios cõcedo. Quando verò appellat̃ in absentia iudicis ex metu, appellatur coram aliqua honesta persona, & ab ea
14 dantur apostoli testimoniales. ¶ Decimoterciò,quæritur quæ sint partes iudicis appellationis in faciendis inhibitionibus iudici à quo appellatũ est,ne procedat? Et dico, ꝙ circa hoc dicit Spe.valde plenè in tit.de ap §.de officio, & breuius Arch.iij.parte.tit.ix.c.xiiij.circa fi.de qbus breuissimè dr̃ sic, Comparente coram eo appellatore,nec eum dẽt audire,nec ad Citationem,vel inhribitionẽ procedere, nisi facta fide de sua appellatione : quia nõ põt dici deuolutum ad eum causæ negotiũ, vt in c.Romana de app.li.6. Illa verò exhibita corã eo,si apparet interposita ante sentẽtiam,& non est ibi cã inserta, faciat, idem imò illã omnino reiiciat:vt in d.c.Romana.Et idẽ est,si sit interposita à sentẽtia diffinitiua,in casibus à iure expressè prohibitis: qui sunt.ff.de app.reci.l.fi.quia reiicięda est.ff.vbi s̃.p totum.Si verò de prędictis nõ apparet, & est dubiũ:dẽt partes citare,qa de vno quoq; negotio pręsentibus, &c. ff. de re.iud l.de vno quoq;,&appellato non comparẽte põt inhibere:imò & pronunciare in cã ſm Azo.altera parte absente. Sed partibus præsentialiter cõstitutis,si sic opponatur,ꝙ causæ negotiũ nõ sit ad eum deuolutum,quia.s. appellatio non valuit:non dẽt inhibere, nisi prius constiterit causam ad se delatã,de rescr;dilectus.& in d. c. Romana. Quando autem appellatum est ante sentẽtiã,& obiicit ꝙ non est emissa ex causa probabili,tunc si appareat patẽter probabilis,puta in iure expressa, põt inhibere antequã cognoscat vtrum sit vera,vt extrà de app.c.non solũ.lib.6. & inhibitione facta nil est innouandũ extrà,vt lit.pe.nihil Inn.& ideo reuocandum est si innouetur. Si verò dubitat an causa sit probabilis,non dẽt inhibere,donec incipiat cognoscere,vt in d.c.Romana. quæ cognitio in hoc vr̃ cõsistere,vt sufficiat sup hoc litẽ contestari, & ex tunc inhibeat,qa tunc iudicium cognitionis initiũ sumit, quæ qdẽ litis contestatio in causa appellationis fit ẽt vna parte absente hæc Arc.qui ẽt ibi multa alia ponit circa reuocationẽ innouati.¶ Decimoquartò* vtrum valeat statutum vel
15 ordinatio alicuius municipij,ꝙ appellari nõ possit,nisi ad iudicẽ illius loci?Et vr̃ ꝙ hc,quia statutum est quidã consensus & pactũ ciuiũ illius loci vbi fit.constat aũt, ꝙ põt qs remittere p pactũ ius appellandi. C.de tẽp.ap. l. fi. ergo & p statutum,maximè cùm p statutum tollitur ius cõmune in illo municipio.ff cõia pręd.l.vẽditor. Sed tm̃ in contrarium est veritas, qa iurisdictio collata in iudices appellationũ p legẽ aut principẽ, p subditos tolli aut minui nõ põt.dist.xxj.inferior. imò ẽt ponitur necessitas obsequẽdi.extrà,de const.cap. ecclesia. quia iam ex hoc videretur eneruati iurisdictio imperij & ecclesiæ Romanæ, & vires principalis negotij exhauriri. C. de pre.Impera.offe.l. iij circa ꝙ nulla consuetudo valere põt.extrà,de consue. c.j. Item pactum litigatoriũ facere nõ põt, ꝙ appellationi generaliter renuncietur.extrà de ap.c. 2. ergo nec statutũ.nẽ tale statutum esset diminutiuum iurisdictionis &libertatis ecclesiæ,& imperij:ideoq; ipso iure est nullum.Et hæc est veritas:qa in oibus semp intelligit̃ ius superioris exceptũ. de iureiu.venientes. Possent tm̃ municipes nõ condẽdo legẽ renũciare appellationi,vt no.in d.c.venientes ¶ Decimo-
16 quintò*quæritur quid cum aliqs timẽs sibi inferri iniuriã ab aliquo iudice,pręcipit ei ex parte principis,ne sibi iniuriam faciat,& arripit iter ad Principem?Et d.cq,ꝙ hoc pręceptum cũ arreptione itineris hẽt vim cuiusdam extraiudicialis appellationis,qa per hoc vr̃ positus sub principis protectione,facit quod not.Bar.in l.de pupillo.ff. de nouis

ope.nunci.& Inno.& Io.And.in c.vt debitus.de appel.facit etiam c.dilecti.el j.& c.ad audientiam.eod.tit.vbi patet, ꝙ arreptio itineris ad superiorem constituit sub eius protectione:& tali inferens iniuriã punitur, dum ius cõtemnit, & eum sub cuius protectione se posuit, vt not. Pan.in c in
17 causis.de elect. ¶ Decimosextò,* vtrũ prorogari possit terminus appellanti constitutus? Et dico, ꝙ terminus prosequendæ appellationis est triplex. Primus status adiri capiendũ.de sent.& re iud.cum causa.Secundus ad se præsentandũ iudici,vt in c.cùm sit Romana,& hi duo sunt ab homine.Tertius statuitur à lege,annus,vel biennium.Primus ergo, & secundus præfigi & limitari põt tam à iudice quã à parte,extrà eo.Romana,& c.oblatę:& tenetur appellans persequi causam suã intra terminũ sibi pręfixum, vt ibi dr: quod si non faciat,proceditur,& fit vt not.in c.sæpè. in gl. de app.Si verò nec à iudice,nec à parte assignatus est terminus,tunc licet appellato etiã ante finẽ anni,vel biennij impetrare iudicem:& causam appellationis corã eo prosequi tenebit appellãs,vt in d.c.oblatæ,nisi appellãs impetratum iudicem,vt suspectũ recuset,& nisi præmaturè fuerit ab ap-
18 pellato iudex impetratus. ¶ Decimoseptimò,* vtrũ possit agi contra iudicem ad interesse prætextu iniquè sentẽtiæ? Et dicit Pan.in rubr.de appel.ꝙ sic,siue non fuerit appellatum excõmunicando lites,siue succumbens bis appellauit, & nunc nõ licet tertio appellare.Nec obstabit exceptio rei iudicatæ:quia ad aliũ,& contra aliũ nunc agitur,de quo vide bonam glo.& quod ibi not.in c.pastoralis.§.quia verò. de offic.deleg.ibi idem Inno.& doct.in c.sæpè.de appel.& Ioan.post Inn.in c.sacro.de sent.excom.Idem Bart.in l.j.ff. eo.in versi.vlti.Arbitrator autem tenetur solùm de dolo & lata culpa.l.ij.ff.de proxenetis,& in l.fi.ff.si mens.fal.mod. di.& Bart.ibi.& idẽ dicendũ in assumẽtibus officia similia.

DE APOSTASIA, & fuga monachorum.

1 *Apostasia,quæ à Dei militia defectio est,tribus modis contingere potest. Vnde & apostasiæ species triplex constituta est.*

2 *Apostatæ species primæ,& hæretici,& intestabiles habentur:ac proinde excommunicati,quorum bona confiscantur, nec post peractam pœnitentiam ad pristinum statum admittuntur,vt qui infames habeantur.*

3 *Secunda Apostasiæ species in quo consistat,& in quo tertia.*

4 *Apostata à fide,aut verè,aut apparenter quis dicitur:Et id quot modis esse possit. Et ibidem Apostatam omnem hæreticum esse, non contrà.*

5 *Apostata à clericatu quis censendus sit, & cuinam clericorum generi conueniat huiusmodi Apostasia.*

6 *Clericus sacris deferens vestes virgatas,aut partitas, quibus & quot concurrentibus Apostata efficiatur.*

7 *Clerici apostatantes qualiter peccent, & ad quid coërcendi sint. Et quomodo cum his, qui in sacris sint, si vxorem duxerint dispensandum. Et quid si in minoribus.*

8 *Tonsuram primam si quis semel assumpserit, num eam deserere liberè, ac impunè possit.*

9 *Apostata ab religione,quis dici possit.Et quis sit.Et quis eiectus.*

10 *Eiecti ac fugitiui, si redeant,num admittendi sint. Et quid, vbi regula ac vita,& canon,ordinis receptionem non admittit.Et an huiusmodi fugitiuos teneatur Abbas,& id quando requirere.Et ter egressum regulæ Bernardi non admittit. Et quid tum.*

11 *Apostatantium pœna quænam sit. Et id per singula Apostasiæ genera prosequitur.*

12 *Monachus Apostata fugitiuus, aut eiectus, cuinam interim acquirat. Et fugitiuum monachum cum bonis interim quæsitis num possit Abbas diuendere. Et quid si huiusmodi fugitiuus diu in quasi possessione libertatis perstiterit.*

13 *Coniecto & traducto in monasterium aliud, quisnam impensas ministret. Et quid si monast. ad nouam regulã reformato,optione monachis antiquis data, vt ibidem possint liberè permanere si alibi eligant manere, ac viuere quorum impensis alentur.*

1 APOSTASIA * secundùm etymologiã vocabuli dr quasi retrostatio, vel retromissio, ab apo,quod est re: & sto,quod est stare,vel stolos,quod est missio. Sed quantum ad vsum loquentiũ importat quandã retrocessionem: quia scilicet qui nõ progreditur,retro stat,nisi regrediatur primò,vel quandã retromissionẽ pro quanto progredientem in via Dei diabolus suggerẽdo retromittit.Quantum autem ad propositum pertinet,sicut dicit S.Tho.ij.ij.q.xij. apostasia importat retrocessionem à Deo, quæ tribus modis fit, secundũ tres modos coniunctionis ad illũ, scilicet per fidem,obedientiã,& religionem.Vnde secundũ Rayn. Gof Host.& Alex.& mentem S.Tho.sic diffinitur:Apostasia est temerarius à statu fidei, obedientiæ, vel religionis recessus.Et sic triplicẽ collige apostasiam,vt etiã not. glos. in c.j.de apost.Prima est perfidiæ, qua scilicet quis recedit à fide. Et intellige,secundùm Archid. qñ simpliciter, & ex toto recedit. In qua apostasia fuit Iulianus apostata, vt in c.Iulianus.xj.q.iij. & quicunque recedit à fide.ij.q.vij.non
2 potest. Et * isti secundùm Host.in d.c.j. sunt verè hæretici, & in ipsis locũ habent omnia iura loquentia de hæreticis,& cõsequenter sunt excõmunicati ipso facto,extra de hæret.excommunicamus.el j & ij.Et ita tenet Inn.in d.c.j. nec possunt etiam condere testamentũ:& eorũ bona confiscantur, nec peracta pœnitentia redeunt in pristinũ statum.C.eo.l.ij.& iij.& hodie,ista cõfiscatio fit ipso iure,extrà de hæret.cùm secundũ,lib.6. & recipi debent sicut hæretici,de quibus j.hæreticus. Item sunt infames, & repelluntur à dignitatibus, & aliis multis, de iureiur.querelam.
3 vj.q.j.infames. & concor.Rayn. Secunda * inobedientiæ, quę scilicet importat voluntatẽ à mãdatis Dei resilientem, & in omni peccato mortali inuenitur,vt dicit S.Tho. Sed tamen ista inobedientia aliquando venit ex infidelitate,vt puta ex hoc,ꝙ credit Papam authoritatẽ non habere condendi canones : & talis vt hæreticus puniri debet.xix.dist. nulli fas,vbi dicit Hug.ꝙ est excõmunicatus & hęreticus, &schismaticus.c.licet.de elect.c.excõmunicamus.de hære. & Pan.in cle.j.de æta.& qual.dicit,quòd est infamis,& no. gl.vj.q.i.infames.& in c.generali de elec.lib.6.& ibi Gem. Aliquando autem venit ex contemptu formali.s.quo quis contemnit obedire præcepto Dei,siue canonũ, siue prælatorum,& talis efficitur infamis,& repellitur à testimonio, & est excõmunicandus.iij.q.iiij.si quis à suo.xj.q.iij. si aũt nobis. Et si perstiterit in cõtumacia,crescere debet & pœna,extrà vt lite non contestata: quoniam frequenter, & si redierit, nõ prius excõmunicatus recipitur ad pœnitentiã. Excommunicatus autẽ prius recipitur cum satisfactione, quàm facere tenentur excommunicati iniuriam passis, ſm Sum.Confes.Aliquando autẽ venit ex ignorantia, vel fragilitate, siue appetitu alicuius delectabilis : & tunc minus punitur. Et de his vide j Obedientia, & j Contemptus. Tertia est irreligiositatis siue irregularitatis.& hæc est duplex:vna scilicet,qua quis à statu clericatus,alia qua à statu assumptæ religionis recedit. xlvij.distin.quantumlibet. xvj.q.j.legi. Et de ista tertia hic principaliter intenditur.
4 ¶ Primò * verò quæritur, quis dicatur apostata à fide? Et dico, ꝙ is qui recessit à fide penitus, secundùm Archid. & sponte, vt videtur velle Rayn. & hoc verè quò ad Deum, aut apparenter quò ad ecclesiam, quæ non iudicat de occultis. Ex his infero primò, quòd recedens à fide in parte: puta,

puta, quia credit resurrectionem, licet credat incarnationem,non est apostata,sed hæreticus, quod est in plus:quia omnis apostata est hæreticus,& non econtra.Secundò, ꝙ faciens id quod faciũt recedentes penitus à fide,vt adorans idola,vel sepulchrum Machometi,non est apostata, si hoc non facit sponte,sed ductus timore,nec hæreticus, vt tenet Rayn.nec etiam est excõicatus,sed tamen peccat mortaliter,vt idem dicit. Tertiò, ꝙ nec qui vtitur habitu infideliũ non sponte,id est,re ipsa delectatus,sed timore,vel alia iusta causa,imò sine peccato in casu fieri potest,vt dicit Veruec. sicut B. Sebastianus sub chlamyde militari Christiani militiam gerebat absconditã,nisi,inquit Veruec.esset institutum aliquod determinatum signũ,ad cognoscendũ professores alicuius idololatriæ : quia eo casu non liceret. Sed tamen nõ intelligas, ꝙ eo ipso ꝙ non liceret, iudicaretur apostata, nisi appareret ꝙ talia sponte deferat. Quartò, ꝙ qui haberet sanã fidem catholicam in animo, & nec tamẽ extrinsecus ostenderet se ab illa sponte recedere : puta adeundo partes Sarracenicas ex desperatione vel libidine ductus,& ibi seruãdo ritus eorum,quantũ ad ecclesiam, esset verè apostata : quia ecclesia de occultis non se intromittit, vt j.Excommunicatio. 7. §.ij. vnde frequenter aliqui tales fatentur se nunquam fidem catholicã perdidisse, & tamen
5 vt apostatæ recipiuntur. ¶ Secundò * quęritur,quis dicatur apostata à clericatu,vt de inobedientia tanquã de manifesta taceatur? Et dico,ꝙ apostasia non conuenit clerico in minoribus : quia impunè põt seculariter viuere,& renunciare in totum ordini clericali,& si nõ verbo,saltem facto, exercendo actũ omnino contrariũ,vt docet Pan.in c.tuæ. de apost.fallit tamen ſm Inno.vt recitat ibi Panor.si habet beneficium:quia est apostata,si dimittat habitũ & tonsurã, & cogi põt habitum reassumere:secus si habitũ solum, ſm Innoc.licet alij dicant contrariũ,& facit pro Inno.cle.quoniam,de vita & hone.cler.vbi non punitur clericus in minoribus portans vestes inhonestas,nisi etiã portet tonsurã, quam si portat, punitur deferẽs vestes laicales, secus si per omnia incedit vt laicus. Si aũt clericus sit in sacris,est apostata,dimittendo solùm habitũ,secundùm Pan.quod intellige, quãdo dimittit nõ assumpturus statim, sed conuersaturus laicaliter,imò si ducat vxorem,licet retineat insignia clericalia in fraudem,extrà de cler.coniug.ex parte.& generaliter quicunque talis ad negotia secularia se cõuertit, extrà de vita & hon. cler.ex literis,& de sent.excom.in au-
6 dientia, & c.perpendimus. Igitur * colligi põt, ꝙ clericus apostata,est clericus in sacris deferens habitũ,vt laicaliter viuat,aut laicaliter viuẽs,vel constitutus in minoribus, cũ beneficio nõ deferens insignia clericatus, animo viuendi laicaliter. Vnde clericus in sacris portans vestes virgatas vel partitas nõ est apostata, nisi cõcurrẽtibus duobus. Primò,ꝙ ita sint alteratæ vt nõ censeantur habitus clericalis. Et secundò nisi taliter deferat eas, vt appareat eum renunciasse clericatui, & velle viuere laicaliter, est tñ hoc ei, & religioso illicitum, ſm Inn.in cle.quoniam, de vit.& hon. cle.imò peccat mortaliter, vt patet per not.in d.cle. nisi qñ cã paupertatis portaret vestes diuersi coloris:quia secundũ Zen.& Imo.tunc nõ cadit in pœnã d.cle. similiter secundũ Zen.nec is in eã cadit qui talẽ vestem cõtinuè non portat: nec cã vsus proprij,sed ob festũ doctorale,vel vxorale, simile,vel ob honorem alicuius magnatis,de cuius vrbe est: quia dicta cle.loquitur de vsu,qui continuationẽ not.dicit etiã Verue.ꝙ clericus cõiugatus vtens tali veste, perdit priuilegiũ clericale : quia est vestis laicalis, & alleg.de cleri. con.c.j.lib.6. Et de hoc etiã j.Excõicatio.vj. ¶ Tertiò,vtrũ
7 & qualiter * peccẽt clerici apostatantes? Et dico, ꝙ si sunt in sacris,peccãt mortaliter:& coërcendi sunt ad reassumendum habitũ & tonsurã, vt in d c.tuæ. de apost. Quomodo autẽ dispensetur cũ eis,si accceperint vxorẽ de facto, j Bigamia. §.vij. Existentes aũt in minoribus, ſm Alex. peccãt apostatando prima vice : quia faciũt contra illud qd dixerunt:Dominus pars hæreditatis meæ,&c. non aũt peccant posteà,& ſm aliquos peccant mortaliter, vide Rich.in iiij. dist.xxiiij.tenet, ꝙ habẽs primã tonsurã,non põt eam deserere sine peccato mortali, quod tñ limitat bene Naason, verum qñ ex sola libidine laicãdi deserit, secus si ex causa rationabili.Ego verò dico, ꝙ quantum est ex parte desertionis,nullo modo mortaliter aut venialiter peccat,sed solùm ex intẽtione deserendi : quia nec voto nec iuramẽto, nec præcepto astrictus est ordini clericali, sed liber est ad laicandũ,licet peccet laicãdo sine bona intẽtione vl causa: & hæc haberi pñt ex c.fi.de vit.& hon.cle.& ex c.Ioannes. de cle.coniug.vnde ſm Pan. põt clericatui renunciare facto,imò & ꝟbo pari ratione,licet Pan.hoc neget, sine sufficienti ꝓbatione:quia c.si diligenti.de for.comp.quod adducit, põt intelligi de clerico astricto,id est, existẽte in sacris:& irrationabile est,ꝙ liceat mihi de facto renunciare clericatui,& laicaliter viuere,& nõ liceat mihi dicere,ꝙ sic
8 facere volo. Pro * hoc scito ꝙ de hoc antiquitus fuerunt opiniones,vt not.in Sum.Conf.lib.1.tit.7.q.vij. Et licet per antiqua iura videatur,ꝙ habẽs primã tonsurã, eam deserere ñ possit,hodie tñ hoc põt, tã de cõsuetudine q̃ de iure, vt dicit Sum.Pis.& concord.Albe.& habetur c.vno,de cler. con.lib.6.vbi patet,ꝙ tali cõtrahere licet,& cõsequenter se ad secularia cõuertere. Si tñ talis habeat beneficiũ,& illud retinet, peccat mortaliter, & est apostata verè, de cõhab.
9 cler.& mu.c.Ioan.& dist.xxx.c.fin. ¶ Quartò * quærit,quis dicat apostata à religione? Et dico,ꝙ nouitio cõstituto in probatione apostasia nõ cõuenit : quia exire põt sine peccato, nisi peccet ex intẽtione vel cã exeundi, vt j.Religio. v.§.viij. In professo aũt apostasia & fuga videnr æquipollere, ſm Ray.dicentẽ ꝙ nõ debet iudicari apostata seu fugitiuus, etiã si ad longinquũ diu euagetur, nisi postquã sic viuit,ꝙ animũ redeundi se deposuisse ostẽdit.ff.de re mi.l. desertorẽ.hæc ille, qui vr vti ly seu, expositiuè, pro id est, ꝓpriè tñ ſm Io.And.fugitiuus est,qui per se exiuit,& stetit extra monasteriũ se celãs abbati qd sufficit:licet posteà ductus pnia redeat ad abbatẽ.ff.d ædil.edi.l.quis sit fugitiuus. Igitur collige ꝙ apostata à religione est religiosus professus,sine licẽtia exiens à monasterio,cũ intẽtione nõ reiterandi illud vl aliud,sed viuẽdi irreligiosè:puta clericaliter, aut laicaliter,vel inobedienter:vñ si egrediatur quidẽ, sed intrat monasterium laxius,nõ est propriè apostata, ſm gl. in c.fi.de apost. & in c.ex parte:imò ſm aliquos, nec fugitiuus:qd intelligo si licitè intrat,id est, cũ aliqua licẽtia: vl si intrat monasteriũ eiusdẽ religionis:licet nõ eiusdẽ rigoris,quorũ vtrunque subsit eidem simpliciter:alioquin capi posset à priore plato vt fugitiuus subditus. Si verò exeat & tñ retineat habitũ & tonsurã,sed nõ ingrediat aliud monasterium,nec subijcit se alterius obediẽtiæ, est apostata propriè, ſm Inn.in c.fi.de renũciatione, & in c intellexim⁹,de æta.& qual.quia oportet,ꝙ ingrediat monasteriũ,si vitare vult apostasiã,& de hoc not.c.ex parte de tẽp.ordi & in c. Ioan.de reg.Et sic patet, ꝙ oĩs apostata est fugitiuus,non econtra.Eiectus aũt dr,qui à suo superiore forte sua culpa
10 exigẽte fuit eiect⁹. ¶ Quintò * vtrũ eiecti & fugitiui reuerti volẽtes admittẽdi sint? Et dicit do.Ant.de But.ꝙ sic,imò ad hoc plati cõpellũtur, extrà de reg.ne religiosi.& hoc nisi

regula cõtradicat:qa cõtradicẽte nõ sunt habẽdi ĩ derelicto, sed sunt alimẽtãdi in locis cõpetentibus, si id sine scãdalo graui fieri põt: alioquin in aliis domibus eiusdẽ ordinis id fiat, vt ibi dicit etiam Archi. ꝙ regula, vt authentica põt allegari & disponere, vt non recipiãtur vagabundi, & quòd monasteria, etiã si ordo repugnet, arctari pñt ad prçstandũ alimenta fugitiuis & electis, vbi velint ad cor reuerti.¶ Sextò quærit, vtrũ monachi apostatæ siue fugitiui sint à suo abbate requirendi? Et dico, ꝙ abbas & quilibet conuentualis prælatus, requirere debet monachos fugitiuos: & ad claustrũ reducere salua ordinis disciplina. extrà de regu. ne religiosi, alioquin si redire volẽtẽ recipere noluerit, imò ẽm Arch. si eũ reuocare neglexerit, & ipse manens in seculo acquisierit aliqua, & postea moriatur extra monasteriũ nõ receptus: nihil de bonis eius petere potest abbas: quia impiè monacho suo alimenta negauit: extrà, de languid. expo. c. vno. vbi de hoc in glo. & pertinebit ad ẽm monasteriũ, si ingrediatur illud, aliàs ad episcopũ, ẽm Arch. Et hoc verũ est, si cõuentus totus aut pars maior delinquit, aliàs delictũ personæ in dãnũ ecclesiæ redundare nõ debet, per regulã delictũ. de re. iur. lib. 6. idẽ aũt videtur de monacho eiecto, de quo simul cũ fugitiuo loquitur d. c. ne religiosi. Sed tamen ista requisitio ibi mãdatur & prçcipitur fieri annuatim in tpe capituli. Quando tñ aliquis talis esset scãdalosus & periculosus aliis, & aptè nõ posset capi, corrigi & detineri: fortè prælatus vel cõuẽtus nõ tenetur reducere talem, secũdum Arch. ne aliis noceat si nõ speratur posse emẽdari: qa vtilitas cõis præponit priuatæ: quæ etiã nõ sequeretur in incorrigibil. 24. q ij. resecãdæ. Si aũt speratur correctio vel impeditiõ malorũ eius, si coërceatur vel detineatur, tenetur prælatus vel cõuentus eum corrigere & cogere ad redeundũ, extrà. de apo. à nobis, & si noluit, debẽt ĩcarcerari, vt ibi.¶ Septimò, qu̧erit de quibusdã terminis cõtentis in duobus. §. prioribus. Et dico, ꝙ exemplũ qñ prædicti recipi nequeunt salua ordinis disciplina, ponitur in regula beati Benedicti, quæ habet, ꝙ ter egressus monasteriũ, ad monasteriũ recipi nõ debet, vt in c. ij. eiusdẽ regulæ: loca aũt cõpetẽtia, in quib⁹ ponũtur qñ regula ꝑhibet receptionẽ, ẽm An. de Bu. sũnt loca seruiẽtiũ, cũ quibus ponentur, nõ cũ monachis: vel ẽm Hos ponentur in ergastulis, de quibus exire nõ possint. Graue aũt scãdalũ dr, qñ alij dicũt se potius exituros, quã moraturos cũ illo: quia cũ eo durare nõ possent, sicut & Host. dicit se aliquãdo vidisse de facto, & similiter Arc. ĩ quadã moniali. In hoc tñ puto stãdũ arbitrio bonorũ.

11 ¶ Octauò* quæritur, quæ sit apostatãtiũ pœna? Et dico, ꝙ apostatæ à fide q̃ cito denunciantur excõicati per sententiã ipso facto, eorũ subditi absoluti sũnt à dominio & iuramento fidelitatis, quo eis tenebãtur. Iulianũ tamen tolerauit ecclesia: qa non habebat cõpescendi ptãtẽ de facto, ideoq; fideles obediebãt ei in his quæ nõ erãt cõtra fidem, vt dicit Amb. xj. q. 3. Iulianus. & hoc ad vitãdũ scãdalũ maius ꝑsecutionis. Apostata inobediẽtiæ ẽm Inn. in c. j. co. ti. est, q nõ obedit prælato vel canonib⁹, repellitur ab accusatione & testimonio, & excõicatur, & deponitur, & iudici seculari aliqñ tradit. ij. q. iij. si quis à suo. xj. q. iij. si aũt vobis. quod intelligo qñ nõ obedit ex cõtemptu, aliàs quilibet clericus peccãs mortaliter veniret deponẽdus. Apostata verò à clericatu, si est in sacris, interim ab accusatione & testimonio tãquã infamis repellitur. 2. q. vij. alieni. 3. q. iiij. beatus. item interim si admonitus s nõ correxit, est deponendus, 2 r. q. iiij. fine. & c. præcipimus. Itẽ interim caret priuilegio clericali, ita ꝙ verberãs illũ, nõ incidit in canonẽ, qđ intellige, si post trinam monitionem episcopi se non correxit, vt de sen. excõ. in audientia: vel si seditionibus & enormitatibus se immisceat, extrà eod. c. j. de sent. excõ. c. cũ nõ ab homine. Item interim ad dignitatem vel ordinẽ promoueri nõ põt. xvj. q. j. legi. l. dist c. vlt. Si verò sit in minoribus, perdit priuilegiũ clericale, si transit ad actũ omnino contrarium ordini: puta, quia factus est bigamus, aut exercet sæua: puta, quia recipit ministeriũ occidendi, mutilãdi, aut aduocãdi in causis criminalibus. dist. 84. quisquis. & Inn. in c. j. de apost. qđ tamen intellige, si talia fecit actu, & etiã ex officio, puta iudicis aut executoris, vel huiusmodi, ẽm gl. & Ray. & ratio põt esse: quia clericus sæua exercens delinquat: tñ ex hoc regulariter nõ subijcitur curiæ seculari, extrà de cler. cont. c. vno, lib. 6. Similiter illud perdit, si nullo modo vult viuere clericaliter, quod põt parere per tria. Primò, si contrahit, conuenit, conuenitur, taliatur, sustinet alia onera, & vt laicus vadit in exercitium. Secundò, si tertio admonitus nolit ad clericatũ redire. Tertiò, si cõuentus coram ecclesiastico iudice excipit de foro seculari, vel aliter in iure confitetur, ꝙ non vult viuere clericaliter. Si tñ contraxerit cum vnica & virgine, nõ perdit omnino priuilegiũ clericale, vt j. Clericus secundo. Apostata verò à religione, si habitũ dimisẽrit, est excõicatus, extrà ne cler. vel mon. vt periculosa. & si redierit, recipitur in monasterio, ẽm quod continetur in regula, scilicet si illud viuat regulariter, alioquin in districtiori ponetur monasterio, cum vsufructu rerũ quas obtulerat monasterio primo, quæ res cuius sint posteà, vide §. seq. & si in apostasia recipit ordinẽ sacrũ, nõ habet eius executionem, ẽm Pan. in c. fi. de apost. quantũcunq; pœniteat, & solus Papa cum eo dispensat, vel eps, si minorem tãtùm suscepisset. Quod intellige primò, si nõ sit exemptus: quia super exemptũ nullã habet eps authoritatem, nisi fortè in foro cõscientiæ absolutio in defectu prælati, & secundò si nõ deposuerat habitũ: quia si dimisso habitu ordinẽ suscepisset cũ esset excõicatus. c. vt periculosa. ne cler. vel mona. lib. 6. solus Papa dispensabit: vel melius dic, ꝙ habebit locũ quod dr in c. cum illorũ, de sent. excõ. de quo vide s. Abb. §. ij. partic. iiij.

12 ¶ Nonò * quæritur cui acquirit monachus apostata seu fugitiuus vel eiectus? Et dico, ꝙ quantũ colligitur ex not. per Inn. in c. cũ olim. de priuil. & Host. in titu. de inoffi. expo. & alios, sic distinguendũ est. Nam si maior pars monasterij neglexerit eũ reducere, aut recipeẽ noluit, erũt alterius monasterij si illud ingrediatur, vel epi. Quod intelligo, si non sit exemptus, aliàs erunt primi prælati suæ religionis. Si verò solus abbas vel minor pars monasterij fuit in culpa, acquiret monasterio suo, sicut & seruus dño. ff. de acq. poss. l. j. §. per seruũ: & multo magis si monasteriũ illũ repetit, sed aliquo impedimento obtinere non potuit: acquiret suo monasterio. in auth. de sanct. episc. §. si modò actus. col. ix. Prælatus enim põt monachũ fugitiuũ vendere cum oĩbus bonis per eũ quæsitis, vt in c. abbates. xviij. q. ij. fallit tamẽ, ẽm aliquos, si fuit in possessione libertatis diu, id est, decennio. ff. à quibus ma. li. non fiunt. l. sed & si quia, vt dicunt, tunc acquirit sibi, alleg ff. de acq. poss. l. per eum. §. fi. sed dicit Arch. ꝙ ius nõ est in tẽpore, nec hoc haberet locũ in monacho, cùm nullo tẽpore excuseẽ, extrà de test. quia & hoc omnino verum est, si de monachatu constet, & in hoc est vis an constet vel non, & ex quo constat, oĩa reuocat monasterium. xviij. q ij. abbates. Et debent talia de plano & sine libello expediri: qa seruus Dei, &c. de accus. olim. ij. q. j. si quis hæc Arch. qui videtur allegare Innoc. Si autem fortè ad aliud monasteriũ translatus est propter peccatum suum: puta ad faciendam pœnitentiã, & huiusmodi. xxvij. q. j. si qua monacharum. sic bona illa, quæ primo attulerat monasterio, erũt monasterij secũdi, quo ad vsumfructũ. xvj. q. vj. de lapsis. & post eius mortẽ redibũt ad primũ, secundũ cõmuniorẽ opinionẽ. quã tuetur Rayn. Host. & Sum. Confe. Si verò monachus trãsit ad ẽm monasteriũ licitè: puta quia arctiùs, vel quia promouetur in prælatũ, sicut tenent aliqui in c. quod à te. de cle. cõiug. ꝙ quicquid acquiret postea, erit secundi: sed alia primi. & tex. pro hoc xviij. q. j. in c. vnico. Alij verò dicũt, ꝙ omnia sibi vndecũque prouẽta erũt secũdi vel dignitatis: quia videntur accedere ad personã: licèt expresse fuerint collata tempore ingressus: & illud c. vnicũ loquitur de acquisitis ex industria monachi: quia erũt penes primũ monasterium, in quo illa acquisiuit, non de patrimonialib. datis primo monasterio. Et hoc vltimũ sentit do. Car. in d. c. quod à te. & Pan. post

13 Host. & Io. And. vide j. Relig. iiij. §. vlt. ¶ * Decimò quæritur quis ministrabit expẽsas ei qui detruditur in aliud monasterium: an abbas primi, an abbas secũdi monasterij? Et glo. in d. c. de lapsis. xvj. qõ. vj. videtur tenere, ꝙ abbas primi: etiã si nõ habuit aliquid, prouidebit monacho suo tpe pœnitentiç: aliàs quare ẽm monasteriũ grauaretur? Et hoc placet Inn. Host. verò dicit, ꝙ si inclusus à principio habuit bona, prouidebitur de illis: si autẽ nõ habuit, vel habita non sufficiũt, & vtrunq; monasteriũ sufficit ad ministrandũ expẽsas, vtrunq; ministrabit: quia suus monachus est, vel saltẽ fuit: & si ẽm de sola inclusione grauatur, prouideat primũ in memoriam pristinç fraternitatis. ar. C de q. l. seruos. ff. de pact. do. l. cum tibi. Si autẽ alterum tantùm monasteriorũ sufficit, id prouideat. ar. lxxxvj. dist. pasc. Si autẽ neutrũ cõtribuit, tenebit capitulũ generale. extrà, de sta. mo. in singulis. & c. fi. Faciunt hæc ad quæstionẽ an reformato monasterio ad nouã regulam data optione monachis antiquis ibidẽ remanẽdi: si eligãt ibi nõ remanere, sed alibi viuere: à quibus debent alimentari? Et certè de iure à primo monasterio. Et ita de facto consuluit Ant. de Butr. quod verũ est. qñ secundo monasterio sunt inutiles

DE AQVA BENEDICTA.

1 *Aqua benedicta nono testamento bipartita, ad vsus varios, à sacerdotibus conficitur, quorũ officiũ est Dei bona benedicere, num sacramẽtũ dici debeat, & an venialiũ peccatorũ veniã inducat.*

2 *Aquæ benedictæ quænam virtutes sint.*

3 *Aqua non benedicta, benedictæ infusa, num in totum benedicta efficiatur. Et ibidem de vulgari dicto, quando dignum magis, minus dignum attrahat.*

4 *Aquæ Benedictio, nũ certi sit ordinis. Et quid de benedict. mẽsæ*

1 AQVA * benedicta vel sancta in nouo testamento est duplex: vna. s. ordinata ad cõsecrationẽ vel recõciliationẽ ecclesiæ pollutæ sanguine vel semine: quæ benedicitur solum ab epo cũ vino & cinere: vt in c. aqua & in c. proposuisti. de cõse. eccl. vel altaris. Alia ordinata ad aspersionem hominum, vel domorum: & aliarum rerum venientiũ ad vsum nostrũ, & repellẽdũ inuisibiles inimicos: quæ benedicitur à sacerdotib. cum sale: vt in c. aquam. de conse. di. iij. quam diaconi benedicere nõ possunt. arg. d. c. aqua. & in c. perlectis. §. ad presbyterũ. xxv. dist. vbi dicitur, ꝙ benedicere bona Dei officiũ est presbyterorũ, non diaconi: & mãdatur omnibus sacerdotibus vt eã faciant: vt in d. c. aquam. & cõsuetudo interpretatur vt omni die dominico benedicatur. ¶ Primò verò quæritur, vtrum aqua benedicta sit sacramentũ? Et dico secũdùm S. T. in iiij. ꝙ nõ, quia non ordinatur directè ad remedium prçstandũ contra defectum aliquem, sed est quoddam sacramẽtale, quasi dispositiuũ ad sacramentũ: quia ordinatur ad remouẽdum prohibens. i. nequitiam dæmonum, & venialia, & omne quod impedire potest effectum sacramentorum. vnde ẽm Petr. de Pal. & Alex. non facit remissionẽ venialiũ per modum sacramẽti, sed per modum meriti: quod intelligendũ est inquantũ excitat mentẽ ad quandã eleuationẽ & deuotionẽ actualem: quæ est virtualis contritio de venialibus, ea diluens.

2 ¶ Secundò, * quæritur, quæ sint virtutes aquæ benedictæ? Et dico, vt patet in d. c. aquã. ꝙ habet virtutem hominũ sanctificatiuã. s. inquantũ excitat deuotionem: & purificatiuam, inquantũ, vt dictũ est, per eam venialia remittuntur, & ablatiuã sterilitatis rerũ mundanarũ: sicut sal sub Eliseo sanauit aquæ sterilitatẽ: & bonorum multiplicatiuam, & auersiuam insidiarũ diaboli, & defensiuã à malis phantasmatibus. ¶ Tertiò * vtrum aqua non benedicta addita benedictæ officiatur tota benedicta? Et dico, ꝙ sic, ẽm omnes: sed in ratione & causa huius est differẽtia, quia Sum. Ang. dicit hoc ideò esse ẽm regulam gl. in c. quod in dubiis. de cons. eccl. vel alta. quia sacramentũ tanquam dignius trahit ad se non sacramentũ, etiã quantitate maius. xiij q. ij. non æstimemus. Sed illa gl. nõ habet illud verbũ, quantitate maius. Vnde Sũ Ros. dicit, ꝙ licèt hæc ratio sit adminiculatiua, tamẽ nec est sufficiẽs, nec generaliter vera, quia si vnciæ vini dignioris addatur libra aquæ minus dignæ, non efficitur totum vinum. Et ideò ratio sufficiens & propria assignatur à Theologis: quia aquæ ex benedictione acquisita est quædã spiritualis, intẽtionalis, supernaturalis virtus, quæ attingit omnẽ aquã, quæ fit vna cum benedicta, etiã si illa esset maior quãtitate. Et idem dico de oleo nõ cõsecrato, si addatur cõsecrato. Hæc Ros. licet loquatur vterq; insufficiẽter, quia hæc non sunt vera, vt etiã dicit Supplementũ qñ aqua addita est maior, nisi adderetur paulatim, alioquin olim mare totũ esset aqua benedicta cũ sit multoties aspersum: vel saltem esse posset. Vnde virtus supernaturalis dignioris, attingit minus dignũ, qñ virtus naturalis eius est maior, & sic minor aqua adiuncta maiori sanctæ, fit sancta. Et si iterũ addatur alia minor, fit sancta in infinitũ, sed si sanctç adderet maior, vel æqualis, neutra esset sanctam, quia nõ stat vnitas sanctæ prioris. Et hoc innuit S. T. in iiij. di. xij. q. j. ar. ij. q. vj. in cor. & ad ẽm, si bene libretur. Prædicta tñ. s. dignius trahere ad se minus dignũ, ẽm Pan. in d. c. qđ in dubiis. intellige in liquorib. & in his quæ mixtione cõfunduntur, in sacramẽto aũt altaris liquor additus non miscetur sanguini, cũ sit ibi sanguis in venis, sed solũ cõmiscetur specieb. illis, & propterea nõ efficitur sanguis Christi, vt notatur in c. cũ Marthæ. de celeb. mis. hæc ille virtualiter, sed insufficiẽter, tñ qua tenet indistinctè, ꝙ in liquoribus dignior trahat indigniorẽ et maiorẽ: & sic per guttam aquæ benedictæ benedictũ esset barrile vini, tũ quia ratio quare vinũ sanguini nõ miscetur in calice, nõ est quia sanguis sit ibi cũ corpore, vt dicit. i. in venis, quia ẽm hoc quando sanguis erat separatus à corpore in triduo mortis Christi, vinũ positũ in calice fuisset mutatũ in sanguinẽ sine noua cõsecratione, quod est impossibile, quia illud vinũ & ille sanguis possibiliter erant in magna distãtia locali: sed rõ est, quia ibi sanguis nõ est localiter, tñ nõ miscẽtur, tũ etiã, quia rõ, ꝙ dignius trahat minus dignũ, nõ est cõmixtio prçcise, alioquin caro nouiter generata in pollice sacerdotis nõ esset sacra: sed rõ est idẽtitas noua indignioris ad dignius, quia sicut omnis caro per generationẽ addita & vnũ facta carni viuẽtis fit viua & animata, ita quicquid fit vnũ sancto, per motũ & accessum ad sanctũ fit sanctũ, nõ aũt illud ad qđ sanctũ mouetur, sicut si parua aqua absorbeatur in magna. Vide etiã j. Bene-

J. Benedictio.§.vj.& dic, ꝙ ratio horum & illorũ omnium
est identitas cum sancto priore : ita ꝙ si non sanctum sit 18
idē sancto, est sanctũ, si verò sanctũ trāseat in nõ sanctum,
prędita sua forma sit nõ sanctũ : vt gutta aquæ benedictæ
4 iecta in mare. ¶ Quartò,* vtrũ benedictio aquæ sit cer-
ti ordinis? Et dicit Inn. in c.j. de exce. præl. ꝙ sic: & ideò es-
set irregularis, excõicatus, vel suspẽsus, si illã benediceret:
secus, de benedictione mensæ, quæ non est ordinis certi.

DE ARBITRO ET ARBITRATORE.

1 *Iudicum ordinarij alij, alij arbitrarij. Et ij qui sint. Cæterum Arbitratorum genera duo sunt, ceu & arbitrorum. Et quinam ijdem. Porro autem vis iudicum omnis, aut in ordinarijs simpliciter, aut ordinarijs & arbitrarijs simul, aut in arbitratoribus, arbitrisve iuris, & arbitris simplicibus posita est.*

2 *Arbiter compromissarius, & iuris arbiter, ecquid inter se differant. Et quid de arbitratore. Et sub hac ordine, quod vna & viginti sint differẽtiæ, de quibus sigillatim cũ diuersitatis rõnibus.*

3 *Arbiter & arbitrator qua ratione ac modo inter se discernũtur.*

4 *Innocentij sententia quo ad discernendorum arbitrorum ab arbitratoribus rationem, qualiter defendi ac seruari possit.*

5 *Compromisso facto, vt quis procedere iuris ordine seruato, & minimè seruato possit, an quis arbiter, an arbitrator censeri debeat. Et quid si partim iuris ordine seruato, an partim non seruato sententia lata fuerit.*

6 *Promittens dicto arbitratoris sub pœna, aut iuramento stare, num impunè possit ad viri boni arbitriũ reductionẽ, si iniquũ arbitramentũ fuerit, petere. Et quid si nominatim dictũ sit, vt arbitrator ius partis vnius in partem, vel totum possit alteri tradere.*

7 *Partes num ab initio reductioni ad boni viri arbitriũ renunciare queant. Et tum si renuntiatio efficax sit, aut de eadem re pactum, num ad omnem læsionem, præsertim si iuramẽtum, aut pœnæ promissio interuenerit. Et subinde, quid si dictum sit, vt altè & bassè in totum, vel in partem, de iure vnius alteri dari possit.*

8 *Renunciatione reductionis non interposita, & ea tandem, quæ impedimentum reductioni non paret, ob quantam læsionem reductio concedatur. Et ibi, quòd varijs ex circunstantijs, bonus vir habet arbitrari & definire.*

9 *Reductionem qui petit, si in reductione succumbat, quòd iniquitatem euidentem non probarit, num in pœnam in compromissum deductam incidat. Et ibidem ad Dyni cõsilium limitationes duæ. Et quid si pro parte obtineat, & partim corruat.*

10 *Arbitrij ferendi potestas in arbitro, aut arbitratore, quandiu duret. Et ibidem, quòd in arbitrandi negotio, vel negotij natura non ampliùs arbitro, atque arbitratori conueniri potest, arbitri appellatio, tum arbitro, tum arbitratori communis est.*

11 *Bonus vir, ad quẽ pro arbitramẽti iniquitate recurri solet, quisnam dicatur. Et si ex statuti municipalis forma laudum executionem paratam habeat, ad cuius iudicem recurrendum sit.*

12 *Arbitrator, num partibus præsentibus pronunciare debeat. Et num absentes saltem de honestate conuocari debeant. Et quid si ex abrupto nec requisita, nec audita parte, pronunciarit arbitrator. Et quid vbi in duos compromissum factum est, & hi inter se discordent.*

13 *Arbitria à iudicijs ecquid distent. Et ibidem tradit differentias vndecim, conuenientias autem duas.*

14 *Arbiter quisnam, aut qualis esse debeat. Et recusans iudicem, vt suspectum, num in eodem loco arbitros eligere teneatur. Hi autem quum eliguntur quot debeant, aut esse possint. Et si tres eliganturnum duorum sententia efficax sit.*

15 *Compromissum de rebus spiritualibus nũ fieri possit: & in quos.*

16 *Compromitti in laicum de rebus spiritualibus, cur non liceat.*

17 *Episcopus, num sicut ipsius authoritate in clericum & laicum de causa spirituali cõpromitti potest, ita eisdem causam spiritualem committere, ac delegare possit. Et ibidem diuersitatis ratio.*

Arbitri sententiam ferre qualiter debeant. Et arbitri iniquè arbitrantes, aut nõ intra definita tẽpora pronunciãtes, partibus, nũ ad id, quod ipsarum interest, teneantur. Et quid in arbitratore.

1 ARBITER,* vt plenius quis sit intelligatur, sciendũ
est, ꝙ, vt dicitur ij.q.vj.à iudicibus. iudicum quidam
sunt ordinarij scilicet illi, qui ab apostolico, id est, Papa, vt
ecclesiastici : vel ab Imperatore, vt seculares, legitimam
potestatem acceperunt: quidam verò sunt arbitrarij, scili-
cet illi qui nullam potestatem habentes, cum litigantium
consensu in iudices eliguntur : in quos compromittitur,
vt eorum sententiæ stetur. Arbitratorum verò alij sunt
ordinarij & arbitrarij, vt hi, qui legitimam potestatem
habentes, ab eis eliguntur ad arbitrandum, qui non sunt
suæ iurisdictioni suppositi, alij verò sunt arbitrarij tan-
tùm. hæc ibi. Arbitratorum autem tantùm duo sunt ge-
nera: quia quidam sunt arbitratores, qui non tenentur ser-
uare formam iuris in executione iustitiæ, & promittunt
partes non recedere ab eorum arbitrio sub certa pœna,
quam soluere oporteret, si non parerent sententiæ, de qui-
bus diffusè Ant. de Butr. super cap. quintauallis. de iureiur.
quidam verò sunt arbitri. Arbitri autẽ sunt duplices, quia
quidam sunt arbitri iuris, qui videlicet eliguntur à parti-
bus ex recusatione iudicis ordinarij, vel delegati, qui in
executione iustitiæ debent seruare formam iuris, & ab eis
appellatur : quidam vero sunt arbitri simpliciter, qui eli-
guntur à partibus, quæ si non consentiunt sententiæ, reduci-
t se ad arbitrium boni viri, qui propriè non sunt arbitri,
sed sunt quasi proxeneta, & communis amicus, vel com-
promissarius, & amicabilis compositor, qui etiam tenetur
seruare formam iuris in executione iustitiæ. Quidam er-
go sunt iudices ordinarij, quidam ordinarij & arbitrarij
simul: quidam sunt arbitratores, quidam arbitri iuris, qui-
dam arbitri, & sic sunt quinque iudicum differentiæ, quæ
ibi colliguntur, exceptis delegatis, sed de ordinario age-
2 tur infrà in tit. Iudex. ¶ Primò * verò quæritur, quæ sit
differentia inter arbitrum compromissarium, siue amica-
bilem compositorem, & arbitrũ iuris? Et dico, ꝙ sunt mul-
tæ. Prima, quia à sententia arbitri iuris appellatur, non à
sententia arbitri compromissarij, vt in c.à iud. cibus. ij.q.
vj. Et ratio huius sumitur ex aliis differentis, quia arbitri
iuris assumuntur ex necessitate, & habent iurisdictionem,
& ex sententia eorum potest agi, sed arbitri compromis-
sarij eliguntur ex nuda voluntate partium, nec habent iu-
risdictionem. ¶ Secundò quæritur, quæ sit differentia in-
ter arbitrũ siue iuridicũ siue compromissarium, & arbitra-
torem? Et dico, vt colligitur ex Inn. & Pan. in d.c. quinta-
uallis, ꝙ sunt multæ. ¶ Prima, & principaliter, quia arbi-
trator semper sumitur circa contractum : arbiter verò in
lite, vt dicit Iac. de Aret. & recitat Cyn. in l. si qui ex con-
sensu. C. de episc. aud. Sed hoc videtur falsum : quia in d.c.
quintauallis : arbitrator fuit assumptus super satisfactione
iniuriæ. & ff. de no. ope. nunt. l.j. assumuntur super lite. &
clariùs idem probatur in auth. si verò contingit. C. de iud.
Vnde propter hoc alij dixerunt, ꝙ arbiter est, qui habet
iudicare de iure, secundum ordinem iudiciorum: arbitra-
tor verò, qui assumitur de iure & de facto. Sed Bart. soluit
& concordat : quia quando assumitur super lite, assumitur
super contractu, scilicet fiendo : quia arbitramentum est
transactio quædam. vt not. in auth. vt dif. iud. coll. ix. vnde
dicitur assumi super contractu transactionis ineundo : &
consequẽter semper assumitur super cõtractu aut cõplen-
do, si fuerat inchoatus à partibus: aut ineũdo & perficien-
do

ciendo, quãdo assumitur super lite, vt trãsigat inter ptes.
¶ Secunda, nã arbiter eligitur, vt sit loco iudicis, ita ꝙ ha
bet ꝓcedere iuris ordine seruato, & in forma iudicij si-
cut iudex: vñ corã eo debet dari libell⁹, & fieri litis con
testatio, & iurari de calũnia, & sentẽtiã ferre debet ĩ scri
ptis, & procedere nõ põt diebus feriatis in honorẽ Dei:
& si procederet, nõ valet ꝓcessus, quæ omnia secus sunt
in arbitratore, qui assumitur super cõtractu, vt procedat
extra iudiciũ. ¶ Tertia, quia in facto proprio non põt q̃s
esse arbiter, sed bene arbitrator. Et ratio est, quia nemo
potest sibi ipsi imperare. ¶ Quarta, quia arbiter nõ iurat,
nec partes iurare debẽt de obseruãtia arbitrij: ꝙ in arbi-
tratore prohibitum non repetitur. Et hęc de iure ciuili.
Et ita tenuerunt Bar. & Bal. de iure verò Cano. quãtũ ad
arbitratorẽ. casus est in c. quãtauallis. de arbitro aũt dic,
vt legitur & no. in c.ij. de arbit. ¶ Quinta differentia est,
qa arbiter recusatur vt suspectus, nõ arbitrator, ꝓm do.
Ant. sed Pan. idẽ tenet de arbitratore: imò inquit, in mul-
tis casibus recedi põt ab eius persona, & alius assumit, iu
xta no. per Bar. in l. si q̃s, quod nõ est in arbitro. ¶ Sexta
est, quia fœmina põt esse arbitratrix, nõ arbitrix: qa hoc
est officium virile, cũ habeat procedere iudicialiter, ꝙ
intellige nisi fœmina ex dignitate habeat iurisdictionẽ,
vt quia est regina, vel comitissa. ¶ Septima, secundũ quos
dam, quia in iudicẽ ordinariũ subditi cõpromittere nõ
possunt, vt ĩ arbitrũ: sed vt ĩ arbitratorẽ sic. Sed tu dic vt
in c.cũ tẽpore de arbit. iũcta gl. quæ arguit ibi ꝙ ordina
rius possit esse arbiter. & deinde obiicit ꝑ l. sed & si ĩ ser
uum. ff. eo. & soluit ꝙ lex vult eũ nõ posse iubere, vt par-
tes in se compromittant. ff. de tutor. & cur. l.iiij. ¶ Octa-
ua, nã secũdũ Inn. sentẽtia arbitri emologatur. i. appro-
batur taciturnitate decẽ dierũ, vt sic postmodũ det actio
& exceptio. qd̃ intellige, si sine pœna fuit cõpromissum;
dictũ aũt arbitratoris nõ emologatur p̃ dicto modo, sed
si partes illud expresse cõfirmẽt parit exceptionẽ quasi
trãsactionis, vel pacti. imò, secundũ Host. si æquũ sit, etiã
vna parte cõtradicẽte, erit officio iudicis executiõi mã
dãdũ. Et idem si iniquũ sit, postquã ad æquitatẽ fuerit re
dactum. Sed hic sunt duę quæstiones, de quibus vide Pa.
vbi s. ¶ Nona, nã cõpromissum factũ in arbitrũ, soluitur
morte alteri⁹ cõpromittẽtiũ: vñ nõ trãsit in hęredes, nisi
specialiter de eis in conpromisso caueatur: secus in arbi
tramẽto: qa illud est pactũ, seu trãsactio, quæ trãseũt in
hæredes. l. si pactũ. ff. de prob. Hoc tenet Hosti. & cõmu-
niter Doc. in l. si. ff. de arbi. ẽt si sup cõtractu ineũdo fue
rit compromissum, ꝓm Franc. de Aret. quia species cõdi-
tionalis obligationis transmittitur ad hæredes, nisi sit ta
lis, quæ personę cohęreat. Bar. verò distinguit, sed Pa. pl⁹
placet, ꝙ indistinctè trãseat ad hæredes quod si alter cõ
promittẽtiũ bãniatur, vide Bar. in l. si q̃s. ff. de verb. obli.
¶ Decima, nã attestationes & cõfessiones factæ & recep-
tæ corã arbitro, faciũt fidem posteà corã iudice: sec⁹ in
habitis corã arbitratore: qa corã illo nõ est iudiciũ, nec
quasi: in quo tamen sunt opiniões. & dic vt Pa. in c. pstẽta
ta. de test. ¶ Vndecima, nã cõfessio facta corã arbitro, reu-
ocari põt post sniam, antequã arbitriũ sit emologatũ:
qa ante emologationẽ nõ põt dici finitũ negotiũ, cũ nõ
cõpetat ex eo actio vel exceptio. l. pe. C. d̃ arbit. sed facta
corã arbitratore indistinctè nõ reuocatur laudo secuto,
sic validũ, qa negotiũ videt finitũ p trãsactionẽ. ¶ Duo
decima, nã litis cõtestatio corã arbitro interrũpit pscri-
ptionẽ, nõ in arbitratore: qa corã eo nõ est iudiciũ, nec
quasi & cõsequẽter nec litis cõtesta. ¶ Decima tertia, nã
arbiter ꝓcedere nõ põt dieb⁹ feriatis, sed arbitrator sic,
secũdùm Bar. quia arbitramentum est transactio & redu
ctio ad pacem: quod quia pietatẽ concernit, potest dieb⁹
feriatis explicari. Sed Pan. dicit, ꝙ tenẽt quidẽ gesta corã
eo die feriato, quia cum nõ sit iudiciũ, corã eo, cessat di-
spositio. c.fi. de fer. Dicit etiã, quòd siue peccato ꝓcedit,
si speratur pax, aut alius pius effectus, non autem si spe-
ratur solũ ad implemẽtum alicuius cõtractus, vnde illici
tum est Titio arbitrari, quãtum fuerit expensum in tali
domo, aut collectũ ex tali agro : quia homines debent
tũc intẽdere diuinis. Decima quarta, nã corã arbitratore
nõ est locus perẽptioni instãtiæ per lapsum triennij, qa
corã eo nõ est iudiciũ, vel quasi, & sic cessat dispositio, l.
properandum. C. de iudi. sed corã arbitro sic, secundum
aliquos. alij ꝙ nõ cũ nõ habeat iurisdictionem. Pan. aũt
magis placet opinio contraria d̃ iure ciuili, quia arbitria
sunt redacta ad instar iudiciorũ. l.j. ff. de arbi. & corã arbi
tro est quasi iudiciũ. l. si de meis. ff. eo. & cõsequẽter ha-
bet locũ dispositio. l. properandũ. C. de iud. d̃ iure aũt Ca
no. vide Pan. in c. pen. de iud. ¶ Decima quinta, nã arbiter
ex quo semel sup toto ꝓnũciauit, seruãdo formã cõpro
missi, siue bũ siue male funct⁹ est officio suo: vnde senten
tiam amplius mutare ñ potest. In arbitratore aũt sũt o-
pinionẽs. Sed Cyn. post. Pet. distũguit, qa aut arbitriũ seu
electio cõpetit mihi iure meo, & tũc possũ, licet semel
male elegerim, seu arbitratus fuerim iterũ arbitrari. aut
cõpetit mihi super iure alieno, & tũc si nõ seruaui formã,
possum iterũ arbitrari, si aũt seruaui formam, me ampli⁹
intromittere nõ possum: quia siue bene, siue malè, fũctus
sum officio meo. Et sic nõ videtur differentia in hoc ĩter
arbitrũ & arbitratorẽ. ¶ Decima sexta, nã arbiter nõ cogi
tur laudare, licet susceperit cõpromissũ, nisi ibi sit pœna
vel pignus, sed arbitrator sic, si cõpromissũ recepit, sicut
refert do. Ant modernos tenere. sed certè secundùm Pã.
in hoc non est differentia inter eos, sed solũ debem⁹ di-
stinguere an acceptauerint vel nõ, quia vterq; cõpellit si
acceptauit, licet pœna nõ ĩteruenerit. ¶ Decima septima,
nã arbiter sentẽtiã facere nõ põt in ecclesia, sicut nec iu-
dex: & lata, nõ teneret. de immu. eccl. c. decet. lib. vj. quod
c. licet loquatur de iudice, tamẽ extenditur ad arbitrũ, q̃
largo modo est iudex, quia cũ illud c. venerit ad peccatũ
impediẽdũ: fieri debuit interpretatio larga, vt no. Ioan.
And. in c. ex tenore. qui fil. sint leg. Secus in arbitratore. l.
fi. C. de fer. de quo quãtum ad peccatũ distingue sicut de
proeessu in die feriato dictũ est, secũdùm Pã. Quãtũ aũt
ad valorem ꝓcessus, secundum eundẽ indistinctè valet,
quia est quidã cõtractus: cõtractus autem initus in eccle
sia non irritatur p illũ tex. vt ibi dicit gl. ¶ Decima octa-
ua nã arbiter manus extẽdere nõ põt ad res extra cõpro
missum, vt in c.cũ dilectus. de arbit. Arbitrator aũt sic, vt
not. Spec. in tit. de arbit. Ratio, secundum eũ, est, quia di-
ctũ arbitratoris tenet, siue æquũ siue iniquũ, sed p iudi-
cẽ reducitur ad ęquitatẽ, vt in d.§. Arbitrorũ. vnde põt rẽ
vnã, de qua agũt partes adiudicare alteri recepta quãtita
te pecunię ab alia, sed secũdũ Pã. hoc dictũ est nimis lar
gum, vt scilicet possit extendere manũ ad aliena. de q̃b⁹
non fuit cogitatũ in cõpromisso. Vnde dicit Barr. in l. cũ
Aquilia. ff. de trãsact. ꝙ, si corã arbitratore est cõtẽtio de
fũdo, licet cõpromissum sit generale, nõ tamẽ põt alterã
partẽ cõdẽnare, vt recipiat illũ fũdũ. & det aliã rẽ, d̃ qua
nõ fuit cogitatũ. Secus si vult cõdẽnare ĩ pecunia, qa nõ
videtur alias res, cùm omnis res per eã æstimetur. vñ cõ
cludit Pan. in hoc differentiã non esse, ita ꝙ neuter põt

manus

manus extendere ad ea,quæ sunt aliena prorsus & inco-
gnita.¶ Decimanona, nã excõmunicatus nõ põt esse ar-
biter nec sicut iudex.de re iud.ad probãdũ.intellige de ex
cõmunicato notoriè.secundum Arc.ij.q.vj.à iudicib.&af
firmat Spec.& ita refert in curia determinatum de man-
dato papæ.In arbitratore aũt sunt opiniones.& Bar.sẽtit
ꝙ possit:quia excommunicatus æquiparatur deportato,
qui non perdit ea,quæ dependent ex consensu,& sunt de
iure gentiũ.Oppositum concludit Ioan.Andr.in regula,
dolo.de regu.iu.libr.6.in mercu.q.si sit notoriè excõmu
nicatus,& cũ isto transit Pan.vnde nõ est differẽtia.¶ Vi
gesima,nã arbiter debet vnicuiq; partium reddere quod
suum est,nec debet de iure vni⁹ tollere vt det alteri.ideo
dicit lex,arbitriũ sumere partes iudicis.ff.de arbit.l.si de
meis.arbitrator verò hoc põt,pro bono concordiæ,vt di
cit glo.in d.l.& ad hoc Innocen.& Panor. adducit c.nisi.
de præbend. maximè iuncta glos. quia impossibile erat
de iure quòd vnus haberet titulũ in beneficio, & alteri
pensio deberetur: & tamen pro bono pacis ex potestate
arbitraria fuit illud toleratum.quod tamen Bartol.intel
ligit, quando modicè læditur aliter reduceretur ad arbi-
trium boni viri.Bal.tamen dicit,ꝙ non potest tollere de
alieno.quod si saluare vis,intellige sine causa, vel quan-
do non in modico lædit.Ratio autẽ diuersitatis est, vt di
cit Pan.quia arbiter eligitur loco iudicis, & consequẽter
debet per tramitem iuris procedere,cuiq; tribuẽdo suũ.
Arbitrator verò vt amicabilis cõpositor,& trãsigens in-
ter partes. Ex natura autẽ compositionis & trãsactionis
est,vt possit pro bono pacis de iure vnius dari alteri sinè
magna læsione:quia satis lucratur,qui à lite recedit.l.Lu
cius.& quod ibi no.ff.ad Treb.¶ Vigesimaprima,nam se
cundum Innoc.in d.c.Quintauallis,dictum arbitratoris
non mutatur,vbi modicè & non grauiter lędit,dictũ ve-
rò arbitri non mutatur,etiam si grauiter lędat,imò si pœ
na promissa sit, agitur ad pœnã C.de arbitr.l.j.& si non
fuit promissa,sed tantùm stipulatio intercessit,agitur ad
interesse ff.de arbi.l.diem.Si autem similiter compromis
sum sit,& sentẽtia per partes expressè fuerit emologata,
& intra decẽ dies neutra contradixerit, oritur ex sentẽ-
tia actio & exceptio.C.de arbi.l.pe.& agitur tunc condi-
ctione ex illa l.secundum Inno.qui etiã sentit,quòd arbi
triũ pœnale nõ emologatur taciturnitate deciẽ dierum.
Et in effectu vult,ꝙ dicti arbitri non reducitur ad arbi-
trium boni viri,id est, iudicis loci.ff.pro soc.l.si societa-
tem,etiã prætextu læsionis enormis.Et hoc probatur in
d.l.diẽ.§.stari.Sed Host.in c.ij.de arbi.limitat,quia si ar-
bitrium continet manifestã iniquitatẽ, poterit superior
ex suo officio retractare,arg.illius capituli.Pro quo etiã
Pan.consentiens adducit glos.ordina.ij.q.vj.à iudicibus.
Et idem ibi Archid. Ber. quoq; de arbi.in c.exposita.di-
cit quòd etiã si quis sit arbiter,nõ est standũ iniquo arbi
trio,sed reducetur ad arbitrium boni viri : de arbi.c.j.&
imò si iurasset,debet reuocari.extrà,de iureiurã.c. Quin
tauallis. non tamẽ propria authoritate veniet contra iu-
ramentum.Et hoc intelligo, quãdo iniquitas est aperta:
licet iura quæ adducit non probent intentum, sed poti⁹
oppositum habeatur,in d.c.ij.in glo. Dictum autem arbi
tratoris,si enormiter lędit reducitur ad arbitriũ boni vi-
ri,quod intelligo etiã si iniqtas non sit aperta.Ratio au-
tem diuersitatis,vt dicit Pan. quare dictum arbitri nõ re
ducitur ad arbitrium boni viri, saltẽ ad petitionem par-
tis,dictũ autem arbitratoris sic,est secundùm Bart.in d.
§.arbitrorũ,quia ex compromisso in arbitrum sit iniuria
iudici,cuius erat iurisdictio:cùm adeatur arbiter vt pro-
cedat vt iudex, & consequenter iudex meritò se non im
pediet de iniquitate.nulla autem ei fit iniuria,quãdo cõ
promittitur in arbitratorem,cùm fiat super cõtractu,qui
ex partiũ cõuentione celebratur,& non iudicis authori-
tate.Pan.autem arguit contra istam rationem : & deinde
dicit hanc esse rationem,quia arbiter non eligitur vt ar-
bitratu suo decidat,sed vt procedat secũdum ius:ideo ad
arbitrium boni viri reduci non potest, quia nõ habet in
eo locum arbitratus.Appellari autem non potest,quia ex
sentẽtia sua non datur actio iudicati,& sic appellatio nõ
reperit quid suspendat,vt legitur.& no.l.j.C.de arbitr.&
consequenter cùm non reperiatur cõpetens remedium,
standum est sententiæ suę,& imputãdum est compromit
tenti, nisi iudex ex officio suo corrigat modo prædicto.
Arbitrator autem eligitur, vt arbitratu suo procedat:vñ
meritò dictũ suum reducitur ad arbitriũ boni viri. Hæc
omnia dicta in his differentiis,exceptis his quæ allegaui
de Bern.sumpta sunt succisis allegationibus ex Panorm.
3 ¶ Tertiò*quæritur quomodo discernantur arbiter& ar-
bitrator? Et dicit Inno.in c.quintauallis. quem sequitur
Bar.& communiter Doct.sequẽtes,quod ex nominis di-
uersitate. Vnde si compromittitur in aliquem tanquã in
arbitrũ,est arbiter,arbitrator verò est,si tãquam in arbi-
tratorem.Sed Panor.magis placet,vt ex modo assumẽdi
dignoscãtur.Vnde ibi dicit Inn.quod arbiter est q eligi
tur iudex,id est,vt procedat seruato in substãtialibus or
dine iudicij.ff.de arbit l.j.& l.qualem.Arbitrator autem
est,vt ibi dicit,qui eligitur vt aliquid existimet,vł dicat
de re aliqua quid sibi videt,sine ordine iudiciario.Ex q-
bus infert Panor.quòd ille ꝓpriè est arbiter,qui eligitur
vt iudex,arbitrator,qui habet aliquid arbitrari ex bono
& æquo extrà iudicium.de præbẽ c.nisi essent.vbi ꝓ bo-
no pacis potest de iure vnius,moderatè tamẽ, alteri da-
4 re,vt in d.c.nisi & not.in l.si de meis.ff.de arbitr.Opinio*
aũt Inn.& aliorũ,ꝙ discernantur ex nominum diuersita-
te,saluari potest,quãdo simpliciter dictũ fuit.Cõpromit
timus in te vt in arbitrũ vł arbitratorem.& nihil fuit ad
ditum,per quod vnus discernatur ab alio ex proprietate
5 cuiusq;.hæc Pan.¶ Quartò,*vtrũ sit quis arbiter, vł arbi
trator,si cõpromissum sit factũ,vt procedere possit serua
to ordine iudiciario,& non seruato? Et dico secũdũ Arc.
post Inno.ꝙ ĩ eum compromittitur vtroq; modo, vt in-
nuunt verba,sed si ꝓcesserit vt arbiter,id est,seruato or-
dine iuris,nõ redigitur dictũ ei⁹ ad arbitrium boni viri.
Si aũt partes dicunt,Eligim⁹ eũ in arbitrũ,simpliciter nõ
intelligitur,ꝙ vt arbitrator elect⁹ sit nisi ex aliis ṽbis ap
pareat de intẽtione contraria,puta quia dixerunt ꝙ pos-
sit procedere non seruato ordine iudiciario.Si autem di
cunt,Eligimus talẽ in arbitratorẽ,vel in bonũ virũ,q nõ
stras terminet quęstiões, nõ intelligitur electus arbiter,
nisi appareat ex aliis verbis.Pan.tamẽ dicit,ꝙ vbi sic cõ
promittitur ꝙ possit ꝓcedere seruato ordine iuris,& nõ
seruato,licet à principio eligere possit alteram viã, ĩ nõ
eligendo tamẽ potest,& videt procedere vtraque autho-
ritate,sicut dicit Inn.in habente delegatã & ordinatam,
in c.cùm ex officij.de pręscrip.ipse verò Pan.alle.c.nisi de
præben,vbi probatur,ꝙ si cõpromittitur in delegatũ,il-
le potest in eadem causa simul ꝓnuntiare, vt arbitrator
& delegatus,& ita in proposita.Et si cõtra iustitiã partem
læsit,poterit reductio peti,& in dubio ex qualitate facti
ꝑsumitur hoc fecisse vt arbitrator.Et ex his ibi ipse ĩfert,
ꝙ si partim seruauit ordinem iuris,& partim nõ,tenebit

tamen

tamen sentẽtia,secũdùm Host.quia ꝑsumetur hoc fecis-
se vt arbitrator.Infert etiã,ꝙ si ĩ aliquẽ cõpromittatur,
vt possit ꝓcedere de iure & de facto,sed tamen ꝓnũciet
secundum ius,talis in procedendo erit arbiter & arbitra
tor,sed in sententiãdo arbiter tantùm,vt patet ex tradita
potestate:& si pronũciat iniustè,sentẽtia nõ tenet secũ-
dũ Bar.quia pronunciauit cõtra formã cõpromissi. &cõ
6 sentit Pan. ¶ Quintò, *vtrũ is qui ꝓmisit sub pęna aut
iuramẽto stare dicto arbitratoris, possit impune petere
reductionẽ ad arbitriũ boni viri, si arbitramẽtũ sit ini-
quũ? Et Inn.tãdẽ cõcludit ꝙ põt:qa iuramẽtũ,ꝙ est vin
culũ fortius q̃ pœna, nõ abstringit ipsum ad parendum
quousque redactum sit ad arbitrium boni viri : vt patet
in c.quintauallis.& consequenter minus ipsum abstrin-
git pœna.Et idẽ tenet Host.quãdo generaliter est iura.
tũ de stãdo dicto arbitratoris.& Spec.in ti.de arbit.& pla
cet Pan.quia verba generalia debent intelligi secũdùm
subiectã materiam.l.quærò.ff.locat.& cõsequenter pœ-
na & iuramẽtũ debent intelligi,si enormiter nõ læserit,
sicut etiã in c.per tuas.de arb.not.dicit Inn.ꝙ iuramẽtũ
de stãdo ipsi⁹ dicto,intelligit alternatiuè,s.ꝙ stabit,aut
soluet pęnã vł ĩteresse.¶ Sextò,ꝙ si specialiter & expres-
sè dictũ est,vt arbitrator possit ius vnius partis in totũ vł
partem alteri tradere, & standum sit dicto eius etiã ini
quo:nunquid peti poterit reductio ad arbitriũ boni vi-
ri:maximè si interuenit iuramentum vel pœna.Et Host.
ꝙ partes debent arbitramẽtum obseruare, nisi sit cõtra
Deum.nec possent cõtrauenire sine metu pœnæ, vel per
iurij.si pęna vel iuramentum interuenit, quia poterunt
partes in hoc se ligare,& renunciare suo iuri:fortè tamẽ
ex æquitate,inquit,iudex ex officio suo occurrere debe-
ret iniquitati,pensatis personarum & causæ qualitatib⁹.
de transac.c.fi.quod verbum Pan.dicit valde notandum.
Et attendendum etiam,ꝙ decisio prædictorum depẽdet
7 ex sequenti quæstione.¶ Septimò,*vtrum partes possint
à principio renũciare reductioni ad arbitrium boni viri?
& posito ꝙ valeat renunciatio vel pactum : vtrum extẽ-
datur ad omnem læsionem, maximè si interuenit iura-
mentum vel pœna?Et Pan.sic dicit:Si quis absente parte
& extra iudiciũ renũciat petitioni huius reductionis,nõ
valet:quia sic non valet futuri iuris renũciatio:vt l si ita
scriptũ.§.j.ff.de le.ij.no.plenè in l.j.C.de pac.c.ex.multi-
plici de decim.In iudicio aũt vel extra iudiciũ ĩ præsen-
tia partis tenet renũciatio futuri iuris:quia habet vim pa
cti de nõ petẽdo,iuxta no.in d.l.j, C.de pact.maximè ꝑ
Bar.Si autẽ quis obligauit se ꝑ pactũ ad nõ petendũ istã
reductionem:sumus in casu dubij.Et dicit Dy.ꝙ hoc nõ
obstante in simplici renũciatione seu pacto põt hanc re-
ductionẽ petere rõne magnæ læsionis : quia illud pactũ
debet intelligi,si vt bonus vir fuerit arbitratus.arg.in l.
quærò.ff.locat.vbi dicit tex.ꝙ si ꝓmisit locator non ex-
pellere inquilinũ:intelligitur,si soluerit pẽsionẽ.Et idẽ
ibi cõfirmat Bar.per illum tex.& Io.And.in regula,sciẽ-
ti.dicẽs illud etiam procedere,si interuenisset pœna vel
iuramentũ.Et idẽ Bar.in l.societatẽ.§.arbitrorũ.ff.ꝓ so-
cio.dicens ꝙ iuramentum habet in se illam cõditionem,
quã habet pactum prẽãbulum,s.nõ venire cõtra,si æquè
fuerit arbitratus,operatur enim illud pactũ,seu renũcia-
tio,respectu modicæ lęsionis Et idem tenet domi.Anto.
in d.c.Quintauallis.Et videtur cõmunis opinio. Contra
rium tamen sensit Fed.cons.ccxx.dicẽs, ꝙ pactum, seu
renũciatio iuramento vallata,adstringit ad non contra-
ueniẽdum respectu cuiuslibet lęsionis.quod tamẽ bene
non ꝓbat.Sed Iac.But.sentit etiã siue iuramẽto, dicẽs se
nõ videre, quare per pactũ remitti nõ possit dicta redu-
ctio,nisi dolus procedat ex animo.vbi aũt interuenit re
ipsa,valere debet pactũ,ex quo de intẽtione partiũ cõ-
stat.Bal.verò dicit hoc obseruari cõmuniter,ꝙ nõ obstã
te quacunq; verborum cautela ꝓpter enormẽ læsionẽ,
reductio dicta peti põt.Pan.autẽ sic dicit.Si deceptio in-
teruenit ex ꝓposito,quia,s.scienter per fraudẽ, gratiam,
vel odium,grauat partem,põt reductio peti respectu cu
iuscunque læsionis,non obstãte quocũque pacto,quia si
cut expressè non põt remitti dolus futurus.l.si vnus.§.il
lud nulla.ff.de pact.ita nec tacitè sub generalitate verbo
rum.Itẽ si ꝓpter dolũ retractatur arbitriũ.l.iij.C.de arb.
& l.ita demum.ff.eo.à fortiori arbitramentum,& in hoc
cõiter doc.cõueniunt. Si autẽ deceptio interuenit re ip-
sa sine dolo arbitratoris,reductio peti nõ põt in lęsione
modica,vt in l.si de meis §.recepisse.ff.de arb.etiã si re-
nũciatio non interuenit, vt in c.nisi de pb.peti aũt pt in
læsione non modica,secundùm cõmunẽ opinionẽ:quæ
vera est,si nõ interuenit renunciatio.Si verò interuenit,
vt,s.possit vni tollere,& dare alteri, non põt peti redu-
ctio ratione magnæ læsionis,vł quãtitatis:quia renũcia-
tio aliquid operetur,vnde tũc peti potest ratione maxi-
mæ seu enormis læsionis,& nõ magnæ : qa ista maxima
in dubio videtur excepta.argu.in l.omnes ff.de his quæ
in fraud.cre.Et si renunciauit aut fecit pactum de non
petẽdo reductionẽ,etiã respectu magnæ læsionis, adhuc
põt peti, si deceptio interuenit ex ꝓposito, quia dolus
futurus remitti nõ põt,vt dictũ est:nõ aũt poterit peti,si
deceptio ĩteruenit re ipsa,quia pars,potuit sibi ex pacto
pręuidere.l.j.ff.deposit.vt in regula,cõtractus.& in regu
la sciẽti.de reg.iur.lib.vj.Poterit aũt peti respectu lęsiõis
enormis,ex quo de tali nõ fuit expressum,quia renũcia-
tio trahi nõ debet extra intẽtionẽ agẽtis.l.qui iniuriæ ff.
de fur.Et ita sentit dom.Ant.in d.c.quintauallis.& Bal.
dicẽs,ꝙ magna,vel parua quantitas dicitur respectu ꝑso
narũ & causæ.l.cũ filius.ff.de leg.ij.vide gl.in c.fi.de re
iud.lib.vj.Si aũt fuit dictũ,vt possit altè & bassè in totũ,
vel partẽ de iure vni⁹ dare alteri,sic nõ ligat ꝓceptũ arbi
tratoris,si fuit cõtra Deũ,etiã apposita pęna,vel iuramẽ-
to,vt probat Host.& idẽ putat Pan.si est contra ius com
mune nõ remissibile per partes,vt in c.examinata,& ĩ c.
peruenit.de arb.& in c.si diligenti.de for.cõpe.Si autẽ est
cõtra ius priuatũ partis,peti põt reductio,si deceptio in-
teruenit ex proposito,& dolo arbitri,ratione dicta,secũ-
dùm Io And.& Io.Cal.Bar.& est commune dictum,non
autem potest peti,si interuenit deceptio sine dolo.secun
dùm Ioã.An.Io.Cal.& Bar.& do.Ant. Et hoc est verum
secundùm Pan.nisi fuisset appositum aliquod verbũ il-
lius potestatis restrictiuum,s.altè & bassè:prout sibi vi-
debitur,aut placuerit,quia hæc verba importãt arbitriũ
boni viri,vt in l.Thais.ff.de fideicom.liber.Dominus ta-
men Pet.de Anch.disputando tenuit,ꝙ etiã si certi su-
mus non esse dolum,peti potest reductio prætextu enor
missimæ læsionis,quia paria sunt,dolum interuenire ex
ꝓposito,vel in re ipsa.l.si quis.ff.de verbo.oblig.Sed cõ-
munis opinio est in oppositum.& l.si quis.loquitur quã
do quis fuit deceptus ignorãter,sed in casu nostro scien
ter & appensatè dedit illam amplissimam potestatem ar
bitratori.Do.autem Anto.videtur velle.ꝙ quãdocunq;
verba sint largè concepta,nihilominus data enormi læ-
sione,etiam in re ipsa dabitur reductioni medium, quia
talia verba in genere dicũtur ex cõfidẽtia discretionis &

amicitiæ

amicitiæ arbitrorum, vt benevolentiã capiant, ne lędãtur. & ita nõ debẽt ita latę ĩtelligi: quia de verbis facile seruitur. Vnde si repererint se deceptos, debet eis succurri, etiã si iuratũ esset: ꝗa absoluẽtur, vel iudex ex officio suo prouidebit. Et ibidẽ tenuit Per. de Anc. & vt videtur, hæc opi. habet æquitatẽ. & ꝓ ea facit c. cum venissent. de inst. & l. si libert° ff. de ope. lib. & quia notarij ex cõsuetudine solẽt apponere verba gñalia, teneri põt, vt dicit Pan. ꝙ nisi aliter appareat, non videtur quis pati voluisse enormẽ, vel saltẽ enormissimã læsionem. arg. l. cũ de inde bito. ff. de ꝓbat. alia tñ opi. videtur verior de subtilitate iuris. Si autẽ de dolo dubitatur: dicit Pan. ꝙ secũ lũ Bar. ꝓt peti reductio rõne enormissimæ læsionis, saltẽ officio iudicis: quia prę sumitur dolus in tãta læsione: vt l. Luci°. §. creditor, ff. quæ ĩ frau. cred. Et sic saluari põt dict. Hos. ſ. ꝙ in maxima quantitate iudex ex officio suo ꝓt occurrere. Quod quãtũ colligitur ex Pã. dupliciter est verum. Primò, quãdo dubitatur de dolo. Secundò, quãdo ex aliqua legitima cã, de qua constatet, fuit deceptus arbitra-
8 tor: vt dicit domi. Ant. & Fran. de Aret. ¶ Octauò, *quæritur, ꝓ quãta læsione dabitur reductio: si nulla interuenit renunciatio, aut si interuenit, nõ impedit reductionem? Et dicit Pan. ꝙ quia in hoc non reperitur specificè prouisum: insurgũt opiniones: & quidã dicũt oportere, ꝙ fiat deceptio vltra dimidiã iusti pretij. Cy. verò. & Pet. dicũt cõpetere hoc remedium, quãtacunq; sit deceptio. Spe. verò dicit nõ sufficere læsionem modicã & videtur esse de mente Bar. & glo. in l. si de meis. ff. de arbi. vbi dicitur arbitratorem posse de iure vnius dare alteri. & Bar. ibi dicit dummodò modicè: aliàs reductio fiat ad arbittiũ boni viri. Aliam opi. ponit Bar. ĩ d. §. arbitrorũ. ex quo §. iũcta. l. vnde si Neruæ. ff. pro socio nititur probare, quòd si arbitrator assumptus fuit super cõtractu, requiritur deceptio, saltem in sexta parte totius. Si autẽ super lite, nõ cõsiderabitur læsio simpliciter respectu quãtitatis debitę, sed habito respectu ad qualitatẽ causę. Domi. aũt Ant. dicit sibi videri, ꝙ tex. in d. l. vnde si Neruę. cum sequẽti, probat de dimidia. Pan. aũt probat, & iudicio meo bene, ꝙ ibi nec de sexta. nec de dimidia probatur: sed probatur, inquit ille tex. ꝙ læsus per arbitriũ in tertia parte totius debiti, põt dicere arbitramẽtũ iniquũ, & petere reductionem prædictã, nec tamen, inquit, semper requiritur læsio in tertia parte: quia ille tex. in hoc regulã nõ facit. sed illud dictũ est cã exẽpli. q̃ aũt sic dicuntur, nõ restringunt regulã, vt ĩ e. j. & quod ibi not. ne cle. vel mo. Sed proba-
10 tur ibi. ꝙ ex euidẽti iniquitate reductio peti põt. q̃ qñ dicatur, nõ credo posse dari doctrinam: sed ex varijs circũstantiis bonus vir. i. iudex, arbitrabitur: quia facilĩ debet arbitrator de iure vnius dare alteri, quando pax aliter se qui nõ põt quàm cessante ratione pacis, & quãdo ius est dubium. & inuolutum, quàm quando est clarum, & quãdo est diues, quàm quãdo est pauper, & sic de aliis circũstantiis. & facit, quod notauit idẽ Pa. circa cõpositionẽ
9 fiendã in c. j. de mutu. petitio. ¶ Nono *quæritur, an petens dictam, reductionem, & succumbens, quia non probauit iniquitatẽ euidentẽ inciderit in pœnam cõpromissi, sub qua promisit stare arbitramẽto? Et dico, quod Dy. qui originaliter cõcludit in hac qõne, tenet pœnã cõmitti, maximè quãdo iurauit nõ petere dictã reductionẽ, & postea petijt, & succubuit, quod cõsilium refert Io. And. in add. Spe. in tit. de ar. & ibi refert Gul. de Cug. hoc limitasse nisi habuerit iustã cãm petẽdi, vt quia probabiliter credebat arbitramentum iniquum, & alle. l. si quis. ff. de pœn. Pan. verò alleg. c. sacro de sẽ. exc. & quod no. in c. fi. de do. & cõtu. Sed addẽ hîc duas limitationes Bar. Prima est in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. ob. vbi dicit, ꝙ incidit in pœnã, etiã si sentẽtia, per quã fuit declaratũ, arbitramẽtũ esse æquum, fuisset iniusta. & hoc per illũ §. duo fratres. vbi videtur tex. in simili. Secundam ponit in d. l. Iulianus. vbi distinguit, ꝙ si iudex declarauit arbitramẽtũ æquum, & hęc cã expressa absoluit reũ, incidit in pœnã: nec in hac qõne pœnæ admittitur pars ad probandum, ꝙ arbitramentum fuit iniquum, vt in d. §. duo fratres. & facit gl. in d. l. Iulianus. Si autẽ primò fuit reus simpliciter absolutus, vel iudex absoluit, quia nõ fuit ꝓbatum iniquum, tunc in quæstione pœnę poterit de iniquitate ꝓbare. Nã per hanc probationẽ deregitur iniquitas sentẽtiæ, quæ trãsit in rẽ iudic. & sic nõ obstabit exceptio rei iudicatę. Intelligit autem omnia cũ limitatione Gul. & Io. And. p̃dicta. Ex his infertur ꝙ allegãs iniquitatẽ arbitramẽti, habet probare, aliàs succũbit, quia p̃sumitur pro iustitia. l. ab ea parte. ff. de appel. ¶ Decimò quęritur, quid si pro parte obtinuit, & ꝓ parte succubuit, vtrũ cõmittatur pœna in parte? Et dicit Bal. in l. fi. C. de arb. ꝙ si c. in quo fuit læsus, erat separatum ab aliis, committit pœna in totũ, secus si cõnexũ, vel vnitũ, ita ꝙ separationem cõgruam nõ capiebat. Sed Pan. indistinctè tenet, ꝙ nõ cõmittitur, sed euitatur, quia iustè petiit restitutionẽ totius arbitramenti. Et cùm arbitramẽtũ sit quædam transactio super toto. in auth. si verò cõtingit. C. de iud. nõ potest iustè dicere se magis grauatũ super vno articulo, quàm super alio, sed grauamẽ resultat ex toto cõpmisso simul, cùm sit vnica trãsactio, cui vnus cõtract°. Sed tamen aduerte secũdùm Bal. ꝙ si arbitrator iussit dari decẽ, & iudex in cã reductionis iubet dari quinq; si ista quinq; non soluuntur, non cõmittitur pœna cõpromissi, etiam pro rata, quia nunc agitur ex cõpromisso, sed iudicis sentẽtia. vnde mutata persona, stipulatio pœnæ nõ cõmittitur. & dicit hoc placuisse Bar. Sed Pan. in hac cõclusione dubitat, quia iudex aditus succedit in locũ primi arbitratoris. vt no Ion. in c. præsenti, hodie ĩcipit, statutum. de rescrip. lib. vj. & Bar. in l. j ff. de leg. ij. & cõsequẽter eodẽ est iure cõsentiẽs cũ primo: & deinde soluit, ac tãdem dici posse cõciudi, ꝙ si iudex simpliciter cõfirmat arbitramentum, habet locum pœna secũdùm distinctionẽ positã in præcedẽti qõne. Si aũt reformat, tũc pœna cessat in reformatione, quia nõ agitur amplius ex cõ-
10 promisso, sed iudicis sententia. ¶ Vndecimò * quæritur quãto tempore durat potestas in arbitrio, vel arbitratore? Et dicit Pan. vbi s. ꝙ in arbitro durat, quãto tẽpore durat actio, nisi tacitè vel expressè hæc potestas reuocet à partibus. ꝙ videtur ꝓbari in auth. si tamen. C. de tẽp. appel. & in cle. quãdiu. de app. Et simile est in iurisdictione delegati, quæ nisi reuocet, semper durat, donec extinguatur, vt ĩ l. falso. C. de diuer. rescrip. In arbitratore autẽ dicit esse idem, quod in arb. tro, quod probatur in d. auth. si tamen. quia licet ibi tex. loquatur in arbitro: tamẽ nihil apponit, per quod appareat, ꝙ magis senserit de arbitrio quã de arbitratore, quib. arbitriũ est cõe: vt ĩ d. §. arbitrorũ. & nulĩ° tex. specificè facit mẽtionẽ de arbitratore, sed cõiter loquuntur de arbitro. Vnde vbi materia nõ est magis ꝓportionabilis arbitro, q̃ arbitratori, appellatiõe arbitri debemus ĩtelligere de vtroq; vt in d. §. arbitrorũ. Et hoc, nisi ipse arbitrator dixerit se nolle acceptare cõpromissum. ꝙ statim expirat: vt in l. si merces. ff. locat. ipsæ aũt partes post acceptationẽ possũt sibi ꝓuidere, faciẽdo

illum

illum compelli ꝓ iudicem, vel cõi consensu ab illo recedẽ-
11 do. l. litigatores. de arbitris. ¶ Duodecimò, *quæritur, quis sit ipse bonus vir, ad cuius arbitrium recurritur pro iniquitate arbitramentis? Et cõiter dr̃, ꝙ est iudex loci. l. continuus. ff. de ver. ob. & gl. in c. potuit. de locat. vbi dicit, ꝛm Pan. ꝙ vbi fit mentio de arbitrio boni viri in genere, intelligitur de iudice. per d. l. continuus. no. etiam gl. in c. statutum. de rescrip. & sequitur ibi Gemi. & Spec. in tit. de arb. Sed ista intelligo vera in foro contentioso, in spectantib° aũt ad forum animæ, bonus vir dr̃ prudens, & timoratus, &, vt inquit Bal. in l. j. circa mediũ. C. de solu. qui facit alte-
13 ri, quod vellet sibi fieri. Sed resultat alia quæstio, cum fiat aliq̃ compromissum à clerico in laicum, & econuerso, vl̃ si oẽs compromittentes, & ẽt arbitrator, sunt laici, sed diuersi fori, quia tunc dubitatur, an iste iudex competens sit iudex arbitratoris, vel iudex rei, vel actoris. Et, vt recitat Bar. in d. §. arbitrorũ. cõiter tenẽt aduocati, ꝙ sit iudex appellationis, cũ ista reductio sit quędã species appellationis. l. nõ distinguemus. ff. de arb. §. cum quidam, ipse verò hoc non tenet, sed potius ꝙ iudex, q̃ habet iudicare in principali cã, ita ꝙ si actor in cã originali petit reductionem, dẽt recurrere ad iudicem rei, si verò ipse reus petit, hẽt recurrere ad iud cem suum. Et hoc placet do. Ant. nisi laudũ esset iuratum, & dubitaret sup reductione ꝓp iuramentum, ꝗa tunc deberet adiri iudex ecclesiasticus, vt in d. c. quintauallis. Et idem si laudum esset in materia pertinente ad ecclesiam, vt ibidẽ, vel si euidẽs nutriret pẽtũ, de iud. nouit. Pan. tñ dicit, ꝙ si ex forma statuti municipalis laudum habeat executionem pararã, dẽt adiri iudex arbitratoris, & ꝙ vbicunque pro parte ecclesiæ petitur reductio, ex speciali priuilegio poterit adire iudicem ecclesiasticum, si allegat fraus, vel minus legitimus contractus, vt in omni casu voluit Inn. vtrũ aũt à tali iudice in cã reductionis possit ap-
12 pellari, vide Pan. vbi s. ¶ Decimotertiò, vtrum arbitrator debeat pronunciare partibus præsentibus? Et dicit Cy. ꝙ sic, aliter sententia non valeret, & sequitur Bart. licẽt recitet quendã solennẽ aduocatũ consuluisse cõtrarium. Fran. aũt de Are. quẽ sequitur do. Ant. dicit, ꝙ si partes sunt præsentes in discussione, non est necessaria vocatio in arbitratione. Si aũt non fuerunt præsentes in discussione, vel non constat, dicit ꝙ si non requirunt, non ꝓp hoc laudum est nullũ, quia talis modus procedendi, non reperit statutus à iure in ipsis arbitratoribus, ꝗa hũt potestatem arbitrandi æquum, sine obseruatione alicuius formæ, dũt tñ de honestate partes vocari, & si detractent venire, non cogitur iudicare: ꝗa põt dicere, sibi non liquere de cã, & hoc modo stare poterit per non venientem quo minus arbitretur. Et hanc opinionem sequitur Pan. & originaliter fuit Guliel. de Cu. & sequitur Bal. & Car. & Host. in eo, ꝙ sentit arbitratorem posse testes recipere, & publicare, & sententiam ferre partibus absentibus. Et idem sentit Inn. ꝛm Panor. in eo, quòd dicit, coram arbitratore non esse iudicium, vel quasi, sed totũ in sua positũ voluntate. Sed tñ Pan. addit limitationem: quia si arbitrator processit ex abrupto, parte non audita, nec requisita, laudũ est nullũ. Et cõsentit Bald. & Bar. & sic ad concordiam reduci possent contrariæ opiniones. In arbitro aũt, si partes non sunt præsentes in conclusione, & si in discussione sententia non valet ꝛm Pano. per l. diem. ff. de arb. licẽt Ia. de Ra. Pet. & Cy teneãt cõtrarium. ¶ Decimoquartò quæritr̃, si cõpromissum est in duos arbitratores, & discordant: nunquid iudex possit eligere tertium, vel compellere eos ad eligendum? Et ꝛm Pan. de arbi. non est dubium, quia compelluntur eligere: vt in c. cũ

special. de ap. & in Iudeon si vnus. ff. de arb. Sed de arbitratoribus Bal. recitat fuisse responsum ꝓ quosdã sapientes, ꝙ non: ꝗa arbitratores sunt ad similitudinem proxenetarũ. l. si de meis. ff. de arb. in quibus proxenetis certum est, non esse tractandũ de electione tertij. Et hoc idẽ Bald. placet, & Pan. ꝗa in quinta ꝑsona nõ arbitrãte non receditur. l. si qs. ff. de verb. obl. & l. si merces. ff. loc. Sciẽdum verò, ꝙ totũ, ꝙ hactenus in hoc ti. dixit, in prædictis differẽtiis, & quæstionibus, quæ sequunt. d. Pan. sumptũ est, succisis multis allegationibus, quas ibi. ſ. in c. quintauallis. de iureiu. vide
13 si placet. ¶ Decimoquintò, *quæritur, in quo differant arbitria à iudiciis, siue quę possit iudex, & non arbiter? Et dico, ꝙ arbiter primò non põt punire testem, qui dicit falsum testimonium coram eo, vel partes producentes falsa instrumẽta, si solùm est arbiter, vel arbitrator, & nõ alius iudex, habens merum imperium: ꝗa potestas puniendi nõ est attributa, nisi ꝓ iurisdictionem, qua catet arbiter, vt arbiter, ꝙ patet, quia ab eius sententia non appellatur: nec ex ea oritur actio, vel executio: vt l. j. C. de arb. Item potestas arbitri est ita limitata, ꝙ de rebus extra compromissum & partes compromittentes iudicare non valet, nisi de his sup q̃bus in eum est compromissum, vl̃ eis cohærẽtibus: vt dicit gl. extrà eo. in c. cũ dilectus. Testis aũt in eum non cõpromisit: & eius falsitas est omnino extra cãm, & ꝑsonas compromittentes. Nec obstat, si arbitria sunt redacta ad instar iudiciorum: vt l. j. ff. de arbi. ꝗa hoc est verũ, quantum ad ea tñ, quæ compromittuntur. De sumptibus tñ põt condemnare, licẽt hoc non fit expressè cõpromissum: quia cã sumptuum non est extra cãm, ꝑsonas compromittẽtium. Si aũt esset arbiter, hñs iurisdictionem à statuto ciuitatis, vl̃ iudex aliàs habens merum imperiũ, posset punire, non vt arbiter, sed iudex: quia & iudex testẽ coram arbitro falsum deponentem punit. C. de testi. l. cũ app. hæc Ang. de Peru. ¶ Secundò, vt dictum est, arbirer iudicare non valet, nisi de his, super quibus factum est cõpromissum. extrà eo. cum dilectus. in gl. Incedit enim stricta via: quia id solum venit in arbitrium, de quo dictum est, vt veniat ff. eo. l. si cum dies. ¶ Tertiò, nõ põt punire cõtumaciã litigatoris. ſ. mulctãdo, nisi ad hoc actũ sit. ff. de iud. l. 2. Condemnare tñ põt, in expensis condemnando: quia cognoscit de interesse: nec põt cogere nisi in casu, qui habẽt de offi. deleg. fuspicionis. ¶ Quartò, non põt pronunciare, nisi vtraq; parte præsente nisi hoc inter litigatores cõuenit. ff. eo. l. diem. §. si quis. ¶ Quintò, non põt citare partes, nisi ad locum, in quo factum est compromissum. ff. eo. l. si cum dies. Sufficit tñ, ꝙ citet in eadem ciuitate, in qua compromissum est. ¶ Sextò, non põt delegare arbitrium. ff. eo. l. si compromissum. ¶ Septimò, nec coram eo præstatur satisdatio, sed sufficit pœnæ promissio. Cum enim partes conuenerunt stare sentẽtiæ arbitri sub certa pœna, potest pœna peti ab ea parte, quæ recedit à sentẽtia: qua soluta, cogi nõ põt, vt tali sententiæ stet: nisi in compromisso dictum sit, vt ẽt pœna soluta, vel nõ soluta, nihilominus stetur arbitrio. xxv. q. ij. quicũque. Bar. in gl. sup c. dilecti. extrà eo. ¶ Octauò in arbitrio mora purgari nõ põt, vbi prefixus est dies ab homine. ff. eod. l. Celsus. secus in iudiciis. ¶ Nonò, sentẽtia arbitri non infamat: ꝗa non põt cognoscere de crimine, ꝙ infamet. ff. eo. l. non distinguemus. In his omnibus, ꝛm Arc. distant arbitria à iudiciis. ¶ Decimò, ẽt in alio: ꝗa si partes renũciant appellationi, & faciunt pactum de non recedẽdo ab arbitrio, nihilominus recedere possent soluta pœna posita, vt dictũ est, secus circa iudicia: Cõueniunt aũt in quibusdam, quia per vtrunq; interrum-

pitur præscriptio,& quantum ad iuramẽtum de calumnia. Ber.¶ Vndecimò,compromissum soluit per mortẽ alterius compromittentium:extrà.eo. ex parte. & ẽt per mortẽ alterius arbitrorum,extrà,de offi.del.c. vno delegatorũ. nisi fiat mentio in compromisso,ꝙ trãseat ad hæredes vtriusque partis compromittẽtis,secus in iudiciis, quia transeũt ad hæredes,ẽt si de ipsis mentio non fiat.Ber. ¶ Decimo-
14 sextò*quærit, quis, & qualis debeat esse arbiter? Dico ꝙ non põt esse mulier,vt dictum est s.§.2.differentia vj. nec monachus, ſm Spec.sine vtilitate monasterij, & licentia abbatis,arg.c.ij.de postu.& c.monachi.xvj.q.j. sed arbitrator põt esse ex sola licentia abbatis. Et hoc placet Panor. Debent verò arbitri, ſm glo.in c.licentia.de app.lib.6. esse non suspecti,aliàs possent,sicut& iudices,recusari.Nec dñt esse multum remoti,per c.secundò requiris.de ap. Ex quo text.not.ꝙ recusans iudicem, vt suspectum, non tenetur arbitros eligere in eo loco, sed eligere potest alibi, dummodo non valde remotè secundùm Doct.vt puta nõ vltra duas dietas,ar.c.nonnulli. de rescrip. vel hodie vltra vnã, arg.c.statutum.de rescrip.lib.6.quia sæpe iudex in loco est tam potens, ꝙ recusans non poterit in loco inuenire idoneos arbitros.Dñt ẽt esse in locis competentibus,vt possit haberi copia peritorum.d.c.statutum. ¶ Decimoseptimò, quot debent esse arbitri?Et dico,ꝙ dñt eligi vnus,vel tres, & vbi tres eliguntur, duorum sententia retinet vigorem. extrà,de arb.c.j.vbi dicit gloss. ꝙ hoc ex honestate, non ex necessitate dicitur,quia si etiam eligerẽtur duo, in quos compromitteretur,tenet compromissum,& si non concordauerint,cogendi sunt,vt concordent, vel tertiam partem assumant,Non tamen valeret duorum sententia tertio absente,quæ valeret eo præsente & dissentiente.ff.eo.l. si in tres.nisi in compromisso sit expressum,quòd duo sine tertio procedant.Et idem in iudicibus delegatis: vide tamen
15 infrà.§.xxj.¶ Decimooctauò*quæritur, vtrum cõpromitti possit super rebus spiritualibus?Et dico, quod extrà eo. c.contingit.dicitur,Generaliter prohibemus, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum. s. vt in arbitrum,vel arbitratorem,secundùm Pan.& secundùm gl. ẽt incidenter, quia laici ecclesiastica negotia tractare nõ debent.de iud.decernimus.Dicit tamen gl.in d. c. contingit. quòd de rebus merè ciuilibus, quibus nullum spirituale annexum est,in laicum põt compromitti,quia cùm ibi ꝓhibeatur de spiritualibus,de temporalibus permittitur,ar. quia quod de vno prohibetur, de altero conceditur. xxv. dist.qualis.& in c.exposita de arb. Et intellige in merè ciuilibus, etiã si essent bona,vel iura ecclesiastica. Vnde ſm Inn.in c. contingit. clerici compromittere possunt in laicum arbitrum, de rebus temporalibus, quòd si de rebus spiritualibus compromittatur in laicum,ſm Bart. non tenet arbitrium,similiter nec si compromittatur in laicum, & clericum sine autoritate superioris interueniente autem autoritate superioris, valet, tum quia non simpliciter in laicum,tum quia superioris autoritate:vt eod.tit.per tuas. Vnde,vt colligitur ex gl.in d.c.contingit.nullus citra Papam committere põt cãm spiritualem laico, vel autorizare, ꝙ in solum laicũ de iure spirituali compromitti possit. Quod vtique verum est, quia nullus dispensat cõtra constitutionem Papæ,nisi in casibus cõcessis,vt in c dilectus. de tẽp.or.& consequenter cum solùm sit iure expressum, vt superioris autoritate cõpromitti possit in clericũ, & laicum, ꝑ d.c.ꝑ tuas in solum laicum non põt superioris au-
16 toritate compromitti Rõ*añt, quare laicus in cã spirituali prohibetur arbitrari,secundùm Pan.in d.c.per tuas.est,nõ propter incapacitatem, sed ratione honestatis:quæ honestas conseruatur ex mistura clerici,qui sociatus laico facit eum capacem,ẽt si laici essent plures,& clericus vnus,non tamen extendas casum huius capituli ad actum spiritualẽ, quia laicus effici non potest capax iuris spiritualis ꝑ misturam clericorũ,vt in c.Messana de elec.vide §.seq.¶ De-
17 cimononò,* vtrum eṕs possit clerico, & laico cãm spiritualem committere,vel delegare,sicut eius autoritatem in eos,de eadem cõpromitti põt?Et dico,ꝙ non.Et rõ diuersitatis est,quia secundùm Io.And. in d.c. per tuas. arbitriũ de re spirituali non est actus spiritualis, vnde meritò in clericum, & laicum põt compromitti, sed iudicare de cã spirituali,est quid spirituale,vt in c.quanto.de iud.Laicus aũt non est capax iuris spiritualis,etiam associato sibi clerico,vt ĩ d.c. Messana.põt tñ laicus communiter secũdùm Doct.esse assessor iudicis ecclesiastici. ¶ Vigesimò, quo-
18 modò*debeant arbitri pronunciare sententiam? Et dico, ꝙ cum ab vno de pluribus arbitris,vel iudicibus,aliis pręsentibus, & mandantibus sentẽtia scripta recitatur pro codem est,ac si ab omnibus esset recitata,vñ oportet vt recitans vtatur verbo pluralis numeri,dicendo,Nos arbitri,vł iudices tales pronũciamus, &c.nisi in arbitris sup electione, quæ fieri dẽt ab vno vice omnium. de re iud.cùm ab vno.li.6.ꝙ præsentibus omnibus arbitris,ſm Pan.in c. sane.de arb.Dicit tñ Bar.in l.duo ex tribus.ff. de re iud. ꝙ si tertius fuit præsens in disceptatione super meritis causæ, & dicit quicquid voluit, & monitus ab aliis duobus non vult esse præsens,nec allegat cãm legitimam absentię, tũc possent procedere duo sine tertio. ¶ Vigesimoprimò quæritur, qũo arbiter teneatur ad interesse? Et dico,ꝙ si permittit transire tṗs ex dolo,vel lata culpa, tenetur partibus ad interesse,aliàs non,nisi se obtulisset, quia tunc tenet̃ de leui. Multo magis aũt tenetur ad restitutionem, si dedit sentẽtiam iniustam ex dolo,vel lata,vel ẽt leui culpa;qñ se obtulit. Arbitrator aũt vř teneri similiter de dolo, & lata culpa,& ẽt de leui,si se obtulit,inde habens salarium,quasi contractus sit gratia vtriusque. Et ista omnia deduci possunt ex dicendis infrà Commodatum.§.viij.

DE ARCHIDIACONO.

1 *Archidiaconi,qui de iure multa põt, officium in quo positum sit, ac versetur. Et quòd in hoc locorum spectandæ sint cõsuetudines.*
2 *Archidiaconus iurisdictionem num habeat.Et ibidem quæ possit, & quæ,prohibente Episcopo,non possit.Et an ordinariam, an verò delegatam iurisdictionem habeat.*
3 *Archidiaconus de iure communi,de quibus cognoscere queat.*
4 *Archidiaconus animarum curam committere, aut ad illam instituere,num possit.Et ibidem ad animarum curam institutionis genus triplex:& quid,ac quale vnumquodque.*
5 *Animarum curam,num Archidiaconus habere dicatur.Vbi quòd cura dupliciter consideratur.Et num id rectè secundum Host.*
6 *Archidiaconus num excommunicare queat. Et quid de prælatis iurisdictionem à collegijs, vel ab alijs, quàm Episcopis duntaxat habentibus.Item quid de religiosorum antistibus, ac præsertim eorum,qui exempti sunt.*
7 *Archidiaconus indignum præsentans,an solus ipse puniendus sit, si talis ad ordines promotus fuerit. Et idẽ de significatione verbi,bonitas.*
8 *Archidiaconus de promouendi idonea qualitatè interrogatus,eṕo respondẽs,quem idoneum esse, & id scire quatenus fragilitas sciuit humana num peccet,promouendus idoneus non sit.*
9 *Archidiaconus si quem promouerit, num promoto ipsi de victu prouidere obstringatur.Et quid si promotus in patrimonij titulo mentitus sit. Et ibidem quid de his,qui ad titulũ suis paupertatis promouentur.*
10 *Decani rurales, an institui atq; destitui per episcopum de ipsius Archidiaconi consensu debeant. Et num promouendis ad ordines literas commendatitias Archidiaconus dare possit.*

1 ARCHIDIACONVS * multa de iure põt, sed qa ſm Inn.in c j.de of.arch.constitutiones &consuetudines ꝑ diuersa loca præualent in officiis. de consue. cum olim.ipsis stabitur,quæ vt Ray.dicit, ferè tot sunt in officiis archidiaconatus præpositi, vel decani,quot sunt ecclesiæ,vñ in officio suo facit ſm ꝙ habet ecclesiæ suæ cõsuetudo pręscripta.Vbi verò esset talis consuetudo,vel statutũ,locum haberent capitula totius tituli istius, ſm Inn. & sic post episcopum est vicarius in omnibus, & hẽt curam in clero tam in vrbe,q̃ in parochiis habitantium: & ipsos dẽt de tertio in tertium annum, si eṕs non põt visitare: vt in d.c. j. & dẽt auscultare epistolam & Euangelium & respõsoria sic,vt nullus ea in ecclesia cãtet,nisi prius auscultatus ab eo,de iussu eius,& ceroferarios ordinare, vt in c. 2.eo.ti.& si quid ex sua negligentia vel alterius fraude periit de rebus ecclesiæ,tenetur nisi pro posse ꝓuideat,vt eo. ti.in c.2.dẽt ẽt examinare clericos ad sacros ordines promouẽdos.c.ad hoc.& c.vt nostrũ.eod.tit. & abbates ac abbatissas ponere in sua sede,vt in d.c.vt nostrum.¶ Primò,
2 verò*quærit, vtrum archidiaconus habeat iurisdictionẽ? Et dico,ꝙ ſm Ho. in aliqbus ecclesiis hẽt officiũ, de quo dictum est,& in aliqbus iurisdictionẽ, de qua Ioan. An.in Nouel.in c.officiũ.eo.ti.sic dicit? De iurisdictione archidiani tractat̃ in multis locis.Primò enim iurgia audit.dist.25. perlectis.& de offi.arch.adhuc. Scđo instituit,lxiij. dist.si in plebi.& eo.ti.cum satis.Tertiò,pœnas infligit,vt de pœ. licet.Quartò, priuat bñficiis:de pręb. referente. Quintò, subiectis præcipit obsequia,vt de exc.præl.ad hæc. Sextò, hẽt perpetuam vicariam & curam,& cõsequenter iurisdictionem ordinariam.eo.tit.c.j. Sunt tñ quædam iura, quæ faciunt cõtra eum.Primò enim nõ instituit.xvj.q.vij. nullus.eo.ti.cum satis.Scđò,qa est vicarius,& cõsequẽter eṕo prohibẽte nihil poterit.eo.ti.c.j.vbi dř.Sciat archidiacon⁹ post eṕm in omnib⁹ se esse vicarium.Tertiò, qa de paruis tñ cognoscit,maiora refert:vt in c. ad hæc. eo. tit. per ꝙ patet, ꝙ est pedaneus paruus,aut nullus iudex,aut delegatus,hæc Ioan.And. Sed intellige,ꝙ instituit authoritate & mandato epi,& non instituit authoritate propria:vt in allegatis iuribus patet, & sic tollitur oppositio. sed de hoc ĩ. §.iij.Intelligentiam,ꝙ iudices pedanei dicuntur, quorum officium est de minutis causis & infirmis cognoscere, licet sint ordinarij, maiores verò causas tenẽtur maioribus referre, cum ipsi per se terminare non possint.C. de ped. iudi.l.2.¶ Secundò, vtrum habeat iurisdictionẽ ordinariã vel delegatã?Et dico,vt recitat Arc.ꝙ Io.in gl.dist. xxv.in c.perlectis.mota qõne arguit ad vtrãq; partẽ, nec determinat.Bart.aũt Brix.addit,sibi videri, ꝙ in ciuitate solus eṕs sit iudex ordinarius.vij.q.j.in apibus. nisi secus sit de consuetudine præscripta.de offi.arc.c.vlt. Aug. verò de Anch. distinguit,qa si eligitur ab vniuersitate,& confirmatur per eṕm,hẽt iurisdictionem ordinariam de iure, vt probatur in c.perlectis.eo.tit.cap.j.& vlt.Et idem est de eo, qui præficitur collegio vel vniuersitati per episcopum diœcesis: ar.dist.xciij.legimus.Si verò pręficiatur in ecclesia ꝑ eṕm, maximè vbi sunt plures archidiaconi, nõ creditur habere iurisdictionem ordinariam,sed tantùm delegatam, & tantum poterit exercere, quantum episcopus sibi committit. Et sic intelligitur d c.nullus.xvj.q.vij. & eod.tit.cum satis. & hæc nisi plus obtineat de consuetudine præscripta, cui
3 semper stabitur. Verùm*de iure communi hæc videntur ad eius officium pertinere,iurgia minora clericorum examinatio ac præsentatio clericorum ad ordines, stallatio prælatorum,siue inductio in possessionem, clericorũ pręficiendorum examinatio,& visitatio parochianorum,quæ omnia habentur.eo.tit.cap.ad hæc. & cap.j. Hæc Archid.
4 ¶ Tertiò,* vtrũ archidiaconus possit animarũ curã committere,siue instituere ad illã?Et dico ꝙ extrà eo.in c.cum satis,summatim dř, ꝙ hoc non præsumat sine mandato episcopi,etiam obtentu alicuius consuetudinis, sed Ioan. And.in Nouel.super d.c.ponit circa curam triplicem institutionem.Prima est authorizabilis, quæ ad solum episcopum spectat.de exces.præl.c.iij.& de offi.deleg.super eod. quæ habetur loco institutionis, antequã nec pręsentatus, nec is,cui collata est ecclesia,dẽt administrare.de præb. cũ iam dudum.ꝙ si fecerit,eum debet episcopus amouere.de præb.cùm iam.nisi gratiosè dispensauerit.Et hæc est iuris huius rõ: quare consuetudini præscribi non potest. Nam cum sine authoritate epi nullus ecclesiam intrare possit vł delinquere,vt de ren. c. admonet.nec debeat aliquis talib⁹ se ingerere,sed qui vocatus est à Domino tanquam Aarõ, vt de electione,qualiter.Ingerit autem se, qui sine diœcesani authoritate intrat. de offi or.quoniam.Et quilibet dẽt per ostium.i.Christum intrare,aliter fur, & latro cẽsetur. Ioan.x. Concluditur, ꝙ qui sine episcopo intrat, spreto ostio.i.Christo,cuius est vicarius,bñficium ecclesiasticum sibi vsurpat.viij.q.j.qui vos.& cap. sequenti. Secunda institutio est corporalis ad archidiaconum spectans de iure cõi & sequens authorizabilem, tanquam illius executoria.arg.de re iud.cùm Bertoldus.ibi de consensu epi. Et de hoc habetur eod.tit.ad hæc,& c.vt nostrum. est & tertia quæ pro collatione ponit̃, quam posset archidiaconus habere de consuetudine,vt de insti.cap.cùm venissent. vñ & concessio pro institutione ponitur:de offi.lega.dilectus. Sed licèt conferat archidiaconus, recipiens antequam corporali vtatur, ad authoritatem episcopi habet necesse recurrere, ꝑꝑ rationem dictam, & iura allegata,secundùm Host.Et quãuis gl.in verbo,obtentu consuetudinis,exponat de nõ præscripta:qa ꝑscripta daret archidiacono posse conferre curam animarũ. Host. tñ reprobat dictã expositionẽ,dicẽs ꝙ nec præscripta hoc põt sibi dare,loquẽdo s. de prima,siue authorizabili institutione: secus de tertia, quæ præscribi potest: secundam verò habet de iure cõi.
5 ¶ Quartò,*vtrum archidiaconus habeat curam animarũ? Et Inn.in verbo,curam.distinguit, ꝙ cura dupliciter dicitur.Primò strictè:& est potestas ligandi, & soluẽdi in foro pœnitentiali:& hæc non est in prælato,qui non est sacerdos.dist.xxj.in nouo.Secundò dicitur cura largè: & est potestas eiiciendi & recipiendi in ecclesia, & corrigendi excessus.dist.xxj.§.j.Et sub hac cura est excommunicare, visitare,corrigere & huiusmodi. Et hanc habere possunt archidiaconi,& alij inferiores.Sed Host.dicit hanc distinctionem se non intelligere:quia prima non potest dici cura:nec secundùm ius,cùm nullo iure caueatur, nec secundùm naturalem rationẽ,imò omnino aliud est cura aliud potestas:cùm multi habeant illam potestatem:qui nõ hñt curam,sicut sacerdotes non curati, qui ex licentia vel priuilegio audiunt confessiones aliorum. Et econtra, multi habent curam,qui non habent illam potestatem:quia non sunt sacerdotes. Igitur potius dicendum est, ꝙ cura est potestas habendi aliquos in subditos illis conferendo sacramenta per se,vel per alium,& alia faciendo, quę pertinent ad curam,vel salutẽ animarũ,vt corrigẽdo, & hmõi

& hanc habet Archid.& alij prælati curati, etiã si non sint
sacerdotes,sed in foro pnĩæ absoluere,vel alia sacramenta
conferre p se nõ possunt,si nõ sunt sacerdotes,sed sacerdo
6 tibus ista cõmittere. ¶ Quintò,* vtrũ Archidiaconus pos-
sit excõicare? Et dico, ꝙ in c.Archidiac.eo.tit.Io.And.post
Innoc.dicit, ꝙ ius cõmune est, vt ipse, & alij prælati iuris-
dictionẽ habẽtes ab epis,& ex collatione aut cõfirmatione
officiorũ,vel dignitatũ,ad quas assumũtur, sint iudices or-
dinarij,& possint excommunicare.xj.q.j.nemo,& hoc nisi
sint mulieres,de pœn.& remiss.noua. Et quod dicitur in d.
c.Archidiaconus,ꝙ excõmunicare nõ põt,intelligitur, vbi
est consuetudo cõtraria, quæ dat iurisdictionẽ,vel qua ex-
communicare non põt,cum illa solẽnitate,de qua xj.q.iij.
debent:quia illud est epi solùm. Dicit etiam,ꝙ prælati ha-
bentes iurisdictionẽ tantùm à collegiis,vel aliis, q̃ episco-
pis,excõicare nõ possunt, licet habeant aliã iurisdictionẽ:
10 quia potestatem excõicandi concedere nõ potest,nisi epi-
scopus.xxiiij.q.iiij.corripiunt,nisi collegiũ eligeret autho-
ritate episcopi,vel ab eo cõfirmarentur,vt dictũ est. Scien-
dum tñ secundùm Archid.ꝙ prælati religiosorũ,præcipuè
exemptorũ, cum habeant authoritatẽ, seu iurisdictionem
quasi episcopalem in subditos suos, excõicare possint sub-
ditos suos ex authoritate suorũ priuilegiorum, à sede Apo
stolica ei concessorũ : hæc ille, sed mihi videtur,ꝙ ex iure
communi possint,tanquã prælati collegialiter & canonicè
electi, per c.cùm ecclesiarum.de offic.ordin.de quo j.Ex-
7 communicatio.j.§.ij. ¶ Sextò, * vtrũ solus Archidiaconus
veniat puniendus, si præsentet indignum? Et dico, ꝙ Ar-
chidiaconus habet examinare promouendos ad ordines,
& præficiendos in ecclesiis,vt in c.ad hęc.eo.tit.Et hoc ſm
Host.nisi ex causa episcopus hoc sibi interdicat, qui etiam
potest,& alios adiungere,qui simul cum eo examinent,si-
cut & iterũ examinare. Igitur secundùm glo.si promoueat
indignũ,quãuis eps non videatur puniendus,sed Archidia
conus qui examinat,& præsentat epo indignũ.arg.dis.liij.
si seruus : tamen non est sic, quia tenetur de facto eius qui
examinat, cum fiat mãdato eius:nisi fortè examinator talis
fuisset,vt verisimile nõ sit ipsum mentiri,vt de pign.signi.
sicut etiã dicunt Inno.& Host.ꝙ si cõis opinio sit de boni-
tate archidiaconi,excusatur episcopus:& idem de alio exa-
minatore, quod secundùm Archid. non vr intelligendum
de bonitate simpliciter,scilicet vitæ:sed de bonitate,id est,
idoneitate ad examinandũ,vt.s.sciat in quibus sit quis exa-
minandus,& fideliter agat,quod est dictũ vt sit prudens,&
8 conscientiatus.¶ Septimò,* vtrũ dicente epo scis hunc esse
digũ, peccet Archidiaconus respondendo, scio quantum
humana fragilitas permittit? Et dico,secundùm Inno.in c.
vnico,de scrutinio in ordine faciendo, ꝙ si talis ordinan-
dus præsentatur à probis,potest sana cõscientia responde-
re:dummodo nihil mali de eo sciat:arg.de presump.dudũ.
ꝙ si de eo scit aliquid mali secretũ,obtinere debet à prælato:vt eo absente faciat ordinationẽ:quod si nõ põt, vel nõ
sine scãdalo,tunc etiã põt sana cõscientia dicere:quia non
dicit nisi vt ministret,non vt ipse,& ecclesia,quæ p illũ lo-
quitur,nihil scit de occultis, nec debet omittendo talia di-
cere,indirectè publicare fratris crimẽ secretũ. Si verò tale
crimẽ esset publicũ:tunc dicẽdo talia,peccaret mortaliter.
xxij.q.ij.primũ : nisi illud esset crimen veniale,vt xxv.dist.
9 §.criminis.¶ Octauò,* vtrum archidiaconus teneatur pro-
uidere de victu ei,quẽ promouet? Et dico,ꝙ si quis sine ti-
tulo ordinatur,& ex se nõ habet,vt dicit gl. in d.c.ad hoc.
tenetur ei ꝓuidere examinator,qui præsentauit eũ ꝙ si nõ
esset soluendo,tũc tenebitur ei episcopus,ne cõtingat eum
mendicare in opprobriũ ordinis clericalis:quia saltem de-
debat prius videre episcopus quis,à quo, & ad quem titulũ
præsentaretur,de æta.& quali.ordi.accepimus. Si verò ar-
chidiaconus fecit aliquẽ scribi ad titulũ sui patrimonij or-
dinandũ,& apparet illũ non habere patrimoniũ, aut minus
sufficiens:si hoc archidiaconus fecit scienter,agetur primò
contra eum,qui fuit in dolo, secundò contra episcopũ, qui
fuit in culpa:quia dolus præpõderat culpæ.ff.ad leg.Aquil.
l.item si obstetrix. Nec obstat exceptio de dolo ordinati,
ad cuius instantiã factũ est Host.tñ placet, ꝙ imputetur ei,
qui mentitus est,ideoq; sibi esse victũ,quærat.xcj.dist. cle-
ricus:& p hoc multis subtraheretur decipiendi materia,qui
mentiendo se fecerãt ordinari, vt substẽtarent ab ordina-
tore,vel examinatore. Et placet, qñ solus est in dolo : alij
verò in culpa solũ.Qui aũt se faciunt ꝓmoueri ad titulum
suæ paupertatis,vt mendicãtes:illã sequãtur.¶ Nonò,* vtrũ
decani rurales esse debeãt,& destitui per epm de consensu
archidiaconi?Et dico, ꝙ sic,vt in c.ad hæc.eo.tit.quod Io.
And.dicit melius intelligi secundũ consuetudinẽ Franciæ,
vbi tales decani instituuntur ad tẽpus ꝓ maiori parte per
epm & archidiaconũ ad quædam officia eius cõia,& con-
sequenter, ſm Inno.vbi nõ est talis cõsuetudo,hoc nõ ven
dicat sibi locũ.Quòd si in destitutione,aut institutione cõ-
cordare non possent,secundũ aliquos, vt recitat Innoc. &
Arch.sequi vr,nihil agitur,cum vnus sine alio nõ possit.de
offic.deleg.causam.nisi consuetudo haberet contrariũ.Sed
tñ alij dicũt, nominatũ ab episcopo habere locũ:cum eius
authoritas sit principalis, & archidiaconi, quasi vicaria, &
hæc sequitur Inn.addens, ꝙ si archidiaconus institui videt
indignũ, posset pro iure suo appellare , vel aliàs contradi-
cere. ¶ Decimò,vtrũ archidiaconus possit dare literas cõ-
mendatitias ꝓmouendis ad ordines? Et dico, ꝙ non,vt in
c.significasti.eod.tit.quod glos.intelligit, qñ episcopus est
præsens.s.in diœcesi:nam si est absens,& necessitas vel vti-
litas suadeat ordinandorũ, poterit eos aliis epis commen-
dare, & sic literas cõmendatitias dare:quia eo absente sup-
plet vices eius,vt in c.j.eo.tit.Et idem posset, ſm Host.ge-
neralis vicarius epi,cui aliquis de specialib. casibus cõmis-
sus est,cũ clausula generali,vt de offic.vic.c.ij.lib.6. Sed in
præsentia episcopi, qui sic generaliter commisit sine ipsius
licentia,non debet hoc expedire,de offic.leg.volentes.

DE ARCHIEPISCOPO.

1 *Archiepiscopus,qui & Metropolitanus dicitur,quàm & in quos iurisdictionem habeat,& de quibus cognoscere,& quatenus committere possit.*

2 *Archiepiscopus in episcopi subditos, quot casibus iurisdictionem ordinariam habeat,& ibi quod xij.de quibus sigillatim.*

3 *Episcopali sede vacãte,quis episcopi vices suppleat.Et ibidẽ quid si episcopus,aut excõicatus,aut à Paganis interceptus,aut mutus aut furiosus effectus sit.Et num cathedrali vacãti ecclesiæ visitatorem archiepiscopus dare possit:& cessante suffraganeorũ negligentia,an possit visitationes iterare,ac procuratio.recipere.nu.4.*

5 *Archiepiscopus subditos suffraganeorum suorum num absoluere queat. Et num Primate irrequisito,concilium celebrare possit.*

6 *Archiepiscopus num possit crucem ante se gestari facere. Et ibidem quòd sic, cum multis aliis.*

1 ARCHIEPISCOPVS * & Metropolitanus sunt no
mina synonyma significantia idẽ, sed archiepiscopus
dicitur ab archos princeps,& episcopus,quasi princeps epi
scoporum.Metropolitanus verò apò tis mitras kaì pólis.i.
à matrice vrbe,ex qua colonię deductę.vj.q.ij.scitote.licet
non sit necesse,quod habeat illum numerum.s.decem epi-
scoporum sub se:vt ibi dicitur,habet autem secundũ Host.
ius

ius pinguius in epm, q̃ in subditos eius:& hẽt iurisdictio-
nem,& eam exercere põt in tota prouincia, tollẽdo prauã
consuetudinem,& fulminando sentẽtiam excõicationis in
seruantes eam, ſm Inn.quem sequitur Pen.in c.ex frequẽ-
tibus.de insti.& sentit gl.in Sum,ix.qõ.iij. Et cognoscere
põt de crimine episcoporum,& eos punire, vt in c. sacro.
de sen.exc. licèt non possit procedere ad eorum depositio
nem,quæ soli Papę reseruatur:vt in c.2.de transl.prela.De
cã vero ciuili, cognoscere põt indifferenter , ẽt si subditus
epi illũ conueniat:qa coram archiepo debet eum cõuenire.Sed si eps hẽt cãm contra subditum , nõ conuenit eum
coram archiepo , qa non est iudex subditi epi, nec hẽt in
illum iurisdictionem,nisi in certis casibus,de quibus.j.nec
etiam conuenit eum coram se : quia non dẽt esse iudex in
propria cã.Vnde eligi debent arbitri iuris.Et probãtur hęc
in c.si clericus aduersus clericum.xj.q.j.Non potest autem
compellere subditum suffraganei sui ad suscipiẽdum cõ-
missiones eius in causis:nisi sit consuetudo , de foro cõpe.
Roman.li.6.de off.or.pastoralis Super quo c.dicit Host.ꝙ
cum eps subsit archiepo,quia pinguius ius habet in eum, q̃
in subditum eius,põt epm cogere, vt compellat subditum
ad suscipiendum,quod si intra certum tempus sibi assigna
tum , hoc facere neglexerit , nec aliquod iustum impedi-
mentum prętenderit,demum põt cogere vtrunque:arg.de
of.ord. quanto.in fi.& c.irrefragabilis.§.excessus.& cõcor.
Bern.etiam si ab epo appellatum fuerat: ~~iure~~ tamen nouo
archieps causas,quæ per appellationem , vel alio iure me-
tropolitico deferuntur ad ipsum non põt audire , seu cõ-
mittere alibi,quàm in sua ciuitate, vel diœcesi:aut in eis,in
quibus appellatum existit , vel causæ ipsę consistunt : nisi
aliud sibi competat de consuetudine.de offi.ord. litigãtes.
2 lib.6.Primò,* verò quæritur , si in aliquibus casibus archi-
eps habet iurisdictionem ordinariam in subditos epi? Et
dico, ꝙ sic in multis,quæ not. in c. pastoralis de offi. ord.
¶ Primus est,cum deuiat in diuinis officiis à consuetudine
ecclesiæ metropolitanæ.xij. dist.de his.quod tamen limi-
tat Host.nisi ecclesiæ prouinciæ haberent specialem con-
suetudinem,quod Pa.placet,vt valet consuetudo cuiusque
ecclesiæ , dummodo sit aliàs rationabilis:arg.c.de tria. de
cons dist.iij.Ad quod facit,quod not.gl.in c.j.de sum.trin.
in vj. vbi dr , ꝙ in concernentibus fidem sequi debemus
consuetudinem ecclesiæ Romanæ : in aliis non tenemur,
nisi Papa disponat.¶ Secundus est, quãdo subditus epi de-
linquit in diœcesi archiepi.vj.q.iij.placuit. quia in hoc ca-
su efficitur aliquis de iurisdictione cuiuslibet alterius.
¶ Tertius est,si habet prædium in diœcesi sua.extrà. de fo.
comp.c fi.. & iste etiam casus pertinet ad quemcunq; aliũ.
¶ Quartus est, si cã defertur ad eum ꝓ appellationem , de
offic.leg.c.j.de offic.ord.duo.sed hoc casu distingue,vt s̃.
¶ Quintus est,cum absolutus ab archiepiscopo , non vult
parere epo.de offi.or.ad reprimẽdã.¶ Sextus est, si cã cri-
minalis sit inter epm , & clericum suum : quia deduci dẽt
ad synodum,in qua archiepiscopus præest.vj.q.ij.c.j.¶ Se-
timus est , si clericus habet ciuilem causam contra epm
suum.xj.q.j.si clericus.¶ Octauus est,qñ eps est negligens
in eo,quod facere debet.ix.q.iij.cum simus. Pro quo Pan.
in c.ex frequentibus.de inst. facit regulam generalem , ꝙ
sola negligentia epi deferat iurisdictionem in archiepm,&
glo.in c.Roman.de supplen.neg.præl lib 6.dicit,ꝙ in ne-
ligentia epi,archieps supplet vices eius,nõ autem in de-
licto,quod limita secundùm Doct.& Pa.in d.c:ex frequẽ-
tibus,nisi delicta sint notoria.¶ Nonus est,quando defun-
cto epo,ecclesia idoneos clericos non habet.xij.q.iij. non
liceat.¶ Decimus est, cum euidens est sententiam epi esse
iniustam.extrà,de ap.solicitudine. ¶ Vndecimus est,cùm
visitat prouinciam:extrà de præscrip. cum ex officij. & de
cens.s.opitæ.& c cum nuper.¶ Duodecimus etiam põt ad-
di, ſm aliquos,ratione notorietatis criminis,quæ facit , vt
in sua diœcesi existens sua sententia afficere possit subdi-
tos episcopi delinquentes:quia licèt text.in d.c. Romana.
in §.notoria.loquatur dum visitat:tamen Doct.in d. c. ex
frequentibus,illud communiter extendunt,etiam dum vi-
sitat.sed hoc ego credo verum in casu viij. quando. s. eps
est negligens , vide etiam suprà , Absolutio ij. circa fin.
3 ¶ Secundò,* vtrum archiepiscopus suppleat vices episco-
pi per solam vacationem sedis episcopalis?Et dico, ꝙ nõ,
sed capitulum supplet, extrà de suppl.neglig.præla. cap. si
episcopus.& c.ecclesiæ.li. 6.& idem etiam si sit excommu-
nicatus:vt in c.Romana.de suppl. negl. præl. vel captus à
paganis:vt in d.c.si episcopus.& idem puto , eadem ratio-
ne in omni casu,quo episcopus suum officium exercere,&
committere non possit, puta,si efficiatur mutus,aut verta-
tur in furorem.¶ Tertiò, vtrum possit ecclesiæ cathedrali
vacanti,dare visitatorem?Et dico,ꝙ non,nisi fortè capitu-
lum in spiritualibus,& temporalibus negligenter,aut ma-
lè administret : quia tunc vocato capitulo, & causæ super
hoc agnitione præmissa , visitatorem , seu ministratorem
poterit deputare: qui quamuis habeat legitimam admini-
strationem in spiritualibus,& temporalibus, tamẽ illa be-
neficia,quæ ad solam epi collationem pertinent, conferre
non potest,si ab alio,quàm à Romano pontifice fuerit de-
putatus:vt in c.ecclesiæ.de supp.neg.præ.lib.6.¶ Quartò,
4 vtrum*cessante suffraganeorum suorum negligentia,pos-
sit visitationes iterare,& recipere procurationes.Et dico,ꝙ
sic,non obstante contraria consuetudine , & dum visitat,
potest confessiones subditorum suffraganeorum audire &
absoluere,& iniungere pœnitentiam extrà,de cen. per pe-
tuo.li.6.sed vtrum aliquid possit recipere,vide j. Visitatio.
5 vbi de visitatione eius multa dicentur.¶ Quintò , * vtrum
absoluere possit subditos suffraganeorum suorum.Et dicit
Gemi.in c.perpetuò.de censi.lib.6. ꝙ eos non potest liga-
re,vel soluere,nisi dum visitat,vt ibi text.innuit,nec etiam
absoluere ab excõicatione minori,vt in c.nuper.§.j. Secũ-
dò verò,de sen.exc. & hoc verũ nisi per appellationem cã
ad eum deuoluta sit, vel in casibus sibi specialiter à iure
permissis,de quibus dictum est. Sed tamen de his etiã vide
suprà,Absolutio secundò.dubio v.vj.& vij.¶ Sextò,vtrum
possit celebrare consilium irrequisito primate ? Et dico,ꝙ
sic.dist.xcij.si quis eps,vacans.& ix.q.iij.c.ij.& iij.¶ Septi-
6 mò,* vtrum possit facere crucem portari ante se ? Et dico,
ꝙ sic,transiens per quæuis loca suæ prouinciæ:& bẽdice-
re populo:in pontificalibus,& sine pontificalibus celebra-
re, & celebrari facere , tam in locis exemptis , quàm non
exemptis:quæ etiam similiter facere põt eps, etiam in lo-
cis exemptis suæ diœcesis,vt in cle.archiepo. de priui. sed
tamen,vt ibi dicitur, hæc fieri dũt sine exemptorum præ-
iudicio.Multa alia tangentia archiepiscopum,vide j.Eps,
per totum.& j.Pallium,& Prælatus,per totum.& s̃.Abso-
lutio secundò.§.vij.& sequen.

DE ARCHIPRESBYTERO.

1 *Archipresbyter,qui aliorum presbyterorum,id est,sacerdotũ princeps esse dicitur,in duplici differẽtia est. Aut enim ruralis est,aut ciuitatensis. Et quid vnumquodque , & in quibus positum sit vtriusque officium.*

2 *Archipresbyter ciuitatensis , num à casibus epo reseruatis absoluere possit.Et quid de rurali , num possit omnes de episcopatu ad*

ipsum

ipsum accedentes absoluere.Et de quibus possit.
3 *Archipresbyter ruralis,instituendi,aut confirmandi sibi à patronis in ecclesiis sub suo plebanatu,num autoritatem habeat.*

1 ARCHIPRESBYTER,* Princeps dicitur aliorum presbyterorum.i.sacerdotum.Et duplex est.s.ruralis, qui præest solummodò plebi:vt in c.fi.de offi.archipres.& ciuitatensis,siue ecclesiæ cathedralis,q alio nomine dr decanus,vt in c.ad hæc.de off.arb.& est sub archidiacono,& eius præceptis dẽt obedire.extrà eo.c.j.vbi dicit glo. q archidiaconus est minor ordine, cum ille sit presbyter , iste diaconus , sed dignitate , & administratione est maior.qđ ſm Inn.verũ est,vbi sic est de consuetudine,& in spectantibus ad officium archidiaconi de iure, vel consuetudine. In aliqbus aũt ecclesiis,vbi non est archidiaconus, sed archipresbyter vel prępositus tñ loco archipresbyteri,ad talem archipresbyterum,vel præpositũ vltra ea,quæ sunt sui officij,ptinent ad eũ, quæ de archidiacono dicunt , prout hẽt consuetudo loci,quæ in hmõi dat iurisdictionẽ.¶Primò verò quærit,q sit officium archipresbyteri ciuitatẽsis? Et dico q Leo in c.officiũ extrà,de off.archipres.sic dicit: Officium archipresbyteri de vrbe cõstat, qñ ibi præsul defuerit,vice ei' officiũ inchoare, bñdictiones presbyterales in ecclesia dare,missam qñ voluerit cantare, vel qui de sacerdotibus iusserit:qñ verò eps missam canit,dẽt præcipere sacerdotibus,vt induant se vestimẽtis sacris, & qualiter ad missam procedant. Dẽt enim præcipere custodi ecclesiæ,vt in sacrario ecclesiæ eucharistia Christi,pp infirmos non desit,dẽt infirmis prouidere,& prouidendo præcipere sacerdotibus,ne fortè sine confessione , vel confirmatione corporis,& sanguinis Domini nostri Iesu Christi moriãtur,confessiones eorum,qui à foris veniunt, recipere cum omnibus sacerdotibus,& exinde per prouisionem pontificis magnam dẽt ille adhibere curã. Ad Christianos quoq; faciendos, & baptizandos infantes , & ad succurrendum, omnia à sacerdotibus per iussionẽ illius fiant. hæc ibi. vbi dicit gl.in verbo, benedictione.i. in matutinis , qñ debent legi lectiones.Et dicit ẽt in verbo,sine cõfessione, reus erit animæ illius.xxvj.q.vj.si presbyter. Et rursus dicit in verbo,foris veniunt.i.extra ciuitatem.& est argumentũ,inqt, q qlibet de episcopatu põt in ecclesia maiori sacramenta recipere,quod verũ est,ar.dist.l in capite. nec est contra q dicitur de pœ. dist. vj. q eps non dẽt recipere parochianũ alterius epi,quia tunc recipit parochianũ alterius , sed suũ: quia omnes recurrere pñt ad archipresbyterum ecclesiæ maioris,vt hic dicitur.Et similiter in verbo,cum omnibus sacerdotibus,dicit Io An.i.omnium sacerdotum qa & ipsi archipresbytero confiteri debent, ſm Inno.vel secundum Host.hoc intendit, q si ipse pp multitudinem non sufficit ad confessiones audiendas , aliis sacerdotibus committit. ¶Secundò quærit , q sit officium archipresbyteri ruralis? Et dico, q de eo in cap.fi.de offi archip. sic dr . Vt singulæ plebes archipresbyterum habeant , propter assiduam populi Dei curã,q non solũ imperiti vulgi solicitudinẽ gerat, verũ ẽt presbyterorũ , qui p minores titulos i.ecclesias habitant,vitam iugi circumspectione custodiat,& qua vnusquisq; industria diuinum opus exerceat epo suo renũciet. Nec obtẽdat eps non legere plebẽ archipresbytero quasi ipse eã gubernare valeat, qa & si valde idoneus sit, decet tñ vt sua onera partiatur,sicut & ipse matrici ecclesiæ pręest,ita archipresbyteri præsint plebibus,vt in nullo titubet ecclesiastica solicitudo.Cuncta tñ referant ad episcopum, nec aliquid contra eius decretum ordinare præsumant. Hæc in d.c.vbi dicit gl.q sicut c.præcedens , de quo s. in priori.§.loquitur de ciuitatem si archipresbytero,ita psens loquitur de rurali, qui in Tuscia cõiter dr plebanus , alibi decanus.Et in verbo,referat,dicit,Præter minora,quę ipse determinare põt,cùm habeat ordinariam iurisdictionem,
2 vt in c.cum ecclesiam.de off.ord.¶Tertiò*quæritur, vtrũ archipresbyter ciuitatensis absoluere possit à casibus epo reseruatis?Et dicit Host.q non,sine commissione speciali. quod verum credit Ioan.And.de pœn.&remis.si episcop'. lib. 6. licèt absoluere possit oẽs de episcopatu à non reseruatis,vt dictum est. Non põt ẽt solenniter pœnitẽtem reconciliare,epo non consulto,ſm glos.in d.c.ij. nisi eo absente,in maxima necessitate. ¶ Quartò quæritur , vtrum archipresbyter ruralis possit absoluere omnes de episcopatu ad eum accedentes? Et dico q non,nisi quantum eps dat autoritatem, quia solum præest plebi : & nihil debet facere sine relatione ad episcopum.s.quantum ad maiora, vt in d.c.fi.põt tñ à non reseruatis absoluere omnes pertinentes ad ecclesias,quæ sunt sub suo plebanatu , vt patet, quia, vt dr in d.c.fi.sicut episcopus ecclesiæ matrici pręest, ita ipse præest plebi,licet gl.dicat,q ly sicut,non dicit , siue non notat omnimodam similitudinem, sed aliqualem, quia.s.habet autoritatem ab episcopo,& non põt termina-
3 re maiora.¶ Quintò, * vtrum archipresbyter ruralis habeat autoritatem instituendi,seu confirmandi pręsentatos à patronis in ecclesiis,quæ sunt sub suo plebanatu?Et ſm Archi.certum est , q de communi iure non põt , secus ex consuetudine præscripta , sicut accidit in archiepiscopatu Florentino,quia vterque,archiepiscopus.s.& archipresbyter ruralis , seu plebanus potest confirmare præsentatum sibi:& ad quem primò recurritur,ille expedit.

DE ARGVMENTATIONE IVRIDICA.

1 *Argumentationem , consequentis ex antecedente illationem esse. vnde arguere,nil aliud esse , atque id quod implicitè in quopiam continetur explicare. Argumentatio autẽ iuridica quid sit : quid item iuridicè arguere,ibidem plene disseritur.*
2 *Argumentatio à simili num efficax sit.Et num legis vnius adalterius legis speciem,aut rationem extensio fieri queat.Et quid in statutis municipalibus,& consuetudinibus. Et qd in pœnalibus.*
3 *Argumentatio ab etymo.num valeat.Et ibidem limitationes.*
4 *Scholares scholas duntaxat intrantes,non autem audiẽtes,ac studentes, priuilegio scholarium gaudere non debent. Quod ad aliàs quoque artes priuilegio subnixas porrigitur.*
5 *Scholares,& item artifices, qui indignè priuilegio artis vsi sunt, ac proinde collitigatores priuilegij occasione grauarunt , & ab ijs quid consecuti sunt , nunquid ipsis grauatis ad restitutionem teneantur.Et quid de ipsorum rectoribus.*
6 *Argumentatio,quot modis in iure procedat.*

1 ARGVMENTATIO,* est illatio consequentis ex antecedente,cum sit consequentia quędam.Et sic arguere,est id,quod implicitè continetur in vno, explicare: vt tu es homo,ergo habes rationem.Argumẽtatio autem iuridica est illatio consequentis ex antecedente iuridico siue contentio in iure,& arguere iuridicè, est illud , quod implicitè,& virtualiter continetur in vna lege,vel sententia legali explicare:sicut cum dicitur de vno simili , infertur de alio:vt de consti.translato.vnde argumentatio iuri-
2 dica,est quędam extensio iuris,siue legis. ¶ Primò*verò quæritur, vtrum valeat argumentatio à simili. Et dico , q sic.ij.q.j.multi.in gl & de consti.translato.& ibi dicit Pan, q vbi est casus similis, & habet casum specialem in contrarium,extensio fieri non dẽt : qa non dẽt fieri correctio legũ ex similitudine rõnis,vbi aũt contrarium non reperitur,bene fieri põt extẽsio.Et sic intellige l.non possunt. ff. de leg.& hoc not. Bar.in l. non dubium.C. de legibus. vbi dicit idem esse in consuetudinibus, & statutis : per leg. de qbus.ff.de leg.Et sic nota, q statutũ municipale, & cõsuetudo possent ad alios casus ex identitate rationis extendi, dummodo illi casus non habeant legem cõtrariam. Et sic intellige q no.in c.nostra.de iniu.vbi tenuerunt multi, & malè,q statutum non dẽt extẽdi,quia est stricti iuris: sed, vt dixi, illud procedit qñ extensio fieret cum legis correctione,aliàs secus. Non dẽt etiam fieri in pœnalibus nisi identitas rationis sit expressa, vel indubitatè , præsumpta, secundùm eundem in collatione glossarum clemen.in tit.
3 de rescrip.¶Secundò,*vtrum valeat argumẽtatio à nominis etymologia?Et dico sic,xvj.q.j.placuit.el j.& ij.Sed limita primò, qa valet solum negatiuè, quia valet. Non est testatio mentis,ergo nec testamentum , non aũt econtra. Est testatio mentis,ergo testamẽtum. Secũdò valet solùm in nomine appellatiuo , qa ppria ad placitum imponunt: vt no.Bar.in procemio inforciati,super rubrica.Tertiò valet solum qñ nomen sumitur ex essentiali natura sua ſm Pano.in c.j. de iud.vt mutuum & testamentum. Nam hoc verum testamentum est testatio mentis l.j.ff.de testa. vbi ergo non est testatio mentis , nec testamentum. similiter mutuum est,q de meo tuum fit.l.2.ff.si cer.pet.vbi ergo de meo non fit tuum,nõ est mutuũ.Secus , aũt qñ imponitur nomen ex eo q deberet inesse nominato , sicut imperator dicitur Augustus,quia deberet augere Rempublicam , sed si non auget,tñ Imperator est , vt notatur in procemio. ff. veteris.Papa similiter dicitur pontifex,quia debet esse põs per vitæ exemplaritatem : quod si non facit tamen pontifex est,vt in c. j de con.lib.6.Sic igitur intellige inst.de tute.in princip.ff.de verb.sign. l. bonorum. & l. malũ. C.de defen.ciui.l.defensores.la ij.Inst.de dona.§.est & alius.C. de feriis.l.à nullo.C.de offic.præfe.vrbis.l.j. ex quibus patet , q argumentum sumi potest à nominis interpretatione.Et sic limita,ſm Bal.de vasal.mil.qui arma belli. de. illud prouerbium,Si nomine priueris, nec rem habere meriis,esse verum,si nomen significat substantiam,vel qualitatem necessariam inesse alicui subiecto:vt ff.de fidei. li. l.Lucius. ff.de pac.l.tale pactum.§.si. Secus si significat solam simplicem demonstrationem.ff.de reb.dub.l.si cogna-
4 tis.Et*ex his patet esse verũ, q scholares scholas intrantes non aũt attendẽtes,nec studentes,non gaudent priuilegio scholarium:vt tenet Io.de Lig.in procemio clem adducẽs no. per gl.in l.vna.C.de stu.li.vr.Ro.li.xj.text.in l.si quis. C.de dome.prote.Et idem si inhonestè viuũt.C. de decur. & sta l.agentes aliàs incipit:per id tempus.Et similiter qui sunt de collegio alicuius artis,artem illam non exercẽtes, non gaudent priuilegio eius:vt no.Bart.in l.semp. ff.de iu. immu.per illum tex.in §.negotiatores xvj.q.j.generaliter.
5 Et*faciunt tam cõtra scholares & artifices, q cõtra eorum rectores, q grauãt litigantes cum eis rõne priuilegiorum. Et ideo, ſm aliquos,si hoc sit manifestum,tenentur rectores ad restitutionem omniũ , in quibus plus sunt grauati: & similiter scholares, si tales sunt q non gaudeant,quãuis non sit manifestum.Sed hoc fortè non est verũ,nisi in fo-
6 ro conscientiæ.¶ Tertiò*quæritur,quot modis valet argumentatio in iure?Et dico q valet primò à simili eo modo, quo dictũ est. Et secũdò, à nominis appellatiui etymologia: à nomine aũt proprio fit qdem argumẽtum, sed inualidũ, vñ homines quærũt nomina bona,& dicebat vxor Io.An. q si venderẽtur,deberẽt emi pretio magno. vñ ipse extollit propriũ nomen suũ in procem.cl. & similiter Accursius in l.facta.ff.ad Treb. qa ex horrido nomine sæpe interpretãt homines sinistrum:putantes ab euentu prauo impositũ.Et tertiò ab oppositis,vł contrariis.8.q.j.sciendum.Et quartò ab exemplis gentilium.de ver.sig.forus.de conse.di.j. c. j. Et quintò ab authoritate 34.q.1.dicit, sed valet solũ affirmatiuè ſm dialecticos.Valet ẽt multis aliis modis. p quo vide Bal.in l.conuenticula.C.de epi.& cle.vide ẽt j.Lex.

DE ARRHA.

1 *Arrha,quæ realis quædam securitas est, in duplici posita est differentia.Et ibidem de vnaquaque.*
2 *Arrha verè tradita,num possit quis à contractu resilire Et quid tum perdit,qui à contractu sic initò recedit.*
3 *Arrha sponsalitia quæ subarrhatio dicta est,cuius effectus sit.Et matrimonio non secuto,num arrha reddi debeat.*

1 ARRHA*videtur esse signum siue argumẽtum,& vadimonium,siue securitas quædã realis. Et est duplex, vna.s.data in signum , & securitatem emptionis & venditionis contractæ,vel contractus æqualentis,qui tñ sine ea valeret.l.q sæpe.in pr.ff.de contrah. emp. quæ adueniente solutione cessat esse arrha,& transit in pretiũ , de quo vide l.2. C. qñ li.ab emp.disce.text.& doc. & hæc põt appellari arrha realis , id est , data in signum pro re venali & pretio mensurabili.Alia est,quæ dat sponte in signũ, & securitatẽ matrimonij contrahendi , & dr arrha sponsalitia , quæ adueniente matrimonio,perdito nomine arrhæ, transit in donũ,vel dotẽ,vt anulus,pecunia, & hmõi. Et huiusmodi arrhæ datio subarrhatio dr : quæ fit præcipuè per annuli
2 immissionem,& vulgò dicitur desponsatio.¶Primò*quęritur,vtrùm post realis arrhæ dationem possit qs recedere à contractu.Et dico q non, si data est nomine arrhæ & in partem solutionis fiendæ,quia cũ pars , vel quæ futura est pars pretij soluta est,res non est integra.C.qñ li.ab em,di. l.vnica.¶Secũdò vtrũ is,per quem stat, ne contractus perficiatur , qñ aliquid datum est solum p arrha aliquid perdat?Et dico q is,qui eam dedit,eam perdit : qui verò eam recipit,restituet duplicatam.Inst.de emp.& vend.§.in his.
3 ¶Tertiò*quæritur , quid operetur arrha sponsalitia , siue datio arrhæ,quę subarrhatio dr?Et dico q si hoc inter spõsum,& spõsam fiat, præsumitur pro matrimonio nisi probetur contrarium,vel esset contraria consuetudo,vel ætas repugnet, vt notatur extrà,de despon.imp. c. tuæ. Si verò hoc fiat à parentibus,sola sponsalia contrahuntur,vł præsumuntur,vt ibi dicit gl.q tñ intellige per modum,quo à parentibus sponsalia contrahi possunt , de quo infrà matrimonium ij.¶ Quartò vtrùm restituatur arrha sponsalitia non secuto matrimonio?Et dico,q si secutum non fuerit absque alterius culpa, vt per superuenientem mortẽ vel religionis ingressum & hmõi,sic restitui debet arrha simpliciter.Si verò non sequitur propter culpam dantis arrhã, perdit illam.Si verò pp culpam recipientis restituet eã in duplũ.C.de spon.l.arrhis.& l. fi. Quod verũ est,si accipiẽs sit maior 25.annis,aut si veniam ætatis impetrauit: & eam in competenti iudicio probauit , aliàs tenet solum in simplum,vt in d.l.fin.& ad illud simplum cum sit pœna , ſm aliquos,non tenetur in foro pœnitentiæ,nisi fuerit ad hoc facta condemnatio,vt colligi põt ex notatis per gl.ij.q.ij. fraternitas.Et de hoc j. Hæreticus primo. & Assassinus. §. vlt. Sed & de hoc & de multis aliis spectantibus ad hanc arrham.j.Sponsalia.& infrà pœna.

¶ ARROGANTIA,infrà Superbia.

¶ ARROGATIO,vide s. Adoptio.

DE ARTIBVS ET ARTIFICIBVS.

1 *Ars quæ ab Aristo.recta ratio rerum à nobis factibilium definitur,propriè de machanica dicitur:cuius partes septem sunt.*

2 *Ars seu corporale exercitium, num licitè exerceri queat, & tum quot, & quæ concurrere debeant, Et num inter se licitè conueniant artifices, vt alios non instituant, aut quæ facta sunt, non nisi certo modo diuendant.*

3 *Arma ac venena, quibus homines aut læduntur, aut intereunt, num efficere, ac parare liceat.*

4 *Rei flagitiosæ, quæ nullo modo per alterius accessionem vsui humano vtilis effici potest, nec emptio, nec societas, nec mandatum subsistere potest.*

5 *Aleas, taxillos ac chartas, num facere ac vendere liceat. Et quid de fucos, ac deuenustandæ faciei lenocinia parantibus.*

6 *Ars balistariorum num licita sit. Et quid de histrionatus exercitio. Item quid de his, qui ludos efficiunt, nõ sine corporis ac vitæ discrimine, & periculo, cuius generis sunt funambuli. & simil.*

7 *Ars conficiendorum instrumentorum musicalium, num licita sit. Et quid de his, qui aut tympana aut citharam plectunt, aut qui tibiis, & violis voculantur.*

1 ARS * est recta ratio rerum à nobis factibiliũ, secundùm Aristot. in lib. Ethi. & propriè dicitur de mechanica, quæ diuiditur in septem, ad quas oẽs reducuntur, quæ his versibus cõtinentur, Lana, nemus, miles, nauigatio, ius, medicina. His ars fabrilis cõnumerari potest. Dicuntur tã, & quædã scientiæ speculatiuæ artes: quia scilicet ordinantur in aliquod opus rationis dirigendũ, & sunt similiter septem, de quibus nihil ad nos. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum ars siue corporale exercitiũ, licitè exerceri possit? Et dico, ꝙ sic, si ista cõcurrant. Primò, ꝙ huic exercenti nõ sit specialiter prohibitũ, sicut clericis quædã prohibentur, vt J. Clericus ix. per totum. Secundò, ꝙ non sit etiã prohibitum vel illicitũ ex se, id est, naturali iure, nec à Deo, siue diuino iure, nec ab ecclesia, vel iure ciuili: sicut exercitiũ fœnerandi, & omne quod nõ nisi ad peccatum ordinatur. Tertiò, ꝙ fiat debitis circunstantiis: puta debito tẽpore, & nõ festiuo: debito loco, & non in ecclesia, debito modo, & non cum fraude, dolo vel mendaciis. Quartò, ꝙ fiat recta intẽtione, puta ne torpeat otio, vt ex lucro subueniat suis, vel alienis indigentibus, vt decenter viuat, & huiusmodi, quibus cõcurrentibus est impossibile aliquid esse illicitũ, cum omne illicitũ sit, vel quia est prohibitum, vel quia est malũ de se, aut ex circunstantia, aut ex fine vel intentione. ¶ Secundò, vtrũ licitè inter se conueniãt & paciscantur artifices, vt non instruãt alios, aut nõ vendant, nisi certo modo? Et dico, secundũ Inno. in c. significante. de appel. ꝙ peccant, si hoc faciunt fraudulenter, secus si ex priuilegio, vel cõsuetudine. C. de monopo. l. vna. Vel dicit ꝙ hoc locũ habet de personis & rebus, de loco aũt, vbi fit venditio, bene licet pacisci. Vel dicitur, ꝙ peccatũ de non instruendo aliũ simpliciter & vniuersaliter factũ non tenet, & illicitum est: quia instructio aliquãdo potest esse bona, & debita: vnde si interuenerit iuramentũ, esset de nõ faciendo aliquod bonum, & consequenter mortale. Licitè tã potest quis aliqũ negare instructionẽ, sicut licitè aliquãdo nego eleemosynam, & tã nunquam licet pacisci de non danda eleemosyna. Si autem fiat pactũ de non instruendo aliũ non simpliciter, sed in aliquo casu, aut nisi concurrat aliqua conditio potest esse licitũ, si ex legitima causa fiat. Et idem dico de
3 pacto nõ vendendi. ¶ Tertiò, * vtrũ liceat facere arma, & venena, quibus homines læduntur, aut moriuntur? Et distinguit Rayn. quo ad intentionẽ, & quo ad opera ipsa sic. Si enim artifices hæc faciant, aut vendãt vt homines talibus abutãtur, vel donent aut vendãt his, quos sciũt aut credunt abusuros, & mortaliter & grauissimè peccant, & rei sunt omniũ, quæ inde sequuntur. xj. q. iiij. præcipuè. xxvij. q. ij. si tu. & omnium debent pœnã sustinere, cum sint cooperatores. ij. q. j. notum. Si verò habuerũt intentionẽ bonam: quia scilicet credebãt ista emi propter aliquem licitũ vsum, vel animo indifferenti nihil super hoc cogitarunt, vel ignorabant illicitũ esse talia facere aut vendere, subdistinguendum est. Nam si illa vtilia esse possunt ad vsus humanos, vt arma in bello iusto, & quædã venena in quibusdam medicinis, vel etiã in coloribus aptandis, & hmõi, non peccãt, nisi ratione corruptæ intẽtionis, vt dictum est: vel nisi ex qualitate tpis & personæ dictaret conscientia, aut dictare deberet, quod ista non quæruntur nisi ad malum, quia tunc vendendo peccarẽt. xxiij. q. v. de occidẽdis. v. q. v. non omnis sicut, verbi gratia: licet Ray. nõ dicat, peccaret vendens arma offensiua: puta lanceas, gladios, sagittas, machinas, iniustè bellantibus si hoc est manifestũ: quia cooperaretur peccato eorũ, in dubio autẽ videtur vendens excusabilis, secundùm alios: ꝙ verum credo, si timens imperatur ab alio, non si imperat. Et ratio patet, quia eo casu si vendit impetenti, exponit se periculo iniustè nocendi, & si non vendit ei, qui impetitur, exponit se periculo non iuuandi eum, qui debet iuuari. In armis etiã defensiuis, puta galea, thorace, & huiusmodi, quidam credunt ꝙ excusatur vendens, etiã in bello manifestè iniusto. Quod ego verum credo: si emens impetitur nõ aliter, quia sunt occasio exercendi offensiua. Si autẽ ad nullum vsum sunt vtiles, nisi ad peccandũ, sicut quædam venena mortifera ad nullum bonum vsum vtilia, peccant faciendo, tenendo, vendendo, vl aliàs alienando talia. xxj. q. j. c. j. de consecrat. dist. v. fucare. argu. de libello famoso, quẽ non debet quis ostendere, sed
4 destruere, aliàs peccaret grauiter. v. q. j. per totum. Et * est optima lex ad hoc. ff. de contrah. empt. l. quod sæpè. vbi ponitur talis regula, ꝙ flagitiosæ rei, id est, quæ nullo modo per additionem alterius potest esse vtilis vsui humano, nec emptio, nec mandatũ, nec societas valere potest. Et idẽ tenet Innoc. in c. j. ne cler. vel monac. qui dicit, ꝙ in his nullo modo licet negotiari. Et concordat prædictis Host. & S. Tho. Sed tamen aduertendũ est, quod Supple. inter ea quæ nulli vsui humano sunt apta, ponit exemplũ de quibusdã sumptuosis camisiarum futuris, quas præcipuè faciunt Hispani, dantes pro factura vnius camisiæ interdũ plus quadruplo, quàm pro tota camisia. Sed hoc non est verũ: quia veniunt in vsum ornamẽti, quod aliquando licere potest.
5 ¶ Quartò, * vtrum liceat facere aut vendere aleas, taxillos, chartas, & huiusmodi? Et dico, quòd quo ad factores taxillorum, omnes conueniunt, ꝙ de tali artificio viuere nõ licet, quia horum vsus, vt in pluribus, est ad malũ. Et Veru. dicit, quòd non est securum de talibus viuere, quorũ vsus frequentius est ad peccatum: quod Arch. intelligit de mortali. Vnde tales non sunt absoluendi, nisi dimittãt. de pœni. dist. v. falsas, & cap. fratres. Quo ad factores autem alearum seu tabularum, Archid. dicit idem quod & de taxillis. Sed quidam alij dicunt esse simile, quia eis frequentius luditur ad subleuationem tædij, vel laboris: & idem de scachis. Et hanc opinionẽ Supple. dicit veram, si sine peccato luderetur, quod Hostien. non videtur, aliàs idem dicẽdum est de his, quod de taxillis: propter eandem rationem, quia vbi modo ratio eadem est, ibidem ius. l. illud. ff. ad leg. Aquil. Quantum ad chartas quoque, idem dicit Archid. quod de taxillis. Sed tu dic, quod circa hæc & similia habetur vna maxima ex S. Thom. ij. ij. q. clxix. & Pisan. & Archid. quòd nullus potest vendere ea, quibus homines bene vti non possunt, nec quibus vt plurimum homines malè vtuntur, nec quibus vtuntur bene & malè, si probabiliter creditur quòd

quòd ad vsum malũ cõparantur. Aleis autem & taxillis & chartis nõ vtũtur, vt in pluribus homines ad malum plusquam fucis, maximè ad mortale, & si fortè ad veniale: & ideo nõ est in malo statu, qui talia facit aut vendit, nisi vẽdat ei, quem probabiliter dubitat hmõi vsurũ ad mortale. Vnde esset ei cõsulendũ, vt abstineat, non tã est absolutio deneganda: quia si leges cõcedunt in casu ludũ alearũ, vt patebit, etiã ipsam earũ fabricationẽ & emptionẽ concedunt. In Aurea autẽ Rosa nõ determinaui ex propriis: sed opinionem prædictorũ recitaui. ¶ Quintò quæritur, quid de factoribus aut venditoribus fucorũ, & aliorũ ornamentorum? Et Sum. Ang. dicit, ꝙ facientes taxillos, chartas, põpas, curiositates, & huiusmodi, quæ frequentiùs sunt peccatum mortale his qui vtuntur, absolui nõ debent, nisi à tali arte abstineant. Sed S. Tho. ij. ij. q. cxix. dicit, ꝙ quia mulieres se possunt ornare, vt cõseruent decentiam sui status, vl etiã aliquid adddere, vt placeant viris suis: consequens est, quòd artifices taliũ ornamentorũ non peccent in vsu talis artis, nisi fortè inueniẽdo aliqua curiosa & superflua. Arch. autem distinguit, dicens quòd vendendo his, quos sciunt aut credunt vsuros ad prouocandã lasciuiam, est mortale: quia cooperantur talibus in crimine. ij. q. j. notum, hoc tã non debent de facili credere, nisi appareant signa manifesta, vt in meretricibus: quia nemo est iudicãdus immemor salutis æternæ. j. q. vij. iubemus. Sed vbi hoc ignorant, vel non cõsiderant, sed solùm aduertunt de vanitate, cùm talibus vti possint mulieres cum mortali & veniali, & licitè secundùm quantitatem excessus, & intentionem earũ, cùm etiam sit temerarium iudicare, ꝙ intentio earum, vt in pluribus, sit lasciuia, aut inanis gloria, quæ sit mortale, excessum etiam esse tantùm, quod faciat mortale, sit difficilè discernere, non vl quòd hmõi artifices peccent mortaliter, cùm minus sit ista facere, aut vendere, quàm eis vti, quòd vti etiã fucis, quod maximè inter ornamenta ad lasciuiam prouocat, non est mortale, vt dictum est: nisi fortè dicatur, quòd mulieres, vt in pluribus, his vtuntur vt placeant viris alienis, saltem ad inanem gloriã, ad quod tamen dicit, quòd inanis gloria, ex genere suo est veniale, vt dicetur.
6 ¶ Sextò, * vtrum ars balistariorũ, id est, exercendi balistas, quæ scilicet ad artem militiæ reducitur, sit licita? Et dico, quòd sub pœna excõmunicationis prohibetur inter Christianos. de sagita. c. vnico. Sed cõmuniter intelligitur, primò contra catholicos, & secundò in bello iniusto, secundũ glos. & Doct. ibid. quod etiam euidenter probatur secundùm aliquos: quia vt videtur J. Excommunicatio. j. excommunicatio nunquam inferatur à iure, nisi pro eo quod est mortale: & consequenter nec etiã iura eã cõminantur, nisi pro tali. Data autẽ iustitia belli, licitũ est quibuscunq; armis vti, & pugnare: nec attinet ad iustitiã, vtrum quis apertè vel ex insidiis pugnet. xxiij. q. ij. dominus: pugna aũt balistarum videtur pugna ex insidiis. Dicunt tã cõiter Doct. ꝙ iste canon nõ est latæ, sed ferendæ sniæ. ¶ Septimò, vtrũ licita sit ars histrionatus? Et dico, ꝙ histrio est, qui sua persona ludũ facit sine vitæ periculo, & eius ars, secundùm B. Tho. ij. ij. q. clxviij. & alios Doct. est licita, si fiat moderatè, loco, tempore, & à personis congruis, id est, laicis: quia ordinatur ad solatiũ hominibus exhibendum, quod humanæ vitæ necessariũ est, sicut cibo, sale, & eo casu licitè ꝓcipiũt mercedẽ: aliàs esset peccatũ, etiã mortale, vt si fiant similia tpe pœnitentiæ, vel in ecclesia, vel à personis ecclesiasticis, aut cum iniuria Dei vel ꝓximi: puta cum verbis turpibus aut actibus repræsentantibus turpia, aut incantationibus: quod patet: quia talibus corpus Christi denegat, vt in c. pro dilectione. de cõsec. dist. ij. vnde nõ sunt absoluendi. Et de talibus loquitur Cypr. in d. c. pro dilectione. & Aur. dist. 86. qui venatoribus: vbi dicit, magnum esse pctũ dare aliquid talibus pro opere suo: quia in scelere suo, fouentur. Et illud peccatũ videt mortale: quia est cooperatio ad mortale: & illud, quod datur, pertinet ad turpe lucrũ, erogandũ pauperibus de consilio. Addit tã Veruec. & Rodof. & Sum. Conf. nõ est mortale, si quis talibus dat, ne ab eis infamet aut vituperet, siue etiã si eis dat ad necessitatẽ sustentãdæ naturæ, ꝓm Rod. Vtrum aũt possit talis ordinari. J. Ordinãdus. ¶ Octauò, vtrũ licita sit ars facientiũ ex sua persona ludũ cũ periculo vitæ, vt qui gradiunt ꝑ chordas in sublimi, & hmõi? Et dico, ꝙ non, rõne periculi, sed est pctũ mortale nõ obstante ꝙ nõ moriantur in pluribus qũ sic ludũt, sed semel tã: quia sufficit, ꝙ in pluribus moriãtur tales artifices: & si nõ in pluribus, saltẽ frequẽter & sæpè. Vñ torneamẽta sunt prohibita sub pœna priuationis sepulturæ, hac ratione: quia ibi homines sæpè moriũtur, extrà de tornea. c. j.
7 ¶ Nonò, * vtrum licita sit ars facientiũ instrã musicalia? Et dicit Archi. ꝙ cũ vsus eorũ de se sit licitus, licita est eorum formatio & venditio, sed tã in vsu eorũ põt multipliciter esse pctũ, scilicet vtendo ad lasciuiã, vel ad nimiã complacentiã sensualem, per maximè verò in diuinis officiis pũlsando in organis bellatas, & cãtiones laicales, qd vl magna irreuerẽtia Dei, & si nõ multi, quidam tã carnales & vani percipiũt de cãtionibus, vñ magis ad carnalia q̃ ad spiralia trahũtur. Sed vtrũ mortale aut veniale sit, viderint ipsi facientes. hæc ille. Sed ista ꝓcedũt, qñ cãtiones sunt lasciuæ, habẽtes verba aut turpia aut incentiua carnalis amoris, & sunt satis vsitatæ, ita, ꝙ verisimile est, aliquos ista ꝓcipere: secus vbi nõ sunt vsitatæ: qa ꝑ accidens, & ratò esset ꝙ aliquis inde moueret ad malũ. Quæ aũt rara sunt, sub arte nõ cadũt. Sicut ẽt ex figuris sanctorũ aliq malè mouentur, nec tã penitus auferũtur de eccla: quia alij plures inde mouent ab bonũ. ¶ Decimò, vtrũ licita sit ars ꝓp lucrũ ludentiũ in tympanis, siue taburis, & tibiis, & violis, & hmõi: qui. s. congregant homines ac mulieres, aut ad loca, vbi congregantur, accedũt, vt ibi lucrẽtur? Et dico, ꝙ de se, id est, omni casu ista ars nõ est illicita: qa sicut organistæ, ita & alij musicantes licitè conducũtur, vt ludãt in diuinis, & cã honestæ & necessariæ recreationis. de cõse. dist. iij. peruenit. Et similiter vt vl in castis nuptiis, aliqn totus mũdus dãnaretur: vñ nõ pt esse illicita, nisi ex intẽtione vel circũstãtia loci, tpis & hmõi, quæ qñ sint pctũ mortale, videre nõ est facilè. Vnde sicut nõ denegat absolutio choreizantibus rõne cõis periculi, sed solùm rõne malè intẽtionis, ita nec istis videtur denegãda, licet cõsulendũ sit, vt aliunde lucrentur & viuant. ¶ De arte notoria J. Sortilegium, secundò.

¶ ARTICVLVS fidei, vide J. Fides.

¶ ARTICVLVS mortis, ꝫ. Absolutio. j. §. v.

DE ASSASSINIS.

1 *Assassini, qui duobus modis vulgariter dicti sunt, quinam censendi sint.*

2 *Constitutio capitis, pro humani. de homic. lib. 6. in quo hominum genere locum habeat. Et quinam pœnis in ea constitutione contentis obnoxij sint.*

3 *Assassini num impunè occidi & interfici possint. Et bannire & diffidare idem esse. Et num qui clericum diffidatum occidit, sit excommunicatus.*

4 *Bona diffidatorũ, num eorum, qui ipsos intercipiunt, efficiantur.*

5 *Statutum vel lex, si aliquem bonis priuet, vel aliquin ipso facto, & præterea addat nullam declarationem requiri, an sit sententia declaratoria necessaria.*

1 ASSASINI * dicuntur dupliciter, scilicet propriè & transumptiuè per quandã similitudinẽ siue vulgariter. Assassini propriè qui fuerint, sunt opiniones. Nam quidam dicunt, ꝙ sunt quicũq; sub alicuius dominio pro pecunia occidũt homines ad alicuius instantiã: sed iuxta istã opinionẽ nũc mũdus esset plenus assassinis vel receptoribus eorum, & innumerabiles subiacerentur pœnis capituli pro humani. de homi. lib. 6. nec haberet locũ. d. c. solùm in certo genere hominum: quod nõ obseruat consuetudo, & etiã rõ nõ patitur. Primò, quia oẽs assassini sub vno dominio viuunt, vt colligitur apertè ex tex. dicti ca. ibi, cùm dicit, ꝙ nonnulli magnates taliter perimi &c. Secundò, quia sunt infideles, quod patet, tum quia dicit text. ꝙ magnates ab illo eorũ dño redimũt vitã, nõ absq; Christianę dignitatis opprobrio: tum quia ipsis assassinis imponitur pœna, quæ magna imponitur mãdãtibus & recipiẽtibus vel occultantibus, cuius nulla põt esse rõ, nisi quia sunt infideles de quibus papa nõ disponit, cum foris sint. Gl. verò in verbo. formidãtes, sic dicit, Assassini mortẽ nõ timẽt, & dicũtur esse, *del vexo da la montagna*; & additio habet ꝙ iste est quidã baro Sarracenus, & prout dicitur, sunt illi sui serui ita nutriti, ꝙ parendo mandato domini sui credũt saluari. & secũdũ Host. multi Christiani principes per tales occisi sunt. Et hãc opinionẽ sequtur Sũ. Pis. dicens ꝙ assassini fuerũt, & fortè adhuc sunt quidã infideles, qui ex qbusdã falsis opinionibus de facili mittebantur ad occidendũ quemlibet Christianorũ, non curãtes si ob hoc occiderentur & ipsi. Cõtra quorũ pestẽ Inn. quartus in d. c. statuit, vt quicũq; princeps, vel prelatus, seu quæuis alia ecclesiastica secularisve persona quẽpiã Christianorũ per prædictos assassinos interfecerit, vel mãdauerit, quãquam mors forsitam ex hoc nõ sequatur, aut eos receptauerit, vel defenderit, vel occultauerit, excõicationis, & depositionis à dignitate, ordine, honore, & bũficio incurrãt snias ipso facto: & illa liberè aliis per illos, ad quos eorũ collatio pertinet cõferantur, sint etiam cũ omnibus suis bonis expositi Christianis, & perpetuò diffidati, ita ꝙ, ex quo de prædictis, vel aliquo prędictorũ probabilibus cõstiterit documẽtis, nulla alia excõicationis, depositionis, seu diffidationis, fm a re-
2 quiratur. ¶ Primò * verò quęritur, vtrũ ista cõstitutio locũ habeat solùm in certo genere personarũ. id est. assassinis propriè: an generaliter in omnibus assassinis, etiã vulgò dictis, qui scilicet licet sint infideles, tamen assassinorũ more Christianos occidũt accepta pecunia? Et dico, quòd Ioan. de Imo. & do. Dominicus de sancto Gemi. in d. c. pro humani. tenent, quòd habet locũ generaliter, nec refert quòd sint sub alicuius dominio, vel infideles, sed solùm ꝙ pro pecunia occidant. quorũ opinionẽ sequũtur multi, vt Bart. in l. non solùm. §. si mandato. ff. de iniur. & Sali. in l. ea quidem. C. de accus. Sed Io. And. & Arch. tenent quòd habeat locum solùm in certo genere personarũ. Dominus autem Franc. de Aret. in consilio antepenultimo, incip. in Christi nomine dicit, ꝙ si prima opinio esset approbata consuetudine, standum esset ei virtute consuetudinis: quia remota, nõ cõsulerem, inquit, secundũ eã. Et mouetur principaliter: tum quia tex. qui in principio loquitur de assassinis simpliciter, post loquitur in determinato genere personarum, referendo se ad nominatos in principio, & consequẽter declarãdo, de quibus in principio intellexit, tũ quia si intellexisset in genere de oĩbus q̃ pro pecunia occidunt. eandẽ pœnã imposuisset facientibus scelus, sicut mandantibus, quod non facit. Et huius ratio alia non est, nisi quia illi erant infideles, de quibus papa nõ disponit. Nec debet ista decretalis extendi, cùm sit pœnalis, & nõ sit eadem ratio in aliis: quia illi cõtemnentes mortẽ vltra omnes homines, vt ibi tangitur per Docto. facilius & frequentiùs talia delicta cõmittebant. hæc ille. ¶ Secundò quæritur, qui sunt hi qui ligãtur pœnis cõtentis in dicta constitutione? Et dico, ꝙ sunt quinq; hominũ genera, vt patet in text. Primò, interficientes actu, & de facto per assassinos aliquẽ Christianum, secus si Iudæũ vel Paganũ, de mente Ioã. And. qui dicit, sequendã defendisse prælatũ, contra quem fuerat pro batum, ꝙ occidi fecerat homines per assassinos, sed cũ homines illi potuissent non fuisse Christiani, non erat sufficienter probatũ. Secundò mandans, quanquã mors non sequatur, etiam si re integra mandatum reuocauit, secũdùm Io. And. quia prius ligatus erat solo mandato. Tertiò receptans, scilicet patenter, secundũ Ioan. Andr. vt differat à sequenti, scilicet occultãte, & receptatores tanquã aggressores tenentur. C. de his qui latro. occult. l. j. & ij. Quartò defendens. Quintò occultans. ¶ Tertiò * quæritur, vtrũ taliter diffidati interfici possint impunè? Et dicit Ang. de Peru
3 consi. xiij. & sequitur Gemin. in d. pro humani. ꝙ sic, sed & per quemcunque priuatũ: quia idem est bannire & diffidare, ꝙ statuere & præcipere ꝙ impunè possint occidi, vt not. C. de accus. l. reos ꝙ quantũ ad conscientiã licitũ esset, si fieret bono fine, id est, zelo iustitiæ, nõ aliter, vide ĵ. Homicidium j. §. iij. ¶ Quartò, vtrũ percutiens clericũ taliter diffidatũ sit excõicatus? Et dico, ꝙ non, quia fm Gemi. ibi, est spoliatus omni priuilegio clericali, & sine alia degradatione occidi põt aut verberari sine excõicatione vel alia
4 pœna. De his tñ etiã ĵ. Degradatio. in fin. ¶ Quintò, * vtrũ bona prædictorũ sint capientium? Et dico, quòd sic, si sunt bona mũdana, sed tñ aduerte hic secundùm Arch. & Ioan. And. ꝙ requiritur prius sentẽtia iudicis cõtra ipsum assassinum, vel fautorem taliũ, antequã liceat contra tales procedere in personis & bonis. Et ad tex. d. c. pro humani, respõdent nõ requiri aliam sententiã, scilicet quæ det licentiam occidendi, & huiusmodi: quia sufficit si sit declaratus assassinus vel fautor. Faciunt autẽ regulã generalem valentem ad casus infinitos, talem: Omnia iura mũdi, quæ dicũt pœnam imponi ipso iure vel ipso facto debẽt intelligi, dummodo secuta sit suã declaratoria, ꝑ quã declaratũ sit, fuisse cõmissum id propter quod veniebat imponenda illa pœna: aliàs illa pœna effectũ & executionẽ non sortitur. Et idem Alex. de Imo. in l. si quis maior. C. de transact. quod tamen fallit in pœnis secum trahentibus executionẽ: vt excommunicatio, & huiusmodi, quæ nõ requirunt ad executionẽ factum hominis, de quibus diffusè Feli. in c. Rodulphus. de rescriptis. Tenet tamen Panor. in c. cùm non ab homine. de iud. quòd si tale factum sit notorium facti, scilicet quod non potest aliqua tergiuersatione celari, nõ requiritur ista sententia declaratiua: sed in hoc nõ tenetur. Tenuit etiam idem in cap. canonum. de constit. quòd vbi alicuius bona sunt ipso iure confiscata, talis non potest illa cum bona conscientia retinere: quia statim inquit, sunt acquisita fisco. Sed etiam in hoc reprehenditur ab omnibus, & de hoc ĵ.
5 Hæresis. j. §. viij. ¶ Nota * tamen, ꝙ vbi lex vel statutum priuaret aliquem bonis vel aliter ipso facto, & adderet, quòd nulla requiratur declaratio etiam super facto, tunc nulla requiritur declaratiua sententia. Et sic fecit Paul. secundus in extrauag. quæ incipit, ambitiosè. Et ista est optima cautela, de qua ĵ. Alienatio. §. xv.

¶ ASSECVRATIO, vide ĵ. Negotium §. iiij.
¶ ASTROLOGIA, ĵ. Superstitio. §. vj.
¶ ASTVTIA, vide ĵ. Simulatio.

DE AVARITIA.

1 *Auaritia, quæ habendi inordinatus est amor, in tribus consistere dicitur.*
2 *Auaritia in appetendo consistens, num peccatum mortale sit. Et quot modis id contingat. Et quid de ea quæ est in acquirendo. Et item quid in retinendo. Et quænam sint auaritiæ filiæ, ac species.*

1 AVARITIA, * secundùm S. T. ij. ij. q. cxviij. est inordinatus amor habendi. s. exteriora bona diuitiarum, quæ in quadam mensura sunt appetenda. s. vt sunt necessaria ad vitam secundum suam conditionem: quia omnia ordinata ad aliquem finem, secundùm illum, mensuram suscipiunt, sicut medicina secundum sanitatem, vt patet in primo Polit. &, vt ex dictis eius ibi colligitur, auaritia consistit in tribus. s. in appetendo, in acquirendo, in retinendo
2 inordinatè diuitias. Primò * verò quæritur, vtrum auaritia consistens in appetendo sit peccatum mortale? Et dico, ꝙ sic, tribus modis. Primò, appetendo habere animo deliberato aliquid notabile alienum illicito modo: puta non dato pretio, vel re non petita: quia est contra illud præceptum. Non concupisces, &c. si tamen res esset modica, vel non esset aliena, vel non esset concupita haberi modo illicito, nõ esset mortale, sed veniale, vel nullũ. Secundò, appetendo aliquid illicitum appetẽti: puta beneficiũ ecclesiasticũ, cùm sit indignus. Tertiò, appetẽdo superflua appetitu, qui præponderet appetitui charitatis Dei vel proximi, puta quia propter amorem diuitiarum quis non videtur facere cõtra Dei & proximi charitatem: sed iste appetitus non est peccatum actuale, nisi in duobus casibus. s. qñ quis actu de hoc cogitat, deliberans potius admittere aliquid mortale, quàm non consequi aliquid diuitiarũ: vel quãdo ex isto appetitu fit aliqua actualis transgressio, puta quia deierat, blasphemat, aut percutit iniustè. ¶ Secũdò, vtrum auaritia in acquirendo sit peccatũ mortale? Et dico, ꝙ sic, quãtum est ex sua rõne, nisi res sit modica, quia omnis illicita acquisitio est cõtra iustitiã & omne quod est cõtra iustitiã, ex suo genere est mortale, secundùm S. Th. Vnde in acquirẽdo dupliciter est mortale. Primò quando acquisitio fit ꝑ iniustitiã: vt furãdo, fœnerãdo, rapiẽdo, decipiendo, & hmõi. Secũdò, quãdo fit per actus, qui etiam sine acquisitione essent peccata mortalia: sicut cum quis turpiter agit cum muliere diuite, vt inde ditetur, vel lucretur, aut simoniam cõmittit, & hmõi: in quibus est quidem peccatum vnum, sed duas habet difformitates ¶ Tertiò, vtrum auaritia in retinendo, sit mortale? Et dico, ꝙ sic tripliciter. Primò, cùm quis retinet ea quæ restituere tenetur, & põt: vt in c. sæpe. de re. spol. & hoc est mortale toties, quoties hoc deliberatur: ar. d. c. sæpè. imò & si nõ deliberat, sed omittit restituere, qñ occurrit tempus, locus, & casus, in quo restituere tenetur. Secundò, quãdo quis retinet ea, quæ sunt superflua necessitati suæ & suorũ, vidẽs aliquem in extrema necessitate: quia tenetur ei de tali superfluo, etiã si illud sit necessariũ ad decentiã subuenire, fm S. Th. & Rich. de quo vide ĵ. Eleemosyna. §. j. Tertiò, fm aliquos, quando quis retinet superflua nõ solùm necessitati & suorum, sed etiam decentiæ, & videt alium indigẽtem ad necessitatem, vel ad decẽtiam status: quia de ipsis tenetur erogare eleemosynas, etiam non existentibus in extrema necessitate, secundùm Rich. in iiij. dist. xv. quod potest esse verum, quando retinet inordinatè, aliàs scilicet non daturas, secus si retinet vt aliàs daret magis indigenti, vel vt det pluribus, & non totum vni. ¶ De filiabus auaritiæ, quando sunt mortale, vide ĵ. in titulis suis, & sunt Proditio, Fraus, Fallacia, Periurium, Violentia, Inquietudo, & Obduratio.

DE AVDITORE.

1 *Auditor cameræ Apostolicæ, quam iurisdictionem habeat. Et quid de Auditoribus Rotalibus.*

1 AVDITOR * cameræ Apostolicæ, secundũ aliquos, habet iurisdictionem ordinariam, alij verò, auditores curiæ, id est, Rotales, secundum veritatem, habent ordinariam in cognoscendo, & delegatam in pronunciando, super quo vide gl. in clem. auditor. de rescript.

DE BALNEO.

1 *Balneum ingredi num quis die dominico possit.*
2 *Balnea ingredi, num clericis, vel religiosis liceat. Et quid si cum Iudæo quis ea ingrediatur.*
3 *Balneum cum mulieribus ingredi an liceat. Et quæ pœna sit ingredienti cum muliere aliena. Et an sit mortale peccatũ. nu. seq.*
4 *Infamis habetur, qui mulieres ad balneatorum vestes custodiendas habet.*
5 *Capitulum, non oportet. lxxxj. dist. num præceptum inducat.*

1 BALNEVM * quæritur primò, vtrum dominica intrare quis possit? Et dico, ꝙ pro voluptate aut luxuria omni tpe prohibetur, pro necessitate autẽ licet, vt est text. de cons. dist. iij. peruenit, sed per voluptatẽ, intellige delectationẽ superfluã, quæ semper est peccatũ, licet non semper mortale, per necessitatẽ verò, intellige etiã honestã, & opportunã recreationẽ, quæ etiã die festo licet, imò secũdario ad hoc dies festus videtur institutus, ne serui nimiũ
2 fatigarentur. ¶ Secundò, * vtrũ liceat clericis, vel religiosis balnea intrare? Et dico, ꝙ sic, causa necessitatis, fm glo. xxiiij. q. j. omnis. Sed hanc necessitatẽ intelligo non solùm infirmitatẽ, sed etiã quamlibet licitã corporis refocillationẽ. Vnde, vt ibi dicit tex. Io. Apostolus ingressus est balnea gratia lauandi. ¶ Tertiò, vtrũ liceat balnea intrare cum Iudęo? Et dico, ꝙ hoc nulli Christiano licet, sed secundũ doctores est peccatũ mortale, quod patet, quia si clericus hoc facit, debet deponi, si laicus, debet excõicari. xxviij. q. j. nullus. imò hoc nõ licet cũ aliquo infideli, qa nõ debemus lauari cũ hominibus alienæ sectę, secũdùm gl. xxiiij. q. j. omnis. vbi dr̃ in tex. Ioannem aufugisse de balneis nõ lotum,
3 quia vidit ibi Cherintum hæreticũ. ¶ Quartò, vtrũ liceat balneũ intrare cũ mulieribus? Et dico, ꝙ nõ, vt est text. in c. non oportet. lxxx. dist. vbi, & glo. dicit, ꝙ vir ingrediens balneũ cũ muliere aliena, priuatur dõnatione propter nuptias, & mulier dote, si cum viro alieno. C. de repud. vlt. §.
4 inter culpas. ¶ Imò * ẽt infamis est, qui tenet mulieres custodiẽtes balneatorũ vestes, vt ff. de his q̃ no. infa. l. athletas. Vtrũ aũt sit mortale, intrare cum aliena muliere, iudicandũ esset ex scandalo & periculo, si istud. c. nõ sit præceptiuũ, tñ vix credo posse esse sine periculo concupiscentiæ
5 mortalis. ¶ Vtrũ * autẽ illud capitulũ sit præceptiuũ, iudicandum est ex his, quæ dicuntur ĵ. Præceptum. §. secundò.

DE BANNO.

1 *Bannum iuxta idiotismum Gallorum ac Italorum quidnam sit. Quid item bannire & proscribere. Item quid proscriptio. Et quis proscriptus dicatur.*
2 *Bannientem iniustè, ad amissorum ratione iniustæ bannitionis restitutionem teneri, & in mortale peccatum incidere.*
3 *Bannitus quæ amittere dicatur. Et an capax sit testamenti conficiendi, & ex eo hæreditatem capiendi.*
4 *Bannitus occasione delicti, ex quo bona publicatiõi obnoxia sũt, & an deportato æquiparetur. Et quid sit deportare, & relegare.*
5 *Iura, quæ bannitus retinet, quid præstent. Et ibidem remissiones de bannitionis materia.*

1 BANNVM * fm vulgare Gallicorum & Italorum, videtur esse dictũ publicum, iuxta illud quod dicit glo.

de foro cõp.in c.quod clerici, ꝓ præco.Parisiẽsis nunciat bannum nomine episcopi & regis.Bannire autem, secundũ dicta vulgarium, videtur idem esse quod proscribere, & bannitus quasi proscriptus de ciuitate, vt in procemio Digestorũ. Proscriptio aũt est aduersus absentẽ iudicialis pronũciatio, vt in posterum procul agat.i. maneat ab imperio,& proscriptus est is, contra quẽ fit pronunciatio talis, & cuius bona palàm & apertè scribũtur.¶ Primò * verò quæritur, vtrum iniustè bannitus teneatur ad restitutionem de amissis rõne iniustæ bãnitionis? Et dico,ꝓ sic, vltra quod incurrit,secundũ Inn.in c.fi.de his quæ vi met. causa fiunt.ff. quod metus cã.l.si cũ exceptione.§. Pedius. quia bannitio fuit amissioni occasio. d. l. si cùm. §. in hac actione. Nec ob.ff.eo l.metum,la iij. vbi sentiens armatos cõtra se venire, si fugerit, & occupatus fuerit fundus,quẽ fugiendo dimisit,nõ tenẽtur armati,quia loquitur qñ metus fuit vanus, quia fortè nõ ibãt cõtra eũ.sed si promisissent ire cõtra eũ,& hmõi, bene tenerentur de omni damno,quod iuraret sibi contigisse eorũ occasione,arg.dictarũ legum,& d.c.fi.& ij.q.j.in primis.¶ Secundò, * vtrũ bannitus amittat ea,quæ sunt iuris ciuilis.Et distinguo secundũ Bart.aut est bannitus taliter, ꝓ põt impunè offendi, & sic bãnitus imperij perdit ea, sed si est bãnitus alicuius ciuitatis aut regni,non perdit ea quæ sunt iuris ciuilis ciuiũ Romanorũ,sed quæ sunt propria illius ciuitatis aut regni, vt not.Bar.in l.amissione.ff.de capit.dimi.Addit autem, ꝓ ad hoc vt sit talis bãnitus,duo requirũtur: vnũ,ꝓ sit inobediẽs,& aufugerit ab imperio cui subest,& sic ex bannitus, aliud ꝓ in hostiũ numerũ se cõferat, & habeat pro hoste. Vnde si quis sit bãnitus,non tamen habitus, vt hostis,nec posset offendi impunè ex forma statuti,tũc talis nõ perdit nisi ea,quæ sunt ciuitatis.Et sic patet,ꝓ põt bannitus facere testamentum, vel succedere, quia hoc primus nõ põt.ſ. bãnitus imperij,bãnitus aũt ciuitatis põt, & multò fortius bãnitus,qui non põt offendi,sed secũdus põt ꝟm ius commune, secus in successione ꝟm statuta ciuitatis.¶ Et * sic patet,ꝓ bãnitus ex delicto, ex quo veniũt bona publicanda,nõ æquiparatur deportato,qui nõ succedit nec ex testõ nec ab intestato.C.de hær.inst.l.j.qa talis succedit, & põt acquirere de nouo, si remanet liber.& hoc ꝟm dispositionẽ iuris communis:sed non vigore statutorũ ciuitatis,vel terræ,de qua est bãnitus.Intelligẽ tũ: ꝓ deportare,est aliquẽ exilio perpetuo dãnare:relegare aũt,ad tẽpus est.ff.de interdi.l.relegatorũ.¶ Tertiò * quæritur,quid valeãt hęc, cùm in dicta ciuitate,vel terra agere nõ possit?Et dico secundùm Bart.in l.certa forma.C.de iure fisc.põt cedere alteri iura sua: & nõ obstabit cessionario ipsa bãnitio.Quaeliter puniatur bãniens eꝟm.j.Excõicatio.vij.§ xv.De bannis autem, quæ fieri debent in matrimonio j. Clandestinum.De bannitione,quæ est diffidatio.j.Diffidatio.

DE Baptismo primò quantum ad eius multiplicem substantiam & formam.

1 *Baptismus quid & quotuplex sit. Et ibidem quòd in baptismo aliquid sit res sacramenti tantùm: aliquid sacramentum tantùm,& aliquid res & sacramentum simul.*

2 *Baptismi species ac formæ tres quibus conueniant. Et an sicut martyrizari & sanctificari in vtero puer potest,& baptizari.Et quid si Iudæus filiam à Christiano prægnantem in Christ. despectum abortiri faciat.*

3 *Triplex illud baptismi genus,quomodo inter se, se habeat,& cohæreat. Et subinde,quænã baptismi forma sit.Et quæ verba sint de eius substantia, & quæ non. Et quid efficiat substantiarum ipso.*

4 *Formam baptismi,num sicut Apostoli immutarunt,baptizantes in nomine Christi, ita & nunc mutare, saltem per æquipollentia verba possimus.Et an baptismus in Christi nomine datus, foret verus baptismus,an verò rebaptizandus esset, qui tale baptisma susciperet.*

5 *Formæ baptismi si quid subtrahatur, aut si quid addatur, aut si verba corruptè proferantur, nũ baptismi vim habeat,quod agitur.Et quid si interruptio, transpositio, aut vocum variatio fiat.*

6 *Ex his quæ de baptismo dicta sunt, quot conclusiones decisoria certorum casuum colligantur.*

7 *Baptismus sub Græcorum forma ab ipsis Græcis latus,nũ verus sit.Et quotupliciter in baptizandi forma Græci à nobis differãt. Et an liceat Latinis sub forma Græcorum baptisma dare.*

1 BAPTISMVS * vel baptisma,aut etiam baptismum,à nostris dici potest immersio, vel intinctio: quia dr̃ à baptizo, quod est immergo, vel secundum aliquos à baptes,quod est flumen,vel aqua.& secũdùm S.Th.baptizare in Græco est lauare,& sic baptismus dicit,vel ipsa aqua, quæ fit lotio,quæ dicitur lauacrum, vel ipsa lotio,quæ est vsus lauacri.Et sic sumitur baptismus propriè, sed transsumitur per similitudinẽ ad quædam alia: quo fit vt triplex dicatur baptismus: secundùm Dama.& August.lib.iiij.de vnico baptismo. & de cons.dist.iiij.c.baptismi vicem.Primò, scilicet baptismus sanguinis,de quo Io.xij.Baptismo habeo baptizari. & hic est potentissimus. de cons.dist.iiij. catechumenus. & idem est, quod martyrium.Et secundò baptismus flaminis i.Spiritussancti.de quo Act.ij. Vos autem baptizabimini Spiritu sancto.& est propositum suscipiendi baptismum propriè dictum modo debito, si dabitur facultas.Et tertiò, baptismus fluminis i.aquæ, de quo Io.iij.Venit Iesus in terram Iudæam, & baptizabat. Et secundũ Hug.de san.Vic.baptismus definitur esse aqua, &c. sed secundum magistrum in iiij.est ablutio facta sub præscripta forma verborum.& hæc diffinitio, secũdùm S.Th. est magis propria,quia aqua nõ significat aut causat mundationem,nisi vt est abluens, vel quasi.eodem modo, secundùm Aug. est tinctio in aqua verbo vitæ sanctificata: vel secũdũ Dir.lib.j.ti.iiij.est ablutio exterior cũ certa forma verborũ,sine quo nemo saluari põt, de cuius substãtia tria sunt,materia elementi,forma verbi, & intentio ministri,copulãs formã materiæ, vt dicit Augu.ꝓ accedit verbũ ad elementũ, & fit sacramẽtũ.j.q.j.detrahe.Et intellige verbum.ſ.vocale:aliter nihil fit,secundùm S.Bonau.in iiij. & facit.c.detrahere.j.q.j. Vnde in hoc baptismo aliquid ẽ res sacramenti tantum, vt infusio gratiæ, & remissio peccati.aliquid sacramentum tantũ,vt aqua & ablutio: intellige cũ debita forma verborũ, aliquid res & sacramẽtum, scilicet character.Aqua ergo est sacramentum propriè,vt species panis character autẽ secũdario, sicut corpus Christi verũ.¶ Tertius dicitur baptismus ꝓpriè.duo verò reliqui metaphoricè,quia.ſ vterq; instar baptismi habet purificare, & consequenter vicẽ eius implere.¶ Primò * verò quæritur,qu.bus isti baptismi conueniant?Et dico,ꝓ sicut tertius,ita & primus cõmunis est adultis & paruulis: quia si paruuli nondũ baptizati occidãtur pro Christo, puta in detestationẽ fidei Christianæ, quã tenẽt parẽtes saluãtur, secũdùm Theologos. Vnde Pet.de Pal.dicit in iiij.probabiliter, ꝓ puer in vtero martyrizari põt,sicut & sanctificari,licet non baptizari.Vnde si Iudæus filiam fœcundatam à Christiano in despectum Christi abortiri faciat,videtur, ꝓ puer fiat martyr,habens cãm.& pœnã: sicut similiter si prægnãs propter Christũ interficiatur, vterq; martyr est. Secundus verò nõ cõperit,nisi habẽtibus vsum rationis.de cons.

consec.dist.iiij.baptismi:quia est propositũ, ꝓ solis adultis
3 conuenit.¶ Secundò * quæritur,quomodò se habeant inuicem ibi baptismi? Et dico,ꝓ si cõparemus ꝟm & tertiũ, scilicet flaminis,& fluminis,dico, ꝓ ꝟm æquipollet tertio, quo ad remissionem culpę originalis & mortalis,& pœnæ æternalis, sed non quo ad remissionem pœnæ temporalis: quia nõ remittitur in eo tota,sicut in tertio,sed plus & minus,secundùm deuotionem ipsius.Item per secundùm non imprimitur character:& priuatur iste ecclesiastica sepultura,sicut & catechumeni,quamuis pro eis oret ecclesia & in eo requiritur cõtritio ad salutẽ,non aũt in tertio,sed attritio sufficit.Si verò cõparemus primũ & tertiũ, sunt æquales in virtute, quo ad remissionem culpæ & pœnæ, modò adsit contritio:sed primus excedit tertiũ,quo ad præmium accidentale,quod est aureola,& quo ad essentiale,secundũ Pet.de Palu.quia plus de gratia confert, sicut est ibi maius opus,& econuerso, tertius excedit primũ, quo ad impressionẽ characteris,quę nõ est in primo,sed in tertio.¶ Tertiò quæritur,quæ sit forma baptismi? Et dico,secundùm S. Tho.in iiij.& in ij.parte,ꝓ ꝟm Græcos est hęc:Baptizetur seruus Dei talis:in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Sed ꝟm Latinos, vt etiam habetur de baptismo & eius effectu.c.j. est hæc scilicet: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti.& in Sum.Confes.lib.3.tit.24.additur,amen:licet, vt ibi dicitur,nõ sit de substãtia.Quæ quidem forma cõuenientior est Græca,ꝟm S.Tho.quia in ea exprimitur non solũ principalis causa baptismi, id est, trinitas,sed etiã instrumẽtalis.i. minister.In qua quidẽ forma nostra aliqua sunt de substãtia sacramenti.ſ.primò inuocatio trinitatis,ꝟm S.Tho.& Pet. de Palu.& omnes,vt etiam habetur de consec.dist.iiij.in synodo.& secundò expressio actus baptizandi. & tertiò expressio personæ baptizatæ,vt in d.c.j. Aliqua etiã nõ sunt de substãtia.ſ.primò expressio personæ baptizãtis:quia Græci cõferunt verũ baptisma, & illã non exprimũt:sed tamen est de præcepto ecclesiæ Latinorũ,& secundò ly ego,secundũ Inn.in d.c.j.cũ gl.& idẽ Rich.& S.Th.quia intelligitur sub ly baptizo:sed tamen sic statuit ecclesia,& tertio ly amen,vt dictũ est, ꝓ etiã nõ est de præcepto ecclesiæ, sed de quarundam ecclesiarũ more: & ideo vbi est de more,dici debet ad confirmationem totius.Igitur sciendũ,ꝓ vt dicit Pan.in d.c.j.vbi aliqua verba sunt de forma substantiali alicuius actus, omissio alicuius verbi vitiat totũ actum. Secus vbi omitteretur aliqua verba,quæ nõ sunt de substãtia,sed de solẽnitate:puta si presbyter omitteret catechismũ, vel salis impositionẽ, vel vnctiones,& huiusmodi.de consec.dist.iiij.mulier. nec ꝓpter hoc debet iterari baptismus: tamen si superuiueret infans, deberet suppleri per sacerdotem quæ fuerũt omissa.In dubio tũ forma baptismi est hæc:Si es baptizatus, ego non te rebaptizo: sed si nondũ baptizatus es, ego te baptizo,&c.
4 extrà eo.c.ij.¶ Quartò * quæritur,quid iuris si mutetur dicta forma,vt fecerũt Apostoli baptizãtes in nomine Christi?Et dicit Dir. lib.1.tit.iiij.ꝓ non licet eã mutare, etiã per æquipollẽtia verba.Et S.Th.in iiij.dicit,ꝓ id qd̃ de substãtia formæ est,nulli licet mutare:& si mutetur, nihil agitur & incurritur culpa.Si verò muteẽ aliquid,qd̃ est de institutione ecclesiæ:incurritur quidẽ culpa, sed nihilominus est sacramentũ.Apostoli aũt mutarũt formã,nõ quantũ ad intellectũ: quia in nomine Christi tota trinitas intelligitur: sed quantũ ad vocẽ,ex familiari cõsilio Spiritus sancti: vt nomen Christi, quod.ſ.incredulis erat odiosum, amabile redderetur,ad cuius inuocationẽ dabatur Spiritus sanctus, quod etiã nunc posset ecclesia ex speciali præcepto Spiritus sancti,nõ aũt ex ꝓpria authoritate.Vnde modò sic dicendo,quis nõ esset baptizatus, licet quidã dicant contrarium.Quod aũt dr̃ virtualiter,de consec.dist.iiij.in c.à quo dam Iudæo.in tex.ꝓ talis esset baptizatus:intelligitur ꝟm. Arch.in d.argu.ſ.qn̄ fieret ex spũali cõsilio Spiritus sancti. Vnde gl.inquit Io.in d.c.& Bern.in d.c.j.de bapt.dicens,ꝓ baptismus datus in nomine Christi esset verus: quia ſ.in hoc nomine intelligit vngẽs,inunctus,& vnctio,ꝟm Amb. falsa vtiq; est:nec sentit Ambr.ꝓ possit sub hac forma baptismus cõiter dari,sed vt dicit S.Th.in iij.parte.vult ostendere,qũo fuit cõueniens dispensatio Spiritus sancti pro illo tempore,cùm etiã sic dicendo trinitas nõ excluderet.Sum. tamen Ang.dicit hunc rebaptizandũ,quasi in dubio.i.conditionaliter. Sed primũ est veritas,vt sit rebaptizandus simpliciter: quia cõiter,ꝟm oẽs ferè theologos,nisi tota trinitas inuocetur explicitè,nihil fit,nisi ex prẽcepto Dei,vel in
5 casu mortis,vt §.seq.¶ Quintò * quæritur,quid si de dicta forma aliquid subtrahatur?Et dicit S.Tho.ꝓ si subtractum sit de essentia formæ,incurritur peccatũ,& nihil fit,erit aũt baptizatus, si omittatur id quod nõ est de forma quantum ad necessitatem sacramenti, sed ex institutione ecclesiæ,vt expressio ꝓsonæ baptizãtis. Dicit ẽt, ꝓ si expressa vna persona baptizandus moriatur, creditur suppleri inuisibiliter. Et sic dicũt intelligendũ esse verbũ Amb.dicẽtis, ꝓ si fides totius Trinitatis corde teneatur,& vna tm̃ persona sit nominata,plenũ est sacramentũ.Pet.etiã & Ala.& Sum.Confs. lib.3.tit.xxiiij.q.xj.quantum ad substãtialia distinguunt,vt recitat Suppl.quia si dimissio eorũ sit ex volũtate,vitiat baptismum: si verò est ex necessitate,piè creditur ꝓ suppleat summus sacerdos: vt si moriatur puer ante formæ perfectionẽ:vñ sepeliẽdus est in cœmeterio,si moriatur talis, si aũt vixerit,rõne dubij est sub cõditione rebaptizãdus:hæc ille, qui intẽdit tangere duos casus,in quorũ vno moriatur puer ante formę cõplementũ,& sepelitur in cœmeterio,in alio verò moriatur, aut impeditur sacerdos:& puer conditionaliter rebaptizatur.¶ Sextò,qd̃ si dictæ formæ aliquid addatur? Et dicit S.Tho.in iiij. duo hic obseruanda:vnũ ex parte addẽtis:quia si hoc facit intendẽs illud additũ esse de forma,quasi volẽs inducere nouũ ritum,nõ intẽdit ꝓferre formã,qua vtitur ecclesia:& cõsequenter nec facere, quod ipsa facit:vñ nõ esset baptismus. Secus si adderet ex aliqua causa:puta ex deuotione,vt dicẽdo,in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, & B. Mariæ inuocat.ꝛ.ſ.per modũ intercessionis, aliud ex parte addit:quia si est corruptiuũ formæ,nõ est baptismus,sicut si dicat,in nomine Patris maioris,& Filij minoris,corrũpit fides, q̃ forma ꝓfitetur.Si verò nõ sit eius corruptiuũ,sicut si addit,& B.Mariæ, ꝓbabilius vt̃ ꝓ sit baptismus,& cõcordat Petr.& Ala.Et intendit S.Th.ꝓ si aliqd addat ad inducendũ nouũ ritũ,euacuatur baptismus,siue illud corrũpat formã, siue nõ. Si verò addit ex deuotione,euacuat baptismũ, si corrũpit formã, nõ aliter.Si aũt dubitat,vtrũ additũ sit corruptiuũ formæ,nẽcne: recurrendũ est ad intẽtionẽ ꝓferentis,& si intẽdit aliquod erroneũ,nihil agitur,aliàs secus.¶ Septimò,quid si ꝟba corruptè ꝓferantur? Et dicit S.Th.in iiij.ꝓ si quis hoc facit ex industria,nõ est baptismus:quia nõ vt̃ intendere qd̃ eccles. Si verò hoc facit ex ignorãtia vel defectu linguæ, non est baptismus si corruptio sit tãta, ꝓ auferat omnino sensum. Intellige ꝟm institutionẽ vel accommoderationẽ vsus, est verò baptisma,si remaneat sensus.ſ.quantũ ad vtrunq; horũ vel saltẽ alterũ. Et idẽ intellige,si fiat ex loco, vt in c.retulerunt.de cõsec.dist. iiij.Et subdit S.Th.ꝓ præcipuè nõ mutatur sensus,qñ corruptio fit in fine,cuius exemplũ est in c. retulerunt,

terulerũt,vt dicendo,in nomine patria & filia.mutatio verò,inquit, ex parte principij variat significationẽ, ideoq; nõ est Baptismus, sed intellige, vt in pluribus ita.s.ꝙ si in aliqua lingua mutatio ex parte principij nõ mutaret sensum,saltẽ ſm accõmodationẽ vsus nõ vitiatur baptismus, ſm Pet.& Sum.Conf.vbi s̃.Credo tñ , ꝙ sicut dictũ est in §.v.de subtractione,ita & de corruptione,sit dicendũ.s.ꝙ si non sit facta ex malitia,etiam si sensum tollat, si moriatur puer,Deus supplet,& in cœmeterio sepelitur,si autẽ vixerit,rebaptizabitur cõditionatè ¶ Octauò,qđ si fiat interruptio?Et dicit S.Th.in iiij.ꝙ si ita sit vt intercipiat intentionem baptizãtis,nõ est baptismus,sicut si dicatur,in nomine Patris,& interposita longa fabula diceretur,Filij.Si aũt fuerit parua,vt puta verbi nõ corrumpentis formam,sicut dicendo,in nomine Patris oĩpotẽtis,aut interruptio silẽtij vel tussis, & hmõi, qđ intentionẽ nõ discontinuet, est baptismus.Et idẽ est.si incœpta forma dicat,taceatis,vel huiusmodi,& deinde persequatur.¶ Nonò, qđ si fiat trãspositio,Et dicit S.T.vbi s̃.ꝙ si talis sit,quę mutet intentionẽ, nõ est baptism⁹.Vt si dicatur,in nomine Patris baptizo te, & Filij.Secus si intẽtionem nõ mutet,vt in nomine Patris & filij,& Spiritus sancti baptizo te.Et sic intellige dictum Petri,ꝙ mutatio ex simplicitate non nocet, quando.s.sensum nõ tollit;ex malitia autẽ nõ nocet,etiã si sensum non tollat,sicut de corruptione dicit S.T.quia tollit intentionẽ in ministro.Quidã tñ dicunt in forma baptismi non posse fieri mutationẽ,quæ sensum tollat,qa licèt ad fidẽ ptineat nõ solùm numer⁹,sed etiã ordo personarũ, tñ quia illa nõ est durationis aut vocalis expressionis, sed originis,sufficiẽter exprimit̃ noĩbus psonarũ qualitercũq; mutatis. Sed ista stare nõ possunt:& instantia est dicendo,baptizo te in noĩe Patris,vel baptizo te in noĩe Patris & Filij.& in noĩe Spiritus sancti:qa nullus est sensus.Similiter & trãsponendo syllabas,vt in nomine trispa.vnde melius loqtur S.Do.& securius.¶ Decimò quæritur,qđ si fiat variatio vocũ?Et dico,ꝙ duobus modis fit variatio.Primò quantũ ad voces tãtùm,nõ quãtũ ad significata.& nõ tollit baptismũ.Vnde Hebraicè,Græcè,Latinè, & vulgariter forma cum effectu profertur.debet tñ ſm S.T.esse vsus vocabulorũ,quæ magis ꝓpriè sunt in vsu ad significandũ personas,& alia quæ sunt de essentia formæ.Secundò fit variatio vocũ & significatorũ simul.quod si fiat totaliter,vt te balneo,vt quieti⁹ dormias,nihil fit.etiã si fiat principaliter.i.in principali significato,vt dicendo,in nomine Trinitatis.qđ principaliter significat numerũ personarũ,nõ psonas,vel in nomine genitoris,quod nõ significat principaliter psonã, sed actũ personæ,etiã nihil fit.Si aũt fiat in significato nõ principali,vt dicendo nos,vbi ego,& baptizamus, vbi baptizo,ad significandam dignitatem baptizantis,est baptismus,licet peccet baptizans.Nec obst.prædictis, ꝙ ſm S.T.dicendo, in nomine Christi,variatur forma quãtũ ad vocẽ,nõ significatũ:& cõsequenter videtur ibi esse baptismus, cõtra eũ: quia dico,ꝙ significatũ est quidem idẽ,sed nõ eodẽ modo se habet ad duas formas : quia trinitas personarũ per earũ nomina significatur principaliter & explicitè:ꝑ ly Christi
6 verò secũdariò & implicitè.¶ Vndecimò * quęritur,quot cõclusiones sequuntur ex præmissis decisiuæ aliquorũ casuũ?Et dico,ꝙ multę,sed pręcipuè quatuor:quarũ hęc prima.Si in forma omittatur ly ego est baptismus:qa ly ego, non est de substantia,sed dimittatur ly te, nihil fit, secundum In .in d.c.j quia est de substantia,& hoc nisi loco eius poneretur nomen proprium baptizati:quia secũdum Aureo.esset baptismus , licet peccaret baptizans.Et ratio est, quia mutata voce & nõ significato stat effectus. ¶Secũda, si pro ly ego, dicatur ly nos:& pro ly baptizo,baptizamus: ad significandùm plures baptizantes,nõ est baptismus, secundùm S.Tho.vt dicetur j.Baptismus iij.Sed si hoc dicat ad cõsignificandũ personæ dignitatem,sicut magnates dicunt nos dicimus aut facimus,hoc loquentes de vno solo, est baptismus,ſm S. Bonau.in iiij.dist.v.quia.s.stat principale significatũ,cũ per ly nos,intendatur idẽ quod ego : & idẽ est si per ly te, ponatur ly vos, siue ad cõsignificandam dignitatẽ baptizati eadẽ rõne, siue ẽt ad significandã pluralitatem baptizatorũ,de quo j.Baptismus iij.§ ix. ¶ Tertia, si non dicatur baptizo, sed loco eius dicatur linio, vel hmõi,ſm Pet.Aure.non est baptismus:quia oportet exprimi ablutionẽ.Similiter nec si dicatur, intẽdo te baptizare, secundũ S.Th in iij.qui aliquid facere intendit, nõ est consequens,vt faciat,& cõsequẽter hoc ptinet ad corruptionẽ formæ. ¶ Quarta,si intermittatur ly in,non est baptismus, ſm Gualdensem. Et ratio esse põt,quia non stat sensus verus,cum significetur,ꝙ id, quo quis abluit vel baptizat, sit nomen trinitatis,nec similiter,ſm S.Th.& Pet.dicendo,in nominibus:quia.s.dicere in nomine est dicere in virtute, q̃ ibi est vna tñ,vel in nomine, ſm S.Tho.i.in inuocatione trinitatis. Similiter nec si dicat̃,in nomine trinitatis,vt dictum est.Similiter nec si dicat̃ in nomine genitoris,aut geniti,aut procedẽtis, aut nominãdo personas diuinas aliter, q̃ per nomina ꝓpria,ſm S.Th.& cõiter Theologos.Inno. Gof & Io. tenent oppositũ:vnde secundũ aliquos in dubio esset rebaptizandũ. Similiter nec si intermittatur ly, & nisi loco eius ponatur ly quæ , quod æquipollet : & hoc dicit
7 Inn.in d.c.j. ¶Duodecimò * quæritur, vtrũ baptismus datus sub forma Græcorũ Græcis sit verus,vt dicendo,baptizetur seruus Christi Nicolaus in nomine Patris,&c. Et dicit S.Th.in iiij.ꝙ secundũ opin. eorũ de necessitate formæ est actus baptismi quantũ ad significatũ:sed nõ quantũ ad consignificatũ.s.personã baptizantẽ,quę nõ est de necessitate formæ:quia ex ea baptismus efficaciã nõ habet : psona autẽ recipiẽs est de necessitate formæ:quia actus ad suscipientẽ terminat̃. Igitur differunt in forma à nobis,quantũ ad tria. ¶ Primò,quia nõ exprimũt personã ministri:ad remouendũ errorem attribuentem efficaciã baptismi , baptizanti,vt patet 1.Cor.3. ¶ Secundò,quia significant actũ sub alia.i.sub tertia persona & sub alia.i.sub optatiuo vel subiunctiuo modo:ad signandũ ꝙ actus interior expectat̃ ab extra. ¶ Tertiò, quia personã baptizatã ponũt in nominatiuo casu,& in tertia persona : quia qñque baptizatus non habet intellectum, vt ad eum possit dirigi sermo. Quidam autẽ dicunt,quòd mutãt aliquid de substantia formæ:vt sic oporteat rebaptizari:tñ hoc nõ est determinatũ, sed dubiũ apud quosdam , quibus videtur, ꝙ ad perfectionem sacramenti sufficiat actũ baptismi significare, in quo scilicet includitur persona in quã trãsit, cũ significationis aũt determinatio fit ex ecclesiæ institutione. Hoc aũt certum est, ꝙ forma,qua vtimur,est melior : tũ quia perfectior, vt patet ex dictis : tum quia magis cõsonat Euangelio,quod ministros dicit baptizantes,tum ꝓp authoritatẽ ecclesiæ Romanæ tradentis hanc formã ab Apostolis retentã:quæ nunq̃ à vera fide legit̃ deuiasse.Et ideo nõ licet,pręcipuè Latinis, in forma Græcorũ baptizare, quod si præsumerẽt secundũ quosdã,nõ esset baptismus:secundũ quosdã esset, sed grauiter peccarent.hæc ille.Vnde patet ꝙ omnis baptizatus sub illa forma,siue à Græco,siue à Latino, rebaptizãdus est sub cõditione:quia casus est dubius,licèt cõmunior opinio ad hoc magis declinet , ꝙ Græci conferant verum baptisma.

RVR-

RVRSVS de Baptismo ij.quo ad materiam.

1 *Baptismus quotuplex materia , quæ sufficiens sit, & qualis esse debeat.*

2 *Liquor speciem aquæ habeat nécne, qualiter internoscendum sit. Et si aqua permista sit , aut non pura , num huius sacramenti materia esse possit.Et an sanctificatam per sacerdotis orationem, vt nouum chrisma,esse oporteat.*

3 *Corollaria ex his , quæ de baptismo secundo considerato dicta sunt,quòtnam consequantur.*

1 BAPTISMVS *secũdò quãtũ ad materiã ei⁹,vt innotescat,sciẽdũ est, ꝙ duplicẽ materiã habet, ſm Pet.de Pal.ꝓpinquã.s.quæ est ipsa exterior ablutio, de qua j.Baptismus.vj.& remotã, quæ ſm S.Th.est aqua, quæ in sua ꝓprietate,cõsiderata est materia quasi remota.ſm autẽ,ꝙ est ad hoc instituta ex tactu carnis Christi,est materia ꝓpinqua,ſm verò, ꝙ cõsiderat̃ sub forma verborũ,& quasi iam in forma,est iniqua,ſm eũ, aqua naturalis,quantumcunq; altera vel cõmixta,dũmodo species aquæ nõ soluatur.& in hoc omnes doc.cõueniũt,licet ĩ aliquo particulari differũt,vtrũ sit aqua nécne,vt in brodio.Sed tñ intellige primò, ꝙ quidã doct.dicunt, aquã debere esse purã,vel simplicẽ,nõ qa nullo modo sit mista,cùm omnes velint,ꝙ possit fieri baptismus in aqua maris,quæ non est pura,nisi fortè in fundo,sed quia non est sic mixta vt perdita specie trãseat in aliud,sicut trãsit in vinum, si ipsa sit modica,vel ambo trãseunt in tertiã,si sint æqualia in virtute.Et secundò,ꝙ prædicta aqua est materia, inquantũ est apta baptizare,vel abluere, vñ nõ est materia baptismi,vt est in pãno lineo infusa,nisi exprimatur, nec vt est in glacie,niue, grandine,pruina,& hmõi,nisi dissoluatur,nec vt est in luto,nisi exprimatur. Hæc aũt est valde cõueniẽs ſm S.Th. & alios sanctos,primò:quia sacramentũ omnibus & vbiq; necessariũ,debet habere materiã, quæ omnibus & vbique facilè adsit.& secundò quia cùm sacramentũ significet qđ efficit,materia baptismi debet habere proprietates significãtes effectus baptismi.& hmõi est aqua,tũ quia habet humiditatem , & ex quo significat generationẽ spiritualem, quã facit baptismus.Generatio enim plantarũ & animaliũ incipit ab humido, & semina humida sunt , tum quia est ablatiua sordiũ prius & purius quocũq; liquore,cũ aliis liquoribus nõ cõueniat ablutio,nisi inquantũ participãt naturę aquã & aliqualiter locũ inficiũt , & per hoc significat purgationẽ pctõrũ,quã facit baptismus,tũ quia refrigeratiua,& baptismus fomitẽ restringit,tũ quia est corpus diaphanũ,per qđ visio fieri põt,& baptismus in his quæ fidei
2 sunt illuminat.¶ Primò *verò quęrit̃,qũo cognoscatur an aliquis liquor habeat speciẽ aquæ nécne? Et dicit S.Th.in iiij.ꝙ sicut diuersitatem speciei in aliquibus iudicamus ex diuersitate figurarũ:ita in elemẽtis iudicamus eã ex diuersitate rari & densi.Vnde si tãta fiat alteratio,vel permistio aquæ ꝙ recedatur à termino raritatis & densitatis aquę in actu,vel potentia,signũ est,ꝙ sit species aquæ trãsmutata. Et dico,inquit, in potẽtia, qñ humor aliquis nõ cõdensatur & rarefit calidò,vel frigido,sicut aqua:sed aliter, sicut patet in vino,lacte,& hmõi.hæc ille ,qui intẽdit, ꝙ ille liquor non est aqua,qui eodẽ frigido nõ põt haberę densitatem,quã habere potest aqua:licet fortè habeat eam,quã illa habet in actu : sicut vinum non ita densatur per congelationem vt aqua : nec ipsa per calidũ ita rarescit vt lac. ¶Secũdò,vtrũ aqua permista,vel nõ pura possit esse huius sacramẽti materia. Et dico ex S.T.iij parte.& in iiij.ꝙ duplex est missio, vel impuritas aquæ : vna.s quæ tollit speciẽ eius,quod dupliciter fit.Primò,per alterationem:sicut cũ trãsit in vinũ per digestionẽ aut putrefactionẽ. Secũdò per additionẽ alterius liquoris : sicut si parum aquæ additur multò vino,ipsa transit in vinũ,vel ambo in tertium,si additũ sit virtute æquale.Alia etiã est, quæ speciem aquæ nõ tollit:qđ etiã dupliciter fit.Primò,qñ ipsa alteratur ſm aliquod accidens manente specie:sicut patet in aqua calefacta:& secũdò qñ additur aliquid aquę quod vel non cõmiscetur ei,vt solidũ,puta lapis:& si cõmiscetur, vt humidum aliquod,tñ est tã paruę quãtitatis,ꝙ nõ facit mixtionẽ, sed in aquã penitus conuertitur:vt si gutta vini addat̃ dolio aquæ.Prima impuritas facit,vt non possit esse huius sacramenti materia,nõ seruãda.¶ Tertiò,vtrũ aqua debeat esse sanctificata per orationẽ sacerdotis,vt chrisma nouũ? Et dicit S.Bon.in iiij.de aqua,ꝙ nõ est necessariũ sed congruũ : ita ꝙ extra necessitatẽ peccaret mortaliter sacerdos baptizãs sine aqua totaliter sanctificata, prohibitũ est etiã ne fiat baptismus nisi cum chrismate nouo.s.illius anni, præterquã in casu mortis , de cons.dist.iiij.si quis de alio. & idẽ de cõfirmatione:& tãto magis,quãto ipsa est minoris necessitatis quàm baptisma.ar de sen.exc.quoniam.lib. vj.¶ Quartò * quæritur,quot corollaria sequãtur ex præmissis decisiua dubiorũ?Et dico sequi primò,ꝙ baptismus fieri põt in aqua elementari , siue sit terrestris , vt maris, stagni,fluminis,fontis, siue cœlestis, immediatè generata ex vaporibus,vt pluuialis,vel non generata immediatè ex eis, sed resoluta immediatè ex immediatè generato, puta glacie,rore,pruina, vel grandine, quia omnes istę habent verã speciẽ,aquę ſm Pet.de Pal.quibus ſm S.T.& Ric.adde etiã aquã paludis,nisi,inquit S.Th.esset tantum ingrossata, ꝙ recederet ab aquæ vera raritate.¶ Secundò sequitur , ꝙ fieri põt in aqua sulphurea & lixiuio & aliis aquis transeũtibus per terrã, quia stat species aquæ.Cuius ratio est,secundũ Pet.de Pal.quia licet aqua elementaris non sit susceptiua saporis,tñ sapor, qui percipitur in hmõi aquis, quibus vtimur, non est in ipsa aqua, sed in vaporibus ei cõmistis,secũdùm S.Th.ẽt vt innuit iij.parte.q.lxvj.ar.iiij. ad quartũ. quia licet aqua elementaris nõ sit de se saporosa, tñ suscipere põt impressionẽ saporis à corpore, per qđ trãsit.¶ Tertiò,ꝙ fieri possit in brodio:de quo tñ est quæstio quibusdã dicẽtibus ꝙ sic,quia stat in eo species aquę, quibusdã verò ꝙ nõ,qa nõ stat.Veritas autẽ est quã docet S.Th.iij.parte.q.lxvj.ar.iiij ad secundũ,dicẽs, ꝙ admistio chrismatis nõ soluit speciẽ aquæ:sicut nec etiã aqua decoctionis carniũ aut aliorũ.s.desinit à specie aquę nisi inquit, forte sit facta tãta resolutio corporum lixatorũ in aqua,ꝙ plus liquor habeat de aliena substãtia, quã de aqua:quod ex spissitudine percipi põt,si tñ ex liquore sit inspissato exprimatur aqua subtilis,sic põt in ea fieri baptismus,sicut& in aqua expressa ex luto:licet in luto baptismus fieri non potest.¶ Quartò, ꝙ fieri potuisset in aqua fluẽte de latere Christi:quia secũdùm S.Th.fuit vera aqua ¶ Quintò sequitur,ꝙ fieri non possit in aliquibus humoribus ꝓductis à natura,sicut est humor stillãs de plãta,vrina, sudor, saliua,aqua supernatãs cruori,quæ dr̃ cholera, vel phlegma: quia nõ sunt vera aqua.¶ Sextò ẽt , ꝙ nec aliquo humore ꝓducto ab arte:sicut est aqua rosacea.& aqua ardẽs,& generaliter lãbicata ex aliquo mixto,vt ceruisia & hmõi : qa hmõi species differãt ab aqua naturali. Si tñ lambicaretur aqua naturalis elementaris, liquor inde factus videret̃ esse eiusdẽ speciei cũ aqua pluuiali, quæ generatur lãbicãte sole, & attrahente vapores ex aqua principaliter.¶ Septimò,ꝙ nec in humore resoluto ex sale, quod est corp⁹ mistũ,quia secundũ S.Th.in iij.parte vbi s̃.ad v.ideo fieri n

pote

p... in aqua rosacea quia est humor rosæ resolutus: & ita est hic ... est simile, in quis, de aquis pluuialibꝰ, quæ generātur ex maiori parte ex sublimatione vaporū resolutorū ex aqs: minimū aūt est ibi de liquoribꝰ corporū mixtorū.

RVRSVS de Baptismo iij. quo ad ministrum.

1 *Baptismum dare in necessitate etsi quilibet, siue clericus, siue minime, siue vir, siue mulier, quinetiam hermaphroditus, Iudæus & infidelis ac paganus, potest: extra tamen necessitatem nullus licitè, nisi sacerdos conferre potis est.*

2 *Infidelis qui credit ecclesiam in conferendo baptismo decipi & nihil facere quomodo possit animum ad id faciendum intendere, quod ecclesia facit. Et quot modis verum baptisma conferat.*

3 *Angelus, item anima à carne seiuncta, num baptizare queat. Et an saltem ipsis baptizandi potestas conferri poterit.*

4 *Mali homines sine Diuino miraculo hic apparere non possunt.*

5 *Minister malus, num æqualis efficacia cum bono ministro, baptismum conferre possit. Et num minister malus baptizando peccet. Et quid de petente, vel recipiente. num. 7.*

6 *Confiteri de peccato quot modis teneatur.*

8 *Minister ab ecclesia non præcisus, si adeò malus sit, vt baptismū conferre, non data pecunia, nolit, quid baptizando, si adultus sit, aut baptizandum puerum offerenti, agendum sit.*

9 *Plures vnum num baptizare possint. Et quid si ex his vnus mutus sit, alius mancus. Et contrà, num vnus pluribus baptismum conferre queat.*

10 *Monstro num baptismus dari debeat. Et an quis sibi ipsi baptismum conferre possit.*

11 *Baptismo conferendo, num baptizantis ac baptizandi propositum ac intentio requiratur.*

12 *Intentio actualis in baptismi ministro num requiratur. Et an ea quidem recta.*

13 *Baptismus num verus sit, si in baptizando error interuenerit. Et quid de eo, qui quem ex ira baptizat.*

1 BAPTISMVS * tertiò quo ad ministrū vt innotescat sciendum est, ꝙ ꝯm omnes doctores, præcipuè S.Th & Petr. de Pal. omnis homo dare potest verum baptisma si seruet ecclesiæ formam & materiam, habeat intentionem Baptizādi, & hoc si sit clericus aut laicus, vir aut mulier, aut vterque simul. i. hermaphroditus secūdùm Pet de Pal. etiam si esset infidelis. i. Iudæus, aut paganus, vt patet in c. à quodam Iudæo. de cons. dis. iiij. Et quod Gre. scribit Bonifacio epō, hmōi esse rebaptizandos, intelligitur, vt dicit S.Th. quando forma ecclesiæ seruata non fuerat. vnde, vt dicitur in c. j. Trin. sacramentum Baptismi in forma ecclesiæ à quocunq; collatum proficit ad salutem. Extra casum tamen necessitatis nullus licitè baptizat, nisi sacerdos, cuius hoc est proprium. extrà eo. si quis etiam si esset diaconus cardinalis, alioquin omnis talis, si sit vir, est irregularis, vt in c. j. de cler. non ord. mi. imò nec sacerdos debet baptizare nisi parochianum suum, vel de licentia curati, aut ex priuilegio superioris, vel licentia epi: quia sacramenta à suis presbyteris parochialibus sunt recipienda. xvj. q. j. interdicimus. non tamen efficitur irregularis sacerdos contrafaciens: quia non est expressum in iure. In necessitate autem, in qua quilibet baptizare potest, iste ordo seruandus est secundùm S. Th. ꝙ vbi plures reperiuntur minor debet cedere maiori: & si laicus præsente clerico, vel non sacerdos præsente sacerdote, vel mulier præsente viro baptizent, peccant, nisi, vt dicit Petr. de Pal. formam, quam scire non tenentur omnes, sed quibus incumbit ex officio. i. curatus & obstetrix, melius sciat minor quam maior: quia tūc baptizabat minor. Addo etiam, nisi maior esset ab ecclesia præcisus: ita ꝙ præsente sacerdote excōicato, vel hæretico, vel suspenso, melius est baptizari 2 à laico. ¶ Primò * verò quæritur, quomodo infidelis possit intendere facere id, quod facit ecclesia, cùm credat ecclesiā decipi & nihil facere? Et dicit S.Th. in iiij ꝙ quāuis ille qui non credit baptismum esse sacramentum, aut habere aliquam spiritualem virtutem, non intendat dum baptizat conferre sacramentum, tamen intendit facere quādoque quod facit ecclesia, etiam si illud reputet nihil esse: & quia ecclesia aliquid facit, ideò ex cōsequēti & implicitè intendit aliquid facere, quāuis nō explicitè. hæc ille. Inn. etiā in c. j. eod. tit. dicit, ꝙ baptismus habebit effectū, etiā si baptizās nec sciat, nec credat quid sit baptismus, sed hoc reputet truffam: & etiā si nō sciat quid sit ecclesia, nec gerat in mēte facere quod facit ecclesia: imò si gereret contrariū. s. non facere, quod facit ecclesia, sed tamen facit, & formam seruat, dūmodò intendat baptizare: vnde si requirat eum quis in necessitate dicens: Baptiza me ꝯm formam, & ille baptizat eū secūdùm intentionē petētis, & intēdens facere, quod alij baptizantes faciunt, esset baptismus. Secus si intēderet solùm lauare. hæc ex illo. Pro quo sciendū est, ꝙ infidelis, qui credit baptismū nihil esse, nunquā cōfert baptismū seriosè, nisi ad cōplacendum alicui petēti. Et consequēter colligo, ꝙ duobus modis confert verū baptisma. Primò, quando ad petitionem alicuius, vel cōplacentiam intendit eum baptizare eodem modo, quo ecclesia baptizat quantum ad exteriora. i. materiā & formam, licet credat ecclesiam decipi quantū ad interiora: sicut quando aliqua vana facimus ad complacēdū phrenetico, vel insano. Secūdò, quādo nihil cogitat immediatè de faciendo, quod ecclesia facit, sed fortè potius faceret oppositū, si illud sciret: tñ ad petitionē alicuius intendit ei conferre, quod ille petit. & consequenter implicitè & mediatè intendit facere quod facit ecclesia, quia hoc intendit petēs, cui ipse cōpla-
3 cet. ¶ Secūdò, * vtrū angelus, vel anima separata possit baptizare? Et dicit S.Th. in iiij. ꝙ dęmon in figura sacerdotis apparens, immergere quidem potest, sed non conferre sacramentū, propter duas rationes. Primò, sacramentorum dispēsatio est cōcessa hominibus solùm, qui cū incarnato verbo, à quo sacramenta fluxerūt, cōueniunt in natura, & sunt ex spirituali & corporali natura cōpositi, sicut in sacramentis est spiritualis virtus in corporeis elementis Secūdò, quia semper timēdum esset, ne faceret nō intentione baptizādi, sed decipiēdi, quia nō est verisimile, ꝙ homini tantū bonū procuraret. Angelis etiā bonis licet cōferri potuerit baptizādi potestas, quia Deus suā potētiā nec sacramētis nec ministris sacramentorū alligauit, tamen non est collata. Primò, quia nō habent prædictā cōuenientiam cū sacramēto & Christo. Secundū, quia nō valeret ad necessitatē sacramēti potestas eis cōcessa, cū nō sint in promptu hominibus: si tamen cōstaret, ꝙ bonus esset Angelus, qui baptizaret aliquē, nō esset rebaptizādus, quia non baptizaret nisi potestate sibi concessa: sicut etiā templū per Angelos cōsecratum, iudicatū est nō oportere recōsecrare. De sancto æternæ vitæ idem dicit Aure. sicut de angelo bono. s. ꝙ non: pōt: cùm hoc sit viatorum: factū tamen teneret. Et idē dicunt aliqui de anima separata quoad posse: tum quia nō est in vita: tū quia nō habet naturam corporalem, & quo ad ratitudinē si decessit in gratia. Sed S.Th. in iij. parte, dicit non esse simile de Angelis & hominibus beatis quantum ad sacramenta. Cuius ratio videtur esse: quia potestas ministrandi sacramenta. i. character, est indelebilis, & consequenter manet in anima separata: sed de
4 hoc nō est solicitādus, qa * mali homines sine diuino miraculo hic apparere nō possunt, beati verò si quid facerēt,
5 rarū esset, quia sine diuina volūtate nō facerēt. ¶ * Tertiò, vtrùm minister malus dare possit baptismū tantæ efficaciç sicut bonus? Et dicit S.T. in iiij. ꝙ subtracta bonitate ministri, adhuc est sacramentū: quia ipsa nō est de substātia sacramēti, cùm sit quandoq; ignorata, & nō certa omnino: quæ autē sunt de substantia sacramēti, oportet esse certa. Et nō solùm dat talis sacramentū: sed etiā rem sacramēti. i. gratiā: qa agens instrumentale nō oportet habere formā inducendā, quæ. s. hic est gratia, vt se disponentem, sed per modū intētionis: vt de forma scāni patet in serra. Cū etiā effectus p se alicuius sit, ꝙ per ipsum ad hoc ordinatū ꝓducit, sicut domus ædificatoris. effectus verò p accidēs, qđ coniungit effectui per se. sicut si habitatio domus dicatur effectus ædificatoris: dico, inquit, ꝙ effectus per se baptismi æqualiter est, à quocunq; det, à malo, vel bono, cęteris paribus ex parte baptizati: sed cū effectu baptismi potest aliquid aliud baptizato cōferri, siue pertineat ad salutem corporis, siue animæ ex merito baptizātis. & hoc non est propriè effectus baptismi: quia baptismus non est causa nisi instrumētalis, & nō est instrumentū agens in virtute ministri, qui etiā ipse instrumentum est virtute Christi, & Dei. hæc ille. Et idem habet. j. q. j. si iustus fuerit. de cōs. di. iiij. ego dico. & c. Romanus. Cuius etiā rationē assignant alij, & est etiam mēs S.T. quia sacramentum ꝙ efficaciam habet ex opere operato. i. non à ministro, sed virtute sibi collata, non vitiatur ex demerito ministri operātis. omnia aūt sacramēta nouæ legis sunt hmōi. ¶ Quartò, vtrū malus minister baptizādo peccet? Et dicit S.Th. in iiij. ꝙ quicunq; existens in mortali exhibet se ministrum ecclesiæ, etiā in quocunque spirituali peccat, secundū opinionem quorundā satis probabilē, vnde sacerdos baptizās cū solēnitate ministrū ecclesiæ se exhibēs, peccat mortaliter, si aūt simpliciter baptizat in articulo necessitatis, non quasi minister ecclesiæ, sed sicut vetula baptizare posset, nō peccat. hæc ille qui huius opinionis, quā indubitāter tenet, rationē assignat in iij. parte. q. lxiiij. art. vj. quia ministri debēt suo domino iusto conformari, ꝯm illud Leu. xix. Sancti eritis, qm̄ ego sanctus sum. Qui aūt baptizat ex necessitate, nō exhibet se ministrū, sed subuenit necessitatē patienti. hæc ille. Cui cōsentit Ric. Alij verò dicūt, ꝙ in nullo casu potest malus minister baptizare, qn peccet, Pet. de Pal. cōcordat has opiniones, dicēs, ꝙ vera est secūda opinio, qn̄ sine solēnitate baptizans aduertit de peccato, & nō conteritur, sed vult in eo manere: & tamē vult baptizare, sciēs quòd ista ab immundis tangi nō debēt, etiā si baptizet intuitu necessitatis, & non ex libidine, vel contemptu, qa non excusat ab irreuerentia, est verò prima vera, qn̄ baptizat cum tremore dolens de pc̄tō in generali, & ꝓponens posteà cōteri pfectè, licèt ꝓpter hoc sciat se nō mūdari à pc̄tō, & ei deficit tēpus ad cogitandum de singulis
6 peccatis pp vicinū periculū baptizandi. hæc ex illo. * Ego verò dico, ꝙ dupliciter tenet qs cōteri de pc̄tō, & nō aliter, ex mente S.Th. Primò, quia occurrit memoriç practicæ. i. sub ratione peccati, & deplorādi. Secūdò, qa imminet sibi aliquid faciēdum, quod sine cōtritione facere nō pōt, vt suscipere, vel exhibere solēniter sacramēta. Baptizās aūt in necessitate, non tenetur ad hoc ratione secūdi, quia ibi non habet locū rō, quā adducit S.Th. s. ministrum nō cōformari dño. Nec valet dici, quòd est ibi irreuerētia, qa ipsa non semper est mortale, alioquin peccator signans se signo crucis, aut adorans hostiā in missa, peccaret semper mortaliter, nisi esset contritus. Et consequenter tenetur so-

lùm ratione primi, & cōsequenter si nō recolit peccatum, aut si recolit speculatiuè tm̄, nō practicè. i. sub rōne deflēdi, nō peccat, & si ibi est peccatū, nō est, quia baptizat, sed quia cōmittit, vel omittit contra aliud præceptū. Et rō est, qa eo casu baptizare pōt canonis permissione, sine autoritate, etiā Paganus & hæreticus. de cons. dis. iiij. c. cōstat, c. mulier. c. in necessitate, qui tñ sine dubio sunt in mortali. Quod aūt fit canone permittente. stultum est dicere, ꝙ sit mortale: vt in c. qui peccat. xxxiij. q. iiij. Vnde tunc non tenetur quis cōteri ex hoc, ꝙ vult talem actum exercere, sed si tenetur, aliunde tenetur, & si peccat, aliūde peccat, vt dictum est. Et ideo male Sum. Ang. opinionem Ric. quæ est S.Th. & Alber. & Arch. & cōiter aliorū Theologorū, ꝙ. s. non peccat malus minister baptizans in necessitatem, sine
7 solēnitate, limitat, qn̄ nō aduertit de pc̄tō. ¶ Quintò, * vtrū petens, vel recipiens à malo sacerdote baptismum, peccet? Et dico, ꝙ Pet. de Pal. post S.Th. distinguit. Si em̄ minister sit ab ecclesia præcisus: vt quia hæreticus, excōmunicatꝰ, suspensus, & hmōi, nō peccat, qui offertur baptizandꝰ carens vsu rōnis, nec oblatus aut offerēs habēs vsum rationis, sed ꝓbabiliter ignorās pręcisionē, peccat verò mortaliter tam oblatus, quàm offerens hoc sciens, si hoc faciat extra casum necessitatis, in quo id licitè peteretur à Iudęo, vel Pagano. Et ratio est, secundùm Pet. de Pal. quia eodem præcepto præcipitur ab ecclesia præcisis ne se ingerāt diuinis, & quibuslibet ne eis cōicent in eisdem. Si autem minister est quidem malus, sed non præcisus, non peccat ab eo recipiens baptismum, etsi ille peccet conferens, pp duo secundùm. S.Th. Primò, quia isti certum esse non potest, ꝙ ille sit in peccato mortali, cum in vno instanti Spiritus Sanctus operetur hominis iustificationem. Secundò, quia iste petit quod iustum est, quia à suo sacerdote debet sacramenta recipere, nec pp hoc cogit, vel inducit eum ad peccandum, quia ille potest reddere, quod debet non pec-
8 cando. ¶ Sextò, * quid si minister non præcisus, sit adeo malus, vt baptizare non velit, nisi data pecunia, quod est simoniacum? Et dicit S.Th. quòd si baptizandus est adultus, sufficit ei ad salutem petere baptismum, quia baptizatur baptismo flaminis, nec debet propter hoc committere simoniam. Si verò sit puer, potius debet ipse, qui offert, vel alius, puerū baptizare, quā dare pretiū pro baptismo simoniacè, licitum tñ est ei, aquam emere, si aliàs habere nō potest, quia aqua non est sacramētum, & si sit sanctificata, nō operatur ab baptismū de necessitate eius existēs, quasi sanctificata, sed quasi aqua, ideo nō emit aquā sanctificatā, sed aquā. Quidam tñ dicunt. s. Ala. ꝙ pōt pretiū dare, qa hoc non est cōmittere simoniā, sed suā redimere vexatio-
9 nem. sed primum est melius. hæc ille. ¶ Septimò, * vtrum plures possint baptizare vnum? Et S.Th. in iiij. di. vj. dicit, quòd si plures immergerēt simul, ita ꝙ vterque intēderet baptizare non baptizatum, & diceret, ego te baptizo, &c. esset baptismus, quāuis peccarent ritum ecclesiæ non seruantes, nec tñ puniendi essent quasi baptismum iterātes, nisi hoc intēderent, quia contingit eandē actionē ab vno, & à pluribus exerceri, non autē contingit eandē actionē esse, quæ in diuersis tēporibus fit. Si aūt dicant, Nos baptizamus. s. stante ly nos, pro pluribus, non erit baptismꝰ, qa non seruatur debita forma. In iij. parte aūt dicit, ꝙ simul plures nō possent vnū baptizare: quia actus multiplicatur secundùm multiplicationē agentium, si perfectè ab vno quoq; agatur. Et sic si conuenirent duo, quorū vnus esset mutus, nō potēs verba ꝓferre, & alius carēs manibꝰ non potēs exercere actū, non possent ambo simul baptizare,

vno dicente verba,& alio exercente actũ, hæc ille in forma.Sed loquit̃,qñ plures baptizãt vt plures:& dicẽdo, baptizamus.Quod patet ex sua ratione quã subdit:quia, inquit,actus multiplicatur ꝓ̃m multiplicationẽ,&c.loquitur etiã de posse iuridico.ſ.ꝙ est sine pctõ.quod patet:qa post pauca loquens aduersatiuè dicit,Possunt aũt, si necessitas exigat,plures simul baptizari.Vbi patet,ꝙ loqtur de posse iuridico:aliàs non solùm in necessitate, sed sine ea multi simul possent baptizari.Sed tñ aduertendum est, ꝙ tripliciter multi possent vnum baptizare.Primò, qa vnus prius alio formam profert:& sicprimus baptizat:& secũdus iterat,si quilibet ex contentione, vel alia causa hoc intendit. Secundò,quia si multi immergunt,& ꝓferunt formam, & quilibet dicit,Ego te baptizo:& tunc baptizãt vt vnus,inquantũ oẽs sunt vnum in Christo,& repræsentant vnã pſonã Christi principaliter baptizãtis,& cõferentis vnũ sacramentum:vnde cõferunt vnum baptisma.Vnde S.T.iij. parte.q.lxxxij.art.ij.loquẽs de pluribus sacerdotibus consecrantibus simul vnã hostiã,dicit ꝙ si quilibet eorũ operaretur in virtute propria,superfluerẽt aliq̃ celebrãtes vno sufficienter celebrãte,sed quia sacerdos nõ consecrat, nisi in persona Christi:multi aũt sunt vnũ in Christo:ideo nõ refert vtrũ ꝑ vnum,aut multos hoc sacramẽtum,cõsecreẽt, nisi ꝙ oportet ritum ecclesiæ seruari. Hæc ille in forma. Tertiò,quia simul immergunt, & proferunt, sed dicunt, Baptizamus,in plurali:& sic nil faciunt formã mutãtes. Et nõ est,qa hõ non baptizat,nisi vt minister,& vices gerẽs Christi, qui est vnus:& cõsequenter oportet ministrũ eiꝰ esse vnũ,hic aũt plures,vt plures cõueniunt ad vnũ sacramentũ conferendũ,& ad spiritualẽ generationẽ:licet fortè intendãt integrare agẽs, vtrũ sicut in generatione carnali,�means Pet.de Pal.põt fieri vnũ immediatũ generãs, cõmisto semine duorum hominũ in matrice superueniente semine secũdi, vel dæmone succubo recipiente semina à duobus,& simul ea infundente.tñ in spũali generatiõe est impossibile:quia spũales virtutes non commiscentur, sed quilibet totum efficit.Quidam tñ dicunt,ꝙ dicendo, baptizamus,esset verum baptisma:qa non est de necessitate sacramenti,ꝙ minister exprimat, vt patet ex forma Græcorum.Sed fallunt:quia & si necesse nõ sit ministrũ exprimi:tñ supposito ꝙ exprimat,necesse est illum exprimi,vt conuenit ministro.i.vt vnum. Vnde si dicat, Ego principaliter baptizo te,nihil agitur, qa repugnat ministro esse agens principale.Et similiter si dicatur baptizamus, quia exprimitur, ꝙ vnus Christꝰ operet ꝑ duos ministros immediatos vnum effectum.¶ Octauò,vtrum in necessitate plures,quorum vnus sit mutus,& alius mãcus,possint baptizare vnũ,vno dicente verba,& alio exercẽte actum? Et dicendũ est ꝙ nõ,ꝑm S.Th.in iij.parte,vt dictũ est.§.priori.& in quarta,qa neuter facit totũ,sed partẽ tantùm,& sic est contra caput,quorundã.di.22.Et hanc opinionẽ firmat Rayne.& Host.dicens,illũ non esse baptismum. Sed Pet. de Pal.videt sentire ibi esse baptismũ,distinguẽs,& dicẽs, ꝙ in sacramẽtis,quæ non sunt necessitatis,vnus debet facere totũ aut omittere,& sic loquitur d.c.quorundam.sed in sacramẽto necessitatis omitti põt,ꝙ non est de necessitate sacramenti,cuiusmodi est vnitas ministri, vt omnes communiter dicunt,sed tñ,inquit, oportet non esse mendacium in forma,quia nihil fieret, sicut nec ex falsa materia,vnde mãcus dicet,baptizetur seruus Christi.&c.vel, iste rebaptizat in nomine,&c sed contra dictum est in §. priore.¶ Nonò,vtrũ vnus possit baptizare plures?Et dicit S.T.vbiq; ꝙ sic in necessitate,aspergendo,vel aliꝯ & oportebit dicere in forma. Ego baptizo vos, nec erit mutatio formæ:quia vos,est idem ꝙ te & te.dicendo aũt nos,mutaret qa nos,non est idẽ quod ego & ego,sed ego & tu.Et ista opi.vt dicit Pet.de Pal.cõiter tenet,sicut etiã sacerdos simul cõsecrat hostias plures, & forma baptismi vna materialiter,& formaliter,habẽs tñ vnam virtutẽ est virtualiter,& realiter plures habẽs duos effectus, ꝑm duo subiecta,sicut in igne ab vno calore est vnũ calere in illo,sed in calefactis sunt duo vel plura.Dicit aũt idẽ Pet. aliã esse opinionem,ꝙ hoc esse non possit.quã & sequi videt, dicens eam esse conformiorẽ doctrinæ cõi.ſ. ꝙ de lege cõi non sunt plures baptizandi,nisi baptismus pluribus realiter,& formaliter.Sed hoc verũ est extra necessitatem,quo casu intelligunt etiã,quæ.§.seq.de monstro dicentur,quę & ipse adducit satis incongruè ad confirmationem dictæ opi.¶ *Decimò quærit̃,qũo monstrũ baptizandum sit?Et dicit Pet.de Pal.post Laud.Henr.& S.T.in quolib.quòd si certũ est ibi esse duas animas rationales,puta, qa ibi sunt duo capita,duo pectora,& consequẽter duo corda,baptizari debet,vt duo.& quãuis pſumat, ꝙ plures simul possint baptizari,dicendo.Ego vos baptizo, tñ tutius est eos baptizare sigillatim. quod intellige, nisi periculũ esset in mora.Si verò nõ est certũ,esse duos,vt quia non sunt duo capita bene distincta,& hmõi,tũc baptizato priꝰ vno,põt alter dubiè baptizari dicẽdo,Si tu nõ es baptizatꝰ,ego te baptizo,&c.nec baptizet intentionevaga.qa nihil ageret, sed determinet se ad vnũ,ꝑm Henr.in quol.¶ Vndecimò, vtrũ idẽ posset baptizare seipsum?Et dicit S.T.in iij.parte, ꝙ nõ:qa dicẽdo,Ego baptizo me,forma mutaretur.Et idẽ virtualiter dicit in iiij.addẽs,& ꝑm Aug.nulla res seipsam gignit vt sit.Baptismus antẽ regeneratio quædam est. Et idem habetur extra eo.c.debitum. Quod aũt dicit Inn.iij. in quadam decretali. ꝙ Iudæus, qui seipsum immersit in aquã dicẽs,Ego baptizo me in nomine,&c. ad patriam si decessisset euolasset,intelligendũ est,inquit, ꝑ vim contritionis,& deuotionis, ex cuius magnitudine hoc ꝓcedere videbat,vt inter Iudæos existẽs,quasi periculo mortis se offerret.hęc ille.¶ Duodecimò*quęrit̃,vtrum in baptismo requratur intẽtio baptizãtis,& baptizandi?Et dico, ꝙ de baptizãdo dicet ℣.Baptismus quarto. De baptizante verò dicit S.T.in iiij.dist.vj.q j.art.ij.q.j.ꝙ sic:& intelligit nõ de actuali,sed de virtuali,de qua ℣.§.seq.& in hoc oẽs conueniunt.Et rationẽ ibi ipse assignat:vbi vide si placet. Sed tñ ibi ad secundum argumentum, quod fuerat hoc, quia si intentio requiritur baptizantis,quæ.ſ.nulli,nisi sibi certa est,sequitur, ꝙ nullus erit certus se esse baptizatum,& consequenter homo erit in dubio salutis,quodinconuenit,dicit,quod ꝑm aliquos, si desit mentalis intẽtio ministri,non est baptisma, tñ in adulto supplet fides baptismati, vt inde periculum non proueniat:in puero autẽ piè creditur,ꝙ suppleat summus sacerdoꝯ,quod tñ si non facit,iniustè non facit,sicut nec in illo qui sacramento nõ subiicitur.Alij verò dicunt, ꝙ in sacramentis habentibus in forma actum exercitum,non requiritur intentio mentalis, sed sufficit expressio intentionis per verba ab ecclesia instituta.vnde si forma seruatur,nec aliquid exteriꝰ dicitur quod intentionem contrariam exprimat baptizatus est.Non enim sine causa in sacramentis necessitatis. ſ. baptismo,& quibusdam aliis,actus baptizantis, tam solicitè expressus est ad intentionis expressionem.hæc ille.Intendit autem ista opinio,ꝑm Pet.de Pal. quòd sufficit intẽtio faciendi exterius,quod ecclesia facit.Et secundùm eũdem prima opinio est tenenda,secunda autem sustineri potest.

Sed

Sed S.T.videtur tenere secundam.in iiij.dist.v.q.ij.art.ij. q.j.in cor.vbi dicit ꝙ ea quæ sunt de substantia sacramẽti oportet esse certa, intentio aũt interior ministri non põt esse certa. Et similiter, videtur hæc opinio esse de mente dñi Bona.in iiij.dist.iij.art.ij.q.ij.dicentis, quod quia baptismus non est sacramentum singularis personæ, ideo fides personæ nihil ꝓdest,vel obest:sed est sacramentum ecclesiæ Christi.vnde quicquid sit de fide cordis personę baptizantis,iudicandum est secundum expressionemoris. hæc ille.qui idem diceret,vt videtur de intentiori intẽtione baptizantis.Et eadem videtur tenere Aureo. qui dicit, quòd oportet ministrum intẽdere, vel saltem apparere ꝙ intẽdebat baptizare.Posset aũt dici,hæc ideo esse,quia ibi adest intentio ecclesiæ & Christi,qui voluit,quẽlibet hominẽ esse huius sacramẽti ministrũ,& cõsequẽter nõ esset simile de dæmone,de quo ℣.§.ij.vnde idem S. Tho. iij. q. lxiiij.art.viij.ad ꝑm,recitata priore opinione,& reprobata,quia deuotio accedentis nõ supplet quò ad characterẽ, & si quo ad gratiam,subiungit. Et ideo alij melius dicũt, quòd minister sacramenti agit in persona totius ecclesiæ cuius est minister, in verbis aũt quæ proferunt exprimit intentio ecclesiæ,quæ sufficit ad perfectionem sacramẽti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte ministri, & recipientis sacramentũ.¶ Decimotertiò,*vtrũ in ministro requirat intẽtio actualis?Et dico ꝑm mentem S.T.& Lan. & Scoti,ꝙ nõ sufficit intentio habitualis præcisè: qa ipsa est etiam in dormiente, nec requirit actualis necessario, qñ quis profert verba:qa cogitatio est valde labilis, sed oportet dare media.i. virtualẽ,quæ est,qñ præcessit actualis dandi baptisma, & deinde ex illa mouetur quis ad baptizandum vel proferendum verba, nulla interueniẽte intentione cõtraria,sicut cũ qs deliberat baptizare,& cœpto opere vagat,nihil cogitans de verbis quę profert.Ex quo etiã patet,ꝙ furiosus & ebrius,qñ omnino carent vsu rationis,baptizare nequeũt,qa nõ possunt habere intentionẽ.¶ Decimoquarto,vtrũ requirat intentio recta?Et dicit S.T.in quarto,ꝙ cum rectũ sit cuius mediũ non discrepat ab extremis,tũc est intentio recta,qñ baptizãs, vel baptizatus ordinat sacramẽtũ ad effectũ sacramenti, q est salꝰ. Igitur si in baptizãte adsit intentio, qa intẽdit baptizare, sed desit rectitudo,quia ordinat sacramentum ad finẽ indebitũ,non ꝓpter hoc in recipiẽte impedit receptio sacramenti, qa ad hoc fertur intentio baptizãtis, neq; effectus sacramenti qa mundatio interior nõ est à ministro.vñ ad hoc nihil facit eiꝰ intentio.Si autẽ in baptizato sit intẽtio ꝓcipiendi sacramentũ, sed desit rectitudo intentionis recipit qdẽ ꝙ intẽdit sacramentũ,sed nõ rẽ sacramenti, qa ꝑ intẽtionẽ prauã ponit obicẽ Spiritui sancto.& de hoc ℣. Baptismus iiij.¶ Decimoquintò,*vtrũ sit verum baptisma vbi interuenit error?Et dico ꝑm Ho ꝙ putãs se baptizare puerũ imponẽs nomen ei Petrus,& baptizat puellã, si intendit baptizare pſonã cuiuscũq; sexꝰ,est baptizata,si verò marẽ tñ,non est baptizata,si aũt simpliciter baptizat.ſ. nõ cogitãs de mare aut fœmina,est baptizata,qa si intendebat baptizare hanc pſonã,quicquid esset.Et concordat S.T.dicens.in iiij.dist.xxx q.j.art.j.ad tertiũ, ꝙ si quis baptizat Ioannẽ,credens se baptizare Petrũ, nihilominꝰ Io. est verè baptizatus.¶ Decimosextò, qd de baptizante aliquem ex ioco?Et dico ꝙ si intendit baptizare, est baptizatus,si verò nõ intendit baptizare ꝑm opi. superius recitatam,est baptizatus, dummodo iocositatem non ostendat exterius:sed ꝑm opinionẽ aliã,nõ est baptizatꝰ:in dubio autem ꝑm Asten.est baptizandus sub conditione.

Rursus de baptismo iiij.quo ad suscipientes.

1 *Omnes homines post Christi passionem omnino baptizari ex Dei præcepto tenentur,etiam qui in vtero sanctificatus foret. Et ibidem ex quo tempore cœpit hæc obligatio.*

2 *Puer vel in toto,vel in parte in matris vtero existens,num baptizari possit.Et qui secundum totum in vtero est, Deo non ecclesiæ notus est:vnde ministerio ipsius ministrorum minimè subiciẽdus: sed nec ob id mater viua aperiri,aut secari debet.*

3 *Amentes ac furiosi an sint baptizandi,item quid de dormientibus & quid de peccatoribus.*

4 *Pueri infidelium an sint baptizandi.Et quid de Iudæorum pueris infra pubertatem,an possint inuitis parentibus baptizari.*

5 *Iudæi,quatenus secundùm iura serui esse dicantur. Et an liceat ipsis sua auferre,aut eisdem molestias inferre.*

6 *Pueri infidelium parentibus inuitis ante rationis vsum baptismo loti,sacramentum num suscipiant. Et hic vsus rationis ante quẽ huiusmodi pueri baptizandi non sunt, qualiter intelligendus sit, Et quid de puellis Iudæa, quam pater delicitè quæsitis dotare tenetur si baptizata nubat.*

7 *Expositi & inuenti,huiusq; modi alij,quorum baptismum nescitur,aut in dubium venit,num sint baptizandi.*

8 *Proiectus in flumen de ponte, ob suspicionem instantis mortis, si vixerit postquàm deiector dixit,Ego te baptizo,an baptizatus intelligatur,an verò sit rebaptizandus. Et an proiectus huiusmodi si puer extinguatur,homicida sit.*

9 *Iudæus,Paganus,vel alius adultus baptismum petens,nũ statim si periculum ad moram immineat,baptismo donandus.*

10 *In baptizando fides num requiratur,& cuius.Et quid de consensu ac voluntate,seu baptismi recipiendi intentione. Et an de peccatis ante baptismum commissis attritio desideretur.*

11 *Fictio baptizandi,num baptismi efficaciam impediat. Et quid sit fictio.Item fictum quem esse,quot modis contingere queat. Et an recedente fictione,baptisma effectum assumat,& consequatur. Et quomodo valere incipiat.*

12 *Adulti baptizandi num præsentia, ac responsio propria necessaria sit,an verò procuratore ad hoc cõstituto,altena responsio sufficiat,*

1 BAPTISMVS*quartò,quò ad suscipientes,vt plenius innotescat,sciendum est ꝙ secundùm omnes doc.post Christi passionem omnes homines mundi tenet̃ ex pręcepto Dei suscipere baptismũ,iuxta illud Io.iij.Nisi qs renatus fuerit ex aqua,&c.Et hoc ꝑm S.Tho.etiam si quis esset sanctificatus in vtero,ad acquirendum characterem, quo annumeretur populo Dei:& quasi deputet̃ ad percipienda sacramẽta diuina,tũ vt passioni Christi ẽt corporaliter cõformet̃:tũ ꝑ obedictiæ bonũ,quia pręceptũ de baptismo oĩbus datũ est.Qñ aũt incœperit dicta obligatio, sunt opiniones:sed S.T.tenet, ꝙ in passione institutum est præceptũ de baptismo suscipiendo:sed illud nõ cœpit obligare nisi post ꝓmulgationẽ.Et idẽ sentit Rich.in iiij.di.iij. dicẽs, ꝙ nõ fuerũt oẽs homines obligati ad susceptionẽ baptismi statim post Christi resurrectionẽ: qa nullus tenet̃ necessario obseruare legẽ, antequã promulget:nec etiam post promulgationẽ, quousq; sibi innotescat:nisi defectꝰ eius sit in causa,quare nõ statim sibi innotuerit ꝓmulgatio legis:quæ ꝓmulgatio in ꝓposito fuit,qñ dictum est Mar. vltimo,Euntes docete oẽs gentes,baptizantes,&c. hæc ex illo.quæ sunt valde notanda:quia ex his habet̃, ꝙ in foro cõsciẽtiæ nulla lex obliget ignorãtem, nisi ignoret ex sua negligẽtia,& intelligere noluerit.Primò*verò quęrit̃,vtrũ baptizari possit puer in vtero matris existens in toto, vel in parte?Et dico,ꝙ si est natꝰ,ẽt cũ pelle secũdina,baptizari põt,ꝑm Aureo.& etiam si esset monstrum, vt ℣. baptis. iij.§.x.Si autem totaliter est in vtero matris non apparẽs

secundùm membrũ aliquod, vel partem mẽbri, baptizari nõ põt secundùm omnes, vt in c.qui in maternis. de cõse. dist.iiij.quia inquit S.Tho.talis natus est Deo, nõ ecclesiæ nũc subijcibilis operationi ministrorũ eius, nec apperienda est mater adhuc viuens: etiã si esset ob partũ moritura, vt talis baptizetur: qa ſm Apostolũ, nõ sunt faciẽda mala, vt veniãt bona, secus autẽ si iam extincta esset, vt ff. de inoffic.test.l.post. Si autẽ apparet aliquod membrum, & nõ est plenè natus: expectãda est totalis egressio, nisi periculum mortis immineat, ſm S.Tho.& oẽs, sed si periculum timeatur, sunt duę opiniones extremæ, & vna media. Quidam enim dicũt, ꝙ baptizari nõ põt, nisi plenè nascatur. vnde glo.in c.si ad matris. de cõse.dist.iiij.tener, ꝙ baptizari nõ põt, per d.c.q in maternis. Ratio, quia nõ perfectè natus nõ põt dici homo. l.quod certatũ. C.de post.hæ.instit. vbi oportet ꝙ sit totus natus quis, vt posthumus dicatur. Quidam verò dicũt, ꝙ baptizari põt, quacunq; parte eius apparente, sic ꝙ baptizetur manus aut pes, nõ erit re baptizãdus. Et istam opinionẽ Sum. Rosel. adscribit Inno. & Panor. videtur eis cõuenire in cap. debitum. extrà eod. Quidã verò dicũt, ꝙ egressa parte principali, id est capite, debet baptizari, scilicet ita ꝙ non rebaptizetur, si vixerit secus de aliis. s. pede, manu, vel huiusmodi: quia baptizandus est quidẽ, & si decesserit, sepeliẽdus est in cœmeterio, si autẽ vixerit baptizãdus est sub conditione, si nõ es, &c. Et hæc est opin. Landul. & Ric. & domini Car. in cle. fidei. de sum. tri. & S.Th. in iiij. dist. vj. q. j. art. j. q. j. ad tertiũ. vbi obscurè loquitur, dicens ꝙ egressa parte principali, id est, capite, in quo operationes animæ magis manifestãtur, vt quidã dicũt, baptizari debet, secus aũt est de aliis partibus, vt de manu, & pede, quãuis nõ noceat ẽt si illæ partes aspergant baptismali aqua, qa diuina misericordia non est arctãda. Si tũ postea plenariè nascatur, nõ est rebaptizandus, secundũ quosdã sed nihil periculi accidit, si ad maiorem cautelã baptizat sub hac forma, si nõ es, &c. hæc ille. qui intendit, ꝙ egresso capite baptizet nõ rebaptizãdus: egressa verò alia parte aspergatur aqua, id est baptizetur, sed rebaptizãdus. & hoc patet clarè iiij. parte. q. lxviij. art.
3 xj. ad quartũ. ¶ Secundò,* vtrũ baptizari possint amentes, & furiosi? Distinguit S.Tho. in iij. parte, & iiij. cuius distinctio ad hoc reducitur: quia si nunq̃ habuerũt vsum rationis, baptizari possunt eo modo, quo pueri in fide ecclesię: si verò aliquo tẽpore habuerũt vsum rationis, quia scilicet non sunt à natiuitate stulti: aut si sunt, habẽt lucida interualla, si nunquã habuerũt voluntatẽ baptismi, nõ possunt baptizari. Si autẽ eam aliquãdo habuerunt baptizari possunt ratione periculi in amentia si contradicãt: imò, vt dicit Pet. si oporteat eos ligari, vel etiã si faciãt iniuriã sacramento, vt mingendo in aquã vel huiusmodi, cessante verò periculo melius est vt expectetur vsus rõnis. Consentit cap. maiores, extrà eo. ¶ Tertiò quid de dormientibus? Et dicit S.Th. ꝙ ratione periculi baptizari possunt si prius in eis apparuit volũtas baptismi, sicut de amentibus dictũ est, & de amico suo factũ narrat Aug. 4. lib. confessio. non autem baptizãdi sunt si periculũ mortis nõ immineat, nec si ante voluntatẽ baptismi nõ habuerunt. Et habẽtur hæc omnia in d.c.maiores. ¶ Quartò, quid de peccatoribus? Et dico ꝙ de peccatoribus sic dictis à volũtate peccandi. id est, de volẽtibus pseuerare in peccato, dicit S.Tho. ꝙ nullo modo sunt baptizãdi. Et vt velle, ꝙ tales peccent mortaliter quasi euacuãtes effectũ sacramẽti. i. gratiã: si tamen baptizãtur, recipiunt sacramentũ, ſm doct. non rem sacramenti: nec sunt rebaptizandi. Sed peccatores sic dicti propter reatũ præteritũ peccati aut maculã, sunt baptizandi: qa ad hoc specialiter baptisma institutũ est, vt ꝑ illud sor-
4 des mũdẽtur. ¶ Quintò, vtrũ pueri fideliũ sint statim baptizãdi? Et dicit S.Th. ꝙ sic, quãm citius, nec est expectandum. Primò, qa ꝓpter imbecillitatẽ naturæ de facili mori possunt. Secundò, quia diabolus si habet tantã potestatem nocendi spiritualiter & corporaliter post baptismũ sicut prius. Tertiò qa à pueritia facilius ad eã, q̃ sunt Christianæ religionis, inducuntur & ea firmius retinent. ¶ Sextò, vtrũ pueri infideliũ Iudæorũ infrà pubertatẽ possint inuitis parẽtibus baptizari? Et dico ꝙ est vna opinio, quã Aureo. Landu. & Sco. & Arch. & Ant. de Butr. tenẽt, & videtur Do. de Gemi. ꝙ sic, per principes vel eorũ dominos, non autẽ per priuatas personas. Hoc sequitur Sum. Ang. & totũ fundamentũ huius opin. est, quia Iudæi sunt serui facti ꝑ passionẽ Christi, extrà de Iudæis, si Iudæos: & hoc fuit executioni mandatũ per Constantinũ, vt not. Host. in c. consuluit, de Iudæis. & idẽ tenet Arch. in c. q syncera. xlv. dist. & idẽ S.Th. in epistola ad ducissam Lotharingiæ. Sed ista opinio est falsa, & vana cũ suo fundamento. Primò, quia si esset vera, hoc esset, quia Iudæi sunt serui Christianorũ qd est falsum, quantũ ad baptismũ: qa nullus est seruus in spectãtibus ad ius diuinũ aut naturale, sed ciuile tm̃. Vnde si Iudæus doceat filiũ malos mores, puta furari, & adulterari, ꝙ ptinet ad ius ciuile, est ei auferẽdus. C.de epi.aud.l. si lenones: nõ autem si eũ doceat malã fidẽ, quod pertinet ad diuinũ, quia hoc nullo iure cauetur. Secundò, nam princeps non plus, sed minus dominat sup filio Iudæi, q̃ super patre, gratia cuius filius est seruus, & tm̃ patrem nõ potest cogere ad suscipiendũ baptismũ in se, licet Scot. hoc malè cõcedat, qa hoc dicit Iac. Hermogeni. & Apostolus, Quid ad nos, inquit, de hijs qui foris sunt iudicare? Et tex. in cap. sicut Iudæi. de Iudæis. & xlv. dis. de Iudæis istã cõpulsionẽ ꝓhibet, ergo nõ põt inferre vim filio, aut patri in filio, vt baptizetẽ, cũ volũtas patris sit alia ante vsum rõnis in spe-
5 ctãtibus ad prædicta iura. Tertiò, nã vt dicit Car. Flo.* licet Iudæi sint serui ſm iura, tm̃ hoc non est verũ simpliciẽ quo ad oĩa, sed quo ad quædã: quia de cõsuetudine nõ est ꝙ habeantur ꝓ seruis, aut vendi possint, & ꝓhibitũ est e is auferre sua aut aliter inferre molestias. Sed tm̃ S.Tho. tenet ꝙ eis possent auferri bona seruato victu, nisi leges hoc ꝓhiberent vt in opus. xvj. vm̃ dic tu, ꝙ esto, ꝙ vendi possint inuiti, quod est iuris ciuilis, nõ sequitur ꝙ possint baptizari, qd est diuini. Est aũt alia opin. S.Th. ꝙ hoc sit illicitũ. ij. ij. q. x. art. xij. & iij. par. q. lxvij. ar. x. & rursus in quolibet. & sũũ fundamentum est duplex. s. naturalis æquitas, quia hoc naturali iustitiæ repugnat. Nam filius naturaliter, est aliquid patris: & primò quidem à parẽtibus non distinguitur secundũ corpus, quãdiu matris vtero continet. Deinde vterũ egressus ante vsum liberi arbitrij sub parentum cura, sicut sub quodam spirituali vtero cõtinetur, non differens ab irrationali animali, vnde sicut bos, vel equus iure ciuili est alicuius, vt ea vtatur vt liber, ita filij iure naturali ante vsum rõnis. Secundũ est ecclesiæ cõsuetudo, q̃ maximã habet authoritatẽ, & in omnibus est æmulãda, & cui magis standũ est q̃ authoritati Augustini, vel aliorum doctorũ, qui ab eccla habẽt authoritatẽ quæ hoc nũquam habuit, cum tm̃ retroactis tẽporibus fuerint multi catholici principes potentissimi, vt Constãtinus & Theodosius, quibus familiares fuerũt sanctissimi episcopi, vt Sylvester & Amb. qui nullo modo prætermisissent hoc ab eis impetrare, si nõ esset consonũ rationi. Vnde dicit de pueris antiquorũ ꝙ saluati sunt in fide parentũ. per qd datur intelligi

ligi, ꝙ ad eos spectet ꝓuidere eis de salute. hæc ex illo. Et hãc opinionẽ sequitur Car. Flo. de Iudæis. in c. sunt Iudęi. & Gaspar de Calde. in cõsiliis. & gl. sup c Iudæorũ. xxviij. q. j. & Pe. de Palu. Pan. & Io. de Ana. in ca. sicut. de Iudæ. & ibi do. Maria. & Feli. dicũt istud cõiter teneri. & Alberi. in Sum. Ros. in verbo, Iudæ?. quã etiam adhuc cõfirmat S.T. quia oppositum derogaret fidei, dũ pueri baptizati auerterentur à fide suasione parentũ. Et si dicatur, ꝙ debẽt eis auferri: ideo ꝙ est contra omnia iura, ante vsum rationis. Idem aũt à fortiori dicẽdum est de pueris aliorũ infideliũ.
6 ¶ Septimò,* vtrum pueri infidelium inuitis parẽtibus ante vsum rationis baptizati, suscipiãt sacramentũ? Et dicit Pet. de Palu. ꝙ non: quia in his, quæ sunt fidei, sicut parentes coacti baptizari nihil recipiũt: ita nec filij sine sua, aut parentũ volũtate: licèt sufficiat volũtas alteri⁹ parẽtũ. Arch. aũt adscribit S.T. ꝙ sint verè baptizati, & ad seruandã fidẽ cogendi. Et hãc opinionẽ dicit sibi magis placere: quia sufficiẽs causa baptismi est materia, forma, & volũtas propria baptizandi, aut parentũ. i. offerentiũ, q̃ sunt parentes spirituales. sicut olim saluabãtur in fide parentũ spiritualium. i. ecclesiæ. Sed ista in S.T. nõ memini me legisse: sunt tm̃ vera indubitatè, saltem qm̃ iustè essent subtracti à cura parentum. Et licèt S.Tom. j. ij. q. lxviij. ar. ix. ad ſm, teneat quòd filij infideliũ baptizati in fide ecclesiæ consequãtur salutem, & intelligant offerri ab omnibus, quibus placet, ꝙ offerãtur, & quorũ charitate ad cõionem Spiritus sancti adiungunt, & non tm̃ ab his quorũ manibus feruntur: tm̃ loquitur, qm̃ baptizantur inuitis quidem parẽtibus, sed iustè ab eis subtracti, vt videtur: vel quando & ipsi parẽtes consentiunt: non vt pueri sint fideles, sed alio respectu: puta, ne sint fœtentes, aut energumeni. i. vexati à diabolo: sicut nũc faciunt, vt dicit, ferè oẽs nobiles Sarraceni: nec mihi dubium est, quin tales pueri saluentur, si decedãt ante vsum rationis. ¶ Octauò quærit, qũo intelligat vsus rationis, ante quem infidelium paruuli ipsis inuitis non sunt baptizandi? Et dico ſm S T. in iiij. di. xxvij. q. ij. quòd respectu vsus rationis triplex gradus notatur, ſm Philosophum. j. Ethic. Primus, cùm quis, nec per se intelligere, nec capere ab alio põt. Secundus, cùm per se intelligere nequit, sed capere põt ab alio. Tertius, cum accipere põt ab alio, & per se cõsiderare. Et primum statum obtinet hõ ante primum septennium, ad ſm aũt incipit venire ꝛ fine primi septennij, vnde tũc pueri ponũtur ad scholas, sed ad tertium incipit venire in fine secũdi septennij, quãtum ad pertinẽtia ad pſonã suam, in qua ratio naturalis citius cõualescit, sed quãtum ad illa, quæ extra ipsum sunt, in fine tertij septennij. Et ideo ante primũ septẽniũ nulli cõtractui homo est aptus, sed in fine primi septẽnij incipit esse aptus ad aliqua promittẽdũ in futurũ, præcipuè de his, ad quæ ratio naturalis inclinat magis, nõ autem ad se obligãdũ vinculo ꝑpetuo, qa adhuc nõ habet firmatã volũtatẽ: ideoq; tunc possunt spõsalia cõtrahi, sed in fine secũdi septẽnij iã se põt obligare de pertinẽtibus ad pſonã ipsius, vel ad religione, vel ad cõiugium, post tertium verò septẽniũ põt etiã se obligare de aliis, & ſm leges constituitur ei ptãs disponẽdi de reb⁹ suis post xxv. annum. Põt tm̃ homo antè peccare mortaliter quàm spõsalia contrahere. i. ante septennium primum, quia ad peccatũ mortale sufficit cõsensus præsens, in sponsalibus aũt est consensus in futurum. ad quod requiritur rationis discretio maior. hæc ex illo. Dico ergo, ꝙ vt patet ex dictis, ille vsus est, q̃ cõiter habetur in fine secundi septennij, sed tm̃ Gaspar de Cal. in quodam suo consilio determinat, quòd puer Iudę⁹ duodennis baptizari põt inuitis parẽtibus, quia satis præsumitur de aliquo rationis vsu in eo, & sic in fauorẽ fidei poterit baptizari, licèt in eo omnino nõ clarescat vsus rationis, dũmodo in eo cõtrariũ nõ appareat. Et idẽ de puella Iudæa dicẽdũ est, quã etiã pater tenebit ſm facultatem dotare de bonis licitè acqsitis, si baptizata nubat, ſm Ar-
7 chidiaconũ. ¶ Nonò, * vtrũ baptizari debeãt infantes expositi, & inuenti, vel alij, de quibus nesciur, aut dubitatur an sint baptizati, & bene baptizati? Et dico ſm Doc. ꝙ si certum est, oĩa, quæ sunt de substãtia sacramẽti, cõcurrisse, licèt cætera, quæ sunt de solẽnitate, defuerint, puta, qa vetula verba bene ꝓtulit, & in aquã mersit, sed defuit catechismus, & exorcismus, nullo modo est rebaptizãdus, ſm Pet. de Pal. nec simpliciter, nec sub cõditione, sed supplẽdum est, quod ex necessitate, vel in cautela fuit omissum. Si aut cõstet aliqd de substãtialibus defuisse, iterãda sunt oĩa substãtialia, quæ simul cõcurrere oportet, & similiter ea, quæ sunt de solẽnitate, ſm Theologos, quia qm̃ cõferẽt sacramentum, & patitur tempus, debita solennitas adhibenda est, nec est vis, si repetunt, quæ sacramẽta nõ sunt, aut etiã, quæ sunt de substãtia qm̃ nihil factum est, quia nõ fuit sacramentũ, & cõsequẽter nec fit iniuria sacramẽto. Nec stãdum est in hoc dicto Iuristarũ dicentiũ, nihil esse iterãdum, sed supplendum tm̃, quod erat omissum. quod est friuolũ. Et si qd de substantialibus erat adhibitum, & aliquid omissum, si adhibitũ nõ repetat, nõ erit sacramentum secũda vice, ꝓp defectũ adhibitij prima vice, sicut nec prima vice, ꝓp defectum adhibiti secunda vice, sicut si primo dictũ erat, in nomine Patris & Spiritus sancti, & secũda vice nomine Filij, nec primò, nec secũdò erit baptism⁹. Si autẽ erit ꝓbabiliter dubiũ, vt qa puer ĩ nemore expositus inuenitur, nec apparet aliqua scriptura de baptismo, baptizãdus est sub cõditiõe, quæ habet ext. eo. c. ij. præmissa negatiua, si non es, &c. Et idẽ dicit Ric. de expositio quolibet, qm̃ non inuenitur à quo sit expositus, aut baptizatus. De eo aũt, qui ex Christianis nat⁹, & inter Christianos cõuersatus est, nõ est reuocandũ in dubiũ, ſm Pet. de Pal. nisi euidẽtissimè ꝓbaretur nõ baptizatus ex. de presb. non bapti. c. fi. Si verò vno teste, puta obstetrice, ꝓbet baptiza-
8 tus, credendũ est. ¶ Decimò,* vtrum baptizãdus sit, si vixerit is, quẽ q̃ ad baptizãdum lõgè portabat, irruente morte in via ꝓiecit in flumẽ de põte cũ intẽtione baptizãdi, aut in puteũ, dicẽs, Ego te baptizo, &c. Et dico casum istũ accidisse de facto, teste Pan. in partib⁹ Mõtispessulani. vbi, vt ipse dicit, qdam lector Theo. de ordine Prædicatorũ, dixit istũ nõ esse baptizatũ, cuius dictũ detestati sunt multi Canonistæ, cũ ibi nec verbũ, nec elementũ defuerit. Sed post modũ ipse magistrũ suũ consuluit, & dixit, ꝙ nõ erat baptizat⁹: qa in baptismo nõ solũ requiritur immersio, sed etiã eleuatio ab aqs in signũ resurrectiõis Christi. Sed hæc rõ, inq̃t Pan. nõ cõcludit, immersio non requritur necessario, & cõsequẽter nec eleuatio. Et sic cõcludit, ꝙ si cõstare posset, ꝙ puer vixerit quãdiu baptism⁹ fuerit cõplet⁹, ꝙ satis dicit baptizatus, sed qa potuit præcedere in via antequã baptizaretur, sustentari posset alia opinio. hæc ille. cũ quo trãsit Rosella. Sed licèt bene impugnet rationẽ sui magistri, tm̃ dicit duo falsa. Primũ, ꝙ ille sit baptizatus, si vixit vsq; ad finẽ baptismi, qa in baptismo necessaria est ablutio, quæ est materia ꝓxima, & quã importat ly baptizo, in casu aũt illo non fuit ablutio, sed submersio, & extinctio, vel periculũ extinctionis, nec ille actus ex sui natura ordinat ad ablutionẽ, sed ad submersionẽ, quia qui abluitur propriè, & vsitatè, aut educit de aquis cõtinua manu, aut

aquæ fluūt ab eo. Vnde peccauit mortaliter, tāquā homicida, ille plus baptizator. Secūdum qa supposito ꝙ ibi esset baptism⁹ durāte vita, dicit, ꝙ si prędecedat, puer, nō erit baptismus: cuius oppositū ostēsum est s̄. Baptism⁹.j.§.v.ex dictis Theologorum, qb⁹ in hac materia standum est: qa
9 De⁹ in tali casu suppleret. ¶ Vndecimò,* vtrū baptizād⁹ sit statim Iudæ⁹, vel Paganus, vel alius adultus petēs baptismū, si periculū sit in mora: puta, qa timetur ne alij infideles hoc scientes illū interimāt, vel aliter impediāt? Et dico, ꝫm Hos. ꝙ sic exposita fide eodē mō, quo possibile est, de cōs. di.iiij. ne qđ absit. Sed si nō absit periculū, tūc ꝑ octo menses, vel aliū terminū arbitrarium debet differri, & inter catechumenos teneri. de cōs. dis.iiij. Iudæi, &c. seq. Et hmōi rationē assignat Doc. Angelic⁹ in iiij. parte. Primò, ad cautelā ecclesiæ, ne decipiat̄ fictè accedētibus tribuens sacramentū. Secundò, vt plenè ante baptismum īstruat̄ de fide. Tertiò, pp reuerentia sacramēti, cū. s. in præcipuis solēnitatib⁹, vt Paschæ, & Pētecostes, ad baptismū homines admittūtur. Hæc tn̄, inquit, dilatio duplici rōne prætermittēda est. Primò, qn̄ baptizandi apparēt ꝑfectè instructi de fide, & ad baptismū idonei: sicut Philipp⁹ statim baptizauit Eunuchū, & Cornelium Petrus, Act.viij. & x. si necessitate infirmitatis, mortis, obsidionis, persecutionis, & naufragij vrgerentur: quia ꝫm Leo Papam, omni tp̄e possunt baptizari. Qui aūt expectans tēpus statutum ab ecclesia præuenit̄ à morte, saluatur, licèt ꝑ ignē, q̄ verò differt vltra illud, peccat, nisi ex causa necessaria, & de licētia prelatorū. hæc
10 ex illo. ¶ Duodecimò,* vtrū in baptizando requirat̄ fides? Et dico ꝫm Pet. & Doc. Angeli. ꝙ in paruulis, & naturaliter stultis, & hmōi, qui ꝑ se credere nō possent, non reqrit̄ fides propria, sed sufficit aliena, in aliis verò requiritur fides ꝓpria ad suscipiendū sacramentum, & rē sacramēti. i. gratiā: non aūt ad suscipiendū sacramētum tm̄, siue characterē, qa etiam sine ea reciperetur character. hæc ex illis. Et exemplū est, si baptizetur infidelis, nō qa credat, sed vt sanetur, vel careat fœtore, aut vexatione diabolica. ¶ Decimotertiò, vtrum in baptizando requiratur cōsensus? Et dicit Aure. ꝙ in puero non, in adulto sic, verè vel interpretatiuè. Vnde ꝫm cōem doctrinam, in c. maiores. eod. tit. si quis baptizetur vi, aut dū reclamat, nihil recipit, nec rē. s. nec sacramentum: si tn̄ adsit consensus, q̄ ab aliqbus dicitur īterpretatiu⁹, qa. s. consentit qs ꝑ minas aut pœnas, habendo voluntatē coactā coactione cōditionali, eligēdo. s. potius baptizari, quam mori vel aliud pati: recipit quidem characterē, sed non gratiam ꝫm Pet. de Pal. & S.T. & in d. c. maiores. circa fi. vnde cogendus est fidē seruare. Quod tn̄ limita, nisi intēderet illudere, & pœnas euadere, nō aūt suscipere sacramentū: quia tunc non suscipit sacramentū, cū etiam intentio necessaria sit, vt dicetur. §. seq. ¶ Decimoquartò, vtrū in baptizando requiratur volūtas, seu intētio recipiendi baptismū? Et distinguit Pet. de Pal. post S. Th. Nam si actu habet vsum rōnis, intētio necessaria est, aliàs nihil reciperetur: nō tn̄ est necessaria rectitudo intētionis. Vnde recipiēs baptismū pp quæstum, vt faciūt crebro Iudæi: verum recipiunt baptisma licèt non rē baptismi. i. gratiā, nec etiam est necessaria intentio seu voluntas spontanea, sed sufficit coacta cōditionaliter, vt in priori §. dictum est. Si aūt vsum rationis habuit aliquando, sed nō qn̄ baptizatur, pp phrenesim, vel amentiam, vel dormitionem, & hmōi, reqritur intentio, quæ præfuerit tempore vsus rationis, qua præcedente baptizari pōt in articulo necessitatis, & consequitur sacramētū, & rem sacramenti, etiam si coactè baptizaretur coactione absoluta, vt patet ex dictis, sed cessante tali articulo expectandus est rōnis vsus. s. si speratur, sed si antè cōtradicit, nihil recipit, si baptizetur. Si verò vsum rationis nunquā habuit, baptizatur in intētione parentū, vel offerētium, vel baptizantis, si ipsi duo soli essent. ¶ Decimoquintò, vtrū in baptizando reqratur contritio de peccatis cōmissis ante baptismū? Et dicit Alex. de Ales, ꝙ sic. Sed ꝑ contritionem largè intellige, etiam attritionē, quia baptismus de attrito facit cōtritum multo magis, quàm pœnitētia. Est, inquā, necessaria, inqt, quo ad oīa mortalia, de quibus recordatur, & de venialib⁹ in genere, & fortè in particulari, quo ad venialia maiora, quorū recordatur, aliter non suscipit gratiā baptismalē. i. gratiam, & remissionem peccatorū, ad ꝙ requiritur volūtas sine omni indispositione, sed bene recipit sacramentum. i. characterē, de cōs. dis. iiij. ostenditur. ad quod requiritur volūtas recipiēdi sacramentū. Sed tn̄ intellige, qđ in baptismo multa per ordinem recipiuntur, nisi defect⁹ interueniat. Primò sacramentum. i. character. Secūdò, gratia gratum faciens Tertiò, remissio oīum pc̄tōrū, quo ad culpam, & pœnā. Et sic gratia baptismalis dicit̄ dupliciter. s. in completa. i. gratia gratū faciens, & cōpleta. i. dicta gratia cū plenaria remissione, etiā venialium. Et de his vide S.T. 4. dist. iiij. q. iij. art. ij. q. j. Igitur si nō adsit cōtritio de veniali saltem virtualis, siue in genere, nō impeditur gratia baptismalis primo modo, quia illa stat cū veniali, sed secundo modo, quia stante volūtate ad veniale, illud remitti nō pōt, cū stāte causa, stet effectus. Cōfessio aūt in baptizādo
11 nō requiritur. ¶ Decimosextò,* vtrum in baptizādo requiratur, ꝙ nō sit fictus: siue, vtrū fictio impediat effectū baptismi? Et ex S.T. in iij. parte. q lxix. art. ix. & iiij. dis. iiij. q. iij. art. ij. q. ij. art. j. q. j. ad tertiū. sic respōdetur, Fictio ꝓpriè est, cū quis dicto, vel facto aliquid ostēdit, ꝙ nō est in rei veritate, qa ostēsio si fiat hac intentione, tūc fictio est speciale peccatū, & sic nō loquimur hic aliàs aūt est peccatū generale, & sic accipitur hic. Quicunq; enim ad baptismū accedit, ostēdit se vitā nouam inchoare abrenūciādo vetustatę: vn̄ si volūtas eius adhuc in vetustate vitæ remaneat, aliud ostēdit, quā sit in veritate, ideoq́; est fictio, & peccatū. Hoc aūt quadrupliciter cōtingit, vt ꝓbatur in iiij. in di. ea. q. iij. Vnde ꝫm Ang. quadrupliciter est quis fictus. s. qui non credit, qui indeuotus accedit, qui contemnit, qui aliter celebrat. i. contra ꝓhibitionem ecclesiæ, non variās tn̄ ea, quæ sunt de essentia sacramēti. Et sumit̄ hic deuotio ꝓ voluntate cōsequēdi baptismū, quantū ad sacramentū, & rē, & cōtritionē includit. Contēptus etiā non sumitur pro eo, quo quis abiicit sacramētum nō recipiēs illud, sed quo quis illud paruipēdit, nō æstimās in eo esse efficaciam ad saluandū, vel ꝫm alios, quo quis iocādo, & ridendo accedit. Sed tn̄ aduertendū est, ꝙ cū fictio sit pc̄tm̄, fictio simpliciter, est pc̄tm̄ simpliciter. i. mortale. fictio verò ꝫm qd, est pc̄tm̄ ꝫm quid. i. veniale, & prima simpliciter. i. totaliter impedit effectum baptismi, quantum ad remissionem culpæ. secūda verò, ꝫm quid tantum: respectu tn̄ aliorum sacramentorū veniale pōt facere fictum, ꝫm Pet. de Pa. sicut in cōicando risus, & ioc⁹, & vagatio mentis, & consequēter aufert effectū. ¶ Decimoseptimò, vtrū, & qūo recedēte fictione baptismus suū effectū consequatur? Et dico ꝙ recedente fictione cōsequitur suū effectū, & valere incipit ad salutem, ꝫm Aug. de cons. dist. iiij. tunc valere. ꝙ tamen intellige, si fuit baptismus, quia si fictio illud totaliter abstulisset, sicut esset fictio circa intentionem suscipiendi, nunquam valeret. Et idem dicunt aliqui de fictione circa fidem. sed est falsum, quia infidelis potest consequi verum

verum baptisma, vt dictum est. Quomodo autem incipiat valere, triplex est opinio. Prima est Ioannis in gl. d. c. tunc valere. & Iuristarum dicentium, quòd cessante fictione nō fit remissio peccatorum virtute baptismi, sed virtute contritionis, & pœnitentiæ. Sed illa gl. destruit tex. dicentem, quòd incipit valere baptismus, nō contritio. Secunda est quorundam modernorum dicentium hoc esse ex ordinatione diuina: ꝙ ad characterem gratia infallibiliter cōsequatur, vel tunc, quando baptismus suscipitur, vel recedēte fictione. Sed ista opinio reprobata est à S. T. vbi probauit in sacramentis nouæ legis esse virtutē gratię causatiuam. Tertia est S.T. dicentis, quòd generaliter simul cum forma statim recipiet effectū formæ, nisi aliqd impediat: quo tn̄ remoto forma generati ꝑficit effectum suum, sicut graue generatū statim mouetur deorsum, nisi quid impediat: quo impedimēto sublato, fertur deorsum. Et similiter in baptismo, qui. s. est quædam spiritualis generatio, accipit baptizatus characterem quasi formam, & consequenter ꝓpriū effectum, qui est gratia remittens omnia peccata qui per fictionem, quandoq; impeditur, vnde ea ꝑ pœnitentiā remota, statim baptismus cōsequitur effectū suū quē prius habuisset, si fictio nō fuisset, ideoq́; peccata pręcedentia baptismum remittit quo ad culpā, & pœnam: sequentia verò remittuntur, quantū ad culpam virtute contritionis amouētis fictionē, nō aūt quantum ad pœnā totaliter hæc ex illo. Et hanc opinionē Petr. de Pal. vti verior rē firmat, addens primò, quod specialis necessitas sortiēdi effectū abiecta fictione, est in sacramētis imprimētibus characterē, aliàs eorū effectus haberi nō posset, quia non iterātur, secundò quod ad delendam fictionē sufficit attritio. ¶ Decimooctauò, vtrum in baptizando adulto requiratur ꝙ sit præsens, & respondeat, aut possit procuratorē cōstituere ad respondendum, vt fit in paruulo? Et dico, ꝙ non pōt. & tex. est in c. pro paruulis. de conse. distin. 4.

RVRSVS DE BAPTISMO QVINTO, quo ad ritum & modum.

1 *Circa baptismum conferendum, quinque diligenter obseruanda esse, & quæ sint.*

2 *Ablutio baptismalis quot modis effici possit. Et quis modus tutior. Et immersio aquæ in baptismo quid notet, Et quoties iterari debeat, Et quota sufficiat.*

3 *Ablutio num verborum formam comitari debeat. Et an baptismus in debita materia ac forma dari sæpius possit. Et quænam sit denuo baptizanti pœna. Et quid de rebaptizato.*

4 *Sacramentalia, quæ ante baptismum, vt exufflatio, insufflatio, salis immissio, & reliqua, & quæ post baptismum fiunt, vt in vertice crysmatio, cerei impositio, vestis candidæ applicatio, quid significent.*

5 *Ad baptismum tenere puerum quis, & quot possint. Et ad quid teneantur tenentes.*

1. BAPTISMVS* quintò, quò ad ritum & modum, seu circunstantias obseruādas, vt plenius innotescat, sciēdum est, ꝙ quinque principaliter obseruāda sunt. Primò, modus circa substātialia spectantia ad formā & materiā. i. actum ablutionis, quia de materia quæ est aqua, dictum est. Secundò, tempora cōgrua baptismo. i. sabbathum Paschæ, & Pentecostes: quod, ꝫm S.T. non est intelligendum quantum ad substantiam baptismi, quia die quolibet conferri pōt. Sed quantum ad solennitatem. Tertiò, præparatoria ab baptismum simul cum eo concurrentia, id est, catechismus, qui est instructio credēdorum: & exorcismus, per quem dæmonis potestas expellitur. Quartò, ipsa sacramentalia, quæ baptismū comitātur, & sequūtur. Quin-
2 tò ipsi leuantes baptizatū de fonte. ¶ * Primùm verò quæritur, quis vel qualis actus debeat exerceri exterius circa baptizatū correspōdens illi verbo baptizo. i. abluo. Et dicit S.Tho. in iij. parte, q. lxvj. & in iiij. dist. iij. ꝙ aqua assumitur in sacramento baptismi ad vsum corporalis ablutionis, quæ fieri potest non solùm per modū immersionis sed etiā aspersionis, vel effusionis. Vnde quamuis sit tutius baptizare ꝑ modum immersionis, quia hoc habet cōmunior vsus: tn̄ etiam baptizari pōt per modum aspersionis vel effusionis, ꝫm illud Ezec. xxxviij. Effundam super vos aquam mundam, &c. sicut & beatus Laurentius legitur baptizasse. Et hoc præcipuè in necessitate, vt qa est magna baptizandorū multitudo, sicut tria aut quinq; millia vna die crediderunt. Act. ij. & iij. vel aquæ paucitatem, vel debilitatē ministri nō valentis sustentare baptizandū, vel debilitatem baptizandi, cui ex immersione posset imminere periculum mortis. Et omnibus dictis modis significatur sepultura Christi, qa aliqua pars corporis baptizādi aquæ supponit̄, licet expressius hoc fiat in immersione. Et si totū corpus nō possit aqua perfundi pp eius paucitatē vel aliā causam, oportet perfundere caput, ꝙ est principalis pars corporis, præcipuè inter mēbra exteriora. hæc ex illo. Sed quod dicit, oportet perfundi caput intellige extra necessitatem, vt patet ex dictis. Ex his patet primò, ꝙ proiiciens puerū in puteū, vel flumen de ponte, nō baptizat, vt etiam suprà dictum est, & secundò ꝙ baptizat, qui in dicto casu puerū deponeret per funem in canistro immergēs, & extrahens ꝫm Ric. & tertio ꝫm S.T. quòd immersio licet debeat esse trina. s. vbi est consuetudo in signum tridui mortis Christi & Trinitatis personarum, nisi necessitatis suadeat aliter, tamē non est de necessitate, sed sufficit vna. de consecr. dist. iiij. de trina, quæ significat vnitatem mortis Christi, & Deitatis, & in ea perficitur baptismus, si vna tm̄ sit intenta, vel solùm in terra perficitur, si tres à baptizāte intendantur. Et diuersis tamen causis quandoque institutum est, vt sub trina immersione baptizaretur, & quādoq;
3 sub vna. ¶ Secūdò,* vtrū ablutio ipsa comitari debeat formam verborū? Et dicit Laud. in iiij. dist. vj. ꝙ sic: sed non punctualiter, quod esse vix posset. Vnde ꝫm Ric. in iiij. di. iij. sufficit, ꝙ verborum prolatio antè incipiat quàm terminetur ablutio, vel econuerso. Tertiò, vtrum baptismus in debita materia, & forma dari posset pluries? Et dico ꝙ non, ꝫm omnes doc. & j. q. j. quod quidam. & huius multiplicem rationem assignat S.T. in iiij. dist. vj q. ij. ar. j. q. j. & pœna denuò rebaptizantis est, ꝙ si hoc faceret scient̄, vel per ignorātiam iuris: irregularis est, nō dispensandus, nisi per Papā, nec dubiū qn mortaliter peccet, extra, de apost. c. ij. si verò per ignorātiā facti, probabiliter excusatur, sed rebaptizat⁹ qui ignorabat se baptizatū, est irregularis, nec promoueri pōt, vt habetur de cōse. di. iiij. qui bis, quod ꝫm vnam gl. intelligitur, si postquā sciuerit, ratum habuit. Et sic etiam tenet Sum. Pisa. allegans c. confirmandū. dist. 50. Alias aūt ignorāter rebaptizati, vel coacti absolutè ꝓmoueri possunt de iure, ꝫm aliquos, vel de dispensatione, ꝫm alios si magna necessitas cogat, ꝙ est tutius, de cōs. di. iiij. eos & c. qui bis. Sunt, & aliæ pœnæ iterantis baptismum, secundum canones, & ꝫm leges est vltimum suppliciū. C. de sanct. bapt. l. j & hoc tam rebaptizanti quàm rebaptizato scienter. ¶ Quartò,* quid significent sacramentalia, quæ fiunt in baptismo. Et dico secundùm Petr. de Palu. quòd ante baptismum fiunt sacramentalia, quędam significantia hoc modo. Nam exufflatio, & insufflatio significant spiritus mali expulsionem, & boni introductionem:

immissio salis gratiam & sapientiam & præseruationem à putredine peccatorũ, saliuæ contactus ad aures & nares, sensuũ spiritualiũ apertionẽ: vnctio olei in pectore & inter scapulas, diuinæ legis amorẽ & deuotã subiectionem. Tria quoque alia fiunt post baptismũ, scilicet chrismatio in vertice, significãs gratiã Christi in mente: impositio ce rei, significans fidei & morum claritatem, vestis candida significans innocentiæ restitutionem. Consentit Summa Confess. in qua additur, ꝙ licitum est pannũ, quo ligantur confirmatorum frontes, & vestem, quæ ponitur in capite baptizati, iteratò sumere ad idem officiũ. de cons. dist. iiij. si quis voluerit. in text. & in glo. ¶ Quintò quæritur, quis & quot tenere possint ad baptismũ, & ad quid teneantur? Et dico primò, ꝙ tenere non potest abbas, monachus, vel religiosus. de conse. dist. iiij. nõ licet. el j. & xvj. q. j. placuit cõmuni. Si tamen tenent, sunt cõpatres: nec secũdò pater vel mater, si sunt in matrimonio. xxx. q. j. ad limina, aliàs contraherent cognationẽ spiritualem: sicut etiam baptizando extra necessitatẽ, vt ibi. nec tertiò is, qui non est baptizatus. de consecr. dist. iiij. in baptismate, licet possit baptizare: & si tenet, nõ est compater, quãuis ꝓm aliquos sit, si baptizat, vt j. Matrimoniũ. viij. §. vij. necessitate tũ tenere potest: ꝓm aliquos, cùm possit baptizari, sed primum est verius. Ratio, quia baptizans est de necessitate sacramenti, non autẽ leuans, seu tenens. Tenere autem debet vnus tantum. de consecr. dist. iiij. in catechismo, & c. non plures, sed tamẽ de consuetudine non seruatur. Tenentur autem: ad monere quos tenuerũt, vt castitatem custodiant, iustitiam diligant, & charitatẽ teneant, & ante omnia symbolum, & orationem dominicam docere. de consec. dist. iiij. vos autem, & secundùm Magistrum in iiij. dist. vj. à patrino exigitur diligẽs cura circa eum ꝓ quo respondit. quo S. Thom. limitat verum, quando parentes notabiliter sunt negligentes. De catechismo, exorcismo, patrinis, & eorũ responsis, habes j. Catechismus.

RVRSVS DE BAPTISMO SEXTO, quo ad eius effectum.

1 *Baptismi effectus sex, & saluberrimi, & mirabiles. Et qui sint.*
2 *Baptismus num irregularitatem tollat. Et quid de infamia.*
3 *Non baptizatus si ordinetur, num ordinis characterem recipiat. Et an in sacerdotio constitutus, corpus Christi conficiat.*
4 *Baptismi effectus, num sit in omnes æquales.*

1 BAPTISMVS * sextò, quò ad effectũ, vt plenius innotescat, sciendũ est, ꝙ vt colligitur ex S. Tho. in diuersis locis, effectus baptismi est multiplex, & mirabilis: quia primò, effectus eius est caracter in anima adscribẽs populo Dei & dans viã, & ianuã, & potestatẽ ad omnia sacramenta suscipiẽda. Secundò, delatio culpæ originalis, contra quã principaliter ordinatur, & actualis mortalis præteritæ, & q̃nque venialis, imò semper, nisi sit indispositio in suscipiente. Tertiò absolutio ab omni pœna præteritæ culpæ: ita quod moriens post baptismũ, statim euolat ad cælũ. Quartò, absolutio à pœnis & infectionibus peccati originalis quo ad personã, licet non quo ad naturã, nisi in fine. Quintò, præseruatio à culpis futuris. Sextò, generatio in spiritualem vitã, & incorporatio ad Christũ, conferendo vel augendo gratiam, & virtutes, & aperiendo ianuam
2 regni. ¶ Primò * verò quærit, vtrũ per baptismũ tollatur irregularitas? Et dico ꝙ non tollitur illa, quæ prouenit ex defectu sacramenti. Vnde bigamus ante vel post baptismum, non põt promoueri, nec corrupta velari. Et de his xxvj. dist. acutius. Similiter nec veniẽs ex defectu nataliũ, sed proueniens ex peccato tollitur cõmuniter, secundùm Doct. licet, secundùm aliquos, non tollatur irregularitas homicidij veniens sine peccato, vt in iudice: sicut notatur xxvj. dist. c. deinde. Sed tamẽ verius dicunt alij, ꝙ tollitur, qualitercunq; proueniat. Et hoc sequitur glo. in c. si quis viduam. dist. 50. & dist. 51. §. ecce. ¶ Secundò, vtrum tollat infamiam? Et dico quod sic, secundũ gl. in c. sine pœnitentia. de consec. dist. iiij. Et ratio, quia per illũ tollunt peccata, & quæ sequuntur ex illis sub ratione qua sunt peccata,
3 cuiusmodi est infamia. ¶ Tertiò, * vtrum nõ baptizatus, si ordinetur, recipiat characterem ordinis: Et dicit S. Tho. in iiij. dist. xxiiij. ꝙ non baptizatus non põt ordinem recipere, nec conficere, nec absoluere, nec ordinare, piè tñ credi potest, ꝙ summus sacerdos suppleat, quantũ ad vltimos effectus sacramentorũ, & quòd nõ permitteret hoc ita latere, ꝙ inde ecclesiæ posset imminere periculũ. Albe. tamen putat talẽ, si ordinetur ad sacerdotiũ conficere, nõ in virtute sua, sed ecclesiæ: quod Sum. Angel. sequitur, &
4 falsò attribuit S. Tho. sed primum est verius. ¶ Quintò, * vtrum effectus baptismi sit æqualis in omnibus? Et dico quod sic secundùm Pe. & S. Tho. quantũ ad characterem, & remissionem culparũ, atque pœnarum: nõ autem quantum ad fomitis depressionem, & infusionem gratiæ, in adultis: quia potest esse inæqualis dispositio voluntatis: in paruulis autem est æqualis, quantum ad omnes effectus per se, quia ipsi sunt æqualiter dispositi, & passio Christi æqualiter perficit æqualiter dispositos.

DE BELLO PVBLICO.

1 *Bellum, aut publicum, aut priuatum est. Et horum quinam effectus, cum limitationibus. Et quid sit vnumquodque.*
2 *Bellum, seu publicum, seu priuatum sit, vt iustum censeatur quænam interdicere oporteat. Et vniuersale bellum, num cuiquam sine Principis authoritate indicere liceat.*
3 *Bellum priuatum seu particulare, vt iustum sit, quot concurrere debeant, & quæ ac qualiter intelligantur.*
4 *Bellum, quod Imperator iniquus Papæ corrigenti indicit, an iustum dici possit, cùm ex Imper. toris edicto indicatur.*
5 *Bellum in dubio iustúmne an iniustum præsumi debeat.*
6 *Principes bellũ moturi, quid in ipsius belli motione & apparatu facere possint & debeant. Et quid de vasallis ac militibus, reliquisque subditis, habes hic per quatuor consectarias conclus.*
7 *Subditi à domino in bellum vocati, qualiter respondere debeant. Conclusionibus vndecim expeditur.*
8 *Accedentes ad bellum motu proprio, ac non vocati, qualiter belli principem sibi obligent, & qua actione aduersus ipsum agere queant, conclusionibus desinit. Et quid de stipendiarijs, si culpa sua toto tempore operæ locatæ subseruire nolunt, aut infirmentur, aliúmve suo substituant loco.*
9 *In bello iusto quid liceat, atque permissum sit, conclusionibus quatuor planum facit.*
10 *Belli occasione quæ quis ab hostibus assecutus est, quando restituere non teneatur, & id quoque quatuor cõclusionibus expedit. Et inter hæc, num in foro pœnitentiario, non liquida compensatio fiat. Et an capta in bello iusto, cum debito principali compensentur, & ibidem limitationes.*
11 *Belli occasione, quæ ab hostibus obuenerunt, quando quis restituere teneatur, conclusionibus octo patum sit.*
12 *Occupata per Principes Christianos, qui hodie propria inter se temeritate bella gerentes, quod vnus ab antiquo possedit, alius nouiter vsurpat, an sint restituenda.*
13 *Domini ac Principes, qui inter se bella gesserũt, num possint mutuo de subditorum damnis componere, & transactione decidere.*
14 *Damni appellatione, quid propriè ac strictè continetur.*
15 *Castra extruere, ac facere noua, num liceat.*

1 BELLVM * duplex est. Primũ est publicũ, siue sit iustũ, siue iniustũ, quod propriè dicit bellũ, & est illud quod inducitur authoritate principis superiorem non recognoscentis, cuiusmodi est, secundũ Host. Papa & Imperator, scilicet in dominis tẽporalibus. xxiij. q. j. c. j. ff. de capti. l. hostes. & ff. de verb. sig. l. hostes, cuiusmodi etiã est is, qui superiorẽ non recognoscit de facto, vt rex Franciæ, Hispaniæ, & huiusmodi, ꝓm Inno. in c. olim. el j. de restit. spol. & Bartol. in d. l. hostes. ff. de capt. quia habent iura principis. Huiusmodi belli natura, si iustũ sit, est primò, ꝙ capti efficiuntur serui, licet hodie inter Christianos non seruentur iura captiuitatis aut postliminij, quo ad seruitutẽ ex cõsuetudine, cui standum est, vt no. Bar. in d. l. hostes. ff. de capt. Et secundò bona eorũ efficiuntur capientiũ, licet debeant poni ad cõe, & assignari capitaneo, vt cuiq; secundũ merita distribuat, ꝓm Bart. in l. si quid bello. ff. de cap. aliàs est rapina. dis. ij. c. ius militare. & xxiij. q. v. dicat. quod limita nisi cõsuetudo haberet, ꝙ quisque sibi retineret quod cepit: qa tũc nõ tenetur assignare, cũ illud intelligatur actũ, quod est consuetũ. l. quod si nolit. §. qui assidua. ff. de ædi. edic. Limita etiã secundũ Pan. vbi s. de mobilibus: qa alia publicantur. l. si captiuus. §. expulsis. ff. de cap. Limita etiam secundũ Rosel. de captis post victoriam: quia capta ante efficiuntur capientiũ. l. si quid bello. ff. de capti. Summa tñ Ang. nõ distinguit ante & post, sed, vt patet in d. l. si quid. veritas est, ꝙ distinguẽdum est. Et tertiò sequitur ius post liminij, quod est ius amissæ rei recipiendæ ab extraneo in statum pristinũ restituendæ, moribus legibusq; constitutũ, vt dicit text. in l. postliminiũ. ff. de capt. quod quidẽ ius quantũ ad res, seruandũ est, vt scilicet is, qui aliqua perdidit in bello, quãtũ ad eũ iusto, integrè restituãtur illi, si recipiantur. Vnde bestiæ ab hostibus ablatæ, & à nostris stipẽdiariis recuperatæ, restitui debẽt his, quorũ primò erãt. l. sicut liberis. & l. ab hostib°. la ij. C. de capt. & postlim. re. qd̃ verũ est in rebus habẽtibus postliminiũ, vt equus, naues oneratæ, currus & boues, & alia ꝓpter vsum belli parata, de quibus in d. l. ab hostibus. Et ideo nõ currit præscriptio cõtra eum, secundùm glos. in c. prima actione. xvij. q. iij. Arma tñ de rigore nõ restituuntur iis, qui amiserũt: qa vituperosè amiserunt. ff. de capt. l. ij. sed ꝓm conscientiam sunt etiã restituenda, iuxta Sum. Ang. sed verius dicit Ros. quòd non. Et ratio est: quia lex sic statuit in pœnam ignauiæ. Aliud est bellum particulare, quod impropriè dicitur bellũ, & est multiplex, scilicet duellum, de quo j. Duellũ, & re præsaliæ, de quo j. Repræsalia. Et omne bellũ motum vel acceptatum authoritate nõ publica, sed alicuius inferioris principis recognoscẽtis superiorẽ, de quo bello Pã.
2 in c. sicut. el iij. de iureiur. ¶ Primò * verò quæritur, quid requiratur ad bellũ esse iustum, siue sit cõe, siue sit particulare? Et dico, ꝙ ad iustitiam belli cõis tria requiruntur, secundùm S. Th. ij. ij. q. xl. art. j. Primò, authoritas principis: quia ad personã particularem nõ pertinet bellũ mouere, cum possit suũ ius prosequi in iudicio superioris, & non possit conuocare multitudinẽ, quod fieri oportet in bellis. Et intellige principis, siue ecclesiastici, vt quando pugnat pro ecclesia, siue secularis. xxiij. q. j. quid culpatur. & q. ij. c j. Quam authoritatem licet S. Tho. non specificet, habet Imperator, qui & dicit, ꝙ nulli nobis insciis atque inconsultis quorumlibet armorũ moliẽdorum copia tribuitur. C. vt armo. vsus inscio princ. l. j. lib. ii. Habet etiam secundùm Rayn. cui consentit Inno. & Panor. in c. sicut. el iij. de iureiuran. princeps nullum recognoscens superiorem, siue Imperator, siue rex: & hoc tam contra subditos, q̃ contra extraneos, qui etiam põt dare subditis suis authoritatem mouendi bellũ cõtra eosdẽ eodẽ modo. Verùm quia nullus præter Papã caret superiore, Supple. credit necessariã authoritatem Papæ in omni bello. Sed dicta superioritas intelligitur in ordine temporalium dominorũ, in quo supremo, id est, Imperatori authoritas cõuenit ipso iure cõi: licet Papa eam coërcere possit, aliis aũt non recognoscentibus superiorem, cõuenit ex cõsuetudine, vel aliquo iure speciali. Habet etiam, ꝓm Host. episcopus præcipuè quando pugnatur pro fide, vel contra eum, qui excõmunicatus pro mortali non vult parere. Sufficit etiã, secundùm Veruec. authoritas inferiorũ dignitatũ ad defensionẽ subditorum, qñ quis per iudicẽ aliter se iuuare non posset. Sufficit etiã authoritas dominorũ & ciuitatũ, vt videtur, quia iura imperij præscripserunt, vt in c. super quibusdam. de verb. sign. Et de hoc sic dicit Io. de Ligna. Bellũ vniuersale nulli licet indicere sine principis authoritate, qa nulli licet violare ius principum, quod violat, qui sine iuris authoritate manu regia ius sibi dicit, vbi habetur copia ius dicentis. Soli ergo principi cõpetit sua authoritate, cum nõ habeat superiorẽ ꝓ cõsequenda iustitia. Hodie tñ qa sunt populi non recognoscẽtes superiorem de facto nõ requiritur superioris authoritas: imò tota die bella indicuntur à populo cõtra pꝓm, nullo alio requisito. hæc Io. de Lign. Sed Io. de Pla. Inst. quib. mo. ius pa. po. solu. dicit, ꝙ in bellis, quæ quotidie ab vna ciuitate indicuũt alteri sine principis authoritate, dñr latrunculi, ideo capta ab eis subiacẽt restitutioni, vt in l. q̃ à latronibus. ff. de testa. Sed primũ magis placet, qa Imperator hodie in Italia ius nõ ministrat. Secundũ, qd̃ requiritur, est cã iusta, vt scilicet q̃ impugnãtur, hoc mereãtur ꝓpter aliquã culpam. Vñ dicit Eug. in lib. 4. ꝙ iusta bella solẽt diffiniri, quæ vlciscunt iniurias, si gens vel ciuitas plectenda est, quæ vel vindicare neglexerit, qd̃ à suis improbè factum est, vel reddere quod per iniuriam ablatũ est. xxiij. q. ij. dominus. Tertiũ est, intẽtio bellantiũ recta, quæ intẽdit vel vt bonũ ꝓmoueat, vel malũ euitet. Vnde bellare nõ licet ex odio, vel hmõi, sed ꝓpter iustitiã & charitatẽ, vt in d. c. quid culpatur. & c. militare. Sed istud tertiũ intellige requiri ad vitãdam culpã, nõ aũt ad licitè retinẽda quæ capiunt in bello: qa iniqua intentio nõ variat rerũ inæqualiiatẽ vel æqualitatẽ, ex quibus dependet ius retẽtionis, & restitutionis. Sunt ẽt duo alia, q̃ adduntur à quibusdã. Primum est, vt ꝓsona sit cui liceat bellare, non autẽ cui nõ liceat, vt clericus. xxiij. q. viij. clerici. Sed hoc est ꝓpter prohibitionẽ specialẽ, vt dicetur. Secundũ est, vt fiat ꝓ repetitione rerum, vel patriæ defensione, & hmõi.
3 xxxiij. q. ij. c. j. Sed hoc reducitur ad iustam causam. ¶ Ad * iustitiã verò belli particularis, qd̃ nec duellũ est, nec repræsaliæ, ꝓm Angelicam Summã, requiruntẽ quinque, quæ sunt iam recitata, sed defecit in multis. Primò, quia si, vt dicit, ad iustitiã particularis belli requiritur authoritas superioris: iam particulare bellũ erit cõe & publicũ. Secundò, quia si requiritur ꝙ non sit clericus, sequitur ꝙ clericus se defendere non poterit. Tertiò, qa alleg. glos. summariam. xxiij. quę nõ loquitur de bello particulari, sed de publico. Vnde dico, ad iustitiã huius belli vnũ solum requiri, & sufficere, scilicet ꝙ sit ad resistendũ iniusto inuasori personæ vel bonorũ, & huius iustitiã fundari in regula iuris naturalis & positiui. ff. de iust. & iur. l. vt vim. s. ꝙ vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ. Et de hoc Pan. vbi s. dicit. Quoddam est bellum impropriè dictum, id est, non per principem, sed per inferiores recognoscentes superiorem indictum, & isti, si nõ habent iustam cau-

ſam pugnandi,vt quia nõ pugnant ad eorũ,ſeu rerũ ſua-
rũ defenſionẽ,bellum iniuſtũ eſt,& ipſi latrunculi dicun-
tur, vt in l.hoſtes.ff.de ca.Si verò habẽt iuſtã cauſam pu-
gnãdi:vt quia nõ pugnant niſi ad perſecutionẽ & defen-
ſionem iuriũ ſuorũ,tunc,ſecundũ Inn.is, qui bellũ infert,
ſi habet iuriſdictionem ſuper eos,quos impugnat tanquã
cõtumaces & rebelles,põt cuique cõcedere, ꝙ res eorum
inuadat,& faciat ſuas,& eos captos detineat,quouſq; aſſi-
gnet domino.Si verò iuriſdictionem non habet,&tamen
iuſtè pugnat, ſcilicet defendẽdo ſe vel ſua, licet ei defen-
dẽdo & repellendo hominẽ percutere,& etiã occidere cũ
moderamine inculpatæ tutelę,de quo in c.cum olim.el.j.
de reſti.ſpo.& ĩ.§.ſeq.ſed,non licet capere aduerſariũ aut
bona eius, & capiendo ſua facere , aut etiã inuaſorẽ deti-
nere,niſi in ſui & ſuorum recompenſationem.diſtin.j.ius
gentium.xxiij.q.vij.ſi rebus.cui tamen inuaſori, ſi in ipſa
inuaſione ſpolietur aut verberetur,actio vi bonorum ra-
ptorum,& etiam iniuriarũ denegatur:quia exceptio paris
criminis obſtat ei.de adult.intelleximus. Sed tamen bene
põt res,quibus ſpoliatus eſt vẽdicare,quarũ remanet dñs
ſicut prius.ff.de rei vendi.l.in rem actionem.hæc Inn.qui
etiã dicit locũ habere quod dictũ eſt de habentibus iuriſ-
dictionem,etiã in prælatis habentibus iuriſdictionẽ tem-
poralem, & quod dictum eſt de iuriſdictionẽ nõ haben-
tibus,locũ habere in clericis, & etiã ſi percutiã clericũ cũ
4 moderamine,&c.¶ Secundò,*cùm dictũ ſit bellũ propriè
indici ex Imperatoris edicto,quęritur vtrum iuſtũ ſit bel-
lũ ex parte Imperatoris,ſi Imperator iniquus indicit bel-
lũ papæ corrigenti?Et dicit Pan.in c.ſicut.el.ij.de iureiu.
quòd ſecundũ eos, qui dicũt duarum iuriſdictionum,ſci-
licet temporalis,& ſpiritualis,vnam non ſubeſſe alteri,&
quod nihil ad eccleſiã de tẽporalibus, oportet fateri,ꝙ ſit
iuſtum,quod ſecundũ Io.And.& Hoſt.abſit à fideliũ cor-
dibus : quia Imperator ex officio eſt aduocatus eccleſiæ:
vnde nõ debet eã impugnare , ſed liberare oppreſſam.de
natis ex li.vẽtre.c.vno.imò tãta pertinacia, ſecũdùm eos,
vix carere poſſet labe hæreticæ prauitatis. Ad hoc quod
not.de hęret.excõmunicamus.Et in tãta iniquitate,etiam
ſi papa in temporalibus eſſet inferior,fieret ſuperior pro-
pter eius peccatũ,tamẽ certũ eſt,ꝙ eſt ſuperior,vnde ele-
ctũ examinat,approbat,&improbat.de electione.venera-
bilẽ.Vnde cõcludunt,tale bellũ eſſe iniuſtũ,& in hoc ſen-
ſu teneri oẽs fideles,adhærere eccleſię cõtra iniquũ prin-
cipẽ,quos etiã ſi ſunt vaſalli Imperij,põt papa in hoc ca-
ſu abſoluere ab obſeruãtia pręſtiti iuramenti ſup fidelita-
te.xv.q.vj.nos. Et addit Pã. ꝙ papa ex cauſa ardua poteſt
Imperatorem & Reges priuare,& cõtra eos bellũ mouere
publicũ,vt in c.venerabilem.de le.& in c.nouit.de iud.qa
ex cã ardua iuriſdictionem in tẽporalibus,quã à Deo ſu-
ſcepit in habitu,deducere põt ad actũ cõtra quoſcũq;, ꝓ
quo vide,inqt,quæ no.in d.c.nouit.hæc ille.Pro quo ad-
uerte,ꝙ ipſe & dicti Doct.nõ loquũtur de iuſtitia belli ra-
tione cauſæ,ſed ratione authoritatis, alioquin nõ ſeque-
retur : vt dicũt,in tali caſu bellũ eſſe iuſtũ ex parte Impe-
ratoris,ſi tẽporalis iuriſdictio nõ eſſet ſub ſpirituali, imò
etiã nec ſi eſſet ſ. quia iniquũ eſt bellũ inditũ cõtra iuſti-
tiã, nõ ſolùm ab æquali, ſed etiã à ſuperiori.Vnde ſubdit
Pan.ꝙ bellum nõ dicitur iuſtũ eo ipſo,ꝙ papa vel Impe-
rator illud mouet cõtra inferiorẽ:qa & ipſi poſſunt pec-
care.xl.di ſi papa:qa ſummi principes à Deo habẽt ptãtẽ
paſcendi & rectè iudicandi ſubditos,nõ aũt delinquendi,
ſeu opprimendi.xl.d.c.j.& cõſequẽter oportet ſubeſſe le-
gitimã & naturalẽ cauſam, vt qa eſt cõtumax & rebellis,

Sed tamen admitti poſſet, ꝙ in dubio præſumať legitima
cauſa in principe,iuxta nõ per Legiſtas in l.pręſcriptio.&
in l.fin.C.ſi contra ius vel vti publi. & per Canoniſtas in
c.quæ in eccleſiarũ.de conſt. Puto etiã,inquit,ꝙ ex legiti-
ma cauſa põt Imperator indicere bellũ cõtra perſonã Pa-
pæ,non dico contra eccleſiã:vt ſi Papa eſſet hæreticus, &
indicari nõ poſſet per eccleſiã,aut ſchiſmaticus, vel aliàs
incorrigibilis & eccleſia nõ habeat quid faciat.De quo re
mitto ad ea quæ habenť in c.princeps.& c.regũ.xxiij.q.v.
& in c.in nomine dñi.xxiij.diſ.& in c.nec licuit.xvij.diſt.
& ad notata in c.cum nõ ab homine.de iud. & c.non nos.
& in c.de Liguribus.xxiij.q.v. & gloſ.in c.tua.de decimis.
5 ¶ Tertiò, * vtrũ in dubio debeat bellũ præſumi iuſtũ, vel
iniuſtũ:Et dicit Pan.vbi ſ.ꝙ ſi bellum indictũ eſt à princi
pe ſummo,in dubio præſumitur iuſtum, & in principe le-
gitimã eſſe cauſam,iuxta dicta in priori.§.Sed ſi indictum
ſit à recognoſcente ſuperiorem, in dubio præſumitur in-
iuſtum.Et ſic intellige Hoſt. dicẽtem ꝙ regulariter omne
bellũ iniuſtũ præſumitur & damnatũ.C.de gladi.l.j.lib.11.
6 & c.j de purg.cano.cum ſuis concor. ¶ Quartò * quæriť,
quid poſſint,& quid debeant facere principes, & ſimiliter
vaſalli,& milites, & ſubditi in belli apparatu & motione?
Et reſpondeo per multas cõcluſiones.¶ Prima.Si Impera-
tor contra eccleſiam mouerit bellũ, & ſubditi eius nõ te-
neatur obedire.bellando cõtra illã, vt dictũ eſt, imò indi-
cendo cõtra eam bellũ , meretur perdere priuilegiũ indi-
cendi,cum eo abutatur.xj.q.iij.priuilegiũ. Io de Ligna. Si
verò Papa mouet cõtra Imperatorẽ chiſmaticũ,hæreticũ,
vel aliàs vſurpantem iura eccleſiarũ,omnes fideles tenen-
tur Papam iuuare,& vaſalli Imperatoris abſq; lui poſſunt à
iuramento quo tenentur,vel declarari nõ teneri.xvj.q.vj.
nos ſanctorũ.& c.iuratos.idem Ioan.de Lign.Aliter tamẽ
ſi moueat cõtra perſonam ſummi Pontificis , vt dictũ eſt.
¶ Secunda.Si rex nõ ſubiectus Imperatori habet cauſam
contra illum,vel econtra,non eſt alius,coram quo propo
natur querimonia, niſi Papa : tamen paſſus iniuriam pec-
caret mouendo bellũ, ſi alter ſatisfactionem offert.Gul.ſi
autem nõ offeret,etiã ipſe rex bellũ mouere poſſet, vt pa-
tet ex dictis:quia habet iura principis,id eſt,Imperatoris,
vnde ſunt pares,ſaltẽ negotiatione ſuperioritatis. ¶ Ter-
tia. Si comes aliquid habet cõtra regem,& rex humiliter
requiſitus ꝑ pares curiæ ius exhibere nõ vult, nõ peccat,
ſi ius ſuũ defendat armis cũ moderamine. Impugnare ve-
rò regẽ ꝓpria authoritate nõ poterit, ſed Papæ denuncia-
bit , qui excõicare poterit , & creſcente contumacis dare
authoritatem mouendi arma contra illũ,vel conqueratur
corã Imperatore, ſi rex illi ſubſit. & eius authoritate mo-
uebit, ſi oportuerit. Guliel. ¶ Quarta. Si comitis vaſallus
contra comitem aliquid habet,requirenda eſt authoritas
regis.Si verò comes habet aliquid cõtra ſubditum ſuum,
non propter hoc debet ſibi ius dicere,ſed vel authoritate
principis ſuperioris gladiũ ſumat, vel recurrat ad diœce-
ſanum vaſalli, cui ſi vaſallus obedire recuſauerit,excom-
municabitur ratione peccati:extrà, de iudi.nouit.& ſi per
annum perſtiterit,diœceſanus ipſum & res eius capiẽdas
exponat argum.ij.quæſt.iij.rurſus. & cap.quiſque : extrà,
7 de hære. cap. excommunicamus. ¶ Quintò * quæritur,
quomodo obedire tenentur ſubditi , ſi à domino vocen-
tur ad bellum ? Et reſpondeo per multas concluſiones.
¶ Prima.Si baro vnius regis,puta Hiſpaniæ,moueat bel-
lum regi, mandans omnibus ſuis vt iuuent eum cõtra re-
gem,obedire nõ tenentur,licet iurauerint eũ iuuare con-
tra omnes homines:quia baro incidit in l.Iuliam maieſt.
l.j.ff.

l.j.ff.ad leg.Iul.ma.& vj.q.j.§.verò. quia rex Hiſpaniæ eſt
princeps in regno ſuo. Et qa opẽ nõ fert qui peccãdo iu-
uat.xxiiij.q.vj. ſi res.nec præceptũ eos excuſaret.ij. q.iij.ſi
dominus.nec ſacramẽtũ ad hoc ligat : qa nõ eſt inuentũ,
vt ſit vinculũ iniquitatis xxij.q.iij.inter cætera. ¶ Secũda.
ſi baro vnius regis,puta Hiſpanię,mouet bellũ cõtra aliũ
baronẽ,& rex ipſe cõtra aliũ regẽ,puta Granatę,& vterq;
mãdat ſubditis baronis, vt ſe iuuẽt,& mãdata cõcurrunt:
videtur , ꝙ teneatur primo iuuare baronẽ,qa ſubiiciũtur
ex rõne fidelitatis,& iuriſdictionis:regi autẽ rõne iuriſdi
ctionis generalis tãtùm:videtur etiã,ꝙ teneanť primò iu-
uare regẽ,quia vocati à rege,vocati ſunt ad maius tribu-
nal quod eſt præferendum.diſt.xviij.ſi epĩs, & etiã qa rex
vocat ꝓ cõi bono & defenſione coronæ,& ſic iure gẽtiũ
obediendum eſt.xxiij.q.ij.fortitudo. nã ꝓ defenſione pa
triæ licitum eſt interficere patrem.ff. de rel. & ſum. fu.l.
minimè,& hæc eſt veritas.Io.de Lig ¶ Tertia.Si vaſallum
nõ legiũ diuerſorũ dominorũ, quod.ſ.eſſe poteſt ratione
diuerſorum feudorum,vterq; dominus ſimul requirat vt
eum iuuet in bello:quidã dicunt locum eſſe gratificatio-
ni:exemplo ſerui duorũ dominorũ,qui ſi viderit vtrunq;
interfici,iuuare poterit quẽ voluerit.Alij verò dicũt,ꝙ iu-
uabit priorem dominum, & cui primò iurauit:quia prio-
ri fidelitatẽ ſeruare tenetur.Tutius tamẽ eſt,ꝙ primo ſer-
uiat pſonaliter,ſecundò vò per ſubſtitutũ,ſi hoc patiatur
natura feudi.Io.de Lig. Et idẽ dicẽdum eſt de ciue duarũ
ciuitatũ:ſi quæratur vtrũ teneatur iuuare vnã contra aliã.
¶ Quarta.Si qs eſt alicui⁹ domini vaſall⁹, tenetur iuuare
dominũ filius cõtra patrẽ,& dominũ pater cõtra filiũ,ſe-
cundum glo.xxij.q.v.de forma.quia filius ſolùm vinculo
naturæ obligatus eſt patri:vaſallus autẽ dño vinculo iu-
ramẽti. Sed gl.in c.quoniã multos.xi.q.iij.aliqualiter cõ-
trariũ ſentit Io de Lig.putat põderãdã qualitatem impẽ-
dẽdi ſubſidiũ.vide ĩ.Bellũ.ij.§.vj. ¶ Quinta.Si vaſall⁹ vo-
catur à domino ad bellandum cõtra barbaros in patrib.
trãſmarinis,tenetur illum ſequi,ſi eſt talis ſtatus & cõdi-
tionis,ꝙ pdeceſſores,& ipſe illuc accedere cõſueuerũt,&
vaſalli ſequi,exẽplo liberti,q tenetur ad operas cõſuetas.
ff.de ope.li.l. operæ. præſtabit aũt dñs ſumptus modera-
tos arbitrio boni viri.Si verò dñs talis ſit qui hoc nõ poſ-
ſit, nec cõſueuerit:ſequi nõ tenetur.Quod etiã tãgit Spe.
tit.de feu.§.ipſum.de ſeruis aũt nõ eſt dubiũ , ꝙ ſequi te-
nẽtur dominũ vbiq; ad bellũ,cùm in eos domini plenam
habeãt poteſtatẽ:dũ tñ nimis in eos nõ ſęuiãt.Liberti au-
tẽ tenentur ad operas ſolitas:nec inſolitæ poſſent eis im-
poni Io.de Lig.¶ Sexta.Si dñs vocat cõfœderatos ad bel-
lũ,cũ ſint plenè liberi ad aliqua obligati ex pacto,ſeruan-
da eſt cõuẽtio & modus cõuẽtionis ad vnguẽ.ff. de pac.l.
j. ¶ Septima.Si dñs vocat ad bellũ ſubditos rõne iuriſdi-
ctionis tãtùm,qui nõ ſunt vaſalli : tenentur accedere,niſi
ſint pſonæ excuſatæ ab onerib⁹ pſonalib.vt minores,gra
uati ſenectute,aut infirmitate, vel numero liberorum,vel
ꝓfeſſione, vel ſexu , vt mulieres.Io.de Lig.Sed tñ limito,
ſi dñs vocet ꝓ cõſeruatiõe ſtat⁹,& pſtet ſumpt⁹,ſi ei ſup-
petũt facultates.¶ Octaua.Si mandauit dux exercitus, ſub
pœna capitis impetum in hoſtes nõ fieri , & miles cũ ſua
comitiua cui præerat,irrupit,& vicit, nihilominus capite
puniri debet.ff.de re mi.l.deſertorẽ §.in bello , quia malũ
nõ excuſatur ꝓpter bonũ,quod ſequitur.di.lvj.vndecun-
que.& facta nõ ſunt ab euentu notãda.xxiij.q.v. de occi-
dendis.põt tñ à duce,vel principe ipſa pœna remitti.ff.de
pœnis.l.beſtias.Io.de Lig.¶ Nona.Si vaſalli à domino vo-
centur ad iuſtũ bellũ,ſm Inn.tenentur ire cũ equis & ar-

mis,ꝓpriis expẽſis,niſi obligati ſunt ad hoc ex pacto ſpe-
ciali,cũ ipſi ñ teneanť ad pſonalia,nec de iure teneãť niſi
ad ea,q ſunt ĩ canone,de forma.xxij.q.v.Io.de Lig.¶ De-
cima. Si qs vocat⁹ liberè accedat ad bellũ in ſeruitiũ ali-
cuius,& incidit in dãna,vt qa pdit arma,equos,vel capti-
uatur eũdo,aut redeũdo, & ñ accedit vocatus & rogatus
à dño,& nõ ꝓprio motu, habet actionem mãdati contra
dñm,ſi cõtingat illũ aliqd perdere:niſi appareat,ꝙ cã pie
tatis,humanitatis, vel parẽtelæ hoc facit.xxij.q.iij.nõ in-
ferenda.ij.q.iij.dixit dñs,& ſi opponať dñm nõ teneri,qa
talia perdũtur fortuito caſu,de quo qs nõ teneť.extrà,de
homic.c.Io.dico,ꝙ iſte caſus fortuit⁹ potuit,& debuit ꝓ-
uideri:qa veriſimiliter iſta cõtingũt in bellis, qa vari⁹ eſt
euẽtus belli.ij.Reg.ij. Et ita notauit Inn.in c.ſicut.el.ij.de
iureiur.Io.de Lig.& ibi Pan.idem ſentit,dicẽs, ꝙ vocati à
dño,q iure nõ tenebãť,agere poſſent cõtra vocãtẽ actio-
ne mãdati,etiã ad dãna cõtingentia caſu fortuito, dũ ve-
riſimiliter cõtingere potuiſſent,quaſi vocãs hoc à princi-
pio debuerit cogitare. Sec⁹ in caſu nõ veriſimiliter cogi-
tato,vt in l.inter cauſas.§.non omnia.ff.mandati.q̃ verba
ſunt notãda,maximè in materia fideiuſſiõis,licet ſecus ſit
incõmodato,qa cõmodatarius nõ teneť de caſu fortuito
ſicut mãdãs, qa mãdatarius agit ad cõmodũ mãdantis.Et
intellige pdicta in eo q gratis ſuſcepit mandatũ:qa ſi qd
accepit,eſt locator,cũ mandatũ ſit gratuitũ.Vnde iſti,qui
accedũt ſtipẽdiati, nõ agũt ad dãna contingẽtia ſine cul-
pa ſaltẽ leui mãdãtis, qa iſte cõtractus eſt gratia vtriuſq;
mandatũ aũt explicatur gr̃a mandãtis tantũ.¶ Vndecima.
Ad ſciendũ qñ ſubditus teneatur adire bellũ,diſtinguẽdũ
eſt.Nã,aut dñs vult inuadere alios ꝓ libito volũtatis, nõ
fauore reipub. & nõ tenẽtur eũ ſequi etiã vaſalli propriè.
i.feudum tenentes ab eo. art.xxij.q.v. de forma,niſi aliud
habeat cõſuetudo,vel pactum.Aut dñs inuaditur,& tunc
ſi timor eſt ſubitaneus & improuiſus, oẽs apti ad pugnã,
vel cuſtodiã tenẽtur fauere reipublicę:qa hoc caſu etiam
clerici tenentur ad cuſtodiam.c.puenit.& quod ibi no.de
immu.eccl. facit.c. omni timore.xxiij.q.viij. Aut nõ eſt ti
mor talis & tunc tenẽtur vaſall.ꝓpriè dicti,ꝑ d.c.de for-
ma.& ſimiliter milites veri.i.qui iurant,q̃ ponit gl in l.pe.
ff ex quib.cau.ma.quæ ſunt ĩ. Miles.teneť ꝑ d.l.pe.vaſal-
li autẽ impropriè.i.ſubditi ratione originis , aut domici-
lij,nihil tamẽ ab eo tenentes,& milites nõ veri,ſed tantũ
reſpectu honoris,q prędicta nõ promittũt,&alij propter
hoc nõ ſunt cõpellendi, dũmodò dominus de per ſe ſuf-
ficiat ex reditib⁹ quos habet à loco,qa ꝓpter hoc hẽt ga-
bellas & redditus, vt eos defendat.ar.xxiij.q.v.principes.
& c.regũ,Si verò nõ ſufficit per ſe,tũc omnes tenẽtur pro
ſalute dñi, vt patet ex c.ſi nulla.& d.c.omni timore.xxiij.
8 q.8.¶ Sextò,*quæritur,quid dicendũ ſit de accedentib.ad
bellum proprio motu nõ vocatis? Et reſpõdeo per mul-
tas concluſ.¶ Prima.Si id agunt animo donãdi, vt cã pie-
tatis,humanitatis,vel parẽtelæ, nõ agunt cõtra eũ, in cu-
ius ſeruitium vadunt : vt in d.c.nõ inferẽda.Si verò agũt
animo obligandi illum, cuius negotiũ gerunt,& ille non
contradicit, agent vi negotiorũ geſtorũ & ſufficit vtiliter
geſtũ cœptũ.Si verò iſte cõtradicit, videtur ꝙ agant, ſeu
obligẽt illũ vtiliter incipiendo , & fœliciter conſumãdo,
ad ſimilitudinẽ eius , qui trahit aliquẽ inuitum de domo
ruitur. 23.q. 4. ipſa pietas. quia inuito poteſt concedi be-
neficiũ.xlv.diſt.& qui emendat.& ſic tenet glo.in medico
medente aliqui cõtra eius voluntatem.78. diſtin.in Sum-
ma.Tamen licet illa glo.verum dicat in infirmo,qui non
vult curari:in caſu tamen iſto credo cõtrariũ:quia ille in
fir

firmus p̄ſumitur mẽtis inſanæ,nõ aũt iſte,q nõ vult iuua-
ri:quia poſſibile eſt,ꝙ hoc faciat timẽs proditionẽ.Vnde
nõ credo gl.illã ꝓcedere in caſu, quo infirm⁹ bene vellet
ſanari,ſed nõ vult medicũ iſtum.Io.de Lig.Sed adde ecõ-
uerſo,ꝙ ſi iſte nõ vult iuuari, quia eſt inſanus:ille eũ ſibi
obligat in cõſcientia eadẽ rõne, licet nõ in foro cõtẽtio-
ſo rõne pręſumptionis in cõtrariũ. Regulariter enim ge-
rens alterius negotiũ eo inuito,aliquid petere nõ poteſt,
niſi pro bene geſtis,ante prohibitionẽ.C.de neg.geſt.l.ſi.
quòd limita niſi eſſet inſanæ mentis. ¶ Secunda.Si autem
vadunt, quia tenentur ad antidota : puta quia ſimile, vel
aliud ſubſidium receperunt,agent cõtra eum quem iuuãt
ad perdita:ſi vadunt,vt ſupponitur,& animo diſſoluendę
obligationis naturalis,quæ tamen de duci nõ põt in ciui-
lẽ,nec de ea excipi põt ſi in iudicio,extrà,de teſta.cum in
officiis,& ſic infertur,ꝙ vadũt animo obligãdi.Io.de Lig.
¶ Tertia. Si autem vadunt propter gloriã cõſequendam:
non agent,nec obligãt ſibi illum quem iurãt:quia aut te-
neretur mãdati,aut negotiorum geſtorũ,ſed non primũ:
quia actio mãdati non oritur niſi interueniente mãdato,
quod hic nullũ eſt:nec*ſecundùm:quia nõ acceſſit animo
gerendi negotia eius,imò propria. Io.de Lig.¶ Quarta.Si
autem vadunt cõſtituto ſalario,locãt operas ſuas,& rem,
puta arma,vel equũ,vnde ſi cõductor vtatur ſolum ad id,
ad quod cõducit:non tenetur ſi amittãtur.l. ſi quis domũ.
ff.de loca.& con.& hoc niſi ſpeciale pactũ interueniat, vł
aliud inducat cõſuetudo:vt in Italia,vbi prę̃ſtãtur emẽdæ
equorum cõductorum in ſeruitio cõducentis.Io. de Lig.
¶ Quinta.Si verò accedũt animo ſpoliãdi, nulli dubiũ eſt,
ꝙ talibus nulla cõpetit actio:quia ſuper re turpi nulla in-
ducitur obligatio.ff. de verbo.oblig.l. veluti.Ioan.de Lig.
¶ Septimò quæritur, quid de ſtipẽdiariis, vtrũ perdãt totũ
ſalariũ,vel partẽ,ſi culpa ſua nolunt ſeruire toto tempore
ſuæ firmæ,vel infirmentur, aut alium ſubſtituãt loco ſui? 10
Et dico,ꝙofficiorũ,ad quæ quis eligitur, quędam ſic ſunt
indiuidua,ꝙ aliquo omiſſo reſiduũ nihil releuat,& in tali
bus totum perditur ,& exemplum eſt in legato.C.de leg.
l.ij.Quædã verò ſic ſunt diuidua, vel diuiſibilia,ꝙ aliquo
omiſſo reſiduum releuet.Et exemplum eſt in poteſtate:&
ſtipẽdiario, & tunc nõ perdit totum, ſed ſolum pro futu-
ro tempore:tenetur tamen pro futuro tpe ad intereſſe : vt
ſi nihil interſit, nihil ſoluatur.Si autem infirmãtur ſeruire
videtur, vt eis debeatur ſalariũ:vt in l.ſi hæres.§.Stichus.ff.
de ſtatu lib.Si aũt ſeruiant per ſubſtitutum,dicit Inn.in c.
cum Bertoldus.de re iud.hoc fieri poſſe in his,quorũ ope
ra,& labor,nõ induſtria,eligitur, vt in ſtipẽdiariis:intelli-
ge ſi ſubſtitutus æquiualeat. Hoſ. verò ibi tenet cõtrariũ:
& credo opinionẽ Inn.veriorẽ:tutius tñ eſt, vt fiat cũ aſ-
ſenſu dñi, vt ſaluetur opinio vtriuſque.Io.de Lig.¶ Octa-
9 uò*quæritur,qd liceat in bello iuſto? Et reſpõdeo p mul-
tas concluſiones.¶ Prima.Vti inſidiis in bello iuſto licitũ
eſt indiſtinctè, ſecundùm gloſ.xxiij.q.ij.dominus noſter.
dũmodò fidẽ non rumpamus, vt eadẽ cã.q.i.noli.& gl.in
c.[illegible]m.xxij.q ij.Sed S.Th.ij.q.xl.dicit, ꝙ inſidiæ ꝓpriè
dicuntur, quæ tendunt ad aliquem fallendum verbo, vel
nõ facto quod dupliciter cõtingit.Primò ſi dicit falſum,
vel [illegible] promiſſum, & hoc ſemper illicitum eſt.Se-
cundò,qui[illegible] ei noſtrũ propoſitũ, & ſecretũ,&
ſi licet,vt patet Ioſue viij.vbi Dominus mãdauit Ioſue, &
poneret inſidias poſt [illegible] adde ꝙ fran-
gentem [illegible] frãgatur eidẽ.aliàs aũt hoſti fides ſeruãda
eſt.xxiij.q.j.noli.¶ Secũda.Non licet omni tpe indiſtinctè
bellare, ſed diebus feſtis licet bellare neceſſitate vrgente,
nõ aliter,ſecundùm S.T.vbi.ſ.quia feſtum nõ vetat face-
re pertinentia ad ſalutẽ hominis etiã corporalẽ vt in me-
dico patet : & multo magis lꝫ ꝓuidere bono cõitatis ali-
cuius:quod fit per bellum iuſtum.Et ceſſare à bello in ne-
ceſſitate, eſſet Deum tentare. Et idem de tempore. Qua-
drageſimæ dicendũ eſt, quod die feſto xxiij.q.viij.ſi nul-
la iũcta gl.Tẽpore etiã treugę bellare nõ licet. c.j.de treu-
ga & pace.Quod intellige in impugnatore, nõ in defen-
ſore:vt nõ prædicta gl.¶ Tertia.Chriſtiani habẽtes iuſtũ
bellum,ad ſui defenſionẽ vti poſſunt,ſecundùm Ioã.And.
in addi. ſup totũ Spe.iuris,de Iudæis & Sarrac.infidelibus
pacificis nõ habẽtibus guerrã actiuè aut paſſiuè nobiſcũ
imminente neceſſitate : aliter nõ.ſ.ſi viget guerra,vel no-
ſtrum bellum eſt iniuſtum,vel iuſtum, ſed neceſſitas non
vrget. Et facit.c.cum olim.e.ti. quod diſtinguit talia tem-
pora.& quod habetur ij.Parali.xix. Impio præbes auxiliũ:
& his,qui oderunt Dominum, amicitia iungeris,& quod
habetur xxiij.q.j. quod verò. Et idẽ ſentire videtᷣ ex quo-
dã ſimili Nico.de Lyr.1.Reg.xxviij.vbi dicit, ꝙ Dauid qa
habebat ius in regno Iſraël, & armorum virtute poterat
illud acquirere facultate oblata:licitè ĩ tali bello vti pote-
rat infidelium Philiſtinorum conſortio & auxilio , vnde
poſuit ſe adiuuãdum Lachis,vt per illũ poſtea regnũ obti-
neret regreſſis Philiſtęis poſt victoriã ad propriã. Et idẽ
etiã tenet Io.de Nea.in quolibet cõcludens,qꝛ modo non
liceret Sarracenorũ & Turcarũ auxiliis vti contra fideles,
dum guerra durat cum eis , & idem videtur tenere Arch.
¶ Quarta.Moriẽtes in bello eccleſiæ pro defenſione eius,
cœleſte regnũ cõſequũtur,vt ꝓbatur xxiij.q.viij.in c.om-
ni decedẽtes verò ſi aliis bellis iuſtis etiã ſaluãtur:dũmo-
do decedãt ſine alio mortali,decedẽtes verò in illicito &
cũ ſolo mortali pereunt,de pœn.diſ.v.fratres. Io.de Li.Sed
intellige mori in bello iuſto eos,qui iuſtè.i.licitè accedũt
ad bellũ, vt ſubditi in bello dubio.¶ Nonò q̃ritur,qñ quis
nõ teneatur reſtituere q̃ ſibi obuenerũt ab hoſtibus rõne
belli?Et reſpondeo per multas cõcluſiones.¶ Prima.Secũ-
dùm Mona.quãuis bellum ſit iniuſtum ex cauſa, animo,
perſona & authoritate tamen ſi res ſubſit,quia.ſ.ꝓ rebus
repetendis factum eſt,intellige ex interuallo, qui bellum
mouit,reſtituere nõ tenetur, quod accepit:niſi acceperit,
vel dãnificauerit vltrà quàm aduerſarius habuerit iniuſtè
de ſuo,& hoc in foro pœnitẽtiali, vbi locum habet com-
penſatio , etiã nõ liquidi.i.nõ cõſtantis per ꝓbationes ad
liquidum, quæ locum nõ habet in foro cõtentioſo.Vnde
iudex pœnitẽtiarius iniunget quidẽ pœnitentiã pro furto
cõmiſſo.ſed nõ reſtitutionẽ,niſi aduerſarius poſtmodum
ei reſtituerit ablata,idem Hoſt ſed tamen intellige , ꝙ in
foro pœnitentiali ſit cõpenſatio nõ liquidi.i.nõ cõſtantis
per euidẽtem probationem, quãdo illud nõ liquidum eſt
nihilominus certum , non autem ſi ſit dubium.Vnde in-
iungitur reſtitutio ei , qui ſubripuit decem à Titio , quia
dubitat vel leuiter credit Titiũ ſibi ſubripuiſſe tantũdem.
¶ Secunda, Secundùm Hoſt.ſ.s,qui iuſtè pugnauit, nõ te-
netur ad reſtitutionem prædæ, ſed ſit capiẽtis xxiij.q.vij.
ſi de rebus.Ex quo infertur ꝙ capta in bello iuſto nõ cõ-
penſantur cum debito principali vt etiã tenet Arch.xxiij.
q.ij.Dominus noſter vbi dicit , ꝙ ſi quis plurima in bello
iuſto occupauit nec deinde ſatiſfacere vult is cuius erãt,
non tenetur qui occupauit reſtituere occupata & recipe-
re ſatiſfactionẽ,quia,quid quis iure occupat, iure gentiũ
ſuum efficit.Et idem Arch.Quod verum intellige,quouſ-
que ſecũdũ ſanam cõſcientiam ſit ſatiſfactum de iniuria,
vel debito, vel intereſſe, ſiue ceperit de rebus iniuſtè pu-
gnan

gantis,ſiue vaſallorũ eius,ſiue hominũ ſuorũ,id eſt, illum
ſequentiũ in bello iniuſto.De aliis autem nõ præſtãtibus
conſiliũ,auxiliũ vel fauorem,hoc creditur.vide j̃.Repræ-
ſaliæ.§.j. Prædicta tamen fallũt in clerico, ſecundũ Mon-
de quo j̃.Bellum.iij.§.iiij. ¶ Tertia. Si ſubditus bellũ mo-
uet domino iubente,& bellũ ſit iuſtũ,reſtituere non tene-
tur capta ab hoſtibus,niſi iuxta edictũ domini ſui , ſed ſi
iniquũ ſit,& ipſe nouit tenetᷣ,quia plus Deum, q̃ hominẽ
debuit timere. Si verò dubitat vtrũ iniuſtũ ſit,nec ne, ite-
rum nõ tenetur.xxiij.q.j.quid culpatur:quia excuſatᷣ pro-
pter obedientiam, licet dominus peccauerit,ſi fortè malè
præcipit.Et conſentit Mon.& Hoſt.& Rich.& Alberi.ſed
Ray.dicit hoc verũ,ſi,quantũ potuit,inquiſiuit,& cõſuluit
peritiores, & ſemper dubius permãſit alioquin affectator
ignorãtiæ , ſicut expers ſcientiæ puniretur.de clã.deſpon.
cum inhibitio.Et hæc vera intellige,quouſq; dubitat Vn-
de alia litera habet interim, nõ tenetur. Cùm aũt ſciuerit
aut ꝓbabiliter crediderit bellũ iniuſtũ,reſtituere tenetur,
omnia quæ habet.arg.c.ſi.extrà,de præſcript. & etiã quæ
ſunt cõſumpta,ſi ſemp fuit dubius, quia nõ fuit poſſeſſor
bonæ fidei.Vnde obediẽtia excuſauit à peccato, nõ à re-
ſtitutione re cognita. Si aũt probabiliter credebat bellum
iuſtũ,non tenetur de conſumptis, niſi inquantum ex hoc
ſit factus locupletior.C.de rei ven.l.certum. ¶ Quarta.Li-
cet ſubditi excuſentur in dubio,vt ſtatim dictũ eſt, nõ tñ
eſt ſimile de amicis,cognatis,ſtipendiariis,& huiuſmodi,
ſecundũ Veruec.quia non excuſat eos obedientia, nec in
dubio debent cõmittere ſe diſcrimini, vt iuuent aliquẽ in
alterius præiudicium.xiiij.q.v.denique. Nec eſt ſimile de
aduocato,quẽ excuſat bona fides,quandiu credit cauſam
eſſe iuſtã quia eſt illi iudex ſuperior, q cauſam examinat
iudicans de allegatis.In bello aũt viribus vincitur, & con
cordat Vldr. tamẽ mihi videtur, ꝙ vbi non dubitant, ſed
probabiliter credũt,excuſentur,quia aliter vix aliqs poſ-
ſet militare. Stipendiarius aũt paratus cũ quocũq; milita-
re,non cogitans de iuſtitia vel iniuſtitia belli, ſed tantùm
de ſtipendio,eſt in malo ſtatu:nec debet abſolui,ſecũdum
Arch.niſi renunciet arti,vel ſit paratus nõ eſſe in bello,niſi
quod ſciuerit iuſtum, adde vel quod probabiliter iuſtum
11 crediderit. ¶ * Decimò quæritur , qñ quis reſtituere te-
neatur quæ ſibi obuenerunt ab hoſtibus ratione belli? Et
reſpõdeo per multas cõcluſiones.¶ Prima. Quicunq; bel-
lum mouet iniuſtũ vel ita iuuat, ꝙ ſine eo nõ fieret, vltra
mortale tenetur hoſtibus de omnibus dãnis datis , & ſuis
de dãnis receptis ab aduerſariis iuſtè repugnãtibus,ſi iu-
uerãt bona fide vel inducti conſilio eius timore, vel coa-
ctione,qñ de ſe nõ erãt facturi, ſecus ſi iuuerũt mala fide
ſcientes iniuſtitiã belli, & volũtarij:quia ex turpi cã nulla
contrahitᷣ obligatio. Inſtit.mand.§.illud.ff.eo.ſi remune-
randi.Similiter tenentᷣ oẽs,qui in tali bello fuerũt princi-
pales , ita ꝙ nõ fieret ſine eis:alij verò tenentᷣ de damno
qd̃ intulerũt verbo,aut opere.Gul.¶ Secũda.Dñs,aut alius
qlibet,mouẽs iuſtũ bellũ:ſi animo graſſandi vel malitioſè
intulit dãna, cùm aliàs ſibi poſſet cõſulere, vltra mortale,
reſtituere tenetᷣ. Secus ſi bona fide pugnãdo cõmodè ab-
ſtinere nõ potuit,vñ cõpenſabũtur illa dãna cũ dãnis pro
pter q̃ bellũ mouit.Et ſimiliter ſi habẽs iuſtũ bellũ fuit no
tabiliter negligẽs in defendẽdo ſuos, tenetᷣ eis de damnis
acceptis, nõ aliter:quia ſe & ſua tenentᷣ exponere ꝓ dño,
tenetᷣ etiã omnibus,quos vocauit,de damnis acceptis:niſi
venerit ex debito,vel cã humanitatis,aut cõſanguinitatis.
xxij.q.iij.inferẽdi.& ſeq.Gul.vel niſi cõuenerint aliquid
accipere pro certa mercede,de quo j̃.Mandatum. Et hoc
intellige de dãnis,quæ mandãs,ſeu vocãs potuit veriſimi
liter præuidere. ¶ Tertia habens iuſtũ bellũ,vel ſe in illo
reperiens,ſi ſpoliauit clericos,religioſos,vel cõuerſos,aut
peregrinos, quãuis eſſent cũ hoſtib⁹,reſtituere tenetur:&
imo taliter peccãt tales, niſi licentiam haberẽt à prælatis
eccleſiaſticis habẽtibus iuriſdictionẽ ſupra illos, vel niſi
eſſent victualia eccleſiarũ,aut clericorũ. Rapinã etiã com
mittunt,ſi ſpoliant ruſticos,aut viatores,aut exiſtentes in
agricultura, & aĩalia, quibus arant, & ſemina portant ad
agrũ.extrà, de treu.c.innouamus. Imò ſubditi dñi iniuſtè
bellãtis,nõ præſtãtes conſiliũ, auxiliũ, vel fauorẽ directè
vel indirectè nõ ſunt ſpoliãdi,vel in aliquo puniendi,ſed
tenẽtur reſtituere,ne pœna excedat authores, de his quæ
ſ.à maio.par. ca.c.quæſiuit.& j.q.iiij.c.j.Quod Sum.Ang.
dicit verũ, niſi dñs directè vel indirectè ex pſonis vel re-
bus eorũ iuuaretur. Alij verò hoc dicũt verũ, etiam ſi dñs
in bello vteretur bonis eorũ ab eis ablatis:ſed veritas eſt,
ꝙ tantũ põt iuſtè pugnãs in eos, & in eorũ bona, quantũ
victoria requirit:qua ſtabilita,reſtituere tenetᷣ quę ſuper-
ſunt. A fortiori reſtituere tenetur dãnificans, innocentes
nõ ſubditos hoſti, niſi hoc faceret præter ſuã intentionẽ,
puta ſi non valens capere ciuitatẽ,dat eã ad ſaccũ, vel in-
cendit:nõ aliter potens punire multos nocẽtes,niſi inuol-
uendo aliquos innocentes. ¶ Quarta. Qui in bello iuſto
ſine ſuperioris ordinatione incẽdit domũ,agrum, aut vi-
ctualia etiã hoſtiũ , incendiarius eſt, & ad ſatisfactionem
tenetur.xxiij.q.j. quid culpatur:& ſi fiat ſuper hoc excom
municatio,& publicetur,eſt caſus Papalis. Et idem eſt de
habente bellum iniuſtũ, ſi id faciat ex mãdato, ſ̃m Arch.
¶ Quinta.Habens iuſtum bellũ,ſi vltra id quod ſatisfactũ
eſt ſibi & ſuis,de omni damno & operis labore,vel donec
ſe aduerſarius offerat ad ſatisfactionem plus abſtulit, vel
dãnificauit, de illo pluri tenetᷣ, niſi fortè eſſet talis hoſtis,
ꝙ propter hæreſim vel aliud hmõi bona ei⁹ eſſent publi-
cata p edictũ. Gul. ¶ Sexta. Omnes exiſtẽtes in bello in-
iuſto ſ̃m Monal.tenentᷣ inſolidũ de omni dãno ſeu auxi-
lio,cõſilio,vel fauore dato, quod aliter datum nõ fuiſſet.
arg.xvij.q.omnes.& ij.q.j.notandũ.in fin. Qui verò ꝓba-
biliter credit ſuo auxilio,cõſilio, vel fauore alios nõ plus
feciſſe,q̃ aliàs erãt facturi,non tenetᷣ,niſi de his, quæ ipſe
habuit,vel de dãno quod dedit ipſe,vel aliquis de familia
ſua,directè,& occaſionaliter.argu.de ſent. & re iud.c.j.de
æta.& quali.ord.c.tuã.& de hoc etiam j̃.Furtum. ¶ Septi-
ma.Quando neuter rapientiũ dñs erat,nec vnus magis al-
tero ſociũ animauit,ſed ſimul cõuenerũt de faciẽdo inſul-
tam,vel rapina cõmittẽda:ſ̃m Hoſt.quilibet tenetᷣ inſoli-
dum,ſed verius alij dicunt, ꝙ ſolùm ꝓ ſua parte,qñ alter
erat facturus,vel inſolidũ, ſi facturus nõ erat. Et licet ſ̃m
Ray.qñ plures ſimul vadũt quaſi exercitus, qlibet teneatᷣ
in ſolidũ quia alios iuuat : tñ ſecundùm Veruec.hoc verũ
eſt,qñ vnus ſine alio non feciſſet,aliàs quilibet tenetur de
damno quod intulit,& hoc teneas. ¶ Octaua. Ea,quæ di-
cuntur de bello licito,locũ nõ habent,ſ̃m Ioan.de Pla.qñ
pars de ciuitate pulſa bellũ indicit ciuitati:qꝛ non eſt bel-
lum,ſed ciuilis diſſenſio:ex qua Reſpub.læditur:vnde ibi
capta ſubiacent reſtitutioni.quod limita niſi raptor aliàs
fuerit iniuſtè aliquib⁹ ſpoliat⁹,qa recipere pt à ſpoliatore
12 & à ciuitate,q̃ ſpoliatorẽ reſtituere nõ cõpellit.¶ Vndeci-
mò,vtrũ occupata p principes Chriſtianos, qui hodie in-
ter ſe ꝓpria temeritate bella gerẽtes, qd̃ vnus ab antiquo
poſſedit,alius nobiliter vſurpat,ſint reſtituẽda? Et dicit d.
Anto.in c.quod ſup his. de voto, ſ̃m Hoſt.ſe non videre
quomodò iuſtè teneant , aut confeſſores eorum peccata
quanquam

quanquã notoria palpitent,aut ab eiſdem eleemoſynas & poſſeſſiones accipiant,aut eos abſoluãt.Vnde caueant,ne cateruatim ruãt ad inferna,&alios ſecũ trahãt,nec credit ꝙ in Italia præſcribi talia poſſint.c.ſi.de præſ.¶ Duodeci-
13 mò,*vtrũ domini,qui bella geſſerũt, poſſint inuicẽ componere de dãnis ſubditorum?Et dicit Veruec.ꝙ ſtandum eſt cõpoſitioni,ſi fiat de damnificatorum cõſenſu,ſcilicet libero.aliàs q mouit bellũ,iniuſtè,nõ põt ſubditis pręiudicare per ſuam cõpoſitionem , quin ipſe teneatur eis de proprio,niſi ipſi in culpa fuerint pariter cũ eo.& cõſentit Monal.Qui autem habuit iuſtũ bellũ,procurare debet ꝙ ſubditis ab aduerſariis dãna reddantur:aliàs ipſe tenetur eis,quod ſecundũ Mon.& Veruec.verũ eſt, nõ de expenſis,ſuper quib.cõponere ſua authoritate cõſueuerunt, vel pertrãſire,ſed de damnis incẽdiorum, rapinarũ & huiuſmodi,ſuper quibus etiã cõponere põt ex cauſa probabili, puta ſi videat aliter ſe non poſſe habere bonum pacis,aut bellorũ periculis carere:quia vtiliter gerit negotiũ ſubditorum.arg.eorũ quæ notan.in l.ſi.C.ſi contra ius vel vtili. pub.& c.quæ in eccleſiarũ.de conſt.vbi patet, ꝙ ex cauſa rationabili põt princeps ſtatuere cõtra ea,quę ſunt de iuregentiũ,& de iure naturali,vt patet de præſcriptione.Itẽ tollere rẽ vnius,& alteri tradere, & propter delicta confiſcare bona ſubditorum,& ibi Pan.dicit,ꝙ licet Imperator nõ habeat dominiũ rerũ priuatarũ,tamen ex cauſa rationabili põt eas occupare. Et exẽplificat de cauſa legitima, dicẽs,ꝙ hmõi eſt fauor publicus, vt l.ita vulneratus.ff.ad leg.Aquil.& hmõi ratio eſt,carere bello, qua ratione non poteſt eſſe maior.Et hoc,ſecũdum Hoſt.verum eſt,etiam ſi partes nõ cõſentiãt, quãdo aliter pax haberi nõ poteſt, & allegat.l.conuentionum.ff.de pact. Et idẽ dicẽdũ eſt in dominis inferioribus,maximè qui pręſcripſerũt iura Imperij.Quæ tamen vera intellige,quãdo prius fecerũt iuxta poſſe,vt ſubditis fieret reſtauratio, & obtinere nõ poſſunt.Si aũt à principio ſubditi contradicunt ne fiat cõpoſitio,niſi dãnis ſuis inſtauratis, nõ poteſt dñs ipſa damna quietare,ſecundũ Sum.Piſ.qđ tamen intellige ſolùm quando põt aut vincere aut pacificari dãnis nõ remiſſis,nõ aliter,ratione ſuperius dicta.Nec obſtat ratio,quam adducit Supple.quia, inquit, gerens negotium alterius eo inuito, nõ poteſt aliquid petere, niſi pro bene geſtis ante ꝓhibitionẽ.C.de neg.geſt.l.ſi.quia hoc non ꝓcedit in domino, qui ſubditum cogere põt ex cauſa , ſed in pari.Põt tamen deſiſtere à bellãdo cõtradicentibus ſubditis:quia apud eũ ſicut mouendi bellũ,ita & deſiſtẽdi à bello reſidet autho-
14 ritas.Cõcordat Hoſt.Aduerte*tamen , ꝙ ſecũdũ Pan.nomine dãni propriè & ſtrictè venit diminutio patrimonij per aliũ facta.l.iij.ff.de dam.infect.vnde nõ veniũt nomine dãni expenſæ factæ ꝓpria volũtate etiã coacta.Quod notãdũ eſt pro ſtatutis & hmõi odioſis.Prędicta tñ remiſſio quo ad eccleſiarũ & eccleſiaſticarũ perſonarũ damna, non valet,niſi conſentiant earũ prelati ẽm Archi.& alios Doc.quia de huiuſmodi diſponere nõ poſſunt, vt diſ.96. Prædictã tamen relaxationem quantum ad laicos & clericos Arch.intelligit quo ad cõſumpta:qa extantia,ſi bellũ fuit iniuſtũ,vel ſi ſublata ſunt ab his,à quibus nõ poteſtãt,tenẽtur,q habent,reſtituere veris dñis,ſi poſſunt:aliàs pauperib.Et idẽ dicit ſi dubitatur de iniuſtitia belli.¶ De-
15 cimotertiò,*vtrũ liceat facere noua caſtra?Et dicit Inn.in c.Piſanis.de reſt.ſpo.ꝙ nõ cũ iniuria vel ęmulatione alterius,nec etiã incaſtellare vetera quæ nõ probãtur habitata C.de ædifi.priua.l.iij. ff.de oper.pub.l.ij. & defun.limitrop.li.xj. quod Pan.ibi verum intelligit in poſſeſſore iniuſto ſeu tyranno,ſi aũt eſt iuſtus,diſtinguit:qa ad iniuriã alterius vel æmulationẽ.ſ.vt alteri noceat, & ſibi nõ proſit,non licet:quia ſic etiam re ꝓpria vti nõ licet,& ad hoc agere poteſt epſ,ẽm Innoc.vt deſtruanẽ vel reducanẽ in priſtinã formã.arg.extrà,de Iudęis,conſuluit,& nõ ſolùm ipſe,ſed & quilibet habẽs ibi reditus:quia iuſtè pro vitanda ſui patrimonij diminutione quiſque agit. argu.,in d.c. Piſanis.idẽ Hoſt.Si verò hoc faciat nõ ad alterius iniuriã, ſed ad cõſeruationẽ ſui patrimonij vel honoris,putat hoc licere,nec poſſe prohiberi per aliũ,etiã ſi inferat alij damnum vel timorẽ. Et ad hoc text.in l.de meo.ff.de aqua pl. arc.poſſet ad hoc allegari præſcriptio,etiam ſi longiſſimo tpe nõ refert vel inhabitauerit:quia cũ ille actus ſit meræ facultatis, & nihil poſitiuè actum ſit in ſui iuris præiudicium,præſcriptio non currit.de cler.coniug.c.Ioannes.

RVRSVS de Bello.ij. quando eſt priuatum.

1 Bella priuata cùm iuſta ſunt,quotuplici iure nitantur. Et quando dicatur affuiſſe tutelæ inculpatæ moderamen ac tẽperamentũ. Et qui pugno impetitur,num licitè ſe armis defendere poſſit.
2 Conſideratio gloſſæ in l.ſcientiã. §. qui cũ aliter.ff.ad leg. Aqui. coarguit. Et ibidem pro iudicis informatione elegans diſtinctio.
3 Iniuriam repelli incontinenti debere.
4 Inuaſus quando licitè poſſit inuadentem percutere.
5 Defenſio ab iniuria an omnibus licita.
6 Sacerdos puerum baptizans morientem, an poſſit eum deſerere,vt ſe defendat.
7 Defenſio an cuilibet aduerſus quemlibet liceat.
8 Defendere tertium cui ſit licitum.
9 Vaſallus patrem teneatúrne defendere, neglecto domino.
10 Defenſio an pro rebus licita ſit.
11 Precarium & precaria quid ſint.
12 Vim vi repellere quando,& pro quibus rebus liceat,
13 Occupare an liceat rem propriam citra iudicis authoritatem.
14 Defenſio an tolli poſſit per ſuperiorem.
15 Defenſio manualis cuius ſit iuris. Et quid de defenſione exhibenda à iudice.

1 BELLVM * priuatum vel particulare qñ dicitur,& qñ ſit licitũ, dictũ eſt titulo priore in principio,& totum quantũ ad ſuam iuſtitiã fundatur in regula iuris naturalis & ciuilis.ff.de iuſt.& iu.l.vt vim,ſcilicet ꝙ vim vi repellere licet cum moderamine inculpatæ tutelæ.¶ Primò verò quæritur,qñ dicatur in defenſionẽ adeſſe moderamen inculpatæ tutelæ,& vtrum inuaſus pugno licitè ſe defendat armis. Et dicit Panor.in c.olim.de reſtit.ſpol.breuiter colligi ex glo.in c.ſignificaſti.de homic.& Bart.in l j.C.vnde vi. hoc moderamen eſſe, qñ id ſit, quo omiſſo, iniuria repelli nõ poterat:intellige ſine periculo perſonæ,vel etiam rerum,ẽm Bart. quia hoc nulli imputatur, vt probatur in l.ſcientiam.§.qui eum aliter.ff.ad leg. Aquil. Et ſi modum quis excedit,non tenetur,ẽm Inn.Hoſt.& d.Ant.niſi fecerit ex propoſito.ff.ad leg. Aquil.ſi ex plagis.§ tabernarius. quod verũ eſt,quantũ ad damnũ illatum, de quo loquitur ille.§.ẽm Rayn.quo ad ſententiã excõicationis,ſi perſona percuſſa ſit eccleſiaſtica , quantũ verò ad pœnitentiam & irregularitatẽ,ſi inde mors ſequatur, tutius creditur, ꝙ teneatur de exceſſu,de quo dic vt ĩ.§.iij.& vij. ſed intellige, ꝙ tenetur de exceſſu arbitrio iudicis, ẽm Bal. in c.j.de pa. te.in vſi.feu. Sed de hoc, an. ſ. ſteterit in finibus defenſionis,ſeu recuperãdæ poſſeſſionis,certa regula dari non põt, ſed bonus iudex arbitrabiẽ conſiderata qualitate pſonarũ
2 & actuũ. Et* p hoc relinquitur ſuperflua cõſideratio gl.in d.l.quæ dicit in hoc moderamine tria attẽdi. Primò.ſ.modum,quia aggreſſus ſine armis,vel cum paruo baculo,reſi-

ſtere

ſtere non debet armis.Secundò,tẽpus,vt fiat incõtinenti, non ex interuallo.Tertiò:cãm : vt.ſ.fiat ad defenſionem, non ad vindictã.Sed certè dari non põt regula certa quo ad primũ : vt etiã not.in đ.l.quia aggreſſor plus aliquãdo pugno poteſt,vł baculo paruo,quàm aggreſſus enſe:nec quo ad ſecũdùm, vel tertium. Sed tamen pro informãdo iudicis arbitrio diſtinguẽdum eſt:quia ſi vis infertur perſonæ : poteſt quis incõtinẽti percutere,antequã percutiatur,ad euadẽdum percuſſionẽ,vel iniuriã:quia hoc eſt iniuriã repellere potius,quàm inferre, quod tamẽ Bar.limitat,ſi veriſimilia præcedant indicia, & actus manifeſti, ꝙ ille volebat oſtẽdere:& iſte aliter defendere non poterat. Facta verò iniuria pſonæ,nõ eſt licitũ pcutere etiã incõtinẽti,quia nõ eſſet defenſio,ſed vindicta:niſi fortè, ſecũdũ Inn.timeretur geminata percuſſio,& idẽ Bar.ſi tamẽ percuſſus inſequitur percuſſorẽ iam nolẽtem pcutere,& vulnerat, puniri non debet vt doloſus,ſed vt culpabilis:quia incõſultus calor vitio calũniæ caret:vt in l.j.ff.ad Turpil. Si aũt vis infertur rebus, diſtinguit Iac.de Are.quia ſi aliter per viã iudicij reparari põt,percutere non licet, etiam ſi res aliter ſalua eſſe nõ poſſet. Si aũt reparari nõ põt per viã iudicij,dicit,licet ſecundũ aliquos malè:vt ĩ.Homicidium , primò.§.ij.& iiij.& pluribus.ĩ. Excõicatio.vj.§.iiij. caſu ix.ꝙ licet defendere etiã occidẽdo : vt l.furẽ.ff.ad le.
3 Cor.de ſicar.Sed*tamẽ iniuria repelli debet incontinenti,i. quàm primum quis poterit, licet iniuria ſit facta, quia nõ eſt vindicta , ſed defenſio quædã.Et quãdo dicatur incõtinenti hoc caſu,dicit gl.in c.ſignificaſti.ij.de homi.ꝙ debet hoc facere , quàm citius poterit collectis amicis.ff.de acqui.poſ.l.quod meo.§.ſi.& Io.An.& Ho.dicunt hoc verũ,vt licitũ ſit reſiſtere cũ amicis ad recuperationẽ inuaſæ rei,ſi hoc fiat antequã ad alia diuertatur,aliàs eſſet guerra & vindicta.Bart.verò in l. j. C. vnde vi.ſentire videtur ꝙ hoc fieri debeat intra tres dies, ſed melius dicitur, ꝙ hoc eſt quàm primũ poterit,nõ diuertẽdo ad alia, relinquẽdo arbitrio boni viri,rerũ qualitate pẽſata:quia ſi nobilis eijciatẽ de caſtro forti,intra ſex mẽſes nõ faciet ſe ſatis fortẽ ad retrahendũ. & dictũ Io.An.ꝓcedit qñ res per viã iudicij põt rehaberi:quia tũc nõ licet eã defendere niſi dum
4 eſt in ipſo rapi:vt ĩ.§.vij.¶ Secũdò,*vtrũ percutere poſſit inuaſus qui poſſet euadere fugiẽdo?Et dicit Arch.ꝙ non: ſed dicit Pan.in d.c.olim.quoſdã diſtinguere, quia ſi aggreſſo eſt magnũ dedecus fugere, nõ tenetur fugere,ſed percutere põt ad iniuriam repellẽdam. Si verò nõ eſt ſibi verecũdia,vt quia aggrediens eſt longè præſtantior,tunc ſecus.Bart. verò tenet indiſtinctè ꝙ quis fugere nõ tenetur:quia fuga eſt iniuria.l.itẽ apud Labeonẽ.ff. de iniu.& conſequenter ad eã repellẽdam & propulſandã percutere licet.Itẽ pro rerũ defenſione licitum eſt armis reſiſtere:vt in d.c.olim.& in d.c.dilecto.de ſen.exc.lib.vj.& etiã occidere ẽm ius ciuile,ſi aliter res ſaluæ eſſe nõ poſſunt,iuxta not.in l.furem.ff.de ſica. Quælibet aũt iniuria corporalis maior eſt rerum iactura.l. in ſeruorum. ff. de pœn. quod tñ temperãdũ eſt,vt not.Bart.in l.j.ff.eo.ti.& cõſequenter pro hac ꝓpulſanda licitũ eſt percutere.Sed tamẽ Pã.dicit ꝙ hoc caſu licet quis percutiendo euitaret peccatum , nõ tamen irregularitatem,ſi occideret,aut mutilaret:qa eam quis ſolùm vitat,quando mortẽ propriã aliter vitare non põt.Facit,quod legitur & no.in clemen.ſi furioſus.de ho-
5 mic.& glo.in §.j.xxxiij.q.viij.¶ Tertiò , * vtrum licita ſit prædicta defenſio prædicto modo vniuerſaliter omnib⁹? Et dico ꝙ licitum eſt omni perſonæ, nõ ſolùm laicis,ſed etiam clericis & religioſis, etiam ſine licentia ſuperioris,

quando commodè haberi nõ poteſt, ſecũdùm Io.de Lig. quia hoc cõpetit iure naturali. diſt.j. ius naturale. & quo ad actus naturales religioſi nõ cenſentur mortui.xvj. q.j. placuit.Et opinio Vgo.tenẽtis , ꝙ peccat mortaliter occidens ne occidatur,reprobatur,& contrariũ manifeſtè dicitur in cle. ſi furioſus , de homic.tamen ſecundùm S.T. nullus ad hoc tenetur,ſ.vt occidat ne occidatur, ſed eſſet maioris perfectionis ſi ſe permitteret occidi , quàm ſi ſe defendendo occideret , cùm aliter euadere non poſſit.Licita eſt omni loco,etiã in eccleſia propter periculũ quando ſequeretur homicidium hoc nõ faciendo. Nec obſtat eccleſiæ pollutio p ſanguinis effuſionẽ,quia magis põderãda eſt hominis conſecratio, cũ ſit irreſtaurabilis,quàm eccleſię,quæ recõciliari põt,& fortè dici poſſet, ꝙ ad eius pollutionẽ requiriẽ effuſio ſanguinis iniurioſi , vt not.in c.vno.de conſ.eccl.li.vj.Licita eſt etiam occupato in quocũq; officio,ita,ꝙ etiã celebrãti ſi inuadatur, & aliter euadere nõ põt,licitũ eſt ſe defendere, & occidere:quia propter impedimentum corporale ſuperueniens inchoatum officiũ dimittitur in expletum.vij.q.j. illud.& c. nihil.hic autem euenit impedimentum celebranti , imò periculum mortis, & conſequenter licitũ eſt ei, prætermiſſo officio, de imminenti periculo expedire, & ſi ſe defendẽdo occiderit,poteſt aſſumpto officio celebrare,dũmodo affuerint ea,de quibus loquitur cle.ſi furioſus,quia in ea probatur, nec peccatũ,nec irregularitatẽ incurrit.Et idẽ de baptizãtibus,ordinantibus,cõfirmantibus, pœnitẽtias iniungẽtibus,& ſingula ſacramẽta cõferentibus, ſi inuadãtur, quia licitè poſtponũt illorũ ſacramẽtorũ collationem inchoa-
6 tã pp ſui tutelam Io.de Lig. ¶ Quartò*quæritur, pro dictis in §.priore.vtrum ſacerdos baptizans actualiter puerum in mortis periculo cõſtitutum,qui æternaliter damnabitur , ſi ſacerdos omiſſo baptiſmo ſe defendat nullo alio exiſtẽte qui baptizet,licitè omittat baptiſmũ vt ſe defendat? Et dico,ꝙ nõ licet,ſed præeligenda eſt mors corporalis ſacerdotis morti ſpirituali pueri,quia ſi ita fiat,ſequitur vnũ malũ tãtũ , & illud eſt tẽporale,ſ.mors corporalis ſacerdotis,aliter verò ſequuntur duo & ſpiritualia,ſ. mors æterna pueri.de cõſ. di iiij. firmiſſimè. & neglectus curæ animarũ, quod ſacerdoti eſt mortale.extrà , de æta. & quali. cum ſit ars præeligendum autem eſt minus malum maiori.xiij.diſt.nerui.Vbi autem foret dubiũ probabile de vita aut morte pueri antequã periculũ eẽt expletũ,& conſtaret de morte ſacerdotis, niſi diuerteret,adhuc creditur præeligenda mors ſacerdotis , & maximè ꝓprij
7 & parochiani.Io.de Lig.ĩ.Caſus.§.ij. ¶ Quintò, *vtrũ licita ſit prædicta defenſio cuilibet cõtra quemlibet inuaſorem ? Et dico eam eſſe licitam.Primò,contra ſuperiorẽ generaliter,quando,ſ.conſtat,ꝙ iniuſtè inuadit,C.de iure fiſ.l.prohibitũ , & maximè cùm aliquid extrà officium ſuum agit ad ipſum non ſpectans, ſed ſi iuſtè agit,nõ eſt reſiſtendum.ij.q.iij.qui reſiſtit.Et ſecũdò, cõtra iudicem, vel poteſtatem iniuſtè inuadentem , vt occidat.Et tertiò, contra patrem agentem aliquid cõtra filiũ etiã indigentẽ in patris poteſtate, ſi excedit ſibi cõceſſa ex iure patriæ poteſtatis, & multò magis ſi agit cõtra filiũ emãcipatum. Et quartò,contra Abbatem propriũ, vel alios prælatos,ſi contra monachũ aliquid attentaret in his quæ pertinent ad officiũ ſuũ iure,vł cõſtitutiõibus modificatũ, maximè ĩ his,q̃ ꝓpter morã periculũ ingerũt,vtpote ſi Abbas monachũ inuaderet vt occideret ſubito,ſed ſi attentet prelatus cõtra monachũ de pmiſſis à iure , vel cõſtitutionibus ordinis corrigẽdo,& ſimilib⁹, monacho reſiſtere ñ licet,

in

imò nec in hoc casu audiretur appellans, extrà, de appel. c. de priore. Et quintò, seruo cõtra dominũ, si attẽtet aliquid à iure nõ ꝑmissum, in ꝑmissis autẽ à iure nõ licet ei se defendere. Et est hodie restricta dominorũ potestas in seruos, quia nec trucidare, nec acriter eos affligere possunt. Et idẽ dicẽdũ est de vasallo cõtra dominũ, discipulo contra magistrũ, & vxore cõtra maritũ: quia. s. possunt se defendere si vltra debitũ iuris aliquid attẽtent: alitèr nõ.
8 Io. de Lig. ¶ Sextò, * vtrũ licita sit dicta defensio etiã pro alio? Et dico, ꝙ est licita pro filio, pro vxore, imò ꝓ spõsa & pro aliis personis cõiunctis: quia si licita est pro rebus, licita est etiã pro cõiũctis & amicis inuasis: cum etiã homo homini officiũ debeat. ff. de sernis ex. l. cũ seru⁹. & vasallo pro domino. imò ad hoc tenetur: aliàs perdit feudũ: & militi ꝓ belli præposito, si põt aliàs capite punit', imò etiã extraneũ defendere debet, si põt quilibet sine periculo sui. xxiij. q. iij. non inferenda. lxxxiij. dis. error. Imò secundũ Bar. in l. si quis in seruitute. in fin. ff. de fur. & in d. l. vt vim. & ibi gl. & xxiij. q. viij. §. j. in glo. & Cy. & Pet. in l. j. C. vnde vi. quilibet de populo potest quẽlibet impunè defendere. Cõsuluit tamẽ Bar. in d. l. vt vim, ad tollẽdum omne dubiũ, ꝙ faciat quis sibi mãdari, vt defẽdat clamando defendite, vel succurrite, vel similia, vt ẽt no. Bal. in d. l. j. quia tunc secundũ omnes licitè, & impunè defendit, & facit ar. in l. Gracchus. C. de adult. Sed tamen ista intellige de pœna ciuili, nõ autẽ de irregularitate. Hic tamẽ distinguẽdum est quo ad incursionẽ, vel euasionẽ pœnę ciuilis aut canonicæ, secũdum Arc. qui loq videtur ex Io. de Lig. Nã occidẽs, vl' mutilãs defẽdẽdo seipsum, euitat pœnam irregularitatis: nõ aũt si alterũ defendat, etiam patrem, vel filiũ: vt no. gl. in c. si furiosus. de homi. in clem. pœnã autẽ excõicationis percutiẽdo clericũ euitat, nõ solùm defendendo se, sed etiam patrem, matrem, vxorem, filium, vel filiã, secũdùm Inn. non autẽ defendendo extraneũ: etiam si miles mãdato iniuriari hoc fecisset, quod videtur intelligẽdum, quãdo occideret, mutilaret, vl' grauiter læderet clericũ, aliàs nõ videtur incurrere, secundũ Arch. imò dico, ꝙ nec si grauaret seruato moderamine: quia excõicatio iuris nunquam est sine mortali. Quantũ verò ad euitationẽ pœnæ personalis, aut pecuniariæ, si volentes vim vi repellere ab iniuriato, sunt cõiuncti: euitãt pœnã secũdũ modũ. ff. de iust. & iur. l. vt vim. limitando eam per l. in priuatis. ff. de iudic. similiter si sunt extranei deputati pro comitiua violentiã passi: si autem nõ erãt sic deputati, sed vocãtur in auxiliũ per passum iniuriã: sic etiã euitãt pęnã vim vi repellendo incõtinenti tantùm: non ex interuallo, neq; si nõ aduocãtur in auxilium per passum, hæc omnia Archid. Sed verius est quod de Bar. dictum est, ꝙ quilibet quemlibet possit defendere, & de hoc. j. de excõicatione
9 percutientiũ clericos, notabili iiij. §. ix. ¶ Qui *etiã subdit. ꝙ vasallus citius iuuabit patrẽ inuasum ad mortẽ, quàm dominum, si vtrunque non potest: quia patri tenetur filius naturali & ciuili iure, domino autem ciuili tantùm. Item quãuis iuramẽto adstrictus sit adiuuandũ dominũ: tamẽ hoc iuramentũ intelligitur saluo vinculo pręcedẽti: quia ius alteri quæsitũ non tollitur per secũdã obligationem, extrà, de iureiur. c. petitio. Secus videtur de patre inuaso quãtũ ad statũ, vel aliqua bona: vt j. Bellum. j. §. v. Itẽ in simili casu magis patrẽ iuuabit, quàm episcopum suũ: quia in beneficiis tẽporalibus cuius sunt substantia, vita & hmõi, tenetur quis magis patri carnali, quàm spirituali: vt no. gl. xxx. q. j. c. j. & dist. lxxxvj. nõ satis. ¶ Septi-
10 mò, * vtrũ licita sit prædicta defensio pro reb. Et dico, ꝙ Io. de Lig. distinguit. Aut enim volẽs propulsare violẽtiã sibi pro rebus illatã, iustè possidet, aut iniustè Si iustè, hoc põt incõtinẽti, & cũ dicto moderamine, & hoc pro rebus suis, & sibi depositis, & cõmodatis, & ꝓ rebus amicorũ & propinquorũ, eos. s. adiuuãdo. dis. lxxxiij. qui consentit, ex interuallo autem non licet: vt s. §. j. Si autem possidet iniustè: aut possidet iniustè ab aliquo alio ab eo cõtra quẽ vult vim vi propulsare: & tunc licet ei cõtra illum alium quandocunque volentem violentiã inferre, vim vi repellere. Aut possidet iniustè ab eo, contra quem vult vim repellere: & tũc aut possidet primò vi, aut secũdo precario,
11 aut tertiò clam. ¶ Precariũ *est, quod precibus petẽti vtẽdum cõceditur tandiu, quãdiu is, qui concessit, patitur ff. de preca. l. j. & precaria dicitur ad preces aliquorũ vsque ad quinquennium cõtractus initus, vt extrà eo. c. j. In primo casu si statim venit, vt recuperet, nõ licet resistere vi. C. vnde vi. l. j. Si aũt venit ex interuallo, licet resistere: qa neq; ex interuallo licet alicui authoritate propria recuperare ablata. In secũdo aũt casu, cũ. s. precario possidet: tunc post denegatã restitutionẽ licet illi, s. petenti rẽ suã statim vim vi repellere: nec licet ei, q sic possidet, resistere: quia denegãdo videtur spoliare: sed ante denegatã restitutionẽ non posset vim repellere, licèt possit reuocare precariũ. In tertio verò casu. s. cùm possidet clandestinè, nõ licet vim vi repellere, sed illicitum est ingredi, & si ille
12 nõ admiserit, ex tũc fit violẽtia. de quo. §. seq. ¶ Et* notandum primò, ꝙ licitum est pro rebus vim vi repellere cõtra omnes, contra quos licitum est pro personis: si tamen vim repellere volẽtes possint habere bona: vt excludãtur serui, monachi, & similes, sed tamẽ moderamẽ inculpatæ tutelæ diuersificari debet, attẽta varia ꝑsonarum qualitate: quia aliter & miti⁹ cõtra partẽ, quã cõtra penit⁹ extraneũ, & sic de aliis q̃ cõsiderãda venirẽt. Et secundò, ꝙ vim vi repellẽdo ꝓ reb⁹ incurritur irregularitas, si cleric⁹ vl' alius occidat, vel mutilet: nõ autẽ incurritur excõicatio, si quis eum percutiat seruato moderamine inculpatæ tutelæ: quia excõicatio nõ incurritur sine dolo, vel diabolica suasione. xvij. q. iij. si quis. sed irregularitatem quis incurrit etiam sine dolo, vt patet in iudice reum cõdẽnante, hæc oia Io. de Lig. Pro cuius dictis aduerte, ꝙ aliquando vim repellit possessor, aliquãdo spoliatus volẽs rẽ suã recuperare, vide etiã. j. Excommunicatio. vj. §. iiij. casu ix.
13 ¶ Octauò, * vtrum aliquo tenente rem meam, liceat mihi illã auferre? Et dicit Pan. in c. sicut el iij. de iureiu. ꝙ sic. si recuperatio fiat incõtinenti: quia vim vi repellere licet. Si autem non fiat statim, debet eã quis recuperare per iudicem, si potest, alioquin si non põt, ꝑt dominus in defectũ iudicis rem suam violẽter recuperare, si aliter non ꝑt: ar. l. nullus. C. de iud. in gl. & l. ait prætor. ff. de his q̃ in fraud. cred. no. Inn. in c. olim el j. de rest. spol. & si alitèr rẽ suam habere nõ põt, licet furto eam tollere: nõ tamen licet per mendaciũ, quia mẽtiri nõ licet pro vita alterius. xxij. q. ij. ne quis, & sic limita gl. in c. cupiẽtes. de ele. li. vj. Quomodo autem liceat rem meam, vel æquiualens furari, vide j.
14 Furtũ. §. xij. & xiij. ¶ Nonò, * vtrũ prædicta defensio possit auferri per Papã, vel principẽ, vl' legẽ vniuersalẽ, aut municipalẽ? Et dicit Albericus in l. oẽs. C. de epis. & cle. ꝙ secũdùm aliquos, defensio tolli nõ põt, cũ sit de iure naturali, & videtur expressum in cle. pastoralis. §. pe. de re iud. Dñs autem Gabriel de Osseletis in suo tractatu tenet, ꝙ si statuto caueatur, vt procedi possit nulla data defensione, valet. Pro quo facit, quia licet appellatio sit species defensionis, tamen in multis casibus tollitur. C. quorũ app.

non reci. per totum. Itẽ quia iura volunt in multis casibus nullã dari defensionem. C. de sica. l. fi. C. de adult l. j. C. de
15 fal. mo. l. ij. cum similibus. Veritas * autem est, ꝙ defensio manualis est de iure naturali, & auferri non põt: & de ista in d. l. vt vim sed defensio danda per iudicem reo petenti, vel non petenti, est de iure gentium, vel ciuili: & consequenter per aliud ius potest auferri. & consentit Alberi.

RVRSVS DE BELLO III. VT EST commune tangens clericos, vel ecclesias.

1 *Clericis an bellum agere, aut arma portare, & quando liceat.*
2 *Prælatis ecclesiæ bella indicere, num licitum sit. Et id cuius occasione. Et aduersus quos.*
3 *Episcopis, vel clericis, num bellis interesse licitum sit. Et subinde, quòd nec clerici manu propria depugnare possunt: nec cohortari, nec esse in ipso actuali conflictu, nec ante conflictum ad occidendum, vel mutilandum exhortari possunt.*
4 *Bellis q interfuerint, nũ clerici effici possint. Et an clericus, quæ cũ domino in bello iusto adeptus est, restituere teneatur. Et quib⁹.*
5 *Ecclesia ad alicuius tuitionem, & defensionem, num in castellari queat. Et qui in bello iusto ecclesias incendunt, & euertunt, an ad emendationem teneantur.*
6 *Ecclesiarũ bona, qui in bello rapiunt, aut clericorum agentium in illius districtu, cõtra quẽ bellũ geritur, num restituere teneantur. Et ibidẽ, quid iustè belligerantibus de ecclesiis rapere liceat. Et quid de confugientibus ad ecclesias, dum hostes irrumpunt.*

1 BELLVM * tertiò. s. cõe, vt clericos tangit, vl' ecclesias, vt plenius innotescat, sciendum est, ꝙ clericis interdictum est bellare. xiij. q. viij. per totum. & huius duplicem rationẽ assignat S. T. ij. ij. q. xl. imò etiam arma portare nõ debent absq; iusta causa: puta si trãseãt per loca periculosa, ad terrorem latronum, licèt percutere non debeant, art. xxiij. q. iij Maximianus. & nota. de vit. & hone. clerico. el j. in gl. & si tertiò moniti nõ destiterint, perdunt priuilegiũ
2 illius canonis, si qs suadẽte. xvij. q. iiij. ¶ Primò* verò quęritur, vtrum prælatis ecclesiæ liceat indicere bella? Et dico, ꝙ sic ratione temporalis iurisdictionis, vt no. Inn. in c. ꝙ in dubiis. de pœ. imò, & sine tali iurisdictione põt eps indicere bellum pro causa spirituali, puta, pro extirpandis peccatis, vel bonis ecclesiæ defendendis, pro quibus licèt vti bello, vt probat text. in d. c. Maximianus. & hmõi, quia dicit Host. in Sum. ꝙ eius autoritate fieri põt bellũ præcipuè ꝓ fide, vel cõtra eum, qui excõicatus pro mortali parere nõ vult, pro qualibet aũt causa spirituali põt excõmunicare, & consequẽter si mãdatis eius non obtemperetur, poterit indicere bellũ. Põt etiã prælatus indicere bellũ ꝓ iniuria subditi sui, de qua iustitia nõ fit, & alios quasi iniuriantes in bello capere, vt not. Inno. in c. dilectus. de ap. & c. sicut. de iureiu. Non tñ debet eps, vel ecclesia bella indicere contra Iudæos, ẽm Arch. quia vbique sunt parati seruire, nec persequuntur Christianos, secus de Sarracenis, qui Christianos persequuntur. & est tex. xiij q. vij. dispar. & ibi not. gl. ꝙ nec etiam Sarracenis forẽt indicẽda,
3 nisi Christianos persequerentur. ¶ Secũdò, * vtrum liceat episcopis, vel clericis interesse bellis? Et dicit S. T. ij. ij. q. xl. ꝙ ꝑlati, & clerici ex autoritate superioris possunt interesse bellis, non quidem vt pugnẽt manu propria, sed vt iustè pugnãtibus subueniãt suis exhortationibus, & absolutionibus, & aliis hmõi spiritualibus subuentionibus, sicut & in veteri lege mãdabatur, Ios. vj. ꝙ sacerdotes sacris buccinis in bellis clãgerent. Et ad hoc primò fuit concessum, ꝙ epi, vel clerici ad bella ꝓcederẽt, ꝙ aũt aliqui propria manu pugnent, abusionis est hæc ille. Ioan. autem de Lig. videtur distinguere de bello inuadente, & defendente, dicẽs, ꝙ epis non licet accedere ad bella sine licẽtia Papæ, maximè cum vocantur ad bella secularia, secus si iura sua defendãt. Inn. etiam d. c. quod in dubiis. non variat, vt ei imponit Pan. se distinguit. Nã, inquit Pan. Primò dicit, ꝙ ꝑlatus habens iurisdictionẽ tẽporalẽ posset esse ex iusta causa bellum indicere, & alios incitare ad pugnam ante conflictum, ꝙ si faciat in ipso conflictu dicendo, pugnate fortiter, vel emittẽdo voces exhortatiuas ad pugnã, fortè incurrit irregularitatem, imò sine fortè, ẽm Host. si inde sequitur mors, aut mutilatio, sed quia obuiare videbatur c. pen. de homic. & de cleri. percus. c. pen. postea dixit, ꝙ causa defensionis possunt clerici interesse. Et subdit ipse Pan. quòd si ipse clericus infert bellũ, non debet interesse: si verò fuit ibi causa defensionis, sed necessitas non erat ineuitabilis, & tũc efficit' irregularis, si ex percussione sua sequitur mos, aut mutilatio, vt in d. c. pen. de hom. secus si ex aliena. Adde tu, quòd si necessitas esset ineuitabilis, nõ est irregularis, etiam si occidat. Ex quibus omnibus collige, quòd clerici non possunt. Primò, pugnare manu ꝓpria, quia sunt ad meliora deputati. Secundò, nec cohortari, vl' esse in ipso actuali conflictu, nisi ꝓ defensione. Tertiò, ꝙ nec ante conflictum possunt exhortari ad occidendum, vl' mutilandum, sed solùm ad liberandum fidem vel patriã, & si inde aliqui moriãtur, non imputatur eis, imò peccarent, si non facerent. xxiij. q. v. de occidendis. & de homic.
4 postulasti. & xxiij. q. iij. tua nos. ¶ Tertiò, * vtrum qui bellis interfuerint, possint fieri clerici? Et dici Rayn. ꝙ si qs interfit bello licito, nec interficit, mutilat, aut præstat causam mortis: si aliter sit idoneus, promoueri põt dispensatione non indigens. Si verò interfit bello illicito, & ibi homines sunt occisi, etiã si non per illũ, imputabitur illi propter culpã præcedentem: & ita nõ poterit promoueri. xv. q. j. c. vlt. extrà, de cleri. percu. præsentium, & de homic. continebat'. & concordat Godo. & Host. Et addit Rayn. ꝙ credit, cum talibus epm posse dispensare, dummodo nec mors, nec mutilatio fuerit subsecuta. s. per illos promouẽdos: ar. de cleri. pugn. in duel. c. j. & ij. ¶ Quartò, vtrum teneatur restituere clericus, qui iuit cum suo domino habẽte iustum bellum, & inde aliquid assecutus est de bonis hostium. Et dicit Veruec. ꝙ si datum fuit illi ab his, qbus licuit rapere, põt illud retinere, si verò ipse rapuit, tenetur ad restitutionem damnificato quidem si sit: alioquin pauperibus: quia sicut bellandi, ita rapiẽdi non potuit ei suus dominus autoritatem dare posset tamen illud retinere de consensu domini, qui iustè pugnauit, si consenserit, dum guerra durat: quia perinde est, ac si dominus rem illã de-
5 disset ei. & idem dicit Monal. ¶ Quintò, * vtrum ecclesia possit incastellari ad aliquem defendendũ? Et dicit Arch. in c. sanctorum patrum. x. q. j. ꝙ non est aliqua ecclesia incastellanda ad aliquem offendendum. & sic intelligitur prædictum. c. cum similibus. ad defensionem verò bonorum, & eorum, qui in casu licito ad eam confugiũt, incastellari põt ar. de immu. eccl. cum ecclesia. & in hoc cõcor. Inn. & Host. sed Hugo intelligit, ꝙ incastellari nõ debet etiam à clericis, etiam si laici velint insultum facere cõtra eam, vel propter obligationes, vel propter alios, vt ipsis laicis resistat: nisi interueniat autoritas Papæ, sed forte ꝙ præmittitur, verius est Archi. Et cum prima opinione cõmuniter transeunt ibi Doct. vt dicit Pan. ¶ Sextò, vtrũ hi, qui in bello iusto ecclesias incendunt, vel euertunt, teneãtur ad emendam. & Vlt. & Veruec. dicunt quòd tenentur concurrentibus duob⁹. Primò, quòd nõ sint incastellatæ. Secundò, ꝙ à proposito hoc faciant: nõ autem tenentur, si

sunt incastellatæ ab his, qui habent iniustũ bellum, etiam si hoc faciãt à proposito: nec si non sunt incastellatæ, quã do hoc non fit à proposito, sed à casu. s. dũ iustè bellantes præstãt operã rei licitæ incendẽdo machinis hostium, & hmõi: sicut ſm Sum. Confes. qñ incendunt villam, aut castrum, quod aliter cõmodè capere nõ possunt. Et intellige à casu. i. præter voluntatem, licèt nõ præter sciẽtiam: sicut qñ Dux scit ecclesiam comburendam, cum reliquis ædifi-
6 ciis: tñ si posset, vellet causa nõ cõburi. ¶ Septimò, *qd de rebus, quæ rapiuntur de ecclesiã, aut quę sunt bona ecclesiarum, vel clericorum existentium in terra illius, contra quem bellum gerit? Et dicit Veruec. ꝙ raptores horũ restituere tenentur, nisi primò de auctoritate prælati ecclesiastici hoc fieret, vel secũdò, nisi essent victualia, & hmõi: intellige, si cũ hoc nõ sunt bona ecclesiæ, vel clericorum, vt colligitur ex Sum: Confes. Et sic collige, ꝙ de ecclesia rapere nõ ꝑnt iustè bellãtes, nisi victualia hostiũ, & hmõi: puta, eorũ arma, & alia sua, quib' iuuabãtur cõtra hostes. ¶ Octauò, quid de cõfugientibus ad ecclesiã dum hostes irrumpunt? Et dicit Veruec. ꝙ si tales incastellauerunt ecclesiam, aut inde impugnauerunt iustos hostes, gaudere non debent immunitate ecclesiæ, quã ipsi primò violauerũt inde pugnãdo: similiter sibi victualia reponãt, quibus sustẽtentur in hostium impugnatione, nõ peccãt rapiẽdo iustè pugnantes: nec restituere tenentur. Et idem Vldr.

DE BENEDICTIONE, ET REBVS, ecclesiasticis benedicendis.

1 *Benedictio duplex est, nempe rerum, ac personarum. Rursus personarum duplex quoque est. Et item rerum quoque benedictio bipartita est. Et vnaquaque abs quo fieri possit & debeat.*

2 *Episcopo quæ conueniunt, an possint de iure, aut cõsuetudine simplici conuenire sacerdoti. Et episcopo quippiam conuenire, quot modis possit. Et num ab inferioribus aduersus ipsum Episcopum in his præscribi queat.*

Benedictio calicis, corporalium, vestimentorum, & huiusmodi, ordinisne sint an iurisdictionis, an verò dignitatis. Et quando ab Episcopis benedictiones huiusmodi fieri possint.

4 *Benedictio calicis, ornamentorum & huiusmodi ad missas celebrandas, num à sacerdote fieri. Et quid Sixtus quartus concesserit sacerdotibus ordinis minorum, & prædicatorum.*

5 *Abbates, quænam ex his, quæ superius dicta sunt, benedicere possint. Et rerum, quæ ad altaris sacrificium pertinent, quænam benedicenda sint. & quibus benedictio necessaria non sit.*

6 *Rursus benedici ex his, quæ suprà dicta, quænã debeãt, & quãdo.*

7 *Ad vsus humanos num aliqua ex his, quæ suprà dicta sunt, conuerti possint. Et quid de his quæ iam vsu & vetustate attrita sunt. Item quid de hospitali, aut monasterio episcopi autoritate extructo, an si nondum consecratum sit, ad seculare habitaculum conuerti queat.*

8 *Corporalia an possint per laicos abluti, & an per moniales, & vasa sacra, palla, & corporalia huiusmodi contingere queant. Et an vestibus sacris mortui indui possint. Et quid de episcopis & sacerdotibus.*

9 *Benedicere aliquid præter supradictos, num alij possint. Et qui, ac quando. Et quid de muliere. De benedictione autem nuptiarum, remissiuè.*

1 BENEDICTIO * ministrorum ecclesiæ est duplex prima rerum, puta aquæ, de qua s̃. Aqua benedicta. & vestium, ac vasorum. Et secunda personarum, quæ dicitur benedictio super populum: & duplex est. Prima. s. solennis, quæ cum illa fit solennitate, Adiutorium, &c. & hanc facere possunt episcopi, solùm in tota sua diœcesi: & archiepiscopi in tota prouincia, cùm visitãt, Et legati in terminis suæ legationis, & abbates, quibus ex priuilegio cõcessum est, vt not. xxvj. q. vj. ministrare. de cons. dis. j. cùm ad celebrandas. de excess. prælat. accedentibus. de priuileg. Abbates, li. vj. Secũda est simplex, & hæc fit à sacerdotibus in missa absente epo aut de mandato eius interpretatiuo, cum prẽsens est xxj. di. denique xcv. dist. ecce ego. Et hoc dixit Ray. & gl. eius. vt in Sum. Confes. li. iij. tit. xxvij. q. x. vbi etiam dicitur ꝙ presbyter celebrans præsente epo, innuere debet ei an velit benedicere: & si velit, ipse non benedicat, si verò nolit, benedicat ipse simplici benedictione, nulla alia expressè licentia petita: quia ex quo ꝑmittit celebrare missam, intelligitur spectantia ad illud permittere: ar. de offic. deleg. præterea. Huiusmodi autem est benedictio. de cons. dis. j. missas. Benedictio etiam aliarũ rerum est duplex, vt patet per notata. in d. c. Abbates. quædam. s. cum sacra vnctione, vt benedictio altaris, quædam autem est verbalis solùm, vt benedictio vestium. ¶ Pri-
2 mò *verò quæritur pro notitia dicendorum, vtrũ ea, quæ conueniunt epo, cõuenire possint de iure, vel consuetudine simplici sacerdoti? Et dico, ꝙ tripliciter aliqua epo cõueniunt. Primò. s. ratione ordinis, & hæc ſm gl. in c. transmissa. de elec. & text. in cap. quamuis. lxviij. dist. sunt, velut clericos ordinare, vel deponere, conficere chrisma, consecrare virgines, ecclesias, vel altaria, baptizatorum frontes chrismare benedicere, & hmõi: de quibus dicit Pan. in c. transmissa. ꝙ in electum confirmatum non transeunt, nisi post consecrationem. i. postquam habuerit ordinem episcopalem, qui in ipsa consecratione confertur. Et secũdò, ratione iurisdictionis. & de his gl. c. transmissa. exẽplificat: sicut est iudicare, excommunicare, corrigere, iuramenta recipere à vasallis, confirmare, inuestire, conferre beneficia, & similia. Et tertiò ratione dignitatis episcopalis, vt cognoscere de causa matrimoniali, publicas pœnitentias imponere, vel dare indulgentias, & hmõi de quib' Pan. in c accedentibus. de excess. præl. Igitur, quæ conueniunt ei primo modo, per inferiorem acquiri nõ possunt per consuetudinẽ quantumcũque vetustam, vt patet ex c. quando. de consuet. vbi etiam omnes Doct. concordant, sed quæ conueniunt ei secũdo modo, per inferiorem clericum præscribi possunt, vt patet per c. auditis. & c. olim. de præscr. & in hoc etiam ibi concordant Doc. & similiter præscribi per inferiorem possent ea, quæ sunt dignitatis episcopalis, vt patet per d. c. auditis. & c. cum olim. & c. accedentibus. vbi & Pan. dicit ista bene posse acquiri ꝑ consuetudinem, ex quo habetur ꝙ dicuntur esse potius iurisdictionis, quàm ordinis, vnde post confirmationẽ, & ante consecrationem electus in epm, concedere põt indulgẽtias, etiam si nõ sit sacerdos, vt patet per Doct. & Pan. in d. c. accedẽtibus. quia istud est iurisdictionis. Et idem dic de cognitione causarum matrimonialiũ, & impositione pœnitẽtiarum publicarum. Ad hmõi tñ præscribenda, ſm Pan. in c. auditis requiritur titulus putatiuus, cũ ius commune resistat, vel tñ tempus, de cuius initio memoria ho-
3 minum nõ existit, vt in c. j. de præscri. lib. vj. ¶ *Secundò, vtrum benedictio calicis, corporaliũ, & vestimentorũ, & hmõi, sit ordinis, vl iurisdictionis, vel dignitatis episcopalis? Et dico hoc multis esse dubiũ, quibusdam dicentib' ꝙ sunt ordinis, quia si essent iurisdictionis, vl dignitatis episcopalis, præscribi possent, vt patet ex dictis, nõ solùm ꝑ abbates, sed etiã per inferiores, & consequẽter isti possent etiã corporalia benedicere, ꝙ est absurdum, nullibi auditũ, & cõtra oẽm cõsuetudinem. Quibusdam verò ecõtrario dicẽtibus, ꝙ sunt iurisdictionis, vel dignitatis, quia, si essent ordinis præscribi non possent per abbatẽ, aut alium inferiorẽ episcopo, & consequenter abbas non poterit benedicere, etiã vestes, aut alia paramenta, ꝙ absonũ & cõtra consuetudinem videt. cum benedicat paramẽta nõ solùm suarũ ecclesiarum, sed etiã vndecunq; venientiũ. Dico aũt ꝙ de iure vel cõsuetudine oia ista sunt ordinis episcopalis, ſm communem doctorum sententiã, quã etiam tenet Pan. in c. aqua. de conse. ec. vbi quærit, quare delegari non possunt ea, quæ sunt ordinis episcopalis, sed alia? Et sic respondet, ideo esse, qa potestas exercẽdi ea quæ sũt ordinis à nuda voluntate superioris nõ dependet, sed consistit in certa forma ꝑ ecclesiam tradita, & ista est ratio decidendi tex. in d. c. aqua. quæ verò sunt iurisdictiõis, consistunt in nudo exercitio voluntatis, ideoq; delegari possunt cuicũque, secus in his, quæ sunt ordinis. hæc ille. Ex qbus patet ꝓpositũ. s. ꝙ prædicta sunt ordinis, qa eorũ bñdictio cõsistit in certa forma ꝑ ecclesiã tradita, vt in bñdictiõe calicis patet, vbi requritur vnctio, & spũalis oratio, & benedictio: in benedictione aũt corporalium requritur alia spãlis forma, & alia in benedictione vestiũ, vnde oẽs hmõi benedictiones sunt ordinis episcopalis. Et ad rõnẽ ꝓbãtem ꝙ nõ dico, ꝙ horũ quędã sunt ordinis episcopalis ꝓpriè, vt quæ numerãt' in d. c. quãuis, & generaliter omnia quę vnctione benedicunt', & quædã reductiuè, vel largè forte ratione cõsuetudinis, vt ea quæ superaddũt doctores: vnde abbates prescribũt horũ quædã, & non oia, vt benedictionẽ vestiũ, non aũt vasorũ, siue calicum. Et præterea idẽ ꝓbat' cõsuetudine generali. qa tales benedictiones nunquã nisi post consecrationẽ conferunt si aũt essent iurisdictionis vel dignitatis, post cõfirmationẽ, & ante cõsecrationẽ conferre possent sicut & alia huiusmodi conferũt. ¶ Ter-
4 tiò, *vtrũ benedictio calicis, paramentorũ, & hmõi ꝓ missis celebrãdis: fieri possit à sacerdote? Et dicũt doc. in cle. attẽdentes. de sta. reg. ꝙ nõ: qa sunt potius ordinis episcopalis. Et idẽ tenent in c. abbates de priu. li. 6 & Sum. Rosel. & hoc habet cõsuetudo: & similiter stylus curiæ dãtis priuilegia ordinib' religiosorũ: vt bñdicere possunt paramẽta excepto corporali qd' frustra fieret, si hoc iure, vel consuetudine posset. Sum. tñ Ang. dicit suo iudicio sacerdotes posse bñdicere paramẽta, hac rõne: qa oia quæ sunt ordinis possunt, nisi sint ordinis episcopalis, vt sint eis specialiter interdictu. c. quamuis. xcviij. di. & d. c. ecce & lxviij. dist. legimus. Sed bñdictio paramentorũ nõ est ordinis epalis, qa cõpetit abbati ex consuetudine, vt tenent doc. in d. cle. attendentes. ꝙ fieri non posset, si esset ordinis episcopalis. ar. eorum quæ notantur in c. pe. de conse. eccl. vel alta. non est etiã eis ꝓhibitũ, vñ credo, inquit, ꝙ possint oia pertinentia ad celebrationẽ missarum, quæ cũ sacra vnctione nõ fiũt, nec sunt eis specialiter ꝓhibita, possunt bñdicere. Sed ista rõ assumit duo falsa. Primum ꝙ simplex sacerdos possit, quicquid non est ordinis episcopalis, vel specialiter interdictũ: & instantia est de his quę de consuetudine reseruantur epo: sicut est absolutio ab homicidio. Secundum est, ꝙ bñdictio vestium non sit ordinis episcopalis, ꝙ saltem de consuetudine falsum est. Recitat tñ Sũ. Rose. Sixtum quartum hoc concessisse simplicibus sacerdotib' ordinis Minorũ, vt bñdicere possint omnia ecclesiæ vel altaris ornamenta, & vestes sacerdotales, & hmõi, excepto corporali. & cõsequẽter idẽ possunt simplices sacerdotes
5 ordinis Prædicatorũ. ¶ Quarò, *vtrũ abbates possint bñdicere prædicta? Et dicit Gem. in d. c. abbates. ꝙ benedicere possunt oia, in qbus est bñdictio verbalis solùm, & qñ faciunt ad opus suarũ ecclesiarũ, alias nõ. Sed dubiũ est de benedictione corporaliũ, quæ est verbalis, & paramẽtorũ ecclesiæ nõ suæ, quæ ex cõsuetudine benedicit. Et ideo dico, ꝙ calices vel corporalia nõ possunt bñdicere de iure per. c. consulto. de conse. di. j. vbi tex. loqtur de corporali, & à fortiori intellige de calice, nec de cõsuetudine, quæ nũc fit, qa ita obseruat', imò nec quæ fit possibilis quãtum ad calicem, quia ratione vnctionis est ordinis episcopalis propriè, vnde præscribi non potest: licet Car. in d. cle. attẽdentes. & Sum. Ang. senserint contrarium, possunt tñ præscribere benedictionẽ corporalium, quę sine vnctione fit, qũo verum dicit Gem. vestra aũt & alia paramenta possunt de iure benedicere, vt ꝓbari videt. in d. c. abbates. iũcta gl. in verbo, quasi episcopalem, quia ex quo habẽt iurisdictionem quasi episcopalem, vt ibi dicit, vnde vtuntur insigniis episcopalibus, possunt ea quæ non sunt ordinis episcopalis ꝓpriè, sed largè, rõne consuetudinis. Et si hæc non possunt de iure, saltẽ cõsuetudine possunt, qa ita seruat' quamuis Gul. & Inn. & quidã alij in cle. attendẽtes de stat. monach. reg. velint, ꝙ nullo modo possunt bñdicere vestes & paramẽta, ẽt ecclesiarum suarum. ¶ Quintò quęrit, quæ bñdicẽda sunt in spectantib' ad sacrificiũ altaris? Et dico vt colligit' ex diuersis doctorib', ꝙ benedici debet ecclesia, vel altare, & calix, & vestes sacerdotales. s. amict', alba, cingulũ, manipul', stola, & casula, nõ aũt camisia, ſm Arch. & corporale, quod est quædam palla, & palla altaris. i. vestis, qua altare cooperitur, ſm gl. Ray. supra quam, & immediate extenditur corporale, si commodè põt: licet in casu necessitatis, vt cum aliæ non habentur, sufficiũ tobaliæ laicorum, quib' deinde ipsi vti possunt, qa nõ sunt ad cultũ diuinũ deputatæ, sed ꝑ necessitate ad tempus assumptæ. Et hoc cõsonat dicto Host. ꝙ ista possunt à mulieribus tangi, qñ nõ sunt per epm benedicta. Et similiter ſm laudabilem consuetudinem aliquorum benedicendũ est missale, licèt glo. in c. j. de pign. dicat contrarium: & similiter libri altaris, vt dicunt Host. Ioan. & But. Car. Pan. Imo. & Barba. in c j. de pig. & probat': qa in libro pontificali est specialis bñdictio ꝑ istis libris. Et ratio qa bñdicũtur oia, quibus in illo mysterio vtitur sacerdos, vt sacerdos. Vnde non benedicit' palliũ altaris de necessitate quia nec eo necessario vtitur, nec vrceoli eadẽ rõne, & similia.
6 ¶ Sextò *quærit', quæ sint in prædictis re benedicẽda? Et dico, ſm Pe. de Pal. in iiij. dist xxiiij. ꝙ vestes sacerdotales, cum qbus schismatici celebrauerunt non oportet ꝑ hoc iterum bñdici, sicut nec altaria, super quæ celebrauerũt re consecrari, nec sepultos ab eis exhumari, de sacra. nõ iter. c. à nobis. sed ecclesię ab eis cõsecratæ, essent recõsecrãdę, & vestes, benedictæ sunt re benedicendæ, sed ordinati ab eis nõ sũt reordinãdi, nec baptizati rebaptizãdi, qa ista sũt duo sacramẽta, sũp quę ecclesiæ non põt dare potestatẽ ad libitũ, nec auferre, sicut sup sacramẽtalia, quæ sunt ex eius institutiõe. Cũ autẽ vestes sacrę rũpũt', refici possunt, & filũ nõ sacrũ, & pãn' nõ bñdiq' possent apponi, q̃diu manet forma sacræ vestis, nec oportet eas bñdici, licet ꝑ partes plures reficiãt', alias fic. de cõse. ec. ꝙ in dubiis. in gloss. Dico aũt formã mutari, qñ tanta pars est amota, ꝙ nõ liceret sine illa celebrare, puta medietas vel tota manica albæ. & tunc tutũ est, vt superfluat' pars noua antequàm abscindatur vetusta, & sic semper remanebit forma. Quando autem sunt duplicata tempore benedictionis, casula, stola vel manipulus, si posteà diuidantur, vtraque pars remanet benedicta, quia etiam multæ casulæ, stolæ, vel manipuli vnica benedictione consecrantur. Hæc ille. Quòd autem rem non licet cum aliqua veste celebrare, vide-

retur ſtandum iudicio boni viri. De cingulo autē fracto
videtur, ꝙ quādiu altera pars tāta remanet, ꝙ ſufficiat ad
honeſtē, & more cingēdū, liceat cū eo celebrare, maximè
in neceſſitate, quia videtur eſſe corpus vniforme, cuius. ſ.
quælibet pars eſt eiuſdē rationis vel qualitatis cū alia vel
cum toto, licet nō eiuſdē quātitatis: & multo fortius licet
ſi antequā fractura cōpleatur fortificēt nodo vel gruppo.
Ad iſta autem facit dictū Pet. de Pal. cōiter approbatum. ſ.
ꝙ ſi de ſtola fiat manipulus vel ecōtra, nō oportet, ꝙ ite-
rum benedicātur, quia. ſ. non videtur eſſe alia forma niſi
ꝙ vnū eſt longius, aliud breuius, quæ breuitas formā non
7 mutat, & ita in cingulos. ¶ Septimò, * vtrum aliqua de
prædictis conuerti poſſint ad vſus humanos? Et dico qd
ſemel dicata Deo nullo modo cōuerti debēt in vſus pro-
phanos, ſed vetuſtate cōſumpta cōbureda ſunt, & cineres
in eccleſia reponēdi. c. quę. ſ. multoties. §. quicquid. de reg.
iur. lib. 6. Huiuſmodi aūt ſunt, ſm Pet. de Pal. & alios doc.
pallæ altaris, corporalia, vela & cortinæ eccleſiæ vel alta-
ris, quæ ante arcā vel ſ. extēdunt, vel de pariete ad parie-
tem in Quadrageſima, aut quę ad parietes pēdēt, & ligna,
quæ poni ñ debēt in coquina, aut vineis paſtinādis, ſed in
alia eccl. vel in capitulo, vl dormitorio, vl refectorio fra-
trū, quæ loca oīa ſacra reputant. de conſe. diſ. j. ligna. cum
glo. vel in alio loco honeſto, ſm alios. Et idē intelligitur
de lapidibus eccl'æ deſtructæ, ex quo vl ꝙ tumbæ factæ,
in ædificiis poni poſſent religioſorum, q̃uis factæ fuerint
religioſè, dum tñ per earū amotionē, defunctorū memo-
ria nō deleatur, ſed fiat noua tumba, vel ponat epitaphiū
in pariete, qñ iam tumba ſic eſt deſtructa, ꝙ nec apparet
litera, nec intereſt defuncti eam nō amoueri. Monaſteriū
etiam, eccl'a vel hoſpitale authoritate ep̄i fundatum vel
ædificatū, licet nondū conſecratū, nō debet ex tūc reuerti
ad ſeculare habitaculum. xix. q. iij. quæ ſemel, hæc omnia
Pet. de Pal. Huiuſmodi etiā ſunt cathedra & candelabrū,
& ſm Ray. peluis, in qua diaconus abluit corporalia, hu-
iuſmodi ēt videt eſſe terra cœmeterij vel eccl'æ & ruīnæ
murorū, quia ſi honor defertur cineribus, quare nō etiam
prædictis? Vnde poni non debent in loco iniurioſo. Et
8 * ſubiungit Pet. de Pal. ꝙ corporalia nō ſolùm non con-
uertūtur in vſus profanos, ſed etiā nō ſunt abluenda per
laicos nec per mulieres, nec moniales. xxij. diſt. c. vaſa. &
c. ſacratas, vbi dicit ꝙ nec palla, nec vaſa ſacra, nec corpo
ralia debēt contingere, & ſi ex deuotione hoc faciāt præ-
ſumptuoſa eſt, vnde nec prætextu pietatis mortui ſunt
ſacris veſtibus induendi. Quòd autem ſacerdos, & ep̄i ſic
inducti ſepeliunt, poteſt dici, ꝙ non debēt illæ veſtes eſſe
benedictæ, vel ſi ſunt, cōſuetudo excuſat, & ſimiliter mo-
niales quæ corporalia lauāt. Scuta autē mortuorū in ec-
cleſia appenſa ꝓ neceſſitate eccl'æ milites tollere poſſent,
ſicut Dauid gladiū Goliæ. 1. Reg. 21. hæc ille. Poſſent tamē
vaſa eccleſiaſtica, & calices cōfracti vendi in caſibus con
ceſſis: de quibus ſ. Alienatio. integra verò, non, niſi alteri
eccleſiæ, vel loco religioſo, vt in c. ligna. de conſecr. diſt. j.
6 vide tñ j. Corporale. §. j. ¶ Octauò, * vtrum aliqui alij à
prædictis poſſint aliquid benedicere? Et dico diaconus
poteſt benedicere menſam abſente preſbytero, nō autem
eo præſente, niſi ſit diaconus Cardinalis, ſm notata in
capite legimus. xciij. diſt. Mulier quoque benedicere non
poteſt niſi eodē modo, quo poteſt quilibet bonus Chri-
ſtianus. c. noua. de pœnit. & remiſ. quia ea, quæ ſunt ordi-
nis, non cadunt in mulierem. De aqua benedicta, vide ſ.
Aqua. De ſecundis autem nuptiis an ſint benedicendæ, &
de benedictione nuptiarum j. Nuptiæ.

DE BENEFICIIS AC DIGNITATIBVS

eccleſiaſticis, & præbendis in genere, vel ſecundùm ſe.

1 *Beneficiū variè accipitur, & quid in quauis acceptione. Et quid præbenda, quid item dignitas. Et qui dignitatem habere dicantur. Et quid dicatur perpetuum.*
2 *Dignitas, officium, & perſonatus, quo inter ſe differāt. Et qd ſint.*
3 *Beneficia eccleſiaſtica, in quotuplici ſunt differentia. Et num altaria, quæ in titulum perpetuū dantur, beneficij nomē obtineant.*
4 *Præbenda, ſit ne quippiam ſpirituale.*
5 *In dignitate, quot modis quis eſſe poſſit, Concluſionibus ſeptem expedit.*

1 BENEFICIVM, * dupliciter ſumit, ſcilicet ꝓ actio-
ne benefactoris, & ꝓ re, quā beneficiendo cōfert. Be-
neficium igitur primo modo eſt actio gaudiū tribuēs ca-
pienti. in lib. feu. c. j. qui cau. feu. amit. & Pan. in c. vnico, de
commo. & in c. ad audientiam. de præſcr. Beneficium autē
eccleſiaſticū, eſt actio gaudiū tribuens accipienti eccleſia-
ſticum reditum, propter officiū tributū. de præb. cum ſe-
cundum. xviij. diſt. ſi quis amodo. Præbenda verò ſecun-
dùm Hoſt. eſt ius percipiendi prouentus in eccleſia, ſcili-
cet collegiata, cōpetens tanquā vni de collegio natum ex
canonia, ſicut filia ex matre, quia ex quo quis habet cano
niam, debet habere præbendā: extrà, eod. c. relatum, & con
ſequenter præbenda, propriè cōſiſtit in fructuū perceptio
ne, canonia verò in iure alicuius recepti in canonicū, ad
quod ius poſteà pertinet præbenda, ſtallus in coro, vox in
capitulo, vt in d. c. relatū. Quandoque tñ præbenda largè
ſumitur pro iure quod alicui non tanquā de collegio, ſed
ratione miniſterij, officij, paupertatis, vel vtilitatis conce-
ditur, vtendo & fruendo, in vita ſua, certis rebus eccleſiæ,
vt reditibus quos canonici recipiūt, vel alij & de tali ha-
betur. in c. quia nonnullis. xvj. q. poſſeſſiones. & §. illud. &
tales prębendas habēt laici, maximè nobiles: vt in c. cum
M. de conſtit. in glo. vj. Dignitas autem eccleſiaſtica, ſm
Inno & Hoſt. eſt quædā præeminentia in gradu: & quaſi
pro eodē ſumitur cū perſonatu: vt eſt Archidiaconatus, &
primiceriatus, & decanatus, & hmōi, & dicitur quādoque
perſonatus, ſm Pet. de Anch. ab honorificētia qua perſo-
nam ponit: quandoq; officiū ab ipſo officio quod exercet:
vt de conſtit. cum acceſſiſſent: quandoq; aſſumit ſua pro-
pria, & ſpecialia nomina: ſicut hoc nomē cuſtodia, ſucceu
toria, decanatus, præpoſitura, & ſimilia. In quo aūt conſi-
ſtat iſta præeminētia. limitat Arch. c. j. de conſuet. lib. 6. di-
cens: Dignitas eſt adminiſtratio rerū eccleſiaſticarū cum
iuriſdictione. Vnde ſm Pan. in c. de multa. de prēb. habere
dignitatē, eſt habere iuriſdictionē. ſ. quo ad forū conten-
tioſum: & intellige ēt in modicis cauſis, ſm Pet. de Anch.
in cle. ſi dignitatē. de prēb. ſicut habēt Archipreſbyteri in
eccl'a Pictauienſi, qui excōicant, ſuſpēdunt, & abſoluunt.
Et ſic ſm Archid. pp talem gradū hñt dignitatē, & conſe-
quenter ſunt excluſi à pœna c. licet canō. de elect. & c. ſtatu-
tū. de re. lib. 6. Vñ ēt quilibet rector ſeu prior eccl'æ colle-
giatę dī habere dignitatē, vt not. Pau. in cle. j. de elect. &
in cle. ne in agro. de ſtat. mona. & dñi de Rota deciſ. 163. ꝓ
quo ēt facit tex. in c. indemnitatib. de elec. lib. 6. vbi abbatiſſa
dī habere dignitatē. Et cōſentit Car. in cle. 1. de reſcr.
& ibi eſt gl. dicēs in hoc eſſe approbatā opin. Abb. Sed tñ
Inn. in d. c. de multa. limitat ſi eſt perpetua, allegās. c. ij. de
ſta. mon. §. ſi. tñ ſufficit ſi nō ſit ꝓpetua, dūmodo poſſit eſſe
perpetua, quia perpetuū dī quod eſt in potentia perpetua,
vt not. Card. in d. cle. ii. & eſt pro hoc text. in c. clericos. in
verb. perpetuam. iuncta gloſ. de cohabit. cleric. & mulier.
2 ¶ Primò * verò quęritur, quomodo differāt dignitas, of-
ficium

ficium, & perſonatus? Et dico, ꝙ dignitas eſt prærogatiua
cum iuriſdictione: perſonatus autem ſm Arch. vbi ſ. eſt
quædam prærogatiua in eccleſia ſine iuriſdictione: vt ha-
bere ſtallum honorificum in choro, in c. 1. in optionib⁹, in
proceſſionibus, in vocibus dandis, & ſimilibus, pluſquàm
alij ſui ordinis. Officiū verò, ſm eundē, eſt adminiſtratio
rerū eccleſiaſticarum ſine iuriſdictione, ſicut officium ha-
bēt, & nō dignitatem, ſyndici, ꝓcuratores, caſtaldi. de qb⁹.
j. q. ij. Saluator, & vicedomin⁹, & ſimiles, qui ſicut picę ha-
bent referre: ſed ſicut dicit Pan. in c. de multa. de præb. iſta
iure nō ꝓbant: & poti⁹ credendū eſt, ꝙ ex varietate loco-
rū inſurrexerunt hęc diuerſa vocabula: qa in multis locis
dignitas appellat' ꝓſonatus, & in aliqbus quodlibet bene-
ficiū curatum dicit' ꝓſonatus: & ideo in illis debet attendi
3 ſubſtantia rei. magis quàm denominatio. ¶ Secundò * quę-
rit, quæ ſunt beneficiorū eccleſiaſticorū differentiæ, ſiue
quotuplex eſt beneficiū? Et dico, ꝙ in genere eſt duplex.
Primò. ſ. religioſum, ſiue ſit ſimplex, vt canonicatus regu-
laris: ſiue duplex, vt abbatia, prioratus, vel aliud habēs iu-
riſdictionē: & ſecūdò ſeculare. Et iſtud eſt multiplex. ſ. ma
ximū, vt Papatus: maius, vt epiſcopat⁹: mediocre, vt digni-
tas, vel ꝓſonat⁹, vl aliud habēs curā: & min⁹, ſeu ſimplex. i.
ſine cura, vt canonia, capellania, aduocatoria, & hmōi. Et
eſt aliud largè dictū nō habēs adminiſtrationem, qñ licēt
aliquis habet beneficiū nō in titulū, ſicut beneficiū habēt
capellani ad nutū amouibiles, qñ autem habet beneficiū
in titulum, cui eſt aſſignata dos, quantūcunq; ſit ſimplex,
dicitur habere beneficiū cum adminiſtratione, ſm. Gemi.
in c. præſenti. de offi. ord. lib. vj. ¶ Tertiò, vtrū altaria quæ
dantur in titulū perpetuum, dicant' beneficia? Et dicit gl. in
cle. ij. de deci. Et ſequit' Gemi. in c. j. de conſue. lib. vj. ꝙ ſic.
& appellatione beneficij, altaria ꝑdicta intelligunt: vt fa-
cit c. ij. de cōcef. præb. Sec⁹ ſi nō dant' in titulū: qa propriè
4 nō dicunt' beneficia. ¶ Quartò, * vtrū præbenda ſit aliquid
ſpirituale? Et dicit Pan. in c. dilecto. de præb. ꝙ ſi eſt anne-
xa iuri canoniæ partim eſt qd ſpirituale, & partim tēpo-
rale. Si verò nō eſt ei annexa, vt quia in eccleſia non ſunt
præbendæ diſtinctæ, ſed omnia cōmunia, & per capitulū
aſſignatur iſti vnum prædiū in præbēdam, & alteri aliud,
vel quid ſimile, vel etiam ſi ſunt diſtinctæ, tñ non ſunt ca-
nonicatibus annexæ, quia nō eſt ibi numerus canonico-
rum, tunc eſt quid merè temporale, & concedi pōt etiam
laico ad eius ſuſtentationem. De præb, etiam. j. Beneficiū.
5 iij. q. iiij. ¶ Quintò * quæritur, quot modis eſt quid in di-
gnitate? Et dico pro huius intellectu recitandam eſſe opi-
nionem Inno. de iſta materia per concluſione vt recitat
Pan. in d. c. de multa, dicens. ¶ Prima concluſio. Dignitas,
& perſonatus non differunt in ſubſtantia, ſed Arch. ſentit
contrarium, vt patuit. §. j. & communis Doctorum cōclu-
ſio eſt, vt is dicatur habere dignitatem, qui habet iuriſdi-
ctionem. ¶ Secunda. Ad conſiderandum, dignitatem debe-
mus attendere an vocetur aliquo nomine de dignitatib⁹,
quæ in iure ſunt expreſſæ, vt puta appellatur Archidiaco-
nus, licēt nullum miniſterium dignitatis exerceat. Et po-
nit Inn. exemplum in archidiaconatu Parmenſi, nos re-
ctius in Senen. quia Parmēſis ſaltem habet ſtallum emine-
tem in choro. Et ex hoc videtur Inn. velle, ꝙ ſolùm no-
men ſufficiat. Et hanc opinionem ſimpliciter ſequuntur
dñi de Rota, vt ſ. Sed de hoc multū dubito, cùm debea-
mus attendere potius vim, & ſubſtantiam rei, quàm voca-
bulū, & Arch. in d. c. j. videtur requirere ſaltē aliquā pręro-
gatiuam in loco. & facit. c. dudum. ei ij. de elect. Et præte-
reà iſtarum dignitatum accumulatio fuit prohibita, vt in
d. c. de multa propter impotentiam deſeruiēdi, & exerci-
tij, vbi autem habetur ſolum nomē, ceſſat illa ratio ad hoc
c. quia nonnulli. & c. quia in tñ. de præb. ¶ Tertia. Si in lo-
co reputatur dignitas, ſeu perſonatus, licēt in iure nō ha-
beatur pro tali, tamē cenſeri debet ſm reputationem loc.
¶ Quarta. Inſpiciatur inſtitutio, quia ſi fuit inſtituta, vt eſ-
ſet dignitas, habebitur pro dignitate. ¶ Quinta. Oportet
dignitatem eſſe perpetuam ad hoc vt includatur ſub con-
ſtitutione. c. de multa. vbi ſtatuitur, ꝙ ſi habens perſona-
tum, vel beneficium curatum, ſecūdùm tale receperit, va-
cat primum. Pro hoc c. j. de conſu. lib. vj. Et per hoc ſoluit-
tur quæſtio, an acceptans vicariatum ep̄i, peccat dignita-
tem, ſeu beneficium curatum, & videtur ſic, quia acquirit
dignitatem, vt not. gl. in cle. & ſi principalis. de reſcr. Et ſa-
tis eſt, ꝙ poſſit eſſe perpetua, quia fortè epiſcopus non re-
mouebit eum in vita, & conſequenter cenſetur perpetua,
arg. in l. iuriſperitos. ff. de excu. tut. Sed contrarium puto
verum, quoniā illa dignitas eſt potius ep̄i, & de facili re-
moueri pōt. ad hoc de offi. vica. c. j. lib. vj. ¶ Sexta. Licēt qs
exerceat miniſterium ſpectans ad aliam dignitatē, ex quo
tñ in loco non reputatur dignitas, non habetur pro digni-
tate. Contrarium tñ fortè poſſet attentari, vt magis
extendamus ſubſtantiam rei, propter quam emanauit di-
cta conſtitutio, de multa. quàm erroneam loci æſtimatio-
nem. ¶ Septima. Habens officium, ſine iuriſdictione, non
comprehenditur in dicta conſtitutione. quod puto ꝓcę-
dere, ſi officium eſt nudum miniſterium, ita ꝙ non habet
prærogatiuam præ aliis: puta, ſi eſt procurator eccleſiæ.
ſecus ſi eſt officium cum præeminētia: vt theſaurarius. ꝓ
quo videtur text. in c. j. de conſue. lib. vj. hæc Pan. De di-
gnitate autem ſpecialiter, habes multa infrà, Dignitas.

Rurſus de beneficiis, præbendis, & dignitatibus ij.
ſpecialiter quò ad conferentem.

1 *Beneficia abs quo regulariter conferri debeant. Et quid ſi capitulum, vel alius quiuis de conſuetudine, aut ſtatuto conferre debeat, de conſilio tamen epiſcopi. Epiſcopus autem, aut mortuus ſit, aut procul agat, an differri collatio debeat.*
2 *Beneficia in curia vacantia, abs quo conferri oporteat. At quid ſi beneficiarij non in curia, ſed procul dietas duas decedant.*
3 *Epiſcopus qui beneficium abſenti contulit, an poſſit antè quā ille abſens recuſarit alteri conferre.*
4 *Epiſcopus, aut quiuis alius cui mandatum eſt, vt clerico pauperi prouideat de beneficio, an ſi is aliud conſecutus eſt, teneatur rurſus prouidere.*
5 *Promittens alicui de beneficio non vacante, qualitercunque potuerit prouidere an teneatur. Et num epiſcopus ordinatus de beneficio prouidere obſtrictus ſit.*
6 *Beneficium vel officium eccleſiaſticum vacans, intra quantum tēpus conferre quis teneatur.*
7 *Metropolitanus ep̄i in conferendo negligentiam, quando ſupplere poſſit. Et quando conferendi poteſtas ad Papam deuoluatur. Et deuolutio de ep̄o ad capitulum ad quæ beneficia reſtringatur.*
8 *Epiſcopus, qui clerico de ſtudio redeunti, ſcientiæ contemplatione, de beneficio prouiditi an clerico inſcio, atque indicto poſteà reperto, illud reuocare poſſit.*
9 *Cauſa non expreſſa, ſed mente concepta, contractum non vitiat.*
10 *Papa ſi mandet ei, ad quem ſpectat, quòd beneficium alicui conferat, an ſi is alij, ad quem mandatum ſit, conferat, collatio valeat. Et idem certis limitationibus decidit. Et ſi canonici huiuſmodi ſimplici mandato, in ipſius eluſionem, præbendam alij cōtulerint, ad quid iſti teneantur.*
11 *Prælatus, qui indignum promouet, an teneatur eccleſiæ de illius adminiſtratione mala.*

1 BENEFICIVM* ecclesiasticum secũdò quò ad cõferentem, vt plenius innotescat, sciẽdum est, ꝙ beneficium ecclesiasticum regulariter cõferre debet ordinari[9], nisi ad alium pertineat ex speciali statuto, vel consuetudine, vt dicetur: capitulum autem vacante sede conferre nõ potest illa beneficia, quæ pertinent ad collationem epi: quamuis sede vacante admittere non potest præsentatos à patronis, & eos instituere in beneficiis, ad quæ fuerunt præsentati, licèt ad episcopum, si viueret, pertinuisset. extr. de insti. c. fi. lib. vj. potest etiam conferre illa beneficia, vel præbendas, quæ ad episcopum, & capitulum communiter pertinent: & similiter episcopo suspenso à beneficiorum collatione, etiam si haberet interesse tali collationi tanquam prælatus: & idem posset eps quando capitulum esset suspensum, vel singulariter omnes excommunicati. c. si ad episcopum. ne se. va. lib. vj. Si verò collatio pertinet ad episcopum, cum capituli consilio vel assensu, non posset capitulum se intromittere: nisi eps suspensus esset in mora petendæ relaxationis. Si verò capitulum vel alius, de consuetudine vel statuto, conferre deberet de consilio episcopi, episcopo defuncto, vel agente in remotis, ita ꝙ in breui eius præsentia non possit haberi, non propterea debet collatio differri: vt in d.c. si ad episcopum. ¶ Pri-
2 mò* verò quæritur, à quo debeant conferri beneficia vacantia in curia? Et dico, ꝙ per solum Papam conferri possunt beneficia, dignitates, & personatus, quę vacant in curia, & similiter, quæ sunt curialium, vel accedentium, seu redeuntium de curia. si decedunt in locis vicinis curiæ ad duas dietas legales, quæ. ſ. faciunt xx. miliaria pro die. l. j. ff. si quis cau. & not. glos. in c. præsenti. de præb. lib. 6. Vnde si distarent per xl. miliaria, non includerentur. ff. de verb. sig. l. iij. Quod limita nisi morentur in loco proprij domicilij, vel propriæ domus: si tñ erat talis qui ibi morabatur solùm propter curiam, tunc reseruatur. Et similiter reseruatur, qñ is, qui moritur, erat curialis decedẽs in loco vnde curia recedit, vl in itinere dum curiã sequeretur, quantumcũque vbi decedit, sit ab ipsa curia remotus. Verũ est tñ ꝙ post mensem, si non fuerint collata beneficia prędictorum, conferre possunt illi, ad quos pertinet eorũ collatio per seipsos tm̃, vel ipsis agentibus in remotis p suos vicarios generales, quibus id commissum fuerit in eorum diœcesibus existendo: nisi essent parochiales ecclesiæ, & vacarent, sede apostolica vacante: vel si antè quidem, sed prius, quàm Papa conferat, mortuus est. Notantur hæc in c. licet. el. j. c. statutũ. c. præsenti. & c. si apostolica. de pręb. lib. 6. Aduertendum tñ est hic ad regulas cancellariæ, & reseruationes, quas faciunt cõiter in sua creatione põtifi-
3 ces, quæ nõ semp se habẽt vno modo. ¶ Secũdò,* quid si episcopus cõferat beneficium absenti? Et dico, ꝙ licet suũ non fiat donec consentiat, eps tamen nõ poterit alteri cõferre, donec ille recuset. Nec valet collatio, si conferat, nisi eps assignet competentem terminum ad consentiẽdum: & absens intra illud non consentiat. Si autem elapso termino iterum consentit antequam alteri conferretur, valebit.
4 de pręb. si tibi. lib. 6. ¶ Tertiò,* vtrum eps, vel alius, cui mãdabatur, vt pauperi clerico de beneficio prouideret teneat iterum prouidere, si ille clericus aliud consecutus est? Et
5 dico, ꝙ nõ. de pręb. si pauper. lib. 6. ¶* Quartò, vtrum promittens alicui de beneficio ecclesiastico nõ vacante prouidere, qualitercunque potuerit, teneatur? Et dico, ꝙ non: quia non obligat promissio talis. extrà, de concess. præb. c. detestanda. lib. 6. nec beneficium non vacans põt promitti etiam in generali dicendo, cum potuerit prouidere, aut si se facultas obtulerit, vel sub quauis forma verborum, vt ibi. ¶ Quintò, vtrum eps teneatur prouidere de beneficio ordinatis? Et dico, ꝙ sic, si sunt ordinati per ipsum, & sunt in sacris: non constitutis verò in sacris non cõsueuit ecclesia Romana cogere ad prouidendũ: extrà, de præb. ca. eps. & c. cum secundum. Si autem eps commisit extraneo epo, vt vice eius in sua diœcesi ordinet, & ille promoueat ad sacros ordines aliquem non habentem titulum: tenet ordinator prouidere illi necessaria, donec per ipsum vel alium de beneficio prouideatur. Secus si commisit ei ordinare certas personas, inter quas aliquis fuit sine titulo: vel si commiserit alicui, vt à quocunq; epo ad sacros ordines possit promoueri, quia in his casib[9] tenebit ipse commit-
6 tẽs. extr. de præb. si eps. lib. 6. vide s̃. Arch. §. viij. ¶ * Sextò quæritur, intra quod tempus teneatur quis cõferre beneficium, vel officium ecclesiasticum vacans? Et dico, ꝙ in cathedrali, & regulari ecclesia vacãte prælato, cessante legitimo impedimẽto intra tres mẽses eligere tenẽt electores. c. ne ꝓ defectu. de elect. nisi essent priuilegiati: alia aũt beneficia, vt dicit Pan. in c. nulla. de concess. præb. intra sex menses sunt conferenda, quibus elapsis, ab epo deuoluit collatio ad capitulũ, & ecouerso, & demum ad proximum superiorem grãdatim. Et intellige pro illa vice tm̃. de sup. ne. præla. sicut nobis. Vnde multo tempore vacare põt: qa capitulum habet sex mẽses, & si non conferat, eps habet alios sex: & eo negligente, Metropolitanus, ad quem deuoluitur, habet alios sex, vt in d. c. nulla. & eo nõ cõferẽte, deuoluitur ad patriarchã, vel ad Papam, si non habent su-
7 periorẽ.* Ex quo inferẽ, ꝙ Metropolitanus supplet negligentiam epi, si eps non est exemptus, sed si est exemptus, potestas ad Papam deuoluitur. & sic intellige d. c. nulla. Nec valet collatio, si quis prædictorũ cõferat elapso tali tpe. de suppl. ne. præl. c. fi. quod tẽpus nõ incipit currere à tpe vacationis, sed notitiæ. de concess. præb. qa diuersitatẽ. & hoc cessante legitimo impedimento, vt est peregrinatio, vel suspẽsio. Et omnis impotẽtia iuris, vt suspẽsio, aut facti, cuiusmodi est, ſm Pan. mora in curia pro absolutione, & tempus reuersionis: etiam si impedimentum esset ex culpa, modò nõ sit in mora petendæ absolutionis. d. ca. qa diuersitatẽ. Vnde oportet de dictis sex mensibus subtrahi tempus legitimi impedimẽti, nisi tempus esset præfixũ nõ in odiũ negligẽtiæ, sed in alterius fauorẽ, qa istud tempus currit impedito, & etiã ignoranti, vt in l. genero. ff. de his qui no. infa. Et si talia essent officia, vel administrationes, quorũ collatio ptineret ad regulares, & ipsi negligerent, diœcesani ꝓuidere debẽt, nõ obstãte, ꝙ ipsi regulares essent exẽpti, vt in cle. qa regulares. de sup. neg. præl. Not. tñ Pan. in d. c. nulla. ꝙ deuolutio de epo ad capitulũ restringi debet ad beneficia pertinẽtia ad epm iure ꝓprio, quia in deuolutis ad epm ꝓpter negligẽtiam, vl denũtũ inferioris prælati, nõ fit deuolutio ad epm, sed ad proximũ superiorẽ, quia in istis deuolutionibus nõ est tãta deuolutio inter epm, & epm, sicut in spectantibus iure proprio. & ita notãter dicũt Doct. in c. vnico. ne. se. vac. lib. 6. & in ca. quan-
8 quã. de elect. lib. 6. ¶ Septimò,* vtrum eps qui redeunti de studio clerico dedit bñficium cõtemplatione scientiæ, possit illud reuocare, qñ posteà illũ inuenit idiotam? Et dicit Pan. in c. quamuis. de æta. & qua. ꝙ nõ, modò sciat officiũ. Io. aũt An. remittit se ad notata in Spec. sup rubr. de pręb. vbi pertractat dictam quæstionem. & quid de eo, qui cõtulit vasallo feudũ, credẽs, ꝙ esset probus vir, & inuentum
9 est contrarium? Et* concludit, ꝙ reuocare nõ põt, qa causa nõ expressa, sed mente cõcepta, non vitiat contractũ. C. de

10 de cond. ob causam. l. si repetendi ¶ Octauò, * vtrũ si mãdet Papa ei ad quem spectat, ꝙ beneficia conferat alicui, valeat collatio alteri facta? Et dicit Io. And. ꝙ sic, licet ille ex transgressione puniatur, vt patet per c. dilectus de pręb. Sed tñ hoc dictũ multas habet exceptiones. Primò. ſ. nisi in literis esset apposita clausula, ꝙ si secus fieret sit irritũ, & inane, vt eo. ti. inter cætera. Secundò, nisi Papa, suam insinuauerit voluntatem, vt no. ibi gl. Tertiò, qñ Papa non mandat conferri prębendam: sed ipse confert: tunc enim
14 collatio alteri facta de illa non valet. eo. tit. si postquam. lib. 6. Quartò, nisi iste, pro quo scribitur, fuerat receptus in canoicũ ante illũ, cui facta est ꝓuisio prębendę, quia tunc reuocari posset collatio alteri facta, quamuis ipso iure teneat. Item nisi datus esset executor ad compellendũ: qui in
16 sinuasset, & interdixisset ordinario ne alteri conferret, qa tũ collatio facta alteri nõ valeret. Itẽ nisi datus esset executor nõ ad cõpellendũ, sed ꝓuidendũ, qa tunc per solam
17 prę̃sentationẽ literarũ factã ei, ad quem dirigũtur, & pertinet collatio, affecta est prębẽda, vt collatio alteri facta nõ valeat, vt de concess. pręb. c. si capitulo, lib. 6. Item nisi Pa-
18 pa hoc inhibuisset, vel sibi reseruasset, ſm Henr. Boic. hęc omnia Arch. Canonici autem, qui tali simplici mandato in ipsius elusionẽ prębendã alij contulerunt, tenentur isti prouidere de communibus reditibus, vt dicitur in d. c. di-
19 lectus, & dicit Ioan. And. ꝙ ſm stylum curię rarò fit mo-
20 nitio sine prącepto: cum dicatur saltem, monemus ꝑ apostolica scripta, nec in talibus refert, si dicatur mandamus,
11 vel prącipimus. ff. man. l. j. ſm Host. ¶ Nonò* quęritur, qd si pręlatus promoueat indignum? Et dicit Ioan. de Imo. ꝙ si ille malè administrat, & non reperiatur posteà soluẽdo,
22 talis pręlatus tenetur ipsi ecclesię satisfacere. de ele. nihil. vide etiam suprà Acceptio personarum. §. ij. iij. & iiij.

RVRSVS: DE BENEFICIIS, PRÆBENdis & dignitatibus tertiò specialiter quo ad obtinentem.

1 *Beneficium adepturus, vt dignus & idoneus dicatur, quot in eo requirantur. Et qui ad beneficiũ per ostium non intrat, fur est & latro, nec viam salutis habet. Et quid tum huic sit agendum.*

2 *Ignorantia communis ac tolerantia, quòd iurisdictionem non habenti, etiam inhabili tribuat, qualiter intelligendum. Et in quibus locum habeat.*

3 *Puer beneficium num habere possit, & quæ sit legitima præficiendorum ætas.*

4 *Papa dispensare etsi potest, non tamen dispensare intendit, nisi illud exprimat. Et impetranti beneficium cum cura, vel sine, de beneficiorum cura prouideri nequit, nisi rescripti tẽpore annos xxv. habeat.*

5 *Curatus intra quantum tempus ordinari debeat.*

6 *Constitutio c. cùm ex eo de elec. lib. vj. an liget curam simplicem habentes in colleg. ecclesiis, quales sunt decani in collegiis, & Priores & Abbates in conuentibus.*

7 *Ad ecclesiã parochialẽ si is præsentetur, qui in sacris non sit, si tamen alioqui idoneus & intra tempus statutum ordinari queat, admittendus est, licèt non præsentatus, ipse in huiusmodi ecclesia institui nequaquam posset.*

8 *Non clericus, aut clericus, sed coniugatus, an ecclesiastica beneficia habere possit. Et quamam.*

9 *Beneficio suo, vt alteri prouideatur, num quis renunciare possit.*

10 *Sacerdotis filius num in ecclesia paterna beneficium obtinere possit. Et filiorum nomine qui hoc loco contineantur. Et si pater personatum habuerit, filius immediatè in eadem ecclesia vicariam habere non poterit.*

11 *Dispensare cum illegitimis, vt beneficium ecclesiasticum obtinere possint quis possit.*

12 *Dispensandi potestas cuipiam concessa, cuius effectus non in eundem, sed alium deriuatur, latissimè interpretari debet.*

13 *Beneficium simplex si curam animarum annexam habeat, an possit Episcopus cum illegitimis prædictis dispensare. Et quid si in ecclesia statutũ tum sit iuratum, & à Papa etiã approbatum, vt nullus in ea illegitimus promoueatur, num episcopus, dispensare queat. Et ibidem limitationes.*

14 *Illegitimus à Papa dispensatus, vt ad ordines promoueatur, num & beneficium cum cura obtinere possit. Et an talis post primum, virtute eiusdem dispensationis aliud quoque obtinere possit.*

15 *Dispensatus illegitimus vt curatum obtinere possit, an & per hoc dignitatem habere poterit.*

16 *Illegitimus vel irregularis in ordine, & beneficio dispensatus. & promotus, num deinceps super pluralitate, non facta illegitimitatis, & irregularitatis mentione, dispensare queat.*

17 *Episcopus an cum illegitimo, ad plura simplicia beneficia simul retinenda, dispensare possit. Et an vt simplex obtineat beneficium seu præbendam in ecclesia patris, qui sit sacerdos.*

18 *Papa si cum illegitimo dispensauit, vt ad curatum beneficiũ promoueri possit, num ex eo beneficium, cui perficiendus est quis per electionem eligendus, promoueri quoque possit.*

19 *Beneficiũ sibiipsi procurare nũ cuipiã liceat. Et qui sciẽter in viuẽtis beneficiũ se institui procurat, quod occupat, an sit infamis.*

20 *Beneficia non canonice obtenta, ex tollerantia, seu tacito prælatorum consensu tenens, num in eis aliquod ius habeat. Et beneficia iniustè possidentes ad quid teneantur.*

21 *Filius ecclesiasticum beneficium habens, num illud ob læsæ maiestatis crimen à patre commissum perdat.*

22 *Clericus beneficiarius matrimonium contrahens, num ipso facto beneficium perdat. Et quid de clerico beneficium non animo clericandi assumente, sed vt in iuuentute viuat, non habẽs alioqui animum residendi, an sit iustè promotus.*

1 BENEFICIVM* acquisiturus vt sit idone[9], sciendum est ꝙ in eo multa requiruntẽ. Primò, vt sit clericus. Secundò, nõ cõiugat[9]. Tertiò, ętatis debitę, de qua j. §. j. & ti. Ætas. Quartò, ꝙ habeat certum ordinem, de quo j. §. ij. Quintò, ꝙ bñficiũ obtineat istitutione canonica, sine qua nõ põt possideri, de reg. iur. bñficiũ. lib. 6. ad quam institutionẽ tria pertinẽt. Primò, vt conferat ei ab illo, qui hoc iure potest, puta ecclesiastico pręlato, nõ dño temporali, vt faciunt quotidie tyranni, vnde recipiẽs ecclesiasticum beneficium de manu laici, ſm Inn. in c. quisquis. de ele. est ineligibilis ipso iure. de iure patro. prętereà. Licèt episcopus, ſm eundem possit cum tali dispensare. art. c. nuper. de sen. excom. Secundò, vt conferat ei per modum debitũ & iuridicũ, nõ per simoniã, & hmõi. Tertiò, vt ipse sit habilis ad hoc, puta vt non sit irregularis, vel infra legitimã ętatem, aliàs qñ tenet iniustè, vt per intrusionem, vel simoniam, vel quia aliàs est inhabilis, ſm Ray. cum non intret per ostium, fur est, & latro, nec habet viã salutis, nisi resignando: vel si suum impedimentũ est dispẽsabile, petat dispẽsationẽ: quã si obtinere nõ põt, oportet vt omnino dimittat, & in vtroq; casu pœnitẽtiã agat de peccato cõmisso: & fructus perceptos restituere tenet, nisi sibi à superioribus remittãtur: & idẽ de ecclesiasticis dignitatibus. Hęc omnia Arch. Qui & subiungit, ꝙ subiectus ecclesię vel dignitati, si scit possessorem eius nõ esse verũ pręlatũ. i. aliquo prędictorum inuolutũ, in foro cõscientię non tenetur ei obedire, nec soluere debet ei ꝙ debet ecclesiæ, vel dignitatinec soluẽdo liberatur. de sen. exc. inquisitioni. Secus aũt videtur in foro cõtẽtioso, quando res est occulta. viij. q. iiij. c. j. Et q̃uis talis absoluẽs non absoluat de facto

ignorantē,quia non est prælatus, de pœnit.dist.v.placuit. tamē animę pereunt, sed excusantur ignorātia facti, quāuis de manu eius requiratur sanguis eorū, qa quantū in ipso fuit,eos perdidit.de offi.ord.irrefragabili, semperq, mortaliter peccat illud officiū exequēdo,vel etiā fructū percipiendo vt fur.Host.tū super c.dudū. el ij.de elect. videtur tenere cōtrariū,dicens, ꝙ talis tenet iterū cōfiteri de consilio,non de necessitate:quia talis presbyter verè absoluit, ex quo curā tenet:quandiu est probabilis ignorātia, & ab
2 ecclesia toleratur. Ad * quod facit, qa cōmunis ignorātia & tolerātia tribuit iurisdictionē nō habenti, et inhabili.ff. de offi.prætō.l.Barbarius.Sed hoc verum est in humanis, in quibus,secundū humanā opinionē proceditur,secus in rebus cōscientię in quibus proceditur secundū diuinā veritatē. Vnde cōfessus non verò sacerdoti,tenet cōfitere cū sciuerit,vt tenet Inn.super idem c.imò ipse Host.in Summa,idē sensit,dū dicit, ꝙ à tali decipiunt animæ cū ligare non possit nec soluere,cū iudex nō sit. Sed de hoc et vide
3 J. Confessor.j.§.xix. & limita.vt ibi. ¶ Primò * verò quæritur,v trū puer possit habere beneficiū, siue quæ sit competens ætas perficiendorū? Et dico ſm Pan. & doct.in c. super inordinata.de præb. ꝙ distinguendū est,quia beneficium aut primo est regulare aut secūdo seculare.Et quidem si primo est regulare,si est abbatia,in abbatissa requiritur xxx.annus,de elec.indemnitatib.lib.6. i abbate verò nō reperitur:sed cōiter dicitur ꝓ requiritur annus xxv. p c.cū in cūctis.§.inferiora.de elec.vbi regulariter ad quam libet dignitatē obtinēdā sufficit illud tēpus,nec tēpus statutum in abbatissa debet trahi ad abbatē, per gl.in d.c.indemnitatibus:quia ibi propter sexus debilitatē tēpus maius requiritur:& olim requirebat tempus lx.annorū,vt in c.iuuēculæ.xx.q.j.Si verò est prioratus, tūc si est cōuētualis habēs collegiū sub se,requiritur tēpus xxv.annorū.arg. in cle. ne in agro.§.cæterū.de statu regulariū. Si verò non est cōuentualis,sed hēt curam:tūc si ex cōsuetudine prior exercet curā per se,debet habere xxv.annos:quia non pōt quis esse presbyter, quod requiritur ad curā,nisi sit in xxv. anno.vt in cle.generalē.de æta.& qual. Si verò curam nō exercet per se,videtur sufficere tēpus xx. annorū, vt in d. §.cæterū.Si verò est sine collegio & sine cura,vī velle Feder.ꝙ sufficiat tempus vij.annorū,iuxta notata per glo.in c.si eo tpe.de rescrip.lib.6. Item quia nō potest dici dignitas:ex quo nō habet collegiū,& cōsequenter est beneficiū simplex. Sed hoc dictū Pan.verum nō putat.Nam si intellexit de prioratu regulari, cōtrà, quia nō professus nō pōt habere prioratū.de elect.nullus,lib.6.professus autem esse nō potest ante xiii .annnum,vt in c.j.de reg.lib.6. Si verò intelligit de prioratu seculari , dictū eius pendet ex alio.ſ. nunquid post septimū annum possit quis habere ecclesiā nō curatam:& creditur ꝙ non,vt dicetur. Vnde dicēdum est in proposito,ꝙ requirit tempus ad minus xiiij.annorū. arg.c.indecorū.de æta.& qual.& in d.§.cæterū.Si verò secundo beneficiū est seculare, quod erat ſm membrū principale,aut est ēpatus, requiritur xxx. annus exactus, vt in d.c.cum in cūctis. Si verò est dignitas inferior, requiritur quod attigerit xv.annum,vt in d.§ inferiora.Episcopus tū dispensat duntaxat in personatu nō curato,& tunc sufficit ætas xx.annorū, in aliis autem nō dispēsat. Si verò est beneficium sine cura,& sic simplex,tunc sunt opiniones,sed Panor. placet opinio Cal.qui voluit, ꝙ si beneficiū sonat in nomē rectoriæ,vt puta,quia est ecclesia,vel capella per se stans, & habēs clericū ad regimē suum,requiritur tēpus ad minus xiiij. annorum:in hoc enim nō requiritur tempus xxv.annorum,quia cum hoc specificè caueatur in curatis, vt in d.§ inferiora:videtur aliud dicendū in nō curatis.arg.de præsump.nónne, nec videtur sufficere ætas vij. annorū,qa indecens est,vt talis dicatur idoneus gubernare ecclam,qui nescit gubernare seipsum,vt in d.c.indecorū,si verò nō sonat in nomē rectoriæ,sed beneficiū in ecclesia,aut reqrit maturitatē cōsilij, vt in canonicatu ecclæ cathedralis,aut nō requirit,vt in præbēdis clericalib⁹,quæ sunt in multis ecclesiis ꝓ minoribus , qui tū non sunt de collegio,sed simpliciter beneficiati. Si non requirit, tunc sufficit ætas vij.annorū : & hoc casu serua notata in d.c.si eo.tempore, & per glo.in d.c.super. Si verò requiritur ſm Host.& Arch.requiritur ætas xiiij.quia ante illā ætatem ñ potest sapientū iura tractare.Sed glos.in d.c. si eo tpe sentit oppositū per c.ex eo.de elec.lib.6.vbi dicit gl. ꝙ minor xiiij.anno.dicitur idoneus ad beneficia , etiā ad canonicatum ecclæ cathedralis, ad quod facit in d.c.super ordinata.& de rescrip.si eo tpe.lib.6.vbi dicit glo.ꝙ septennes,& maiores dicunt idonei ad beneficia, quia cū tales possunt ordinari.xxviij.dist.de his, cōsequenter possunt in beneficiis intitulari. arg.de præbē.cum ſm, nisi acceperint talia beneficia quæ sacrū ordinē requirūt,hæc ibi. Sed Archid. respōdet, ꝙ illud cōtineat dispensationē, & ꝙ dispēsatiuè ille fuit ꝓmotus in casu illius capituli ante xiiij. annos, & Panor.dicit se audiuisse curiā seruare opinionem Arch. & Host.& dicit de hoc esse tex.nō impropriādo verbū pueri, positū in tex.d.c.super inordinata. De his verò dicit Perr. de Palu. in xxv.dist.iiij. ꝙ vt quis valeat habere beneficiū simplex,sufficit ꝙ sit maior septēnio, quia pupillus potest esse canonicus etiā in ecclesia cathedrali, licet non habeat vocē in electione,vt in c.ex eo.de elec.lib.6.tamē collatio talis iure diuino, etsi non humano, illicita est, nisi qñ alij nō inueniuntur,quia est cōtra iustitiā distributiuā si datur minus digno:iste autē puer est indignus, nō positiuè cum sit innocēs, sed respectu eius q sui habet vitā, & scientiam, qui statim prodesse possit ecclesiæ.De dignitate autem nō habente curā,dicit ēpm posse dispensare cum eo, qui xx. annū compleuit, de æta.& qual.c.j.lib.6.& sic tali dari pōt etiam Archidiaconatus quia nō habet curam in foro pœnitentiæ,vt eum oporteat esse sacerdotē,qui requirit xxv. annos, sed solùm in foro exteriori, & oportet tantū eum esse diaconū,ad quod sufficiunt xx. Et quāuis alias minor xxv.annis nō debeat esse iudex, pōt tamen esse Archidiaconus,quod est esse iudicē de cōsuetudine.Vnde hoc non est de iure cōi , sed de dispensatione episcopi permissa à Papa. De cura aūt aliarum dicit , ꝙ hō debet habere xxv. annos,nec pōt episcopus dispēsare,sed ipso iure nulla est collatio parochiæ facta ei qui xxv.annum nō attigit, imò etiam cōmenda ecclę facta nō habenti illā ætatē.de elec.
4 c.licet canon.§.decernentes,& c.seq. Papa * verò,licet dispensare possit,non tū intendit,nisi exprimat:vnde impetranti bñficium cum cur,vel sine cura, non pōt prouideri de bñficio cum cura,nisi tpe rescripti haberet xxv.annos, de rescrip.cap. si eo tpe.Si autem nō potest quis deponere conscientiā,quia tēpore rescripti fuerit minor annis xxv. tenetur resignare,quia conscientia dictat nullū ius sibi quęsitum esse.De episcopatu verò dicit reqri annos xxx. hæc omnia Per.Arch.autē videtur tenere, ꝙ ad præbendā sufficiat septennū,& tamē deinde dicit secundū regulas cancellariæ Romanæ nō posse cōferri canonicatū ante annū xxiiij. vnde primum dicum eius locum habet solùm in præbenda large. Sed de his vide etiam J.Ætas. ¶ Secun-
5 dò,* quæritur , de tempore intra quod curatus debet ordinari

dinari ? & dicit idem Petr.vbi ī.quòd iure nouo per ēpm dispensari pōt cum curatis, vt literarū studio insistēs, intra annum nō teneatur , nisi ad subdiaconatū promoueri: sed post septennium intra annū debet quilibet ad sacerdotium promoueri , ita ꝙ nisi primo anno fuerit ordinatus in subdiaconū,& intra octauū in sacerdotem,episcopo sic dispensante , vacat ipso iure ecclesia. Sed & nisi ēps cum ipso dispensaret,vel si dispensaretur,& ille literarū studiis nō insisteret,cum aliter ēps non habeat potestatē dispensandi,teneretur intra annum ordinari in totum,aliàs ipso iure priuatus est.de elec.cum ex eo.lib.6.Quamuis autem tantū transierit de dicto tēpore,ꝓ illo anno quo debet,nō possit fieri subdiaconus,vel sacerdos,nō tamē vacat eccla vsque anno elapso:& facit fructus suos si habuit à principio intentionē ordinandi,aliàs nō,nisi mutato proposito se fecerit ordinari,& qui scienter sic affecto dedit, tenetur ecclesiā seruare indemnē,vt in c cōmissa tibi.de elect.lib. 6.Annus autē pro subdiaconatu vel sacerdotio nō currit, nisi à tēpore quo fuit in possessione pacifica, vel per eum steterit,ex tūc etiam est annus vtilis:quia non currit,nisi iusto impedimēto cessante.Non pōt aūt sibi conferre eccla si vacans illa vice,id est,illa vacatione,& si detur alicui nō acceptanti,adhuc vacat prima vice vacādi,& sic ei nō pōt cōferri prima vice. Similiter si fecit illi dari, qui statim renunciauit in fraudē, sic licet secūdò vacet isto resignāte, 10 tò,* vtrum filius sacerdotis obtinere possit beneficium in
non tū valet quo ad Deū. Si autē bona fide alteri collata, illo mortuo,vel deposito,aut renūciante vacauerit secundò,tūc pōt ei cōferri,qa ñ est prohibitū.de elec.c.cōmissa.
6 lib.6.hæc Pet. ¶ Tertiò,* vtrū prædictū.c.cum ex eo.liget curā simplicē in eccl'is collegiatis habētes, vt sunt decani in collegiis priores & abbates in cōuentibus.Et dicit Pet. de Pal.ꝙ nō,vt in c. vt statutū.de elect.lib.6. qa nō est tū periculū si isti ñ sunt sacerdotes:qa multi sunt i collegiis sacerdotes,q ex cōcessione istius curati nō sacerdotis facerent quod ille faceret,nō sic aūt in simplici cura sūt parochiani sacerdotes,qui pñt ecclesiast.sacramenta ministrare,ppter quod fuit magis necessariū ibi pœnā apponere. Collegiū verò hic large accipit etiā ꝓ plebania sub se habēte capellas, in qua sunt sacerdotes, p quos poterit sup-
7 pleri.hęc Petr.Notandū * etiā, ꝙ ad ecclam parochialem præsentet q non est in sacris,dū aliàs sit idoneus,& possit intra tēpus statutū ordinari,admittēdus est:extrà,de insti. si is,lib.6.& tū ſm Io.Andr.talis præsentatus nō posset in tali ecclesia institui.de æta.& qual.prætereà,nisi dispensa-
8 tiuè,vt ibi. ¶ Quartò,* vtrū nō clericus quidem,sed coniugatus, habere possit ecclesiastica beneficia? Et dic ſm Panor.in c.minoribus.& præb.& iuxta not.per eum in c. cum M.de const.& glos.ibi, ꝙ laicus pōt habere præbendam in eccla,sed nō canoniā:quasi velit glos. ꝙ canonia sit ius spirituale ꝓueniens ex hoc ipso , ꝙ quis recipit in canonicū : præbēdā verò quid tēporale debitū canonico, ratione officij & canoniæ. Nec obstat huic c.cū dilecto. de preb. vbi prebenda appellatur ius spirituale:qa præbēdæ aliquādo nō sunt distinctæ,sed omnia bona sunt communia,& capitulū distribuit aliquid huic in prebendā, & aliquid illi,vel si sunt distinctæ,ñ sunt annexæ canonicatibus,cum ibi nō sit numerus canonicorū, aliquādo verò sunt distinctę,& annexę. Primò ergo casu sunt quid temporale dabile et laico,& sic intellige not.in d c.cum M.& sic vbi refert Cōpo. seruatur ī eccla S. Martini Carnoten. diœcesis,vbi nobilibus ratione pauptatis vel seruitij tpalis assignantur pbendæ, & facit c.possessiones.xvj.q.j.vbi eccla pōt concedere pauperi vsumfructū alicuius possessionis. In secūdo verò casu loquit c. cū dilecto. quia præbenda annectitur iuri canoniæ,quod est spirituale:quantū verò ad clericū coniugatū dicit S.Tho.in iiij.dist.xxxvij. & Pan.in c.Ioānes,& in c.sanè.de cleric.coniug.ꝙ de iure cōi non pōt habere bñficium ecclesiastic.sed nec administrationes ecclesiasticas,vt dicit tex.in d.c.sanè. per quod ſm Pan.intelligitur,ꝙ esse non pōt vicarius ēpi:qđ tenet doct.in c.vno.eo.tit.lib.6.& in c.Ioānes, ex dispensatione autem habere pōt:& hoc ex dispēsatione ēpi , quo ad beneficium simplex, ſm Gof.Phil.& Spec.quia ēps dispēsat cum homicida , vt in c.hereticus. de cle.pug.in duel. Sed Pan.in d.c.Ioan.tenet,ꝙ solus Papa cū eo dispēsat:quia in materia dispēsationis,quæ est exorbitans, nō debet argui de casibus permissis ad non permissos,etiā si permissi sint maiores,vt not.Io.And.in regula,quæ à iure.lib.6.& ad c. Ioan.rñderi pōt, ꝙ loquit de dispēsatione Papę. ¶ Quintò
9 * quęritur,vtrū possit quis renūciare suo bñficio, vt alteri prouideatur ? Et dicit Panor.in d.c.dilecto.de præb. ꝙ sic dummodo in actu renūciationis nō deducatur in pactū, sed ipsa purè & liberè fiat,aliàs esset simonia, vt vult glo. in d.c.dilecto.& in c.ex parte.el j.de offi.deleg.Si tū in aīa gereret,vt cōcederetur alteri,nō esset simonia, dummodo pactū nō fieret:peccat tū,vt est clara glos. in c.ordinationes.j.q.j. Sed tu dic vt J.Renunciatio.§.vj. parti.ij. ¶ Sex-
nō tū,* vtrum filius sacerdotis obtinere possit beneficium in eccla paterna?Et dico, ꝙ sic,si aliàs est est legitimus.c.ad hæc.de fil.presbyt.dūmodo nō ad illas dignitates vl prębendas,quas immediatè pater habuit, promoueatur. cap. constitutus.eo.tit. Et nomine filiorū hoc loco veniūt etiā nepotes de iure in hæreditate succedētes,vt nepotes ꝓ lineā rectā descēdentes.arg.instit.de hære.quali.& dif.§.sui ſm Host. & Ber.in c.ad extirpādas,de fil.presby.Secus in collateralibus,in quibus successio ñ habet locum. arg. de offic.deleg.ex parte.Item ſm Host.nepos in ecclesia poni potest immediatè, quā auus eius habuit patre viuente:sed eo mortuo non pōt:quia ī primo casu cessat successionis ratio,non in secūdo.Aduerte etiā, ꝙ si pater habuit personatū immediatè, non poterit filius in eadē ecclesia habere vicariā,vt in c.Michaēl.de fil.presbyt.vel ecōtrario, si pater habuit vicariā perpetuam, filius immediatè nō poterit
11 habere personatū,vt in c.cōstitutus.de fil.presby. ¶ Septimò * quæritur, quis dispēsare pōt cum illegitimis, vt obtineant ecclesiasticum bñficium ? Et dico,ꝙ episcopus in beneficio simplici,cui nō imminet cura. de fil.presbyt.c.is qui.lib.6. Nec distinguo,secundùm glo.ibi,an sit spurius, adulterinus,vel naturalis, licet quò ad successiones distinguatur in difficultate dispēsandi. Et similiter pōt dispensare cum talibus in canonicatu ecclesiæ cathedralis ſm Archid.in d.c.is qui.ex quo prohibitum non inuenitur.Et consentit ei Gemin.in eod.c.licet Ioan.Mo. & alij dicant contrariū:quod non placet, quia videtur ratio eadem, sicut & de simplici beneficio. Et similius in rectoria , & in omni beneficio, dummodò nō cadat in nomē dignitatis: vel personatus,vel habeat curā, licet quidam dicant con-
12 trarium,vt not.Gemi.in d.c.is qui.Et * ratio potissima est, quia dispensandi potestas cōcessa alicui cuius effectus nō in ipsum,sed in alium deriuatur, debet latissimè interpretari,vt not.Ioā.And.in c.si.de verb.signi.& sequitur Ioan. de Imo.& Gemi.in d.cap.is qui. & maximè quando interpretatio fit contra ipsum concedentem : iuxta not.de priuileg.c.quia circa. Vnde iura quæ videntur contraria , limitanda sunt loqui in dispensatione concessa alicui,cuius effectus in ipsum deriuatur,quæ strictè interpretanda est.

Non poterit autem episcopus cum prædictis dispensare in personatu vel dignitate siue cura, secundùm glos.in d. c.is qui, sed solus Papa.& sequuntur communiter Docto.
13 etiam si talis efficeretur religiosus.¶ Octauò, *vtrũ si beneficium simplex habeat curam animarũ annexam, possit episcopus dispensare cum prædictis? Et dicit Arch.in d.c. is qui. quòd sic: quia talis non dicitur habere curam animarum, vt probat tex.in c.super eo.de præben.lib.6.quia vt ibi patet, potest quis habere prębendam & dignitatem, cui annexa est parochialis ecclesia,& tamẽ nõ posset quis habere simul dignitatẽ & ecclesiam curatam. de præb.de multa, quod tamẽ Lap.verum limitat, quãdo ecclesia curata habet vicariũ aliũ ab isto, aliàs nõ. Alij tamẽ Doctores indistinctè tenent quòd episcopus dispensare nõ possit.de quo vide Geminianũ in d.cap. is qui. Sed mihi placet opinio prima cum limitatione Lapi, ¶ Nonò, vtrum si in ecclesia aliqua sit statutum iuratum, & per Papam approbatum, quòd in ea nullus illegitimus promoueatur, episcopus dispensare possit? Et dicit Ioannes Mon.& sequitur Geminianus in d.cap.is qui.quod non, ex quo statutum est iuratum vel confirmatum: secus esset, si solùm esset statutum, nõ iuratum vel confirmatũ: quia tunc posset episcopus dispensare contra proprium statutum, iuxtà notata, de electione.c.licèt canon.lib.vj. Sed omnia prædicta limita. quòd episcopus dispẽsare potest in beneficio simplici cum illegitimo: nisi aliud impedimentum canonicum obstet, quàm illegitimitas, & super quod eps di-
14 spensare non possit, vt in d.c.is qui. ¶ Decimò, *vtrum illegitimus dispensatus per Papam, vt ad sacros ordines promoueatur, per hoc videatur dispensatus, vt possit obtinere beneficiũ cum cura? Et dico ꝙ non: quia dispensatio nõ trahitur ad cõsecutiua eius super quo dispẽsatur, quando dispensatio imprimit effectum validũ super actu in quo dispensatur, absque eo ꝙ extendatur ad illud consecutiuum, secundum Gemi.in d.c.is qui. ¶ Vndecimò, vtrum præfatus illegitimus dispensatus, vt possit ecclesiasticum beneficium obtinere, post primùm possit deinde obtinere aliud virtute dispensationis? Et dicit Gem.in dicto cap.is qui.quòd Panor.distinguit: quia si dispensatio est facta super certo beneficio, si fuit in culpa, vt illud nõ haberet, aliud habere non poterit. Si verò non fuit in culpa, aut dispensatio fuit super incerto bẽficio, poterit post primũ aliud habere. Lapus verò aliter distinguit,& hunc
20 sequitur Geminianus ibi, vt videtur, sed mihi placet pri-
15 mum magis. vide ibi. ¶ Duodecimò, * vtrũ prædictus dispensatus, vt possit habere beneficium curatum, possit per hoc obtinere dignitatem? Et dicit Gemi.in c.finali.de fil. presby. quod non: quia ista ponuntur diuersa, in dicto c. finali.& consequenter vno concesso non venit aliud. Vnde in dispensatione non procedit argumentum à maiori,
16 nec à simili, vt ibi not.Gemi. ¶ Decimotertiò, *vtrum illegitimus vel irregularis dispẽsatus in ordine & beneficio, atq; promotus, possit posteà impetrare dispensationẽ super pluralitate, nõ facta mẽtione de illegitimitatis vel irregularitatis defectu? Et dicit Gemi.in d.c.fi. quòd non &
17 est ibi text. ¶ Decimoquartò, * vtrum episcopus dispensare possit cum illegitimo, vt possit plura beneficia simplicia retinere simul? Et dicit Gemi.vbi ꝫ. quòd non.& facit cap.is qui.prim.respons.de præben.lib.vj. vbi quando conceditur alicui vt possit beneficium cõferre, de vno intelligitur, non de pluribus. ¶ Decimoquintò, vtrum episcopus dispensare possit cũ illegitimis, vt habeant simplex beneficium, seu præbendã in ecclesijs suorũ parrũ, q̃ sunt sacerdotes? Et dico quòd non, viuentibus patribus. de fil. presbyt. cum decorem. multo minus in canonicatu. eo. tit. ad abolendam: ipsis verò mortuis, sic, dummodò non dispenset super beneficio vel præbenda, quam eius pater tenebat immediatè, secus si mediatè. Et hoc credo verius, vt not.in d.c.licet Gof. teneat, quòd nunquã canonicatum in eadem ecclesia poterit habere ex dispensatione episcopi.
18 ¶ Decimosextò, * vtrum si Papa dispensauit cum illegitimo, vt promoueri possit ad beneficium curatum, per hoc promoueri poterit ad beneficiũ, cui præficiendus est aliquis per electionem eligendus? Et dico quòd sic, secũdùm Gemi.in d.c.is qui. quoniam q̃ vitium tollitur ex toto, vt in casu prædicto, eligi potest, vt in c.cùm Vintoniensis, de elect. etiam si esset dubium, an verba dispensationis tollant ex toto vitium: & hoc tene, licèt alij dicant, ꝙ eligi
19 non potest. ¶ Decimoseptimò, * vtrum liceat alicui sibi procurare beneficium? Et dicit S. Tho.& Ray. quòd non, si est beneficium cum cura animarũ: quia non potest quis sine gratia & charitate ministrare, quã nullus sit se habere. Secus de aliis beneficiis: quia potest ea quis sibi procurare pro se digno & indigenti. Aug. tamen de Anch. in libro, de potestate Papę, tenet generaliter hoc esse nõ posse sine peccato: quod sum. Ang. verum limitat, q̃n quis principaliter quærit vt habeat beneficium, secus vt prosit. Sed ista distinctio nõ habet locum in beneficio sine cura: quia nullus est, qui suo regimine prosit. Vnde illud dictũ non est verum, etiam si quis quærat principaliter, vt habeat beneficium ad sustentationẽ sui pauperis: quia non debet fame tabescere. ¶ Decimooctauò, vtrum occupans beneficium viuentis, sciẽter faciẽs se institui, sit infamis? Et dicit Pan. in c.j.de concess.præben. quòd sic. iij.q.ij. audiuimus,& solus Papa dispensat cum eo: sicut cum eo, qui viuẽte vxore aliam accepit, vt in c.fin.de eo qui duxit,&c. ex quo ibidẽ concludit, ꝙ licet cùm vacaret fecerit se institui, vel sibi conferri à Papa, non habita mentione de occupatione præterita, non valet,& est gratia subreptitia, quia non sic faciliter obtinuisset,& facit cap. postulasti. de rescri. Similiter dicit de his, qui de facto occupant, vel per brachium seculare in vacantibus beneficiis se intrudunt, si in impetratione de tali occupatione non faciunt mentionẽ: quia omne id, ex quo ita faciliter nõ obtineretur, tacitã inducit subreptionem per dictum caput, postulasti, cum similib⁹.
20 ¶ Decimononò, * vtrũ is, qui beneficia non canonicè habita tenet ex tolerãtia, seu tacito consensu prælatorũ, habeat aliquod ius in eis. Et dicit Henr. Boich. super c. dilecto. de præbend. quòd si prælatus hoc ignorat, non obstat ei, etiam si expressè consentiret, nec tenenti acquiritur aliquod ius, quia non consentit qui errat. ff. de iurisdiction. omni. iudic. l. si per errorem, secundùm Innoc.& Hostien. ibi, & Archid. lxiij. distin. cum Adrianus. Si verò prælatus hoc sciebat,& ipse est Papa, distinguitur: quia si tolerãtia sit expressa ab eo, vel aliquo de mandato eius, est tolerantia approbationis, & dat ius: quia Papa non astringitur forma conferendi, per quam acquiritur ius. ix.q.iij. cũcta. Vnde postquam de sua voluntate constat, sufficit. Si verò non fuit expressa, non est approbationis, nec sufficit secũdùm Hostien. in cap. literas. de sup. negl. prælat. Si verò talis prælatus non est Papa: patientia, seu tolerantia, etiam expressa, nõ dat ius, nisi interueniat canonica electio, vel promissio, vt dicit glo. in d.c. dilecto. quam approbat Host. hæc ex illo. ¶ Vigesimò quærit, ad quid teneantur iniustè possidentes ecclesiastica beneficia? Dico quòd statim resignare talis tenetur in manu eius, qui resignationẽ potest accipere

accipere, vel alicuius nomine ei⁹, si esset in mortis articulo, ꝓm Inn.& tenetur restituere fructus perceptos: de rẽnũ. post trãslationẽ. §. rursus. Poterit tamẽ ꝓm Inn. retinere vitæ necessaria strictè, de cõsilio Confessoris, ita ꝙ solùm nõ egeat: & alios fructus in ecclesiæ vtilitatẽ cõuertat: quia restituere tenetur. c. dilecto. de prębend. Aliter absolui nõ põt, nisi obtineat dispẽsationem: nec in foro animę tenẽtur ei subditi obedire, vt dictũ est, nec secundum Arc. perpetuò prescribere põt, si minus canonicè obtinuit. s. simoniacè: vel per fraudẽ, aut aliquam subreptionẽ. Intelligo autem dictum Host. ꝙ post resignationẽ, si habet ali-
21 quos fructus, tenetur de his. ¶ Vicesimoprimò, *vtrum filius ꝑdat ecclesiasticũ beneficiũ propter crimẽ læsæ maiestatis cõmissum à patre? Et dicit glo in c.satis puersum. lvj. dist. ꝙ non. Itẽ dicit, ꝙ nec propter crimen lęsæ maiestatis diuinæ, vt qa hæreticus, vel schismaticus. c. quicũq; de hęre. lib.vj. de schism. c.vnico. li vj. vbi licet prohibeãtur admitti ad ecclesiastica bẽficia taliũ filij, tamen nõ di-
22 citur, ꝙ habitis priuẽtur. ¶ Vicesimosecundò, *vtrum clericus beneficiatus contrahens matrimoniũ perdat beneficium ipso facto? Et dico, secundum dominũ Anto. in c.j. de cler. cõiu. & si sit in sacris,& cõtrahat per verba de prę-senti, nõ est priuatus ipso facto, sed priuandus. Mouetur: qa cã priuationis elicitur ex c. quod à te. & c. diuersis. de cler. cõiug. quia nõ posset seruire vxori & beneficio, quæ rõ cessat, in cõstituto in sacris qa nõ est matrimoniũ: ideò cõpellitur vxorem dimittere. Si aũt nõ sit in sacris, sed in minoribus dũtaxat: tũc alij distinguunt inter spõsalia de futuro,& de præsenti: vt primo casu dissolutis spõsalibus possit redire ad beneficium suũ.& facit lex, ea quæ. ff. ad municipa. vbi despõsata ante nuptias cõtractas, suum nõ mutat domiciliũ: & sic effectualiter nõ dicitur matrimoniũ cõtractũ. Secũdò verò casu beneficiũ nõ recuperat: qa ex cõtractu matrimonij per verba de præsenti insurrexit vinculũ incõpatibile cũ ipso bẽficio. vnde perditũ est ius, q̃d habebat in illo: & ad illud amplius nõ dabitur regressus. Idẽ si cleric⁹ in minorib⁹ cõtraxit matrimoniũ cũ cõsanguinea in facie ecclesiæ: & posteà ꝑbata cõsanguinitate ruptũ est matrimoniũ: qa ꝑdit beneficiũ, cũ facto suo ecclesię renũciauerit. ¶ Vicesimotertiò, vtrũ clericus assumes bẽficiũ nõ animo clericãdi, sed vt ex eo viuat in iuẽtute, aliàs nõ habẽs animũ residẽdi, sit iustè ꝓmotus? Et dicit Pan. in c. relatũ. de cle. non resi. de mẽte doct ꝙ non. Host. tñ dicit hoc pctm ꝑ pęnitẽtiã tolli: vt in c.fi. de simo. & vult dicere nõ esse necesse ad purgãdum hoc pctm̃ dimittere beneficiũ: sicut nec in eo, qui promouetur ꝑ simoniã mẽtalem. Et idẽ dicit ibi Pan. de eo, qui beneficiũ accepit, nõ vt ibi seruiret, sed donec possit pingui⁹ habere.

RVBRVS de Beneficiis, præbendis,& dignitatibus iiij. specialiter quantum ad pluralitatem.

1 *Iure diuino an cautum reperiatur, ne quis plura beneficia teneat. Et ex pluralitate, quæ incommoda sequantur.*
2 *Iura antiqua qd circa beneficiorũ pluralitatẽ cauerint. Et quid de ea contineant ac tradant. Et plura beneficia iure communi, vel speciali statuto residentiam requirentia, num tenere liceat.*
3 *Summa Pisana, quot & quibus casibus plurralitatem ecclesiarum, aut præbendarum sine dispensatione permitti tradit. Et de quibus ecclesiis ac præbendis accipiendum sit.*
4 *Beneficia plura habens cui vnum sufficit an per dispensationem Papæ excusationem mereatur.*
5 *Dispensatio super beneficiorum pluralitate, an in aliquibus casibus inefficax sit. Et quibus.*
6 *Personatum vnum, seu dignitatem vel beneficium curatum habens, an per acceptationem secundi, primum ipso iure vacet. Et huius quæsiti limitationes variæ. nu seq. eleganter traduntur.*
7 *Personatus & dignitas, num semper pro eadem re ponantur.*

1 BENEFICIVM* quartò specialiter quantũ ad pluralitatẽ sciendũ est, ꝙ secundũ ius diuinum nõ inuenitur aliqd circa hoc expressè determinatũ, cũ in sacra scriptura expressa de hoc mẽtio nõ fiat, q̃uis ad hoc argumẽta ex aliquib. authoritati. scripturæ fortè adduci possint, quæ tamẽ non lucidè veritatẽ ostẽdunt, loquẽdo autẽ, secũdùm ius naturale, quod nulla humana lege, vel cõsuetudine potest abrogari, ꝓm S.Th. vt patet in ix quolibet. q. vij. habere plures præbẽdas nõ est actio secũdũ se mala, vt Deũ odire, nec secundũ se bona, vt Deũ amare, nec ꝓm se indifferens, vt leuare festucam, sed cõtinetur inter actiones, quæ absolute cõsideratæ, importãt deordinationem quandã, sed ex circũstantiis aduenientibus efficiũtur bonæ, vt occidere si occidẽdus sit malefactor, & occidat proprer iustitiã, quia habere plures prębẽdas cõtinet in se plurimas inordinationes, vtpote quia nõ est possibile aliquẽ in pluribus ecclesiis deseruire, in quibus est prębendatus, cùm præbẽdę videãtur esse stipẽdia ibidẽ ministrãtium Deo. Sequitur etiã diuini cultus diminutio, dũ vnius loco pluriũ instituitur. Sequitur etiã in aliquibus de fraudatio voluntatum testatorum, qui ad hoc bona ecclesiis cõtulerunt, vt ibi esset certus numerus seruientium Deo. Sequitur etiã in æqualitas, dũ vn⁹ pluribus bẽficiis abundat, & alius nec vnũ habere põt, sequũtur etiã multa alia hmõi, tamen per circunstantias prædictæ deformitates possunt totaliter euacuari, puta si in pluribus ecclesiis ei⁹ obsequiũ sit necessariũ,& possit plus, vel tãtũdem seruire absens vt alius pręsens,& hmõi,& tũc si adsit recta intentio, non erit peccatum, etiam nulla interueniẽte dispensatione, si cõsideretur tãtùm secundũ ius naturale, ad quod dispẽsatio nõ pertinet, sed solùm ad positiuũ. Si verò quis hac intẽtione plura habeat beneficia, vt sit ditior, vel lautius viuat, vel facilius pueniat ad ępatum, nõ tollũtur illæ deformitates, sed augẽtur. Hæc ex illo, q̃ loquitur de præbendis, sed eius dicta sunt vera de omni bẽficio sine cura eadẽ rõne, à fortiori verò de beneficiis curatis. Si verò loquamur ꝓm ius positiuũ, dicit ibidem S.T. ꝙ ꝓm antiqua iura prohibitum est habere plures præbendas, sed cõsuetudo est in contrarium, per quam quidam dicũt ista iura abrogari,& quidã hoc negãt: quæ cõtrouersia Iuristis relinquatur, quãuis hoc sit probabile, ꝙ inquantũ continẽt ius naturale, abrogari nõ possunt sed solùm inquantũ cõtinent ius positiuum, si hi, quorũ est ius positiuũ mutare: sciẽtes cõtrariam cõsuetudinem,& dissimulãter intẽdunt per hoc antiqua iura mutare. Igitur si stant in suo robore antiqua iura, nõ põt quis habere plures prębẽdas sine dispẽsatione, etiã superueniẽtibus dictis circũstãtiis. Si verò sunt abrogata, tunc superueniẽtibus dictis circũstantiis licèt etiã sine dispẽsatione, & sine eis nõ licet, etiã cũ dispẽsatione, quia humana dispẽsatio non aufert ligamẽ iuris naturalis, sed solũ positiui, hęc ex illo succinctè. Circunstãtia autem remouẽs talem inordinationẽ, secũdùm Gof. põt esse triplex. s. necessitas, puta, quia plures non inueniuntur idonei, vtilitas ecclesiarum. s.& eorum quibus præsunt,& prærogatiua meritorum, puta, quia plus valet
2 absens, quam alius præsens. ¶ Primò* verò quęritur, quid circa pręsentẽ qõnem positiua iura contineãt? Et quidã, vt recitat Io.An. in c.cùm iãdudum, de præben. dicunt hodie cõmuni iure posse aliquem plures habere prębẽdas, cum prohibeatur solùm pluralitas beneficiorũ, & dignitatum cùm

cum cura:vt in c.de multa.de præben.quia si Papa de præ-
bēdis aliud nō intellexisset, hoc idem de ipsis excepisset.
de decim.ad audientiā.cū suis cōcor.c.aūt, epi. dist.lxxx.
& c.presbyteros.xvj.q.j.& similia, loquūtur secūdùm suā
tēpora:sed hodie secus, vel restringūtur ad beneficia cu-
rata:vel ad illos,qui habēt nō solùm pluralitatē præbēda-
rum,quæ non prohibetur : sed multitudinem nimiā,quæ
sonat in vitium,& prohibetur.in d.c.cum iā dudum.& §.
eo.in tantùm.Et opinionem hanc dicit Io.An.veram, nisi
vtraq; requirat residentiam:referens se ad dicta in c.si.de
cle.non re.vbi ponit opinionē Inn.quæ habet in summa:
ꝙ habere plura beneficia nō curata,& quę de cōsuetudi-
ne,vel statuto residentiā,non requirūt, nō est peccatum,
nec contra iura. & sic refert gl.in c.gratia. de rescr.lib.vj.
Host.autem in c. literas.de præben. arguit pro dicta opi-
nione:sed dicit rationes esse debiles:& tamen tenet,vt re-
fert Arc. ꝙ nullus pōt plures præbendas habere titulum,
arg.dist.lxxvj.acutius.nec in hoc, secūdum eum, possent
dispensare prælati.dist.lxx.sanctorū, quod intellige,quā-
do sunt completæ,non diminutæ.Et ratio est, secundùm
eum:quia singulæ prębēdę requirūt singulos actus & mi-
nistros,& canonici ad residentiā tenētur,vt Assisij,tamen
ne inde tanta multitudo damnetur,dici potest,ēpm posse
dispensare in pluribus præbēdis habēdis in beneficium,
non in titulū:& cū aliquibus aliis limitationibus, de qui-
bus vide eum in d.c.literas.Host.autem, vt recitat Io.An.
in c.quia nōnulli,eo.tit.dicit, ꝙ plures præbendas nō pōt
quis simul habere , dūmodò vna per se sufficiat,aliàs etiā
de iure cōmuni potest quis habere plures:vt de cler.non
re.cōquerente. Pan.autem in c.cùm iamdudum.de præb.
dicit, ꝙ indubiè illicitū est tenere plura beneficia, requi-
rentia residentiam iure communi , vel speciali statuto:
quia sunt incompatibilia propter onus residentiæ,si verò
non requirunt residentiam , quia consuetudo est in con-
trarium,quæ satis valet in simplicibus, vt in c.cū omnes,
de constit.tunc dicit ibi, & in d.c.conquerente cōiuncto,
ꝙ habens beneficium quantumcūque simplex, quod per
se sufficiat ad vitam beneficiati , nō pōt aliud tenere sine
peccato mortali,secundùm glo.in c.dudum.el.ij.de elect.
quod ipse limitat,si propter se solum habet:secus si colla-
ta sunt,non ratione sui,sed propter vtilitatē beneficiorū:
vt quia est homo industriosus & cōscientiatus:vt not. in
c.cū iamdudū,de præbē.Et hāc limitationē & sententiam
tene : quia est mens S.T.vbi §.Sed adde aliā limitationē:
vt dicatur id licere,quando plures præbendæ vel ecclesię
non habent rationem plurium,sed vnius siue rōne vnio-
3 nis,siue ratione depēdentię vnius ad aliā.¶ Vnde*partim
ex cōcessione iuris naturalis,partim ex concessione iuris
positiui bene habetur in Sum.Pis.ꝙ sunt quinque casus,
in quibus pōt qs habere duas,vel plures ecclesias,vel prę-
bēdas sine dispēsatione.Primus est, qñ eccl'æ ita sunt te-
nues, ꝙ neutra sufficeret ad sustentationē.x.q.iij. vnio.de
reli.do.quod monasteriū. Secūdus.Si vna pēdet ex altera.
de ætat.& qualit.cā te.Tertius,ꝓpter raritatē clericorum.
xxij.q.j clericū.in fin.Quartus,si ecclesia est annexa præ-
bēdæ,vel dignitati:quo casu ipse tenetur maiori ecclesię
ꝑsonaliter deseruire, ī ipsa aūt parochiali habere idoneū,
& perpetuū vicariū qui cōgruentē habeat de illius eccle-
siæ prouētibus portionē.de præbē.extirpandæ. Quintus,
si habeant vnam intitulatā, & aliam commendatam.xxij.
q.j.qui plures.de qua commenda vide ̄j.Cōmenda.Hanc
tamen pluralitatem Arch. dicit intelligendam esse de ec-
clesiis non habentibus curam. & de præbēdis in ecclesijs
diuersis:quia in eadē hoc sine dispēsatione nō licet:vnde
quia in primo,& in tertio casu quatum ad ecclesias cura-
tas fieri nō pōt per episcopum,nisi per modum vnionis ,
multas.s.ecclesias vniendo:quam vnionem episcopus fa-
cere pōt, vel simpliciter & perpetuo,vel ad vitam cui cō-
feruntur:de consensu tamen habentium ibi ius aliquod,
vt patronorū,& ex causa rationabili:vide etiam in his in
4 gl.in c.dudū.el.ij.de elec.in ver.intitulatā.¶ Scđò,*queri-
tur,vtrum habens plura beneficia,quādo vnū sufficit,ex-
cusetur per dispensationem Papæ, & dico ex mēte S.Th.
vbi §.ꝙ nō,si dispensetur in fauorē sui:quia hoc est cōtra
ius naturale, in quo Papa non dispēsat:vnde licèt gl.in c.
dudum.el.ij.de elect.dicat ꝙ excusatur:tamen Pan.ibi di-
cit se habere pro indubitato,ꝙ nō sit tutus quò ad eccle-
siam triumphantem,etiam dispensatus per Papam,quan-
do dispensatus est ad suam vtilitatem:quia hoc casu non
solum alteratur iuris positiui dispositio,sed etiam Christi
patrimoniū iniustè dispergitur : vnde cùm bona ecclesiæ
Papa sine cā alienare ñ possit sine graui pctō, vt dicit Ar-
chi.xxij.q.ij.nō liceat Papæ,multo min⁹ pōt dare licentiā
alteri ipsa dispergēdi vt in c.nuper.de do.post diuor.rest.
& sic cōuincitur ratio Inn.in c.cùm ad monasteriū.de sta-
tu mon.quia hic nō solùm violatur ius positiuum,sed po-
tius diuinū. Et idē tenet Host.in d.c. dudum.quē sequitur
Io.An.Et idem sentit S.T. Nec valet consuetudo contra-
ria,vt ibi dicit Pan.& iura siue gl.quæ dicunt ꝙ valet,in-
telligunt pro necessitate,vel vtilitate,vel prerogatiua me-
ritorum, vel pro potentia retinēdi plura beneficia simpli-
cia : sed nō vt fructus lucrifaciat sibi ad vtilitatem priua-
tam,vel augēdum patrimonium, vel vt lautius viuat, aut
facilius episcopatū,vel maiorē dignitatē cōsequatur : qa,
vt dicit S.T. vbi §. hac intētione tenere vtrūq; beneficiū,
quod nullā deordinationē in se importat est illicitū:quia
cōtra rōnem , in c.ratio nulla.cū ibi notatis.de præben.&
contra officiū pietatis.xvj.q.j.c.si.de hoc etiā ̄j. Clericus.
5 ¶ Tertiò , *vtrum dispēsatio super beneficiorum plurali-
tate in aliquibus casibus,non valeat?Et dico,ꝙ sic,secun-
dùm Arch. quādo impetrans subticuit aliquod quantum-
cunq; modicum beneficium.Quando autem conceditur,
vt quis possit habere beneficia duo curata, intelligitur de
duob⁹ primis post cōcessionē.& de aliis nō valet.Quādo
etiā mandatur alicui prouideri de beneficio,nō obstante,
ꝙ aliud habeat,per hoc nō est dispēsatum,vt habeat am-
bo simul.de præb.si motu.lib.vj. Quādo etiam Papa ob-
tinēti beneficiū aliud cōfert motu ꝓprio,nō habita men-
tione de priori,nō propter hoc gratia inualida est:sed sē-
cus si ad alterius petitionē gratiā facit : vt in d.c.si motu.
6 ¶ Quartò , *vtrum si quis habēs personatū seu dignitatē,
vel beneficium curatum, accipiat secundū personatū, seu
dignitatem, vl' beneficium curatū ipso iure vacet primū?
Et dico, ꝙ sic, vt in c.de multa.de præb.nec excusat con-
suetudo cōtraria,secūdùm dom.Ant.quia cōsuetudo non
excusat in delictis. Pro quo est text.in c.j.de cōsue.lib.vj.
& in c.literas.de cōces.præb. sed tamē quo ad dignitates.
secundū aliquos intelligitur , quādo sunt in eadē ecclesia
vt videtur colligi ex d.c.de multa. & per dom. Ant.ibi. Et
hic secūdùm Inn.Host. & Io. And Beneficiū curatum in-
telligitur largè,siue in foro animæ curā habeat,siue aliàs,
siue sit eccl'a parochialis, vl' cathedralis, siue capella, cu-
rā habēs parochianorū de iure, vel de facto,dūmodò pa-
rochiā habeat, ī qua parochiale i⁹ exerceat,siue dignitas,
siue officiū , siue ecclesia.sicut sint multi archipresbyteri,
Archidiaconi,& decani,qui nullā habētes ecclesiā cui prę
sint,

sint,habent tamē iurisdictionē super multa loca, sicut Pi-
7 ctauis & Paduæ.Personatus * aūt & dignitas,ꝯm Inn.ferè
semper ponuntur pro eodem,sed secundū Ioan.And.ideo
dicit ferè,quia in Anglia rectores parochiales dicūtur per
sonæ.de app. personæ:in aliis verò regionibus dicūtur re-
ctores,vel curati. & tñ nō dicuntur in dignitate cōstituti.
Econtrario aūt abbates,episcopi, & superiores nō dicūtur
personę,& tamen sunt in dignitate cōstituti, & quandoq;
priores, vt extra eo.nisi essent. Intelligas ergo dignitatem
vel personatū,secundū institutionem vel consuetudinem
ecclesiæ.hæc Io.And. Fallit tamen dicta regula in casibus
multis. ¶ Primò, quando hoc fit cum dispensatione suffi-
cienti,vt in c.de multa.& de elec.dudum.el ij. ¶ Secundò,
ꝯm Host.qñ primū vel ꝯm beneficiū est curatū,non actu,
scilicet:quia nō actu habet parochianos, vt qa derelictus
est locus.de elec.licet canon.lib.6.Inn.tamen & Abbas vi-
dentur tenere contrariū. ¶ Tertiò, quando alterū benefi-
ciorum nō habet curā ex se,sed per vnionem alicuius cu-
rati.de pręb.super eo. ¶ Quartò.quando ignorabat se ha-
bere beneficiū tale:quia tūc sibi datur optio.de rescri.gra-
tia.lib.6. ¶ Quinto,si nō sciebat se illud habere de iure,&
si de facto nō habebat , vt quia erat spoliatus primo, stat
regula,ꝯm Vin.qui hoc not.in d.c.dudū.repetit tamē fru-
ctus primi,quos percipere poterat vsque ad receptionem
secundi.¶ Sextò,quādo secundi beneficij,fructus alius ad
tempus ex cā,puta Papę cōcessione percipit,vt de pręb.c.
si tibi cōcesso,qa pro tpe,quo ad alium pertinēt dicti fru-
ctus,non censetur vacare primū,quod tñ Henr.Boic.verū
dicit,ꝯm Ioan.And.& Arch.quantū ad perceptionem fru-
ctuum primi beneficij:vacat tñ quantum ad hoc, vt post-
quàm pacificā possessionem administrationis secūdi be-
neficij habuerit,debito tpe cōferatur vel locū habebit La
teranense concilium.de conces.præb.c. nulla. ¶ Septimò
fallit, si secundi beneficij pacificā possessionē administra-
tionis non habuerit, nec per eū stetit,quin haberet : quia
tunc non vacat primū, secundū Host.Inn. Henr.Boich.&
est tex.in cle.si plures.de præb. ¶ Octauò, fallit in ēpatu,
ꝯm Inno.in c.cum nostris.de conces.pręb. quem sequitur
d.Ant.& Io.And.& Imo.in cle.gratia.de rescr.& facit text.
vij.q.j.in verbo,carebit quod est verbum futuri temporis,
& sic vr̄ requiri sentētia. glos.tñ in c.relatio.xxj.q.j. tenet
ꝙ regula in ēpatu non fallit,sed primū est verius, quia nō
vacat per adeptionē secūdi beneficij,siue sit superius, siue
inferius,siue æquale:cum ēpatui expressè vel tacitè renū-
ciare nō possit sine licentia Papæ,de transla.epi.inter cor-
poralia, secundùm Henr.Boic.Innoc.& Host.Sum.autem
Ang. dicit idem esse de quocunq; alio beneficio, qđ quis
nō pōt cum alio tenere,nisi dispēset.Sed hoc patet falsum
ex ratione quā assignant dicti doct.Item quia ꝯm hoc per
dictam regulā non vacarent, nisi beneficia insufficientia:
quia nullū sufficiens pōt teneri cū alio superueniente, nisi
dispensatiuè. Vin.aūt ponit alios duos casus super d.c.du-
dum.¶ Nonò igitur fallit,vt not.Ber.in d.c.dudū,in bene-
ficiis vnitis vel dependētibus, vel cōmendatis, vnde si ꝯm
curatū quis adipiscitur per viam annexionis, quia scilicet
est annexū nō curato,non vacat primum curatū.de præb.
super eo.lib.6.¶ Decimò, ꝯm Vinc.si colore & non animo
beneficij perpetui recipit secundū:quia posset tunc pœni-
tere.ij.q.vj.si quis libellos.de pœnit.dist.j.diuortiū.Item si
incontinenti fuit deiectus. ¶ Vndecimò, si ꝯm recipit in
ēpatu alieno sine licētia sui episcopi à quo repetitur:quia
quāuis priuatus sit primo quantū ad se,nō tamen quātum
ad prelatū suū si sine licētia ipsius trāsit.Et hoc no.Io.xxj.
q.ij.si quis iam trāslatus,& cōcor.Gof.& Host. ¶ Duode-
cimò, in eo qui expensas de proprio fecerat in primo, pp
quas cōpetit sibi retentio primi,ꝯm Ioan.de Lign.do.Ant.
& do.Abb.per tex.xij.q.iiij.quicunque,& sufficit tales ex-
pensas esse vtiliter cœptas, licèt deinde totū perierit à ca-
su, secundū Io.And.in c.ex parte.de constit. vt quia domū
factam ignis statim combussit.Et ex his infert d.Abb. ꝙ si
clericus moritur intestatus,hæres repetere poterit expen-
sas quas fecerat in beneficio. Sed hoc intelligo si expen-
disset de bonis sui patrimonij,& hoc de expēsis factis an-
te receptionem secūdi,secus de factis postea.Insti.de rer.
diui.§.certè.¶ Tertiodecimò,in eo qui protestatur,ꝙ pri-
mum dimittere nō vult : quia tunc fatuè agit prelatus sibi
cōcedens secundum,& posset in hoc casu locū habere cō
cilium Lateranense , scilicet ꝙ non tenet collatio secūdi.
de cle.nō resi.quia nōnulli.Vnde ꝯm Host. si quis recipit
secundū minus pinguè,non vr̄ primum vacare, cùm non
videatur habere animū deferendi primum propter secun-
dum,& maximè cùm errauit.arg.dist.lxxiiij. quorundam.
qui licet dicat hanc opinionē veram in scholis, fatetur tñ
eam esse falsam in iudiciis, & in curia non seruari. Extra
hos casus qui retinere primū contenderit, etiam secundo
priuabitur,vt in d.c.de multa. Hodie tñ per constitutionē
extrauagātem Io.xxj.quæ incipit, execrabilis,si recipiens
secundū, primū pro priuatur absque morę dispendio ver-
bo vel facto ī manibus ordinarij sub testimonio publico
non dimittat, priuatus est secundo, & inhabilis ad sacros
ordines,& beneficia.hęc omnia Ioan.And.in nouel.super
c.de multa.exceptis his quę pōnūtur de Henr.Boic. ¶ De-
cimoquartò, addi potest,qñ quis acceptaret ꝯm calore ira
cundiæ secundū Ioan.And.de Lign.& Ant.de Butr. & fa-
cit glos.in c.ex literis. de diuor. quę vult, ꝙ confessio ex
iracundia facta nō prejudicet. ¶ Decimoquintò, quando
acceptat ad tēpus , puta donec aliter fuerit beneficio pro-
uisum,ꝯm Pet.de Anch.in c.j.de consuet.lib.6. Exemplū,
dicit statutū, ꝙ mortuo ēpo Archipresbyter administret
iurisdictionē spiritualem eius , donec alius fuerit creatus.
¶ Decimosextò , vbi habenti beneficia curata confertur
aliud curatū,non ostensa fide dispensationis:qa nec valet
collatio vltimi,nec vacant priora.de offic.ord.lib.6.quod
intellige,si ꝯm beneficium acceptauit tantùm, possessionē
eius minimè nactus : quia si eam fuisset nactus , vacarent
priora,vt in clem.si plures.de præb. nec tamē hoc valeret
collatio vltimi.Et ita hanc materiā intelligit glos.in d.cle.
¶ Decimoseptimò fallit,in casib⁹, in quibus licitū est ha-
bere plura beneficia curata.de quibus in c.dudū. de elect.
el ij.cum glos.in verbo,intitulatam. & §.in prin.huius tit.
Quicunque igitur prēter hos casus recipit dignitatē vel
personatū,seu beneficiū,vel officiū,habens curā animarū,
si antè obtinebat simile, cùm sit priuatus primo, postquā
possessionē obtinuit de secundo,vel per eū stetit quo mi-
nus obtineret,tenet absque mora dimittere primū in ma-
nibus ordinarij,in cuius ēpatu hoc fuerit, alioquin etiam
secundo est priuatus ipso iure, & nō solum ad sacros or-
dines,sed etiā ad omne aliud beneficium est inhabilis, &
omnia talia vacatura beneficia ipso iure reseruant aposto
licæ sedi, & si alius disponat de eis, non valet. hæc Ioan.
xxij.in extrauag.quę incipit,execrabilis,& concor.Alber.
Habet aūt hæc regula locum in prioribus curatis, quibus
præficiuntur religiosi,vt in c.cū singula.de pręb.lib.6.imò
etiā idē seruaretur,etiā si prioratus nō esset curatus,vt di-
cit tex.in cle.qa regulares.de suppl.neg.præl.in fi.& simi-
liter habet locū in præbēdis,qñ tā prima quàm secūda est
in eadem

in eadem ecclesia:quia tunc ipso iure vacat prima, vt in c.
literas.de conces.præben.etiã si acceptaret secundam iure
annexionis,vt in cle.si.de præb.aliàs autem non habet lo-
cum in præbendis,secundùm Vincen.& dominum Anto.
quia nõ est eadẽ ratio,sicut de beneficiis curatis.¶ Quin-
8 tò,*vtrum spolians aliquem beneficio curato,perdat suũ?
Et dico, ꝙ recipiens secundum beneficium curatũ, perdit
ipso iure primũ curatum, quo ipse fuerat spoliatus,multo
fortius primũ pacificè possessum,secundùm gl.in cle.gra-
tiæ.de rescri.in verbo,renunciare.Pro quo facit quod no.
do.Ant.& Io.de Ligna. in c.cùm teneamur.de præben.vbi
dicunt,ꝙ impetrans tenetur facere mentionem beneficij,
quo fuerat spoliatus.Potest tamen iste secundùm do.Ant.
petere fructus primi beneficij, quos recepit spoliator vsq;
ad tempus acceptionis secundi,& ad hoc alleg.Spec.Ecõ-
trà verò spolians aliquem iniustè beneficio curato,perdit
illud quod ipse pacificè possidebat,vt in c.cũ qui.de præb.
lib.6.& si quod ius habebat in secundo.perdit illud,& be-
9 neficium vacat, vt in d.c.cũ qui.¶ Sextò*quæritur, vtrum
habens beneficiũ non curatũ, requirens tamen residẽtiam
ex statuto vel consuetudine,perdat illud ipso iure si acce-
ptet secundũ simile,vel curatũ? Et Inn.in c.si.de cleri.non
resi.distinguit:quia si statutum requirit residentiã tempo-
ralem tãtùm,aut etiã si perpetuã sed non residentem,ob-
ligat ad perditionem fructuum solùm,tũc nõ perdet pri-
mũ ipso iure.Si verò requirit residentiam perpetuã, & nõ
residentem,obligat ad perditionẽ beneficij,ipso iure per-
dit primũ per acceptionem secundi, vt etiam tenet glo.in
d.cle. gratiæ & Federi. Contrariũ autem eius quod tenuit
Inn.in ij membro, tenet Ioan.And.in addit.Spe.in titu.de
cleri.nõ resi.& sic reprobat dictũ eius. Et hanc opi.sequi-
tur do.Card.& Pet.de Anch.& do.Abbas in d.c.si. Et mo-
uẽtur,quia dictũ.c.de multa.est correctorium, & loquitur
de ecclesia curata.Sed do.Ant.in d.c.fin.distinguit dicens,
priuationis formã considerandam esse:quia si propter nõ
residẽtiã statutum imponit pœnam priuationis ipso iure:
tunc vera est prima opinio.Aut non priuat ipso iure,& sic
est vera secunda.Vide plenissimè per dom.Abb.in c.extir-
10 pãdæ.de præben.¶Septimò*quæritur,quæ sit pœna eius,
qui beneficia prædicto modo vacãtia, scilicet ex adeptio-
ne secundi,tẽpore debito nõ cõfert?Et dico ꝙ si nõ con-
ferat illa intra sex mẽses,potestas cõferẽdi deuoluitur ad
alium,vt s̃,beneficium.ij.§.vj,& incurrit etiam aliam pœ-
nã:quia tenentur assignare in vtilitatem ecclesię vacantis
de suis prouentibus nõ de illis ecclesiæ suæ tantũ,quantũ
à tempore ipsius vacationis perceptũ fuit à quocũq;deti-
nente ipsum, vt in c.de multa.de præb.Et si proprium nõ
habet, punietur alia pœna ad iudicis arbitriũ.xvj.q.vj.il-
lud.xiij.q.vj.si res.vel repetẽtur ab eo qui percepit:qa ipse
tanquã inuasor omnes fructus restituere tenetur.C.de rei
ven.l.certum.Et cum prædictis concord.Alberi.¶ Octauò
11 *quæritur, quis dispensare possit in beneficiorum plura-
litate legitima causa interueniente?Et dico, ꝙ in pluribus
simplicibus,item in vno curato & alio simplici, dispẽsare
potest eps in diuersis ecclesijs, & in vna si sunt simplicia
secundum glo.in c.literas.de conces.præb.quod Io. And.
verũ dicit si sunt difformia,vnde potest, inquit,dispẽsare
vt quis in eadem ecclesia habeat dignitatem & canonica-
tũ.facit.c.i.cum gl.de cõstit.lib.6. & Fede cons.xxv.tenet,
ꝙ pot dispẽsare vt quis in eadem ecclesia habeat canoni-
catum, & altare seu beneficiũ alicuius capellæ. Et hoc se-
quitur Pan.in d.c.literas. In duobus autem conformibus
nõ potest in eadem ecclesia,puta vt quis habeat duos ca-
nonicatus.quod Panor.vbi s̃.dicit sequi cõmuniter Doct.
Vnde in ecclesia duo altaria haberi non possunt in titu.ex
dispensatione episcopi,sed Guliel.de monte Laud.& vide-
tur sequi Gemin.vbi suprà,& placet: quia altaria data in
titulum perpetuum,dicuntur beneficia,secundum glos.in
cle.ij.de deci.& sequitur Gemi.in c.j.de consuet.lib.6. Al-
taria verò, quæ nõ dantur in titulum,bene haberi possent
ex dispensatione eius,in personatibus verò,vel dignitati-
bus,vel administrationibus, aut officiis perpetuis,quocun
que nomine censeantur, solus Papa dispensat, vt in d.c.j.
scilicet in eadem ecclesia,vel diuersis, vt in c.de multa.de
præb.Et licet tex.videatur solùm de eadem ecclesia prohi-
bere,tamen Doctor. in dictis capitulis dicunt hoc habere
locum etiam in ecclesiis diuersis, per cap. quia nonnulli.
de cler.nõ resi.quod not.licèt Inno.dicat contrariũ in d.
c.de multa.dicens,ꝙ eps dispensare potest in pluribus ec-
clesiis, dummodò curam animarum non habeat. Sed pri-
ma opinio tenenda est, tanquam tutior & verior.

RVRSVS de Beneficiis præbendis, & dignitatibus v. specialiter quantùm ad fructus.

1 *Fructus beneficiorum tempore vacationis, in cuius vtilitatẽ expendi debeant, aut quid de ipsis fieri debeat. Et quid si contra, quàm iure cautum sit fiat.*

2 *Indulgentiæ personis, non ecclesiis, aut dignitatibus concessæ, de beneficiorum in absentia fructibus percipiendis, an validæ sint. Et num beneficiorum fructus alienari possint. Et quæ locari. Et horum locatio in quantum tempus fieri possit.*

3 *Canonici, & reliqui beneficiati, qui diuinis officijs personaliter non intersunt, num quotidianas distributiones percipere queant.*

4 *Clericus patrimonium habens idoneum, num licitè de ecclesiæ bonis sustentari queat.*

1 BENEFICIVM * quintò quantũ ad fructus, sciendũ
est ꝙ fructus tempore vacationis debent in vtilitatem
ecclesiæ expendi, vel futuris successoribus fideliter reser-
uari,aliàs in cathedralibus ecclesiis & in regularibus &
collegiatis,si fiat contrà per capitula, conuentus & colle-
gia,vel singulares personas, ipsi contra facientes sunt su-
spensi ab officio & bñficio quolibet, donec plenè restitue
rint, quicquid de bonis ꝑceperint à prælatis mortuis di-
missis,aut vacationis tpe obuenientibus, non obstantibus
priuilegiis,consuetudinibus,statutis,iuramento,confirma
tione sedis Apostolicæ,aut alia quacunq; firmitate valla-
tis.extrà,de elec.quia sæpè,lib.6.Et similis ꝓhibitio sit ge-
neraliter de omnibus eccl'is,ne bona earum occupentur à
prælatis, quibus subsunt,seu ad quorũ custodiã pertinent,
aut aliis quibuscunq; personis ecclesiasticis,ad quorũ col
lationem,ordinationẽ, præsentationẽ, seu custodiã perti-
nent dignitates,personatus, prioratus,vel ecclesiæ vacan-
tes,nisi de spãli priuilegio,vel consuetudine ꝑscripta,vel
alia rationabili cã,aliàs episcopi & superiores sunt susp̃si
ab ingressu ecclesiæ, & alij ab officiis & beneficiis,donec
satisfecerint,vt in c. præsenti.de offic.ordi lib.6.vbi etiam
dicitur,ꝙ vbi ex priuilegio,vel consuetudine, vel alia ra-
tionabili causa sibi quis asserit dicta bona competere:hoc
de illis bonis solùm debet intelligi, quæ solutis debitis, si
qua sint, & his quæ fuerint necessaria pro seruitoribus &
ministris ac oneribus incũbentibus vsq; ad nouos reditus
supportãdis cõgruè reseruatis, ex ipsis reperta fuerint su-
peresse.Quomodo aũt ista ꝓhibitio differat à priori, vide
2 in d.c.præsenti.in fin. ¶ Primò * verò quæritur,an valeãt
indulgentiæ concessæ personis nõ ecclesiis,aut dignitati-
bus,de percipiendis fructibus beneficiorum in absentia?
Et dico ꝙ sunt cassæ & irritæ.extrà,de rescript.c.fin.lib.6.
Sed

Sed illud capitulum, vt patet intuenti, non cassat futuras
post illã cõstitutionẽ:sed cassat ꝑteritas,& futuras ostẽdit
nõ fiẽdas à successoribus:vnde si fierẽt,tenerẽt,licèt fortè
interueniret pctm̃.¶Secũdò, vtrũ alienari possint benefi-
ciorũ fruct⁹?Et dico, ꝙ de iã ꝑceptis planũ est, ꝙ sic:vt s̃.
Alienatio.nec requiritur illa solẽnitas,quę in alienatione
immobilium requiritur: sed & percipiẽdi locari possunt.
etiã si sint decimæ, vel alia.extrà, de loca.vestra.Sed hæc
locatio nõ extẽditur vltra tẽpus vitæ locãtis:quia clericus
in beneficio vsufructuario cõparatur.xvj.q.vj. illud.imò
3 hodie dicẽdũ est, vt .s̃ Alienatio.§.xv.¶Tertiò * vtrũ ca-
nonici,& alij clerici beneficiati,qui ꝑsonaliter diuinis of-
ficiis non intersunt, possint ꝑcipere quotidianas distribu-
tiones?Et dico ꝙ nõ nec valet cõsuetudo cõtraria,nec sta-
tutũ,aut remissio canonicorũ, quãdo eis nõ accrescunt:&
tenẽtur ad restitutionẽ,nisi eos excuset infirmitas, aut iu-
sta corporalis necessitas,aut euidẽs eccl'iæ vtilitas: extrà,
de cle.nõ resi.c.j.lib.vj.Et intellige de infirmitate,quę est
causa, propter quã diuinis nõ intersunt,aliàs secus, vt qa
etiã si quis nõ fuisset infirm⁹, nõ interfuisset diuinis:quia
tũc nõ habebit distributiones, secundũ Ge.ibi in d.c.j.Et
rõ, quia casus superueniẽs recipit interpretationem secũ-
dùm statum præcedẽtem:vt in c.maiores, ad finẽ.de bap.
4 Quartò,*vtrũ clericus habẽs sufficiẽs patrimonium, lici-
tè sustẽtari possit de bonis ecclesiæ?Et dico secũdũ Host.
& Gul.ꝙ sic, si ecclesiæ deseruit.xij.q.ij.charitatem, & c.
ecclesiasticis.Sed si non seruit, & in malos vsus expẽdit,
multipliciter peccat, & sacrilegium cõmittit.xvj.q.j.qm̃.
& j.& ij.Clerici.Et de hmõi debet intelligi.c.pastoralis.&
c.non est mea.& similia.q.ead. Multa ad materiam bene-
ficiorum habes.ĩ tit.Clericus.& tit.Ecclesia.& tit.Præbẽ-
da.& tit.Residentia & tit. Permutatio.& tit.Renunciatio.

DE BIGAMO, VEL BIGAMIA.

1 *Bigamiam, quæ in vxorum multitudine ac pluralitate spectatur, quisnam primùm induxit. Et quotupliciter contrahatur.*

2 *Vir, si cum corrupta contrahat, cur irregularis efficiatur, num item si corruptus contrahat. Et quid si mulier esset ordinis capax, num cum corrupto contrahens irregularitatem contrahat.*

3 *Bigamiam duplicem esse, nimirum veram & interpretatiuam. Et an sit quædam similitudinaria.*

4 *Bigamus nũm dicatur, qui primùm virginem ducit, quam non cognoscit, sed ea mortua cum alia virgine contrahit, & eandem cognoscit: aut contrà primam, non autem secundam cognoscit. Et quid si quis ducat viduam, quæ tamen cognita non fuerit, aut quam virginem crediderit, corruptam tamen corruperit.*

5 *Bigamus num dicatur, qui vxorem vnam ante baptismum habuit, quam cognouit, & aliam suscepto baptismo superduxit.*

6 *Bigamus cur promoueri nequeat. Et huius quotuplex est causa, Et ibidem, quòd in matrimonio iuxta duplicem coniunctionem, animorum scilicet, & corporum, duplex spectetur sacramentum.*

7 *Dispensari cum bigamis, nunquid possit, Et quis cum huiusmodi dispenset.*

8 *Bigamus verè, num clericali priuilegio priuatus sit. Et id num in omni bigamo locum habeat.*

9 *Constitutio pœnalis de casu vero ad fictum, non extendi possit.*

1 BIGAMIAM*quę.s.est in vxorum pluralitate,secun-
dũ S.T.Heb.xj. primus introduxit Lamech pessimus,
& vt dicit in iiij.di.xxvij.irregularitatẽ, inducit, quia ha-
bens aliis ministrare sacramenta,vt habens sacramentum
ordinis, nullũ debet in sacramentis defectũ pati.defectus
autem in sacramẽto est, quãdo sacramẽti significatio in-
tegra non inuenitur, sacramentum autem matrimonij si-
gnificat cõiunctionem Christi ad ecclesiã, quæ est vnius
ad vnã,vnde ad perfectã significationem sacramẽti perti-
net,vt vir, si tãtùm vnius vir,& vxor tantũ vnius,vxor,&
cõsequenter bigamia,quæ hoc tollit,irregularitatẽ indu-
cit.hæc ex illo.Vnde qui fornicatur cum pluribus, nõ est
irregularis, vel bigamus:quia coniunctio fornicaria non
significat illam coniunctionem Christi sponsi,& ecclesię
spõsæ.Vt aũt dicit S. T.vbi s̃. Bigamia quadrupliciter cõ-
trahitur.Primò, cum quis habet plures vxores de iure, s.
successiuè.Secundò, cùm simul habet plures, vnã de iure,
aliã de facto.Tertiò,cũ plures habet successiuè,vnã de iu-
re aliã de facto.Quartò, qñ quis viduã duxit in vxorẽ, &
in omnibus his est irregularitas adiuncta. Sed intellige,
secundùm eundem & Rich.si interuenit copula. Quintò,
etiã secũdùm eundẽ ibi, quæstiũcula iij.qñ quis contrahit
& cõsummat matrimonium cũ corrupta ab alio, siue hoc
sciat,siue non.Sextò, qñ quis cognoscit propriã vxorem,
postquã est ab alio cognita. Et intellige etiã si ad præce-
ptũ ecclesię debitũ redditur, secundũ cõem opin.Host.&
Ray.& etiã si ignorabat eã adulteram.secundùm Pan.in c.
si vir.de adult.& alleg.c.ij.de big.& in his etiã est irregu-
laritas.Septimò,s̃m aliquos, si aliquam deflorauit,deinde
vxorem eam duxit:tamen probabilius est, ꝙ non sit irre-
gularis:quia carnẽ suam nõ diuisit in plures.Hæc ex illo,
quo.s.ad bigamiã propter defectũ sacramenti.Et hoc etiã
vltimum tenet gl.& Pan.in c.sanè.de cle.cõtu. Ex statuto
autem ecclesię bigamus largè octauò est,qui post solẽne
votum cõtinẽtiæ,i.qui existens in sacris,vel professus re-
ligionem,matrimonium cõtrahit de facto.Sed in hoc est
diuersitas,quia Sũ.Pis.& Arch.limitãt,si contrahit cũ cor-
rupta.& alleg.c.nuper à nobis. de biga. Sed Sum.Anto.&
Ros.extendunt, etiam si est virgo,& alleg.d.c.nuper.& c.
sup eo.de bigamis.in gl.& in c.si.eo.tit.& xxvij. q.j.quot-
quot.in quibus tamẽ de virgine mẽtio nõ fit.Alij loquun-
tur indistinctè, dicentes, ꝙ est irregularis si cõtrahat.Sed
omnes dicũt verũ:quia talis cõtrahens propter duo est ir-
regularis. Primò.s.propter similitudinẽ ad vere bigamũ,
vt si cõtrahat cum corrupta:quia talis nõ est bigamus,cũ
ibi non sit matrimoniũ, & tamen est similis bigamo:quia
nisi obstaret votũ,ibi esset matrimoniũ, & bigamia,& sic
loquũtur primi.Et secũdò,rõne pręsumptionis de incon-
tinentia, & ad maiorem sacri ordinis reuerentiam, & sic
loquuntur secundi ac tertij. Quãtum ad dispẽsationẽ ta-
men refert,an cum virgine, vel cum corrupta cõtrahat,vt
2 dicetur.¶ Primò*verò quæritur,quare irregularis est vir,
si cõtrahat matrimoniũ cũ corrupta:nõ autem si cõtrahit
corruptus? Et S. T.vbi s̃. reprobatis multis opinionibus
dicit,ꝙ defectus in sacramento causat irregularitatẽ,cor-
ruptio autem carnis, quæ matrimoniũ præcessit, nullum
defectum facit in sacramento ex parte illius, in quo est
corruptio,sed ex parte alterius:quia actus cõtrahẽtis ma-
trimoniũ nõ cadit supra seipsum,sed supra alterã, & ideò
ex termino specificatur, q etiam est respectu illius actus
quasi materia sacramenti.Vnde si mulier esset ordinis su-
sceptiua,fieret irregularis, si cõtraheret cũ corrupto:non
aũt si cõtraheret corrupta, nisi prius in alio matrimonio
3 fuisset corrupta:sicut ecõtrario est de viro.¶Secũdò*quæ
ritur quotuplex in prædictis modis reperitur bigamia?Et
dico, ꝙ est duplex.s.vera & interpretatiua,secundùm gl.
in c.super eo.de biga.Vera est in primo mõ,id est, quan-
do quis plures habuit legitimas vxores,secundùm gl.ibi,
& Ric.in iiij.dis.xviij. Interpretatiua autem quantum ad
legẽ promotionis, est in omnibus aliis modis, secũdũ gl.
Quidam tamẽ dicũt bigamiam interpretatiuam dici,cum
quis

quis cõtrahit cũ corrupta ab alio, vel cognoscit suã post adulteriũ eius, & vlterius dicũt bigamiã similitudinariã, quãdo quis cõtrahit post votũ, vl habet duas vxores, vnã de iure, aliã de facto successiuè, aut simul. Et ista trimembris distinctio videtur esse de mente dictæ gl. & Gemi.&
4 cõsonat rõni. ¶ Tertiò*queritur, si sit bigamus, qui primò accipit virginẽ, sed non cognoscit, & ea mortua cõtrahit cum alia virgine, & eã cognoscit: vel ecõuerso si cognouit primã & nõ secundã? Et dicit Mon. q̃ non. extra eo. c. debitũ, & patet ex dictis, quia requiritur copula. Et similiter non est bigamus, qui ducit virginem ab alio ductam, siue viduã, sed incognitã. xxx. di. c. fi. qui verò duxit iudicio suo virginem, sed tandem eam inuenit corruptam, & cognoscit, bigamus est. xxx. di. c. si cuius. & c. seq. nec excu
5 sat error vl ignorãtia, secundũ Gof. ¶ Quartò, *vtrum sit bigamus, qui vnã vxorẽ habuit, & cognouit ante baptismũ, & aliã post? Et dico, q̃ sic. xxviij. q. vlt. c. oportet. & c. acutius. licet Io. malè contrarium senserit. Et idem si habuit duas vxores ante baptismũ, & similiter qui ante baptismũ dimisit vxorẽ propter fornicationẽ, & postea accipit eã: quia per baptismum irregularitas ista non tollitur, vt probat S. T. vbi. s̃. licet tollatur irregularitas homi-
6 cidij. vt j̃. Homicidiũ. ¶ Quintò*quæritur, quæ causa est q̃ bigamus ꝓmoueri nõ põt? Et dico huius tres esse causas. Vna est dignitas ordinũ. xxvj. dist. vna & c. vlt. Alia est incõtinentię signũ. dist. lxxij. proposuisti. Alia principalis est defect⁹ sacramẽti in significãdo matrimoniũ Christi, quod est inter vnum & vnã: ex quo iste diuisit carnẽ suã in duas. xxvj. dist. acutius. extrà eo. debitũ. Pro quo sciendum est, q̃ in matrimonio secundùm duplicem coniunctionem, s. animorum & corporum, attenditur duplex sacramentum: quia prima cõiunctio significat vnionẽ animæ ad Deũ: secũda verò vnionẽ Christi ad ecclesiã, quæ fuit quasi patrimoniũ initiatũ in patribus antiquis, ratificatũ in natiuitate Christi, consummatũ in cruce: vl ratificatum in cruce, & cõsummatũ in gloria. Significat etiam vnionẽ diuinitatis, & humanitatis factã in vtero virginis. xxvj. di. acutius. de cõs. di. ij. in Christo, extrà eo. debitum.
7 ¶ Sextò*quæritur, vtrum liceat dispensare cum bigamis, Et dicũt quidã q̃ nõ: sed tu dic cum opinione cõmuni, & cum S. T. in iiij. dicente, q̃ bigamiæ non est adiuncta irregularitas iure naturali, sed positiuo, nec iterũ est de essentialibus ordinis, q̃ quis non sit bigamus, quod patet: quia bigamus accedens ad ordines, characterem recipit, Vnde in tali irregularitate Papa dispensare potest. Quod autem obiici posset per decretalẽ, extrà eo. nuper. q̃ cum clericis, qui quantũ id ipsis fuit, secũdas mulieres sibi matrimonialiter cõiunxerunt, tãquam cum bigamis non liceat dispẽsare: soluit dicẽs, per hoc ostẽdi, q̃ eadẽ est difficultas dispẽsandi in illis, qui de facto cũ pluribus cõtraxerunt, sicut si de iure cõtraxissent: nõ q̃ subtrahat Papæ dispensandi potestas. Et intellige eãdem esse difficultatẽ: quia idẽ dispẽsat vtrobiq; licèt faciliùs in bigamo interpretatiuè secundùm multos. Quod autẽ obiicitur, q̃ non licèt dispẽsare cõtra doctrinam apostolicam, vel ius diuinum, quod dicit oportere eꝗm esse vnius vxoris virũ, dicit verum esse, quantum ad ea, quæ sunt de iure naturali, de necessitate sacramentorũ ac fide, in aliis aũt, q̃ sunt de institutione Apostolorum, cùm ecclesia habeat nũc eandem potestatẽ statuẽdi, & destruẽdi, quam tunc habebat, potest per eũ, qui primatũ in ecclesia tenet, dispẽsari, hæc ille. & cõsentit Pet. & Ala. Posset tamẽ dici, q̃ ista dispẽsatio ideò dicitur nõ licere: quia nũquam fit, nisi ꝓ magna & ardua cã, sicut xxxiiij. dist. lector. in gl. vbi Lucius Papa dispẽsauit cũ Pan. Archiepo bigamo. ¶ Septimò queritur, quis possit dispensare cum bigamis? Et S. T. in iiij. dicit, q̃ Papa põt dispẽsare in tali irregularitate totaliter: sed eps quantum ad minores ordines, & secundũ aliquos etiam quantũ ad maiores, in his qui volũt Deo in religione seruire propter vitandũ religiosorum discursum. hæc ex illo, qui loquitur de omnibus bigamis, excepto eo, qui cõtrahit post votum solenne, quia de omnibus aliis fecerat mentionem. & in omnibus est æqualis difficultas dispensationis, siue sint verè siue interpretatiuè bigami. Sum. tamen Ang. tenet, q̃ in bigamo verè solus Papa dispensat. xxxiiij. dist. lector. in gl. eps autem dispensare non potest, etiã in minoribus. & alleg. no. in c. vnico. de bigamis. li. vj. vbi Fran. hoc dicit, & sequitur Io. And. fundantes se super illo. c. vnico. ex quo hoc tamẽ haberi nõ potest, quia licet illud. c. prohibeat clerico bigamo ferre tonsuram, tamen hoc intelligitur, nisi talem habeat cãm, vt cum eo dispẽsetur, opinio aũt S. T. probatur in d. c. lector. saltem quãtum ad permanere in ordine suscepto, quia illud. c. dicendo, q̃ poterit permenere in lectoratu, & si fuerit necesse promo
8 ueatur ad subdiaconatũ, qui. s. olim non erat ordo sacer, vt dicit gl. de bigamis. super eod. innuit, quod dictum est. Quantum verò ad bigamum similitudinariè. i. eum qui contrahit post votum solenne. dicit Pa. in c. de diacono. & c. seq. qui cler. vel vo. qd̃ si clericus cõtraxit in sacris cũ corrupta, solus Papa dispensat, vt in d. c. nuper. Similiter etiam si de iure cõtraxit cũ vna, puta antequam eẽt in sacris, & de facto cum alia, s. post ordinationem, & vtranq; cognouit, solus Papa dispẽsabit, vt d. c. nuper. Et similiter in non clericis, qui isto modo sunt bigami, nõ distinguẽdo virũ sciuerint, aut ignorauerint impedimentum, quia textus ad amicũ cũ opere sequuto artẽdit, quia sic in ipsis est defectus sacramẽti, sicut in verè bigamis. secũdũ gl. in d. c. j. & in d. c. nuper. de bigamis. secundùm Gem. in c. vnico. de bigam. lib. vj. Si verò existẽs in sacris cõtraxerit, nõ cũ corrupta, sed virgine, nec aliã vxorẽ habuerit antè in habitu laicali, vel in minoribus, poterit eps dispensare, vt ministret. & est tex. in c. diuersis. de cle. cõiug. & in c. j. qui cle. vl vo. cum glo. & etiam vt promoueatur ad vlteriora. c. sanè. de cleric. coniug. Ad c. autem nuper. quod videtur contra dicit illud intelligi de eo, qui ante sacros ordines aliam habuit, & pòst in sacris aliam accepit. Ad c. verò secundum, qui cle. vl vo. dicit, q̃ loquitur in eo, quem verè non pœnitet, vl est suspicio de recidiuo, quia tunc nisi religionẽ ingrediatur, eps nõ põt, & similiter, quãdo immi-
8 net scandalũ, vt not. in d. c. ¶ Octauò*quæritur, vtrum bigamus verè sit priuatus priuilegio clericali? Et dicit text. in c. cùm altercationis. lib. vj. q̃ bigami nudati sunt omni priuilegio clericali, & addicti foro seculari, nõ obstante cõsuetudine, & eis sub pœna excõicationis inhibitum est deferre tõsuram, vel habitum clericalem. Sed gl. ibi dicit hoc intelligẽdum de his, qui facti sunt bigami in minoribus, qui aũt sunt in sacris bene gaudẽt, secũdùm Gem. ibi. & diuersitatis ratio est, secundũ eum, quia existens in minoribus taliter cõtrahendo põt, & debet viuere, vt laicus, qui verò est in sacris, redire nõ põt ad seculũ, vt no. de appel. c. tuæ. in gl. fin. secũdùm Io. de Fanto. Vnde licet sic priuatus habilitate ordinum, nõ tamen priuilegio clericali. Similiter religiosus approbatæ religionis gaudet, ita qd̃ talẽ percutiẽs esset excõicatus. qa tex. in d. c. vnico. restringitur, vt loquatur de existẽtib⁹ in minorib⁹, nõ de monachis, vel existẽtib⁹ in sacris. Nec obstat. c. quisquis. dist.

dist. lxxxiiij. vbi dicitur, bigamũ esse nudatũ omni priuilegio, & laicũ solũ habere cõmunionẽ. Et consequẽter vi-
10 detur, q̃ nõ possit esse monach⁹. Quia respõdet Io. And. in regula, delictũ. in mercu. q̃ erit laicus ꝓfessus: q̃ esse põt. c. ex eo. de elect. lib. 6. Et idem per omnia dicẽdum est de bigamo interpretatiuè, sicut de verò, ꝓm Gemi. & glo. ibi, & Gul. & Guarro. Io. Mo. & Io. Cal. licèt Bona gratia, aliàs Boatinus, teneat contrarium, qui dixit in c. j. de biga. q̃ sacerdos, qui contraxit cum vidua, vel duo matrimonia successiuè. & posteà commisit homicidium, poterit puniri per iudicem secularem: per d. c. vnicum. Sed primum est communius, & verius, nõ obstãte eo, quod dicetur de casu vero ad fictũ: quia in isto interpretatuo idem est, quò ad omnem modũ, sicut in verò: qa sic est in eo defect⁹ sacramenti sicut in verò bigamo: vt not. gl. in c. j. de biga. & patet in c. debitũ. eo. ti. vbi dr̃, q̃ diuisit carnem suam. & facit etiã c. quisquis. lxxxiij. dist. De bigamo verò similitudinariè vtrũ sit similiter priuat⁹ clericali priuilegio. Dicit
9 Gem. vbi s̃. q̃ nõ, nisi quo ad executionẽ ordinum. *Et ex hoc ipse infert, q̃ cõstitutio pœnalis nõ extendit de casu verò ad fictum, qñ casus fictus non fingitur idem esse quo ad omnem effectum quem habet casus verus, sicut est in proposito: vt patet in c. nup. de biga. Intellige ergo textũ d. c. vnici. de bigamo verò, & interpretatiuo, qui nõ est in sacris, vel religiosus, qui est nudatus omni priuilegio, & adstrictus foro seculari: & ei sub excommunicationis pœna præcipitur, vt non deferat tonsuram, vel habitum clericalem: vt in d. c. vnico. & si portat, mortaliter peccat.

DE BISSEXTO.

1 *Bissextus cur ita appellatur. Et an suspensus per annum, possit in vltima die anni bissextilis celebrare.*

1 BISSEXTVS* dr̃, quia bis. i per duos dies stamus super sexto Cal. Martij. Et not q̃ vigilia S. Mathię, debet semper ieiunari die immediatè præcedente festum nisi illud die lunæ euenerit, sicut de aliis j̃. dicetur in verbo, Ieiunium: etiam quando in anno bissextili festum eius ꝓm consuetudinem Romanæ curiæ in die secunda celebrat. de ver. signif. quę fuit. quia vigilia est propter festum, non econtra: vnde mutato festo mutatur vigilia. vide not. in d. c. quæ fuit. de verbo signi. Vtrum autem suspensus per annum celebrare possit in vltima die anni bissextilis? Dic q̃ sic, secundùm gloss. in d. c. quæ fuit. sicut libertas ꝓmissa seruienti per annum, acquiritur, si seruit CCCLXV. diebus. ff. de stat. libe. l. cum hæres. §. Stichus.

DE BLASPHEMIA.

1 *Blasphemiæ iuxta Ambrosium distinctio, & quid blasphemiæ nomen iuxta Tho. importet.*
2 *Blasphemia, aut iuxta Theologos, & propriè quandoque sumitur, aut iuridicè, aut denique vulgariter.*
3 *Blasphemiæ species quot sint, & quot modis dicatur.*
4 *Blasphemia, num mortale peccatum sit. Et quid si ex repentina subreptione sine deliberatione fiat.*
5 *Blasphemia num sit peccatum remissibile. Et ibidem, quòd quædã remissibilia dicantur, & quædam irremissibilia. Et qualiter hæc sint intelligenda.*
6 *Blasphemiæ peccatum, num remissibile sit per proprij sacerdotis absolutionem.*
7 *Blasphemare publicè, quando quis dicatur. Et num à blasphemia publica sacerdos simplex absoluere queat.*
8 *Blasphemantis publicè, quænam pœna sit.*
9 *Dispensatio, num aliqua in pœna blasphemantibus publicè infligendis contra caput. statuimus. de maled. dispositionem adhiberi possit. Et quid si blasphematum est ebrietatis occasione, vel iracundiæ calore.*
10 *Pœna d. c. statuimus. num in omnibus blasphemandi modis, de quibus tractatum est, locum habeat. Et quid si blasphemanti pœna irrogetur pecuniaria, cui cedat.*

1 BLASPHEMIA, * ꝓm mentem Ambrosij, diffinitur vt sit affirmatio falsitatis, vel negatio veritatis, circa Deum, & blasphemare sit attribuere Deo falsum, siue qd̃ illi nõ conuenit, vel negare de illo verum, siue quod illi conuenit. cuius rõ est, quia ꝓm S. Tho. ij. ij. q. xiij. nomen blasphemiæ importat derogationem excellẽtis bonitatis præcipuè diuinæ, quicunque aũt negat de Deo aliquid ei cõueniens, vel asserit de eo, q̃ ei nõ cõuenit, diuinæ derogat bonitati, quia cum Deus, secũdum Dion. sit ipsa essentia bonitatis, quicquid Deo cõuenit, pertinet ad eius bonitatem, & quicquid ad ipsum nõ pertinet, longè est à ratione ꝓfectæ bonitatis, vnde omnis talis blasphemat, vel ꝓm solam opinionem intellectus, vel etiã coniuncta quadam affectus detestatione, quorum vtrũque si consistat in corde dicit blasphemia cordis, si verò exteriùs prodeat ꝓ locutionem, est blasphemia oris, quæ opponitur fidei cõ-
2 fessioni. *Sed tñ aduerte, q̃ blasphemia sumit primò Theologicè, & propriè, & sic est id, quod dictum est. Sumitur etiam iuridicè, & sic includit blasphemiam propriè, & ẽt maledictionẽ factã Deo, vel sanctis, vt patet extr. de male. ex rubrica, & capitulis, quia rubrica est de maledicis, & tñ capitula loquuntur de blasphemiis, vt patet in c. statuimus. vbi maledicus appellatur blasphemus. Pro quo etiã facit, quia ibi dr̃ maledicus, non solùm imprecator mali, sed etiam mali enũciator, vt detractor, sicut per gl. ibi patet in c. j. & sic ibi sumitur maledicus pro quocunq; malè dicente, & cõsequenter etiã ibi sumitur blasphem⁹ ꝓ quo cũque dicente aliqua mala de Deo, vel sanctis enũciatiuè, vt blasphemus propriè, & imprecatiuè, vel etiam detestatiuè, siue despectiuè, vt in maledicis. Sumit ẽt vulgariter blasphemia, & sic cõuertitur cũ iuridica, vt intelligam⁹ iura allusisse locutioni vulgari, vel vulgarẽ ex iuridica de-
3 scendisse. ¶ Primò*verò quærit, quot sunt species blasphemiæ? Et dico, vt recitat S. T. q̃ ꝓm aliquos sunt tres. s. attribuere Deo incõueniẽs, remouere ab eo conueniens, & attribuere creaturæ, q̃ est propriũ Deo, sed S. T. vbi s̃. art. j. ad tertiũ, dicit, q̃ ꝓm illa tria non possunt propriè distingui diuersæ species peccati blasphemiæ, quia duo prima non differunt, nisi ꝓm affirmationem, & negationem, quæ diuersitas species habitus non distinguit, quia per eãdem sciẽtiam innotescit falsitas affirmationũ, & negationũ, & per eandem ignorãtiam vtroq; modo erratur, cùm negatio per affirmationẽ ꝓbetur. primo Posteriorũ. Tertiò verò. s. attribuere creaturæ, q̃ est Dei, ꝓtinet ad primum, qa quicquid est Deo ꝓpriũ, est ipse Deꝰ, & consequenter attribuere quod est Deo ꝓpriũ creaturæ, est ipsum Deũ dicere idẽ creaturæ. Sũma aũt Ang. attribuit S. T. q̃ tria prædicta sint tres species, sed fallitur. Igitur ꝓm mentem S. T. species blasphemiæ sunt duæ. s. blasphemia Dei, inquantum Deus, & blasphemia Dei, inquantùm Spiritus Sanctꝰ. ¶ Secundò quæritur, quot modis fit blasphemia Dei, inquantum Deus? Et dico, q̃ in genere fit duobus modis. s. corde, & ore, sed vterque illorũ modorũ diuiditur in sex modos. Primò, si affirmatur de Deo falsum, vt est Deꝰ improuidus, iniustus, & hmõi. Secundò si negatur verum, vt non est Deus iustus, nõ est prouidus, nõ põt facere hoc, vl illud, quod tñ possibile, & idem si dicatur ad despectũ, cum sit dicere, q̃ Deus eum prohibere non potest. Tertiò, si appetitus detestetur diuina, vt maledictus sit Deus, ve-

niat Deo hoc,vel illud.& hmõi :quasi Deus esset creatura
subiicibilis hmõi imprecationibus: quia hoc est blasphe-
mia vulgaris.s.imprecatio:licèt sit propriè maledictio : &
etiam est blasphemia iuridicè : includit etiã hoc blasphe-
miam Theologicè,ꝑ quanto virtualiter attribuit Deo in-
conueniẽs:puta ꝙ sit talib⁹ subiicibilis.Quartò,affirman-
do,vel negãdo , vel detestãdo prædicto modo in Sanctis
Dei:in quibus ipse & contemnitur,& honoratur.Quintò,
si Deo , vel sanctis eius attribuatur quidem aliquid verũ,
sed tñ inhonestum cum irreuerentia magna,sicut faciunt
ribaldi iurãtes per culũ Dei, aut sexũ fœmineũ Sanctarũ.
Sextò,quãdo attribuitur Deo,vel Sãctis aliquod verum,&
honestũ,sed tñ irreuerenter:vt iurãdo ꝑ corpus,& sangui
nem,& caput Dei,& hmõi,ex cõsuetudine , vel passione:
sed duo vltimi modi sunt reductiui , & non sunt blasphe-
4 miæ propriè,sed solum ſm modum. ¶ Tertiò*quæritur,
vtrũ blasphemiã sit peccatũ mortale?Et dico,ꝙ sic , ſm S.
Th.vbi s̃.ex genere suo : quia repugnat diuinæ charitati,
cum deroget diuinæ bonitati:vnde pro ea infligitur pœ-
na mortis. Leu. xiiij. Vnde quantum ad primos quatuor
modos non est dubium de mortali,etiam si fiat ex repen-
tino motu passionis:nisi excuset subreptio tanta,vt homo
non aduertat id quod cogitat , aut loquitur esse blasphe-
miam:quia tunc est veniale,vel nullum. Quantũ etiam ad
quintũ,cõis doctrina Sanctorum est,ꝙ sit mortale ex suo
genere, cũ ex se habeat irreuerentiã magnam. Quantum
verò ad sextũ, dico ꝙ de se non est mortale:qa talia iura-
menta possunt aliquando licitè fieri,vt dicetur ℣.Iurare. s.
qñ essent cũ iustitia, veritate,& iudicio:aliquãdo verò sũt
venialia,vt qñ interuenit irreuerentia parua : aliquando
mortalia,vt quãdo sunt eũ irreuerẽtia,&despectu magno,
quod arbitrio boni viri pensabitur: & similiter essent mor
talia,& essent veræ blasphemiæ, qñ in hmõi haberẽt sen-
sus erroneus,puta,ꝙ Deus ex sua natura corpus , aut ca-
put,vel capillos haberet.¶ Quartò, vtrum blasphemia ex
repentina surreptione possit esse mortale?Et dicit S.T.vbi
s̃. ꝙ dupliciter blasphemia ex surreptione sine delibera-
tione procedit.Primò sic,ꝙ quis non aduertit hoc , quod
dicit esse blasphemiam, vt cum quis subito ex passione in
verba contumeliosa prorũperet, quorum significationem
non considerat , & tunc est veniale. Secundò,qñ aduertit
hoc esse blasphemiã,considerans significationẽ verborũ,
& tunc non excusatur à mortali,sicut nec occidens ex ira
hominem subito.hæc ex illo.Sed tñ aduerte, ꝙ ex duplici
causa est, ꝙ homo non considerat blasphemiam esse bla-
sphemiã,primò.s.ex subita passione,& sic ipse loquitur,&
secundò ex consuetudine , concomitante quodã propriæ
salutis contemptu,vel lata negligentia, qua nõ curat homo
cauere peccata,& hoc dubito mortale, saltẽ præsump-
tiuè,& in iudicio causarum , quantum ad blasphemiam
ꝓpriè dictã,quia lata culpa æquiparatur dolo.ff. depositi.l.
quod Nerua.& in c.vt animarũ.de const.lib.6.imò Suppl.
dicit esse mortale, si qs ignoret quidẽ sua verba importa-
re blasphemiã,sed tñ recto animo non mouetur,qa igno-
rãs ignorabitur.j.Cor.xiiij.Sed hoc puto esse cõtra S. Th.
vbi vult,ꝙ passio cum ignorantia excuset , quia blasphe-
5 mãs cũ passione mouetur malo animo.¶ Quintò, *vtrum
peccatum blasphemiæ sit remissibile?Et dico ſm sanctos,
& scripturas , omne peccatum esse remissibile per pœni-
tentiam & misericordiam Dei. Quædam tamen dicuntur
remissibilia,quia ex se habent circũstantias alleuiantes, &
ad remissionẽ prouocantes,vt quę fiunt ex ignorantia,vel
fragilitate.Quædam verò dicũtur irremissibilia, vel quia
non habẽt tales circunstantias,vt quæ fiunt ex malicia,vel
quia excludunt pœnitentiam,vt finalis impœnitẽtia, quæ
remitti nõ põt,licèt remitti possit intrẽtio finaliter nõ pœ-
nitendi.Igitur blasphemia dr̃ remissibilis , si fiat ex vehe-
menti passione,vel deceptione,vel infirmitate,& hmõi, &
sic intellige illud Matth.xij Omne pẽtm̃ & blasphemia
remittitur.s.si fiat isto modo.dr̃ verò irremissibilis , si fiat
cum certa malitia,non,quia remiti non possit,sed qa non
habet causam motiuam ad remissionem. Et sic intellige
illud Matth.xij. Spiritus autem blasphemiæ non remitti-
6 tur.s.de facili.¶ Sextò,* vtrũ peccatum blasphemiæ sit re-
missibile per absolutionẽ proprij sacerdotis,siue vtrũ ipse
ab illo possit absoluere?Et dicit Pan.in c.statuimus, de ma
le.ꝙ non,si blasphemia sit publica,sed absoluit eps.Et fa-
cit gl.in c.ij.de pœ.& remis.lib.6.Secus si occulta.quia tũc
7 non pertinet ad epm, ſm Host. * Et si quæratur quando
sit publica,idem Pan.ibi sic dicit , Dicitur autem quis pu-
blicè blasphemare, vt sit locus dispositioni dicti c. secun-
dùm Host. quando blasphemia est notoria de iure vel de
facto,de quo ℣.Notoriũ.facit c.fi.de cohab.cler. & mulie.
Item dr̃ publica, quando corã pluribus personis blasphe-
mauit , hoc referentibus posteà episcopo , & sic licèt non
transierit in notorium,satis est, ꝙ probari possit.ar. in l.
palã.ff.de verbo.sign. Sumitur ergo hic publicum vt spe-
cies distincta à notorio.hæc ille.Sed Sum.Ang.limitat, vt
referuetur episcopo,qñ est publica non simpliciter,sed qñ
propter publicitatem defertur ad episcopũ, vnde secundũ
Gos.& Host.inquit,quæ dicunt̃ in d.c.statuimus , de pœ-
na tẽporali,vel pecuniaria,intelligunt̃ sedente iudice pro
tribunali , in iudicio aũt animæ presbyter discretus mol-
liendo rigorem , dispẽsare poterit ex causa circa pœnam
spiritualem.hæc Host.& d.Sum.rationabiliter, ita ꝙ licet
blasphemia sit publica,tñ simplex sacerdos absoluit , nisi
iuridicè sit per accusationẽ ad episcopũ delata , & si post
absolutionẽ à sacerdote fiat accusatio coram epo,aget eps
ad pœnam d.c.iudicialiter.sed non absoluet denuo. Sum.
verò Ros.male refert istam limitationem,& malè re,ꝓbat,
dicens, ꝙ nullo iure probatur , quia probatur interpreta-
tione Gos.& Host. Inn. & Pan.vt patet ex dictis bene in-
8 spectis,& de hoc ℣.§.seq.¶ Septimò,*quæritur,quę sit pœ-
na publicè blasphemantis ? Et dico ꝙ d.c statuimus. qd̃.s.
loquitur de blasphemia Theologicè, & iuridicè , etiam si
non sit hoc notoriũ,modò probari possit, talem imponit,
vt.s.septem dominicis stet præ foribus ecclesiæ dum agũ-
tur missarum solennia,& vltimo die sine pallio,& calceamentis,& ligatus corrigia in collo, & in septẽ sextis feriis
præfatarũ dominicarũ ieiunet in pane,& aqua,& non in-
tret ecclesiã,& quolibet præfatorũ dierũ,tres,si poterit,vel
duos,vel saltem vnũ pauperẽ reficiat:& si non põt, in aliã
pœnã cõmutet.quam pœnitentiam si facere noluerit , in-
terdicat ei ingressus ecclesię,& in obitu careat ecclesiastica sepultura Et si est diues , ꝑ tẽporalem ptãtẽ coactiõe,
si necesse fuerit,epo cogat soluere solidos xl. vel xxx. vel
xx.vel saltẽ quinq; monetæ vsualis.Et ſm Vinc.etiam si in
extremis velit pœnitere.carebit sepultura,si ꝑ epm sentẽ-
tia lata fuerat contra eum.Et idem Ant.de But. Et ibi mã-
dat Papa hoc statutũ poni inter alia statuta communitatũ.
Hoc tñ capitulum non habet locũ in clerico, ſm Pan.ibi,
& cõiter Doct.quia clericus non agit publicam pœnitentiã.ꝯo.dis.ex pœnitentibus. Et similiter nõ habebit locũ,si
dixit ex calore iracũdiæ, vel ebrietate per verbũ præsump-
serit,in d.c.positum.sed de hoc. ℣. §. ix. Et similiter , ſm
Gos.non habet locum in iudicio animæ,sed discretus cõfes-

sor mollier hunc rigorem.Et hoc tenet , licet Supp. di-
cat,ꝙ imò habebit ibi locũ , quia pœnitentiæ omnes sunt
arbitrariæ.Ex his autem Pan.infert, ꝙ obligatus ad pœnã
pecuniariam pro maleficio,si nõ est soluẽdo,id est, si sol-
uere nõ põt,debet luere in corpus : & sic finẽ litibus dare.
Secus si est obligatus ex cõtractu, vel quasi.quia expecta-
9 tur fortuna pinguior.¶ Octauò*quæritur,vtrũ contra dispo
sitionẽ dicti capituli debeat in dictis pœnis adhiberi ali-
qua dispẽsatio?Et dicit Pan.ꝙ non,innixus in verbo, nul-
lam misericordiam habiturus.Sed Ho.dicit, ꝙ ex magna
causa posset adhiberi misericordia,si persona est honora-
bilis,quam nõ deceat sic publicè pœnitere:quia vult hanc
pœnam eleemosynis redimere, pro quo facit c.j.de voto.
& c.mulieres.de sen.exc.& ca.medicina.de pœni. dist.j. &
hoc Pan.dicit æquum.¶ Nonò,vtrũ mulctet̃ pœna d. c. q
ebrietatis,vel iracũdiæ calore blasphemat? Et dicit Gosr.
ꝙ non,ꝓ verbũ,præsumpserit,positũ in d.c.statuimus. ꝙ
dictum Pa.dicit sibi placere in ebrio:arg. l. omne delictũ.
§.qui se vulnerauit.ff.de re mili.Sed in accenso calore ira-
cundiæ fortè non procederet, nisi calor esset ex iusta cau-
sa prouocatus.ar.l.si adulterium.§.Imperatores.ff.de adul.
Secus qñ ex causa iniusta:puta,quia in ludo amisit.ar.c.in
ebriauerunt.xv.q.j.& idem tenet Ho.vt dicit Directo. li.j.
ti.xv.qa cõtra peccatores Deũ , vel Christũ quotidie cum
ira blasphemantes hæc pœna specialiter inducta est , nec
aliqs de facili Deũ blasphemat,nisi iratus.Posset tñ iracun
dia tãta esse,ꝙ dementiæ æquipararetur , & tunc locũ ha-
beret dictum Gos.quod ſm Ang.de Ba.procedit indistin-
ctè per verbũ,præsumpserit,in d.c.positũ.Sed melius Pan.
quia etiã est præsumptio magna, etiã ex ira blasphemare
10 stante vsu rationis.¶ Decimò *vtrũ hæc pœna locum ha-
beat in oĩbus modis blasphemãdi superius recitatis?Et di-
co,ꝙ de quatuor primis nõ est dubiũ, ꝙ sic apud doc. qa
oẽs continẽtur sub iuris blasphemia,quæ in d. c. punitur.
De sexto etiã dicit Dir.ꝙ iurãs per corpus, vel caput , vel
capillũ Dei , si hoc detestando aut vituperãdo facit habet
locũ dicta pœna.Secus si hoc dicit affirmãdo, vel iurãdo.
& intendit, ꝙ iurãs ꝑ corpus Dei ad aliquid affirmãdum,
etiã si ex ira iuret,non ligatur hac pœna,licet irreuerentiã
Deo faciat.Secus,si sic dicit non ad iurandum,sed ꝑ modũ
contemnentis Deum.Ex quo etiã patet , ꝙ à fortiori locũ
habet hæc pœna.in v.modo, qui nunquam est ad iurãdũ,
sed semper est ex contemptu , id est, ex negligentia reue-
rẽdi Deum & animam suam etiam si fiat ex consuetudine
cum lata negligentia.¶ Vndecimò quæritur, quis habebit
dictã pecuniariã pœnã?Et dicit do.Ant.de But.ꝙ iudex se-
cularis ſm aliquos,eam habebit à clerico & laico , per id
quod sequitur,inter alia cõmunitatum statuta. secundùm
alios contra iudex ecclesiasticus eã habebit ab vtroq; cũ
crimẽ sit ecclesiasticum:ſm Gos.eam habebit laicus iudex
à laico,& ecclesiasticus à clerico.ad quod de hære. excõi-
camus,& de iudi.ita quorundam.Vel dic, ꝙ habebit eam
iudex condemnans,siue sit laicus quãtùm ad laicum , siue
ecclesiasticus quantùm ad laicum,& ecclesiasticum.

DE CALICE.

1 *Calix,ex qua materia confici debeat.*
2 *Calicem ac patenam quis consecret.Et quomodo execrentur.*

1 CALIX* non debet esse de ære,aut orichalco aut cu-
pro, quia hæc propter ęruginem vomitum prouocãt
aut ligno ꝑꝑ poros , ne sanguis subintret : aut vitro de
crystallo propter fragilitatẽ, nec de lapide propter ineptitudinem.de cons.di.j.c.vasa.& c.calix.vbi dicitur,ꝙ tã calix quam patena debet esse de auro,vel argẽto , vel stãno,
& consequenter quia de his tantum mentio fit,omnis alia
materia prohibetur,licet Asten. lib. iiij. de mente Roden.
dicat, quod sub stanno intelligitur plumbum , quod tamẽ
Ro.negat propter hoc, quòd ipsum eruginum contrahat.
2 ¶ Primò*verò quæritur,quis possit calicem, vel patenam
consecrare?Et dico quòd Car.in cl.attendentes.de sta.reg.
videtur sentire quòd eps,& etiam abbates,qui vtuntur in-
signiis pontificalibus qñ hoc habent ex consuetudine, qa
ista sunt potius dignitatis,quàm ordinis.Sed Gem.in c.ab-
bates.de priuil.lib.6.dicit, quòd licet gl. ibi sit pro abbati-
bus,abstinere tñ debent propter vnctionem,quæ fit in ca-
licis consecratione c.vnico de sacra vnctione. de his autẽ
s̃.Benedictio.§.iij.& iiij. ¶ Secundò quæritur , quo modo
execretur?Et dicit Pet. de Pal. quòd calicis consecratio in
superficie fit , vñ si calix argenteus deauretur , indiget re
consecratione.Secus tñ videtur, si deauratio cadat ꝓpter
vsum , quia non reconsecrabitur nec est simile in calice
deaurato,sicut in pariete ecclesiæ, qui decrustatus indiget
reconciliatione.de conse.dist.j.c.ecclesiis.in gl.sed in per-
ditione auri quod ita subtiliter ponitur , non videtur con-
secratio ita esse in superficie eius quin remaneat in argẽ-
to,& ita seruat consuetudo. Similiter execratur calix , si
scyphus,à pede ex toto separetur,licet non sit fractus,pu-
ta,quia iunctura est tornatilis, siue ad vitem & similiter si
amittat formam suam.arg.c.j.de conse.eccle.vel alt. & qa
destructa forma iam non est calix , secus si formam non
amisit,licet sit aliqualiter læsus. Si tamen scyphus esset ta-
liter fabricatus qd̃ eo solo posset quis vti : in celebrando,
& cum hoc esset separatum à pede in calicem consecratus
tunc non execrabitur per separationem à pede,quia per se
est calix,& pes est tantùm ad bene esse. Circa hoc autem
faciunt multa dicta suprà Benedictio.

¶ CALVMNIA quid sit.Iurameatum.j.§.ij.
¶ CALVMNIATOR quis sit , aut tergiuersator, vide suprà, Accusatio.
¶ CAMBIVM, vide ℣.Vsura.iiij.per totum.

DE PORTIONE CANONICA.

1 *Canonica portio,curita dicatur.Et quotuplex sit.*
2 *Consuetudo,quòd nihil detur Episcopo,vel parochiali ecclesiæ nomine portionis canonicæ,an valida sit. Et num adesse consuetudinis titulus requiratur.*
3 *Portio Episcopo , vel ecclesiæ parochiali debita pro parte , vel in totum præscribi,etiã sine titulo potest,si modo tantum intercesserit tempus,de cuius initio memoria non extet. Et num prædicta portio pacto renunciari queat.*
4 *Quarta episcopalis à quibus,& de quibus debeatur. Et ibidem subiciuntur limitationes septem.*
5 *Quarta hospitali relictorum,num episcopo debeatur. Et quid de his,quæ fraternitatibus relinquuntur.*
6 *Legatum quando fit singulari personæ , num episcopo quarta debeatur. Et quid in legatis pro malè ablatis. Item , quid si subditus leget ecclesiæ extra diœcesin.*
7 *Canonica parochialis,à quibus,& de quibus debeatur.*
8 *Legari,intuitu personæ,quando dicatur. Et sub hæc sexdecim limitationes,de quibus rectè,& ordine differitur.*
9 *Quarta parochialis num debeatur, de legato facto rectori ecclesiæ,in qua quis sibi sepulturam elegerit,promissis ibidem per eundem celebrandis,Et quid de relictis iure institutionis. Et quid de mortis causa donatione.*
10 *Canonica portio cuinam debeatur. Et quid si quis domicilium in diuersis parochijs,æqualiter in eis se collocans habeat.Et si sacerdos parochialis fuerit in portione petenda negligens,episcopus possit pro illa petere.*

11 *Si quis in vna eccleſia audiat diuina, & in alia ſacramenta percipiat, qualiter præſtabitur canonica portio.*
12 *Legatorum factorum ab his, qui in locis religioſis in confratres recipiuntur, num quarta debeatur, & qualiter huiuſmodi quarta extrahatur.*
13 *Conſuetudo, quæ in certis regionibus viget vt omnibus mobilibus, quæ defunctus poteſt in teſtamento relinquere, aut legare, eccleſia tertiam exigat partem, ſi morienti iniungat, vt omnia mobilia reuelet, an iuri communi præiudicet. Et num huiuſmodi præcepto moriens parere teneatur.*
14 *Sepulturam in propria eccleſia eligens, ſi nihil ipſi leget, alijs autem multa leget ac relinquat, num poſſit eccleſia propria portionem aliquam petere.*
15 *Infirmus in vna parochia, ſi in aliam ſe transferri procuret, ibique decedat, nũ, ex hoc canonica portione priuetur eccleſia prior. Et ad hæc ſubnectuntur concluſiones octo.*

1 CANONICA * portio dr̃, quia ſit à canonibus approbata, & debita iure decretorũ. x. q. j. de his, & c. decernimus. & xvj. q. j. conſtitutũ. & in clem. dudũ. de ſepult. Et ſecundùm Zaba. poſt Ma. eſt duplex: Vna. ſ. debita epõ ab omnibus eccleſiis totius diœceſis de omnib⁹ relictis factis eiſdem, quã tamen non habet ab eccleſiis ſuis extra diœceſim. Et de hac in d. c. de his, & cap. ſeq. in gl. de te. ca. officij, & cap. ſeq. cum concordatis in gl. Alia debita eccleſię parochiali de relictis à parochiano vel obuenientibus ratione funeris loco illi, ĩ quo eligit ſepulturã. Quorũ epãlis quidẽ, ſecundum gloſ. in c. requiſiſti. de teſta. eſt tertia, vel quarta ſm conſuetudinẽ: parochialis verò eſt varia. i. medietas, tertia, & quarta, ſm varia iura, & varias conſuetudines, quibus cõſuetudinibus ſtandum eſt: extrà, de ſepul. certificari. Et ſi ibi cõſuetudo nõ apparet, ſecũdùm Hoſt. ſpectãda eſt cõſuetudo Eccleſiæ metropolitanæ, & ſi nec iſta appareat, ſpectãda eſt cõſuetudo eccleſiarũ vicinarũ, quæ ſi varia ſit, ſm Goſ. quarta debetur, quia in hac iura magis cõcordare vidẽtur: extrà eo. in noſtra. Item quia in dubiis ſequit̃ quod minimũ eſt. ff. de lega. ij. l. ſi ita relictũ. in fin. ff. de reg. iur. l. ſemper. Et ita not. Archi. in c. cũ quis. de ſepul. lib. 6. & Inn. in d. c. requiſiſti. & Ber. in d. c. certificari. Et hoc verum niſi, vt dictũ eſt, cõſuetudo eſſet dandi medietatẽ, vel tertiã, quia iſta tũc eſſet debita. Et ſic intellige iura dicẽtia, ꝙ eſt tertia, vel medietas. Et de hac quarta, quæ datur eccl'æ parochiali, detrahitur ab epõ pro ſe quarta illius quartæ, à fratribus autem eps nullã detrahit quartã, ſm Feder. quod allegat Tab. niſi, ꝙ vbi epiſcopus parochialis oĩm, vt Neapolis: vt parochialis recipiat quar-
2 tam à fratribus niſi, ſcilicet ſint priuilegiati. ¶ Primò * verò quæritur, vtrũ valeat cõſuetudo, ꝙ nihil detur epõ, vel eccleſiæ parochiali? Et dicit Panor. in d. c. certificari: quod ſm glo. in c. fin. de conſuet. lib. 6. vbi cõſuetudo eſt præter ius, ad eã valere ſufficit tẽpus x. annorũ: vbi verò eſt contra ius, requiritur tẽpus xl. annorũ, vt in c. fin. de conſuetu. Igitur conſuetudo, ꝙ detur epõ vel parochiali eccl'ę vltra dimidiã, puta ꝙ dentur duæ partes. ſ. ex tribus, vel ꝙ detur citra quartam. i. minus q̃ quarta, ſm Hoſt. valet, ſi ſit præſcripta. Et loquit̃ de portione epãli. Et idem ſentit de parochiali, vt dicit Pan. ꝙ ſi detur infrà dimidiam & quartã, valet cõſuetudo, etiam nõ præſcripta. Et cum hac opinione tranſit Ioan. And. quia inquit Pan. cõſuetudo dandi ĩ. dimidiam & quartã non eſt contra, ſed præter ius ꝙ verò detur vltra dimidiã, vel citra quartã, eſt cõtra ius, qa nullo iure cauetur vt debeatur minus quarta vel vltra dimidiã. Vtrum autẽ valeat cõſuetudo, ꝙ nihil penitus detur, ſunt opiniones, ſed Hoſt. videtur velle, & Io. Andr. poſt ipſum, quòd nõ valeat, ſimiliter Goſ. & Ray. cùm ſit irrationabilis, de conſuet. c. fi. & contra iura, de ſepul. c. j. Sed Petr. de Peru. & Innoc. tenent ꝙ valeat, ſi ſit præſcripta ſpatio xl. annorũ, & Hoſt. ac Io. And. ſi ſit præſcripta cum tit. id eſt, cum rationabili cã, puta ꝑꝑ beneficiũ factum eccleſiæ, vel huiuſmodi. Sed contra hoc Pan. opponit ibi: quia ad eſſe conſuetudinis non requirit̃ titulus, ſicut nec in lege condenda: quia nõ differũt, niſi ſicut tacitũ & expreſſum: cum cõſuetudo ſit ius morib⁹ introductũ, & cõſequenter inductum ex tacito cõſenſu populi, vt diſt. j. cõſuetudo, & in l. de quibus. ff. de leg. Et ſoluẽdo dicit, ꝙ dictũ Hoſt. & Ioã. Andr. intelligi dẽt in cõſuetudine impropriè dicta, q̃ propriè eſt ꝑſcripta, & ſic intellige gl. in c. nõ eſt, de conſuet. lib. 6. & vide ibi not. per Ioã. And. Inno. Vnde ſicut in præſcriptione cõtra ius requirit̃ titulus, vt in c. j. de præſcrip. lib. 6. ita ꝙ in hac cõſuetudine impropriè dicta vt ꝓbatur in d. c. nõ eſt. iuncta glo. Et ex his infert Panor. ad id quod tacitè ſentiũt prędicti duo, dum vr̃ velle facere differentiã vtrũ præſcribat̃ portio minor quarta: an in totũ. i. vt nihil debeatur: quia dico, inquit: ꝙ vtroq; caſu requirit̃ pręſcriptio cũ titulo, cũ ſit cõtrarius, & hoc verum, qñ inducitur cõſuetudo contra eũ, cui debet̃ portio đ iure cõi, nam tũc nõ eſt ꝓpriè cõſuetudo, ſed præſcriptio ideoq; debet habere comites pręſcriptionis. Sed ſi induceretur cõtra aliũ, tunc induci põt, vt cõſuetudo, & cõſequent̃ ſine titulo, qa ad eſſe cõſuetudinis nõ requirit̃ titulus, vt dictũ eſt. Et ꝓ his Ioan. And. in d. c. non eſt, & in c. fin. de conſuet. & ſm
3 prædicta intellige gloſ. in c. j. de ſtat. reg. Et * ex prædictis omnibus conclude, ꝙ hæc portio debita epõ, vel eccleſiæ parochiali poteſt ꝓ parte, vel in totũ præſcribi, & ſufficit tẽpus ſine titulo de cuius initio nõ eſt memoria, qa illud habet vim tituli, vt in d. c. j. de præſcr. lib. 6. Hæc Pano. qui ſentit, ꝙ in vtroq; prædicto caſu, ſi cõſuetudo ſit cũ titulo ſufficit tꝑs xl. ann. vel cuius nõ ſit memoria in contrariũ, ſi ſit ſine titulo. Et ratio eſt: quia ius cõe eſt ꝓ eccl'a parochiali, vel epõ, & cõſequent̃ cũ præſumptio ſit cõtra poſſidentẽ, oportet, ꝙ titulũ alleget, & probet, ꝑ quẽ talis præſumptio tollatur. ¶ Secũdò quærit̃, vtrũ prædictæ quartæ poſſit renũciari per pactũ? Et dicit Arch. in c. pactũ, de pact. lib. 7. ꝙ pactũ nõ valet, qñ dãnificat̃ eccl'a, ſed vbi nõ damnificatur, valet ẽt ſine authoritate ſuperioris. C. de procur.
4 l. nõ eo minus. ¶ Tertiò, * quærit̃ à quibus debeat̃ quarta epiſcopalis? Et dicit Hoſt. in Sum. tit. de ſepul. ꝙ debetur & peti põt ab oĩbus eccleſiis intra ꝓpriã diœceſim conſtitutis. xvj. q. j. conſtitutũ, ſiue ſint capellæ monachorũ, vel aliorum religioſorũ, vel monaſteria, vel alia pia loca, ſiue ſint cõuentualia, vel quæuis alia ĩ ciuitate, vel extrà, de off. ord. cõquerente. de teſt. officij, & c. requiſiti. ẽt ſi ſint exẽpta: niſi ĩ priuilegio fiat ſpecialis mẽtio de ꝑiudicio quartæ epãlis, de dec. dudum §. vlti. ff. ne quid in loco pub. l. j. §. merito. Pan. aũt in d. c. officij, tenet contrariũ. ſ. ꝙ debeatur ſolũ ab eccleſiis epõ ſubiectis, nõ ab exemptis ſeu ſubiectis immediatè Papæ, dicens, ꝙ cõiter ſic tenet. Sed Pet. de Pern. in tract. de Canonica portione: limitat Pa. dicere verum, qñ legãs eccleſiæ extremæ, non eſt ſubditus epi, vel exemptus ſimiliter, aliàs debetur, ſed verior eſt opinio Pa. quia iſta quarta datur rõne eccleſiarum ſolicitandarũ per epm, non ratione legantium, vt patet in d. c. conquerente, vnde tenentur exempti ſoluere eam Papæ ſecũdùm Abb. in c. requiſiſti. de teſta. & ſequitur Petr. vbi ſ. ſed legatus de latere eam petere non poterit: quia non eſt diœceſanus exemptorum de priuileg. cap. authoritate, libr 6. in gloſ. ¶ Quartò quæritur, de quibus debetur quarta epiſcopalis? Et dico, ꝙ de omnibus legatis factis eccleſiis, & locis à quibus debetur, & de decimis, & de his, quę obueniũt funeris occaſione, vt in c. requiſiſti. de teſta. & ibi Pan. Fallit tñ hoc: quia dicitur in c. fi. de teſta. ꝙ de his, quæ in ornamentis, vel ꝓ cereis, ſeu fabrica, luminarib⁹, anniuerſario, ſeptimo, xx. xxx. ſiue aliis ad perpetuũ cultum diuinum legatis eccleſiis, vel reliquis piis locis canonica portio, dũmodò in fraudẽ non fiat, vt eps, ſeu parochialis debeat defraudari, deduci nõ debet: vnde fallit in ſeptẽ caſibus, ſm Pet. vbi ſ. Primus, qñ relinquitur aliquid pro ornamentis eccleſiæ, ſeu veſtibus, vt ſericũ pro planeta, vel aliud ornamentum pro altari: vt no. Doc. in c. fi. de teſta. Ex quo ſeqtur, ꝙ ſi legatur aliqd, vt fiat chor⁹, vel pictura, vel anchona, vel calix, vel hmõi, non debetur quarta, quia iſta eſt fabrica ad longæuum honorẽ Dei d. c. fi. & l. j. C. ne lic. fig. ſal. & Inn. dicit in c. cũ ad ſedẽ. de reſt. ſpo. ꝙ cruces, & calices ſunt ornamẽta eccleſiæ. Et idem intelligo de omni, quod venit in vſum diuini cultus in eccleſia, ꝙ vſu ipſo nõ conſumitur: vt libri, cãpanæ, & omnia hmõi: imò ſi cõſumitur ipſo vſu, ſed immediate ad honorẽ Dei, vt oleũ, & cera pro luminaribus. Secundus, qñ legat̃ pro prędictis ornamentis redimendis, ornandis, reparandis, ſm Inn. in d. c. fi. Et idem intelligo, qñ legatur pro extruendo ſepulchro: quia religionis eſt monumenta conſtrui, vel exornari. l. j. §. interdictũ. ff. de mor. infe. Tertius, qñ legatur ꝓ fabrica eccleſiæ reparatione indigente, & portio pro fabrica non habetur: vel ſi habetur, non ſufficit: ſed ſi eccleſia non indiget fabrica, ſoluetur quarta, ſm Hoſt. reliquum tẽpori neceſſario ad fabricam. Quartus, ſi legatur pro luminaribus, vt oleum pro lampade, vel cerei, & hmõi. Quintus, qñ legatur pro anniuerſario celebrãdo annuatim, vt in c. cum creatura. de cele. miſ. Sextus, qñ legatur pro vij. xxx. & hmõi, ſm Hoſt. in d. c. fi. Septimus, qñ legatur ad perpetuum cultum diuinum: puta, vt annuatim feſtum fiat alicuius ſancti, vel vt dicat̃ officium in vna capella, quia in hmõi conſiſtit cultus diuinus. c. fi. de reſcr. lib. 6. Octauus fallit, ſm Pan. in d. c. requiſiſti. in oblationibus, de quibus non debetur quarta, vt olim. Nonus, ſm eundem in donatione in vita, de qua etiam non debetur, vt in c. de his.
5 de ſepul. & in c. j. de ſta. mon. ¶ Quintò, * vtrum debeatur quarta epõ de relictis factis hoſpitali? Et dicit Pan. in d. c. officij, ꝙ ſic, ſi eſt religioſum, puta epi autoritate cõſtructum, etiam ſm Io. An. ſi relictum fuiſſet factum pauperibus talis hoſpitalis, quia præſumitur reſpectus habitus ad locum, non ad perſonam, ſecus ſi eſſet relictũ pauperibus ſimpliciter, quia nõ deberetur. l. nulli. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſ. & cle. Si verò hoſpitale non eſt religioſum, ſunt opiniones, ſed tene cũ Pan. ibidẽ, ꝙ ſi eſt ædificatum autoritate iam defuncti, ſic eps habebit quartã, qa habebit curam, vt videtur in auth. de eccl. tit. coll. ix. qa nõ põt ampli⁹ redire ad ꝓphana, ſed ſi ædificator viuit, quarta non debet̃, & relictũ videtur factum pauperibus, cũ talis locus non ſit capax, quia ædificator põt eũ deſtruere. c. inter dilectos. de dona. & ibi Inno. Vnde patet ex dictis, ꝙ de relictis iſtis fraternitatib⁹ quarta non debetur, ſm Pet. vbi ſ. Dictum tñ Io. And. de pauperibus, ſimpliciter limita verũ, ſm Bal. qñ legatur pauperibus in genere, ita ꝙ inter perſonas diſtribuatur, non inter loca, puta, quia teſtator iubet dari cuilibet pauperi tunicam, vel certam quãtitatẽ pecuniæ, quia legatur vt ſingularib⁹ ꝑſonis, & ſic non debetur quarta epõ. c. ex parte. el iij. de ver. ſig. Aliàs legando pauperibus in genere, videtur legare hoſpitali ꝙ eſt in ciuitate, vbi teſtator habet domiciliũ & caſus eſt in d. l. ſi quis. verſ. vbi aũt. & ideo deberetur quarta, contra Io. And. & eũ ſequẽtes. Sed dictũ Bal. credo verũ, qñ hoſpitale generale eſt ſuſcipiens oẽs, & dictũ Ioã. And. qñ paſcit pau-
6 cos, vel ſolũ certũ genus ꝑſonarũ, puta ſpurios. ¶ * Sextò vtrũ debeatur quarta epõ de legato facto ſingulari perſonæ? Et dicit Pet. vbi ſ. ꝙ nõ. ſicut qñ legatur clerico nõ habẽti adminiſtrationẽ, vel prælationẽ, ſeu alicui canonico: vt in d. c. requiſiſti. §. fin. vel cũ legatur leproſis morantibus in tali loco, vel domo, vel eremitis, aut iſtis fratrib⁹ qui moratur in tali loco, vel aliquibus mulieribus ꝓ dote, vel viduis peregrinis, & hmõi, in quibus ceſſat d. c. ex parte. el iij. Vide quod no. Inn. in c. relatum de ſepul. ¶ Septimò, vtrũ debeat̃ quarta epãlis de legatis ꝓ malè ablatis? Et dicit Pet. vbi ſ. ꝙ non: quia ſunt debita non legata, ſiue reſtitutio ſit certa, ſiue incerta. ¶ Octauò, vtrũ debeatur, qñ ſubditus legat eccleſiæ extra diœceſim? Et dico, ꝙ nõ, ſm Abb. in d. c. requiſiſti. & Inn. in d. c. officij. & Io. And. in d. c. certificari. Et ita conſuluit Io. de Montemerlo. quod intelligo, niſi aliter habeat conſuetudo, vel præſcriptio. c. cũ
7 inter. el ij. de ver. ſig. ¶ Nonò * quæritur, in quibus, & de quibus debeatur canonica parochialis? Et dico, ꝙ debetur ſolùm ab eccleſiis, vbi ſepelitur aliquis, vel ad quã tranſit ſe conuertẽdo, vel alio modo: & ſi aliàs eſſent exemptæ, quò ad hoc nõ ſunt exemptę, ſm Inn. in c. relatum. & in c. in noſtra. extrà de ſepul. & de teſta. c. requiſiſti. nõ aũt ab aliis eccleſiis, vel perſonis. Debet̃, inquam, ſm Ray. đ omnibus, quæ obueniunt rõne funeris. ſ. in die funeris, & de oĩbus legatis factis eccleſiæ, ad quã quis eligit ſepulturã. de ſepul. per totũ, maximè. c. in noſtra. & in cle. dudum. eo. ti. concor. Hoſt. & addit hoc intelligendũ eſſe de relictis occaſione loci nõ intuitu ꝑſonæ, quãuis eccleſiæ, dũmodo nõ fiat in fraudẽ. Et ſimiliter ſm eum intelligit̃ de mobilibus, & immobilib⁹: exceptis his de quibus dictum eſt ſ. §.
8 iiij. & c. fi. de teſta. * Præſumitur aũt aliquid legari intuitu ꝑſonæ, ſi datur propinquis. de teſta. requiſiſti. Fallit hoc in fratribus Prædicatorib⁹, & Minoribus de quib⁹ ĩ. § xix. & vlterius fallit in xv. caſibus, ſm Pet. vbi ſ. ¶ Primus, qñ per cõſuetudinem, vel præſcriptionẽ nihil ſoluit̃, vt dictũ eſt. ¶ Secundus, qñ aliqui per priuilegiũ à præſtatione eximũtur: vt ſunt hodie fratres Prædicatores, & Minores. ¶ Tertius, qñ legatur aliquid ad vſus priuilegiatos: de quibus in c. fi. de teſta q ſunt ſeptẽ caſus primi, in quib⁹ non debetur quarta epãlis, vt dictum eſt ſ. §. iiij. ¶ Quartus, qñ eccleſiæ donatur donatione inter viuos: vt in d. c. de his. §. ſi verò. Idem dicendum eſt, qñ legator in vita ſoluit legatum, nã eo caſu nec falcidia debet̃, nec quarta eccleſiæ parochiali, quia tale legatum amiſſo nomine legati tranſit in ſimplicẽ donationẽ, & in ſpeciẽ donationis inter viuos. Et de hoc eſt gl. ſing. de qua Dy. facit magnũ feſtũ in l. legatum. ff. de le. ij. & de hoc vide. ĩ. Donatio ſecundò. ſ. inter viuos, tñ Pan. & Zab. ſunt in oppoſitũ. ¶ Quintus, qñ poſt electionẽ ſepulturę in aliquo monaſterio, ſanus exiſtẽs illud intrat, & in eo ꝓfitet̃ antequã moriatur, qa de bonis eius nihil debet̃: vt Pan. tenet & dicit cõiter teneri in c. relatũ. de ſepul. poſt gl. ibi. & idẽ dico, ſi intrauit cũ ꝓpoſito abſolutè mutandi vitam, qa deſinit eſſe parochianus alterius eccleſiæ, ar. c. bñficium. de reg. iur. lib. 6. Si verò profeſſionẽ nõ fecit, nec habuit propoſitum abſolutè vitam mutandi. i. ſe obligandi religioni, debet̃ quarta, ſm Arch. in c. cum quis. de ſepul. lib. 6 Et hoc videt̃ verius, ſm Gemi. ibi, licèt alij contrarium dicant, quia religioſus cenſetur contrahere domicilium in monaſterio facta profeſſione tacitè, vel expreſſè, nõ autem, vt dicit Arch. & Io. An. in c. ſtatutum. de reſcrip.

rescrip.lib..6.Gof.tamẽ dicit, ꝙ non debetur,si decedat in nouitiatu,potens exire,modo nõ exeat.& idẽ Hos. & hoc hodie verũ est rõne cõsuetudinis,licèt Sum. Ang. & Ros. teneãt opi.priorem. Et similiter si intrauit in ægritudine de qua decessit,portio debetur,ſm Pan.secus si in ægritudine,de qua non decessit:licèt Inn.fuerit in singulari opinione,dicens,ꝙ si quis religionem ingreditur,vt sit ibi ꝓfessus:de bonis eius acquisitis monasterio portio debetur ecclesiæ parochiali. quod Pan. non placet, tum quia loquuntur de relictis occasione sepulturæ,tum quia loquũt de morte naturali,qua iste nõ moritur, imò tenet cognationem:tñ quia si iste mutaret domiciliũ, portio non deberetur:ergo neq; hoc casu,cum solùm habeat domiciliũ in monasterio:vt no.idẽ Inn.in c.ex ore.de priuil.Et idem vĩ dicẽdum de leproso,qui domum intrauit leprosorũ. ſ. ꝙ non debeꝫ quarta ſm Gul. quia idem iudicium est ac si sanus ad religionem transisset:nisi fortè ex ipsa lepra moriatur:multi enim ſm ipsum cum lepra,sed non ex lepra, moriuntur. Regionis tamen consuetudo in hac parte tenenda est.Secus de illo,qui recipiꝫ in fratrem,retinens tñ bona sua quo ad proprietatẽ, quia debetur quarta,etiã si ipsi religiosi essent exempti.c.cũ & plantare.de priuileg.cũ non transeat in religionem.Secus si solum retinuisset sibi vsumfructũ suorũ bonorum,qa gauderet priuilegio religionis.c.vt priuilegia.de priuil.¶ Sextus,qñ quis legat ecclesiæ,in qua non elegit sibi sepulturam,nec ibidem sepelitur,ſm gl.ord.in c.j.de sepul.& idem Inn.in eo.tit.c.ij.& Archi.eo.tit.c.ij.lib.6.licèt in c.placuit.xiij.q.ij.tenuisset ꝙ deberetur.& idem Io.An.in c.certificari.de sepul.in gl. & cle.dudum.§.verum. vbi meritò reprobat opin. Host. tenentis contrarium in d.c.ij.¶ Septimus, qñ de facto cõtra voluntatem fratrum sepelitur in eorum ecclesia,vt tẽpore interdicti,& multa offerũtur,quia tunc non debetur quarta,ſm Fede.cons.cxix.& Gem.in d.c.j.de sepul.lib.6.Et ratio est,quia talis tempore interdicti non potest eligere sepulturã apud mendicantes,vt not.Inn.de priuil.c.vt priuilegia & c.cum & plantare, & de pœn. & remis.quia in te. quãuis liceat ipsis recipere mortuaria,vt orent pro defunctis,si cum pœnitentia decesserũt.xj.q.iij. quicunque facit ꝙ no. Inn.in c.tanta.de excess.præla. Item quia quarta debetur ratione iniuriæ factæ ecclesiæ parochiali, vt in d.c. certificari.nullam autem iniuriam illi facit, ex quo ibi nõ poterat sepeliri. Imò plus dicit Fed. ꝙ si mendicantes cũ sponte tali tempore sepelirent,non debetur quarta, licet teneantur tanquam violatores interdicti.cle.j.de sepul. & in c.si canonici.de offi.ord.lib.6.quia tunc solum debetur quarta,quando sepeliunt in casu à iure concesso.secus qñ in prohibito,vt in c. ex parte. el j. & in c.cum liberum.& in c.in nostra.in fi. de sepul. vbi dicit Inno. ꝙ quando de facto,non de iure sepelitur,dentur corpus, & oblationes, quæ ratione sepulturæ factæ sunt, sed non legata facta, non ratione,vel occasione sepulturæ.Et ita patet, ꝙ si de facto sepelitur contra voluntatem illius, cuius est ecclesia,ꝙ nõ tenetur ad aliquam quartam:sed tenet, & corp9 & omnia,quæ ratione sepulturæ habuit,restituere,sed nõ quartã de legatis factis nõ rõne,vel occasione sepulturæ, similiter,nec de his.quæ amici de bonis ipsorũ tunc offerunt ¶ Octauus, qñ ecclesia parochialis erat interdicta ex culpa sua,& non parochiani,quia tunc ipsam quartã non habebit, siue parochian9 sepeliatur alibi ex electione sua, siue non, vt quia alibi est maiorum suorum sepulchrum, ſm Pet.& not.Gem.in c. j. de sepul.lib.6. Sed si alibi esset sepultus de facto,non de iure.ſ. qa nec in ecclesia electa, nec in ea,vbi sunt sepulcra maiorũ,nihil dabiꝫ, si ecclesia parochialis dedit causam interdicto. Secus si non fuit in culpa,quia non debuit suo iure priuari, ſm Pet. de Anch. vt ibi refert Gem.¶ Nonus, quando reuocat electionem suam,quam legando fecit,& alibi eligit sepulturam,& sepelitur.quia paria sunt,nõ eligere,& electam mutare.ff.de adi.leg.j.& ij.Primo aũt casu nõ debeꝫ,vt dictũ est, ergo nec secundo,etiam si non fuisset relictus, nisi intuitu sepulturæ,vnde vltima electio, vel sepultura sine electione est,quæ inducit petitionem quartæ.xiij.q.ij.c.vltima.& ita consuluit Fed.cons.x.Gem.aũt in d.c.j.vĩ tenere, ꝙ reuocata electione sepulturæ,reuoceꝫ & legatum, & dabitur illi ecclesiæ, vbi eligit sepeliri,quia subrogatus debet intelligi subrogatus cum omnibus qualitatib9,onere,& honore.l.j.§.hæc actio.ff.si quis te lib.esse iuſ.fu. ideoq; etiã onus emolumentum comitatur,& ecõtra.l.alũnæ. §. Seia. de adi.leg.Et idem Pet.de Anch.quod dicit verum,nisi aliter constet de voluntate legantis. Et de hoc etiam ĵ. Excommunicatio vij.excõicatione xvj. ¶ Decimus,qñ licèt elegerit,tñ non sepelitur,ex facto hæredum, vel ex facto contingente circa psonã defuncti,puta, quia moritur nimis longè,vel hęredes nollũt illũ ad ecclesiã electã deferre,qa verba sunt intelligenda cũ effectu.l.j.ff.quod quisq; iur.& l.ea quidem.C.si man.ita fue,alie.text. est in c. relatum.de cl.non resi.ergo cessabit canonica,ex quo ibi non sepelitur.Et ita tenet Fede.vbi s̃.& Pet.similiter vbi s̃. sed tñ Gem.in d.c.j.vĩ in casu isto sentire, quòd ecclesia non priuatur legatis factis ratione sepulturæ, vt not. in c. nostra.de sepul. & ideò fortè, nec sua quarta ecclesia parochialis.¶ Vndecimus,cũ legatur pro incertis malè ablatis, ſm Pe.vbi s̃. An verò de his incertis falcidia detrahatur, vide ĵ.Legitima. ¶ Duodecimus, qñ legatum est ecclesiæ parochiali tñ,quantum est quarta legatorum factorũ ecclesiæ electæ, ſm Host.in d.c.officij.& Pet. vbi s̃. Et Pau. in d.c.de his.extrà,de sepul.Sed alij volunt, ꝙ non cõputabitur,nisi sit legatum hac conditione,ꝙ ecclesia hoc sit contenta pro canonica,& sacerdos acceptauit, sed soluet quartã, ac si nihil esset ecclesiæ parochiali legatum, sicut Gofre.Ray.in Sum.Io.in d.c.officij.Fede.cõs.ij.Io.de Lig. in d.cle.dudũ.Sed dicendũ est, ꝙ vera est opinio secunda, qñ esset cõsuetudo,ꝙ tñ teneretur ecclesiæ parochiali relinquere,aliàs verò prima,& commutabiꝫ.& si minus est, supplebitur,sicut filius facit in l.si quãdo,& l. omnino. C. de inoff.testa.quia.ſ.computat sibi in legitimam quicqd à patre sibi relictum est, & si institutus est in parte minori, quàm legitima,põt agere tñ ad supplementum.facit c.cũ dilecti.de empt.& vẽ. Et ab hoc non multũ dissentit Ray. qui dicit,ꝙ si legatum nõ fiat sub dicta cõditione,sed absolutè, sacerdos poterit ĩ cæteris sibi portionẽ vẽdicare. de testa.officij.vel saltẽ aget ad supplementũ cõputato legato,sicut filius,&c.Si verò plus est legatũ ei, q̃ sua quarta,non defalcabiꝫ.¶ Decimustertius,qñ tpe testamenti,& legati nõ eligit sepeliri,sed postea tpe mortis eligit sepulturam.facit c.relatum.de sepul.in ij.gl.in quo c. Ber. dicit se dubitare de his. Sed tñ hoc est tenendum, nisi fieret in fraudem,quia eo casu se habeat ecclesia electa, quasi alia non electa sepulturam.¶ Decimusquartus,qñ parochian9 non potuit in sua parochiali ecclesia audire diuina, nec sacramenta percipere propter vacationem tempore longo,& alibi elegit suam sepulturam, ſm Bald. in suo tractatu.Et ratio est:quia si qua pro labore legantur,cessante labore cessat legatum.l.scio.in fi.ff.de annu.lega. Vnde cũ detur quarta pro sacramentorum administratione, & celebra-

lebratione,vt in d.cl.dudum.§.vtrum. ibi, cum mercedis exhibitio,patet ꝙ non debetur, quia cessante causa finali, cessat effectus.de quo in c.cum cessante.de ap. Ho. autem & Io.An.in c.relatum.de sepul.& Pet.vbi s̃.tenent ꝙ imò
13 debetur, quia vitium prælati ecclesiæ nocere non debet. Sed tamen tenendum est cum Bal.& dicendum,ꝙ vitium prælati nocet ecclesiæ in acquirẽdo,vt Pan.in c.super. de rebus eccl.nõ aliæ.præcipuè in re mobili & exigua.¶ Decimusquintus, qñ sit repositio funeris in aliquo loco ad tempus, vt alibi,id est, ad aliud cœmeterium transferatur ad perpetuã sepulturã, ſm Ni.de Lira.Gen. c.lx. quia tunc nec dicitur,nec est sepultura.Sunt & alij casus ex priuile-
9 giis religiosorum.¶ Decimò*quæriꝫ,vtrũ debeatur quarta parochialis de legato facto rectori ecclesiæ, in qua qs elegit sepeliri,promissis dicẽdis per illũ?Et dico,ꝙ sic: qa
14 etiã debeꝫ quarta episcopalis,vt in c.cũ inter vos.de verb. signi.¶ Vndecimò quæritur, an hæc portio debeat ecclesiæ parochiali de relictis iure institutionis?Et dicũt qdam ꝙ non,sed solũ de legatis,per c.requisisti.de testa.Sed Io. And.tenet cõtrarium in c.j.de sepul.per illũ tex.qui generaliter dicit etiã partẽ sui iudicij.Et idẽ tenet Pan.ibi, nisi sit donatio inter viuos viuos,vt dictũ est. ¶ Duodecimò, vtrũ debeat de donatione causa mortis?Et dico,ꝙ sic: qa accidit magis legato, quàm contractui.l.fi.C.de donat. &
10 in clemen.dudum de sepul.¶ Decimoterciò*quæritur cui debeatur canonica portio?Et dico, ꝙ episcopalis debetur episcopo diœcesis,parochialis verò ecclesiæ, vbi qs audit diuina, & percipit ecclesiastica sacramenta. text. est in c. cum quis.de sepul.lib.6.vbi debet percipere de iure.Si aũt quis dimissa ecclesia, in qua consueuerant sepeliri maiores,alibi eligit sepulturã,nihilominus non debeꝫ canonica ecclesiæ dimissę,sed ei quæ dicta est.ſ.in qua consueuit
15 audire, & percipere:vt s̃.in d.c.cũ quis. Si etiam qs domiciliũ transtulerit alicubi,& moriꝫ antequã acquisierit domiciliũ nouũ,tunc debeꝫ ecclesiæ parochiali, in qua moritur, ſm Arch.in c.j.de sepul.lib.6.& Hug.& Ray.& Gof. & Vin.in c.nos.de sepul.quia volunt, ꝙ ibi deberet sepeliri,si non elegisset.Tamen tenendo opinionem Inn.in d. c.nos,ꝙ sepeliri debet in ecclesia cathedrali, ipsi debebiꝫ. Si verò habet domicilium in diuersis parochiis,æqualiter se collocans in eis,vt sunt reges, tum est æquũ,si in tertio loco eligit sepulturam,vt diuidaꝫ.& Ho. ac Inn. dicũt diuidendã.& est tex. in d.c.cum quis.licet Sum.Ang.nõ credat necessariũ,sed illi dabiꝫ,in qua,inqt,decedit. Si autem presbyter parochialis negligens fuerit in petenda portione,eps petere poterit pro illo, ſm Host. extrà, de suc.c.fi.
11 ¶ Decimoquartò*quid si in vna audit diuina, & sacramẽta recipit in alia?Et dicit Inn.& Ioã. And.in c.de his.de sepult.& Arch.in d.c. cum quis. ꝙ fiet diuisio portionis. c.j. & c.relatum.de sepul.ꝙ ab aliquibus limitatur, si vtraque habeat cœmeterium,& curam,non aliter,ar. c. si eccle. de conse.ec.vel alta.Verius tunc credo ꝙ tenet Sum.Pis.ſ.totam esse dandam illi, in qua consueuit recipere sacramẽta.allegat extrà:de sepul.c.j.adde ar.ex c.cũ quis.eo.tit.li.6. & in cle.dudum.eodem similiter ti.vbi dicitur, ꝙ dãda est ecclesiæ parochiali, quæ propriè est illa, id qua suscipit
12 sacramẽta.¶ Decimoquintò,*quid de his, qui recipiũt in confratres in locis religiosis retentis bonis suis? Et dicit Host.& Gof. quod sicut nõ eximunt ab ẽpi iurisdictione, ita debeꝫ quarta de legatis per ipsos, etiam si ipsi religiosi sunt exempti.de priuile.cũ & plantare, & c. vt priuilegia. de quod dic.vt s̃.§.xiij.¶ Decimosextò quæriꝫ. quomodo extrahãtur istæ quartæ?Et dicit Host.in Sum.de sepult.ꝙ extraheꝫ primò quarta episcopalis,quia antiquior, & dignior,demum parochialis,si venit extrahenda,quæ si pri9 fuisset extracta,episcop. habebit quartã quartæ parochia-
13 lis,& quartã de reliquis.¶ Decimoseptimò, * quid de quibusdã regionibus,vbi de omnibus mobilibus,quæ defunctus põt in testamẽto relinquere,siue legare, ecclesia tertiã exigit partẽ,& morienti sacerdos iniungit, ꝙ oia mobilia reuelet,sicut fieri diciꝫ in Britannia minori? Et dico, ꝙ Verue.nõ credit hanc consuetudinem præiudicare iuri cõi,nisi fuerit præscripta legitimè, & in contradictorio iudicio obtẽta,vĩ authoritate sedis Apostolicę cõfirmata, nec episcoporum, nec archiepiscoporum illius loci cõstitutionẽ ad hoc sufficere,nisi adsit cõsẽsus subditorũ,quos tãgit.Et similiter credo, ꝙ dicto ꝓcepto nõ teneãt moriẽ-
14 tes obedire,nisi in dictis casib9.¶ Decimooctauò,* quæritur,qd si quis eligat sepulturã in ꝓpria ecclesia,ei nihil legans,& multa legãs aliis, an poterit ecclesia petere aliquã portionẽ?Et dico,ſm Ray.ꝙ si consuetudo est, ꝙ eligentes sepulturã in ꝓpria ecclesia, semp aliquid relinquant, põt ecclesia illud petere ab hæredibus, non iure actionis nec differendo ꝓp hoc sepulturã,sed implorando superioris officium,extra de simo.ad Apostolicam.Si verò nõ est cõsuetudo,aliquid petere nõ põt,sed solis funeralibus debet esse contenta, quia ex officio teneꝫ sepelire. extrà, de simo.non satis,& cũ ecclesia posset quoq; hoc casu implorare officiũ iudicis aduersus hæredes,&aliarum ecclesiarũ rectores,si deprehendat testatoris dolus,aut hęredum aut rectorum,cessante aũt dolo, nihil habere põt, quia circa talia dolus est puniendus,extrà,de test.c.officij.& extrà,de sepul.c.in nostra.& ſm gl.eius,prima facie videtur, quòd dolus sit præsumend9, cũ aliis ecclesiis multa legauerit, &
15 propriæ parochiæ nihil. ¶ Decimononò,*qd si infirmus in vna parochia,se faciat ad aliam deferri ibiq; moriatur? Et dico ſm Rayn.quòd prima ecclesia non ꝓp hoc priuaꝫ canonica portione.Et idẽ Host.Et de hoc cle. dudũ.de sepul.sic dicit:Constituimus & ordinamus,vt ꝑdictorũ fratres ordinũ de obuenientib9 oibus rã funeralibus, q̃ quibuscunque,& quomodocũq; relictis,distinctè vel indistinctè ad quoscunq; certos vel determinatos vsus, de qb9 ẽt quarta siue canonica portio dari, siue exigi nõ consueuit vel nõ debet de iure,necnõ de datis, & qualitercunq; donatis in morte seu in articulo mortis, in infirmitate donãtis seu dãtis,de qua decessit, qũocunq; directè vel indirectè fratrib9 ipsis vel aliis,ꝓ eisdẽ quartã partẽ, q̃ authoritate Apostolica taxamus,parochialib9,sacerdotib9,&eorũ rectoribus seu curatis largiri integrè teneãt facturi,& curaturi,ne quod in morte ab infirmis hmõi dandũ fratrib9 ipsis existimẽt, in eorundẽ dantiũ seu donãtiũ sanitate sibi dari vel donari ꝓcurẽt, in qb9 per ipsos vitãdis eorum intendim9 conscientias onerare,cõsuetudines, cõuẽtiones, statuta,pacta,inquantũ sunt ꝑmissis, vel alicui ꝓmissorũ cõtra pęnitus reuocãtes,hæc ibi. Ex quibus,vel in quibus multæ cõclusiones casuũ decisiuæ intelliguntur.¶ Prima, ſm Pe.dicti fratres.ſ.prædicatores &Minores possunt ingredi parochiam inuito rectore processionaliter ad suscipiendũ fanus eius,qui apud illos elegit sepeliri: qa in ista constitutione paulò ante permittitur eis libera sepultura, quã nõ parochiales ecclesiæ nõ habẽt nisi spãliter eis cõcedatur ſm Zab.Vno aũt permisso ꝑmittuntur ꝓparatoria necessaria.de offi.del. prætercà. Contrarium tñ ſm Zab. obseruatur,quia non leuatur funus, nisi eo iubente: quod est tutius,ne detur materia rixæ,nec tñ, ſm Arch.hoc vbique seruatur,ꝙ dicit Zab.nec profectò ad hoc fratres cõi

iure tenentur,licet tolerẽt ratione ſcandali. Hodie tamen ex priuilegio Xyſti hoc poſſunt,vbi eſt cõſuetum,vel vbi parochialis ſacerdos requiſitus de leuatione funeris, hoc facere recuſaret. ¶ Secunda.Si prædictis fratribus nihil legatur,ſed datur aliquis frater executor ad cer.ã ſummam pro ſuo arbitrio diſtribuendã:& ipſe diſtribuit in fratres, debetur quarta,ſm declarationẽ Bonifacij octaui,quã refert glo.Io.And. & ſimiliter debetur, ſi decedens nihil eis reliquit, ſed mandat executoribus vt eis dent aliquid, vel promittãt,ſm glo.Zach.& Paul. qui etiã dicit hoc habere locũ in relictis ad vſus nõ ſolũ determinatos,ſed etiam in determinatos:ſiue vſus ſit ſacer, vt ꝑ conſtruẽda capella, ſiue nõ ſacer,vt pro victu. ¶ Tertia.Funeralia in dicta conſtitutione ſm gloſ.Benedictus in ſua decretali, inter cunctas:declarauerat illa eſſe, quæ cum funere deferunt, ſtatuens,de cãdelis datis ad manũ quartã nõ deberi : ſed quia illa eſt reuocata'puta ex his cãdelis quartã deberi,ſm iſtã literam:licet ſit rigoroſum,& etiã ex his quæ legãtur promiſſis dicendis,hodie tñ per priuilegia non tenentur, niſi vt ℣. in fin. huius §.dicetur.Franc. verò Zaba.poſt Pau. & Lau.dicit funeralia eſſe bona quæ obueniũt eccl̃æ ratione funeris,ſiue ante corpus condrũ in terra, ſiue poſt, vſque ad xxx.diem, licet inquit,cõſuetudo non habeat, ꝙ detur canonica,niſi de his quæ cũ funere deferuntur,etiam, ſm ipſum & Lau.ſi ſunt equi,& arma,vel quæ offerunt,dum funus eſt in eccleſia.Sunt autẽ omnia vera:quia funeralia dicuntur dupliciter,vel quia funus comitant:vel qa datur gratia funeris, ſed de primis tantùm canonica datur ex conſuetudine. ¶ Quarta.Si quis eligat ſepulturã apud ſorores prædictorũ fratrũ,nõ haberet locũ in eo iſta conſtitutio, ſm Zaba.quia ſecundũ glo.cum ſit iuris veteris correctoria,& ſic reſtringenda,extrà de reg.iur.quæ à iure.ad alios, quàm ad prædicatores,& minores nõ eſt extendenda:licet referat Zaba.ꝙ Clemens v.prorogauit eã ad Eremitas,& Ioan.xxij.ad Carmelitas. ¶ Quinta. Si defunctus perierit cum habitu dictorũ fratrum ſepeliri, nihilominus quarta debetur,ſm Pau. & Zaba. quia,& ſi ad eorum religionẽ tranſieſſet in ægritudine qua decederet, quarta deberetur. ¶ Sexta. Si defunctus mãdauit aliqua dari ſingulis fratribus ad eorũ commoditatẽ : puta emptionẽ librorum,veſtium,& huiuſmodi debeẽ quarta,ſm Pau.& Ioan. de Ligna.& Fran.quia illud relictum eſt monaſterio, cùm religioſus capere nõ poſſit.xiij.q.i.non dicatis.& idẽ eſt,ſi alicui reliquit ꝙ in eccleſia fratrũ faciat conſtrui capellã & emat illi ornamenta, quia debeẽ quarta , ſm Ioannem de Ligna.quod placet Franciſco.Et idẽ ſimiliter eſt,ſi donauit teſtator in mortis articulo. Aut legata ſoluit in vita, & poſteà eccleſiæ interdicitur ſepultura, ita ꝙ ibi ſepeliri non poteſt, aut ſi caſu alibi ſepelitur, vt quia portari non potuit,quia ſecundũ Pau.debeẽ canonica.Sed verius contrarium huius tenuit Fede.in cõſiliis ſuis,& Zaba.quando perpetuò alibi debet manere ſepultus, quod probatur per literã huius cõſtitutionis, vbi determinatur quarta danda ſolũ ab eccleſia in qua ſepelitur. ¶ Septima. Prædicti fratres nõ tenẽtur ad iſtã quartã de his,quæ relinquũtur eiſdem per eos,qui apud illos nõ ſepeliuntur, ſm Inn.Arch. & gl.niſi fieret in fraudẽ,vt ſcilicet moriẽs propterea alibi eligat ſepeliri ad fratrũ ſuggeſtionẽ quibus legat, vt non teneantur ad quartã, quia tunc quarta debetur. Et idẽ eſt, ſi circa hoc generaliter fraudẽ procurẽt,ſicut ponit exemplum, vt quia procurãt relinqui ſororibus ſanctæ Claræ, vel amicis de quib⁹ confidũt , ꝙ quartã ſoluere nõ tenentur,& huiuſmodi,quia hoc caſu tenẽtur ad reſtitutionem eorũ,in quibus damnificati ſunt curati,& ad rationẽ corã Deo. ¶ Octaua. Ad iſtã quartã ſoluendã dicti fratres compelli non poſſunt ꝑ ordinariũ,nec ratione eius habet aliquã iuriſdictionẽ cõtra eos, obſtãtibus exẽptionib⁹ eorũ, quia per iſtam quidem cle. reuocãtur priuilegia quorumcunque ẽt exemptorũ,in quãtũ impedirẽt ſolutionẽ huius quartæ:ſed ꝑ hoc nõ tollũtur priuilegia exemptionis, cũ obligatio ad quartã poſſit eſſe durãte exẽptione. Fit autẽ coërcitio ꝑ ſuũ iudicẽ.i.Papã vel Legatũ,niſi aliud concederetur ordinariis,ſecundùm gloſ. & Paul.licet aliqui ſint cõtrarij.Et hæc quidẽ iuridicẽ ſcripta ſunt, ſed eorũ priuilegia eximũt eos ab omni quarta,præter q̃ funeraliũ propriẽ.i.cõcomitantriũ funus ? in quibus ẽt ea,quæ dantur ad manus fratrũ,non cadunt ſub quarta ex priuilegio Xyſti.

DE CANONICO.

1 *Canonicus ſi puer ſit , qualiter quæ ad canonicatum pertinent obire poſſit:& an canonicus laicus eſſe queat.Item num præbendam habere poſſit.*

1 CANONICVS * ſi ſit puer , per alium facere debet, quæ ſunt canoniæ. de æta. & qualit.c.ij.ff.de decur.l. ſpurij.§.minores,nec poteſt eſſe laicus, ſecũdùm Vincen. licet poſſit laicus ex iuſta cauſa habere præbendam, ſcilicet largè,& impropriè,extrà,de conſtit.cum M.& ibi hoc tenet Pa. Sed de his,& aliis vide ſ.Beneficium.j.& ij.& ℣.Simonia ſecundò,quaſi per totum.

DE CANONIZATIONE SANCTORVM.

1 *Canonizare quempiam quid ſit. Et num liceat non canonizato preces porrigere. Et quænam ſint , de quibus in canonizatione inquiſitio fieri ſolet.*

2 *Eccleſia in ſanctorum canonizatione, numerare poſſit.*

3 *Ordo & modus in canonizatione facienda, remiſſiuè.*

1 CANONIZATIO* ſanctorũ,ſecundũ Inno.in c.audiuimus,de rel.& ve.ſanct. eſt canonicè, & regulariter inſtituere ꝙ aliquis ꝑ ſancto honoret, puta, ꝙ fiat ꝑ eo ſolenne officiũ, ſicut pro aliis ſanctis eiuſdẽ conditionis,vt ſi eſt cõfeſſor,ſiat officiũ cõfeſſoris, aut martyrum, ſi martyr,&c.Vnde & ſine hac canonizatione facta authoritate Ro. eccleſiæ, nulli licet aliquem venerari ꝑ ſancto, extrà.de reliq.& vene.ſanc.c.j. ¶ Primò verò quæritur,an liceat preces nõ canonizato porrigere? Et dicit Inno. in c. audiuimus.de reli.& ven.ſan. ꝙ licet porrigere preces defuncto,quem virũ bonũ credebamus, & nũc eſſe cũ Chriſto,licet nõ ſit canonizatus,quia fidẽ orantis Deus reſpicit,ſed facere pro eo officiũ, vel preces ſolẽnes nõ licet,vt dictum eſt. ¶ Secundo quæritur,quæ ſunt ea,de quibus in canonizatione fit inquiſitio ? Et dico ſecũdũ Goſ.Hoſt.& Inno. ꝙ inquiritur de excellẽtia vitæ eius,ſi fuit in laboribus multis,& iuſtis,ſi moribus caſtus,& ſtrenuus.diſ.lxvj. miramur:& maximè ſi ſimplex & humilis : extrà, de præſump.ex ſtudiis:& ſi ſuſtinuit perſecutionẽ. vij.q.j.omnis, &c. ibi adunati.ſi ſuſtinuit, inquam, cum charitate.j.q.j.c. vide q̃ bonum. Inquiritur etiã de miraculis eius in vita & poſt mortem. Tanta autem inquiſitio fit de cõfeſſore, ſecundùm Hoſt.non aũt de martyre:ſed inquiritur de miraculis & cauſa paſſionis.argu.de conſecra.diſt.iiij.catechumenum,& c.baptiſmi vicem. ¶ Tertiò * quæritur, vtrum eccleſia poſſit errare in canonizatione ſanctorũ ? Et dico, ꝙ Ioan.de Neapo.in quolibet.xj.poſt S.Tho.in ix.quolibet. q.vl.ſic diſtinguit. Sententiæ latæ à Papa cum Cardinalibus ſunt in duplici differẽtia:qa quędã ſunt circa particulaia facta particulariũ hominũ:vt promotiones ad dignitates,& beneficia,& iudicia cõtra aliquos, & pro aliquibus: quædã verò pertinẽt ad ſtatũ vniuerſalẽ totiʼ eccleſiæ, vel quantum ad fidem,vt determinatione circa ea quę ſunt fidei,vel quantũ ad mores,vt ſtatuta, decreta,& decretales: in primis errare poteſt Papa vel eccleſia : quia vtitur medio incerto,ſcilicet atteſtationib⁹ hominũ. In ſecũdis verò errare poſſunt ꝑdicti,ſi cõcederentur, vt quædã ꝑſonæ abſoluẽ, ſecus ex ſuppoſitione diuinæ ꝓuidentiæ gubernãtis eccleſiã Spiritu ſancto, ne fallatur, ſm illud Io.xiiij. ꝙ ſpiritus aduenienſ doceret omnem veritatẽ, ſcilicet de neceſſariis ad ſalutẽ:imò credere, ꝙ in talibus poſſit errare,ſecundũ d.Ioan.eſt hæreticũ,Hæc ex illis.Et facit quod dicitur extrà,de ſent.excom.à nobis.ſ.ꝙ iudicium eccleſię fallit & fallitur quo ad primũ & quo ad ſecundũ, facit qđ dicitur.xxv.q.j.violatores. Igitur canonizationẽ ſanctorũ Ioan.dicit pertinere ad ſecundũ genus actionum, quia ꝑ eam ponũtur ſancti vt exemplar fidei & ſanctæ vitæ,& vt inuocãdi ab omnibus in neceſſitatibus.Sed S.Tho.dicit,ꝙ mediat inter prædicta, cuius rationẽ arguendo tangit,qa vtitur Papa medio fallibili,id eſt,hominum teſtimonio,& honor,quem ſanctis exhibemus,eſt quædam fidei profeſſio,qua ſanctorũ gloriam credimus,vnde inquit , piè credendum eſt, ꝙ in his iudicium eccleſiæ errare non poſſit.

3 Ordinem * & modum procedendi in canonizatione ſanctorum ponit Hoſtien.& Goſ.ſuper d.c.audiuimus.

DE CAPITVLO ET EIVS POTESTATE.

1 *Capituli appellatio quotuplicem ſignificationem habeat : & quid efficere capitulum poſſit. Et quam habeat, quod facit,vim atque poteſtatem.*

2 *Capituli quænam ſit maior & ſanior pars. Et num ſede vacante, poſſit capitulum ab excommunicatione tam iuris, quàm hominis, à qua potuiſſet Epiſcopus, abſoluere.*

3 *Capitulum Epiſcopo num ſuccedat in alienãdi poteſtate.Et quid de viſitandi , & crimina inquirendi iure. Et num poſſit monialium monaſteria exempta viſitare , quæ Epiſcopus authoritate Apoſtolica viſitat.*

4 *Capitulum ſede vacante , num ſtatuta vniuerſam diœceſim diſtringentia , facere poſſit. Et num in iuriſdictione quam Epiſcopus habet, ſuccedat.*

5 *Epiſcopus ſi collationem cum alio communem habeat , vel eius conſilium in aliquo actu requiri debeat , num ſede vacante ipſi capitulum ſuccedat. Et an in priuilegijs indultis dignitati epiſcopali. Et an indulgentias conferre queat.*

6 *Epiſcopo ſi doctorandi poteſtas competat, num ipſi in eadem capitulum ſuccedat.*

1 CAPITVLVM * aliquando locus eſt,vbi res capitulares firmãtur, aliqñ ſignificat lectionẽ, aliqñ ſm aliquos diſtinctionẽ, vt ille liber habet quinq, capitula, aliquãdo congregationem multorũ, præcipuè eccleſiaſticorum,vt not.Io.And.in c.capitulum,de reſcrip.& ſic eſt hic ſermo de capitulo,cuius ſcilicet authoritas & poteſtas cõſiſtit in maiori parte eius & ſaniori,ſm Mon ita,ꝙ totum capitulum facere dicitur,quod facit pars maior & ſanior. c.cum in cunctis.de his quæ fi.à ma.par.c.Fallit tñ hoc in caſibus tribus. Primò,quãdo aliquid eſt cõe pluribus,non vt collegiatis,ſed vt ſingulis,quia tunc oportet conſentire ſingulos.ff.de ſerui.ruſt.præ.l.per fundũ.de cõſti. c.cũ oẽs. in gl.Secũdò, qñ maior pars capituli deliquit,& propterea eſt ſua poteſtate priuata,vt in c.bonæ memoriæ. el j & cũ nobis.de elec,& c.gratũ.de poſtu.præ. qa tũc tota capituli ptãs reſidet ĩ parte minori,q̃ ñ deliquit.not.Pan.ĩ c.j. đ his q̃ ſi.&c.Tertiò,in electione Romani põtificis:vel oportet,

2 ꝙ duæ partes cõſentiãt.c.licet.de elec. ¶ Primò, * verò q̃ritur, q̃ ſit maior & ſanior pars capituli.Et dicit Mon. ꝙ illa quæ innitit̃ maiori rationi & pietati.viij.diſ.ſanè quippe, præſumitur tñ ſemper ꝑ maiori parte:& illi ſtatur,niſi contrariũ probetur.lxj.diſt.nullus.& d.c.j.de elec.dudum. el primo. ¶ Secundò,vtrum ſede vacante capitulum poſſit abſoluere ab excõicatione tam iuris q̃ hominis,à qua eꝑs abſoluere potuiſſet. Et dico,ꝙ ſic,niſi ſit ei à ſede Apoſtolica ſpecialiter interdictũ.c.vnico.de maiori.& obed.lib.6. & ſimiliter diſpenſare põt in caſibus , in quibus eꝑo permittitur diſpenſatio,ſecundũ Fede.conſi.xxix.& not.Pan. in c.cum olim.de maio.& obed. quia diſpenſatio dependet à iuriſdictione,& ſimul põt dare confeſſorẽ,ſeu abſoluere in caſibus eꝑo reſeruatis,ſecundùm Panor.vbi ſ. ¶ Tertiò

3 * quæritur,vtrũ ſuccedat in poteſtate alienandi? Et glo.in d.c.cum olim.videtur ſentire, ꝙ non,ſed limitat Pan.cum vellet alienare bona eꝑatus : ſi autẽ eccleſia inferior ex cã legitima vellet alienare,credit, ꝙ capitulum authoritatem poſſit interponere, qa propriè capitulũ hoc caſu non alienat,ſed interponit authoritatẽ eccleſiæ alienanti,qđ iuriſdictionis eſt,& ſæpè neceſſariũ:& idem ſentit Fede.conſil. xxx. ¶ Quartò, an ſuccedat in poteſtate viſitãdi totã prouinciam,& inquirẽdi crimina? Et de hoc habes gl.in cle.j. de hære.& cõcludit Io.And. ꝙ poteſtas gñaliter viſitandi non tranſit in capitulũ, & ſic ꝓcedit opinio Mon.ſed ptãs ſpecialiter inquirẽdi cõtra aliquos diffamatos trãſit, & ſic ꝓcedit opinio Arch. Fundamentũ autẽ diſtinctionis huiʼ eſt:quia capitulũ eſt adminiſtrator neceſſarius, nõ voluntarius , vnde ſuccedit ĩ his neceſſariò & nõ volũtariè ſunt expediẽda, viſitatio autẽ gñalis eſt volũtaria, ſpecialis verò neceſſaria. Et licet multi antiqui amplexati ſint iſtam theoricã Pano.tñ tenet indiſtinctè, ꝙ viſitare poſſit ẽt generaliter, qa viſitatio ſit ex neceſſitate iuris, vt patet in c. ſopitæ.de cẽſi. ¶ Quintò,an viſitare poſſit monaſteria monialium exempta , quæ eꝑs viſitat apoſtolica authoritate, vt in cle.ij.de ſta.reg.Et conſuluit Lapus,ꝙ non,& ita refert reſpõdiſſe ſibi Io.Andr.& mouetur,qa capitulũ ſuccedit ĩ his quæ eꝑo cõpetunt iure ſpeciali,vñ nõ ſuccedit in poteſtate cognoſcẽdi de feudo, vt not.in c.verbũ, de foro comp.Et idem ſentit Fede.conſil.xxx.ſed tñ multi contrarium tenuerũt,dicentes, ꝙ ſi eꝑs habet abſoluere vt delegatus,ꝙ poteſtas ad capitulũ tranſit,per c.vnicũ.de maio. & obed.lib.6.quod loquit̃ indiſtinctè:tñ Pano.plus placet

4 opinio prima. ¶ Sextò,* an poſſit capitulum ſede vacante facere ſtatuta diſtringẽtia totã diœceſim? Et dicit Pan.ſecundùm Fede.conſ.xvj.ꝙ ſic,quia hoc à iuriſdictione dependet,vt in c.fi.de conſti.lib.6.in qua quidẽ iuriſdictione capitulũ ſuccedit. Et talia ſtatuta durãt etiã in tempus eꝑi futuri:quia de natura ſtatuti eſt,vt ſit perpetuum,licet extinguatur poteſtas ſtatuentis,vt in c.fi.de offic.leg. Eꝑs tñ poterit illa ſtatuta reuocare,quia ſtatuere nõ põt capitulũ in præiudiciũ eꝑi futuri,ſicut nec prædeceſſor in præiudicium ſucceſſoris : quia par in parem nõ habet imperiũ. de elect.innotuit. ¶ Septimò, vtrũ ſuccedat capitulũ in iuriſdictione, quã habet eꝑs, puta ſi epiſcopus habet intereſſe alicui electioni ex cõſuetudine? Et Hoſt.in c.ſcriptum.de elect.ſentit, ꝙ non.Collecta autẽ ſentit cõtrariũ : quia eadem ratio debet eſſe in additamento,quæ in principali:qđ ſatis placet Panor. ex quo illa iuriſdictio competit eꝑo vt eꝑo:qui tamen Pan.in c.illa,de elect.tenet opin.Innoc.di-

5 cens hoc cõiter teneri à doctoribus. ¶ Octauò,* vtrum ſi eꝑs habeat collationẽ cum alio, vel aliqui debeant requirere conſiliũ eꝑi in aliquo actu,capitulũ ſuccedat.Et concludit Panor. ꝙ non, per cap.vnicum,ne ſed.vacan. lib.6. ¶ Nonò , vtrum ſuccedat in priuilegiis indultis dignitati eꝑali ? vt in c.fin.cum concor.ibi poſitis in gl.de priuileg.

l.b.6. Et cõcluditur quòd non.quod Io.And.habet pro in dubitato:quia priuilegiũ nõ debet excedere personã priuilegiati,vt in c.sane.de priui ¶ Decimo,vtrũ dare possit indulgẽtias,de quibus in c.cũ ex eo.de præ.& remif.Et dico,ꝙ si tenẽtur esse iurisdictionis qđ eo munius est,& de mente S.Th in 4.dist.xx.dubitari potest:qa videtur actus voluntarius,& non necessarius, tñ ſm Pan.teneri potest ꝙ possit:qa cũ iura dicãt,ꝙ capitulũ succedit in iurisdictione;& nõ distinguãt inter contentiosam, & voluntariam,
6 debet intelligi in vtraq;.¶ Vndecimò, *vtrũ capitulũ succedat in potestate doctorandi,vbi epo competit hęc ptãs, nec aliquid in priuilegio cauetur de capitulo?Et cõcludit Pan. ꝙ aut episcopus hanc potestatẽ habet ex priuilegio speciali,& tũc nõ trãsit in capitulũ per superius dicta aut habet à iure cõmuni. ſm opi.quã sentit Host.vt no.gl.in cle.ij.de magi.& tunc capitulũ succedit.De potestate autẽ cõferẽdi beneficia, vide ſ.Beneficiũ,secũdò.in principio.

DE CHARACTERE.

1 *Character quid sit, ad quid detur, & in quot sacramentis imprimatur.*

1 CHARACTER,*quantũ colligitur ex cõi doctrina Theologorũ,præcipuè S.Th.& S.Bonauen.est quædam spiritualis qualitas, siue habitus indebilis in mente siue intellectu animæ nostræ, quæ vel qui est potentia actiua vel passiua exercendi opera illius naturę,in quã qs ꝓ gratiã eleuat, sicut calor est potẽtia qua ignis põt calefacere,& molliries est potẽtia qua cera põt figurari.Datur aũt character ad quatuor,scilicet ad significãdũ ad disponendũ,ad assimilandũ,ad distinguendũ,qa cũ sit signũ sacramentale,siue sacramẽtũ,& res significat gratiam gratũ facientẽ:nec solũ significat sed disponit ad eã:qa vsus sacramentorũ nouæ legis nõ est tãtũ in significãdo,sed etiã in disponendo siue efficiẽdo quod figurãt. Et qa disponit ad gratiã,habet aliquã similitudinẽ cũ gratia.q̃ est quędã participata similitudo naturę,& cõsequẽter cõfigurationes vel assimilat Deo.Et cõsequẽter etiã inter se assimilationes Dei.Et cõsequẽter distinguit ab his,qui nõ sunt de grege dominico.Imprimit aut solũ in tribus sacramẽtis,scilicet in baptismo,cõfirmatione,& ordine:qa vt dicit S.Th.per hæc tria solũ mãcipat homo ad aliquod sacramẽtũ exercendũ actinè aut passiuè:qa per baptismũ põt quis sacramenta suscipere,ad quod ordinatur quodãmodò etiã cõfirmatio:per ordinem verò põt quis sacramẽta conferre.

DE CARCERE.

3 *Carcer quid importet. Et num qui se, vel alium possit carceri addicere.*
2 *Incarcerans alium iniustè, num ad totius damni restitutionem teneatur.*
3 *Cedens,bonis,an incarcerari pro debito possit.*
4 *Contractus per incarceratum initi, an efficaces sint. Et ad hoc quatuor conclusiones subijciuntur.*
5 *Eductus de carcere & in publico custoditus, an dicatur à carcere,aut vinculis liber.*
6 *Matrimonium in carcere contractum,num efficax sit.*
7 *Iudex ex officio suo,num aliquem à carcere liberare queat.*
8 *Ad carcerem qui iurauit redire,num ad id cum vitæ periculo teneatur, Aut damnatus est,num effugere de carcere possit.*

1 CARCER *importat priuationem libertatis in vsum mẽbrorũ corporis,sine violentia mẽbris adhibita,& sine custodia viua, sicut ligatio aut compeditio importat idẽ cũ violẽtia,& captiuatio cũ custodia viua.¶ Primò verò quæritur,an qs possit se vel aliũ addicere carceri:Et dico, ꝙ põt quis se facere includi in arcto carcere ad pœnitentiam peragendam,secundùm Panor.in c.veniens. de reg.& c.illo.& c.qui vere.xvj.q.j. Alium autẽ incarcerare licet secundùm S.Tho. ij.ij.q.lxv. solùm secundùm ordinem iustitiæ, scilicet ad pœnã vel cautelam mali vitandi, & hoc per iudicem solũ,quia licet cuilibet liceat aliũ detinere ad horam ab aliquo illicito statim perpetrãdo, sicut ne se præcipitet, vel aliũ percutiat: tamen simpliciter aliũ includere vel ligare,ad eum pertinet solũ, qui habet vniuersaliter disponere de actibus & vita alterius.¶ Secundò,
2 * vtrum incarcerãs aliquẽ iniustè, teneatur ad restitutionem de omni dãno? Et dico, ꝙ sic, & etiã de iniuria.arg. c.pœnalem, cũ ibi not.xiiij.q.v. Et quicunq; priuatus aliquem incarcerauerit,etiã ꝓ manifesto crimine capite punitur de iure ciuili.C.de cohorta.l.omnes,lib.12.imò committit crimen læsæ maiest.tis,& vltimo supplicio punitur quisquis habet carcerem ad aliquem detinendũ, vt C. de priua.carce.l.vnica, verum glos. intelligit ad detinendum publicè accusatũ,secus ad detinendos proprios seruos ne
3 fugiant.¶ Tertiò,* vtrum cedens bonis possit incarcerari ꝓ debito? Et dico, ꝙ non,quia,vt dicit Pan.in c.lator.de pig.non põt quis etiã per actũ carceri se obligare ꝓ debito, renunciando bñficio cessionis bonorũ:quia est contra bonos mores.Et idem tenet Dyn.per §.eleganter,in l.alia causa.ff.soluit.mat.quod Bart.putat verũ in d.§.eleganter: nisi in duobus casibus. Primò, si alienauit oĩa sua bona in fraudẽ creditorũ. Casus est in l.fin.ff.quæ in frau.cred.qđ tenet Dyn.§.si quis in fraudẽ.Instit.de act.Secundò,si debitor tpe,quo cõtraxit,sciebat se nõ soluendo esse,vt ff.de iur.dot.l.pen.Nam in istis duobus casibus nõ dabitur sibi beneficiũ cessionis bonorũ:quod intelligo verũ, etiam in cõscientia posse fieri ad pœnã:quia fuit in culpa, aliqñ tñ est cõtra præceptũ charitatis incarcerare ꝓ debito cedentem bonis,vtputa qñ in nulla culpa est de dãno proximi, & nõ habet vñ ipse satisfaciat, nec speratur, ꝙ alius ꝓ eo
4 sit satisfacturus.¶ Quartò,* vtrũ valeant contractus gesti ꝓ incarceratũ? Et respondeo secundũ Doct.maximè Pan. in c.accedens.de procu.per has cõclusiones.¶ Prima.Qui captiuus est apud hostes, cũ libertatẽ pdiderit,nec testari põt,nec aliquẽ actũ facere,vt homo liber,vt in l.eius.ff.de test.& in l.diuus.ff.de iur.fisc. ¶ Secunda.Detentus in priuato carcere iniustè,siue in carcere iniurioso,puta à latronibus, vel tyrãno:si quid agit cũ detentore, post modum põt allegare metũ,& facere actum rescindi, vt in l.qui in carcerem.ff.quod met. cau. cum alio verò ab ipso detentore cõtrahere põt, nisi ad hoc detineatur:iuxta not.in c. dominus,de secun.nup. põt etiam in carcere facere testamentũ,vt in l.metũ.§.sed licet.ff.quod met. cau. ¶ Tertia. Detentus in carcere publico & iustè, si est dãnatus pœna capitali, nõ põt aliquid agere tanq̃ liber:quia est effectus seruus pœnæ:& bona sua veniũt ad succedẽtes ab intestato,vt in auth.bona dãnatorũ.C.de bon.dam.Vñ ẽt ad pias causas disponere ñ põt,vt dicit Io.And.in c.ij.de vsu.lib.6. Si verò nõ est dãnatus pœna capitis, sed est detẽtus in carcere,cõtrahere põt,& alios actus agere,vt ñ d.l.qui in carcere,etiã cum eo,ad cuius petitionẽ detinetur, ſm Bar.ibi. Quarta. Obses propriè, vt qui datur ꝓ securitate ab hostibus,cùm perdat libertatẽ, non potest aliquid disponere vt liber,nec testari,vt in l.obsides.ff.de testa.Secus de obside impropriè, vt si vna ciuitas datur alteri ciuitati obses, vel vnus nobilis alteri, quia non perdunt libertatem, nec possunt sic dari,vt sint obsides propriè, vt ʒ. Obsides.
5 ¶ Quintò,* vtrum dicatur quis liber à carcere,aut vinculis, qui eductus de carcere custoditur in publico? Et dicit Pan.in d.c accedens.de mente Bar.in d.l. qui in carcerem.ꝙ non,quod facit contra practicam aliquorum, qui incarceratũ educunt, & custodiri faciunt per familiam,vt cõtrahat. Nam certè liberatus dici nõ põt:vt in d.c.accedens.Ex quo habetur, ꝙ non sufficit extra territoriũ per-
6 duci,nisi perducatur ad locũ securũ.¶ Sextò,*vtrũ teneat matrimoniũ cõtractum in carcere? Et Pan.in c.dominus. de secun.nup.dicit, ꝙ sic,ex quo vis non confertur in matrimonio cõtrahẽdo:ex quo etiã infert ibi, ꝙ si tenet matrimoniũ,ꝙ maximã libertatẽ requirit: vt in c.cùm locũ. de spon. cõsequenter tenẽt cõtractus in carcere gesti:sed
7 tamen hoc dictũ limita, vt ſ.§.iiij.¶ Septimò,*vtrum iudex possit ex officio aliquos à carcere liberare?Et dico, ꝙ debet eos visitare,& facere, ꝙ habeãt necessaria.C.de epi. aud.l.iij.& liberare põt eum,quem videt ad nullius instantiam,vel sine delicto, aut debita causa retentum ex mero officio:vt not.Bar.in l si quis vxori.§.si fugitiuũ.ff.de fur.
8 Vtrũ*aũt qui iurauit redire ad carcerem, ad hoc teneatur cum per.culo vitæ:vel vtrũ dãnatus fugere possit de carcere, vide ſ.Accusatio.§.vlt.vide etiam ʒ.Hæresis.ij.§.vij.

DE CARDINALI.

1 *Cardinalis vnde dicatur. Et quatenus in Cardinalium collegio dicatur Papæ,eodem mortuo,potestas permanere.*

1 CARDINALIS * dictus est à cardine, super quo quiescit ostium aperiendũ, & claudendũ.Et dicũtur Cardinales, ſm Aug.de Ancho.qui Papæ, sicut Apostoli Christo,assistunt,in quorũ collegio manet potestas Papę eo mortuo dupliciter, ſm Aug.de Ancho.Primò quidem quantum ad radicem proximam, inquãtum.s.eligunt & constituunt Papam:& secundò quantum ad materiale in Papatu,in quãtum per electionẽ personã determinãt:non autẽ manet quãtum ad actualẽ administrationẽ, quæ est quid formale in Papã,nisi inquãtum per statutũ, vel concessum,aut cõmissum pdecessoris eis licet: vt eligere Papam tali modo, & hmõi:vnde cum hæc etiã non maneat in epo. de cõmuni iure, qui solùm per Papã administrat, simul cũ Papa moritur. Vnde Papa mortuo,collegiũ Cardinalium non potest dispensare in constitutionibus eius, aut addere,vel minuere, vl ordinare aliqua spectantia ad iurisdictionem eius:quia,inquit idem,cõstitutio superioris per inferiores tolli non põt. Et hoc expressè deciditur in c.ne Romani.in cle.vbi vacãte sede nihil collegio Cardinalium exercẽdum permittitur:nisi loco camerarij ecclesiæ,vel alicuius pœnitẽtiarij, si contingeret eos debitũ naturæ exoluere,alium subrogare.Puto etiã,inquit idem, ꝙ si periculum imminere terræ, vel rebus ecclesiæ,possit adhibere salubre remediũ.Nec tamẽ ex hoc ecclesia suam perdit iurisdictionem quæ in episcopo manet,sed actualem,vt dictũ est,administrationem ad tempus.Quomodo Cardinales debeãt Papam eligere, vide ʒ.Electio.iij.§.iij.

DE CHARITATE.

1 *Charitas quid sit. Et quænam sint nobis ex charitate diligenda.*
2 *Ordo in charitate exhibenda,num sit aliquis, & qualis. Et ibidem nouem ad hoc proponuntur gradus.*
3 *Deum amandi,& proximum ex charitate,quis sit modus.Et an ex charitate teneamur inimicos diligere. Et an ipsis effectus, aut dilectionis signa exhibere.*
4 *Inimicis veniam petentibus,an remittere teneamur.*
5 *Deo seruire ex charitate sine alicuius vtilitatis temporalis, aut æternæ retributionis spe,num teneamur.*
6 *Opera bona extra charitatem facta, num ad aliquid prosint.Et ad quæ.Et eorum, quæ extra charitatem sunt opera, num possint aliquo tempore valere.*
7 *Deo num satisfieri possit per opera extra charitatem facta. Et an religionis occasione, prætermittenda sint in parentes charitatis opera.*

1 CHARITAS, * ſm Aug.est rectissima animi affectio,qua diligitur Deus propter se,& proximus propter Deum,& idem in iij.Sentẽtiarum,dist.xxvij.¶ Primo verò quæritur, quæ sunt nobis ex charitate diligenda? Et dico,secũdùm S.Th.ij.ij.q.xv.& ii.dist.xxviij.& de vi.ra. in cõmuni.q.de charitate, ꝙ cùm dupliciter aliquid amatur.s.sicut cui volumus bonũ, & sicut bonũ alicui volũtũ: obiectũ charitate diligibile, primo modo est sola natura rationalis, secundò verò modo omne bonum inquãtum bonũ eius,quod primò diligimus.Igitur ex charitate diligendus est primo modo Deus beatificans,& secũdo proximꝰ vnitus Deo beatificãti actu per cognitionẽ,& amorem,vt beati,tertiò, ꝓximus vnitus est habitu,vt iusti viatores,& etiã nos ipti,quartò, vnitus ei potẽtia,vt viatores iniusti non creaturæ rõnales ei non vnibiles, vt dãnatæ siue Angeli siue homines sint, quintò, ipsa charitas, sicu, rõ diligendi,& sicut bonũ quod velle debemus omnibus; & sexto,corpus nostrũ sicut quod cõparticipabit fœlicitatẽ nobiscũ per quandã redũdantiã ab anima, & septimò, creaturæ irrationales, sicut ea quæ debemus velle nobis & amicis,quãtũ expedit necessitati,& amori ad Deũ,quibus modis licitè diligitur mũdus.s.ad necessitatẽ, & propter Deũ,secus ad superfluitatem, vel ꝓpter se ibi sistẽdo. cõcor.Alex.Si tamẽ cõsideremus beatificalia cõmunicantia in beatitudine,sup cuius cõicatione fundatur amicitia charitatis, sic Aug.distinguit quatuor ex charitate diligẽda.s.Deum proximum,corpus nostrum,& nosipsos.& de
2 his vide vbi ſ.¶ Secũdò*quæritur,vtrum sit ordo in charitate,& qualis? Et dico ex doctrina eiusdẽ,vbi ſ. ꝙ in ea est ordo,secundùm illud Can.ij.Ordinauit in me charitatem.Quæ est primò in affectu & ab eo ad effectum deriuatur, nõ quia semper magis dilecto maius aliquid in effectu impendatur actu,sed actu, vel animi præparatione, si indigeat. Debet aũt homo taliter ordinatè diligere.Primò,vt Deũ diligat plus quàm ꝓximũ,& seipsum,& super omnia.Et secũdò,seipsum,& suũ corpus, & suas res,plus, quàm proximũ,& eius corpus aut res.Et tertiò, ꝓximum plus,quàm propriũ corpus siue propriã vitã,& hoc quãtũ ad salutẽ animæ eius.Et quartò,plus meliores, quàm cõiũctiores nobis, & hoc quãtũ ad speciem dilectionis,vt.s. maius bonũ velimus magis Deo cõiunctis,quantũ tamen ad dilectionis intẽtionem,& extẽsionẽ est ecõuerso,quia intẽtiori affectu,& pluribus rõnibus volumus cõiunctioribus nobis bonũ minus, quos amamus ñ solùm amicitia charitatis,sed etiã sanguinis, vel ciuiliter, & hmõi,possumus tamen optare ꝙ nobis cõiunctiores sint aliis meliores.Et quintò,inter coniunctos nobis plus cõsanguineos in spectãtibus ad naturã, quàm conciues:& cõciues in ciuilibus plus, quàm consanguineos, & similiter cõmilitones in bellicis,& sic de aliis cõiunctionibus.Et sextò,simpliciter plus parẽtes,quàm filios,licet aliquo mõ sit econuerso,vnde filio magis debemus ꝓuidere, & patrẽ magis honorare.Et septimò, simpliciter magis patrẽ,quam matrẽ.Et octauò parẽtes magis quã vxorẽ,quantũ ad bonũ, quod eis volumus,& ecõuerso quãtũ ad intẽtionẽ volẽdi propter maiorẽ cõiũctionẽ. Et nonò magis benefactorẽ suum,quàm beneficiatũ à se,quãtũ ad bonum volitũ, sed econuerso quantum ad intentionem volẽdi ratione iam dicta. Et de his omnibus S.Tho.vbi ſ.assignat rationes.
3 ¶ Tertiò, * quæritur,quis sit modus amandi proximũ,& Deum

Deum ex charitate? Et dico ex doctrina eiusdem, quantũ ad proximum, ꝙ illum diligere debemus sicut nos ipsos: non sicut, i. tantum quãtum nos: sed sicut, i. eo modo, quo nos: vt, s. propter eius & non alterius vtilitatem eum diligamus, eo fine quo nos ex charitate diligimus, s. in ordine ad fœlicitatẽ optando ei bona gloriæ, & gratiæ, & virtutũ: alia aũt bona eis velle non tenemur, nisi inquantum ad virtutes, gratiam, & gloriam, tenemur tamen secũdùm S. Bon. non velle eis malũ inquantum malum, i. per se: licet possimus eis appetere malum propter bonum, puta correctionẽ eorũ, vel hmõi. xxij. tract. de Auarit. Quãtum ad Deum verò modus diligẽdi, secũdum Ber. est, vt sine modo, i. sine mensura diligamus amando, quantũ possumus, toto corde, tota mente, &c. sicut præcipitur Matth. xxij. & Luc. x & Mar. xij. quod quidẽ præceptum secundùm S. T. in vita præsenti implere possumus imperfectè: nõ autem perfectè. nam his duobus modis põt impleri præceptum: sicut præceptũ ducis præcipientis pugnã, perfectè implet miles, qui venit ad finẽ ducis. i. ꝙ pugnãdo vincit, imperfectè verò miles, qui ad finem quidem ducis nõ attingit, tamen ab eius ordine nõ cecidit, qui non vincit quidem, sed tamen pugnando nihil agit contra militarem disciplinam. Intendit aũt Deus per hoc præceptum, ꝙ homo sibi totaliter vniatur, qd̃ erit in patria, vnde ibi perfectè implebitur, nõ aũt in vita, nec tñ peccamus, dũmodo nihil diuinæ dilectioni contrariũ agamus. hæc ex S. T. Et idem intẽdit S. Bon. in iij. di. xxvij. qui dicit, ꝙ tenemur ex charitate diligere Deum toto corde, non per exclusionẽ affectus extranei, quasi. s. nihil sit in nostro amore nisi Deꝰ, quia est impossibile, in hac vita, sed per exclusionem affectus cõtrarij, vt. s. nihil supra vel æquè, vt Deũ diligamus. ¶ Quartò, vtrũ ex charitate teneamur diligere inimicos? Et dico ex doctrina & mente eiusdem, ꝙ nõ tenemur de necessitate charitatis diligere inimicos, inquantum sunt inimici, quia hoc est diligere malum alterius, & intendit, ꝙ non tenemur eos diligere quantum ad peccatum, nec etiam tenemur, inquit, absolutè eos diligere quantum ad naturam in speciali, vt. s. aliquis ad inimicum moueatur motu dilectionis, quia nec tenemur moueri ad quoslibet homines, nisi secũdum præparationem animi, vt. s. homo habeat animum præparatum ad hoc, ꝙ in singulari diligeret inimicum, si necessitas occurreret, absq; necessitate autẽ diligere, perfectionis est. Tenemur autẽ eos diligere quãtũ ad naturã in vniuersali, vt. s. diligẽs Deum, & proximũ ab illa generalitate inimicos non excludat. ¶ Quintò, vtrũ ex charitate teneamur inimicis effectus vel signa dilectionis exhibere? Et dico ex doctrina eiusdẽ, ꝙ sicut homo tenetur eos diligere in cõi, & nõ in spãli, nisi secũdum præparationem animi, ita tenetur eis exhibere signa & effectus dilectionis, quæ in cõi proximo exhiberi consueuerunt, puta, cùm quis orat pro omnibus fidelibus, vel pro toto populo, vel cùm aliquod beneficiũ impendit toti cõitati, tunc etiã hoc exhibere inimicis est de necessitate præcepti, & cõtrafacere pertinet ad liuorem vindictæ. Specialia verò bẽficia, vel signa dilectionis, quæ quis aliquibus particulariter exhibet, exhibere inimicis, non est necessarium, nisi ſm præparationem animi, vt s. inuentur in articulo necessitatis, præter quẽ facere pertinet ad charitatis perfectionẽ. ¶ Sextò, * vtrũ inimicis veniã petentibus veraciter, i. paratis emendare, ſm facultatem, remittere teneamur? Et dico, ꝙ secũdum Pet. Taran. ex iniuria vel damno tria consueuerunt oriri. s. in corde siue in affectu rancor, i. ira, vel amaritudo, seu indignatio, & in opere, siue in effectu signa rancoris, & in iure siue in foro actio cõtra iniuriantem. Primum ſm omnes, tenetur homo statim remittere, imò nunquam in corde habere. Secundùm illud Matt. xvij. Nisi remiseritis de cordibus vestris, &c. Et intellige primò, si rancor sit in voluntate: quia de sensu non põt ad libitũ expelli, sicut nec amor. secũdò si sit iniustus. Secũdũ verò tenetur remittere veniã petenti veraciter, secundùm illud Luc. xvij. Si reuersus fuerit ad te dicens, Pœnitet me, dimitte illi. imò, ſm Alber. tenetur ad hoc etiam non petenti veniam, licet Petrus videatur oppositũ tenere. Sed primum Sum. Ang. credit verũ in signis rancoris proximis: & nũquã loqui, diuertere ab obuiante, toruo aspicere visu, & hmõi, quia ab omni specie mali est abstinendũ. Secundũ verò in remotis: vt nõ cõuersari amicabiliter, nõ facere mutua obsequia, & hmõi. Ego verò primum credo verũ de signis rãcoris, per quæ tollũtur signa dilectionis vniuersalia, ad quã tenemur, sicut est salutatis duobus tertium non salutare, ſm verò de his, quæ opponuntur specialibus, quãdo quis ex bona fide hoc facit, puta ad reprimendã temeritatẽ, vel hmõi: quia est dare casum, in quo oportet ostẽdere signũ dilectionis vt rãcoris specialiter, cũ ad primũ nõ teneamur, vt dictũ est, licitum erit ſm, sicut etiã & ipsum rancorem licitè aliquãdo tenemus. s. quando est iustus, ad iustè puniẽdum. Nec obstat, ꝙ abstinendum est ab omni specie mali. j. Thes. vlti. quia hoc nõ est de necessitate salutis, nisi quãdo malum illud non põt esse bonũ, puta à specie fornicationis, rãcor autẽ aliquãdo est licitus sicut & ira, & hoc sumẽdo rãcorem impropriè, vt est in filia ira. i. indignatio: nõ autem propriè, vt est filia accediæ. Tertium autẽ homo remittere non tenetur, nisi ille pro posse satisfecerit, vt in c. si quis cõtristatus. dist. xc. & no. in c. ad apostolicę. de sen. & re iud. lib. vj. & in remissionibus dictorũ iuriũ. & extrà de malef. innotuit. cum concor. ibi positis. Et hoc satis clarum est, quia legitimè peti põt æstimatio iniuriæ etiã vltra interesse rerũ. de immu. ec. quoniam. lib. vj. nisi ex hoc oriretur prepõderans scãdalũ respectu salutis animæ, vel corporis. Ex his patet, ꝙ non est de necessitate salutis, vt offensus ab aliquo illũ saluter, aut ei cõuersetur. ¶ Septimò, * vtrũ teneamur ex charitate seruire Deo sine spe alicuius vtilitatis tẽporalis, aut æternæ retributionis? Et dico, ꝙ est mortale amare & diligere Deũ, ppter aliquod tẽporale, aut etiã propter vitã æternã finaliter, seu principaliter. quia talis amãs nõ habet finẽ suũ in Deo, sed in seipso, siue in creatura, nec amat Deũ tãquã amicũ, seu amore amicitię ꝙ vtilitatẽ nõ respicit, sed amore cõcupiscentię eo modo, quo amamus ęquũ, quẽ nobis volumꝰ, & cõcupiscimus. Est tamẽ licitũ secũdario amare Deũ propter ista: quia etiã ista amãtibus Deũ in scriptura promittuntur. Licitum est etiã aliquid operari principaliter propter propriã vtilitatẽ, puta facere eleemosynam, vt Deus nobis misereatur, ſm illud Mat. v. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. tũ melius esset, in omnibus operibꝰ nũquã ad ꝓpriũ meritũ, sed ad diuinũ beneplacitũ respicere secundum illud Ioan iiij. Meus cibus est, vt faciã voluntatẽ patris, &c. ¶ Octauò, * vtrũ bona opera extra charitatẽ facta valeãt ad aliquid? Et dico, ſm Ray. ꝙ licet nõ valeant directè ad vitã æternam, s. per modũ meriti, valent tamen ad alia quinque. Primò, ad tolerabilius perferẽdum futurũ iudiciũ. de pœn. dist. iij. si quis autẽ. Secũdò, ad tẽporalem prosperitatẽ. de pœn dist. iij. cauendũ. xxij. q. ij. si quilibet Tertiò, ad citius illustrari per pœnitẽtiam. de pœn. dist. v. falsas. Quartò, ad assuetudinẽ operũ bonorũ, sicut olim baptismus Ioannis, de const. dist. iiij. non regenerabantur. Quintò, quia diabolus nõ habet in tali tãtam potestatem, sicut secundũ Greg. in dial. Iudæo cruce signato dæmones non potuerunt. Adde sextò, quia si talis deinde saluetur, perpetuò in vita æterna gaudebit se talia fecisse. Adde etiã, ꝙ talia opera non faciunt futurũ iudiciũ tolerabilius, quasi diluant pœnã iam debitã: sed quia impediũt, ne alia debeatur propter omissionem dictorum operum, vel alia peccata, quæ per hæc impediuntur. Et hæc tenet S. Tho. & Rich. contra quorum doctrinam Suppl. allegat quoddam somniũ ex vitis patrũ: qui tũ liber non est approbatus. ¶ Nonò, vtrum opera existentiũ extra charitatem possint aliquo tempore valere. Et dico, ſm Rayn. ꝙ opera facta in charitate, & per cõsequens mortale mortificata ac perdita, redeunte charitate reuiuiscunt & valent: quæ autem facta sunt in mortali, nunquã viuere possunt, ſm istos versus, Illa reuiuiscunt, quæ mortificata fuerũt, Viuere nõ possunt, quæ mortua nata fuerunt. Quomodo autẽ ista habeant veritatẽ, est subtilitas magna in Theologia tractanda. Vtrũ * aũt per opera extra charitatẽ facta possit satisfieri: ego, j̃. Satisfactio. §. vj. Et de cõfessione extra charitatem facta, j̃. Confessio. j. §. xxij. Vtrum etiam occasione religionis sint prætermittenda opera charitatis in parentes, j̃. Religio. ij. §. vij. & Religio. vj. §. ix.

¶ CASTRATVS vtrum possit ordinari, infrà corpore vitiatus.

DE CASV.

1 *Casus à cadendo dicitur, & quantùm ad mores, vel confessores pertinet dupliciter accipi videtur.*

2 *Casus quinam sint, qui Papæ reseruentur, & in quibus solus Papa possit. Et ibidem subijciuntur quinquaginta.*

3 *Casus episcopales de iure quinam sint. Et quinam itidem de iure episcopo reseruentur.*

4 *Casus episcopales de consuetudine quot esse dicantur.*

5 *Episcopus quot modis casus sibi reseruare ad libitum possit.*

1 CASVS * à cadendo dicitur, & quantùm ad mores vel confessores pertinet, dupliciter sumi videtur, primò scilicet generaliter, vt casus cõscientiæ dicat omnis quæstio de moribus facta, siue quæsita, siue ptineat ad peccata, siue ad iuramenta aut vota dispensanda vel relaxanda, siue ad excõmunicationes, & alias censuras, siue ad quodcunq; aliud, & secũdò specialiter & propriè, vt casus dicatur solũ dictũ. Vnde si eps, vel alius prelatus cõcedat absolutionem à casibus reseruatis, & nihil aliud exprimant, dicitur intelligendũ esse à peccatis tantùm, nisi inter reseruatos enumeret aliqua voti cõmutatio: ꝙ tunc cæterę concedũtur. Et idem de excõicationibus, & aliis censuris videtur: ꝙ huiusmodi in hac parte requirũt speciale mandatum. Vnde si nulla exprimatur, nulla cõceditur, secundũ consuetudinẽ & practicã ab oĩbus dictis obseruatam. arg. dist. xvij. huic soli sedi: & si aliqua excipitur, aliæ cõcedũtur: quia exceptio regulã firmat in cõtrarium. xxxij. q. vij. dñs: de quo Pan. in c. quoniã, de cõiu. lepro. quod intellige in his quæ sunt eiusdem generis, vnde reseruata vna excommunicatione, nõ concedũtur irregularitates, nec reseruato vno peccato, cõceditur cõmutatio votorũ, j̃. Confessor. iij. §. ij. ¶ Primò * verò quæritur, qui sunt casus, in quibus põt solus Papa, & ꝙ reseruant illi? Et dico, ꝙ generaliter loquẽdo sunt multi recollecti ex eo corpore iuris, & codicibus doctorũ, de quibus ẽt plures nõ veniũt in generali mãdato, sed requiriẽt speciale. dist. xvij. huic soli sedi. de offic. leg. qd̃ translationẽ, de translat. licet. ¶ Primus, nam solus Papa determinat quæstionẽ de pertinẽte ad articulos fidei, vel sacramẽta. xxiiij. q. j. quoties. ¶ Secũdus, est transitio eps vel electi & cõfirmati. de translat. inter corporalia. de offic. leg. c. iij. & idem vt de translatione abbatum exemptorũ. ¶ Tertius, est eporum depositio. iij. q. v. vj. quãuis. & cap. dudũ. & idem de abbatibus pperuis exẽptis. ¶ Quartus est acceptatio renũciationis eporum, vel electorũ, confirmatorũ, vel abbatũ, ꝙ immediatè subsunt Apostolicæ sedi. vj. q. iij. deniq;. & d. c. inter corporalia. & de regula. licet. ¶ Quintus, est eporum exemptio. s. vt Archiepiscopis nõ subsint. xvj. q. j. frater. Et idem de quibuscunque religiosis vel clericis, ꝙ sunt in aliqua diœcesi, vt nõ subsint iurisdictioni diœcesani. ¶ Sextus, est restitutio depositorũ ab ordine. ij. q. vj. ideo. el j. & ij. quod glo. intelligit de deposito actualiter. i. solenniter degradato, secus in deposito verbaliter: quod sequitur Specul. dicens epm posse restituere verbaliter depositũ, per cap. & si clericis. de iud. & idem Archid. & Pan. licet Ioan. And. illud intelligat simpliciter de omni deposito. ¶ Septimus, est iudicialis diffinitio seu interpretatio priuilegiorũ Papæ. de iud. cum venissent. & idem, secundũ Host. si dubitetur de apostolico rescripto, ita, ꝙ ab alio ꝓ viam rationis solui nõ possit. de offic. legat. c. ij. & idem ſm eundem, de interpretatione statuti facti ꝓ legatũ, cuius iurisdictio finita est, nec alius ei successit: & idẽ de dispensatione in casibus, ꝙ per eadẽ statuta Papæ reseruãtur. ¶ Octauus, est mutatio sedis episcopalis. vij. q. j. temporis: & idẽ de mutatione vel dimissione conuentũ ac locorũ acceptorũ per ordinẽ mendicantiũ, quia sine authoritate Papæ fieri non põt. de rel. do. lib. 6 de quo j̃. Excõmunicatio. viij. §. xx. ¶ Nonus, est constitutio noua sedis epalis alicubi. xvj. q. j. felix. de consecr. dist. j. de locorũ, & similiter institutio nouæ religionis, vel assumptio noua conuentus ab ordinibus mendicantium. ¶ Decimus, est subiectio vnius epatus alteri, vel diuisio vnius in duos, aut vnio duorũ in vnũ. xvj. q. j. & tẽporis. de excess. præl. sicut vnire. de offic. leg. quod translationem: & idẽ de ecclesiis, monasteriis, vel cõuentibus exẽptis. ¶ Vndecimus, est cõmutatio aliquorũ votorũ, scilicet Hierosolymitani, de voto ex multa. S. Iacobi, & liminũ Apostolorum, vt curia tenet, & voti cõtinentiæ ẽt simplicis, secũdũ Doct. & multo magis voti religionis, & voti solẽnizati ꝓ susceptionẽ sacri ordinis, in quo ẽt ipse Papa dispẽsare nõ cõsueuit, licet possit, ſm S. Tho. in iiij. & alios. Vtrum autẽ dispẽsare possit i voto solenni, vide j̃. Votũ. iiij. §. v. ¶ Duodecimus, est cõcessio veniendi cõtra licitũ iuramentũ. de iureiur. venientes, vel etiã de quo est dubiũ an sit licitũ. de elec. venerabilem, quod tñ sine rationabili cã facere non debet, & secundùm Veruec. solũ in arduis: de dubiis tamẽ dicit S. Th. in Sum. etiã epm posse dispensare. ¶ Decimustertius, est dispẽsatio in certis irregularitatibus contractis ex criminibus maioribus adulterio. s. cum quis est in iudicio confessus vel conuictus, de iud. at si clerici. specialiter ex bina baptizatione scienter. de cons. dist. iiij. eos, & cap. quibus, & idẽ si ignorãter, & postea ratificetur: & ex bina receptione eiusdẽ ordinis. j. q. vij. saluberrimũ, & idem est ex reconfirmatione seu rechrismatione. de consec. dist. v. dictũ, & ex susceptione ordinis ab hæreticis ad fidei subuersionẽ. q vij. cõuenientibus, in qbus solus Papa dispensat, & similiter in suspensione cõtracta ex ordinatione simoniaca, ex parte ordinatoris & ordinati. ix. q. j. ab excõicatis. j. q. j. si quis eps, imò hoc qualitercunq; interuenerit simonia, vt in extrauag. Martini qnti q̃ incipit, dãnabile, & in alia Eugenij iiij. quæ incipit, cũ detestabile: & similiter in retentione beneficij simoniacè obtenti, vel dignitate.

¶ Decimus

¶ Decimusquartus est, in bigamo, vt possit ordinari. de biga. cum nuper. & c. fin. ¶ Decimus quintus est, in clerico nõ ordinato ministrante in ordine sacro, quem nõ habet: qui sine Papæ dispensatione ad superiorẽ ordinẽ promoueri nõ potest, etsi in susce pro possit per episcopatum tolerari. extrà, de cle. nõ ord. in ini. c. j. & ij. & iij. ¶ Decimussextus est, in corpore vitiatis, si vitiũ impediat ordinis exe cutionem, vt si sit monoculus, vel digito carens, vel epileuticus: aut si sit generans notabilẽ deformitatem, vt si sit naso inciso, vel multum gibbus, vel gutturnosus, extrà, de cor. vj. per totũ. & dist. 55. per totũ. ¶ Decimusseptimus est, in homicidio, vel mẽbri mutilatione volũtariẽ factis, siue cũ peccato, siue absq; peccato: vt ex iustitia iudicis. 50. dist. miror. & idem de dãtibus ad hoc cõsiliũ, auxiliũ, vel fauorem, verbo, facto aut cooperatione, ꝓpinqua. dis. 50. si quis viduã. ¶ Decimusoctauus est, in excõmunicato maiori recipiente ordines. de sen. excom. cum illorũ. & eodem modo si existẽs apostata à religione recipit ordines. de apo. c. fi. ¶ Decimusnonus est, in excõmunicato maiori, suspẽso vel interdicto ministrãte in aliquo ordine sacro: quia in tali irregularitate solus Papa dispẽsat, in quo tamẽ mendicantes aliqui sunt priuilegiati. Nisi forte absolutio à tali excommunicatione esset Papæ reseruata: quia tũc videtur reseruata, & dispensatio, in tali irregularitate, secundũ Archid. ¶ Vigesimus est. dispensatio cũ illegitimè natis, quãtum scilicet ad susceptionẽ maiorem maiorũ ordinũ vel beneficiorũ curatorũ & dignitarũ. de fil. presby. is qui. lib. 6. Tollitur tamen talis irregularitas per religionis ingressum, quo ad omnes ordines di. 50. per totũ, nõ tamen quo ad prælaturam. ¶ Vigesimusprimus est, ꝙ quis habeat duo vel plura bẽficia cũ cura, nisi sint vnita, vel vnũ alteri annexum. de præb. de multa. & similiter, ꝙ vni ecclesiæ duo pariter præsint. xxj. q. ij. c. fin. ¶ Vigesimussecundus est, vt nõ habens xxx. annũ ætatis, habeat episcopatũ. de elec. cũ nobis olim. vel ecclesias aut dignitates curatas ante xxv. eod. titu. licet canon lib. 6. non curatas aut dignitates. ante xx. secundùm Io. And. de quo s̃. Beneficium. 3. §. j. ¶ Vigesimustertius est, circa ætatem ordinãdorũ, in qua solus papa dispensat, & de qua j̃. Ætas. §. j. & si ante talẽ ętatẽ promotus. suspensus à prælato. posteà à se exerceat in ordine illo, efficitur irregularis, nõ dispẽsandus, nisi per Papã, ſm Ray. Io. Andr. & alios. ¶ Vigesimusquartus est, ipse solus potest gñale conciliũ celebrare. dist. 17. per totũ. & cõdere canonẽ generalem. xxv. q. j. §. si ergo. & C. de leg. l. j. ¶ Vigesimusquintus est, ꝙ ipse solus põt personã ecclesiasticã suo iure priuare. ix. q. iij. per principalẽ. & dist. xix. in memoriã. de excess. præl. quoniã, & solus põt cõcedere prębẽdam vel ecclesiã nõ vacantẽ. de cõcess. pręb. nulli. & de rescript. eã te. Legatus aũt etiã habens plenam legationem, hoc non põt: in quibuscunq; personatibus debet quis per electionẽ assumi de offi. leg. deliberatione. lib. vj. ¶ Vigesimussextus est, ꝙ solus excõicatũ à se nominatim potest absoluere. de elect. venerabilẽ. & similiter est de participãte. de elect. venerabilẽ. & similiter est de participãte cũ tali in crimine, qui tamen participãs, si sit clericus, varia est opinio. de sent. excõ. significauit. Vigesimusseptimus est, quia solus absoluit excõmunicatũ à suo Legato, quia nolebat obedire suæ sentẽtiæ diffinitiuæ, si stęterit in excõmunicatione per annũ. de offi. leg. quærẽti. & idẽ in excõmunicato à legato vel delegato, cuius iurisdictio expirauit nec alter vt successit: vt in d. c. quærẽti. & de off. or. pastoralis. ¶ Vigesimusoctauus est, quia solus cognoscit in causis appellatiõe remota. ix. q. iij. cũcta. & c. aliorũ, & solus cognoscit de causis ꝑ appellationem vel relationẽ ad ipsum delatis. de offi. leg. licet & ad ipsum appellatur omissis mediis. j. q. vj. c. ij. & seq. Et secundũ Host. legatus videtur habere idem priuilegiũ. ¶ Vigesimusnonus est, ꝙ solus ordinat illũ ad diaconatũ, & presbyteratũ quẽ ordinauit ad diaconatũ. de tẽp. or. cũ in distribuendis, & solus cõferre põt subdiaconatũ dieb⁹ dominicis, & aliis festis præcipuis. ¶ Trigesimus est, ꝙ solus semp & vbiq; pallio vtitur, ad designandũ plenitudinem suæ potestatis vbique, de vsu. pas. ad honorẽ, & aliis palliũ concedit, ſm Veruec. tamen Patriarchæ habẽt priuilegiũ concedẽdi palliũ subditis suis, sed vide j̃. Palliũ. ¶ Trigesimusprimus est, ꝙ solus dispensat cum eo, qui nõ est in sacris, vel aliàs de iure est indignus promoueri in epm. de elect. dudũ. §. fi. & C. de cri. sacri. l. putari. Trigesimussecundus est, quia solus electum Imperatorẽ confirmat vel cassat, vel etiã Imperatorem deponit. de elect. venerabilem, & de sent. & re iud. ad apostolicam, lib. 6. & quandoq; si princeps secularis fuerit inutilis & negligens circa regni gubernationẽ & iustitiã, per ipsum deponi potest. j. q. iiij. si quis deinceps. xj. q. j. nullus. xxxij. q. v. præceptũ, sicut Zacharias Papa deposuit Ludouicũ regem Francorũ xv. q. vj. alius, & Innoc. tertius Ottonem Imperatorẽ, in d. c. venerabilẽ, & Inno. quartus Federicũ Imperatorem, vt in d. c. ad apostolicæ, & de Constantinopoli in Franciam prius translatũ fuit Imperium, quia Adrianus Papa vocauit Carolũ Magnum ad liberandum Italiam de manibus Longobardorum: quo facto illi dedit Imperium. dist. lxiij. Adrianus. s̃. Papa. §. x. ¶ Trigesimustertius est, quia solus absoluit à sententia exõicationis, suspensionis, vel interdicti, reseruatis Papæ per constitutiones iuris, vel extrauagãtes, de quibus infrà in suis titulis. ¶ Trigesimusquartus est, quia electionem nondum factam, pronũciat nullã si fiat. de elect. innotuit. ¶ Trigesimusquintus est, qa solus habet canonizare sanctos: aliàs nullũ licet venerari pro sancto, scilicet faciendo officium solenne pro ipso vel ecclesiã aut altare, nisi fuerit canonizatus. de reliq. & venerat. sanctor. c. j. ¶ Trigesimussextus est, vt quis habeat plures dignitates aut personatus, etiam si curam non habeãt, aut etiam in eadem ecclesia, de præben. de multa. & de consuet. lib. 6. Trigesimusseptimus est, quia quod valet, facit non valere, & econuerso. de excess. præla. tanta: quod tamen in positiuis locũ habet, nõ in sacramentis, & huiusmodi, quæ quo ad substãtialia mutare nõ potest. ¶ Trigesimusoctauus est, quia põt monachum tam contra suã volũtatem q̃ abbatis extrahere de monasterio, & alicui prælato vel principi in sociũ assignare, aut secum tenere. ix. q. iij. c. fi. & xj. q. iij. qui resistit. ¶ Trigesimusnonus est, quia sentẽtia eius facit ius, de sen. & re iud. in causis. ¶ Quadragesimus, quia eadẽ die ordinat, qua cõsecratur. de elect. qd̃ sicut §. prætereà. ¶ Quadragesimusprimus, quia dispẽsat in gradibus cõsanguinitatis & affinitatis prohibitis, quo ad matrimonium cõtrahendum. de restit. spol. literas, & de consangui. & affini. non debet: non tamen in prohibitis iure naturali, de quo j̃. Papa. §. xvij. ¶ Quadragesimussecundus est, quia potest tollere leges quo ad vtrunq; forũ in his, in quib⁹ animæ periculũ vertitur, sicut in materia præscriptionis vsurarũ, & huiusmodi. de præscr. c. fi. de iud. nouit. de secun. nup. c. pe. de fo. compet. c. fi. lib. 6. & de iureiur. c. fi. lib. 6. vbi autẽ non vertitur periculũ animæ, tollere non potest leges in terris, in quibus non habet iurisdictionẽ temporalem, quo ad forũ ciuile, cũ potestates, sint distinctæ. lxvj. dist. duo. & c. cum ad verum, secũdum Io. And. & aliquos Iuristas, vt j̃. in verbo, Papa. quod verum limita ex honestate & decẽtia: absolutè tamẽ, sicut Imperatorẽ, & ita & leges eius deponere ꝑt. licet corã Deo peccet, si nõ habeat huius rõnabilem cãm. ¶ Quadragesimustertius est, quia cõcedere põt indulgentias generales certis locis, vel certis personis, & eas extendere ad existentes in purgatorio, secundùm S. T. & alios. ¶ Quadragesimusquartus est, qa põt legitimare quascunque personas, quo ad spiritualia vbique: quò ad tẽporalia verò, vt honores & dignitates ĩ terris ecclesię: in aliis autẽ terris assentiẽtibus assignatis, secũdùm Ant. de But. qui fil. sint legi. per venerabilem. quod intellige quãtũ ad honestatẽ, & nõ absolutè. ¶ Quadragesimusquintus est, quia instituere põt nouas religiones, & religionũ regulas approbare, & reprobare, & in ceremonialibus earũ immutare, & dispẽsare, secundùm Pet. de Pal. in quarto. ¶ Quadragesimussextus est, quia põt in omnibus ecclesiæ præceptis dispẽsare, ſm S. T. in quarto: licèt sine causa rationabili dispẽsari nõ debeat. ¶ Quadragesimusseptimus est, qa hominẽ potest absoluere ab obligatione qua homini tenetur, ſm plenitudinem potestatis: art. ix. q. iij. per principalẽ. C. de preci. Imper. offe. l. quoties. secundùm Inn. & Host. & Ber. ¶ Quadragesimusoctauus est, quia de nullo crimine condemnari, aut accusari põt: nisi hæresis. di. xl. si Papa. & hoc qñ de ipsa hæresi esset incorrigibilis: vt ibi dicit glo. quia si vellet errorẽ deponere, priuari nõ posset. ¶ Quadragesimusnonus est, quia solutus est legibus, licet secũdùm eas viuere debeat, & nullã censurã põt incurrere, etsi culpã. ¶ Quinquagesimus est, quia põt simplici sacerdoti cõmittere, vt cõferat sacramentũ confirmationis, & minores ordines, & cõsecrationes ecclesiarũ ac virginũ, nõ aũt ordines maiores: licet Hug. contrariũ senserit, ſm S. T. & Pe. de Pal. in quarto. põt etiã laico authoritatẽ cõferre iudicãdi in spiritualibus, & excõmunicandi, ar. di. xxxij. §. verũ & ſm Canonistas potest in matrimonio cõtracto per verba de præsenti, dispẽsare: licet nõ secũdùm
3 Theologos. Multa de prãte habes j̃. Papa. ¶ Secũdò *quæritur, q̃ sunt casus episcopales de iure? Et dico, ꝙ de hoc doctores implent quaternos, pro quo vide si vis Arch. iij. parte. tit. xvij. c iij. & Sum. Ang. in tit. Casus tamen dico, ꝙ turè & securè teneri põt cum opinione cõi, ꝙ sunt hi solum de quibus dicitur in Sum. Pisa. & de quibus habetur. §. seq. qa ita declarauit Benedictus xj. in extrauagãti, inter cũctas. nõ obstãte, ꝙ talis extrauagãs reuocare fuerit, & circa cõtenta in ea multa statuta ꝑ cle. dudũ quia vt dicitur eadẽ Sũma, quãtum ad dictos casus nihil fuit immutatũ: imò si talis declaratio fuit reuocata, adhuc securè sic teneri põt: quia si fuit declaratio iudicatiua, vel instructiua veri, sicut de facto fuit, vt ibi dicitur, nõ potuit reuocari, nisi reuocata fuissent iura quę declarat, quia declaratio Papæ in spectãtib. ad mores falsa esse nõ põt: vt s̃. Cõsiliũ. Si verò fuit declaratio cõstitutiua, & ordinatiua, adhuc sic teneri põt, qa doctè, & elegãter, Gul. Durã. Spe. in repertorio suo dicit breuiter cõcludẽdo, sacerdotes omnia posse, quò ad forũ pœnitẽtiale, quę nõ sunt spãliter in iure ep̃is reseruata, & nõ sunt ipsis sacerdotib⁹ directè vl̃ per aliquã cõsequẽtiam interdicta, ar. de iud. at si clerici. & de sent. exc. nuper. Hoc tñ inquit fateor, ꝙ vbicũq; fuerit graue delictũ, vel enorme superioris est iudiciũ requirẽdũ, & idẽ dico de omnibus casibus, de qbus est generalis cõsuetudo ecclesiæ, ꝙ sint ep̃is reseruati. Hæc ille valde bene: cuius rõ stat in hoc: ꝙ sacerdotalis clauis omnia crimina põt abolere, nisi ipsa, à superiori prælato quantũ ad vsum ligetur. Cõstat aũt, ꝙ reuocata tali declaratione cõstitutiua, in iure non inuẽniũtur plures casus reseruata quàm ꝑdicti, loquẽdo de casibus, vt requirũt absolutionẽ. quod dico ꝓpter cõmutationem votorũ, & iuramẽtorũ relaxationẽ, & dispensationem irregularitatũ & hmõi. Et cũ Sũ. Pis. sentit Ros. & Supplemẽtum cõtra Sũ. Ang. quæ sentit casus de iure reseruatos esse, & plures, & alios à ꝑdictis. ¶ Tertiò quæritur, qui sunt casus ep̃o reseruati de iure secundùm d. Sum. Pis. Et dico, ꝙ sunt quatuor. ¶ Primus, est pctm̃ clerici, ꝓpter quod incurrisset irregularitatẽ. de quo j̃. Clericus. & j̃. Irregularitas, ꝑ totũ, quod licet gl. Ray. intelligat, quo ad dispẽsationẽ sup irregularitatẽ, nõ quo ad absolutionem à pctõ, tñ Benedictus nõ sic intelligebat, nec sic est verum: alioquin casus ep̃ales essent multò plures quã quatuor, quia adderetur dispẽsatio votorũ & iuramentorũ, & hmõi. ¶ Secũdus, est de incendiariis ante denũciationem. xxiij. q. viij. pessimam, quod intellige de incendiariis dolosis, & de mãdãtibus hoc fieri, seu dantibus cõsilium, vel auxiliũ: vt ibidem. ¶ Tertius, est pctm̃ propter qd̃ indicẽda esset solẽnis pœnitẽtia, de quo j̃. Pænitẽtia. & qa blasphemia publica est vnũ de hmõi in laicis, nõ tñ in clericis, qui publicè pœnitere non debent, sed aliàs ad arbitriũ puniri, de big. c. ij. & iij. ideò ipse est casus ep̃o reseruat⁹, de quo s̃. Blasphemia. §. iij. ¶ Quartus, est excõicatio maior, cuius absolutio etiã aliquãdo Papæ reseruatur. Sed intellige, ꝙ tunc est casus ep̃o reseruatus, quãdo eã cõditor canonis ep̃o reseruauit: de quo s̃. Absolutio. j. §. iij. & j̃. Excõicatio. viij. in prin. in aliis autem nõ reseruatis ep̃o absoluere possunt inferiores, vt s̃. probatũ
4 est ibidẽ. ¶ Quartò, *quæritur, quod sunt casus episcopales de consuetudine? Et dico, ꝙ innumerabiles, loquendo de cõsuetudine speciali diuersarũ diœcesum, & loquitur gl. in c. si ep̃s. de pœ. & re. lib. vj. licet insufficiẽter, qa certa regula dari non põt: sed loquendo de cõsuetudine generali, secũdùm Sum. Ang. cõsuetudo nulla est, cùm episcopi aliquãdo plus, aliquãdo minus sibi reseruẽt: sed loquitur cõtra alios Summistas sui ordinis, vt Ros. & Sup. & cõtra veritatem: quia idem Benedictus in eadem extrauaganti declarauit ꝙ sunt quinque: qui. s. vbiq;, vl̃ quasi episcopis semper reseruãtur, licet eis aliquãdo addãt plures, aliquando pauciores. ¶ Primus, est homicidium voluntariũ, aut murilatio mẽbrorum, nec is aut mandãs vel consentiens absolui debet, nisi satisfactione præmissa. xxiij. q. viij. si qs mẽbrorũ. in terris tñ ecclesiæ homicidiũ dicitur Papę reseruatũ. ¶ Secũdus, est crimen falsarij seu falsi, & hoc sumẽdo strictè hoc nomẽ, cũ simus ĩ materia pœnali. Quo crimine q̃ teneãtur, dico ſm no. ꝑ doc. in c. i. de cri. fal. ꝙ nõ solùm dr̃ falsarius q̃ falsat literas, vel scripturas, sed etiã testis falsus tenetur de falso, nõ solũ quando mendaciũ dicit, sed etiã qñ occultat veritatem, quod intellige ſm Pã. ibi, qñ interrogatur super aliquo ar. & dicit se nihil scire, vl̃ quãdo iurauit dicere merã & purã veritatẽ, & multa subticuit: aliàs secus. Tenetur etiã siue punitur tali crimine testis recipiẽs pecunias ne testificetur, vel vt verũ dicat testimoniũ, vt in l. j. ff. eo. & ibi Bart. dicit gl. tenere, ꝙ testis accipiẽs pecuniã vt testificet, tenet crimine falsi, sicut dicim⁹ in iudice accipiẽte pecuniã, vt ferat verã sñam. ff. de cõd. ob tur. cau. l. ij. Et rõ est, ſm Bar. qa testis debet facere gratis. Et similiter tenetur hoc crimine notarius, vel aduocatus, aut ꝓcurator, q̃ instrumẽta vnius partis ostẽdit alteri ꝑ §. qui deposita. in d. l. j. ¶ Tertius, est violatio ecclesiasticæ libertatis, qua. s. iniustè pſonæ, vel res eccl̃æ grauantur, hodie tamẽ tales ꝑ curię processum sunt excõicati. ¶ Quartus, est violatio ecclesiasticæ immunitatis,

nitatis,quia.s.in ecclesia,vel loco sacro,aut spatio priuilegiato in circuitu ecclesię proximum in persona,vel rebus offendit.xvij. q.iiij. si quis. vel aliter eius immunitate lædit:tales tamen non sunt excõicati, sed excõicandi.Et ita omne sacrilegium videtur casus episcopalis de consuetudine.¶ Quintus est sortilegium,& diuinatio.xvj.q.j.c.j.& tales sunt infames,& à testimonio repelluntur,& accusa-
3 tione.iij.q.v.constituimus.¶ Quintò.*quęritur quot modis eps possit sibi reseruare casus ad libitum? Et dico, ꝙ respectu fratrũ Prædicatorum,& Minorum,& nunc aliorum quoque mendicantium expositorum ſm formã cle. dudũ.hoc nõ põt:vt j̃.Cõfes.ij.§.v.quo ad curatos autem & alios religiosos hoc põt,secundum omnes:licet peccet si faciat sine causa. Et hoc in genere dupliciter. Primò, expresè sibi reseruãdo simpliciter, vel quo ad istum,aut illum sacerdotem.Secundò,implicitè:sicut si eps aliquem audiuit,& nolit absoluere:nullus inferior eũ absoluit.dis. xxj.inferior.Sed circa istos casus reseruatos vidẽdũ est j̃. Confess.ij.§ v.& vij. & deinde not. sunt duo.¶ Primum. Quòd secũdùm Petr. de Pal.ista reseruatio intelligitur de actibus exterioribus cum effectu,& non de interioribus, vnde homicidium cordis nõ reseruatur epo. Et idem dicit esse de incestibus puerorũ, non habẽtium vsum rationis: quia inde nec virginitas tollitur, nec causatur affinitas.¶ Secundum. Quòd ista sunt dicta quantũ ad absolutionem:quãtum ad dispẽsationem autem,& consecrationem, & hmõi multa alia reseruantur epis, vt dispensatio votorum,& iuramentorum,& cõsecratio multarũ rerum.

DE CASV FORTVITO.

1 *Casus fortuiti desinitio. Et an furtum casus fortuitus censeatur. Et num quis de casu fortuito teneatur. Et ibidem quòd sit in tribus casibus.*

2 *Pacto generaliter inito, quo quis pactus est se de omni casu teneri, nullo tamen expresso, an videatur se de casu quoque fortuito adstrinxisse.*

3 *Casuum generalis renunciatio, num sic iuramento firmetur, vt eius occasione teneat siue obliget.*

4 *Æstimatio rei, num casum fortuitum venire faciat.*

1 CAsvs * fortuitus ſm Pan.in c.vnico.de cõmo.& vt colligitur ex l. in rebus cõmodatis.ff. cõmo.est inopinatæ rei euentus,qui prçuideri non potest,vt mors seruorum sine culpa, hostium incursus, seu piratarum,naufragium,incẽdium,fuga seruorũ, qui custodiri nõ soleat, & hmõi,vbi tamen diligẽtissimus præuidisset,non est casus fortuitus, sicut si periit equus cõmodatus dimissus in domo quæ ruinã minabatur.¶Primò verò quæritur, vtrũ furtũ sit casus fortuitus?Et dicit Pan.vbi s̃.ꝙ gl.iuris ciuilis contrariæ videntur, sed si,inquit, per violentiam quid subtrahitur, est casus fortuitus, nisi fuerit quis in culpa trãseũdo ꝑ loca periculosa,ar.l.non est verisimile.ff.quod met.cau.Si verò clãdestinè,tũc si ab ea persona,à qua diligẽtissimꝰ præcauisset,puta à vili famulo, nõ est casus fortuitus,aliàs aũt sic & facit, quod not.in l.quæ fortuitis.C. de pig.act.¶Secũdò, vtrũ teneatur quis de casu fortuito? Et respõdet tex.in d.c.vnico,ꝙ sic in tribus casibus.¶ Primò, quando præcessit culpa, puta cõmodaui tibi equum vt ires Mediolanũ,& iuisti Placentiã,& incidisti in latrones,vt ibi in l.si vt certo.§.sed interdum.ff.cõmo.¶ Secundò,quãdo præcessit mora,puta,non reddidisti,quãdo debuisti,& fortuito periit,vt in d.c.vnico.& in c.bona fides. de depo.& hoc in cõsciẽtia verũ est,nisi eodẽ modo apud dominum res fuerat peritura,quia tũc non teneris,nisi de dãno illato ex hoc, quod tp̃e debito nõ restituisti,ar.c.si. de iureiur.quod si dubium est an fuerat peritura, vide j̃. Mora.¶ Tertiò, quando pactum intercessit vt tenetur de casu fortuito,vt in d.c.vnico.& c.bona fides.quod limita, nisi adueniat ex culpa eius cui promisit, quia sic nõ tene-
2 tur.l.cũ proponas.C.de nauti.fœ. & l.qui officij.§. si.ff. de cõtrah.emp.sed de hoc in §.seq.¶ Tertiò, *vtrũ ex pacto generali inito,quo quis paciscitur se teneri de omni casu nullo expresso,teneatur de casu fortuito? Et refert Bal.in l.1.C.cõmo.de hoc varias opiniones esse,Accur.tamen in l.sed & si quis.§.quæsitũ.ff.si quis cau. quẽ Io.An.sequitur in d.c.vnico.dicit,ꝙ non tenetur, si nullus casus fortuitus fuit expressus,ne quis sub inuolutione verborũ renunciaret ei iuri,cui non esset in specie renũciaturus, & hoc placet Pan.& infallẽter est verũ in cõscientia,nisi in casibus, in quibus specialiter fuisset renunciaturus. Si verò aliqui casus fortuiti fuerũt spãliter enumerati,& secuta fuit clausula generalis,puta, & de omnibus aliis.Bar.in d.§.quæsitũ.tenet, ꝙ sub illa clausula generali, veniũt casus cõsimiles expressis:non aũt maiores, quod satis placet Pan.quia generalis clausula in odiosis non cõprehẽdit maiora expressis,vt est tex.no.in cle.non põt.de proc.Secus de non odiosis,sicut in constitutione ꝓcuratoris,in qua expressis aliquibus requirẽtibus spãle mãdatum,& subdita clausula generali,veniũt casus maiores expressis,vt no.Inn.in c.se-
3 des.de rescr.¶ Quartò, *vtrum dicta generalis renũciatio casuum sic iuramento firmetur,vt teneat siue obliget? Et dicit Io.And.vbi s̃.ꝙ non,quia iuramentum non obligat vltra consensum iurantis.facit.c. quintauallis.& c. pen.& c.veniens.el j.de iureiur.& quod ibi not.Inn.ille autẽ non videtur cõsensisse dictis casibus non expressis.Et hoc credo verũ in casibus,in qbus spãliter nõ cõsensisset,secus in illis, in quibus spãliter cõsensisset si fuissent expressi. Pro quo facit.c.tua nos cũ ibi not.de spõ.Cõcordat Bal.vbi s̃. Et ratio. quia iuramẽtum habet vim casus expressi.l.cùm pater.§.si quis matrẽ.ff.de lega.ij.sed intellige, ꝙ habet vim casus expressi in his quæ sunt expressa habitu & virtute.i.quæ exprimerẽtur si ꝓponerẽtur.¶ Quintò,*vtrum
4 æstimatio faciat venire casum fortuitum,i.si alicui tradatur res æstimata & appretiata, vtrũ ea pereunte casu fortuito,pereat sibi? Et Ioan. And.in d.c.vnico.& Bart.in l.si vt certo.§.nũc videndũ.ff.de cõmo.& l.j. eod.ti.dicũt ꝙ si sumus,i.loquimur in contractu, cuius naturæ non repugnat,ꝙ dominium transferatur,tunc æstimatio facit emptionem, vt in l.plerũque.ff.de iure do.& l.quoties.C.eo. & sic æstimatio facit omne periculum, & cõmodum esse recipiẽtis.l.necessario.in prin.ff. de peri.& com.rei ven. & d.l.quoties & plerũque etiã deteriorationis,vt in l.si æstimatis.cum l.seq.ff sol.mat.Exemplũ,vt cùm mulier dedit viro rem æstimatam,vt in d.l.plerunque.vel cùm quis æstimatã rẽ tradit,ita ꝙ ęstimatio reddatur, nõ res, vt in d. §.nũc videndũ.Si verò sumus in cõtractu,de cuius natura est,vt solũ pro parte dominiũ trãsferatur, & pro parte nõ, sicut est in societate,sic si ęstimatio fiat in accipiẽtẽ,transit solũ periculũ partis,vt l.cũ duobus.§.dãna.ff.pro soc.Si autẽ sumus in contractu, cuius naturæ repugnat dominij trãslatio:vt in locato,& hmõi:sic ęstimatio non facit emptionem,nec trãsire periculum casu magis, quàm teneatur ex natura cõtractus.Nec obstat, ꝙ Bart.vbi s̃.vult vt aliquid operetur,& sic si tenebatur de lata solùm, tenetur de leui,si de leui,tũc de leuissima,si de leuissima,tũc de casu, quia hoc nõ teneo, sicut nec Pã.in d.c.vnico.Sed dico ꝙ æstimatio tũc operatur solũ,vt sciatur pretiũ si deterioraretur,vel ꝑderetur recipiẽtis vitio, & sic reuelatur domi

nus

nus ab onere probandi verũ pretiũ rei.Si aũt res æstimata daretur cũ pacto,ꝙ aut res, aut æstimatio redderetur: sic facit transire periculum peremptionis,sed non deteriorationis:vt in d.l.plerunque.in fi.vide j̃.Æstimatio.

De Catechismo,& Exorcismo.

1 *Catechismus, & exorcismus, qualiter inter se differant. Et qui dicantur exorcistæ.*

2 *Catechizare ad quem pertineat. Et quis possit catechizari.*

3 *Patrinus catechizandi quis esset possit, & ad quid teneatur. Item quodnam sit catechismi tempus.*

4 *Exorcistæ præsenti ac futuro, quid competat. Et quid exorcizare habeat.*

5 *Exorcizandus quisnam sit. Et exorcismi, & catechismi quisnam effectus.*

1 CAtechismvs,*& exorcismus sic inuicem differunt,qa ſm S.T.iiij.dist. vj catechismus, est instructio credendorũ explicitè baptismum præcedens ordinãs ad bonum,nihil efficiendo, sed instruendo tm̃, vnde & dicitur à catechizo.i.doceo,vel instruo.& de hoc in c.per catechismum.de cogna.spi.lib.6.& in c. ante baptismum. de conse.dist.iiij.Exorcismus autem, vt colligitur ab eo. ibi.& dist.xxiiij.& habetur de consec.dist.iiij.in c.ante xx. dies.est adiuratio contra diabolum:&, vt dicit, ordinatur ad remouendum malum etiam operando, vel efficiendo, vnde exorcistæ Græcè, Latinè adiurantes dicũtur:siue increpantes.xxj.dis.cleros.circa fi.Igitur malè Sum.Ang.di-
2 cit ista duo esse idẽ.¶ Primò* verò quæritur, ad quẽ ꝑtinet catechizare?Et dicit S.T.vbi s̃.& iij.q.lxxj.ꝙ ad sacerdotem principaliter,& secundariò ad lectorẽ quod ad instructionem credendorũ,ad epos autem,& prædicatores, & quoslibet fideles,quantũ ad instructionem cõuersiuam, ad anadochũ autem.i.patrinũ, quò ad instructionẽ morũ. ¶Secundò,quis possit catechizari?Et dico,ſm eundem,ꝙ etiam puer & patrinus in persona pueri respondet,credo, &,vt dicit,duplex põt esse sensus.s.credo. i. ego paruulus cùm ad perfectam ætatem venero,credã,vel credo. i ego patrinus operam dabo,ꝙ iste credat.pro eodem etiam ꝑmittit.Nec inconuenit,quia in his, ad quæ omnes tenen-
3 tur, vnus alium põt obligare,sicut in aliis.¶ Tertiò,*quis possit hic esse patrinus,& ad quid teneatur?Et dico, ꝙ solum catechizatus,sicut in baptismo solum baptizatus, & in confirmatione solùm confirmatus,vt dicitur de conse. dist.iiij.in baptismate.& in necessitate, vnus potest esse in catechismo,baptismo, & confirmatione, non tamen est consuetudo Romana, sed ꝙ per singulos singuli suscipiant.de conse.dist.iiij.in catechismo. Tenetur autem ad instruendum paruulum de fide,ſm S.T.&,vt videtur, etiã de moribus, sicut de baptismo dictum est. Nec tamen ex hoc periculum magnum imminet patrino, vt dicit S. Th. quantùm ad hoc tempus,quia parentes sunt Christiani,& puer inter Christianos nutritur. si tamen ipsi essent infideles, vel puer inter infideles conuersaretur, diligentior cura ahibenda esset, sicut in ecclesia primitiua hæc ex illo.Et idem vr̃,si parentes essent suspecti in moribus, quia patrinus est fideiussor, non solum fidei, sed etiam morũ, ar.de conse.dist.iiij.vos ante omnia.¶ Quartò quærit̃, qđ sit catechismi tẽpus?Et dico, ſm Pet.de Pal.ꝙ conuenienter debet præcedere baptismum,quia in baptizando reqruntur ea,quæ sunt de necessitate fidei, quæ sunt tria.s.fidei susceptio, professio & obseruatio. Vnde propter hæc tria catechismus inuentus est, quia in eo fit instructio ad fidei susceptionem,& responsio ad fidei ꝓfessionem, & promissio ad fidei obseruationem,quę ab adulto per seipsum requiruntur, quia potest:in paruulo aũt requirũtur ꝑ
4 vicarium.i.patrinum.¶ Quintò*quæritur,quid ad exorcistam præsentem,ac futurum pertineat?Et dico, ꝙ exorcista futurus.i.ordinandus ad ordinem istum, cum ordinat̃ accipere debet de manu epi librum,in quo exorcismi sunt scripti,cum istis verbis,Accipe, & commenda memoriæ, & c.vt in c.exorcista. xxiij. dist. ad exorcistam verò præsentem. i. ordinatum pertinet exorcismos memoriter tenere:manusque super energumenos.i.lunaticos, & obsessos à dæmonibus, & catechumenos in exorcizãdo imponere.xxv.dist.perlectis.¶ Sextò,quis habet exorcizare? Et dicit S.Th.iij.q lxxj.ꝙ exorcizare pertinet ad sacerdotem principaliter,ad exorcistam instrumentaliter tantùm, sed vt dicit in iiij.dist.vj. licèt exorcizare sit proprium officiũ exorcistæ: tamen de consuetudine totum fit à sacerdote.
5 ¶Septimò, * quando sit quis exorcizandus? Et dico, ſm eundem,ꝙ ante baptismum:quod si non fiat,nihilominus fiat post.facit c.sicut nostris.de conse.dist. iiij. ¶ Octauò quæritur,quis sit horum effectus?Et dico, ꝙ catechismus, secundùm mentem S.T.directè illuminat de fide,& moribus:& consequenter operatur omnia,quæ ad illuminationem sequuntur:puta amorem,& bona opera, exorcismus verò reprimit dæmonum potestatem inquantum homines repellit à sacramentis,& aperit sensum ad mysteria,& mandata. Summa tamen Ang. vtrisque attribuit eundem effectum.s.dæmonem frænare,quia putat esse idem.

¶ CAVPO,& stabularius.i.tabernarij,& hospites, vide j̃.Nauta,per totum.

De causa legali,& iudiciali.

1 *Causa prout iuridicè sumitur, duplex est, nimirum legis ac iudicij. Et sub hæc quòd legis causa quadripartita sit. Et quod pro eodem vsurpentur causa legis, & ratio legis.*

2 *Causa legis, vel ratio legis, quomodo significetur.*

3 *Causa iudicialis quid sit. Et subinde, quomodo differãt causa impulsiua, & finalis. Et finis ex quot dignoscatur. Et ibidem quòd ex quinque.*

4 *Causa iudicialis quotuplex dicatur.*

5 *Causarum prædictarum, quot modi sint. Et an causa vniuersitatis, vel ecclesiæ sit propria, vel communis.*

6 *Damno ex causa data illato, quomodo quis teneatur.*

1 CAvsa.*est quicquid facit ad esse rei,& loquẽdo iuridicè est duplex.s.causa iuris,siue legis, & causa iudicij,¶Primò verò quæritur,quotuplex est causa legis?Et dico,ꝙ est quadruplex.Prima,efficiens,ex qua ꝓducit̃:sicut pater est causa filij,& cõditor legis, & cõtractus causa obligationis.l.& an eã.§.actionis.ff.de exc.rei iud.¶Secunda,finis,ex quo datur impulsio faciendæ dispositioni: & ita sumit̃ in tit.de cond.& demonstr.& causis,& modis earum:vbi patet quomodo differunt causa,modus, & cõditio:de quo j̃.Conditio:per totum. Et ad hanc vt ad efficientem reducitur causa impulsiua, quæ occasionẽ remotam præstat:sicut Calphurnia importunè postulãdo causam dedit,vt mulier postulare. i.aduocare nõ possit: vt in l.j.§.sexũ.ff.de postu.¶ Tertia,materialis.i.materia, de qua in lege disponitur.¶ Quarta formalis.i. modus disponendi,& contrahendi.Sed vsitatè cã legi dicit̃ finis.Vnde dicitur,quòd cessante causa.s.finali,cessat lex.leg.adigere.§. quamuis.ff.de iure patr. Et indifferenter pro eodem vtimur hoc nomine causa, & hoc nomine ratio legis, licèt differant: quia ratio est lumen discernens quid iuris: &
2 causa est per quod ratio discernis.¶ Secundò * quæritur, quomodò significetur causa,vel ratio legis?Et dico,ꝙ per ly si:vt lego illi,si negotia mea gesserit.l.demõstratio.§.j.

ff.de cond.& demonst.Et per ly quia:Instit.de leg. §. lōgè magis.& per ly quoniam.nam exponitur per quia. Et per dictiones illatiuas:vt Titius negotia mea gessit:ideo, vel idcirco sibi lego.vt per ly cum: vt cū Titius negotia mea gesserit,lego sibi,&c. Et per ly siue: vt siue Titius negotia mea gesserit,siue aduocatus fuerit, &c.Et per ly ꝑ:vt lego tibi pro alimentis.l.fi.§.j.ff.de ali.& cib.le Et per ly nomine:vt lego vxori meæ nomine dotis.l.cùm quidam vxori.
3 ff.de lega.ij.¶ Tertiò*quæritur, quid est causa iudicialis? Et dico,ꝙ est materia,& origo negotij, nondum discussione & examine patefacta:quædam ꝓponitur, causa est, cum discutitur,iudicium:cum diffinitur,iustitia.c.forus.de ver.sig. Et differt ab actione:quia causa est negotium, vel contractus,ex quo quis mouetur ad petendū, vel litigandum:vt venditio,vel locatio rei, ex qua oritur obligatio, quæ obligatio parit actionem,cùm sit mater actionis, vide ibidem gl.¶ Quartò quæritur,qūo differant causa impulsiua, & finalis?Et dico, ꝙ cessante impulsiua non cessat effectus,sicut cessante finali,quæ dispositionem, & legem regula.de appel.c.cum cessante.C.de epis. & cleri.l.generaliter.vbi Bal.multa dicit.& xvj.q.j.generaliter.Cognoscitur autem finis ex quinque.¶ Primò, quando id, quod exprimitur in viā causæ respicit vtilitatem alterius, quàm partium.l.Titio cētum.ff.de cond.& demonstr.puta,dono tibi centum,vt inde facias capellā in tali ecclesia.& hmōi. Si verò respiceret solùm vtilitatem eius qui debet implere,& nō sit pia:sic præsumitur causa impulsiua.d. l. Titio. §.sed si filio.Vnde si lego tibi decē.vt caligas emas:nihilo minus tenet legatū,licēt non emas:similiter si vt fundum. sed si vt emas fundū alteri minus industrioso, non valet, nisi caueat,vt ibi.¶ Secundò, qñ exprimitur pius actus in viam causæ l.si quis pro redemptione.C.de do.& l.si ego. ff.de iure do.& vult Bart.in l.ij.§.fi.ff.de do.puta, dono tibi centum,vt facias hospitale.¶ Tertiò, quando ingerēdo actum,exprimitur ab homine causa,vbicunq; lex requirit de necessitate causam ad validitatem actus:quia tunc intelligitur finalis,vt actus sustineatur. l. sed si mors. cum l. seq.ff.de do.inter vi.& vxo. vbi dicitur, ꝙ donatio facta vxori ad restitutionem ædium igne combustarum, valet vsque ad earum reparationem,& non in plus. ¶ Quartò, vbicunq; non potest esse alia ratio,illa cēsetur causa finalis.l.quāuis.vbi gl.C.de fideic. vnde qui legat iter ad fontem,vī legare & haustum.ff.de seru.rusti.prædi.l. item si. ¶ Quintò,vbicunq; lex exprimit causam:cēsetur finalis. gl. est notabilis in l.cum tali.ff.de cond.& demonst.quam ad hoc ponderat Ang.in l.sciendum.ff.de ædil.edi.& Bart.in
4 d §.fi.cuius sunt ista dicta.¶ Quintò*quæritur, quotuplex est causa iudicialis?Et dico ꝙ multiplex.de quo vide glo. xj.q.j.in Sum.Quædam enim est secularis, & diuiditur in criminalem,& ciuilem.Quędam verò est ecclesiastica, & est triplex.Quędam enim est spiritualis,vel annexa spirituali,vt quę fit de decimis,de matrimonio, de iure patronatus. Quędam ciuilis, vt cùm agitur super rei vendicatione in causa pecuniaria,vt in d.c super prudentiā. Quędam criminalis,vt cum agitur directe de crimine,vt in c. at si clerici.& in c.cum non ab homine.de iud. & c. super prudentiam.xij.q.ij.& c.frater noster.xvj.q j. Et si de crimine agatur ad vindictam publicam, proceditur in causa criminali criminaliter,si verò agitur ad pœnā per modum inquisitionis,denūciationis, vel ad interesse partis per viā accusationis proceditur ciuiliter.Quędā mista,quę.s.participat de vtraque. de procu. c. tua sicut cum de crimine agitur ciuiliter: puta, de adulterio ad thori separationem. Et licēt glossę videatur variare ponēdo pecuniariā pœnā aliquando pro criminali,aliqñ pro ciuili,vt in l.prætor. in princ.ff.de sepul.vio.& in l.vnica.C.qñ ci.ac.cri.præ.tamē concordat, quia qñ pœna pecuniaria applicabitur fisco, criminalis est.ſm Inn in c.qualiter,& quando.el ij. de accusa.& est gl.& Bart.in d.l.prætor. quia sic intenditur publica vindicta per pœnam pecuniariam, sicut per pœnam corporis,tamen applicatur fisco pro interesse fisci, ciuilis est,vt in l.j.C.de his,quib' vt indi. Nec obst. c. p tuas.de simo.& quod.no.Pan. in rub. de iud.quia illud capitulum loquitur de amotione à prælatione, quæ,ſm eundem ibi, est ciuilis,cum sit ad bonum commune,non ad vindictā, delicti, nec agitur ciuiliter præcisè, qñ pœna applicatur parti,ſm Doct.sed etiā aliter,sicut in d.c.per tuas. Et hoc sequitur gl.& Bart.& Ang.in l.iij.de sepul.viol. & Bart. in l. fi.ff.de prin.delic.Item dicit gl.Alberi.& Sali.in l.j. C. de sepul. vio. & cōior est opinio, de quo vide do. Ant.in ru-
5 brica,de iudi,¶ Sextò*quæritur,quot sunt modi causarum prædictarū?Et dico,ꝙ multi.Quędā enim causæ dicuntur fauorabiles,& sunt numero quatuor.s.de libertate,matrimonio,dote,& testamento.c.duobus,de re iudic.Quędam minimæ,vt quā est duorum,vel decem aureorū,aut quinquaginta solidorum,vel, quæ non sufficit ad sumptus iudiciales,ſm voca.iur.Quędam est remota, & quædā propinqua,de quibus not.Doct.in d.c.dilecti filij. de iudi. Et remota est,sicut cum ędificator turris dicitur causa homicidij eius qui inde se præcipitat, & dī occasio facit l. qui domum.ff.loca.Causa verò propinqua.dī ipse. Quædam est pro pria,quædam cōis,& propria est illa, cuius emolumentum,vel damnum ad aliquem suo nomine pertinet.c. biduum.§.palā.ij.q.j.Cōmunis verò est, quæ vtriusq; est. ff.de ritu nupt.l.illud. Vnde non potest quis esse testis in re cōi sibi cū aliis,nisi indirectè,sicut legatarius potest esse testis in causa testamenti, in quo sibi est aliquid relictum. Instit.de testa.§.legatariis.¶ Septimò quęritur,vtrum causa vniuersitatis,vel ecclesię sit propria,vel cōis?Et dico, ꝙ causa vniuersitatis non vī esse singularis personæ, vt in c. qui manumittitur.xij.q.ij.& ibi Doct. & in d.§. legatariis. cū annotationibus suis. Causa etiā ecclesiæ non est ꝓpria rectoris, vnde in causa ecclesię suę potest esse iudex.ij.q. vij.si quis erga eſm.in gl.& facit c.fi.de postu. quod verū est,dūmodo alius constituatur, qui agat nomine ecclesię, vt in c.insuper.de testi.vbi dī,& eo casu potest esse testis. Et nota, ꝙ licet canonicus possit esse testis pro canonico contra extraneum, quia non dī domesticus eius, sed ecclesię tm̄,ſm Hug.vt in gl.d.c. super prudentiam. xiiij. q. ij.non tū potest esse iudex pro eo contra extraneum, quia minor causa requiritur ad repellendum aliquem à iudi-
6 cio, quàm à testimonio.de offi.de legat.¶ Octauò* quęritur,quomodo teneatur, quis de damno ex causa data? Et dico,ꝙ non tenetur,qui dat causam remotam, quę etiam dī occasio,si quis dabat operā rei licitæ,adhibita diligentia.xxiij.q.v.de occidendis.Secus si rei illicitæ:quia imputanī ei oīa seq.dist.50. quātum dicit.de iniur.c.fi.ff.ad leg. Aquil.l.item Mela.in prin.§.item & cum eo.Similiter,& si dabat operā rei qdā licitę, sed diligentiam non adhibuit. d.l.sepe.ff.ad leg.Aquil.l.qui occidit.§.pen.vide gl.in c. sicut nobis.de testib.Similiter nō tenetur,qui dat causam etiā propinquam,sed non sufficientem,& efficacem,licet peccet.Tenetur aūt qui dat causam efficacē, sine qua effectus non sequerētur.&de qua loquitur c.fin.de iniur.Vide ī.Aduocatus.§.vlt.& j.culpa.§.iiij.& j.Restitutio.ij.in fi.& Restitutio iij.§.vj.illo versu,Iussio,Consilium, &c.

DE

DE CAVTIONE.

1 *Cautio simpliciter dicta qualiter intelligatur. Et quænam idonea,quænam mediocris,& quænam competens.*

1 CAVTIO* simpliciter dicta regulariter intelligitur nuda permissio.l.sancimus.C.de verb. sign. ꝙ tamen fallit in cautione expressa à lege prætoria,vt ff.de pręt.stipu.l.prætoriæ.la j.& sic, ſm aliquos,intelligitur glo. in c. primo igitur.de conse.dist.iiij.Item ſm gl.in l.pe.ff.de pe. hære.qñ est persona suspecta,vt l.si fideiussor.§.fin. ff. qui satis.co.qa tunc debet cauere cum fideiussoria. Sed cū additur cautio idonea vel sufficiens,intelligitē de pignora titia, vel fideiussoria:vt ff.de fideic.lib.ergo quādiu. vide gl. in c.ad nostram.el j.de iureiu & in c.vlt.de pig.& in ca.ex publico.de conuer.coniu.Si verò dī cautio mediocris,tūc venit obligatio omnium bonorum.& est tex.in l.filio. ff. vt l.no.caue.Si verò dī cautio competens, intelligitur arbitrio iudicis,secundum aliquos, secundum alios autē fideiussoria,vel pignoratitia,vt in gl.l.si debitori.ff. de iudi. Si verò dicatur,satisdet,vel satisfaciat, fideiussoria intelligitur,ſm gl.in d.l.pe.Notat tamē Bald.in l.vniuersa. C.de præcibus Impe.offe.ꝙ qñ statuto cauetur,ꝙ caueatur idoneę, qñ compromissum petitur intelligitur arbitrio iudicis,& in l.oēs.C.de epis.& cle.& dicit,ꝙ si tenetē qs dare fideiussores,& nō pōt: tenetē obligare oīa bona sua meliori mō,quo pōt.Qñ aūt cautio liceat,vide j.negotium.§.iiij.

¶ CÆCVS,infrà Surdus.

DE CESSIONE BONORVM.

1 *Cedere bonis quis debeat. Et ad quid bonorum cessio prosit. Et ibidem cert.alimitatio.*

1 CEDERE* bonis debet, q suis creditoribus soluere nō pōt.Et hoc valebit ei.Primò,ne incarceretē.l j.C.q bo.cede.pos.de quo vide ī.Career.§.iij.¶ Secundò,ne excommunicetur,& si erat excōicatus,vt absoluatur.recepta idonea cautione de soluendo,si ad pinguiorē fortunā venerit.de sol.c.Odoardus.Tertiò,ꝙ non condemnetur nisi inquantum facere potest,habita ratione,ne egeat,quianō est fraudandus quotidianis alimentis.ff.de re iud.l.sunt qui in id quod facere.& ff. qui bonis ce. pos. l. is qui. & l. qui bonis.& l.si debitores Nec obstat c.peruenit.de fideiuſ.qa ibi non cesserat bonis.Limita tamen tertium,qñ non conuenitur ratione delicti, quia si ratione delicti conueniretē, non haberetur respectus ne egeret etiam in clerico,vt no. Pan.in c.olim nobis.de restit.spo. Quomodo verò fit, vide infrà Solutio. De cessione verò actionum, vide si vis Pan.in c.fi.de alie.iud.mu.cau.fac.& infrà Lis.§.viij.

DE CENSVRA.

1 *Censura ecclesiastica,quidnam suo nomine contineat.*

1 CENSVRA*ecclesiastica suo noīe cōprehendit tria, interdictum.s.excommunicatione,& suspensionē.de ver.sig.quærenti,& de singulis horum vide j.in locis suis.

¶ CENSVS.infrà Gabella secundò.

DE CESSATIONE A DIVINIS.

1 *Cessatio à Diuinis abs quibus fiat,& quotupliciter.*

2 *Cessatio à diuinis quomodo fieri debeat, & quot requirantur vt ea obseruanda sit. Et ibidem,quòd decem requirantur.*

3 *Cessatio à Diuinis num seruanda sit, si pars aduersus quam cessatur,quæ præcedenti numero dicta sunt,non obseruauerit.*

4 *Pœna iniustè cessantium generaliter, aut specialiter, aut dantis occasionem iustæ cessationis quænam sit. Et cessans iniustè,cui nā fructus restituet, si ecclesia,in qua cessatur,sit ipsius.*

5 *Cessationem iustam violantis,quænam pœna sit.*

1 CESSATIO*à diuinis fit,vt dicit.in c. quāuis. de of. or.lib.6.plerūq; à capitulis,cōuentibus,siue collegiis secularium,vel regulariū ecclesiarum,vt dī.eod.tit.& li.in c.si canonici. eam sibi in aliquibus ecclesiis vendicant canonici ex consuetudine,vel aliàs.i.ex priuilegio,secūdum gl.vel concessione episcopi,ſm Gul. vel constitutione synodali.ſm Cle.pro quo facit cle.j.de sen.excom.fit autem dupliciter.Primò generaliter, puta respectu totius ciuitatis,secundò specialiter, vt in vna ecclesia, & hoc propter iniuriam factam alicui de ecclesia,vel ipsi ecclesiæ.Quarū quidem cessationum prima.i.generalis æquiparatur interdicto.per cle.j.de sen.excom.non autem secunda. ¶ Primò*verò quæritur,quomodo fieri debet cessatio, & quot
2 ad illā requiruntē vt seruanda sit?Et dicit Io.An.in c. quamuis.de offi.or.li.6.& Dire.ꝙ oportet concurrere decē. Primò,ꝙ cessantes habeāt à iure,vel consuetudine,vt cessare possint.Secundò, ꝙ vocentur absentes ad tractandum de cessatione,ac si de electione agerētē.Tertiò, ꝙ de illa cessatione tractetur diligēter.Quartò, ꝙ de cessando deliberet.Quintò,ꝙ sit manifesta offensa,ꝓ quam cessāt,& notoria, vt ēt dicit Inn. & Host. alioquin nulla consuetudo prodesset,qa esset ecclesiis onerosa.de consue.c.j. & c. cū venerabilis. Nec debet is,cōtra quē cessāt conuinci ꝓbabilibus,sed apertis,& notoriis.ſm Io.Mo.& Arc.Sextò, ꝙ causa sit rationabilis.Septimò, ꝙ ante cessationem instrumēto publico,vel parētibus literis authentico sigillo munitis,causam cessationis exprimāt.Octauò,ꝙ illud instrumentum vel literas tradāt ei,contra quem cessant. Nonò, ꝙ requirāt illū vt emēdet cōpetenter iniuriam, vel offensam,ꝓ quā volunt cessare,ꝙ si non fecerit,locum habeat tūc cessatio,decimò, ꝙ post cessationem vtraque pars iter debet arripere ad sedem Apostolicam intra mensem,ꝓ se, vel per ꝓcuratores sufficienter instructos, & continuatis diebus,q citò poterunt sedi Apostolicæ se præsentent, vt discutiatur quid sup hoc sit agendū, nisi interim per mutuā concordiā cesset cessatio. His non seruatis cessatio nō seruatur,& similiter nō seruatē ab aliis,si pars, quæ eā posuit,nō seruauerit.Et hoc notant Io.Mo.& Gof.in c.si canonici.de off.ord.lib.6.vbi etiā reprobātur,& grauiter puniunt hi qui in cessationis aggrauationē imagines crucis & sanctorū ꝓsternūt,supponūt spinis,vī vtriciis, vī lapi-
3 dibus,vel aliquid hmōi faciūt.¶ Secūdò*quærit.an sit seruanda cessatio,si pars,cōtra q cessatur,prædicta nō seruauerit?Et dico ꝙ sic,quia tex.in d.c.quamuis. spāliter dicit, ꝙ si nō arripuerit iter pars cessans,ꝙ cessatio nō seruetē; ꝓ qd à contrario sensu habetur,ꝙ si reliqua pars ire cōtemnat,stat cessatio,alioqn per suā contumaciā irritaret actū
4 iuridicū partis læsæ.¶ Tertiò,* quæ est pœna iniustè cessantiū generaliter aut spāliter,aut dātis occasionem iustæ cessationi?Et dico, ꝙ illi tenētur restituere omnes fructus quos interim ab ecclesia ꝓceperūt,in qua cessatū est,& quę pro tpe debētur eis de ecclesia non ꝓcipient,& ei, contra quē cessauerūt,de damnis & iniuriis satisfacere, vt ī d.c.si canonici.quod licet loquatur de capitulo canonicorū, tm̄ ſm Gem.idem est in aliis dictam cessationem imponētibus. Iste verò tenetur ad omne interesse canonicis, & ad aliq satisfactionē æstimandā arbitrio superioris taxandā ipsi ecclesiæ in qua cessatū est,in cultū diuinū conuertendam,vt in eo.ca. ¶ Quartò quæritur.cui restituet fructus iiustè cessans,si ecclesia in qua cessat,sit sua?Et dico, quod ecclesię ipsi:arg.eorū quæ no.in c. cum ſm. de ꝓtęben. qd de mente Panor. ibi vī limitandum, si habet bona patrimonialia,adde,vel aliunde quam de ecclesia quæsita.Cui ecclesię restituet, si de superiori vī successori, aut in eius vtilitatem conuertat, aut in necessitate pauperib' tribuat.

i 2 ¶ Quin-

¶ Quintò * quæritur, quæ sit pœna violãtis iustam cessationem, id est, celebrantis in loco vbi cessatur? Et dico, secundùm omnes, ꝙ si cessatio est particularis, celebrãs ibi non efficitur irregularis: nec religiosus eam non seruans est excõmunicatus, quãuis talis ecclesia esset matrix, quia ipsa non æquiparatur interdicto. Et sic intellige glos. iij. in d. c. si canonici. & Inn. in d. c. dilectis filiis. de appel. Si verò sit generalis, secundùm oẽs, religiosus eam violans est excommunicatus, vt in cle. j. de sent. excom. si eam seruet ecclesia cathedralis, vel matrix seu parochialis loci. An verò ibi celebrãs sit irregularis, sunt opiniones, quia Io. And. in d. c. canonici. concludit, ꝙ sic, quia talis cessatio æquiparatur interdicto, per d. clem. Et cum hac opinione transit Sum. Ang. & de hoc ȝ. interdictum. j. §. j. Oppositum autem videtur sentire do. Ant. cui Pan. consentit, & cum his transit Sum. Ros. & vt credo Sum. Pisa. & hoc est verius & rationabilius per illã regulã, vt nunquã fiat quis irregularis, nisi in casibus à iure expressis. de sent. excõ. is qui. lib. 6. Iure autem hoc non cauetur, nisi in violatione interdicti, cui licet cessatio æquiparatur in aliquo, puta in excommunicatione annexa in ordine ad religiosos, non tamen in omnibus, & simpliciter, & pœnæ non debent extendi. Prædicatores tamen & minores in hoc sunt priuilegiati.

DE COEMETERIO.

1 *Cœmeterium vnde dicatur, & quam immunitatem habeat, & qualiter violetur ac reconcilietur. Item eius consecratio quomodo fieri debeat. Et quot modis polluatur. num. seq.*

3 *Cœmeteria si duo sint contigua interposito tamen pariete, & alterum violetur, num alterum quoque pollutum intelligatur. Et quid si violatio in ecclesiæ porta facta sit.*

4 *Cœmeterium non consecratum, quando consecrandum est, vel reconciliandum vtrum exhumanda sint corpora excommunicatorum, hæreticorum, & infidelium.*

1 COEMETERIVM * secundùm Gemi. in c. vnico, de cons. eccles. vel al lib. 6. Græcè dr̃ à cinis, ꝙ est dulcis statio animarum. s. vel potius corporũ, quia ibi cinis mortuorum detinetur, vel à cis, quod est ante, qa ante eccl'as fieri solet. Et habet omnẽ immunitatẽ, quã habet ecclesia quo ad omnia capitula quæ habes ȝ. Immunitas, exceptis duobus casibus. Primò, qa nullus debet in eccl'a sepeliri, vt ȝ. Immunitas. Secundò, qa laici in choro esse nõ debẽt. hæc Host. & Rayn. & benedicitur, violatur, & reconciliatur ab eodẽ, & eodẽ modo sicut ecclesia, secundũ Host. & Bart. & eccl'a recõciliata, recõciliatur, si est ei contiguum, ſm Ioan. And. in c. vnico. de consecr. eccl. vel alta. lib. 6. & idem Archid. secus alias. Quomodo verò fieri debeat eius
2 cõsecratio, habetur in pastorali. ¶ Primò * verò quæritur, qũo polluitur? Et dico ꝙ eo modo benedicitur, & polluitur, & recõciliatur sicut ecclesia vt dictũ est. Et si est ecclesiæ contiguũ, ea polluta polluitur, nõ autẽ ecõuerso, polluto cœmeterio polluitur ecclesia, vt in d. c. vnico. ne minus dignum videatur trahere magis dignũ. Si verò nõ est ecclesiæ cõtiguũ, ea polluta nõ polluitur, sed siue sit ei cõtiguũ, siue nõ, polluitur per sanguinis vel seminis effusionem, sicut de ecclesia dicetur ȝ. Consecratio. itẽ polluitur quando aliquis excõmunicatus vel infidelis in eo sepelit', vt in c. consuluisti. de consecrã. eccl. vel alt. Quatuor ergo modis polluitur. s. polluta ecclesia, vel effuso semine, vel sanguine, vel sepulto ꝓphano: nec debet aliquis in eo sepeliri, antequàm recõcilietur, vt in d. c. vnico. ¶ Secundò
3 * quæritur, quid si duo cœmeteria sunt cõtigua, interueniente tñ pariete, & vnũ violatur? Et dico, ꝙ sunt cœmeteria duo. vnde vno polluto, aliud non est pollutũ, etiam si porta esset in pariete, per quã ab vno ad aliud esset accessus, vt in eo. c. vnico. Si tñ ipsa violatio, siue effusio fiat in media porta, dicit ibi Gemi. ꝙ si fiat in parte alteri eorum viciniori, illud solùm est pollutũ. Si verò fiat in medio, vt dicit Io. And. pollutũ est illud cuius cã paries, & porta facta est, quasi sit illius accessio. per l. & si non sunt. ff. de au. & arg. l. vbi dicitur. Spectamus quæ res, cuius rei ornandæ causa fuerit adhibita, nõ quę sit pretiosior. Si autẽ dubitatur cuius causa sint facta, videntur principaliter facta, vt faciãt cœmeteria duo, vt innuit ibi tex. non aũt accessoriè: & sic vtrunq; pollutũ est. ¶ Tertiò, vtrũ similiter dicendũ sit, si violatio fiat in porta ecclesiæ? Et dicũt Gem. Io. And. & Ioã. de Imo. ꝙ sic, qñ iniuria fit intra clausurã ostij versus ecclesiã secus si in parte extra clausurã. arg. not. ꝑ Bart. in l. j. ff. de dona. Et intendũt isti, ꝙ factũ sit extra ecclesiã illud, qd̃ est factũ extra lineã, ad q̃ percutiũt valuæ ĩ limi-
4 nibus. ¶ Quartò * quærit', qñ cœmeteriũ nõ cõsecratũ consecrandũ est, vel recõciliandũ, vtrũ exhumanda sint corpora excõmunicatorũ hæreticorũ, & infideliũ? Et dico, ꝙ si cõsecrandũ est, & discerni possunt, prius debẽt reijci, & parietes ac tigna radi. de consecr. dist. j. eccl'a. Si verò cœmeteriũ prius consecratũ recõciliandũ est, eodẽ modo dicta corpora eijciẽda sunt, si discerni possunt: extrà, de sep. sacris. Sed dicta abrasio fieri ñ debet, aliter recõsecrandũ, & nõ recõciliandũ esset. Corpora aũt fideliũ ĩ cœmeterio sepulta ab excõicatis, schismaticis, vel infidelib. & hmõi nõ ꝓpter hoc debẽt exhumari. de sac. nõ iter. à nobis. Corpora etiã sanctorũ nemo trãsferre præsumat sine licentia principis, id est Papæ, ſm glos. vel epi. de consec. dist. j. de loco. quod verũ est, si sunt tradita ꝓpetuæ sepulturæ aliàs sine alicuius authoritate transferri possunt, secũdùm glo. ibi. Et Host. idẽ dicit videri de ossibus aliorũ fidelium. ff. de reli. & sumpt. fu. l. ossa. Sed hoc non intelligas de loco proprio, sed de cõmuni, puta de vno cœmeterio ad aliud.

DE CIRCVNSTANTIA.

1 *Circunstantia quid sit, & in quotuplici differentia sit.*

2 *Circunstantia vtrum peccati, vel actus speciem demutet, ad aliã speciem, vel peccati genus, id ipsum pertrahens. Et num circunstantia mutans, vel speciem aliam indicens peccatum infinitum semper aggrauet, adeo, vt de veniali mortale fiat.*

3 *Circunstantiæ infinitè aggrauantes quænam sint. Et ibidem de circunstantia temporis ac personæ.*

4 *Circunstantia loci, cur variat speciem, cùm non aggrauet, nisi ratione subiecti cui additur. Et eadem, vel temporis circunstantia infinitè aggrauet.*

1 CIRCVNSTANTIA, * secundùm S. Tho. ij. ij. q. vij. arg. j. est accidẽs actus humani attingẽs illud extrinsecè: sicut localiter dr̃ circunstare, qd̃ est rei extrinsecum, attingẽs tñ ipsam, vel ei propinquãs, nõ quasi circunstant si insint ipsi actui, sed in quantũ sũt, & quodãmodo se cõtingũt in eodẽ subiecto. Et sunt septẽ hoc versu cõtentæ. Quis, quid, vbi, quibus auxiliis, cur, qũo, qñ. Ita tñ vt sub quid, intelligat' ñ solũ effectus, sed ẽt obiectũ. i. qd̃, & circa qd̃, de qbus oĩbus vide vbi s̃. & in quarto dist. xvj. q. iij. per totũ: & adde, ſm Rayn. octauam. i. quoties, nõ solũ quantũ ad frequentiã, vtrũ sit factũ consuetudine, sed etiã quò ad numerũ, ſm Arch. Sed hoc ꝓpriè non pertinet ad circunstantiam, sed ad substantiã actus, qa vbi aliquid fit bis, est substãtia actus geminata, & peccatũ duplex, ẽt si obiectum sit vnum numero, vt si quis interpolatis tẽporibus bis eũ-
2 dem percutiat. ¶ Primò * verò quærit', vtrũ circunstantia peccati vel actus speciem mutet trahẽdo ad aliam speciẽ, vel genus peccati? Et dico ex doctrina eiusdẽ in quarto, vbi s̃. ꝙ circunstantia addita, si indifferenter se habeat ad rationem: neq; bonũ, neq; malum importans, non mutat speciem peccati, sicut percutere hominem indutum veste alba, vel nigra, vel accipere alienũ manu dextra, vel sinistra. Similiter non mutat speciẽ, si habet repugnãtiam ad rõnẽ solum, ex suppositione alicuius prioris: sicut accipere alienũ in magna quantitate, est eiusdẽ speciei cũ accipere alienũ: qa hoc ꝙ dico, magna quantitas, non repugnat rationi, nisi ex suppositione huius, ꝙ dico alienũ: vnde nõ esset malum, accipere aliquid in magna quantitate, si esset propriũ. Si verò importet aliquid, repugnãs rõni primò, & per se, dat speciẽ pctõ: sicut hoc, qd̃ dico alienũ, dat speciẽ furti huic, ꝙ dico accipere: ita ꝙ si ei, quod est accipere, superueniat hoc, quod est alienum, constituit furtũ: sicut rationale adueniẽs animali, cõstituit hominem. ¶ Secũdò quærit', vtrum circunstantia mutãs, vel dans speciẽ, semp aggrauet peccatũ in infinitũ, vt de veniali fiat mortale? Et dico ex doctrina S. T. in iiij. vbi s̃ & Pet. de Pal. ibidem ꝙ non. Vnde circunstantia non dans speciem, nunquam aggrauat infinitè: alioqn ȝ. eandem speciẽ esset vnius ab alio infinita distãtia. Quæ etiam dat speciem, non aggrauat in infinitum semper; vtqñ ipsa de sui ratione est pctm̃ veniale, siue id, cui additur, sit pctm̃, siue veniale, siue mortale: sicut ad actum gulæ est, qui propriè, addit hæc circunstãtia lautè, specialem deformitatem, quæ ex se faceret pctm̃, & tñ non aggrauat in infinitum. Aliquãdo tñ aggrauat in
3 infinitum, licèt non semper. ¶ Tertiò * quærit', quę sint circunstantiæ aggrauãtes infinitè? Et dico, ex doctrina eiusdem ibi, ꝙ sunt illæ, quæ habent directè oppositionem ad charitatem: quod ostenditur ex hoc, ꝙ sunt directè, cõtra præceptum legis, cuius finis est charitas, Et intellige, ſm Scotum, qñ præceptum est spãle: vt non mœchaberis, non autem quando generale: vt, declina à malo. Idem S. Th. in de ma. q. viij. septimo. in cor. item de veri. xxij. septimo. intellige etiam ſm S. T. iij. dist. xxxiij. q. i. art. j. q. 6. ad secundum. quando præceptum speciale est literaliter intellectũ, & non metaphoricè, vel spiritualiter. Ex quo infero primò, ꝙ circunstantia temporis non trahit in aliã speciem, & consequenter nõ aggrauat in infinitum: vt dicit S. Th. iiij. dist. xxij. q. vlt. art. vlt. & etiam probaui diffusè in Rosa aurea, casu lxiij. & in hoc errãt Sũ. Ang. & Ros. Infero ſm, ꝙ circunstantia personæ similiter nõ aggrauat in infinitum, nisi in trib⁹ casibus. Primò, ratione voti, ꝙ ipsa fecit, in quo includit' præceptum, vt obseruet illud. Vnde cõtrahere cũ moniali aggrauat infinitè. Secundò rõne pręcepti sibi facti. Vnde contrahere cũ ordinato in sacris, similiter infinitè aggrauat. Tertiò, rõne scandali eo casu, quo scandalizare est ei mortale: & cõsequenter cõtra aliquod pręceptum. Quia tñ, inquit S. T. circunstantia mutans speciẽ, non est iam vt circunstantia peccati computanda, qa pertinet ad speciem actus, inquantum est morralis, licèt circunstet substantiam actus, ideo dicũt magistri circũstan-
4 tiã nõ aggrauare in infinitũ. ¶ Quartò * quærit', quare circũstãtia loci variat speciẽ, cũ nõ aggrauet, nisi rõne subiecti, cui additur, puta furti, vel homicidij, aut fornicatiõis? Et dico, ꝙ imò, ex se circũstãtia loci aliqñ aggrauat, & repugnat rõni, etiã si addat' actui bono, maximè ſtãtib⁹ staturis iuris humani, vt si iudex suspẽdi iubeat furẽ, aut cẽdi capite proditorẽ ĩ ecclesia, aut si vir vxori debitũ rẽddat, nisi fortè in casu, de quo ȝ. Debitũ. §. iij. quia locũ sanctum decet mũditia, nõ solũ animæ, sed etiam corporis. Sed cõtrà, quia idẽ erit de circũstãtia tẽporis, quod tñ S. Th. negat. Sol. imò non est eadem ratio quia actio iniuriosa vel indecens, & immunda, tẽpus attingere, aut maculare non potest, nisi fortè ex intentione operantis, in despectum sacri temporis, quo casu mutare speciẽ, & aggrauaret infinitè, de quo pleniùs in Ros. au. vbi s̃. ¶ Quintò quæritur, vtrum circunstantia loci, vel temporis aggrauet infinitè? Et de tempore quidem dico ꝙ non, vt dictum est, nisi ratione cõtemptus, vel si circa hoc fieret speciale pręceptũ. De loco verò, dico ꝙ sic, quia illa circũstantia variat speciem, saltẽ cessan'e præcepto ecclesiæ, & deinde superuenit præceptum ecclesiæ aggrauans actum infinitè. Vnde ſm hoc tres species sacrilegij distinguuntur, de quo ȝ. Sacrilegium. & in Ros. au. casu lxiij. ȝ. Confes. j. §. ix. x. xj.

DE CITATIONE.

1 *Citationis definitio, & quotupliciter fieri queat.*

2 *Citatio vna peremptoria, num semper sufficiat, vbi iura trinam desiderant.*

3 *Citatio num aliquando nulla, siue inefficax sit. Et quid si fiat die feriata, ad non feriatam diem: aut die non feriata, pro feriata.*

4 *Citatus, sed corporaliter impeditus, num per alium comparere teneatur. Et an non comparens in primo termino, in expensis per aduersarium factis, condemnari debeat.*

5 *Sententia lata contra non citatum, an efficax sit.*

6 *Excõicatus num quis denunciari possit, qui citatus non sit.*

7 *Prælati religiosorum, num subditos ab officijs deponere, suspendere, & in eo similia, ipsis non citatis exercere possint.*

1 CITATIO, * est vocatio iuridica ad iudicis cõspectum. Et quadrupliciter fieri potest, ſm Gul. de Mon. lau. Primò. s. per nuntium, vel literis citatoriis. Secũdò, per præconem. Tertiò, per edictum. cle. j. de iud. Quartò, ex iuris dispositione. Fieri autem debet citatio tribus edictis, vl' ex causa vno peremptorio: quod tm̃ debet temporis continere quantum tria, nisi vrgeat necessitas. de dila. c. j. cum glos. & tale peremptorium vim habet trinæ citationis. C.
2 quo. & quã. iud. l. tres denunciationes. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum semper sufficiat vna citatio peremptoria, qñ iura trinam requirunt? Et dico, ꝙ hoc non sufficit in pœnalibus, siue vbi agitur ad pœnã incurrendam, ſm Io. An. in c. ex tuæ. de cle. non resi. quia in pœnalibus verba propriè, & strictè debent intelligi. de iureiu. in nostra. & idem Pan. in c. fin. de vita, & hone. cle. Angelica tamẽ distinguit inter citationem, & monitionem, quo ad sufficere vnam pro trina. sed Pan. sentit contrarium, vbi suprà. ¶ Secun-
3 dò, * vtrum citatio aliquando sit nulla, siue non valeat? Et respondet gl. in c. si eps. iiij. q. ij. ꝙ sic in octo casibus. Primò, quia fit intra tempora angusta. Secundo, quia non exprimitur causa. Tertiò, quia nimis maturatur peremptorium. Quartò, ratione tẽporis, puta feriati. Quinto, ratione loci, puta, periculosi, vel inhonesti. Sextò, ratione iudicis, vt si est euidens, eũ nõ esse iudicẽ, qui citat. Septimò, si apostolicum rescriptũ nõ inseritur in ea. Octauò, quando citatur spoliatus. Et de his vide ibi diffusè, vbi etiam dicit' ꝙ vbi euidẽs est, citationẽ non tenere, non tenetur venire reus etiã ad allegandũ suum priuilegiũ: tutius tamẽ est, vt cõpareat, nisi cõstet eũ non esse suum iudicem, vt ibi in c. veniens. de acc. in gl. Imò ego dico, ꝙ citatus in dubio, an citatio teneat. semper tenetur comparere. arg. l. si quis alienа. ff. de iudi. vbi habetur, ꝙ citatus tenetur venire etiam si sit de alterius iurisdictione: sed intelligitur in dubio, an sit de sua nẽne vt ff. eod. li. ij. ¶ Tertiò, vtrum citatio facta die feriata ad diem non feriatam valeat? Et Pan. in c. fi. de feriis: secundùm opin. Ioan. Cal. do. Cardi. & doc. Anto. & Bar. in l. j. § nunciatio. ff. de no. ope. nun. concludit, ꝙ non valet de iure, per l. dies festos. C. de fer. vbi dicit', ꝙ videre debet

debet horrida vox præconis,& intelligit Pan. non solùm in feriis introductis ad honorẽ Dei,sed etiã in aliis introductis in fauorem hominum.Et idem putat in repentinis. nã Imperator mandat eas sub eadem veneratione obseruari,qua solẽnes.C.de fer.l.oẽs. Et concludit nullũ illorũ trium actuũ fieri posse die feriata.s.præceptum de citãdo: executio præcepti.i.actus citationis:& processus,qui fit vigore citationis. ¶ Quartò quæritur, vtrum valeat citatio facta die non feriata ꝓ feriata?Et dicit Pa.vbi s̃.post Cal. & Spe.& Io.And.ꝙ si ponitur,vsq; pōt qualibet die comparere j̃.festũ:secus vbi simpliciter qs citat, vt simpliciter compareat tali die,quæ est feriata: quia tunc prius venire non pōt nec debet,& illa die venire nō tenet:& sic necessaria est noua citatio.& hoc tene , quicquid senserit do. Ant.hęc Pan.Si tñ esset dubium,vtrum citatio teneat necne:debet citatus ire ad allegandum priuilegium ferię. iij. q.ij.si eps.& ibi gl.Si etiam quis citet, non ad respondendum,sed ad comparandum die feriata,bene tenet citatio.
4 ff.de adul.l.miles.§.sexaginta.¶ Quintò,* vtrũ corporaliter impeditus teneatur ꝑ alium comparere?Et dicit Pa.in c.in nomine dñi.de testa.ꝙ non:& actus gestus eo absente,perinde est,ac si citatus non fuisset.¶ Sextò,vtrũ citatus non comparens in primo termino,condemnari debeat in expensis factis per aduersarium?Et dicit Bart. in auth. qui semel.C.quo.& quan.iud.ꝙ sic : nec debet expectari vt sit
5 contumax in ij.& iij.citatione.¶ Septimò,* vtrum teneat snia lata contra non citatum?Et dicit Card.in cle.pastoralis. de re iud. in §. denique. ꝙ si nullo modo fuit citatus, sentẽtia est nulla.de ma.& obe.inter quatuor. Si verò fuit citatus aliquo modo:vt fuit citatus legitimè, & valet sententia,si alia sunt rité gesta:si tñ citatus non fuisset contumax verè,sed fictè,subuenitur super restitutione de re iu. cum Bertoldus.Aut fuit citatus non legitimè,& tũc videt, ꝙ haberi debeat pro non facta. de deci. bonæ.ij. Aut dubitatur:& tunc dicit Pan.ꝙ præsumitur pars citata, si snia transiuit in rem iudicatam.Nota tñ Pan. in c. causam quæ de resc.& in c. cum sit.de ap. ꝙ in facto notorio pōt ferri sentẽtia contra absentem non citatum, qñ certum est absenti nullam competere defensionem:quia citatio fit vt se defendat:nec in hmõi notoriis requiritur ordo iudiciari⁹. Hoc tñ Sum.Ang.dicit fallere in sententia excommunicationis,quæ fieri non potest contra absentem. & allegat c. sacro de sent.excom.Sed illud est in oppositum potius:qa
6 loquitur vbi requiritur probatio.¶ Octauò, * vtrum quis possit denunciari excõicatus non citatus ? Et dicit Pan.in c.peruenit.de app.ꝙ vbi excessus non est notorius, debet iudex illum prius vocare, & recipere eo præsente probationem super facto,& postea constito de facto, declarare illũ incidisse in sententiam excõicationis. Et hoc probat in c.cum secundum.de hære.lib 6.vbi patet , ꝙ si allegat, aliquem in iuris sententiã incidisse, non debet iudex pri⁹ ad executionem procedere, quàm declaret illum incidisse. Ab hac tñ declaratione appellari poterit : licèt non liceat appellare à sententia iuris:vt in cap.quia.de app.quia sentẽtia iudicis declarãtis est sentẽtia hominis , & nõ iuris.Si tñ excessus est notorius, non oportet hanc solennitatem adhiberi: sed illum sine citatione denũciare potest.
7 ¶Nono,*vtrũ prælati religiosorũ possint subditos ab officiis deponere,suspendere , & hmõi ipsis non citatis ? Et dico iuxta not.ꝑ Doct.& maximè Pan.in c.cũ spãli. & ca. qa.de appel.& c.qualiter.& qñ.el ij.de accusa.ꝙ sic , si ita habet eorũ cõsuetudo,vel regula : nec est in eis seruãdus ordo iuris vsquequaque. i.ad vnguem. vnde ſm Hen. de Ganda.in suo quolib.religiosis non licet appellare,vel resistere prælatis , quandiu procedunt ſm iura communia, aut constitutiones, vel consuetudines suas : cum non habeant autoritatem,vel iurisdictionem, nisi quam dant eis prælati.& Fede.cons.cv.dicit,ꝙ valent consuetudines,per quas sine iuris ordine, etiam ex leuibus causis religiosi ex suis locis, & administrationibus amouentur. & allegat d. c.qualiter.& d.c.cum spãli.& de simo.c.per tuas. Addit tñ vnum valde notabile,ꝙ pœna expulsionis,priuationis, & remotionis,quandoque incipit à crimine , & tunc locum habet,quod dictum est. s. ꝙ siue monitione possint amoueri, quandoque verò à contumacia, vel inobedientia , & tunc vt locus sit pœnæ,necessaria est monitio.

DE CIVITATE ET CIVE.

1 *Ciuitas iuxta politicen,item & iuxta canones,quid sit. Et quid sub se contineat.*
2 *Ciuitas,vel vniuersitas,quomodò quid facere dicatur. Et nũ ciuitate destructa,eius priuilegia omnia perempta videantur.*
3 *Ciuitas num minoris iure subnixa videatur.*
4 *Ciuis quisnã dicatur.Et num quis ciuis efficiatur in eo loco, vbi dignitatem consecutus est.*
5 *Ciuẽ nũ efficiat,si quis dicat:volo te habere pro ciue : si modò ad id autoritatem habeat.Et quid si statuto dicatur, quòd scholares tanquam ciues tractari debeant.quid notet dictio,tanquam.*

1 CIVITAS* Philosophicè loquendo est communitas perfecta,ſm S.Th.j.ij.q.xc.secundùm Canones verò ciuitas propriè est oppidum,quod habet epm. dist.lxxxv. in illis. Et ciuitatis nomine aliquando comprehenduntur suburbia.ff.de verb.sig.l.ij. & aliquãdo mille passus à muro ciuitatis,vt ff.eo.l.mille. & ff.de pe. leg. l. nam quod liquide.s̃.si ita legatur. aliquando horti. ar.ff. de procur. l. præses.Pan.autem in c.Rodulphus.de rescript. dicit , ꝙ in materia odiosa ,seu stricta nõ venit ciuitatis appellatione aliud,quàm quod est intra mœnia,nisi quando dispositio concepta noſe ciuitatis esset inutilis , vl̃ posset fieri fraus, quia tunc cõtinentur suburbia, & continentia ædificia. & sic intellige Io.An.in c.si ciuitas.de sen.excom. l.vj. Sed in materia larga,seu indifferenti nomine ciuitatis venit ciuitas,cum suo territorio,vt est text.in l.vnica.§.cum vrbem, ff.de offi.præfect.vrb. Similiter in materia larga nomine ciuiũ veniũt etiã illi de comitatu, & de toto territorio , vt in l.qui ex vico.ff.ad munic.& in l.nõ dubito.ff.de capt.& in l.qui continentibus.ff.de ver.sign.& per Bar.in l.j.ff. ad municip.pro quo vide glo.in c.j. de vsur.lib.6. in materia autẽ stricta secus.licèt contrarium videat tenere Bartò. in d.l.j.& l.mille.& l.nam quod liquidè.& aliàs,quæ volunt, quòd mille passus à muro comprehendantur,intellige qñ
2 subiecta materia in hoc speciali requirit. ¶ Primò * verò quæritur circa ciuitatem,quomodo ciuitas vel vniuersitas dicatur aliquid facere ? Et dico , quòd non dicitur aliquid facere,nisi id sit collegialiter deliberatum , etiam si maior pars illud facit.Et ita dicit gl.in l.sicut.ff.quod cu. vni. no. & sequitur Bart.in l.aut facta.ff.de pœn.& facit,quod no. in c.felicis.de pœn.lib.6.& gloss.in l.aliud.§.refertur.ff. de regu.iur.Ex quibus patet, communem opinionem tenere secundùm Pan.in c.ij.de postu.præl.& Ioã.And. in d.c felicis.ꝙ vniuersitas tunc dicitur delinquere, quando prius aliquid fuit deliberatum in ipsa vniuersitate pulsata campana, & aliis requisitis ad congregationem. Vnde si omnes alicuius vniuersitatis facerent delictum , non diceretur factum ab vniuersitate, sed per singulos vniuersitatis, etiam si facerent pulsare campanam , vt leuarent vexillũ, quia istud est factum singulorum facit quod not. in cap. cum omnes.de consti.Pan.in c dilectus. el ij.de sim. ¶ Secũdò,vtrũ destructa ciuitate destruantur omnia priuilegia eius?Et dicit Inn.in c.ij.de noui.ope.nunc. ꝙ si ecclesia vel ciuitas aut alia loca , siue sacra , siue prophana authoritate superioris ꝑ eorum delictum destruatur , de cætero non debet vocari clericus illius ecclesiæ , vel municeps illi⁹ ciuitatis:& ille locus priuilegiũ perdit,vt de conse. dist.j.placuit.xvj.quæst.vij.& hoc dicimus ar.ff.qñ di.le. vsur.ce.l.j. Si aũt ecclesia destruatur ab hostibus,aut per tyrannidem, vel vt reædificet,retinet oĩa priuilegia,facit vij.q.j.pastoralis.& xix.q.iij.q semel,& idẽ videt, si authoritate superioris transferantur ad aliũ locum, vel alij vniantur,vt not.in c.j.ne sed.va.de rel.do.c.quia monasteriũ. Et idem intelligit in ciuitate aliis locis prophanis arg.ff.de contra. emp.
3 l.æde sacra.¶ Tertiò,*vtrũ ciuitas censeat iure minoris?Et dicit Inn.in c.j.de resti.in integ.ꝙ sic.Est tamen in integrũ restitutione differentia inter minorem,ecclesiam, rempublicam,& ciuitatẽ:licet dicat lex, & respublica fungit vice minoris.C.qui ex cau.ma.l.pen.& C.de iure reipub.l. rem publicã.C.de sa.sanc.eccle.l.fi. Hodie enim pupillo & minori nõ currit vsucapio,aut præscriptio x.vel xx.annorum in rebus quæ seruando seruari possunt,siue sint mobiles,siue immobiles.C.de admi.tu.l.lex quæ tutores. vnde super eis non est necessaria restitutio in integrum:licet ante tps huius legis curreret contra minorem , non contra pupillũ.ff.de acqui.re.do.l.bonæ fidei.Cõtra ecclesiã verò & rempublicam & ciuitatem currit vsucapio, & præscriptio, & tẽporales & perpetuæ pręscriptiones,sed dat ei restitutio sicut minori,qa prædicti fingunt esse in vltima instantia minoris ætatis.Præscriptio aũt xxx.vel xl.annorũ,certũ est,ꝙ currit contra omnes prędictos:sed dat eis restitutio ex verbis generalibus edicti,quæ sunt:si quid cum minore gestum erit. Pupillus ab eis præscriptionibus seruat illæsus.C.de præscrip.xxx.annorũ.l. sicut. Quòd autẽ ciuitati detur restitutio in integrũ,non placet Inn.vbi suprà.arg.l. nihil.ff.ad Maced.Sed Bar.in l.republica. C. ex quib. cau. ma.post Ia.Bu.tenet ꝙ sic,saltem ex clausula generali : qa ex quo regit per administratores , habet iustã causam petendi restitutionẽ.quod etiã tenet Bal.ibi.& est opinio verior,licet gl.in d.l.teneat contrariũ,& facit l. sed & hi qui. ff.de pub.vbi ciuitas dr̃ Respublica.Et sequitur hoc Ioan. And.in addit.ad Spec.tit.de in integ.restit. vbi post multas opiniones residet in opinionem Odof.tenentis , ꝙ nõ solũ ciuitas,sed etiam castrũ & villa possunt petere restitutionem in integrũ:cùm ibi sint multæ personæ viduæ, & ꝑ pupilli.Quòd licèt Bar.post But.in d.l.respublica. nõ admittat,nisi in castro,& villa populosa.Bald.tñ & Ia.de Are.tenẽt etiã in villa nõ populosa,ex quo regit per alios, & ibi sunt minores & mulieres.Et hanc opinionẽ Pan.in c.j. de resti.in integ.dicit æquiorẽ Et facit quod no. in l. rempublicã.C.de iure reip.& in d.l.sed & hi.vbi dr̃,ꝙ quodlibet
4 municipiũ dicitur respublica.¶ Quartò*quæritur,quis dicatur ciuis?Et dico,ꝙ natus in ciuitate.l.ciues.ff.de app.vbi gl.sed intellige natus ex parentibus ibi habentibus domiciliũ:aliter nõ est ciuis,quãuis ibi natus, ſm Pa. in c. Rodulphus.de rescrip.& idem dicit Bar.in l.filios.C.de mu.& orig.¶ Quintò,vtrum efficiatur quis ciuis in loco, vbi cõsequitur dignitatẽ?Et dicit Bart.in l.j.ff.ad muni.ꝙ sic : & facit l.municipes.§.miles.ff.eo.& quod no.doc.in c.quia in tantum.de præb.vbi concludũt. ꝙ clericus sortit domicilium vbi est beneficiatus,si residere ibi tenetur,aliàs nõ:sicut hi quibus dispensatũ est sup pluralitate beneficiorum.
5 ¶Sextò*vtrũ dicens,volo te habere ꝑ ciue,efficiat ciuem, si habet authoritatẽ?Et dico,ꝙ sic. vnde statutum qd̃ dicit talis habeat pro ciue, facit ciuẽ:arg. optimũ in c.ex parte. de sponsa.& quod no.Bar.in l.si maritus.ff.de adu.& l.si is qui.ff.de vsuc.Et ratio est ſm Pan.in d.c.ex parte.quia vbi actus dependet à mera voluntate loquentis, paria sunt dicere,ꝙ vult talem habere ꝑ vxore vel ciue,sicut dicere, te duco in vxorẽ, vl̃ facio ciuẽ.Et sic si statutũ dicit, ꝙ scholares tanq̃ ciues debeant tractari, ex hoc creati sunt ciues rõne prædicta, vnde dictio,tanq̃,ponit veritatẽ,non similitudinẽ,ꝙ verũ est,vbi verba,& subiecta materia patiunt.

¶ CLANDESTINVM, j̃.Matrimonium.ij.§.xiiij.

DE CLAVIBVS.

1 *Clauis materialis,& clauis spiritualis quid sint. Et item quotuplex sit,quæ spiritualis est.*
2 *Clauis ecclesiæ vna ne sit,an plures.Et ibidem quòd scientia clauis non dicatur, sed potestas actum scientiæ exercendi in iudicio pœnitentiario & confessionis.*
3 *Clauium vsus ad quid præcipuè cõferat.Et quòd huiusmodi clauis tripliciter claudat.*
4 *Sacerdos per claues,qualiter soluere,aut ligare dicatur. Et quid per claues operetur.*
5 *Claues & earundem vsum quis habere dicatur.*
6 *Sacerdos num claue vti possit pro animi voto,ligando s. atque absoluendo.*

1 CLAVIS* materialis , est instrumentum per ꝙ quis pōt ostiũ clausum reserare,& reseratum claudere:& hanc qui tradit,puta horrei,videt omnia , quæ in eo sunt tradidisse,ſm Inn.de fide instru. c.ij. & ea data videt data possessio omnium quæ sub ea sunt. de consuet. ex literis. Spiritualiter autem , & transsumptiuè , inde dicitur clauis ecclesiæ cuius diffinitionẽ videtur Sum Ang. inducere de mente Richardi, quasi sit potestas supra naturalẽ facultatẽ,quæ est aliquorũ actuum supernaturaliũ principiũ. Sed hæc diffinitio nõ cõgruit,quia cõuenit omnibus characteribus ordinũ.ideo aliter diffinitur in iij.Sent.dist.xviij.ſm communem doctrinam Theologorum,& secundum glo. Hiero.Matt.xvj.ꝙ clauis ecclesiæ est potestas ligãdi , atq; soluẽdi,qua iudex ecclesiasticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno.Et addit Pe.ꝙ pōtestas ista ex duobus integratur.s.ex potestate ordinis,quę est essentialis ei:& ex potestate iurisdictionis.Iurisdictio enim dat materiam,& hæc est accidentalis.Pro quo etiam scito , ꝙ triplex est clauis.Prima est authoritatis,quam solus Deus habet,qti solus authoritatiuè aperit cœlũ relaxãdo peccata.Secunda excellẽtiæ,quã habet solꝰ Christus,in quantũ homo,qui solus sua passione cœlũ aperuit, tollẽs impedimentũ naturę.Tertia est ministerialis,quã habet solus sacerdos,qui solus ministerialiter & dispositiuè peccatũ remittit,& gratiam tribuit.Et hæc tertia,est duplex. s.clauis iurisdictionis, & ordinis:quæ fortè sunt distinctæ realiter ſm Pe. de Pal. quia licet clauis iurisdictionis non sit realis,nec indebilis,secus de claue ordinis, & secũdam habet omnis sacerdos,nõ aũt prima,sed solùm qui habet subditũ.Et clauis ordinis adhuc est duplex.s.scientiæ, & poten-
2 tiæ,& de hoc in §.seq. ¶ Primò*verò quæritur , an clauis ecclesiæ sit vna tñ,vel plures?Et dicit S.Tho in iiij. quòd essentialiter sunt vna,sed ratione plures distinctæ.s.in ordine ad diuersos actus. Nã dictus iudex ad dictũ officium indiget iudicio discretionis , quo idoneitatem iudicet , & ipso actu receptionis ad regnum, ad quorũ vtrũq; quædã requritur authoritas, vel ptãs , & ſm hoc duæ sunt claues ecclesiæ,quarũ vna pertinet ad iudiciũ eius, qui est absoluendus,reliqua ad ipsam absolutionẽ.Quæ quidẽ duæ in

essentia authoritatis nõ distinguũtur,quia, vtraq; illorum iudicio cõpetit ex officio, sed ex cõparatione illorũ actuũ quorũ vnus aliũ præsupponit:quia clauis quę est potestas soluẽdi immediatè aperit, quæ verò est sciẽtia discernẽdi ostẽdit cui sit aperiendũ. Nec tñ sciẽtia dicitur clauis, sed potestas exercẽdi actũ scientiæ in iudicio cõfessionis. Intendit autem S.Th. ꝙ hæ claues sint vna,id est, character sacerdotalis:& idẽ sentit Rich.& alij,dicẽtes qđ sunt vna in radice,sed effectu plures.Sco.tamen tenuit contrarium, cuius rationes,quæ cõtra cõmunẽ doct.sunt.Capr.in dist.
3 xix.quærti,ostendit esse friuolas. ¶ Secundò,* ad quid sit principaliter harũ clauiũ vsus?Et dicit Pet. qđ est ad claudendum,& aperiendum,sicut & vsus clauis materialis,sed differenter,quia vsus clauis materialis principaliter est ad claudendũ,& ad aperiendũ ex cõsequẽti: vsus verò spiritualis principaliter est ad aperiendũ,& ad claudendum ex consequẽti.Claudit autẽ,inquit,tripliciter. Primò,quo ad culpã,nõ absoluendo ab ea.Secundò,quo ad pœnã sensus temporalẽ ligando ad illã. Tertiò, quo ad pœnã damni p sententiã excõmunicationis,& alias censuras : sed hoc est
4 iurisdictionis,vide §.seq. ¶ Tertiò * quæritur,qualiter sacerdos per claues dr̃ soluere aut ligare ? Et dico quantum ex S.Tho.& aliis Theologis colligo quòd,soluit. Primò, ostendendo solutũ.Secundò,de attrito faciẽdo contritũ,si nõ ponatur ob ex in absolutione.Tertiò,soluit absoluẽdo à culpa. Quartò remittendo pœnã æternã, & cõmutando eam in temporalẽ purgatoriã. Quintò, minuẽdo pœnam temporalẽ,vel aliqñ totaliter abolendo.Vnde dicit Rayn. ꝙ soluit,dum de pœnitentia sibi debita admittit. Vnde & Pan.dicit in c.sicut dignũ. de homi.ꝙ potest dispensando aliquantulũ minuere de pœna debita, vt est pulcher text. Aug.de pœn.dist.j.quæ pœnitet. Ligat verò primò,ostendendo ligatũ. Secũdò ligat nõ faciendo de attrito contritum, ꝓp peccatoris indispositionẽ,sicut etiã Deus indurat, dum grãm nõ largitur. Tertiò,nõ absoluendo à culpa, eadẽ ratione. Quartò, nõ remittendo pœnam æternã. Quintò, obligãdo ad pœnã temporalẽ.Et illis modis quibus soluit dicitur aperire : claudere verò his quibus ligat. ¶ Quartò quæritur,quid sacerdos ꝑ claues operetur ? Et dico secundũm S.Tho. & alios Theologos:Primò, ꝙ remittit culpã non principaliter,sed instrumẽtaliter, vel ministerialiter: nec perfectiuè, sed dispositiuè, in quãtũ scilicet de attrito facit contritũ,quorũ differentiã,vide j̃.Cõtritio.in princ. Secundò, grãm infundit eodem modo.s.instrumentaliter & dispositiuè tm̃ : non quia faciat grãm,sicut homo dicit̃ dispositiuè dare animã filio suo, q̃ tamẽ solus Deus creat. Tertiò, auget grãm ei,qui prius illã habebat. Quartò, re-
5 mittit pœnã eo modo,quo in §.priore dictũ est. ¶ Quintò, * quis habeat claues?Et dico, ꝙ oẽs & soli sacerdotes, ꝓm S.Tho & alios, quia eis solis data est dicta potestas à domino,vbi ait : Quorum remiseritis & cap.Ioan.20.nec obst. ꝙ soli Petro dictũ est:Tibi dabo claues regni cœlorum.Matth.16. quia illud fecit, ꝓm eundẽ,ad ostendẽdum vnitatẽ ecclesiæ,vt oẽs à Petro & eius successoribus acciperent originẽ suæ potestatis.xxiiij.q.j.quicunq;,& c. loquitur. ¶ Sextò quæritur,quis habeat vsum clauiũ? Et dicit S.Tho. ꝙ sacerdotes nõ habẽtes iurisdictionẽ super subditos,quantũ ad hoc non habẽt vsum clauiũ,quia iurisdictio materiã ministrat. Vnde sacerdos malus, quamuis sit gratia priuatus,nõ tñ est, priuat⁹ vsu clauiũ,in quo nõ est agẽs principale,sed instrumẽtale tm̃, nisi sit ab eccl'a præcisus, chismatici verò hæretici:& gñaliter excõicati, licet habeant quidem vsum in se quantũ ad essentiã, tamen ille impeditur ex defectu materiæ : quia talibus ecclesia subtrahit materiam.i.subditos,vel simpliciter,vel ad tp̃s,vide
6 quantũ ad hoc priuati sunt vsu clauiũ. ¶ Septimò,* vtrum sacerdoti liceat vti claue, ligãdo & soluẽdo pro sua voluntate?Et dico,ꝓm S.Tho.& alios Theologos, qđ non,quia sicut minister & instrumentum non habet efficaciam in agendo,nisi ꝓm quod mouetur à principali agente,sic sacerdos cum operetur per istas claues, instruitur:si eis vtitur arbitrio proprio,dimissa rectitudine diuinæ motionis, peccat,& effectũ nõ consequitur, sicut dicit Dio. in fi.ecclesiasticæ hierarch.Et subdit nobiliter S.Tho.in iiij.dist. xviij.q.j.arg.vlt.& quia pœnæ satisfactoriæ infligendæ,vt medicinæ sunt , sicut medicinæ in arte determinatæ non cõpetũt oibus,sed variãdæ sunt medicãtis arbitrio sequẽtis sciam medicinæ nõ propriã voluntatẽ, ita pœnæ satisfactoriæ determinatæ ĩ canone nõ cõpetũt oibus, sed variant̃ arbitrio sacerdotis diuino instinctu regulato,vñ nõ ꝓp totã pœnã vni peccato debitã iniũgit, ne desperet infirmus,& à pnĩa recedat, sicut nec semper medicus prudens dat ita efficacẽ medicinam,quæ ad morbi curationẽ sufficiat, ne ꝓpter debilitatem naturæ maius periculũ oriatur.

DE CLAVSVLA GENERALI.

1 *Clausula generalis sequens iuxta præcedentes species expressa intelligenda est.*

2 *Clausula generalis, quando dicatur, remissiuè. Et ibidem duo de clausula generali ex Panor.dicta.*

1 CLAVSVLA * generalis sequẽs, intelligitur ꝓm species præcedẽtes c.expressaa.mo.dilectus filius secundùm Inno.& facit cle.nõ potest de procu. & l.fi.§.cui dul-
2 cia.ff.de vino, tri.& oleo leg. * Quando autẽ dicatur generalis,elice j̃. Rescriptum.§.j.in princ.Et vt patet in c.sedes de rescrip. est, vt enumeratis aliquibus personis dicendo,& quidã alij,& similiter enumeratis quibusdã negotiis dicendo,& quædã alia.Et circa hoc Pan.in d.c.sedes, dicit duo.Primũ est in summario tale:per generalẽ clausulam, quidã alij,& quædã alia,nõ includuntur personæ nec res maiores expressis,sed pares, vel minores.Secundum. Hæc dispositio, quæ locum habet spãliter in rescriptis propter odium rescriptorũ,ꝓm Ioan.Andr.in cle non põt,de proc. non hẽt locũ in procurationibus,& aliis cõtractib⁹. Vnde si constituo procuratorem expresso vno negotio,subiecta clausula generali,sub ea cõprehendũtur ẽt maiora expressis:quod verũ est, si illud expressum nõ requirebat speciale mandatũ:quia materia est fauorabilis.Secus si exprimatur requirẽs specialiter mandatũ.Et hæc est mẽs gl.in cle. non potest, de procur. quia tunc materia est odiosa. Vide etiam s̃.Casus fortuitus §.iiij.& j̃.Generale.

DE CLERICO PRIMO QVANTVM, ad nomen & priuilegia eius.

1 *Clericus vnde dicatur. Et clericorum appellatione, siue in odio, siue in fauore, qui continentur.*

2 *Monachorum appellatione, num veniant clerici seculares , & an appellatione monasteriorũ ecclesiæ quoque seculares intelligantur.*

3 *Populi appellatione,an continentur clerici, siue clericus ipse. Et num laicorũ appellatione clerici coniugati comprehendantur.*

4 *Illegitimus dispensatus vt clericus fieri queat, an ita intelligendus sit,vt ad minores dumtaxat promoueri possit.*

5 *Priuilegia clerico concessa , siue clericali ordini, quænam sint. Et sub hac,quòd quatuordecim competant, de quibus seriatim.*

6 *Priuilegijs,de quibus suprà,num gaudeat clericus coniugatus. Et quid si cum virgine cõtraxit,quibus priuilegijs gaudeat. Et quid si sit consuetudo,vt in alijs quoque, quã hic enumeratis gaudeat, nũ huiusmodi cõsuetudo per c.vnicum de clerici.cõiug.si sublata.*

Clericus

7 *Clericus num consuetudinibus , & statutis laicorum in suum commodum vti possit.*

1 CLERICVS * dicitur à kliros Græcè, ꝙ Latinè sors dicitur,vel hæreditas : quia de sorte dñi est.dist.xxj. cleros, & secundùm Pan.in rub.de vita & hon.cler.largo vocabulo appellatione clericorũ veniunt omnes ordines habentes in quacunq; dignitate sint, aut ordine, etiam in prima tonsura.de æta.& qual.c.cùm contingat. ex quo ad seruitium Dei electi sunt.Vnde omnes qui non sunt laici, dicuntur clerici.xij.q.j.c.duo sunt:facit dictum c.cleros.in prin.& de præben.cum ꝓm,& in rub. prædicta iuncto nigro.Vnde in materia fauorabili clericorũ nomine veniũt episcopi,& etiã religiosi. Sed in materia odiosa & significatione stricta,appellatione clericorũ non cõprehenduntur episcopi,nec alij in dignitate constituti,nec etiam canonici ecclesiarũ cathedraliũ, nec monachi, seu religiosi. facit cap.quam periculosum:de sent.excom.lib.6.& c.fidei feruorem de hære.lib.6.& cap.statutũ.de elect.lib.6.& gl. in clem.j.de suppl.negl.præla. Et ratio est, quia in istis est qualitas super alios,quæ in clericis simplicibus nõ reperitur.Faciunt etiã ad hoc dicta so.And.in d.c.statutũ.dicentis , quòd in nomine ecclesiarum parochiatũ non veniũt parochiales collegiatæ in materia stricta:qa habent qualitatem collegij supra casum,sed in materia nõ odiosa sic. Facit etiam quod not.idem Pano.in c.j.de instit.dicens,in materia fauorabili nomine ecclesiæ venire monasteria, sed nõ in stricta.Infertur etiã,ꝓm Pan.vbi s.quod priuilegium attributũ clericis simpliciter, concedit̃ etiã ẽpis &
2 religiosis:qa materia est fauorabilis. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum econuerso appellatione monachorũ veniant clerici seculares,& appellatione monasteriorũ , seculares ecclesiæ ? Et dicit Panor.in c.j.de instit.ꝙ non, siue materia sit larga,siue stricta.xvj.q.j.placuit.Facit quod no.Bar. in l.j.ff ad munic. dicens, nomine ciuiũ venire comitadinos.l.qui ex vico.ff.ad munic. & nõ econtrario. facit cap. Rodulphus.& c.significante.& quod ibi not.de rescrip.Et ita refert ac sequitur Sum.Ange.& malè,primò,quia dictũ Bart.facit ad cõtrarium, cum ciues monachis tãquam digniores dignioribus respondeant , & comitadini clericis secularibus,& secũdò,quia illud dictũ est falsum, vt patet per not.à Panor.in cap.Rodulphus:vbi vult, ꝙ in materia stricta nomine ciuitatis & ciuiũ nõ veniũt diœcesis & comitadini:neq; econuerso, sed in materia larga vel saltẽ indifferenti nomine illorũ veniunt ista,& econtra.Vide ibi.
3 ¶ Secundò,* vtrũ appellatione populi veniant clerici siue clerus Et dicit Pan.in c.j.de vita & hon.cler. ꝙ nõ in materia odiosa,nec econtrario:facit c.si sentẽtia de sent.excõ. lib.6.cùm glos. Et sic limita textum Institut. de iure natu. gent.& ciu.in §.plebiscitum.dicentem,ꝙ appellatione populi vniuersi ciues significantur,connumeratis etiã patritiis & senatoribus, vt scilicet intelligatur de his , qui sunt eiusdem ꝓfessionis,secus in aliis,vt probat dictus text.in d.c.si sententia, cùm sua glos.in materia aũt priuilegiatiua dici potest quòd cõprehendatur,& facit c.dilecti.cum sua materia.de fo.comp. & qõ not.Bart.in d.l.j.& quod notatur in d.c.Rodulphus:non tñ intelligas econuerso. arg.s̃. §.j. ¶ Tertiò,vtrum appellatione laicorum veniant clerici coniugati? Et dicit Ioan.And.in c.Ioan.de cleri.coniug.ꝙ non,in materia odiosa. Vnde si statutũ ẽpi certo casu excommunicat laicũ , secundùm eum non cõprehenduntur clerici cõiugati, cum materia sit odiosa,& illi nõ sint laici puri,sed quædam species mista:& hoc sequitur Pan.in c.j.
4 de præben. ¶ Quartò,* vtrũ si dispensetur cũ illegitimo,vt possit fieri clericus, debeat intelligi vt ꝓmoueri possit solum ad minores?Et dicit gl.in c.literas.de fil.presby.quòd sic,cùm sit materia odiosa.& Pan.in c.fi quisquã. de coha. cle.& mul. dicit, ꝙ permissio in genere, si mediocritatem respicit.l.vlt.§.j.C.com.de leg.ff.de leg.j.l.legato generaliter:cum aliis concordantiis in glo.d.c.literas. Ex quo concluditur cum prædictis,ꝙ solùm ad minores poterit promoueri:quia ordines,minores sunt medij inter primã tonsuram & ordines sacros.Item dicũt Ber.Host.& Gof.ꝙ qñ cum aliquo dispensatur, vt ad beneficia ecclesiastica promoueatur, solùm intelligitur de beneficiis, quæ non sunt dignitates aut prælationes.Prædicta tñ limita vt j̃.Dispen
5 satio.§.v. ¶ Quintò,*quæritur,quæ sunt priuilegia concessa clerico,siue ordini clericali.? Et loquendo in genere dicit Pan.in c.episcopus.de præben. ꝙ omnia priuilegia militũ congruentia clericis habent clerici, & de his habes in gl. j. ff.ex quib.caus.mat.Et ratio est:quia sicut illi Imperatoris,ita isti Dei milites sunt ; & facit c.j. cùm glos. de cler. ægro.tex.cùm glo.in c.Christianos.ij.q.j.& similiter glo. in c.militare.xx.q.j.& j q.iij. Saluator. Et meritò dictũ est, cõuenientia clericis:quia militi non imputatur ignorãtia iuris,cũ habeat armis vacare.l.j.& quod ibi no.C.de iu.& fact.igno.non sic aũt clerico,cùm habeat vacare scientiæ, vt dicetur j̃.Clericus,secundo:& sic de cæteris. Vnde non põt conuenirl pro debito vltrã q̃ facere potest : nec tenet̃ cedere bonis.l.miles.ff.de re iud.nisi sit ex delicto contractum,vt s̃.Cedere bonis.Specialiter tamen Ber. enumerat quatuordecim priuilegia clerici,quę recitat Card.in cle.j. de vita & hon.cler. ¶ Primum, quòd nõ conuenitur corã iudice seculari.de fo.comp.si diligenti. Secundum,ꝙ eum verberans est excõmunicatus.xvj.q.iiij.si quis. ¶ Tertium, ꝙ non tenetur præstare munera seu onera personalia vel realia.de immunit.eccles.non minus.Vide j̃.Immunitas.j. §.v. ¶ Quartum,quia potest vendicare rem concessam ecclesiæ ante traditionem.l.fin.C.de sacrosan.eccles. & cap. ex literis. de consuet. ¶ Quintum, quia eodem priuilegio gaudet familia eius.xj.q.clericum.el j.xxij.dist.eos,& vtrobique in glo. Sed intellige quo ad forum:quia scilicet est eiusdem fori,vt patet ex dictis glo. ¶ Sextum,quia facientes statuta cõtra clericos sunt excõmunicati,de immunit. eccles.eos qui.lib.6. ¶ Septimũ,quia solùm clerici' pñt obtinere beneficiũ ecclesiasticũ.de trãsact.ex literis. ¶ Octauum, quia per literas cõtra laicũ impetratas cum clausula generali,cõueniri non possunt,vt in c.sedes.de resc.in gl. ¶ Nonum,quia nõ tenẽtur sportulas dare, de vita & hon. cler.c.cùm ab omni. ¶ Decimũ, quia acquisita etiã sub patris potestate disponunt vt volunt. aut. presbyteros. C.de episc.& cler. ¶ Vndecimum,quia ꝓp rebus suis recuperãdis agere possunt sine consensu patris,vt not.Archid.in c.fin. de iud.lib.6. ¶ Duodecimum,quia pro necessitate distrahi non possent à patre.l.ij.C.de pat.qui fil.di. ¶ Decimumtertium,quia seruus sciente domino clericatus à seruitute & potestate dominica liberatur. dist.liiij. si seruus. ¶ Decimumquartum,quia possunt facere collegiũ.argu.c.fin.de reli.domi. vbi solũ noua religio prohibet:quod laicis nõ licet, nisi vt j̃.Collegiũ. De multis autẽ aliis priuilegiis j̃.
6 Immunitas. ¶ Sextò,* vtrũ prædictis priuilegiis gaudeat clericus coniugatus?Et dico,ꝙ non,licet si contraxit cum virgine,& defert tonsurã,& vestes clericales,solum gaudeat duobus,scilicet priuilegio canonis, si quis suadente: & quòd pro crimine non possit ad iudiciũ trahi seculare, aut à seculari iudice prætextu cuiuscunq; excessus puniri pecunialiter vel personaliter , criminaliter aut ciuiliter.

de cler.coniug.c.vnico.lib.xj.in aliis autem nõ retinet. Et si non defert tõsuram & vestes,in nullo retinet.Sed circa istã materiã no.q̃ iste condemnari nõ potest à iudice secularі in causa criminali criminaliter, id est, agendo ad pœnam corporalẽ,nec ciuiliter,id est,agendo ad pœnam pecuniariam eo modo quo dictum est s̃.in verbo,Causa sed in causa merè ciuili conueniri potest à iudice laico, ſm Io.And in d. c. vnico,vbi eum sequuntur Ioan.Cald. & Gemi. nõ tñ ab eo detrudi põt in carcerem pro debito pecuniario,eo casu quo gaudent isti priuilegiis,secũdùm Gemin.ibi,& Lap.etiam si sit casus quo laici possint licitè detineri, quia iste tex.ei reseruat priuilegium canonis, eo modo quo prius habebant prima iura, cùm in nullo diminuatur,per quæ iura detineri nõ poterat sine pœna excommunicationis.de fo.com.c.ij.Si autẽ iste iudex talem clericũ nõ distringat pro crimine, sed cõdemnet tantùm, nõ incurrit excõmunicationem, ſm Lap.& Gem.quia ex sola pronũciatione sententiæ non incurrit quis excõmunicationẽ.¶ Septimò quæritur, quid si sit cõsuetudo particularis in loco, q̃ gaudeat etiã in aliis:an sit sublata per istũ textum? Et dicit Io.Mon.q̃ nõ:quia iste tex.nõ tollit cõtrariã cõsuetudinẽ, & cõsequẽter stabit per c.primum. de constit.lib.6.Io.aũt And.tenet cõtrariũ,sed Gemi.concordat:qa si cõstat vtentes hac immunitate intendisse inducere cõsuetudinẽ nouã separatam à dispositione iuris communis,sic illa cõsuetudo hodie valet.Si aũt cõstat, q̃ nõ faciũt eo animo, sed volũt seruare legẽ antiquam:tũc nõ valet:quia ex quo Papa vult illam legem tollere,tollit omnẽ obseruantiã legis hactenus vsitatæ.Si aũt est dubiũ quo animo fiat,nõ præsumitur q̃ voluerit nouã cõsuetudinẽ inducere cõtra obseruantiã legis,sed tantũ ex moribus vtentiũ illam legẽ approbare, & sic nõ stabit.¶ Octa-
7 uò,*vtrũ clericus vti possit statutis & cõsuetudinibus laicorũ ad cõmodũ suum? Et dicit Pan.in c.si de vita & ho. cle.q̃ sic.& facit tex.in c.nostram.de consuet.attamen nõ ligant in eius præiudicium, vide glo.in c.j.ne sed.va.& j̃. Lex.§.xv. Quomodo autem perdatur priuilegium clericale,vide s̃.Apostasia.§.viij.& j̃.Clericus.§.iij.& se.

RVRSVS de Clerico.ij.qualem & qualiter se debeat habere.

1 *Clericus qualis esse,& qualiter se gerere debeat,vsque ad nu.3.*
2 *Clericus in habitu agendo aduersus ea,quæ hic traditur,quando mortaliter peccet.*
3 *Sacramenta ab ordinario in mortali peccato existente,num quis licitè recipiat.*
4 *Clericus fornicator,num ita sit suspensus,vt ob id in diuinis denitari debeat. Et an oporteat à diuinis & sacramentis eorum abstinere,qui crimini obnoxij sunt.*
5 *Peccatum notorium, an omnem præcisionem, seu suspensionem à canone,sicuti fornicatio ipsa inducat.*
6 *Constitutio pœnalis etiam quo ad pœnam,num ad casum similem ex identitate rationis,si ratio in ea constitutione est expressa,extendatur.*
7 *Abstinere à celebrando propter admissum carnis delictum ad tempus etiam post confessionem quis debet.*
8 *Sacramenta à notoriè nuido,vel superbo clerico,vbi alterius copia non suppetit,accipere licet.*
9 *Clericus fornicator suspensusne sit,an verò irregularis celebrando efficiatur,aut quinus aliàs peccator,remittit.*

1 CLERICVS secundò*qualiter & qualem se debeat habere? Dico,q̃ habere debet multas virtutes,vt xl. dist.per totũ & alia quecũq; bonus Christianus debet habere:specialiter autem quædã propria.¶ Primò enim debet esse literatus,vt patet.dist.xxxvj.xxxvij.& xxxviij. per totũ.& xvj.q.j.sic viuẽ:& illiteratus oino nõ est ordinandus,ſm Inno.in c.cùm in cunctis.de elect.poterit tñ promoueri parũ sciens,si est spes q̃ possit proficere, nõ aliàs, nisi sint monachi: quia contẽplatione magis indigent q̃ scientia,& facit quod legitur.xvj.q.j.vbi dicit Ioan. quod sufficit monacho si sit bonus,licet sit illiteratus. Si autem quæritur circa hoc quæ scia sit necessaria dicit Innovbi s̃. q̃ est requirenda secundùm dignitatẽ, locũ & ordinẽ, ad quẽ assumitur,vt in c.ecclesia vestra.de elect. sicut ad episcopatum scientia noui & veteris testamenti, cum episcopus sit iudex animarũ, & scientia iuris, cum debeat dicere ius.xj. q.j. de persona:ad presbyteratũ aũt sufficit scire canones cõmunes pœnitentiales,&c.de quibus dist.xxxviij. quæ ipsis:cantor verò debet scire cantũ,& sic de omnibus ordinib⁹. De scientia tñ cõfessorum j̃.Confessio.iiij. Qui autẽ suscipit aliquod officiũ vel aliquã dignitatem, ad q̃ non habet scientiam sufficientem, dit q̃ peccat, & similiter dans.Sed intellige nisi dispẽsetur ex causa rationabili, puta propter aliã id oneratem, puta magnitudinẽ charitatis, quæ suppleт imperfectũ scientiæ,de renũ. c. nisi maximè, vbi per vicariũ eruditũ suppleri põt,non aũt propter nobilitatẽ:quia eo casu si nõ habet idoneũ vicariũ, nõ satisfacit, si habet ille debet habere beneficium,quia magis idoneus.¶ Secundò,debet esse hospitalis.xxiiij.distin. per totũ,sed de hoc vide j̃.Clericus.iiij.§.xix.¶ Tertiò debet esse ornatus interiori ornamento.s.virtutum, maximè sacerdotes & prælati.xl dist.multi.& similiter ornamẽto exteriori:qd̃ consistit in quatuor.s.in cibo,de quo j̃.§.v.& in potu,de quo vide j̃.Ebrietas.§ j. & in incessu.s.moderate & nõ cursiuo,vt mentis p̃tendat maturitatem.xl.dist.§ vlt. sub quo ẽt comprehendit,vt oculos & linguã moderetur sub fræno castitatis. vj.q.j.ex merito,& vltimò in habitu. de vita & hon.cler.clerici officia, vbi dr̃ sic: Clerici coronam & tonsurã habeãt congruentẽ, indumenta clausa de super deferãt nimia breuitate vel longitudine nõ notãda, pãnis viridibus & rubeis nõ vtãtur, nec manicis aut solutaribus consutiriis,frænis,fellis, pectoralib⁹ deauratis,aut aliã supfluitatẽ gerẽtib⁹ vtãt, aut cappis manicatis in diuino officio, sed nec alicubi q̃ sunt in sacerdotio & psonatib⁹ cõstituti:nisi iusta cã timoris exigat habitũ trãsformari,fibulas oio ñ ferãt,neq; corrigias auri vl argẽti habentes ornamẽta:nec annulis:nisi q̃bus cõpetit ex officio, nec pallis diffibulatis in publico. Quod q̃dem capitulũ in oĩbus loquit pceptiuè,ſm Pet.sed veri⁹ ĩ aliqbus tñ, ſm Inn.& Pan.ibi ĩ cle.ẽt qñ.de vi.& hon.cle.sic ſnialiter dr̃: Quicunq; cleric⁹ virgata vl partita veste. i. diuersorũ colorũ vtitur sine cã rõnabili,si est bñficiatus, suspẽsus est à fructuũ pceptione p sex menses, si nõ est bñficiatus,& est in sacris citra sacerdotiũ, p idem tps est inhabilis ad bñficiũ obtinendũ.Et idẽ est de aliis clericis,si talẽ vestẽ simul & tonsurã publicè deferãt clericalẽ.Si aũt habet dignitatẽ vel psonatũ vl bñficiũ cũ cura,vel est sacerdos vl religiosus, est suspẽsus p annũ à pceptione fruct⁹ bñficij habiti, & p idẽ tps est inhabilis ad obtinendũ, quodcũq; bñficiũ ecclesiasticũ, & idẽ est si isti publicè portẽt ĩ capite insulã seu pileũ lineũ, vel ſm gl.ẽt sericũ à fortiori:p hũc aũt pileũ Mat.intelligit birretũ,& similiter Car. si tñ sub capitio porteretur,nõ est locus pœnæ ſm Doct.vtentes ẽt epitogio seu tabardo foderato vsque ad orã,& ita breui, q̃ vestis inferior notabiliter videat,tenent intra mensem dare pauperibus, si sunt clerici vel religiosi administrationem habentes,nõ habẽtes verò tenẽtur illud intra idẽ tps suis superio

superioribus resignare, in pios vsus cõuertendũ:alioquin beneficiati suspẽsionis, cæteri verò inhabiliratis pœnas p idem tẽpus incurrũt.hæc omnia ibi. Dicitur etiã xlj.dist. §.j. q̃ sacerdos se non debet ornare fulgidis nec sordidis vestib⁹,ex quo videtur quidã moueri, vt patet in Sũ.Cõf. lib.iij.tit.vij.q.j. vt dicãt clerico nõ licere vestẽ ex serico, sed de lana non nimis pretiosa,aut vili:nec vestẽ incisam, seu lingulatam.i.frapatam ad instar paruarũ linguarum.
2 ¶ Pro*intelligentia tamen omnium prædictorum, quero quãdo in habitu clericus peccet mortaliter agẽdo contra p̃dicta:Et dico circa hoc difficile esse determinare: scãm multos tamẽ hoc est multis casibus.¶ Primò,circa tonsurã:quia clericus debet rasurã ferre superius in modo coronæ:& tõsuram inferius, ita vt aures pateãt: ſm gl.in c. clericus.de vita & ho.cle. p quã tõsurã cõstituitur cleric⁹. de æta. & qual.cũ cõtingat.Et horũ rationẽ assignat S.T. in iiij.di.xxiiij.quia corona circularis significat dignitatẽ regiã, quã adipiscitur q̃ diuinis ministeriis applicatur. & perfectionem virtutis,quam debẽt habere: cõpetit etiam eis subtractio capillorũ superior per rasurã, ne mẽs à cõtemplatione tẽporalibus occupationibus obuoluatur: & inferior per tonsurã,ne sensus eorũ tẽporalibus obuoluãtur:cõuersi autẽ tõdentur quidẽ propter renunciationem tẽporalium:sed non radũtur,quia non occupãtur in diuinis ministeriis, in quib.oporteat eos diuina mẽte cõtemplari.hæc ex illo.quibus addit Pan.p gl.in cle.attẽdentes. de sta.re.q̃ etiã moniales debẽt habere tonsuram capillorũ inferius vsq; ad aures.Igitur peccat mortaliter, primò clericus indistinctè, ſm Pan.in c.si,quis.de vi.& hon.cle. si nõ deferat tõsuram.Sed hoc videtur durum.si tñ vis tenere:limita primò si excessus sit notabilis vltra cõsuetum. Secũdò limita,si est in sacris,vel bñficiatus.ad quod facit c.Ioã.de cle.cõ. & quod ibi no.& in c.vnico. de biga.li.vj. Si aũt sit in minoribus tãtũ,& nõ habeat beneficiũ, eã deferre non tenetur,ar.d.c.Ioã.& in c.vnico.eo.tit.li.vj.& in gl.si.di.50.¶ Secundò, peccat mortaliter quicunq; portat vestem partitam, aut dictũ tabardũ, si habet beneficium, etiã si solũ haberet primã tõsuram:aut si nõ habet beneficium,tamen tales vestes portãt: simul cũ tõsura clericali: aliàs non.Et q̃ peccent mortaliter, tenet & probat Steph. p verbũ,sancimus.allegãs xviij.dis.§.j.& j.q.vij.si q̃s omnem.& hoc verũ si publicè portẽt.i.spectãte multitudine, sicut dr̃ publicus aleator,vel vsurarius, aut maledicus,de excess.præl.inter.de male.c.ij. de exce. exceptionẽ.xxxiiij. dis.vidua.Secus in domo.i.secretè.Itẽ si sine causa rationabili, quæ est timor, vt in c.clerici.el ij.de vi.& hon.cle.& peregrinatio lõga.xxj.q.iiij. epi.quo tamẽ casu licet fortè habitũ trãsformare omnino, ne clericus appareat,si desit timor,cũ strictissimè hoc p̃hibeatur, de sen.excõ.cõtingit.el ij.sed licet habere vestes breuiores & expeditiores: & idẽ est de similibus.Si aũt tabardũ sit breue, quidẽ, sed nõ foderatũ,Matth.tenet locũ esse dictæ pœnæ.Zen.verò tenet non esse, & similiter gl.quia cõstitutio est pœnalis, quo ad culpã tamen fortè idẽ est, quia canõ vult clericos habere vestẽ talarẽ.xxiij.dist.nõ liceat.el ij.¶ Tertiò,peccat mortaliter, q̃ viridibus, aut rubeis vestibus vtitur,secundũ Pan.in d c.clerici officia.cõtra Inn.& p̃bat,qa dicta clem. quoniã. sub pręcepto ampliatur etiã ad caligas, præcipiẽs ne caligis scacatis,viridibus,aut rubeis vtantur publicè.Nec obstat, qd̃ dicit Cardinalis, caligas virides, aut rubeas nõ p̃hiberi,nisi sint scacatæ,quia oppositũ ibi tenuit gl.vnde tene hoc esse mortale. Et idẽ videtur dicẽdũ de veste lingulata, & quacunq; alia notabiliter irreligiosa,aut scãdalosa, vel pretiosa,nisi sit pretiosa ad se cõformandũ his quibus cõuiuit, ne vilescat,ar.dis.lxxx.epi. ¶ Quartò,peccat mortaliter qui nutrit comã,aut barbam, quia potest excõicari,de vita & ho.cler.si quis.& hoc sine rationabili causa, secundùm gl.& etiam intellige si sit beneficiatus,vel in sacris, vide etiã j̃.Habitus.§.ij.¶ Quartò, debet esse castus de vi.& de ho.cle. vt clericorum. & hoc non solùm verè,sed etiam apparenter.Primò, vt nõ viuat incõtinenter,vt in d.c.vt clericorum.Secundò, vt nõ contrahat,si est in sacris,vt de cle.cõiug.c.j.& per totum.Tertiò,vt nõ cohabitet mulieri suspectæ.de co.cle.& mul.per totũ.Quartò,vt nec ad domũ accedat mulierum suspectarum.di.lxxxj.c.clericus.& duob.seq. Quintò, vt non frequenter monasteria fœminarũ, nisi ex manifesta & rõnabili causa,vt in c.monasteria.de vita & hon.cleri.vbi dicit gl.q̃ frequentare est vltra vnam vicẽ ire.xxv.q.ij.ita nos. ¶ Peccat verò in istis mortaliter in multis casibus.Primò, si cõtrahat existẽs in sacris, vel existẽs solùm in minorib. si habet beneficiũ, & retineat illud. ad quod faciũt not.in gl.dist.50.c.fi.& in c.tuæ.de apo.& c.Ioan.de cler.coniug. cùm beneficium perdat ipso iure postquã cõtraxit, secundùm gl.& doct.in c.j.de cler.coniug.Et si antequam vxor agnoscatur intraret monasteriũ,non propter hoc recuperaret,nisi cõcederetur ei de nouo, quia ius semel extinctũ nõ reuiuiscit, licet cesset causa extinctionis.vij.q.j. quàm periculosum.de conse.dist.iiij.quæris. Et similiter etiam si matrimoniũ nõ tenuit,puta quia erat cõsanguinea,vl affinis.priuatur nihilominus ipso facto,secundũ Pan.in c.j. quãuis alij teneãt cõtra.vnde retinẽdo beneficium inique facit,& mortaliter peccat,cum illud nullo iure teneat,s.sit intrusus.¶ Secundò,peccat mortaliter,si cohabitat mulieri,de qua possit esse rationabilis suspicio, etiã si sit cõsanguinea, vel affinis.Ad quod facit.c.j.de coha.cle.& mu.& c.interdixit.xxxij.di. & multo magis si cohabitat masculo tali de quo irrationabiliter suspicari possit,ar.à minori. Eis autẽ, de quibus nulla potest esse suspicio, licitè cohabitat,etiã nõ cõsanguineis, & huiusmodi sunt, mr̃,soror, & amita.i. soror patris. & matertera.i.soror matris.xxxij. dist.& dist.xviij. cum omnibus.& c.cùm à nobis.de coha. cle.& mul.& c.cùm in iuuẽtute.de præsump. Et idem dic de filia.& similiter de multum antiquis.dist.lxxxj. fœminas.& in d.c.interdixit. Et idem dic de omnibus, quibus ante ordinationem sine suspicione poterat cohabitare,vt sunt vxores fratrum, & omnes de familia prius etiã cum eo habitantes, & huiusmodi,vt in c.cũ omnib.di.lxxxj.Et quia circa hoc in textibus & glossis multa legũtur,vt omnia reducãtur ad paucitatẽ,dic,q̃ ratio huius prohibitionis quò ad inferiores eps̃o est vl scãdalum, quod nascitur ex suspicione, vel periculum, quod inde imminet perpetrãdæ iniquitatis. Tamen altero horũ stãte illicita est habitatio, & vtroq; cessante licita.Vñ matri aliàs suspectæ licitè non cohabitat clericus.de coha.cler.& mul.c.j.consanguineis aũt nõ suspectis etiã iuuenibus licitè cohabitat clericus bonæ famæ ſm Pa.ibi, non autem extranei quantumcũq; bonæ famæ,qa inquit,extranearũ commistio est periculosa, nõ sic consanguineorũ & idem sentit gl.dist.xxxj.volumus. Sed intellige de cõsanguineis non habentibus pedissequas. Vtrum autem eps̃ cohabitare possit matri,aut alij non suspectæ,dom.Ant.dicit,q̃ non, sed Panor.dicit, q̃ sic, per textum expressum xxiij.distin. interdixit. licet ius ciuile tenuerit aliter in authen.episcopo C.de episcop.& cleri.Primum tamen,inquit,est honestius maximè propter clericos episcopo commorantes.

¶ Quintò,

¶ Quintò, debet esse sobrius, vt in c.à crapula. de vi. & ho. cler. vbi dicitur eis, vt vinum sibi, & se à vino temperent. quod quãuis quidã sic intelligãt, quòd peccent mortaliter bibẽdo vinũ sine aqua, tamen doctores cõiter sentiũt cõtrariũ: sed sufficit si bibant moderatè: vnde tex. dicit, quòd debẽt esse trina potatione cõtenti: in c. quando quod palea est: dist. xliiij. quod tamẽ intellige quãdo natura, vltrà nõ requirit. Non licet etiã eis alios cogere ad bibendũ, intellige vltra necessitatẽ: nec plausus, vel planctꝰ, & risus inconditos, & fabulas inanes referre, aut cantare, vel turpia ioca ante se fieri pati, nec laruas dæmonũ ante se fieri, qa diabolicũ est, & à sacris canonibus prohibitum. dis. xliiij. nullus presbyterorũ de conse. dist. v. nullus. Et debet mensam benedicere antequã comedat, & post cibum gratias agere. xliiij. dist. non liceat. vbi & dicit, ꝙ comedere non debet ante tertiã. Licet aũt clericis facere cõuiuia ex charitate. xliiij. di. cõuiuia. dũmodò adsint quæ in omni eorũ cõuiuio debent adesse. Primò. s. lectio diuinarũ scripturarum. Secũdò, ꝙ nulli detrahatur, nullusq; irrideatur. Tertiò, ꝙ inanes secularium negotiorũ fabulę nõ recitentur: & multo minus aliud turpe. Quartò, ꝙ solùm pro sustentatione & non superfluè cibus sumatur. Quintò, ꝙ ante & post mẽsam soluãtur Deo laudes: aliter autẽ non licet. Et colligũtur hæc xliiij. dis. in c. cõuiuia. & in c. qñ. & in c. pro reuerẽtia. & in c. nullus. & in c. non liceat. Faciendo tamen cõtra prædicta peccant venialiter tantùm: nisi quãdo cõsentiant in rẽ de se mortalẽ, puta detractionem, aut voluptuosam narrationem turpiũ: aut quãdo agunt cõtra aliquod præceptũ sibi specialiter factum, sicut fortè qñ laruas dæmonũ ante se fieri cõsentiunt, ꝙ sacerdotibus prohibetur in d. c. nullus. & ea. dist. in c. presbyteri. extenditur ad omnes existẽtes in sacris, cæteros autem, qui non sunt in sacris, non credo peccare mortaliter, nisi vt laicos. i. primo modo tantùm. Sextò, debet solicitè exsoluere laudes diuinas, vide ℣. Hora. Septimò, debet in suis beneficiis residere. de cler. nõ resi. quia nõnulli. sed de hoc ℣. Residentia. per totum. Octauò, debet esse sine crimine. xxv. di. per totum. i. sine omni peccato mortali: quamuis crimen strictè sit pctũ accusatione & depositione dignũ. dist. lxxxj. Apostolus. dist. xxv. §. nunc autem. Vnde secundum S.T. in iiij. dist. v. & ix. & xxiiij. exercẽdo officiũ suum in mortali mortaliter peccat, quoties se exhibet, vt ecclesiæ ministrum in aliquo spirituali, & toties quoties hmõi actũ exercet, vnde secundũ alios etiã tãgendo res sacras quasi suo fungens officio mortaliter peccat. Facit. c. fi. de temp. ord. & c. quotidie. de conse. dis. ij. & c. de homine. de cele. mis. ℣. Interdictũ. v. §. iiij. Secus aũt si exercet ĩ casu, in quo etiã laico exequi liceret, sicut baptizando in articulo necessitatis, vt ℣. Baptismus. iij. in prin. vel colligendo corpus Christi iacẽs in terra, vel subdiaconꝰ cãtãdo epistolã sine
3 manipulo, & solẽnitate. ¶ Circa * hoc tamẽ q̃ritur primò, vtrum ab ordinario existẽte in mortali liceat recipere sacramenta? Et dicit S.T. in iiij. dist. xxiiij. ꝙ non solùm hoc alicui licet, sed etiã hoc debet, quãdiu toleratur ab ecclesia, quia ad hoc est ei obligatus, tũ, inquit: nõ esset tutũ, ꝙ quis præter necessitatis articulũ talem ministrũ induceret ad aliquid sui ordinis exequendũ durãte cõscientia, ꝙ ille esset in mortali: quã tamẽ deponere posset: quia in instãti homo à diuina gratia, eim̃ datur. hæc ex illo, qui loquitur de malo ministro, & subdito eius. dicitur aũt toleratus ab ecclesia, secundùm Pan. in c. vestra. de coha. cle. & multis qui non fuit per sententiam priuatus, nec est cõfessus, nec habet operis euidẽtiam. s. indubitatam, & inexcusabilem.

4 ¶ Quæritur * secũdò, vtrũ clericus fornicarius sit suspẽsus sic, ꝙ in diuinis officiis debeat euitari? Et Pan. in c. vestra. & in c. fin. de coha. cle. & mu. ꝙ quilibet pro mortali suspensus est quo ad se, nõ aũt quo ad alios: sic videlicet, vt debeat euitari, nisi peccatũ sit notoriũ iuridice. i. per sententiã vel spõtaneã confessionem. in notorio autem facti, vt quia habet in domo cõcubinam, nec fuit cõdemnatus, aut in iudicio cõfessus, dicit casum dubiũ & periculosum, & dimissis iuris subtilitatibus sic posset distingui. Si enim fornicatio est ita notoria. ꝙ nullã habet dubitationẽ, sicut qñ cõcubinas tenent ita publicè sicut vxores, ꝙ filios publicè nutriunt, ita, ꝙ nec ipsi audẽt diffiteri, tũc credo, inquit, omnino abstinẽdum esse ab eis sine alia monitione, quod probat text. in d. c. vestra. in fin ibi, nec habet operis euidẽtiam, & melius in c. tua. eo. ti. & directè in c. nullus. & in c. præter. xxxij. dis. quæ iura requirũt solã euidentiã facti, & ñ superioris monitionẽ, & præterea ex cõtrario sequeretur, ꝙ nũquã, vel raro fornicatio posset esse notoria. Si verò fornicatio nõ habet istã operis euidentiã, sed põt probabiliter tergiuersari, puta, quia cõcubina habitat cũ matre clerici, & dicit illã esse pedissequã eius, vel quid simile, tũc requiritur monitio. Et hãc puto, inquit, esse mẽtẽ iuriũ, & videtur opinio cõis. Et ista sunt de mente S.T. in iij. dist. xxv. dicentis, ꝙ à notorio cõcubinario non est recipienda cõmunio eucharistiæ, siue sit notoriũ, quia est cõuictus, vl̃ cõfessus in iure, siue per euidentiã facti, quæ nulla possit tergiuersatione celari. Ab aliis autem occultis cõcubinariis recipi põt, hæc ille. Hodie tamẽ circa hmõi est facta limitatio magna per cõsilium Cõstantien. quam videẽ ℣ Excõicatio. iiij. §. ij. Addit his autem Arch. ꝙ nõ solùm sacerdos, sed etiam clericus in minoribus ex notoria fornicatione est suspensus. Intellige quò ad se & alios ab omnibus actibus ordinum ipso iure, secũdùm Inn. quod not. Arch. xxxij. dist. §. ad hæc. Quomodò autem incurrat irregularitatem. ℣. Cõcubinarius. §. iiij. ¶ Quæritur etiam tertiò, vtrũ abstinendũ sit à diuinis, seu sacramẽtis aliorũ peccatorũ in crimine iacẽtium? Et dicit Pan. vbi. s. distinguendum esse per tria membra: quia aut sunt suspensi ab homine siue præcisi: vt excõcati, depositi, vel suspensi ab officio aut sunt suspẽsi, vl̃ præcisi à iure, aut neutro modo. Si ab homine, nõ est licitum ab eis recipere aliqua sacramẽta, vel audire diuina, quia nullo modo possunt dici tolerari, ex quo per sentẽtiam cõdemnati sunt: vt in d. c. vestra. & ix. q. i. c. j. & ij. & no. Inn. in c. qualiter & quando el ij. de accus. Posset tamen dubitari de baptismo: & potius credo inquit, ꝙ licet: quia & ab hæretico in necessitate licitè suscipitur. pro quo vide text. in rõne eius. xxxij. dis. §. verũ. Si verò à canone, subdistinguendũ est: quia si factũ est occultum. sentiũt doctores in c. vestra. ꝙ abstinendum sit à sacramẽtis volũtariis, nisi sit scãdalum, sed non à necessariis. Sed si factũ ẽ notoriũ: nullo modo recipere licet aliqua sacramẽta à talibus, excepto baptismo, & corpore Christi, quæ in necessitate licet ab istis recipere. sicut dicitur de fornicariis & simoniacis in ordine. vt in d. §. verũ. vbi vide bonam gl. quare potius permittantur ista, quàm alia. Si verò nec ab homine neque à canone sunt præcisi: possumus sine scãdalo abstinere à sacramentis volũtariis nec tamẽ non abstinendo peccamus, quia nõ sunt suspẽsi quo ad nos, vt in c. fi. de coha. cle. & muli. hæc omnia Pãbene: cui in hoc contrariatur dominus Ant. quando pctũ inducat præcisionem, vel non inducat, vt patet in quæstione seq. Aduerte tamẽ, ꝙ quãdo Pan. dicit, aliqua sacramẽta necessaria à pctore licitè suscipi: semper limitãdũ est in nece

necessitate, id est, quãdo haberi iure & cõmodè non possunt ab alio: quia cũ peccant mortaliter sacramenta ministrãdo. c. fi. de temp. ord. non debeo eos ad hoc sine necessitate inducere, imò etiã si ad hoc essent parati, adhuc non liceat sine causa rationabili ab eis suscipere, quãdo habere possumus ab alio, licèt contrariũ teneat Sũ. Ang. quia licet tunc eos nõ inducamus, tamẽ eis peccãtibus supponimus materiã vnius peccati mortalis, quo aliter non cõmitterẽt, sicut peccat mulier sine causa supponẽs se oculis eius, quem ꝓbabiliter credit paratũ cõcupiscere omnẽ mulierẽ visam: quia dat occasionẽ vnius peccati mortalis distincti à priore, vel saltem occasionem cõtinuandi præcedens. Et idẽ dico, de eo, qui commodè habere põt mutuũ gratis, si accipiat à parato fœnerari. Non tñ debet quis facilè credere aliquẽ esse in mortali, cũ subitò cõteri possit. ¶ Quæ-
5 ritur quartò? * vtrum omne peccatũ notoriũ inducat præcisionem seu suspensionẽ à canone, sicut & fornicatio? Et dicit d. Ant. in d. c. vestra: vt ibi recitat Pan. ꝙ sic: qa omne peccatum notoriũ interdicit officiũ sine dispensatione, de temp. ord. c. fi. q̃ opinionem Pan. reprobat per tex. in c. fin. de coha. cle. & mul. quia text. ibi se restringit ad peccatum notoriũ, quod est fornicatio: & idem dicit tex. in c. nullus. dist. xxxij. ad c. aũt fin. de temp. ord. dicit se fateri, ꝙ sacerdos peccat grauiter celebrãdo, ñ aũt alij missam audiẽdo. Sum. autẽ Ros. dicit hãc opin. Pan. tenendã: quia cùm materia sit pœnalis, eã vltra terminos ꝓprios extendere non debemus, vt ℣. dicetur in tit. Leg. Sed Sum. Ang. cõtrà dicit,
6 opi. do. Ant. esse verissimã: * quia cõstitutio pœnalis etiã quò ad pœnã extẽdit ad casum similẽ ex identitate rõnis, si ratio in ea cõstitutione est expressa, vt in l. his solis. C. d reuo. do. de quo vide ℣ Lex. §. xviij. dist. autẽ c. vestra. rõne notorietatis peccati concludit notoriũ concubinariũ suspẽsum: vnde erit idem in omni mortali notorio. Tu verò dic primã opin esse verã, & ad motiuum Ang. dic, ꝙ in d. c. vestra: contrariũ nõ probatur per notorietatem peccati in cõmuni, alioquin veniale notoriũ illam inferret, sed peccati, de quo mentio præcesserat. s. fornicationis. Et ꝑterea nõ est ratio eadẽ de peccato notorio spirituali & carnali, qd̃ habet maiorem elongationẽ & irreuerentiã respectu
7 sacramentorũ spiritualiũ, vnde * ꝓpter peccata carnis etiã post confessionẽ debet quis à celebrãdo abstinere ad tp̃s, vt ℣. Eucharist. iij. §. x. & xv. quod non legitur de superbia.
8 Dico * igitur, ꝙ vbi alterius sacerdotis copia ñ suppetit, licitè capio sacramẽta ẽt ñ necessaria à notoriè inuido, vl̃
9 superbo. Vtrum * autẽ clericus fornicator sit suspẽsus, vl̃ efficiatur irregularis celebrando, aut quicunq; aliàs peccator, vide ℣. Concubinarius. §. iiij. & ℣. Luxuria. §. iij.

RVRSVS de Clerico tertiò, quantum ad licita, quibus tenetur abstinere.

1 *Clericus, à quibus abstinere debeat, & an negotiari possit. Et quid si egeat.*
2 *Artificium, aut negotiationem honestam aliquam exercere num possit clericus.*
3 *Clerici negotiatoris quænam sit pœna. Et huiusmodi clericus per quẽ, ac quoties, vt ab hmõi negotiatione desistat, admoneri debet.*
4 *Clericus num tabernarius, aut macellarius esse queat. Et quid si huiusmodi officia exerceat, sed non publicè, aut in persona. Item quid de alijs vilioribus.*
5 *Clericus num histrionem agere possit. Et an arma deferre.*
6 *Clericus num in laici manibus iurare possit.*
7 *Clericus matrimonium contrahere nunquid possit.*

1 CLERICVS * tertiò debet esse alienus à quibusdam secularibus actibus aliàs liciris, de quibus patebit per sequẽtes quæstiones. ¶ Primò enim quęritur, vtrũ clericus negotiari possit? Et dico, ꝙ non, quo ad negotia secularia, maximè in honesta. ne cler. vel mona. c. j. de vi. & hon. cle. c. fin. Sed tamẽ notandũ est secundùm Pan. in rub. ne cle. vel mona. ꝙ negotium seculare dupliciter dicitur. Primò largè, vt comprehendat omne veniens ex carnali cõcupiscentia, non frænata ratione, id est, illud, per quod viuitur omnino secularitẽr, siue secundum carnem & seculũ, non ꝓm spiritum & Deum. Et hoc innuit tex. in d. c. j. in princ. & hoc prohiberur etiam laicis, sed magis clericis, vt in d. c. j. ¶ Secundò strictius, vt cõprehendat omne primens ad Rempublicã mundanã, & seculares homines, quod quidẽ licet sit permissum laicis: tũ clericis nõ licet. vnde l. placet. C. de epis. & cler. dicit text. ꝙ clerici nihil cõmune habent cum publicis actibus, vel ad curiã pertinẽtibus, cuius corpori nõ sunt annexi: per quod patet, ꝙ nullũ officiũ habere possunt in Republica. ¶ Tertiò, adde tu, ꝙ sumitur strictissimè & propriissimè, vt negotiũ sit exercitium mercatoris, & negotiatoris, qui emit vt rem immutatam maiori pretio vendat, de quo ℣. Negotiatio. Igitur clerico negotiari nõ licet. Primò intẽdendo reb̃ emẽdis & vendendis pretio maiori, vt inde lucretur, qã est, ꝓpriè mercari & negotiari. dist. lxxxviij. fornicari. ne cler. vel mon. c. j. iuncta glo. vbi & dr̃, ꝙ negotiari põt ꝓ necessitatẽ. Sed intellige operãdo suis manibus, vel emendo rem, vt habeat materiã ad aliquid operandũ, & vide ibi glos. in verbo, conductores. Quòd si clericus succedit conductori: licitè stare põt in illa cõductione vsq; ad præfinitũ tempus locationis. Si etiam bladũ emptũ præter propositum superfit, & vendat carius, nõ est illicitum, secundùm Host. Nec secundò, intendendo quæstionibus in iudicio seculari, scilicet aduocando & procurando. Vñ dicit Pan. in c. ij. ne cler. vel mo. ꝙ põt esse procurator generalis in causa ecclesiastica coram iudice ecclesiastico, non autẽ in causis secularibus in iudicio vel extra. Et hoc si habet beneficiũ, etiam si sit in minoribus. Et similiter si beneficiũ nõ habet, sed est in sacris. Et hoc nisi ꝓ se & ecclesia, & miserabilibus ꝑsonis. de postu. c. j. vel nisi suã iniuriam ꝓsequatur. iiij. q. vj. omnibus, vel iniuriã suorum, aut quamcunq; honestam corũ causam, si necessitas immineat. de postu. cum sacerdotis. Nec tertio, suscipiẽdo gubernationes aliorũ rerũ, seu procurationes alienorũ negotiorũ, potest tamẽ suscipere tutelas à lege impositas, si vult, licet nõ tutelam datiuam, id est, quæ datur à iudice, quando non est per testamentum, sed ad tutelam cõmunem, & curam orphanorũ ac viduarum, quę indefensæ sunt, aut earũ personarũ quæ maximè ecclesiastico indigent adminiculo, omnes clerici & monachi tenentur. Recipere possunt etiã de licentia episcoporũ gubernacula ecclesiasticarum rerum, vt in c. peruenit. dist. lxxxvj. de quo etiam ℣. Tutela. §. iij. nec quartò, exercendo quascunq; negotiationes, quod propter hoc verbum maximè notauit Pan. in d. c. clerici officia. vbi dicit tex. Clerici, officia vel commercia secularia nõ exerceant, maximè inhonesta. Vbi gl. dicit, imò nunquam de manu sua exeat psalterium, de consec. dist. 5. nunquam. Sed hoc verum est, quando non eget: secus si eget, quo casu vti potest negotiationibus honestis, & victum manibus quęrere. xcj. dist. clericus, & c. j. de celeb. miss. & in c. j. ne cler. vel mona. vbi dicitur, ꝙ negotiari potest propter necessitatem: quod in-
2 tellige vt dictum est, sed de hoc in §. sequent. ¶ Secundò quæritur, vtrũ aliquod artificiũ vel alia honesta negotiatio clerico liceat? Et dico ꝓm Rayn. ꝙ si clericus eget potest honesto artificio quærere necessaria: imò, secundùm Arch.

Arch.sine hoc, dum tamẽ propter hoc nõ desit ab officio diuino.dist.91.per totum.de conse.dist 5.nũquam.ne cler. vel mo.c.j.Nec obst.d.c.j.& 88.dist.per totum.vbi clericis omnis negociatio prohibetur:quia, ſm gl.in c.canonum. 14.q.iiij.emere chartã pro libro cõscribendo,vt sic lucretur victũ,nõ est negociatio propriè, sed artificium,in iuribus aũt allegatis prohibetur negotiatio ꝓpriè. Põt etiã recipere possessiones excolẽdas ad quartã vel quintã partẽ, & huiusmodi, seu ipsas conducere ad sustentationem sui & suorum.arg.dist.86.peruenit,in verbo, auaritiæ causa. vbi hoc sentit gl.& in c.clericus.dist.91.& satis concordat Host.& Pan.in c.secũdus.ne cle.vel mo.Potest etiã locare animalia, vt oues & boues.s.si hæc habet ex decimis, vel successione,aut aliàs sibi data,aut si habens pascua multa emit ea vt illa depascerent ad sustentationẽ suã suorũ, & pauperum, nõ autẽ si emit vt traderet ad crementum, vel aliud ageret in fraudẽ negociationis,ſm gl.Ray.& Sum. Cõ.Potest etiam,vt addit Veru.emere rẽ,vt eam melioratam vendat carius, puta equi pullũ nutriẽdũ, vel tabulam vt imaginem faciat:quia in talibus nõ est negociatio,sed artificium,vt no.14.q.4.canonum.de conse.dist.5.nũquã. & de his Sum.Con.lib.2.ti.7.q.xlj.& tit.8.q.ij.& iij.¶ Ter-
3 tiò *quæritur, qnæ sit pœna clerici negociatoris propriè? Et dico,ꝓ mortaliter peccat secũdum mentem Doct.maximè Pet.de Pal.& Arc.qui hoc arguit ex pœna imposita: quia debet excõmunicari.extrà,ne cle.vel mo.secundum. quia pro quolibet mortali, à quo quis nõ vult corrigi,pct excommunicari.xj.q.iij. nemo episcoporum.aliàs incipit secundùm instituta,& si se non correxerit, debet deponi. 91.dist.clericus.extrà,ne cle.velmon.sed nec.ita tñ ꝓ religiosi districtius aliis puniantur,vt in d.c.nec in foro pœnitẽtiæ iniungi debet vel saltẽ cõsuli,vt lucrũ huiusmodi pauperibus erogẽt.14.q.5. qui habetis.ad hoc tñ nõ tenẽtur,ſm glo.Ray.& Sum.Gof.& hoc videtur sequi Zenze. & Car.in cle.j de vi.& ho.clerico.licet Mat.ibi teneat, ꝓ tenentur.Postquam aũt quis tertiò monitus nõ destiterit, perdit priuilegiũ clericale.de vita & hone.cle. .si . Quanquam verò Doct.sint varij,tñ credo,ꝓ mortaliter peccet negociando religiosus etiã conuersus,vt dicit Pet.de Pal. & clericus in sacris:nõ aũt clericus existẽs in minoribus, siue cõiugatus,siue nõ:quia potest impunè redire ad seculum,& laicare,vt s.Apostasia.§.ij.maximè,si nõ habet beneficiũ.Si tñ nõ est coniugatus,cogi põt per priuationem priuilegij clericalis fori, quo scilicet cauẽt ne clerici vexẽtur exactionibus in persona vel bonis, vt l.2.C,de epis. & cle.de vita & hon cle.c.si.nõ aũt forte per priuationem priuilegij canonis, si quis suadente.17.q.iiij.etiam per trinã monitionẽ,nec etiã per priuationẽ priuilegij fori,quo ad hoc,vt possint ꝑ laicũ cõdẽnari pro criminibus vel excessibus, criminaliter aut ciuiliter:quia clericus coniugatus,quẽ oportet secularibus negociis intẽdere, vt in c.Io. de cler.cõiug.is gaudet, si cõtraxit cum vnica & virgine, & defert habitum ac tõsuram, vt in c.vrico.de cler.cõiu. li.6.Si verò sit cõiugatus,cogi nõ põt per priuationem dicti priuilegij quo ad vexationẽ ĩ psona vel bonis:qa ipso facto ꝑ cõractũ matrimonij illud pdidit,vt in d.c.vnico. Et sicut existẽtes in minoribus,ita & religiosi,& clerici in sacris cõpelli possunt ꝑ dictã priuationẽ.¶ Quartò quẽritur, ꝑ quẽ & quoties necessariũ sit fieri dictã monitionẽ? Et dicit Pan.in c.cõtingit.el 2.de sen.excõ.ꝓfieri nõ debet per iudicẽ secularem, sed oportet eam fieri per episcopũ, vel per habentem iurisdictionẽ episcopalẽ super monendum,nec refert vtrũ eã habeat ex priuilegio, vel cõsuetudine,vel à iure,ſm gl.in c.si clericos.de sent.excom.lib.6. Et dicit idẽ Pan.in c.si.de vita & hon.cler. ꝓ oportet eam esse trinam : quia vbicunq; agitur de pœna incurrenda,& ius exigit trinam monitionem aut citationem, nõ sufficit vna peremptoria,vt voluit gl.no.in c.j.de vita & hon.cle. & Io.And.in c.ex tua.de cle.non resi. Et si obijciatur,quia vbi à iure requiritur trina citatio, sufficit vna peremptoria, quæ habet vim trinæ,vt in l. tres denũciationes.C.quom. & quan.iud.Sum.Ang.soluit,ꝓ in citatione sufficit vna,nõ in monitione:quia iura ita voluerũt.Sed quia Pan.de vtro que promiscuè & indifferenter vbiq; loquitur, quantũ ad hoc,ideo,dico,ꝓ vbi agitur ad pœnã,non sufficit vna monitio pro trina,nec similiter vna citatio,nisi vrgeat necessitas,vt dictum est s.Citatio.§.j.Si tñ fieret monitio,etiam in pœnalibus, per viam statuti valeret:quia statutum habet vim legis,& prælatus põt statuendo augere pœnã iuris,& infligere pœnam sine monitione verbali,aliàs requi
4 ritur monitio de cõstit.c.ij.lib.6. ¶ Quintò * quæritur,vtrũ liceat clerico exercere officium tabernarij aut macellarij? Et dico, ꝓ clericus nec ministrare nec manducare aut bibere debet in taberna, nisi cã necessitatis peregrinatione. xliiij.dist.c.non oportet.& c.nulli.& c.clerici.si aũt officiũ tabernarij aut macellarij facit publicè, & personaliter, si tertio monitus nominatim non desistat, seu si postquam desistit,illud reassumat, perdit priuilegiũ clericale omnino,si sit cõiugatus,etiã illud,si quis suadente.Si verò non sit cõiugatus,& nõ incedit vt laicus,sed habitũ defert,perdit in rebus tantùm,& si omnino incedit vt laicus, perdit illud etiam in psona,quãdiu prædictis institerit,vt in cl.j. de vita & hon.cle. Si tamen tale officiũ dimittit,& habitũ recuperat,recuperat vtrunq; priuilegiũ tam coniugatus, q̃ non coniugatus,ſm Imo.& ibi post do.Ant.& idem Pan. & gl.Sed intellige,ꝓ non eodem modo reassumit priuilegium coniugatus vt nõ coniugatus, sed illud quo gaudet, vt in c.vnico,de cler.coniug.lib. 6.Et dicit glos.in d.cle.in verbo,clericos, ꝓ illa cõstitutio cõprehendit etiam exempros deliquentes in loco nõ exempto , cùm per id subsint diœcesanis, nõ aũt exemptos delinquentes in loco exempto:cum excitet officiũ diœcesanorũ tñ, maximè quia qũ iura ista volunt super exemptos iurisdictionem tribuere, hoc exprimunt, vt in d.cle. quia regulares. de suppl negl. præla. Et secũdùm Cardi.ibi, hæc monitio debet esse trina, nec sufficit vna pro tribus, & nominatim, nec sufficit generalis & facta clerico tale officiũ exercenti,nec sufficit ꝓ fiat ante tale exercitiũ , aut si exercet vnũ horũ officiorum, nõ sufficit vt moneatur desistere ab alio, nec erit locus pœnæ, si exercet aliud. ¶ Sextò quæritur,vtrum sit locus dictæ pœnæ si clericus exercet quidẽ prędicta officia, sed non publicè,vel nõ personaliter?Et dicit gl.in verbo, publicè:ꝓ non,sed illa duo, publicè & personaliter, coniunctim requirũtur:vnde si occultè,vel ꝑ alium hæc exercet,cessat pœna, sed non culpa. Gemin.autem in c.j.eo.tit. lib.6. dicit ꝓ aut clericus vult habere tabernam,vt personaliter administret in artificiis etiã inhonestis : & hoc est prohibitum.dist.xliiij.nulli. Aut vult administrare in artificiis clerico permissis,& tunc potest habere,vt in glo.dis. lxxxviij.negociatorem.Aut vult eam habere,nõ vt personaliter ministret,sed vt alij locet,qui exerceat ibi sua artificia,& hoc nõ est prohibitũ.Pro quo facit etiam tex.in c. significante,de appellationi. vbi canonici habebãt stallos, in quibus carnes incidebantur. Cui etiam text. consonare videtur dicens,non sine ministerio personaliter,qui si voluisset prohibere etiam per alium, hoc potuisset. de deci.

cap.

c.ad audientiam.Credo autem,ꝓ si clericus hęc personaliter exerceret,sed pro alio, adhuc teneretur hac cle.quia subest horror & vtilitas.¶ Septimò, vtrum clerici possint exercere officia prefatis viliora?& aptare pelles,& hmõi? Et dicit Pan.in d.cle.j. ꝓ non ratione identitatis rationis. ratio,quia in his statu, clericalis dehonestatur:ar.l.athletas.§.ait Prætor.ff.de his qui no.infa. non tamen incurrũt pœnã statutã cõtra exercẽtes officiũ tabernariorũ. Vnde credo,si sunt religiosi, vel in sacris, ꝓ mortaliter peccent exercẽdo ista publicè:secus si occultè,ꝑ artificio ad victũ.
5 ¶ Octauò,*vtrũ liceat clericis facere officium histrionis? Et dico , ꝓ vt colligitur ex c.clerici.iuncta gl.de vita , & hon.cleri.lib.vj.qui dicuntur histriones, ſm canones : vt de cõse.di.ij.pro dilectione.dicũtur bufones, ſm vulgare Tuscum : secũdùm Gallicũ verò goliardi à gula,cui solẽt esse dediti ; & Latinè dicũtur etiã ioculatores,quasi iocillatores in publicũ.Faciũt enim spectaculũ proprij corporis,cuius ludibrio gestus,& habitus hominũ repręsentant cũ comœdiis,vel sine.Et de his dico, ꝓ si hãc ignominiosam artẽ clerici per annũ exercuerint,ipso iure carẽt omni priuilegio clericali.& similiter si minori quidẽ tpe, sed tertiò moniti non resipuerint : vt in d.c.clerici. Vbi nota, secundùm Gem.ibi, ꝓ vbi canon pœnã imponit ipso iure ex facto negatiuo,monitio non requiritur,qñ illi additur certum tẽpus:vt ibi, si nõ desistant intra annũ:qui in hoc casu requiritur cõtinuus & integer.Ex quo etiam nota,ꝓ vbi lex,vel statutũ dat certũ tẽpus,ad hoc,vt pœna cõmittatur, intelligitur de tpe continuo.Nota verò hic, ꝓ Arc. quẽ sequitur Gem.in d.c.clerici.dicit, ꝓ cleric⁹ in sacris, & etiã monachus pdit priuilegiũ canonis, si qs suadente. xvij.q.iiij.Io.autẽ Monald.tenet,ꝓ perdũt solũ existentes in minoribus:sed primũ est verius.In occulto tamẽ,vt dicit ibi glos.vel causa infirmitatis,vel alterius honestæ rei cã,ioci aliquid facere nõ reprobatur.Et facit,quod no.Io. de citharistis, & his qui variis vtũtur instrumẽtis.lxxxvj. di.donare in gl.hæc gl.ex quo intelligitur, ꝓ dicta pœna ligat solũ exercentes artẽ illã publicæ.¶ Nono,vtrũ liceat clericis arma portare?Et dico.ꝓ ñ,nisi pro defensione eo mõ quo dictũ est s.Bellũ.ij.§.iij. Si aũt relicto habitu clericali arma portauerint , & tertiò moniti illa non deponũt, perdũt priuilegiũ clericale.de sen.exc.in audiẽtia.Similiter si nõ sint moniti , & immiscẽt se tyrãnidi & enormitatibus, perdũt ipso facto priuilegium clericale, si quis suadẽte , &c.de sent.exc.perpẽdimus.& c.cũ nõ ab homine de ind.c.j.in prin.priuilegiũ aũt fori non perdunt , nisi post monitionẽ,secũdũ aliquos, & facit.c.si iudex de sen.
6 exc.lib.vj.¶ Decimò, * vtrũ liceat clerico iurare in manibus laici? Et dico,ꝓ hoc nullo modo debet præsumere.s. ad petitionem cuiuscũq; laici,nisi fuerit per iudicẽ eccle-
7 siasticũ requisitus.xxij.q.vlt.c.nullus.¶ Vndecimò,*vtrum clericus possit cõtrahere matrimoniũ ? Et dico,ꝓ si est in sacris, cõtrahendo est ipso facto excõicatus,& matrimonium nullum,vt j.Excõicatio.ix §.xl.Si verò est in minoribus,contrahendo cum secunda, vel cum prima,sed nõ virgine,eruitur omni priuilegio clericali,& additur seculari foro , & prohibetur sub pœna excõicationis deferre tonsuram , de bigam.altercationis.lib.vj.sed cõtrahendo cum vna,& virgine,deferendo tonsuram, & vestes clericales,retinet clericale priuilegiũ in duobus,vt dictum est s.Clericus.j.§.vj.sed ista non deferendo,retinet in nullo. de cleri.cõiug. clerici.lib.vj. Vtrum autem clericus possit esse iudex.j.iudex. Vtrum autẽ possit esse Tabellio.j.Tabellio §.iij.Vtrum etiam possit venari.j.Venatio.§.j.

RVRSVS DE CLERICO QVARTO, quantùm ad bona temporalia.

1 *Clerici bona multiplicis generis habere possunt , vt quibus proprium habere minimè vetitum sit.*
2 *Clericus administrationem habens,an testari queat.Et an mortis causa donare. Et quid si administrationem non habeat , sed beneficiatus simpliciter,an testari,inter viuos donare, & mortis causa possit.num.3.*
4 *Clericus, quòd de acquisitis personis contemplatione & intuitu possit disponere,an in omni clerico & casu locum habeat.*
5 *Clericus cur quædam donare potest,legare non potest.*
6 *Clericus de acquisitis intuitu dignitatis clericalis,num disponere possit. Et quid de acquisitis ex pœnitentiarum iniunctione. Item quid de eo quod quis prælato,ipsius suasione,relinquit.*
7 *Relictum clerico prælaturam non habenti , aut administrationem,cuius contemplatione in dubio relictum esse videatur.*
8 *Clericus , qui rem ecclesiæ suæ propria industria meliorem reddidit,num de hmõi melioratione disponere, quasi de re sua possit.*
9 *Clericus in titulum patrimonium habens,num possit illud ad arbitrium citra solennitatem alienare.*
10 *Clerici & religiosi num possint de bonis aduentitijs sine patris consensu disponere. Et quid de acquisitis ante ingressum.*
11 *Clericus num de bonis ecclesiæ sorores dotare, aut parentes alere possit.*
12 *Clericus patrimonium sufficiens habens , num illud hæredibus seruare,& de beneficio viuere possit.*
13 *Clerico ab intestato quis succedat. Et quid tum agendum est , si nescitur,res ecclesiæ num fuerint,an personæ.*
14 *Clericus præbẽdatus,nũ de reditibus ecclesiæ,& fideliũ oblationibus,partes quatuor iuxta veterа iura,facere teneatur.*
15 *Clericus beneficij fructus in vsus minimè honestos conuertens, an peccet.Et qui malè ab ecclesiasticis accipiunt, num ad restitutionem teneantur.Et cui.*
16 *Clericus officium temere dimittens , fructus interim ab ecclesia perceptos num restituere teneatur.*
17 *Clericus an quos in peccato mortali existens , fructus percipit, restituere teneatur.Et quid si excommunicatus.*
18 *Clericus ex quibus,& quibus restituet,quæ ab ecclesiastico beneficia restituere tenetur,*

1 CLERICVS*quartò, quantum ad bona temporalia, habere põt bona multiplicia,quæ ad duo genera reducuntur,quæ sunt bona laicalia,vt acquisita intuitu psonæ,pura ex successione cognatorũ,vel amicorũ donatione,vel acquisita ex industria, & bona ecclesiastica,cuiusmodi sunt beneficia, acquisita intuitu ecclesiæ, vel ex facultatibus,vt de testa.c.j.cum gl.Et aliquando clerici non habent administrationem , quod ſm Gem.in c.præsenti. de offi.or.tũc est,quãdo nõ habẽt beneficiũ,cui sit assignata dos:& tũc dicũtur simpliciter beneficiati:vt sunt canonici:& similes,quibus id,qd̃ habent,obuenit rõne psonæ: nõ ꝓ habeãt præbẽdã in ecclesia distinctã, quia sic haberẽt administrationẽ.¶ Primò verò quẽritur, vtrum clerici possint habere propriũ?Et dico, ꝓ sic, vt patet xij.q.j.episcopi, & si qua inueniãtur capitula cõtraria intelliguntur ſm statum ecclesiæ primitiuæ,quando nihil propriũ possidebãt, vel de religiosis qui renũciauerũt propriis.Tamẽ secũdùm S.T.ij.ij. q.clxxxv. clerici nõ sic debẽt proprium possidere,vt dũ curant illud,deficiant in spectãtib.ad cul-
2 tum diuinum.¶ Secũdò*quẽritur, vtrũ clericus habẽs administrationem testari possit ? Et dico,ꝓ sic de laicalibus indubitanter.xij.q.iij.cap.j.& ij.& extrà , de testa.ad hæc. & capit. quia nos. & hoc etiam si clericus sit in potestate patris , aut aui constitutus.C. de episco. & cleric.authen.

presbyteros

preſbyteros:licet ſecus ſit in aliis perſonis,vt j̃.Peculium.
De aliis eccleſiaſticis aut immobilibus aut mobilibus te-
ſtari nõ põt ſ̃m Inn.in c.cùm in officiis.de teſt.vt ibi, &
id c.ad hæc.& in c.relatum.el ij. & xij.q.iij.c.j. De cõſue-
tudine tamẽ clerici alicubi teſtãtur de fructibus & rebus
mobilibus eccleſiæ acquiſitis:licet de iure ſit contrariũ,vt
dictũ eſt. Et ſ̃m Vl.talis conſuetudo valet:quia de his te-
ſtari nõ eſt illicitũ,niſi quia in fauorem eccleſiæ prohibi-
tum:vnde etiã quia ratio ſuadet oppoſitũ, vbi eſt cõſuetu-
do hoc poteſt ſecundùm eum.Et hæc ſi ſint modica, ſ̃m
Pan.alioquin conſuetudo eſſet in eccleſiis oneroſa. quod
adhuc limita,ſi pie & rationabiliter diſponat in foro ani-
mę,& ſi diſpoſitio nõ ſe extẽdat ad ſacra vaſa diuino cul-
tui mãcipata,quæ cenſentur quaſi bona immobilia : vt s̃.
Alienatio.§.vj.ſup quibus nullã nõ ſolùm donationẽ, ſed
nec alienationẽ facere põt.xij.q.ij.c.ij.& oppoſita cõſue-
tudo eſſet irrationabilis,niſi vaſa eſſent ſuperflua,& trãſi-
rent ad aliam eccleſiã:& de aliis mobilibus ſatisfieri ne-
ceſſitatibus nõ poſſet. Et idem videtur de aliis mobilibus
pretioſis diuino cultui dedicatis:ar.c.fin.de teſt. De rebus
autẽ immobilibus cõſuetudo non valeret:quia eſſet one-
roſa,& irrationabilis,& reprobata à iure:dum iſta aliena-
ri nõ poſſint ſine illa ſolẽnitate, de qua xij.q.ij.ſine exce-
ptione.¶Tertiò quæritur,vtrum clericus habens admini-
ſtrationem,donare poſſit cauſa mortis,vł inter viuos? Et
dico,ꝙ de bonis laicalibus donare poteſt, ſicut & teſtari.
de teſta. quia nos de eccleſiaſticis autẽ mobilibus & fru-
ctibus ꝑceptis põt in ægritudine cõſtitutus, modo ſit cõ-
pos mentis, dare pauperibus, & religioſis locis,& his qui
ſibi honeſtè ſeruierũt, ſiue ſint ſiue nõ ſint affines:vt in c.
ad hæc.& in c.relatũ.el ij.de teſt. & idẽ põt ex iuſta cauſa
dum ſanus eſt, dũmodo tẽperatè,de donat.cæterum,& c.
ad apoſtolicæ.Mota tamen, ſecũdùm Pan.in c.cùm in of-
ficiis, de teſt.ꝙ nõ poteſt clericus de rebus prædictis do-
nare, aut alio modo diſponere, niſi in quatuor caſibus.
¶Primò, quando tantundẽ de ſuo expendit in vtilitatem
eccleſię.xij.q.ij. ſi quis.& q.v.ſi eps, quia in hoc caſu poſ-
ſet etiam teſtari:imò ſi nõ teſtaretur, hæres poſſet petere.
facit.c.de multa.& quod ibi no.de prębẽdis,& l.quæ om-
nia.in fi.ff. de procu.& gl.in l. ſi non ſortem.§.ſi centũ.ff.
de cond.indeb.¶Secũdò,quãdo hoc habet cõſuetudo,ſe-
cundùm Hoſt.& Lau. in d.c.ſi eps.quod Pan.intelligit de
rebus mobilibus,& modicis : & tu limita etiã,vt de teſta-
mento dictum eſt. §. priore.quo caſu etiam teſtari poſſet.
¶Tertiò, quãdo donat intuitu eleemoſynæ, quã clericus
etiam in ægritudine facere poteſt : vt in c.ad hæc.& in c.
relatum.el ij.de teſta.¶Quarto,quando vult remunerare
honeſta ſeruitia, tam à cõſanguineis, quàm ab extraneis
recepta, vt in d.c.relatũ.§.licet.Sũ.Ange.addit quintò,qñ
dat locis piis,& religioſis,ex d.c.relatũ.ſed hoc ſub tertio
mẽbro continetur.Nota verò practicam, ſ̃m Pa.vbi s̃.ꝙ
ſi clericus vult aliquo illorum quatuor reſpectuum vlti-
morũ dare,faciat dũ viuit,& nõ relinquat, quia nõ valet.
d.c.ad hæc.ſed hoc dictũ fallit ratione conſuetudinis.De
donatione autem cauſa mortis.vide j̃. Donatio.iiij.§.iiij.
3 ¶Quartò,*vtrũ clerici non habentes adminiſtrationem,
ſed ſimpliciter beneficiati poſſint teſtari? Et dico, ꝙ Ge.
in c.pręſenti.de offi.ordi.lib.vj.dicit,ꝙ Are.in c.ſtatutum.
de reſcrip.lib.vj. tenet ꝙ clerici non faciunt fructus ſuos
qui ſuperſunt deductis expẽſis,alleg.c.j.xij.q.iij.& ita in-
tellexit Bartho.Brix.illum canonem,& ſic patet,ꝙ res ac-
quiſitę de bonis eccleſię non ſunt clericorum,quia cleri-
ci debent ea quæ ſuperſunt deductis neceſſariis,pauperi-
bus erogare, aliàs iniquè agũt.Et ꝙ acquiſita ſint in pro-
uiſione eccleſiæ, patet xij.q.j. epi & conſequenter de ac-
quiſitis ſolus vſus cõpetit eis licet fateatur, ꝙ clerici ſunt
ꝑceptorũ fructuũ domini,& habẽt eorũ ꝓprietatẽ quan-
tum ad fidem,& debitã diſpenſationẽ ſibi, & ſuis facien-
dã. Et iſtam partẽ Archi.Gemi.veram credit, quã optimè
probant iura quæ allegãtur:qui non dicuntur domini,ſed
procuratores, & pro hoc eſt tex.optimus.xij.q.j.clericus.
& iſtud tenet gl.in c.quia nos.de teſta.His igitur ſuppoſi-
tis:ad quæſitũ ſic dicit Gem.ſecundùm gl.in d.c.præſenti.
clericus non habens adminiſtrationem:ſed ſimpliciter,&
perſonaliter beneficiatus in vita, & in morte comparatur
vſufructuario quãtum ad faciẽdum fructus ſuos,& de ip-
ſis perceptis teſtari põt : & ei eccleſia ſuccedit,quãtùm ad
hos ab inteſtato,quã gl.quidã ſic intelligũt,ꝙquilibet ha-
bens beneficium ſimplex,teſtari poſſit,quod dicũt falſum
eſſe,& cõtra c.relatum.quod loquitur in canonico,& cõ-
ſequenter habente beneficium ſimplex,qui tamen, vt ibi
patet,teſtari non poteſt,& hoc,inquit,fateor:ſed gl.rectè
intellecta eſt veriſſima,& id nõ dixit:ſed ad beneficiatum
poſſe teſtari tria requirit.Primò, ꝙ non habeat admini-
ſtrationẽ.Secũdò, ꝙ beneficiũ ſit ſimplex.Tertiò, ꝙ illud
ſibi obueniat perſonaliter tãtùm, & cõſequẽter tales fru-
ctus ſint cõceſſi ratione ſtipẽdij perſonalis quibus cõcur-
rentibus,poterit teſtari.Ex his infertur primò, ꝙ canoni-
cus habẽs præbẽdã diſtinctã in eccleſia de fructibus eius
teſtari nõ poteſt,cũ habeat adminiſtrationem, & hoc ex-
preſsè voluit Inn.in c.nouũ genus,de decimis,& eſt caſus
in d.c.relatũ.Et ſecũdò,ꝙ canonicus teſtari põt de quoti-
dianis diſtributionibus, quia dãtur propter ſtipẽdiũ per-
ſonale,& pro diurno labore,vt in c.j.de cle.non reſi.li.vj.
vnde de hoc teſtari poteſt,ſicut mercenarius, & ruſticus
de lucro operis diurni. Et ita intelligi poterit iſta gl.quia
talis quo ad iſtas diſtributiones eſt beneficiatus ſimplici-
ter & perſonaliter, quia dantur pro ſtipẽdio perſonali tã-
tùm, nec habet rerũ adminiſtrationem, vnde tales diſtri-
butiões ſoluũtur per capitulũ, ſingulis.Et hãc partẽ vide-
tur tenere Pan.dicẽs,ꝙ ea quæ recipit cleric⁹ intuitu ſer-
uitij perſonalis tãtum, trãſmittit ad ſucceſſores.Et tertiò,
ꝙ ſi præbendæ non ſunt diſtinctè in eccleſia, quia omnia
veniũt in cõi, & poſteà diſtribuũtur ſingulariter tantũ ꝓ
quolibet : ꝙ etiam de iſtis poſſit de iure teſtari Et quarò,
ꝙ hãbẽs capellanias in eccleſiis ad nutũ remouibiles,quę
non dantur eis in titulũ,ſed datur eis certũ ſtipẽdium in
anno in pecunia, de tali ſtipẽdio teſtari poſſunt, c.quia
nos.& c.relatũ.de teſta.quia datur eis intuitu perſonę pro
ſuo labore.Et ſic alio modo intelligi põt d.glo.quia tales
ſunt ſimpliciter,& pſonaliter beneficiati abſq; alia admi-
niſtratione.Et quintò infertur, ꝙ ſacerdotes, qui ſunt in
cõſortiis ciuitatũ,ſicut Bononiæ, vbi habẽtes beneficiũ in
ciuitate ponũtur in quibuſdã cõſortiis, & vniuerſitatibus,
& cõueniunt in certis eccleſiis ad certã miſſam celebran-
dam,habẽtes poſſeſſiones illi cõſortio deputatas,de qua-
rũ fructibus datur tãtũ veniẽti ad illã miſſam, poſſunt te-
ſtari de talibus,quia dãtur ratione ſeruitij pſonalis, & nõ
principaliter intuitu eccleſiæ.hæc ex Gem.in d.c.pręſenti.
¶Quintò, vtrũ tales clerici nõ habentes adminiſtrationẽ,
donare poſſint inter viuos & cauſa mortis? Et dico ꝙ ſic,
quãtum ad ea de quibus teſtari poſſunt, quæ.ſ.proueniũt
eis ratione perſonæ ſiue inquantum nõ ſunt adminiſtra-
tores,quia maius eſt legare,quàm donare, vt patet ex di-
ctis & vlterius ſi qua habẽt, de quib.teſtari nõ poſſunt,vt
qa reſpectu aliquorũ habẽt adminiſtrationẽ,de illis poſ-
ſunt

ſunt donare vtroq; modo,eadẽ ratione,qua & adminiſtra
4 tores.¶Sextò*quæritur,vtrum id,quod dictũ eſt clericum
poſſe diſponere de acquiſitis intuitu pſonæ puta, ex ſuc-
ceſſione cognatorũ,vel donatione amicorũ, ſeu induſtria
ſua:puta,doctrina, vel artificio,habeat locũ in omni cleri-
co,& omni caſu? Et dico,ꝙ Pet.vt refert Cy.in auth.licen-
tiam.C.de epiſ. & cler. limitat hoc verũ eſſe in clericis in-
ferioribus,non autem in epo,etiam ſi eſſet Cardinalis, vt
addit Bal.ibidem, & idẽ de prælatis eccleſiarũ regulariũ,
& eſt tex.in d.auth.qui ſolùm concedit,ꝙ prędicti diſpo-
nere poſſint de acquiſitis ante epiſcopatum, vel prælatio-
nem,& de acquiſitis in epiſcopatu,vel prælatione per co-
gnitionẽ,vſq; ad quartũ gradũ : de reliquis verò qualiter-
cunque acquiſitis diſponere non poſſunt:ſed acquirũt ec-
cleſiæ.Cõis autem opinio tenet contrarium, vt j̃.Legatũ.
ij.§.j. ¶ Clericus autem potens de aliquibus diſponere ad
libitum, hoc non põt in multis caſibus,in quibus eccleſiæ
tenetur.Primò,ſi dolo,vel culpa eccleſiã læſit,intelligẽdo
tñ ſ̃m Inno.in d.c.cũ in officiis, de culpa non leui:quãuis
ipſum teneri etiam de leui culpa ſit text.apertus.C.arbitriũ
tute.l.quidquid.facit.ff.de admi.tu.l.ſi res.& glo.in cap. ea
quæ.de offi.ordi.& idem Hoſt.& tamen eadem gl.dicit,ꝙ
non tenetur de negligentia niſi craſſa,id eſt, lata : quæ tñ
negligẽtia eſt culpa.Vnde videtur,ꝙ teneatur de leui cul-
pa ſi delinquit ſcienter:& ſolum de non leui, ſi ignorãter,
ſiue ex negligentia,& de hoc infrà. Dolus. Secundò,ſi de
bonis eccleſiæ alicui fecit gratiã.ſ̃m Inno.vbi s̃.qui alleg.
l.cum oſtendimus.ff.de fideiuſ.tu.& C.eod.l.ij.& vlt. Ter-
tiò, ſi paſſus eſt propter negligentiam ſuam rem eccleſiæ
præſcribi,ſ̃m Pan.in c.ex præſentium.de pigno.quia alle-
gat c.placuit.el ij.xvj.q.iij.Quarto, ſi reditus conuertit in
vſus inhoneſtos.xij.q.iiij.c.j.Quintò,in caſibus,in quibus
dicetur,ꝙ clericus tenetur ad reſtitutionem. In iſtis enim
caſibus primò tenetur eccleſię ſatisfacere,antequam aliud
diſponat:quia prius ſunt reddenda debita,quàm beneficia
præſtanda:ſicut magis tenetur homo ſoluere creditori cę-
5 teris paribus,quàm amicis benefacere. ¶*Septimò quæri-
tur,quæ eſt ratio,ꝙ clericus aliqua donare poteſt, & non
legare? Et dicit Pan.in c.ad hæc.de teſta. hãc eſſe rationẽ,
quia teſtamentũ morte confirmatur. de cele.miſ. cũ Mar-
thæ.& conſequenter effectus cõfertur in tempus:quo cle-
ricus non eſt futurus prælatus:ideo non poteſt de aliquo
diſponere in teſtamento ex facultatibus eccleſiæ, qñ au-
tem vult diſponere dũ viuit,non prohibetur : quia hoc fa-
6 cit tanquam adminiſtrator eccleſiæ. ¶Octauò*quæritur,
quid iuris ſit de acquiſitis intuitu dignitatis clericalis, ꝓ
miſſis dicendis? Et Pan in c.cũ in officiis.de teſta.recitat,ꝙ
Pet.vt refert Cy.in d.auth.licentiam.C.de epiſ.& cleri.vo-
luit,ꝙ de his clericus teſtari poſſit.quod Hoſt.& Inn. pla-
cet in c.quia nos.de teſta. qui dicunt, ꝙ ſi clericus aliqua
ratione officij acquiſiuit:puta,quia fuit capellan⁹ alicuius
principis,qui ei multa donauit : de talibus põt ad libitum
diſponere.quod Pan.vbi ſuprà limitat, niſi qui dedit pro-
miſſis dicendis, dederit tãquam parochialis ſacerdoti:quo
caſu diſponere nõ poſſet.Et ex hoc infert Pan.ad quęſtio-
nem, nũquid ex relicto promiſſis dicendis debeatur epi-
ſcopo canonica portio? Et dicit attendendas fortè conie-
cturas,an relinquẽs,vel donãs reſpectũ habuerit ad eccle-
ſiam vel pſonam:quia fortè relinquẽs, ſicut donãs ſuo pa-
rochiali,hoc nõ feciſſet, niſi fuiſſet proprius parochialis,
ſecus ſi nulla qualitas ſuggerat eccleſiã eſſe conſideratã,
ſed perſonã duntaxat.¶ Nonò, quid de acquiſitis ꝑ ſacer-
dotem ex iniunctione pœnitentiarũ, quas imponit paro-

chianis? Et dicit Inno.in c.cũ inter.de verbo.ſigni.ꝙ debẽt
eſſe eccleſiæ,ideoq; de eis diſponere non poteſt ad libitũ.
¶ Decimò quæritur, quid de eo,qđ quis ſuaſione prælati
reliquit prælato,aliàs relicturus eccleſiæ,an illud ſit eccle-
ſiæ,vt de eo prælatus diſponere nõ poſſit? Et dico, ꝙ Cyn.
formãs hanc quæſtionẽ in tutore,dicit, ꝙ tenetˊ, ſi ad ſibi
relinquendũ induxit blando ſermone,arg.in l. fin.ff. ſi qs
ali.teſt.prohi.vbi patet talem nõ committere delictum. Si
verò induxit dolo,ſeu fraude,eccleſię tenetur ad intereſſe.
Pan.aũt in c.ij.de pec.cle.dicit quoſdam tenere, ꝙ nõ po-
teſt diſponere,ſed eccleſi.reſtituere tenetur,per l. quicqd.
C.arbi.tut.& eſt tex.cum glo. ꝙ tenetˊ reſtituere ſimplici-
ter.xij.q.iiij.quicũq;. vbi patet, ꝙ prælatus tenetˊ eccleſiæ
ad intereſſe, qñ ei potuit quærere,& neglexit:ad inſtar tu-
toris:vt in d.l.quicquid.& in l.pupillorum.C.de admi.tu-
to.nec enim debet vtilitatem ſuam præponere vtilitati ec-
cleſię,ſicut nec tutor vtilitatẽ ſuam:vtilitati pupilli.l.tutor
ſ̃m dignitatem.§.j. ff.de admi.tut.l.ſi vt certo.s̃. commo-
datum.ff.commo.l.quod Nerua.ff.depo.vij.q.j.præſentiũ.
& c.placuit.Pan.autem vbi ſuprà,conſentit Cy. cui & ego
conſentio quantum ad tutorem:quia nõ tenetur plus pu-
pillum,quàm ſe diligere:aut bona eius,quàm ſua. arg. de
iureiur.petitio.& de pœ.diſt.ij. charitas. Conſentio etiam
oppoſitæ opinioni in clerico,vel prælato,qñ ſuam vtilita-
tem temporalem procurat cum iactura eccleſiæ,quo caſu
propriè loquitur d.c.quicunq; qñ.ſ.clericus de rebus, vel
augmentis eccleſię auget propriam facultatem,ita ꝙ ea, in
quibus ius habet eccleſia, vt deſeruiant commoditatibus
eccleſiæ conuertit ad ſeruiendũ commoditatibus ſuis,vt ſi
ex reditibus eccleſiæ colat ſuas poſſeſſiones,eccleſiaſticas
relinquens incultas:& idem in tutore.In præſenti verò ca
ſu conſentio iterum Cyn.& Pan.quia non eſt eccleſiæ ius
acquiſitum propter ſolã intentionẽ teſtatoris:nec ipſe te-
nebatur tunc procurare bonũ eccleſiæ,cũ ſine peccato fa-
cere potuiſſet:ergo potuit ꝓcurare ſuũ, cum nulli faceret
7 iniuriã.¶Vndecimò*quid de eo, quod relictum eſt cleri-
co nõ habẽti prælationẽ,aut adminiſtrationẽ eccleſiæ? Et
dr̃ ſ̃m Pan.in d.c.cum in officiis. & de teſta. requiſiſti. ꝙ
præſumitur factum intuitu perſonæ in dubio, quia nõ eſt
veriſimile,ꝙ intuitu eccleſiæ reliquiſſet ei,qui eccleſię nõ
habet adminiſtrationem.quod verum eſt, niſi per conie-
cturas contrariũ ꝓbaretur,vt in c.requiſiſti.de teſta.Secus
8 autem ſi habet adminiſtrationem.¶Duodecimò,* vtrum
clericus,qui rem eccleſiæ ex induſtria meliorauit,poſſit de
tali melioratione diſponere,quaſi de re ſua? Et dico ꝙ nõ,
ſed illa cedit eccleſiæ.facit c.ingrendum,& c.ſi qs. de pe-
cu.cle.Et ratio eſt,qa ad hoc tenetˊ, ſi de eius fructibus vi-
9 uit,ſecus autem ſi de ſuo melioraſſet. ¶* Decimotertiò,
vtrũ clericus habens patrimonium in titulum, poſſit illud
alienare ad libitũ, ſine ſolennitate requiſita in alienatione
eccleſiaſticorum bonorum, de qua xij.q ij. ſine exceptio-
ne.Et dico,ꝙ ſ̃m Ioan.& Gofr.alienari non põt, ſicut nec
aliena bona beneficij ſpiritualis, licèt illi patrimonio non
adhæreat ius ſpirituale ad hæredes nõ trãſmiſſibile, vnde
mortuo clerico extinguitur cauſa priuilegij. ſicut fundus
dotalis alienari nõ põt,durante matrimonio, quo tñ ma-
trimonio ſoluto,tranſit ad hæredes. Sed Hoſt. diſtinguit,
quia ſi clericus eſt ordinatus ſimpliciter,põt de matrimo-
nio ordinare ad libitum, ſecus ſi expreſsè ordinatus eſt
ad titulũ patrimonij. Et idem vr̃ ſentire Gemi.in c. ſi eps.
de præben.lib.6. dicens ꝙ clericus ordinatus ad titulũ ſui
patrimonij,ſi expreſsè aſſignatur ei ſic,ꝙ tranſierit in rem
eccleſiaſticam,de eo diſponere non poteſt.Et idem Ioan.

And.& Ioã.de Li.si verò assignatur tacitè,tamen licèt eps non teneatur ei prouidere ex quo habet vnde viuat,tamẽ illud vendere non poterit.Pan.tamen vbi ad illud ordinatur, expressè excipit vnum casum, in quo licitè de eo disponere potest ad libitũ.s.si deinde consequatur beneficiũ spirituale,quia eo casu cessat ratio aliorũ, cũ possit ex beneficio viuere. Et hæc secunda opinio de rigore iuris est verior,licet prima sit benignior,& æquior, ne mẽdicet in opprobriũ cleri.Et sentit Inno.in c.eps.de præb.q̃ in alienatione talis episcopi consensus non requiratur. Et si quẽ ratur, quid operetur ordinatio ad istũ titulũ, ex quo fieri pōt hæc alienatio?Dico,q̃ satisfit iuri, vt non videat ille promotus sine sustentatione,& si deinde vendat, non reprobatur in clerico volũtaria,sed coacta paupertas.¶ De-
10 cimoquartò*quærit,vtrũ clerici,& religiosi possint de bonis aduentitiis sine patris assensu disponere ? Et dico pro fundamento quæstionis,q̃ ſm Pan.in c. quia nos de rest. & in c.cōstitutus.de resti.in inte.pecũlium, qd in laico est aduentitium,clerico est quasi castrense, vnde licèt sit filiꝰ familias,tñ vsusfructus nō acquiritur patri. Et hoc tenuit Host.in d.c.quia nos.& casus est in auth.presbyteros.C.de epis.& cleri.vbi dr, q̃ res ad dominiũ clericorum venientes sunt eius,ad similitudinem castrensium,vt testari possint.Quod Pan.dicit indubitatum, quando clericatus adhæret tempore deletionis bonorũ,vt per eum patet in ca. constitutus.de in integ.resti. ¶ Ad quæstionẽ igitur dicit Pan.in c.in præsentia.de prob.q̃ si loquamur de bonis aduenientib̃ ingressio monasteriũ, indistinctè acquiruntur monasterio, tũ quia amplius nō est filius in potestate patris,& sic non acquirit vsusfructus patri,tum qa clerici,& religiosi sunt priuilegiati super bonis aduẽtitiis,vt sint eis castrensia vel quasi,per d.auth.presbyteros.Et fortè, inqt 13
idem dici posset in bonis acquisitis prius, vt statim p ingressum gaudeant illo priuilegio,per d.auth. Et sic pater priuabitur vsufructu illorũ bonorum etiã in vita sua. qd intelligo, qñ filius hoc expressè disponit, aliàs stabo dispositioni aut.si qua.C.de sacr.sanct. eccl.nō obstãte c. licèt.de sepul.lib.6.quia illud loquit in laico, nō in clerico,
11 aut religioso,hæc ex illo.¶ Decimoquintò,* vtrũ clericus possit de bonis ecclesiæ dotare sorores, vel alere parẽtes? Et dicit Pan.in c.puenit.de arbi.quòd sic,vel etiã alias cōsanguineas.quod probat per c.j.de coha.cle. & mul.& p gl.cũ tex.in c.omnino confitemur.xxx. dis. vbi dicit gl.q̃ clericus habens vxorẽ,vel filios,pōt eos pascere de redditibus ecclesiæ,& consequẽter à fortiori dotare, cum causa dotis sit fauorabilior,q̃ alimentorũ,vt notat Cy.& facit q̃ notat in l.cum in plures.§.pe.ff.de admi.tu.& in l.nō omni.C.eo.tit.in gl.Hoc tñ limita,& intellige si ipse indigẽt, vt in gl.d.c.omnino.& nō ad pompã,vel altũ statum, arg. eorũ,quæ no.xlij.dist.in prin.quia sic tam dãtes, quàm accipientes tenẽt ad restitutionem.xvj.q.vij.peruenit.vt no. Matth.& Card.in cle.ij.de vi.& hone. cle. Hoc tñ,q̃ accipientes teneant ad restitutionẽ,limita, qñ clericus nō esset soluendo,aliàs nō,si acceperint de rebus, quæ alienari possent ad libitũ clericorum, ſm Vlde.& placet addito, vl si soluere nollet,licèt alij velint indistinctè, q̃ teneant q̃ esset turius.Ratio autem omnium istorum est quia clericorũ bona superflua sunt pauperũ, inter quos primi sunt coniuncti cæteris parib̃.vnde q̃ tenet Sum.R of.indistinctè.s.q̃ clerici de bonis ecclesiæ possint consanguineos in studio sustentare,nō est verũ indistinctè, sed si indigent.
12 ¶Decimosextò*quæritur,vtrũ cleric̃ habẽs sufficiens patrimoniũ possit illud seruare hæredibus, & viuere de beneficio?Et dico ſm Rich.in quolib.iij.q.xx. quòd habens patrimoniũ sufficiẽs ad necessitatẽ naturæ solum,pōt recipere beneficium ſm exigentiã status & psonę:habẽs verò patrimoniũ sufficiens,etiam ad hæc,ad eleemosynas multis faciendas,si recipiat beneficiũ, vt bene dispenset, non peccat,modò sit idoneus, si verò recipit illud non intendens ecclesiæ deseruire,sed amicos ditare,&magis honorari,& viuere delicatius,mortaliter peccat.facit c.clericos. j.q.ij.& c.se.imò in d.c.clericos.dicit Io.q̃ seruiendo eccl. si bona eius cōsumit, & ex cupiditate suũ patrimoniũ seruat,peccat mortaliter.& facit tex.in c.quoniã.in fi.xvj.q.j. Aliàs aũt seruiendo ecclesię,licèt viuere de ecclesia,& suis hæredibus seruare patrimonium,ſm Inn.in c. eps. de pb. & cōiter hoc tenent Docto.& idem Host.& Pan.ibi, dũmodo honestè viuat, & idem Veruec. addens, si deseruit ecclesiæ, cui si nō deseruiat, vel si in malos vsus expẽdat, peccat mortaliter.Nec ob.c.pastor.j.q.ij.qa ſm Inn. intelligitur,qñ clericus vellet de beneficio viuere,& auarè thesaurizare de patrimonio, secus si vult illud pro hæredib̃ conseruare.Non obstat etiam c.vlt.xvj.q.j.vbi dicit Hier. in fi.quòd qui bonis parentũ sustẽtari possũt.si qd est pauperũ accipiũt,sacrilegiũ incurrũt,qa ſm Veruec.intelligitur cum extrema necessitas pauperum hoc requirit, vel ſm Host.sensus est, quòd de supfluis debẽt clerici largas eleemosynas facere, ẽt si necessitas nō sit extrema. & hoc magis cōgruit:alioqn nō esset differentia inter clericos,& laicos,& eorũ bona.Quantũ verò ad debitũ psonale, dicit do.Anto.in c.olim nobis.de resti.spo. q̃ illud soluere pōt de fructibus ecclesiæ.& facit c.peruenit.de fideiuſ.sed Archi.in c.statutũ.de rescrip.lib.6. tenet contrariũ: cuius dictũ Pan.in d.c.olim.verũ limitat, qñ debitũ est contractũ pro delicto,vel patrimonio,& sic seruãdum est.¶ * Decimoseptimò quæritur,qs succedet clerico ab intestato? Et dico,q̃ in bonis ecclesiasticis succedet ecclesia:in aliis cō sanguinei ſm ordinem iuris.xij.q.iiij.quicũq;.& q.vl.c.vl. quibus deficiẽtibus succedet ecclesia. de suc. ab intest.c.j. dicit tñ Pan.in c.relatum.de testa.q̃ acquisita per canonicũ intuitu ecclesiæ,seu præbendæ, non cedũt successori in præbẽda:imò nec eps, ſm Pisa.sed eccle.capitulo. sed vbi bñficiatus nō est de cōgregatione, sed habet beneficium omnino separat :puta, qa est rector ecclesiæ parochialis, vel præpositus,seu Archidia.nō bñficiatus à capitulo : tũc bona acquisita intuitu bñficij cedũt successori,& nō capitulo.Ratio diuersitatis est, qa canonico dat præbenda ex bonis cōibus capituli principaliter,vt inde sumat necessaria,nō aũt vt sit administrator ecclesiæ,vñ si qua remanẽt vltra præbenda,debent bona cedere capitulo, cuius sunt oia præbendarum,satisque est, vt successor habeat corpus prębẽdæ,& capitulũ administrabit bona quæsita,sicut alia bona cōia.Alij verò beneficiato p se extra congregationẽ dat beneficiũ tanq̃ administratori eius,seu ecclesię. Vnde quemadmodũ administrare habet bona cōia ecclesiæ : ita & hæc intuitu ecclesiæ quæsita. ¶ Decimooctauò quęrit, qd faciendũ est in successione ab intestato, si nescit vtrũ res fuerint ecclesiæ,vel psonæ?Et dico ex mente Io.Andr. in c.vt vnusquisq;.de pecu.cle.& aliorũ doctorũ,q̃ pręsumũtur oia esse ecclesiæ.poterit tñ hæres ꝓbare, q̃ fuerint bona psonæ.Sed si cōstat clericũ res habuisse,quæ nō erãt ecclesię,sed psonę,& dubitat,quę sint illæ,pręsumit ꝓ eo, qui est in possessione rei.de qua est quęstio. Vnde si post mortẽ ecclesia est in possessione, ꝓbatio incũbit hęredib. &ecōuerso,si hęredes sunt in possessione, ꝓbabit ecclesia. xij.q.iiij.c.j & q.v.c.j.in fi. Et si possessio est oino cōfusa, &

& nihil probatur, sed statur in dubio : æqualis debet fieri distributio inter ecclesiã,& hęredes, nisi fortè qs ex seruo ecclesię factus sit clericus,qa tũc fiet vt dr in c.ij. de succe. ab intest.ita q̃ peculium decedentis in quatuor partes diuidatur,quæ singulę assignentur epo,ecclesiæ,pauperibus & parentibus:& si non sunt parentes,eps illam partem re-
14 cipiet in vsum ecclesiæ cōuersurus.¶ Decimonono,*vtrũ clericus præbendatus teneat facere quatuor partes de redditibus ecclesię,& oblationibus fidelium.s.epo,pauperib̃, ipsi sacerdoti,ac clericis, & fabricæ : sicut volunt antiqua iura,vt in c.quatuor,& in c.cognouimus.& seq.xij.q.j. Et dico colligendo ex Pan.in c.j.de eccle.ædi.q̃ standum est consuetudini,quo ad quartã epi,& fabricæ,quæ valet pręfatis iurib̃ derogare:nisi qñ fabrica remaneret derelicta, quia tunc esset irrationabilis,& non valeret, & consequẽter teneretur dare quartam, & intellige qñ reditus supersunt detractis necessariis. Quantũ verò ad quartam pauperum, nulla valet consuetudo in contrariũ quin teneat, imò plus dico,q̃ non solùm quartam,sed omnia superflua necessitati tenetur erogare pauperibus sub pœna peccati mortalis,nisi in duobus casibus.Primò, si egeat fabrica vl secundò:si Dei cultum in sua ecclesia velit ampliare,nulla tñ extrema necessitate occurrẽte:ar.eorũ quæ not. in c. dudum.el ij.de ele.& in c.cùm ſm.de præben.Vnde & ſm 16
S.T.in quol.& ij.ij.q.cl. xxxv. si ista bona sint distincta. s. quæ debentur prædictis,& aliquid sibi retinet eps, q̃ debet pauperibus vel ministris vel in diuinum cultum erogare:peccat mortaliter restitutioni obnoxius. Si verò distincta non sunt,eius fidei committitur, & erit veniale si deficiat in modico, q̃ bonæ fidei non repugnet : mortale
15 verò in excessu notabili.¶ Vicesimò,* vtrum clericus cōuertens fructus beneficij in vsus inhonestos peccet? Et dicit Rayn.q̃ si ecclesiastica bona det consanguineis diuitibus.s.vltra statum eorum,& non vt pauperibus, ſm Ver. & meretricibus aut histrionibus,& similibus, pauperibus debita raptor est:quia quicquid habet,pauperũ est. xvj.q. j.c.fi.vnde peccat mortaliter, & restituere tenet ecclesiæ, ſm Pan.in c.cum secundum.de præbend.si habet in patrimonio,vel aliunde.xij. q.iiij.c. j & ij quia de altari debet viuere,nō luxuriari,accepta luxuria pro omni luxu, siue illicita concupiscentia dis xliij.in pr.imò restituere tenẽtur,quia accipiunt ab eis indebitè. Nec sufficit ſm Hos.q̃ restituat de fructibus beneficij, nisi quatenus subtraheret sibi necessaria.Et hæc vera intellige in foro animæ, non simpliciter,& indistinctè,vt tenet Sum.Ang. sed quantùm ad pctm mortale,limita si sit magnus excessus,ſm S.T. vt §.priore. quantum verò ad restitutionem, limita concurrẽtibus duob̃.Primò,q̃ excessus sit magnus :secus si modicus,ſm Host.in Sum.de pœn.& re.& Asten.li.j.ti.xxxv. & Franc.de Pla.in tract de rest.Secundò, si bona sunt distincta,vt §.priore.ita.s.q̃ aliqua distinctè sint pauperum, saltem principaliter,licet consequenter sint ministrorum, vt bona hospitalium, & aliqua principaliter ministrorũ, vt bona præbendarum & beneficiorũ,aliàs S.Th.vbi s. & 2.2.q.clxxxv.ar.vij.vr tenere,q̃ non sit de necessitate salutis restituere:sed solùm q̃ sit mortale.Et idẽ Arch.in ij.par te.tit.ij.c.j.§.fin.& Veruec.& idem Præposi.xliij.dist. vide Restitutio.ij.§.v.in pr.¶ Vicesimoprimò, vtrum restituere teneantur malè accipientes ab ecclesiasticis personis ? Et dicit Ray.& Host.q̃ fornicariæ, & hmõi turpes personæ tenẽtur restituere ecclesiæ, nisi acceperint causa eleemosynæ in summa necessitate,q̃ licuit.lxxxvj di. pasce. & similiter tenentur diuites,& potentes,qui acceperũt p fraudes,minas,importunitates,& hmõi,& clericus,q̃ dedit redimendo suam vexationem,excusat.extrà, de simo. dilectus.j. non tenentur verò si acceperunt pp aliam honestã causam,vel necessariam,& rōne hospitalitatis,vel eleemosynæ,vt qa casu fortuito aliter habere nō poterant.Et idẽ est si erant bñ meriti & honesti viri.præsertim,q̃ iã impẽderant ecclesiæ seruitia defendẽdo,vel patrocinando, vel eleemosynas faciendo : qa talibus ecclesia repẽdere tenet. xij.q.ij.qcũq;.Ver.tñ dicit,q̃ q extorsit per fraudẽ,minas, violẽtiã,& hmõi tenet etiam si clericus sit soluẽdo:alij verò solùm si clericus pp huius donationem factus sit non soluẽdo:adde vel soluere nolit.tutius tñ est, q̃ indistinctè omnes teneanr.¶ Vicesimosecundò quærit, cui restituere teneatur,qui accepit indebitè ab ecclesiastico? Et dico ſm Ray.q̃ ei q dedit, qñ non turpiter dedit, sed timore, vel hmõi.aliàs aũt authoritate iudicis pœnitentialis debet fieri ecclesiæ, cui ablatũ est,ita q̃ nō illi q dedit, nisi in casu prædicto,sed successori,vel superiori, vt dicit Hos. vel in vtilitatem ecclesiæ conuertat,vel ſm gl.Ray.det pauperibus illius loci,si videbit expedire,puta,qa ecclesia est abũdãs.Quod verò dr de authoritate iudicis pœnitẽtialis. gl. Ray.limitat,si sup talib̃ habet disponendi potestatẽ, vñ Pisanus habet authoritatem superioris, sed nō credo necessarium.¶ Vicesimotertiò,* vtrũ clericus dimittens officium sine causa rationabili teneat restituere fruct̃ interim pceptos ab ecclesia? Et Io.Cal.in c.j.de cele mis.cōcludit q̃ sic,tũ qa iste effectualiter non residet:non residẽs aũt priuatur bñficio,& fructibus.de cle.non re.c.pe.tũ eriã qa pp officiũ dat beneficiũ.de rescr.c.fi.lib.6.Vbicũq; aũt aliquid datur ob causam,causa nō secuta illud potest repeti.ff. de cond.ob tur.causam.quasi per totũ.Sed Pan.in d.c.j. hanc opinionẽ nimis rigidam dicit,nec eã sequi do.Car.qa iure non probatur.Et ad primum cōtrà possumus dicere, q̃ licet clericus nō residẽs priuet bñficio:non tñ reperit arctari,vt fructus restituere teneatur.de cle.nō re.ex parte. patet de eo q per annũ non resedit, & occasione tituli quem habet,donec priuetur pcipit fructus,& si non seruiuit iste dicẽdo officiũ, tñ seruiuit ecclesiæ vniuersalia in ordinem clericatus.Ad ſm dicitur,q̃ beneficium non datur simpliciter pp officium, sed etiã vt clericus assumptus in partem dñi de patrimonio dñi viuat,& nō mendicet.xiij. dis. diaconi.de preb.c.ij. Alia tñ opinio tutior est in foro animæ: hæc ex illo.Et sic ſm hæc determinat Sum R of.Sum.verò Ang.tenet,q̃ restituere tenetur : & q̃ licet illa opi. sit rigida,est tñ vera.nec respōsio Pan.ad Cal.est valida, qa licèt dentur clerico reditus vt viuat, nō tñ vt viuat simpliciter sed ſm cultum Dei.Et idem, inquit, tenet Lau.in clerico vacante voluptatibus.Ego verò dico, q̃ opinio Pa. est vera,quia ſm mentem S.T. in quolibet clerico malo tenentur subditi exhibere decimas,q̃ etiam patet in c. tua nobis de deci. vbi decimæ mandantur reddit clericis nequam: ergo illas restituere non tenẽtur.Et quantũ ad rationem,q̃ Sum Ang.dicit insolutã,dico verum esse,sed ego soluo,& dico primò,q̃ officiũ pp quod datur beneficium, non est solũ horę canonicę, sed est ministratio sacramentorũ, & consiliorũ,& verbi Dei.& decãtatio Diuinorũ tẽpore quo populus cōfluit, qũo dicitur qs suspẽsus ab officio, seu iurisdictione,vel administratione,& dico secundò,q̃ datum ob causam ea non secuta pōt repeti, qñ erat causa totalis, vel saltem principalis dandi, secus si fuit partialis aut secundaria,vt in proposito, quia beneficium nō dat principaliter sacerdoti,vel clerico,vt psallat, sed vt celebret, & absoluat,ac cętera faciat ordinis sacerdotalis.Vnde bene-

ficiati non ſacerdotes, vbi eſt cura, intra certũ tempus tenentur ordinari ad ſacerdotiũ. Et præterea beneficiũ non datur ſub cõditione, ſed ſub modo, vnde modo nõ ſeruato adhuc fruct⁹ ſunt beneficiati. Et ita tenet Inn. Io. And. & Butr. in c j. de celebr. miſ. & Præpo. diſt. xcj. preſbyter. & Per. de Palu. Arch. Franc. de Pla. Zaba. Ioan. de Lig. Cancel. Pari. & Fel. & Hiero. Zane. & penè oẽs. ¶ Viceſimoquartò
17 * quæritur, vtrũ clericus teneat̃ reſtituere fructus, quos de beneficio percipit exiſtens in peccato mortali? Et dico, ꝙ dom. Anto. tenet omne peccatũ notoriũ inducere ſuſpenſionẽ à canone: quã opinionẽ qui ſequũt̃, vt Sum. Ang. tenent ꝙ ſic: qa eſt ſuſpẽſus, & idẽ eſt, ac ſi nõ reſideret: qa nullũ & inutile idẽ eſt. c. inter corporalia de tranſla. præla. ſicut nõ ritè, & ñ fieri, paria iudicãtur, de preſby. non bapt. c. veniens: & ideò tenetur, ſicut & non reſidens. Sed Sum. Roſ. tenet contrariũ, ſcilicet ꝙ reſtituere nõ tenetur, quia nec ſequitur dictam opinionẽ do. Ant. imò dicit, ꝙ fortè etiam in notorio fornicario, de quo ſcilicet nõ eſt dubiũ ꝙ ſit ſuſpenſus, iſta locũ nõ habent. arg. eius quod no. glo. in c. paſtor. de appel. vbi habetur, ꝙ excõicato non ſubrahuntur reditus, niſi hoc ſit expreſſum in ſentẽtia: & idem in caſu noſtro. hæc Roſel. Ego dico duo. Primò, ꝙ non reſidens nõ tenetur reſtituere fructus, niſi cõdemnetur, vt patet ex dictis ſ̃. §. xxiij. nec hoc Sum. Ang. probat. Secundò, ꝙ hoc dato non eſt ſimile in caſu de exiſtente ĩ mortali, quia in aliquo deſeruit eccleſiæ, & ritè deſeruit, quantum ad id qd̃ eccleſia ordinauit, vt celebrãdo officium, & orando vt eccleſia ſtatuit: licèt non vt ordinauit Deus. ¶ Viceſimoquintò quærit̃, vtrũ clericus excõicatus eccl̃æ ſuæ fructus reſtituere teneatur? Et dicit Bern. ꝙ aſſignari debẽt alicui, ꝙ celebret ꝓ eo. i. loco eius. de ap. peruenit, & ſi iniuſtè fuerat excõicatus, recuperabit fructus ſibi ſublatos. ij. q. v. ſuper cauſas. & idẽ R. ay. & Goſ. ſi verò iuſtè nõ põt. C. de re. mil. l. cũ allegatis. lib. 12. quæ tñ Hoſt. limitat, vt refert Aſten. quandiu dormit in ſententia. i. in mora eſt petendæ abſolutionis, qa non debet percipere beneficiũ qui non facit ſeruitiũ. de app. paſtoralis. in ſi. Secus ſi non eſſet in mora. de cõceſ. præbẽ. quia diuerſitatẽ. Et ſi nõ habet vnde viuat, ſ̃m Aſten. poſt Ioan. prouidendũ eſt ei interim de bonis eccleſiæ, quia etiã depoſitis ꝓuidetur. diſt. 50. ſtudeat, ne in opprobriũ clericatus cogatur mẽdicare.
18 ¶ Viceſimoſextò * quæritur, ex quib⁹ reſtituet clericus reſtitutioni obnoxius propter eccleſiaſtica bona? Et dico, ꝙ ex bonis laicalibus ſi habet, vel habere põt, vel ex eccleſiaſticis, ſi ibi aliquid ſubrahat de eo ꝙ licitè, & cõſumere, & nõ conſumere poterat, parcius viuẽdo. Reſtituet aũt arbitrio iudicis pœnitẽtialis, vel ſuperioris, licet hoc non ſit neceſſariũ, dãdo ipſi ſuperiori, vel ſeruando ſucceſſori, vel dando pauperibus, aut expendẽdo in vtilitatem eccl̃æ, ſecundùm quod videbitur, vt dictum eſt in ſimili ſ̃. §. xxij. De fructibus beneficiorum habes multa ſ̃. Beneficium.

DE COACTIONE.

1 *Coactionem duplicem eſſe, abſolutam ſcilicet, & conditionalem.*
2 *Coactẽ baptizatus, num baptiſmi characterem recipiat.*
3 *Coacta ſeruitia Deo exhibita, an Deo placeant.*
4 *Coactẽ matrimonium initum, an teneat.*

1 COACTIO * duplex eſt. Vna. ſabſoluta, qua qs contra voluntatẽ corporaliter ad aliquid ex toto cogit̃: ſicut qui ligatur, & de hac diſt. 50. preſbyteros, ex hac aliquid cõtra Deũ faciens nõ peccat: ſicut ſi mulier opprimatur, vt patet, in d. c. & no. gloſ. diſt. v. ad eius: quod verũ eſt, niſi tũc vel poſt animus cõſentiat. Alia eſt, quẽ dicitur cõditionalis, qua quis cogitur vnũ ẽ duobus eligere, de qua in c. lectores. xxxij. diſt. & glo. prædicta, & hæc nõ excuſat in peccatis, vt in cap. ſacris. de his quæ vi, metúſve cauſa fiunt, niſi vt j̃. Metus. De his S. Tho. in iiij. diſt. vj. q. j. art. ij.
2 q. ij. ¶ Primò * verò quæritur, vtrũ coactẽ baptizatus recipiat characterem baptiſmi? Et dico ꝙ ſic, ſi coactio fuit conditionata, quãuis non grãm, vt ſ̃. baptiſmus, non autẽ ſi fuit abſoluta, ſecundùm gloſ. in c. epiſcopus. diſt. lxxiiij.
3 & Inno. in c. fraternitatis. de hæreticis. ¶ Secundò, * vtrum ſeruitia coacta placeant Deo? Et dico ꝙ nõ, etiã ſi coactio ſit conditionata, pura ex metu pœnarum. xxiij. q. v. ad fidem, & xx. q. ij. præſens: vtilia tamen ſunt facienti: tum qa diſponunt ad ſalutẽ, tum quia ſi ſeruiens non omittit ſaltẽ tantùm: etſi omittat nõ faciendo quod debet, vt debet, id
4 eſt, ex amore. ¶ Tertiò, * vtrum teneat matrimonium per coactionem? Et dico ꝙ non, ſi fuit coactio abſoluta ſimiliter nec ſi fuit conditionalis & interuenit metus cadẽs in conſtantem virum, vt j̃. Metus §. viij. & matrimonium. vj. §. j. & matrimonium. viij. §. xij.

DE COADIVTORE.

1 *Coadiutor quis dicatur. Et quam poteſtatem habeat iuridicus coadiutor. Et quid de commiſſario.*
2 *Coadiutor quibus dandus ſit, & abs quibus commiſſarius aſſumi queat. Et cuius authoritate ac permiſſu.*
3 *Epiſcopus grauatus, ſi nolit coadiutorem accipere, etiam à capitulo requiſitus, quid agendum ſit.*
4 *Coadiutoris officium quando expiret.*

1 COADIVTOR, * vt ipſum nomẽ ſonat, eſt q̃ in alterius adiutoriũ datur, vel aſſumit̃. Et habet coadiutor iuridicus, id eſt, de quo mẽtio fit in iure, liberam & legitimam adminiſtrationẽ: quod Sum. Ange. tenet indiſtinctè, ſed Pan. in c. de rectoribus. de cler. ægro. limitat verum, qñ prælatus eſt impeditus in ſpiritualibus, & temporalibus. Si autem in ſpiritualibus tñ, tunc coadiutor non adminiſtrat temporalia. Et eius officiũ eſt facere quæ pertinent ad officium eius, cui datur, excepto ꝙ nihil immobile, vel mobile pretioſum poteſt alienare, vt in cap. vnico. de cler. ægrot. lib. 6. iuncta gloſ. & non ſolùm de bonis eccleſiæ, ſed nec prælati, vt in c. paſtoralis. de cler. ægrot. lib. 6. Nec debet aliquid de bonis eccleſiæ, cui eſt adiutor, ſumere, niſi ſumptus moderatos: vt ibidem, & ad hoc vij. q. j. ſcripſit, & ſi reditus non ſufficiunt, eos habebit ille qui ſeruit, & infirmo prouidebit epiſcopus, ſecundùm gloſ. in c. de rectoribus. extrà, de cler. ægrot. Aliter tamen ſenſit Panor. vbi ſ̃. Commiſſarius autem, qui ſemper aſſumitur, nõ habet authoritatem, niſi quam illum aſſumens ei contulerit.
2 ¶ Primò * verò quæritur, quibus dari debet coadiutor, & à quibus aſſumi poſſit cõmiſſarius? Et dico ꝙ ille dari debet, ſecundũ Inno. in c. niſi cum pridem. de renun. cuilibet prælato, qui ſuũ officium exercere nõ poteſt. vij. q. j. quaſi per totum: & ſecundùm eundem in c. venerabili. de offic. deleg. dandus eſt dilapidanti eccl̃æ bona. Iſte verò aſſumi poteſt ab epiſcopis & ſuperioribus prælatis, vt not. doct. in d. c. vnico: imò & aliquo modo omnes, q̃ poſſunt vices committere: quia à commiſſione cõmiſſarius dictus eſt. ¶ Secũdò quæritur, cuius licẽtia vel authoritate dari poſſit? Et dico, ꝙ epiſcopis & ſuperioribus prælatis dari non põt ſine licẽtia Papæ, vt in d. c. vnico: quod tamen in duobus caſibus fallit, vt ibi patet. Primò, quãdo epiſcopus vel ſuperior prælatus ſenio, aut corporali valetudine ita grauatus eſt, ꝙ perpetuò ſuum officium exercere non poteſt: quia tunc de conſilio & aſſenſu capituli ſui vel maioris partis vnũ vel duos coadiutores poteſt aſſumere. Secũdò quãdo eſt amens, ita ꝙ velit nolit, exprimere neſcit: quia

tunc

tunc capitulum, vel duæ partes vnũ, vel duos coadiutores dare poſſunt. Aliis ergo dare poteſt ſuperior proprius.
3 ¶ Tertiò * quæritur, quid ſi epiſcopus grauatus, vt ſuprà, nollet aſſumere, nec habere coadiutorem, licèt à capitulo requiſitus? Et dico, ꝙ nihil ꝑ capitulũ innouet̃, ſed in hoc caſu, & etiã ſi eꝓs eſſet demens, capitulum ſignificet, quàm citò poterit conditionem epiſcopi, & eccleſiæ, vt in eod. c.
4 vnico dicitur. ¶ Quartò * reperitur, qñ expirat officium coadiutoris? Et dico, quod in morte eius, cui datus eſt, vt not. Doct. in c. grandi. de ſup. neg. præl. libr. 6. Et idem eſt de commiſſario, vt per ſe manifeſtum eſt.

DE COGITATIONE.

1 *Cogitatio, num peccatum mortale eſſe poſſit. Et quid propriè ſit cogitatio.*

1 COGITATIO poteſt, * eſſe peccatum mortale: vt ſi ſit deliberata de malo mortali. diſt. xlix. hinc etenim. §. ponderoſus. etiam ſi opus non ſequatur. ſed non meretur pœnam ab homine, cùm ſuis terminis eſt contenta, de pœ. diſt. j. §. cogitationis. in tex. & in gloſ. Aduerte tamen quod cogitatio propriè eſt operatio intellectus: impropriè autẽ eſt operatio voluntatis: vt delectatio, & conſentire vt̃ cogitatio. Vnde quomodò vtraque ſit peccatum, nẽcne, vide infrà Conſenſus; & infrà Delectatio.

DE COGNATIONE.

1 *Cognationem triplicem eſſe.*

1 COGNATIO, * triplex eſt. ſ. carnalis, quæ dicitur cõſanguinitas: ſpiritualis, quæ dicitur compaternitas: & legalis, quæ dicitur adoptio. de quibus infrà Impedimentum. v. vj. & vij. & ſuprà, Adoptio.

DE COLLEGIO.

1 *Collegium vnde dictum ſit. Et quid ſit collegium eccleſiaſticum.*
2 *Collegium, num à ſocietate differat.*
3 *Collegium an facere liceat. Et num collegium rectorem vnum ſibi conſtituere poſſit. Et an ſtatutum facere.*
4 *Collegium deferentes, num in bonis collegij partem ſuam habere debeant.*
5 *Collegio deſtructo, an eius quoque priuilegia reſtincta eſſe videantur.*
6 *Collegium, vel vniuerſitas, num ita reſtitutionem in integrum petat, vt minor. Item quomodò ſuper re priuati diſponere queãt, quot debeant conuenire, vt aliquid efficaciter facere poſſint, remiſſiuè.*

1 COLLEGIVM * dictum eſt, quia ſimul aliqui colliguntur, vel ſimul cohabitant, ſ̃m gl. in l. j. ff. quod cui. vni. no. & eſt congregatio, quam ad minus tres facere poſſunt. vt l. Nerarius. ff. de ver. ſig. quia duo faciunt congregationem, collegium, tres: populum, decẽ: turbam plus, quàm decem. aut xv. gregem v. porci, vel x. oues: vt no. Ber. de ele. c. j. vide glo. in c. j. x. q. j. Sed paterfamiliàs dr̃ qui habet dominiũ, licèt filios nõ habeat. ĩ pronũciatio. ff. de verb. ſig. Et dicitur eccleſiaſticum, ſi maior pars inæqualis eſt clericorum, & ſimiliter data partiũ æqualitate, ſ̃m Pan. in c. ex literis. de conſti. quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum. c. ꝙ in dubiis. de conſe. eccl. vel alta. l. quod maior. ff.
2 ad muni. no. Bar. in l. ſi. ff. de colle. illi. ¶ * Primò verò quæritur, vtrum collegium differat à ſocietate? Et dicit Inno. vbi ſ̃. quod ſic. patet in l. j. ff. quòd cui. vni. vbi dicitur, ꝙ ſocij alicuius congregationis poſſunt facere collegium, & conſequenter ſocietas non eſt collegium. Item collegium reſidet in vno. ff. qd̃ cu. vni. l. ſicut. ſed ſocietas morte vnius ſo-
3 cij ſoluitur. ff. pro ſõcio. l. adeo. ¶ Secundò * quærit̃, vt um liceat collegium facere? Et rñdet Inn. in c. dilecta. de exceſſ. præla. licet aliter alij dicãt, ꝙ homines cuiuſcunque ꝓfeſ-

ſionis: vt grammatici, vel negotiatores, & hmõi poſſent ſimul conuenire propria autoritate, & facere ſibi rectorẽ, ac ſyndicum dummodo caueant, vel collegium faciant, pro cauſa honeſta: puta: ad defenſionem ſuæ iuſtitiæ, vel ne in ſuis officiis fiat fraus, & multo magis ſi faciant cauſa pietatis, vt̃ religionis. Et ꝙ liceãt alia collegia, patet. C. de iuriſd. om. iu. l. fi. ff. qd̃ cui. vni. l. j. ff. ad Treb. l. omnibus. & de ꝓcu. c. quia. & ff. de colle. il. l. j. §. 1. vbi aliqua ꝓhibẽdo, lex vt̃ alia concedere. Vbi etiam dr̃, ꝙ ſenatuſconſulto illicita arcent̃, & conſequẽter licita conceduntur. Illicitũ aũt eſt ꝓ quod fit pro aliquo malo, & deſtruendum eſt. l. vlt. ff. de colle. illi. Vnde Bar. in l. j. ff. de colle. illic. dicit, ꝙ iure communi collegia, quę fiunt cauſa religionis, ſunt permiſſa. l. j. ff. ꝙ cuiuſ. vni. ¶ Tertiò, vtrum collegium poſſit ſibi facere rectorem vnum, ſub quo poſſint bmnes de collegio conueniri? Et dico ꝙ ſic. tex. eſt in l. fi. C. de iuriſ. om. iud. & tenent̃ ei obedire: vt ibi. ¶ Quartò, vtrum collegium poſſit facere ſtatutũ? Et dico, ꝙ collegia licita, & approbata in his, in quibus habent iuriſdictionem: & quo ad pertinentia ad ipſos collegiatos poſſunt facere ſtatuta, vt not. in gloſſ. fi. C. de iuriſd. om. iudi. & expreſſius. C. de con. pecu. l. ij. in fi. per Bar. in l.
4 omnes populi. ff. de iuſti. & iur. ¶ Quintò, * vtrum deferentes collegium debeant habere partem ſuam bonorum collegij? Et dicit Inn. vbi ſuprà, quòd ſic, de his, quæ in eo cõferunt ipſi de collegio. & ſic loquitur l. j. §. fi. de colleg. illic. facit pro hoc l. ij. §. viarum. ff. ne quid in loco publi. de cle. coniug. quod à te. vbi not. de hoc xvj. q. j. de lapſis. ſed de aliis, quæ legantur vel donantur vniuerſitati, non debet habere partem. facit l. ſicut. §. ſi quid. ff. quod cu vni. cum aliis notatis in gloſſ. d. §. fi. quæ concordant cum Innocen. ¶ Sextò, * vtrum deſtructo collegio extinguantur omnia priuilegia eius? Et dicit Panor. in c. ij. de poſtu. præla. ꝙ ſic, ſi eſt eccleſiaſticum, & deſtruatur per ſuperiorem. Si verò eſt ſeculare, ſunt opiniones, ſed verior, ſ̃m eum eſt, quod durant
5 apud ciuitatem, vel locum, ſi ipſi ciuitati erant conceſſa, ſicut in eccleſiaſticis durat, apud eccleſiam. de quo vide ſu-
6 pra, Ciuitas. §. ij. ¶ Septimò, * vtrum collegium, vel vniuerſitas petat reſtitutionem in integrum, ſicut minor? Et dicũt aliqui, ꝙ ſic, quod verum limita in piis, vt ſunt hoſpitalia, & huiuſmodi, ſ̃m Ioan. And. in c. ij. de reſtitu. in integ. lib. 6. argu. c. requiſiſti. de teſt. quod etiam ſequitur Panorm. in c. j. de reſtitut. in integ. allegans l. omnia. C. de epiſco. & cle. qui dicit omnia priuilegia conceſſa eccleſiis extendi ad hoſpitalia, & pia loca, de quo vide ſuprà, Ciuitas. §. 2. Quomodò autem collegium diſponere poſſit ſuper re priuati, & quot debent conuenire, vt poſſint aliquid facere, vide infrà ſtatuum. §. 1. & infrà, Electio primò. §. 1. & quomodo ſinguli poſſent eſſe teſtes collegio, infrà, Teſtis. §. 1. & 2.

DE COLONO.

1 *Colonus an poſſit ſemen, aliáſve impenſas de iure deducere, ſi de hoc ſpeciatim non cauerit.*

1 COLONVS, * accipiens terram colendam ad tertiam, vel quartam, vel alium reditum, ſecundùm Innocẽ. in c. tua. el ſecundo. de deci. non poteſt de iure deducere ſemen, aut alias expenſas, niſi per pactum ſpeciale fiat, & ſi pactum non fit, attendenda eſt conſuetudo, ſi eſt, quæ ſi nõ eſt, ſtabimus iuri.

¶ COLVMBARIA. Reſtitutio, tertiò. §. quartò.

DE COLLVSIONE.

1 *Colluſio, ac colludere quid ſint.*

1 COLLVSIO, * dicitur quaſi ſimul luſio, id eſt, duorum ludus illudentiũ iudici. Et colluſio, ſecundum Bern. in

gloss.in c.audiuimus.de collu.c.cum clerici.de censi. est inter actorem,& reum latens, & fraudulenta conuentio,per quam alter in iudicio se superari permittit: & quia interueniente,ſm Host.in Sum. delicta aliquãdiu remanẽt impunita,aut etiam committuntur.Et colludere, est aliquem cum suo aduersario pecunia, vel gratia mediante pacisci, vt pro se in causa, vel iudicio permittat sentẽtiari. de coll. c.j.& ij.Quod quidem aliquando fit impunè. s. in ciuilib⁹ causis,ſm Azo.vt cum quis per collusionem pariter seruũ, vel libertum ingenuum pronunciari, ne. s. per tales degeneres inquinaretur amplius ordo senatorum. Vtrum autẽ hoc liceat,vide suprà,Accusatio.§.viij.

DE COMMENDA.

Commenda vnde dicta est,& quotuplex sit.

2 *Commenda ecclesiæ curatæ,aut parochialis,quomodo constituenda sit. Et num commendatarius parochialis prælatus censendus sit.Et an talis fructus ecclesiæ suos faciat.*

3 *Commendatarius parochialis si ecclesiam impetret, num de commenda mentionem faceret teneatur , Et num ad huiusmodi commendam patronus vocandus sit.*

4 *Commenda durante,num ea reuocari,aut conferri possit.*

5 *Episcopo si concessum fuerit,vt vsque ad certum tempus ecclesia num vacantium fructus accipere queat , num hoc prætextus beneficium commendati fructus retinere queat. Et quanto tempore episcopus commendare queat.*

6 *Commendam finitis sex mensibus , an possit ordinarius alij committere. Et an commendatis morte commenda ipsa quoque finiatur.*

7 *Commendatas ecclesias an vnus plures habere curatas possit. Et quid de commenda ecclesiarum non curatarum.*

1 COMMENDA,*scilicet ecclesiæ, nunc per sincopem dicitur quasi comedenda, quia.s.ecclesia , quæ est in commenda,comeditur,& voratur,olim aũt à commẽdando dicta est. quod quidem commendare sumit multipliciter,ſm Ioan.And.in gloss.in c.nemo.de elect.lib.6.s.pro deponere,vt xxij.q.ij. ne quis. & pro laudare, vt, non qui seipsum commendat.& c.ij. Corint. viij. Aliquando pro traditione ad custodiam , vt hîc. Duplex autem est commenda,sicut & duplex ecclesia.s.ecclesiæ curatæ,& nõ curatæ. Et duplici ex causa commẽda rationabiliter fieri cõsueuit.Primò, ad vtilitatem ecclesiæ commendatæ. Secũdò,ad honestam subuentionem commendatarij, qa licèt. c.nemo.de elect.lib.6.dicat,ꝙ nõ fiat, nisi ex euidenti vtilitate ipsius ecclesiæ,tñ loquitur de curata. prælati aũt curatarum sunt ꝓp populum, vel ecclesiam non autem populꝰ ꝓp prælatum.vnde principaliter præfici debet,propter vtilitatem ecclesiæ,non suam,sicut dicit San. Thom.iiij.dist.
2 xvij.q.iij. ¶ Primò*verò quæritur,quomodo facienda sit commẽda ecclesiæ curatæ,vel parochialis?Et de hoc Gre. x.in concilio Lugdunensi. vt extrà de ele.nemo.lib.6.dicit ꝙ nemo deinceps parochialem ecclesiam, alicui nõ constituto in ætate legitima, & sacerdotio commendare præsumat,nec tali etiã,nisi vnam,& euidẽti necessitate,vel vtilitate,ipsius ecclesiæ suadente.Huiusmodi sunt,inquit,cõmendam,vt præmittit, rite factam declaramus,vltima semestris tẽporis spatium non durare,statuentes qcquid secus de commentalis ecclesiarum parochialium actũ fuerit esse irritũ ipso iure hæc ibi.In aliis ergo commendis locũ non habet ista constitutio,sed statius antiquũ , ſm gloss. ¶ Secundò quærit,vtrũ talis.i.parochialis commendatarius sit prælatus.Et dicit idem Io.And.ꝙ nõ, sed tñ ꝓcurator, habet tñ legitimam administrationem.xxij.q. i. relatio. s. qñ debitè fit.¶ Tertiò,an talis faciat fructus suos? Et dicit idem,quòd non,ſm Ber.qa custos est,& ius in ecclesia nõ habet,licèt teneat Arch.ꝙ si ecclesiæ indiget , potest præsentare clericũ ordinãdũ ad titulũ talis ecclesiæ:vt de iure pat.postulastis.imò nõ habet ius in fructibus,nisi ad colligendum gubernandum,& prouidendũ ibi,& ministris,& ꝙ superest in vtilitatẽ ecclesiæ conuertendũ:sicut & de visitatore dr̃ dist.xvj. obitũ.Et hoc tenet Host.sed contrariũ
3 fit de facto.¶ Quartò,*vtrũ talis,si ecclesiã impetret,teneatur de commenda facere mentionẽ ? Et dicit idem ꝙ sic. arg.de concess.præb.cum nostris.& c.literas.Sed intellige, si non impetrant eandem.¶ Quintò,vtrũ ad talẽ cõmendã vocabit patronus?Et dicit idẽ ꝙ sic,ſm Inn.Host.& Gar. arg.xvj.q.vij.filius.& idẽ est in aliis, qui ex tali commẽda lædunt,& si fuerint contumaces , vlterius non audientur.
4 ¶ Sextò,vtrũ*durante commenda possit interim per ordinarium conferri,aut reuocari?Et dicit idẽ ꝙ non ſm Gar. nisi cesset causa,ex qua fuerat facta.arg. de voto. magnæ.
5 ¶*Septimò quærit,si cõcessum fuerit epo,vt vsq; ad certũ tps percipere possit fructus vacantium ecclesiarum.an hoc prætextu retinere possit fructus beneficij cõmendati?Et dicit idem ꝙ non,ſm Gul.nec interim dr̃ talis eccl. vacare, quia titulus iste est canonicus,sicut & alij.extrà, de.elect. dudum.ij.¶ Octauò,quanto tempore eps possit commendare?Et quidam,vt idem refert,dicũt,ꝙ commendare põt solũ,vsq; ad illud tps, quo potest conferre. s. vsque ad sex menses:tñ ſm Gul.hoc est falsum:quia si secũdo, vel tertio die post vacationem commendaret , iam non duraret per sex menses:quod tñ potest per istam constitutionem, vnde si fiat vltima die sex mensium,durabit per sex mẽses: si tñ totum tempus ordinarij elabatur.s.sex menses , non poterit deinde facere commendam,ar.de off.dele. de causis. Vel dico , ꝙ eo finito eam commendare poterit alicui ad custodiendam,& saluandam, donec ꝓuideat superior.
6 arg.de app.cũ teneamur.¶ Nonò , * vtrũ finitis sex mensibus possit ordinarius eã idem, vel alteri iteratò cõmendare?Et dicit idẽ videri ꝙ sic , quia tps Lateranensis concilij non currit pendente commenda ex causa facta , sed certè inqt,mens dictæ constitutionis cõtradicit, aliter fieri posset ei fraus.& perpetuò fieri.vt arg. de diuor.quanto. Vel distingue,vtrum commenda fiat intuitu ecclesiæ, vel personæ,vt.s.facta intuitu ecclesiæ. s. ad eius vtilitatẽ teneat, non autẽ facta intuitu personæ.hæc ille.Sed ista distinctio vr̃ euacuari per textum,q vult,ꝙ fiat solum intuitu ecclesiæ.vnde dic, ꝙ poterit commendare,donec prouideat superior.¶ Decimò, vtrum expiret commenda morte commendatis?Et dr̃ ꝙ non, ſm Gul.vt de commo.c.j.¶ Vnde-
7 cimò,*vtrũ vnus,plures possit habere curatas ecclesias cõmendatas?Et dicit idẽ,ꝙ non,sicut nec plures in titulũ, vt patet in d.constitutione,nisi ex dispensatione Papæ,in casu vtroque,sed vnam intitulatam,& aliam commendatam curatas ab ordinario põt habere, ſm antiquum ius.xxj.q.j. qui plures.sed cum moderatione d.c.nemo. ¶ Duodecimò quærit,quid de commenda ecclesiarum non curatarũ,quę hodie viget in dominis Cardinalibus quantum ad multas abbatias?Et dico,ꝙ sicut licèt subuenire clerico de bñficio curato,vt honestè viuat:ita,& fortè magis,licèt subuenire de nõ curato.si indigeat ad necessitatẽ,aut decentiam. Vñ si abbatiæ habẽt superflua,& ipsi sunt indigentes,fieri põt, maximè,vbi nõ possũt inueniri monachi regulares in numero pati reditib⁹,sed eo casu teneat, ſm Pan.in c.de monachis,extrà, de præb. ecclesias conseruare in solito statu, & de superfluo sibi ꝓuidere possunt ad necessitatem,& decentiam. Circa hoc tñ mortaliter peccant multis modis.

Primò,

Primò,si non indigent in veritate,sed solùm ſm suam põpaticam concupiscentiam:& lasciuiam , quia vsurpant sibi sanguinem pauperum.Secundò, si notabiliter minuũt cultũ diuinũ,vt sibi consueuerant officiare duodecim,& auaritia ducti retinẽt sex:quia iniuriam inferũt honori diuino & iniustè damnum defunctis.Tertiò,si opponunt se ex cupiditate reformationibus abbatiarum eadẽ ratione. Quartò,fortè propter scãdalum populorum hac occasione blasphemantium nomen Domini,& tepescentium in fide.

DE COMMISSIONE.

1 *Commissio per Papam facta alicui,dignitatis nomine expresso,facta mentione,quòd alibi resideat,quid præstet. Et quid si de confidentia mentio facta non fuerit.*

2 *Committere vices suas num quis possit.Et quid vbi commissio facta est in genere de dispensando,an ad mediocritatem reducatur, remissuè.*

1 COMMISSIO*facta per Papã alicui expresso nomine dignitatis faciendo mentionem, ꝙ resideat in alio loco,facit vt talis cognoscere possit in loco residentię,ſm Io.And.in c.exhibita.de re.permu. Sed si de residentia mẽtio non fiat, tunc commissio facta est in loco dignitatis expressè,nec extra illam diœcesim poterit de causa illa cognoscere.c.statutum.§.in nullo.de rescrip.li. 6. & quod ibi
2 not.Vtrum * autem quis possit cõmittere alteri vices suas, vide ℣.Delegatus.& ℣.Vicarius,& infrà Confessor.j.Vtrum etiam commissio facta in genere de dispensando , ad mediocritatem restringatur:vide ℣.Clericus.j.§.iiij.

DE COMMODATO.

1 *Commodati definitio,& eiusdem sigillatim explicatio.*

2 *Cõmodari quænam res possunt.Et quis commodato dare queat.*

3 *Cõmodati natura.Et cõmodatarius ad quid teneatur. Et ad quid minimè.Et quas in re commodata expensas factas repetat.*

4 *Commodans num commodatum cum interesse commodatarij ante vsum expletũ,reuocare possit. Et quid si commodatarius re commodata intra tempus tacitè,aut expressè præfinitum vti non potuerit,an alio tempore inuito domino vti possit.*

5 *Commodans vasa vitiosa,equum aut quippiam aliud,num teneatur commodatario de damno , si quod inde secutum fuerit. Et si commodator rem æstimatam tradat,num periculum in commodatarium transire faciat.*

6 *Commodatarius , an de omni culpa teneatur,si res deterioretur, aut pereat.Et quid de casu fortuito.*

7 *Commodatarius rem commodatam per nuntium remisit , & eo perijt,num commodanti de ea teneatur.Et quid si sciens ad vsum non destinatum contra domini voluntatem vsus sit.num.seq.*

9 *Commodatarius,num proprias rebus commodantis , si simul omnes seruare nequeat,præferre queat.*

10 *Cõmodatarius, aut depositarius & hmõi, allegantes res cõmodatas,depositas,& id genus reliquas deperditas,num id probare,& qualiter teneatur.Et quid si rerum probata amissione,contrà dolus aut culpa allegetur,cuinam probandi onus incumbat.*

1 COMMODATVM* siue contractus,per quem aliqd dr̃ commodatum, est alicuius rei ad aliquem specialem vsum gratuitò facta concessio,ſm gloss.in c.vnico.de commo.& idem Cost. & dr̃ quasi vtenus commodo datũ, seu concessum. Dicitur autem gratuito,siue gratis,alioqn si merces interuenit pecuniæ,iam est locatio , si verò non interuenit merces pecuniæ,sed aliud , est contractus innominatus.Inst.man.§.vlt.qui quadrupliciter fit. s. do vt des, do vt facias,facio vt des,facio vt facias.ff de præsb. verb.l. naturalis.vide ℣.Contractus.Dr̃ etiam ad specialem vsum: quia ad incertum vsum nihil commodari potest, quia iam esset precarium,quod in hoc differt, quia precarium est ad incertum vsum,quo ad tempus durationis,puta pro se, & hæredibus suis.ff.de preca. l. cum precario. commodatum autem est ad vsum certum,quia.s. habet tempus tacitũ vel expressum, ante quod reuocari non potest. Et dico tacitum,puta commodaui tibi librum ad transcribendum. habes tempus,in quo possit commodè transcribi. ff.commo. l.iij.& l.iiij.& l.si vt certo.& l.vlt.secundùm Inn.in d. cap.
2 vnico.¶ Primò*verò quæritur,quid commodari possit? Et dico,ꝙ res immobilis,& res mobilis,& res corporalis, puta seruitus habitationis.ff.commo.l. j. vbi dicit text. posse commodari rem mobilem, & etiam soli , & etiam habitationem.Et intellige si bona fide possidemus.ff. commod.l. commodare.& etiam si mala fide , vt ibidem ad hunc sensum , quia fur aut prædo commodando peccat, & furtum committit. tamen dicitur posse commodare , quia habet commodati actionem cõtra commodatarium.ff. commodati.l. vt si.nisi fortè concurrat dñs rei cum legitimis probationibus:quia tunc ei facienda est libera restitutio.C. de fur.l.in ciuilem.Res tñ mobilis,quæ vsu consumitur vt panis,& pecunia,commodari non potest,nisi ad pompam vl ostentationem.ff.commoda.l.iij.& sequenti , sed per ostẽtationem & pompam intellige omnem vsum , per quẽ res ex toto non consumitur , sed eodem numero restitui põt: puta si commodetur aurum,ad lætificandum , quia in omnibus eadem ratio est,vt infrà.§.iij.¶ Secũdò, qs possit cõmodare,& cui commodari possit?Et dico ſm Mo. ꝙ ille q potest contrahere:arg.l.Iulianus.§.antepe.ff.de act.emp.& vend vnde non solùm prælatus,sed etiam œconomus põt commodare:quia is cõtrahere põt.x.qõ.ij.hoc ius. Vnde si pupillus commodet,non est obligatus,sed alius ei obligat. ff.de act.emp.& vend.l.Iulianus.Si autem ei commodetur, obligatur pro quanto factus est locupletior,vel dolũ commisit:secundum gl.in l.j.ff.commo.quod Bart.ibi limitando dicit,ꝙ si ab initio non subsistit commodatum iure ciuili,aut naturali,quia.s.puer erat infans , vel à tutore recepit,tunc nullo casu tenetur, quia ab initio non subsistit. d. l.j.§.impuberes,sed si ab initio subsistit saltem naturaliter, quia.s.pupillus erat proximus pubertati, tunc tenetur quatenus est factus locupletior,vel si dolum commisit, vt in l. j.§.an in pupillum.ff.depo. Dicitur autem factus locupletior, secundum aliquos:vt ibi refert Bart. si non est factus pauperior. quod licet alij probent, tamen ipse dicit reprehensionem non esse iustam rectè intelligendo , quia si pupillus habet rem,conuenitur,vt restituat eam , & tenet qa restituendo non efficitur pauperior. Sic & si personæ,non ecclesiæ commodatum fuit,tenetur ecclesia inquantum in
3 vtilitatem eius versum est.¶ Tertiò , * quæ sit natura commodati?Et dicit Mona.hãc esse,vt res ipsa commodata restituatur,quia hoc est de iure naturali.dist. j. ius autem naturale.sic ꝙ talis rei dominium non transit in recipientem secundùm gl.in d.c. vnico & in l.rei commodatę.ff.cõmo. Nec tenet commodatarius de re si periit,nisi fuerit in culpa:sed periit dño,vt in d.c.vnico,& de hoc infrà.§.vij.Nec etiã tenet de rei deterioratione , si in ea re vsus est ad quã accepit,& sine sua culpa deterior facta est.ff.commod.l.eũ qui rem.& l..fi.Et quod dr̃ in l.sed mihi.ff.eod. ꝙ propriè res dicitur non reddita,quando deterior facta reddit:intellige ex culpa sua d.l.eum qui rem. Sed nec potest eam retinere ratione compensationis prætextu alicuius debiti. l.vlt.C.commo. huius tamen contrarium ibi communiter tenetur,& facit quod not.Pan.& in glo.in c.bona fides.de dep.quia solũ prohibetur cõpensatio in deposito.per illum textum.& l.fi.C.de cõpen.& consequenter in aliis cõtracti

bus cōpensatio admittitur, quia exceptio firmat regulam in aliis.xxxiij.q.vij.dominus. Et hoc videtur tenere gl.in l.fi.C.com.& hoc vbi debitū sit liquidū.Nec etiā pōt repetere expensas in re commodata factas naturali rōne:puta cibariorum,& huiusmodi:sed aliàs sic,nisi sint modicæ:vt impensas valetudinis,aut fugæ,vel hmōi,vt in l.in rebus. §.possunt.ff.commo.vnde & Bart.dicit in l.diuortio.§.impendia.ff.sol.matr. ꝙ si cōmodo tibi equū,& tu impendis in eo curando,si quidē modica fuit impensa, nō repetitur sicut nec cibaria.d.§. possunt,secus si magna.Et idem dicit
4 de impensis factis in seruo curando. ¶ Quartò * quæritur, vtrum cōmodans siue cōmodator reuocare possit cōmodatum cum interesse commodatarij ante vsum expletum? Et dico,ꝙ non,de cōmo.c.vnico,& l.in cōmodato.§.sicut. ff.eo.precarium verò bene potest reuocare:quia nō est ad vsum certū.ff.de preca.l.ij.§.j.& de prec.c.vlt.Et si reuocat ante tēpus, tenetur cōmodatario de damno.l.in rebus.ff. cōmo.quod in conscientia verū limito,nisi cōmodans similiter erat damnū passurus,si nō reuocasset,& cōmodatarius etiā aliàs sine re cōmodata sibi ꝓuidere nō potuisset, quia potius ex mea re mihi debeo consulere, nec cōmodatarius pōt dici deceptus, ex quo aliàs sibi ꝓuidere nequiuisset. ¶ Quintò quæritur, si cōmodatarius vti nō potuit re cōmodata intra tēpus præfixum tacitè vel expressè sine sua culpa:vtrum inuito cōmodante vel dño possit vti alio tēpore? Et dicit Bart.in l.in cōmodato.§.sicut.ff.commo.& sequitur Panor.in d.c.vnico, ꝙ non: quia cùm dñs certet de damno vitādo, & ipse de lucro captando, debet casus potius cōmodatario imputari,facit l.si vno anno. §.
5 item cū quidam.ff.locat. ¶ Sextò,* vtrum cōmodans vasa vitiosa,vel equū,aut aliud, teneatur cōmodatario de damno,si inde sequitur,vt quia oleum perdidit? Et dico,ꝙ sic, si hoc scienter fecit,ꝓm Doct.& glo.in d.c.vnico,non aūt si ignorāter.ff.cōmo.l.in rebus. §.possunt,& §.itē q̄ sciens. & l.pen. In locatione tñ secus est:quia tenetur locator ad interesse,etiā si ignorāter locauit vas vitiosum.ff.loc.l.sed addes. Et idem in vēdito,si vas sit vitiosum occulto vitio: quia tenetur vēditor nō solùm de pretio,sed etiam de interesse.ff.de act.emp.& ven.l.tenetur. ¶ Septimò, vtrū commodator faciat transire periculū, si rem cōmodatā tradat æstimatā? Et dicit Bart.in l.si vt certo.ff.cōmo.§.nūc videndum post gl. ꝙ per æstimationē addicitur gradus, & hoc in cōtractibus,de quorū natura non est vt transferat dominium,vt in cōmodato,deposito, & similibus:vt si commodatarius tenebatur tñ de lata, modò tenebit de leui:si de leui,modo tenebitur de leuissima:si de leuissima,modò tenebitur de casu fortuito.Ex his infert ad quæstionem ꝙ cùm ex natura talis cōtractus dñium non trāsferatur,talis æstimatio facit venire leuissimā, per d. glos. Et hanc opinionem tenet Accurs. & Hosti.in d.c.vnico.& Asten.lib.3. tit.vj.Sed Io.And.in d.c.vnico contrariū tenens dicit, ꝙ in talibus cōtractibus æstimatio nō facit recipientem magis teneri,quàm exposcat natura cōtractus, sed operatur solū vt sciat verū pretium rei, in casu quo aut deteriorareturr, aut perderetur.Et hæc opinio placet Pan.ibi quia pactum generale nō obligat ad casus fortuitos,& ad §.nūc videndum,dicit,ꝙ loquitur quando expressè promisit se præstiturum æstimationem,secus quando fuit simpliciter facta. Et idē dicas qñ recipiēs promisit alternatiuè rem,vel æstimationē,per l.quoties.ff.de iur.do. hæc Pan.vide etiam ñ.
6 Casus fortuitus.§. ¶ Octauò * quæritur,vtrum cōmodatarius teneatur de omni culpa, si res deterioratur,aut periit. Et secūdùm Gos.& Ber.& cōiter doct. sic distinguendum est. Nam si recipiēs rem cōmodatam recipit gratia sui tñ, vt cōmuniter accidit,tenetur de dolo & culpa lata,leui,& leuissima.d.c.vnico,& d.l.in rebus, & d.l.si vt certo.ff.commodat.quia in talibus adhibere debuit diligentiam talem qualē,& in rebus suis, nec hoc ēt sufficit si res diligentius potuit custodiri.ff.de act.& obl.l.j.§.is quoque cui.de casu verò fortuito,quem etiā diligens,& fidelis homo ꝓuidere nō potuit, non tenet, nisi in tribus casibus, vt §.se. Si verò recipit gratia dantis tantùm,vt si cōmodaui tibi vestes,& iocalia, vt ornatior ad me venires, tenet recipiēs de dolo tantùm.ff.eo.l.si vt certo.§.interdū,vbi fit mentio de dolo tantùm.Sed Host.addit, ꝙ tenetur ēt de lata culpa,& hoc tene, an lata culpa æquiparatur dolo.ff.depo.l.quod Nerua.vbi etiam dicitur, ꝙ lata culpa est, si cura minor rebus alienis adhibeatur, q̄ suis.Si autem recipit gratia vtriusq;, vt cum inuitamus cōmunem amicū, cuius curam suscepisti, & ego vasa argentea cōmodaui, tenetur de dolo & de culpa lata & leui,sed nō leuissima, ꝓm glo.in d.§.interdum,& d.c.in rebus. Et idem Host. ¶ Notat aūt Pan.in d. c.vnico hoc nō esse speciale in cōmodato,sed generale in omnibus cōtractibus,vt in l.contractus:& qd̄ ibi notatur. ff.de reg.iur. Sed fallit in precario,vbi quis nō tenetur nisi de dolo quamuis fiat gratia recipientis tñ. Et diuersitatis rō redditur,quia precariū pōt semp reuocari,nō aūt commodatū,ideoq; magis grauatur cōmodatari⁹, facit l.quæsitum.§.illud.ff.de preca.& d.l.cōtractus. Fallit etiā secundùm quod dicam ʒ.Locatio.§.vij.Quid autē sit culpa lata, leuis,& leuissima,& qñ teneatur de lata culpa,qui teneatur de dolo,vide ʒ.Culpa. per totū. ¶ Nonò,vtrū commodatarius teneatur de casu fortuito? Et dico ꝙ non, nisi in tribus casibus. ¶ Primò,si casus accidat culpa sua, puta si accipit equum itarus,ad villam, & iuit ad bellū,ibique casu periit. ¶ Secundò,si interuenit pactum. ¶ Tertiò,si fuit in mora restituēdi.d.c.vnico, & d.l.in rebus, & C.com.l.j.ff. de act.& obli. & l.j.§.si is verò qui. Aduerte nihilominus, ꝙ licet morosus teneatur,si res periit,in conscientia tñ, si eodē modo apud dñm erat peritura,nō tenetur nisi ad interesse, si quod dominus passus est ꝓpter morā, de quo ʒ.
7 Mora. ¶ Decimò,* vtrum teneatur cōmodatarius, si rem commodatā per nuntiū remisit,& periit? Et dico,ꝙ non si periit casu fortuito.Et casus est in l.argentū.ff.cōmo.& ibi glo.quod Bart.in l.eū qui.ff.eo. vt limitare, si nuntius fuit idoneus:aliàs secus.Et idē est in deposito,in mutuo secus: de pignori.significāte. Vnde dictū c.nō obstat prædictis, qua loquit in mutuo, quod quia est debitoris, ibi periit, quia debitor est obligatus in genere, & genus perire non pōt.l.incendiū.C.si cer.pe.res verò cōmodata remanet in dominio cōmodantis, vnde domino periit. Si verò periit culpa nuntij: vel si fuit infidelis, tenetur commodatarius iuxta diffinitionē datā ñ.§.viij.i.secundum culpam,in qua fuit mittēdo nuntiū:vt puta, quia si cōiter habebatur idoneus, in nulla culpa fuit.ff.cōmo.l.argentū: & sic de aliis.
8 ¶ Vndecimò,* vtrū re cōmodata vtens scienter cōtra voluntatem dñi aliter vel ad aliū vsum: teneatur ad restitutionem? Et dico,ꝙ furtū cōmittit cōtrectādo rem alienam inuito dño,& posset esse aliquādo mortale: puta,quando est res magni ponderis,& damni:vel ex intentione,quādo faceret etiam in magno damno, sicut dicetur de furto ʒ. Furtum.§.viij. Et tenetur ad restitutionem, si res perit,aut deterioratur.d.l.si vt certo. & ff.de furt.l.qui iumenta. Si tamen credebat dominum permissurum,& erat iusta causa credendi, non committit furtum.ff. de fur l.qui re. Si verò dubitabat, rursus furtum committit.ff.de furt.l.qui

vas,

vas,quia præsumitur dominus nō permissurus, & inuitus, vt ibi,& similiter quando probabiliter non credit.Insti.de
9 obli.quæ ex del.nas.in glo. ¶ Duodecimò,* vtrum cōmodatarius res suas possit præferre commodatis, qñ omnes saluare nō pōt? Et dico,ꝙ si res suæ sunt viliores,præferre eas potest solùm si cōmodatum fuit gratia cōmodantis, facit d.§.interdū:aliter non facit l.ꝙ Nerua. in fi.ff.deposi. Sed si erāt eiusdem pretiositatis, si commodatum factum est gratia sui,nō pōt præferre suas,facit l.in rebus.ff.commo.Si verò esset factum gratia cōmodantis, pōt præferre suas etiā viliores, vt dictū est.Si verò esset gratia vtriusq;, similiter potest præponere suas: qa cæteris paribus debet plus se & sua diligere,quàm aliū & aliena,vt dictum est ñ. Charitas.§.ij.Si verò sunt digniores,pōt eas præponere,ēt si commodatū esset factū gratia recipientis tñ:quia quilibet diligens hoc faceret, & nō tenetur facere nisi quod diligentissimus fecisset.d.l.rebus. Et sic intellige.d.l.si vt certo.§.quia verò senectute.Et hoc not. quia facit ad multa, vt qui tenentur de dolo, possint præponere viliora sua, qui de leui culpa,æqualia, q̄ de leuissima,pretiosiora solùm. ¶ De-
10 cimotertiò,* vtrum cōmodatarius vel depositarius, vel huiusmodi allegans res perditas, hoc ꝓbare teneatur,& qualiter? Et dicit Panor.in c.bona fides. de depo. ꝓm Bart. in l.si quis ex argentariis.ff.de eden. ꝙ aut nō pōt probari rem ad istū peruenisse,& tūc statur dicto eius saltem cum iuramento. Aut probatur rem peruenisse ad illum,& tūc si tenebatur exhibere rem ex officio iudicis,statur iuramento eius, ꝙ illam rem nō possidet.C.de fid.inst.l.fi.Si verò tenebatur exhibere iure actionis,vt in cōmodato, deposito,& similibus, tenetur,dicens se rem perdidisse,hoc probare, vel condemnabitur,vt in l.si creditor.C.de pign.act. Qualiter autē probabit,cum quandoq; intercat res clandestinæ, conclude, ꝙ quidā sunt casus apertissimi,vt incendiū,vis hostiū, tempestas,& hmōi, & tūc tenetur apertè ꝓbare, vt in iuribus allegatis. Quidam verò sunt casus occulti, vt latrociniū nocte cōmissum,vel derobatio in campis, & tunc sufficit probare per coniecturas,habito respectu ad qualitatē personæ,& similium, vt puta, reperit quis de mane ostium suæ stationis effractū,vbi erant res depositæ, vel intrauit locū periculosum equester,& rediuit pedester,& dicit se in latrones incidisse. ¶ Decimoquartò quæritur, si probetur amissio rei, & ex aduerso allegatur culpa vel dolus, cui incūbat probatio? Et conclusio est Bart. ꝙ sunt quidā casus qui de facili non accidūt sine culpa,vt incendiū,vel furtū in propria domo,& in istis est necesse probare casum fortuitū,quasi prima fronte præsumptio sit contra allegantem. Quidam verò sunt vt plurimū accidētes sine culpa,vt vis hostiū, & in istis præsumitur culpā abesse, vnde alleganti incūbit onus probandi.

¶ COMPATERNITAS. Require ʒ.Matrimon.viij.§.vij.

DE COMPENSATIONE.

1 *Compensationis definitio, & num ea sicuti iudicis authoritate, ita & propria quoque compensantis fieri queat, & num.3.*
2 *Compensatio num in omnis generis debitis fieri possit.*
3 *Compensatio indirecta,num & ibi locum habeat,vbi directa.*

1 COMPENSATIO * est debiti & crediti inter se contributio, vt ff.de compe. l.j. Et hæc sicut aliquando fit authoritate iudicis ad instantiā debitoris excipientis de cōpensatione, vt patet ex c.bona fides.deposi. iuncta doctrina Panor. ita etiam aliquando fieri potest authoritate propria,
2 de quo vide ʒ. Furtum. §. xiij. ¶ Primò * autem quæritur, vtrum admittatur compensatio in omnibus? Et dicit Pan.in c.bona fides,de deposi.quòd sic in omnibus quæ in suo genere recipiunt functionem, id est, quādo vna res fungi potest ex toto vice alterius,sicut sunt communiter quæ consistunt in numero,pondere,& mēsura, in aliis aūt cessat cōpensatio: vnde si tu teneris mihi restituere equum, & ego tibi 50.aureos,non fiet cōpēsatio:quia posset esse maior affectio quā ad equum habeo,quàm pecuniæ quātitas. Secus autē qñ nullū possumus interesse prætendere, vt si mutuaui tibi pecuniā, & tu mihi quid simile. Item requirit ꝙ debitū sit liquidū,vel de proximo liquidandū.C.de compensat.l.fi. & in d.c.bona fides,in glos. Non fit tamen compensatio in deposito,secundùm Panor.vbi suprà,secus in commodato,
3 & aliis. ¶ Secundò * quæritur, vtrum cōpensatio indirecta locum habeat,vbi locum nō habet directa? Et dicit Panor. vbi suprà, quòd sic, puta res tua venit ad me, potero illam tenere,donec mihi satisfacias pro debito meo, de quo vide Cyn.distinguentē in l.si non sortem §.si centum.ff.de condict.indeb.Inno. autē in c.cum olim causam,de restit.spol. dicit,ꝙ authoritate superioris possum accipere æquiualens, quādo rem meā habere non possum,& allegat c.dominus. xxiij.q.ij.dummodo sine fraude mēdacio, vel calumnia recuperem:aliter dicit, quòd tenetur ad restitutionē:allegans cap.non sanè.xiiij.q.v.quod credo verum, qñ calumnia vel fraus perseuerat, aliàs non: quia licet peccauerit in recuperando,non tñ peccat in retinendo,nisi secundū quod dicam ʒ.Furtum.§.xiij.& hoc in foro conscientiæ,licet aliter fortè sit in cōtentioso,imò dico,quòd aliqñ etiam sine iudicis authoritate potest fieri compensatio in conscientia, quando non potest quis suum habere per viam iudicij, de quo in verbo,Furtum,dicetur in d.§.xiij.

DE COMPOSITIONE.

1 *Compositio amicabilis in decimis & alijs contractibus spiritualibus, an interuenire possit, & qua ratione.*

1 COMPOSITIO * amicabilis an interuenire possit in decimis, & aliis spiritualibus contractibus, Dicit glos.in c.statuimus. de transact. quòd sic, vt ibi,& de decimis,ex multiplici.& cap.nuper. cum aliis:ita tamen intelligendo, quòd nullum temporale detur pro spirituali: quia simoniacum esset, vt patebit.

DE COMPROMISSO.

1 *Compromissum facere, & super quibus rebus quis possit.*

1 COMPROMISSVM * facere pōt quilibet sup rebus quas pōt alienare, in aliis aūt,quæ alienare non potest sine certa solennitate, etiam sine illa solennitate compromittere non pōt. Facit c.cum tempore,de arbit. & Pan.ibidem,facit etiam glos.& Bart.in l.nulli.ff.de transact.& l.nō solùm, iuncta glos.C.de prædiis mi. non ali. vbi cauetur ꝙ tutor transigere non pōt sine iudicis authoritate super illis rebus, quas alienare non pōt. Intellige qñ per transactionē sequeretur alienatio. Sed super fructibus:& aliis, quæ solus potest alienare, potest etiam transigere. Ex prædictis ergo sequitur, quod prælati possent transigere de fructibus beneficiorum,quia de illis possunt libere disponere, vt notat Host.in Sum.de quo vide ñ.Alienatio.§ xviij.nec tales fructus dicuntur spirituales: sicut nec fructus decimarum, vt glos.vult in cap.fin. de rerum permu. quæ dicit fructus decimarum,& vendi,& locari posse sed ius ipsum nequaquā. De ipsis ergo fructibus compromitti potest in laicum: similiter de rebus temporalibus, secundùm Innoc.in c.contingit,de arbitr. sed tamen arbiter pro recōpensatione alicuius spiritualis non potest sententiando dare temporale, secundū Pan. in d.c.fin. quia cum arbitrium videatur quidam contractus,quemadmodum per viam contractus non potest dari aliquod temporale ꝓ spirituali sine simonia, sic nec per viam arbitri.vide ñ.arbiter.§.xix. Quomodò etiam

compromittens teneatur, vide.§.vj.ibidem. De electione per viam compromissi, j.Electio.ij.§.xj.& seq.

DE COMMVNICATIONE.

1 *Communicare, quid sit.*

1 COMMVNICARE, *est sumere sacramentum corporis Christi, siue illud manducare, quod contingit duobus modis. vide j.Eucharistia.

DE COMMVTATIONE.

1 COMMVTARE, vide j.Permutatio: & j.Simonia, & j.Votum.

DE CONCESSIONE.

1 *Concessum quo ad mores, quatenus accipiendum sit. Et quot modis in rebus quid concessum esse dicatur.*

2 *Concessum ob necessitatem, quatenus porrigatur. Et quòd concedens aliquid, necessario concedere videatur, quæ ad ipsum concessum consecutura sunt. Et concesso principali, accessorium quoque concessum videri.*

3 *Concessum de gratia speciali, in exemplum trahi non debet. Nec in generalem concessione veniunt ea quæ quis verisimiliter speciatim concessurus num foret. Et an à Papa concessum, vel ab alijs concedentium morte expiret.*

1 CONCESSVM *in moribus opponitur prohibito, & idem est quod licitũ, & de iure cõmuni intelligitur concessum omne nõ prohibitũ. ar.30.q.iiij. qui spirituale. & 16.q.j. sunt nonnulli. dist.5. ad eius. ff. ex quibus cau. mal. necnon. §. quod eis. ff de procur. l. mutus. §.j. ff. de testi. l. j. Et licet contra hoc sumantur multa in contrarium art. de transla. ẽporum. c. inter corporalia. & ibi soluantur: tamen in cõsciẽtia omne qd nõ inuenitur prohibitũ aliqua lege, est cõcessum & licitũ: quia omne illicitũ siue peccatũ est trãsgressio legis alicuius saltẽ naturalis. Cõcessum verò in rebus tripliciter dicitur. Vnde secũdùm Panor. in c. super. de do. post di. re. cõceditur aliquid alicui tribus modis. Primò, in donatione vel hæreditate, vt possit libere disponere, sicut de re sua. Secundò, in feudo, vt dominium vtile transeat in vasallum, & directum penes dominiũ remaneat. de quo de feud. c.ij. Tertio, donec vixerit qui recipit, quo casu cõcessus videtur rei vsusfructus, & talis ius
2 pòt alteri cõcedere in vita sua. ¶ Primò* verò not. ꝙ concessum propter necessitatem vltra necessitatẽ non extenditur, secundùm Pan. in c. Deus qui. de vita & ho. cle. nisi quantũ necessitas postulat. & sic limitata cã limitatũ producit effectum. ar. d. c. Deus qui. in verbo quantũ ad hoc spectat. ¶ Secũdò, ꝙ cõcedens aliquod cõcedit necessariò omnia quæ sequũtur ex illo. 8. dist. quo iure & de offi. de leg. cum super. de dolo & cõtu. cũ dilecti. ¶ Tertiò, ꝙ concessio principali, cõceditur & accessoriũ: quia cõmissa cã, cõmittuntur ea, quæ spectãt ad cãm. de offi. dele. præterea.
3 in tex. & in glo. j. Delegatus. ¶ Quartò, * ꝙ concessum de gratia speciali, ab aliis trahi nõ debet in exẽplũ. de priuil. sanè. vbi de hoc. ¶ Quintò, ꝙ in concessione generali nõ veniũt ea, quæ quis nõ esset in specie verisimiliter cõcessurus. de reg. iur. in generali. lib. 6. Vtrum verò concessum à Papa, vel aliis, expiret morte concedentis, vide j. Gratia.

DE CONCILIO generali, & congregatione synodali.

1 *Concilium vnde dicatur, & quid distetà synodo. Et conciliorum genera quot sint.*

2 *Concilia generalia cæpisse quando primùm dicantur. Et quod celebriora reliquis fuerint.*

3 *Concilium generale, num possit summo pontifici statuendo legem præfigere. Et an in spectantibus ad fidem, prælati vnius dictum, Papæ sententijs, si melioribus ille & rationibus, authoritatibus moueatur, præferendum sit. Et sub hac, an conciliũ errare queat, conclusiones aliquot.*

4 *Controuersia inter Papam, vt Papam, & concilium de fide, aut moribus disceptantes, an esse perseueranter possit.*

5 *Papa, num sicut pro hæresi, ita pro quolibet peccato notorio iudicari à concilio queat.*

6 *Concilium generale legitimè celebrari, quando dicatur.*

7 *Papa si sit de hæresi vehementer apud graues diffamatus, ac nolit emendare, vel purgare se, aut concilium congregare, inquirendi aduersus Papam ipsum facultas, ad quos tum pertineat, & quo iure. Et quid si duo de papatu simul contenderent.*

8 *Appellare à Papa, ad cõciliũ, vel ad ipsius successorẽ, num liceat.*

9 *Concilio prouinciali & synodali, quinam aduocandi sint. Et quæ in concilijs expediri queant.*

10 *Concilio accersiti, & in eo congregati, quam potestatem, & in quos habeant.*

11 *Conciliũ prouinciale, vel episcopale, quo tẽpore celebrari debeat.*

1 CONCILIVM * secundùm Isid. in lib. Etym dr quasi conciliũ, c. transeunte in is, & conciliũ dr quasi cõsidiũ: vnde à societate multorũ in vnum confidentiũ appellatur, synodus aũt Græcè, Latinè comitatus vel cœtus dr à coeundo, & est synonymũ concilio, licet consueuerit dici concilium, cõgregatio generalis facta sub Papa vel legato, synodus verò facta sub aliquo inferiore, vt metropolitano vel diœcesano cũ suo clero. Cõciliorũ aũt vel synodorum tria sunt genera, vt not. gl. dist. xvj. in Summa. Vnum est generale, quod. s. fit præsente Papa, vel eius legato ad hoc spãliter deputato, conuenientibus ẽpis, & aliis prælatis, vt ipse ordinauit, qd solius Papæ authoritate celebrari pòt, alias est conciliabulũ & synagoga satanæ, vt patet. dist. xvij. per totũ, & cõsentit S. Doct ij. ij. q.j. art. x. & eius statuta omnes fideles adstringũt. Aliud est prouinciale, qd celebratur à legato spãliter ad hoc destinato, secundùm glos dist. iij. §.j. & à metropolitano cum suis suffraganeis & abbatibus illius prouinciæ, vel à primate aut patriarcha, q̃ est supra metropolitanũ, ꝙ celebrare pòt metropolitanus sine authoritate primatis. xcij. dist. si quis ẽps, in quo fieri possunt constitutiones & sententiæ fulminatoriæ, adstringentes oẽs illius prouinciæ vel metropolis clericos & laicos nõ exemptos: exẽpti aũt nõ adstringũtur ad hæc, neq; adstringi possunt ad veniendũ illud. Aliud ẽpale, quod magis consueuit dici, synodus & congregatio, quod ẽps celebrat cum curatis & clericis ciuitatis ac comitatus, & religiosis & abbatibus nõ exemptis, quod ipse celebrare pòt irrequisito suo metropolitano, in quo fieri pñt constitutiones ab ẽpo cum sui capituli cõsensu. s. canonicorũ ecclesiæ cathedralis, & sententiæ fulminatoriæ adstringentes oẽs illius diœcesis & non alios. De his duobus igitur. dist. xviij. & xix. per totum, & ibi ad quid, & quo tpe, & à quibus celebrari debẽt, & qũ nihil exigere debent ẽpi. Adde quartũ genus, vel differentiam conciliorum, ꝛm Ant. de Butr. & Io. de Imol. super c. graue. de præb. s. concilium religiosorũ, de quo habetur de stat. mon. in singulis, & c. ea quæ, sed magis capitulũ dicit.
2 ¶ Primò * verò quæritur, qñ incœperint concilia generalia? Et dicit Gratianus. dist. xv. in princ. Isidorum asserere in lib. Ety. ꝙ à tpe Constãtini Imperatoris, qd fortè verum est post dilatatã in gẽribus Christianitatẽ, non obstãte ꝙ Melchiades, qui Sylueftrũ ꝑcessit, conciliũ fecerit. xiij. q.ij. placuit, quia illud fuit cum paucis celebratũ. Si tamẽ altius repetamus, prima synodus facta est in Ierusalẽ sub primo summo pontifice Petro, vt patet Act. 15. Inter concilia aũt generalia quatuor fuere celebriora cæteris. ¶ Primum fuit Nicenum cccxviij. episcoporũ à Constantino Imperatore per

peractũ, quo damnata est Arriana perfidia, de inæqualitate sanctæ trinitatis. ¶ Secundũ cl. patrũ sub Theodosio seniore. Cõstãtinopoli: quo dãnatus est Macedonius negãs Spiritũ sanctũ esse Deũ. ¶ Tertiũ Ephesinum centum episcoporũ, sub Theodosio iuniore: quo dãnatus est Nestorius, asserẽs duas ꝓsonas in Christo: & beatam virginẽ nõ Dei, sed hominis genitricẽ. ¶ Quartum Calcedonẽse cl. sacerdotũ: quo dãnatus est Euticetes Constantinopolitanus, asserẽs vnã esse Dei carnisq; naturã, dãnauit & Dioscorũ eius defensorẽ quõdã Alexãdrinũ episcopũ, & Nestoriũ episcopum, cum reliquis hæreticis. De his xv. dis. c. canones. & S. Tho. libr. iij. de regi. prin. c. xvij. ¶ Secundò,
3 *vtrũ conciliũ generale possit põtifici summo statuendo prẽfigere legẽ? Et dicit Abbas Sicu. siue Pan. in c. significasti. de elect. ꝙ non: imò in omnib. statutis cõcilij intelligitur tacitè excepta authoritas Papæ, de quo vide etiã bonũ text. ix. q. iij. nemo. vbi dicitur, ꝙ nemo iudicare pòt prima sedẽ. i. Papã: nec Augustus, nec populus, nec clerus, & c. aliorũ, & ꝓ istũ tex. arguit Io. And. ꝙ sentẽtię Papę stãdũ est, qñ cõtradicit sententiæ totius concilij, &, ꝙ solus Papa interpretari pòt statuta cõcilij, nec mirum. quia secundùm eum potest tollere & limitare: vt c. statutũ. de rescri. lib. vj. & gl. in c. vbi periculũ. de elect. vj. dicit, ꝙ licet non sit ei licitũ reuocare statuta cõcilij, sine cõcilij cõsilio: hoc tamen pòt, si vult. Sed tamen omnia prædicta limita vera, secundũ Panor. in his quæ depẽdent à plena dispositione Papę: quia in his quę sunt iuris positiui indubitãter est supra cõciliũ, cùm sit caput ecclesiæ: vnde potestas data est Papę & toti ecclesię: sed Papæ vt capiti, à cuius dispositione corpus moueri debet. Sed in his quæ à plena potestate Papę nõ depẽdẽt, nõ est simpliciter dicẽdũ, ꝙ sit supra statuta cõcilij: ideò in cõcernẽtibus fidẽ cõciliũ est supra Papã, nec huiusmodi pòt disponere cõtra disposita per cõciliũ. Pro quo vide tex cũ gl. di. xix. Anastasius, vnde cõciliũ Papam pòt cõdemnare de hæresi. di. xl. si Papa, & est iudex eius in hoc secundũ doct. in c. fidei fauorẽ. de hęre. lib. vj. In cõcernẽtibus etiã vniuersalẽ statum ecclesię nõ pòt papa disponere cõtra statutũ cõcilij gñalis, si statuẽdo decoloraretur status ipsius ecclesię. j. q. vij. c. & si illa, in quo casu dicit se intelligere multis gl. quæ volũt: ꝙ disponere nõ possit cõtra vniuersalẽ statum ecclesiæ, vt not. in c. literas de rest. spol. vnde ꝛm Inn. in c. quanto de consue. non est permittẽdus venire cõtra statũ vniuersalem eccle. si inde infameretur ecclesia, secus si ex causa rationabili vult venire limitando statutũ ecclesiæ, seu tollẽdo statutũ cõcilij super statu ecclesiæ, Et sic intelligo, inquit glo. in c. qui ad ppetuã. xxv. q.j. hæc ille. Vnde dicit Pe. de Anch. ꝙ posset tollere hoc, vel illud statutũ iuris positiui, sed non oẽa simul: qa hoc esset destruere vniuersalẽ statũ ecclesię. Putat tamẽ idẽ Abbas, in his quæ sunt fidei, standũ esse sententię Papæ, si melioribus moueretur rõnibus & authoritatibus, quàm cõciliũ, qa illud errare pòt, sicut aliàs errauit in facto matrimonij inter raptorẽ, & raptã, inter quos dicebat esse non posse matrimoniũ, & dictũ Hieronymi melius sentiẽtis prælatum est dicto cõcilij. xxxvj. q.ij. tua. iuncto. c. placuit. Et facit, quod legitur di. xx. c.j. Imo dicit ꝙ in cõcernẽtibus fidẽ, dictũ vnius prælati præferendum esset sententiis Papę, ñ melioribus rõnibus, & authoritatibus moueretur. Nec obstat, si dicatur cõciliũ nõ posse errare, qa Christus orauit ꝓ ecclesia sua ne deficeret, vt notatur de bap. maiores. xxiiij. q.j. à recta. & c. pudenda. qa in cõcilio vniuersali non est verè, sed repręsentatiuè vniuersalis ecclesia, qa ipsa cõstat ex collectione omniũ fideliũ terræ: saltem illa, cuius caput est Christus, non autẽ Papa, sed vicarius capitis. i. Christi. vt no. glo. in clem. ne Romani. de elec. quæ etiã dicit, ꝙ mortuo Papa, ecclesia non est sine capite: qa nõ esset sine Christo, & ista ecclesia est, quę errare nõ pòt. de conse. dis. j. eccl'a. Vñ possibile est, ꝙ tota fides remaneret ĩ vno solo: & verũ esse dicere, ꝙ fides nõ deficit in ecclesia, sicut ius vniuersitatis remanere ꝑt in vno solo, aliis peccãtibus: vt patet in virgine Maria. hęc ex illo. Cuius dicta approbo, inquãtũ dicit Papã subiici cõcilio in his, quæ sunt fidei manifestè: qa si erat in his obstinatè, iã nõ est caput ecclesiæ, sed se deponit: & in his quæ cõcernũt vniuersalẽ statũ ecclesiæ, sup quo à Christo nõ habet potestatẽ in destructionẽ, sed in ædificationẽ, vt de se & aliis Apostolus dicit Pan. ij. Cor. x. sed in reliquis pono aliquas cõclusiones cõtra eũ. ¶ Prima. Conciliũ errare nõ pòt pseuerãter ĩ spectãtib⁹ ad fidẽ & mores, sicut nec ecclesia: vt de ea docet S. Th. in quolibet. ix. art. xvj. & iste cõcedit, qd patet, tũ quia si conciliũ pòt errare, etiã posset ecclesia in cõstituẽdo de hmõi: cũ ad hoc nũquã cõueniat nisi concilium, vel Papa, & tam illud, quàm iste ꝛm istum errare pòt: tum etiã quia dicit S. Tho. ij. ij. q. v. ar. iiij. ꝙ doctrinæ ecclesiæ oportet inhærere, sicut regulæ infallibili, quæ doctrina nõ est alia, quàm cõcilij, tũ qa tũc nõ esset verum, quod dicit S Th. vbi ꝫ. piè credi, ꝙ in canonizatione sanctorum ecclesia non potest errare, quia hãc canonizationẽ facit Papa, qui ꝛm istũ potest errare, & conciliũ: vel aliquid minus cõcilio. i. collegiũ cardinaliũ. Nec obstat, si errauit in facto dicti matrimonij: qa hoc nõ fuit perseuerãter, quasi pstiterit in errore, sed fuit prima fronte, sed Christus eduxit illud ab errore ꝑ dictũ Hieronymi, sicut etiã prophetæ, in qbus erat Spiritus sanctus, aliquãdo errabãt, sed Spiritu sancto reducebãtur ad veritatẽ, vt de Nathan patet ij. Regũ vij. c. Nõ obstat etiã si aliquãdo fides fuit in sola virginẽ, quia nõdũ dixerat Christus, Ecce ego vobiscum sum vsq; ad consummationẽ seculi nec venerat Spiritus sanctus docturus omnẽ veritatẽ. ¶ Secunda. Si cõcilium & Papa disceptaret de fide & Papa videretur habere meliores rationes, nõ esset stãdũ sententiæ Papę, ꝓpter meliores rõnes, tũ quia si staretur ei, oporteret istum dicere, ꝙ concilium erraret in fide cõtra præmissa, tum etiã quia esset aliqua controuersia inter homines, quæ iudicẽ nõ haberet in terra, quia nullus posset iudicare, quasi superior, quæ rõnes essent meliores, & homines non essent sufficiẽter ordinati à Deo. Nec valet dicere, ꝙ est iudex, qñ habet rationes meliores qa oporteret apud aliquẽ iudicẽ probare, ꝙ suæ rationes essent meliores, quã non esset dare. Sed standũ est ei, quia caput ecclesiæ habens determinare dubia in fide, cuius authoritate semota cõciliũ nihil pòt, vt infrà, Fides. §. vij. & à quo sententia concilij confirmatur, secundũ S. Th. pe. quæst. x. art. iiij. quod etiã probat multipliciter do. Ioan. de Turre cremata. ¶ Tertia, sicut non errat ecclesia perseueranter, ita nec Papa quãdiu est caput ecclesiæ & vt caput ecclesiæ, id est, vtens adiutorio membrorũ ecclesiæ per cõcilia & orationes & huiusmodi, alioquin corpus esset viuũ per fidẽ, & caput motiuũ, similiter nec in quantũ determinat vt caput ecclesiæ, puta qñ ad ipsum vt ad caput recurrit cõsulendo de dubiis, quia error eius redũdaret in errorẽ ecclesiæ, cùm ad ipsum spectet fidei dubia decidere, vt dicit S.
4 Tho. ij. ij. quæst. j. art. x. Ex* his patet, quod non potest esse cõtrouersia inter Papam, & Papam & concilium de fide, aut moribus perseueranter, quia neutra pars potest errare, Si tamen erret in fide, vt singularis persona, statim

stim definit esse caput quo ad Deũ : licet nõ quo ad eccle-
siam, quousq; per iudiciũ deponatur. Similiter si erret cir-
ca mores perseuerãter : qa error in minoribꝰ(vt si diceret
fornicationẽ nõ esse peccatũ)reducitur ad hæresim , cũ sit
cõtra aliquẽ textũ scripturæ, quæ de moribus sufficienter
docet. Nec obstat, ꝙ quidã Papa tędio victꝰ subscripsit hę-
resi:quia non errauit in fide,sed peccauit in fidei cõfessio-
ne,errãdo in particulari eligibili,vt priuata ꝑsona,vide ĵ.
5 Fides.§.vj.¶ Tertiò*quæritur, vtrũ Papa sicut pro hæresi,
ita & pro quolibet notorio peccato possit iudicari.s.à cõ-
cilio?Et idem Pan.inducit gl.super c.si Papa.di.xl.dicentẽ,
ꝙ Papa iudicari potest, scilicet à concilio,etiã ꝓ quolibet
mortali notorio,in quo esset incorrigibilis,& scandal.za-
re. ecclesiã:qa talis cõtumacia reputatur hæresis. Et hanc
gl.ipse multũ ꝓbat : sed vt dicetur ĵ.in tit.Papa.§.4.ꝑ Pet.
de Pal.ista gl.nõ est vera:nec illa ptinacia est hęresis pro-
priè & strictè cuiusmodi est hæresis pra qua iudicari põt
Papa , vt importat errorẽ circa fide.in concilio tñ celebrato
Constãtiæ circa annos Domini M.ccccxv. in quo cedatum
est schisma, quod annos xl.durauerat : in quodam decreto,
quod incipit,frequẽs.statutum est, ꝙ nõ solũ in causa hære-
sis,sed etiã schismatis concilium posset de Papa iudicare,&
rectè:quia schisma propinquum est hæresi , differens ab eo
sicut dispositio ad habitu. quod Arc.non intelligit de omni
schismate:vt de eo,quod oritur post electionem veri indu-
bitatiq; pastoris propter recessum aliquorum ab eius obe-
dientia:sicut conciliabulũ Basiliense deposuit Eugeniũ iiij.
indubitatũ vicarium Christi:erigẽs idolum.i.Felicem olim
ducẽ Sabaudię Amadeum:sed de eo,quod oritur in electio-
ne ipsius summi pontificis , vt cùm probabiliter dubitatur
an electio sit canonica,an violẽta,& hmõi:quale fuit schis-
ma in dicto cõcilio Constantiæ sublatum:quod ortũ est in
electione Vrbani vj.successoris Gregorij xj.quæ dicebatur
facta per metũ cadentẽ in cõstantem virum,vnde Cardina-
les post aliquot mẽses recedẽtes creauerũt in ciuitate Fun-
6 dorũ Clementem vij.¶ Quartò * quæritur,qñ dicitur con-
ciliũ generale celebratum legitimè ? Et dico, ꝙ primò de-
bet fieri de mãdato Papæ,interueniẽte ipso, vł alio de eius
speciali mãdato.dist.iij.§.porro.& dist.xvij.c.j.& ij.& con-
sentit S.Tho.Et licet olim multa fuerint cõcilia per Impe-
ratores cõuocata:qa id ecclesia non poterat propter hære-
ticorum fauorẽ,tamẽ, quàm primũ potuit hoc correxit, &
per se cõcilia cõuocauit:& aliquando per Imperatores ec-
clesia præcipiẽte.aliquando rogante.& authorizante,vt di.
xvij.per totũ.Quia tamẽ potestas vnius propter negligen-
tiam gradatim deuoluitur ad aliũ.ar.de elect.c. cùm in cũ-
ctis de cõces.pręb.cap.ij.dicũt quidã, ꝙ Papa negligente &
nolente cõuocare conciliũ ad locũ idoneũ pro ardua cau-
sa imminente, potestas conuocãdi illud deuoluitur primò
ad omnes Cardinales q sunt omnibus aliis maiores cleri-
ci.arg.de ma.& obe.c.j.Secundò ad patriarchas , præcipuè
Cõstantinopolitanũ, cuius sedes prima est post Romanã.
dist.xxij.de Cõstantinopolitanæ. Et intellige si est catho-
licũ.Tertiò ad Imperatorem. Quartò ad reges. Quintò ad
alios principes.Vel dicamus, ꝙ duæ partes cõcilij congre-
gatæ in loco idoneo poterunt alios conuocare:iuxta no.ꝑ
Inn.in c.ij.de noui ope.nunc. quæ si non sunt congregata,
locũ videtur habere ordo s̃.positus.Vbi aũt Papa esset hæ-
reticus , vel de hæresi suspectus, ad cũ spectare non vr̃ po-
testas cõgregãdi cõciliũ.ar.dist.xl.si Papa, hęc omnia Arc.
Sed intellige prædicta, qñ Papa esset iudicãdus per conci-
liũ,aliàs nulli cõpetit illud cõgregare , quãtũcũq; neglige-
ret Papa, sed esset cõciliabulũ nullã habẽs authoritatẽ cõ-
cilij generalia.Secundò vocandi sunt de necessitate solùm
episcopi & superiores.vt no.Inno. & Ioan.And.in c.graue.
de præb.ad quod facit dist xviij.episcopus non debet, & c.
propter.cũ seq.& hos iustũ est vocari ex toto orbe, vbi agi-
tur de maximo præiudicio & rebus arduis, est tamẽ in po-
testate Papæ cõuocare,si vult, etiã Abbates.ar.dist.lxiij.A-
drianus,vbi fit mẽtio de Abbatibus,& Gregorius decimus
ad cõciliũ Lugdunẽse vocauit beatũ Thomã,qui non erat
prelatus.Imperatorẽ autem,vel alios principes conuocare
non tenetur,per §.huic etiam.dis.xvij.quos tamen,si vult,
potest vocare, ad scãdala sedanda, vt dist.l.xiij.verum.Sed
tamen videtur, ꝙ vbi non agitur de fidei dubiis, vel facto
Papæ,summi pontificis arbitrio relinquatur,q & quò sunt
vocandi,& hi sunt concilium,iuxta id, quod not.dist.iij.§.
porro.& di.xvij.c.j.& ij. in Summa. Nec est curãdũ de nu-
mero diminuto,propter illud Mat.xviij.vbi sunt duo , vel
tres, &c.Vnde aliquando in concilio fuerunt epi.D.C.ali-
quãdo CCC.aliquãdo CC.aliquãdo C.aliquãdo L.aliquã-
do LX.aliquãdo XXX.aliquãdo XX.aliquando XV. & in
omnib. facti sunt canones. Scilicet tñ qñ agitur de fide &
hæresibus,vel schismatibus extirpãdis qa causa omnib.ca-
tholicis est communis & oẽs tãgit,ab omnibus catholicis
ep̃is tractari,& terminari debet,& omnes sunt vocandi,qa
quod omnes tangit,debet ab omnibus approbari,de re iu.
lib.vj.residet tamẽ cõcilij authoritas penes veniẽtes, saltẽ
si intersunt duę partes omniũ episcoporũ orbis, ꝓ id quod
legitur de his quæ fi. à ma.par.ca.c.j.per Io. And.vel fortè
sufficit pars maior,vt not.per Compo.in c.quia propter.de
ele.& vocati nõ veniẽtes cessante legitimo impedimento,
peccãt, vt patet dist.iij.per totũ.Ordo aũt sedẽdi in conci-
lio,vel subscribẽdi, & huiusmodi inter prælatos eiusdẽ di-
gnitatis est, s̃m tempus suæ ordinationis.dist.xvi..§.illud
de clericis,quod tempus non ad ecclesias,sed ad personas
7 refertur, s̃m Gratianũ.hæc omnia Arch.¶ Sciendum*tñ, ꝙ
si Papa esset diffamatus vehementer de hæresi apud gra-
ues,& nollet se corrigere,vel purgare,aut cõgregare cõci-
lium:iam hoc spectaret ad Cardinales ad inquirendũ con-
tra Papã authoritate iuris diuini & humani,vt ꝓbat d.Io.
de Turre cremata,vel etiã ad alios prælatos,si negligerent
Cardinales.Et idẽ esset in casu, quod aliter nõ posset pro-
uideri scandalo eminẽti ecclesiæ sine cõcilio & Papa nol-
let illud cõgregari,qa eo casu esset suspectus de hæresi,vt
colligitur ex cap.error.dist.lxxxiij.secundùm eundẽ.Vnde
& Paulus Gal.j. excõmunicauit Apostolos ęquales & An-
gelos maiores se,si aliter Euangelizassent, authoritate E-
uangelicæ doctrinę, s̃m S.Tho.ibi cuius authoritas habet
vt omnes ei contradicentes excludantur , s̃m illud Io.xij.
Qui non accipit verba mea,habet qui iudicet eum.Sermo
quẽ locutus sum ille iudicabit eum.Si autẽ duo contende-
rent de papatu,& vterq; probabiliter,necessaria videretur
cõgregatio concilij, iuxta.c.si duo.dist.lxxix.quod verum
est,si nollent se subiicere iudicio alicuius, qa in isto casu
cõciliũ est iudex:& cõgregatio spectaret à dominos Car-
dinales si illi nollẽt cõgregare, etiã eis inuitis,& si Cardi-
nales nollẽt cõgregare,spectare hoc ad alios prælatos,vel
ad Imperatorẽ. Si etiã Cardinales nollẽt eligere põtificẽ,
prouisum est per c.fundamẽta.lib.vj.& cle.ne Romani de
electio.Sed si fugerent, aut deficerent:secundum do.Io.de
Turre crema. esset conuocandũ concilium propter Impe-
ratorem pro maiori securitate.Si etiã Papa efficeretur de-
mens incurabiliter, per Cardinales esset vocandũ cõciliũ
ad iudicãdũ an alius deberet eligi,vel dari coadiutor,secũ-
8 dùm do.Ioã.de Turre cremata.¶ Quintò, *vtrum appel-
lari

lari possit à Papa ad cõsilium vel ad eius successorem ? Et
dico, ꝙ nõ,sed est hæreticũ hoc asserere.Nam qui priuile
giũ Romanæ ecclesiæ à Christo traditũ (de quo ĵ.Eccle-
sia) anferre conatur,hæreticus est.dist.xxij.oẽs. Sed q sic
asserit,est huiusmodi,quia cùm appellatio nõ sit nisi à mi-
nori ad maiorem, vt dictum est,qui sic asserit,primò asse-
rit vel sentit Papã non esse vnicũ & summũ caput totius
ecclesiæ,nec habere plenitudinẽ potestatis super oẽs, nec
sentẽtiã eius esse stabilẽ & firmã,& incõcusse tenendã,nec
carere iudice in terris,quæ omnia sunt cõtra ecclesiæ pri-
uilegia,vt patebit. Et si ꝓprio motu vt singularis persona
erraret in fide notoria,adhuc ab eo non esset appellãdum,
sed esset monẽdus ꝑ Cardinales,qui in eius electione totũ
corpus ecclesiæ repræsentãt,quibus si nollet assentire, sed
erraret in fide perseueranter,vel potius obstinatè, eo ipso
esset põtificatu deiectus in cõscientiã.xxiiij.q.j.audiuimꝰ,
9 deijciendꝰ iuridicè ꝑ consiliũ. ¶ Sextò * quæritur,qui sint
ad conciliũ ꝓuinciale & synodale vocãdi?Et dico ex Ant.
de But.& Io.de Imo super c.graue,de præb. ꝙ ad prouin-
ciale vocandi sunt oẽs episcopi totius prouinciæ , & non
alij necessariò.dist.xviij.qm̃ quidẽ, & c.seq.Si tñ alij præ-
lati dictæ ꝓuincię venient volũtarij,sunt admittẽdi.Et sic
intelligi põt c.fin. de his quæ fi.à maio.par.c. Possent etiã
ex honestate vocari,ex quo agitur de factis corũ, & simili
ter alij,quorũ consiliũ est necessariũ. arg.dist.xliij. obeun-
tibus. Ad synodale aũt vocãdi sunt abbates.s.nõ exempti,
exempti enim accedere nõ tenẽtur,& sacerdotes & clerus
etiã ciuitatis & diœcesis. dist.xviij.decernimus:dummodo
sic ꝓuideatur, ꝙ ecclesiæ magnũ nõ patiantur detrimentũ
in diuinis.arg.de cler.non resid.c.vlt.vñ possunt aliqui re-
linqui in plebanatibus præcipuè ꝓ sacramentorũ admini
stratione,& præcipuè ꝓ infirmis.Arch.¶ Septimò quærit̃,
quæ possunt in conciliis expediri ? Et dico ex eisdem vbi
suprà, ꝙ in ꝓuinciali poterit cognosci de causis,quæ ver-
tuntur inter ep̃os & clericos.ij.q.vij.c.si ep̃s, cum quatuor
seq.& de omnibus causis clericorũ delatis.s. qñ factum est
notoriũ,vel nõ diffinitur in breui posse liquidari,quas cãs
diffinire poterit ep̃s vel archiepiscopus. vj.q.iij.scitote,&
dist.xviij.c.j.& ij.& hoc cum consensu vel consilio maio-
ris partis aliorũ episcoporũ.de temp.ord.c. si archiepisco-
pus.& de accu.sicut olim. De causis autem archiepiscopi
consiliũ cognoscere non põt,cùm in eũ non habeat pote-
statem, vt in caput , sed superioris iudicio relinquuntur:
causas autem criminales ep̃orum conciliũ poterit audire,
diffinire nõ poterit absque speciali sentẽtia Papæ. iij.q.vj.
accusatus,& de iud.c.j. nisi reperiatur aliud expressum in
iure,vt d.c.graue. Causas verò inferiores ab episcopis etiã
criminales consilium ipsum poterit audire & diffinire.xv.
q.j.c.j.& ij. In synodali verò vel episcopali tractari pote-
runt causæ ciuiles & etiã criminales clericorũ,dummodo
non agatur ad pœnam depositionis ab officio , cum ep̃s
solus talem pœnam imponere non possit.xv.q.vij.felix.&
c.seq.& de re iudi.non potest.In generali verò,si præsit in
eo Papa,de omnibus causis poterit cognosci, cum habeat
plenitudinem potestatis,& sit ordinarius omniũ,& totius
orbis.ix.q.iij.cuncta. & cap.per principalẽ. Si verò præsit
alius loco eius , tunc idem quod dictũ est de prouinciali.
10 Arch.¶ Octauò * quęrit̃,qualẽ habeãt potestatẽ cõgrega-
ti in cõcilio,ordinariã,vel delegatã,& in quos ? Et dico ex
eisdem, ꝙ in prouinciali archiepiscopus ibi præsidens ha-
bet ordinariã,ad quod c.sicut olim.de acc.suffraganei ve-
rò,siue sint ibi vt iudices,vt quidam volũt per c.scitote.vj.
q.iij.siue vt assessores secũdum alios,gesta per capitulum,
non valebũt sine consilio eorũ,vel eis irrequisitis,vt dicit
ibi Io.And.per ea quæ habentur.xv.q.vij.si quis, sed d.Io.
de Imol. dicit posse dici , ꝙ ipsi ep̃i in cognoscendo sunt
ordinarij,cum ipsi principaliter cognoscãt,sed in diffiniẽ-
do sunt assessores,quia ipsi principaliter nõ sententiãt,sed
assistunt sentẽtianti,vt cle.auditor.de rescr.Vbi aduerte, ꝙ
non solũ consiliũ episcoporũ requiratur in archiepiscopi
sententia,sed etiã eorũ assensus,vel maioris partis eorũ,vt
dicit Ioan.de Imo.quia si requireretur solũ eorum consi-
lium,quod geritur, non censeretur gestũ per ipsum cõci-
lium, sed potius ꝑ ipsum archiepiscopũ.de arbit. cũ olim:
& si sit causa criminalis ep̃i , requiritur consensus omniũ,
si tractatur ad finẽ,vt deponatur ab officio,vt probatur in
d.c.scitote. In causis autẽ criminalibus sacerdotis diaco-
ni, vel subdiaconi, etiam si agitur ad finem depositionis,
sufficit consensus maioris partis,vt not. Arch.in d.c.scito-
te,& xv.q.vij.episcopus,secundùm Io.de Imo.In concilio
verò synodali ipse ep̃s ibi præsidens habet potestatẽ or-
dinariam,sicut archiepiscopus in prouinciali.dist.xviij.de
cernimus.In generali autẽ,vbi præest Papa,alij nõ viden-
tur habere iurisdictionẽ , sed potius videntur consultores:
cùm Papa habeat plenitudinẽ potestatis,& sit cunctorum
ordinarius.ix.q.iij.cuncta,& cap.per principalem. Si verò
præest ibi aliquis de mãdato eius,censetur habere delega-
tam,de offi.deleg per totũ.De aliis verò,qui intersunt ibi,
videtur idẽ quod de assistẽtibus in prouinciali.Arc. Multa
alia spectãtia ad concilia,parum tamẽ ad forum cõscien-
11 tiæ facientia habes ab archiep.iij.par.tit. ¶ Nonò * quæri-
tur,quo tempore debeat celebrari concilium prouinciale
vel episcopale ? Et dico,quòd antiquitus celebrabatur bis
in anno , primo ante quadragesimã, secũdo in Autumno,
vt patet.dist.xix.c.j.& ij.hodie tñ per c.graue.de præben.
capitulum prouinciale singulis annis ab archiepiscopo
cum prædictis est celebrandũ,& vt videtur,sub pręcepto,
vt patet de accus.sicut olim,vbi dicit̃ in fine, ꝙ si quis hoc
salutare statutum neglexerit adimplere , à sui executione
officij suspendatur,quę pœna tam grauis non imponitur,
nisi pro mortali.Et à fortiori hoc verũ est de synodali,vł
episcopali : quia, s̃m mentem iurium,& omniũ religionũ
instituta,capitula quãto minora, tanto crebriora fiunt:&
maximè quia cessare ab istis inducit maximas relaxatio-
nes in moribus clericorum:sicut experientia docet.

DE CONCVBINARIO, & Fornicatore.

1 *Concubinarius & fornicator, quò ad fœminam, qualiter se habeant. Et ibidem, quòd quandoque fornicatio dicatur omnis actus illicitus.*
2 *Concubinatus num licitus sit. Et an concubinarius concubinam ablegare à se nolens absolui poßit.*
3 *Meretrices adeuntes, nescientes hoc prohibitum esse, an ab ignorantia excusentur.*
4 *Sacerdos concubinarius, celebrando, an irregularis fiat. Et num id quod de sacerdote dicitur, locũ quoque habeat in diacono, subdiacono, & in minoribus constituto.*
5 *Fornicatio simplex in clerico publicè tenente concubinam, num depositionem inducat, si monitus se corrigere nolit.*
6 *Pœnitentia quænam sit clerici in sacris ordinibus constituti, si vxorem ducat.*
7 *Iniungendum alicui quippiam cum iuramento non esse, de cuius violatione & transgreßione verisimiliter timeri potest.*

1 CONCVBINARIVS * & fornicator vident̃ se ha-
bere vt animal & homo,quantũ ad fœminã qua abu-
tuntur:qa fornicator ꝓpriè est,q abutit̃ soluta,sicut adul-
ter,qui nupta,cõcubinarius verò,qui abutitur quocunquẽ
modo

modo vxorio .i.quæ ad vsum veneris illegitimæ tenetur,
ita ꝙ de mere iuris nõ dicitur cõcubina,nisi teneatur per
modũ vxoris,quod patet:quia si quis post vxorem habuit
concubinam, ordinari non potest.dist.23.si quis.quod nõ
esset si concubina diceretur à cõcubitu fornicario simpli-
citer. Aliquando tamen fornicatio dicitur omnis illicitus
coitus, vt 32.q.ij.§.qui ergo.& q.iiij.meretrices.sed ꝓpriè
est coitus naturalis soluti cum soluta omni vinculo.s.cõ-
iugij cõsanguinitatis, affinitatis,ordinis,religiõis seu vo-
ti.Vnde Pe.de Palu.in quarto dicit,ꝙ fornicatio dicit om-
nẽ illicitũ coitũ , fornicatio aũt simplex dicit coitũ natu-
ralem soluti cũ soluta.Credo aũt,ꝙ quantũ ad suspensio-
nem,& euitari in diuinis officiis & sacramẽtis,idem sit de
notorio fornicatore,& concubinario, etiam si fornicator
sit vagus impetens meretrices,& nõ tenens concubinam.
2 ¶Primò*verò quæritur,vtrũ concubinatus liceat ? Et di-
cit Io.And.post Host.in regu.sine culpa.in mercu.& reci-
tat Pan.in c.vt clericorũ.de vita & ho.cler.ꝙ nõ etiam de
iure ciuili:quia ex quo ius canonicum expresse prohibet.
32.q.iiij.nemo.imò Deus,vt in c.meretrices.ea.q.& lex ci-
uilis in spiritualibus subiiciat dispositioni iuris canonici,
in authentica vt cle.apud prop.epi.& in authent.de eccle.
titu.facit.c.clerici.de iud.ergo.&c.¶ Secũdò, vtrũ absolui
possit cõcubinarius nolens abiicere cõcubinã? Et dico ꝙ
non. si est periculum recidiui:quia non est cõtritus.24.q.
ij.legatur.vera etiã pœnitentia nõ est sine excisione cau-
sarũ peccandi, de pœn.dist.3.c.satisfactio.Si verò non est
tale periculũ recidiui , qđ sacerdotis arbitrio pensabitur,
distingue,quoniã si factũ est notoriũ,absolui nõ põt,quia
tenetur eã abiicere ad tollendũ scandalũ populi , maximè
quando suspicio est violenta de incontinẽtia,aliàs vero si
nõ est notorium,tenet Sum. Ang.indistinctè, ꝙ possit ab-
solui.Sed non est verũ:quia si esset scãdalum vni vel duo-
bus,tenetur eam dimittere, vt patet per dicẽda ĩ.de Scan-
dalo.& hoc nisi dictum scandalũ auferatur,sed si nullũ est
scãdalum,aut recidiui periculum,absolui potest.Et quod
de cõcubinario,idem dico de cõcubina.Facit ratio prædi-
3 cta, & 54.dist.audite.¶ Tertiò, *vtrum adeuntes meretri-
ces, nescientes hoc esse prohibitum , excusentur propter
ignorantiam?Et dico ꝙ nõ imò peccant mortaliter acce-
dendo.& toties quoties:quia ignorantia iuris naturalis &
diuini in tali casu claro neminem excusat quantumcunq;
agrestem.1.q.iiij per totũ.maximè quia nullus hoc potest
ignorare,sine maxima negligentia quęrendi suã salutem.
Et similiter peccãt mortaliter ad hoc alios inducentes.de
pœn.dist.j.noli.& ij.q.j.notum.& similiter qui hoc perpe-
trare volentibus pecunias donant aut mutuant, quia sunt
4 cooperatores.¶ Quartò, * vtrum sacerdos concubinarius
celebrando sit irregularis? Et dicit Pan.in c.vestra.de co-
habi.cler.& mul.ꝙ suspẽsus est quoad Deũ & se, cùm sit
in mortali,vnde celebrando peccat mortaliter vt dictum
est suprà Clericus.2.§.viij. nõ tamen efficitur irregularis,
si est occultus,vt not.Inno.in c.si celebrat.de cler.excom.
min.Secus si est manifestus, ita vt nulla possit tergiuersa-
tione celari quia tunc est suspensus ab officio.32.dist.prę-
ter.cum nõ differat dicere,interdicimus, & suspendimus,
quia non refert quid ex æquipollẽtibus fiat.de testi.licet.
ff.de legib.l.non possunt.& hoc est clarum dist.32.§.verũ.
Vnde si celebrat,est irregularis.c.j.de re iud lib.6. Est etiã
suspensus à beneficio, vt in d.ca.præter.iuncta glos.Secus
si nõ habet talem operis euidentiam.Et de hoc suprà Cle-
ricus.ij.§.viij.Multi autem Docto.volunt , quòd requira-
tur monitio,aliter non sit ipso facto suspensus,nec incur-
ret irregularitatem.Sed primum est verius.Et quod de sa-
cerdote dicitur,dic de diacono,subdiacono, & constituto
in minoribus, secundùm Archidia.in §.hæc de malis.dist.
xxxij. & exercendo actum cuiuscunque ordinis similiter
sunt irregulares,& solus Papa dispensat.de re iud.c.j.lib. 6.
Etidem dic de quocunque fornicario, etiam non tenente
concubinam.Vnde Archid.in iij.par.tit.xxvij.c.iij.dicit,ꝙ
non solùm sacerdos, sed etiam in quocunque ordine con
stitutus etiã in minori,ex notoria fornicatione est suspen
sus ab omnibus actibus ordinum , secundùm Innoc. ipso
iure,quod not.Archidia.dist.xxxij.§.ad hæc,& tandiu stat
suspensus, quandiu perseuerat in vitio , & interim si exe-
quitur officia sua,etiã semel efficitur irregularis, indignus
dispensatione Papæ,secundùm Innoc. & Host.& not. Ar-
chid.& Anto.de But. Vnde etiam si cessaret à vitio,& ante
dispensationẽ vtitur officio suo , semper peccat mortali-
ter, quamuis nouã irregularitatem non incurrat.Si autem
suspensus non est executus officia sua, nihilominus indi-
get absolutione à suspensione,quã poterit eṗs facere, ſm
Innoc.imò idem dicit Sum.Angel. innixa opinioni domi.
Anto.de quocunq; peccato mortali.Sed hoc improbatum
5 est ſ. Clericus.ij.§. viij. ¶ Quintò * quæritur, an simplex
fornicatio in clerico publicè tenente cõcubinam inducat
depositionẽ, si monitus nolit se corrigere ? Et dico ,ꝙ sic:
quia talis primo debet monitus suspendi à beneficiis,& si
se non correxerit,debet ab eis perpetuò remoueri, siue sit
in sacris.de coha.cler.& mul.sicut, siue nõ in sacris, vt ibi
in c.si autem clerici.vbi etiam innui videtur, ꝙ requiratur
monitio trina. Et quidem si tale crimen sit notorium, su-
spensus est ipso iure ab officio,vt dictum est.§.priore.& ſ.
Clericus.ij. si verò sit publicũ ex fama tantùm, ita, ꝙ me-
rito talis habeatur suspicio, ꝙ scandalum generetur, & si
non appareat accusator,erit purgatio indicenda, in quasi
defecerit,aut si se purgare noluerit, canonicè puniatur, de
cohab.cler.& mul.tua & interim talis nõ debet in officiis
6 euitari. ¶ Sextò, * quæ pœnitentia sit clerici in sacro or-
dine constituti,si ducat vxorem ? Et dico,ꝙ priuari debet
ordine & beneficio ecclesiastico , & mulier, si libera erat,
redigi in ecclesiæ seruitutem.distin.xxxij. eos qui.Si verò
ancilla, vendi debet.distin.lxxxviij.quidam clerici, & filij
inde nati in seruiturẽ ecclesiæ redigũtur.xv.q.vlt.multa.&
ipse etiam excõmunicatus est ipso facto, vt ĩ.Excõmuni-
catio.ix.§.xl.& quãdo ab ea separatur , eam debet iurare,
scilicet, ꝙ de cætero ad eam nõ accedat,nec bibat cũ illa,
nec in eadẽ domo manebit:nec in alio loco, nisi tã publi-
co, ꝙ mala suspicio esse nõ possit, nec loquetur cũ ea,nisi
coram idoneis testibus , & certa necessitate. xxxv.q.vj.ab
isto die.qui cle.vel vot.ex literarum:tũ si clericus habetur
suspectus,ꝙ forsitan iuramentũ nõ seruaret, exigi nõ de-
bet:sed per sententiã interdicti vel suspensionis, vel alio-
rum huiusmodi,cõpescendus est. de coha.cle.& mul.cle-
ricos.& de his Sum.Confes.lib.3.tit.xxx.q xiij. secundùm
7 Ray.& Host.*Qui etiã addit, ꝙ non est aliquid alicui in-
iungendum per iuramẽtum, de cuius transgressione veri-
similiter timetur.Ibi etiã dicitur secundùm Ray. ꝙ si du-
cta esset ancilla , & filij sint paruuli, non venderetur, sed
truderetur in monasteriũ, ne propter matris absentiã filij
perirent.distin.xxxiij.fraternitatis,vel inquit, intelligitur
illud c.ꝙ non contraxit cum ea matrimonialiter. De ma-
teria fornicationis, ĩ.Luxuria,& ſ.Clericus.ij.§.vlt.

DE CONCVSSIONE.

1 Concußio propriè,& transsumptiuè sumpta, quid sit.
2 Concußio ad mores relata,& prout crimen est,abs quo committi
dicatur

dicatur.Et num sit peccatum mortale.
3 Concußionem qui commisit,an necessario quod accepit , etiam si
in iudicio non sit condemnatus,restituere teneatur.

1 CONCVSSIO*propriè est motus violentus ex tra-
ctu & pulsu re loco nõ mota causatus:sicut arborem
concutit , ꝙ apprehensam manu tremere cogit.Sed tran-
sumptiuè ad mores est aliquis similis motus metu factus
ĩ animo alterius, cui.s.animo vis inferri nõ põt:sicut cùm
quis alicui minatur,nisi ita,vel ita faciat,aut à faciẽdo de-
2 sistat:vt patet j.q.j.concussionis.in gl.¶Primò*verò quę-
ritur,quis cõmittat concussionis crimen?Et dico,ꝙ gene-
raliter incurrit illud quicunque metu pecuniam, vt ęqui-
ualens indebitè extorquet ab aliquo:sed specialiter quan-
tum ad pœnas legales : vt colligitur ex l.iubemus.C.ad l.
Iul.repet.posita j.q.iiij.& ff.eod.l.j.ij.iij.iiij.v.& vj.& ff.de
cõcussio.l.ij.Concussio est, cùm quis in officio cõstitutus
extorquet aliquid à subditis per metum : aut cùm nõ vult
facere, quod tenetur nisi data pecunia:aut cum extorquet
vltra constituta sibi stipendia : aut cùm quis accusat , vel
ab accusando desistit propter pecuniam. Et cõcordat gl.
Ray.vt patet in Sum.Conf.lib.ij.tit.v.q.cxxxix.ibidem di-
citur de militibus stipendiariis , quod dictum est de offi-
cialibus,vide j.q.j.iubemus,& c.seq.¶Secũdò,vtrum con-
cussio sit peccatum mortale ? Et dico,ꝙ sic in re notabili:
quia omne,quod est contra iustitiam, est mortale,secun-
dùm S.Th.ij.ij.q.lix.ar.iiij.facit xxiij.q.j. militare. & pœ-
na eius,si de hoc crimine quis condemnetur, est infamia:
vt nec testificari possit in publico:nec iudex esse, vel aduo
catus.j.q.j. eandem. & prærer ea punitur in quadruplum,
3 vt ibi:in cum. & xviij.dist.quoniam.¶Tertiò, * vtrũ talis
restituere teneatur necessariò quod accepit , etiam si non
condemnetur in iudicio?Et dico quòd sic, & danti quan-
do nõ turpiter dedit:vt si,dedit,vt faceret, quod debebat.
xiiij.q.v.non sanè.& secundùm Rayn.qui subdit, quòd si
turpiter dedit, restituendum est, non illi, sed pauperibus,
vel illi, in cuius iniuriam data est , iuxta arbitrium eccle-
siæ:vt in d.c.nõ sanè.Sed gl.Ray.dicit,quod in foro con-
scientiæ hoc fortè magis est consilium quàm necessitas.
¶Condemnatus ad mortem, aut mutilationem, an fu-
gere possit,vide suprà Accusatus.§.xvj.

DE CONDITIONE, MODO, CAVSA, & demonstratione.

1 Conditio quotupliciter sumatur:& quid sit ea conditio, quæ per dictionem, si, importatur.
2 Dictiones quænam sint, quæ conditionem importent, & dictioni si, æquipolleant.
3 Modus quinam per particulam, vt, importetur. Et quibus vocibus modus designetur.
4 Causa quid sit,ac quomodò cognoscatur.remißiuè.
5 Demonstratio quidnam sit.
6 Demonstratio falsa an legatum, vel hæredis institutionem annihilet. Et quid si habens seruos duos Stichum fullonem & Pamphilum pictorem,vxori Stichum pistorem legauerit.
7 Conditio tacita,num contractum conditionalem reddat.
8 Conditio,num aliquando contractum vitiet,aut contrario quandoque vitietur. Et quid in his quæ fiunt in vltima volũtate. Cæterum de conditione in matrimonio,religione,sponsalibus,donationibus,& ea quæ omnino extitura est,remißiuè.

1 CONDITIO * multipliciter sumitur, & primò im-
portat statũ personæ:vt cum dicimus istũ esse liberæ
conditionis , aut seruilis.de ser.nõ or.c.vlt.xxxij.quæ.iiij.
liberi.Similiter cũ dicitur,ꝙ cõditio possidẽtis potior est,
vbi est par causa turpitudinis.ff. de cond. ob turp. caus.l.si
ob turpem.§.porrò.Secũdò verò rerum qualitatem : sicut
res aliquæ dicuntur liberæ , aut seruilis conditionis.ff.&
C.de seruitut.per totum. Tertiò , importat actionem re-
petendi aliquod datum,de qua agitur in titu.de condi. ob
cau.da.& tit.seq.Quartò,importat suspensionem promis-
sionis, vel alterius contractus : & de hac est hic intentio.
Primò,verò quæritur, quid est cõditio, quam importat ly
si, aut aliquid æquiualens ? Et dico , ꝙ est dispositionis.i.
actus , vel contractus suspensio ex euentu incerto futuro
ei apposito, in quẽ euentũ eius dispositionis facta est col-
latio.ff.si cert.pet.l.itaque.vt dicendo:promitto,vel lego si
Titius fuerit consul. hæc enim depositio est cõditionalis
ex incerto apposito, videlicet si Titius, & eueniente casu
quo Titius sit consul,purificatur , & nõ plus suspenditur.
Inst.de verb.oblig.§.ex conditionali.& ff. de condi.& de-
mon.per totum.Vel secundùm gl. in ru.ff.de condi.& de-
mon.cõditio est legati,cuius de futuro defectus,seu con-
firmatio pẽdet,suspensio : vbi ponitur ly legati,exempla-
riter:& sic nõ restringit quin eueniat aliis contractibus à
legato,quia exempla regulã non restringũt.l.dãni infecti
stipulatio.ff.de damno infect. Vel ſm Bar.in l.j.col.j.ff.de
cond.& demon cõditio est quidam futurus euẽtus,in quẽ
dispositio suspẽditur.Et intelligitur de euentu in facto,vel
in iure.l.multum.ff. de cond.& demon.siue cõditionis as-
sertiuæ , & negatiuæ.l. in testamẽto.eo.tit.& dicitur futu-
rus , quia de præterito , vel præsenti propriè non dicitur
cõditio:quia non suspẽdit.l.cum ad præsens.cum duabus
seq.ff.si cer.pet.Vnde propriè est conditio,quãdo suspen-
dit futurũ euẽtũ, siue incertitudo sit respectu rei,siue dici.
licet aliquæ gl.dubitauerint de die mortis, & ita tenet gl.
in l.in omnibus.ff. de reg.iur.text.est in l. quodcunq; §.j.
2 ff.de verb.obl.¶ Secundò * quæritur, qui sint termini, vel
dictiones æquiualentes ly si, & cõditionem importantes?
Et dico verbi causa,ꝙ est ly cum vt,lego cùm Titius fue-
rit consul.Et ly nisi,vt, vendo tibi librum aureo,nisi alius
intra mensem conditionẽ fecerit meliorem.ff. de in diem
addic.l.ij.quia sensus est,ꝙ si alius id fecerit.non vẽdo.Et
ly alioquin, & ly aliàs, vt scribes mihi librum intra men-
sem,alioquin,vel aliàs decem nomine pœnæ dabis.l.si fi-
nito.§.ex hoc.ff.de damno inf.quia sensus est,si non scri-
pseris, &c.Et ly siue, vt promitto decẽ si nauis ex Asia ve-
nerit:siue Titius fuerit cõsul. & quæ illarum cõditionum
disiunctiuarũ fuerit prior , dispositionem purificat:l.si ita
quis stipuletur.ff.de verb.obli.Et ly aut, alternatiuum , vt
relinquo prædia propinquis,aut liberis.l.cùm pater.§.pe.
ff.de leg.secundo.quia sensus est,si nõ sunt propinqui,ve-
niẽt liberi. & in hoc sumpto significato ex maiori affe-
ctione propinquorũ , quib.testator primò relinquere vo-
luit,vt patet ex ordine scripturæ.Et ly quãdiu,vt:lego de-
cẽ annis singulis, quãdiu res gesseris hæredis mei.i.si ges-
seris.ff.de cõdi.& demonst.l.pater.Et ly quoad.donec, &
quousque,quia idem significãt:Et ly dum : vt lego vxori
dum erit cum filio meo.l.qui concubinam.ff.de leg.iij. Et
ly quando quandocunq;,vbi:vt,lego filię quãdo vel quã-
docunq; , aut vbi nupserit.Et idẽ est de aliis sine numero.
3 ¶Tertiò * quæritur , quis est modus, quem.s.importat ly
vt,aut aliquid æquiualẽs?Et dico, quod, vt patet ex legib.
loquentibus de illo,modus generaliter est omnis qualitas
adiecta dispositioni.l.obligationum.§.modus.ff.de actio-
nibus & oblig. Sed specialiter modus est moderamen di-
spositionis per oneris appositionẽ tãquam causæ finalis:
vt ꝓmitto, vel lego tibi vt facias illud,vel sub aliis verbis
sic diffinitur ; Modus est inuitatio ad quãdam remunera-
tionem

tionem,vel adimpletionem,loco eius quod est factum:& ideò nõ suspẽdit, sed clarificat.Vnde promissum sub modo põt peti de pręsenti exhibita cautione de modo obseruãdo.l.qui hæredi.iuncta.l.quibus diebus.§. Tertullius.ff. de cond.& demon. & quod no.in c.verum.de cond.appo.
¶ Quartò quæritur, quibus dictionibus signatur modus, siue quæ dictiones sunt æquiualenter ly vt? Et dico,ꝙ est ly dũmodo, quod eãdẽ habet significationẽ.ff.de cõtrah. empt.l.cùm ab eo.Et ly ne:vt,Titiũ hæredẽ instituo,ne fideicõmissa ex testamẽto Sempronij retineat. quia sensus est:vt nõ retineat.l.cum pater.§.Titio.ver.plane.ff.de leg. ij.Et ly ad:vt,lego mille ad monumentũ meũ ædificandũ. Et ly pro:vt, lego decẽ ꝓ cura mei corporis sustinẽda.Et ly in:vt, lego decẽ ĩ monumẽto faciẽdo.Sed dicẽdo,lego vxori ĩ tẽpus liberorũ.ly in, facit cõditionẽ.Et idẽ ly nomine:vt lego decẽ nomine dotis puellarũ pauperũ,vꝑ redẽptionis captiuorũ, vbi nõ significatur cõditio, sed modus.l.mille.C.de epis.& cle.& ratio,qa semp sunt captiui: & puellæ pauperes. Secus si relinqueretur nomine dotis, vꝑ redẽptionis certæ personę:qa tũc faceret cõditionẽ.Et idẽ est de omni parte orationis,quæ ad hoc significatum
4 adaptari põt ex se,vel subiecta materia.¶ Quintò*quæritur,quæ sit causa:& quomodò importetur,aut cognoscatur? Sed de hoc vide s̃.Causa.¶ Sextò*quæritur, quid sit demõstratio?Et dico,ꝙ est ex aliquo pręterito,vꝑ pręsenti,accidente,vel qualitate rei, quæ geritur,certificatio,vel liquidario : vel est verbũ,vel factũ quo aliquid ostẽditur: cũ demõstratio sit ostẽsio:vnde vice nominis proprij demõstratio fungitur.ff.si cer.pet.l.certũ.nec refert,vt ibi dicitur,an ꝓprio nomine res appelletur , vel demonstretur digito.Vnde dicẽdo,lego vxori meæ vestẽ quę causa eius parata est,illa verba,quæ causa, sunt demonstratiua.¶ Se-
6 primò*queritur, vtrũ demõstratio falsa annihilet legatũ, vꝑ institutionẽ hæredis? Et dico,ꝙ licet falsa demõstratio nõ sit demõstratio:ex ea tamẽ sumitur quãdoq; significatũ ad inualidãdũ actũ , qui aliàs ea nõ expressa esset validus.Vñ dicẽdo,lego vxori meæ vestẽ,quæ cã eius parata est : si nihil sit paratũ,legatũ non valet.l.Quintus Mutius. ff.de aur.& ar.Secus si diceré, vestem meã purpureã, quæ cã eius parata est:quia licet sit falsa demõstratio,quę causa, & c.tamẽ apparet de re legata per verba pręcedẽtia:cũ vere talẽ habeã vestẽ, vt in d.l.Quintus Mutius.Vñ falsa demõstratio nũquã impedit legatum,vbi constat de re & volũtate.l.si sic.ff.de leg.j.Igitur,verbi gratia, falsa demõstrario inualidat legatũ:primò dicendo,lego dotẽ,si nihil sit in dote:quia si demõstratio est falsa,non demõstrat,& nõ apparet de legato,nisi per demonstrationẽ.C.de fal.cã adiec.lega.l.iij.Secus dicẽdo,lego cẽtum,quæ in dotẽ accepit. Quia licet demõstratio sit falsa:tamen valet legatũ, quia cõstat de re legata.Et secũdò,inualidat dicendo,Titium filium meũ hęredẽ instituo:in casu.s.quo nõ est ipsi testanti filius:quia licet cõstet de persona, tamen volũtas testatoris fuit instituere filium, & cõsequenter Titiũ non filium instituere noluit : & cõsequenter nõ valet,vt in l.si pater.C.de hære.insti.Et tertiò dicendo , instituo Titium fratrẽ meũ,si sciã eũ nõ esse fratrẽ, licet vt fratrẽ diligam, non valet institutio.l.nemo.§.j.ff.de hære.insti.& hoc intellige in foro causarũ.Et quartò inualidat dicendo, lego decẽ quæ sunt in arca,si nihil sit in ea,si tamen essent tantũ quinq; , valeret ad illa quinq;.l.si seruus.§.q quinq;.ff. de leg.j.Similiter valet dicẽdo,lego quinq; quæ debeo,et si nihil debeã:quia cõstat de re legata.l.si sic.ff.de leg.j.Et quinto inualidat dicẽdo,lego Titio decẽ, quæ Seius mihi debet,si ille nihil debeat, vt in d.l,si sic.Ratio, quia noluit legare decem,sed cedere actionẽ,quæ hoc casu nulla est. Et sextò dicẽdo,lego bouẽ meũ, & nõ est bos,sed equus. l.si qs in fundi vocabulo.ff. de leg.j. valeret tamẽ si apparerer de volũtate, vt quia equũ vocare cõsueuerat bouem rõne pigritiæ , aut ventris magni , vt d.l.si quis.Similiter valeret dicendo,lego hũc equũ, & est bos.l.quæ extrinsecus.de ver.ob.quia per demõstrationẽ ad digitũ cõstat de corpore,& hoc nisi aliunde appareat,ꝙ equum credidi,& bouẽ nõ erã legaturus.¶ Octauò,qd si habẽs duos seruos, Stichũ fullonẽ, & Pãphilũ pistorẽ legauit vxori Stichum pistorẽ?Et dicit tex.in l.cui habebat.ff.de re dub.ꝙ si testa
7 tor verè sciuit nomẽ ꝓpriũ vtriusq; serui , ille seruus debetur,cuius nomẽ expressit, & dicetur errasse in artificio, sed si verè nesciuit nomina, debetur pistor , & dr̃ errasse in nomine proprio.¶ Nonò , * vtrũ conditio tacita faciat cõtractũ cõditionalem?Et dico, qui non,facit.l.conditiones.ff.de cond.& de.de quo dic : vt j.Matrimoniũ.iij.§ ij.
8 & xj.& Matrimonium iiij.§.v.¶ Decimò*quæritur vtrum cõditio vitiet aliquãdo contractũ,aut vitietur? Et dico,vt colligitur in tit de cond.appo. per doct.& per Legistas in tit de cond.& de.ff & aliis locis, ꝙ aut conditio est cõtra substantiã cõtractus,aut nõ.Et dicitur esse cõtra substantiam actus id,cũ quo actus stare non põt, & econtra non dr̃ de substantia actus id,sine quo stare põt actus,vt communiter not.doct.in c.fi.de cond.appo.& facit,quod not. Bar.in l.j.ff.de lib.& posth.& quod not.in l.j.ff.de ver.ob. in princ.Si est contra, sic vitiat cõtractum, & nõ vitiatur. in d.c fi.de cond.app.& facit.l.cũ hi.§.si Prætor.ff.de transac.Quod verũ est primò,si apponatur à principio cõtractus,secus si post cõtractum, quãdo iam ille partium voluntate dissolui nõ potest , vt matrimoniũ.xxxij.q.iiij.dixit.& c.ex literis.de diuor.Et simile est de votis , & hmõi. & facit.l.per seruum.§.deniq;.ff.de vsu & habi. Et secundò verùm est, si per ambas partes apponatur.de quo vide j. Matrimoniũ.iiij.§. v.Si verò non est contra substãtiam cõtractus,sed est aut impossibilis, aut turpis, quæ.s.vt no. in d.c.fi.quò ad hoc equiparantur,sic vitiatur,reiicitur,& nõ intrat in cõtractibus spiritualibus , puta matrimonio, & voto,& hmõi,vt not.in d.c.fi. In cõtractibus autẽ temporalibus regulariter vitiat , vt no.in glo.in d.c.fi.per iura ibi allegata.Quod limita in cõtractibus,qui fiunt inter viuos.In his autem,quæ in vltima voluntate fiunt,distingue, quia aut conditio impossibilis nõ adiicitur in personam honorati , vt instituo Titium hæredem , & ideo vt digito tangat cœlum, alioquin det centum Dino, & tunc vitiat, nec valet legatum de centum factum Dino, Instit. de leg.§.fi.not.gl.in l.vnica.C.de his quæ pœn.& ibi tenet cum hac distinctione, aut adiicitur in pſonam honorati, id est,eius cui fit legatum,vel instituitur hæres,quia scilicet sub conditione impossibili alicui fit legatum , vel aliquis instituitur hæres,puta si Titius cœlum digito tetigerit,esto hæres, vel habeto centum, & tunc fauore vltimæ voluntatis reiicitur conditio,& valet constitutio,& legatum.Inst.de hæ.insti.§. impossibilis.& communiter doct. in d.§.fi.licet Bart.in l.j.ff.de cond.inst.teneat contra prędictam distinctionem. Si autem conditio nec turpis est, nec impossibilis,nec cõtra substantiam actus,tunc vitiat, vt no.in c.de illis.de cond.appo. De conditione autem in matrimonio,& in religione,& in sponsalibus,& in donationibus, vide j.Matrimonium.iij. per totum.& Religio. iiij.§.vij.& spõsalia.§.v.& Donatio.j.Et de cõditione quę omnino est extitura.j. Matrimonium.iij.§. j. & secundo.

De

DE CONDVCTORE.

1 CONDVCTOR*quis sit,infrà,Locatio,in principio. Et quomodo sit excommunicatus,si Bononiæ cõducat domum doctoris,vel scholaris, sine consensu inquilini,infrà,Excommunicario.ix.§.iiij.

DE CONFESSIONE.

1 *Confessionis multiplex acceptio.Et de qua hic agatur.*
2 *Confiteri delictum,num quis ad iudicis interrogationem debeat.*
3 *Confitens criminis consociũ, an sit aduersus sociũ testis idoneus.*
4 *Confiteri positionem, in qua lite contestata , actor petit xx. cùm decem duntaxat habere debeat.vel cùm alicuius rei partẽ habere debeat,integram petit,an quis cogatur : an verò possit saltem totam petitionem negare.Et vtrum positio aliquam partem falsam habens,negari in totum ratione partis falsæ,possit.*
5 *Confiteri positionem in qua absolutè ponitur,quid sub conditione debetur, an quis cogatur.*
6 *Confessio iudicialis,an confitenti præiudicet. Et qualiter intelligatur,quòd in iure contra se confessus pro conuicto habeatur. Et ibidem ad idem vulgarium versuum explicatio.*
7 *Confessio extraiudicialis non contra partem,an præiudicet in absentia partis.*
8 *Confessio generalis, non sacramentalis , facta contra peccatum in missa,prima,vel completorio,& prædicatione, & hmõi , ad quid prosit. Et qui se omnia dicit peccata commisisse an falsum dicat.*

1 CONFESSIO*multiplex est.Primò,fidei.Secũdò delicti in sacramento pœnitentiæ.Tertiò,delicti,vꝑ debiti extra sacramentum pœnitentiæ,quę dicitur confessio non sacramentalis:& de hac nunc est intentio. Et est duplex.s.iudicialis, & extraiudicialis.Et hæc etiã est duplex, quædam. s. quæ est generalis ex intentione facta contra peccata,vt quæ sit in missa,& quædam specialis non facta ad illum finem. vt quæ est in communi hominum locu-
1 tione.¶ Primò*verò quæritur,an sit quis obligatus ad interrogationem iudicis fateri delictum? Et dicit Pan.in c.cũ super.de confes.quòd si iudex procedit per inquisitionem ex mero suo officio,sic tenetur quis respondere veritatem sub pœna peccati mortalis,si factum est notorium,vel infamia flagrat,vel semiplenè probatum est,secundum S.T. ij.ij.q.lxix.art.j.text.est in c.cùm dilecti.de accus.& hoc verum,quando agitur ad pœnam spiritualem: de qua infrà, Pœna.§.ij.non aliam. Si verò factum nõ est notorium nec flagrat,non tenetur respondere. de accusa. qualiter & qñ. el j.etiam si iurasset dicere veritatem,secundùm Henri. de Gand.in j.quolib.q.xxxiiij.nec est obediẽdum in hoc prelato:quia est contra charitatem.Et occulta non sunt publicanda, sed Deo soli relinquenda.6.q.j.si omnia. & c.oues. & c ex merito.Si autem iudex procedit ad instantiam partis:sic non est necessariò respondendũ,nisi id de quo queritur, sit famosum:id est, præcesserit infamia. & impediat ordinis executionem,seu beneficij retẽtionem:de quo nec venit imponenda pœna temporalis.Mendacium tamẽ dicere non licet , sed vtendum aliis verbis duplicibus & simulatis.arg.xxij.q.v.§.ex his.Vide etiam suprà,Accusatio.
3 §.13.& infrà,Inquisitio.¶ * Secundò quæritur, vtrum confitens consocium criminis, sit testis idoneus contra sociũ? Et dico quòd non:vt not.glo.in l si filium. C.de lib.causa. vnde interrogari non debet de consociis:vt in l.fin. & ibi per Doct.C.de quæstio.Sed intellige , ꝙ non debet interrogari tanquam testis:secus vt per dictum eius veritas inueniri possit ab aliis.vide infrà,Indicium.¶ *Tertiò , vtrũ teneatur quis confiteri positionem in qua lite contestata actor petit xx.cùm solum habere debeat x. vel debet habere partem alicuius rei, & petit totum:vel certè possit totam petitionem negare.& similiter quæri potest, vtrũ positio habens aliquam partem falsam,negari possit tota ratione partis falsæ?Et dicit Bar.in l.si is qui ducenta.§.vtrũ. ff.de re.du. & in l.j.§. si stipulanti. de verbo.oblig. & not. Pan.in c.vnico.de pluſ peti.ꝙ aut id,ꝙ in libello,seu positione petitur,est falsum ratione qualitatis:& tunc negari potest in totum:quia vꝑ aliud factum:vt quia ponis me hodie comedisse in ecclesia , possum negare totum : licèt alibi comederim : quia verum est , me non comedisse in ecclesia.Aut est falsum in quantitàte,seu in parte summę, vel rei,& tunc in iudicio negari non põt in totum:sed cõfitenda est pars debita. Et ratio est secundùm eum , quia petens totum, petit quamlibet partem eius. Vnde Petrus tenuit talem periurum:vt refert Bal.in d.l.si is qui ducẽta, & facit tex.cum gl.in l.pupillus.§.fi.ff.de verb.sig. vbi patet,ꝙ debitor negans rem esse suam,negat sibi, & alteri.s. priuato esse communem.& gl.in c.fi.12.q.j. ibi tñ addit gl. ꝙ res ciuitatis,vel vniuersitatis non est cuiuslibet.xij.q.ij. qui manumittitur.& in l.qui solidum.in prin.ff. de leg.ij. vbi petens totum,aduersarium constituit in mora,in parte debita.Et hoc est contra procuratores nostri temporis. Ego autem dico,ꝙ debens decem , licitè iurat se non debere xx.non autem se nihil debere:quia esset negare quã-
5 libet partem.¶ Quartò,* vtrum teneatur quis cõfiteri positionem,in qua ponitur absolutè, ꝙ conditionatè debeẽ? Et dico,ꝙ non:quia est falsa,ratione qualitatis,nam si cõfiteretur,debeo, sed sub conditione, actor accipere posset partem confessionis pro se.s.debeo,& reus haberet aliam probare.s.sub conditione,secundùm cautelam Pan.in c.j. de po.præla.& Bar.in l.Aurelius.§.idem quæsiuit.ff. de lib. leg.vbi dicit,ꝙ si quis fatetur se hominem occidisse , sed ad sui defensionem,non crederur ei , ꝙ propter suam defensionem occiderit,quia præsumprio est contra eum ratione operis perpetrari,cùm sit factum iure damnatum, & quia communiter non contingit,ꝙ aggressus occidat aggressorem.Vbi verò hæc cessant, põt quis accipere pro se confessionis partem,& partem refutare,quando confessio facta est vnico constructo,secundùm Arch.in c.j.de conf.
6 lib.6.¶ Quintò,*vtrum confessio iudicialis prejudicet cõfitenti? Et dicit Pan.in c.ex parte.de cõfe. ꝙ sic,si sit maior xxv.ann.& fiat sponte,& ex certa scientia,& expressa causa,& coram suo iudice,parte præsente , & non sit contra naturam,contra ius,& fiat de re litigiosa , & non sit cõtra libertatem , aliàs non præiudicat. Vide diffusè in d.c.ex parte.quia potius est fori contentiosi,de quo principaliter non intẽdo.Direct.etiam li.4.dicit,ꝙ confessus in iure cõtra se,habetur pro conuicto,& valet confessio, concurrẽtibus tamẽ,quæ his versiculis continentur.Maior, sponte, sciens,dominus,pars,lis,sed & in se Confessus certũ,compos,pro iudice,iure Damnatur,nisi ius,fauor , aut natura repugnet.Dicitur autem maior.s.xxv.ann.quia minor cõtra suam confessionem sine autoritate tutoris restituitur. ff.de confes.l.certum.§. minorem. Dicitur etiam sponte, quia interueniente coactione non obest confessio. xv. q. vj.c.j. Et si quis per angustiam tormentorum cõfiteatur, non obest,nisi in confessione perseuerauerit post tormẽtorum depositionem.ff.de qõ.l.j.§.diuus.Vbi dicit Bartol. confessionẽ factam per tormenta , in qua sit adhibita tortura,vel aliquo ligato,& præcedentibus minis de tortura, vel in carcere fame,& frigore,multùm affligente,nã tunc formidine tormentorum vꝑ facta.Ad aliquem autem perseuerare in confessione,oportet,per l.ij.C.de custo. reor. ꝙ post dictam confessionem reducatur ad locum publi-

cum,

cum,id est,coram notario, & personis publicis confiteat: debet tamen iudex arbitrari ęquè, vt reducat eũ postquàm cessauerit tormentorum dolor, quia si reduceret eum ad bancum statim instantibus doloribus:totum hoc videret tormentorum formidine factum arg.l.quod ait.§.fin.ff.de adult.Et secundùm Lud.Ro.in suis singularibus,officiales sunt homicidæ:&tenentur de omni damno,qui ad torturam sine indiciis ponunt homines, qui tormentorũ metu confitentur perpetrata delicta:ex quà confessione deinde suspenduntur:nec valet talis cõfessio sine indiciis:vt in d. l.j.in prin.ff.de quæst.nec cõfirmatur per indicia si superueniant:vt vult gl.singularis in l.maritus.ff.eo.de qua gau det Bal.in l.fi.C.de accusa.Dr̃ etiam,sciens:quia si errat, & suum errorem ante sententiam probare pōt:non obest sibi confessio.de confes. c. fi. Vnde etiam de aduocato dicit Azo, ꝓ eius confessio quandocunque ante sententiã probato errore poterit reuocari.de cens.olim.vbi hoc no.Bar. Dicitur etiam,dñs:quia procuratoris confessio non nocet dño absenti.ff.de confes.l.certum.§.si quis.nec obstat,quo minus intra triduum reuocare possit, etiam nudo verbo: non aũt post triduum,nisi dñs veniens probare velit errorem probabilem antequam negotium finiatur:quia nemini nocet error facti.d.c.fin.Si tñ procurator confiteat dño præsente,perinde est,ac si dñs causæ confiteretur, nisi cõtradicat ea die.Dicitur etiam,pars: quia requiritur aduersarium esse præsentem, aliàs non nocet parte absente.d.l. certum.Dicitur etiam, lis, quia si confessio non fiat de re litigiosa,vel de qua posset esse lis,non nocet.ff.de inter.ac. l.confessionibus.Dr̃ etiam,sed & in se,id est,contra se, qa si pro se confiteretur ei,non prodest,vt stetur, sed solum contra se.xiiij.q.ij.c.j.Dicitur etiam cõfessus certum, aliàs super incerta re non daretur sententia.j.q.iij.graue.&si nõ vult respondere,vel responsionem suam declarare,habea tur pro confesso,vel negato,sicut si confessio,vel negatio faceret contra ipsum.sicut de eo dicitur, qui iuramentum de calumnia præstare non vult.de iura.calum.c.fi.Dicitur etiam compos,quia confessio furiosi ei non nocet. de suc. ab intest.c.fi.& idem dici pōt de confessione facta iracundiæ calore,quæ non nocet,nisi detur perseuerantia.de diuor.ex literis.iuncta gl.Dicitur etiam,pro iudice. i. coram iudice suo,aliàs regulariter non præiudicat.C.eo.l.vna.licèt casualiter præiudicet facta exterius.de fide instr.si cautio.& in alio casu,extrà.de excess.præla.quàm sit.dr̃ etiam, iure.i.iudice sedente pro tribunali,aliàs perinde esset,ac si coram priuato fieret.extrà eo.c.ij.&vlt.Dr̃ etiam,damnat, scilicet,ac si esset testibus conuictus. & sic intellige nullas esse partes iudicis in confitentem.s. examinatorias, secus condemnatorias.d.c.ij.Dicitur etiam,nisi ius,quia iure repugnante non obest, vt si Christianus fateatur se Iudæi mancipium,ꝓ iure prohibetur,extrà,de Iudæ.c.fin.Dr̃ et, fauor.s.matrimonij, contra quod non valet confessio. de eo qui cogn.consanguí.vxo.super eo. Sed si esset pro matrimonio,staretur confessioni,nisi alij præiudicaretur. Dicitur etiam,aut natura repugnet,quia si sectus, vel naturaliter frigidus fateatur se adulterium commisisse, vel impubes,non nocet.de frig.& male. quod sedem. Confessio aũt extra iudicium regulariter non præiudicat confitenti.

7 ¶Sextò,*quæritur,vtrum confessio extraiudicialis nõ cõtra partem præiudicet in absentia partis?Et dicit Pan.in c. si cautio.de fide instr.ꝓ qñ promissio fit præsenti sic, promitto tibi præsenti,ꝓ dabo absenti centum, tunc obligat naturaliter,& de iure ciuili.Secus si diceret, promitto tali absenti centum, quia tunc non obligatur etiam naturaliter,quia nõ est cui acquirat obligatio.& no.gl.& Doct. in l.stipulatio.§.si quis insulam.ff.de verbo.obl.& in l.j. ff. de pac.& in c.si tibi absenti.de præb.lib.6. Fallit hoc qñ quis dicit tutori pupilli, curatori furiosi,actori vniuersitatis,ꝓ promittit pupillo,furioso,vel vniuersitati,quia obligatur. l.cum qui.§.iij.cum tribus seq.ff.de constit.pecu. ¶ Septimò * quæritur, ad quid valeat confessio generalis, non
8 sacramentalis,facta contra peccatum in Missa,Prima, vel Completorio,& Prædicatione,& huiusmodi? Et dico, ſm S.T.ꝓ valet ad remissionem venialium in toto,vel in parte,& hoc ex contritione confitentis, & humilitate confessionis, & oratione sacerdotis, imò & cuiuslibet dicentis. Misereatur,non autem clauium potestate,& secundũ Pet. ad remissionem pœnæ debitæ pro mortalibus, remissa prius culpa, nunquam tñ per hanc remittitur culpa mortalis,etiam oblita,sine contritione,ſm Arch.quia.s.ibi virtus clauium non facit de attrito contritum,imònec venialis,eadem ratione.Qui autem in hac dicit se omnia peccata commisisse,falsum non dicit, quia secundum Rayn.loquitur in persona omnium fidelium, vel ſm Aug. in vno peccato possent multa notari,vel intelligitur nõ de singulis generũ,sed de generibus singulorum,secundùm Arch.

DE CONFESSIONE SACRAMENTALI,primò in se quid,& qualis sit.

1 *Confessionis sacramentalis multiplex definitio. Et ibidem quotuplex sit.Item,quid conferat post specialem confessionem sacramentalem generalis confessio,quæ solet fieri.*

2 *Confessio legitima,qualis esse debeat,& quot conditiones ei inesse debeãt.Et de his versuũ vulgarium pulchra, ac docta expositio. Et sub hæc,an huiusmodi conditiones sint omnes de necessitate.*

3 *Confiteri peccata mortalia, num commodum opportunitate habita,sit necessarium? Et quibus casibus.Item num quis teneatur sub peccato mortali,laborare, ne de peccatis præsertim mortalibus, obliuiscatur.vbi quòd satis est,quòd velit,& proponat,cum tempus ad id necessarium continget,confiteri.*

4 *Confiteri peccata semel confessa,nũ quis teneatur.Et prælato præcipienti,vt confessionem iteret, an quis teneatur. Et num ad id, legem Papa condere possit.Et ibidem multiplex limitatio.*

6 *Pueri,ac puellæ tandem aliquando mortale esse cognoscẽtes,quod aliàs scienter confiteri, quod eius grauitatem non intelligerent, omiserunt:an confessionem iterare teneantur.Et sub hæc, peccati confessio quid importet.*

7 *Confessor secundus,num absoluere possit à casu reseruato ipsi primo,quod ei ex obliuione in confessione non est detectum. Et ibidẽ consilũ pro his,qui à Papa,vel legato,& huiusmodi absoluũtur. Itẽ pro religiosis absolutionẽ in visitationibus à suis prælatis vel capitulis accipientibus. Et pro eisdem quò ad reseruatos casus.*

8 *Confessionem historiæ narratio cum peccatis,si eò spectet, vt peccata declarentur,& detegantur, nullam non reddit. Et qu,d si quis ex superbia proprium confessorem erubescentia ductus adire nolit.Et ibidem Sum. Ang.refellitur.*

9 *Confiteri alio proposito,quàm ad veniæ consecutionem,an mortale peccatum.Et quid si quis de peccatis à se non admissis,confiteatur:ac proinde in confessione mentiatur.Et sub hæc,num sacerdoti infideli confitendum sit,remissiuè.*

10 *Confiteri circunstantias peccatorum omnes,an necessarium sit.Et tacendo circunstantiam quandoque quis se mortalis peccati periculo dupliciter exponit.*

11 *Confiteri circunstantiam sacri temporis,aut loci,an sit necesse. Et quid de circunstantia ad vtrumque communi.s. quoties. Et quid importet huiusmodi circunstantia.*

12 *Confiteri peccata in numero expressè determinato, num quis teneatur.*

Sacer-

13 *Sacerdotem discretum ac idoneum quærens, quid ab eo distet,qui non idoneum quærit.Et ibidem, quòd Iudas, qui non Apostolos, sed Pharisæos adiuit,in desperationem adductus est.*

14 *Confiteri peccata venialia ex vi sacramenti, num quis teneatur. Et ad finem numeri, vtilitas ex venialium confessione.Et de contritione,& pœnitentia,remissiuè. Et de libertate, aut coactione confessionis remissiuè.num.seq.*

16 *Confiteri ad deuitandam verecundiam,per scripturam,vel interpositam personam num quis possit. Et ad finem, quod confessio etiam sine verecundia facta teneat.*

17 *Confiteri peccatrix sacerdoti,cum quo peccauit,quamuis non debeat,si tamen confiteatur,& absoluatur,tenet absolutio.*

18 *Confessio non habetur,si quis alterius peccata,eo præsente, apud sacerdotem dicat,Et quid si tandem peccator ad sacerdotis quæsitum de peccatis per se respondeat.Et quid erga huiusmodi confitẽtem efficere sacerdos debeat,consilium longè saluberrimum.*

19 *Confessionem diuidere,an liceat.Et quando id liceat.*

20 *Peccator si casus reseruatos habeat,quid agendum sit.*

21 *Absolutus à reseruatis in morte articulo,si deinceps euadat, superiorem adire num teneatur.*

22 *Confessio secreta siue confessorem, siue pœnitentem spectes, siue alium tertium,qualiter esse debeat.*

23 *Sacerdotes plures pueros doli capaces simul audientes,an mortaliter peccent. Et quid si plures vnum audiant.*

24 *Confessio lacrymabilis an esse necessario debeat. Et quæ lacrymæ in ea maximè spectandæ sint.*

25 *Cauere velle à peccato, & credere quòd cauebit diuersa esse. Et qui nullam habet displicentiam etiam virtualem,vel cauendi voluntatem,quinimo actu non cauet,si confessus petat absolui mortaliter peccat.Et quid si hoc sacramentum susciperet, vt tandem doleret.*

26 *Confessio facta à ficto sine contritione & charitate,an efficax sit, & valeat. Et quid nomine contritionis accipiant Doct. hoc loco. Et quotuplex quo ad propositum sit fictio. Et num recedente fictione,valeat præcedens confessio.*

27 *Peccatore fictionem suam exprimente,dicendo.s. se non proponere abstinere,num illum absoluere debeat sacerdos.*

28 *Peccata aliena in confessione,aut alienam personam nominare tenere non licet. Et num aliquando personam alienam nominans mereri possit.*

29 *Pœnitens non omnem pœnitẽtiã, quam velit sacerdos iniungere, acceptare tenetur.Et quid si acceptet, quamlibet dura ac grauis sit.Et si non expleuerit,an teneatur confessionem iterare.*

30 *Confitẽs si hic à Deo, vel in purgatorio nolit puniri, an satisfactione,quam sacerdos iniungit,recusare possit, & aliã expetere.*

31 *Confessor secundus,num pœnitentiam à primo iniunctam cõmutare possit.*

32 *Pœnitens,si id sacerdos iniungat,num ad religionis ingressum teneatur.Et an religionis ingressus alicui iniungi possit.*

1 CONFESSIO*sacramentalis dr̃,ſm Direct.& Rayn. quasi simul,vel ex toto,vel vndique fassio,id est,locutio.& is confitetur,qui totum fatetur, quia sicut sententia, sic confessio,quæ sententiam generat,debet esse certa, dicente.l.certum.ff.de confe. quod certum confessus pro iudicato erit,& sicut dicit S.T.iiij.dist.xvij.conuenientissimè diffinitur sic ab Aug.Confessio est, per quam morbus latẽs spe veniæ apperitur,& sic tangitur materia,id est, peccatum,& act°,id est,aperire,& finis eius,id est,venia. Sed ista diffinitio competit etiam confessioni sacramentali imperfectè,id est,quæ habet defectum,puta,quia nõ est integra, vel huiusmodi.Cui concordat Perr.in iiij dicẽs,quòdeùm tripliciter fiat concessio peccati,scilicet,in foro animæ interius coram Deo:in foro pœnitentiæ exterius coram Dei vicario,in foro contentioso coram iudice:in prima peccatum non aperitur, quia Deo apertum erat:in tertia aperit quidem,sed non spe vnicę,scilicet,regulariter sed in secũda aperitur spe vnicæ, & consequenter si aperitur alio fine,scilicet,ad consultandum,aut ad leuitatem, aut ad lasciuiam,vel huiusmodi,non est confessio,nec illud peccatum est dictum in confessione, nec secundum Ray. sacerdos tenetur illud tenere secretum,scilicet,eo modo quo si dictum esset in confessione, vt dicit infrà.Vel sub aliis verbis à Rayn.sic diffinitur confessio perfecta. Confessio est legitima coram sacerdote peccati declaratio,id est, cõfessio sacramentalis est declaratio peccati, vt excludatur cõfessio facta Deo.coram sacerdote,vt excludatur confessio iudicialis.legitima.i.secundum præcepta legis facta,vt excludatur confessio sacramentalis,quę non est integra,vel habet alium defectum.Confessio aũt sacramentalis est duplex.s. specialis, qua quis specificè peccata confitetur: de qua principaliter hic intenditur,& generalis,qua.s.qs post specialem omnium occurrentium memoriæ,dicit suã culpam de omnibus aliis commissis cogitatione, locutione, &c. & valet ad remissionem mortalium oblitorum, secũdum doct.etiam si quis non esset contritus,sed attritus solùm,quia secundum Archie.imò sanctum Thomã,& alios Theologos,in confessione fit quis de attrito cõtritus,virtute clauium, & multo magis valet ad remissionẽ venialium ex quatuor,secundum S.Tho.s. ex contritione cõfitentis,humilitate confessionis,oratione sacerdotis, vt est publica persona,& clauium potestate.Sed intellige, dummodo quis sit de eis saltẽ virtualiter contritus,vel attritus alioquin stãte voluntate ad illa,in hac vita remitti nõ possunt,quia esset causa sine effectu.i.voluntas peccandi sine peccato.Nec tñ ex obliuione peccatorũ,quæ quis sic confitetur,& de quibus conteritur solum in genere, reportat homo commodum ſm S. Thom. quia nec tantum sibi de pœna remittitur,nec tantùm meretur, sicut si particulari-
2 ter fuisset confessus.¶ Primò*verò quæritur, qualis sit cõfessio legitima, vel quæ sunt conditiones confessionis legitimæ,vel requisitæ ad esse legitimam?Et dico ſm S. Th. vbi suprà,quod debent esse sexdecim,his versibus contenta. Sit simplex,humilis,confessio,pura,fidelis, Atque frequens,nuda discreta, libens, verecunda, integra, secreta, lachrymabilis,accelerata:Fortis,& accusans, & sit parere parata. Quorum expositio ſm ipsum,& alios Theologos hæc est simplex.s.continens solum peccati grauitatem sine mistura historiarum.Humilis.s.interius vt quis se miserum ac infirmum cognoscat, & fateatur etiam ex congruitate exterius,vt flexis genibus capite discooperto,aut velato,veste lugubri,& huiusmodi.Pura, id est,recta intẽtione facta.Fidelis,id est, verax, sine falsitate: vel fidelis ſm alios,id est,in fide catholica,& confidentia venię.Sed prima expositio est melior,quia fides,& spes non pertinẽt ad eius conditionem vel qualitatem, sed ad substantiam. Atque frequens, id est, crebra: & hoc est,ad bene esse;& ſm Rayn.dupliciter potest intelligi.s. siue quo ad peccata nunquam confessa, vt crebrò cadens crebrò resurgat per confessionem,siue quantum ad confessa, vt denuò ac sæpè dicantur.Nuda, id est, verborum obscuritate minimè velata,sed ita clara,vt confessor patenter intelligat peccati speciem,& grauitatẽ, quãuis hic discretione opus sit, vt in peccatis lasciuiæ verba sint rara,& pudica,& sobria, & honesta, quantũ est possibile,ita tñ,ꝓ factũ clarè intelligatur,ne sacerdos tangatur motu sensualitatis,ſm.S. Th. in Gul. Discreta, vt maiora maiori pondere dicantur

vel discreta, ſm Sum.Confeſ. ad ſciendũ quærere idoneũ, & discretũ ſacerdotẽ,Libens.i.ſine coactione, nõ ſolũ abſoluta,ſed etiã conditionata,ne.ſ.confiteatur quis coactus humana verecũdia , aut timore repulſionis ab eccleſia vel ſacramentis.Verecundia,ne.ſ.quis in recitando peccata ſe de illis iactet ,ppter aliquam ſeculi vanitatẽ,ſed erubeſcat de offenſa Dei intus,& ẽt de ſacerdote extra, quia hoc eſt ſatisfactorium pœnæ,de pœn.diſt.vj.c.j.Integra,vt.ſ.nihil ſubtrahat quis de manifeſtãdis:quod de ,mortalib' intelligẽ,ea quo ad venialia,ſm Petrum,dimidiari põt, niſi dubitentur eſſe mortalia. Secreta.ſ.quantũ ad cõditionẽ fori, in quo de ſecretis cõſcientiæ agitur, quæ debet eſſe ſecreta ex parte confeſſoris,ne detegat peccatorẽ, & cõfitentis, ne detegat verẽda patris ſui, velut Chanaan, Geneſ.9.niſi vbi expediret. Lacrymabilis,ne.ſ.ſaltẽ interius quo ad dolorẽ de peccato.Accelerata,ne.ſ.dietim differatur, ſed ſtatim poſt lapſum peccati,& feſtinè perficiatur,fortis.i.conſtans,ne quid ,ppter timorẽ ſatisfactionis,aut peccatorum verecũdiã omittatur.Et accuſans peccatorẽ,& non alium. Et ſit parere.ſ.ſacerdoti,parata. Hæ cõditiones ñ ſunt oẽs de neceſſitate,vt patebit per ſequentes quæſtiones,quibus declarantur,ſed duæ ſunt de bene eſſe.ſ.ꝙ ſit frequens : & feſtina:quæ ſic differũt, quia ex duobus æquè crebro confitentibus,vnus accedit ſtatim poſt peccatũ alacer, & prõptus,alter tardè,triſtis,& piger : vnde malè ſupple.in quadriga,has ſexdecim cõditiones reducit ad xj.quia oẽs ſunt
3 diſtrictæ,vt patet ex dictis. ¶ Secundo * quæritur, quantũ ad feſtinationẽ, vtrũ neceſſariũ ſit cõfiteri peccata mortalia ſtatim habita opportunitate ? Et dico, ꝙ ſm S.Tho.in iiij.diſt.xvij. ad confeſſionẽ in propoſito tenetur quis qñ & ad contritionẽ tenetur.ſ.quando peccata memoriæ occurrunt:quod limitat ſecundũ Petr. de Pal.in iiij.ſi occurrunt practicè, id eſt, ſicut materia delectationis, aut deteſtationis.Et hæc eſt etiã mens S.Bonauen.& Alex.de Ales. vt patebit ℣.Contritio.§.ij. Ad confeſſionẽ autẽ actualiter faciendã poſt mortale, Innoc.in c. omnis,de pœnit. & remiſ.tenet indiſtinctè, ꝙ homo tenetur ſtatim,ſiue peccatũ ſit publicum,ſiue occultũ.Et idem vt ſentire Arch.in c.ille tex.de pœni.diſt.iij.gloſ. autem de pœn.diſt.v.in Sum.videtur limitare,qñ peccatum eſt notoriũ. .S.Bona.autem in iiij.diſt.xvij. idem ſentit de religioſis , ꝙ tenentur ſtatim: quia totũ tẽpus eſt eis pœnitẽtiæ , & de clericis hoc dubitat,de laicis verò aſſerit,ꝙ teneãtur ad ſtatim,qñ adeſt talis cõmoditas,qua rõnabiliter non expectat maior quo ad tẽpus,& ſacerdotẽ,quod quidẽ qa hoc vt, erit in quadrageſima,rationabiliter poſſunt id tẽpus expectare : & Supplementũ conatur ex verbis eius oſtendere, ꝙ ẽt ipſi laici teneantur ad ſtatim:cum eis occurrit opportunitas,& hoc ipſe tenet in alio loco. Sed nullus iſtorũ probat efficaciter dictum ſuũ,& cõmunis doctrina eſt in contrariũ,vnde firmiter tenenda eſt opinio S.Tho. ꝙ nullus tenetur ſtatim, niſi in caſibus,qui dicentur, qa cùm ꝑceptũ de cõfitendo ſit affirmatiuũ, nõ obligat niſi ,p loco & tẽpore quod dupliciter contingit. Primò.ſ.per accides, qñ aliquid imminet faciendũ,quod ſine peccato facere non põt,niſi confeſſus, ſecus ſi debet quis cõmunicare,inde venit obligatio confitendi ſemel in anno,quia ſemel cõicandum eccl'a ſtatuit. Secundò per ſe:& ſic nõ tenetur homo ad ſtatim,ſicut nec baptiſmũ, quod eſt maioris neceſſitatis, quia eadem ratio eſt de vtroque differẽdo , cum vterque ſit ſacramentũ neceſſitatis, ſi tñ periculum mortis imminear, per ſe tenetur homo ad confeſſionẽ, ſicut & baptiſmũ, quia ea quæ ſunt de neceſſitate ſalutis , homo in hac vita tenetur implere.

Et hæc opinio eſt probabilior,quamuis periculorũ ſit differre.Et quod dicitur de religioſis,nihil eſt,quia ad alia nõ tenentur q̃ alij homines,niſi ad quæ ex voto ſe obligarũt. hæc ex S.Tho.interciſim:cuius opinionẽ ſequitur Petr. de Palu.Rich.Duran.Ioan.de Neapo.in quolibet.Archidia.& communis ſchola Theologorũ,& Canoniſtarũ. Vnde ſi leat hic Sum.Angelica,& ſupplementũ, ſectantes opinionẽ S.Bonau.q̃ tñ Sum.Roſ.nõ ſequitur. Et licet ſit tutius ſtatim confiteri q̃ differre,non tñ tutius eſt tenere, ꝙ ſic obligemur , quia viri timorati haberent maximas occaſiones peccãdi,cũ aliqñ in menſa,vel in platea recordari poſſent de peccato, & habere confeſſoris copiã. Quatuor tñ ſunt caſus,in quibus homo teneat ad ſtatim confiteri,ſecũdùm Pet.de Pal.& cõmuniter doct. ¶ Primus ſi habet cõmunicare,& adeſt copia confeſſoris,qd limitat Ric. niſi de propinquo expectaret alium,cui deuotius,& ſecurius cõfiteatur,quod tñ credo S.Tho. non approbaret, niſi confeſſor præſens eſſet talis,ꝙ cenſeretur cõfeſſoris copiã nõ habere ℣.Euchariſtia.ij.§.& item Euchariſt.iij.§.xiiij. Et ſimiliter tenetur ſtatim,ſi habet recipere ordinem ſacrũ,ſecundũ S.Tho.j.quo.q.vj.art.ij. Et hoc quidã & Pet.de Pal.extendunt eadẽ ratione ad ſuſceptionem cuiuſlibet ſacramenti, vide ℣.Matrimonium.j.§.j.in fin.Sed non eſt eadem ratio, quia ſuſcipiens ordinẽ ſacrũ ex morte eccleſiaſtico communicat,nõ aũt contrahẽs matrimoniũ. Præterea oppoſitum huius ſentit S.Th.quia, ſm eum ordines maiores ſũt eccleſiæ ſacramentũ, & tñ eos vt excludere ab iſta obligatione,cùm dicit,ſi habet ſuſcipere ordinẽ ſacrũ,& nõ dicit ordinẽ ſimpliciter. Vnde in aliis ſi ſufficit cõtritio & ſumma purificatio,quæ eſt per confeſſionẽ , requiritur ſolùm in ſummo ſacramento Euchariſtiæ,in quo nõ ſolùm gſa, ſed fons & autor gratiæ ſuſcipitur Chriſtus. Imò etiam hoc.ſ.hominẽ teneri ad ſtatim confitendũ:Sum.Ang.dicit, ſm aliquos,extendi ad eũ,qui ſacramẽta aliis adminiſtrat, vel actum ſolennẽ exercet in eccl'a , vt legere Euãgelium. Et allegat Landul.& S.Tho. in d.quol.vbi quicquid ſit de Landulpho,ipſe S.Tho.hoc non dicit,imò Archid.dicit ſe nullũ legiſſe doctorẽ, qui hoc clarè dicat, vnde in talibus contritio ſufficit. ¶ Secundus eſt,qñ quis in periculo mortis.ſ.notabili,vel ,pbabili,quod ſm Pet.de Palu. tũc eſt qñ quis eſt in tali caſu, in quo frequẽter homines moriuntur: vt ĩ naufragio,bello:acuta febre,vel graui infirmitate:pp quod præcipit medicis , vt vocati ad infirmos efficaciter faciãt,vt prius aduocent medici ſpãles,de quo ℣.Medicus. §.iij. ¶ Tertius eſt, qñ conſcientia dictat ſtatim eſſe confitendũ neceſſario : quia vt dr.xviij.q.j.§.ex his,omne ꝙ eſt cõtra cõſcientiã.ſ.præcepti, ſm gloſ.ædificat ad gehennã. ¶ Quartus, qñ probabiliter videt, ꝙ illo anno copiã idonei cõfeſſoris habere ñ poterit. ¶ Quintũ addũt aliqui, qñ peccator poſt cõfeſſionẽ, & cõmunionẽ in Paſchate recolit ſe oblitũ confiteri aliquod mortale, quia tenetur ſtatim cõfiteri:nec põt expectare futurã quadrageſimã: qa exponeret ſe periculo obliuiſcẽdi denuo. Sed hoc nihil eſt, qa obliuiſci peccatũ mortale, nõ eſt peccatũ mortale, vñ iſte nõ ſe exponit periculo peccati mortalis,nec tenet laborare ne obliuiſcatur:alioquin tenetur ſemper deferre inſtrumẽta ſcribendi peccata, qd eſt ſtolidũ, ſed ſufficit, ꝙ velit recordari, & ,ponat cõfiteri, quando alia vice tenebitur.
4 ¶ * Tertiò quæritur, quantum ad frequentiã, vtrũ aliquo caſu teneatur quis denuò confiteri peccata cõfeſſa & reiterare confeſſionẽ? Et dico, ꝙ licet ſit expediẽs eadem ritè confeſſa frequenter confiteri.de pœnitent.diſt.j.cap.quem pœnitet:quia hoc confert remiſſionem pœnæ ratione verecundiæ,

recundiæ,& actus de ſe boni,& ad augmentum gratię ratione virtutis clauium;tñ hoc nõ eſt neceſſarium , ſm oẽs Doct.nec tenet quis obedire prælato præcipienti,vt recõfiteat:imò ſm Pe.de Pa. Papa legem condere non poſſet, quæ hoc præciperet. Fallit tñ hoc dictũ in multis caſibus, in quib' tenetur quis reiterare confeſſionem. ¶ Primò, ſm S.T.Pe.Ray.Hoſt.& omnes, ſi adiuertenter tacet mortale, vel qd credit,aut dubitat,probabiliter eſſe mortale:aut circunſtantia neceſſariã ex verecundia,vel alia iniuſta cauſa: quia mortaliter peccat pp fictionem & irreuerentiã ſacramenti,& reiterare tenet.Et ſimiliter ſm dictum Dur.tenet ſi omiſit ex ignorantia craſſa, vel quæ ex propria notabili culpa proceſſit,& conſentit gl.Ray.ſub ti.de pœ. & re. vt quia noluit de ſuis peccatis cogitare.Et idem eſt ſi omiſit ex craſſa obliuione, ſm Ric.in iiij.diſt.xvij.Si tñ cõfiteret eidem memori peccatorum, ſm S.Bona.vel ſaltẽ pœnitẽtiæ impoſitæ, ſm Pe.de Pa.& Dur.ordinis mi.ſufficit prius confeſſa reconfiteri in generali ſolum dicendo:dico meã culpã de his, quæ prius vobis dixi:ſicut ſi nulla fuiſſet abſolutio de facto,quæ deferri põt ꝑ multos dies,etiã ſi confeſſor eſſet oblitus, dummodo prius taxaſſet pœnitẽtiam. qd ſi nõ feciſſet oporteret ad memoriã reducere : vt fieret iuſta moderatio.Et idem, ſm eundẽ Pet.eſt in caſibus ſeq. Si aũt aliqd horum omittit ex iuſta cauſa,puta, quia dubitat ,pbabiliter confeſſorẽ ſolicitare ad malũ,qd omittit, vl reuelaturũ confeſſionem,vel cognituru aliquod pctũ, qd confitens audiuit in confeſſione, vl excuſari. Similiter qui omittit ex obliuione, vel ignorantia probabili facta debita diligentia,quã cõi lege ꝑmittit humana fragilitas, ſm Ric. quæ eſt debita, ſm Sco. qñ qs tantam adhibuit ad memorandum , quantam quis apponeret in re ardua,& quæ ſibi multum eſſet cordi.Similiter q ex neſcientia, puta,qa non credit eſſe pctũ,excuſatur:quia licèt aliqñ nõ excuſet hoc quin talis peccet,dum talia agit contra legẽ Dei, aut naturæ,excuſat tñ ne peccet non pœnitendo, vel nõ cõfitendo ſpecialiter,ſed ſolum in genere confitendo ignorata.i. nõ
6 cognita,& oblita.* Vnde pueri, & puellæ nouiter cognoſcentes eſſe mortale,qd aliàs ſcienter omiſerunt cõfiteriex neſcientia grauitatis eius,nõ tenent iterare cõfeſſionẽ, qd Sum.Ang.verum credit,etiã ſi tali peccato erat annexa excommunicatio. Sed hoc eſt magnus error.eius:vt patebit ℣.Conf.iij.§.viij. ¶ Secundò ſm S.T-Pet.& Ric.qñ. ex cõtemptu, vel negligentia non impleuit pœnitentiã ,p mortalibus iniunctam,ad quam ex præcepto tenet:nec implere põt,qa eſt eius oblitus:ſi tñ eam ꝑficere põt tanquã memor reiterare confeſſionem minimè tenet , præcipuè qñ tps præfixum non fuit,ꝙ tranſgredi nõ poſſet,q̃uis ei eſſet declaratũ, quo tempore eam ꝑficere deberet:imò etiam ſi eſſet præfixum, licet illud tranſgrediendo ſine iuſta cauſa peccaret mortaliter.Similiter non tenet iterare cõfeſſionẽ, ſi talis pœnitentia erat iniuncta pro venialibus,ad quã nõ tenet de neceſſitate, ſm S.T.nec ſimiliter ſi eam omiſit ex impoſſibilitate.i.maxima difficultate:puta,infirmitate, vel huiuſmodi:nec ſimiliter ſi eam nõ acceptauit, ſm Sco. de quo ℣.§.xxiiij.nec ſimiliter ſi eam alius confeſſor mutauit, ſm Pe.de Palu.etiam non cognito peccato, ,p quo erat impoſita.ſed de hoc ℣.§.xxvj. ¶ Tertiò ſm S.T.Pe.& Hoſt.ex parte confeſſoris,qñ eſt notabiliter ignorans,neſciens diſcernere inter mortale,& veniale de omnibus peccatis , & præcipuè ſi pœnitens caſus habet intricatos. Hoc tñ Dur. ordi.mi.limitat,niſi ipſe pœnitens eſſet peritus ,inſtrueret confeſſorem.limitat etiã Arch.qñ confeſſorem alium non haberet,maximè in articulo mortis,quia tunc eidem cõfiteri deberet.hæc ille.Ex quibus tñ non habet, quin habita oportunitate reiterare teneatur.Et ſimiliter eadem tenetur recõfiteri, qui ſcienter cõfeſſus eſt mortale ſacerdoti non intelligenti:vel qa confeſſio non fuit nuda pp obſcuritatẽ verborum:vel quia dormiebat,& huiuſmodi. Quia cõfeſſio peccati importat apertionẽ morbi.i.reuelationem peccati,quæ non poteſt eſſe,niſi vno referẽte,& alio percipiẽte.Et idem Io. de Cantabri. & Arch. ¶ Quartò,etiã ex parte cõfeſſoris,qñ abſoluere non potuit.ſm S.T.Pet.Ray.n,& Hoſt.Quod dupliciter contingere poteſt, ſm Pe.de Pal.& Dur.ord.mi.ſ.quia põt abſoluere ab vno , & non ab alio, puta, reſeruato:aut quia abſoluere non poteſtab aliquo.Et primo caſu cum pœnitenti conſtiterit, reconfiteri tenetur ſolũ reſeruata, ſm Pet.de Pal. ſecundo verò caſu tenet reconfiteri oẽa,etiã ſi ignoranter eſt tali confeſſus.ſm Inno. quãuis ſm S.Th.in quoli. ignorantia facti in his excuſet, quamdiu homo ſe credit abſolutũ.Pet. tñ de Pal.dicit hoc verum ꝙ tenetur rẽconfiteri, ſi ignorauit ſacerdotem abſoluere non poſſe ignorantia iuris , puta, quia ſciuit illum percuſſiſſe clericum,ſed credit poſſe abſoluere.Secus, inquit,ſi ignorãtia fuit facti,& impedimentum erat etiã aliis occultum.ſed tene dictũ Inn. ¶ Quintò, ſm Pe. de Pal. vbi ex parte pœnitentis erat impedimentum ſcitum , vel oblitum, vel ignoratum ẽt ,pbabiliter,vt qa erat excõicatus ẽt minori,qua ligatus abſolui non põt à peccatis.non obſtãte ,pbabili ignorantia,quæ excuſat à peccato , & pœna irregularitatis , ſed non facit non eſſe excõicatũ. Vñ ſi tunc eligeret ad beneficiũ, ignorantia nõ faceret ei ius aliquod acqri,vt in c.apoſtolicæ. de cle.excõ.mini. in glo.& multo minus eſt capax ſacramentorum,à quib' directè excludit, vñ eſt abſolutio nulla,contra Sum.Ang.& Suppl.de quo ℣. Confeſſor,primò. ¶ Sextò in recidiuante,qui ſm.Inn. in c. omnis.de pœ. & remi. tenet confeſſionem iterare ratione ingratitudinis,ſed gl.Ray.in ti.de pœ.& remi.dicit eo caſu ſufficere confeſſionem generalem de peccatis,quia peccatorum remiſſorum ingratitudo exprimat ſub ,pprio noſe, vel circũlocutiuè,& conſentit Sum.Confeſſorum.Sed hoc limita,qñ ingratitudo eſt circunſtantialis,q̃ teneamur cõfiteri.i.trahens ad particularem ſpeciẽ peccati,qd tunc eſt, ſm S.T.in iij.q.xviij.art.iiij.cũ quis aliquod peccatũ committit in contemptũ Dei & ſuſcepti bñficij,non autem qñ eſt circunſtantia generalis conſequens omne peccatũ.Tenetur ẽt recidiuans iterare confeſſionem de peccatis rõne imponendæ ſatisfactionis ,p præſentibus peccatis,de quo S.T.in iiij.diſt.xxij.dicit, ꝙ directè recõfiteri non tenet in ſpecie vel in genere,ſed indirectè,vt ſciatur quę ſatisfactio congruè poſſit iniungi,vt ſi ex aliqua occaſione frequẽter lapſum carnis paſſus eſt, illa per ſatisfactionem præcidat. & ſic de aliis peccatis.Et ad hoc vt ſufficere confeſsio generalis dimiſſorum,quandoque tñ ad ſpecialia deſcendere oportet , vt pœnitenti videbitur oportunum , hæc ex illo.
7 ¶ * Quartò,pro intellectu prioris.§. quæritur an ſecũdus confeſſor abſoluere poſsit à caſu reſeruato ipſi primo , ꝙ ex obliuione non eſt quis confeſſus primo?Et dico ſecundum Pe.de Pal.in 4.ꝙ ſi primus confeſſor habebat autoritatem abſoluendi ab omni excõicatione & caſu , & ſic intẽdebat abſoluere,ſecũdus confeſſor abſoluere poterit ab excõicatione & caſibus reſeruatis illi primo , quæ penitus eſt oblitus, quia nõ põt eſſe amplius caſus reſeruatus:nec excõicatio, ſed ſolum peccatum ſimplex. Vnde hac rõne Mo.& Rodo.cõſulunt,ꝙ bene facitis, qui abſoluitur à Papa vel legato,& huiuſmodi,ſi faciat ſe abſolui ab excommunicationibus & peccatis oblitis,& diſpenſari ſecũ ſuper irregu-

irregularitatibus, quia si deinde recordetur non tenetur tales adire, licèt confiteri teneatur. Et hæc nota: quia faciũt primò pro eligentibus sibi confessorem autoritate apostolica, vt se faciant absolui quantũ extenditur eorum autoritas: aliàs oporteret recurrere ad eũ, qui posset absoluere de iure. facit c. officij. de sen. exc. à contrario. &c. super his, de resc. est clarũ sup hoc. Faciunt secundò pro religiosis, q̃ in visitationib⁹, & capitulis à suis prælatis absoluunt à cẽsuris: qa cum prædicta venerint ad memoriã vel notitiã iam confiteri non tenent: nisi quo ad peccata, si qua interfuere, quæ tñ iam non sunt reseruata. Faciunt tertiò pro eisdem quo ad casus reseruatos. quia si super his dant semel licẽtiã confitendi alteri, iam nunq̃ sunt eis reseruati, nisi alia cõmittant, qa si cedit autoritas eorũ alteri per absolutionem, etiam quantũ ad obligata, à fortiori per licentiã maximè
8 quantum ad scita in generali salte. ¶ Quintò* quæritur: quãtum ad confessionis simplicitatem, vtrũ annullet confessio si in ea cũ peccatis narrẽtur historiæ ꝓlixæ? Et dico ꝙ nõ, si dicant hac intẽtione, vt pctũ declaret, qd indoctis adest facile, difficulter abest, qa hoc est peccata confiteri, cũ op⁹ à fine speciem sortiatur, tñ prudens confessor debet iuxta posse huiusmodi superflua resecare: & si qua indigẽt consolatione, vel cõsilio, consuluit Gul. vt post factã absolutionem reseruentur, ꝙ tñ generaliter non est bonũ: quia alij magis congruit consolatio in ẽpo conquestu, q̃ post: maximè quia etiã talia ex parte confessoris ordinãtur ad perfectã curationem peccatorum, vt. s. pœniteꝫs lætus in dño recedat. ¶ Sextò, quantum ad humilitatẽ quærit, vtrum annullẽt confessionem: qa ex superbia nõ vult adire propriũ confessorem erubescentia ductus? Et dico ꝙ nõ, si totaliter & integrè confitetur, licèt dicat Hos. nõ esse vile, sicut nec infirmo medicos mutare: tenetur tñ ratione recidiui recõfiteri eo modo, quo ẗ. §. iij. dictũ est. Esset tñ hoc mortale, vbi quis esset dispositus. & paratus non dicere proprio cõfessori, si alium non haberet: sicut plerũq; faciunt impfectæ mulierculæ, quæ volũt hábere ad complacentiã vnum confessorem compagnonũ, cui dicunt omnem veritatẽ de lasciuis, & ad reputationẽ vnum timoratũ, & bonæ famæ: cui post confessionẽ cum primo dicũt leuia tm̃. imò talis hypocrisis posset esse mortale, Hictñ errorẽ magnũ asserit Sum. Ang. Confes. j. §. 7. s. ꝙ habens peccata reseruata confessori solito, à quib⁹ ille absoluere nõ põt: nõ peccat mortaliter. si ne scandalizet eũ confitetur solita tm̃, tacens de reseruatis, intendens integrè confiteri ei, qui possit absoluere: quia, ꝛm doctrinã omnium sanctorum, potẽs absolui non præcedente integra confessione dimidiat cõfessionem: vñ & ipse ibi. §. 26. expressè cõtradicit S. T. q̃ dicit in quodã quolibeto, ꝙ iste tenet totum confiteri inferiori, q̃
9 pro reseruatis mittit illum ad superiorẽ. ¶ Septimò, * quãtũ ad puritatẽ quæritur, vtrũ sit mortale cõfiteri alio fine, quã ordinatum sit. i. ad veniam consequendam? Et dico, ꝙ qui principaliter confitetur ꝓp inanem gloriam, vel ne notetur in populo, aut alium malum finem, peccat mortaliter petendo absolutionem ꝓp iniuriam quã facit sacramento, peruertendo finem eius & illud annullando, nõ ẽm̃ valet talis confessio, nec est sacramentalis: qa de essentia eiꝰ est, ꝙ fiat spe veniæ tñ absolutionem nõ petit, & nõ cõfitetur in spe veniæ, sed se præsentat sacerdoti, ne sit inobediens ecclesiæ, peccat quidẽ mortaliter, non quia confitetur, sed qa non vult pœnitere, & absolui. ¶ Octauò, quãtum ad fideliratem quæritur, vtrum sit pctũ in confessione mentiri accusando se de peccatis non commissis? Et dico, ꝙ mẽdacium in confessione est mortale. Primò, circa ea, quæ sunt de necessitate cõfessionis, cuius sunt mortalia pctã, & mortales circunstantiæ non ritè confessæ habita copia idonei confessoris: qa hoc est inualidare sacramentum, & cõfessionis integritatẽ abolere. Circa alia verò non necessaria, circa quæ confessionẽ q̃s dimidiare põt tacendo veritatẽ: vt sunt venialia, & circunstantiæ eorũ trahentes in aliam speciem peccati, & oia ritè confessa, vel respectu quorũ nõ habetur confessor idoneꝰ. iuxta dicta ẗ. §. ij. casu primo, nõ est mortale mentiri, qa nec sacramẽtũ inualidatur, nec minuitur eius integritas. Et secũdò mẽdacium est mortale in confessione, qñ est pniciosum ꝓximo, vel ẽt sibi notabiliter, vt patet ex dicendis j. Mendacium. §. iij. Vñ accusans se de pctõ, qd nõ fecit in cõfessione, ꝛm multos peccat mortaliter, qd verũ est, si q̃s se accuset in spãli de mortali casu certo, qa se iniustè infamat. Et sic intellige Ric. iiij. dis. xxj. & Direc. tit. de pœ. & remis. Nec obst. c. ad eius. dis. v. dicẽs bonarũ mentiũ esse &c. quia intelligitur de agnitione dubitatiua, & formidolosa. Non aũt esset mortale, se accusare pctõrem magnum in genere, nec se accusare de veniali nõ commisso in specie, imò nec de mortali in casu dubio ad consulendum conscientiæ, dũmodò nõ asseratur certè, sed dubiè, vel ꝓbabiliter, etiã si quis plus iusto aliqualiter se aggrauet ad tutamen conscientiæ, quia illa præponẽda est famæ. Vtrum aũt confitendum sit sacerdoti infideli. j.
10 Conf. j. §. vl. ¶ Nonò* quæritur, quantum ad nuditatẽ vtrũ necessarium sit confiteri oẽs circunstantias pctõrum? Et dico primò, ꝙ circunstantias alleuiantes nullus confiteri tenetur, ꝛm. oẽs doctores, quod limita, ꝛm mentem S. Bona. nisi vbi tacendo crederetur se apud confessorem accusare de mortali, quod est veniale, vt si dicat se nõ ieiunasse in die de præcepto, puta, natiuitatis, & taceat de infirmitate, sed nec confiteri eas est laudabile, sed imperfectionis, nisi vt dicit S. Bo. id fiat ad satisfactionem alienæ inq̃sitioni, aut scãdalo. Circunstantias verò speciem mutãtes, ꝛm doct. necesse est confiteri. ꝙ limita, ꝛm S. Tho. in iiij. si trahant speciem, quæ de se sit peccatum mortale, quia veniale confiteri non est necesse. Vnde eum qui dicit se ex gula fregisse ieiunium, non est necesse dicere, ꝙ lautè comedendo fregit mutantes aũt speciem, & aggrauãtes infinitè ꝛm omnes, & sine exceptione sunt necessariò confitendæ. De aggrauãtibus aũt in eadem specie sunt opiniones, ꝛm S. Bo. cõmunior, & secundùm S. T. probabilior est ꝙ eas confiteri necessarium non sit, sed laudabile tantum imò vt dicit, aliqñ laudabile est eas tacere, vt in carnalib⁹, qñ vel confessorem, vel pœnitentem allicerent, secundum discretionem confitentis, si tñ etiam in carnalibus aggrauant infinitè. sunt necessariò confitendę, quia vt dicit, gratia data sacramento pœnitentiæ restaurat si qua inde inclinando ad peccandum in sacerdote, vel confitendo proueniat. Si tñ pœnitens viderit sacerdotem procliuem, petat licentiam confiten di alteri, quam si non dederit, adeat superiorem. hæc ille. Opinio verò Antisio. dicentis, ꝙ necessariò sunt confitendæ, sicut ꝙ ei, qui furatus est mille aureos, non sufficit dicere se furtum admisisse, non est vera regulariter, sed in casu, vt colligi põt ex Sum. Cõf. li. iij. tit. xxxiij. q. xj. s. qñ tales sunt, ꝙ eis non scitis sacerdos scire non põt quid sit acturus, vel ratione iurisdictionis, si iniuria illata sit in clericũ: quia si sit enormis, est casus Papalis, eꝑalis verò si leuis. de sen exc. cũ illorũ. vl rõne dãni dati, quia aliquando hoc oportet scire, vt sciatur modꝰ imponẽdæ restitutionis, & vt sciatur an talis quãtitas sit ẽpo reseruata, q̃ aliqñ circa hmõi aliqua disponit. Vñ in talib⁹ dico idem de ista circunstantia, sicut de peccatis iã confessis

fessis in recidiuante, qa tenetur quis eam dicere indirectè inquantũ sine ea aliqñ nõ põt bene sciri debit⁹ satisfactionis modus, ideoq; periculũ in hoc crebro esse de mortali dupliciter. Primò, si sacerdos interroget confitentẽ: & neget vl taceat ex causa iniusta. Secundò, si ipse quantitatem sui peccati scit, & iniustè diffitetur aut tacet, qa exponit se periculo non recipiẽdi congruam medicinam, seu ponẽdi
11 obicẽ suæ iustificationi. ¶ Decimò* quantũ ad idẽ spãliter quæritur, vtrũ necessariũ sit cõfiteri circunstãtiã sacri temporis aut loci? Et dico quantum ad locum ꝙ sic, solũ quãtũ ad tres species sacrilegij, de quib⁹ j. vt patet ex dictis §. priori, & ẗ. Circũstantia. §. v. Et hoc intelligo non solum si perueniatur ad actũ, sed ẽt quo ad ipsas oculorũ fictiones, & quo ad ipsas cogitationes de luxuria, & furto, & homicidio, qa eandẽ p se grauitatẽ habent, cogitationes & operationes, & ad eã speciem pertinent, vt patet per S. T. ij. ij. lxxij. maximè si tales cogitationes non solum sunt in ecclesia, sed ẽt sint de scelere ꝓpetrato, vel ꝓpetrãdo in ecclesia, quantũ aũt ad alias cogitationes, puta de supbia, vel ẽt quantũ ad alios actus, puta detractiones, nõ est necessariũ confiteri circunstantiã loci sacri: quia licet ista trahant in aliam speciem, tanq̃ habẽtia specialẽ repugnantiã ad rõnẽ irreuerentię ad diuina, tñ ista species est venialis: qa de hoc nulla est præceptoria ꝓhibitio, à Deo vel ab hominibus. Quantũ verò ad circunstantiã sacri temporis, siue festi, est opinio Nicolai de Li. q̃ sequitur Sum. Ang. & Ros. & etiam Arch. ꝙ sit necessario confitenda: sed in Ros. aurea ostendit ꝙ est falsũ casu lxiij. quia præceptũ de sanctificatione Sabbati specialiter, & literaliter intellectũ non prohibet opus seruile spũale. i. pctm̃. secũdum S. T. in iij. sen. tñ esto ꝙ esset vera ista opi. adhuc Sum. Ang. dicit magnum errorẽ, in tit. Interrogatio. §. 6. in fin. vbi vult, ꝙ circunstantiam festi sufficit confiteri, non specificando speciem peccati, sed dicendo, ꝙ in festo toties peccauit, falsum est: infert cõtra dictionem in dictis eius, quia si ista circunstantia est necessaria aggrauat infinitè, ergo dat speciẽ peccato: ergo illud pctm̃ sine tali circunstantia non est distinctum, quantũ ad suam speciẽ: ergo nõ est sufficienter confessum. cuius oppositum iste dicit. ¶ Vndecimò, quantũ ad idẽ specialiter quærit de circunstantia, quæ est quoties, vtrũ sit necessaria? Et dico, ꝙ
14 cũ ly quoties, dicat frequẽtia & numerum, Sum. Ro. dicit, ꝙ frequentia est circunstantia ponẽs aliud pctm̃, & idem Sũ. Ang. & ratio vtriusq; est, quia qualibet vice nouum peccatum committitur. Sed ista opinio est falsa: quia circunstãtia consuetudinis nullo speciali præcepto prohibetur à Deo vel hominis, alioqn esset mortale assuescere leuiter loqui, vel otiosè. Ratio etiã eorum nihil est, quia ꝛm peccatum non est circunstantia prioris, sed aliud ex toto ab illo distinctum: Quantũ verò ad numerum, & quot à peccatorũ, vtrum. s. sufficiat confiteri spẽs peccatorum explicitè, & numerum implicitè, dicendo verbis gratia, sum fornicatus multoties, aut ẽt oporteat explicare numerum fornicationum dicẽdo, bis, ter, &c. dico, ꝙ ex sacra scriptura & iurib⁹ humanis, de hoc nihil habetur, nisi ꝙ in c. omnis: de pœ. & remis. præcipitur omnibus fidelibus post annos discretionis omnia sua peccata confiteri, vbi ly omnia, dici potest in specie, & non in numero distribuere: sicut dicimus in aliquo esse omnia peccata mortalia. Ex doctoribus, etiãantiquis ferè nihil habemus, ꝙ teneamur ad confessionẽ omnium peccatorum in numero: sed potius videtur ꝛm Arch. & Dire. qui eum refert, ꝙ sufficit, si quis dicat se multoties peccasse, vel per annum in tali peccato perseuerasse, & huiusmodi. doctores verò moderniores, vt Archid. & Sum. Ang. & Sum. Ros. dicũt, ꝙ tenemur ẽt in numero cõfiteri, quem si quis nõ habet in memoria, tenet computare, quoties die potuit peccare: deinde in septimana, deinde in anno, quãto tpe fuit in peccato. Et istam conclusionem Sum. Ros. probat. s. ꝙ tenemur cõfiteri circunstantiam, quoties, quo ad numerũ peccatorum, qa, inqt, q̃libet numerus adiunctus alteri numero, cõstituit aliam speciẽ, ꝛm Philosophum. hæc ille, qui nihil dicit, qa vnitas adita variat speciẽ numeri, sed non peccati, sicut nec cuiuscunq; rei cui additur, alioquin vnus homo additus duob⁹, variaret speẽ hominis. Dicit etiã circa hoc alia inepta, quæ nihil faciunt ad rẽ. S. T. aũt in tota Sum. & sententiis: & aliis suis operibus de hac quæstione nihil dicit, excepto, ꝙ in opus xij. i. ad lectorem Bisunti, dicit, ꝙ tenetur quis confiteri numerum peccatorũ sicut põt. Et intelligo, ꝙ sic põt, sicut ea habet in memoria, facta sufficienti præparatione, ꝛm qd consueuit
12 facere humana fragilitas. * Vnde circa hoc credo, ꝙ homo tenetur ad confitendum sua peccata in numero determinato explicitè dicẽdo, hoc feci bis, vl ter, eo modo quo tenetur ad confessionis integritatẽ, ita ꝙ circa hoc est mortale solũ, si quis scienter ex causa iusta, puta erubescentia, vel hypocrisi tacet aliqd de verò numero, quem habet in memoria, si etiam qs ex lata culpa non recordat numerũ peccatorũ, pura quia nihil omnino cogitauit, fortè nõ cõsequit iustificationem, & peccat mortaliter de nouo, faciẽs irreuerẽtiam sacramẽto, qd annullat. Debet ergo peccator semp exprimere aliquẽ numerũ certum, si illũ, nouit, vl incertum si nõ nouit certũ, vt dicẽdo, potuit hoc fuisse circa toties, qd si nõ facit, cõfessor debet supplere, nisi vbi ex circunstantiis verborum cõfitẽtis confessor æquè noscat numerũ vt peccator qa tũc numerus est confessus implicitè.
13 ¶ Duodecimò* quærit, quantũ ad discretionẽ qd intersit eũ qui idoneũ siue discretum, & eũ q̃ nõ idoneũ sacerdotem quærit? Et dico primò, ꝙ q̃ quærit idoneũ quantum põt, si erret in aliquo ad cõsilium eius, excusat qa consulunt virũ doctũ, & cõsequẽter sua ignorãtia est inuincibilis. ꝙ limita, nisi hoc ipsum, qd ei credit, veniret ex lata culpa sua. secus de eo, q̃ idoneũ nõ quærit. Secũdò, ꝙ idoneꝰ nõ ita iducit in desperationẽ qa nõ aggrauat irrationabiliter, sicut nec cõtra iura. Vñ Iudas ideo desperauit: qa nõ Apostolos, sed
14 Phariseos adiuit. ¶ Decimo tertiò* q̃rit, quãtũ ad idẽ, vtrum teneamur venialia cõfiteri ex vi sacramẽti? Et dico ex doctrina S. T. iiij. di. xvj. & xvij. & Sco. ibi di. xvij. & Pe. de Pal. & cõiter doctores, ꝙ nõ: qa nõ obligamur de eis pœnitere, aut cõtericũ p ea naufragarinõ possim⁹. i. damnari: & pœnitẽtia sit secunda tabula post naufragiũ: imò ꝛm Sco. nõ tenemur ẽt vigore statuti. s. illius, omnis, de pœni. & re. in casu quo quis haberet solũ venialia: non obstãte opi. Inn. quæ est in cõtrariũ, q̃ sequitur Sup. quia Papa obligat habẽtes confitẽda necessariò. i. mortalia, quę solùm distribuit ly omnia, ꝛm Sco. & gl. quia si distribuerer venialia, teneretur ea confiteri etiã habens mortalia, ꝙ nullus dicit imò tenetur ad impossibile. Imò dicit Pet. de Pal. ꝙ Papa talẽ. scilicet, habẽtem solum venialia, obligare nõ posset ad cõfessionẽ venialiũ: qa hoc esset mutare sacramẽtũ pœnitẽtiæ. i. materiã eius, de venialib⁹ faciẽdo materiã pœnitẽtiæ necessariã. vñ eo casu sufficit, ꝙ se præsentet sacerdoti, vt admitti possit ad cõionẽ. Sed istę opiniones nõ sũt in veritate contrariæ, sed veræ, qa vna intẽdit, ꝙ nõ teneamur cõfiteri venialia. s. oía & specialiter, & numeraliter. alia verò intendit, ꝙ rõne statuti tenemur ea cõfiteri in generali, dicendo, nos qdem immunes à peccato mortali, ꝛm cõsciẽtiã nostrã, ĩ multis tñ aliis deliqsse, petere absolutionem.

Nec hoc est mutare materiã sacramẽti, quia venialia sunt dispositio ad mortale, vñ ad hoc põt ecclesia obligare, vt p absolutionẽ quis maiorẽ gratiã consequatur. Et hanc opinionẽ, scilicet q̃ ad venialia cõfitenda rõne statuti non tenemur, s. in speciali. S. Tho. tener licet videatur solũ recitare. Tenetur tñ quis veniale explicitè confiteri in aliquibus casibus. ¶ Primò, secundùm S. Bonau. in iiij. dist. xvj. vt imponit ei Sum. Angel. ratione periculi ad qd̃ ducit: quia si hõ periculũ aduertat, tenetur pœnitere de veniali, sed non dicit q̃ teneatur quis confiteri, sed pœnitere. ¶ Secundò ratione dubij. i. quando dubitatur an sit mortale aut veniale, secundùm S. Thom. Addit Sum. Ang. & Supple. ¶ Tertiò ratione professionis alicuius regulæ ad hoc obligãtis, sed hoc nihil est: quia si Papa ad hoc nõ põt obligare per statutũ, vt etiã ipsa tenet: multò minus obligare põt quicunq; alius. Et si ita esset, religiosi tenerentur ad impossibile. i. omnia venialia cõfitendũ, & haberẽt scrupulosi omnes in desperationẽ. Vnde religiosi nõ tenẽtur cõfiteri de venialibus, sed solùm de mortalibus aut dubiis de mortali, vel periculosis ducentibus ad mortale, ꝓm aliquos. Et verũ est solũ si ratione periculi trãseant in mortale: extra quos casus sufficit si se præsentent cõfessori temporibus statutis dicentes nihil se habere dicendũ necessario, sed se in multis leuibus deliquisse: sicut & de laicis tenet communis schola doct. contra quam Supple. dicit se nescire quõ audeat se quis immune à mortali existimare intra vnũ annũ, ideoq; fatuũ esse sacerdotẽ qui sic diceẽti, & nõ aliter cõfitenti Eucharistiã ministraret. Seu plenè cõtra eũ est experiẽtia, & suus doctor Scot. qui in vltimis verbis. dist. xvij. in iiij. dicit nõ esse incredibile, multos esse in eccl'a tales, qui per annũ viuãt sine mortali, imò per Dei gratiam multi multo maiori tempore sine peccato mortali se custodiũt, & multa opera perfectionis exercent, de quorũ meritis thesaurus ecclesiæ cõgregatur. Est tamen bonũ, frequẽter venialia cõfiteri, quantũ colligi põt ex doctrina S. Tho. tum quia semp' in cõfessione gratia cõferitur vel augetur, si ritè fiat, tum quia facilius corrigũtur propter auxiliũ gratiæ, & propositũ bonum renouatũ, tũ quia citius eorũ pœna aboletur: tum quia multa sunt mortalia, quæ venialia reputãtur, tum etiã, ꝓm Pet. de Pal. quia nõ sic firmat habitus venialium. De contritione animi & pœnitẽtia venialium, vide j. Peccatum. §. vj. & pœnitentia. §. iiij. ¶ * Decimoquartò, quantũ ad libertatẽ, quæri põt de eo qui confitetur coactus aliquo timore, de quo vide v. §. vj. Item vtrũ confessor interrogare debeat, vide j. Confessor. iij. §. xiiij.

15

16 ¶ * Decimoquintò, quantũ ad verecundiã quæritur vtrum liceat declinare verecundiam confitendo per scripturã: vel interpositã personam? Et dicit S. Tho. in iiij. dist. xvij. quòd licet ad confessionẽ prout est actus virtutis, sufficeret qualitercunque fieret, ꝓm tamen qd̃ est pars sacramẽti, habet determinatũ actũ, sicut habent alia sacramenta determinatam materiã, & ille est in quo maximè cõsueuimus manifestare, id est, propriũ verbũ, sicut in baptismo assumitur illud elementum, cuius est maximè vsus in abluendo, alij ẽm modi inducti sunt in supplementũ. Igitur ei q̃ nõ habet vsum linguæ, vt est mutus, vel qui est alterius linguæ, sufficit, q̃ per rescriptũ, aut nutũ, aut interpretẽ cõfiteatur, quia nõ exigit' ab homine plus q̃ possit. In absentia tñ proprij sacerdotis cõfessio fieri põt etiã laico: ideoq; non oportet, q̃ per scriptum fiat ꝓprio sacerdoti, quia plus pertinet ad necessitatẽ confessionis actus, q̃ ille cui fit confessio. Nec obstat, quòd baptismũ homo accipere non debet, nisi in articulo: quia ipsa est omnino ab exteriori, & nobis ab alio exhibet: sed actꝰ cõfessionis est à nobis, ideoq; qñ nõ possumus vno modo, debemus secundũ quod possumus confiteri, vel vt dicit in primo quolibeto, de necessitate sacramenti est, q̃ quis sua peccata manifestet, nec põt in hoc aliquis dispẽsare, sed q̃ fiat verbo, nõ est de necessitate, sacramenti, sed ex institutione ecclæ quo ad oũ qui põt, nõ solũ vt erubescat, sed vt accipiat id cuius vsus est cõueuientior: hæc ex illo, qui intendit, q̃ per scripturã põt quis supplere defectũ linguæ, nõ defectũ absentiæ sacerdotis. Dicit tamẽ Petr. de Pal. q̃ licet vbi præsentiã sacerdotis habere nõ põt quis, licet teneatur confiteri scripto, tñ hoc potest, & sacerdos similiter scripto absoluere, licet hoc nõ sit multũ consulendũ rõne scandali possibilis accidere. Scot. tñ post Rich. quem sequitur Sum. Ang. & Ros. tenet cõtra S. Th. quẽ sequit' Supple. post Sum. Pis. & Arch. qui S. Tho. sensit, q̃ tenet' quis qñ habet sacerdotem præsentẽ confiteri ore, vel p scripturã aut interpretẽ de iure diuino. s. semel ante mortem: & verũ est: quia Deus præcepit absolutè confessionẽ, quæ fieri põt dictis modis, quantũ est de necessitate sacramẽti, & cõsequentẽ quandiu homo habet vnũ de illis modis, non absolui' à præcepto. Vtrum aũt idẽ senserit de iure canonico, vel ecclesiastico. s. semel in anno, vel ẽt vtrum sit verũ; est dubiũ, vt dicit Petr. de Pal. q̃ fortè quis nõ tenet' confiteri per interpretẽ, licet posit. Et satis vr̃ posse dici cum Scot. & Rich. q̃ non: quia non inuenitur expressum in iure: & præceptũ est graue, & efficeretur grauius: & cõsequentẽ talis non tenetur cõicare in Pascha, nisi immineret periculũ mortis, & cõsequenter quis cõfiteri teneret de iure diuino: tenet' tamen confiteri quis scripto aut nutu ex præcepto ecclæ, si aliter nõ potest quia ista nõ augent, sed minuũt difficultatem præcepti. Et inquantũ de iure diuino quis tenet' confiteri p interpretẽ, Scot. quẽ sequitur Sum. Ang. & Ros. contra ista tenet tria. Primò, q̃ nõ tenet' quis p interpretẽ confiteri, qui cum sacerdote, si vellet malignari posset esse testis cõtra accusatũ: quia, inquit, ad forũ, ex sua natura secretissimũ non tenetur quis vt est aliquo modo public' Sed ista sua ratio cõcluderet, si valeret, q̃ etiã sacerdot' nõ tenemur confiteri: quia si vellet malignari, posset esse testis cõtra cõfitentem, & sic faceret ꝓbationẽ semiplenã, & cõsequent' pœnitens aliquo mõ publicaret: maximè quia posset exhiberi torturæ: imò posset inuenire aliũ testẽ malignãtẽ, & falsum & plenè ꝓbare. Vnde sufficit, q̃ iste ñ possit venire ĩ publicũ licitè & iuridicè, vt in ꝓposito, quia tã sacerdos, q̃ interpres celare tenet'. Præterea oportet dicere, q̃ sacerdos absoluere non posit peccatorẽ confitẽtem p interpretem, qd̃ nec Scot. nec aliqs vnquã dixit doctorũ, vl q̃ talis, q̃ aliter ñ põt cõfiteri tenet' per interpretẽ cõfiteri, q̃a vt ipsemet Scot. dicit in ea. dist. quicunq; gr̃am amisit, tenet' de necessitate præcepti. s. diliges Deum & teipsum agere quantũ in se est, ad eius recuperationem. Et per hoc patet falsitas alia. Secundò ẽm dicit, q̃ videtur esse cõtra ratione cõfessionis, q̃ quis per scripturã confiteat': quia oĩs scriptura ex sui natura est publica, & auferens verecũdiã, & intẽdit vt imponit ei. Sum. Ros. quòd licet posit quis in necessitate cõfiteri scripto, si adest sacerdos, vt patet. xxx. q. v. qualis vbi dicitur, q̃ potest quis per scripturã confiteri, & exponit Ioan. qñ cõfitens est præsens, tñ nullus ad hoc tenet'. Sed cõtra hoc arguitur, vt prius, q̃a vel isto mõ non põt fieri cõfessio, vel iste tenetur qñ sacerdos adest. Nec obstat, q̃ scriptura sit publica, quia in tali casu est rarò, & per accidẽs, sicut ipsæ voces confitentis quæ audiri põt ab alio. Non obstat ẽt sublatio verecundiæ, quia sine verecundia confessio facta, tenet, ꝓm oẽs doctores. Et præterea si adest sacerdos, adest verecundia etiam in cõfessione per scripturam. Tertiò dicit, quòd absenti

senti nõ licet cõfiteri per scripturam, cõtra quod arguitur: quia, vt ipsemet testatur, sic cõfessus est S. Th. Cantuarien-

17 sis: non tamẽ quis ad hoc tenetur. ¶ Decimosextò * quæritꝰ quantũ ad idẽ, vtrũ peccatrix cõfiteri posit sacerdoti cum quo peccauit? Et dicit Gul. post Hug. super c. oẽs. xxx. q. j. q̃ sacerdos eam nõ debet audire, q̃a tollitur erubescẽtia, quæ est satisfactionis pars ꝓxima. & idẽ est de omni peccato, in quo sacerdos fuisset cõsentiens vel cooperãs, si tñ absoluit, valet absolutio, & concordat S. Th. in iiij. j. Con-

18 fessor. iij. §. v. ¶ Decimoseptimò, * quantũ ad idẽ quæritꝰ, vtrũ sufficiat si quis peccata alicuius dicat eo præsente coram sacerdote? Et dicit Monal, quòd non, sed per ipsum debet quis confiteri, de pœn. dist. j. quẽ pœnitet, satisfacit tamen secundùm Rod. qui sacerdoti interrogãti, ad quæsita respõdet, quantũ ad ea de quibus interrogatur, nisi talis statuisset potius tacere, q̃ ore proprio cõfiteri: quod est peccatũ mortale. Vñ prudẽs sacerdos hoc aduertẽs, faciat eum rectificare conscientiam suam, & de tali dispositione dolere. Et similiter cautè de ore eius educere debet peccata, si qua videt eum velle celare. Et similiter si qua eum obliuisci ex ĩmpræparatione probabiliter ẽtedit, aut non existimare pctã, debet sacerdos occurrere, alioquin, ꝓm

19 Arch. sciẽter absolueret indignũ. ¶ Decimooctauò, * quãtùm ad integritatem, quæritur vtrum liceat diuidere confessionem? Et dicit S. Tho. in iiij. dist. xvij. q̃ non, sed integraliter tenetur quis oĩa peccata sua vni sacerdoti confiteri: etiã, vt dicit idem in quolib. & Scot. si ille absoluere non posset ab oĩbus: quod tñ limita primò si peccata sunt mortalia: quia quo ad venialia, ꝓm Pet. de Palu. licet confessionem diuidere, cum, vt dicit, nõ habeãt connexionẽ quo ad contritionẽ, confessionẽ, vel absolutionem. Secundò, si sunt in memoria post debitam discussionem, secundùm Scot. quia tũc licitè tacentur oblita, quæ si post confessionem redeant in memoriã, ipsa sola tenetur confiteri explicitè, etiam si cõfiteatur alteri, ꝓm S. Tho. Petr. de Pal. Sum. Conf. & oẽs, alia tñ tenetur reconfiteri in gñali, dicendo, q̃ ista fuit cõfitendo oblitus. Tertiò, si cõfessor mõ est idoneus ad omnia audienda: quia si eum non expedit aliquod peccatũ audire, vt quia inde solicitaretur, vel solicitaret ad malũ, aut illud reuelaret, vel hmõi, & non habetur alius sacerdos, licitè confessio diuiditur, vt v. §. iij. Et licet ad hoc S. Tho. adducat probabilẽ rõnem ex similitudine corporalis infirmitatis, q̃ tota vni medico detegenda est: quia morbus morbũ aggrauat, & morbo contrariatur, & cõsequenter medicina vni cõferens, alteri nocet, tamen idem arguitur ex tex. c. oĩs, de pœn. & remis. vbi præcipit', q̃ oĩa pctã ꝓprio sacerdoti. i. vni, & non pluribus dicãtur.

20 ¶ Decimonono, * quæritur quantũ ad idem, quid faciendum sit qñ peccator habet casus reseruatos superiori? Et dico, q̃ si prius accedit ad superiorẽ, ꝓm Pet. de Pal. eccl'a Romana hũc habet vsum vt absoluat à maioribus, remittens ꝓ minoribus absoluendũ. In quo facto supponitur: & ita fieri possit, & illa cõfessio, vt dicit Capreo. est integra virtualiter ꝓpter intentionẽ cõfitentis, põt etiã absoluere de oĩbus, si oĩa velit audire, nõ aliter. Si verò prius accedit ad inferiorem, ꝓm S. Tho. in iiij. nihilominus peccator dẽt totũ dicere inferiori, & ille absoluet, à quibus põt, ad superiorem remittens in reliquis. art. xxxiij. q. ij. latorem, & de pœn. & remis. significasti, & si de facto absoluit, nõ est absolutus, ꝓm S. Tho. quod intelligitur ꝓm Pet. de Palu. ab his à quibus non põt: quia in his sentẽtia est à iudice non suo. Secus de aliis, q̃a vtile p inutile nõ vitiatur ĩ his, quæ capiũt diuisionẽ. Et tñ ipse excusatus per ignorantiã facti, sed nõ sacerdos, cui ius ignorare nõ licet, secũdùm S. Th. Dicit aũt Hen. de Gan. in quolib. j. q. xxx. sic posse fieri, q̃a id, quod in cõfessione est, quantũ ad absolutionẽ ex parte Dei non diuiditur, sed totum simul remittit in cõtritione, quod verò est ex parte ecclesiæ, diuiditur, quia cũ ipsa duo absoluendo faciat, quia. s. remittit partem satisfactionis, & recõciliat ecclæ militãti, primum diuidi potest. Vt si dicat sacerdos, fac hoc p dies octo, & deinde regredere, & iniungam reliquũ. Et similiter ꝓm, sicut patet de excõicato multis excõicationibus, qui absolui põt primò ab vna, postea ab alia, de sent. excõ. cũ pro causa. & gl. in c. officij. eo. tit. & glo. in c. ex parte. de offic. ordi. hæc ex illo, quæ habẽt locũ qñ prius quis accedens ad inferiorem totũ confitetur. Sed tamen, quia ꝓm S. Th. regulariter cõfessio debet esse integra, quando peccator prius vadit ad superiorem, ꝓm Hen. quicquid senserit Pet. de Pal. nõ absoluit propriè eũ à peccatis, nisi totum dicat, sed ab obligatione confitendi sibi. Si verò prius vadit ad inferiorem, absoluit eum à peccatis, sed non ab obligatione confitendi superiori, & sic, inquit, absolutio nõ diuiditur, imò nec confessio: & ita practica-

21 tur, & ita tenet. Dicit * aũt Petr. de Pal. no. verbum. s. quòd absolutus à reseruatis in art. mortis nõ tenetur, si euadat, adire superiorem, nisi fuisset excõicatus, & similiter extra casum necessitatis absolutus à talibus ab eo qui poterat, etiã si cõfessio fuisset ficta, si iterũ & pluries vult confiteri de eisdem casibus reseruatis, absolui põt à quocunq; etiã si nõ haberet potestatẽ absoluendi in illis: hæc ille, & idẽ Arch. quod nota, quia est contra quosdam religiosos, qui aliquibus cõcedunt posse vti sua authoritate, quo ad pec-

22 cata solùm per tres dies, aut quatuor, & hmõi. ¶ Vicesimò, * quantũ ad confessionẽ esse secretam præter ptinentia ad sigillũ, de quibus j. Confes. iij. per totũ: quæri põt, quõ debeat esse secreta ex parte cõfessoris & peccatoris? Et dico ꝓm Arch. post Pet. de Palu. q̃ sacerdos debet iniũgere pœnitentiã secretè: ne audiatur ab aliis: & nullus ꝓpter confessorẽ & confitẽtem debet audire cõfessionem alicuius: alioquin grauiter peccaret scienter hoc faciens, & celare tenetur, etiam si casu audiat, etiam si sit laicus, ꝓm S. Tho. imò, vt idem dicit, summo studio celãda sunt oĩa dicta in confessione, etiã ad eã nõ pertinentia, p quæ peccator aut pctũ deprehẽdi posset. Debet etiã secretè audire, ne. s. audiat multos simul, vel multi simul audiant vnũ, de pœn. &

23 remis. c. omnis, in ꝓbo, solus, & in ꝓbo, sacerdoti. * Vnde videnẽ peccare mortaliter sacerdotes simul audiẽtes plures pueros doli capaces, q̃a cooperãtur trãsgressioni ecclesiastici præcepti, licet tñ ꝓm Ric. in art. necessitati. i. quãdo imminẽte morte vnus post aliũ cõfiteri nõ potest, plures simul audire licet, nec euacuatur virtus sacramẽti. Similiter eadem ratione videntur peccare mortaliter plures audientes vnũ, licet secundũ eũdem nõ peccent, si hoc faciãt cõsentiente pctõre, vt saniori cõsilio regatur, & absolutio tenet. Cuius tamen contrariũ sentit Scot. iiij. dist. xvij. vbi tenet, q̃ confessio facta pluribus, nõ est sacramẽtalis, quia vnus est Christus, quẽ sacerdos repræsentat. Sed primum est verius: q̃a illi duo nõ tenẽt locũ duorũ, sed vnius perfecti. Peccator aũt, ꝓm Arch. debet cõfiteri secreto, ne audiat alius: liber tñ est ꝓm Io. And. ad publicè confitendũ, si id facere vult ex fauore, non obstante ly solus: quia positũ est, vt ad confessionẽ quis liberius accedat, quòd secundũ S. Th. in iiij. dist. xvij. in expositione literæ est verũ, si peccatum sit manifestũ, aliàs non licèt publicè confiteri: quia talis humilitas præiudicaret proximo, qui posset inde scãdalizari, liber etiam est ad dicendum pœnitentiam sibi

impositam,sicut & sua peccata confessa,secundùm Pet.de Pal.quod tamen ꝓm Rich.intelligendum est, qñ nec sibi, nec cõfessori prejudiciũ facit,secus vbi se sine vtilitate infamaret,vel confessorem, aut ei maleuolẽtiam acquireret, puta quia iniũxit mulieri abstinere à familiaritate alicuius
24 viri,& hmõi.¶ Vicesimoprimò,*quantũ ad esse lachrymabilem quæritur,vtrũ cõfessio necessariò sit facienda cũ lachrymis?Et dico,ꝙ non cũ exterioribus:quia illæ nõ sunt in nostra potestate, sed tamẽ tenemur cõfiteri cũ interioribus,quæ sunt displicentia peccati preteriti,cum proposito cauendi à futuris.i.cõtritio,vel saltem attritio,de qua ℣. Cõtritio. imò sufficit si quis vellet habere displicẽtiam & à Deo gratiã,cauendi in posterũ:quia talis est attritus virtualiter,i.displicentiam habens,cũ nulli placeat displicentia rei placitæ,& habet etiã volũtatem cauẽdi,licet imperfectã.Vnde in absolutione virtute clauiũ iustificatur, nisi obicem ponat:quia de attrito faciunt contritum, ꝓm doctrinam sanctorũ,maximè S.T.in 4.quoli.q.x.&Ric.Imò dicitur forti' ꝓm Sco.ꝙ sufficit quis velle haberet talẽ displicentiã nõ solũ formaliter, sed etiã virtualiter,eã volẽdo in sua cã.i.in sacramẽto pœnitentiæ iustificante:qa in 4.di.14.q.vlt.in art.3.circa mediũ tenet, ꝙ ad consequẽdã gratiã per hoc sacramentũ nõ requiritur attritio:sed sufficit volũtas suscipiendi hoc sacramentũ sine obice peccati mortalis actualiter sibi facto in vltimo instãti absolutionis,in quo est vis hui' sacramẽti,sicut in baptismo ad cõsequendã gratiã nõ requiritur nisi volũtaria susceptio baptismi sine fictione,i.intentio suscipiendi quod cõfert ecclesia sine actu aut volũtate peccati mortalis, hæc ex illo. Sed aliquib.videtur, ꝙ cùm act' interior sit par essentialis huius sacramenti,sine pœnitẽtia nõ valet,sicut nec matrimoniũ tenet eius, qui vult cõtrahere matrimoniũ, sed nõ vult consentire. Sed ista nõ stat cũ dict.S.T.de cõfessione ficta,nec eorũ rõ cõcludit, quia pars est cõtritio aliquãdo futura, sicut aliquãdo satisfactio precedit secũdùm Pet. de Pal.obex aũt actualis à Scoto dicitur, sicut si qs actu tunc cogitaret peccatũ aliquod mortale nõ relinquere.Aduer-
25 te*etiã & aliud est,aliquẽ se velle cauere,aliud credere,ꝙ cauebit à pctõ,cũ vnũ sit voluntatis,aliud rõnis.Vñ multi vellẽt cauere,qui tñ credũt, ꝙ nõ cauebũt,qui aũt nullam omnino habet displicentiã virtualẽ,vel voluntatẽ cauendi, sed actu vult non cauere : confitetur, & petit absolui, mortaliter peccat propter irreuerẽtiã sacramẽti,& annullationẽ quãtũ in se est,de quo §.seq.Secus si qs intẽdit suscipere sacramẽtũ hoc vt doleat, ꝓm mẽtẽ Sco.vel saltem
26 secus si est attritus.¶ Tricesimosecundò*quantũ ad idem quæritur,vtrũ cõfessio facta à ficto sine cõtritione & charitate valeat? Et primò dico, ꝙ in ista qõne doctores sub nomine cõtritionis intelligũt aliquãdo omnẽ displicẽtiũ, etiam si sit attritio sola:& qñ intelligũt de cõtritione propriè,quæ.s.nõ est sine charitate:loquũtur de ea in instãti, in quo cõplet hoc sacramẽtũ, vel in sequẽtib.vt sit sensus qõnis,vtrũ valeat illa cõfessio, quę terminat, & cõplet sine cõtritione & charitate.¶ Secũdò dico ex Petr.de Pal.ꝑ Capreo.colligi,ꝙ triplex sit in ꝓposito fictio.Prima est,q̃ siue sit cõfessa, siue nõ, facit sacramẽtũ omnino esse nullũ & nihil tũc vel post valere,vt si quis nõ intẽdit sacramẽtũ suscipere,sed ecclesiã irridere,vel si intẽdit quidẽ suscipere,sacramentũ,sed nõ dolet de pctõ,aut illud cauere non vult,hoc actu cõsiderat.Secũda est,quę siue cõfessa sit,siue nõ,tñ in pũcto absolutionis definit esse fictio,& valet sacramentũ etiã tpe quo suscipitur,vt cũ quis insufficienter
27 quędã dolet,sed nõ adeò qn talis dolor sacramẽto,& vsu clauiũ perfici,& in cõtritionem verã cõuerti posit.Tertia est,q̃ si quis confitetur,absolui nõ debet, & si de facto absoluitur,dubiũ est vtrũ imprimatur ornatus,& valeat confessio fictione recedente.Si quis verò eã non cõfiteatur,qa scilicet nõ occurrit, sacramentũ est verũ, & fictione recedente valet ꝑterita confessio rõne ornatus,nec est iterãda, sed sola fictio cõfitẽda,sicut pœnitẽtia,q̃ vsu clauiũ in cõtritionẽ nõ põt,& tñ latet pctõrem,nec occurrit ei vt cõfitenda,vt si ex ignorãtia diuini iuris credit falso se cõscientiam sciẽter discussisse,vel sicut cũ quis dolet de ꝑterito, & cauere non vult de futuro,vel e ꝟuerso.¶ Dico tertiò,ꝓm Pet.de Pal.& est mens S.Th. ꝙ cùm sacramenta gr̃æ gratiam cõferant, nõ effectiuè, sed dispositiuè, q̃ charitatẽ nõ imprimũt, similem imprimũt dispositionẽ,quæ dr̃ ornat', qui cũ careat cõtrario, est indelebilis, & iterato sacramẽto intenditur , nec tñ intenditur gratia si deuotio minuatur.¶ Dico quartò, ꝙ ad ꝓmissam quæstionẽ multipliciter respondetur.¶ Primò,ꝙ dicta cõfessio non valeat ad remissionem culpæ vel pœnæ,ẽt recedẽte fictione,& necessariò est iterãda.Et hoc sensit Gof.Rayn.Host.Bonau.Durand. ord.minorũ,& Olchor.& Vinc.in Spec.& cõiter Canonistæ, qui tñ in hoc falcẽ mittũt in segẽtem Theologorum.¶ Secundò dr̃, ꝙ talis confessio valet ad remissionẽ culpæ recedẽte fictione,sicut est de baptismo,nec tenet qs talem confessionẽ iterare.Et hoc sentit S.Th.Petr.Rich.ord.minorũ,Ioan.& Bern.in glo.& vr̃ esse ẽt Gratiani, de pœnit. dist.j.mensurã, in §.se. dicentis ñ esse necesse semel sacerdoti cõfessa denuò cõfiteri. Et ista opin.est vera. Nam ad oẽm formã sufficiẽter disponentẽ ad aliquẽ effectũ,sequitur talis effect' sublato impedimẽto. Exemplũ in naturalibus est:qa sublata colũna sustentante lapidẽ, seqt' mot' deorsum à grauitate, & in supernaturalib' sicut remota fictione in baptismo sequit' gr̃a à charitate.Sed ꝑdictus ornatus sufficiẽter disponit ad gr̃am, alioquin illam insufficienter causaret,pnã,quæ illã nõ aliter causat q̃ disponẽdo. Ergo sublato impedimẽto fictionis,seqtur inde gr̃a,& confessio valet.Sed tñ ꝓm Petr.de Pal.solùm in fictione tertio modo dicta,locũ habet ista opi.S.Th.& hoc patet,qa duæ primę non impediũt assecutionẽ charitatis.Põt aũt tripliciter intelligi & verificari ista opin. Primò qñ fictio est priuatiua tantùm, quia.s.pctõr hẽt dolorẽ, sed ita imperfectũ, vt cũ sacramẽto nõ sufficiat ad contritionem,nec tñ scienter celat fictionẽ.i.peccatum quod fuit in nõ examinando conscientiam vt debuit,& tñ credit se esse sufficienter dispositum, qui error non tollit fictionẽ respectu vltimi effectus sacramenti,quia est iuris diuini,sed tñ tollit fictionem excludentem essentiã sacramenti eo ipso, ꝙ est error.Secundò,quãdo fictio est quidẽ positiua,quã qui sciẽter celaret, faceret sacramentũ nullum,& qui cõfiteretur, absolui non deberet:vt si non dolet de præterito, vel de futuro cauere nõ vult:& tñ ista fictio actu nõ occurrit sibi vt cõfitenda, & consequenter perinde est , ac si peccatũ fuisset ꝑ negligentiã oblitũ.& est verũ sacramentũ nõ obstãte ignorãtia iuris diuini,q̃ S.Th.in iiij.dist.xxj. dicit non excusare à fictione,& cõsequẽter hũc dicit fictũ. Tertiò,verificatur loquendo de eo qui cõfitetur eidem cui prius,quẽ nõ oportet iterare confessionẽ fictẽ prius factam,etiam ꝓm Petr.si sacerdos nõ recoleret pctã, quia nec qñ confessio est integra oportet,ꝙ recolat à principio vsque ad finẽ : maximè quia hic sufficit absoluere ab oibus,& iniungere pœnitentiam solùm ꝑ fictione , ꝑ aliis autẽ facere prius iniunctã.
27 ¶ Vicesimotertiò,* quæritur quantum ad idem, vtrũ peccatore exprimente suã fictionem , dicendo se non proponere

nere abstinere,sacerdos debeat illum absoluere?Et omnes dicunt,ꝙ non,'quia absoluere nõ debet, quem scit à Deo ligari:si tamen absoluat de facto,intẽdens conferre verũ sacramentũ,secũdũ Pet.de Pal.tenet absolutio , & habebit effectum, qñ cõteretur, vel ex pactione diuina, vel ex ornatu impresso.Nec obstat, si dicatur ibi non esse materia,id est, peccator cõtritus, & cõsequẽter nec sacramẽtũ: quia,inquit,ibi est materia, sed immũda;nec est confessio dimidiata, nisi fictio occurrat vt cõfitẽda.Quantũ ad for-
28 titudinẽ,vide ℣.§.xvij.¶ Vicesimoquartò*quantum ad sui accusationẽ,quęritur vtrũ liceat in cõfessione dicere aliena peccata,siue nominare personã aliã? Et dicit S.Tho.in iiij.di.xvj.ꝙ in cõfessione debet quis,quantũ põt,famã alterius custodire : sed magis suã purgare cõsciẽtiam.Vnde si circũstatia ducẽs in cognitionẽ aliæ ꝑsonę sit de necessitate confessionis,vt qa trahit in aliã speciẽ peccati mortalis,cõfitẽda est:semper tamẽ,si fieri põt, occultãdo ꝑsonam:puta non nominãdo personã:vel petẽdo licẽtia confitendi alteri,quo ex illa in personę notitiã non deueniat. quam licentiam si habere non posset , ꝓm Pet.confiteatur circũstãtiã:nisi confiteri non possit sine periculo alterius, quia tunc,ꝓm Pet.omittenda est,dicẽdo peccatum sine illa.Et idem faciendũ est,si ipsa fit quidẽ aggrauãs,sed non de necessitate confessionis,nisi talis nominatio esset vtilis pœnitẽti,vt ei melius cõsulatur,puta vt prẽseruetur à recidiuo,quia ꝓm Rich.tunc expendit dicere,vel nisi sit vtilis personæ nominatæ,qa etiã tunc exprimi põt, vt dicit.Etsi exprimatur sine necessitate cõfessionis,aut vtilitate confitẽtis vel personæ alienæ.s.gratia correctionis eius , ꝓm S. Bon.nõ effugit detractationẽ, nec cõfessor,si ad hoc consentit.Vnde ꝓm Ray.de tali circunstantia interrogare nõ debet, nisi inquatũ est necessaria.Si tñ peccator exprimat eam intẽtione bona,nõ vt prodat,sed vt prosit:vt s.sacerdos pro ea oret,vel eã secreto emẽdet, nõ peccat,sed meretur.xxij.q.vij.hoc videtur,& concordat gloss.Ray.vt in Sum.Cõfes.lib.iij.tit.xxxiij. sed tñ debet exprimere extrà cõfessionẽ,vel dare licẽtiã loquẽdi,si intẽdit correctionẽ. Similiter ꝓm Arch.nõ peccat cõfessor,si hac intentione,& non ex cupiditate interrogat.Et idem Mona.¶ Vicesimo-
29 quintò * quantũ ad esse paratum obedire,quæritur vtrum pœnitens teneatur acceptare omnem pœnitẽtiã quã vult iniungere sacerdos? Et Host.dicit:ꝙ non,& sequitur Pan. in c.significauit de pœ.& re.sed sufficit ei,secũdũ Sco.in iiij.di.xvij. propositũ acceptãdi à Deo hic vel in purgatorio.Si tamen acceptat, implere tenetur.Sed limita primò, ꝙ nõ tenetur acceptare,qd̃ iniũgitur.si dicat se velle puniri à Deo,nisi illud esset satisfactio aliqua ꝑximo exhibẽda:imò hoc deberet si esset possibile,præcedere,cõfessionẽ, vt ℣.Restitutio.vj.§.j.& ij.vel nisi illud esset iniũctum ꝑ necessaria caurela cõtra recidiũ, aut illud peccatũ.Vnde secũdũ Ric.potest sacerdos interdicere familiaritates præiudicantes saluti pœnitentis, vel honori diuino,& ille obedire tenetur,& tertiò generaliter,nisi aliud esset impositũ ꝑ modũ declaratæ obligationis:vt dicẽdo, ꝙ restituat ablata,vꝑ abiiciat ancillã,cũ qua esse nequit sine periculo recidiui,aut cõmunicet in pascha,& huiusmodi.q in omnibus his tenetur obedire,nõ tamẽ tenetur cõfessionẽ reiterare si non obedit.Est autẽ verũ, quod hic dicitur in his quæ imponũtur pœnitẽti ꝑ modũ exhortationis,vt ꝙ frequẽter oret,& cõfiteatur,& in his quæ imponũtur ꝑ speciali satisfactione peccatorũ,quæ tñ si acceptet,& nõ expleat,nec explere possit,vtpote quia oblitus,tenetur reite-
30 rare confessionẽ.¶ Vicesimosextò*quæritur quantum ad idẽ,posito ꝙ idẽ pœnitẽs nõ velit puniri à Deo hic,vel in purgatorio:vtrũ possit recusare satisfactionẽ quã sacerdos iniungit,& petere aliã?Et dicit Rich.ꝙ sic,si indiscretã iniũgit,qa sacerdos abutitur claue sciẽtiæ,& potẽtię,& hoc idẽ sentit S.T.vt patet ex dicẽdis.℣.§.vlt. sed si iniũgit rationabilẽ & discretã,tenetur acceptare,& ꝑ viribus adimplere, qa sacerdos clauibus vtitur rectè, quib.s.habet potestatẽ ligãdi ad pœnã,ꝓm S.T.& si ex deliberatione omisit illã sine causa legitima,mortaliter peccauit, qd̃ intelligendũ videtur de pœnitẽtia,ad quã sacerdos intẽdit ligare eo casu, quo duas imponit, vna.s.breuẽ,quã statim qs explere possit in gratia,& aliã prolixiorẽ ad bene esse per modũ volũtariæ satisfactionis,vt aũt sacerdos sic nõ distinguit pœnitẽti,tenetur simpliciter ad impositã rationabilẽ & discretã.Quã si grauẽ sentiat, aut periculosam, sua infirmitate pensata, adeat eũdem cõfessorẽ, si aliũ habere
31 nõ potest , iuxta §.seq.¶ Vicesimoseptimò*quantũ ad idẽ quæritur, vtrũ secũdus cõfessor mutare possit pœnitentiã iniunctam à primò?Et dicit Monal.ꝙ sic, si iniũcta fuit ꝑ crimine,à quo secũdus absoluere poterat, & superior sibi nõ reseruauerat mutationẽ.Secus si reseruauerat eam sibi, vel pctm̃ erat superiori reseruatũ,qa non põt,nisi necessitas vrgeat, vel suadeat vtilitas, in quib.casibus piũ est interpretari,ꝙ superior licentiam cõmutandi, vel relaxandi cõcesserat.Et intellige semper, ꝙ hoc fiat ex causa rõnabili.Et his concor.Ray.cũ sua gl.excepto, ꝙ si pœnitentia fuit publica,requiri debet is qui iniũxit, si cõmodè põt,ne scãdalizetur.Et quia , ꝓm Ray.hoc fieri nõ debet ab eodẽ cõfessore,vel alio, nisi examinata causa ꝓpter q̃ iniuncta est,ideò requiri videtur cõfessio peccatorũ,pro quib.prin-
32 cipaliter iniũcta est.¶ Vicesimooctauò*quęritur,vtrũ pœnitens teneat ad religionis ingressum,si hoc sacerdos iniungat? Et dicit S.T.in xvj.di.iiij.in expositione literæ,ꝙ nõ,quia qd̃ dicitur,pœnitentem debere se ponere in iudicio cõfessoris,intelligitur de his quæ sacerdos, inquantũ habet clauem scientiæ & authoritatis ꝑ iudiciũ diuinũ , & nõ ꝓm humanũ errorem iniungit. Ingressus autẽ religionis,eũ sit volũtatis, alicui nõ põt iniũgi,quod si aliqui canones faciũt,magis est consiliũ,q̃ præceptũ,quia qualibet pœnitentia taxata leuissima religio est satisfactio maior, inquantũ hõ abdicat,ꝑriã volũtatẽ, qa nihil est carius,

RVRSVS de Confessione secundò,quantum ad necessitatem,& vtilitatem eius.

1 *Confessio sacramentalis secundò considerata, nempe secundum necessitatem,& vtilitatem,ita se habet vt in ea tria concurrant, confitens scilicet,confessum,& is cui confitetur.*
2 *Confiteri num is teneatur,qui suscepto baptismo,mortale peccatum commisit, an verò absque confessione in actu, vel proposito, sola contritione saluari possit.*
3 *Confiteri de eo num teneatur quod quis dubitat an sit mortale. Et quid de ijs,quæ manifesta sunt,an sacerdoti quis confiteri teneatur.Et quid de circunstantijs peccatorum, & eorum numero ac frequentia.Item quid de venialibus,& semel confessis,se contigerit relabi,& an necesse sit statim confiteri remissiuè.*
4 *Confiteri , quo iure astringamur.Et num omnes ad confessionem teneamur.*
5 *Papa num dispensare possit,ne ipse, aut alius confiteatur.*
6 *Confessionis effectus & vtilitas multiplex.*

1 CONFESSIO*secũdò,vt intelligatur qualiter ad eã teneamur,& quis eius effectus,sciendũ est,ꝙ in confessione tria concurrunt,scilicet confitens, cõfessum,& is cui confitens confitetur. Quantum igitur ad cõfitentem, necessitas vel obligatio cõfessionis ligatio omnẽ fidelem vtriusque

vtriusq; sexus, qui est doli capax.de pœn.& remis.omnis.
Intellige ex sacramenti,vel statuti, aut si habet cõfitenda.
quantũ verò ad rem confessam,ligat quantũ ad peccatum
actuale mortale propriũ cõmissum post baptismum,scd͂m
S.Tho.in iiij.dist.xvij.& mortales circũstãtias,id est, infi-
nitè aggrauãtes, de quibus titu.priore.§.ix.quantũ tamen
ad peccatũ mortale cõmissum ante baptismum.Sum.Ros.
& Ange.imponunt Rich.cõtradictoria,quantum verò ad
eum,cũ quis cõfitetur,ligat & obligat,vt ille sit sacerdos,
2 & proprius,vt j.Cõfessor.j.in princ.¶ Primò*igitur quæ-
ritur, vtrũ is qui cõmisit peccatũ mortale post baptismũ,
teneatur illud cõfiteri,an possit absq; confessione in actu,
vel proposito sola contritione saluari.i.dolere de peccato
cum proposito abstinendi,etsi non confitendi? Et dico,ꝙ
Magister in iiij.dist.xvij.& Gratianus de pœn.distin.j.per
totum,quęstionẽ istam pertractãt,& Gratianus post mul-
ta,qa vtraq; opinio viros habet sapiẽtes & religiosos, le-
ctoris arbitrio qd sit tenẽdũ relinquit,& sic non determi-
nat.& Theodorus in c.fin.illius distinctionis, dicit Græ-
cos tenere confessionẽ vocalẽ nõ esse necessariã.sed S.T.
in iiij.dist.xvij.in expositione literæ,dicit,ꝙ hoc quod ab
vtroque pro opinione ponitur, nũc post determinationẽ
ecclesiæ, sub Innocentio tertio factã, de pœni.& remis.c.
omnis,est hæresis:non quia sit explicitè cõtra aliquẽ arti-
culũ fidei,aut prçcedẽs,vel sequẽs ad ipsum,sed implicitè
aliquid cõtinet fidei cõtrariũ: quia sequitur claues eccle-
3 siæ nõ esse necessarias ad salutẽ.¶ Secũdò*quæritur,vtrũ
dubitans de aliquo an sit mortale:teneatur illud cõfiteri?
Et dicit S.Tho.ꝙ sic:aliter periculo se cõmittit,& morta-
liter peccat: sicut etiã & qui aliquid cõmittit, vel omittit,
in quo dubitat esse mortale. Sed tamẽ notandũ est ex do-
ctrina eius,& cõmuniter omnium, ꝙ aliud est scire,aliud
opinari & dubitare:qa scire, vt ex diffinitione eius patet,
habet certitudinẽ sine hęsitatione de opposito:opinari ve-
rò nõ habet certitudinẽ sine hæsitatione:sed habet assen-
sum, vel credulitatẽ de aliquo cũ formidine de opposito:
dubitare verò nõ habet assensum,vel credulitatẽ alicuius:
sed ꝑpriè dicitur, qñ aliqs aliquã sentẽtiã nec credit, nec
decredit,sed est in ęquilibrio,non declinãs magis ad vnã
partẽ,quàm ad aliã,saltẽ notabiliter:etiã aliqualiter con-
iecturet leuiter sine probabili rõne de altera earũ.Qui er-
go opinatur probabili rõne de aliquo,ꝙ non sit mortale:
non tenetur illud confiteri. Et dicitur ratio probabilis ex
lib.Top.quæ videtur vera omnib.ho minibus, aut maiori
parti,vel oĩbus sapiẽtibus,aut maiori parti,vł saltẽ prçci-
puis eorum.Et qui crederet aliquã rationẽ esse talem, po-
test se in ea fundare,qa non tenetur exhibere discutienda
prædictis: cùm hoc vel impossibile sit vel difficile nimis.
¶ Tertiò quæritur,vtrũ qs teneatur confiteri peccata ma-
nifesta sacerdoti? Et cõiter tenent docto.in iiij. dist.xvij.
ꝙ sic: quia nõ sunt ei manifesta in forma iudicij,in quan-
tum Dei vicarius est. Vtrum aũt teneamur cõfiteri pecca-
torũ circunstantias,& numerum. & venialia,& semel cõ-
fessa,si sequitur recidiuũ, & vtrũ teneamur confiteri sta-
4 tim, vide tit.priore.¶ Quartò, * vtrũ ad confessionem te-
neamur,diuino iure,vel humano,seu positiuo? Et dico,ꝙ
Canonistę videtur tenere,ꝙ sit de iure positiuo,& ad hoc
est glo.de pœ.di.fin.v.in Summa, quæ vult, ꝙ instituta sit
à quadam [illegible] traditione ecclesiæ,ideo infert,ꝙ con-
fiteri nõ [illegible] infideles, nec similiter Græci,ex quo non
[illegible] cõstitutionẽ:sicut nec votũ ca-
stitatis. Sed Theologi [illegible] expressè,ꝙ vt est mentalis fa-
cta [illegible], est de iure

diuino, non quidem veteris legis:quia tũc nõ tenebantur
homines ad confessionẽ specialem,& distinctã,sed tantũ
ad generalẽ & indistinctã,ad quam tenebantur per deter-
minationẽ sacrificiorum:sed legis nouæ. Et hoc sentit S.
Tho.in iiij.di.xvij.& Bon.Rich.& Scot. Et hoc ex mente
S.Tho.probatur primo ex hoc, ꝙ Christus in Apostolis
dedit sacerdotibus potestatẽ remittẽdi peccata, Ioan.xx.
quia posito aliquo remedio,sine quo peccata nõ remittũ-
tur, tenẽtur fideles eo vti, huiusmodi aũt est ista potestas
absoluẽdi: quia si contritione sola remitti possent,frustra
Christus dedisset istã potestatẽ, quæ sine cõtritione nihil
potest, sed eam requirit. Et ista probatio elicitur iiij.dist.
xvij.q.iij.ar.iij.q.j. ad primum. Probatur secundò ex hoc
ipso, ꝙ probatur Christus omnia sacramenta instituisse,
tam necessaria,quàm nõ necessaria,licet de omnibus non
legatur,sicut etiam multa tenet ecclesia,sibi ore tenus per
Apostolos promulgata, de cele.mis.cũ Marthæ.nec Apo-
stoli, vel eccľa tãtũ & tã periculosũm iugũ populis indu-
xissent,nisi habuissent à Christo verbaliter.Et prçterea ip-
se Christus dicẽdo, quorũ remiseritis peccata remittũtur
eis,à cõtrario sensu innuit,ꝙ quorũ nõ remiserint,nõ re-
mittuntur,quod declarat dicens, & quorũ retinueritis,id
est, nõ remiseritis, retenta sunt.¶ Quintò,vtrũ omnes te-
neantur ad confessionẽ? Et dico,secundũ Arch.ꝙ tenẽtur
omnes ex vi sacramenti, secundum quod præceptũ est ab
ecclesia,vt semel in anno fiat,tenentur soli & oẽs fideles,
etiã pueri,cùm ad annos discretionis peruenerint.i.quan-
do sunt doli capaces, secundũ glos.in c.omni,de pœni.&.
re.vbi fit hoc præceptũ, & hoc est in vij.anno,& supra,vt
not.glo.de deli.pue.c.j. Et hoc verũ est iuridicè & in plu-
ribus,in foro tñ animæ sunt aliqñ doli capaces,& possunt
delinquere etiã ante septẽniũ, vt docet S.Tho.in iiij.dist.
5 xvij.vnde videntur obligari ad confessionẽ.¶ Sextò,*vtrũ
Papa dispẽsare possit,ne ipse, vel alius cõfiteatur? Et dicit
S.Tho.in iiij.dist.xvj.ꝙ non:quia tollere nõ potest sacra-
mentorum necessitatem, sicut nec instituere noua sacra-
menta, dispensare tamen põt, vt quis differat vltra annũ,
quod supplementũ limitat, inquãtũ respicit constitutionẽ
ecclesię,ne incurratur pœna d.c.omnis.non autẽ inquan-
tum respicit legem diuinã, qua quis videtur teneri statim
post mortale habita copia confessoris. Sed ista limitatio
improbata est tit.priore,§ iij.Vnde etiã ipse Papa confite-
ri tenetur:quia licet non habeat superiorẽ inquãtũ Papa,
vel prælatus, habet tamen inquantũ peccator.¶ Septimò,
6 *quæritur quantũ ad vtilitatem,vł effectũ,quis sit eius ef-
fectus? Et dico primò,ꝙ liberat à culpa siue à morte pecca
ti,vt dicit S.Tho.in iiij.dist.xvij. sicut baptismus: etiam si
sit in sola voluntate, & secũdò cõfert gratiã,vel eam au-
get,si prius habebatur, & tertiò liberat à pœna, mutando
ęternã in tẽporalẽ purgatorij:& purgatoriã in tẽporalem
hic explebilẽ.Et hæc omnia ex vi absolutionis:& vlterius
ex natura actus cõfitentis,qui habet annexã pœnam eru-
bescentię etiã à pœna liberat tẽporali hic explebili in to-
tum,vel in partẽ,imò sacerdos põt dimittere de pœna de-
bita,ꝟm Panor.in c.sicut dignum.de homici.& de hoc in-
frà, Indulgentia.& cõsequẽtur quarto aperit paradisum,
quia remouet impedimẽta introitus.i.culpam, & pœnam:
& quintò tribuit spem salutis, qa hæc spes nõ inest nobis
nisi per Christum:per confessionẽ autẽ homo se subiicit
clauibus ecclesiæ à Christi passione habentib. virtutem.

RVRSVS DE CONFESSIONE III.
quantùm ad sigillum.

1 Confessionis sigillum necessarium. Et quis illud seruare teneatur, vt de eo nihil prorsus reuelet. Et quid sub idipsum cadat.
2 Pœnitens, aut quispiam alius, num, aduersus sigillum ipsum aut præcipere, aut dispẽsare possit. Et num saltẽ aliquo casu sacerdoti contra vim sigilli propter aliquod damnũ, aut peccatũ, vel periculum vitandũ, confessionẽ reuelare liceat. Et quibus casibus in cõfessione audita sine sigilli fractione pãdi vel manifestari queãt.
3 Persona cũ qua pœnitẽs peccauit, an sub cõfessionis sigillũ cadat. Et quid de debitis, creditis, vel depositis in cõfessione declaratis.
4 Confessionis sigillum infringentis, quænam sit pœna,
5 Confessionem si quis sacerdotem adstruat reuelasse, is verò contrà neget, vel se quippiam quidem dixisse fateatur, sed neget id se per confessionem didicisse, cui probandi onus incumbat.
6 Confessor, num ob id pœnam aliquam incurrat, quod dicat sibi quempiam de peccatis confessum esse. Et quid si addat confessum de multis, aut de magnis. Item quid si iudex instet, vel exigat à sacerdote iuramentũ, an ꝑ confessionẽ sciat aliquid de tali facto.
7 Sacerdos parochialis si nouerit per confessionem nonnullorũ suorum parochianorum imdedimentum circa matrimonium iam con tractum, an illud reuelare possit.
8 Sacerdos si aliquod mortale admiserit, quod confiteri nisi confessione reuelata, nequeat, an hoc casu durante confiteri debeat.
9 Abbas, si per confessionem prioris, aut alterius subditi peccatum intellexerit, per quod ille prioratum, aut aliud officium obtineat, an possit illud peccatum sine conscientiæ læsione impunitum relinquere. Et quid si quis per audita in confessione sciat, vel credat quem prælatione indignum, & eius promotioni intersit, an reclamare queat.
10 Confessor, qui vnius confessione audita, peccatum alterius nouit, an possit illo altero confitente, & idem peccatũ tacente, de eo eundem interrogare.
11 Confessione audita, qui nouit cõfitentẽ excõicatũ, num illũ vel in secreto saltẽ euitare teneatur, & quid si sacerdos per confessionem ecclesiã coitu pollutam, vel alia ex cã sciat, an eo reuelare possit.
12 Sacerdotem, si duo concomitantes inter se constituerint occidere, ac mox alter pœnitentia ductus hoc ipsum eidem sacerdoti confiteatur: num, vbi ad syluam deuentum fuerit, retrocedere aut declinare possit, si ex hoc de confessione alteri innotescere queat.
13 Confessionis sigilli ratio, & secreti, an par sit.

1 CONFESSIO * tertiò inquantũ debet esse secreta ex
parte cõfessoris,siue quantùm ad sigillũ, sciendum ꝙ
de necessitate eius est sigillum, ꝟm S.Tho. in iiij.dist.xxj.
quia exterius ibi gesta oportet significare, gesta interius,
vbi à Deo tegũtur peccata eius qui se subijcit,quod quidẽ
sigillum, secundùm eũ ibi,est debitum celandi confessio-
nem, sicut clauis est potestas absoluendi,& secundũ Scot.
ead.dist.est de iure diuino ratione charitatis,fidelitatis, &
vtilitatis:quia multi cõfitentur,qui aliàs non confiterẽtur.
¶ Primò verò quæritur, quis teneatur hoc sigillũ seruare,
nihil cõtra illud reuelando? Et dico secundùm S.Thom.
vbi suprà, ꝙ hoc cõpetit sacerdoti,inquantũ est huius sa-
cramenti minister:tamen sicut nõ sacerdos in casu aliquid
de actu clauis participat, dum audit confessionem ꝑpter
necessitatem, ita aliquid participat de actu dicti sigilli, &
celare tenetur, quãuis propriè non habeat sigillũ confes-
sionis.Igitur ad hoc sigillum tenetur primò ipse sacerdos,
& secundò, secundùm Richa.vbi s͂ & S.Tho. is cui sacer-
dos confessionẽ reuelauit de licentia cõfitentis,vel sine li-
centia.Vnde etiã Papa iubente, ꝙ reuelet,obedire non te-
netur:& tertiò,secundùm eundem,is qui audiuit à propo-
sito confessionem confitentis alteri confessori, si dolosè &
insidiosè audit, secundùm Scot. peccat mortaliter: quartò
etiam is qui audit confessionẽ in necessitate, & nõ est sa-
cerdos:quintò interpres, secundùm Rich.qui vna persona
cum sacerdote reputatur:sextò,secundùm S.Tho.& Ric &
gñaliter quicunq; audit peccata confitentis: quod limita,
nisi de mente confitentis esse constaret,ꝙ posset ea loqui.
¶ Secundò quærit͛,quid cadat sub isto sigillo? Et dico, se-
cundùm S.Tho.in iiij.dist.xxj.Rich.ead.dist. ꝙ sub eo ca-
dunt directè oĩa cadentia sub confessione sacramentali.i.
peccata:& hoc ꝟm Inno.in c.omnis,de pœn.& re.etiam si
quis dicat se ab aliquo peccato nõ posse abstinere, sed de
hoc dolere, indirectè verò ea per quæ peccatũ vel pecca-
tor deprehendi põt.Vnde secũdùm Rich.ibi,quicquid per
se vel per accidẽs,directè vel indirectè posset verecundiã,
vel confusionem,vel malam suspicionem,vel aliud nocu-
mentũ generare pœnitenti ex peccato cõmisso, cadit sub
illo sigillo,& locus,tempus, & oĩa ex quibus deueniri põt
in notitiam peccati, non simpliciter,sed relatiuè ad perso-
nã,quæ illud cõfessa est,& nihilominus ꝟm S.Th.alia quæ
aliqñ in confessione dicuntur, summo studio celãda sunt
ꝑpter scandalũ & pronitatem, quæ ex consuetudine pos-
set accidere. Et durat hoc sigillum etiã post mortem, ꝟm
Scot.tanquã præceptũ negatiuũ, obligans etiã ad semper.
2 ¶ Tertiò * quæritur,vtrum possit pœnitẽs vel alius contra
hoc sigillũ præcipere,aut etiã dispensare? Et dico,ꝙ præ-
ter pœnitentem nullus,etiã Papa,in hoc dispensare põt:&
si præciperet,etiam sub pœna excõicationis reuelationem
alicuius cadentis sub dicto sigillo, ei non est aliquo pacto
obediendũ,nec incidet in sententiã excõicationis, secun-
dùm S.Tho.in iiij.dist.xxj. & secundũ omnes Doct.quia,
inquit S.Tho. hoc sigillũ est de iure diuino, sicut & con-
fessio.vel secundùm Pan.in c.dilectus,de exces.præla.quia
sacerdos in actu confessionis est vicarius spãlis,Papa verò
generalis, specialis aũt quò ad illã speciem maior est ge-
nerali.de offic.deleg.studuisti.De pœnitẽte aũt siue confi-
tente dicit Sum. Ang. ꝙ de licentia eius nõ licet sacerdoti
confessionẽ reuelare,fundãs se sup authore Aureo & Lan-
dul. & super ratione:quia pœnitẽs dispensare nõ potest in
lege naturæ, aut in diuina,aut in essentia sacramenti, sed
cõtra hoc est Sum.Ros.& Supple.& cõmunis doctrina san
ctorum.Vnde dicit Rich.ꝙ ei reuelare licet illi solùm, qui
vtilis est ad perficiendũ requisita ad forũ illud:quia adhuc
gerit personã Dei:quod ꝟm S.Tho.Bonau.& Petr. limita,
nisi teneatur de scãdalo, puta, ꝙ sacerdos sit confessionis
reuelator,vel huiusmodi:quia, vt dicit Sũ.Conf.& Asten.
cum ꝑpter duo sacerdos cõfessionẽ celare teneatur.s.pro-
pter sacramẽtũ, cum celatio sit de eius essentia, vel quasi,
& propter scandalũ primum tollitur ꝑ licentiã confitẽtis,
sed remanet secundũ. Et idem tenet Pan. in c. significasti.
de adult. & in c.Matthæus,de simo. vbi nõ reprehenditur
Cardinalis reuelãs Papæ secreto peccatũ sibi confessum,
quia inquit Pan. reuelauit de licentia præsentis Papæ,qui
poterat ꝓdesse.Et idẽ sentio,quoties reuelaret ex quacun-
que legitima cã alicui vtili, etsi ñ pœnitenti,quia pœnitẽs
facere põt ꝙ iam illud sciatur extrà confessionẽ. Ad mo-
tiuum dico, ꝙ possum ego dare licẽtiã cõtra ius naturæ,
& his quæ dicta iura mãdant in fauorẽ meũ:vt ꝙ non te-
neatur mihi restituere, q mihi furto vel rapina subripuit.
Et quod aditur de essentia sacramenti:dico, ꝙ secundùm
S.Tho.& Doct.ordinis sui pœnitẽs dando dictã licentiam
facit vt sacerdos sciat illud tale vt homo,& consequenter
sub sigillo dicti sacramẽti non cadit, inde nihil fit contra
sacramentũ. Consilium tñ fuit Vlde. ꝙ cum aliquid reue-
landum est de his,quæ dicuntur in confessione, pœnitens
dicat extrà confessionẽ de peccatis suis, quantũ placet re-
uelare cõfessori tanquã homini, quia sæpè cum quibusdã
circun

circunstantiis dicuntur peccata in cõfessione,cum quibus non placeret pœnitenti, vt alteri reuelarentur.¶ Quartò, vtũ aliquo casu liceat sacerdoti,confessionẽ reuelare cõtra dictum sigillum,propter aliquod damnũ,aut peccatũ, vel periculũ vitandũ?Et dico ꝓ̃m S.Th.& Pe.& cõmunem omnium doctrinam ꝙ non , quod limita ꝓ̃m Ray.& glo. eius in tit.de pœn.& re.quando quis verè cõfitetur. Secus quando fictè, ad impetrãdũ à confessore auxiliũ vel cõsilium super aliquo peccato:hoc enim nõ est confessio,etiã si dicatur,hoc tibi dico in confessione,sed cõfessionis destructio.& consentit Inn.in d.c.omnis.dicens non esse verum ꝙ tales dicant in pœnitẽtia,vel Dei ministro,cũ animæ cõsiliũ nõ requirãt,si tamen aliquis pro bono animę, vel pro bono corporis,quod non repugnet bono animæ, peccatũ suũ sacerdoti in cõfessione reuelet,etiam si ab eo nollet absolui,sed sibi consulere : sacerdos celare tenetur, qa est dictũ in cõfessione,& auditũ,licet absolutio nõ sequatur,sicut est in eo q̃ cõfitetur,& nõ absoluitur,vel qa est indispositus,vel quia casus, de q̃bus cõfitetur sunt reseruati:qa hoc fit spe venię,saltẽ reductiuè,& dispositiuè, & initiatiuè.¶ Quintò quæritur , quibus casibus audita in cõfessione dici aut manifestari possint sine fractione dicti sigilli?Et dico hoc fieri posse in casib.multis.Primò si pœnitens super hoc licentiã tribuat,vt dictũ est ꝗ.§.3.Secundò,si sacerdos indigens cõsilio circa peccatũ auditũ,& sic illud petat.ꝙ p eius dictũ nullo modo veniri possit in notitiã peccatoris,de pœ.& re.officij, vbi nõ reprehẽdit legatus petẽs cõsiliũ de peccato,quod asserit se in cõfessione habuisse in vniuersali, vnde nõ peccãt saltẽ mortaliter sacerdotes,si ad cõsiliũ,vel ad detestationẽ,aut aliquo bono fine dicãt in gñrali se aliqd tale habere in cõfessione, vbi nullo modo veniri potest in notitiã personę,licet hoc sit periculosum, & plerũque scandalosum.Nec obst.Pa.in d.c.oĩs dicẽs, ꝙ iste incurrit pœnã d.c.qa est cõtra Sco.& cõem doctrinã,& fundat se in textu malè intellecto,ĩ verbo,q̃ peccatũ,qui debet intelligi,quando peccatũ refertur ad peccatorẽ,seu per illud venitur in notitiam peccatoris. Et idẽ generaliter est ꝓ̃m Ray.de quocunq; , quod nõ spe veniæ aperitur:qa nõ est cõfessio:nec sacerdos illud celare tenetur, nisi sit spe veniæ reductiuè saltẽ,vt d.§.priore. Tertiò,si q̃s cõfitetur se velle facere aliquod malum,puta homicidium:quia ꝓ̃m Inn. & sequitur Pan.in d.c.omnis. istud nõ est dictũ in pœuitentiali foro, nec sacerdos illud celare tenetur , qa peccatũ nõ cõmissum sed cõmittẽdum nõ est dictũ in pœnitẽtia,quod limita, inquantũ est committendũ, secus, inquit Pan.si pœniteret de volũtate præterita, quia tũc est cõmissum respectu volũtatis.Quod tamẽ dictũ est, sacerdotẽ ad huius celationẽ ñ tenetur,intellige primò, qñ adest firmũ propositũ committendi, secus ꝓ̃m Mon.si quis cõfitetur super aliquo tentari,& aliquando cõsentire,& aliquãdo verò dissentire,reuelare non debet,& si adest dictũ propositum firmũ, ꝓ̃m eundem,debet sacerdos protestari , ꝙ tale quid nec recipit, nec recipere tenetur sub sigillo confessionis ad scãdalũ euitãdũ , quod intellige nisi ex tali ꝓtestatione sequeretur malum maius scandalo cõfitẽtis puta homicidiũ.Intellige secũdò,quando illud peccatũ cõmittẽdũ vergeret in periculũ,vel damnũ cõmunitatis,vel etiã priuatæ personę, quo casu nõ solùm non tenetur celare, sed tenetur manifestare, si id põt cõmodè sine dãno suo, & tũ proximi vtilitate,etiã peccãtis.Secus vbi q̃s cõfitetur se nõ posse abstinere ab aliquo, nulli nisi sibi nocituro,vt sacerdos ei cõsulat, & ꝓ eo exoret:qa talis cõfessio ad cõtritionẽ,& cõsequenter ad celationem peccatorũ in diuino cõspectu disponit,secundũ Rich.in iiij.dist.xxj. & talis reuelãdo etiã ad præceptũ superioris, peccat mortaliter,secũdùm Henr.de Gan.ix.quolibet:vbi cõcludit , ꝙ subditus recipiens ab aliquo aliquid in secreto,nõ vergẽs in damnũ cuiusquã,nõ tenetur illud reuelare prælato petenti vt reuelet. Quartò si quis dicat amico peccatũ,dicens se illud in pœnitẽtia dicere:quia dicendo illud nõ dicetur reuelare cõfessionem,ꝓ̃m Inn.tum quia ille nõ est sacerdos,tũ quia illud nõ dixit sibi inquãtum ministro Dei,cum absolutionẽ nõ peteret, sed reuelaret tanq̃ amico, si tũ ille amicus sacerdos esset, teneretur ratione scandali celare.Intellige tũ, ꝙ laico non dr̃ aliqd in pœnitẽtia,nisi assumat loco sacerdotis in necessitate,& fiat ei vera cõfessio, sicut sacerdoti, tũc enim nõ debet reuelare,etiã tanquã testis:aliàs puniretur. Hæc Pan.& consentit Host.in c.omnis,de pœn.& remis.dicens, ꝙ eo casu tenetur celare,ac si esset sacerdos, & Petr. Hieremias dicit se credere,ꝙ eodem mõ vt sacerdos iurare posset se nihil scire de auditis in cõfessione.Quintò,cùm quis peccatum sibi in cõfessione detectũ habet ꝓ aliam viã,siue ante, siue post:quia ꝓ̃m S.Th. in iiij.dist.xxj.& Pet.& Bonau.& Ric. & cõmuniorem opinionẽ, illud dicere põt, propter scandalum, tũ illud dicere non debet,nisi primò ꝓ necessitate vel vtilitate , vel secundò nisi iurauerit dicere veritatem, ꝓ̃m Innoc.in d.c.omnis,& recitat Pan.in c.dilectus, de excess.prælat.nunquã tũ,vt dicit S.Tho. dicere debet se illud in cõfessione habuisse:quia ꝓ̃m Scot. peccaret mortaliter. Et idẽ dic,si dicat aliquid inaduertẽter,vel ex lata inconsideratione plus , vel aliter quàm sciat extra cõfessionem, puta si extrà scit semiplenè,dicendo plenè vt nouit ĩ confessione,peccat mortaliter, vel si extrà habet dubiè, & reuelat certè.Sextò,quando id,quod dicitur,nõ est peccatũ, nec circunstãtia peccati illius q̃ confitetur:quia tale quid sub huius sacramenti sigillo nõ cadit:nisi esset quid potẽs deducere ad manifestationẽ peccati. Vñ si quis cõfitendo inferat Germaniam nõ habere vina nisi rara, vel ꝙ alicui debet centũ ex cõtractu licito, puta emptionis,& hmõi, q̃ non sunt peccata,nec ducentia ad manifestationẽ peccati, ꝓ̃m Rich. potest manifestare cõfessor : nisi innotescat illi talia dicta esse sub sigillo secreti : quia eo casu dicere non põt,nisi prout possunt reuelari secretè, de quo ꝗ.§.viij. Et idem est,ꝓ̃m Scot.si res talis esset naturæ, ꝙ meritò deberet celari:vt quia sine alterius scandalo nõ reuelatur:quia eo casu nisi teneret secretũ; etiã si hoc peccator non dice-
3 ret,peccaret mortaliter. ¶ Sextò * quæritur,vtrũ persona, cum qua pœnitens peccauit, cadat sub cõfessionis sigillo? Et dicit Rich. ꝙ sic,siue peccator potuerit suum peccatum cõfiteri sine personæ illius expressione,siue non. Septimò, vtrũ sub dicto sigillo cadãt debita,credita,vel deposita dicta in cõfessione?Et dicit Veruec.ꝙ sic, quantũ ad cõfessa, in quib⁹ peccatũ cõmissum est,puta qa p furtũ habuit,vel vsurã,vñ si de his fiat inqsitio,sacerdos reuelare nõ debet etiã si Papa sub excõicationis pœna p̃ciperet cõtra scientes,& nõ reuelãtes:quia ñ scit vt hõ:& esset cõfessionis reuelator,nec aliquã sentẽtiã incurrit nõ reuelãdo.Sed quãtum ad alia,in quibus nõ est peccatũ, distinguendũ est,qa si fieret inquisitio p eũ qui põt , tenet dicere veritatẽ,quia etiã si recepit sub sigillo cõfessionis, de hoc casu nõ cogitauit, vel etiam si cogitasset aut ꝓmisisset, vel etiã iurasset nõ reuelare,illicitũ fuit ꝓmissum, vel iuramentũ, nec obseruandum præiudiciũ iuris alieni.xxij.q.iiij.inter cætera, sed si iniustè, aut p tyrannidem fieret inquisitio, non debet reuelare, sed subterfugere, aut sophisticè respondere.

¶ Octauò,

4 Octauò,quæ sit pœna frãgentis dictum sigillũ reuelando confessionem ? Et dico , ꝙ antiquo iure deponi debet, & omni tẽpore suæ vitæ ignominiosus peregrinari. de pœ. dist.vj.sacerdos. Sed hodie per d.c.omnis debet depositus in arctũ monasteriũ detrudi,quodintellige,si sit sacerdos, si verò sit laicus, secundùm Host.in d.c.alia est pœna pu-
5 niẽdus, s.arbitraria.¶ Nonò *cui incũbit probatio, si quis dicat sacerdotẽ reuelasse cõfessionem,& ille negat,vel dicat se quidẽ aliquid dixisse : sed negat se illud p̃ cõfessionem habere?Et dicit Pan.in d.c.omnis,ꝓ̃m aliquos,sacerdotẽ absoluẽdum:cũ nõ sit illi minus credẽdum, quã alij. Sed Host.& idẽ Pan.tenẽt,ꝙ nisi sacerdos doceat aliunde illud se habuisse,quã p cõfessionẽ,presũmetur cõtra eũ.ar. vj.q.ij.placuit, nõ tũ punietur pœna ordinaria d.c.omnis. quia non apertè conuincitur:sed pœna arbitraria.& idem
6 Ric.in iiij.¶ Decimò, * vtrũ incurrat dictã pœnã cõfessor dicẽs aliquem sibi esse cõfessum de peccatis suis? Et dicit Astẽ.ꝙ talis nihil reuelat occultũ,quia cõfessio ꝓpriè non est,nisi de peccatis, si autẽ dicat illũ confessum de multis. aut magnis peccatis, vel hmõi,reuelator est confessionis. ¶ Vndecimo,quid si iudex instar, vel exigit iuramẽtum à sacerdote,an p cõfessionẽ sciat aliquid de tali facto?Et dico,ꝙ ꝓ̃m S.Th.& omnes doct.sacerdos si ab eo quęratur de aliquo absente an aliquid sciat, quod audiuit in cõfessione,iurare põt se nescire illud,qa nõ scit illud inquantũ hõ,nec ad mãdatũ cuiuscũq;,etiã Papæ tenetur de hoc testari,aut aliqd dicere,nec teneret excõicatio propter hoc lata cõtra eũ,sed si quęratur de eo nõ absolutè an sciat:sed an sciat aliquid p cõfessionẽ,etiã adhibito iuramẽto,secũdũ aliquos,debet tacere,sed hoc est maledictã,quia indirectè proderet peccatorem.Vade ꝓ̃m Verue.si alio modo iniquũ iudicẽ declinare nõ põt,respõdere põt se nihil scire:quia subintelligitur vt homo,vel intelligitur,nihil scio tibi reuelandum,sicut Mar.xiij.filius dicit se nihil scire de
10 die iudicij,s.ad reuelandũ gñaliter, & cõsentit Rich.Bon. Scot.& Pan.in d.c.dilectus. sed Sum.Ang.dicit , ꝙ melius subintelligitur ad reuelandũ,quàm subintelligatur,vt hõ: quia negari,inquit,nõ põt,quin sciat, vt hõ.quod eius dictũ est cõtra omnẽ doctrinã suorum doctorũ, & cõtra c. si sacerdos.de offi.ord. intellectũ iuxta cõmunẽ doctrinã, qa ibi dicitur sacerdos hoc scire , vt Deus ex quo sequtur, ꝙ illud nõ sciat,vt hõ:vl sciat aliter q̃ per cõfessionẽ alioquin eodẽ modo innotesceret Deo,& homini ¶ Duodeci-
7 mò,* quid si sacerdos parochialis sciat per cõfessionẽ impedimentũ aliquorũ suorũ parochianorũ circa matrimoniũ iam cõtractum?Et dico, ꝙ cõtra sigillũ cõfessionis nihil facere,aut dicere debet : vt patet ex dictis.Sed si eo saluo loq̃ põt,si scit,aut credit ꝓbabiliter impedimentũ posse probari,ꝓ̃m Mo.debet eis reuelare,vt procurẽt diuortium, vel se habeãt vt frater & soror, vel vt dicatur superiori sub ministratis probationibus vbi oportet, quia cum sit prelatus tenetur ad illud præceptum, Si peccauerit , &c.Si verò scit,aut credit probabiliter, ꝙ probari nequeat,nõ tenetur secũdùm eundẽ,eis dicere,nisi credat probabiliter,ꝙ parati sunt super hoc acquiescere bonorũ cõsilio,siue emendare , vt colligitur ex dictis S.Th.de correctione fraterna. Si verò matrimoniũ sit contrahendũ,monea secretè,vt desistant:& si cõtrahũt,benedicãt nuptias,qñ aliter facere non
8 põt,nisi manifestatione cõfessionis.ar.quod no.gl. & doct. in c.vnico.de scru.in or.fa.¶ Decimotertiò, * quid si sacerdos cõmisit aliquod mortale,quod cõfiteri non potest,nisi reuelãdo confessionẽ?Et dicit Asten.post Ric.& Sco.ꝙ nõ debet cõfiteri eo casu durante,sed sufficit cõteri cum intẽtione cõfitendi, quando sine præiudicio poterit dicti sigilli,quia fortius est vinculũ sigilli,quàm cõfessionis.¶ Deci-
9 moquartò , * quid si Abbas scit per cõfessionẽ pctm̃ Prioris, vel alterius subditi sibi, cuius peccati occasio est prioratus,vel aliud officiũ ? Et dicit S.Th.in iiij.dis.xxj.ꝙ prælatus absq; læsione cõscientiæ potest impunitũ relinquere peccatũ,quod scit vt Deus,nec vllum tenetur adhibere remediũ,nisi eo modo quo defertur ad ipsum,i.tantum foro pœnitẽtiali monendo, vt resignet officio.Vl põt ipsum ex aliqua alia occasione absoluere:ita tamen, ꝙ omnis suspicio de reuelatione cõfessionis euitetur, aliàs peccaret tanquam reuelans confessionem,vt dicit in v.quol.Hęc ex illo.Sed adde secundum mentẽ Rich.ꝙ oporet vitari suspicionẽ cõfessionis,sic,ꝙ nec ipse,nec alius credat eum propter confessionem absolutum, aliter ipse, vel alius redderetur pronior ad celanda peccata. Et hoc sequitur Summ. Ros.& innuit Sum.Ang.Sed ego credo hoc verum,quo ad alium,nõ autẽ quo ad ipsum pœnitentem,quia vt patet ex S.Th.in v. quol.q.x. quando prælatus sine manifestatione peccati potest eũ amouere ab officio periculoso in posterum,hoc facere potest & debet,licet melius esset eũ ad cessionẽ inducere.Nec obstat,ꝙ efficeretur pronior ad celanda peccata, quia melius est cauere ne peccata fiant, quàm ne facta celẽtur,quia si nõ fiũt,nõ celãtur, non econuerso. ¶ Decimoquintò quæritur, vtũ si quis per audita in confessione scit,vel credit aliquẽ indignum prælatione, & interfit promotioni eius,possit reclamare? Et dicit S.Tho.in iiij.di.xxj.ꝙ ex multis causis aliis, quàm ex peccato, reddit quis indignus prælatione,vt ex defectu scientiæ,ætatis, vel huiusmodi,vnde qui cõtradicit,nec suspicionem de crimine facit,nec reuelat confessionem,hæc ille.Posito tamen,ꝙ reuelando faceret suspicionem de crimine, vt quia nihil aliud obiici potest , & reclamans putatur non reclamare, nisi pro crimine occulto , reuelator esset confessio-
10 nis.¶ Decimosextò, * vtrum sciens per confessionem Socratis ipsum cum Platone peccasse,qui hoc peccatũ confitẽdo nõ dicit,possit ipsum Platonẽ de hoc interrogare? Et dicit Sum.Ang.ꝙ sic in genere , licet dicere non possit , ꝙ alius sibi reuelauerit.Sed tu adde, ꝙ etiam hoc põt in specie,quãdo non insurgit suspicio probabilis de confessione alterius, vt si est de more confessorum interrogare de talibus, tamẽ non licet interrogare de persona Socratis, quia
11 iam suspicio oriretur.¶ Decimoseptimò,* vtrum sciẽs per cõfessionẽ aliquẽ excõmunicatũ,teneatur illũ euitare, saltem in secreto?Et dicit Ric.ꝙ non,& c.cùm non ab homine.de sent.excom. quod videtur sonare contrarium , dicit illud intelligi,quando secretò scitur aliter,quàm per confessionem.Sco.tamen tenet, ꝙ eum vitare debet, si potest sine proditione, aliter non tenetur vitare, sed tenetur non vitare , quia fortius vinculum est ad celandum per legem naturæ & diuinam & ecclesiasticam , quàm ad vitandum. ¶ Decimooctauò,quid si sacerdos sciat per cõfessionem, ecclesiã pollutã coitu,vel alia causa ? Et dico, ꝙ eo reuelare nõ potest, nisi cessante omni suspicione criminis cõfessi,vt patet ex dictis,& ar.de adul.significasti.& de offic. or.si sacerdos.Quidã autẽ dicũt, ꝙ nec in genere debet reuelare,quod verũ est,si sit omnino occultũ,quia tũc recõ-
12 ciliatione nõ indiget.¶ Decimonono, * quid si duo aliqui cõstituerũt occidere sacerdotẽ comitantẽ cũ eis, vnus pœnitẽtia ductus hoc illi confitetur , nũquid retrocedere põt vbi vẽtum fuerit ad syluã,aut declinare, si ex hoc reliquo innotescat de cõfessione? Et dicũt qdã,ꝙ si aliã occasionẽ inuenire nõ põt,ex qua cõfessio nõ ꝓbatur, tenet intrare

syluam

ſyluam. & ſi occidatur, erit martyr. Sed Sco. in iiij. di. xxj. tenet, ꝙ non tenetur intrare: nec debet reputari reuelator cõfeſſionis, niſi aliquid faciat, quod ex ſui natura prodat peccatum confeſſum, cuiuſmodi non eſt à ſylua diuertere, nec eſſe illicitum cõfeſſori ſignum de ſe indifferens ad ſignificandũ tale peccatũ eſſe cõfeſſum, vel non ſignificãdum, licet aliquib⁹ ſit ſignũ magis determinatũ ex aliquo præſuppoſito, nõ ex ſe eſt ſignum reuelatiuũ cõfeſſionis. quod quidẽ dictũ Sco. verũ puto, vt dicit generaliter, niſi cũ ſigno indifferẽti adeſſet intẽtio ad reuelãdum. ¶ Vige-
13 ſimò, *vtrũ ſit eadẽ rõ de ſigillo confeſſionis, & de ſigillo ſecreti? Et dico, ꝙ ſecũdum omnes doctores in hoc cõueniũt iſta duo ſigilla, ꝙ quilibet habẽs aliquid ſub eis, illud celare tenetur, vt etiã innuit Sco. in iiij. diſt. xxj. ſi ille qui aliqua dicit, nõ exprimat, ꝙ dicat ſub ſigillo ſecreti, dum modò hoc intelligatur, vel etiã ſi res eſſet de ſe talis naturæ, ꝙ meritò celari debet, vt quia eſt in ſcandalũ alterius, vel hmõi, & reuelãs aliquid contra hæc ſigilla, mortaliter peccat, & crimen proditionis incurrit, ſecundùm Rich. ſi fortè excuſet inadtentenria in re nõ magni ponderis. Sed in hoc eſt differẽtia, quia ſigillum confeſſionis obligat in omni caſu, non aũt ſigillũ ſecreti, ſed reuelari põt in duobus caſibus, ſecundùm S. Bon. in iiij. Primò, quãdo id exigit veritas: puta quia vergit in periculũ aliorũ. Secundò, ſi obedientia cogit, cõtra quæ duo iuramẽtum, vl promiſſio non valet, quod dictum S. Bon. ſic intelligo, quia ſi cõſtat ſecretum vergere in periculũ aliorum, ex debito veritatis ſiue iuſtitiæ quis non ſolũ poteſt, ſed debet propalare. Si verò nõ cõſtat, ſed eſt dubiũ. hoc põt, ſi obedientia requirat, quia in dubiis regulariter obediendum eſt, ſecundùm S. Th. in quolibet. Si autem conſtat ſecretum nulli præiudicare, nullus tenetur etiam præcipiente prælato, ſecundùm Henr. de Gan. quoli. ix. & hoc vide ⁊. Teſtis. §. viij.

DE CONFESSORE I. QVIS SIT.

1 *Confeſſor, cui ſacramentalis confeſſio facienda eſt, quiſnam ſit. Et quibus ligandi atque diſſoluendi poteſtas conceſſa dicatur. Et nũ laicus quandoque legitimus confeſſor, & idoneus eſſe poſſit.*

2 *Sacerdos proprius, ſiue confeſſionis propriæ legitimus auditor, quiſnam dicatur, & quotupliciter.*

3 *Sacerdos perſonarum eccleſiaſticarum, quis proprius ſit. Et quis ſecularium.*

4 *Confeſſionis audiendæ quis authoritatem, & poteſtatem alteri committere, & de cuius licentia ac permiſſu confeſſionis audientia committi poſſit.*

5 *Ordinis executionem non habentes, num audiẽdæ confeſſoni committi & deſtinari poſſint. Et quid de prædicationis, inquiſitionis, aut alius cuiuſuis officij munere delegando & committendo.*

6 *Confiteri non proprio ſacerdoti, num quãdo liceat. Et quot caſib.*

7 *Confitendi cui velit qui ab epiſcopo facultatem habet generalem, quandiu eadem vti poterit.*

8 *Confeſſorem eligere ſibi, quinam poſſint. Et qui minimè. Et an tantum conſuetudo, quantum priuilegium poſſit.*

9 *Confeſſoris electi ab eo, qui id poteſt, quatenus in abſoluendo eius poteſtas porrecta eſſe intelligatur.*

10 *Vagabundi, ſcholares, mercatores, mercenarij, ſtipendiarij, & id genus homines, in aliqua parochia commorantes, num ab eo abſolui poſſint, ab quo & parochiani, ſi tibi domicilium non contraxerint. Et an ſola habitatio, quem alicuius eccleſiæ parochianum efficiat. Et quid de peregrinis, viatoribus, & mercatoribus diſcurrentibus & quis diuerſis locis commorantur.*

11 *Forum num qui vocatione delecti ſortiatur.*

12 *Sacerdos proprius num ſubditum ſuum vbique audire poſſit. Et quid de mendicantibus. Et an ſacerdos vnus parochialis poſſit aliunde audire & abſoluere.*

13 *Sacerdos proprius requiſitus à ſubdito, vt ipſi alteri confiteri liceat, an facilis in concedendo eſſe debeat. Et quid ſi ſubditus dicat parochiano ſacerdoti, ſe alteri confeſſum, an illi credere debeat, vt Euchariſtiam eidem tradat. Et qualiter debeat intelligi dictum de impedimento excommunicationis.*

14 *Sacerdos parochialis, num quoties confiteri voluerit ſubditus, audire eum ex præcepti neceſſitate teneatur. Et quid ſi audiri noluerit,*

15 *Confeſſio ei facta, qui de iure beneficium non tenebat, an efficax ſit, & teneat.*

16 *Confiteri num aliquo caſu, cuilibet ſacerdoti liceat, etiam præciſe, ſcilicet excommunicato, vel hæretico. Et an huiuſmodi quis confiteri teneatur. Et qui occulte, & ſcienter excommunicato confitetur, extra neceſſitatis caſum an peccet, & qualiter & num debeat repeti & iterari confeſſio.*

1 CONFESSOR, *id eſt, cõfeſſionis auditor, cui ſacramentalis confeſſio faciẽda eſt, quis ſit? & dico primò ſm S. Th. in iiij. diſt. xvij. & omnes doctores, ꝙ eſt ſolus ſacerdos regulariter, quia ſolis ſacerdotibus data eſt poteſtas ligandi atq; ſoluendi à domino dicente Io. xx. quorũ remiſeritis, &c. de pœ. diſt. j. verbũ Dei, quod de mortalibus intelligendum eſt, quia venialia remitti poſſunt per cõfeſſionem factã laico, ſecundùm S. Tho. in iiij. vbi ſ. In caſu tamen neceſſitatis, puta mortis, fieri põt laico, etiam de mortalibus, quia ſicut baptiſmus ex hoc, qd eſt ſacramentum neceſſitatis, habet miniſtrũ duplicẽ. i. ex officio, & ratione neceſſitatis, ita & pœnitentia. Qui laicus licet abſoluere non poſſit, tamen ſupplet ſummus ſacerdos, ſecundũ eundem ibi. Et ſi abſoluit, vt ſacerdos, nihilominus reiterãda eſt cõfeſſio neceſſario, quando poſſibile fuerit, & laicus, ſm aliquos efficitur irregularis, ſicut & ſi celebraret. Sed tamẽ fortè iſti nõ bene dicũt: quia nullus iudicari debet irregularis, niſi vbi eſt expreſſum i iure. de ſen. exc. is qui. lib. vj. ¶ Dico ſecundò, ꝙ in neceſſitate confiteri laico de mortalibus nõ eſt præceptũ, ſed cõſilium tantùm ſecũdùm Pet. Veruec. Sco. Rich. & Sum. Con. & Piſ. & cõſentit S. Th. dicẽs, ei fieri poſſe cõfeſſionẽ: non autẽ dicẽs ꝙ ſit neceſſariũ vel debitũ. Et magiſter dicẽs, ei debere fieri, loquitur de debito honeſtatis, vel de bene eſſe: nõ de debito neceſſitatis, vt videtur innuere. Vnde leuiter Sũ. Ang. adſcribit magiſtro & S. Th. ꝙ ſentiant peccatorẽ ad hoc teneri. ¶ Dico tertiò, ſecundũ S. Th. ꝙ nõ à quolibet ſacerdote põt quiſq; abſolui, ſed ſolùm à ꝓprio, vel ab eo cui licentiã dederit proprius ſacerdos. de pœ. & re. omnis. aut proprius prælatus, etiam ſi non ſit ſacerdos, ſecũdum Arch. Et ratio eſt: quia abſoluere non põt quis aliquẽ, vel ligare, niſi ſuper eũ habeat iuriſdictionem, ſed tamen hic nota ſecũdùm Pet. de Pal. ꝙ proprius ſacerdos dupliciter dicitur. Primò. ſ. propriè & ſtrictè: & eſt ſolùm is, qui abſoluere põt iure ſuo ordinario, nõ habẽs hoc ex cõmiſſione, & ſic ſumitur, cũ dicitur quis poſſe cõfiteri de licentia eius, & cùm dicit Hoſt. quælibet tres habere proprios ſacerdotes, ſ. curatum eꝗm, & Papam. Et ſecundò largè: & eſt is, qui abſoluere põt iure ordinario, vel delegato, quod dupliciter eſt: vt §. ſequenti. Et ſic ſumitur cùm dicitur ꝙ
2 tenetur quilibet cõfiteri proprio ſacerdoti. ¶ Primò *verò quæritur quis ſit proprius ſacerdos. largè. i. propriè confeſſionis legitimus auditor? Et dicit Ric. in iiij. diſt. xvij. ꝙ ꝓprius ſacerdos tripliciter dicitur. Primò ex iuriſdictione ordinaria, vt ſacerdos parochialis, epiſcopus, & Papa. Secundò, ex iuriſdictione delegata, vt is, cui audiẽdi poteſtas cõmittitur ab aliquo iſtorum triũ, vel legato Papæ.

Tertiò ex iuriſdictione à iure conceſſa, vel pmiſſa, quæ. ſ. põt dici delegata, ꝙ quanto iſtam licẽtiã tales ſacerdotes alteri conferre poſſunt: vt ſunt, inquit, illi, quos eꝗi, vl abbates exẽpti eligunt in cõfeſſores. de pœ. & remiſ. ne ꝙ dilatione. Et idẽ eſt de eo, qui audit in articulo neceſſitatis, & ſimiliter de parochiali, cui confiteri voluerunt vagabũdi, nullum habẽtes domicilium, vel peregrini, q volentes confiteri de commiſſis, poſtq̃ receſſerunt à iuriſdictione illius, in cuius poteſtatẽ habent domicilium. ſed de hoc ⁊. Ex his: & ex Pan. in c. omnis. de pœ. & re. & ex Car. in cle. dudum de ſepul. collige, ꝙ proprius ſacerdos largè dr̃. Primò Papa in toto mũdo. Secũdò legatus, & eius pœnitẽtiarius in tota ſua prouincia. Tertiò, archiepiſcopus dum viſitat in tota diœceſi ſuffraganei ſui. de pœ. & re. nõ. & tunc põt aliis committere, ſm Dire. Quartò, eꝗs in tota ſua diœceſi. Quintò, archipreſbyter eccleſiæ cathedralis, qui in hoc cenſetur vicarius eꝗi. de off. archi. officium. Sextò. vicarius generalis eꝗi, quorum vterque audire poteſt omnes de diœceſi. ar. l. cum prætor. ff. de iudi. & in d. c. officiũ. Septimò, preſbyter parochialis in tota parochia. Octauò, vicarij perpetui ſacerdotum parochialiũ. Nonò, oẽs vicarij prædictorũ, qui poſſunt habere vicarium: & eadẽ rõne oẽs habẽtes licentiam ab eis. Decimò, is qui eligitur à prælato, cui à iure permittit eligere confeſſorem. de quo ⁊. §. viij. & ix. Vndecimò, ſacerdos parochialis reſpectu vagabundorũ. i. nõ habentium domicilium certum, vel habitationẽ, vt exponit gl. & Bar. in l. dies. §. prætor. ff. de dã. infe. & Pan. in c. fi. de foro compe. & idẽ de omnib⁹ nõ habẽtibus propriũ domicilium. Sed ꝓ intellectu doctorũ in hoc
3 §. vide ſequẽtes vſq; ad octauum incluſiuẽ. ¶ Secũdò *quæritur ſpecialius, qs ſit proprius ſacerdos largè perſonarũ eccleſiaſticarũ? Et dico, ꝙ Papa in foro exteriori abſolui nõ põt, qa nec excõicatione ligari, cũ ſuperiore careat: in foro aũt pœnitentiali ligari põt peccator. & Chriſtus eũ ſine remedio non reliquit, ſed habet confeſſorẽ quemcũq; elegerit, qui autoritate Chriſti põt eũ ſoluere, & ligare, quia ſicut à principio qlibet ſacerdos poterat quemlibet ſe ſibi volẽtẽ ſubiicere abſoluere, ita & nũc eſt, quãtũ ad eum, q nulli ſubiicit. Qui verò ſunt de familia Papæ, propriũ hnt ſacerdotẽ ſummum pœnitentiarum cum Papa: quia nulli alij ſubſunt. Secus de capellanis eius ꝓ mundum diſperſis: quia pp hoc ab alis non ſunt exempti. Cardinaliũ aũt cõfeſſor eſt, quem eligunt, ſi ſunt eꝗi, & idẽ eſt ſi ſunt legati, quia ſunt prælati, vel exempti. Si verò nec eꝗi ſunt, nec legati, ſed ſimplices Cardinales, ſm Hoſt alium non habẽt, quàm Papam, & ſummũ pœnitẽtiariũ, tutiusautem eſt, eos habere à Papa licentiam eligendi confeſſorẽ. Familia verò commenſalis eorũ, de licẽtia eorum põt eligere confeſſorem: quia de conſuetudine ſunt eis ſubditi, ſiue ſacerdotes, ſiue alij, vel fortè ſummus pœnitentiarius eſt quaſi curat⁹ reſpectu omniũ manſionariorum curiæ. Patriarchæ verò primates, archiepiſcopi, & eꝗi habent confeſſores ſuos ſuperiores mediatos: eꝗi quidem archiepiſcopum, ille primatem, ille patriarchã, ille Papã, & hoc niſi ſint exẽpti, & nihilominus quilibet iſtorum põt eligere cõfeſſorem, extrà, de pœ. & re. c. fi. vt dictum eſt. Familia autem eꝗi, vel archieꝗi ſm Hoſt. ſi ſit in aliena diœceſi, idem vl quod de familia alterius principis laici. Si verò ſit in diœceſi propria ei confiteri debet, vel illi, cui ipſe mandauerit, ſed & proprio ſacerdoti, de cuius parochia eſt confiteri quis poteſt. Inferiores verò prælati non exempti habent pro confeſſore eꝗm, aut eius vicarium, ſi eꝗo immediatè ſubſunt, ſicut abbates, decani, præpoſiti, & archipreſbyteri rurales hnt

eꝗm qñ ille decanatus eſt annexus curæ, priores verò qui ſubſunt abbatibus illis, & eꝗo ſubſunt. Non prælati verò ſuis ſubſunt immediatè curatis, ſiue abbatibus, ſiue prioribus, ſiue decanis, qñ ſunt de collegio, vel ſimplicibus curatis, qñ in parochiis commorantur, clerici verò ſcholares ſubſunt ei, qui præeſt choro in exteriorib⁹, ſiue cantor ſit, ſiue ſuccentor, ſed quantum ad forum conſcientiæ, ſolus decanus vl curatus eorum. hæc oĩa ex Pet. de Pal. Quibus adde ex Pan. in d. c. fi. ſiue, ne pro dilatione. de pœ. & re. ꝙ ratio cõceſſionis eligẽdi confeſſorẽ fuit diſtãtia à ſuperioribus, quæ tũ, inquit, non eſt rõ ſufficiẽs eligẽdi cõfeſſorẽ propria autoritate, cũ ibi opus fuerit priuilegio Papæ. ꝙ intellige niſi in neceſſitate. i. mortis articulo, & niſi quis ſit in itinere, vel alibi habeat domicilium, aut habitationẽ, iuxta dicenda in ſequentibus. De proprio parochiali. ⁊. eo. §. xv. ¶ Tertiò quærit, quis ſit proprius ſacerdos largè ſecularium perſonarũ? Et dico, ꝙ rex habet eꝗm, in cuius ciuitate eſt ſedes regni. i. in qua inungit, & coronat, non in qua plus moratur. Principes verò minores, ſi habẽt plures ciuitates ſub ſe, à ſede principali ducatus, vl comitatus domicilium ſortiuntur, niſi qñ non habent ciuitatẽ vnam alia potiorẽ, quia tunc ſm Ho. ab vtroque eꝗo licentiam accipiunt, vel à Metropolitano. quod dictum quantum ad Metropolitanũ nõ eſt verũ, quia nullus ſubditus ſuffraganei eſt ei ſubditus immediatè niſi qñ viſitat. De illo verò principe, qui habet dominium in diuerſis diœceſibus, ſed non ſup ciuitatẽ, multo magis vl, ꝙ hoc poſſunt petere ab eꝗs, vel illo, ſcilicet, in cuius diœceſi principaliter habet dominiũ, vel ab vtroque, ſi æqualiter in duabus, quia abſurdũ eſſet, ꝙ à tot curatis haberet hoc petere, quot in ſuo dominio includunt. Dñi, verò in eadẽ diœceſi in diuerſis villis habentes dominiũ, & ita ꝙ nulla ſub ſe non contineat multas parochias, maximè ſi vna non ſit principalior, nulli curato ſubſunt, ſed imediatè eꝗo, ſi verò in vna villa ſit principaliter dominiũ, in qua nõ ſit niſi vna, vl non ſint multæ principales, curat⁹ eſt ſibi ſacerdos ꝓpri⁹ citra eꝗm. Balliui autẽ, ſi nullibi hnt manſionẽ, niſi ſm ꝙ aſſiſtere requiruntur, vbique poſſunt confiteri eꝗis ciuitatum, vel curatis, in quorũ parochiis eligũt hoſpitium: ſi aũt alicubi principaliter degunt, hnt parochianum loci. Et idem de præpoſitis, & ſeneſchalis, licẽt habeãt domos parẽtum extra balliuiã, præpoſituram, vel ſeneſchaliam, quia ꝓ hoc officiũ quaſi contrahendo forũ ſortiunt. Cæteri verò burgẽſes, & alij laici in poteſtatibus nõ cõſtituti illis curatis ſubſunt, in quorũ parochiis degunt principaliter, vel ſi in duabus æqualiter, in qua manẽt tũc, qñ volunt cõfiteri, illi⁹ parochiani ſunt. hęc Pet. de Pal. Quib⁹ adde ſm Ho. ꝙ Imperator, & Imperatrix de antiquiſſima conſuetudine confitetur capellanis ſuis, q hnt curam animarũ ſuarum. Sed, vt dicit Pet. de Pal. nulla conſuetudine introduci poteſt, vt præter ꝓpri ſacerdotis licentiã aliqs poſſit ſibi eligere confeſſorem. de pœ. & re. c. ij. li. 6. niſi diſſimulatio Papæ ſit licẽtiatio. hæc ille. Et idẽ intellige, ſi alius ꝓpri⁹ ſacerdos det licẽtiã interpretatiuè. ſ. diſſimulãdo. Tuti⁹ tñ eſt in omnib⁹ prædictis, vt habeatur
4 à Papa licẽtia eligẽdi confeſſorẽ. ¶ Quartò *quæritur, quis poſſit licentiare ad audientiã confeſſionis? Et dico, ſm Pe. de Pal. ꝙ omnis ꝓprius ſacerdos qui iure ordinario poteſt cõfeſſiones audire, poteſt hoc alteri committere, qui habet cauſam meri imperij. Eſt aũt ſm eũ, ordinarius primò quicunq; habet curã animarũ per electionem. vnde licentiare poteſt quẽlibet ſubditum ſuũ ad confitendũ alteri. Et ſecò quicũq; ex officio annexo hoc habet, licẽt nõ ſit ꝓ electionem. Et tertiò gerens vicẽ curati ꝓ legem, aut conſuetudi-

nem, sicut prior factus p abbatē, qui eo viuēte erat delegatus non potens sub delegare, eo mortuo vel amoto, eius vices in omnibus obtinens est quasi ordinarius, quantum ad hoc: vñ licentiare pōt subditos de confessione. & idem vī de superiore, amoto priore, vel vicario, cum conuentus non habet priorē. Et quartò archipresbyter, cū est vna prebenda sacerdotalis, cui ex officio esset annexū officiū audiendi confessiones eorum de diœcesi extra ciuitatem, & multo magis si de ciuitate. Sed si pœnitētiarius nō habet hoc officium ex suā præbēda, sed ex cōmissione viuæ vocis ēpi: talis est delegatus, & non ordinarius. Et quintò legatus in vtroq; foro. Vñ sicut in exterioribus dat iudices delegatos: ita ēt habet duos pœnitētiarios. Et sextò summ⁹ pœnitentiarius in spūalibus tm̄ bene habet pœnitētiarios suos, & concedit ēt licentiā eligendi confessorē: simplices aūt pœnitentiarij Papæ, quāuis sint delegati Papæ, & possint oēs de toto mundo audire: non tm̄ possunt ipsi sumere adiutores, nec dare licentiā confitendi. Et septimò decanus ruralis, q̄ & archipresbyter dī; si decanat⁹ sit annexus alicui speciali curæ, reputat⁹ ordinari⁹ in parochiis sui decanatus post ēpm, s̄. curatos ēt vī ordinarius curatorum, & sic curati de licentia eius, non solùm, ēpi possunt confiteri. Si autem illum decanatum ēps, vel archidiaconus confert modò huic curato, modò illi, vī delegatio, & hoc respectu cōiminum, siue casuum communium, Archidiaconus autē licēt sit iudex ordinarius de consuetudine: tm̄ non in foro conscientiæ, etiā si sit sacerdos: quia hoc accidit sūæ potestati: vñ si audire pōt, ex commissione est, & subdelegare, non pōt. Si potestas iurisdictionis vna est apud plures, & non apud quemlibet in solidum: vt si capitulū sede vacāte gerat vices ēpi in temporalibus, vel spūalib⁹, & nullus eorū p se eam committere pōt, etiam decanus: vñ totū capitulum, & non vnus ponet pœnitentiariū. Secus si pfectē, & insolidū residet apud quēlibet: ita q̄ vnus sine alio p seipsum pōt de causa cognoscere: q̄a tunc vnus sine alio committere pōt, etiā minor sine maiore: sicut curatus siue ēpo. Vñ vicarius curati sine licentia ēpi audit confessiones subditorum curato, hæc oīa Pet. de Pal. sed vide j. Delegatus.

5 ¶ *Quintò quærit, vtrum non habentes ordinis executionem licentiari possint ad audiendas confessiones à ꝓprio sacerdote, vī alio q̄ executionem ordinis dare nō pōt? Et dico, q̄ vt patet ex Archi. in c. perlectis. 25. dist. & Pan. in d. c. oīs. tripliciter dī quis non habere ordinis executionem. Primò, q̄a nō habet velle, vel nolle, vt religiosus. Secò, q̄a est excōicatus, suspensus, vel interdictus, & huiusmodi. Tertiò, quia non habet populū sibi subiectū, sicut religiosi à suis prælatis habilitari, & oēs sacerdotes seculares, nō habentes curā animarum. Primi, si sunt exempti, absoluere non possunt, nec ligare ex licētia sacerdotū parochialium, vel episcoporum, nisi à suis prælatis habilitentur. Vñ ſm Archi. non debet sine licētia sui superioris audire cōfessiones habentiū licētiam eligendi confessorē ēt à Papa: sicut nec cōsentire electioni de se factæ: ext. de ele. si religiosus. lib. 6. nisi Papa nominatim religiosum exprimeret. Et idē est de prædicatione, inquisitione, vel alio officio. Si tū eo casu absolueret sine licētia prælati sui, vt dicit Archi. non oportet confessionē iterari. Secundis verò dari non pōt licentia audiēdi confessiones, nisi prius habilitēt ab eo, qui tale impedimētum remouere pōt. Tertius aūt concedi pōt audiendi licētia, non solū ab his qui hñt curā, spāliter ipsis cōmittendo, sed generaliter dando licētiam subditis ipsorum, vt quēcunq; voluerint eligant cōfessorē. Nec obstat gl. in d. c. oīs. & in cle. j. de priui. quæ tenet, q̄ vigore talis licentiæ non possit eligi sacerdos religiosus, vel secularis non habēs curam. q̄ sequit Paul. distinguens, quia si ꝓpri⁹ sacerdos hoc cōmittat alieno, non est vis vtrū habeat curā, nēcne, quia non audit iure ꝓprio, sed tāq̄ delegatus. Si aūt dat licētiā subdito eligēdi confessorē, ꝓcedūt dictæ gl. q̄a eo casu cū sacerdos alien⁹ nō sit delegatus ꝓprij, oportet hoc esse p viā ꝓrogationis, siue extensionis, quæ ꝓrogatio fieri nō pōt, cū ille non habeat curā, q̄a priuatorum consensus non pōt facere iudicē eū, q̄ nulli præest iurisdictioni. de foro cō significasti. q̄ etiā sequit Pan. in d. c. oīs. & d. cle. j. & dicit seq cōiter doctores. Nec obstat, inquam q̄a dico, q̄ quilibet sacerdos, ex quo est sacerdos hñs claues, habet ptātē ligandi, & soluēdi, & iurisdictionē in habitu, licēt exercitiū nō habeat ex defectu subditorū, siue materiæ tm̄. Vñ cum sibi materia exhibet, p talē licentiam exercere pōt suā ptātē q̄ habet, & absoluit ꝓpria auctoritate. Et facit l. j. ff. de iud. vbi patet q̄ iurisdictio nō habentium subditos actu, pōt per alios prorogari. Et hoc tenuit Ho. & Pan. dicit sibi nouissimè placere. Iura aūt in contrarium allegata loquuntur in nō habētes prorsus iurisdictionē. Satis concordat S. T. in iiij. di. 17. dicens q̄ ei, qui idcirco alicui⁹ cōfessionē audire nō pōt, quia non habet iurisdictionē in ipsum audiēdum, pōt ei cōmitti p quēcunq; habentem iurisdictionē sup illum, sed ei, q̄ audire nō pōt, quia non habet ordinis executionē, concedi non pōt, nisi per eum, qui hoc impedimentum pōt remouere. Et addit S. T. q̄ nō fit iniuria ꝓprio sacerdoti, si per superiorem, vbi plebi, & honori diuino vī expedire, alteri hmōi licentia concedatur, quia ptās iurisdictionis non est alicui commissa in suum fauorem, sed in plebis vtilitatē, & ad honorem Dei. Nec tenet subditus iterum petere licētiā à ꝓprio sacerdote licēt hoc dicat Ber. in quadam gl. in d. c. omnis. quæ gl. p Clemētem quartum tanq̄ oīno falsa damnata fuit, in quodam priuilegio Prædicatoribus, & Minoribus indulto, q̄ incip. quidā temerè. vbi dī, q̄ hi, quibus à superioribus committitur, audire possunt, etiam sacerdotibus parochialibus contradicentibus, & inuitis. Et hoc etiam tenet Io. And. de pœ. & re. si ēps. lib. 6. Similiter nec tenetur iterum illi confiteri, vt in extraua Io. xxj. dī. Sed pp statutum ecclesiæ de confitēdo semel in anno, debet se illo modo habere, quo & hñs venialia solum, vt. s. declaret se confessum, vt ei sacramēta ministrari possint, vt notatur ſm Pet in Sum. Conf. lib. iij. tit. xxxiiij. quæ quidem declaratio nō sufficit si ēpo fiat, vt dicit Supplementum, nisi ille haberet sacramenta ministrare, quia aliàs adhuc staret ratio debiti præsentandi se

6 illi, qui habet sacramenta ministrare. ¶ Sextò * quæritur, an in aliquibus casibus, quis confiteri possit alteri, quam proprio sacerdoti proprie dicto. i. ordinario? Et dico, q̄ sic in multis, ſm Archi. & Pet. de Pal. post Host. ¶ Primò, pp sacerdotis proprij indiscretionem, quia s. est omnino indiscretus, & ignarus, vel ineptus, sub quo etiam comprehenditur si sit solicitator ad malum, vel reuelator confessionum, vel talis q̄ ex confessione sibi, aut pœnitenti periculum immineret, quo casu secundùm Host. habet ipso iure licentiam adeundi alium. de pœnit. dist. vj. placuit. Sed alij dicunt, q̄ licentiam petere debet ab eo, vel à superiori, quia dī in d. c. omnis. q̄ qñ ex iusta causa voluerit alteri confiteri, licentiam petat à proprio sacerdote, & hoc ēt si sit ex culpa ipsius sacerdotis, secundùm Pe. de Pal. quia culpa eius superiori nocere nō debet, sicut proprio sacerdote mortuo, vel excommunicato, non eo ipso licet aliū adire, sed recurrere oportet ad ēpm. Et debet sacerdos credere pœnitenti, & alleganti saltem in genere iustam causam,

quia non est verisimile, q̄ quis cū fallaciis adeat pœnitentiam, ſm gl. in c. placuit. de pœn. dist. vj. In hoc autē, q̄ petere licentiam debet ab ipso, vel adire superiorē, cōcordat S. T. Pe. Alberi Inno. & Gul. & si ab eis licentia negatur, ſm eosdem, idem est sicut de eo qui est sine copia cōfessoris, & liberè pōt alium adire, ſm Pe. Et intellige ſm eum, si habere non pōt à superiori inferiore ipso Papa, q̄a inquit, ad Papam nō est facilis recursus. Et intelligo si non potest habere à curato proprio vel immediato prælato, & superiorē cōmodè adire non pōt: q̄ si nec aliū habere pōt ſm prædictos, confiteat pctm in genere, tacito eo ex quo malum prouenire posset. Causa tū sufficiens ad petēdū istā licentiam, qua negata possit aliū adire, est ex qua seq pōt probabiliter malum corporis, aut animæ, aut famæ: nō aūt ex qua sequitur bonum, puta diligentior custodia pecoris. Vñ hic multi fallunt credentes iustam causam esse q̄a de cætero prælati eos suspectos habebūt, & diligētius observabūt, aut non ita reputabūt. Vñ dicit Ver. Nō credo, q̄ sola erubescētia sit causa sufficiens quare pœnitens absolui debeat, q̄ non confiteat proprio sacerdoti. ¶ Secundò, pp domicilij translationem, de quo j. §. x. ¶ Tertio cum qs est vagabūdus de quo s̄. §. j. Quartò, cum domicilium querit, qui non habet quò se conferat, quousque alicui se subdat nā & is sine domicilio est. ff. ad municip. l. Labeo in pr. & l. eius. §. Celsus. Et de peregrinis quidem & multis aliis, dic. vt j. §. ij. ¶ Quintò, rōne delicti commissi in alia parochia. extrà, de ra. c. j. vj. q. iij. placuit. Quod verū est, si concurrat excōicatio, sicut sit in furtis, quia ad excommunicatorem mittendus est absoluendus, ſm Gofr. & Ray. & Tho. in eo quod dī quis forum sortiri ratione delicti, vt in Sum. Cō. lib. iij. tit. xxxiiij. Si tm̄ peccatum sit occultum, & non concurrat excōicatio: absolui potest à proprio sacerdote, ſm Arch. & Sum. Pisa. Sed de hoc j. §. xiiij. ¶ Sextò, ratione studij, vt scholares, etiamsi non sint, nisi per annum in studio moraturi: quia non habent licentiam de pluri, vel quia sic volunt, vel quia de parochia in parochiam mutantur.

¶ Septimò, ratione necessitatis, vt quia infirmatur ad mortem, vel debet intrare iustum bellum, vel mare, & deest ꝓprius sacerdos: quia in mortis articulo omnis sacerdos ab ecclesia nō præcisus authoritate iuris fit sacerdos ꝓprius. de offi. ord. pastoralis. imò ex hoc q̄ habetur de conse. di. iiij. sanctum. vī q̄ etiā laicus in hmōi necessitate possit excommunicatum reconciliare, si non est ipse præcisus: licet absoluere non possit à peccatis audiēdo confessionē. s̄. Absolutio, primo. §. v. ¶ Octauò, si sacerdos non est proprius, spem ponat in ratihabitione, sicut excusatur, qui alienum parochianum ordinauit spē ponens in ratihabitione. Sed iste casus cōiter non tenet. Et rationē assignat Pet. de Pal. in iij. dist. xvij. q. iij. in fi. quia ratihabitio non cōfirmat sacramentū q̄ nullum fuit. Nec est simile de ordinante, vt ibi patet: sed tm̄ quidam rationabiliter distinguunt, dicētes dictum Ho. nō esse verum, qñ ista ratihabitio referat ad futurū, puta si proprius sacerdos contentabit, q̄a absolutio nō pōt esse cōditionata: & iterum ratihabitio non confirmat hoc sacramentū, si nullū est rōne deficientis iurisdictiōis. Et aūt verū, si refertur ad præsens, puta, quia ex coniecturis rationabiliter, puta q̄ proprius sacerdos est contentus. sic enim etiā doctores concludunt ēpos vel alios in aliquo casu posse vel non posse aliquem soluere aut ligare ſm q̄ ex aliquibus verbis aut coniecturis circa aliquem canonē coniectant de Summi pontificis intentione & voluntate expressa, vel tacita, & de hoc est argu. j. eod. §. xv. ¶ Septi-

7 mo, vtrum aliquis habente licentiam generalem ab ēpo, vt cui voluerit confiteat, facta vnica confessione expiret licentia talis, & an duret ēpo viuēte solum, vel etiam post mortem? Et quantum ad primum dicit Io. An. in c. nō pōt. de præb. lib. 6. q̄ tutius esset exprimere, vt quoties voluerit confiteri possit eligere, quia agitur de fauore animæ post factum dicit posse teneri, q̄ si plures fuerit cōcessus vigore licentiæ talis valeat. Quantū verò ad ſm, Pa. in c. fi. de of. le. dicit, q̄ extinguitur ēpo mortuo, vel reuocato, si eam simpliciter dedit, quia illam in perpetuum dare non potest cum præiudicio ecclesiæ parochialis sine causæ cognitione, & cōsensu capituli sui, cū esset irrogare perpetuū præiudicium ecclesiæ parochiali, & sic ſm ipsum, durat ad minus in vita ipsius ēpi, licēt sit petita simpliciter. Quidā verò alij distinguunt prout habetur in c. si gratiosè. de rescr. lib. 6. quia si licentia concessa est ad beneplacitū sedis, est perpetua, nisi à successore reuocet. Si verò concessa est ad beneplacitū concedentis, p eius obitū expirabit licētia, sicut & beneplacitum eius. Et hoc vī tenere Zab in cl. dudū. de sep. sed si mentio non fiat de beneplacito, sed simpliciter petat & concedat: verū est q̄ dicit Pa. ¶ Octauò, *quæritur, qui possint eligere sibi cōfessorē? Et dico, q̄ sunt ēpi & prælati superiores, vt archiepiscopi, patriarchæ, primates, cardinales, & Papa, & similiter prælati inferiores exēpti, vt abbates, & hmōi. de pœ. & re. c. fi. qui oēs, ſm Pet. de Pa. possunt vna vice vnum, & alia alium eligere. q̄ limitat Dire. dummodo non faciant in fraudē. Sed Pe. de Pal. non limitat. & hoc tenet, q̄a constitutio est gratiosa. Et eligunt aliquē, ſm Pet. de Pal. eo ipso q̄ cū illo cōfiteē, quia pl⁹ est eligere factis, q̄ verbis. l. non dubiū. C. de leg. & in c. legebatur. de maio. & obed. & in c. fi. xv. q. 6. Notandum tm̄, q̄ vt eligere possint prædicti inferiores, requiritur primò, q̄ sint prælati, capiendo largè prælatos. ēt pro sacerdotibus curatis, vt dicit Pa. in d. c. fi. qui largè dicunt, prælati, vt in c. tua. de cle. ægro. licēt strictè noīe prælati veniant solum habentes iurisdictionē fori cōtentiosi. p quo vide gl. in c. ij. de iudi. in cle. dudum. de sepul. in ver. prælati. Secundò requirit, q̄ sint exēpti, q̄ in ēpo, & superioribus nō requiritur, ſm Pan. ibi. Tertiò, q̄ sint immediatè sub Papa, quia exempti habentes immediatè s̄. se abbatem, vel generalē, & hmōi, eligere communi iure non possunt, ſm Host. q̄ ibi Pan. placet, cum ratio concessionis fuerit distantia localis. Et hoc sequitur Sum. Ang. Sed Pe. de Pal. in quarto tenet contrarium, dicens, q̄ prior si est prælatus, & exēpt⁹, licet subsit abbati & maioribus: hoc potest sine licētia eorum, quia hoc priuilegium, inquit, de eligendo cōfessorē, æqualiter concedit ēpis, & minoribus prælatis exemptis, ēps aūt etiam non exemptus licēt immediatè subsit archiēpo, hoc potest sine licentia eius. hæc ex illo. Et hoc sequitur Arch. & hoc tene, quia constitutio est gratiosa, & latè interpretāda. Hoc autem priuilegium, ſm Pet. de Pal. post Host. non perdit ēps, per hoc quod vadit Romā, quia ibi non distinguitur vbicunque sit, sed fortè perdit, si desinit esse episcopus, vt quia cedit loco & dignitati, non autem si loco, & non dignitati. Et similiter dicitur de inferioribus, q̄ illud non perdunt, quandiu sunt in prælatione. ¶ Ex his aūt patet, q̄ hoc priuilegiū non habent ſm eundem Petrum, Primò exempti nō prælati, verbi gratia, oēs subditi seculares, vel regulares collegij exempti in capite & in membris, qui suis prælatis immediatè cōfiteri possūt non alij, nisi de licentia ipsorum. ¶ Secundò nec abbatissa vlla quāuis exerceat iura episcopalia ponendo officiales & quantūcunq; exempta, quia non est prælatus cùm nō habeat claues iurisdictionis. hæc ille. Cui non obstat, quod

dicit Pan. de curato, quia habet aliquã iuriſdictionẽ quæ ſexui fœmineo repugnat, puta clauiũ in foro pœnitẽtiali: & quo ad excõicare in caſu, puta furto, vnde nõ ẽ ſimile. ¶ Tertiò, nec qui præeſt quidẽ exemptis, ſed nõ eſt prælatus, vt ſuperior in religione: vel prior nõ conuentualis, vel conuentualis quidem, ſed ſub abbate ex conſilio ſeniorũ, & non per electionem poſitus, vel inſtitutus, niſi fortè qñ mortuo abbate, vel priore ipſi ſunt quaſi ordinarij: quia tũc inquit, actio ſubrogata priuilegiũ hẽt eius cui ſubrogatᷣ. Prior aũt canonica electione inſtitutus & exẽptus illud priuilegiũ habet, vñ nõ oportet cõfirmantẽ dare ei licentiam eligendi confeſſorẽ, ſicut nec conſecrantem epm̃. ¶ Quartò, nec hi qui in dignitate ſunt conſtituti, ſed non ſunt prælati, vt cãtor, theſaurarius, ſacriſta, & hmõi: etiã ſi eſſent exẽpti. ¶ Quintò, nec prælati exempti, qui non ſunt prælati in foro pœnitẽtiali, ſicut ſunt archidiaconi de pari concurrentes cum epĩs in foro cauſarum, ſed ſoli prælati habẽtes curã animarũ, vt puto, inquit. ¶ Sextò, etiã ſecundùm Pan. in d. c. ne pro dilatione: nullus habere põt hoc, vt eligere poſſit confeſſorẽ vigore cõſuetudinis, per tex. in c. ij. de pœn. & remiſ. lib. 6. Vnde tñ nõ põt cõſuetudo, ſicut priuilegiũ, tamen, vt dicit idem in c. conquerente, de offic. ord. hoc verũ eſt quo ad ſubditos, is tamẽ qui eſt in dignitate, nomine dignitatis poſſet preſcribere hãc curã, & fieri proprius ſacerdos. ¶ Nonò quæritᷣ, quid poſſit dictus confeſſor ſic electus? Et dico, ꝙ ſm Archid. qui refert Petr. de Palu. ꝙ electos ab epĩs & ſuprà, abſoluere põt etiam à notoriis etiam epõ inuito, etiã ab excõicatione, etiã maiore, & mutare vota, & relaxare iuramenta, & oĩa alia, propter quæ nõ eſſet ſedes Apoſtolica cõſulenda, non obſtante ꝙ in dicta decretali mẽtio nõ fiat, niſi de abſolutione à peccatis, quia intentio Papæ fuit ita per illũ confeſſorẽ prouidere epĩs, quibus eſt graue ſemp ad archiepiſcopũ recurrere, ſicut ꝓuiſum eſt ſubditis epõrum per ipſos epõs, ideo ille in epm̃ poteſt, quæcunq; poteſt epſ in ſubditos, quia vbi eadẽ ratio, idẽ eſt etiã ius. Electus autem ab inferioribus, poteſt abſoluendo & diſpẽſando quicquid poſſet epſ, ſi ei ſubeſſent: imò dicit Hoſti. ꝙ ſi eligens eſt exemptus, electus habet authoritatẽ pœnitentiarij Papæ quo ad abſolutionem, licet non quo ad diſpenſationẽ. Si verò eligat alius, habet poteſtatẽ iudicis, cui ſubeſt eligẽs, exceptis tñ publicis & grauibus, vt in Sum. Confeſ. lib. 3. tit. xxiiij. q. lxj. per quæ grauia intellige præcipua inter reſeruata epĩ arbitrio electi: quæ cum hoc ꝙ ſunt grauia, ſunt ẽt publica: non autem oĩa reſeruata ei, vt intelligit Supplementum, alioquin Hoſt. diceret cõtraria, puta ꝙ haberet authoritatem iudicis cui ſubeſt, puta epõ: & non haberet, & ꝙ exceptio fieret, & nõ eſſet à quo exciperetᷣ. Intellige etiã quod dictũ eſt de grauib⁹, & publicis, vbi eſſet ſcãdalũ, alioquin verũ dicit Pet. de Pal. vt abſoluere poſſit à notoriis, ſi non ſit ſcãdalũ, & à grauib⁹, ſi nõ ſint notoria. ¶ Fallit hoc primò in ſñia illata à ſuperiore cõtra electorẽ, puta ab archiepiſcopus cõtra ſuffraganeũ ſuũ, vel abbate cõtra priorem cõuentualẽ ſubditũ ſibi, qa ab hmõi abſoluere ñ põt talis cõfeſſor: hæc Pet. fallit ſecundò ſm Rayn. iuncta gloſ. eius ſi electus ſit excõicatus maior, quia abſoluere nõ poſſet: ſecus ſi minor tantum. arg. c. ſi celebrat de cler. excom. mi. ¶ Quidã tñ tenet, ꝙ ſic electus abſoluere ñ põt ab excõicatione maiori, aut caſibus grauioribus. i. reſeruatis epõ, ſi eligens ſit exemptus inferior epõ, q̃ opin. ſequitur Sum. Piſ. & Pan. in c. ſignificaſti. de foro compet. & agunt quo ad excõmunicationem, quia electus ab epiſcopo non habet authoritatem, niſi electione epiſcopi. Et quo ad caſus epiſcopales arguunt ex c. ſi epiſcopus, de pœn. & rem. li. 6. Sed tu tene primã opinionem. ſ. Petr. de Pal. Hoſt. & Arch. quia eſt rõnabilior, maximè qa conſtitutio eſt gratioſa. Et ad primum in contrarium dic, ꝙ habet authoritatem nam ab epõ eligẽte, ſed à iure cõmittente, ſicut electus ab eo: q licentiã eligendi habet ꝑ literas pœnitentiarij authoritatẽ habet à pœnitẽtiario, nõ ab eligente, ſicut ẽt frater electi à prioribus quibus epĩ committunt, cõmiſſarij ſunt epĩ, non eligẽtis. Ad ſm verò dic, ꝙ in illo c. dicitur, ꝙ electus confeſſor ex licentia epĩ abſoluere nõ poteſt à caſibus ſpecialiter epõ reſeruatis, cum gñali cõfeſſione illa non veniãt, quæ non eſſet quis in ſpecie, veriſimiliter conceſſurus. Ex hoc aũt non probãt intentũ, ſed ſequitur ſolùm, ꝙ electus à prædictis ex licentia Papæ, abſoluere nõ põt à reſeruatis Papæ: quod verũ eſt, niſi fortè quo ad exẽptos, ſm Hoſti.

10 ¶ Decimò, * quæritur, vtrũ ſicut vagabũdi, ita & ſcholares mercatores, mercenarij, ſtipendiarij, & hmõi cõmorantes in aliqua parochia, abſolui poſſint ab eo, à quo parochiani, licet ibi nõ contraxerint domicilium? Et dico, ꝙ circa iſtã materiã tres inuenio differẽtias perſonarũ in genere. ſ. nullũ habẽtes domiciliũ, vt vagabũdi, de quibus dictum eſt s̃. §. vj. & §. j. & habentiũ domiciliũ, & vltra illud etiam aliã habitationẽ, vt iſti de quibus eſt quæſtio, & habentiũ domiciliũ, in quo. ſ. non ſunt, ſed nõ aliã habitationem, vt peregrini & viatores. Sunt igitᷣ in hac materia duæ ſolennes opiniones. Prima eſt Innoc. in d. c. omnis, ſic dicentis: Scholares incolæ annales, & mercenarij debet cõfiteri ſacerdoti parochiali quẽ incolũt per annũ, & ab eo poterũt abſolui. art. xvj. q. j. q. vbi dr̃, ꝙ ibi dñt ſoluere decimas ꝑſonales, qa ibi recipiũt ſacramẽta eccleſiaſtica, ꝑ anni circulum. Hanc opinionem ſequitᷣ Fed. conſ. ccxlvj. aſcribens Inno. verba ꝑdicta: ꝙ ſenſerit tales eſſe parochianos talis ecclæ, licet ibi domiciliũ non habeant. i. animũ ꝑpetuo remanendi, qa iura in hoc iure parochiali nõ ponderãt domiciliũ, ſed habitationẽ, vt in d. c. queſti. Vnde ſi ſcholaris ciuis cupiẽs eſſe in ſocietate forenſiũ, transferat ſe ad aliã parochiã, retento priori domicilio, illa eccla, vbi habitat, eſt ſua parochialis, & nõ illa vbi habet domiciliũ. Et idem de infantibus, q ſæpè transferuntur ad aliã parochiã, hæc Fed. Et hæc opinio eſt cõis. Alia eſt, vt refert Inno. vbi s̃. ꝙ idem eſt, etiã ſi ad tẽpus minus anno conducãt, vel domos, vel dominos. argu. de deci. ad Apoſtolicæ: maximè ſi prorogetᷣ ſine fraude cõductio, vel habitatio vltra natiuitatẽ vel paſcha: quia tũc ex ꝓcepto huius decretalis ſemp debet quis cõfiteri & cõicari, hæc Inno. Et hanc opinionẽ tenet Pan. in c. omnis, dicens, ꝙ ille dr̃ proprius ſacerdos præfatorũ, in cuius parochia habitãt de præſenti, nec poſſent cõmodè adire propriũ ſacerdotem. arg. c. fin. de paro. vide etiam glo. hoc tenentẽ in cle. j. de priui. Et idem dicit Pano. in c. cum contingat, de foro comp. Ego autẽ concordando dico, ꝙ actus laici in ordine ad ſacerdotẽ ſunt duplices, quidam. ſ. vtiles ſacerdoti, quibus exhiberet aliquod emolumentũ directè, vel concomitanter, vt ſolutio decimarũ, ſepultura, & huiuſmodi & in his requiritur habitatio annalis, vel quaſi, quod non intelligas quantũ ad effectum, ſed quantũ ad effectũ & intentionẽ habitãdi, ſicut & dr̃ quis alicubi habere domiciliũ ſtatim, qñ illuc vadit aĩo perpetuò habitandi vel habendi domicilium. Et quidam etiã vtiles pœnitenti, quibus aliquid ſuſcipit: vt confiteri & cõicare, audire diuina, & huiuſmodi, & in iſtis eſt vera opinio ſecunda, ſaltem quo ad caſus non reſeruatos epõ, ſed tamen cum duplici limitatione. Prima, ſcilicet quod nihil fiat fraudulentᷣ in præiudicium animæ propriæ: puta

fugiendo cenſurã proprij ſacerdotis volẽtis imputare occaſiones peccatorũ. Secũda, ꝙ talia ſacramẽta ſunt neceſſaria. Tertia, ꝙ commodè tales non poſſunt adire propriũ ſacerdotem, & ꝓpriam parochiã honorare. Et ratio eſt, qa ſtantibus iſtis ꝓprius ſacerdos, vel ſaltem ſummus prelat⁹ vult ꝙ ab alieno habeat ſubditus animę ſuę ſolatia: alioqn eſſet iniquæ voluntatis, quia diſpliceret ei bonũ fratris ſibi nihil preiudicãs, & de hoc etiam ĩ. Domicilium Et iſta fuit mens Pa. q in c. in noſtra. de ſepul. recitat opin. Fede. ponit quatuor caſus, dicẽs, ꝙ qs aliqñ ex toto domiciliũ trãsfert ad alienam parochiam, aliqñ retento priori domicilio, in aliena parochia conſtituit nouũ, ita ꝙ habet plura: aliqñ retento priori domicilio cõſtituit in aliena parochia ſolũ habitationẽ ad tp̃s: & conſequenter non conſtituit ibi domicilium: qđ non conſtituitᷣ niſi animo habitandi ꝑpetuo, vt in l. ſi qs inſtructus. ff. ad muni. aliqñ retento priori domicilio, in aliena parochia non hẽt habitationẽ, ſed peregrinus ibi decedit. In primo caſu inqt, indubiè ſecũda eccleſia eſt parochialis: vt in c. fi. de paro. in ſecundo, vtraque eccl. eſt parochialis. de ſepul. c. ij. li. 6. in quarto non dr̃ parochian⁹ eccleſiæ ſecundæ, vt voluit gloſ. in c. in noſtra. de ſepul. ꝓ quo l. hæres abſens. ff. de iudi. & c. Romana. in §. contrahẽtes. de fo. cõ. li. 6. in tertio aũt eſt dubiũ. hæc ex illo, q deinde in forma ſic ſubiungit, Ego dicerẽ, ꝙ ſola habitatio non facit ꝓpriè aliquẽ eſſe parochianũ iſtius eccleſiæ. Vñ ex quo habet animũ redeundi ad domũ ſuã illa eccleſia domicilij eſt ꝓpriè parochialis iſtius, vt in c. ij. & iij. de ſepul. li. 6. Sed ꝑp neceſſitatẽ poterit iſte in loco habitationis, vl' vbi eſt peregrin⁹, recipere ſacramẽta, ita ꝙ hæc eccleſia habitationis non ſit propriè parochialis iſtius, ſed in defectu ꝑp neceſſitatẽ ſuccedit in loco parochialis, quo ad adminiſtrationẽ ſacramentorũ. ar. optimũ in c. is qui. de ſepul. li. 6. Et ſic puto intelligẽdam gl. in cle. dudũ. de ſepul. Inn. in d. c. omnis. & ſic loquitᷣ ſi bene ponderetur, qa dicit in fi. illius quæſtionis, tutius eſſet, vt ſcholares, & peregrini habeant licẽtiã à proprio ſacerdote, vt alibi poſſint capere ſacramenta. & nota dũ dicit à ꝓprio preſbytero, quaſi ipſe preſbyter habitationis non ſit proprius. Et ſic põt intelligi c. j. de celeb. miſ. & c. officium, archipr. Et hoc conuenit ẽt actibus ſimilib⁹, qa ꝑp longam diſtantiam multa ꝑmittũtᷣ, quæ aliàs ſunt ꝓhibita, vt in l. hæres abſens. ff. de iudi. vide gl. in c. cũ ex literis. de in inte. reſti. ſup ver. diſtãtia. Ex quo infero, ꝙ ſi de loco habitationis ire põt cõmodè ad eccleſiam domicilij ꝓ ſacramentis, non debet hic accipere, ſed in eccleſia domicilij, vt in d. c. is qui. Et hæc no. qa aperiũt intellectũ iurium multorum. Hæc ille in forma, valde bñ, excepto eo, ꝙ dicit de peregrino. de quo ĩ. §. ſeq. excepto ẽt qđ dr̃ de intentione ꝑpetuo habitandi: quia iſta nõ eſt ſimpliciter de ratione domicilij, aliqqn nullus poſſet ſimul habere duo domicilia, ſed de ratione eius ſub diſiunctione. ſ. hîc vel ibi. ¶ Vndecimò quæritur, quid de peregrinis, viatoribus & mercatoribus diſcurrentibus. i. non habentibus alicubi manſionem, niſi in proprio domicilio? Et dico, ꝙ ſi alicubi habitationẽ contrahant, fiat, vt §. priore notatũ eſt. Si verò non contrahãt, & de licẽtia proprij ſacerdotis ſunt in via: poſſunt vbiq; recipere ſacramẽta: qđ quantũ ꝑtinet ad confeſſionem, ſm Inn. & gl. Ray. intelligitᷣ de peccato nouo. i. in via cõmiſſio, & de veteri obliro: imò intelligo de quolibet pctõ nouo, & veteri: niſi fortè ſit epõ reſeruatũ, niſi aliqđ fiat in fraudem, vel præiudicium proprij ſacerdotis, quia dãdo licentiã peregrinandi, vel huiuſmodi, dat licẽtiam prouidendi animæ ſuæ omni meliori modo quo poteſt, ſaluis prædictis. alioquin eſſent iniquæ voluntatis. Imò abſolui poſſunt peregrini ẽt habẽtes caſus reſeruatos epõ, ſm Verne. & Rod. ſi inſtet tempus generalis cõionis, vt in paſcha, etiã ſimplici ſacerdote: ſed iniungi debet iterata confeſſio, data copia epĩ. Et hoc dictum, licet cõmuniter non teneatᷣ, tñ poteſt Pet. de Pal. Arch. dicit, ꝙ ſi epſ peregrinandi licentiam ſibi non retinuit: videtᷣ ex hoc dare licentiam cõicandi, & confitendi de caſibus, etiã epiſcopalibus ſicut curatus de parochialibus. Vel hoc dictum ſic intelligitᷣ, ꝙ poſſunt quidem abſolui, ſic ꝙ liceat eis communicare, non tñ poſſunt abſolui à reſeruatis. & hoc niſi in neceſſitate. i. in mortis articulo, quo caſu non tenetᷣ reconfiteri, ſed ſolùm ſatisfacere, ſi ſatisfaciendum eſt, vl' ſe præſentare, ſi erant excõicati: vt s̃. Abſolutio iiij. Si verò ſunt in via ſine licentia: nullibi confiteri, aut cõmunicare poſſunt ſm Inn. & Hoſt. & Gul. & hoc niſi in neceſſitate. i. in paſcha, ꝙ in morte: & tunc recipient hæc in eccleſia cathedrali, ar. c. officium. de offi. archipreſb. & dicendorũ ĩ. Sepultura. §. 7. particula ij. niſi periculũ eſſet in mora. quia ea reciperent in parochia, in qua ſunt. Et licet Pan. in c. j. de ſepul. velit ꝙ in neceſſitate põt ſacerdos parochialis ea miniſtrare peregrinis, per c. j. de celeb. miſ. tñ illud c. non probat apertè: nec illa neceſſitas, de qua loquitur, neceſſariò intelligitᷣ, quo ad ſacramenta percipienda: ſed põt intelligi etiã de miſſa audienda. Vñ primum eſt tutius, & verius, niſi, vt dixi, periculum eſſet in mora. Si aũt aliqui prædictorum, vt mercatores, non hñt domicilium, ſed ſemper nundinas, ſequuntᷣ: idem eſt ꝙ de vagabundis, & idẽ eſt, ſi in loco ſuo tenent domicilium, ſed cõiter ad illud in paſchate non declinant: qa ibi quo ad ſacramenta non vr̃ habere domicilium, ſm Pet. de Pal. & arch. Et idẽ ſm eoſdem, eſt de familiæ principis, aut balliui, qui nunquam in eodem ſtatu permanent, nec ad ſuũ hoſpitiũ, niſi ad horã redeunt: qa & iſti cenſentᷣ vagabundi. Et idem, ſm Pet. de Pal. eſt de familia laica epĩ, in qua non ſic habetius, ſicut Cardinalis, quia ſi ſunt de diœceſi, de licentia eius confiteantᷣ, ſed ſi ſunt de alia, ex quo dimiſerunt hoſpitium, & ꝑ diœceſim vagantᷣ, reſpectu illius diœceſis reputantᷣ vagabundi, vñ confiteri poſſunt de licentia epĩ, vel cuiuſlibet curati ad cuius parochiam veniunt. Sed iſta intellige qñ quaſi continuè diſcurrunt: ſecus ſi eum epõ habẽt mãſionem: quia tũc ſunt ſub cura eccleſiæ maioris. ¶ Duodecimò, quid de his, q in diuerſis locis moratᷣ? Et dicit Hoſt. ꝙ ſi ſe transferant animo remanendi, fiunt parochiani illi⁹, ſi aũt non intendunt relinquere antiquum domicilium dñt confiteri ſacerdoti antiq domicilij. Sed hæc limita dupliciter. Primò, qñ non veniunt aĩo remanendi ꝑ annũ. ſecus ſi ꝑ annũ, quia confitentᷣ ſacerdoti nouæ habitationis eodem modo, quo dictum eſt. §. ij. qñ primum domiciliũ apparet principalius, qa ſi in diuerſis locis moratᷣ æqualiter, aut hñt domicilia, nec apparet vbi principalius habeant, dico, ꝙ ibi recipere pñr ſacramenta, vbi ſe inueniunt tp̃e receptionis exercendæ. ar. c. ex parte, de foro cõp. & facit gl. in l. 2. C. vbi de cri. agi op. Vñ ſm Pet. de Pal. qui in diuerſis parochiis habet æſtiualẽ, & hyemalẽ domum, vtrobique forũ ſucceſſiuè ſortitᷣ, ſm qđ habitat hic, & ibi, vt tũc hic ſacramenta recipiat, qñ hic habitat, aliàs ibi. Et ita ſe videntᷣ habere nobiles. & ciues Gennenſes. Limita ẽt tertiò

11 iuxta dicta §. priore. ¶* Decimotertiò, vtrũ quis ſortiatur forũ rõne delicti? Et dico ꝙ ſic, quantum ad forũ contentioſum. vt in c poſtulaſti. & in c. fi. de fo. compe. ſed quãtũ ad forum conſcientiæ dico ꝙ non, ẽt ſi pctm̃ eſſet notoriũ, ſm Pan. in c. cum contingat. de fo. compe. & no. ꝑ glo. xj. q. j. c. j. & qđ notatᷣ in c. de rap. Et ratio eſt, quia pœnitẽ-

tia imponitur pp offenſam Dei,& animæ ppriæ, ſm Ioã. de Lig.ideoq; illi ſoli qs ſubiicit, quem habet loco Dei, & qui eſt iudex animæ ſuæ.Vñ ſm glo.Ray. qñ ius dicit aliquem ratione delicti forum ſortiri,intelligendum eſt,quo ad pertinentia ad forum contentioſum:quia põt illic conueniri,iudicari, & puniri de crimine ibi cõmiſſo. hæc ille. Aliàs oporteret aut confeſſionem diuidere confitendo delicta cõmiſſa in diuerſis parochiis : aut oportet de caſibus non reſeruatis confiteri tot ſacerdotib⁹ , quot eſſent dictæ parochiæ. Vñ Zab.refert tenere Lau. ꝙ curati, & fratres ad confeſſiones admiſſi,ſm formam cl.dudũ.de ſepul.poſſunt audire,& abſoluere pctã commiſſa,ẽt extra diœceſim, dũmodò confitẽtes poſſint illis confiteri. i. ꝙ ſint illius diœceſis, vel parochiæ quo ad curatos. Ad ꝙ ẽt facit generalis conſuetudo quæ eſt optima legum interpres.ff.de leg. l. ſi de interpretatione,qa videmus pœnitentem peccata, quæ toto terrarum orbe cõmiſit,vni ſacerdoti confiteri : & eos nunquam remitti ad ſacerdotes locorũ,ĩ qb⁹ deliquerãt p abſolutione,niſi rõne excõicationis,vel niſi pctm̃ eſſet notoriũ,quo caſu remittunť aliqñ cã ſatisfactionis:& ſcãdali emẽdandi,& nõ rõne abſolutionis.Facit ẽt quia ſpũale, ſiue eccleſiaſticũ forũ non ęquè facilè transferť,vt ſeculare: vt patet in c.ſi diligenti.& in c.ſignificaſti.de fo.cõp. & in ſpũalibus forum pœnitentiale nõ ęquè facilè trãsfertur,vt iudiciale:vt no. gl.in c.ne pro dilatione.de pœ.& re. Vñ cũ iura allegata ad probandum, ꝙ qs conſequiť forũ ratione delicti,loquuntur in iudicialibus, vt patet intuenti,ad pœnitentialia hoc nõ dẽt extendi , niſi aliquo iure expreſſum
12 probetur,ꝙ nõ eſt verũ. ¶*Decimoquartò,vtrũ pprius ſacerdos vbiq; ſubditum ſuum poſſit audire?Et dicit Hoſt.ꝙ ſic,ſiue intra territoriũ ſuæ parochiæ,ſiue extra : quia pœnitentia eſt de iuriſdictione voluntaria.ff.de off.procõ.l.ij. Vñ & de loco nihil exprimiť in c.oĩs.de pœ.& re.Sed Car. in cle.dudum. de ſepul. dicit hoc verum eſſe ſm Laud. de prælato ordinario,ſiue perpetuo,ſiue temporali:qa in his, quæ fiunt ſine ſtrepitu iudicij,nullius territorium læditur. arg.de of.leg.c.vl.& pe.Confeſſor aũt extraordinarius , vt mendicantes,audit confeſſiones de peccatis, vbiq; cõmiſſis intra territoriũ,ſed extra territoriũ abſoluere nõ poſſet, p verbũ d.cle.ibi:extra ciuitates.& diœceſes.Et facit ꝙ no. Pan.in c.cum contingat. de fo.comp. ¶Decimoquintò q̃riť,vtrũ vnus ſacerdos parochialis aliũ poſſit audire ſacerdotẽ,& abſoluere?Et dicit Verue.ꝙ nõ, ſine licentia ſuperioris generali vel ſpeciali expreſſa,vel tacita.Nã ſi eps ſcit cõiter ita fieri & tacet:eo ipſo præſumendus eſt tacitè approbare,& dare licentiam.Et idẽ Hoſt.addẽs, ꝙ hoc non expedit multũ.Et idẽ eadem rõne vř de his,q̃ ſuis ſacerdotibus ſcientibus,& non contradicentibus,cũ poſſent, aliis confitentur.ar.lxxxviij.di.error.& extrà.de ver.ſig.intelligentia.Hoc tñ Arch.dicit non eſſe tutum:quia declaratum eſt p nouum ius in c.ſi eps.de pœ.& re.lib.6. ꝙ nulla conſuetudine põt introduci,vt quis ſibi eligat confeſſorẽ ſine ſuperioris ſui licẽtia.Sed intellige expreſſa,vel tacita Vide
13 tñ s.§.6.in fi.& quæ dicit Pan.s §.6.in fi.¶*Decimoſextò, vtrum proprius ſacerdos requiſit⁹ debeat faciliter dare licentiã alteri confitendi?Et dicit S.T.in iiij.diſt.xvij.ꝙ quia multi ſunt adeo infirmi,ꝙ potius ſine confeſſione decederent,quàm confiterenť tali presbytero,ideo dare debet.vñ illi,qui ſunt nimis ſoliciti,vt conſciẽtias ſubditorum ſciãt, multis laqueum damnationis iniiciunt,& conſequẽter ſibi ipſis. Quod dictum Sum.Ang.credit verum,niſi qñ pp hoc ſolicitant ſcire,ne alios inficiant:vt cæteri magis à peccatis præſeruentur.Sed tu dic , ꝙ quocunque fine id faciant, dummodo nimis faciant,malum faciunt, & qñ rationabiliter,& probabiliter timere poſſunt,ne iſte , qui licentiam petit,ſi ei negetur,nõ confiteať verè,quia non ſunt faciẽda mala,vt veniant bona. Et dř in eadem Sum. ꝙ requirẽdus eſt ſubditus,cui velit confiteri,& ſi ille eſt æquè bonus,vt ſacerdos proprius,concedatur licentia, alioquin ſi non eſt æquè bonus,negetur.Et ſi negari non põt , puta , quia ille alius habet alio modo autoritatem audiendi,conſulatur,ꝙ ad illam non accedat.Sed iſta non bene dicunť, quia nihil prohibet illum,qui eſt ſimpliciter minus idoneus cõfeſſor eſſe magis idoneũ,quo ad iſtum,qui paratus eſt illi, & nõ alteri confiteri,vñ facilis debet eſſe paſtor in iſtis, & ſemp minora mala præferre maioribus.Vñ dicit S.T.in opuſcu. contra impug.relig.c.iiij.ꝙ dato etiam, ꝙ ex tali cõfeſſione,qua aliquis aliter, quàm proprio ſacerdoti confiteatur, detur aliqua occaſio mali,tñ multùm præponderat , ꝙ per hoc vitantur multa alia mala maiora , & multis periculis obuiatur.hæc ibi.Intellige tñ quod S.T.dicit , ꝙ licentiam petitam dare debet debito honeſtatis , non autem debito neceſſitatis , quia eam potes bono fine ex cauſa , quæ ſibi probabiliter cõſtat,licitè negare, nec ſubditus eſt ſine copia ſacerdotis,ex hoc,quòd ſi confiteatur prælato, de cætero habebit oculum ſuper eum , aut non videbit eũ libẽter, & hmõi. Vide s.§.6.circa medium.¶Decimoſeptimò, vtrum ſacerdos parochialis credere debeat ſubdito dicẽti ſe confeſſum alteri,vt ei detur Euchariſtia?Et dicit S.T.in quolib.ꝙ non,ſi impedimentum Euchariſtiæ , pertinet ad forum iudiciale,vt excõicatio, niſi ei conſtet de abſolutione,quia in tali foro creditur homini cõtra ſe , non pro ſe. Si aũt impedimentum pertinet ad forum pœnitentiale, vt peccatũ,tenetur ei credere, & iniuſtè agit Euchariſtiã negans,quia in tali foro creditur homini pro ſe , & cõtra ſe. & conc.Pet.& Ho.Sed gl.Ray.dicit,ꝙ non tenetur ei credere,etiam ſi dicat ſe cõfeſſum ſuperiori , niſi ei conſtet p literas ſuperioris,vel alio modo legitimo.Sed Sum.Conf. concordat,dicens ſecũdam opi. eſſe veram in manifeſtis, vel qñ ſubditus probabiliter eſt ſuſpectus. quo caſu vř ẽt, ꝙ ei credere nõ tenetur etiam de occultis,qa licet hæc ſint tñ fori pœnitentialis , tñ non confiteri pertinet ad iudiciale,cum non confitẽs arceri ab eccleſia,&priuari debeat eccleſiaſtica ſepultura,vt in d.c.omnis. Notandum eſt tñ, ꝙ dictum S.T.de excõicatione,intelligitur de ea,quæ pertinet ad forum iudiciale,& in foro iudiciali,pp quam , & vbi poſſet eſſe præiudicium tertij, ſed in foro cõſcientiæ qñ inde nullum põt præiudicium ſequi , credere debet. Et ſic intelligo dicentes, ꝙ in conſcientia credendum eſt , vt Io.An.& Pan.& alij in c.ſicut.ſuper gl.j.de ſenten.excom. Dicenti aũt ſe habere licentiam à prælato ſuo confitendi alteri , ſm Ric.credendum eſt. Et intellige niſi per ſigna probabilia conſtaret , ꝙ nollet verè,ſed fictè confiteri pp aliquem ſuum affectum.Et ratio eſt, quia volens verè cõfiteri,ſi vellet ſine licentia confiteri,velle contradictoria.
14 ¶Decimooctauò,*vtrum ſacerdos parochialis teneať audire ſubditum,toties quoties voluerit confiteri,ex neceſſitate præcepti?Et dicit Ric in quarto,ꝙ ſic, ſi pœnitens de neceſſitate habet confiteri.Si verò ille non teneť de pręcepto confiteri,nec ſacerdos obligatur audire,niſi de cõſilio. Si autem volentem pluries confiteri audire noluerit,liberè põt alteri cõfiteri,& illi poterit abſoluere,niſi ſacerdos proprius eum ad determinatum ſacerdotem miſerit: quia ſi nec audire,nec alium determinatum aſſignare vult,vř ei tacitè dare licentiam,vt pro ea vice ille cõfiteatur,cui voluerit , ſed ſic electus abſoluere non poterit , niſi ab his à

quibus

quibus & proprius ſacerdos abſoluere potuiſſet. Quod tñ dictũ non habet locum in proprio ſacerdote , q ſub ſe hẽt vicarios,quia abſoluere illi non poſſent ab his,quæ ſibi il-
15 le reſeruaſſet.¶Decimononò*quęritur,quid de cõfeſſione facta ei qui de iure non tenebat beneficium ? Et dico ad huius euidentiã,ꝙ Pan.in c.nihil.de elec. ponit tres caſus. ¶Primus,cum talis gerebat ſe pro prælato,non tñ erat in poſſeſſione, de iure,qa non cum authoritate ſuperioris:licet de facto ſe intruſiſſet in bñficio, vel poſſeſſione. ¶ Secundus,cum habuerit quidem confirmationẽ à ſuperiore, ſed confirmatio vel electio non tenuit.¶Tertius,cum fuit electus & confirmatus per ſuperiorẽ, ſed poſt aliqd egit, pp quod fuit priuatus ipſo facto prælatura,puta quia incidit in hæreſim.¶Primo caſu geſta per eum , indubitanter nõ valent:nec ea ſuſtinet cõis error, ex quo iuridica poſſeſſio deficit. Ad ꝙ facit l.Barbarius.ff. de of. præ.quæ ſe fundant ſup cõi errore,& authoritate ſuperioris,quia iſte ſeruus,qui putabať liber,habuit officiũ à ſuperiore, & ſic concurrebãt ibi duo.ſ.cõis error, & ſuperioris authoritas. Sec⁹ aũt vbi adeſſet vnũ tñ,vt tenet Inn.¶Secũdo verò caſu geſta p eum retractari nõ dñt,ex quo aliàs legitimè geſta ſunt:cum hic cõcurrat cõis error,& ſuperioris authoritas,vt in caſu d.l.Barbar.¶Tertiò verò caſu ſi priuatio fuit occulta,tenent oĩa geſta.Et idem vř, qñ de priuatione dubitať,quia ex quo tolerabať in officio,tenere dñt oĩa acta interim geſta:vt in c.nonne.viij.q.iiij.Sed ſi ſuſpenſio vel priuatio eſſet notoria,vel pręceſſiſſet ſuperioris inhibitio, non tenerent,vt in c.veritatis.de do.& contu.hæc ex Pan. Ex his concluditur , ꝙ confeſſiones factæ cum excõicato occultè tolerato valent , nec ſunt iterandæ ſuperueniente ſcientia.Qui verò ignoranť confitentur intruſis,vel huiuſmodi, qui nunq̃ habuerunt inſtitutionem à ſuperiore:ſaluantur quidem pp fidem ſacramenti : ſed tñ ſi ante mortẽ hoc ſcirent,iterum tenerentur confiteri.Et licet talis.ſ. excommunicatus non habeat aliqñ iuriſdictionem veram, habet tñ toleratam , quæ ſufficit ad confeſſionem valere.
16 ¶Viceſimo*vtrum aliquo caſu liceat confiteri cuilibet ſacerdoti,etiã præciſo,puta excõicato,vel hæretico?Et dico quod ſm omnes in articulo mortis quilibet ſacerdos non præciſus eſt proprius ſacerdos abſoluere potens ab omni peccato & excõicatione,vt tenet gl.in c.paſtoralis.§. præterea.de offi.ord.quam cõiter ſequuntur doctores , ita ꝙ ſi quis euadat,non oportet eũ reconfiteri , etiam de caſibus reſeruatis.arg.c.eos.de ſen.excõ.lib.6.niſi eſſet excõicatio, pro qua iniungitur, vt ſe præſentet ei qui eum aliàs poterat abſoluere de iure:vt s.Abſolutio.§.v.Item j.Excõmunicatio.vij.§ xxxj. Si aũt ſacerdos ſit præciſus , vt quia eſt hæreticus,ſchiſmaticus,vel huiuſmodi,ſm Ray.non teneť quis in neceſſitate confiteri , ſed confiteatur Deo in corde,& ſufficit,imò conſulerem, inquit , ꝙ eis nullo modo confiteretur,quia tales faciliter in errorẽ vel deſperationẽ inducerent peccatorẽ,ſicut Phariſæi Iudam. Mat.xxvij. & de pœ.di.6.c.j.in tex.& in gl.& idem de excõicato maiori dicendum eſt:quia illi in articulo neceſſitatis non eſt confitendum,ſm Hoſt.& S.T.Imò hæretico,ſchiſmatico, vel excõicato confiteri non licet,ſed eſt peccatũ mortale , ſm Arch.talibus participando in diuinis.quod non intelligas, ſm eum,in caſu neceſſitatis,ſed extra: & ſecundum eum, tenetur quis iterum confiteri:etiam ſm eos,qui dicunt, ꝙ fictè confitens reconfiteri non tenetur , quia ſm Petr. de Pal. hoc verum eſt de ficta per ſubtractionem neceſſarij, quę eſt in attrito,non per poſitionem contrarij impedientis abſoluentis poteſtatem. Dicit tñ idem Pet. ꝙ in articulo mortis quis qui hæretico confitetur ignorans illum hæreticum,veram recipit abſolutionem,nec conualeſcentẽ neceſſe eſt reconfiteri,ſed & ſi hoc ſciat , & in nullo ſuę hæreſi velit aſſentire , ſed ſacramentum neceſſitatis accipere cum hæreſis deteſtatione,vř etiam abſolutio vera:qa & de manu hæretici,licet baptiſmum in neceſſitate recipere.Vñ quare non etiam pœnitentiam: cùm & ipſum ſit ſacramẽtum neceſſitatis , & ibi aliqñ fiat homo de attrito cõtrit⁹? Hæc Pet.Quod tñ,ſm Arch.non eſſet fiendum,niſi pœnitens eſſet intelligens & fortis in fide.& idem ſentit Pe.Aureo.addens,& quamuis in talibus ligat ſit clauiũ poteſtas, tñ hoc non eſt verum in tali caſu,quia neceſſitas legi humanæ non ſubiacet,vt in c.quod non eſt.de reg.iur. & idẽ tenet gl.in c.non eſt.de ſpon.Non licet autẽ inducere talẽ ſacerdotem ad audiendum,ſed licet eo vti,ſi ſit parat⁹, ſm Sum.Ang Sed hoc non bene dř, quia talis ſacerdos in tali caſu habet iuriſdictionem toleratam , & conſequenter nõ peccat abſoluendo,ſed abſoluendo in peccato mortali,ad quod non inducitur à peccatore,ſed ad abſoluendum tm̃, ſicut dř j.de petente ad vſuram,ꝙ non inducit vſurarium ad mutuandum ſub vſura qñ petit mutuum,ſed ad mutuãdum tm̃.Vbi not.primò,ꝙ ex his non ſequitur, ꝙ quis talibus teneatur in tali caſu confiteri , quia ad motiuum de baptiſmo,dico non eſſe omnino ſimile,quia poſt illum ad Chriſtum quis ſtatim euolat tota pœna remiſſa,& p illum qs inſignitur charactere Chriſtiano, non poſt ſacramẽtũ pœnitẽtiæ,Ad motiuũ etiã de attritione, dico ꝙ De⁹ ſupplere crediť effectũ clauiũ,vbi quis pp obedientiam & deteſtationẽ ſcelerũ abſtinet ab vſu clauiũ,ne participet prędictis.Not.ſecũdò , ꝙ qui excõicato occultè ſciẽter cõfiteť extra caſum neceſſitatis,mortaliter peccat , & confeſſionẽ iterare teneť,non aũt ſi ignoranť , ſed in caſu neceſſitatis prædicto,nec peccat,nec tenetur iterare.de quo §.priore.

RVRSVS DE CONFESSORE SECVNDO, quis ſit ſpecialiter,quantùm ad Prædicatores & Minores,& de horum authoritate.

1 *Confeſſor in ordine prædicatorum,& minorũ, quis ſit legitimus.*
2 *Confiteri vt quis poſſit prædicatorib⁹ ac minorib⁹ ex vi cõſtitutionis,dudum.de ſep.in cle.ſine alia licẽtia,quot & quæ requirũtur.*
3 *Præſentatio hodie vſurpata,qua videlicet priores cõuẽtuales aut gardiani prædictorum ordinum per ſe, vel alios à diœceſano petũt licentiam,vel ab eius vicario,exponendi fratres ad cõfeſſiones audiendas,an fiat iuxta formam d.clem.dudum de ſepul.*
4 *Fratres,de quibus pximè,ſic præſentati,vt dictũ eſt, quid diſtẽt à curatis,aliiſq; fratrib⁹ ſic nõ præſentatis. Et quis ac quotuplex ſit effectus cõmiſſionis facta iuxta prædictam formam aut aliam.*
5 *Fratres iuxta prædictam formam præſentati, à quibus abſoluere poſſint. Et in hoc opiniones duæ. Item quos audire , ac abſoluere queant.num.ſeq.*
7 *Fratrum prædictorum præſentatio quibus,& apud quos fieri debeat.Et quid ſi ſedes vacet,aut prælati copia haberi nequeat. Et quid ſi prælati præſentatos admittere nolint, aut de eorum numero aut idoneitate controuerſia ſit. Aut quid ſi admiſerint , & licentiam dederint, ſed reuocauerint.ſeq.num.*

1 CONFESSOR*ſecundò.i.confeſſionis legitimus auditor quis ſit in ordinis Prædicatorum,&Minorũ,declaratur in cle.dudum.de ſep.§ ij.vbi ſic dř: Statuimus etiã & ordinamus authoritate prædicta, vt in ſingulis ciuitatibus,& diœceſibus,in quibus loca Prædicatorum,& Minorum ordinum fratrũ cõſiſtere dignoſcunť, & in ciuitatib⁹ & diœceſibus locis ipſis vicinis,in qb⁹ loca huiuſmodi nõ habentur,magiſtri,priores,pũinciales Prædicatorum au eorum vicarij, & generalis miniſter , & prouinciales mi

nistri,& custodes Minorum ordinũ prędictorũ ad præsentiam prælatorũ eorundẽ locorũ se conferant,per se vel per fratres,quos idoneos ad hoc fore putauerint,humiliter petituri,vt fratres,q̃ ad hoc electi fuerint, in eorũ ciuitatibus, & dioecesibus cõfessiones subditorũ suorũ confiteri sibi volentium,audire liberè valeant:& huiusmodi confitentibus, prout ꝓm Deum expedire viderint, pœnitentias imponere salutares,atque eisdem beneficium absolutionis impendere de licentia, gratia,& beneplacito eorundẽ. Deinde præfati magistri prouinciales,ministri ordinum prędictorũ eligere studeant personas sufficientes,idoneas, & vita approbatas, discretas, modestas, atque peritas, ad tam salubre ministerium,& officiũ exequendum,quas sic ab ipsis electas repręsentent,vel faciãt præsentari prælatis, vt de ipsorũ licentia, gratia,& beneplacito,in ciuitatibus & dioecesibus eorundẽ, huiusmodi personæ sic electæ confessiones audiant, extrà ciuitates & dioeceses, in quibus fuerint deputatæ:per quas eas volumus,& nõ per prouincias deputari cõfessiones nullatenus audituræ. Numerus autem personarũ assumendarũ ad huiusmodi exercendũ officium esse debet, prout vniuersitas cleri,& populi,ac multitudo vel paucitas exigit eorũdem.Et si ijdem prælati peritam licentiã confessionum audiendarum concesserint:illam præfati magistri,ministri,& alij recipiãt cum gratiarũ actione. Quòd si fortè iam dicti prælati quenquã ex huiusmodi fratribus præsentatis eisdẽ ad huiusmodi officiũ nollent habere, vel non ducerent admittendum : eo amoto vel subtracto, loco ipsius similiter eisdem præsentandus prælatis alius possit & debeat subrogari.Si verò ijdem prælati præfatis fratrib⁹ ad cõfessiones, vt præmittitur audiendas electis hmõi exhibere licentiam recusauerint,nos ex nunc ipsis vt cõfessiones confiteri sibi volentiũ liberè liceteq; audire valeãt, beneficiũ absolutionis impendere gratiosè cõcedimus de Apostolicæ plenitudine potestatis.Per huiusmodi autẽ concessionẽ nequaquã intendimus pſonis seu fratribus ipsis ad id taliter deputatis potestatẽ in hoc impẽdere ampliorem,q̃ in eo curatis, seu parochialibus sacerdotibus est à iure cõcessa,nisi forsan eis ecclesiarũ prælati vberiorem in hac parte gr̃am specialiter
2 ducerent faciendã, hæc ibi. ¶ Primò * verò quæritur,quid requiratur ad hoc, ꝙ quis sine alia licentia possit dictis fratribus vigore dictæ constitutionis cõfiteri ? Et dico requiri primò,ꝙ prædicti fratrũ prælati,vel superioris accedãt per se vel alios ad dictos prælatos petituri humiliter, vt fratres qui fuerint electi,possint confessiones audire,vnde si asperè petatur : ꝓm Pan. non vr̃ satisfactum constitutioni : sed esset iterum petenda propter omissionem formæ. Ex quo elicio,ꝙ si prælati negẽt licentiã asperè peritã,fratres prædicti eam nõ hñt à Papa:si tñ electi ante petitionẽ licentiæ præsentent, ꝓm Zen. valet cõfessio si fiat:licet prælati exigere possent, vt primò fiat petitio, ꝓm aliquos:quod tamẽ secundùm Card.non est verum, sed electores eligere pñt sine alia requisitione. Vnde hoc primum est de bene esse. ¶ Secundò,ꝙ dicti fratres eligãtur & habilitentẽ per magistrum aut priores ꝓuinciales, quo ad prædicatores, vel per generalẽ aut prouincialẽ ministrũ quo ad Minores,horum autẽ vicarij aut custodes eos nõ possunt eligere, ꝓm Car. & Pau.& glo. licet possint dictã licentiã petere,& intellige ꝓpria authoritate, priores aut cõuentuales quo ad prædicatores, & gardiani quo ad Minores ẽt petere nõ possunt, licet possint ad petendũ à prædictis , imo ex commissione possunt eligere:quia quod priores ꝓuinciales habent à iure,cõmittere pñt,cum sint ordinarij. ¶ Tertiò, ꝙ dicti electores si electos per se,vel ꝑ alios præsentent dictis prælatis.Vbi not.primũ, ꝙ ꝓm Sum.Ros.custodes possent facere istã præsentationẽ:allegãs gl.in v̄bo,custodes. Sed fallitur,quia ibi est sermo de petitione licentiæ, non de præsentatione.Vnde Arch.sentit contrariũ, & bene quia text. est clarus.Nota secũdò,ꝙ Sum.Ang.dicit ñ esse necesse,ꝙ isti electi præsentent personaliter,cuius oppositũ tenet gl. & rationabiliter, quia vt patet in text. prælati pñt aliquos ex electis refutare,si nõ fuerint idonei,& cõsequentur debent subijci examini eorum,quod sine præsentia esse non potest. Vnde si electi nõ præsentati pſonaliter non acceptentur nõ hñt ex hoc licentiam à Papa audiendi, si tamẽ prælati hoc nõ exigant,satisfactũ puto huic legi,vt j̃.§.ij. ¶ Quartò,requiritur, ꝙ dicti fratres nõ audiãt extrà dioecesim illius, cui sunt præsentati, ꝓm Card. quem sequitur Sum.Ros.& Ant.innitẽtes textui in v̄bo,extrà.Supplementum verò tenet,ꝙ dictæ dioecesis pſonas audire pñt vbiq;. Sed hoc dictũ ꝓm est planè contra oẽs doctores & contra textum. Primò verò indiget limitatione:quia qñ fratrum prædictorũ loca sunt vicina dioecesi,in qua vel ꝑ qua præsentant,& in qua non sunt dicta loca, in ipsis locis audire pñt pſonas talis dioecesis, vt patet in textu:alioquin oporteret cõfessores accedere ad cõfitentes, ñ econuerso:& de hoc j̃.§.iij.intra dioecesim,aũt vbiq; pñt audire,ẽt in domibus secularium,ẽt cõtradicẽtibus curatis:qa ex quo ꝓhibentur extrà,permittunt intra.art.j.q.j.ext. catholicã,nã quicquid est intra limites,cedit limitato.ff.de leg.iij.l.patron⁹. §.Sempronio. Possunt tñ isti fratres præsentari prælatis extrà dioecesim existẽtibus ꝓm Pan. cum sit iurisdictionis voluntariæ. ¶ Quintò requiritur,ꝙ confiteri volẽtes prædictis sint de iurisdictione prælati cui sunt præsentati , vt
3 patet in textu,nisi habeãt priuilegia. ¶ * Secundò quæritur, an præsentatio quotidie vsitata, qua,ꝙ priores cõuentuales vel gardiani doctorũ ordinũ per se vel per alios petũt licentiam dioecesano vel eius vicario exponendi fratres ad cõfessiones,sit facta ꝓm formã dictæ cle.dudum ? Et dico in ordine prædicatorũ, quia ꝓuinciales dãt prioribus conuentualibus licentiã exponẽdi fratres siue præsentãdi prælatis ꝑ cõfessionibus,dant eis licentiã faciẽdi prædictam electionẽ,vnde ꝑdicta præsentatio est facta ꝓm formam, dictæ clemẽtinæ,sicut si fieret,à ꝓuinciali, qñ prælati aliã solennitatẽ nõ requirũt, qa ꝓm Mat.& Zen.sufficit, ꝙ seruetur forma quo ad tria substãtialia,q̃ peti dñt,q̃ sunt, audire confessiones,imponere pnãas,ac beneficiũ absolutionis impendere. Vnde petẽdo ista tria seruata est forma & valebit cõfessio ꝑ præsentibus electis,vel etiam ꝑ eligẽdis,si hoc petatur:imò si petatur licentia solùm audiendi, intelligũtur petita,alia duo, ad quæ dicta auditio ordinat. Nec obstat, ꝙ ꝓm glo.dicta præsentatio dẽt esse personalis,eò ꝙ præsens dr,qui præbetur sensibus corporis.arg.ff. de verb.oblig.l.j. quia hoc est verũ, solùm qñ prælati hoc volunt & petunt,quod patet:tum quia hoc est statutum in fauorem prælatorũ vt eis deferatur,cui renũciare possunt, & si dicatur statutũ vt examinẽt,dico ꝙ examen hoc committere possunt alteri, puta prælatis ipsorũ,in quib⁹ fidũt, tũ quia qñ alicui imponit aliquod onus sine determinatione,quo impleto ad aliquod bñficium meretur admitti, quocunq; leuiori mõ impleat onus, cõditio dr̃ impleta,& ad beneficium meretur admitti,vt probatur.ff.de cond. & demõ.l.quod traditũ. Vñ in proposito sufficit,ꝙ fiat præsentatio v̄baliter,vel qualitercunq;.Et motiuũ glo.nõ valet, qa ꝑsentatio pſonalis ẽt fieri põt ꝑ procuratorẽ.C.de proc.l.fin.& sic præbet se quis sensibus per se vel ꝑ alũ.ff. de procur.l.præsens. Fratres tñ aliqui in hoc sunt priuilegiati i

giati vt omnes,qui qualitercunq; sunt expositi, intelligant
4 expositi,ꝓm formam cle.prædictæ. ¶ Tertiò * quæritẽ,quæ differentia sit inter fratres pręsentatos secundũ dictam formam,& curatos,ac alios fratres sic nõ præsentatos?Et dico, ꝙ dicti fratres possunt audire oẽs de dioecesi, pro qua sunt præsentati:sed non possunt cõmittere alteri audientiã, nec eam exercere extra dioecesim,secundũ Land. & Zab. nisi in casu dicto alioquin quo ad eccl̃am non esset vera absolutio,& cõfessio iterãda esset, secundùm Arch. sed curati non possunt audire oẽs de dioecesi, sed parochianos suos tãtùm: eorum tñ audientiam cõmittere possunt alteri, & exercere extra dioecesim suã vbiq; quia in his quæ fiunt sine strepitu iudicij,& sub silẽtio, nullius lædit territoriũ.ff.de offi. proconſ.l.ij.Et facit qd̃ not.Pan.in c.cùm cõtingat, de foro cõpet.& ita tenet Card. Si tñ sine dicta solẽnitate cõmitteretur ab eꝑo vel curatis, fratr bus ista authoritas audiendi confessiones simpliciter,tunc ꝓm Arch. possent etiam extra dioecesim audire, sicut & alij vicarij eorum, & in hoc sunt maioris potestatis q̃ dicti electi , licet in alio sint minores: quia nõ habent authoritatem, nisi q̃ dat eis eꝑs vel curat⁹, electi verò habent eam, q̃ dat Pontifex Summus,de qua j̃. §.v. ¶ Quartò quæritur, quis sit effectus cõmissionis factæ prædicto modo vel alio ? Et dico secundùm Petr.de Pal.in iij.dist.xviij. ꝙ sunt quinque,quos tñ nõ habet in personis ordinũ reprobatorũ, de quibus dr̃ extrà, de reli.do.c.j.lib.6. ¶ Primus est, ꝙ commissarius audire & absoluere põt,nullius alterius licentia requisita, & similiter pœnitens cõfiteri non petita licentia aliqua,etiã à proprio sacerdote,arg.efficax extrà,de pri.in his quæ.lib 6.Et idem dicit Io.And.in c. si eꝑs,de pœn.& remiſ.lib.6. & idem Pan.Vnde glos.Bern. oppositũ dicens ꝑ Clementẽ quartũ tanq̃ falsa dãnata est in quodã priuilegio,quod incipit,quidam temerè. ¶ Secundus est,quia cõmissarius audire põt contra ꝓhibitionem alterius ꝑlati inferioris vel æqualis, etsi non superioris,inferior etiam cõtra superioris inhibitionẽ alteri cõmittere nõ ꝑt, sicut nec per ipsum audire,econuerso aũt superior cõtra inhibitionem inferioris sicut audire,ita & cõmitere põt,similiter si essent duo curati,& vterque insolidũ, vnus cõtra alterius inhibitionẽ & audire & cõmittere potest:quia par in parem nõ habet imperiũ. ¶ Tertius,quia tenetur curatus ei Eucharistiã & alia sacramenta ministrare , ex quo dicit se confessum illi qui potuit absoluere. Vnde secundũ S. Tho. in quolib.tenetur ei credere,quod limita secundũ eundem, & Pet.prædictũ,nisi esset excõicatus vel notorius peccator, aut gene. aliter aliquid habẽs pertinens ad forũ contentiosum,quo casu antequam Eucharistiã illi ministret,debet ei clarè de absolutione constare. ¶ Quartus est, quia peccata confessa habenti dictã commissionẽ nõ tenet quis reconfiteri ꝓprio sacerdoti,vt etiã declarauit Ioã.21. in extrauaganti, q̃ incipit,vas electionis. ¶ Quintus,qa audiẽs cõfessiones non iure suo pdit suã prãtem delegante mortuo vel amoto.Et idem fortè est ipso excõicato vel suspenso,quãuis ꝓbabiliter dici possit , ꝙ si eꝑs nõ existens excõicatus vel suspẽsus instituit officialẽ & pnãrium,& posteà excõicetur, vterque põt in suo officio procedere:quia vtitur iure eius qui iurisdictionẽ habet,licet nõ vsum per se:vide tñ s̃. Absolutio.ij.§.vj. Si autem iam erat excõicatus , institutio vel cõmissio non tenuit. Si tamen cõmissio fiat ꝓm formã dictę cle.dudum,ꝓm Direc.& Card.non expirat per mortẽ concedentis:quia est papalis.Et hoc si fiat simpliciter, sicut necessariò fit,si ipsi velint.arg.de transl.veniẽs. Si etiam sit commissio aliàs facta ab episcopo,durat quo ad fratres prę dicatores,& cõsequenter quo ad minores,quia priuilegiati sumus, ꝙ episcopis mortuis , qui nobis suã authoritatẽ dederunt vel cõmiserunt,ea possumus vti,donec eccl̃æ prouisum fuerit de pastore.Si verò sint deputati vsque ad bene placitũ deputantis, ꝓm Car.post eius mortem nõ durat cõmissio : quia hoc extinguitur morte,vt in c.si gratiosè, de
5 reseri.lib.6. ¶ Quintò * quæro, à quibus possint absoluere fratres præsentati secundũ formã dictæ cle.Et dico,ꝙ circa hoc sunt duæ opiniones,quarũ prima dicit, ꝙ absoluere ñ possint à reseruatis eꝑo de iure,vel cõsuetudine,aut voluntate, ita ꝙ sicut curatis potest eꝑs eis reseruare casus ad libitum ex causa rationabili,siue constituendo,siue aliter,& multo magis hoc põt conciliũ prouinciale & synodale, à cuius sentẽtiis religiosi absoluere nõ possunt, vt dictũ est. Et hanc opin.Archid.recitat,& more suo in dubiis non vr̃ determinare,sed hanc tanquã turiorem consulit.Sum.verò Pis. non vr̃ apposuisse mentem ad speculandũ an dicti fratres habeant aliquid plus q̃ curati , sicut fecerunt quidam sequentes. Ioan. verò And.Zab.Lau.Pau.Steph.Io.Mon.& Zenze.hanc sequũtur:Quorũ motiua sunt duo. Primò cle. religiosi,de priuil.vbi dicitur,ꝙ religiosi è casibus reseruatis ordinariis quenquã absoluere nõ præsumant.Secundò, quia vt dicit Ioan.Mon. si eꝑs potest arctare potestatẽ ordinariã curatorũ, multo magis arctare põt extraordinariã ipsorum fratrũ.Tertiò adde,ꝙ gratia,q̃ hic Papa facit,sup qua scilicet opinio cõtraria fundatur,habet locũ solùm qñ ordinarij nolunt admittere fratres pręsentatos idoneos,vt patet in text. ¶ Secunda opin. dicit, ꝙ dicti fratres absoluere possunt ab oĩbus casibus , exceptis præcisè reseruatis eꝑo in iure vel superiori, quantumcunq; reseruentur eꝑo ex consuetudine vel constitutione vel beneplacito , quàm opinionem vr̃ fundasse Gul.Spe.& Ioan.de Lig.efficaciter prosecutus est in c.omnis, de pœn.& remiſ.& sequit̃ Pan. & cõiter omnes Summistæ, & Doct.sequentes, & hoc rationabiliter & verè. Primò quia data veritate primæ opinionis, fratrũ priuilegiũ truncari posset ex toto:quod esse nequit.c.quanto,de priuil.Et secundò,quia dispositio d.cl. dudum : totaliter posset euacuari & annullari, & frustrari eius intẽtio,quæ est,vt populi libenter dictis fratribus confitentes habeant suas cõsolationes in Domino:quod non esset, si eꝑi ad libitũ possent sibi casus reseruare.Tertiò,qa gratiam, puta absoluere posse ab oĩbus,nisi reseruentur à iure, q̃ concedit superior,id est,Papa,reuocare, vel arctare non potest inferior,vt patet per se,& in c.inferior.dist. xxj. Nec põt dici, ꝙ Papa eam cõcedit solùm in casu iuxta tertiũ motiuum : sed simpliciter etiã extra dictũ casum: quod patet primò, quia ꝓm Direc.ista concessio vel licentia audiendi est papalis, & prælati in cõcedendo præbent nudum ministerium,sicut minister in baptizando.l.vt eius deferatur:quod patet,quia si non cõcederent,nihilominus hoc haberẽ.Vnde Papa est qui cõcedit, & in dicto casu & extra illum qñ prælati admittunt.Dicere aũt,quod quãdo illi admittũt concedit minus : & qñ repugnant,maius,nec est rationabile,nec habetur ex text. Secundò, quia vt patet in fine text.ibi:nisi forsan,&c.hanc gratiã habent dicti fratres,etiam quando pręlati vberiorem gratiam faciũt,& consequenter eam habent extra casum:quo eo nolũt admittere.Vnde securè tenẽda est hæc opinio,& secundùm eam practicandũ est, quãdo episcopi vel eorũ vicarij sunt insolentes & duri in concedendo,ex auaritia, vel æmulatione vel alia iniusta causa. s̃. Absolutio.j.§.iij.in fin. nisi casui reseruato ab eis esset ꝑ constitutionẽ annexa excõicatio reseruata dioecesano vel superiori,quia tunc fratres prædicti nihil possunt,per d.cle. religiosi.s̃.Absolutio.j.§.

iiij.Vnde se nõ intromittãt sine episcopi licẽtia : qa essent excõicati.Et idem sentit gl.de sententiis suspẽsionis & interdicti.de quo vide ĩ.Excõicatio.7.§.xiiij dubio x.Similiter nec de votis dispẽsandis, aut iuramẽtis,aut de incertis restituendis,nisi vt ĩ.Restitutio.vl.§.vj.Ad motiuũ primũ,dico illã cle.loqui de reseruatis iure cõmuni,non statuto vel cõsuetudine:quia sicut hæc,scilicet cõsuetudines & statuta cõtraria excludũtur per cle.dudũ. ita oportet ea excludi ꝑ cle.religiosi.ne leges fiãt ludibrio.C.de bo.quæ lib.l.fi.§.vbi aũt. & iura iuribus sunt cõcordãda.l.vnica.C. de inof.donat.de elec.cùm expediat.lib.vj.Ad s̃m dico,ꝙ vtiq; illud põt ,si ipse talẽ daret potestatẽ ex se tales promouendo,nõ aũt si eam dat superior,quanquã talis potestas sit ordinaria,surgens à dicta cle.vt tenet Zenz.& Lau. Sunt & alia motiua Mõ.sed inualida.De potestate aũt cu-
6 ratorũ,vide tit.seq.¶ Sextò * quæritur,quos audire & absoluere possint dicti fratres?Et dico,s̃m omnes Doctor,ꝙ audire & absoluere possunt omnes,qui absolui possent ab illo prælato,cui sunt præsentati , tam exẽptos quàm non exemptos, tam ecclesiasticos quàm seculares, secundùm Car.nec cõtradictio curatorũ,aut quæcũq; excõicationis sententia contra hoc quicquã valet iure ipso per extrauagantem Mar.4.insertam.in rub.de priuil.imò,s̃m aliquos absoluere possunt etiam religiosos , qui ex statutis suorũ ordinũ absolui nequeũt,nisi à suis prælatis:quia hęc prouisio est respectu omniũ volentiũ cõfiteri,& de plenitudine potestatis,quæ ab aliis statutis nõ dependet.Sed gl.tenet cõtrariũ,dicens,ꝙ per hãc cõcessionem illi nõ cõprehendũtur quod Pan.tenet,& Car.dicit verius:qa religiosi nõ habent velle.de electi.si religiosus,lib.vj.& cõsequenter nec pñt dici volẽtes,scilicet nisi quatenus volũt prela-
7 ti.¶ Septimò * quæritur,cui fiet ista præsentatio siue quis intelligatur hic nomine prælatorum ? Et dico , ꝙ s̃m Direc.intelligũtur epi,& eorũ loca tenentes de iure vel consuetudine,sunt qui de iure vel consuetudine sede vacante regũt ecclesias : & sic nomẽ prælati accipitur strictè,sicut & de of.or.si eps,& de temp.or.cũ nullus lib.vj.largè autẽ capitur , de of.or.cũ ab ecclesiarũ.Car. verò dicit hic nomine prelatorũ intelligi eos, q in loco habẽt iurisdictionem episcopalem,vel quasi,ita ꝙ nulli diœcesano subsint ipsi,nec eorũ subditi,qđ tenet Pan.& sic quo ad tales non sufficeret licẽtia diœcesani.Et hęc opi.dicit idẽ quod pri-
8 ma,& aliquid addit.¶ Octauò*quæritur,cui fiet istã præsentatio,si vacat sedes vel haberi nõ possit copia prælati? Et dicit Pan.ꝙ vacãte sede fiet cap.arg.c.cũ olim de ma.& obe.& nõ habita copia prælati fiet inquit, eius vicario in spũalibus, si habet.de tẽp.cũ or.nullũ.li.vj.Si verò nõ hẽt, & hoc malitiose facit : debet adire superior, q eius negligẽtiã debet supplere.ar.ix.q.iij.cũ simus.de cõc. præb.qa diuersitatẽ. & idẽ si esset excõicatus vel suspensus.arg. in
9 eo.c.quia diuersitatẽ.¶ Nonò*queritur, qđ si dicti prelati nolint admittere presentatos? Et dico,ꝙ ex rationabili cã possunt reprobare aliquẽ ex electis, vt patet in tex.& hoc intra triduũ à die presentationis,s̃m constitutionem,inter cunctas,quę qa sublata est,s̃m Laud.hoc est arbitrarium. Et si loco repulsi alius subrogetur,etiã ille s̃m gl.ex causa poterit repelli,nõ aũt sine cã.Si verò prælati absolutè nolũt dare licentiã dicto modo petentibus, nihil refert quia eis licentia authoritate apostolica conceditur,vnde audire pñt cõfessiones, & hoc, s̃m Car.expectato cõgruo tẽpore,quod,vt videtur, est vsquequo viderint eorũ in hoc firmã sñiam. Si verò prælati nõ expectata præsentatione præmonẽtes,dicãt,nõ presentetis aliquos,qa nõ admittemus,s̃m Card.audire poterũt sine alia p̃sentatione.Si verò expressè nõ recusant admittere,sed nõ dãt licentiã,vł negligunt,s̃m gl. locũ habet hic priuilegiũ post trinã monitionem vel requisitionem,de sup.neg.præla.c j.& facit de
10 ap.ab eo.lib.6. ¶ Decimò,* quid si fiat cõtentio de numero admittẽdorũ,vel idoneitate?Et dico, ꝙ si fiat de numero s̃m gl.eps reijcere põt, si vltra modũ solitũ præsententur,nec hoc exigit populi multitudo:vnde recipiet numerum, qui sibi vr, de reliquis erit recursus ad arbitriũ boni viri,id est,iudicis,qui debet esse medius,s̃m Card.Si verò sit de idoneitate,& ꝓbabiliter cõiecturetur de malitia p̃latorum,ꝙ ideo scilicet cõtendãt,qa nolũt admittere,credo, ꝙ locũ habebit priuilegiũ,saltem in subrogato, qa nõ refert an verbo vel de facto dicãt se nolle dare licentiã. Vbi verò prælati bñ mouent,licet cum errore,verũ est qđ dicit
11 glo.eos repellere posse,ẽt subrogatũ. ¶ Vndecimò * quæritur si dederint quidẽ licentiã , sed deinde reuocauerint? Et dico,ꝙ sine causa hoc facere nõ pñt,s̃m gl.Pau.Zen.& Card.Vnde nihilominus licentiã fratres haberent:qa esset in fraudem legis,& idem quasi absolutè negaretur. Ex cã tñ videtur, ꝙ hoc possint,secundũ mentem prædictorũ, vt puta , si aliquis ex dictis fratribus post licentiã scandalosè conuersaretur,vel efficeretur surdus,aut mente captus, & hmõi:quia text.requirit ꝑsonas idoneas, & vita probatas.

RVRSVS de Confessore tertiò, quantùm ad eius qualitatem.

1 *Confessor qualis esse, & quot in se habere necessariò debeat. Et quid de bene esse. Et de singulis fusè disserit.*
2 *Confessor casus episcopales & papales indagare tenetur. Et an sic teneatur scire episcopales, synodales, archiepiscopales.*
3 *Regulæ duæ pro exponẽte & exponẽdo ad confessiones audiendas.*
4 *Confessor in peccato mortali existens , audiendo confessiones , an peccet. Et qualiter,ac quoties. Et num subditus à ministro ecclesiæ in mortali existenti sacramenta extra necessitatis casum tutò accipiat. Et qui dicatur necessitatis casus.*
5 *Confessor à quibus absoluere possit. Et an casus, qui de iure inferioribus competunt , episcopus sibi reseruare possit, & id quibus casibus.*
6 *Authoritas,quàm episcopus,vel alius superior inferiori concedit, quomodo, ac quatenus accipienda sit.*
7 *Dispensare in votis,aut iuramentis, sine mandato speciali non licere , sed nec ab excommunicationibus à sacerdotibus illatis pro furtis ac damnis, quorum authores nesciuntur absoluere. Et ibidem multa alia, in quibus speciale mandatum requiritur.*
8 *Officialis episcopi , num in præsentijs authoritatem casuum episcopalium habeat.*
9 *Sacerdos,num eum absoluere posit,quem non ipse , sed alius audiat. Et num illam,cum qua peccauit. Et ibidem,an episcopus in simonia cum eo admissa dispensare queat. Et sub hæc quod dispensatio dignitatis sit absolutio necessitatis.*
10 *Sacerdos in mortis articulo , num quilibet à quolibet quamuis in absentia propria sacerdotis, absoluere poßit.*
11 *Sacerdos num illum absoluere poßit , qui ab aliquo desistere non vult, quod sacerdos ipse mortale credit.*
12 *Confessor,num à peccato absoluere excommunicatum poßit,quem ab excommunicatione absoluere nequit. Et de hoc opiniones duæ recitantur.*
13 *Confessor, num de omnibus,quæ sibi in confeßione dicuntur, eam cognitionem habere debeat, vt sciat mortalia sint necne. Et quid si casus illi dubius occurrat. Et casus dubius quot modis dicatur.*
14 *Confessor in confeßione delinquens ex ignorantia, pro qua culpa teneatur.*
15 *Confessor videns pœnitentem pœnitentiam subire nolle , aut non expletùrum , qua cautione ac prudentia vti debeat. Et quid si pœnitens confiteatur , sed à peccato abstinere nolit , nec aliquid facere velit, ad quod ex neceßitate teneatur.*
16 *Curatus subditos habens surdos, mutos, furiosos, & huiusmodi, qualiter circa eos se geret.*
17 *Confessor videns confitentem ex imprudentia confitendo deficere, num interrogationes ipse facere debeat. Et quatenus debeat interrogationes mouere. Et de quibus. Et ibidem, quòd omittens facere necessarias interrogationes peccet mortaliter.*
18 *Confessor interrogationes in confeßione , qua ratione proponere debeat. Et quot in his faciendis necessaria sint. Et sub hæc, quòd sicut confitenti personam cum qua peccauit, exprimere non licet, ita nec de ea confessori inquirere expedit.*

1 CONFESSOR*tertiò, qualis debeat esse, vt plenius innotescat,colligo,ꝙ debeat habere tria necessariò.s. potentiam,scientiam,& prudentiam, & quartum de bene esse.i.vitæ sanctitatem. Quantũ verò ad potentiam sciendum est, ꝙ auditurus cõfessiones in primis post potestatẽ characteris siue clauis,debet etiam habere potestatẽ iurisdictionis ordinariã,vel delegatã, & bene aduertere quantum illa se extendat.Nam secundùm Arc.qui aliquem absoluit in casu in quo non põt,quia erat reseruatus, vel qa nullam habebat authoritatem,scienter, vel ex ignorantia iuris crassa non incurrit quidem ex hoc aliquã censuram, etiam si sit religiosus,secundùm Zab.&Zen.tamen peccat mortaliter , secundùm Ric.in iiij.di.xviij.& sic absolutum de proprio errore tenetur auisare, si põt.s commodè,licet ille quo ad Deum,dũ hoc ignorat,excusetur, quod intellige,quando sine scandalo notabili põt auisare.Vel petita ac obtenta authoritate absoluendi in casu , in quo absoluere nequiuit, secũdùm Direct.& aliquos peritos vocato illo cautè, de quibusdã confessis interroget, quasi plenius informandus, & an deinde aliqua crimina perpetrarit , & sit eum denuò absoluat ab omnibus,tunc & prius auditis, vel si inde magnum scandalum timeretur,absoluat absen- + tem , si ab vltima confessione adhuc creditur perseuerare in gratia,vel in hoc casu,secundùm alios,committat summo sacerdoti Christo , præsertim quando multitudo est sic neglecta , vel interest multa distantia loci. Præter hoc etiam si religiosus sic absolueret ab aliqua sentẽtia excõicationis,suspensionis, vel interdicti, esset excõicatus.Hæc ex illo.Et adde , ꝙ sufficit credulitas probabilis dictæ perseuerantiæ in gratia , secundùm istam opin.cùm certa haberi nequeat, etiam de eo qui præsentialiter confitetur. Aduerte tamen,ꝙ si talis cõfessor absoluere potuit,ab aliquibus,licet non ab omnibus,sufficeret reconfiteri illa solùm à quibus absoluere nõ potuit, habenti authoritatem.
2 ¶ Ex * his elice, ꝙ tenetur indagare qui casus sint ep̃ales, & q papales,alioqn periculosè audiret, vt in cle.religiosi. de priui.Casus autẽ ep̃ales, synodales, vel archiep̃ales sic scire non tenetur,secundùm Dir.lib.iij.tit.ij.vbi dicitur,ꝙ religiosus probabiliter ignorare põt hmõi instituta , quia in facto consistunt maximè , quia talia consilia adire talis non tenetur : ideò secundùm Veru. excusatur. Et adde tu, ꝙ tanto magis,quanto hodie si religiosi, vel alij de hmõi inquirant etiam ipsi ep̃i plerumque nesciunt de hmõi docere,deberent tamẽ solicitè confessores inquirere, si quid in cœna Domini,vel in alio tempore de hmõi publicatur. ¶ Quantum verò ad scientiam, notandum est, ꝙ in confessore, secundùm S.Th.in iiij.dis.xvij.& in l.scientia.& si nõ sit maior, tãta debet esse vt sciat distinguere inter peccatum,& non peccatum,mortale & veniale,& si in aliquo esset dubitatio,sciat considerare vt posset recurrere ad peritiores,hæc ille,quam sententiam S.Bo.eadem dist.extendit dicẽs,ꝙ tantam scientiã debet habere confessor,ꝙ sciat discernere in peccatis cõibus, quod veniale, & quod mortale:& ꝙ sciat semper ad quę pc̃tã sua ptãs se possit extendere.Ratio,quia alia pœnitentia pro mortali , alia pro venali est imponenda.Item quia si esset aliquod genus peccati, ad quod manum extendere non posset , nisi illud cognosceret,audiret cõfessiones in periculũ sui,& confitentiũ sibi,vñ hoĩes hoc cognoscẽtes tenẽtur cõsulere discretos : alioquin vterq; grauiter peccaret.Et hoc voluit dicere Aug.de pœ.di.j.q vult.Est & alia sciẽtia,qua qs per habitũ acquisitũ scit discernere inter perplexitates pc̃torum: & hæc est de bene esse:in talibus aũt semper debet eligere viam securiorẽ, & consulere sapiẽtes. hæc ex illo.Alb.etiã dicit,ꝙ sacerdos non tenetur scire discernere,nisi in cõi q̃ sint capitalia,& quæ mortalia cõia, & quæ venialia ex genere,quod qui nescit, peccat, inquit, mortaliter audiendo confessiones,& plus peccat,qui eũ instituit, aut permittit institutum ministrare.In perplexis autẽ q̃nibus debet sacerdos parochialis esse ita discretus , vt talia difficilia esse sciat:nec procedendũ in eis sine superioris consilio,vł authoritate.hęc ex illo,& idẽ de omni cõfessore.Et per cõia intelligit ea quæ cõiter ab omnib. sciuntur esse mortalia. Vñ,secũdùm istos, sufficientẽ credo qui attẽtè legit,& intellexit,Defecerunt,nisi sit,aut naturaliter stultus,aut præsumptuosus , vt non sciat dubitare , vel nolit interrogare quia talis habet dictã cõem notitiam.Durandus autẽ ordinis Minorum rigorosius loquitur,dicens, ꝙ cõfessor scire debet vtrũ expressa ꝑ pœnitẽtem sint pc̃tã,vel non,& vtrũ cõtractus,quos facit,liciti,vel illiciti:& quando restituere tenetur,& qñ non,& vtrum debeat illũ à cõione prohibere,vel nõ : quia si iudicat,licitũ est illicitũ:vterq; in foueã cadit:nisi eum excuset probabilis ignorantia,puta,si habet aliquẽ doctorẽ authẽticũ,& famosum, cuius opinioni innititur.Vñ si nõ sit expertus in casibus , ita ꝙ nec ꝑ se scit iudicare,nec dubitare nouit,cum periculo animæ suæ audit cõfessiones. hæc ille. Sed hoc dictum est verũ in eo q volũtariè audit, maximè si ingerat se ad hoc, vt dicit Arc. & patet ex verbis do.Durandi, q præmittit ante prædicta, ꝙ cõfessor quoties se ingerit ad confessiones,toties se offert ad respondendum de quolib. & interdum de casibus inopinatis,& aliàs inauditis,& valde perplexis.Deinde cõcludit, debet ergo cõfessor scire, &c.Dictũ verò S.T.Bon. & Alb.quod in scientia vnum est, intelligitur in audiente ex obedientia,& coactè, in quo sufficit scientia minor,se-
3 cundùm Pet.de Pal.¶ Ex*his aũt omnibus elicio duas regulas.Prima quantũ ad exponendũ. Si is qui ex obediẽtia exponitur,certus sit probabili certitudine se esse idoneum, securè audit.Si ṽò scit se nõ esse idoneũ:peccat audiendo, maximè si videt exponẽtẽ moueri passione amoris,vł cupiditatis,& hmõi.Vnde s̃m Ar.non excusatur à pc̃tõ,si in eo sit tãta ignorantia, ꝙ nescit etiã qđ dicit S.T.& Alb.Si verò dubitat etiã securè audit, quia regulariter s̃m S.Th. in quol.subditus obedire tenetur in dubiis.Secũda quantũ ad exponentem. Si videt exponendũ tãtam habere grammaticã,vt lecta intelligat, & vidisse,Defecerunt,aut similem librũ , & nõ esse sic stolidũ quin dubitet vbi est dubitandũ, nec temerariũ, vel presumptuosum in suo iudicio, securè exponi, vt patet ex dictis.¶ Quãtũ ṽò ad prudẽtiã, sciendũ est,ꝙ stãte ptãte & scientia,si esset imprudens,adhuc posset in multis casibus præcipitare peccatorem , in quibus quid ei agendum sit, patebit ĩ.§.decimò.¶ Quan-
4 tùm * verò ad sanctitatem vitæ, sciendum est, ꝙ existens in

+ Hec sententia de absolute sacramentali in absentia iam correcta, et damnata est decreto Clementis 8. P. M.

in mortali, audiendo confessiones mortaliter peccat:quia secundùm S.Tho.& Alb.omnis existens in mortali,exhibendo se ministrũ ecclesiæ,in aliquo actu,mortaliter peccat,& toties,quoties hmõi actũ facit,nõ tamẽ semp requiritur cõfessio,nisi in eucharistia, sed sufficit contritio.An aũt possit quis cõfiteri tali existẽti in mortali? S.T.dicit,ꝙ licèt subditus teneatur recipere sacramẽta à ministro ecclesiæ,etiã existẽte in mortali,quousq; ab ecclesia toleratur,quia adhuc ei obligatur:tamẽ excepto casu necessitatis nõ foret tutũ hmõi inducere ad executionem alicuius spectãtis ad suũ ordinẽ durãte cõscientia, ꝙ sit in mortali: quã tamẽ põt deponere:quia in instãti ex diuina gratia se põt emẽdare.Hoc tamẽ modificatũ est,per cõstitutionem Constãtiensem, quam habes j.Excõicatio.v.§.iij.Hic tamen not.ꝙ casum necessitatis appellat S.Th.eum , in quo alius sacerdos haberi non põt,& cõfessio imminet nõ solùm necessariò , vt videtur velle.Sup.sed etiã de bene esse pro cõione,vl speciali deuotione, qa si nõ peccat mulier vadens per viam suã ad ecclesiã cã deuotionis , obiiciẽdo se oculis hominum, quos inde credit sumpturos occasionem mali, pari rõne hic.Et licet talẽ inducere tali casu:licèt hoc neget Supplemẽtum:quia hoc sonant verba S. T. & hoc non est inducere illũ ad malum faciendum,sed ad
5 bonũ.& de simili vide j.Vsura primo.¶ Primò*verò queritur circa prædicta,à quibus possit absoluere cõfessor? Et dico,ꝙ de fratribus Prædicatoribus,& Minoribus dictum est tit.priore.§.v.De curatis autem dico, ꝙ Io.de Lig.post Guil.in Spe.sic dicit:Non obstante,ꝙ doct.ponant multos casus epis reseruatos , curati absoluere possunt ab omnibus occultis,quæ in iure nõ sunt epis reseruata,& quæ nõ sunt ipsis sacerdotibus directè vel per consequẽtiã aliquã interdicta. Licet ergo epi possint reseruare certos casus q de iure cõpetunt inferioribus:nõ tamen hoc possent simpliciter,nisi in duobus,secundùm Guil.s.directè, vt cũ alicui fuerint legitimè in crimine deprehensi , quod meritò fuerint tali potestate priuati.Secundò indirectè per aliquã cõsequentiã:vt cum aliquis casus euenerit, in quo ad vtilitatem cõem expediat , ꝙ talem casum retineat , & aliter non.xxv.q.ij.de ecclesiasticis.Non expedit vtilitati cõi reseruare tot casus,sed hoc est ponere laqueum in viã salutis,hæc ex illis.Sed intelligo,ꝙ hoc epi non possunt extra illos duos casus sine pctõ:quia.s.hoc nõ possunt sine pctõ, ex aliqua rõnabili cã quæ videtur semper ad aliquã illarũ, duarum reduci,absolutè tamen hoc possunt, sicut per cõstitutiones synodales : ita & simplici verbo , & absolutio cõtra talem prohibitionẽ facta non teneret. Sũma.Ang.in
10 ti.Casus epo reseruati.ad finem. dicit , ꝙ licet eps pro cõi vtilitate reseruasset aliquem casum, si sacerdos videret in aliquo particulari nõ expedire saluti eius,sed obesse,si remitteretur,põt absoluere.iuxta not.per Pan.in c.quod dilectio.de consan.& affin. & in c.at si cler.de iud.quod verum esse limita contra mẽtem eius eo casu,quo iste ad superiorem remitti non põt,vel quoties probabiliter presumitur de tali casu superiorem non cogitasse , aliàs autem illud dictũ est falsum , quia talis sacerdos quò ad hoc habet claues ligatas, nec se põt impedire, nec tenet absolutio.probatur in c.si eps.de pœ.& re.in vj.vbi dicitur, ꝙ in hoc nullã habet ptãtem, & in clem.dudum.versi.p hmõi. cum ibi not.de sepul.& in c.pastoralis.de off.or. nisi sit in articulo mortis.de sent.excom.quod de his,& c.quamuis. Nec potest ex casu sacerdos iudicare vtrum expediat remissio nẽcne.di.xxj.inferior.de maio.& obe.cum inferior. de appel.vt nostrum. Et si dicatur, ꝙ superior reseruat ad bonum,& hic remissio cedit ad malũ, & dico, ꝙ inferior hoc iudicare non debet , sed remittere ouem ad principalem pastorem. Pan. autẽ loquitur vbi superior agit in remotis,& periculum est in mora,vel vbi euenit inopinatus casus,de quo verisimiliter creditur, ꝙ si legislator aduertisset, cõcessisset, nec consuli potest.Ibidẽ etiã tenet dicta Sũ.ꝙ eps nõ põt sibi reseruare casus quo ad curatos , nisi ex cã legitima, licet aliis possit reseruare ꝓ voto, exceptis Prædicatoribus & minorib. Sed dic , ꝙ cùm pctõ põt sibi reseruare ad libitum, & tenet reseruatio, sed sine pctõ reseruare nõ põt, nisi ex cã rõnabili, vt s.dictum est.Quod autem dictum est de curatis, propter eandẽ rationem in-
6 telligendum est de religiosis aliis à prædictis.¶ *Secundò quæritur,qũo intelligenda sit authoritas,quã eps vel alius superior cõcedit?Et dicit Io.An.de off.vica.sup c.tua nobis,ꝙ si eps dedit vicariũ generalẽ, & in mandato expressit aliquod de illis quæ requirunt spãle mandatum, secuta generali clausula,& omnia alia quæ nos possumus, etiã si mãdatum exigãt spãle,secundùm Hos.satis videtur,ꝙ talis etiam spãlia possit ad instar procuratoris. Secus si quid de spãlibus non fuisset expressum.hęc ibi.quod Arc.limitat verum de virtute verborum, & in foro contentioso:in conscientia autem in generali concessione intelligerẽtur spãlia,nullo eorum expresso.si constaret,ꝙ conferens authoritatem hoc intendebat.xxij. q.humanæ. Tu verò etiã limita,nisi spãlia essent maiora expressis de mente Pan.in c.sedes.de rescr.Notandũ est enim, ꝙ secundùm aliquos, sicut Sum.Ang.videtur imponere Mo.etiam expressis aliquibus casibus reseruatis , non conceditur casus , qui est adeo grauis, ꝙ verisimiliter in tali generalitate nõ venit, sicut de violentia percussione clerici tenet Mo.ꝙ non venit,nisi exprimatur.Sed primum est melius, quamuis dici possit,ꝙ tũc etiã iste casus venit in specie sua, sed non in numero,vbi talis fuisset excessus,ꝙ si eps hoc sciuisset,nõ concessisset, sicut si fuit minutatim truncatus , vel aliquid tale.Et idem,inquit Arc.dici põt de authoritate confessoribus ab epo data , quia dicendo,.do vobis authoritatem meam in confessionibus,non intelligitur per hoc suos casus concessisse.Et secundùm gl.Ray.etiam si speciales casus exprimeret in generali dicendo, vt possit absoluere in omnibus casibus,in quibus nos possumus, adhuc nõ esset tutum extendere manum ad reseruata, nisi cõstaret aliter de eius intentione.Sed dicendo , concedo istum & illum, & omnes alios meos casus : intelligitur dedisse totum,secundùm Arc.Dicendo autem alicui, do tibi licentiam eligendi confessorem idoneum,non cõcedit eo ipso absolutionem à casibus reseruatis, nisi hoc exprimatur, vel constet euidenter per aliqua signa. de pœn. & re.si eps.lib. vj.
7 ¶ Et*nota.ꝙ secundùm gl.non licet dispensare votis, aut iuramentis sine speciali mandato , nec absoluere ab excõmunicationibus factis à sacerdotibus pro furtis & dãnis,quorũ ignorãtur authores, cùm ſm quid pertineat ad forum contentiosum, & multo minus à sententiis latis in forma iudicij pro contumacia:aut re iudicata,vel offensa quantumcunq; eps committat vices suas in generali, quo ad forum pœnitẽtiales,imò ego dico, ꝙ nõ liceret absoluere à quacunque excõicatione reseruata, vel censura, ẽt si casus reseruati aliqui essent enumerati, quia ista nõ venient propriè sub nomine casus, & sunt quid,quò ad absolutionem, peccato maius.In tali autem cõmissione non veniunt maiores expressis , vnde ecclesia distinctè exprimit peccata,& censuras, & relaxationem iuramentorum,
8 & huiusmodi.s.Casus.in princip.¶ Tertiò , * vtrum officialis episcopi habeat in præsentiis authoritatẽ casuũ episcopaliũ ? Et dicit Host.ꝙ non,nisi expresse pateat, ꝙ hoc voluerit eps,& si habet,& nõ est sacerdos,debet alteri delegare.de procur.peritio.& secundũ Paul.in cle.j.de priui. habet iste officialis iurisdictionem solùm in foro contentioso, nec de spiritualibus se debet intromittere,vt in c.licet,de off.vic.lib.6.nisi,vt dictũ est, aliud ex gratia habuerit ab epo. Secus est autẽ de vicario generali epi in spiritualibus experientia teste, de quo j.Vicarius. Quando aũt eps ad remotã se transfert regionem, & alium epm vicarium generalem relinquit,talis vicarius,ſm Host. potest omnia,sicut ille,qui ipsum instituit,posset,si esset præsens.
9 ¶ Quartò, * vtrum sacerdos absoluere possit eum, quem non ipse,sed alius audiuit?Et dicit Veruec.ꝙ non:quia sacramentũ pœnitentię diuidi nõ potest.sicut nec alia. xxiij. dist.quorundãtimò si vnius parochię sint duo curati insolidum,a & b,& b.audiat à proposito vel à casu cõfessionẽ factã ipsi a,si a.moriatur ante absolutionẽ,b.absoluere,nõ potest ab his quæ audiuit : quia in sacramẽto pœnitentiæ necessaria est absolutio ex parte cõfitentis & absoluentis. Vnde cum is,qui vni cõfitetur, nõ intendat cõfiteri alteri, nõ subijcit se clauib' eius, nec eum põt aut absoluere aut ligare. ¶ Quintò quæritur, vtrum sacerdos illã possit absoluere cũ qua peccauit? Et dicit Veruec. ꝙ eam remittere debet ad aliũ sacerdotẽ,ne tollatur erubescẽtia, quæ pars est maxima satisfactionis,& sic not.Hug.xxx.q.j. super c. omnis, circa presbyterũ Græcum & vxorem eius,vt ibi,hẽ in glos.& idem est de omni peccato,in quo sacerdos fuit consentiens vel cooperator. Si tũ in his casibus absoluat, valebit absolutio. Concordat S.Th.in quarto.Nec est cõtrà , inquit Veruec. ꝙ episcopus dispensare non põt in simonia cum eo cõmissa:quia dispẽsatio,est dignitatis,absolutio,necessitatis.Vnde non æquè facilè quis amittit potestatem absoluendi,sicut dispensandi.s.Conf.j.§.xvj.¶ Sex-
10 tò,*vtrum quilibet sacerdos quemlibet à quolibet in mortis articulo possit absoluere in absentia ꝓprij sacerdotis. Et dico, ꝙ sic,ab oibus peccatis & sententiis. arg.de pœn. dist.j.quẽ pœniteat,& de sent.excõ.non dubiũ,quod Suppl. tũ limitat,nisi sacerdos sit præcisus.Sed malè,vt s.Confes. j.§.vlt. Sed & si quis sit in mortis articulo ex damnatione iustitiæ publicæ adiudicatus, audiendus est, si pœnitẽtiam petat,& absoluendus:& officiales ecclesiastica censura cogendi sunt,vt hoc permittant,de pœn. & remi.cum secundum,in cle. Et si quis excõicatus decedit cũ signis pœnitentię manifestis,per quẽ nõ stetit quo minus reccõciliaretur, is post mortem absoluetur, sic tũ vt eius absolutio ab Apostolica sede quæratur,si dum viueret ab ea fuerat absoluendus secundùm aliquos,vide s.Absolutio.j.§.v. ¶ Se-
11 ptimò * quæritur , vtrũ sacerdos possit illũ absoluere, qui non vult ab aliquo desistere,quod ipse sacerdos credit esse mortale.Et dicit Gof.in ix.quolib.ꝙ si confessor certus est illud esse mortale : quia.s.nulla est de hoc inter doctores diuersitas,nullo modo eũ debet absoluere.Si verò non est certus:quia dubiũ est inter doctores,& diuersa opinio,tũc si est eius ordinarius, eũ absoluere tenetur , & si ipse confessor non põt sibi formare conscientiã quin sit peccatũ, in diuersitate doctorũ,tunc nihilominus dicat ei cõscientiã suã,informans eũ vt cõsulat peritos, & disponat facere quod tenetur,& eum absoluat, & si purè pœnitens nollet agnoscere tale quid pctm, nihilominus absoluat eũ : quia hoc ꝓcedit ex rõne,si ex proteruia:& ordinarius sequi dẽt cõmune iudiciũ ecclesiæ,& nõ suũ.Si verò non est ordinarius,sequi debet propriũ iudicium.Vnde si credit mortale,

& conscientiã deponere non põt, nullo modo põt eũ absoluere sine peccato.Arch.tamen vt sentire indistinctè,ꝙ contra conscientiã absoluere nõ debet,siue sit ordinarius, siue nõ. Sed primũ vt verius,nisi conscientia ordinarij dictaret sibi, ꝙ ipse moraliter peccaret sic absoluendo,quo casu ꝓcedit dictum Arch.aliàs verò Gofr.quia ex quo ille credit opinionẽ, q̃ sequitur, esse verã, innixus authoritati probabili,nõn vt peccare mortaliter, & sic debet absolui.
12 ¶ Octauò * quæritur, vtrũ confessor absoluere possit à peccato excõicatum quẽ absoluere non põt ab excõicatione ? Et dico de hoc esse duas opin. vt refert Rich. Anglicus in suo quolib. ¶ Prima dicit,ꝙ hoc fieri põt,si nõ stat per pœnitẽtem quin absoluatur ab excõicatione , ita ꝙ nõ est in mora petendæ absolutionis,nec timetur,ꝙ negligẽtior fiat ad eam petendã. Et hanc primò tenuerũt Verue.Rod. & Mon.& secuta est Sum.Ang.& Supple.quorum motiua soluerenẽ hic,si essent alicuius momenti. ¶ Secunda verò tenet contrarium,dicens, ꝙ siue sit quis excõicatus iustè, siue iniustè,dum tũ excõicatio teneat,siue stet per eum, ꝙ non est ab excõicatione absolutus,siue non, ꝙ absolui nõ potest à sacerdote,vel ab homine à peccatis,excõicatione manẽte,etiam si esset minor,vt in c.si celebrat.de cler.excom.mi.quãuis absoluatur, si verè pœnitet,in iudicio Dei. Nam cõsuetudo,quæ est optima legũ interpres, sic obseruat.Et hãc opin.tenuit Rich.cuius sunt ꝑdicta verba, licet Sum.Ang.conetur adscribere illi opposito.Hanc etiã tenet s.Tho.Pet.de Pal.Sum.Conf.Hug. de Castro nouo.Io.de Notono, Iac. de Laude , & oẽs Theologi de hac materia pertractãtes in iiij.& oẽs Canonistæ cõiter,& Sum.Ros.& cõiter omnes Summistæ,præter Rod.& Mon.Pro hac est ratio insolubilis,qa vt patet ex diffinitione excõicationis, omnis excõicatus etiã minori,est priuatus participatione sacramentorũ passiua.Nec valet solutio Sum.Ang.dicẽtis, ꝙ est priuatus completiuè, nõ initiatiuè:primò, quia hæc glo.est volũtaria & præsumptuosa, cũ in materia tam periculosa detur hæc glos.sine fundamento alicuius canonis cõtra diffinitionẽ excõicationis. Vnde pari mõ & facilitate possem ego dicere, ꝙ Iudæus nõ baptizatus põt confiteri & absolui, qa baptismus est ianua sacramẽtorũ completiuè,sed nõ initiatiuè. Secundò,quia est cõtradictio, ꝙ quis non participet sacramentũ pœnitentiæ cõpletè, & ꝙ absoluatur à peccatis : quia illud sacramentũ in tali absolutione ita cõpletur, vt nulla pars eius deficit, vt patet per dicta Theologorũ in quarto:nec absolutio ab excõicatione superueniẽs,siue maiori siue minori,est sacramentum, aut pars eius:sed pertinet ad forũ contentiosum;& fieri põt ꝑ non sacerdotẽ,nisi quatenus hẽt annexã absolutionem à peccato.Tertiò,qa excõicatio maior plus elongat à participatione sacramentorũ, q̃ à iure beneficiorũ:quia ab illa directè excludit, & hoc est de eius essentia , ita ꝙ contradictio est aliquẽ esse excõicatum,& participare sacramentis,qa essent intus & extrà. Sed à iure bñficiorũ ita elongat, ꝙ ea stante nõ est quis capax illius iuris initiatiuè,qa tali etiã si eligatur, nullũ penitus ius acquiritur, etiã si excõicationem ignoret, vt in c.apostolicæ.de cler.excõ.mi. in glo & in c.si celebrat.eo.tit.Ergo multomin⁹ est initiatiuè capax participationis sacramẽtorũ.Pro hac ẽt est textus canonis in d.c.si celebrat.cùm glos. Pro hac etiam ſm
13 Rich.est cõsuetudo optima legũ interpres.¶ Nonò*quæritur,vtrum confessor teneatur scire de omnibus,quæ sibi dñr in confessione, an sint mortalia nec ne ? Et circa hoc multa rigorosè scribit Hen.in quolib.vt recitat Arch.tertia parte.tit.xvij.c.iiij.quæ non probat. Sed tu dic,ꝙ tenetur,

tur,iuxta ea,quæ dicta sunt ſ.in prin.& nō plus,nec tenetur ſemper audito quolibet peccato iudicare vtrū ſit mortale,quia vix reperiretur in toto mūdo vnus cōfeſſor idoneus,ſed ſufficit ſi iudicet de his quę ſcire tenetur,de aliis aūt difficilibus pōt ſuſpendere iudiciū, modo opportunū remediū apponat, nec iteretur, ſi dubitat ea eſſe mortalia. ¶ Decimò quæritur,qd faciet,ſi occurrat ei dubius caſus? Et diſtinguo:quia caſus eſt dupliciter dubius.Primò, ipſi confeſſori q̄ propter ſuā imperitiā dubitat in re certa. Secūdò,in ſe,& nō cōfeſſori,vt quia ipſe probabiliter qdē tenet determinatē vnā partem, tñ pœnitens vel alius dubitat ꝓpter rationes vel opiniones Doctorū contrarias,ſicut de emptione iuriū in mōte Florentię vel in Venetiarū in preſtitis,aut locis Genuę,& de decimis ſoluēdis,vbi nō exiguntur à paratis dare,ſi eccleſia peteret.quod Inn.dicit mortale,& beatus Th.Io.And.& Arc.negant.In primo caſu dico optimū eſſe in cōfeſſore, ſcire dubitare de ignoratis : quia cautius incedit.Vnde niſi legerit caſus deciſionē, vel habeat rōnes euidētes,ſemper dubitare, & peritos cōſulere,aut ipſemet rem nouiter videre debet,ſi tps hoc patitur, dicendo peccatori ſe velle rem melius cribrare,alioquin ſi tps nō patitur,abſoluat pœnitentē,qm̄ ſua ſe extēdit authoritas, imponēs ei vt ſup re dubia cōſulat talē vel talē peritū vel peritos in genere,& pareat eis,ſicut medicus imperitus ægrum ad peritiorē remittere debet. arg. c. q̄ vult de pœ.di.6.qd̄ ſi neq; hoc pōt,exigat à pœnitente, q̄ ſit paratus facere omne qd̄ tenetur, & conſulat ei quod tutius eſt,& quærat,quantū pōt, ſcire veritatem, & in dubio non deteget abſolutionem,& hoc ſufficit:quia ſi iſte eſt paratus ita facere & cōtritus,& nihil habet abſolutioni repugnans.In ſecūdo verò caſu,ſm gl.Ray.nō eſt pręcipitāda ſententia nec denegāda, ſed tutior via cōſulēda, & terror incutiendus ex periculo : quod tūc videtur verū, qñ pœnitens ex probabili ratione adhæret opinioni alicuius doctoris notabilis,quo caſu cōfeſſor relinquit onus ſuper conſcientiā eius, ſi nolit acquieſcere.Quando verò aliquis nō habet in ſe bonā rationē quare huic magis q̄ illi opinioni hęret, & cōſequenter remaneat in dubio ꝓpter quod,ſi dubiū ſit in aliquod,à quo abſtinēdū ſit vtrū ſcilicet ſit peccatū,vel non:omnino abſtinendū eſt,& eligenda eſt pars tutior,ne diſcrimini ſe opponat.Si verò nō ſit dubium principaliter ſuper peccato,ſed vtrum quis teneatur ad aliqd faciēdū,vel dandū,vel pœna ſubeundam, ſemper eligatur opinio benignior.ff. de eo quod cer.lo.l. quod ſi Epheſi.Vnde, vt dicitur in c.fi.de tranſact.in his, ſup qb.ius nō inuenitur expreſſum, ꝓcedas æquitate ſernata,ſemper in humaniorem partē declinando, ſm quod perſonas,cauſas,loca, & tēpora videtis poſtula.rehæc ibi. qd̄ & Bar.tener in l. oēs populi.ff.de iuſt.& iu.& in dubio regulariter dāda eſt ſentētia pro reo, niſi in cā matrimonij dotis,ſeu libertatis,vel teſtamenti,vt in c.fi de reg.iur. & in c.cū ſunt.& in c.odia.eod.tit.li.vj. & ff.de leg.l.benignius.niſi forte eſſet aliquid faciendū. quod faciliter poſſet expediri, vt cū qs abſoluitur ad cautelā. ¶ Vndecimò,
14 * quæritur pro qua culpa teneatur cōfeſſor ex ignorantia in confeſsione delinquens? Et dico,eū,qui ſe ingerit.teneri de omni exacta diligentia.arg.ff. depo.l.j.§.ſæpe.vbi dicitur,q̄ qui obtulit ſe depoſito, tenetur etiā de læuiſsima culpa : vbi aliàs nō teneretur,niſi de dolo & lata culpa,q̄ aūt ſe nō ingerit,ſed requiſitus aut cōpulſus exercet ex charitate fraterna,videtur nō teneri, niſi inquātū ſcit vel pōt cōmodè ſcire cùm impoſsibiliū nō ſit obligatio.c.nemo. de reg.iur.lib.vj.vt de dolo,& lata culpa.Itē q̄a hic agitur ad merā vtilitatē alterius,ſicut & de depoſito dicet. ¶ Duo
15 decimo,* quā prudentia debeat vti cōfeſſor,vbi pœnitentem videt nolle ſubire pœnitētiam, aut nō expleturū eam vel aliud quod ꝓmiſit? Et dicit Mon. q̄ talem debet imponere,quam velit ſpōte & ſine murmure ferre, & nō aliam propter periculum, & cōcedat poſſe redimi impoſita ieiunia & remiſſiones prælatorum illi prodeſſe,nec debet exigere iuramentū aut ꝓmiſſionem de abſtinēdo in poſterū ab aliquo peccato,vel faciendo aliquo iniūcto, niſi in caſibus expreſſis à iure, vide ſ.Conf.iiij.§.vij. Sed abſoluat eū ſine cōditione ſimpliciter, ꝓteſtando tñ, q̄ ſi nō reſtituat vel faciat debitū ſuum,fructū cōfeſſione euacuābit,quātū ſibi videatur,q̄ facturus ñ ſit illud ad quod tenetur. Cautius tñ eſſet qñ facultas adeſt,inducere eū prius ad ſatisfactionem,quod tñ ſi commodè nō poteſt,ſufficit ſi ſatisfacere diſponat q̄ primum poterit. Nunquam tñ peccatorē à ſe deſperatū abire permittat. Et his cōcordat Inno.in c. omnis,de pœnit.& remiſ.& Veruec.& Scot.q̄ ſi pœnitens cōfitetur quidem, ſed à peccato abſtinere nō vult, nec aliquid facere, ad quod ex neceſsitate tenetur,nullo mō abſoluendus eſt:quia vterque,ſm Rich.peccaret mortaliter, illi tñ aliquod bonū opus iniungendū eſt, cum exhortatione ad bona peragenda : quia eū dominus citius illuminabit,& ei valebunt ad multa,iuxta notata per Doct.in c. quod quidā,de pœn.& remiſ.ſ.Conf.iiij.§.ij. in fin. ¶ Dec-
16 imotertiò * quæritur,quid faciet curatus, ſi habet ſubditos,ſurdos,muros,furioſos,& huiuſmodi? Et dicit Rayn.q̄ eos ad pœnitentiā inducere debet, vt poſſibile eſt,ſignis, nutibus, & orationibus ſuis & populi,vt ei nō imputetur, cum nihil cōtingētibus omiſerit, facit de conſec. diſt.iiij. ſolet quæri. & xl.diſt.Epheſis. Si tñ ex ſua negligentia peccaſſit iſte caſus : licet faciat poſſe ſuum,non excuſatur ſm Sum.Confeſ. ſcilicet quia imputetur ei præterita culpa,& ipſa aggrauetur ex præſenti caſu, tñ non peccabit in poſterum. Et ſi iſta cōtingant poſtquā æger ſacerdotem petiuerat, puta quia loquelā perdit,aut furioſus efficitur, ad nutum pœnitētis, vel ad teſtimoniū eorū, qui audiuerunt illum pœnitentiā vel preſbyterū petere,debet ei quicquid poteſt humanitatis impendere, abſoluendo ſcilicet generaliter,& Euchariſtiā præbendo, ſi id ſine periculo pōt, vt ſ.Euchariſtia.iij.§.v.Et in hoc ſufficit vnus teſtis,cū nulli
17 fiat præiudicium. ¶ Decimoquartò * quæritur, an facere debeat interrogationes, vbi videt peccatorem ex imprudentia cōfitendo deficere? Et dico ſm Veruec. q̄ ſi ſcit vel ꝓbabiliter credit eū aliqua peccata omiſiſſe, illa debet ad memoriam reducere : quia timere pōt,ne ſup hoc habeat ignorantiam craſſam, vel debitā diligentiā nō adhibuerit. ſ.ad recolendum.Sed & de aliis formandæ ſunt interrogationes,ſm Ray.& Arc.& alios,& ex tex.de pœn.diſ.vj.c.j. non quidem in oēbus, ne moleſtetur, ſed in his quæ confeſſor nō plenè intellexit, aut cōfitens ñ plenè dicit:puta, quia nō dicit circunſtantias, aut etiā in his,quæ nec dicit, nec dicere nouit.Et hoc primò de excōicationibus in genere an aliquā habeat maiorem:à qua & laudabiliter ante oīa abſoluetur,ſi pōt,ſecūdò de decē præceptis.ſ.vnū cole Deū,&c. & tertiò de ſeptē vitiis capitalib⁹ cōprehēſis hac dictione,ſaligia:& circunſtantiis eorū,& de articulis fidei & eccleſiæ ſacramentis,& operibus pietatis,& abuſu ſenſuū, & huiuſmodi. Imò aliqñ ad hoc tenetur ſub peccato mortali, & non faciendo, mortaliter peccat. Quod Sum. Ang. dicit verum,primò qñ ſine rationabili cauſa ſcienter omittit facere interrogationes neceſsarias pro validitate confeſsionis, credens probabiliter, qd̄ pœnitens ex obli-

gatione,vt negligētia omittit.ar.c. ſit rector.diſ.xl.Sec⁹ vbi credit,q̄ talia peccator ſcit & aduertit:qa credere pōt, q̄ hmōi non cōmiſit, vel de his aliàs eſt confeſſus.Secūdo ſi hmōi omittit ex negligentia,tenetur:qa ex pręcepto charitatis tenetur facere peccatori,quæ ſibi vellet nōnabiliter fieri pœnitentia ad neceſsitatem ſalutis:aliter agit contra præceptum illud. Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Sed Sum.Ro.dicit, q̄ ſi ſacerdos nō ſe ingeſſit:non tenetur plus, quàm depoſitarius.i.de dolo & lata culpa, quaſi dicat,q̄ prædicta ſunt vera de eo qui ſe ingeſſit.Mihi autem videtur, q̄ primum ſit verum,qñ quis de facili & ſine magno tędio poſſet occurrere neceſsitati proximi.& non aliter:qa cōfitens ex quo facta diligētia debita nō aduertit de illa circunſtātia excuſatur, & ſic non eſt in extrema neceſsitate, vt neceſsariū ſit facere illi ſpūalem eleemoſynam cōſulendo,& ſimiliter ſecūdùm multo minus eſt verum,niſi in dicta limitatione:nec ly ſicut,importat æqualitatem,ſed ſimilitudinem,vt.ſ.proximus diligatur eodem fine nobiſcum.Et dato.q̄ ſit verum hoc ſm,non eſt verū ſimpliciter,ſed ſolùm ſi negligentia ſit magna.i.lata, quæ dolo æquiparatur, ſecus ſi ſit leuiſſima, aut etiam leuis,& confeſſor non ſe ingeſſit,vt.ſ.xj.vide etiam ſ.Culpa,ac ſ. Negligentia.Eſt etiam veniale eadem ratione,ſi omittantur ex inaduertentia,vel obliuione:vel etiam nullum peccatum.Nec obſtat illud pręceptum,Diliges,quia ſi rationabiliter deſidero mihi non extremè ſitienti dari potum: non propterea eſt mihi mortale,ſi non tribuo eandem neceſsitatem patienti.Vnde non tenemur ſub præcepto omnia facere,quæ nobis volumus rationabiliter fieri, nec ly ſicut,ſecūdùm doctores dicit æqualitatem, ſed ſimilitudinem, quæ in hoc attēditur vt proximum ad eundē finem
18 diligamus,vt dictū eſt. ¶ Decimoquintò * quæritur, qualiter fieri debeant interrogationes? Et dicit S.T.iiij.di.xix.& in l. ſic Sacerdos debet perſcrutari cōſcientiā peccatoris in cōfeſſione,quaſi medicus vulnus,& iudex cām : qa frequenter quæ pœnitens taceret pręcontuſione,interrogatus reuelat ſed tñ interrogationibus faciēdis tria ſunt attēdēda. ¶ Primò, vt quilibet pctōr interrogetur de peccatis,quæ cōſueuerūt in hominibus illius cōditionis abūdare,nō.n.oportet.q̄ à milite quęrat d̄ peccato clericorū,aut religioſorū,aut ecōuerſo. ¶ Secūdò,vt nō fiat explicita,interrogatio de peccatis, niſi de illis quæ omnib.manifeſta ſunt,de aliis aūt adinuctionibus,ita debet à lōginquo fieri interrogatio, vt ſi cōmiſit,dicat:ſi non cōmiſit non dicat. ¶ Tertiò,vt de peccatis præcipuè carnalibus nō deſcēdat nimis ad particulares circūſtantias, quia hmōi delectabilia quāto magis in ſpāli conſiderantur, tātò magis cōcupiſcentiam nata ſunt mouere,vt dicitur in iij.Ethi.& ideò pōt cōtingere, vt confeſſor talia quærens & ſibi cōfitenti noceat,hęc ille.Sic ergo ſunt faciēdę,ne pctōr irrideat interrogātem imprudēter, puta militē de horis:& ne diſcat peccare,& ne ipſe,vel confeſſor prouocetur ad malū.quibus adde,ne etiā per plateas recitētur interrogationes de turpibus factæ imprudēter.Adde etiā, q̄ ſicut cōfitenti nō licet exprimere ꝓſonā cū qua peccauit, niſi eo modo quo ſ.Conf.iij.§.xvj.dictum eſt:ita nec ſacerdoti interrogare.

RVRSVS de Confeſſore quartò:quantùm ad actum eius,id eſt,impoſitionem pœnitentiæ,& abſolutionem.

1 *Confeſſor confeſſione audita, omnibuſque rite examinatis, quid facere habeat. Et ibidem, quòd in ſacramento hoc abſolutio ſit formale & completiuum.*

2 *Opera bona ſatisfactoria,quæ pœnitens agit, num ea efficaciora reddantur ad peccata diluenda, ſi eadem faciat ex iniunctione ſacerdotis dicentis, quicquid boni feceris, ſit tibi in remiſſionem peccatorum. Et ibi quatuor dicta ex quolib. Beati Thomæ.*

3 *Pœnitentia quænam pro peccatis ſingulis iniungenda. Et quid ſi peccator magnam mereatur pœnitentiam, & dicat ſe eam facere non poſſe, qualiter ſe in imponenda pœnitentia geret confeſſor. Et quid ſi ab odio, aut alio peccato deſiſtere nolit, aut rem reſtituere cum poſſit: aut autem deſerere, quā ſine peccato exercere nequit.*

4 *Pœnitentia qualis ac qualiter imponenda ſit. Et num mortis dolor pœnitentia peccatorum pœnam diminuens eſſe queat.*

5 *Sacerdos abſoluens de facto, qui de iure nequit, an mortaliter peccet. Et num quis abſens per literæ abſolui poſſit.num.ſeq.*

6 *Confeſſor, quibus caſibus ante abſolutionem, aliquam promiſſionem, aut ſatisfactionem exigere valeat.*

1 CONFESSOR * quartò audita cōfeſſione,& omnibus examinatis,duo facere debet.Primò.ſ.iniungere pœnitentiā:quæ licet ſm glo.in c.ſunt plures. de pœ.diſt. iij.pro quolibet mortali regulariter debeat eſſe ſeptennis, tamen ſecundùm doct. cōiter in c. Deus qui. de pœ.& re. hodie eſt arbitraria,, per d.c.Deus qui.& per c.mēſurā.de pœ.di.j.Et ſecundò.abſoluere iuxta formam datā ſ.Abſolutio.& ita iſte ordo ſeruādus eſt,ſecūdùm gl.Io.And.in cle.dudum.de ſepul.vbi iniunctio pœnitentię abſolutioni præmittitur,vt primò audiat cōfeſſio,ſecūdò imponatur pœnitētia,tertiò ſequatur abſolutio,vt ſic abſolutionē præcedat cōtritio cordis,confeſſio oris,ſatisfactio operis, ſaltem in propoſito,hęc ibi.Si quis tamen poſt abſolutionē,antequā diuertat ad extraneos actus,imponeret pœnitentiā,videtur excuſari,& nō obeſſet,quia quod ſit incontinenti, videtur ineſſe.C.de pactis.l.petēs.Et horum ratio eſt, quia abſolutio eſt formale & cōpletiuū in hoc ſacramēto, ſecundùm Theologos, ideò priuſquam inducatur, debet præparari materia.i.quicquid eſt ex parte pœnitentis,maximè quia interdum pœnitentiā, quā deberet acce-
2 ptare pctōr tāquam ſalutarē,fortè recuſaret. ¶ Primo * verò quæritur,vtrū bona opera ſatisfactoria,quæ pœnitens agit,ſint efficaciora cōtra pctā diluenda,ſi ea faciat ex iniunctione cōfeſſoris dicentis,q̄quid boni feceris,ſit tibi in remiſſionē pctōrū? Et dico,q̄ circa hoc in S.T.in quol. quatuor dicit. ¶ Primū,Pctōr debitor eſt ſatisfactionis ex pctō cōmiſſo ſacerdotis iniunctione. Vnde ſi imponatur minor quàm culpa requirit,aut hīc,aut in purgatorio reſiduum ſoluet.Si verò imponatur maior, nihilominus tenetur facere,quod iniūctum eſt, ſi facultas adſit,quod intellige,ſi ſacerdos hoc vltimate vult iniūgere,& aliū ſacerdotē pctōr ad re nō pōt, & res iniuncta non eſt exceſſiuè indiſcreta. ¶ Secundū.Opus iniunctū à ſacerdote valet ex natura operis, & clauium virtute, ita, q̄ ex his plus valet ad expiādum pctā, quàm ſi faceret idē ex ꝓprio arbitrio. ¶ Tertiū.Satisfactio valet ad expiationē præteritæ culpæ, & cautelā futuræ. ¶ Quartū.Sacerdos pōt ſatisfactionem iniungere arbitrio proprio,& alieno conſilio,& ita etiam arbitrio pœnitētis, vt dicendo, facias hoc ſi potes,& ſi nō potes,facias illud.Et ſimile quid eſt cū dicit, quicqd boni feceris,& c.& ſic quæ pœnitēs facit,accipiunt vim maiorē ad expiationē pręteritæ culpæ ex illa generali iniūctione, licèt nō ad remediū cōtra culpā futurā.In eo autem,quod dicitur, quicquid boni feceris, includitur etiam quicquid patiēter toleraueris, quia pati malum, eſt facere bonum, cū ibi ſit bona operatio voluntatis acceptātis malū patien-
3 ter. ¶ Secundò * quæritur quæ pœnitētia ſit ꝓ peccatis ſingulis iniūgēda? Et dico,q̄ ꝓ quolibet mortali regulariter eſſet iniūgēda ſeptēnis.xxij.q.j. ꝓiudicādū.xxxiij.q.ij. hoc ipſum

ipsum.iuncta gl.& hæc magis, vel minus aspera secũdùm qualitatẽ criminũ & circunstãtiarum & compunctionum, secũdùm Hier.ita, ꝙ secũdùm Pan.in c.accepisti.de spon. duo.debet pœnitens semel,bis,vł ter in hebdomada ieiũnare,secũdùm discretionẽ sacerdotis:cuius arbitrio moderãda est.xxvj.q.vj.per totũ. Hodie tamẽ omnes pœnitentiæ sunt arbitrariæ,quãtum ad intẽtionem & extensionem siue durationẽ, cõsiderata qualitate personarũ & rerum,de pœ.dist.j.mensurã, & in c.Deus qui.extr.eo.& xxvj.q.vij. in c.tpa.& per totũ. Et hoc tenet Ray. Gul. & Spec.& oẽs doct.ac Summistæ, & consuetudo ecclesiæ generalis.Nec obstat, ꝙ in c.falsas. de pœn.dist.j.pœnitẽtiæ falsæ dicuntur, quæ non imponuntur, secundùm authoritatem sanctorum patrum,quia.s.vltra dictã septennem ponunt alias maiores,vel minores in diuersis capitulis decretorum,quę ab vsu deciderũt, & quas vide si vis in Summ.Conf.lib.iij. tit.xxxiiij.vbi ponuntur, quia secundùm Ray.hoc intelligitur,cùm dimittuntur sine causa rationabili,secus ex causa rationabili, cuiusmodi est secundùm Arc. in dispositio pœnitentis.Vnde si meretur pœnitentiã magnam, & dicit se facere nõ posse nisi paruã, iniungat ei illã quam libẽter suscipiat.Et si gaudere non potest de omnimoda eius purgatione, saltem gaudeat, ꝙ liberatũ à gehenna ad purgatorium trãsmittat. Ita,ꝙ secundùm Host.nullo modo permittat eum à se recedere desperatũ.ar.xxvj.q.vj.presbyter. Sed curet excludere causas, & occasiones peccatorũ,deinde potius imponat ei vnum pater noster, vel aliud leue,& alia bona quæ fecerit sua sponte.Et cõcordat S.T.Et adde, ꝙ bonũ est, sacerdotẽ dispẽsare cum eo in residuo pœnæ, quã misericordia diuina permittit,ſm mentẽ Pan.iuxta dicta š.Clauis.§.iij. Et hoc quidem sanè intellige, s.qñ pœnitens dolet,& paratus est facere,quod tenetur,sed dicit se onus pœnitentiæ ferre non posse, quia tunc nunquam est sine absolutione dimittendus, ne desperet,esset tamẽ indicãda pœnitentia sibi debita,secundùm Pet.de Pa.nisi etiam inde crederetur desperare. Vbi verò dicit se non posse desistere ab odio,vel alio pctõ, vel nolle restituere cum possit aut dimittere artem, quã sine mortali exercere nõ potest, vel hmõi,talis nullo mõ debet absolui, secũdùm S.T. & Pet.de Pal.& alios. Audiẽda tamen est eius confessio.de pœn.& re.quod quidẽ ne desperet,est ei aliquid iniungendum cum declaratione, ꝙ non est absolutus, licet satisfecerit ecclesiæ præcepto de confessione annuali,& si omnino vult absolui allegans scandalum,& desperationẽ,dicatur ei,ꝙ absolutio fieri nõ põt, & si fieret,nõ valeret:& sic
4 dimittatur misericordiæ diuinæ.¶Tertiò*quæritur qualis & qualiter pœnitentia sit imponenda? Et dico, ꝙ talis iniungi non debet, quæ præiudicet tertio, maximè notabiliter,puta seruo peregrinatio,vel ieiunium magnũ,vel vxori non habenti propria:eleemosynæ magnæ, pro occulto pctõ pœnitẽtia manifesta.i talis vnde possit oriri suspicio de pctõ cõmisso.Etiã in dubio inter maiorẽ, & minorem imponendam, potius eligendum est periculum errandi in minus,quàm in plus,quia melius est reddere rationem de nimia misericordia, quàm nimia seueritate.xvj.qõ.vij.alligant, & exẽplo Christi nũquam imponẽtis grauẽ pœnitentiam,ſm Ray.fieri dicẽtis,Vade,& amplius noli peccare.Imponenda est etiã per cõtrarium ad pctm̃, secundùm Ray.vt superbo iniũgenda sunt humilia, auaro eleemosynæ,guloso ieiunia,negligẽti ad verbũ Dei,auditio aliquarum prædicationum,& sic de aliis, dũmodo.s.credatur, ꝙ possit facere, & velit.¶Quartò quæritur, vtrũ dolor mortis possit esse pœnitentia pctõrum pœnam diminuentis?Et

+ Hęc sunt de absolut. iuramen tali in absentia iam correcta, condemnata est decreto Clementis VIII P.M.

dicit S.T.in iiij.dist.xx. ꝙ peccatum actuale purgari nõ põt per mortem naturalem;quia illa est pœna cõsequens peccatum originale,& iam quasi in naturam conuersa,per illatam tamen mortem purgari potest,vnde patienter ferre illatã etiã pro aliis criminibus, valet ad diminutionẽ pœnæ,& liberationem etiã à tota, secundùm quãtitatem cul-
5 pæ,& patientiæ, & cõtritionis.¶Quintò*quæritur, vtrum peccet mortaliter sacerdos absoluẽdo de facto,vbi de iure nõ potest? Et dicit Ric.in iiij.dist.xviij.ꝙ sic,si scienter & deliberatè hoc facit,& similiter si ex ignorantia iuris affectata,& similiter si ex crassa, quia sacerdotibus suũ officiũ ignorare non licet.Et sic locum habet illud, Si cæcus cæco ducatum præstet, nisi excuset ignorantia inuincibilis, aut probabilis, quæ vtique illum non excusat, qui solicitior est in quærendo consilium pro equo,quàm pro paradiso comparando. Ad quid autem teneatur sic absoluens,
6 vide š.Conf.iij.in prin.¶Sextò * quæritur,vtrũ absens qs possit absolui per literas.Et dicit glo.Ray.ꝙ non,sed præsens pœnitẽs à presente sacerdote.de pœ.dist.j.quem pœnitet.Ex quo patet, ꝙ nec per nuntium. Secus de absolutione ab excõicatione. qa fieri põt in absentia,imò ignoranter, & inuito excõicato, vt š.Absolutio.iij.§.iiij.dubio v.& vj.In casu tamẽ de quo š.Conf.iij.in prin.dic, vt ibi, qa videtur sufficere si præcessit confessio in præsentia, &
7 non per literas,aut nuntium, ¶Septimo*quæritur quibus casibus ante absolutionem possit exigi aliqua promissio, vel satisfactio.Et dicit,ꝙ in multis,vt patet in Sum.Conf. li.iij.tit.xxxiiij.q.cxxxvj. Ante absolutionem enim in excõicatis requiritur iuramentum, vt š.Absolutio & satisfactio,si fuerunt excõicati pro offensa notoria,& de senten. excom.solet.li.vj.Et est singulare expressum in multis casibus excõicationum.In incendiariis iniustis, & mandantibus, & consulentibus, ante absolutionẽ requiritur satisfactio,& iuramentum de non incendendo.xxiij.q.viij.pessimam. In mutilantibus verò requiritur satisfactio. xxiij. q.viij.si quis membrorum, quia & hi prædictis incendiariis ęquiparantur. In manifestis raptoribus & violatoribus ecclesiarum idem requiritur,quia nec absolui, nec ad pœnitẽtiam recipi debent in vita, vel in morte nisi prius satisfecerint iuxta facultatem, vel dederint cautionem de satisfaciendo,de rapto.super eo.contritio tamen viaticum non negetur: ita tamen, ꝙ nullus clericorum intersit sepulturæ eius,vel recipiat eius eleemosynam.Quod tamẽ, secundùm Host.est verũ,quãdo raptor,aut violator prædictus fuit monitus restituere, & diu in contumacia permansit,aliter non obtinet prædicta pœna,de sepul c.fin.& de rap.in literis.In manifesto etiam vsurario idẽ est, quia nec absolui,nec ad confessionem admitti debet,nisi restituerit: vel restituendo cautionem idoneã dederit. de vsu. quãquã.lib.vj. & testamentũ eius aliter factũ nõ valet. In sacrilego,qui.s.aliquid de sacro loco iniustè tulit,vel psonis ecclesiasticis iniuriã fecit,videtur,ꝙ nõ sit absoluẽdus, nisi prius monitus satisfecerit.xvij.q.iiij.si quis inuentus.

DE CONFIRMATIONE HVMANA electionum,& aliorum.

1 *Confirmatio humana duplex est, generalis scilicet, & specialis. Et quid vnaquæque.*
2 *Confirmatio electionis an sit de necessitate petenda. Et de hoc limitationes quatuor.*
3 *Pœna ob non petitam confirmationem, in quibus locum habeat. Et ibidem, quod Constitutio pœnalis,ad coadiuuandum,vel exequendum ius antiquum emanans, latè interpretatur vt in illo contenta concludat.*

Con

4 *Confirmatio abs quo peti debeat. Et an prælatus superior possit sine capitulo confirmare.*
5 *Confirmatio quando peti, & quomodo fieri debeat ab eo,cui communi,vel speciali iure competit. Et in quibus seruanda sint quæ hic dicuntur.*
6 *Electus administrans post confirmationem,quæ nulla fuit,an incidat in pœnam,de qua superius est dictum. Et an dicta nullitas de qua proximè locum in postulatione habeat.*

1 CONFIRMATIO*humana duplex est.Prima enim est confirmatio generalis cuiuscunque statuti, pacti, gratiæ,priuilegij,& huiusmodi,quæ propriè est, qñ superior confirmat factum inferioris:non aũt qñ successor cõfirmat constitutionem,vel gesta prædecessoris,ſm Pan. in c.j.de loc.post Host,sed potius est ratificatio, vel innouatio.Hæc autem humana confirmatio,si fiat à Papa ex certa scientia,fac t validũ,ꝙ erat nullũ,respectu iuris positiui, ſm Io.de Lig,vt refert Pan.in c.cũ super.de cau.pos. & ꝓpriet.Et facit firmũ,ꝙ aliàs erat infirmũ:& solenne,qđ non solenne, supplendo defectus solennitatis omissæ.ij. q.j. in prim s.de transact.c.j.de cõces.præb.qa.Si verò fiat in forma cõi,non ex certa scientia, nihil iuris tribuit:sed solum vetus conseruat.de confir.vti.vel inuti.dilecta. & c.j. in gl. de conces.præb.quia diuersitatem.& de priuile. quia intẽtio nis.nec per ipsam derogatur iuri cõi.de offi.ordi. licet. de fide inst.inter dilectos. vide š.Absolutio ij.§.iiij. ibi:sed pro his no.Secunda verò est specialis electorum, siue ele-
2 ctionum:& de hac in sequentibus erit sermo. ¶ * Primò verò quærit,an sit de necessitate petenda?Et dico, ꝙ sic in iure communi:ita ꝙ electus ad regimen cuiuscunq; ecclesiæ,aut religionis, si administrationi dignitatis ante cõfirmationem se ingerit tanquã prælatus, vel procurator, aut œconomus,aut alio nouo quæsito colore,in spũalibus,aut temporalibus per se,vel per alium:in toto vel in parte,ipso facto priuatur omni iure, ꝙ per electionem in ipsa dignitate habebat:vt in c.auaritiæ.de elect.li.6.¶ Fallit hoc primò in Papa,qui eligendo confirmatur.dist.xxiiij.in nomine.¶Secundò,qñ sic administranti parcitur.extrà, de elect. nosti.¶ Tertiò,qñ abbatissa electa à maiori parte, non tñ à duabus partibus impugnatur,ne confirmetur:qa interim potest administrare.c. indemnitatibus.§. si verò. de elect. li.6.¶Et quartò,qñ confirmatio à Papa petenda est,& electus est valde remotus.s. vltra Italiam:quia tunc ante confirmationem administrare potest in temporalibus, & in spiritualibus,excepto, ꝙ nullam alienationem facere põt, vt in c.nihil.de elect.quod verum fortè est, qñ non est in mora petendæ confirmationis, aliàs habebit locum pœna d.c.auaritiæ. Et qđ de vltramontano dr̃, de citramontano locum habet, ſm Host.quando curia est vltra montes. Et idem sentit Ioan.And.in d.c.nihil.& Guli. in d.c. auaritiæ.
3 ¶ * Secundò quæritur, in quibus habeat locum prædicta pœna?Et dico,quòd in episcopo,ſm Gemi.post Io.And.in d.c.auaritiæ.Ex quo elice,ꝙ constitutio pœnalis emanans ad coadiuuationem, vel executionem iuris antiqui interpretatur latè,vt includat contenta in illo:aliàs hoc non haberet locum in episcopo:quia appellatione dignitatis,non comprehenditur episcopalis,secundum gl.in c.ij. de pręb. lib.6.Sed hic sic:quia iure antiquo includebatur episcopus: vt c.nosti.& in c.qualiter.de elect. Non autem habet hæc pœna locum in Imperatore,secundum Hug.& Io. in c. legim⁹.xciij.dist.& vt tenet gl.in cle vnica.de iureiu. in ver. reges Romanos. potest administrare, & omnem iurisdictionem exercere imperij.quamuis Pau.ibidem teneat cõ-
4 trarium.¶*Tertiò quæritur,à quo debeat confirmatio peti?Et dico,ꝙ si electus est exemptus, peti debet à Papa,vel eius legato de latere,si qs est super illa prouincia: vt in c.si abbatem.de elec.lib.6.quod limita, si talis exemptus subsit immediatè Papæ, secus si habeat alium prælatũ medium: sicut prouincialem in mendicantibus exemptis confirmat generalis.Pan.tñ in c.j.de sup.neg.præla. tenet, ꝙ abbates exempti sunt ꝑ ep̃os confirmandi.Si verò non est exẽptus, confirmatur per superiorem prælatũ suum immediatè. Vñ ep̃s confirmat sibi subiectos, de elect.cum ad monasteriũ. archiepiscopus ep̃os suffraganeos suos.de elect. cum dilectus.dist.liiij.illud. archiepiscopum non exemptum cõfirmat primas,vel patriarcha:de elect.bonæ.ele.j. patriarchã verò Papa,& similiter Imperatorem. de elect. venerabilẽ. ¶Quartò quæritur,vtrum prælatus superior possit confirmare sine capitulo?Et dico ꝙ non,nec valet confirmatio, si in absentia capituli fiat,ſm Arch.& Gemi.in c.qm̃.de elec. lib.6.ꝙ verum est,nisi consuetudo ecclesiæ haberet cõtrarium,quia tunc valeret confirmatio de consue.nõ est li.6.
5 ¶Quintò*quæritur,qñ debeat peti confirmatio? Et dico, ꝙ intra tres menses post præstitum consensum, aliter cessante impedimento legitimo,si non petatur ab electorib⁹, vel electo, vel alio pro ipso, electio est nulla. de elect. q̃ sit. libr. 6. in cathedralibus verò, & regularibus ecclesiis, quarum confirmatio à Papa est petenda seruatur moderatio.c.cupientes.de elect.lib.6.¶Sextò quæritur, quomodo confirmatio fieri debet ab eo, cui competit cõi, vel spãli iure,puta,priuilegio,vel consuetudine pręscripta?Et dico, ꝙ vocari debet nominatim,si est aliquis coelectus,vel apparet oppositor:aliàs in ecclesia,in qua talis debet pręesse, fieri debet vocatio,assignato termino peremptorio,vt cõpareant volentes opponere,& si nullus apparet. ſm Host. fieri debet examinatio eligentium, & electi. Consuluit ẽt superiori,vt electum trahat ad partem, & de his, quæ impedire ipsum possent, diligenter exquirat,& si impedimẽtum inuenerit,non publicet,vel infamet,sed secretò ad renuntiandum inducat.de ele.dudum.el ij.in fin.de simo.per tuas.in fi.aliàs verò ſm allegata,& probata procedat.Nam si confirmat indignum vel ætatis illegitimæ mortaliter peccat, & est ipso iure priuatus potestate confirmãdi primum successorem illius,& confirmatio ipso iure nulla est: qñ non vocatis vocandis,si est aliquis coelectus, aut alius volens opponere electo,vel electioni, & non discusso negotio fit.Habẽt hæc ex c.nihil.de ele.& c.si.eo.tit.li.6.cum ibi no.¶Septimò quęrit,in qb⁹ seruanda sunt hæc?Et dico primò, hæc seruanda esse in oĩbus beneficiis simplicibus, ſm Gemi.in d.c.si. siue habeant curam animarũ siue non, qa cum in omni beneficio requirat examinatio,& confirmatio electi,seu præsentati,vel postulati,ſm Io.And.post Host in c.proposuit,de conces.præb. sunt seruanda prædicta.Et secundò seruãda sunt in hospitali.ſm Gemi.& Lap. si datur in bñficium per viam præsentationis, vel electionis.Secus qñ non datur in beneficium, quia tunc fit commissio,nõ electio,vł collatio seu præsentatio,vt in cle. qa
6 contingit.de relig.do.¶Octauò,*vtrũ electus administrãs post confirmationem,quæ fuit nulla, cadat in pœnam. de qua š.in principio?Et dicit glo.in d. c. si. ꝙ si errauit in facto,puta,quia credidit factam vocationem,& discussionẽ, non cadit,sed excusatur.Si verò errauit in iure,à dicta pœna nõ excusatur.de reg.iur.c.ignorantia.lib.6.cum cõcor. ¶Nonò quæritur, vtrũ dicta nullitas confirmationis locũ habeat in postulatione?Et dicit gl.ibidẽ,ꝙ sic in admissione postulationis,quæ fit à superiore, qui postulatũ admittendo confirmat,secus in postulatione, quæ est in eo, qđ

postulatur monach⁹ electus à prælato suo.Similiter habet locum in præsentatione, vt ille, cui sit præsentatio,seruet decretalem d.c.fi.Nec obstat,ꝙ constitutio vr̃ pœnalis,& consequenter non extendenda:quia non est pœnalis,cùm non priuet iure quæsito,sed quærendo.vide ibi Doct.

DE CONFIRMATIONE DIVINA, quæ est sacramentum.

1 *Confirmatio diuina quid conferat ac præstet.*
2 *Confirmationis diuinæ,quæ sint substantialia,& quot numero.Et quis huius sacramenti sit minister. Et an Papa possit ipsius executionem delegare.*
3 *Confirmationis sacramentum,an sit de salutis necessitate.Et quis sit eius effectus.*
4 *Confirmationis sacramentum quibus, & quomodo conferri debeat. Et ibidem quod Archiepiscopus subditos suorum suffraganeorum,dum visitat, confirmare debet. Et quid si non subditos confirmet,irregularis efficiatur.*

1 CONFIRMATIO*diuina,id ex, diuina lege sancita,quæ est vnum ex sacramentis ecclesiẹ,vt dicit S.T. & Pet.de Pal.gratiam confert,siue gratia cõfertur,nõ solũ cõiter, sicut in quolibet sacramento conferẽ gratia emundans à peccato,sed robur & gratiam ſpecialem, ꝑ quã ꝗs deputatur ad officiũ ſanctitatis,& idoneus efficiẽ ad Chriſtum confitendum,vñ & de grato facit magis gratũ. Et vt dicit Melchiades Papa in c.Spiritus ſanctus.de conſe.diſt. v.valet ad augmentum gratiæ, ad cõfirmandum in pugna contra vitia, & diabolũ:& armat ac inſtruit ad huius mũ-
2 di prælia & agones.¶ Primò*verò quæritur, quæ ſint de ſubſtantia huius ſacramenti?Et dico ꝙ ſunt quinque, ſm Pet.Duo ſunt ex parte ſacramenti.¶Primum, eſt materia chriſmatis compoſiti ex oleo oliuarum & balſamo, & cõſecrati ab epo conſecrato,& non electo tm̃,ꝙ ſcilicet, dẽt eſſe illius anni,cum ſit minoris neceſſitatis confirmatio q̃ baptiſmus,&vetus in eccleſia debet exuri.arg.c.quoniã.de ſen.excom.lib.6.& c.ſi quis de alio.de conſe.diſt.iiij. Vñ ſi quis etiam ab epo ſit vnctus oleo pro chriſmate,ſm Inn. & Hoſt.in c.vnico.de ſacr.vnct. debet iterum liniri chriſmate,repetita illa oratione.Signo te, &c. aliis orationibus præcedentibus & ſequentibus non iteratis,ſimiliter ſi quis inungatur ab epo & chriſmate,ſed non cõſecrato ab epo, nihil fit,ſm Arch.& alios.¶ Secundum, eſt forma verborum,quæ ſm S.Tho.Pet.& Al. eſt hæc:conſigno te ſigno crucis,& cõfirmo te chriſmate ſalutis,in nomine Patris& Filij & Spiritus ſancti amen. Circa quam intelligẽda ſunt ſm Albc.omnia quæ dicta ſunt de mutatione formæ baptiſmi.¶ Duo etiam ſunt ex parte miniſtri.¶ Primum, eſt dignitas pontificalis : quia ſolus eps eſt huius ſacramenti miniſter.de conſe.diſt.v.manus.& c.nouiſſimè. & c. vt ieiuni. Et ſi ſacerdos ſimplex ſine Papæ commiſſione confirmet nihil agit.ſm omnes.Vtrum autem Papa eam committere poſſit,ſunt opiniones.Et dicit Pan.in c.quanto.de conſu.ꝙ committere põt etiam ſimplici clerico,modo ipſe ſit confirmatus.Et idem gl.ibi,&hoc ſequitur Sum.Ro. & Angel.Alij dicũt,ꝙ ẽt laico confirmato. ꝙ vr approbare gloſſ.in c.manus.de conſe.diſt.v.ponens regulam,ꝙ ex delegatione Papæ quilibet põt conferre ſacramentum ꝙ ipſe recepit.Probabilior tã eſt opi.S.T.& Pet.de Pa. ꝙ ſacerdoti,& ei ſoli, poſſit Papa hoc ſacramentum cõmittere.Et hoc ſecuta eſt Sum.Piſa.& gl.di. xcv.peruenit.& neceſſe eſt ita dici:vt patet ꝑ ea quæ diffuſè dicit Pet.de Pal. in iiij.& ſimiliter Capreol.in diſt.vij.¶ Secundũ, eſt intentio,& de hac multa dicta ſunt s̃.Baptiſmus.iij.§.xij.& ſeq. ¶ Vnum etiam requiritur ex parte ſuſcipientis.ſ.ꝙ in frõte chriſmetur,vt dicetur,& concordat S.T.& Alb.¶ Secũ-
3 dò*quæritur,vtrum hoc ſacramẽtum ſit de neceſſitate ſalutis? Et dico,ſm S.T.Pet.& Alb.ꝙ ſic,de bene eſſe: qa adiuuat in ſpirituali pugna:nõ autẽ ſimpliciter ſiue abſolutè, qa baptizatus ſi ſtatim decedat,ſaluat̃,quamuis non confirmatus.de conſ.diſt.v.Spũs ſanctus.contemnens tm̃ illud ſuſcipere,mortaliter peccat:vt colligit̃ ex d.c.cũ ibi no. & ex Ric.& prædictis doc.Tũc aũt vr̃ qs eius eſſe contẽptor, ſm mentẽ Pet.de Pal.qui dicit,ꝙ ſemel tenet̃ quilibet cõfirmari ex præcepto eccleſiæ, qñ habita ſufficienti opportunitate ſine rõnabili cauſa illud nõ ſuſcipit.Propter qd̃ ẽt negligẽtia conferendi illud in epo,ſi ſit notabilis, videtur pctm̃ mortale.ar.d.c.Spiritus ſanctus. Tertiò quærit̃, quis ſit eius effectus?Et dicit Pet.de Pal.poſt S. T. ꝙ eſt triplex. ¶ Primus, eſt impreſſio characteris diſtincti à charactere baptiſmi, & ordinis præſupponentis adeſſe characterem baptiſmi : & præſuppoſiti de bene eſſe à charactere ordinis,vñ iterari nõ põt hoc ſacramentũ:qa character eſt indelebilis,imò iterãs ſciẽter peccaret mortaliter:ſecus ignoranter,vl̃ in dubio,quia non dr̃ iteratũ,ꝙ factum neſcitur. ¶Secundus, eſt gratia ſacramẽtalis diſtincta à baptiſmali, quia ꝑ hoc ſacramentum deputat̃ hõ ad aliquod ſacramẽtũ,ꝙ dignè ſine gratia fieri non põt: cum non ſit ſpecioſa laus in ore pctõris.Item qa deputat ad opus arduiſſimũ,& maximæ charitatis.ſ.ponere animam pro Chriſto:& cõfiteri fidem eius.¶ Tertius,eſt cognatio ſpũalis, non ſolùm impediens matrimoniũ contrahendum,ſed ẽt diriměs iam
4 contractũ.¶ Quartò*quærit̃,quib⁹ ſit hoc ſacramentũ cõferendum? Et dico,ſm S.T.& Pet.ꝙ omnibus Chriſtianis. de conſec.diſt.v. oẽs fideles. Nam & pueris conuenienter confertur,qa minus hñt fictionis.Et licèt non tunc,tñ fortè pòſt habebunt confiteri.Tñ quia hoc ſacramentum nõ debet iterari:nec ſic præſumit̃ de conuerſante inter Chriſtianos,ꝙ ſit confirmatus,ſicut ꝙ ſit baptizatus, ideo non expedit,ſm Arch.ꝙ exhibeat̃ ante ſeptennium, vt melius paruuli recordentur,gratia cuius datur alapa,imò gl.in c. quamuis.de conſec.diſt.v.vr̃ tenere,ꝙ dari nõ debeat ante annum duodecimum,ſed non tenet̃ vera. Confertur etiã cõiter maſculis,& fœminis,quibus cõis eſt pugna, & fidei Chriſtianæ profeſſio.Et monſtroſis,& hermaphroditis,& mutis,quia ſigno poſſunt confiteri,& ſurdis, quia cõfiteri poſſunt ore,& ſpũaliter pugnare,& infirmis,ac morientibus,qui licet ſubtrahant̃ à pugna, tñ pergunt ad præmia militantium,vnde conſequenter accipiunt Chriſtianę militiæ ſignum.¶ Quintò quęrit̃,qũo debeat conferri?Et dico primò, ꝙ ꝑ reuerentiã ſacramenti ieiunis dare debet, & ſuſcipi.de conſec.diſt.v. vt ieiuni. & c.ſeq. ſed hoc non eſt de præcepto,vt patet in d.c. vt ieiuni. & in neceſſitate, puta,qa eſt receſſurus,vel hmõi,melius eſt cõfirmari poſt prandium,q̃ ꝙ qs confirmari non poſſit,ſm Alb. & alios. Et idem de omni ſacramento,intelligit Arch.vñ poſt prãdiũ ſine magna,inquit,& iuſta cã nõ eſſet facienda cõfeſſio,maximè de mortalibus.¶ Et ſecundò debet dari cõfeſſio,ſi ſunt adulti,& cõmiſerunt mortale,vt in d c.vt ieiuni. & idem de omni ſacramento dicendum eſt,non tñ hoc eſt præceptum,niſi in Euchariſtia, ſed conſilium tm̃, præceptum tñ eſt conteri.¶ Et tertiò dari debet tantum in fronte,extrà,de ſa.vnc.c.j.quia datur, vt homo Chriſtum ſine timore,& rubore audacter confiteatur,vnde potius debet fieri in frõte,vbi magis apparẽt hmõi paſſiones,qua frontẽ oportet ligari,quouſq; deſiccetur chriſma, & ſeptẽ diebus,nõ quidẽ ligaturã ferre, ſed caput à lotione ſeruare, ſm Arch.poſt Pet. de Pal. ¶ Et quartò, ſecundùm Pet. dari

dari poteſt omni tpe.ar.c.omnes fideles.& c.vt ieiuni.& c. ſeq.de conſe.diſt.v. etiam tpe interdicti, ſicut põt dari baptiſmus,& chriſma confici.de ſenten.excom.cum ex eo.& eo.ti.quoniã.li.6.¶ Et quintò in omni honeſto loco,etiam extrà eccleſiã, licet chriſma ſolũ in eccleſia cõfici debeat: quia, inquit Pet.quod non eſt prohibitum,eſt conceſſum: non debet tñ eps ſm Pet.de Pal.extra locum ſuæ diœceſis confirmare, ſicut nec alia ſacramenta vel ſacramentalia miniſtrare,etiam ſubditis ſuis,ſed nec Archiepiſcopus ſubditos ſuffraganeorum ſuorum debet confirmare dũ viſitat,nec in ſua diœceſi alterius diœceſani ſubditos. xvj.q.j. interdicimus, tñ confirmando non ſubditos,licet peccet, non tñ efficiẽt irregularis, & confert verum ſacramentum. hæc ille. Sed tñ excipe ſacramentum confeſſionis, ꝙ eps ſuo ſubdito vbique põt conferre. ¶Et ſextò debet cõferri ei q ab alio teneat congruenter, quia roborando baculus ſuſtentans congruit, quamuis hoc nõ ſit de neceſſitate ſacramenti,quia ſine hoc dareẽ,ſed eſt ex præcepto, ſi adſit facultas.Quæ rẽtio fieri debet ab vno tm̃.de conſe.dt. iiij. non plures.vel ab vna,ſicut & in baptiſmo,vt ibidẽ. & ille debet eſſe cõfirmatus:alioquin peccat,licet ꝑ hoc nõ ſit irritum ſacramentum.ea.diſt.in baptiſmo, nec contrahet iſte compaternitatem,ſm aliquos,& concor.S.T.& Pe. de quo j. Matrimonium viij.§.vij. parti.xij. debet etiam eſſe alius ab eo qui tenuit in catechiſmo vel baptiſmo ſm cõſuetudinẽ eccleſiæ Romanæ,niſi cogat neceſſitas.de cõſe. diſt.iiij. in catechiſmo. hodie tñ qui tenuit in catechiſmo, tenet in baptiſmo ſine peccato,quia eſt conſuetudo. Si tm̃ plures ſunt tenentes,oẽs efficiuntur compatres ſuſcepti.de cog.ſpi.c.fin.lib.6.& ideo vir tenere non debet vxorẽ, vel econuerſo, quia oriretur impedimentũ cognationis ſpũalis,nec quis ꝑpriũ filium aut fratrẽ,vel ſororẽ:quia ſufficit inter tales vinculum carnale,ſecundùm Sum.Conſe.

DE CONFRATERNITATE, CONIVratione,& Conſpiratione.

1 *Confraternitas,coniuratio,& conſpiratio, in quibus conueniant, & quibus differant.*
2 *Confraternitas omnis, an licita ſit.Et an ſtatutum valeat, quo cauetur,ne quis in fraternitatem recipiatur,niſi certam perſoluerit ſummam.*
3 *Coniuratio & conſpiratio omnis,an ſit illicita. Et quæ coniurantium,aut conſpirantium pœna ſit. Et num.ſeq.*

1 CONFRATERNITAS,*id eſt, multorũ ſimul fraternitas, & coniuratio. i. multorum ſimul iuratio, & conſpiratio.i. multorum ſpiratio conueniunt primò inuicem inquantũ oĩa hæc important voluntariam vnionem multorum in aliquo vno, & ſcdò inquantum nullũ horũ dicit,aliqd de ſe malũ,ſed differũt, primò quantũ ad nominis etymologiã:vt patuit,& ſcdò quantũ ad rẽ ipſam.Nam confraternitas vr̃ principaliter importare vnionẽ ad mutuum amorẽ:& conſequenter ad ea quæ amor requirit:puta defendendum,& obſequendum,coniuratio verò importat vnionẽ ad rebellandũ vel impugnãdũ mediãte iuramẽto, conſpiratio aũt importat idẽ ſine iuramẽto.Vñ hæc duo ꝑ eodẽ crimine accipiunt̃.xj.q.j.coniurationũ. Sed coniurare eſt ſimul vl̃ in vnũ iurare,& cõſpirare, eſt ſimul vel idẽ ſpirare.ſm gl.in c.conſtitutione.de ſen.exc,li.6.vñ omnis coniuratio eſt cõſpiratio,nõ econtra.Et qa amor notitiam præſupponit:nõ dicũt̃ ſimul ſpirare vl̃ intendere vnũ,duo, quorum,vnus de alio notitiã non habet,niſi per accidens.
2 ¶ Primò*verò quęrit̃,vtrum oĩs confraternitas ſit licita?Et dicit Pe.de Peru.in trac.de canonica portione,ꝙ licita eſt, ſi fiat ex licita cauſa.Et facit gl.in c. ſi qui clericorũ. xj.q.j. dicens,ꝙ fraternitates bonę admittũt̃.xlij.di.ſi qs deſpicit quæ aũt fiũt ad malũ,prohibent̃.C.de monop.l.vnica.¶ Secundò quærit̃,vtrum liceat cõfraternitatum ſtatutum,quo cauetur ne quis recipiat̃ niſi ſoluerit certam ſummã.Et dicit Pet.vbi s̃.ꝙ ſic, ſi ꝑ honeſtam cauſam fiat : puta pro alendis pauperibus,& hmõi.ar.d.c. ſi quis deſpicit. & xvj. q.ij.non exemplo. Nec obſtat ꝙ quidam dicunt illud illicitum,quia excludit pieratẽ receptionis:qa debet intelligi ſtatutum ſi quis ſoluere poſſit,& ſi aliter intelligat̃, eſt illicitum.Et ſic intellige, dicit Lud.de Ro.poſt Arc. ꝙ valet factum per verba affirmatiua, nõ aũt ſi fiat per negatiua.ſ. nullus admittatur,niſi & c.de ſimo.ad apoſtolicam. Et addit idem Ludo.ꝙ poteſtas inueniens ſocietatem in qua ſit ſtatutum inhoneſtũ: ſtatim põt eo ipſo caſſare ſocietatem, ſm Bar.in l.ſub prætextu.ff.de extraord.cri. & ſequit̃ Bal.
3 in c.j.§.conuenticula.de pa.te.in vſi.feu.¶ Tertiò*quærit̃, vtrum omnis coniuratio vel conſpiratio ſit illicita? Et dico ꝙ coniuratio propriè, & ſm vſum communem loquẽtiũ eſt illicita ſemper, qa cõiuratio eſt qñ aliqui,rebelles authoritate in vnũ ſe colligendo iuramẽta inter ſe dederunt.xj.q.j.ſi qui clericorũ.Conſpiratio verò eſt fraudulẽta confœderatio facta in prẽiudiciũ alicuius pſonæ vel dignitatis.xxij.q.v.ſi quis laicus,& eſt palea:& oĩs talis ſit ex ſuperbia:& eſt illicita,ſm gl.in c.exhibita.de iud.Largè tñ & præter communem loquendi vſum coniuratio & cõſpiratio dr̃,qua aliqui aut coniurant aut conſpirant,in vnũ,ꝙ de ſe eſt bonũ,vel ſaltem non malum, & talis non eſt illicita,vt no.gl.in d.c.ſi qui clericorum & no.Inn. in c. cũ L. & A.de ſen.& re iud.&Pan.in c.exhibita.de iud.vt ſi canonici cõſpirent de non parẽdo epo excõicato, vel nõ eligẽdo indignũ. Qñ ergo aliqui coniurant, vr̃ rebellent ꝑlato vel obedientiæ,& hmõi, ſi eſt coniuratio vel conſpiratio, & tales ſunt conſpiratores, vt patet in c. conſtitutionẽ. de ver.ſig.lib.6.&de ſe hoc eſt mortale pctm̃.Si verò dubitet̃, vtrũ conſpiratio licita ſit vel illicita,ſemper in dubio pre-
4 ſumitur mala & illicita,ſm Inn.de ſchiſ.c.j. & Vin.in c. ſi. de teſti.co.& Io.An.in c.ij.de ver.ſig.¶ Quartò * quæritur, quæ ſit coniurantium aut conſpirantiũ pœna?Et dico,ꝙ ſi eſt laicorum contra epm:dñt excommunicari,ſm gl. in c. ſi.de teſti.cog.& ſm Hoſt.& Io.And.in vna libra auri cõdemnari ſinguli,in conſtitutione Federici,de pa. tenen. c. hac edictali.& ſi quis tumultum contra aliquẽ fecerit, vel ſeditioſas voces emiſerit,capitalis eſt pœna.l. denũciamus. C.de his q ad ec.confu.l.j.& ij.C.de ſeditioſis,& ff.de pœnis.l.aut facta.& C.de.epi.& cle.l. cõuenticula. vbi prohibetur cœtus vel turba cõgregari,niſi inueniat̃ expreſsè cõceſſum.ff.de colle.illi.per totũ.clerici verò debẽt deponi.

¶ CONIVRATIO.s̃. proximè in princ.

¶ CONSANGVINITAS.vide j.Matrimonium viij.§.vj.

DE CONSCIENTIA.

1 *Conſcientia,quid propriè ſit. Et applicatio ad aliquem actũ moralem quotupliciter fiat.*
2 *Conſcientia erronea,an ad aliquid faciendum liget. Et quomodo ligare dicatur. Et ſub hac, quòd conſcientiæ erroneæ obligatio maior ſit obligatione præcepti prælati.*
3 *Conſcientiam erroneam num quis deponere teneatur.*
4 *Subditus qualiter ſe gerere debeat, vbi prælatus aliquid, quod ſubditus ipſe legi diuinæ aduerſari credit, præcipit. Et ſubinde quomodo ſcrupuloſa conſcientia deponatur.*

1 CONSCIENTIA*vt tenet S.T.in j.qõ.lxxix. nõ eſt potentia propriè,qa deponi nõ poſſet,nec habit⁹, qa non eſſet aliquid vnum,ſed multa, cum multi ſint habitus

cognoscitiui, quibus dirigimur in agendis, sed est actus synteresis.i.applicatio sciētiæ ad aliqd morale diiudicandum:vñ est quasi cōclusio syllogismi,qua iudicat aliquid esse bonū vel malū, siue bene vel malè factū,& hmōi, vñ dicitur cōscientia quasi cōcludens sciētia. Quæ quidē applicatio ad aliquē actū moralē tripliciter fit. Primò ad cognoscendū an sit factus nécne, sicut dicitur Gen.43.nō est in cōscientiis nostris quis posuerit pecuniā,&c. Secundò, ad cognoscendū an actus factus,sit rectè fact⁹ nécne.Tertiò,ad cognoscendū an sit fiendus vel nō.Et sic cōscientia hēt tres actus ſm tres applicationes,qui sunt:Primus quidem testificari de peccato facta vel nō facto. Secundus reprehendere, remordere, & excusare vel excusare de pctō facto rectè vel nō rectè. Tertius est ligare vel soluere respectu futuri,quia,ſm oēs sanctos, qd est contra vel præter cōscientiam.i.non ſm quod ipsa dictat, est peccatū ēt
2 si ipsa sit erronea.¶ Primò * verò quēritur,vtrum erronea cōscientia liget ad aliquid faciendū? Et dico,ꝙ secundùm beatū Tho.in ij.dist.xxxix. cōscientia nō ligat vel obligat virtute ꝓpria,sed aliena.i.præcepti diuini,quod patet:quia nō dictat, aliquid faciendum vel nō faciendū, quia sibi vī aut nō videt:sed sub hac ratione,quia est à Deo præceptū vel prohibitū.Imò est idē dicere,quod præceptum Dei liget,& similiter cōscientia,quia si quid sit præceptū,& non sit in scientia siue cōscientia alicuius,nō ligat illū, nisi qua tenus tenetur scire præceptū:vñ eadē est virtus qua præceptū & qua cōscientia ligat.Igitur si quid apprehendatur vt directè cadēs sub Dei præcepto, & nō fiat,vel sub prohibitione,& nō omittatur, est cōtra cōscientiā, & peccatū mortale,secundū omnes doct.ēt si cōscientia erret,qa hoc est cōtemnere Deū & præceptū Dei quod creditur esse ēt aliqñ si nō sit. Si verò aliquid apprehendatur quidē vt faciendum vel omittendū,sed non quasi cadens directè sub diuino præcepto si fiat,vel nō omittat,est præter cōscientiam:nec est mortale, sed veniale peccatū, & aliqñ nullū, vt si dictet cōscientia bonū esse, vt fiat aliquod opus consilij.Vnde glo.super illud Ro.iiij.omne quod nō est ex fide peccatū est:dicit ꝙ omne quod fit cōtra conscientiam, ædificat ad gehennā.¶ Secundò quēritur,qūo erronea conscientia liget? Et dico,ꝙ conscētia nō ligat coactiuè,quia voluntas est libera, & cogi non pōt,nec ꝑ modū principalis authoris, qa sic ligat Deus suis præceptis:sed ligat primò per modum suppositionis seu conditionis vel consecutionis alicuius finis : quia.ſ.qui salutē nō assequitur,nisi fiat quod illa dictat si est recta, vel eā deponat si est erronea,& per modū instrumētalis agētis,eo modo quo pręco iudicis præceptū deducēs ad notitiā alicuius.Aliter tamen recta, aliter erronea ligat, siue obligat voluntatē. Primò, quia recta ligat simpliciter & absolutè semper in omni euentu nunq̄ deponenda, erronea verò ligat ſm quid, id est, secundū credere hominis,& sub hac conditione,si durat,& solū quandiu durat. Secūdò quia recta in præceptis vel ꝓhibitis à Deo plus ligat q̄ præceptū prælati:qa præceptum Dei,cuius virtute ligat,maius ē præcepto prælati. In indifferētibus verò ecōtrario plus obligat ꝑceptū prælati, q̄ propria cōscientia, quia in hmōi cōscientia subditi habet suprā se nō solū Deū,sed etiā prælatū, vnde de eius præcepto nō habet iudicare. Obligatio verò erroneæ cōscientiæ maior est obligatione præcepti prælati, quia intentior, sed ex alia parte est minor,quia solubilior:qa deponi pōt erronea cōscientia , non aūt obligatio subditi ad prælatū.Hæc Archid.& Ray. post S.Th.in q.de veri.Dicit
3 tamen SBona. ꝙ erronea cōscientia nō ligat ad faciendū, sed ad deponendum. Sed intelligitur,ꝙ nō ligat absolutè, sed suppōsito ꝙ duret.¶ Tertiò * quēritur,vtrum homo teneatur erroneā cōscientiā deponere? Et dico,ꝙ sic:quia ea durāte est perplexus, & extrà viā salutis , qa si facit quod dictat etiā facit cōtra legē Dei,si nō facit, cōtemnit Deū, etiā faciēdo bonū,quia credit illud displicere Deo,dictante erronea conscientia.Nullus tñ est perplexus simpliciter inter duo mala, sed solū ex suppositione erroneæ cōscientiæ,vt dictū est, vel alicuius obstinationis, sicut qui ñ vult relinquere pctm̄,perplexus est hoc supposito,& peccat siue cōmunicet in pascha siue non:sed vterq; horum pōt,& tenetur deponere:vnde non est pplexus simpliciter,sed ex suppositione. ¶ Quartò quæritur , quō se debeat habere subditus,si prælatus aliquid præcipiat , qd subditus credit aduersari legi diuinæ ? Et dico, ꝙ secundùm oēs si certus est,illud esse contra legē Dei, nō tenet obedire, & secundùm oēs,si est de hoc dubius, quia.ſ.non pendet plus notabiliter ad vnā partem, q̄ ad aliā,tenetur obedire,si verò opinatur,ita ꝙ nescit,nec dubitat,sed credit,distinguendū est,quia si credit ex leuibus,tenetur tale iudiciū deponere ad consiliū vel præceptū prælati, & obedire, & similiter si credit ꝓbabiliter , & excusat propter obedientiæ bonum: quia certus est, ꝙ tenet obedire,non aūt est certus ꝙ hoc sit contra legē Dei,sed opinatur tm̄. Confirmatur ista determinatio primò,quia S.Bonauen.in ij.dist.xxxix.dicit ꝙ tenet conscientiā deponere,nisi clarum foret illud contra legē Dei,& si nescit iudicare,debet cōsulere peritiores,vel Deū per orationē. Et secundò, quia de sent.excō. in c.inquisitioni quærēti an alter coniugū sciens impedimētum, teneat reddere debitū respōdet, ꝙ nec tenetur nec potest reddere,si hoc scit pro certò,ēt si inde excōicetur. Si verò hoc credit leuiter & temerariè:deposita credulitate ad cōsilium pastoris reddere,& exigere pōt. Si verò credit probabiliter & discretè licet non euidenter, reddere, sed non exigere pōt,ne agat contra legē coniugij aut conscientiæ iudiciū,hæc ibi. Sicut autē tenetur subditus reddere debitum prælato,ita coniunx cōiugi.Quomodo autem deponatur scrupulosa conscientia, vide Arch.j.par.tit.iij.c.x.§. pulcherrimè & securè,vide etiam j.Scrupulus.

DE CONSECRATIONE PRÆLATORVM.

1 *Consecratio episcoporum, & superiorum prælatorum, quæ velut substantialia exigat.*
2 *Consecratio prælatorum abs quo fieri debeat. Et vbi,num.seq. Et quando sint prælati consecrandi, num.4.*
5 *Consecratio prælatorum qualiter facienda sit.*

1 CONSECRATIO primò * episcoporū & superiorum prælatorū,quædā exigit quasi de substātia sua. Nam primò cōsecrandus inungit chrismate caput:& secdò ponit liber sup ceruicē ei⁹,& tertiò cōsecrat à trib⁹,quorū vnus est principaliter cōsecrās,totā cōsecrationē ꝑficiens, aliter nihil fit,vt si vnus agat partē, alius aliā,licet oēs cōsecrationē ꝓficient, imò nihil agit,si vnus imponat manum,& alius bnīdicat,sed oportet,ſm Host.& Gofr.vnum principaliter totā consecrationē perficere, & alij sūt quasi coadiutores. Vel ſm Hug.& glos.Ray.omnes cōsecrāt,& sunt tres actiones,& vna passio,sicut cū tres ferunt lapidē, sed primū est melius. Et ſm, tertiū,ſm Host.sunt de substantia. Et intellige, ꝙ à fortiori primū, ita ꝙ sine his nō consecratur epūs. Vnde si consecratur à paucioribus nihil ageretur,secm̄ gl.in c.episcopi,de temp.ordi.& se. undùm glo.Ray. Vñ dicit Hug.dist.lxvj.in c.porrò, ꝙ si in mūdo non essent nisi duo episcopi,consecrari non posset episcopus, donec Papa aliū instituerit, vel eo mortuo gñalis ecclesia mutaret hanc formam traditam ab apostolis:& instituet , ꝙ epūs consecraret epūm : vel etiam presbyteri , ſm Host.Si aūt nec epūs,nec presbyter esset,& tunc dicit implo randum esse diuinum iudicium,qd agendum esset. Pet. tñ de Pal.dicit in lib.de potestate Papę,ternariū numerū non esse de substantia consecrationis.Vñ & Greg. in hoc legit
2 in Anglia nouiter cōuersa dispensasse.¶ Primò*quæritur, à quo fieri debeat prælatorum cōsecratio?Et dico,ꝙ Papā consecrant epi cardinales,q̄ in hoc vicem obtinent metropolitani.dist.xxiij.in nomine dñi. vī ēt ille quē vult , cùm statim post electionē habeat plenitudinē potestatis,vt ibi; ex consuetudine tñ,vt dī, est epūs Hostiensis. Primates verò,& metropolitanos consecrāt tres epi eorū suffraganei, omnibus aliis suffraganeis personaliter aduenientib⁹,nisi essent necessitate impediti,quo casu ꝑ literas consentiant. lxiiij.dist.qa.& di.lxvj.archiepūs.& c.porrò.& de tēp. or. si archiepiscopus.& cū primatis consensu, si consecrat metropolitanus.dist.lxv. placet ita ꝙ sine eo non recipit executionem consecratus:vt no.Inn.in c.ne epi,de temp.ord. Et licet ita sit de mero iure:hodie tñ,ſm Ray.ex consuetudine,quasi nullus archiepūs,patriarcha,vel primas cōsecratur nisi à Papa,vel ab alio de eius mādato.arg.xxiij.q.j.pudenda. quæ tñ consuetudo , ſm gl.eius non est generalis. Et idem puto de cardinalibus.arg.c.pudenda.xxiiij. q.j. & quod ibi nō.& idem dicit Pan.in ca.meminimus.de ac. de quolibet prælato confirmato à Papa:qa bñdici , aut cōsecrari nō pōt ꝑ inferiorē,nisi de licentia Papæ,vt in c. cum distribuēdis.de tēp.ord.nisi aliud habeat consuetudo, ꝙ si ab alio forsan consecrarent,parum ꝓdesset,qa anteq̄ possent se archiepōs, vel patriarchas nominare, & plura alia facere, oporteret eos pallium habere à Papa:nisi fortè haberent ab aliquo de quatuor patriarchis principalibus. de quo vide j.Palliū.& j.Patriarcha.Epūm verò,si est exēptus, consecrat Papa,vel alius de eius mandato, ſm Al. Si verò non sit exēptus, eum consecrabit archiepūs cum duob⁹ ꝓuincialibus epis,aut tres comprouinciales epi ex iussu archiepiscopi : ita tñ ꝙ oēs epi comprouinciales sunt ꝑ epistolam requirendi,vt consentiant, vt in c.ne epi.de temp. ord. vbi dicit Inn. ꝙ si quis episcoporum comprouincialium contemnatur in consecratione archiepi,vel episcopi: poterit agere,vt officij executione priuet:sicut in electione agitur,vt cassetur.de elect.quod sicut.ar. de ele. cum in
3 veteri.de arbi.cum olim.lxv.dist.non debet. ¶ * Secundò quēritur,vbi fieri debeat prælatorū consecratio? Et dico,ꝙ Papa in sua ecclesia consecrandus est,si fieri pōt , aliàs in quacunq; etiā extra vrbē.dis.xxiij. in nomine dñi. primas verò,patriarcha,& metropolitanus,in ꝓpriis ecclesiis,nisi aliud inducat necessitas:vt in d.c pudenda.& in c.si archiepiscopus.de tēp.ord. vel nisi aliud habeat consuetudo ꝓbata,ēt in consecratione Papæ,ſm gl.Ray.& Sum. Cōfes. Epūs aūt consecrandus est,vbi metropolitanus elegerit.dis. lj.c.vl.in fi.nisi aliter habeat consuetudo ꝓbata, ſm gloss. Ray.& si alibi fuerit consecratus,debet ſm Ray.intra tres menses à cōsecratione se præsentare metropolitano suo.
4 dist.lxiij.cū longè.¶ Tertiò*quæritur,qñ consecrandi sint prædicti prælati? Et dico,ꝙ die dominica,hora tertiarum. dist.lj.qui in aliquo.dist.lxxv.quod die.& c.ordinationes. & hoc intra tres menses,à confirmatione:nec vltrà differri debet, nisi suadeat necessitas.dist.lxxv.qm̄ quidā.vbinō dī post confirmationem , sed tñ à confirmatione hoc tēpus incipit computari,ſm glo.Ray.& Hug.ibi, & non à tēpore electionis,quia ante confirmationem consecrari nō potuit , ideoque tempus illud cōputari non debet , sicut nec tēpus suspensionis in consecratione bñficiorum de cōcess. prēb.quia diuersitatē.Ray. tñ tenet illud computandū esse ab electione.ꝙ pōt esse verū,qñ fuit negligens ad petendā confirmationem:quia & illud tēpus suspēsionis computatur negligenti petere absolutionem,ſm gl.in d.c.qa diuersitatem.Et si vltra differat,cōione priuatus expectatur ꝑ duos menses,intra quos si morā non purgauerit : cedat metropolitani iudicio,nec ibi,nec alibi postea consecrabit , nisi fuerit legitimē impeditus, vt in d. c. qm̄. & dist. xlv. qm̄.
5 ¶ Quartò*quæritur,qualiter fiet prelatorū cōsecratio? Et dico,ꝙ eo mō quē epi hñt in suis ordinariis:de quo ēt xxiij. di.q epūs.& di.lxxv.ordinationes.& de sacra vnc.cū venisset.Nec est necesse continuare ieiunium à sabbato,vsq; ad completam ordinationē fienda in dñica nihil comedēdo: quia ēt in ipsa dñica ante prādium intelligit esse. ieiunus qui in sabbato pransus est,ſm Ray.& Sum. Confes.

Rursus secundò,de Consecratione,& Reconciliatione sacrorum locorum.

1 *Consecratio locorum sacrorum triplex esse dicitur. Et an in consecratione missa sit de substantia.*
2 *Consecrari ecclesia à quo, qualiter, & quando debeat. Et quis consecrandi modus,remissiuè.*
3 *Consecratam ecclesiam esse, quomodo præsumatur.*
4 *Consecratione ecclesia quibus casibus egeat, aut propter execrationem, aut non factam consecrationem.*
5 *Consecrata ecclesia polluta,quibus casibus reconciliatione egeat. & ibidem quòd quinque casibus:de quibus sigillatim. Et an pollutio in somnis violet consecrationem.*
6 *Ecclesia non consecrata,quomodò violetur.*
7 *Ecclesia consecrata,vel non consecrata , si polluatur quomodò reconciliari debeat.*
8 *Ecclesia à quo reconciliari possit.*
9 *Celebrantis in ecclesia consecrata polluta, ante reconciliationem, quænam sit pœna.*

1 CONSECRATIO*secūdò.ſ.sacrorum locorum, est triplex.Prima.ſ.cœmeterij,de qua s̄.Cœmeterium.& secundam altaris,de qua s̄. Altare. per totum.& tertia ecclesiæ,quæ alia est:vñ vna sine reliqua fieri pōt.extrà, eo. c.j.Vñ nunc de consecratione,execratione,pollutione,reconsecratione,& reconciliatione ecclesiarum agendū est. Quæ consecratio sine missa esse non debet.de consec.di.j. c.ij.& c.de fabrica.in fi. tñ hoc non est de substantia consecrationis,ſm Ber.& Host.in c.quod sicut.de elec.qui dicunt, ꝙ missa secundùm consuetudinem ecclesiæ Romanæ dici debet à consecrante:tamen si aliter fieret, teneret. Idem sensit Hug. dicens sufficere,si presbyter canter. Et debet tunc.scilicet in consecratione epūs supplere,si dotem competentem non petiuit in lapidis primarij positione: quia ad hoc tenet fabricator, & eius hæres.extr. eod. cum sicut.j.q.ij.placuit.& ad hoc compelli pōt,secundùm Pan. in c.cum sicut.de consec.eccl.vel alta. Et debet dos esse tāta,ꝙ inde viuere possit vnus presbyter cum ministro , habito
2 respectu ad obuēctiones spūales.¶ Primò*verò quēritur,à quo debeat ecclesia cōsecrari? Et dico , ꝙ à solo epo. de consec.di.j.nemo.ab epo,inquam proprio,& nō alieno, nisi de licentia proprij:quia extra propriam diœcesim epūs ecclesiam non consec.de consec.eccl.vel alta.tua fraternitas.nec hoc epūs pōt alteri delegare,nisi epo,sicut nec recōciliationem,ext.eo.Aqua. licet secundùm Inno. de licētia Papæ sacerdotes simplices reconciliare possint aqua prius per episcopum benedicta.¶ Secundò quēritur,qñ,& qualiter debeat consecrari? Et dico, ꝙ omni tempore , tam festiuo,quàm non festiuo cōsecrari pōt:vt in c.tua fraterni-

tas.de consec.ecc.vel al.Modus aũt consecrandi est,q̃ tradit in episcoporum pastorali.de conse.dist.j. oẽs Basilicæ.
3 sed à pastorali non est recedendum. ¶ Tertiò*quæritur,qũo ecclesiam esse consecratam præsumitur? Et dico ꝓ Inn. & Ray.ꝓ præsumitur consecrata. Primò,qñ apparet de hoc aliqua scriptura in dotationis instrumento,vel libris ecclesiæ,vt in columna,aut tabula marmorea,vel dictitiis, vel ẽt si apparet vnus testis de visu,vel auditu.de conse. dist.j. solennitas de dedicationum.& c.ecclesiæ.& 24. q. ij. sanè proferẽt.ibi,in sacris dictitiis.quæ dictitiæ, secũdũ gl.Ray. sunt colũnæ ecclesiẽ,vel secũdũ gl.in d.c.sanè sunt tabulẽ, dictæ à dico dicis.& sic serua regulam,quam ibi habes, ꝓ vbi non agit̃ de præiudicio alterius,sculprura in lapide,vt vnus testis fidem facit,& sufficiunt huiusmodi probatiões semiplenæ.Secus vbi esset de hoc contentio per quam ista
4 probatio tollerẽt.¶ Quartò* quærit̃,quibus casibus ecclesia indigeat consecratione,ꝑ execrationem, vel non cõsecrationem?Et dico,ꝓ secũdùm iura,& doct.in c. proposuisti.de conse.eccl. vel alt.sunt tres.¶ Primus est,si nescit̃, vel dubitatur an fuerit consecrata:nec apparet aliqua probatio de dictis.§.priore.de conse.dist.j.solennitatis. ¶ Secundus est, si fuit ecclesia cõbusta,ita ꝓ combusti sint parietes,vt notabiliter decrustati in toto,vel parte maiori.de consf.dist j.ecclesiis.cum gl.Ratio secũdũ Pan.in d.c.ꝓposuisti,est,quia ecclesiæ consecratio in exteriori parte cõsistit,vbi linitio,& cruces fiunt.Secus aũt si tectum comburatur:q̃a non est reconsecranda:vt in c.in ligneis.de consf. eccl.vel al.¶ Tertius est,si parietes in toto,vel in parte maiori corruerint:ita ꝓ nouiter oporteat eos simul reficere, ẽt ex lapidibus eisdẽ.de consf.dist.j.de fabrica.Secus si corruerit solũ tectũ:in d.c.in ligneis. Si verò parietes successiuè ruant, & successiuè reparentur ꝑ singulas partes paruas,seu minores,sunt duæ opiniones.Nã prima dicit ꝓ nõ sit reconsecranda,sed reconcilianda solũ cum aqua exorcizata,& solẽnitate missæ, imò ẽt de reconciliatione nõ esse ius expressum, sed tñ hoc tutius, & deuotius esse, vt dicit Host.q̃ opinionẽ tenuit gl.in d.c.proposuisti.&Sũ.Conf.& Sum.Pis.& Arch.& Pe. de Pal. & cõiter doctores priores. Et ratio est,quia semper est eadẽ ecclesia. Sicut nauis tota reparata,sed successiuè,dr̃ semper eadem,vt in l.ꝓ in rerũ. ff.de leg.j.Et sicut populus dr̃ semper idem,licèt aliqui nascantur,& moriantur alij,vt in l. proponebatur. ff. de iud. Secunda verò opinio dicit,ꝓ indiget reconsecratione,quã sequitur Inn.in rub.eo.ti.& Pan.in d.c.proposuisti.dicens, quòd in istis spiritualibus consideramus veritatem,&non fictionem,in veritate aũt nõ est illa ecclesia, ex quo nouiter ex toto,vel maiori parte refecta est,licet successiuè. Et negari nõ põt,q̃n consecratio, quæ in antiquis parietibus cõsistebat,sublata sit.Et hãc opinionẽ seqt̃ Sũ.Ang.& Ros. Sed in veritate prima opinio habet pro se veritatem, qd̃ patet,q̃a omnis consecratio est indelebilis, manente subiecto,vt patet ꝑ S.T.ij.ij.q.xxix.ar.iij.q.lxiij.art.v.q.lxxxij. ar.viij.iiij.dist.iiij.q.j.ar.iij.c.iiij. & in quarto contra gẽtil. c.lix.qd̃ aũt successiuè reparatur,est eadem res non solum fictè, sed verè:quia est eadem res non solum ꝛm leges & canones,sed ꝛm Philosophos,vt de igne exemplum ponit Aristoteles,& idem patet de eodem homine, cuius partes corrũpunt̃ ꝑ calorem naturalem, & generant̃ per potẽtiã nutritiuam.Et ratio est, q̃a semper pars addita efficit̃ vnũ cum priore,& eadem forma perficitur, & eodem nomine censetur,sicut in hoĩe,q̃ à principio suæ cõceptionis fortè est magnus, vt musca, & in tanto cremento semp partes additæ ꝑ animã informant̃,& dicuntur caro humana. Secũdò patet,q̃a in his,quæ fiũt vnũ, dignus trahit ad se minus dignũ, sicut ꝛ.de aqua benedicta dictum est:vide ibi. Nec tñ si paruæ parti parietis ecclesiẽ addatur magna, erit totus cõsecratus:q̃a pars maior non accedit ad formã minoris,sed ecõuerso sicut Tanagrũ,& Ticinũ, & oĩa flumina Lõbardiæ trahũt̃ ad formã,& nomẽ Padi iũcti Pado,& nõ econuerso. Et ꝓ dicit Pan.sublatã cõsecrationem antiquã,nõ est verum,quia addita vna parua parte parieti antiquo,consecratio statim extẽsa fuit ad illã quãtum ad virtutẽ,vel acceptationẽ diuinã,quæ data est parieti toti ad li-
5 nitionẽ lapidũ aliquorum:& sic de aliis.¶ Quintò*quærit̃, in quibus casib̃ ecclesia cõsecrata polluta sit indigẽs recõciliatione,& nõ cõsecratione?Et dico ꝓ sunt quinq̃, licèt reducant̃ ab aliquibus ad pauciores. ¶ Primus est ꝑ homicidium.de conse.eccl. proposuisti. Intellige in ecclesia ꝑpetratũ,cum voluntaria occidentis irreuerentia, etiã sine sanguine:vt dicit gl.in c.vnico.eo.tit.li.6. Vt si potestas ibi furem suspendat,ẽt nullo sanguine fuso. Vñ non violatur per homicidiũ casuale:puta,lapide cadente de pariete, ꝛm Host.& Hug. similiter nec ꝑ factũ cõtra seipsum ex amẽtia furiæ,ꝛm eosdem. Secus si q̃s seipsum sanæ mentis ex ira occidat,aut vulneret,& sit publicum, ꝛm Gemi. in d.c. vnico.Nec si fiat ad defensionem ꝛm Inn.intellige præcisè.Secꝰ si dominet̃ libido vindictæ,vltra moderatã tutelã. Nec si compleatur in ecclesia,per vulnus alibi acceptũ sine irreuerentia ecclesiæ,etiam si sanguis fluet in ecclesia.Secꝰ si vulnus accipiatur in ecclesia,& mors alibi sequatur,nullo sanguine fuso in ecclesia,ꝛm Direct.& gl. vbi ꝛ. Nec si quis supra ecclesiæ tectum occidatur,ꝛm gl.vbi ꝛ.& Hug. quia factum vr̃ extra ecclesiam.Et idem est si quis occidatur sub ecclesia,ꝛm glo.in c.vnico.eo.tit.li.6.Nec secũdùm aliquos, si martyr sit qui occiditur: quia talium sanguine consecratur ecclesia,& non polluitur:tñ verius est, ꝓ non polluit eam sanguis effusus, sed iniqua effusio, & indiget reconciliatione,secũdùm gl.in d.c.vnico,licet,vt dicit, lauandus non sit locus,vbi sanguis effusus est. Et idẽ dic, si tale homicidium sit sine effusione sanguinis,q̃a iniuria est par. ¶ Secundus casus est ꝑ sanguinis effusionem in ecclesia factam,extrà eo.proposuisti.Et intellige enormem, & voluntariè irreuerentem siue iniuriosam, non autem si effusio sit modica,secũdùm oẽs:quia,vt not.Panor.in d. c. proposuisti, effusio abundantiam significat. pro quo vide bonum tex.cum glo.in c. cum illorum. §. ꝓ si claustrales. de sent.excom.nec si sit facta à furioso insanæ mentis, vel à casu secundùm Hugo.de conse.dist.j.ecclesiis.& Host.in c.si ecclesia.de consec.eccl.vel alta. Secus si quis sanæ mẽtis seipsum vulneret,secundùm Gemi.vt dictum est.Si aũt vulnus fiat in ecclesia,vel cœmeterio, & non effundat̃ ibi sanguis, vel non labatur ad terram, vt quia colligitur in scutella,ecclesia violatur,& reconciliabitur,secundùm gl. in d.c.vnico.& Pan.in d.c.proposuisti. vbi dr̃ ecclesia violari reconcilianda ꝑ homicidium,& vulnera,non distinguendo an fuerit sanguinis effusio,nẽcne,licèt sine ea vulnera non fiant, vt dicit Pan. & propterea alia iura faciunt mentionem de sanguinis effusione,vt extrà eo.c.fi.& d. c. vnico.propterea etiam dicit Pan.ꝓ ex corporali iniuriacitra sanguinem ecclesia non violatur, vt indigeat reconciliatione.¶ Tertius casus est,ꝑ adulterium, vel seminis effusionẽ,extrà,de adul.significasti.& de conse.dist.j. ecclesiis.Et intellige primò seminis humani,siue fidelis,siue infidelis:& secũdò ꝓ sit effusio magna,quia secũdùm Asten. ꝑ modicam humectationem non esset reconcilianda, & tertiò cum irreuerentia voluntaria:vt quoties illicitè fit ꝑ molli-

mollitiem,aut quemcunq̃ coitum cum fœmina vel masculo,ꝛm omnes, & similiter si fiunt per licitum coitum matrimonialem,licet in hoc sint opiniones, quibusdam tenẽtibus ꝓ violatur,vt Ioan.& iterum Ioan.And. & hanc opinionem sequutus est Arch. & Sum. Pisa. quibusdam verò dicentibus ꝓ non,vt no.glos.ꝛm Hu.in ecclesiis de conse. dist.j.quam opinionem seqtur Sum.Ros. cui repugnat Sũ. Ang. quæ tenuit primam, & ad aliud extremum tendens contra oẽs doctores, hoc extendit ẽt ad pollutionẽ in sõnis, & generaliter omnem humanam pollutionem. Vnde dico,ꝓ pollutio in somnis nõ violat, ꝛm Verue.& omnes contra Angelicã, & violat actus matrimonialis ꝛm prædictos,& S.T.& Petrũ contra Ros. q̃ etiã hoc falso imponit Io.imo nec Hugo hoc tenuit,quia ꝛm Sum.Confes.vr̃ loqui de re consecratione.Nec valet motiuum Ros.Nã pollutio,inquit,vigilantis ecclesiam violat,nõ autem dormiẽtis,etiam si sit manifesta:ꝓ ideo non est,nisi quia primum est cum peccato,secundum non,& sic est de actu coniugali.Dico ẽm hoc esse, quia fit cum irreuerentia voluntaria, ẽt sine peccato,sicut de iusta occasione dictũ est.Vñ in casu necessitatis:qui.s.irreuerentiam tollit,vt si coniuges lõgo tpe in loco sacro obsident̃,& illicita emissione seminis sibi riment:crederem ecclesiam nõ violari, quia si nõ violat effusio sanguinis facta ad conseruationẽ vitæ co.poralis,ꝛm Inn.quare violabit effusio seminis ad conseruandã vitam spiritualem? vide j.debitum.§.iij. De his tñ sic dici-Arch.Quando vitia hæc in ecclesia commissa,sunt occulta,vt dicit Gul.& Host.in Sum. nõ indiget recõciliationẽ, & idem tenet Io.An.in vj.eo.ti.licet Host.in gl.magis substineat contrarium.hæc ille.Et idem,tenet glos.in c.vnico. eo.tit.lib.6.& hr̃ ex d.c.significasti.in ver.publicè. & fiunt hæc publica vel ex cõfessione eorum qui fecerũt, vt ex rei euidentia. Et hoc intelligo verũ nõ solum in effusione seminis,sed ẽt in effusione sanguinis,& in aliis casibus, quibus polluitur, ꝓ patet ex ratione Ioan. Andr.quia, inquit, ecclesia non iudicat de occultis.¶ Quartus casus est,qñ in ea sepelitur excõicatus,quia si erat cõsecrata,reconciliandа est,& prædictorum corpora proiiciẽda, si discerni possunt ab aliis.de consf.dist.j.ecclesia.de conse.eccl.vel al.cõsuluisti.Et idem si in ea sepultus fuit paganus vel infidelis, quo casu nõ solũ corpus eiiciẽdũ est,sed etiã sunt radendi parietes & tigna,& in d.c.ecclesiã.ꝛm Io.And.in d. c. proposuisti.imò etiã qñ sepelitur ibi excõicatus,secundũ Ho. ꝓ tñ Pan.non placet,quia per abrasionem parietũ violarẽt̃ consecratio,& non esset recõcilianda solùm, sed reconsecrãda,caput aũt,ecclesiam loquitur,vt dicit,in ecclesia nõdum cõsecrata,quo casu seruandum est ꝓ dicit Io.An.Et si paganus sit in vtero mulieris fidelis sepeliendæ,vt qñ moritur pugnãs:ꝛm Gos.& Ber.sepelietur in ecclesia: q̃a factus est pars ventris.de consf.dist.iiij.si qua.& hoc,ꝛm Ho. si certum est fœtum esse mortuum, nec inde exhumabit̃. Sed si certũ est ꝓ viuat,aut dubitatur,scindet̃ mulier.ff. de mor.infe.l.ij.idem Dir.¶ Quintus est,si ecclesia, & idẽ de altari & cœmetetio,ab epo publicè excommunicato consecrẽtur,vel ẽt benedicantur, quia ante recõciliatione nec celebrari nec sepeliri ibi aliquis debet.ar.d.c.cõsuluisti. & ibi Pa.reddit rationem post Host.q̃a si sepultura corporis excõicati polluit ipsum locũ,à fortiori qñ ipsa consecratio transit per manus excõicati notoriè.¶ Sextus est secũdùm gl.in d.c.proposuisti,qñ parietes:successiuè reparãtur.quo casu secundum Sum.Ang.est recõsecranda,secũdum alios verius non est ẽt recõcilianda necessario,q̃a hoc nullo iu-
6 re cauetur,& de hoc ꝛ.§.iij. ¶ Sextò quærit̃,qũo violetur ecclesia non consecrata?Et dico, ꝓ violat̃ seminis & sanguinis effusione.de conse.ec.vel alta.c.fi.Itẽ qñ in ea sepelitur excõicatus,vt patet de conse.di.j.in c.ecclesiam.iuxta intellectũ Pan.Itẽ qñ ab epo excõicato notoriè bñdicirur siue recõciliatur:quia secundùm regulam Pan.in d.c. cõsuluisti.ea quæ consistunt in exterioribus bñdictionib̃ & consecrationibus: facta per notoriè excõicatum non dñt per fideles exercitari ante recõciliationem.Per reparationẽ aũt parietum aut eorũ diruptionẽ vel constructionem
7 cœmeteriũ violari,nec legi,nec credo.¶*Septimò quærit̃, qũo reconciliari dẽt ecclesia consecrata, vel nõ cõsecrata, si polluat?Et dico,ꝓ cõsecrata recõciliari debet eo modo, quo dr̃ in pastorali,& similiter cœmeterium,de recõciliatione verò nõ cõsecratæ Greg.ix.in c.fi.de cõs.eccl. vel al. iũcta gl.dicit, ꝓ si ecclesia non consecrata fuerit seminis, aut sanguinis effusione polluta, aqua protinus exorcizata lauet̃,ne diuinæ laudis organa suspẽdantur.est tñ quã citĩ poterit consecrãda.hęc ibi.Ex quibus patet, vt ibi dicit Pa. ꝓ ea polluta ibi suspenduntur organa clericorũ,ita ꝓ ante recõciliationẽ nedũ missa, sed nec vllũ diuinũ officium ibi celebrari debet.¶ Octauò* queritur, à quo possit ecclesia reconciliari?Et dico loquẽdo de consecrata, ꝓ eam recõciliare põt eps proprius per se vel p aliũ:põt etiã vnus eps aquam benedicere,& alius reconciliare:per simplices verò sacerdotes hmõi recõciliatio fieri non põt, etiã si sit consuetudo:vt dicit Ray.& Al.extrà eo.aqua. & hoc secũdum Inn.nisi ex cõmissione Papæ,qui plurib̃ nõ epis hoc concessit,aqua tñ prius per episcopum benedicta. Hanc enim reconciliationem Papa simplici sacerdoti põt cõmittere, secundùm gl.in d.c.& Pa.ibidẽ. vbi regulam hẽt,idẽ dicẽdum esse in omnib̃ quæ sunt iuris episcopalis ex dispositione humana:q̃a in his Papa habet plenitudinẽ ptãtis, vt in c.ꝓposuit.de concess.præb.quæ aũt ex dispositiõe diuina certo ordini sunt cõmissa, nõ habẽti ordinẽ illũ committi nõ possunt,ẽt ꝑ põtificẽ summũ,secũdũ gl.in c. puenit dis. xcv.Loquendo verò de nõ cõsecrata,dicendũ est,ꝓ ꝑ simplicẽ sacerdotẽ recõciliari põt, secũdũ gl.in c. fi. extra eo. quia si Gre.intendisset ibi lotionẽ fiendam per epm: hoc expressisset,sicut in c.præcedẽti,cum idẽ eidẽ scripserit.Itẽ quia ibi dr̃,ꝓ lauetur aqua exorcizata.s.tm̃, quæ. s. fit per simplicem sacerdotem:& non cũ aqua benedicta, vino & cinere,cũ qua reconciliatur ecclesia consecrata.Item quia dicit,protinus: ꝓ nõ fieret,si oporteret expectare epi mã-
9 darum,vt aliqui dicunt.Nonò*quæritur, quæ sit pœna celebrãtis in ecclesia consecrata post pollutionẽ ante recõciliationem?Et dico,ꝓ quamuis ante reconciliationem nõ debeãt ibi officia diuina celebrari,aut aliq̃s sepeliri, tamẽ nec ecclesia est,ꝑ hoc interdicta,nec contrariũ faciẽs, ẽt scienter,est irregularis.de sen.exc.c.is q̃.lib.6. nec tenetur Ho.dicens cõtrarium.sed Inn.& alij q̃ sentiũt contra eum. Dicit tñ La.ꝓ talis ab ingressu ecclesiẽ suspẽsus est.de priu. c.eporũ. li.6.Et si cũ tali suspẽsione in eccl.diuina celebraret,vt prĩ suo fũgẽs officio,erit irregularis,vt in d.c.is q̃.

¶ CONSECRATIO altaris.vide ꝛ.Altare.§.j.

¶ CONSECRATIO cœmeterij.vide ꝛ. Cœmeterium in prin.& §.iiij.

¶ CONSECRATIO vasorum ac vestium.vide ꝛ.benedi.per totum.

De consecratione virginum & vidui.

1 *Velum quintuplex esse. Et an id quod virginibus datur, viduis quoque dari possit, aut contra. Et an sit sextum, & quale.*

2 *Cõsecrãda quæna virgo sit. Et qd de ea quæ violẽter cognita est. Item quid de ea quæ occultè, an à certis officijs abstinere debeat.*

3 *Velum dare siue virgines consecrare quisnam possit. Et quid de viduis.*

4 *Consecrandæ virgines qualiter ac quando sint. Et num possint extra tempora, si necessitas ingruat, consecrari.*

1 CONSECRATIO * virginũ atque velatio, vt pleni innotescat, sciendũ est, ſm Pet.d Pal.in iiij.di.xxxviij. ꝓ velum.ſ.nigrum est quintuplex. Primũ est professionis, quod fœminis datur xij. anno completo.xx.q.ij. puella. & hoc portãt in religionibus oẽs professæ, siue virgines, siue viduæ. Secundũ est consecrationis, quod datur anno xxv. ætatis.xx.q.j.placuit. Tertium est ordinationis, quod datur anno xl.xxvij.q.j.diaconissam, quæ scilicet ideo sic dicit, quia datur aliqua benedictio, ex qua accipit officium inchoandi horas in choro, & legendi homiliã, quod aliis nõ licet. Vnde eps dat ei ad tangendũ Breuiarium, in quo sunt homiliæ de Euangeliis in matutinis: quod quidem adhuc seruatur post virginũ consecrationẽ in eodẽ officio missæ, sed non cõsueuit dari velũ in hoc, nec expectari illa ætas, sed excõmuni cõsuetudine hoc fit qñ consecrãtur, seu velantur, quod etiam fit ante xxv.annum. Quartũ est prælationis, quod dabatur abbatissis lx. ætatis anno.xx.q.j.iuuenculas, sed hodie fieri põt abbatissa xxx. anno. cõpleto. de elect.indemnitatibus, lib.6. nec datur velũ secũdũ pontificale, sed fit officiũ quoddã & bñdictio, vt ibi not. Quintum est cõtinentiæ & obseruationis, quod est viduarum. xxvij.q.j.vidua. & potest etiã dari virginibus, licet virginale dari nõ possit viduis ét ex dispensatione episcopi. xx. q.j.deuotis. Sextum addũt quidam.ſ.probationis, quod in monasterio datur in receptione habitus ante professionẽ,

2 quod cõiter album est. ¶ Primò * verò quæritur, quæ virgo sit consecrãda, seu cõsecrationis velo velanda? Et dico ſm Arch. ꝓ sola religiosa professa tria essentialia vota in religione probata, nec tamen omnis talis: quia nec moniales mendicantiũ, nec quædã aliæ cõsecrãtur ab epo: nec corrupta violenter, secundũ Alb. licet virginitatem vel aureolam nõ perdat: quia difficile est, inquit voluntatẽ tunc ita reniti, vt aliquẽ consensum nõ eliciat: vnde cum de pleno dissensu cõstare nõ possit eccl'æ, statutũ est vt hum: liter à consecratione abstineat. lxxxij.q.vj. illæ familiæ.xv.q.j.si quis non iratus, & concordat S.Th. nec similiter corrupta occultè, etiã si inde sequeretur scandalũ: licèt hoc asserat Gul. quia secundũ Alb. & S.Tho. propter vitandũ scandalũ mutanda nõ sunt ecclesiæ sacramenta, nec etiã sacramentalia, cuiusmodi est virginum consecratio: bene tñ posset eps vti aliqua cautela, vt seruatis quibusdam ceremoniis, quæ non sunt de essentia veli virginalis, alia, quæ sunt de substãtia, mutentur, puta verba dicẽda in veli appositione, vt in forma mutato nomine virginitatis, in nomen castitatis, & concor. Gof. & Host. non obstante, ꝓ Pet. de Pal. dicat istam cautelã esse fictionẽ in facto rei sacramẽtalis, & nõ licere: quia sicut loquens põt verbis ex causa, & sine mendacio decipere, qñ non tenetur respondere secũdum intentionẽ interrogantis, vt dicitur j.Mendacium.§.ij.ita & hic est: quia episcopus nõ tenetur exhibere signa secundum intentionem vel opinionẽ videntium. Quod confirmatur per cap.j.de his quę vi.met.caus.fi.& secundũ Sum. Confes. corrupta carne põt ex dispensatione epi, aut eius vices gerentis suscipere modũ veli virginalis, & nõ aliter. Et adde glo. Rayn. ꝓ hmõi occultè corrupta ante, vel post consecrationẽ, abstinere debet ab officiis, quæ secundum consuetudinẽ monasterij solẽt cõsecratis virginibus competere, donec cum ea super hoc fuerit per epũm dispensatum. Notandũ est tñ, ꝓ secundũ Pet. liceret ista cautela, vbi episcopus hoc sciret solùm occultè in confessione, vel aliter: quia eo casu ñ tenet, nec debet talẽ publicè repellere, sed admittere, licet ipsa peccet, & similiter quæ illã scienter ad hoc sollicitant: nõ aũt si ꝑmittant, cũ est occultũ, põt autẽ se excusare nõ manifestãdo peccatũ, sed se ex humi-

3 litate excusando. ¶ Secundò * quæritur, quis possit dare velum seu virgines cõsecrare? Et dico ſm Arch. post Petr. de Pal. ꝓ velum continẽtiæ seu viduarum dari potest etiam à sacerdote, vt etiam dicit glo.xxvj.q.j.vidua. imò etiã vidua per seipsam hoc accipere põt ab altari facta professione coram sua prælata, velare aũt virgines nullus potest nisi eps. xx.q.j.deuotis, quia ipse est quasi paranymphus despõsans virgines Christo, imò hoc eps demandare nõ posset non episcopo, quia hoc est consecrationis & ordinationis episcopalis, sicut cõsecrare ecclesias: & non iurisdictionis, de consec.eccles.vel al.aqua. Ex quibus, inquit, apparet, quòd prælati mendicantium suas moniales velantes cum epali solennitate, excepta coronatione & datione anuli, non bene faciunt, nisi hoc habeant ex concessione Papæ: quia vsurpant officiũ episcopale, & concordat S.Tho. in iiij.dist. xxxviij.dicens, ꝓ virgines per solum episcopũ consecrantur: viduæ autẽ possent etiam à sacerdote benedici: & ibi huius assignat rationem. ¶ Tertiò * quæritur, qualiter & qñ sint virgines consecrandæ? Et ad qualiter, dico, ꝓ vt in ordinario, siue pastorali docetur, qñ verò dico secũdùm Host. ꝓ in die Epiphanię, & in tota resurrectionis hebdomada, in natalibus Apostolorũ, & in diebus dominicis: vt etiam not.xx.q.j.§.velamen, & c.seq.sed tñ in necessitate, puta imminentè languore possunt tempore quolibet cõsecrari.xx.q.j.deuotis, de temp.ord.c.j.& concor.Gofr.

DE CONSENSV, ET RATIHABITIONE.

1 *Consensus & assensus quarũ potestatũ esse dicantur. Et quotuplex cõsensus sit. Et quãdo mortale peccatũ, aut veniale inducat.*

2 *Regulæ iur. Qui tacet consentire videtur, quis sit intellectus. Et ibidẽ decisiones multæ in materia taciti cõsensus, & non contradictionis, atque tollerantiæ & patientiæ actum subsequentis.*

3 *Consentire ne quis videatur in actu negatiuo, an protestatio necessaria sit. Et ibidem, quando vni proposita sint duo, si vnum solum neget, alterum affirmare videtur.*

4 *Culpabilis num sit is, qui in consilio existẽs, in quo malũ aliquod tractatur, tacet. Et an religiosi vocem in c.habentes, si humano respectu voci suæ & suffragij ferẽdi facultati renũcient, peccent.*

5 *Consensus singulariter præstitus, ac non collegialiter, in actu qui communem ac collegialem requirit, an sit efficax.*

6 *Ratihabitio, vt actũ præcedentẽ confirmet, quid desideret. Et ibidem, in factis malè, quæ nã ratihabitio sufficiat. Et an vbi certũ tẽpus est de actu substãtia, ratihabitio ad id, actu postea secuto, retrotrahi possit. Et quãdo nõ possim ratũ habere ꝓ meo nomine gestum est. Et de his requisitis, ad finem, vsque ad num.7.& 8.*

CONSENSVS * vt probat S. Tho, j.ij. q.xv. pertinet ad virtutẽ appetitiuã, quæ est voluntas: & est eius cõplacentia in aliquid, licèt ab August. super Genes. attribuat rationi, inquantũ scilicet in ea includit voluntas. Assensus aũt propriè ptinet ad virtutẽ cognoscitiuã, id est, rationẽ, licet attribuatur impropriè voluntati. Est autẽ duplex consensus, scilicet in opus & cogitationẽ propriã, & similiter in opus & cogitationẽ alienã. Primus est duplex, scilicet deliberatus expresè, siue explicitè, qui declaratione non indiget, & deliberatus implicitè tantũ, siue tacitè: qui ſm mentem S.Bonauen.ij.dist.xxv. & Pet. de Taran.in ij.dist. xxiiij. videtur esse: cum ratio sufficienter aduertit de mala cogitatione, & eius periculo, & eã reprimere negligit post tẽpus sufficiẽs humanæ fragilitati ad deliberandũ ex complacentia,

placẽtia, vel ex negligentia, siue cõplacẽtia. Dicit enim sic: Complacentia surgentem in sensualitate circa luxuriã, vel aliud qd̃ est mortale ex genere suo, aut rõ superior cõsideratione diuini præcepti vel offensæ Dei statim reprimit, & non est nisi veniale. Aut nõ statim reprimit: & tũc aut expresè cõsentit, & sic est mortale: qa vir comedit, id est, rõ superior cõsentit: aut nõ expresè, sed negligit reprimere. Aut ergo manet talis cõplacentia post sufficientẽ deliberationem & animaduersionem periculi, & tũc est mortale, & mulier comedit, & scilicet tacitè & interpretatiuè. Aut non manet, & sic est veniale: hæc ex illo, qui ꝑ sufficientẽ deliberationẽ intelligit tps sufficiẽs ad deliberandũ, postq̃ rõ aduertit: q̃ tpe in deliberãdo indiget. Negligentia tñ repellendi cõplacentiã cum displicẽtia rõnis de ea ſm S.Bonau. est cõsensus interpretatiuus, ꝓ nõ est peccatũ mortale, ſm multos magistros, vt recitat, licet, vt dicit, sanũ consiliũ sit, vt quis de hoc sicut de mortali pœnitear. De cõsensu etiã in delectationẽ j.Delectatio.§.j. Secũdus aũt, id est, cõsensus in factũ aut cogitationẽ alterius, est quadruplex, scilicet negligentiæ, cũ quis debet corrigere delinquentẽ, consilij, cooperationis, & authoritatis, aut palliationis vel defensionis, & primo ac secundò cõsentiens punitur minus q̃ faciens, tertiò æqualiter, quartò plus, vñ vers. Consequens spernit, suadet, iubet, atq; tuetur. Hic minus, ille minus, luit hic æqualiter, hic plus. De hoc gl. optima in c.j.de offi.del. sup verbo, pari pœna & tex.xj.q.ij.q cõsentit vbi duo mẽ-

2 bra sub vno cõcludũtur. Primò * verò quæritur, qũo intelligitur illa regula iuris in vj. Qui tacet, consentire videtur? Et dico, ꝓ cõsentire videtur ſm Inn. in c.in Genes. de elec. qñ quis tacet in actu honorabili seu concupiscibili, sed in actu vituperabili & ꝑiudiciali, & in quo loqui & cõtradicere verecundũ esset, plerunq; vt dissentire. l.filiusfamilias.§. inuitus, & ibi glo.ff.de procu.& est gl. in l.qui patitur.ff.mã. qd̃ limitat gl. in c.plerunq;.ij.q.vij. Ioan. de Imo. in c.vestra. de loca.& glo. in c.diaconus.dist.xxvij.& in d.l.qui patitur: qñ actus q̃ fit in præiudiciũ, valet etiã ꝑo cõtradicẽre, secus si nõ valet, nisi prius consentiat: quia tũc tacens hr ꝑ consentiente. Exemplũ primi. Vendo rem alienã dño præsente & tacente, & sic nõ valet: quia etiã eo absente vel cõtradicente vendi potuit in præiudiciũ vendentis, vt not. in l.rem alienam.ff.de contrah.empt. sicut & legare quis posset rem alienã in præiudiciũ sui hæredis, vt not. in c filius, de testa. Exemplũ secundi. Impignorat quis rem alienam præsente domino, & sic valet, vt not. in l.Caius.ff.de pign.act. Et de hac distinctione habes tex. singularem in l.sæpe.§.cur aũt is.ff.de re iudic facit l.si seruus cõis.ff.de donat. inter vir.& vxo. vbi fratre donante rem cõmunẽ sibi & fratri, præsente fratre, & non cõtradicente, tenet cõcessio. facit c.continebatur, de his quæ fiunt à prælat. vbi si prælatus contulit beneficiũ præsente capitulo, & non cõtradicente, collatio tenet, facit quod not. Bal. in l.si tutor. C. in quib. cau. in integ. restit. nõ est ne. vbi dicit, ꝓ si quis scit aliquẽ se gerere pro eius procuratore, tunc si cõtradicendo põt illud impedire, si tacet, cõsentit, secus si non põt impedire. Similem decisionem ponũt domini de Rota in habẽtibus causam communẽ, si vnus illorũ procuratorũ constituit, vt cõsentire videãtur si possunt impedire. Et quod no. Bald. in l.ij.§.si viæ. ff.sol.mat. vbi dicit, ꝓ qñ cõsensus requiritur ad habilitandam personã, non cõtradictio hr pro consensu, vt in l.quo enim.§.j.ff.rem ra.hab. vbi dicit glo. ꝓ non cõtradicere ratihabitioni par est. Ex quo arguit Bald. ꝓ satisfactũ est statuto Florentinorũ requirenti cõsensum cõsanguineorũ in contractibus, si consanguinei sciunt, & non contradicunt. pro quo facit illud singulare dictum Bal. in l.potuit. in vlt. q.C. de iure delib. vbi vult, ꝓ si pupillus maior infante vna cũ tutore ingressus est possessionem, ꝓ per hoc hæreditas est legitimè comprehensa: nec obstat, ꝓ authoritas debet præstari verbis expressis, vt facit l.j.ad fin.ff.de auth.tut. qa hoc est verũ circa actus expressos, sed in tacitis tacitè loquimur rebus istis & factis, iuxta illud: Et factis loquimur. arg. in l.de quibus.ff.de legib.& l.item quia.ff.de pact. Facit quod dicit idem Bal. in l.mandatũ. C. mand. in ij.col. ꝓ societas cõtracta cũ patre, intelligitur cũ filio renouata, si interueniat patientia tutoris: itẽ aliud dictũ in l.post mortem.ff.de adopt. vbi dicit idem Bal. ꝓ si filius vixit seorsum à patre negotiãdo, vt emãcipatus per x.annos, patre sciente & patiente, præsumitur emãcipatus, vide j. Electio.ij.§.

3 xij. ¶ Secundò * quæritur, vtrũ in actu negatiuo requiritur ꝓtestatio, ne quis videatur cõsentire? Et dico, ꝓ in actu negatiuo abstinens & tacens nõ habetur pro cõsentiente. Et facit quod not. Host. & Inno in c.olim inter. de resti.spo. & quod not. in cle. vnica. de procu. iuncta gl. in l.fi.ff.de proc. Similiter nota, ꝓ quando duo proponuntur vni, & solùm negat vnum, videtur alterũ affirmare, vt in c.nonne bene.

4 de præsump. ¶ Tertiò * quæritur, vtrũ existens in consilio, & tacens qñ aliquod malũ tractatur, sit culpabilis? Et dico, ꝓ quando obuiare põt, & non facit, inuoluitur peccato, & de damno tenetur: quia qui tenetur loqui, & tacet, cõsentit in eius præiudiciũ. l.de ætate.§.qui tacuit.ff.de interrog.act.& cap.si post præstitũ, de confes. lib.6. Quilibet autẽ de vniuersitate tenetur votũ suum exprimere in concernentibus facta cõmunitatis ex debito officij. arg. in c.j. de his quæ fi.à ma.par.c. vbi dicit Innoc. ꝓ nisi contradicat, si ibi aliqua malè agerentur, habetur pro consentiente quò ad peccatũ & pœnã. Quod quidem vniuersaliter quo ad culpam habeo indubitatũ de quolibet potente obuiare peccato, & nõ obuiat. arg. xxij.q.v. hoc videtur, sed de pœna non credo, nisi in his, quibus ex officio competit, vt in prælato & habentibus vocem in c.arg.eorũ quæ notantur in c.negligere.ij.q.vij. vel nisi quis dolosè taceat, & nõ prohibeat. arg. eorũ quæ not. in c.quantæ, de sent.excõ. Et secundùm hanc distinctionem limitat Bart. in l.vtrum.ff.de parricid. vbi vult, ꝓ solùm teneatur obuiare, q̃ est subiectus illi, qui debet offendi, sicut seruus & filius, & glo. in l. culpa caret.ff. de reg.iur.& tex. Instit. de pub.iud.§.alia. qui vult, ꝓ cõscius, quãuis extraneus, puniatur: quod intellige, qñ tenetur ex officio, vel qñ dolosè non prohibet, vel in crimine læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad leg. Iul ma. Et ita dictũ Inno. limitat Sum. Ang. Sed melius est, vt simpliciter & sine limitatione sit verũ, vt scilicet præsens in collegio & tacens incurrat pœnã in damnatis & iniquis, & approbat Pan. in c.j. de his q̃ fiunt à ma.par.c.& in c.continebat, de his quæ fiũt à præl.& c.in causis, de elect.& c.ij.de loc: & Feli. c.cũ. Bertoldus. de re iu.& c.cũ oẽs, de cõsti. imò & ipsa Ang. Excõmunicatio. vij. casu v. Et ratio est, quia quilibet debet habere curam boni cõmunis, vide tamẽ j. Electio.ij.§.xij. Ex his patet, q̃ malè faciant religiosi habẽtes vocem in c.si humano respectu renũcient voci suæ, quod est tacere: qñ vident, ꝓ authoritas prouidendi per hoc remanet penes eos qui zelo carẽt. ¶ Quartò * quæritur, vtrũ

5 actus qui expediri debet per cõsensum in cõi præstitum, valeat si consentiãt singuli vt singuli nõ collegialiter? Et dicit Pan. in c cùm in ecclesia, de caus. posses.& proprie. ꝓ non, vt in c.Genes. de elect.& l.ij.C. de decur. nec est speciale in electione, quãuis glos. dicat contrarium in c.j. de reb.eccl. non alie. lib.6. Vnde tenendum est, quod non va-

let,quod etiam ſentit poſtmodum ibi Io.And. in nouel.& firmat Io.Cal.in c.cum omnes.de cõſti. & Bar.in l.omnes
6 populi.ff.de iuſti.& iur.§.Ciuitas.§.j.¶*Quintò quæritur, ꝗd requiratur,vt ratihabitio cõfirmet actũ præcedentẽ?Et dico, ꝙ oportet primò illũ eſſe factum nomine meo,vt in regula,ratum.lib.vj.& dicitur factus nomine meo, quãdo mea contemplatione factus eſt ſm glo.in c. cùm quis.de ſen.excom.lib.vj.¶Secundò oportet,ꝙ habeam ratũ tanquam geſtũ nomine meo,nam poſſum ratũ habere factũ, & nõ qualitatem eius, ſcilicet, ꝙ ſit factũ nomine meo.l. cũ interdicto.C.ar.tu.& no.in l. Põponius.ff. de neg.geſt. Et iſta opi. Iac.de Are.approbata in l.j.§ deieciſſe.ff.de vi. & vi.ar.& per gl.ſecundùm Bar.ibidem, in §.ſed & ſi cum quis.licet ſm Bal.ſit gl.cõtraria ibidem in §. quoties. Aduertendum eſt tamen , ꝙ non ſolum ratihabitio expreſſa ſufficit in maleficiis,ſed etiam tacita,vt puta,quia non reuocat poſtquã ſcit, ꝙ eſt factũ nomine eius,aut nõ cõtradicit,vt lit.nõ conteſt.c.1.de off.deleg.cum olim.el 1.C.de ince.nu.l.cum ancillis.C.de fer.l.j. quia tũc eſt ratihabitio præſumpta.2.q.j.notũ. ſecus autem eſſet in nõ maleficiis. ¶Tertiò,oportet ꝙ actus præſentiam non requirat , quia quæ præſentiã requirũt,ratihabitio confirmare nõ poteſt. Inſti.de autho.tuto.§ tutor.¶ Quartò,requiritur ſm Pan. in c.j.de conuer.in fi.ꝙ extrema ſint habilia ad illũ actum perpetrãdũ,ſcilicet tempus in quo actus geſtus eſt,& tempus ratihabitionis,nam ſi vnum iſtorũ deficit,ratihabitio non procedit:quia cùm ipſa ſit fictio iuris,procedere non põt ſuper impoſſibili,de quò plenè per Bar.in l.ſi is qui ꝓ emptore.ff. de vſuca. Exemplũ quidã nomine infantis interfecit,maior factus ratum habet.Non enim talis ratihabitio retrotrahitur:quia tũc temporis impoſſibile erat talem mandare:Exẽplũ de alio extremo.Ab aliquo terminũ habebã ad aliqd agẽdũ, amicus meus nomine meo fecit, ego poſt terminũ ratũ habui.Non enĩ retrotrahitur, ꝗa ſicut poſt terminum nõ potuiſſem verè facere,ita nec fictè. Reſpõdeo,ꝗa vbi certũ tẽpus eſt de ſubſtãtia, ibi oportet obſeruari tẽpus,aliàs actus ipſo iure nullus eſt.ff.de excu. tut.l.ſcire oportet.§.cõſequens,quia recedere à tẽpore,eſt recedere à forma.ff. de verb.obl.l.qui Romæ.§.Augerius. Facit quod not.Car.in cl.quod circa.de elect.vbi dicit , fictionẽ non poſſe id quod ſecundùm naturam eſt impoſſibile.Exẽplũ Inſtit.de adopt.§ minorẽ.vbi quis eũ non põt adoptare, quẽ nõ antecedit per tot annos, ꝙ eũ generare potuiſſet.Similiter fingi nõ poſſet,ꝙ viueret hodie ꝗ ecc. annis præteritis mortuus eſt. Inſtit.de excu.tut.§. ſed ſi in bello.¶ Quintò, requiritur ſecundùm Inn.in c.prudentiã. de offi.leg.ꝙ illud quod quis facit, valeat vt ſit aliquid,ꝗa quod nihil eſt,ratũ haberi nõ põt.Vnde hęc eſt eius theorica, ꝙ vbicunq; actus eſt nullus ex defectu ſolennitatis & ſuppletio nõ depẽdet à mea volũtate,nõ poſſum habere ratũ ꝗd nomine meo geſtũ eſt.Secus vbi ſuppletio ſolẽnitatis depẽdet à poteſtate volẽtis ratificare ſentẽtiã nullã:ſicut in Papa, ꝗ iuris diſpoſitioni nõ ſubiicitur,vñ ratificare põt,ſnĩam nullã.Vnde ſi quis excõicet nomine alterius nõ valet, licet ille ratũ habeat, niſi excõmunicet ipſe ꝗ põt. Similiter ſi quis iuriſdictionem faciat noĩe iudicis, nõ põt ratũ haberi:ꝗa quę facti ſunt,& ſolẽnitatẽ reqrũt, rata haberi non pñt.Vnde cũ ſentẽtia à nõ ſuo iudice lata nulla ſit.de iud. at ſi clerici. & cũ aliæ ſolennitates requirãtur,quas ipſemet, ꝗ ratũ habere vult,ſi omitteret,nõ teneret ꝗd facit,ratũ habere non põt ſi ab alio omittãtur.Si verò actus ſit nullus ex defectu conſenſus,bene ratificare poſſum quod noĩe meo geſtũ eſt, per nouũ conſenſum.Et pro hoc tex.in c cùm nos,de his quæ fiũt à præl.Imò dicit Sum.Roſ.in tit.Excõicator.§.viij.ꝙ per nouum cõſenſum ratũ habere poſſum ꝗd non eſt geſtũ nomine meo, & allegat gl.in c.cum ad ſedẽ.de reſti.ſpol.quæ hoc dicit qui-
7 dem,ſed vt falſum & cõtra regulã iuris ratũ,lib.6.¶Sextò *requiritur ꝙ poſſit mandatũ per aliũ fieri , alioquin non retrotrahitur, vt ſi faciat quis adulteriũ nomine meo, ratũ habere nõ poſſum,ſm glo.in l.j.§.quoties.ff.de vi & vi arma.Cy.in l.nõ dñs.C.de accu & in c.ſciãt cuncti.de elect. lib.6.quod limita verũ in aliis,quæ nõ ſunt delicta,ſed quo ad delicta,licet nõ propriè cõmittat,ſed interpretatiuẽ,eadem pœna punietur , tanquã eiuſdem delicti particeps & mandator,vt not.Bal in l.vnica.§.ne autem.C.de cad.tol.
8 ¶ *Septimò requiritur, ꝙ lex non requirat niſi delictum ſimpliciter:ꝗa ſi requireret maleficiũ,& ꝑ prius machinationẽ ſeu tractatũ, nõ ſufficeret ſola ratihabitio.Facit glo. & Io.And.in c.j.de cõuer.coniu.Ex quo patet,ꝙ licet mulier habeat ratum homicidiũ viri poſt mortem,tñ quia requiritur machinatio per prius,non impediet matrimoniũ ſequens cum occiſore, ſecundùm Gemi.in c cùm quis, de ſent.excom.lib.6. Secus quãdo lex requirit ſolum factum.

¶ DE materia Conſenſus, vide infrà Delectatio. §.j. & ſequentibus.

DE CONSERVATORE.

1 *Conſeruatoris definitio. Et ſub hac , quòd conſeruatores iudices delegati reputentur. Et conſeruatorum genera tria eſſe.*
2 *Conſeruator quis & à quo dari poſſit. Et quot modis inter ſe diſſent conſeruator & delegatus.*
3 *Conſeruator ex officio ſuo de quibus cognoſcere poſſit. Et ibidem ad finem, prædicatorum ac minorum conſeruatores in quacunque cauſa poſſe procedere.*
4 *Conſeruator qua ratione,ac modo in his,de quibus notionem habet procedere debet. Et ad hoc octo ſubijcit cõcluſiones,& dicta.*
5 *Conſeruator , ſi non iuxta formam proximè traditam procedat, cui pœnæ ſit obnoxius. Et ibidem Hoſt in ſumma refellitur.*
6 *Conſeruatoris officium, quandiu duret.*

1 CONSERVATOR, *eſt iudex datus ad defendendum aliquos cõtra manifeſtas iniurias, iudiciali non vtens indagine,de offi.deleg.ſtatuimus,lib.6.& ibi de cõſeruatoribus agitur.c.j.ij.& vlt.qui reputantᷣ iudices delegati à Papa,ſm Arch. Et ibi Io.And.in gloſ.c.j. ponit gña tria conſeruatorum : quia aliqui dantur cõtra latrones vel prædones, aliqui contra infringentes priuilegia, & aliqui contra iniurias & offenſas manifeſtas : & in nullo dictorũ caſuum habent iudicialem indaginẽ,id eſt,procedere nequeunt per viam iudicij ad inueſtigandã veritatem quaſi dubij de iuſtitia,vnde habet gloſ.in verbo, indaginem, id eſt, cauſæ cognitionẽ ſeu examinationẽ, quia dubia ſunt.
2 ¶Primò * verò quæritur, quis & à quo dari poſſit conſeruator ? Et dico,ꝙ eſſe poſſunt epĩ & eorum ſuperiores aut abbates,ſeu illi qui in cathedralibus vel collegiatis eccl'is obtinent dignitates vel ꝑſonatus , alij verò eſſe non pñt, nec poteſt aliquis eſſe conſeruator ſui conſeruatoris , nec ſui domini, ſub cuius dominio eſt , vel diſtrictu eccleſiaſtico vel temporali:exceptis cõſeruatoribus datis regibus vel reginis,de offi.deleg.hac cõſtitutione, lib.6. Dari autẽ poſſunt huiuſmodi conſeruatores ſolũ per Romanũ pontificem,ſecundùm Ioan.And.quod probat d.c.j.vbi dicit, cõcedimus,& d.c.fi.vbi ab Apoſtolica ſede cõcedit, & ſic legatus hoc nõ poteſt.¶ Secundò quærit,quæ ſit differentia inter conſeruatorem & delegatum?Et dico, ꝙ Io.And, in gloſ.d.c. hac conſtitutione , ex ipſo textu multas aſſignat.¶ Prima eſt,quia iudex delegatus poteſt eſſe canonicus

cus eccleſiæ cathedralis:conſeruator non.¶ Secunda,quia eius qui eſt mihi iudex delegatus,poſſum eſſe iudex delegatus in alia cauſa,ſaluo iure recuſationis:ſed in cõſeruatore ſecus, etiam ſi nõ opponatur exceptio.¶ Tertia, quia ſaluo iure recuſationis ſubditũ mihi bene poſſum impetrare delegatũ : ſed non cõſeruatorẽ.¶ Quarta, quia delegatus à principe põt cãm ſibi commiſſam in totum,vel in partẽ cõmittere.de off.deleg.paſtoralis. ſed non cõſeruator. nec tenetur Gul.cõtrarium dicẽs in Speculo:cùm textus iſte contradicat.¶ Quinta,quia dato, ꝙ ſe intromittat legatus de his quæ nõ ſunt iuriſdictionis, non propterea in illũ locũ habet pœna.d.c. quia nõ inuenitur expreſſum ſecus de cõſeruatore.¶ Sexta põt addi, quia & ſi cõſeruator haberet ex priuilegio,quod poſſet alteri delegare:hoc tamen non põt, niſi habẽtibus cõditiones ſupradictas:ſed delegatus ſubdelegare poteſt ei , cui potuiſſet delegari.In omnib.aliis prędictis exceptis ęquiparãtur conſeruatores aliis iudicib.delegatis,ſecũdùm eundẽ Io.An.in gl.¶ Ter-
5 tiò*quęritur,circa ꝗd poſſit,aut nõ poſſit cõſeruator ſe ex officio ſuo intromittere ? Et dico primò, ꝙ de manifeſtis iniuriis ſolũ,& violẽtiis habet ſe intromittere,& cõſequẽter cognoſcere : vt in d.c.ſtatuimus. & in c.hac conſtitutione.Et intellige manifeſtis, ſm Io.And.i notoriis,& ita patẽtibus,ꝙ nulla ꝓbabili tergiuerſatione celari poſſunt, vt de verb.ſign.ex parte. Si aũt ſe de dubiis intromittant, incurrũt pœnã, de qua ĩ.§.v.ꝗd intellige, vbi cõſtiterit ea eſſe dubia an ſint facta notoriè nécne, & an ſint rectè facta nécne,etiã ſi de notorietate cõſtaret,quia tũc requiritur indago.Secus ſi à principio dubitet,an res ſit dubia,ſiue ſui fori,ꝗa põt inqrere, vt ſciat an ſua ſit iuriſdictio,vt ſtatim dicã.¶ Dico ſecũdò, ꝙ ſi is qui iniuriatus eſt,neget offenſam notoriã,licet negatione res videatur fieri dubia. C.qui.ad li.ꝓcl.nõ licet.l.iij. tñ hoc nõ obſtante cõſeruator bene recipiet probationes,an factũ illud ſit notoriũ:vt ſic videat an ſua ſit iuriſdictio , vt in c.ſup literis.de reſcr. aliàs officiũ eius eſſet inutile,quod etiã quilibet iudex põt. ſ.cognoſcere an ſua ſit iuriſdictio.l. ſi quis.ff.de iudic.& ſi factũ notoriũ inuenerit,ꝓcedet,alioquin deſiſtet:quia nõ habet ptãtem defendẽdi iniuriã ſimpliciter, ſed qualificatã.i.notoriã.¶Dico tertiò, cõſeruator habet vocare reũ:& ſi cõfiteatur factũ,bene quidẽ,ſi neget:ſuper notorio probationes recipiat,vt dictũ eſt.Si verò cõfiteatur quidẽ factum,licèt dicat ſe ſuo iure feciſſe:ſm aliquos ſe vltra intromittere non debet,ſm alios verò probationes recipiet ſuper offenſa notoria.Ad quod de elec.bonæ : aliàs facile eſſet cõſeruatoris officiũ deludere,vñ ſi videatur ei negatio ꝓbabilis, nõ ꝓcedet:aliàs puniat ſicut notoriũ.¶Dico quartò,ꝙ ſecũdum Io.An.defendere põt ab iniuria notoria,nõ ſolùm illata, ſed etiã inferẽda:vt ſi quis ſit paratus inferre iniuriã his, quorũ eſt cõſeruator ꝓhibere poterit, excõicare:& punire,vt ĩ c.ſacr.de ſen.exc.In cõmiſſa verò cõpellet ad ſatisfactionẽ per diſtrictionẽ eccleſiaſticã, vel etiã brachiũ ſeculare inuocãdo , ꝙ ſecũdùm Ber.inuocare poteſt, vt de offic.or.c.j.hæc omnia Io.An.in gl.ſuper c.j. Sed adde primò,ꝙ ſi reus factũ cõfiteatur, ſed neget illud eſſe notoriũ,procedet cõſeruator ad ſententiã,quia ꝑ eius cõfeſſionem factũ eſt notoriũ.de cohab.cle.& mu.veſtra. & c.fi.& idem Sum.Conf.lib.ij.ti.v.q.cliiij. Adde ſecundò etiã ſecũdùm eũ.Io.An.ꝙ quia cõſeruator non cognoſcit niſi de notoriis,nõ poterit recuſari,ſicut nec appellare põt in notoriis.Adde tertio,ꝙ ſi conſeruator citatũ contumacem excõicauerit , & deinde inuenerit illũ iniuriatũ fuiſſe,ſed non manifeſtè,ſecũdùm Inn.non erit verè excommunicatus, quia iuriſdictionem nõ habet niſi de manifeſtis,ſecũdùm alios verò, vt Alb.erit excõicatus:ſed primũ eſt verũ,ſi fuit excõicatus pro facto,ſecundùm verò ſi pro cõtumacia.Adde quartò,ꝙ Prædicatores & Minores ſunt priuilegiati,vt eorum conſeruatores procedere poſſint in
4 quacũq; cã.¶ Quartò*quæritur,qũo procedere debet cõſeruator?Et dico primò ſecundùm Inn.ꝙ licet principaliter non habeat iudicialem indaginem,habet tamen illam in notoriis, quia omnia ſine quib.eius iuriſdictio nõ poſſet explicari,intelliguntur ei eſſe cõmiſſa.ff.de iu.om.iud. l.ij.Vnde põt citare & punire contumaces.de off.deleg.de cauſis.ff.ſi quis ius di.l.j.Et ſi maleficiũ eſt notorium aliis, & nõ ſibi,quęrat,&cogat teſtes.ij.q.j.in primis.ext.de te.c. ij.& de teſt.cog.c.j.& per totum.¶Dico ſecundò, ꝙ quia in notoriis eſt aliqs ordo neceſſarius.de iureiu.ad noſtrã. oportet ſimiliter, ꝙ ꝓcedat ad inquiſitionẽ,quando factũ eſt notoriũ,& neſcitur quis fecerit,ſecundùm Inn.¶Dico tertiò,ſecũdùm eũdem,ꝙ ſi reus, qui fuerat condemnatus & excõicatus,intra annum cõpareat,& dicat ſe velle ſatis facere,cognoſcetᷣ cõſeruator de quantitate dãni,& hmõi. ¶Dico quartò, ꝙ procedere non põt cõtra aliquos extra ciuitates,vel diœceſes, in quib.fuerit deputatus, vel alibi, quàm in ciuitatibus,ſeu locis inſignibus,vbi poſſit haberi copia peritorum, nec poſſet aliquem citare vltra diætã à fine diœceſis eius,vt in d.c.hac cõſtitutione.¶Dico quintò,ꝙ per ſeipſum debet ꝓcedere, nec poſſet cõmittere vices ſuas,exceptis citationibus, & ſentẽtiarũ denũtiationibus,niſi aliter eis cõmitteretur ꝑ literas, quo caſu cõmittere poſſet intra loca,in quib.fuerit deputatus, & perſonis prædictis,vt in d.c.hac conſtitutione.¶ Dico ſextò,ꝙ per excõicationẽ cogere põt brachiũ ſeculare,ſiue poteſtatem ad ſuffragandũ cõtra prædictas iniurias, ſecundùm Ber.& Sum.Conf.cùm hoc ſit acceſſoriũ ad officiũ cõſeruatoris. xxij.q.v.adminiſtratores.¶ Dico ſeptimò, ꝙ circa munera & expenſas aſſeſſorum & notariorũ tenetur obſeruare quod in delegatis ſtatutũ eſt,de quo vide ĩ.Iudex.j.§ viij. & ix.¶Dico vltimò,ꝙ de off.deleg.c.quia pontificali.li.vj. ſtatuitur,vt quadã modeſtiã cõſeruator, aut iudex contra epõs procedens vtatur,vt.ſ.primò ingreſſus eccleſię,vel ſacerdotale interdicatur officiũ. ſecũdò verò ſuſpẽdãtur ab officio. tertiò, aggrauetᷣ de eccleſiaſtica cẽſura cõtra eos, niſi fortè aliter fieri ſuaſerit nimia cõtumaciæ ꝓteruitas: quia.ſ.vt dicit gl. iniurias & cõtumelioſa verba ꝓferũt in iudicẽ.Si tñ iudex non ſeruata hac forma ſtatim ſuſpẽdat, vel excõicet epm,aut eo ſuperiorẽ, ſententia tenet, ſecundùm gl.licet iudex ſit reprehendendus.ij.q.iij.c.j.¶Quin-
5 tò*quæritur,quæ pœna ſit,ſi aliter quàm dicto modo ꝓcedatur?Et dico,ꝙ qcquid cõtra præmiſſa, vel eorũ aliqd attẽtari cõtigerit,totũ eſt irritũ &inane,vt in d.c.hac conſtitutione,& cõſeruator ſi de aliis,quàm de manifeſtis iniuriis & violẽtiis ſciẽter ſe intromiſerit, ſeu ad alia,ꝗ iudicialẽ indaginẽ exigũt, ſuã extẽderit ptãtem,eo ipſo ꝑ annum eſt ab officio ſuſpẽſus,vt ibi, ſecũdùm gl.etiã à beneficio,quod eſt officij,ſequela,vt xxxij.di.præter.& idẽ eſt, ſi ignorãtia eſſet iuris vel craſſa, vel affectata,ſm gl.vt de ſent.& re iud.ignorantia.imò dicit Sum.Hoſt.ꝙ eſſet excõicatus.ſed fallitur. nec hoc dicit gl quã allegat.pars tñ, quæ hoc fieri ꝓcurat,bene ſententiã excõicationis incurrit,vt ibi patet, à qua abſolui nõ põt,vt ibi dicitᷣ,niſi prius integraliter ſatisfecerit de expẽſis.ſ.legitimis, & propter cãm iſtã factis , ſecundùm Gem.& ij.q.j.in primis.Si autẽ alius ,quàm is,cuius conſeruator hoc procuret, non incidit in hãc ſententiã,ſecundùm Gem.niſi participaret cum

parte

parte postquam excõmunicata est, quia tunc ligaretur eadem sentẽtia, participando in crimine criminoso. Absolutio tamẽ ab hac sententia ẽpo conuenit, secundùm Io. An. & Arch. & Mon. quia cõditor canonis non sibi reseruauit.

6 ¶ Sextò * quęritur, quantum duret conseruatoris officium? ¶ Et dico, ꝙ expirat in obitu cõcedentis cõseruatorẽ, quo ad negocia nõ cœpta, vt in d.c. hac cõstitutione. Sed intellige nisi aliter exprimeretur in literis, sed quo ad cœpta nõ expirat, ꝓm mẽtem illius textus & Doctorum, imò ꝓm gl. vt patet ex c. cùm plures. de off. del. lib. vj. qñ sunt plures conseruatores deputati pro vno prælato, vel monasterio seu ecclesia, quo ad negotiũ cœptũ per vnũ illorum, perpetuatur iurisdictio in aliis, non obstãte morte concedentis.

DE Consilio, & Obligatione ad illud.

1 *Consilij acceptio triplex.*

2 *Consilium acceptum, num quis sequi teneatur.*

3 *Consilium in facto dubio à pluribus non modo sapientibus, sed insipiẽtibus expetere, vtique quandoq; esse. Nam stultis loquentibus, sapienti plerunq; noui conceptus ac subtiles insurgunt.*

4 *Consilium expetere adstrictus, num illud ex verborum significatione propria, sequi teneatur. Et an consilium consensus naturam induat, vt obligare possit ad sui implementum.*

5 *Consilio alicuius, qui aliquid agere tenetur, an possit ad actus perfectionem procedere, si ille aut mortuus est, aut absens, aut alioqui consulere nolit.*

6 *Actus gestus, consilio non expetito, quod peti oportuit, & potuit, an efficaciter gestus sit. Et quid si petere debens, se in temporis angustias, vt sic petere non valuerit, coniecerit.*

7 *Consilium petere debenti, an satis sit, si post actum gestum illud petat.*

8 *Consilium sequi obligatus, an malum sequi debeat. Et num quis ex consilio dato teneatur.*

9 *Consilij capiendi causa, qui aliquid proponunt, quo proximi iniustè damnum subire cogantur, vel iniqua vt fiant statuta, præter mortale, quod incurrunt, ad restitutionem tenentur.*

10 *Papa si collegio mandet, vt quempiam in prælatum eligant, quorundam cõsilio petito, an si vnum ex his, quorũ consilium requirendum est eligere velit, exponere ab eodem consilium oporteat.*

11 *Consilio, vel consensu præstando vbi plures simpliciter eliguntur, vel officio cuipiam exercendo, quod maior pars constituit, & efficit, valet, modo minor non contemnatur.*

12 *Statuto si cautum sit, ne mulier sine duorum consanguineorum consensu quicquã alienet, si vni ex his, altero consensum præbente, alienet, num efficaciter alienet. Et quid de filio, cum quo pater litigat, si statuto caueatur, ne filius sine patris consensu litiget.*

1 CONSILIVM, * quantum colligitur ex doctrina & mente S.T. sumitur dupl'r. Primò ꝑ cõclusione facta per discursum rõnis circa res agẽdas, aut vitandas. Et ꝓm pro ipso discursu. & isto modo dicit xij. q. xiiij. per totum, quod est inquisitio eorum tantum, qui sunt ad finem operabilium à nobis, non minimorũ, nec differentiũ. Sumitur etiã tertiò pro re, vel actione, ad quã faciendã, aut fugiendam cõsiliũ inducit, & sic dicitur xiiij. q. j. in c. quod præcipitur, ꝙ cõsiliũ est voluntatis, præceptũ verò necessitatis.

2 ¶ Primò * verò quæritur, vtrũ teneatur quis datũ sibi consilium sequi, quando circa aliquid tenetur cõsiliũ petere? Et dico, ꝙ tenetur quilibet cõsiliũ petere siue quærere, vbi à iure cauetur, & tenetur expectare tẽpus, donec cõsulat sapiẽtes, aliàs nõ valeret si fieret, qd mãdatur fieri cum consilio, tamen cõsilium sequi nõ est necesse, sed hone stũ, nisi adiatur de cõsilio & assensu. extrà, de elec. ne pro defectu. vbi de hoc in gl. & c. cùm in veteri. eo. ti. & c. cum olim. de arb. Vbi quærit gl. ad qd petitur cõsilium, si illud sequi nõ est necesse? Et dicit tale cõsilium esse vtile: quia inde moueri prælatus ad aliquid põt, quod per se forsitan non fecisset, qa quod à pluribus quæritur, facilius inuenitur xx. dist. de quibus, & vt habito cõsilio deliberet, an illud sequi

3 expediat. ¶ Vnde * dicit Pan. in c. ad nostram. de cõsue. esse vtile in facto dubio à pluribus exquirere consiliũ sapiẽtibus & insipiẽtibus, qa plerumq; parũ sapientes in certa re habẽt intellectũ eleuatũ, & acutius omni sapientia discurrunt, sicut narrat Io. An. de fatuo Parisijs, qui tabernario cũ paupere cõtendente & extorquente pecunias, quia panem comederat ad odorẽ assati, determinauit ꝙ solueretur ei p sonũ monetæ. & de Bar. dicitur, ꝙ cõsiliũ daturus super aliquo articulo, cõferebat de materia cum mercatoribus. Adde etiã, ꝙ dũ loquũtur stulti, insurgũt sapiẽti plerunque noui conceptus subtiles. De hoc tamen etiã §. seq. dicetur.

4 ¶ Secũdò * q̃ritur, an ex ꝓpria significatione vocabulorũ sit verũ, ꝙ adstrictus cõsiliũ petere, illud seq nõ teneatur? Et dicit Hos. ꝙ sic, qa cõsiliũ ex ꝓprio significato nõ obligat ad hoc, sed, supple, obligat verbum assensus, vl cõsensus. qñq; tñ fit impropriatio vrgente subiecta materia, qd quando sit, latius declarat Pan. in d. c. cùm olim. de mente Bart. in l. j. §. si plures. ff. de exercẽ. Cùm enim quæritur an cõsiliũ sapiat cõsensum, dicit, ꝙ sic. Primò si impedimentũ est nõ habẽti integrũ iudicium rõnis, vt in l. impuberibus. ff. de suspe. tut. Vnde si statuto cauetur, vt pupillus certum quid faciat cũ duorũ agnatorũ consilio, ibi capitur consilium pro cõsensu, quia pupillus nõ habet discretũ iudiciũ. ¶ Et secũdò si sit quidẽ impendendũ consiliũ habẽti integrũ iudiciũ rõnis. sed is, qui habet impẽdere, est particeps eiusdẽ officij, & iste propriè est casus. c. venerabilis. de off. deleg. secũdùm vnũ intellectũ, vbi dicitur, ꝙ prælatus, cui datꝰ est coadiutor, nihil facere debet sine coadiutoris cõsilio. i. assensu, aliter suũ officiũ esset superuacuũ. Si autem nõ sit particeps officij, vt cõsilium, stat proprie, & satis est requirere, vt in d. c. cũ olim. sicut si statuto cauetur, vt mulier testari nõ possit sine cõsilio duorũ cõsanguineorum, satis est cõsiliũ requirere: cũ facultas testandi soli mulieri cõpetat. Et hoc tenẽdum est, nec distinguendũ an dicatur de cõsilio, vel cũ cõsilio, vt voluit Cy. ĩ l. id quod. C. de epi. & cle. vt. s. teneatur qs sequi, vbi dicitur de cõsilio, non autẽ vbi dicitur, cũ consilio, quia hãc differẽtiã nõ approbat Io. An. in regula, nullus. in mercu. nec Bar. vbi ĩ. Secus secũdùm Io. An. ibi. si dicatur, iuxta, vel secũdùm consilium talis, qa tũc tenetur qs illud seq. ¶ Adde prędictis, qd not. Bar. in l. si cũ dotẽ. §. eo aũt. ff. sol. ma. ꝙ si consanguinei requiri nolũt consentire, ad iudicis officiũ prinet examinare cãm contradictionis, & si quidẽ est iusta, bene, aliàs iudex permittet mulieri contrahere, aut testari, vt in d. §. eo autẽ. ¶ Adde etiã ꝓm aliquos, ꝙ tenetur sequi tertiò, qñ petendũ est ab eo, à cuius potestate depẽdet principaliter actus, vt ꝙ clericus non conueniatur corã alio ẽpo sine consilio proprij. & iste est casus in c. j. de foro comp. cum gl. si vero non dependet actus ab eo, sed vnà cũ aliis debet interesse: etiã sequi tenetur, si per alia iura debet seq. & ita procedit glos. in c. ij. de cor. vitia. secundùm intellectum Hos. quod etiã patet in c. studet. dis. 50. quod requirit consilium aliorũ eꝑorum in depositione sacerdotis, & intelligitur, ꝙ sequatur, ꝓpter c. si aũt presbyteri. xv. q. vij. nõ aũt si non apparet p alia iura, nisi sit ibi participatio officij, vt dictũ est. Et idẽ est, si petẽdũ est ab habẽte ius, sicut si mãdatur ꝓuideri alicui de ecclesia req̃sito cõsilio patroni: qa debet illud seq, cũ habeat ius in tali ꝓuisione. Dictũ est Io. An. ĩ c. dilectꝰ. de off. leg. & in c. j. de capel. mo. Et quarto tenet sequi

qui, si hoc habet materia, etiã si petatur à non habente ius, puta, si cõsulatur alicui, ne ordinetur propter irregularitatem, & ita ꝓcedit tex. in c. ad aures, de æta. & quali. ita eũm

5 intelligit Io. And. in d. reg. nullus. ¶ Tertiò * quæritur, vtrũ is qui aliquid agere tenetur cũ alicuius cõsilio, procedere possit ad actus consummationẽ, si ille est mortuus, vel absens, vel cõsulere nõ vult? Et dico, vt ex Gem. colligitur in c. j. ne se. vac. lib. 6. & Pan. in c. ex parte. de cõsti. ꝙ aut cõsilium debet peti ex statuto vel cõsuetudine, & tunc procedere põt in triplici illo casu, qñ periculosum est expectare. Si verò peti debet ex mandato alicuius, dicit Gemi. ibi, ꝙ procedere non põt, sed debet ad mandãtem referri. Quod limita secundùm Vin. & Compost. nisi cõpromissio facta fuisset sub nomine dignitatis: quia expectabit successor, si ille est mortuus. arg. c. quoniã abbas, de offi. deleg. Si aũt facta est expresso nomine ꝓprio, mandatũ expirat, ex quo forma seruari nõ potuit, sed expectari debet secunda iussio. arg. in c. cũ dilecta. de rescri. Limita etiam, ꝓm Pan. nisi immineat periculum ex dilatione. l. si longius. §. si filius. ff. de iudi. & in l. si cũ dotem. §. sed si latitat. ff. solu. mat. quod sentit Bart. in l. j. §. si plures. ff. de exerc. Ratio, ꝓm eũ, quia mandatum secundũ iura debet intelligi. arg. c. ex literis, de constit. & c. ij. de rescrip. De mente autẽ iuris est, ꝙ habeatur, si haberi potest: si non põt haberi, procedatur ad consummationem actus, si periculum sit in mora, vt in d. c. j.

6 ¶ Quartò quæritur, * an valeat actus gestus, qñ petẽdum fuerat consiliũ, & poterat peti, & ñ est petitũ? Et dicit Pan. in c. ex parte. de consti. ꝙ sũ mãdator ex forma mãdati voluit requiri consiliũ: & nõ tenet actus, nisi requiratur, vt in c. cũ in veteri. de elect. Si verò est ex dispositione legis, tũc si lex à principio cum dedit potestatem, mãdauit consiliũ requiri, similiter non valet ex defectu potestatis, quia habuit illã modificatã & qualificatã: & sic intelligerem c. nouit. de his quæ fiũt à præla. ita, ꝙ sine clausula decreti actꝰ est nullus. Aut habẽti prius potestatem mãdauit superior vt procedat cum consilio, & tũc tenet, licet sit puniendus, arg. c. dilectus. el ij. de præb. vide glos. sing. in cle. j. de iure patr. ꝙ si mandatur aliàs habenti ptãtem, vt aliquid faciat sub certa forma, tenet actus, licet forma nõ seruetur, per d. c. dilectus. Sed est alius text. ꝓm Pan. de concess. præb. lib. 6. in c. si capitulo: vbi dicit ꝙ si mandatur canonicis aliàs potestatem habentibus, vt cõferant certum beneficiũ, dato executore, vt illis negligẽtibus exequatur, per solã literarum præsentationem afficiũtur manꝰ canonicorũ, & prouisio alteri facta nõ valet: quia ex quo superior transfudit potestatem in executorẽ, defectu illorũ quibus mãdauit, adimit illis potestatem in casu cõtumaciæ. Not. etiã idem

9 in c. cum in veteri. de elect. ꝙ si is, qui tenebat petere cõsiliũ, arctauit se ad extremitatẽ, actus sine cõsilio gestus nõ valet, licet propter extremitatẽ temporis nõ potuerit habere consiliũ: quia sibi est imputandũ. Secus si debito tpe

10 petiuit, & debito tpe expectauit responsum, quia tũc si consiliarij plus debito differunt, vel nolunt dare consiliũ, procedi potest ad actus cõsilio eorũ non expectato, vt in d. c.

7 notatur. ¶ Quintò * quæritur, vtrum in casibus, in quibus debet peti consiliũ sufficiat illud petere post actũ. Et dicit Pan. in d. c. cum in veteri: ꝙ nõ, sed postulari debet in ipso tractatu actus. Et facit ad materiam eꝑorum, qui tenentur negotia ecclesiæ regulariter promouere cũ consilio capituli, quia debet consiliũ in actu requiri, & nõ post, nec tenentur canonici præcipitare sententiã, sed petere possent tps ad deliberandũ congruũ. Et idem dic de iudice, qui ex forma statuti teneretur requirere cõsiliũ sapiẽtis: quia non satisfacit statuto, si prius sententiã scribit, & postea cõsiliũ petit: vel si nõ vult expectare consultorẽ tpe debito. ad qd facit c. licet. de reg. vbi nõ licet accipere licentiã ex post fa

8 cto. ¶ Sextò * quæritur, vtrũ obligatus ad sequendũ consiliũ, debeat sequi consiliũ malum? Et dicit Pan. post Host. ꝙ non, quia consiliũ importat, ꝙ sit iustum, vt in l. Titiũ & Mæuium. ff. de admi. tut. & no. Pan. in l. si plures. ff. de exer. Nec excusatur faciens actũ cum malo consilio, secundum eundem Pan. de mente Compostel. quia consiliũ nõ obligat. & idem Bart. & ꝓm eundẽ Host. posset contrariã proferre sententiã, quod Pan. dicit verũ de æquitate, secus de rigore iuris. Sed dictum eius limita, nisi periculũ esset differre: quia tunc clarè posset etiam de rigore iuris, vt dictũ est. ¶ Septimò quæritur, vtrum teneatur quis ex consilio dato? Et dico, ꝙ aut dedit delinquenti, aut contrahenti. Si dedit delinquenti: dico, ꝙ indifferenter inuoluitur, quò ad culpã, siue peccatũ, sed ad pœnã, siue restitutionem, distinguo. Nam aut talis erat facturus etiã sine cõsilio, & tunc si dedit consiliũ & opem, tenetur. Insti. de obli. quæ ex delic. nas. §. at vbi ope. ff. de furt. l. si quis vxori. §. j. etiam si consilium nõ adhibuit principaliter, sed secundario. ff. de furt. l. pignore. Instit. de furt. §. ope. vt puta, accõmodauit scalã ad ascendendũ, vel hmõi. Si verò dedit quidẽ cõsiliũ aliàs facturo, sed sine ope, nõ tenetur. d. §. at vbi ope. nõ obstante. l. j. §. si quis. ff. de ser. cor. quia est casus spãlis, in quo debet augeri malitia serui laudando, vel põt dici, ꝙ ibi nõ solùm ille cõsuluit, sed etiã laudando incitauit, qd maius est. Pro quo facit quod no. in l. sæpè. §. fi. ff. de ver. sign. Aut nõ erat facturus, & tunc tenetur. l. si remunerandi gratia. §. planè. ff. man. sed nõ ei cui dedit consiliũ, secũdùm gl. in regula, nullus ex consilio. de regu. iur. lib. 6. sed ei contra quem, & eius maleficij nomine, puta, si fecit homicidium, homicida est, imò in cõscientia tenetur ei, cui malũ cõsuluit, quãtum põt, consulere bonũ, vt eum reducat. arg. vj. q. j. deteriores. ¶ Si verò dedit cõsiliũ cõtrahẽdi, distinguo. Nam aut consilium est fraudulẽtum, & tũc tenetur indistinctè. ff. de dolo. l. quod si cũ scires: vbi ille, qui dolosè & sui lucri causa cõsuluit mutuare debitori non idoneo, tenetur actione de dolo ei cui dedit cõsilium, & idẽ. ff. pro soc. l. ij. Aut nõ est fraudulentũ: & tũc nõ tenetur, vt in d. regula nullus ex cõsilio. ff. de dolo. l. & elegãter. Et hoc verũ est, si est simplex cõsiliũ: qa si esset mãdatũ, quãuis nõ fraudulentũ, est designata certa ꝑsona, puta, mãdat quis tibi vt Titio pecuniã tradas, tenetur indistinctè, etiã si aliàs erat facturꝰ. ff. man. l. ij. §. tua & aliena. & ff. de neg. gest. l. iij. §. fi. Si autẽ non esset designata certa ꝑsona, tunc tenet, si aliàs nõ erat factu-

9 rus. ff. mã. l. si remunerãdi gratia. §. planè. ¶ * Octauò quæritur, quid de proponẽtibus in cõsilio aliquid, quo ꝓximi damnificẽtur iniustè, vel quo fiant iniqua statuta? Et dicit Dir. ꝙ tenentur ad restitutionẽ insolidũ vltra mortale, qñ sine eorũ propositione factũ non fuisset. ¶ Nonò * quærit, quid si Papa mãdet collegio, vt eligãt prælatũ cũ aliquorum cõsilio, ex quibus vnũ volunt eligere, an requirẽdum sit eius consiliũ? Et dicit gl. in d. c. cũ in veteri, ꝙ nõ est necesse, quia cõsentiendo postea electioni, satis videbit præstare consiliũ, & si ante electionẽ cõsentiret, cassanda esset propter vitiũ ambitionis, de elect. post petitã. Sed Io. And. dicit hoc esse ꝓbabile, sed tutius esse requirere etiã huius consiliũ, vt mãdati formæ satisfiat, quia eius cõsilio fortè eligẽt meliorẽ. Sufficit autẽ, si consiliũ petatur in genere, scilicet de quo vos consulitis, &c. Si verò petatur in specie de ꝑsona sua ꝓm Gos. debet respondere, aliorũ iudicio relinquo. Sed secũdùm Host. hoc esse ambitiosum: vnde potest

test cum bona conscientia dicere,nõ eligatis me,quia nõ sum dignus.Et sic põt eligi,& si eligatur,poterit consentire.Quòd autem debeat istius cõsilium requiri saltẽ in genere,eõmuniter tenetur per Doct.vt dicit Pan.in d.c.cum in veteri.Si verò Papa mandasset, de cõsilio & assensu,an possent eligere vnũ illorũ.Host.dicit, ꝙ sic : quia satis est ꝙ ex tribus electis duo cõsentiant, modò tertius nõ contemnatur , vt patet in arbitris & iudicibus simpliciter electis,in quibus valet sentẽtia maioris partis, vt in l.duo ex
11 tribus.ff.de re iudic.Et*not.singulariter hoc dictum,quòd vbi eliguntur simpliciter plures ad consulendũ vel cõsentiendum, vel aliquod officiũ extra iudiciũ exercendũ , valet quicquid facit maior pars, modò non cõtemnatur minor,secundùm Pan.in d.c.cùm in veteri. Si autem mãdet Papa eligi prælatũ cum cõsilio & assensu cõcordi illorum trium,nullus eorum posset eligi,.secundũ Host.& Pan.vbi suprà:quia nullus cõsentire potest in seipsum.Et idem esset,si mandasset cum consilio & assensu tertij : quia oporteret eum ante electionem consentire,& notaretur ambi-
12 tionis,vt in d.c.post petitam.¶ Ex* his patet, ꝙ si statuto cauetur, ne mulier alienet sine consensu duorum agnatorum, si alienet vni de consensu alterius, tenet alienatio.& statuto satisfactum est:quia is, qui emit, alienationi videtur consentire.Et idem si cauetur statuto , ne filius litiget sine consensu patris,& patet litigat cùm eo.

¶ CONSPIRATIO, suprà Coniuratio.

¶ CONSTELLATIO, infrà Superstitio.§.vj.

DE CONSTITVTIONE.

1 *Constitutio quæ cum lege eadem est, à quo propriè fiat. Et quid distet à decretis & ordinationibus collegiorum constituendi authoritatem non habentium.*

2 *Prælatus si quid præter collegij præsentiam, sed per se decernat & ordinet,quandiu duret.*

1 CONSTITVTIO, *infrà Lex,diffusè declaratur,qa est idẽ legi:dicta à con,& statuo,quia vt dicit Pan.in rub.eo.tit.propriè constitutio fit à principe cum suis consiliariibus, largè autem à collegio, in quo multi simul aliquid statuunt : & de eius natura est, ꝙ sit perpetua.nisi reuocetur , secundùm Archie.Vincen.clxxxiij. Vnde differt ab ordinationibus,quas faciunt collegia non habẽtia authoritatem constituendi, quæ nõ sunt perpetuæ.Vnde dicit idẽ Archie.in iij.parte.tit.xxiiij.c.ij.§.iiij. ꝙ in capitulis generalibus & prouincialibus fiunt ordinationes seruandæ,quæ dicũtur acta, quæ obligãt ad seruandũ vsq; ad sequens capitulũ postquam fuerint promulgatę.hæc ille.Et dato,ꝙ sint perpetuæ, vt aliqui dicũt,quod tamen est falsum,non obligant,postquã nõ practicãtur in obseruãdo, & à fortiori quãdo nõ sunt in memoria,qa abrogari possunt multo fortius quàm cõstitutiões.Et si ita est de actis capitulorũ generaliũ:multo fortius hoc est verũ de omnibus ordinationibus factis collegialiter in ordine prædicto, alioquin nõ differrent à constitutionibus.Si quid*tñ
3 aliquis prelatus singulariter sine collegio ordinaret durãte eius prelatione precise:nisi esset gratia facta authoritate Papæ, vel authoritate propria sine preiudicio successoris,de qua J.Gratia.§.ij.& J.Indulgentia.§.v.part.vij.

DE CONSVETVDINE, ET MORE.

1 *Consuetudinis ac moris finitiones , & acceptiones multiplices. Et scripto quod constat,cuius nomine contineatur.*

2 *Consuetudo rationabilis , & irrationabilis , quænam dicatur. Et sub hac, quòd consuetudo eo casu rationabilis est, quo & lex si recens conderetur.*

3 *Lex à rationabili volũtate legislatoris,id est Dei,procedit,quan-*

eum scilicet ad legem naturalem & diuinam, vel hominis quantum ad humanam. Et sicut verbo,ita facto rationabilis voluntas in agendis demonstratur.

4 *Consuetudo præscripta, quæ sit.*

5 *Consuetudinem prout ad præsens negotium pertinet , quis inducere vel facere possit. Et consuetudinem iuris speciem esse.*

6 *Consuetudo vt inducatur quæ requirantur.*

7 *Consuetudinis appellatione , quænam propriè accipienda sit. Et an pueri,mulieres,furiosi, & huiusmodi sint de numero habilium ad legem instituendam.*

8 *Consuetudo qualiter interrumpatur, aut tollatur.*

9 *Consuetudo,num legem positiuam abolere queat.*

10 *Consuetudo semel lege reprobata , nan potest amplius induci , & huius limitatio. Et subinde,num consuetudo legem vincat.*

11 *Consuetudinem scire præsumitur ciuis.Et si ciuitas statutum contra consuetudinem faciat,licèt de ea mentionem non faciat, tollitur consuetudo.*

12 *Consuetudo legi positiuæ & præceptiuæ, an derogare possit. Et in legibus pœnas infligentibus ipso facto , num locum habeat consuetudo contraria, & quid in his,quæ pœnas infligi edicunt.*

13 *Consuetudinem , an inducat non vsus , & legem tollat. Et an in his,quæ meræ facultatis sunt,consuetudo inducatur.*

14 *Consuetudo, an legem diuinam aut naturalem abolere possit. Et quid de præceptis ceremonialibus , & iudicialibus. Et quid de moralibus.*

15 *Consuetudo contra Canones cur valeat, at non æquè in statuto. Et cur laicis aduersus leges Imperiales statuere liceat,ecclesiasticis autem contra pontificia decreta non liceat.*

16 *Statutum contra canonem ex causa vrgenti,nec à canone verisimiliter præuisa, fieri posse.Et an ex noua causa legatus generalis delegato Papæ prohibere possit, ne in causa sibi cõmissa procedat.*

17 *Lex aut statutum excommunicationis sententiam habens , num tollatur per consuetudinem.*

18 *Consuetudo, num ab huius seculi pœnis, si prauà sit,excuset. Et quid quo ad Deum. Et an consuetudo communis dicta propriè ad mortale obliget.*

19 *Consuetudinem suam num quis seruare teneatur,in his quæ liberè facit, seu,num in his,quæ meræ facultatis sunt consuetudo induci queat, prout ius priuatum est in facientis præiudicium.*

20 *Consueta in omni pacto , num quis seruare teneatur , seu mauis, num in omni pacto actum esse intelligatur,quod consuetum est.*

21 *Consuetudinem,qua quid temporale pro spirituali exigitur, num quis seruare obligetur. Et quid de statutis quarundã ciuitatum, vt bona filiorum & vxorum , sed & filij quoque ipsi ob delictum fallentiæ, id est,quando pater foro cedit,capi possint.*

22 *Consuetudo,aut statutũ,num valeat, vt homicida,vel huiusmodi criminosus in pecunia puniatur , cùm iure diuino corpore delictũ luere debeat. Et an valeat statutum , quo cauetur , vt patris interfectorem,aut ad faciem cadentem interficere liceat.*

23 *Consuetudo num in iudicio contentioso spectetur , vt secundùm eam , quamlibet iuri scripto contrariam iudicandum sit. Et secundùm quam consuetudinem iudici delegato, sit iudicandum.*

24 *Iudex arbiter in quem compromissum est,vt secundum iura pronunciet, num possit secundum consuetudines & statuta iudicare.*

25 *Consuetudo & præscriptio quotupliciter differant:& ibidem sex traduntur ordine & fusè differentiæ.*

1 CONSVETVDO * & mos,vt plenius intelligãt,sciẽdum, ꝙ mos ſm Isid.in v.Etym. est longa cõsuetudo de moribus tantũmodo tracta. Et secũdũ Arch.in rof.mos aliquãdo est nomẽ qualitatis.i.habitus mentis, aliqñ verò est nomen iuris. Et ſm S.Tho.in iij.dist.xxiij. mos primò significat consuetudinem.i.frequentiam actuum,qui sunt in nostra potestate,secundò inclinationem appetitus,quæ aliquando

aliquãdo est à natura, vnde & bestiarũ dicũtur mores aliquãdo à cõsuetudine,aliquando ab infusione.Et secũdùm Arch.mos tripliciter sumitur.Primò pro omni lege, quasi genus.Secũdò pro actu frequentato,præcipuè ſm rõnem. Tertiò , ꝓ iure humano nõ scripto.Ex quibus omnib.elicio,ꝙ mos sumitur multipliciter.Primò, ꝓ actu voluntatis elicito, vel imperato, & sic de moribus Isid.dicit trahi consuetudinẽ.Secũdò, ꝓ habitu causato à talibus actibus,& sic est nomẽ qualitatis, ſm Arc.& etiam cõsuetudo vnius hominis tracta de moribus.Tertiò,ꝓ ipsa frequentatione actuũ,quę aliqñ est sine habitu causato:vt cũ idẽ populus, sed nõ idẽ homines frequẽter idẽ faciũt,puta oblationem regi nouiter aduenienti:& isto modo est nomen iuris,secundùm Arch.& cõsuetudo longa tracta de moribus, ſm Isid.nõ quidẽ cõsuetudo vnius hominis, sed vnius collegij.Quartò,ꝓ omni iure.Primo igitur mõ nõ est consuetudo,sed eius cã.Secũdò mõ est cõsuetudo facta ĩ vno homine.Tertiò mõ est consuetudo multitudinis. Et de hoc more,& de hac cõsuetudine,vt sunt nomina iuris,nũc loquimur, nõ de cõsuetudine vnius hominis, quæ aliqñ est ius priuatũ,& non publicum,sicut ista,vt in l.de quib.& l. cum de cõsu.ff.de leg. Igitur cõsuetudo est ius quoddã,ſ. non scriptũ, moribus,i.assiduis actibus cõstitutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex.dist.j.cõsuetudo, quod autẽ in scriptis redactũ est, vocatur lex, aut cõstitutio,vel
2 hmõi.¶ Primò*verò quęritur , quæ cõsuetudo sit rõnabilis?Et dico,ꝙ cõsuetudo rõnabilis,ſm cõiorem opinionẽ Inn.Arc.& Canonistarũ, est quã non improbant iura,sed sustinẽt:irrationabilis verò quæ nullo iure sustinetur.Veruntamen quia nõ sufficienter describitur , nec est regula vniuersalis,vt patet intuẽti, ideò dicit Ho.iudicis arbitrio relinquendũ quæ cõsuetudo sit rõnabilis, & quæ non.Sed neq; hoc vñ bene dictũ,quia si duorũ iudicũ esset cõtrariũ arbitriũ de rationabilitate consuetudinis aduersantis legi possent de eadẽ causa contrarias ferre sentẽtias:vnus ſm legẽ : alius secũdùm cõtrariã legi cõsuetudinẽ.Vnde dicit do.Ant.in c.fi.de cõsu.& refert Gem.in c.licet.de cõst.lib. vj.ꝙ cõsuetudo in tãtum est rõnabilis, inquãtum participat de fine iuris,q in canonico, est fœlicitas animæ,in ciuili,bonũ publicũ,vt no.gl.de iureiu.cũ cõtingat.Vñ conuenire debet religioni,disciplinæ, & saluti.Et si prædictis est cõtraria,puta,qa nutritur pctm:de se est irrationabilis: & seruari nõ põt sine pctõ.di.viij.quę cõtra.etiã si cõueniret iuri ciuili,qa bonũ animę prępõderat bono tpali:sicut cõsuetudo mutuãdi sub vsuris, quæ ꝓ bono publico permittebãtur.Vnde dicit Pã.in d.c.fi.ꝙ cõsuetudo dr̃ rõnabilis, quãdo aliquo bono fine instituitur:licet sit cõtra ius quod est tõnabile,sicut rõnabile est,ꝙ eps ecclesię negotia pertractet cum capituli cõsilio.c nouit.& c.q̃to, de his quæ fi.à præl.quia firmius est iudiciũ plurimorũ.c.prudẽtiã.de off.dele & dis.xx.de quibus.& tñ cõsuetudo põt introducere cõtrariũ, vt in c.nõ est.de cõsu.li.vj.quæ tñ erit rõnabilis alia rõne,ſ.vt negotia citius expediantur.Et hęc omnia sunt bene dicta,sed sufficiẽter,quia si cõsuetudinis finis esset bonus, & haberet alias circũstantias malas,non esset rõnabilis, sicut nec lex , vt dicetur J.Lex.quia & ipsa cõsuetudo est lex.Vñ dico, ꝙ eo casu est rõnabilis cõsuetudo,quo rõnabilis esset lex consideretur nouiter,mutata lege priori si qua erat,vel nõ mutata,si nõ erat,ita ꝙ consuetudo,habẽs cõditiones legis bene positę est bene & rõnabiliter introducta.Pro cuius notitia & fundamẽto dicẽdorum not.ꝙ S.Th.j.ij.q.xcvij.ar.iij.virtualiter sic habet:
3 l.ex*,ꝓcedit à rõnabili volũtate legislatoris.i.Dei,quãtum ad legẽ naturalẽ & diuinã,vl̃ hominis,quãtum ad humanã.Sicut aũt verbo,ita & facto manifestatur rõnabilis volũtas in agendis:quia hoc quisq; vl̃ eligere vt bonũ,quod opę implet.Vñ sicut verbo humano , ita & actibus maximè multiplicatis, q cõsuetudinẽ faciũt,mutari põt lex humana, & exponi, & aliquid causari, qd̃ legis virtutẽ obtineat : inquãtũ,ſ.ꝓ exteriores actus multiplicatos, interior volũtatis motus & cõceptus rõnis efficacissimè declarat: qa ꝙ multoties fit, vl̃ ex deliberato rõnis iudicio ꝓuenire:& ſm hoc consuetudo habet vim legis,& eã abolet,ac
4 interpretatur.¶ Secũdò*quęritur, quæ sit cõsuetudo præscripta?Et dicit Host.ꝙ ſm Canonistas est illa,quæ est xl. anno.de ele.c.Cumana.de censi.olim.de præsc.auditis,qd̃ intelligendũ est in prescriptione rei,vel iuris ecclesiastici, vt patet in iuribus allegatis,ſm leges aũt diuersitas est,qa dicũt aliqui tãtum expectãdum esse tps,ꝙ in cõtrariũ memoria non existat.Alij aũt verius, ꝙ sufficit tps x.annorũ inter præsentes, & xx.inter absentes , quia clarè patet.C. de præsc.lõ.tẽ.ꝙ longũ tps, in quo inducitur præscriptio, dr̃ x.anno.inter præsentes, & xx.inter absentes.¶ Tertiò
5 *quæritur,quis possit facere, vel inducere cõsuetudine de qua loquimur,i.habentem vim legis , & dicit S.Th.vbi ꝛ. ad tertiũ.Multitudo, in qua consuetudo introducitur,si libera sit,quæ possit sibi facere legẽ,plus est cõsensus totius multitudinis ad aliquid obseruãdũ, quẽ cõsuetudo manifestat,q̃ authoritas principis, qui nõ habet ptãtem cõdẽdi legẽ,nisi inquantũ gerit psonã multitudinis.vnde singulę psonæ nõ possunt cõdere legẽ,tamẽ totus populus cõdere põt. Si ꝗò multitudo nõ habeat liberã ptãtẽ cõdẽdi legẽ,vel legẽ à superiori ptãte positã remouẽdi,ipsa cõsuetudo in tali multitudine præualens, obtinet vim legis,inquãtũ per eos tolerat,ad quos ptinet multitudini legẽ imponere,ex hoc enim ipso videtur approbare, qd̃ cõsuetudo induxit. hæc ille.Cõsuetudinem ergo facere põt multitudo libera ad cõdendũ legem, & nõ libera ex tolerãtia eius q cõdere põt.A quo em̃ remouẽ gen⁹, i.ptãs cõdẽdi legẽ, & species remouetur,i.ptãs inducẽdi cõsuetudinẽ.l. filius.ff.de don.& l.iurisgentium.ff.de pact.in gl.Consuetudo enim est species iuris.Inst.de iu.na.§.cõstat.¶ Quar-
6 tò*quęritur,qualiter inducatur,i.quę reqrãtur ad inducẽdã,vel faciẽdam cõsuetudinem, de qua loquimur, quæ,ſ. habet vim legis? Et dico, & secundùm Sũ.Ro.gl.in c.fi.de consue.enumerat multa, & tamen in fine videtur exigere duo solùm.Primò.ſ.ꝙ sit rõnabilis,& secundò , ꝙ sit præscripta, i.obtenta per cursum tpis ad præscriptionẽ requisiti.Sed gloss. malè adducitur:quia non loquitur de inductione cõsuetudinis,sed de virtute eius abrogandi legem. ad quod plus requiritur,quàm ad habere vim legis,vt patebit statim hic in secũdo requisito.& J.§.vj.¶ Vnde dico requiri primò,ꝙ sit rõnabilis:quia de substantia legis est, ꝙ sit rõnabilis.dist.iiij.erit autem. Vnde consuetudo rõne carens, nunquam habet vim legis.¶ Secundò, requiritur tempus debitum,de quo,licet sint variæ opiniones,Pa.tamen in c.fi.de cõsue.dicit illud sibi videri ꝙ iure ciuili requiritur tẽpus x.anno. quia ad introducendã consuetudinem iura requirũt lõgum tempus.C.quæ sit long.consue. in rubro & in nigro. & arg in l.ij.C.de serui. longum autem tempus est x.annorum.C.de prescr.long.temp.per totũ.& in gl.d.rub. C.quæ sit lon.consue. Et hoc tenet Bart. in l.de quibus.ff.de leg.& Cy.in d.l.secunda. Iure verò canonico si consuetudo est præter ius , sufficit tempus decem annorum.Facit gloss.in c.fin. de consuet. libro vj.& in c.consuetudo.xij.distin.quod limita, secundùm Inn.in

c.cùm

c.cùm dilectus.de cōsue. nisi detraherent iuri alicuius ec-
clesię particularis, quia requiritur tēpus debitũ ad prescri-
ptionē:imò idē dicit Pano.in d.c.fi. de ecclesia vniuersali.
cōtra Inn. qa nō minus debet esse fauorabile totũ corpus
ecclesiæ,q̃ membrũ.Si verò est cōtra ius, requiritur tēpus
xl.annorũ:quia oportet eã esse præscriptã,vt in d.c.fi.& in
c.iij.de consue.li.vj.quod secundùm do.Anto.limita, nisi
Papa sciret:quia sufficeret tempus x.anno. Si verò cōsue-
tudo sit cōtra ea quę seruata sunt principi in signũ specia-
lis priuilegij, tam iure ciuili q̃ canonico requiritur tēpus,
de cuius initio memoria non sit:vt est tex. in c.super qui-
busdam.de verb.sig.¶ Tertiò requiritur,ꝙ mores & actus
hominum,per quos solum introducitur, vt in d.l.de qui-
bus.sint tot,& ita notorij,secundùm communionem opi-
nionē,vt dicit Pan.vbi s̃.ꝙ verisimiliter trãsierint in noti-
tiã populi:& ꝙ sint tales, vt eiusdē populi arguant cōsen-
sum : vt in d.l.de quibus.quia tacitus populi cōsensus est,
q cōsuetudinē facit.Vnde vbi ille ex coniecturis habetur,
nō curatur de actuũ frequētia magna. Quot aũt requirã-
tur:Pan.vbi s̃.dicit, ꝙ secundùm Car.in d.l.de quibus.nō
sufficit vnus, quãtũcunq; notorius:quia cōsuetudo indu-
citur ex frequētia actuum, quæ cessat, vbi est vnicus,tum
quia est cōtra substãtiam, & significationē vocabuli,cùm
dicatur consuetudo quasi cōmunis assuefactio,tum qa ex
vnico actu,quãtumcunq; notorio,nō pōt dici populi cō-
sensus,quia fortè per errorē,vel gratia scãdali euitãdi pri-
ma vice populus non cōtradicit.Vnde malè videtur senti-
re Sũ.Ang.ꝙ per vnũ actum inducatur consuetudo, si ap-
pareat de expresso consensu populi volentis per illum in-
ducere cōsuetudinem, quia de rōne cōsuetudinis est plu-
ralitas actuũ,vt ex definitione patet,vnde eo casu nō esset
cōsuetudo, sed eius principiũ.Distinguit tamē idem Pan.
quia si actus vnicus habet cãm successiuã,& cōtinuationē
tēporis habilis ad cōsuetudinē inducendã.sufficit,& con-
suetudo inducitur,vt in c.cũ de beneficio.de præben.li.vj.
& si beneficium seculare cōfertur regulari & ab eo possi-
detur tpe prædicto,efficitur regulare, licet vnica interue-
nerit collatio.Et idē dic,si ædificaretur pons in publico,&
haberet cãm successiuã p dictũ tēpus. Et ratio esse potest,
quia ibi actus est qdē vnus ratione rei factæ,quæ est vna,
sed est, saltem virtualiter, multiplex, propter tpis diutur-
nitatem, in qua possent esse multiplices, & de facto,sunt,
cùm nō cōtinuè artifices operētur. Duo aũt actus sufficiũt
ad consuetudinem inducendã.xxv.q.ij.ita nos.Et ita tenet
Sũ.Pisa.cui supplementũ addit, non tamē efficacē, cũ de-
beat esse rationabilis & præscripta,vt extrà eo.in c.fin.nisi
alli actus essent permanētes tpe legitimo ad præscriptio-
nem.hæc ille.Sed ineptè:quia ea,quæ dicit, requirũtur ad
hoc vt cōsuetudo abroget legē,nō ad hoc vt sit lex.Vnde
dictũ Pis.limita verũ esse in tribus.¶Primò in criminali-
bus,vt dicit gl.in d.c.ita nos.non aũt in ciuilibus, nisi sta-
tim dicã.Non tñ propriè est consuetudo, quia ſm Pan.in
7 c.j.eod.tit.¶ Appellatione*consuetudinis, intelligitur ea,
quę tenet, & pręscripta est, vt in c.Cumana.de ele.Secũdò
in actibus iudicialibus,vñ ex duab.sententiis,& lapsu tpis
cōgruo,accedēte cōsensum populi à principio,vł ex post
facto,tacitè pręsumitur cōsuetudo,qa habēt aptitudinem
ad cōsuetudinē inducendã.ff.de inoff.test l. nã & his.& ff.
ad Sylla.l.si quis.§.quod sub eodē tecto.Tertiò in actibus
quos populũ latere non est pbabile,sicut ſm Gul.de Cug.
& Bart.in d.l. de quibus si vnus pontem vnũ faciat de do-
mo ad domum in platea cōmuni, & alius alium,quia isti
duo actus adeò sunt populo notorij,ꝙ cōpręhēditur eius
consensus,& stat frequētia actuũ,siue pluralitas,quæ duo
consuetudinē inducũt. In aliis aũt nō similibus prędictis,
vt sunt,vendere,locare,& actus priuatorũ, sicut vēdere in
porticibus sup viã publicã, nō sufficiũt duo actus, sed re-
quiritur frequentia magna, vt totus populus sciat.l.sed &
ea.ff. de legib.& l. nam imperator.ibidē.& ff. de inst.ac.l.
sed & si pupillus.duo tamen vel tres actus tuentur aliquē
in possessione,quousq; sit dubiũ.xviij.q.ij.scrutiniũ.Quar-
tò,requiritur ꝙ sit introducta ex certa sciētia potētis con-
cedere legem, qa si talis sit error,qui tollat cōsensum,non
pōt esse consuetudo,quia deficit cã,i.cōsensus, vt in d.l.de
quibus.Nec sufficit certa scientia, sed oportet adesse intē-
tionem seruãdi aliquid ea mente,vt de cętero sit cōsuetu-
do.ar.itaq;.ff.de iti.actúque priu.l.vlt.Quintò, requiritur
ſm Pan.ꝙ maior pars populi sit tali cōsuetudine vsa, vel
supple vsum approbauerit tacitè,vel expresè,imò opor-
tet,ꝙ sint duæ partes populi vel collegij, vt in l.nulli.& in
l.planè.ff.quod cuiusque vni.Aliter sicut legem,ita & con-
suetudinē facere nequirēt.Sed tñ intellige de parte maio-
ri habēte cōsensum habilē ad instituēdã legē. Vnde pue-
ri,mulieres,furiosi,& hmōi,nō cōputantur,quia legē con-
dere nō possent.ff.de legibus.l j.Multa alia requirũtur, ſm
8 alios, de quibus Pan.de consue.in c.fi.¶ Quintò * quæri-
tur,qualiter cōsuetudo interrũpatur siue tollatur? Et dicit
Pan.in c.fi.de cōsue.ꝙ si est cōpleta & perfecta,requiritur
tēpus x.anno.Et sic intellige Io.An.ibi, aliàs etiã p plures
alios actus nō frãgitur.si verò nō sit cōpleta, sufficit vnus
actus cōtrarius,ita,ꝙ oportet,vt de nouo incipiatur.art.l.
9 vbi duo.ff.de reg.iur.¶Sexto*quæritur, vtrũ consuetudo
possit legē positiuã abolere?Et dico,ꝙ S.T.j.ij.q.xcvij.ar.
iij.ad secundùm, volens declarare qũo sine pc̃tō cōsuetu
do humanã legē tollat, dicit, Leges humanæ in aliquibus
casibus deficiunt,in quibus.s.eas seruare non expedit,bo-
no communi. Vnde possibile est quãdoque pręter legem
agere,in casu,s.in quo deficit lex:& tamen actus non erit
malus. Et cum tales casus multiplicētur propter aliquam
hominum mutationem : tunc manifestatur per consuetu-
dinē,ꝙ lex vlterius nō est vtilis, sicut etiã manifestaretur,
si lex contraria verbo promulgaretur. Si autē adhuc ma-
neat rō eadē,pter quã lex prima vtilis erat, nō cōsuetu-
do legē,sed lex cōsuetudinē vincit:nisi fortè propter hoc
solũ lex inutilis videatur,quia nō est possibilis,secundùm
cōsuetudinē patriæ:quæ erat vna de conditionibus legis.
Difficile enim est, cōsuetudinem multitudinis remouere.
hæc ille.Sed vt hęc magis explicentur,quãtum collegi ex
Bar.in d.l.de quib. & Pan.in c.fi de consu.in fi.& in c.j.de
treu.& pa.sic distinguo:Nã si cōsuetudo est contra legem
positiuã,vt cōtra leges,seu canones,vel statuta aut est cō-
tra libertatē ecclesiæ:vel cōtra publicã vtilitatē:& nō va-
let, ſm Bart.in d.l.de quib.sicut nec lex valeret.Aut cōtra
vtilitatē priuatã, vel ni nullius pręiudicium.& tũc si supe-
rior scit,& tolerat,cōsuetudo abrogat legē.Facit gl.in c.j.
de treu.& quod ibi no.Gof. Et nō requiritur alia præscri-
ptio ſm do.An.qa ex quo superior videt,& tolerat,nō vi-
detur velle iniicere vinculũ, & Pan.ibi dicit, ꝙ sufficit bi-
nus, vel trinus actus, vt tollatur.Si verò superior ignorat:
distingue. Nam, aut lex habet clausulã derogatoriam ad
consuetudinem,& sic ſm Bart.cōsuetudo non valet.l.eos.
C.de vsuris.quia lex semper loquitur.l. Arriani.C.de hæ-
10 re.Et ex hoc infert Pan.ꝙ *consuetudo semel lege repro-
bata,nō pōt amplius induci,qđ limitat,nisi subiit rō noua,
quæ non suberat tpe legis damnantis cōsuetudinem:quia
tunc poterit nouiter induci.ar.optimum in l. si hominem.
ff.man.

ff.manda.& tex.est,iuncta gl.in d.cle.statutum,vel ſm Gē.
in c.licet.de consti.lib. 6. nisi lex tantum resisteret ad finē,
vt tolleret consuetudinem præteritã,ꝙ patet qñ non facit
mentionem de ea,nisi vt eam tollat,qñ aliter non tollere-
tur:vt patet in d.c.licet.quia tunc induci potest noua con-
suetudo.Et ita pōt procedere gl.in d.cle.statutum. & pro-
ptereà etiam tenet Pet. de Peru. in tractatu, de canonica
portione,circa finem. ꝙ induci pōt noua cōsuetudo cōtra
cle.dudum.de sepul. Si verò nō habet clausulã derogato-
riã:si lex consuetudinē præcedit, consuetudo valet contra
legem.ar.l.ex facto.ff.de vul.& pup. sub.& si est generalis,
vincit generaliter,& vniuersaliter : nō aũt si sit particula-
ris.C.quæ sit lōg.consue.l.ij.sed vincit solũ vbi cōsuetudo
viget.ff.com.prædi.l.venditor.§.si constat.Vñ,vt no.Pa.in
c.cũ olim.de cōsue.cōsuetudo locũ habet vbi viget:ideoq;
nocet priuilegiis studij generalis in loco vbi viguit, nō in
alio Prædicta tñ victoriam intellige,dummodò consuetu-
do sit rationabilis,& præscripta,quantũ ad tollendũ ius ca-
nonicũ,vt in c.fi.de consue.Quantum verò ad abrogatio-
nē iuris ciuilis,non oportet eã esse præscriptã : sed sufficit
populi tacitus consensus : quia seculares hñt ius condendi
legē,ēt contrariam legi Imperatoris ab ipso Imperatore.l.
oēs populi.ff.de iusti.& iure.ideoq; possent inducere con-
suetudinē.Nō aũt sic est circa ius canonicum : sed oportet
consuetudinē esse præscriptam,& non esse tale ius,ꝙ præ-
scribi nō pōt.Vnde,quia laici non possent præscribere spi-
ritualia,non possent ēt inducere consuetudinem,quæ. s. sit
lex.cap.Messana.de ele.etiam si non esset memoria de eius
initio:no.Io.And.in d.c.ij.de præb.lib.6.Si verò consuetu-
do præcessit,& lex contraria sequitur:tenet Bart. ꝙ cōsue-
tudo legē nō vincat:sed per legē sequentem tollatur. alle-
gãs l.ij.ff.de sepul.vio.dicit tñ, Canonistas tenere opposi-
tum:& vř casus in contrarium,in c.j.de consti.li.6.vbi dř,
ꝙ lex Papæ non tollit consuetudinem rationabilem certi
loci contrariam, nisi de ea fuerit mentio facta, quia Papa
11 non præsumit tales consuetudines scire.* Ex quo infero,
ꝙ si ciuitas facit statutũ contra suam consuetudinem:tollit
consuetudo,licet de ea mentio non fiat: quia ciuis præsu-
mit scire suam consuetudinem:vt notat in d.l. omnes po-
12 puli.Vide etiam.§.seq.in prin.¶ Septimò*quærit, vtrũ cō-
suetudo derogare possit legi positiuæ etiam præceptiuæ?
Et dicit Pan.in c.j.de treu.& pa. ꝙ lex positiua etiam præ-
ceptiua non obligat ad pc̃tm̃, si recepta non fuit moribus
vtentium,vel si abiit in desuetudinē.ꝙ etiã tenet Gof.Inn.
& Host.in Sum.licet in d c.j.ipsemet contrarium tenuerit,
motus, quia lex præceptiua à principio ligauit contraue-
nientes ad peccatũ:& consequenter p non obseruantia nō
tollit eius dispositio : qa tp̃s non est modus tollendi obli-
gationem.Alij verò distinguunt,quia in legibus apponēti-
bus pœnas ipso facto non habet locũ consuetudo contra-
ria,cũ statim contrafaciendo inciderint in pœnã, & in fa-
ctũ damnatũ.xxiiij.q.j.audiuimus.secus in his, quæ mãdãt
pœnas infligi.Dñs aũt Anto.distinguit, qa si emanauit in
fauorem priuatũ, consuetudinem tollit,sicut pacto, & re-
nũtiatione.d.l de quibus. Si aũt emanauit in Dei honorē,
aut fauorem publicũ,nō ligat,si subditi nō obseruauerunt,
sciente,& consentiente superiore, nec alia præscriptio re-
quirit,qa non vř velle,ꝙ sua lex vinculũ iniiciat, si autem
ignorat,contraueniendo peccat.Sed contra istos vř tex.in
d c.fi.de consue.habens,ꝙ consuetudo rationabilis,& pręę-
scripta tollit omnem legem humanam, non quia eã tollat
priuatus,sed superior in hoc,ꝙ sic statuit.Vnde distinguo,
& dico,ꝙ talis lex non ligat,si nunquam fuit seruata,scie-
te,& nō contradicente superiore, cum posset, nec reqritur
ad hoc tp̃s præscriptionis,sed sufficit binus vel trinus act⁹
in contrariũ, quia non agimus hîc de præscribendo cōtra
legem,sed de impediendo vinculum eius, ne liget,mutato
superioris consensu,ꝙ per binũ,vel trinũ actum cōstat. Si
aũt aliqui seruauerũt,& aliqui non in loco eodē, nō excu-
santur nō seruãtes,vt in c.cũ iamdudũ.de pręb.quod intel-
lige si sint pars minor,quia tũc locũ habet illud, multa per
patientiã tolerant, &c. Si verò superior ignorat, præscri-
ptio,& rationabilitas cōsuetudinis simul legē tollit, nō al-
terũ tm̃.Nec obstat,ꝙ nō seruãtes in prĩcipio peccauerint,
tumquia hoc nego,qñ ex rationabili causa moti sunt,tum
quia saltem non peccauerunt successores primò peccãtiũ,
quia existimare potuerũt antecessores rationabiliter mo-
tos.In consuetudine aũt inducenda in sacramentalib⁹, re-
quirit tacitus consensus Papæ,aliter nō ligat, vt voluit gl.
notabilis in c.vir.de secun.nup.hæc Pan.Adde ſm Fran.de
Are.cons.xj.& Card.in c.j.de treu. & pa. ꝙ si statutum su-
perioris non recipiatur à subditis,sed contrarium seruetur
eo sciente,& non contradicente, tollit solùm per contra-
riũ vsum sine præscriptione consuetudinis. Et idem sentit
Ant.de But.quem nō allegant,& idem Abb.in c.quia circa.
de consan.& affi.si lex recipiatur à minori parte tantùm.j.
13 Lex.§.6.¶ Octauò*quæritur, vtrum non vsus indicat cō-
suetudinem,& auferat legem?Et dicit Pan.in c.Ioannes.de
cle.coniu.post Io.An.ꝙ nō,qñ non vsus non habet actum
tacitum in substantia, vel in forma contra dispositionem
iuris, sicut si per mille annos non accideret casus herma-
phroditi,non esset abrogata lex dicēs, eum esse iudicandũ
ſm sexum præualentem.l.quæritur.ff.de statu.ho.quia ni-
hil actum est contra legem,sicut etiam si passus damnum,
agere noluit : nō est abrogata lex concedēs illi posse age-
re actione legis Aquiliæ, nec contra illam inducta est cō-
suetudo,qa lex ad vsum nō necessitat, sed dat agēdi facul-
tatem.Vñ cōcludit,ꝙ in his,quæ sunt meræ facultatis non
inducitur cōsuetudo,qa in his casibus nihil agit contrale-
gem punietem.Si verò nō vsus habet in se tacitũ actũ cō-
tra dispositionē iuris.tũc inducit cōsuetudo,vt in d.c. Ioã.
quia ibi nō deferēdo tōsuram,cōmitti vř cōtra legem, quę
14 tonsuræ delationem iniungit.¶Nonò*quærit,vtrum con-
suetudo possit abolere legem diuinam, aut naturalem ? Et
dicit S.Tho.j.ij.q.xcvij.ad tertiũ sic, Nulla cōsuetudo vim
legis obtinere pōt contra legē diuinã,aut naturalem,quia
consuetudo procedit à volũtate humana, dictæ leges à di-
uina.hæc ex illo.Sed hæc intellige sanè iuxta mētem eius.
j.ij.q.xciiij.art.iiij.& v.q.xcv.ar.ij.vbi habet,ꝙ in lege na-
turali sunt tria.s.prima principia,quæ nũquam deficiunt à
rectitudine,vt nulli noceatur,& primæ conclusiones defi-
ciētes raro deductæ ex illis principiis,vt, non occides, &
quædam determinationes quorundam cōium à dicta lege
deriuatæ,sicut lex naturæ habet, ꝙ peccans puniatur, sed
ꝙ tali,vel tali pœna puniatur,est determinatio legis natu-
ræ,quæ,vt dicit in d q. xcv.ex sola humana lege habet vi-
gorem.Vñ istas determinationes consuetudo mutare pōt,
non aũt primas conclusiones,sed interpretari solùm, vt j.
Papa. §. xvj. principia verò nec mutare, nec interpretari
pōt.Et iuxta hæc intelligo dicta Canonistarũ, & Legista-
rũ.Nam dicit Pan.in c.fi.de consue.ꝙ cōsuetudo valet cō-
tra Dei pręcepta ceremonialia, vt ꝙ tali tpe immolaretur
agnus,& iudicialia,vt furat⁹ ouē rederet quadruplũ,quan-
tum ad moralia aũt,quę sunt de lege naturæ, vt non occi-
des,nō furaberis,consuetudo pōt distinguere, limitare,&
augere,si ratio naturalis suadet, nec erit pc̃tm̃ transgredi,

quia præsumitur hoc voluisse ipsum Deū: cū noluerit oēs
casus distinguere, sed dederit regulas generales. s. determi-
nabiles, & applicabiles ad multos casus, & postea dedit vi-
cario suo generalem authoritatem dicens, Quodcunque
ligaueris, &c. vbi aūt nulla ratio naturalis suggerit ius di-
uinum distinguere, aut limitare: nec lex, nec consuetudo
valet: ideo etiam dr̃ ꝙ Papa errare potest, qñ disponit cō-
tra ius diuinum sine causa, & sic intellige, text. in c. sunt q-
15 dam. xxv. q. j. ¶ Decimò* quærit, quare contra canones va-
leat consuetudo, & nō statutū, & quare laicis personis, licet
statuere contra leges imperiales: nō aūt ecclesiasticis cōtra
canones pontificiales? Et dicit Pan. in d. c. fi. istam fuisse ra-
tionem: quia ius ciuile finaliter tēdit in bonum publicū, &
vtilitatē priuatorum. vnde si populus vult sibi præiudicare
cōdendo legem: Imperator nō curabit, qa potest populus
in hoc renūciare fauori suo: vt in c. ad apostolicam. de reg.
Itē qa mores hominū sunt diuersi: ideo voluit Imperator,
vt quisq; populus possit facere cōtra legem, non tñ contra
honestatem, nec contra principi reseruata, sed in præiudi-
cium eorum duntaxat. Ad quod d. l. oēs populi. & ꝙ ibi no-
ta. Bart. Sed ius canonicum principaliter intendit dirigere
homines in Deū: & venit ad bonū publicū ecclesiasticum.
Vñ statutū contra edictū ab inferioribus præsumitur teme
rarium & ambitiosum, & fini æterno contrariū. Vñ noluit
Papa dare potestatem statuendi cōtra canones: cōsuetudo
tñ toleratur: quia cōsurgit ex tacito cōsensu, nec præsumitur
16 ambitio tanta. Dicit* tñ Bart. vnū singulare per l. si homi-
nem. ff. mand. ꝙ ex causa vrgenti, & verisimiliter nō preui-
sa à canone, fieri pōt statutū contra canonem, & multū be-
nefacit illa lex, vbi dr̃, ꝙ si dedi mandatum speciale alicui,
vt aliquem seruum manumittat: certè potest procurator
generalis dñi ex noua causa nō considerata per dominum
interdicere procuratori speciali, ne manumittat, veniendo
contra mādatum speciale dñi. Et ita in proposito. Et ꝓ hoc
dictū, & illā legē tene menti hoc singulare, ꝙ ex noua cā
pōt legatus generalis prohibere delegato Papæ speciali,
ne procedat in causa sibi cōmissa, quāquā in illa causa de
legatus specialis dicat maior generali: vt in c. studuisti. de
offi. deleg. Sed hoc admittit ex noua causa non considera-
17 ta ꝑ Papā. ¶ Vndecimò * quærit, vtrum lex, vel statutū ha-
bēs annexam sñia excōicationis, tollat per consuetudinē?
Et dico ꝙ, vt colligit ex Car. in prologo clemen. Inn. dño
Anto. & Pan. in c. j. de treu. & pa. quidam tenent, ꝙ contra
facientes non excusantur, etiam si esset solū præceptiua: ex
quo principio ligauit ad peccatū. Sed quia hoc s̃. solutum
est. §. vij. ideo dic, ꝙ contrafacientes non incurrunt excōi-
cationem, ex quo ꝑ binū actum factū est cōtra, legislatore
sciente, & valente contradicere, & non contradicente, vbi
aūt ignorat, requirit, ſm aliquos tp̃s xl. annorum, si est ius
canonicum, sed si est statutum epi, credo, ꝙ sufficiāt x. an-
ni, ante quos ligabuntur pœna, & culpa delinquentes sine
18 causa rationabili. ¶ Duodecimò* quæritur, vtrum consue-
tudo excuset à pœnis huius seculi, si sit praua? Et dicit gl.
in c. denique. dist. iiij. ꝙ sic, si consuetudinis prauitas nun-
quam est declarata per ius. Secus quo ad Deum, quod tñ
intellige quo ad Deum, si consuetudinis prauitas sit scita,
vel ignorata ignorantia crassa, puta, contra ius naturale.
32. q. vij. flagitia. Secus vbi esset probabile dubium sup cō-
suetudinis validitate, quia tunc ignorantia legis non est
pctm̃, vt in l. regula. ff. de iur. & fac. igno. & in c. cū dilect⁹.
de consue. & quod no. Inno. in c. per tuas. de simo. & gloss.
in c. vno. de postu. præla. lib. 6. in ver. de cætero. ¶ Decimo-
tertiò quæritur, vtrum cōis cōsuetudo propriè dicta obli-
get sub peccato mortali? Et dico, ꝙ quilibet tenetur serua-
re consuetudinem suam, & non omnes obligantur ad vnā,
& eandem, etiamsi esset Romanæ ecclesiæ, vbi versatur
extra fidem, & articulos eius, nec Papa mandat, vt seruet.
Vide gl. in c. j. de sum. Tri. li. 6. & c. nolite. dist. ij. facit c. quo
niam. de feriis. & ibi Pan. Vbi aūt consuetudo obligat, non
semp obligat sub mortali, quamuis sit lex, aut habeat vim
legis, quia nec omnis lex obligat ad mortale, sed tūc solū,
qñ ea intentione introducta est, vt sit præceptiua, aut pro-
hibitiua sub mortali, ꝙ perpendi potest qñ communiter
tenetur ab omnibus sapientibus, quòd faciens contra pec-
19 cet mortaliter. ¶ Decimoquartò* quæritur, vtrum obliget
quis seruare consuetudinē suā in his, quæ liberè facit, siue
vtrum in his quæ sunt merę facultatis inducat cōsuetudo,
prout est ius priuatum in præiudiciū facientis? Et dico ꝙ
non, neq; ex donatione merè facta: vt no. in l. j. ff. de serui-
tu. & ꝑ Cy. in l. ij. C. quæ sit long. consue. & per Ioā. And. in
c. j. de cler. coniu. & facit quod no. Innoc. in c. bonę el ij. de
postu. præla. vbi dicit, ꝙ recepto de longè venienti, nō acq-
rit quasi possessio, nec cōsuetudo, licet pluries fuerit rece-
ptus. & Bar. in l. cum de in rem verso. ff. de vsur. & l. operas.
ff. de ope. lib. dicit, ꝙ licet rusticus dederit vnum per capo
nū per decenniū ex liberalitate, similiter si iuit qs ad vnū
molendinū, non inducitur consuetudo, qa isti actus sunt
20 meræ facultatis. ¶ Decimoquintò* queritur, vtrū obligetur
quis in omni pacto seruare consueta, siue vtrū in omni pa-
cto intelligat actum, quod est consuetum? Et dico ꝙ sic. l.
semper in stipulationibus. ff. de reg. iu. text. est in l. quod si
nolit. §. qui assidua. ff. de ædil. edic. ff. de aqua plu. arcen. l. si
prius. §. placuit. C. loca. l. licet. ff. de leg. commis. l. iiij. quę in-
cipit, si fundus. arg. ff. de præscript. verb. l. si tibi. pp ꝙ dicit
Bald. in l. liberto. C. de oper. liber. ꝙ qui cōducit operarios
alio non expresso, tenetur eis prouidere in expensis, & fer-
ramentis, ſm quod est consuetum, & non aliter, allegans
d. §. placuit. & Bart. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duo. re.
dicit, ꝙ si consuetudo est, ꝙ doctor legat per substitutum,
intelligitur ꝙ istud possit, licet non sit actum. ¶ Decimo-
21 sextò* quæritur, vtrum obligetur quis ad seruandam con-
suetudinem, quo exigitur aliquod temporale pro spūali?
Et dico, ſm Pan. in c. suam. de simo. ꝙ sine simonia ex con-
suetudine ista exactio pōt introduci, qñ exactio non præ-
cessit consuetudinem, sed ex mera libertate, & deuotione
populi talis cōsuetudo est introducta. facit c. ad apostoli-
cam. de simo. vbi dicit cōpellendos ad laudabilē cōsuetu-
dinē obseruandam. Si verò præcedēs exactio dedit causam
consuetudini, nō valet, qa habuit initiū vitiosum. Et sic in-
telligit tex. in c. cum in ecclesia. de simo. bene ponderatus.
Hæc tñ limita, vt j. Simonia. §. xj. ¶ Decimoseptimò queri-
tur, vtrū obligetur quis seruare consuetudinem, aut statu-
ta, quæ in aliquibus ciuitatibus vigent, vt bona filiorū, &
vxorū, & et ipsi filij possint capi pro delicto fallētiæ. s. qñ
pater fallit, seu cedit foro? Et dicit Pan. in c. ex parte. de cō-
sue. ꝙ hæc defendi possunt per casum similem in l. fi. C. de
primipi. lib. xij. vbi bona vxorum, & filiorum obnoxia sunt
pro culpa mariti primipilarij. i. deferentis in bello prima
pila. i. prima tela. contra quem statutum fuit, vt si qs huius-
modi condemnatus, ꝙ se prauè gessisset in officio, non ha-
beret vnde solueret, extēdi posset manus ad bona vxorū,
& filiorū: quod statutum fuit qa pp eorum gemitū isti suū
male gerebant officium. nā amore coniugis, & filiorū ho-
mines sæpe trahunt ab illa fallentia. Sunt tñ, inquit, iniqua
illa statuta, qñ qs ex necessitate inducitur ad fallendū: sed
qa multi à ꝓposito fallūt, ideo emanarūt. An autem cessan-
te

te rōne statuti, illud sit obseruandum cum tanta iniquitate
& damno filiorū & vxorū. Pa. remittit se ad not. per Inn. in
22 c. quia pleriq;. de immun. ec. ¶ Decimooctauò* quærit vtrū
valeat consuetudo vel statutū, ꝙ homicida vel similis cri-
minosus puniatur pecuniariter, vbi diuino iure venit pu-
niendus personaliter. Et dicit Host. ꝙ non: qa hoc inducit
pronitatem peccādi, ꝙ dictū saluari pōt per prædicta, quia
scilicet, Papa non pōt ius diuinū vel naturale limitare aut
mutare, vbi nulla ratio naturalis hoc suggerit. Vñ notāter
dicit Abb. in c. fi. de consu. nō valere statutum, vt liceat in-
terficere interfectorē patris, vel percutientem in facie. Qđ
dictū nota, qa facit contra statuta permittentia consangui-
neis cōsanguineos vindicare, quia vident illicita. ꝙ Io. An.
in addi. Spe. vr̃ limitare, qñ statuta dant hanc facultatem vt
ex rancore animi fiat vindicta. Secus si datur vt ministro
legis ad faciendam iustitiam, quia statutum pōt illos con-
23 sanguineos facere legis ministros. ¶ Decimononò* quæri-
tur, vtrū in iudicio cōtentioso sit iudicandum ſm cōsuetu-
dinē, et contrariā iuri scripto, & ſm quam? Et dico, ꝙ glos.
super c. consuetudo. dist. j. hoc pertractat. & Bar. Bri. tādem
concludit ꝙ sic, qñ est rationabilis, & præscripta. Adde ve-
rò tu, ꝙ etiam si non sit præscripta, dummodò sic à princi-
pe scita, & tolerata sponte, quia eo etiam casu derogat leg.
Ad quam autem cōsuetudinem sit recurrendum, vtrum ad
consuetudinē terræ aut loci prouinciarū vicinarū, aut Ro-
manā, respondet deinde gl. ꝙ iudex maximè delegat⁹, in-
dicabit primò ſm canones, quibus deficientibus iudicabit
ſm leges, de no. oper. nun. intelleximus, & dist. x. si in adiu
toriū, & deficiente iure iudicabit ſm consuetudinem gene
ralem, vel particularem, si gñralis desit, licèt tunc quidam
dicant recurrendum ad Romanam. Deficiente autē iure &
consuetudine, ꝓcedet de similibus ad similia. xx. di. de qui-
bus. ff. de legibus. l. non possunt. oībus aūt deficientibus ad
Romanam cōsuetudinē procedent, vt ff. de leg. & se. cō. de
qbus licet sit argumentū, ꝙ ad cōsuetudinē vicinarū ꝓuin
ciarū sit recurrendū. extrà, de cen. sup. eo. ¶ Vicesimò queri-
tur, ſm quam consuetudinem iudicandum sit iudici dele-
gato, vbi est alia, & alia delegantis, rei & actoris? Et tandē
dicit gl. super c. illud. dist. xij. iudicandum esse ſm consue-
tudinē delegātis, qñ litigantes se sponte subiiciunt alicui,
vel petunt delegatū, & ſm consuetudinem litigantiū, si da-
tur inuitis: & potius rei, quàm actoris, quia. s. fauorabilior
est reus, ꝙ Ar. ibi limitat verum, nisi in duobus casibus. Pri-
mò, cū actoris cōsuetudo est magis cōsona iuri & veritati.
Secūdò, si magis absolutionem, q̃ condemnationem addu-
cit; quia magis sequendū est ꝙ consonat veritati negotij.
iij. q. vij. iudicent. & promptiores esse debemus ad absol-
uendū. xxxv. q. ix. veniam. Melius tñ distingui potest, vt in
d. gl. subiungitur. Nā si iudex per appellationem obtinet:
delegatus sequi debet consuetudinem loci à quo appelat:
quia iudex appellationis tenet sequi consuetudinē prioris
sententiæ, vt in auth. vt cū de ap. cog. in pri. col. viij. Si aūt
sine appellatione iudex impetret, sequenda est cōsuetudo
delegantis. ar. ff. de cond. & demon. ſm Io. sed ſm Bar. Brix.
iudicabit ſm consuetudinem rei, cum actor forum rei se-
quatur. de fo. comp. cum sit generale, nisi rōne contractus
vel maleficij sit factus de foro alteri⁹, quia tunc seruabitur
cōsuetudo loci vbi contraxit vel deliqt: dist. viij. quę cōtra
24 morē. & de fo. cōp. c. fi. ¶ Vicesimoprimò* quærit, vtrū iudi-
care possit ſm consuetudines & statuta iudex arbiter, in
quem compromissum est, vt ſm iura pronuntiaret? Et di-
cit Gui. de Suza, in q. statutorum, fuisse determinatū ꝙ nō,
saltem si illa sint iuri contraria, quia appellatione iuris in-
telligitur ius commune Romanorum. Inst. de iu. na. gen. &
ci. Sed contrariū tenuit dñs Ant. in c. Quintauallis. de iu-
reiu. & hoc Pan. placet: quia consuetudo est quoddā ius nō
scriptū. Item qa cū non simus in materia odiosa, verba ge-
neralia dnt verificari in qualibet specie contēta sub gene-
re de rescri. sciscitatus. Cōsuetudines aūt & statuta sunt iu-
ra quædā. Addo ego tertiò, qa et ipsa populorum statuta &
consequenter consuetudines, quæ sunt contra aliquod ius
cōe Romanū, sunt ſm aliud. i. ſm legem oēs populi. ff. de
iust. & iure. quæ lex cōcedit, populis posse condere statuta
contra legem. Qui aūt possint condere aliquid per statutū
possunt & per consuetudinem, vt patet ex dictis. Ad ratio-
nem verò in cōtrarium, & similia dici pōt ꝙ loquunt, qñ
de vnico iure dispositio est intelligenda. Vel dico ego ꝙ
loquuntur de principali specie iuris: qa illa est ius Impera
toris, iura verò specialiū populorū secūdo loco sunt iura.
¶ Vicesimosecundò quærit, quæ differentia sit inter cōsue-
tudinē, & præscriptionē? Et dico, ꝙ ſm Host. sunt sex. ¶ Pri
ma, quia præscriptio locum habet in rebus mobilib⁹, cor-
poralibus, & incorporalibus. de prescri. auditis, & in c. seq.
consuetudo verò in corporalibus tantū, vt in seruitutibus,
iurisdictionibus, electionibus, & hmōi. ¶ Secūda, quia præ-
scriptione acquirit ius singulari & priuato, siue illud ius
ex publico, siue ex priuato trahat, vt dicit Pa. in d. c. fi. cō-
suetudine verò non acquirit ius magis isti, quàm illi: nec
alicui priuato, sed publico, etiam si trahat ex priuato, ſm
Pan. vt in l. venditor. §. si constat. ff. cō. præd. vbi patet in-
duci posse cōsuetudinem, ꝙ quisq; possit dato pretio effo-
dere lapides ex fundo alterius. ob quā l. idem Pan. in c. di-
lecti. de arbi. infert. ad questionē vtrū induci possint cōsue-
tudo vt nobiles alicuius castri possint incidere ligna, vel
aīalia pascere, intra limites alterius castri, vel in fundo
alterius castri, vel in fundo alterius? Et dicit ꝙ sic, dummo-
do consuetudo nō sit īducta ꝑ violentiā. ad qđ c. sup qui-
busdā. de ver. sig. qa quēadmodū præscribi vel acqri pos-
set tota res, ita & vsus rei. Sed hęc videtur repugnare dictis
s̃. §. xiij. & §. xiiij. de his quę sunt meræ facultatis, nisi dicat
ꝙ ibi erat sermo de actib⁹ vt est, dare, hic verò de passio-
nibus, vt est: ꝑmittere. ¶ Tertia, qa in præscriptione exigit
titulus & bona fides, de præscri. si diligēti. in consuetudine
verò nō requirit titulus, sed solū tp̃s. ff. de vsuris. l. cū de in
rem. & in d. l. de qbus. ¶ Quarta, quia prescriptio & priuile-
giū nō cōcurrūt. de fi. instr. inter dilectos. §. cæterū. de præ-
scri. veniēs. cōsuetudo verò & priuilegiū bene concurrūt.
extrà. eo. cū dilectus. & de verb. si abba. ¶ Quinta, qa præ-
scriptio est exclusio actiōis, siue petitionis, cōsuetudo verò
est actionis siue iuris acqsitio. de ele. constitutus. & c. in Ge
nesi. in fi. licet & ipsa possit negatiuā respicere, vbicunque
ꝓbari pōt. s. ꝙ tale qd fieri nō debeat, ar. de ele. cū ecclesia
Vulterana & in Sū. Cōf. li ij. ti. v. q. ccviij. ¶ Sexta, qa cōsue-
tudo erronea nihil iuuat. Secus verò in ꝑscript. qa titulus
putatiuus, & si verus nō sit, dū tñ probabilis error excuset,
dat causam præscribendi. ff. pro suo. l. vlt. Vtrū consuetudo
inducat excōicationē. j. Excōicatio primo. notabili. j. in fin.

DE CONTEMPTV.

1 *Contemptus à contemno dictus, aut negatiuè, aut positiuè sumitur, etiam si ad legem referatur. Et idem aut actualis est, aut habitualis, & interpretatiuus dicitur. Et ibidem vnoquodq;.*
2 *Cōtemptu nū is peccare dicatur, qui ex aliqua causa cōtra legem frequenter agit, aut eius transgressionem in consuetudine habet.*
3 *Contemptus omnis, an mortale peccatum sit.*

1 Contēptus,* à cōtēno dr̃, qđ est, non appretio, vel non
magnifacio. qđ dupliciter contingit. Primò, negatiuè

ſeu contradictoriè, quando.ſ.aliquis de aliquo non habet curam vel æſtimationem,nullã tamen irreuerẽtiã aut iniuriam irrogãs.Secundò positiuè ſeu cõtrariè,cum ſuppoſita tali nõ æſtimatione,irrogat irreuerẽtia, vel iniuria,verbo vilificãdo, aut factis nõ obediẽdo,vbi obligat, ſicut ẽt albedini negatiuè opponit non albedo , & contrariè non albedo,quæ eſt nigredo,& præceptũ de dilectione ꝓximi quis tranſgredit negatiuè nõ amãdo, & poſitiuè odiendo. Igitur cõtemptus legis,de quo loquimur,dupliciter dicit. Primò.ſ.propriè ſiue poſitiuè,& ſic eſt volũtas trãſgrediendi legẽ,ex hac ſola cauſa,ꝓ quis nõ vult ſubijci legi. Secũdò impropriè ſiue negatiuè,& ſic eſt voluntas tranſgrediendi legem ex aliqua alia cauſa, puta ex cõcupiſcentia, vel ira, vel ignorantia,aut cõſuetudine, quõ omnis peccator Dei legem contemnit. Et ſi adſit intentio continuandi tranſgreſſionẽ, dr̃ contemptus interpretatiuus, de quo ℣. Religio.j.§.iij.& §.xij.Iuxta hæc intelligo S.Thom.ij.ij.quæſt. clxxxvj.art.ix.ad tertiũ, ſic dicentẽ: Tunc cõmittit aliquis vel trãſgredit ex contemptu,qñ volũtas eius retulit ſubijci ordinationi legis vel regulæ, & ex hoc procedat ad faciendũ contra legẽ vel regulã.Quando aũt econtrario ꝑp aliquã particulatẽ cãm,puta cõcupiſcentiã,vel iram,inducitur ad aliquid faciendũ cõtra ſtatuta legis vel regulæ, ñ peccat ex contẽptu,ſed ex aliqua alia cauſa,ẽt ſi frequẽter ex cadẽ cauſa vel alia ſimili pctm̃ iteret,ſicut & Aug. dicit in lib.de natura & gratia,ꝓ nec omnia peccata cõmittuntur ex contemptu ſuperbiæ,frequentia tñ peccati diſpoſitiuè inducit ad contemptum, ſm̃ illud Prouerb.23.Impius cũm ĩ profundũ venerit peccatorũ,contẽnit. Sed & Colle. in c.j. de conſtit. cõcordat dicens,ꝓ cõtemptus eſt,qñ ex ſua voluntate nõ vult quis ſubijcere ſe ſtatuto, vel obedire præcepto. Sed ſi quis trãſgreditur præceptũ ex concupiſcentia,ira,vel negligẽtia, aut alia particulari cauſa,non peccat ex cõtemptu.Et idem tenet Steph.vt refert Card.in cle.eos, de ſepul.& facit c.excellentiſſimus.xj.q.iij.vbi ponitur aliud eſſe, peccare ex neceſſitate, aliud ex ignorãtia, aliud, ex cõtemptu. De vtroque cõtemptu tangit S.Tho. de ma.q.ij.art.j.ad decimũ, dicẽs:Non ſolũm ĩ omiſſione, ſed nec etiã in trãſgreſſione ſp̃ eſt neceſſariũ ꝓ ſit actualis contemptus, ſed contemptus quidã habitualis & interpretatiuus,quia.ſ.interpretamur aliquem contemnere qui nõ facit quod iubetur,vel facit quod prohibetur, hæc ibi. Et interpretatiuus maximè locũ habet, vbi adeſt intentio tranſgreſſionis in poſterum , & continuitatis prædictæ.

2 ¶ Primò * verò quæritur,vtrũ is,qui ex aliqua cauſa cõtra legem frequẽter,ſiue habẽs tranſgreſſionẽ in cõſuetudine, peccet ex cõtemptu?Et dico,ꝓ ſic,ſm̃ Collectarium. Oppoſitum tñ tenet d.Io.de Tur.cre.dicens,hoc poſſe eſſe ex fragilitate & negligẽtia.Sed dico,ꝓ prima opi.eſt vera de primo cõtemptu negatiuo,& improprio,& ſecũdò etiã de cõtrario & ꝑprio quantũ ad præſumptionẽ ſeu interpretationem,ſed nõ quantũ ad veritatẽ:diſponit tñ conſuetudo ad contemptũ, vt not.S.Tho.ij.ij.q.clxxxvj.art.penult. ad

3 vltimũ. ¶ Secundò * quæritur,vtrum ſemp̃ ſit mortale peccatũ omnis cõtemptus?Et dico,ꝓ cõtemptus negatiuus eſt pctm̃ mortale,ſi Dei lex, q̃ violat,eſt præceptiua,vt patet: aut veniale vel nullũ, ſi eſt conſultoria tñ, quia talis contemptus ex ſe nõ irrogat iniuriã legi, ſed ſolùm rõne eius quod mãdatur fieri vel omitti.Contemptus autẽ poſitiuus & cõtrarius ſi ſit contra legẽ Dei, & cuiuſque potentis de iure præcipere,ſemp̃ eſt mortale,& omnis tranſgreſſio ex tali cõtemptu eſt ſemp̃ mortalis de ſe, quantũcunq; aliàs eſſet venialis, quia talis cõtempus eſt formaliter ſuperbia: vt infrà dicetur, poſſet tamen eſſe veniale peccatũ rationẽ motus indeliberati.Et iſte eſt cõtemptus, de quo principaliter loquunt conſtitutiones ordinis prædicatorũ,dicendo ꝓ non obligãt ad culpã, niſi ratione præcepti, vel cõtemptus,quanquã illud dictũ ſit verũ forte etiã de contemptũ negatiuo,quo quis ex maxima in deuotione ſtatuta ordinis nõ magnifacit,ſed tũc culpa nõ eſt mortalis. ¶ Tertiò

4 * quæritur,vtrũ peccet mortaliter q̃ ex cõtemptu facit cõtra exhortationẽ ſuperioris?Et quantum ex do.colligi põt dico,ꝓ aut facit cõtra,quia authorẽ cõtemnit,& negat, & ſic mortaliter peccat, q̃a cõtẽptus eſt poſitiu⁹,q̃ grauior ẽ contra ſuperiorem, q̃ contra legem,cũ qua mitiùs agitur quàm cũ legis miniſtro, ſm̃ iura.l.Celſus de arb.glo.in c. dolentes,de cel.miſ.& glo.in c.propter.xviij.diſt.& q̃ vos ſpernit,me ſpernit:Luc.10.Et talis trãſgreſſor vltra mortale puniri debet,vt hæreticus, ſi ille ſuperior ſit Papa,vt dicit gloſ.in c.generali.de elect.lib.6.& Pan.in cle.j.de ætat. & qual.& eſt infamis,vt not.gl.vj.q.j.infames.Et talis contemptus,eſt laqueus magn⁹ religioſis diſſolutis & indeuotis,& multũ ſe æſtimãtibus. Si verò nõ cõtemnit authoritatẽm,ſed obſeruantiã cõſilij & exhortationis,peccat venialiter ſolùm,ſi cõſiliũ eſt reuerẽtiæ:puta, q̃a prelatus nõ vult præcipere,ſed cõſulere,& tñ ſubdit⁹ debet facere,ſed nõ tenet neceſſariò:vt ſi moneat feruentius ſurgendũ eſſe ad vigilias matutinas.Si aũt cõſiliũ ſit neceſſitatis, licet fortè ꝑp ſcandalũ precipere nolit,vt q̃a monet cauendas eſſe cõuerſationes ſcãdaloſas, aut nõ eſſe erogãda latent bona monaſterij,ſic mortaliter peccat, vt not.in d.c.ad aures,& in c.fi.de temp.or.Sed ſi cõſiliũ ſit pfectionis,vt q̃a monet facere,quæ ſine culpa pñt omitti, puta graues diſciplinas, & longas cõtemplationes, nõ peccat ẽt venialiter, vt not. Arc.in c.teſtamentũ.diſ.vj.& di.xxv.§.alias.Et ſic intellige glo.& iura quæ allegat.in d.c.generali.& Gemi.ibid.

DE CONTENTIONE.

1 *Contentio,quæ in ſermone contrarietatẽ ac cum alio in collatione pugnãtiã timuit, prout variè ſpectat, ita varia & multiplex eſt.*

2 *Contentio ex parte contendentiũ,quomodo triplex efficiatur. Et ibidem Ambroſij definitio. Et quæ cum peccato fiat,& quæ non.*

3 *Contentio æmulationis,quomodo peccatum ſit.Et num de ſe mortale ſit; Et quod exterminandi forent,qui beatum Dominicũ aut Franciſcum,amplius diligunt,quàm Ieſum Chriſtum,vt qui totius Chriſtianitatis correctionem impediant.*

4 *Contentio diſputationis,quanquam laudabilis eſſe poteſt,in mortale tamen tripliciter incidere ſolet. Et quid de contentione litigioſa,num.5.*

6 *Conſtitutiones religionum contentiones punientes, de qua contentione loquuntur.*

1 CONTENTIO * importat cõtrarietatẽ in locutione, ſicut diſcordia in volũtate quò ad intẽtionẽ vel modum,ſm̃ S.Tho.ij ij.q.xxxviij.art.j.Et omiſſa ea quæ dicit metaphoricè,& eſt color rhetoricus,dupliciter diſtinguit poteſt.ſ.ex parte cõtendentiũ, & ex parte materiæ de qua contendit.Sed loquendo & diſtinguendo ex parte cõtendentiũ eſt triplex,vt patet.ij.ij.q.xxxviij.art.j.ſcilicet impugnatio veritatis ſcitæ , cũ modo indebito, vt cũ clamore, vel huiuſmodi,& impugnatio falſitatis cũ modo indebito, & falſitatis debito mõ. Diſtinguendo verò ex parte materiæ,de qua cõtendit ſimiliter eſt triplex:prima.ſ.æmulatio nis,vt quẽ eſt efferentiũ diuerſos p̃dicatores,vel doctores, ſeu p̃ceptores,& hmõi,ſecũda diſputationis in ſcholis:ter

2 tia litigationis ĩ foro. ¶ Primò * verò quæritur,quõ ſit pctm̃ triplex cõtẽtio ſũpta ex parte cõtendentiũ? Et dico,ꝓ prima eſt bona,& ſecunda eſt cõtentio ſm̃ quid.i.rõne modi tantùm:

damna,nõ aũt ſemp̃,quantũ ad actũ, ſed q̃nque tenemur nõ ſuſtinere.Primò, q̃ hoc cederet in bonũ irrogantis, vt puta ad reprimendũ eius audaciã, iuxta illud Prouerb.27. Reſpõde ſtulto iuxta ſtultitiã ſuã,id eſt, ſm̃ qd̃ eius ſtultitia meret. Secundò,q̃ ex ſufferentia aliorũ ꝑfectus impediretur.Et hæc eſt ſententia Greg.homil.ix.ſuper Ezech.

DE CONVENTV.

1 *Conventus multiplex, ac varia acceptio.*

1 CONVENTVS * à conueniendo dr̃: & ſumit aliq̃n participaliter paſſiuè,& ſic cõuentus eſt idem qd̃ citatus. Aliq̃n verò nominaliter,& ſic eſt æquiuocũ. Et primò quidem ſignificauit capitulũ,ſiue collegiũ regulariũ.cle.j. de reb.eccl. non alie.Pan.in c.innotuit.de elect.collegium regulariũ,ſed deinde apud mendicantes,quorũ domus nõ habent ꝑpriũ nomẽ,ſicut dom⁹ monachorũ, quæ vocãtur monaſteria,cõuentus dicitur ꝑpriè locus habitationis capituli,& ſic habet vſus loquentiũ.In pœnalibus aũt,ſi ℣ba conueniunt tñ capitulo,ſtat pro capitulo,ſi tantùm loco, ſtat pro loco ; ſi vtrique benignior fiet interpretatio , ſm̃ regulã iuris, maximè ſi ex coniecturis hoc appareat, ſicut interdictũ cõuentus,iudicabitur locale tñ,niſi in ſupplicatione,vel narratione fiat mentio de loco : in dubio autem ſtabit ꝑ loco, q̃a vſus loquendi debet attendi.de ſponſ.ex literis & in l.liberorũ.ff.de leg.iij.& ſm̃ Bart. p̃ferẽ ꝑprio ſignificato vocabuli,etiam in materia ſtricta:quod etiã ſequitur Bart.vt plenè habes per Pan.in procemio primi.

DE CHOREA.

1 *Chorea & ludi,quanquã indifferentes ſunt,poſſunt tamen tripliciter malè fieri, de quibus hic.*

2 *Choreæ & ludi, vt citra peccatum fiant,quot requirant. Et an tempore deuotionis, aut pœnitentiæ ſine mortali peccato fieri queant. Et ibidem in hoc dictum Auguſtini , quòd melius facerent Iudæorum fœminæ, ſi lanam filarent, quàm tota die in neomenijs impudicè ſaltare:*

3 *Choreas,ludos,vel ioculationes inſpectare quando ſit peccatũ.Et quid de inſpectoribus alearum & torneamentorum, remiſſiuè.*

1 CHOREA, * vt dicit Ala.in iiij.diſt.xvj.& huiuſmodi ludi , non ſunt mali ſm̃ ſe:quia pñt aliq̃n bene fieri, ſed triplici de cauſa poſſunt fieri mali.Primò,ſi fiant ad ꝑuocandam libidinẽ,& huiuſmodi,id eſt, ſi fiant malo fine. Secundò,ſi nõ conueniũt perſonæ,vt clericis,religioſis,& hmõi.Tertiò,ſi fiãt tẽpore non cõgruo,id eſt, triſtitiæ vel pœnitẽtiæ.Si verò fiant ex cauſa alicuius honeſtæ lætitiæ, à perſonis ſecularibus, cõgruo tpe & loco,& cum aliis debitis circunſtãtiis,non eſt illicitũ.Adde,ꝓ etiã poſſent eſſe illiciti ex diſpoſitione perſonarũ choreizantiũ, vt quia aliquis exponit ſeipſum periculo operis,vel cogitatus illiciti, vel ꝑbabiliter dubitat ſe ad hoc expoſiturũ aliũ. ¶ Primò

2 * verò quæritur,quot requirãtur,vt licitè, id eſt,ſine peccata mortali,fiant ? Et dico, ꝓ multa,ſed oĩa reducũtur ad ſeptẽ. ¶ Primò,debitũ tp̃s,puta,nuptiarũ,victoriæ,liberationis patriæ,vel hominis, aduẽtus amici diu expectati, & hmõi,vñ ſm̃ mentẽ Ala.eſt mortale hæc facere tpe deuotionis aut pœnitẽtiæ , puta ab Aduentu vſq; ad Epiphaniã: & à Septuageſima vſque ad Paſcha, qd̃ verũ putarem,niſi fieret occultè,vel ex inſolita honeſta lætitia,puta victoriẽ, vel à talibus,quos excuſaret ignorãtia,vel vbi eſſet cõſuetum ꝑp lætitiã feſti præcipui.Et ẽt mortale ſm̃ magiſtros, vt refert Rich.in iiij.diſtin.xxx.ſi in diebus dñicis,propter dictũ Aug.quòd melius facerent fœminæ Iudæorũ,ſi lanã filarent , q̃ tota die in neomeniis impudicè ſaltare : quod Sum.Ang.verũ limitat,q ñ ꝑpter hæc multa,aut prædicatio,ſeu veſperæ omittũtur,vel ꝑ maiorem partem diei.Sed limitatio eſt nimis auſtera, q̃a ſi iſti ludi cum tãta honeſtate fierent,ꝓ nõ haberẽt circunſtantiã malã,pręter circunſtantiã tp̃is, dico, ꝓ idem erit omittere veſperas ꝑp ludum pilæ,aut ſchacorũ,& ꝑp hæc, dictũ autẽ Aug. intelligitur, q̃ hæc impudicè fiunt, vt patet intuenti. ¶ Secundò , debitus locus,id eſt, profanus:vnde hæc videntur mortalia ĩ eccleſia, & aliis locis ſacris vel religioſis. argu.c.decet, de immu.eccl.lib.6.¶ Tertiò, perſona cõueniens, quæ ſcilicet ſit talis,ꝓ inde nõ ſubeat periculũ animæ, nec iſta ſibi ſint indecẽtia,& ꝑhibita, ſicut ꝑhibentur eccleſiaſticis perſonis.xlvj. diſt.clericũ,de cõſecr.diſt.v.nulli preſbyterorũ:ita ꝓ iſtis,vel cum iſtis, hæc facere,vñ mortale rat.one ꝑhibitionis & ſcandali:niſi fortè qualitas & modicitas operis excuſet,vt ſi fiãt in ſecreto,& parum,quod quaſi nihil putatur. ¶ Quartò, modus honeſtus:honeſtas enim eſt iuris præceptum.Inſtit.de iuſti.& iur.§.iuris præcepta.Vnde eſt mortale,ſi fiant habitu, geſtu,cantu, aut quouis modo notabiliter laſciuo, ſicut cum fœminæ inuerecundæ pectora exceſſiuè no.nudãt, & viri partes pudẽdas indecenter cooperta oſtentãt:de hoc tñ exceſſu,difficilè eſt iudicare,q̃n ſit mortale,cũ ſit reſpectiuus ad cõditiones patriæ,& perſonarũ præſentiũ. Quintò,recta intẽtio,puta,honeſta,non neceſſaria recreatio, vñ ſi fiant cã libidinis, vel alio fine q̃ ſit peccatũ mortale,erunt mortalia, venialia verò, ſi ſit veniale.arg.c.vide.j.q.j.& xiij.q.j.noli.& c.militare. ¶ Sextò, ſtabilitas choreizantis, ne ſcilicet & inde periculũ imminеat,vnde q̃ probabiliter inde ſibi vel alteri periculũ timet operis vel cogitatus mortalis, mortaliter peccat, niſi deſiſtat:quia q̃ amat periculũ,peribit in illo.Eccleſ.3. ¶ Septimò,raritas hmõi ludorũ.Vnde ſm̃ Roſſ.ducẽs choreas ex conſuetudine,mortaliter peccat.Sed hoc intellige verum, quia in tali ſemp , vel quaſi ſemp reperitur aliqua de præmiſſis circunſtãtiis malis,quę oẽs ſi abeſſent,ſola cõſuetudo nihil faceret ad hoc,vt eſſent hæc mortalia. ¶ Ex quib⁹

3 oĩbus etiã patet quot modis iſta ſunt mortalia. ¶ Secundò quæritur, vtrũ inſpectio chorearũ,ludorũ, vel ioculationũ ſit peccatũ?Et dico gñaliter,ꝓ q̃cunq; licitè fiũt,de ſe licita videtur,vt patet.Vnde inſpectores chorearũ nõ peccant mortaliter,niſi ex aliqua circunſtantia mala,puta,ex mala intẽtione,vel rõne periculi inde ſibi vel alij imminẽtis,vel quia ſua præſentia eſt cauſa ludi,vel ꝑp aliquid hmõi. De inſpectatoribus alearũ & torneamentorum.j.in locis ſuis.

DE CORRECTIONE ET PVNITIONE.

1 *Correctionem duplicem eſſe,& quid vnaquæque.*

2 *Correctio fraterna,num adeò in præceptis ſit,vt qui eam omittit, mortaliter peccet. Et eius omiſſio quot modis cõtingat.Et quando cum mortali coniuncta ſit,& quando non.*

3 *Præceptõne eodem teneamur inquirere ,quos corrigamus. Et an ſubditi ad prælatorum correctionem eodem quoque præcepto teneantur. Et num omnes eo ligentur.*

4 *Præcepto hoc eodem , num omnes ligemur ad correctionem alienã iuxta ordinem à domino traditum, qui Matth.18. habetur. Et hoc beati Thom. regula. Et num quandoque contra factum ſit, aut fieri poſſit. Et Petri exemplum.*

5 *Doctus quibus regulis poſſit decidere caſus omnes innumerabiles,qui contingere poſſunt circa fraternæ correctionis ordinem. Et ibidem,quòd multorum bonum vnius bono præponi debet.*

6 *Peccẽtes mortaliter, qui contra prædictum ordinem aliquid prælato denunciat ex ſimplicitate , malitia , leuitate , aut illo etiam præcipiente.*

7 *Peccatum alterius,vel etiã ſuũ,num quis contra dictũ ordinẽ ad prælati præceptũ publicare teneatur, ſi peccator occultus ſit,peccatum autem publicum. Et quo caſu præcipere prælatus id poſſit.*

8 *Episcopus, vel alius prælatus si præcipiat reuelationem alterius occulti, vt puta furti, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, an non reuelans in eam incidat. Et quid si quis alium puniat scienter pro crimine læsæ maiest. quòd is illud non denunciauerit, cùm probationibus careret, condemnatio ad quid teneatur.*

9 *Correctio ad prælatos pertinens, non omittenda est, ob eius turbationem qui corrigitur. Et quid de correctione fraterna.*

10 *Correctio num prælatis sit in præcepto. Et quid si non corrigant & emendent, cùm possint.*

11 *Correctio siue punitio qualis esse debeat. Et quid si prælatus in corripiendo modum excedat. nu. 12.*

13 *Multitudo quando in scelere est qualiter in correctione procedendum sit.*

14 *Causæ licitè dissimulandi, & non corrigendi peccata, quot sint.*

15 *Prælatus, vel subditus existens in peccato mortali, alium corrigendo num mortaliter peccet. Et huius limitatio.*

16 *Corr pēdo qui aliū iudicat, si in eodē peccato sit, licet seipsū cōdēnet. nō tamen ex hoc semper nouā dānationis cām sibi adijcit.*

1 CORRECTIO* duplex est, ſm S.T. in 4. di. 19. q. ij. Vna ſcilicet oſtenſiua & directiua tantū, quæ dicitur ꝓpriè correctio, & eſt admonitio fratris de emendatione delictorū ex fraterna charitate, & hęc ꝓtinet ad oēs tā ſubditos quàm prælatos. Alia eſt coactiua, quæ dicitur ꝓpriè correptio. illa ēm rapi dicūtur, quę auferūt ſubdito, & hæc ē punitio peccatorū à prelato facta ad cōſeruationē iuſtitię: vñ cōuenit ſolis ꝑlatis, quorū verba vim coactiuā habent, quę de cętero vocetur punitio. ¶ Primò* verò queritur vtrū fraterna correctio ſit in præcepto, ſic, ꝙ eā omittēs peccet mortaliter? Et dicit S.T. in 4. vbi ſ. & ij. q. xxiij. ꝙ eſt in præcepto, & idē tenet Ric. & omnes The. ꝓ illud verbū domini, Mat. 18. Si peccauerit, &c. Sed qa hoc pręceptū eſt affirmatiuū, nō obligat ad ſemper, ſed pro loco & tēpore. Omiſſio verò eius, ſm eoſdē, tripliciter fit. Primò meritoriè, vt qñ tēpus opportunū expectatur, vel timetur inde ne peccator fiat peior, aut alios impediat ad bonum. Secūdò, omittitur cū peccato mortali, vt quia timetur iudiciū vulgi, aut carnis cruciatio, vel perēptio, dū tamē hęc ita dominētur in animo, ꝙ fraternæ charitati præponantur. Tertiò cū veniali, qñ ſcilicet timor & cupiditas tardorem facit ad corrigendū, non tñ ita, ꝙ ſi cōſtaret, fratrem poſſe à peccato retrahere, ꝓpter hęc dimitteret, qui in animo præpoſuit charitatē, vt dicit Ang. cōcord. Rich. in iiij. di. xix. Sed limita, ꝙ hæc omiſſio eſt cū mortali in peccato mortali, & in veniali periculoſo de mortali, & non in quolibet tali, ſed in habēte perſeuerāriā, q̄ ſi nō habet, ſolus prelatus corrigere tenetur, ſm gl. in c. qui aliū. de hęre.

5 ¶ Secūdò* q̄ritur, vtrū hoc ꝑcepto ligemur ad q̄rēdū quos corrigamus? Et dicit S.T. ꝙ non, qa beneficia quæ nō debemus certę perſonę, ſed omnibus cōiter, tpalia vel ſpiritualia ſufficit impēdere nobis occurrētib. alioqn eporteret nos facere illud cōtra Pro. xxiiij. Ne q̄ras impietatē in domo iuſti. Vñ patet, ꝙ nec religioſos oportet exire ad corrigendū delinquētes. ¶ Tertiò queritur, vtrū hoc pręcepto ligentur ſubditi ad corrigēdum prælatos? Et dicit S. Tho. ꝙ ſic correctione humili, ita ꝙ cū manſuetudine, & reuerentia, non autem correctione punitiua, aut increpatiua, iuxta illud, Seniorē ne increpaueris. i. Tim. v. ni ſi manifeſtē errēt in fide: quia tūc ſi nō eſſent ſuperiores volētes iudicare, inferiores increpare poſſent, qa hæreſis reddit hæreticū omni catholico inferiorē, etiā quantū ad forum exterinſecū. facit. ij. q. vij. ſecuti. & c. Paulus. Et idē eſt, ſm alios, qñ haberet mores inordinatos publicē & ſcandaloſē. ¶ Quartò quaritur, vtrū hoc præcepto ligētur omnes? Et dicit S. Th. ꝙ correctio quę dicitē correptio, & eſt actus iuſtitiæ tendēs ad bonū cōe, pertinet ad ſolos prelatos, ſed ea quæ dr ꝓpriè correctio, & eſt actus charitatis, tendens ad fratris emendationē, pertinet ad quemlibet habentem charitatē. Vtrum aūt eam poſſit exercere peccator ī. §. vlt.

4 ¶ Quintò* quæritur, vtrū hoc præcepto ligemur ad corrigendū ſm ordinem traditū à d. Mat. 18. Si peccauerit, &c. Et dicit S. Tho. ꝙ ſic, ſed quantū ex eo, & aliis doctoribus cōcorditer colligitē, ordo ipſe eſt talis. Pro fundamēto ēm habenda eſt regula, q̄ ipſe tradit de vir. q. iij. & ſm omnia dicenda, ſunt menſuranda, ſcilicet, ꝙ cū proximus noſter duo habeat, cōſcientiā & famā, debemus vtrāque ſeruare, ſi poſſumus, alioquin fama ꝓ conſcientiæ ſalute cōtēnenda eſt. Et deinde dicēdū, ꝙ ordo illius ſecretæ monitionis non habet locū in peccato futuro ꝓp verbum, peccauerit: quia ſtatim denūciari pōt vt impediatur, niſi obuiare poſſit ipſe q nouit: quia tūc denunciare non debet, ſi id ſequatur infamia, ꝑ regulā prædictā. Non habet ēt locū, ſm S. Th. in publicis, quæ non ſiunt in te. i. contra te, & te ſolo ſciente, ſed ſtatim denūciari pñt: quia ꝑ hanc peccās lædit conſcientiā ſuā, & aſtantiū, vñ vtrique ſuccurrendū eſt per denunciationē, & etiā ſi ſperaretur emendatio peccantis: quia ēt oportet à ſcandalo cauere. Si tñ quis poſſet vtrique illorū ſatisfacere, æquè bñ vt prælatus, ēt non eſſet denunciandū, vt cōſeruetur fama peccātis apud prælatū, & alios neſcientes, licet eſſet obediendū ꝑlato, ſi exigeret veritatē: quia aliter derogaretur iuri ſuo, quo iudex eſt publicorū. Non hēt ēt locum, ſm S. Th. in occultis q̄ ꝓximis damnū corporale vel ſpirituale inferunt, vel ſunt illatura: quia non ſunt ſolū in te, ſed in alios. Vnde ſtatim pōt qs denunciare eum, quem ſcit velle prodere ciuitatem, aut aliquos in fide corrūpere, niſi firmiter ſperet ſe dictis malis poſſe obuiare, ſm regulā prædictam. Habet ergo locū ſolū in peccato occulto, nocenti ſolū peccanti, & ei, q ſcit, vel quia lædit ab eo, vel ſaltem ex ſola notitia, & tunc dicit S. Th. ꝙ dēt, ſi pōt, ſic emēdare fratrem, vt fama eius cōſeruetur: & ſic de neceſſitate ꝑcepti eſt, ꝙ ſecreta monitio publicā denūciationē ꝑcedat; quæ ſecreta monitio debet ſemel vel pluries fieri, quādiu ſpes de correctione ex ea habetur ꝓbabiliter. Et deinde procedendū eſt ad teſtiū inductionē, ad oſtendendū ꝙ malum ſit de quo frater arguitur, ſm Hier. vl ad conuincendū de actu, ſi iteretur, ſm Aug. vel vt ſint teſtes, ꝙ corrigens fecerit debitū ſuū, ſm Chryſ. & hoc niſi fortè probabiliter exiſtimaretur, ꝙ hoc ad emendationē fratris non proficeret: quia tunc non eſſent inducendi, tñ ante q̄ inducantur, ſm Augu. prius oſtendi debet prælato, vt ſingulari perſonæ, & ſi ſic non corrigetur, in publico cōuincendus eſt hæc ille. Igitur eſt ordo, ſm Archid. vt primò moneatur ſecretò. Secundò, dicat prælato vt priuatæ perſonæ. Tertiò, inducantur teſtes: & hæc omnia intellige, ſi emendatio probabiliter ſperatur, & non aliter. Quartò, ſi probari pōt, & ſperatur correctio, accuſandus eſt eccleſię, id eſt, prelato, vt eſt perſona publica, vel ſi ꝓbari non pōt, denuncietur ſecretò. Prælatus autē habita ſufficienti probatione præcipiat ei vt deſiſtat, quod ſi nō facit, eccleſiam non audit, & ꝓp contumaciam excōicandus eſt, quo facto, erit vt ethnicus, & vitādus, & non antè, etiā ſi eccleſiā non audiret. arg. ij. q. j. multi. hæc ille. Quòd autem quidā ſancti videntur contra prædictum ordinem accuſaſſe, vel publicaſſe peccata, S. Tho. ſoluit dicens, Ioſeph, qui fratres accuſauit, creditur priùs eos monuiſſe. Vel dici poteſt, quòd publicum erat peccatum inter fratres. Vnde dicitur pluraliter: Accuſauit fratres. Petrus etiam, qui publicè denunciauit peccatū occultū Ananiæ & Sapphiræ ſine monitione. Act. 5. hoc fecit, vt executor Dei, cui etiā occulta ſunt publica, cuius reuelatione peccatum cognouit, & puniuit. Chriſtus etiā cū eadē rōne peccatū Iudæ prodere poſſet, hoc nō fecit: ſed verbis obſcuris admonuit. Religioſi etiā ſi ſine monitione ꝓclamātes in capitulo, hoc de leui tantūmodo faciūt, quæ nō ſunt infamatoria. Sed de his ī. Denuntiatio.

5 ¶ Sextò* queritur, quib. regulis vir doctus poſſet decidere oēs caſus innumetabiles, qui accidūt circa ordinem fraternæ correctionis? Et dico, ꝙ tribus. Prima eſt S. T. in q. de quolibet. quæ eſt valde gñralis. ſ. ꝙ ſeruāda eſt in omnibus his charitas. Secūda ſpecialior in q. de virtu. ſ. ꝙ ſeruāda eſt fratris cōſcientia, & fama ſimul, ſi fieri pōt: alioquin conſcientia ſola, contēpta fama. Tertia eſt Rich. in iiij. ſ. ꝙ vtrum probabiliter ſperanda ſit emendatio peccantis, perpendi pōt, conſiderando ſi peccat ex electione, ſeu malitia: cuius ſignū eſt, conditio peccantis, & frequens ſine fræno actus iteratio, aut ex paſſione, ſeu infirmitate, cuius ſignum eſt, ſi ſemel ruit oblata occaſione, & deinde triſtatur, & erubeſcit, ille enim difficulter, & iſte faciliter emendatur. Quarta, eſt eiuſdem, ibidem. ſ. ꝙ ſi peccatum eſt occultū, & non ſperatur emendatio, aut eſt infectiuum aliorum, & tunc denuntiandum eſt prelato, vt caueat gregi: quia bonū multorū debet præponi bono vnius, vnde & negligi debet vnius fama, vt innocentia, vel fama multitudinis cōſeruetur. Aut vergit in dānum corporale alterius, & tunc fieri debet cōparatio illius damni, ad damnū famæ iſtius, & illi damno, quod præponderat, magis obuiādum eſt. hęc ille. Ex quibus elicio, ꝙ aliquādo ſi peccatū ſit in me ſolùm, & nō ſit præcisè præteritū in ſe & ſuo effectu, ſed ex eo mihi dānum in poſterum immineat, vl qa nocebit, vel qa nocuit, & nō emēdabit, poſſum ſtatim denūtiare, ad cadēdum mihi, ſi dānum illud non ſit leue, ſed pręferēdū: meo iudicio, famæ illius, licet fama ſit diuitiis prætioſior, qa ipſe ſibi nocet voluntariè. Sicut etiā poſſum pro rerū defenſione inferre detrimentum ſanitati, & bono naturæ ꝓ vulnera, & pcuſſiones, licet illud bonū ſit nobilius, quia me inuadens, ſemp deſiſtere pōt, & ſuam, ſi vult, ſeruare ſanitatē. Vnde ipſe eſt, qui infamat, & pcutit ſe in cā infamię, & percuſſionis, ſicut aper in veru. ¶ Septimò* queritur, vtrū peccet mortaliter cōtra prędictū ordinē aliqd prelato denūtians ex ſimplicitate, vel malitia, aut leuitate, vl illo pręcipiētē? Et dicit S. T. in q. de quolib. ꝙ ſi quis intendens emendationē, ſcit ſe correcturū fratrē, denūtiare nō debet ſi tamē hoc melius fieret per prælatum, & ille ſit pius, diſcretus, ſpiritualis, nō habēs rācorem, pōt ei denuntiare, nec tamen dicere eccleſiæ: quia dicit illi vt ꝑſonæ priuatæ, & ad correctionē ꝓficienti. Sed tamē quia propter diuerſas cōditiones ſubditorū & prelatorum, generalis regula da i nō pōt, pro regula tenēdum eſt, ꝙ ſeruetur charitas, & quod melius videtur. & nō erit peccatū denūtiare. Qui aūt denuntiat prælato, aut amico, vel cuicūq; ex malitia, vt quis cōfundatur, & deprimatur, peccat mortaliter. Qui autem ex incautela hoc alicui dicit, ita tamē, ꝙ infamia, aut vituperiū nō eueniat delinquenti, non peccat mortaliter. hæc ex illo. Sed adde ex ij. q. lxxiij. ꝙ ſi inde ſequatur notabilē dānum honeſtati, & famæ ꝓximi: erit mortale talia dicere prelato, vel alteri, etiā ſi nō malo fine, vel ſi incautè fiat, qa debuit & potuit aduertere. Quādo autē prælatus pręcipit circa hmōi, omnibus, vel alicui ſpāliter intelligendū eſt pręceptū ſecūdum S. T. ij. ij. ſaluo ordine fraternę correctionis, cōtra quem, ſi expreſsè pręciperet, peccaret, qa nō eſt iudex occultorū, & non eſſet ei obediēdū: qa obedire oportet Deo magis, quàm hominibus, niſi inquātum per aliqua indicia pctā manifeſtentur, puta infamiā, præſumptiones, & hmōi: quia tunc pōt prælatus præcipere, ſicut & iudex alius exigere iuramentum. hæc ille. Et idem eſt, ſi ſemiplenè probatum eſt, puta, quia eſt vnus teſtis: quia in his duobus caſibus tenetur quilibet ſubditus deponere quicqd ſcit: licet nō pręceſſerit monitio, vel ꝓbare nō poſſit: quia tūc nō venit vt denūtiet, ſed vt teſtificetur. Facit. c. j. de teſt. cogen. cum ibi no. Imò eo caſu, quo prelatus eſt talis, ꝙ ei fieri pōt ſecreta denūtiatio ante monitionem ſine pctō, ſi ipſe iubet, vt ſic fiat, tenetur obedire ſubditus, quia tenetur in omnib. quæ pertinent ad officium prælati, & nō ſunt cōtra Deum. Fallit autē, quod ſ. dictū eſt, in parētibus & filiis, qui nec etiā volētes, contra ſeipſos in teſtimoniū admittūtur. C. de teſt. l. parentes. & iiij. q. iij. §. itē parentes. Et intellige de aſcendentibus & deſcendentibus ſolùm, non de collateralib. ſecundùm gl. in d. §. item. Nō debet etiā cōpelli vxor cōtra virū, nec ſocer cōtra generū, priuignū, ſobrinū, ſobrinā, & à ſobrinis natū, & eos, qui ī priori gradu ſunt. iiij. q. iij. §. itē lege Iulian. Quod intellige, vbi criminaliter ꝓceditur: ſecus, vbi ciuiliter, ſecundùm gl. in c. j. iij. q. v. vbi dicitur, ꝙ in ciuili cā licitè admittitur frater contra fratrē, vel pro fratre, ſed idē nō credo de filio cōtra patrē, & vxore cōtra virū etiā in cā ciuili: præſertim ſi animarū, vel corporū periculum immineret, quia pater & filius reputantur ꝓ vna perſona, ſm gl. in c. ſuper eo, el ij. de teſt. Et idē dic de vxore & viro, q̄ effecti ſunt vna caro. Et ſi filius, vel vxor reuelarent illorū delicta, ſubiiceret ſe periculo mortis, vel hmōi. Eccleſia autem nullū videtur obligare cum ſcandalo. de pœ. & remiſ. officij. Si autem nō erat infamia contra aliquem, ſed in gñrali quæritur, vt fieri ſolet, ſeruetur ordo prædictus. Vide etiā ī. Denuntiatio. §. iiij. ¶ Octauò* queritur, an cōtra prędictū ordinē teneatur quis ſuū, vel alterius peccatum publicare ad pręceptū prelati, ſi pctōr ſit occultus, & factū publicū? Et dico, ꝙ S. T. in quodā generali capitulo, cùm eſſet baccalaureus, legitur ſenſiſſe, ꝙ ſic, ſed omnes magiſtri fuerunt cōtra eum. Secundum ea verò, quæ reliquit nobis in ſcriptis, dicēdum videtur, ꝙ non tenetur, ſecūdùm regulas ſuperiꝰ aſſignatas, niſi ſeruato ordine prædicto, quia eo caſu poſſibile eſt ſatisfieri cōſcientię delinquentis, per ſecretā monitionē, & conſcientię eorum, qui ex facto publico ſcādalizantur, per modum qui dicetur, & conſequenter ſeruanda eſt fama. Sed cōtrà, videtur, ꝙ teneatur. Primò, quia peccatū eſt publicū. Sed dico ſtultum eſſe dicere, ꝙ peccatum ſit publicum, & quærere notitiam eius per præceptum. Vnde dico, ꝙ ſecundùm Pet. de Pa. in iiij. di. xix. c. iiij. peccatū dicitur publicū, quādo publicū eſt, quis fecerit illud, non autē ſi eſt publicus effectus pctōris, vl peccati, quia peccatū nō eſt id quod videtur, puta cadauer, ſed actio pctōris, puta occiſio, quę nō videtur. Secundò, quia oportet ſatisfacere cōſciētiæ eorū, q̄ inde ſcādalizātur in publico, quod ſubditus non pōt, ſed prelatus, & nō niſi ſibi dicatur. Sed dico, ꝙ eo caſu prelatus debet pręcipere ſuper veritate dicenda, & ad inquiſitionē ꝓcedere. Sed præceptū intelligēdū eſt, ſaluo ordine prędicto, & ex tali inquiſitione ſatisfit ſcandalo, & iuſtitiæ publicæ, cùm iā res ſit in iudicis voluntate punita, quātū punire potuit. Pro quo nota, ꝙ eo caſu prælatus pōt communiter & indeterminatē præcipere: quia de peccato procedit infamia ex euidentia facti, indeterminata tamen, ita ꝙ iſte nō eſt determinatē infamis, ſed iſte, vel iſte, indeterminatè. Non aūt pōt pręcipere ſpecialiter iſti, vel illi, niſi ſit ſpecialiter

infamatus,aut ſemiconuictus.Vnde ſiue ſic, ſiue ſic pręci-
piat:non tenetur obedire, niſi qui eſt infamatus,vel ſemi-
conuictus,aut qui talem nouit.Et qđ dictũ eſt de prælato
7 & pręcepto,intellige de iudice & iuramẽto.¶ Nonò*quę-
ritur,qđ ſi eps, vł alius prelatus pręcipiat reuelationẽ ali-
cuius occulti,puta furti, ſub pœna excõicationis latę ſen-
tentiæ?Et dico,ꝙ qui de hoc eſt infamatus,vel ſemicon-
uictus,ſi nõ reuelabit,incidet,& ſimiliter qui hoc ſcit,etiã
ſi ſit de his, qui ad teſtimoniũ cõtra talẽ cogi nõ debent,
quia licèt peccet prælatus ſic intẽdens adſtringere, & ſen-
tentia ſit iniqua,non tamẽ eſt nulla, vt patet ex dicẽdis ꝟ.
Excõicatio.ij.§.j. & §.iiij. dubi. viij. Si ꝟò nulla ſit de hoc
cõtra aliquem ſpãliter infamia,vel probatio:licèt ſententia
ſit iniuſta,tamen reuelare tenetur ipſe reus, niſi ſententia
eſſet nulla ex intolerabili errore expreſſo , vel alia cauſa:
qui verò hoc ſcit, curet vt reus obediat.Quod ſi nõ facit,
ipſe reuelet,ſaltẽ in ſecreto,ſi probare nõ põt,alioquin in-
cidet. Licet hoc videatur negare Sum. Roſ.tum quia ſen-
tẽtia nõ eſt ex hoc nulla,tum quia nõ eſt pręſumẽda cor-
rectio p inductionẽ teſtiũ, qñ nõ timetur eccleſiaſtica cẽ-
ſura tam magna, & ſi exigatur ab eo vt denũtiet iuridicè,
nõ tenetur,cũ probare nõ poſſit.Et ſic intellige gl.in c.ſa-
cerdos.de pœ.di.vj.quia tũc requiritur vt denũtiator, non
vt teſtis. Et p hoc infert Io.de Pla Inſt.de publ.iud.ꝙ pu-
niens ſcienter aliquẽ pro crimine læſę maieſtatis,qa non
denuntiauit, cùm probare non poſſet,tenetur ei ad omne
intereſſe.& idẽ Bal.in quodã conſilio,qđ incipit quanquã
allegata.Vnde qñ dicitur, q ſciuit, intelligitur de ſcientia
probabili.l. qui accuſare.C.de edend. facit. C.de calum.l.
& ſi in monito.Vnde talis nõ reuelãdo,nõ incidit,Intelli-
gitur etiã,ſm aliquos,exceptis caſibus, in quib.non tene-
tur quis ad teſtificandũ, iuxta dicta ſ.§.vij.etiã ſi in com-
minatoria exprimeretur,ꝙ teneatur, licet nequeat pbari,
8 qa contineret intolerabilẽ errorẽ.¶ Decimò*quęritur an
vtendũ ſit fraterna correctione prælato iubẽte,vel nõ iu-
bente circa eũ, q habet pctm,vel impedimentum, qđ ego
ſcio,& ille ignorat,vt qa ignorat ſe ordinatũ,vel baptiza-
tũ nõ ritè,vel excõicatum, & miniſtrat,vł habet vxorem,
quã de iure habere non poteſt,& hmõi?Et dicit Verue.lo-
quens,quãdo hęc probari nõ poſſunt,ꝙ qui hmõi ſcit,te-
netur eũ auiſare,quem credit corrigibilẽ, ſi laborat igno-
rantia craſſa,aliter peccat, quia ille non excuſatur.Simili-
ter ſm eundẽ,ſi laborat ignorãtia probabili,licet excuſe-
tur ignorantia facti, tenetur, propter periculum & dam-
num alienum , aut ſacramentorũ iniuriã.Si verò ſit incor-
rigibilis,& de ſcandalo timetur, ſufficit ſi prælato denun-
tiet,nõ accuſando,vel denũtiando,ſed ſimpliciter ſignifi-
cando,ſi fortè remediũ cõueniens poſſet adhiberi,& con-
cord.Mo.& Rodo.Si aũt probare põt,tenetur ſi eſt pręla-
tus ſuus,ſm Rodo.& Mo.Quod intellige,ſi credit ſe poſ-
ſe illum corrigere, ſaltẽ per vim.Secus, vbi nihil profice-
ret, ſed efficeretur peior.Si verò non ſit eius prælatus , &
ſperat de correctione aut ſi nõ ſperat, ſed tamẽ inde alio-
rũ periculũ,vel dãnũ immineat,tenetur, ſm eoſdẽ.Et hoc,
ſm Arc.limita, ſi credit iudicem exhibiturũ iuſtitiã, ſecus
vbi nõ eſt periculũ aliorũ,aut dãnum, vel probare nõ po-
teſt, ar.ij.q.vij.pleriq;.vel etiã ſi iudex remediũ non adhi-
beret hoc probatio, ar.xj.q.iij.quãdo.Et idem videtur de
denuntiatione fienda prælato ſuper crimine , quãdo inde
non prouidet,quia inutilis videtur & fruſtra.Si autem nec
correctionem ſperat, nec alij inde periculũ immineat,vel
damnum,non tenetur,ſecundùm Mo.& Ro.Et iuxta hæc
9 intellige S.T.dicentem in ij.ij.ꝙ*non eſt dimittenda cor-
rectio pertinẽs ad prælatos propter turbationem eiũs qui
corrigitur,tum quia & ſi ſponte propria emẽdari non ve-
lit,corrigendus eſt per pœnas vt peccare deſiſtat , tũ etiã,
quia etſi incorrigibilis ſit,prouidetur bono cõi, dũ ſerua-
tur ordo iuſtitiæ,& vnlus exẽplo alij deterrẽtur.Secus aũt
10 de correctione fraterna,vt dictũ eſt.¶ Vndecimò * quæri-
tur,vtrũ correctio ſit prælatis in præcepto ? Et dico, ꝙ ſic
ſecundùm S. T.& omnes doct. loquendo de correctione,
quæ eſt correctio & punitio, quia ſi ſubditus tãdem tene-
tur dicere prælato,vt puniat, etiam ille tenetur corrigere
pctm manifeſtũ , ſub pœna æternæ mortis:ar.lxxxiij diſt.
per totum.& ij.q.q nec regiminis. Quãdo tamen videtur
nõ expedire cõitati,nec corrigẽdo, nõ tenetur corrigere,
quia illę ſunt cauſę,pper quas corrigimus, vt patet xxiij.
q.v pdeſt, remota aũt cã, remouetur effectus.Nec tenet,
nec debet corrigere,ſi cõitati nec nocet, nec prodeſt cor-
rectio , & eius omiſſio prodeſt delinquenti ab emẽdatio-
nem,quia cã corrigendi eſt emendatio.Quãdo verò ecõ-
uerſo correctio non expedit delinquẽti , imò fortè nocet,
& tamen cõitati prodeſt , corrigere tenetur, quia bonum
cõitatis eſt melius bono iſtius.Si verò loquamur de corre
ctione fraterna,multò magis tenetur,quàm alij, ſiue pec-
catũ ſit ſecretũ,ſiue publicũ,ſecreta tamẽ, ſecretè corrige-
re debet.Si verò nõ corrigit & emẽdat, cùm põt,mortali-
ter peccat.xliiij.diſt. ſit rector.qđ intellige in mortalibus,
11 & iuxta dicta §.priore.¶ Duodecimò*quęritur,qualis de-
bet eſſe correctio,ſiuę punitio?Et dico,ꝙ debet eſſe nõ ex
odio.lxxxvj.di.odio.quia ſi fieret animo deliberato nocẽ-
di notabiliter,eſſet peccatũ mortale, nec etiã ex ira pręce-
dẽte rationem deliberãtem,quid faciendũ eſt,ſm Ægi.de
regi.princ.quia non audit rõnem.vj.Eth.ſed ex charitate,
vt delinquens corrigatur,vel ſaltẽ timeant alij ſimilia fa-
cere.xxiij.q.v.prodeſt,& non debet eſſe remiſſa,ſed debet
eſſe cũ ira,quæ rationẽ ſubſequitur,vt miniſtra, ſm Æg.
ita, ꝙ ante iudiciũ rõnis exprimenda eſt ira p mãſuetudi-
nem,& poſt iudiciũ,ecõuerſo mãſuetudo eſt excitãda per
irã,vt dicit, quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delin-
quendi.xxiij.q.iiij.eſt iniuſta, &c.ſeq.Nec debet prælatus
corrigere lenitate patris,vt Heli,qui & ſm Hier.damna-
tus fuit , ſed authoritate pontificis , quia debet prælatus
mĩam præſtare pœnitentib.non autẽ impœnitentibus , &
incorrigibilibus.xxiij.q.iiij.non põt.ita tamẽ, vt ſeueritas
lenitati miſceatur.di.xlv. diſciplina. & potius ad beneuo-
lentiã,quã ſeueritatẽ declinãdũ eſt.ea.di.licet.& di.50.põ-
deret.Memor tamen debet eſſe prælatus eius , quod dicit
Aug.cõtra epiſt.Parmeniani.Tanto, inquit, eſt efficacior
emendatio prauitatis,quãto diligentior fuerit obſeruatio
12 charitatis.¶ Decimotertiò * quæritur, quid ſi prælatus in
corripiẽdo modũ excedat?Et dico,ꝙ ſi nõ excedit à ppo-
ſito,in nullo tenetur,per c.olim cãm.de reſt.ſpo.Intellige
primò quãtum ad pœnas humanas,ſed nõ quo ad Deum,
qui etiã venialia minima punit,ſecundùm doct. Secundò,
quo ad humilitatẽ veniæ petẽdæ ab offenſo, à quo eã pe-
tere non tenetur, ſm Aug.in reg.& lxxxvj.di.quando ne-
ceſſitas.Si tamẽ ex malignitate, vel odio excederet, veniã
petere teneretur , quia tenetur iniuriarũ ff.ad leg.Aquil.l.
quẽadmodum.§.magiſtratus, vt no.in gl.in d.c.qñ.& tex.
eſt in l.nec magiſtratib.ff. de iniur.Siue autẽ à propoſito,
ſiue nõ,modũ excedat:ſubditus põt appellare,ſaltẽ ad Pa-
pam,& ſi non ſemper in ſuo ordine,vt ſ.Appellatio.§.vij.
13 ¶ Decimoquartò*quæritur, qualiter in correctione pce-
dendum ſit,quando in ſcelere eſt multitudo?Et dicit S.T.
ij.ij.qõ.cviij.ꝙ debet ſumi de ea vindicta,vel quantum ad
totum

tantùm:vñ & meretrices coram Salomone contẽdebãt. iij.
Reg.iij. & tñ vna neceſſariò dicebat veritatem. & hæc eſt
peccatum veniale.Prima aũt eſt contẽtio ſimpliciter. & ab
Ambr. diffinit , ꝙ eſt impugnatio veritatis cũ confidentia
clamoris,& ſm S.T.eſt peccatum mortale.Vnde& Apoſto
lus eam ponit inter operationes carnis,quæ q agũt, regnũ
Dei non cõſequentur:vt patet Gal.v.Quod Archi. & bene
intelligit, qñ eſt de rebus importantiæ:vt de ptinẽtibus ad
fidem,vel bonos mores,vel vtiles doctrinas.Secus ſi ſcho-
lares cõtendant an prædicamentalis ordõ ſit realis nécne:
vł vtrũ epiciclus Veneris maior ſit omni epiciclo planeta-
rũ,& huiuſmodi, quorum ignorãtia nõ eſt pximo nociua
grauiter.Vñ dicta cõtentio etiã ſi eſſet ſine clamore , eſſet
pctm mortale,qa eſt cõtra honorẽ Dei,& pximi vtilitatẽ:
3 licet fortè tũc nõ haberet rõnẽ contẽtionis.¶ Secũdò*quę-
rit,qũo ſit pctm cõtentio æmulationis?Et dico, ꝙ de ſe nõ
eſt mortale pctm:frequenter tñ eſt occaſio mortalium : vt
detractionũ,& odiorũ,quæ ſequunt inter religioſos.Vnde
exterminandi eſſent iſti,q plus beatũ Dominicũ,aut bea-
tum Frãciſcum diligũt,quàm Ieſum Chriſtum,& religioſi
eis aures præbentes:qa iſti ſunt q impediuerũt correctio-
nẽ totius Chriſtianitatis , dũ illorũ diſcordiã ſeminarunt,
4 & nutriũt.¶ Tertiò*quærit:qd de contentione diſputatio-
nis?Et dico,ꝙ põt eſſe laudabilis ad exercitiũ, cum mode-
ramine,& reuerẽtia,licèt hoc ſit raro, niſi inter cõdiſcipu-
los,& põt eſſe pctm veniale,ſi qs defendat veritatem cum
modo aliqualiter indebito, aut etiã falſitatem nulli præiu-
dicantem:& põt etiã eſſe mortaliter tripliciter.¶ Primò,qa
eſt contra veritatem Deo honorificã,vel vtilem proximo,
vt in ſpectãtibus ad fidẽ,aut mores,vel vtiles doctrinas,pu
ta medicinã. Vñ proculdubio nullus ſine mortali ſuſtinere
põt poſitionem Auerrois de vnitate intellectus,quia præ-
iudicat ſaluti plurimorum,qui inde efficiunt increduli vel
dubij circa hoc.Et idẽ dico de inquiſitionib⁹,qui negligũt
negligentia magna hoc prohibere,cùm poſſint,& ex offi-
cio teneant. ¶ Secundò quia eſt cum modo exceſſiuè in
debito,vel ſcandalo magno,de quo certa regula dari non
põt,niſi qñ interueniũt contumelię, vel opprobria , & hu-
iuſmodi,quæ cõſtat eſſe mortalia, maximè religioſis rõne
ſcandali,licèt fortè interdum intentio non ſit mala.¶ Ter-
tiò,rõne materiæ prohibitæ diſputari publicè, cuiuſmodi
ſunt pertinentia ad fidem,niſi diſputet à doctis in neceſſi-
tate cõtra infideles,vel ſine neceſſitate cũ fidelib⁹; qñ ve-
riſimile eſt nullũ aſtantiũ inde effici dubiũ,ſicut ſi ponãtur
cõcluſiones de creatione,vel æternitate mũdi ab eo , q ita
gratioſè ſolet diſputare,vt reſponſiones ſint æquè vł ma-
gis efficaces,q̃ argumẽtationes.Et conco.Alex.de Ales 22.
de cõtentione,dicens,ꝙ contentio verbalis in his,in qbus
nullum eſt periculum,facta ex quadã leuitate non eſt pctm
5 mortale.¶ Quartò*quæritur,quid de contentione litigatio
nis?Et dico,ꝙ poteſt eſſe pctm mortale tripliciter. ¶ Pri-
mò,ratione iuſtitiæ,puta quia eſt contra iuſtitiã,& de hoc
non eſt dubium,ſi fiat ſciẽter,vel ex ignorantia non excu-
ſante.¶ Secundò ſi ſit pro iuſtitia, ſed nimis prolonget ad
exhauriendas facultates clientulorum, & de hoc etiam nõ
eſt dubium. ¶ Tertiò ratione ſcandali actiui , ſiue puſil-
6 lorum,de quo ꝟ.Scandalum.x.§.ij.¶ *Quintò quæritur,de
qua contentione loquuntur religionum cõſtitutiones pu-
nientes grauiter contentiones?Et dico,ꝙ nõ loquuntur de
ea,quæ de ſe eſt mortalis,quia illæ non prohibent prohi-
bita diuino aut naturali iure nihil cõmemorãdo,ſed de ea,
quæ eſt etiam cum veniali peccato ſolum , quia intẽdunt
tãquam finem reuerẽtiam,& ſubiectionem debitã ad pręla-
tos:quæ eſſe non poſſet, ſi etiam veritas clamoſè,aut de-
ſpectiuè,ſeu deriſoriè defenderetur.

¶ CONTESTATIO litis.ꝟ.Lis.§.ij.

De contractu, & quaſi contractu.

1 *Contractus,à verbo cõtraho dictus,quod à con,& traho coaleſcit, iuris nomen eſt,& ibidem ipſius,& quaſi contractus definitio.*
2 *Cõtractuũ ſpeciem triplicẽ eſſe,de quibus ſpeciatim hic traditur.*
3 *Contractus bonæ fidei quinã ſint,& qui ſtricti iuris.Et cur bonæ fidei dicantur.*
4 *Cõtractus,quinã ſint,in quibus dominiũ transferatur, aut id minimè.Et ibidem,q cõtractus inter ſe correſpõdeant,& vicini ſint.*
5 *Contractus nominati ſunt,aut innominati.Et hi , quorum naturam ſequantur.*
6 *Contractus appellatione,quid veniat , & quomodò contrahatur. Et vnde vim contractus ipſi deſumant. Et ibidem , depoſitarius ſecundùm iura,ad quid teneatur.*
7 *Cõtractus iuxta loci cõſuetudinẽ,geri dicũtur,ex qualitate tamẽ & natura cõtract⁹ verba cõtra propria ſignificationẽ accipiũtur.*
8 *Cõtractũ emptionis,vel aliũ quoq; in alterius arbitriũ collatũ,ſi ipſius perſona incerta ſit,non valere.Et huius limitatio.*

1 CONTRACTVS*ex con,& traho dictus eſt, quoties
diſtantia in vnũ adunant:eſt nomen iuris,qñ illa, quę
adunantur , ſunt voluntates:& id , in quo adunantur , eſt
aliquid pecunia mẽſurabile,& cũ obligatione, nomẽ verò
facti qñ obligatio nulla naſcit.l.Labeo.§.cõtractum. ff. de
ver.ſig.& ibi per Bar.Eſt aũt cõtractus, ſm Verue.vltro ci-
troque.i.hinc inde,vel ex vtraq; parte obligatio,ex volũ-
tate partium ſurgens. Quaſi cõtractus autẽ eſt obligatio,
nõ quidem veniẽs ex cõtractu,aut maleficio,vł quaſi : ſed
qua qs obligatur alicui ex aliquo officio , vel facto licito,
& honeſto,licet nõ interuenerit expreſſa volũtas vtriuſq;:
vt tutela,vel cura,aut negotiorũ geſtio, & hmõi:quia licet
pupillus habẽs tutorẽ,aut furioſus hñs curatorem , aut is,
cuius ignorãter gerit qs negotiũ,non expreſsè cõtraxerit,
tñ tutor,curator, & negotiorum geſtor , obligantur quaſi
contraxiſſent.Et de his Inſt.de obl. per totum ,& in tit.de
obl.quæ ex quaſi cõtra.naſ.p totũ. De cõtractu ſub condi-
tione.ꝟ.Matrimoniũ iij.per totum.Quomodò etiam dolus
2 annullet cõtractũ.ꝟ.Culpa.§.6.& 7. ¶ Primò * verò quæ-
rit,quot modis ſumit contractus? Et dico Bald.notare tri-
plicem eſſe cõtractũ.ſ.proprium,impropriũ,& im ppriiſſi-
mũ.¶ Primũ eſt,qñ vltro citroq; naſcitur obligatio. §. cõ-
tractum.in l.Labeo pręallegata,vt in emptione,& locatio-
ne.¶ Secũdus eſt,qñ ſolum vna pars obligatur,vt in dona-
tione ſolus donãs obligatur ad tradẽdum,& aliqñ de eui-
ctione,vt not.in l.Ariſt.ff.de don.cauſa mor. Et in mutuo
ſolus recipiẽs obligatur ad tantũdem reſtituendũ.ff.ſi cer.
pet.l.ij.Et in ſtipulatione,qñ ſolum vna pars obligatur. Et
ita intelligit gl.Inſt.de diu.ſtip.§. conuentionales. quæ eſt
ſuper verbo,contrahendarum. ¶ Tertius eſt , qñ ex nulla
nulla parte orit obligatio,ſed potius diſſoluitur obligatio
facta:vt eſt tranſactio facta nudo pacto , ex qua nõ agitur
ante complementum cõditionis.de quo Sal.in l. ſiue apud
acta. C.de trãſac.Vt ẽt eſt liberatio p acceptilationẽ.i.ima
ginariam,ſiue fictã,& nõ verã ſolutionem, qua quis ſimu-
lat ſibi debitorẽ ſoluiſſe.Inſt.qui mo.tol.ob.§.j.& in l. vbi
3 pactũ.C.de tranſ.p Bar.¶ Secũdò*quęrit,q ſunt cõtractus
bonę fidei, & q ſtricti iuris? Et dico ꝙ bonæ fidei cõtract⁹
ſunt,emptio,vẽditio,locatio,cõductio, mãdatũ , depoſitũ,
ſocietas,pign⁹,cõmodatũ,& pmutatio,q dicũt ideo bonæ
fidei,primò,quia ſi dolus cauſam dedit,nõ tenẽt,ſecundò,
qa veniũt vſuræ ex mora , & iudex æſtimare põt ex bono
& æquo quid venit recompẽſandũ, vel reſtituẽdum.Nõ ſic
in

incontractibus stricti iuris: vt stipulatio, mutuũ, & similia, & de hoc ℣. Dolus. vide glo. in §. actionũ. Inst. de act. Et adde, ꝙ cõtractus stricti iuris strictissimè sunt interpretãdi. l. quicquid astringẽdæ. ff. de verb. obl. & ꝙ in contractibus verba interpretãda sunt cõtra proferẽtem, qñ sunt dubia. l. veteribus. ff. de pact. Debuit enim apertius legem dicere.

4 ¶ Tertiò* quæritur, q̃ sunt cõtractus, in quib⁹ trãsfertur, & in quib⁹ nõ transfertur dominiũ? Et dico, ꝙ in rerũ trãslatione de ꝑsona in ꝑsonam, quatuor modis dominiũ transfertur. Primò. s. ꝑ donationem liberalem. i. ex qua nõ expectatur retributio alicui⁹ mensurabilis pecuniæ, quę dr donatio. Secũdò, ꝑ donationem illiberalem, qua. s. expectatur aliquid tale: & qd fit multis modis. Primò, in permutatione cum trãsfertur dominiũ rei vtilis pro alia re vtili: puta, frumenti ꝑ vino, vel panni ꝑ lana: quæ oĩa vulgò dicũtur barrati, vel pecuniæ aureæ pro argentea, qd cambium dr. Secũdò, in emptione, quæ est ꝑmutatio pecuniæ cum re vtili, & venditione, quæ est permutatio rei vtilis cũ pecunia. Tertiò, in mutuo, qd est ꝑmutatio pecunię cũ pecunia, cũ ꝑtis expectatione, ꝑ qd transfertur dominium pecuniæ in accipientẽ mutuũ. Et oĩs hi cõtract⁹ sunt liciti, si debitè fiant. ¶ Sũt verò alij cõtractus prædictis quasi respõdentes, in quib⁹ dominiũ nõ trãsfertur: sed vsus rei tãtummodò. Nam donationi respondet contractus dictus Cõmodatũ: qd ꝑpriè est rei, quæ vsu nõ consumitur penitus, puta, eq, libri, domus. Permutationi verò rerũ rndet cõmodatio rerum mutua, vt commodo tibi equũ meũ, tu mihi bouem tuũ: & licitum est, nisi in rebus, quæ vsu cõsumũtur: q̃a nõ licet commodare pecuniam, vel frumẽtum pro equo: sed est vsura, vt dicetur ℣. vsura. j. Emptioni verò correspondet cõductio, & venditioni locatio, quæ possunt esse reb⁹ non consumptilibus penitus ipso vsu, tã mobilib⁹, q̃ immobilibus, puta, agris ad affectũ, vel sub certa parte locatis. Mutuo

5 verò aliqualiter assimilatur pignus. ¶ Quartò* quærit, quæ sunt contract⁹ nominati, & qui innominati? Et dico, ꝙ nominati sunt hi, qui hnt nomina propria, & eis solis conuenientia, vt vẽditio, locatio, & huiusmodi, innominati verò sunt quatuor. s. do vt des, do vt facias, facio vt facias, facio vt des. Qui ideò dicũtur innominati, quia eorũ noĩa posset aliis nominatis cõtractib⁹ conuenire. Et isti sequũt naturã contractuũ nominatorum q̃bus assimilantur. l. naturalis. §.

6 sed si facio. ff. de præscr. ver. ¶ Quintò* quærit, quid veniat noĩe contract⁹? Et dico, ꝙ nomẽ contract⁹ gñaliter ꝑlatũ, continet tã nominatos, q̃ innominatos. vt est gl. sup ver. in suo nomine. in l. iuris gẽtiũ. ff. de pact. & gñaliter omne, ex quo nascit obligatio. l. si ab eod. ff. de leg. ij. ꝙ intellige de validis. Sed si in statuto fiat mẽtio de contractu, intelligit de propriè dicto tm̃, q̃a verba statutorũ sunt propriè intelligẽda. l. j. §. si igitur q̃ nauẽ. ff. de exer. ac. & hoc nisi diceret omnem cõtractum, vt in gl. §. contractũ. præalleg. ¶ Sextò quæritur qũo contrahatur? Et dico, ꝙ quatuor modis, re, verbis, literis, & consensu. Inst. de obl. in fi. de quo dic vt ℣. Obligatio. ¶ Septimò quæritur, vtrũ contractus trahãt virtutẽ obligatiuam solùm à lege? Et dico ꝙ non, sed ex pactis, quæ ſm vulgares, frangũt leges, vñ contractus ex cõuentione legem accipere dignoscũtur. de reg. iur. cõtract⁹. lib. 6. Vñ ſm iura, depositarius solùm tenetur de dolo, & lata culpa, tñ si interueniat conuentio, vt teneatur de leui, & leuissima culpa, & casu fortuito, illa seruabitur. de depo. c. ij. Quod intellige de conuentione honesta, & nõ contra bonos mores. Vnde si conueniatur, vt præstetur dolus, cõuentio non valebit, ſm Ioã. And. vt ff. eod. l. contractus.

7 ¶ Octauò* quæritur, vtrum contractus intelligatur geri, ſm consuetudinem loci? Et dicit Pan. in c. cum M. de cõst. ꝙ sic. not. Bart. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duo. re. sti. & faciat ℣. Consuetudo. §. xvj. Sed not. ꝙ sicut dicit glo. in l. si vno anno. in ver. sed trans. ff. loca. ex qualitate, & natura contractus verba accipiuntur contra propriam significationẽ, vt ibi donatio pro transa. accipitur facit lex in l. eod. tit. & no. de re. iur. l. non vr̃. & ita talia sunt prædicata qualia subiecta esse ostendunt, & ecõtra. 32. q. vij. Apostolus.

8 ¶ Nonò* quærit, vtrum valeat contractus emptionis, vel alius collatus in alterius arbitrium? Et dico, ꝙ nõ, si ꝑsona, in cuius arbitrium committit, est incerta. l. si merces. ff. loc. nisi in casu, qñ similiter fuit cõmissum in arbitrium boni viri, quia tũc intelligitur in arbitrium iudicis. l. vir bonus. ff. iud. fol. & sic vr̃ commissum in certam ꝑsonam. Si verò ꝑsona, cui cõmittit, sit certa, tunc, licet varia sit opin. in l. in ementis. C. de contrah. emp. tñ dic ſm dom. Lucã de Grassis in l. si quis arbitratu. ff. de ver. obli. ꝙ siue substantialia contractus committantur in arbitriũ certæ ꝑsonæ, puta, pretiũ in venditione, & similia, siue accidẽtalia, puta vẽditur seruus, si rõnes reddiderit, & hmõi, valet cõtract⁹, si ille voluerit arbitrari, quia sicut substantiale vltimæ volũtatis põt ferri in hæredis arbitriũ. l. si sic. ff. de le. j. ita in contractibus. l. seruũ filij. §. eũ qui. ff. de le. j. Et pro hoc vr̃ casus in l. si libertus iurauerit. ff. de op. li. vbi valet promissio liberti facta de operib⁹ ad arbitriũ patroni. & si malè arbitratus fuerit, cogi põt, vt arbitret sicut bonus vir. Et sic in ꝓposito. Qui si arbitrari aut nõ vult, aut non põt, non valebit. §. pretiũ. Inst. de emp. & vẽ. Si verò mortu⁹ fuerit alter cõtrahẽtiũ, si fuit commissum super cõtractu ꝑficiẽdo, nõ poterit arbitrari, si verò sup ꝑfecto, non expirat eius arbitrium, sed sicut cõtractus transit ad hæredem, ita & obligatio de stando arbitrio eius, ſm Bart. in d. l. si quis arbitratu.

DE CONTRITIONE.

1 *Contritio, à contero dicta, quid importet, & quotupliciter sumatur, & quid attritio innuat, & inter se qualiter differant.*

2 *Contritionis dolorem de pctõ, quantum intensiuè peccator habere debeat, Et is dolor quotuplex sit. Et quantum extensiuè. num. 4.*

3 *Mors vltimũ terribiliũ, & qui mallet mori, quam Deũ mortaliter offendere, contritus est. Et ibidẽ quòd nimius dolor esse põt.*

5 *Contritionis dolorem qualem teneatur, & debeat peccator habere. Et ibidem scrupulosorum hominum reprehensio. Et quid quo ad contritionis principium sufficiat.*

6 *Contritionis causa, & quis effectus sit.*

1 CONTRITIO* à con, & tero, ſm nomen, importat confractionem, vel cõcationem alicuius frangibilis vsque ad minima, quasi simul ex toto tritio. & metaphoricè significat destructionem perfectam malæ volũtatis appetentis pctã, quæ conteri dr, qñ ab eis perfectè totaliter resilit per displicentiam. Et dupliciter sumitur. Primò. s. vt est actus virtutis, qui pœnitentia dr, & sic secũdùm Petr. & alios, est dolor. s. perfectus voluntariè assumptus pro peccatis. Secũdò, vt est pars sacramenti pœnitentiæ, habens relationem ad alias partes, & sic est dolor voluntariè assumptus pro peccatis, cum proposito confitendi, & satisfaciẽdi. Attritio verò, ſm nomen importat comminutionẽ aliqualem alicuius frangibilis, & metaphoricè significat destructionem imperfectam malæ voluntatis, vt cùm dolet de peccatis, sed imperfectè. i. non tm̃ quantum requiritur ad gratiam diuinam acquirendam. Vnde in duobus differunt attritio & contritio. Primò, quia attritio est dolor imperfectus: contritio verò perfectus. Secundò, quia attritio est sine gratia, quasi non remittens peccatũ. Secus de contritione. Vnde comparantur sicut aurora, & meridies. Non quasi

quasi vnus numero actus, qui est attritio, fiat contritio, sed vnus specie. Hæc omnia de mente S. Th. in iiij dist. xvij. &

2 omnium Theologorum. ¶ Primò* verò quæritur, quãtum dolorem contritionis de peccato homo habere teneatur intensiuè, & quãtũ habere debeat? Et dico, ꝙ dolor cõtritionis est duplex: vnus. s. intellectualis qui est displicentia voluntatis, & alius sensualis, qui causatur à primo. Primus est essentialiter contritio. ſm Pet. de Pal. & alios Theologos. Et ipse solus, tanquã existens in nostra facultate, requritur, & sufficit ad cõtritionẽ, sicut cõplacentia voluntatis requiritur, & sufficit ad pctm̃: q̃a ſm Chrys. vnumquodq; per quascunq; causas nascitur, per easdem dissoluitur. de reg. iu. c. j. Et Deus à nobis exigit, vt sit tantus iste dolor & ista displicentia quanta debet esse complacentia Dei, quẽ perdimus per pctm̃, vt pctm̃ super omnia displiceat: & ꝙ iste dolor sit maximus in genere. i. respectu mali naturę & pœnæ: ita ꝙ tenetur q̃s si vult esse contritus, esse parat⁹ sustinere omnem pœnam in generali, licet ad hãc, vl̃ illã in particulari descẽdere non teneatur, puta, dicendo, sustinerem ignem præcipitium, gehennam, & huiusmodi, anteq̃ peccarem mortaliter: imò stultè faceret, qui se, vel alium sup huiusmodi solicitaret. Vñ ſm Pe. de Pal. à pœnitente requirendum est si pœnitet, & si nõ sufficienter dolet, an hoc sibi displiceat, & vellet sufficienter dolere. Et hoc inquit, sufficit, ꝙ valde nota, quia sic dispositus est cõtrit⁹ vl̃ saltẽ attritus, vt possit absolui. Et nõ põt esse nimius, quia nec charitas, à quo ꝑcedit, põt esse nimia. Hæc omnia Pe. de Pal. & est mens S. T. & S. Bona & omnium Theologorum. Quib⁹ addo ꝙ cũ mors sit vltimũ terribiliũ, ſm Philosophum, qui potius vellet mori: quàm Deum offendere

3 mortaliter, est contritus. ¶ Secũdus* verò. i. sensibilis, non est essentialiter contritio, sed effectus eius consequẽs dolorẽ voluntatis, ex necessitate naturæ, eo mõ: quo vires superiores redundantes in inferiores, mouẽt illas, vel ex electione voluntatis illũ excitãtis. Et ad contritionẽ non requritur necessariò, sed solũ de bũ esse, quia non est in nostra facultate. Et eadẽ rõne, imò à fortiori, non oportet illum esse maximum. Et põt esse nim⁹, sicut & afflictio exterior: puta ieiunij, & hmõi, quia in his omnib⁹ pro regula accipienda est conseruatio subiecti, & bona habitudo ad operandũ ea, quæ sibi incũbunt ſm statum suum. Hæc oĩa idẽ

4 qui ℣. & est omnium doctrina. ¶ Secundò* quæritur, quãtũ dolorem contritionis teneatur homo habere extẽsiuè, sed duratiuè, & quãtũ habere debeat? Et dico, ꝙ ſm S. T. in iiij. dist. xvij. homo tenetur habere istũ dolorem de peccato actuali, non de originali, licet de eo possit esse aliqua displicentia, & de mortali, non de veniali, q̃a cũ eius complacẽtia mori põt, ac saluari, & de proprio, non de alieno, & de præterito, vel præsenti, de non futuro. Et tenetur istũ dolorem incipere q̃ primũ peccatum commissum occurrit sibi memorię, ꝙ ſm Pe. de Pa. intelligitur, qñ occurrit practicè. i. sub ratione detestabilis, vel delectabilis, non aũt si speculatiuè solũ, sicut nec tenetur quis diligere Deum: nisi de eo recordetur practicè. i. sub ratione diligibilis vel odibilis, alio quin nullus sine mortali posset specularide eo qui diligi nõ põt, nisi practicè consideratus. Et tenetur illum in tota vita continuare primo habitu, ſm S. T. id est, sic, ꝙ semper sit taliter dispositus, ꝙ doleret de peccato, si practicè recordaretur, siue, ꝙ idem est, sic ꝙ semel doluerit, & nunquam de cætero habuerit actum formaliter, aut virtualiter in contrariũ, & secundò actu, non simpliciter, sed sic ꝙ nũquam sibi actu placeat peccatum, & semp actu displiceat, qñ memoriæ practicè occurrit, non tenetur aũt licet hoc debeat debito congruitatis, conari ad iugiter & continuè memorandũ & dolendũ, quantũ est possibile, seruatis actibus aliarũ virtutũ, & sanitate. Post mortẽ aũt cõtritio non durabit, q̃a est cũ dolore, gratia, & merito, quæ tria simul in nullo mortuo inueniũtur. Hæc oĩa de mente

5 S. T. & Pe. de Pa. & cõiter omniũ sanctorũ. Tertiò* quærit qualem teneatur homo habere dolorem contritionis, & qualẽ habere debeat? Et dico, ꝙ dolorẽ intellectualẽ, saltẽ attritionem, oportet habere actualem de singulis peccatis memoriæ occurrentibus, quantũ ad principiũ cõtritionis. i. qñ homo primò conterit de pecca is nondũ remissis, licet quantũ ad terminũ, q̃ est dolor gr̃a informatus, postea quam remissa sunt, sufficiat vna generalis cõtritio de omnibus, & idem dicendũ est de oblitis, siue quæ actu spãliter memoriæ non occurrũt, quia nullus tenet̃ ad impossibile. Oportet ẽt ꝙ sit maior de maiori peccato. Dolorem verò sensibilem conueniẽs est maiorem esse de maiori, quia ei debet̃ maior pœna, tñ hoc nõ est necessariũ, q̃a nec ipse est necessarius. Hæc de mente Pe. & conc. S. Th. Sed adde pro scrupulosis, q̃ non credũt se actualiter doluisse de singulis peccatis occurrẽtibus memoriæ, nisi actu reflexo dixerint, doleo, ꝙ fallunt̃, q̃a sicut luxuriosus habitualiter fornicator succes. sine interuallo vidẽs multas mulieres pulchras possibiliter complaceat sibi in oĩb⁹, absq; hoc ꝙ dicat, cõplaceo ita in ꝓposito, qui habitualiter dolet, qñ ponit se ad actũ dolẽdũ de offẽsa Dei, extẽdit actũ habit⁹ sui ad omne obiectũ dolosum. i. in quo recognoscet̃ dicta offẽsa actualiter obiectũ potẽtię, absq; hoc ꝙ dicat doleo. Adde ẽt, ꝙ quãtum ad contritionis principium sufficit attritio, quãtũ ad hoc ꝙ homo sine peccato subiciat de claub⁹ ꝑ confessionẽ, & absolutionẽ sine nouo peccato, sed non quãtũ ad hoc ꝙ homo nõ peccet, quia tenet̃ cõteri, quoties practicè

6 recordatur, vt dictũ est. ¶ Quartò* quæritur, quæ sit cõtritionis cã, & quis eius effect⁹? Et quãtum ad causam, dico, ꝙ ex parte Dei, est eius misericordia & gratia, ex parte verò nostri, ſm Ray. sunt sex causæ dispositiuæ. Prima, est recogitatio peccati. Secunda, est recogitatio pudoris. Tertia, detestatio vilitatis peccati. Quarta, timor iudicij & inferni. Quinta, cõsideratio amissionis patriæ, & offensæ tanti patris. Sexta, est spes. s. veniæ cõsequẽdæ, gratiæ recuperãdæ, gloriæ expectãdæ. Quãtũ verò ad effectũ, dico ꝙ secũm S. Th. effectus eius primus, est remissio culpę & conc. Ray. & Host. qui addit, ꝙ si cõtritus deinde tpe suo nõ exequatur ꝓpositum, ꝙ de confessione & satisfactione conceperat, nõ redeunt quidem dimissa pctã, sed tñ mortaliter peccat omittẽdo. Secũdus verò est remissio pœnæ. de pœ. dist. iij. ꝑ totũ. ꝙ Sum. Ro. limitat verũ, quãtum ad partẽ, nõ quãtum ad totũ. aliàs, inqt, non essent necessariæ indulgentiæ prælatorũ. Sed tu dic, ſm S. Th. & Pe. de Pal. ꝙ tantum intendũ posset ex parte causæ. i. charitatis, & ex parte effectus. i. doloris sensibilis, ꝙ pœna tota remitteret̃, & nihilominus requiritur confessio, & iniunctę pœnitentię expletio, ꝑ ꝑceptum & incertitudinem remissionis totius pœnæ. Anasit quis debeat conteri de venialibus. ℣. Peccatum. §. vj.

DE CONTVMACIA.

1 *Contumacia vnde dicta, ad quid referatur, & quid sit.*

2 *Contumacia variè committi, ad tres tamen id modos coërceri.*

3 *Contumaciæ causa excõicatus, absolui non debeat, antequam de expensis satisfaciat, & de sistendo in iudicio caueat.*

4 *Testes cõtra cõtumacẽ, nũ recipi possint, vt procedatur ad sũam.*

1 CONTVMACIA,* sicut & contumax, à cõtumeo dicitur, quod est, super verbis, aut aspectu tamere, vel à contẽnendo. Et dicitur in ordine ad superiorem, propriè,

vt est iudex, & inobedientia volũtaria, qua quis monitionem iudicis implere cõtemnit, vel elicitur ex c.ij. de dolo & contu.iuncta gl.in verbo cõtumaciter.Et propriè consistit in non faciendo volũtariè, ꝙ facere quis scit se debere:
2 vt ibi patet. ¶ * Primò verò quæritur,quotuplex est contumacia? Et dico, ꝙ fit multis modis, sed oẽs reducuntur ad tres,quos ponit Rayn.post S.Thom.in iiij.distin.xviij. ¶ Primus est in nõ comparẽdo ante iudicẽ, & hic modus à Ray.diuidit in tres.Et vnus est, si quis citatus peremptoriè venire contemnit. Alius,si malitiosè se occultet,ne citetur. Alius,si citationẽ impedit,ne feratur ad eũ,de quib⁹ extrà, vt lit.non contest.qm frequẽter. ¶ Secundus est,qñ citatus comparet quidẽ,sed sine licentia cõtumaciter recedit ante finem causæ.xj.q.iij.certum. ¶ Tertius est,qñ non vult parere sentẽtiæ,de verb.signifi.ex parte.in fin.Et in prædictis modis aliqñ est contumacia vera.i.expressa,vt si quis citatus dicat iudici, vel ministro, se nolle cõparere, aut si illicentiatus recedit. Aliquando est ficta.i.tacita,vt si quis citatur,& nõ venit:vel si latitet,aut impedit ne citetur.Additur nonunquã, & contumacia euidẽs. Vide Gof.de sent.excõ. §.excõicatio fieri habet,in Sum.& Gul.in Spec.tit.de contumacia,& gl.fi.in cle.vnica.de dolo & contu.& Inn.in c. querelã de proc.& Bar.in l.fi.ff.de in integ.restit.& in l.ex consensu.§.ij.ff.de app.& Cy.& Petr. post Iac.de Butr.in l.
3 properandũ.§.sin autẽ reus.C.de iud. ¶ Secundò quæritur, vtrũ excõicatus pro cõtumacia, absolui debeat antequam satisfaciat de expẽsis,& caueat de sistẽdo in iudicio. Et dico ꝙ nõ,si fuit verè contumax.Secus si præsumptiuè,puta quia impeditus:tamẽ nondũ constat si hoc allegat, quia si petit,absolui debet,de sent.excõ.venerabilibus.§.idem est
4 etiã,lib.6. ¶ * Tertiò quæritur, vtrũ lite non cõtestata possint aliquo casu testes recipi cõtra contumacẽ,& ad sentẽtiam diffinitiuam procedi? Et dico ꝙ sic,ex aliqua speciali causa : puta, si quæstio moueatur super alicuius electione, ne propter longã morã ecclesia patiatur in spiritualib⁹ & tẽporalibus læsionẽ.Item,si moueatur quæstio sup copula maritali, ne viro aut mulieri fornicationis occasio p̃beat, extrà vt lit.non contest.qm frequenter:& idem videtur in oĩbus in quibus periculũ magnũ spirituale esset in mora.

DE CONTVMELIA ET INIVRIIS.

1 *Contumelia, quæ quasi tota verbis tumens ex superbiæ spiritu, sicut & contumacia dicta est, quid nocet. Et quid iniuria. Et quot modis committatur.*

2 *Contumelia & iniuria,quid inter se differant. Et an sint peccata mortalia. Et num sine peccato dici possint, correctionis causa. Et qui prædicta iniustè ac temerè infert,num ad aliquam satisfactionem teneatur.num.3.*

4 *Offensio si secreta fuerit, petatur autem satisfactio publica,num id eam offendens teneatur.*

5 *Contumelias obiectas,num teneatur homo substinere.*

1 CONTVMELIA * à contumeo dicta est,quasi tota verbis tumens ex spiritu superbiæ,sicut & cõtumacia: & primò quidẽ significat dehonorationem p ̃ba principaliter,aut secũdario p signa importãtia culpã,sed vulgus etiã ad cõuitium, & impropriũ cõtumeliæ nomẽ extendit. Iniuria verò dr̃ quasi non iure facta, & deinde specialiter iniuria dicitur culpa,vt ff.de iniur.in l.Aquiliana. & tertiò iniustitia vel iniquitas iudicãtis,vt Instit.eo.tit.in princ & quartò cõtumelia, vt ff.de iniur.l.j.in princ. & l. apud Labeonem eo.tit.Et fit iniuria tribus modis,re,verbis,& literis, vt ff.de iniur.l.j §.j.& l.lex Cornelia.§.si quis verborũ. Sed nunc de ea,quę fit ̃bis aut literis,est sermo,& ad tria reducitur, scilicet cõtumeliam,conuitiũ,& improperium.

¶ Primò verò quæritur, quæ sit differentia inter prædicta. Et dico,ꝙ secundùm S.Th.ij.ij.q.lxxij.& lxxiij.contumelia est dehonoratio facta palã per verba, aut alia signa importantia culpã, vt si aliquis super faciem opprobriosè dicatur fur:conuitiũ verò est dehonoratio facta palã per verba,aut signa importantia culpam,vel etiam pœnã,vt si quis in faciem appelletur fur,aut cœcus. Vnde omnis dicens contumeliam,dicit conuitiũ, nõ econtra,quia qui aliquẽ cœcum appellat,dicit quidẽ conuitium, non autem contumeliam. Improperiũ verò,est dehonoratio facta palam p verba, aut signa importantia egestatem,maximè,si cõmemoret bene ficium factum in necessitate.Hæc omnia de mente S.Tho. qui etiã dicit, ꝙ vnum horum quandoque pro alio sumit. ¶ Secundò quæritur,vtrum prædicta sint peccata mortalia? Et dicit S.Th.& Alex.de Ales,ꝙ peccata verborũ ex intentione sumunt grauitatem,vnde ista sunt mortalia,primò,si animo dehonorandi notabiliter fiant, quia non est minor honoris iactura, q̃ rerum : & secundò potest esse mortale: etiam si non adsit intentio talis : & tñ talia sunt ita grauia: ꝙ grauiter dehonorant & cõtristant:sicut grauiter percutiens ludo,posset peccare mortaliter.Sunt autem peccatum veniale, si ista non multũ dehonestent,nec proferantur ex firmo ꝓposito grauiter dehonestãdi,sed ex aliqua leui ira, aut alia leui causa,& intentione leuiter tm̃ contristandi,vel dehonestandi:sicut ẽt leue damnũ rerum, non est mortale: hæc de mente illorũ. ¶ Tertiò quæritur, vtrum prædicta dici possint sine peccato causa correctionis? Et dicit S.Tho. ꝙ sic,sicut etiam licet verberare causa disciplinæ, aut inferre damnũ in rebus.Et sic dominus discipulos stultos Luc.vlt. & Pau. in Gala.dixit insensatos.Gal.iij.c.Et intellige etiam si puniens irascat: dũmodo correctio sit principalis causa improperandi, ita scilicet ꝙ remota hac causa, nõ inferret iniurias. Aliàs si ita sit principaliter in causa, erit peccatum graue,& vt videtur,mortale ; ideo ista sunt periculosa. Vñ dicit Aug.in lib.de sermo.dom.in monte:ꝙ raro & ex magna necessitate obiurgationes sunt adhibendæ, in quibus
3 nõ,vt nobis,sed vt domino seruiamus,instemus. ¶ Quartò * quæritur,vtrum inferens prædicta iniustè,teneatur ad satisfactionẽ aliquam? Et dicit Nic.de Lig. ꝙ tenet per se:vel interpositã pſonã dicere iniuriato culpã suã, vel saltẽ æqui pollẽtia signa ostẽdere,nisi cõprehendat,ꝙ ei remiserit iniuriã, puta,quia cũ eo ridet, & hmõi.Excipitur tñ ꝑlatus & paterfamilias,qui licet corrigendo excedat tñ veniã petere non tenetur, ſm Aug. in regula. quod limita, nisi fecerit à proposito,& potius liuore vindictæ : de quo dic,vt j̃.Correctio.§.xiij. Addit Vmb.in expositione regulæ, ꝙ qui intulit iniurias, tenetur satisfacere cito,si potest:quia sicut in restitutione,quod sine die certo debet, omni die debetur, ita & hic. Et debet esse satisfactio petendo veniã, vel etiã se prosternẽdo,aut seruiendo plus & minus, sicut in reb⁹, ita & hic ſm quantitatẽ damni, vel in dubio ad arbitrium
4 boni viri. ¶ Quintò,* quid si offensio fuit secreta, & petitur satisfactio publica?Et dicit Arch. ꝙ non tenet, nisi occultum fuisset publicatũ,sicut fur qui latentur furripit,non tenetur restituere publicè,sed si ecõtrario offensa fuit publica,& exhibet occulta satisfactio, nõ sufficit argumentũ à Paulo:qui publicè cõdemnatus ad carcerẽ noluit occultè liberari, sed publicè.Act.16.c.Et idem est,si cõtumeliando mendaciũ dixit,quia ñ sufficit dicere se malè dixisse, nisi dicat se mentitũ,vel dixisse falsũ, vel dubiũ, si scit,vel credit
5 esse falsum,vel incertum qd̃ dixit. ¶ Sextò * quæritur,vtrum homo teneatur illatas cõtumelias sustinere? Et dicit S.Th. ꝙ sic,quãtũ ad ꝑparationẽ animi,si opus esset, sicut & alia damna,

totum, sicut Ægyptij submersi sunt in mari rubro, & Sodomitę vniuersaliter perierunt.Vel quantum ad magnam multitudinis partem,vt Exod.24.in pœnam eorum qui vitulum adorauerunt.Quando verò separatur multorũ correctio, vindicta exerceri debet in paucos principaliores, quibus cæteri terreantur,sicut Dominus Numeri 25 mandauit suspendi principes populi pro multitudinis peccãto. Si autem non tota multitudo peccauit,sed ꝑ parte, si mali secerni possunt à bonis, debet in eos exerceri vindicta, si fieri potest sine scãdalo aliorũ,alioquin parcendũ est multitudini, & seueritati detrahendũ.Et eodem modo toleran dum esset peccatũ principis, si puniri nõ posset sine scandalo multitudinis, nisi fortè esset peccatũ tale, quod magis noceret multitudini spiritualiter, vel temporaliter,quã
14 scãdalum quod timetur. ¶ Decimoquintò * quæritur, quot sunt causæ licitè dissimulandi, & nõ corrigendi peccata? Et dicit Vldr.quòd sunt quatuor. Prima,cùm mali discerni non pñt à bonis. Secunda, cùm multitudo tanta est,vt sine ecclesiæ schismate, vel bonorũ inuolutione fieri non possit. Tertia, quando de emendatione probabiliter præsumitur : vt quia ex infirmitate, vel ignorantia peccatur. Quarta, si mali ecclesiæ prosunt exercitando bonos,& nõ obsint, probantur hæc x.dist.comessationes, & dist.50.vt constitueretur.xxiiij.q.iiij.ipsa pietas, & cap.cum quisque. Vltimum tamen intellige,si non speratur correctio malo-
15 rum. ¶ Decimosextò * quæritur, vtrum peccet mortaliter subditus aut prælatus corrigendo existens in mortali. Sed quia hoc multi multa loquũt,dico tria breuiter resoluendo mentem S.Tho.iij.q.xxxiij. & iiij. dist.xix. ¶ Primum est, ꝙ prælatus,si sit in mortali publico vel occulto,peccat corrigendo ex officio suo vt prælatus, vel quicquid aliud faciendo:quia indignè vtitur suo officio, & secundũ Petr. de Pal. peccat mortaliter : quia suspensus est coram Deo, ad quod facit.ij.q.vij.qui nec.& de consec.dist.v.c.fin. Sed limitat idem Petr.in prælato spirituali,quia tẽporalis,puta iudex,non peccat mortaliter, suspendẽdo furem,licet ipse sit in mortali. ¶ Secundum est, ꝙ siue prælatus,siue subditus corrigendo,non vt minister ecclesiæ,sed ex zelo charitatis, peccare non põt,nisi ratione scandali,quod solùm in notorio locũ habet,vnde nõ peccat etiã existens in peccato notorio,si cum humilitate corrigat:quod non est intelligendum cum humilitatẽ,id est,cõtritione, vt exponit Supplementũ:quia sic nõ esset in mortali, sed sicut ipse videtur se declarare in quarto,cum humilitate,id est,nõ per modũ corripientis,sed rogantis,vt exemplo suo non incitetur ad malũ.Et ratio esse potest:quia tunc nõ corrigit vt ecclesiæ minister,nec etiã cum scandalo:quia illud auertit humilitas exterior in verbis. ¶ Tertium est, ꝙ existens in peccato notorio peccat,& intelligẽ mortaliter, docẽdo ex officio prælationis, sicut qui prædicat,docet, cũ nulli hoc liceat,nisi prælato, vel eius authoritate,vel docẽdo ex officio magisterij,sicut docent magistri Theologiæ:qa vterque impedit finem scripturæ, qui est peruentio ad æternã
16 vitam. Qui autem est in peccato occulto, peccat docendo primo modo,non secundo.Et * licet ,qui aliũ corripiendo indicat,si in eodem peccato sit,seipsum condemnet,id est, condemnabilem ostendat:non tñ ex hoc ipso nouam cãa damnationis semper adijcit. De materia huius tituli plura habes j̃.Pœna.& j̃.Percutere. j̃. Scandalum, vtrum scilicet propter illud sit dimittẽda correctio.& s̃.Contumelia,vtrũ sit dicenda causa correctionis, & de correctione permissa doctoribus. j̃. Excommunicatio.vj.§. iij.vide etiam j̃.Denunciatio.de ista materia.& j̃.Inquisitio.j.& ij.

CORPORA sanctorum de loco ad locum transferri non possunt sine licentia episcopi, de consecra.dist.j. corpora.quod verum est, quando iam tradita erant perpetuæ sepulturæ.ff.de re.& sump.fu.l.vlt. de quo vide j̃ Reliquiæ,per totum,& excommunicatio.vij.§.xlj.

DE CORPORALIBVS, ET PALLIS altaris, & vestibus sacris.

1 *Corporalia, & pallæ prout ad diuina referuntur, quid sint. Et quot pallæ in altari,aut esse debeant aut sufficiant.*

2 *Corporalia,pallæ,& hmõi,à quibus lauanda,aut tractanda sint. Et an post lotionem sint reconsecranda,vel rebenedicenda.num.3.*

4 *Casula est veste alicuius matronæ num fieri possit. Et vtrum vestes ac manutergia ecclesiastica possint ad laicorum vsus conuerti,num.5.*

1 CORPORALIA, * seu corporale altaris, dicitur panus,quo immediatè corpus Christi in missa continet, & contingitur, quod semper debet esse benedictum. Palla verò est vestis siue cooperimentũ, supra quod immediatè extenditur corporale, q̃ in necessitate nõ oportet esse benedictam, vt suprà. Benedictio.§.v. Et vtrunque horũ debet esse de panno lineo simplici,nõ de serico vel intincto. xxv.dist.perlectis,de consec.dist.i.consulto. Et debent esse ipsæ pallæ tres,secundũ aliquos in repræsentationem Trinitatis. Vnde dicit Sum. Rosf. quòd sufficit vna triplicata. Sed hoc non bene dicitur : quia si ideo deberent esse tres, vt repræsentarent Trinitatem, non liceret ibi habere quatuor,contra tex.de consec.dist.ij. si per negligentiam.Vnde secundũ Pet.de Pal.requirũtur ad minus duæ, & sufficiũt, vt respõdeant linteaminibus, quibus inuolutũ fuit corpus Christi,quæ pluraliter nominantur:& intellige duæ exce-
2 pto corporali. ¶ Primò * verò quæritur, qualiter & à quibus hæc sunt lauanda aut tractanda?& dico, ꝙ vestimenta sacra nõ nisi à sacratis hominibus tangi debẽt,de consecr. dist.j.in sancta, & duob.c.sequent. & pro corporalibus lauandis ministri.s.diaconi habere debent nouam peluim,& aquã in sacrario proijcere.s.saltem quantũ ad primam lotionem,de consec.dist.j. nemo:nec lauari debent p fœminas,nec tangi, etiã si sint sacratæ.i. moniales.xxxiij.dist.sacratas,& de consec.dist.j.nemo. el ij.& idem ibidem dr̃ de aliis altaris paramentis, vt sunt pallæ, vasa, & huiusmodi, quod ſm Host. in Sum.tit.de Euchar.intelligitur,qñ sunt per pontificẽ benedicta,de reli.dom.c.iij. Hoc tñ per contrariam consuetudinem abrogatũ est,q̃ Supplementũ dicit nõ valere, qa continet diuinã irreuerentiã. Sed dicit Sum Ros.& Ang.ꝙ valet. Et hoc tene, qa hoc nõ est irreuerentia,sed non reuerẽtia tanta.Imò dicit Pet.de Pal.ꝙ excusat moniales lauãtes corporalia,& à fortiori in aliis.Sed dico, ꝙ nõ valet quo ad corporalia ꝓp rationẽ positã in d.c.nemo,ne.s.fragmẽta vel pulueres dñici corporis malè tractẽtur,aut à profanis cõtingantur:circa qd̃ nõ põt esse cõsuetudo rationabilis.Et idem vr̃ de purificatorib. qbus interdum stillæ sãguinis imbibuntur, & reliquiæ corporis adiungũtur. Si aũt iam sint lota,puto ſm mentẽ Petr.de Pal. ꝙ possint p moniales reparari si sit consuetudo. ¶ Secundò
3 * quæritur, vtrũ post lotionẽ sint prædicta reconsecranda vel rebenedicẽda?Et dico, ꝙ non,qa formã nõ perdũt,etiã si discedat amictus & reponatur:& idẽ dico si resarciunt, dummodo nõ fuerit tãta fractura, ꝙ formã corrumperet: qd̃ tunc est,qñ tanta est,ꝙ eis arbitrio boni viri ꝑ corporalibus quis vti nõ posset.ꝑ quo faciũt no.in c.j de consecc.vel alta. ¶ Tertiò * quæritur,vtrum de veste alicuius
4 matronæ fieri possit casula?Et dicit gl.in c.nupriarum,de consec.dist.j.quòd nõ, & idem Arch.post Hug.in Rosario quod

quod Arch.dicit esse honestius,sed non reperi alicubi expresse prohibitũ.Ego verò dico, quod ꝓpter benedictionem & dedicationem ad cultũ diuinũ inde omnis macula purgatur, quia nõ sunt magis profana quàm templa idolorum, quæ Deo consecrata leguntur.Facit cap.nõ liceat.
5 xvj.q.vlt.¶ Quartò*quæritur, vtrum vestes & manutergia ecclesiastica deputari possint ad vsus laicorum?Et dico,ꝙ non.de rerum permu.mancipia.quod intellige,si erant dedicata immediatè cultui diuino, secus si erant immediatè ad vsum ministrorum extra ministeriũ:quia beatus Martinus episcopus dedit pauperi tunicam suam.De hac materia vide multa suprà Benedictio.

DE CORPORE VITIATIS.

1 *Corpore vitiatus, siue nouum, siue vetus spectamus testamentũ quisnã dicatur.Et quo tpe spectata sunt magis corporis vitia.*
2 *Corpore vitiati, num sint ad ordines sacros promouendi. Et ibidem de hoc resolutio.Et quid de mutilato.nu.3.& ibidem, quid si mutilatio,aut huiusmodi defectus, promoto iam superuenerit. Et quid de membra superuacanea habente.num.4.*
3 *Membrum si quis sibi ex indignatione, vt puta dẽtem, aut quod vis aliud truncauit, an irregularis ob id fiat.Item quid de claudo, cæco, oculisve maculato ab ortu,aut sine culpa, item de gibboso.Et quid de leproso aut abstemio, & vinum non bibente, de furiosis,caducis,dæmoniacis, & hermaphrodito, & quis in prædictis dispenset,vsque ad finem.*

1 CORPORE * vitiatus in ordine ad sacros ordines noui testamenti.ſm Asten.& alios Canonistas dicitur, qui est mutilatus vel debilitatus membro, id est, qui caret membro:vel habet quidẽ membrũ, sed inefficax, vt oculũ cæcũ,manũ aridam, & huiusmodi.Quantũ verò ad ordines veteris testamenti, multa erãt corporalia vitia,de quibus Leuit.21.quæ hodie ab ordinibus non repellunt.7. q.j.qualiter.Et ratio est, quia sacerdotiũ tũc erat magis figurale,& magis corporale quàm modò, vnde magis cõsiderabãt corporalia vitia, quæ erãt spiritualiũ signa.¶ Primò*verò queritur in generali,vtrũm corpore vitiati promouẽdi sint ad ordines sacros?Et dico,ꝙ nõ, & duplici cã
2 secundùm iura.Primo propter inhabilitatẽ ad officiũ exequendum.Secũdò propter deformitatẽ ac scãdalũ tollendum.Vnde hoc generaliter tenẽdum est,ꝙ vitiũ corporis quomodocũq; prouenerit, si reddit inhabilẽ ad frangendum vel cõtrectandũ hostiã, impedit promouẽdũ,& promotũ prohibet ministrare,& similiter omne vitiũ notabile in oculo vel manũ vel humeris scandalũ generãs,iuxta ea quæ dicẽtur.§.fe.Hoc etiã tenẽdũ est,ꝙ sua culpa corpore vitiatus repellitur,non autem vitiatus sine culpa,ſm Ray.nisi timeatur scandalum ex deformitate,vel ex debilitate periculũ. Et si dubiũ sit, vtrũ inde scandalũ generetur,nẽne,ſm Gof.& similiter ſm Inn.in c.j.de cor.vitia: iudicabit episcopus,& allegat.c.ij.eo.tit.quod videtur velle,vt hoc iudicet Archiepiscopus cum suffraganeorũ consilio.Sed dici potest, ꝙ ille archiepiscopus erat eps respectu corpore vitiati, & quod additur de suffraganeis, dic quo ad epm sufficere Archidiaconi cõsilium.ar.ibidẽ,iuncta gl. Hæc tñ Sum.Ang.limitat quo ad nõ exẽptos. in religiosis aũt exẽptis dicit,ꝙ iudicabit suꝰ prælatus ordinarius.Sed hoc non bñ dicit, qa ille nõ habet ordines cõferre, sed eps, nunquã autem artifex inferior vel nõ superior iudicat de materia, circa quã superior operatur,vel formã inducit, sicut qui dolat lapides ad domũ compaginãdam, nõ indicat quales esse debeãt:sed hoc accipit à cõpaginatore,& ipse exequtur vt ille iubet.¶*Secũdò, queritur specialiter,vtrũ mutilatus sit ꝓmouẽdus?Et Arch.cũ aliis Canonistis sic distinguũt.Aut enim est mutilatus seu priuatus mẽbro magno & manifesto, qd scilicet inducit deformitatem notabilẽ, vt est priuatio nasi, vel inhabilitatẽ ad exequendũ officium,vt priuatio manus, & hmõi, & tunc impediur ꝓmoueri, & cũ tali defectũ promot' deijcitur,ex quacunq; cã prouenerit,iusta vel iniusta,naturali vel accidentali.Si tñ talis defect' promoto superuenit,& nimis deformem nõ reddit, exequi poterit officia, ad quæ ex illo defectu nõ impeditur,sicut sacerdos cæcus non celebrabit missam,aut aliàs in altari ministrabit,ꝑdicabit tñ,& audiet cõfessiones,nec à beneficio remouebitur,si nõ fuit in culpa:qa afflicto addi nõ debet afflictio.vij.q.j. cũ percussio. Dabitur tñ ei coadiutor,si tale beneficiũ est,cui ipse deseruire nõ possit,de cler.ægro.c.iij. Aut est mutilatus mẽbro paruo vel occulto,& subdistinguitur. Nã si hoc fuit spontè,& sine iusta causa,repellitur indistinctè à promotione, in quocunq; membro, siue à se,siue ab alio,& iam promotus deijcitur, etiã si se castrãdo putabat obsequiũ præstare Deo:extrà eo. significauit, etiã ſm Inn.si nõ totũ membrũ amisit, sed partem, quæ aut deformitatem scãdalosam generet:extrà eod.c.j.aut inhabilem redderet ad officiũ exequendũ extrà eo.Thomas. Secus in aliis,scilicet partibus, vel etiã sedentem excuteret,scilicet totũ. Si autem spontè quidem,sed ex iusta causa, puta propter vitæ periculũ, ne reliquum corpus inficeretur, fecit sibi amputari, vel ipse, cùm chirurgicus esset, amputauit membrum occultum, puta virilia,vel manifestum, sed paruum, vt digitum non necessarium, scilicet ad signum,crucis faciendum, nec repellitur à promotione, nec ꝓmotus deijcitur. Et idem est si ex causa iniusta,nõ aũt sponte, sed inuitus,puta ab amicis castratus est,vel si sit sic natus. Nec est necessariũ, ſm Host.quòd talis castratus secũ testiculos deferat vt astruũt imperiti vulgares. Non debere etiam se incidere clericus chirurgicus,secundũ Ray.nisi in necessitate,alio deficiente. Si autem casu in tale aliquid lapsus est,distingue, quia si dando operam licitè rei, puta,si dolando ligna amputauit sibi partẽ digiti minimi,nec repellitur,nec deijcitur. Si verò illicitè rei operam dabat,& à casu membrũ amisit, à promotione repellitur, licet misericorditer, id est, ex epi dispensatione toleretur in susceptis, si membrum vel pars membri deformitatem modicã generaret.Trahuntur prædicta ex dictis Ray.Gul.Inno. & Bern.& ex dist.lv. si quis absciderit:& ex aliis capitulis, & extrà eod.significauit,& c.fin.ex quo iuncta glos.per contrarium sensum elicitur,ꝙ amittens vngulam pollicis casualiter dando operã illicitè
4 rei,sine dispensatione celebrare non põt. ¶ Tertiò * quæritur, quid de habente membra superflua ? Et dico , quòd habens sex digitos in pede indubitanter promouetur ſm Archid.etiam secundùm Host.si habeat in manu,vel si digitos habeat coniunctos , dummodò ex hoc nõ fit impedimentũ in vsu membri.ff.de ædil.edic.item Offilius,adde etiã dummodò non inducat nimiã deformitatem. Et dicit glo.in c.partem.dist.lv. ꝙ habens superfluos digitos potest sibi præscindere , sicut dentes vel vngues nimis prolixos. Sed indubitatiuè loquitur, & verum puto qñ inde nullum vitæ periculũ imminet. Nec talis propriè esset colobon aut mutilatus , quia talia non sunt propriè membra , sed
5 monstra. ¶ Quartò * quæritur , quid de eo qui ex iniusta causa,puta ex indignatione,sibi dentẽ euulsit,vel membrũ quodcunq; truncauit ? Et dico secundùm Innocentiũ,in c. significauit,de corp.vj. ꝙ non est irregularis,nisi membrũ vel partem amiserit generantem deformitatem , si tamen non generet deformitatem,& sit notoriũ,abscissionem ex indigna

indignatione processisse , nec promoueri,nec in susceptis ministrare sine dispẽsatione põt. Et similiter si sectio tãta fuerit vt claudicationem inducat,repellitur tanquam corpore vitiatus.¶ Quintò, quid de claudo? Et dico,ꝙ eũ cõsuetudo non repellit:nisi talis sit, ꝙ sine baculo altari non possit assistere:ar.de cõs.di.j.nullꝰ.& di.xlv.disciplina.Sed intellige de claudo naturaliter, vel sine sua culpa : de alio aũt dic iuxta dicta.s̃.§.ij.& iij.in fi.¶ Sextò,qd de cęco vel oculis maculato à natiuitate,aut sine culpa,vel ẽt de gibboso?Et dico,ꝙ cęcus etiã ex vno tãtũ oculo repellitur,secũdùm Arc. ꝙ ꝓbat ꝑ c.si euãgelica.di.lx.oculo verò maculatum, si deformitas nimia inde generetur, nec ius admittit nec cõsuetudo.ext.eo. cum de tua.facilius tamen in religione q̃ extra promouetur , ſm gl.Ra.vnde ꝓmoueri nõ põt,nisi dispensetur ꝑ Papã,vel efficiatur religiosus, ſm Inn.in c.cũ de tua.& idẽ Astẽ. Si aũt deformitatẽ non inducit, nõ ꝓhibetur ꝓmoueri.Quod qdẽ archieps cõsiderabit:vt in d.c.tua.vbi mẽtio fit de cõsilio suffraganeorũ,quod Archieps tenetur quidem exquirere : aliter nihil faceret : sequi tamen non tenetur , secundùm Vin.& Ber. extr.de arb.cũ olim.de quo vide s̃.Cõsilium.§.ij.vel fortè etiã videbit eps,vt s̃.§.j.Si verò in oculo ñ sit macula:sed alter altero sit grossior,aut certè vterq; promittens,secũdùm Astẽ. talis promoueri nõ ꝓhibetur.ff. de ædi.edict.l. qui clauũ.in prin.Gibbosus quoq; minimè repellitur , nisi sit deformitas nimia,vel debilitas, ſm Arc.¶ Septimò,quid de leproso,aut vinũ omnino nõ bibẽte ? Et dico,ꝙ leprosus promoueri non debet , secundùm Hug.di.xlix.§. hinc etenim. sed & promotus populo celebrare nõ debet propter scãdalũ:si tamẽ nõ sit deformitas nimia,nõ est prohibendus priuatim celebrare, vel ẽt leprosis in publico,si sit potẽs,ꝑtertim in digitis, nõ aũt sanis.Similiter nec ꝓmoueri põt qui vinũ nõ bibit, qa celebrãtẽ oportet sanguinẽ sub vini specie sumere.ij.q.vij. ipsi Apostoli.j.Leprosus.§. vj.¶ Octauò,quid de furiosis,lunaticis,caducis, & dæmoniacis?Et dicit Gul.& gl.di.xxxiij.in c.cõiter. ꝙ nullus taliũ ꝓmoueri debet, etiã postquã fuerint liberati , & adde etiã si cadẽs morbo caduco semel tãtũ cecidit, vt in c.maritũ.ea.di.Si aũt iã sunt ꝓmoti,aut sunt omnino & ex toto liberati,& tũc exequi poterũt officiũ suũ, & ad probãdum expectari debet tpe arbitrio pẽsatis conditionibus morbi & personæ.Aut nõ sunt liberati omnino & ex toto:& tũc si patiuntur frequenter aliquã harũ passionũ,omnino cessare debent ab officio missæ.vij.q.vij.in literis. si aũt raro, tũc aut cũ spumeẽtatione & vocis cõfusione, & sic iterum debẽt abstinere aut sine hmõi, & tũc ab officio missæ non ꝓhibentur,dũmodo habeant iuxta se aliũ sacerdotem,qui suppleat in defectu.vij.q.j.illud. Quidã tamen hoc de dæmoniacis non admittũt:dicẽtes,ꝙ oportet omnino eos liberos esse Sed mihi videtur, ꝙ licet fuerint de hoc opi.vt not.in d.c.cõiter. si tamẽ ꝑ annũ steterint liberi,ministrare possent ſm discretionem epi : nõ aũt promoueri,vt dictum est. Omnium aũt prædictorum ratio dicta est s̃.§.j. ¶ Nonò quæritur,quid de hermaphrodito & muliere? Et dico, ꝙ licet hermaphroditus magis in masculinũ sexum vergat,tñ nec ordinari,nec ordinatus ministrare debet,licet characterẽ suscipiat.Si aũt magis in fœmininũ,sexum aut in vtrũq; æqualiter vergat,nõ suscipit characterẽ,ſm Guil.& multo minus fœmina , quæ tñ presbytera dicitur, vt in d.c.presbyter.di.xxxij.non quia habeat ordinẽ sacerdotij, sed quia vxor sit sacerdotis, & diaconissa quia homiliã legit.¶ Decimò quæritur,quis in prædictis possit dispensare ? Et dico,ꝙ ſm Asten.de mẽte Host.in apparatu eps dispensare põt cum spõte mutilato, quãtùm ad membrum occultum, excepto castrato.Vnde dicit,ꝙ cum religioso dispẽsare potest vt celebret cum ligneo pede,sed si membrum apparet,cùm eo dispensare non potest nisi Papa , quando fuit in culpa vitiationis.de cor.vit.c.j. de cle. pu.in due.c.j.De hoc tamen vide j̃.Dispensatio.c.j.

¶ CORPVS Christi,vide j̃.Eucharistia.

CRAPVLA est ciborum superfluitas, secũdùm gl.in c.à crapula. de vi. & hon. cle. Vnde dicitur crapula, quasi cruda epula:de quo vide j̃.Gula.

¶ CREDENS hæreticorum.j̃.Hæresis.j.§.viij.

CREDVLITAS duplex est, vt no.in c.inquisitioni. de sen.exc.vna scilicet temeraria & leuis,puta quando quis audiuit aliquid à leuibus,vel paucis personis quib. credi non debet.hæc ad cõsilium sui pastoris deponenda est.Alia probabilis & discreta,puta, quia videt solum cum sola in latebris,vel quia ita communiter dicitur.Prima est suspicionis,vel scrupuli,secunda verò opinionis.

DE CRIMINE.

1 *Crimen,iuxta Gratianum tripliciter sumitur. Et quarto modo, & propriè dictum quid sit.*
2 *Crimen prout in merè ecclesiasticum, ciuile, ac mistum deducitur,quid sit iuxta quamlibet suam speciem.*
3 *Crimina, aut enormia præter superiorem diuisionem sunt , aut mediocria , aut minora. Et quid vnumquodque. Et quæ promouendum impediant,aut promotum deijciant,& quæ minimè.*
4 *Crimen quoque tertiò in publicum, priuatum, & exceptum deducitur. Et ibidem quid vnumquòdque. Et quòd damnatus de quocunque crimine ab ecclesiastico iudice infamis efficiatur , sicut & de crimine publico damnatus,cum huius limitatione.*
5 *Crimina quænam suspensione,depositione, aut degradatione, digna sint.*
6 *Criminosus peracta pœnitentia , num sine dispensatione celebrare,aut promoueri possit.*

1 CRIMEN * ſm Gratianũ di.xxv.c.vnũ.§.tũc autem. sumitur tripliciter.Primò,generalissimè pro quolibet pctõ etiam veniali. Secũdò:pro peccato commisso ex deliberatione , ꝙ.s.diuiditur cõtra cõmissum econtra ex ignorantia,vel infirmitate,siue sit mortale, siue veniale.Tertiò, ꝑ pctõ mortali.Adde quartò , ꝙ iuridicè propriè sumitur ꝑ pctõ,quod depositionem, vel irregularitatem inducit,vnde in c.Apostolus.lxxxj.dis.dicitur , ꝙ crimen est peccatũ accusatione , & dãnatione dignissimum, & de isto est hic
2 intẽtio principaliter.¶ Primò * verò queritur de diuisione criminis in merè ecclesiasticum , & ciuile, ac mistum.Et dico,ꝙ ecclesiasticũ crimen est, quod pertinet ad ecclesiæ iurisdictionẽ,vt hæresis,sacrilegiũ,simonia, periuriũ,vsura , adulteriũ.xij.q.ij.in sum.dis.lxxvij. de fo.cõpe.cum sit gñale.& ibi de hoc ꝑ doct. Crimẽ ecclesiasticũ merè est, quod principaliter ortũ à canonibus sumpsit, & solũ corã ecclesiastico iudice habet cognosci,laicus aũt de eo se intromittere nõ põt, vt crimẽ hæresis.Crimẽ verò merè ciuile ꝑ oppositũ est delictũ ciuili lege prohibitũ, aliàs in se ñ pctũ, vt ciuitatẽ noctu post signũ peragrare.Crimẽ verò mistũ est, quod spectat ad vtrũq; forũ, vt sacrilegium, de cuius pœna etiã secularis iudex cognoscere potest , illúdq; punire,secundùm gl.in verbo audiuimus.in c.fœlicis.de pœn.libr.vj.& de hoc est glos.sum.xj.quæstione.j.
3 ¶ Secundò*quæritur,de diuisione criminum in enormia, & mediocria,& minora?Et dico,quòd secundùm Host.& gl.Ray.criminum quædam sunt enormia,inter quæ sunt, homicidium.s.voluntarium,& idem de casuali pręcedente culpa , & simonia in ordine & beneficio. Et idem dicit

Gof.

Gof.addens vitiũ hæresis.j.q.j.ventũ.Et hæc etiã post pœnitentiã impediũt promouẽdũ,& iam promotũ deiiciunt, etiã si sint occulta.j.q. j. ventum est. de hær.quicunque. & c.statutum.lib.vj. de temp.ord.quæsitum.de simo.tanta.& generaliter idem est de omni crimine inducente irregularitatem ; alia verò enormia occulta,post pœnitẽtiam non impediunt promouẽdum, nec promotum deiiciunt,vt in d.c.quæsitum.vide j.enormia. Quædã verò alia sunt mediocria.Dicuntur aũt, secũdum Arc.mediocria exemplificãdo adulteriũ,furtũ,sacrilegium,periuriũ,fraus, cum dolo,incestus, multo magis vitiũ Sodomiticũ,de excess.præl. clerici.& similia adulterio maiora, & idem de fornicatione notoria cũ incorrigibilitate post monitionẽ. de coha. cler.& mu.sicut. In his igitur distinguendũ est. Nã si sunt manifesta,impediũt promouẽdum,& promotũ deiiciunt. Et intellige manifesta per sententiã, vel cõfessionẽ in iure aut euidẽtiã facti, vt in d.c.quæsitũ ꝙ si sunt manifesta solùm per famã,indicitur purgatio:qua præstita quis absoluetur,& si in ea defecerit,deponetur.de adu.significasti.& de purg.ca.c. ex tuarũ. Si verò hmõi crimina sunt occulta:possunt tales post pœnitentiam manere in susceptis, & ad superiores ordines promoueri. de tẽp.or. c. ex tenore. & c.quæsitum.Minora verò dicuntur respectu grauiũ : vt venatio in clerico,ludus aleæ,& ebrietas.di.xxv.c.j.facere strepitũ in synodo.v.q.iij. in loco.& similia. Et hmõi etiã manifesta nõ impediũt promouendum, nec deiiciunt iam promotum.Si tamẽ post monitionẽ sequitur incorrigibilitas,efficiẽtur grauiora.Et idẽ Hos.vide etiã j.§.v. ¶ Tertiò*quæritur,de diuisione criminis in publicũ & priuatũ,
4 & exceptũ ? Et dico,ꝙ crimẽ publicũ est,cuius executio.i. denũtiatio, vel accusatio datur cuilibet de populo:quoniã ad publicam vtilitatem spectat, ne crimina maneant impunita : vt sunt homicidia parricidia,adulteria, post quadragesimã tamẽ diem:vt in l. iure mariti.C.de adult.& similiter crimẽ læsæ maiestatis.Priuatum autẽ dicitur,cuius executio pertinet ad illos tantũ , quibus infertur iactura, vt furtũ, illata dãna, & iniuriæ.Exceptũ verò est ad cuius accusationẽ & testificationẽ etiã laici contra clericos admittuntur,si zelo bono ꝓcedãt,vt crimẽ simoniæ,hęresis, læsæ maiestatis , & sacrilegij:de quib.vide concor.in glo. sum.ij.q.vij.vbi additur crimen dilapidationis,& c.cum P. Mãconella.de accu.Aliquãdo tñ dicitur crimẽ publicũ,qd̃ ad publicũ iudiciũ spectat:vt sunt quæ not.ff. de publ.in l. j.& ij.Et ibi Bar.in l.j.dicit iudiciũ tripliciter dici publicũ. Primò largissimè,vt omne,quod fit ad publicã vindictam vel vtilitatẽ.Et secũdò,quando quilibet de populo potest accusare:pro quo dat regulam,quod in omni iudicio non respiciẽte offensam certæ personę quilibet de populo põt accusare, vt si quis iuret cõtra statutũ ꝓhibens iurate per corpus Christi, quilibet accusare põt,licet talis nõ puniatur pœna infamiæ.Tertiò sumitur strictè, quãdo dãnatus statim efficitur infamis,vt in l.j.ff.de his qui not.infa.hęc ex illo. Secundùm ius tamen canonicum omne crimẽ dicit publicum,ꝙ ad publicum iudiciũ spectat puniendũ,vt in c.crimina.de collu.iuncta glo. Et dãnatus de quocunq; crimine ab ecclesiastico iudice,efficitur infamis, sicut dã-
5 natus propter publicũ crimen,quod limita verum,si damnatur propter dolũ,non si pp culpã, vt not.Ang.Are.Inst. de suspe,tu.§.suspectus.¶ Quartò,*quæritur,quæ crimina digna sunt suspensione,quæ depositione,& quę degradatione? Et dico,ꝙ suspẽsione digna sunt,ꝛm do.Ant.in c.at si clerici.de iud.omnia , ex quib.quis de facto est infamatus,quod intellige,quando populus scandalizatur.de purgatione.ca.c.ij.etiã si sit eps.Io.An.post Arch.in c.j.de accu.in glo. Depositione verò digna sunt,ꝛm do.Ant.vbi s̃ omnia delicta causantia irregularitatem,quæ doct.enumerant in c. nisi cùm pridem.§. propter conscientiam. de renun.in gl. magna.de quibus j.irregularitas.Item si sint diu cõtinuata.lxxxs.di.presbyter.in gl.Itẽ fornicatio notoria , vel diu continuata,vl scãdalosa.de excess.prel,q̃ sit.Degradatione aũt dignũ est omne crimẽ.de quo j.Degradatio.¶ Quin-
6 tò*quæritur,vtrum criminosus celebrare, aut promoueri possit peracta pœnitẽtia sine dispẽsatione? Et dico hoc patere ex dictis in §.ij. Secundùm gl.enim & Inn.in c.ex tenore.de temp.or.hoc esse põt, si crimẽ est occultum, dum tñ verè pœnitea:tex.est in c.fi.de tẽp.ord.quia sufficit absolutio sacerdotis ex clauium ptãte,& hoc nisi crimen sit tale,qd̃ executionẽ impedit post pœnitẽtiam ; vt in c.nisi cùm pridem.§.j.vt in eo qd̃ irregularitatẽ inducat.Vel ista de mediocribus intellige, vt patet ex d.c: ex tenore.Si verò crimẽ est manifestũ aliquo triũ modorũ qui dicti sunt, quãuis nõ sit enorme,sed mediocre:sine dispẽsatione hoc fieri nõ põt,etiã peracta pœnitentia.Nec obstat c.presbyterum.& c.peruenit.dist.50.quia per illud nõ est ablata facultas dispensandi cũ vere pœnitẽtibus,maximè vbi scandalum non imminet.di.50. vt cõstitueretur.& c.dño sancto. Et hæc vera sunt in criminibus capitalibus , quæ dicuntur mediocria,secus in leuibus,de quibus s̃.Enormia. De hac materia criminum , habes s̃.tit. Accusatio. & tit. Correctio.& j.tit. Denuntiatio.& tit.Inquisitio.& tit. Inscriptio.& tit.Peccatum,& tit.Pœna.& tit:Vitium.

¶ CHRISMA, vide j.oleum sanctum.

¶ CRVCE, signatus,vide j.Indulgentia.§.x.

DE CVLPA, ET DOLO.

1 *Culpa,quæ est in moribus peccatum,in quo à peccato differat.Et quid à casu fortuito.Et ibidem de dolo,& quotuplex sit de calliditate,fallacia,ac machinatione, de ignorantia affectata.*

2 *Culpa iuridicè loquendo quot species , seu differentiæ sint. Et quot iuxta canonum doctores.Et ibidem cuiusque speciei desinitio,& exempla.*

3 *Culpæ prædictæ species qualiter distinguantur , an ex diuersa dispositione delinquentis,an verò ex ipsius rei natura.Dolus autem iuxta delinquentis interiorem dispositionem per signa expressa,vel præsumpta spectatur.*

4 *Culpa lata num dolo æquiparetur. Et id in quibus actionibus. Quid autem si lex, aut statutum non requirit dolum,sed simpliciter loquatur,an lata culpa dolo æquiparetur.*

5 *Culpa cuius occasione,quis ex contractu teneatur,& pro qua ex officio,& pro qua ex maleficio. Et de his speciatim.*

6 *Culpam esse,non prouidisse,quod à diligenti prouideri potuit.*

7 *Dolum in contractum tripliciter venire.*

8 *Dolus, an contractum spiritualem , puta votum , & huiusmodi annullet.Et quid de contractu temporali.nu.seq.*

10 *Dolum allegans, probare debet.Et ibidem, quod vbi contractus ratione doli nullus est , si tamen vult deceptus potest contractui præstare,ne doloso dolosus prosit.*

11 *Mediator alicuius contractus , an possit in contractu eodem testis esse.*

12 *Bona alicuius, quæ ex statuto propter alicuius delictũ prouenerunt,num quis tenere possit,si idẽ dolosè egit,vt ille delictũ committeret.Et num quis paciscì queat,vt de dolo non teneatur.*

13 *Pœnam spiritualem, num quis sine dolo incurrere possit.Et quid de pœna corporali. Et in causa status, sanguinis, vel famæ, quis dolus requiratur.Et an lata culpa dolo æquiparetur.*

14 *Iuris ignorantia, num à dolo,& consequenter pœna, ad quam incurrendam dolus requiritur,accuset.Et ad hoc ibidem,quod vbi ius vel statutum verum dolum requirit , ignorans non incurrit pœnam eius,quamlibet sit culpabilis.Et quid vbi requirit dolum præsumptum.*

15 *Ignorantiam iustæ causæ à dolo excusare.*

1 CVLPA*est pctm̃ in moribus,siue voluntarium, vnde cum assimiletur peccato in hoc, ꝙ vterq; est deordinatus actus. i. non congruens debito fini in hoc ab illo differt,ꝙ pctm̃ est in operatione naturæ artis, & voluntatis:sed culpa in operatione voluntatis tantũ. & patent ista xij.q.xxj.cap.ij.Iuridicè tñ loquendo , culpa ꝛm Pan.in c. vnico.de cõmo.est deuiatio ab eo, ꝙ est bonum:& ꝑ hominem diligentem poterat præuideri. Vñ in hoc vltimo differt à casu fortuito, quod præuideri nequit, extrà, de homici.c.Ioannes. Dolus autem aliquando bonus , & licitus est,sumiturq; pro solertia.Vnde dr̃ qs bonæ indolis.i. bonum dolum intus habens,i.bonum ingenium , & solertiã. Sicus Salomon iudicando meretrices adhibuit bonum dolum.i.ingenium.de præsumpt.afferte. Et idem generaliter est,quoties quis simulat,vt se, vel socium seruet indemnẽ à proximo:vt in l.j.ff.de dolo. vbi gl. exemplificat de capto à Genuensi,q̃ se contractum simulauit: ꝙ quidem licet:vt ff.de neg.gest.l.atqui natura.§. cum me. & ff. deleg. ij.l.cũ pater.§. Titia.& ff.si quis om.cau.testa.l.qui autẽ.§.si patronus.Et de hoc j. Simulatio. Aliquando verò est malus:& sic,cõiter sumitur.& diffinitur in d.l.j.à Labeone. ꝙ dolus malus est omnis calliditas, fallacia, machinatio ad circumueniendum,& fallendum,& decipiendum alterum adhibita.Vbi singula singulis redẽda sunt:vt.s.calliditas sit ad circũueniendum,fallacia ad fallendum, machinatio ad decipiẽdum.Et calliditas quidẽ committitur in animo tacẽdo.ff.de act.& emp.& vẽd.l.j.Sicut si vẽditor sciuit rem alienam,aut obligatã,& tacuit.Fallacia aũt in verbo , mẽtiendo.ff.de fũr.l.falsus §.si quis. Machinatio verò fit arte verborum.ff.de act.emp.& vend.l.Iulianus.§.idem.xxij.q. ij.quæcũque.nam machinatio est occulta insidiatio.Hos. aũt dicit,ꝙ dolus est insidiosa machinatio:vt si commodatarius surripi fecit rem commodatam. ff. de dolo.l. j. vbi machinatio ponitur,prout ẽt includit mendacium, & calliditatem cum intentione nocẽdi.Adde aũt,ꝛm Gemi.in c. si compromissarius.§.si verò.de elect.lib.6. ꝙ dolosè facit qs qñ scienter rem sibi prohibitam facit.Adde secundò,ꝙ ignorantia affectata,quæ.s.est,qñ quis noluit,aut dissimulauit scire.de temp.or.cos.li.6.est dolus,& non culpa. Differt autem dolus à fraude : quia illa propriè est per facta,
2 ista verò per verba,& facta.¶ Primò*verò quęritur,quot, & quæ sint species , seu differentiæ culpæ loquendo iuridicè? Et Bart.in l.ꝙ Nerua.ff.depo.vr̃ dicere, ꝙ sunt quinque,quia vltra leuissimam,& leuem ponit latissimam,quæ est idem ꝙ verus,& manifestus dolus,& latiorem,quę est dolus præsumptus,& latam,quæ est non intelligere,quod omnes intelligerent,vel pars maior.text.est in l. latæ culpæ.ff de ver.sign.& hoc vr̃ sequi Sum.Ros.contra Ang.& supple.Sed est notandum ꝙ cõiter gl.non ponunt, nisi latam culpã,non aũt latissimam , quia illa non ponit in numerum cum dolo vero,nec latiorem.Vñ tex.in d. l. quod Nerua.ponit latiorem ꝑ lata.& sic collige ꝛm gl.in d.l.qd̃ Nerua.ꝙ nomine doli non cõprehenditur propriè qui ex culpa fecit,cùm differat re,& nomine dolus,& culpa,quia dolus est à proposito. ff. de dolo.l.j.§.dolum. non aũt culpa.ff.mand.l.si procuratorem.§.dolo.intellige tñ à proposito.i.intentione nocendi , quia dolus est cum voluntate nocendi,culpa cum scientia, sine voluntate , nisi per accidens,negligentia sine vtroque.Vñ & Bal.in l.quid ergo.§. pœna.ff.de his qui no. infa. sentit dolum non esse regulariter culpã, qa dicit , ꝙ mitius agetur,si quis accusetur de homicidio doloso,& probetur culpa.verum est tñ, ꝙ lata culpa est dolus præsumptus, ita ꝙ vbi quis tenet de dolo, venit etiam lata culpa,tñ non est verus dolus,vt no.gl. in cap. bona fides.de depo.& in conscientia.vbi præsumptio cessat,lata culpa non habet pro dolo. Igitur distinguendæ sunt tantummodo tres species culpæ , sicut distinguũt cõmuniter oẽs canonistæ. Et sunt culpa lata,leuis, & leuissima,inter quas,si qua media culpa inciderit ad alterum ex tremorũ,rõnabili iudicis arbitrio retrahẽda est. Lata culpa,est deuiatio incircunspecta ab ea diligentia,quã cõiter hñt homines eiusdem professionis. Vnde ignorare,quod cõiter scitur,est lata culpa. Vbi notanter dr̃, incircunspecta,incõsiderata:ad differentiam doli,quæ est insidiosa machinatio. Vnde si deuiatio esset seriosa,iam ibi esset dolus. Exemplum huius est,si librum commodatũ dimisisti extra domum sup bancho , & sublatus est:qa ibi est lata culpa, eo ꝙ tuæ professionis hoẽs hoc non fecissent,scientes ibi librum periculosè locari.Si tñ error esset in eo,quod non sciunt cõiter homines vnius professionis,vel artis, sed solum excellentissimi :non esset lata culpa,ꝛm Bart.in d.l. ꝙ nerua. Sicut si pecuniam deposuisti apud campsorem,qui cõiter habebatur bonæ cõditionis & non erat:sicut ẽr ꝛm Bal.in l.pignoris.C.de pig.act.non est lata culpa.si bestias incursu hostium perdidi accedens ad molendinum:ad qd̃ maior pars securũ credebat accessum. Leuis autem culpa, est deuiatio incircunspecta ab ea diligentia , quam cõiter hñt homines diligentes illius professionis.Vbi notãter dr̃, diligentes , ad differentiam latæ culpæ. Vnde leuis culpa est omittere quod diligens homo non omisisset,vel facere quod diligens nõ fecisset.Exemplum huius est, si fœnerator pignoratas vestes nõ excussit eo tpe, quo diligens excussisset:vel si commodatarius rem cõmodatã locauit qdẽ in camera,sed ostium reliquit apertum ex circũspectione. Leuissima aũt culpa , est deuiatio incircũspecta à diligẽtia, quã cõiter hñt homines diligentissimi: vñ leuissima culpa est non præuidere quod diligentissimus præuidisset.l.si putator.ff.ad le.Aqui.vel omittere quod diligentissimus non omisisset.l.diuus.ff. de offi. præsi. vel non facere ꝙ faceret diligentissimus. Exemplum huius est, si commodatari9 rẽ commodatam in camera & in arca locauit, sed nõ firma-
3 uit arcã claue, & sublata est.¶ Secũdò*quærit̃, vtrum istæ culparũ species distinguant̃ solum ex diuersa dispositione delinquentis, vel ex rei natura? Et dico,ꝙ nullo modo distinguí possunt ex parte delinquentis solùm:tum quia distinguũt in vtroq; iure humano,quæ nõ respiciũt interiorem dispositionẽ delinquẽtis foris nõ apparentem , quãtũ ad forum iudiciale,ad quod maximè ista deseruiũt:tũ etiã quia ex parte delinquentis tam leuis quam grauis. i. lata vtraq; põt esse leuis:vt si grauem admittat ignorãter, imò leuis põt esse grauis,& ẽt dolus rõne voluntatis nocendi. Vñ distinguunt̃ ex natura rei,nõ quidem ratione obiecti, vel rei, cum in re leui possit esse culpa lata:sed rõne modi agendi.Dolus autem attendit̃ ꝛm dispositionem interiorẽ delinquentis apparentem per signa expressa vel præsumptiua.Vñ quam primum in culpa apparent signa machinationis.i.malæ intentionis , transit in dolum , & desinit esse culpa.Et hæc faciunt ad dicta suprà Clericus iiij. §. 6. casu j.¶*Tertiò quærit̃,vtrũ lata culpa æquiparetur dolo? Et
4 dico ꝙ loquendo de actionibus descendentibus ex delicto vel quasi,nõ æquiparat̃ dolo quantum ad pœnam corporalem.vt j.§.xj.& xij.Quantum verò ad pecuniariã,etiam non

nõ æquiparatur ei, si lex, aut statutum expressè dolũ requirit: vt dicit Bart. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & gl. in §. suspectus. Inst. de suspe. tu. Vñ dicit Bal. in l. si quis id quod. in fi. col. ff. de iurisd. om. iudi. ꝓ qñ delictum circunscribit per dolum, non sufficit culpa: secus in his, in quibus culpa venit punienda. Allegat l. senatus. C. de his qui sibi adscri. ali. in testa. & l. plagij crimnis. C. ad leg. Fal. de plag. Et vt no. Ang. in l. si quis. §. doli. ff. de iurisd. om. iud. vbi mẽtio fit de dolo, requiritur verus dolus. Si verò lex aut statutum dolum non requirit, sed loquitur simpliciter: sic æquiparatur lata culpa dolo. ff. ne vis fi. ci. l. j. Similiter ei æquiparatur in actionibus descendentibus ex contractu, vel quasi:
5 vt in d. l. quod Nerua. ¶ Quartò* quæritur, pro qua culpa teneatur ꝗs ex contractu, & pro qua ex officio, & ꝓ qua ex maleficio. i. damno dato? Et quidem quantum ad primum quæsitum patet s̃. Commodatum. §. viij. Quantum verò ad ſm Pan. in c. cum causa. de testi. dicit, ꝙ iudex tenetur de dolo, & lata culpa, non autem de leui, quod verum est, qñ officium non assumpsit, vel quæsiuit: sed à superiore impositum acceptauit. Secus de eo, qui quæsiuit, cum aliꝰ diligentior fuisset, quia tenet etiam de leui. Similiter tenet solum de dolo & lata culpa agrimensor, & alij assumpti ad calculum, vel concordiam. & est tex. in l. fi. & ibi Bar. ff. si mens. fal. mo. dix. & in l. fi. ff. de var. & extraor. cõg. & no. gl. in c. quia indicante. de præscr. & idem vt̃ esse in omnibꝰ artificibus. Quod tamen fallit in exercentibus artem aliquam tanquam peritis. i. qui se peritos, & magistros profitentur: quia tenẽtur de leui, & leuissima, secundùm quantitatem culpæ, & imperitiæ. Facit quod no. glo. Inst. de obli. quæ ex quasi delic. na. & tenet Pan. in d. c. quia indicãte. de præscr. quod verum putarem, qñ aliàs diligentem quæsiuisset, nisi fuisset deceptus ex professione istius, quia etiam tenetur de leui: aut diligentissimum: quia tunc tenetur de leuissima. Quantum verò ad tertiũ, dico ꝙ in foro contentioso pro culpa quacunque, vel dolo. Vtrum autẽ in foro animæ teneatur quis damnum resarcire, ꝙ ex sua culpa intulit proximo. Inno. in c. quia plerique. de immu. eccle. vt ei adscribit Sum. An. licet hoc in eo ibi non legam expressè, sed est in c. sicut dignum. de homi. vult. ꝙ tenetur solùm de dolo, & lata culpa: quod multi doctores hñt pro dicto singulari: tñ dico, inquit, ꝙ tenetur pro quacunque culpa, pro quo tenetur iure canonico, vel etiam ciuil, per ea, quę dicam, inquit j̃. Lex. §. iiij. Et pro hac opinione est gl. cũ text. in c. consuluisti. ij. q. iiij. quæ dicit, ꝙ occidens, nolens occidere, tenetur, si fuit in culpa, licet leuissima. ff. ad leg.
6 Aquil. l sed & si quicunque. §. ij. & l. in lege. Culpa aut* est, quod à diligenti potuit prouideri, & non est prouisum. ff. eo. l. si putator. & tenetur etiam quantum ad Deum, vt hic, & dist. 50. clerico. & xxxiiij. q. ij. in lectum. non tñ punitur ratione homicidij, sed ratione negligentiæ: vt xv. q. j. inebriauerunt. hæc ille. & facit c. fi. de iniur. & dam. da. qd̃ loqt̃ indefinitè. Et hoc est tutius, inquit, cum ipse Inno. nullo iure dictum suum probet: quia d. c. inebriauerunt. qd̃ ꝓ se adducit, aut nihil, aut contra eum facit, si rectè inspiciatur, cum hoc autem concor. Ioan. And. in c. quoniam contra. de proba. quem ibi sequitur Pan. Sed his non obstantibus, dictum Inno. placet magis: & est opinio cõior, quam seqt̃ Ioã. de Ana. in d. c. sicut dignũ. & Pan. ibi, & in c. j. de cõsti. & in c. d. lecti. de arbi. & c. si egressus. de iniur. & c. cum causam. de testi. & in multis aliis locis: & Lud. Rom. & Ros. s̃. Aduocatus. §. xxiiij. Sed de his infrà. Restitutio. iij. in plu-
7 ribus. §. & maximè. §. viij. ¶ Quintò* quæritur, quot modis dolus veniat in contractu? Et dico, ꝙ tribus. Primò, dando causam contractui per contrahentem: vt puta, dolo te induxi, vt venderes mihi, ꝙ aliàs non eras venditurus; vel ꝓ alium mediatorem inducentem ad vendendum. Secundò, non dando causam, vt quia eras venditurus, sed per dolũ te induxi vt minori pretio venderes. Tertiò nec sic, sed re ipsa euenit sine dolo, & facto partis: puta, si ambo ignora-
8 bant iustum pretium. ¶ Sextò * quæritur, vtrum dolus annullet contractum spiritualem: puta, votum, & hmõi? Et dicit Pan. in c. cum dilecti. de empt. & ven. ꝙ non: nec põt quis excipere de dolo, qñ fuit inductus ad bonum, qa non est propriè dolus: puta, dolo induxi te ad religionem: vnde tenet ingressus, facit quod not. in c. cũ dilectus. ꝙ met. cau. Vide etiam gl. in l. à diuo. ff. de ritu nup. quæ hoc tenet,
9 etiam in matrimonio; & idem Veruec. ¶ Septimò * quæritꝰ, vtrum dolus annullet contractum temporalem: puta, venditionem, & hmõi? Et dico sic: Si dolus per contrahentes dat causam contractui, non tenet in contractibus bonæ fidei, ſm gl. & Pan. in c. cum dilecti. de empt. & ven. & gl. in l. ij. C. de rescin. ven. & glos. cum Bart. in l. & eleganter. ff. de dolo. & placet, licet Pet. teneat contrarium, in contractibꝰ autem stricti iuris tenet quidem contractus, sed agens ex eo eliditur ope exceptionis. ff. de verb. oblig. l. si quis cùm aliter. & C. de pac. l. cùm postea. Si verò dolus per alium à contrahentibus dat causam contractui, etiam bonæ fidei, tenet contractus, sed agitur contra mediatorem de dolo. d. l. & eleganter. §. j. ff. de proxene. l. ij. & iij. tenetur etiam is, pro quo factus est, si deest soluendo is, qui dolum dedit. ꝙ intellige inquantum factus est locupletior, vt l. fi. ff. de eo, per quem fac. erit. in pr. & non plus. Si verò dolus nõ dedit causam contractui, sed incidit in contractum, tenet qdem contractus, sed in cõtractibꝰ bonæ fidei agitur ex eo contractu, vt suppleatur pretium. ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. §. si venditor. erit tñ in emptoris arbitrio, vel supplere pretium, vel restituere rem, si deceptio sit vltra dimidium iusti pretij. c. cum causa. de emp. & ven. & C. de rescin. ven. l. ij. imò in foro conscientiæ, etiam si deceptio sit minus dimidio. In contractibus verò stricti iuris agitur de dolo. d. l. & eleganter. §. non solũ. in fi. Si autem dolus, nec dedit causam, nec incidit, sed re ipsa euenit, sic non est peccatũ, nec restituere tenetur, nisi repetatur, si à principio nõ plus emisset, etiam si sciuisset plus valere, puta, quia non expediebat sibi plus emere, si autem plus emisset à principio si sciuisset, & deceptio est notabilis, tenetur restituere rẽ, vel pretium augere, vt d. l. si quis cum aliter. vbi æquiparatur deceptio veniens re ipsa. & ex proposito, & d. c. cum dilecti. secus in modico. Si verò vtraque sciebat rei valorẽ, dic vt j̃. Emptio. §. viij. Et iuxta prædicta intellige l. ij. C. de rescin. ven. & l. causæ. §. Pomponius. ff. de mino. & c. cum dilecti. & c. cum causa. de empt. & vend. vbi dr̃ licere contrahentibus vsque ad dimidium se decipere in cõtractibꝰ
10 bonæ fidei. ¶ Adde* prædictis primò ꝙ dolum allegãs, dolum habet probare, vt j̃. Locatio. §. xix. ¶ Et secundò, ex Pan. in d. c. cum dilecti ꝙ vbi contractus ratione doli est nullus, tñ deceptus, si vult, potest stare contractui, ne dolus prosit doloso, quia illa nullitas causatur in fauorẽ dolum passi, non decipientis, de rerum permut. cum vniuersorum. & hoc nisi contractus esset iure prohibitus, vt in d. l. à di-
11 uo. iuncta gloss. ¶ Et tertiò* adde, si quæratur, vtrum talis mediator possit esse testis in tali cõtractu per eũ celebrato? quòd Pan. in c. ex literis. de transact. dicit mediatorem alicuius contractus describi posse, vt testem in instrumento contractus, non autem viua voce testificari. vt not. in c. j. de testibus lib. 6. Et diuersitatis ratio est, quia in instrumẽto

to describitur de consensu partis vtriusque: item tollitur
12 suspicio ꝓp fidem instrumenti. ¶ Octauò* quæritur, vtrum possit quis tenere bona alicuius, quæ venerunt ad eum ex statuto ꝓp delictum alicuius, si ipse dolosè egit, vt ille cõmitteret delictum? Et dicit Pan. in c. postulastis. de concess. præb. ꝙ non. Et bene facit tex. ibi in fi. cum sua glo. ¶ Nonò quæritꝰ, vtrum possit quis pacisci, vt non teneatur de dolo? Et dico ꝙ non, vt est text. in l. j. §. conueniat. ff. depo. quia conuentio hæc est contra bonam fidẽ, & bonos mo-
13 res, ideoq; nec sequendam. text. ibi dicit. ¶ Decimò * quæritur, vtrum sine dolo incurrere possit quis pœnam spiritualem. i. excommunicationem prolatã à iure, vel corporalem? Et de excommunicatione quidẽ dico, vt j̃. Excommunicatio, vt. §. iij. De pœna verò corporali dico, ꝙ nunquam sine dolo imponenda est: ſm gl. & Bar. in l. in actionibus. ff. de in lit. iur. & Bal. in l. data opera. C. qui accus. nõ pos. & d. l. in lege. Vbi dicit Bart. ꝙ in pœnis corporalibus vel irrogantibus infamiam lata culpa, non æquiparatur dolo, & glos. in d. l. in actionibus. approbata communiter, & Bar. in l. quod Nerua. ff. depo. & d. l. in lege. dicit ꝙ in causa sanguinis, status, vel famæ, lata culpa non æquiparatur dolo, ideoque in his verus dolus requiritur, non obstante ꝙ Ang. in d. l. in actionibus. tenens contrarium, dicat Patauinum consilium contra Bart. consuluisse in hoc, quia si consideretur l. j. C. de noxa. verior. est opinio Bart. & iura
14 quæ Ang. adducit in contrarium, continent casum specialem. ¶ Vndecimò* quæritur, vtrum iuris ignorantia excuset à dolo, & consequenter à pœna, ad quam incurrendam requiritur dolus? Et dicit Cyn. in regula, ignorantia. libr. 6. ꝙ sic: quia licet iuris error sit lata culpa, non tñ est dolus, vt ff. de his qui not. inf. l. j. vbi est gl. singularis facit l. j. ff. de abige. & quod no. Bar. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. vbi dicit, ꝙ minor credens sibi licere rem suam sine cuiuscunque authoritate occupans, non incurrit pœnam d. l. si qs, qñia non est in vero dolo. & allegans l. j. C. si aduer. delic. & sequitur d. Anto. in cap. j. de do. & contu. allegans l. si ex causa. §. si commissum. ff. de mino. Et pro hoc etiam. ſ. ꝙ ignorantia excuset à dolo, est tex. & ibi Bald. in l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hær. vbi error iuris excusat ab inuasione, ne quis dicatur prædo. Idem tenet Sal. in l. senatus. C. de his qui sibi asseri. aliq. in testa. & Ang. in l. si quis id. §. doli. ff. de iurisd. om. iud. vbi allegat But. fortius dixisse, ꝙ ẽt ignorantia iuris naturalis excusat à verò dolo. Et ad l. ij. C. de in ius vo. quæ vt̃ contraria, & dicit ꝙ ibi non requirebatur verus dolus, sed præsumptus. Et ita tenuit do. But. in regula. ff. de iur. & fac. ign. Quod Ang. limitat in l. ij. ff. qd̃ quisque iur. verum, nisi sit doctor vel assessor, cui turpis, est iuris ignorantia. Et idem Ang. dicit d. l. senatus ꝙ creditur alleganti se ignorasse ius, ad excludendum dolum, & consequenter pœnam, quæ esset imponenda ꝓp dolum, & dicit ibi esse casum. Ex prædictis omnibus collige ꝙ vbi ius vel statutum requirit verum dolum, ignorans non incurrit pœnam ius, quantũcunq; sit culpabilis, licet alio mõ sit puniẽdus, ſm modum culpæ. Vbi verò ius, vel statutum requirit dolum præsumptum, ignorans crassè & supinè nõ excusatur, quia est in dolo præsumpto, quod patet in cẽsuris ecclesiasticis, quæ cum requirant dolum præsumptum, taliter ignorans nõ euitat illas, vt patet in c. animarum pe-
15 riculis, de consti. lib. 6. Secus si esset in leui culpa ignorantiæ. ¶ Duodecimò* quæritur, vtrum ignorãtia iniustę causæ excuset à dolo? Et dico quod sic, & quemlibet, vt not. Bal. in c. vt animarum. in prin. ij. col. de const. lib. 6. vbi dicit, quod pturbãs aliquẽ in possessione ex iusta causa, putans sibi licere, excusatur à pœna statuti puniẽtis in cẽtũ, quod dolum requirit, per notata in l. plagij criminis. C. ad leg. Fauiam. de plag. notat ẽt Ioan. An. in tit. de arbit. in additio. ad Specu. & idem no. in c. j. de elect. libr. 6. & Bald. in auth. generaliter. C. de episco. & cleri. & sequitur do. Ludo. de Ros. in rub. de arbit. col. xxviij. & pro hoc gl. & in l. vnica. §. fi. in magna gl. ff. si quis ius di. nõ obtem. & Bartol. & Ang. in l. j. in fi. ff. de abige. Inn. in c. de seruorum. de seruis non ordi.

CVPIDVS non est ordinandus. vide j̃. Ordo. iij. §. secundo.

DE CVRA ANIMARVM.

1 *Cura animarum duobus modis dicitur. Et quid secundum quemlibet modum.*

CVRA* animarum dupliciter dicitur. Primò quidem strictè, & sic secundum Inno. in ca. cum satis. de offi. arch. est potestas ligandi, & soluendi in foro pœnitentiali quæ nulli conuenit prælato, nisi sacerdoti, vt probatur xxj. dist. in nouo. de pen. & re. omnis. & quam etiam quilibet sacerdos simul cum ordine accipit, licet non istos vel illos, qui sibi non sunt commissi. Et secundò largè, & est potestas eiiciendi, & recipiendi in ecclesia, cogendi & puniẽdi excessus. xxj. dist. §. j. sub qua etiam excommunicare, interdicere, suspẽdere, & huiusmodi, quæ sunt ad morum correctionem. de elect. dudum. eod. ij. Et de vtraque harum intelligitur. c. de multa. de præb.

CVRATOR quis sit, vel esse possit, & quomodo differat à tutore, vide j̃. Tutor.

CVRIALIS dr̃, qui nexibus curiæ ligatus, principibꝰ adulatur. xxxvij. dist. nonne, & dist. 51. qui in aliquo. Curiales etiam dicuntur aduocati in causa sanguinis: vel milites seu officiales exercentes sæua. dist. 51. aliquãtos. & capitulo seq. Hi. etiam quandoque prohibẽtur ordinari, vt j̃. Ordinandus. §. ij.

DE CVRIOSITATE.

1 *Curiositatis definitio, & circa quæ versetur curiositas.*
2 *Curiositatis vitium, quomodo possit esse in cognitione intellectiua. Et cognitionem veritatis, quæ de se bona est, sex modis ratione alicuius consequentis malam esse posse.*
3 *Curiositas circa cognitionem sensitiuam, quonam modo esse queat. Et ibidem studium circa sensibilia quot modis vitiosum esse possit.*
4 *Curiositas in parte intellectiua & sensitiua simul, septem modis peccatum mortale fit: de quibus sigillatim.*

1 CVRIOSITAS* secundùm S. Tho. ij. ij. qõ clxvij. est vitium circa inordinatum cognitionis appetitum, & est in vtraque cognitione possibiliter. ſ. intellectiua & sensitiua, est etiam secundum Supple. curiositas superfluũ ad aliquod peragendum. quod probat, quia idem S. T. ij. ij. q. clxix. dicit, ꝙ artifices ornamentorum peccant inuenièdo superflua, & curiosa. sed fallitur, quia talia nõ dicũtur curiosa in ordine ad artifices, nisi superfluè velint cognoscere & experiri: sed in ordine ad mulieres vel homines vanos, qui superfluè appetunt talia cognoscere cognitione
2 sensitiua, puta visu. ¶ Primò* verò quæritur, qũo possit esse vitium curiositatis in cognitione intellectiua? Et dicit idẽ vbi s̃. ꝙ veritatis cognitio de se bona est, sed põt esse mala ratione alicuius consequentis, sex modis. Primò inquãtum inde quis superbit. Secundò, inquantum ea vtitur ad peccandum. Tertiò, inquantum inde retrahitur à studio sibi necessariò incũbente. Quartò, inquantum studet discere à quo nõ licet, puta futura à dæmonibus. Quintò, inquãtũ cognitionem creaturæ ad finem debitũ non refert, id est,

cognitionem Dei. Sextò, inquantum ad hoc studet supra
3 ingenij proprij facultatẽ.¶ Secundò * quęritur,quomodo esse possit circa cognitionem sensitiuam? Et dicit idem,ꝙ studiũ circa sensibilia cognoscenda dupliciter potest esse vitiosum. Primò inquantũ nõ ordinatur ad aliquod vtile, sed potius inde auertit.Secundò,inquantum ordinatur ad aliquod noxium: sicut inspectio mulieris ad cõcupiscentiam,& cognitio de factis aliorũ ad detractionẽ: Si autem ordinetur ad necessitatẽ sustentationis, vel intelligentiam
4 veritatis est virtuosa curiositas. ¶ Tertiò * quæritur,quot modis sit mortale? Et dico,ꝙ secundũ quod ab eodem,& ab Alex.colligitur, est mortale septem modis in parte intellectiua & sensitiua simul. ¶ Primò,quantũ ad finem, vt si ordinatur ad finem,qui sit mortale peccatũ. ¶ Secundò quantũ ad eos, à quibus vult cognoscere,puta à dæmonibus,vel aliis, à quibus prohibetur sub præcepto. xxvj.q.j. illud. ¶ Tertiò, quantũ ad ea, quæ volumus cognoscere, ꝙ sunt prohibita,vt velle deliberate, & à proposito audire peccatũ eius qui cõfitetur alteri,incantationes aliquando, & diuinationes & huiusmodi prohibita,quia similis culpa est discere,sicut docere ꝓhibita.l.culpa.C.de male. & ma. scilicet nisi aliquis bonus finis excuset,puta,ad ista impugnandũ. Facit c.nec mirum.xxvj.q.x.Et idem tenet Sum. Ang.de quocunque, quod sine mortali exerceri non põt. Sed hoc non est verũ, nisi fortè in his quæ sunt mortalia de se, puta in duello: vnde torneamentum quod cessante statuto ecclesiæ posset in casu fieri sine mortali, non est mihi mortale videre: quia hoc nec de se, nec ab ecclesia prohibitũ est:& hoc nisi placeret mihi peccatum alterius: puta,quia volo illud fieri vt videam. Secus si nollem illud fieri,tamen volo videre dum fit.Imò durum videtur,ꝙ sit mortale videre duellũ:nisi adsit aliqua cõplacẽtia de malo,vel periculũ. Et de hoc ꝭ.Ludus. ¶ Quartò,quãtũ ad cognitũ seu vsum, cuius visio est videnti probabiliter periculosa de mortali, sicut cõmuniter accidit volẽtibus videre homines aut bestias coeuntes,aut genitalia mẽbra, maximè sexus alterius,aut videre vel audire mulieres ĩ loco periculoso sibi, puta in prostibulo,aut velle scire qũo sit aliquod peccatũ, cuius cogitatio vehementer & periculosè moueat,aut homines ex animo pugnãtes videre, ẽt si ipsa pugna displiceat, quia inde faciliter sequitur cõplacentia de malo alterius. Et generaliter idẽ dico in omnibꝰ,quorum notitia est volenti noscere periculosa de mortali. ¶ Quintò,quantũ ad ea q̃ pp curiositatẽ omittuntur, puta quia necessariò facienda incumbũt,vt si quis omittat scire necessaria ad suũ officiũ,vt intendat poëtis vel architecturæ:vt multi prælati ignorantes. Facit ca.nõnne,& c.vnio. xxxvij.dist. ¶ Sextò quantũ ad modũ,puta quia pp cognitionẽ nanciscendã exercet ꝓhibita, puta, superstitiosa aut prohibita patitur,puta,tactus impudicos. ¶ Septimò,quantum ad scandalum quod inde paratur proximo, qui inducitur ad mortale,puta,ad detrahendum,aut aliquid tale.

DE CVSTODE.

1 *Custos, qui in triplici differentia est, pro qua culpa teneatur. Et quæ sit eorum,quæ hic de his dicuntur,ratio.num.seq.*
3 *Custos, si neget rem se dolo,vel neglig ẽtia amisisse,quis probabit.*
4 *Custos carceris, num à custodia liberatus sit, si potestas dubitãs familiam suam ad custodiam mittat.*
5 *Custos castri, si in fine anni,quo ipsum custodire promiserat, domino offerat recipere nolenti, ac deinde ab hoste interceptum sit, an de custodia teneatur.*

1 CVSTOS * est triplex. Quidã scilicet accipiens mercedem ꝓ custodia specialiter,& accipiẽs quidem, sed non specialiter pro custodia:& nullam omnino accipiens mercedẽ.¶ Primò verò quæritur, pro qua culpa custos teneatur? Et dico, ꝙ primus tenetur de dolo, & lata,leui,& leuissima culpa,secundũ glos.in l.qui mercedem.ff.locati. quod limita quo ad leuissimã, qñ prius tenebatur de leui: quia mercedẽ acceperat,licet nõ pro custodia,sed fortè ꝓ suo opere, vt ꝭ.Locatio. §.xvij. Secundus verò tenetur de dolo,& lata,& leui culpa:vt in d.glos. Tertius verò tenet̃ solùm de dolo,& lata culpa,sicut dicetur de depositario ñ
2 accipiente mercedẽ,quia ratio est vna.¶ Secundò quærit̃, quæ sit ratio prædictorum? Et dico, ꝙ qñ sumus in contractibus, in quo quis tenetur solũ de dolo, & lata culpa: vt in deposito acceptio mercedis ꝓ custodia, facit vt teneatur de leui. Et sic intellige cap.bona fides, de depo. & l.j.§. si vestimenta.ff.depo. Si verò sumus in contractu in quo tenet̃ de leui culpa,sicut in locato, qñ res nõ requirit diligentissimam curam, sic acceptio mercedis ꝓ custodia facit,vt teneatur de leuissimã. Et sic intellige d.l.qui mercedem,& l.dominus.ff.loca.Imò tenetur ẽt de culpa eorũ, quorum opera vtitur, si ipse diligentiam non adhibuit.l.si merces.§.qui columnam.ff.locat.& l. item quæritur. Si tñ locat quis operas suas in re,quæ curã diligentissimam requirit,vt in gemma expollenda,aut veste preciosissima incidenda:tenetur etiã de leuissima.d.§.qui columnam:aliàs autẽ de leui tantùm, & sic vera est glos.in d.§. Sed de hoc
3 vide ꝭ.Locatio.¶ Tertiò * quęritur,si custos neget se dolo vel negligentia amisisse,quis probabit? Et dicit glo.in d.l. qui mercedem,ꝙ ipse custos.arg.ff.de eden.l.si quis.§.vlti. Et hoc verum est,quo ad forũ contentiosum, sed quò ad pœnitentiale, dic vt ꝭ.ex §.ix. Et idem dic de custode carceris.ff.de custo.& exhi.re.l.vlt. Et idem de deposito.cap. bona,de deposi.cum concord.in glos.In aliis autẽ casibus regulariter qui dolũ allegat, debet probare.ff.de probat.l.
4 quoties.§.quid dolum.¶ Quartò * quæritur,an sit liberatus à custodia custos carceris, si potestas dubitans mittat familiam suã ad custodiam?Et dicit Bart.in l.si vt certo.§. si de me.ff.commo. ꝙ per appositionẽ custodis non videt̃ remissa custodia, vt l.si mei causa.ff.commodati. Et hoc secundũ eundem facit ad quæstionẽ de equo locato, cum quo dñs famulum misit,quia conductor propter hoc non minus tenetur custodire,secundùm gl.in d.§.si de me.Sed ipse dicit, ꝙ si constat ꝙ locauit equum, & famulum, negligentia famuli non excusat dolũ conductoris. d.§. si de me.quod intellige,antequam reddat equum famulo:quia si post redditionem perit,non tenetur,vt d.l.si mei causa. Si verò constat,quod famulum misit pro custodia,& hoc fecit ab initio, conductor non tenet̃ de custodia,vt patet ex dictis.Si autem nihil apparet,sed vtraque locauit simpliciter, tunc in dubio non videtur remissa custodia, vt l.pe-
5 nul.cum sua gl.ff.de vsufr.& quemadmo.¶ Quintò * quæritur, vtrum custos castri teneatur de custodia, si in fine anni quo promiserat custodire obtulit illud domino: qui illud non recepit:& deindẽ captum est ab hoste? Et dicit Dynus,quod non videtur vltra se obligasse ad custodiam, per l.si mora.ff.solut.matrimon. Vnde non tenebitur plus de culpa leuissima,sicut primo anno.Imò dicit,quod de ea non tenetur, dato quòd ex taciturnitate videatur se obligasse ad custodiam sequentis anni: quia talis culpa ex pacto expresso debita, non intelligitur repetita in tacita locatione operarum. Bartolus verò in dicta lege, si mora: tenet indistinctè, quòd etiam si non fecit oblationem castri domino,non intelligitur iterum se ad custodiam obligasse,& idem ibi tenet Imol.

DE

DE DAMNATO.

1 *Damnatus vnde,& quot modis damnatus esse possit.*
2 *Restitutio damnati,an trahatur ad bona prius alienata.*
3 *Clausula,ex certa scientia, quam vim habeat. Et quid de legitimatione post mortem testatoris facta.*
4 *Damnatus ad mortem,num possit de rebus suis disponere. Et an possit de carcere effugere,remissiuè.*

1 DAMNATVS*à damno dr̃,qđ est punio,& animaduerto:& dicitur damnatus,qui est sententiatus, propriè quidem ad mortem, quæ est damnum principale:deinde verò ad exilium,ꝙ est mors ciuilis: qui propriè dicitur bannitus, vel proscriptus. vnde ẜm Bar.in l.supplicij. ff.de bo.dam.damnatus dicitur,qui ad mortem,sed proscriptus est,cui seruatur quidem vita, sed ciuitas, vel libertas
2 adimitur,quod intellige propriè.¶Primò *verò quæritur, an restituto per principem damnato,vel bannito, illa restitutio retrotrahatur ad bona alienata in aliũ medio tp̃e, sic vt ille restituere teneatur?Et dicit Gemi.in c. quamuis. de rescr.lib.6.ꝙ non:si restitutio facta præiudicat iuri quęsito ipsi tertio: quia in tali casu integratio non fit. Et iste est casus d.c.quamuis.& in iuribus allegatis in gl.ibidem. Et faciunt not.per Bar.& Bal.in l.Gallus.§.& quid si tñ. ff. de lib.& post.Si autem restitutio non præiudicat, nisi restituenti, reintegratur ad omnia amissa: & ei omnia sunt restituenda.Et sic procedunt iura allegata in d.gl.pro opinione contraria.arg.c.cũ dilecti.de don. Et hoc tenet Ioã. de Imo. & sequit̃ Sum.Ange.sine limitatione. Sed Pan.in cons.lxxxv.incip.Christi eiusq; matris.dicit, ꝙ si interueniat vera in integ.resti.vt quia princeps ex certa sciẽtia illũ restituit:aut qa aliter constat de principis voluntate, ꝙ actũ retrotrahi voluerit cũ alteriꝰ præiudicio:recuperabit oĩa ẽt medio tp̃e alteri acquisita.aliàs secus. Et sic intelligit̃ d.c.quãuis.& c.si ꝓ te.de rescrip.libr.6.& Gemi.ibi, ꝙ
3 illa restitutio non trahit̃ retro,cũ præiudicio tertij.Et*addit Pan.ꝙ dicta clausula,ex certa sciẽntia.habet vim clausulæ,ex plenitudine potestatis:vt vulgo gl.no.in c.ad hęc. de rescr.Et hæc not.quia faciũt pro legitimato post mortẽ testatoris,vt non præiudicet venientibus ab intestato, etiã si non adierũt hæreditatem,quia talis legitimatio est quædam restitutio naturalis.l.fi.C.de natu.lib.Secus autẽ si ante mortẽ testatoris,quia præiudicat,cũ nullũ adhuc ius haberent.l.post emancipationẽ.ff.de lib. lega.vide ẽt ꝭ. Gra-
4 tia.§.iiij.¶Secũdò*quæritur, an damnatus ad mortẽ possit disponere de rebus suis,vide s̃.Alienatio.§.xxviij. ¶ Tertiò,an damnatus ad mortem possit fugere de carcere, vel quomodocunque,vide infrà Fugere.in prin.

DE DAMNO.

1 *Dãnum à diminutione rei dictũ,à iactura differẽs,quotuplex sit, & an damnificatus possit sibi de damnificantis bonis satisfacere.*

1 DAMNVM*à diminntione rei dictum, à iactura differt:vt no.Io.And.& Inno.de elect qa sæpe.libr.6. & dr̃ damnum,quod subitò,& nobis nescientibus fit: sed iacturam scienter,& vltro patimur propriè,& dr̃ à iactu, vel iaciendo merces in mare,quamuis etiam sumat̃ aliqñ pro omni damno ab extrinseco illato,& dr̃ à iactu lapidis, vel alterius offensiui. Quotuplex sit damnum,pro quo tenetur quis restituere,infrà,Restitutio.ij.per totum. Vtrum damnificatus possit sibi satisfacere de bonis damnificantis. ꝭ. Depositum.§.xj.& ꝭ.Furtum.§.xiij.

DE DEBITO CONIVGALI.

1 *Debitum coniugale quid dicatur,& cur ita appelletur.*
2 *Causæ quænam sint,quæ coniugem excusent, ne debitum alteri reddere teneatur.*

3 *Debiti coniugalis redditio, vel negatio in nouem casibus mortale peccatum efficitur.*
4 *Actus coniugalis,num sit aliquando mortale peccatum rõne intẽtionis.Et an in loco sacro, aut tempore exerceri sine pctõ mortali queat.Et num talis post hunc reconciliatione egeat.num.5.*
6 *Actus coniugalis ratione modi, an peccatum mortale efficiatur. Et in hoc resolutio.num.7.*
8 *Actus matrimonialis, an sit mortale peccatum ratione periculi aborsus,tempore conceptus,aut partus.Et quid de tp̃e mẽstruorũ.*
9 *Mortale an sit peccatum,coitum præuenire cogitationibus,tactibus,cibis,& huiusmodi prouocando.*
10 *Debitum petenti denegare, an omnino peccatum mortale sit, an verò talis denegans aliqua ratione excusetur.*
11 *Mortale nũ sit,ante nuptialẽ benedictionem,vel habenti impedimentũ voti,vel affinitatis debitum exigere.Et quid post matrimoniũ ꝑ voti,vel affinitatis debitum exigere. Et qui post matrimonium ꝑ verba de præsenti contractũ vxoris consanguineam cognouit,an possit sine peccato mortali aut exigere,aut reddere.*
12 *Debitum exigere à coniuge in adulterio permanente, an mortale sit.Et an mulier,sicut vir illam, ita virum ob adulterium dimittere possit.*
13 *Actus cõiugalis quibus casibus veniale sit peccatum. Et quibus casibus actus cõiugalis exercetur sine pctõ,vel cum merito n.14.*
15 *Contrahens primum cum vna clandestinè,ac deinde cum alia publicè,vtri debitum reddere teneatur. Et subinde,quod dici solet, virum vxorem sine ecclesiæ iudicio non dimittere, qualiter intelligendum sit.*

1 DEBITVM* coniugale dr̃ actus, qui ex contracto coniugio debet̃ compari.i.coitus, qui rõnem debiti ideo habet,quia sub pœna peccati mortalis illum cõiuges inuicem reddere tenentur,ẜm Doct.& Apostolum.j.Cor.
2 vij.nisi excuset causa rationabilis.¶ Primò*igitur quærit̃, quæ sint causæ,vel qui sint casus excusantes coniugem,ne reddere teneatur?Et dico ẜm Pet.de Pal.in iiij.dist.xxxj.ꝙ sunt quatuor causæ.¶Prima est impotentia coeundi, siue propter actum præcedentem, quod tamen in muliere cõmuniter locum non habet,siue propter aliam causam licitam,vt ẜm S.T.ieiunium moderatum:quia impossibilium nulla est obligatio.ff.de reg.iur.l.impossibilium.nec tenetur,ẜm Archi. vir vti calidis vt sit potens, sed sufficit vt se non reddat impotentem.vnde peccat mortaliter, ẜm Ric. qui modo illicito scienter se reddit impotentem, non autem modo licito,puta, orando bona intentione. Imò ẜm Arch.reddendo se impotentem hoc modo indiscretè peccat,& vt credo,mortaliter, si aduertit, & est notabilis excessus,quia facit contra iustitiam,& vtiq; imputatur, si pp hoc alius incidit in damnabilem corruptelam, imò, ẜm Arch.non est consulenda vxori pœnitentia,propter quam reddatur deformis suo viro,aut præiudicetur conceptioni,vel proli.¶Secunda est, qñ inde reddenti periculũ imminet in persona.i. mortis vel infirmitatis ad quam causam reducitur alia,quam idem ponit,quæ.s.est lepra, quia coniunx sanus non tenetur, secũdùm eum, reddere debitum coniugi leproso, si inde imminet periculum mortis, vel similis infectionis,imò eo casu non tenetur cohabitare.Si verò tale periculum non imminet, etiam si inde generetur leprosus filius,reddere tenetur, quia melius est vt sic esse,quàm non esse,maximè si sibi immineat spũale periculũ corruptelæ. In hac tamen re medicis credendum est,qui dicunt, ꝙ magis imminet periculum viro si mulier sit leprosa,quam mulieri si vir,vnde cùm mulier est in vltima specie lepræ, quæ dr̃ leonina, non videtur dubium quin vir non teneat̃.Hæc ex illo.Et concor.Archi.Et iuxta

hoc intelligo c.ij.de coniu.lepro.& S. Th.& Rich. qui dicunt,ꝙ reddere tenetur.licet non cohabitare in eadem domo, sed propè, quia non ita est periculum infectionis in reddendo,sicut in cohabitando, quod verum est vbi periculum non imminet prædictum. Vnde Sum.Angel. malè sentit,ꝙ teneatur indistinctè, quia nullus ad hoc tenetur, nisi salua consistentia subiecti,sicut & natura prius retinet nutritiuæ & augmentatiuæ gratia subiecti, quàm ministret generatiuæ gratia speciei.vt dicit Pet.de Pal. Malè ét adducit Rich. ad illum sensum, vt patet ex ratione Rich. Gofr.tamen sentit, ꝙ coniugi leproso manenti separatim à leprosis aliis,coniunx sana tenet cohabitare:non autem si maneat cum leprosis. Sed prima opinio est probabilior. facit d.c.ij. Eadem autem ratione necessario reddendũ est debitum coniugi fatuo vel furioso. s. ſm Rich. quoties reddi potest sine periculo propriæ personæ. ¶ Tertia est fornicatio:quia fornicanti alius debitum reddere non tenetur,qa etiam pōt hac ratione vir vxorem dimittere,nisi in aliquibus casibus,de quibus j.Matrimoniũ vij. Et si accusata vxore de adulterio pēdeat lis,ſm Rich.si notorium est,illam esse adulteram, vir nec exigere,nec reddere dēt, alioqn mortaliter peccat, nisi fo.tè abstinere ab adulterio valet,& agere pœnitentiam,quo casu potest eam reconciliare sibi.xxxij.q.j.c.j.Si autem nō est notoriũ.i. notũ sibi, debet reddere petenti,tñ quàm citò sibi de vxoris fornicatione constat ſm san.Tho.reddere non tenetur, aliter non solùm incurreret irregularitatem bigamiæ, sed etiam generaret sibi præiudicium accusandi,& si ecclesia præcipiat ei redditionem, non tenetur reddere,si intra dies paucos potest ꝓbare.ar.c.solet.de sen.excō.libr. 6. tenetur verò si probare non pōt.arg.xj.q.iij.c.j.Et idem in casibus, in qb' separari potest matrimonium, vt j.Matrimonium.iiij.

¶ Quarta causa pōt addi religio, quam.s.alter coniugum vult intrare,quia reddere non tenetur statim,sed debet sibi statui tps,intra quod ingredi teneatur.de conuer. coniug. ex publico.vbi determinatur tempus duorum mensiũ. vbi dicit Pan.post gl.illud tps iudicis arbitrio taxandũ fore,licet de facili ab illo termino non sit recedendum.Si aūt religionē non vult intrare, adhuc non tenet statim reddere contracto matrimonio,sed tm tēporis cuilibet dandũ est, quantũ sufficit ad obseruandas debitas,& honestas solennitates. Vñ ante benedictionē reddere nec tenet, nec pōt aliqñ,vt dicetur.Et vult S.T. ꝙ tempus duorum mensium statuatur volenti intrare religionem,& intrare nolenti, vt deliberet de religione, vt præparet necessaria ad nuptias, & ne vilem marit' habeat dotem,quā non suspirauit dilatā.& idem Albe.¶ Quinta causa addit locus sacer, aut publicus, aut oēs,in quo salua honestate reddi nō potest, ſm S.Th. ¶ Sexta etiam causa addi potest generalis.s. peccatum interueniens, quia is,qui reddendo peccaret mortaliter,aut ét venialiter,reddere non tenetur,nisi sit in sua potestate facere,ꝙ illa redditio non sit peccatum, vt qñ red-
3 dit intentione illicita,quam mutare potest. * Est autē peccatum mortale redditio,vel eius negatio in r ouem casib'. ſm Pet.de Pal.de quibus habetur in ix.§.sequentibus.Primò.s.ratione intentionis.Secundò,ratione loci.Tertiò, ratione modi,qui est contra naturam.Quartò,ratione abortus.Quintò,ratione menstruorum.Sextò, ratione prouocationis.Septimò,ratione iniustæ negationis.O[illegible] ratione impedimenti voti,vel affinitatis.Nonò, rōne adul-
4 terij alterius comparis.¶ Secundò*ergo,vt sciatur quando circa hoc accidit mortale, quæritur vtrum actus coniugalis sit aliqñ mortale peccatum ratione intentionis?Et dicit Pet.de Pal.ꝙ sic,qñ intentio est mortalis,puta, ex libidine tanta,ꝙ intra limites matrimonij non sistat, sed idem faceret cū quacunq; persona occurrente, inhærens voluptati,vt fini vltimo.Et in hoc concor.S.T.Bon.Ric.& omnes. Sed ſm eundem Pet. intelligitur si actu cogitetur de tali in ordinatione intentionis. Vnde quantũcunque intendat voluptatis appetitus,si de alia persona non cogitetur,non est mortale,etiam si quis ita esset dispositus,ꝙ deliberaret de alia,si occurreret menti, quia habitibus non meremur, aut demeremur,sed actibus.Et idem vt Arch.qñ vir in coitu ad aliam dilectam carnaliter intendit, aut vxor ad aliũ.

5 ¶ Tertiò*quæritur,vtrum sit mortale, qñ locus est sacer? Et circa hoc distinguit Rich.quia nec reddere,nec exigere licet,si ibi sint coniuges breui tpe.Si tamen longo tempore ibi sint violenter,licitum est reddere,& exigere.S.T. autem & Pet.in iiij.dicunt simpliciter,ꝙ in loco sacro cōiunx debitũ reddere non tenetur. quia non ita tenetur in omni loco,sicut in omni tpe, cum tempus non possit per hoc violari,sicut locus.Sed nec in alio loco,nisi honestate seruata,qa nō in publico.Vtrum aūt hoc sit mortale, aut veniale, hoc nō dicunt.Sed Pet.de Pal.simpliciter dicit hoc esse mortale, ét si alius locus haberi nō possit, qa nō licet pp hoc sacrum locum violare,cū non sit necessitatis,sicut vrinam effundere.Vñ certũ est,ꝙ petere nō licet,inqt, sed nec alter reddere tenetur,cū hoc fieri nō possit sine irreuerentia sacri loci, qui indiget inde recōciliatione ex natura facti,ſm Ioā.An.licèt p accidēs sit occultũ. Hæc ex illo. Ego verò distinguo,& dico hoc esse mortale, si fiat ex libidine,etiam aliàs intētione veniali,vel causa sanitatis,aut prolis,aut alia causa tēporali, qa violatur locus sacer sine necessitate,& cōsequenter cū irreuerētia.non aūt si fiat pp bonum animæ ad euitādam illicitam corruptelam in se,vt socio,etiam si in ipso exercitio actus interueniat voluptas venialis,quæ prius in intētione non fuerat,ex qua intētiōe principaliter actus est pensandus.Quo casu ét reconciliatione nō indiget,qa cessat irreuerētia, vt ſ. Cōsecratio ij. §.v.casu iij.Et ista est mēs Richardi subiungenti, ꝙ in tali casu nō vt debere intelligi illa prohibitio,quia nō est ponendus laqueus aīabus, pp munditiam loci. ex quo patet ꝙ loquitur,quando imminet periculum animæ solũ.Vnde
6 male Rosel.hoc tenet indifferēter.¶ Quartò,*an sit mortale ratione modi cōtra naturā?Et dico,ꝙ modus naturalis quātum ad situm ſm oēs,est vt mulier iaceat in dorso, & vir super ventrem eius incumbat,obseruās ad seminādum vas debitum.Vnde ſm S.Tho.in iiij.dist.xxxj.in lit.duplex est modus coēundi cōtra naturam.Primus,quia vas debitum nō seruatur in seminando,& hoc, ſm oēs est mortale,nō solum in viro id attētare.sed ét in fœmina, si huius sit causa,imò si hoc patiat, nec excusat eam animi displicētia,aut timor odij,aut verberũ, aut incōtinentiæ mariti, vel hmōi,sed sola violētia absoluta.Secundus est,cùm seruatur debitum vas,sed non debitus situs, à quo deuiatur parũ lateraliter coēundo,magis sedēdo,magis stando, vel mulieres supergrediēdo, maximè bestialiter. i. retro accedendo,circa quæ sunt opiniones.Quantum enim ad supergressionē mulieris,Pet.de Pal.dicit esse mortale, intellige si in tali situ cōsumetur actus.& idem Henr. Bohic.in c.inquisitioni.de sen.excommu.Cuius rationem assignant, qa ille modus non conuenit infusioni. & receptioni seminis, vnde videtur impediri generatio prolis. Sed hoc dico falsum,quia matrix trahit semen ad se, etiam si membrũ virile non intrat claustra pudoris,sicut concipiunt mulieres in balneis,vbi viri spermatizant.¶ Et Sanctus Tho. narrat in quolib.quòd filia virgo in sinu patris in somno polluti concepit saluo pudore virgineo.Quantũ verò ad reliquos modos dicit idem Pet. & idem Henri.simpliciter quòd est mortale,si fiat præcisè causa voluptatis sine causa rationabili,quia est aburi sacramento coniugij,sicut esset mortale puerpere scienter ritum & vsum alterius sacramenti, nō solum in essentialibus,sed ét in accidentalibus,non autē si hoc fiat ex causa rationabili.Sed dico, ꝙ voluptas sistens intra limites matrimonij,non peruertit vsum huius sacramenti,quod.s.est etiam in remedium alioquin accedēs mō naturali ad suam causa voluptatis,peccaret mortaliter. Et idem sentit cum Pe.gl.Ray.excepto, ꝙ non vt distinguere supergressionem à reliquis modis, sed in omnibus huiusmodi dicit esse mortale si fiāt causa voluptatis,sed quia non ꝓbat nihil ad eam d'co. Sum.Aūt Ang.& Ro. tenent ista nō esse mortalia,etiam supergressionem, modò possit mulier retinere semē,aliter est mortale. Sed rō non cōludit:quia natura vel matrix de semine aliqñ parum retinet abiecto reliquo,& sequitur conceptio, quia si trahit semē
7 distans, multo magis retinet sibi contiguum.¶ * Et ideo dico tria.¶ Primum,ꝙ in omnibus huiusmodi sunt coniuges acriter increpandi, qñ ex voluptate hæc faciunt, tanquam peiores bestiis quæ modum suũ obseruant.¶ Secūdum, ꝙ compatiendum est existentibus in matrimonio: quia in talibus actibus parum aut nihil habent rationis. ¶ Tertium, ꝙ seruato vase nihil taliũ auderē dicere esse de se mortale,etiam supergressionem vel retro accessionē,sed solùm ex intentione, vel intentione voluptatis non sistētis intra matrimonium, vel aliquo huiusmodi.Vnde si subest rationabilis causa omnes illi modi licent: quod probari pōt ratione,sic:Nullus enim coitus matrimonialis, ex quo seq pōt generatio, & in quo seruat finis sacramenti huius possibiliter est de se mortalis,quia q aliquem coitum condemnant de mortali, hoc faciunt pp aliquam illam rationem.Sed omnes prædicti sunt huiusmodi. qa ſm Alb. Magnum in omnibus talibus seqñ potest generatio, vt ét patet ex dictis,& seruari potest finis sacramenti:vt.s.intētdatur aut proles,aut remedium corruptelæ.Vnde isti modi non sunt de se illiciti, sed illicitè obseruantur ex rationabili causa,pura infirmitatis,vel periculi abortus,aut naturalis dispositionis,vel huius.s.modi.Probatur etiam authoritate.Nam dicit S.T in iiij.dist.xxxj.in litera,Quando vas debitum prætermittitur,semper est mortale,quia impeditur generatio, & totaliter intentio naturæ frustratur. Qñ autem prætermittitur debitus modus secundùm situm, nō est semper mortale,vt quidam dicunt,sed potest esse signũ mortalis concupiscentiæ, quandoque etiam sine peccato esse potest,quando dispositio corporis alium modum non patitur,in quo quanto magis à naturali dispositione receditur,tāto est grauius.hæc ille.qui,vt pare',non distinguit supergressionem ab aliis modis.Et ꝙ dicit de dispositione corporis,intellige de quacūqs ęgritudine vel periculo suffocandi fœtum,aut alia rationabili causa,ſm Veru.Alber. etiam Magnus,à quo S.T.ista fortè audiuit,dicit in iiij. ꝙ nihil horum, quæ facit maritus, cum vxore seruato vase debito est de se mortale, sed pōt esse signum mortalis cōcupiscentiæ,cum nō subest infirmitas,vel alia rationabilis causa.Arch.etiā qui fuit satis timoratus in decidēdo, dicit ꝙ de mortali argui nō possunt vxores,si timore,verberum aut incōtinentiæ virorũ eis assentiant in hmōi, ex quo de se, ſm Alber. non sunt mortalia, quia de intentione existentiũ nō habent iudicare, vt p hoc possint debitum negare,nec de facili est præcipitāda sententia,ꝙ talis modus
8 sit de se mortalis.hæc ille.¶ *Quintò quæritur, vtrũ actus matrimonialis sit mortale pctm ratione periculi abortus tpe conceptus aut partus? Et dicit Pet.de Pal. &c. ꝙ sic, si probabiliter timetur:quia est contra charitatem exigendo & reddendo.Si verò tpe cōceptus vel impregnationis nō est periculum reddere debitum,licet, & pōt etiā exigi sine mortali,cū matrimoniũ sit nō solũ in officium,sed ét in remediũ.Magis aūt imminet periculũ tale, circa principium cōceptionis,quia licet, ſm Auic.matrix post cōceptionem claudatur ex delectatione, tñ aliqñ aperitur, & cōsequēter materia nondum coagulata dispergitur & effunditur:non tñ erit mortale, ex quo nondum erat formata materia si hoc non intendatur. Post partum autem immediatè dum mulier est in puerperio,licet deceat cōtinentia donec mulier sit purgata,tñ nō est mortale reddere,vel exigere, ſm Pe.de Pa.nisi mulieri inde esset periculum mortis vel aggrauationis.Et c.ad ejus.dist.v.& c.si causa.xxxiij.q.iiij. & c nō solum.q.vij.loquunt de honestate.& conc.Ric. Imò exactus reddere tenet, ſm opinionem communem.doct.

¶ Sextò quærit,vtrũ sit mortale tpe menstruorũ? Et dico, ꝙ Leui.xxxix. infligit pœna mortis virò reuelāti turpitudinē mēstruatæ:& mulieri aperienti fontem sanguinis sui. quod ſm S.T.in iiij.dist.xxxij.cum prohibitum fuerit duplici ratione.s.pp immunditiam,& nocumentum inde pli sequens frequenter, quantum ad primum fuit præceptum ceremoniale, & mortale quantũ ad ſm,qa oēs vsus matrimonij,quo impedit bonum prolis, ad quod principaliter ordinat,inordinatus est,vñ pp secundā rationē hoc præceptum obligat etiam,in noua lege licèt nō pp primā.hæc illæ.Quibus stantibus distinguit:quia si fluxus menstruorum sit innaturalis mulieri.i.inordinatè, & quasi cōtinuè ex aliqua infirmitate proueniens, nō prohibetur accessus ad illam in lege noua, quia mulier in tali statu concipere non pōt, & oporteret vtrũ perpetuò abstinere.hæc ille.qui oēs in hoc cōcordāt,Et adde,ſm mentem eius, ꝙ etiā talī mulieri non est illicitũ exigere.quod etiam Arch.tenet,& cōis schola.Si verò sit naturalis,quem.s.mulieres sanę determinatis temporib' pariūt,sunt opiniones cōtrariæ:quarũ cōtrarietas facit, ſm Veruec. vt cōfessor reprehendere, quātum pōt prohibere,debeat, nō tñ absolutionem negare nolenti abstinere à redditione vel etiā exactione.Et qdē Pet.de Pa.tenet vnum extremum. s. ꝙ nō sit mortale nec reddere nec exigere scienter,etiam si credatur inde monstrũ generari,qa inqt,nō est hic maior timor de infectiōe prolis,q̃ in lepra, quæ exactionem non prohibet.Sed hoc est cōtra dictũ præceptum Dñi expressè.Mortuum aūt suũ nullũ est,qa nō est eadem ratio, qa si leprosus non coiret durāte lepra,nunquā coiret,cū sit ppetua.& sic nūquā nasceret proles.quod est ei peius, q̃ nasci cum monstruositate vel infectione.Secus aūt hic,qa menstruum parũ durat: eoq; cessante sequi pōt cōceptio mūda. vñ Dñs prohibuit hoc,& non illud.Et hæc responsio est de mente S.Th. vbi ſ. Alij autem tenuerūt aliud extremum, dicētes illicitā esse tā redditionē in muliere,q̃ exactionē.Sed vt dicit S.T.hæc opinio videtur derogare matrimonio, per ꝙ dat viro omnimoda potestas in corpus mulieris quātum ad coitum.Et adde tu hoc maximè verũ in casu, in quo loqt S.Th.s. vbi maius periculum imminet.s.spiritualis infectionis p dānatas corruptelas,ꝙ peius est q̃ prolis infici. Ideo est opinio S.Tho.media, ꝙ ad mulierem mēstruatā nō licet viro accedere,nec ét tali mulieri licet exigere debitũ, etiā si sit sterilis,qa quādiu patiet menstrua,certũ esse non pōt, ꝙ sit sterilis,qa quędā sterilis in iuuentute processu tēporis fœ-

cundantur, & econuerso, vt dicitur in x.de animalibus. Si autē vir debitum petat scienter, debet eū precibus & monitis aduertere: nō tamen ita efficaciter, vt possit ei occasio esse incidendi in aliàs damnabiles corruptelas, si ad id ꝓnus credatur. Si verò ignorāter, tūc pōt mulier aliquā occasionem prætendere, vel infirmitatē allegare, ne debitum reddat, nisi periculum viro timeatur, tñ finaliter si vir à peritione nō desistat, debet debitū reddere poscēti, passionem verò suā nō esset tutū indicare, ne vir inde abominationem ad illā concipiat, nisi de viri prudentia præsumat. Præceptum autē domini intelligendū est qñ vterque voluntariè cōsentit, non autē si mulier inuoluntaria, & quasi coacta debitū reddat. hæc ille. Et hoc innuit Dominus, dicens: Aperuit fontem, &c. scilicet si ipsa sponte reddit. Puto tamen esse mentem S.Thom. ꝙ non sit mortale in viro exigere, qñ sibi timet de corruptela illicita, nec facilè pōt aliter prouidere, quia magis animæ suæ, q̄ corpori generandæ prolis tenetur consulere, in muliere tñ exactio semper est peccatū mortale, quia tēpore menstruorū non ita
9 monetur, vt de facili sit in periculo corruptionis. ¶ Septimò * quæritur, vtrum sit mortale, qñ coniunx illū præuenit, prouocādo cogitationib⁹, tactibus, cibis, & huiusmodi? Et dicit Petr.de Pal, ꝙ sic, nō simpliciter, sed qñ in talibus præparatoriis propter se delectatur, sicut si ex tactu polluatur extra vas debitū, aut si d'u his insistat finaliter, id est, non intendēs venire ad actū coniugalē. Si tñ hæc fiant cā vitandæ fornicationis in se vel alio, aut causa reddendi debitum, sicut columbi, vrsiq; se prouocāt, non insistendo in horum delectatione, sed solùm quærendo ad actum illum parari, non vī peccatum, quia licet iuuare corpus ad obediendū rectæ rationi: erit autem veniale, si hæc ordinet ad voluptatē coitus infrà limites matrimonij, quia videt idē de his quod de fine: hæc Petr. qui deinde dicit vnum repugnans prædictis, scilicet ꝙ licet sit mortale fundere semen extra vas, ne sequatur proles, tñ est mortale eadem intentione se retrahere ante complementum actus, ne seminet, nisi fortè mulier prouocetur ad seminādum, quia non tenetur actū inchoatum resumere, nisi vxore petente, & idē, vt dicit, vī posse de muliere, quæ statim post coitum mingit vel se erigit vt semē emittat. Sed ista opinio quantum ad secundū est contra. c. aliquando. xxxij. q.ij. vbi dicit meretrix ea, quæ prolem suā interimit antequā viuat. i. anteq̄ sit, vt dicit glos. & eadē ratio est hic, & in procurāte venena sterilitatis, de quo ibi. Primum etiam quod sequit Sum. Ros. contra Ang. est valde irrationabile, quia si est mortale tangere impudicè manibus cū intētione nō consumandi, quomodo non erit mortale cū hac intentione tangere membris genitalibus, & ingredi claustra pudoris, non esset tñ mortale, si talia agēs cum intētione cōsumandi ante finem ex aliqua causa se retraheret, de cōsensu vxoris. Dicit autem Sum. Ang. & Ros. ꝙ in tactibus delectari nō ad cognoscendū seu coëundum, non est mortale, nisi veniat ad pollutionem, quod verū est dupliciter. Primò, qñ tactus non sunt impudici procedētes ex venere, sed ex amore, vt oscula, & cōplexus honesti. Secundò, qñ procedūt quidem ex venere, sed de coitu nō cogitatur, ita ꝙ nec includitur nec excluditur, & locus est aptus ad coitum si succederet eius voluntas: aliter aūt sunt mortalia, quia omnis actus venereus qui non est coitus coniugalis, vel ad illū ordinatus
10 actu vel habitu, est illicitus. ¶ * Octauò quæritur, vtrū sit mortale denegare debitū petēti omnino, vel excusetur aliqua ratione? Et dico, ꝙ est mortale, secundum oēs, nisi sub sit rationabilis causa, vel nisi precibus aut suasionibus eum

aduertat, quod tñ cum multa instantia fieri non debet ꝑ multa pericula, quia est contra iustitiā propriū petenti nō reddere, petere tñ non tenetur, ſm Rich. quia nullus tenet vti iure suo: quod intelligo, nisi ad vitandā fornicationem in socio. Nec excusat, nolle multiplicare in prole, nec à fortiori ira vel odium, nec tempus sacrū, puta quadragesima, aut aliud iciuniū, vel solēnitas, sed tenetur reddere petenti, etiā interpretatiuè solùm, puta ꝑ nutus, quia non refert vtrū verbis aut factis, quis suā exprimat volūtatem. ff. de leg. l. de quibus, ꝙ maximè verū est in fœmina: quia, vt dicit S.Tho. solet esse in hoc verecundior masculo. Quæ ſm August. de Ancho. super epistolas Pauli, tripliciter hoc petit, primò verbo, secūdo signo, tertio cōditione, quando scilicet vir scit eam debere petere, & ex verecundia dissimulare. Et in prædictis concordant oēs doctores: quantum tñ ad tempus sacrū. Alex. dicit, ꝙ in solennitatibus est mortale cognoscere causa voluptatis, & idē tenent aliquę glo. quod verū esse pōt ratione cōtemptus sacræ diei, non aliter, quia capitula hoc dicentia consulunt, & hortantur: non
11 autem præcipiunt, secundùm Rich. ¶ * Nonò quærit, vtrū sit mortale ante benedictionē, vel habēti impedimentum voti vel affinitatis, exigere? Et dico, ꝙ sic. Nam Guliel. & Rodo. dicūt mortale esse vti cōiugio ante benedictionem absque dispensatione, vbi consueuit adhiberi benedictio nuptialis, quod Rich. limitat quantum ad exigentē. Arch. quantū ad primā exactionē tm, non aūt quantū ad reddentem. Vnde dicit S.Tho. in iiij. ꝙ si sponsa admittit spōsum ad actum coniugalem ante benedictionē, credens eū velle cōsummare matrimoniū, non peccat, nisi signa appareant fraudis expressæ, vt si sit conditio multum distans propter nobilitatem, aut diuitias, tñ reddere nō tenetur. Imò videt ꝙ non sit mortale in exigente propter euitandam fornicationem, qñ benedictio citò dari non pōt propter aliquam causam, puta dotē habendā, nisi ratione scādali. arg. eorum quæ dñr infrà, Inobedientia, in princ. Vnde dicit Alber. qd dictum Rodo. est nimis durum, & idem vī sentire Innoc. & domi. Anto. in c.j. de sponſ. quia licet consuetudo habeat vim legis, tñ lex non semp obligat ad mortale, nisi sit præceptiua de elect. generali. lib. 6. Ex quibus videtur ꝙ nō sit mortale simpliciter consummare ante benedictionem, vt etiam innuit S.Th. nisi esset scandalū. Vnde etiā Dir. lib. j. dicit, ꝙ non est mortale cognoscere vxorē post verba de præsenti, antequā in facie ecclesiæ desponsetur: qñ quis ex iusta causa nō ducit eam solenniter: puta, quia terra est interdicta, vel est senex, & erubescit, vel est nobilis, & accepit ignobilē, & huiusmodi. Vnde sponsis consulendū esset ad euitandū multas pollutiones & peccata, ꝙ si publicato matrimonio sponsa duci vel bñdici non pōt, consummet. Habens aūt votū simplex, quāuis si cōtrahat, teneat matrimonium, & eo consummato reddere debitū teneatur exactus, tñ exigere non pōt, etiam ſm Ioā. And. licet videatur tenere contrariū, & exigendo, ſm S.Tho. peccat mortaliter, quasi faciens contra votum: quod quantū est ex parte sui, adhuc potest implere. s. non exigendo: & quia in voto continentiæ solus Papa dispēsat: ideo ab eo petenda est licentia, vel dispēsatio exigendi, quāuis aliqui, vt Gulielmus, dicant ep̄m in hoc posse dispensare. Quod verum putarē, quando talis nec adire, nec mittere posset Romā. Et idem dicunt Canonistę de eo, qui religionem approbatā ingreditur intentione perseuerandi: quia talis ingressus habet vim voti simplicis, & ſm aliquos solennis: sed vt diffusè deduxi in Aur. Ro. in casu lxxiiij. ipsi textum canonis non intelligunt, qui intēntionem perseuerandi, seu vitam mutandi,

mutandi, intelligit intentionē profitendi in ipso ingresso, quod olim licuit etiam in mendicātibus. Similiter qui post matrimonium contractū per verba de præsenti cognouit consanguineā vxoris, exigere non pōt sine mortali, licet teneat matrimoniū, & reddere teneatur, & in hoc dispēsare pōt Papa sine dubio, & ſm Petr. de Pal. etiam ep̄s, quod Arch. dubitat. Ego verò credo verum, vt in casu priori, qñ scilicet non adest possibilitas adeundi Romam: quia non debēt animæ remanere in laqueis ita faciliter, nec hoc in-
12 tendit ecclesia. ¶ Decimò * quæritur, vtrū sit mortale reddere vel exigere debitū à coniuge manente in adulterio? Et dicit Rich. ꝙ non, si est correctus, vel corrigi paratus, secus si est incorrigibilis. i. non paratus corrigi, quod ſm eū præsumit, qñ pertinaci animo renuit corrigi, aut correctionem spōdens, ex cōsuetudine relabitur, sic peccat mortaliter cognoscēdo, faciens cōtra cōstitutionem ecclesiæ: etiā si sit occultū, secundū aliquos, & text. est in c. si vir. de adult. in c. si quis vxorem. xxxij. q.j. imò non licet eo casu viro ministrare vxori necessaria, si ea negādo emendaret: quia tenetur cā omni modo quo pōt emendare. Quod tñ fallit primò, ſm Archid. in Ros. & S.Th. ac Rich. in iiij. qñ innocēs exigit timore suæ incōtinentiæ. Et ratio esse pōt: quia nō tenetur suo periculo corrigere sociū. Secūdò, ſm Hug. de Ca. not. in iiij. qñ cessatio exactionis & redditionis nō corrigeret, sed ꝑficeret in peius, vel inutiliter scandala suscitaret: quia ordinatio ecclesiæ nō est facta vt fiāt scandala, vel inutiliter homo sui iuris detrimentū patiatur. Tertiò, ſm Pet. de Pal. qñ est occultū: quia cessat ratio scādali, quod verum est solùm, qñ continentia nō proficit ad correctionē, quæ etiam fuit in causa huius constitutionis. Quartò, secundū eum, qñ est spes de correctione, scilicet statim flenda: quia si nō esset statim, sed post alia scelera, teneretur abstinere ad corrigendū. Quintò, secundū eundem, qñ incorrigibilē animo cōpescere potest includēdo, & sic prohibēdo ne exeat, vel alius intret ad illā, quod solùm in vxore locum habet, cuius nō est, maritū includere. Sextò, qñ plus cohibetur, saltem propter hoc, ꝙ detinetur, q̄ exposita, quæ eo ipso se prostitueret, prius tñ, vt idem dicit, debet exponere his, qui sciunt eā fornicariā, negotiū, & si inde scandalizantur, est scandalum Pharisæorum, nō pusillorū. De muliere aūt dicit idem, ꝙ nō sic tenetur dimittere virum: quia nō habet illum sic de facto, sed verbo corrigere, & est verisimile, ꝙ quāto magis ad eā, tāto minus ad fornicariam accedet: vnde virum dimittere nō tenetur, nisi qñ vellet eā cognoscere innaturaliter, id est, extra vas, aut qñ timet ne peruertat eam ex cohabitatione: quia tunc tenetur eum, etiam quantū ad domū, dimittere. Adulterās aūt licèt peccādo in legē matrimonij actu coniugali indignū se reddat, nec debeat exigere, nisi purgata culpa, ſm Ray. saltē quo ad forū animæ, tamen ſm Doct. exactus reddere tenet, & ſm Supplementū si ipsa exigat, licèt iniustè, alter, id est, innocēs, reddere tenetur, sed hæc
13 est cōtra cōmunem doctrinā. ¶ Vndecimò * quæritur, in quibus casib⁹ actus cōiugalis sit peccatū veniale? Et dico, ꝙ in sex, ſm Pet. de Pal. in iiij. dist. xxxj. ¶ Primò, qñ procedit aliqua rationis deordinatio, sed nō tanta, vt sit mortalis, sicut in prædictis casibus, puta si petat tpe sacro, cessante contemptu sacri tēporis & ecclesiasticæ exhortationis, ſm glo. Ray. & S.Th. quem tñ contemptū Supplementum malè accepit ꝑ nō curare, de quo vide ē. Contēptus. ¶ Secundò, si petatur ex voluptate, intra tñ limites matrimonij sistēdo, ēt si se ꝑ nocent. Et hoc expressè dicit Aug. 1. Cor. 7. in priuil. & tenet communis schola, licet Supplementū conetur hoc astruere esse mortale. ¶ Tertiò si fiat causa vitandæ infirmitatis, & idem S.Thom. ¶ Quartò, qñ quis exigere vel reddere incipit bona intētione, sed deinde mutatus iam hoc vult cā delectationis, & hoc extra horam decisionis seminis: quia tūc nō hī vsus rōnis. ¶ Quintò, qūcunque aliud intēdit q̄ finem cōiugij, id est, prolem, vel debitū. ¶ Sextò, qñ hoc agit causa vitādę fornicationis: in quo tñ, vt idem dicit, sunt opiniones duæ, vna, ꝙ semp sit peccatum, si sit causa vitandæ fornicationis in se, alia, ꝙ simpliciter nō sit peccatū, quarū prima dicit verū, quando aliter posset faciliter vitare, puta abstinendo, sed eligit istā viā voluptuosam, quia voluptatē absorbentē rōnem prefert, ei quod eam cōseruat: secūda verò, qñ quis aliter melius vitare nō pōt, vt quia haber loqui secretè cū muliere,
14 de qua sibi timet. ¶ Duodecimò * quæritur, quibus casib⁹ actus cōiugalis exercetur sine peccato vel cum merito? Et idem in iiij. dist. xxj. dicit, ꝙ meritorius est in quatuor casibus. ¶ Primò, qñ quis supposita gratia reddit debitum: quia est actus iustitiæ. ¶ Secundò, qñ debitum petit causa prolis gñandæ & educandæ Deo: quia est actus latriæ: qd verū credo, etiā si de seruitio Dei nihil cogitet, sed solùm de successore: qa ex quo est in gratia, & facit rem ex gñe suo bonā dādo esse, & nullo malo fine, hoc virtualiter ordinat in Deū. ¶ Tertiò, qñ hoc facit ad conseruandū comparem suū à fornicatione: quia est actus charitatis. ¶ Quartò, qñ facit ad eandē vitandā in se, & aliter melius vitare ñ pōt, qa est actus prudētiæ vel castimoniæ. ¶ Supposita verò carētia gratiæ, prędictus actus dictis quatuor modis est indifferens, quia nō est meritorius, cum gratia nō informetur, nec demeritorius ꝑpter carentiā culpæ, nō obstante, ꝙ inde homo erubescat, quia de tribus erubescimus, scilicet primò de culpa, & secundò de habēte speciē culpæ, vt iste actus, q̄ est eiusdē speciei cū fornicatione, & tertiò de naturalibus defectibus, vt est egestio, & huiusmodi. ¶ Decimo tertiò quæritur quid agendū sit cū quis primò cōtrahit cū vna clandestinè, & deinde cū alia publicè, an scilicet teneatur reddere debitū primæ? Et dico, ꝙ si hoc sine scandalo facere non pōt, vt quia ecclesia eū excōicat, vel hmōi, nō tenetur reddere, sed tenetur nō reddere, quia ab omni specie mali abstinendū est. 1. Thessal. vlti. & similiter non tenetur, ſm Veruec. si est in loco, vbi consuetū est, ꝙ ante carnalem copulā adhibeatur benedictio nuptialis, & sibi imputet quæ clādestinè cōtraxit, ingerens se periculo, cessante tñ scādalo, vt si cū prima sine scādalo migret ad aliā regionem, & cessante dicta cōsuetudine licitè cohabitabit primæ: sed tñ si à secunda recedere non pōt sine scādalo, non tenetur ire cū prima, aliàs tenetur. Et propria authoritate hoc pōt secundùm glos. Rayn. & vt in Sum. Confes. lib. 4. tit. ij. q. xxxvj. nec est contra, inquit, quod solet dici, virum non debere discedere ab vxore sine iudicio ecclæ: hoc enim intelligendū est, quando inter eos est impedimentū aliud quàm ligatio matrimonij præcedētis, vt voti solēnis, vide ibi. Secundæ autem nullo modo reddet, quia non est vxor, sed cohabitabit ad præceptū ecclesiæ, & necessaria ministrabit, modo hoc sine periculo adulterij fieri possit, alioquin non cohabitabit, etiam si inde excommunicetur, sed separatus ministrabit necessaria.

DE VOTIS coniugum, infrà Votum. V.

DECANVS est idem, quod Archidiaconus, vide suprà de eius officio in tit. Archid.

DE DECIMIS, Primitiis, & Oblationibus.

1 *Decima iuridicè sumpta, quid sit. Et decimarū species quot sint. Et quid primitiua sine primitiæ.*

2 Oblatio à decima in quo differat. Et quotupliciter dicatur oblatio, & quot requirantur, vt oblatio dicatur.
3 Iura, quid de primitijs velint, ac caueant Et an sint sub præcepto. Et quid de oblationibus. Et quot modis ad eas teneri quem contingat. num. 4.
5 Senenses, num possint tollere oblationem fieri solitam in assumptione beatæ Mariæ. Et sub hac ad quos pertineant oblationes, & quis eas recipere queat. Et an religiosi licitè capiant.
6 Pecuniam promissis dicendis, sacerdoti oblatam, quas in pœnitentia iniunxit, an idem recipere queat.
7 Laici, num præscribere possint consuetudinem, per quam sibi in die Purificationis candela offeratur, & quanto tempore.
8 Oblationes aliquorum recipi, prohibitum esse. Et qui sint hi.
9 Decimæ, an sint de præcepto, & quo iure debeantur.
10 Absolutione decimarum, num quis per consuetudinem excusari possit. Et quatenus consuetudo hoc præceptum abrogare queat.
11 Absolutione decimarum, num quis Papæ dispensatione possit excusari, vel transactione seu debentis decimas compositione eas accipere.
12 Decimæ de quibus dari debeant. Et à quibus dandæ sint. nu. 13. Et quibus dandæ. Et de hoc conclusiones seu dicta decem nu. 14.
15 Decimæ quando, vbi, & qualiter dandæ sint.
16 Iura, quid de decimis à laicis percipiendis velint, & in hoc dicta multa, de quibus ordine.
17 Decimas alteri ecclesiæ debitas, in pignus non debet ecclesia vel aliter accipere remissiuè.

1 DECIMA * iuridicè, secundùm Host. in Sum. de dec. §. j. est omnium bonorum mobilium licitè quæsitorum pars decima Deo data, diuina constitutione debita, vt colligitur de dec. c. j. & c. parochia. & c. non est & c. tua nobis & c. cũ nõ sit in homine. Et intellige Deo, id est, Dei ministris. Et dicuntur etiam pluraliter decimæ: quia, sm eundẽ, tres sunt decimæ species, scilicet decima prędialis, id est, eorũ, quæ proueniũt ex prædiis, vt sunt vinũ, blãdũ, fructus arborũ, & huiusmodi. Et personalis, id est eorum quæ proueniunt ex opere personali, vt ex mercatione, artificio, scientia, militia, venatione, & huiusmodi. & mista, id est, eorũ, quę partim ex prędiis, partim ex opere persõnali proueniunt, vt sunt animalia quæ pascũtur ex prædiis, & humano opere nutriũtur, & fœtus ac fructus eorũ. ¶ Primitia autem, sm Ray. & alios est prima pars frugum siue fructũ domino offerenda. & intellige prima, id est, dignitate præcipua, & domino id est, diuino cultui, quia primitiæ offerebãtur per modũ oblationis. ij. ij. q. lxxxvj. Nunc autem dicuntur pluraliter primitię sm fructuum varietatem. ¶ Oblatio * autẽ in hoc differt à decima, sm eũ ibi & q. viij. in hoc, ꝙ oblatio offert Deo immediatè, id est, ad cultũ Dei & dicitur sacrificiũ, si inde fiat aliquod sacrũ cõsumendũ: decima verò non offertur immediatè Deo, sed ministris eius, scilicet sustentãdis, aut dispensaturis. Oblatio aũt cũ tripliciter dicat, scilicet donatio inter viuos facta Deo vel ecclesię, & donatio causa mortis ꝓ anima, quę dicitur etiã mortuarium, & oblatio quotidiana & vsualis, q̃ faciũt fideles quotidie ad missam, vel hmõi, & isto modo videt esse omne Deo oblatũ immediatè licet cõsequẽter cadat in vsum ministrorũ, vt cãdelæ, panes oblati altaris, pecuniæ, ornaméta, & huiusmodi, & à primitia differt, sicut genus à specie, qa omnis primitia est oblatio, nõ ecõtra, cũ oblatio sit etiã de nõ fructib. Et hæc, vt sit oblatio tria reqrit, secũdùm Pan. in fi. de verb. sign. Primò, vt offerẽs sit Christianus, qa ab infidelibus oblationẽ ecclesia, nõ recipit, sed æstimationẽ oblationis ꝓ interesse, de vsu. quũ. Secũdò, vt is, cui offertur, sit ecclesia, quia qđ fit priuatæ psonę: nõ est oblatio, sed donatio. Adde ẽt si illa persona sit ecclesiastica, vt ex diffinitione patet. Tertiò, vt res data sit licitè acqsita, alia verò ꝑ oblatione nõ accipiũtur, de vsu. quia in oĩbus, de deci. ex transmissa, & gl. sum. xiiij. q. v. Et intellige illicitè acquiri aliqd dupliciter, scilicet vel cõtra iustitiã, vt in furto, vel mediante peccato, vt in mere-
3 tricio. ¶ Primò * verò quærit, quid iura velint de primitiis? Et dicit S. Tho. ij. ij. q. lxxxvj. ꝙ olim erãt de præcepto ceremoniali quo ad determinationẽ: puta, q̃ talibus ꝑsonis exhiberẽtur, aut de primis fructibus, vel huiusmodi, in cõmuni verò de iure naturali: nunc autem sunt de præc. pro ecclesiæ secundũ consuetudinem patriæ, & earũ quantitas olim nõ fuit determinata in lege, quia erãt per modũ oblationis de cuius ratione est voluntariũ, & secundũ Hiero. ex magistrorum arbitrio, qui plurimum, dabant fructuum partem quadragesimam, aliqui minimum, sexagesimũ: inter quæ duo licebat quodcunq; voluissent offerre, sed nũc, inquit, statur consuetudini, & concor. Inno. dicens, ꝙ ex quo earũ quãtitas non inuenitur expressa iure canonico, in optione dantis est dare quantũ vult, nisi consuetudo regionis aliud inducat. Adde, secundùm Alex. ꝙ non solùm sunt in præcepto, qñ est consuetudo, sed etiã qñ indigent, & petũt ecclesię ministri ecclesiæ, scilicet eius, cui debẽtur, quæ sm Host est parochialis. arg. c. doctos, & cap. moderamine. xvj. q. j. quod Sum. Ang. sequitur, sm Gof. verò diuidendæ sunt sicut decimæ, de quo ĩ. §. viij. Sed melius dicit Sum. P san. dandas his, quibus dari cõsueuerunt, & magis indigẽt, quia tota earũ determinatio in lege noua est ꝑ consuetudinem. Dicit autem Veruec, ꝙ ibi consuetudo est, ꝙ nõ soluantur, obtenta sine contradictione à tẽpore, de quo non est memoria, non soluentes excusantur: imò dico, ꝙ huiusmodi consuetudines nõ ligant, vel absoluunt, nisi eo modo quo
4 & cõsuetudo decimarũ de qua ĩ. §. iiij. ¶ Secundò * quæritur, quid iura velint de oblationibus? Et dico multa. ¶ Primum. Secundũ S. Th. ij. ij. q. lxxxvj. oblationes de sui natura habent. ꝙ sint volũtariæ: cõtingit tñ aliquos ad eas teneri quadrupliciter. Primò, ex cõuentione ꝑcedenti, vt dum cõceditur fundus ecclæ vt fiat certa oblatio, quæ tñ habet rationem census. Secundò, ex deputatione, vel ꝓmissione, vt cum quis ecclæ donatione inter viuos offert, aut relinquit in testamẽto aliquid in posterũ soluendũ. Tertiò, pp necessitatem ecclesiæ, puta si ministri seu sacerdotes ecclæ non habent vnde sustententur, quod sm Host. Inno. & gl. Ray. limita, nisi subditi subuenire non possent, quo casu victum manibus quærant. xcj. dist. clericus victũ. Quartò, pp consuetudinẽ, qa tenẽtur fideles in aliquibus solẽnitatibus ad aliquas oblationes cõsuetas, tñ his duobus vltimis casibus oblatio est quodãmodo voluntaria quantũ ad quantitatem vel speciẽ rei oblatæ. hæc ex illo. Et concord. Ray. & Gofr. addẽtes, ꝙ ad cõsuetudinẽ tenendã cogi pñt, nõ à sacerdote, sed ab epo: cuius auxiliũ implorandum est in talibus, de simo. ad Apostolicã, & idẽ S. Th. Sum. tñ Ang. tenet, ꝙ non sunt de ꝑcepto rõne cõsuetudinis, cũ ista sint liberæ facultatis, iuxta dicta prius s̃. Consuetudo. §. xiiij. & idẽ vr sentire Sum. Ros. quibus tñ repugnãt & Supplementum, & ferè oẽs Docto. & dictũ eiusdem Sum. Ang. q̃ vult primitias esse de ꝑcepto rõne cõsuetudinis, de quibus nõ est ratio maior q̃ de oblationibus. Repugnat ẽt ratio, quia si hmõi cõsuetudo non sit obligatoria, vix erit inuenire aliã, cum sit valde rationabilis & præscripta à tempore, cuius non est memoria. Nec valet motiuum, quia oblationes nõ sunt semper liberæ facultatis, sed aliquando necessitatis, & de iure naturę, vñ consuetudo eas põt determinare quo ad certos dies,

dies, licet retineãt aliquid voluntarij, vt dictum est Posset tamẽ rõnabiliter dici, ꝙ rõne cõsuetudinis sunt in pręcepto eo modo quo est consuetudo. s. ꝙ offerat maior pars populi: nõ autẽ semper singuli de populo, sed solùm pro maiori parte solẽnitatum. Vnde non est alicui mortale, si oblationẽ intermittat rarò ex aliqua cã: puta quia nõ habet ad manũ quid det. & facit §. sequens. ¶ Secundũ. Posito, ꝙ ciuitas sit solita oblationẽ, vel certũ qd ecclesiæ dare, illud per statutũ mutare nõ potest, secundùm Pan. in c. abolẽdæ. de sepul. de mẽte Bar. in l. priuilegia. C. de sacro. eccles. per tex. illũ qui dicit, ꝙ solita ab antiquo ecclesiis, & ministris tribui, aliquo modo non debent immutari.
5 ¶ Ex * quo infert, ꝙ nõ possunt tollere Senenses oblationẽ solitã fieri in Assumptione Beatę Marię, & quasi in similibus terminis tenet Lu. de Ro. in suis singularibus, concludens, ꝙ incerta solita cõuerti in vtilitatẽ alicuius ecclesiæ, à tpe cuius nõ extat memoria, nõ põt ciuitas per statutum in vtilitatẽ alterius ecclesiæ cõuertere & vnus casus est in c. ad apostolicã. de simo. alius in c. vestra. de loc. & allegat Bart. in d. l. priuilegia. & Io. And. in addi. Spec. Sed ista intellige. nisi aliter cõsta et de intẽtione inducẽtium cõsuetudinẽ ex quo consuetudo habet vim obligatiuã, vt s̃. dictũ est. Cõsuetudo. §. xiij. Vñ si cõstat oblationẽ esse introductã pro fabrica alicuius ecclesiæ præscriptã, vel aliter: ea cõpleta licitè mutabitur. ¶ Tertium. Oblationes secundùm S. T. pertinẽt ad sacerdotes. & pro aliqua cã laici eas prohibentur accipere, vel comedere. xj. q. j. sanctorum. & c. seq. sed secundùm S. T. intelligitur qñ sunt consecratæ: vel qñ eas propria authoritate rapiũt, aut etiã rõne parentelæ sinẽ necessitate. Et secũdùm Ray. oblationes, quæ fiũt in ecclesia parochiali sacerdoti eius, vel si alij ecclesiæ offeruntur, prælato illius dandæ sunt. Et idẽ videtur sentire S. T. dicens religiosos eas licitè recipere tripliciter. Primò per dispẽsationes sacerdotum, vel ordinationem ecclesiæ si sunt pauperes. Secũdò, spõte factas, si sint ministri altaris. Tertiò, ex debito, si parochiæ sunt eorũ, sicut ecclesiæ rectores. Et hoc etiã si fiat capellæ sitæ intra parochiã, vel altari, quia nihilominus sunt rectoris, & nõ presbyteri capellæ, sm Pan. & do. Ant. in cap. pastoralis. dè his quæ fi. à præla. & à fortiori, sm eundẽ do. Ant. si fiant imagini depictæ muro intra limites parochiæ. Et facit gl. in l. statuæ. ff. de vsufru. & Ang. in disputatione, quæ incipit in fulgẽti palatio. quod limitatur verũ, qñ fiũt intuitu ecclesiæ parochialis, vt ĩ. Votum. ij. §. viij. Et idem est secũdùm eundẽ, si fiant celebranti in ecclesia alicuius, quia similiter sunt rectoris, quod tamen fallit, qñ eps in ecclesia cathedrali, vel parochiali celebrat: quia oblationes cõi iure sunt eius. de paro. super eo. quo tamẽ casu si consuetudo est in contrarium, sequẽda est, dummodo eps accipiat suã canonicam portione de omnibus. Si tamen eps alicubi nimis frequẽter celebraret, secus, sm Arch. Et idem est archiepo visitante prouinciam, de censi. Romana. Si autem in ecclesia S. Laurentij sit cõsuetudo, ꝙ archipresbyter habeat oblationes diei dominici, & sacrista diei S. T. Laurentij. & ille eueniat in dominica, oblationes tunc erunt archipresbyteri, secundùm Bart. per l. procõsul. ff. de offi. procon. quia dies dominica maior est alio festo: & inspicitur potius, qđ naturale, quàm quod accidentale est. Facit. l. dies festos.
6 C. de feriis. ¶ Quartum, * Pecuniam oblatã sacerdoti pro missis dicendis, quas ipse in pœnitentia iniunxit, recipere potest, sm Sum. Ang. quod verũ est, quando nullum inde scandalum, vel admiratio sequitur, aliàs secus, quia species mali est, de vi. & ho. cle. cum ab omni. Vnde sm Host. vel talia non iniungat, vel mãdet celebrari per alium, non tamen per vicinum, vel gratis celebret, aut inde acceptum
7 pauperibus eroget. s. sciẽte eo, qui dedit. ¶ Quintũ. * Secundùm Fed. cons. clv. laici præscribere possunt cõsuetudinẽ, ꝙ eis cãdela die purificationis offeratur, qa parũ ecclesiis nocet, & laicis ad deuotionem multum cõfert. Et hoc sequitur Sum. Ro. & verum credit spatio annorum xl. quia, inquit, parochiani præscribere possunt ius patronatus, qđ plus est, vt no. Io. An. de reg. iur. quod alicui. lib. vj. Sed hoc est falsum, quia ista cõsuetudo quãtum ad vnam candelã Federici nõ est ecclesiæ grauis: sed quãtum ad multas est grauissima, & tanto magis, quãto inde inimicitię sequuntur. de cõsue. c. j. Item per eam ecclesia submittitur laicis, contra. c. ij. de re. eccl. non alie. lib. vj. Item soli patroni vi-
8 dentur esse priuilegiati, vt eis cẽsus, seruitus, vel tributum ab ecclesiis reddatur. de iure patron. c. præterea. Nec est simile de iure patronatus, quia hoc non est liberæ facultatis, vel ista oblatio, vel donatio. ¶ Sextum * Secundũ Ray. & gl. in c. oblationes. dist. xc. oblationes aliquorum recipi prohibentur ab ecclesia. Primò, notoriè dissidentium. Secũdò, opprimentiũ pauperes, vt in d. c. oblationes. Tertiò, raptorum, de rap. super eo. Et quartò, vsurariorũ. de vsur. quia in omnibus. Et quintò, meretricum. Et sextò, eius qui violauit ecclesiæ immunitatẽ, nec vult emẽdari. xvij. q. iij. miror. Et septimò, sacrilegorũ. xij. q. ij. de viro. Et octauò, pœnitentiũ. aliquãdo. de cõsec. dist. iiij. eos. Aliorũ aũt non sunt respuẽdæ, secundùm gl. ibi, quã sequitur Sũ. Ang. qa hoc est pœnale, & extẽdi nõ debet, nisi quatenus reperitur. Addit tñ Ray. & Sum. Cõf. quando est aliquod crimen notoriũ & horrendũ. arg. d. c. miror. Et ꝙ prædicta intelliguntur, qñ crimina sunt manifesta, & peccatores nolunt emendari, & similiter sm Sũ. Pi. post Host. idẽ est de quolibet hæretico & excõicato, & cõstitutio pœnalis aliquando extenditur, maximè vbi est rõ maior: vi ĩ. Excõicatio. iij. particula. xx. Adde etiã & de Iudæis, de quibus dicit. c. quanto. de vsur. ꝙ compellendi sunt ecclesiis satisfacere de decimis & oblationibus debitis, quas percipere cõsueuerant à Christianis de domibus & possessionibus antequàm ad eos deuenissent. quod, secũdum Veru. limitatur, si aliquid habẽt præter vsuras iusto titulo. & cõcor. Host.
9 ¶ Tertiò, * quãtum ad decimas quæritur, vtrũ decimæ debeãtur de pręcepto, & quo iure? Et dicit S. T. ij. ij. q. lxxxvij. & ij. quol. art. viij. ꝙ in lege veteri debebãtur ad sustentationem ministrorum Dei. vnde illud præceptum erat partim mortale, & iure diuino & naturali rõne inductũ, quæ dictat necessaria ministrãda esse à populo ministrantibus in cultu diuino, partim iudiciale, pertinẽs ad æqualitatem inter homines secundùm cõditionem illius populi, robur habens ex institutione diuina, quę determinationem certę partis introducit, tribu Leuitica possessiones nõ habente, sed & cũ ceremonialibus cõueniebat, quantũ ad aliquã significationẽ. Cùm igitur præcepta moralia in noua lege necessariò ligent, & ceremonialia necessariò dimittantur, & iudicialia obseruari possint & nõ obseruari, & ad eorũ obseruãtiam aliqui obligẽtur, si statuãtur, præceptũ decimarum in noua lege partim obligat ex iure naturali, inquantũ est morale datũ à Domino Mat. x. vbi dicitur, ꝙ dignus est operarius mercęde sua. partim ex institutione ecclesiæ, cuius authoritate institutũ est, vt cũ populus nouæ legis ad maiora obligetur, quàm veteris, iuxta illud Mat. v. Nisi abundauerit, &c. non minus exhibeatur ministris noui testamẽti, qui sunt maioris dignitatis, quã veteris, vt ꝓbat Apostolus j. Corinth. iij. sed detur decima, vt

vt

sit quædam noui & veteris testamenti consonantia, quæ tamen pẽsatis opportunitatibus personarũ ac tẽporũ aliã partem determinare posset. Hæc ex S. T. Et addit Alex.in iij.parte Sũ. ꝙ in duplici casu locum habet hoc præceptũ. Primò, cùm in necessitate à ministris ecclesiæ petũtur:intellige,etiam si non sit consuetudo, vt dicit S.T.ij,quolib. ar.viij.Secundò,si sit consuetudo,etiã si non petãtur,vt in e.peruenit.& in c.aliquibus.de dec. qa ipsa cõsuetudo expostulat,vt ibi dicit S.T.Et intellige etiam si non adsit necessitas, sed ministri sint diuites, vt dicit S.T.vj.quol.ar.x. Adde tu,ꝙ obligat tertiò, quoties petuntur,etiam sine cõsuetudine & necessitate:licet ecclesia bene faceret nõ exigẽdo in tali casũ,quãdo probabiliter scãdalum timeretur: vt patet ex dicto quol.ij. & vj. Quo aũt religiosi teneãtur de hoc præcepto cõsciẽtiam facere aut prædicare, vide j. Excõicatio.viij.excõicatione xliij. & xliiij.vbi habes, ꝙ sunt excõicati,si omittunt scienter facere de hoc cõscientiam sibi cõfitentibus, & prædicãt negligẽtia nõ purgata, aut si aliquid dicũt etiã in priuato,vt retrahãt à decimarũ solutione.& adde,ꝙ sit prædicatoribus grauissimũ præceptum, ꝙ in prima dominica Quadragesimæ, & quarta & vltima,& in festis Ascensionis Domini,Pẽtecostes,& Natiuit.Io.Baptistæ,Assumptionis, & Nat.beatæ Mariæ, audientes informent, si fuerint requisiti super decimarũ solutione, de pœ.cupiẽtes.in clem. ¶ Quartò *quæritur,vtrũ per contrariã consuetudinem possit quis ab hoc præcepto excusari?Et dico,ꝙ in hac qõne Canonistæ veritatem nõ intelligentes multa inconuenientia faciunt.Primò,quia sine necessitate chartas implent.Secũdò, quia malè determinant.Tertiò, quia ineptè Theologos reprehẽdũt.vnde tria faciã.Primò,faciã fundamẽta veritatis. Secundò recitabo aliquid de Canonistis,respondendo dictis eorum,& refellendo, & approbando.Tertiò concludam veritatem. ¶ Quantum ad primum,sciẽdum est primò ex S.T.ij.ij.& quol.vbi s̃.& Alex.ſmiliter vbi s̃.ꝙ hoc præceptũ ẽ mortale,& de diuino iure naturali, inquãtum ad hoc,ꝙ ministri sustententur, & iudiciale quãtum ad taxationẽ talem. Vnde omnes, inquit S.T.velint, nolint, tenentur ad decimam, licèt ecclesia statuere posset, ꝙ daretur octaua, vel duodecima. ¶ Sciendũ est secũdò ꝙ secũdùm eosdẽ & oẽs Theologos,præcepta iudicialia in noua lege nõ obligãt, nisi inquãtum in noua lege denuò statuũtur,& efficiuntur de iure positiuo:seu humano,cuius rõnem omitto ad præsens:& habetur xij.q.iij.& iiij. ¶ Sciendum est tertiò,ꝙ ius diuinũ, aut naturale per cõsuetudinẽ abrogari nõ potest. ſinquãtum est tale:secus de humano.& de hoc s̃.Cõsuetudo.§.ix. ¶ Quantum ad secundùm, quidam Canonistæ, vt Ray.Host. Hug.Car.& Arch.& quidã alij, dicunt hoc præceptũ posse abrogari, quantũ ad decimas personales, quia non est de iure diuino,quod nõ bene dicitur,qa vbi non sunt prædiales sufficientes, vt Genuæ,Venetiis,& in multis aliis locis, psonales sunt de iure naturali:alioquin populus diues posset sine culpa habere clerũ egentẽ. Quãtum ad prædiales aũt, dicit Inn.ꝙ nulla cõsuetudo excusare põt à pctũ: si non soluantur, & plene soluãtur.& hoc tenent multi Canõũ[illegible] propter verũ fundamẽtum falsè intellectũ:quia.ſ.sunt de iure diuino,quod non bene dicitur, qa de iure diuino & naturali sunt solùm quantum ad sustẽtationem ministrorum:sed non quãtum ad quotam prætaxatam, vnde valere põt cõsuetudo, ꝙ nõ plenè soluãtur.Qui verò eorũ Theologos reprehendunt in hoc,ꝙ dicũt sic eas non esse de iure diuino, ineptè loquũtur,quia nõ sunt ita rudes Theologi, vt nõ sciãt eas esse de iure diuino.i.hoc scriptũ esse in iure diuino inter præcepta iudicialia computatum,sed dicunt, ꝙ illud præceptum modò nõ ligat vt ius diuinũ,quãtum ad taxationẽ,sed vt humanum:vt diuinũ autem ligat,quãtùm ad sustentationem ministrorũ. Vnde latius d.Ant.de Butr.dicit Canonista in ista materia non esse bonũ determinatorẽ,sed Theologũ, vnde ei standũ est. ¶ Quantum ad tertium dico, ꝙ cõsuetudo abrogare põt hoc præceptũ, quãtum ad quotam taxatam,& excusare non soluentes plenè:quia vt sic,est humanum,nõ autẽ quãtum ad totũ,vt.ſ.nihil soluatur ? quia quantum ad hoc est diuinum & naturale, nõ distinguendo inter personales aut prædiales,vbi tamẽ ex cõsuetudine nihil soluitur, ecclesia remittit.Vnde non est mortale, nisi in tribus casibus.Primò,si petãtur decimæ, & negentur, quã tamen petitionẽ nõ sufficit fieri per curatũ, secũdùm Arch.vbi non est cõsuetum,quod limito, nisi sit indigẽtia magna,imò,inquit,dubiũ est de dicœcesano,vnde ad Papã recurrendũ esset.Secũdò,si nõ petãtur,& obstinatio tanta sit,ꝙ si peterentur,propositũ est nõ reddẽdi.Tertiò,quando clerus patitur valde indecẽtia victus & vestitus,& populus abũdat: quia si talis indecentia exigit eleemosynã, multo magis exigit rem aliàs iure naturali & diuino taxatam. Potest tamen dici secundũ Veruec.ꝙ qñ nulla decima soluitur, videntur domini prædiorũ breui manu soluisse,& ꝙ eis ecclesia deinceps redonauerit.Iuxta hæc intellige S.T.dicentem, ꝙ nulla cõsuetudo soluere põt homines ab obligatione decimarum,quia fundatur super ius diuinũ & naturale.ſ.quãtum ad aliquid, nõ autẽ quantum ad istam determinatam quãritatem, vnde semper,inquit, tenẽtur homines soluere,etiã vbi nõ est cõsuetudo soluẽdi,si ecclesia exigat.ſ.modo prædicto.i.authoritate Papæ: vel in casu indigentiæ magnæ, licet inquit ibi, si non exigat, remittere videatur, dum dissimulat.Vnde ibi homines non peccant,nisi ratione obstinationis,habẽtes volũtatẽ nõ soluẽdi,quia durũ videtur dicere,ꝙ omnes Itali & Orientales damnẽtur, decimas non soluẽtes.Cuius argumentũ sumere possumus ab Apostolo, q necessaria victui sibi debita nõ accipiebat ab auditoribus illa debẽtibus,ne offendiculũ daret Euãgelio, & tñ illi non peccabant,alioquin ipse nõ accipiendo malè cũ eis egisset.Nec obstat,ꝙ alicubi rõne cõsuetudinis milites accipiũt decimas, quod maius est quàm eas nõ dare,quia,inquit, non habent ius accipiendi,cùm hoc sit spũale,in laicã personã non cadẽs: sed res illæ tpales,quæ iure exiguntur, ex concessione ecclesiæ datæ sunt eis propter aliqua seruitia ecclesiæ facta: sicut & ecclesia remittere põt ipsos fructus, qui debentur pro decima,nõ tñ tollere ius exigẽdi, aut debitũ reddẽdi. hęc ex illo. ¶ Quintò *queritur,vtrũ ab hoc præcepto possit quis excusari ex dispensatione Papæ, vel transactione, seu cõpositione debentis decimas accipere?Et quãtùm ad primũ Alex.dicit,ꝙ sic,inquãtũ hoc præceptũ est iudiciale.Pan.verò in c.à nobis.eo.ti.post gl.tenet idem,dicens,ꝙ Papa ius decimarũ in totũ tollere nõ põt, sed quibusdam personis remittere põt,quia per primum tollitur ius diuinum, non per secundùm.Et idem Ala.& Host.limitantes, quod dicitur, in totum nisi ex causa, & ad tẽpus.Et idem Inn.addens,ꝙ laicis remittere nõ põt,quo ad Deũ,pæteritas, aut futuras sine cã.Pro quo est gl.notabilis in c.non est, de voto.quia licèt habeat plenã ptãtem, debet tamen facere sicut diligẽs paterfamilias,dispensando vnicuiq; sicut opus est, sed quò ad ecclesiã militãtem põt. Quantum verò ad ſm, tenet Sum.Ang.cõtra Ros.ꝙ remitti nõ possunt.decimæ,nisi is,qui debet eas,sit pauper : qa cum sint paupe

sint pauperum,conuerti non possunt in non pios vsus, sed dicit Hosti. ꝙ compositio inter ecclesiasticũ & laicũ super parte decimæ de consensu prælati superioris,valet, & ſm Rayn.si quis retinuerit decimas tpe longo,& nũc pœnitẽs remissionẽ petit,quia aliàs oporteret eũ mendicare,sacerdos videns eũ cõtritũ & vera dicentem, remittere debet ei tanquã pauperi, cum hoc eidem postea dare deberet. xvj. q.j.quoniã,iniungendũ tñ est ei, secundũ Gof.ꝙ restituat,si venerit ad pinguiorem fortunã. Veruec.addit, ꝙ etiã si est diues,põt in totum vel in parte dimittere,ex quo abstinere vult in posterum.Et idem Rod. Et dicit idem Veruec. hoc posse episcopũ:quod ego verũ credo,quãdo bene,id est,ex rationabili causa mouetur,vel quia videt, illum non posse, aut simpliciter,aut cõmodè satisfacerè,& ita debiliter dispositum ad bonum,ꝙ nisi remitteret, adhuc iaceret in peccato,vel hmõi:quia tunc nõ est infidelis dispensator:sed vtiliter agit negotiũ domini sui,sicut etiã pro cõuersione eiusdem laudabiliter exponeret ecclesiastica bona. Opinionẽ aũt Ro.quã Sum.Ang.reprobat,sequuntur cõiter Canonistæ in c.statuimus,de transf.& in c.fi.de rer.perm.& Pau. per illum tex.& Hieron.Zaneti.qui in sua repe.c.j.de accu.hanc Sum.in hoc notauit,vbi etiam alleg.Io.And.& But.& idem
12 Alberi.& hoc sequitur Sum.Pisf. ¶ Sextò * quærit, de quibus decimæ dari debeant ? Et dico, hodie standũ esse consuetudini iuridicè tamen loquendo,dico primò, quòd dari debent de omnibus fructibus terrarum,arborum,hortorũ, animalium,piscationum,venationum,fructuum,pensionũ, molendinorũ etiam ad ventum,balneorũ,fullonionum, lapicidinarum,metallariorũ, item de negotiis,& artificiis, & cæteris bonis,vt dicit Rayn.& colligitur.xvj.q.j.& q.vij.& de dec.in multis cap.Et si eodem anno in eadẽ terra diuersa semina iaciantur,de oibus dari debent:extrà eo. ex parte canonicorũ. ¶ Dico secundò, ꝙ de donatis,legatis,& successione acquisitis, ſm Alber. soluendæ nõ sunt,sed de his tantũ,quæ quis naturaliter vel de suis operibus acquisiuit. Probabilius tñ secundùm Veruec. vr notasse Hug. xvj.q.j. decimæ, ꝙ legatarius & donatarius tenentur decimare legatum & donatũ, licet decimatũ fuerit à legatore vel donatore : non aũt ad hoc tenetur filius patri succedens in re à patre decimata,cùm oia patris quodãmodo ad ipsum pertineant,hęres tñ extraneus ad hoc tenetur. Quia tñ Innoc. non vr multum vnam harum opinionum alteri præferre, standum in hoc putarem interpreti legum cõsuetudini.ff. de legib.l.si de interpretatione. ¶ Dico tertiò,quantum ad illicita acquisita, secundũ Host. ꝙ decimas prædiales quilibet indistinctè soluere tenetur, quantumcunq; peccator, & Iudæus,& inuasor,& ecclesia recipere põt:quia nõ dantur intuitu personæ,sed quasi ex censu debito prædiorum: extrà eod.de terris,& concord.Rayn.& Alex. Quantum ad personales verò distinguit:quia dari nõ debent de his,quæ sunt restitutioni obnoxia.Si verò nõ sunt restituẽda,vt in meretricio,histrionatu,& similibus, tunc si ex peccato notorio quæstus ꝓuenit,eccla recipere nõ debet,ne videatur approbare peccatũ,ipsi cñ dare tenentur.Vnde consulit,ꝙ meretrix & histrio inde faciant eleemosynã. Si tñ tales ad pœnitentiã conuertantur,põt ecclesia,secundùm Rayn.& Inno.etiam decimas præteritas accipere, & concor.S.Th. Si autem peccatũ sit occultũ,secus est:quãuis prelatus hoc sciret.arg.xxxij.q.v.Christiana.vj.q. j.si omnia,idẽ S.Tho. ij.ij.q.lxxxvij. Personales tamen decimas Iudæi soluere nõ tenẽtur,cùm nec sacramenta percipiãt,nec audiant diuina. arg.d.c.de terris.Concord.prædictis Rich. sub aliis termi-
13 nis. ¶ Septimò * quæritur, à quibus dandæ sunt decimæ? Et dico multa. ¶ Primum. Decimas, secundùm Alex.dare tenentur omnes laici,etiã pauperes & Iudæi de prædiis,vt in d.c.de terris.xvj.q.j.decimas,vt clerici de reb' patrimonij,id est, de rebus suis, nisi deseruiãt ecclesiæ cui debent. eo.c.ij. Et addit, ꝙ vbi esset consuetudo,quòd de fructibus possessionũ ecclesiæ testari possent in morte, similiter tenentur de ipsis ad decimam. Et sic intellige.c.ij.de decim. Et religiosi nisi sint exempti priuilegio de quo in c.suggestum,de dec.& in multis sequentibus, imò, vt dicit, priuilegium in tribus casibus nõ liberat soluere obligatos.Primò,cùm tenentur pactione:quia priuilegium non reuocat pactũ præcedens,nisi de eo fiat mentio spãlis in eo.de dec. ex multiplici.Secundò,cum enormiter læditur parochialis ecclesia cui debeantur.arg.d.c.suggestum.Tertiò,cum eas soluendo renunciatur priuilegio tacitè, de quo vide gl. & Doct.in d. c.suggestum. ¶ Secundùm.Adde Alex.ꝙ clerici tenentur ad personales,vt in d.c.ij.nisi viuant in cõi : quia tunc,sicut & religiosi, nõ tenentur de laboribus seu nutrimentis suis propriis. xvj.q.j. decimas, & similiter leprosi cõmuniter viuentes nõ tenentur de hortis & nutrimentis suis.de eccles.ædific.cap.ij. vbi etiam intelliguntur fœtus, ſm Alber.& S. Thom.& sicut olim leuitæ sacerdotibus,ita nunc clerici tenentur summo pontifici. ¶ Tertiũ Secundùm Host.ad decimas prædiales tenetur indistinctè qlibet prędia possidens etiã iniustè,etiam si sit hæreticus,Iudæus,vel Paganus,vt in d.c.de terris:extrà eo. quia dantur rõe prædiorum,vt ibi, etiam si essent seminata semine furtiuo,secundùm Ray.& Tho. ¶ Quartum.Cùm ante decimationẽ venditur aceruus, tenetur vterque ad decimã,scilicet venditor ratione doli & pretij succedentis loco rei. arg.xij.q. ij.monemus.ff.de pet.hære.l.si & rem & pretium:& similiter emptor, quia res transiuit cũ onere decimarũ:extrà eo. pastoralis.xij.q.ij.Augustino. Et ita eccla petere poterit à quo maluerit,sed obtinendo ab vno,aliter liberatur. Hæc S.Tho.& Rayn.addens,ꝙ teneatur emptori primò soluẽti, si erat venditor in bona fide,nõ aũt si fuit in mala fide,nisi expresè sit cautũ,secundũ glos.tñ eius in foro pœnitẽt.ali tenetur ei restituere,nisi emisset minus iusto ptio. ¶ Quintum. Si ante decimationẽ subtrahatur rusticò aceruus de area,tenetur rusticus:si erat in mora soluẽdi.i.si nõ soluit statim collectis fructibus, cũ posset,cum petatur.xvj.q.j. decimæ:extrà eo.cum hominis,qa periculũ ad ipsum spectat : & si soluerit, dabit ei ecclesia actionẽ suã contra raptorem.Si verò nõ fuit in mora,nõ tenetur,sed aget eccla cõtra raptorẽ.ff.lo.l.si in lege.§.itẽ vtiliter, etiã si sacerdos fuisset aliquo modo in culpa vel cã moræ, ſm Rayn.quia etiam dicit,regulare esse, ꝙ semper mora posterior nocet ei,per quem fit.ff.de pericu.& commo.rei vend.l.illud.Vñ si ecclesia fuit in vltima mora, rusticus, nõ tenetur ad decimã de sublato, sed de residuo tenetur, nisi eccl. fuerit in culpa sublationis ꝓpter aliquam causam,quia ipsa tenetur
14 de toto sublato. ¶ Octauò * quærit, quibus dandæ sint decimæ?Et dico multa. ¶ Primum.Decimæ personales dari debẽt ecclesiæ parochiali seu baptismali, in qua quis diuina audit,& percipit sacramẽta.xvj.q.j.q.& licet.q.j.§.j.nisi aliud obtineat cõsuetudo:extrà eod.c.j.& extrà,de dec. ad Apostolicæ,vel nisi præscriptæ sint, quæ tñ præscriptio p laicum fieri non potest.Hæc Rayn.Host.& S.Tho.Reges tamen & principes decimas personales soluent ẽpo principalis sui domicilij,secundùm Inno & si in duabus diœcesibus habent domicilium,diuidentur inter illas.Prædiales autem decimæ dandæ sunt illi ecclesiæ intra cuius parochiam prædium situm est, de paroc.c.vlti.de deci.quoniam.

niam.16.q.vj.si quis laicus.deductis tamen expensis,si res, puta arbor incisa ad locum vbi plus valet, trãsferatur ſm Inn.Et hoc nisi aliud obtineat consuetudo, extrà eo c.j.& ij.c.commissum,& c.ad apostolicæ,vel nisi præscriptę sint ſm Host.Ray.& Tho. In mistis autem ſm Host.consuetudo seruanda est:quę si nõ appareat,nunc si animalia cõtinuè pascuntur in parochia domini sui,dentur illi eccl.Si verò pascuntur in aliena, videtur, ꝙ diuidendæ sint inter ecclesiam vbi pascuntur, & ecclesiã propriã, arg.extrà,de test relatum.Sed S.Tho.& Ray.dicunt, quòd de lacte,fœtu,& lana dandæ sunt ecclesiæ vbi pascũtur, vel ecclesiis, si pascũtur in pluribus, & hoc sentit Pan.de dec.cũ cõtingat,quod verũ puto,quãdo custodes ibi recipiũt sacramẽta,& audiunt diuina.Alioquin vera est prior opinio:qa cũ sint mistæ,oportet, ꝙ aliquid retineãt de natura personaliũ,ꝙ si pascua ipsa vẽdantur annuatim,secundùm Inn.decima præ dij soluetur ecclesiæ vbi sunt pascua, & si gratis pascãtur,dominus bestiæ dabit decimã herbæ,scilicet vltra decimã fructuũ bestiarum:quia herba,quã bestia euellit trãsit cum onere suo , ſ.decimarum.ff.de vſuf.l.si vſufructus 2 §.j.¶ Secũdum.Decimæ piscationis, venationis, & huiusmodi, ſm Inn.dandæ sunt ecclesiæ, vbi percipiuntur sacramenta,cũ sint personales, qã intellige,vbi piscatio libera est & venatio:quia si inde pretiũ aut pars aliqua solueretur , de hoc dandæ essent decimæ ecclesiæ in qua fiũt, cũ sint prædiales.¶ Tertiũ.Cũ quis decimas tenet in feudũ,propter hoc secundum Ray.decimas noualium nõ recipier.sed debentur ecclesiæ parochiali:quia huiusmodi concessiones & priuilegia arctãda sunt, nõ ampliãda.extrà eod. tua. nisi forte sint religiosi ex priuilegio decimas recipientes:quia percipiẽt etiã noualiũ, extrà eo.ex parte. Secus si non ex priuilegio,sed ex præscriptione recipiunt: quia noualiũ decimæ nõ eis,sed ecclesię soluẽdę sunt,extrà eo.cũ cõtingat.¶ Quartum.Si à Papa aliquibus noualiũ decimæ cõcedantur secundũ proportionẽ,qua eas veteres cõtingebant,nõ intelligitur de his decimis noualiũ, quas tẽpore impetrationis alij possidebãt : nec habẽt locũ nisi in locis, in quibus impetratores veteres tpe impetrationis possidebãt veteres in totum, vel vltra medietatem, nõ extenditur indultum vltra medietatẽ noualiũ,nisi fuerint Cisterciẽses vel Chartusienses.Et si p huiusmodi cõcessiones ecclesię parochiales adeo grauarẽtur:ꝙ nõ possent cõmodè sustentari,& soluere episcopalia iura prouideatur per ordinarios ꝙ hoc possint. Item quãuis fortè à religiosis exẽptis & aliis fiant decimarũ infeudationes,nõ licet post talem infeudationem sic de facto præsumptam, huiusmodi decimas de manu recipere laicorũ absq; diœcesanorũ assensu,& illas tãtùm quæ ante Lateranense cõciliũ in feudum perpetuò fuerant cõcessę,& faciant diœcesani iustitiã parochialibus ecclesiis de decimis habitis à religiosis,nisi agatur de rebus exemptis.hæc omnia extrà eo.statuto.lib.vj.¶ Quintum.Decimæ rerum , de quibus antiquitus dari nõ cõsueuerãt,an dari debeant habẽtibus eas in feudũ,vel eas recuperãtibus,aut ecclesię? Ray. dicit videri,quod milites,qui aliàs decimas percipiũt,possint illas petere,ꝙ, ꝙ eis terra illa ab antiquo fuerit decimalis, & vna eadẽ ęj; res nõ debeat duplici iure cõferi.extrà eo.cum tua.Sed hoc,inquit,est verũ in monasterio vel ecclesiæ,secus fortè in laico.Veritas autẽ est,ꝙ laicus non debet eas recipere, sicut nec decimas noualiũ ar.ff.de cõtrahen.empt.l.in lege.d.autem.c.cùm in tua.loquitur tantùm de ecclesiis & monasteriis.Vnde consulendum est,ꝙ soluatur ecclesiæ parochiali. & idem Host.& Sum.Cons. Sed addę vel monasterio,si illud possidebat.¶ Sextũ.Qui diu decimas non soluit,& vult soluere modo,nõ soluet ei qui præscripsit, sed ecclesiæ parochiali,ſm Rayn.& Rod. & Verue.quod verum est si qñ non soluit,soluere debebat ecclesiæ parochiali,& non aliter, quia restitutio facienda est spoliato regulariter.Vnde ſm Host.& Ray. episcopus nec de noualibus, nec de recuperatis à laicis .retinere dẽt, nisi suam canonicam,id est,quatenus percipiebat de antiquis,& si nihil percipiebat de antiquis, ad minus sua quarta fraudari non debet:extrà eod.quoniã,vbi etiã hoc not. glos. Si tamen ẽpi vel religiosi de consuetudine vel priuilegio percipiunt omnes decimas alicuius parochiæ , hoc non obstante,debet presbytero portio cõpetens assignari, de præb.extirpandæ.§.cùm igitur,de dec.statuto,lib.6.& consentit Host.¶ Septimum. Si consuetudo sit,ꝙ vna ecclesia vel parochia recipiat decimã de blado,alia de vino, & terra bladũ reddens mutetur,& vinum reddat, & econuerso,ſm Host.qui percipiebat de blado, percipiet de vino,& econuerso:quia licet mutentur terræ qualitates,non tamen substantia : extrà eod.commissum.§.sicut.¶ Octatum. Clericus habens patrimonium sufficiens secundùm statum suæ personæ,secundùm Alex.recipere potest decimas vt procurator in necessitates pauperum.vel vtilitates ecclesiæ expendendas,sed si in proprios vsus conuertit,sacrilegium cõmittit, si in malos,incurrit iudiciũ.Facit cap. quoniam.xvj.q.j. & ca.pastor.j.q.ij.& hoc refert ac sequit Sum.Ang.& Ros.sed malè, quia clericus põt reseruato patrimonio hæredibus,viuere de bonis ecclesiæ,vt suprà dictum est, Clericus.iiij.§.xvj. & hoc vterque istorũ concedit.Vnde Rayn.cautius loquitur,dicens ꝙ si deseruit ecclesiæ:& percipit non vt in malos,sed vt in pios vsus conuertat,non peccat, aliter sacrilegium committit, & alleg.d.c. quoniam,& d.c.pastor. Vnde peccat si eas malè distrahit, non autem si eas accipit, vt inde honestè viuat.Et adde,ꝙ secundùm S.Tho.quolib.vj.art.x.pauper laicus tenetur diuiti clerico decimas soluere, licet habeat vnde sustẽtetur: quia licet sustentatio ministrorum fuerit ratio instituendi decimarũ solutionem, ex quo tamen alicui effectũ est hoc debitum per ecclesiæ statutum, nihilominus ei debentur, quamuis sit diues. Si tamen, vt dicit Hosti. non seruit ecclesię vt debet,vel sit notorius fornicator,laicus ei soluere decimas nõ tenetur,sed proximo superiori,qui debet illas in vtilitatem illius ecclesiæ cõuertere, & decretalis inquit, tua nobis:extrà eod.dicens nõ obstare nequitiam clericorum,loquitur de occultis.¶ Nonum.Decimæ nullo modo præscribi possunt à laicis,vt eis soluantur,de prescrip.causam,nec à clericis parochiam non habentibus, sed solùm ab habentibus.eod.tit. de quarta, nec similiter à religiosis: parochiam non habentibus:quia nec possideri.xvj.q.j.placuit,sed ratione parochiarum, si habent , eas præscribunt: extrà eod.cum cõtingat,& cap.cum tua:quod quidem de personalibus intelligũt : quia sacramenta nõ ministrãt religiosi,prædiales autem licitè possident.xvj.q.j c.fin. Addeverò hic primò , ꝙ episcopus dicens se decimas præscripsisse in aliena diœcesi,habet titulũ ꝓbare:qa ius cõe est ĩ contrariũ,nisi de cõtrario memoria nõ extaret,de præscr. episcopũ, lib.6. vbi etiã dicitur, ꝙ si quis rem ecclesiasticã præscribit , si ius cõe vel præsumptio nõ sit contra illum, sufficit bona fides : aliàs cũ bona fide requiritur etiã titulus. Adde secundò , ꝙ si præscribantur in vno prædio alicuius ecclesiæ, ꝓpter hoc nõ extendunturad aliud quod colitur de nouo, extrà eo. cum cõtingat.ff.de pact.l.si vnus.§.ante omnia. ¶ Decimũ.Qui scienter soluit decimas ei,qui non de iure,sed de facto ecclesia tenet,nõ excusatur,nisi ex iusto metu:vel ab ecclesia toleretur:quę nõ cõtradicẽdo cõsentire videtur, ſm Rod.quod verũ est, omni fraude cessante.De rusticis aũt soluẽtibus militibus dicit Ray.ꝙ excusantur,si credũt milites licitè petere, præsertim cum ecclesia nec petat à rusticis, nec militibus cõtradicat, nõ aũt liberãtur,si sciũt,ꝙ illicitè petũt.Si tamen per metum soluerunt , excusantur in parte.xxxij.q.j.ne.extrà,quod met. cau.sacris Secundũ Verue.tamẽ liberãtur,vbi ecclesia non petit à rusticis,& militibus permittit : nisi placeret eis hoc modo ecclesiã defraudare:quod tũc esse credo,qñ possent contradicere,& non curant : quia error,cui non resistitur,

31 approbatur.xciiij.di.error.¶ Nonò*queritur quãdo,vbi & qualiter dandæ sunt decimæ? Et dico multa.¶ Primũ.Decimæ personales in fine anni dari possunt,secundùm Arc. ar.de pig.ex literis.Prædiales autẽ debent statim dari , qñ fructus percipiũtur.ext.eo.cùm homines, & hoc antequã separetur census,vel tributũ, & hmõi.Et si prius facta fuerit dicta separatio,dabuntur nihilominus integræ:ext.eo. tua nobis. Mistæ verò quãtum ad hoc videntur sequi naturã prædialiũ, vt.ſ.statim soluantur, quãdo percipiuntur fructus,quia in vtrisq; recollectio fructuum est quasi finis anni in personalibus, cùm tam in illis, quàm in istis tunc sciatur quantùm soluendum sit , & non ante.Intellige tamen hæc,nisi aliter habeat cõsuetudo præscripta, & si peribũt,existẽti in mora peribũt,aliàs non,sed ei cui debẽtur. ¶ Secundũ. Secundũ Host.stãdum est cõsuetudini quãtum ad locũ,vtrum.ſ.in agris, aui vineis dãdæ sint, vel certè ad ecclesiam deferendæ,de sepul.certificari.¶ Tertium.Decimæ dari debẽt non deductis expẽsis,etiã factis pro fructibus colligendis.ext.eo.cùm sint homines.& nõ est necessariũ dare meliora, aut viliora.sed mediocra.xvj.q.j.decimæ.& debent dari fideliter , quia inde resultat remuneratio triplex.ſ.primò abundantia fructuum,& secundò sanitas, de quib .Malach.iij. & in c.reuertimini.& in d.c.decimæ.xvj.q.j. & tertiò bonitas principatus.xvj. q.vij. maio-

16 res.hoc tollit fisc⁹,qd nõ accipit Christus.¶ Decimò*queritur, quid iura velint de percipiendis decimis à laicis? Et dico multa.¶ Primum.Secundum doct⁹in c.ad hæc.eo.tit. super decimis nullus contractus põt iniri cum laico , per quem dominium vtile, vel directum trãsferatur in illum: quia videtur alienatio quædam,vt probatur per text.cum gl.in cle.j.de reb.eccl.nõ alie. põt tamen fieri concessio ad tempus modicum, quæ alienatio nõ videtur, etiã ad tempus vitæ ex cã & cũ authoritate prælati,ſm glo.in c.quãuis.eo.tit.de quo tamẽ ibi Pan.dubitat, quia talis cõcessio largè perpetua dici põt:sed saluando gl.dicit,ꝙ ꝓpter dubium vitæ laici,cõcessio illa potius videtur temporalis.Et adde ꝙ secundùm Host.& Gof.non videtur perpetua, qñ nõ trãsit ad hæredes, vt ipsi tenere videtur.Tamen credo, ꝙ in veritate fieri nõ possit, nisi talis prælatus possit dare licentiam alienandi in casu iure non expresso,quia perpetuum dicitur temporaliter , ſm glo.xvij.q.ij.hoc ius.Primò, quod durat vsq; ad xxx.annos.Inst.de perp.& temp. act.Secũdò, quod durat quãdiu viuit, cui cõceditur.ff.pro soc.l.j.& c.precariæ.x.q.ij.Tertiò quod durat,quãdiu pensio soluatur. Instit.de loc.§.adeò.Ius autẽ decimale nullo modo cadere põt in laicũ,cũ sit spũale, nisi fortè authoritate summi põtificis.¶ Secundum.Laicus decimas habens in feudũ, si scit se habuisse post tẽpus Lateranensis cõcilij 17 celebrati sub Alexandro:anno Domini M.cclxxix. & sine authoritate summi põtificis, secura cõscientia tenere non po test , ſm Ray.& vt cõiter no.in c.prohibemus.de deci. Et licet Hos.dicat , ꝙ tẽpore multum anteriori.ſ.Vrbani, decimæ in feudum laico dari nequiuerant, vt in constitutione feudorum,eꝑm,vel Abbatem, quam cõstitutionem fortè,inquit Ray.nõ vidit, tamen primum est commune ferè omnibus.Et ad motiuum Ho.dici põt,ꝙ tẽpore illius concilij eas iniustè tenẽtes restituerunt pro maiori parte, & sic nunc omnes habitæ ante illud præsumuntur iustificatæ.Si verò scit eas habuisse ad illud concilium,vel post illud,sed cũ authoritate Papę,& ex cã,quæ secũdùm Ray. est,si infeudati faciũt,vel fecerũt ecclesiæ cõcedentem recõpensationem tpalem,aut spũalem,tũc possunt tenere.Si verò ignorant vtrum ante,vel authoritate Papæ eas habuerint,seu ex cã legitima,Hos.vt refert Io.And.in c.cũ apostolica.de his quæ fiunt à præl.tenet,ꝙ tenere nõ possunt. Et idem Arch.& Io.Mo.in c.ij.de dec.lib.vj.Sed Io.An.per tex.in c.j.de præs.li.vj.& in c.sup quibusdã.de ver.sign.tenet contrariũ,quãdo cõis opinio est,ꝙ authoritate Papæ, vel ante illud cõciliũ fuerint cõcessæ,& initij in contrariũ memoria non existat,quod tũc est, quãdo nemo superest qui sciuerit factã fuisse,vel audiuerit ab eo q sciuit,vt patet.ff.de aqua plu.ar.l.ij.§.idem Labeo. Et hæc opinio mihi placet,primò,quia in foro animæ quisq; prę̃sumendus est bonus, nisi constet de contrario.& consequenter iustè prę̃sumitur,ꝙ prędecessores iustificato titulo tenuerint.Et hoc no.qa cõcludit ad multa. Secũdò qa possessio tã diuturna, cũ tali opinione habet instar cõcessionis apostolicæ,vt in dictis iuribus,& principalis authoritatis.l.hoc iure.§.aquæ ductus.ff.de aqua quoti.& æsti. & de aqua plu. arcen.l.j.§ fi.& in l.ij.§.idẽ Labeo.& l.fi.eo.ti.cũ similibus. ¶ Tertiũ.Laicus licitè ab ecclesia decimas tenẽs in feudũ, an ipsum feudũ transferre possit in aliũ Dico, ꝙ sic,de licẽtia epi,in aliũ.i.in ecclesiã,vl religiosum locum,vt in c. cùm apostolica.de his quæ fi. à præl. imò & in aliũ laicũ, secundùm Ber.de cõsensu ẽpi, q tamen ex hoc nõ dicitur eas tũc dare in feudum.de feu.c.ij. Nec obst.si Sũ.Ang.& Ros.tenẽt cõtrarium , quia nec rõne nec authoritate probãt.dictũ aũt Ber.tenet Hos.licet dicat aliã opinionem tutiorẽ.& gl. Ray.& gl.in c.prohibemus.eo.tit. & Sũ.Cõs.& Sum.Pis.si tamen non in feudum,sed de facto decimas tenet, nec in laicũ nec in clericũ transferre põt,etiã de consensu ẽpi,vt in d.c.cũ apostolica.¶ Quartum.Ecclesia sine metu simoniæ redimere põt decimas ab iniusto laico possessore, quãdo ex tali pecunia nullum ius de nouo acquirit,aliàs nõ, vt no.in c.dilectus.el j.de simo.& hoc authoritate ẽpi,secũdùm Ray.Gof.& Hos.quæ tamẽ.secundùm Verue.c.non est necessaria, tum quia quilibet licitũ est redimere ius suum,quia non datur tẽporale pro spũali,puta iure decimarũ,quod semper remanet penes ecclesiam,sed ꝓ tpali.i.fructibus decimarũ. Et eadẽ rõne possessor, licet malefaciat,tamen simoniã nõ committit,vt patet in Sum. Cõs.li.j.ti.xv.q.xxxiiij.licet cõtrariũ teneat Hos.¶ Quintum. Ecclesia siue clericus põt debitas sibi decimas in pignus accipere,ſm Ray.& fructus cõputare tenetur in sortem.Et idẽ dicendũ est de possessionibus emptis in fructibus decimarum , qa omnis res empta de pecunia ecclesiæ ipsi acquiritur,& hoc si de facili ecclesia aliter recuperare nõ põt.de his quæ fi.à præl.cũ apostolica.Ecõuerso quoq; laicus decimas habẽs in feudum,pignorare põt,ſm Hos. & Pa.vt cui licet plus, liceat minus.licet Io.An.cõtrarium teneat.¶ Decimas*autẽ alteri ecclesiæ debitas, non debet ecclesia in pignus,vel aliter accipere.eo.ti.c.interdicimus.

¶ DEFENSIO, vide s̃.Bellum.ij.§.j.& seq.

¶ DEFENSOR.j.Hæresis.j.§.vij.

¶ DEFVNCTVS, vide ℣. Mortuus.

DE CLERICORVM degradatione.

1 *Degradatio, quid propriè importat. Et quotuplex eadem sit. Et quid ornamentorum appellatione veniat. num. 2.*
3 *Clericus in sacris existens, num possit aliquo casu, sine episcoporum numero canonico degradari. Et quid si episcopi inter se discordent. Et quid de hæretico & seculari curiæ relinquendo.*
4 *Degradatus nũ sit curiæ seculari tradend⁹, & qualiter. & n. 5.*
6 *Crimina quænam sint degradatione digna.*
7 *Clericus diffidatus sine degradatione, num tradi possit curiæ seculari, quanquam canonica dispositio ante traditionem, degradationem requirat. Et an degradatus clericale priuilegium perdat, adeò vt percuti & iudicari possit per laicum. num. 8.*
9 *Degradatus, an celebrando conficiat, vel conferre possit. Et ad horas dicendas num teneatur. Et quis possit degradatum restituere. num. 10. & 11.*

1 DEGRADATIO * ꝓprie importat priuationẽ executionis legitimę officiorum & beneficiorum ecclesiasticorũ simpl̃r & ex toto, absq; ſpe restitutionis, cũ certa solẽnitate & priuatione priuilegij clericalis. Vnde à depositione differt, quæ est priuatio eorundem absq; ſpe restitutionis, sed retento priuilegio clericali fori. & c. si quis suadente. xvij. q. iiij. & à suspensione, quæ est priuatio eorũdem simpliciter, vel ad tẽpus cũ ſpe dispẽsationis. Quãdoq; tñ vnũ horũ ꝓ alio ponitur. Est aũt degradatio duplex. Prima verbalis, quæ est depositio ab ordinib, seu gradibus ecclesiasticis, faciẽda à proprio ep̃o, assistente canonico ep̃orum numero, si degradandus est in sacris. i. vltra metropolitanum. xij. si degradandus est episcopus ſm Pa. in c. non potest. de re iud. vl̃ sex, si est presbyter vltra ep̃m propriũ, vel tres, si est diaconus vl̃ subdiaconus. xv. q. vij. Cœlix. & de pœ. degradatio. lib. vj. Si verò nõ est in sacris, fieri põt à proprio ep̃o sine aliorũ ep̃orum præsentia, cum præsentia tamen sui capituli. aliàs sentẽtia est nulla secũdùm Pan. vbi ℣. licet sufficiat si de cõsensu capituli adsint aliqui canonici, puta duo vl̃ tres, qui totũ capitulũ repræsentent, secũdùm Arc. Vnde in actibus requirentibus præsentiã vel consensum capituli, illud põt aliquos deputare loco sui. Imò valet consuetudo vt solus ep̃s deponat clericos in minoribus cõstitutos, per c. iij. de cõsue. li. vj. quod loquitur indistinctè. Et hæc degradatio de mente doct. vt patebit ex dicendis, videtur sic practicanda, vt cõuocatis prædictis, & exposita cã, requratur corũ assensus, & maiori parte consentiente ep̃s pronũtiet authoritate Dei omnipotentis patris, & filij, & Spiritus sancti, & nostra, te degradamus, priuantes omni ordine, & beneficio, & priuilegio clericali. Alia verò est actualis siue solẽnis quæ sic debet fieri. Nam degradãdus indutus sacris vestibus, & manibus tenens vas aut instrumentum vel ornamentum ad suum ordinem spectans, ac si in suo officio deberet solẽniter ministrare, adducitur ad præsentiam ep̃i, & auferũtur illi omnia data in ordinatione, accipiendo ab vltimò gradatim vsq; ad vestẽ datã in prima tõsura, deinde tondetur vel radit̃, & p̃ot vti ep̃s ad terrorẽ verbis oppositis his q̃ in ordinatione ꝓlata sunt: puta, auferimus tibi vestẽ sacerdotalẽ, & sacerdotali ordine priuamus, & sic de aliis, vltimò dicẽdo, authoritate Dei omnipotentis patris, filij, & Spiritus sancti, ac nostra, tibi auferimus habitũ clericalẽ & deponimus, & degradamus, & ſpoliamus, & exuimus te omni ordine, & beneficio, & priuilegio clericali. Hæc omnia in d. c. degradatio. Et ſm Pan. in c. qualiter, el ij. de accu. degradatio actualis est executio degradationis verbalis: quia iam prius degradatus est, vnde ep̃orum numerũ nõ requirit. ¶ Et* idẽ Gem. in d. c. degradatio, qui etiam addita appellatione ornamẽtorũ cõprehẽdi librũ, calicẽ, & similia: quod no. pro legatis factis pro ornamentis: qa pñt in talia cõuerti. Et hoc facit pro statuto imponente pœnã degradationis simpliciter: quia debet intelligi de verbali: vt sic illud verbũ sumatur in partẽ mitiorẽ. de re. iu. in pœnis. li. vj. ¶ Primò* verò quæritur, vtrũ clericus existẽs ĩ sacris, possit aliquo casu sine canonico ep̃orum numero degradari? Et dico, ꝙ ſm Gem. in d. c. degradatio. ep̃i cũ ep̃o proprio requisiti omnes sunt iudices in pronuntiando, & non assessores. xv. q. vij. c. si. non obstante verbo, assistẽte, quia intelligi põt, ꝙ assistãt vt iudices. Et si discordent, secundùm communem doct. sentẽtiam, sufficit maior pars. Et nõ requiruntur quando degradãdus existens in sacris pro hæresi, si fuerit seculari curiæ relinquendus, aut ꝑpetuò immutãdus. i. in carcerandus, sed sufficit solus episcopus conuocatis Abbatibus, aliisq̃ prælatis, & religiosis p̃sonis literatis suæ diœcesis, de quibus expedire videbitur. de hær. quoniam. lib. vj. ¶ Secundò * quæritur, vtrum degradatus sit tradendus curiæ seculari, & qualiter? Et dico secundùm gl. in c. ad abolẽdam. de hær. ꝙ non semper, sed solum in tribus casibus. ¶ Primò, in crimine hæresis. de hær. ad abolendam. nisi, secundùm Pa. ad pœnitentiam incontinenti redire voluerit, quia in carcerem truditur, de hær. c. pen. imò ista pœna hodie mutari põt in aliã. de hæ. vt commissi. lib. vj. Sed si relabatur, sine audientia traditur curiæ seculari, de hær. accusatus. libr. vj. ¶ Secundò, in falsario literarum Papæ, in c. ad falsariorum. de cri. fal. ¶ Tertiò, cum quis deponitur propter calũniam, quam quis tulit ep̃o suo. xj. q. j. si quis sacerdotum. quod gl. in c. cũ non ab homine. de iud. limitat, si sit incorrigibilis, quod communiter tãquam mitiùs approbatur, quia dutũ est, ꝙ non fit propter homicidium, vt in d. c. cum non ab homine. fieri propter simplex cõuitium. Extra prędictos casus, secundum d gl. non traditur curiæ seculari. & idem sentit Arch. & Sum. Pis. Sed Pan. in d c. nouimus, dicit degradationem actualẽ fieri posse ꝑ delicto valde graui & pernicioso: & in c. at si clerici. de iud. dicit, ꝙ secũdum Pet. de Anch. d. c. cùm nõ ab homine pro homicidio imponit tãtum depositionem, & non degradationem, seu traditionem prædictã, sed debet restringi ꝑ homicidio nõ qualificato, ita ꝙ nõ trãseat in speciẽ criminis grauiorẽ, puta parricidium, assassinatum, homicidium sacerdotis proditoriè cũ ſpoliatione bonorũ. Item intelligi debet in homicidio vno, nõ in pluribus, & certè in grauissimis delictis nõ vẽdicat sibi locũ. d. c. cũ nõ ab homine. Vnde cũ pro simplici homicidio, aut furto canon hominẽ deponat, aut detrudat clericũ, vt ibi, videtur, ꝙ in homicidio qualificato, vel iterato, vel ꝑ delictis valde enormibus nõ sit, secũdum canones, reperire pœnas cõdignas, & consequẽter videtur, ꝙ tradi debeat curię seculari talis sceleratus, nec pœna ꝑpetui carceris est cõdigna. nã imponitur hęretico redeũti ad ecclesiæ vnitatẽ. Itẽ traditio iudici seculari infligitur pro criminibus valde minoribus homicidio, vt cõtra falsariũ literarũ Papæ, & similes. Et post multa cõcludit, ꝙ quandiu põt ꝑ ecclesiã corrigi, nũquam tradẽdus est iudici seculari. ſſi põt corrigi de iure, & de facto: sed vbi delictũ est atrocissimum, seu diu cõtinuatum, nõ sufficit pœna depositionis. & cõsequẽter ex mente d. c. cum non ab homine, procedi potest ad dictam traditionẽ. Sicut ergo relinquitur curiæ cùm non potest cõgruè puniri de facto, vt ibi, & ita quando non põt de iure propter defectũ pœnę. hęc ex illo. Refert tamen Arc. ꝙ Romæ is qui beati Petri sacristam occidit vt ſpoliaret sacra: de concilio peritorum iudicatus est non tradendus curiæ seculari: licèt hoc summus pontifex fecerit de plenitudine potestatis. ¶ Tertiò* quærit̃, qualiter tradat? Et dico, ꝙ non traditur realiter, ſm Gemi. vbi ℣. sd̃ verbaliter declarando, qualiter est exutus clericali priuilegio: vt no. in c. nouimus. de ver. sign. Vnde, vt ibi patet, cũ quis tradendus est curiæ seculari, degradatio fit præsente Potestate: & dicit degradans, vt in forum suum recipiat degradatum. debet tñ efficaciter intercedere pro eo, id est, non fictè, vt non moriatur. Et per hoc cessat ratio Ioan. de Ligna. dicentis, ꝙ post degradationem adhuc manet eius dominium penes ecclesiam, qd̃ nõ amittit sine traditione, sicut in aliarum rerũ dominio: qa dico, ꝙ illud perdit per talẽ declarationem, & secularis iudex acquirit, vel remanet vacãs possessus à nemine, & consequẽter erit occupantis. ¶ Quartò* quærit̃, quæ sint crimina degradatione digna? Et dico, ꝙ de hoc diffusè loquitur do. Anto. in c. at si clerici. de iud. & dicit degradatione dignum omne crimẽ cum incorrigibilitate, de iud. cum non ab homine. ꝙ tamẽ fallit in hæretico. de hære. ad abolendam. & c. excommunicamus. & c. j. eo. ti. lib. 6. & in falsario literarum apostolicarũ. de crim. fal. ad falsariorũ. & in sacrilegio. xvj. q. v. quicũque sacerdorum. de huiusmodi dubium est. Et ꝙ dicit, verũ est de verbali, non aũt actuali. Fallentia verò sua excipit ab incorrigibilitate: quæ in illis non expectatur. Panor. autẽ in c. tuæ. de pœ. distinguit. Nam aut delicta sunt leuia, q̃ scilicet dolus non interuenit: vt si per imperitiam contingit aut culpam sine dolo: nisi fortè in re modica, vt in furto modicæ rei inter domesticos, & tunc clericus nec deponi, nec priuari beneficio debet, sed suspendi ad tp̃s, vel aliter puniri iudicis arbitrio. de accus. cum dilect. Aut sunt grauia, quando. ſ. exigitur dolus, & tendunt in graue præiudicium alterius, vel reipublicę, & magna pœna imponit̃: vt in furto, periurio, & huiusmodi, vt in c. cum non ab homine. de iud. & tunc poterit deponi. Aut sunt grauiora, vt publica crimina, quando non imponitur pœna mortis, & tunc vltra depositionem detrudi poterit in monasterium: vt in d. c. tuæ. Aut sunt grauissima: vt ibi imponitur pœna mortis. nam ex quantitate pœnę comprehendimus quantitatem, & qualitatẽ delicti. xxiiij. q. j. non asseramus, & tũc poterit deponi, & damnari ad carcerem perpetuum, vt ĩ c. pen. de hær. & in c. nouimus. de verb. sig. Vnde notabiliter dicit Inno. in c. qualiter. el ij. de accu. ꝙ deputatio ad ꝑpetuum carcerem post depositionem, ęquiparat̃ pœnę mortis. Et posset delictũ esse ita perniciosum exemplo, & qualificatum, vt traderetur illicito post depositionẽ iudici seculari: vt in d. c. nouimus. in quo ẽt dicit idem, ꝙ si carcer sit ita arctus, & durus, ꝙ intra paucos dies clericus extinguat̃, non euitatur irregularitas: quia licèt duritia carceris, & ciborũ tenuitate vita attenuãda sit: nõ tñ taliter, quo minus possit sustentari. Ex quo etiam collige, ꝙ per ecclesiã nulla pœna imponenda est, ꝑ quam quis possit verisimiliter incurrere periculum mortis. Nota etiã, ꝙ Pa. in delictis grauissimis nomine depositionis vtit̃ pro degradatione ẽt actuali. Vide etiam de his ℣. Crimen. §. iij. Et adde vnũ singulare ꝙ not. Alexan de Imo. in add. Bart. in l. omnes. C. de decur. & fil. eorum. lib. xij. ꝙ in casibus, in quibus clericus torqueri potest: primò est degradandus, antequam torquetur. tex. est singularis in l. & si excepti. C. de male. & mathe. ibi: præsidio dignitatis exuti. Sed tamen no. ꝙ inter est inter torquere, & cædere: vt ℣. Tortura. in pr. quicquid sit de dicto do. Alex. imò clericus torqueri potest, quando & laicus: licet non ita seuere. Vide Pan. de re iud. c. cum in contemplatione. ¶ Quintò* quæritur, vtrũ clericus diffidatus sine degradatione tradi possit curiæ seculari, non obstante, ꝙ d. c. degradatio. degradationem ante traditionem requirat? Et Gem. in c. pro humani. de homic. lib. 6. determinat, ꝙ sic, ꝑ illum tex. qui loquitur de hmõi diffidato: & diffidatus dicit̃, ac importat idem, ac si esset penitus extra ptãtem, & protectionẽ cuiusuis iudicis ecclesiastici, ideoq; ista diffidatio habebit eundem effectum, quẽ degradatio, & traditio facta iudici seculari. Quandoq; etiam ista diffidatio plus importat, quam degradatio: quia diffidatus nedum põt puniri ꝑ iudicẽ secularem, sed ꝑ quẽcunq;, etiam non officialem. ¶ Sextò* quærit̃, vtrum degradatus perdat clericale priuilegiũ, vt percuti, & iudicari possit ꝑ laicum? Et dico quantum ad primũ, ꝙ fuerunt opiniones, sed placet opinio gl. in d. c. degradatio. ꝙ non incidit in canonẽ, si quis suadente. xvij. q. 4. si quis percutit clericum degradatum actualiter: secus si verbaliter tñ. quod ſm Pan. in c. ad abolendam. de hær. limita, nisi post verbalem sequatur incorrigibilitas, quia tunc etiam perdit priuilegium, ſm vnum intellectum. c. cùm non ab homine. de iud. & absque alia traditione posset comprimi per iudicem secularem. Quantùm verò ad secundum, dico ſm notata in d ca. degradatio. ꝙ quamuis tutius esset, vt degradatus actualiter per iudicem ecclesiasticum traderetur: ex quo tñ actualiter degradatus est, iudex secularis potest eum iudicare. per tex. d. c. ¶ Septimò * quæritur, vtrum degradatus conficiat celebrando, vel possit ordines conferre. ſ. de facto? Et quãtum ad primum dicit Arc. de cons. dist. iiij. in c. ostendit̃. ꝙ sic: idem dicit Ric. in iiij. dist. xiij. de quocunque sacerdote. irregulari, interdicto, suspenso, excõicato, hæretico, schismatico, & quantũcunque nefario. & ista est verissima opinio, licèt gl. in c. accedentes. dist. 50. contrarium dixerit, & alij multi: quia character, super quo fundatur conficiendi ptãs, animæ impressus à Deo, ab homine nõ potest auferri. ¶ Quantum verò ad ſm, dicit idem Ric. in iiij. dist. xxxix. ꝙ licet exequi officium nõ debeat: tamẽ si ordinat, verum ordinem confert, quamuis non executionem: sicut ep̃s, qui loco, vel dignitati resignauit: quia non est eo magis episcopali dignitate ſpoliatus, dicentibus aliquibus episcopum non posse per hominem totaliter episcopali dignitate ſpoliari, & consequenter degradationem nõ esse dignitatis ablationem, sed ab eius executione suspensio est perpetua, & consentit S. T. ¶ Octauò* quæritur, vtrum degradatus teneatur ad horas dicendas? Et dicit Rod. ꝙ sic, si est in sacris, per c. dolentes. de celeb. mis. ꝙ hoc omnibus ordinatis præcepit: iste autem est ordinatus hñs characterem. Et idem dicit Veruec. quia ab his quæ sunt oneris, nõ liberatur: addens idem esse in degradato beneficiato, quãdiu tenet beneficium, licet non fuerit in sacris, non tamen debet dicere, vt dicunt, Dñs vobiscum, & similia pertinentia ad dignitatem: non debet etiam degradatus, vel suspẽsus officiare ecclesiam. ¶ Nonò* quęrit̃, quis restituere possit degradatum? Et dico, ꝙ solus Papa, non ep̃s. dist. 50. c. j. & ij. & sic etiam præses prouinciæ restituere non potest, quem damnauit. ff. de quæst. l. j in fin.

DE DELECTATIONE.

1 *Delectatio quid sit, & qualiter quandoque sumatur. Et quid à cogitatione differat. Et in quo peccatum sit primum.*
2 *Consensus peccati mortalis delectatione, num mortale sit peccatum. Et ibidem, quòd in delectatione multa sunt spectãda, de quibus hic ex ordine.*
3 *Cogitatio in propriam vxorem deliberata, num sit mortale peccatũ. Et quid de vidua in delectationem actus coniugalis præteriti,*

riti, de quo recordatur, consentiente. num. 4.

§. Consensum in delectatione tactuum, & aspectuum impudicorum mortale peccatum esse. Qui tamen patitur huiusmodi tactus ab eo, quem honesto amore ad eos moueri credit, vel ex patriæ cõsuetudine, non continuo peccat: secus si ex libidine.

6 *Mulieres perpendentes se amari & rogari, quoties offerũt se amatorum aspectibus, vt illis placeant, etiam si nihil turpe velint admittere, ob ruinam, quam illis parant mortaliter peccant.*

7 *Puellæ quamlibet opere castæ, si sensuali amore, & iuuenum pulchritudine allectæ, in delectationem cogitationis osculorum, & complexuum consentiant, vtrum peccent. Et quid de his, qui sub specie mortificationis spiritualis mulieres coram se nudari faciũt, vt disciplinas inferant: num. seq.*

1 DELECTATIO* est quies appetitus in bono cognito præsenti: vt colligit ex locis innumeris S. Th. sed aliquando sumitur largè pro omni consensu voluntatis. Et à cogitatione differt: quia cogitatio est operatio potẽtiæ cognoscitiuæ. i. intellectus: delectatio verò est operatio potentiæ appetitiuæ. Vnde quia peccatũ siue culpa est primò in appetitu. i. voluntate: in cogitatione non potest esse peccatum, nisi consentiente voluntate, ꝙ dupliciter cõtingit, ſm eundem. ij. dist. xxxix. q. j. arti. ij. ad primum. Primò inquantum cogitatio est, & sic est peccatum vanitatis, ſm quod intellectus deberet vtilioribus occupari cogitationibus. Secundò, inquantum cogitationes pp delectationem rei cogitatæ quæruntur, & sic potius est peccatum in delectatione rei cogitatæ, quàm in ipsa cogitatione: & tale peccatum reducit ad idem genus cum actu exterius perpetrato: puta, fornicationis, homicidij, &c. ¶ Primò* verò quærit, vtrum consensus in delectatione peccati mortalis sit pctũ mortale? Et dico ꝙ sic, ſm S. Th. in multis locis, sed præcipuè j. ij. q. lxxiiij. ar. viij. & in q. de veri. q. xv. ar. iiij. qa dicit August. in xij. de Trin. ꝙ pp peccata cogitationis, etiam sine voluntate perficiendi, sed cum voluntate oblectandi, totus homo damnatur. Et ratio est, secundùm S. Tho. quia consentire in talem delectationem est consentire, ꝙ suus affectus sit inclinat⁹ in id, quod est peccatum mortale. Nõ tamen est peccatum mortale, consentire in delectationem cogitationis, quæ est de peccato mortali, sed est veniale: puta, quando cogitatio est inutilis, vel nulla: puta, cum qs vtiliter cogitat ad prædicandum, vel disputandum. hæc ex illo ibi. Sed, vt clarè intelligatur hæc quæstio, & quid sit cogitatio, vel delectatio morosa: viso eodem S. Tho. ibi, & alibi, dico multa. ¶ Primum. Quælibet delectatio consequitur aliquam operationem: vt patet in x. & hic. & habet aliquod obiectum, quod quidem obiectum est duplex. Primò aliqua operatio alia ab ea, quam delectatio consequitur, sicut cum delector in cogitando de pulchra disputatione, delectatio consequitur operationem, quæ est cogitatio, & obiectum delectationis est vna alia operatio delectans, quæ est disputatio. Secundò, est aliqua operatio, quæ est ipsamet, quam delectatio consequitur, inquantum scilicet, vt ipse dicit, vis appetitiua, cuius est delectari, reflectitur in ipsam operationem, sicut in quoddam bonum: puta, cum quis cogitat, & delectat⁹ de hoc ipso quod cogitat, inquantum sua cogitatio placet. Et licet aliquando videatur obiectum delectationis esse res aliqua: puta, equus pulcher visu, aut pulchra mulier, aut etiã aliquid pudendũ, hoc nõ est, nisi inquantũ talis res est terminus, vel obiectũ alicuius operationis: puta, visionis, aut fornicationis: vnde semper obiectũ delectationis est operatio, vel quam ipsa consequit: & tunc est cogitatio, vel alia: & tũc est operatio cogitata. ¶ Secundũ. Delectatio voluntaria habens ꝓ obiecto operationem, quæ de se est pctũ mortale, ita. ſ. ꝙ nunquam licitè fieri põt sine mortali, est pctũ mortale: vt delectatio voluntaria de pctõ mortali, puta, fornicatione. Sed delectatio voluntaria hns pro obiecto operationem, quæ de se non est pctũ mortale, sed est veniale, vel nullũ: non est peccatum mortale, sed est veniale, vel nullũ, quia delectatio ſm se, non est pctũ, cùm aliquando liceat, sed ꝙ sit peccatum, habet à suo obiecto, sicut & quilibet actus mortalis. Et eadem ratione consensus in id, quod est mortale, consensus verò in id, quod est veniale, vel nullum, est veniale, vel nullum, quia consensu ſm se non est peccatũ, cũ aliquando liceat, sed ꝙ sit peccatum, habet à suo obiecto, in quod consentitur. ¶ Tertium. Delectatio de actu peccati mortalis, puta de fornicatione, semper est peccatum mortale: quia habet pro obiecto peccatum mortale, & consentire in illam, similiter semper est mortale, quia est consentire in peccatum mortale, sed delectatio de cogitatione peccati non est de se pctũ mortale, qa eius obiectum, puta cogitatio, de se non est pctũ mortale, quia põt esse cogitatio de peccato, siue pctõ mortali, sed cũ veniali solùm, vt si inutiliter cogitet, sine tũ complacentia peccati, imò sine peccato omnino, vt cùm vtiliter cogitatur. ¶ Quartũ. Igit in delectationibus cogitationum, si cogitet de actu peccati mortalis, puta fornicationis, cum intentione perficiendi, cogitatio est mortale, & dr propositum peccandi. Si verò cogitet, de eodem sine intentione faciendi, sed cũ intentione oblectandi, consentiendo. ſ. in delectationem, quæ est de actu illo: cogitatio etiam est peccatum mortale, & dr cogitatio, vel delectatio morosa, non à mora temporis physici siue continui, quia potest esse repentè, sed à mora, quam circa voluptatem rõ facit, dum eam nõ repellit, sed acceptat, quod esse potest in instanti tpis discreti. Quæ cogitatio morosa habet locum non solum in turpibus, sed etiam in homicidio, & omnibus peccatis. Ex doctrina S. T. in q. de veritate. elicit, ꝙ duplex est cogitatio morosa, vna. ſ. qua voluptati consentit expressè, etiam sine intentione operandi, & hoc indubitanter est peccatũ mortale, secundùm Aug. S. T. & omnes. Alia verò qua libidini consentit implicitè, siue interpretatiuè, & de hac T. ibi. q. xv. ar. iiij. ad x. sic dicit, Antequam ratio delectationẽ perpendat, vel impedimentum eius, non habet interpretatiũ consensum, etiam si non resistat. Sed cum iam perpenderit ratio de delectatione insurgente, & de nocumento consequente, vtpote cum percipit homo se totaliter per hmõi delectationem in pctũ indignari, & in præceps ruere, ille, nisi expressè resistat, vr consentire, & tunc pctũ ad rõnem transfertur per actum eius, quia agere, & non agere, cum quis agere debat, ad genus actus reducunt, secundùm ꝙ peccatum omissionis ad peccatum actus reducit. hæc ibi. Quando igit quis negligit reprimere motum peccati, & posit sufficientem deliberationem. i tempus deliberandi, & animaduersionem periculi, manet complacentia. i. nõ adest displicentia, pp negligentiam rõnis est peccatum mortale, secundùm S. T. Idem tenent S. Bona. Pe. de Taran. & Verucc. si verò cõplacẽtia non manet, dum rõ eã respuit, licet ita tepidè, vt statim secundò, & tertiò, ac pluries regrediat ad pulsandum mentem, secundùm aliquos, est dubium de mortali, tũ dico, ꝙ ibi non est cõsensus interpretatiuus, qui sit mortale pctũ, nisi vbi ex tali tepiditate videret sibi hõ imminere periculum probabile de pctõ mortali, puta de expresso consensu, vel de interpretatiuo mortale, ſm S. T. vbi ẽ. & S. Bon. vel de actu exteriori peccati puta, mollitie vel hmõi, quia tunc homo tenet facere conatum & virili-

ter repugnare, sicut & vbi immineret periculum corporis: secus si periculum non imminet, aut non perpendit. Si verò cogitet de peccato sine intentione faciendi & oblectãdi sede actu peccati, sed cum intentione oblectẽdi, seu de ipsa cogitatione peccati sine relatione ad peccatum ꝙ displicet, erit peccatum veniale, si inutiliter cogitet, nisi inde sibi videret imminere periculũ de mortali, vt si quis sine rõnabili causa ex sola vanitate cogitationis imaginet exercitus compugnantes, cùm tũ sibi non placeret vera pugna: erit etiam nullum peccatum si cogitet vtiliter, vt si dicta imaginatio exercituum fiat ad bonum finem: puta ad diuertendam intentionem animæ ab aliqua turpi cogitatiõe

3 infestante, §. Consensus. in prin. ¶ Secundò* quærit, vtrum cogitatio deliberata in propriã vxorẽ, sit mortalis? Et dicit Arch. ꝙ nõ, sicut nec ipse actus coniugalis: nisi ita moraret in ea, ꝙ pollutio in vigilia sequeret, ꝙ verum credo, qñ est in loco & tpe & voluntate consummandi, sed his seclusis, sicut tactus impudici sunt peccata, ita & cogitationes quæ prius hnt rõnem peccati, q̃ actus exteriores, nisi vt §. seq. dicet, si stat in ratione siue præsenti motu venereo. ¶ Tertiò* quæritur, vtrum peccet mortaliter vidua consentiens

4 in delectatione actus coniugalis præteriti, de quo recordatur? Et dicit Ric. ꝙ non: quia delectatio est de eo ꝙ non est mortale, si tũ immineret periculũ casus, puta pollutiones, & aduertit, est mortale. Et consentire vr Arc. ꝙ verum credo, si delectatio sistat in rõne, quæ vult, sic fuisse, aut solùm in memoria de præterita cum displicentia præsentis concupiscentiæ. Secus si insurgat sensualis concupiscẽtiæ motus, & delectetur iam in motu præsenti occasio nato ex memoria præteriti, dum imaginatur nunc virum suũ præsentẽ turpiter, & delectat inde, quia talia non licẽt, nisi in ordine ad actum consumandum, qui iã isti est impossibilis: ideo quærat, quantum põt, obliuisci virum suũ quantum ad venerea. Et idem p oia de viro dicẽdũ est respectu

5 vxoris. ¶ Quartò* vtrũ consensus in delectatione tactuum & aspectuũ impudicorum sit mortalis? Et dico ꝙ sic, quo ad tactus, puta complexus, & oscula, & hmõi, qñ ibi sunt mortales. i. qñ fiunt, ex libidine non matrimoniali, quia cõsensus in delectationẽ de aliquo mortali est mortale, & idẽ dico de aspectibus. Vnde non peccat mortaliter, qui patit huiusmodi tactus ab eo, quẽ credit moueri honesto amore, vel patriẽ consuetudine, secus ab eo, quem credit libidinosè moueri, secundùm Arc. quod limita, si põt vitare sine scandalo aliorum, qui de libidine nõ suspicant. Si autẽ de hoc dubitat, distinguo: quia si tactus sunt tales, qui cõsueuerint fieri etiã inter pudicos, & negari nõ possint sine præiudicio affabilitatis, quia quis ad amicos se hẽt verbis & factis sicut decet: vt complexus amici nouiter à lõgè venientis, non est peccatum, quia nõ est omittẽdus actus virtutis, peccando saltẽ venialiter pp hmõi pctũ socij dubiũ. Si verò tactus non sunt hmõi, adhuc distinguo: qa si tact⁹ non sunt huiusmodi. i. non sint osculum, vel cõplexus, aut consertio manuum, nec ẽt sunt apertè impudici. i. in locis genitalium, aut vicinis, tunc ẽt in dubio non est mortale ista pati, sed periculosum, quia nõ dẽt iudicare socii de libidine, sed de amore honesto, vel saltẽ sensuali citra mortale. Si verò sint apertè impudici, peccat mortaliter, quo modo intellige Arc. qui dicit nõ posse excusari à mortali eũ, q se tangi pmittit in genitalibus, nisi à cõiuge, vel ex rõnabili causa, puta infirmitatis, quia, ſextra hos cas⁹ semper põt probabiliter opinari de mala intentione, & ſtte tractus negari põt sine præiudicio virtutis affabilitatis. ¶ Si-

6 militer* peccat mortaliter, ſm Arch. mulieres perpendẽtes se amari, & precari, quoties se offerunt aspectib⁹ amatorũ, vt illis placeãt, ẽt si nil turpe vellẽt admittere, qa sunt ad illorum ruinã occasio efficax. Et adde idem esse de viris re-

7 spectu mulierũ. ¶ Quintò* quærit, circa idem specialiter, quid de puellis, quæ tametsi castæ sint opere, tũ sensuali amore, & iuuenũ pulchritudine allectę consentiunt in delectationẽ de cogritatione osculorum, & cõplexuum? Et dico iuxta prædicta, ꝙ si cõsensus esset in delectatione cogitationis tũ, nõ esset mortale, ꝙ quidẽ licet sit possib. le logicum. i. non implicans contradictionẽ, nunquam tũ, aut rarissimè accidit. Si verò consentiunt in delectationẽ actus cogitati, si delectatio ipsa non sit ex amore libidinoso, sed casto, sicut soror fratrẽ osculat, erit peccatum veniale, vel nullum, ſm qualitatẽ amoris, sed si delectatio sit ex amore libidinoso, erit mortale consensus, vt patet ex dictis. Nec valet dicere, ꝙ illa libido põt sistere intra limites matrimonij, quia ibi nullum est. ¶ Sextò, quid de his qui sub specie spũalis mortificationis faciunt mulieres coram se nudare, vt disciplinas inferant? Et dico, ꝙ non est dubium eos peccare mortaliter, si libido sit principaliter in causa. Et idẽ vr sentire Arch. si id faciant, ex curiosa sensualitate videndi: imò si ex stulta intentione mortificandi, quia dicit, ꝙ tales excusari nequeunt à mortali, quia est contra naturalẽ honestatem, & cum periculo lapsus & scandali.

De delegato, & Subdelegato, & Legato.

1 *Delegati multiplex definitio, item legati & subdelegati.*

2 *Delegare quis, & quid possit, & quid non possit. Et an existentibus alterius episcopatus ad voluntariam iurisdictionẽ pertinẽtia delegari queant. Et quid de his quæ ad contentiosum pertinent.*

3 *Delegatus ecclesiastico foro, quis esse possit.*

4 *Delegatus, cùm ei de delegatione temerè non credatur qualiter Delegationis mandatum probabit. Et quid si is ordinario de suo mandato fidem facere nolit, & parere nolentem ordinarium excommunicat. num. seq.*

5 *Iurisdictio quænam in dubio demandari videatur, & quid possit delegatus.*

6 *Delegati iurisdictio expirare quãdo dicatur. Et ibidem, quod vbi dispositio sub nomine dignitatis facta est, non expiret disponentis morte. Et idem cùm quid per viam statuti disponitur.*

7 *Rex integra respectu iurisdictionis delegatæ, quando dicatur. Et quando quis vti iurisdictione cæpisse dicatur.*

8 *Sententia delegatorum duorum inter se discordantium, num teneat. Et vnde dependere dicatur. Et quid in arbitrorum duorum, aut duorum ordinariorum discordantium sententia.*

9 *Delegatus an delegare possit, & cui. Et ibi conclusiones variæ vsque ad num. 13.*

10 *Prælati habẽtes per priuilegium, vt in aliquo casu absoluere possint subditos, an cum ipsis dispensare, an id alijs delegare possint.*

11 *Pan. Regula in subdelegante materia, ꝙ Papa regulariter alicui causam committendo industriam personæ non videatur eligere, sed potius negotio prouidere intendit, quod decidendum committit. Et quid si tertium deputet, cum partium consensu.*

12 *Delegatus à Principe, & is qui ab inferiore delegatur, qualiter inter se differant. Et an delegatus ab ordinario cogere hominem fari alterius possit. Et qualiter delegatus Papæ à se excommunicatus absoluere possit. num. seq.*

13 *Delegatus à Principe, & is qui ab inferiore delegatur, qualiter inter se differant. Et an delegatus ab ordinario cogere hominem fari alterius possit. Et qualiter delegatus Papæ à se excommunicatus absoluere possit. num. seq.*

14 *Subdelegatus à delegato Papæ quid possit. Et an credatur ei se legatum asserenti. num. seq.*

16 *Legatorum genera duo, nempe qui iurisdictionẽ non habeant, & qui habeant. Et horum tria quæque genera sunt, & quid vnumquodq; genus. Item hi qualiter quo cõ percussorem clerici absolutionem differant. num. seq. Et circa hæc casus tres, & dubia quatuor, quibus duo addantur. num. 18.*

19 *Legati, de quibus proximè, in beneficiorum collatione, quemodo differant.*

20 *Legatus de latere vtrum ea beneficia conferre possit, quorum collatio ad Papam deuoluta est per concilium Lateranense. Et quid de beneficijs vacantibus in curia.*

21 *Legatus lateralis, vel alius qui mandato specialiconferre beneficia in prouincia pōt, si in ea sint, & ibi concurrāt possibiliter tres beneficij collatores, nempe Papa, Legatus ipse, & Diœcesanus, si non apparet cui primo collatū sit beneficiū potior cōditio erit possidentis: & si neuter possideat, qui habuit à digniori, præferetur.*

22 *Legatus in prouincia, quid possit aut non possit.*

23 *Legatio quot modis terminetur, & de eius effectu. Et quòd finita legatione, omnes reseruationes beneficiorum ab legato, etiam si lateralis sit, factæ, item decreta super his interposita, & huiusmodi, viribus destituantur.*

1 DELEGATVS * à delego dicit, quod est vices committo, vt recitat Pan. in ru. eo. tit. multipliciter diffinitur, quia secundùm Gof. est is, cui à Papa vel alio ordinario seu principis delegato, causa dec. deda & cognoscenda cōmittitur. Secundū Host. verò est is, cui cōmittitur causa decidenda seu exequenda, vices alterius repræsentās, proprium in iurisdictione nihil habens, vt in c. sanè. eo. ti. & in l. j. ff. de off. eius cui man. est iur. Secundum Spec. aūt eo. tit. in princ. est is, qui ex cōmissione alterius causæ iudicialem cognitionē assequitur. Et quælibet, inquit, diffinitio tolerari pōt. Sed ego dico, ꝙ delegatus, quo ad ecclesiasticos, est is, cui à summo pontifice vel ordinario causa cōmittitur, aut etiā ab eo, qui extraordinaria iurisdictione aliquid pōt. Et similiter dico de Imperatore, & aliis dominis quo ad seculares. ¶ Legatus verò, ſm Gof. & vt cōmuniter notatur in rub. eo. tit. est is, cui à Papa certa patria vel prouincia committitur gubernanda, vnde gerit vices Papæ, & est ordinarius in prouincia, de offi. leg. legatos, lib. 6. Subdelegatus, est delegatus delegati. ¶ Primò * verò quæritur, quis & quæ possit delegare? Et dico, ꝙ quilibet ordinarius, etiā qui extraordinaria iurisdictione aliquid pōt, vt delegatus Papæ: sed tamē de epo distinguendum est, secundum Ray. & Veruec. Nam pertinentia ad ordinem episcopalē, vt est cōsecratio, vel reconciliatio ecclesiarū, ordinatio clericorum, & similia, delegare potest eps tantùm, de offic. ord. qd̄ ad sedem. & de conse. eccl. aqua: imò metropolitanus post cōfirmationem, ante pallij receptionē, cōmittere pōt epis consecrationē suffraganei sui, de elect. suffraganeis. Pertinentia verò ad iurisdictionem, vt est audientia causarū, & peccatorū absolutio, indubitāter delegare pōt alteri, vt in d. c. aqua, ita tamē ꝙ criminales causas clericorū, cum agit̄ ad depositionē, delegare non pōt, nisi in casu. l. si inciperet abesse pp ecclesiæ suæ necessitatē, vel aliam causam magnam, & tunc cōmitteret cognitionem tm̄, & non diffinitionem causæ. arg. de offic. eius cui man. est iurisd. l. j. C. de peda. iud. l. ij. nisi cōmitteret diffinitionē totius causæ alter episcopo: quod facere potest, cùm nō sit ei prohibitū. Sunt autem & aliæ causæ, quæ licet non sint criminales, tm̄ eas delegare non debet propter earū excellentiā, nisi necessaria, & multū iusta causa impeditus, vt causa matrimonij, & consimiles, de consan. & affi. ex literis Nec etiā debet delegare potestatē dispensandi cū irregularibus, nec absoluēdi eos, qui manus violētas iniecerūt in clericos in casib' sibi à iure cōcessis, qui tm̄ licēt nō debeat, nihilominus potest, cum nō sit ei prohibitū, imò de dictis pensoribus cōcedit̄, de offi. ord. eis. Alias verò causas minores, etiā spirituales vt de decimis, iure patronatus, & huiusmodi, delegare pōt: sed tamē spirituales, clericis tantū. de iud. decernimus, & c. quanto. Pecuniarias verò indistinctē potest, imò fortè debet delegare, nec in talibus occupari. argu. q. j. te quidem. Potest aūt delegare existentibus de alieno ēpatu pertinentia ad iurisdictionē voluntariā, licet ad suscipiendū cogere non possit: non aūt pertinentia ad cōtentiosam, secundū

2 Veruec. ad hoc, de const. vt animarū, lib. 6. ¶ Secūdò * quæritur, quis possit esse delegatus in ecclesiastico foro? Et dico, ꝙ Papæ delegatus esse pōt solùm cōstitutus in dignitate, vel personatū habens, aut canonicus ecclesiæ cathedralis, de rescr. statutū, lib. 6. nisi ex certa scientia Papa cām committeret nō existenti in dignitate vel minori, de offic. deleg. cū vigesimū, de elect. cū in cūctis. Aliorū verò potest quilibet esse, qui nō prohibetur. Igitur priores mendicantiū, & guardiani Minorū pnt̄ esse delegati Papæ, quia ſm Gemi. in c. nullus. de elect. lib. 6. post glos. sunt in dignitate. Et facit quod not. Panor. in c. causam. de iudi. & in c. cùm olim. de maio. & obed. & Card. in clem. ij. de rescrip. & ibi glo. quod tamen locum non habet, ſm Pan. in d. cle. vbi in eodem monasterio habeant superiorem, sicut q̄ sunt sub abbate: quia non hnt̄ dignitatē: secus de nō hnte, quia quā-

4 uis non sit perpetuus, sufficit ꝙ esse possit. ¶ Tertiò * cùm delegato nō credat̄, nisi probet delegationem, nec teneatur quis exequi sententiā eius, nisi ei literæ ostendant̄: extrà eo. cum in iure. quærit̄ qualiter probabit mandatū delegationis? Et dicit Pan. in d. c. cū in iure. ꝙ primò p originale: & hoc est clarum. Secundò, per exemplū de originali sumptum solenniter: de qua solēnitate, vide J. Tabellio. §. vlt. Tertiò, si partibus cōsentientibus, vel plentibus, & nō cōtradicentibus, originale sit exemplatū in actis, secūdùm Host. qa in earū præiudiciū acta facient fidē de originalis tenore. arg. in l. j. C. de aela. vbi per illum tex. dicit Bar. ꝙ si partes in iudicio pſentes non cōtradicūt his, quæ tendere possunt in earū præiudiciū, vident̄ consentire. Secus vbi solus notarius exemplaut instrumēta originalia reducenda ad actorū tenorē: quia, ſm Inno. cum producuntur instrumenta, sola productio est de actis, & ñ tenor, quasi dicat, ꝙ si notarius scripsit in actis, ꝙ talis pars ꝓduxit tale instrumentū, creditur notario de productione, vt in c. qm̄ contra, de proba. sed nō super tenore instrumentorū, nisi pro-

3 betur per originalia, vel prædictis modis. ¶ Quartò * quid si delegatus nō vult facere fidē ordinario de suo mādato, & ei parere nolentē, siue ſsiiam exequi, excōicat? Et dico, ꝙ ſm doc. excōicatio nō tenet: qa delegatus nō habet iurisdictionem super ordinariū, nisi sit ei rebellis: quod dici non pōt, si petit fidē de mādato, qa facit qd̄ sibi iure permittitur. Sed si ordinarius malitiosē se asserat de mandato dubitare, allegādo maximè falsitatem rescripti, ſm Host. quatuor remedia cōperunt delegato. Primum, vt exequat̄ per se quod pōt, vt in c. in literis. eo. tit. Secundū, vt puniat ordinariū, si constat, ꝙ malitiosē opponat. Tertiū quia punitur quo ad Deū. Quartum, quia condemnari poterit in xxx. libras auri, si malitiosē se opponit ad cauillādū rescriptum principis, vt in l. ij. C. de leg. Facit ad prædicta, quod not. Pano. in c. præterea, de dila. vbi dr̄, ꝙ si agitur de grauissimo seu grauiori præiudicio, non est parendū asserenti se delegatum, quāuis sit persona authorizabilis, nisi priùs constet de pleno mādato, nec sufficit simplex copia, lege, vna. C. de manda. princ. nec aliter ordinarius debet sententiam exequi. arg. in c. nobilissimus. dist. ix. Sed si agitur de præiudicio graui, puta, citatus est in partibus valde remotis: sufficit mittere copiam rescripti, non autem asserere se delegatum. Si verò agitur de leuissimo: puta, quia citatus est in loco ciuitatis, non est necesse copiam mittere,

tere, quo ad effectū arctandi citatum ad comparēdum, sed satis est asserere se delegatū: qa oritur dubiū iurisdictionis: ex quo pſona non est vilis: ex tali aūt dubio quis cōparere tenet̄. ar. l. si quis ex aliena. ff. de iud. Secus si simpliciter citet, non asserens se delegatum: nec aliàs est ordinarius.

6 ¶ Quintò * quæritur, quæ iurisdictio videatur in dubio de mandari, & qd̄ possit delegatus? Et quātum ad primū dico ꝙ concludi consueuit, ꝙ qm̄ committēs dicit, authoritate nostra cognoscas: vt trāslata iurisdictio ordinaria, per tex. in proœ. Insti. Sed qm̄ hoc non exprimitur, pe. commissionem vnius negotij, vel plurium, non vt ordinaria iurisdictio committi, per l. si certarum. ff. de milit. test. Sed si vniuersitas committatur, sic, per l. j. §. cum vrbē. ff. de offi. præ. vrb. ¶ Quantum verò ad ſm, respondet Gemi. in c. pręsentiū. de resti. ex gl. in c. solet. de sen. exc. lib. 6. quę dicit, ꝙ delegata potestas est stricti iuris: ideo q̄ id solum pōt, qd̄ est ei commissum. & sine quo causa expediri non pōt. de offi. deleg. c. j, & c. prudētiam. & l. ad legatum. ff. de procu. & id, pp ꝙ facilius causa expediri posset, non venit, nisi expressè committat̄. Et Verue. dicit, ꝙ quamuis causa delegata, intelligant̄ commissa omnia, sine quib' causa expediri nō pōt, non tamen omnia concessa sunt, quæ possunt valere

7 ad causam expediendam. ¶ Sextò * quæritur, qm̄ expiret delegati iurisdictio? Et dico, ꝙ re integra expirat p scientiam mortis delegantis. l. eius qui in pr. ff. si cer. pet. de offic. delegatum. & similiter re integra per mortē eius, contra quē mandatur. de rescr. significauit. de multis aliis modis, vt in c. quoniam abbas. de offi. dele. ¶ Adde primò, ſm Pan. in c. irrefragabili. de offi. or. ꝙ nō expirat morte delegantis, qm̄ data fuit per viam legis, & non ab homine: vt in d. c. gratū. Ratio diuersitatis est: quia homo moritur, & eodem modo cum eo extinguitur delegatio eius re integra: cum non fixerit radicē in pſona delegati, sed lex nunquā moritē, pro quo facit c. si gratiosè. de rescr. lib. 6. vbi patet, ꝙ dispositio facta sub nomine dignitatis, nō perit morte disponētis. Et idem vt̄, qm̄ officiales aliquid disponunt per viam statuti, vt per mortē, seu reuocationē eorum non expiret illa dispositio. Secus si non p viam legis, vel statuti. Adde primò, vt sunt ordinationes, & præcepta, quæ fiunt à prelatis, vel diffinitoribus non habentibus authoritatē constituen-

8 di. Adde secundò, * ꝙ res dr̄ integra, ſm Host. in c. licēt. eo. tit. qm̄ delegatus non cœpit vti iurisdictione: cœpit autē, vt si vices suas commisit, vt ibi patet: etiam si primum solum commisit. eo. tit. sup quæstionum. vel si mādauit alicui citare partes: aut si ipse citauit à fortiori: vt in d. c. gratū. vel si recepit testes in periculo eōstitutos, & multo magis, si excommunicauit contradictores. eo. tit. c. & si dic̄ assignauit partibus. de dila. c. fi. vel si fecit offerri libellū, vel aliū actū iudicialē exercuit: etiam si partes non citauit: vt si recepto mandato vocet tabellionē, ac testes, & tanquam iudex pręcipiat redigi literas suas in publicam formam, & in instrumento testes apponi: quia talis actus iudicialis est: vt̄ incipit vti iurisdictione. ¶ Septimò * quæritē, qd de sentētia duo

9 rum delegatorum discordantium? Et dico dependere ex delegante, quā voluerit acceptare. Secus in sententia arbitrorum ex compromisso, quia non tenet. Sicut et præsidētes loco Papæ in concilio generali nihil faciunt, nisi oēs cōsentiant in actu gerēdo: quia vnius contradictio inficit totum. no. Pan. in c. non est. de reg. & in c. pe. de sta. mo. Secus in sentētia duorum ordinariorum discordantium, quæ tenet pro reo, nisi causa matrimonij, libertatis, & testamēti, & huiusmodi fauorabilibus: quia tunc tenet̄ pro actore: vt in c. vlt. de sen. & re iud. intellige si agit vt matrimoniū, & huiusmodi teneant, aliter valeret ꝓ eo, q̄ vt valeāt agit̄,

10 vel se defendit. ¶ * Octauò quęrit̄, vtrū delegatus possit sub delegare, & cui? Et dico multa. ¶ Primum. Delegatus à Papa vt̄ à pręcipe pōt indistinctē causam totam vel partē alteri delegare. l. à iudice. C. de iud. de off. dele. c. fi. & no. In. in c. pastoralis. eo. ti. Et hoc verum, nisi qm̄ certum ministerium ei cōmittit̄. ꝙ Inn. ibi limitat de ministerio magno: & exprimit̄, vt prędicare crucē, dispēsare cum irregulari, pœnitentiam iniungere, absoluere excōicatos, & hmōi, & generaliter qm̄ committitur nudum ministerium, & non iurisdictio: vt ibi patet in fide, vel qm̄ per verba rescripti cōprehendit̄ electa fides vel industria eius, sicut cum dr̄. cōfidimus de tua industria, vt personaliter exequaris, vel qm̄ negotium non est per alium bene expedibile. Hoc tm̄ non est verum in legato sedis apostolicæ, qui etiam in prædictis subdelegare pōt, vt patet in d. c. fin. ſ. in prædicatione crucis, dispensatione cum irregulari, &c. Pro quo no. ꝙ in d. c. fi. cum dictum fuisset, ꝙ delegatus principis potest delegare, subiungitur primò, ꝙ is, cui iniungit̄, vt negotium personal ter exequatur potest delegare de cōsensu partiū, nisi iniunctum sit, inquisitionem fieri, vel ecclesiis de prælatis, aut aliis ministris prouideri, qa in his industria, & fides personæ vt̄ electa. Et secundò subiungitur, sic informat. Cæterùm salua legatorum sedis aposto. authoritate, nulli, cui commissum fuerit prædicare crucem, excōicare vel absoluere aliquos, dispensare cum irregularibus, vt̄ iniungere pœnitentias, liceat hæc de cætero aliis demādare, quia non sibi iurisdictio, sed certum ministerium potius

11 committitur in hac parte. hæc ibi. Ex * quibus aliqui volunt, ꝙ prælati habētes p priuilegiū, ꝙ in aliquo casu possint absoluere subditos, aut cum eis dispēsare, non possunt hoc alij delegare, cum ista eorum potestas sit delegata. Et verum dicunt, si ista concessa sunt isti prælato in numero circa determinatos subditos, puta, absoluatur ille, vel iste. Secus vbi hoc concedit̄, respectū subditorum in genere, tā respectu culparum præteritarū, quàm futurarū, & prælatis præsentibus, ac futuris, tum qa hic non cōmittit̄ certū, sed nudum ministerium, sed cognitio causæ, & iurisdictio, tm̄ qa ēt si committat̄ nudum ministerium, ꝙ est falsum, tm̄ non est electa industria personæ, cum sit incognita. Et idē est, ſm Pan. ibi, post Inno. si nudum ministerium cōmitteret̄ certæ personæ, sed illud non sit magnum, vt prædicta. Et ita, vt dixi, cōsuetudo, quæ legē interpretatur, obseruat, & est rationabilis, qa plerūq; subditi verentur prælatos. Et ita expressè tenet gl. in c. fi. de of. or. ¶ Secundum. Delegat * Papæ subdelegare pōt: licēt sit datus ex officio, vel ex cōsensu partium, vel cum clausula præ electionis. ſ. ꝙ si non omnes, tu cum alio exequaris, vt ibi. Et hoc nisi illud verbū geminaret̄, puta, si diceretur, tu exequaris. ſm Bal. vt verba aliq̄d operētur. de priu. si Papa. lib. 6. Aliter nō intelligitur

12 electa industria pſonæ, ſm eum. * Ex quibus facit ibi. i. in d. c. fin. Pan. regulam singularē in materia subdelegandi, videlicet, ꝙ regularitē Papa cōmittēdo alicui causam, industriam pſonæ non vt̄ eligere, sed potius intēdit ꝓuidere negotio, qd̄ decidēdum committit. Sed & si Papa tertium delegatum deputauit, cum partium consensu. dicit Io An. in add. Spe. ꝙ licet de honestate subdelegare non debeat, nisi de consensu partium, non tm̄ de necessitate, qa d. c. fin. indistinctē dat isti delegato facultatē subdelegādi, dicēs, ꝙ delegato à principe est à iure cōcessum. & idē Host. & Pan. * Tertium. Delegatus non à principe, sed ab inferiore, subdelegare non pōt, ēt impeditus infirmitate, vel alia iusta causa. arg. l. prætor. §. si post. ff. de va. mu. & d. l. à iudice.

Quod tñ fallit primò in vno articulo, vel cap. causę: qa vl hoc posse alteri committere: vt in cle. j. de offi. dele. Secò, qñ est delegatus ad vniuersitatē causarum alicuius castri, villæ, aut ecclesiæ: quia tūc pōt vnā causam delegare: vt no. gl. in c. cum causam. de ap. ff. de iudi. l. cum prætor. §. j. ff. qs & à quo ap. l. j. §. j. Tertiò, si lis est coram eo contestata, & sic intelligit ext. de se. & re iud. cum Bartoldus. ar. C d pcu. l. neq; tutores. Et hoc tenuit Sum. Pis. sed fm Bart. in d. l. à iudice. hoc cōiter non tenetur: nec est de pcuratore simile: vt ibi p eum patet. Quartò, si hoc sibi specialiter concedatur. fm Io. And. per c. is cui. de offi. dele. libr. 6. vbi dī, q; is, cui committitur à sede apostolica prouidere certæ psonæ de bñficio in certa ecclesia, dioecesi, vl prouincia: pōt hoc alteri subdelegare. Sed si mandetur ei, vt prouideat ecclesię de persona subdelegare non pōt, nisi subdelegandi habeat speciale mandatum. ¶ Quartum. Is, cui negotium cōmittitur, vt psonaliter exequatur: si partes consentiant tacitè, vl expresè, hoc pōt alteri subdelegare, q; tñ limitat Pan. in c. si. eo. tit. quādo forma rescripti est fundata super vtilitate partium: secus si sup publica, quæ non esset remissibilis per partes, vel vbi partes contradicerēt. Hoc tñ fallit in eo, cui Papa committit inquisitionem, vel prouisionem ecclesiis de prælatis, siue aliis ministris: quod sine speciali mandato subdelegare non pōt: quia in his fides, & industria psonæ eligi vī. in d. c. fin & in d. c. is cui. ¶ Quintum. delegatus, vl etiam legatus sedis apostolicæ eo casu, quo subdelegare pōt, hoc non pōt, nisi existenti in dignitate, vl personatu, vel canonico ecclesiæ cathedralis: vt in c. statutū. de rescr. lib. 6. ¶ Sextum. Sicut delegatus à Papa, vl principe habet à lege, q; possit causam alteri subdelegare, nisi, vt dictum est. ita delegatus ab episcopo, vel alio: & si non habeat à lege potestatē subdelegandi, habere tñ pōt ab homine: vt si delegans ipse det sibi autoritatem subdelegandi. arg. de procur. c. j. ij. respon. Et sic tenet Ioan. And. super c. is cui. lib. 6. ¶ Septimum. Eo casu, quod delegatus subdelegare potest, tenetur quis acceptare subdelegationē, fm Inno. in ca. pastoralis. de offic. dele. nisi constet, q; delegatus malitiosè se exoneret vt ibi: & tunc si vellet cogere, iusta esset appella-
13 tio. Secus si non constaret. Est* tñ differentia inter delegatum à principe, & ab inferiore: quia primus cogere potest omnes, etiam si non sint sui fori. G. qui pro sua iurisdictione. l. vna. ff. de muner. & hon. l. muner. §. iudicandi. exceptis aduocatis, qui alibi, quàm in suo foro cogi nō possunt recipere iudicium. C. de aduo. diuer. iud. l. sancimus. Delegatus verò ab ordinario, cogere non potest hominem alterius fori. ff. de iur. om. iud. l. vl. & in gloss. d. cap. pastoralis. Quomodo delegatus Papæ absoluere possit excommunicatos à se. s. Absolutio. ij. §. 4. vbi aūt cognoscere possit, s.
14 Commissio. ¶ Nonò,* quantum ad subdelegatum quærit, quid possit subdelegatus à delegato Papæ? Et dico, q; pōt coërcere, fm Ioan. And. extrà eo. ex literis. quæ coërcitio, fm Inno. intelligitur, quia potest excommunicare, interdicere, & huiusmodi. Vnde & Host. dicit, q; subdelegatus delegati, & merus executor coërcitionem recipit contra se sibi opponētes, & iniuriantes illos, quos mittit pro exequēdo articulo sibi commisso: quem etiam quo ad denunciationem potest alteri delegare. ¶ *Decimò quantum ad le-
15 gatum quæritur, an credatur asserenti se legatum? Et dico quòd non, nisi probauerit in scriptis, & de mandato apostolico, per suas literas fidem fecerit. dist. lxiij. lectis. C. de mand. princ. l. vnica. Facit quod not. gloss. in c. sicut nobis. de sent. excom. quòd non creditur Cardinali asserenti aliquid in alterius præiudicium. quod limitare videtur Pan. si asserat oraculo viuæ vocis. Et si dicat se literas perdidisse, aut auditur, de offi. del. cum in iure. & d. l. vnica. si tamē est honestus, & notus, debet ei credi, & recipi. xcvij. dist. nobilissimus. sed sine literis nihil audeat iudicare, secundùm Tanc. & Arch. quia nuntio sine literis non creditur, vbi
16 alicui præiudicatur. ¶ Vndecimò* quæritur, quot sunt genera legatorum? Et dico, q; legatorum duo sunt genera: quia sunt quidam legati impropriè. i. nuntij, sed non iudices: vt qui à Papa pro ambassiata mittuntur vel ad aliquod nudum ministerium exercendum. de quibus dist. j. ius gētium. & xcvij. dist. c. nobilissimus. & istos, qui impedit, dēt hostibus tradi, etiam si sint hostium. l. vlt. ff. de legato. & secundùm Canones sunt excommunicandi xciiij. dist. si qs. Ita not. glos. in d. c. ius gentium. Imò si legati, vel nuntij sint apostolici, sunt ipso facto excōicati, & eorum terræ, ac loca interdicta, quandiu in contumacia perstiterint eorum domini. de offic. leg. super gentes. libr. 6. extrauagans est. Quidam verò sunt legati iudices, quos Papa facit ordinarios in certa prouincia, de quibus loquitur præmissa diffinitio, & tit. de offi leg. Et horum, secundùm Io. And. & omnes Canonistas, tria sunt genera: vt etiam not. glo. & Pa. in c. excōicatis. de off. leg. Quidam enim dicuntur laterales, seu de latere missi, qui fm Ber. in c. excōmunicatis. de sen. exc. & glos. in c. pen. de offic. leg. sunt hi, qui de curia Papæ mittuntur, etiam si nō sint Cardinales. Sed verius dicit Io. And. & Panor. in d. c. pen. q; sunt soli Cardinales, maximè hodie. Quidam verò sunt locales, seu nati, qui dicuntur legati ratione suæ dignitatis, in qua nascuntur ex priuilegio ecclesiæ suæ, vt archiepiscopus Cantuariensis, & Eboracēsis, vt in c. j. ff. de offic. leg. Quidam verò nec sic, sed dicūtur temporales, siue communes psonæ, vt omnes, nisi à Papa, à curia, vel ab extra, qui non sunt Cardinales. ¶ Duo-
17 decimò* quæritur, quō differunt hi legati, quo ad absolutionem percussorum clerici? Et dicit glo. in c. pe. de off. leg. & cōiter omnes Doc. q; laterales hos possunt absoluere in sua prouincia, & etiam extra, postquā egrediuntur vrbem, donec illā reingrediantur, & tā subditos, quàm extraneos, siue aliunde veniētes, fm gl. quod Host. in c. pen. de offic. leg. limitat, nisi sit enormis iniuria. allegans c. si verò. & c. cū illo. de sen. excom. sed in c. ad eminentiam. de sen. excō. tenet, q; pōt absoluere ēt pro enormi. & idem Ioan. An. & Arc. in d. c. j. de off. leg. lib. 6. & Pan. in d. c. ad eminentiam. etiam si mutilauerint, vel occiderint Et hoc tene, quia iura accipientia enormem iniuriam, loquuntur in aliis inferioribus legatis, fm prædictos. Fallit tamen, quod dictum est. Primò, quando sunt in præsentia Papæ. Secundò, quando sunt reuocati ante regressum, secundùm Pan. in c. pen. de offi. leg. quo casu nec insignia legationis debent exercere. Tertiò, fm aliquos, qñ nec in prouincia sunt nec in via. Sed ista fallentia aliquo iure non probatur, sed reprobat, quia proconsul extra sibi decretā prouinciā exercere pōt iurisdictionem voluntariam, & vti insigniis, non distinguendo an sit in via, nēcne. ff. de off. proconf. l. j. & ij. legati aūt Papæ æquiparantur proconsulibus, & præsidibus, vt in c. ij. de off. leg. libr. 6. Adde, q; dicta de absolutione ab hac excōicatione, non sunt extendēda ad aliàs absolutiones Papæ reseruatas, quia in istis exorbitantibus, & prohibitis non fit extēsio de vno casu ad alium, etiam per maioritatē rationis, vt in c. ad translationem. de offi. leg. ¶ Legati verò locales, siue nati, absoluere non possunt istos in prouincia sua, vel extra, nec subditos, nec alios. Cuius ratio est, fm Pan. in d. c. penul. quia alioquin clerici perderent priuilegium, quod habent ex c. si quis suadente. xvij. q. iiij. quia cum

cum dignitas illa sit perpetua, nullus pro absolutione cogeretur adire Romam. quod tñ limitat Pan. in casibus reseruatis Papæ: quia ab ea iniectione à qua absoluunt episcopi, multò fortius absoluunt, & ipsi, cum sint ordinarij. ¶ Legati verò temporales absoluere possunt solum in sua prouincia, & solum eos, qui sunt de sua prouincia, non au-
18 tē extra eam, nec extraneos, fm Arch. ¶ *Circa hoc tamen clari sunt tres casus. Primus, quòd possunt absoluere suos subditos in sua prouincia existentes. Secundus, q; nō possunt absoluere extraneos extra prouinciam. Tertius, q; extraneos. i. aliunde aduenientes absoluere non possunt, ēt in prouincia. Sunt ēt quatuor dubia. Primum, an possint subditos extra prouinciam absoluere. Et dicit Pano. in d. c. excōicatis. communiter teneri q; non. & Io. And. dicit ita seruari de facto. q; limita, fm Io. Mo. & Io. An. quos sequitur Gem. in c. j. eo. tit. lib. 6. nisi de consensu iudicis illius prouinciæ. sed de hoc statim. Secundum est, an subditos absoluere possint extra prouinciam de consensu iudicis illius prouinciæ? Et dicunt aliqui, q; qa hæc potestas datur eis limitatè, non vī q; excedere debeant formam eis præfixam per d. c. excōicatis. & Pa. tenet q; nō, dicēs, hoc dictū singulariter notandū, q; potestas collata in certo loco ex priuilegio, exerceri nō pōt in alio loco, ēt in subditos. Secus in iurisdictione competēte de iure cōi. Et hoc sequitur Sum. Ros. Sed prædicti tenent contrarium. Et hoc sequitur Sū. Ang. contra Ros. & hoc tene: qa etiam contētiosam iuris-
20 dictionē pōt quis exercere in territorio non suo de licentia iudicis territorij. q; Host. dicit esse æquum. Tertium, an possit absoluere subditos, qui extra prouinciam in excōmunicationē inciderunt? Et dicit Host. q; non. innix' verbo, aliunde. in d. c. excōicatis. Sed hoc intelligitur de non subditis aliunde veniētibus. Vñ alij contrarium tenēt, vt recitat Spe. q; Pan. verius dicit, vt sicut pōt punire subditos extra territorium delinquentes. de for. cōp. cum contingat. ita possit ēt eos absoluere. Et facit, quia proprius sacerdos absoluit subditū à delicto extra prouinciā cōmisso. Quartum est, an absoluere possint non subditos incidētes in puincia ipsorum legatorū. Et dicit Hos. q; sic, qa tales aliū de accedere non dicuntur, cum non aduenient excōicati. Pro quo facit dictum Abbatis in d. c. cum contingat, quod
22 scholaris veniens ad studium excōicatus, absolui nō potest ab eo loci licet absoluere potuisset proprius eps. Secus si ibi incidisset. Ex quo posset elici, q; potestas contracta ratione domicilij, non extēdit ad prius commissa. q; tñ dictū Pa. generaliter non admittit. & bñ, qa oppositum s. dictū est, s. absolutio. j. §. v. quæsito primo, & se. Quintum additur, an possint absoluere excōicatos à se in prouincia, postquàm sunt prouinciam egressi. Et dicit gloss. in c. nouit. de of. le. q; non: quia exeundo prouinciam priuati sunt dignitate. ff. de of. præsi. l. iij. & statim expirat iurisdictio. Quod limitat Spec. qñ exeunt animo non redeundi, & vbi absolutio requireret causę cognitionē. Secus ergo si exeunt regressuri, & absolutio est in foro pœnitētiali. Et consentit Inn. Et intellige tā de laterali, quàm de temporali, fm Supplementum, lateralis tñ etiam non regressurus, dum redit ad vrbem, absoluere posset sacramentaliter, vt dictum est. Sextū, an absoluere possint pro enormi iniuria, puta mutilatione, vel homicidio? Et cōiter tenet q; no. Pan. tñ in c. quod de his. de sent. exco. satis innuit quòd sic, vide si vis.
19 ¶ *Decimotertiò quæritur, quō differant prædicti legati in bñficiorum collatione? Et dico, q; legatus lateralis solus pōt multa. Potest enim primò confirmare electiones episcoporum & archiepiscoporum & exemptorum in puincia sibi decreta, non autē alij legati, sine speciali mandato, de elec. si abbatē. lib. 6. Et secundò dare licētiā abbati subdito immediatè apostolicæ sedi à suo monasterio ad episcopatum, qui hoc nequiuisset sine licētia Papæ vel legati, vt in d. c. si abbatē. Vbi dicit gl. idē esse iudicium de trāsitu ab vna abbatia ad aliam, quæ tñ, si eo subiicerētur, trāsitus non fieret sine licentia saltem epi. Potest etiam fm Ber. cognoscere de causis motis contra huiusmodi exemptos: qa per priuilegia eximuntur à potestate episcoporum, & non legatorum, alij aūt legati contra istorū priuilegia hoc sine speciali mandato non possent. de of. leg. q; translationē, in gl Et tertiò conferre bñficia in terminis suæ legationis, cū restrictione tñ, quæ habē in c. præsenti. &c. deliberatione. de offi. leg. lib. 6. & in c. officij. eo. tit. & lib. alij verò nō, nisi ex commissione speciali. Quod si ecclesia patronum laicū habet, conferre non posset, nisi ei, quem præsentaret patronus. eodemq; modo si haberet patronum clericum, cui patronatus rōne patrimonij competeret. de of. leg. c. dilect'. Secus si clericus sit patronus ratione ecclesiæ, vel ēt si sit collegium, quia eo irrequisito potest legatus conferre, cum possit maius. s. conferre ipsas ecclesias irreqsito eo. Collatio tñ bñficij per eum facta non valet, si non est facta mētio de alio bñficio qd prius habebatur, nisi, fm Io. An. hoc exprimeret se facere proprio motu, quia valet collatio, licet vtrunq; retinere non possit. Secus si ille impetrauit, qa
20 tenebatur facere mentionem de priori. ¶ * Quærit tñ Ioā. And. in gl. vtrum conferre possit illa bñficia quorum collatio deuoluta est ad Papam per Lateranēse concilium? Et dicit q; sic, fm Gof. & Inno. & Gul. in Spe. reprehendentes Vinc. qui dicit contrarium. Et subdit ipse Io. An. certū esse q; legatus ēt de latere conferre non pōt bñficia vacantia in curia Romana sine mandato spāli, vt de præb. licet. in
21 fin. q; intelligo intra mensem, vt eo, tit. statuimus. ¶ *Adde q; vbi legatus lateralis vel alius spāli mādato conferre pōt in prouincia, cōcurrunt possibiliter res bñficij collatores, Papa, legatus, & diœcesanus, & tunc si apparet cui primò collatum sit, non est dubiū, si verò non apparet, potior erit conditio possidētis, & si neuter possideat, præferetur q; habuit à digniori. i. Papa, vel legato. de præb. si à sede. lib. 6.
22 ¶ *Decimoquartò quæritur, quid legatus in sua prouincia possit aut non possit? Et dico fm Directo. q; potest primū exercere omnia, quæ posset ille, qui eum misit præter reseruata summo pontifici, de quibus habet s. Casus. j. §. j. ¶ Et secundò, pōt solus edere statuta in spectantibus ad iurisdictionē, fm no. in c. fi. extrà eo. dummodò nō sit cōtra canones generales, quibus in aliquo derogare non pōt. Et idem dico in eo, vt not. Ioan. And. in c. fi. de of. archipre. & idē dicit Gem. & plus. s. q; eps non potest facere statutū quo ius commune arctetur. Si tñ vellet statuere legatus in concernētibus aliorū præiudiciū, illorū consensum dēt habere, vt no. Inn. in d. c. fi. Vtrum aūt possit aliquo casu mutare legata. j. Legatū. ¶ Nō pōt aūt primò, ēt si sit lateralis, cōferre vel reseruare ecclesias cathedrales, aut regulares, vel collegiatas. de of. le. c. deliberatione. li. 6. vbi dicit gl. q; conferre vel reseruare ecclesiam, est conferre vel reseruare ipsam primā dignitatē de ecclesia, puta episcopatū, plebanatū, abbatiā, prioratū, & similia, vñ nō prohibet conferre bñficiū, hoc est canonicatū dictarū ecclesiarū. ¶ Nec secundò, conferre vel reseruare in ecclesiis cathedralib' dignitates principaliores post episcopatū, ad quas p electionē venit, vt est archipresbyteratus, archidiaconat', præpositatus, & hmōi, vt in d. c. c. deliberatione, de of. leg. li. 6. Vñ si in ecclesia cathedrali essent duæ dignitates per electio-

nem habendæ, puta archipreſbyteratus, & archidiaconatus:eam quæ maior haberetũr,non poſſet dare legatus. Et ibi dicit gl.ꝙ licet archidiaconus ſit maior maioritate prælationis,de qua ibi intelligit̃, inſpiciẽda eſt tñ conſuetudo loci:is enim habetur prior poſt epiſcopũ,vt qui capitulum conuocat, & capitulo præeſt. Igitur poſſet dare minorem & etiam maiorem,ſi non haberetur per electionẽ. ¶ Nec põt tertiò : etiã ſi ſit lateralis, concedere ali ui in generali vel ſpeciali, vt recepta reſignatione beneficiorũ ab his, q̃ habent illa, poſſit ea alteri conferre. de ele.deliberatione, lib.6.vbi dicit gl.ꝙ etiã non poteſt vni committere ꝙ recipiat reſignationẽ beneficij,& alteri ꝙ illud cõferat, quia qua ratione committẽdo vni reſignationẽ & collationem, datur via ad vacaturas eccleſiarũ, eadẽ ratione daretur via ad idem cõmittendo diuerſis. arg.de elect.c.j.lib.6. Poteſt ergo legatus recipere beneficiũ per reſignationem,& illud poſteà vacans alteri cõcedere,ſed nõ poteſt cõmittere alteri vt hoc faciat,quia facilius per iſtũ modum fieret fraus ad vacaturas eccleſiarũ. Putat tamen Arch. ꝙ poſſit alicui cõmittere,vt beneficij reſignationẽ recipiat, & ea recepta, cùm vacet,& eidẽ vel alteri cõmittere eiuſdẽ collationem. Et perdictam decretalem attentari poſſet, licèt epiſcopus poſſit generaliter tradere poteſtatem officiali aut vicario ſuo conferendi vacantia beneficia,de offi.vica.c.ſi.non tamen alteri, quem officialem non conſtitueret. ¶ Nec põt quartò, ſi in aliqua cathedrali vel collegiata eccleſia fecit aliquam reſeruationẽ,ea pendente aliam facere in eadem: nec etiam poſtquã aliquod reſeruauerit alicui beneficium ad collationẽ pertinens cuiuſcunque quandiu reſeruatio pendet aliud pertinens ad collationẽ eiuſdẽ, poteſt legatꝰ ſibi reſeruare,vt in d.c.præſenti. ¶Nec quintò,poteſt legatus proceſſum delegati impedire, aut eius irritare ſñiam, ſed bene poteſt confirmare & exequi. de offic.leg.ſtuduiſti. Similiter nec poteſt abſoluere excõicatos à Papa, vel eius delegato,vt ibi. ¶ Nec põt ſextò,etiam lateralis generaliter ſe intromittere de his, quæ ſpecialiter Papæ reſeruantur. de offic.leg.niſi,& cap.qđ tranſlationẽ,niſi ei concedantur in iure,vel habeat ſpeciale mandatũ,vel ſecundũ Pan.ex priuilegio,vel conſuetudine,cuius initij nõ ſit memoria. Vnde,ſm glo.diſt.iij.§.j.non poteſt facere generale vel prouinciale conciliũ, niſi ad hoc ſit ſpecialiter deſtinatus.

51 ¶ * Decimoquintò quæritur,determinatione legationis & eius effectu ? Et dico, ſm Ioan.And.ꝙ legatio quatuor modis finitur. Primò, ſi datus eſt legatus ad tempus, quia eo finito finitur legatio.ff.de offic. de legat.de cauſis. Secundò,qñ eſt reuocatus.ff.de iud. l.iudicium. Tertiò,qñ egreſſus eſt legationẽ animo non redeundi.Secus ſi egrederetur vnã prouinciam is, qui eſt legatus ĩ pluribus, quia in qualibet parte legationis,ſicut epſ ĩ qualibet parte diœceſis,legationẽ exequitur,de offi.ord.cum epiſcopus lib.6. Quartò, poſt mortẽ legati,non autẽ poſt mortẽ cõſtituentis illum:extrà eo.legatos, lib.6. Legatione verò finita his modis in ſui pſona nõ finitur,primò quo ad cõſtitutiones eius,quia perpetuò durãt,licet ſit prouinciam egreſſus,aut mortuus,nec ſecundò,quo ad cœpta ꝑ delegatos ab eo,vt ſ̃.§.vj. Oẽs aũt reſeruatiões bñficiorũ factæ ab eo,ẽt ſi erat lateralis,& decreta interpoſita ſup his,nécnon denũciationes,inhibitiones,& ꝓceſſus quilibet ꝑ eũ vel ꝑ executores eius ſup his habiti,dũmodo ad collationẽ eorũdẽ bñficiorũ iam vacantiũ ñ ſit ꝓceſſum, finita legatione viribꝰ euacuantur:nec dicti executores pñt vlterius beneficia taliter reſeruata conferre,vt in d.c.præſenti.De materia legati,& delegati multa habes per Archiepiſc.iij.parte.tit.ix.c.iij.

DE DEMENTIA.

1 *Dementia à quo excuſet, & num vbi ceſſauit, poſſit quis ad ordines promoueri remiſſiuè.*

1 DEMENTIA * ſi eſt perſeuerans, excuſat à culpa, quantũ ad factũ in illa cõmiſſum.xv.q.j.aliquos.xxij.q.vij.quemadmodũ,& ab irregularitate, vt in cle.vnica,de homi.Vtrum autem,poſtquàm ceſſauit, poſſit quis ad ordines promoueri,vide ſ̃.Corpore vitiatus.§.viij.

DE DÆMONIACIS.

1 *Dæmoniacus num quis ſit, qualiter deprehendatur. Et vtrum promoueri queat,remiſſiuè.*

1 DÆMONIACVS * vtrũ ſit quis nécne,deprehendi poteſt,ſi xxx. diebus indifferenter carnibus veſci cogatur,maximéque hœdinis,quæ dæmones prouocant.vij.q.ij.c.ij.in text.& in gloſ.quia ſi nullam ſenſerit læſionem apparebit,ꝙ dæmoniacus non ſit.Sunt & alia huius rei ſigna de quibus dixi in tractatulo de exorciſmis.Vtrum aũt promoueri poſſit dæmoniacus, ſuprà corpore vitiatus. §.vij.vide etiam ſ̃.Adiuuare,& ĩ.Superſtitio,& maleficium, quantùm ad materiam dæmonum.

DE DENVNCIATIONE.

1 *Denunciationis definitio, & quid notet particula de, & quotuplex ſit denunciatio ſiue Can.Doct.ſiue Theologos ſpectes.*

2 *Denunciationi Euangelicæ,qui adſtricti ſint. Et qui ad eam admittantur. num.3.*

4 *Denunciationem prædictam num ſemper monitio præcedere debeat. Et quotuplex.*

5 *Prælatus, ſi peccati denunciationẽ ſub excõicationis pœna præcipiat,nũ teneatur ſubditus forma Euãgelica nõ ſeruata obedire.*

6 *Iuramentum eius,qui iurauit crimen omne, quod reſciuerit, denunciare,vel non denunciare,qualiter accipiendum ſit.*

1 DENVNCIATIO * eſt nunciatio,id eſt,manifeſtatio criminis facta ſuperiori, ita ꝙ præpoſitio de, augeat nunciationem.ff.depoſ.l.j.& ſm Canoniſtas in c.nouit.de iud.diuidit̃ in Euãgelicã,canonicã, iudicialẽ, & regularem, q̃ diſtinctionẽ vix poterit quis ſaluare,quin mẽbra coincidant. Vide Pan.ibi.Theologi verò diſtinguunt duplicem tñ,ſcilicet pœnitentialẽ, id eſt, factã prælato,vt priuatæ perſonæ, & iudicialem, id eſt,factã eidem vt perſonæ publicæ, id eſt, vt eſt iudex:& de hac nũc loquimur:
2 quià de alia dictũ eſt ſ̃.de Correctione fraterna. ¶*Primò verò quærit̃, qui teneantur ad denunciationẽ Euangelicã? Et dico opiniones varias eſſe Canoniſtarum,in d.c.nouit. Sed tñ omnes verũ aliqualiter ſenſerunt,quia ſi loquamur vt eſt pœnitentialis ſolùm,ſiue fraterna correctio:ſic verè dicit Arch.in c. ſi peccauerit.ij.q.j. ꝙ tenentur omnes.ſ.eo modo, quo & ad fraternã correctionẽ. Si verò loquamur vt eſt iudicialis, ſic verè diſtinguit Innoc.in d.c.nouit. ꝙ quantũ ad peccatũ perpetratũ, quod continuationem non recipit,tenet̃ ſolùm is, cui hoc cõperit ex officio, quia hoc procedit ab actu iuſtitiæ,vt qui peccauit,puniatur non ꝑꝑ ſe,cum iam nõ ſit peccaturus,ſed ꝑꝑ alios,& hoc pertinet ad ſuperiores. xj.q.ij. præcipuè. xxiij.q.iiij. duo iſta, ſed quantũ ad peccatũ perpetrãdum, & quantũ ad perpetratũ, quod recipit augmentũ,vel multiplicationẽ,aut continuationem mali,tenet̃ quilibet credens ſe,eã poſſe ꝓficere ſine graui detrimẽto.xxij.q.v.hoc vr̃, quod Sum.Ang. malè limitat quo ad prælatos, quia nullus prælatus, vt prælatus denũciat,cũ careat ſuperiore.Et ratio eſt, q̃a iſta denũciatio eſt actus charitatis,vt delinquens corrigat̃,vel ſaltẽ ad
3 aliorũ terrorẽ cõpeſcatur. ¶*Secundò quærit̃, quis ad iſtã denunciationẽ admittat̃? Et dicit gl.in d.c.ſi peccauerit, & Arch. ꝙ admittuntur omnes infames, minores, mulieres,

& omnes,modò bono zelo denuncient,de ſent.& re iu. cũ I.& A.quod limitatur,ſm eoſdem, niſi permaneant in crimine:quia cũ tales ſua crimina non correxerint, credendũ eſt,ꝙ nõ bono zelo denuncient aliena. Et idẽ dico de teſtibus,quod tñ Inn.in d.c.nouit.limitat, ſi ſola pœnitentia de crimine q̃ritur, & nõ aliud tẽporale directè vel incidenter:
4 quia tũc legitimi teſtes ſolũ admittũtur.¶ Tertiò*quærit̃, vtrũ denunciationẽ iſtam debeat ſemꝑ monitio præcedere? Et dico,ꝙ ſi peccatũ eſt publicũ,admonitio nulla requiritur, ſm Arch.in d.c.ſi peccauerit. & xlv.diſt. ſed illud. Si verò eſt occultũ,& tardatio denũciationis inferret ꝓximo nocumentũ corporale vel ſpirituale,puta proditionem, infectionem,vel huiuſmodi, ſimiliter nõ requiritur,niſi conſtaret,ꝙ ad monitionẽ peccator deſiſteret: q̃a, ſi poſſibile eſt,ſic quiſque dẽt corrigi,vt eius fama non lædat̃. Si verò nõ ſit nocumentũ niſi peccãti, dẽt præcedere monitio duplex,vna ꝑ monentẽ ſolùm ꝑ ipſius ꝓbanda iuramentum: alia ꝑ ipſum & vnũ vel duos teſtes, ꝑ quos probatur.quod Rich.in xix.diſ.iiij.limitat,niſi ꝓbabiliter credat̃ monitio
5 ſecreta nõ profutura.& concord.S.Tho. ¶Quartò * quæritur,vtrũ ſi prælatus percipiat, maximè ſub pœna excommunicationis,denunciationẽ peccati,ſubditus teneat̃ obedire nõ ſeruata forma Euangelica ? Et dico,ꝙ ſic.Primò,ſi peccatũ eſt publicum.Secundò,ſi eſt nociturũ proximo,& eadem rõne ſibi.Tertiò,ſi correctio nõ ſperatur. Quartò,ſi peccatũ eſt leue,nõ infamatoriũ, & hoc in denunciatione publica,in ſecreta autẽ vltra hæc, ſecundùm Sum.Ang.tenetur ſiue præceſſerit monitio, ſiue non, ſiue ſecuta fuerit correctio, ſiue non:quia valet ad præcauendũ recidiuũ, & non eſt in præiudiciũ famæ,ſi talis eſt prælatus,qualis eſſe debet:quia quilibet tenetur obedire prælato in pertinentibus ad officiũ eius,quæ nõ ſunt cõtra Deũ.Et hæc eſt cõiter opinio Doct.ordinis noſtri,& S.Th.in quoli.qđ tamen fallit qñ per ſigna valde ꝓbabilia & præſumptiones quaſi violentas crederetur, ꝙ prælatus inde vellet ſubditũ infamare.Sed iſta opi.non eſt S.Th.ita indiſtinctè,quicquid ſit de aliis,nõ eſt vera,niſi eo caſu, quo ſine peccato ſubditus poſſet denunciare prelato nõ præcipienti,quæ aliter ſemꝑ eſt cõtra Deũ.Vnde ſi nõ eſſet ꝓbabile periculũ de recidiuo,aut ſi eſſet æquè ſubditus, vt prælatus obuiare poſſet, peccatũ eſſet denunciare correctũ,qui apud prælatum ſine cauſa notaretur De peccati macula,vide ſ̃.Correctio.§.ix.
6 ¶ Quintò * quærit̃,quid de eo q̃ iurauit denunciare omne crimen quod ſciuerit,vel nõ denunciare? Et dico quantum ad primũ,ꝙ iuramentũ intelligendũ eſt eo mõ quo denunciatio licet,vnde qñ ipſa eſt licita,iuramentũ nõ ligat.Facit c.ex parte tua.de cle.non re.& ſi intẽdebat iurare,ẽt qñ eſt illicita,peccauit.ĩ.Iuramentũ.§.vj. ¶ Quantũ verò ad ſm, dico,q̃ iuramentũ intelligendũ eſt in caſu,in quo denunciatio non cadit ſub præcepto vel conſilio, vbi autẽ eſt de præcepto vel cõſilio, nõ obſtãte iuramento denũciare põt in ſecundo caſu, & in primo tenetur, per not.xxij.q.iiij.in multis capitulis, & ſi aliter intendebat, fuit peccatum, per dicenda.ĩ.Iuramẽtum.§.eod. De iſta materia vide ſ̃.Accuſatio.& ĩ.Inquiſitio.per totum,& ĩ.Furtum.§.xv.

DE DEPOSITO.

1 *Depoſiti finitio,& quibus in rebus locum habeat.*

2 *Depoſitarius pro qua culpa teneatur, ſi depoſitũ aut pereat, aut deterioretur. Et quid de caſu fortuito.*

3 *Eccleſia num de depoſito ſibi facto, ſi pereat,teneatur. Et quando in vtilitatẽ eccleſiæ verſum præſumatur,& quis id probabit.n.4.*

5 *Depoſitarius, ſi pereunte depoſito, rem ſuam ſeruat, cùm rem vtranque non poſſit, an teneatur.*

6 *Hæres ſi depoſitum mortuo factum, aut quiuis alius,diſtraxerit, an teneatur.*

7 *Diligentior ſi quis in re ſua quàm cõmunis hominũ natura requirat, fuerit, in depoſito autem non plus, ſed æquè,an teneatur.*

8 *Tabernarius, aut nauta,de re in taberna, vel naui eo inſcio depoſita, an teneatur. Et an bidellus de libro à ſcholari in ſcholis depoſito. num.ſeq.*

10 *Depoſitarius de rei depoſitæ vſu,an teneatur. Et an depoſitor depoſitum ad arbitrium reuocare queat, & ad id reddẽdum teneatur depoſitarius. Et in quot caſibus reddere non teneatur.nu.11.*

12 *Depoſitum an ex recompenſationis cauſa detineri poſſit.*

13 *Depoſitum à ſe factum, num quis furto ſurripere queat. Et an in depoſito æſtimatio facta gradum adijciat.*

1 DEPOSITVM, * ſecundũ Hoſt.eſt quid cuſtodiendum alicui, vel alicuius fidei datũ vel creditum,vt ff. depo.l.j.quod quidem locum habet ſolùm in rebus mobilibus & ſe mouentibus tantùm, ſm gloſ.in c.bona fides. eo.tit.niſi fortè vbi apud ſequeſtrũ deponitur, cum res aliqua inter plures in controuerſiam deducitur, de iud. examinata,& in l.licet.ff.depo. Et ſicut ibi dicitur,in depoſito dominium non transfertur, vt etiam in d.l.licet. ¶ Primò
2 * verò quæritur,pro qua culpa depoſitarius teneatur,ſi depoſitũ pereat, aut deterioretur? Et dico,ꝙ regulariter non tenetur, niſi de dolo, & lata culpa, quia cõmuniter ſit gr̃a deponentis tãtùm,vt patet in d.c. bona fides.& ff.depo.l.j. Adde, ꝙ ſi deterioratio talis ſit, ꝙ reddatur inutile deponenti, reddetur æſtimatio tota, alioquin iuxta deteriorationis quantitatẽ.arg.eorum quæ not.in l.j.ff.de ædil.edic. ¶In duobus tñ caſibus tenetur etiam de leui.Primò, ſi pro cuſtodia mercedem recepit, vt in d.c.& d.l.j.§.ſi quis.ſeruum:quo tamen caſu Sum.Piſa.& Arch.dicunt eum teneri de leuiſſima, ſed primum tenuit gloſ.in d.c. bona fides. & Gofr.ſecundò,ſi conuenit vt teneretur.d.l.j.§.ſi conueniat. vbi dicitur,ꝙ contractus ex cõuentione legem accipiunt, ſi tamen conuenirent vt de dolo non teneretur, nõ eſt ſequenda iſta conditio, quia eſt cõtra bonos mores,& contra bonã fidem,vt ibi dicit §.ſi conueniat. ¶In tribus quoque tenetur etiã de leuiſſima.Primò,ſi cauſa depoſitarij ſit res depoſita. Secundò,ſi depoſito ſe obtulit,intellige ſi diligentiſſimum exquiſiuit. ¶ Tertiò,ſi conuenit, vt in d.l.j. ſæpe euenit. ¶De caſu autẽ fortuito non tenetur,niſi fuerit in mora reſtituendi, vel in culpa, vel ex pacto conuenerit. De his vide in d.c.bona fides.& ibi Pano. Sed tamẽ quo ad pactum,dic vt ſ̃.dictum eſt de cõmodato.Secundò
3 * quæritur, vtrum eccleſia teneatur de depoſito ſibi facto ſi pereat ? Et dico, ꝙ aut eſt factum prælato præciſè, aut prælato, & cap.ſimul,aut alteri officiali, puta Sacriſtæ. Si factum eſt prælato tantùm, eccleſia non tenetur de depo. cap.j.niſi ſit verſum in vtilitatẽ eccleſiæ,vt ibi dicitur. ¶Si verò fiat prælato,& cap.ſimul,ſecundùm Hoſtien.eccleſia tenetur,etiam ſi inde eccleſia non lucretur,ſed contractus fiat gratia deponentis tantùm. Et idem ſentit Ioan.Andr. vnà cum gloſ.c.j.eod.tit. Et horum ratio eſt,quia tunc ſit eccleſiæ.Innoc.per l.licet.ff.de decur.dicit, ꝙ non tenetur, niſi inde lucrum aliquod conſequatur. Sed Panor.concordat,dicens, quod non tenetur quatenus veniendum ſit ad diſtractionem immobilium, vel mobilium pretioſorum, tenetur autem quatenus poteſt ſatisfacere de aliis,puta fructibus. Et hanc concordiã indubitate verã credo in prælatis, qui immobilia alienare nõ poſſunt, quia in præiudicium ſucceſſorum nequeunt obligari.Si verò fiat Sacriſtę. Ioã.And.diſtinguit, quia ſi fuerat deputatus ad cuſtodiam vaſorum,non ſit eccleſiæ,nec ipſa tenetur. Si verò fuit de-

putatus ad custodiā depositorū,sic secundū eum,& d.glo. obligatur ecclesia ex tali cōtractu inito gratia deponentis tātū,nec requiritur præsentia prælati & capituli:quia satis
4 est,ꝙ illum à principio deputauerunt.¶Tertiò*quæritur, quando præsumetur versum in vtilitatē ecclesiæ, aut quis hoc probabit?Et dico,ꝙ prælatus præsumetur in ecclesiæ vtilitatem illud cōuertisse:qñ consuetus est bene administrare & gubernare bona ecclesiæ,secundùm Arc.in c.hoc ius.x.q.ij.& Bar.in l.ciuitas.ff.si cer.pet.& latius per Bal.in auth.hoc ius.C.de sac.sanct.eccl. Sed intellige , si depositū fuit apud prælatū. Probabit autem illud esse in vtilitatem ecclesiæ cōuersum,q hoc dicet:l.ei qui.ff.de ꝓba.ſm Inn. in d.c.qui dicit hoc speciale in deposito & in mutuo.vt in d.auth.hoc ius.§.is creditor.qđ tamen an deposito limita, nisi satisfieri possit de fructibus , quia tūc nō oportet probare illud versum esse in vtilitatē ecclesiæ,vt in d.§.is creditor.Similiter nec in aliis cōtractibus excepto mutuo, ꝓ quo vide opiniones diuersas in c.qđ quibusdā. de fideiuſ.
5 ¶Quartò*quæritur,vtrū teneatur depositarius,si pereunte deposito saluat rē suā,cū nō possit vtraq; saluare? Et dico, iuxta distinctionē positam s̃.Cōmodatū.§.xij.Et licet d.c.bona fides,videat̃ velle, ꝙ sit in dolo,si perdito deposito habet suā rē saluā:tñ hoc itellige quo ad ꝑsumptionē quæ in foro animæ cessat.Imò circa hoc ex rerū & personarū qualitate bonus iudex arbitrabitur dolū affuisse , vel ne,nec dari potest certa doctrina:quia sicut suā vitā,ita & rē nō tenetur qs exponere , vt saluet alienā,etiā meliorē, nisi qñ rem alienā tenebatur æquè vt suā seruare , & sua
6 erat vilior.De his Pā.in d.c.bona fides.¶Quintò,*vtrùm teneatur hæres, aut alius, si depositū mortuo factū distraxit?Et dico,ꝙ sic, si dolosē fecit, si aūt bona fide ignorans rem depositā, nō tenetur, nisi de eo quod ad eū peruenit. Et idē in cōmodato.l.j.§.vlti.& l.sed & si non sit hæres.ff. eo.tit.Quod si minus vendidit, vel pretium non exigit sine dolo, tunc actiones tātū pręstabit deponēti aut cōmodanti.vt in l.ij.ff.depo.Sed si rem præstare possit, & nolit, culpa,id est,dolo nō caret,vt l.planè.ff.depo.iūcta.l.dolus.
7 ff.mā.vñ tenetur.¶ Sextò, * an teneatur qui in re sua plus fuit diligēs, qua cōmunis hominū natura requirat,in deposito aūt nō plus,sed tātùm? Et dicit Bar.in l.quod Nerua.ff.depo.ꝙ tenetur , q rebus depositis tenetur ꝑstare diligentiā tantā,quantū suis, aliàs est in fraude pręsumpta. Et si dicat̃ primò,ꝙ nō licebit ei suas præferre,cōtra prædicta.dico hoc nō sequi:quia intelligitur quousq; vtrique pōt adhibere.Et si dicatur secūdò, ꝙ ista diligētia sua erit dānosa,& consequēter stultus erit melioris conditionis,q̃ peritus:dico illi diligentiā nō esse dānosam, sed solū præsumptū , ex quo diligentiā adhibuit minorē deposito quā rei suæ,quia est absq; bona fide.Et idē tenet gl.¶Septimò
8 * quęritur,vtrū teneatur tabernarius aut nauta de re in taberna vel naui deposita eo ignorāte?Et dico,ꝙ non,ꝑ notata à Cardi.post Spe.in cle.ne in agro.de sta.mo.qa non tenētur,nisi res cōsignētur, & si cōsignētur in sacculo vel bursa,nec videantur,nō credetur deponēti, si dicat aliqua deperiisse,nisi probet ſm Matth.in ea.cle.§.sanè , nec stabitur iuramento eius,per c.fi.de iureiur.quia iuramentum non datur, nisi quādo præcedit semiplena probatio, vt in c.fin.quod met.causa.vide etiam infrà , Nauta per totum.
9 ¶ Octauò *quæritur, vtrum teneatur bidellus de libro in schola reposito à scholari?Et dico,ꝙ aut scholaris assignauit bidello in librū specifice, aut nō.Si primum,tenetur si pereat:qa tenetur ad custodiā, sicut custos.Si tamē bidellus restituit librum socio scholaris consueto vel familiari,aut alicui deferenti aliquod signum scholaris,& ille inde asportauit , ſm Bart.in l.si quis vxori.§.apud Labeonem.ff. de fur.bidellus nō tenetur.arg.l.eum qui.& in l.argentū.ff. commo.Ex quo infert Pan.in c.ij.de furt.ꝙ licitè quis rem alterius restituit deferenti signum eius:quod tamen limitat nisi sit pretiosa : quia de facili simplici signo credere nō deberet. Si autē secundum,adhuc potest distingui,secundum l.dominus.ff.loc.an bidellus obtulerit se ad custodiam, & tunc dicit,ꝙ tenetur:aut nō,& tunc non tenet̃.Vel dici pōt aliter,scilicet,ꝙ tenetur bidellus specialis,si est in culpa:qa collectas & alia commoda habet, vt libros custodiat , non autem bidellus generalis , cuius officium nō est custodire libros. Et in eo procedit opinio Bart. Et vbi est generalis tñ,vt Senis,aduertenda est forma constitutionis, vt procedat illa opinio,si ex constitutione tenetur custodire libros: aliàs secus.Hæc ex Pan.ibi. Pro qua autem culpa teneatur,
10 vide s̃.Custos,per totum. ¶Nonò*quæritur,vtrū teneatur depositarius de vsu rei depositæ?Et dico, ꝙ sic,& est fur,vt in l.qui furtum.ff.de condi.fur. quod limita, si ei prohibitū fuit ne vteretur. Fallit hoc in duobus casibus.Primò,si putauit dominū permissurum.ff.de furt.l.qui in re.in prin.etiā si minus probabiliter hoc putauit,ſm Host.licet pręsumatur contra eū,si causam non habuit putandi.ff.de furt.l.qui vas.§.vetare. Secundò, qñ deponitur contentum numero, pondere, vel mensura, vt pecunia, vel huiusmodi, in quo scilicet propriè locū non habet depositum.l.Quintus.ff.depos.quod limita,nisi obligetur,siue obsignetur,aut claudatur : quia eo ipso deponens videtur prohibuisse , nisi alind diceretur expressè.ff.depos.l.si sacculum.& l.licet.§.ei. Vnde pater, ꝙ non tenetur de lucro:quia pecunia deposita sine obligatione licitè lucratur , nisi quatenus ex hoc alicui
11 infertur aliquod iniustum interesse. ¶ Decimò * quæritur, vtrum depositor possit ꝓ sua voluntate reuocare depositū qñ voluerit,& depositarius reddere teneatur?Et dico, ꝙ sic, vt in cap.bona fides.eo.tit. etiam si deposuisset vt sibi certo tempore redderetur,vt in l.j.§.si deposuero.ff.eo.etiā contra pactum appositum,ſm Innocen.in d.c.bona fides, quia potest pœnitere,vt in d.l.j.§.pen. Qui autem eo vtitur contra eius voluntatem, aut illud negat,est fur,extrà,eo.c.j.& suo nomine condemnatus efficitur infamis.l.qui depositū. C.eo. Et idem in pignore. Qui autem nō suo nomine,sed procuratorio, tutorio, curatorio, vel defensorio condemnatur,non efficitur infamis, vt in l.furti. §.si quis alieno.ff. de his qui not.infam. ¶In quatuor tamen casibus reddere non tenetur.¶Primò,qñ effectus furiosus gladium repetit, etiā si iurasset, semp se ad eius petitionē redditurum. xxij. q.ij.ne quis. ¶Secundò, si deponens,post depositū fuit deportatus, & bona eius publicata : quia in publicū depositū deferendum est,non ei qui deposuit.l.bona fides.ff.depos. ¶Tertiò,qñ fur & dñs in repetitione cōcurrunt,quia præponitur dominus,vt in d.l.bona fides. ¶ Quartò, quando fur deposuit apud dominū,cui subripuit,vel apud proprie-
12 tarium,vt in ea.l. ¶ Vndecimò * quæritur, vtrum ex causa recōpensationis possit detineri depositum?Et dico,ꝙ non, nec habet in eo locū recōpensatio in totum, vel deductio in parte,vt in d.c. bona fides. licet in aliis recōpēsatio admittatur, si cā est liquida , ita ꝙ facilè exitū habere credat̃ vt ibi:quod limita de recōpensatione directa,qa indirecta in foro animæ admittitur in oībus simpliciter. s̃ Compen-
13 satio.§.ij. ¶ Duodecimò * quærit̃,vtrū possit quis rem suā apud alium depositā furto subripere ? Et dicit S.Th.ij.ij.q. lxvj.art.v. ꝙ non , quia grauat depositarium ad restituendum,vel se ostendendū immunem, vnde tenetur eā reuelare

lare si hoc fecerit, quod limita , nisi depositarius sciuisset rem depositam detineri iniustè à deponente:vel nisi eam denegasset verò domino simul cum vsurpatore repetēte, quia cum eā iniustè teneat , licitè ab eo furtiuè surripitur eo modo quo alia iniustè detenta.ar.l. ancillæ.C.de fur,& l.bona fides.ff.depo.de quo vide j̃.Furtum.§.xij.An autem æstimatio in deposito adiiciat gradum:dico ꝙ sic, sicut & de commodato dictum est s̃.Commodatum.§.vij.

DE DERISIONE.

1 *Derisionis finitio,& quando fieri propriè dicatur.*
2 *Derisionē peccatū mortale esse.Et in Deum maximè grauissimū.*
3 *Desperatio ex quo cognoscatur.Et quid spes,& quid innuere videatur verbum.desperatio.*

1 DERISIO,*secundùm S.Th.ij.q.ij.q.lxv.est,cùm qs malum vel defectum alicuius in ludū vel risum ponit,vt erubescat, vnde est spāle pctm̃, habens.s.specialem finem,qui sicut in conuitio intenditur honoris detrimentum, & famæ in detractione, & amicitiæ in susurratione. ita hic intenditur erubescētia.Dicitur autem propriè derisio,si fiat verbo vel cachinno:subsannatio verò si fit rugato naso,& illusio factis,in quibus omnibus idem est finis.
2 ¶Est*autem peccatum mortale, ſm mentē eiusdē,quādo malū graue seu notabile existimatur ita leue, ratione personæ quā non existimamus,vt de eo non sit curādum,sed quasi habēdum pro ludibrio.si autē hoc fiat, quia malum est paruum,secundùm se est veniale.Et idē sentit Alex.de Ales,qui videtur limitare, dūmodo proximus nō vilificetur aut perturbetur notabiliter.Et hoc tene,qa notabiliter spernere, aut pturbare scienter sine cā ex sola leuitate, est contra charitatē.Est autem tāto grauius peccatum, quāto magis ꝑsonæ irrisæ debebatur reuerētia. Vnde irrisio Dei est peccatū grauissimum,deinde sanctorū,& sacramentorum,deinde parētum, & pręlatorū, quartò irrisio iustorū, propter quā multi à bono opere retrahūtur.¶ Desperatio
3 *ex spe cognoscitur,quia videtur importare priuationem spei cū motu cōtrario.Est aūt spes virtus, certa expectatio futuræ beatitudinis , ex Dei gratia proueniens, & meritis habitis ꝓpositis. Vnde desperatio videtur importare diffidentiā de assequēda felicitate, ꝓpter absentiā gratię diuinæ,& ꝓpriorū meritorū habitorū & ꝓpositorū,sicut cum quis existimat se damnādum,quia nec credit Deum miseraturū, nec intēdit ad illum cōuerti.quod ex duobus prouenit,secundùm S.T.primò ex acedia, seu tristitia vel negligentia,secundò ex luxuria.de hac vide.ij.ij.q.xx.

DE DETRACTIONE.

1 *Detractionis definitio. Et quòd ea peccatum speciale sit à contumelia differens,sexq; modis fieri solet,de quibus hic.*
2 *Detractionis peccatum num mortale sit. Et an omnia verba famæ diminutiua, detractionis nomen subeat. Et quid de his, quæ ex loquacitate proferuntur.*
3 *Detractoris lubens ac sine resistentia auditor , an mortaliter peccet.Item qui de se mala,quæ ipse non patrarit,dicit, an mortale committat.Et ad quid teneatur.num.seq.*
5 *Detractor ad restitutionem famæ alienæ læsæ,qualiter teneatur. Et ibidem subiiciuntur limitationes septem.*

1 DETRACTIO,*secundùm mētem S.T.ij.ij.q.lxxiij. & aliorum Theologorum, est denigratio alienæ famæ per occulta verba.i.dicta in absentia eius cui detrahitur.Et est spāle peccatū differens à contumelia,vt patet ex supra dictis s̃.Derisio.& fit secūdùm S.T.sex modis .Nam aut fit indirectè , aut directè.Si indirectè , dupliciter.Primò,negando bonum alterius.Secundò,illud reticendo.Si directè,quadrupliciter.Primò, quādo alteri falsum imponitur.Secundò, quando peccatum verbis augetur.Tertiò, quando reuelatur peccatū occultū.s.verbis cōibus,signis, cantilenis,seu etiā scriptis,quæ dicuntur libelli famosi, de quo j̃.Libellus. Quartò,peruertendo intentionē, & dicen-
2 do bona mala intentione facta.¶ Primò * verò quæritur, vtrum sit peccatum mortale ? Et dicit S.T.& alij Theologi,ꝙ sic,per se loquendo multò magis quàm furtum:quia fama pretiosior est inter tpalia , & per eius defectū homo impeditur à multis bene agendis. Sed tamen vt dicit S.T. contingit,ꝙ quis verba proferat diminutiua famæ,& non erit detractio formaliter, vt si proferat ꝓpter aliquod bonum, vel necessarium, & cum debitis circunstantiis, & sic non est peccatum, vt in accusatione & denuntiatione patet.s.quādo fiunt propter bonum.Si autem proferat ex leuitate,vel propter aliquod non necessariū, nō erit mortale,nisi fortè verbū sit adeò graue, ꝙ notabiliter fama lędatur,pręcipuè in pertinentibus ad honestatē vitę,quia hoc ex ipso genere verborū habet rōnē peccati mortalis. hæc ex illo.Qui habet in suis dictis virtualiter istā maximam, ꝙ detractio tūc semper:& tūc solùm,est peccatum mortale,quādo notabiliter qs lædit famā ex intentione,vel ipso facto sine cā rōnabili , licet videatur requiri læsio maior, quādo abest intētio lędendi.secundùm mentem eius,quæ tamen certa regula nō potest diffiniri. Adde primò sequi ex his, ꝙ qui ex loquacitate ꝓfert ea , quæ & pro mortali & pro veniali possunt accipi,vt dicendo talis est magnus superbus,auarus,iracūdus,vel hmōi, quæ sumi possunt & ꝓ naturali inclinatione,& motu primo,nō peccat mortaliter,quia talis ex se non lędit famam notabiliter,quia audientes debent in meliorem partem interpretari , & non scandalizari.de reg.iur.estote.Adde secundo, idem esse in his quæ sunt modicæ importantię,vt venialia,quæ cōiter non infamāt, secūdùm Arc.& rō patet.Et tertiò idē esse in mortalibus notoriis:secundū Arc.quia non læditur fama iam læsa,quod intellige,si sunt notoria ei,cui dicūtur,aut saltem probabile est, ꝙ statim vētura sunt in notitiā eius, aliàs fama notabiliter lęderetur.Et quartò idē esset in criminibus mortalibus etiā occultis,si sunt minora notoriis, sicut non est infamia notorio homicidæ & furi,ꝙ sit fornicatus.Et quintò idem esse, secūdùm Sco.qñ ex loquacitate dicuntur infamatoria recitatiuè , quia ex natura talis actus nō aufertur fama in opinione audiētis , qa citò credēs leuis est corde.Si tamen aliquid adderetur prouocatus ad credendū, esset mortale,secūdùm Laud.quod intellige
3 qñ notabiliter fama læditur,vt dictū est.¶Secūdò*quęritur, vtrum peccet mortaliter auditor detractoris sine resistentia?Et dicit S.T.ꝙ talis vr̃ consentire, & cōsequenter particeps criminis eius fieri. quod quidē si facit inducēdo ad detractionē,vel saltem in illa cōplacendo, non minus, sed quandoq; magis peccat,quàm detrahens,vnde peccat mortaliter quādo & detractor.Si verò hoc facit, non quia placet ei peccatū,sed ex timore,vł negligētia aut verecūdia,peccat minus,quàm detrahens,& quandoq; quidē venialiter tantùm,quādoq; verò etiā mortaliter possibiliter, vt quia ex officio incumbit ēi corrigere detrahentem,vel etiā ꝓpter aliquod periculū inde sequēs,aut ꝓpter radicē quia timor humanus aliquādo potest esse mortale.de quo
4 j̃.Timor.Et cōsentit Alex.¶Tertiò * quæritur,vtrū mortaliter peccet,qui de seipso dicit mala quæ nō fecit?Et dico, ꝙ sic, si non facit rōne torturæ , & tenetur retractare. arg.c.non sunt audiēdi.vj.q.iij. Et idem tenet gl.in c.j.xv. quæ.v.si quis ratione torturæ hoc faciat propter euitāda tormenta,sed non est verum,siue talia dicantur de se,siue de

de alio:qa talis cõfessio non infamat efficaciter,nec valet. esse tamen mortale, si extra tormenta ratifikaret talia,per quæ ipse esset damnandus, & alius dãnificandus, & tenetur retractare dicta de alio, dicta verò de se non tenetur retractare,si timet sibi renouari tormenta,quibus mortem præelegit. hoc Sum.Ang.& verũ est fortè, si sperat se retractaturũ post sententiã ante mortẽ:tamẽ quicquid sit de hoc,secundùm Pã.in c.ex parte.el ij.de sepul per illũ text. & per c.non licet.xxiij.q.v. teneturſaltẽ in extremo publicè reuocare,quod tormentorũ metu falso cõfessus est:aliter est in periculoso statu. & clarius Felin.de test. cog.c.j. & Soc. in repetitione super cap.ad audientiam. de hom.&
5 Arch.ij.parte.tit.ij.c.ij.§.iij.¶ Quartò*quæritur, vtrum & qualiter detractor restituere teneatur? Et dico, secundùm omnes doct.ꝙ qui famam subripuit, restituere tenetur qd̃ limita, si dixit vel fecit aliquid de sui natura infamatoriũ, vnde secuta fuit infamia apud illum, apud quem non erat sinistra opin. Et si quidem dixit verum:non tenetur restituere dicẽdo se mẽtitũ:sed excusando eo modo quo põt: puta dicendo se malè fecisse, & hmõi.Si ſ̃ò dixit falsum, tenetur dicere se esse mentitum.Fallit quod dictum est in septem casibus.¶ Primò,quãdo sequeretur infamatio maior:puta,quia fortè non recordãtur amplius qui ab eo audiuerũt,& vulnera renouari cõtingeret.¶ Secũdò,quando fieri non potest restitutio sine periculo probabili alicuius peccati mortalis,vel mortis corporalis, & hmõi:quia tale malum præponendum est famæ. Tenetur tamen infamator ad aliquid æquiualens,secundùm aliquos,qñ fama restitui nõ põt.arg.c.ecclesia sanctæ Mariæ. vt lit.pen.nihil Inn.tamen credo, ꝙ sicut qui pecuniã restituere non põt, non põt reçõpensare in fama, quæ nõ est eiusdẽ generis, ita neq; econuerso.¶ Tertiò, qñ dixit his quibus debebat, puta prælato, denuntiando,vel accusando,aut his qui poterant prodesse.¶ Quartò, qñ talia de sui natura nõ erant infamatoria:puta, quia interpretari poterant in peccatum veniale.¶ Quintò,qñ dicit se audiuisse, nihil addendo,ex quo faceret credulitatem,ſm Lau.Asten.autem addit,q; si sequatur infamia, nihilominus tenetur, quòd secundùm mentem Sco.limita, quãdo quis refert malo animo,secus ex incõsiderata loquacitate.¶ Sextò, quãdo is cui dixerat, sciuit postea per aliam viam,publicato eo quod tunc erat secretum.¶ Septimò, quando ille omnino erat infamatus de eodem,saltem apud illum cui dixit, vel de maioribus.

DE DIACONO, ET SVBDIACONO.

1 *Diaconus ac subdiaconus, vnde deflectãtur, & quid propriè sint.*
2 *Iura quantum ad subdiaconum pertinet, quid constituerint. Et quo tempore subdiaconatus ordo sacer esse cœpit. Et quid aut illi præcipiatur,aut ex ordine permittatur ac liceat.*
3 *Iura quid quo ad diaconum sanciuerint.*
4 *Stephanus ante diaconi officium prædicasse non legitur. Et an simplex sacerdos,non curatus,aut diaconus, prædicationis onus, nisi de episcopi licentia subire non possint. Et quid de antiquis nullum ordinem prorsus habentibus.*
5 *Diaconus solenniter ad Euangelium cantandum indutus, in choro cantans,an sententiam excommunicationis incurrat.*
6 *Vestes quæ & quot sint sacerdotibus necessariæ. Et ex his quæ sint omnibus ministris communes.*

1 DIACONVS * Græcè, Latinè minister dicitur,qa sicut in sacerdote consecratio:ita in diacono ministerij dispẽsatio habetur.xxj.dist cleros.Vnde diaconus propriè est minister sacerdotis.ſ.ꝓprius & immediatus. Subdiaconus verò dicitur hypodiaconus,qui ideo sic dicitur, quia subiacet præceptis diaconi, vt ibi.Vnde est minister diaconi,& non sacerdotis, nisi ex directione & præcepto
2 diaconi.¶ Primò*verò quæritur, qd de subdiacono iura tradiderint? Et dico primò, ꝙ secundùm Iuristas tempore Apostolorum subdiaconatus non erat sacer ordo.dist. lx. innouamus,& c.nullus in epm, sed tpe Gregorij & Vrbani fuit sacer ordo, non quidẽ ex institutione Papæ vel ecclesiæ,sed ex distincto vsu eius, quia cõsueuerãt ante diaconi facere officia omnium ordinum inferiorum propter ministrorũ paucitatẽ.& concor.S.T.in iiij.¶ Dico secũdò, ꝙ subdiaconibus indicitur cõtinẽtia ex instituto Gregorij,sic vt eis vti nõ liceat etiã matrimonio antè contracto, sicut nec diaconibus & sacerdotibus ecclesiæ occidẽtalis. di.xxxj.ante triennium.¶ Dico tertiò, secundùm Petr.de Pal.ꝙ hic ordo est primus ex sacris,quia subdiaconus tãgit sacra nuda manu,quod nulli inferiori permittitur, vñ ordinario ad subdiaconatũ debet ab ordinatore vel successore de victu prouideri. de ætã.& quali. accepimus. Et regulariter non debet ad aliquẽ sacrũ ordinẽ promoueri, nisi titulatus sit ad beneficium, vel saltem habeat patrimoniũ sufficiens,ne cogatur mẽdicare,& vilescat clericatus.xciij dis.diaconi.¶ Dico quartò, ꝙ ad ipsum pertinet calicẽ & patenã ad altare Christi deferre, & tradere leuitis,eisq; ministrare,vrceolum quoq; cum aqua,mantile.i. manutergiũ tenere epo,presbyteris,& leuitis pro lauandis ante altare manibus aquã præbere.dist.xxv. plectis.¶ Se-
3 cundò*quæritur,quid iura de diacono tradiderint?Et dico primò,ꝙ vt ibidẽ dicitur, ad ipsum pertinet sacerdotibus assistere, & ministrare in omnib.quæ agũtur in sacramentis Christi,oblationes offerre, ac disponere in altari, crucẽ ferre,prędicare Euangelium,qd̃ S.T.videtur limitare in iiij.di.v.dicens,ꝙ ad diaconum pertinet prædicare.i. Euangelium recitare in ecclesia,quod est linguis loqui.& cõsentit gl.xvj.q.j.adiicimus.ad sacerdotes autẽ exponere & exhortari, quod est prophetare.Sed Pet.de Pal.videtur distinguere, & velle, ꝙ ad diaconũ ꝑtineat prędicare actu ex cõmissione,habilitate verò ex officio,dicens,ꝙ eius est prædicare,nõ ꝙ ex ordine habeat authoritatẽ, sed habili-
4 tatẽ,qa ei soli,& nõ inferioti, cõmitti debet.¶ Vnde*Stephanus ante officiũ diaconi non legitur prædicasse.Vnde diaconus,nec simplex sacerdos.ſ.nõ curat⁹, prędicare potest,nisi de licẽtia episcopi, vt in d.c.audiuimus.& de hęr. cum ex iniũcto. Simplicẽ tamẽ exhortationẽ faciebãt antiqui patres nullũ penitus ordinẽ habẽtes.¶ Dico secũdò ꝙ ſm S. T. diaconus non est proprius minister alicuius sacramẽti,est autem proprius dispẽsator sanguinis Christi in calice.i.ex officio,secundùm Arc.non autem corporis,quod ei tãgere nõ licet,quia nõ habet manus cõsecratas,est tamen eius dispẽsator,ſm eum,& oẽs in necessitate de iussu episcopi,vel presbyteri, imò in extrema necessitate potest,ſm Veruec.absẽtibus episcopis & presbyteris cõicare infirmum.ſ.sine alia licentia,si iussus expectari nõ põt, secũdùm Hug. præsente etiã presbytero in necessitate.i.secundùm Veruec.quando presbyter est fessus,vel alias ad hoc impotẽs,põt illud populo dispẽsare.dis.xciij. diaconis ita se.& c.prẽsente.Imo videtur velle S.T.ꝙ hoc possit præsente episcopo,vel presbytero,& iubente etiam sine necessitate, quia dicit, ꝙ est minister de licentia, vel necessitate.peccaret tñ iubẽs sine causa, sed hoc diaconus discutere nõ debet.Imò videtur aliqui velle,ꝙ in necessitate põt illud exhibere petẽti cõtra prohibitionẽ presbyteri,nisi expressa cã ꝓhibeat,puta,qa est vsurarius,vel impœnitens.Sed hoc non bene dicitur, quia si ſm iura præsente presbytero nõ potest nisi iussus,multo minus potest prohibitus, nec habet ipse discutere an rectè ꝓhibeat nec ne,sed obedire,maximè cum hoc sacramentũ nõ sit necessitatis. Laicus autem hoc sacramentũ dispensare nõ potest vlla necessitate vel iussu,de consec.dist.ij.peruenit: posset tñ illud releuare de luto:qa hoc est illud reuereri.¶ Dico tertiò,ꝙ in c.in sancta Romana.dist.xcij.Greg.dicit se cõstituere, vt i hac sede,scilicet Apostolica,sancti altaris ministri cantare non debeant,solumq; Euangelicæ lectionis officiũ intra missarũ solennia exoluat,si quis aũt contraue-
5 nire tentauerit,anathema sit:hæc ibi. Ex * quib⁹ tenet Hu, ꝙ generaliter diaconus indutus solenniter ad cantandum Euangelium, cantans in choro sit excõicatus, innixus illi verbo,missarũ.Cuius op.glos.sequitur,& Ros.Sed ex text. patet hanc prohibitionem locũ habere solùm in ecclesia Romana:quia dicit,in hac sede:imò Sum.Ang.hoc limitat ad diaconũ Cardinalem solùm:quod etiã nõ bene dicitur: quia d.c.in sancta.prohibet gñaliter,& ratio eius est generalis:& ita firmat ibi glos.Hug.& Præpositus.In eccl.ergo Romana est ꝓhibitum sub anathemate,alibi verò est prohibitum ratione cõsuetudinis, sed non sub anathemate:ꝓ
6 necessitate tñ chori credo, ꝙ liceret.¶ Tertiò * quæritur, quid de vestibus horũ?Et dico ſm Petr.de Pal.sacerdori ad celebrandũ necessarias esse sex vestes benedictas necessitate præcepti,scilicet albam,cingulum, amictum,manipulum,stolã,casulam,quarũ tres primæ sunt omnibus ministris cõmunes,licet nõ sit necesse,ꝙ his benedictis vtãtur: quia diaconum & multo magis inferiores non oportet vti benedicta veste, puta alba,cũ omnino sine alba,cum stola, manipulo,& superpelliciо solenniter dicat Euangeliũ, etiã corã episcopo. Casula vtitur sacerdos,& in missa tantùm, nõ aũt vllus inferior, nisi sicut habet cõsuetudo, ꝙ diaconus explicatã postpositã vel in humero portat in ministerio.Sed intelige in diuinis ministeriis,secus in ꝓcessionibus. Stola aũt, quæ & orarium dicitur, nulli inferiori diacono vti licet.xxiij.dist.ministeriũ.Hac autẽ vtitur diaconus in sinistro humero cũ dicit Euangeliũ.dist.xxv.vnum. Hac tñ vtitur sacerdos in celebratione & exhibitione sacramentorũ,& in omni oratione solẽni,nec portare debet infirmis Eucharistiã, nisi ea circũseptus in pectore in modũ crucis.Et similiter ea vtitur eps in conferendo ordines, etiã primã tonsurã:quia sic habet ecclesiæ cõsuetudo. Manipulũ verò nulli subdiacono inferiori portare licet, licẽt tunicellã portare liceat, etiã nõ subdiacono:qa nõ est propria vestis eius,sicut manipul⁹. Quid velint iura de cõstitutis in minoribus ordinibus. J.Ordinatus, & S.Clericus. Quid verò de sacerdotibus & episcopis.J.titulis suis.

DE DIE.

1 *Dies siue in iudicijs,siue in cõtractibus,qualiter sumatur. Et milliare quid continetur dicatur, & quid passus.*
2 *Diem ad aliquid agendum præfixum, pro homine interpellare.*

1 DIES,* licet accipiatur ꝓ naturali.i.spatio 24.circiter horarum, & pro artificiali.i.spatio quo sol ab oriente in occidentem in nostro hemisphario mouetur, tñ communius pro artificiali capitur, & in iudiciis dies continet xx.milliaria Italica,secundùm leges,vt ff.si quis caut.l.j.& ff.de verb.signi.l.in itinere. Milliare ẽt habet mille passus, & passus quinq; pedes,vt in d.l.in itinere,in text.& in glo. In cõtractibus aũt standũ est arbitrio boni viri, vt attenta qualitate conditione ꝓmittentis limitet.ff.de verb.oblig.l. in continuis. §. cũ ita.qui tñ sine causa euidenti à cõmuni consuetudine recedere nõ debet, quæ est optima legũ interpres,de cõsuet.cũ dilectus.ff.de leg.l.si de interptatione. Et hac ratione fortè dicit glos. in c. nonnulli, de rescript. quòd secundùm cõmunem vsum loquendi assignabantur milliaria:vnde si consuetudo est, ꝙ dentur xxv.illi stabiẽ.
2 Interpellat * autem dies ad aliquid faciendum alicui assignata pro homine, de loc.potuit.C.de cõtrah.& con.stip. l.magna. C.de iure emphyt.l.ij.vnde tenetur sine alia monitione. De die autem festo,vide infrà Dominica.

DIFFAMATIO est idẽ quod detractio:vnde vtraq; opponitur famæ,& cõtra eam implorari potest iudicis officium,vt diffamantem compescat, & ille tenetur, vt in l.diffamari.C.de inge.ma.not.Innoc.in c.conquerente, de offic.ordi. Vide S.Detractio.

¶ DIFFIDATVS an possit impunè spoliari & occidi, vide S.Assassinus.§.iij.

DE DIGNITATE, & Personatu, & Officio.

1 *Dignitas siue secularis,siue ecclesiastica, quid sit. Et habere dignitatem; est in foro contentioso iurisdictionem habere. Et an Abbatissa dignitatem habere dicatur.*
2 *Perpetuum dici, quod in potentia perpetuum est. Et ibidem an ministri, qui sine iurisdictione penitus aliquod officium exercent, quales procuratores, syndici, & huiusmodi, dignitatem habere dicantur.*
3 *Personatus definitio, & ibidem quòd quandoque pro dignitate accipiatur. Officium commune nomen dignitati, personatui, & officio simplici.*
4 *Successor in dignitate, num ex contractu cum prædecessore inito teneatur.*
5 *Dignitas num appeti, aut quæri possit. Et ibidem quòd ad tria genera dignitates omnes reduci possit: & quot sint necessaria dignitatem appetenti. Et an liceat dignitatem, iurisdictionem aut curam habentem, appetere.*
6 *Episcopus in promotione ad dignitatem cum habentibus aut in ætate,aut in ordine defectum,non dispensare possit.*
7 *Officium tẽporale num appeti,& etiam aliquo dato quæri possit. Et num officialis aliquid recipere queat,vbi officium gratis exhibere tenetur.num.seq.*
9 *Officium ad quod quis tenetur, an præmium generaliter hoc vel illud facienti promissum, mereatur.*
10 *Mutuare dominis pro officio, an liceat. Et quid de mutuante, vt ad suam apothecam accedatur. Et num id in spiritualibus officijs simoniam induceret.*

1 DIGNITAS * secundùm Arch.in c.j.de consue.lib.6. aliquando est potestas,conditio, vel prærogatiua secularis, vt xxiij.q.v.administratores, & C.de dig.lib.6. Et hæc est dignitas secularis,sed dignitas ecclesiastica est administratio rerũ ecclesiasticarũ cũ iurisdictione, ẽt in modicis causis,ſm Pet.de Anch.in cle.si dignitatẽ.Igiẽ habere dignitatẽ,ſm Pan.in c.de multa,de præb. est habere iurisdictionẽ in foro contentioso,sicut hñt archipresbyteri in eccl.Pictauiensi,qui excõicant,suspendũt,& absoluunt. Vnde quilibet rector seu prior ecclæ collegiatæ hẽt dignitatem,ſm Pan.in cle.j.de elect.& in cle.ne in agro.de sta. mon.& do.de Rota decis.clxvj. pro quo facit text.in c.indennitatibus,de elect.lib.6. vbi abbatissa dr habere dignitatem. Et tenet hoc etiã Card.in cle.ij.de rescrip.& ibi gl. dicẽs in hoc approbatã esse opinionẽ Abbatis, quod Inn. in d.c.de multa,limitat,si iurisdictio est ꝑpetua,allegans c. ij.de sta.mon.§.fi.Sed tu dic,ꝙ sufficit,si possit esse ꝑpetua, vt in Prouincialibus & Ministris, imò etiã in Prior.bus & Guardianis ordinũ mẽdicantium,vt S.Delegatus.§.ij.quia
2 * dicitur esse ꝑpetuũ quod est in potẽtia ꝑpetuum, vt not. Car.in d.cle.ij.Et tex.est pro hoc in cle.clericos, in verbo, perpetuã.iuncta gl.de coha.cle.& mul. Item dr dignitas,si in ecclesia,vbi est,reputetur ꝓ dignitate, & habeat administratio

nistrationem rerum perpetuam, licet nõ sit numerata inter ecclesiasticas dignitates, secundũ Inn. ibidem Ministri autem, qui sine penitus iurisdictione exercẽt aliquod officiũ, sicut pcuratores, syndici & sacristæ, qui pulsant cãpanas, nõ habẽt dignitatẽ, etiã si essent perpetui. Secus si haberent iurisdictionem. ff. de offi. procu. Cassi. l. vlt. ſm eundem Inn. Item dicitur dignitas, quæ appellatur aliquo nomine de dignitatibus iuris, vt Arch. & huiusmodi. etiam si non exercent officium, secundum Inn. ibidem. Ex his autẽ patet, ꝙ vicarius episcopi nõ habet aliquam dignitatem,
3 secundũ Pan. vbi suprà. ¶ Personatus * autem, ſm Arch. vbi s. est quędam prerogatiua in ecclesia sine iurisdictione, vt habere stallũ honorificũ in choro, in c. in optionibus, in processionibus, in vocibus dãdis, & similibus, plus quàm alij sui ordinis canonici, & non tanquam alij in dignitate cõstituti. Vnde patet, ꝙ differt à dignitate, quãuis secundùm Inn. vbi s. aliquando accipiatur pro dignitate. ¶ Officiũ aliquãdo est nomen cõmune dignitati, & personatui, & officio simplici, quod, ſm eundem Arc. vbi s. est administratio rerum ecclesiasticarũ sine iurisdictione, adde & sine prærogatiua in choro vel alibi, sicut syndici, pcuratores, castaldi, de quibus j. q. iij. saluator. Itẽ vicedñs, & similes, qui sicut pięc habẽt referre, habẽt officiũ, & non dignitatẽ: ista ergo sic differũt: quia dignitas habet administrationẽ & iurisdictionem, vel habetur pro aliquo tali, vel habet nomen. officiũ autẽ habet administrationẽ sine iurisdictione, personatus neutrũ habet, sed tantùm prærogatiuam. i. excellentiam supra alios quo ad aliquid. ¶ Pri-
4 mò * verò queritur, vtrũ successor in dignitate teneatur ex cõtractu inito cũ predecessore? Et dicit Pan. in c. j. de prob. ꝙ sic, si fuit initus nomine dignitatis, etiam si fuerit initus cũ subdito suo. Et ita tenet Cy. in l. digna vox. C. de legi. & Io. And. & cõiter sequẽtes, etiã si talis sit Papa vel Imperator. Et facit. l. Cæsar. ff. de publi. & etiam, quia talis obligatio est de iure naturali, cui princeps submittitur. Facit cle.
5 pastoralis. §. certũ. de sent. & re iudi. ¶ Secundò * quæritur, vtrũ dignitas possit appeti vel quæri? Et dico, ꝙ non, si sit ecclesiastica, imò talis ipso iure efficitur indignus, & dẽt repelli. j. q. vj. sicut is qui dignitatem verò secularem aptus & dignus põt appetere, & petere ab eo qui potest eã dare: etiã mediãte pecunia: dũmodo palam detur & petatur. ff. de polli. l. j §. j. ff. de decu. l. eos. ff. de off. præt l. Barbarius. in prin. ibi. non ambitu, vel pretio. Similiter etiã licet petere vel dare pecuniam, vt confirmetur, vt not. gl. in l. eos. & facit glo. in l. vnica. ff. ad l. Iul. de ambi. Similiter licet emere militiã l. creditor. ff. de act. emp. §. inter venditorẽ. Sed pro his limitãdis, nota, ꝙ omnes dignitates vidẽtur ad tria genera reduci, quia cum omnis dignitas habet annexũ honorẽ, aut hẽt honorẽ præcise sine administratione & iurisdictione, vt militia in seculo & stallus in clero, aut honorẽ & administrationẽ pręcise, sicut esse regis thesaurariũ. aut ecclesiæ syndicũ vel castaldũ: aut honorẽ, & administrationẽ, & iurisdictionẽ sicut rex, iudex, vel potestas, aut eps, vel alius prælatus. Primam appetere licet eo modo quo & honorẽ, de quo dicit S. Tho ij. ij. q. cxxxj. quòd eius appetitus est peccatũ, si sit supra vires, vel nõ referatur ad Deũ, vel ad vtilitatẽ, sed propter se appetatur. Vnde licitè appetitur moderatè, ad aliquẽ bonũ finẽ. Secũdũ similiter appetere non licèt propter se, aut si sit supra propriã facultatem, sed solùm moderatè. i. si quis ad eam sit idoneus, & ad bonũ finem, puta sustentationem suã, vel vtilitatem aliorũ. Tertiã similiter licet appetere eodem modo, si sit secularis. Vnde secundùm Aristo. in Pol. licitè appetit principatũ pp̃ter vtilitatem Reipublicę, qui scit se esse dignũ. i. habere tria. Primò, amorem ad cõsistentem politiã. Secundò, potentiã maximorũ operum principatus. Tertiò virtutem & iustitiã. Tamen ſm eum, non bene statutum est ipsum petere, qui principatu dignificabitur. i. qui est dignus principatu. Cuius ratio esse põt: quia ista petitio hẽt speciem mali. i. ambitionis cum intentio, q̃ ad vtilitatem Reipublicę petit, nõ videatur. Vnde dignitatẽ ecclesiasticã habentem iurisdictionẽ vel curam, ad q̃ nullus est dign⁹, nisi per gratiã, quam nullus scit habere, nõ solùm non licet petere siue quærere, sed nec etiã desiderare, etiã ad bonum finem, nisi secundum quid, puta vellitate quadam, puta, si essem dignus, vellem à Deo promoueri ad bonum, aut vellẽ vt Deus me dignũ faceret, vt aliis in prælatione
6 prodessem, vide j. Episcopus. ¶ Tertiò * quæritur, vtrum eps possit dispensare in promotione ad dignitatem cum habẽtibus defectũ in ætate vel ordine? Et dico, ꝙ secundũ Ioan. And. solus Papa dispẽsat vt promoueatur in epm, qui non compleuit xxx. annum, de elect. cum nobis olim. Sed quantũ ad alias dignitates sine cura dispensat eps cum eo, qui compleuit xx. annũ, de æta. & qual. permittimus, lib. 6. Quantum aũt ad parochiales ecclesias non potest, vt not. idem Io. And. de elect. licèt canon, lib. 6. Similiter in defectu ordinis solus Papa dispensat ad epatum, secundũ eum: extrà, de offi. leg. quod translationem, de exces. prælat. sicut vnire. Sed quo ad alia, etiã episcopus, de ætat. & qual. prætereà, & cap. tuum. vbi ex dispensatione episcopi ad abbatiam assumit', qui nõ est sacerdos. Super ætate autem quo ad ordines dispensare nõ põt, secundùm gl. in cle. generalem. de æta. & qual. & idem Pau. Vtrum autẽ possit quis simul multas dignitates ecclesiasticas habere. s. Beneficium.
7 iiij. per totum. ¶ Quartò * queritur, vtrũ temporale officiũ appeti possit, & quæri aliquo dato? Et dicit Gemi. in c. pro humani. de homic. lib. 6. ꝙ sic, si duo concurrant. Primò, ꝙ detur publicè: quia dare clãdestinè reprobatur. ff. de poli. l. j. & ij ff. de admi. tut. l. non existimo. Nec obst. l. vnica. C. ad legem Iul de ambi. quæ prohibet aliquem ad officium promoueri pretio vel ambitione: quia ſm glos. in l. Barbarius. ff. de offic. prætor. loquitur qñ secretè datur. Secundò, si cupit prodesse, & non obesse. Sed hoc limita, cupit prodesse alteri, vel sibi sine alterius iactura, & si sit idoneus. Nec distinguo in hoc vtrum officiũ sit ecclesiasticum vel seculare, sicut distinguit Sum. Ang. sentiens ęque illicitum esse appetitum ecclesiastici officij, sicut ecclesiasticæ dignitatis: quod est falsum, quia ad officium, puta syndicatum, vel tabellionatum, potest quis scire se esse dignum, cum gratia non requiratur, nõ ad dignitatem: vnde huiusmodi appeti pñt bono fine, supposita idoneitate: & pro his põt pecunia dari, saluis his, quæ dicentur j. in verbo, Simonia.
8 §. ix. parti. vlt. ¶ Quintò * quæritur, vtrũ officialis possit aliquid recipere, quando tenetur gratis officium exhibere? Et dico, quòd non, vt in l. fin. C. ad leg. Iul. de ambit. vbi prohibetur receptio, cum quis est in administratione, etiam post depositum officium, pro beneficio præstito tempore administrationis, de quo vide j. Iudex. §. vij. cum sequent.
9 ¶ Sextò * quæritur, vtrum officium, ad quo quis tenetur, mereatur præmiũ generaliter promissum facienti hoc vel illud? Et dico, quòd nõ, sicut quod promissum est capienti bannitum, nõ debetur famulo potestatis capienti quia ad hoc ex suo tenebatur officio. Facit l. congruit. ff. de officio præsid. & c. j. de offic ordin. & not. Panormit. in c. ecclesiis,
10 de censib. ¶ Septimò * quæritur, vtrum liceat mutuare dominis pro officio? Et dicit S. Thom. ad ducissam Brabant.

quòd

ꝙ si propter hoc detur mutuum ex pacto, vsura est: quia pro mutuo accipitur officij potestas. quod Sum. Ang. limitat verum in officiis secularibus quæ venduntur, quia in his, quæ gratis dari debent, non esset vsura: cum mutuans nihil accipiat æstimabile pecunia: licèt ex officio consequenter adueniat lucrum ratione laboris, & idem Sum. Ros. quod non bene dicitur: quia supponit S. Th. quòd intentio mutuantis sit ad tale lucrum vndecunque veniat. Vnde mutuans vt accedatur ad suam apothecã, ad quam gratis acceditur, secundùm oẽs, est vsurarius. Dicit etiam ꝙ in spũalibus officiis hoc induceret simoniam, qđ non est vniuersaliter verum, vt patebit j. Simonia. §. ix. in fine.

DE DILAPIDATORE.

1 *Dilapidator qui sit, & qua sit ferendus pœna.*
2 *Prælato de dilapidatione suspecto dari debet coadiutor.*

1 DILAPIDATOR * bonorũ ecclesię dicitur prelatus res ecclesiasticas alienans, & malè expendens, qui & deponi debet xij. quæstio. ij. Apostolicos. xvij. q. iiij. nullus
2 res. * Suspecto vò de hoc dari debet coadiutor. de off. dele. venerabili. & in c. licet Heli. §. quia verò. de simonia.

DE DIOECESI.

1 *Diœcesis vnde dicta, & quid dicatur, siue in genere, siue in specie sumatur.*
2 *Ciuitas quid sit, & an veniat diœcesis appellatione, an verò territorij nomine contineatur.*
3 *Ordinarij nomen latius, quàm Diœcesani porrigitur. Et ibidem quod diœcesis quandoque pro regione, aut prouincia, quandoque pro parochia sumitur.*
4 *Diœcesis quandoque regionem, seu prouinciam denotat.*

1 DIOECESIS, * ſm Arch. de rescr. statutum. li. vj. dicitur distinctio, diuisio, vel gubernatio, à dia, quod est, duo, & cesio. i. separatio, quia diuisa & distincta sit ab ecclesia alterius episcopatus, & vnius gubernationi cõmis-
2 sa, & est vbi est episcopus xvj. q. iij. quicunque. * & videtur propriè esse territorium ciuitatis, vt habet ordinem ad iurisdictionem spiritualem, & eius nomine, si sumatur in suo genere, venit ciuitas, sicut pars nomine totius: vt in c. j. de offic. ord. & not. Pan. in c. Rodulphus. de rescr. Si verò sumatur in specie, vt quid à ciuitate distinctum eius nomine in materia odiosa ciuitas non comprehẽditur, quia dignius sub minori cõprehendi non debet, sed nec econtra nomine ciuitatis, diœcesis cõprehenditur, vt not idem
3 in d. c. Rodulphus. de rescr. ¶ Et * nomen ordinarij plus cõprehẽdit, quàm diœcesani. Pro quo vide gl. in cle. j. de vi. & hon. cler. & melius. in cle. j. de iure patro. in verbo, diœ-
4 cesanus. * Aliquando tamẽ sumitur diœcesis pro regione, vel prouincia, sicut fortè in l. præsides. C. de off. re. prouin. Interdum etiam sumitur pro parochia de quo vide Arch. ibidẽ. & xvj. q. j. episcopum. vide etiam s. Ciuitas. in princ.

DE DISCORDIA.

1 *Discordia quando dicatur, & num mortale peccatum sit.*
2 *Consiliarij dissidentes à bono communi scienter, & notabiliter propter animi elationem, & similia, mortaliter peccant.*

1 DISCORDIA, * secundùm S. T. ij. ij. q. xxxvij. importat disgregationem cordium. i. voluntatum in diuersa. Vnde non discordant qui diuersa credunt, vel opinantur, sed qui diuersa volunt. Est autem peccatum mortale, secundùm eundem ibi, quando est à bono Dei, vel proximi ex intẽtione deliberata, quod intellige, si illud bonum sit notabile. Et sic intellige. c. oblationes dissidentium. dist.
2 xc. & c. abiit. xj. q. iij. & c. Ismaël, dist. lvj. ¶ Vnde * peccant mortaliter consiliarij dissidentes à bono communi scienter & notabiliter, propter elationem, vel superbiam, aut malam voluntatem, nolentes aliis consentire tendentibus ad bonum, qui & propriè non discordant, sed alij.

DE DISCRETIONE.

1 *Discretio quid sit, & quibus sit necessaria.*

1 DISCRETIO, * est mater omnium virtutum. j. q. præsentiũ. de offi. cust. c. j. necessaria prælato in corrigendo. dist. 50. ponderet. & prædicatori. xliij. dist. sit rector. & confessori. xxiij. q. iiij. his qui. de pœn. & remissionib. c. omnis.

DE DISPENSATIONE.

1 *Dispensatio, quæ variè considerari potest, quam definitionem habeat. Et ibidem quid vulnus dicatur.*
2 *Prælati pro animi sententia permissionem dantes, vt contra ius veniri possit, sine causa rationabili, aut saltem dubia, quales dicantur. Et quid si dispensatio ex causa falsa, aut veritate tacita, impetretur. Et quid de qualibet alia gratia.*
3 *Dispensandi quænam, ac quot sint iustæ causæ. Et quid si ex iusta causa debitam dispensationem prælatus non concedat, an peccet.*
4 *Dispensatio, num necessariò causæ cognitionem requirat. Et quid si sine causæ cognitione fiat. Et qui sine legitima causa dispensatus est, num quo ad Deum tutus sit. num. seq.*
6 *Religiosus cum quo sine legitima causa dispensatum est, vt ad laxiorem religionem transeat, aut ecclesiæ curatæ præficiatur, an sit tutus.*
7 *Dispensandi potestatem quis habeat.*
8 *Episcopo, an super faciendo, scilicet vt aliquid contra canones fiat, dispensare liceat. Et quid super facto.*
9 *Dispensandi potestas, an sit latè interpretanda. Et ibidem, quòd licet dispensatio sit stricti iuris, & sic strictè interpretãda, quando scilicet personæ expressæ sunt, extendi tamen ad necessario consequentia potest. Et quid si dispensatum sit super affinitate, an ad publicæ honestatis iustitiam porrigatur.*
10 *Dispensandi cum ex adulterio nato, & incestuoso separatim, potestatẽ habens, an cũ eo, qui simul est vtrumq;, dispensare queat. Et an hermaphrodita in statuto fœminæ appellatione cõtineatur.*
11 *Dispensandi potestas concessa, quando expiret.*
12 *Dispensatio in quibus in manifestis tantum requiritur, an etiam in iisdem occultis, vt puta homicidijs, requiratur.*
13 *Dispensare in quibus solus Papa possit.*
14 *Episcopus, quando in aliquo casu dispensare possit. Et in quot casibus contra Canones dispensare possit. num. 15. Et sub hæc, quod Episcopus in gradibus prohibitis in matrimonio, vbi impedimentum occultum est, nec ad Papam potest habere recursus, &c. dispensare potest. Et huius ampliatio.*
16 *Episcopus in quibus casibus dispensare nequeat. Et in hoc decem casus enumerantur.*
17 *Episcopus, quomodo cum aliquibus dispenset.*
18 *Episcopus quibus casibus dispensare potest, num sine capitulo, in his id efficere possit.*
19 *Episcopus num aduersus suam constitutionem dispensare queat.*
20 *Abbas aut alius quiuis religiosus prælatus, num cum suis subditis dispensare possit. Et quot casibus Abbati concessa sit dispensandi potestas. Et quæ in regula beati Francisci inesse dicantur, & an in his dispensare Abbas queat.*
21 *Superior, aliquem ad aliquod officium assumens, an in eo, quod is habet ad illud, impedimento, dispensare videatur. Et quid in Principe, & eo etiam inferiore.*

1 DISPENSATIO * propriè & originaliter importat pecuniarũ pensionem diuersis factã dicta à dispenso. i. diuersis penso. Vnde ſm Pap. dispensator est administrator pecuniarum, quæ prius non numerabantur, sed appendebantur, siue pensabantur, deinde verò translatum est

hoc

hoc nomen ad omnem distributionem.& sic secundùm S. T.ij.ij.q.xcvij.art.iiij.& q.lxxxviij.ar.x.importat commẽsuratam applicationem, vel distributionem alicuius cõis ad singula.Vnde ſm hoc,dispẽsatio in præcepto legis cõis est applicatio eius ad hunc & illum, ſm eorum proportionem,vt ille.ſ.adſtringatur ad totum,ille ad partem,ille ad nihil,ſm eorum conditiones.Igitur dispensatio,secundùm Ray.est iuris relatio.Vnde dicitur vulnus, quia vulnerat ius cõe.xxiij.q.iiij.ipsa pietas.& vt est, inquit, in dispensante,est potestas, vel actus prãtis iure cõcessus:in dispensato verò est ius priuatum.i.licentia,vel permissio facta cõtra rigorẽ iuris, & nõ ius cõe.xxvij.q.ij.interfectores. Sed ista definitio cõplectitur dispensationem licitam & illiciram.Vnde Host.se ad licitam restringens, dicit, ꝙ dispẽsatio est rigoris iuris per eũ, ad quem spectat,misericors & canonicè facta relaxatio : vt colligit.j.q.vj.§.multorum.aliàs.§.nisi rigor.& c.seq.vbi.& consentit ibi glos.

2 ¶ Ex * quib.lequitur.Primò qd dicit Ber.de dispensatione & precep. ꝙ prelati dãtes ꝓ voluãtate licẽtiã veniẽdi cõtra legẽ sine cã rõnabili,vel saltẽ dubia:dissipatores sunt,non dispẽsatores.Sequitur secũdò, ꝙ si impetretur dispensatio ex falsa cã, vl tacita veritate,nulla est:vt ĩ c.ij.de fil presb. li.vj. Et idem est de qualibet alia gratia:vt not.in c.ad audientiam.el ij. de rescript.& in c.non potest de præb.li.vj.

3 ¶ Primò*verò quæritur, quæ sint iustæ causæ dispẽsandi? Et dico, ꝙ vt colligitur j.q.vij.per totum. prima est tẽpus ibi.c.necessaria & c.pro remedio. quia defectus nostri taporis,quibus non solùm merita, sed etiã corpora ipsa defecerunt, districtionis illius nõ patitur manere cẽsurã. di. xxxiiij. fraternitatis. Secunda est vtilitas.ſ.vt alij facilius reuertantur ad bonum.xxij.q.iiij. ipsa pietas.& j.q.vij.tali. Tertia, qualitas personæ & meriti, & scientiæ.d.c.tali.& c.didici.cum alius æquè dignus non sit.Quarta necessitas. vt in d.c.tali.Quinta, pietas.Sexta, euentus rei. Septima, multitudo, siue scãdalum multitudinis.dis.50.c.vt constitueretur,vbi tũ cauendũ est, ne quis alatur in scãdalo.Sed quia casus sunt innumerabiles, nec dari põt in hoc regula gñalis,ideò stãdũ est in hoc arbitrio boni viri,qui si iudicauerit cãm esse rõnabilem, dispẽsatio erit debita.dist.50. c.dño & sancto.& prelatus peccat nõ dispensando.ar.ij.q. v.quãto.in fi.& tamen subditi nõ habẽt ius petendi, secũdùm doct.nisi fortè deprecatiuè.¶ Secũdò*queritur, vtrũ

4 dispẽsatio necessariò requirat cognitionẽ causæ ? Et dicit Pan.in c.diuersis.de cle.con.ꝙ in principe nõ : sed sufficit sola eius voluntas in his, quæ sunt iuris positiui solum:vt no.Inn.in c.cùm ad monasterium. de stat. mon.sed in inferiore sic, vt not.gl.in d.§.nisi rigor.Vnde si fiat sine cognitione causæ,est dissipatio, nõ dispensatio,& venit puniẽdus, quia egit cõtra legẽ.Vide bonã gl.in c.ij.de schisma.vbi plenè not.doct.Tenet tamẽ quo ad eũ,qui dispensauit,qa nõ põt cõtrauenire,neq; eã reuocare,ex quo egit actum,in quo potuit dispẽsare, licet nõ teneat quo ad su-

5 periorẽ,vt no.gl.in d.c.diuersis.¶ Tertiò*quæritur,vtrum dispensatus sine cã legitima sit quo ad Deum tutus?Et dico vt colligo ex Inn. in d.c.cum ad monasterium. & Pan. in c.non est voti.de voc.ꝙ si loquimur de dispensantibus aliis à Papa : nõ est tutus quo ad Deũ,aut quo ad ecclesiã. secũdùm Inn.vbi s. quia cuicũq; tali cõceditur dispẽsare, intelligitur, ꝙ hoc faciat ex cã legitima, vñ fieri debet cũ causæ cognitione. Loquendo verò de Papa.aut loquimur de his,quę sunt iuris diuini,vt voto,iuramẽto, & hmõi,& sic dispensare non põt sine cã,aliter dispensatus nõ est tutus quo ad Deũ,sed si subest iusta cã, tenet dispensatio, & est tutus etiam in voto castitatis, secũdùm Inn.vbi s.Aut loquimur de his,quæ sunt iuris positiui:& sic põt sine cã, & ille in conscientia tutus est, quia eius est destruere, cuius est condere, nec princeps tenetur legibus suis ligatus. C.de legib.l. digna vox. Pan. tamen limitat in pluralitate beneficiorum,in qua sine legitima cãusa non potest.& ita tenet Io.An.in c.de multa. de præbend. quia omnia bona ecclesiarum sunt Dei,vt in c.cùm ex eo.de ele.lib.vj.Vnde taliter dispensatus non est tutus.De quo dic, vt s.Beneficium.iiij.§.ij.¶ Ex*his infert Pan.ꝙ non est tutus religio-

6 sus cum quo sine legitima causa dispensatur, vt ad laxiorem transeat religionẽ, similiter si præficitur ecclesiæ curatæ cã legitima non extante, puta, quia non est aptus ad exercitium prædicationis,vel curiæ.Vnde dicit glo singularis in c.monachi vagantes.xvj.q.j.ꝙ religiosus promotus ad ecclesiam secularẽ vt ꝓfit.sed vt prest,peccat mor-

7 taliter,quia facit cõtra votũ suũ.¶ Quartò*quæritur, quis possit dispensare?Et dico,ꝙ in legibus dispensare, vel eas interpretari pertinet ad quẽlibet in necessitate subitò occurrente.præcipuè cùm ad superiorẽ recursus haberi non potest.j.q.j.si ergo.quia in obseruatione legis, aut præcepti maximè seruãda est intentio ferẽtis:de qua si cõstet,& sit cõtraria verbis,obediendum est omissa litera xxij.q.v. humanæ.aliàs autẽ hoc pertinet ad prælatos & rectores.ſ. habẽtes in hmõi ptãtem,sicut habet Papa in omnibus purè positiuis, & in quibusdam pertinẽtibus ad ius diuinum, qũo dicitur omnia iura habere in scrinio pectoris sui. de const.licet.lib.vj.quantum.ſ.ad interpretationẽ & dispensationem, licet in aliquibus dispensare non consueuerit. Episcopi autẽ eam non habẽt sine capitulo,secũdùm Arc. in c.is qui.de fil.presb.li.vj. sed verius dicit gl.in c.cum ex eo.de elect.lib.vj.oppositũ.Et primũ quidẽ opinionẽ dico verã in rebus põderosis , in quibus posset fieri præiudiciũ vniuersitati siue ecclesiæ, sicut est in dispẽsando cũ aliquo ad ordines.& hmõi,quo casu intelligo primã opinionem: quam etiã sequitur Dominicus & Præpositus tn c.ex pœnitentibus.dist.50.& glo.in c.si quis me.dist.lxxxj.& gl.in c.presentium.j.q.v. & Inn.dicens hoc in effectu tenere Io. An.in c.cùm ex eo.de elect.in vj & moderni in c.at si clerici.§. fi. de iud.In non præiudicialibus autem teneo aliam opinionẽ,quia ista non sunt de causis maioribus & põderosis,vt in dispẽsando circa ieiunia & vota,& hmõi.Et secundùm communem opinionem doct. eam habẽt in his, quæ non sunt eis à iure vel aliàs à superiore prohibita,vt

8 in c.nuper.de sent.excom.& dis.50.miror.in gl.¶ Pro*quo no.Inn.in gl. super c.dilectus.de temp.ord.ꝙ eꝑo dispensare non licet super faciendo, vt.ſ.aliquid fiat cõtra canones , nisi vbi ei à iure permittitur.de const.c.j.nisi contraria consuetudo derogasset. de consu.c.vlt. Super eo verò quod factum est, dispẽsare potest vt toleretur semper,nisi prohibeatur ad hoc.xxij.q.v.hoc videtur.Vel dico, inquit fortè melius,ꝙ vbi ius concedit dispensationem,simpliciter potest, & sic loquitur d.c.nuper.Si verò non cõceditur à canone,nunquã põt,etiam si inuenitur in canone ꝙ Papa dispenset de cõsang.& affi. quod dilectio.quia cum eꝑi debeant canones seruare,contra facere non debent,nisi id expresse concedatur.xxv.q.j.c.j.& ij.hæc ille. Sed vt patebit j.§.ix.primũ dictum eius est verius, & communius & vsitatius.Si tamẽ episcopus indiscrete dispenser,accusatus deponitur.dis.51.c.j.quod Ho.limitat,si monitus sit incorrigibilis,& propter hoc suspensus,& suspensionis sentẽtiã contemnens in contumacia perseuerat.ar.de præb.graue. Alij dicũt dicta iura intelligi, quãdo dispensat in eo quod de iure non potest.ſ.scienter. Abbates aũt, & alij prælati

epis inferiores,ſm Pan.in c.at si.de iudi.& in c.cum lator. de eo qui fur.or.re.post Inn.& Host. nunquam dispensat, nisi in casibus expressis à iure, qa episcopis sunt reseruata grauiora,vt in cle.j.de priui.& in d. c. at si. & in c. cum ex

9 eod.de elect.lib.6.& est opi.cõis.¶ Quintò*quæritur,vtrũ potestas dispensandi sit latè interpretanda? Et dicit Pan. in c.fi.de simo.ꝙ sic, qñ datur non expressis personis dispensandis,tanquam principis beneficium,& sic sentit gl.ibi,& sic intellige Bart.in l. iij.ff.de verb.obl.vbi dicit,ꝙ si datur alicui potestas legitimandi filium adulterinum, item incestuosum:poterit legitimare adulterinũ, & incestuosum simul,quia in materia larga sub simplici veniunt mista , & in l.si ita.ff de lib.& posth. Secus aũt si exprimerent psonæ cum quibus debet fieri dispensatio.arg.in c.si cui.de preb. lib.6.quia omnis recessus à iure cõi,est odiosus,vt est text. in c. fi.de fi.presby.lib.6.& in c.quod dilectio.de consan.& affin.Et sic distingue Canonistas tenentes contra Bar.in c. per venerabilem. qui filij sint legi. & adde quod dictũ est s.Beneficium iij.§.vij.Aduertendum tamen est, ꝙ licet dispensatio sit stricti iuris, vtpote contra ius,& strictè interpretanda,qñ.ſ.exprimuntur personæ:vt in d.c. ꝙ dilectio. & in c.j.& ij.de fil.presby.libr. 6. nihilominus extenditur ad necessariò consequentia,sed ad dependentia ex eo , sup quo est dispensatum,qñ aliter non imprimeret actum validum super eo,in quo dispensatur,vt s. Beneficium iij. §. x.& facit gl.ac Pan.in c.quia intantum.de præb. & glos.in c.si quis in clero.vij.q.j.qui dicunt, ꝙ dispensatus sup beneficiorum pluralitate,vl dispensatus super residẽtia.Vide quod not.Host.in c.cum in cunctis.de electio.& glo.in c. non potest.de præb.libr.6.& quoddico s. Beneficium iij. §.x.Dispensatio tamen obtenta super affinitate, non extẽditur ad publicæ honestatis iustitiam, ſm Pan.in c. nõ debet.de consangui.& affini.nisi in narratione affinitatis vnũ comprehendat aliud, ſm glo. in arbo.affinitatis , secus in dispensatione, quãdo solũ gradus remotior est expressus, de quo vide j.Matrimonium viij.§.vj. particu. vltima.

10 ¶ Ex*his autẽ patet,ꝙ solutio illius quæstionis,qua quæritur,an is, cui data est potestas dispẽsandi cum adulterino, & incestuoso separatim, dispensare possit cum eo, q simul est vtrũque Bar.enim in l.stipulationum.ff.de ver.obl. determinat , ꝙ ſm iuris rigorem sub simplicibus mista non continentur,sed ex benignitate sic.Vnde cùm ista quæstio loquat in beneficiis,fiet interpretatio latissima,vt l.fi.ff. de consti.pr.Item sub simplicibus mista continẽtur causa vitandæ contrarietatis , vt in d.l. stipulationum. & similiter vbi lex hoc exprimeret. Extra hos aũt casus dispositio facta de adulterino,& incestuoso separatim,non porrigitur ad simul iuncta,vt ff.de adul.l. vim passam.§.præscriptiõe. Et idem tenet Bal.Insti.de act. quẽ ẽt vide in l.omnes populi.ff.de iusti.& iur.vbi dicit, ꝙ mistũ non venit appellatione simplicis.Vnde stante statuto , ꝙ fœmina contrahat cum assensu propinquorum,non intelligit de hermaphro-

11 dita.¶ Sextò*quærit, qñ expiret potestas dispensandi cõcessa?Et dicit Fede. cons. lxxviij. ꝙ concessa à Papa super irregularitate, vel legitimitate durat ẽt post mortem eius: quia gratia semel facta per Papã in aliquam psonam,non expirat ꝑ mortẽ Papę,vt est casus,de offi.deleg.sup gratia. lib.6.Vtrum autem per mortẽ illius,cui concessa erat talis autoritas, expiret dispensatio iam facta , si ille dispensatus tali gratia non fuit vsus,puta,dispẽsatus fuit vt posset ordinari vel eligi in prælatum, & ante mortem dispẽsantis nõ accepit ordines,nec fuit promotus.dicit idem ibi,ꝙ nõ:qa dispensatio semel canonicè facta , ex superueniente facto nõ retractatur:& est casus in c.ex tua.de fil.presbyt.& facit quod not.de accus.in c.de his:Beneficia enim concessa, intempestiuè reuocari non dñt.de commo. c. vnico. de reg. iur.decet.lib.6.& in c.cum ex eo.de elec.lib.6.in gl. & ibi-

12 dem in nouel.Io. And.¶ Septimò*quærit,in quibus requiritur dispensatio,in manifestis.ſ.tm, an etiam in occultis, maximè homicidiis? Et dicit Veruec. necessariam esse dispensationem in occultis,in quibus dispensari potest, non quidem pp dispositionem vitandam,quia occulta pctã non habent vindictam,sed quia de eo , super quo dispensatum est,quis accusari non potest,arg.c.ex tua.de fil.presb.alioquin etiam post peractam pœnitentiã quis posset accusari.arg.xxiij.q.ij.admonere. An autem homicida omnino occultus celebrare possit,ac ordinibus vti.Vin. dicit ꝙ sic, si egit condignam pœnitentiam,quia iste non est obnoxi ecclesiæ,cum pctm sit occultum.xxxij.q.v.Christiana.nec Deo,cum pœnitentiam egerit. Sed quia contra hoc dictũ vrget c.fi.de tem.ord.vbi dr,præter reos homicidij.Lau.& Io. videntur limitare hanc opinionem, si dignam pœnitẽtiam egit,& eꝑs cum eo dispensauit.Pan.verò in c.ex tenore.de temp.ord.dicit , ꝙ si homicidium est occultũ omnino,prout occultum distinguitur contra probabile , tunc si habemus respectum ad legem promotionis publica,nullus homicida esset expresse prohibendus, quia talia iudicat solus Deus.Sed si habeamus respectũ ad legem promotionis conscientiæ, put est informata ex lege positiua , talis sine dispensatione ꝓmoueri nõ põt.hæc Pa. quem intellige de dispensatione fienda aliqñ à Papa hoc casu , quò ad illam irregularitatem tollendam.vide j. Homicidium. Adde ex Inn.in c.cõstitutus.el ij.de app. ꝙ talis irregularitas si supueniat titulo beneficij,non priuat ipso facto , sed opus est sentẽtia, & sic homicida iustè tenet bñficiũ donec priuẽ, ꝓ quo facit c.clericis.ne cle.vel mo.& c.ex literis.de excess. præl. Si verò præcessit collationem bñficij collatio nõ tenet:qa facta indigno,& inhabili , quò ad executionẽ offi-

13 cij,vt in d.c.fi.¶ Octauò*quærit, qui sunt casus, in quibus solus Papa dispẽsat,& raro?Et dico,ꝙ sunt hi, de quib s. in titulo. Casus.§.j.casu xiij.quò ad quasdam censuras,pro

14 quo ẽt vide j.in titulo,Papa.ferè per totum. ¶ Nonò*queritur in generali , qñ eꝑs possit dispensare in aliquo casu? Et dico, ꝙ gl.summaria.dist. 50.& in d.§.nisi rigor.& doc. in c.at si clerici.de iud.confusè & contrariè loquunt.Quidam enim dicunt,ꝙ dispensare potest in adulterio , & minoribus.etiam si sunt manifesta,non autem in maioribus, nisi in casibus iure expressis,vt de iud.at si clerici.Quidam verò dicunt,ꝙ dispensare potest in omni crimine , nisi expressè prohibeatur à iure.dist.xxviij.presby.de pœn.dis.v. c.j.in fi.de sent.excom.nuper.in fin.& hoc tenet Tan.Lau. Vin.Ioã.And.quam opin.Ber.in c.at si clerici.de iud. dicit cõiorẽ.Sed sic veritas collegi põt. Contra canonem superioris.i.Papæ,vel concilij,si ille sit pœnitentiarius , eꝑs dispensare õt ſm Pan.in c.at si clerici.de iud.quia pœnitẽtiæ hodie sunt arbitrariæ.de pœn.& re.Deus qui.nisi casus appareat reseruatus.Si verò sit pœnalis & dispositiuus, distinguo , quia aut inferiori dispensationem expressè prohibet,vel concedit,& casus est planus.Aut nec sic , nec sic, & tunc iterum distinguo.Aut enim dispensatio est super eo, quod iam factum est,vt toleretur,& sic potest eꝑs dispensare,nisi prohibeatur,vt in c.nuper.de sent.excom.ar.xxv. q.v. hoc vl nisi ꝓhibeatur illi absolutio,quia à fortiori prohiberetur dispensatio.de sent.excom.cum illorum. Et sic intellige opinio dicentium , quòd dispensare potest in

omnibus casibus,in quibus sibi non ꝓhibet. Aut est in eo, quod fiendum est contra canones,vel concilium,& sic nõ põt,nisi hoc ei à iure concedatur expressè:vt in c. dilectus. de temp.ord. & sic intellige opinionem dicentium, ꝙ dispensare nõ põt,nisi in his,quæ illi cõceduntur expressè. Conceditur aũt illi dispensatio in omnibus criminib⁹ minoribus adulterio peccans eñ mortaliter notoriè notorietate iuris,promoueri nõ põt.xxv.dist.primum.in gl. & ꝓmotus deponitur.dist.50.qui semel. ideoq; indiget dispẽsatione,quæ epis cõceditur in criminibus minorib⁹ adulterio generaliter:vt no.in d.c.at si clerici.Conceditur ẽt & in aliquibus maiorib⁹:vt de hæretico,& schismatico.di.50. si qs presbyt.Hodie tñ Papa reseruat sibi hoc, quo ad hæ-
15 reticum,vt dicit Arch. * In tribus tñ casibus põt eps dispẽsare contra canonem,& concilium : licet ei non cõcedatur expressè primò,rõne consuetudinis:vt qa consuetudo pręscripta habet,ꝙ possit dispensare.de cõsue.c.fi.xj.q. j. quicunque. quia consuetudo facit valere dispensationẽ aliàs non valituram,arg.de celeb.miss.pnitiosus,cum suis conc. & arg.de transac.c.fi.Secundò,rõne magnæ necessitatis,vł vtilitatis nouiter emergentis,& tpe constitutionis inexcogitatæ verisimiliter:quia tunc põt eps dispensare: vt tenet Ioan. de Lig.in d.c.at si.& seqtur Pan.ibidem:& Bald. not. in l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.& Bart.in l.si hominẽ. ff.manda.ponens exemplum:qa Perusij statutũ est, ne ferantur arma:& tñ maiores possent dare licentiam ferendi, ꝑꝑ brigam ciuitatis,q̃ nouiter hẽt, & etiã statuere:quia est casus nouus à statuentibus nõ præuisus : ẽt si iurasset seruare illud statutum:vt no.Bald.in rubr.C.qui admi. ad bo. poss.& Bart.in ij.consti.C.§.quibus.Ex quibus cõcluditur, ꝙ eps dispensare potest in gradibus ꝓhibitis in matrimonio,qñ impedimentum est occultum,& ad Papam nõ põt haberi recursus,& separatio sine scandalo magno fieri nõ põt:sicut sæpè accidit in mulieribus cognitis à consanguineis viri antequã matrimoniũ contrahat. Et idem puto in eo,q post votum simplex matrimonium consummauit:qa licet cum eo dispensare non possit eps,ꝭm S.T.& veritatẽ, vi dr,j.in casu tñ magnæ necessitatis credẽdum est, ꝙ hoc possit:quia non est verisimile, ꝙ Papa velit manere in laqueis huiusmodi animas,quę Romam adire non possunt, aut mittere.Tertiò,qñ canon dicit posse fieri dispensationem,licet expressè nõ indulgeat:quia tunc eps potest.ar.c. nuper.de sent.excom.& ita tenet Io.de Lig.& Ioan.Cal.& originaliter fuit dictũ Inno.in c.dilectus. de temp.ordi. qa frustratoriè intelligeretur de Papa, qui semper potest indulgere.quod etiam tenet gl.in c.postulasti.de cle.excom.
16 ¶ Decimò * quæritur specialiter,in quibus casibus eps dispensare non potest?Et dico eũ dispensare nõ posse.¶ Primò,in homicidio.dist.50.minor.& hoc siue iusto, siue iniusto,si actu mors, aut mutilatio secuta est, quomodocũq; fiat,ꝭm Inn.& Host.in c.j.de cle.pu.in duel.Et intellige,ꝙ nõ põt cũ tali dispensare in officio, secus in bñficio. vt ibi c.ij.sed tñ hæc limita iuxta dicenda j.Homicidiũ.iij.§.viij. ¶ Secundò,in simonia ordinis,vel beneficij per simoniam sciẽter acquisiti,& hodie per multas extrauagãtes incurritur excõicatio,& suspẽsio, à quibus solus põtifex Roman⁹ absoluit.Tertiò,in eo,q cum esset suspensus , vel excõicatus,damnabiliter se diuinis ingessit de re iud.cum æterni. & de sen.excõ.cum medicinalis lib.6.¶ Quartò,in clerico, qui excõicatus accedit ad iudicium principis contempto ecclesiastico iudice.xxj.q.v.si quis eps.¶ Quintò,in bigamo,& viduarum corruptarumq; maritis.de bigam. c. j. & iij. xxxiiij.dist.lector.¶ Sextò,in clerico non ordinato ministrante.s.cum solenni apparatu , ꝭm Host.quia talis ministrans in ptinentibus ad ordinẽ,quem non habet,deponendus est,amplius nõ ordinandus,de cle.nõ ordi.c.j.Secus si clericus simplex epistolam sine solẽnitate cantet. & ibi dicit Pan.ꝙ talis tenet ẽt pœna falsi:sicut nõ hñs dignitatem simulans se habere.ff.ad le.Cor.de fal.l.eos. Et idem intellige de eo,qui se falso asserit doctorem. Dicit ẽt eo.ti. c.ij.ꝙ cum tali dispensat eps, non vt ascendat ad ordines superiores,sed vt suscepto vtatur, & circa bñficium, imò Inn.ponit.regulam,ꝙ epo licet quasi semper dispensare in bñficio,quia dispensat cum homicida,vt de cle.pu.in duel. c.ij.& in c.studeat.dist.50. ¶ Septimò, in clerico promoto per saltum.ꝙ Direct.limitat,si scienter in ordine non recepto ministrauit, cum quo tñ dispensat eps, quãtum ad ordinẽ,non quidẽ suscipiendum,sed iam susceptum, & quãtum ad bñficium,ꝭm Io.Host.&Arch.Si tñ credidit se promotum gradatim probabiliter, eps dispensare poterit iure suo.Et sic intellige c.vnicum.de cle.per sal.promo.¶ Octauò,in eo,qui ordinem furtiuè suscepit,quia ꝭm Ray.si fuit prohibitus hoc facere sub anathemate, post satisfactionẽ dispensat eps, vt minister in ordine suscepto non furtiuè: &etiam in suscipiendis,si ingressus religionem ibi aliquãto tempore laudabiliter fuit conuersatus,sed si non fuit sic prohibitus,dispensat post satisfactionem cum eo,etiã manente in seculo,etiã in suscipiendis de eo qui fur.or.su.c.j. ¶ Nonò,in ordinato extra tẽpora, vel ab alieno epo, ꝭm aliquos,si ante dispensationem ministret.Sed veritas est,ꝙ eps cùm dispensat,quo ad ordines susceptos.de temp.ord. consolationi.¶ Decimò, in excõicato ordines suscipiente. de sent.excom.cum illorum.& idem in apostata à religione de apos. c. fi.qđ de ordine sacro loquit. vnde si minores suscipit,dispensat eps,nisi dimisisset habitum, qa fuisset excõicatus,& solus Papa dispensat cum eo. Sunt etiam multi casus,super quibus nihil eps potest,vt s.Casus.§.j.
17 ¶ Vndecimò*quæritur,quomodò cum aliquibus dispenset episcopus ? Et dico hoc colligi ex diuersis locis huius Sũmæ,vnde de apostata,vide s.Apostasia.§.viij. & j. Irregularitas.j.§.v.de bis baptizato,s.Baptismus.§.iij.& j.Irregularitas.§.iiij.de recipiente beneficium de manu laici, Beneficium iij.in pr.de clerico coniugato,& illegitimo , vt habeat beneficium,vel plura beneficia.s.Beneficiũ iij.§.iiij.& seq.de bigamo, Bigamia. §. vij. de contrahente matrimonium sine bannis. Matrimonium vij.§.vj.De residentia, & promotione ad sacerdotiũ clerici existẽtis in studio, Bñficium iij.§.ij.De corpore vitiato, vt promoueatur. s. Corpore vitiatus.§.j.& de criminibus,s.Crimen.§.vlt.& dehabente xx.annum,vt ꝓmoueat ad dignitatem. s. Dignitas. §.iij.De pugnãte in duello,j.Duellum.§.iiij.de dispẽsatione in ætate,j.Ætas.§.j.De homicida,Homicidiũ.iij.§. viij. de eo,qui fuit in bello iniusto.Homicidium iij.§. vj. De infami,Infamia §.xj.De prælatis ne amoueãtur , ꝑꝑ inquisitionem,j.Inquisitio j.§.x.De apponẽre ligna pro hæreticis comburendis,Homicidium 3.§.7. parti. x. De ordinato in excõicatione,Irregularitas. §.2. De suscipiente duos ordines simul,ibi.§. 4. de acolutho. ministrante ad ꝭm baptismum,ibi.§.3.27.de suscipiente ordinem ab epo excõicato, vel qui resignauerat,ibi.§.7. de suscipiente ordinem extra tempora,ibi.§.7.de ministrante in ordine,quem nõ habet, ibi.§.xxvij.de publicæ pœnitente,ibi.§. xvij.de illegitimo, ibi.§.xx.De impedimento matrimonij.j.Matrimonium vj. §.vj.de solenniter pœnitente,Pœnitentia.§.j. De ordinatis à schismaticis, Schisma.§.v. De simoniaco in ordine, vel beneficio,Simonia.§.xix.Item in alia simonia,ibidem.§.eo. de

de sortilegis.Superstitio.§.vlt. De pugnante in torneamẽto.Torneamentum,per totum. De voto S. Iacobi & Hierusalem,Votum.iiij §.iij.De voto castitatis, ibi.§. iiij.
18 ¶ Duodecimò,*vtrum episcopus in casibus, in quibus dispensare potest,hoc possit sine capitulo?Et Archid.in c. is qui.de fil.præsby.lib.6.tenet ꝙ non,sed melius gl.in c.cùm ex eo.de elect.libr.6.tenet ꝙ sic.vide s.§. iiij.Si tamen accusatus fuerit de indiscreta dispensatione , puniendus est pœna depositionis.dist.51.ca.j.quod Host. dicit habere locum,si monitus sit incorrigibilis, & ꝑꝑ hoc suspensus, & sententiam suspensionis contemnens, & in sua contumacia perseuerans.arg.de præb. graue. vel dicta iura intelliguntur,qñ dispensat in eo quod iure non potest.¶ Deci-
19 motertiò*quæritur,vtrum episcopus dispensare possit cõtra suam constitutionem?Et dicit Inn.in c.dilectus,de tẽp. ord.ꝙ non.& sequitur Archid.in c.licet.de ele.libr. 6. Sed contrarium sensit idem Inn.in c.cùm ad monasterium.vbi tenet ꝙ conditori canonis licet contra suã constitutionẽ dispensare,etiam sine causa.Et idem Io.And. quod d. Ant. limitat,nisi constitutio transierit in priuilegium , vel contractum,quo casu intelligi potest opinio contraria:vel nisi cõstitutio esset iurata , quia tunc ea stante dispensare non posset:sicut nec seipsum à iuramento absoluere. Et facit,ꝙ no.Io.And.post Host.in c.j.de sup.negl.præl.in vj. vbi dicit notabile verbum.s.ꝙ vbi canones imponunt legẽ ipsis epis , non dispensat eps, nisi hoc reperiatur concessum. Cuius ratio esse potest,quia tunc expressè vr episcopis ꝓ-
20 hiberi.¶ Decimò*quartò,vtrum Abbas,aut alius religiosorum prælatus,possit cum suis subditis dispensare ? Et dico quòd nõ, nisi inquantum ei à iure vel regula , aut priuilegio conceditur,vt not.In.in c.ij.de eo qui fur.or.su. & do. An.in c.at si clerici.de iud. vbi dicit Panor. ꝙ est communis opinio. Cõcedit autem abbati posse dispensare in decem casibus.¶ Primò in nouitio,vt promoueatur ad sacros ordines.dist.lxxvij.monachus. ¶ Secundò,cum apostata, vt ministrare possit,& ad alios ordines ascendere:arg.dist. 50.c.fi.nisi ordinatus in apostasia.de apo.c.fi, quia tunc ad Papam pertinet,vt ibidem.¶ Tertiò,cum illegitimo intrãte monasteriũ,vt promoueatur de fil.presby.c.j.¶ Quartò,ꝙ nõ cõfiteantur & sumãt eucharistiam semel in mẽse.de sta.mo.cle.j.¶ Quintò, ꝙ monachus detur in capellanum ecclesiæ parochialis,si accedat epi,populique consensus,dist.xiij.c.j.xvj.q.j.doctos.¶ Sextò, ꝙ monach⁹ habeat propriam cellam intra septa monasterij.xviij. q. v.c. nullus.xx.q.vlt.c.fi.ad fi.¶ Septimò,in ieiuniis,cibis, & esu carnium,silentio,& operibus manuum ad quæ tenetur, vt de cons.dis.v.non mediocriter,& c.carnẽ.& c. nunquã. & de sta.mo.cum ad monasterium,vbi vr Host.tenere, ꝙ nõ possit de esu carnium,sed in contrarium est ibi Inn.& Pa. imò dico,ꝙ in omnibus spectantibus ad regulam dispensare potest nisi in tribus votis,per ar. à contrario ibi in fine.qđ Pan.limitat, modò dispensatio & nõ dissipatio fiat. ¶ Octauò,in irregularitate,de qua s.Abbas.§.ij. ¶ Nonò, generaliter in obseruantiis regulæ remittendis.xx.q.vlt.in c.fi.in gl.de cons.dist.v.carmen.saltem in his,quæ nõ sunt de substãtia.arg.de vi.&.ho.cle.De⁹.Pro quo no.ꝭm Alex. ꝙ in regula beati Benedicti , quædam sunt purè spiritualia,vt charitas,& humilitas,& cæteræ virtutes, quædã verò cõsistunt in obseruantiis corporalibus , puta abstinẽtia carnium,ieiunium, & hmõi:quædam verò partim spũalia, & partim corporalia,vt cantare, psallere, orare , & hmõi. In primis Abbas disponere non potest , in secundis verò disponere quidem põt,non tñ ad libitum, sed ꝭm ꝙ bonũ & æquum viderit,ꝭm occurrentia:quod propriè est dispẽsare,tertia verò si præcipiuntur aut prohibentur, mutare non potest:nisi ꝭm quod conuenit charitati:vt dicit beat⁹ Benedictus, id est,ex causa rationabili , quia sicut subditi abbati,ita abbas regulæ subditur , eiusque obediẽtia præponenda est.Et cùm in regula dr, ꝙ omnia de abbatis dispositione fiant,intelligitur , nisi expressè præcipiãtur aut prohibeantur. Vnde abbati præcipienti in huiusmodi , ex sola voluntate nõ est obediendum, secus si ex cognita necessitate personæ.Si autem dubitat monachus,vel timet de legitima causa præcipiendi,in huiusmodi & aliis, quæ sũt contra regulam,obediat:vt j.Religiosus.Et quod hîc dicit Alex.de Abbate, seruandum est in omni prælato religioso, cui ex regula permissa est dispensatio. Vnde dispensare possunt, quando eis constat de causa legitima , & etiam si dubitent, quia ad clementiorem partem declinandum est.
21 ¶ Decimo*quintò quæritur , vtrum superior assumendo aliquem ad aliquod officium, videatur dispensare cum eo in impedimento quod habet ad illud ? Et Inn.quidem in c. præterea.de test.cog & in c.veniens.de fi.præsby.videt sibi contradicere , sed eius & aliorum contradictio tollitur distinguendo de principe,id est,Papa , & de inferioribus, puta epis.Vnde Pa.in c.cum in cunctis,de ele. dicit , quòd eps in casibus,in quibus potest dispensare , conferẽdo bñficium indigno,non vr dispensasse,imò,venit puniendus, quia cõtulit indigno.Ita determinat gl.in c.vnico. de æta. & quali.lib.6. Secus inquit. in principe, quia conferendo scienter indigno,vr dispensare. Dico ergo, ꝙ si princeps vt homo scit impedimentum,eo ipso dispensare intelligitur,& similiter inferior, si scit & habeat rationabilem causam dispensandi cognitam , quod tñ videtur limitandum, secundum Bal.in l.Barbatius.ff.de offic præto. qñ per literas suas constare potest de scientia indignitatis. Sed hæc limitatio procedit in foro causarum,non animarum , vbi ꝭm Arch. si prælatus mandat ordinati eum quem scit irregularem : sufficit intentio dispensandi in irregularitate, licet nõ dixerit illud verbum,dispenso,vel huiusmodi , qa dispensat ipso facto. Sed intellige si habet causam legitimam,siue cũ cognitione causæ,aliter punitur. Ratio verò diuersitatis est, quia princeps in dispẽsando nõ tenetur ad causæ cognitionẽ sicut inferior, sed sufficit sola voluntas. Instit.de iur.natu.§.sed & quod principi.De dispensatione in votis,j.Votum iiij.in legibus aũt,j. Lex.in certis verò j. Restitutio,sextò,in ætate autem,vide s.Dignitas.

DE DISPVTATIONE.

1 *Disputare,actum esse contentiosum,periculosum,ancipitem, stultis appetibilem,& sapientibus odiosum , & cuique laico in fidei negotio illicitum,adeo vt ob id excommunicatio irrogetur. Quãdoque bonum & necessarium esse potest.*

2 *Auerroïstæ de intellectus vnitate disputantes,an sint ferendi. Et quid de religioso illorum opinionem ac sententiam sustinente.*

1 DISPVTARE* communiter est actus contentiosus, quia consistit in verbis habentium cõtrarias voluntates circa victoriã,& periculosus, quia anceps omne certamen,ac varius euentus belli:stultis appetib.lis, & odibilis sapiẽtibus,quia sapientis est nolle certare,vt ait Lactan. & illicit⁹ cuicũq; laico circa ea quę sunt fidei,id est,necessaria in fide,vt sunt articuli,& conclusiones necessariò cõnexæ articulis,siue publicè siue occultè,intantũ vt contra faciãs sit excommunicãdus,de hæreticis. cap. quicũque.§. inhibemus quoque.libr.6. vbi gloss. dicit fortè per Laicos intelligi illiteratos,more Vltramontanorum , tamen melius est vt propriè intelligatur , quia secundum Sanctum

 Tho.

Tho.leges respiciunt, quod in pluribus accidit, vt licum rudem esse in his,quæ fidei sunt.Imò nedum laicis,sed & clericis prohibet disputare de fide publicè turbis coadunatis.C.de sum.trin.l.nemo.& idem sentit S.Tho.ij.ij.q.x. dicens,disputationem de fide illicitam,quando ex dubitatione disputatur,vel coram simplicibus & titubãtibus, qui ab infidelibus non solicitantur, quod supple, communiter accidit vbi est turba. Secus ad cõfutandum errores etiam coram simplicibus, quando sunt ab infidelibus solicitati, quia tunc si quis ad hoc esset sufficiens, non solùm esset licitum,sed etiam necessarium, nec raciturnitas esset erroris confirmatio. Pro quo facit l.quoniam.C.de epis.& cle. xxiij.q.vj.vides. Similiter, etiam secus, quando disputatur ad exercitium corã doctis,& firmis in fide.arg.in c.in man
2 datis.dist.xliij. ¶ Quid* ergo dicendũ de his, qui publicè in disputationibus,sustinent fictionem Auerrois de vnitate intellectus? Dico ꝙ tales sunt vani communiter, quia opinionem tam stolidam & contrariam Aristoteli & toti philosophię non videntur sustinere,nisi vt appareant philosophi, quasi dissentientes à fide, & si sunt laici, peccant mortaliter, quia sunt excõmunicandi, per d.c.quicunque. nullus autem excommunicatur à iure,nisi pro mortali,secundùm Pet.de Pal. imò peccant vel mortaliter vel grauiter, etiã si sustinerent partem fidei ratione dictæ prohibitionis. Et similiter peccãt mortaliter religiosi,qui tali vanitate ducti sustinent dictam opinionem. tum quia exponunt se periculo faciendi titubare aliquos de fide,:um etiã quia si mortale est laico sustinere partem fidei propter insufficientiam, ne fidei derogetur, multo magis religioso sustinere oppositum fidei, & tanto grauius, quantum ille doctior est.Et similiter peccant mortaliter inquisitores,& episcopi, qui possent obuiare prædictæ eneruationi fidei: & sola vtilitate, & reuerentia contenti negligunt ea quæ Domini sui sunt non curantes, quia ista negligentia est magna & perniciosa cõtra honorem creatoris & Domini nostri Dei,vide s̃.Contentio.§.iij.

DE DIVINATIONE.

1 *Diuinatio à quibus inuenta est,& quorum virtute fiat.*
2 *Dæmones quot modis futura agnoscant.*

1 DIVINATIO * à Persis fertur inuenta.xxvj.q.iij.c.j. & fit dæmonum vi tute,qui scire possunt omnia nobis occulta, præter mentium cogitationes, & affectiones, secundùm Theologos,& omnia absentia.Et aliquo modo etiam futura, quæ secundùm S. Bonau. & vt elicitur ex c. sciendum.xxvij.q.iij.& S.Th. in multis locis,quatuor mo-
2 dis agnoscunt. ¶ Primò,* ex ingenij acrimonia considerantes ad quid nostra declinatur affectio,aut virtus causæ naturalis. Secundò, ex longa experientia,quia norunt ex talibus talia contingere, quod tamen subtilem exigit declarationem. Tertiò, ex dolosa cautela,qua proponũt aliquid facere,& prædicunt. Quartò, ex aliena doctrina,quã diuina permissione à bono Angelo discunt,aut etiam per scripturas,vide j̃.Superstitio.& Maleficium.

DE DIVORTIO.

1 *Diuortij finitio, & vnde dictum sit. Et quotupliciter fieri habeat. Et an in eo vir & vxor, ad paria vocentur.*
2 *Matrimonium,num sit aliquo casu separabile. Et quotuplex matrimonij separatio.*
3 *Si quis aliquã cognouerit, cum qua nec sponsalia, nec matrimonium cõtraxit, ac denique post copulã cum ea de præsenti cõtrahat,an hmõi matrimoniũ per præcedentẽ copulã cõsummatũ sit. Et tum eo non obstante, eorũ quilibet religionem intrare possit. Et an vir ex eo,quòd duxerit cognitam, bigamus effectus sit.*
4 *Vir si vxorem nondum cognitam proprie consanguineo adulterandum tradiderit, an ea inuita ob ia religionem ingredi possit, & quid si alteri tradiderit.*
5 *Vinculum per coniugis mortem semel dissolutum, an coniuge resurgente.redeat. Et quid in matrimonio spirituali.*
6 *Vinculo matrimonij, per mortem alterius coniugum ciuilem dissoluto,vt pote religionis ingressu altero consentiente, an in seculo remanens teneatur alterius professionem faciendam in fine anni antè, quàm contrahat, expectare. Et an si sponsus mantellatus efficiatur,matrimonium solui dicatur.*
7 *Matrimonij soluendi an alius sit modus, quàm naturalis, ac ciuilis mortis. Et ibidem an castratio superueniens vinculum coniugale tollat. Et ex quo coniugium ratum esse dicatur.*
8 *Sponsa per verba de præsenti à sponso violenter cognita,num religionem intrare possit.*
9 *Diuortium ratione periculi peccandi vitandi, an liceat. Et quid ob adulterij causam, & quatenus huiusmodi causa porrigatur. Et qua authoritate occasione adulterij fiat huiusmodi separatio. num.10.& 11.& de eodem limitationes quatuor.*
12 *Vir vxorem adulteram, num aliquo casu repellere non possit. Et id quot casibus.*
13 *Separati ob hæresim, aut infidelitatem, num à debiti redditione absoluti sint. Et num in huiusmodi compensatio locum habeat. num.14.*
15 *Iura quid velint de coniugum votis quo ad continentiam in separatione propter sanctimoniam.*
16 *Matrimonio iam consummato,num religionem intrare liceat. Et id quotuplici casu.*
17 *Coniux religionem ingressus, quando ad exitum, aut id minimè teneatur. Et num religionem egressus ad debitũ teneatur. nu.18. Et num egressus ad egressum teneatur. num.19.*
20 *Iura quid velint circa sacrorum ordinum susceptionem ab eo,qui matrimonium consummauit.*
21 *Dissolutione matrimonij, quod verum non erat,sed apparẽs qualiter procedetur: vbi vxor propter viri frigiditatem diuortiũ petit. Et quid si vir propter mulieris nimiam arctitudinem petat. num.22.Et quid si propter malefitium petatur,vt quia vir alias potest, suam cognoscere non potest.23.*
24 *Ecclesia si falsis probationibus in matrimonio dissoluẽdo decepta fuerit, ac mox vir sacerdos factus est: deinde autem compertum est de deceptione, an si vxor virum repetat, ei reddi debeat. Et quid si vxor monasterium simili,aut pari causa ingressa,& maritus monachus, effectus sit, vel in sacris constitutus, an vxor virum repetere queat. num.25.*
26 *Fratres duo duxerunt duas sorores, seu consanguineas, lataq; est propter consanguinitatem inter alterum,& vxorem diuortij sententia, an ob id alter à sua vxore etiam separari debeat.*
27 *Sententia diuortij lata, & thoro ob vxoris adulterium separato, si vir fornicetur, an possit illum mulier repetere.*

1 DIVORTIVM * licitum, est viri ab vxore, vel econtra separatio legitima, id est,nõ sine lege vel ratione facta,quia quos Deus coniunxit, homo non separet.xxxj. q.j.§. & objicitur. Et dictum est à mentium diuersitate: vel quia hi,qui matrimonium distrahunt, in diuersas partes eunt.ff.de diuort. l. j. Et secundùm Rayn. fieri habet multipliciter, quia aut diuiditur matrimonium in totum, ita quòd possit coniugam vterque contrahere, vt in maleficiaris, vel saltem alter, vt in frigidis, aut dirimitur in parte, id est, quantum ad mutuam seruitutem debiti coniugalis & cohabitationis, ita tamen, quòd neuter eorum contrahere possit, sicut quando fit separatio propter adulterium, vel causa religionis post carnalem copulam, antequàm si alter coniugum religionem intraret,

posset contrahere reliquus.In huiusmodi autem diuisionibus faciendis per diuortium, vir & vxor ad paria iudicãt, ꝓm S.T.& Pet.quia sicut viro vxorem, ita vxori virum ob fornicationem dimittere licet.xxxij.q.j.si quis vxorem.

2 ¶ Primò*verò quæritur, vtrum matrimoniũ sit aliquo casu separabile?Et dico,si loquamur de matrimonio vocaliter,& non verè,vt est illud, ꝙ sequitur impedimentũ dirimens,sic solui põt,iuxta dicenda j̃.Impedimentum, p totum.Sed loquẽdo de verò matrimonio,dico ꝙ est duplex, vnum.s.ratũ.i.legitimè contractum per verba de præsenti, aliud ratum simul, ac consummatum per copulam carnalẽ.Separatio enim matrimonij est duplex:vna quò ad vinculũ,quæ est qñ vterq; , vel alter coniugũ põt cum alio de nouo cõtrahere, alia quo ad conuersationem coniugalẽ, vinculo stante.Et hæc est duplex.s.quò ad thorũ,& quò ad cohabitationem.Igit̃ quantũ ad vinculũ, matrimoniũ ratũ dupliciter solui põt.¶ Et primò per mortem naturalẽ alterius,vel vtriusq; coniugum.¶ Et secdò,per mortem ciuilẽ.i. professionem tacitam,vel expressam religionis approbatę, ita ꝙ remanens in seculo põt liberè cum alia contrahere, nisi impediat̃ ex aliquo voto. Matrimoniũ verò consummatum solui põt morte naturali,nõ aũt ciuili, aut quocũque alio modo,vt in c.gaudemus. de diuor. etiã autoritate Papæ,vt in c.ex publico.de cõuer.coniu.ꝙ tñ fallit, si illud esset inter coniuges infideles.de quo j̃. Matrimonium. vj. §.j.& Matrimonium.viij.§.x.Quantum verò ad conuersationem coniugalem vtrũq; tam ratum,quam consummatũ ex quatuor separari põt.Primò,pp adulterium. xxxij. q.j. dixit dñs. de quo j̃.§.vij.quo casu mulier dotem,& vir donationem pp nuptias perdit,vt j̃.§.xiiij.¶ Secundò, pp periculum,dum alter alterum ad aliquod peccatum mortale trahere nitit̃,ꝓm gl.in c.omnes.xxxij.q.vij. & Inno.in ca. maritus de adul.& in c.quæsiuit.de diuor.& ibi Pan.ꝙ intellige si aliter compesci non põt.¶ Tertiò,pp hæresim.de quo j̃.§.x.¶ Quartò,pp sanctimoniam.i. religionis ingres-
3 sum aut votum:de quo j̃.§.xij.Est*tñ circa hoc sciendum, ꝙ si quis aliquam cognoscat, cum qua nec sponsalia, nec matrimonium contraxit,& post copulam cum ea contrahat de præsenti,hoc matrimonium non est consummatum per copulam,quia ꝙ præcedit, non consummat. i. perficit quod sequitur, sed econtra, quia perfectio præsupponit perfectibile.Et ideò vterque eorum, non obstante illa copula,põt intrare religionem,per c.verum.& c. ex publico. & c.ex parte, de coniu.Non est ẽt ille vir bigamus,dato ꝙ illa prius ab alio cognita fuisset,quia ad bigamiã non sufficit contrahere cum corrupta,nisi post contractũ cognoscatur. Et facit c. veniens de spons. vbi copula præcedens sponsalia de futuro, non facit illa transire in matrimoniũ.
4 Sciendum*est ẽt,ꝙ si vir vxorem nondum cognitam proprio consanguineo tradat adulterandam,ꝓm Rich.in iiij. dist.xxxv.non potest ea inuita religionem intrare, ex hoc acquisito mulieri iure in corpus viri. & facit c. discretionem.de eo qui cog.consan.vxo.suæ.Et idem vr̃, si tradat
5 alteri.¶ Secundò*quærit̃,quantum ad separationem vinculi per mortem naturalem, vtrum redeat vinculũ mortuo resurgente?Et dicit Pet.de Pal.in 4.dist. 27. ꝙ post mortẽ vnius alter contrahere põt, vt patet per Apostolũ Ro.vij. quia mors omnia soluit,authen. de nup. §. deinceps. Et si mortuus resurgat,nõ est obligatus matrimonio,tum quia obligatio semel extincta nõ reuiuiscit: tũ quia hoc sacra-
7 mentum characterem non imprimit,qui.s.est indelebilis: Vñ Lazarus resuscitatus si habebat vxorem, nõ recuperauit eam,nisi nouiter contraxisset,recuperasset tñ bona,quę testatus fuisset, quia in donatione causa mortis plus se, q̃ donatarium vult habere.Vñ intelligitur tacita conditio, si moritur cum effectu.i.permanens in morte.Idem si ab intestato decedat̃,quia in causa est coniunctio ad morientẽ, qui sibi est omni alio coniunctior.Et idem si fiscus illa receperit in defectum hæredum: quia si reddere tenet̃ propinquo eius,multo magis eidem resurgenti.Et idem est in spũali matrimonio.Nam religiosus suscitatus post mortẽ, non tenet̃ ad religionis obseruantiam, quia seruitus psonalis,quæ debet̃ à psona ratione personæ, vt in matrimonio,& religione,extinguit̃ morte,ꝙ etiam patet ex verbis aliquorum profitentium obedientiam vsque ad mortẽ. Et similiter curatus, & eps resuscitatus, quamuis retineat consecrationem,nõ retinet tñ ecclesiam,nisi sibi noua electione, aut prouisione conferatur, quia mortuus est suæ
6 sponsæ.i.ecclesiæ.hæc ex illo.¶ Tertiò*quærit̃, quantũ ad separationẽ vinculi per mortem ciuilem, vtrũ altero post matrimonium ratum intrante religionem reliquo consentiente, remanens in seculo teneat̃ alterius professionẽ fiẽdam in fine anni expectare,antequã contrahat? Et dicunt oẽs doc. ꝙ tenet̃ quidem professionẽ expectare:qa si ante professionem egrederet̃,tenet̃ illum recipere,etiam si iam cum alio contraxisset,& consummasset, quia ante ciuilem mortem.i.professionem,qua qs actibus carnalibus morit̃, vinculum nõ dissoluitur,vt in c.verum. & in c.ex parte. el ij.de conuer.coniu.& intellige in religione approbata: vt in c.vnico.de vot.li.6.Ex quo infert Pan.in d.c.ex parte.ꝙ non soluit̃ matrimoniũ; licèt spõsus efficiat̃ mantellatus, sue de tertio ordine: quia licet sit modus viuendi approbatus,non tñ religio.Quod tñ fallit in tertio ordine viuẽte collegialiter,&profitente tria vota religionis ex cõcessione apostolica:sicut nunc est in multis locis in ordine Prędicatorũ:qa talis pfessio soluit matrimoniũ ratum ante,vl̃ post talem professionem contractum,vt declarauit Xystus quartus de qbusdam mulieribus tertij ordinis B.Frãcisci: nõ autẽ si profitent̃ quidẽ hæc, sed nõ ex cõcessione apostolica:qa oportet talem pfessionem esse approbatã.¶ Probationis tñ tps,vtrum eo casu debeat esse annus nẽcne,est opi.triplex.Nam Ber.in c.statuimus.de reg.in glos.dicit,ꝙ per eꝓm tps probationis breuiari,& taxa i debet, pp periculum incõtinentię alterius, & ad fraudẽ tollendã:qa posset quis in fine anni de monasterio ad monasterium trãsire fraudãdo alium.Io.aũt in gl.xxvij.q.ij.in c. despõsatã. distinguit: qa si intrauit de voluntate alterius, dẽt ille expectare p annũ,nec pbationis tps abbreuiãdum est.Si verò intrauit eo ignorante,vel inuito:præfigendũ est tps intra qd̃ profiteat̃.Nec incõuenit tps iure statutum breuiari: quia speciale est in isto casu pp incontinentiæ periculum. Host.verò in Sum.dicit illud tps non esse breuiãdum, nisi appareat fraus ex discursu de vno monasterio in aliud,qa inductum est in fauorem,nõ solùm intrantis,sed etiã religionis,vt mores eius experiat̃.Sed S.T.in iiij.dist. xxvij.q. j.art.iij.q.iiij.ad tertium. dicit ꝙ de professione emissa ante tps iure determinatum,est idem iudiciũ,ꝙ de voto simplici,post quod alter reddere debitum non tenetur, nec tñ põt contrahere: ita & hic. hæc ex illo.Et sic tene, nisi abbreuiator tpis esset Papa: quia alij contra canones disponere nõ possunt in fiendis,nisi eis expressè cõcedatur, vt patet ex dictis s̃.Dispẽsatio.§.iiij.maximè in alicuius præiudiciũ.¶ Quartò*quæritur,vtrum præter dictos modos.s. mortis naturalis,& ciuilis,sit alius modus soluendi matrimonium ratum,aut etiam consummatum? Et de consummato legitimè inter fideles dico,ꝙ nullo modo solui põt,

nisi morte naturali:similiter nec ratũ, nisi morte naturali, aut ciuili, ſm Pet.de Pal.qui dicit, ꝙ tale matrimonium.ſ. ratum,non ſoluit primò ſeruitus ſuperueniens, quia non occidit,quantum ad actus carnales.Et idemgeneraliter eſt de omni impedimento dirimente: quia matrimonium nõ dirimunt,niſi præcedant.Nec ſecundò votum ſimplex, vñ talis teneꝫ aut reddere,aut intrare religionem, non quidẽ tertij habitus beati Dominici,vel Franciſci, cũ profeſſione ibi, quia talis profeſſio non habet vim niſi voti ſimplicis, vñ non ſufficit tollere vinculum coniugalem. Nec tertiò caſtratio ſuperueniens, qa matrimonium ratum nõ inueniꝫ in iure ſolui,niſi in certis caſibus,de quibus nõ eſt iſte. Firmatur aũt,& ratum vocatur coniugium ex ſolo cõſenſu per verba de præſenti:vt not.gl.de teſt.c.ſuper eo.Et gl. dicentes,ꝙ confirmatur officio carnali, & antè impoſſibilitas coẽundi ſoluit vinculum,negandæ ſunt. Nec quartò ordo,qui eſt ſacramentum,vel dignitas:licet magiſter Sẽtentiarum videaꝫ innuere, ꝙ ſponſus ſicut religionem ingredi,ita & ad ordines promoueri poſſit, & ſm Hoſt. ad epiſcopatum ante copulam carnalem:quia epiſcopatus ex ſui natura non dicit aliquid matrimonium contrariũ:cum epi prius eſſent vnius vxoris viri:nihil aũt tollitur niſi per ſuum contrarium.Item eps ciuiliter non moritur, cũ habeat proprium,ſicut & clerici ſeculares: religio aũt matrimonium ſoluit rõne mortis ciuilis,non ratione perfectionis:vnde vxor ordinari ad ſacros ordines, vel epiſcopatũ contrahere non poteſt:nec ea inuita poteſt vir etiam ante copulam ad hæc ordinari,etiam per Papam,in eius preiudicium,ſic,quin teneatur debitum reddere,quia eſt de iure diuino:ſimiliter nec ad cardinalatum,quia & ille status ſecularis non eſt regularis, dicente quodam cardinali, nos habemus religionem,cuius apoſtatẽ ſunt ſancti,vt Hieronymus.Nec obſtat:ꝙ Chriſtus Ioannẽ de nuptiis ad apoſtolatum vocauerit,tũ qa epi non tenent locum apoſtolorum,quò ad paupertatem,ſed quò ad dignitatẽ: tum quia illud fecit Chriſtus,ꝙ habuit poteſtatem excellentiæ,tum quia apoſtolatus erat ſtatus religionis, quò ad tria vota. Eſt ergo concluſio iſtius, ꝙ matrimonium ratum ſola ꝓfeſſione religionis probatæ ſolui põt,& non aliter, etiam autoritate Papæ, cuius tñ cõtrarium tenent Canoniſtẽ:qa matrimonium inquantum ſacramentum,ratificaꝫ conſtitutione eccleſiæ,quæ ratificatio eſt, vt alter altero viuẽte contrahere non poſſit vñ ratificationem Papa tollere põt de poteſtate abſoluta:& etiam de ordinaria,qñ ſubeſt cauſa.Et hæc eſt opinio Io.An. in nouel. ſuper c. ex publico. de conuer.coniug.& Hoſt.& Arch.in c.qua propter.xxvij. q.ij.& Bened.in c.ex publico.Et Arc.iij.parte.ti.j.c.xxij.diſ fuſè iſta pertractans dicit,ſe vidiſſe bullas Martini quinti, & Eugenij quarti talem matrimonij diſſolutionem conti-
8 nens. ¶ Quintò*quæritur,vtrũ ſponſa per verba de præſenti cognita violenter à ſponſo religionem poſſit intrare?Et dicit Hoſt.ꝙ contra ſponſi voluntatem, & ſi ingrediẽ,ille contrahere non poteſt,ſm Petrum,cùm duret vinculum:ſed põt inuitam de monaſterio reuocare.Pan. autẽ in c.verum.de conuer.coniu.ſequitur opi.Bar.Brixi. dicẽtis,quòd poteſt:quia non vẽ communicaſſe ſuum corpus, ex quo fuit cognita inuitè.Et facit c.ille autem.xxxij. q. v. Sed dico iſtam opin.veram, ſi erat ſponſa de futuro: & ẽt tenent Mo.& Rod.aut etiam,ſi fuit de præſenti & violentia fuit abſoluta ante bimeſtre, ſed ſecus ſi erat ſponſa de præſenti,& fuit in mora ingrediendi religionem:puta, qa iam tranſiuerant duo menſes à deſponſatione, qui ad hoc dantur,ſecundùm S.T.vt ſ.Debitum.§. j. quia ſic ille exigit, quod ſibi debebatur ſine culpa. Similiter ſi violentia non fuit merè abſoluta, quia hoc caſu copula fuit ex parte ſponſæ voluntaria ſimpliciter,licẽt ſm quid inuoluntaria:ſicut & proiectio mercium in mare. Secunda aũt opinio eſt vera,vbi non fuit in mora,& violentia fuit abſoluta ſine vllo conſenſu,ꝙ tñ vix accidit. Et ratio, quia vnius culpa non debet impedire alterius bonum, maximè ſi cul-
9 pabilis inde commodum reportet. ¶ Sextò*quæritur,quãtum ad ſeparationem ratione periculi peccandi,quomodo liceat?Et dico ex Pet.de Pal.in iiij.diſt. xxxix. ꝙ ſi crimen eſt tale,vt cõiunx ſine periculo ſui corporis cohabitare nõ poſſit,non tenetur, quia ſi cum ſui corporis periculo non tenetur reddere debitũ, multo minus cohabitare.de reſt. ſpo.ex tranſmiſſa.& c.literas.in fin.Vnde falſa eſt gloſſ.de diuor.& c.ij.dicens,nõ dimittendam eſſe vxorem, etiam ſi vitæ viri fuerit inſidiata. Et idẽ eſt ſi coniunx trahat ad crimen,etiam non cogendi,ſed ratione fragilitatis,quia ſi nõ tenemur cohabitare ꝓp periculum corporis, multo minus propter periculum animæ. Si ñ quis ꝓp crimina alterius non timeat probabiliter ſibi,corpori,vel animæ, derelinquere coniugem non debet,etiam incorrigibilem, niſi ſit fornicatio carnalis,etiam ſemel commiſſa, vel ſpiritualis, in qua ſit incorrigibilis.Et ſic intelligitur c.ij. de diuor.
10 ¶ Septimò*queritur,quantum ad ſeparationem matrimonij conſummati,quò ad conuerſationem coniugalẽ, rõne adulterij factã,quantum extendatur iſta cauſa adulterij,vl fornicationis?Et dico,ſm doc.extenditur, non ad volũtatem adulterandi, ſm Veruec.ſed primò, ad ſuſpicionem violentam, vel certam de hmõi,putà,ſi probatur,ꝙ fuit ſolus cum ſola,nudus cum nuda in eodem lecto,aut ſimul in ſecretis locis,& latebris commodis,horis electis.xxxij.q.j. dixit.Secundò,ad vitium Sodomiticum, ſm Hug.Lau.Io. Cal.do.Ant.& Pan.in c.maritus.de adul.quia nomine fornicationis intelligitur omnis illicitus coitus.xxxij.q.vij.nõ ſolum.xxxij.q.iiij.meretrices.Et quamuis Inn.in d.c.maritus.& gl.in c.omnes.xxxij.q.vij teneat contrarium,primũ tamẽ eſt verius,quia matrimonio fit iniuria maior Et addit Pet.de Pal.hoc extẽdi ad vitium Sodomiticum, & pollutionem extraordinariam cum alio,vel alia, etiam extra clauſtra pudoris,ẽt ſi erat ſua,ſm Hug. & Lau.ea non exiſtente in culpa.Sed hoc limita,ſi non vult corrigi.Imò extenditur,ſm quoſdam,& S.T.iiij.diſt.xxxv. ad pctñ cõtra naturam.Sed hoc non eſt verum in mollitie,ſm Hug.Ro. & gl.in c.omnes.Et ratio põt eſſe,quia nec diuiſit, nec diuidere tentauit carnem ſuam,qua etiam rõne, qui ſuã extraordinariè polluit,nõ põt dimitti, niſi corrigi non velit, quia tunc immineret vxori periculum ſalutis,cui poteſt & debet ꝓuidere,de diuor.gaudemus.Tertiò,extẽdiꝫ ad fornicationem ſpiritualem.i.infidelitatem, ſi alter. ſ. cadat in hæreſim,Iudaiſmum,vel Gentilitatem,præcipuè ſi ad infidelitatem trahit coniugem ſuum,xxviij.q.j.idolatria.Si tñ talis corrigere ſe vellet,non deberet dimitti. ſed de hoc ℣.
11 §.x. ¶ Octauò*quæritꝫ,qua autoritate talis ſeparatio fit rõne adulterij?Et dico, ſm Hoſt. ꝙ ſi adulterium eſt notorium,ita ꝙ inficiationi non eſt locus, põt innocens reum ſua autoritate dimittere.ſ.ei non cohabitando.de diuor.ſignificaſti.& multo fortius debitum negando.& idem Inn. quod Verue.limitat verum, qñ reus recedens publicè moratur cum adultera,vel adultero:quo caſu loquitur d.c. ſignificaſti.Aliter autem hoc non licet, quantum ad cohabitationem,vt ibi in c.porro.Et idem Io.An.in c.plerunq;. de dot.poſt diuor.re.addẽs,ꝙ nõ lucrabitur donationẽ ꝓp nuptias,vel dotem,ſi non habet penes ſe, quia petere non poterit.

poterit.Sed ſi hẽt penes ſe,per exceptionem adulterij eam lucrabitur contra petentem,ſm Pan.in d.c.plerumque. Si verò delictum non eſt notorium, fieri nõ poteſt ſeparatio quantum ad cohabitationem,ſine authoritate, & iudicio eccleſiæ:aliter inſtante altero,coneꝫ cohabitare, niſi ꝓbet intra octo dies,ſm Hoſt.ꝙ Rich. limitat verum, qñ matrimonium in facie eccleſiæ, vel coram teſtibus celebratũ erat:In clandeſtino enim omnino propria põt authoritate dimittere,ẽt quo ad cohabitationem,quantum aũt ad thorum, dico fieri poſſe ſeparationem propria authoritate, ſi innocenti conſtet de adulterio coniugis alterius, ſecundũ Arch.ar.eorum quæ no.d.c.plerũque.& in c.gaudemus. de diuor.Quod tñ,ſm Arch.& multos, fallit in tribus caſib⁹. Primò,ſi compellaꝫ authoritate eccleſiæ.Secundò, ſi ipſe poſtea adulteraſſet.Tertiò,ſi petiuiſſet aut reddidiſſet debitum voluntariè poſtquam de adulterio ſciuit, quia vẽ ſe reconciliaſſe:& debitum negare non poterit,ſm Pe.ẽ Pal. Adde quartò,ꝙ vbi reus ſe emendare vellet,innocẽti ſuaderi debet reconciliatio: ſed non eſt ad hoc abſolutionis negatione cogendus, niſi hoc ex odio faceret aut vindi-
12 cta,ſm S.Th.in iiij. ¶ Nono*quæritur,an aliquo caſu non poſſit vir adulteram vxorem repellere?Et dico ꝙ ſic in ſeptem. ¶ Primò,ſi ipſe illam proſtituit,extrà,de eo qui cog. conſan.c.diſcretionem,& idem ſecundùm Pet.de Pal. eſt, ſi ſciuit, & non prohibuit: cum potuerit.Secus ſi ei dediſſet occaſionem indirectè, expellendo eam, vel neceſſaria denegando:quia non eſt ignoſcendum ei, quæ prætextu paupertatis turpiſſimam vitam elegit.ff.de rit.nup.l.palam. Vide ſi vis,Pan.in c.diſcretionem. de eo qui cogn cauſan. vxor. ¶ Secũdò,cum virum defectum credẽs probabiliter, 14
nupſit alteri,quia excuſaꝫ,ſm Rich.& vir rediens eã recipere teneꝫ,niſi ſcienter ſteterit cum ſecundò poſt aduentũ primi.xxxiiij.q.ij.cum per bellicam. ¶ Tertiò,ſi eſt cognita latenter ab aliquo,quem virum proprium credebat: eadẽ q.in lectũ. ¶ Quartò,ſi fuit vi oppreſſa.xxxij.q.v.propoſito animi.ꝙ intellige de vi abſoluta, ſed ſi metu aut præcepto parentum,inſtãtia conſanguineorum,vel ſimili cauſa fornicaretur,ẽt de facto contrahẽdo cum aliquo, nõ excuſatur.xxxij.q.vij.omne. ¶ Quintò, qñ eam poſt adulterium reconciliauit,vel publicè adulterantem tenuit,& retinetin conſortio maritali.xxxij.q.j.c.j.cum ſe.qa ſm Rich.crimẽ reconciliatione dimiſſum, amplius obiici non debet, niſi ſequaꝫ recidiuum. ¶ Sextò,ſi infidelis coniunx infideli cõiugi det libellum repudij,illaq; nubat ſecundo, & vterque cõuertaꝫ ad fidẽ:qa teneꝫ eam recipere primus ẽt cognitã à ſecundo:niſi alteri fuerit fornicatione coniuncta. de diuor.gaudemus. ¶ Septimò,ſi vir cõuincẽ adulterari. xxxij. q.vj.per totũ.imò ſi vir eſt adulteratus occultẽ,& vxor manifeſtè ſine peccato eam admittere nõ põt: qa vxori non deficit ius excipiẽdi ſed ꝓbatio,ſm Ray.S.Th.& Alb.Si tñ ille pœnitentiam egiſſet,& illa eam agere nollet:ſine pctõ accuſare eam,& dimittere poſſet.xxxiiij.q.j.c.j.ij.iij.& iiij. ¶ Octauò,ait Rich.ſecundũ aliquos,ſi vir cõtra vxoris voluntatẽ abſtinendo præſtet occaſionẽ adulterãdi. xxxiiij. q.v.ſm verba.Alij tñ dicunt ꝓp hoc non excuſari mulierẽ adulterantem,quin poſſet eam admittere maritus.ſm glo.
13 ¶ Decimò*quæritur, quantum ad ſeparationem ꝓp hæreſim vel infidelitatem, quæ eſt ſpiritualis fornicatio,verum ſeparati ꝓp hanc vel illam fornicationem abſoluti ſint à debiti redditione?Et dico,ꝙ ſic,ſm Hoſt.& Pan.in c.quæſiuit.de diuor.& ſi ſpũalis fornicatio ſit notoria, maritus poteſt intrare religionem inuita vxore,& econuerſo, ſm Pan.in c.ſi.de conuer.coniu.Et cum dicit Dñs, Excepta cã fornicationis,gl.dicit carnalis,vel ſpiritualis.Et hoc ſit fauore fidei.Ex quo no.ſm Pan. ꝙ verbum generale in materia pœnali,intelligitur largo modo, ſi diſpoſitio tendit ad fauorem fidei.Sed prædicta intellige, quo ad innocentem, ſed quo ad reum ante latam ſententiam diuortij ꝓp ſpiritualem aut carnalem fornicationem, ſi innocens hoc petit ſibi reconciliari debet,& debitum reddere teneꝫ, nec eo inuito ſm Hug.põt intrare religionem, qa introducta in meum fauorem, in meum damnum retorqueri nõ dñt. l.ꝙ fauore.C.de legi. imò ẽt poſt latam ſententiam poteſt innocens reum inuitum reconciliare, ſm Lau.nec põt reꝰ eo inuito religionem intrare, qa ſententiam Hu. dicentis contrarium, eo ꝙ vterque, in ſeparatione ceſſit iuri ſuo, euertere vẽ d.c.ex literis. Et hoc tenet Sum. Roſ. ſed reſuguat Sum.An. ſic dicens:poſt latam ſententiam ſi innocẽs hoc petit reus reconciliari debet:& reddere teneꝫ.ꝙ fallit, ſi religionem intraſſet,vel ſuſcepiſſet ordines ſacros, quia nec ille repetere poſſet,nec iſte reddere teneꝫ,ſm Bern.in c.ex literis tuis.de diuor.& Hoſt.ibi,hæc ille,quæ malè adducit Ber.vt patet intuenti, & etiam malè ſentit, qa ſi ille religionem intrare non potuit,vt probatum eſt,aut ꝓmoueri ad ordines,iuſtè alius reperit,vt dñ.põt tñ nocens licitè intrare monaſterium tripliciter.primò, de licentia innocentis.Secundò,ſi innocens ipſe ingreſſus eſt & profeſſus. Tertiò,ſi mulier de adulterio condemnata,vel publicè deprehenſa in monaſterium ad pœnitentiam perpetuam detrudatur, & eam emendatam recipere noluerit, ꝙ poteſt intra biennium ꝓp ꝙ tamẽ monacha non erit ſi non fuerit amplius proceſſum.Vide pro his Pan.in c.gaudemus. & in
14 c.ſi.de conuer.coniug. ¶ Vndecimò*vtrum in talibus admittatur compenſatio, puta ſi vnus ſpiritualiter, & alter carnaliter fornicetur?Et dicit Gof.& Ho. ꝙ ſic, ſi emẽdare velit qui ſpũaliter recidit.Sed ſi nollet emendare procederẽ contra illum, & ipſe contra ſuam coniugem nõ audireꝫ.Sed tñ Ho.magis diſtinguit,qa ſi inquit,accuſaꝫ vnus de ſpirituali,& excipit de carnali,non eſt audiendus, qa ſi coniuncitur de ſpũali,non teneꝫ ei mulier cohabitare, niſi redire velit ad fidem.Si verò accuſatus de carnali, excipit de ſpũali prius de exceptione cognoſcetur,tanquã de præiudiciali, cum hæreticus accuſare non poſſit vxorẽ de carnali vel alio delicto.Et facit c. exceptionem. & c. à nobis. de excep.Sed ſi ille velit redire ad fidẽ, & cõſtaret de vtraque fornicatione: fiet compenſatio. Et ita tenet Pan.in c.
15 ſi.de conuer.contug. ¶ Duodecimò*quæritur,quantũad ſeparationem ꝓp ſanctimoniam,qd iura velint de votis cõiugum quò ad cõtinentiã? Et dico de hoc multa eſſe dicẽda ℣.Matrimoniũ,viij.§.v. & Votum. v.§.ij.Sed ꝓp nunc eſt notandũ ꝙ ambo de cõi cõſenſu poſſunt vouere cõtinentiã ante copulã, vt beata virgo & Ioſeph. & ſimiliter alter tm.Sed eo caſu teneꝫ ingredi religionẽ,ſm Pet.de Pal.vel debitũ reddere: ꝙ tñ reddẽdo prima vice mortaliter peccat, poſt copulã verò ſimiliter vouere põt vterque de cõi cõſenſu,ꝓ no.in c.chariſſimus.de conuer.cõiug.& ſimiliter alter tm in ſuum præiudiciũ, & nõ alterius. Vñ poſt votũ reddere tenebiꝫ, ſed ſine mortali exigere non poterit niſi ſe nimis onerõſum exhiberet alteri non petẽdo,qa ei præiudicare nõ potuit,niſi ille cõſenſiſſet in votũ,facit ca.qdã intrauit.& ꝙ ibi not.de conuer.coniu.Et ſi vnus cõſentiat vt alter voueat, ſtatu nõ mutato,cõſentiens,nõ vouit,nihilominus poterit exigere,ſm Inn.& ſequitur Pan. in c.j. de conuer.coniu.& ille,ꝙ vouit,reddere tenetur,ſed nullo modo poteſt exigere,ſi non exigendo reliquo eſſet onerõſus, quia concedendo licentiam ſibi in hoc præiudicauit.

16 ¶ * Decimotertiò quæritur vtrũ mrimonio consummato liceat religionẽ intrare? Et dico multa. ¶ Primũ. Consummato matrimonio regulariter, non pót alter cõiugũ religionẽ intrare. de cõuer. cõiug. verũ. & c. ex publico. & c. ex parte. el ij etiã si sponsus spósam cognouerit violẽter, ſm quosdam, de quo s. §. v. ¶ Secundũ. Secundũ Pet. de Pal. alteri coniugũ licet post mrimoniũ consummatũ religionẽ intrare triplici casu. Primò, si reliquus fornicatur: nisi & ipse in hoc deliquerit, vel nisi post hoc sibi reliquũ reconciliauerit, debitum reddendo, vel exigendo. Sed tñ limita hoc verũ ex iudicio ecclesiæ, vel qñ ꝓpria poterat authoritate non cohabitare. Non tñ e contrario pót adulter intrare sine licẽtia adulterius, nisi post sententiã diuortij, ſm Hug. & Sum. Confes. lib. 4. tit. xxij. q. xiiij. de quo dic vt s. §. x. Secundò, ex cõi cõsensu, vtroq; intrante & profitente: quo casu soluitur matrimoniũ quo ad thorũ & cohabitationẽ, sed nõ quo ad vinculũ. Vnde si vnus egrediatur religionem, scilicet post professionem, non ꝑ hoc pót alter exire, sed cõpelli dẽt ad reditũ: nec si vnus aliũ visitãs exigit debitũ, alter reddere debet. Tertio, ex cõsensu alterius in seculo remanẽtis, vbi nõ est de incõtinẽtia timor: puta, quia est longi tẽporis, & honestæ vitæ, quo casu durat vinculum. Vnde remanẽs in seculo, cõtrahere ñ pót etiã reliquo mortuo, qa intelligitur cum eo cõtinentiã promisisse, sed si est timor de incõtinentia remanẽtis, qđ satis præsumitur cum est iuuenis, aut leuis, vel suspectus, alter sine altero nõ debet intrare vel recipi. xxvij. q. ij. Agathosa, ẽt si
17 suspectus cõtinentiã promittat siue voueat, ſm glo. in c. significauit. de conuer. coniug. ¶ Decimoquartò quæritur, qñ coniunx ingressus religionẽ teneatur, vel non teneatur ad exitum? Et dico ſm Pet. de Pal. ꝓ aliquãdo tenetur nõ egredi, sed remanere, qñ licitè emisit votũ simplex aut solenne: vel qñ illicitè quidẽ intrauit, sed alter illũ non repetit, quia ratificãdo confirmat. Aliquando verò liber est in egrediẽdo vel remanendo, qñ scilicet nec ipse est religioni astrictus tacitè vel expressè, quia scilicet nec vouit, & nec professus est, nec reliquus eum repetit, aut si repetit, priùs vel post notoriè fornicatus est. Aliquando verò tenetur exire: vt qñ etiam facta professione manẽs in seculo, repetet eũ qui illicitè intrauit: puta, innoxio ꝓhibente aut ignorãte, secus sciente & nõ contradicente. arg. xxvij. q. ij. Agathosa. vel fragili & suspecto consentiente, sed non intrante, facit c. quidã. de conuer. cõiug. hæc ex illo. Et adde, ꝙ etiam illicitè intrat, & exire tenetur, si nõ suspectus, nec cõsensit, nec licẽtiauit, sed dissimulauit aliquo bono respectu, vt no. in c. cõsuluit. de cõuer. cõiug. & idẽ si cõsensit ex timore iusto, vt in c. accedẽs. eo. tit. & idẽ si cõsensit per dolum, vt eo. tit. in c. veniens. Si tamẽ talis à sua vxore in vita nõ repetatur, post eius mortẽ exire nõ poterit, & cõtrahere, ſm Cal. & Pan. in d. c. j. quia cessante causa, quæ inualidabat eius ingressum, cessat sequela. Et ita tene: licet variauerit Inn. in d. c. quidam. Item ſm Pet. de Pal. si licitè ingressus fuit, qa de licentia reliqui, sed re integra pœnituit. l. quando ante emissum votũ solenne alter in seculo remanens vel de religione exiens repetit eũ, exire tenetur. hæc ex illo. Sed tamẽ in hoc sunt opiniones, quia Abbas in c. j. de cõuer. coniu. tenet ꝙ si is, q dedit cõsensum, est iuuenis, poterit repetere, & ad eius peritionem debet ingressus vel ordinatus reuocari. Cal. autẽ tenet ꝙ repetere non pót, sed pót implorare officiũ iudicis, qa ex officio ad euitandum adulteriũ alterũ restituet, & coget reddere debitũ: alij verò dicũt vtranq; prædictarũ opinionũ esse falsam, qñ licẽtiãs fuit iuris cõscius: qa cum ingressus vnius fieri non debeat, nisi alter cõtinentiã voueat, vt in c. cum sis. de conu. cõiug. licẽtians vẽ castitatẽ vouisse, saltẽ altero viuente: qa q vult vnũ vẽ velle omne, per qđ veniẽ ad illud. de off. deleg. prudentiã, & facit c. vidua. đ regula. Si verò ignorauit hoc ius, restituet ei, saltem ex officio: & ita tenet gl. in c. q vxorem suã. xxxiiij. q. v. & in c. seriatim. xxxij. dist. ꝙ sic concordat opiniones. Et tñ casu, quo licet repetere, nõ licet rapere de religione, ſm Pet. de Pal. nõ obst. c. cũ eam. de ra. qa narrat ꝙ rapuit, sed nõ dicit ꝙ licuit. Posset eñ vir vxorẽ de vico ad domũ reducere, qa habet in ea correctionẽ, sed nõ posset eam priuato quasi possidẽti, vi eripere, & multo minus de monasterio extrahere, fores frangendo, aut habitũ violenter lacerãdo, vel cũ iniuria loci sacri eã accipiẽdo, ar. C. vñ vi. l. si qs in tantã. aliqñ verò exire ñ pót quo ad Deũ, & exire potest quo ad eccl'am: vt qñ ingressus votũ simplex emisit, aut solẽne de facto, ñ de iure, & alter nõ repetit, maximè si votũ ꝓbari nõ pót, quo casu retinẽs clericũ inuitũ inijciẽdo man⁹, aut secularẽ vestẽ negãdo, sine qua cõmo-
18 dè egredi ñ pót, est excõicatus. hęc ex illo. ¶ * Decimoquintò, qũo coniunx religionẽ egressus teneat ad debitũ. Et dico ſm Petr. de Pal. ꝙ qñque nec exigere pót neq; reddere, vt si post professionẽ egressus est illicitè. i. contra votũ ritè solennizatũ, qñque autem & reddere pót & exigere, vt qñ liber egressus est nullo voto ꝓadstrictus, sicut nouitius solũ egrediens mrimoniũ cõtrahere pót. qđ Arch. putat intelligendũ de ingresso animo ꝓbandi, & nõ ꝑpetuo ꝑmanendi, quia talis, ſm Petr. ingressus animo perseuerandi habet vim voti simplicis. Sed de hoc habes quæstionẽ in Aurea Ros. & vide etiã j. §. fe. qñque verò pót quidẽ reddere, non autẽ exigere, vt qñ de cõsensu eius, qui de incõtinentia suspectus est, simplex votũ emisit, quia tũc nõ ꝓiudicauit illi.
19 Decimosextò quærit, qũo coniunx egressus religionẽ teneatur ad regressum? Et dico ſm Pet. de Pal. ꝙ tenetur in tribus casibus. ¶ Primò, qñ illicitè egressus est, vt pote qñ egressus est post professionẽ alio coniuge in religione remanente, aut ẽt remanente in seculo honestè, & de consensu eius professus. ¶ Secundò, qñ licitè egressus est, quia scilicet ad requisitionẽ vxoris sine eius licentia ingressus, sed postea ipsa de reuocatione pœniteat. ¶ Tertiò, qñ post votũ ad eã egressus mortua est ipsa vxor, qa tũc reingredi tenet, vt impleat votũ suũ. Sum. tñ Ang. tenet cõtrariũ, fundans se in hoc, ꝙ obligatio semel extincta nõ reuiuiscit. ff. de solut. l. si res. Sed fallitur qa iste nunq̃ fuit deobligatus à debito qđ vouendo cõtraxit, vnde nunq̃ potuit exigere, & secundũ eandẽ Sum. tenet castè viuere, & similiter secũdũ eandẽ non pót exire nisi cũ peccato mortali: ergo tenebat ibi stare, ergo si exiuit, tenet redire. Sed talis reuocatus ab vxore, ea mortua, si cõtraxerit, vtrum teneat mrimonium? Pet. de Pal. distinguit, qa si ea inuita fuit solẽniter ꝓfessus, cum illà ꝓfessio, quantũ ad solennitatẽ nõ valuerit, eccl'a hoc prohibẽte, ideo talis mortua vxore peccat mortaliter contrahendo & exigenda, quia talis ꝓfessio vim hẽt voti simplicis, tenet tñ matrimoniũ, nec eũ pót religio tanquã apostatã prosequi. Et idẽ dic tu, si vxor nec dedit licentiã, nec cõtradixit, sed dissimulauit. Sed si vxore consentiente fuit ꝓfessus: sed qa erat iuuẽcula, & ob hoc de incõtinentia suspecta, reuocat⁹ est, ius noluit hoc casu professionem inhibere simpliciter, sed solũ inquantũ erat ad vitã eius: vñ simpliciter fuit votũ solenne in præiudiciũ eius, nõ vxoris: vnde ea mortua si ad monasteriũ ñ reddit, est apostata: & matrimoniũ cũ alia nõ tenet. Et idẽ Gof. Si aũt non fuit ab vxore in vita sua reuocatus, tenetur seruare suã professio-
20 nem indistinctè. ¶ * Decimoseptimò, qd iura velint circa susceptionem

susceptionem sacrorũ ordinũ à viro qui matrimoniũ consummauit? Et dico multa. ¶ Primũ. Secundũ Pet. de Pal. in omni casu, quo post cõsummatũ matrimoniũ licitũ est religionẽ intrare: licitũ est etiã ad sacros ordines ꝓmoueri, etiam ad episcopatũ exẽplo beati Hilarij: qñ verò religionem intrare nõ licet, multo minus licet ad sacros ordines promouere, sed talis esset ab ordinis executione suspẽsus, licet characterem reciperet. ¶ Secundũ. Quantũ colligitur ex Pan. & aliis Doct. in c. j. de conuer. coniug. qñ vir ẽpari vult, oportet priùs vxorem in aliquo monasterio esse professam, etiã si de incõtinentia non sit suspecta, vt in c. sanè. de conuer. coniug. & secundùm gl. ibi in hoc est speciale, sed si vult solùm effici subdiacon⁹, diaconus, vel sacerdos, aut religiosus, hoc pót de alterius cõsensu, nec requiritur vt alter intret religionẽ, sed sufficit si cõtinentiã ꝓmittat: vt colligitur ex c. significauit. & c. cum sis. eo. tit. qđ limita, nisi licentiã tribuẽs sit de incõtinentia suspectus: qa tunc non sufficit promissio cõtinentiæ, sed requiritur religionis ingressus, vt in d. c. cum sis. ¶ Tertium. Ordinatus consentiente vxore fragili, & ad eã reuocatus, ea mortua tenetur castè seu clericaliter viuere, sicut & regredi ad monasteriũ, si fuerat professus: quia ex quo vxor consensit, est verè religiosus. & facit c. ex parte. el j. de conuer. cõiug. & quod ibi not. Bal. ¶ Quartũ. Ordinatum vxore contradicente vel ignorante, pót vxor reuocare, vt in d. c. quædã. & ille teneẽ reddere debitũ, sed exigere nõ pót, nisi nõ exigẽdo vxori esset onerosus, & si vxor sciuit quidẽ, sed nec cõtraxit, nec licentiã dedit, sed dissimulauit, nihilominus poterit illum reuocare, vt not. in c. consuluit. de cõuer. cõiug. & idem si cõsensit ex timore iusto, vt in c. accedẽs. eo. ti. & idem similiter si per dolũ cõsensit, vt in c. veniens. eo. tit. & si in vita sua illum nõ reuocat, post eius mortem aliã accipere non poterit, vt no. Cal. & sequitur Pan. in d. c. j. & si de facto contrahat, nõ tenebit matrimoniũ, vt in c. vnico. de vot. lib. 6. vnde nõ est simile in hoc de suscipiente ordines sacros, &
21 intrãte religionẽ vxore inuita. ¶ Decimooctauò, * quo ad separationẽ matrimonij, quod nõ erat verũ, sed apparens: puta, quia præcesserat impedimentũ dirimens, quęrẽ quomodo procedetur, qñ vir aut vxor diuortiũ petit propter viri frigiditatem? Et dico secundũ Ros. ꝙ vir hoc proponens debet esse maior 18. ann. quia in hoc casu reputatur plena pubertas, & si quidem mulier hoc ipsum confitetur, dabitur à iudicẽ tempus arbitrariũ, vt vnius mensis, aut trium, aut vnius anni per quod simul morentur: & posteà iurabit vir se nõ posse cognoscere mulierem, nec moueri ad coitus appetitũ: nam si aliquoties moueret, licet ꝑficere non posset, nõ esset naturaliter frigidus, sed ꝑ maleficium impotens, mulier verò iurabit ꝙ nunquam aliquo modo percepit ipsum ad hoc moueri, & ꝙ vterque ad hoc adhibuit diligentiã: & vterq; habebit septem propinquos seu vicinos bonæ famæ, qui iurabũt se credere, ꝙ illi verũ iurauerũt. Et sic diuortiũ celebrabit, & mulier nubet in dño, sed viro mandabitur ne aliquã ducat. Et si aliquam duxerit & cognouerit, habebit periurij reus, & prius matrimonium erit separandũ, ita tñ, ꝙ vxor pót eum repellere ꝑ cõmissum adulteriũ. arg. xxxij. q. j. benedictio. quod limita, nisi fuisset conscia fraudis, quãdo frigiditatem cõfessa est, quo casu eum repellere non pót. arg. ff. de adul. l. si vxor. §. iudex. & §. fi. Si verò mulier frigiditatẽ viri negat, asserens se ab illo cognitã: puto standũ verbo mulieris, qa videtur, ꝙ ñ assereret, nisi verũ esset, eo ꝙ sibi ꝓiudiciũ faceret, scilicet de habẽdo virũ impotentẽ. Item cũ rea sit, etiã si nihil probauerit, absoluẽda est. vj. q. v. accusator, alioquin multi periurium incurrent, vt possent ab vxore separari. quod limita, nisi fortè maritus cõuincat mulierẽ ꝑ corporis aspectũ. Si autẽ mulier diuortiũ petat ꝓpter frigiditatem viri, & vir hoc fatetur, fiet, vt s. dictũ est: & diuortiũ celebrabitur, & si deinde vir cum alia cõtraxerit, ambo cõiuges rei periurij habebũtur, & pœnitentia iuncta ad ꝓpria cõnubia reuertentur. de frigi. laudabilem. Si aũt vir se frigidũ negat, & asserit se vxorẽ cognouisse: standũ est ỹbo eius, quia caput est mulieris. de despõ. impu. cõtinebatur: nisi mulier per aspectũ sui corporis se virginẽ probet. de proba. proposuisti: quę ꝓbatio dẽt cautè fieri per duas vel plures matronas honestas & de hoc peritas. de frig. c. fi. de ven. inspi. l. j. quia hæc res occulta est, & oculus obstetricũ qñque in hoc fallitur. xvij. q. j. nec aliqua. Sed si mulier nõ allegaret frigiditatem, sed potius diceret eũ sectũ vel castratũ, siue defectum mẽbri patientem, anteq̃ eam cognosceret, & sic diuortium peteret, vir aũt hoc negaret, certe nõ oportet stare dicto vi-
22 ri, eò ꝙ probari possit per aspectũ. ¶ Decimononò * quæritur, quid si per virum aut mulierem petatur diuortiũ propter arctitudinem mulieris? Et dico, ꝙ vocabũtur matronæ fide dignè atque peritæ, & iurabũt se diligẽter inquisituras, & relaturas, an sit arcta, & an possit fieri mater. Et quidem si dixerint, ꝙ nõ sit arcta, nõ procedetur ad diuortiũ. Si verò dixerint, ꝙ sit arcta, nec possit fieri mater, incontinenti potest fieri diuortiũ, & dabitur viro licẽtia contrahendi cũ alia, & mulieri cõtinentia indicetur. de frigi. fraternitatis. Si tamen post diuortiũ mulier inueniat qui possit hmõi seras reserare, reparabitur matrimonium primum, quod verum fuit, etiã si vir acceperat aliã. arg. in d. c. fraternitatis. & ibi Pan. cum gl. & hoc qñ prior vir erat similis illi qui aperuit. Si autem à priori viro non poterat propter disparitatẽ, sine graui periculo cognosci, sunt opiniones, & secundum aliquos nõ est ei reddẽda, licet per consuetudinẽ secũdi reddita sit apta primo, vt ibi no. gl. & cõcordat Gof. sed secundùm Inn. & Host. est ei reddẽda. Sed prima opinio ꝓcedit secundùm aliquos, qñ de disparitate cõstat. Secunda verò quando primus erat similis secũdo, vel de hoc dubitatur: & ita tenet Pan. ibi. Et concordare videtur Pet. de Pal. dicens verioręẽ esse opinionẽ, ꝙ ñ est separãda à primo, si pót fieri cognoscibilis ab eo per mansionẽ, etiam si ipsa nolit, quia mutabilis volũtas nõ facit perpetuũ impedimentũ, aut etiã ꝑ vsum ipsius primi: quòd si neutro modo hoc fieri possit quãuis fieri possit ꝑ vsum secũdi viri cognoscibilis à primo, nõ separabitur à secũdo si cum eo cõtraxit, nisi primus fuisset eiusdẽ conditionis cũ secũdo puta, similis ætatis & cõplexionis, quia eccle. tunc fuit decepta, & verisimile est, ꝙ ꝑ longũ vsum fuisset aptata primo, & cõsequẽter impedimentũ fuit tpale. Secus si erat diuersæ conditionis. Et ita
23 credo tenendũ esse de mente S. Th. ¶ Vicesimò quæritur, quid si petat diuortiũ ꝑ maleficiũ, vt quia vir pót cognoscere alias, sed nõ suã? Et dicò, ꝙ primò debent cõfiteri, qa fortè hoc contingit ꝑ aliquod peccatũ eorum. xxiij. q. j. si per sortiarias, & sub recepto sacramento iniungetur eis vt simul cohabitẽt, & bona fide dẽt operã ad debitũ carnale, & sic triennio simul habitabunt: ꝙ triennio ſm Host. incipit currere à tẽpore peractæ pœnitẽtiæ, & monitionis factæ per iudicem, sed ſm Inn. Vin. & Abb. sufficeret, ꝙ triennio cohabitauerint, siue ante, siue post: & hoc placet Pan. i c. fin. de frigid. per illũ text. & verũ credo si iuramẽto constet eos bona fide operã dedisse debito carnali. Vnde tunc non oportet assignari eis trienniũ, sed tempus aliquod arbitrarium adhibitis aliis remediis debitis. d. cap. si per sortiarias. & de frig. c. fin. quod si cohabitare noluerit, is, per

quem ſtabit, excõicãdus eſt,& de cohabitãdo idonea cautio exigenda.ar.vt lit.nõ cõteſt.quoniã.vel diſtinguatur p curiã ſecularẽ.de iud. cũ nõ ab homine. & idem fiat ſi cohabitent,& nõ attẽtent.Nec eſt neceſſariũ hoc triennium eſſe cõtinuũ:ſed ſufficit,ꝙ pro maiori parte cohabitent,& bona fide operã dent.ar.ff.de aqua quoti.& æſti.l j.§.duo. & §.quod aũt ꝙ ſi infirmitate vel caſu alio impediatur,videtur tempus reſtituendũ.ff.de iti.actuq; pri.l.j.§.ij.ſeq.Et cõcor.Hoſt.& Pan.in d.c.ſi. dicens hoc fuiſſe de mente literæ.Dicto aũt tpe peracto iterũ accedent ad epiſcopũ,iurantes,ꝙ ſicut promiſerãt ita fecerunt,& nõ potuere coniungi, & tũc adiũcto ſacramento propinquorũ, vt dictum eſt.§.priori.celebrabitur diuortiũ.& dabitur vtriq; licentia cõtrahendi.d.c.ſi.& d.c.ſi p ſortiarias.eo mõ quoꝗ.Matri-
24 monium.8.§.xvj.par.8.¶ Viceſimoprimò * quæritur, quid iuris ſi eccleſia falſis probationibus vel hmõi decepta diuortiũ celebrauit, & poſteà vir factus eſt ſacerdos:deinde cõpertũ eſt,ꝙ eccleſia fuit decepta, & vxor virũ ſuũ repetit?Et dico ſm Ray.ꝙ ſi ad cõtinentiã induci nõ põt,reſtituetur ei vir:qa etiã monachus reſtitueretur ſibi, & tenebitur iſte reddere debitũ,ſed exigere nõ debet:quia,quantũ in ſe eſt,ſolennizauit votũ.Quod ſi poſito prędicto caſu ponat̃,ꝙ mulier virũ nõ repetat, nõ tñ vir poterit vxorem repetere,ſm Veruec.qa per ſacri ordinis ſuſceptionẽ vel religionis ingreſſum præiudicauit ſibi.& de hoc ꝟ §.j.
25 ¶ Viceſimoſecundò, *quæritur, an mulier credens diuortiũ iuſtè celebratum,& ingreſſa monaſteriũ,poſſit cõperta veritate de iniuſto diuortio repetere virũ iã effectũ monachũ vel ordinatũ in ſacris?Et dicit Veruc.ꝙ nõ:qa falſa cã nõ impedit votũ monachat⁹ ar.extrà,de vot.magnę.& de cõuer.cõiug.ex parte.el 2. Et hoc idem ſentit Sũ.Confeſ.& Sum.Piſ.ac Supplementũ. Sed cõtra arguit ibi Pan. qa ex quo ex falſa cauſa iſta mulier inducta fuit ad religionis ingreſſum,nõ valuit ingreſſus.ar.ĩ c.ex parte Aſtẽſis.de cõceſ.præbe.nã vbicũq; põt quis agere actũ vno iure,ſi explicat alio iure incõpetẽti,nõ valet actus,qa ibi deeſt intẽtio,& in depẽdẽtibus à volũtate magis cõſideratur opinio,quàm veritas,vt dicto c.ex parte Aſtenſis.vbi Docto.cõmuniter colligunt, quòd ſi iudex fert ſñiam exprimendo cauſam nõ cõcludentem, illa eſt nulla, licet ex cã non expreſſa poſſit iuſtificari, ideo cautum eſt in ſentẽtia cauſam non exprimere , vel ſaltẽ adiicere dictionẽ maximè,quia tunc videris motus non ſolùm ex cauſis expreſſis, ſed etiã ex tacitis.Nam cũ quis exprimit plures cauſas in ſententia,quarũ vna facit,alia non,ſententia ſuſtinetur ꝓpter cauſam expreſſam, vt eſt text.notabilis in c.p tuas. qui filij ſint legi.Et ad dictũ c.ex parte.de conuer.coniug. reſpondet idẽ Pan. ꝙ illa mulier ad religionis ingreſſum duplici ex cã moueri potuit, ſcilicet principaliter vt Deo ſeruiret,& propter leprã viri credens matrimoniũ ſolutũ, qđ erat falſum.& iſta ſecũdaria erat potius impulſiua,quã finalis.vnde licet eſſet cauſa impulſiua , nõ tamen finalis. Et hanc opinionẽ ſequitur Sum.Roſ.cõtra Supplementũ. Sed prima eſt vera, vt patet intuenti iura allegata.& Pan. arguẽdo falſum aſſumit,ſcilicet ꝙ ingreſſus ex falſa cã nõ teneat,licet nõ teneat ex illicita.& quod dicit de caſu.c.ex ꝑte.de cõuer.cõiu. dicit põt de qualibet ingrediente religionẽ, ſcilicet ꝙ principaliter ingreditur, vt Deo ſeruiat, & ita dici debet, qa nõ eſt ratio quare illa quæ credit matrimoniũ ſolutũ, & cõſequẽter credit ſe poſſe nubere, vel ſaltẽ in libertate viuere,ĩgrediat̃,niſi vt Deo ſeruiat.¶ Viceſimotertiò,*quęrit̃,poſito, ꝙ duo fratres duxerint duas ſorores ſeu cõſanguineas , & lata ſit ſñia diuortij propter conſanguinitatẽ inter alterũ & vxorem, vtrum pp hoc ſeparari debeat à ſua vxore? Et dicit Rayn. ꝙ non, ſcilicet quãtũ ad cohabitationẽ:quia res inter alios acta aliis non ꝑiudicant.de fide inſt.inter dilectos.Sed quãtum ad carnis copulã diſtinguè,qa ſi alter coniugũ ſcit eſſe impedimentum ĩter ſe & vxorẽ:nec exigat debitũ, nec reddat.Si verò credat ex cã ꝓbabili,reddat,ſed nõ exigat. Si aũt credit ex cã temeraria,reddat:& ſi põt,dimittat erroneã conſcientiã, & ſic ẽt exigat.de ſent.excõ.inquiſitioni & cõcordat præ-
27 dictis S.Th & Pet.¶ Viceſimoquartò*quærit̃,an poſt ſententiam diuortij , & ſeparato thoro pp vxoris adulteriũ ſi vir fornicetur,poſſit mulier illum repetere?Et dicit Rayn. ꝙ non de rigore iuris,ſed iudex ex officio ſuo debet illum cogere,vt redeat ad vxorem.arg.de iureiur.tua nos.de diuort.ex literis.& idẽ S.Th.Econuerſo autẽ ſeparata vxore propter eius adulteriũ , ſi vir innocens eam vult reconciliare,ſecundùm Rayn.petere poteſt cogi inuitam,non obſtante ſentẽtia : quia quod fauore meo introductum eſt in damnũ retorqueri nõ debet:quod limita, niſi vir poſt ſententiam fuiſſet fornicatus , aut mulier ſtatum mutaſſet intrando religionem , de quo caſu dic vt ſ.§.x. De materia diuortij multa habes ꝟ. Matrimonium. Facto diuortio, apud quem filius debeat nutriri ꝟ.Filius.§.xxj.

DE DOCTORIBVS ET MAGISTRIS.

1 *Doctor vnde dicatur, & quis doctoris, item magiſtri appellatione contineatur. Et quis nomine ſcholaris comprehendatur.*
2 *Doctoratus, an ſit dignitas. Et num Iudæus doctoratum aſſequi queat. Et ibidem, doctorem prælegentem militi ante ferendum. Et quod doctorum copia, & in quibuſdam eorundem ingens inopia contemptibiles reddat.*
3 *Doctorum quiſnam præcedat, Theologus, Canoniſta, an Legiſta. Et quid de Abbatibus & hmõi prælatis in actibus generalibus.*
4 *Doctoratus num is priuilegium habeat, qui doctoribus corruptis promotus ſit. Et ibidem quòd ſtipendia, non pro dignitatum titulis, vel ſcholarium numero, ſed ſecundùm merita præſtanda.*
5 *Doctoratum petere, an liceat. Et ſcientiam ſemel adeptum communicare laudabile eſſe, ſi modò præſumptionis turpitudo nõ adſit. Et quot ad id expetendũ requirantur. Et non idoneus ſi id petat, an mortaliter peccet. Et quid de eo, qui talem admittit.*
6 *Doctorando, ne reprobetur, quæ requirantur.*
7 *Doctorari quis, quando, & quomodo poſſit. Et quænam doctorum authoritas. num. ſeq.*
9 *Scientiæ quænam legi ac doceri poſſint. Et magiſtri ad legendum vbi & qualiter inſtituendi, & num. ſeq. de quo dicta, ſeu concluſiones quatuor.*
11 *Magiſtri in exigendis, vel acceptandis pecuniis, qualiter ſe habere debeant.*
12 *Magiſter, qualiter in docendi facultate ſimoniã deuitare debeat. Et in hoc dicta quatuor.*

1 DOCTOR * à docendo dictus eſt:nec tñ omnis docens eſt doctor iuridicè, ſed ſolùm qui ſuſcepit doctoratus inſignia.Vnde ſecundùm Bal.in l.j.ff.ſolu.matr.& in l.pen.de teſta.mili.licentiatus non dicitur doctor.Vnde poteſtas debens habere doctorem aſſeſſorem,nõ ſatisfacit habendo licentiatum. Et ſi epũs excõmunicat omnes doctores nõ diſputantes, nõ dicitur excõmunicaſſe licentiatos. Doctoris autem nomine venit etiã magiſter, & econtrario, ſecundùm Pano.in c.j.de loca.vnde tex.in l.quibus præcipua. ff.de verb.ſignif. dicit cuiuſlibet diſciplinæ ꝓceptores magiſtros appellari,à monẽdo vel mõſtrãdo.Et facit tex. ĩ proœ.cõpilationis Decretaliũ,vbi Papa oẽs magiſtros doctores appel. & hoc ſumẽdo hoc nomen magiſter ꝓpriè ꝓ docẽte grãmaticã,& alias artes liberales,& Theo-

logiam

logiam, quomodò accipitur in ti.de magiſtris.c.quia non nullis.& in cle.ij.eo.ti.Simpliciter aũt inter magiſtros, ꝓpriè Theologus dicitur magiſter : alij verò ſm quid,puta grammaticæ , vel geometriæ. Largè autem & impropriè magiſter,ſecundùm Ho.dicitur is, qui alicuius rei ſiue negotij præ cæteris curam gerit.l.j.§.magiſtrũ.ff.de exercit. Nomine aũt ſcholariũ nec magiſtri veniunt,nec doctores
2 niſi in larga ſignificatione.¶ Primò*verò quęritur,vtrum doctoratus ſit dignitas?Et dico,ꝙ ſic:vt eſt tex.in c.quãto. de magi. & ibi dicit Pan. ꝙ ſm Bart.in l.ex eo.ff. de mill. teſt.nec miles nec doctor dicũtur habere dignitatem. Sed aliud dixit in l.ſi.C.de Iudæ. vbi cõcludit Iudæũ nõ poſſe effici doctorẽ,cùm doctoratus ſit dignitas.Et ſatis dici põt, ꝙ doctor ſaltem legẽs incõtinenti cũ incipit legere,habet dignitatẽ: quia habet à lege iuriſdictionẽ ordinariã ſuper ſcholares,vt in auth. habita.C.ne fil.pro pa.& ſi cõtinuat, acquirit dignitatẽ.i.comitatum.l.vna.C.de athle.lib.x. Ex quibus infertur,ꝙ doctor, maximè legens præferẽdus eſt militi,qui nullã habet in veritate dignitatẽ, vt no.Bart.in d.l.ex eod.maximè loquendo de militibus tpis noſtri,qui non ſunt veri milites:vt not.in l.j.C.de iuris & fact.igno. Sed turba doctorũ, & in quibuſdã ingẽs inopia facit contẽptibiles, vt in ſimili dicit tex.xciiij.diſt.legimus.¶ Secũ-
3 dò*quęritur,qs inter doctores debeat pręcedere? Et dicit Pan.in c.clerici.de iud.ꝙ Theologus, & poſt Canoniſta, deinde Legiſta, vltimò Medicus. vide ibi ſi vis de hmõi multa.Et adde ſecundùm Gem.in c.hi qui.de præb.lib.vj. ꝙ ille præcedere debet . qui eſt approbatus à ſuperiore & digniore.Ad quod de maio.& obe.per tuas.etiã ſi alij fuerint antè in dignitate. quod nota pro militibus, prælatis, & doctoribus pręferendis Adde etiam, ſm eundẽ Gem.in c.quãuis.de præb li.vj.ꝙ Abbates & cæteri prælati diœceſis in actibus generalibus, vt in proceſſionibus,pręcedere non debent canonicos eccleſiæ cathedralis,quia illa cęte-
4 ris eſt honorabilior.¶ Tertiò*quęritur,vtrum doctoratus priuilegiũ habeat ꝓmotus à doctoribus corruptis? Et dicit Arc.in c.de quibuſdã locis.xxxvij.diſt.ꝙ nõ, & allegat text.in ſimili,in l. vnica.ff de athle.& facit text.iuncta glo. in l.j.C.de anno.ciui.li.x.vbi dicitur, ꝙ ſtipendia tradẽda ſunt,non pro titulis dignitatum,vel numero ſcholarium: ſed ſecundũ merita.Vnde gl.ibi dicit, præferri debere peritos ſcholares doctoribus imperitis. Et intelligit Pan. in d.c.clerici.in caſu in quo non requiritur titulus doctoratus,& quò ad honores deferendos, non iam delatos, non autem quãtum ad electionem, ad quã non doctoratus nõ admittitur.Vide ibi, & adde, ꝙ intelligitur quantũ ad anteceſſionẽ,& electionẽ,& omnia,quãdo inſufficientia doctoris eſt clara & patens, ſic ꝙ pateat eum contra merita eſſe promotũ,quia tũc cẽſetur non eſſe doctor quò ad pri-
5 uilegia doctoratus.¶ Quartò*quæritur, vtrũ liceat petere doctoratum? Et ad hoc reſpõdet S.T.de doctoratu.Theologiæ.i.magiſterio,in quolib.quærens vtrum liceat alicui pro ſeipſo petere licẽtiam docẽdi in Theologia? & dicit, ꝙ ſic:quia nullam petit excellentiam poteſtatis quod turpe eſſet,ſed ſolùm oportunitatem communicandi illud ꝙ habet. Cõmunicare autẽ ſcientiam habitam,eſt laudabile: pertinens ad charitatem,ſecundum illud Sap.vij Quã ſine fictione didici , & ſine inuidia cõmunico. Poteſt tñ hoc continere turpitudinem ratione pręſumptionis , vt ſi non eſt idoneus. hęc ex illo.Ex quibus patet primò de ſe hoc nõ eſſe illicitũ, & cõſequenter neq; hoc appetere,& ſecũdò,ꝙ ad licitè petendum duo requirũtur.Primò,idoneitas hoc petẽtis,& ſecũdò,finis debitus.i.cõicatio doctrinæ,& non excellentia principaliter.Vnde ſi nõ idoneus hoc petat,mortaliter peccat, ſecundùm Arch.quia facit cõtra intentionem eccleſiæ, quæ creditur ordinaſſe officium magiſterij.ext.de magiſt.per totum.ad declarationem & defenſionẽ fidei catholicæ,vt ſciãt fideles ad quos recurrant in dubiis,quæ exigit cõiter iuramentum in magiſtrandis, vt non admittant indignos,quod non facit,niſi in arduis, quæ vult omnino ſeruari,maximè hîc, quia ex contrario ſequitur deriſio fidei,& periculum animarum.Et ſimiliter eſt mortale,talem admittere,eadẽ ratione, & quia admittẽs eſt periurus.Et ſimiliter, ſm eundẽ eſt mortale,ſi hoc petat idoneus principaliter ad honorẽ , vel cõmoditatem ſuã,qa officiũ ſpũale facit veniale.Sed hoc nõ credo verũ: niſi ipſe finis intẽtus , ſit pctm̃ mortale. De doctoratu autem iuris canonici,idem ꝑ omnia videtur : quia ſm Aug. de Anch.illud ius eſt quædã practica Theologica.De doctoratu verò legum aut medicinæ,cùm illũ quærere de ſe non ſit illicitum, iudicandum eſt ſecundum finẽ quærendi,quia erit mortale ſi quæratur ad iniuſtè lucrãdũ, ſecus ſi ad lucrãdũ licitè & honeſtè : cùm hîc nulla ſit ſpũalitas.
6 ¶ Quintò,* quæritur, quæ requirantur in doctorando,ne reprobetur,ſed approbetur?Et dico,ꝙ ſcholaris reprobari põt non ſolùm propter defectũ ſcientiæ,quæ.ſ.iudicanda eſt ſufficiens arbitrio doctorantium,ſed etiam morum,vt probatur in l. magiſtros.C.de profeſ. & med.lib.x. iuncta cle.ij.de mag.& ita ſeruat conſuetudo. Vnde ſex requirũtur in promouendo ad dignitatem magiſterij.Primò, docendi peritia.i.ſcientia.Secũdò, docendi facundia.Tertiò, ſubtilitas interpretãdi.Quartò,docendi copia.Et hæc habẽtur in l.vnica.C.de ꝓfeſ.qui in vr.Cõſtã.li.xiij.Quintò, excellẽtia morum,vt in d.l.magiſtros.Sexto,motus fortitudinis , vt ſciat aduerſus vim fortitudine reſiſtere.l.reddatur.C.de ꝓfeſ.& me.li.x. Vnde pauci attingũt dignitatẽ doctoratus,vt dicit Bar.poſt Cy.in l.oẽs populi ff.de iuſt. & iur.Et qui tpe approbationis habuit has conditiones,ſi poſtea efficiatur inutilis,degradãdus eſt à doctoratu,vt in l.grammaticos.C.de profeſ. & me lib. x. Reprobari enim põt doctor,vel magiſter:vt in l.ij.C.eo.& not.Bar.in l.ſed & reprobari.ff.de exc.tu, in princ.vbi tex.dicit, medicum poſſe reprobari & idem in l.vt gradatim.§.reprobari.ff de mu.& ho.ſed nõ ſine cã.l.Põponius ſcribit.ff.de neg.geſt.
7 ¶ Sextò*quæritur,qs,quõ,& qñ poſſit doctorari?Et quantum ac primũ dico, ꝙ quilibet fidelis laicus, vel clericus, imò & religioſus, debet admitti ad magiſterium, ſi ſe nõ ingerit, ſed mittitur à prælato ſuo.xxix.q. j. ſic viue.& c.ñ clericatus.& c.doctos.& ext.eo.tit.c.j.& pen.Si verò ſe ingerit,vt hodie cõiter fit,admitti non debet.xvj.q.j.monachus.& q.vij. c.in noua. ¶ Quantum ad ſm. dicit Pan.in c.cùm ſecundùm.de præb.& in c.propoſuiſti. de proba.ꝙ ter debet approbari.Primò à præſentantibus.Secundò , in examine priuato à doctoribus collegij.Tertiò,in publico qñ doctorat̃,qa vt ꝓ aliquo rectè pręſumatur,ter debet in exercitio alicuius actus approbari , vt in ſimili dicitur de athletis.l.vnica.C.de athle.lib.x. peccant enim mortaliter admittẽtes ad doctoratũ,niſi exigãt iuramẽtũ,ꝙ nõ exponẽt vltra tria milia Turonenſiũ argẽteorũ in tali doctoratu,vel magiſterij ſolẽnitate, & ſunt ſuſpẽſi ꝑ ſex mẽſes ab hmõi ꝓmotione, etiã ſi ſunt epi : vt in cle.vlt.de mag.vbi hoc præcipitur. Sed intellige vbi timeret̃ de hmõi exceſſiuis expenſis.Nã vbi vix decẽ aurei exponuntur ꝓ magiſterio, ſtultũ eſſet ſic ſeruare.Quantũ verò ad tertiũ, dico aliquẽ poſſe doctorari ſolùm in vita,nõ autẽ poſt mortẽ, qa hæc dignitas potius eſt animæ,quàm corporis,cũ talis

appro

approbetur tanquam idoneus docere alios. Posset autem quis post mortē nobilitari ꝑ principē, vl̃ recipere militiæ gladium, secundum Pan. in c. à nobis. el ij. de sent. exc. quia nobilitas est corporis principaliter. & idem voluit Bart. in l. j. C. de digni. lib. xij. ¶ Septimò quæritur, de authoritate
8 doctorũ? Et dico multa. ¶ Primum, * Interpretatio doctorum, secundùm Pan. in c. vestra. de coha. cler. & mul. non necessitat, nisi inquantum iure, aut valida ratione ꝓbatur, vt no. in c. j. de postu. prel. de quo vide j. Opinio. §. ij. ¶ Secundum. Allegationes à doctoribus, secundùm eundē ibi, faciendæ non sunt in consiliis decisiuis, sicut nec in sentētiis, vt dicitur in c. sicut nobis. in gl. de sent. & re. iud. Secus in consiliis postulatis à parte. Et diuersitatis ratio est, quia in primis est approbata fides consultoris, in secundis non: ideoq; non creditur ei, nisi quatenus probet. ¶ Tertium. Damnato doctore, intelliguntur reprobata opera. i. libri
9 eius, vt patet per c. fraternitatis. de hær. ¶ Octauò * quæritur, quæ scientiæ legi & doceri possunt? Et dico multa. ¶ Primũ. Legi possunt oēs scientiæ nō reprobatæ, faciētes ad instructionē animæ, corporũ, vl̃ rerum: sicut Grāmatica, Dialectica, Rhetorica, Musica, Geometria, Arithmetica, & Astrologia, quæ sunt artes liberales, & sim. liter tota naturalis, ac diuina Philosophia, & sacra Theologia. eod. tit. quia nōnullis. ius quoq; canonicũ ac ciuile. de priu. cũ diuersis. lib. v j. ¶ Secundum. Appetere scire scientias magicas, non est malũ, sed bonũ in genere, quia omnis scientia est bonũ, alioquin aliqua nō esset in Deo, sed tamē secundùm diuersas circunstantias additas pōt esse bonum, puta vt quis cōfutet, aut malum, puta vt eis vtatur. hæc ex S. T. iiij. quo. ar. xvj. ¶ Tertium. Mathesim penultima breui licet docere, q̃a cōprehendit aliquas artes liberales: sed mathesim penultima producta docere nō licet ad vsum, quia significat artem diuinandi, quæ reprobata est, vt C. de male. & mate. l. nemo. & l. culpa. & sic secundùm Sũ. Ang. etiã doceri nō pōt ad instructionē: quod verũ est, quando doceretur cum talibus circunstantiis, ꝙ inde aliqui periculũ generaretur, non autem ſm se: quia sicut pōt quis licitè appetere eam scire ad destruendum, vt probat S. T. in d. quolib. ita etiam potest quis appetere vt doceatur ab aliquo: quod non esset, si ille licitè doceret. vnde versus:

Scire facit Mathesis, dat diuinare Mathesis.

¶ Quartum. De scientiis poēticis distinguendum est, quia libri quidam vt in pluribus sunt de lasciuiis, vt Ouid. de Arte, & similes, & tales legere, vel audire omnino prohibitũ est. Et sic intelligę c. sacerdotes, & c. legantur, & c. ideo. xxxvij. dis. Alij verò sunt, qui vt plurimũ afferunt multum vtilitatis, licet aliquando sint in eis aliqua turpia mista, & tales legere, vl̃ audire bono fine nō est prohibitũ, & sic loquitur. c. turbat. ead. dis. cũ duob. seq. dũmodo talis sit magister, qui lasciuias breuiet & legat obscurè, vel dimittat transeundò. Et sic limita gl. in sum. distin. xxxvij. vide etiã
10 j. Scientia. ¶ Nonò * quæritur, vbi & qualiter debeāt magistri ad legendũ institui? Et dico multa. ¶ Primũ. In locis omnibus, in quib. suppetunt ecclesiæ facultates, sive sit cathedralis ecclesia, siue alia collegiata poni debet magister in grāmatica legēs, cui beneficiũ cōpetens assignetur, seu percipiat fructus vnius præbendæ, & tamdiu solùm quādiu perseuerat in docēdo clericos illius ecclesiæ gratis, & alios pauperes. In metropolitana verò ecclesia debet poni magister, qui doceat in sacra pagina, & de pertinētibus ad curã animarũ xxxij. di. de quibusdam. eo. tit. & c. j. & c. quia nonnullis. Hodie verò statutũ est, ꝙ Romana, Parisiensis, Oxoniēsis, Bononiēsis, & Salmaticensis ecclesia duos habeat viros peritos ad instruendũ in Hebraica, Chaldaica, & Arabica lingua. clem. j. eo. ti. vbi etiã ponitur cuius sumptibus. ¶ Secundum. Si non vacet aliqua præbēda, quilibet de præbēdatis debet tantũ dare, ꝙ faciāt vnã prębendam, si superest ad eorũ necessitatem, ar. c. fi. de his quæ fi. à ma. par. c. & de ec. ædif. c. de his. & si non superest, expectēt donec vacet prima. ar. c. dilectus. el ij. de præb. scdm Ber. & Host. ¶ Tertiũ. Si præbenda vna sit assignata magistro nō canonico, & statuto iuramento firmato caueatur vt canonici sint tot in numero, nō ꝓpter hoc tenētur eligere aliũ cānonicũ authoritate illius. c. quia nōnullis. eod. tit. nec faciunt contra iuramentum, nec currit eis tempus, quia non dicitur talis præbēda vacare, nisi quādo magister à legendo desistat. ¶ Quartũ. Nec pōt magister in canonicũ eligi sub illa cōditione vt doceat: quia cessare debet omnis cōditio & pactio, aliàs simoniacum esset. Sed si qua prębēda vacaret, statuere possent ea vacante, vt istud onus sit illi annexum, vt not. Hos. & Ber. in d. c. quia nonnullis. quamuis Hos. videatur tenere, ꝙ etiam in primo casu non sit simonia, sed permutatio de spirituali ad spirituale. x. ad qō. de re. permut. ¶ Quintum. A prælatis & capitulis debent aliqui habiles ad Theologiæ studium destinari, qui post alios doceāt, & ministrari necessaria, si prouentus proprij nō sufficiūt, docentes autē in ipsa facultate, dum in scholis studuerint, & ipsi studētes per annos quinq; recipiūt de licētia sedis apostolicæ integrè fructus prębēdarũ & beneficiorũ suorũ, nō obstāte contraria cōsuetudine, vel statu-
11 to. hæc omnia ext. eod. super spec. ¶ Decimò * quæritur, qualiter se debeant habere magistri in pecuniis exigēdis, vel acceptandis? Et dico multa. ¶ Primũ Magister, cui assignata est præbēda, vel prouisio. s. de ecclesia, nihil exigere pōt à scholaribus, etiã prætextu cuiuscunq; cōsuetudinis. eod tit. c. j. & si exigit à clericis illius ecclesiæ, vel à pauperibus alienis, simoniã cōmittit, secundũ Hos. in c. quia nōnullis. eo. ti. & Io. Bar. Brix. & Arc. in c. de quibusdã. xxxvij. di. qd̃ intellige, si reditus ille sufficiunt. Secus si sit pauper, nec habet prouentus sufficienter assignatos: quia magistris necessitas subleuanda est. d. c. quia nōnullis. Et sic nō esset simonia, secundũ Alex. nec est hoc vēdere scientiam sed sũ laborē. facit. l. ij. de orig. iur. Sic etiam ep̃s, licet non possit facere exactiones, tamen ex necessitate exigit subsidium charitatiuũ. c. cum Apostolus. §. prohibemus. de cēsi. & c. cùm sit. de simo. & cap. conquerente. in fi. de offi. ord. ¶ Secundum. Similiter etiam alij magistri non debent exigere quicquam, quādo sunt competenter salariati de publico, in studiis generalibus, à quocunque, secundùm Pã. in d. c. quia nonnullis. Extra studia aūt generalia similiter nihil possunt exigere à scholaribus illius loci, secundùm Io. Ant. nec à pauperib. sed bene à diuitibus alienis, & etiã ſm cōsuetudinem. l. quod si nolit. §. qui macipia. ff. de ędil. edict. & facit. l. si fundus. ff. de euic. & quod not. Bar. in l. nemo est qui nesciat. ff. de duo. reis. Si verò nō sunt salariati, exigere possunt, sed nō à pauperibus. de censi. licet. Sed intellige, ꝙ pñt exigere, qñ nō est eis prouisum sufficiēter, & si legūt ad vtilitatē scholariũ, vt docti. Secus si ad suã vtilitatem, vel factum, quia nō gerūt vtiliter negotiũ alienũ, sed suum. ff. de neg. gest. l. si pupilli. §. ij Et si essent diuites, nihilominus quando non est eis prouisum exigere possunt. secundùm Bar. Brix. quia & ep̃s visitans & consecrās ecclesiam, recipit procurationem, etiã si abūdet, vt de cēsi. cum Apostolus. c. sopitæ. nec hoc est vendere scientiã in uendibilem, sed locare operas suas. Contrarium tñ tenuit Io. in gloss. dist. xxxvij. de quibusdam. ¶ Tertium. Omnes magistri

magistri recipere possunt spōte oblata à scholaribus. c. dilectus filius. el ij. de simo. x. q. iij. priscis. quia sunt quædam quæ licet inhonestè petantur, honestè tñ recipiuntur. l. j. §. est quidem res. ff. de var. & extraord. cog. ¶ Quartũ. Magister, qui scholaribus cōcedere nō vult celebrationem festi alicuius sancti quod est colēdũ, nisi data pecunia, ſm Ray. simoniã cōmittit: quia vendit spirituale, ad quod tenetur. Et idem est si nō vult desistere à celebratione festi nō celebrādi. j. q. iij. vendentes, aut diē nō colendũ, colendũ concedit gratia pecuniæ, ſm Sum. Conf. Si aūt cōcederet aliquo die ꝓ festo cessare ad recreationem, nō esset simonia, sed turpe lucrum, ſm Rod. licet dicat Supplementũ nō esse diuersitatē inter hũc casum & suprà dictos: qd̃ est mani-
12 festè falsum. ¶ Vndecimò * quæritur, quomodo magister euitare debeat simoniam circa licentiam docendi? Et dico multa. ¶ Primũ. Si quid exigatur aut promittatur ꝓ licētia docendi, ſm Host. exactum restitui & promissum remitti debet, extrà eo. c. j. & c. prohibeas: non tñ est simonia, sed turpe lucrũ cum vitio cōcussionis, & est necessario dandũ ei, qui dedit, si fuit idoneus: quia nō turpiter dedit. Vide qd̃ not. Bern. in c. prohibeas. aliàs ꝓhibemus. eo. tit. Arch. tamē prædicta intelligenda dicit de sentētia speciali actuali, qñ conductus vel salariatus ad legendũ, ex statuto vel cōsuetudine loci habet accipere ab aliquo licētiam accipiendi, non aūt de licētia generali, quæ datur in doctoratione legendi, interpretādi, glossandi, pro qua aliquid accipere vel exigere ꝓhibitum nō vr: cum vbique legũ interpres consuetudo habeat contratiũ, nec adhuc legi, inquit, hoc esse reprehensibile. Ratiō diuersitatis est: quia prima licētia est ad actualitatē docēdi, & sine labore, alia est cũ occupatione & labore. Quod si nō placet, oportet dicere, ꝙ d. c. sunt contraria consuetudine abrogata, q̃ etiã viri timorati seruant, vel ꝙ vbiq; est corruptela, quod est dictũ. Vñ Card. Mon. tenet istã dationem esse licitã ratione laboris, allegans Petr. de Anch. hoc tenentē. hæc ex illo. ¶ Secundum. Idem de epo dicendũ est, ſm Inn. qui suo clerico dare nō vult licentiã adeundi scholas nisi aliquo dato. Sed Io. An. dicit ſm aliquos esse simoniã: quia ipsa licētia est spālibus, & spirituali cōpetens ptāti. de simo. tua nos. Rod. ēt credit simoniam, si gratia lucri dat licentiã pro quinquēnio iure concesso. c. super spec eo. tit. Similiter si ad maius tp̃s, qñ hēt respectũ principaliorem ad soluendũ eum à spirituali officio, quod ecclesiæ debet, ꝓpter morã autem in studio faciendã, est turpe lucrũ & pctm̃ mortale, licēt non simonia, ſm Sum. Ang. Sed tu dic, ꝙ si haberet eundē respectũ, esset idem iudiciũ. ¶ Tertiũ. Qui cōcedere pōt docendi vel legendi licentiam, etiã si in propria velit legere ꝑsona, nō poterit, ſm Host. alterum impedire, vel ei denegare licentiam, etiam si ipse sit valde idoneus. arg. de off. arch. c. vlt. quia hoc esset ĩ auditorũ præiudiciũ, cũ sæpe quis habeat gram dicēdi ab vno, & nō ab alio. facit c. quāto. extrà eo. ¶ Quartũ. Is q̃ obtinuit licentiã legēdi, si fecit expensis in cōuiuiis ſm consuetudinē, pōt aliũ substituere cũ pacto, ꝙ reddat expensas quasi loco interesse, ſm Rod. & Veruec. dummodo substitutus legat vice sua, & consuetudo illũ sit substituēdi. Si verò transfert in totũ suũ, nō potest aliquid etiã pro suo interesse pacisci, & multo minus de certa portione emoluměti percipiēda, quod in primo casu licebat, ſm Rod. & hoc non obstante, ꝙ ecclesia traditur tali mō, quia beneficia sunt assignata ꝓ sustentandis clericis: istud aūt pro labore docendi. Et ita cōmuniter tenetur. Sed ego non video rationē differentię quantũ ad interesse. De materia magistrorum, vide etiam j. Scientia. & j. Studium.

¶ DOLVS quid sit, & quomodo committatur, vide suprà Culpa, per totum.

¶ DOMESTICVS quis dicatur, j. Familiaris.

DE DOMICILIO.

1 *Domicilium non est domus, sed maioris fortunæ cuiusque partis in locum certum receptio. Et ibidem, vbinam clericus habere domicilium dicatur.*

2 *Intentionem atque propositum domicilium contracturi, ad domicilij constitutionem spectanda.*

3 *Scholaris, num in loco studij ad ordines promoueri sine episcopi proprij licentia possit. Et ibidem, num minores ac prædicatores, qui ex priuilegio ad se accedentes audire possunt, an forensium vota commutare queant.*

1 DOMICILIVM * alicuius ibi est, vbi quis fortunæ suæ maiorem partem constituit, vel bonorũ suorum partem magnã, vel si ibi larem, id est, familiam habet. C. de in co. l. ciues. lib. x. vel si nihil haberet ibi, assiduet tamē ibi conuersatur. C. vbi sena. l. ij. & l. eius. Sola aūt domus non constituit domiciliũ. ff. ad mun. l. libertus. § sola, sed magis ibi erit, vbi quis rerũ suarum summã constituit, vñ rursus discessurus nō sit, vnde cùm ꝓfecturus fuerit, peregrinari videtur, & ad quem locũ cum redierit, peregrinari desinit. Et de hoc Innoc. de for. compet. ex parte. Et licet istud, ſm Gofr. clericus habeat vbi larem constituit, nō semper vbi habet ecclesiam: tamen ſm Arch. de rescri. statutum. lib. 6. pro domicilio semp reputari debet locus seu loca, vbi clerici ad residentiã tenentur, licet aliqui contradicant: & sic etiam not. Inno. & Host. de priuileg. ex ore. Potest autem, secundũ Gof. de for. comp. quis esse sine domicilio. Et pōt quis habere vnũ tantùm, vt abbas, qui extra suum monasteriũ illud habere non potest. Potest ēt quis habere plura domicilia, sicut laicus, secundùm Innoc. in d. cap. ex parte. modò vtrobique sit instructus. Et allegat. l. assumptio. ff. ad muni. & l. senatores. ff. de senator. & loquitur de instructo, de quo in l. quæsitũ. §. sed & si fun. ff. de fun. instr & inst. de lega. vbi accipitur pro omnibus pertinētiis necessariis ad vsum. Et addit Innoc. idem si nihil haberet, assiduè tñ ibi conuersatur. Et idem ſm aliquos est de clericis inferiori-
2 bus, id est, non prælatis, vt vl̃ velle Archid. Sed oīa prædicta intellige dicta præsumptiuè, veraciter aūt ratione domicilij constituit intētio habitationis perpetuæ, determinatè qñ est vnum tātùm, vel sub disiunctione, quādo sunt plura, de quo etiam s̃. Confessor. j. §. x. Qui autē alicubi nō habet domiciliũ, quantùm ad sacramenta necessaria, si debet illa ibi percipere, secundùm Inno. in c. omnis. de pœn. & remis. requiritur, ꝙ habitet ibi per maiorē partem anni, & non in fraudem proprij sacerdotis. Et facit c. q. xvj. q. j. de deci. ad Apostolicæ nisi se transferat hospitium constituens animo ibi remanēdi, quia statim fit ibi parochianus, de quo paroch. c. vlt. & d. c. Apostoli. & idem Host. Et intelligo animũ remanendi, nō quidem perpetuũ, quia iam ibi haberet domiciliũ, sed vsque ad tempus percipiendorũ sacramentorum necessariorum: puta confessionis & communis semel in anno, ante quod tamen tēpus potest ista percipere, si adest talis intentio. Quantum verò ad sacramenta voluntaria, secus est. Vnde dicit Panor. singulariter in c. nullus. de paroch. ꝙ in iuribus diœcesanis spectamus domiciliũ & nō habitationē: vnde quò ad sacramenta necessaria eps studij erit iudex cōpetens, sed non quò ad vo-
3 luntaria. Ex * quò infero, inquit, ꝙ scholaris ad ordines promoueri non potest in loco studij sine licentia sui episcopi, cum ibi non habeat domiciliũ. C. de incol. l. ij. lib. x. nec episcopus studij cōmutare pōt vota scholaris extranei,

nci,quod est cōtra multos cōfessores ignorantes.hæc ille. Et ratio est:quia ista nō sunt necessaria. Vbi etiā aduertāt fratres Prædicatores & minores, qui ex priuilegio audire possunt vndecunq; ad se accedentes:quia nō propter hoc possunt vota commutare forensium : quia hoc non potest episcopus, qui eos exposuit vel acceptauit , a quo solo in huiusmodi habent authoritatē,vide suprà Cōfessor.j.§.x.

DE DOMINICA, & Festis, Feriatisq; diebus.

1 *Dominica à domino dicta,quanam constitutione sabbato successisse dicatur.Et ibidem quid festum,& vnde dicatur.*

2 *Feriarum legalium genera tria,de quibus hic sigillatim.Sunt & canonicæ feriæ.Et quid in his liceat , aut minimè , quantum ad carnium & reliquorum ciborum vsum pertinet.*

3 *Feriæ solennes quænam sint. Et in quibus ex his consuetudo sit, aut minimè.Et ad hæc conclusiones variæ.*

4 *Feriæ solennes quando celebrentur , & quando incipiant. Et in his à quibus abstinendum sit. Item quot in his sunt regulæ , & quot ex his quæstionum conclusiones decisiuæ.nu.5.6.& 7.*

8 *Festis diebus , quibus insistendum sit. Et quid si episcopus sententiam exeommunicationis aduersus laborantes in diebus festis intulerit,& qui necessitatis causa, pluuia scilicet , aut tēpestate ingruente,aut pietatis occasione,contrafecerit, num is huiusmodi sententiam incurrat.nu.9.*

1 DOMINICA * dicta est à dño, & est dominica dies illa quæ in honorē dñi nostri Iesu Christi ,pter resurrectionē eius,per quā recreatus est mūdus,celebratur. de cons.dist.1.sabbatō.succedens sabbato non diuina,sed ecclesiastica constitutione.Quod fieri potuit:quia præceptū de sanctificatione sabbati,inquantū erat mortale,vt.s. aliquod tempus daretur creatori,mutari non potuit,secus inquantū erat ceremoniale,seu figurale,id est,quātum ad d.ē taxatam.¶Festū autē est dies otij & religionis,in quo homines cōueniūt:dictū à festo ligno, ad quod in domus summitate tigna cōueniūt : vel dictū est festū à feria,quasi feriatum.¶Feria verò dicit à foro, quasi fœria, secundùm Azo.in Sū.quia præstat vacationē ab his quæ in foro iudiciali agi consueuerunt. Vnde ſm Gof. feriæ dicuntur, quia à forensibus negotiis immunitatē præstāt.l. diuus.ff. eo.ti.& sic est dies qetis à causis. Vel dicitur à feriēdis victimis,quæ cędebātur in feriis,& sic est dies quietis ab operibus seruilibus, seu dies festiuāda.Vel dicit feria à fando,qa ea Deo solo verbo aliqd fecit,& sic est omnis dies septimanæ præter sabbatū, vt dominica sit feria prima, &
2 cōsequēter.Vnde*feriarū legaliū tria sunt genera.Quædā enim dicuntur solēnes in quib.nō licet manualiter operari,introductæ ob reuerētiā Dei, de quibus in c.cōquestus. defert.& C.eo.l.dies festos.vt sunt ab ecclesia istituta.Dominus enim vel ciuitas si statuat festū sub certa pœna colēdū,Pœnā quidē à violatoribus posset exigere,sed culpā nō incurrēt,qa ad hos nō pertinet festa prēcipere.¶Quædā verò dicūtur temporaneæ,quæ sunt duorū mensiū,datæ ꝙ fructibus colligēdis,id est,messis & vindemiarū,quę ſm diuersas regiones citius aut tardius præconizantur & inducūtur.ff.eo.l.præsides.& de offi.pcon.l.si in aliquo.& in quib.iudicialis ꝓcessus fieri nō potest, nisi de consensu partiū.¶Quædā verò sunt repentinæ, quas Imperator indicit propter victoriam quam fecit , aut reductionē vxoris, vel filij natiuitatē,& quas solas princeps indicit.C.de feriis.l.à nullo.& quas populus obseruare tenetur,saltē in publico,ex quo princeps pōt illas indicere, vtrū tamē cōtra facientes peccēt mortaliter,vide ʒ.Statutū.§.vj.In prædictis feriis nullus pōt ad iudiciū cōpelli , nisi in certis casibus:de quib.ff.eod.l.j.& in c.vlt.de iud.& nisi vrgeat necessitas:puta,qa res erat peritura,vt habes exempla.l.j.ij.& iij.ff.eod.& l.j.ff.de dam.infect.aut pietas , puta causa debilium vel miserabiliū personarum,vt in c.conquestus.de feriis,quia in operibus misericordiæ non est habenda distinctio dierū.arg.lxxvj.dist.vtiuam. de cons.dist.v.nunquam. & summa ratio est quæ pro religione facit.ff.de religio.& sumpt.fun.l.sunt personæ. imò prædictis feriis renunciare partes non possunt,nisi temporaneis,vt in d.c.conquestus. & xv.q.iiij.in summa. Præter has sunt feriæ canonicæ , id est,dies septimanæ, de quarum aliquibus in c.de illis.xj.q. iij.in quarum sexta illicitum est carnes comedere.de cōsec. dist.iiij.ieiunia.quod limita, nisi sit dies natiuitatis Domini, quæ si eueniet feria sexta vel sabbato , carnibus vesci possumus,nisi quis se voto vel regulari obseruātia adstrixerit ad nō comedendum,vt in c.fi.de obserua.ieiu.Additur & dies sabbati,de quo in c.sabbato.de consec.dist.iij. & dist.v.& c.quia dies. vbi admonentur omnes Christiani à carnibus abstinere,nisi festum, scilicet natiuitatis vel infirmitas impediat,sed hoc est præceptum vbi est cōsuetudo, de obser.ieiu.consiliū.Vbi verò nō est consuetudo, ꝙ non comedantur carnes,est consiliū,secundùm glo.in d.c.quia dies.de consec.dist.v.¶Ex his autem patet primò, ꝙ religiosus, qui ex dispensatione prælati potest comedere carnes, hoc potest sexta feria , si sit natalis Domini : quia cum ad nō comedendum tali die teneatur ex duplici lege, scilicet ecclesiæ & religionis suæ , prima remouetur per d.c.fi.vñ remanet secunda tantū,super quam prelatus habet authoritatem.Et idē dico de eo,qui hoc habet ex voto,ex licentia eius qui dispensare potest in tali voto , poterit carnes mādūcare.¶Patet secundò, ꝙ habens ex voto nō comedere oua in sexta feria, poterit comedere carnes ex dispensatione episcopi vel habentis authoritatē ab eo dispensandi in votis. Vtrū aūt sine dispensatione possit comedere carnes,cōmuniter tenetur, ꝙ non:quia abstinentia ouorū includit abstinentiā à carnibus, sed tñ credo distinguēdum an tēpore voti habitualiter habuerit intentionē se obligādi,si affuisset memoria dicti casus,an non : quia hic nō est obligatio,nisi secundum eius intentionem.Et si nescit discernere,teneat securiorē,vt abstineat, vel petat dispēsationem. ¶Primò * verò quærit,quantū ad ferias solennes, q̄ sint? Et dico multa. ¶Primū.In c conquestus.extrà de fer
3 vbi quidā dies mandantur feriari quantū ad cessationem à strepitu iudicij,& etiam ab operibus seruilibus , ſm communem opinionem doctorū,sic dicitur : Debet iudicialis strepitus diebus conquiescere feriatis, qui ob reuerentiam Dei noscuntur esse statuti , scilicet natalis Domini, sancti Stephani,Ioannis Euangelistæ,Innocētium, sancti Sylvestri , Circuncisionis, Epiphaniarum, septem diebus dñicæ Passionis,Resurrectionis cum septem sequentibus,Ascensionis,Pentecostes,cum duobus qui sequuntur,natiuitatis, Ioan.Baptistæ, festiuitatū omniū gloriosæ virginis q̄ scilicet erant tpe huius capituli,vt purificatio, annunciatio, assumptio, & nātiuitas, de aliis autem infrà festiuitatum.12. Apostolorū,& præcipuè Petri & Pauli. Sed intellige festiuitatum principaliū , quando scilicet euolarūt ad cœlum, secundùm Archid.& vt consuetudo restatur, & Laurentij, dedicationis beati Michaēlis , scilicet de mense Septēbris, solennitatis oīm sanctorum,ac diebus,dñicis,cæterisq; solennitatibus quas singuli episcopi in suis diœcesibus cum clero & populo duxerint solēniter venerādas.Quod limita primò,ſm gl.de cōse.dist.iij.in c.nunciandū.de solennitatibus sanctorū canonizatorum,scilicet authoritate ecclesiæ Romanæ,cū episcopus canonizare nō possit de re-

li.&

li.& ve.san.c.j.ad quos solus,secūdùm Arc.dirigi pōt oratio solennis.i.in missa, vel diuino officio facta:licet oratio priuata dirigi possit ad omnem,qui creditur esse cū Christo.Limita secūdò,si populus consentiat,secundùm Arc.& idem patet ex textu, & sequitur Pan.in d.c.conquestus.& Arc.in d.c.pronūtiandū.& Fed.licēt do.Ant.dicat, ꝙ solus eps cum clero , seu capitulo hoc possit.Limitat tertiò quo ad eos q̄ sunt de diœcesi,vel in ea morantur,q̄ bonas loci consuetudines seruare debēt.dis.viij.quæ cōtra.dis.xij.illa aūt.Quibus vtiq; solēnibus feriis,nisi necessitas vrgeat.gl. puta si esset res tpe peritura. Exēpla plura habes.ff.eod.l.j. ij.& iij.& vbi res celeritatē desiderat.ff. de dā.infec.l.j.vel pietas suadeat.gl.puta cā debilium, vel miserabiliū personarū:vsq; adeo cōuenitab hmōi abstinere:vt consentientibus etiā partibus nec processus habitus teneat , nec sentētia,quam cōtingit diebus ab hmōi promulgari.hæc ibi. ¶Secundū.In c.pronuntiandū.de cons.dis.iij.vbi fit consimilis feriarum enumeratio, nō fit mētio de annūtiatione beatæ virginis, quia.s,fortè nondum erat illud festum institutum , secundùm Arc.& tamen ibi aliæ feriæ addūtur, scilicet tres dies rogationū,festum S.Martini,& dedicatio cuiusq; oratorij,quod limita quantū ad loca ipsius oratorij,& vbi est cōsuetudo,quæ in hmōi valet, vt patebit vbi vero non est cōsuetudo,ꝙ celebretur,aut non celebretur, vt vbi nouiter fit dedicatio , non est etiam peccatum non celebrare , quia secundùm Arch ista lex est consuetudine abrogata:vnde non ligat nisi gratia cōsuetudinis particularis. Eadē quoq; di.in c.crucis additur festū inuentionis sanctæ crucis, quinto nonas Maij,& festū corporis Christi.in cle.si dominiū.de reli.& ve.san. ¶ Tertiū In c.etiam gloriosus. de reli. & ve.san.lib.vj. additur Euangelistarū, & quatuor doctorū ecclesiæ,quæ mādantur sub festo duplici solēniter celebrari.quod Io.An intelligitur non solū quo ad officiū,sed etiā quò ad cessationē ab operibus seruilibus. & videtur sequi do. Ant.& Pan. in c.cōquestus.Et hoc tenuit Sū.Ang.s.ꝙ sint de præcepto.& idē Suppl.multipliciter conatur ostēdere,sed oppositum tenuit Arc.tum quia consuetudo legum interpres habet contrarium,tum quia periti & timorati viri similiter cōtratiū dixerūt, tum quia dicit se vidisse Eugenij declarationē,vel dispensationē,dicentis se non intēdere ꝙ fideles obligētur.Quicquid tamen de iure sit,in hoc,ſm omnes, cōsuetuetudini standū est:& vbi de cōi omniū more celebrātur,seruāda sunt. ¶Quartū. Festa per ecclesiæ totius consuetudinem introducta,vt beati Nicolai, & fortè B.Antonij, & Catherinæ, & hmōi,seruanda sunt, quia consuetudo est tacita lex, & pro lege habetur si rōnabilis sit , & proficiat saluti. dist.j. consuetudo.de quo ʒ.Consuetudo. Quæ verò introducta sunt in vna ciuitate tantùm,aut prouincia, in illa similiter seruāda sunt:quia sicut generalis cōsuetudo rationabilis, ēt nō prescripta,generalē,ita particularis particularē facit legem , ar.di.xij.c.illud.& c. illa.quæ tñ intellige dicta de cōsilio,nō de prēcepto nisi rōne scādali,qa nō sunt introducta vt de prēcepto, sed ex deuotione, cōsuetudo aūt nō est prēceptiua,nisi ex intentione potētis cōdere legē vt ʒ. dictū est,rōne tñ scādali cōsuetudo esset præceptiua.iuxta dicēda ʒ.Scandalum.¶Quintū.Festum visitationis Marię præcepit Vrbanus vj. sed modò non ligat ſm Arch. quia receptū non fuit,nec custoditū, nec fortè publicatū.Festū autē Niuis nō est sub præcepto, similiter nec festū Cōceptionis,quod olim quidē ecclesia Romana nō celebrauit, vt patet per glo.in d.c.pronūtiandum. sed tolerauit ſm S. T.& merito,quia nō est trepudiādū,vt idē dicit,habito respectu ad sanctificationē, quæ quo tpe facta sit, ignoratur. Vnde potius est sanctificationis, quàm cōceptionis.Vnde nunc illud videtur celebrare,non quasi affirmans, aut determinās dictam cōceptionem fuisse immaculatā , & sine originali cōtagio, vt Sū.Ang.& Ro.conātur asserere, quia expresè Xystus quartus ordinis Minorū, q illi opinioni fauit, quantū honestē potuit, dicit in extrauag.quæ incipit,graue nimis,ꝙ ecclesia Romana nondū hoc determinauit.& idē Alex.sed quasi in cōceptione colēs sanctificationē citissimè,vt creditur,subsecutā.& quasi gratias referēs de cōceptione rōne pſonæ cōceptæ,nō rōne sanctitatis in cōceptione collatæ : sicut etiam colitur festum Epiphanię,in quo tñ nulla sanctitas noua collata est.¶Quod aūt dicit Sum.Ros.circa hoc extare miracula,nihil est,nisi facta fuissent in testimoniū huius veritatis:quia etiam tpe B. Martini ad preces potrectas latroni fiebant miracula gratia fidei petentium. Quod etiā dicit Sū. Ang.olim puritatē cōceptioois nō fuisse reuelatā, ridiculū est:quia cōtra authoritates sanctorū,& cōciliorū, & scripturarū stultum est credere muliercularum somniis. Quia tñ deuotio simplicium sine pertinacia nō est cōdemnāda, ideò idem pōtifex in eadē extrauagāti , ad scādala tollēda mandauit sub pœna excōicationis, vt ʒ.Excōicatio. vij.§.vlt.¶Sextū. Festum autem beati Frācisci esto, ꝙ fortè Xystus quartus illud sub præcepto posuerit:tamen modo nullus tenetur, quia illa constitutio non fuit moribus vtentium approbata.dist.iiij.in istis.§.leges.¶ Septimū. Circa hmōi festa distinguēdum est.Nam si sunt iuris humani, in eis standum est cōsuetudini, sicut fuit olim de festo Trinitatis faciendo.ext.eo, qm̄ quod tamen hodie ex mādato Ioānis xxij. fit per vniuersalem ecclesiam. & idem , secundùm Ar.est de festo Innocentium, & S.Sylvestri , quia.s.standum est cōsuetudini,& cōmuniter malè custodiuntut.Et idem est, ſm eundem,de festis.Euangelistarū & doctorum,& idem de festo S.Bartholomæi.quò ad diē,in quo celebratur.de obser.ieiu.cōsiliū. imò quædā prædictorū festorū sunt per consuetudinem abrogata,quò ad cessationē ab operibus; vt cōiter dicitur.vt tres dies rogationū,& septē dies dominicæ passionis.i.hebdomada Paschæ,nec seruantur hodie nisi tres dies Paschæ,& secundùm Arc.parasceues, & feria v.in cœna Domini,imò nec isti seruantur, nisi fortè parasceues.vsq; ad osculum crucis.Si ʒ̄ò sunt iuris diuini , in eis cōsuetudo locum nō habet,vt dies dominica,vt cōiter tenetur,& dies maiores, vt natiuitatis Domini , Resurrectionis,Ascēsionis,Pētecostes,& Epiphaniæ : vt dicitur in gl.de feriis.licet.& sequuntur cōiter doct.& Io.And.addit Assumptionis gloriosæ virginis, ar.c.fi.de sent.exc.lib.vj. imò gl.Ray.dicit dies maiores esse festa Christi,btē virginis,Apostolorū Petri & Pauli,& idē parasceues,qd̄ potest fortè esse verū q̄tū ad vacare à seruilibus,ñ aūt qa sint de iure diuino. Ex qbus malè intellectis infert Supplemētū, ꝙ nulla cōsuetudo pōt excusare laborātes sabbato post occasum Solis,vel in vigilia festorū dñica maiorū,cū in hoc inquit,fiat cōtra ius diuinū,quod dictū est falsum, & contra alios Sūmistas ordinis sui , vt patebit.§ seq.Vnde dico cōsuetudinē nō habere locū in his quæ sunt de iure diuino, vt hic, vnde sicut ecclesiastica lex , ita & ecclesiastica cōsuetudo variare pōt tps diei dñicæ,quod ex lege positiua & nō diuina depēdet,vt dictū est,dummodo festiuetur xxiiij.horis,qd̄ est iuris diuini, & sabbato nō incipiat solēnitas ante Solis occasū , ne videamur Iudaizare.de cōs. di.iij.pnūtiādū.vñ Arc.dicit,ꝙ vbi est de more gñali artificū,puta barbitōsorum,ꝙ in sabbato,aut magnorū

rũ vigiliis laborant per duas horas noctis, quia tunc magis homines conueniunt, tolerari pōt mos, q̃a etiã in sero festi q̃ñ liceret laborare, die trãsacta non laborant vsq; ad noctẽ mediã, & sic videtur admitti posse cõpensatio, consuetudine sic agẽte, & sic dominus, inquit, Eugenius quartus super hoc requisitus cũ talibus dispẽsauit, vt pcepi à fi-
4 de dignis. ¶ Secũdò *quæritur, q̃ñ ferię solennes celebrentur, & quãdo incipiant? E quantum ad primum dico, q̃ in die quã occurrunt, etiam si officiũ ad diem aliam transferatur, quia ecclesia ordinauit, q̃ suo die celebrentur, & de remissione nihil statuit, vñ & cõsuetudo ita habet. ¶ Quãtum verò ad secũdum, dico vt colligitur ex gl. in c. q̃ñ. de fer. & in c. pronuntiandũ. de cõs. dis. iij. q̃ diuersis respectibus incipit dies festus, aut dominicus horis diuersis. Nam quantum ad esum carnium, sicut & quantũ ad ieiunium, incipit à termino cœnæ diei præcedẽtis vigiliam, qui terminus est media nox, quãdo vj. feria, aut vigilia sequitur, secundùm Pan. in d. c. quoniã. quantum verò ad officium incipit in vesperis, quãtum verò ad cessationẽ ab operib. seruilibus, regulariter incipit à vespera vigiliæ. i. sero vel vltima parte diei, seu occasu Solis, & terminatur in vespera sequenti. ext. eo. omnes. & de con. di. iij. pronuntiãdum. & fuit originale dictum scripturæ Leu. xxiij. tamẽ festorũ initium & finis iuxta eorum qualitatẽ & diuersarũ regionum cõsuetudinẽ seruari debet, & sicut eorũ magnitudo exigit, prius incipere, & tardius terminari: ext. eo. quoniã. Quod limita verum esse primò quantum ad augmentum festorũ, sed nõ quò ad diminutionẽ, nisi essent de iure positiuo: quia non possunt esse minus, quàm xxiiij. horarum, si sunt de iure diuino, licet illæ horæ possint citius & tardius incipere vl terminari. Secũdò, limita verũ, nisi sit dominica: cuius celebratio incipere non pōt ante Solis occasum die sabbato, ne Iudaizare videamur. de con. dis. iij. p. nũtiandũ. Vnde augeri pōt hoc festũ à parte post, sed nõ à parte ante. ¶ Hic tamẽ cauẽdi sunt tres errores. Primus est Suppleméti dicentis nulla consuetudine excusari posse laborãtes sabbato post occasum Solis, vt dictũ est, & improbatũ. §. priore. Secũdus est Sum. Ang. quæ alleg. verũ dictũ Pan. in c. j. de fer. ſ. q̃ dies festus quantum ad cessationem ab operibus seruilibus, incipit secundùm cõsuetudinem patriæ. & facit. c. q̃ñ. eo. ti. & inde ex hoc verbo malè & indistinctè intellectio infert falsum. ſ. q̃ si sit consuetudo, q̃ incipiat festare in mane tenenda est. i. laborando tota nocte, mõ cessent vsq; ad alium mane: quia Pan. loquitur de consuetudine rationabili, cuiusmodi non est hæc, quę homines redderet inhabiles ad missam & sermones in mane diei festi. Tertius est Sum. Ros. quæ primò quidẽ cum Arc. tenet verã sententiam, q̃. ſ. tolerari possit artificiũ mos laborantium quasi vsq; ad mediam noctem: ne cõcursum simul & lucrum perdant, attẽto, q̃ sero festi quãdo laborare possent, vacant & recompẽsant, sed deinde volẽs reprobare dictam opinionem Sũ. Ang. assumit q̃ talẽ consuetudinem facere non pōt vna ars, duæ, vel tres: sed solũ maior pars populi vtens ea, secundùm gl. in c. fi de cõsue. & Pan. quod quidem dictum ad eius intellectum primò est falsum, quia non oportet populi partem maiorem vti actu inducente cõsuetudinẽ, exequendo illum, sed sufficit si vtatur approbãdo. Vnde in ciuilibus ex duabus sentẽtiis datis in iudicio cõsuetudo ĩducitur, vt dictũ est ſ. Cõsuetudo. §. iiij. & secundò repugnãt veræ scientiæ, quã tenuerat, quia si duæ, vel tres artes nõ possunt facere cõsuetudinem laborãdi vsq; ad mane nec vsq; ad noctẽ mediã poterũt. Vnde dico in hoc stãdum cõsuetudini iudicio boni viri rõnabili, puta qua pauperes artifices nec lucrum perdunt, nec in mane diei festi sunt dormitantes, puta in necessitate laborãdo sero duabus aut tribus horis, vl ppe ad mediã noctẽ, cũ vbiq; vniuersaliter vsq; ad mediũ noctis
5 sequentis festiuetur. ¶ Tertiò *quæritur, à quibus abstinẽdum est in feriis solennibus, siue diebus festis? Et dico ex S. T. nõ esse modo ita arctum præceptũ de obseruãda dominica, sicut olim fuit de obseruãdo sabbato, in quo nõ licebat decoctio ciborũ, & hmõi, quia nõ est mõ ista obseruatio figuralis vt tunc, & facilius nũc ratione necessitatis dispensatur in prohibitis, quàm tunc, quia figura pertinet ad protestationẽ veritatis, quàm nec in modico oportet præterire, opera autem ſm se considerata mutari possent p loco & tpe. hęc ex illo. Et adde, ſm Arc. nõ esse dubium de Papa, quin possit illa die & aliis festis dispẽsare, cũ sint de iure positiuo. ſ. quantũ ad determinationẽ temporis. de episcopo etiam creditur a multis, q̃ possit, cũ subest causa rationabilis. Sed de hoc dic iuxta dicta ſ. Dispensatio. §. ix. q̃ pōt in casu nouiter & inexcogitato emergente, puta in piscatione, quãdo repente compareret piscium insolita multitudo. Igitur in diebus festis abstinere tenẽtur homines, non solùm à peccatis, sed etiam ab operibus seruilibus, vt ab operibus artium mechanicarum, agricultura, & hmõi, vt nec mercatum, nec placitũ fiat, nec processus, vel sententię iudiciales, nec condemnatio alicuius ad pœnam, maximè mortis. de con. dist. iij. rogationes. ext. eo. c. omnes. & c. licet. xv. q. per totum. nec fiant iuramenta nisi pro pace. ext. eo. c. j. vel pro alia necessitate, vt dicit ibi gl. puta pro fide, pro obedientia, pro fama. quod tamẽ de iudicialibus iuramẽtis intellige esse præceptum, de aliis verò consilium. vnde agitatio causæ nõ tenet etiam de consensu partiũ, & generaliter ab omni opere seruili, ad quod opus seruile ptinẽt nõ solùm prędicta, sed etiã emptio & vẽditio, & scribere, & ratiocinia facere, & delatio onerum cũ iumẽtis, & iter. quod tamẽ illicitũ non credo, nisi sit cũ magna fatigatione, quia nõ multum impedit vacationem à diuinis. Et cõsentit Frãc de May. in tract. de x. pręceptis, & actus voluntariæ iurisdictionis, vt emãcipare, cõtractus inire, iudiciũ facere, scribere, instrumenta cõficere, & huiusmodi, quæ q̃ faciũt, peccãt mortaliter, nisi excusentur, vt infrà. Actus tamen tales tenẽt, secũdùm Pan. in d. c. cõquestus. & videtur expressum in l. actus. C. de feriis. & generaliter p̃hibẽtur omnia fieri cõsueta p seruos, & omnia opa
6 corporalia, quibus vnus alteri seruit. ¶ Quartò *quęritur, quæ sint regulæ, vel theoricę, seu claues, aut maximę quibus decidi possint omnia, aut multa dubia occurrẽtia circa materiã istam? Et dico tres esse. ¶ Prima colligitur ex S. T. ij. ij. q. cxxij. vbi probat nõ prohiberi hic opus spũale, vt docere verbo, vel scripto, secũdùm gl. Numeri. xxviij. nec opus corporale seruile factũ ad seruitiũ Dei, vt de circũcisione patet Io. vij. & de sacrificiis, Mat. xij. nec opus corporale cõe seruis & liberis, vt prouisio in necessariis sibi & proximo, præcipue pertinẽtibus ad salutem corporis sui, vel p̃ximi, quæ differri cõmodè nõ possunt, sicut Machabæi sabbato pugnauerunt p defensione. i. Mach. ij. & Helias die sabbati fugit à facie Iezabel: & Christus totũ hominẽ sanũ fecit in sabbato, & secundariò in dãno rerũ vitãdo, sicut ouis cadẽs in foueã leuatur die sabbati. Mat. xij. hęc ex illo. Ex quibus elicitur, q̃ die festo non licet facere opus seruile, p lucro cõsequẽdo principlr, licitũ verò est illud facere pro dãno rerũ vitãdo, aut corporis, aut animę à fortiori, & hoc tam quò ad se, quàm quò ad proximum. ¶ Secũda verò colligitur ex Ric. in iij. dist. xxxvij. art. iij. q. iij. d. c

iiij. dicente, q̃ opus seruile tripliciter dicitur. Primò. ſ. materialiter tm̃, nõ formaliter, seu finaliter, vt scribere non ad lucrum, sed ad ædificationem animarum. Secundò, formaliter tãtum non materialiter: vt cogitare de opere exteriori exercendo ad lucrũ: puta, à ratione, aut aduocatione. Tertiò, materialiter, & formaliter, seu finaliter, vt opus corporale p̃priè, & proximè ordinatum ad bonũ corporale, seu lucrũ. Quorum primum die festo cõcedit, vt in d. c. cõquestus. vbi causa pietatis pmittunt aliàs prohibita. & facit l. diuus. ff. de feri. vbi pmittunt diebus feriatis spectantia ad disciplinam militarem. Secundum verò prohibet de consilio, nõ de præcepto, nisi p hoc impediret illa vacatio, quã ex necessitate debemus diuinis: de qua in sequentibus dicetur. Tertium verò sub præcepto prohibet, & illud exercens mortaliter peccat. ¶ Tertia colligit ex multis doctoribus, sed præcipuè Francisco de Mayro. in tract. de x. præce. dicentis, q̃ opus seruile tertio modo est pctm̃ mortale, nisi excuset vnum ex quatuor: quorum primum est modicitas operis: quæ non impedit spiritus libertatem, quæ tm̃ ſm Verue. arbitrio boni viri pensanda est. Secũdum, necessitas operis quæ aut præueniri, aut commodè differri nõ possit, vt in decoctione ciborum, vel necessitas coactionis, quę fit à dominis: aliter bona præscriberent. facit ca. licet. de feri. Tertium, pietas cordis. ſ. pro Dei honore, vel pauperũ suffragio. vt dictum est ex d. c. conquestus. Quartum est vtilitas publica, vt pro pace, concordia, ponte, & hmõi, quę et sunt pia. Adde quintum. i. dispensationem prælatorum. ¶ Quæ aũt necessitas excuset: qdã dicunt, q̃ solùm necessitas vitæ sustentãdæ, contra quos est dictum Dñi, Matt. xij. de oue cadente in foueam. Alij, vt Sum. Ros. & Ang. dicũt, q̃ excusat necessitas vitę sustentãdæ, & dãni vitãdi, vt dicit S. T. & et vtilitas acqrendi, q̃ alio tpe acquiri non pōt: sicut patet ext. eo. licet. de piscatione ad alecia, sed hoc tertiũ nõ est necessitas, sed vtilitas, nec licet nisi ex dispẽsatiõe epi, si haberi pōt, ſm Verue. c. alias sacerdotis proprij. Sine dispẽsatione aũt erit mortale: licet Sum. Ang. dicat hoc esse consilium: q̃a est cõtra diuinum, vel ecclesiæ præceptum, nisi vtilitas esset talis, q̃ credat prælatus, si haberi posset, dispẽsaturus: quo casu locum haberet, ſm mentẽ Verueç. ratihabitio. de lucro aũt inde sequente debet fieri pauperibus portio: vt in d. c. licet. q̃ Ang. putat esse præceptũ: ego verò consilium. ¶ Quarta pōt addi pro ista, & omni alia materia, q̃ q̃ñ sermo est de peccato mortali, semper duo præsupponunt. Primò, q̃ res sit alicuius importantiæ, circa qd̃ dari non pōt regula generalis, sed statur arbitrio boni viri. Secundò, q̃ exerceatur cum deliberatione expressa: vt cum q̃s deliberat aliqd facere, aut cogitare, et si facere nõ lit: vel saltem interpretatiua, quæ est cum quis aliqd subitò qdem facit, aut cogitat, sed non adeò subitò quin aduertat, & deliberare possit: nec tm̃ deliberat illectus à voluptate, de quo tm̃ dic, vt ſ. Cõsensus in pr. Q̃ñ aũt res est minima, aut
7 ratio nõ aduertit, nũquam est mortale. ¶ Quintò * quęrit, quot cõclusiones quæstionũ decisiuè sequunt ex præmissis? Et dico q̃ multæ. Prima. Excusat ratione modicitatis à mortali, aut et veniali, ponens aliqua pauca puncta, scopãs domum, vendens vnam rem tm̃ breui sermone, puta racemum, modicum itinerans, aut aliqd tali faciens tpe breui, arbitrio boni viri. Ratio. ſm Bona. iij. dist. xxxvij. in lit. q̃a ista modicitas vacationẽ circa diuina minuit qdẽ aliqualiter, sed nõ impedit. Et faciũt, quæ notãt in c. intelligẽtia. de ver. ſi. ¶ Secũda. Similiter et rõne necessitatis, maximè si vergat in periculum, vel damnum, excusantur carnifices, et si tpe notabili occupentur pp necessitatem, quæ præueniri non pōt, nec differri ratione æstatis, aut multitudinis festorum, vel hmõi, idẽ de tabernariis præparãtibus cibaria necessaria medicis, minutoribꝰ, aromatariis, ferratoribꝰ equorum, si principaliter rõne necessitatis, licet inde habeat lucrum, idem de vendentibus panẽ, herbas, fructus, & hmõi, pro necessitate diei festi, et si talia conferrent ad gulositatem, contra Angelicam, q̃a qd̃ vni est gulositas, alteri erit honesta recreatio, aliàs aũt vendentes non excusantur, nisi rõne modicitatis distractionis, vt vẽdentes candelas, vel placentulas inzuccaratas, & hmõi, in q̃bus pretia facerenõ pōt. Et idẽ de exigẽntibus debita à rusticis, aut conducẽtibus operarios, q̃a alia die eos sine incõmoditate inuenire nõ possunt. Et idẽ ſm Veruec. de vectoribus mercium, alimentorũ, aut personarũ, & cursoribus, q̃ sine graui incõmodo aliter facere nõ pnt, secus de rusticis, dominis sui blada, aut alia deferẽtibꝰ. Et idẽ de his, qui in vigilia festi mittunt sua iumenta ad portandũ necessaria pro festo, cũ prẽuenire nõ potuerunt, ſm Ro. secus si facerent, vt diẽ vnam lucrarẽtur. Et idẽ de rusticis, vxore, ac filiisfamilias si iusto metu laborare compellunt, et possunt suam recipere mercedẽ, ne dñi procliui ad hoc reddantur, & commodum ex sua iniquitate reportent. ¶ Tertia. Similiter excusant rõne pietatis laborãtes p ecclesia, monasterio, aut alio loco pio, non habentibus sufficientes reditus, vel pauperibus indigentibus, modò non sufficiat in dñicis, vel festis solẽnioribus, ſm Verue. nec dimittant diuina. i. auditio Missę, nec laboretur pp mercedem, aut carnalẽ amorem, nec vsq; ad vltimam fatigationem. Et in hoc oẽs doc. cõsentiunt, excepto, q̃ Monal. vult hæc posse fieri dñicis diebus, & præcipuis festis, & et B. Virginis, & apostolorum Petri & Pauli, & in parasceues: non tm̃ in die paschæ, aut pẽtecostes, nisi esset consuetudo approbata, p eſm, q̃ verum credo ex dispensatione epi vel necessitate tãta, quæ hoc arbitrio boni viri exigeret, & similiter laborãtes ad reintegrationẽ pontium, aut viarum, pp transeuntium pietatẽ, & nõ ad lucrũ, eadem rõne. Et similiter si hoc faciunt pp bonũ publicum, q̃a sub noĩe pietatis includit. Et idẽ de doctore faciẽte cõsilium, vt expediat illũ q̃ venit a longè, licet cõsequẽter intẽdat lucrũ. Secus si ad lucrũ principlr, q̃a esset mortale. Et à fortiori excusant, ſm Arch. laborãtes p sustẽtatione sui, & familiæ suæ, q̃ñ aliter sustẽtari nõ valet. ſ. sine magna incommoditate. Cautũ tm̃ esset in oibus, dispensationem ab epo habere. Et similiter excusant, q̃ actus voluntarię iurisdictionis exercẽt ad honorẽ Dei, ſm Lap. & Bart. in l. actꝰ. C. de fer. ¶ Quarta. Similiter excusantur, ſm Verue. et oẽs, qui operãtur ad indemnitatẽ p̃sonarũ sui, aut suorũ, vt si imminente bello, fiant pertinentia ad defensionẽ, vt muri, aut fossata, & oĩa arma defensiua, vel pertinentia ad defensionem ordinatã, vt machinæ, tela, & oĩa arma inuasiua. Et similiter operantes ad indemnitatẽ rerum suarũ, aut aliorũ: vt eas mutando ne subripiãt ab hostibus, aut à tẽpestate, vel alia cã lædant, sicut lana lædit aliqũ, si nõ extendat ad solẽ: & fornax si ignis nõ nutriatur, & hmõi, & generaliter quicqd fit ad repugnandũ dãno imminẽti in persona, vel rebus suis aut aliorũ, est licitũ, sicut itinerare existẽtibus in hospitio pp iacturã expensarũ, & laborare facientibus vitra, quia ignis deuorat, & idẽ de similibus. Et multo magis ad vitãdum animæ damnũ, puta, otiositatẽ, vel aliud pctm̃, vñ rõnabiliter occupãtur hoc sine domicillæ post suas deuotiones, non autem ad lucrum principaliter. ¶ Quinta, Similiter excusantur multi ratione dispensationis euntes ad mercata, vel nundinas, de quibus Verueç. quem sequitur Sum. Pisa. & Supple. & Sum. Ang. scrupulosè loquitur, vo-

lens,qui peccet mortaliter,q hoc facit cõsuetudinariè,aut cupiditate lucrandi. Sed veritas est, ꝙ peccent mortaliter solùm in duobus casibus.Primò,si Missam omittant. Secũdò,si hoc prohibeat à prælatis,maximè sub pœna excõicationis, quo casu incideret et venientes ex aliena diœcesi rõne delicti,ſm Verue.& Sum.Con.Audita aũt Missa,& tolerante eꝑo,non est mortale:qa hoc non spectat ad ius diuinum.Vñ ecclesia,quæ laqueũ filiis suis non ponit,tolerãdo dispensat.Et ita sentit Fran.vbi ſ.& Pe.de Pal.& Arch. Quod limito,ſm aliquos,nisi esset dies dominica,vel maior:qa in his dispensatio non excusaret, sed pietas vel necessitas:puta,si quis multum damnificet,tunc non contrahendo,aut alia iusta cã.Sexta.Similiter à mortali excusant multi rõne operis,si sit seruile materialiter tm̃ : similiter si tm̃ formaliter,siue finaliter,sicut studẽtes principaliter ad illuminationẽ sui vel aliorum:licèt consequẽter veniat lucrũ:vt tenet Pan.in c.j.de feri.ar.c. cum ex eo,de elec. li.6. & idẽ si fiat ad otiũ vitandum:ad lucrũ aũt non licet, licèt non sit mortale.Et similiter excusantur scholares legentes non ad lucrum,sed ad exercitium suum,ſm Pan.ibi, summodo nõ faciant principaliter ad lucrũ. Si aũt in cõsequẽtiã:nõ nocet.ar.l.j.ff.de autho.tut.& in l.rogasti.§.j.ff.sicer. pet.& in c. qd ꝓderit.dist.lxj. Secus de doctoribus legẽtibus principaliter ad lucrũ,& idem de scholaribus : qa esset opꝰ seruile materialiter,& formaliter.Et similiter excusant scholares notantes suas lectiones ſm Verue.& sermones, & libros corrigentes:nõ tm̃ licet in his operã pretio locare:nec licet scribere in aliquo grandi, vt de quaterno ad quaternũ vt dicit:qa.ſ. est opus seruile:spũalia aũt scribere ad spũalẽ finẽ,et in quantitate magna,licitũ est, vt in d.ca. conquestus.& similiter excusantur pictores, q diebꝰ festis retrahũt in ecclesiis pulchras figuras, qa ad peritiã artis id faciunt,licet sequat lucrum consequenter.Excusantur etiã citharistæ, & alij sonatores, cantores,si id faciunt ad honorẽ Dei principaliter,vel ad honestã recreationẽ, aut ad alium pium,vel necessariũ finem,licèt secũdariò ꝑp lucrũ: ad ꝙ principaliter operentur,nõ excusantur,nisi aliqua ex superioribꝰ causis adsit:&si id faciãt ad lucrũ,& cũ periculo peccati alicuius:vt q ad lucrũ regulariter pulsãt lasciuæ iuuentuti,multò minus excusant.Si aũt id faciũt cũ periculo solũ,& non ad lucrũ principaliter est mortale, si illud periculũ intendunt,& si illud ex signis ꝓbabiliter credũt,nõ aliter.¶Piscatio aũt,ſm Supplemẽtum,nullo modo licet in maioribus solẽnitatibus:in dñicis verò diebus,vel inferioribus et non licet,nisi ex causa vrgente,& cum licentia,& portione pauperum.Et allegat c.licet.de feriis, & idẽ dicit de aucupatione,maximè qa est magis publica,& cũ occupatione maiori.Sed oppositum tenuit Sum.Ros.Et dico,ꝙ illud ꝓcedit de ea, quę est ad lucrũ:secus ad honestam recreationẽ,cùm non sit opus seruile formaliter.Nec obstat, ꝙ omne opus seruile prohibet, & sic regula est prohibitiua,& cõsequenter omne illud colligitur prohibitũ, qd nõ est spãliter concessum,vt in.cle.exiui.de ver. sign. qa dico hoc verum esse de cadentibus sub regula, cuiusmodi est opus seruile materialiter,& formaliter,non aũt materialiter tm̃.De venatione aũt tenet idem, & Sum. Ang. contra Sum.Ros. ꝙ nullo modo liceat in festis, quia non licet in diebus ieiuniorum,ſm gl.in c.qui venatoribus.dist.lxxxv. ergo inquiunt, multò minus in diebus festorum. Nec tm̃, inquit Angelica,est mortale, nisi causa lucri principaliter fiat,vl omissis diuinis.Ego verò dico, ꝙ est licita de se in diebus festis si fiat ad honestã recreationẽ, qa nõ est opus seruile formaliter,si aũt ad lucrum, vel omissis diuinis,est mortale.Nec est simile de diebus ieiuniorũ,q dñt esse afflictiui,& de diebus festis, q aliquo modò licitè sunt recreatiui.Et dato ꝙ sit illicita,nõ põt esse de se veniale, qa esset contra præceptum Dei,vel ecclesiæ, nisi excusaret operis modicitas,vel hmõi.¶Sextò*quęritur, quibus insistẽdum sit die festo?Et dico multa. ¶ Primũ,vt patet de cons.dist. iij.in c. ieiunia.die dñica.& eadẽ rõne die festo vacãdũ est Deo spãliter in psalmis,hymnis,& cãticis spũalibus.& hoc est finis huius præcepti:quo tm̃ nõ obstãte nõ peccat mortaliter,ſm Arch. q toto festo solatiatur:& de otiosis fabulatur,modò audiat Missam, & abstineat ab operibꝰ seruilibus siue manualibus,quia ſm S.T.j.ij.q.c.ar.ix.ad ſm finis præcepti non cadit sub præcepto.¶Secundum.Vacãdũ est et orationi,qa sub hmõi comprehenditur,ꝙ qdẽ Supp. contra Sum.Ros.ꝓ multa conatur probare esse sub præcepto.ſin die festo orare.Sed sua motiua sunt friuola, & cõtrario falsa:quia cum in festo sint infinita instãtia,si ĩ nullo est præceptũ orare,seqtur,ꝙ oratio nõ est tunc spãliter de pręcepto,si in quolibet,seqtur ꝙ nõ orãs infinities peccabit mortaliter omittẽdo,ꝙ est ridiculũ,nec põt dici,ꝙ sit pręceptũ in aliquo tm̃,quia illud nõ est assignare. Vñ sufficit astare oranti sacerdoti in Missa, quantũ est ex vi huiꝰ præcepti,licet teneatur qs in festo orare, si occurrat aliqs de casibꝰ,in qbꝰ qs tenetur orare,de quibus ſ. Oso.§. viij. ¶Tertiũ.Vacãdũ est et audiẽtiæ prædicationis.de vi.& hon. cle.cũ decorẽ.& de statu mo.cũ ad monasteriũ. ꝙ et idem Suppl.cõtra eandẽ Sũ.conatur ꝓbare sub pręcepto esse,qa dr̃ in c.sacerdote.de cõs.dist.j.ꝙ sacerdote verbũ faciẽte in ecclesia,q egressus fuerit de oratorio,excõicetur.& ea. dis. in c.qui die.dr̃,Qui die solẽni,omisso ecclesiæ eõuentu, ad spectaculũ vadit,excõicetur.Excõicatio aũt non infertur à iure,nisi ꝓ culpa mortali.xj.q.iiij.nemo eꝑorũ. Sed ista iura intelligo de cõtẽptorib̃ expresse,vl interpretatiuè:q. ſ. sine cã legitima ira faciũt,prędicationẽ:aut vilipendentes, aut nõ magnifacientes, cũ tm̃ indigeat,ignorãtes sibi ad salutis necessaria, & similiter de egredientibus cum scãdalo notabili aliorũ.Et hoc verũ est,et in die non festiuo.Vñ ex vi huius præcepti de sanctificatione sabbati ad prædicationẽ nõ tenemur,sed ex alio,de quo ſ.Prædicare. Sum. autẽ Ang.cõtra Sum.Ro.dicit præeligendã prędicationẽ Missę in die festo.ꝙ patet falsum, cum Missa sit in præcepto, nõ prædicatio, etiam si talis habeat ignorantiam necessariorũ ad salutem,quia aliàs poterit implere pręceptũ de addiscẽdo,non aũt præceptũ de audiẽda Missa illo die.Nec sua rõ valet,quia.ſ.ꝓcipitur auditio Missæ principaliter vt audiãtur scripturæ,ꝙ magis militat in prædicatione.Dico enim primò,ꝙ illa non est principalis rõ,alioquin astantes Missæ,& non audientes scripturas,nõ satisfacerẽt.& scdò,hoc dato,non seqtur ꝙ teneamur audire scripturas,nisi eo mõ, quo ecclesia tali rõne mota taxauit. ſ. audiendo Missam, alioquin qlibet teneretur legere,vel audire Biblia.¶Quartum.Vacãdum est et compunctioni,& contritioni pctõrũ, qa sine ea Deo vacari cõgruè nõ põt,à quo separat pctm̃. Et hoc Sũ.Ang.cõtra Sũ.Ros. dicit cadere sub ꝓcepto ĩdubitatè,inquit,in eo,qui recolit se eẽ in mortali,qd vtiq; cõcedo,ex vi præcepti, sub quo cõtritio cadit, qd obligat ꝓ omni instãti,vl tpe,in quo pctm̃ memorię occurrit practicè.i.sub rõne dolẽdi,& deplorãdi,nõ aũt ex vi huiꝰ ꝓcepti de festo,qd nõ est simpliciter de fine.i. ipsa vacatiõe circa Deũ,vel necessariò requisitis ad illã,vt dictũ est, sed de abstinẽtia à seruilibus,& auditione Missæ, & consequẽter de his,sine quibus ista fieri nõ pñt,cuiusmodi nõ est cõtritio. Nec valet dicere,inter ista seruilia cõputari peccatũ, quia hoc

hoc falsum est,vt ſ.Circũstãtia.§.iij.& ſ. Confessio sacramentalis.j.§.x.&in Aut.Ro.casu lxiij.Quãtum ad eũ verò, q de pctõ non recolit:credit eũ teneri ad dolere in generali.Sed hoc est falsum rõne iam dicta in hoc dicto iij. & ſ.dicto ij.qa infinities qs omitteret in vna hora.¶ Quintum.Vacandũ est etiam Missę,& similiter oblationibus:ad quæ qũo teneamur, vide ſ.Missa.ij.§.j.& ſ. Decima.§. iiij.

9 Septimò*quærit, qd si eꝑs fulminauit sententiam excõicationis contra laborantes in festis : & aliquis contrafacit causa necessitatis imminente pluuia aut tẽpestate vel causa pietatis pro pauperibus:an talis liget, vel ne?Et dico, ꝙ si in sententia expressum est,vt nullus laboret cã necessitatis,vel pietatis,aut hmõi:est nulla, continens intolerabilẽ errorem,& existens contra iura expresse:vt contra c.fi.extrà,de feri.ibi,necessitas vrgeat,vel pietas suadeat. Si verò nõ est expressa necessitatis cã,vel pietatis, ſm ius cõmune sententia debet intelligi, & interpretari.ſ. ꝙ non liceat laborare in festis,exceptis casibus de iure concessis.

DE DOMINIO. ET DOMINO.

1 *Dominij multiplex acceptio. Et quid iuxta authorem hunc sit.*

2 *Dominium iuridicum quotuplex sit.*

3 *Dominium vsus fructus,vsus proprietas, possessio ac ius inter se qualiter distent.*

4 *Dominium rerum aut hominum,quomodo iustè acquiratur.*

5 *Domini hominum temporales in quibus delinquere soleant. Et ibidem quod quinque modis quibus additur,& sextus.*

6 *Dominus, num aliquo casu à subditis vltra consuetum aut commune statutum exigere possit.*

7 *Dominus ex sua familia facto an teneatur.*

8 *Dominus num ex maleficio in dominio suo aut territorio cõmisso teneatur.*

9 *Statuto si cautum sit,vt depradato in villa,ad æstimationem villatici teneãtur,an viatoris spoliati emendationem petentis,iuramento stabitur.*

10 *Subditi si in nemore aut fundo vsurarium habeant, si dominus illum abstulerit,num subditis ad restitutionem teneatur.*

1 DOMINIVM*ſm aliquos,est idẽ qd ius. Vñ qui ius habet in re,habet in re dominium,& qui habet ius in vsu rei,similiter in eo habet dominium,& ecõuerso.Quid autem sit ius ſ.§. ij. Secũdum alios verò non est idẽ ꝙ ius, quia inferior in superiorem non habet dominium, & tm̃ habet ius,puta filius in patrem ius alimentorum, subditus in prælatum ius sacramentorum, & hmõi, ideo ſm eos, dominium omne est ius, non econtra : sed superius addit superioritatem.Et ſm eos,sic describitur. Dominiũ est ius habendi,possidendi,fruendi,& vtendi aliqua re pro libito voluntatis simpliciter,vel ſm aliquem determinatum modum,ex quadam superioritate.Vbi nota,ius,quia.ſ.detinẽs rem sine iure,vel ea vtens non habet dominium. Habẽdi, possidendi,fruendi,& vtendi aliqua re. ſ. iure proprio non alieno,quia procurator,œconomus,& huiusmodi, vtitur iustè re dñi:sed iure domini, non proprio pro libito voluntatis simpliciter.ſ.quantum ad dominium perfectum, quo habetur ius in re quantum ad proprietatẽ, & omnẽ vsum natum circa rem,vendendo,donando,distrahẽdo,vt libet. Vel ſm aliquem determinatum modũ, ꝙ dr̃ propter duo. Primò,ꝓp dominium perfectum,sed cõditionatum: vt qa talis vendere non põt,nisi certis personis, vel nisi certæ, seruãdo legitimã liberis, ſm leges & spãles cõsuetudines patriæ.Secundò ꝓp dominium imperfectum, licet verum quod.ſ.habet in vsu rei,nõ in proprietate,cũ superioritate quadam & authoritate,quia est relatiuum suprapositionis. Et hanc opi.sequitur Sũ.Ang. Ego verò dico,ꝙ dominiũ, ſm S.T.po.vij.xiiij.& j.dist.ij.lib.semper importat potentiam:vnde dominium est idem ꝙ posse,& est duplex,sicut & posse.ſ. dominium vel posse iuris, de quo loquit prima opinio:& est idem ꝙ ius:nec inferiori cõuenit,vt sic : imò filius vt habet ius in patrem,est superior,& agit contra eũ ad alimenta.Et dominiũ vel posse facti:& hoc est duplex.ſ. liberum, & sic solus homo inter inferiora habet dominiũ sui actus,& non liberum,&sic elemẽta inuicẽ dominantur vicissim. Dñs aũt dr̃,qui habet dominium, & diuiditur in dñm iure,q.ſ.iuridicè dominium tenet,& facto, & iste in liberum,qui.ſ.dr̃ ad seruum, & non liberum, qui.ſ.dr̃ ad

2 passum,vl suscipiẽs in quod agit.¶Primò*quærit,quomodo dominium iuridicum diuidat?Et dico,ꝙ multis modis. ¶Primò,cũ sit ius,diuiditur, sicut diuiditur ius à Philosopho,v.Ethi.in naturale & politicũ,ꝙ ibi vocatur ſm dispositionem legis. Et est dominium naturale ius competens à natura habendi rẽ aliquam,& ea vtendi, sicut ius patris in prolem,& viri in vxorem,& dñi in seruum, si à natura sit seruus:vt debilis mẽte,corpore fortis,& hoĩs in primo statu sup irrationabilia,dñium verò politicũ seu ciuile est ius competẽs alicui non à natura, sed ꝑ inuentionẽ humanã, vel diuinã,sicut dñium regis sup subditos.Sedò, qa dñium ciuile est duplex.ſ.perfectum,ꝙ est ius sup re,quantum ad proprietatẽ & vsum,& imperfectũ,ꝙ est ius in vsu rei solũ, nõ in proprietate.¶Tertiò, qa dominiũ perfectũ hẽt multos modos,qa diuidit per altũ & bassum,sicut eiusdẽ mundi rex habet dñium altum,& miles bassum,& vtrũq; horũ diuidit ꝑ directum,& vtile,& merum,ac mistum.Directũ, ſm Azo.hẽt,qui ciuiliter possidet tanquam dñs,de quo ſ. Possessio.at illud directum dr̃ ; quia solus dñs directus hẽt possessionem ciuilem,vt no.in l.iij.§.ex cõtrario.ff.de acq. pos.vel qa sine omni obligatione liberã potestatem habet rei, qualiter nõ est in habẽte vtile vel mistum. Vtile verò secundum eundem,dr̃ habere is, qui solum naturaliter & nõ ciuiliter possidet,vt emphyteuta,vsufructuarius,& feudatariꝰ.qd Io.nõ placet;vt in d.§.ex contrario. Sed quidã, vt refert Azo. dicũt emphyteutã habere quadã ciuilẽ possessionẽ,& vtilẽ rei vendicationẽ.ff.si ag.vec.l.j. Merũ aũt forte idẽ est qd directũ.Mistum verò est, qd cũ directo & vtili cõuenit partim,tm̃ merũ & mistũ differẽtiæ sunt potiꝰ imperij,q̃ dominij,vt in l.imperium.ff.de iurisd. om. indic.

3 ¶ Secundò * quæritur, qũo differat dominiũ ab aliis,quæ alicui circa rẽ aliquam conueniũt,quæ sunt dñiũ,vsusfructus,vsus,possessio,proprietas,& ius?Et dico horũ differẽtias ex diffinitionibus patere.Nã qd dñium sit,dictũ est in principio.Vsusfructus aũt,secũdum Iuristas,est ius vtendi siue fruẽdi rebꝰ alienis salua substãtia.ff.de vsuf.l.j.vbi notanter dr̃,rebus alienis,qa in re propria nõ põt cõstitui sex uitus.Vñ si proprietas fundi, in quo habeo vsumfructum veniat ad me,cessat vsusfructus.Salua aũt substantia dr̃ qa in his,quæ vsu cõsumunt, non constituitur vsusfructꝰ ꝓpriè,qa non manent post vsum.Inst.de vsufr.§.constituit, & dr̃,ius vtendi,ad differentiã vtilis dominij,qd quãdoq; in rebus alienis habetur,& fruẽdi,ad differentiãnudi vsus: qa minus est in vsu q̃ in vsufructu. Inst.de vsu & ha.§.minus. Vnde si in viridario sit ibi relictus vsus,flores sumere poteris ad vsum tuũ,non aũt vendere,aut donare.Et idẽ de oleribus horti.Secus si relinquit ibi vsusfructus, & in vsũ tuũ sumere poteris,& vẽdere,& donare.ff.de vsufr.l. si fũdi.inst.de vsu.& hab.§.p seruum.Vñ sequitur, habet vsum fructũ,ergo vsum,& si legatur vsusfructꝰ,& deinde adimitur vsus:secũdũ iuristas legatũ valet, qa habuit initiũ bonũ & adẽptio dr̃ nulla.¶Vsus autem,secundum eosdẽ, est

ius vtẽdi alienis rebus salua substãtia. Sed ista intellige de vsu solo,& à proprietate distincto. Vtor enim rebus meis: sed nõ habeo vsum solũ,sed ẽt proprietatẽ. Similiter vtor pane destruẽdo substantiã,sed ille vsus non est à proprietate distinctus, ꝓm S.Th.nec vnum sine alio concedi põt. Possessio aũt est corporalis rei detẽtio,corporis & animi,& iuris adminiculo interueniente, ꝓm Hosti.in Sum.de cau. pos. & propriè. Vnde nõ est possessio propriè, si res sit incorporea,nec si deficiat corp⁹, aut anim⁹,aut ius.Vnde fur, & raptor nõ possident propriè,sed iniustè detinent. ¶ Proprietas autem, secundũ eundem Host. est rei dñium iustis modis quæsitũ.Acquiritur autẽ dominiũ iure gentium per occupationem,sicut in his, quæ nõ sunt in bonis alicuius, quæ occupãti cõceduntur, vt in bestiis,auibus, piscibus,& gemmis, quæ sunt in mari,& in litore.Instit.de re.di. per totũ.item in his, quæ ab hostibus capiuntur. Et similiter acquiritur iure ciuili multipliciter,præscriptione, vsucapione, arrogatione,monachatione,testatione,successione, & aliis multis modis.¶ Ius autem, ꝓm illam opin.quæ dicit dñium dicere vltra ius superioritatẽ, diffinit sicut & dñium,dempta superioritate & authoritate.Vel dico,ꝙ ius est potestas licitè exercendi actũ aliquẽ circa rem, vnde in re, puta libro,habeo ius vẽdendi,si licitè vendo,vel legandi, si licitè lego,vl donandi,si licitè dono, q̃a cũ omne posse sit iuris aut facti, & posse licitè, non sit posse facti, est posse iuris. ¶ Tertiò * quæritur,quo iustè acquiratur dñium rerum aut hominum? Et dico quantũ ad primum,dñium rerum acquiri iustè duobus modis in genere.s.authoritate iuris gentiũ, siue naturalis,vt dictũ est,& iuris ciuilis.Et hoc tripliciter. ¶ Primò, authoritate principis, qui ex iusta causa põt rem vnius ablatam alteri tradere,vt not.Inno. & cõiter doct.in c.quæ in ecclesiarũ.de constit.& cõiter Legistæ,in l.fin.C. si contra ius vel pu.vti.puta pp̃ delictum puniendũ,vel huiusmodi,aliàs nõ, vt ibidem dr̃. Et non solùm authoritate principis,sed etiã per statuta inferiorũ habentiũ authoritatem à principe sic statuendi,vt no.in d.c.quæ in ecclarum. ¶ Secundò, per cõsensum eius, cuius res est, vt p donationem, mutationẽ,permutationẽ,venditionẽ, & hmõi contractus. ¶ Tertiò,iuris dispositione, vt,vsucapione,præscriptione,adoptione,deportatione, cessione,additione,bonorum possessione,& hmõi,de q̃bus oĩbus habetur.ff.de acq. re.do.l.j.in gl.& Instit.de re.di.cum multis titulis sequent. ¶ Aduerte tñ inter spiritualia , & non spiritualia differentiam , q̃a in spiritualib⁹ ex solo titulo sine traditione dñiũ transit in aliũ,vt est tex.in c.si tibi absenti.de præb.lib.6.qd̃ tenet Inn.& cõiter approbat in c.inter cætera. de præben. in aliis aũt rebus traditio requiritur ad translationẽ dominij: nec sufficit titulus solus,nisi in re data ecclæ,de quo j. Immunitas.j.§.iij. Non sufficit etiam sola traditio:nisi aliqua iusta causa,vera,vel putatiua præcesserit.l.nunquam nuda. ibi not.ff.de acqui.re.do. ¶ Quantũ ad secundũ,dominium hominũ iustè & legitimè acquirit. Primò, p̃ legitimã successionẽ. ¶ Secundò, per electionẽ populi habẽtis facultatẽ dominum eligendi:quod tñ,secundùm Host.in c.nouit.de iud.nulla ciuitas põt, nec tradere se alicui dño, vel dominij titulũ iustificare,q̃a esset in præiudiciũ Imperatoris, vel Papæ:quod verum intellige, nisi hoc habeat ex priuilegio vel cõsuetudine,quæ.s.dat iurisdictionẽ.de arbit.dilecti. C. de eman.l.j.& vlt. ¶ Tertiò, per institutionẽ superioris habentis iurisdictionẽ in loco, non põt tamen dñs componere super iure superioritatis , in præiudiciũ suorũ subditorũ sine eorũ cõsensu,vt not.Pan. in c.fi.de maio.& obe. ¶ Quartò , aliquo iusto legali titulo : puta præscriptione, donatione, permutatione, emptione, iusto bello, & hmõi. Et qui sic hẽt dñium,est verus dñs,alioquin aũt est fur,& latro,vel raptor. ¶ Quartò * quæritur,quæ sint illa,in quibus dñi temporales hominũ delinquere consueuerunt? Et dico esse multa,secundũ Arch. ¶ Primò,iniustè vsurpando dñium, nõ aliquo dictorũ modorũ, vnde tenetur resignare, si id fieri põt sine periculo notabili animarũ , corporũ, & rerũ, & eis subditi obedire nõ tenẽt:licet hoc sit bonum in licitis,ad vitandũ scandalũ, ꝓm S.Tho.xj.q.iij.Iulianus, & tenentẽ restituere oẽs reditus habitos ex locis sic vsurpatis,& iudicãdi sunt, vt homicidæ, quantũ ad oẽs,quos per se vel suos officiales occiderũt,aut mutilarũt,licet illi digni fuerint pp̃ maleficia perpetrata.xxiij.q.v. si non licet. nec possunt absolui,nisi disponant se ad restituendum, & resignandum si titulũ iustificatũ habere non põt.arg. de pœn. dist.v.falsas. qd̃ intellige,si clarũ est, eos habere titulum in iustũ,vel nullũ. In dubio autem, & qñ sine dictis periculis resignari nõ põt:puta, q̃a populus in seditionẽ vertereẽ,& hmõi:non tenentẽ resignare,nisi sola volũtate & præparatione animi, si hoc p̃ certo scirent;vel si talia nõ imminerent.xiiij.q.vj.si res. Officiales aũt à talib⁹ positi,eodẽ mõ tenentẽ,nec põt recipere salariũ,nisi officiũ illud esset Reipublicæ necessarium,vel vtile:quia illud recipere põt,nec tenentur salariũ restituere.Et de hoc in c.in literis.de restit. spol.& in c.nihil.de elect.per doct. ¶ Secundò,ꝓm S.Th.in epist.ad ducis.Brab.dando officia, talias, gabellas, vel huiusmodi, personis,de quibus præsumit ꝙ nõ sint vtiles,& iusti.Intellige,si dedit dñs scienter,vel ex negligentia, vel ẽt si vendidit pretio tãto , ꝙ emptores recuperare nõ possint sine grauamine subditorũ,& in vtroq; casu tenetur de dãno secuto,aliàs aũt vẽdere hmõi officia tolerari põt,nõ tñ expedit, nec habet speciem boni:vñ potius ad hæc eligẽdi sunt idonei & cogẽdi, q̃ officia vẽdẽda. ¶ Tertiò,exigendo talias,vel collectas indebitas, qd̃ est primò,qñ exigunt vltra determinatẽ constitutũ secum instrumento vel pacto, vel cũ suis antecessoribus bona fide sine coactione. Secdò,si nõ sit quãtitas determinata in pacto vel instrumento:& tñ nimis grauãt arbitrio boni viri, inspecta rerum ac temporũ conditione.Tertiò,si exigitur nouiter,& cã iusta nescitur. ¶ Quartò, si exigitur à tẽpore cuius memoria nõ existit in contrariũ, & tñ illud non fit,propter qd̃ sunt institutæ:puta,q̃a subditos nõ defendũt, vel iustitiã nõ conseruãt,& hmõi,& in hmõi tenentẽ ad restitutionẽ,si ad hęc cogũt directè p se vel suos,vel indirectè, vt negãdo iustitiã,vel ñ defendẽdo,& hmõi,licet spõte sine fraude oblata possint accipere.j.q ij.placuit.Et similiter tenentẽ, ꝓm Gul. si spoliãt subditos volẽtes ad aliũ locũ vel dñium se transferre,ꝙ tñ tolerari posset,si certum esset, ꝙ à principio in concessione terræ tale onus fuisset impositũ expressè, vel vbi consuetũ est , ꝙ de bonis subditorũ capiant quantũm volunt,mõ eos nõ grauẽt nimis recedẽtes aut remanẽtes. Quartò, vsurpãdo ea quæ sunt cõitatis,vt syluas,campos, pascua, & hmõi, & resignare tenentẽ, ac de fructibus satisfacere.xiiij.q.vj.si res.Et idẽ est, si nõ permittunt in morte disponere p̃ bonis subditos, aut peregrinos cõsanguineos nõ habẽtes:vl si eis mortuis testatis vl intestatis corũ bona vsurpauit , & tenentẽ restituere vl erogare pauperibus. Et similiter si à vasallis vl aliis subditis exigũt indebita seruitia personarũ, vel iumentorũ, & mercedẽ nõ soluũt,vel in alio nõ recõpẽsant.Et similiter si cogũt eos ad vendẽdũ qñ pretiũ est vile:aut emendũ qñ est carum. Et similiter si non cogunt ad satisfaciendum suos officiales,vel alios de familia quãdo tenentur, de quibus omnibus ad restitutionem

nem tenentẽ. ¶ Quintò , concedendo aliquibus vt mutuent ad vsurã in terra sua,qñ hoc non expedit.Pro quo dicit Io. de Ne.in x.quolibet.ꝙ cũ differãt cõcessio , quæ illicitum facit licitũ:puta,si ex rõnabili cã cõcedat Papa cõtrahere in casu p̃hibito,& p̃misso,quæ toleratur,& non punit, quod aliàs puniretur, si principes hoc concedunt primo modo, peccant: quia concedunt ꝙ superior.i.De⁹ prohibet:& res non fit licita,quia de sui natura est iniqua, sed secũdo mõ non peccant,etiam si mutuantes sint illis subditi:quia permittunt ꝙ multitudini expedit aliqñ permitti : cuius bonũ intendere dñt in regimine.hæc ex illo.Cui adde ex Petro de Palu.ꝙ si tallians Iudæos, vel alios nihil præter vsuras habentes, tenentur his,à quibus sunt exortæ.Zab.aũt dicit, ꝙ cogere possunt Iudęos ad restituendum vsuras.de vsur. c. post miserabilem & si fuerint negligentes, p̃cedit iudex ecclesiasticus iuxta tenorem c.quanto.eo.tit. & vbi ecclesia habet iurisdictionẽ temporalẽm, põt iudex ecclesiasticus sine principis secularis negligentia procedere contra Iudæos, vel Christianos, vel alienigenas vsurarios. Imò secũdum Verue. si dñi non compellunt suos ad restituẽdũ vsuras, cum possunt,restituere tenẽt, ẽt si nihil peruenerit ad eos:ꝙ limita,qñ non est bonum , ꝙ tollerẽt vsurarios: quia si licitè eos tolerãt,non tenentẽ ad illud per ꝙ cessarẽt
6 à mutuis. ¶ Quintò*quæritur,vtrũ aliquo casu possit dñs à subditis exigere vltra consuetum,vel commune statutũ? Et dico ꝙ sic,secũdum Ray.& Host. ¶ Primò , pro suæ terræ defensione:intellige,si ipse nõ põt:q̃a ad hoc oẽs tenẽtur, non solũ de rebus,sed ẽt corporaliter laborando , vt sic se saluent.23.q.3.fortitudo. ¶ Secũdò,si vult ire in exercitium in dictum ab ecclesia,vel principe cõtra hæreticos vel paganos, nec sufficit ad expensas , quia põt à subditis petere moderatũ subsidiũ. ¶ Tertiò , si in bello ex sua parte iusto fuit captus ab hostibus, nec põt se absq; graui damno redimere. ¶ Quartò, si vult principẽ adire pro obtinẽdo priuilegio protectionis specialis p̃ se;& subditis, & expensas ad hoc necessarias cõmodẽ facere nõ põt , & si qua alia cã similis emergat:puta, qñ filium maritat: nam acquirit affines,aut amicos,aut qñ facit filium militem, aut accipit qd̃ erat feudũ suum, vel nouum feudũ acquirit, vl ad refectionem pontium,& viarũ vel qñ sine culpa depauperat⁹ est, vl obligatus dñ tñ semp moderatẽ exigat , & non ad grauamen.x.q.j.vnio.circa med.extrã,de censibus cũ apostolus.§.prohibemus.& 2.q.v.de forma fidelitatis.Omnia aũt ista intelligo sub hac regula,Qñ dño occurrit aliquid reipublicæ necessarium,vel vtile ad qd̃ propriæ facultates illi non suppetunt,exigere põt à subditis.Si aũt sine iusta cã extorquet,tenet ad restitutionem,secundum Ray.vt si velit ludere,vel vltra vires ad pompam,aut inanem gloriam, vl aliũ illicitũ finẽ exponere,vl iniustè pugnare,aut ex iu-
7 sta captura se redimere. ¶ Sextò*quęritur,vtrũ dñs teneat ex facto suæ familiæ? Et dico colligendo ex do.Ant. Ioan. de Lig.& Pan.in c.licet.de restit.spo.& Bart.in l.ne quid.ff. de incen. rui.& nauf.ꝙ sic,qñ familia eius deliquit in officio, seu ministerio, in quo ipse dñs est præposit⁹,& ipse vtitur opera talis familiæ:q̃a sibi imputatur talem eligenti . cum honestã ponere debuisset.l.j §.familię.ff de public.ciuiliter tñ tenet,non criminaliter,vt in d.l.ne quid. Ex quo patet, quod potestas , seu rector tenetur ex maleficio suorũ officialium.l.si post.C.de assess.& idem dic de duce. s. ꝙ tenet ex delicto militũ suorũ,& idẽ de nauta,hospite , & similibus.Addunt tñ supradicti doctores,ꝙ si officiũ erat publicum vt Potestatis,vel huiusmodi,sufficit exhibere malefactorem:vt in d.§.familiæ.Secus si officium non erat publicum:vt nautæ,& caupones, & hmõi:sed est in optione damnificati agere contra famulos, aut contra dominũ,l.vnica. ff.furti aduer.naut. Si verò familia non deliquit in officio dñi:non tenet dñs quò ad forum iudiciale,sed quò ad cõscientiam sic,si est culpa,non corrigendo eã, quia tenetur verbo,& exemplo eã corrigere, & si qs eorũ est incorrigibilis,tenet illum expellere: nisi præsumeret , ꝙ efficeretur peior,q̃a tũc faciat ꝙ põt,& excusatur.aliàs nõ, cũ talibus dicat:Error, cui nõ resistitur,approbatur.lxxxiij.di. error.
8 J.Restitutio ij.& iij. ¶ Septimò*quæritur, an teneatur dñs p̃ maleficio in suo dominio, vel territorio ppetrato? Et dicit Pan.vbi s.communiter teneri ꝙ sic,si sciuit,& potuit prohibere,& non prohibuit : quia hoc non debuit pati.C. de fal.mo.l.j.Secus verò si prohibere non potuit.l.j.§.is aũt.ff. si fa.fur.fe.dica.Et idẽ dic de villa,seu castro, vt teneatur si potuit prohibere,& non prohibuit:licet in hoc vltimo aliter sentiat gl.in auth.vt nul.iud.§.qñ.col.x. sed primũ cõiter tenet:vt no. Bar.in d.l.ne quid.& idem do.Ant. & Io.de Lig.ciuiliter tñ,& non criminaliter.Extraneus autem sciẽs maleficium,& non prohibens,nec reuelans, ex quo in suo territorio maleficium non fit,ex sola scientia non tenetur, ꝓm leges,vt dicit glossi.in l.culpa.ff.de reg.iu.si non fuit in aliquo particeps.secus de iure cano.Et idem tenet glo.in l. vtrum.ff.ad leg.Pomp.de parri.ꝙ Bar. dicit tenere regulariter.Idẽ aũt in d.l.vtrum. & in l.occ.forum. ff. ad Sil.facit regulã,ꝙ sola scientia de maleficio committendo nõ facit aliquẽ teneri,&-excipi,nisi committi debeat in dñm , vt in d.l.occisorũ.vel in partem,vt in l.ij.ff.ad l.Põp.de parri. vl in principẽ,seu in Rempublicã,cui qs subest,vt l.quisquis. C.ad l.Iul.ma.& addit Pan. idẽ esse in clerico nõ reuelãte delictum contra eꝗm vel sacerdotẽ parochialẽ , cũ isti sint istius parẽtes spũales,habendi in reuerẽtia maiori q̃ carnales,vt in c.pyctaciũ.xxx.q.iij. Sed limitat prædicta vera secuto maleficio secus si non est secutũ,nisi in crimine læsæ
9 maiestatis,vt in d.l.qsquis. ¶ Octauò*quæritur,quid si statuto caueatur,vt villa teneat deprædato in illa ad estimationem,nunquid stabitur iuramento viatoris expoliati petẽtis emendam? Et dicit Pan.in c.sup eo.de his quæ vi.met.ꝙ violẽtia dẽt probari per testes, per text.illum,qui habet,ꝙ probata violẽtia per testes,res amissæ probãtur iuramẽto, & sup valore rerũ amissarũ taxatione iudicis præmissa , & secuto petẽtis iuramento,sequtur condẽnatio,super delicto aũt,vel violẽtia nõ stabit iuramento cõquerentis,q̃a delicta debent dilucidè p̃bari,vt in l.sciant cuncti.C.de p̃ba. vel saltẽ p̃babiliter per indicia violenta,vt q̃a visus est ire eques cũ valisio,& rediit pedester,vel hmõi.Sed de his vi-
10 de multa ibi p Pan. ¶ Nonò*quæritur, quid si subditi in nemore, vel fundo habeant vsuarium , vtrum dñs teneat ad restitutionem si illum abstulit? Et dicit Veruec. ꝙ si tales subditi ita sunt serui, ꝙ nihil hñt proprium . & si ꝙ habẽt peculium , dñs qñ vult põt reuocare , & ipsum vsuarium habent p̃ peculio,dñs potest illum reuocare, & similiter si alia damna inferuntur eis ab aliis,sufficit si domino satisfiat.Si aũt hñt res p̃prias , dominus non potest eis auferre vsuarium,nec de damnis eis illatis potest satisfieri dño, ẽt si essent tales subditi,ꝙ eorum dominus posset de consuetudine capere de bonis eorum quantum,& quando vellet, quia in talibus restringenda est hmõi abusio , & extortio potius,quàm relaxanda,secundùm eundem Veruec.

DE DONATIONE PRIMO IN communi & inter viuos generaliter.

1 *Donationis simpliciter,& absolutè sumptæ diffinitio. Et ibidẽ donationum species duas esse. Et quæ species dicantur.*

2 *Donationum ſimplicium alia perfecta & abſoluta, alia imperfecta, & quæ dicantur. Et an modus propriè dici poſſit conditio.*

3 *Donationem abſolutam, quiſnam facere poſſit. Et ab ea quinam prohibeantur. Et ibidem nouem hominum genera prohibentur.*

4 *Donari cuinam poſſit.*

5 *Donare conditionaliter, vel ſub modo prohibiti, num ob cauſam præcedentem, aut merita donare queant.*

6 *Donare quatenus quis poſſit. Et quid ſi vltra, quam iure cōceſſū ſit donatum fuerit, quatenus donatio valere dicatur. nu. 7.*

8 *Inſinuatio quid ſit. Et apud quē, ac quando fieri poſſit. Itē cui, ac quando amplius, quàm communi iure ſit conceſſum, donare liceat.*

9 *Donatio inter viuos non interueniente legitima inſinuatione ſummam florenorum quingentorum excedens, an ex Imperatoris ex certa ſcientia confirmatione, valeat poſt mortem, ſic vt per eā nepotibus ab inteſtato ſuccedere debentibus præiudicetur.*

10 *Donatio iuramento ſubnixa an ſine inſinuatione valeat.*

11 *Liberatio per debiti mille aureorum remiſſionem ſine inſinuatione num efficax ſit.*

12 *Donatione, aut legato hoc modo factis, dono, vel lego terram talē, quæ intra tales confines eſt, & quæ viginti eſt iugerum, cum ſit triginta, vel lego vxori meæ talia iocalia, quæ pretij ſunt centum aureorum, cum ducentorum ſint, num donatarius totum conſcientia bona retinere poſſit. Et quid in emptione, aut venditione.*

13 *Donatio, cum fiſci occaſione nō valet, vt quia cōfiſcata bona ſint, aut aliter, an ſaltem inſolutum datio valeat.*

14 *Donatione hoc modo facta, do tibi villam meam, & quæ in illa iura habeo, num iura ſpiritualia hac donatione contineantur.*

15 *Donator num de euictione teneatur.*

16 *Donatio mera, num ex pœnitudine reuocari poſſit. Et an ingratitudinis occaſione. Et id quot modis. Et ibidem quid in matre donatrice, & ad ſecundas nuptias conuolante. num. ſeq.*

18 *Reuocatio donationis ob ingratitudinem, an in donatoris hæredibꝰ locum habeat. Et in quo donationis genere locū habeat reuocatio.*

19 *Donatio conditionalis, aut modalis, an reuocari poſſit. Et quid ſi ſub modo eccleſiæ facta ſit donatio, nec modus ſeruetur. nu. ſeq.*

21 *Donatio, num ob donati immenſitatem ſiue inofficioſitatem, vt dicitur reuocari poſſit.*

22 *Donatio, an ex præſumpta donatoris voluntate, vt pote ſuperuenientibus liberis reuocari poſſit. Et tum qualiter fiat, ipſo ne iure, an querela propoſita. nu. ſeq.*

24 *Remedium contra donationis reuocationem, vt puta iuramentum, renuntiationem, vel pactum, num ſit aliquod.*

25 *Donatio remuneratoria, num iiſdem cauſis reuocari poſſit quibus mera conditionalis, aut modalis.*

26 *Donatum eccleſiæ, vel etiam alij hac lege, vt alienari nō poſſit: an non obſtante huiuſmodi pacto alienari queat.*

27 *Donatum ambaſiatoribus, quibus acquiri dicatur.*

1 DONATIO* ſim liciter & abſolute, ſm mentem Phi. & magiſtri Sen. & S. T. vt patet primò diſt. xviij. ar. ij. eſt datio liberalis ſiue irredibilis. i. recompenſationem nō intendens. Vnde ſm Azo. in Sum. eſt rei licitæ nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio, vt ff. eo. tit. l. donari. & idem Hoſt. licet ſecundùm aliquos diffiniat donationem inter viuos, & dr̄ quaſi dono datio. ff. de dona cauſa mort. l. ſenatus. §. j. Sunt autem donationum ſpecies duæ, ſecūdum Azo. & Hoſt. in Sum. ſ. inter viuos, & cauſa mortis. Sed intellige ꝙ ſpecies ſunt alternę. i. genera. Inſt. eo. ti. in prin. vbi hn̄t ſub ſe ſpecies multas Donatio inter viuos, ſm Azo. eſt qn̄ rem, quam dono, malo habere eū, cui dono, q̄ me, vt colligi pōt. ff. de don. l. j. in prin. ſicut donatio cauſa mortis eſt, qn̄ rem, quam dono, malo me habere quā illum, cui dono, ſed magis illum, quam hæredem meū. ff. eo. d. l. j. Sed de hoc j̃. tit. Donatio iiij. in princ. Huius donationis. ſ. inter viuos, ſpecies, ſi diſtinguantur ſecundùm ꝑſonas, inter quas fit donatio: puta, virū, & vxorem, parētes & liberos, vel ēt ſm cauſas donandi, ſunt innumerabiles, qūo veritatem habet gl. in d. l. j. ꝙ tot ſunt, quot voluntatum diuerſitates. Si tn̄ diſtinguantur, ſm qualitates donationis, dico, ꝙ donatio inter viuos eſt duplex. Vna. ſ. ob cauſam interpoſitam quæ dr̄ modalis, ſiue ſub modo: & ſm Hoſt. eſt donatio inter viuos facta ob cauſam interpoſitam, & denotat, vt aliquid fiat, vel non fiat: vel propter quid donatio fiat. Et intellige ob cauſam ſequentem, non præcedentem, qa tunc eſſet remuneratio potius, quàm donatio. C. de bo. lib. l. cum oportet. §. cum autem. Alia eſt donatio ſimplex ſiue mera, quę eſt inter viuos, nō ob cām ſe-
2 quutam ſiue ſequētem. ¶ Donationū* aūt ſimpliciū alia eſt perfecta. i. abſoluta, & eſt, qn̄ ſtatim mera liberalitatis trāſfertur dn̄ium rei datæ, de qua. C. & ff. eo. tit. generaliter ꝑ totū, maximè. ff. eo. l. j. Alia eſt imperfecta. i. conditionalis quæ ſm Hoſt. eſt, qn̄ dominium rei datæ ſtatim, & nō niſi ſub conditione transfertur, vel ſub modo vel in diem: vt dono tibi, ſi rex intrauerit Italiam, vel dono, non ꝙ tūc ſit hinc ad annum, vel hmōi. Ad quam ſpeciem reducit̃ qn̄q; donatio ſub modo, qn̄. ſ. dominium transfertur ſub modo non importante cauſam, ſed tp̄s, vel huiuſmodi, vt dono tibi equum ſic, vt non ſit tuus vſq; ad annum. Modus enim eſt aliquo modo conditio, ſed non ꝓpriè, qa conditio ꝓpriè dationem ſuſpendit, & fit ꝑ ſi. Vn̄ ea non impleta donatio nō valet: modus aūt eā non ſuſpendit, & fit ꝑ ly vt: ſicut no. gl. in c. verū. de cō. appo. Vnde iſta donatio ſtatim tenet, ſed nō ex ſtāte illo, pōt reuocari. C. de don. ſub mō. l. j. & ij & l. fi. Qn̄q; tn̄ reducit̃ ad donationē ob cām, vt do,
3 vt facias anniuerſariū, vide s̃. Conditio. ¶ Primò* verò quęrit̃, quātum ad donationis authorem, qs poſſit donare abſolutè loquendo. i. ex ſua conditione, & non donatarij? Et dico ꝙ oīs hn̄s rei dominium vel proprietatem, q iure non prohibetur. ¶ Prohibetur aūt primo mentis ſuæ nō cōpos: vt amens, furioſus, & huiuſmodi. 15. q. j. merito. & in cle. ſi furioſus. de homi. & l. Iulianus. ff. de curat. fur. Nec curo an ſit ei datus curator: qa in conſcientia, ex quo non eſt ſanę mētis, nō pōt donare, nec donatio tenet. facit l. Modeſtinꝰ. in fi. ff. de don. Si tn̄ hēt lucida interualla, adminiſtrare tūc poſſet, & conſequenter donare. qd̄ patet: quia dicit Bart. in l. cum aliis. C. de cur. fu. in ſumma. ꝙ curator furioſi ceſſat in adminiſtratione tp̄e dilucidi interualli, & eam reaſſumit reuertente furore. ¶ Secundò. Nec prodigus ēt pōt donare, vt in l. j. ff. de cur. fur. & hoc verū, poſtquam curator eſt ei datus, vel alienatio interdicta, vt l. is cui. ff. de ver. obl. ēt ſi verè non eſſet prodigus. Secus in tutore dato pupillo, qui eſt adultꝰ, & in curatore: quia iſta dependent à natura, ſed eſſet prodigū, à iudicis declaratione, ſm Bar. ibi. Nec ſufficit præconizatio, ꝙ nullus contrahat cū tali: quia requiritur interdictio facta ipſi prodigo, vel ſaltem datio curatoris, ſecundum Bar. in d. l. is cui. ſequendo gl. ibi, & in l. j. ff. de cur. fur. vel ſaltem ſententia declaratoria ꝙ ſit prodigus, ſm Ang. Aretinum, Inſt. quibꝰ non eſt permi. fa. teſta. §. itē prodigus. Si autem prodigus ad ſanos mores reuertat̃, aut hoc eſt manifeſtum, & ſic Iacobus Aret. dicit ꝙ ipſo iure deſinit eſſe ſub curatore. Aut non eſt manifeſtum, & ſic requiritur officium iudicis. ſ. declarantis eum non eſſe prodigum, vt d. l. j. ff. de cur. fu. & hoc Bart. placet in d. l. is cui. Si autem pater in teſtamento dat filio curatorem tanquā prodigo vel furioſo, vel dari dicit, & eius aſſertioni ſtatur, & datur curator, etiam ſi nō ſit furioſus aut prodigus: qdā dicunt quòd dare non poterit, vt ff. eo. l. pe. ꝙ de prodigo admit-

admitterem, iuxta mentem Bart. non de furioſo. ¶ Tertiò. Nec minor xxv. annis, niſi ratum habuerit pòſt completū xxv. annum, vt C. ſi maior fa. ratum hab. l. vlt. vel niſi cum authoritate tutoris aut curatoris, vt l. pupillus. ff. de acq. re. domi. Et idem à fortiori eſt de pupillo, qui alienare nihil poteſt ſine tutoris authoritate. ff. de acq. re. do. l. pupillus. ¶ Quartò. Nec ſi filiusfamilias, vt l. filiusf. ff. de do. ꝙ tn̄ fallit, ſi eſt in dignitate, ſm Inno. in c. grandi. de ſup. neg. præl. lib. 6. allegat d. l. filius. Item ſi ſit filius ſenatoris, comitis, vel marchionis, vel alterius dignitatis, & pater dedit ei liberam adminiſtrationem peculij: niſi ei ſpecialiter pater hoc denegauerit. Item ſi habeat liberam peculij adminiſtrationem, & iuſta ratione motus donet: vt matri, & ſimilibus coniunctis perſonis. Item ſi habet peculium caſtrēſe, vel quaſi, vt in d. l. filiusfa. in text. & gl. Item in caſibus, de quibus ſtatim dicam. Quintò. Nec ſeruus, religioſus, vel monachus, & ſimiles, qui nihil hn̄t proprij. xij. q. j. nō dicatis, niſi de licentia ſuperioris, vt ibidem: ꝙ tn̄ fallit in religioſo vel monacho, ſi habet legitimam adminiſtrationē, & ex cauſa legitima donet. d. l. filiusfa. in prin. & xij. q. j. qa tua. ꝙ intellige de mobilibus, & quæ ſeruando ſeruari nō poſſunt, vt s̃. Alienatio. Item ſi de licentia prælati ſtat in ſcholis cum conſilio maioris partis conuentus, vel peregrinatur, quia donare pōt, vt rationabiliter facere ſolent alij ſcholares, & peregrini, ſm gl. in d. c. non dicatis, quæ allegat l. vlt. C. ad Mace. & ſi longius. ff. de iudi. etiam donare poſſunt ratione eleemoſynæ, vt j̃. dicam Eleemoſyna. §. v. ¶ Sextò. Nec abbas aut quilibet religioſus prælatus, niſi ſicut de filiisfa. dictum eſt, qui hn̄t adminiſtrationē. diſ. liiij. abbati, niſi per ſtatuta vel conſuetudinem aliud caueatur. ar. l. prohibere aūt. §. non tm̄ autē. ff. ꝙ vi aut clā. & de his quæ fi. à præla. ea noſcitur. Et generaliter nullus prælatus aut eccleſiaſtica ꝑſona pōt alienare, & conſequenter nec dare res eccleſiaſticas immobiles, aut mobiles ſine certa ſolēnitate, de qua s̃. Alienatio. Poſſunt tn̄ donare de bonis laicalibus, & de fructibus beneficiorū ſuorum quædā modica, imò pauperibus & honeſtis perſonis dare tenent̃, quia illa bona ſunt pauperū quodammodo. Quātū aūt ep̄s donare poſſit eccleſiæ vel monaſterio conſtruendo. j̃. Eccleſia. iij. §. vlt. ¶ Septimò. Nec vxor, ſi non habet vltra dotem, niſi eleemoſynaliter. eo modo quo dicam j̃. Eleemoſyna. §. v. ¶ Octauò. Nec is cui alienatio per legem interdicta eſt, ſicut primò is, q cōmiſit crimen læſæ maieſtatis. C. ad l. Iu. ma. l. vlt. Aut ſecūdò ēt hæreticus C. de hęre. l. Manichæos. cuius bona ipſo iure ſunt confiſcata. de hęre. cū ſm leges. li. 6. Aut ēt tertiò ſimiliter is qui cōtraxit nuptias inceſtas. ſ. inter aſcendentes, & deſcendentes: aut nefarias. ſ. inter collaterales, vel inutiles alias prohibitas nuptias, qa ipſo iure rerum ſuarum dn̄ium perdit: vt d. c. cū ſm leges, & in auth. de inceſt. & ne. nup. vbi dr̄ procedere in quocūque illicito matrimonio, modo fuerit ſciens factum, puta cōſanguineam, & ius. ſ. quod prohibet. aliàs nō ſcilicet, ſi ſciat ius, & non factum, vel ecōtra, qa error iuris excuſat à dolo. Aut etiā quartò is, qui in aliqua re cadit in cōmiſſum, puta in agro vectigali, ipſo vectigali nō ſoluto: vel qn̄ quis occultauit merces, quarū vectigal erat ſoluendū, qa ipſo iure rei illius dominiū perdit, & acquirit̃ fiſco, vt not. in l. commiſſa. ff. de pub. iuncta gl. Hoc tamē caſu & tribus immediatè præcedentibus donatarius licitè retinet rem donatam ante ſententiam declaratoriam, quæ requirit̃ antequam eis bona poſſint auferri, vt j̃. pœna. §. xxv. Aut quintò etiam quicunque commiſit crimen capitale aliud à prædictis ꝑ quod bona eius ſunt publicanda, qa licet donare poſſit ante condemnationem, non tn̄ poſt. ff. de don. l. poſt contractum, ſecundum diſtinctionem s̃. Alienatio. §. xxix. ¶ Nonò. Nec is, q dominium non habet in re donanda, ſicut raptor, fur, & hmōi, cum nemo plus iuris transferre poſſit in alium, q̄ habeat ipſe. ff. de reg. iur. l. nemo. Facit l. traditio. ff. de acq. re. do. vbi vide aliquas exceptiones, ſed nihil ad nos. ¶ Decimò. Nec is, qui eſt non ſoluendo creditoribus. vide s̃. Alienatio. §. xxix. Vndecimo. Nec illi, quibus per ſtatuta municipalia eſt prohibitum, niſi cum certo modo donare. Vtrum autem donationem ꝓ anima poſ-
4 ſit prohibere. j̃. Immunitas. ¶ Secundò* quæritur, cui poſſit donari? Et dico ſm Hoſt. ꝙ cuilibet, niſi per legem prohibeatur, etiam ſi ſit abſens, notus vel ignotus, & hoc ſiue mittendo qui ferat, ſiue iubendo, vt ipſe teneat, ꝙ penes ſe habet de tuo. Ignoranti tn̄ donatio fieri non pōt, vt in l. abſenti. ff. de donat. quod tn̄ fallit, quando donans mittit ꝑ ſeruum donatarij, & ea mente vt ſtatim fiant ſua. d. l. abſenti. Cui aūt lege prohibeatur donari, vide tit. ſequēti per
5 totum. ¶ Tertiò* quæritur, vtrum prohibiti donare conditionaliter, vt ſub modo, prohibeantur donare ꝑꝑ cauſam præcedentem, ſiue ob merita, quæ donatio dr̄ remuneratiua? Et dico, ꝙ non, qa non eſt donatio propriè, vt colligit̃ ex l. Aquilius Regulus. ff. de don. & ex eo ꝙ notatur in c. ſi quos. xij. q. ij. & in c. conſenſus. de reb. ecc. non alie. & Bar. in l. iubemus. C. de ſacroſan. eccl. quod limita. niſi prohibeantur donare, quia non hn̄t adminiſtrationem liberam in rebus donandis, vel ꝑꝑ legitimam cauſam, vel quia non poſſunt donare, niſi in damnum aliorum, vt qui non ſunt
6 ſoluendo creditoribus. ¶ Quartò* quæritur, quo ad donationis quantitatem, quantū donare qs poſſit? Et dr̄ in d. l. pe. ꝙ donare vltra quingentos ſol. præcedente. Et ſi fiat donatio verum eſt ſolis de maiori ſumma, non valet text. eſt in auth. item à priuatis. poſita ſuper l. ſancimus. C. de donat. Et ſi fiat in ſingulos annos eiuſdem quantitatis, quæ ſingulariter nō excedit ſummam, ſed oēs ſimul excedunt, non valet, ſm Hoſt. qa eſt donatio vna. l. ſenatus. §. fi. ff. de don. cauſa mor. Et ſi fiat diuiſim per plures donationes vltra dictam ſummam, ſm Alberi. in d. l. illud. non valet, quia ad hoc vt ceſſet neceſſitas inſinuationis, requiritur diſtantia in tp̄e, vt in auth. item à priuatis. §. ſi qs. fuit enim vnus impetus, quem lex ꝑ inſinuationē voluit frænare. C. de inoff. dona. l. pater. aliter verba rei præualerent, contra l. ij. in fi. C. cōia de le. facit. ff. de caſt. pec. l. ſi fortè. nam vnus impetus facit multa eſſe vnū. ff. ad l. Aqui. l. illud. §. fi. extrà, de or. co. cum
7 dilectꝰ. *Eſt tn̄ notandū ꝙ non reuocabitur tota donatio, ſi excedat dictam ſummā ſine inſinuatione, ſed ſolum exceſſus. l. ſancimus. C. de don. qd̄ limita, niſi fuiſſet iuramento firmata, qa tūc in nullo reuocat̃, ſm Io. An. in add. ad Spe.
8 de fi. inſtr. Inſinuatio* verò eſt, ſm Alberi. in l. illud. C. de ſac. ſan. ecc. ꝑ ſuperiorē authoritatis pręſtatiō. ꝙ cōſuetudo vī admittere, & gl. innuere in auth. vt non fiant pig. §. illud. Vn̄ ad cautelā ſolent hæc verba poni, ꝙ corā eo donatio inſinuata ſit. Et ita cōiter fit. Licet ꝓpriè inſinuatio ſit præexiſtentis donationis in ſcripturā authēticā redactę apud cōpetētē iudicē facta publicatio, & eius authoritate in publica geſta ſeu acta facta reductio, vt colligit̃ l. in hac C. de do. iūcto. § illud. in auth. vt fratrū filij. & in §. nō habēte. de def. ciui. & in §. & hoc ꝓuenit. vt nulli iu. vt ſic inter tp̄s inſinuationis & donationis poſſet deliberare an expediat, vt in auth. de app. intra quæ temp. circa prin. Debet autem, ſm Alberi. in d. l. illud, inſinuatio fieri iudici loci. l. data. in fi. C. de don. & fieri poteſt etiam die feriata, ſm eūdem, qa

nõ exigit causæ cognitionem: & cõsequenter fieri põt die qualiber. ff. quis or. in bo. pos. ser. l. ij. & etiã quia est actus voluntariè iurisdictionis. C. de fer. l. actus. Fallit tamen ꝙ dictum est de quingentis aureis, per not. ibi per textum, & glos. Primò, in magistro militiæ, qui res mobiles tam suas quàm ex spoliis hostiũ habitas põt donare militibus. Secundò, quando donatur pro reparatione domus ex ruĩna vel incendio ruptæ. Tertiò, in redemptione captiuorum. Quartò, in donatione imperiali. Vnde ſm Mon. donatio in priuatum à principe in omni quãtitate valet, etiam sine scriptura. l. sancimus. C. de don. & econuerso in principem à priuato. Quintò, in donatione propter nuptias vsque ad quantitatẽ dotis. Sextò, in donatione causa mortis. Adde septimò, secundùm Mon. in donatione ad pia loca, quia in his optima mensura est donatarũ rerũ immẽsitas, in auth. de non alien. vel permu. re. §. si minus. col. ij. & generaliter ad omnes pias causas, vt in d. l. sancimus. C. de donat. Et licet glo. ibi in d. l. sancimus. velit, ꝙ in pias causas nõ valeat sine insinuatione, nisi vsq; ad octoginta solidos: tamẽ Bar. in d. l. illud tenet ꝙ valet. C. de sacros. eccl. per identitatem rationis. d. l. pen. Cùm insinuatione aũt valet vsq; ad quantamcunq; summã facta indistinctè ab his, qui donare pñt, vt in d. l. pe. Sed de donatione pp nuptias, vide j. Donatio.

9 iij. §. j. in fin. ¶ Quintò * quæritur, quantum ad donationis validitatẽ, vtrum donatio inter viuos sine insinuatione legitima excedens summã quingentorũ florenorum, interueniente cõfirmatione Imperatoris ex certa scientia valeat post mortẽ, ita vt per eam præiudicetur nepotibus debentibus succedere ab intestato? Et dicit Pano. consi. lxxxiiij. certa scientia, quia matris sic, ꝙ propter illã clausulã, ex tiuum, vt facta habere possit pro principis circa ius posi in cle. j. de immu. eccl. Dictis autem nepotibus [illegible] gl. eundi quæsitũ ex dispositione iuris ciuilis, & eodem iure corruit dicta donatio ex defectu insinuationis, cũ iure naturali vel gentiũ nõ requiratur, sed sufficiat donatoris voluntas, vt in §. per traditionem. Instit. de re. di. vnde Imperator suppleuit solẽnitatẽ à iure ciuili requisitã. Vide illum multa circa ista dicentẽ. Facit quod no. Inno. in c. nisi cum pridẽ. de renun. ꝙ superior, penes quẽ est authoritas dispẽsandi, põt ẽt nõ vocatis illis quibus præiudicatur, dispensationẽ impendere. Et Bart. in l. Gallus. ff. de libe. & posth per text. l. ij. ff. de nata. restit. dicit notabiliter, ꝙ si Imperator vult legitimare aliquẽ nõ vocatis agnatis, qbus delata est hæreditas, põt, dummodo hoc faciat ex certa scientia. Nec obstat prædictis. l. si. de nat. restit. ꝙ libertus debet per Imperatorem restitui natalibus patrono cõsentiente, quia ſm Legistas cõiter hoc procedit de potestate ordinaria, ñ de absoluta, quẽ hic interuenit per illam clausulã, ex certa

10 scientia. ¶ Sextò * quæritur, vtrũ sine insinuatione valeat donatio iuramentõ firmata? Et dicit Bald. in l. Illud. C. de sacrosan. eccl. ꝙ nõ, qa ad hoc ꝙ iuramentũ aliquid operetur, debent cõcurrere tria. Primò, ꝙ persona sit habilis, vel per iuramentũ habilitata. Secundò, ꝙ sit seruata forma generalis. Tertiò, ꝙ res ꝓhibita nõ sit, vt l. si quis inquilinos. §. fi. ff. de leg. j. Sed istæ donationes clãdestinæ nõ interuenientib' actis sunt prohibitæ, vt l. donationes. C. de don. & consequenter iuramento non validantur, meritò nec oritur obligatio naturalis. Idem tenet Sal. in l. pen. C de don. Sed Ioã. And. in addi. Spec. tit. de instr. edi. siue de fide instru. §. porrò. tenet contrariũ, p ea quæ habentur in auth. sacramẽta puberũ. C. si aduer. ven. & ꝙ habẽt in c. cum contingat. de iureiur. Secundò, quia nõ habet perpetuã causam prohibitionis, cũ in certis casibus valeat sine insinuatione, vt hĩ in d. l. pen. ideoq; põt iuramẽto firmari, vt in l. non dubium. C. de leg. Ioa. de Imol. dicit hanc Io. And. opinionem posse teneri, dũmodo p metũ vel dolum nõ sit extortũ iuramentũ: quo casu posset absolutio peti, iuxta ea quæ habentur in ca. si verò. de iureiur. Et ad rationẽ Bal. respõdet, ꝙ res nõ sit ꝓhibita, verũ est de iure canonico. secus de iure ciuili, vt voluit Io. And. post Host. in c. quẽadmodũ de iureiur. & idẽ tenet Ang. Aret. per ea quæ not. Bar. in l. si quis ꝓ eo. ff. de fideiuſ. vbi dicit, ꝙ licet donatio inter virum & vxorẽ nõ valeat, tñ si iuramẽto firmat', valet: & idẽ in casu

11 isto. ¶ Septimò * quærit', an valeat liberatio, q̃ facio Titio debẽti mihi aureos mille, quos remitto sine insinuatione? Et Bart. in l. Modestinus. ff. de don. distinguit, qa aut debitum est odiosum, vt vsurarũ vel pœnarũ, & tunc valet, vt in d. l. Modestinus. Aut est debitũ veræ sortis: & tũc aut ẽ debitũ ex plurib' causis, & sic tot sunt liberationes, quõt causæ debiti, ideoq; insinuatione nõ indigẽt, si aliqua causarũ non ascẽdat vltra quingentos aureos. Aut tota summa est ex eadem cã, & tũc indiget insinuatione, vt l. si qs obligatione. ff. de re. iur. Secus si fiat ex alia cã: quia tunc clarũ est

12 ꝙ insinuatione nõ indiget. ¶ Octauò * quærit', qñ donatur vel legatur isto mõ, dono vel lego talẽ terrã, quæ est intra tales confines, quæ est xx. iugerum, cum tñ sit xxx. vel lego vxori meæ talia iocalia, q̃ sunt ꝓtij centũ aureorũ, cũ sint ducẽtorũ, vtrũ donatari' possit bona cõscientia totũ tenere? Et dicit Bal. in rub. de empt. & ven. C. ꝙ Io. And. in addi. ad Spec. tit. de emp. & ven. refert & sequit' dñm suũ Old. consi. ccxxij. ꝙ põt totũ retinere, per l. si fundũ sub cõditione. §. si libertus. ff. de leg. j. itẽ l. cũ pater q̃ filio. ff. de leg. ij. Sed ipse Bal. dicit multũ differre: an pars exprimat conceptũ suũ incipiendo à numero, vel mẽsura, vt puta, dono tibi quatuor [illegible] de leg. j. An exprimat p nomina designantia certã speciẽ, vel [illegible] determinatũ, licet postea mensuret', quia tũc mẽsura est loco [illegible] strationis, q̃ est falsa, nec vitiat nec minuit id cui adijcitur. l. demon[illegible] ff de cond. & demon. & facit l. si vẽditor. ff. de act. empt. & vend. Et hoc sequit' Per. in c. p tuas. de dona. vbi dicit, ꝙ si vir legat talia iocalia vxori, q̃ æstimat cẽtum, ꝙ licet valeat duplũ, ñ poterit hæres minuere, sed totũ habebit. Similiter si minus valerẽt, mulier plus petere ñ poterit. Et idẽ dicit de emp. & ven. Et sic solue. l. pen. in §. fi. de empt. & ven. per hãc distinctionẽ. Vel breui' in emp. dic, ꝙ si ꝓtiũ taxatur p modia, ñ habebit illud plus, secus si ñ taxatur p modia, &

13 idẽ dic in vẽd. si est min', vt teneat, ſm ꝑdicta. ¶ Nonò * q̃ritur, qñ donatio valet rõne fisci, vt qa cõfiscata sunt bona vl' hmõi, vtrũ valeat datio i solutũ? Et dicit Bar. ꝙ sic, quia licet bona trãsferãt in fiscũ, trãseunt tñ cũ onere, vt in l. si debitor. ff. d fideiuſ. Vñ si reus soluit, facit qd facere debuit

14 fiscus. ¶ Decimò * quærit', vtrũ dicẽte donatore, do tibi villam meã, & oĩa iura q̃ in illa habeo, veniãt iura spũalia, puta, ius patronat', decimæ, & hmõi? Et dico ſm Pan. in c. fedes. de rescri. per dictũ Inn. in c. ex literis. de iure patr. ꝙ p talẽ donationẽ spũalia iura nõ veniũt, quia hoc signũ, oĩs, nõ se extẽdit ad ea, quæ sunt alteri' iuris & naturæ, q̃ ea q̃ principaliter trãsferunt. Et facit optimè d. c. sedes. vbi dr, ꝙ per clausulã gẽralem, [illegible] alij, & res aliæ, multitudo effrænata nõ includ[illegible], nec [illegible], nec res maiores expressis: & sic ly oĩa iura, restringẽdẽt ad tpalia pp speciẽ temporalitatis pcedentẽ. Secus aũt si dat aliqd habẽs simul tpalia & spũalia iura cũ oĩbus pinẽtiis suis, sicut est ꝑbenda, q̃ simul hẽt possessiones & decimas, quia tũc omnia simul transfe-

transferuntur, & hoc idẽ tenet Host. in d. c. ex literis. ¶ Vn-

15 decimò * quæritur, vtrũ donator teneatur de euictione? Et dicit ſm Pan. in c. inter cætera. de præb. & in c. fi. de empt. & ven. post Cyn. & alios, ꝙ aut donator solẽni ꝓmissione de euictione promisit, & tenetur. Aut non promisit, & tunc aut donatio incœpit à promissione, vt quia primò ꝓmisit, & postea donauit, aut incœpit à traditione, vt qa simul donauit & promisit, & primo casu olim nõ tenebatur, nisi ꝓmissio fuisset solẽnis, puta stipulatione interueniente, sed hodie secus, per l. si quis argentum. C. de don. Secundò aũt casu. s. cum incœpit donatio à traditione: aut vult agere ad particulare interesse, puta ad sumptus factos occasione illius donationis, & distingue vtrum donator fuerit in dolo vel non, quia primo casu tenetur, secundo verò non, vt l. Aristot. ff. de dona. ad totale verò interesse rei donatæ age-

16 re non põt, vt l. ij. C. de eui. ¶ Duodecimò * quantũ ad reuocationẽ donationis quæritur, vtrũ donatio mera. i. inter viuos, reuocari possit ex pœnitentia? Et dico, ꝙ nõ, arg. c. verum. de condit. ap. & facit l. Aristot. in princ. ff. de donat. Vnde dicit Bart in l. fi. de condit. ob causam, ꝙ donatio est contractus nominatus, & not. in l. iure gentiũ. ff. de pact. in princ. nam hẽt nomẽ elegãs, nec reuocatur pœnitentia, sicut nec alij cõtractus nominati, vt l. si pecuniã. in prin ff. d cond. ob causam. Sed ista intellige de vera donatione omnino libera: quia ſm Archid. si debitori meo feci publicam donationẽ centũ florenorũ, qa nihil inde sperabam, vel ad euitandũ aliquod damnũ, post hanc donationẽ possum aliquid de bonis eius inuentis, vel [illegible] alio oblatis accipere & retinere, sicut & alij dãnificari, ac si nõ donassem: qa de ratione donationis est liberalis & volũtaria translatio, quod

17 nõ cõtingit in casu posito. ¶ Decimotertiò, vtrũ reuocari possit rõne ingratitudinis? Et dico, ꝙ sic, quinq; modis, vt pater ex l. fi. C. de reuo. dona. ¶ Primò, si donatarius donatori atroces iniurias intulit, qd ex tribus consideratur, ſm glo. in l. fi. C. de reuo. dona. super verbo, atroces, scilicet ex qualitate iniuriæ ex loco. & ex pſona. Inst. de iniu. §. atrox. Et intellige de iniuria citra verbera: puta, verbis, fuga, carcere, vel huiusmodi: vt qa eũ appellauit furẽ in platea vel loco simili. ¶ Secundò, si manus impias in eum iniecerit. ¶ Tertiò si graue damnũ rebus intulit: puta, in tota vl' maiori parte substantiæ, vel etiã citra maiorem, vnde erit hoc arbitrariũ, ſm Io. An. in c. fi. de don. ¶ Quartò, si attẽtauerit inferre illi vitæ periculũ, etiã si effectus nõ est secutus, scilicet ponendo insidias. Et si in his casib' personæ ingratæ sint religiosi alicuius monasterij fabricati ab aliquo barone, cui sunt ingrati in casibus expressis, in d. c. fin. sunt duæ opiniones, vt refert Spec. quarũ prima dicit, ꝙ reuocabitur donatio, & monasterũ destruetur, sicut in simili ciuitas ciuiũ delicto aratur, iuxta no. per Bar. in l. aut facta. ff. de pœn. & priuatur ẽpali dignitate, vt c. ita nos. xxv. q. ij. Alia verò dicit, monasterium non esse destruendũ, sed expulsus personis alias substituendas, vt sic potius pſonæ q̃ ecclesia puniantur, quod vl' æquius. & cum hoc transit Spe & Pan. ¶ Quintò, si conditionẽ appositam non impleuit. De his in d. l. fin. & de primis quatuor, extrà co. c. fin. vbi Pano. addit, sextò, si donatarius neglexerit alere inopẽ donatorẽ. Cuius tñ contrariũ tenuit gl. in l. cõdemnatione. ff. de reg. iur. Sed tamen Dy. in d. l. fi. cõcordãdo dicit, ꝙ in magna quãtitate locũ habet gl. in d. l. fi. qa scilicet reuocari põt donatio, nõ aũt in parua, q̃ distinctionem Pan. dicit æquã: quia donans magna põt æquiparari patri, quẽ inopẽ filius alere tenetur. l. si quis. ff. de lib. agn. & sic limita dictam gl. per iura allegata in ea, quæ ioquunt' qñ libertas est donata, vt l. alimẽta. ff. de lib. agno. & aut. vt liber. de cætero. §. illud coll. vj. ff. de iure pat. l. diuus. la j. & l. ingratus. Vñ donatio facta liberto reuocatur solùm ex obsequio non præstito, & etiã emptũ ab eo ex pecunia donata, vt l. j. C. de reuoc. don. sed nõ libertas. C. de lib. cã. l. solo. Hoc tñ est spãle in liberto, vt ex sola non præstatione res empta ex pecunia donata reuocet', vt in d. l. j. not. glos. Et hæc nota pro mulieribus & simplicib', ferè oĩa donãtibus, & demũ negligũtur alimẽtari à donatariis: qa poterit donatio reuocari. Si verò situs modicũ, quod donatũ est, non reuocatur donatio pp alimenta denegata. Et sic intellige glo. in d. l. in cõdemnatione. Mater tñ, quæ filio donauit, & deinde ad secunda vota trãsiuit, reuocare nõ põt donationẽ, nisi ex tribus prædictorum. s. si insidiet vitæ eius, vel inferat manus, vel iacturam totius substantiæ eius moliatur. C. de reuoc. don. aut. hæc quoque. vide etiam

18 §. seq. in fin. ¶ Decimoquartò * quæritur, vtrũ ratione ingratitudinis reuocari possit donatio p hæredes donatoris? Et dico, ꝙ nõ, etiã si sit cõmissa in donatorem, nõ in hæredes, vt in d. l. fi. quia hoc ius reuocãdi est pſonale ex vtraq; parte, cũ merita & demerita sint pſonalia: vñ non trãsit ad hæredes donatoris, q tacuit sup hoc in vita sua, qa tacẽdo renunciasse vl', nec ad hæredes donatarij. s. vt ab eis reuocari possit. Quod tñ intellige, si sint nota cã ingratitudinis: quia si donator eã ignorauit in vita donatarij, vel si sciuit, non habuit tẽpus cõpetens ad agendũ, agere poterit cõtra eius hæredes, ſm Pan. in c. fi. eo. tit post Ioan. And. in c. cum in veteri. de elect. & per tex. ibi, quæ ponderat qñ donator tacuit, sed non dr tacuisse, si ignorauit, vel non habuit debitum tẽpus ad agendũ. Et per eandem rationẽ videtur, ꝙ hæres donatoris agere possit contra donatariũ, sicut etiam in simili dicit glo. in l. fideicõmissum. C. de fideic. ꝙ si legatarius iniuriã intulit testatori, & ignorauit testator in vita, ex hoc agere poterit hæres. Et facit, quod not. gl. in l. sororem. C. de his quib. vt indig. ex quibus glo. videtur inferendum, ꝙ si donatarius carnaliter cognouit vxorẽ donatoris in vita sua, eo ignorãte, in vita suus hæres agere ñ poterit ad reuocationẽ donationis, qa ex quo ignorauit, tacuisse ñ dicitur. De hoc Legatũ. j. §. v. & vlti. & j. Tutela. §. vlt. Quæ tñ de ingratitudine dicta sunt, limita in donatione propriè dicta. Vnde ob hãc causam nõ reuocat' collatio beneficij, ſm Ioan. And. & cõiter Doct. quia non est ꝓpriè donatio, cum teneatur collator ex necessitate officij cõferre, donatio autẽ mera liberalitate fiat. Similiter nec donatio remuneratiua, de qua in l. Aquilius Regulus. ff. eo. non reuocat' ob hanc causam: quia, vt ibi dicitur, nõ est mera donatio,

19 nec propriè donatio. ¶ Decimoquintò * quæritur, vtrum reuocari possit donatio conditionalis & modalis, id est, facta sub modo seu ob causam? ¶ Et de conditionali dico, ꝙ reuocari nõ põt conditione pendente, qa ex futuro euẽtu pendet. Et facit l. potior. §. videamus. ff. qui po. in pig. habe. nec etiã purificata cõditione, qa est vera & mera donatio. Sed intellige quantũ ad vtrunq; si cesset ingratitudo & oĩs alia cã sufficiẽs reuocãdi, nec ẽt cõditione deficiẽte, qa qd nõ est, reuocari nõ põt, de despõ. impu. ad dissoluendũ. vñ erit perinde ac si ñ fuisset donatũ ¶ Quantũ ad modalem, dico colligẽdo ex not. p Doct. in c. verũ de condi. appo. ꝙ si modus non seruat', distinguendũ est, qa aut modus fuit principalis seu finalis cã cõtractus, & ita reuocari põt, ſm Bar. in l. ij. §. fin. ff. de dona. facit l. cum leg. C. de pact. inter emp. & ven. vbi reuocat' contractus nominatus nõ impleto modo: qñ fuit principalis causa cõtrahendi, & sic intellige l. ea conditione. C. de resc. ven. Aut nõ fuit cã finalis donationis, & sic nõ reuocat' cessante modo. Et facit l. Mæuius.

ff.de manumiſ.teſt.vbi libertas legata trib⁹ ſeruis ſub hac
cõditione, vt alternis vicibus luminaria accẽderẽt ſup le-
gatoris ſepulchrũ,nõ reuocat̃,quãuis non impleatur mo-
dus,qa textus nõ cõſiderauit modũ vt cãm finalẽ datæ li-
bertatis,ſed vt cauſam impulſiuã.Et ſi ſumus in dubio,do-
natio eſt in piã cãm,fauore piȩ cauſæ videbit̃ cõtemplata
pia cauſa pro cã finali,vt videtur velle Bar.in l.ea cõditio-
ne.C.de reſc.ven.& in l. ſi pecuniam.in prin.ff. de condit.
20 ob cau.aliàs non.¶ Decimoſextò* quæritur, vtrũ donatio
eccleſiæ facta ſub modo,ſi ille nõ ſeruet̃, reuocari poſſit,
& qua authoritate? Et dico ſequi ex dictis in fin.§.prioris,
ꝙ nõ,niſi expreſſum fuerit,ꝙ reuocari poſſit ceſſante mo-
do de condi.appo.verũ. Et ratio eſt:qa ſic donatũ videtur
pro ſalute animæ principaliter donatũ.extrà, de teſta.re-
quiſiſti.& facit gl.in l.ſi qs Titio.ff.de leg.ij.Vnde modus
appoſitus nõ videtur cã finalis, ſed impulſiua,qua ceſſan-
te, nõ ceſſat effectus,niſi ſit expreſsè actũ.Et pro hoc facit.
d.l.Mæuia,& tex.in l.legatũ.ff.de admi re.ad ciui.per iun-
ctis his quæ no.ibi Bart.& in l.legatum.ff.de vſufr.lega.&
Bal.in l.j.ff.de his quæ pœn.no.relin.& in l.cũ aliena.C.de
leg.quia in dictis legibus ſcilicet, legatũ, & legatũ, ꝓba-
tur, ꝙ ſi teſtator reliquit reipublicȩ mille ad honorẽ ſuũ,
vt inde fierent annui ludi,vel fabrica, quæ iure impediẽte
fieri nõ pñt,illa pecunia cõuertit̃ ad aliũ vſum, quæ cedat
in honorẽ teſtatoris,nec reuocabit̃ legatũ, qa ad honorẽ
ſuũ eſt cã finalis.Et qa modus eſt cõditio impropria,ideo
qñq; Doctores idẽ dicũt de donatione eccleſiæ facta ſub
cõditione ſcilicet impropria, nõ aũt ſub cõditione ꝓpria,
qa illa donationẽ ſuſpẽdit,& ea nõ impleta ñ valet,vt pa-
ret in d.c.verũ.cum ibi no.Sed & qñ expreſsè dictũ eſt, ꝙ
poſſit reuocari,ſi tñ prȩlatus ſolus ſit,q modũ non ſeruat:
non reuocabitur, ſm Vincen.& in c.verum.de cond.app.
qa delictũ prȩlati ſolius nõ nocet eccleſiæ.regula, delictũ.
li.vj. & cõiter ſequũtur Doct.in c.breui.de iureiu. Secus ſi
prælatus cũ capitulo. Si tamẽ donatio eſſet ſub conditio-
ne,eſſet aliud:quia ſi ſolus prælatus eã nõ ſeruat, donatio
nõ tenet,quia in acquirendis ſolus prælatus nocere poteſt
eccleſiæ,non in acquiſitis,vt no.glo.& Doct xvj.q.vj.§.fi.
& Inn.in c.fraternitatẽ.de dona.Qua verò authoritate re-
uocetur,& quãdo,expreſsè dictũ eſt,ꝙ poſſit reuocari Bal.
in c.verum.de for.com.& in c.illud. de præſumpt.tenet,ꝙ
ad reuocationẽ ſentẽtia non requiritur,ſed Inn.in c.verũ.
de cõd.ap.& Hoſt.& do.Ant.& Card.ibidẽ dicũt,ꝙ requi
ritur.Ang.aũt in l.pen.ff.de pact.& glo.in auth.vt de cȩte-
ro non fiãt coniurationes.§.j.tenet hoc ſecundum eſſe ve-
rius,quia nemo ſibi ius dicit.xvj.q.vj.placuit.de præb.eum
qui.lib.vj.C.vnde vi.l.ſi quis in tãtam.tamen etiam primũ
verum eſt ſi dictũ eſt vt propria authoritate,vt tenet Hoſ.
in d.c.verũ.in c.cũ dilecti. de do. & cõmuniter Doct.in d.
c.verũ & Bart.in l.creditores, in vj.col.C.de pig.& no.idẽ
Bar.in l.ſi ff.vt in poſſeſ.leg.niſi eſſent ſacra effecta.l. ſi qs
curialis.C.de epiſc.& cleri. limita, niſi eſſet de facto reſi-
ſtens,quia tũc pactũ nõ valeret, vt dicit Bar.in d.l.credito
res, qa prȩſtaret materiã veniẽdi ad arma,quod non licet.
21 ¶ Decimoſeptimò * quæritur,vtrũ donatio reuocari poſ-
ſit propter dati enormitatẽ, ſiue propter inofficioſitatem:
puta cùm pater tantũ donat, quòd filio nõ manet hȩredi-
tas?Et dico, ꝙ ſic.xiij.q.ij. ſi quis iraſcitur. Circa quod ta-
men ſciẽdũ eſt primò, ꝙ ſecũdùm Hoſt.in Summa, teſta-
mentũ inofficioſum,vel donatio inofficioſa dicitur, quã-
do ſunt facta contra officiũ pietatis:officiũ enim inter pa-
trẽ & filiũ dicit̃ pietas.ff.de obſeq.pat.præſt.l.pe.inter pa-
tronũ aũt & libertũ dicitur obſequium.C.de neg.geſt.of-
ficium inter Deũ & hominẽ,religio. inter hominẽ & ho-
minẽ,ſtat in nomine generali.Sciendũ eſt ſecũdò, ꝙ Bart.
in l.ſi vt allegatis.C.de inof.do.ſic diſtinguit. Aut eñ do-
natio eſt inofficioſa re & cõſilio:& tũc ſi eſt facta liberis,
reuocatur quatenus eſt immoderatè facta vſq; ad debitũ
bonorũ ſubſidiũ, vt l.ſi liqueat.C.de inof.dona.id eſt vſq;
ad legitimã quæ debetur iure naturæ. Si verò ſit facta ex-
traneis,ſi reliquit aliquid filiis,nõ reuocat̃,niſi vſq; ad de-
bitũ ſubſidiũ bonorũ.l.omni modo.C.de inof.teſt. Si autẽ
nõ reliquit,ſic reuocat̃ in totũ.d.c.ſi quis iraſcitur. Aut do
natio eſt inofficioſa re ſolũ, & ſic reuocatur ſolũ quaten⁹
eſt immoderatè geſtũ. Dicit aũt gl.in l.ſi liqueat.C.de in-
offic.don. ꝙ re & cõſilio intelligũtur,id eſt,euentu & frau
de.nec fraus ſufficeret ſine euentu, quæ fraus dr̃, qñ pater
iratus exhæredat filiũ, vt d.c.ſi quis iraſcitur:vel qñ in frau
22 dem creditorũ donationẽ facit,& hmõi. ¶ Decimooctauò
* quæritur, vtrum donatio reuocari poſſit ex præſumpta
voluntate donatoris, vt propter ſuperuenientẽ natiuitatẽ
filiorum?Et dico in hoc eſſe varias opiniones, qa iura va-
ria videntur, ꝓ quo vide ſi placet Bar.in l.Titia.in §.Impe
rator.ff.de leg.ij.& poſt eũ Pan.in d.c.ſi.e.tit.diſtinguentẽ,
quia aut eſt facta in perſonã liberti vel extranei, & reuo-
catur in totũ ipſo iure,quaſi donator hoc tacitè intellexe-
rit,vt in l.ſi vnquã cum gl.ſua.C.de reuoc.don.Aut in per-
ſonã vnius ex liberis, & tũc nõ reuocat̃ in totũ pp natiui-
tatem filiorũ,ſed vſq; ad debitũ bonorũ ſubſidiũ:& ita in-
telligatur.l.ſi totas.C.eod.Et ex hoc infert Pan.ꝙ donatio
facta monaſterio,non reuocatur in totũ de ſtricto iure pp
natiuitatem filiorũ, quia monaſteriũ hr̃ loco filij. Item qa
donatio eſt facta in fauorẽ animæ, quia nõ,debet eſſe mi-
nus fauorabilis,q̃ filius,vt in auth.ſi qua mulier.C.de ſacr.
ſanct.eccl. vnde reuocabitur ſolũ vſq; ad debitã legitimã.
& idem ſentit gl.xvij.q.vlt.c.vlt.in donato eccleſiæ.& alia
glo.xxvij.q.j.c.vlt. vt lex cõtinentiæ. Vtrum aũt d.l.ſi vnq̃.
quæ loquit̃ de donãte oĩa bona vel partẽ bonorũ, habeat
locum in donatione cȩteræ rei.Bart.vbi ſ.dicit, ꝙ ſic,quia
loquit̃ in oĩbus bonis, vel parte bonorũ, quæ pars eſt idẽ
qđ certa res,& hoc qñ donatio facta eſt extraneo:ſecus ſi
vni filio,vel loco pio:quia,vt dicit,nõ reuocaretur niſi ex-
cederet debitũ bonorum ſubſidiũ. Alij tñ quo ad primum
dicunt ꝙ nõ reuocabitur,ſi res nõ fuit magni pretij,quod
vr̃ æquum. ¶ Quod aũt dictũ eſt de donatione facta filio,
intellige qñ tenet, vt qa emancipato, vel filiofamilias pp
23 merita. ¶ Decimonono * quæritur, vtrũ donatio reuocet̃
ipſo iure vel querela propoſita? Et dicit Bart in d.§.Impe-
rator,ꝙ reuocatio facta ex præſumpta volũtate donatoris,
per d.l.ſi vnquã. fit ipſo iure, adeo ꝙ res põt vendicari &
condici poſſeſſione & reuocatione facta ipſo iure pp nati
uitatẽ filiorũ,ſi incõtinenti moriantur,non reconfirmatur
donatio, vt dicit:quia ſicut actio ſemel extincta non reſu-
ſcitatur, ita nõ reualidat̃ ſemel extincta donatio,vt l.Mæ-
uius.§.duobus.ff.de leg.ij.Sed reuocatio facta ꝑ titulum de
inofficioſis donationibus, nõ fit niſi ꝓpoſita querela,vt in
l.j.C.eo.q̃ querelam filius agere põt,ẽt ſi pater iurauit non
cõtrauenire donationi,ſm Bart.vbi ſ.qa qñ cõtractus in-
firmat̃ rõne alterius, vt hæc donatio fauore filiorũ, nunq̃
iuramento contrahentiũ cõfirmatur, quia eſſet in alterius
24 diſpendiũ,vt extrà,de pac.q̃uis.& de iure.lib.6.¶ Viceſimò
* quæritur,an poſſit eſſe remediũ cõtra reuocationẽ dona
tionis ꝑ renũciationẽ, pactũ,vel iuramentũ? Et dico multa.
¶ Primum.Licet reuocationi fiendæ ꝑ titulũ de inof.don.
ſm Bart.vbi ſ.renunciari nõ poſſit:quia fit donatio in frau
dem filiorum reuocationi tamen fiendæ, per d.l.ſi vnquã.
ſecus,

ſecus,vt dono bona mea, & volo ꝙ ꝓpter ſuperuenientes
liberos non poſſit reuocari donatio, quia reuocatio facta
per d.l.fit ex prȩſumpta volũtate donãtis propter liberos.
& c.vltimum.xvij.q.iiij.dicit de quodã, qui filiũ nõ habe-
bat,nec habere ſperabat:vnde ſi expreſsẽ voluit,ꝙ in caſu
exiſtentiũ filiorum non poſſet reuocari, locũ nõ habebũt
illæ leges. ¶ Secundum.Si in donatione fieret pactum, ꝙ
eam donator prætextu cuiuſcũq; ingratitudinis nõ reuo-
caret:dicit Aſten.li.iij.tit.ix.tale pactũ nõ tenere,tanquam
naturali æquitati contrarium.ſ.ꝙ aliquis impune vitium
ingratitudinis committat.C.de inut.ſtip.l.ex eo.Sic etiam
ſi quis impugnat eum à quo habet beneficiũ, perdit illud.
ext.de poſtulan.c.vlt.ſic etiam perditur feudum.diſt.xcvj.
ſi Imperator. vel legatum.ff.de inof.teſta.l. Papinianus.§.
meminiſſe.¶ Tertiũ.Si mulier donauit ſimpliciter, & iura-
uit ſe nõ reuocaturã donationẽ, & poſteà naſcantur filij,
illud iuramentũ nõ impediet reuocationẽ fiẽdam,per d.l.
ſi vnquam. ſm Bar. vbi ſ.& Recuperum de ſancto Gem.
& Fran. de Piſis, quia reuocatio.d.l.fit ex præſumpta vo-
luntate,quæ eſt vt ſi de liberis cogitaſſet,nõ donaſſet,iſta
aũt conditio ineſt iuramẽto.¶ Quartũ.Donatio gñaliter
iuramẽto firmata,ꝓpter dictas cauſas reuocabitur,ſecun-
dùm do.Ant.in d.c.ſi.ex ſubſiſtẽtia cõditionis, quæ eſt iu-
25 ramẽti.¶ Viceſimoprimò*quȩritur, vtrũ donatio remune-
ratiua poſſit reuocari ꝓpter cauſas, quibus reuocatur do-
natio mera,aut cõditionalis,vel modalis?Et dico ꝙ nõ,vt
in l.ſi pater.ff.de do.& hoc tenet Pan.in ſæpe dicto c.ſi.qa
ſecundũ eum, iura ſcripta de donatione ſequẽtia,non ha-
bẽt locũ in hac donatione remuneratiua. Et ſi donatio ſit
facta cõſanguineo,in dubio prȩſumetur facta ratione cõ-
ſanguinitatis, & non remunerationis.tex.eſt in l.tutor.§.
26 qui à tutoribus.ff.de exc.tu.¶ Viceſimoſecundò*quȩritur,
quantum ad rem donatam,vtrũ alienari poſſit res donata
eccleſiæ,vel alteri.cũ pacto ꝙ alienari non poſſit? Et dico
ſecundum do.Ant.in d.c.verum de cond.ap.ꝙ aut tale pa-
ctum ponitur poſt contractum donationis,& nõ impedit
alienationẽ:nec aliquid circa cõtractum operatur.l.dona
tio perfecta.C.de don.quæ ſub modo.Aut ante contractũ.
i.ante traditionem,tamen poſt obligationẽ,& tunc,ſecun-
dùm Card.in d. c. verum. nihil operatur tale pactum per
gl.in l.vnica.§.accedit.C.de rei vxo.act.Aut opponitur tẽ-
pore contrahẽdæ obligationis.Et tũc aut reſeruat ſibi do-
nator aliquod ius in re tradita pro obligatione, & etiam
apponit ꝓhibitionẽ de alienatione, & tũc valet alienatio.
l.ſi creditor.§.ſi.ff.de diſtr.pig.iũcta gl.ibidẽ.ſecundũ lite-
rã Piſanam, quæ habet literã negatiuam ſ.nullam vendi-
tionem eſſe.Aut nullum ius ſibi reſeruat,ſed alteri,& tunc
ſm do.Ant.eadẽ eſt ratio,vt non valeat alienatio.Aut nec
ſibi nec alteri reſeruat ius in re donata, & tunc ſi aliena-
tio ſequatur,valet:ſed aget,qui pactũ appoſuit,ad æſtima-
tionẽ l.ea.C.de cõdi.ob cauſ.& l.pen.& ibi Bar.ff.de pact.
Aut apponitur prohibitio de alia re non alienanda, & nõ
valet tale pactum, & ita loquitur.d.l.pen. niſi paciſcentis
interſit de non alienando:quia aget ad intereſſe.ita not.in
d.l.pe.Et hoc locum habet in priuato,ſed in eccleſia ſi alie
natur,ſemper videtur intereſſe dantis cũ tali pacto de nõ
alienãdo,quaſi ſit fauorabile animæ dãtis,niſi quãdo alie-
naret in caſu neceſſitatis.intellige, quãdo aliter prouideri
nõ põt,qa ſic donator ſi nõ valuiſſet,turpiter intellexiſſet,
nec valuiſſet prohibitio.xl.vij.diſt.ſicut hi. cum ibi no.in
gl.diſ.lxxxiij.c.j.vel qñ alienaret ob cãm magis piam, ſe-
cundũ do.Ant.vbi ſ.& facit.c.licet de reg.c.peruenit.el ij.
de iureiu.& c.aurum.xij.q.ij. C.de ſacroſ.eccl.l. ſancimus.
quãuis alij contrarium teneant,ſed hoc eſt verius,quia ſic
voluiſſe debuit donator.Et ſi dictũ ſit,ꝙ alienari non poſ-
ſit: & ſi alienetur, liceat datori, & hæredib.fundum ad ſe
reuocare,cõiter tenent Iuriſtæ,ꝙ alienari non poſſit: ſed
Bart.Brix.in quæſt.ſuis. q.iiij. tenet, ꝙ poſſit de æquitate
canonica ob piã cãm,qñ alia nõ habet, quæ cõmode poſ-
ſit alienare.& idem glo.in c.Imperator Leo.x.q.ij.Eſt autẽ
notãdũ, ꝙ ſuprapoſita diſtinctio valet de omni cõtractu,
quo ab homine alienationis ꝓhibitio ponitur.Sed ſi pro-
hibitio fit à lege, alienatio nulla eſt.l. quemadmodum.C.
de agr.& cenſi.& co.lib.xj.& c.eccleſia S.Mariæ.el j.& ibi
Pa.vt lit.pẽd. Si autẽ talis ꝓhibitio ponitur ab homine in
viã teſtamẽti, vel vltimæ volũtatis:tũc dic,vt in l.filiusf.§.
diui.ff.de leg.j.ꝙ ſine cauſa non põt,& cõſequenter opor-
tet,ꝙ cã exprimatur ab ipſo teſtatore:puta vt remaneat in
familia. & huiuſmodi vide ad ꝓpoſitũ ſ. Alienatio.§.xxj.
27 ¶ Viceſimotertiò*quȩritur cui acquiratur res donata am-
baſiatoribus:vtrũ.ſ.eis,vel domino? Et dico,ſecũdùm Bar.
in l.ſi verò.§.itẽ qcquid.ff.ſol.mat.& per Cy.in l.ſi.§.ſed cũ
in ſecunda.C.de fur. ꝙ per Gul.in l.qui proprio.§.ꝓcura-
tor.ff.de proc.& gl.vtrobiq;, ꝙ acquiritur ambaſiatori, ſi
donatur tanquã perſonæ.facit.l. ſociũ qui.§.j.ff.ꝓ ſoc.vbi
donatũ ſocio occaſione ſocietatis, cedit donatario,nõ ſo-
cietati,ex quo donatũ eſt pſonæ, nõ ſocietati Secus ſi do-
natur ratione officij,quia acquiritur dño.ff.de caſt.pec.l.ſi
fortè.& l.miles.la ij. Et Pa.in c.poſtulaſtis.de conce.præb.
dicit,ꝙ in dubio debemus attẽdere qualitatẽ doni,& ſi ta-
lis ſit res,ꝙ potius creditur donata dño, quã ambaſiatori:
vt puta leo,& hmõi:tunc acquiritur dño,aliàs nõ.Vel dici
põt,ꝙ etiam ad alias cõiecturas recurrendum eſt:puta, an
prius eſſet nota perſons ambaſiatoris, vel non, ſed ſolùm
ratione officij,vt intuitu officij datum videatur.l.ſi fortè.l.
miles. la ij. dotem.§.hæreditatem.ff.de caſtren.pecu. Et ſi
omnib.conſideratis res eſt dubia,præſumerem pro domi-
no,ſi ambaſiator eſt bene ſalariatus, aliàs ꝓ ambaſiatore.

RVRSVS DE DONATIONE INTER vivos ij.ſpecialiter inter virum & vxorem,& quaſdam alias perſonas.

1 *Donationi inter virum atque vxorem repugnant multa,quo minus conſiſtere queat.*

2 *Donatio inter virum & vxorem, velut inter viuos ſimplex ſiue ob cauſam, an conſiſtere poſſit. Et id quandò, & quatenus.Et quid ſi matrimonium non tenuerit.*

3 *Donatio, an valeat, ſi alicui mortis cauſa donare viro volenti, mandet,vt vxori donet.*

4 *Donatio inter virum & vxorem, an ſit vniuerſaliter prohibita, an verò in aliquo caſu valeat. Et ibidem,quòd octo caſibus conſiſtat,de quibus hic.*

5 *Donatio inter coniuges inualida, quomodo confirmetur, de quo hic fuſiſſimè.*

6 *Donatio veſtium, & xeniorum vxori facta, an valeat, an verò huiuſmodi ſint hæredis à marito inſtituti.Et quid de xenijs vxori à mariti conſanguineis datis.*

7 *Donatio inter virum ac vxorem quomodò reuocetur.*

8 *Donatio inter patrem ac filium,num valeat.Et ibi quòd ſic certis caſibus,de quibus plenè hic.*

9 *Donatio filio emancipato, aut cuipiam ex liberis in poteſtate non exiſtenti donatoris facta,quomodo reuocetur.*

10 *Donare alicui an quis ob donatarij diſpoſitionem, aut conditionem prohibeatur.Et ibidem latè & apertè.*

1 DONATIO*rurſus ſecũdò, cõſiderari põt in ſpecie, vt eſt inter virum & vxorẽ, vel hmõi, & ſic ei multa repugnãt, quæ non repugnant donationi in genere: ſicut

ſpecie:

specie: animalis, quę est homo repugnat volare: nō autem animali in genere. Est autē donatio inter virum & vxorē, secūdùm Azo. in Summa, quæ fit constante matrimonio.

2 ¶ Primò * igitur, quantū ad donationē inter virū & vxorē, quæ est inter viuos, & quandoq; est simplex, quandoq; ob cām, quæritur vtrum valeat? Et dico, ꝙ non, si est donatio simplex, sed est secundū leges prohibita, ne mutuo amore inuicem spoliarentur donationibus non temperantes, & propter alia multa. vnde non valet, etiam si fiat per interpositā personā. ff. eo. l. si sponsus. nec valet inter eos remissio debiti, aut assignatio debitoris, vt ꝓbatur in d. l. si spōsus, quia omnia habēt rationē donationis. Et si matrimonium nō tenuit, licēt donatio ipso iure valuerit, tamē poterit reuocari. C. eo. l. si ex voluntate, quod intellige, si ignorabat: si verò vterq; sciebat impedimentū & matrimoniū nō tenere, repetet fiscus. ff. eo l. cū hinc. §. vlt, & si nō repetit, tenere pōt bona cōscientiā: licet de bono cōsilio deberet dare pauperibus. Sed intellige, ꝙ non valet donatio inter virū & vxorem, primò ex tex. in l. j. ff. eo. si alter ditior, alter pauperior fit: vt in c. donatio. ext. eod. Intellige ēt secundò in donatione pura & simplici. i. quæ nulla rōne cogēte fit, sed sola liberalitate: non aūt si fit ob cām honestā & licitam: vt j. §. iij. nec similiter si fit remuneratiua, quia non prohibetur: vt in l. quod autem. §. si vir. ff. eo, vbi patet, ꝙ si vir donat vnā rem vxori, & vxor aliam viro: fit hinc inde cōpensatio, propter quod notabiliter dicit Bar. in l. si diuortio. ff. de ver. obli. & est gl. in l. si voluntate. C. de do. ꝙ plebeius pōt cōstituere dotem nobili, cui nubere vult, animo donandi, licet cōferatur in tēpus matrimonij, quia est remuneratiua, & nō mera: quia nobilis videtur nubendo plebeio cōferre illi munus quoddā. facit. l. Aquilius. ff. de do ¶ Pro maiori tamē notitia sic distinguo. Si enim facta est donatio, quādo matrimoniū erat cōtrahendū, tunc distingue: qa aut nuptiæ sequebātur, & tenet donatio, ēt si alter inde ditior, alter pauperior fit: vnde tenet donatio inter sponsum & sponsam de futuro: secundùm gl. in d. c. donatio: etiā si pòst contrahatur matrimoniū eadem die. ff. eod l. inter eos. & etiā si sponsa deducta fuit in domum spōsi, quæ ꝓpter ætatē nō poterat esse vxor. quod limitat Host. nisi sit proxima pubertati. ff. eod. l inter eos. Aut nuptiæ nō sequebātur, & iterū distingue, quia si nō remansit ex parte donatoris, quin matrimoniū sequeretur, ipse totū recuperabit per cōdictionem sine causa, vel si nondum dedit, totū retinebit. C. de do. ꝓpter nup. l. cū veterū. Si verò stetit ex parte donatoris, distingue, quia aut sponsa donauit spōso, & sic renocat tota donatio, siue interuenerit osculū, siue nō. C. eo. l. si à spōso, aut spōsus donauit spōsę: & distingues quia si osculum nō interuenit, reuocatur tota: licet enim donatio illa fiat simplex, it. est tamen conditio tacita. l. si matrimonium sequatur. Si autem interuenit osculū, reuocetur medietas solùm: vt in d. l. si à spōso. cum ibi notatis. Si verò donatio facta est post matrimoniū cōtractū, distingue, qa aut dans fit qdē pauperior, sed tamen recipiēs non fit ditior, vt si vir inde emat vnguenta vxori. ff. eo. l. quod aūt. vel mulier exponat in cōmutio vel ꝓ cognato sportulas. i. vectigalia soluat, quamuis ipsa mutuo fuisset acceptura. l. si mulier. ff. eo. tit. aut aliàs inutiliter distrahat, & tūc nō reuocatur. ff. eo. l. si sponsus §. pen. & §. fi. & l. quod aūt. §. j. eod. ti. & idē dicit Host. si soluat vectigal pro vxore, quia nō donat, qui in necessariis oneribus succurrit, vt in l. ex annuo. ff. de don. inter vir. & vxo. vel si alteruter locum dederit cā sepulturæ, quia licet donator fiat pauperior, recipiēs tamē tēporaliter nō fit ditior, & idem secundùm eundē, si vir donet vxori ad oblationē faciendā, vel ad alias pias causas eadem ratione. Hæres autē vel maritus si inutiliter expēderet, nō propter hoc minus teneretur, vt in l. quod de bonis. ff. ad l. Falc. quia satis est, ꝙ donatarius est effectus locupletior, vt not. Pan. in c. donatio. eo. tit. Aut dās, nō fit pauperior, & recipiens fit ditior, & tunc etiā donatio tenet. & gl. in c. fi. ext. eo. exēplificat, vt si maritus sit institutus hæres, & repudiet hæreditatem donationis cā, vt deferatur vxori sibi substitutæ, & idē si repudiat legatū, vt remaneat penes vxorem oneratam pro legato præstādo: vel si rogatus esset restituere hæreditatē vxori, nec detrahat quartā cā donationis: qa tunc donatio tenet. d. l. si spōsus, vbi tex neq; enim pauperior fit, qui non acquirit, sed qui de patrimonio suo deposuit, aut si donauit vxori rem alienam bona fide. ff. eod. l. sed & si constātē. intellige in casu quo restituere non tenebatur. puta de licētia domini dantis donandi liberā facultatē. Aut dans fit pauperior, & recipiēs ditior, & tunc non valet. ext. eo. c. fin. in tex. & in gl. quod limita primò in donatione mera, nō in remuneratiua, vt dictū est, & secundò extra casus dicēdos j. §. iij. Et quod dictū est de donationibus prohibitis, idē intellige de vēditionib. simulatis. Pro quo vide gl. singularem in c. quanto. de priu. dicētem quadrupliciter fieri

3 legi fraudē. ¶ Secūdò * quæritur, quid si alicui mortis causa viro donare volēti, vir mādet, ꝙ donet vxori? Et dico non valere donationem, quia videtur ac si donaret. l. idemq; ff. eo. Secus si volēti legare mihi mādo, ꝙ leget meæ vxori. ff. eo. l. sed si vir. §. quod legaturus. Et ratio diuersitatis est, quia in donatione cā mortis, etiā sine traditione dominiū transfertur, reuocabiliter tamen. l. ij. ff. eo. secus in legato, quod cedit solùm à tempore mortis, vt in l. à Titio. cum si. ff. de fur. Vnde in primo casu viro quæsito dominio nō pōt, sed in secundo sic, quia nō acquirit nisi morte secuta. Hoc tamen limita verū, quādo iam donauerat cā mortis, quando autem solū disposuerat donare, valebit si mutato proposito ad instantiam viri donaret vxori. quia sic cessat rō diuersitatis in legato. Sed cōtra videtur, ꝙ teneat etiam si iam erat facta donatio per dicta in §. priori. quia qui nō acquirit, nō fit pauperior, vt repudiās hereditatem, aut legatū. Sed dico non esse simile, quia illa intelligūtur viuēte testatore, quando adhuc nō erat ius acquisitum. ¶ Tertiò

4 * quæritur, vtrū donatio inter virū & vxorē sit vniuersaliter ꝓhibita, aut certè valeat in aliquo casu? Et dico, ꝙ valeat in casibus octo, in quibus illa prohibitio fallit. ¶ Primò, si Imperator donet Augustæ, vel econtra. C. eod. l. pe. cōtractus enim imperiales obtinent vicem legis. ¶ Secundò, si dās dat pecuniā ad refectionem ædiū succensarū. ff. eod l. quod si vir. ¶ Tertiò, quando ex donatione donans nō fit pauperior, licet ditior fiat alter, vt dictum est ī. §. j. ¶ Quartò, quando recipiens nō fit ditior, licet donans fiat pauperior, vt etiā ibi dictum est. ¶ Quintò, quando donatur in tēpus finiti matrimonij, vt. l. tunc res fiat mariti vel vxoris cum mors fuerit subsecuta. l. sed interim. ff. eodem. ¶ Sextò, qñ donatur causa mortis, cuiuscunque speciei sit ista donatio causa mortis, vt in d. l. sed interim. ff. eod. nisi ita fiat, ꝙ nullo modo reuocetur, quia non valet, secundū gl. in d. l. sed interim. ¶ Septimò, quādo vxor donat viro cā honoris, vel dignitatis adipiscendæ. ff eodem. l. ꝙ adipiscendæ. Octauò, si maritus constante matrimonio remittat vxori ꝓmissam dotē in toto, vel in parte, vt est gl. sing. & ibi Cy. & Bal. in l. si constante. C. de dona. ante nupt. remissio autem debiti alterius, nō valet: sicut nec assignatio debitoris, vt dictū est ī. §. j. ¶ Nonò adde, secūdùm Host. si vir

vir donauit vxori annuū vel menstruū ad sustentationem sui & suorū vsque ad vires dotis, id est, fructus dotis: nam qd vltra datur, reuocatur. & idē tenet glos. in d. l. ex annuo. ¶ Quartò * quæritur, quomodo confirmetur & validetur donatio inter cōiuges inualida? Et dico, ꝙ duobus modis. ¶ Primò, iuramēto interuenientē de nō cōtraueniendo: quia licet Bart. in l. j. ff. eo. dicat, ꝙ nō firmatur iuramento: quia inuitarentur ad delinquendū: tū remittit se ad not. ꝓ eum in l. si quis pro eo. ff. de fideius. vbi concludit, ꝙ talis donatio valet. & idem tenet in l. Seius & Augeri. ff. ad leg. Fal. & idem Gul. de Cug. vt recitat Bar. in d. l. Seius. hac ratione, quia datū in fauorem religionis valet, vt l. cum hic. §. circa. ff. eo. l. iuramentum autem est religio magna. idemq; tenet Ioan. de Lign. & Pan. in c. fin. eod. tit. Et ideo bona cautela est, si volūt donationem valere, vt iurent non contrauenire. Nec obst. si dicatur primò, ꝙ iuramentū contra bonos mores nō valet, vt in re. nō est obligatoriū. de reg. iur. li. 6. qa dico verū esse, si est cōtra bonos mores naturales, ñ si cōtra ciuiles. Nec si dicat secūdò, ꝙ iuramentū cōtra legē interpositū est nullū, vt in l. nō dubiū. C. de legi. quia dicit Panor. in c. cum contingat. de iureiur. ꝙ lex quæ aliquid prohibet propter bonos mores cōseruandos, non quidem ciuiles, qui sunt variabiles, sed naturales, & iuramentum in contrariū nihil valet, in d. reg. non est. quandoq; verò lex fundatur sup bono publico principaliter, & nō valet iuramentum: quia pactum & iuramentū priuatorum remittere nō potest publicū ius: quandoq; verò nec super bonis naturalibus fundatur, nec super publica vtilitate principaliter, sed in odium aliquorum: & tunc cum nulla reperiatur turpitudo in iurante, ita ꝙ potest dūtaxat cū dispēdio rerum temporaliū iuramentū adimplere: cōtra legē obligat iurantē: quandoq; verò lex est fundata super fauore priuati principaliter, licet in cōsequentiam & secundariò super publico, vt in c. cùm contingat. in c. ij. de pact. lib. 6. & tunc iuramentū in contrariū obligat iurantē. Et ratio est: qa ibi lex non est fundata super fauorem publicū, nec iuramentū continet in se aliquā turpitudinem ex parte iurantis, vel ex parte materiæ nō pōt impedire, quo minus quis obligetur Deo. Secundò cōfirmatur morte donantis, & nō reuocantis tacitè vel expressè, vt in l. j. & iij. C. eo. ti. & d. c. donatio. quod limita verum, primò si non est vltra quingentos solidos, siue aureos: ꝙ si esset facta vltra eos, & sine insinuatione, nō cōfirmatur morte donātis, nisi expressè tunc approbauerit: quo casu valebit vt legatū, quod insinuatione nō indiget: aliàs non, fm gl. & Io. And. in d. c. donatio. Secundò, si non fuit facta simplici promissione: quia sic non valeret. l. Papinianus. ff. eo. & ibi Bart. dicit verū, nisi interuenisset traditio vera, vel ficta: puta, quia confitetur se habuisse, quod est loco traditionis: quia sic confirmaretur l. quod de suo. & ibi glo. C. de dote causa nō nu. Requiritur ergo traditio in vita donantis, vt donatio morte cōfirmetur, vt j. Pactū. §. xiij. Nec intelligas istā cōfirmationē fieri morte naturali tm, sed fit etiā morte ciuili: distinguendo tamen: quia ex illa qua quis libertatē perdit, & efficit hominis seruus, perimitur donatio, vt l. cū hic status. §. si donator. ff eo. Ex illa verò qua efficitur seruus pœnæ mortis cōfirmatur, vt C. eo. tit. l. res vxoris. ꝙ hæc etiā si euaserint post sententiā latam in præsentes. Et ratio diuersitatis, fm gl. in d. l. res. quia vbi quis efficitur seruus hominis, est dñs qui pōt reuocare, sed nō vbi efficitur seruus pœnæ, quamuis ex delicto nō debet quis damnari vt sit seruus. aut. sed hodie. C. eo. tit. Ex alia aūt ciuili morte, ex qua mrimoniū non dissoluitur, vt est deportatio, & huiusmodi, nō cōfirmatur donatio sed pendet vsquē ad mortē naturalem, & si nō reuocauerit donator, tūc cōfirmator. d. l. res. Ex alia aūt ciuili morte, quæ est per professionē in religione, an confirmetur donatio sūt opiniones. Vin. enim in d. c. donatio. tenet, quòd non, sed Io. And. & Car. tenent, ꝙ sic, quia talis mortuus cēsetur. l. fi. C. de epi. & cler. & xv j. q. j. placuit. el ij. Sed dico opin. Io. And. esse verā, cum duplici limitatione, primò, in matrimonio nō consummato: secus in consummato, quod patet per d. l. res. quæ talem requirit mortem, qua matrimonium dissoluatur: quod non est in religionis ingressu, quo ad consummatum, nisi quo ad exercitium. Secundò, in religione, quę nihil habet in proprio seu particulari, nec in cōmuni: cuiusmodi est omnis religio, verè mendicātium: quod patet ex dicto Bart. in simili. qui in authent. si qua mulier. C. de sacro. ecc. & in l. sed si mors. ff. de do. inter vir. & vxo. concludit, ꝙ qñ ista mors ciuilis, quæ professione inducitur, habet omnino quo ad bona eūdem effectū, quē habet naturalis, vt puta si quis ingrediatur religionem fratrum Minorū, qui aliquid habere nō possunt, nec in proprio, nec in cōi, tunc hæres habet oīa incontinenti. Quando verò non habet omnino eundē effectum, quia saltem in communi potest bona retinere, tūc hæres institutus debet expectare mortem naturalem, & interim est in pendenti: poterit enim antè mori hæres q̄ testator. arg. ad hoc d. l. res. hæc ex illo. Nec obst. quòd solū de ordine Minorū facit mentionē, vt fortè quia ibi notior fuerat eius institutio, quia ratio par est in aliis, nec in ꝓprio nec in cōmuni aliqua immobilia possidentibus: & per dicta iura Bart. infert ad quæstionem, an religiosus ꝓfessus mutare possit testamentū ante professionē factā, de qua j.

6 Testamentū. ¶ Quintò * quæritur, quantū ad hanc donationem de vestibus & xeniis datis vxori, an valeat donatio, & an sint eius vel hæredis instituti à marito? Et dico, secundū Bart. in l. his. ff. sol. mat. quòd vestes quotidianæ à marito vxori traditæ statim efficiuntur vxoris. l. ex annuo. ff. de do. inter vi. & vxo. & sic sine dubio pertinēt ad hæredes mulieris: preciosè aūt nō efficiuntur mulieris, nec vir dare videtur animo donandi, sed propter seipsum facit, vt sua vxor ornatior incedat, vt l. mortis suæ cā. in prin. ff. eo. Et hoc dicit glo. in l. si vsusfructus. ff. ad l. Falci. & videtur velle lex, ꝙ talia nō sint vxoris, nisi expressè legarentur, vt l. ornamentorū. de aur. & arg. leg. & l. hoc legatū. cū l. seq. de leg. iij. Et idem Bar. in l. j. ff. de col. §. nec castrense. quærens an huiusmodi vestes sint cōferēdæ? Concludit, ꝙ aut loquimur de vestibus vilibus, & aliis illi dominæ necessariis ad vsum quotidianū: & illæ non sunt conferendæ, sed sunt ꝓpriè illius mulieris, & ab initio tenuit donatio inter socerū & nurum, vt in d. l. ex annuo. Si verò loquimur de vestimētis & aliis ornamētis preciosis & festiuis, tunc illa qualia sunt, veniūt ad diuisionē, vt d. l. mortis. Nec pōt dici ꝙ morte soceri facta donatio cōfirmata sit, quia dictæ res non fuerūt donatæ, sed traditæ ad vsum, vt in d. l. mortis. in fin. Et ideo putat, ꝙ licet ex vsu quasi, loquendi, qñ maritus spōsat vxorē, & mittit sibi coronā cū bursa, & dicūt, talis donat vxori coronā, non tñ propriè est donatio, sed magis ad vsum dare. d. l. mortis. Vestes aūt lugubres, Ang. in l. si ex re dñi. ff. de stip. seruor. determinat fore mulieris per glo. ibi positā. Xenia autē facta vxori à consanguineis viri, vl ipsius vxoris, an sint eius. Bart. in l. sed si plura. §. in arrogato. de vul. & pup. dicit, ꝙ si donatio sit facta à cōsanguineis ex parte viri, dona illa fuerūt facta contēplatione viri. vnde videntur de bonis viri esse profecta, vt in d. §. in arrogato. dū dicit, amicus vel cognatus: videnē enim magis

gis facta esse marito quàm vxori, sed in xeniis factis à cõsanguineis vxoris, videtur ꝙ vxoris cõtemplatione facta sint.& ita dicit Bar.se de facto consuluisse. ¶ Sextò * quæritur,quomodo reuocetur donatio inter virũ & vxorem? Et dico,ꝙ multis modis. ¶ Primò, per pœnitentiã, siue si donatio sit expresse reuocata,in quo debet attendi vltima voluntas.ff.eo.l.cùm hic status.§.j. ¶ Secundò,per tacitam reuocationẽ, puta si res donata per donatorem alienetur. C.eo.l.si maritus.& d.l.cùm hic status.§.si maritus,vbi patet, ꝙ nõ solùm alienando videtur tacitè reuocare donationẽ,sed etiã obligãdo pignori,nisi expresse aliud ostendat. ¶ Tertiò,si prius moritur donatarius,id est,qui rẽ dono accepit.extrà eo.c.fi.&,si moriãtur simul, puta naufragio,vel ruina,tenet donatio, d.l.cùm hic.§.si ambo. Vnde tunc succedit hęres donatarij.Et idem dicit esse Azo,si simul capiãtur ab hostibus, & nullus eorũ reuertatur,& videntur simul decessisse.Si aũt vnus redierit, is videtur superuixisse, quando alter remanet.d.§.si ambo. ¶ Quartò, si fiat diuortium ex displicentia.d.l.cùm hic status,nisi expressè voluerit donationem valere.ff.eo.l.si interim.Secus autem si fieret diuortium cum bona gratia, puta causa religionis.Item secus,si post diuortiũ matrimoniũ instauretur,vt ibi. ¶ Quintò, cùm socer nuntiũ diuortij mittit nurui cui donauerat, vt d.l.cũ hic.§.si socer.& prædicta non solùm obtinent inter virum & vxor. sed etiã inter socerũ & nurũ,vel generũ,& inter cõsoceros,qui copulatos matrimonio habent in sua potestate,vt in l.cũ hic.§.oratio.& inter patrem & filiũ nõ emãcipatũ. ſm gl.in d.c.donatio. ¶ Et vt plenius habeatur prædictorũ notitia, videnda est gl.in l.iij §.quæ in eiusdem.ff.eo. quam sequtur Host.dicẽs, ꝙ tribus modis quis aliũ per potestatem cõtingit:vel quia ego sum in potestate tua:vel qa tu es in mea:vel qa ego & tu sumus in potestate eiusdẽ.Si ergo aliquo istorũ modorũ alicuius maritũ contingo,ei,cuius maritum contingo,donare non possum.& idem est ex pte vxoris, quia qui ea aliquo istorũ modorũ cõtingit,marito eius donare non põt. nullo verò istorũ modorũ interueniẽte donatio nõ impeditur, vt in socru & nuru. Gl.etiã addit quartum modum dicens.Item alij,qui cõiunges per potestatẽ cõtin-
8 gunt,vt sunt duo cõsoceri. ¶ Septimò * quæritur,quantum ad donationẽ inter patrem & filium, vtrũ valeat? Et dico, ꝙ nec pater filio filiæue existenti in eius potestate, donare põt,nec ecõuerso, qa pater & filius sunt quasi vna persona.C.de impub.& aliis substit.l.vlt.& ſm Azo.in Sum. omnia dicta de donatione inter virũ & vxorẽ,dicũtur de donatione inter parentes & liberos:ideoq; donatio nulla est, nisi in casibus,in quibus hæc donatio tenet. ¶ Primò, in dote & donatione ꝓpter nuptias.l.Põponius Philadelphus.ff.fa.ercis.& ff. de coll.bono.& de colla.do.p totum. quæ ęquis passibus ambulãt,vt l.fin.ff.de do.ante nu. ¶ Secũdò,cũ donat filiofamilias eunti in castra mobilia.C.famil.ercis.l.iiij. ¶ Sunt & alij casus,in quibus donatio valet inter patrẽ & filiũ, & in quib.nõ acquiritur patri vsusfructus,vt not.gl.in auth.idẽ est.C.de bo.quæ lib.& gl.in authen.vt liceat matri.colla.viij.Primò,quãdo sub hac cõditione relinquitur vel datur à parẽte.s.auo vel proauo, aut ab extraneo, ne patri ꝓueniat vsusfructus.d.aut.vt liceat. in prin. ¶ Secundò, si pater remittat filio vsumfructũ, quẽ habet in rebus illius aductitiis, vt l.cũ oportet.§.finautẽ. C.de bo.quæ libe. ¶ Tertiò,in hæreditate fratris vel sororis,in qua cũ patre admittitur,vt in aut.de hære.ab intest. §.si verò.col.ix.quod aliqui intelligũt,quando filius decedit,ad cuius successionẽ vocãtur pater & fratres,vt in authen.cessante.C.de leg.hęr.quo casu pater nõ habet vsum fructum in parte filiorũ secũ diuidentiũ, sed in bonis aliis eorũ sic. Vbi etiã not.secundũ Franc.de Aret.in consil.clxj. ꝙ iure communi qñ frater moritur ab intestato patre superstite, & sorore, soror vnà cũ patre succedit fratri in virilem.i.æqualiter, vt in authent.defuncto.C.ad Tertul. nisi aliqua ratio particularis excludat patrem à sua portione. ¶ Quartò, in hæreditate q̃ filius adit patre nolente,vt in l. fin.§.sin autem.C.de bon.quæ lib. ¶ Quintò,quando filio legatur seruus vt eũ manumittat,vt in d.l.fi.§.fi. ¶ Sextò,in rebus obuenientibus filio,qñ parẽtes soluunt matrimoniũ sine causa rationabili, vt in authẽ.vt nulli iud.§.quia verò. coll.ix. ¶ Septimò,si filio legatur vsusfructus:nam seruitutis esse non põt.ff.de vsufr.leg.l.j. ¶ Octauò, si Imperator donauit filiofamilias,vt l.cùm multa.C.de bon.quæ liber. ¶ Nonò,cum filiofam.eunti in castra pater donat mobilia, vt dictum est. ¶ Decimò,in quasi castrensi,vt in l.cũ oportet.§.exceptis.C.de bon.quæ lib. ¶ Vndecimò,si pater donet filio ob alimenta,secũdùm Host. ¶ Duodecimò,addit Bart.in l.cõtra.ff.re.amo.per gl.ibi,qñ filiusfa. recipit dotẽ patre nõ cõsentiente, nec se obligãte:qa patri nec vsumfr. nec aliud acquirit. ¶ Decimotertiò adde,quid valet donatio,qñ donatur propter benemerita,ſm eundẽ Bart.in l.j. §.nec castrense.ff.de coll.& in l.si donatione.C.de colla.& in l.frater à fratre.ff.de cõdit.indeb.vbi distinguit,ꝙ si donat simpliciter meritis nõ præcedentibus, donatio nõ valet,nisi morte cõfirmetur,sed si præcesserũt benemerita talia,propter quæ cuilibet extraneo ad idem tenetur,donatio valet,& res donata efficitur peculij aduẽtitij, quia videtur filius quæsiuisse ex operibus & laboribus suis,& sic est aduentitiũ.l.cũ oportet.C.de bo.quæ lib.§.j. Nec sufficit dicere in instrumẽto,ꝙ hoc fecit, ꝓp merita,nisi illa ꝓbarent, vt l.si fortè.ff.de castr. pec. Et pro hoc dicit Bart. ibi, ꝙ si quis alicui pro meritis & seruitiis donauit, si poterat liberè donare nullis meritis præcedẽtibus, tunc ista verba enuntiatiua probationẽ inducunt inter casdẽ ꝓsonas, sed si merita necessariò requirerentur,& aliàs donare nõ posset,illa verba nõ probarent merita præcessisse,vt d.l.si fortè.& no. in d.l.si donatione. Et si patre donante dubitetur an donet filio, vt filio, vel vt benemerito.glos.in d.l.si donatione,vt refert ibi Bart.dicit,ꝙ si præcesserunt merita, nõ erit donatio simplex,sed ob merita.Si verò non præcesserunt,videẽ donatio simplex,etiã si pater dicat in instrumẽto, dono tibi vt extraneo ꝓp merita:quia talis cõfessio fidẽ non facit. ¶ Decimoquartò, argu adde, qñ filius est emancipatus, de restit. in integr.c.constitutus. Et si fiat donatio in ipso actu emãcipationis,in præmiũ emancipationis.dicit Bart.in l.vt liberis.C.de collat. & l.j.§.nec castrense.ff.de collat.ꝙ non est donatio ob causam, cum magis filius deberet donare patri eum à patria potestate liberãti, sed est donatio simplex,ex sola liberalitate.l.cum oportet.§.cum autem.C.de bon.quæ lib.vnde tanq̃ simplex donatio venit cõferenda. Si autem facta fuit filio existenti in patris potestate,emancipatione conualescit,nisi fuerit reuocata,vt in l.siue.C.de
9 dona. ¶ Octauò * quæritur, quomodo reuocetur donatio facta filio emãcipato, siue alicui de liberis non existẽtibus in potestate donatoris? Et dico, ꝙ propter multa causas. ¶ Primò, si donatarius atroces iniurias intulit donatori. Secundò,si in eum impias manus iniecit. ¶ Tertiò,si graue damnũ rerum intulit. ¶ Quartò,si vitæ periculũ illi inferre tentauit. ¶ Quintò, si conditionẽ appositam non impleuit. ¶ Sextò . si neglexerit alere donatorem inopem. Quorum omnium declarationem vide suprà Donatio. j. §. xij.

¶ Nonò

10 ¶ Nonò * quæritur,vtrũ ad donationẽ inter alias personas quis prohibeatur alicui dare propter dispensationem, seu cõditionem donatarij? Et dico, ꝙ donare põt quisq; cuilibet,nisi lege prohibeatur,secundùm Ho.Sed vetante lege donare non põt, primò miles meretrici, vel cõcubinæ.C. de do.inter vi.& vxo.l.ij.& per gl.& doc.in l.miles ita hęredẽ.§.mulier.ff. de test.mil. & hoc quidẽ quantum est ex parte militis, secundùm oẽs, habet locũ in vero,& ꝓprio milite.i.armatæ militiæ,qui.s.opere militat, & similiter in clerico:secũdùm Ric.Mal.vt in d.§.mulier.quia sicut non ꝓt miles secularis:ita nec miles cœlestis militiæ. & in doctore,& aduocato,qui dicũtur milites, per notata in l.miles.ff.de sen.& re iu.nõ autẽ habet locũ, secundùm Cy.in d.l.ij.in milite dignitatis, qui luxui militat, & non est miles opere.nec similiter habet locũ in priuato donante,vel legãte,aliqd cõcubinæ,vel alteri,de quo est suspicio:quia secundùm gl.in d.§.mulier.valet,vt l.donationes in cõcubinã.ff.de do. imò ſ legato est expressum in l. q cõcubinã. ff.de leg.iij. & in l.itẽ legato.C.de do.vt j.eo.§.in secundo casu.Ex parte verò mulieris habet locũ in cõcubina secũdùm Gul.vt not.in l. affectionis.ff.de do. & in hoc omnes doc.cõsentiunt, sicut & in meretrice:similiter habet locũ, secũdùm Bar.in d.§.mulier.in muliere, de qua est suspicio turpis.& idem habetur in l. mulierem.ff. de his qui.vt indig. Non autem habet locũ in ea,quam quis tenet tanquã vxorẽ,quam tñ habere non potest rõne consanguinitatis, vel alia causa, de qua Bar.in d.§.mulier.distinguit in simili,quia si mulier ignorat matrimoniũ nõ consistere,sed illud valere credit,legatũ valet, vt ff.de leg.j.l.fin.Et idẽ dic de donatione eo casu, quo fieri põt inter virũ & vxorem, quia non videtur ratio efficax in oppositum causans dissimilitudinẽ. Si verò sciebat matrimonium cõsistere, etiam legatũ in personã eius consistere non põt.vt l.vxori maritus.ff.de vsufruct.leg.Si verò dubitatur vtrum sciuerit,vel ne,in dubio præsumitur ignorantia, vt in d.l.fi. ¶ Secũdò, nõ põt donare generaliter aliquis pro cã illicita,puta mulieri pro meretricio.Pro quo aduerte, ꝙ promissio vel donatio facta meretrici publicæ, valet secundum Bar.Bal.& Ant.post Cyn.in l.affectionis.ff.de don.& in l.ij.C.de cõdict.ob tur.caus.qui & reprobãt gl.in d.l.affectionis.dicẽtem,ꝙ valet quò ad exceptionẽ, non quò ad actionẽ pro meretricio autẽ facto cum nupta, vidua, aut virgine,quod iure ciuili punitur,non valet promissio,sed donatione facta potior est conditio possidentis nisi sit miles,vt dictum est ſ.verũtamen fiscus auferre posset à muliere vt notatur in l.ij.ff.de cond.ob tur.cau. & in text.l.Lucius.in fin.ff.de iur.fisc.Et ista est verà opinio,licet aliqui teneãt indistinctè,ꝙ nõ valet.Sed istam opinionẽ intelligo, ꝙ valet donatio,vel ꝓmissio facta secuto opere,gratia cuius fit,alioquin antequam sequatur opus, locũ habet illud, in malis promissis rescinde fidem. de regul. iuris. in vj. Alia verò, quam etiam sequitur Arch.allegãs.c.qui venatoribus dist. lxxxvj.est vera,quantũ ad hoc, ꝙ sic dãs, vel promittens, semper peccat,licet non ex eo ꝙ dat,sed ex cã dãdi.Et idẽ dic de donatione facta pro quocũq;, quod iure punitur.& sic intellige.d.l.affectionis. ¶ Tertiò, nõ põt donare aliqs iudici seu præsidi,aut aliis officialibus,quibus est salarium cõstitutum, siue post depositum officiũ, siue ante pro aliquo beneficio præstito tẽpore administrationis, quia tam donans, quàm cui donatur, conuictus pœna quadruplici plectitur,vt in l.fi.C.ad l.Iul.repe.quod glo.verum intelligit, quando occultè datur, secus si palàm propter.l.j.ff.de poll.quæ est contra. Facit pro ea text.in l. Barbarius.ff.de offi.præto. Iudices autem delegati ecclesiastici nihil possunt recipere,nec eis potest donari,nisi solùm esculentum & poculentum,quod paucis diebus cõsumi possit, & mera liberalitate donatum, & idem dic de cõseruatore,vt in c.fin.de offic.delega.lib.vj. & idem de iudice seculari, de quibus vide j.Iudex.§.ix.& x. ¶ Quartò donare non possunt visitati visitatoribus,vt j.Visitatio.§.v.

RVRSVS DE DONATIONE III.
inter viuos specialiter,quando est ante, vel post nuptias.

1 Donatio ante,vel propter nuptias, quænam hodie sit,& dicatur.
2 Donatio propter nuptias, an doti æqualis esse debeat. Et eadem cuius sit soluto matrimonio. & num.3.
4 Donatio propter nuptias,cui vsui sit, & quid conferat,cum maritus matrimonio subsistente, rem donatam teneat, & ipsius fructus suos faciat.
5 Statuto stante de lucranda dote, aut propter nuptias donatione, an si matrimonium aliter,quàm per mortem soluatur, pacto, vel consuetudine effici possit, vt vir dotem lucretur, sicq; sine dote mulier remaneat.
6 Statuto cauente, quod coniugum altero decedente, superstes dotem aut propter nuptias donationem lucretur,an mors naturalis duntaxat intelligatur.

1 DONATIO * tertiò,ante nuptias, vel ꝓpter nuptias, olim dicebatur ante nuptias, & ſm Azo.in Sum.est, quam sponsus,vel aliquis nomine eius facit sponsę,vel alteri nomine sponsæ.ſ.in recompensationem recipiendæ dotis,imò fieri potest etiam siue dotem accipiat,siue non, vt patet in c.nuper. de do. inter virum & vxorem. & erat donatio ob cãm, & non simplex.C.eod.l.fin.Et hoc, quia sicut sine matrimonio dos est nulla, ita & hæc donatio. Vnde vocatur antipherna, quasi contraria donatio,ab anti,quod est cõtra,& pherna donatio,vt ibidem,quia.ſ.maritus sicut ab vxore accipit dotem.i.donationem propter matrimonium, ita econuerso ipse donat vxori ꝓpter nuptias,quod quia hodie fieri cõceditur post nuptias, vocatur donatio propter nuptias, vt Inst.de don.§.est & aliud genus.d.l.fin.Vnde hodie potest esse donatio ob causam, & remuneratiua, quia potest fieri ante & post cõtractum matrimonium, vt in d.l.fin. Videtur autem hæc donatio differre à donatione sponsalitia, quæ secundum Azon.in Sum.est,quæ à sponso fit sponsæ,vel ecõtra à spõsa sponso,quod tamen rarò accidit, eò quod fœmininũ genus sit auarissimum in donando.ff.ad Velleianũ.l. sed si ego. vbi etiam dicitur,quòd facilius se mulier obligat, quàm alteri donat.Ratio, quia illa fit inter sponsum & sponsam de futuro, & fit ab vtroque, ista verò fit solùm dum matrimonium contrahitur per verba de præsenti, siue dum est quasi in contractu, & fit à sponso tãtum.Differt etiam ab ea,quæ est inter virum & vxorem,quia fit extante matri-
2 monio.i.postquàm contractum est. Primò * verò quæritur,vtrum hæc donatio debeat esse æqualis doti? Et dico, quòd olim si fiebat in constitutione dotis, nõ requirebatur æqualitas.C.de pact.conuent.l. ex morte. & d. l. fin.si verò dos prius erat constituta,requirebatur æqualitas necessariò, vt d.l.fin.§.sancimus.hodie verò qualitercunque fiat, oportet esse æqualitatem tam donationis ad dotem, quàm lucri super vtroq;,de quo in §.seq.in authen.æqualitas.C. de pactis conuen. & ita Suppl. & Summa Angelica cuius oppositum sensit Sum.Ros.& bene, vnde & Im. vt refert Pan.in c.fin.de do. inter vir.per l. ex morte.dicit posse inter hæc esse disparitatem, etiam in quantitate. Vnde glossa in dicta authent.æqualitas. dicit hodie illam

esse

esse sublatã propter cõsuetudinem, quia cõstituitur dos,& nulla sæpè fit à viro donatio,seruatur tamẽ alicubi,vt Senis, vbi cõiter hæc sunt eiusdẽ quantitatis.Nec tamen indiget insinuatione ista donatio, licèt quãtũ aureos excedat.C.de don.ante nup.auth.eo decursum. Et ratio est, ꝓm Bart.in l.cũ multæ.C.eo. quia nõ est donatio simplex, sed ob causam,quod proderit mulieri, & non viro:quia si pactum fuerit factũ de dote & donatione,& lucrãdis,mulier in donatione lucrabitur vltra quingentos aureos,non autẽ vir in dote lucrabit vltra quingentos aureos,vt in d.
3 auth.eo decursum.¶ Secundò*quæritur, soluto matrimonio cuius sit hæc donatio?Et dico, ꝙ iure cõi reuertit ad virum,sicut & dos ad mulierem.C.de rei vxo.ac.l.vnica.§. illo proculdubio. Aliud tamen erit, si interueniant pacta. Quo casu donationis huius est ꝓprium,ꝙ si paciscatur maritus de dote,vel parte dotis lucrãda,si premoriatur vxor, talem partem debeat lucrari mulier in donatione propter nuptias,vel partẽ æqualẽ,si præmoriatur vir.ext.de do.inter vir.c.fin.§.sanè & d.l.ex morte.vbi etiã patet, ꝙ si dos & donatio sint diuersæ quantitatis:tunc necessario requiritur æqualitas in quota,& non in quãtitate.In l.etiã in fi. C.de don.ante nup.dicitur, ꝙ hæc pari passu vadũt.f.quo ad pactum,quia quale erit de lucrãda dote,tale erit de lucrãda dicta donatione, & ecõtra:& si pactio cõtraria fiat, nõ valet,quod verũ est,nisi ex cõsuetudine sit derogatum: vt in multis locis,ideo illa seruanda est,vt not.in c.donatio.de do.inter vir.& vxor.¶ Tertiò*quæritur,ad quid va-
4 leat,siue quid operetur ista donatio,constante matrimonio maritus teneat rem donatã faciẽs fructus suos? C.eo. l.si liberis.& in c.per vestras.de don. inter vir.& eo soluto eã vxor non lucratur de iure,sed solũ ex pacto speciali,vt d.§.illo.Et dicit Io.An.post Fede.& Abbatem, ꝙ operatur multos effectus.¶ Primum.Propter pactũ, qd̃ fit de lucrãda dote:quia extenditur in fauorem mulieris ad donationẽ propter nuptias, vt sicut maritus dotẽ vxore præmortua,ita vxor dictã donationẽ viro præmortuo lucratur,vt dictũ est. ¶ Secundũ.Nã fortius ius habet mulier in rebus sibi datis propter nuptias in dote recuperanda, quam in aliis bonis mariti,& fit securior in dote:vt not.gl.in d.l.fi. ꝙ in aliis potest mulier renuntiare iure hypothecario.C. ad Vell.l.etiam.non aũt in istis:vt sic sit,vnde possit ei cõsuli in dote recuperãda,de quo in authen.siue à me.C.ad Vell.& in c.peruenit.de empt. & vend. nisi interueniat iuramentũ,vt in c.licet.de iureiurando,aut concurrant duo, quæ in d.c.peuenit.habet Pan.vbi dicit,ꝙ res donata vxori propter nuptias à marito, alienari non põt ab eo etiam consentiente vxore, vt in d.authen.siue à me.nisi interuenientibus duobus.Primò,ꝙ vxor cõsentiat post biẽnium secũda vice Secũdò, ꝙ tantũ sit in viri facultatibus, vt cõsuli possit vxoris indẽnitati tantùm,inquantum nõ solùm tpe cõtractus,vt qdã dicũt, sed etiã tpe quo vxor agit, seu agere potest,vt not.in d.auth.siue à me.vel ꝙ per xxx.annos tacuerit,licet secũdò nõ consenserit.¶ Tertium.Nam marito vergente ad inopiam, vxor potest à creditoribus mariti vendicare tam dotẽ,quàm dictam donationẽ:quia deseruire debẽt oneribus matrimonij.C.de iure do.l.vbi. Quartũ.f'aæ si vir committit adulterium,vxor hanc donationẽ lucratur,sicut vir dotem vxore adulterãte,de do.
5 inter vi.plerũq;.¶ Quartò,*quid si ftãte statuto de lucranda dote, & dicta donatione, matrimoniũ soluatur aliter, quàm per mortẽ, nunquid pactum vel cõsuetudo poterit facere,ꝙ vir lucretur dotẽ,vt sic mulier remaneat sine dote? Et dicit Host.ꝙ non;vt not.in d.c.donatio.de do.inter vi.& vxo. Vnde in d.§.illo proculdubio. loquitur quando mulier decessit:quo casu vir lucratur ratione pacti solum. secundùm Host.secundùm Card.autem in d.cap.donatio. etiã rõne cõsuetudinis,quia quod potest pactũ,potest cõsuetudo, vt not.in gl.in c.non putamus.de consue.li.vj.& hoc est verũ:nec oppositum sensit Hos.quia per ly solùm
6 excludit iura,& non pacta.¶ Quintò*queritur,quãdo statuto cauetur,ꝙ altero cõiugũ præmoriente alter lucretur dotẽ,vt dictã donationẽ:an debeat intelligi de morte naturali tantùm,vel etiam de religionis ingressu? Et dico, ꝙ de naturali tantùm,non de ista ciuili præsertim,quia verba statuti sunt facti, & in facto consistunt.de cõst.c.j.nec recipiunt casus fictos.ff.de neg.gest.l.iij.§.hæc verba.imò nec expressè posset prouidere,ꝙ muliere ingrediẽte religionẽ vir partẽ dotis lucraretur, quia grauaretur religionis libertas per dotis minutionẽ, quod fieri non debet.ff. quarũ re.ac non da.l.j.§.quæ onerandæ.& etiã quia disponeret statutum de rebus personæ religiosæ, contra.c.fi.de reb.eccle.non alien.Si tamen ex pacto fit vt alter lucretur alio præmoriente, pactum validum manet, imò per religionis ingressum purificatur, vt l.Deo nobis.C.de epi.& cle.& in auth.de sanct.epis.§.si verò constante.coll.ix.

RVRSVS DE Donatione iiij.causa mortis.

1 *Donatio mortis causa, quando esse dicatur. Et huius species quot sint.*
2 *Donatio mortis causa, quomodò ad donationem inter viuos se habeat. Et quomodo ad legatum.& in quo differat. nu.seq.*
4 *Donatio mortis causa,qualiter fiat,de quo,& à quo fieri possit. Et cui sic donari possit.& num.j.& 6.*
7 *Donatio,de qua suprà,quomodò, aut quibus ex causis reuocari possit. Et quid si iuratum sit de non reuocando.*

1 DONATIO*causa mortis est, quãdo rẽ donatã malo me habere, quàm eũ cui dono: sed magis ipsum, quam meũ hæredem.ff.eod.l.j. & in l.senatu.§.donatio.& magistraliter diffiniẽdo est quædã dispẽsatio volũtatis ex mortis,vel alterius instãtis,vt futuri periculi cõsideratione,vel metu.ff.eo.l.ij.& Hos,pro ly dispẽsatio,habet collatio:& pro ly voluntatis,habet liberaliter facta:quia si esset ex metu talium illato,non tenet.ff.quod me.cau.l.metum. qd̃ intellige,qñ ideo metus infertur, vt donetur: aliàs secus.ff.eod.l.iij.Sed adde tu à donatore, vel hærede, vt per hoc differat à legato, qd̃ semp traditur ab hærede.¶ Huius tres sunt species:quarũ prima,ꝙm Ho.in Sum.eod.tit. est cùm qs donat metu mortis futuræ, sed nõ instãtis.Secũda,cùm donat metu mortis instãtis.Tertia,qñ vult magis se habere,quàm eũ,cui donat:& magis illũ, quã suum heredẽ.Sed hæc assignatio nõ procedit:quia tertia species esset in duabus primis ab eis indistincta,vt patet ex dictis. Vñ dico,ꝙ prima est,cùm quis donat nullo metu presentis periculi,sed sola cogitatione mortalitatis.Secunda,qñ dat imminẽte periculo mortis, vt statim sit accipiẽtis.Tertia, cùm dat causa mortis instãtis:nõ vt statim sit accipientis: sed tunc demum,cùm donatus decesserit.ff.eod.l.ij.¶ Pri-
2 mò* verò quæritur, qũo se habeat hæc donatio ad donationẽ inter viuos?Et dico,ꝙ cũ ea cõuenit in duobus:Primò,quia vtraq; est donatio.Secũdò,qa vtraq; inter viuos conficitur,& quãdoq; traditur à viuente.Differt quoq; in duobus.Primò,quia ista ex pœnitẽtia reuocatur, nõ autẽ alia.vt in l.qui mortis causa.ff.eo.Secundò,quia in ista requiruntur quinq; testes:in illa verò duo sufficiunt:vt in l. fi.C.eo.in dubio aũt præsumitur donatio inter viuos, nisi proberur cõtrariũ:vel sit facta mẽtio de morte,vt not.gl.
3 in d.l.fi.¶ Secũdò*quæritur, quomodo se habeat hæc donatio ad legatum? Et dico ꝙ conuenit cum illo in multis. ¶ Primò, quia vtraq; est vltima voluntas.¶ Secundò, quia vtraq; requirit numerum quinarium testium. ¶ Tertiò,qa in vtroq; locum vẽdicat substitutio:vt in l.j.C.eo.¶ Quartò,qa nec insinuationẽ exigit.d.l.fi.¶ Quintò,quia non est perfecta,nisi morte sequuta,per quam cõfirmatur,vt ff. eo. l.non vt.¶ Sextò,quia ex ea Falcidia detrahitur. C. ad legẽ Falci.l. fin. Conuenit etiam in multis aliis, de quibus in l. Marcellus. ff.eo.& in d.l.fi.& in tm̃ legato est similis, vt cũ ipso ferè per omnia connumeretur:Inst.de don.§.j. in tex. & in glo.¶ Differt aũt in multis à legato.¶ Primò, quia illud semper datur ab hærede:sicut hæc qñque ab eo, quandoque à donatore,& si traditur legatum à testatore, perdit rationem legati,transiens in simplicem donationem inter viuos:de quo est singularis gl. de qua festum Dynus facit in l.legatum. de le. ij. dicens ex hoc sequi duos effectus.s. quia testator à modò reuocare non poterit:& amplius Falcidia de hoc non detrahetur, vt l.vbi ff. de donatio. causa mortis.quod Bar.in d. l. legatũ dicit tenendũ menti, licèt ipse de hoc dubitet.¶ Secundò, quia filiusfamilias consentiente patre põt donare causa mortis,non aũt legare,vt testari:cũ hoc ex alieno arbitrio pendere non debeat.ff. eo.l. tam is.& consequenter nõ põt codicillari:vt l.ij.ff.de leg.j. vbi dr̃ ꝙ non potens testari,non põt codicillari.Et ibi Bar. reddit horum rationẽ: quia licèt donatio causa mortis sit vltima voluntas: sapit tamen naturam contractuum inter viuos:vñ fieri põt à filiofamilias volente patre.¶ Tertiò qa licet testamẽtum sit falsum vel nullum:tener ista donatio, non autem legatum.ff.de his quibus.vt indi.l.penul §. vlt.¶ Quartò,quia accusans testamentũ vt falsum vel nullum, perdit legatum, eo.f. ꝙ iudicium aut voluntatem defuncti directè impugnat,ꝙm Bart.non autem hanc donationem ff.de his quæ vt indi.l.post legatum & Instit. de do §. j. in gloss.Et rationem differentiæ dat glo.in d.l.post legatum. §.qui mortis causa.quia hæc donatio non confirmatur per testamentum:aliter ex aliqua causa rescindatur testamentũ,& donatio causa mortis.ff.eo.l. si aliquis.& l. si debitor. ¶ Quintò,quia legatum fit nolenti:vt s.Alienatio.§.xix.dictum est:nõ aũt donatio causa mortis.Sunt & multæ aliæ, de quibus vide per totum titulum istum. Dignoscitur aũt à legato ista donatio,quando verba sunt cõia,vel equiuoca per traditionẽ rei,vel obligationẽ, qua se donator obligat legatario:& qñ nullum illorũ interuenit,dr̃ legatum:ꝙ quo vide ꝙ legitur & notatur in l.ij.& l.Marcellus.ff. eod.
4 ¶ Tertiò*quæritur, qualiter fiat ista donatio? Et dico qd̃ tripliciter fit.s.traditione,pollicitatione,& stipulatione. ff. eo.l senatus.Sub quacunque autem specie fiat inseri debet in ea,ꝙ causa mortis fiat, vel alterius periculi talis, aliàs esset donatio simplex inter viuos, quantumcũque fieret in mortis articulo,quia non eo ipso, ꝙ quis moriens donat, donare mortis causa vt.d.l.senatus.ꝙm Azo.ꝙm Host. aũt hoc æstimandum erit ex verborum affectione, & qualitate personarum ac status. Et si nihil apparet, præsumitur inter viuos donatum,vt dictum est.Et debent in ea quinq; testes adhiberi.C.eod.l.fin. Et debet esse præsens persona, cui fit,vel alia,qui vice eius illam recipiat. Vnde qui causa mortis donare vult ecclesiæ,vt pauperibus,donet notario stipulanti, & recipienti nomine pauperum vel ecclesiæ. ff.
5 eo.l.inter.¶ Quartò*quæritur,de quo & à quo fieri possit? Et dico, ꝙ de omni, de quo & donatio inter viuos, & ab omni qui testari potest.Qui autem testare non potest, nec causa mortis donare potest.quod tamen fallit in filiofamilias,qui licet patre consentiente testari non possit,excepto peculio castrensi, vel quasi, hanc tñ donationem patre cõsentiente facere põt.ff.eo.l.tam is.vt dictum est. Similiter donare non põt causa mortis, qui donare non põt inter viuos.ff.de don.l.filiusfa. Vnde Bar.dicit in libro, de consue. feu.in rub.de prohi.feu.alie.per Fed.c.j. ꝙ quando nomen donationis ponitur prohibitiuè,puta si statuto cauetur ne mulier possit donare: tunc includitur etiam donatio causa mortis quia à quo remouetur genus,& quælibet eius species.d.l.filiusfa.§. pari ratione. Quando verò ponitur permissiuè,tunc non includitur donatio causa mortis,quia nõ est propriè donatio.ff.de don. l j.§.j.Vñ feudatarius, cui à domino permissum est donare causa mortis, feudum donare non potest.Non potest etiam sic donare, qui capitale crimen admisit,nec donatio valet,siue facta sit ante crimẽ, siue post,siue ante sententiam,siue post, cum & testamentum rumpatur,&omnia publicentur.ff.eo.l.si aliquis.quod fallit in re donata vxori ante reatum commissum, sed nõ post.ff.de don.inter vir.& vxo.l.cum hic status.§. si maritus.& ex text.cum gl.in l.res vxoris.C.de don. inter vir. &
6 vxo.¶ Quintò*quæritur,cui donari sic potest?Et dico, ꝙ omnibus,quibus legatum iure relinqui põt.ff.eo. l. omnibus,in quo quidem tps non donationis, sed mortis inspicit.ff.de mor.cã don.l.mortis cã.la iij.Sed tñ nota secũdùm Bar.in l.quidam.ff.de pœn. ꝙ licèt damnatis in metallum legari non possit:fallit tamen in causa alimentorũ. Et hoc facit ad quæstionem,an religiosi, qui nihil habere possũt,
7 saltem possint petere ex causa alimentorum.¶ Sextò*queritur,quomodo,vel ex quibus causis reuocetur ista donatio?Et dico,ꝙ tribus,cuiuscunque speciei, vel modi sit,ꝙm gl.in l.non omnis.ff.si cer.pet.& tex.est Instit.de don. §. j. ¶ Primò,si donatarius præmoriatur donatori.¶ Secundò,si pœnituerit donasse.¶ Tertiò,si esset conditio, sub qua donatio facta fuit.In quo tamen Sum.Ros.deficit, omittens tertium modum,& vnum diuidens in duo, dicens, Si donator pœnituerit,vel superuixerit donatario, vel donatarius prius decesserit, idem enim est illum superuiuere, & istum prius mori.Addit.Host.idem esse, si nõ adimpleatur cã,sub qua donatio facta est:quod est verum, nisi donatio esset facta in piã cãm,iuxta dicta s.Donatio j.§. xiiij. in fi. Addit et prædicta vera esse, nisi sic datum fuerit, vt statim transeat dominium,nec reuocari possit, quia talis donatio inter viuos facta censetur,& ex quo facta est, nec conditionẽ,nec modum,nec pœnitentiam sine cã admitti: ex cã tñ poterit reuocari,vt pp superuenientẽ filiorum natiuitatẽ.xvij.q.vlt.quicũque.Imò & si statim dominium nõ trãsferat,sed tñ irreuocabiliter fiat,irreuocabilis erit.d.l. senatus.§.mortis cã. & sic habebit effectum simplicis donationis,licet dicatur cã mortis.Poterit tñ reuocari, et si iurasset non reuocare,duobus modis.Primò, ex noua cã, vt j. Sepultura.§.v.in simil.Secũdò,si donauit omnia bona presentia & futura, quia tunc iuramentum induceret votum captandæ mortis, ideoq; non tenet, quia esset vinculum iniquitatis.petet tñ prius absolutionem à iuramento.Secus si donasset solùm præsentia, quod intelligitur quando donat omnia bona sua,non addens futura,quia tunc non reuocatur.Vide de his quod not.& legitur in l.si.C.de pact. & in l.stipulatio hoc modo.ff.de verb.obl.

DE DOTE ET PARAPHERNIS.

1 *Dos siue iuxta leges, siue iuxta Canones definiatur quid sit. Et dotem. sine matrimonio esse non posse, quomodo intelligatur.*
2 *Dotis species quot sunt.*
3 *Periculũ& cõtra emolumentum rerum dotaliũ,ad quẽ pertineat.*
4 *Pater filiam dotare,num teneatur,quoties.Et quatenus.*

5 *Pater filiam, quæ ipso inuito nupsit, an dotare teneatur, de quo hic fusè & apertè.*

6 *Frater sororem dotare an teneatur. Et an vir vxori dotem constituere queat. num seq.*

8 *Frater si viuente patre, de bonis paternis filiam dotauit, an mortuo patre huiusmodi dotem conferre teneatur.*

9 *Pater num in dotem rem emphy. sine domini consensu, dare possit. Et quid de feudatario. num. seq.*

11 *Maritus, num vxorē, ob non solutam dotem promissam, repellere possit. Et num eam dote non soluta domum traducere teneatur. Et quid si sine dote ducat. ibidem.*

12 *Proprietas dotis constituta an distrahi & alienari possit. Et quid si alienatio facta sit, non vi, nec dolo, & iuramento mulieris firmata. Et contra, si vi aut dolo, vimq; aut dolum probari necesse sit, qualiter probabitur.*

13 *Consilium mulieribus vtile, ne res dotalis alienari possit, etiamsi alienationi deinceps consentiant, eamq; iurent; res tamen mobiles, & paraphernalia alienare posse, si dominium translatum sit, nihil vetat. Et ibidem quibus ex causis res dotalis alienari queat.*

14 *Dotis priuilegia, aut proprietates, quænam sint. Et de his conclusiones octo. Et num donatio propter nuptias eadem habeat priuilegia. Et quid cum dote commune habeat. & num. seq.*

15 *Dotem num ob vxoris adulterium, maximè si homicidium sequatur, aut aliquid aliud, vir lucretur. Et quid de dotalitio, & paraphernalibus. Et de his conclusiones ex ordine decem, cum limitationibus.*

17 *Dotem quot modis vir lucretur.*

18 *Dotem constante matrimonio, marito ad inopiā vergente, aut alio casu, num possit vxor repetere. Et de his iura variè cauerunt, vt hic ex ordine traditur. Et ibidem quid si ab initio inopi, aut ad inopiam vergenti, vel aliàs substantiam dissipanti nupserit.*

19 *Dos soluto matrimonio, cui restituēda sit. Et ibidem donatio propter nuptias, quot casibus viro defuncto, ad vxorem pertineat.*

20 *Martini disputationem de dotis restitutione, ad multa vtilem.*

21 *Confessionē de dote constante matrimonio recepta, à viro facta, nō valere, nisi de numeratione appareat. Et ibidē limitationes aliæ.*

22 *Dos, quando restituenda sit. Et ibidem ad hoc conclusiones tres.*

23 *Dos qualiter restituenda sit. Et quot expensarum genera, & quæ ex his dotem minuant.*

24 *Dotē tribus casib. solui posse. Et an vxori pecunia solui queat, vt votū pro se factū soluat, aut ad peregrinandū pro anima sua eat, aut alterius ipsius coniuncti, & tunc num dotem id minuat.*

27 *Mariti hæredes num intra annum restitutionis dotis, vxorem relictam alere obstringantur. Ad quod conclusiones tres.*

1 DOS*quantum colligitur ex legibus & canonibus, & doct. diffinitiuè est, quod datur viro ab vxore, vel ab aliquo nomine eius, puta à patre, vel extraneo pro oneribus matrimonij sustinendis, in quo differt à paraphernis, de quib⁹ j. loco suo. Et ita. no. per Cano. in c. Raynutius. de rest. & p Legistas in rub. ff. so. ma. Et est dos, proprium mulieris patrimonium. ff. de minor. l. iij. §. sed vtrum. tandiu durans, quandiu & matrimonium, quo soluto, soluit: quia sine eo esse nō pōt. ff. de iure dot. l iij. Si autem pactum fiat à filia cum patre, dum nuptui traderetur, q̄ dote contenta nullum regressum habebit ad bona paterna: hoc im. p̄bat lex ciuilis. Si tū iuramēto nō vi, nec dolo præstito firmatū fuerit, seruari debet. extra, de pact. quamuis. lib. 6. De hoc j. Iuramentum 4. §. xxx. & Pactum. §. j. & seq. Quod tamē dictum est, sine matrimonio dotem esse non posse, intellige primò de iure, & nō de facto solo contracto, quo casu nō esset dos, vt in d. l. iij. Intellige secundò ſm Alex. de Imol. super rub. ff. sol. ma. sine matrimonio contracto de præsenti, vel præteritō: non aūt sine matrimonio extante: quia soluto prius cōtracto, adhuc dī dos. Et hoc voluit Paul. de Cast. super eadem rub. & Bar. in l. si marito. eod. tit. Per qd, secundum eundem Pan. deciditur quæstio, quæ fuit de facto, vtrum statutum disponens, q̄ mulier teneatur relinquere dotem suam æquis portionibus filiis vtriusq; matrimonij habeat locum nedum qñ moritur mulier constante matrimonio, aut etiā qñ moritur eo iam soluto? Et dico q̄ sic, quia etiam tunc dī dos. Quod etiam dictum est, q̄ matrimonio soluto, soluitur, consequenter intelligitur, nō qa desinat esse dos, sed quia matrimonio stante eius dominiū est penes virum, nec contra eius voluntatem inde potest eleemosyna fieri, sed eo soluto redit ad vxorē, vel eius hę-
2 redes. C. de pac. conuen. super do. l. pen. ¶ Primò*verò quęritur, quot sunt species dotis? Et dico, q̄ de hoc sunt quæ diuisiones. ¶ Prima est, q̄ dotiū alia est profectitia, & alia aduentitia. Dos profectitia est, quæ à patre, vel tanquàm à patre siue auo, vel proauo, vel alio superiore de linea patris pro filia, vel nepte, & hmōi de bonis eorum p̄ficiscit, vel quæ aliàs de mandato vel nomine eorum, & ipsi ratū habent, cōstituitur, vt in l. profectitia. in princ. ff. de iur. dot. vel à præside, aut à curatore eius, si sit prodigus, aut furiosus, vt ibidem: etiam si filia esset emancipata, vt ibi. §. fi. qa non patria prās, sed patris nomen dotem profectitiam facit. Aduentitia autem est, quæ non proficiscitur à parente, vel quasi parente, sed eam dat mulier pro seipsa, vel quilibet alius à patre vel auo, & prædictis, siue sit frater, siue auunculus, vel quilibet alius, vt d l. profectitia. Vnde si pater non dedit tanquam pater, sed vt extraneus, puta qa debebat filiæ, & eius voluntate dedit in dotem viro, est dos aduentitia, vt d. l. profectitia. ¶ Alia diuisio est, q̄ dotiū alia æstimata est, alia inæstimata, & quando æstimata traditur, periculum pertinet ad maritum. Quando verò inæstimata, ad mulierem. l. plerunque. in prin. de iure dotium. vide etiā
3 §. seq. ¶ Secundò*quæritur, ad quem pertinet periculum, & emolumentum rerum dotalium? Et dico, q̄ si sunt æstimatæ, periculum spectat ad virū, nisi res ex toto perierit ante nuptias, quia æstimatio facit venditionem: vnde tam lucrum, quàm damnum spectat ad virum, sicut ad rei emptorem. ff. de iure dot. l. plerunque. & l. res in dotem. Sed si nō sunt æstimatæ non spectat ad virum periculum earum, vl euictionis aut deteriorationis, sed ad vxorē. d. l. plerūque. vbi dicitur, q̄ si mulier attriuerit vestem æstimatam, vir æstimationem reddet, sed si erat inæstimata, damnū & lucrum est mulieris. Et hoc verum est, nisi consistant in numero, pōdere, & mensura, quia periculum taliū spectat ad virū. Fructus tū, & fœtus rerum dotalium non æstimatarum lucrat maritus, vt ibi. q̄ tamen limita, si sustinet onera matrimonij, aliàs restituentur vxori. ff. de vsur. l. videamus. la ij. §. pen. & d. l. plerunq. §. fi serui. vbi ēt dicitur, q̄ fœtus pecorum dotalium pertinet ad virum, quia computantur in fructibus, sic tamen vt ex fœtibus iā natis prius suppleat capita mortalia. Vnde ibi fallit hæc regula. Cuius est emolumentum, eius debet esse periculum. Fœtus tamen, ancillarum dotalium non cedit viro, quia dignitas humanę cōditionis facit, vt fœtus ancillarum nō debeant fructuū nomine censeri. d. §. fi serui. Similiter nec cedunt ei lapifodinæ, vbi lapis non renascitur. Secus vbi renascit, vt in Anglia, & Asia, quia tunc ad virum pertinent fructus. Idē est de fundis argentifodinis, & arboribus non cædendis, in cædendis aūt secus, vt quia intra breue tps renascunt, qui tunc possunt dici fructus. Et sic sentit Bar. in l. diuortio. §. fi fundum. & §. si vir in feudo. ff. sol. matr. ex quibus deducit duas conclusiones. ¶ Prima. Arbores cęduæ computent in fructi

fructibus: vt sunt salices, & hmōi, secus in fructiferis, & intellige quantùm ad partes cædendas. ¶ Secunda Lapis non renascens non est in fructu, secus si renascitur. Idē in cretifodinis, & argentifodinis. ¶ Et prædicta inducit ad talem quæstionem. Maritus notarius locauit vxori vsumfructū omnium bonorum suorum. Quæritur igitur an ad illum pertineat quod percipitur ex protocollorum explanatione? Et dicit q̄ non, quia qd̄ semel tantùm percipitur, & nō renascitur non dī esse in vsufructu, vt in d. l. duobus. §. j. reditus autem protocollorum est huiusmodi: quia ex quo semel est redditum, nunquam amplius aliquid percipietur: cùm non sit verisimile, quòd percipiens illud perdat.

4 ¶ Tertiò*quæritur, quantum ad restitutionem dotis, vtrū pater teneatur filiam dotare, & quantū, & quoties? Et dico, q̄ dotare teneat filiam suo consensu nubentem, & regulariter contra eum pōt officium iudicis implorari vt filiam dotet. l. q liberos. ff. de ritu nupt. & not. in l. obligamur. §. lege. ff. de act. & obl. & in l. fi. C. de do. promi. ¶ Quāta autē debeat esse dos: dico, q̄ etiam in modico potest constitui, vt dicit gloss. in l. imperialis. C. de nup. in verbo, dotalibus, quod est circa medium. & quia dos succedit loco alimentorum, vt not. Bart. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de cond. & demonst. & per Bal. in l. prima. §. ius naturale. ff. de iustit. & iur. ideo ſm hoc æstimabitur, & fiet pensatis cōditionibus, & aliis qualitatibus. ¶ An autem pater teneatur filiam secundò dotare, si dotem consumpsit. Bal. in l. si cùm dotem. §. si post solutum. ff. soluto matrimonio. dicit q̄ sic. Sed Bart. hoc ibi putat verum, si filia dotem perdidit sine dolo & culpa: aliàs secus. Pro quo est casus. C. de colla. authen. quod locum. ibi, filiæ possit imputari. Et pro hoc, dicit Bart. facit, q̄ si pater dat filio legitimam pro soluenda condemnatione ex forma statuti, quòd iterum ei dare
5 vel relinquere non teneatur. ¶ Quartò*quæritur, vtrum pater teneatur filiam dotare, quæ nupsit eo inuito? Et Pan. in c. j. de desponſ. impube. virtualiter sic distinguit. Nam si nupsit indigno, non tenetur. gl. est not. xxxij. q. ij. in c. fina. & xxxvj. q. j. in c. de raptoribus. quod intellige, secundùm do. Ant. in c. accedens. de procur. & Imol. ibidem, si est indignus turpi indignitate, secus si esset indignus, id est, non paris conditionis, veruntamen poterit minorem tradere dotem ex conditione personæ. Et faciunt quæ habentur in l. cùm post diuortium. §. gener. ff. de iure do iuncta gl. in l. si voluntate. C. de do. promiſ. Si autem elegit dignum, vel non dignum, sub distingue. Nam aut promisit dotem: & sic pater tenetur eam dotare. licet enim in tali promissione non consenserit, tamen filia per hanc promissionē releuat patrem à debito dotandi, & ideo tanquam in re patris vertat ista promissio, tenebitur pater de in rem verso. Ita dicit Bart. in l. obligamur. §. lege. ff. de act. & oblig. per ꝯex. in simili. in l. & ideo. §. fin. & l. filius. ff. de in rem verso. aut non promisit dotem, & sic nō tenetur, qa ex quo inuenit sibi maritum sine dote, etiam marius tenetur eā alere sicut filiam, vt in authen. quibus mo. na. effi. legi. §. pe. col. 6. no. Inn in c. per nostras. de dona. inter vir. & vxo. & etiam si præmoriat relictis filiis, tenetur sibi relinquere quartam partem bonorū suorū præfatus vir. Secus si filios non habuit, vt no. gl. in §. pe. ideo cessat vtrūq; debitum in patre. s. alimentorum & dotis: quia habet vnde se alat. s. ex bonis mariti, & dos succedit loco alimentorum. vt ē. §. j. Et ita tenet Bart. in d. §. lege. & Ang. in l. socer. & Bald. in l. j. ff. soluto matrimonio. & in l. fina. C. de do. promiſ. Et sic limita gl. in c. fin. xxxij. q. ij. quæ dicit q̄ tenetur eam dotare. s. si promisit. non aliàs. Et quæ dicta sunt, procedunt, si filia nupsit ante xxv. annum, vt ibidem tenet Pan. Si autem nupsit post xxv. annum, pater inquit, non pōt illi aliquā culpam imponere, ex quo tantum distulit collocare. Non tū cogi potest ad præstandam dotem, si nupsit sine promissione dotis, ratione iam dicta: hæc ex illo. Et sic videtur velle, q̄ si nupsit post xxv. annum cum prom. ſsione dotis, tenetur pater illam dotare, etiamsi nupsit indigno. Notat tū idem Pan. in d. c. accedens. q̄ talis mulier non excludit per hoc à bonis paternis, sed habebit saltem legitimam, nec in ea habebit locum statutum, quo cauetur vt filia dotata non succedat in hac, quæ sine dote nupsit inuito patre. Idem Pan. in c. Quintauallis. de iureiu. addit notabile dictum. Spec. q̄ filiam quæ luxuriæ erat dedita, volentē pœnitere de peccato, pater alere tenetur, & consequenter dotare, quia causa dotis fauorabilior est quàm alimentorum,
6 vt no. Cy. in l. nō omni. de admi. tuto. ¶ Quintò*quęritur, vtrum frater teneatur dotare sororem ex eodem patre generatam? Et dicit Pano. in c. peruenit. de arbi. communiter teneri q̄ sic. quod no. gl. de laico in l. cùm plures. §. pe. ff. de admi. tu. & in l. non omni. C. eo. ti. Et ratio, quia secundum Cy. in d. l. non omni. causa dotis fauorabilior est quàm alimentorum: pp quod tenet Bartol. in l. fin. ff. de his qui. vt ind. q̄ pater potest relinquere filiæ spurię dotem, quia dos succedit loco alimentorum, & idem not. in auth. ex complexu. C. de incest. nup. & in l. Męuius. §. duobus. ff. de leg. ij. Vnde sicut tenetur alimentare, vt ē. Alimenta. §. iiij. sic, & dotare in casu necessitatis. In clerico autē idem dic à fortiori, quia magis tenetur ad charitatem, vt in ca. j. cum ibi no. de emp. & vend. Et si alia bona non habet, potest eam & aliam consanguineam dotare de bonis ecclesiæ, si est inops, quod probatur per c. j. de coha. cle. & mu. & c. omnino confitemur. xxxj. dist. quia si per d. c. potest alere cōsanguineos pauperes de reditibus ecclesiæ: ergo fortius dotare: cum causa ista sit fauorabilior, vt dictū est, q̄ verū credo, si cōditionis suæ modū nō excedat. ar. c. negotiatorem. lxxxviij. d. Sic ergo qui tenetur alere, tenetur dotare.

7 ¶ Sextò*quæritur, vtrū vir cōstituere possit dotē vxori? Et dicit Pan. in c. & si necesse. de do. inter vir. & vxor. q̄ non, post contractum matrimonium, ante matrimonium verò potest, vt l. prima, q̄ ibi not. C. de do. ante nu. nisi sic sit cōstituta, vt tunc dominium adipiscatur, cum matrimonium fuerit subsecutum: quo casu non valet, vt in l. quod sponte. C. de dona. ante nu. quia nec ante matrimonium dominium transiuit cum voluerit, nec posti, cum non potuerit: vt ibi not. gl. fallit hoc in plebeio dotante nobilem: quia videtur dotare, quasi recompensando cum nobilitate: quia
8 potest, vt ē. Donatio secunda. §. j. ¶ Septimo*quęritur, vtrū frater, qui viuente patre de bonis paternis, filiam dotauit, teneatur illam dotem conferre mortuo patre? Et videtur. q̄ sic, per legem, certum. fam. ercis. & l. final. cum ibi not. secundum Bart. in l. fin. C. de do. promiſ. dicit casum singularem, vt non computet. Sed ego do tibi gloss. in l. dotem. ff. de colla. bo. quæ dicit. Si tempore mortis patris cōstabat matrimonium, non esse communicandum allegat legem, filiam, de colla. bono. & legem primam. §. fin. ff. de
8 colla. dotis. ¶ Octauò*quæritur, vtrum pater dare possit in dotem rem emphyteuticam sine domini consensu? Et dicit Specul. titulo. de locato. §. nunc aliqua. quod sic: non tamen plus iuris transfert quàm habeat ipse: vt in cap. nuper. de dona. inter virum & vxor. nec soluet laudemium: quia est alienatio necessaria, secundum Guliel. & Bartol. in l. & ideo. ff. de conditione furtiua. Et dari potest in dotem, etiam extrangæ, si inæstimata detur, & soluet laudemium,

demium,sed æstimata dari non potest, nisi filiæ. ¶ Nonò
10 * quæritur, vtrum feudatarius simpliciter possit? Et dicit
Ioan.And.in d.c.nuper.q̃ non.Innoc.autem ibi tenet quòd
sic:& eum sequitur Panorm.ibi.& idem dicit in donatione
propter nuptias. Sed vera est opinio secunda in feudo, in
quo filia succedit:& prima in eo,in quo non succedit,quia
sic est ratio diuersa ab emphyteusi; in qua filia succedit.
11 ¶ Decimò,* vtrum vir repellere possit vxorem non soluta
sibi dote promissa? Et sentit Host.q̃ sic,in c.per vestras de
do.inter vir.& vxo.quod intelligo quo ad traductionem &
alimenta præstanda, quia dos propter onera matrimonij
sustinenda datur,vt in d.c.per vestras, & in c.salubriter. de
vsur.& in l.si cum dotem. §.sin autem.ff.solut.matr.& con-
sequenter potest hæc onera recusare, si nõ habet vnde su-
mat emolumenta. Bonus text.est ibi, & Bald.in l.fin.C.ad
Velle. post Cyn.in l.vxorem.C.de nego.gest. & Bartol.in
tract.de aliment. & si possessio ei detur in pignus, non de-
bent computari fructus in sortem,si dicta onera sustinet,vt
in d.c.salubriter. Ex quo conclude eum non teneri ad tra-
ductionem, dote prius non soluta. Secus de coniugali de-
bito. Si autem eam ducat sine dote tenetur eam alere de
suo secundũ statum suæ personæ,vt not. & volunt Innoc.
& Host. in d.c. per vestras, & glos.in d.§.sin autem. & facit
text.in l.quod si nulla.ff.de reli. Et ratio est,secundũ Inno.
quia personam suam pro dote dedit, vt in authent.quibus
mona.effic.legi.§.pen. & ff.vt in. posses.lega.l.pen. dicitur,
12 quòd vxorem debeat alere vt filiam. ¶ Vndecimò * quæ-
ritur, de proprietatibus dotis constitutæ quantum ad di-
stractionem vtrum possit alienari? Et dico, quòd mulier
dotem constante matrimonio donare non potest, vt est
tex.in l.constante.C.de do.secundùm glo.ibi.ipsam autem
actionem,siue speciem vel etiã dotem promittere potest.
de qua glo. Bart.ibi facit magnum festum.nec quãdo mu-
lier donat,requiritur præsentia mariti aut filiorum, vt in l.
vellas, nẽcne.C.de reuoc.do.Fundum etiam dotalem ma-
ritus alienare non potest, nisi eo modo quo in casibus, de
quibus in fine huius §.& hoc etiam consentiente vxore, vt
not.in l.Iulianus.ff.de fundo dot.& C.ad Velle.authẽt.siue
autem.nec etiam dare in hypothecam,vt l. vnica.§.& cùm
lex.C.de re.vxo.act.Quod verum est,nisi iuramentum in-
terueniat sine vi & dolo præstitum de non contraueniendo,
vt in c.cum contingat. de iureiur. & cap.licet,eod.titu.
lib.6.& si primò iurauit alienationi non consentire, nisi ex
causa rationabili,& iudicis authoritate,& posteà consentit
sine dicta authoritate, & iurat nõ contrauenire,seruabitur
primum iuramentum secundùm Host. in d.c.cum contin-
gat.de iureiur. & cap.ea.te. & cãp. intellecto. Et si iurauit
rem dotalem alienatam non repetere, seruare debet iura-
mentum, secundùm Hostiẽ. nec propria temeritate debet
contrauenire. Et sic intelligit dictum cap. cum contingat.
Papa tamen restituet eam proprio motu, si iuramẽtum in-
teruenit vi, aut dolo præstitum, quod secundùm eundem
Host.constabit ex perspicuis indiciis,considerata persona-
rum qualitate Nam aut mulier est virago,& nõ præsumit
coacta. Aut est naturæ debilis, & vir ceruicis duræ, & fe-
rocis faciei,& tũc iudex attẽdet an exigẽte vera necessita-
te sit res alienata, & tunc bene est. Aut vitio prodigalitatis
viri, & tunc alienatio est suspecta. Item mulier probabit
minas viri,& fortè verbera. Quibus omnibus cõcurrenti-
bus, mulier absolutionem poterit impetrare. Et si ad iura-
mentũ inducatur corã iudice,& veniens ad aurẽ eius dicat
q̃ inuita consentit,& iurat, iudex hoc sustinere nõ debet,
secundùm Host. & si sustinuerit,præsumitur pro muliere.
extrà,de his quæ vi.met.c.j.In dubio autẽ tenendum vide-
tur iuramentũ:quia in dubiis tutior via est eligẽda. de spõs.
iuuenis. vel relinquetur arbitrio Papæ,quia quod ille vo-
luerit, tutius erit:nec aliter agere poterit, nisi absoluta per
13 eum. ¶ Consilium * autem generale gratia mulierum &
parentũ earũ esse vr,vt quando nubunt,iurent q̃ nunquam
consentient alienationi rei dotalis,nisi causa coram iudice
cognita, & probata.s.necessitate naturæ instãtis:quia tunc
nullo alio iuramento tenebuntur:cùm sit contrariũ primo
licito & honesto. de iureiur.ea.te. Et põt addi, q̃ si vnquã
cõtrauenerit, non valebit. hæc ex Host. Res autẽ mobiles
vir potest alienare, ſm Host. quia non est prohibitum: &
similiter paraphernalia, secundùm Innoc.si dominiũ eorũ
est transiatũ in illum:aliàs non ff.de iure dot.l. si ego. Sed
prædicta sic intellige:quia in tali alienatione præstito iu-
ramento tali,semper ipsa valet,& iuramentũ seruãdum est
propter ea quę in d.c.cum cõtingat.no.gl.& doct.sed sine
iuramento,licẽt regulariter non valeat alienatio, tñ valet
in casu. Vnde,vt refert Asten.lib.8.tit.lx.quidam circa rem
dotalem immobilem, puta domum,vel agrum, sic distin-
guunt.Si enim sit æstimata, vir eã potest alienare, quia est
emptitia,nisi æstimatio facta fuisset vt sciretur rei valor:vt
sic soluto matrimonio appareat vtrum sit deteriorata, vel
huiusmodi. C.de iure do.l.si inter.Si verò nõ sit æstimata,
alienare nõ põt,nisi in his casibus. ¶ Primò,si puocetur ad
diuisionem fundi dotalis à socio, qui cum eo habet illum
communem,ipse tamen sociũ ad diuisionẽ prouocare non
potest.C.de fundo do.l.fi. ¶ Secundò,si alienet cũ vniuer-
sitate,vt ibid.l. j. ¶ Tertiò,si alienet ex necessitate, vt ibid.
¶ Quartò, si conuertat in vtilitatem vxoris, vt ibi.l.vltim.
¶ Quintò, si vxor alienationi cõsentiat secũdò post bien-
nium.d. c. cum contingat.in glos.dummodò sint aliæ res
viro,ex quibus cõsuli possit.C.ad Velleia. auth. siue à me.
¶ Sextò,si semel tñ consentiat,& cum hoc iure,& hoc sive
per se,siue per procuratorem,secundùm Ioan.Andr.cui.
dederit speciale mandatũ. de procur.c.fi.lib.6. & de hoc s̃.
14 dictum est. ¶ Duodecimò * quærit,quæ sint priuilegia vel
proprietates dotis? Et dico q̃ multa. ¶ Primum.Nam omnia
bona viri sunt tacitè hypothecata pro dote. de pig.ex lite-
ris,imò etiam pro bonis paraphernalibus, ſm Pan.in c.ex
literis.de pign. quando ipse habet illorũ bonorum admini
strationem.C.de pac.conue.l.vlt.Secus si mulier habet illa
bona penes se.Pro quo etiam vide gl.in d.c. ex literis. quæ
vult q̃ bona prælati sunt tacitè obligata ecclesiæ p̃ mala
administratione, & sic poterit ecclesia agere contra tertiũ
possessorẽ,sicut agit mulier p̃ dote. ¶ Secundum,quia non
perditur p̃ maleficium viri, etiã si sit crimen læsæ maie-
statis.C.ad leg.Iuliam maiest.l.quisquis.& in d.c.ex literis,
nec etiam patris,vt not.ibi glo.quod tamen fallit in vxore
primipilarij in eo officio delinquentis. C. quibus modis
pign.tac.contraha l.satis notum.& C.de Primipi.l.vtilitas,
lib.12. ¶ Tertium, quia proponitur omnibus creditoribus
etiam prioribus,qui habent personales actiones,vel etiam
tacitas hypothecas, nisi sint in simili iure: vt quia petunt
dotem præcedentem,vt l.assiduis.C.qui potior. in pignor.
habeant. Secus, secundum aliquos,in habentibus expres-
sas,vt not.glo.in d.l.assiduis.& Dynus in regula,qui prior.
lib.6. Et hoc tenet Accursius in d.l. assiduis. & Bartol. qui
dicit quòd malum esset sententiare contrarium.Et hoc se-
quitur Summa Rosella contra Angelicam, quæ dicit te-
nendum esse cum Panor.in d. c.ex literis, quod si consue-
tudo est aliqua, illa seruabitur.l.si de interpretatione.ff.de
legi. cum si. Si verò est fauore mulierum, debet præferri
etiam

etiam habentibus expressas hypothecas, quia mulier vin-
cit eum, qui ad refectionem rei dedit:vt in auth. quo iure.
posita super d.l.assiduis. qui tamen præfertur anterioribus
habentibus expressas hypothecas:vt l.interdum.qui pot.in
pig. hab. si autem vincentem te, multo magis vinco te,
vt in l.de accessionibus.ff.de diuer.& tem.præscrip. vel ad
minus casus est dubius, & in facto dubio potior est con-
ditio dotis.de re iudi. c. fin. & no.in c.ex literis.de proba.
Cum hac opinione est Pet.& Cy.& Ioan.And.& Mar.in d.
l.assiduis.& Iac.de Are.& Guid.de Suz.Et hanc opinionem
ego tenerem quo ad hypothecas expressas præcedentes
quidem tempus, quo mulier habet ius repetendi dotem
propter fauorem viduarum,si sequatur doris institutionẽ,
siue collationem: sed si præcedant constitutionem dotis,
16 tenerem opinionem priorem: quia lex non confert vni
beneficium cum diminutione iuris alterius. l. ij.§.si quis à
principe.ff.ne quid in loc.pub.Et si dicatur, q̃ ius anterio-
rum minuitur etiam in tacita hypotheca,dico,q̃ tacita in-
ducitur à lege:& sic dicitur tacita, quia beneficio legis in-
ducta:lex autem potuit suum priuilegiũ restringere prefe-
rendo priuilegium mulieris.Secus in expressa, quæ habet
facto contrahentium.& istud priuilegium, q̃.s. præferatur
creditoribus,transit ad filios eius, ſm Alexand.de Imol. in
l.etiam.ff.solu.matr.& ibi gloss.& alia in l.j.C.de priu.dot.
licet Bart.dicat contrarium,cuius tamen opinio potest in-
telligi,vt non loquatur de hæredibus suis,vt sunt filij, sed
de extraneis,qui non habent hoc priuilegium, vt l. vnica.
C.de priu.do. ¶ Quartum.Nam ecclesia potest se impedi-
re de dote,non solùm in fauorem viduarũ, vt in c.nup.de
dona.inter vir. & vxor. sed etiam mariti sibi dotem pro-
missam:vt in c.per vestras.eo.ti.& facit quod no. Innoc.in
c lator.qui fil.sint legiti.quamuis alij contrarium teneant,
nisi accessoriè. ¶ Quintum. Quia viro ad inopiam vergẽte
iudice iubente potest dari pecunia dotalis mercatori, cum
pacto vt capitale sit saluum, & de lucro percipiant vir &
vxor partem honestam compensato lucro cum damno,si-
ue vsura:vt in d.c.per vestras.Et ita tenet Ioan.And.& Car.
in d.c.per vestras.& Fulgo. in l.cum duobus.ff. pro soc.§.
item si in facto.& Bald.in quodam consilio incipiente,vi-
so instrumento.Host.in Sum.de vsur.§. an aliquo. Pan. in
c.nauiganti.de vsur.dicit se dubitare:ego verò dico, si ca-
pitale sit saluum, contractum esse vsurarium, nec opinio
prædictorum habetur ex d.c.per vestras, sed potius oppo-
situm,iuncta gloss.cùm nominat lucrum honestum,quod
esse non posset, si esset vsurarium. de quo tamen vide in-
frà,Societas. ¶ Sextum.Quia ratione dotis,quam vir habet
pro oneribus matrimonij, à tempore contracti matrimo-
nij tenetur vxori de expensis intra & extra, secundùm
quantitatem dotis.ff.fa.ercis.l.si matitus. etiam si dotẽ non
habet, vel perdidit culpa sua. Si tamen mulier sponte rece-
dit,secundùm Petr.de Palu. non recuperat expensas, nisi à
tempore quo rediens non est admissa: nec sponte vagan-
ti,vt idem dicit,tenetur ad expensas, nisi quando ex iusta
causa vagatur:puta,propter nimiam seuitiam viri, vel hu-
iusmodi:vel quia vir ad longinqua vadit, & eam mittit ad
parentes causa honestatis. ¶ Septimum. Quia habens co-
gnoscere de matrimonio, habet cognoscere de dote tan-
quam de accessorio extrà,de dona.inter vir.& vxor.c.j. &
ij.& iij. ¶ Octauum. Quia fundus dotalis alienari non po-
15 test,vt dicetur.§.sequenti. ¶ Decimotertiò * quæritur, vtrũ
donatio propter nuptias habeat dicta priuilegia dotis? Et
dicit Panormi.post Innocen.in c.ex literis. de pigno.quòd
aut mulier agit ad donationem propter nuptias, tanquàm
sibi specialiter obligatam pro dote, & tunc habet priuile-
gium dotis:quia agit potius, ro dote, quàm pro donatio-
ne propter nuptias. Si verò agit vt eam lucretur: sic licet
bona mariti sint sibi tacitè obligata, tamen non gaudet:
quia cessant rationes priuilegiorum dotis: sed bene habet
tacitam hypothecam.l.vbi. C. de iure dot. intellige com-
munem, non priuilegiatam: vt præferatur aliis habenti-
bus eam,nisi sint posteriores. De paraphernalibus autem
infrà suo loco. Hoc tamen habet hæc donatio commune
cum dote, quòd alienari non potest, etiam consentiente
vxore, vt in d.cap.cum contingat.nec alienatio valet,nisi
mulier iurauerit non contrauenire eo modo, quo de dote
dictum est:vt in c.cum contingat.& eo.tit.c.licet.libr.6.
16 ¶ Decimoquartò,*quantùm ad proprietates dotis, quan-
do circa eam fit mutatio postquã viro data est ante disso-
lutionem matrimonij vel post,quæritur, vtrum vir lucre-
tur dotem propter adulterium vxoris,maximè si sequatur
homicidium, vel alio modo? Et dico multa. ¶ Primum.
Vir propter adulterium corporale vxoris dotem lucratur,
& dotalitium,id est,partem,quam lucratura erat de dona-
tione propter nuptias,secundùm gloss.vel bona paraphe-
nalia, quæ maritus restituere tenebatur, secundùm ean-
dem,si per sententiam diuortium fiat.de dona.inter virum
& vxorem.c.plerunque.& etiam exceptionem,si eam pro-
pria authoritate expellit,adulterio existente manifesto, vt
dictum est suprà. Adulterium. §. vj. & similiter si ipsa ob
adulterium sponte ab eo sine alio indicio discedit, vt in d.
c.plerunque.& similiter si intrauit balneum cum viro alie-
no,secundùm gloss lxxxj.dist non oportet. Et idem vide-
tur vbicunque de adulterio est suspicio violenta: quia
probationem facit,vt xxxij.q.j.dicit dominus.& econuer-
so intellige quòd mulier lucratur donationem propter
nuptias,si vir intrat balneum cum alia,secundùm eandem
gloss.quæ alleg.l.vlt. C. de repud. & à fortiori intellige in
superioribus casibus:vt si adulteretur. & hoc probat Pan.
in d.cap. plerunque.& eodem modo agere potest mulier,
quia quo ad hoc ad paria iudicantur.de diuor.gaudemus.
¶ Sed hæc limita primò,nisi deinde reconciliatio sit secu-
ta,vt in d.c.plerunque.Secundò,si alter fidem fregit,etiam
inscio reo: quia in conscientia quo ad lucrationem dotis,
vel donationis propter nuptias,credo quòd habeat locum
illud.ff.solu.ma.l.viro.paria delicta mutua compensatione
tolluntur.cum concordantiis ibi positis, & ff. de dolo.l. si
duo.cum aliis concor.& de adulter.intelleximus.cum aliis
concordant.Et intellige paria, quo ad grauitatem specifi-
cam,puta, quia vtrunque est adulterium, non autem quo
ad grauitatem accidentalium circunstantiarum, q̃a vxor
viro,& econuerso grauius aliqua ratione fornicando pec-
cat,secundum Sanct.Thom.iij.dist.xxxv.Tertiò,si mulier
non habet filios, quia tunc filij habebunt dotem quo ad
proprietatem,& alia bona suæ matris,secundùm Ioan.An.
in c.plerunque.facit authen.sed hodie.C. de adult. Quar-
tò si agatur ciuiliter & non criminaliter, quia secundùm
Panorm.in cap.gaudemus.de conuer.coniug.si vir contra
adulteram agat ciuiliter, separatur matrimonium quo ad
thorum,& lucratur dotem,vt in d.c. plerunque. & mona-
sterio,in quo aliquando,vt dictum est suprà, Diuortium.
§.iiij.detrudenda est,nihil potest applicari.Si verò agat cri-
minaliter,vltra detrusionem duæ partes dotium applican-
tur liberis,si quos habet,tertia monasterio. Si verò nõ ha-
bet liberos,sed parentes,duæ partes applicantur monaste-
rio,tertia parentibus,& si parentes non habet, omnia ap-
plicantur monasterio, vt in auth. sed hodie. C. de adulte-
rijs.

ris.& sic vtilius est marito accusare ciuiliter,quàm criminaliter. Quintò,si mulier super hoc in iudicio sit condemnata,secundùm Archidia.post Ioan.Cal.& Panormitan. in cap.fin.de adulte. quia ad pœnas, inquit, legum quis non tenetur,nisi postquam fuerit adiudicatus, id est, per iudicem condemnatus,secundùm S.Th.& Ray.Et hæc limitatio locum non habet in casu dictæ exceptionis. Sextò limita si iudex separans sit ecclesiasticus secus , secundùm Panormitanum in d.c.plerunque.si sit secularis , quia non est in hoc competens,quando agitur ciuiliter,vt in ca.tuæ. de procurato.¶ Secundùm. Si maritus vxorem in adulterio,propter quod debeat dotem lucrari, repertam interficit,perdit ipsum lucrum,vt dicit Bart.secundùm glo.in l.si ab hostibus.ff.solut.matr. quia non licebat sibi interficere. Et per hoc dico , ꝙ si interficere licuisset ex consuetudine vel statuto,dotem non perderet,vt in l.quid ergo.§.si hæres.ff.de legat.j.quàm legem nota, cùm per totam Italiam sint statuta , ꝙ vxore præcedente vir lucratur certam partem dotis,vt eam non lucretur si vxorem occidit.hęc ille. Nec obst.l.si quis in graui. §. si tamen.ad Sil.quia ignoscitur ei ad minorem pœnam,non vt in totum releuetur, vt l.j.ff.de sic.& l.si adulterium.§.Imperatores.ff.de adulte. & per hoc habes concordare text. quia videntur adinuicem contrariari, quia debent intelligi , quòd marito parcitur, sed non omnino.¶ Tertium Si autem eam non interficit, sed erat infirma, sed maritus voluit medicum ducere : aut conducit eum,qui vnam literam non sciebat:dicit gl. in d. l.si ab hostibus quòd perinde indignus est , ac si occidisset illam,& idem tenet ibi Bart. Et idem dicẽdum esset si mulier erat furiosa , & præcipitauit se. quo casu nihil lucrari debet maritus.quod intellige si fuit in dolo,vel culpa non obstando,cùm posset.Et similiter idem dicit Bart.econtrario si mulier occidit virum , vt repetere non possit , quasi culpa eius matrimonium sit solutum.C. de repud.l.cõsensu.¶ Quartum. Hæres mariti non potest vxori obiicere adulterium ad effectum impediendi restitutionem dotis, secundùm Bart.in l.rei iudicatæ.ff.solu.matrimo.per illum text.ex quo tacuit in vita. & placet Panorm. in d. cap.plerunque.tamen cùm de hoc sint opiniones, videtur approbanda distinctio domini Signorelli de Homodeis , quam recitat dominus Ioannes Ant.de sancto Georgio in d.cap. plerunque.Nam aut maritus viuens ignorauit adulterium, & sic possent hæredes excipere de adulterio , & dotem retinere , cùm maritus non possit videri dissimulasse , & remisisse,nec enim potuit iniuriam remittere quam ignorabat.l.nihil interest.§.si cum filius.ff.de inoff.testa.& l. mater.§.j.eo.tit.& l.legitimam.ff.de peti.hęred.& l.vtilitatem. ff.de confirma.tuto. Et idem est si dubitatur an sciuerit: quia præsumitur ignorasse.l j.§.illud.ff.de libe. agnoscen. & l.mariti.ff.de adulte.& l.verius.ff.de probatio. Si autem maritus sciuit,& non est conquestus,vt potuit iure nouissimo,etiam constante matrimonio.authen. sed nouo iure. C.de adul.sed vxorem retinuit,cùm fuerit leno. l. siue metu.C.de adult.sic cum hæredes tractent de lucro captando contra ipsos replicabitur de lenocinio mariti. l. cum mulier.ff.solu. matrimo. & sic paria delicta mutua compensatione tollentur.facit quod not.Innocen.in d.cap.intelleximus.de adulte.& Iacob.de Aret.in d. l. cum mulier.& in l. rei.§.j.ff.sol.matrimo. Si verò post scientiam vxorem non retinuit:tunc si quæritur de delicto principaliter, hæredes non possunt conqueri:imò accusatio debet fieri, & inscriptio cum modificatione tamen,quam facit glo.in auth. vt liceat matri & auiæ. §. quia verò. Si verò secundario , sic posiunt,vt repellant petitionem dotis,vt in l filio.§.Scia.ff. de ali.leg.¶ Quintum. Amissa dote à muliere propter adulterium,si deinde constet impedimento tali quòd matrimonium erat nullum , puta de consanguinitate , secundùm Tancre.ipsa dotem recuperat. Et hoc placet Summæ Angelicæ , ne pœna excedat casum suum. Oppositum tenuit Sum.Ros.ac Supp.cum Host.Gos. Laud. Ber.Iãne.& Sum. Pis.& hoc tenendũ est propter rationes glo.in d.c.plerunque.maximè per l.si vxor.ff.adulter.vbi dicitur , ꝙ matrimonium nec speciem matrimonij violare licet.Et licet modò appareat, ꝙ nõ fuerit matrimonium: mulier nihilominus punienda est propter intentionem cum opere subsecuto:de big.c.nuper. & ca.fin.& etiam vt auferatur cæteris materia delinquendi, & excogitandi falsam probationem contra matrimonium. Nec tamen pœna excedit casum suum:quia hæc fuit adultera verè, quò ad Deum. i. in sua conscientia,& quò ad homines.i.opinatiuè.¶ Sextum. Si duo contraxerint scienter in secundo gradu consanguinitatis , non scienter contra ius , ducti ignorantia iuris hoc prohibentis,secundùm Io.And.vt refert Pan.in c. & si necesse.de don.inter vir.& vxo.isti puniri debent pœna adulterij vel incestus , ac perdere dotem ac donationẽ propter nuptias.Nec excusat iuris ignorantia etiam fœminã : cùm illa non excusetur , nisi in casibus iure expressis:vt est tex. not.in l.ne passim. C. de iur. & facti ig. Secus si errassent in facto:puta quia credidissent dispensatum.& sic communiter transeunt doc.vt dicit Pan. & videntur tenere Legistæ in l.qui contra.C.de incest.nup.& in l.auunculo.ff. de cond.sine causa.Sed Bart.ibi tenet contrarium , sequendo opinionem Io.quia ignorantia iuris excusat à pœna amissionis bonorum:&hoc per auth.incestas.C.de incest.nup. vbi pœna imponitur scienter contrahentibus. & facit l. si adulterium.ff.de adul. vbi errãtes in iure excusantur à pœna incestus & adulterij. Et hanc opinionem sequens Pan. & concludens post Bart. hanc materiam in tria membra: dicit quòd aut agitur de pœna adulterij vel incestus,& error iuris excusat,d.l.si adulterium.Aut agitur de pœna perditionis propriæ substantiæ vt dotis , & donationis propter nuptias,& est idem,arg.d.authen.incestas. Aut agitur de pœna perditionis lucri,& non excusat,vt d. l. qui contra.Et hanc opin.tanquam mitiorem teneo,cùm simus in pœnalibus,addens secundùm Bar.in l.descriptionis. C. de impo.lucrat. descriptio.lib.x. quòd dos & donatio non dicuntur tituli lucratiui respectu eius , cui datur , & sic accipientis,sed respectu eius , pro quo datur , bene est titulus lucratiuus, vt l.fin.§.j.ff.de his quæ in fraud.cred.Ang. autem in addi.ad d.l. descriptionis. dicit ibi esse text. expressum ꝙ maritus, qui lucratur dotem propter adulterium, vel tertiam partem eius ex statuto , decedente vxore sine filiis in matrimonio , non habet eam de causa lucratiua, vnde non est necesse, quòd lucrum illud facit insinuari, nec gabellam soluat , quæ soluitur de rebus quæ ad alium perueniunt ex causa lucratiua.¶ Septimum. Vidua stuprũ committens,& dotem repetens à fratre, vel hærede mariti,de rigore iuris repelli potest per exceptionem de fornicatione.secundùm do.Ioan.And. in d. c. plerunque. & per dotem,& sic remanebit apud fratrum , vel hæredes mariti propter offensam factam defuncto.per text. cum gl. & per id,quod no.Bart.o.l.pe.C.de adul.& ff.de liti.l.fi.& ff. de in iur.l.filio.§.& si fortè.& ita determinat Pau.de Castr. cõs. cxix.¶ Octauũ.Pater,qui dedit dotem pro filia,perdit illam pro

pro adulterio filiæ , si non est stipulatus eam sibi reddi , & sibiimputet,secundùm Ioan.And.d.c.plerũque.& Accur.in l.consensu.C.de repu. & in l. si dotem. C. de iure do. Sed Dyn.per.l.ij.§.item si volũtate.ff.sol. matr. dicit quòd non præiudicatur patri quin possit agere pro dote,si filiaest in patris potestate.Et similiter tenet domi.And.in d.ca.plerũque.per l.fi.C.de repu.Sed pro his Arch.& Petr.de Pal. in quarto , sic recitat & tenet. Quando vxor diuortio facto propter adulterium suum dotem perdit,si ipsa erat filiafamil.id est,in patris potestate constituta , & dos erat profectitia,id est , de bonis patris profecta , vel aliàs qũcunque dos erat ad patrem recasura, pater non perdit eam pp delictum filiæ,quia non debet pater portare iniquitatem filij. Sed si non erat recasura ad patrem,quamuis ab eo profecta esset:quia ea mortua rehabitura non erat,tunc maritus eam lucratur.Et sic intelligit Host.C.de adul. l. vlt. ad fin.de diuort.l.consensu. Quando tamen dos erat ad patrem reditura,perdit eam quãdiu viuit adultera filia:& vir dotem tenebit , sicut etiam non potuisset eam pater repetere illa non adulterante , nec debet ipse ex filiæ delicto lucrari:post mortem tamen adulteræ dos redibit ad patrẽ, sicut si prælatus ecclesiæ committat feloniam.i. coniuret contra dominium:quandiu ipse viuit , ecclesia feudũ perdet,quo mortuo,ad ecclesiam redibit,ne delictumpersonę redundet in ecclesiæ damnum.Ex his sequitur, quòd si vir committat crimẽ læsæ maiestatis,propter quod bona eius confiscentur,& ipse nudus exeat:vxor dotem perdit quãdiu viuit eius vir:ne per eius delictum lucretur vxor quod prius non habebat , interim tamen fiscus tenetur ei prouidere necessaria loco viri,quo mortuo dotem integrè rehabebit,& dotarium suum.hæc ex illis.¶ Nonum. Vir expellens vxorem authoritate propria propter adulterium non notorium , tenetur soluere mutuũ quod mulier accepit ꝑ alimentis , quia tale adulterium non priuat ipso iure alimentis,nisi sententia lata.ff.de don.l. post contractũ. cum sua materia.Et quod dictum est,mulieri obstare exceptionem adulterij , verum est quò ad futura , sed non quo ad alimenta,quæ debentur ante sententiam latam, de quo in l.instituta.ff.de inoffic. testa. Dicit tamen Petr. de Palu. ꝙ adulteræ nihil tenentur præstare, nisi ipsa replicet de consimili , sed intelligitur quando est adiudicata vel notoria. ¶ Decimum.Propter adulterium seu fornicationem spiritualem,puta hæresim, vir & vxor perdunt similiter dotem & donationem propter nuptias,secũdùm Panor.in c.fi. de conuer.coniu.pro quo l.consensu.C.de repud.¶ Decimo-
17 quintò, * quot modis vir lucratur dotem vxoris ? Et dico quòd tribus.Primò ex pacto , vt si paciscatur de tota dote vel eius parte lucranda post mortem vxoris.C.de pa. conuen.l.ex morte.in princip. & in authen.ibi posita. Secundò,ex lege,& hoc dupliciter,scilicet,ex adulterio, vt dictũ est §.priore. per totum. & si vxor moriatur intestata deficientibus liberis & propinquis,quo casu vir succedit vxori,dotemq; lucratur,& econuerso est, vt j. Hæreditas.j.§. ij.vt C.vnde vir & vxor.l.j. In aliis autem casibus dos ad mulierem redit,& ad virum donatio propter nuptias , nisi secus obtineat consuetudo. extrà , de don.inter virum & vxor.l.donatio.§. sanè. Tertiò aliquando ratione consue-
18 tudinis,vt dictũ est statim.¶ Decimosextò*quæritur , vtrũ constante matrimonio possit vxor dotem repetere marito vergente ad inopiam , vel alio casu. Et dico quòd sic in multis casibus.¶ Primò, viro in insulam deportato : cuius affectionem mulier non mutauit,secundùm Petr.de Pal. in iiij.distinct.xlij. ¶ Secundò , viro bannito de regno.C.de iure do.l.vbi & hoc non est dubium,secundùm Bart. in l.si constante.ff.sol.matr. si perdidit omnia bona sua:quia publicantur cum sit perfecta inopia. & idem credit parte bonorum publicata,vt l.si marito.ff.soluto.ma. & idem similiter credit,si nihil de bonis eius publicatum est, per autẽtic.de æqua.do. coll.7. quia talis incipit malè vti substãtia sua,cum peregrinatio ducat ad paupertatem.¶ Tertiò, viro ad inopiam vergente etiam sine culpa , modo ipsa non sit eam consumptura,vt in d.l.vbi & est communis opinio Legistarum,vt refert Panor.in c.per vestras. de donat. inter virũ & vxo. ꝙ idem Pet. intelligit non de inopia ęris: quia tũc sub tali cautione, quam præstare potest committenda,& dimittenda est dos , sed de inopia mentis,vt quãdo incipit esse prodigus & dilapidator : & quia tunc cautio parum valeret. Et idem sentit Pan. in c. per vestras. de do.inter virum & vxo. vbi dicit ꝙ de ista cautione prouidit ius canonicum,non ciuile. Et non sufficit cautio iuratoria,ꝓm Ioan.And.quam quilibet præstare potest , quantumcunq; pauper, cùm tex.ibi dicat quam potest. Ex quo sumitur limitatio ad totum titulum.C. ne fideiussores dotiũ dentur.l.nisi maritus vergat ad inopiam.Pro hoc scito, quòd circa hoc emanarunt varia iura. Nam primò sancitũ est , quòd si substantia mariti non sufficit ad satisfaciendũ doti & creditoribus , potest vxor dotem repetere.ff.solut. matr.l.si constate. Deinde sancitũ est ꝙ hoc possit si maritus ita se gerat quòd vergat ad inopiam.C.de iure dot.l. vbi.quæ dispositio est latior , quia non requiritur vt substantia mariti non sufficiat , sed satis est quòd vergat ad inopiam, vtputa , quia est nobilis , & vult facere sumptus vltra facultates. Deinde sancitum est , quòd hoc possit , si maritus malè inopiæ vti substantia sua,vt aut.de æqua.do. quæ dispositio adhuc est latior,quia supposito , quod non vergat ad inopiam, puta,quia ditissimus est,ex quo tamen malè vtitur sua substantia , potest mulier dotem repetere, & ibi gloss. sentit id quod Bartolus dicit in d.l.si constante,scilicet,quòd hoc potest quando vir incipit depauperari,& secundùm opinionem vulgi ad inopiam vergere , quare dicitur malè geri quandoque respectu initij, quandoque respectu finis, vt l & in totum.ff.de impe.in re.do. fac. & fauore dotis non possit perdi si vir ad extremam paupertatem veniret : vnoque modo intellige siue vir malè inchoet,siuemalum exitum habeat.In quolibet autem trium prædictorum casuum potest mulier agere contra maritũ repetendo & fortius excipiendo contra petentem dotem. Et idem est à fortiori de quolibet alio , cuius est dotem aut reddere aut recipere. Et non solùm ad dotem , sed etiam ad donationem propter nuptias agere potest in illis casibus, vt est tex. in dict.l.vbi. Si tamen ab initio mulier nupsit pauperi,aut vergenti ad inopiam,aut malè vtenti substantia sua, videtur quòd repetere non possit:quia semel approbauit mores illius.Tamen Bar. in d.l.si constãte. contrarium tenuit , quia non potuit per tacitum pactum sibi vxor præiudicare, nam publicæ vtilitatis , vt dos maneat integra mulieribus,vt l.j.ff.sol. matrimo.¶ Decimo-
19 septimò*quæritur, cui restituenda sit dos,siue ad quẽ pertinebit soluto matrimonio?Et dico , quòd licet maritus de subtilitate iuris efficiatur dominus dotis sibi datæ , vt l. in rebus.C.de iur.do. & l. doce ancillam. C. de rei vendica. tamen ad illam non pertinet post mortem vxoris , nisi in duobus casibus.Primò ratione pacti de dote lucranda.Secundò , quando vxor intestata decedit deficientibus liberis & propinquis , quia vxori succedit : & econtra vxor viro , lege vnic. C. vnde vir & vxor. Et similiter duobus

casibus prædictis ad mulierem pertinet donatio pp nuptias viro defuncto. Et ita tenet Sum Aug. Sed tu dic, vt §.§.xv. tertio ratione cõsuetudinis. Extra hos casus autem cum ab vno trium dos constituatur, secundùm Pan. in c. fi. de dona. inter vir. & vxo. scilicet à patre, ꝓ filia, vel ab ipsamet muliere, vel ab extraneo, quem dico omnem nõ habentẽ mulierem in sua potestate, vt dicit tex. in l. vnica. C. de rei vxo. act. pertinebit ad eũ, qui eam cõstituit, si stipulatus est eam sibi restitui, siue sit pater, siue extraneus, vt in l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. act. Si autem cõstituit quidem eam, sed non est ita stipulatus eam restitui: tunc si sit extraneus, redderur vxori si superest, vel hæredibus eius, si decessit. Sed si sit pater, erit filiæ in duobus casibus. Primò, si eam emancipauit. Secundò, si ipse pater præmoriatur: aliàs filia præmoriente erit patris, etiã si extant liberi ex filia, secundum aliquos, vt secundùm Vin. per l. dos à patre. C. solut. matr. cum qua opinione cõmuniter trãseunt Canonistæ, vt dicit Pan. in c. fin. de don inter vir. & vxor. & Bart. in l. post dotem. ff. sol. mat. & glo. in l. dos. Sed contraria opinio, quæ est Martini antiqui glos. & vult, ꝓ restituatur liberis, prævaluit in vsu, vt dicit d. gl. & etiã est vera. de iure. arg. ff. solut. matr. l. post dotem. & ita tenet Sum. Confes. superstite autẽ patre simul, & filia non emancipata, tunc patri & filiæ reddetur, & nõ erit alteri sine alterius consensu. ff. sol. matr. l. ij. Si vero is, qui dotẽ constituit, si ipsa mulier, reddet sibi. d. l. vnica, vel suis hæredibus, nisi ratione adulterij illã perdiderit. Prædicta tã limita vera, nisi obstent aliqua statuta, vt com-
20 muniter accidit. ¶ * Est autem notandũ secundùm Bart. in d. l. post dotem, ꝓ vtilis est ad multa disputatio, an opinio Martini sit vera de iure vel de cõsuetudine. Nam si filia familias habens dotem profectitiã, & filios ex primo matrimonio, nupsit secundò viro, & moritur in secundo matrimonio sine filiis, si de iure vera est opinio Martini, succedent indotem filij primi matrimonij: quia prima causa in successione est liberorũ: si autem de iure non est vera, sed de consuetudine: secus, quia cùm dictet consuetudo, quòd dos remaneat apud virum propter filios eiusdem matrimonij, non extendetur ad aliũ casum, vt l. si verò. §. de viro. ff. solut. matri. Idem tenet Iacob. Bu. in l. fin. C. com. vtri. iu. & hoc putat Bart. verum, quia de eodẽ matrimonio oportet
21 filios consistere. casus est in l. si inter. ff. de pact. do. ¶ Decimooctauò * quæritur, vtrum confessio, qua vir confiterur recepisse dotem constante matrimonio, valeat? Et dico, ꝓ non, nisi appareat de numeratione, nam videtur donare. Bald. in l. j. C. de do. promiss. & Ange. in l. pen. ff. quæ res pi. ob. pos. & Bart. in l. si diuortio. ff. de verb. oblig. & ibi Legistæ. & præsumitur simulata confessio, secundùm Bart. in l. j. C. de donat. ante nupt. Et hoc verum, nisi vir faciendo testamentum legaret vxori dotem expressa quantitate, tunc omnino vxor eam habebit, etiam si probaretur, ꝓ nunquã fuerit soluta, vt not. Anto. A ret. Instit. de legat. §. sed si vxor. quod limitandum videtur verum nisi vir esset nõ soluen-
22 do creditoribus suis. ¶ Decimonono * quæritur, quando restituenda sit dos? Et dico multa. ¶ Primum. Si dos consistit in rebus immobilibus, debet reddi statim soluto matrimonio. Si verò in rebus mobilibus, restitui debet intra annum. C. de rei vxor. act. l. vnica. §. cum autem. Quod tamen in marito limita, si potest, quia si dolo malo non est versatus, non restituet, nisi inquantum potest, scilicet ratione ne egeat. d. l. vnica. & si paciscatur vt conueniri possit vltrà quam possit facere, est contra bonos mores: & pactum non valet. ff. solut. matrim. lege, alia. §. j. quod priuilegium etiam
24 transit ad filios eiusdem matrimonij, vt ff. sol. matr. l. mari-

tum. Sed tam ille, quàm isti caucbunt de restituendo residuo, si venerint ad pinguiorem fortunam, vt notat. in d. l. vnica. §. cum autem. & in l in condemnatione. ff. de regu. iur. Hæredi autem extraneo hoc nõ est præstandum, nec transit ad illum. d. l. maritũ, de quo vide glos. in c mulieres, & ibi per Canonistas, de don. inter vir. & vxor. Secundum. Si quando data est dos, res erant immobiles, quas vendidit maritus, & inde ex pretio emit mobiles, nõ cõputabuntur immobiles, sed mobiles. Et casus est secundùm Barto. in l. cum in fundo. §. si fundus. ff. de iur. do. & ita iudicabuntur mobiles vel immobiles tẽpore mortis viri. Vnde non statim restituentur, sed intra annum. Nec est verum hic, quòd subrogatum sapiat naturam, &c. Et dicit Bart. quòd ille §. est contra glos. in l. diuortio. ff. solut. matr. & contra glo. in d. l. vnica. cuius glos. opinionem tenuit Lud. de Ro. in suis singularibus. ¶ Tertium. Si mulier dedit dotem in re mobili, puta in auro, & negante hærede dotem se daturum intra annum, si interim nõ habet vnde viuat, hæres condemnabitur ad dandum statim, quia de hoc videtur casus in l. si constante. §. quoties. ff. sol. matr. & si contra hoc essent iura nihil valerent, quia essent contra ius naturale, nisi secundũ
23 aliquos, hæres esset ĩ necessitate, æquali. ¶ Vicesimò * quæritur, qualiter restituenda sit dos? Et dico multa. ¶ Primũ. Expensarum factarũ à marito vel hæredibus circa dotem, quædam sunt necessariæ, vt illæ, quæ si factæ non fuissent, aut res periisset, aut fuisset deteriorata: sicut si domus, quæ ruĩnam minatur, aptetur, aut restaurentur recta. Quædam verò vtiles: vt quæ rem meliorem faciunt, & deteriorem fieri non sinunt, sicut vineæ, pastinatio, vel huiusmodi. Et quædã voluntariæ, seu voluptuosæ: vt quę rem tantùm ornant, sed fructũ non augent, vt viridaria, & picturæ, & incrustationes, & huiusmodi. ff. de verb. signific. l. impensæ, & dicunt incrustationes crustæ. subtiles marmoris extra murum positæ. ¶ Secundũ. In restituenda dote defalcari possunt expensæ necessariæ, quæ ipso iure dotem minuunt, secundùm glos. in c. mulieres. de dona. inter vir. & vxo. Vtiles autem non minuunt dotem ipso iure, sed petuntur actione mandati, vel negotiorum gestorum. Voluntarias autẽ quidam dicũt simpliciter perditas. Sed melius alij distinguunt, si mulier vult habere, reddere debet quæ impensa sunt: quæ si reddere non vult, tunc si separationem recipiant sine rei læsione, tolli possunt, vt pictura facta in tabula vel panno, & affixa parieti. Si autem separationẽ non recipiunt, relinquenda sunt: vt si esset facta figura in ipso pariete immediatè. ff. de impen. in re. l. j. & l. pro volũtariis. C. de rei vxo. act. l. vnica §. sed nec. Sed hæc non habent locũ in expensis factis pro exactione vel defensione dotis: quia maritus est dominus fructuũ dotis, & sic tanquam dominus ipsam tuetur, vt not. ff. de impen. in re dota. fac. l. ij. & ideo repetere nõ poterit, vt tenet Spec. tit. de do. post diuor. & Io. And. Circa vtiles tamen Barto. ff. de impen. l. vtilium. distinguit: quia aut sunt factæ voluntate mulieris: & tenetur. aut sine, & tunc aut potest aliunde soluere, & idem. aut non potest aliunde soluere, & nõ tenetur, vt in d. l. vtiliũ. quia tunc nõ videntur, vtiles, cum non expediant mulieri. & idem Dyn. ¶ Tertium. Cùm dos sine matrimonio esse non possit. C. de don. ante nup. l. si. solutum pro dote, vbi matrimonium nullum fuit, non repetetur nomine dotis, sed condictione sine causa. ff. de condi. sine causa. l. fi. & est priuilegiata hæc actio quo ad mulierem, sicut actio de dote, vt tenent don. in c. de prudentia. de dote post di. re. & facit l. ij. ff. de priui
24 cred. ¶ Vicesimoprimò * quæritur, vtrum aliquo casu dos possit solui mulieri? Et dico, quòd sic in tribus casibus, se-

cundùm-

cundùm Bart. in l. quamuis. ff. sol. matr. Primò, vt soluat æs alienũ. ff. de iur. do. l. vlt. Secundò, vt emat prædia, & illud est regulare, qũ ex solutione, quæ fit causa dotis, mulier fit melior, vir ñ pauperior, vt l. ita cõstante. ff. de iure do. Tertiò, vt cõsanguineos redimat ab hoste, vel eos alat egentes. Ex quo nota ꝓ si mulieri soluitur pecunia vt soluat votum factum pro se, vel in peregrinationẽ pro anima sua vadat,
10 aut alterius eius coniuncti, iustè soluitur, & minuit dotem: quia si hoc fieri permittitur ad liberanda corpora, multo magis ad liberandas animas. C. de sacros. eccles. l. sancimus.
25 ¶ Vicesimosecundò, * quæritur, vtrum hæredes mariti teneantur alere relictam intra annũ restituendæ dotis. Et dico multa. Primum. Eam tunc alere tenentur, si aliunde nõ habeat, vnde alatur, nõ tamen secundũ quantitatem dotis: quia si fructus excederent, non tenetur nisi ad alimenta, & si quid de dote restituunt, tenentur in residuo alimentorũ. Ita notat glos. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. exactio. & ff. solu. matri. l. adiutor. Vnde si pater præstitit alimenta filiæ, poterit ea repetere ab hæredibus viri. & facit quod not. Bart. in d. l. diuortio. Si verò habet vnde alatur, non tenentur hæredes, secundùm glos. in d. §. ex actio. probatur in l. extraneo. ff. de ventre in pos. mit. ¶ Secundum. Ipsa etiam cum eisdem hæredibus habitare non tenetur, secundùm Bart. in d. l. diuortio. quia iure nõ inuenitur expressum. Sed tamen contrariũ tenetur secundùm aliquos: quia intra annum dicitur quasi esse in matrimonio. C. de bon. ma. l. fin. & sic consuluit dom. Card. quòd non poterit alimenta petere, si contra eorũ voluntatem alibi sit demorata, dummodo apud eos possit honestè morari. ¶ Tertium. Licitè ipsa potest percipere certum quid pro alimentis ab hæredibus mariti, donec illi dotem restituant de iure communi, iuxta not. per Bart. post Cy. C. de bon. auth. iudic. pos. auth. ei qui. & per Ang. in l. Titia. ff. sol. matr. & Paul. de Cast. consi. 382. Quod tamen Pan. in c. salubriter. de vsur. limitat in ea, quæ non habet vnde viuat aliunde: sed melius limita quando hoc facit ratione interesse coacta: puta, quia mallet suam dotem, sed eam non accipit, vel quia non potest, vel quia hæredibus compatitur: alias si sponte faceret, cum dotem habere posset, esset vsura manifesta, vt j. Patebit, & diffusè deduxi in quæstione aureæ rosæ, vide j. Vsura. iij. §. vj.

¶ DVANA, vide infrà Gabella, tertiò.

DE DVBIIS FACTI ET IVRIS.

1 *Dubium variè finitur. Quomodò autem differat ab opinione, & fide, & huiusmodi, remittit.*

2 *Quod in regula iuris, estote habetur, qualiter sit intelligendum. Et ibidem quòd humanorum exteriorum operum genus triplex. Et quæ de genere bonorum sint, quæ de genere malorum, & quæ ex se indifferentia. Et in quibus in bonam, aut malam partem iudicandum ac interpretandum sit.*

3 *Opinionem malam de aliquo sine causa legitima habens, eidem iniuriari dicitur: & ideo melius esse nos falli habendo opinionem bonam de homine malo, quàm falli raro habendo malã de bono.*

4 *In dubijs tutiorem viam esse eligendam, qualiter intelligendum sit. Et ibidem quòd dubium duplex sit. Et quòd amans periculum peribit in illo.*

5 *Ambiguitatem iuris triplicem esse, aut enim iuris, aut facti, aut personæ, & ibidem de singulis. Et in qua ex his certa sententia reddi queat.*

6 *Regula, cùm sunt partium iura obscura, reo fauendum esse potius, quàm actori.*

7 *In dubio super irregularitate, vel aliquo delicto, qualiter interpretandum sit, affirmatiuène, an negatiuè, & hoc siue in foro contentioso, siue in foro animæ, siue in foro quasi pœnitentiali.*

8 *In ambiguitatibus cuinam standum sit. Et de hoc conclusiones quatuor, & ibidem distinctio ex Ioan. And. quòd ambiguitas vel obscuritas, aut in vltimis voluntatibus, aut in conuentionibus iudicio factis, aut in confessionibus, aut in cõtractibus & pœnis, aut in sententijs apposita sit, de quibus hic sigillatim.*

9 *Legibus, num aliquid ambiguum aut obscurum insit.*

10 *Verbis non semper inhærendum, etiam si de intellectu non constet. Et verba legibus aut rescriptis apposita, æquitati conformari debere, etsi per verba id non fiat.*

1 DVBIVM * secundùm Isidor. in lib. Etymol. est motus indifferens in vtranque partẽ contradictionis. Vel dic, secundùm Philosophum, & mentem S. Tho. in iij. dist. xvij. quòd est contrariũ rationum æqualitas: vnde propriè homo dubitat de aliquo, vel circa aliquid, qũ habet rationes ad vtranque partem æqualiter, aut quasi æqualiter moventes, ita ꝓ non inclinatur ad hoc magis quàm ad illud notabiliter. Quomodò autem differat dubiũ ab opinione,
2 & fide, & huiusmodi, infrà opinio. ¶ Primò * verò quæritur, quomodò intelligitur illud quod habetur in regula iuris, estote: scilicet dubia, id est, facta, quæ dubiũ est quo animo fiant, sunt in meliorẽ partem interpretanda: & dico, triplex esse genus operum humanorũ exteriorum præceptorum à nobis. Quædam enim sunt de genere bonorũ, id est, ex suo genere, siue ex suo obiecto bona, vt eleemosyna, oratio, ieiunium, & huiusmodi, quæ malè fieri non pñt nisi per accidens, ratione finis, seu intentionis, vel circunstantiæ, puta si fiant quando, vbi, vel à quibus nõ debent. Quædam verò sunt de genere malorũ, id est, ex suo obiecto malo, vt furta, blasphemiæ, & huiusmodi, quæ bene fieri non possunt, etiã per accidens ratione finis, aut circunstantiarũ: quia ex obiecto habent malitiã, vnde sine malitia nõ fiunt, & consequenter semper sunt mala: quia secundùm Dion. bonum ex totali & integra causa, malũ, ex singularibus defectibus: sicut structura nõ est bona, nisi sint boni lateres, & cæmentum, & omnes partes: est autem mala, si aliquod horum est malũ, licèt cætera sint bona. Quædam verò ex se, id est, ex obiecto, sunt indifferentia, sed suã bonitatem vel malitiam habent ex fine & circunstantiis, vt comedere, & bibere, & huiusmodi, quæ possunt bene & male fieri, sicut bono & malo fine, & debitis ac indebitis circunstãtiis. ¶ Prima semper debent in bonam partem interpretari: licèt fieri possint mala intentione, & similiter tertia in partem meliorem. de quibus principaliter intelligitur regula, secundùm glos. in aliis verò, secundùm Bedam permittitur nobis iudicare, id est, interpretari in malã partem, & peccata esse, cõsequenter facientem talia esse peccatorem. xj. q. iij. si quis dixerit. & c. seq. Vide j. Iudicium. §. iij. Adde ex S. Thom. ij. ij. q. lx.
3 quod * habens malam opinionem de aliquo absque causa sufficienti, iniuriatur ei, & illum contemnit, quod sine causa cogente nullus facere debet. Et ideo vbi non apparent de malitia alicuius manifesta indicia, debemus illum habere bonũ, id quod dubium est, in meliorem partem interpretando. Et melius est, aliquem falli frequenter habendo bonam opinionẽ de homine malo, quam falli raro habendo malam de bono, quia ex hoc fit iniuria proximo, nõ
4 ex primo. de reg. iur. estote. ¶ Secundò * quæritur, quomodo intelligitur aliud dictum, quod est quasi regula, scilicet: In dubiis tutior via est eligenda: quod est sumptum extrà, de spol. in c. iuuenis. vbi dicit glos. quod in his, quæ dubia sunt, quod certius æstimamus, tenere debemus. Et idẽ dicit Ang. de pœnit. dist. vij. c. ij. tene certum, dimitte incertum. Et dico hic opus esse duplici distinctione. ¶ Prima. Dubiũ est duplex, scilicet probabibile, cum scilicet rationes pro-

babiles ad vtrãq;partẽ sunt quasi ęquales,& scrupulosum, quando quis scilicet ex leui suspicione timet alicubi esse peccatum. Scrupulosum dubiũ ad cõsiliũ boni viri est deponendũ,secundùm omnes Doctores.& idem est si dubitatur an dubiũ sit scrupulosum nécne. Et ratio huius est: quia qui in huiusmodi consuluit virum bonum,id est,peritũ & conscientiatum,etiã si deinde cõsilio eius erret,excusatur:quia laborat ignorantia inuincibili, quæ excusat, vt infrà Ignorãtia.§.xlv. Dubiũ autẽ probabile est, de quo propriè illud dictũ intelligitur, & secundùm Arch.peccatũ graue est tali in dubio se exponere, vbi est mortale.Et secundùm Pan.in d.c.iuuenis.in dubiis, scilicet probabilibus,vbi versatur periculum animæ, semper tutior pars est eligendà,& quod tutius est tenendum,& quod sine dubio explicari põt.Sed tamen intellige,ꝙ si detur casus,ꝙ opinio securior sit minus ꝓbabilis notabiliter,nõ est eligenda necessariò:quia iam cessat ratio dubij.Si verò sit minus probabilis,sed non notabiliter, etiam non est eligẽda necessariò : quia eo casu intelligo Alb.in lib.de Homine.dicentem,ꝙ conscientia non obligat ad faciendũ, nisi quod est in cõscientia,si vt opinatũ,vel creditũ, vel scitũ,nõ aũt si est dubitatũ,vel ambiguum.Si tũ probabilitas hincinde esset ęqualis,tutior eligenda est necessariò,qñ ex electione alterius imminet periculũ peccati mortalis : qa tũc verum est illud Ecclesiastici.3.Amans periculum , peribit in illo.Quãdo aũt immineret periculum peccati venialis solùm,esset eligenda de bene esse tantum.¶ Secũda*distinctio est , quàm dat gloss.33.distinct.c.vlti.quòd triplex est ambiguitas,scilicet iuris, facti, & personæ.Ambiguitas iuris est,vbi de similibus ad similia proceditur, vt dist.xx.de libellis.& de tali loquitur c.sicut.distin.14.dicens,ꝙ in dubiis vel obscuris sequendum est,quod nec præceptis Euãgelicis contrarium,nec decretis sanctorũ patrũ inueniatur aduersum. Vbi autem est ambiguitas facti nunquã ferenda est sentẽtia in ꝓiudiciũ alicuius, & sic intelligitur illud xj.q.iij.graue est,& satis indecens,vt in re dubia,certa detur sententia.Vbi verò nulli fit præiudiciũ vt in baptismo,cõfirmatione, ordinatione, cõsecratione & huiusmodi,bene fertur in dubio sentẽtia certa, scilicet, vt baptizetur denuo.& sic de aliis, vt de cõs.dist.iij.paruulos.& dist. j.solẽnitates.Quandoq; tamẽ dubitatur de facto,& fertur sententia in præiudicium alterius , vt in d.c.iuuenis. Sed istud fit propter periculum animæ.Vbi verò est ambiguitas personæ,sed factũ est certum, bene fertur certa sentẽtia, secundùm Arch.vt cũ furtũ est publicũ, sed ignoratur author,& tũc iudex,inquit, in authorẽ potest ferre sentẽtiam excõmunicationis, & præcipere vt sibi reuelet.All.c. quidam.v.q.j.& hoc vtiq; verum est, sed tamẽ author nõ tenetur obedire ad simplex præceptũ, nisi sit de hoc infamis vel semiconuictus , vt diffuse disputaui in Aur.Ro.in quodã casu,& suprà Correctio.§.viij.Si tamen etiã in furem occultum intenderet ferre sentẽtiã excõicationis, incideret nõ obediendo.quia & si fortè esset iniusta, tũ non esset nulla.¶ Tertiò * quæritur, quomodò intelligitur illa regula iuris.c.cùm sunt partiũ iura obscura,id est, dubio, reo fauendũ est potius quàm actori?Et dico,ꝙ ista regula intelligitur nõ solùm in sententia ferẽda,sed etiã in lata à duobus ordinariis,vno absoluente, & alio condemnante: qa tenet sentẽtia pro reo,nisi in casib.vt infrà,nec tũ si absoluitur in dubio fertur in re dubia certa sententia,contra dictũ.c.graue,qa nõ est dubiũ,imò certũ ꝙ debet absolui, si actor nõ clarè ꝓbauit.vj.q vlti.actor. Tenet etiã in fine libri,ĩ quo fauet reo.de quo dic vt no de rest.spo.cũ ad sedem in glossiij. Not. tenet autem, sed fallit primò in causa fauorabili,quã tuetur actor, puta in causa liberali,aut matrimonij,aut in offic.testam.vel dotis : quia tunc actori fauendum est.xxxiij.q.j.si quis accipit.de proba.ex literis.Et secundò in principio litis.ff.de iudic.l.si quis.vbi ambiguã orationem actoris in sui vtilitatẽ interpretamur. Et similiter tertiò in probationibus obscuris inductis à reo , quas contra illum interpretamur. de probat. licet. de quo dic vt infrà §.v. ¶ Quartò * quæritur,vtrum in dubio de irregularitate vel aliquo delicto interpretandum sit affirmatiuè aut negatiuè ? Et dico,ꝙ secundũ Inn.in c.ad audientiã.de homic. cùm irregularitas sit de iure positiuo, in dubio nõ debet iudex reputare aliquẽ irregularem:quia pœnæ molliendæ sunt.de regu.iur.in pœnis, lib.6. Quod Pan. vt colligitur ab eo ibi.& in c.cùm tu fili præpositę. de testib. dicit sibi nõ placere,& melius distinguit:quia in foro cõtentioso,vbi purè agitur ad pœnã, procedit dictum Inn.& ita loquuntur iura per eũ allegata. Vnde generaliter debemus interpretari negatiuè , siue per non,maximè vbi agitur de pœna:puta quia celebrauit,quia collatio nõ tenuit, & huiusmodi,quia in pœnis mitior interpretatio est fienda, vt ĩ dicta regula, in pœnis,& in regula,odia.lib.6. & idem dic in excõmunicatione, & similibus:in foro autẽ animæ, debemus interpretari affirmatiuè, ꝙ sit irregularis:quia in foro pœnitentię semper pars tutior est eligenda,licet durior videatur:quia in illa parte nullũ subest periculum : ad hoc. c.significasti.el ij.de homic.Et idem dicit vbicunq; dubitatur de aliquo delicto,ad qd vide gl.notabilẽ in c.vnico.de scru.in ord.fa. Et similiter dicendũ est in foro quasi pœnitentiali:puta,quia non agitur ad pœnam propriè,sed vt ab altaris ministerio abstineat, vel à cõtractu matrimonij,vel ab aliquo exercendo , in quo exercendo subest peccatum: quia etiã tunc in securiorem partẽ debemus interpretari, licet illa sit durior:& facit d.c.significasti.de homic. & d.c. iuuenis.de sponf. ¶ Quintò * quærit generaliter,cui standum sit in ambiguitatibus?Et dico multa. ¶ Primum. In re dubia fidei , authoritas Ecclesiæ Romanæ requirenda est. xj.dist. palam. ¶ Secundum. Dubio existente in iure matrimonij tutius est contra statuta hominũ dimittere copulatos, q̃ disiungere cõiunctos contra statuta Dei.c.licet ex quadam.de test. ¶ Tertium. Verba dubia ꝓm intentionem proferentis accipienda sunt.ff.de reg.iur.in ambiguis,& vt res potius valeat,quàm pereat.c. abbate.de verb.signi.aliàs ꝓm cõmunem vsum.100.dist.cõtra mortem. Vide j.Legatum.ij.§.v. & seq. ¶ Quartum. Generale collectũ ex Ioan. And.in reg.contra eum, qui legem dicere potuit , apertius est interpretatio facienda,lib.6.vbi sic dicit:Obscuritas vel ambiguitas aut apponitur in vltimis voluntatibus , aut in conuentionibus factis iudicio, aut in cõfessionibus, aut in contractibus & pœnis,aut in sententiis. Si in vltimis voluntatibus,subdistingue : quia aut constat de volũtate expressè,& sic illa seruatur.xxvj.q.j. quæ recedunt, & de testam. requisisti.& hoc nisi dicta volũtas turpis esset,vt ff.de condi.instit.l.quidam.vel aliàs contra ius, extrà, de testam.tu. Si autem nec expressè constat, nec tacitè, statur verbis testamenti,ad hoc xxij.q.ij.c.is autem.de celebr.mis.in quadam.quæ verba si minus sint larga,sequimur benignius,& minimum,vt in regula,in obscuris.de regu.iur.lib.6. & sic esset hæredis electio , etiam si non apparet quæ pars sit benignior aut minor.ff.de testa.in l.si duo sunt. Si quæratur ad quẽ spectat indagatio, dic, ꝙ ad iudicẽ.C.de fidei.l.voluntatis defuncti. Si aũt in iudiciis sit ambiguitas, fit interpretatio ꝓ proferente.Ratio,quia debitor semp nocet se de hoc

de hoc sensisse.C.de anna.except.l.vlt.& hoc in litis exordio.& de hoc in c.cum ad sedem.de rest.spolia.Si verò in probationibus sit ambiguitas, interpretabitur contra producentem.de cond.appo. per tuas.& de proba. in præsentia:quia debent probationes esse claræ.de præscript.auditis. saluo eo ꝙ possent testes obscurè deponentes interdũ iterum interrogari.de testib.c.cum clamor.Sed in confessionibus si confiteatur quis incertum , certificare cogitur. ff.de conf.l.certum. alioquin acciperetur quod magis expediret aduersario : vt ibi, & de consti.& de confes.c.ij.In contractibus autem , aut certum est de consensu , aut de dissensu, aut dubium:& in primo casu statur ei quod seruerunt.de sponf. c.j. in secundo autem nil valet.xxvij.q.ij. sufficit.xxx.q.ij.c.vno. de rap.c.cùm cãm.xxix.q.j.§.j.ff.de contrahen. empt.l. in venditionibus. & ibi error non solùm corporis, sed etiam materiæ vẽditionem impedit:nihil enim tam cõtrarium consensui, sicut error.ff.de iud.l. ij.& errare est aliud pro alio putare.xxxviij. dist.quamuis. non tamen omnis error impedit matrimonium : sed tantùm error personæ & conditionis,quod die vt xxix.q.j.§. j.& in sum.In tertio autem casu.s.dum est dubium:subdistingue. Nam aut põt valere secundum intellectum vnius tantùm , aut vtriusq;.Si secundùm intellectum vnius tantum:valeat secundum quem valere potest.ff. de ver obl.l. quoties, & hoc habet locum etiam in cõtractu matrimoniali in foro iudiciali , in foro autem animæ staretur ei, qui dissensisset in tali dubio : vt de spõ.tua nos.Si verò secundũ intellectum vtriusq; valere põt , valeat illud, quod est verisimilius, ff.de verb.obl.l.eum qui ita.& de reg.iur. in regula,inspicimus.cum suis cõcor.& si dubitatur quod sit verisimilius , seruabitur quod dicitur in hac regula.ff. de verb.obl.l. quicquid. & hoc verum cum neuter dolum committit. Si autem alter dolum committat , contra eum fiet interpretatio.xxij.q.v.§.ex his. & c.quacũq;.& si vterque dolum cõmittit:ad cõem significationem recurretur, vt in d.decret.ex literis.vbi de hoc.& xxij.q.v.§.si ergo.Et idem reputatur in iuramentis , vt ibi notatur.in sententiis autem suis interpretari poterit præses prouinciæ,vel procurator Cæsaris.ff.de appe.l.ab executore. in princ.minor non.C.de sent.ex breui.reci.l.ij. vbi de hoc.ff. de re iud.l. iudex fructus est enim officio suo, siue bene,siue malè iudicãdo,quod intellige in diffinitiua,secus in interlocutoria.quod dic, vt not.de appel.cessante.de fructibus tamen & expensis supplere põt eadem die.ff. de re iud.l. Paulus. & de hoc not.xxxv.q.ix.§.quia ergo.aliàs incipit , his ita, in gl.xj.q.j.§ & his.in gl.¶ De*legibus non est dictũ,quia in eis nil obscurum est vel ambiguum. dist.iiij. erit. & C. de nouo cod.comp in prima constitutione.ibi,erit lex certa, & breui sermone cõscripta, si tamen in eis ambiguitas esse videretur recurritur ad condentem,quia ille solus interpretari potest, qui & condere.xj.qõ.j.ex his.& idem in priuilegiis,quæ sunt priuatæ leges,& per eadem iura hæc ex illo.Vbi not.quod xxij.q.v.in c.humanæ.dicitur, quod verba debent deseruire intentioni,non intẽtio verbis, vbi dicit gl.esse arg.quod potius consideranda est intẽtio alicuius, quàm verba.j.q.j.Marcion.quod verum quando de intellectu cõstat , aliàs à verbis in dubiis non est recedendum.ff de legat.iij.l non aliter.¶ Et * adde quòd xxiij.q.j. in c paratus. dicit gl.quod non debemus semper adhærere verbis sc licet etiam vbi non constat de intellectu.verba enim in rescriptis posita , vel in legibus debemus conformare æquitati,licet verba non patiantur, vt de rescript. causam.& de consue.cum dilectus.

DE DVELLO.

1 *Duellum vnde,& quid dicatur.& quibus ex causis fiat.*
2 *Duellum licitúmne sit , an prohibitum.Et quando factum , cum mortis periculo , aut mutilationis est ex fine licitum , an licitum ex circunstantijs quoqne esse possit. Et num.3. & ibidem , quòd quis duellum tribus modis exercet.*
4 *Duellum quandam Dei tentationem esse.Et ibidem,ꝙ Dauid in duello aduersus Goliã excusat , quasi ad id à Spũ sancto motus.*
5 *Duello consentientes,aut in eo participantes , maximeq; ratione consuetudinis,an mortaliter peccent.Et quot hominum genera ex duello mortale contrahant.*
6 *Clerici in duello depugnantis,aut eidem participãtium, quænam pœna sit.Et quid si per se non pugnet,mórsve non sit secuta.*
7 *Clerici reliquias pugnaturis in duello afferentes ad eorum certamen coadiuuandum , si inde homicidium,aut mutilatio sequatur, an irregulares efficiantur.Et quid de capitulis , aut clericis qui ad subeundum duellum,à seculari domino compelluntur,ánne res ecclesiasticas perdant. Item quid de Prælatis iurisdictionem temporalem habentibus , in quorum curijs huiusmodi duella iudicantur.num.seq. Et quid de iudicio ferri candentis , & aquæ bullientis.num.9.*
10 *Deus in duello ad veritatẽ indagandã suscepto,an semper veritatem ostẽdat.Et an æquè cõtingat ferri cãdẽtis,& aquæ iudicio.*

1 DVELLVM*dictum est, quasi duorum bellum,quod etiam dicitur monomachia:vt in c. monomachiam. q.v.i.singularis siue vnius pugna,à monos , quod est vnũ, & machia , pugna. & sic quantum ad nomen particulare bellum , quando vnus contra vnum pugnat aggrediendo vel respondendo aggressori , est duellum quantũ ad rem, ad quam significandã iura hoc nomen attribuerunt.duellum non est omnis pugna duorum.Sed ab aliquibus diffinitur, ꝙ duellũ est pugna duorũ facta ad alicuius rei probationem:vt.s.vincens probasse credatur,& victus in probatione defecisse,ac si per testes quis intẽtionem suã fundasset:vt de purgat.vul.cap.ij.Et huic consonat quod dicit Rayn.duellum in aliquibus vulgò dici iudicium,eo ꝙ ibi expectetur iudicium Dei. Quæ quidem diffinitio conuenit duello propriè, & vt in pluribus sumpto, quod.s.fit ad veritatis indaginem. Aliquando tamen fit propter alias causas,secundùm Io.de Lig.s.ex odio, & gloriæ cupiditate.Et ideò vniuersaliter diffiniẽdo est singularis pugna ab vtraq; parte sponte suscepta.¶ Primò*verò quæritur,vtrũ duellum sit licitũ,vel prohibitum? Et dico secundùm doctores,vt etiam dicitur in c.monomachiam.illud esse prohibitũ sub peccato mortali iure diuino, ibi, non tentabis Dominum Deum tuum.Mar.iiij. & hoc procedit quando fit ad veritatis indaginem, similiter iure canonico, vt ext. de cle.pug.in duel. per totum.& ij. q.v. consuluisti. & iure ciuili.C.de gladiatoribus.l.vnica.li.xj.quod ꝓcedit quod fit ex dicta cã.vel etiã ex alia cãnon rõnabili cum periculo vitæ aut membrorum. Sed quia ista iura non videntur prohibuisse, nisi quod naturali iure illicitum erat,ideò ad ampliorem doctrinam dico,ꝙ duellum.i.singularis pugna hincinde sponte suscepta,de se non nominat aliquid illicitum saltem mortale, alioquin esset mortale iuuenuti se exercere in pugnis & brachiis ad exercitiũ , aut solatium sine odio & periculo. Vnde si sit mortale , erit ex altero duorum.Primò ex fine,puta ex inani gloria, quæ sit mortale,vel ad odium,aut ad indagãdam veritatem, quod est tentare Deum.Aut secundò ex circunstantia, puta, quando ex causa non rationabili pugnatur cum periculo vitæ aut membrorum,quibus modis est prohibitum sub mortali à iure naturali & positiuo, qd̃ aliquas superaddit pœnas

3 nas sed pro hoc vide etiã.§.seq.¶ Secũdò * quæritur, vtrum quando duellum factum cum periculo mortis aut mutilationis est licitũ ex fine, puta quia acceptatur ad conseruationẽ suæ personæ vel facultatis, possit esse licitum ex circunstantia, vt.s.non sit mortale spõte se exhibere periculo mortis, aut mutilationis? Et dico, ꝙ secundùm Ray. sunt de hoc opiniones, & quidã distinguunt. Nã tribus modis quis duellat. Primò, offerẽdo duellum. Secũdò, illud spõte acceptando. Tertiò, acceprãdo illud inuitè ad defensionẽ vitę aut rerũ: sicut si iudex accusato de homicidio vl furto indicat vt se per duellũ purget: alioquin habebitur pro cõuicto, & condẽnabitur. Et in primo quidẽ ac secũdo casu dicũt illud esse mortale: nõ autẽ in tertio: sed est licitum indistinctè pro defensione nõ solùm vitæ, sed etiã rerũ. & hoc tenet Gul. gl. Ray. ex hac rõne, qa non licet defendẽdo res, occidere raptorẽ: quare, inqt, nõ licebit eas defendere duello? Et hanc opin. sequitur Sum. Ang. Gul. tamen credit hoc esse illicitũ sacerdoti in causa criminali & ciuili. Quidã verò alij minus malè etiam in tertio casu subdistinguũt, quia si suscipitur inuitè, iudice indicẽte ꝓ defensione vitæ, est licitum. & hoc videtur tenere Nic. de Ly. j. Reg. xvj. vbi agitur de duello Dauid cum Golia. Sed pro defensione rerũ dicũt illicitũ. Sed dico primò illicitum, & mortale esse duobus primis modis, vt ab omnibus cõfessum est, & secũdò non esse licitũ. tertio modo indistinctè, vt dicit Gul. nec cũ distinctione aliorũ, quia si esset licitum rõne defensionis, cũ ista sit de iure naturali, in quo sacerdos a laico nõ distinguitur, esset etiã licita sacerdoti, quod ille negat. Sed qa posset dici, ꝙ est illicita ista defensio sacerdoti, non ratione peccati, sed ratione irregularitatis, quam incurrere potest sine peccato: arguo iterum: quia sic duellare iudice indicente. i. duellare ad indaginẽ veritatis purgando crimen, hoc est Deum tentare: quia nunquam licet: & ideò non est simile de se defendente, qui Deũ non tentat. Et hoc sentit S.T. ij. ij. q. xcv. ar. vlt. in fin. dicens, ꝙ eadẽ ratio videt esse de lege duellorum, quæ & de iudicio ferri cãdentis & aquæ bullientis, nisi, ꝙ duellũ plus accedit ad rõnem sortiũ, inquãtum ibi non expectatur miraculosus effectus sicut in illis: nisi fortè quãdo pugiles sunt valde impares virtutè vel arte. Iudiciũ autẽ ferri candentis & aquæ bullientis, dicit idem S.T. esse illicitum, tum qa ordinatur ad iudicãdum occulta, quæ diuino iudicio reseruãtur, tũ qa hoc iudiciũ non est diuina authoritate sancitũ. & allegat. c. consuluisti. ij. q. v. ¶ Adde * tertiò, qa est quedã tẽtatio Dei. Dauid autẽ excusatur tanquã motus à Spiritu sancto, vt dicitur in c. monomachiã. Priuilegia autem paucorũ nõ faciũt cõem legẽ. xxvj. q. ij. nõ exẽplo. Tutior est ergo & verior opin. Ray. ꝙ omnes indistinctè peccent mortaliter. & ita tenent non solũ doctores ordinis Prędicatorum, vt Sum. Con. Sum. Pis. & Archi. sed etiam Sum. Ros. & Sup. & Gos. & Host. s. ꝙ sit prohibitum sine distinctione, quãdo est cum periculo vitæ aut mẽbrorum. Nec est paratio pugnari pro rebus aut vita in duello & extra, quia extra duellũ statur in terminis defensionis, nõ autem in duello, sed vterq; duellãtium est aggressor ꝑ se loquendo, nõ obstante, ꝙ aliquis ad duellũ cogatur, quia non est coactio absoluta, sed cõditionata, quæ stat cũ voluntario.

4 ¶ Tertiò, * vtrũ peccent mortaliter qui cõsentiunt aut participãt in crimine isto duellãdi, maximè rõne consuetudinis? Et dico ſm Ray. ꝙ mortaliter in prędictis peccãt primò duellãtes, siue offerãt duellũ, siue suscipiãt illud spõte, siue exactè, & secundò iudices deferentes illud, & prestantes authoritatẽ, & tertiò assessores, & quartò dãtes in hoc cõsilium, auxilium, vel fauorem, quintò sacerdotes dantes benedictionem hmõi. idem Gos. & Hos. Adde sextò, ꝙ & domini illud in sua ditione admittẽtes, imò & tolerantes, quia desistũt manifesto facinori obuiare. Et septimò quilibet qui hoc posset sine periculo, & facilè ꝓhibere, & nõ facit, quia aut consentit, aut negligit salutẽ ꝓximi corporalẽ & spũalem in casu extremæ necessitatis, imò videtur ꝙ hoc casu quilibet hoc sciẽs teneatur orare, si aliter prouidere non põt, & alios ad orãdum ꝓuocare, iuxta dicenda ꝗ. de eleemosyna corporali. Et octauò idẽ videt de inspicientibus sine displicẽtia, saltẽ in rõne, quia placent sibi in eo quod est de se mortale. Nec in prædictis põt aliqua cõsuetudo excusare qñ sunt illicita, qa non sunt mala: qa prohibita, sed prohibita quia mala, & contra ius naturale,

6 cõtra quod cõsuetudo valet. Quartò * quæritur, quæ pœna sit clerici pugnãtis in duello aut participantiũ ei? Et dico, ꝙ ſm Ray. ipse debet deponi, tñ episcopus põt dispẽsare si mors aut mutilatio non interuenit, vt in c. j. extrà, de cle. pu. in du. imò si non sequatur mors nec mutilatio, & clericus amiserit partem digiti, etiã in duello oblato, sed nõ tantã quin sine scãdalo possit celebrare, quãtumcunq; fuerit grauis excessus, põt eps cum tali post peractã pœnitentiã dispẽsare, arg. in d. c. j. quod secundùm Ray. verum est, si necessitas, vel vtilitas exposcat, sed si mors, vel mutilatio interuenit, non põt eps cum tali dispẽsare in officio, secundum omnes, secus in beneficio, secundùm Ray. cui licet videatur Host. contrarius, tamen non est, nisi quò ad beneficium cum cura animarum, in quo, secundum eum, solus Papa dispẽsabit. Et hoc sequitur Sum. Aug. sed veritas est, ꝙ dispẽsabit in beneficio indistinctè, nõ solùm habito, sed etiã habẽdo, qa d. c. ij. hoc indistinctè cõcedit, & pœnæ non sunt extẽdendæ, & beneficiũ, in quo fuerit cũ eo dispẽsatum, habere poterit etiã in titulũ, secũdùm Gos. aut verius ſm alios tantùm in stipendium, sicut laicus siue in sustentationem. xxxij. dist. si qui verò, & ratio, quia beneficiũ datur propter officium. xvj. q. j. generaliter. quo officio ex dispẽsatione episcopi iste vti non põt. Et nõ solùm efficitur irregularis pugnãdo per se, sed etiã per aliũ, si mors aut mutilatio sequatur: & similiter omnes mãdantes, consulentes, & defendẽtes, vt in d. c. ij. iuncta gl. Sũ. autẽ Ang. videtur velle, ꝙ ipse sit irregularis ex sola pugna, etiam si mors aut mutilatio non sequatur, sed hoc nullibi

7 habetur clarè, ideoq; non est dicẽdum. ¶ Quintò * queritur, vtrũ sint irregulares clerici afferente reliquias pugnaturis in duello ad iuuandum, si inde sequatur homicidiũ, vel mutilatio? Et dico esse varias opin. quia Rayn. videtur tenere, ꝙ sic, eo ꝙ adiuuare videãtur. Dicũt alij ꝙ non, sed bene distinguit Veruec. quia si eis nõ deferẽtibus nihilominus duellum futurum erat, non sunt cooperatores, nec videtur irregulares, aliàs sic, & hoc rationabiliter, quia reliquiæ illę nõ cõferunt ad occidendũ, cùm nesciat iustitia Dei patrocinia dare criminibus. s. per miracula, quicquid faciat dando vires naturales. Si aũt conferrent, essent irregulares, etiã si aliàs futurũ erat: quia essent cooperatores.

8 ¶ Sextò * quæritur, quid de clericis & capitulis, qui à seculari dño coguntur subire duellũ, aut res ecclesiasticas perdere: itẽ quid de prælatis habẽtibus iurisdictionẽ tẽporalem, in quorũ curiis indicuntur duella? Et dicit Veruec. ꝙ in omnibus huiusmodi casibus si clerici offerunt, aut suscipiunt duella, vel per illa iudicãt, aut præstãt aliquã specialẽ authoritatẽ, peccant mortaliter: & si sequatur mors, sunt irregulares. Adde, ꝙ videtur esse irregulares, secũdum aliquos, etiam si non sequatur, quando ipsi propria manu pugnant. Si aũt talia fiant per œconomos vel præpositos seculares, administratores prælatorũ sine speciali mandato eorũ, peccant quidem, inquit mortaliter prælati talia tolerando, non tũ credo ꝙ efficiantur irregulares, ex quo super hoc speciale authoritatẽ non præstant, licet præcipiant suis balliuis ꝙ iustitiã faciant in tali vel tali causa: qa in tali generali mandato nihil intelligitur de duello man-

9 dati. ¶ Septimò * quæritur, quid de iudicio ferri candentis & aquæ bullientis? Et dico omnia huiusmodi eodẽ modo esse prohibita: quia in his Deus tentari videtur, vt dicitur

10 extrà de pur. vul. ¶ Octauò * quærit, vtrũ in duello facto ad veritatẽ indagandã, semper Deus veritatẽ ostendat iuuando eum qui est pro veritate, sicut eredunt milites, & huiusmodi? Et dico ꝙ nõ, vt expresè casus est de pur. vul. c. ij. vbi innocẽtes victi natrãtur in duello. Et idem eadem ratione est de iudicio ferri candentis & aquæ bullientis.

¶ DVLIA, vide infrà Latria.

DE EBRIETATE.

1 *Ebrietas quando peccatum esse dicatur, & quando pœna.*

2 *Ebrietas, num mortale sit peccatum. Et an ebrietatem procurãs, mortaliter peccet, & quid si quis in suam vel alterius ebrietatem sanitatis gratia, consintiat. num. 3. & 4.*

3 *Ebritas num hominem à peccato in ea cõmisso, excuset. Et circa delictum hoc, quoi sint consideranda. Et de his opiniones variæ.*

6 *Gesta ab ebrio, num efficacia sint, ac tentant.*

1 EBRIETAS * dicitur alliquando priuatio vsus rationis ad tempus ex immoderato potu vini, vel cuiuscunque rei potabilis: & hæc nõ est peccatũ, sed pœna: aliquan-

2 do verò dicitur actus potationis, ex quo causatur: & ista est aliquando peccatum. hæc ex S. Thom. ij. ij. q. 50. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum ebrietas sit peccatum mortale? Et dico, quòd quantùm colligitur ex S. Tho. ij. ij. q. cl. & Alex. ij. ij. & glos. xxv. distinct. §. aliàs ea demùm. & Dost. ibi. aut quis scienter & volẽs inebriatur totaliter: & sic est mortale: cuius rationem assignat S. Thom. quia priuat se vsu rationis, quo operatur secundùm virtutem, & exponit se periculo peccandi. Et intellige, quòd priuat se sine causa rationabili: quia se priuare ex causa, vt in somno, nõ est peccatum. Aut nesciens, & consequenter non volens, & hoc dupliciter, scilicet raro: & sic est nullum aut veniale peccatum secundum negligentiam, qua vtitur quis ad cauendũ. Aut assiduè, & tunc est mortale, secundùm Angel. vt in d. §. alias. nõ quidem ratione assiduitatis vel iterationis actus, secundùm omnes: quia multiplicatio actuum venialium non facit mortale: sed quia non põt quis assiduè inebriari, nisi sciens & volens, vel notabiliter negligens in sciendo & cauendo. Si autem non inebrietur quis totaliter, sed tñ scit quid facit, licet sit valde grauatus, si hoc scienter & sponte facit sine causa tractus dulcedine vini, nõ videtur, aut vix videtur excusari à mortali: quia notabiliter lædit vsum rationis sine causa, & cum periculo peccandi. Sed si hoc facit ex causa: pura ratione sanitatis, est veniale, vel nullum; & similiter si non aduertit, est veniale, etiam si fre

3 quenter cõtingat, vt credo. ¶ Secundò * quæritur, quid de procurante ebrietatem alterius? Et dico, ꝙ semper mortaliter peccat, si sciens & volens operatur, & hoc siue sequatur ebrietas, siue non, & siue in alio sequatur cum mortali, siue cum veniali: quia consentit in malum, & periculum notabile proximi. Si autem ignorans & nolens operatur, est veniale vel nullum. Si verò sciens quidem, sed nolens, vt quia scit quidem se prouocare ad immoderatum potũ, nolens tamen ad ebrietatem deducere, nõ est sine veniali: sed non est mortale communiter, nisi fortè in excessu val-

4 de magno, qui non potest arte diffiniri. ¶ Tertiò * quæritur, quid si quis consentiat in suam, vel alterius ebrietatem gratia sanitatis? Et dicit S. Thom. vbi suprà, quòd immoderatus cibus vel potus causa medicinæ ad prouocandum vomitum non est peccatum: quia talis cibus vel potus non est superfluus infirmo: sed propter hanc causam nõ debet potus dari vsque ad ebrietatem: quia tunc non excusaret à peccato: cùm vomitus aliter procurari possit, vt ex potu aquæ calidæ. hæc ex illo. Cuius dictum Sum. Ang. & Ros. extendunt ad hoc, quòd sit peccatum mortale inebriari gratia sanitatis & medicinæ: quod verum est quando eadem sanitas induci potest per alias medicinas, vt in vomitu, qui aliter prouocari potest. Si tamẽ sanitas aliter procurari non posset, nisi per ebrietatem, ex qua nullum periculum sequitur, non video, quòd sit mortale. Sed ex S. Thom. patet oppositum: quia priuare se vsu rationis ad tempus, vt deinde quis melius & diuturnius cõtempletur,

5 non est malum, vt in somno patet. ¶ Quartò * quæritur, vtrum ebrietas excuset hominem à peccato sequenti in ea commisso? Et dico, quòd cum circa peccatum duo considerentur, scilicet pœna & culpa, quantùm ad vtrunq; sunt opiniones. Nam quantùm ad culpam, si vsus rationis non perditur penitus, secundùm omnes excusat, nisi fortè à tanto: sed si penitus perdatur, quidam dicunt ꝙ excusat à toto & hanc opinionem sequitur Sum. Ang. & Ros. indistinctè: quidam verò dicunt etiam indistinctè, quòd excusat solùm à tanto. Sed S. Thom. vbi suprà distinguit, quia excusat à toto, si fuit sine culpa, si verò fuit cum culpa, excusat solùm à tanto: quod quomodo debeat intelligi, vide eum in iiij. dist. xvij. q. ij. art. ij. q. iiij. ad secundum. Ibi enim sic dicit: Effectus consequens, qui peccatum aggrauat, iam in actu præcessit velut in causa, & ideo quando commissum est, totam suam quantitatem habuit, & effectu consequente non accrescit aliquid quò ad rationem culpæ, & si accrescit quo ad pœnam accidentalem, secundum quod plures habebit homo ratione dolendi in inferno de pluribus malis consecutis ex suo peccato. Et ratio, secundùm mentem eius est, quia quando ebrietas est cum culpa, est aliquo modo volita, & consequenter in ea sunt volita implicitè omnia, quæ sequuntur, sicut volens proijcere sagittam sine adhibita diligentia, vult implicitè homicidium quod sequitur. ¶ Quantum ad pœnam verò quidã dicunt, ꝙ non imputatur, nisi quod ex culpa immediatè procedit, non autem quod mediatè. Vnde ei qui propter suam culpam excommunicatur, nõ imputatur, ꝙ beneficium intra tempus debitum non contulerit, nisi fuerit in mora petendæ absolutionis, quia culpa non est causa immediata, sed excommunicatio, quæ est pœna, & sic in proposito licet superflua potatio fuerit immediatè causa priuationis vsus rationis, non tamẽ homicidij, vel alterius peccati, & consequenter, secundùm istam opin. non erit irregularis. Et ista est opinio Pan. in c. quia diuersitatem. de concess. præbend. quam sequitur Sum Ang. Quidam verò alij dicunt, ꝙ imputantur illi ad pœnã omnia, quæ sequuntur, & si occidat, erit irregularis. & hæc est opin. Richar. in iiij dist. xv. Sed opinionem secundam dico esse de mente S. Thom. si ebrietas fuit culpabilis: vnde iste erit irregularis, etiam si culpa fuit leuis, sicut & qui iacit sagittam incautè dans o-

6 peram illicitè rei. ¶ Quintò * quæro, vtrum teneant gesta per ebrium, puta, cõtractus, matrimonium? Et dico ꝙ non, ſm Veruec. & omnes, si est ebrius propriè, id est, penitus alienatus mente: secus si est bene confortatus: intelligens tamẽ quod facit, licèt in multis succurratur ei per misericordiam

cordiam iuris, vt in iuramento, & confessione, & huiusmodi, vt ſ. dixi in Blasphemia. §. vij.

DE ECCLESIA, ET ECCLESIASTICIS priuilegiis ac personis.

1 *Ecclesia & synagoga quid notent. Et cur Apostoli populũ Christianum ecclesiam appellarũt. Item quotuplex sit ecclesia, de quibus hic sigillatim Et de multiplici eius acceptione. remissiuè.*

2 *Christus capũt ne sit ecclesiæ, an membrum.*

3 *Ecclesia an errare possit. Et in quibus. Et quænam sit ecclesia illa, quæ errare nequit, & cuius doctrinæ infallibiliter inhærendum sit. num. 4.*

5 *Ecclesiæ Romanæ quænam sint priuilegia. Et ibidem quòd à tribus ipsi priuilegia concessa sunt, à Deo scilicet, Papa, & Cæsare. Et quotuplicia sint huiusmodi priuilegia. Et ibidem de omnibus sigillatim.*

6 *Ecclesiasticæ personæ quænam sint, & quotuplex earum priuilegium. Et priuilegio clericali quinam gaudeant, conclusiones variæ, de quibus fusè & apertè, vbi deuotorum, seu ecclesiasticarum personarum, proprietati rerum non renuntiantium, sed ne matrimonio quidem, septem genera referuntur.*

7 *Honorius regulam fratrum ac sororum de pœnitentia beati Dominici, approbauit, & prædicatorum ordinem.*

1 ECCLESIA* est nomen Græcũ, & Latinè sonat cõuocatio, sicut synagoga est Hebraicum, & Latinè sonat cõgregatio: vnde ecclesiare est conuocare, vel cõcionari. Et ideo Apostoli Christianũ populũ semper ecclesiam, & nunquã synagogã appellari voluerunt, vt ipsis vocabulis Christianorũ fidelitas & discretio, Iudeorumq; infidelitas & bestialitas notaretur, qui frequentius appellari sunt nomine synagogæ, qa vt dicit Hugo, cõuocãtur homines propriè, pecora verò cõgregãtur, vnde eorũ sunt greges. Et sic dicitur ecclesia secũdũ Græcos ab ecclesis, quod est miserans: quia misericordia plena sit, & nunquam redeuntibus sinum claudat. C. de sum. Trini. in epistola, inter claras. & de hær. c. super eo. lib. 6. Videtur autem ecclesia esse idẽ propriè quod populus cõuocatus, seu adunatus in Dei cultu, quæ dicitur ecclesia spiritualis. trãsumptiuè autem locus, in quo populus ad percipienda quę fidei sunt, cõuocatur: qui dicitur ecclesia materialis. Ecclesia aũt spiritualis est duplex; scilicet generalis, id est, totus populus Dei Christo vnitus per fidem, aut visionẽ, & spiritualis, s. ecclesia Christo per charitatem vnita. Quæ duplex est, scilicet triumphans, iam Deo cõiuncta per gloriã: & militans, quæ etiam est duplex, scilicet catholica seu vniuersalis i. Dei populus per totũ orbẽ diffusus, sed propriè ei cõiũctus per fidẽ & charitatẽ. & specialis, sicut ecclesia Mediola. & Bononien. & huiusmodi, nisi esset Romana: quia illa est ecclesia vniuersalis in virtute, vt ĵ. §. 3 Sumitur autẽ ecclesia aliis modis, de quibus vide extrà, ne præla. vi. suas. in c. querelã. in gl. & specialiter sumitur vt diuiditur cõtra populum, sicut clericus & multitudo ecclesiasticarũ personarum dicitur ecclesia: vt ibi patet. ¶ Primò* verò quæritur, quantũ ad ecclesiam generalem, vtrũ Christus sit ecclesiæ membrũ, vel caput? Et dicit. S. T. in 4. di. 49. q. ecclesia dupliciter sumitur s. corpus Christi mysticum præcisè, & sic dicitur spõsa Christi, & corpus Christi mysticũ simul cũ capite. i. Christo, vnde Christus est caput spõsę, nõ membrũ: est tã membrum ecclesiæ. ¶ Secũdò* quæritur, vtrum ecclesia possit errare? Et dico sm doctrinam S. T. & aliorũ Doctorũ, q. errare non potest in spectantibus ad fidẽ vel mores, sed in his semper verũ determinat: quia Christus pro ea orauit vt nõ deficeret fides eius: & Spiritus sanctus docet eam omnẽ veritatẽ. s. in necessariis ad salutẽ, vt sunt fides, & mores, & sic intellige. xxiiij. q. j. à recta. & similiter creditur piè, q. errare nõ possit in canonizatione sanctorum, vt dictũ est ſ. Canonizatio. §. iij. in aliis autem errare potest: quia sequitur humanã opinionem, quæ falli potest, & sic intellige cap. à nobis. el ij. de sent. excom. Vnde S. Th. in ij. ij. q. j. vult q. quilibet teneatur inhęrere doctrinæ Ecclesiæ, tanq̃ regulæ infallibili: vide etiã ĵ. Fides, & ĵ. Vsus.

4 ¶ Tertiò * quæritur, quæ sit ista ecclesia, quæ errare non potest, & cuius doctrinæ infallibiliter hærendum est? Et dico quantũ colligitur ex S. Thom. & aliis docto. maximè Archiepisc. iiij. parte. tit. viij. c. iiij. quòd dupliciter dicitur, scilicet formaliter & virtualiter, & vtrunq; horum dupliciter, & sic sumitur quadrupliciter. Ista ergo dicitur primò formaliter & verè: & est omnis populus fidelis per totum orbem maximè Deo vnitus per charitatis amorem. Et secundò, dicitur formaliter & repræsentatiuè: & est conciliũ generale. Tertiò dicitur virtualiter & formaliter simul, & est ecclesia Romana, quæ est caput oĩm ecclesiarũ, virtualiter cõtinens authoritatem totius ecclesiæ. Quartò, etiam virtualiter & repræsentatiuè simul, & est collegiũ Cardinaliũ cum suo capite, id est, summo põtifice, siue Papa: vel caput ecclesiæ, vtens scilicet auxilio siue consilio membrorum suorũ, quantũ potest, ad indagandam veritatem, non aũt est Papa vt singularis persona, quæ potest errare. Et sic intellige glo. in d. c. à recta. dicentem q. ecclesia, quę errare non potest, dicitur non Papa, sed congregatio fideliũ, quæ scilicet tenet fidem q̃ Petrus cum aliis populis docuit, & hæc dicitur Ecclesia Romana, & sides Ecclesiæ Romanæ, siue sint Romæ, siue alibi. Et de his etiam ſ. Concilium.

5 §. ij. & iij. & ĵ. Fides. §. j. ¶ Quartò * quæritur, quæ sint ecclesiastica, id est, Ecclesiæ Romanæ priuilegia? Et dico, q. sint triplicia, scilicet à Deo, à Papa, à Cęsare cõcessa. ¶ Priuilegium autem à Deo concessum ecclesiæ vniuersali, vel Romanæ, est dignitas, vel prærogatiua illi cõcessa in persona beati Petri primi Romani põtificis, & vniuersalis vicarij Iesu Christi. Et hoc probatur per c. omnis. distin. xxij. Ex quo etiam patet, q. tale priuilegium ecclesiæ est etiam Papæ, & est multiplex: sed tm̃ quinque enumerabo. ¶ Primum est, q. ipse Romanus pontifex est caput summum, & vnicum, vniuersalis ecclesiæ, super eam totã habens principatum, nulli inferior vel æqualis, sed omnibus superior, ex quo etiã habet ipsa ecclesia Romana q. sit caput, princeps, & mater omnium ecclesiarum. Et ista patet in c. non decet. xij. dist. vbi etiam patet, quòd eadem dicitur ecclesia Apostolica & Romana, vnde eadẽ est Romana & Apostolica. dist. xix. ita dominus. ¶ Secundum. Nam idem Romanus Pontifex est generalis prælatus, habens super omnes iurisdictionem, & plenitudinẽ potestatis. ij. q. vj. qui se scit. cæteræ autẽ ecclesiæ vocatæ sunt in partem solicitudinis, nõ in plenitudinem potestatis, vnde pallio, in quo scilicet confertur pontificialis officij plenitudo, vt extrà, de auth. & vsu pallij: ipse solus vtitur in missarum solẽniis semper & vbique, alij autẽ nec semper nec vbique, sed in ecclesia sua certis diebus. ¶ Tertium. Nam ipse condere põt statuta perpetua, firma & immutabilia. dist. xj. cõsequens. quam firmitatẽ innuit Christus, dicens: Et super hãc petrã, quasi scilicet ipse Christus sit fundamentum naturale. 1. Cor. 3. Petrus autem etiã successorũ, quasi petra prima in fundamento, vnde ipse post Christum est ecclesiæ fundamentũ, sm Hier. Chry. Origenem, S. Th. ¶ Quartũ. Nã ipse solus dat robur & authoritatem conciliis & statutis conciliorum, vt dist. xvij. per totũ, & ij. q. v. ideo, & iij. q. vj. dudum. & hoc sequitur ex ij. & iij. ¶ Quintum. Nam omnes iudicat

dicat, & à nullo põt iudicari. dis. xl. si Papa, nisi inueniatur deuius à fide. ix q. iiij. conquestus. §. sola. & de hoc. Concilium. §. ij. & ĵ. Papa. §. iiij. ad quod reducitur, q. ipse habet interpretari omnia dubia. qui fil. sint legitimi, per venerabilẽ. Sunt & alia multa. A Papa etiã sunt ecclesiæ Romanæ, & aliis cõcessa priuilegia, vt q. iniiciens manus violẽtas in clericũ sit excõicatus, & in legatis ad pias cãs sufficiant duo testes. de testa. relatum. & hmõi. Ab Imperatore similiter sunt multa cõcessa sparsa in iure ciuili, vt de immunitate ecclesiarum, & hmõi. ¶ Quintò * quæritur, quæ sint ecclesiasticæ personę? Et dico multa ex doctrina Arc. ¶ Primum, Clericale priuilegium duplex est. s. personale, per quod clerici percuti violenter suadente diabolo, sine excommunicatione non possunt. xvij. q. iiij. si quis & fori. per quod conueniri non possunt in causis ciuilibus, aut criminalibus sub iudice seculari. vj. q. j. de persona. nec de suis bonis patrimonialibus, vel ecclesiarum, aut locorum suorum talliari debent: sed liberi sunt ab oneribus laicorum: vt impositionibus, præstantiis, gabellis, pedagiis, & hmõi. ¶ Secũdum. Secundum Hie. xij. q. j. duo sunt genera Christianorũ. vnũ diuino officio, cõtẽplationi, & orationi dicatũ, vt sunt clerici, & Deo deuoti, videlicet conuersi, nullã inter se proprietatẽ habentes, quod intellige secundùm tẽpora, quibus clerici viuebant in cõmuni sm Arch. vel de religiosis. hodie enim clerici seculares licitè proprium habent. vt xij. q. j. in multis capitulis. & de pec. cle. per totũ. Aliud genus est laicorũ. Laos enim Græcè, Latine dicitur populus. Vnde cùm ibi non detur tertium genus Christianorũ, oportet omnẽ nõ cõprehensum sub genere laicorũ, pertinere ad genus clericorũ. i deuotorũ, & hmõi dicuntur ecclesiasticæ personæ gaudentes priuilegio clericali. Et isti, secundùm Pan. c. ij. de foro comp. sunt hi qui alieno actu eripiũtur à iurisdictione Imperatoris, quæ est duplex. s. receptio ordinis, intellige etiam minoris, & conuersio ad aliquam de religionibus approbatis. Adde verò, q. est tertius actus. s. quo quis se obligat, & sua perpetuò, & efficaciter alicui religioso, vel clerico cum alteratione habitus, de mente eiusdem ibi. Adde etiam q. est quartus, secundùm Ant. de But. vt ĵ. partic. vij. s. viuere in communi regulariter. Adde etiam quintum. i. consuetudinem rationabilem, & præscriptã, quæ habet vim legis. ¶ Tertiũ. Igitur personæ ecclesiasticæ sine dubio dictis priuilegiis gaudentes quò ad religiosos sunt canonici regulares, monachi mendicãtes, & omnes in aliqua religione approbata tria vota profitentes, de statu mon. cum ad monasteriũ. Et similiter cõuersi in hmõi religionibus obligari ad tria vota: vt expressè notatur in c. lex cõtinentiæ. xxvij. q. j. Et similiter quò ad personale priuilegium religionũ, & huiusmodi, nouitij, clerici, vel conuersi, vt personæ ecclesiasticæ censentur de senten. exc. religioso. lib. vj. Adde idem esse de his qui se, & sua obtulerunt cum alteratione habitus. Et idem de monialibus, & earum nouitiis, & cõuersis, vt in d. c. vt lex. Et vtroq; gaudent priuilegio, etiã si efficiantur apostatæ, vel reiiciantur, vel licentientur ad manendum extra claustrum, si sunt professi tacitè, siue clerici, siue cõuersi, aut moniales, vt clerici seculares in sacris constituti nõ incedentes in habitu & tonsura, cùm sciuntur esse tales. vide ĵ. Excõicatio. vj. §. v. ¶ Quartum. Et similiter quò ad clericos personæ ecclesiasticæ sunt omnes constituti in sacris. i. subdiaconatu, & ſ. Imo constituti in minoribus, vt patet xj. q. de persona. vtroq; priuilegio gaudentes etiam excõicati, suspensi, depositi, & irregulares, nisi essent solenniter degradati, vt qui traduntur curię seculari. de pœn. degradatio. lib. vj. Imo per Psalmistatum, qui idem est quod prima tonsura, nec est ordo, sed dispositio ad ordinem: secundùm Theologos efficitur quis clericus, gaudens priuilegio personali d. canonis, si quis suadente. vt expresse ponit gl. dis. xxj. c. j. & probatur per cap. non dubium. & per cap. parochiatos. de sen. excom. In hoc tamen est differentia, quia in sacris constituti priuilegiũ clericale retinent semper, nec ei possunt renuntiare, & si de facto dimittant clericatum transeundo ad actus omnino contrarios, vt contrahendo, aut vacando militiæ, vel negotiationi, & huiusmodi, cogi debet redire ad clerum, & viuere clericaliter, licet non incidant in canonem, qui eos capiunt, vel cædunt ignoranter, quia sine habitu, & tonsura incedunt. Sed constituti in minoribus, si sunt clerici seculares, possunt liberè & sine peccato dimittere clericatum contrahendo matrimonium, vel aliis exercitiis omnino laicalibus insistendo. Et si contrahant cum vna & virgine, deferentes tonsuram & habitum, retinent priuilegium canonis, si quis suadẽte, nec trahi possunt ad iudicium seculare pro excessibus in ciuilibus aut criminalibus, aut personaliter, vel pecuniariter à iudice condemnari, reali autem priuilegio nõ gaudẽt in taliis, & huiusmodi, vt de cler. coniug. capite vnico. lib. vj. Quando autem perdant priuilegium clericale, vide ſ. Clericus ij. §. fin.

¶ Quintum. De conuersis autem ad ecclesiam secularem, siue clericorum secularium, vtrũ sint ecclesiasticæ personæ. gl. in d. c. vt lex. xxvij. q. j. distinguit, quia si retinẽt sibi sua non gaudent huiusmodi priuilegiis, secus si se, & sua alicui ecclesiæ tradunt, quia gaudent, licet teneret matrimonium si cõtraherent, & filij inde nati possent petere legitimam portionẽ de rebus oblatis ecclesiæ, vt xix. q. iij. si qua mulier, & c. sequenti: quia non intelliguntur vouisse continentiam, & renuntiasse propriis, sicut conuersi, vel oblati ad ecclesiam regularem. Sed Ioãnes Andreas super clem. j. de decimis. limitat, q. gaudent, si hoc faciant realiter cum effectu. & per illud verbum, cum effectu, dicit tolli primò fraudes, vnde nõ gauderet hoc faciens ad fugiendum onera communitatis, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari. de rescrip. in c. sedes. & secũdò cõditiones, & pacta quæ suspensum tenerent alium oblationum effectum, vnde non sufficit, q. sua donassent remanentes in seculo, retẽto sibi vsufructu. Limitare etiã videtur gl. in c. vt priuilegia. de priuilegiis. si mutent habitum: ita q. distinguatur ab habitu seculari: licet ex toto nõ habeant habitum monachalem. argu. xxxiij. q. quinta. quod Deo. vnde Arch. super glo. c. duo sunt. xij. q. j. dicit, q. tales ex quo habitum mutant, personæ ecclesiasticæ habentur, & priuilegiati intelliguntur. arg. xij. q. ij. ecclesiarum seruos. Pan. etiam in d. c. ij. videtur limitare, vt non gaudeant, maximè priuilegio fori, nisi sint oblati perpetuò, & efficaciter. licet gl. in c. clericum. xj. q. velit indistinctè, q. familia clericorum gaudeat priuilegio fori. quod speciale, inquit, videtur in familia episcopi. de offic. Arch. c. fi. Sed ego puto in hoc standum consuetudini, si apparet: aliàs non gaudent, nisi sint perpetuò oblati, & aliqualiter habitum mutent. Quidam autem dicuntur minores, gaudẽtes clericali priuilegio: de quo vide Pan. ibid. ¶ Sextum. Quantum ad Deo deuotos autem, quorum scilicet aliqui ex sua professione non renuntiant propriis, nec matrimonio, nec aliquam regulam profitentur, dico, quòd dicuntur ecclesiasticæ personæ, gaudentes huiusmodi priuilegio personæ, & fori, & quibus inferre iniuriam personis aut rebus, sacrilegium reputatur: xvij. quæstio. iiij. quisquis. Primò, mulier

mulieres canonicæ seculares nuncupatæ, quæ apostolico priuilegio eximũtur à prãte iudicis secularis, & si nõ sunt exẽptæ in particulari, subsunt dicæcesano loci, & ab eo vt ecclesiasticæ personę visitãtur, siue sint exempte: siue non, quãuis retineãt proprium, & aliquã de substantialibus religionum approbatarum nõ proficeantur. & ita tenet Arc. & bene, ratione consuetudinis & vitæ regularis, quãdiu in ea tolerantur. Qui etiam subdit: Nec tamen ex hoc status earũ approbatur, de quibus in c. indẽnitatibus. de elect. li. vj. & in cle. attendentes. de statu monac. & in c. delicta. de maio. & obed. in gl. imò videtur quasi reprobari p c. pernitiosum. xviij. q. iij. Et secundò solenniter pœnitentes secũdùm gl. xvij. q. iiij. quisquis. quod probat per c. aliud xj. q. j. vbi dicit Leo, ꝙ talis. s. solenniter pœnitens, melius expectabit iudicium ecclesiasticum quàm forense: Sed non insisto hic: quia hodie talis pœnitentia nõ imponitur, sed quasi videtur prohiberi. de pœ. dist. j. quãuis. Pro quo vide si vis Pan. in d. c. j. de foro compet. tenentẽ, ꝙ nõ gaudẽt, licet ipsi & aliæ personæ miserabiles possunt adire iudicẽ ecclesiasticum. ¶ Tertio, tẽplarij, vt no. gl. xvij. q. iiij. quisquis. & ibi Arch. quod de templariis. S. Ioan Hierosolymitani certum est, cùm profiteãtur regulã B. Augustini, & tencantur ad castitatem, & suorum beneficiorum habeant vsum, seu administrationem, non proprietatẽ. ¶ Quartò, milites gaudentes, de quibus licet habeant proprietatem, & sint vxorati. dicit Io de Lig. se consuluisse, & Bar. se hoc notasse in l. semper. ff. de iu. immu. ꝙ gaudent hoc priuilegio, nisi appareat eos in fraudem hoc fecisse, talem habitum suscipiendo. s. ad vitandum onera cõitatis. de rescript. tenore. ¶ Quintò, milites de spata nuncupati, portantes rubeæ spatæ signum in pectore, gaudent hoc priuilegio, vt religiosi, & eorum priuilegium per Nicolaum quintum renouatum est. ¶ Sextò, etiam eremitæ, vt dicit gl. xvj. q. j. qui verè. vbi dicitur, ꝙ qui verè & purè solitariã eligũt vitã, digni sunt cõuenienti honore, nõ obstãte ꝙ possint habere proprium. xix. q. iij. §. econtra Paulus. & quæ sit regula eorum, non inuenitur. Sed contrarium tenere videtur Iud. de Rom. & Pan. & posset dici hoc habere locum in vagis & profugis, nulli superiori vel regulę astrictis, vide j. Eremita. §. j. ¶ Septimò, Iesuati, qui licet nullam regulam profiteãtur, tamen deferũt habitum religiosum, & viuunt in cõi & cõtinenter secũdùm quasdã eorum obseruantias deuotas. Ant. de But. tenet, ꝙ vt personæ ecclesiasticę gaudeãt hmõi priuilegio, & dicit in c. nullus. de foro comp. ꝙ generaliter omnes personæ regulariter viuentes sunt ecclesiasticæ, quamuis nõ faciant professionem, vt not. gl. in c. indẽnitatibus, de ele. lib. vj. de ma. & obe. dilecta. gl. quod facit, inquit, pro Iesuatis maribus & fœminis, & idem dicit de muliere inclusa. alleg. xj. q. j. de persona. quod videtur intelligi de inclusa spõte ob deuotionẽ, & mutato habitu. Vide tñ Pan. vbi s. tenẽtem contrarium. ¶ Septimum. Quantum ad fratres, & sorores tertij ordinis B. Francisci, qui dicũtur Pizocherij, sunt opiniones, quia dicũt quidam ꝙ nõ gaudent clericali priuilegio, quia nec sunt religiosi, nec clerici. Et ita sentit gl. in cle. cum ex eo. de sent. exc. & Pan. ibi. & Lãd. & Io. Cald. in quodam consilio, & Freder. in alio cõsilio. Alij verò dicunt, ꝙ sic, quia sunt de ordine & modo viuẽdi approbato, vt in cle. j. de relig. dom. & ita sentit Zen. in d. cle. cum ex eo. & Lap. & Io. de Lig. & Arc. & Dy. & Bar. qui tamen dicit seruari contrarium in ciuitate Perusina, vbi cõueniũtur sub iudice seculari, & soluunt collectas, quod ꝓcederet, si dictũ habitum assumpsissent in fraudem, & de ea constaret, secundùm Io. de Imo. Si verò de ea non constet, verior est opinio Zen. vt dicit. sed Zab. per not. in cle. per literas. de prẽben. virtualiter distinguit, dicẽs esse considerandum statũ horũ, quia si sunt adstricti ordini perpetuò vt egredi nõ possint, videtur censeri personæ ecclesiasticæ, quia deputatæ perpetuò ad vsum piũ, aliàs non. Sed adde tu, ꝙ nulli tali post suæ regulæ professionem licet ad seculum redire, sed ad arctiorem transire religionem. Adde etiam, ꝙ hęc quęstio cessat ex priuilegio Eugenij tertij, quod incipit, nimis, mandantis ep̃is & prẽlatis, ne permittãt eos in grauationibus ciuitatũ, & communitatum à laicis vexari, nisi haberẽt bona aliis obligata. Inn. etiam iij. dedit eis priuilegium exemptionis, quod incipit, ne per secularia. Aliàs cessante priuilegio, iuxta prędicta veraest opin. Zaba. ¶ Octauum Quantum ad fratres, ac sorores de pœnitentia B. Dominici, idẽ dicendum est. s. ꝙ sunt ecclesiasticæ personæ, quia de similibus idem est indiciũ. de transact. inter corporalia. habent etiam regulam, quam profitentur, approbatam per Honoriũ, *qui ordinem Prædicatorum approbauit, & confirmatam per Bonif. ix. & Inn. cuius transgressio nõ obligat ad mortale, cuius professio impedit reditum ad seculum, & cuius modum viuendi coniũgati assumere non possunt, nisi ex mutuo consensu, & quem si assumant, vti q̃uidẽ possunt matrimonio, tamen solutus in eo, cõtrahere nõ põt sine peccato mortali, licet teneret matrimonium, quia assumptio talis status cum professione habet vim voti simplicis, & possunt manere in propriis domibus, & habere proprium, ac etiam collegialiter viuere, & in communi, si volũt propria sponte, non ex vi regulæ. & quantum ad aliquid sunt magis priuilegiati, quàm fratres & sorores B. Frãcisci, quia isti admitti possunt ad diuina fratrum Prædicatorũ tempore interdicti, nõ autem illi olim hoc poterant, vt in cle. cum ex eo. de sent. excom. Sed intellige, ꝙ isti gaudẽt priuilegio clericali de iure, si sunt perpetuò obligati cũ suis: aliàs verò ex priuilegio, maximè Xisti quarti excommunicantis omnes imponẽtes eis grauamina, & bulla plumbea est Bononiæ. ¶ Nonum. Quantum ad Mantellatos & Pizocherios fratrum Eremitarum, idem dicendum est, quod de prędictis ex priuilegio Bonif. ix. Vide de ista materia Pan. vbi s. in c. ij. de foro comp. & de vxore clerici, & de multis aliis, vide etiam j. Excommunicatio. vj.

RVRSVS DE Ecclesia secundò, quò ad materialem in genere, & in specie.

1 *Ecclesia materialis, quænam sit. Et quot requirantur, vt ecclesia esse possit. Et ibidem. Oratorium cuius authoritate fieri possit. Et de multiplici horum acceptione.*
2 *Ecclesia materialis à quo, & qualiter fundari debeat. & nu. 3.*
4 *Mansus, qui aliàs variè sumitur, qualiter hic accipiatur. Et num ecclesiæ mendicantium sine dote ædificari possint, & quid de ijs, quæ in monasterijs reditus habentibus ædificantur.*
5 *Ecclesia vbi ædificari debeat, & quis eã reparare teneatur. n. 6.*
7 *Iura de ecclesiarum destructione, quid sanciuerint. Et in hoc conclusiones tres.*
8 *Præsentatus ad ecclesiam parochialem, si in sacris non sit, num ad eam admitti debeat, ac possit. Et an ei conferri queat, qui annum xxv. non attigit. num. 9. Et ibidem cui collata fuerit, & ad quid teneatur.*
10 *Episcopus an dispensare queat, vt obtinens ecclesiam parochialem insistendo studio, non teneatur, nisi ad subdiaconatum, intra annum promoueri. Et quid si intra promotus non fuerit. Item ad sacerdotium intra quantum tempus promouere teneatur.*
11 *Diaconus ad ecclesiam promotus sunt, parochialem cuius pacificam possessionem vltima die mensis Septembris adeptus est, neglexit*

glexit, aut vsque ad quatuor tẽpora Septembris ad sacerdotium promoueri, & in Sabbato quatuor temporũ eiusdẽ ꝓmoueri nullo modo potuit, an mense illo finito, & cõsequenter anno, vi cõstitutionis c. licet. de elec. lib. 6. priuatus sit dicta parochiali ecclesia.
12 *Præuidere licet quis quod accidere potest, teneatur, diuinare tamẽ non tenetur.*

1 ECCLESIA* materialis, quantũ ex vario iure colligitur, est locus publicus. i. episcopali authoritate constitutus, & consecratus, in quo fideles conueniunt ad percipienda fidei sacramenta. Vnde ad esse ecclesiam tria requiruntur. Primò, ꝙ sit ab eꝑo fundata. Secundò, ꝙ sit facta ad percipienda ibi sacramenta. Tertiò, ꝙ sit consecrata, alioquin non ecclesia, sed basilica dicitur. i. domus regis, ꝓm Pan. in rub. de conse. eccle. vel alt. alleg. glo. cum tex. in c. j. de reli. dom. quod facit ad statutum, ꝙ delictũ commissum in ecclesia non consecrata non sit commissum in ecclesia: gaudet tamen eodem priuilegio, quo & consecrata, si fundata sit authoritate ep̃i, ꝓm Pan. in c. fin. de consecra. eccle. vel alta. pro quo multa ibi allegantur in gloss. Oratorium autem fieri potest etiam autoritate priuata in domo propria, dummodo non fiat in forma ecclesiæ, ꝓm Rayn. & in eo non ministrantur sacramenta regulariter, cum ibi non liceat celebrare sine licentia dicæcesani, alioquin clericus celebrans ibi, debet deponi. de conse. dist. j. vnicuiq;. & c. clericos. Æquiuocè tñ tam oratorium, quàm basilica dicitur ecclesia. Dr verò ecclesia materialis, aliquando ecclesia matrix, quæ aliquãdo est ecclesia cathedralis, vt in c. venerab li. de ver. sig. aliquando est baptismalis, seu parochialis: vt in c. ex transmissa. de præscrip. & in ca. ad audientiam. el j. de eccl. ædi. vt no. Car. in clem. ne Romani.
2 de elec. ¶ Primò* verò quæritur, à quo debeat materialis ecclesia fundari? Et dico, quòd fundari non potest autoritate dicæcesani, vt in authen. de eccle. tit. §. si quis autem. & de conse. dist. j. nemo. el j. & hoc verum in locis non exemptis: in exemptis verò nullus ædificare põt sine licentia sedis apostolicæ, vt in c. authoritate. de priuil. lib. 6. & sic intellige c. de locorũ. cum c. seq. de conse. dist. j. Exempti aũt constituere non possunt ecclesias, oratoria, vel capellas in locis non exemptis sine dicæcesanorũ authoritate, nec facere celebrari in constructis, vel celebrare tpe interdicti in casibus non expressis, aliàs ꝑ ordinarios compelluntur: contra quos si ꝓꝓ hoc eorũ conseruatores ferrent sententias: non valent: vt in d. c. authoritate in locis verò exẽptis prędicta construere non possunt sine licẽtia sedis apostolicæ, vt in d. c. authoritate. & sic intellige c. de locorũ. cum c. seq.
3 de conse. dist. j. ¶ Secũdò* quæritur, qualiter debeat fundari? Et dico, ꝙ dicæcesanus ponere debet primariũ lapidem, & crucem ibi figere, & designare cæmeteriũ, & petere dotem sufficientem sine qua consecrare non dẽt de conse. dist. j. c. si nemo. & c. placuit. quę dos sufficit, si sit vnus mansus. de
4 eccle. ædi. c. j. Qui* mansus dr multipliciter, vt no. gloss. in c. ꝓm canonicam. xxiij. q. vij. & ꝓm Pan. in c. j. de censi. accipitur hic pro dote necessaria ad sustentationem ministri, & ꝓm Archi. est prædium sufficiens pro vno pari bonum, quod totaliter liberum esse debet ab omni seruitute temporali, vt de eccle. ædifi. c. j. Et talis quamdiu fuerit in hac paupertate, non tenebitur ad hospitalitatem, nec ad persoluendũ aliquid eꝑo, nisi quantum potest, donec veniat ad pinguiorem fortunam. ar. de consue. cũ dilectus. Ecclesiæ tñ mendicantium ædificari possunt sine dote, & similiter quæ ædificantur in monasteriis habentibus reditus, vt
5 no. in c. j. de censi. ¶ Tertiò* quæritur, vbi debet ecclesia ędificari? Et dico ꝙ in ꝓpprio, & nõ in alieno solo: si aũt funda ta fuerit in alieno, ꝓm Ray. & Host. si dominus soli laicus erat, & hoc sciuit, & non contradixit, sibi imputabitur & ecclesia libera manebit. arg. dist. liiij. si seruus. Si verò ignorauit, ecclesia q̃dem remanebit constructa & libera, nec efficietur laico censualis, sed tñ ille, qui contraxit, tenetur dominum seruare indemnem, vel etiam eps si ponendo primarium lapidem, vel etiam postea in cõsecratione fuit negligens. s. ad veritatem indagandam. arg. de conse. dist. j. nemo. & xiiij. q. si comperimus. Si verò solum erat alterius ecclesiæ vel collegij ecclesiastici, ecclesia debet ei restitui hoc modo, ꝙ ecclesia constructa sit ei subdita, quo ad eius patronatꝰ xvij. q. iiij. quę sunt. xij. q. ij. apostolicos. ¶ Quar-
6 tò* quæritur qs teneat ecclesiam reparare? Et dicit Host. ꝙ si fabrica habeat sup hoc portionem deputatam, de illa reparari debet. x. q. iij. vnico. & si non sufficit, rector & alij in ea beneficiati conferre dñt beneficia. ext. eod. cap. j. & 16. q. j. si monachus. in quo casu standũ est dispositioni ep̃i, vel maioris partis capituli. de his quæ fi. à ma. par. cap. fin. Alicubi etiam hoc laici faciunt suis expensis, & vbi est cõsuetudo, tenentur, cũ ibi percipiant ecclesiastica sacramenta, & audiant diuina. xvj. q. vij. quicũque. & c. filiis. & compellendi sunt talem consuetudinẽ seruare. de simo. ad apostolicã. & si talis consuetudo non reperitur, quartam prouentuum, quę quondam à partibꝰ fabricæ deputata est, soluant qui eam percipiunt, nulla obstante prescriptione vel consuetudine, sed post reparationem quarta redibit ad eosdem, & sic intelligitur illud xij. q. ij. de redditibus. & tributis c. seq. Et idem sentit Pan. in c. j. de eccles. ædi. dicens, ꝙ prælatꝰ tenetur dare quartam redituũ ad hoc, si speciales non sunt deputati, vel si consuetudo non transtulit onus fabricæ in populũ, quo casu ipse tenetur. Nec valet consuetudo in contrarium. xij. q. ij. cognouimus. Et idẽ dico de omni bñficiato in ea, vt in d. c. j. ꝙ limita, ꝓm eundem in c. de his qui. de eccle. ædi. q̃ detractis sibi necessariis aliqd superest. limita ẽt populum consuetudine teneri, nisi ipse egeret, & ecclesia abundaret,
7 arg. c. autrum. cum si. xij. q. ij. ¶ Quintò* quæritur, qd iura velint de ecclesiarũ destructione? Et dico multa. ¶ Primũ. Ecclesia, & præcipuè consecrata, vel oratoria, monasteria & hmõi, reuerti non dñt ad secularem habitationem, & vsus profanos. xvj. q. iij. quæ semel. & c. qm̃. vt dictũ est s̃ Benedictio. §. vj. imò etiã hospitale ad aliũ vsum conuerti non posset. ext. de reli. do. c. ad hæc. Si tñ destruat monasteriũ, ꝓm gl. in d. c. quæ semel. de lignis & lapidibus construi põt dormitoriũ, vel alius locus honestus, vel ẽt in coquina sua ligna comburi à monachis. de conse. dis. j. ligna. Sed ad priuatos vsus conuerti non dñt. Locus aũt remanet sacer, licet dirutum sit ædificium. ¶ Secundum. Scdm Io. And. in gloss. super §. quæritur si monasterium. xiiij. q. iiij. de monasterio fieri non potest ecclesia secularis, vt in d. c. quæ semel. nisi enormiter viuant. quo casu remoueri possunt monachi, & instituti canonici seculares, cũ authoritate tñ Papę, vel nisi ita sit, ꝙ non inueniant aliq de ordine illo, per quos locus possit ordinari, vl nisi aliter non possit locus ille reformari, q̃ per canonicos. Econtra verò vr, ꝙ eps de ecclesia seculari possit facere regularem. xvj. q. vij. si quis vult. ¶ Tertium. Altaria consecrata, sine authoritate episcopi destruẽda non sunt. de conse. dist. j. ecclesia. Sicut nec instituenda sunt altaria in ecclesia consecrata, dist. lxviij. quamuis. altaria aũt non consecrata sicut presbyteri possunt propria autoritate instituere ecclesia non consecrata: ita & destrue-
8 re, & de his s̃ altare. §. ij. ¶ Sextò* quo ad ecclesiam parochialẽ quæritur, vtrum præsentatus ad eam possit admitti, si non est in sacris? Et dico ꝙ sic, modò intra tempus debitũ possit

possit ordinari in sacerdotem.c.si is.de testi.lib.6. sed sine
præsentatione non põt institui,nisi dispensatiuè.ſm Ioan.
9 And.in c.prætereà.de æta.& quali.or,¶ Septimò * quærit,
vtrũ conferri possit ei,qui xx vannum non attigit? Et dico
ꝙ nõ,sed collatio ipso facto nulla est,& tenet,qui assumit,
fieri sacerdos intra annum à tpe commissionis, & adeptæ
possessionis,aliàs ea priuatus est,& vacat. Item tenet ꝑso-
naliter residere, licet in hoc dispensare possit eps ad tẽpus
ex causa,de elec.licet canon.lib.6.non tñ vacat sic vt alte-
ri conferri possit statim cum tale tempus transiuit,ꝙ iã in-
tra annum ordinari nõ põt, sed solum elapso anno. & de
10 hoc s.Beneficium.iij.§.2.& j.Pœna.§.xv.Eps*ẽt dispensa-
re põt, ꝙ obtinens parochialẽ ecclesiam insistendo studio
non teneat promoueri intra annũ,nisi ad subdiaconatum,
ad quem si non fuerit promotus,priuatus est,vt de sacerdo
tio dictũ e st. ad sacerdotium verò non tenebit vsq; ad se-
ptennium, & interim prouideat ecclesiæ per vicarium, &
elapso septennio intra annum dẽt fieri sacerdos, alioquin
11 dictam pœnã incurrit.de elec.cũ ex eo.li.6.¶Octauò,*po-
sito,ꝙ qdam diaconus fuerit promotus ad ecclesiam paro-
chialem qui vltima die Septembris habuit pacificã posses-
sionem ecclesiæ, & neglexit vsq; ad quatuor tpa Septẽbris
promoueri ad sacerdotium, & in sabbato quatuor tẽporũ
dicti mẽsis nullo modo potuerit promoueri, quærit vtrum
finito illo mẽse,& cõsequẽter anno,sit priuatus, ꝑ consti-
tutionem c.licet.de elect.lib.6.Et dicit Io.An.regula,impu-
tari.de re.iu.lib.6.in q.mer.ꝙ nõ, cũ in primis sabbatis nõ
fuerit in mora,& hoc ẽt respectu pœnæ de qua loqmur,&
sic in casu,quo nõ præcessit mora vel culpa, non imputat.
Et hoc etiam procedit, qñ impedimentum superueniẽs in
vltimo sabbato nõ fuit ex culpa ipsius,& fortius sic à prin-
cipio distulit ex causa iusta.Et licèt dilatio recipiẽdi sacer-
dotium potuerit inducere culpam & moram & cõscientiæ
læsionẽ,nõ tñ induxit morã vel culpã,de qua loqmur.Nec
iste dr se arctare,qa ille nõ dr se arctare in veniendo, qui
arripuit iter tpe quo pleriq; illius cõditionis homines per-
uenire solẽt.ff.de verb.obl.l.cõtinuus.Nec est obligatus ad
operã,qui incipit eo tpe, quo ꝑfici poterat ſm operam di-
ligentis ædificatoris,vt eadem l.§.item q insulam.Vñ cum
verisimiliter ſm morem aliorũ ordinandorũ ille diaconus
intra tps ordinari posset,non posset dici se arctasse, cũ tps
12 congruum,& sufficiẽs haberet.Et*licet quis præuidere te-
neatur interdũ ꝙ potest accidere,non tñ tenetur diuinare.
De ecclesia etiam parochiali,vide s.Commenda.§.ij.

RVRSVS DE ECCLESIA TERTIO. quantùm ad bona temporalia.

1 *Ecclesia quò ad temporalia duobus se habere modis dicitur, in dando,scilicet,atque recipiendo.*
2 *Ecclesiam à quo quis possit,& debeat recipere. Et quid si clericus à laico acceperit,nec monitus resignet.*
3 *Emptum ecclesiæ pecuniis,num ecclesiæ sit. Et quibus casibus res empta,illius efficitur,cuius est pecunia.*
4 *Ecclesia pro alienis debitis, an obligari queat. Et quid de eius possessionibus.*
5 *Legatum ecclesiæ ædificandæ factum, num cum fructibus intermedij temporis solui debeat.*
6 *Ecclesiæ donari quantùm possit.*

1 ECCLESIA*tertiò quantũ ad tẽporalia duobus mo-
dis se habet.s.in dando,vt cum quis eius occasione lu-
cratur,etiam si ipsi non sit annexum beneficium,& in reci-
2 piendo:vt cũ ei donat,vel legatur.¶Primò*verò quærit,à
quo possit qs ecclesiã recipere?Et dico, ꝙ solùm ab eccle-
siastica persona potẽte illã de iure cõferre,clericus autem,
qui ex collatione laici ecclesiã recipit, vel tenet, si monitus
nõ resignauerit,ab officio vel beneficio suspendendus est:
& si perseueret contumax,deponẽdus.laicus verò excõicã-
dus.de iure patron.c.prætereà.& c.relatum.coniuncto c. si
3 aũt.xj.q.iij.& c.cũ nõ ab homine.de iud.¶Secũdò*quærit,
vtrum emptum ex pecuniis ecclesiæ,sit ecclesiæ?Et dico,ꝙ
sic.xij.q.iij.c.j.& q.v.c.furtum.ꝙ est adeò verum, vt si cle-
ricus habeat pecuniã de præbenda vel ecclesia sua, & inde
prædium emat, licet illam pecuniã potuisset dare aliis in-
tuitu pietatis,nõ tñ põt dare prædium,quia statim acquisi-
tum fuit ecclesiæ,siue emptum fuerit nomine ecclesiæ,siue
nomine alieno.de pecul.cle.c.1.& c.inquirendũ.& ꝑp hoc
nõ potest cleric9 illud alienare,& eodẽ modo si quis de pe
cunia ecclesiæ,quam habuit furto,vel rapina, seu deposito
possessionem sibi emit,quia ecclesiæ fit, vt dictũ est. Idem
Pan.in d.c.inquirendum.post gl.quæ no.tres casus, in qui-
bus res empta ex pecunia alterius, efficit illius, cuius erat
pecunia.s.in milite,minore, & ecclesia,licet Host.dicat,ꝙ
in ecclesia iure non probatur. Sed hoc habet antiqua ma-
gistrorum interpretatio,quę minimè est mutãda.ff.de leg.
l.minimè.Hoc tamẽ satis probari potest per d.c.1. & cõiter
hoc tenetur per glos.iuris ciuilis, quinimo hoc crederem
procedere in quolibet clerico,quia priuilegium attributũ
militi seculari,extenditur ad militem Dei,vt not. Card. &
4 gl.in l.miles.ff.de re iud.¶Tertiò *quæritur, vtrum eccle-
sia pro alienis debitis possit obligari? Et dico, ꝙ non.nec
eius possessiones, & si quis obligauerit, est suspensus ab
administratione temporalium,& spiritualium, ext. de so-
lut.c.2.poterit tñ hæc sententia per epm relaxari, quia Pa-
pa sibi non retinuit absolutionem. de sent. excom. nuper.
Hæc tñ pœna episcopos non comprehendit.de sent. excõ.
5 quia periculosum.lib.6.¶ Quartò*quæritur, vtrum lega-
tum ecclesiæ construendæ, seu monasterio, debeat solui
cum fructibus intermedij temporis? Et dicit Pan.in c. nos
quidem.de test.quòd sic, vt consuluerunt Bart. & Francis.
de Alber.quia text. præfati c. nos. dicit, ꝙ relicta ecclesiæ
construendæ solui debent sine diminutione. & facit pul-
cher text.in l.si ita relictum.§.Pegasus.ff.de leg.2. vbi dici-
tur,ꝙ si relinquitur prædium in certum diem, puta, post
decem annos,vel cum legatarius erit pubes, debetur præ-
dium cum fructibus intermedij tpis, si dies fuerit apposita
fauore legatarij. Sic autem in casu nostro dies apponitur
fauore ecclesiæ,vel monasterij, quia si fuisset constructa
tempore testamenti, legasset simpliciter, & non in diem.
6 ¶Quintò*quæritur,quantum ecclesiæ donari possit?Et di-
co, ꝙ ei donari põt in infinitum absque insinuatione, au-
then.de non alien.aut permut.reb.eccl.§.si minus.col.2.ꝙ
tamen in ipso fallit, qui ad construendum monasterium
conferre potest quinquagesimam bonorum ecclesiæ suæ:
ad ædificationem verò alterius ecclesiæ solùm centesimã.
xij.q.ij.bonæ rei.nec requiritur nouus consensus, quam-
uis semel à iure concessum sit.Si autem plures donationes
fecerit,& excedant quinquagesimam,vel centesimam, ex-
cedens siue vltima reuocabitur,& non omnes, secundùm
Pan.& Doct. in c.apostolicæ de do. Quidam tamen dicũt
debere certam partem subtrahi de qualibet donatione,
quod procedit vbi simul essent factæ, vel vbi non appare-
ret de anterioritate,& non aliter,quia primę sunt effectum
suum sortitę,& consequenter propter vnã vel vltimam re-
uocari non debent,quia ꝙ legitimè factum est, & c. vide
etiam j.Eps.§. viij. Cuius autem sint oblationes factæ ca-
pellæ intra ecclesiã.s. Decima.§.ij.part.iij. Qualiter etiam
bona vacantium ecclesiarũ non debeãt occupari.s.Benefi-
cium

cium v.in princ. Qualiter etiam res ecclesiæ alienari pos-
sit,s.Alienatio.per totum.Qualiter ẽt sint excommunicati
occupantes bona vacantium ecclesiarum.j. Excommuni-
catio.viij.excommunicatione xiiij.per totum.Multa etiam
habes de materia ecclesiarum.s.Cessatio, & Consecratio,
& j.Immunitas & Oratorium.

DE ÆDIFICIIS.

1 *Ædificium vnde dictum sit,& quid si in alieno solo efficiatur.Itẽ quid de casa piscandi causa in maris litore facta.Et ibidem limitationes ad secundum quæsitum tres.*
2 *Ædificans in suo de alieno,ad quid teneatur,& an eius,ꝙ fit,dominus efficiatur. Et quid si cum damno vicini fiat.num.seq.*
4 *Ædificans ædificium quandoque proprio impendio demoliri compellitur. Et quando. Et num quando aliquid in alieno domino inuito fieri possit.num.seq.*
6 *Ædificare castra vel noua ædificia,quando quis possit remissiuè.*

1 ÆDIFICIVM * dr quasi ædium factio, & est ædes
ipsa:de quo multa reperiũtur in iuribus tradita.¶Pri-
mum.Si quis de suo ædificauerit in alieno solo,ædificium
efficietur eius,cuius est solum.Insti. de re. dist.§. & ex di-
uerso.Si tamen intendens piscationi, casam ædificat in li-
tore maris,sua est quãdiu durauerit.ff.de re.di.l.intantum.
Fallit ꝙ dictum est, primò qñ ædificatum est de rebus ec-
clesiæ,qa solũ cedit ædificatio.xij.q.ij.apostolicos,ſm Io.
ibidem,& in c.inuestigandum.de peculi.cleri.ſm Ber.Sed
tamen intellige, ꝙ ecclesia soluet prætium soli. Secundò,
qñ ædificans habet ius vel causam in re à domino :vt em-
phyteuta,feudatarius,commodatarius, aut inquilinus qui
ædificauit vt pleniorem vsum haberet,quia dñs tenetur,ei,
licet ædificauerit in alieno scienter:vt not.in d. §. & ex di-
uerso. Tertiò, qñ quis ædificauit in alieno solo bona fide
credens ædificare in suo,qa in conscientia ſm aliquos dñs
soli tenetur ei vel ad vendendum fundum, vel ad satisfa-
ciendum ei pro ędificio arbitrio boni viri.quod verũ puto
si dominus fundi vel rerum illarum sine suo damno põt.
2 arg.dicendorum j.particula v.¶Secundum. * Si quis ædi-
ficat de alieno in suo solo,ædificium est suum.l. adeò qdẽ.
§.cũ in suo.ff. de acqui.re.domi. sed restituet æstimationẽ
de iure si fuerit condemnatus in duplũ.d.§.cum in suo.& l.
gẽma.ff.ad exhiben.& si destrueret ædificium,posset pete-
re suũ,puta trabẽ, si modò duplum non fuerit consecutus.
d.§.cum in suo.& Inst.de re.dist.§.cum in suo.Sed in con-
scientia,si nõ fuerit condẽnatus,sufficit restituere æstima-
3 tionẽ solũ.¶ Tertium. * Ædificans cum damno vicini sui
non tenet ad restitutionem si non facit animo nocẽdi ꝑ-
ximo,sed sibi cõsulendi.l.j.§.denique.ff.de aqua plu.ar. qa
vsque ad cœlum potest quis eleuare suum ędificium si est
sibi vtile,& non habet seruitutem.l.alterius.ff.si cer.ven.&
tenet gl.in c.cum ecclesia.de ele.in verbo,iniuriarum.Sec9
si animo iniuriandi proximo hoc faceret, quia siue noui
operis denuntiatio sit facta,siue nõ, in cõscientia tenetur.
4 d.§.denique.Quartum.*Ædificans aliqñ tenetur suũ ædi-
ficium propriis sumptibus demoliri,quando.s.post denun-
tiationem noui operis, siue iure siue iniuria ædificauit. ff.
de ope.no.nun.l.prætor ait.§.j.extrà eo.per totum. Quin-
5 tum.* Potest quis aliquando aliquid facere in alieno inui-
to domino,secundum Ang.de Are.Inst. de l.fu.cani. tollẽ.
quando,scilicet,facienti prodest,& domino non nocet, vt
ibidem & in l.j.§.fin.ff.de aqua.plu.ar. Secus verò si læde-
ret.C.de serui.& aqua.l.aquam.& ff. si serui. vendit. l. & si
forrè.in prin.& l.sicut. §. pe. Et dicit idem, ꝙ nemo potest
facere in suo quod alteri nocet.& sibi nõ prodest:& quod
si facit animo nocendi,tenetur de dolo.dist.l.j. §. denique.
6 & ff.de dam.infect.Proculus.¶Quando*autem quis possit
ædificare castra vel noua ædificia,vide s.Bellum.j. §. vlti-
mo.& j. Noui operis nunciatio.

DE ELECTIONE ET ELIGENDO primò in genere.

1 *Electio secundũ mores iuxta Thomã & Philosophum quid sit. Et quid iuxta Canon.Et quid à collatione & præsentatione differat.*
2 *Electio à quo fieri debeat,vel possit.Et an ius vniuersitatis in vno solo remanere queat.*
3 *Eligere quinam possint ex collegij membris.Et in hoc conclusiones quatuor.*
4 *Iura de absente,quantùm ad electionem pertinet, quid sanciuerint,conclusiones tres.*
5 *Eligendi potestate tredecim hominum genera priuantur,de quib9 hic plenè & ex ordine disseritur.*
6 *Electioni celebrandæ, qui & qualiter accercendi sint. Ad quòd conclusiones quinque.*
7 *Electioni celebrandæ, aut consensu præstando, aut confirmationi petendæ quodnam tempus sit statutum.Et electione absoluta, qd electores,& quid electi facere teneantur.*
8 *Electione faciendæ, num terminus tribus mensibus minor statui queat,ita,vt si in eo non conueniant vocati, licitè ad electionem procedi possit.*
9 *Electio quo in loco facienda sit,& quomodo, & ibidem ꝙ formæ electionis faciendæ tres sint.num.10.*
11 *Electio quanã cassanda sit.Et quæ electio valeat, vbi duæ simul procedunt.num.12.*
13 *Electores quibus casibus rursus eligere possint,& quib9 ad alios eligendi potestas deuoluatur.Et sub hæc quando eligentes priuati sint eligendi potestate,& in hoc casus octo recensentur.*
14 *Eligi quisnam possit,aut contrà quis non possit.num.seq.*
16 *Eligi ne quis possit,impedimenta referuntur octo. Et quid si quis non obstantibus impedimentis,eorúmq; aliquo,eligatur,an teneat electio.*
17 *Excõicati si qui sint in capitulo,vel collegio, aut suspensi, aut de hoc dubium est,nec sine scandalo expelli possunt, aut de quibusdã dubitatur num electioni interesse debeant,quid agendum sit.*
18 *Eligere ex multis eligibilibus quemnã quis teneatur. Et sub hæc quòd peccatum mortale omne ad prælaturam,officium ecclesiasticum,& similia indignum reddit.*
19 *Peccatum mortale ex suo genere est, quicquid contra iustitiã est. Et ibidem Sum. Ang.refellitur.*
20 *Religioso, an ex electione extra ordinem suum facta ad prælaturam,ius acquiritur. Et quid si electioni de se ad prælaturam extra monasterium suum factæ consenserit religiosus.*
21 *Electionis decretum,nũ fidem plenam pro electo faciat.Et an electioni electus consentire teneatur.num.22.Et an canonicè electus melius faciat assentiendo,quàm dissentiendo.num.seq.*
24 *Electiones duas in ecclesia eadem de se factas, num quis prosequi queat.*
25 *Eligens quempiam ex odio,& ad quid electio teneatur.*
26 *Consuetudo circa electionem quid possit, aut minimè.*

1 ELECTIO* quantùm ex S. Thoma colligitur ij. ij. q.
xiij.& philosopho in v.Ethico.& ex ipso suo nomine,
est multorum placentium in ordine ad finem vnius præ-
acceptio,sicut si ad iter placeat equ9 ac nauis,& magis pla-
ceat nauis & præaccipiatur.i.citius accipiatur,dicitur nauis
eligi. Sed descendendo ad electionem canonicam,secun-
dùm Host.& Ioan. est idoneæ personæ ad dignitatem vel
fraternam societatẽ seruata forma canonica facta vocatio.
Vnde differt electio à collatione & præsentatione, qa ele-
ctio fit per collegiũ ad dignitates,& confirmat à Papa, vel
alio,sed collatio fit ad beneficiũ simplex, & iure cõi ꝑtinet

ad episcopũ cũ capituli cõsensu per totã diœcesim:& dat plenũ ius nõ indigẽs cõfirmatione:sed præsentatio pertinet ad patronũ,nec dat plenũ ius præsentato, sed requiritur institutio & inuestitura episcopi:vt de iure patr. ℭ totum. ¶ Primò * verò quæritur, à quo electio fieri debeat vel possit?Et dico, ℭ electio iure cõmuni ad collegiũ pertinet: primò,quælibet congregatio iure debet sibi eligere prælatũ, nisi obstet cõsuetudo vel priuilegiũ:extrà,eo.c.j. xvj.q.vlt.congregatio.xviij.q.ij.abbatem. Si tñ clerici non sunt in ecclesia vt collegiũ,sed vt singulares personæ, tũc prouidebit superior per se vel p̃ præsentationẽ patroni, vt in c.pastoralis.de iure patro.ẽt si fuerint solũ duo vel tres, extrà,eo.c.j.de consu.cum dilectus.lxiij.dist. cũ Adrianus. Imò vt tenet glo.in c.ij.de postu.præla.Inn.Host. & cõiter docto.ius vniuersitatis remanere potest in vno solo oĩbus aliis mortuis,vel priuatis suspẽsis,vel excõicatis.text.est in l.sicut §.sed & si vniuersitas.ff.quod cui.vni.no.cum glo.& Bart.Vnde isto casu qñ maior pars inhabilis est ad eligendum,potestas eligẽdi ptinet ad pauciores, & illi repræsentant totũ collegiũ,cũ inhabiles nõ cõputentur in numero. Facit c.illa.de elect. & bona gl.in cl.quod circa.eo.tit. Iste tñ solus se eligere nõ posset, q̃a notaret ambitiosus.c.per vras.de iure patr. Et scdò eligere põt cui cõuenit,ex consuetudine vel priuilegio, ex quibus ad electionẽ plerunq; vocãtur alieni:extrà,eo. Cumana. & p̃ pace seruãda etiam laici admittunt,maximè principes,vt defendãt ab oppressoribus, ſm glo.& Gof.& Mo. Vnde & q̃ est in quasi possessione iuris eligendi eligere põt ẽt si posteà amittat possessionem.de iure patr.consultationib.& c.cùm pp.& cap. querelã.Et tertiò eligere põt prælatus,& quilibet,in quem fuerit compromissum, vt dicitur tit.sequenti.§.xvj.xvij. &
3 xviij. ¶ Secundò * quærit, q̃ possint eligere ex membris collegij? Et dico multa. ¶ Primũ.Quando aliqui de collegio sunt priuãdi prãte eligendi p̃ ea vice, dicta potestas ñ deuoluitur ad reliquos antequã priuentur,ſm glo.in c.ij. de postu.præla. Secus aũt si sunt priuati,quia Pano.in c.eo. post Inno.habet regulam,ℭ valet electio facta nõ vocatis illis qui sunt priuati vel inhabiles ad eligendũ, licet primò nõ sit discussum an sint priuati, q̃a satis est ℭ posteà conuinci pñt. ¶ Secundum.Conuersi non hñt vocẽ in electione prælati, secundũ Lud de Ro.in suis notandis.alleg.c.ex eo.de elect. lib.6. & hoc nisi antiqua hoc haberẽt cõsuetudine,secundũ Inn.in c ij.de instit.& idem tenet Fed.consi. cvij.nec sunt de capitulo, etiam qñ tractantur in capitulo tẽporalia, vt idẽ dicit p̃ tex.in c.& si Christus.de iureiur.in ver.vos & cõuersi.qd̃ esset frustratoriũ, vid̃ gl.in d.c.ex eo. ¶ Tertium. Qui nõ sunt professi tacitè vel expresè in locis regularibus, nõ sunt admittẽdi, vt in d.c.ex eo.nec illi, qui per eorũ regulã aut constitutiones approbatas prohibentur. ¶ Quartũ.Qui non sunt subdiaconi,non hñt vocẽ in capitulo in cathedralibus,collegiatis,secularibus vel regularibus ecclesiis,etiã si ab aliis liberè cõcedatur.cle.vt hi qui.de ætã.& quali. quod quidẽ limitant quo ad eos q̃ vo-
4 lunt ordinari, pro quo vide glos.ibi. ¶ Tertiò * quæritur, quid iura velint circa absentem?Et dico multa.¶ Primum. Elector si sit absens & iusto impedimẽto detẽtus, instituet põt p̃curatorẽ vnũ vl̃ plures ad eligendũ.Sed oportet primò, ℭ si instituit plures, q̃libet sit insolidũ:& si nõ cõcurrũt simul, potior erit cõditio præoccupãtis,& si nullus eorum præoccupat,sed concurrũt, capitulũ admittet quẽ voluerit, vl̃ si maior pars capituli ñ cõcordat admittetur qui prior est institutus. Et scdò oportet ℭ procurator institutus sit de collegio,& si nullus vellet esse,ñ possent nolente capitulo extraneũ deputare, neq; per literas exprimere votum suũ.Et tertiò oportet,ℭ procurator nõ el gat vnũ sue, & alium p̃curatorio nomine:q̃a nihil valeret,nisi dñs speciale mandatũ dedisset de aliquo nominãdo,quia tunc illũ nomine Domini, & alterũ suo nomine poterit nominare. c.si quis.de elect.lib.6. Vbi tñ aduerte, ℭ licet possit committi procuratori expressio alicuius personæ:tñ si ipse dñs per literas aliquẽ in electione nominaret,nõ valet,vt in d. c.si quis.in tex.& in glos.¶ Secundum.Si non sit iustè impeditus, procuratorẽ constituere non posset,ſm Pan.in c. quia propter.eod.tit. licèt in aliis negotiis explicandis per capitulũ vel vniuersitatẽ posset constituere procuratorem, etiam non impeditus.Et hoc est speciale in electione,siue sit seruanda forma c.quia propter.siue nõ,ex quo tex. simpliciter interdicit, nec retulit se ad casum,in quo sequenda sit forma.d.c. Videtur in negotio electionis electa industria personæ. arg.c.is cui.de offic.deleg.lib.6. Si tñ alij de capitulo admittere volunt ad electionẽ procuratorem non impediti, hoc possunt non obstante dispositione.d.c. quia pp.quia licet text.dicat,interdicimus, hoc tñ interdictum emanauit in fauorẽ aliorũ,quod ex eo patet: q̃a illi de collegio possent cõmunicare ius eligendi penitus extraneo.extrà, eo.scriptũ. & cõsequenter à fortiori possunt admittere p̃curatores eorum, qui sunt de collegio.Et hoc satis fuit de mente doct. etiã si dictus p̃curator non esset de collegio:& facit d.c.scriptũ. Item quia possent de nouo extraneos admittere:ergo à fortiori procuratorem extraneum, & hoc fuit sancitũ in fauorẽ collegiorũ,ne cõpelle rentur sua secreta extraneo cõicare.Et propter hoc,inquit, dico hoc nõ esse speciale in electione, sed generaliter non põt quis constituere procuratorẽ extraneũ in explicandis in vniuersitate, quod sentit Io.And.in regula,quod alicui, de reg.iur.lib.6.in mercu.licet quidã tenuerint oppositum, hæc Pan. ¶ Tertium Consuetudo,ℭ absentes ad electionẽ nõ vocentur,valet ſm Pan.post Io.And.in c.coram.eo. tit. & econuerso valet cõsuetudo vt vocentur absentes, dummodò nõ tendant nimiũ damnũ ecclesiæ:quia non valet consuetudo eccl̃is multũ grauosa:vel saltẽ est tollenda, vt in c.j.de cõsuet. si tamen haberet, vt cũ parua incõmoditate vocari deberent, valeret, quo casu intellige in c.Gen. extrà, eod. In ordine tñ prædicatorum electio spectat ad
5 præsentes. ¶ Quartum * quæritur,qui nõ possint eligere? Et dico,secundum Inn.& Pan.in c.ij.de postu.ℭ multi priuantur eligendi potestate.Primò excõmunicati maiori. de app.constitutus.secus minori excõicatione,de cler.excom. mi.c.vlti. Secundò,suspensi ab officio de consu. cùm dilectus. Tertiò interdicti. de elect.cùm inte. Quartò, quibus interdictũ est eligere sine licẽtia superioris. de elect.c. fin. Quintò,qui scienter celebrarũt in loco interdicto,nisi sup hoc sint priuilegiati. de sent.excom. is qui.lib.6. Sextò, hi qui in ea vocatione elegerunt scienter indignum c.cum in cunctis.& cap.cùm innotuit.in fin. de elect.& idem si peccauerũt in postulãdo c.scriptũ.eo.tit. quia pro ea vice sunt priuati potestate eligendi si facta nominatione secuta est postulatio vel electio, secus si nõ sit secuta.c.perpetuo.eo. tit.lib.6. Septimò, pupilli, id est qui sunt intra xiiij.& xij. annum.d.c.ex eod.adde & impuberes,vt ibi. Octauò, laici conuersi. Nonò, non professi. Decimò,non subdiaconi:de quibus omnibus, dic vt s̃.§ ij. Vndecimò, illi qui per laicalem abusum elegerunt.eod.titu.cap. quisquis. Duodecimò,non eligentes intra tempus statutum,vt j̃.§.xij. Decimotertiò , adde etiam irregulares, de quibus tamen secundùm Archidiaconum, est dubiũ, nec in iure reperitur expressum:

expressum:licet hoc sit in quodam capitulo generali ordinis Prædicatorum declaratum. Sed tu dic hoc expressum
6 in c.is qui.de sen.exc.lib.6.¶ Quinto*quæritur,qui & qualiter sint ad electionem vocandi?Et dico multa. ¶ Primũ. Ad electionem vocandi sunt oẽs præsentes,ad quos ptinet eligere: vt in c.corã.& in c.quia propter.eo.ti.& omnes qui sunt in ciuitate vel in hortis ciuitatis.ff.de proc.l.j. & si q̃s eorum sit in ciuitate vel monasterio infirmus, ſm Host. seruatores ire debent ad eum,& inquirere votum eius, sicut vota præsentium:quia præsens est,qui in hortis est, vt in d.l.j.iuncta l.v.Nec erit necesse talem in collatione, aut aliis quæ sequunt,requirere:sed sufficit consensus habitus in scrutinio.Et concor.Inno. posset ẽt talis constituere p̃curatorem vnum de collegio:cùm iusto impedimẽto detineat.¶ Secundũ.Vocandi sunt & omnes absentes,q̃ sunt in prouincia.extrà eo.coram.ℭ dupliciter limitat.Primò,ſm gloss.qñ prouincia non est ita magna quin commodè vocari possint.vñ etiam si sunt extrà,sed propè,vocandi sunt. Secundò, vt hoc sit obseruandum ſm quod habet consuetudo,vt ibi,quia licet de iure vocandi sint absentes:vt in c. quia propter.eo. tit. consuetudo tamen potest introducere vt non vocentur,& valeat electio,vt dictum est.¶ Tertiũ. Et generaliter,secundùm Pan.in d.c.coram eod.tit. vocari possunt & debent illi,qui commodè vocari possunt,extrà, eo.quia pp.vbi dicitur,ℭ admittuntur qui debent, volũt,& possunt commodè interesse.Et dicitur,debent,vt excludãtur, qui de iure non dñt interesse,& qui volunt, vñ qui nolunt interesse,compelli non dñt,nisi intersit ecclesiæ, nã p̃ eius interesse poterunt compelli.Ex quo infertur, ℭ nolẽtes interesse , computari non dñt in numero duarũ partiũ. & q̃ commodè possunt,quæ commoditas refert ad cõmoditatem ecclesiæ,non personæ,ſm doc.& bene.Vñ si commodè vocari nequeunt, in quo.s. bonus iudex arbitrabit, potest electio sine illorum præsentia celebrari.Et si vocati intra competentem terminum assignatũ non veniãt, nõ oportet vlterius expectare.extrà,eo.cum inter.& c. cũ nobis.¶ Quartum. Sunt aũt vocandi verbo vl̃ signo cõsueto campanæ,vel scripto ſm consuetudinem , & qui sunt absentes, per literas aut nuntiũ, vt d.c.corã.Pro hoc not. ſm Pan.in c.in causis.eo.ti.ℭ in negotiis,quę possunt expediri per præsentes,ℭ est regulare,iuxta no.per gloss.in ca.ij.de testi.lib.6.sufficit vocatio per sonũ campanæ , cuius sonus venire possit ad intelligentiam existẽtium in loco,vt.s. valeat,ℭ fit,ẽt si minor pars sit,quæ conueniat. Sed in negotiis in quibus absentes vocandi sunt,hoc non sufficit , sed vocari dñt per nuntium vel literas,vt in c cum inter. & c. quia pp.eod.tit.Et ita vl̃ sentire Inno.in d.c.in causis. & in cap.ij. de not. ope.nun.Bar.tamen in l.omnes populi.ff.de iusti.& iure.tenet ℭ quantumcunq; pulsetur campana: nisi conueniãt saltem duæ partes vniuersitatis , nõ valet ℭ fit, per l.nominationem.C.de decu.& in l.nulli.ff.ℭ cuius.vni. & l.fi.C.de præd.decu.lib.x.& sic cõiter transeunt Legistę. Sed hoc procedit quando pulsatur ab eo,q̃ non habet potestatem,puta,per aliquem de vniuersitate , q̃a minor pars de duabus vniuersitatis non habet potestatem conuocãdi illam,vl̃ qñ pulsatio nõ intelligit̃ pro vocatione ad tale q̃d peragendum.Et sic concorda,& tene.arg.extrà,eo. cũ nobis.vbi dr̃,ℭ vocati nolentes venire, faciunt se alienos. Et adde gl.in cle.qd̃ circa.eo.tit.dicentem, ℭ vocati nolentes venire computare in numero absurdũ est, nisi esset cõsuetudo vt nihil fieret nisi sint duæ partes:q̃a illa seruanda esset,vt j̃.Statutũ.§.ij.¶ Quintũ.Electorum si quis contẽptus, nec ad electionẽ vocatus est , ad petitionem eius cassanda est,põt tñ eam ratam habere si vult.eo.ti.si cui. q̃a non est irrita ipso iure, sed irritanda illo p̃sequente iniuriã , aliàs non.ext.eo.bonæ.q̃a quilibet renuntiare põt iuri suo.C.de pac.l.si quis in conscribendo.& talis ℭ posteà fit per alios impugnare non poterit. Si tñ talis accedat electione nondum facta,admittendus est in omnibus,quæ restant faciẽda circa illam ext.eo.ecclesia vestra.& concor.Alb. & Arc. Sed intelligo,quòd potest renuntiare, qñ renuntiatio non præiudicat bono communi:secus cũ illius præiudicio :q̃a tunc tenetur nõ renũtiare,nisi fortè esset perplexus,nesciẽs quem eligat:q̃a aliter præponeret bonum proprium bono cõi.vñ eo casu compelli põt,vt dictum est. Et sic malè faciunt,qui permittũt eligi indignos,vel insufficiẽtes, renũtiantes voci suæ ne notẽtur, vel alio humano respectu , & posset faciliter hic esse pctũ mortale.¶ Sextum.Si autẽ nõ vocentur,qui priuati sunt,vel inhabiles,ſm Pan.in c.ij. de postu.præla.tenet electio,& alia capitularia , licet nõdum sit discussum an sint priuati : quia sufficit ℭ possunt postea
7 conuinci:vt dictum est.¶ Sextò*quæritur,quod tempus sit iure statutum electioni celebrandæ, aut consensu præstãdo,vel petẽdæ cõfirmationi?Et dico,ℭ electio fieri nõ dẽt ante sepulturam prædecessoris, vt in c.bonæ memoriæ. el ij.eod.tit.Si autem fieret,nihilominus valet , ſm gloss. ibi. In cathedralibus autem & regularibus ecclesiis cessante impedimento legitimo tenentur electores intra tres menses eligere.alioquin deuoluitur ad superiorem proximum, & si ipse intra dictum terminum nõ elegerit , deuoluit̃ ad alium superiorem,& sic vsq; ad Papam,vt in c. ne p̃ defectu.de elec.Deinde tenẽtur electores electionẽ electo præsentare,& petere consensum eius intra octo dies, postquã cõmodè poterũt: alioqn negligẽtes excludunt̃ à prosecutione p̃cessus, & sunt suspensi per tres annos ab omnibus bñficiis ipsius ecclesiæ.eo.tit.cupiẽtes.§.cæterum.li. 6. Electus verò tenet̃ consentire intra mẽsem à præsentatione, aliàs priuatus est iure electionis , nisi fortè ea sit electi cõditio, ℭ nõ possit consentire absq; licentia superioris.quo casu tenet̃ ipse vel electores licẽtiam petere cum ea celeritate,q̃ superioris præsentia,vel absentia patitur:& si nõ habeatur,ex tunc ad electionem ipsam procedant.¶ Quilibet etiam clericus elect⁹,intra tres mẽses post cõsensum tenet̃ petere confirmationem,aliàs cassa est electio,vt in c.q̃ fit. eo.tit.lib.6.imò si à Papa cõfirmatio petẽda est,electus tenetur intra mẽsem post consensum, vel si non fuerit ei electio præsentata,intra mẽsem à notitia, iter versus curiam arripere,& si confirmationẽ petere,& negotium p̃seq̃, vt in c.cupien.eo.tit.lib.6. In aliis verò ecclesiis prouideri dẽt intra sex mẽses , aliàs prædicto modo ad superiorem deuoluitur,vt in c.de multa.de præb.& de cõcess.præb.nulla.
8 ¶ Septimò*quærit̃,vtrum statui possit terminus minor , q̃ trium mẽsium , in quo si non conueniãt vocati,licitè procedatur ad electionẽ?Et dicit Host.ℭ si duæ partes præsentes sunt,& causa coarctationis assignet̃, sic põt , quia tunc põt absens saltem vni de collegio cõmittere vices suas. c. quia propter.eo.tit. Si verò duę partes absentes sint,vel nõ subsit causa coarctationis,sic non põt, sed expectari debet vsque circa finem trium mensium. Et sic intellige & concorda doct.in c.cũ inter vniuersas.& c.cũ à nobis.eod. tit.
9 ¶ Octauò*quæritur,in quo loco electio faciẽda sit? Et dico, ℭ fieri potest in ecclesia,vel capitulo vel alio honesto loco simili,& maximè iuxta cõsuetudinẽ, ext.eo.in causis. modò non sit locus clandestinus,quia electiones, quę fiũt in cameris per occulta conuenticula reprobantur.distinct. lxxix. c.ij. & c. si transitus. Vnde electiones episcoporum præci-

præcipuè in ecclesia fieri solent:extrà.eod. ꝙ sicut. Sed ex
causa etiam extrà ciuitatem fieri possunt. xxiij. dist.in no
mine.In loco etiam interdicto facto non valet,ſm Archi.
in d.c.in nomine,tamen Hug.Vercel.& Ioan.And.& com-
muniter doct.post eum,tenent ꝙ valeat, & etiam postula-
tio:quia sunt quidam contractus.& probatur per tex.in c.j.
de postu. prælat.& ibi Pan.Quod tamē fallit in electione
10 Papæ,vt in c.vbi periculum.de elect.lib.6.¶Nonò*quæri-
tur,quomodò electio facienda sit?Et dico , quòd tres sunt
formæ traditæ nobis à iure: vt in d.c. quia propter. & ele-
ctio,quæ non fit ſm vnam illarum, nulla est ipso iure : vt
ibi,quarum prima est, forma scrutinij. secunda , compro-
missi.tertia,communis inspirationis. quæ faciunt tres spe-
cies in electionibus.de quib⁹ vide tit.seq.per totum.¶ De-
11 cimò*quæritur,quæ electio cassanda sit? Et dico,ꝙ cassan-
da est electio illius, qui requisitus antequam esset electus,
consensit electioni de se fiendæ:quia præsumitur ambitio
sus.extrà,eo.c.cum post petitam.Item electiones clādesti-
næ reprobant᷑.extrà,eo.qa pp.i. quæ in cameris per occul
ta conuenticula fiunt.dist.lxxix.c.j.& ij.& c.si transitus. Et
similiter ſm Archi.illæ , quas electores inter se tenent se-
cretas,cùm celebratæ debeāt solenniter publicari : vt in d.
c. quia propter. quod nota propter religiosos , apud quos
completa electione fit præceptum ne cui dicatur.Si tamen
electio tenuit iure naturali,puta,quia interuenit cōsensus
eligentium,sed non tenuit iure positiuo , quia omissa fue-
runt substantialia, ſm Innoc. quem sequuntur communi-
ter doct.in c.quod sicut.de elect.si confirmetur, electus est
verus prælatus:& non tenetur in foro cōscientiæ resigna-
12 re.¶Vndecimò*quæritur,quæ electio valet , quando duæ
simul procedunt?Et dicit Host. ꝙ si fiant simul & inconti-
nenti:puta,quia in scrutinio diuisa sunt vota:illa valet quę
meritis melioribus,& maioribus adiuuatur:extrà,eo.licet.
in fi.& c.dudum.Si verò fiant ex interuallo, & prima fue-
rit ritè facta , valet , & secunda cassanda est , imò etiam si
prima annullanda sit , secunda nihilominus cassari debet.
extrà eo.bonæ memorię.nisi gratia fiat,sicut quidam intel-
ligunt.extrà,eo.bonæ memoriæ.el j. Et similiter cassanda
est secunda,si prima nulla fuit pp causam nondum paten-
tem.extrà,eo.considerauimus. Si autem nulla fuit ex causa
notoria,valet secunda ritè facta,extrà,eo. venerabilem. de
13 supp.neg.præl.c.fin.¶Duodecimò*quęritur , quando ele-
ctores iterū possint eligere,vel ad alios deuoluatur eligēdi
potestas?Et dico,ꝙ sunt casus, in quibus re eligere possūt.
vt si electus non vult consentire:& si post cōsensum renū-
tiat iuri suo, vel morit᷑ , vel pp occultum eius vitium irri-
tat᷑:in quibus casibus hñt electores integrum tps à dissen-
su,vel renuntiatione,vel morte,seu irritatione , ac si vaca-
tio non esset,dummodo nil egerint fraudulenter.extrà eo.
si electio.lib.6.¶Sunt etiam casus,quibus eligendi potestas
deuoluitur ad alium.Nam in cathedralibus.& regularibus
ecclesiis,si non eligāt intra tres menses,deuoluitur ad pro-
ximum superiorem,vsq; ad Papā, vt dictū est. Si verò eli-
gant scienter indignum:& sic sunt priuati iure eligēdi, vel
priuentur per sententiam, qa non seruant debitā formam,
ad Papam deuoluitur:in inferioribus aūt ecclesiis semp ad
proximum superiorem deuoluitur:extrà eo.c. quanquam.
lib.6. Quando etiam maior pars capituli in electione de-
ficit.s.committendo vitium, electio deuoluitur ad paucio-
res:extrà,de postula. c. ij. item etiam deuoluitur ad vnum
propter omnium aliorum delictum.dist.lxv. siforte,extrà
eo.bonæ.& hoc not.gloss.de postulan. c.ij. Et videtur in-
telligendum quando peccauerunt eligendo indignum.Se-
cus si ex contemptu aliquorum habentium vocem : qa nō
deuoluitur potestas,sed sufficit si cassetur electio, quia pp
peccatum formæ non sunt ipso iure priuati, sed priuandi.
extrà eo.quia propter.facta tamen priuatione per iudicem
propter peccatum formæ, potestas deuoluitur ad non cul-
posos,secundùm Inn.d.c.quia propter.ꝙ si omnes delique
rint:deuoluitur ad proximum superiorem. Et si quæratur
qñ eligentes sunt priuati potestate eligendi ? dic cum Pan.
post Innoc.in ca.gratum de postu. præla. hoc esse primò
quando postulant,adde vel eligant scienter indignum.Se-
cundò , qñ postulationem , adde vel electionem cassatam
vitio personæ innouant. Tertiò , qñ eligunt per abusum
secularis potestatis,de quo in c.quisquis.de elect. Quartò,
quando eligunt intelligibilem.Quintò, quando recipiunt
prælatum electum,vel postulatum,cuius electio vel postu-
latio est nulla.Sextò,si sunt excommunicati , vel suspensi.
Septimò , qñ non eligunt intra tempus præfixum. de quo
de elect.ne pro defectu. Octauò,cum postulāt post appel-
lationem ēt ex causa frustratoria. Secus in electione , nisi
appellatio interposita esset ex iusta causa, licet qdā dicant
non esse differentiam. Sed Host.concordando dicit con-
trariam opinionē ꝓcedere in postulatione facta à duabus
partibus,quæ vincit electionem.de qua de elect. scriptum.
14 ¶Decimotertiò*quantum ad electum vel eligendum,quę-
rit᷑ quis possit eligi?Et dico, ꝙ natus ex legitimo matrimo
nio,& qui sit legitimæ ætatis.ext.eo.cum in cunctis. id est,
xxx.anno.completorum quantum ad episcopatum.inferio
res verò prælati, & alij , qui curam habere dñt animarum,
attigisse debent annum xxv.aliàs eligentes priuati sunt illa
vice potestate eligendi , vt dictum est. Subdiaconus eligi
potest in episcopum.de æta.& quali.à multis. Sed & qui ad
vnam dignitatē reputat᷑ dignus , si postea eligatur ad aliā,
debet dignus reputari. dist. lxxiiij. gesta. ꝙ tñ quandoque
fallit:quia licet toleretur quis in officio minori,nō pp hoc
in maiori tolerari debet indignus. dist. xij. nos consuetu-
dinem. Abbas quoque exemptus eligi potest in episcopū,
siue in abbatem eiusdem regulæ &habitus,sed transire nō
potest nisi de licentia Papæ , vel legati de latere, si sit in ꝓ-
uincia.ext.eo.si abbatem.lib.6. Religiosus quoq; licèt non
expresè professus,quin ēt nouitius , pōt eligi in episcopū.
extrà,eo.nullus.lib.6.ad prælaturam tamē suæ,vel alterius
religionis,non nisi expresè professus, vt ibi , imò nullus
religiosus eligi pōt in abbatem,aut prælatum alterius reli-
gionis vel habitus,& si secus actū sit,eo ipso est irritum &
inane.vt in cl.j.extrà,eo.De clericis alterius diœcesis,vtrū
15 possint eligi.j.Postulatio.¶Decimoquartò*quæritur, quis
non possit eligi,sic,vt electio sit valida ? Et dico, ꝙ multi.
Eligi enim non potest excommunicatus maiori. de appel.
constitutus.imò si scienter eligatur excōicatus minori,ele-
ctio cassanda est.de cleri.exc.mi.si celebrat. nec suspensus,
nec interdictus, aut qui interdictū non seruauit.de postu.
c.j.& c.cum dilectus.de consue.nec cui aliquod obsistat de
impedimentis circa ordināndos. de quibus j.Ordo.iiij.§.ij.
nec semel reprobat᷑ pp vitium personæ,q nec ibi,nec alibi
potest eligi. extrà eod.super eo. Secus si electio cassata fuit
pp vitiosum processum, quia non impeditur eius promo-
tio,ēt in eadē ecclesia,vt in d.c.super eo.& c. innotuit. nec
eps, qui. s. iam alteri ecclesiæ alligatus est , licèt postulari
possit à Papa.de postu.c.si. nec in in prælatum religiosorū
eligi potest,nisi expresè professus.aliàs electio non valet,
vt in d.c.nullus.eo.ti.lib.6.nec aliquis existēs alterius reli-
gionis vel habitus.extrà,eo.cum rationi.in cle.nec religio-
sus transiens de mendicantibus ad non mendicantes, vt j.
Religio.

16 Religio.iiij.§. vij. ¶Et*breuitèr ne quis eligatur sunt im-
pedimēta quam plurima,quæ ad octo reducuntur. Primū
si sit malus,vnde ſm Thom.viij.quodlib.q.iiij.ar.j.existēs
in mortali est indignus ad quodlibet spirituale exequēdū.
Secundum:si excommunicatus maiori.Tertium , si est ex-
communicatus minori.Quartum,si est suspēsus, vel inter-
dictus aut non seruauit interdictū Quintū, si non est legi-
timè natus,ætatis debitæ & literaturæ:vł si hēt aliud impe
dimētum circa ordinandū.Sextum, si semel sit reprobatus
vitio ꝑsonæ.Septimum,si est eps.Octauum, in religione si
nō sit professus.Omnis electio facta de eo,qui hēt aliquod
prædictorum impedimentorum,nulla est ipso iure , exce-
pto primo & tertio impedimēto:quia cassanda tunc est,vt
patet in c.fin.de cle.excō. mi. & electores sunt priuati ipsa
vice electione,& suspensi triennio ab ecclesiasticis bñficiis
ipso facto,vt in d.c.cum in cunctis.eo.tit.¶Decicimoquin-
17 to*quæritur,quid fiendum , si in capitulo vel collegio sint
aliqui excōicati vel suspēsi,vel dubitatur, & sine scandalo
expelli non possunt , vel qñ dubitatur de aliquibus an in-
teresse debeant electioni?Et dico ſm Pan.in cap.Cumana.
extra eo.ꝙ admittentur cum protestatione, vt eorū voces
valeant , si & inquantum appareat eos postmodū debuisse
interesse,vñ non nocet electioni aliàs legitimæ, ꝙ nō ha-
bentes vocē fuerint admissi vna cum aliis.Idem dicit Pan.
qñ excōicati ingerunt se electioni, & ibi imminet scanda-
lum,possunt admitti cum protestatione,ne videant᷑ sciēter
admissi,& sic corrueret tota electio,per c.fi.de procu.Vide
tamē singularem theoricam Inn.in c.illa.extra eod. quam
omnes doct.sequuntur, ꝙ si inhabilis ad electionē admit-
titur ignoranter,valet electio,ēt si vnus solus sit habilis.Et
loquitur propriè de excōicatis , secus tñ si aliàs inhabilis
18 admissus scienter fuisset.¶Decimosextò*quæritur , quem
teneatur quis ex omnibus eligibilibus eligere? Et dico , ꝙ
eligendus est doctior & sanctior, cuius comparatione cæ-
teri grex dicatur.viij.q.j.licet ergo.& inter omnes melior,
siue optimus.s.iuxta scientiam eligentis.dist.lxiij.metropo
litano.& ſm S.Tho.in viij.quo.& ij.ij.q.lxiij. in foro con-
tētioso sufficit,ꝙ electus sit bonus,extrà eod.ca.cum olim.
& c.cum dilecti,& c.cum inter canonicos.& ibi gloss.aliàs
omnis electio calumniam pateretur. Sed in foro consciē-
tiæ eligentis requiritur, ꝙ eligatur ad prælaturam vł offi-
cium ecclesiasticum bonus simpliciter, quia per mortale
quodlibet reddit᷑ quis indignus ad huiusmodi,,& requirit᷑
ꝙ eligatur melior inter omnes.s.quos quis potest habere,
non quidem melior simpliciter.s. qui maioris est charita-
tis,sed melior quantum ad hoc ꝙ est regere & gubernare,
& aliter facere est acceptio personarū,qđ sine peccato non
fit.hæc ex illo.Et intellige primò,ꝙ oportet eligere melio-
rem ſm propriam conscientiam informatam notitia eli-
gēdi.Vñ ſm Pan.in c.bonæ memoriæ.el.ij.de postu.pręla.
eligēs incognitum non saluat conscientiam suam. per tex.
ibi,qui vult vt plenam habeat notitiam,ꝙ limita , ꝑ se vel
per eos,cum quibus versatus est.c.scriptum est.eo.ti. Intel-
ligit secundò ꝙ non sit sine peccato mortali ex genere
suo,qa ista acceptio opponit᷑ iustitiæ, vt patet. ij. ij. vbi s̄.
19 ¶Omne*aūt ꝙ est contra iustitiam, est peccatum mortale
ex genere suo,vt idē dicit ij.ij.q. lix.art.iiij.nisi excuset rei
modicitas:vt quia penè nihil distat inter hunc,qui eligitur
& alium meliorē.Ex quibus patet , ꝙ hic multū deficit Sū.
Ang.Primò,quia adducit dictū Henr.de Gan. tanquā verū
scilicet, ꝙ si duo bona præponantur vni , cęteris paribus,
puta quia sunt æquè præcepta & æquè facilia , tenetur sub
peccato mortali eligere melius,quia,inquit, eligendo mi-
nus bonum,contemnit bonum, vbi hēt rationē perfecti. i.
mai⁹,& sic præfert in sua rōne defectū boni ipsi bono.Qđ
quidem dictū est falsum , qa qñ cætera sunt paria ex parte
bonorū , si absq; mortali præfero malum bono in peccato
veniali, vt dum voluptatē cibi præfero sobrietati : multò,
magis minus bonum præfero meliori. Quando verò sunt
paria ex parte eligentis necessariò eligit magis bonū,cum
nullus possit vnū bonū spernere , nisi pp aliud melius , vt
experiētia docet.Quod aūt homo necessariò facit, De⁹ nō
præcipit fieri,puta ꝙ homo moriatur , aut moueat᷑ deorsū
si nō habeat sustentās , quia præcepta sunt de actibus vir-
tutū,ſm S.T.j.ij.q.100.art.ij.qui sunt liberi.Secundò, quia
distinguit dicens esse mortale eligere indignū in ecclesia-
sticis,in aliis aūt non,nisi in dignitatibus maioribus , puta
dominio, vel si inde habet sequi notabile dānum aliis,quæ
non bene dicunt᷑ , quia tam in his quàm in illis locū habet
20 acceptio personarum.¶Decimoseptimò*quęrit᷑,vtrum re-
ligioso acquiratur ius electionis extra ordinem suū?Et di-
co,ꝙ nulli religioso Prædicatorū,Minorum,Eremitarum,
aut quorumlibet mēdicantium,ex electione,postulatione,
prouisione, seu vocatione ad pręlaturam extra suū ordinē
in discordia facta ius aliquod acquirit᷑ , nec ipse cōsentire
pōt,ēt habita licētia.extrà eo.quorūdā lib.6.Et dē intelligi
discordia siue de iure,siue de facto sit,ex quo tex.loquitur
indistinctè vt in cle.ꝙ circa.eo.ti. Sed & aliis religiosis nō
acquirit᷑ ius in electionibus,nec consentire possūt, si fue-
rint electi à minori parte numero,vt in d. c. quorundam.
Notandū est ēt,ꝙ si religiosus electioni de se factę ad pręla-
turā extra suū monasteriū vel ecclesiam nō petita & ob-
tēta licētia cōsenserit,cōsensus nō valet,&electio ipsa viri-
bus euacuat᷑ , hmōi tñ licētiam dare possunt religiosorum
prælati cōuētib⁹ irrequisitis.extrà eo.si religiosus.li.6. Sed
nō valeret licētia,si cōcederet᷑ ꝓ futura electione,quā fieri
contingeret,vt in cle.cū cōcessa.eo.ti.Nō pōt ēt aliqs reli-
giosus ꝑfici in aliqua ecclesia, quæ clero careat & populo
Christiano:vt in cl.in plerisq; extrà eo. ¶ Decimooctauò
21 quęrit᷑,*vtrū decretū electionis faciat plenā fidē ꝓ electo?
Et dicit Inn.in c.innotuit.eo.tit.ꝙ nō.ꝙ domi.Ant.ītelligit
qñ fuit cōfectū manu priuata.Sec⁹ si ꝑ publicā ꝑsonā atte-
stātē oīa fuisse gesta in ꝑsentia sua, ꝙ ēt placet Pan. dicēti
hoc verū esse,dūmodò in tali scriptura īteruenīāt oīa req-
sita ad substātiā scripturæ publicę,vt testiū ꝑsentia,& simi-
lia.Et eo casu quo decretū fit ꝑ publicā ꝑsonā,nō est neces
se apponi sigillū capituli,qa publica scriptura fidē sine alio
adminiculo facit,sed est necessariū sigillū,qñ scriptura est
priuata.Et est decretū,quędā scriptura cōtinēs seriē electio
nis à prīcipio vsq; ad finē:quę fit,vt appareat,formā debitā
fuisse seruatā, & vt amplius eligētes negare non possint se
electioni cōsēsisse.Et est de solēnitate,nō de necessitate ele
ctionis,ſm gl.di.6.§.sed aliud. Vñ qñ superior est pręsens
in domo,ꝑ vnū eligētiū verbo recitent᷑ gesta in electione,
22 sed qñ est absens,mittit᷑ decretū.¶Decimononò,* quærit᷑,
vtrum electus teneat᷑ consentire. Et Gem.in ca si electio.
eo.tit.li.6.refert Archid. tenentē ꝙ sic , aliàs peccat morta-
liter.si putat se dignū ad prælaturam. viij. q.j.in scripturis.
quod Io.And.putat verū,qñ non est æquè idoneus , ꝑ quē
possit illi ecclesiæ consuli,Rich.autē in tertio quoli.q.xxj.
dicit,ꝙ in tribus casibus tenetur consentire sub pœna pec-
cati mortalis.Primò,qñ à superiore per obedientiā cogere-
tur.de renū.nisi cū pridē.Scđò,qñ ſm iudiciū suæ consciē-
tiæ vł sibi verisimiliter ꝙ non est qui velit &possit salutem
animarum procurare,q̄ ipse posset , & ex hoc videt ꝓba-
biliter ecclesiæ notabile imminere dispendiū , & periculū,

nisi assenti.it d.c.in scripturis,& c.olim.ead.causa q.ij.quod fallit in religioso quo ad electionē extra suū monasteriū, & in mendicātibus eo modo quo dictū est ꝛ.§.xvij. Tertiò,quando per viam illicitā refugit, puta abscondendo se, nisi ex speciali instinctu Spiritus sancti.Si autē nec per obedientiam cogitur, nec imminet probabile periculū ecclæ, si refugit per viam licitā, propter pigritiam,peccat veniaiter,si autē propter humilitatē reputans se indignū meretur. Et cōcordat prædictis S.Tho. in quol.v.art.xxij.vt patebit
23 §.seq. ¶ Vicesimò * quæritur vtrū melius faciat qui electus est canonicè assentiendo quā dissentiendo, scilicet eo casu quo non tenetur ex necessitate cōsentire ? Et respondet S. Tho.in v.quoli.art.xxiij.dicens, ꝙ si intendit aliquid temporale, puta honorē,diuitias,excutere se à iugo religionis, & huiusmodi, melius faceret dissentiendo , quia intentio praua est. Sed si intēdit profectū ecclesiæ,sic intentio bona est.Vnde dicit August.xix.de ciuit. Dei, ꝙ in actione non amādus est honor in hac vita,siue potētia,sed opus ipsum, si rectè atque viriliter fit,id est,vt valeat ad salutē subditorum, inducit illud 1.ad Tim.3. Si quis ēpatum. Sed ad hoc requiritur maxima idoneitas,quia ſm Greg.in Pasto.tantùm actionē populi debet actio transcēdere præsulis, quantum distare solet à grege vita pastoris: ad ꝙ humana fragilitas secundū proprias vires nō sufficit,secundū illud 2.Cor.3. & ad hæc quis tam idoneus ? Sed tamen ex auxilio gratiæ diuinæ homines idonei: & sufficientes reddūtur,sicut postmodum ibi subditur:Idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Potest ergo quis laudabiliter cōsiderans propriū defectum ex humilitate officiū prælationis recusare , sicut Hierem.dicit:Nescio loqui.Potest etiā laudabiliter cōsentire ex charitate fraterna, vt salutem proximorū procuret: sicut Isaias,qui dicit:Ecce ego,mitte me.Sed sicut Gregor. dicit in Pastor.in vtroque est subtiliter intuendū,quia & is qui recusauit, plenè nō restitit:& is qui mitti voluit, antè se per altaris calculū purgatū vidit.ne aūt nō purgatus adire quisque sacra mysteria audeat , aut quē superna gratia eligit, sub humilitatis specie supernæ dispositioni contradicat.Quia ergo valde difficile est, purgatum se quemlibet posse cognoscere,prelationis officiū tutius declinatur,non tn ptinaciter,cū ad suscipiēdū hoc superna volūtas agnoscitur. hæc ēt S.Tho.vtrū autē liceat quærere aut appetere
24 prælaturā J.Prælatus. ¶ Vicesimoprimò * quæritur,vtrum possit quis prosequi duas electiones de se in eadē ecclesia factas? Et dico,ꝙ nō, sed vnā tm eligat:extrà,eo.sciāt cun-
25 cti,lib.6. ¶ Vicesimosecundò * quæritur,quid si quis aliquem eligat ex odio ? Et dico,ꝙ tenetur ei ad omne damnū inde accidēs illi.dist.lxxiiij. honoratus.C.si propter ini. crea.fa-
26 cta sit.l. vnic.lib.10. ¶ Vicesimotertiò * quæritur, quid circa electionē possit vel nō possit cōsuetudo,vltra ea,q̄ generaliter suprà de cōsuetudine dicta sunt.Et dicit Pan.in c.cum terra:extrà,eod. ꝙ si auferat libertatē eligendi, non valet. Secus si restringit electores ad certū collegiū,vel certū genus ꝑsonarū,sicut dicimus in matrimonio, in quo requiritur plena libertas, & tn restrictū fuit ad certū genus ꝑsonarū, id est,fideles.Ibi etiā dicit de mēte Inn.cōsuetudinē induci posse,vt mortuo prælato capitulū nō prius ad electionē procedat, q̄ principi mors prælati nuntietur, & petatur ab eo potestas eligendi:quod quidē consuetudine induci potuit pp interesse principis, vt ꝓponat aliquē sibi fidelē, nā princeps posset opponere cōtra electum exceptiones aliās legitimas, maximè si dubitat de proditione patriæ,vel reuelatione secretorū aut cōciliorū. Si tn non vult cōsentire sine rationabili causa, non propter hoc cassabitur electio.

Et per hoc nō valeret cōsuetudo,vt ꝑ hoc electio depēdeat à Principis volūtate, vel alterius, quia tolleret libertatē eligendi. Secus si restringeret ipsam libertatem, vt dictū est.

RVRSVS DE ELECTIONE SECVNDO, quantùm ad suas species.

1 *Electionis secundò consideratæ , forma triplex. Et quid si quis contra huiusmodi formas elegerit. ibid.*
2 *Dispositio cap. quia propter,an in omni electione ad quamcunque prælaturam, vel officium, locum habeat. Et ibidem Hostiens. & Gofr sententia reprobatur.*
3 *Verbum,viduata,in hac materia,qualiter sumi debeat.*
4 *Electiones prælatorum iurisdictionem ordinariam habentium & generalem in ecclesiis regularibus religionum approbatarū, qualiter fieri debeant.*
5 *Dispositio prædicti c.an in postulatiōe aut collatione locū habeat.*
6 *Voti appellatione iuxta materiam præsentem, quid contineatur. Et qualiter votorum scrutinium fieri debeat. num.seq.*
7 *Vota singulorum per quem scribi, & quomodo scribendo exprimi debeant. Et quid si eligens,vel postulans, ita dicat : eligo talem postulando,vel postulo eligendo,&c.num.8.*
9 *Scrutinij publicatio faciēda cōmodū post scripta vota, q̄d operet.*
10 *Iura super collatione facienda, quid sanciuerint.*
11 *Collatione facta, vt quis eligatur,an sufficiat eum maiorem & saniorem partem, respectu partium minorum, an certè necesse sit eundem maiorem totius capituli partem habere. Et ad hæc regulæ subnectuntur duæ, quando actus explicandus pertinet ad plures vt plures,& quando ad plures vt singulos.*
12 *Electionis scrutinialis substantialia octodecim, de quibus sigillatim & plenè. Et vnde colligantur.*
13 *Electio scrutinialis facta non seruata forma hic tradita , num subsistat. Et forma scrutinij faciendi difficilis, in qua multi, etiā perfecti viri peccant. ibid.*
14 *Electio,an per viam compromissi fieri queat.Et num valeat compromissum ab vno omnium nomine,alijs præsentibus, & non contradicentibus,factum. Et an taciturnitas pro consensu habeatur. Et an peccatum,vbi contradictione opus est,inducat. num.15.*
16 *Potestas compromissarijs de eligendo prælato , vel officiali , data, qualiter intelligitur data.*
17 *Compromissum de eligendo quot modis fieri possit. Et quæ sint de electionis compromissariæ substantia.num seq.*
19 *Compromissarius elector, si solus sit,an seipsum eligere possit. Et quid si plures sint,num vnum ex seipsis eligere queant.num.20.*
21 *Prælaturam assumere quis dupliciter dicitur.*
22 *Electus,an ad augendum numerum,possit consentire, dicendo ita: Eligo,vel reeligo. Et intra quantùm tempus electioni de se factæ consentire debeat.*
23 *Compromissariorum septem numero , si tres in vnum ex seipsis consentiant,& tres in alium non de illo numero,an & quare tertius ex his electus ab illis tribus consentire possit.*
24 *Compromissariorum trium numero , si duo indignum , & vnus dignum eligat , vtrorum electio præferenda est , an verò neutra valeat ?*
25 *Potestas compromissaria vltra compromittentium propositum & intentionem non extenditur.*
26 *Compromissarius si non eligit intra tempus à iure statutum, ad quem eligendi potestas deuoluatur. Et quid si indignum eligat, sed ignoranter,aut contrà si sciente. Et quid si compromissarius acceptans compromissum confirmandi potestatem habeat, an necesse sit vt prius eligat, ac mox confirmet.*
27 *Electio secundum formam compromissi inspirationis quot modis, ac qualiter fiat. Et huius substantialia quot,& quæ sint. nu.seq.*

1 ELECTIO * secundò,quātū ad species suas, vt ꝑ le ius innotescat, sciendum est quòd triplex est eius forma:

vt dictum est tit.priore.§.ix. scilicet per modum scrutinij, compromissionis,& cōmunis inspirationis:de quibus dicit Inno.in c.quia propter.de elect.sic:Statuimus vt cū electio fuerit celebrāda præsentibus omnibus q̄ volunt, & debēt, & possunt cōmodè interesse,assumātur tres de collegio fide digni , qui secretò & sigillatim vota cunctorū diligenter examinēt & exquirāt,& in scriptis redacta mox publicent in cōmuni, nullo prorsus appellationis obstaculo interiecto , vt is collatione habita eligatur, in quem oēs vel maior pars & sanior capituli consentit. Vel saltem potestas eligendi aliquibus viris idoneis cōmittatur , qui vice omnium ecclesiæ viduatæ prouideāt de pastore, aliter electio facta nō valeat,nisi forte cōiter esset ab omnibus,quasi per inspirationem absque vitio celebrata.Qui verò cōtra præscriptas formas eligere tētauerit , eligendi ea vice potestate priuetur. Et ita electiones quoq; clandestinas reprobamus, statuentes vt quàm citò electio fuerit celebrata, solenniter
2 publicetur.hæc in d.decretali.¶ Primò * verò quantum ad intellectū prædicti textus & electionē per viam scrutinij, quæritur vtrum dispositio prædi.c. quia propter.habeat locum,& seruanda sit in omni electione ad quamcunq; prælaturā vel officium ? Et dicit Pan.in d.c.de mente gl.ꝙ nō, sed in electione episcoporū & aliorū prælatorū ecclesiarū collegiatarū habentium generalem iurisdictionem in ecclesiis collegiatis seruanda est dicta forma duntaxat : quia dictum cap intendit prouidere solùm ecclesiis viduatis, vt ibi,ecclesiæ viduatæ:per mortem autem prædictorū remanent ecclesiæ viduatæ & sine pastore : quia ēpi sunt ꝓpriè sponsi ecclesiarum.vij.q.j.sicut.& illi alij ratione generalis iurisdictionis possunt quodammodo dici sponsi.Et consequenter infertur,ꝙ in electionibus canonicorū , & in aliis dignitatibus seu personatibus ecclesiæ cathedralis non habet locum d.c.dispositio:quia per illorū mortem nō remanent ecclesiæ viduatæ,cū nō sint sponsi,sed prælati principales,scilicet sunt spōsi. Et in hanc partem videntur cōiter inclinari Doct.licet aliqui contra,de quorum numero fuit Host.qui dixit istū tex. habere locū in electionibus beneficiorum spectātibus ad collegium,ad dictum tex.dum facit mentionē de ecclesiis viduatis supplēs , seu ministris destitutis.Sed hoc destruit istā literam, & cōiter nō tenetur:nec est cōueniens,eo, ꝙ vbi agitur de modico ꝑiudicio, nō est necessaria tanta solennitas , præsertim cum nō deficiat superior,qui poterit occurentibus prouidere,argum.in c.vbi periculum,in princ.eo.tit.lib.6.& in c.licet.in fi.extrà,eod. Eodem modo communiter reprobatur opinio Gof. qui in quodam suo opere dixit d.c.nō habere locum in electionibus abbatū:quia non sunt,inquit,ꝓpriè pastores,& nomen sonat potius in solitudinem q̄ in honorē, nam est falsum, vt dixit Io.Andr.vt patet in c.officij.eo.tit.vbi abbates dnr pastores,item etiā abbatissa,videtur habere dignitatem, vt probatur in c.indennitatibus.eo.tit.lib.6. Præterea electiones abbatū equiparantur in multis electionibus ēporum,vt in c.cupientes.eo.tit.lib.6.Et placet mihi hæc opinio,vt dicamus cōcludendo, ꝙ solùm in electionibus illorū prælatorum,ꝑ quorum mortem ecclæ remanent viduatæ & sine pastore,locū habeat dispositio d.c. Nec arbitror, ꝙ in qualibet eccla collegiata locū habeat hic textus , sed oportet, ꝙ prælatus habeat iurisdictionē gnalem, vt sentit gl. prout habēt abbates,q̄ possent recognoscere de causis criminalibus & ciuilibus. Et pro hoc optimè facit text. in c. ne pro defectu.eo.tit. vbi Papa æquiparat ecclesias cathedrales, & regulares,& illarū prælatos appellat pastores, & ꝑ illorum
3 mortem dicit ecclas viduatas.Vnde * ibi aptè colligitur,ꝙ in hac materia non debet hoc verbū, viduata, capi strictè, quanq̄ enim solus ēps dicatur sponsus vel maritus, & consequenter per ipsius solius mortē dicatur propriè ecclesia viduata, tn hoc verbū hic non capitur ita strictè vt ibi patet,& cū dicta decretalis sit fauorabilis,vt colligit ex prin. c. cū emanauerit. vt impedimēta & pericula ecclesiarū tollerentur,non debet multū strictè intelligi. In electionibus ergo aliorū beneficiatorū seu prælatorū supradictis sufficiunt singulares cōsensus illorum de capitulo , dummodo præstētur in cōmuni,id est, collegialiter in capitulo:nec ē de necessitate seruanda aliqua istarū formarū , sed electus simpliciter à maiori & saniori parte habebit ius. Ad quod vide bonā glo.in c.sicut.eo.tit.lib.6.& facit quod not.gl.in c.si cui.eo.tit.hæc Pan.Facit etiam quod no.idem Pan.in c. ecclesia.extrà,eod.vbi dicit singulariter, ꝙ in electionibus, in quibus nō est necessariò seruāda forma d.c. quia ꝓpter. non sunt necessaria ꝗba,modò constet de cōsensu eligentium, & cōsequenter multo minus necessaria est scriptura. Et isto modo intelligo , ꝙ debent assumi tres scrutatores,
4 &c. Ex * his elice, ꝙ in ecclesiis regularibus religionū approbatarū, electiones prælatorū habentiū iurisdictionem ordinariā & gnālem fieri dnt ſm dictā formā,vt in ordine prædicatorum,resecatis multis iuris subtilitatibus per constitutiones eorum, sunt magister, & priores, prouinciales, ac conuentuales , & prædictis correspōdentes in aliis religionibus. Aliorum autē electio, vt superiorū, & diffinitorum, sed discretorum, & hmōi, sufficit si fiat collegialiter,
5 nec est necessaria vox aut scriptura. ¶ Secundò * quæritur, vtrū forma d.c.quia ꝓpter. locū habeat in postulatione aut collatione ? Et de postulatione quidē dicetur J.suo loco.§. ij De collatione autē dicit Pan.in d.c.ꝙ non,vt not.glo.in c.sicut.eo.ti.lib.6.Vnde si ad plures spectat collatio,possent omnes simul cōferre, nec est necesse, ꝙ fiat per vnum nomine omnium,vel, ꝙ fiat scrutiniū secretum, vt hic dicit: sed sufficiunt singulares assensus , vt ibi not. & facit l. per
6 fundum.ff.de ser.rusti.prædi. ¶ Tertiò * quæritur,quid veniat sub nomine voti hic ? Et dico, ꝙ veniunt primò vota absoluta & determinata : conditionata aūt & incerta nihil valēt,sed haberi dnt pro nō adiectis:extrà,eo.in electionibus,lib.6.vt si dicatur,consentio in Ioan.si Petrum habere nō potero,vel cōsentio in eum,in quē talis cōsentit. Et secundò vota expressa voce & non per fabas, quia c.ecclesia vra. el ij.eo.tit.vult, ꝙ ad electionis validitatē nō sufficiat, si à maiori parte fiat, nisi etiā pars illa sit sanior , quod per fabas vel lupinos apparere non pōt. Imò etiā verū est hoc in vniuersitate seculari,ꝙ si maior pars cōsistat in solo numero,sed etiā in dignitate, authoritate, & merito personarum,vt no.Bar.in l.Pomponius.ff.de iud.& ad hoc,vt dicit Pan.in d.c.ecclesia,cōmuniter nō aduertitur. Requiruntur enim illa duo copulatiuè,scilicet maior pars & sanior,quæ tn sanioritas cognoscitur etiam aliter q̄ per voces,vt ꝑ nutus, & oēs modos quibus notæ sunt personæ cōsentientes.
7 ¶ Quartò * quæritur,quomodò fieri debeat votorū scrutinium? Et dico,ꝙ quantū ad ipsos scrutatores melior & cōmunior practica est, vt dicit Pan.vt duo exscrutētur tertiū: & est vtile secundū eundē post Io.And. vt primò ipsi scrutentur seipsos, nec reseruentur in fine, quia cū aliorū vota sint eis nota,posset electio dependere ab eorū ptāte, & est vtile,vt capitulum hoc exprimat in principio,vt duo ex eis scrutētur tertiū ante scrutiniū aliorū. Quantū verò ad alios si sunt tantùm tres electores, ſm Innoc.duo ex eis scrutabunt tertiū, & sic ꝓcedent ad electionē. Si verò sunt duo, vnus scrutabit aliū,& sit sit vnus solus,iste vocatis testibus

ipsimet votũ suum,& eliget,ac publicabit.Si verò multi, vt colligitur ex d.c.quia propter scrutiniũ. per scrutatores tres fieri debet.primò secretò , vt scilicet quisque liberius dicere possit votum suum,vt ibi dicit Pan.addens hoc esse speciale in electione,non autẽ regulariter esse necesse,sed vtile in agendis & explicãdis p vniuersitatẽ,vt tota singulorũ secretò exquirantur sed potest quisq; votũ suum dicere in cõmuni aliis audientibus, qd tñ si non seruetur,tenet actus,arg.in c.præsenti.de præben.lib.6.& secundò requiritur, ꝙ exquirãtur vota sigillatim, & nõ accedant electores,aut vocentur ad scrutatores bini vel trini.Et tertiò ꝙ exquirãtur,diligenter & examinentur.Vnde ſm Pã.ibi debent scrutatores interrogare in quem,quare,& quo zelo cõsentiant,& de meritis, & qualitate eius,quod,inquit, sentiunt Doct.& probat tex.cũ dicit.diligenter exquirant. Vnde ponderandum est illud verbũ vota, id est, desideria vel depositiones animorum.Aliter fieri nõ posset, inquit, plena collatio meriti &zeli,vt debet.Et secundũ Ioan.possunt scrutatores singulos adstringere iuramento,quod tñ secundùm alios non est necesse, cùm nõ sit iure cautũ,sed poterunt eos adiurare sub animæ periculo, & per Deũ,vt in illũ cõsentiant, quẽ putant meliorẽ.Et quartò,ꝙ exqsi-
7 ta scribantur.¶ Quintò *quæritur,per quẽ debeant singulorum vota cõscribi,cum textus imperſonaliter loquatur? Et dicit quædam gl.ꝙ per ipsos scrutatores vel per tabellionẽ,de quo tamen in textu mentio nõ fit,nec qualis esse debeat ista scriptura.Vnde dicit Io.And.ꝙ nõ refert an sit publica vel priuata,cùm textus indistinctè loquatur.Pan.autem credit fuisse de mente text.vt ipsi scrutatores per eorũ aliquẽ debeãt redigere vota in scriptis priuatis , cõmuniter tamen, inquit,tenetur, ꝙ notarius possit adhiberi, qui tamen secundum Host.debet esse clericus,& cõsentit Ab. Pet.& Ægid.arg.c. Messana.eo.tit. vbi reprobatur electio per interuentũ laicorũ , tamen secũdùm Cõpo.in d.c.quia propter.potest esse laicus.pro qua opinione facit cõsuetudo, secundũ Ioan.And.in c.j.de proc.lib.vj.& tenet Specu. in ti.de instr.edi.& quidã alij. Et hãc Pan.putat veriorem: quia notarius scribẽdo nullam authoritatem exercet, nec aliquod spirituale ministrat,sed solum præbet nudũ ministeriũ seu officiũ,quẽadmodũ procurator in spirituali,qui nõ repellitur à procuratore, ex eo quia laicus, vt in d.c.j. Et præterea specialiter dicitur in causa hæresis,vt clericus seu persona religiosa sit notarius,de quo dicendum vt in c.officium.de hær.lib.vj.Ergo regulariter clerici non debent adhiberi, vt exerceant notariatus officiũ.hęc ille,pro
8 quo etiã vide infrà Tabellio.S.iij.¶ Sextò*quæritur, quomodò exprimi debeant vota scribenda?Et dicit Io.And.ꝙ elector interrogatus respõdet, ego nomino talem,vel cõsentio in talẽ,vel eligo talẽ.Et ꝙ possit hoc vltimum fieri, adducit c.in Genesi. extrà eo.in verb. ne vel in idẽ repeti. quasi innuat ille tex.ꝙ singulis dicere possunt ĩ scrutinio: eligo talẽ sed posteà facto scrutinio sequi debet cõmunis electio,quia vnus debet eligere noĩe omniũ p verba singularis numeri. Pan.tñ d.c. quia propter magis placet prima aut secunda forma,scilicet nomino, vel cõsentio,non aũt, eligo,qa dicit tex.is eligat,in quẽ oẽs vel maior pars consentit,tñ nõ vitiaretur,inquit, electio ex tertia practica,ex quo postea sequitur cõmunis electio.Illud etiã notãdũ est qd habetur in c.ppetuo.de postu.li.vj. ꝙ in omni electione & postulatione dicẽdo,eligo talẽ postulãdo,vel postulo eligendo,aut eligo postulandũ,seu postulo eligendum aut eligo in postulandũ, vel postulo in eligẽdũ,nihil agitur.similiter nec sub hac forma,eligo & postulo,ꝓut melius põt de iure valere , nisi qñ probabiliter dubitatur vtrũ quis sit eligendus, vel potius postulãdus, quo casu is, q sic postulatus fuerit & electus, cõsensus tpe tenetur vnam tñ determinatã viam acceptare,& redeundo ad aliã, postquã vnam elegerit,est sibi licentia penitus interdicta. Hæc ibi.
9 ¶ Septimò * q̃ritur , quid operet̃ scrutinij publicatio mox post scripta vota facienda? Et dico ſm Pan.ꝙ scripta vota sunt publicãda mox,id est, ſm glo.incõtinenti nullo actu contrario intermisso,& ſm Pan.huiusmodi dictiones,vbi ius nõ determinat quomodò debeant intelligi, verificanẽ in tempore modico,secundũ quod bonus iudex arbitrabitur,habito respectu ad circunstantias. Publicato aũt mox scrutinio,electores voces variare nõ possunt,sed facienda est collatio,& electio celebranda: extrà,eod.publicato. Et cõsequenter ante publicationẽ scrutinij à contrario sensũ possunt electores variare & alios nominare, vt per c.quod sicut.eo.tit.quia p talem nominationẽ aut scrutiniũ factam nullum ius acquiritur nominato. Adde ſm Gos. ꝙ variare non pũt illi qui sunt de maiori & saniori numero acceden-
do ad minorem partem , sed qui sunt de minori accedere
10 possunt ad eos,q de maiori sunt numero.¶ Octauò * quæritur, quid sup collatione faciẽda iura velint ? Et dico,ſm Pan.in d.c. quia propter. ꝙ electio & collatio fieri debet p illum,cui capitulũ hoc cõmiserit:& vtile est,ſm Docto.ꝙ hoc capitulum à principio dictis scrutatoribus cõmittat. Et vbi concurrũt plures electiones, fieri debet collatio triplex;scilicet numeri ad numerũ,meriti ad meritum, & zeli ad zelum:intellige si plures eligantur, vt sic appareat quis electorũ habuerit numerũ maiorem,& quis sit meriti maioris,ex quo zelo seu animo electores moti fuerint ad eligendũ : qa ex istis tribus apparebit clarè,qs habet maiorẽ & saniorem partẽ, cũ maioritas consistat respectu numeri, sanioritas verò respectu meriti & zeli : si tñ vna electio fit à duabus partibus , cessat collatio meriti & zeli,vt in cap.si qñ.eo.tit.lib.6.Si verò vnus solus fuerit electus, etiã debet fieri collatio nõ numeri ad numerũ , cũ cesset alia electio, sed fiet de numero, qa cõsiderabit̃ vtrũ habuerit sufficientem numerũ, cũ fortè p̃sentes ñ faciãt duas partes vt deberent,vel fortè nõ oẽs hñt vocem,& de merito electi,an sit idoneus:& de zelo,an scilicet bono aĩo,vel p illicitas preces in illũ consenserint. hæc ex illo. Et adde, ꝙ in numero eligentium cõputari non põt electus, quia nullus seipsum
11 potest eligere.de elect.c. Cumana. ¶ Nonò * quærit̃, vtrũ facta collatiõe ad hoc,ꝙ qs eligat̃,sufficiat,ꝙ habeat partẽ maiorẽ & saniorẽ respectu partiũ minorũ, an certè requratur ꝙ habeat partẽ maiorẽ totius capituli? Et dico regri,ꝙ habeat partẽ maiorem capituli:nec sufficit maior respectu minorũ:extrà,eod.ecclesia vestra.el j.vbi Pan.duo dicit,& ꝓbat cõtra Inn.vnũ,ꝙ ñ sufficit pars sanior, nisi ẽt sit maior totius capituli : & idem dicit in d.c. quia pp. imò hoc ibi habet tex.quasi expresè,& idẽ sentit Io.Andr.Sed tñ in numero isto cõputari nõ debent qui nolunt interesse , ſm eundem Pan.& glo.in cle.quo circa.eo.tit. Vnde qd dr̃, ab initio debere duas partes vniuersitatis conuenire , vt in l. nulli.& in l.planè.ff.qd̃ cuiusvniuer. nom. intelligi debet, inquit Pan.saltẽ in electionis negotio de duabus partibus illorũ qui volũt & dãt & pũt cõmodè interesse:referens se ad dicta in c.cũ nobis.& c cũ in causis.ext.eo.Aliud, ꝙ nõ solùm in electionibus, in qbus seruãda est forma d.c.quia propter. verũ est, ꝙ oportet partẽ esse maiorẽ totius capituli,nec sufficit maior respectu minorũ,sed etiã in omnib̃ explicandis per vniuersitatem. In casibus tñ, in quibus dicta forma seruanda non est , valet statutũ vt factum à maiori

iori parte,respectu minoris valeat.& idem sentit glos.fin. in c.si cui.ext.eod.lib.vj.& in c.j.ne sede vac.lib.vj & Fed. cõs.j.Nec obstat,inquit.c.qm̃.de iure pa.vbi valet præsentatio facta à maiori parte patronorum: licet nõ concurrat maior pars omnium:quia cõiter dicunt doct. illud procedere in patronis,qui præsentant vt singuli,nõ vt collegiũ. Secus in spectãtib.ad aliquos iure collegij, puta si ad collegiũ spectaret presentatio.Et ex his duæ regulę colliguntur.Prima.Vbi actus spectat ad plures vt ad collegium,requiritur ad validitatẽ ipsius dispositio maioris partis collegij.i.existentium tũc in collegio:nã vt constituatur vniuersitas,sufficit præsentia duarũ partiũ vocãdarum,& valet quod fit à maiori parte istorũ, vt no.in l.nulli.& l.plane.& dixi plenius in c.cũ nobis.ext.eo. & in c.cum oẽs.de cõst.Fallit hæc regula in electione prouincialis de ordine Minorũ,quod quia valet electio facta à maiori parte,partium cõparatione minorũ,vt in cle.exiui.§.demũ.de verb. sig.Secũda.In spectãtibus ad plures vt ad singulos,in casi. in quib.valet dispositio maioris partis,sufficit maior con-
12 paratione minoris, vt in d.c.quoniã.¶ Decimò*quęritur, quot & quæ sint de substãtia electionis scrutinialis? Et dico, ꝙ quædã sunt de substãtia electionis,secundũ omnes, quædã verò secundũ aliquos tãtum doct. & secundũ veritatẽ,maximè secundũ Pan.qui aliis plura ponit in d.c.quia propter.& sunt hæc.¶ Primũ ergo substãtiale est,secundũ eũ, vt electio fiat per cõgregatos in vnũ, qa nõ sufficerent cõsensus eligentiũ singulariter præstiti,puta,si quilibet in sua camera cõsentiret, sed oportet, ꝙ collegialiter cõsentiant.ad quod in c.in Genesi.eo.tit. & glo.in c.j. de reb.ec. nõ alien.lib.vj.Et hoc non est spãle solùm in electione,vt ibi dicit gl. sed gñale in oĩbus explicãdis per vniuersitatẽ, vt dicit,inquit,in c.cum oẽs.de cõst.Nec tamẽ per hoc intelligas,inquit pręsentia seu vocatio absentium sit de forma vel de substãtia, quia cõtemptus aliquorũ non inducit nullitatem electionis:vt in c.sicut.& c.bonæ.& in c.ecclesia.el ij.eod.tit.imò nõ valeret statutũ ep̃i & capituli indu-cẽs nullitatẽ ꝓpter defectũ aliquorũ nõ vocatorũ , vt not. Io.And.in addi.eo.tit. quia cõstitutio inferioris immutare nõ põt cõstitutionem superioris,vt in cle.ne Romani.eo. tit.sed est de iustitia,quia retractabitur electio, si illi suum cõtemptum prosequãtur.¶ Secundũ est, vt scrutatores assumãtur p collegiũ,nõ eĩ se debẽt ingerere,quia suspecti redderẽtur,vt in l.quæ omnia.ff.de ꝓcur.& pro hoc tex.in d.c.quia ꝓpter. in verbo assumatur, quod tũ ipse dicit tutũ,sed nõ necessariũ,quia si tres incipiunt scrutari aliis videntib.& tacentibus, credit electionẽ valere seruatis aliis: quia cũ agatur de re meritoria & cõcupiscibili,tacẽtes habẽtur ꝓ cõsentiẽtibus : sicut in simili notauit gl.in c.sicut cũ.eod.tit.lib.vj.¶ Tertiũ, vt scrutatores assumantur tres, nõ plures,nec pauciores.& hoc cõiter tenetur, imò habetur ex tex.d c.quia ꝓpter. sed hoc Arch.limitat verum qñ seruari põt , aliàs propter electorũ paucitatẽ sufficiũt duo scrutatores,secundũ opin.Vin.& Tã.imò vnus solus testibus vocatis, secũdũ opin.Inn.imò nullus.secundũ mẽtem eiusdẽ,quia si ius eligẽdi sit penes vnũ,iste nullũ scrutabitur,sed ipse vocatis testibus exprimeret votũ suũ, vt dictũ est.¶ Quartũ, vt isti scrutatores sint de collegio,secũdùm Gos.Hos.& Inn.gl.tñ pręallegata & Vin.ac Tãc.tenẽt hoc nõ esse substãtiale,sed primũ,inquit,magis cõgruit literę: imò ego dico haberi ex tex.d.c.quia propter. Et intelligit Inn.de collegio eligẽtiũ,& nõ de collegio ecclesię vacantis,quia fidelius electionis negotiũ ꝓsequũtur illi ad quos spectat.quod ideò fortè dicit,qa nonnũquã electio specta-
ret ad aliud collegiũ,q̃ ecclesiæ vacãtis, rõne consuetudinis,vel priuilegij, vt in c.abbate.de ver.sig.& in c.cũ dilectus.de cõsue.¶ Quintũ,vt vota singulorũ exquirãtur secretè,vñ si vnũ ex p̃ęsentibus nõ scrutaret̃, vel aliquis ex scrutatoribus omitteretur,electio nõ valeret.quod intelligit Pan.qñ cõtemnit̃ vel prętermittitur aliquis ex vocatis, quia cõtemptus nõ vocati nõ reddit electionẽ nullã.Et sic intellige Arc.dicentẽ nõ obesse,si pręsentes nõ respõdeãt, aut respõdeãt captiosè,nec si aliqui de capitulo nõ requirãtur,dũmodo suũ cõtemptũ,nõ ꝓsequantur.loquitur eĩ de vocãdis.vota,inquam,exquirãtur secretè,quia ſm Arc. si fieret votorũ inquisitio in publico, electio non valeret, etiã si oẽs consentirent.ext.eo. in Genesi.sed intellige ſm Pa.post Inn.secretè.i.seorsum ab aliis de collegio, qa bene possunt esse alij testes nõ de collegio,sicut & testes examinari possunt corã testib. vt ꝓbat Pan. vbi s̃.in graui & põderosa cã,modò nõ sint tales,q eligẽtibus possunt incutere timorẽ,qa tũc recusari possent, sicut scrutatores,si tales essent, vel aliqui ipsorũ,& esset iusta cã appellandi,ſm Pan.in d.c.quia propter.¶ Sextum,vt inquisitio ista fiat sigillatim,sicut obseruatur in testibus,qui nõ debent plures cõmisceri in examinatione, aliàs depositio non valeret,vt no.in c.venerabili.eod.tit.¶ Septimũ, vt exquirantur vota omniũ,vt dictũ est.¶ Octauũ, vt vota exquisita redigãtur in scriptis publicis aut priuatis.¶ Nonũ,vt vota scripta,in communi.i.in capitulo publicentur. Nec obstat ſm Arc. si in capitulo sunt aliqui extranei religiosi,vel alij.¶ Decimum,vt ista votorum publicatio fiat mox.i.incontinentẽ; nullo actu contrario interueniente post scripturam.¶ Vndecimũ, vt facta publicatione fiat collatio , vt s̃.dictũ est. quod tñ limita,quia si omittatur collatio, electio tenet,qñ omnes vnum eligunt,secus si nõ omnes vnũ,sed diuersos. ¶ Duodecimum, ꝙ ista collatio fiat mox post publicationem.i.nullo actu extraneo intermisso, quod voluit glo.& Pan.arg.in l.cum antiquitas.C.de testam. licèt in hoc aliqui varient.¶ Tertiũdecimũ,vt facta collatione fiat communis electio per vnũ nomine capituli. & p verba singularis numeri,vt in c.sicut.eo.tit.lib.vj.& in c.cũ ab vno.de re iud.lib.vj.Quis aũt debeat vice omniũ eligere,dicit gl. in d.c.sicut.ꝙ is qui primã vocẽ habuit, vel cui capitulum cõmiserit,sed si capitulum,vl' illi qui consentiũt,hoc nulli expresè cõmittant,vnus præsentibus aliis facta collatione eligat vice capituli,vel cõsentientiũ,& satis est,quia ratihabitio & taciturnitas mandato cõparantur,saltem in re appetibili & meritoria, sicut est vt per electionẽ canonicã ꝓuideatur ecclesiæ.ff.mand.l. ꝙ si fideiussor.& C.mand.l. si fideiussor.Secus in onerosa,vbi requirit̃ expressus cõsensus.ff.de proc.l.filius.§.inuitũ. ſm Inn. in d.c. in Genesi.& Compost.in d.c.quia ꝓpter. Istum autẽ eligentẽ oportet esse de capitulo,ſm mentem Arc.& ſm Sum.Aug.põt esse vnus ex his,qui nõ consentiunt.quod tñ Arc.negaret,ſm quem facta collatione maior pars debet requirere minorem de cõsensu in eligẽdo,& si acquieuerint omnes vnus electorum pronuntiabit electum dicẽs,Ego talis vice mea & omniũ electorũ eligo talẽ.Sed si aliquis non acqueuerit, dicet,Ego talis vice mea & omniũ aliorũ,qui mecũ cõsentiunt,eligo talem & idem est si pro vice mea,dicat nomine meo.¶ Decimoquartò,vt ipsa electio fiat post collationem statim siue mox.i.nullo actu extraneo interueniente. extr.eod.c.cùm post petitam.¶ Decimoquintò, vt electio fiat de eo,in quẽ maior & sanior pars totius capituli consensit,imò sufficit si pars sit maior,si non probetur contrarium, quia maior, nisi contrarium probetur,semper præ-
sumi

fun.tur ſanior, vt in c.dudum.eod.tit.& maioris zeli.eod. ti.eccleſia veſtra.¶ Decimoſexto eſt, vt iſta electio ſit verbalis: vt in c.eccleſia.eo.tit.& in d.c.ſicut. & c.cum ab vno. ¶ Decimoſeptimò, vt ſolenniter publicetur, quia nõ debet eſſe clãdeſtina: vt in d.c.quia propter.& publicari debet in capitulo, & etiam ſecundùm Pan.tutum eſt, ꝙ publicetur populo per hoc quod legitur & notatur in c.cum dilectus. eod.tit. ſed hoc licet fieri debeat ſecundùm Inn. & Compoſt.tamen non eſt neceſſarium, ſecundum eũdem Inn.& Pan.ſed tutum.¶ Decimooctauò eſt, vt ſeruetur ordo omniũ prædictorũ ſucceſſiuè per ordinẽ, vt enumerata ſunt, aliter ſi præpoſteretur, nihil valet. Et iſta omnia colliguntur in d.c.quia propter.iũcta gl.& ibi notatis. Addunt aliqui ſubſtãtiale eſſe, ꝙ electioni præfigatur dies:& ꝙ ſcrutatores ſint fide digni:& ꝙ fiat in eccleſia, de cuius prælato fit electio, & ꝙ fiat poſt ſepulturam prædeceſſoris. Sed
13 hæc probat Pa.nõ eſſe ſubſtãtialia.¶ Electio*igitur facta contra prædictam formam, aliquo.ſ.prædictorum omiſſo irritatur, & annullatur per ſententiam ſuperioris, ſecundùm Hoſt.& Ber.extr.eod. Cumaaa.& hoc placet Archi. Sed tamen in aliquibus eſt ipſo iure nulla, imò verius eſt, ꝙ in omnib.prædictis, vt tenet Inn.Cõpoſt.& Pan.& cõmuniter doctores.& ſic per iſta verba non valeat, inducitur nullitas ipſo facto, ſed tñ diſtingue quãtum ad priuationẽ poteſtatis eligendi.ſicut diſtinguit gl.in c.Cumana. eo.tit.quia ſi peccat in materia.i.in perſona electa, eligentes ſcienter indignũ, ſunt priuati ipſo iure, per c.cũ in cunctis.eo.tit.Si verò peccãt cõtra formam, ſunt priuandi per ſententiã, per d.c.quia propter.Ex his patet difficultas huius formæ ſcrutinij, in qua etiam multi perfecti viri deſipiunt, practicã ignorãtes, vt dicit Pan.in d.c.quia propter. & gloſ.in c.cum expediat.ext.eod.lib.vj. In ordine tamen Prædicatorum per conſtitutiones traditur certa forma, in qua etiã non omnia ſunt ſubſtãtialia, vt ꝙ habẽs primam vocẽ in electione decretũ formet, & deinde iuris.aliæ ſub-
14 tilitates reſecantur.¶ Vndecimò, *quantũ ad formã compromiſſi quæritur, vtrum electio ſic fieri poſſit? Et dico, ꝙ eligẽdi potestas committi poteſt aliquibus.extr.eod. quia ꝓpter, ſed cõpetentius in numero impari.ext.eod. in cauſis.& c.cum dilectus.& c.cũ in iure. Nec oportet iſtos eſſe de collegio: extr.eod.cãm quæ.oportet tamen, ꝙ ſint viri religioſi, ſecũdùm gl.in d.c.quia propter. Poteſt etiã committi vni: vt in d.c.cãm quæ.etiam maſculo à monialibus, vt in d.c cãm quæ.etiam habenti electionem confirmare, vt ibi. etiam non prælato. de renunt. poſt tranſlationem. Imò melius expediri poteſt per vnum quàm per plures, ſecundum prædictam gl. Imo ſecundùm Pan.in d.c. in cauſis. capitulum non ſolùm compromittere poteſt perſonis certis poteſtatem eligendi, ſed etiã poteſt aliquos eligere, per quos eligantur compromiſſarij electuri vice capituli. Sed tamen cõmiſſio nõ valet, primò ſi vnus diſſentiat, nolens cõpromittere.extr.eod. quia propter. quia nullus iuri ſuo renũtiare cogitur inuitus.ext.quod me.cauſ. Abbas.& c ad audientiam, nec ſecundò, ſi fiat ſub hac forma, vt quis queſitis votis in ſecreto, illum eligat in quem plures conſentiunt.ext.eo ſi cui.lib.vj.de quo ℣.xiiij nec tertiò, ſi fiat de eligẽdo certam perſonã, ſecundùm doct.communiter. Et facta cõmiſſione re integra talis poteſtas reuocari põt. extr.eo.in cauſis.vbi etiam patet, rem non dici integram, quãdo iam compromiſſarij cœperunt habere tractatum, quod verũ eſt in omni negotio extraiudiciali, quod Inn. latius proſequitur in d.c.in cauſis.dicens, ꝙ cũ attinguntur ſubſtãtialia negotij, puta cũ cœperũt de perſonali eligenda tractare, deſinet eſſe integrũ. Secus ſi tãtum explera ſunt aliqua pertinentia ad actus ſolẽnitatem, vt quia dixerunt miſſam de Spiritu ſancto, & huiuſmodi.¶ Duodeci-
15 mò*queritur, an valeat cõpromiſſum factũ ab vno nomine ſeu vice omniũ, aliis preſentibus, & nõ cõtradicẽtibus? & dicit Inn.& cõiter doctores in d.c.in cauſis.ꝙ non. quia cùm res iſta nõ ſit leuis, ſed importãtiæ magnæ, debent ſigillatim oẽs inquiri & expreſsè cõſentire. Et hoc dictum nota, & tene in omni re ardua explicãda per vniuerſitatẽ, quia in re oneroſa & graui taciturnitas non habetur pro cõſenſu. facit gl.in regula, qui tacet.li.vj. Secus in re leui, maximè concupiſcibili. Hęc cum multis aliis ex Pan.in d. c.in cauſis.vbi ſubiũgit: Ex quibus põt ſumi ſingularis, limitatio ad dictũ Inn.in c.j. de his quæ fiunt à ma. parte c. vbi notãter dicit, ꝙ ſi in capitulo tractatur aliquod illicitum & dãnabile, tenentur illi de neceſſitate contradicere, aliàs habẽtur pro cõſentientibus, & iſta inuoluuntur pctõ & pœna peccati cum aliis expreſsè conſentientibus, vt illud dictũ procedat quò ad obuiandum pctõ, ne ſub velamine taciturnitatis pctũ nutriatur. Sed quò ad validitatẽ contractus, tene quod dixi. Hæc ille.de hoc ſ.Conſenſus.
16 §.iij.in fin.¶ Decimotertiò*quæritur, vtrum poteſtas data compromiſſariis eligẽdi prælatum, vel officialẽ, intelligi debeat de idoneo? Et dico, ꝙ ſic, vnde ſi electus, nõ ſit idoneus, nõ tenentur electores illũ recipere, vt in d.c.cauſam quæ. Et ibi gl.dicit eſſe arg.ꝙ cùm aliquod generale committitur arbitrio alicuius, non valet niſi legitimè factũ ſit, de iureiu. Quintauallis.& c.veniens.ff.de rit.nupt l.quanquam.ff.pro ſocio.l.vnde ſi Neruę. Et ſi arguatur cõtra ex c.vlt.xxxij.q.vlt.& aliis quæ allegat, ſolue vt ibi. Et hęc ſecundùm Pan.in d.c. cauſam quæ. faciunt ad quæſtionem, quando cõitas eligit duos ciues, vt vadant ad eligendum Poteſtatem, vel capitaneum, quia ſi illi eligunt indignum ciuitas nõ tenetur acceptare: quia in generali mãdato nõ
17 venit vt eligãt indignũ.¶ Decimoquartò * quæritur, quot modis fieri poſſit huiuſmodi compromiſſum? Et dico, ꝙ duobus. Primò ſ.limitatè, vt compromiſſarij teneãtur eligere, in quem maior pars totius capituli ſcrutatis votis omnium de capitulo ſigillatim & ſecretè ab ipſis conſenſerit. Et iſta forma eſt, de qua in c.dilecti.eod.titul.& in c. cum expediat.eod.tit.lib.vj. Nõ tñ valeret, vt dictum eſt, & vt dicitur in c.ſi cui.eod.titul.lib.vj. ſi fiat compromiſſum alicui, vel ſecundùm gl.etiam aliquibus ſub hac forma vt ipſe ſecretò & ſigillatim, vel ſecundùm gl.à fortiori ſi non ſecretò votis ſingulorũ de capitulo exquiſitis, & ĩ ſcriptis redactis, illũ eligat, in quẽ plures de capitulo partiũ comparatione minorũ conſenſerint: licet conſentientes maiorẽ partem totius capituli nõ attingãt. Et iſta forma ſecundùm gl.in d.c.cũ expediat.melior eſt omnib.formis, quia in hac electores non abdicant à ſe ptãtem nominationis. Secũdò fit ſimpliciter, vt.ſ.compromiſſarij eligant quem
18 volunt.¶ Decimoquintò*quæritur, quæ ſint de ſubſtantia electionis cõpromiſſariæ? Et dico ꝙ generaliter in omni tali electione requiritur primò, ꝙ ſeruentur dicta de electione in genere: quia neceſſarium ſuperiori, neceſſarium eſt inferiori loquẽdo logicè, ſecundò, ꝙ tenuerit compromiſſum, vt per ſe patet.tertiò, ꝙ non excedatur forma cõpromiſſionis.extr.eod.cũ dilecti, quartò ꝙ electio fiat per verba ſingularis numeri, ẽt ſi cõpromiſſarij ſint plures, aliter nõ valet.ext.e.ſicut. Dico vlterius, ꝙ ſi cõpromiſſũ fiat primo mõ.i.limitatè, ſolùm iſta requirũtur neceſſariò: primò, ꝙ cõpromittentes ſint ſimul cõgregati, & omnes qui volunt & debent intereſſe. ſecundò, quòd compromittant omnes

omnes in vnum vel duos, vel tres, aut quot volũt, ſiue ſint de collegio, ſiue non, dũmodò ſint clerici, & nõ laici. c contingit.de arbit. tertiò, ꝙ cõpromiſſarius vel cõpromiſſarij ſcrutentur vota ſingulorum ſecretè & ſigillatim: quartò, ꝙ eligat illũ, in quem maior pars totius capituli cõſenſerit, dicendo: Ego N. cõpromiſſarius de conſenſu & voluntate compromiſſariorum meorũ, ſcilicet ſi habet alios, virtute compromiſſi in me vel in nos facti, eligo in epiſcopum N.in quẽ maior pars capituli cõſenſit. Et ſi in primo ſcrutinio non conſenſit in aliquem maior pars ſcrutinij, debet tam in forma iſta, quàm in forma ſcrutinij replicari, donec in aliquẽ conſentiãt: extrà, eod.cum terra. Et ſi de compromiſſarij fraude dubitatur, poſſent electores facere ſcripta, in quibus nomen eius in quẽ conſentiunt, ſcribatur, dãtes illa cõpromiſſario, qui ea in præſentia omniũ recipiat, & taliter implicet vt comprehendi non poſſint cuius ſint, & deinde corã oẽbus legat, & eũ eligat, in quẽ maior pars totius capituli cõſentit. Si verò fiat compromiſſum ſecundò modo, id eſt, ſimpliciter, requirũtur duo prima ſolùm: quibus ſtantibus eligat, dicendo: Ego N.compromiſſarius, &c. vt prius dictũ eſt, excepto, ꝙ nõ dicet, in quem maior pars capituli conſentit. Requiritur etiam ſecundùm Sum.Aug. & Roſ.in hac forma, vt nullus diſſentiat, nõ autẽ in priori. Sed melius ſentit Sup.poſt Piſa. & Archid. ꝙ hoc ſit commune in omni forma compromiſſi: quia d.c. quia propter, extrà, eod.hoc dicens loquitur indiſtinctè. Et ratio glo.ibi dicentis, ꝙ maior pars capituli cõpromittere nõ põt: quia nullus debet priuari iure ſuo, nec aliquis debet cõpelli ius ſuũ alteri dare. C.de cõtrahenda empt.inuitũ.habet locum
19 etiã in compromiſſione limitata.¶ Decimoſexto * quæritur, vtrũ cõpromiſſarius, ſi ſit vnus ſolus, ſe poſſit eligere. Et dicit gl.in c.cum in iur.extrà, eod. ꝙ non, vt de iure patr. per noſtras.& de inſti.cũ ad noſtrũ.& ff.de tut.& cur.da.l.prætor.& xxiiij.q.j.dicimus.& quia nemo debet oriri à ſeipſo. viij.q.j.in ſcripturis.& ſi iuraſſet eligere meliorem, & ipſe ſit melior, ſecundùm aliquos põt ſe eligere, ſed tamen inconueniẽs eſſet & inhoneſtum ꝙ ſe eligeret, & ſic ambitioſus videretur, & ideo repellendus, per c. in ſcripturis. viij. q.j. & potius debet renunciare tali poteſtati: & fatuus eſſet ſic iurãs, ſi credit ſe meliorem vt ſe eligat. Vel dic, ꝙ tunc ipſe intelligitur exceptus: quia in generali ſermone perſona loquẽs non cõprehenditur. C.de ſolu.inquiſitio.ff.de cõdi. & demõ.l.qui hæredi.& de iure pat.petitio.hæc glo. Et idẽ dic de eo, cui per ſuperiorẽ præcipitur vt magis idoneum eligat. Vnde ſin Pan.in c.licet. eo.tit. ſi ſupereſſet vnus ſolus Cardinalis, ille habebit electionem, iuxta not.in c.gratum.de poſtu.præl. non tñ poterit eligere ſeipſum, vt in c. per veſtras.de iure patr.tamen nomine totius collegij poterit dare hãc poteſtatẽ alteri, & ille nomine totij collegij poterit eligere iſtum: dummodò ceſſet fraus & ambitio.
20 ¶ Decimoſeptimò * quæritur, vtrum cõpromiſſarij, plures, eligere poſſint vnũ ex ſeipſis? Et diſtinguo. Nam ſi ex forma cõpromiſſi habet, ꝙ hoc poſſint, hoc poſſunt, ſm omnes Doct. ſine diſcrepantia. & eſt tex.in c. cũ in iure.extrà, eod. vbi cõfirmatur electio facta ex tribus de ſeptem compromiſſariis de vno ipſorũ, ſi ille electioni conſentiat: quia ſcilicet, vt dicit gloſ. tũc ſua ꝑſona cõputatur inter eligẽtes. argum.l.planè.ff.quod cuiuſque vniu.& ff.de ado.l.ſi conſul.& ſic quatuor intelliguntur, & ita maior pars capituli. Poteſt autẽ in ſe conſentire, poſtquã in aliũ conſenſerat, ſi eius cõſenſus in aliũ nõ fecerat maiorẽ partẽ: quia talis cõſenſus illi ſ ꝑdeſt. Nec obſt. illud Apoſtoli Hebr.5.ſcilicet: Nemo aſſumit ſibi honorẽ, id eſt, prælaturã, ſed qui vocat
21 à Deo tanq̃ Aaron: quia * dico, ꝙ dupliciter quis prælaturam aſſumit. ſ.inchoatiuè ſe primò & immediatè eligẽdo: vel qd̃ peius eſt, practicãdo, & cõpletiuè. ſ.cõſentiẽdo practicæ factæ: ſicut q̃ cõſentit electioni de ſe factæ, vt in ſcrutinio, vel quaſi factæ, vt in cõpromiſſo, qñ ſua vox cõplet, & primũ eſt illiciũ, non ſm, ſi cõſentiatur bono fine, ſcilicet ad obediendam Spiritui ſancto, vel ſubueniendũ eccleſiæ. Vide Panor.in c.cum in iure.& §.ſeq. Si verò ex forma compromiſſi hoc nõ habetur, tunc ſunt opiniones, & quidam tenent & hoc poſſunt, vt Ioan.in c.qui epiſcopatum. viij.q.j.& ibi Archi.& Innoc.Hoſt.& Pan.Accur. gloſſator iuris ciuilis in l. planè. ff. quod cuiuſ. vni. & hoc ſequitur Sum.Roſ.cõtra Supplem. Sed ea quæ ꝑ iſtos allegãtur, nõ cogunt. Quidã verò tenent, ꝙ hoc non poſſunt, vt Tanc.& Ioan.de Deo.& Beati.& glo.in d.c.cum in iure.& de forti. c.vlt.& hoc ſequitur Sum.Piſa.& Archid.& Sup. Et d. gloſ. adducit duas rationes, vnam in d.c.cum in iure. qa ſcilicet talis à ſeipſo videretur electus: quæ ratio non eſt bona, vt patebit ex §.ſeq. Aliã in d.c.vlt.quia ſcilicet vbi ſimpliciter nulla adiecta forma datur poteſtas eligendi aliquibus, pũta tribus, ita habent poteſtatẽ eligendi omnes, ꝙ vnus vel duo ſine tertiò eligere non poſſunt, vnde ſi duo eligãt tertium, nõ valet quod faciũt: quia hãc poteſtatẽ non habent. Et ſi ille eligat ſe cũ aliis, nõ valet, quia nemo ſeipſum põt eligere. Intellige primò, ſiue inchoatiuè. de inſtit. cùm ad noſtrã. Sicut ſi tres iudices vel arbitri ſint dati ſimpliciter ſine illa clauſula, quod ſi non oẽs, duo ſine tertio procedere nõ poſſunt. de offi.deleg.vno delegatorũ. & cap.cauſam matrimonij. Nec obſt. ꝙ capitulum, cuius vice iſti fungun tur, põt eligere vnũ de ſe: quia capitulũ eligit iure cõmuni ſiue ordinario, non aũt iſti, ſed poteſtate ſibi conceſſa per capitulum, ſed cùm datur aliquibus poteſtas eligendi de ſe vel aliis, ſi volũt aliquẽ eligere de ſe, tũc poteſtas eligendi manet penes illos tantùm, & eis ſolis data intelligitur: ſicut quãdo cõmittitur cauſa, cum illa clauſula, quod ſi omnes. hæc ex gl.ſed tñ intellige eis ſolis, ſic tamen, ꝙ maior eorũ pars hoc poſſit, vt in d.c.cũ in iure. Et hæc ratio eſt bona. Iura aũt allegata per opinionem contrariã nõ concludũt, vt patet intuenti, ſimiliter nec rationes. Cum eñ dicit Pan. ꝙ ex opinione cõtraria poſſet ſequi fraus, quia inter compromiſſarios poſſent poni fraudulenter illi, de quibus poſſet vtiliter prouideri: dico, ꝙ nõ oportet omnẽ licitũ modum eligendi carere omni fraude poſſibili, quia etiã ipſi cõpromittentes ſtatim ſine cõpromiſſione poſſent omiſſo vtiliori eligere minus vtile. Cùm etiã adducit in argumentum, ꝙ deputati ad aliqua in pias cauſas diſtribuẽda, poſſent diſtribuere in aliquẽ ex ſeipſis egentẽ, dico non eſſe ſimile: qa põt quis dare vocẽ ſuã vt ſibi detur eleemoſyna, non aũt prælatura. Cùm ẽt adducit, ꝙ certi officiales deputati ad eligendũ aliquos officiales, poſſunt aliquẽ ex ſeipſis eligere, niſi forma poteſtatis eis tradita reſiſtat: dico hoc fallere qñ talis poteſtas nõ datur ſingulis, nec maiori parti, ſed ſolùm omnibus collectiuè, & nullus eorũ poteſt in ſe conſentire primò, ſed ſolùm in aliũ, quia eo caſu eſt impoſſibile, quòd aliquis eorũ habeat oẽs voces primò, ſiue inchoatiuè, aut etiã completiuè, dum ſcilicet is, qui primò cõſenſit in aliũ, variat, & cõſentit in ſe, qa iura nõ expreſſerunt hoc poſſe fieri, niſi qñ in forma cõpromiſſi de hoc
22 fit mentio. Sicut * aũt dicit Pan.poſt Philip. iſte electus ad augendũ numerũ non debet conſentire, dicẽdo: Eligo vel re eligo, ne principaliter diſponat in ſe contra c.ſi.de inſti. ſed dicendo, cõſentio electioni de me factæ. Licèt enim ad hoc non ſit facta à maiori parte, eſt tñ in fieri & omnino

fienda.Et debet cõsentire, secũdum eundem,intra tempus
statutũ à iure ad electionem fiẽdam,vel appositũ in com-
promisso, electio suo cõsensu perficitur.arg.in l.bonorũ.
ff.rẽ ra.ha. & facit quod no.gl.in c.quàm sit. de elect.li.6.
23 ¶ Decimooctauò, *posito casu.d.c.cũ in iure.scilicet cum
ex septem cõpromissariis tres consentiunt in vnũ de nu-
mero ipsorũ,puta Titium, & tres in aliũ nõ de illo nume-
ro, quęritur quare Titius consentire possit electioni de se
factæ à tribus? Et dicit ibi Pan. s̃m Host.quem cõiter se-
quuntur doctores, ꝙ vbi proceditur per viã compromissi,
vox electi numerũ auget, & suam electionem cõsentiẽdo
perficit,quo casu procedit.d.c.cùm in iure.Sed vbi proce-
ditur per viam scrutinij,non computatur in numero,vt in
c.Cumana.extrà eo.Ratio aũt diuersitatis ista est,quia cũ
proceditur per viã cõpromissi,non debet esse compromis-
sariis officium onerosum.Item quia electio nõ oritur à se,
scilicet primò & inchoatiuè, sicut in forma scrutinij.Ioã.
autem And.in c.per nostras. de iure pat.dat aliã rationem
diuersitatis,dicens, ꝙ cõpromissum nõ arctat ad seruandũ
formã c.quia ꝓpter.vt ibi patet. Et intellige quantum ad
ea, quæ dicit illud.c.de forma scrutinij.Vñ possunt, & so-
lẽt,inquit,cõpromissarij eligere palã,vt quisq; audiat vo-
ta aliorum.Vnde cum quis non possit eligere,quin sciat se
ab aliis electũ, consentiendo electioni de se factæ à parte
ęquali,nõ videt̃ esse ambitiosus,nec oriri à se,cũ sit prius
vocatus à Deo & sociis, vnde meritò cõsentiendo nume-
rum auget,cũ sit vnus de habentibus potestatẽ,nec dispo-
nit principaliter in seipsum,sed potius dispositioni ab aliis
factę cõsentit,nec est hoc ambitiosum,sed meritoriũ offi-
cium charitatis, si bono corde fiat.8.q.j.qui episcopatum.
Quando autem proceditur per viã scrutinij, cũ in secreto
quisq; cõsentiat,& sic ignorat an fuerit ab aliis electus,in
seipsum cõsentire non põt, quia sic videretur ambitiosus.
24 Decimononò, *posito, ꝙ ex tribus compromissariis duo
indignũ & vnus idoneũ eligat, quærit̃ vtrũ valeat electio
vnius? Et dico Doctores esse varios.Nã quidã tenẽt, ꝙ sic:
quia potestas duorũ ad vnũ deuoluitur, qui non deliquit.
alij verò tenent contrariũ, quia compromittentes in tres,
videntur voluisse, ꝙ vnius electio nõ valeat.Hosti.autem
dicit, ꝙ non valet in terminis dicti.c.cum in iure.propter
formam appositã in compromisso, scilicet, ꝙ electio fie-
ret ab omnibus,vel à maiori parte,quasi diceret,ꝙ cessan-
te tali forma, valeret electio facta à maiori parte, ex quo
alij cõpromissarij sunt priuati.Panor.autẽ dicit hãc quęst.
dependere ex alia, vtrum scilicet potestas delinquentium
cõpromissariorum deuoluatur ad capitulũ,aut ad non de-
linquentes.& eius dictũ Host.nõ placet:quia etsi nihil di-
ctum fuit in compromisso,tamen intelligitur tacitè,ꝙ fiat
ab omnib. vel saltẽ à maiori parte. Vnde queadmodũ va-
leret facta à minori parte, ita debet valere cũ fuit dictũ in
cõpromisso,vt fieret ab omnibus vel à maiori parte.Nam
aliis priuatis electio dici põt facta ab omnib. qa facta fuit
ab illis,in quos tota potestas deuoluta est vt habetur ĩ si-
mili in c.cõgregato. extrà eo.Nam certũ est, ꝙ etiã com-
promissarij eligentes scient̃ indignũ,sunt priuati potesta-
te eligendi, vt in c.si compromissarius.eod.tit.lib.vj. Nec
delictũ maioris partis debet nocere minori,vt potestas re-
deat ad capitulũ.& d.c. si compromissarius: quod scilicet
dicit eã reuerti ad electores seu capitulũ,loquitur, inquit,
quãdo omnes cõpromissarij delinquũt eligendo scienter
indignũ.Secus si omnes coeligũt, & electio facta à mino-
ri parte, reperitur facta de idoneo.hæc ex illo .Qui sentit
ꝙ eo casu electio valeat. Et hoc sequitur Sum.Ros.contra
25 Supplementum, & certè malè,quia * potestas cõpromissa-
ria nõ se extendit vltra quàm intendãt cõpromittẽtes, qui
quando cõpromittunt in tres,ideo hoc faciunt,quia ligari
nolunt ad vnũ solũ:ideo melius, secundùm Archi.& Sum.
Pis.& Sup.dicitur indistinctè, siue omnes, siue maior pars
sic delinquat,ꝙ reuertitur potestas ad electores. Nec fit in-
iuria parti minori:quia talis potestas ei non competit, nisi
quatenus intendũt cõpromittentes,vnde dicta electio non
26 valet. Adde * primò, quòd si cõpromissarius nõ eligit in-
tra tẽpus à iure statutũ,eligendi potestas deuoluitur ad su-
periorem,ad electores aũt si eligat indignũ etiã ignorãter,
nisi electionẽ scienter factã ratã haberent, & similiter de-
uoluitur ad eos,si idoneus electus non consentit,vt in d.c.
si cõpromissarius. Adde secũdò, ꝙ si cõpromissarius eligit
scienter indignũ nõ puniunt̃ cõpromittẽtes nisi ratificent:
sed ipse triẽnio suspẽsus est à beneficiis quæ obtinet in illa
ecclesia, q̃ sic eligendo offendit. Sed dicta pœna locũ non
habet, nisi ipse sit episcopus: & electio sit de episcopo vel
superiori. Et idem de eo qui electionem,postulationẽ,seu
prouisionem impugnans, in probatione deficit eius, quod
obijcit in personã,vt in d.c.si cõpromissarius.Adde tertiò,
ꝙ si cõpromissarius acceptans cõpromissum habet potesta
tem cõfirmandi nõ est necesse, s̃m Archi.ꝙ prius eligat &
deinde confirmet,sed sufficit,ꝙ vigore suæ prælationis, &
cõpromissionis, & authoritatis instituat in prælatũ illum,
de quo sibi videtur.Sed de hoc vide Pan.in c.causam quæ.
eo.tit.& dic vt ibi. Adde quartò, ꝙ compromissarius pro-
uidere potest de persona cuiuscunque.loci.arg.lxiij.distin.
lectis.& cap.Reatina. tutius tñ & melius est, ꝙ de ipsa ec-
clesia eligat:extrà,eod. quod sicut. & xxiij.dist. in nomine
27 Domini. ¶ Vicesimò,* quantũ ad formã cõis inspirationis
quærit̃ qualiter & quot modis fiat? Et quantum & qualiter
dico, ꝙ nõ reperitur circa hoc determinata forma, secũdũ
Arch.& Pan.in d.c.qa propter.Vnde sufficit,qualitercunq;
electores exprimant votũ suũ. Quantũ verò ad reliquũ,di-
co,ꝙ s̃m Pan.ibi post Host. in verbo quasi ꝑ inspirationẽ,
fit duobus modis.Primò ꝑ veram inspirationem qñ fit au-
thore Deo, nec indiget alia confirmatione, vt fuit electio
beati Nicolai, Ambrosij, & Seueri, de quibus lxj.dist.§.his
oĩbus. Secundò quasi ꝑ inspirationẽ, qñ scilicet nõ constat
ꝙ authore Deo sit facta, sed præsumitur ꝙ omnes de col-
legio vno ore cõsentiunt in aliquẽ nullo præcedente tra-
28 ctatu. ¶ Vicesimoseptimò * quærit̃, quæ sint de substantia
huius electionis? Et dicit Pan.ibidem, ꝙ sunt duo. Primò,
ꝙ sit facta ab oĩbus, vna enim parte cõtradicente nõ valet
electio:quia non vr̃ facta Deo inspirante.arg.viij.q.j. si er-
go.Secundò,ꝙ fiat sine vitio,scilicet simoniæ vel tractatus
specialis. Sed quantum ex ipso & Arch.& aliis doctoribus
colligo,requiritur primò, ꝙ omnes cõgregentur. Secũdò,
ꝙ omnes in istam viam ꝓcedendi cõsentiant:quia si vnus
nollet,oporteret ꝓcedere ꝑ viã scrutinij,sicut & de cõpro-
misso dictũ est: per viam aũt scrutinij cùm illa in d.c.quia
propter,ponatur principalis, non obstaret si vnus ꝓcedere
nollet, modò hoc velit pars maior. Tertiò, ꝙ oẽs consen-
tiant in vnam personam:quia si consentiatur in duos, non
valet, nec est inspiratio cõmunis,id est,oĩbus conueniens.
Quartò, ꝙ fiat sine vitio simoniæ. Quintò, ꝙ nullus præ-
cedat tractatus specialis, in quo nominetur certa persona:
generalis autem s̃m Ioã.And.fieri potest:puta si quis hor-
tetur ad orationem vel electionem pro bono prælato.

RVRSVS de Electione tertiò,quantùm ad aliqua
determinata personarum genera.

1 *Electio tertiò considerata, respectu scilicet certarum personarum,*
ac

ac primùm Papæ, à quibus celebrari debeat. Et quid deficiente toto Cardinalium collegio.

2 *Dubiorum in ecclesia emergentium interpretatio, sede vacante ad quem pertineat.*

3 *Cardinales quem eligere debeant, aut possint. Et an in electione Theologus iurista sit præferendus.*

4 *Eligendo Papa, quænam forma sit adhibẽda. Et an sede vacãte, cœtus Cardinalium Papalẽ iurisdictionẽ exerceat. Et quatenus.*

5 *Papa num Imperatorem eligere possit. Et quid de Imperatoris electoribus, num eos Papa instituere queat, aut institutos mutare.num.seq.*

6 *Electores Imperatoris abs quo, & quot creati sint. Et cuiates sint.*

7 *Iura circa monialium electionẽ, quid sanciuerint. Et cuius ætatis esse debeat. Et an collatio in monialium electionibus de Zelo ad Zelum, aut de merito ad meritum fieri debeat, an verò de numero ad numerum. Et quid in his appellari contingat.nu.seq.*

9 *Eligendi modi, an sint omnes monialibus communes. Et an eligendi potestatem ex compromisso habentes possint suis vocibus & suffragijs numerum suffragiorum ac vocum adaugere.*

1 ELECTIO * tertiò, quãtũ ad aliqua determinata ꝑso-
narum genera:puta Papæ,Imperatoris,monialium,&
hmõi:quædam cõtinet specialia documẽta vñ spãliter de
hac agẽdum est.Primò verò quãtum ad electionem Papę,
multa dicẽtur ĩ.Excõicatio.ix.§.ij.sed nũc breuiter dicen-
dum est de electoribus,eligendo,& forma eligendi.Vnde
quæritur,à quibus debeat celebrari? Et dico, ꝙ Romanis
s̃m antiqua iura concessum fuit tale ius eligendi: vt dicit
Aug.de Anch. & patet ex illo c. ego Ludouicus.dist.lxiij.
quodã ṽò tpe cõcessam est Imperatori, vel saltẽ require-
batur assensus eius, & hoc propter deuotionẽ Imperatorũ
ad ecclesiã,& adiutoriũ eorũ contra hęreticos,& schisma-
ticos, vt dis.xxiij.in nomine .& dist.lxiij.Adrianus.& c.in
synodo.Sed postmodũ qa tali priuilegio abutebãtur, fuit
eis sublatũ,vt dis.eadem.§.verũ.& c.cũ Adrianus.& nũc ad
solos pertinet Cardinales,vt patet ex c.licet.de elec.& ex c.
vbi periculũ.eo.ti.lib.vj.dicitur, ꝙ soli Cardinales debent
includi pro electione Papæ. Deficiente tamen toto colle-
gio Cardinaliũ electio Papæ ad Romanũ clerũ ꝑtineret,
& ille succederet Cardinalibus,quia Papa est eps Roma-
nus,& sua ecclesia est S.Io.Lateranẽsis,vt ad canonicos &
clericos illius ecclesiæ ꝑtineret electio. licèt s̃m do. Aug.
eo.casu tutũ esset cõgregare cõcilium,& hoc tũ ad vitãdũ
schisma,tũ ad interpretandũ dubiũ, quia dubiũ est ad quẽ
2 spectaret electio.¶ Dubia*autẽ emergẽtia in ecclesia sede
vacãte cõcilium generale habet interpretari. Nec obstat,
ꝙ cõcilium generale cõgregari nõ potest,nisi authoritate
summi pontificis dis.xvij.ꝑ totũ.qa verã est ipso viuẽte:in
dicto tamẽ casu hoc facere deberet Imperator & reges ac
principes Christiani.Videt tamẽ Pan.in c.licet.eo.ti.¶ Se-
3 cũdò*quęritur,quẽ eligere debeãt aut possint Cardinales?
Et dico s̃m Aug. de Anch. ꝙ eligere possunt vnũ de col-
legio,& nõ de collegio Cardinaliũ.dis.xxiij.in noĩe.& sic
multi electi sunt nõ de gremio Cardinaliũ, cęteris tamen
paribus magis eligere debẽt vnũ de collegio, vt idẽ ꝓbat
multis rõnibus,vt patet ex d.c.in noĩe.Et debẽt primò eli-
gere cæteris meliorem in cõscientia eligentium,non qui-
dem meliorẽ simpliciter,sed ad hoc regimẽ,modo existi-
metur bonus, qui enim crederetur malæ vitæ, nullo mo-
do esset eligendus, quantũcumq; aliàs idoneus.Hic tamẽ
secũdùm eundẽ Aug.opus est duplici limitatione.Prima,si
æquè facilè est eligere magis idoneũ ad hoc sicut alium,
quia vbi nõ esset æquè facile,vt si is,quẽ credit minus do-
neum,habet plures voces:sic posset suã conscientiam quia
aliis cõformare, æstimãdo illum magis idoneum, ex quo
pluribus videtur,vel etiã quia sine sua voce peruenitur ad
numerum sufficientem.Scđa, vt intelligatur hoc de debi-
to honestatis seu cõsultorio, & nõ necessitatis seu præce-
ptorio,quia sufficit eligere idoneũ,licet nõ sit magis ido-
neus,qđ s̃m S.T.verum est in foro contentioso, nõ aũt in
foro conscientiæ. Et debent secundò eligere cæteris pari-
bus doctiorem,quia scientia multum confert ad regimen,
& cæteris paribus magis Theologum quàm Iuristam,s̃m
eundem Aug.tñ ex parte ecclesiæ cui præficitur, quia per
eã non intelliguntur muri aut possessiones,ex quibus liti-
gia consurgunt dirimenda per iura, sed animæ fideliũ in-
formandæ fide ac moribus,quod Theologia facit,tum ex
parte sciẽtię qua pręficitur,quia scientia omnibus pręemi-
nẽs cõuenit pręlato summo,tũ rõne vniuersalis iudicij de
omnibus,qđ cõgruit Papæ, & qđ iura nõ ministrant,quæ
nõ corrigũt omnia mala,sicut Theologia,quæ cõtinet ius
diuinũ.Nec obstat si dicatur,ꝙ sine peritia iuris exulat cõ-
cordia,quam Papa facere debet,quia dicit idem ꝙ ad lites
dirimendas Papa, põt & debet assumere cõtemptibiles de
ecclesia.i.iudices seculares,vt ait Apostolus,sicut etiam A-
postoli instituerũt septẽ diaconos vt vacarẽt tẽporalibus,
& præterea bonus Theologus nõ est nudus à legibus,qa
sacra scriptura omnia continet quò ad substantiam veri-
4 tatis, etsi nõ quò ad litigiorũ formam.¶ Tertiò*quęritur,
quæ forma in electione Papæ seruanda sit? Et dico,ꝙ quæ
forma seruaretur antiquitus,in decretis non habetur, sed
Alexander tertius in Lateranẽsi cõcilio statuit,ꝙ duę par-
tes Cardinaliũ, qui electioni interessent, concordarent in
vnum ad hoc vt esset Papa, vt patet ex c.licet.de elect.Ex
inde Gregorius decimus in concilio Lugdunensi addit, vt
mortuo Papa,Cardinales pręsentes in loco mortis expe-
ctent absentes per dies quatuor,post quos debent intrare
cõclaue obseruãdum per dños,seu rectores, vel officiales
loci.& inde non exire, nisi electione facta,aut infirmitate
superueniente. Circa qđ multa habes ĩ.Excõicatio.viij.§.
xij.& sumpta sunt ex c.vbi periculũ.de elec.lib.vj.quæ qui-
dẽ cõstitutio,vt dicit Io.And.glo.quãuis reuocata fuerit ꝑ
Adrianũ & Ioãnem, tñ fuit per Celestinũ quintũ reuoca-
ta,& per Bonifaciũ confirmata,& posita in sexto.Demum
clemens quintus in concilio Vien.ad dictam formam ad-
didit quædam, vt habes in clem.ne Romani.de elect.s.ꝙ
Cardinales per exceptionem excõicationis, suspensionis,
vel interdicti ab electione repelli non possunt. Et ꝙ offi-
cium camerarij,vel pœnitentiarij maioris, vel aliorũ pœ-
nitentiariorum duret sede vacãte,& si deficiant,possit cœ-
tus Cardinalium ad tẽpus vacationis alios subrogare lo-
co pro numero deficiẽtiũ,vel ampliori etiã quò ad pœni-
tẽtiarios si hoc eidẽ cœtui cõcorditer expedire videbitur,
si tamẽ nullus deficiat, nullũ addere possunt, secũdùm gl.
Et ꝙ si omnes Cardinales simul vl̃ successiuè cõclaue exi
re cogerentur,puta propter incẽdium, vel timorẽ mortis,
hi quorum erat custodire cõclaue,quàm citius potuerunt,
omnes reintrare compellat congruum locum, prout ipsi
Cardinales cõuenerint. Et ꝙ cœtus Cardinalium sede va-
cante non exerceat Papalem iurisdictionem, nisi inquan-
tùm permittit Lugdunẽse cõcilium in d.c. vbi periculum.
nec illud vel eius partem possit alterare,cuius contrarium
aliqui doctores,prius tenebant,vt Host.dicens nõ esse ve-
risimile Dei filium voluisse,vt sede vacante,aut grex fide-
liũ sine pastore,aut sine spõso ecclesia esset. Cui respondet
Ioan.And.in gloss.ibi,quod sponsus,tutor,& pastor caput
eccle

ecclesiæ Christus est, allegans ad hoc multa iura. Vnde licet deficiat vicarius, nõ tñ deficit principalis, & quia vicarius soli Petro & successoribus datus est: non habet vicariã cœtus Cardinaliũ. Reprobatur etiã opi. Hug. dis. lxxix. nullus. qui dicit Cardinales tũc posse creare Cardinalem,
5 quod est falsum. ¶ Quartò * quantũ ad electionẽ Imperatoris, licet nõ sit ad ecclesiasticã dignitatẽ: quæritur vtrum Papa eligere possit Imperatorẽ per seipsum? Et dicit Aug. de Anch. ꝙ sic, ex iuxta & rõnabili cã: puta ꝓpter electorum negligẽtiam & discordiã, aut electi bonitatẽ & condecẽtiam, aut Christiani populi, & pacis prouidẽtiam, aut hæreticorũ, schismaticorum, & hmõi audaciam coërcendam, quia Imperator est minister Papæ, eo ipso, ꝙ est minister Dei, cuius Papa est vicarius: principalis autẽ agentis est eligere ministros & instrumenta ad suum finẽ: qui in Papa est pax & bonũ ecclesię, sicut militaris, cuius finis est victoria, eligit equestrẽ & strænefactiuam. j. Eth. dicitur tñ Imperator recipere gladiũ à Deo. xxiij. q. iiij. quæsitum.
qã nõ recipit illẽ à Papa, vt est singularis persona: sed solùm vt est vicarius Dei. ¶ Quintò quæritur, vtrũ Papa possit Imperatoris electores instituere, aut institutos ex rationabili cã mutare? Et dico, ꝙ sic: sicut & Imperatorem põt eligere, & electum nõ confirmare, & confirmatũ deponere, sicut Stephanus secũdus natione Romanus, seu ecclesia Romana oppressa ab Astulpho rege Lõgobardorũ, & petens auxiliũ à Cõstantino & Leone filio eius Imperatoribus Cõstantinop. & non obtinẽs, Imperiũ ad Carolum magnũ Pipini filiũ transtulit, vt dicit gl. in c. venerabilẽ. de elect. & hoc anno Domini dcclxxvj. qui Carolus post annos xv. coronatus est à Leone Papa iij. & quẽ Carolũ Zacharias prædecessor eius substituerat Ludouico regi Frã-
6 corũ, quẽ deposuerat. vt legitur xv. q. vj. alius. ¶ Et * similiter Greg. v. ꝓ Ottonis Imperatoris cõuocatis & requisitis principibus Alemãniæ, septẽ electores instituit officiales ipsius curiæ imperialis, quatuor. s. laicos, vt regem Bohemiæ ducẽ Saxoniæ, comitẽ Palatinum, & marchionem Brãdeburgensem, & tres clericos, vt archiepm Maguntinum, Coloniensem, & Treuerensem. De Alemania autem solùm tales electores sunt assumpti, secundùm Arch. Primò, quia inde fuerunt principes, qui ecclesiam liberarunt de Longobardorum seruitute & impiorum Romanorum. Secũdò, rõne deuotionis illius populi ad sanctos Apostolos Petrũ & Paulũ: qd̃ corũ ostẽdit peregrinatio cõtinua. Tertiò, quia sic voluit Gregorius inde natus, & cõsanguineus Ottonis. Sicut autẽ Romani ante Christi aduentum propter zelũ reipublicæ, & obseruationẽ legis ac iustitiæ Imperiũ meruerũt, vt patet ex secũdo Mach. & per Aug. v. de ciuit. Dei. c. xij. ita cũ postea firmis ad virtutẽ cõtrariis fuerũt armati, meriò & Imperiũ, & eligendi Imperatorem fuerunt ptãte priuati, secundùm Aug. de Anch. quamuis rex dicatur Romanorum. Et sicut ab apostolica sede hoc Alemannis est cõcessum: ita cùm expediret vnitati & paci Christianitatis posset immutare. ext. de ele. venerabilẽ. vbi etiã patet, ꝙ si duo el gãtur, ad Papã pertinet alteri fauere, vt alterũ præeligat magis idoneũ ꝓ ecclesiæ aduocatione & defensione & cui fama, vita, & iustitia magis suffragãtur. Et idem est qñ pars vocata & expectata nollet eligere, aut ad eligẽdum conuenire: qa sedes apostolica aduocato & defensore carere non debet. Vnde cũ Lotharius & Corradus electi fuissent in discordia, Papa Lothariũ coronauit. Et similiter posset Papa prouidere de Imperatore per hereditatẽ successoriã, quãdo videret hoc paci Christianitatis expedire; qã hoc est de iure positiuo, i quo Papa habet plenitudinem ptãtis. Et hoc ꝓm Augu. de Anch. esset magis expediens: Primò, qa si Imperator sciret imperium etiã suis filiis deberi, magis conaretur ad iustitiæ & ecclesiæ defensionem. Secũdò, quia non ita faciliter rebellarent fideles assueti obedire Imperatori, & ecclesię, cuius est minister familiaris. ¶ Tertiò, quia ex morte Imperatorũ, aut electorũ discordia, plerũq; ecclesia caret defensore, & bella nascũtur, & ipse Imperator cõtemnitur. Hoc tamen, ꝓm Arch. nõ est faciendũ: quia inde scandala multa sequi possent, à quibus abstinendũ est etiã in malis tolerandis, nedũ, in promouendis maioribus bonis. dis. iij. deniq;. ¶ Sex-
7 tò, * quãtùm ad electionem monialium, quęritur quid circa ipsam iura velint? Et dico, ꝙ nulla monialis admitti debet ad electionem nisi xij. annũ peregerit, & sit tacitè, vt expressè professa, nec in abbatissam eligi põt, aut in prioritissam, vbi per prioritissam gubernatur, nisi post tricesimũ annũ, & expressam professionem. Et cùm ꝓ scrutiniũ proceditur à duobus partibus celebrata, nõ obstante alterius partis appellatione, pręmissa tñ diligenti examinatione, si alias fuerit inuenta canonica, cõfirmetur, & benedicenda bñdicat. Sed si nulla electionũ esset à duab. ꝓtib. celebrata, nõ obstãte, ꝙ sit scrutiniũ publicatũ, aut etiam ad electionem ꝓcessum, possunt aliæ moniales ante quàm ad actus extrae eos diuertãt, ad illã accedere, quæ à maiori numero totius. s. capituli electa est, quę si per hoc veniatur ad duas partes cõfirmetur, vt ẽ. sed nihilominus cõtra eã sic cõfirmatã, postquàm fuerit in administratione, aliæ poterunt opponere per modum denuntiationis, vel accusationis, vt à dignitate remoueatur, ꝙ si ad illam, quæ à maiori parte electa est, alię nolunt accedere, vel non tot, ꝙ ad duas partes ascendant: tunc super obiectis, quæ faceret pars altera, & super aliis, quæ sunt inquirenda planè & sine strepitu iudicij per superiorem ante cõfirmationẽ inquiratur, sed ipsa interim in temporalibus, & spiritualibus administret: ita tamen, ꝙ nec de rebus monasterij aliquid alienet, nec recipiat monialẽ. Si qua verò à minori parte electa, vel nominata fuerit, non valet, nec dicto modo ad eã põt accedi.
8 ¶ Nota * tamẽ, ꝙ in electionibus monialium nũquam debet collatio fieri zeli ad zelũ, aut meriti ad meritũ, sed solùm numeri ad numerũ. Si verò procedatur per formã cõpromissi: si minor pars se opponit electę, nihilominus cõfirmetur, & benedicatur, non obstãte maioris partis contradictione, sed si se opponeret pars maior, differretur cõfirmatio, vel infirmatio, donec de obectis & aliis fuerit inquisitũ, sed interim administrabit, vt ei permittitur, nisi pars opponẽtium fuerit duplo maior, quia tũc nõ administrabit sed expectabit litis euentum. Et si in hmõi electionibus contingat ad curiã appellari, debent causæ exprimi, ꝓm modũ cõstitutionis. c. circa. ext. eo. li. vj. sed ipsæ ire nõ debent quin potius procuratores constituere. Et prædicta omnia locũ habent ẽt apud mulieres, quæ viuũt quasi canonicę, excepto quod dictũ est vt nõ eligantur nec eligãt nõ professæ, quia tales non profitentur hęc omnia ext. e. c. indemnitatib. li. vj. De excõicatione autem eorum qui ad moniales in electionibus dirigendas vocantur, nisi abstineãt ab his, quib. inter eas aut oriri aut nutriri posset dis-
9 cordia. j. Excõicatio. viij. §. xv. ¶ Septimò * quæritur, vtrum præter duos prædictos modos eligẽdi, cõueniant alij monialibus? Et dico, ꝙ sic. Primò. s. per cõem inspirationem, quia iste modus cõceditur omnibus de iure in c. quia propter, de elec. & nullibi monialibus prohibetur, non obstãte, ꝙ de eo mentio non fiat in d. c. indemnitatibus, quia nõ oportebat, cũ in eo discordia locũ non habeat. Et secũdò, per

per quandã mistionẽ ex scrutinio & compromisso: vt patet in c. cũ dilecti. extrà eo. & in c. cum expediat. lib. 6. eo. ti. iũcta gl. quando. s. in aliquos sic compromittunt, vt eligant eã, in quã maior pars consenserit: quo casu ẽt dicti cõpromissarij vocem hñt in electione, etiam si sint mares, nõ de collegio, ꝓm aliquos, & verũ est indubitare in ipsa formali electione: cum hoc conueniat cuilibet compromissario: vt
10 patet ex verbis, quibus elegit. Vtrum * aũt suis vocib⁹ possint augere numerum vocum: qdam dicunt ꝙ sic: & ita aliquando vidi in practica seruatũ: sed male, nisi ad hoc habeant speciale mandatum collegij: quia quicquid iuris ibi hñt, totum est à collegio eos eligẽte, ꝙ sine expressione nõ præsumitur tradere hanc facultatem, cum requiratur consensus non solùm maioris partis, sed ẽt omnium, vt patet per not. in c. in causis. eod. tit. imò si hoc exprimeretur per vnum de collegio aliis tacentibus, non valeret. arg. eorum, quæ dicit Panor. in c. nonne. de præsump. & in d. c. in causis. Quæ tamen sunt de substantia in via meri scrutinij, nõ sunt de substantia huius scrutinij, vt ẽ. Electio ij. §. xv.

DE ELEEMOSYNA.

1 *Eleemosyna vnde dicta sit, & quotuplex. Et sub hac quòd eleemosynæ secundùm corpus septem species & totidem secũdùm animum sint. Et vtræ meliores ac salubriores sint.*

2 *Eleemosyna, an & quando sub præcepto sit. Et in hoc dicta quatuor, & ad hæc conclusiones quinque.*

3 *Eleemosyna, quibus & quo ordine pauperibus danda sit. & n. 4.*

5 *Eleemosyna, de quo danda sit. Et in hoc dicta aliquot.*

6 *Turpitudo vbi ex parte dantis simul & accipientis est, licet acceptum in pias causas erogari debeat, in foro tamen pœnitentiali accipiens erogare, aut restituere non tenetur. quod tamen limita vt ibidem.*

7 *Eleemosyna à quo dari possit. Et ad id multa axiomata.*

8 *Mulier sub viri potestate degens, an citra conscientiam de mariti bonis eleemosynam facere possit: & id, quibus casibus.*

9 *Pauperibus aduersus diuites, vt sibi subueniatur, an actio competat. Et num saltem iudicis officium implorare queant.*

1 ELEEMOSYNA * dicta est ab eleo verbo Græco, qd̃ est misereor, vnde sonat aliquid ad misericordiã pertinens, & dupliciter sumitur. s. pro obiecto, & sic est res eleemosynaliter tradita, puta, vestimentum aut cibus, & pro actu. Et hoc modo ꝓm S. Bona. in xv. dist. iiij. sumitur tripliciter. Primò. s. communissimè, & sic comprehendit omne opus misericordiæ impensum proximo vel sibi, iuxta illud Ecclesiastici xxx. Miserere animæ tuæ. Secundò cõmuniter, & sic comprehendit omne opus misericordiæ impensum proximo, corporale, vel spirituale. Tertiò ꝓpriè, & sic comprehendit opus pietatis impensum proximo ad reuelandum indigentiam corporalem. Vnde ꝓm S. Th. ij. ij. q. xxxij. quædam eleemosynæ sunt corporales, septem. s. opera misericordiæ corporalia contenta in hoc versu, Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo. quæ quidem nota sunt omnibus, & quædam spirituales, septem. s. opera misericordiæ spiritualia contenta in hoc versu, Consule, corrige, solare, remitte, fer, ora. Ita tamen vt sub consule, intelligatur etiam docere, vnde ista opera sunt docere ignorantem, consulere dubitanti, corrigere peccantẽ, consolari tristem, remittere ofendenti, supportare onerosos, & pro omnibus orare. sunt aũt eleemosynæ spirituales absolutè corporalibus meliores. Primò, quia per eas exhibet donum spirituale corporali nobilius. Secundò, qa per eas subuenitur spiritui nobiliori corpore. Tertiò, quia per eas subuenitur actibus spiritualibus, qui sunt corporalibus digniores: in particulari tamen casu sunt aliquando corpora les præferendæ, sicut qui fame morit pascẽdus est potiùs
2 quàm docẽdus. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum & quando eleemosyna sit sub præcepto? Et dico, ꝙ eam esse sub præcepto in aliquo casu nullus dubitare dẽt, qa ꝓp hoc, ꝙ eam non exercuerunt aliqui damnabantur: quia tamẽ hoc præceptum tanquam affirmatiuum nõ obligat ad semper, difficultas est atq; dissonantia inter doctores, quando sit casus, in quo quis ad hoc obligatur, vt diffusè in quadam Aure. Ros. quæst. tractaui, sed restringendo breuiter veritatem, distinguendum est. Nam bonum ꝙ homo habet debile in eleemosynam, est multiplex. ¶ Primum, est necessariũ necessitate quasi absoluta. i. sine quo viuere non posset ipse & sui, quorũ necessitatibus hẽt prouidere, puta, valor aureorũ quinquaginta. ¶ Secundum est necessarium, quasi necessitate conditionata. i. sine quo viuere non põt decẽter iudicio prudentium, & exẽplo virtuosorum ipse & sui, puta valor aureorum centum. nec oportet in iudicãdo superfluum, ꝙ considerenẽ oẽs casus, ꝓm S. T. qui contingere possent in futurum, sed dẽt iudicari superfluum, & necessarium ꝓm ea, quæ probabiliter, & verisimiliter occurrunt. ¶ Tertium, est ꝙ continetur quidem intra bonũ necessarium ad decentiam, sed tñ sic ꝙ eo sublato stat decẽtia, & eo adito decentia non excedit. Terminus enim requisitorum ad decentiam non est indiuisibilis: puta, cẽtum aurei, sed est in quadam latitudine, puta, non minus quàm centum, nec plus quàm centum viginti. ita ꝙ ista viginti possunt addi, & minui stante decentia. ¶ Quartum, est superfluũ. i. omne excedens quinquaginta, & centum & viginti, ita ꝙ non est necessarium ad viuere aut decenter viuere, sicut sunt centũ in habente ducenta & viginti. Primũ igit bonum. i. quinquaginta, sit a, & ꝓm. i. centum sit b, & tertiũ. i. viginti, sit c, & quartum. i. alia centum, sit d, & tunc dico multas conclusiones. ¶ Prima. Habens superfluum ad viuere, licet necessarium ad decenter viuere. i. habens b, tenetur de eo eleemosynam facere in extrema necessitate. i. qñ apparent probabilia signa extremæ necessitatis futurę, nisi ei prouideatur, & patet conclusio. iiij. distin. xv. arg. q. iiij. in corpore. vbi dr, ꝙ tenetur quis prius seruire necessitati absolutæ proximi, quàm suæ conditionatæ, & quòd præceptum legis est, vt quis det de necessario ad decentiã. Patet etiam ratione, quia tenemur magis amare vitã proximi, quàm res nostras, aut nostram corporalem decẽtiã, cum sit obiectum dignius, vnde propter vitam abdicamus decẽtiam. Et licẽt viro nobili sit grauius morte viuere indecenter ꝓp suam imprudentiã, aut negligentiam, seu violentiam, secus ꝓp fraternam pietatem, nisi iudicando fallatur. ¶ Secunda conclusio. Dare eleemosynam de toto b, extra necessitatem extremam, neq; est de præcepto, neq; de consilio, sed est illicitũ, qa nulli licet in aliquo statu viuere indecẽter, nisi ꝓp maiorem alterius necessitatẽ. ¶ Tertia conclusio. Dare aliqd de b, extra necessitatẽ extremam est consiliũ, qa ꝓfectionis est plus alij, q̃ sibi de temporalibus velle, vt alius viuat se decentius. ¶ Quarta. Nihil habẽs superfluũ ad decenter viuere nec ad viuere, nulli tenetur eleemosynã facere de præcepto, nec de cõsilio, nisi in casu, quo iuuaretur respublica, aut persona reipublicæ se vtilior, qa tunc est de cõsilio, eo ꝙ bonũ sit pro cõi salute exponere vitam suam. ¶ Quinta. Habẽs superfluum ad decẽtiam, tenetur dare sub præcepto vbi adest necessitas decẽtiæ, licet non adsit extrema. quarto, vbi ẽ. ad quartam, & intellige qñ non putat verisimiliter, ꝙ occurret alius, cui melius erit eleemosynam tradere. Et de prædictis omnibus, vide in
3 Ros. aur. casu lvij. ¶ Secundò * quærit, quibus eleemosyna danda

danda est?Et dico multa.¶ Primum. Eleemosyna pauperibus danda est,qui suis manibus operari nõ possunt.lxxxij. dist.§.j.¶Secundum. Et qui laborare põt danda nõ est. ar. d.c.j.& ibidem c.eps.& v.q.v.non omnis.vnde & gl. dicit super Matthæũ ꝙ iustius feceris , si iniustè petentem correxeris,quàm si ei dederis,& ſm leges pauper,qui laborare põt si se immiscet eleemosynæ , si sit conditionis seruilis,redigitur in seruitutẽ:si verò sit liber, aliter punitur. C. de mendi.vali.l.vnica.li.xj.auth.de quæstio.§.si verò. colla.ix.nec curo de diuersitate quæ est inter dictas leges,sed tñ limito ista vera,quando is,qui laborare potest , inuenit ad laborandum. ¶ Tertium. Etiam malis & peccatoribus danda est.dist.xiij.c.quiescamus. & prima q. ij. quàm pio. nisi pp securitatem cibi iustitiam negligerent , quia tunc subtrahendus est.v.q.v.non omnis.& conc.S.T.in iiij.dist. xv.dicens, ꝙ peccatori danda est eleemosyna ad sustentationem si indigeat , cum præcipiatur nobis et bene facere inimicis,qui.s.sunt mali, si nos sumus boni , nihil tñ debemus ei dare ad malitiam fouendam.Vnde si constaret eum dato abuti in peccatum:dari non deberet, nisi exposceret extrema necessitas. ¶ Quartum deputatus executor ad distribuendum certa bona pauperibus , distribuere põt inter suos consanguineos, ſm Pano,in c.j.de coha.cle.& mulie. nam clericus põt in pauperes consanguineos de rebus ecclesiæ dare,qui est distributor.vt in d.c.j.& xvj.q j.c.si.sibi autem distribuere non põt:vt in §.si tibi centum.l.si man-
4 dauero.ff.mandati.¶Tertiò*quæritur,quo ordine pauperib⁹ danda est?Et dico duo. ¶Primum. In danda eleemosyna præponi dẽt primò ipsemet:deinde sui,deinde noti, demũ boni,deinde extranei,de quo vide tex.in c.nõ satis.lxxxvj. dist.& tex.cum gl. in d c. quiescamus. quod limita cæteris paribus:quia tanta posset esse necessitas in extraneo,ꝙ noto & coniuncto præponeretur.& concord.S.Thom.ij.ij.q. xxxiij.dicens , ꝙ magis subueniendum est coniunctionib⁹ quàm obuenientibus nobis quadã sorte.Circa quod tamẽ inquit, discretionis ratio adhibenda est ſm differentiam cõiunctionis,sanctitatis, & vtilitatis:quia multò sanctiori & magis indigenti & magis vtili ad commune bonũ magis dandum esset,q̃ personæ ꝓpinquiori, maximè si nõ sit multum coniuncta,cuius specialis cura nobis immineat, & si necessitatem magnam non patiat.¶Secũdum.Pater malus stante æquali necessitate præponẽdus est cuicunq: bono:vt patet ex dictis. Vñ ſm Ray.in exhibitionem nutrimẽti pater infidelis est præponẽdus extraneo fideli:licet in dilectione sit econuerso.dist.xxx.c. j. quia nullũ bñficium tñ est sicut parentum , vnde in bñficiis recompensandis parẽtes sunt omnibus præferẽdi , nisi ex parte alia necessitas prepõderet,vel alia conditio,puta cõis vtilitas ecclesię vel reipublicæ,vñ ſm S. Th. in extrema necessitate magis deserendi essent filij quàm parentes, & concordat Gof. &
5 Host.¶ Quartò*quæritur de quo eleemosyna danda sit? Et dico multa.¶Primum.Vt colligitur ex Canonistis j. qõ. j. non est putanda. & xiiij.q.v. fortè. & per Theologos. iiij. dist. xv. eleemosyna dari põt de re propria non obligata restitutioni,aut propriæ necessitati,ẽt si sit illicitè acquisita. ¶ Secundum. Qui furatur vsurario,& huiusmodi, vt inde eleemosynam faciat,secundùm Rayner. furtum cõmittit, qa non sunt faciẽda mala,vt veniãt quæcunq; bona. xiiij. q.v.fortè.quod limita , nisi necessitas pauperis esset extrema,& aliter prouideri non posset.¶ Tertium.Quantum ad illicitè acquisitũ distinguit S.Tho.ij.ij.q. xxxij. dicẽs illud esse triplex. Nam si debetur ei,à quo acquisitum est , inde fieri non põt eleemosyna,cũ sit restituendum : & hoc siue non transferatur dominiũ,vt in rapina, & furto,siue trãsferatur,vt in vsura : ſm aliquos. Si verò non debetur ei à quo acquisitũ est,licet acquirens illud retinere non possit, quia.s.contra iustitiam datum est & acceptum, vt in simonia,debet in pias causas erogari , & idem in similibus , in quibus datio & acceptio est contra legem.Aliquando verò est illicitè acquisitum , non quia acquisitio ipsa sit illicita: sed quia illicitũ est illud , ex quo acquiritur & transfertur dominium,nec repetitio cõpetit,sicut in acquisito ꝑ meretriciũ patet, ꝙ propriè vocatur turpe lucrũ.Talis enim mulier turpiter & contra legem agit,sed in eo ꝙ accipit , nec iniustè,nec contra legem agit,vñ acceptum retineri põt,& inde fieri eleemosyna , sed non oblatio publica ad altare. Quam distinctionem probat August.xiiij.q. v. non sanè.
6 in fi.Aduertendum*est tñ , ꝙ regulariter quando turpitudo est ex parte dantis,& accipientis,licèt acceptum erogari debeat in pias causas ,tamen in foro pœnitentiali nõ cogitur quis erogare,aut restituere, nisi ad hoc fuerit iudicialiter condemnatus, vel à confessore pro satisfactione peccati adstrictus , vel nisi hoc sit à iure particulariter expressum,vt in simonia, ex qua regulariter est facienda restitutio ecclesiæ,in cuius iniuriam acceptum est.Et hæc colligi põt ex no. ꝑ gl. Ray.in tit.de rap.§.nunquid circa pedagia. super verbo,tenet.De acquisitione per aleã j.Ludus. §.xij.
7 ¶ Quintò*quæritur,à quo possit eleemosyna dari?Et dico multa. ¶Primum. Eleemosynam facere potest quicunque donare põt,iuxta dictum s̃.Donatio j. Qui ẽt donare non possunt,vt monachi,filij,serui , & huiusmodi , qui sunt in alterius potestate , in multis casibus largiri possunt eleemosynã.Primò , qñ de licentia suorum superiorũ peregrinantẽ, vel sunt in scholis:quia possent facere eleemosynas, quas alij honesti peregrini & scholares cõiter faciunt.arg. l.vnic.C.ad Maced.& l.si longius.ff.de iudi.& l.ij. ff. de iurisd.omnium iud.& c.præterea.de offi.deleg.facit gloss. in clem.ij.§.penul.de vi.& hone.cle.Secundò, in extrema necessitate, etiam contra superiorũ prohibitionem,quia tunc omnia sunt communia iure diuino,imò tenentur ſm Ric. in iiij.dist.xv.& gl.xij. q.j. non dicatis. Imò in necessitate magna,qñ ad superiorem recursus haberi non põt,vt not. Pan.in c.si quis.de furt.& gl.in d.c.non dicatis. & ratio est præsumpta superiorũ voluntas.Et generaliter põt quis de volũtate expressa vel præsumpta,puta,quia hẽt administrationem à superioribus commissam.arg.ff.de donatio. l. filiusfamilias.§.j.& in omnibus huiusmodi.¶ Secundũ. Igitur religiosus eleemosynam dare non põt ſm Ray.quia nihil habet.xij.q.j.non dicatis.ꝙ tñ potest, si de voluntate prælati est in peregrinatione vel scholis,ſm Ray.quia intelligitur concessa licentia faciendi , quod faciunt alij honesti peregrini vel scholares , & similiter põt & debet si habet administrationem,ſm Ray.& similiter põt & dẽt si videret aliquem indigere ad mortem,non obstante contradictione prælati.Et conc.Host.& S.Th.ij.ij.q.xxxij.& iiij.dist.xv. addẽs,ꝙ circa extremam necessitatem põt absente prelato dare aliquid sub spe ratihabitionis.¶ Tertiũ.Serui ẽt,famuli, & ancillę, quamuis sint liberæ conditionis , ſm S. Tho. eleemosynam dare non põt de rebus dominorum sine eorũ assensu,nisi panẽ,& hmõi, quæ nõ inferũt sensibile nocumentũ,& si famulus sit dispensator,non tñ quasi ptãtem aliquam habẽs in rẽ dñi,sed quasi tractãs eam ad eius vtilitatem,de pretio tñ seruitij sui cõstat,ꝙ põt eleemosynam dare.¶ Quartũ. Similiter dare eleemosynam nõ põt regulariter filiusfamilias, si peculium non hẽt , põt verò si hẽt castrense vel quasi:qa quantum ad illud censetur paterfamilias.

milias.ff.ad Maced.l.j.De peculio autem profectitio & adventitio põt,si credit patrem permissurum,non aliter : qa profectitiũ,& quicqd ex eo acquirit,patris est,aduẽtitium verò patris est quo ad vsumfructũ.Inst.per quas perso.no. acqui.§.j.de his tñ peculiis posset eleemosynã facere : si de licentia patris esset in peregrinatione,vel in scholis,vt dictũ est.Similiter si esset filius senatoris vel alterius dignitatis:de quo vide s̃.Donatio.j.§.j.¶ Quintũ.Vxor quoque licèt possit eleemosynã facere si habet paraphernalia bona quæ sua sunt,de quo dic vt j.Paraphernalia,si tñ nihil habet præter dotẽ,seu de rebus mariti , inter quas bona dotalia computantur.C.de iure do.l.in rebus. hoc nõ potest. xxxiij.q.v.quod Deo,nisi in octo casibus,quorum quatuor dicti sunt s̃.in prin.huius.§. Quintò , si habet consuetudo loci,vt vxores de pane,vino,& huiusmodi,faciant eleemosynam,quia consuetudo dat iurisdictionem , quod tñ moderatè fieri debet.Et licet vir fortè aliquando prohibuerit,tñ debet sibi,ſm Summistas,formare conscientiam , ꝙ ei non displiceat : tum quia aliquando hoc faciunt viri vt temperent vxores,non à toto,sed ab excessu,tum etiam ex pauperum miseria,cogitans ꝙ etiam marito placeret,si talem miseriam cerneret.Et si omnino sibi conscientia dictat ꝙ viro displicet,deponat eam si potest,& si nõ potest, cesset ab eleemosynis,*nisi in duobus casibus.Primò,si videret indigentiam ad mortem,Secundò,vtiliter gerendo negotium viri,putà quia videt eum crudelem & sceleratum, & occultè largitur eleemosynas,vt auertat iram Dei,& illũ diuina gratia illuminet:quo casu ſm glos. Rayn.& Rodo. sufficit ꝙ non veniat contra prohibitionem mariti, nec eũ scãdalizet,licet credat ꝙ ei displiceret si sciret.Et facit lex, soluendo.ff.de neg.gest.cum similibus, & melius exemplũ Abigail.j Reg.xxv. quæ daris panibus & quibusdam modicis contra sui mari i voluntatem,eum liberauit à morte. Sextò,si vir assignauit ei certum quid pro suo victu,& ipsa vult abstinere, vt in eleemosynas largiatur : quia illud videtur suum.Septimò, ſm Pe.de Palu. si vir sit fatuus , quia tunc ad eam pertinet dispositio domus, nisi per superiorẽ aliter fuerit ordinatum.Octauò,si sit lucrosa,ita.s. ꝙ exhibita gubernatione domus & familiæ ex operibus suis lucratur.Et ita tenet S.Thom.& Rich.& Pet.de Palu. & cõmuniter Theologi ac Summistæ , nec intelligo deducendas expensas victus , quia vir eam alere tenetur propter dotem, & obsequium. Sed tamen quia contrarium tenere videtur gl.in l.sicut patronus.ff.de oper.lib. quæ vult vxorem operari viro , pro concordia dici potest primam opinionem veram esse, quando habet dotem sufficiẽtem pro oneribus matrimonij sustinendis,sed si non habet,est vera secunda, & operabitur viro vsque ad supplementũ onerum,& quod supererit,cederet lucro suo non mariti.Et ita dictum glo.videtur intelligere Bartol.in l.Caio.ff.de alim. leg. Adde tamen ad prædicta singularem limitationem Alten.lib.v.tit.xxvj.secundùm Guliel. de Mil. quia aut de rebus illis vxor seipsam sustentat,& virum, & tunc nõ põt de illis eleemosynam facere,quia magis viro tenetur quàm alteri,aut superabundat,& tunc potest inuito viro. ¶ Sex-
9 tò*quæritur , vtrum pauperibus contra diuites conueniat actio,vt eis subueniat ?Et dicit Panor.in c. si quis. de fur. quòd non,sed bene possunt implorare iudicis seu superioris officium,vt eos cogat,& ecclesia eos cogere potest : vt not.gloss.in c.sicut hi.xlvij.dist.& ax.in c. nullus laicus. de iure patro.quod limita verum , quando sunt in tali necessitate,& diuites in tali abundantia,ꝙ eis subuenire tenentur diuino præcepto.

De emancipatione,& emancipato.

1 *Emancipatio vnde dicta sit,quid sit,& quid emancipatus.*
2 *Emancipare pater filium,an & qualiter possit,& an teneatur.*
3 *Filius num compelli, vt emancipetur à patre,possit.*
4 *Filius emancipatus,num in patriam potestatẽ,ob nõ præstita patri alimenta,sicut, & libertus in seruitutem reuocari possit.*
5 *Effectus patriæ potestatis,abs qua emãcipatio liberet,quisnã sit.*

1 EMANCIPATIO* dicta est quasi extra manum seu potestatem positio, siue extra seruitutem mancipiorũ, & emanceps dr̃ mancipiũ vel seruus liberatus, vñ propriè ſm Hug.pertinet ad captos in prælio , tñ ex vsu emancipatio liberis , & manumissio seruis conuenit à potestate patris aut domini liberatis.Est aũt emancipatio vt colligit ex l.non nudo. C. de emancip. libr. cum ibi not. & Instit. quibus mod.ius pa.po.sol.§.præterea. relaxatio patriæ potestatis,coram iudice competentem, voluntate patris & filij concurrẽte.addit Sum.Ang.in vtriusque præsentia. Sed vide infrà.§.j. Emancipatus autẽ , dicitur filius vel nepos, qui à iugo,seu potestate , vel manu patris vel aui est rela-
2 xatus,& sui iuris effectus.¶ Primò*verò quæritur, vtrum & qualiter pater emancipare filium possit aut teneatur?Et dico , ꝙ potest etiam absentem impetrato rescripto Principis,& filij accedẽte consensu,vt no.Bar.in l.iubemus.C.eo. etiam infantem,licet eius consensus non requirat, & hoc per se vel per procuratorem,vt not.Bar.in l.Gallus.§.forsitan.de lib.& posth. Non tamẽ ad hoc tenetur pater regulariter,quia patria potestas est inæstimabilis.ff.de le.j. l. filiusfamilias.§.vt quis hęredẽ.tenetur tamen ad hoc in casu,vt no.Azo.in Sum.Primò, si filium malè afficit verberibus. Secundò , si compellat eum peccare in corpus suum. Tertiò si filius est arrogatus impubes , & pubes factus ꝑbat sibi non expedire esse arrogatũ.Quartò, si pater agnouit sibi relictum legatum,vt filium emanciparet. ¶ Secun-
3 dò*quæritur, vtrum filius compelli possit vt emanciper à patre?Et dico ꝙ non regulariter , quia in his quæ sunt voluntariæ iurisdictionis,non potest quid fieri altero inuito, vt in auth. quibus modis natu.effici.sui.§. si verò. ¶ Ter-
4 tiò*quęritur,vtrũ filius emancipatus reuocetur in patriã potestatem pp alimenta patri non præstita , sicut libertus reuocatur in seruitutem,pp alimenta denegata patrono ? Et dicit Cyn.l.in filios.C.de ingrat.lib.ꝙ sic, quia hoc est iniuria magna,quæ atrociori manui æqꝑpollet.ff.de lib.agna. l.alimenta.imò plus,quia necare dr̃ denegans alimenta,vt
5 eo.tit.l.necare.¶ Quartò*quæritur, quis sit effectus patriæ potestatis,à qua emancipatio liberat ? Et dico quòd Ang. de Are.Instit.de patr.po.ponit multos. vide j. Patria potestas,& ibi etiam quomodò soluatur.

DE EMPHYTEVSI.

1 *Emphyteusis vnde dicta,quid sit,& quid emphyteuta.*
2 *Possessio ecclesiæ vnaiter an in emphyteusi perpetuo dari possit.Et quando dicatur dari perpetuo.Et quæ sit huius contractus natura,ad quod conclusiones octo.*
3 *Contractus emphyteuticus à censuali quid distet.Et quid de emphyteusi quæ de generatione in generationem fit.*
4 *Emphyteuta , si res ex toto perijt , vel ex parte , aut casu aliquo fructum afferre potuit , an pensionem soluere teneatur. Et quid si concessio facta sit pro pensione fructibus correspondente absque diminutione.num.5.*
6 *Authoris sententia in quæstione proposita.*
7 *Emphyteuta canonem non soluens,an à iure suo cadat.Et ibidem quòd verbum omnino,sit præcisum,& quòd innuat.Et quid cùm lex verbo futuri temporis,aut præciso vtitur. Et quid in emphyteusi ecclesiæ.*

8 *Emphyteuta num pœnam non soluti canonis vi compensationis non obiecta se tueri possit. Et quibus casibus compensatio ipso iure fieri intelligatur.*

9 *Emphyteuta, qui triennio, aut biennio non soluit canonem, num eum soluendo, & intra quantum temporis moram purgare possit.*

10 *Emphyteuta, num sine culpa sua possit à iure suo, ob non solutum canonem, cadere. Et in hoc subdit axiomata octo.*

11 *Emphyteutam quinque casibus à iure suo cadere, de quibus hic plenè, & sigillatim. Et ad hæc Bald. limitationes aliquot.*

12 *Emphyteuta, an sine domini voluntatem dimittere queat, vt sic à præstatione canonis liberetur.*

13 *Emphyteutica re destructa, si reficiatur, an teneatur emphyteuta in pensionis præstatione perseuerare.*

14 *Emphyteuta pensionem in multos annos simul soluere volente, an teneatur dominus recipere. Et quid si recipiat ab eo qui à iure suo cecidit, an sibi præiudicet. num. seq.*

16 *Emphyteutica res ob non solutam pensionem ecclesiæ reddita, an possit à prælato rursus idem qui prius habuit sine solennitatibus requisitis dari.*

17 *Emphyteuta si non ipse, sed alius soluit, an à iure suo cadat. Et quid de pactis & conditionibus, quæ in hoc contractu interponi solent. num. seq.*

19 *Emphyteuta num possit aduersus dominum directum rem præscribere.*

20 *Emphyteuta, num possit sine domini consensu aliũ emphyteutam facere, vel alteri locare. Et an possit ius suum, aut meliorationes vendere. nu. seq. Et in hoc axiomata sex, cũ limitationib⁹ aliquot.*

21 *Emphyteuta ecclesiæ, vel etiam priuati, an possit sine domini voluntate meliorationes, quæs in re emphyteutica fecit, donare. Et huius resolutoria conclusio. num seq.*

24 *Emphyteuta, num possit rem emphyteuticam sine domini voluntate legare, permutare in pignus, aut in solutum dare.*

25 *Pater in rebus filij vsumfructum habens, an possit rem filij in emphyteusim dare. Et quid si filius hæreditati paternæ renunciet, an possit emphyteusim retinere. num. 26.*

27 *Emphyteuta ecclesiæ, si in monasterium introeat, an emphyteusis quoque in monasterium transeat.*

28 *Laudemium, an soluendum sit cùm res emphyteutica ad alium emphyteutam transit, ad quod quinque subdit limitationes.*

29 *Emphyteutæ plures inter se quoquo titulo sine domini voluntate rem emphyteuticam alienare possunt.*

30 *Emphyteuta filiofa, vendente, cuius pater in ipsius bonis vsumfructum habet, quis laudare debeat, pater, an filius. Et laudemium cui debeatur, vsufructuario an proprietario.*

31 *Laudemium an domino debeatur, quando ipsemet ab emphyteuta emit. Et propter quid quinquagesima rei venditæ debeatur.*

1 EMPHYTEVSIS, * vocabulum Græcum est, & Latinè dicitur melioratio, propter hoc ꝙ olim per istum contractũ solùm viles quædam terræ sterriles concedebantur, vt accipiẽs melioraret, & fertiles redderet: sed deinde permissum est rebus fertilibus & fertilissimis emphyteuticari posse, vt C.de iure emphyt.l.j. Vnde emphyteusis ſm vulgare quorundam, est datio ad liuellum, sic ꝙ secundùm Bart.in l.j.C.de iure emphyt.nulla est differentia inter emphyteusim & liuellum: & est contractus medius inter emptionem & locationẽ. Vnde emphyteuta est, qui rem immobilem hæreditario iure meliorandã vel colendam sub certo pretio, pactis & conditionibus accipit, perpetuò, vel ad tempus, puta in secundam vel tertiã generationem, vt in auth.de nõ ali.§.emphyteusim, col.ij. Imò contrahi põt ad decem aut viginti annos, & vsque ad tempus illud succedit hæres. ¶ Possessio * tamen ecclesiæ nouiter in emphyteusim dari nõ potest perpetuò.de reb.eccles. non alie.

2 nulli.& secundùm mentem glos.in cle.j. de reb.eccles.non alie.dicitur perpetuò secundùm iura, cùm datur ad decem annos, vel vltra secundùm Anto.de Butr.ibi locatio ad decem annos, vel vltra dicitur alienario, quæ in re ecclesiastica prohibetur, in d.c.nulli. Dari autẽ potest ad modicum tempus, id est, ad nouẽ annos inclusiuè. Vide tñ ℣.Alienatio.§.v. Si tamen possessio ipsa erat prius emphyteutica, & peruenit liberè ad ecclesiã, dari potest in emphyteusim ẽt perpetuò, secundùm aliquos. ¶ De natura autẽ huius contractus, secũdùm Petrum Eliam in tracta.de contract. emphyt.est primò, ꝙ dominium directum apud dominũ remaneat, & vtile penes emphyteutam, quia iura ciuilia ambos dominos vocant, & vtile certũ est esse apud emphyteutam, & consequenter aliud est apud dominum. ¶ Et secundò, ꝙ dominus dans rem in emphyteusim habeat possessionem ciuilẽ, quod patet, quia emphyteuta non potest rem emphyteuticariam præscribere.C.de præscri.xxx. an. l.male. possessio autem ciuilis est legitima causa vsucapionis inducendæ.ff.de acqui.reli.dom.l.acquiritur.§.fin. emphyteuta verò habet possessionẽ naturalẽ, cùm æquiparetur vsufructuario, qui possidet naturaliter tantùm. Institut. locat. §. adeo. ¶ Tertiò * quòd consistat tantùm in rebus soli: quia in re mobili separari non põt vtile dñium à dire-
3 cto: quod hic fieri oportet. ¶ Quartò, ꝙ fiat in scriptis loquendo de iure.C.eo.l.j.quòd tñ per consuetudinẽ sublatũ est, & huic standũ est, vt etiã Bar.probat in d.l.prima. Vnde dicendum est, ꝙ circa naturam huius contractus, vel circa pacta ipsius naturæ nõ requiritur scriptura: sed bene requiritur circa pacta facta extra naturã eius, secundùm glos.in d.l.j.in verbo, scriptura. Cuius ratio est, quia scriptura non est de essentia cõtractus, sed fit ad certam rei memoriam. C.de pign.l.contrahitur. Contractus autẽ probatur per se, scilicet probata solutione pẽsionis. ¶ Quintò, ꝙ detur aliquid in introitu, quia habet magnã similitudinem cũ emptione & locatione. Sed adde hic, ſm Host.de natura huius contractus esse, vt si contrahentes aliquid pacti sunt, id obseruetur. Si verò nihil paciscantur, debet pensio solui, nisi res ex toto perierit, de quo j.§.primo. Vnde ꝙ aliquid soluatur in ipso introitu, nõ est necessariũ secundũ Doct. communiter. argum. authent. de alien & emphyt. in princ. coll.ix. ¶ Et sextò, ꝙ si emphyteuta pensionẽ statuto tempore non soluerit, res cadat in cõmissum ipso iure.C.eo.l. fin.ff.de pign.l lex vectigali. de quo j.§.ij. nec tenetur dominus censum requirere, quia dies statuta pro domino interpellat. ¶ Et septimò, ꝙ si pensio non soluatur, emphyteuta possit expelli authoritate domini, secundùm glos.in c.potuit.de loca. licèt melius fiat iudicis authoritate, & ita scilicet ꝙ authoritate domini possit expelli, tenet glos. in l.ij.C.eo.post Mart.de Fano. & Bulg.& Inno & Io.And.& Azo.& Iac.Butr.& Oldr.& Rayn.de For.nõ obstãte ꝙ hæc expulsio daret materiã rixæ, & consequenter sit fugienda, quia hoc verum est, nisi à lege daretur licentia. Et istam opin.sequitur Sum.Ros. cõtra Ang. Sed Pan.in d.c.potuit. dicit, quòd ſm Cyn. post Accur.non põt: quia emphyteuta habet ius in re, vt in l.j.ff.ii ager vecti. ideoq; propria authoritate nõ debet expelli.& facit l.creditores.C.de pign. Et hæc opin. tutior est & sequenda, vbi ius administratur. Potest addi octauo, ꝙ ius emphyteuticũ transeat ad hæredes etiã extraneos, quia licet de hoc fuerint opin. magis tũ placet opin.Io.de Imol.in c.fin.de loca.dicens ꝙ transit ad illos etiã in re ecclesiastica, modò sit data cum solẽnitate. c.j.de re.eccles.non alie.lib.6. & c. sine exceptione.xii.q.ij. de quo ℣. Alienatio. Si quis tamen accepit pro se & suis

filiis

filiis: non veniunt filiẽ ſm Io.de Imo.in c.fi.de loc.per singulare dictum Archi.in c.fi qs suadente.xvij.q.iiij.vbi voluit, ꝙ in materia contractuum masculinũ non cõcipit fœmininum.per l.veteribus.ff.de pac.& idẽ Guid. de Suza.& Ray.de Fo in l.tres fratres.ff.de pac. & Lud. de Ro. consil.
3 xxxiiij.Ex*qb⁹ oibus patet, ꝙ iste contractus differt à cẽsuali: qa per istũ transit vtile dominium solũ, vt in l.j §. qui in perpetuũ.ff.si ager vect.perillũ verò transferẽ nõ solùm vtile, sed ẽt directũ.& fit qñ dr, concedo tibi talem rem, & transfero in te quicquid iuris habeo in illa, & soluitur annuatim certus census.& tex.est sing.in c.constitutus. iũcta gl.de relig.dom.Vñ si dicatur, concedo tibi talem rem in emphyteutisim perpetuam, transferendo in te quicquid iuris habeo in illã, ꝙ certa annua pensione, erit contractus censualis casus in d.c.constitutus.& illa verba, in emphyteusim, impropriantẽ, vt in l.si vno.in pr.ff.loc. Emphyteusis tñ, quę fit de generatione in generationem, assimulatur inuestituræ feudali: vt not.Barto.in l. si mihi & Titio.ff.de verb.oblig.cum Bald.in c.j.de vasal.decrepitæ æta. ¶ Pri-
4 mò*verò quæritur, vtrum emphyteuta teneatur soluere pensionem, si res ex toto periit, vel ex parte, aut si aliquo casu fructificare non potuit? Et dico circa hoc esse opinio. Pan.enim in d.c.potuit.de loc. dicit non liberari à pẽsione emphyteutã, nisi res tota perierit.ar.in l.j. C. eo.quia pẽsio soluitur in recognitionem directi dominij, & consequẽter quandiu rei subitantia durat, semper subest causa soluẽdi. Quidam verò dicũt, eum liberari, si perierint septẽ partes, alij verò, si tñ medietas, ar. ff. de vsufr.l.etiã partis.vbi dr, ꝙ partis appellatione in dubio intelligitur dimidia. Vnde cum iura dicant, ex partis perditione non liberari emphyteutã, intelligitur de dimidia tantum: vltra dimidiam verò perditio liberat pro rata.arg.l.quæ de tota. ff. de rei vend. Bar.verò in d.l. j. quod dr, non liberari emphyteutam, nisi res ex toto perierit, intelligit quando tñ colligere põt vt pensionem soluere possit.quod Pan. reprobat, qa ſm hoc non esset differentia inter emphyteutam & colonum, item pp sterilitatem contingentem in fructibus, quantumcũq; maximam, non fit remissio emphyteutæ pro parte dãni, licet aliud sit in colono. Et ratio diuersitatis est, quia colon⁹ videtur conduxisse sub quadam tacita conditione fructuũ futurorũ, ideoq; deficientibus illis fit remissio pro rata, sed emphyteuta soluit in recognitionem dominij, & pp hæc pericula solet longè minus soluere, q̃ colonus.x. q. ij. hoc ius.vnde versus, Si res perit tota, liberabitur emphyteuta. Sed si pro parte, nulla liberabitur arte. Sed pro concordia prædictorum sciendum est, vt not.do. Alex.de Imo.in vj. consi.incip.redẽptoris. ꝙ emphyteuta aliqñ soluit qd minimum in recognitionem dominij, & tali non fit remissio pp sterilitatẽ, imò quandiu dominium vel rei substãtia durat, durare dẽt & pensio, aliqñ verò soluit pensionem correspondentem fructibus: & sic pro vsu rei, non in signum recognitionis dominij, & tali fieri debet remissio, sicut cõductori ad longũ tps, cuius similitudinem habet, & de eius natura magis participat hoc casu. Vñ si casu fortuito fructus percipi non potuerunt, & damnũ fuit enorme, qa fructus percepti non ascendunt ad dimidium eius ꝙ percipi consuetum est, non debet pensio. ꝙ reprobatur in §. qa verò Leonis.in aut.de non alie.reb.eccl.vbi dr, ꝙ res ecclesiæ qñ à principio datur in emphyteusim, concedi potest cum diminutione sextæ partis illius pensionis, quæ quolibet anno percipi posset, & hoc ex eo, ꝙ talis diminutio debet compensari cũ fructuum sterilitate, pp quã emphy-
5 teuta remissionem habere nõ potest. * Et sic tanuitur, ꝙ vbi

concessio fieret pro pensione correspondente ad fructus absque diminutione, tunc fieret remissio pp sterilitatẽ, qa aliàs nihil haberet emphyteuta in recompẽsationem. Nec obst.l.quicunq; da j.C.de fun.patr.li.6. vbi remissio non fit emphyteutæ pp sterilitatẽ, qa loquit in cõductore rei, valde sterilis, vñ rõne sterilitatis audiri nõ dẽt, si petit remissionẽ, quia hoc sibi debet imputari, vt no.gl.in l.habitatores.in fi.ff.loc. Vñ conducens fundũ tpe guerræ, remissionẽ petere nõ poterit, si vti non poterit re locata, qa eo casu guerra non annumeratur casui fortuito, sed culpæ. Nec obst. quod not.gl.in d. c. potuit, quia illud habet locum in proprio emphyteuta conducente pro modica pensione in recognitionem dominij, secus in alio vsurario soluente pro vsu rei pensionem fructibus correspondentem, cui debet fieri remissio pro rata, vt si quarta pars fructuum, qui percipi consueuerunt, percepta est, quarta pars mercedis præstetur, iuxta c.pp sterilitatem.de loc. ¶ Et per hæc patet qd dicendum sit ad quotidianam quæstionem, nunquid teneatur emphyteuta soluere pensionem, si fundus pp bellũ coli non potuit. Dicit enim Bar.in d.l.j.& communiter Legistæ ꝙ non, qa æquiparant fundum inundatum esse, vel captum ab hostibus, vt l.cum vnus.§.fin.ff.de bon. auto. iu. poss. Sed si fundus est inundatus, est deperditus.l. iij. §. Labeo.ff. de acq.posses.ergo & captus ab hostibus. Sed contrarium consuluit dom.Card.Paduæ, & idem postea totũ collegium Patauinum, vt refert Pan.in c. fin. moti principaliter per l.j.in fin.C.eod.quæ requirit, ꝙ substantia ipsius rei penitus lædatur, quod non contingit, qñ hostium timore coli non potuit, quia eo tempore reperiret emptorem.& sic in recognitionem dominij debet soluere canonem. Hoc Pan.verius putat, nisi fortè totus fundus esset captus sine spe recuperationis, quo casu procedere põt opi-
6 nio prima. * Ego verò dico ex mente do.Ale. ꝙ si non sit spes recuperandæ rei, indistinctè liberabitur à pensione, ꝙ intellige, si in totum, vel vltra dimidium periit. Secus si sola medietas periit, quia non liberabitur, qui modicum soluebat.arg.l etiam partis.ff. de vsufru.& l.quæ de tota.ff. de rei ven. Similiter nec liberatur à toto, qui soluebat multum.i.corresponderet ad fructus, sed fiet ei restitutio pro rata. Si verò sit spes, similiter liberatur absolutè aut pro rata, si soluebat correspondenter ad fructus, non autem si soluebat quid modicum in recognitionem dominij. Si aũt res emphyteutica augeatur, non propter hoc augeẽ pẽsio, secundùm Bartol.in l.j.C.eod. qui putat indistinctè omne
7 augmentum pertinere ad emphyteutam. ¶ Secundò* quæritur, vtrum emphyteuta canonem.i.regularem, vel annuã pensionem non soluens, cadat à suo iure? Et dico ꝙ emphyteuta priuari canonem triennio nõ soluens, à iure emphyteutico cecidit ipso iure, nec requiritur sententia necessario ſm Host.in c potuit.de loc.& Sal.in l.ij.C.eo. & do. Guarne.de Cast.& Spec.in tit.de loc.& Pau.de Cast. ad ꝙ gl.in l.fin.C.eo.in verbo, cadat. Et facit pro hac parte optimum fundamentum, qa quoties lex vtitur verbo temporis futuri simpliciter, quamuis intelligatur per sententiam, & non ipso iure, si tamen adessent verba pręcisa, intelligerẽt ipso iure, secũdùm Bart.& omnes scribentes in l.iubemus. la j.C.de sacrosanc.eccl. & in l.Imperator. ff. de iure fisci. hic autem lex vtitur hoc verbo, omnino, in auth. de non alie.§.scire autem.ꝙ verbum est præcisum, & intelligitur ipso iure, vt not. gloss. in l.j.in §. si pecunia. super verbo, omnino.ff.deposi.& idẽ dicit Bar.in l.iubemus.de istis verbis, mox, & statim. Requiritur tñ declaratio volũtatis domini.f.ꝙ velit emphyteutam ipso iure priuari, si à suo iure

ceciderit, ſm Bart. in l. ij. C. eod. idem vt ibi per tex. in verbo, volenti. & in ver. ſi modò voluerit. requiritur etiam declaratio, ꝙ ipſe emphyteuta fuerit in mora ſoluendi, vt in l. lex vectigali. de pign. ad quod etiam facit quod no. Arch. & Io. And. in c. de homi. lib. 6. Ex quorum dictis do. Alex. de Imo. in l. ſi quis maior. C. de tranſac. facit theoricam generalem valentem ad multa. ſ. ꝙ omnia iura mundi, quæ dicunt pœnam imponi ipſo iure vel facto, debent intelligi, modo ſecuta ſit ſententia declaratoria, per quam declaratum ſit fuiſſe cõmiſſum id pp quod illa pœna veniebat imponenda, aliàs illa pœna effectum & executionem non ſortietur: ſicut non habetur pro infami periurus antequã declaratum ſit per ſententiem, ꝙ venit contra iuramẽtum. Vbi tñ lex vel ſtatutum priuaret aliquem bonis, vel aliter ipſo facto, & adderet nullam requiri declarationem, etiam ſuper facto, non requiritur declaratiua ſentẽtia. Et ſic fecit Paulus ſecũdus in extrauaganti, quæ incipit, ambitioſæ. & idem vt, ſi factum ſit notorium, ſm aliquos. Emphyteuta verò eccleſiæ per bienniũ nõ ſoluens, cadit ipſo facto, niſi celeriter ſoluat, vt in d. c. fi. de loc. Fallit tñ ꝙ dictum eſt de triennio & biennio, ſi dñs tenebatur emphyteutæ de eadẽ vel maiori quantitate, quia non cadit, ſm Pan. in c. bona fides. de depo. quia qui compenſat, ſoluere dicitur, vt in l. amplius. ff. rem rat. habe. & exceptio compenſationis quo ad euitandam pœnam debentis ſoluere, ſit ipſo iure, vt eſt tex. notab. iunct. gl. in l. ſi conſtat. C. de compen. vbi ſic de-
8 terminant doctores. ¶ Pro*quo ſciendum eſt quod Spe. in tit. de loca. dicit, ꝙ emphyteuta põt ſe tueri, ſi dicamus cõpenſationẽ fieri ipſo iure, ꝑ l. ſi ambo. ff. de compen. Si verò dicimus, eam non fieri ipſo iure, adhuc idẽ putat, ſi modò compẽſatio ſit obiecta ante elapſum biennium in emphyteuſi eccleſiæ, vel triennium in emphyteuſi priuati, per l. ſi conſtat. C. de compen. & ita vt tenere Io. And. & Alber. in l. ſi. C. eo. Vnde licet prima conſideratione videretur dicendum, tenendo communem opinionem gl. & doct. in d. l. ſi conſtat. quæ hẽt, ꝙ regulariter ipſo iure nõ fit compẽſatio niſi apponatur ab homine, ꝙ emphyteuta, ſi eã ante dictum tps non oppoſuerit, ceciderit à iure ſuo, nec poſtea veniat audiendus, ſi eam velit obiicere, tñ ſm veritatem, contrarium tenendum eſt, quia licet communis opinio ſit, vt dictum eſt, tñ hoc fallit quo ad pœnam euitandam, vel quo ad impediendum curſum vſurarum, quia tunc odio pœnæ & vſurarum fit compenſatio ipſo iure, ſm no. ꝑ gl. & doct. in d. l. ſi conſtat. & per gl. ac Bar. in l. j. eo. tit. Et ſm hoc videtur, ꝙ cum hic agatur ad euitandam pœnã caſus intelligitur ipſo iure oppoſita compenſatio, etiam ſi non fuerit oppoſita ab emphyteuta, ante dictum tps. & ita notabiliter tenet Inn. in d. c. bona fides. de depo. & Ang. in l. ſemel mora. ff ſol. mat. & Io. Fab. & Io. de Pla. Inſt. de act. §.
9 in bonæ fidei. & do. Iaſ. in l. ij. C. eo. ¶ Tertiò*quæritur, vtrũ emphyteuta, qui triennio aut biennio non ſoluit, poſſit ſuã moram ſoluendo purgare, & quanto tempore? Et dico, ꝙ Canoniſtæ habent tex. in d. c. potuit, ꝙ emphyteuta eccleſiæ ſi ceſſauit biennio ſoluere, põt ſatisfactione celeri moram purgare. Non tñ eſt idem de emphyteuta priuati, ſm Ang. & Imo. in l. ſi inſulam. ff. de verb. obli. per text. in d. c. potuit. per locum à ſpeciali. ſ. in emphyteuta eccleſiæ. Et ratio ſpecialitatis eſt, quia mitius agit eccleſia, quam priuatus. imò poteſt dici, ꝙ in eccleſia eſt ſpeciale, nedum in emphyteuta eius, ſed etiam in foro eiuſdẽ eccleſiæ, quę nõ eſt ita prona ad pœnas. ad quod c. ſuam. de pœnis. Itẽ probatur alia ratione, quia non vt eadem ratio, cum emphyteuta priuati habeat tps longius ad ſoluendum. i. trienniũ, vnde ſatis videtur ſibi ſuccurſum. Dicitur autem non celeriter ſoluere, ſm Bal. in additionibus ad Speculato. in ti. de locato. ſi expectat libellum vel requiſitionem, ante exactionem aũt in iudicio vel extra admittitur purgatio moræ, imò notabilius dicit emphyteutam ſibi prouidiſſe celeriter, ſi fuerit in iudicio vel extra exactus, ſi tamen ſtatim ſine termino ac dilatione perſoluit, quod etiam tenent Innoc. & Io. And. in d. c. potuit. gl. verò ibi tenet, ꝙ hoc iudicis erit arbitrio moderandum, inſpecta perſonarum & circunſtantiarum qualitate. Et ita tenet Cardinalis in d. ca. potuit. & ibidem ſequitur Imo. ſubdens quod ſi iſtud fuerit in dubium reuocatum, & iudex fuerit male arbitratus,
10 poſſet appellari. ¶ Quartò*quæritur, vtrum poſſit emphyteuta ſine ſua culpa cadere à iure ſuo propter penſionem non ſolutam? Et dico multa. ¶ Primum. Si hæredes ſunt plures, & omnes præter vnum ſoluerunt penſionem, non cadunt ſi totam ſoluerunt, ſecundùm gloſſ. in d. c. potuit. ſecus ſi non totam, quia caderent omnes. vnde ſoluant totam, & deinde agant contra non ſoluentem. Et vno ſoluẽte, ſicut omnes cadunt, ita & tota res, & non pars eius, cadit in commiſſum, ſecundùm Hoſt. Alber. Speculato. Ioã. And. in additionibus. Bartol. poſt Dyn. & Iacob. Butri. in l. fraudati. ff. de public. & ibi tenet Ang. & Ludouic. hac ratione, quia ſi ipſemet primus emphyteuta ſoluiſſet in parte, & in parte ceſſaſſet, nihilominus expelli poſſet in totum. quod licet Bart. poſt Guliel. in d. l. fraudati. limitare velint, tamen limitationem eorum Ioan. And. reprehendit. Si verò vnus ſit emphyteuta, qui ſoluere annuatim decem tenebatur, & ſoluat vnam partem, puta quinque, & in alia ceſſet per triennium, expelli poterit in totum, ſecundùm Specul. in tit. de locat. §. nunc aliqua. verſ. xix. niſi propter paupertatem ceſſauerit à ſoluendo, quia tunc in nihilum cadit, ſi modò ſit ſoluere paratus. Et ita ibi videtur tranſire Io. An. Ipſe autem Spec. in verſ. xxx. contrarium tenet. ſ. ꝙ cadat ſolùm in parte. Dominus autem Iaſon in l. ij. C. eod. tit. dicit primam opinionem eſſe communiorem, & eam tenet. Et ita concludit Old. conſil. xxix. & Bartol. in rubrica. C. de contrahen. empt. & Alberic. in authent. qui rem. C. de ſacroſanct. eccl. & Imol. in d. c. potuit. Quod limita, niſi per errorem minus fuerit ſolutum, per legem, quamuis rationes. ff. de cond. & demonſt. Potes etiam ſecundò limitare, quando propter paupertatem ſoluere ceſſaſſet, ſed hoc nõ ſine dubio. ¶ Secundum. Hæres ignorans rem emphyteuticam, & non ſoluens, cadit, ſecundùm gloſſ. in l. ij. C. de iure emphyt. & Bart. ibidem. & gloſſ. ac Dyn. in l. cum filius. §. in hanc. ff. de verbo. obligationi. ſed reſtituitur de æquitate. Et idem die de minore non ſoluente, per l. final. C. in quib. cau. in integ. reſtitut. non eſt neceſſe. ¶ Tertium ſi mortuus ſit dominus, & hæreditas triennio vacet, in quo emphyteuta non ſoluit, nec expelli poterit, nec cadit, ſecundùm Alberic. in l. iiij. ff. de damno infect. & Bald. in l. iij. C. eod. tit. Sed Ioan. And. in additio. ad Spec. cum ipſo Speculatore, tenet quòd cadit, etiam ſi non ſit perſona cui ſoluatur, niſi deponat iuxta formam. l. ij. C. eo. tit. & l. acceptam. C. de vſuf. & hoc eſt tutius & verius. ¶ Quartum. Filia inſtituta hęres incerta re, & iuſſa eſſe contenta, nec poſſe de bonis ſuis plus petere, non priuatur emphyteuſi, ſecundùm Bart. in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. ff. de oper. liberto. quia dicta verba debent intelligi quòd non poſſit plus peti iure hæreditario, ſed non iure, quod habet vt filia, non vt hæres, vt de emphyteutico, vel vt patronus. Et poſito quòd pater ex ſua diſpoſitione poſſet filiam priuare emphyteuſi: hoc tamen illa verba non important. Et ſimi-

liter

liter per talia verba non priuatur, quin petere poſſit dotẽ maternam, ſecundùm eundem Bart. etiam ſi bona ſibi à patre relicta ſint vltra legitimam, quia bona intelliguntur deducto ære alieno, & æs alienum eſt dos, & ſimiliter res emphyteutica. ¶ Quintum. Tutor pupilli ab eo habẽs emphyteuſim, non ſoluendo per quinquennium cadit: quia exigere debuit à ſeipſo. l. ſi pupilli. ff. de neg. geſt. ſecũdùm Pet. Heliam in tra. de contractu emphyteu. ¶ Sextum. Pendente controuerſia inter dominum & emphyteutam, ſi ipſe ſoluebat penſionem proteſtando quòd nihil ſoluebat nomine penſionis, & deinde obtineat dominus, videtur ꝙ res non cadat in commiſſum, quia licitum eſt ſibi variare. ff. de coll. bo. l. nonnunquam. Vnde licèt dixerit, ꝙ non ſoluebat nomine penſionis, tamen poterat variare. Sed Pet. dicit contrarium, quia vbi ipſe aliquid ſoluit, eligere poteſt in quam cauſam magis ſoluere velit. ff. de ſolu. l. j. & conſequenter cùm proteſtatus fuerit ſe non ſoluere nomine penſionis, in aliam cauſam videtur ſolutum, quare & c. & quia circa vnum & idem non licet variare. ¶ Septimum. Emphyteuta non ſoluens quia detinebatur in carceribus, elapſo triennio, ſecundum domi. Anto. de But. de pig. ſignificante expelli non poteſt: quia dicitur impeditus legitimè, & poſito ꝙ ipſo iure caderet, ſaltem deberet in effectu in inte. reſtitui ex clauſula generali, ſecundum Iaſ. in l. ij. C. eod. ¶ Octauum. Poſito ꝙ receperit quis emphyteuſim pro ſe & filiis ac nepotibus ſuis, ſi primus aut ſecundus delinquit non ſoluendo aut alienando, nocet ſequentibus, ſecũdum Bar. in l. eum qui. ff. de interdi. Sed ſi alias delinqueret, propter quod bona publicarentur, iſta bona remanere deberent apud filios & nepotes, quia non tranſeunt ad eos vt ad hæredes, ſed habent iure ſuo. l. vt
11 iuriſiurandi. ff. de ope. liber. ¶ Quintò*quæritur, quot caſibus emphyteuta cadat à iure ſuo? Et dico, quòd quinque. ¶ Primò, quando penſionem negat domino petenti, & ſe negat eius emphyteutam, ſm Pet. vbi ſuprà: quia licet negando nõ reperiatur perfidus, nec periurus, quia non iurat domino, ſicut vaſallus, cum tamen habet in dominũ recognoſcere, vt C. de fid. inſt. l. plures. Vñ ſi contra hoc reperiatur infidelis, res cadit in commiſſum. Item magis operari debet expreſſa cõtumacia quàm citata. ff. de condi. & demon. l. ſi ita expreſſum. Sed ſi emphyteuta ceſſauerit dño ſoluere per triennium, res cadit in commiſſum: quia tacitè negat dominum recognoſcere, ergo multo fortius vbi expreſsè negat. Quod Inno. in c. cæterum de iudi. dicit verũ,
12 quando ſcienter negat, & poſtea conuinceretur de mẽdacio. ſecus ſi ignoranter ex iuſta cauſa ignorantiæ. ¶ Secũdò, qñ rem emphyteuticam vendit ſine dñi voluntate, ſm eundem Pet. quod limita ſecundùm Spec. in titul. de loc. & Bar. in l. ſequitur. §. item Labeo. ff. de vſucap. Imol. & Sal. in l. ſi. C. eo. & Canoniſtas in c. potuit. de loca. ſi res ſit tradita, quia, ſi non eſſet tradita, licèt vẽdita, non cadit in commiſſum, nec ẽt ſi eſſet tradita, tñ hac lege, vt ſi dñs vellet emere pro tantundem, emptor illi eam reſtituat. vt not. Ang. in l. voluntas. C. de fideicom. ſiue ſub hac, ſi conſenſus dñi acceſſerit: ſm Albe. poſt Albe. Papienſem. Si autem vendidit & tradidit ſimpliciter, & poſtea redemit, nihilominus cecidit, quia per alienationem ius eſt domino quæſitum, vnde ſine facto ſuo auferri non põt ab eodem. Et ſi
13 domini ſint duo, & vẽdidit de vnius & non alterius cõſenſu: cadit ſolùm pro parte illius, quia plus puniri non dẽt quàm deliquerit. l. h. æres. ff. de his qui. vt ind. Et ſi alienauit eam ſolùm pro parte, an cadat à toto? dom. Iaſ. in l. ſi. C. eo. videtur innuere ꝙ in totum, & ita tenetur. Propter alienationem tamen factam ſine domini conſenſu non poteſt dominus illum ſua authoritate expellere, ſm glo. in d. cap. potuit. ¶ Tertiò, quando res emphyteutica data eſt pro ſe & ſuis filiis, nepotibus, & hæredibus, tunc enim ſi filius vel nepos refutat hæreditatẽ cadit, quia eam habere non põt, vt no. Bar. in l. vt iuriſiurandi. §. ſi liberi. ff. de ope. li. ſecus ſi non poneretur verbum, & hæredibus, quia ſic refutata hęreditate nõ caderet, quia conceſſio in primo caſu requirit vtrumque; vt. ſ. ſit filius vel nepos, & hæres, vt in auth. de non alie. §. emphyteuſi. colum. ij. ¶ Quartò, qñ quis accepit emphyteuſim pro ſe & filiis ſuis, & moritur ſine legitimis, relictis ſolum naturalibus, quia reuertitur ad dominum. ꝙ limita ſm Bart. in l. ex facto. §. ſi quis rogatus. ff. ad Treb. verum eſſe, quando emphyteuſis data eſt ab eccleſia: quia præſumendum eſt, ꝙ de illegitimis non cogitauit: nec prę-ſumendum eſt, ꝙ cogitauerit propter dignitatem: & quia haberi non poſſunt ſine pctõ mortali, ſed quando data à priuato: ſic veniet ad illegitimos in tali caſu, & ſic intellige & limita Spec. ¶ Quintò, quando emphyteuta canonem non ſoluit, de quo dic vt ſ. §. ij. ¶ Sextò, cadit pp deteriorationem rei factam, etiam ſi ſit emphyteuta priuati, ſm Pet. vbi ſ. per tex. in auth. qui rem. C. de ſacroſan. eccl. quia ceſſante cauſa finali ceſſat effectus. l. adigere. C. de iur. pat. §. quamuis melioratio autem eſt cauſa finalis, vt l. fin. C. de iure emph. & ideo cadit, quia frangenti fidem, fides frãgat eidem. Et idem tenet Cy. & Gui. de Suza. in d. auth. qui rẽ. & Imo. in d. l. diuortium. ff. ſol. matr. Quod Bald. in d. auth. verum limitat primò, ſi deterioratio ſit notabilis quantitatis, pro modica enim non fieret reſciſſio contractus, per l. Seio. ff. de integ. reſti. Et ſecundò ad perpetuam deteriorationem fundi, vt eſſet in vinea quæ non putatur, vel quando arbores inciduntur. ſecus ſi eſſet ſolùm ad deterioratio-nem fructuum, vt ſi ager non colatur: quia compẽdiũ fructuum ꝑtinet ad emphyteutam. Et tertiò ſi deterioratio ꝓ-cedat ex dolo vl lata culpa, aut leui: aliàs non, vt de leuiſſima, quia contractus ſit gratia vtriuſq;. Iſto aũt caſu ſuper deteriorationẽ ſentẽtia non requiritur, ſm dom. Iaſ. in l. ij. C. eod. quia iſti duo caſus, non ſoluere, & deteriorare, parificantur, in auth. qui rem. Item quia ſi non requirit ſentẽtia, quando emphyteuta delinquit omittendo, minus requiritur hoc caſu quando delinquit committẽdo. Quoties aũt cadit à iure ſuo, perdit melioramenta quæ facit, ſm Pa. in d. cap. fin. x. q. ij. hoc ius. & in l. ij. C. de iure emphyteut.
¶ Sextò*quæritur, vtrum emphyteuta ſine voluntate dñi
12 poſſit rẽ dimittere: vt ſic liberetur à pẽſione? Et dico quoddam diſtinguere, an ſit obligatus ratione rei, & ſic poſſit, an ratione pſonæ, & ſic non poſſit, vt dicit Old. Iac. tñ tenet indiſtinctè, ꝙ nõ poſſit, quia ꝙ ab initio eſt voluntatis, ex poſt facto eſt neceſſitatis. C. de act. & obl. l. ſicut. & ꝑ illam l. Spe. in tit. de loca. tenet, quòd rẽ domino contradicẽte relinquere non põt. Itẽ quia eſt domino perſonaliter obligatus ad præſtationẽ pẽſionis, quia tenetur ex l. Zenonis. vt in l. j. & ij. C. eo. ergo tenetur perſonaliter, cum oẽs actiones ſint pſonales. Inſt. de act. §. appellamus. & ſic dimittendo rem non liberatur à penſione, cũ oẽs huiuſmodi actiones perſonales ſint afixæ oſſibus noſtris l. qui's ergo. ff. de pecu. Et tenet Io. And. ibi in addi. & Bal. in l. ij. C. eod. & Alber. & Pan. in c. iudicatum. de immu. eccl. ¶ *Septimò
13 quæritur, vtrum deſtructa re emphyteutica puta domo ex igne, ſi reparetur teneatur emphyteuta pſeuerare in ſolutione pẽſionis? Et dico ſm Nic. de Matth. in l. j. C. de iure emph. quòd nõ, qa illud dẽ nouũ. Facit quod dicit Bart. in l. dãni. §. ſi is qui. ff. de dãſe. vbi vult, ꝙ ſi quis ſe obligauit

habenti domũ in villa dare de aqua recẽti in æstate,destru
cta domo destruitur obligatio,licet posteà reficiatur. Facit
etiam quod voluit Bart.in l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de
nou.oper.nun.vbi dicit, ꝙ si refecit, de nouo facit l.inter
stipulantẽ.§.sacram.ff.de verb.obl.Et similiter quod voluit
Ang.in l.j.§.si quis ædificiũ.ff.de nou.ope.nun.& Bal.in l.si
vt proponis.C.de nup.vbi dicit, ꝙ ecclesiæ constitutione
durante nullus fortalitiũ nouũ faciat Papa inconsulto, fi-
lij reficere non possunt castrũ propter rebellionem patris
destructũ. Et facit l.cum aliis.C.de cur.furio.vbi si furio-
sus efficitur sanè mentis,expirat curatoris officium:nec re-
uiuiscit, si posteà redit in furiã, sed debet sibi dari nouus:
facit etiã quod not.do.de ecclesia reparata,an sit eadem,vt
not.in c.de fabrica.de consecra.dist.j. & in c.proposuisti.&
in c.ligneis.de consecra.eccles.vel altar & in d.§.sacram.&
14 secundùm illud limitat omnia ista. ¶ Octauò * quæritur,
vtrum teneatur dominus pensionẽ recipere,si emphyteuta
simul velit soluere pro multis annis? Dicit Petrus, ꝙ non
tenetur suscipere simul vno anno pro tẽpore toto:& idem
Cyn. in l.ij.C.eod. quia quod fauore alicuius introductum
est,in damnũ eius retorqueri non debet. Ita autẽ esset hic,
quia nisi pensio quolibet anno solueretur, dominus ꝑ em-
phyteutam nõ recognosceretur,& consequenter adimeret
ei ius suum.Bart.tamen in l.statu liberis.ff.de stat.li.limitat
hoc vt nõ procedat in tribus annis,sed possit emphyteuta
soluere saltem pro tribus annis futuris,per tex.l.placuit.C.
15 de fund. pat. lib.11. ¶ Nonò * quæritur, an talis dominus
recipiendo pensionẽ ab emphyteuta, qui cecidit, præiudi-
cet sibi,vt nõ possit expelli,si probat se pensionem soluisse
per duos ꝓximos annos in ecclesiis, vel in tres secularib⁹,
licet antea per decem annos nõ soluerit? Et dicit Host. ꝙ
expelli non potest. Pano.autem in c.fin.de loca.distinguit
sic: Aut dominus primò expulit emphyteutam,& post petit
pensionem tẽporis præteriti:& sic non præiudicat sibi. Aut
non expulit, & tunc aut recipit canonẽ pro tempore post
moram contractam,& sic præiudicat sibi: quia videtur per
actum contrarium renunciasse iuri suo.c.solicitudinem de
app.aut recipit canonẽ pro præterito cũ protestatione, ꝙ
nõ intendit sibi præiudicare:& sic nõ præiudicat: aut non
fecit protestationẽ,sed simpliciter recepit, & in hoc fuerũt
opiniones.Sed de iuris subtilitate dicendum est,ꝙ nõ præ-
iudicat, quia in dubio quis non videtur velle renunciare
iuri suo.de renũ.super hoc.ff.de prob.l.cum de indebito.&
facit gl.in l.cum quid.ff.si cer.pet.dicẽs,ꝙ si trado magnam
quantitatẽ pecuniæ,dicẽdo, tolle:non præsumitur donatio
simpliciter ex hoc,sed mutuũ vel depositũ, nisi aliud appa-
reat respectu personæ,& sic in proposito.Et licet glo.dicat
verũ esse,ꝙ recipiendo canonẽ præiudicat in priuato, non
in ecclesia,quæ habet capitulũ:tamen ſm Panor.vbi s̃.hoc
nõ est verũ:quia solus prælatus in acquirendo præiudicare
potest & deteriorem facere,vide glo.xvij.q.iiij.§.pen.quo-
niam.,de deci. & ideo solus prælatus recipiendo canonem
sine cõsensu capituli, præiudicat ecclesiæ. Sed de hoc vide
16 etiam §.seq. ¶ Decimò * quæritur, vtrũ res emphyteutica
reddita ecclesiæ propter non solutionẽ pensionis possit à
prælato iterũ dari ei, qui cecidit à iure suo sine solennitate
& causis in alienatione rei ecclesiæ requisitis? Et dicit Fed.
consi.clxxxiiij.ꝙ sic: quod Pan.in c.vt super.de reb.eccles.
non alie. limitat verum, vbi prima concessionis causa du-
raret:puta,quia erat castrũ in feudum, quod propter custo-
diam erat ecclesiæ damnosum,& huiusmodi:quia non est
noua alienatio,sed executio ordinationis antiquæ.Sed vbi
cessaret causa prima concessionis:puta, quia ager datus ad
excolendũ, tractu temporis excultus reuertitur ad ecclesiã,
tunc dari nõ poterit in emphyteusim vel feudũ sine debita
solennitate,& causis rei ecclesiasticæ alienatione requisitis.
Et secundũ hoc videretur vera opin.glo.de qua dictum est
§.priore.in fin.Sed hoc dictum Pan.oportet limita e verũ,
quando alteri quã ei qui cecidit, vel eius hæredibus trade-
retur,vel qñ ecclesia iam per tempus habuit rei talis posses
sionem pacificam. Secus qñ fit ei qui cecidit, vel hæredib⁹
eius:quia videtur tex.in d.c.fin.esse in oppositum:& simili-
ter qñ res est quasi integra, & in fieri,vt patet ex d.c.quod
17 permittit celerem moræ purgationẽ.¶ Vndecimò * quæri-
tur, vtrum emphyteuta cadat à iure suo, si ipse non soluit,
sed alius? Et dicit Ludo. de Rom.in suis sing. ꝙ non, per
l.forma.§.si cum ego.ff.de censi.imò dicit,ꝙ tertiò soluen-
te non solùm nomine emphyteutæ, sed etiam simpliciter,
vel nomine suo emphyteuta nõ priuatur suo iure.d.l.for-
ma. Ad qđ facit quod not.Bart.in l. cum seruus.ff.de verb.
oblig. vbi dicit, ꝙ si testator picturã certo loco fieri man-
dauit,& reperitur pictura facta,nec scitur per quem,sufficit
quantũ ad pœnæ euitationem, vt in auth. hoc amplius.C.
de fideicom.& ad euitandã pœnam excõicationis,quæ con
sueuit apponi ex constitutione epĩ contra non implentes
voluntates defunctorũ. Exemplum autẽ est, si accepit em-
phyteusim ab ecclesia, & deinde illa res peruenit ad tertiũ,
qui eam decem annis, & amplius tenuit & possedit,& sem-
per canonem suo proprio nomine soluit, credens illud ius
emphyteuticũ ad se spectare:ego autem verus emphyteuta
nihil solui. Prodest enim mihi emphyteutæ,per d.l.forma.
Si autem dominus noluit acceptare pensionẽ ab isto ter-
tiò volente soluere nomine emphyteutæ, cogi non potest
inuitus acceptare,ſm Bald.in l.acceptam.C.de vsuris:quia,
inquit, cùm emphyteuta vel feudatarius teneatur soluere
non solùm ad finem liberationis cõsequendæ,sed etiam in
recognitionem iuris directi dominij existentis penes do-
minum, & istud per tertiũ fieri non possit, consequens est
vt tertius nõ possit ꝓ emphyteuta soluere domino inuito.
18 ¶ Duodecimò * quæritur,quid de pactis factis in isto con-
tractu, puta vtrũ valeat pactum ꝙ non liceat emphyteutã
expellere,etiã si non soluat? Et videtur tex.in l.ij.C.eo.in-
nuere ꝙ sic, sed in cõtrariũ facit.ff.de prec.l.cum precario.
Veritas autem est, secundùm Bart.in d.l.ij. ꝙ pactum factũ
contra substãtialia cõtractus, facit illum ipso iure nullum,
vt d.l.cum precario, sicut si quis faceret pactũ,ꝙ esset ven-
ditio sine pretio. Si autem facit contra accidẽtalia contra-
ctus, vel contra naturalia, tunc valet, vt l.pacisci.ff.de pac.
Modò ad propositũ,si quidem fieret, pactũ, ꝙ non tenere-
tur ad soluendũ canonem, non valeret,quia est cõtra sub-
stantialia contractus. Si verò fieret ꝙ licet nõ soluat, non
possit aliter cogi,est cõtra naturalia contractus,& ideo va-
let Pactũ verò,qđ si res emphyteutica tota perierit,nihilo-
minus emphyteuta teneatur ad pensionem, valet secundũ
Spec. Si aũt emphyteuta promisit pœnã si nõ soluerit pen-
sionẽ,& non soluit,licet offerat pœnã,nihilominus poterit
expelli,secundùm Azo.& Host. quia pœna gratia seruantis
19 pactum fuit apposita.¶ Decimotertiò * quæritur,quantum
ad posse vel nõ posse emphyteutæ, vtrũ præscribere possit
contra dñm directi dominij? Et dico ꝙ non,etiam si mille
annis possideret, ex quo eum dñm directum recognoscit.
C.de præscrip.xxx.ann.l.malè,vbi glos.omnes. Et hoc nisi
interuertisset possessionem.s.possidendo nomine ꝓprio,si-
cut priùs possidebat alieno, q̃ tamen interuertere non po-
test sola animi destinatione, cum nemo sola volũtate pos-
sit sibi causam possessionis immutare, vt l.cùm nemo.C.
de

de acquir.posses. sed bene facto interueniente, iuxta l.cum
fundum. & l. colonus.ff.de vi & vi arm. ¶ Decimoquartò
20 * quæritur, an possit emphyteuta sine domini cõsensu aliũ
emphyteutam facere,vel alteri locare? Et dicit Per.Helias
quantùm ad primum ꝙ sic.Instit.loca.§.adeo. quia non est
propriè alienatio vera:nec nomine alienationis cõtinetur
emphyteusis simpliciter. Spec.verò tit.de loc.§.nunc.tenet,
ꝙ non põt: quia sub appellatione alienationis continetur
emphyteusis.de reb.eccles.non alie.nulli. & hoc dicit verũ
de iure,& de consuetudine obseruari.& idem Ioã.And.ibi.
& Bald.in authen.nisi.C.ad Trebel.nisi fieret ad modicum
tẽpus.Et ita tene indistinctè cum Sum.Ros. nec distinguas
cum Sum.Ang.dicendo,ꝙ hoc non potest sic, quasi ipse sit
liber à pensione: aliter aũt potest, quia ista distinctio non
tollit repugnãtiam:cũ in vtroq; membro sit alienatio, aut
nõ sit,& consequenter in vtroq; liceat aut nõ liceat. Adde
verò primò, ꝙ si secundus emphyteuta vult alienare,tenet
requirere consensum directi domini, & nõ primi emphy-
teutæ,vt not.gl.in l.fi.C.eo.Adde secundò, ꝙ quando alie-
nat secundus emphyteuta, directus dominus debet habere
laudemiũ, & non emphyteuta primus. Quantum verò ad
ſm,id est,locare, si ad modicũ tempus fiat, clarũ est ꝙ po-
test.Si autem fiat ad longũ tempus, quo casu transferretur
vtile ius & vtile dominium. l.j.ff.si ager vectiga. §. qui in
perpetuum.est dubiũ, & Spec.in d.§.nunc. videtur sentire,
21 ꝙ possit. ¶ Decimoquintò * quæritur,vtrum emphyteuta
possit sine domini consensu vendere ius suũ in re emphy-
teutica, aut suas meliorationes? Et dicit Pan.in c.fin.de lo-
cat.quòd sic,si est emphyteuta ecclesiæ, dummodo seruet
hanc solennitatem. ¶ Primò, vt requirat ecclesiam, id est,
prælatũ siue rectorem.vij.q.j. scire. & intellige, ꝙ requirat
imminente conclusione venditionis. Secus quo ad princi-
pium,qñ rem suam venalem exponit:aliàs non posset nun-
tiare pretium oblatum. ¶ Secundò, ꝙ denuntiet verũ pre-
tium oblatum.C.de iure emphyt.l.fin. ¶ Tertiò, quòd ec-
clesia non respondente labantur duo menses:quod proba-
tur in d.c.fin. ¶ Quartò, quòd nõ vendat prohibitis perso-
nis,quas ponit glos. ibid. & sunt omnes personæ quæ non
sunt faciles cõueniri,sicut capitanei, & huiusmodi,ex qui-
bus ecclesia pati præiudiciũ posset, vt ff.qui satisd.cogan.l.
ij.& idem videtur de personis, quæ non sunt soluendo, &
secundùm Ioan.And.de notabiliter pauperibus,& mulieri-
bus,& secundùm Archid.huiusmodi etiam sunt omnes po-
tentiores q̃ emphyteuta:quod intellige sic, ꝙ non possunt
facilè conueniri. ¶ Quintò, quòd nõ vendat nisi vtile do-
minium sibi competens,& meliorationes quas in re fecit.
¶ Sextò, ꝙ prius non ceciderit à iure suo, puta non sol-
uendo canonem: quia nemo plus iuris in alium transferre
potest, q̃ habet.ff.de re iud.l.nemo. ¶ Fallit tamen quod
dictum est in fratre. Nam secundùm Bal. in l.voluntas.C.
de fideicom. frater fratri alienare põt sine dicta solẽnitate,
qñ habent emphyteusim paternam ecclesiæ,quia vnus põt
sua iura alteri alienare sine consensu ecclesiæ. Si verò est
emphyteuta priuati, non est seruãda prædicta solennitas,
sed solùm vt requiratur dominus an velit emere,& nõ ven
datur personis, à quibus dominus commodè non possit
habere ius suũ,vt potentioribus, & huiusmodi, aliàs cade-
ret à iure suo,vt in l.fin.C.de iure emphyt.& not.glo.in d.
c.fin.de loca. Superficiarius autem ecclesiæ, id est, domin⁹
superficiei, qui super solo alicuius ecclesiæ ædificauit do-
mum,dans paruum censum, quando vult vendere,secundũ
Bart.in l.j.§.pen.ff.de superfic.debet seruare prædictam so-
lennitatem, sed dom.Card.tenet contrariũ.Ang. verò dicit
ibidem dictũ Bart.æquum,sed iure nõ probari:& ideo ante
factum sequendũ, post factũ verò Card. Ego verò dico, ꝙ
est indistinctè verũ ex identitate rationis. Not. tamen ſm
Bal.in auth.qui res.C.de sacros.eccles. quòd cadens à solo,
22 cadit à superficie. ¶ Decimosextò * quæritur, vtrum em-
phyteuta ecclesiæ vel priuati possit sine domini voluntate
donare meliorationes, quas fecit in re emphyteutica? Et
dico, ꝙ sic, saluo iure dominico,loquendo de emphyteuta
priuati,ſm glos.in l.fin.C.eo.& Iacob.Butr.ibi. & Gofr. &
Old. & Bal.in d l.fin.& in multis locis & Dy.Cyn. & Imo.
& oẽs Legistas modernos in l.si domus.de leg.j.& gl.in d.
c.potuit.& Host.& Azo. in Sum.& Spec.& Ioan.And.in d.
§.nunc.& Inn.& Card.Flor.in d.c.potuit.& Pet.de Anch.&
oẽs Canonistas:& ista opinio est cõmunissima & tenenda.
Nec obstat primò, ꝙ Bart.in d.l.fi.dicit hanc opinionẽ ve-
ram esse in emphyteuta fisci,sed non priuati, per l.ij.C.eo.
quia Bal.in l.vsufructu.ff.sol.matri. dicit eum malè intelle-
xisse.d.l.ij.quia loquitur qñ alienat proprietatem,& sic ius
domini:quando autem alienat saluo iure dominico, tenet
semper donatio vel legatũ. Non obstat etiã ſm fundamen
tum contrariè opinantium, scilicet si emphyteuta priuati
hoc possit, multum damnificaretur dominus,ex quo con-
tra tertiũ,id est,donatariũ nullam haberet actionem perso-
nalem,& esset illi necesse agere rei vendicatione,& conse-
quenter ꝓbare de dominio, quod multũ est difficile: quia
respondet dominus Card.Flor.& Imo.in d.c.potuit.& mo-
derni Legistæ in d.l.si domus, ꝙ inde nullum domino præ
iudiciũ fit: quia quãuis emphyteuta nõ teneatur dominũ
requirere,an velit sibi donari,tamen cum ipse emphyteuta
nõ possit suũ singularem successorem in possessionẽ pro-
pria authoritate inducere, alioqn suo iure priuaret, tenet
dñm requirere, vt ipse hunc donatariũ in emphyteutã re-
cipiat, & per seipsum, non per procuratorem eũ in posses-
sionem inducat: & consequenter eum inuestiat,iuxta for-
mam d.l.fi.& laudemiũ inde recipiat, de quo j̃.§.xx. vnde
hunc donatarium dominus in emphyteutã recipere non
tenetur, nisi sit de personis non prohibitis, & soluere an-
nualem solitum canonem solenni stipulatione promittat,
& sit persona idonea ad soluẽdum, aliàs eum dñs recipere
non tenetur, per text. & glos.in d.l.fin.in verb.necessitatẽ.
ibi,ad personas nõ prohibitas, sed concessas & idoneas ad
soluendũ,aliter si ad possessionẽ ingrederetur donatarius,
caderet à iure suo:& sic per illũ modũ lex cõsuluit indem-
nitati dñi, vt non habeat necesse agere rei vendicatione,
sed eum habeat obligatũ ex sua promissione solenni. Con
23 clude * igitur, ꝙ emphyteuta suũ ius,aut sua melioramẽta
donare volens, nõ tenetur dñm requirere an sibi velit dõ-
nari,nec eius responsum per menses duos expectare, cùm
in hoc solo differat circa hoc donatio à vẽditione:sed sta-
tim donare põt, & deinde tenet dñm requirere,vt donata-
rium recipiat in nouũ emphyteutã: pro qua receptione &
noua inuestitura debet duobus mẽsibus expectari & solui
laudemium, vt dictũ est:quia ibi est receptio & noua inue-
stitura. ¶ Loquendo verò de emphyteuta ecclesiæ,vbique
docet Bart.ꝙ irrequisita eccl'a nec donare,nec vẽdere,nec
aliter põt alienare.& ita in cõtingẽtia facti cõsuluit, ꝑ tex.
in l.vniuersas.C.ne rei do.vel templ. secus de emphyteuta
fisci:quia fiscus hẽt obligatũ quemcunq; possessorẽ ad cen
sum sibi debitum, eo ipso ꝙ possidet,quod de ecclesia iure
cautũ non reperitur, non obstante cõi dicto, ꝙ ecclesia &
fiscus æquiparantur.l.fi.C.de sacros.eccl. quia æquiparant
quo ad casus expressos ibi, inter quos iste non reperitur.
Sed Bal.in d.l.fi.tenet cõtrarium.s. ꝙ donare põt sine con-

 sensu

sensu ecclesiæ saluo ecclesiastico iure, dicens Bar.pessimè cēsuluisse. & d.l.vniuersas. procedere qñ emphyteuta donat vel alienat rem ecclesię tanquā propriā,nō facta mentione de ecclesia,vel non dicendo,saluo iure ecclesiæ:quia cū alienatio talis in ecclesiæ dānū vergere possit, ideo lex illa talem cōtractū ꝓhibuit donationis vel legati vel aliū. imò secundùm Io. And.alienare posset hoc casu sine iuris solennitate,quia nō alienatur ius ecclesiæ,sed ecclesiastici emphyteutæ.Ad hæc aūt probanda ipsius Bar.fundamentū Bal.assumit:qa ille ibi dicit,ideo non posse donare emphyteutam priuati, quia dñs afficeretur incommodo,cùm 26 agere nō posset cōtra tertiū actione personali,qd̄ cessat in fisco:quia omnē possessorē potest ad canonē cōuenire eo ipso ꝓ possidet,& sic ad propositum prælatus ecclesię habet obligatā rem emhyteuticā ꝓ canone soluendo,adeò, ꝓ ad quēcūq; trāseat possessorem,agere contra eū pōt hypothecaria,vt est text.not.in §. siue aūt.in aut.de non alie. Quare aūt possit emphyteuta sine dñi voluntate donare, nō aūt vendere,Io.And. hac ratione mouetur:quia venditor habet solùm affectionē ad pretiū,vnde satis est sibi, ꝓ pretiū assequatur à domino.vnde cū nullū possit interesse prætendere,voluit ius vt potius dño quàm extraneo ven- 27 dat, sed in donatione donator respectū habet ad personā, forte enim vult vni propter sua merita donare, vel vt eū obliget sibi,quę ratio cessat in domino:qa ad illū non ha- 24 bet illā affectionē.¶ Decimoseptimò * quæritur,vtrū emphyteuta rē emphyteuticā possit sine domini volūtate legare,aut permutare,vel dare in pign⁹,aut in solutū? Et dicit Bar.in d.l.fi.ꝓ nō pōt legare, sicut nec donare.Bal.autē ibi.& Sal.& Spe.in d.§.nūc.dicūt ꝓ pōt,siue sit emphyteusis priuati,siue ecclesiastica, dūmodo legetur tali ad quem transire possit,qñ est ecclesiastica.Et si pater emphyteusim accepit pro se & filiis suis.Bald.in c.j. in tit.an agnatus.tenet ꝓ pōt eā prælegare vni filiorum,licēt nō feudum.sed Ang.cōsi.xviij. tenet ꝓ nō, quia ius est quæsitū filiis, nisi alteri filiorū tantūdē de aliis bonis prælegasset,alleg. l.j.§. assignare.ff.de assi.liber.iuncta.l.si cū dotē.§.si pater,ff.fol. mat.Et sic concordāt Doct.Pōt etiā in eā aliquis hęres instituī etiā extraneus sine dñi consensu.Quantū verò ad ꝑmutationē attinet,Pan.in d.c.fi.de loca.dicit ꝓ vbi prohibetur vēditio facta cōmemoratione de pretio, vt in d.c.fi. & d.l.fi.non intelligitur de alia specie alienationis,vt in l. fi.C.de præd.curi.& decu.& per hoc infert, ꝓ etiā permutari potest, & sic limita.l.statu liberi.§.Quintus.ff.de statu li.& quod notatur in l.ij. C.de vsuca.pro empto.vbi tenetur,ꝓ nomine emptionis & vēditionis intelligitur omnis cōtractus,per quē rei dominiū transfertur.Vnde idem per omnia dico de ꝑmutatione, sicut de donatione, & consequēter nō tenetur emphyteuta dominū pergrere an velit ipse permutare:sed postquā permutauit cū aliquo, tenetur perquirere dñm vt inuestiens tertium inducat in possessionem; & inde laudemiū percipiat,vt vult Inn.in d.c.potuit.¶ Potest etiā res emphyteutica pignori dari saluo iure dñi:scilicet si sit priuati.Secus aūt si ecclesiæ, quia tunc pignorari vel hypothecari non pōt,ꝑ aut.hoc ius.& aut.qui rē.C.de sacros.eccl.¶ Potest etiā dari in solutū pro debitis ipsius emphyteutæ, sine domini cōsensu, ſm Bald.in c.j. de probi.feu.ali.per Fede. quādo ista datio sit per iudicē: qa cū dicta alienatio sit necessaria, videt posse per iudicē in iuribus ipsius emphyteutæ,saluo tamē semp iure dominico,si aūt nō ꝑ iudicē.s.per ipsum emphyteutā fieret,dñs regrēdus est.¶ Pōt ēt dari in dotē, vt s.Dos.§.viij.¶ Deci- 23 mooctauò*quęritur,vtrū pater q scilicet in rebus filij habet vsumfructum.C.de bo.mater.l.j.possit rem filij dare in emphyteusim?Et dico videri,ꝓ sic:quia pater in talib⁹ habet liberā administrationem , ita ꝓ filius eū prohibere nō pōt ab administrādo, aut ab eo exigere rationē.C.de bon. quæ lib.l.fi.§.hoc proculdubio. tñ Doct.indistinctè dicunt talem dationem valere:sed filius patre mortuo totū posse reuocare:quia certi sunt casus, in quibus patri de rebus filij alienare ꝑmittitur.d.l.fi. de quorū numero non est iste. Item quia patri in talibus bonis prohibetur alienatio temporalis,id est, pignoris obligatio.d.l.fi. ergo multo fortius prohibetur perpetua.hæc Pet.¶ Decimononò * quæritur, an filius renūcians hæreditati paternæ retinere possit emphyteusim. Et dicit Bar.in l.vt iurisiur.§.si liberi.ff.de oper. lib.ꝓ sic:qñ quis recipit emphyteusim pro se, & suis filiis, ac nepotibus.Secus si poneretur ēt illud verbū,hęredibus: quia tūc debet filiis ita demū si essent hæredes:qa cōcessio tūc vtrunque requirit.s.ꝓ sit filius & hæres. & dicit text.in auth.de nō alien.§.emphyteusim. Et ideo feuda q̄ trāseunt ad filios, si sint hæredes, dñr venire in hæreditatis petitione,vt in l.item videndū.ff.de pet.hære. & idem dicendū in emphyteusi,quæ hoc requireret.s.aliquem esse filiū & hæredem. ¶ Vicesimo * quærit, an emphyteusis ecclæ trāseat in monasterium,si emphyteuta ingrediatur?Et dico,ꝓ ista materia tractatur in c.in præsentia.de proba. & ibi Fel.recitat:igitur si emphyteuta ingredit monasteriū, Ias.in l.ij. C.de iure emphyt.dicit,ꝓ qñ eccle.est dñs directus,potest reuocare biennio. & idem Sal.& Pet.de Anch.addens,data æstimatione vel re vēdita intra annū.& idē Ias.& Spec. Et hoc obseruat cōsuetudo, ꝓ succedat monasteriū cū protestatione vēdendi intra annū,vt testat Spec.& Ias.& Io.An. Doctori aūt insigni hoc attestanti statur.Arg.etiā est in l.si filiusfa.ff.de leg.j.xij.q.ij. longinquitate.Vult etiā Spec. ꝓ eccl.possit ī ea hæres institui,aut ei dari, vl legari,nō vt eā habeat,sed vt vendat. Si verò emphyteusis adueniat iā ingresso vl professo,ex successione,dicit Fel.idē qd̄ in priori casu. Et si in cōtractu erat pactū de nō alienādo in monasteriū vel ecclam,non obstat:qa pacta loquunt de alienatione,successio aūt nō est alienatio.Item quia ſm Spec.intelligunt de alienatione facta ecclæ,vt apud eam maneat, secus vt vendat.Itēm quia talis ꝓhibitio tacitè,imò & expressè de iure inest, vnde tacitè & expressè eadē est virtus pacti & legis.l.cū quod.ff.si certū petatur,& expressio eorū q̄ tacitè insunt,nihil operat.l.extra.ff.de leg.j.l.nō recto.C. de fideius. Et casus l.si ita quis.in §.ea.ff.de verb.obl.nō est 28 similis:quia ibi nō est ꝓhibitio nisi ex pactis. ¶ Vicesimoprimò * quæritur,vtrum laudemiū sit soluendū qñ res emphyteutica trāsit ad aliū emphyteutam ? Et dico ꝓ sic,etiā si transeat per donationē,ſm Pet. qui suprà,non obstante, ꝓ sine domini voluntate emphyteuta donare non possit: quia magis fauendum est illi q habuit titulo oneroso,sicut qui emit , q̄ qui titulo lucratiuo : vnde sicut primus debet laudemiū,vt C.eo.l.fi.sic iste. Item quia legatū & donatio æquiparantur, ex legato autē debetur.l.is qui.ff.de leg.iij. ergo debet & donatarius. Contrariū tñ tenent Spec.tit. de loca.scilicet ꝓ nō tenetur.Et nō debet laudemiū excedere quinqnagesimā partem pretij rei emphyteuticæ. C. de iur. emphyt.l.fin.Sed ſm Host. est pars tricesima de consuetudine,quæ seruanda est. Fallit tamen qd̄ dictū est in quinq; casibus,in quibus non debetur. Primò, qñ hæres adit emphyteusim ratione hæreditatis:quia dñs habet laudemium ꝑ laborem mittēdi nouum emphyteutā in possessionem: quia hoc casu non requirit , cum hæres authoritate ꝑpria adire possit hæreditatē,vt in auth.de hære.& fal.§.in oibus.

Sed

Sed hoc dictū Petri limita verū primò quādo filius instituitur hæres, vel succedit ab intestato, secus si extraneus instituereturhęres,quia ab isto hærede laudemiū deberetur, vt videt velle gl.& doc.in l.fi.C.eo.& secūdò, nisi cōsuetudo sit cōtrarium.¶ Secūdò fallit,qñ res emphyteutica fuit vendita & tradita,si pòst retradatur ex antiqua cā, quia nō videtur noua traditio,sed prima si tñ retradita est ex cā.noua,laudemiū debetur,qa ista secunda traditio est similis priore,ex qua laudemiū debebatur, & multitudinē traditionū sequitur multitudo laudemiorum.l.quicūq;.C. de ser.fug.¶ Tertiò,qñ quis vēdidit, sed re integra discessum est à vēditione, quia dominus non habet mittere nouum emphyteutā in possessionē.Petrus tamen,vbi s.dicit laudemiū ei hoc casu deberi, quia per eū ñ stetit,ideóque perinde est ac si misisset, quod etsi verū fortè sit de rigore iuris,nō tamen de æquitate.¶ Quartò,qñ alienatio est necessaria,puta si pater dotat filiā non habēs alias, secūdùm Bart.in l.& ideo.ff.de cond.fur.quia solum soluitur laudemiū qñ alienatio est volūtaria.¶ Quintò,secundū Bart.qñ plures habētes rem emphyteuticā cōem , diuidūt eā inter se, quo tamen casu Pet.Hel.dicit deberi laudemium, quia diuisio est alienatio,quod patet, tum quia ante diuisionē nullus est dominus huius partis magis quàm illius , sed per illā quilibet efficitur dominus suæ partis.ff. de leg.ij.l. Meuius.§.duobus.tum quia in diuisione requiritur cautio de euictione. Sed Bar.in l.& ideo.ff de cond.fur.dicit hāc quæst. præcedere aliam.s.vtrum prædicti possint diuidere domino irrequisito?Et cōcludit ꝓ sic, per l.voluntas.C.de fideic.& videtur verū, qa rō prohibitionis alienādi in extraneū est, quia extraneus ille nō habet necesse recognoscere dñm, vt no.doc.in l.fi.C.eo.quæ ratio cessat qñ quis vendit alteri emphyteutæ socio suo.Nūc aūt ad quæstionē propositam Gul.videtur indistinctè tenere,ꝓ dñs nihil habere debeat, & facit optimè.l.ꝑ diuersas.C. mān.& hāc opin.Bart. & Gul.tene.nisi consuetudo obsistat:quia dicta 29 alienatio est necessaria.¶ Ad*plenioreē tamen dictorū notitiā sciendū est ꝓ Bar.in l. qui Romæ.§.duo fratres.ff.de verb.ob.& in d.l.& ideo.& in multis aliis locis tenet indistinctè ꝓ plures emphyteutæ quocūq; titulo inter se alienare possent sine domini cōsensu.& idē tenet Ang. & Sal. & Pau.de Cast.Et rō Bar.est,quia ideo prohibetur emphyteuta donare sine cōsensu dñi , qa fieret illi prejudiciū,cū tertius nō sit obligatus domino actione ꝑsonali,sicut emphyteuta, quæ rō cessat quando sunt plures emphyteutæ vnius domini,cùm quilibet sit obligatus domino actione ꝑsonali ad canone. Cōtrarium aūt tenuit Gul.de Cu.in l. cū hi.in §.si pluribus.ff.de transac.& do.Iason, secundùm quos rō Bar.cōcludit in diuisione prędicta, aliàs est cōtra eū:quia licet vnusquisq; emphyteutarū sit obligatus dño actione personali pro parte sua,cùm obligationes hęreditariæ ipso iure pro rata diuidātur.C.de acqui. hęre.l.ij.tamen ꝑ parte quā quis emit à socio,nec est obligatus domino actione personali, & cōsequēter socius volens alienare partē suā, requirere debet cōsensum domini,an.s.velit tantū,ꝑ illa parte prestare,quantū socius.¶ Vicesimose- 30 cundò*quęritur,qs habeat laudare,pater.s.an filius,quando emphyteuta vēdēs est filiusfa.in cuius bonis pater habet vsumfructū?Et dicit Pet.He.ꝓ filius habet laudare.C. eod.l. si quod verò domino intelligitur.ff. si ager.vect.l.j. proprietarius aūt est verus dominus:vt ff.ad Sil.l.j.& consequenter filius ꝑprietarius debet laudare.Dicit tñ ꝓ laudemium, quod filius habet, tenetur patri restituere.¶ Pro maiori tñ notitia prædicti casus quæritur de alia quæst. Pone ꝓ sit vnus dñs directus fundi, & alius habeat vsumfructū eiusdem,vel vnus sit dominus vni⁹ domus, & alius habeat ius percipiendi pensionem, modo accidat,ꝓ vnus alienet istum fundū:cui debebitur quinquagesima,vsufructuario, an ꝑprietario? Et sic est quæstio an appellatione pensionis,vel vsusfructus veniat laudemiū,q̄ format Alb. super rub.C.de vsufr Et simpliciter tenet post Old.ꝓ laudemiū debeat vsufructuario,motus quia oē emolumentū veniens ex re vsufructuaria debetur vsufructuario.l.ttē, si fundi.ff.de vsufr.Io.aūt And.in d.§.nunc.format quęst.qd si res talis incideret in commissum,puta emphyteuta non soluēte canonē,vel alienāte sine forma debita,an applicetur vsufructuario,vel ꝑprietario? Et determinat,ꝓ veni- 31 ret ꝑprietario.¶ Vicesimotertiò *quęrit, an domino laudemium debeatur,qñ ipsemet emit à suo emphyteuta eius melioramenta? Et dicit Alb.in d.l.fi.post Odof.ꝓ non, qa quinquagesima debetur domino ꝑpter cōsensum præstitum emphyteutæ dū iam alterū alienat.Item pro noua inuestitura & receptione noui emphyteutę,in qua receptione forte dominus afficeretur dāno propter mutationem personarum,& in hoc saltē grauatur,quia nouum debitorem inuitus recipit , quando cessat quando ipsemet emit.

DE EMPTIONE, ET VENDITIONE.

1 *Emptionis,& venditionis appellatione, quænam alienatio continetur.*

2 *Emptio,& venditio quomodò rem emptoris esse faciat.*

3 *Periculum rei venditæ,si aliud dictū non sit,ad quem pertineat. Et ad id traditur regula cum ipsius explicatione,vsque nu.14.*

4 *Periculum meliorationis, deteriorationis, aut fructuum rei venditæ,ad quem pertineat.*

5 *Vendi quænam possint,aut id minime. Et vtrum rem suam aliquot casu quis vendere teneatur,num.seq.*

7 *Res quo pretio emi , aut vendi possint. Et an liceat rem pluris, quàm valeat vendere.num.seq.*

9 *Pretium rei venditæ, vbi iustum , aut æquum non fuerit , quid agendum sit. Et vbi deceptio est citra dimidiam iusti pretij , an teneatur quis in foro animæ restituere.*

10 *Vendere carius,aut emere vilius,quam potest,an alicui liceat.Et quid in negociando,an liceat carius vēdere,quā sit emptū.n.seq.*

12 *Emere rem intentione ac proposito statim reuendendi cum lucro sine rei mutatione,temporis,aut loci,an liceat.*

13 *Vendere carius,quàm emere ex sola tēporis mutatione an liceat.*

15 *Vendere carius ad tempus,quàm præsenti pecunia, ratione dilationis temporis,an liceat.*

16 *Mercator sciens ad aliquem locum post se multos venturos cum abundantia earundem mercium , an possit vendere pretio tunc currente,an verò teneatur vendere pretio, quod futurum sit,aut tunc esset,si res sciretur.*

17 *Mercator cupiens nocitum iri inimico, scribit amico vt multum lanæ,aut alterius mercis emat, quoniam deinceps futura est cara,quod tamen falsum nouit,ac deinde literas excidere in eo loco permittit , vnde ad inimici cognitionem peruenire queat , an si inimicus huius occasione talia emat , ac deinde perdat , peccet mortaliter,& an ad satisfactionem teneatur.*

18 *Mercator magnus Venetus literis ab oriente acceptis,vt aromata emeret quod futura essent cariora , eas lacerauit , proponens aromata omnia emere , alius autem literarum frustra collegit, quæ inter se commissa legit,ac negocium intellexit; atque proinde in emendo præuenit,& ob id lucrum sustulit,an peccarit huiusmodi fragmentorum collector & emptor.*

19 *Mercatoribus, num inter se conuenire liceat , vt res certo pretio vendatur,aut vt quid tale ab vno solo vendatur.*

20 *Venditio ob rei venditæ defectu iniusta reddatur.*

Vendi

21 Venditur rei venditæ num vitium declarare teneatur. Et quid de his, qui rerum defectus negant, falso bonitates affirmant, & periuriis ac mendaciis scienter adstruunt. nu. seq.

23 Emptum pecunia aliena, cuius fiat. Et ibidem ad quæstionis explicationem, limitationes ad responsum primum aliquot.

24 Venditum duobus, vtrius esse debeat, & in quod crimen incidat venditor. Et quid si non vendat, qui iam alteri obligarat, sed permutet, aut alteris in solutum det, alitérve distrahat.

25 Vendens xij. quod x. vendendum suscepit, an ad duo supra illa decem danti ad vendendum teneatur.

26 Venditor emptori num de euictione teneatur. Et quot casibus euictionem præstare non teneatur. Et ibidem quod septem casibus, de quibus hic ordine. Et quid si pactum intercessit, de euictione non præstanda. num. seq.

28 Venditor, quo casu de euictione tenetur quatenus teneri censendum sit.

1 EMPTIO* & vēditio suo nomine alienationē quamlibet non includit, secundùm Bart. in l. voluntas. C. de fideic. licet in principio iuris ciuilis, nomine venditionis veniret omnis alienatio, vt patet p l. statu liberi. ¶ Quint°. ff. de statu lib. Vnde emptio & venditio est alienatio, non quælibet, sed qua dominiū, & possessio rei venditę trāsfertur per traditionē ipsius dñi, vel si non est dñi vsucapiēdi cōditio in mētem pro ipsa soluto pretio. Nec pōt esse venditio sine pretio. s. pecuniæ numeratę. Inst. de empt. & ven. §. item pretium. quia vbi aliud pro alio datur, permutatio
2 est, non venditio. ff. de cōtrah. emp. l. j. ¶ Primū* verò quæritur, qūo emptio & venditio rem faciat esse emptoris? Et dico, ꝙ nō aliter, nisi aut pretium sit solutum, aut satis eo nomine factum, vel aliter fidem de pretio habuerit venditor, & res tradatur, vt l. quod vendidi. ff. de contrah. empt. nec tradēdo tñ rem vēditor videtur fidem habere de pretio, secūdùm gl. in d. l. quod vēd. di. nisi fortè emptor dicebat se pecuniā habere ad manū, cùm nō haberet, & sic tradidit, vt ff. de pig. actio. l. si quasi. Similiter fidem habet de pretio, si dedit diem solutionis emptori, ar. l. ad solutionē. C. de re iud. non tñ quilibet qui pōt vēdere: pōt fidem habere de pretio, vt tradēdo rē emptori transferat in eū dominiū, quia hoc nō pōt procurator fisci, ecclesiæ, & minoris, vt not. Bart. in l. à diuo Pio. §. sed si emptor. ff. de re iud. & Cyn. in l. inciuile. C. de rei vend. & est rex. iuncta gl. in l. si procurator fisci. ff. de iure fisci. & not. Pan. in c. cū olim.
3 el j. de offic. deleg. ¶ Secundò* quæritur, ad quem pertinet periculum rei venditæ, si aliud in pacto specialiter non est deductum? Et dico de natura esse huius contractus, ꝙ ex quo initus est, pertineat lucrum, & periculū rei emptæ ad emptorem: licēt res tradita non sit. Inst. eo. §. cum aūt. ff. de peri. & com. rei ven. l. id quod. Circa hoc autē datur regula talis. Cum venditio fit purè, & sine scriptis, certæ speciei nō exigētis degustationē, oē periculū spectat ad emptorē, excepto casu publicationis, nisi pactū, culpa, vel mora interueniat, vel calliditas. ¶ Primò autē dicitur purè, quia si cōditionalis esset vēditio, ante cōditionis euentū periculum pertinet ad venditorē. ff. de peric. & cōm. l. illud quod, vt ex Azo. & Gof. colligitur, intelligendum est de periculo perēptionis, sed periculū deteriorationis pertinet ad emptorem, vt in l. necessariò sciendū. ff. de peri. & cō. rei vend. ¶ Et secundò dicitur, sine scriptis, quia si fiat in scriptis, periculū spectat ad venditorē, antequā scriptura perficiatur, cū neuter agere possit quousq; cōpleatur. C. de fide inst. l. cōtractus. Sed limita quod dictū est, intelligēdo cōtractū fieri in scriptis, qñ cōuenitur vt nō valeat antequā scriptura sit facta. C. de probat. l. cū res. Vnde secus, si à principio simpliciter contrahatur, & posteà ad probationē fiat inde scriptura. ff. de pig. l. contrahitur. ¶ Et tertiò dicitur, certæ: quia si sub alternatione seu disiūctione vendā tibi Stichū vel Titiū: periculū primi ad venditorē, secūdi verò ad emptorem pertinet. Vnde si perit Stichus, peribit vēditori: & Titius erit in obligatione solùm, & dabitur. Si verò ambo pereāt: vēditor liber erit, & Titius peribit emptori, qui solus remāserat. ff. de cōtrah. emp. l. si emptione. §. si emptio. ¶ Et quartò, dicitur speciei: quia si in genere fiat venditio: puta, vendo tibi asinum vel hominem, non dicēdo quem: nunquā ad emptorē periculū spectat: qa genus perire non pōt. ff. ad l. Fal. l. in rōne. §. verū. Et hoc verū est, quādo genus nō est determinatū, seu qñ venditur certū de incertis. Sed si genus esset determinatū, seu si vendatur incertū de certis: vt vēdo tibi decem sextaria ex hoc dolio, vel asinū vnum de his quos possideo: liberatus est vēditor si pereūt omnes, sicut in legato. d. l. in rōne. §. incertæ. In hoc tamē Host. in sum. tenet, vt videt, ꝙ legatariis si omnia pereant, non perit legatum: puta vinum cùm effusum sit, neq; pretium: quia illud non est legatū: emptor aūt poterit pretiū repetere, quasi sine causa sit apud vēditorē, & si adhuc nō soluit, habet exceptionē: & sic ad eum periculum non spectat. Sed ego dico, ꝙ nec etiā pretium emptor isto casu repetere pōt, nec excipere vt non soluat, nisi venditor fuisset in mora: quia iam trāslatum erat dominium vnius illorū asinorum indeterminatè, siue per indiuisum: tres autē nomino suo perit: nec illud pretium erat apud venditorē sine cā: sed cum causa. s. emptionis. Vnde Pau. de Castr. in l. quod te. ff. si certum pe. dicit, ꝙ debitor obligatus in genere generalissimo, puta ad hominē, non liberatur per interitum: nec in subalterno, puta ad seruos, si intereāt solùm aliqua, secus si oēs: quia periit totum genus: vt d. §. incertę. Quod tñ dictum Pauli, qui opin. teneret Host. diceret, verū solùm in legato: vt loquitur d. §. incertæ. secus in vēditione. ad quod est tex. not. in l. quòd si pendente. ff. de per. & cō rei vend. ¶ Et quintò dicitur, non exigentis degustationē: quia si fiat vēditio purè. i. sine cōditione, & sine scriptura, & de re certa, seu determinata, & in specie. i. in singulari, puta hunc seruum, aut hoc vinū, vbi res vēdita degustationem requirit, vt vinum, distinguēdū est: quia si venditio fiat in specie, periculum erit emptoris post degustationē solū, ſm Sum. Ros. quæ allegat. l. si vina. ff. de peri. & com. rei. ven. vel etiam ante degustationē, ſm Sum. Ange. quæ allegat gl. in l. j. ff. eo. Sed illa glos. videtur quibusdam euertere text. & tangit contra opin. cōem. Ibi vide si placet. Si autem non in specie, sed ad mēsuram venditio fiat, periculum est venditoris, donec sit mensuratum: & si emptor nolit mensurare, venditor etiam si nihil dixit de expeditione vasorū, potest corā restib. mēsurare, & effundere, monito prius emptore, si vasa sunt ei necessaria propter vindemiam, vel nouam & iustam rationē. ff. vbi s. l. j. & ij. ¶ Et sextò dicitur, excepto casu publicationis: quia si fundus venditus fuerit ante traditionem, vel post publicatus, causa maleficij vēditoris, periculū erit venditoris. l. si fundus. ff. loc. & ibi glo. & ibid. Gof. & Host. Sed intellige propter maleficiū admissum, antequam emptor proprietatem adipisceretur. ¶ Et septimò dicitur, nisi pactum: quia licet venditor ex natura cōtractus teneatur de dolo & lata culpa, & leui: nō tñ de casu fortuito. ff. de peri. & com. rei ven. l. custodiam. & l. si vendita. ex pacto tamen tenetur, scilicet, de casib. specificatis tantum. ff. eod. l. si in venditione. ¶ Et octauò dicitur, culpa. s. præcedente. Instit. eod. §. cùm autem. & hoc etiam si fuit in culpa leui perditionis rei: sicut in commodato & depōsito. ¶ Et nonò dicitur, mora. s. tradendi rem: quia tunc periculū spectat ad morosum venditorem, etiā si res penes aliū erat peritura. ff. de leg. j. l. cum res. & hoc in foro cōtentioso, secus in foro animæ. Si verò vterque, id est, tā venditor quàm emptor fuit in mora, posterior mora præpōderat primæ, & illi nocebit quo ad periculum. d. l. illud. ff. de peri. & com. rei ven. quod limita, nisi posterioris moræ primus morosus fuerit causa: qa sic posteriori nō nocebit: & casus est iuncta gl. in l. si per emptorem. in fi. ff. de act. emp. & vend. ¶ Et decimò dī, calliditas: quia si vēditor affirmauit bonitatē duraturā, imputatur ei: vel si bonitatem sciebat nō duraturā, & tacuit. ff. de peri. & com. rei vē. l. si qs vestra. Vñ admiscētes vina praua bonis, & tacētes, tenētur ad restitutionē de omni dāno vel inter-
4 esse, & de eo quod inde plus habuerunt. ¶ Tertiò * q̄ritur, ad quem spectet periculū meliorationis & deteriorationis, aut fructū rei vēditæ? Et dico, ꝙ si res vendita est in specie, ſm legistas, siue in numero, ſm dialecticos, qđ idē est, puta si venditus est iste equus, deterioratio & melioratio rei venditæ pertinet ad emptorem: extrà, de reg. iur. q sentit, lib. 6. nisi venditio sit conditionalis, vt dictū est: fructus autē rei venditæ pertinent ad venditorē, donec sit perfecta venditio, qđ tunc est, vt not. glo. C. de peric. & com. rei ven. l. j. qñ pretiū est solutū, vel habita fides de pretio, licēt aliàs sit pfecta, qñ res est tradita ff. de act. empt. & vend. l. si quis alienam rem. Ea verò pfecta pertinet ad emptorē. Vnde ad ipsum pertinet qđ per alluuionē flumē accrescit, & fructus, &
5 partus. C. de act. empt. l. fructus. & l. pen. ¶ Quartò * quæritur, quæ sunt, quæ pōt aut non possunt vendi? Et dico, ꝙ vendi pōt omnia mēsurabilia pecunia, non prohibita vendi. ¶ Prohibētur aūt primò spiritualia, vt ʒ. Simonia. ¶ Secundò, illa quorū vsus est solùm ad malum, vt ʒ. Ars. ¶ Tertiò, res aliena. de quo vide gl. in l. rem alienam. ff. de cōtrahen. empt. & qui emit, ad restitutionē tenetur, vt ʒ. Restitutio. j. ¶ Quartò, vasa sacra in eadē forma laicis, sed solùm alteri ecclesiæ propter necessitatem. l. sancimus. la j. C. de sacros. eccl. cōfracta autem vendi possunt cuicunque. de consecr. dist. j. ligna. x. q. ij. hoc ius. ¶ Quintò, res pupilli ipsi tutori. l. cum ipse. C. de contrahen. empt. & ff. eod. l. si in emptione. ¶ Sextò, liber homo: potest tñ pater vendere filiū necessitate famis vrgente. l. j. & ij C. de patr. qui fi. dist. ita tñ, ꝙ si restituatur emptori pretium à filio, siue ab alio quocunque, qñcunque ipse in ingenuitatem perueniat, in nullo autem alio casu licet filiū vēdere patri, matri verò nec in alio nec etiā in isto, similiter nec marito vxorem: quia nō est ita in eius potestate, sicut est filius in pōtate patris. Si aūt liber hō patiatur se vendi ad pretium participandū, efficitur seruus. Institut. de iure person. §. serui. ¶ Septimò, Christiani, ſm Arch. capri in bello redigi nō possunt in seruitutē, aut emi in seruos, aut empti vendi: infideles aūt redigunē in seruitutem, & emi possunt ac vēdi in bello iusto, & si posteà efficiantur Christiani, non tñ ex hoc à seruitute liberantur, quāuis hoc facere sit piū. ¶ Octauò, omnia sophistica prohibentur vendi pro veris, vt de auro & argento alchimico
6 dictum est ʒ. Alchimia. §. v. & ʒ. §. xvij. ¶ Quintò * quæritur, vtrū qs rem suā aliquo casu vendere cōpellat. Et dicit Pan. in c. j. eo. tit. ſm cōmuniorem opinionem, ꝙ aut quis exposuit rem suā venalē, aut nō. Primò casu ī necessariis ad vitam hominis pōt superior instituere iustū pretiū: quia interest superioris prouidere vtilitati subiectorū & reipublicæ, & in istis debet intelligi d. c. j. & iura similia. Ex quo infert Bald. in l. j. C. de epis. audi. quòd cum vita hominis sine vestimentis & hospitio duci non possit: ꝙ etiā in domibus aptis ad locandū, & in pannis potest statui certū pretium. Et ita iam dudū actum fuit Paduæ in domibus cōducendis per scholares: quia descripta fuit domus quælibet apta in certo libro, & descripta pensio annalis. In aliis aūt quæ nō sunt necessaria ad vitam hominis, locū habet l. dudum. C. de cōtrah. emp. & l. nemo exterus. C. de Iudæ. vbi habet, ꝙ nemo cōpelli pōt ad vendendū rem suā, nec potest quis alienæ rei pretiū imponere, sed quisque in re sua erit moderator & arbiter. l. in re mandata. C. man. & in d. l. ductum. Secundò aūt casu principali. s. cum quis rem suā non exponit venalem aut subest necessitas: & possunt exuberantes cōpelli ad vendendū iusto pretio ea, quæ ad hominis vitā sunt necessaria, & sic seruatur tpe caritatiæ: quia tūc omnia victualia debent esse cōmunia. Et ad hoc tex. cum glo. in c. sicut hi. xlvij. dist. vbi cōcluditur, ꝙ licet indigētibus agere cōtra diuites ad victualia communicādā, tamen cum imploratione iudicis, vt compellat. Nota verò ſm Azo. quod ordo ciuitatis pretia grandia taxare non pōt. ff. ad l. Iul. de anno. l. vlti. potest autem statuere ne quis fructum suum ad domū reportet, aut rem aliā postquā in foro venalē exposuit. l. nemo. la ij. C. de iudi. & pro sterilitate vitanda & fertilitate habenda qlibet mercator partes alias adire teneatur ad emenda frumenta vendenda in cōmuni, & ꝙ quilibet ad hoc pecuniā mutuare teneatur. l. vnica. C. vt ne. li. in cōpara. spe. se ex. lib. 10. & ibi glo. & ꝙ nullus emat vltra suā indigentiā, ne aliis res sint cariores, vel incōmodè ha-
7 beantur. l. j. C. de epis. audi. ¶ Sextò * quæritur, quo pretio res possunt emi aut vendi? Et dico, ꝙ licet variæ fuerint opiniones tam Legistarum in l. j. C. de epis. aud. q̄ Canonistarum in c. j. & c. cū dilecti de emp. & ven. tamen, ſm omnes, non licet semp venditori rem suam vendere quantum potest: quia est sentētia iuris. x. q. ij. hoc ius. addita glos. Sed vt dicit S. Tho. ij. ij. q. lxxvij. oportet pretiū esse æquale rei, & econtra, quia emptio & vēditio pertinet ad iustam commutationem, ſm Philosophum in lib. Ethi. de cuius ratione est æqualitas. Pretium autem iustum, siue æquale, ſm Innoc. & Rayn. est quod cōmuniter currit in loco huiusmodi cōtractus: & etiā in tempore, vt in c. cùm dilecti. de emp. & vend. & in l. ij. C. de rescin. vend. nisi dubium sit an res tēpore solutionis plus sit valitura, de quo ʒ. Vsura. ij. qđ tamen pretiū iustum, ſm S. Tho. in indiuisibili non consistit. Vnde dicit glo. in d. c. hoc ius. & iustum pretiū taxatur secundùm æstimationē communē, & idē habetur in l. pretia. ff. ad l. Falci. Et si alicuius cōmercij nō sit communitas, determinabitur pretiū præscitis circunstātiis iudicio boni mercatoris in re mobili, cum alia regula dari nō possit: in re verò immobili ſm fructus, vt not. glos. & Bart. in l. ij. C. de rescin. ven. & sequuntur cōmuniter doctores. Quod tñ limitatur primò secundū S. Th. quia qñ venditor ex venditione damnificatur multū, vendere pōt & rem & suū damnum: quod tñ intellige, si venditor vendit ad instantiam emptoris, & vt ei seruiat, nō aūt si venditor venderet coactus pp aliquā propriā necessitatē, quia tunc S. Th. in q. de ma. q xiij art. iuj. dicit, ꝙ qui emit rem aliquā tantū pro ea iustè dat, quantū valet, nō aūt quantū ille, q vendit, ex eius carentia dānificatur. hæc ille. Secus aūt, si ipse nō damnificaretur, & emptor multū iuuaretur, quia cū hoc non sit pp conditionē vendētis, venderet ꝙ nō est suū. Et sēdò limitatur ſm Archid. nisi adsit fraus minorantiū vel augentiū pretia rerū studiosè, sicut quidā lupi sua volentes vendere frumenta, conueniunt vt non nisi certo pretio vendāt, vel emant oēa, q̄ sunt in foro, vt pretiū crescat, & suo mō vendant, aut volētes emere exponūt multa in foro, vt pretium vilescat.

vilescat. Quibus duobus casibus pretium rei non est ẽm comunem ęstimationem,sed in prima limitatione est maius, in secunda est maius aut minus,vide ĩ.eo.§.ix.& vsu-
8 ra.ij.§.j.¶ Septimò*quæritur,vtrũ liceat rem vendere plus quàm valeat, aut emere pretio viliori.dũmodò non excedatur medietas iusti pretij, vt dicunt iura?Et dicit S.Th.ij.ij.q.lxxvij.ꝙ iniustum est vẽdere carius, aut vilius emere quàm res valeat,põt tñ aliqñ vẽdi plus quam valeat, in se: licet tunc non vendatur plus quã valeat venditori, neque quantũ valet emptori, iuxta dicta in priori.§.vt quãdo ex venditione læditur vẽditor,sed vendit vt cõplaceat,vt suprà.Et similiter eadẽ ratione licet emere vilius, quàm res valeat in se:puta, quia valde vtile est venditori vẽdere,nõ autem emptori emere, sed emit vt seruiat, sicut qui emit operas pauperis pretio expensarũ,ne fame moriat̃.Et hæc vera sunt in cõscientia iura tñ ciuilia permittũt cõtrahentes se decipere vsq; ad dimidium iusti pretij. C.de rescin. ven.l.ij.extrà,de emp.& ven.c.cùm causa.quod Inno.in c. in ciuitate.de vsu.dicit procedere iure fori, non iure poli, & quo ad Deum.Nam ius positiuũ in odium litium noluit dare actionem pro modica læsione, sed solùm quãdo excessus est magnus.puta,cùm quis est deceptus vltra dimidium iusti pretij,quod quidem, secundũ aliquos, tunc est quando res valens decem, venditur viginti & vno,sed ẽm Azo.est si res valens x.vẽditur quinque, minus vno denario,aut xv.plus vno denario.& hoc est verius,& secũdùm Host.& Bern.in c.cum causa.extrà eo.vbi & Pano.dicit,ꝙ secundũ aliam opinionem nõ esset dare casum deceptionis in vẽditore:quia rẽ valentẽ x.oporteret dare pro nihilo vel pro minus,quod est impossibile:quia venditio esset
9 sine pretio.Octauo*quęritur,quid agendum sit vbi pretiũ non fuerit æquale rei,siue iustum? Et dico,ꝙ si hoc sit vltra vel citra dimidiũ iusti pretij,in plus vel minus rescindetur vẽditio,vel pretium reducetur ad æqualitatẽ,& habebit optionem rescindendi contractum,vel ęquandi pretium emptor,quando est citra dimidium, vt not.Ber.in c. cũ dilecti.& c.cum causa.de empt.& vend. Quando verò est vltra dimidium, optionem habebit vẽditor secundùm Azo.per arg.à contrario.Et si periret tres, secundùm Pan. in d.c.cum dilecti.periret emptor, si pretiũ erat minus dimidio,quia cùm duo sunt in obligatione alternatiuè, vno perempto remanet aliud.l.plerunq;. ff.de iur.dot.& l. Stichum.ff.de verb.obli.Aut venditori,si res est plus vendita, per eandem rationem tamen prædicti non tenentur restituere, nisi illud plus, vel illud minus.Et poterit agere deceptus vsq;ad xxx.annos,siue agatur conditione ex l.ij.C. de rescin.ven.quæ conditiones,cùm sint ꝑsonales,sunt ꝑpetuæ,siue agatur ex eo contractu, scilicet ex vendito, vt no.Pan.& Inn.in d.c.cũ causa.Sed si ageretur officio iudicis,vt volunt aliqui,sic agere nõ posset nisi vsque ad quatuor annos,quia vsq; ad illud tẽpus datur restitutio in integrũ.l.vlt.C. de in integ.restit. Pan.tamen vbi suprà vult ꝙ etiam vsq; ad xxx.annos.Si verò inæqualitas pretij nõ sit vltra vel citra dimidium iusti pretij, si quidẽ dolus dedit causam contractui, annullat illum.Sed si nõ dedit causam contractui,sed incidit in illum,tenet quidem contractus,sed æquabitur pretium.Si verò nec dedit,nec incidit, & tamen emptor sciebat rẽ plus valere,& vẽditor ignorabat, secundùm Panor.in c.quia plerique de immu.eccl.in foro animæ tenetur restituere qđ plus valebat, quia agit contra iustitiam naturalem decipiens proximum, saltem re ipsa in pretio.Si autem vterq; fuit ignorans, sed re ipsa euenit deceptio, puta quia lapidem pretiosum venalem vterque vitreum credebat, quidam dicunt emptorem non teneri: quia emptione bonæ fidei lapidem acquisiuit. Sed Panor.dicit illum teneri ad restitutionem, si à principio emisset verò valere,si illum sciuisset,num autem si verò pretio non emisset:sed eo casu tenetur restituere rem, si alter vellet pretium restituere ex quo iustum pretiũ supplere nõ vult.argu. l.in fundo.ff.de rei vend. & in l. si quis cum aliter.ff.de verb.oblig. vbi parificantur deceptio ex re ipsa,& à proposito.Intellige si sit vltra dimidiã.Vnde & Bart.in d. l.si quis.dicit, quòd si in venditionis instrumento dicatur: Vendidit rem pro tanto, & quod plus valebat,donauit, nõ propter hoc cessat remedium.l.ij.C.de rescind. vend. quæ loquitur de deceptione à proposito. & d.l.si quis .si venditor ignorabat rei valorem, quia per talia verba habebat animum donandi solùm modicum, vt l. si libertus.ff.de oper.libe. l.hæc adiectio.de verb.signific. Si autem sciebat valorem,cessant remedia dictarũ legum.Notandum est verò,quòd vbi iuxta prædicta venditio rescindenda non venit,tenet,.& sic sufficit æquare pretiũ. Et licet Sum.Rosel. dicat, ꝙ vbi deceptio est citra dimidiã re ipsa,non teneat quis restituere in foro animæ,tamen est contra mentem S. Tho.& contra rationẽ iustitiæ: quia oportet pretium esse æquale, vnde in conscientia tenetur quis de pluri, nisi sit adeò modicum,vt damnũ passus non curare putetur. Dicit etiam Panor.in c.in ciuitate.de vsur. ꝙ iura canonica permittentia deceptionem vsque ad dimidium,intelligi debẽt quando venit deceptio re ipsa. Secus vbi dolus dat causam contractui,vel incidit in contractum:quia tunc debet illud restitui:quia non est verisimile,ꝙ ius canonicum instinctu Spiritus sancti conditũ. d.l.si quis diaconus, approbet hanc peceptionem dolosam. Ego autem dico,ꝙ loquitur in foro contentioso, siue deceptio sit ex re, siue ex dolo, non quia illũ approbet,sed quia tolerat:sicut & lex diuina tole-
10 rauit iniustum diuortiũ. Nonò * quæritur, an liceat alicui cariùs vendere aut viliùs emere quantùm potest? Et dico, ꝙ res tantùm valet quantùm vendi potest.ff.ad Treb.l. j.§. si hæres.& ff.ad l.Falc.l.quærebat̃.& ff.de furt.si quis vxori. §.vlt.& hoc ad numeratum,in loco & tẽpore venditionis: quia pretia rerũ non ex affectu singulorũ, sed cõmuniter æstimantur.ff.ad l.Falc.l.pretia.& ẽm hoc licet cuilibet cariùs vendere,aut vilius emere, quantũ potest ad numeratũ. Sed prædicta sententia, scilicet, ꝙ res tantùm valet quantũ vendi potest, est vera, quantũ ex doctoribus colligo, concurrentibus tribus. Primò, ꝙ cesset fraus minorantium vel augentiũ pretia dolosè,de quo ŝ.§.v.Secundò, ꝙ cesset ius seu coactio ementiũ & vendentiũ,ita scilicet,ꝙ non compellantur aliqua necessitate emere aut vendere hic,& nunc ab isto,vel isti,eo modo quo moriens fame venderet equũ electum paruissimo pretio, vt inde redimeret panem pretio maximo. Tertiò, ꝙ cessat ignorantia contrahentiũ, ita scilicet, ꝙ vterque bene nouerit factũ suum. Addit secũdũ Ange.ex mente Scot.requiritur,ꝙ cesset lenitas mentis, & adsit prudentia,sed hoc pertinet ad ignorantiã. Addit etiã requiri, ꝙ qui plus debito vẽdit aut emit,donare possit,sed hoc nihil facit ad hoc,ꝙ cõtractus iustè fiat,sed ad hoc,ꝙ iniustè factus iustificetur,cùm illũ supponat iniustũ:omittit autẽ primũ requisitũ,quod tñ Archi.ponit,& per se manifestum est requiri,alioquin potentes cõuenire possent,&
11 opprimere pauperes. ¶ Decimò * quæritur, vtrum negotiando liceat aliquid cariùs vendere, quàm sit emptum? Et dicit S.Tho.ij.ij.q.lxxvij.& Pet.de Anch.in c.j.de vsur.lib. 6. & alij Doctor. quòd ordinario lucro ad aliquem finem necessariùm, vel honestum, licita redditur negotiatio, puta

puta ad sustentationẽ suæ domus,vel pauperũ,vel patriæ, ne desint illi necessaria, expectando moderatũ lucrũ, non quasi finẽ,sed quasi stipendium laboris.Sed tamen ex hoc licèt dicatur negociatio licita ex intentione, nõ tamen licet cariùs vendere rem,quã sit empta, vt colligitur ex dictis eiusdem S.T.& Pet.de Anch. nisi pretiũ rei sit mutatũ rõne loci,aut temporis,aut formæ, puta quia res in se est meliorata à se,vt equus,qui creuit, vel ab arte,vt gladius, qui est expolitus.Imò inter mutationes formę videtur cõprehendi posse,si empta in quãtitate magna vendatur minuatim, pro quo videtur facere dictũ Chrys.ꝙ qui rẽ cõparat,vt integrã & immutatam.s.aliquo triũ modorũ prædictorũ,vendendo lucretur, ille mercator est, qui de templo Dei eiicitur,vbi illud verbum,integram ponderãdum est.Additur hoc licere quartò, ratione laborum & periculorum,& in transferendo, sed hoc reducitur ad prædicta. & verum est,quando translatio fit ad locum, vbi pretium est maius, alioquin stultus mercator emẽs rem vbi est cara,posset eã vendere carè vbi est vilis & abũdans,& cõsequenter iustũ nõ esset ẽm cõmunem æstimationem,contra prædicta. Posset tñ hoc quartum membrũ esse à tribus prioribus distinctum,& habere locum vbi quis res detulit cum periculo & labore ad locũ,vbi nullũ habent pretium, quia ibi.s.non venduntur,quia eo casu in statuendo iusto pretio habebitur ratio periculorũ & laborũ & expensarũ. Qui autem emit vt cariùs vendat sine aliquo honesto fine,solum vt lucretur, sine reipublicæ vtilitate, sed potius cùm dãno, peccat mortaliter, secundùm Alex.in iij.parte Sum. vt etiam patet per c.eiiciens. lxxxviij. dist.de talibus intelligitur c.quicunque tempore.xiiij.q.iiij. vbi turpe lucrũ dicitur tpe vindemiarum vilius emere, vt carius vendatur.Et concordat his Hugo, & Lau.xiiij.q.iiij.si quis.& S.T.vbi ŝ.& Pan.in c.ne cler.vel mo.Non tamen necessariò tale turpe lucrum est restituendum, secundum Rodofred.sed de cõsilio solùm, nisi fortè fuissent causa talis excrescentię,quæ aliàs non fuisset,quia tenerentur damnifi-
12 catis,¶ Vndecimò*quæritur, vtrũ liceat emere rem intentione statim reuendendi cũ lucro sine mutatione rei temporis,& loci:sicut faciũt qui prius vendunt rẽ quàm emãt, vendentes pro xij.& ementes pro decem? Et dico,ꝙ Sum. Ros.facto fundamento ex Arch.ꝙ iustum pretium non sit indiuisibile,dicit istum de prudentia esse laudandum.Arc. autem dicit non apparere clarè, ꝙ sit iustum, ego autem dico apparere clarè,ꝙ hoc sit iniustũ:quia de isto propriè intelligitur dictum Chryso.allegatum.§.superiore. Vnde Alex.vbi ŝ excusando eum qui à casu emit bono foro, & vendit statim carius, accusat eum qui hoc hac intentione facit. Imo Nider vij.præcep.c.v.dicit, ꝙ tales essent à republica exterminandi:quia nocẽt vtriq; eorum qui parati sunt œconomicè cõmutare.Qui tamẽ emit nõ illa intentione, si statim sibi occurrit ad reuendendum cum lucro, nõ peccat, quia iustum pretiũ est diuisibile.¶ Duodecimò
13 * quæritur, vtrum liceat cariùs vendere, quàm emere, ex sola mutatiõe tpis, puta emẽdo blada tpe frugũ,vt postea cariùs vendãtur?Et dico, respõsionem patere ex d.§.priore. Nam secundùm Ray.Arch. & Viliel hoc lucrum ex se est turpe, vt patet xiij.q.iiij.quocunq;. Vnde oportet illud aliquo bono fine honestari. Vnde & S.Tho.ij.ij.q.lxxvij. dicit,ꝙ secũdùm Philosophum primo Politicorum,lucrũ mercatorum de se est turpe, quia ordinatur ad seruiẽdum cupiditati:ideò oportet illud honestari honesto fine, qui est præseruatio sui, vel pauperum eleemosyna, aut opulentia cõmunitatis. Igitur est licitum hoc facere ad bonũ communitatis, secundùm Rayn.vt Ioseph. & similiter ad prouisionem suam,secundùm Viliel.maximè, si aliter nescit negociari,nec habet vnde sustentetur,dummodo non intendat caristiam, & similiter ad largiendum inde eleemosynã,secundùm Ray.Inn.Viliel.& omnes.Si verò hoc fiat ex auaritia, vt alij compellantur emere ab eo, & ille suo modo vendat, aut si intendatur caristia, est mortale. secũdùm Viliel. Et secundùm Ray.tenetur restituere pauperibus.xiiij.q.v.qui habetis. quòd secũdùm Viliel.verum
14 est de honestate,sed nõ de pręcepto.¶ Decimotertiò, *qd de faciẽtibus annonã cariùs vendi, puta impediendo conductores?Et dico,eos teneri ad ponendũ eam in bono foro,ac si fuisset delata si possunt,& puniuntur pœna xx.aureorum.l.ij.ff.ad l.Iuliam de anno. & etiam corporaliter.l. annonã.ff.de extraord.cri. & idem de emẽte omnia blada vt cariùs vendat.d.l.annonã.& idem de omnibus pertinẽtibus ad victum vel vsum per ipsos solos vendẽdis in caristiam reipublicę,vt in l.vnica.C.vt nem.lice.in compar. spec.se.&c.lib.x. vnde qui dat arrhas pro omnibus aromatibus,sciens naues quæ ferebat eas submersas,facit monopoliũ,& incidit in pœnã.d.l.vnicæ.& tpe necessitatis tales cõpelli possunt vẽdere minus pretio tũc aliàs iusto.l.ij.§.
15 cum in eadẽ.ff.ad l.Rho.de iac.¶ Decimoquartò*quęrit̃, vtrũ liceat carius vendere ad tẽpus, quàm ad numeratum ratione dilationis tpis?Et dico,ꝙ non,sed est vsura virtualiter,vt ĩ.Vsucapio.ij.§.j.& idẽ est si ematur pretio viliori,
16 quàm soluitur ante tempus. ¶ Decimoquintò * quæritur, vtrum mercator, qui scit ad aliquem locum alios post se venturos cum abundantia earũdem mercium,possit vendere pretio tunc currente:an verò teneatur vẽdere pretio quod futurum est,aut ꝙ esset tunc, si res sciretur? Et dicit S.T.ꝙ non facit cõtra iustitiã vendens pretio currente,& tacens quod futurum est, si tamen diceret, vel de pretio subtraheret,esset abundantioris virtutis. ¶ Decimosextò,
17 *quid si quis intendens nocere inimico, scribit amico vt multũ emat de lana,vel alia re,quia erit cara in posterum, quod tamen nouit falsum,& deinde literã sibi cadere permittit in loco vbi inueniatur & legatur ab inimico:& cõsequenter talia emat & perdat?Et dico,secundùm Arch.ꝙ mortaliter peccat ex intẽtione nocendi, non tamen tenetur satisfacere de dãno,quia non dedit occasionẽ efficacẽ, ext.de iniur si culpa.quia ille non debuit ita leuiter crede-
18 re.¶ Decimoseptimò, * quid de eo quod in facto accidit. Mercator magnus Venetiis acceptis literis ab oriente vt emeret aromata, quia futura erant cariora, eas lacerauit, intendẽs omnia aromata emere, sed alius tenuis colligẽs literarũ frustra,& legens eum præuenit in emendo & lucrum sustulit? Et dicit Archidiaconus, ꝙ si legit literas illas,vt sciret eius secreta,curiositas est,si verò vt sibi prouideret,prudẽtia humana est, & nõ peccatum, quia licitum est cuilibet accipere quod pro derelicto habetur, vt dictæ
19 literæ.¶ Decimooctauò*quæritur, vtrum liceat mercatoribus conuenire vt certo pretio vendant,vel vt vnus solũ tale quid vẽdat? Et dicit Hostiensis pactum esse illicitum, & idem est, si quis in ciuitate impetret vt sibi soli vendere liceat,vnde si quis huiusmodi exercet officium, secundùm leges debet spoliatus bonis exilio perpetuò dãnari, & cõcedẽtes puniri.i.officiales qui prædicta cõcedunt, aut nõ puniũt vt C.de monopolis.l. vna. vbi Azo.per illam legẽ cõcludit prohibitum esse ne quis exerceat monopolium, id est,singularem negotiationẽ, quod accidit, cùm aliqui paciscuntur, ne in arte sua quenquam instruant præter filios vel nepotes,& idẽ est in omnibus huiusmodi.Prædi-
cta

cta tamen & d.l.vnam.intellige secundùm Inn.in c.significante.de pign. quãdo fraudulẽter & in damnũ reipublicę,fiũt. Secus si cõitas sic statuat pro bono reipub.vt vnus solus vendat vinũ aut hmõi,& tale lucrũ applicetur com-

20 munitati,vt quotidie fieri videmus.¶ Decimononò*quæritur, vtrum venditio reddatur iniusta propter defectum rei venditæ? Et dicit S.T.ij.ij q.lxxvij.quod circa rem venalem triplex defectus considerari potest.s. s̃m speciem, quantitatem,& qualitatem, vt si vendatur aurichalcũ pro auro,vel vtatur quis deficienti pondere aut mensura,vel si animal infirmum vendatur quasi sanum. In his igitur tribus si venditor scienter offendit,peccat, & restituere tenetur.Si verò ignorãret,non peccat quidem:sed cùm ad eius notitiã venerit, recompẽsare tenetur emptori.hæc ex illo. Sed quod dixit de qualitate, intelligitur de corruptiua substãtiæ,vt in domo cõbusta: arg.l.quid tñ.ff.de cõtrah. emptione. Secus in nõ corruptiua, puta si agrũ sterilẽ putabat vberem xxix.q.j.his ita respondetur.Vnde tũc,vt ibi patet in gl.vẽditio nõ rescinditur, nisi esset deceptio vltra dimidiam,vt dictũ est:vel haberet pestiferas herbas.C.de ædil.ædic.l.si prædiũ.vel nisi dolus dedisset cãm cõtractui, vt ff.de dolo.l.eleganter.Ex his multa patent. ¶ Primum. Si vendens intendit vendere rem vnã, puta vnum agrũ,& emẽs emere aliam in substantia,vt alium agrum,venditio non valet.l.in venditionibus.ff.de cõtrahend.emp. Et idẽ est in materia, vt si vendatur aurichalcum pro auro: vt in d.l.in emptionibus.¶ Secundũ.Tabernarij dãtes vini mẽsuram diminutã,secundùm Arc.non excusantur, quia decipiunt & dãnificant emptores,non obstãte cõtraria consuetudine, quæ est corruptela, nisi hoc faciãt ad suã indẽnitatẽ,vel lucrum moderatum,puta quia si darent plenas, oporteret pretiũ augere,& cõsequenter nullos aut paucos inuenirent emptores. Si autem econtra mulier dans ad filandum pro libra dat vncias xiij. & nõ soluit nisi ꝓ libra, secundùm eundem, non est fraus.s.vbi sic est consuetum: quia sic intelligitur esse pactũ,cum à principio datur opus vt sic soluatur,scienti autem & cõsentienti non fit iniuria, quãuis mos turpis videatur.¶ Tertiũ.Si equus venditus ad paucos dies rõne suæ malæ qualitatis moriatur. Pan. in c. iniustũ.de re.permut.post Cyn.distinguit. Nã aut morbus erat notus vtriq;, & nõ cõpetit remedium,quia sciẽti, &c. Aut vterq; ignorabat,& tunc aut emptor non fuisset aliàs empturus, & cõpetit actio redhibitoria.Aut aliàs emisset: & tunc competit actio quanti minoris, nõ autẽ ad totum dãnum.Aut sciebat alter tantum:& si emptor,sibi imputetur rõne prædicta, si venditor, tenetur ad omne interesse, non solùm ad pretium, vt in l.Iulianus.ff.de act.empt.nisi interuenisset pactum vt non teneretur,etsi emptor fuisset minus diligẽs, nihilominus secũdùm Cy.vẽditor tenetur, quia licet ille fuisset in quadã negligẽtia,vel culpa,tñ venditor nõ patefaciẽs fuit in dolo,qui prę ponderat culpę,vt in l.item si obstetrix.ff.ad l.Aquil.Io. tñ And.post alios dicit,ꝙ si intra triduũ moritur,& inuenitur habere cor marcidum,ex tẽporis paruitate præsumitur illũ morbum tempore vẽditionis habuisse.¶ Quartum.Si quis vendat equũ dolentẽ in spatula,sed hoc nõ ostẽdentem, quia erat calefactus,dicẽs, do tibi equũ istũ ꝓ strabone & dolẽte ac habente omnes maculas,nec volo ex aliquo teneri,secundũ Spec.in tit.de emp.& ven.§.nunc.nihilominus tenetur,ex quo aliàs specifice non propalauit defectum, quia emptor fuit deceptus, vidẽs dictam esse falsitatem in aliis expressis,& credidit verisimiliter sic esse de morbo spatuloso.

¶ Quintũ. Si fundum vendidi tibi expressis confinibus & mensura terræ, & nũc inuenitur maioris quãtitatis, an cedat emptori quod plus est, aut vẽditori,distinguit.Ol.Nã quãdoq; loquẽs vtitur terminis denotãtib⁹ certũ numerũ vel mensurã, & agit ad supplementũ, qñ.s.exprimit cõceptum suum, incipiendo à numero vel mensura,vt, vendo tibi terram quatuor modiorum in talibus cõfinibus quandoq; aũt vtitur terminis denotãtibus speciem seu corpus, licèt adiiciat certum numerũ vel mensuram,vt, vendo tibi talẽ fundũ sic confinatũ,qui est triũ modiorum,& tũc, ꝙ est plus,cedit emptori, quia hoc casu numerus,vel mẽsura videtur adiũgi loco demõstrationis, quæ licet sit falsa,non vitiat nec minuit illud, cui adiũgitur, vt l.falsa demonstratio.ff.de cond.& demõ. Hæc Pan.in c.per tuas.de don.Vel dic, ꝙ si pretium taxatur per modia.emptor non habet illud plus, si verò non taxatur per modia, habebit

21 totũ.& de hoc s̃.Donatio.j.§.¶ Vicesimò * quæritur,vtrũ venditor teneatur dicere vitiũ rei venditæ?Et dico,ꝙ S.T. ij.ij.q.lxxvij.art.iiij.obscurè de hoc loquitur, & ij.quolib. ar.x.cuius doctrinam sic intelligo.Nulli est licitum inferre damnum proximo,vel periculum.Cum igitur quidam defectus dent dãnum tantùm, vt pãnus malus,quidam verò dãnũ & periculũ personæ vel rerũ, vt cibus corruptus, seu venenosus,& equus retrocedẽs,in primis siue defectus sit secretus,siue nõ,venditor dicere nõ tenet̃ sed sufficit si minuat de pretio rei quantum apprehendit ille defectus, quia neq; dãnum neq; periculũ infert emptori,si tñ pretiũ non minueret,inferret dãnum.In secũdis aũt si sint publici, sufficit minuere de pretio, nec eos dicere tenetur, puta si equus sit monoculus, quia nec dãnum nec periculũ infert,si verò sint occulti,dicere tenetur, nec sufficit minuere de pretio, q̃a exponeret emptorẽ periculo.Hæc ex illo. cui cõsonat & quasi concordat ac limitat Ang.in l.si quis cum aliter.ff.de act.empt.& ven. & Pan.in c.iniustũ.de re. permu.Ex quib.colligitur,ꝙ distinguẽdum est sic,Nã aut emptor si sciret hmõi defect⁹ nullo mõ emeret,& tũc nullo mõ celare licet.Aut emeret quidẽ, sed nõ ita libenter,& tũc si nullũ immineat periculum vel damnum,nõ tenetur venditor reuelare,sed sufficit minuere pretium, & idẽ est, de mistura aquæ ad vinũ,& hmõi.Si aũt imminet periculũ vel damnum emptori vel alteri, manifestare tenetur, aliter esset obnoxius restitutioni damni si accideret,arg.l.in rebus §.item qui sciẽs.ff.cõm.& l. Iulianus.ff. de ac.empt.

22 ¶ Vicesimoprimò*quęritur,quid de his,qui rerũ defectus negãt,aut falsas bonitates affirmãt cũ periuriis & mendaciis sciẽter?Et dico ex Ray.iũcta gl.eius, ꝙ quãtũ ad iuramẽta semp peccãt mortaliter iurãdo falsum,etiã in modico.Quãtum verò ad mẽdacia similiter quãdo per hęc lędũt proximũ in magno,vel ẽt paruo.cũ voluntate lędendi in magno,secus si in modico,animo nõ lædẽdi ĩ magno, vel si in nullo, sed ad se seruandum indemnes.Vtroq; aũt

23 modo tenentur de nocumento.¶ Vicesimosecundò*quæritur,vtrum emptũ ex aliena pecunia sit ementis? Et dico ꝙ sic si nomine suo emit.l.si ex ea.C.de rei vend.Fallit qd̃ dictũ est in empto ex pecunia ecclesiæ.xij.q.iij.c.j. & ij.& q.v.fixũ.quod adeò est verũ,ꝙ si clericus habẽs pecuniam de prębẽda, emerit prædiũ, amplius illud dare nõ poterit intuitu pietatis,licet pecuniam dare potuisset,quia statim prędiũ fiet ecclesiæ,siue emerit nomine suo,siue alieno,de pec.cle.c.j.& c.inquirẽdũ. Et idẽ dic de empto ex pecunia pupilli vel minoris à tutore vel ꝓcuratore: q̃a minor sibi vẽdicare põt.l.ij.ff.qñ ex fac.tu. Idẽ de empto ex pecunia militis.C de rei ven. l.si vt ꝓponis Similiter dic in empto à marito vel vxore de pecunia sibi ab altero eorum donata

nata, si efficiatur non soluendo, qui donum accepit.l.vxor marito.ff.de don.inter vir.& vxo.Hæc ita limita, qñ pecunia non fuit alteri mista: quia si fuisset mista, transiret in dominium etiam furis.l.si alieni numi.ff.de solu. & sic nõ

24 esset ecclesiæ vel prælatorum. ¶ Vigesimo*tertiò quærit̃, si res vendatur duobus, cuius erit?Et dico, ꝙ potior est secundus,si res tradat̃ sibi,vel primus, si primò sibi detur, & idem in donatione.l.quoties.C.de rei vend.ar.c. ex literis, de consue.& expresse.C.de sacros.eccl.l.vt inter diuinum. etiam si secundus emisset,& ipse nomine ecclesiæ,q̃a præfertur primus.ff.de procu.l.in causę.Venditor autẽ tenetur crimine falsi:vt patet.ff.ad l.Cor.de fal.l.qui duobus.Sed si permutauit,aut alteri in solutum dedit,vel aliter distraxit, postquàm eam obligauerat, tenetur crimine stellionatus. ff.de cri.stel.l.iij. De hoc tamen plenissimè Ias. in repet.l.

25 quoties.C.de rei ven.¶ Vicesimo*quartò quæritur, vtrum is,cui datum est aliqd ad vendendum pro x.& vendidit ꝓ xij.teneatur de duobus domino rei? Et dicit Arch. ꝙ cùm habeat mercedem pro suo labore, & exhibet nudum ministerium,totum quod superuendit,tradere tenetur dominò siue primo venditori, & non emptori, nisi fortè plus iusto vendidisset.Sed Sum. Ang. contra Ros. tenet ꝙ sibi acquirit illa duo sua industria,non obstante mercede, q̃a illa datur vt inueniat emptorem pro decẽ, si tamen daret̃ sibi simpliciter vt venderet, secus: quia teneretur vendere meliori pretio quo posset.Sed hoc non bene dicitur, quia illa duo non retinet ratione rei venditæ, cum non sit sua, nec ratione laboris vel industriæ, cùm habeat mercedem pro toto illo quod exhibet in vendendo.Nec res datur sic vendenda à domino pro decem, quin velit habere duodecim si poteſt, sed expressit minimum.Et ita tenet Arch. Io. Fab.& Ioan.de Pal.in §.actionum.Instit. de acti. & ibidem

26 dom.Ias.¶ Vicesimò*quintò quæritur, vtrum venditor teneatur emptori de euictione?Et dicit gloss.& Pan. in ca.si venditor.de empt.& vend.ꝙ sic,& si non defendat emptorem postquàm sibi denuntiauit, tenetur ad omnes expensas,quas fecit in iudicio,secundùm eundem, siue obtinuerit,siue non:vt in l.j.C.de euict.& l.venditores.ff. de verb. obl.& vtrobique per Bart. Secus si non denuntiasset litem motam.Fallit aũt inquit,in tribus casibus, quod dictũ est, nec ad euictionem tenetur.Primò, si in principio litis, vel ad minus post litem contestatam, non denuntiauit venditori vt eam defenderet. C.de euic.l. emptor fundi. & l. authore.ff. eo.l.si rem.§.fi. Sed & si venditor sciebat litẽ motam, videtur sentire Bart.in l.denuntiasse. ff. de adulte. qd̃ etiam denuntiare teneatur,quia quando requiritur denũtiatio ad aliquid faciendum, vt in casu isto, non sufficit scientia sola,vt in d.l.denuntiasse. Secus quando requirit̃ denuntiatio ad simplicẽ scientiam habendam, quia valet, vt regula,eũ qui certus.de re.iur.lib.6.& l.j.ff.de act.em.& vend.Et licet glo.& Cyn.in d.l.emptor.& Dy in d. regula, eum qui certus.teneãt ꝙ non tenetur denuntiare, & multi alij,tñ tutius est ꝙ denuntiet,per l.si cõtrouersiam. in ver. authori hæredive eius nuntia.C. de euict. quæ denũtiatio non importat simpliciter indicare,sed per officialem notificare litem motam,vt veniat ad defendendum. Secundò, quando emptor citatus contumaciter abfuit, quia vr̃ condemnatus propter suam contumaciam.d.l.emptor. & ff. de euict.l.si ideo j.responso.& idem si venditore absente non appellauit à sententia.l.Herennius.ff.de euic. Tertiò, qñ per iniuriam sententia lata fuit contra emptorem.d. l. emptor.quia iniuria,quæ fit emptori,non contingit venditori.l.si imprudentiam.in prin.ff.de euic. Idem dic si per violentiam extraiudicialiter auferat̃.d.l.si per.& C. de eui.l.si etiam si notarius posuit ꝙ obliget se defendere de iure & de facto:quia illud de facto intelligitur, si lis moueatur de facto,non iure,secundùm Pan.vbi s̃. quia violentia extraiudicialis non venit secundùm naturam cõtractus, de quo dic vt not.per Bar.in l.stipulatio ista.ff.de ver.oblig. Adde quartò,quando emptor compromisit & reportauit sentẽtiam contrariam.l.si dictum.§.si in arbitrium.ff.de euict.ꝙ intellige verum,si voluntariè compromisit, q̃a secus si coactus.s.à statuto: ꝙ sic vult vt inter consanguineos cõpromittatur,& huiusmodi, & hoc denuntiauit venditori, secundùm Bar.in d.§.si in arbitrium.& Bald.in l.j. C.de peri. & com.rei vend. Et quintò, qñ emptor potuit vsucapere, & non vsucepit.d.l.si dictum.§.si cùm posset.Et sextò, si rẽ alienam scienter emit, nisi de euictione specialiter sibi cauerit.l.si fundum.C.de euic. Et septimò, si aliquid casuale contingat.C.eod.de leg.l.fin.de reb.eccl. non alie. cap. ad nostram.Vide etiam alios casus per Host.in Sum.eod.tit.

27 ¶ Vicesimo*sextò quæritur,quid si venditor pactũ fecit ꝙ de euictione non teneretur? Et dico nihilominus eum teneri ad pretium re euicta.l. ex empt. in fin.de act. empt.& vend.ꝙ limitat Lud.de Rom. qñ pactum sit in genere. s. à quocunque euincatur, secus si specificatur persona vel cã vna,quia tunc etiam non tenebitur ad pretium. Casus est in l.qui libertatis.in princ.ff.de euic.& ibi gloss. de hoc.

28 ¶ Vicesimo*septimò quæritur, quantum emptori tenetur venditor in casibus, in quibus de euictione tenetur re euicta?Et dico,quòd tantum in simplum, & si fuit in culpa in vendendo,tenetur etiam ad interesse. In foro tamen contentioso in rebus pretiosis arbitrio iudicis cogitur promittere duplum, aliter condemnatur in duplum pretij cõuenti.ff.de euict.l.ij.& l.emptori. De emptione rei furtiuæ habes j̃. Restitutio iij. §. vij. Vide etiam s̃.Contractus.§.ix. Vtrum teneat venditio per compromissum, & similiter vide multa j̃.Negotium.& Vsura secundò.

¶ EMVNITAS,vide s̃.Immunitas.

DE ENORME.

1 *Enorme,quasi extra normam positum,dictum est,quid autem importet,& præsertim ad mores relatum, & quotupliciter malum enorme dicatur.*

2 *Enormia crimina iuxta Canones quænam sint. Et ibidem, quod crimen enorme dupliciter dicatur.*

3 *Enormis iniuria corporalis quæ dicenda sit. Et ibidem quòd excessus notorius sit enormis,quia si fiat in personam ecclesiasticam, ab eo episcopus absoluere non potest.*

4 *Iniuria enormis num sit,quis arbitrabitur.*

1 ENORME*dr̃ quasi extra normam, vel sine norma.i. mensura,& importat aliquid excessiuè magnum.& loquendo in moribus, semper sonat in malum, quia bona ex suo genere non possunt esse magna per excessum, cum infinitè crescere possit homo in gratia,& consequenter in virtute.Dupliciter autem malum dicitur enorme.s.in se,& sic peccata aliqua dicuntur enormia. & in suo effectu vel

2 nocumento illato.& dicitur enormis iniuria.¶*Primò verò quæritur, quę sunt enormia crimina. secundùm canones?Et dico,ꝙ dupliciter crimen dicitur enorme. Primò ꝙ ad normam pœnitentiæ, quæ.s. pœnam delet cum culpa, plenè reduci nõ potest, quin semper aliquid remaneat de pœna,quia. s. impedit ordinis executionem, & beneficij detentionem,etiam post pœnitentiam. Et hoc est triplex, scilicet,homicidium voluntarium.dist.50.minora.j. q. vij. si quis enormem.de cons.dist.j.cap.j.& idem est de casuali præcedente culpa.de hom. continebatur. Secus vbi culpa

nō præceſſit.co.tit.ex literis.Item hæreſis , in qua poſt ſanatum vulnus remanet cicatrix.j.q.j.ventum. Itē ſimonia in ordine.de accuſ.inquiſitionis.& ibi patet, ꝙ idem eſt de ſimonia in bñficio.i.ſi quis adipiſcatur ordinem vel beneficium per ſimoniam,vt ibi.Et de his vide etiam ſ̄.Crimē. Secundò, dr̄ enorme, quod diſpenſationem non recipit:vt ſimonia in bñficio.j.q.j.erga.& q.vl.patet quomodo enormia dicūtur etiam omnia delicta, quæ inducunt infamiam ciuilem,id eſt,ex quibus quis remanet infamis, etiam poſt pœnitentiam.iij.q.7.§.porrò.& ij.q.iij.§.hinc colligitur.

¶ Secūdò*quæritur , quæ iniuria corporalis dicatur enormis?Et dico,ꝙ c.cum illorum. de ſent.exc. exemplificat ſi mutilatio ſequitur,vel ſanguinis effuſio.ſ.abundans , & ex membro,ex quo de facili non fluat, ſm docto. ſeu ex vulnere : & ſi in epiſcopum vel abbatem ſeu ſuperiorem manus iniecta ſit.Similiter in §.atrox.Inſti. de iniu. exemplificatur,ſi quis vulneretur, ſm Mod.ſi opus ſit medicamine chirurgiæ,vel emplaſtrorum, ſeu aliorum medicaminum. Item ſi quis fuſtibus ceditur , ſi in theatro vel foro , aut in conſpectu iudicis verberetur:item ſecūdùm alios, ſi in eccleſia vel cœmiterio, vel dormitorio. arg. c. cum pro cauſa.de ſent.excom.xvij.q.iiij.quiſquis.& §.qui autem. Item ſi ſacerdoti induto veſtibus ſacerdotalibus, magiſtratui, parenti,patrono,& prælato.ff.de iniur. l.prætor. §. atrocē. C.eo.l. atrocem. Et ſic enormis dicitur primò ex perſona: ſecundò ex loco:tertiò ex tempore,puta ludi aut feſtiuitatis:& hoc eſt arbitrarium : quartò ex re,puta vulnere : aut etiam vulneris loco, veluti oculo percuſſo. ff. de iniur. ita incipit.quintò ex modo, vñ ſecundùm Panorm.in ca. cùm illorum.exceſſus notorius dicitus enormis:& ſi fit in perſonam eccleſiaſticam,epiſcopus abſoluere non poteſt. Et
4 de his omnibus ſuprà Abſolutio iiij. in princip. ¶*Tertiò quæritur,quis arbitrabitur an iniuria ſit enormis ? Et dico, quòd is , qui habet abſoluere & ligare , vt ſciat an ſit quis ſuæ iuriſdictionis:& poſſit illum abſoluere necne.arg.cap. ſuper literis.de reſcript.& l.ſi quis ex aliena. ff.de iud. Sed caueat ne leuem arbitrari velit , vbi ius atrocem determinet:quia non abſolueret,ſed deciperet : ſecus autem determinat.

DE EPISCOPO.

1 *Epiſcopus vnde dictus,qualiter interpretetur,quódnam ſit ipſius officium ac munus. Et an differentia ſit inter epiſcopum & preſbyterum,& qualis.*
2 *Epiſcopatus ordo ne ſit,an dignitas.Et num eorum ſtatus religioſorum ſtatu perfectior ſit.num.ſeq.*
4 *Epiſcopatum expetere,aut oblatum recuſare, an liceat.Et ad hoc ſubnectuntur concluſiones aliquot.*
5 *Epiſcop. in ſui ordinatione & inſtitutione interrogatus, an nouū ſimulq; vetus teſtamentum nouerit, reſpondens , quod ſic , ſi illa ignoret,an mortaliter peccet.*
6 *Epiſcopalis dignitas,num à ſeruili,aut adſcriptitia conditione liberet. Et iura epiſcopalia,quænam poteſt epiſcopus à ſuis ſubditis ex Canonum diſpoſitione exigere.num.ſeq.*
8 *Epiſcopalis lex ſecundùm iura,quænam,ac quotuplex ſit.*
9 *Epiſcopus quid ſecundùm iura aut poſſit, aut non poſſit.*
10 *Epiſcopus quid debeat,& quid non.*
11 *Epiſcopus ad quid iure teneatur.*
12 *Epiſcopus quas incurrere poſſit pœnas.*

1 EPISCOPVS*Græcum nomen eſt,dictum ab epi, ꝙ eſt ſ̄.& ſcopos vel ſcopi,quod eſt intendere, quaſi ſuperintendens : quia ſuperintendit laicis & clericis ſibi cōmiſſis.viij.q.j.qui epiſcopatum.diſt.x.cleros.vbi etiam interpretatur ſpeculator , eò ꝙ ſubditorum mores & vitam ſpeculatur:& in hoc negligēs, eſt in peccato mortali:& dr̄ canis impudicus.ij. q. j. c. qui nec.cuius officium conſiſtit in confectione chriſmatis,chriſmatione frontis , collatione ordinis,cōſecratione eccleſiarū, & altarium:vt de ſent. excom.c.quia periculoſum.lib.6.in gloſſ.& ſecūdùm S. T. in iiij.diſt.xxiij.ſolus diſpenſat illa ſacramenta , quæ ponunt ſuſcipientem in aliquo gradu perfectionis ſup alios: & æqualis eſt Papæ, ſm eundem ibi diſt. iiij. in collatione ſacramentorum , ſeu quo ad ea quæ ſunt ordinis epalis: ideo quilibet poteſt alium cōſecrare,ſolus etiam, vt ibi dicit diſt.xx. propriè eſt prælatus eccleſiæ , & quaſi ſponſus eius accipit annulum , cuius etiam conuerſatio debet eſſe, quam Greg.in Paſt.deſcribit,dicēs , Sit rector cogitatione mundus,actione præcipuus, diſcretus in ſilentio , vtilis in verbo, ſingulis per compaſſionem ſocius, præ cunctis cōtemplatione ſuſpenſus:internorum curam exteriorū occupatione non minuens:exteriorum prouidentia internorum ſolicitudinem non relinquens.Et quantùm ad appellationem quandoq; inter epm & preſbyterum differentia non fuit : quia iſti & illi preſbyteri, & epi dicebantur: ſemper tamen fuit differentia realis : vnde & in primitiua eccleſia ſoli epiſcopi confirmabant,Act.8 .i.per manum impoſitionem Spiritum ſanctum dabant, vt tenet S. Thom. Ray. & Pet.de Pal.quę impoſitio per confirmationem deſignatur: ideoque ſoli epiſcopi ſunt , qui apoſtolorum vice confirmant,vt ext.de ſac.vnct.c.vno §.per frontis. Erant & olim quidam prælati,qui coepiſcopi dicebantur, de quibus pertranſeundum eſt,quia amoti ſunt. diſtinct.88 .§.hi verò.&
2 c.ſeq.¶ Primò*verò quæritur, vtrum epiſcopatus ſit ordo vel dignitas?Et dico,ꝙ eſt dignitas:vt patet ex dictis ſuprà Dignitas.eſt ēt ordo,ſuprà Sacerdotium.ſecundum S. Th. in 4.diſt.7.& diſt.24.non in ordine ad verum, ſed ad myſticum corpus Chriſti , ſuper quod habet aliquem actum & aliquam poteſtatem,quam non habet ſacerdos,ſicut pōt ordinare , & confirmare , & huiuſmodi. Vnde ſecundùm Ioan.Andr.in principio ſexti, Papa ſe epiſcopum appellat: licèt in eccleſia ſint dignitates epiſcopatu maiores : quia
3 epiſcopatus eſt ordo maximus.¶ Secundò*quæritur , vtrū ſtatus epiſcoporum perfectior ſit ſtatu religioſorum ? Et dicit S.Thom.ij.ij.q.clxxxiiij.quòd ſic:quia in omni genere agens præſtantius eſt patiente : in genere autem perfectionis epiſcopi ſecundùm Dio. ſe habent vt perficientes, religioſi verò vt perfecti,quorum vnum ad actionem,reliquum ad paſſionem pertinet. Si tamen ſtatus epiſcopalis agatur perfunctoriè , nihil eſt miſerius aut periculoſius.
4 diſt.xl.ante omnia.¶ Tertiò,*vtrum liceat appetere epiſcopatum,aut recuſare oblatum? Et dico , ꝙ ſecundùm Aug. xix.de ciuitate Dei.& S.Thom.ij.ij.q.clxxxv.& viij.q.j.qui epiſcopatum & ſi adminiſtretur vt decet , tamen indecenter appetitur.quamobrem inquit Aug. otium ſanctū quærit charitas veritatis : negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis,quam ſarcinam ſi nullus imponit , percipiendæ atque intuendæ veritati vacandum eſt : ſi autem imponit, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem. Iſtam autē quæſtionē diffusè tractaui in Ro.aur. Dominica xvij. poſt Trinit.& ibi habentur hæ concluſiones.¶ Prima. In nullo caſu licet prælationem procurare quacunque populorum neceſſitate,vel quocunque fine.¶ Secunda. Licet nunquam liceat prælaturam quærere , tamen neceſſitatis tempore. i. quando non videt quis vnde competenter de bono paſtore prouideatur , licitum eſt hanc appetere, non abſolutè, ſed à Deo, non vt quis præſit , ſed vt proſit , & licitum eſt hoc deſiderium:vellem ꝙ me Deus dignum iudicaret , &

facere

facere vt aliis prodeſſe poſſem , quia velle prodeſſe eſt laudabile , & velle promoueri per Deum non eſt præſumptuoſum,cùm ipſe non promoueat niſi dignos. ¶ Tertia. Tale deſiderium extra caſum neceſſitatis non eſt laudabile nec licitum,quia eſſet minus bonū præferre meliori, cū ſit melius vacare Deo q̄ proximo, vbi non eſt neceſſe vacare proximo.¶ Quarta.Is cui vitia placent in propria perſona,vel cui non diſplicent,nec ea conať euertere in aliena,nunquam licitè appetit à Deo promoueri , quandiu ſic eſſe deliberat. Eſt autem mortale,iudicio meo, appetere ratione deliberata epiſcopatum & omnem prælaturā ſiue bñficium cum cura,in multis caſibus,de quibus j̄. Supbia. §.vlt.& ſpecialiter pp ambitionem vel cupiditatem principaliter , quia eſt ambitio periculoſa , & repugnans bono communi:tum quia talis neſcit ſe idoneū ad illud adminiſtrandum,cùm hoc ſine Dei gratia,quam ſe habere neſcit facere non poſſit, tum quia bonum cōe ordinatur ad particulare, vt populus ſit pp prælatum,cùm ſit ecōuerſo. Eſt etiam mortale hoc recuſare, cum quis probabiliter credit ſe idoneum,vel ſaltem dubitat , & ad ſuſcipiendū adſtringitur præcepto ſuperioris, quia in dubiis tenetur ſubditus obedire,vt j̄. Obedientia. & idem videtur ſi non aſtringatť præcepto, ſed conſilio,& probabiliter credat, ꝙ per alium æquè bene prouideri non poteſt,quia eſt contra fraternam charitatem,& facit c.in ſcripturis.viij.q.j. ſed vide ſ̄. Ele-
5 ctio.j.§.xx.j̄.Simonia.§.xvj.¶ Quartò*quæritur, vtrū peccet mortaliter epiſcopus ignorans in ſua ordinatione interrogatus an ſciat nouum & vetus teſtamentū,& reſpondens,ꝙ ſic?Et dicit Rich.in quol.iiij.ꝙ ſic,ſi ita eſt ignar⁹, ꝙ neſciat in generali mandata Dei articulos fidei,virtutes, & vitia,& ſacramenta,quia tunc pernicioſè mentitur:non autem ſi ſciat duo teſtamenta quantum ad ea , ſine quibus officium ſuum conuenienter exercere nō pōt,licet in aliis ſit indoctus:quia videtur,ꝙ conſuetudo ſic ſolum velit.
6 ¶ Quintò*quæritur , vtrum epiſcopalis dignitas liberet à conditione ſeruili vel adſcriptitia? Et dico , ꝙ ab vtraque imò & ſacerdotalis.diſt.liiij.ſi ſeruus ſciente.& c.ex antiqs. iuncta gl. & etiā à curiali ſeu officiali ſm gloſſ.in d. cap.ſi ſeruus, & idem ſm Piſ.& Sum. Angel. licet Supple. ſentiat ꝙ non,innitendo textui d.c.ſi ſeruus.Sed quantum ad hoc illud c.non tenet ſecundùm Piſa. Veruntamen nec ſeruus nec adſcriptitius,nec etiam curialis ordinari debet,niſi ſm diſtinct.quam habes j̄. Seruus. ij. per totum.i. niſi prius à tali conditione ſint abſoluti, & ab aliis irregularitatibus.
7 ¶ Sextò*quæritur,quæ ſint epiſcopalia iura , quæ eps exigere poteſt à clericis religioſis ſibi ſubiectis ſecundùm canones?Et dico,ꝙ declaratur in c.conquerente.de offi. ord. vbi dicitur, In eccleſiis ſeu capellis tuæ diœceſis,ad monaſterium ipſum ſpectantibus, habeas canonicam obedientiam,ſubiectionem & reuerentiam,inſtitutionem & deſtitutionem, correctionem , & reformationem ac cenſuram eccleſiaſticam , iuriſdictionem quoque ordinariam cauſarum omnium ad forum eccleſiaſticum de iure ſpectātium, pœnitentias,& ſacramentorum omnium,quæ ab epo recipienda ſunt &c. de quibus vide plenè Arch.tertia parte.tit.
8 ix.c.v.¶ Septimò*quæritur,quotuplex,& quæ ſit lex epiſcopalis ſm iura?Et dico,ꝙ duplex.ſ.iuriſdictionis, cui ſubiiciūtur monaſteria,& diœceſana, cui monaſteria nō ſubiiciuntur,in quibus cōſiſtit totum ius & poteſtas epiſcoporum,& de quibus in c.dilectus,de offi.ordi.vbi gloſſ. dicit iſtam eſſe inter vtrāq; differentiam. Nam ad legem iuriſdictionis pertinet datio curiæ,delictorum coërcitio, ordinatio eccleſiarum,conſecratio earum, altarium virginum, & chriſmatis , & generaliter omnium ſacramentorum & ordinū collatio , quæ in dando conſiſtūt,& alia plura quæ enumerantur in §.præcedenti.c.cōquerente, vſq; ad verbū ſynodaticum.Ad legem verò diœceſanam ſpectat cōuocare ad ſynodū,ad ſepulturas mortuorum,cathedraticū. i. ꝙ ſoluitť in ſignum ſubiectionis,tertia vel quarta mortuariorum,decimationum,hoſpitiorum, & ſimilia,quæ cōſiſtunt in recipiendo.Igitur omnia monaſteria ipſo iure exempta ſunt à lege diœceſana.xj.q.j.& q.iij.inter cætera. & xviij. q.ij.quàm ſit.& xvj.q.j.placuit.nec cogi poſſunt ad prædicta pertinentia ad illam.d.cap.quam ſit.à lege verò iuriſdictionis non ſunt exempta,niſi munita ſint ſpeciali priuile-
9 gio.de quibus omnibus vide diffusè Arc.vbi ſ̄. ¶*Octauò quæritť,quid epiſcopus poſſit ſecundùm iura , vel nō poſſit?Et dico multa.¶ Primū.Secūdùm Pan.in c. accedentib⁹. de exce.præla. Poteſt concedere non epiſcopis authoritatem,quam habet,quantum ad ea,quæ ſpectant ad dignitatem epiſcopalem,ſicut cognoſcere de cauſa matrimoniali, iniungere publicam pœnitentiam,concedere indulgētiam, indicare de clericis,& hmōi,vt xvj.q.ij. viſis , præter inſignia,vt eſt vſus mitræ ac pontificaliū, quæ ſolus Papa cōcedit.ar.v.c.vt apoſtolicæ.de priu.lib.6.Et etiam, quæ ſunt iuriſdictionis poteſt concedere, quamuis nondum ſit conſecratus,nec ſacerdos.Et idem Io.And. & Cal. Quantū ad ea verò,quæ ſpectant ad ordinem , cōcedere non pōt non epis:vt ordinare,chriſmare,conſecrare,& ſimilia,quæ not. in c.quāuis.lxviij.di.& in c.aqua.de conſ.ec. vel alt. Vnde credo,ꝙ dare nō poſſit authoritatem bñdicendi veſtes ſeu paramenta.Eo aūt mortuo expirat officiū vicarij , ſm eūdem Pan.in c.j.ne ſed.vac.vt not.gl.in cle.ſi. de procur. Et idem videtur de officio prioris conſtituti ab abbate eo mortuo.ar.ex no.in d.cl.Secus ſi conſtitutus eſſet ab abbate cum capitulo:ar.c.ij.de ſta.regu.¶ Secundū.Pro perſecutione ſui corporis licitè poſſet fugere, ſm S.Thom.ij.ij. q. clxxxv. vbi per alium in eius abſentia ſufficiēter poſſet ſaluti gregis prouideri.Vbi verò ſalus ſubditorum eius præſentiam exigit,fugere nō poteſt pp tēporale aut corporale,damnum, ſed teneť ſicut bonus paſtor animam ſuā ponere pro ouibus ſuis,& idem j.q.j.ſciſcitatis. ¶ Tertiū. Pōt etiam per ſe per alium in quolibet loco non exempto pro tribunali ſedere,cum in tota ſua diœceſi iuriſdictionē habeat ordinariam.de offi.or.cum eps.lib.6.vtrum autē poſſit immediatè iudicare de ſubditis ſubditorum ſibi prælatorū non appellantium ad eum gradatim , ſecundùm Hoſt. & Goſ.licet ſint opiniones,ſeruanda tñ cuiuſlibet eccleſię cōſuetudo eſt,quæ iuriſdictionem tribuit. ¶ Quartum. Pōt ēt cogere religioſos mendicantes,vt vadant ad proceſſiones.c.nimis praua.de exc.præl.Ex quo text.dicunt doct. ꝙ quia prohibetur eis ne ex leui cauſa eos cōpellāt ire : ſeqť ꝙ ex magna & graui poſſunt,puta ex nouo introitu epi vel legati,aut imminente peſte,aut alio flagello,vel in generalibus litaniis,quæ ſunt tres dies Rogationum.hæc Pan. in c.cùm dilectus de offic.ord.quæ limita, niſi ſint ſpecialiter priuilegiati. ¶ Quintum: Poteſt etiam quærere de titulo beneficij ſubditi ſui,ſi non conſenſit in eum,& voluit Fed. conſ.xcviij. & idem dic de quocunque alio cuius intereſt. ¶ Sextū. Poteſt ēt vbicunque celebrare & celebrari facere cum altari portatili, vt in c.fina.de priuil.lib.6.& ſimiliter tpe interdicti celebrare poteſt,& celebrari facere,& audire diuina vbicunque,vt in d.c.finali. quod limita vt in ca. quod nonnullis.de priuileg. ſ. excluſis interdictis. ſubmiſſa voce , ianuis clauſis , & campanis non pulſatis , & ſi ipſe ſpecialiter non ſit interdictus , vel non fuerit cauſa

nterdicti.Quomodo autem in aliquib .s possit dispensare, habetur s̃.Dispensatio.§.iiij.& ix.& xj.& in beneficiorum pluralitate specialiter s̃.Beneficium.iij.§.viij. Quam autẽ habeat iurisdictionem, vide extra,de offic. ord. per totum. ¶ Septimum.Pōt etiã in sua diœcesi multa etiã sine metropolitani consilio,ſm Rayn. vt consecrare ecclesias ac virgines ordinare,erigere altaria in ecclesia cõsecrata, nam in non cõsecrata hoc potest etiã sacerdos, chrisma conficere, confirmare,reconciliare solenniter pœnitẽtes, literas commendatiuas clericis dare, inter subditos iudicare, anathematizare cum solennitate, de qua xj.q.iiij.debent, vnam ecclesiam in duas diuidere,& duas in vnã vnire, vnã alteri subijcere,& nouas erigere ex causa, & nõ aliter,& requisito consensu eorũ quorũ interest, & qui forsan ex hoc lædi possent,quandoq; etiam eorum consensu non obtento. de exces.præl.sicut,& ibi Pan.extrà, de eccl.ædi.ad audientiã. synodum celebrare,canonem latæ sentẽtiæ condere in sua diœcesi.Vide Archid.iij.parte.tit.xxj.c.ij. ¶ Octauum.Non potest autẽ sine capituli cõsensu à principio de nouo construere monasteriũ,nec ecclesiã constructã secularẽ monasticis regulis informare,ſm Pan.in c.apostolicæ. de donatio. & ita intelligitur c.si episcopus.xij.q.ij. Sed postquam hæc sunt acta cum assensu capituli pōt solus donationem facere,de qua s̃.Ecclesia.iij.§.vlti. etiã de possessionibus ipsis secundũ communiter Docto. & non solũ reditibus.Sed intellige de donatione inter viuos,non de testamento,ſm Doct.communiter, quia testamentũ porrigitur ad tempus quo est non futurus prælatus,cùm morte cõfirmetur,& nõ fit de rebus alienis. Si tamen quinquagesima aut centesima esset in graue damnũ ecclesiæ dari non deberet.d.c.apostolicæ. ¶ Nonum. Non potest etiã testari de bonis ecclesiæ, nisi vt alij clerici:tamen secundùm S.Thom ij.ij.q.clxxxv. potest habere propriũ, & illud hæredibus testari:nõ potest autẽ causam spiritualem cõmittere laico,aut laico & clerico simul,vt s̃.Arbiter.§.xix.

10 ¶ Nonò * quæritur,quid facere debeat vel non debeat? Et dico multa. ¶ Primum. Episcopus in synodo constituere debet idoneos viros per totam diœcesim,eos iuramento astringens,ad denunciandũ sibi vel misso per eum quicquid perpenderint fieri contra voluntatẽ Dei & Christianitatẽ, quod pertineat ad ecclesiasticam iurisdictionem.xxxv.q.vj.episcopus in synodo,& tales appellant testes synodales. ¶ Secundum. In ecclesiis etiam baptismalibus debet ordinare magistros,qui doceãt pueros in studiis literarum, artiumq; liberaliũ assiduè, vbi necessitas occurrerit.xxxvij.dist.de quibusdam.¶ Tertium. Singulis etiam annis debet synodũ tenere admonẽdo clericos,constitutiones legendo,& laicis prædicãdo.x.q.j.placuit,& similiter singulis annis, si potest visitare omnes ecclesias,monasteria,& hospitalia sibi subiecta. ¶ Quartum. Debet etiam in publico lineis vti,nisi sit religiosus, super indumentis,de vit.& hone.cleri.clerici officia.¶ Quintum. Debet etiã,vbi temporalem iurisdictionem habet, constituere iudicem laicũ,qui in causa præcipuè criminali, iustitiam faciat, cui & delegare potest in speciali super aliquo maleficio, vt iustitiam faciat sine irregularitate,dummodo per suã responsionẽ nec directè: et indirectè indicet iudici, ꝙ pœnã sanguinis debet irrogare,sed solũ in genere, ꝙ iustitiã faciat,& si dubitat, cõsulat peritos, aliter esset irregularis.de exces.præla.ex literis,sanguinis tamen vindictæ præsens esse nõ debet,vt in d.c.ex literis. ¶ Sextum.Debet etiam ordinãdos, ne cito nimis manus imponat, inquirere primò de ætate ad illũ ordinẽ debita,de quo s̃.Ætas.Et secundò,de bonitate vitæ,& quo ad hoc quẽlibet pōt admittere,nisi sit peccator notorius iure vel facto,vel excõicatus maiori, vel suspensus,vel interdictus:quia nemo salutis suę immemor iudicandus est.j.q.vij.sancimus. si etiã esset quis illegitimus, sine dispensatione promoueri non posset, vel episcop⁹ quo ad minores, vel Papæ quo ad reliquos ordines,nisi sit religiosus qui dispensatione nõ indiget ratione religionis,ſm Archid. Et tertiò de literatura,quia ordinãs diaconum vel subdiaconũ,qui nescit officiũ,peccat mortaliter, & similiter præmonens ad curam nõ habentẽ scientiam necessariã, de qua s̃.Confessor.iij. in princ.& de hoc s̃.Ordinandus, & qualiter tam ipse q̃ suus notarius cauere debet à simonia. ¶ Septimum.In conferendo etiam beneficia debet attendere vt conferat dignis, aliter mortaliter peccat,secundùm S.Tho.& Alber. in iiij.& facit quod not. lxj.dist. in sacerdotibus. ¶ Octauum. Non debet autẽ ecclesiastica officia cõmittere propinquis nec rerum ecclesiasticarum administrationem.lxxxix.dist.iudicatum est,& c. sequenti. quod intellige, qñ alij haberi possunt æquè idonei,vt cesset scandalũ: aliàs potest ẽt suis cõmittere,si sunt aliis meliores, cum hoc casu cesset ratio prohibitionis.Sed & œconomus debet esse clericus honestæ vitæ, vt probat eadem dist.per totum.

11 ¶ Decimò * quæritur, ad quæ eps iure tenetur? Et dico duo.¶ Primum.Executione deuoluta ad epm propter negligentiã executoris, tenetur seruare formam, quã executores seruare tenebantur, ſm Bart.in l. si puellam.C.si ma.ita fu.ali.& facit text.in cle.j.de sup.neglig.prælat.& quod not.Ioan.And.in c.publicato.de elect. ¶ Secundum. Episcopus tenetur deputare in ecclesiis cathedralibus & aliis conuentualibus viros idoneos ad prædicandũ & confessiones audiendũ,& visitandum,quibus & prouidere debet de officio ordinarij.c.inter cætera. vbi dicit Ioan.And.ꝙ quia dicitur,præcipimus, & subsequitur, si quis autem:qui in hoc sunt negligẽtes,scilicet notabiliter, sunt in mortali. Hosti. autem orat vt Deus misericorditer agat cum transgressoribus huius pręcepti:hodie tamen,inquit, prouidit paracletus ꝑ ordines Prædicatorum & Minorum, licèt non omnes capiant verbũ istud.de priui.c.nimis. Et intellige de cõuentualibus secularibus,id est,collegiatis,quia monachis nõ competunt ista officia,scilicet ex monachatu,secundùm Petrũ & Abbatem. ¶ Tertium. Secundùm S.Th. etiam tenetur ingredi religionem q̃ vouit. ij.ij. q.clxxxix. & exponere omnia sua pro honore Dei, & salute gregis sui cùm opus fuerit, ibi.q.clxxxiiij. & alere clericos indigentes,quos promouit ad ordines,non autem alios clericos,secundùm eum.iiij.dist.xxiiij.

12 ¶ Vndecimò * quæritur, quas pœnas eps de iure incurrat, vel nõ incurrat? Et dico duo. ¶ Primum. Ex nulla constitutione epi cadunt in pœnam suspensionis vel interdicti, nisi de ipsis in illa fiat mentio specialis,similiter nec eorum superiores. de sent.excom.quia periculosum, lib.6. Et idem dic de suspensione à beneficio iure posita, vt in c.si cõpromissarius. §.huiusmodi. de electioni. lib.6. Secus de excõmunicatione,vt not.in d.c.quia periculosum. ¶ Secundum.Episcopus canones non seruans,aut seruari non faciens, est periurus, vt not.Panorm.in c.ego.de iureiuran.alleg.glos.in c.sacerdotes. el j.ij.q.vij. quæ dicit, quòd à prælato non seruante canones recedi potest sicut ab excommunicato & præciso receditur,quod dictum Panor.intelligit verum,quando ex contemptu hoc procedit.Quomodò autem non possit restituere degradatum s̃.Degradatus §.vlti. Quomodò autem teneatur ad obseruantias irregulares,si est religiosus, vide infrà monachus. Quomodò etiam aliqui casus ei reseruentur, vide suprà casus. §. ij. iij. iiij. & v. Quomodò

etiam

etiam possit aliquid accipere à clericis,& quando. vide Archid.& diffusissimè iij.parte.tit.xxj.

DE EREMITIS.

1 *Eremita quis sit, & quotuplex.*
2 *Eremita an gaudere debeat clericorum priuilegijs.*
3 *Eremita an possit ad monachorum prælaturam assumi.*
4 *Religiosi quando ad vitam eremiticam transire possint.*

1 EREMITA,*qui & Eremicola,est is, qui eremum colit inhabitando.Et est duplex, quidam. s. colens quidẽ seu habitans eremum,sed non ex desiderio vitæ solitariæ, sed alia causa,puta ad aggrediendum vel fugiendũ, & hic propriè non dr̃ eremita:quia, vt dicitur in c. qui verè. xvj. q.j. eremita dicitur,qui verè & purè solitariã vitam eligit. quidam verò colens ex desiderio colendi. Et iste est duplex:quia quidã est colẽs ex desiderio colendi,& tñ est adstrictus obedientiæ alicuius approbatæ religionis, qui etiã etsi sit eremita propriè,non tamen pręcisè,sed est religiosus ducens vitam eremiticam.alius verò non est obediẽtię adstrictus:& iste propriè dr̃ eremita.s.is, qui vitam eremiticam eligit sub spiritu libertatis.Vnde dicit S.Tho. in iiij. dist xxviij. ꝙ eremitæ habent solenne votum continentię, sed non obedientiæ:licèt teneantur episcopis obedire, sicut & alij, vt dicitur ij.ij.q. clxxxvj. ar.v.ad iij. imò etiam possunt habere proprium ſm gl in d.c.qui verè & est text. xix.q.iij.§.econtra.

2 ¶ Primò*verò quæritur, vtrum eremitę gaudeant priuilegio clericali? Et dicit Sum. Ang. ac Rose. cum Ioa.de Lig.in cle.per literas.de præb. quòd sicut laici nati sunt,ita laici perseuerant sub Imperatoris iurisdictione,cùm eis nihil adueniat eos eripiens, aut eximens inde. quod est duplex.s.receptio ordinis, vel conuersio ad aliquã religionem approbatam.de reli.dom.c.fin. xvij.q.iiij. si qs suadente.de sent.excom.non dubium.& sequitur Pan.in c. nullus.de for.compe.Sed contrarium tenuit gl.in d. c. qui verè,ꝙ Arch.limitat verum in eremitis,non profugis, sed qui adstricti sunt alicui regulæ, vel superiori.s. religioso: sed saltem hoc priuilegio gaudenti,vt s̃.Ecclesia 1.§.v. dicto vj.& hoc tene.tum quia si laicum viuentem in turba d. adstrictio facit gaudere priuilegio clericali:quare non vacantem Deo penitus in solitudine? tum quia & ipsa Sum. Ang.dicit, ꝙ sunt de foro ecclesiastico,per c.nulla ratione. dist.xciij.& per c.si autem xj.q. iij. priuilegium autem fori tardius acquiritur,& citius ac facilius perditur, quàm personale, secundùm Doct. vnde si gaudent reali priuilegio siue fori,gaudent & personali,s̃.Excommunicatio. vj.§.6.

3 ¶Secundò*quæritur, vtrũ eremitæ vocari possint ad prælaturam monachorum? Et dico, ꝙ sic per postulationem. extrà,de elect.cũ ad monasterium.& ratio, quia transeunt ad vitam strictiorem in hoc, ꝙ monachus abrenũtiat ꝓpriis non autem eremita.vnde potest condere testamentũ. xix.q.iij.§ sed illud est.quod intellige,vbi eremita non est religiosus. Vita tamen solitaria debitè assumpta præeminet sociali,ſm S.Tho.ij.ij. q.clxxxj. sicut iam perfectum ei quod ad perfectionem exercetur:sed sine pręcedenti exercitio est periculosissima:nisi diuinitus suppleatur. ¶ Ter-

4 tiò*quæritur, vtrum religiosi possint vitam eremiticam eligere? Et dico,ꝙ sic de licentia suorum prælatorũ etiam mendicantes: & cellas siue habitacula in eremo, siue vbi hominũ habitatio de propinquo nõ sit, capere & mutare. de exces.præla.cũ ex eo.libr.6.prælati tamẽ nemini debent dare licentiam,nisi iã in societate perfectis, cùm imperfecto sit periculosissimũ habitare solitariè:cui & dicitur, væ soli,quia cũ ceciderit, non habet subleuantem. Vnde San. Tho.vbi suprà, dicit ꝙ vita socialis necessaria est ad exercitium perfectionis, quia mutuo se instruũt verbo, exẽplo & correctione, quæ ad perfectionem ducunt, solitudo aũt competit iam perfectis.

DE ERRORE.

1 *Error quid sit, & an consensum tollat.*
2 *Error quandiu intolerabilis dicatur.*

1 ERROR* consensum tollit, & errantes non videntur consentire.ff.de reg.iur.l.nihil.& si sit error iuris, excusat à dolo:& consequenter à pœna,quæ debetur ꝑꝑ dolum.si etiam sit error communis, aliquando facit ius. arg. xcv.dist.ecce ego.quasi in fi.& in l.Barbarius.ff.de of.præt.

2 Dicitur*autem intolerabilis, quando continet aliquid, ꝙ in suo genere est peccatum,vt in c.venerabilis.§.potest.de sent.excom.lib.6.vel aliquod impossibile.vt in glo.in cap. per tuas,de sen.excom.vel si sit contra ius aut legem, vł si excommunicet aliquem,quia bonum fecit, puta eleemosynam.vide dictam glo.

DE EVANGELIO.

EVANGELIVM non sedendo,vel genuflexo audiendum est:sed stando, & venerabiliter adorando. s. capite discooperto.de consec.dist.j.apostolica.

De sacrosancta Eucharistia primò,in se,quantùm ad materiam,& formam.

1 *Eucharistia Græcè,quid Latinis significet.*
2 *Eucharistiæ sacramenti quæ sit materia.*
3 *Materia sacramenti eucharistiæ quæ sit.*
4 *Eucharistiæ materia quæ sit,dum ad modum potus sumitur.*
5 *Sacramenti Eucharistiæ speciebus an possit liquor aliquis licitè misceri.*
6 *Vino deficiente quo confici possit liquore.*
7 *Eucharistiæ sacramenti quæ sit forma.*

1 EVCHARISTIA*Græcè,Latinè, dicitur bona gratia:ab eu,quod est bonum,& charis gratia,sic dicta ꝙ Christum plenissimum gratiæ in se contineat, vt signum verò rememoratiuum passionis, qa spiritualis agn⁹ Christus oblatus est, dr̃ sacrificium, vel hostia: sed vt signum demonstratiuum vnitatis ecclesiæ,cui vnitati homines per ipsam aggregantur,dr̃ communio,vel synaxis: prout verò est signum præfiguratiuum diuinæ fruitionis in patria,cõtinet illud quo nobis ianua cœli aperta est,id est, sanguine Christi,& dr̃ viaticum. Est aũt Eucharistia sacramẽtum vnum:vt probat S.T.in iiij.dist.viij.in quo tria sunt. s.species visibilis panis & vini, corpus Christi verum, & corp⁹ Christi mysticum,id est,ecclesia vel vnitas ecclesiæ, & secundùm S.Thom.Vgo.& alios sanctos, primum est signũ secundi,& tertij, & dicitur sacramentum tantùm. Secundùm verò est res sacramenti, & sacramentum seu signum ac causa respectu tertij. Tertium verò, est res secundi & veritas primi.vñ est res tantùm,de qua,de celebra. mis. in c.cum Marthæ.§.distinguendum est.

2 ¶ Primò*verò quæritur, quæ sit materia huius sacramẽti,inquantum sumit̃ ꝑ modum cibi, seu inquantùm continet ex vi sacramẽti corpus Christi tantùm? Et dico ſm S.Thom.& communiter omnes sanctos, ꝙ est panis triticeus aqua naturali confectus,tum quia Christus grano frumenti se comparauit.Io. xij.tũ qa in tali creditur ipse cõfecisse, tum quia hoc habet vsus ecclesiæ ab apostolis traditus, non tamen distinguẽdo vtrum sit azymus aut fermentatus, quia vterq; est materia huius sacramenti,& in vtroq; confici pōt de facto, vt est text.de celebra.mis.literas.& de consec.dist.ij. in sacramento.sed non de iure,quia ſm S.Th.& alios Theologos conficiẽdus est cum Christo in azymis.& hoc est rationabilius, vnde peccaret grauiter Latinus conficiẽs in fermẽ-

tato

tato: sicut & Græcus in azymo, quasi agens contra ecclesię suę consuetudinem. Ex quibus patet ſm omnes, ꝙ confici pōt ex pane, in quo cum tritico sunt alterius generis grana: nisi tanta sit additio, ꝙ soluatur species tritici, puta quatrahitur in illud aliud genus, vel in speciem mediam ex vtriſq; compositam. Similiter & ex siligine, ſm S.Th. licèt contrarium teneant aliqui, quos sequitur Sū. Aug. & Roſ. sed de hoc in §. seq. Et similiter etiā ex pane nondū corrupto, sed in via corruptionis existente, ſm S. Tho. & alios, licèt peccaret conficiens propter irreuerentiam sacramēti. Si tamen tanta esset corruptio, ꝙ species soluta esset: ꝙ inde cognoscitur si continuitas soluitur, & desinit sapor, & color, & alia accidentia panis: inde confici non potest. Non autem confici potest secundùm S.Tho. & communiter doct. ex pane ordei, farris, speltæ, & alterius grani, neq; est pasta tritici: quia ista specie differunt à pane triticeo: & eadē ratione, neque ex pane tritici confecto ex aqua rosacea aut endiuiæ, vl hmōi: sed tantum ex aqua naturali: qa, vt dicit S.T. aqua est de compositione & substantia panis, vnde diuersificatio aquæ secundùm speciem facit diuersitatem speciei in materia sacramenti. Nec tamen est simile de materia sanguinis, id est, vino, cui apponi posset aqua artificialis, licèt esset peccatum: quia aqua non est de substantia vini. Non dēt ēt confici ex amido ſm S.Tho. quod ex farina tritici fit: quia vl amisisse speciem farinæ, vel ad corruptionem omnino dispositum, quidam tū, inquit dicūt, ꝙ si coquatur, inde confici potest, cum sit farina triticea. Intellige aūt in prædictis cum dr nō posse confici, de posse facti, ita ſ. quòd si quis conficiat, nō est ibi corpus Christi, non autem de posse iuris, quo dicitur non posse fieri ꝙ fieri non licet. ¶ Secundò *quæritur, quomodo aliqui differunt in prædictis, quæ sunt secundum communē opinionem Theologorum? Et dico multa. ¶ Primum. Si aqua fuit rosacea, vel huiusmodi, tenet Asten. inde posse confici: qa aqua in pane non manet, sicut quæ apponitur vino cōuertitur in vinū. & idē Duran. ordi. minorū. sed istā rationē S. Tho. soluit antequā fieret, dicēs non esse simile: quia aqua apponit vino ꝙ iam erat vinum, & non est de substantia eius, sed aqua apponit pani tanquā pars eius substātialis, & materia transiens, sicut & farina: vñ licèt non maneat, est tū de substantia eius, sicut & farina, variato autem aliquo eorū quæ sunt de substātia, variatur substātia siue species, cum totū non possit esse idē, & partes aliæ. ¶ Secūdū. Quātum ad siliginē, dicit Rich. ꝙ inde cōfici non pōt: & hoc, vt dictum est, sequit Sum. Ang. & Roſel. contra S. Th. Pet. de Pal. & Albe. Sed rō S.T. concludit dicentis iij. q. lxxiiij. art. iij. ad ſm, ꝙ generans generat sibi simile in specie, licet fiat dissimilitudo aliqua generantis ad genitum, quantum ad accidentia, vel pp materiā, vel pp debilitatem virtutis generatiuæ, vñ si qua frumenta ex semine tritici generari pōt: sicut ex grano seminato in malis terris nascit siligo, ex tali frumento panis confectus pōt esse materia huius sacramenti. hæc ille. Qd aūt contra hoc aliq obiicūt de aceto, quod generatur ex vino, & non est eiusdē speciei cum eo, nec inde confici pōt, est instantia valde rudis, qa vinū non generat seu ꝓducit acetū, sicut triticū generat siliginē, sed generat ex vino, nulla existente vir ute generatiua in vino. ¶ Tertium. Quātum ad speltā. Alber. dicit, ꝙ absq; dubio frumentum est genus, & nō species grani, habēs sub se triticū, & speltā: vñ & de spelta confici pōt sicut de tritico. ꝙ nulli dubiū est cōsideranti granum cū grano, & panem cum pane: vñ parum distant in sapore colore, & forma. Pet. aūt de Pal. dicit cum Albe. posse confici ex spelta, addēs, ꝙ ēt ex farre, non quia triticum sit genus ad ista, sed quia sunt eiusdē speciei cū eo, quia compertū est in eadē terra triticū aliqū far, aliqū speltam, aliqū triticū generasse. Sed S.T. in iij. parte. vbi ē implicitè, in iiij. aūt dist. xj. q. ij. artic. ij. q. j. ad tertium. explicitè negat ex tritico aliqū nasci speltam, vel ordeum, aut far, quod inter omnia grana est similius tritico, & similitudo coloris, figuræ, & accidentiū in hmōi est signum propinquitatis, & non idēitatis specificæ. ¶ Tertiò *quæritur, quæ sit materia huius sacramenti, inquantum sumitur per modū potus, siue inquātum ex vi sacramenti cōtinet sanguinē Christi? Et dico, ꝙ ſm S.T. & Pet. est vinū vitis, quia in eo Christus confecit, & propriè dr vinum, & cōmunius sumitur in potum: & aqua naturalis miscenda instante oblatione in tam parua quātitate, vt in vinum conuerti possit, & hoc non propter necessitatē sacramenti, quia ēt sine aqua conficeretur verū sacramētum, licet peccaret sacerdos, sed hoc fit ad significandam vnionem populi ad Christum. aquę enim multæ populi multi sunt. Apoc. xvij. & qa Christus creditur aquā vino miscuisse. ¶ Ex his quantùm ad vinū, patet ꝙ confici pōt ex musto, ſm S.T. & Pet. quia habet completam speciē vini, vt dulcedo testatur, quod tamen non est faciendum, si sit multum recēs propter impuritatem. quod limita ſm S. Th. nisi necessitas vrgeat, quæ. ſ. irreuerentiam excusat. Limita etiam secundùm eundem, si mustum sit expressum de vua, quia ſ. aliter non est sub specie potabili. argum. de conſ. diſt. ij. c. di dicimus, & c. seq. Non potest verò confici, secundùm Theologos, ex aceto, licet oppositum teneat Inn. de offi. missæ. & malè: quia iam non est vinū, vt etiam per Philosophum patet viij. Metaphy. Si autem vinum sit quasi in via acęscendi, secundùm S.Th. idem est iudicium, sicut de pane, qui est in via corruptionis, qūo Rich. in iiij. exponit dictum Inn. & idem est secūdùm Alb. si vinum sit in via putrescendi. Nec similiter ex vappa, seu auarello, ſm Alb. quia non est vinum, sed aqua fusa super acinos vuarū, habens aliquantulum vini acumen. Nec similiter ex agresta, secundùm San. Thom. & alios, quia adhuc non habet speciem vini, sed est in via generationis: si tamen, vt dicit Alb. cum sapore vinoso est sapor aromaticus, vel stiptic[9], aut ponticus, vel sapor acer ex minus perfecta digestione, secus est, quia stat species vini. Nec ex aqua expressa de panno intincto vino rubeo, quia ibi non est vinum, sed aqua rubea aut vinata, vñ hoc damnatur, de conſ. diſtinc. 2. cùm omne. ¶ Quātum verò ad aquam, patet primò, ꝙ apponi non dēt aqua rosacea, vel alia artificialis, ſm omnes, sed sola naturalis. de celeb. miſ. c. in quadam, nec de aqua naturali tātum debet apponi, ꝙ conuertat in se vinum, vt quando est maioris virtutis, aut ꝙ tam aqua, quàm vinum transeat in tertium mistum ex vtroque, vt qñ est æqualis virtutis, & de hoc j. §. seq. Et secundò ꝙ non sufficit aquā apositam fuisse in dolio, secundùm S.T. quia nō significaret aliquid, sed apponi debet imminente celebratione, seu qñ sacra mysteria inchoantur, & debet apponi vino calicis. de celeb. missa. literas. & de conſ. diſt. ij. cap. j. & c. cùm omne crimen. & quare, vide ibi. Et tertiò, ꝙ si aqua omittatur, nihilominus verè conficitur. de conſ. diſt. 2. scriptura. sed peccat mortaliter, qui hoc scienter facit. arg. cap. literas. de celeb. miſ. & similiter, secundùm Alex. qui ex negligentia, quia nulla adhibita est diligentia, venialiter autem qui ex negligentia semiplenæ diligentiæ, secundùm mentem S.Bon. in iiij. distinc. xj. Et quartò, ꝙ si apponatur aqua artificialis tam modica, ꝙ verratur in vinum, licèt sit pctm mortale eo modo quo dictum est, tū conficitur verū sacramentum, quia stat substantia vini, quæ sola est de necessitate. ¶ Quartò *quæritur, vtrum possit aliquis liquor misceri speciebus vini in Eucharistia? Et dicit S.Th. in iiij. parte. q. lxxvij. ar. viij. sic: Species in sacramēto permanētes sicut adipiscuntur virtute consecrationis modum essendi substantiæ, ita etiam adipiscuntur modum agendi & patiendi, vt. ſ. agere & pati possint, quicquid ageret vel pateretur substantia. Sed si substantia ibi esset, posset alius liquor permisceri. Ergo & istis speciebus. Huiusmodi tū pmistionis duplex esset effectus, scilicet, secundum formam liquoris, & ſm quantitatem. Si enim permisceretur aliquis liquor in tanta quantitate, ꝙ posset diffundi per totum vinum, totum fieret permistum, ꝙ aūt est permistum ex duobus, neutrum mistibilium est, sed vterq; transit in quoddā tertium ex his compositum, vñ sequeretur, ꝙ vinum prius existens non remaneret, si liquor permistus esset alterius speciei. Si aūt esset eiusdem speciei liquor adiunctus, puta si vinū permisceret vino, remaneret qdem eadē species, sed non remaneret idē numero vinū, quod declarat diuersitas accidentium, puta si vnum vinum esset album & aliud rubeū. Si verò liquor adiunctus esset tam paruæ quantitatis ꝙ non posset diffundi p totum, non fieret totum vinū permistum, sed aliqua pars eius, quæ quidem non remaneret eadē numero pp mistionem extraneæ materiæ, remaneret tamē eadem specie, non solum si paruus liquor permistus esset eiusdem speciei, sed ēt si esset alterius speciei, qa gutta aquæ multo vino permista transit in speciem vini, vt dr primo de Generatio. Manifestum est autem, ꝙ corpus & sanguis Christi remanent in hoc sacramento, quādiu illæ species manēt eædem, consecratur ēm hic panis, & hoc vinum. Vñ si fiat tanta permistio liquoris cuiuscunque, qd pertingat ad totum vinum consecratum, & fiat permistio, erit aliud numero, & nō remanebit ibi sanguis Christi. Si verò fiat tam parua alicuius liquoris additio, qd nō possit diffundi per totū, sed vsq; ad aliquā partē speciērū, desinet esse sanguis Christi sub illa parte vini consecrati, & remanebit tū sub alia. Hæc ille. Et simile dicit in iiij. diſt. xij. q. j. art. ij. q. 6. ¶ Quintò *quæritur, quid faciendum in partibus in quibus vinum non habet? & Alb. dubitatiuè dicit, quod videtur Papa consulendus, cùm pp intolerabile damnum animarū, quod incurritur ex sacramenti defectu, dispēsandum videretur, vt corpus Christi absque vino cōficeretur, quia corpus nō est sine sanguine, ꝙ dictum sequens Sum. Ang. suo more in determinando audax, dicit Papā in hoc posse dispensare. Sed hoc est falsum, quia ea quæ sunt de substantia seu integritate sacramentorum Papa mutare nō pōt, ſm S.Th. iij. q. lxiiij. & alios Theologos cōiter, hmōi autem est consecratio sanguinis, sine qua, vt idem dicit, sacramentum non est integrum, sed immane sacrilegium. Vnde, & concilium Toletanum vij. q. j. in c. nihil, cōtra tales excōicationis sentētiam tulit. quod non fecisset, si non esset de se mortale. Nec obstat, ꝙ corpus sine sanguine, à fidelibus sumitur, qa hoc sacramentum nō consistit in vsu fideliū, sed in consecratione materiæ, ſm S.Thom. iij. q. lxxiij. in iij. & iiij. diſt. viij. Vnde ſra ipsum dicendum est, quòd nō est aliqua terra, ad quam nō possit tātum portari de vino, quantum sufficeret ad celebrandum. ¶ *Sextò quæritur, quātum ad formā Eucharistiæ, quid sentiendum sit? Et dico multa. ¶ Primum. Forma consecrationis potus & similiter formæ aliorū sacramētorum, ſm S.Th. nō sunt ab Euangelistis ex intentione traditæ, sed eas ecclesia habuit ex traditione Apostolorum, & successiuè ad posteros transiuit, & quantum ad panem, secundum omnes, est hęc, scilicet, hoc est enim corpus meum. ita tū, ꝙ ly enim, non est de substātia formæ ſm S.Thom. & Scot. & communiter Doct. licet peccaret illud omittens ex negligētia vl cōtemptu: quia est de cōsuetudine ecclesiæ Romanæ data à beato Petro apostolo. ¶ Secūdum. Secūdum Albe. in lib. de missa. formæ panis ac vini mutari aut truncari nō dūt, aliter nō cōficeret, ēt si videretur habere eundē sensum, si tū aliquid addatur nec significationem mutās, nec inducens errorem, nihilominus fit consecratio, vt hoc est corpus meum dilectum. licet valde esset increpādus iste sacerdos. Vide tamen suprà Baptismus. ¶ Tertium. si sacerdos solùm prædicta verba super pane proferret, secūdùm Scot. in iiij. diſt. viij. quem Sum. Ang. sequitur contra Roſ. non consecraret: quia dicendo, hoc est corpus meum, nō refertur ad corpus Christi, vnde licet non sint alia verba de substātia formæ quàm prædicta, tū necessariò requiritur vt aliqua proferantur, quibus forma illa determinetur ad corpus Christi, secundùm S.Th. consecraret, si hoc intenderet, & ipsa intentio facit vt illa verba intelligantur dicta ex persona Christi & limitentur ad eius corpus. Et hoc est verius, qa si illa determinatio fieret per verba præcedētia, vt illi dicunt, & nō per intentionem, sacerdos non intendens consecrare, consecraret. ꝙ est absurdum. idem de vino. ¶ Quartum. Circa formā cōsecrationis vini, Scotus in di. viij. quarti, dicit virtualiter, ꝙ nō est certa forma præcisa: ꝙ contra, quia pari ratione, vel à fortiori non essent certæ formæ aliorum sacramētorum, itē si contra, quia in missali Romano & Ambrosiano vbiq; literis maiusculis vl aureis ponitur forma præcisa, vt docet experiētia. & de Amb. olim testatus est Pet. de Pal. Sanctus aūt Bona. in ea. dis. dicit, ꝙ consistit solùm in istis verbis, hic est enim calis sanguinis mei, cætera aūt, quæ sequūtur, nō sunt de substātia, sed pertinēt ad ostendēdū effectū, vt ibi, nouī & ęterni, &c. vel vsum, vt ibi, accipite. vel ornatum, quod contra est cōsvsus ecclesiæ, ſm quē forma est hæc. ſ. Hic est enim calix sanguinis mei, nouī & æter. re. my. fidei, qui pro vobis & pmultis effun. in. re. peccatorum, vt patet ex dictis missalib[9]. Quod ēt confirmatur ſm S.Tho. & communem scholam, quia cætera quæ sequuntur ly mei, cum sint determinatio prædicati, pertinēt ad illam vnam orationem, & consequēter ad illam vnam formam. Quantum aūt ad prolationē harum formarum, vide ē. Baptismus j. Quantùm verò ad conuersionem prædictæ materiæ in corpus & sanguinem Christi, & qūo in hoc sacramento sit veraciter corpus, & sanguis Christi, multa subtiliter dicunt à doctoribus, quæ Theologicæ potius, quam præsentis sunt speculationis.

RVRSVS DE EVCHARISTIA SECUNDÒ, quantùm ad ministrum, & defectus, qui accidere possunt in missa.

1 *Minister sacramenti Eucharistiæ quotuplex.*
2 *Sacerdos solus an possit corpus Domini conficere.*
3 *Sacerdos quilibet num possit Eucharistiam conficere.*
4 *Sacerdotes plures, num possint simul eandem hostiam consecrare. Et an sacerdos quantācunque materiam consecrare queat. Et ad corpus Christi conficiendum, quid in ministro requiratur. n. seq.*
6 *Intentio in sacramentis quotuplex esse debeat.*
7 *Sacerdos, an vnam hostiæ partem sine alia, stante continuitate cōsecrare possit. Et quid si sacerdos vndecim hostias ante se habeat, decem duntaxat consecrare intendens, an nihilo secius ipsas prorsus vndecim vna confectione consecret. Et quid de vini guttis in calicis pede existentibus. num. seq.*
9 *Sacerdos incepta missa, si quod in se impedimentum, quo, salua re ligione ac conscientia, in sacramento peragere non possit, recogno-*

scat: quid facere debeat. Et in hoc doctorum sententiæ variæ, & quid in hoc proposito necessitatis nomine contineatur.

6 *Confessus semel in anno cum contritione, an celebrare possit. Et an sine confessione Paschatis tempore, quis communicare queat. Et quid de excõicato & irregulari, num diuina inchoare possint: circa quod adducuntur multa, & simul Ang. Sum. refellitur.*

11 *Simulatio in sacramento Eucharistiæ in omni casu summopere deuitanda: quoniam falsa remedia abijcienda sunt, quæ veris periculis grauiora sunt.*

12 *Sacerdoti in missa deficienti, quid faciendum sit. Et quis tum supplendi modus. Et qualiter hoc ipsum fieri possit, vt astantium scandalum euitetur.*

13 *Sacerdoti si quid præter intentionẽ in missa, vel extra quippiam ab extrinseco circa materiam, aut species Eucharistiæ accidat, quid agendum sit, conclusionibus octo expedit.*

14 *Sacerdos, si deprehendat inter celebrandum defectum esse in Eucharistiæ materia, quid efficere debeat vsque ad finem capit.*

15 *Sacerdotem, cùm ad Canonem celebrando peruenerit, quid facere oporteat. Et ibidem variè Sum. Ang. errare coarguitur. Sed fortassis arguẽte nimium nec citra inuidiam.*

1 EVCHARISTIA * secundò quãtum ad ministrũ vt innotescat, sciendũ, ꝙ est duplex, vnus scilicet ad conficiendum & dispensandũ simul, vt sacerdos ad dispensandum solũ, vt diaconus, sicut s̃. dictum est, qui & ꝓpriè dispensator & nõ minister dicitur. ¶ Primò * verò quæritur, vtrũ solus sacerdos seu presbyter possit consecrare corpus, & sanguinem domini? Et dico, ꝙ sic. xxv. dist. per lectis. de sum. tri & fide cat. firmiter. §. vna. & hoc sequuntur omnes Theologi in iiij. dist. xiij. Si quis autem credat se sacerdotem esse, cum non sit, & celebret, ꝛm glos. in c. Apostolicã. de presbyter. non bapt. in veritate nõ conficit, & ita etiam sentit S. Thom. licèt credatur supplere summus sacerdos, quantũ ad effectus vltimos sacramentorũ, quia scilicet recipiens panem à tali sacerdote loco corporis Christi æquè saginatur in spiritu, ac si verum corpus Christi suscepisset. Oppositum tã sentit Sum. Ang. vt s̃. Baptism. vj. §. iij. ¶ Secundò * quẹrit, vtrũ quilibet sacerdos possit hoc sacramẽtum conficere? Et dico, ꝙ sic de facto, quantumcunq; nefarius sit, etiã hæreticus, schismaticus, excõicatus, & degradatus, secundùm S. Thom. iiij. dist. xiij. quia character, super quem fundatur cõficiendi potestas, est indelebilis. De iure tamen secundũ Richar. ead. dist. conficere non potest irregularis, nec suspensus ab executione eorũ quæ sunt ordinis, nec simoniacus, schismaticus, excõmunicatus, aut degradatus, siue depositus, aut quilibet publicus & notorius peccator. De corpore vitiatis, vide suprà suo loco. ¶ Tertiò * quæritur, vtrũ plures sacerdotes possint simul eandẽ hostiam cõsecrare? Et dicit Sum. Ang. cum Supplemento, ꝙ non: contra Rosel. quia qui prius verba protulit, ille cõsecrauit, & alij nihil faciunt. Sed contrà: primò, quia eadem ratione plures non possent simul vnũ baptizare: quod ipse negat: secundò, quia possunt simul verba proferre, & tunc, vt arguit Alber. qua ratione consecrat vnus, & alij si intendunt, si autẽ non simul proferãt, secundùm Innoc. de offic. missæ, intentio omnium fieri debet ad illud instans in quo episcopus profert, siue priùs, sine posterius proferãt. Vnde Inno. & Pet. de Palu. & S. Tho. tenet, ꝙ possunt: quia ecclesia Romana hãc habet consuetudinẽ, vt Cardinales Papæ, & ordinati episcopo ordinanti, celebranti concelebrent, vt repræsentent Apostolos Christo, cœnãti concœnantes, ecclesia autẽ Spiritũ sancto regitur. Quòd autem ita ecclesia Romana consueuerit, credendũ est Inno. qui fuit pontifex summus, & S. Tho. qui fuit doctor Italicus, & Campanus, & Romæ conuersatus. ¶ Quartò * quæritur, vtrum sacerdos cõsecrare possit quantumcunq; materiã. Et dicit Alex. in iiij. tract. de Eucharistia, quẽ scilicet Sum. Ang. cũ Suppl. contra Ros. sequitur, ꝙ non: sed solùm quantitatem illam, quæ rationabiliter sumi potest à fidelibus: quia intentio Christi & ecclesiæ est vt sumatur: vnde nõ conficeret, qui intenderet consecrare totũ panem, qui est in foro, non ex defectu virtutis verborũ, quæ vna vice cõficere posset tot hostias quot mundo toti sufficerent, si esset necessitas ecclesiæ, sed propter defectũ intentionis eius qui hoc sacramentum instituit, qui nõ intendit, ꝙ in ludibrio vel stultitia fiat consecratio, & sic patet, ꝙ multo minus consecrat, qui conficit ad irrisionẽ, beneficia, & huiusmodi. Et licèt, inquit Sum. Ang. S. Tho. in iiij. dist. xj. teneat, ꝙ conficit nõ cures. Et idem sensit Supplẽm. malè limitans dicta S. Thõ. ad dictũ sensum. Sed ista irrationabiliter & periculosè dicuntur, quia ad conficiendũ requiritur, ꝙ minister nõ solùm intendat cõsecrare, sed etiã eo fine quo Christus instituit, sequitur, ꝙ non consecrabit is, cui in missa subrepit inanis gloria vel cupiditas, & cõsequẽter, quantũ in se est, idololatrare facit. Et ideo ad quæstionem ex S. Tho. iij. q. lxxxiiij. art. ij. & iiij. dist. xj. q. ij. artic. j. q. iij. sic respondetur. Quidam dnt virtutem non esse datã ministro & verbis ad consecrandũ panẽ & vinũ sub quacunq; quãtitate, puta totum panẽ fori, aut vinũ dolij, sed sub tanta, quãta sufficere põt ad vsum fidelium, quia sic cõformabitur intẽtio cõsecrantis intentioni ecclẽæ. Sed hoc verũ non vr̃. Oportet em̃ hic quantitatẽ materiæ determinari per cõparationem ad vsum fidelium qui est finis huius sacramenti, cum in oibus material. bus ratio determinationis materiæ sumat̃ ex ordine ad finẽ. Non aũt põt determinari per cõparationem ad vsum fideliũ, qui nũc occurrit, alioquin sacerdos in deserto vel habẽs paucos parochianos cõsecrare non posset, tot hostias, quot is q̃ parochianos hẽt multos, sed ad vsum qui occurrere potest, seu ad vsum fideliũ absolutè, quorum scilicet numerus est indeterminatus. Vnde dici non põt, ꝙ quãtitas materiæ huius sacramẽti sit determinata, prẹcipuè cùm vnus hoc sumere possit in magna & in parua quantitate. Cùm * aũt potestas ministrorũ ecclesiæ ordinet̃ ad effectũ propriũ & ad finẽ effectus, in sacramẽtis duplex est intẽtio, prima. s. ordinata ad perfectionẽ sacramenti, & secunda ordinata ad finẽ sacramenti, quarũ prima est essentialis sacramẽto, vnde ea ꝑmissa nõ est sacramentũ, secũda verò illud consequitur, vnde ea posita vel remota, nihilominus ꝑficitur: sicut si quis intẽdat baptizare ob lucrũ, est verũ sacramentũ, quia cõformatur intẽtioni ecclesiæ quantum ad primã intentionẽ, licet non quantũ ad secũdam, & similiter hic, si quis intẽdat consecrare ad vsum in bñficiis, aut magnã quantitatẽ panis aut vini ad irrisionẽ. Non tũ dico, ꝙ posset simul cõsecrare totũ panem ciuitatis aut fori, quia ipsa forma ꝓnomine demõstratiuo vtens, ostendit qd̃ materia cõsecranda debet esse corã sacerdote: vnde existens in domo cõsecrare nõ posset panem in altarũ, nec totum eum, q̃ est in foro, nec totũ vinũ quod est in cellario, sed quantacunq; sit quãtitas panis, qui corã illo ꝓponitur, credo, ꝙ cõsecrari possit ab ipso. hæc ex illo. Sed quod dixit de toto pane fori, aut vino cellarij, intellige si sit ibi diuisio in plura: secus si esset vnus acerꝰus, aut vnũ dolium tm̃, quia verè diceretur, hoc est, vel hic est, &c. ¶ Quintò * quæritur, vtrum sacerdos cõsecrare possit vnã partẽ hostiæ sine alia, stante cõtinuitate? Et dicit Io. de Neap. in quol. & Rich. in iiij. dist. x. ꝙ sic, si intendat cõsecrare vnã determinatè, puta medietatẽ quæ est à dextris: qa ȳba nõ operant̃ nisi

nisi super materia intenta: secus si vnã indeterminatè: quia reales operationes nõ sunt circa singularia vaga, vũ nulla esset pars cõsecrata. Non requiritur aũt ꝛm Petr. de Palu. ꝙ fiat determinatio actu, visu, aut sensu, vel imaginatione, sed sufficit si fiat intellectu: qui scilicet apprehendit indiuisibi-
8 lem lineam partes diuidentem. ¶ Sextò * quæritur, quid de sacerdote habente corã se hostias vndecim, intendens consecrare solùm decem ex illis? Et dicit Durand. ꝙ effectus consecrationis sequitur intentionẽ consecrantis, & nõ eius opinionẽ. Igitur si numerus sit quidẽ in eius opinione, sed intentio sit consecrandi totũ quod est ante se, omnes sunt consecratæ. Si verò numerus sit in intẽtione, ita scilicet, ꝙ intendit consecrare decem præcisè, subdistingue: quia aut scit verũ numerum, & sic sunt consecratæ decem tantùm, quas determinat, aut nulla, si nõ determinat quas decem. Aut illũ ignorat, & eodem modo distinguendũ an determinet quas decem consecrare intendit, aut non. Et cõcordat Ioan. de Neapoli & Richar. Potest aũt determinare decem, & ignorare vndecimã, vel quia vna latet, & reliquæ sunt visæ & intentæ, vel quia alius vnã apposuit, vel quia ibi erat, & nesciuit. Si autẽ ipse vnam plus posuit q̃ crediderit, vel alius posuit vndecim, cum ipse iusserit poni decem, & non intendit cõsecrare nisi decem tantùm, non est determinata eius intentio: & sic nulla est consecrata. Ex quibus patet, sicut etiã dicit Alber. in lib. de missa, ꝙ si remanent ex obliuione in altari, aut guttæ vini in pede calicis, & sacerdos conficiat, nõ consecrantur: quia de his non
10 erat intẽtio. Patet etiam, ꝙ si sacerdos assumat multas hostias cõsecrandas, de quibus in actu cõsecrationis non aduertit, ꝙ sunt nihilominus cõsecratæ: quia sufficit intentio virtualis, secundùm S. Tho. & alios Theologos cõmuniter.
9 ¶ Septimò * quæritur, quid faciet sacerdos qñ cœpta missa aliquod impedimentũ recognoscit in se? Et dico ꝙ si quis in missa recordatur se esse excõmunicatum, vel suspẽsum, vel non ieiunũ, aut nõ confessum mortale aliquod, secundùm Alber. & S. Tho. iij. q. lxxxiij. art. v. & iiij. dist. xiij. in lit. & Petr. de Palu. si recordatur horũ post consecrationẽ incœptam, prosequi debet: quia vbi difficultas occurrit sem per accipiendum est quod minus habet de periculo. argu. distin. xiij. nerui. Est autem maximè periculosum quod est contra perfectionẽ huius sacramenti: quia est immane sacrilegium, minus autem quod pertinet ad qualitatem sumentis, debet tamen dolere & proponere vt expedit, & per inuisibilem pontificem absoluitur quantũ ad actum illum, secundùm S. Tho. & consequenter si erat excõmunicatus, non efficitur irregularis, quod etiã tenet Sum. Ang. contra Ros. Et idem dico de irregularitate. Si verò alicuius horum recordatur ante consecrationem, siquidem illud est solùm peccatũ non confessum, prosequi debet missam inchoatã, etiam si sine scandalo posset dimittere, secundùm Petr. de Palu. & concordat S. Thom. & sufficit contritio. Si tamen commodè & sine astantiũ nota ante secretas posset habere confessorem, vt cõmuniter accidit quando ipsa missa cantatur, credit Arch. ꝙ debet quẹrere: imò credo illum teneri, cùm idem sit quo ad hoc si missam non inchoasset: si verò hoc sit, quia est excõmunicatus, vel non ieiunus, S. Bonau. quem sequitur Sum. Ang. dicit, ꝙ potest inchoatam missam perficere cum cõtritione. Petr. verò de Pal. dicit, quòd omnino dimittere debet, nisi scandalũ immineret, imò instante scandalo, magis vr̃ declinare ad hoc vt dimittat. Sed opin. S. Tho. media inter istas est verior, ꝙ tutius est missam inchoatam dimittere, nisi graue scandalũ immineret: quia ista impediunt ex iure positiuo, quod est in pectore Papæ, quẽ non est verisimile velle incidere in scandalũ cũ qui inscius cum talibus vinculis missam inchoauit. Si verò hoc sit, quia est irregularis, ꝛm S. Bonauen. prosequi potest cum contritione: sed ego dico vt de excõmunicato. Si verò hoc sit, quia incœpta missa habet conscientiã, ꝙ non sit sacerdos, dicit S. Bonau. ꝙ ante cõsecrationẽ debet missam dimittere fingendo infirmitatẽ, aut conscientiã deponere. ¶ Si verò quis alicuius horum recordatur ante inchoatam missam quantũ ad peccatum non confessum, ꝛm S. Tho. in iiij. dist. xvij. si quidem habet copiã confessoris, tenet̃ confiteri, si verò eam non habet, licet ei celebrare vrgente necessitate, & hæc necessitas, ꝛm Pet. de Palu. est, vt si timetur scandalum populi, vel si iam incœpit sacra mysteria, vel si infirmus amisit loquelã, & est in proposito cõfitendi. Ego autẽ puto, ꝙ hic sub nomine necessitatis, intelligat̃, omne excusans ab irreuerẽtia sacramẽti, vt si est obligatus ad celebrandũ, vel si nõ celebrãdo generaret sibi infamiam, vel admirationẽ, vel nuper decessit anima indigens sacrificio probabiliter, aut si imminet solẽnitas magna, in qua valde vtile sit animæ celebrare, aut si tantus sit feruor in eo qui peccauit, ꝙ inde ex sacrificio speret magnũ iuuamen contra peccatũ, & huiusmodi: quia in talibus põt esse reuerentia maior in aliquo nõ confesso, q̃ aliàs plerunq; in multis confessis, tota autẽ ratio obligationis ad confessionem hic est reuerẽtia sacramenti, quæ naturali iure debetur, ꝙ non aliquod præceptũ canonis, licet multæ de hoc sint glo. Vñ
10 * & quidam tenent, ꝙ cum cõtritione sufficit semel in anno esse confessum. qd̃ Panor. in c. de homine. de celeb. mis. dicit verius: quia scilicet ius canonicũ & nõ naturale considerauit. Imò dicit Rich. in iiij. dist. xvij. habens idoneum confessorẽ, sed expectãs aliũ, cui deuotius & securius confiteatur, põt cum sola cõtritione cõmunicare: & à fortiori vbi non est copia cõfessoris, & adest magna vtilitas, suprà Confessio sacramentalis. j. §. ij. Pet. etiã de Pal. dicit, ꝙ sine confessione cõicare põt quis tẽpore Paschali, si non habet confessorẽ, vel habet casum reseruatum, & eꝫm adire non põt: quod dictũ recitãs Arch. dicit. Credo istud restringendum, qñ ex hoc, ꝙ abstineret sequeretur magnũ scandalũ, & haberetur multùm suspectus de aliquo malo: tunc fortè posset. hæc ille. Ex his etiã dico, quòd volens cõmunicare positus corã sacerdote, sic, ꝙ iam sine nota non cõmunicare non põt: si recordatur de mortali non confesso, licitè sine confessione cõmunicat cum ꝓposito cõfitendi. Quantùm verò ad excõmunicatum & irregularem: puto, ꝙ inchoare possent diuina, vbi. nõ inchoando metuerent mortem, aut verbera, metu cadente in constãtem virũ: & idem de non ieiuno, quia in talibus iura positiua agentes contra sua statuta excusant, nec incurretur ĩ huiusmodi aliqua irregularitas. arg. c. clerici. & c. latores. & c. fraternitati, quæ temeritatem requirunt. de cleric. excom. min. per totũ. Nec obstat c. apostolicæ. eo. tit. quia illi sunt in culpa non intelligendo quod debent: isti verò necessitate, imò hoc Sum. Ang. extendit, nõ solùm ad verbera, sed etiã ad scandalum, modo nõ sit Pharisæorum, vel idẽ quod admiratio. Circa prædicta tamen Ros. multipliciter deficit. ¶ Primò, quia dicit, ꝙ recolens se excõmunicatum post cõsecrationem, celebrando efficitur irregularis, etiam si examinando conscientiam fuit sine omni culpa, quod est falsum: quia ante quam recolat, sine culpa ignorat: & cõsequẽter excusatur, per c. apostolicæ. de cler. excõ. mi. postquam verò recolit, excusatur, quia Dei præcepto tenetur sacrificium cõsummare, & per summum pontificem absoluitur quantùm ad actum illum, vt dictum est: secundò, nam dicit, ꝙ is qui post

cōsecrationē recolit se comedisse vel bibisse, licet perficere debeat, per c.relatū.de conse.dist.2.tamen sic perficiendo morraliter, peccat, etiam si examinando conscientiam fuisset sine culpa: quia, inquit, verū est dicere, ꝙ non celebrauit ieiunus, quod est falsum & ridiculum: quia ante recordationē nō peccauit, per ipsum: nec post, quia si contera: & ꝓponat vt debet, seqtur, ꝙ contritus peccauit mortaliter faciendo quod facere tenetur, & effet verè ꝓplexus non habens viam salutis, siue cōpleat missam siue nō, potuit tñ ante peccasse mortaliter, nō examinando cōscientiam. Tertiò, quia dicit, ꝙ is qui ante consecrationē recordatur se comedisse vel excōmunicatū esse, debet omnino desistere, nō obstāte scādalo: quia nō video, inquit, ꝙ oriri possit tā graue scandalū, cùm illud sit quia fortè populus die festo missam perderet, sed dico, ꝙ etiā illud est fortè sufficiens qñ tenetur celebrare, vt quia est curatus, & si illud nō est possunt esse multa alia, vt quia desistēdo se infamaret de graui peccato, aut saltē ꝗa incūberet illi mors aut vuln⁹. Nec obstat qđ dicit d.c.apostolicæ. excusare solùm ignorantem sine culpa: exceptionem aūt regulam firmare in aliis: quia ibi nulla fit exceptio, sed absolutè excu-
11 santur ignorātes probabiliter. ¶ In * omni aūt casu debet cauere ne simulet se cōsecrare, & nō cōsecret: ꝗa in sacramento veritatis nō debet esse aliqua fictio, ſm Pe. & S.T. nec debet quātū in ipso est, facere idololatrare, Vnde dicit decretalis, ꝙ abiicienda sunt falsa remedia, quæ sunt veris
12 periculis graniora. de cele.mis. de homine. ¶ Octauò * q̄ritur, quid fiendū cum sacerdos deficit in missa? Et dico sic. Si celebrās in missa deficit morte vel infirmitate occupatus, ſm statutū cōcilij Toletani, alius explere debet quod ille inchoauit & iste debet esse ieiunus. 7.q.j. nihil. quod S. Thom. 3.q.lxxxiij. limitat, si impediatur incœpta cōsecratione, ꝗa si ante cōsecrationē corporis decedat. nō oportet per aliū, vt dicit, suppleri, licèt hoc fieri possit, vt dicit Arch. & intellige ante cōsecrationē inchoatā. Modus aūt supplendi est vt à capite incipiatur, ſm omnes, si nescitur vbi primus dimisit, si autem scitur, indistinctè dicunt Pet. & S.T. vt secundus incipiat vbi primus dimisit, qđ de verbis formarū non debet intelligi, sed de aliis ſm Arch. ꝗa si primus dixisset vnā partē verborū formæ, & secūdus aliā, nullus cōsecraret, vnde oportet, ꝙ primus vel secūdus dicat totā formā. Albe. tñ in li. de missa, qñ scitur vbi dimissum est, sic distinguit, Si primus deficit ante canonē, incipiendū est à capite & totū rite peragendū: quia dicta ante canonē nō sunt de cōfectione sacramēti, sed populi instructione. Si verò incœperat canonē, sed nōdū cōsecrarat, ꝓsequendū est vbi dimissum: tum ne populus minus appretiet verba canonis, videns ea tam facilè repeti, quasi prius dicta essent annullata, signa enim illa repræsentāt Christi passionē, quæ nunquā debēt irrita reputari: tū ꝗa ex verbis & signis peractis materia recepit sanctitatē, vt esset magis idonea ad trāsubstantiationē, vnde sup illa hostia repetēda non sunt, ne fiat iniuria virtuti verborum, tanquam nihil valuissent prius dicta. Si aūt defecit cœpta & nō cōplera forma corporis, seruet illa hostia in altari pro reliquis, & super aliā celebretur, inchoādo ibi, qui pridie, secundū Inn. in c.presbyter. de sacr ite. vel secūdùm Arc. post sumptum sacramentū sacerdos etiā dictā hostiā sumat. Si aūt deficit cōsecrato corpore & nō sanguine, ſm Alb. incipiatur ibi, simili modo, & super calice præparato canon peragatur, & in fine corpus & sanguis sumatur, Si aūt deficit in ꝓlatione formę sanguinis, fiat sicut dictū est de hostia, si ꝙ qua aliqua verba formæ dicta sunt, & nō omnia, incipiendo ibi, simili modo, super aliū calicem præparatū. Sed quia non est periculū repetere verba, nisi in formis sacramentorū, non omniū, sed aliquorū, ideo melius dicitur, ſm mentem S.Th. vt sup eadem hostia & eodē calice ꝗ̄ba pro
13 ferantur. ¶ Nonò * quæritur, quid agendū sit, cū sacerdoti inmissa vel extra aliquid præter suā intentionē ab extrinseco accidit circa materiā vel species Eucharistiæ? Et dico multa. ¶ Primum. Si propter frigus vel ex negligētia hostia labatur in calice ante fractionem vel post, secundùm S.Tho. iij.q.lxxxiij. nō est necesse ꝓp hoc aliquid iterari: quia fractio hostię cōsecratæ, & ꝙ vna sola pars mittatur in calicē, respicit corpus mysticū, sicut admistio aquæ significat populū, vnde horū præterm. ſio nō facit imperfectionē sacrificij. ¶ Secundū. Si in calice deprehendatur venenū aut musca vel aranea ante consecrationē, effuso vino & loto calice aliud ponatur, ſm S.Th. ibi. Si verò post consecrationē aliquid horū acciderit, debet animal cautè capi, & diligenter lauari & cōburi, & ablutio cū cineribus in sacrariū mitti, id est, ſm Petr. de Pal. in piscinam, in qua ponuntur quæ species sacramenti mediatè vel immediatè contigerunt. Si verò ibi venenū adesse deprehenditur intellige ex immissione vl̄ infectione animalis venenosi, nullo mō sumatur, nec tradat alteri, ne calix vitæ vertatur in mortē, sed ī vase apto diligenter poni dēt, & ꝓ reliquiis seruari. Et ne sacramentū remaneat imperfectū, calix de alio vino dēt præparari, & à verbis cōsecrationis sanguinis inchoari, si nondū sumpta est hostia. Si verò sumpta est, apponenda est hostia consecranda cū vino, nihil enim abominale occasione huius sacramēti sumi debet, ſm S.Th. Sum. aūt Ang. dicit, ꝙ sanguis quem S.Tho. dicit reponendū in vasa, est cōburendus intincta stupa vel panno in eo, sed hoc est immane sacrilegiū, vt de hostiis mucidis à sacerdote cōbustis, dicit Pet. de Pal. ¶ Tertium. Sicut legitur de consecr. dist.ij. ex decreto Pij Papæ si ꝓ negligentiā aliquid stillauerit de sanguine in tabula, q̄ terræ adhæret, ita scilicet, ꝙ stet species liquoris, lingua lābetur, & tabula radetur: si verò non fuerit tabula, terra radetur, & igni cōburetur, & cinis iuxta altare condetur: & sacerdos xl. diebus pœniteat. Si aūt sup altare stillauerit calix, sorbeat minister. i. sacerdos stillā, & tribus diebus pœniteat. Si sup linteū altaris, & ad aliud stilla pueneritquatuor diebus pœniteat: si vsq; ad tertiū, nouē diebus pœniteat: si vsq; ad quartū, viginti dieb⁹ pœniteat & lintea mina quæ stilla tetigerit tribus vicibus lauet minister. i. sacerdos calice subtus posito, & aqua ablutionis sumatur, & iuxta altare recondat, posset etiā sumi in potu à ministro, nisi ꝓp abominationē dimitteretur. Quidam autē vlterius partem illā linteaminū incidūt & comburūt, & cinerem in altari vel sacrario deponūt, hæc S.Th. dicit aūt Gul. sufficere, ꝙ lauetur mō prædicto. Quomodo autē intelligat cum dī, tot diebus pœniteat. j. Pœnitentia. §.vj. ¶ Quartum. De consec. dist.ij. ex pœnitētiali benedicitur, ꝙ si ꝓ ebrietatem aut voracitatē Eucharistiā vomuerit, si est laicus, xl. diebus pœniteat, si clericus vel monachus, lx. eps, xc. Si verò infirmitatis cā vomuerit, vij. diebus pœniteat, vbi gl. in c. si qs ꝓ ebrietatē: dicit, ꝙ ꝓ cā infirmitatis imponit pnīa ad cautelam, sicut xxxiiij.q.ij. in lectū. & quia sumere non debuit cū esset infirmus. i. stomacho alteratus, ſm Rayn. ille vomitus debet cremari, & cineres iuxta altare recondi. S.Th. autem dicit, ꝙ vbicunque species integræ inueniuntur, id est, incorruptæ, sunt reuerēter obseruandæ, vel etiā sumendę nisi obstet abominatio: quia, inquit, eis manentibus manet corpus Christi, ea verò in quibus inueniuntur, si cōmodè fieri pōt, dicit comburenda cinere in sacrario reposito. ¶ Quintum

tum. Si quis non bene custodierit sacramētum, & mus vel aliud animal illud in ecclesia comederit. xl. diebus pœniteat. de cōs. dist ij. qui bene. & si est possibile, capiatur animal, & comburatur, ac cineres iuxta altare ponantur, secundùm S. T quod intellige cùm iam species creditur totaliter alterata. Petr. verò de Pal. dicit animal exēterandū, & cōburēdum, vt s̄. species verò in tabernaculo ponēdas, donec naturaliter cōsumātur, aut si nō impedit abominatio, sumēdas, nequaquā autē in piscinam ꝓiciēdas. Quod intellige, qñ factū est ita recens vt credātur species in stomacho animalis perdurare, quia tunc exemterandum est. ¶ Sextum. Si quis eucharistiam vel partē eius perdiderit, vt inueniri non possit. xxx. diebus pœniteat. de cōs. dist. ij. si quis. intellige si ex negligētia, nō ex miraculo, sicut vna particula delata est Beatæ Catherinæ de Senis de altari, quā frater celebrās inuenire nequiuit. Et secūdùm B. Tho. eadē pœnitentia dignus videtur sacerdos, per cuius negligentiā hostiæ putrefiunt. ¶ Septimū. Secundùm Host. si is, ad quē spectat eucharistiæ custodia, illam incautè dimiserit, quāuis nihil nefandū acciderit. tribus mensibus ab officio suspendatur, & si per eius incuriā aliquod nefandum acciderit, grauioris pœnæ subiaceat vltioni. de cust. euch. c.j. ¶ Octauum Si sanguinem sumēdo particula remaneat in calice, digito ad labium calicis adducatur, & sumatur, nec apponatur vinū ad assumendū cū ea, quia illud citius descēderet, & sic sacerdos sumeret illā nō ieiunus, ſm Sco. in iiij.quāuis dici possit. ꝙ nō ꝓcedit, ꝗa quod fit tali mō, dicitur fieri, simul, ꝓ not. in c. quia propter. de elect. & in l. cōtinuus. ff. de verb. obl. in princ. j. Eucharistia. iij. §. viij. in
14 fin. ¶ Decimò * quæritur, quid cùm sacerdos aduertit aut meminit esse defectū in materia eucharistię? Et dico multa. ¶ Primum. S.T. loquendo de defectu circa vnum in iij. parte. q.lxxxiij. ar. vlr. ad quartum, sic dicit: Si sacerdos ante consecrationem sanguinis etiam post consecrationem corporis percipiat aut vinū aut aquam non esse in calice, debet statim apponere & reconsecrare. Si verò hoc perceperit de aqua post cōsecrationē. s. sanguinis, debet nihilominus ꝓcedere, quia impositio aquæ nō est de necessitate sacramēti, vino aūt cōsecrato nullo modo debet aqua misceri, quia sequeretur corruptio sacramēti pro aliqua parte. Si verò post cōsecrationē hoc perceperit de vino, si quidē hoc ꝓcipiat ante sumptionē corporis, debet imponere vinum cū aqua, & resumere à verbis cōsecrationis sanguinis, sed si hoc ꝓceperit post sumptionē corporis, debet apponere aliā hostiā consecrādam simul cū sanguine. quod ēdeo dico quia si dixerit sola verba cōsecrationis sanguinis, nō seruarētur debitus ordo cōsecrandi: & sicut dicitur in d.c. Toletani cōcilij, perfecta videri nō possent sacrificia, nisi perfecto ordine compleantur. Si verò inciperet à consecratione sanguinis, & repeteret omnia verba consequētia, non competerent, nisi adesset hostia cōsecrata cùm in illis verbis occurrant quędā dicēda & fienda nō solùm circa sanguinē, sed etiā circa corpus, & debet in fine iterū sumere hostiā consecratā & sanguinē, non obstāte etiam si prius sumpserit, quia præceptū de perfectione sacramēti maioris est pōderis, quàm ꝓceptū, ꝙ hoc sacramentū sumatur à ieiunis. hæc ille. ¶ Secundū. Circa defectum hostiæ dicit Pet. de Pal. ꝙ si quis ante cōsecrationē aduertat, eā nō esse triticeā, vl̄ esse corruptā, ea remota aliā ponat, reincipiens à canone vel melius secundùm mentem S.T. à verbis cōsecrationis, vt ī simili dicit de sāguine. s. ne fiat iniuria verbis iam dictis sine causa. Si verò post consecrationem idem fiat, ponendo aliam, & eam sumēdo, nihilominus sumendo illam primam, vel sumendam tradendo, vel reuerenter seruando. s. ad cautelam aut reuerentiā formæ super eam prolatæ, Et intellige etiam si aduertat post cōsecrationem sanguinis, quo casu omnia replicabit, excepta forma sanguinis. Si autem aduertat defectum hostię postquā sumpserit, licēt doct. varient, tamen B. Tho. sentit vbi s̄. ꝙ aliam debeat hostiam ponere & sumere, vt ei imponit Archiepiscop. & patet ex dictis in simili, vt. s. sacramentū sit integrū, & hoc Archiep. idem intelligit, etiam si aduertat defectum hostiæ post sumptionem sanguinis. s. ꝙ rursus ponat nouum panem, & nouum vinum, & consecret, ac prosequatur, & sumat, ne sacramentum remaneat,
15 imperfectum. ¶ Et * sic patet ex dictis istam esse mentem sancti doctoris. Sacerdos qui peruenit celebrando ad canonē, tenetur si pōt simul vna oblatione offerre panem & vinū, & cōsecrare ac sumere vtrunq; nec sufficit alterū sine altero, quia sacramentum esset imperfectū, vel indebito ordine cōplētū, quorū vtrunq; est cōtra dictū concilij. ¶ Tertium. Ex his patet, ꝙ Sum. Ange. deficit in quatuor. Primò, quia dicit, vbi accidunt defectus, reincipiēdum altius, quam à forma, vt ibi, Suscipe sancte pater. quò ad hostiam. & ibi, Deus qui humanæ, quò ad sanguinē, & intermittenda esse aliqua, cōtra dictū cōcilij volētis Sacrificia perfecto. i. completo ordine compleri, vbi tamen aduertę ꝙ cùm S.Th. inchoandum dicit à forma, intelligi potest à particula, quæ includit, & introducit formā, vt, qui pridie, & simili modo, & est verisimile vt forma ꝓferatur ex persona Christi non solùm quātum ad intentionē, sed etiam quātum ad verborum seriē. Secundò, quia dicit, ꝙ dicēdo hoc est corpus meum. s. cum intentione consecrandi, non consecraretur, quod s̄. improbatum est. Tertiò, quia dicit, ꝙ si aduertatur defectus in vino post sumptum corpus, nō debet alia hostia consecrari ratione scandali, quod etiam tenet Scot. sed solùm vinum cum aqua, quæ sunt expressa contra dictum cōcilium, quia sacramentum non esset integrū. Quartò, quia dicit corpus Christi. i. particulam quæ est in calice, esse comburendum, cum sine periculo vomitus sumi nō potest, & idem Rosel. quod est immanissimū sacrilegium, cùm secundùm S.T. & Pet. de Pal. seruandum esset inter reliquias, donec naturaliter cōsumeretur. Patet etiā, ꝙ Rosel. deficit multipliciter. Primò, quia dicit in dictis defectionib. inchoandū esse à canone, licèt nihil dicat de sequētibus omittendum, quod tamen non puto contra S.T. quia cùm dicit incipiendū esse à forma, loquitur quātum ad id quod necessitatis est, licet etiā inchoari possit à canone, sed nō ęquè bene, ne iterentur iam dicta sine causa, nisi nomine canonis intelligamus quod sequitur de secretis: incipiendo ibi, qui pridie. Vbi propriè incipit canon secūdùm Inn. Host. & Ioan. And. Pa. Alex. à Neuo. & cōiter scribētes, per c.cum Marthæ. de cel.mis. Vnde etiā secundum istū Sum. sufficit incipere ibi, qui pridie. vel ibi, simili modo. Secūdò, quia dicitur, ꝙ si Sacerdos perpendi defectum hostię post eius ac vini sumptionē, nō debet illa die aliā cōsecrare, quia non est ieiunus, quod falsum cōstat ex dictis, & rōnē esse nullā. Tertiò, quia videtur nō determinare, si ille defectus percipiatur post sumptionem hostiæ ante sumptionē sanguinis, an sit alia hostia cōsecrāda, vel non. Quartò, quia dicit, ꝙ si sacerdos aduertat defectū in calice post sumptionē hostiæ, & materiā indebitā calicis, non debet aliā debitā capere. ¶ Quartum. Si sacerdos habens aquā in ore, antequā deglutiat, de defectu aduertat, secūdùm Dir. lib j. ti. vij. si potest sine scādalo, ſpuat in calicē, & extracta particula aquā in alio vase reponat, & sic accepto

accepto vino cōsecret, & particulā in eo ponat, & sumat, & similiter aquam illam si sine vomitu potest, de quo si timet, eam ponat in sacrario. & idem dic de particula. quam tamen Angel. & Ros. comburendam dicunt, & cineres in sacrario reponendos. Quintum. Si vinum in calice congeletur, sacerdos illud ante consecrationem resoluat, vt habeat rationem actualem potus, si tamen nō resoluit, adhuc conficit, quia vinum cōgelatum à nō cōgelato specie non differt, sed solùm accidētali qualitate, vnde rursus de congelato fit non cōgelatum, quod esse non posset. ¶ Sextum. Si hostia ante consecrationē inueniatur fracta, nihilominus cōsecrari pōt, nisi scandalum esset in populo, quia fractio & quadratura, & hmōi non vitiant sacramentū, sicut nec tollunt substātiam panis. Nec obstat si non sit aliquid vnum, quia intētio sacerdotis est, totā illā hostiam consecrare, & cōsequenter omnes eius partes, siue vnitæ sint siue diuisæ. ¶ Septimū. Si celebrante sacerdote occurrat casus, quo necesse sit alicui dare eucharistiā, puta in infirmitate, sacerdos habēs vnā hostiā tātùm, pōt exhibere partē eius, & aliam partem sumere, secundùm S. Th. in iiij. dist. xvij. Et idē puto de qualibet rationabili causa, puta deuotione magna alicuius ad communicandum. ¶ Octauum. Cùm missæ celebritas terminetur bnēdictione sacerdotis: vt j. Missa. ij. §. j. non ita iudicandū est de defectibus missæ reparādis ante benedictionē, cùm adhuc stet officiū missæ, secundùm Arcsi. cut post, quādo iam solutum est, quia post benedictionem, quicquid fieret, magis esset iteratio missę, quàm reparatio defectus. ¶ Nonū. Si ratione defect⁹ debita materia est apponēda, & non possit haberi, si sit ante cōsecrationem corporis, vlterius procedi nō debet, quia aut integra sacramēta perficiant. s. conficientes, aut ab integris arceantur. de consec. dist. ij. comperimus. Si verò sit post cōsecrationem debitam corporis, puto prosequendū fortè tacitis verbis, quæ super sanguine dicuntur, quia ex quo sacrificium inchoatum est, minus malum est, ꝙ imperfectū remaneat ex altera parte tantum, quàm ex vtraq;.

RVRSVS DE EVCHARISTIA III.
quantùm ad vsum & sumptionem eius.

1 *Eucharistiæ vsus quibus, ac qualiter siue secundùm vnam, siue secundùm vtranque speciem sumenda sit, competat.*
2 *Eucharistia quot modis sumatur. Et an in hoc sacramēto Christus verè manducetur. num. seq. vbi duplex manducandi species describitur.*
4 *Corpus Christi in sumentis ac communicātis stomacho quandiu durare & inesse dicatur. Et ibidem Summa Ang. refellitur.*
5 *Eucharistiā quis iuridicè dispenset, vt licitè ab eo sumi queat. Et an saltem in mortis articulo ab hæretico percipi possit. Et quid de schismatico, excommunicato simoniacè, & fornicatore notorio.*
6 *Ministrum, quem quis certò malū esse scit, ad officierum executionem inducere summopere quisque cauere debet, ne huiusmodi peccati occasionem præbeat. Et ibidem num à quolibet sacerdote Eucharistia sumenda sit.*
7 *Eucharistia dari, aut denegari quibus, & quare debeat, vndecim axiomatis definitur.*
8 *Eucharistiæ sacramentum perceptures, an ieiuno stomacho esse debeat.*
9 *Eucharistiam sumere, post cibum ac potum, aut contrà, an diu differre quis debeat.*
10 *Sacerdos si post cibi sumptionem, reliquias Eucharistiæ videat, aut quid ipsius palato adhæserit, quid efficere debeat.*
11 *Eucharistiā pceptures qua mūditia purus ac mūd⁹ esse debeat. Et quid de nocturna pollutione: nu. seq. vbi ꝙ pollutio variè excitari possit, ac procedere, ad quæ conclusiones quinque subduntur.*
13 *Communicaturus, nū ante ac post sumptionem, à coitu coniugali mūdus esse debeat. Et quid respectu partus ac mēstruorū in muliere. nu. seq. Et quid de sommio homicidij, & similium. nu. 15.*
16 *Communicaturus, an ab omni peccato per contritionem & confessionem, mundus esse debeat.*
17 *Communicandum siue à sacerdote, siue à subdito, quàm sæpe ac frequenter sit, septem dictis expeditur.*
18 *Communicatio, si corpus Christi alia specie ac forma, quàm panis appareat, vtpote in pueri formam, aut carnis cruentæ, quid agendum sit, & an illud sumere debeat.*

EVCHARISTIA * tertiò, quantùm ad vsum, vt plenius innotescat, sciendum est, ꝙ aliquibus competit iste vsus ex necessitate præcepti quantum ad vtramq; speciem, vel alteram tantùm. Primò, quidem sacerdoti dum celebrat. de cons. dist. ij. relatum. quia sacramentū in sumpt ione complementum suæ significationis accidit, & si pluries celebrat in die, semper sub vtraque specie sumere debet omissa purificatione, in prioribus missis. Secundò, cuiliber Christiano cùm ad annos discretionis puenerit. de pœn. & re. omnis. de quo j. §. v. part c. vij. nisi ex causa rationabili de consilio proprij sacerdotis ad tempus abstineant. Tertio, cuilibet in articulo mortis constituto. Vnde viaticum dicitur, & videtur mortale in tali articulo contemnenti. i. negligēti, communicare, cùm possit secundùm Sum. Ang, sed quia sumptio Eucharistiæ non est ex necessitate secundùm se, sed ex statuto ecclesię, secundū S. T. iiij. dist. ix ideo verius est hoc nō esse mortale, vbi sola negligentia est in causa. Quartò, ratione statuti. Quintò, ratione officij, sicut sacerdoti: qui tenetur aliquando celebrare,
2 vt j. Missa. j. §. vij. partic. iiij. ¶ Primò * verò quæritur, quot modis Eucharistia sumitur seu manducatur? Et dico secundùm S. Tho. & alios doct. ꝙ duobus simplicibus, ex quibus resultāt tres. ¶ Primò. s. spiritualiter tantùm, dum. s. quis masticat Christum, per fidem cogitando, & illum sibi incorporando per charitatis ardorem, habendo sacramentum hoc in voto, non in effectu. Vnde Aug. Crede. s. amando, & manducasti, & sic manducauerunt patres veteris Testamenti, secundùm S. T. iiij. dist. ix. ¶ Secundò, sacramentaliter tantùm, sicut qui suscipit hoc sacramentum non vt cibum, sed vt sacramentum. i. signum alicuius, credendo. s. sub illis speciebus aliquid latere spirituale, vel saltem, secundùm S. Bon. intendendo sumere, quòd alios æstimat credere, licèt ipse nō credat. Vnde hoc modo manducat fidelis peccator, & etiam aliquo modo infidelis, licèt impropriè, de quo S. Tho. iiij. dist. ix. ar. ij. q. ij. ¶ Tertiò, vtroque modo simul, vt iustus. Brutum autem neutro
3 modo manducat, vt patet ex dictis. ¶ Secundò * quæritur, vtrum verè in hoc sacramento Christus manducetur? Et dicit Rich. in iiij. distinct. ix. quod in sumptione huius sacramenti est quædam māducatio carnalis, qua comestum masticatur, traiicitur, digeritur & vltimò in substantiam conuertitur, & sic verè manducatur illa species ⁊ sub qua realiter verum Christi corpus continetur. Est & alia manducatio sacramētalis, qua corpus Christi verū realiter sub illis speciebus contentū sumitur, sed sic sumptū corporaliter nō masticatur. Et si species sic in ore masticētur, ꝙ per digestionēm ibi factā non corrumpatur in eis forma propria, sed in ea in stomachū descendat, etiā corpus Christi in stomachum descendit per descensum speciei, sub qua continetur, & tam diu ibi manet quàm diu in eadem specie forma propria specierū saluatur. Si autē species panis tam diu in ore masticetur, ꝙ per digestionē in ore factam corrumpatur forma propria specierū, & non descēndat in stoma

stomachum: tunc nec corpus Christi in stomachū descendit. Et sic intelligitur illud de conse. dist. ij. c. tribus. in gl. fi. cùm dicitur, ꝙ quàm citò species dentibus atteritur, tam citò in cœlum rapitur corpus Christi. Hæc ex illo. Ex quibus patet, ꝙ Christus māducatur ad hūc sensum, quia scilicet ingreditur os & stomachū, non autē quia corporaliter atteratur, aut incorporetur, licèt etiā ista ali quando attribuantur corpori Christi, id est, speciebus, sub quibus est.
4 ¶ Tertiò * quæritur, quandiu corpus Christi sit in stomacho communicantis? Et dicit glo. in c. tribus gradibus. de consec. dist. ij. ꝙ vbi species sacramenti atteritur dentibus, Christus euolat ad cœlum, quod verum est, si sic atteritur ꝙ formam perdat, aliter autem est contra text. in c. si quis per negligentiā. ea. dist. vbi dicitur, si quis eucharistiā euomuerit, euomi enim non potest nisi traiectū in stomachū. Sum. autem Ang. iuncta S. Bonau. dicit primò, ꝙ tandiu sub speciebus manet Christus, quandiu sunt habiles ad refectionem ꝙ habet in stomacho, & extra stomachum, & secundò, ꝙ si species illæ transeant per stomachū indigestæ, & vadāt in secessum, non est ibi corpus Domini. Sed cōtra primū, quia ibi nō est corpus Christi, nisi quia successit pani in ipsum cōuerso, vt fortè in titulo sequenti dicetur, vñ ibi est corpus Domini eod⁹ modo, quo ibi esset panis, qui nō esset ibi quandiu illa materia est habilis reficere, quum hoc ei cōueniat etiā cū est digesta, sed quādiu duraret species panis. Et per idem patet contra ſm: quia ibi esset substantia panis, & cōsequēter est corpus Domini. Et præterea si illæ species sunt habiles nutritioni extra stomachum, transiuerūt indigestę, & cōsequenter ibi est corpus Domini. Et ideo dicendū est, ſm S. Th. & Pet. imò etiam ſm eandem Sum. ex Rich. quòd est ibi tandiu quādiu species panis durant incorruptæ siue in vomitu, siue in secessu, nec est, inquit Petrus, mirū, sicut etiam à diabolo se permisit in
5 monte portari, ſm Grego. ¶ Quartò * quæritur, quis possit iuridicè Eucharistiam dispēsare, vt licitè sumatur ab illo? Et dico sic, ſm Petr. de Pal. dist. xiij. solus sacerdos est eucharistiæ dispensator sicut celebrator: nec aliquis eo inferior habet aliquod sacramentū dispensare, diaconus aūt ex officio partē eucharistiæ dispensat. i. sanguinem, vt beatus Laur. quia cū mediante vase sacrato dispensetur, nō oportet manus dispēsantis esse sacratas, corpus aūt qđ manibus contrectantibus dispensatur, ab eo solo dispensatur, cuius digiti consecraci sunt & manus, id est, sacerdote, qui etiam tangere non debet, nisi duobus digitis sacratis. Et eadē ratione inferior diacono vasa sacra tangere nō debet, qñ in eis est corpus aut sanguis, sed solū, qñ nō est: quia diaconi est sanguinem dispēsare, & corpus ad sacerdotem deferre, vasa aūt reliquiarum, & huiusmodi, acoluthi, & non laici, quantumcunque nobiles. dist. xxij. nō liceat. In necessitate tamē presbytero absente vel nō valente, licet diacono eucharistiam deferre infirmo, vt ꝫ. Diaconus. §. ij. hæc Petrus. cōtra quem tñ Henr. Boic. super c. decernimus. de iudic. dicit, ꝙ in necessitate potest dari per laicū, quod S. Th. & Pet. de Palu. in omni casu simpliciter negant, cum non habeat manus sacratas, & hoc sacramentū nō sit necessitatis, licèt laicus possit inuentū in terra leuare: qa ad hoc nō requiritur cōsecratio, sicut ad dispensandū, ſm Petr. Vnde pyxis in quo seruatur, nec consecratur nec benedicitur, quod tñ si: de corporali. Ab hæreticis autem etiam in morte sumi non debet. xxiiij. q iij. cœpit. & idem ſm Pet. de Palu. vī de schismaticis, excommunicatis, & simoniacis, ita ꝙ quātum ad susceptionem eucharistiæ vitandi sunt in conuito vel publico, secundùm quod sunt occulti vel publici. de sent. excom cum non ab homine, sed quod dicit de occulta simonia restringendum videtur ad simoniam in ordine suscepto, vel dignitate, aut bnificio curato, quia aliter simonia, si nō sit notoria, nō inducit suspēsionem quo ad alios, ſm Io Rayn. & alios. A notorio autem fornicatore sacramenta suscipienda non sunt, ēt in occulto, excepto baptismo & eucharistia, quæ in extrema necessitate sumi possunt à simoniacis & fornicatoribus ēt notoriis. xxiij. dist. §. verum. cū glos. Alios ēt malos ministros quantumcunq; publicè scelerates non debet quis vitare in susceptione sacramentorū, nisi essent irregulares, & cōsequenter à suis officiis suspēsi, à qbus suspensis nō sunt suscipiēda sacramenta. j. q. j. si fuerit, bene tñ est hmōi in occulto cauere, ſm Petr.
6 vt erubescant & resipiscant. Dicit * autem S. Thom. quòd debet quis cauere, ne inducat, quem certitudinaliter scit esse malum, vt puta notorium, ad executionem officiorū suorum, ne sit occasio peccati, puta faciendo illum dicere missas, qui fortè aliàs nō esset dicturus, & huiusmodi: si tamen est subditus, qui sacramēta non pōt ab alio accipere, & à ipsa tenetur, suscipere debet, nisi sit suspensus. Nec tñ à quolibet sacerdote est suscipienda eucharistia, sed à proprio, vel à superiore, aut ab alio de horum licentia, religiosus aūt absque tali licentia eam tribuens, est excōmunicatus, vt j. Excōmunicatio. vij. §. xiiij. vide etiā de his ꝫ. Cle-
7 ricus ij. §. viij. ¶ Quintò * quæritur, quibus debeat Eucharistia dari aut denegari, & quare? Et dico multa. ¶ Primum. Si sacerdos pro certo sciat subditum esse in mortali, ſm S. Tho. in iiij. pro occulto peccato nō est deneganda communio petenti in publico, vt de consecr. dist. ij. non prohibeat, & concord. Pet. & Alber. tum quia esset reuelator criminis, tū quia quilibet Christianus habet ius in perceptione eucharistiæ, nisi illud amittat ꝑ mortale. Vnde cum in facie ecclesiæ, nō constet illū hoc amisisse, non debet ei in facie ecclesiæ negari. Et præcipuè videnť ista vera quo ad subditū. Sed Pet. de Palu. in iiij. dist. ix. distinguit: quia si est sacerdos qui teneatur exhibere, vt curatus, & in casu quo tenetur, vt in Paschate: nō debet negare peccatori occulto petenti in publico: quia esset proditor criminis, qđ prohibetur. de offi. ord. c. j. neq; occulto petēti instāter in occulto, tanq̄ sibi debitū, si peccatū nouit solùm in confessione: quia scit vt Deus, non vt homo. de offi. ord. c. ij. negat autē vt homo in foro contentioso, nec ex confessione acquirit sibi ius negandi, quod prius non habebat: nec aliqua exceptio sibi datur ex confessione extra iudicium confessionis plus quàm si nesciret: quia nō scit nisi vt Deus: si tñ peccatum aliter sciret, q̄ per confessionē, occulto petenti occultè deberet denegare. Si verò petat ab eo qui nō tenetur ei dare, vel in quo casu non tenetur, quia non est pascha, nec est infirmus, occulto peccatori occultè petenti debet denegare: quia debet eū à peccato reuocare quantū pōt: & hoc pōt, etiam si sciat solū ex cōfessione: quia ius negādi habet eo ipso, ꝙ alius nō habet ius petēdi. de tēp. ord. ad aures. vñ etiā nō peccatori negari posset eo casu. ¶ Secundum. Si aūt curatus scit crimen esse notorium, ſm oēs, etiā in publico petenti negari debet. Ex quo patet, ꝙ meretrices & publici vsurarij sunt omnino ab altari repellendi nisi egerint pœnitentiā, ita ꝙ post priuatā admitti possunt ad eucharistiā priuatè. i. in secreto, non in publico pp scandalū, & publicè post publicam: quia manifesta delicta. i. notoria, nō sunt occultè corripienda. de pœn. & remi. c. j. vnde vel sacerdos debet iniungere publicā pœnitentiā, vel publicare, ꝙ sunt pœnitentes. ¶ Tertium. Suspectis de crimine suspicione violenta, ſm S. Thom. in iiij. dist. ix. & alios, negari debet: euchari-

eucharistia. Intellige secũdum prædictam distinctionem, quia habetur pro certitudine, nõ aũt suspectis suspicione leui, imò nec suspicione probabili, quod patet: qa nec per huiusmodi suspicionẽ debet maritꝰ vxori debitũ negare, de sen. exc. inquisitioni. ¶ Quartum, & ſm eundẽ in tertia parte. q. lxxx. dari nõ debet ad aliquod experimentum vel purgationẽ infamiæ: quia tales purgationes inhibitę sunt. de purg. cano. c. ex tuarũ. ¶ Quintũ. Histrionibus quoque dari prohibetur. de cõse. dist. ii. pro dilectione, quod tamen de omnib. nõ intelligitur, sed de vtẽtibus in ea arte magicis & turpibus, quæ sunt mortalia, similiter nec magis, per notata ibidem. nec cuicũq; infami notoriè, ſm gl. ibi; si tamen, vt dicitur c. seq. tales reuertãtur ad dominũ, eis recõciliatio nõ negatur, non quasi subitò exhibeatur eucharistia, ſm Ric. sed peracta pœnitentia: nisi articulus necessitatis, vel pietatis aliter fieri suadeat. ¶ Sextum. Similiter nec dari debet pugnãtibus in duello. ij. q. v. monomachiã. in gl. ¶ Septimum. Nec pueris carentibus vsu rationis non potentibus discernere inter corporalẽ & spiritualẽ cibum. secundum S.T. vbi suprà: quia habere non possunt actualem deuotionem quæ exigitur, pueris autem incipientibus habere discretionem etiã ante perfectã ætatem, pura cùm sunt x. vel xj. annorũ, potest dari, si in eis signa discretionis & deuotionis appareant. Et concor. Pet. & in hoc standum est, secũdum Aure. arbitrio boni viri. ¶ Octauum Pro criminibus suspendẽdis, vel decapitãdis, si sint cõfessi & pœnitentes, negari non debet eucharistia. xiij. q. ij. c. fi. sed nec hæretico relapso, cũ paratus est incẽdio. de hære. super eo. l. b. 6. Sed & excommunicato in morte sicut pœnitentia, si pœniteat, itẽ & viaticũ nõ negatur, cũ in pœnitentia includatur. de pœ. & remis. quod in te. in vita autẽ arcentur excõmunicati etiam iniustè maiori ac minori ab eucharistia interdicti, etiã nisi in mortis articulo. de spon. non est nobis. iuncto. c. quod in te. de pœn. & re. & suspensi, quãdo scilicet à perceptione sacramentorũ sunt suspensi, secus si ab aliis, vt colligi põt ex not. in Sum Conf. lib. 3. tit. 31. q. 81. ad fin. vbi patet secundum Host. q̃ suspensio nõ egreditur terminos sententiæ datæ, vt j. Suspensus. per totũ. Degradati quoque arcentur à celebratione. ¶ Nonum. Sed nec amentibus debet negari, ſm S.T. & alios: qui sic dicuntur, quia debilem habeãt mentem, & tñ sunt aliquo modo dociles pœnitẽtiũ ad fidẽ, & sacramẽti deuotionẽ, nec amentib. omnino, siue habeãt lucida interualla, siue nõ: concurrentibus duobus, scilicet, q̃ nõ sit periculum expuitionis, aut irreuerẽtiæ alterius, & q̃ ante amẽtiã habuerint deuotionem ad hoc sacramentũ. 26. si quis in infirmitatem. etiã ſm Archi. si tales in sanitate nõ retinuerint sibi dari sacramentũ, & tamen ex bona eorum præterita conuersatione verisimile est, q̃ si huiusmodi casum præuidissent, hoc petiuissent. qa tales habẽt deuotionẽ habitualem interpretatiuã, quæ sufficit, furiosis aũt vel amẽtibus perpetuo seu à natiuitate nõ est dãda: qa nũquã habuerũt actualẽ deuotionẽ ad hoc sacramentũ, licet sint baptizati & cõfirmati. ¶ Decimum. Sed nec dæmeniacis negãda est, ſm S.T. nisi constet eos pro crimine aliquo torqueri: quia tũc pro excõmunicatis sunt habendi. ¶ Vndecimũ. Nullo etiam casu ſm S.T. & alios, dãda est hostia nõ cõsecrata ꝓ cõsecrata: quia cum manducans aderet quod manducat, secundum Aug. daret occasio idololatriæ. de celebr. misſ. de hoïe. & in sacramento veritatis nulla debet esse fictio. ¶ * Sextò quæritur, vtrũ sumẽs hoc sacramentũ debeat esse ieiunus? Et dico, q̃ sic: quia hoc statutũ est, de cõse. dist. ii. sacramenta. vt homo deuotius cõmunicet, & principalius, ſm S.Th. & Petr. propter reuerentiã sacramenti. ſ. vt primus cibus in stomacho sit corpus Christi ꝓ illa die: qd̃ habetur de consecrat. dist. ij. liquido. vnde quod olim licuit in die cœnæ. ſ. cõmunicare stomacho non ieiuno, vt in d. c. sacramẽta, ſm Petr. abrogatum est, nec seruandũ, sed est mortale, aliquo tamen casu licet nõ ieiuno cõicare, vt qũ infirmus expectare non põt propter periculũ mortis vel phrenesis, nunquã tũ celebrare, nec propter infirmũ cõicandum, nec propter scandalũ quodcunq; vitandum, nec ꝓꝓ præceptũ, nisi Papa, qui solus in hoc posset dispensare, liceret tamẽ ieiuno prosequi missam inchoatam post cõsecrationem iam factam, ſm Arch. vel supplere defectũ cõmissum iterũ cõsecrando, si sumpsit aquam pro sanguine, & hmõi, vt dictũ est. Et intellige hæc non de ieiunio ecclesiæ, de quo j. Ieiunium. in princ. sed naturæ, quo dicitur ieiunus, qui post mediã noctem nihil cibi aut potus, etiã per modũ medicinæ, assumpsit, etiam si post illa die sit pluries comesturus, ſm S.Th. Albe. & Host. & Pet. de Pal. reprobantẽ per rationes in iiij. dist. viij. opinionẽ Gof. & Io. Paris. dicentiũ, q̃ non impedit hanc sumptionem sumptio alicuius per modũ medicinæ, vt modicũ gingiberis. Nec est verũ quod dicunt, cibũ prohiberi vt nutrit, sed prohibetur ad reuerentiã vt stomachus sit nouus. Quàm etiã egregiè reprobat Herue. probans q̃ nõ est opinio. S.Th. vt illi dicũt. Non impedit tũ hanc sumptionem, secundũ Petr. si à casu reliquiæ cibi, vel aquæ etiã in saliuã non cõuersæ in oris ablutione glutiantur: qa nec ad nutriendũ, nec ex intentione sumuntur vt medicina: qd̃ limita ſm S.Th. modò nõ traijciantur in magna quãtitate, nec profusio salis & aceti ad lauandum dentes si non glutiatur, nec degustatio cibi aut potus si statim proijciatur, & similiter si præter intentionẽ descenderet Hæc idem Petr. & generaliter secundũ Herue. omne quod sumitur ab extrà, & vitari põt, impedit, non autem alia, vnde nec sanguis nec humiditas descendens à capite impedit. ¶ Septimò
9 * quæritur, vtrũ debeat q̃s diu esse abstinẽs ab eucharistia post cibũ ac potũ, vel ab his post eucharistiam? Et dico, ſm S.Th. q̃ post cõmunionem debet interuenire aliqua mora: quia debet gratias agere de beneficio tãto, sed nõ oportet eum diu stare ante sumptionẽ cibi & potus, tũ quia etiam species sacramẽti citò alterãtur, tum quia magis requiritur præparatio & actualis deuotio ante, quàm post. Et qd̃ dicitur in c. tribus. de cõsec. dist. ij. q̃ cõmunicans ieiunet à mane vsq; ad sextã, est abrogatũ per cõtrariam cõsuetudinẽ, ſm Archiepis. & ſm Pet. locũ habuit post eccłam primitiuam, qũ ex magna reuerentia raro celebrabatur, secũdùm S.Tho. autem in iij. parte. q. lxxx. & alios, non refert vtrum quis post cibum aut potũ dormierit, vel etiam digestus sit, quantum ad rationẽ præceptiꝰ: refert autem quantũ ad perturbationem mentis, quẽ facit insomnieras & indigestio, ex quibus, si perturbatio sit multa, homo ad cõmunionem ineptus redditur, vnde ſm Archiepis. non impedit. ſ. necessariò & fide congruo, q̃ quis post cibum nõ dormierit, aut non sit facta digestio, dummodò post noctem mediã non comederit aut biberit, etiam si comedisset aut bibisset post matutinũ, cum dicitur serò, licèt non multùm liceat vt dicit, post illud bibere, & multominus comedere, nisi necessitas vrgeat. Adde vel vtilitas, vt si à studiosis fiat ad remedium tpis: quia oppositũ ipse nullo iure ꝓbat. Nec obst. ſm Pet. de Palu. c. si constiterit. de accu. vbi q̃ pernoctauerat in taberna sine somnò, priuatur ecclesia, quia cùm ibi continuè apponatur vinum, verisimiliter post mediam noctem bibit & celebrauit, & sic est præsumptio iuris, cõtra quàm non admittitur probatio, vel saltem cui statur, quãdo contrarium

10 trariũ nõ probetur. ¶ Octauò, * quid si sacerdos post sumptionem viderit reliquias eucharistiæ, aut adhæserit palato eius? Et quantum ad primum dicit Petrus de Palude, q̃ quãtumcunq; sit minima, dummodo sit ibi species panis, cùm ibi sit Christus, ipse nullo modo debet accipere, cùm nõ sit ieiunus, sed debet reseruare in crastinũ, vel alteri ieiuno & disposito tradere. Et sic intellige quod dicitur in d. c. tribus. de cons. dist. ij. de ministris, qui debẽt sumere portiones remanẽtes sacramenti. ſ. q̃ sint ieiuni. Sed prædicta intelligo, quãdo reliqua videntur ex interuallo post sumptionem, puta quia iam reposuit calice secus si in eodem actu parua interueniẽte morula, per no. c. quia propter. de elect. Quãtum verò ad secundum, dico q̃ licitũ est eo casu sacerdoti adhuc bibere vinũ vel aquam, & quoties, quò ad descẽdat, & hoc est tutiꝰ & honestius quã digitũ appo-
11 nere. ſ. Eucharistia. ij. §. ix. par. viij. ¶ Nono * quæritur, vtrũ debeat esse mundus mũditia purè corporali? Et dicit S.T. in iiij. dist. ix. q̃ cùm cibus iste non sit corporis, sed mentis magis in eius sumptione cõsideranda est mũditia mẽtis quàm corporis, ideoq; distinguendum est de immunditia corporali, quia si sit perpetua siue diuturna, non est abstinendum, ne propter immunditiam corporis perdatur fructus mentis, sicut accidit in leprosis & patientibus fluxum seminis, vel sanguinis. Si autem sit temporalis & facile purgabilis, tunc si quis sit mẽte dispositus, sumere nõ prohibetur, quãuis posset ad tempus laudabiliter abstinere propter reuerentiam tanti sacramenti. distin. v. ad eius. Vtrum aũt sacerdos leprosus possit celebrare? j. Leprosus.
12 ¶ Decimò * quæritur, vtrum debeat esse mũdus à pollutione nocturna? Et ex S.T. iij. q. lxxx. & iiij. dist. ix. dico multa. ¶ Primũ. Huiusmodi pollutio ex triplici causa venit, primò, ab extrinseca spirituali. i. dæmonũ illusione, qui phantasmata commouere possunt. Secundò, à spirituali intrinseca. i. cognitione præuia. Tertiò, ab intrinseca corporali. i. ex superfluitate vel debilitate naturæ, superfluitate cibi vel potus, vel sub aliis verbis procedere potest ex quatuor. ſ. ab illusione dæmonum, à turpi cogitatione, à cibo vel potu, à dispositione naturę. ¶ Secundum. Quælibet autem illarum trium causarum potest esse cum pctõ mortali & veniali, & sine pctõ, sicut illusio qũ venit ex negligentia præparationis, quæ põt esse mortale & veniale, quãdoque autem ex sola dæmonum nequitia volẽtium à cõmunione impedire, similiter præcedens cogitatio lasciua est cum mortali, si adsit consensus, aut veniali, si nõ adest, sed in sola cogitatione finitur, & omnino sine pctõ, vt cùm q̃s lectionis vel disputationis causa cogitur de talibus cogitare, & est cogitatio tantùm sine concupiscentia & delectatione, tamẽ pollutio sequi põt, vt patet ex verbis Aug. xij. super Genesi. Similiter etiam causa corporalis põt esse cum mortali & veniali, vt cùm venit ex superfluitate cibi vel potus: licèt frequentius sit mortale circa cogitationes: gratia cuius Gregorius scribit Aug. epo. Ang. cessandum à cõione, quãdo venit ex cogitationibus, nõ quãdo ex superfluo cibo & potu, præsertim si necessitas adsit & sine pctõ, vt cùm est ex infirmitate naturæ. Vnde quidã etiam
14 vigilãdo sine pctõ semine fluunt, vel etiã ex superfluitate naturæ, quia sicut sanguinem, sic & semen, quod est superfluitas sanguinis, cõtingit fluere sine pctõ. hæc ex illo. Vbi nota, q̃ venire ex superfluitate naturę sine superfluo cibo vel potu, est venire ex cibo & potu nõ superfluo, nisi indiuiduo, in cuius tamẽ sumptione non est pctũ. ¶ Tertium. Circa hmõi igitur pollutionẽ aliquid impedit hominem à cõione necessariò, vt solum pctũ mortale annexum, nõ autem veniale, ita. ſ. q̃ homo sumendo sit reus corporis & sanguinis domini. aliud ex congruentia solũ, & hoc quãtum ad duo, quorum vnum semper accidit. ſ. fœditas corporalis, cum qua ad altare propter sacramenti reuerentiã accedere non debet, nisi fortè immunditia sit perpetua vel diuturna, vt lepra, vel fluxus sanguinis, & hmõi. Aliud est euagatio mentis, quæ illa sequitur, præcipuè quando cum imaginatione contingit, impedimentum tamen ex congruitate proueniens postponi debet propter aliquam necessitatem, puta secundùm Greg. quia exigit dies festus, vel quia alius deest. hæc ex illo. ¶ Quartum. Ex his patet, q̃ si huiusmodi pollutio veniat ex cogitatione vel crapula, vel quacunq; alia causa: quam certum vel probabiliter dubiũ est esse mortale, necessariò impedit, si verò certum est probabile eam fuisse veniale, impedit ex congruitate, imò nullo mõ impedit si immineat necessitas vel alia potior causa, vt colligitur ex Th. in iiij. qui etiã dicit, q̃ si sine tali necessitate vel causa celebretur, erit veniale tãtum, quæ necessitas vel causa iudicabitur arbitrio boni viri, vt quia adest dies festus, vel oportet supplere ꝓ alio, vel homo est in valde magna dispositione ad sacramentum, & hmõi. Si autem veniat ex cã vbi nullũ creditur probabiliter fuisse peccatũ, in sua libertate est cõicare vel non, præcipuè si defuit turpis imaginatio, & distractio mentis. Et quia difficillimum est in plurib⁹ scire istam vel illã fuisse cãm, laudabilius est, secundùm S.T. abstinere, nisi potior causa reformet peccatum, vt magna deuotio, vel hmõi. Et hæc omnia sunt aut Beati Th. aut Pet. de Palud. aut Rich. ¶ Quintum. Propter huiusmodi pollutionem secundùm Alb. & S.Tho. abstinendum est à sacramento xxiiij. horis, quia isto tempore reputatur deordinata natura reordinari. quod Pet. de Palud. limitat verum, qũ accidit circa mediã noctẽ, sicut si ante, imò dicit, q̃ post pollutionem, quæ fuit ex cã mortali, nõ est mortale eadẽ die cõicare cũ contritione & cõfessione, & hoc tene, non obstante S.Th. qa loquitur ex opinione aliorum, j. Pollutio nocturna. ¶ Vn-
13 decimò * quæritur, vtrũ debeat esse mundus à coitu cõiugali ante coionem & post? Et dicit S.Th. iij. q. lxxx. q̃ si talis coitus sit sine pctõ: puta causa ꝓlis vel debiti reddẽdi: impedit solùm vt pollutio nocturna accidẽs sine pctõ. ſ. ꝓ immunditiam corporalem, & mentis distractionem, vnde talis suo iudicio est relinquendus, secundùm Grego. xxxiij. q. iiij. vir cum propria. Si verò non causa procreandæ ꝓlis, sed volũtas dominatur in opere, tũc, vt ibi Greg. subdit, prohiberi debet ne accedat ad hoc sacramentum. hæc ille. Sed tñ talis exigẽs cõicando nõ peccaret mortaliter, secundùm Pet. de Pal. Alb. dicit, q̃ si omnibus modis ex deuotione se ingerat, non est prohibendus, consultius, ẽt esset, secũdùm Arch. q̃ reddẽs abstineret. Quod aũt dicitur de cõs. di. ij. omnis hõ. q̃. ſ. debet per aliquos dies antè ab actu cõiugali abstinere, cõciliũ est, non præceptum, secundùm gl. ibi. Facta verò cõione eadẽ die nõ licet exigere, nec exactum reddere, nisi cũ difficultate, secundùm Alb. contrariũ tñ nõ est mortale. i. exigere, ſm eundẽ Alb.
iuxta intellectũ Arc. ¶ Duodecimò * quęritur, vtrũ debeat
14 esse mũda mulier à mẽstruo, vel partu? Et dico ista nõ impedire necessario. Si tũ ex reuerẽtia abstinet nõ peccat. di. v. ad eius. & de pur. post par. c. vno. dũmõ cõicet ſm institutionẽ ecclesiæ. in c. oïs de pœ. & re. Decimotertiò * quęritur, vtrũ debeat esse mũdus à somnio homicidij vel alterius peccati mortalis? Et dicit S.T. in iij. par. q. lxxx. q̃ somniũ homicidij nõ inducit ẽt corporalẽ immũditiã, nec tãtã distractionẽ mẽtis sicut fornicatio, ꝓpter delectationis in-
tentionem

tentionē, sed cum prouenit ex cā quæ est pctm, præsertim mortale, impedit à cōione rōne suæ causæ, quod intellige quousq; homo cōteratur & confiteatur. Et similiter vide-
16 tur de aliis non turpibus somnis. ¶ Decimoquartò * quæritur, vtrū debeat esse mundus ab omni peccato per contritionem & cōfessionem? Et dico multa. ¶ Primū. Omnis accedens ad sacramentū cum peccati mortalis conscientia peccat mortaliter, secundùm S.T. manducans indignè. Cùm tamen secūdùm Bern. per quatuor signa possit quis habere coniecturam, ꝙ sit à pctō immunis s. primò, quia Dei verba libenter audit. Secūdò, quia se inuenit ad bene agendum prōptum. Tertiò, quia à pctō proponit cauere in posterum. Quartò, quia dolet de præterito, si quis per huiusmodi signa facta suæ cōscientię discussione diligenti quamuis fortè non sufficienti, ad communionem accedat aliquo pctō mortali in ipso remanente, quod eius cognitionē subterfugit, nō peccat, sed ex vi sacramēti illius peccati remissionem consequitur. Ex verbis autem S.Th. collige ꝙ cōmunicare cum mortali sine discussione sufficienti, non est mortale, secus autem sine diligenti, sed negligenti, secūdùm Pet. ¶ Secundùm. Volenti cōicare contritio nō sufficit, sed requiritur confessio, sine qua cōicare habita copia confessoris, est mortale, sēcūdùm S.Tho. nisi fortè secundùm Ric. expectetur in breui cui deuotius & securius quis cōfiteatur. Si verò nō habetur copia cōfessoris, dic, vt s. Eucharistia. ij §. vij. & s. Confessio. j. §. ij. ¶ Tertium. Existens in mortali Christi corpus videdo non peccat, si videat humiliter & reuerenter, similiter nec tangens ex necessitate, puta quia cecidit in terram, & hmiusmodi,
17 secūdùm S. Bon & Th. iiij. dist. ix. ¶ Decimoquintò * quæritur, qua frequētia sit à sacerdote vel subdito cōicandum? Et dico multa. ¶ Primum. Secundum S.Th. in iiij. dist. xij. sacerdos consecrans semper sumere debet, de cons. dist. ij. relatū. & toties quoties celebrat, rōne iam dicta in princ. Et si pluries in die celebrat, de quo j. Missa. solū in vltima percipiat perfusionē, & nō in priori, quia nō esset ieiunus: nec posset aliam celebrare, de cel. mis. ex parte. Et si post cōsecrationē infirmetur, & nō habeatur alia hostia, sacerdos alius supplens hostiā debet diuidere, & partē sumere, partē tradere infirmo. Et secūdùm Pet. idē est si alius, quicunq; infirmaretur ad mortē, imò licet rōne deuotionis, vt dictum est. ¶ Secundùm. Quilibet fidelis postquàm ad annos discretionis peruenerit, cōicare tenetur, saltē semel in anno, in pascha: nisi ex rationabili causa ad tempus de concilio proprij sacerdotis abstineat. de pœn. & re. omnis. Nec intelligitur hoc solùm de die paschę, sed à diebus Ionis sancti vsq; ad octauā paschę inclusiue quilibet cōmunicans satisfacit dicto statuto, secundùm declarationem Eugenij in extrauag. quæ incipit, fide digna. quam Arch. non viderat, qui contrarium tenuit. Tertium. Qui noluit cōicare in paschate, nec ex rōnabili causa distulit, licet inducendus sit vt suppleat paschate trāsacto, tn non videtur ad hoc de necessitate tenetri, secundùm Arch. & idē de cōfessione prioris anni omissa, quod trahi pōt à simili per illud quod seruatur circa alia ecclesiastica præcepta, quia nullus dicit, ꝙ teneatur quis omissum ieiunium supplere aut omissum officiū quot autem pctā cōmittat. j. Omissio. ¶ Quartum. In locis vbi ista prædicantur, & de facili sciri possunt, secundùm Arch. nō excusantur ignorantia, qui nō cōmunicant, nesciētes se ad hoc teneri: possent aūt magis excusari in locis sylueſtribus, vbi sacerdotes non solū ista non prędicant, sed etiā ab istis retrahunt dicentes debere cōicare solum senes & morientes. ¶ Quintum. Licet communicans nō celebrās possit omni hora diei cōicare modò, sit ieiunus, cùm oppositum non legatur, mane tamen videtur hora congruentior, quo tēpore Christi passio peragebatur, non tamen potest nisi semel in die cōicare, secundùm S.Th. iiij. dist. xij. ar. de cons. dist. j. sufficit. ¶ Sextum. Qui in multis seu magnis peccatis fuit ligatus, non debet statim peracta confessione cōmunicare, sed si tempus patitur pluries cōfiteri & orationibus ieiuniis ac eleemosynis se mundum, & odoriferum reddere, quāto tempore ex causa videbitur confessori. de pœn. dist. j. non sufficit. & in c. in accusatione. Nō est aūt causa iusta, quia nō vult indulgere, aut restituere, aut aliud facere ad quod tenetur, quia adhuiusmodi tenetur, & nisi pœniteat, excommunicandus est. de cons. dist. ij. si quis intrat. ¶ Septimum. Secundùm S.Tho. in iij. parte. q. lxxx. art. x. si consideretur hoc sacramentum ex parte sua, quotidie sumendum est, quia eius virtus est hominibus salutaris, & similiter si cōsideretur ex parte sumentis, in quo requiritur magna deuotio & reuerentia, laudabile est quotidie sumere, si quis se quotidie paratum inueniat. Vnde Aug. de ver. do. sic viue, inquit, vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominibus occurrūt huiusmodi deuotionis impedimenta, non est vtile omnibus quotidie cōmunicare, sed quotis se quis paratum inuenit. Vnde dicitur in lib. de ec. doct. Quotidie eucharistiæ cōionem accipere nec laudo, nec vitupero, cōsulitur tn nihilominus diebus dominicis esse cōicandum. In iij. autem. & in iiij. dist. xij. dicit, Simpliciter loquēdo melius est sumere quàm abstinere, quia illud per se, hoc per accidēs est bonū. In casu tamen abstinere, potest esse melius, qn. s. aliquis probabiliter præsumit ex sumptione reuerentiam minui, & amorem non multū augeri, vnde laudabiliter abstinet. Sed si econuerso crescit amor, & reuerētia nō minuitur, quotidie sumendū. Videtur ēt in quarto tenere, ꝙ si quantū minuitur reuerentia, augeatur amor seu feruor charitatis, adhuc sit omni die cōicandum; vt ibi patet. q. vlt. art. vlt. q. vlt in fine corporis. Vn sacerdos in dubio de celebrando nēcne, semper deberet celebrare, ſm mentem eius ibi. ¶ Decimosex-
18 tò * quæritur, quid agendū quando corpus Christi apparet in alia specie? Et dicit S.T. in iiij. dist. x. & Aur. ꝙ si apparet in forma pueri, vel carnis cruentę, vel huiusmodi, sumi non debet ab eo cui apparet, sed ab alio cui sub specie panis apparet, qa nō apparet sub specie cōuenienti humanę refectioni, & si apparet oībus, illo modo debet cum reliquiis poni. Et si apparet sic celebranti, sunt duæ opiu. vt recitat S.T. quia dicūt quidā, ꝙ sacerdos debet iterum celebrare, & sumere, & si secundò hoc accideret, iterum tertiò. Alij vò dicunt, ꝙ sufficit spiritualis manducatio, nec propter hoc efficitur transgressor constitutionis ecclesiæ: quia ad ea quæ frequētius accidūt leges aptātur. Hæc ille, qui sentit, ꝙ nō tenetur iterato celebrare, tamen si hoc faceret melius faceret, vt patet iij. q. lxxxij. art. iiij. ad tertiū.

RVRSVS DE EVCHARISTIA QVARTò quantùm ad effectus, & miranda eius summariè.

1 *Eucharistia, in qua qualitas rei quantitate secernitur, admiranda duodecim in se habet, de quibus hic aperte.*

2 *Eucharistiæ effectus mirabiles, qui ex quatuor deprehenduntur, de quibus hic.*

3 *Eucharistia, vt variè considerari potest, ita & varijs prodesse, & quot modis prosit.*

4 *Eucharistiæ effectum quænam peccata venialia impediant. Et quæ gratiæ augmentum.*

Eucha

1 EVCHARISTIA * quartò continet quędam mirāda, & mirandos facit effectus, pro quorū notitia ex doctrina & mente S.T. sciendum est, ꝙ qualitas rei à quantitate distinguitur, quia videmus stante vna quantitate variari qualitatem, sicut Socrates nihil crescens, aut decrescēs est aliqn calidus, aliqn frigidus, & similiter quantitas distinguitur à substantia: quia eadem substantia aliquando est maior, aliqn minor, vt patet in massa pastæ. Sciendum est etiam, ꝙ sicut agens naturale de vna re facit aliam stante materia, & forma transeunte vel mutata: sicut aīa de cibis facit sanguinem & carnem, ita Deus, q est supra naturam, & q de nihilo facit aliqd, pōt de vna re facere aliam, transeūte non solùm forma, sed ēt materia: ita ꝙ totū conuertatur in totū, & materia in materiā, & forma in formā. Et sic substātia panis conuertit in substantiam, & non in quātitatem corporis Christi, stante quantitate, & qualitate panis, & similiter vinū in sanguinem. Ex quo fit, ꝙ corpus Christi comparet ad species, siue accidentia panis p suam substātiam, non p suam quantitatē, & ꝙ sit nouiter in altari hac rōne, qa ibi sunt accidentia eius, ꝙ in corpus Christi cōuersum est. i. panis. Et est in paruo loco, quia parua sunt illa accidentia, & in magno, quia magna, & in multis, quia multa. ¶ Igitur in hoc sacramento sunt xij. miranda, quæ omnia ex S.Th. in iiij. & in iij. parte habentur. ¶ Primum, quia corpus Christi existens in cœlo localiter, incipit esse in altari absque hoc, ꝙ de cœlo descendat, quia non incipit esse in altari p sui mutationē: sed quia aliquid in altari existens conuertitur in illud, sicut ignis incipit esse in aëre, qn aër in ignem conuertitur. ¶ Secundum, quia facta conuersione nihil remanet de substantia panis, & tn non est corrupta, neq; annihilata: quia. s. conuersa est in aliud, id est, corpus Christi. ¶ Tertium, quia quāuis materia panis conuertat in materiam corporis Christi, & forma in formam: non tn conuertitur in animam rationalem, quæ est forma, inquantum est anima rōnalis, sed inquantū dat esse corporeum. i. ꝙ anima vt anima non est ibi ex vi sacramēti, sed concomitanter. ¶ Quartum, qa quotquot hostiæ in Christi corpus conuertant, ip sum tn non augetur nec mutatur, quia illud, ꝙ ei additur, est substantia sine quantitate, & consequenter est indiuisibilis, ex ij. Phy. & consequēter non auget, sicut nec punctum additum lineæ, vel color additus ligno. ¶ Quintum, quia quāquam in multis altaribus sint multæ hostiæ consecratæ, & in qualibet integrū corp⁹ Christi, illud tn est vnum tm, quia vna est substantia, in quam oēs hostiæ conuertunt, & illa est in multis locis, qa ibi est quantitas multarum hostiarum conuersarū. ¶ Sextum, qa in tam parua hostia est verè corpus Christi cum carnibus & ossibus, & rō iam patet. ¶ Septimū, quia in qualibet particula hostiæ, siue continua, siue diuisa, est totus Christus indiuisus, sicut substantia aëris est sub qualibet parte aëris, siue cōtinua, siue diuisa: & anima est in qualibet corporis parte: qa ibi est corp⁹ Christi solùm p modū substantiæ, quæ tota est sub qualibet particula, vn non est maioris virtutis, aut efficacię hic cibus si sumant mille hostiæ, quàm si vna sola, ſm S.Th. iij. q. lxxix. ¶ Octauū, qa in qualibet particula hostię est totum corpus Christi, cum suis membris sine membrorum confusione, non obstante eorum distantia. qa determinata distantia membrorum in corpore organico fundatur sup quantitate dimensiua. Vn qa conuersio panis directè terminat ad substantiā corporis Christi, non ad quantitatem, ideo substantia corporis Christi non comparat ad hoc sacramentum per modum quantitatis, sed potius eius quantitas per modum substantiæ. i. indiuisibiliter. Vnde corpus Christi habet ordinē, & distantiam partium in se, sed non comparatiuè ad species sacramentales. ¶ Nonum, qa in hoc sacramēto accidētia. i. dimensiones sine subiecto subsistunt, qualitates aūt in dimensionibus sustentant. ꝙ fit diuina virtute, quæ dat esse posterioribus. i. accidentibus sine priori. i. substantia, quia cessante secūda cā, non cessat prima. ¶ Decimum, qa fracta hostia non frangitur Christus: qa fractio non fit nisi p diuisionem quanti: Christus aūt non est ibi p modum quāti. ¶ Vndecimum, qa cum non sit ibi substantia panis, tn illæ species ita nutriunt & confortant, & omne aliud agunt & patiuntur, ac si ibi esset substantia panis. Vn corrumpunt, & inde aliquid generatur. & idem de speciebus vini: quia sicut ab eis aufertur miraculosè substātia panis. ita eis miraculosè confertur subsistere, ꝙ est substantię proprium, & consequenter possunt omnia facere & pati, quæ & substātia posset. ¶ Duodecimum, quia quamuis hostia consecrata putresceret, aut resolueretur in puluerem, corpus tamen Christi ꝙ in ea est, nihil horum pateretur: quia ista acci-
2 dentia illi corpori nō insunt, sed subsistūt. ¶ Habet * etiam hoc sacramentum mirabiles effectus. Et in gnrali comprehendi pōt eius effectus, primò ex præsentia ei⁹, q in eo est, qui dedit vitam & gratiam mundo, vn proprius effectus huius sacramenti ſm S.T. in iiij. dist. xij. est transformatio hominis in Deum. s. per gratiam & amorem, ad ꝙ sequit augmentum virtutum. ¶ Secundò, ex repræsentato p illud, quod est passio Christi, vn quicquid est effectus passionis Christi, est effectus Eucharistiæ, ſm S.Thom i i. vj. vel vij. ¶ Tertiò, ex modo quo traditur, quia per modum cibi & potus, vnde ſm S.Thom. iij. q. lxxix. facit omnem effectū vitæ spiritualis ad similitudinem cibi corporalis: quia sustentat, auget, reparat, & delectat. ¶ Quartò, ex speciebus, sub quibus traditur: quæ ex multis ad vnum aliquid rediguntur, sicut ex multis granis fit vnus panis, & ex multis acinis vel vuis, vnum vinū. Vnde ſm S.Tho. in missa corporis Christi significant vnitatem ecclesię, & consequēter
3 illam efficiūt. ¶ Igit * Eucharistia inquantū sacramentū, ꝓdest sumentibus tn, sed vt sacrificiū, prodest ēt aliis. Et primò confert gratiam, eam auget, & excitat ad virtutes. iij. q. lxxix. ar. j. ¶ Secūdò, ex consequenti confert charitatem, & omnes virtutes. ¶ Tertiò, ex consequenti diminuit fomitē rōne feruoris charitatiui. iij. q. lxxix. art. 6. ad tertiū. ¶ Quartò, sustentat, siue dat vitā, auget, reparat, delectat vt cibus. 3. q. lxxix. ar. j. adde etiam ꝙ facit laudare, sicut cibus cantare, Psal. 21. col. 8. ¶ Quintò, confortat in pugna, dās prægustationem gloriæ. Isaiæ 4. col. 3. ¶ Sextò, dat viatoribus adeptionem gloriæ. i. virtutem adipiscendi. 3. q. 79. art. 2. & beatis auget gloriā accidentalem. 4. dis. 12. q. j. ar. j. q. ij. ¶ Septimò, præseruat à pctō dupliciter. s. interius roborando per gratiā, & exterius repellendo omnē dęmonū impugnationē p Christi passionē, cuius est signū. ¶ Octauò, delet pctā venialia. 3. q. 79. art. 4. Nonò, delet ēt mortalia, quorū quis non hēt conscientiam, nec affectū. 3. q. 79. art. 3. vn est ablutio scelerum. i. mortalium peccatorum tripliciter. s. ignoratorū, futurorū, vel causando contritionem. ¶ Decimò, delet pœnam debitam peccatis, non totam, sed ſm mensuram peccatorū & deuotionis. 3. q. 79. arr. 5. ¶ Vndecimò, liberat à purgatorio, inquantū est sacrificiū satisfactoriū ꝓ pctō. 3.
4 q. 52. 8. 2. ¶ Effectum * Eucharistiæ impediunt pctā venialia præsentia quò ad refectionem dulcedinis spiritualis, non aūt quo ad augmentū gratiæ habitualis. 1. q. 79. arr. 3. aliqua tn venialia impediunt gratiæ augmentūm. s. quæ faciunt mentis distractionem, & tollunt deuotionem actualē. iiij. dist.

dist.xij.q.j.art.j.q.iij.Nec tñ tũc incurritur necessariò peccatum mortale,sed veniale tantùm,vt ibi,peccata tamẽ venialia præterita nullo modo hunc effectum impediunt.

DE EVICTIONE.

EVICTIO, vt recitat Azo, ſm aliquos eſt rei emptæ, vel ex alia iuſta cauſa acceptæ per ſententiam iudicis abductio. vel eſt rei ex iuſto titulo ab alio emptæ iuridica amiſſio:ſicut emo agrum à Sempronio:& Titius in iudicio probat illum eſſe ſuum:dicitur illum euincere.

¶ EVNVCHVS an poſſit ordinari.vide s̃. Corpore vitiatus. Vtrum autem debeat pluuerem portare, dic ꝙ non.diſt.lv.eunuchus.

DE EXACTIONE.

EXACTIO non eſt,vbi quis ſponte ſoluit.vide glo. & Car.in cle.præſenti.de cenſi.Et ibi dicit Pan. ꝙ exigere,& extorquere ducit violentia:vt ff.de leg.iij.l.fideicommiſſa.dicit tñ ꝙ ſi præceſſit extorſio,licèt ſequatur voluntaria ſolutio,eſt exactio.facit quod not. Hoſt.in c. præterea.el ij.de iure patro.& de pœ.c. conſtitutus. Exactiones quomodo,& quando fieri poſſint à dominis, vel prælatis, ſuprà,Dominium.§.v.& infrà.Gabella.

¶ EXCEPTA intelligitur in generali ſermone perſona loquens,de iureiuran.c.petitio.cum alleg.in gl.

DE EXCEPTIONE.

EXCEPTIO dicitur extra captio :.& ſic regulam firmat.vide s̃.Alienatio.§.xij.& xviij.Dr̃ ét exceptio,defenſio,quę reo competit contra exactionẽ,quę eſt in eum, & dicitur quaſi actionis excluſio:vt ſi peris à me debitum, & ego excipio,quòd remiſiſti illud.

DE EXCOMMVNICATIONE, PRIMO de maiori in ſe.

1 *Excommunicatio,quæ eſt à fidelium communione excluſio, vt triplex fidelium communio eſſe dicitur,ſic triplex quoque eſt.Et ibidem eius diffinitio.*

2 *Excommunicato ſuffragia, quæ pro tota eccleſia fiunt an proſint. Et quot requirantur,vt pro excommunicato orans peccet. Et an ſacerdos,in ipſo memento,poſſit pro eo nominatim orare.*

3 *Excommunicationis alia definitio,& ſub hæc de ſecunda,& tertia ipſius ſpecie,de quibus ſigillatim & abundè.*

4 *Conſuetudo ſola ſine ſtatuto,aut ſententia,num quem excommunicatum reddat.*

5 *Excommunicationis infligendæ,quinam poteſtatem habeant.*

6 *Excommunicandi facultas vt cuipiam cõpetat,quid neceſſariũ ſit.*

7 *Excommunicari quinam poſſint. Et quo caſu mortuus excommunicatur,ad quid excommunicetur.*

8 *Papam pro hæreſi non modo excommunicari,ſed iudicari, & deponi poſſe.*

Superiorẽ inferioris ſentẽtia ligari nõ poſſe,qualiter intelligatur.

9 *Collegium perſonam veram nõ eſſe,ſed repræſentatam.Et an ſen-*
10 *tentia perſonam veram ſolùm liget.*

Excõmunicabiles,quibus cauſis, aut culpis excõmunicari poſſint.

11 *Et excommunicationis pœna quanta ſit.*

Excommunicationi inferenda,quinam ſit modus adhibendus, &
12 *ſeruandus.*

Excommunicatio inferenda,quando monitionem non requirat.

13 *Prælati in excommunicando,qui formã prædictam nõ ſeruant, an*
14 *pœnam de qua ſuprà incidant.Et ſubinde limitationes aliquot.*

Forma certa,ac determinata, num in excõicatione ſit aliqua.Et
15 *quid ſi iudex dicat,excommunico te,& abſoluo.num.16.& ſeq.*

Iudex cum dicit, excommunico te, vel vbicunq; de excõicatione
18 *mentio fit,an de maiori excommunicatione intelligatur. num.ſeq.*

Excommunicari per literas num quis poſſit. Et vtrum excommu-
20 *nicatio latæ ſententiæ ſit,vel comminatoria,cum dicitur, ſub ex-*
communicationis pœna.21.

22 *Canon an ſit ſententiæ ferendæ,an latæ,& num aliquibus verbis, aut regulis cognoſci poſſit.*

23 *Differẽtia,num ſit inter maiorẽ excõmunicationẽ, & anathema.*

1 EXCOMMVNICATIO*primò maior,vt intelligat̃ qd & quotuplex ſit,& quæ ſint eius cauſæ, ſciendũ eſt primò ex doctrina & mente S.T.in iiij.diſt.xviij.& Arc.in iij.parte.tit.xxv.ꝙ excõicatio,vt nomẽ ipſum oſtendit, dr̃ excluſio à communione.ſ.fideliũ. Eſt aũt triplex fidelium cõio : prima. ſ. in conuerſatione , ſiue in actibus legitimis corporalibus:& ſecũda in ſacramentorum ſuſceptione, dũ vnus ſuſcipit:& alius miniſtrat,vel multi ad ſuſcipiendum adunantur:& tertia in actibus legitimis ſpũalibus , ſiue in bonorum ſpiritualium participatione:quæ fit vel rõne intentionis,dum vnus pro alio orat,vel aliud ſuffragiũ facit: vel ratione charitatis,quę facit omnes eſſe vnũ in Deo,ſm illud Pſalmiſtæ , Particeps ego ſum omnium timentiũ te. Vnde ét triplex eſt excõicatio. ¶ Prima dicitur excõicatio maior,de qua iij.q.iiij.Engeltrudã.& hæc etiam dicit̃ anathema,quod interpretatur ſeparatio:quia ſeparat,& excludit à triplici prædicta cõione,& ſm S.Thom.ſic diffinitur. Excommunicatio,eſt ſeparatio à cõmunione eccleſię,quò ad fructũ,& ſuffragia generalia : per fructum intelligendo perceptionẽ ſacramentorũ,per conuictũ fideliũ, & per ſuffragia generalia intelligendo ſpiritualia bona , quibus eccleſia priuat excõicatum:inquantum ſunt cõia non p̃ charitatẽ,quam aliqũ hét excõicatus,ſed p̃ interuentionẽ : nõ qdem huius perſonæ particularis,quæ orare põt p̃ eo:ſed eccleſiæ,quæ excõicatũ ſeparat ab vniuerſitate fideliũ, pro
2 qbus ſuffragia facit.*Vnde ſm S.Th. excõicato non proſunt ſuffragia,quæ pro tota eccleſia fiunt : nec ex perſona eccleſiæ oratio p̃ eo inter membra eccleſiæ fieri põt:quãuis aliqua perſona particularis poſſit aliquod ſuffragiũ ad eius conuerſionem per interceſſionem dirigere.Quæ qdẽ dicta S.Th.ſic intelligo,qa ad hoc,ꝙ peccet orans pro excommunicato,duo requiruntur.Primò,ꝙ oret ex perſona eccleſię.i.tanquam eccleſiæ miniſter:vt ſacerdos inquantum ſacerdos:hæc ratio eſt publica , quantum ſpectat ad ordinationem eccleſiæ , licet p̃ occupationes aliqñ aliter ſit. Secundò,ꝙ oret enumerando ipſum in membris eccleſię, quod fit qñ orat pro eo in particulari , ſicut tunc facit vel aliàs facere conſueuit pro aliis fidelibus non excõicatis.Et conſequenter qui non orat publicè , etiam ſi oret ſpecialiter:vel qui non orat ſpecialiter,etiam ſi publicè , non peccat : vnde in paraſceuę eccleſia generaliter orat p̃ hereticis.& Sũ.Con.lib.iij. tit. xxxiij.q.clxix.dicit, ꝙ in priuato põt orari pro eis.& Hoſt. dicit non eſſe orandum ſpecialiter.& Sum.Con.limitat in publico. Vtrum aũt ſacerdos in miſſa infra ipſum Memento poſſit orare pro ipſo,ét ſpecificè & nominatim,videtur quibuſdã ꝙ ſic:quia licet miſſa ſit oratio publica, tamen illud ſpacium concedit̃ ſacerdoti,vt poſſit orare pro ſuis, tanquam perſona priuata , & ſimiliter ſeorſum à miſſa & officio : in ipſis ét petitionibus, quæ in miſſa , vel officio ex ordinatione eccleſiæ recitat, põt orare pro eo intentione generali, non ſpecifica. Diffi-
3 nit̃*ét ſic:Excommunicatio , eſt à qualibet licita communione, & legitimo actu ſeparatio. 11.q.3.§.euidenter. ¶ Secunda eſt excommunicatio minor,de qua 11.q.3. cũ excõmunicato,quæ excludit præcisè à participatione , & communione paſſiua ſacramentorum , ſm Ioan.de Lig. vt de cle.exc.mi.c.ſi celebrat.& participatione eorum , quæ ſunt via ad ſacramenta percipiendã: quia ſic excõicatus non eſt eligibilis, nec conſequenter habilis ad quodcũq; eccleſiaſticum

ſticum beneficium, vt in eodem c.notat̃,vñ ibi dicit Inn.ꝙ nullam dignitatem conſequi põt, ét ſi eligentes hoc ignorabant,vt tenet ibi gl.& cõiter doctores , non aũt excludit à cœtu fidelium vel ſpiritualium bonorum participatione, aut ét à ſacramentis conferendis, ita ꝙ collata effectu non carent, licet ipſe peccet,vt patet in eo.c.¶ Tertia eſt excõicatio excludens à perceptione ſacramentorũ & bonorum ſpũalium participatione, ſed non à cœtu fideliũ:de qua xj. q.j.cum excõicato.& in d. c. Engeltrudã. & hæc à Deo infligit̃ pro quolibet mortali. ¶ Si tñ volumus maiorem & minorem excommunicationem tam à iure , q̃ ab homine diffinitione concludere,ſic diffinit Pan.ſuper rubr.eiuſdem tit.dicens.Excommunicatio eſt cenſura à canone,vel à iudice eccleſiaſtico prolata , priuãs à cõione ſacramentorũ, & qñque hominum. Igitur omiſſa excõicatione diuina, duas alias habemus,maiorem.ſ.& minorem:& vtraque eſt duplex.ſ.ab homine.i.à iudice eccleſiaſtico,licèt hodie minor ab homine non conſueuerit inferri:& à iure.Dico aũt excõicationem eſſe à iure,ſm Gul.de Pa.& Arch. qñ ab eo qui poteſt conſtitutionem facere,conſtituitur aliquid animo iuris ſtatuendi in perpetuum , & generaliter in omnes ſubditos ſuos , & ſtatutum illud roboratur per ſententiam excommunicationis in futuros tranſgreſſores.vt dicendo, excommunicamus oẽs qui exercent vſuras. Vñ quædã eſt à iure cõi ligans per totam eccleſiam,facta in concilio generali , vel ab aliquo ſummo pontifice.quædam verò eſt à iure particulari.i.conſtitutione ſynodali alicuius diœceſis, vl̃ conſtitutione facta in concilio ꝓuinciali , vel à conſtitutione alicuius legati prouinciæ alicuius,quæ nõ extẽdũtur ad alia loca extra diœceſim vel prouinciã. Conſuetu-
4 do*aũt ſola ſine ſtatuto vel ſententia non reddit aliquem excõicatum,ſm Sum.Piſa.& Roſel. qa iſte non eſt modus ferendi ſentẽtiã.Contrariũ tñ tenuit Sum.Ang. dicens ſm Hoſt.ꝙ ſic,qñ cõſuetudo eſt approbata per Papam vl̃ aliũ prelatum quò ad ſuos ſubditos,qa pinde eſt,ac ſi eſſet ſtatutũ,aliàs nõ, quantũcunq; ſit longa Ego verò diſtinguo: qa ſi cõſuetudo non hét in obſeruantia vel opinione hominũ annexũ,ꝙ ſic faciens ſit quaſi excõicatus , eius tolerãtia aut approbatio ét explicita nõ inducit excõicationẽ: quia non plus exprimit approbatio,q̃ ſit in conſuetudine, quæ nõ exprimit,actũ excõicandi.Si verò conſuetudo hét in hominum obſeruãtia vel opinione annexũ, ꝙ ſic faciẽs ſit quaſi excõicatus,approbatio inducit excõicationem. Et hoc tene,quia ſm gl.Ray.eo. caſu intelligitur conſtitutio eſſe edita verè aut præſumptiuè,vt in Sum.Con.lib.ij.tit.v. q.x.Ab homine verò eſt, qñ fertur pro contumacia vel offenſa præterita,aut futura, non tñ intentione faciendi cõſtitutionem generalem aut perpetuam,ſed vt alicui vl̃ aliquibus p̃ſonis prouideat̃ ad vitam eorum,aut alicui negotio ad tp̃s,ſicut dicendo excõicamus omnes qui bellabũt
5 vſq; ad illud tp̃s, vel vſque ad illud.¶ Sciendũ*eſt ſecũdò: quantũ ad excõicationis cauſam effectiuã,ꝙ excõicationẽ à iure facere pñt oẽs iudices eccleſiaſtici, qui poſſunt facere ius:vt Papa in vniuerſali eccleſia , & legatus in ſua prouincia,& ſinguli epi in diœceſi.xvj.q.ij. viſis.xxiiij. qõ. iij. corripientur,& à fortiori multitudo epiſcoporum.i.concilium prouinciale,qui verò non poſſunt facere ius, vel ſtatuere,etiam non poſſunt excõicare.Statuere autem poteſt, vt dictũ eſt,Papa & eps̃ requiſito conſilio capituli, per notata in c.quanto.de his quæ fiunt à præla. etiam ſi capitulũ non conſentiat,ſed diſſentiat, nihil rationabile opponẽdo, ſm Arch.& Io. And.in c.j.de conſt.lib.6.quod Pan.in d. c. quanto. dr̃ indubitabile , quia cum requiratur conſilium capituli,& non conſenſus,ſatisfactum eſt iuri ex ſola petitione & expectatione reſponſi,cum non teneat̃ concilium ſequi:vt in c.cum olim.de arbi.de quo vide s̃.Cõſiliũ.§ ij. Canonici aũt cathedralis eccleſiæ ſtatuere nõ poſſunt ſine licentia epi ſuper his, quæ tangunt epiſcopũ,aut iura eius, aut cõmunem ſtatum eccleſiæ,aut ſup magnis rebus &negotiis eccl.ſed ſolũ ſup ſua ſingularia negotia,puta,ꝙ ſuas dietas modis diſtribuãt,vel certo modo ad capitulũ voc̃ẽtur,ſm gl.in c.ij.de ver.ſi.Similiter nec cappellani eccleſiarum ſine epo ſtatuere poſſunt, etiam cum ſui prælati conſenſu in arduis & magnis,ſm Pa.in c. cum omnes de cõſt. Secus ergo in paruis. Et generaliter ſtatuere poſſunt vel non poſſunt aliqui,ſm quod habent vel non habent iuriſdictionem,de quo vide j.Lex.ex §.iiij. Excommunicationem verò ab homine facere põt omnis iudex eccleſiaſtic̃ potens cõſtituere, & vlterius ét propriè facere excõicationem maiorem p̃tinet ad officium epiſcopale,vt patet in c. corripiant̃.xxiiij.q.iij.qa dr̃ mucro epi,in c.viſis.xvj. q. ij. S.Th.dicit in iiij.ꝙ ſolus eps̃ & s̃. poteſt propria authoritate excõicare, niſi in furto & rapina , & himõi , in quibus conceſſum eſt à iure parochiano excõicare.Excõicare etiã poſſunt de iure communi ét citra ep̃m omnes eccleſiarum prælati,vt in c.cũ eccleſiarum,de of.or.i.ſm gl.omnes qui ſunt ſimul prælati,collegio vl̃ vniuerſitati eccleſiæ ab habente adminiſtrationem cum iuriſdictione, vt puta , epo, vel q̃ ſunt electi à collegio vel vniuerſitate,licet ſubſint alteri.i.epo.vt in c.j.de ele.& xciij.di.legimus, & hoc verum eſt,niſi epi præſcripſiſſent contra eos ne hoc poſſint. Et ſimiliter abbates ét non bñdicti,modò ſint confirmati,vt in c.ſicut tuis.de ſimo. Et ſimiliter priores excõicare poſſent ſingulos de collegio ét alienos , ſi in eos aliquo iure ſpeciali habent iuriſdictionẽ,vt in d.c.cum eccleſiarum.Et ſimiliter idẽ ſm Arch.videtur de archidiacono,licet non ſit præſbyter.ar.diſt.xxv.perlectis, niſi conſuetudo ſit in cõtrarium.Sed Pan.in c.cũ in cunctis.de elect.dicit,ꝙ de iure cõi non hét curam in foro contentioſo vl̃ pœnitẽtiali,ſed de conſuetudine aliqñ hét parochiã,in qua exercet curam, & inquirit ac viſitat totã diœceſim loco epi:& ex iſtis cauſis meritò excommunicat.Pan.In aliis ergo vr̃ ſecus.Et ſimiliter ſacerdotes parochiales excõmunicare poſſunt, ſm Hoſt.in notorijs , quæ non indigent indagine iudiciali, præmiſſa tamẽ monitione,ꝙ verum eſt,vbi hoc eis tribuit conſuetudo,quæ dat iuriſdictionem.ix.q.iij.conqueſt̃. vel vbi ſpeciali iure eius cõpetit iuriſdictio.ſ. in aliquibus particularibus caſibus vt dicit S.T.ꝙ intellige, niſi epiſcopus prohibeat,aliter non eſt verũ.ij.q.j. nemo nec c.cum inhibitio.de cland.deſp.ꝙ allegat Hoſt.hoc probat.Et ſimiliter metropolitanus excommunicare põt ſuffraganeũ ſuũ, ſm Io.de Lig.cùm ſit eius ordinarius.xij. diſt.de his. Et ſimiliter excõicare & ſuſpendere nõ põt eps̃ p̃ contumaciam ortam in iudicio ſine conſenſu capituli , ſm eundem. niſi aliud ſibi competat aliquo iure ſpeciali. 16. q. 7. epiſcopus nullius.Et ſimiliter capitulum vel prior,ſecũdùm eundem, cùm ſuccedat in iuriſdictionibus,vt in c.cum olim. de ma. & obe nullus tamen inferior epiſcopo excõicat cũ illa ſolennitate, de qua xj.q.iij.debent.ſed ſolus epiſcopus.i. circunſtantibus xij.ſacerdotibus cũ cãdelis accẽſis in manib̃. Nulli ét alij à ſacerdote competit poteſtas excõmunicandi procedens à clauiũ poteſtate vel fori pœnitẽtialis,& ſemp ipſe illam exercet,cum præpoſitus eſt curæ , niſi ſit cõtraria conſuetudo vel ſuperioris inhibitio:facultas aũt excõmunicandi p̃cedẽs ex iuriſdictione ſpecialis cõpetit prelatis habentibus iuriſdictionẽ ordinariã à iure cõi,vel primi

6 legio vel consuetudine speciali vt dicit Inn. * Quæ facultas ad hoc ꝙ alicui cõpetat, requirit, ꝙ sit clericus vel religiosus, & electus per vniuersitatẽ ecclesiasticã, & quò ad dignitatẽ principalẽ, aliàs nõ habet ordinariã, nisi consuetudo vl priuilegiũ cõcedat: cõpetit ẽt hoc habenti iurisdictionẽ specialẽ à prælato ecclesiastico vel delegato: cõpetit etiã habẽti ordinariã non principaliter, vt vicario ordinarij. hæc ille. Excõmunicare verò nõ põt aliquis seipsum. x.q.iij. si is qui. Nec mulier prælata, cum nõ habeat iurisdictionẽ talẽ qualẽ habet vir, ſm glos. in c. dilecta. de maior. & obed. & careat clauibus, de pœni. & remis. noua. Nec delegatus extra sibi cõmissa, secundũ Ioan. de Lig. vt ij.q.iij. c.j. tenet tñ sententia eius, secundùm Rich. in iiij. lata post reuocationẽ cõmissionis, anteq̃ tñ reuocatio ad eũ venire potuerit, quia adhuc remanet penes cum cõmissa potestas. de procur. auditis, in glo. quod quidã probabiliter limitant verũ, nisi is qui reuocat, intendat, & exprimat ꝙ totum sit irritum, & inane, quod extunc ꝑ delegatũ fuerit attentatũ. Quod etiã Pan. in c. audita. de restit. spol. sentit, dicens, ꝙ si Papa in secundis literis clarè exprimit, irritum & inane esse quidquid actũ est post datã secundarũ literarũ, indubiè processus nõ valet iustus, vel iniustus, vt in c.j. de concess. præb. lib.6. Si aũt iurisdictionẽ reuocat simpliciter valet processus agitatus per primos tam inter partes q̃ contra tertios impedientes iurisdictionẽ. Et de hoc est casus in c. audita. q̃a non vt Papam voluisse cum graui præiudicio irritare processum factũ ignoranter, quod intellige qñ ex reuocatione præiudiciũ generatur tertio, aliàs nõ valet actus licet ignoranter gestus, vt in d.c.j. vnde non valet excõicatio lata ab ordinario, licet ignoranter, cõtra habentẽ priuilegiũ, quòd ab eo excõicari nõ possit, vt in d.c.j. Sed si verba essent ambigua, & generalia, vt in d.c. audita. vbi mandabatur reuocari quicquid esset immutatũ in causa à tempore missionis nuntij, nõ tenet reuocatio processus legitimè facti. Ratio, quia cùm factũ sit odiosum & alteri parti præiudicatiuum, debet fieri interpretatio stricta, & sic debet intelligi de mutatione facta ꝑ violentiam, seu quamlibet præsumptionẽ. Nec similiter excõicare põt alienus eps, scilicet non subditum suũ, modo ratione delicti vel contractus, seu rei, de qua agitur, non sit effectus de eius iurisdictione, vt not. in c.j. de priuil. lib.6. imò nec sententia ab eo lata põt ratificari per epm propriũ, etiam si sit lata in eius territorio, quia ab initio fuit nulla, ſm Innoc. & Barth. Brix. Nec laicus, nisi ex delegatione summi pontificis, quia tunc potest. xxxij. dist. §. verum. Nec eps extra suã diœcesim, nec alij prælati extra territoriũ suæ iurisdictionis, secundùm Host. quia cũ nullus sit excõicandus sine causæ cognitione. xj.q.iij. nemo, requiritur locus ad sedendum pro tribunali, quem eps non habet in aliena diœcesi ad hoc aut ad aliquod contentiosẽ disponendũ. ix.q ij. episcopum, nisi episcopus sit expulsus, vel consentiat is, qui iurisdictionem habet in loco, eo modo quo dictũ est s̃. Absolutio. j.§.iij. licet quidam dicant, episcopũ extra suam diœcesim posse excõicare: quod de notoriis concedi põt, quia nec illa requirunt examinationem causæ. ix.q.iij.§.fin. Nec prælatus habens iurisdictionem tẽporalem tantùm, secundùm Host. arg. de offic. ord. dilectus, & hoc nisi habeat istud ex priuilegio speciali, vel ex consuetudine, quæ etiam dat iurisdictionem. Nec is qui in cõmuni opinione hominũ non credebatur excommunicatus, & tamẽ erat iij.q.vij.c. infamis. §. tria. in glos. q̃a nec excõicatus, nec interdictus, nec schismaticus, nec hæreticus, nec intrusus, nec suspensus à iurisdictione, secus si solùm ab officio, potest excõicare. xxiiij.q.j. audiuimus, & c. fin. de concess. præb. Nec violans interdictum, secundùm Host. extrà, de excess. prælat. c. fin. si tamen fuisset absolutus

7 tali violatione, teneret sententia. ¶ Sciendum * est tertiò, quantũ ad causam excõicationis materialem, quæ est excommunicãdus, & culpa eius, ꝙ excõicari nõ põt mortuus à canone vel à iudice, quia nõ est homo, de sum. tri. & fid. cat. c.j. Item excõmunicatio canonis non fertur, nisi ꝓpter crimen: mortuus aũt delinquere non põt, excõicatio verò iudicis requirit monitionẽ, quæ mortuo non cõpetit. Inde quibusdam tñ specialibus casibus mortuus excõicatur, & hoc ad terrorẽ, & potius ratione præcedentis vinculi, quã præsentis, propter qd̃ fit negatio sepulturæ, cõmunis orationis, & huiusmodi, vt in decedente in crimine notorio. Ioan. de Lign. Nec Iudæus, vel paganus, quia nullus potest perdere qd̃ non habet re aut spe: quòd verũ est de communione intrinseca sacramentorum extra q̃ sunt prædicti, & circa quàm nihil ad nos de his quæ foris sunt. ij. q.j. multi. Sed loquẽdo de extrinseca fideliũ cõmunione, in quantum sunt animalia ciuilia & socialia, vt in commerciis, & aliis actibus humanis, non pñt excludi directè, ita ꝙ exclusio terminetur in eos, quia nõ sunt subditi, per indirectum tñ possunt, scilicet interdicẽdo fidelibus taliũ communionẽ, Ioan. de Lig. Quomodò tamẽ sint subditi, vide j. in verbo,

8 Papa. §. vij. & viij. Nec * Papa similiter excõicari põt nisi pro hæresi, pro qua, & iudicari, & deponi potest. xj. dist. c. si Papa: nec ab homine, quia est oĩbus superior. dist. xxij. inferior: nec à canone, quia à canone solutus est quamuis deceat eum ſm canones viuere, nec etiã minori excommunicando cum excõicatis, vt in c. nulli. de sent. excom. in glo. excõ cari põt excõicatione separãte à Deo ꝑ mortale. Ioan. de Lign. Nec eps similiter aut eius metropolitanus ꝑ statutum ipsius cõtrafaciendo intra territoriũ ipsius suffraganei, ſm Laud. Ioan. And. Io. Cal. Pau. & Host. q̃ in Sum. dicit, certo certius esse tenendũ, nec superiorem, nec ꝓferentem sententiã fulminatoriam ligari xxj. dist. inferior. & de maio. & obed. cum inferior. Idem S. Th. in iiij. dist. xviij. q.ij. art. iij. cuius ratio est irrefragabilis, quia inquit, ꝑ iurisdictionẽ est quis superior eo, in quem illã habet, cum sit iudex eius, vnde nullus in se vel æqualem aut superiorẽ habet iurisdictionẽ. Et hanc opin. sequitur Sum. Pis. cõtrarium tenuit Hug. Archid. & Petr. de Bel. & Dir. lib.3. & Bart. Brix.

Qui Hugo dicit hoc casu ipsum non ligari sententia infe-

9 rioris, sed iuris. Gos. * etiam dicit, ꝙ illa regula, ꝙ inferior superiorẽ ligare nõ põt, fallit cum maior delinquit in iurisdictione minoris. vj.q.iij. placuit. nec datur sententia puri hominis, sed canonis, cum incidat in factũ damnatũ: & eps authoritate apostolica generalẽ habeat authoritatẽ condendi canonẽ, à quo nullus excluditur: vnde talis sententia dicitur Papæ. vnde & Arch. dicit, ꝙ ipse eps conditor contra faciendo incidit: nec põt dispẽsare cõtra ꝓpriã constitutionẽ, nec gñalem consuetudinẽ, ex quibus iam aliis ius est acquisitũ. Sed si vult nõ ligari, destruat ipsa statuta. Ioã. And verò, & Io. de Lig. in tract. de ecclesiast. censu. conatur facere concordiã, ꝙ nõ incidũt facientes cõtra, vt archiepiscopus, veluti si statutũ erat, ꝙ nullus exerceret iurisdictionem in tali loco, & isti ibi celebrant in pontificali: secus si contraueniunt vt personæ priuatæ, vt si statutũ erat de non iurando, vel ludẽdo ad azarum, & ludũt. Et hanc cõcordiã sequitur Sum. Ang. Sed quia plures & solenniores Docto. tenent simpliciter opinionẽ primã, ipsa vt magis tenenda. dist. xix. in canonicis. Vnde dico ꝙ ista cõcordia nihil est, quia vinculum excõicationis ex voluntate pendet ferentis & superioris, neuter autem istorum habet voluntatem, quòd liget

liget eos: quia à re volita quilibet vellet omne malũ abesse. Vñ peccator vellet sine offensa Dei peccare, si posset. nec dictam concordiam Ioan. de Lig. assertiuè tenet: sed primã opi. nec dicta Summa bene recitat: q̃a ꝙ iste dat pro exẽplis, illa recitat pro mẽbris diuisionis, vt patet intuenti. Dico igitur ꝙ prima opinio vt cõis, ſm Pan. in c.j. de rap. Ad motiua aliorum soluo. Nam sententia Gos. non habetur in illo c. q̃a ibi non plus habetur, nisi ꝙ subditum vnius epi alius põt excommunicare. si tñ ibi haberetur, intelligeret quando maior delinquit in iurisdictione minoris contra legem superioris vtriusq; puta Papæ, vel Dei: non autem contra legem inferioris. Non ẽt ligat sententia Papæ: quia eps nõ hẽt licentiam à Papa condendi canonem, quo liget se & maiores, sed minores tm̃ subditos, & aliqñ non subditos. Nec verũ est, sed falsum, ſm Inno. in c. cũ ad monasteriũ. de sta. mo. ꝙ non liceat epo dispensare contra suã cõstitutionẽ: sed eã põt tollere, & in ea dispẽsare ſm Io. And. in regula, generali. & hoc dicit seruare vniuersum. Et addo qd̃ mirabile est, si põt ſm aduersarios suam constitutionẽ sine præiudicio alterius auferre ex toto, sed non in parte, siue in casu, qd̃ est dispensare. Sicut tñ dicit do. Ant. hoc limitatur, nisi constitutio transferit in priuilegiũ, vel cõtractũ: vel nisi esset iurata: quia ea stãte nõ posset dispensare: sicut nec se à iuramento absoluere. Excõicari ẽt nõ potest collegiũ, vel cõmunitas siue vniuersitas: q̃a hoc de sen. exc. Rom. lib.6. §. vniuersitatem, ꝓhibet fieri penitus. Et rõ assignatur: q̃a contingeret innoxios irretiri. Ita q̃a, vt dicit S.T. in iiij. actus sunt singulariũ, & si aliqñ actus sit multitudinis, vt cũ multi trahũt nauẽ, tñ non est probabile, ꝙ tota aliqua multitudo sic in malo consentiat, vt nulli sint dis-

10 sentientes. Item * q̃a, vt dicit Gem. collegium non est ꝑsona vera, sed repræsentata. ff. de fideiuſ. l. mortuo. nec hẽt baptismum. Sententia autẽ excõicationis ligat solùm veram ꝑsonam. de offi. deleg. P. & G. & baptizatam. xj.q.iij. omnis Christianus. Si tñ excõicetur, q̃dam dicunt, ꝙ sententia tenet: alij verò ſm Rich. in iiij. dicũt ꝙ non. Mihi aũt vt dicendum, ꝙ vniuersitas ipsa sumpta vt aliquid præscindẽs à singularibus hominibus, nulla authoritate põt excõicari, quia neque communicat, q̃a communicatio in actibus est singulariũ, quorũ sunt actiones: sed sumpta ꝓ singularib⁹ ꝑsonis omnibus collectiuè, excõicari põt, ẽt citra Papã, nõ excõicando totum collegiũ: q̃a textus, cui subiicit omnis inferior Papa, hoc ꝓhibet: nec excõicando singulos de collegio absolutè, vt putauit Ho. dicẽdo sic, ex cõico Præpositum, Decanũ, & oẽs alios de collegio, quia est idẽ, & ratio assignata in textu repugnat. Secus excõicando singulos cũ hac limitatione, qui vel si fecerunt tale qd: q̃a sic nec irretitur innoxius, nec aliquid inanimatum, vnde ꝓp contumaciam capituli excõicantur singuli de capitulo qui fuerunt culpabiles. de sen. exc. Romana. lib.9. ſm Arch. Si aũt Papa excõicet, q̃ non subiicitur. d. c. Romana. tenet sententia, ẽt si excõicet omnes & singulos absolutè: quia vt patebit, excõicatio tenet, ẽt si liget innoxium. Nec similiter excõicari põt Imperator vel princeps ab epo suo. ij.q. vij. §. cum humanam. Nec debet similiter excommunicari multitudo existẽs in crimine, vbi scismatis, aut scandali periculum timet. dist. 50. vt constitueretur. xxiij.q.iiij. ipsa pietas. Veritas tñ iustitiæ ꝓp scandalum postponenda non est. ꝙ sanè intellige. s. vt detur iniqua sententia. Ioan. de Lig. Nec debet excõicari vnus pro alterius peccato. xxiiij.q. iij. sententia. Excõicari aũt põt regulariter Imperator post monitionem: & rex solum pro notoriis. dist. lxvij. Valentinianus

12 Io. de Lig. Et similiter, ſm eundem, ignorans & absens, q̃ tamen liber est apud Deum à sententia, si moriat antequã sciuerit: sed post mortem absolui debet iuxta dicta s̃. Absolutio iij.§.xj. Et similiter excõicari põt archiepiscopus à subdito delegato, si est ei à superiore concessa potestas. ij. q.6. si quis eps. Et similiter potest excommunicari raptor sine monitione præmissa, si rapina est manifesta, si præsens est, & statim non restituat, si absens, intra tps præfixum: vt in c. Romana. de sent. excom. lib.6. Et similiter excommunicatus, iterum põt excõicari pro eadem & alia cã ab eodẽ & ab alio iudice. c. Engeltrudã. 3.q.4. excellentissim⁹. 11.q.3. & consentit. Io. An. & S. Th. in 4. ¶ Quibus * verò causis vl culpis excõicabiles possint excommunicari: dico, ꝙ excõmunicatio maior ferri non debet ab homine, nisi pro mortali pctõ, ſm S. Th. & Pet. in 4. dist. 18. Et quia damnificans in corporalibus põt peccare mortaliter, ideo pro tẽporali damno ferri põt, non tñ debet infligi etiã pro mortali, nisi in contumacem, ſm S. Tho. & 11.q.3. nemo. q̃a est grauissima pœnarum, inquit S.T. qua. s. nulla est maior in ecclesia, vt in c corripiantur. 21.q.3. Vnde dicit Pan. in c. per venerabilem, qui fil. sint legit. ꝙ vbicunq; in iure ecclesiastico reperitur pœna mortis, pro excõicatione debet exponi. Quæ quidem contumacia, ſm Rayn. est triplex, vt dictum est s̃. Contumacia. Si tamen persona, quæ deliquit, ignoratur, excommunicatio fit in generali, & valet expressa causa, vt quicunque fecerit furtum nisi restituat, & qui scit nisi reuelet, vt in c. à nobis. de sen. exc. el j. Sed hęc intellige quando quis excõicatur ꝓp culpam præteritam, quando verò ponitur sententia comminatoria vel absoluta pro aliquo futuro, non oportet illud in se esse mortale, imò nec venia le: licèt peccet mortaliter q̃ contrafacit, rõne præcepti inclusi, similiter non oportet tũc hominẽ esse contumacem, sed sufficit si sit inobediens. Igit põt q̃s excõicati pro inuasione, aut retentione rerũ ecclesiasticarũ. de rest. spo. Pisanis. & ꝓ iniuria facta prælato. 23.q.4. Guilisarius. & ꝓp negligentiam. de cons. dist. 1. nemo. & dñs propter contumaciam serui, aut procuratoris, vt lite non cont. c. 1. & de dolo & cont. c. 2. & cum modificatione ibi notata. & potest excommunicare ordinarius ꝓ defensa fratris suiꝛ: vt in c. dilecto. de sen. exc. lib.6. Et q̃a excõicatio non nisi ꝓ mortali infligenda est, q̃a ecclesia præscindere non dẽt, nisi cũ qui iudicio Dei creditur præcisus. ideo ſm Petr. de Pal. in 4. dist. 18. põt sibi hõ formare conscientiam, ꝙ vbi mortaliter nõ peccat, nunquam incurrat sententiam iuris, q̃a illa nũquã est iniusta. Quod intelligo, qñ posita est contra aliquid, ꝙ est de se mortale, vt pcussio clerici, quando verò ponitur contra illud quod de se non est malum, vt ꝙ ante annum professio non recipiatur in mendicantibus, sufficit, ꝙ actio aliàs licita habeat rõnem inobedientiæ. Vtrum aũt sit simile de sentẽtia hoĩs, dico, ꝙ non, q̃a interdum tenet, ẽt si irretiat innocẽtem, vt dr̃ tit. seq. in pr. casu. 8. §. 4. dubio 13. Est aũt simile quantũ ad hoc, ꝙ licet vtraque nũquam fiat sine mortali, tñ qñ non infertur pro re præsenti, aut præterita, sed pro futura, à qua prohibetur sub pœna excõicationis cõminatoria, vel latæ sententiæ: sufficit ipsa transgressio, quę est mortalis, cũ talis prohibitio semp habeat inclusum præceptum. Rõ prædictorum est, quia qñ aliquid est de se mortale, ibi est præceptum Dei: vñ si addatur excõicatio, nõ intelligit superaddi nouum præceptum, sed noua pœna, ad quã incurrendã oportet, ꝙ illud aut fiat quò ad præcepta negatiua, aut omittat quò ad affirmatiua deliberatè ſm rationem, & quantũ ad aliquod notabile: quia sic cadit

12 sub præcepto Dei. ¶ Sciendũ * est quartò, pro causa formali excõicationis, quis est modus seruandus, ꝙ excõicatio à iure,

iure, ſm Hoſt. proferatur eo ipſo, ꝙ quis incidit in factum damnatum à canone ſub pœna excommunicationis, ſententia verò hominis fertur vt dicetur. Igitur ſententiã excommunicationis debet præcedere trina monitio, vl vna pro tribus: aliàs iniuſta eſt, & iudex eſt ſuſpenſus per mẽſem ab ingreſſu eccleſiæ. extrà eo. ſacro. Et ſi quis haberet ſimpliciter in mandatis à Papa, vt ſententiam excõicationis in aliquem ferat, ſm Inno. in c. ſi. de offi. dele. non dẽt eam ferre, niſi præcedente cauſæ cognitione, & monitione præmiſſa. ij. q. j. nemo. & d. c. ſacro. & facit gl. in d. c. ſi. Addit tã ꝙ ſi conſtet, Papam cognouiſſe de cauſa, ꝙ tunc ad eius mandatum ſine cauſæ cognitione dẽt ferre ſententiã. l. de
14 qua re. ff. de iudi. Et ſimiliter dicendum eſt de ſententia, quã alij poſſent per alium ferre: ſed tã eo caſu monitio deeſſe non dẽt, niſi conſtaret, ꝙ Papa eam feciſſer: qa regulariter monitio præcedere debet. Quæ monitio, vt not. in Sum. Conſ. iij. lib. tit. xxxj. c. lvj. dẽ competens ad arbitrium boni viri. Et ſiue fuerit triplex, ſiue vna pro tribus, debet habere dierum competentia interualla, niſi neceſſitas ſuaſerit aliud, vt in c. conſtitutionem. eo. tit. lib. 6. Non eſt tã neceſſarium, ꝙ fiat in ſcriptis: vt no. gl. in c. ſacro. ſed ſentẽtia ip ſa fieri dẽt in ſcriptis continentibus cauſam excõicationis, & exemplar debet tradi excõicato intra menſem, ſi requiſiuerit, aliter excõicator eſt ſuſpenſus non ſolùm ab ingreſſu eccleſiæ, ſed ẽt à diuinis per menſem: vt in c. cũ medicinalis. eo. tit. lib. 6. quæ qdem ſi exequat, irregularis eſt, nec niſi per Papam poterit cum eo diſpenſari, vt ibi. Hæ tamẽ pœnæ non tãgunt epiſcopum, cum de eo mentio non fiat ſicut oportet vt ſ̃. Eps. Et ſi iſta non ſeruentur, tã ſententia tenet: licet ſuperior, ad quem recurritur, ab ea faciliter abſoluat: & lator teneatur ad pœnas prędictas, vt in d. c. ſacr. & c. cũ medicinalis ſimul, niſi in c. ſtatuimus. eo. tit. libr. 6. ſ. quando eſt contra participantes excommunicatis. Vt aũt mihi, ꝙ iſta monitio locum non habeat neceſſariò, niſi in ſententia hom. nis: & non in qualibet, ſed in aliqua tã. & horum vtrũque haberi põt ex ſententia Io. de Lig. in tract. de cenſur. eccleſiaſt. dicẽtis: Licet contumacia ſit cã immediata pp quam fertur maior excommunicatio ab homine, ipſa tã contumacia aliqã ortum habet à crimine. i. ſpeciali inhibitione criminis. ſ. futuri, facta ab homine, & tunc nõ eſt opus monitione ſuper emendatione criminis iam com
15 miſſi, vt incidat, imò ſtatim incidit, vt cùm monet ſuperior aliquem vt nõ fornicetur cum tali, aliàs ipſum excommunicat, ſi contra faciat excommunicari põt, & excõicatus eſt ſine alia monitione ſuper emendatione criminis. Et rõ eſt: quia iſte verè contumax eſt. Aliquando verò contumacia oritur à crimine iam commiſſo, vt dum commiſit qs crimen ſuper quo monitus erat ne cõmitteret, & ſic nec lata, nec comminata eſt ſententia in contra facientem, & tunc opus eſt monitione, ſi contingat, & ſi contumax fuerit, po-
13 terit excõicari, hæc ille.* Et his habet, ꝙ prohibitio alicui⁹ futuri roborata ſentẽtia, vt ſi quis fecerit hoc, ſit excõicat⁹, non indiget monitione, quia. ſ. ipſa prohibitio eſt monitio, ſed monitio eſt neceſſaria, vbi infertur ſententia ꝓ re præterita originaliter, & ſic quia omnis conſtitutio reſpicit futura: vt in c. ij. de conſt. nulla ſententia iuris monitionem requirit, ꝙ limita vt j. Excõicatio vij. excõmunicatione xx. Sed tã notandum, ꝙ dicta decretalis ſm gl. habet locũ in excommunicatione etiam cõtra perſonam incertam, & conſequenter in ſententia ẽt generali. Quando aũt monitio ſit debita, vide tit. ſeq. §. j. Poſt hæc verò ſententia ferri conſueuit duobus modis. Primò, in generali, qã reus ignoratur. vel in ſpeciali, vt dicẽdo, excõicamus tales, vel talẽ, propter talem cauſam ſententiam ſcribendo. Et licet nulla ſit determinata forma verborum, oportet tã, ꝙ excõicans vtatur verbo, excõicamus, vel æquiualenti, ꝙ exprimat cõſenſum iudicis de præſenti. Vñ Ray. non approbat illum modum quorundam. ſ. denuntiamus talem excõicatum, quem. ſ. prius non excõicauerunt: quia illa verba non ſunt apta ad excõicationem, & gl. dicit, ꝙ talis eſt vitandus ab ipſis, quibus denũtiatur, quia non eorum eſt iudicare, vtrũ ſit excõicatus nẽ: nẽ ſi agatur in foro contentioſo, non iudicabitur excõicatus. De cauſa autem finali excõicationis, cùm ſit eius effectus, dicetur in tit. ſeq. ¶ Circa premiſ-
14 ſa autem dubia multa conſurgunt. ¶ Primum,* vtrum prælati regulares, qui in excõicando non ſeruant formam ſupradictam, incidant in ſupradictam pœnam? Et Lapus qdẽ dicit ꝙ non, hac ratione, quia cum ſingulis horis habeant corrigere, durum eſſet, vt ſemper chartam & calamũ teneret in manibus. Sed tex. in c. cum medicinali. de ſen. exc. li. 6. ſm Gem. adſtringit ad dictam formã omnem habentem poteſtatem excõicandi, dicẽs, quiſquis igitur excõmunicat. Nec valet rõ Lapi, quia nõ habent continuè corrigere de criminibus, quæ requirãt ſummam pœnam. i. excõicationem. Limitari tã poteſt, quò ad oẽs, quod dr̃ de iſta forma, quando ſeruando eam periculum eſſet in mora, quia tunc locum non habeat dicta pœna, ſecundùm Dir. & Ioã. And. & glo. in d. c. ſacro. eod. tit. in verbo, temerarius. quia hoc caſu excõicator non fuit in culpa. Secundò limitatur, quò ad religioſos ſpecialiter, & rationabiliter quando ſtatuta ſui ordinis, vel cõiter approbata cõſuetudo aliud haberet: quia, vt dictum eſt ſ̃. Citatio. §. vlt. ſm Pan. ordo iuris in regularibus non ſeruatur ad vnguem. Tertiò, limitat Sum. Ang. quò ad religioſos, ſi ex ignorantia contrafacerẽt: qa faciliter, inquit, religioſi ignorant iura, vt in c. veniens. de Simo. Sed licẽt illud c. verum dicat, pp hoc tã non excuſat religioſos, maximè prælatos, maximè, quia tunc nullus talis põt ignorare, niſi ex negligentia maxima: & in eis maximè eſt verum illud, Ignorãtia facti, non iuris, excuſat. de reg. iur. in vj. & tãto magis, quãto tunc religioſi, mẽdicãtes præcipuè, ex diuina prouidentia ſunt illi, qui principaliter hñt curam animarum, quantum ad laborem, & effectũ: licet nõ habeant iuriſdictionem ordinariam in populũ, ne-
15 que bñficia. ¶ Secundum* eſt, vtrum in excõicatione ſit forma verborũ certa determinata? Et dico, ꝙ oportet vti talibus verbis, quæ exprimant conſenſum iudicis de præſenti excõicantis, ſicut in ſimili. de ſpon. c. ſi inter virũ. & de ſpõ. duo. c. j. ſm Hoſt. reqrit expreſſio certa. Vñ ſi dicat iudex, Denuntiamus talẽ excõicatum. quem tã prius nõ excõicauit, vel habeo talem pro excõicato, vel hmõi, non erit excommunicatus in foro contentioſo, ſm Guliel. niſi aliter conſtiterit de mente iudicis, vt quia ſemper ſolitus eſt ita dicere, tunc enim eſt excõicatus, quia verba intentioni deſeruiunt, non econuerſo. xxij. q. v. humanæ. & ſermo rei, non res ſermoni eſt ſubiecta. de ver. ſig. intelligentia. in foro tã pœnitentiali eligenda eſt tutior via, vt ſe putet excõmunicarum, ſi dubitat de intentione, ſm Hoſt. & Gul. ſed tã non ſunt aliqua verba determinata, quibus ita oporteat vti, quin poſſit quis æquipollentibus vti, vt dictum eſt.
16 ¶ Tertium,* vtrum ſit quis excommunicat⁹, ſi iudex dicat, Excommunico te, & abſoluo? Et dico, ſm Veruec. quòd ſi vtrunque ſimul intendebat, nihil egit, ſi autem voluit excommunicare prius, & abſoluere poſt, vtrunque valuit. Si autem dicat. Excommunico vnum de iſtis duobus: credit Gul. illum eſſe excommunicatũm, de quo iudex intellexit. quod ſi non poteſt ſciri, aut vaga. i. indeterminata fuit eius intentio,

intentio, neuter eſt vitãdus, vt excõicatus, licet in foro ani-
17 mæ tutior ſit eligenda vbi dubitatur. ¶ Quartum* eſt, ſi mandet duobus vt aliquem excõicent: & vterq; eorũ eodẽ momẽto dicat, Excõico talẽ, ſi illum talis non excõicauit, vtrum iſte ſit excõicatus? Et dico ſm Hug. ꝙ ſic, qa vtriuſque iudicis intẽtio eſt, ꝙ iſte excõicet. Et eſt ſenſus, Excõmunico te, ſi ille, &c. i. qa neſcio an ille te excõicet, vt ſic
18 pœnam nõ euadas. ¶ Quintũ* eſt, vtrum cùm dicit iudex, Excõico te, vel vbicunq; ſit mentio de excõicatione, intelligi debeat de maiori? Et dico ꝙ ſic, qñ iudex ſic dicit ſi aliud non exprimat, per c. ſi quẽ. eo. tit. & idem vñ vbicunq; ſit mentio de excõicatione ſimpliciter ſine limitatione: qa verba ſimpliciter prolata, conſueuerunt & dñt accipi in ſignificato conſueto, vt in c. ex literis. de ſpon. & l. Labeo. ff. de ſu. neg. cõis aũt vſus habet ꝙ accipiatur ꝓ maiori: vñ excõicatum minori non dicimus ſimpliciter & commu-
19 niter excõicatum. ¶ Sextum,* vtrum excõicatio maior fieri poſſit ad tempus? Et dico ꝙ ſm Ioan. de Lig. excommunicatio dr̃ perpetua, quia nullum tempus cõtinet diffinitiũ. Intelligitur tamen donec expiret, & poteſt fieri ad tempus. ſm do. Anto. & eius abſolutio, vt recitat Panorm. in c. veniens. el ij. de teſti. vbi dicit, ꝙ poteſt abſolui, vt ferat teſtimonium, & deinde reincidat, ſuſpendi autem non poteſt, ſed oportet ꝙ totaliter liget, aut totaliter tollatur ſm glo. in c. præſenti. de ſent. excom. lib. 6. Poteſt autem ferri conditionaliter, & conditione deficiente non ligabit, vt dicet tit. ſeq. in prin. caſu xv. Abſolutio verò non poteſt fieri cõditionaliter, ꝙ intellige de conditione propria, quæ actũ
23 ſuſpendit, quæ. ſ. eſt de futuro non de præterito, vt ſuprà
20 dictum eſt, Abſolutio. iij. §. j. ¶ Septimum* eſt, vtrum poſſit quis excommunicari per literas, Et dico, ſecundùm Arch. & Ioan. de Lig. ꝙ poteſt quis excõicari per literas, etiam excõicato ignorante, ſi excommunicans hoc expreſſit, ſed nõ punitur inter medio tpe ſi ſe ingerat fidelium communioni. Sufficit autem, ꝙ ſententia excommunicationis vel interdicti ſit lata publicè ad hoc vt teneat quis ad obſer-
21 uãtiam eius. de cle. exc. mi. illud. ¶ Octauum eſt,* vtrum ſit excõicatio latæ ſententiæ, vel comminatoria, cùm dr̃. Sub pœna excommunicationis? Et dico, ꝙ vbi ſic dr̃, non hẽt vim ſententiæ, ſed comminationis. Et ſic intellige, quod dr̃ in rubro. C. commina. vel epiſtolas. tamen ſm Hoſt. & Hug. quando prohibitio eſt à lege, id eſt, canone, hæc verba habent vim comminationis. 30. diſt. per totum, quando verò eſt à iudice habent vim latæ ſententiæ. dum tã iudex hoc non intendat, quia mitius agitur cum lege, quàm cum miniſtro legis. ff. de arb. l. ſi cum dies. & conſentit glo. Ray. & addit Hoſt. ꝙ in hoc iudici credendum eſt, & ante eius declarationem excuſatur, qui probabiliter credidit, ꝙ eſſet comminatio tã. Sed tã quia iudicis intentio nobis cõſtare non poteſt, concludit gl. in c. vnico. de ſagit. & in c. 2. de ſimo. & in c. 2. de matr. contra. com. inter. ec. ꝙ non eſt lata ſententia, qñ ſic dr̃, & hoc niſi aliud appareat ex coniectura, & communiter ita tenetur. Dicit autem Gul. ꝙ ſi iudex dicat, Præcipio ſub interminatione vel pœna excommunicationis ne fureris, furando non incidis. Secus ſi excõicet ſub conditione, dicendo, Excommunico omnes, qui furti-
22 uè ordines ſuſcipiunt. quia contrafaciendo es excõicatus, & idem in d. gl. in d. c. vnico. de ſagitta. ¶ Nonũ* vtrũ aliquibus verbis aut regulis cognoſci poſſit quando cãnõ ſit lata ſententiæ, aut ferendæ? Et dico, ſm Pan. in c. ſi diligẽti. de fo. compe. ꝙ cùm fertur ſententia in iure per participiũ temporis præteriti, vt, ſit excommunicatus vel interdictus, tunc ipſo iure regulariter ligat. de elect. cupientes. in §. cæterum. & idem tenet gl. ibi in verb. ſuſpenſos. & in c. quicunque. de hær. lib. 6. & ſimiliter glo. in l. in criminali. C. de iuriſ. om. iud. circa iſta verba, ſit metatus. Et hoc verũ, niſi alio iure appareat, ꝙ canon ſit ſententiæ ferendæ, vt not. in c. ij. de fo. comp. in ver. ſit ſequeſtratus. Si verò verba nõ ſint reſpectu præteriti temporis, tunc ſi ſunt declaratoria, ipſo iure ligant, vt ſi dicatur Decernimus excõicationi ſub iacere, & hmõi, vel, viribus carere, vt in c. nouit. de his quæ fiunt à præl. iuncta gl. Si aũt verba ſunt diſpoſitiua, & reſpiciunt actum iudicis, vt priuetur, excõicet, & hmõi, ſic eſt canõ ferendæ ſententiæ, niſi addatur aliquod verbũ oſtendens ꝙ ipſo facto, de quo vide gl. in regula, in pœnis. li. 6. vt ipſo facto, vel eo ipſo, & idem eſt de ly, omnino, ſm aliquos, quia intelligitur ipſo facto. Et gl. eſt ſm gloſſ. in l. j. §. ſi pecunia. ff. depo. & idem eſt de ly, omnibus modis. i. ipſo iure, per gloſ. in auth. de reſti. & ea quæ. §. ſancimus. & idem de ly mox, vt intelligatur ipſo iure, per gl. in auth. de inceſt. nup. §. ſi verò contigerit. licet etiam verbum præsẽtis temporis aut futuri non intelligatur ipſo iure, tamen ſi diceretur tale quid, caſſent & irritẽt, intelligitur ipſo iure, ſm Bal. in tit. de pa. Conſtan. ca. j. co. ix. & idem Ludo. Ro. in ſuis ſingularibus. Tenetur aũt communiter de iſto verbo, ſubiaceat, ꝙ ſit lata ſententiæ, licẽt ſonet in futurũ. Similiter verbum, habeatur, vt no. in c. vnico, de iniur. libr. 6. & probatur in c. ſi quis ſuadente. xvij. q. iiij. Adde ꝙ hoc verbum, ſub anathemate, vel ſimile, comminatorium eſt. ff. commi. vel epiſtolas. in rubro & nigro. De his Felin. in c. Rodulphus. de reſcri. ¶ Decimum* eſt, vtrum differẽtia ſit inter maiorem excõicationẽ, & anathema? Et dico, ꝙ ſunt realiter idem. quod patet primò per d. c. Engeltrudam. vbi dr̃, ꝙ anathematizati illi intelligendi ſunt, qui non ſolùm à perceptione ſacramentorum, ſed ẽt à communione hominum ſunt ſeparati: ꝙ. ſ. facere proprium eſt maioris excõicationis, & ſecundò ex ſignificato, quia idem eſt ꝙ ſeparatum à cõi vſu, ſm S. Tho. Vnde & dr̃ ab ana. quod eſt ſurſum, & thema, quadam. ſ. figura olim impreſſa frontib⁹ damnatorum, quia à ciuili conuerſatione ſeparabantur, quaſi ſuperna damnatio vel maledictio, vnde pro excõicatione ponitur. xxiiij. q. iij. certũ eſt. Vñ ſicut duplex eſt excommunicatio. ſ. ſolennis, quę eſt ſolius epi, vt dictum eſt, & non ſolennis, ita etiam dupliciter ſumitur anathema. Vñ vj. q. ij. in c. viſis, dr̃ mucro epiſcopalis. ſ. quando eſt ſolenne. Additur tamen ad ly excommunicamus. ly anathematizamus, ad maiorem terrorem.

RVRSVS DE EXCOMMVNICATIONE ſecundò, id eſt, de maiori quantùm ad virtutem obligatoriam eius.

1 *Excommunicatio maior, quando obliget, vel id minimè, & proinde non ſit timenda, vbi quòd quindecim caſibus, de quibus ſigillatim & fusè.*

2 *Sentẽtia, licẽt iniuſta fuerit, an timenda ſit qualiter intelligẽdũ.*

3 *Sententia iniuſta quot modis dicatur. Et vt iuſta ſit, quot concurrere debeant. num. ſeq.*

5 *Sententijs quorumcunque prælatorum, per viam ſtatuti latis, qui ligari dicantur. num. 6.*

7 *Statutũ an forẽſes liget, & quid de ſubditis extra territoriũ. n. 8.*

9 *Limitatio ad cap. vt animarum.*

10 *Sententia lata, quæ iuris non eſt, licet hominis ſit, qui ligentur, & an etiam extra territorium.*

11 *Sententia pro futuris culpis an ferri poſſit.*

12 *Delinquens contra Epiſcopi ſtatutum in loco exempto, an pœna ſtatuti ligetur. num. ſeq.*

14 *Licentia ingrediendi monaſter. exempta, petẽdáne ſit ab Epiſcopo*

accessum ad illa prohibente, an verò ab eo qui horũ curam gerit,

15 *Prælati episcopis inferiores, an habeant territorium. Et an religiosorum subditi extra exemptorum loca, in quibus degunt, delinquentes ligentur.*

16 *Iudice dicente: Excõico te, si appelles, vel appellare præparaueris, an sententia teneat, & sic appellans excõicatus sit. Et quid si iudex dicat: Excommunico te, si talem elegeris, an sententia efficax sit, ac teneat, & proinde nulla sit electio inde facta. num. 17.*

18 *Iudex si dicat: Excommunico omnes, qui nouerint, sciuntq; authores talis damni, vel furti, si nõ reuelent, an scientes & non reuelantes in excommunicationem incidant. Et hic sæpius Ang. Sum. refellitur. Et quid si res, ob quam incutitur excommunicatio, ab aliquo in compensationis titulum detineatur. num. seq.*

20 *Episcopo excommunicante omnes, qui in die festo in ecclesia parochiali missam non audierint, an omnes non audientes excommunicationem incurrant.*

21 *Iudex si dicat: Excommunico te, si habes res furtiuas, & nõ reddis, an appellatione huiusmodi sententia suspendi possit.*

22 *Causa falsa, ratione erroris intolerabilis, an possit aliquando nullam facere sententiam. Et quid si causa falsa sit notoriè, aut non notoriè impossibilis. ibidem.*

23 *Impotentia implendi, quod mandatur, notoria, an excuset implere, non potentem.*

24 *Episcopus, aut iudex si præcipiat cuipiam sub excõicationis pœna, vt aliquid det sibi, & in quo peccatũ non versetur iniustum tamen sit, an huiusmodi sententia teneat. Et an qui cõsulit ei, cui mandatum sit, vt mandato huiusmodi iniusto non pareat, peccet.*

25 *Incidens ex ignorantia in excõicationis sententiam, num ligetur.*

26 *Rector pro eo, quod in administratione sua fecit, excommunicatus, an si postea remoueatur, excommunicatus quoque sit.*

1 EXCOMMVNICATIO * secundò maior, qñ obliget, vt pleniùs cognoscatur, sciendũ est primò, ꝙ excommunicationis sententia lata ab homine aliqñ est ipso iure nulla, & cõsequenter nec obligatoria, nec timenda, & hoc ſm Pisa. est in quinque casibus, ſm aliquos in vij. ſm alios, vt Arch. in ix. secundũ veritatem in xv. qui oẽs ad ix. & vij. & v. reducuntur, & omnes cõiter numerãtur ꝑ Doct. in c. solet. & in c. præsenti. eod. tit. lib. 6. ¶ Primus est, qñ is, qui tulit eam, de hoc non habebat potestatẽ, vt qñ nõ erat iudex excõicati, vel huiusmodi. xj. q. iij. sententia, & in c. ad nostrã de consue. qd̃ intellige, nisi quis ex certa scientia, in eum tanquã in suũ iudicẽ consensisset. ff. de iurisdict. omn. iud. l. si per errorem. & ff. de iud. l. ij. Hic aũt casus sub se cõtinet multos sequẽtes in vj. ¶ Secundus est, qñ est à iudice etiam suo siue ꝓprio, sed exicõicato. xxiiij. q. j. audiuimus, quod quidã intelligunt, si publicè, non aũt si occultè: quia valet ratione publici officij, alij verò etiã si occultè. Panor. aũt in c. veritatis. de do. & cont. tenet vt statim dicã. Est aũt idem ſm Ray. de intruso. xij. q. ij. alienationes, & de suspenso vel interdicto, quod S. Tho. dicit verum, si sit suspensus à iurisdictione, vt in c quia, de concess. præb. cum ibi not. Secus si ab ordine tm̃, quia posset ea quæ sunt iurisdictionis, sicut ecõuerso suspẽsus vel interdictus à iurisdictione põt ea quæ sunt ordinis. Si aũt horum crimen sit occultum, ſm Rayn. & Arch. horum sentẽtia esset nulla, sed tm̃ toleranda quandiu occultum est crimen, & illi ab ecclesia tolerantur. viij. q. iiij. nónne. quod intelligo, publicè: quia si ab his excõmunicatus celebraret publicè, aut se diuinis immisceret, daret scãdali occasionẽ, si ꝓbare nõ posset iudicẽ excõicatum. Secus in occulto, quia in veritate sententia nulla est. ¶ Tertius est, qñ is, qui eã tulit, est violator interdicti hominis c. trãta. de excess. prælat. quod verũ intellige, nisi à violatione fuisset absolutus. ¶ Quartus est, qñ quis subditum excõicat cõtra sui priuilegij tenorẽ. de priuil. cũ capella. & c. quãto. ¶ Quintus, qñ fertur à delegato impetrato in casu nõ permisso, vt de rescript. c. j. lib. 6. & de offi. ord. plerique. ¶ Sextus, cum quis excõicatur à delegato cõtra delegantis intentionẽ: extrà, de præb. c. fi. ¶ Septimus est, qñ quis excõicat̃ post legitimã appellationẽ, vt in c. solet, & c. venerabilibus. eo. tit. lib. 6. & in c. per tuas. eod. tit. quod secundùm Pan. in c. venerabili. de cẽsi. fallit, qñ prælatus procedit extraiudicialiter vt pars, ad conseruationẽ iurium suorũ: quia sicut materiali, ita & spirituali gladio se defendere potest: nec tenetur admittere ꝓbationes in contrariũ, vel appellationem, vt in c. dilecto. eo. tit. lib. 6. Si tm̃ appellationẽ intra statutũ tempus nõ prosequatur, quid iuris, vide s. Appellatio. §. iiij. & j. Excommunicatio. vlti. §. j. Appellatio tamen post sententiã facta, illam nõ suspendit, ſm Pan. in d. c. per tuas, sed solũ defert iurisdictionẽ ad superiorẽ, vt in c. pastoralis, & quod ibi not. de app. Est autem sciendũ in hoc casu & sequenti, ꝙ si eos proponens nõ petat absolutionẽ, debet tm̃ audiri. eo. tit. c per tuas. Si verò absolutionẽ petat ad cautelã, negari nõ debet, ẽt si aduersarius vel excõmunicator se opponat, nisi diceret eum excõicatum pro manifesto offensa: quo casu dabit̃ sic dicenti terminus octo dierum, & si probauerit, non absoluetur, nisi præstita emenda vel cautione de parẽdo iuri, si offensa sit dubia, sed tm̃ pendente probatione prima, id est, illius qui fuerat excõicatus, debet vitari in illis oĩbus, quæ vt actor in iudiciis attentauerit, extra iudicium verò in officiis, postulationibus, electionibus, & aliis legitimis actibus debet admitti. eo. tit. solet, lib. 6. ꝙ si appellationẽ super hæc nõ fuerit prosecutus, vt debuit intra tẽpus à iure vel iuridicè statutũ, & ipse fuit excõicatus expressè & nominatim: lapso dicto tpe debet denunciari, & tam in iudicialibus q̃ extraiudicialibus actibus debet remoueri, donec de ipsius sentẽtiæ docuerit nullitate. eo. tit. c. licet, lib. 6. De isto autem tpe habes in c. cum sit. de app. Notat autem Pan. in d. c. per tuas, ꝙ licet ibi non ponant̃ nisi duo casus, in quibus quis debet audiri, tm̃ hoc exempli grã intelligit̃: vnde in omni casu, in quo quis dicit sententiam esse nullã, debet audiri in iudicio volens hoc probare, quãuis non petat absolutionem, ſm communiter Doct. in d. c. per tuas. & vitari debet in iudicio, & nõ extra mõ dicto: allegans tm̃ sententiã fuisse iniustã non auditur ante absolutionem. ¶ Octauus est, qñ sententia cõtinet intolerabilem errorẽ, vt in c. per tuas. eo. tit. Est aũt intolerabilis error, primò qñ præcipitur illicitũ, vt excõico te, si nõ fueris, vel ꝓhibetur bonũ de se, vt excõico te si Deũ colis, aut pauperi tribuis eleemosynã. xj. q. iij. si is. & in c. venerabilibus. eo. tit. & cõsentit Ray. Pet. Gof. & Host. in Sum. Secundò, qñ præcipit̃ impossibile, ſm glo. in d. c. ꝑ tuas. Tertiò, qñ pronunciat̃ expressè contra ius scriptũ, vt dicendo: Pronuncio excõicationem valere, quãuis sit lata post legitimam appellationẽ, vt ij. q. vj. §. diffinitiua. Sed intellige, qñ error est expressus in sñia, si autẽ error non exprimatur in sentẽtia, illa tenet, ſm glo. in d. c. per tuas, nisi appellatione suspendat̃: quàm tm̃ glos. Pan. in c. cùm Apostolus. de censi. dicit veram: qñ non constat notoriè de errore. Sed qñ notoriè constat, vt puta, quia noluit eum procurare vltra numerum debitũ, excõicatio nõ ligat, & d. glos. hoc tenens est falsa. cle. pastoralis. §. Pisana. de re iud. Vnde si error est in facto vt dicẽdo. Excõico te ꝓ tale pctm̃ commissum, puta furtum, quod. s. non est verè cõmissum, ligat ſm glos. in d. c. per tuas, & Gul. quia error non est expressus, & hæc causa licet sit falsa, est tamen possibilis, & hic est quò ad ecclesiam ligatus, etsi non quò ad Deum, & si contemneret,

peccaret

peccaret mortaliter, vt d. c. per tuas. Vnde secundùm Ray. tali consulendum est, vt patienter sententiam ferat, scilicet non ingerendo se cõmunioni fideliũ, & instanter absolutionem petat, & consentit S. Tho. Inn. & Bern. Sed intellige semper, nisi de errore facti notoriè constaret. ¶ Nonus est, quando quis excommunicat participantes excõicato non in crimine, sed in locutione, & aliis casibus, quibus incurritur minor: quia talis sententia ipso iure nulla est, nisi præmissa trina monitione, vel vna pro tribus, cũ aliquo dierũ interuallo, quibus, vel ĩ quo nominatim exprimant̃ ipsi admonendi, ne cũ tali participẽt, vt in c. statuimus, & in c. constitutionem. eo. tit. lib. 6. & sine dicta monitione excõicans ipso facto est ꝑ mensem ab ingressu ecclæ suspensus, vt in c. sacramento. eo. tit. & not. in d. c. statuimus. Et ratio est, qa nullus excõicari debet nisi pro mortali, cuiusmodi nõ est prædicta excõicatio, nisi post monitionem: quia tũc est cũ inobedientia & cõtumacia. Ista tm̃ limitãtur primò qñ excõicator est inferior Papa: quia Papa excõicare põt aliquẽ cum participantibus: & sic ligarentur eadem sententia ꝛc. ipso solo absoluendi. c. quod in dubiis. eo. tit. Secundò limitatur, ſm Ioan. And. & Abb. & sequitur Pan. in d. c. quod in dubiis, cùm quis excõicat participantes cum excõmunicato à se, quò ad excõmunicatum enim ab alio teneret sententia, quãuis illi non essent moniti, vt si eps excõmunicet participantes excommunicato ab archiepiscopo vel Papa, quod clarè videtur probari in d. c. statuimus. ibi, excõmunicatis ab eo. quo etiã casu non valet sententia suspensionis vel interdicti, nisi canonica monitione præmissa, vt in c. statutũ. eo. tit. lib. 6. Tertiò limitãt aliqui, quãdo singulares & nominatæ personæ excõicantur: quia tunc requirit̃ monitio specialis, si aũt sentẽtia generaliter fertur, tũc dicunt sufficere generalẽ, & sic adhuc remanent antiqua iura. Sed glos. in d. c. constitutionẽ, dicit ꝙ tutius est dicere hodie ꝙ excõicatio in participantes ferri nõ possit in genere: & sic sublatũ est quod dicitur in d. c. quod in dubiis. In his ergo tribus casibus, vel saltẽ in duobus, timenda esset, non aliàs. ¶ Decimus est, quando prælatus suis subditis interdiceret ne exponat suis superioribus aut legatis aut inquisitoribus statutũ suarũ ecclesiarũ vel monasteriorũ, personarũ, & rerum suarũ, & de hoc ferret sententiã excõicationis, vt in c. quia plerique. de offi. ord. lib. 6. Hos casus oẽs ponit Io. And. in c. præsenti. de sent. excõ. lib. 6. licet primũ & ſm nõ diuidat, & consentit Arch. iij. par. tit. xxv. c. lxxiij. ¶ Vndecimus est, qñ prælati excõicant subditos, qñ nolunt eos procurare vltra euictionis & personarũ numerum taxatum in c. cum Apostolus, de censi. dum eos visitant, vt in c. cùm ad quorundam. de excess. prælat. ¶ Duodecimus est, qñ sententia profertur generaliter cõtra non facientes aliquid: puta restitutionem, vel solutionem, & aliquis non facit, quia non potest: quia sic nõ ligatur, ſm Fede. consi. xciij. quia secundùm Pan. in c. j. & glo. de off. deleg. verba similia. s. generalia, debent intelligi modo ciuili. arg. l. si cui. ff. de ser. & impossibilium non est obligatio. de reg. iur. c. nemo, lib. 6. Sed tamen de hoc vide j. Pœna. §. xviij. vide etiam j. eod. §. iiij. dubio xij. ¶ Decimustertius est, qñ sub pœna excõicationis imponitur vt aliquid fiat in certo termino, & terminus prorogatur ab eo, cui facere debebat, puta si Petro imponitur vt soluat Henrico x. in Pascha, & Henricus prorogat vsq; ad Pentecosten, in quo casu Host. & Inn. dicũt, ꝙ creditor terminũ prorogare non põt quantũ ad sententiã excõicationis. s. vitandam, nisi iudex prorogationi consentiat: quod si fiat, adueniente secundo termino est excõicatus, si nõ soluerit: quia terminus videtur prorogatus cum accessoriis. arg. ff. de preca. l. sed si manente. Si tamen pars in primo termino reputat sibi satisfactum, cessat excõicatio tota. Contrariũ aũt tenuit Petr. in c. j. de loca. facit c. præterea. de app. Bart. in l. j. §. & post operũ. ff. de no. oper. nunt. tenendo ꝙ iste non sit excõmunicatus. Sed Io. And. in d. c. præterea. de app. vel ij. dicit ante factũ tenendã esse opin. Host. & Inn. post factũ aũt contrariũ dicendũ est, & dicens hãc opinionem contrariã esse veriorẽ: quia iudex sententiã fulminat in fauorẽ partis, & dato partis assensu excluditur cõtumacia. Et hãc opin. Pan. verissimã putat, adducens simile: quia iuramentũ præstitũ parti, principaliter obligat Deo. de iureiurand. si debitores. & tm̃ si ille, cui iuratur, obligationem remittit, nõ indiget iurãs aliqua absolutione: quia ẽt Deus remittere videtur, cum ad alterius vtilitatẽ acceperit iuramentũ, facit de spon. c. ij. Si tamen Dei contẽplatione principaliter iuratur, secus est: quia tunc etiã Papa non remittit sine causa. de iureiu. c. quanto. Et ita in ꝓposito cùm iudex excõicet in fauorẽ partis, si pars vult terminũ differre, etiã iudex vĩ differre velle, cùm nil aliud agat, nisi vt partes ad concordiã reducat. l. j. §. potest autẽ quis. ff. de noui operis nuntia. Et pro hac opinione vĩ casus expressus in cap. j. de loca. intellige tm̃ si consensus præstatur ante commissam pœnã: quia si pœnæ iam inflictæ superueniat, eam nõ tollit. Faciunt not. per Bart. in l. j. §. sed si filius. ff. de legat. iij. Si autẽ adueniente secundo termino nõ soluat, erit excommunicatus, si prorogatio est facta de consensu iudicis, facit c. significauit, & cap. ad reprimendã. de offi. ord. non autẽ si est facta sine iudicis cõsensu, etiã posito pacto, ꝙ si nõ solueret, reincideret, vt determinat Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. dicens, ꝙ excõicatio nasci non põt ex contractu, sed solũ ex sententia, tale autẽ pactum, quod reincideret, nõ est sententia. Sed intellige dictum Bald. qñ pactum est appositũ per debitorem & creditorem: quia si apponeretur in sentẽtia absolutionis ꝑ ipsum iudicẽ reincideret, vt dictũ est. ¶ Decimusquartus est, qñ iudex sententiam ferens ligare nõ intendit: quia excõicatio ab excommunicatoris intentione vires sumit, secundùm Pan. in c. ex parte. el j. de offic. ordi. Facit quod not. glos. in c. ij. de testib. cog. & in c. pen. & glos. de offi. deleg. & in c. j. de iud. Et ideo qñ iudex generaliter excõmunicat, qui fecerũt aliquid, vel nõ reuelantes, si intẽdit aliquos ab hoc eximere, non ligãtur in veritate, etsi fortè aliquando secundũ conscientiam suã, & similiter qñ fit ad instantiã alterius solùm, non ligat vltra intentionem eius c. bonæ memoriæ. el j. de postu. præl. ¶ Decimusquintus est, qñ excommunicatio sub conditione fertur: quia eo casu non ligat antequam extet conditio, secundùm Host. extrà eod. à nobis, & si pendente conditione appelletur, tenet appellatio: quæ tm̃ releuaret si sententia purè ferretur: extrà, de app. pastoralis, sed solùm transferret in superiorem causæ cognitionem, vt in c. per tuas. eo. tit. Et si pendente cognitione desinat esse eius subditus, tenet tm̃ sententia, nisi appellet: extrà, de foro compe. c. pen. extrà, de offi. deleg. c. gratũ, & c. relatum, & consentit Inno. & Host. & Io. And. licet contrariũ sentiat Arch: Sed si pendente cõditione excõicator moriatur vel amoueatur, non est excõmunicatus postea qui facit cõtra illam sententiam quia expirat, & non ligat, secundùm Panor. in c cùm ad hoc. de cler. non re. & quælibet etiam alia sententia expirat, ex quo non habuit effectum in vita sententiantis, facit. ff. de pœ. l. fi. Quod tamen Pan. & Arch. limitãt, nisi diffiniendo illud statuerit. ff. de offic. præsid. l. penul. vel nisi à successore expressè confirmetur: extrà, de loca. c. j. secundùm Hostien. Dicit autem Petr. de Palu. in iiij. quòd cùm

sapientibus notum est sententiã esse nullã,licet apud vulgus nõ sciatur,potest homo eam in occulto nõ seruare,in publico autem debet eã seruare qhousq; scãdalũ rationabiliter sedauerit,vt sicut aliquis publicè excõmunicatur,& denũtiatur,ita ex aduerso ipse publicet causam quare sententia non valet,quo facto amplius nõ est scandalũ pusillorum,sed Pharisæorum, & ideo cõtemnendum.Vnde in omnibus prædictis casibus nullo modo timenda est quò ad Deũ vel ecclesiã,qñ notoriè cõstat de casu:quando aũt non constat,timenda est quò ad ecclesiam, & cõtemnens
2 mortaliter peccat,& iustè posset excõmunicari.Et*sic intelligitur.c.j.xj.q.iij.vbi dicitur, ꝙ sententia pastoris, siue iusta siue iniusta fuerit, timenda est:quia eadẽ videtur ratio si sit nulla, & de nullitate nõ cõstet.Cõtemnere autẽ, siue augere ex cõtemptu, secundùm Steph.est mandatum nõ curare.xj.q.iij.excellẽtissimus, & sic cõtemnere,vt etiã dicit S.Thom.2.2.q.clxxxvj. ar.ix. est quando nõ propter aliquam causam,puta iram vel concupiscentiã quis transgreditur,sed solùm propter hanc,quia nõ vult parere præcipienti , & hoc nisi ex eadem causa quis frequenter iteret delictum,secundùm Zab.in cle.j.de sepul.Sed intellige, ꝙ etiam ista iteratio nõ facit propriè cõtemptum, cùm non aggrauet infinitè, nec alteret delicti naturã, sed facit præsumptionem cõtemptus in foro contentioso.¶ Sciendum
3 *est secũdò, ꝙ sentẽtia excõicationis tribus modis est iniusta,secundum S.T.in 4. & Ray.& Arch.& gl.eo.c.sacro. ¶Primò ex causa:quia scilicet nulla prætenditur in sentẽtia,vel si prætenditur,nõ tñ vera,vel si vera, non sufficiẽs & rationabilis.vt in c.sacro.eo.tit.¶Secũdò,ex animo : qa scilicet exprimatur causa vera , sufficiens , & rationabilis, nõ sine debito promulgatur , puta zelo iustitiæ vel huiusmodi,sed in debito,puta indignationis,inuidię,vel huiusmodi.xj.q.iij.illa. & in c.cum medicinalis.eo.tit.li.6. Ideò tutũ est vt offensus sententiã ꝓmulget per aliũ, vel si ꝑ se vult facere,saltẽ nõ quãdo mouetur passione,sed residentiã eius expectet.¶ Tertiò,ex ordine iuris, scilicet prætermisso,quãdo scilicet causa est idonea,& finis bon⁹,sed iuris ordo nõ seruatur, vt quia nõ præcessit monitio debita vel facta nõ fuit coram personis idoneis.extrà eo.c. sacro.
¶ Quando aũt monitio sit debita, secũdum Pet.& Ray.& Arc.dicẽdũ est,ꝙ in hoc stabitur arbitrio boni viri,siue sit trina,siue vna pro tribus,maximè in notoriis.Secundũ gl. in c.constitutionem.el j.eod.tit.lib.6.fit tribus modis. Primò sic,Monemus te pro prima, qua finita, monet secũdò pro secunda, qua finita , monet tertiò pro tertia.Secundò interdũ vna monitione facit tres,sic,Monemus te vsq; ad diem talem pro primo,talẽ pro secundo,talem pro tertio. Tertiò vnã tantùm dat dilationem dicens : Monemus te, ꝙ vsq; ad talem diẽ pro primo, secũdo, & tertio peremptorio à cõmunione taliũ abstineas,&c.Et ſm eandem gl.super verbo,competẽtia,scilicet interualla, iudex arbitrabitur pro personarũ & negotiorũ qualitate. Qui aũt dicãtur
4 moniti nominatim,ſ.in verbo,nominatim.¶Ex * omnib. aũt dictis collige, ꝙ ad iustã excõicationẽ oportet, ꝙ ista cõcurrant.Primò, cã iusta.Secũdò, animus iudicis bonus. Tertiò,ordo iuridicus,vt scilicet monitio premittatur debita,& sententia feratur in scriptis,& verba sint cõgrua,& cã exprimatur, & exẽplũ scripturæ si requratur, detur intra mensem , Sed tñ secũdùm Pet.Ray.& S.Th.quamuis proferẽs iniustã sententiã quocunq; illorũ triũ modorũ grauiter peccet,tñ talis sententia tenet, & ligat quantũ ad ecclesiã militantem,nisi esset ipso iure nulla, ſm Ray.ex aliqua scilicet dictarũ causarũ,de quib.ſ.in prin.debet tñ excommunicator eã reuocare,vel excõicatum absoluere, qñ suũ errorem vel iniustitiã aduertit, si obstante cõtradictione aduersarij. Sed caueat ne prætendat errorẽ vel iniustitiam in alterius partis preiudiciũ indebitè,vt in c.sacro.eo. tit.Caueat etiã qui se teneat excõicatum iniustè vl ex falsa causa,ne sententiã cõtemnat:qa mortaliter peccaret,& iustè posset excõicari.xj.q.iiij.c.audi.§. cùm ergo nisi in casi-
5 bus dictis in hoc tit.in prin.¶Sciendũ * est tertiò ad intelligendũ qui ligẽtur à sentẽtiis quorũcunq; prælatorũ latis per modũ statuti, ꝙ vt colligitur ex Pan. in c.à nobis. el j. de sent.excom.& Gemi.in c.vt animarũ.de constit.l b.6.sic distinguendũ est. Aut em̃ sit cõtra statutũ ab existẽtibus in territorio statuentis,aut extra eius diœcesim. Si primũ,siue sint subditi, siue forenses,& sciunt statutũ,sunt excõicati,& incurrunt omnem aliã pœnã statuti cuiuscunque pœnalis. Quod tamen Inno.limitat,vt ibi refert Pano.qñ statutũ est aptum comprehendere tam subditos q̃ non subditos, vt si dicat, quicunq; furtũ fecerit,sit excõicatus. Si verò non sit ãptum cõprehendere nisi non subditos, vt si statutũ archiepiscopi dicat , quicunq; archiepiscopus in prouincia mea crucẽ ante se portauerit,sit excõicatus, ſm Innoc.statutum nõ valet:quia nõ cõprehendit nisi nõ subditos, cum archiepiscopus nõ habeat archiepiscopũ subditum. Host.autem hoc impugnat:quia sequitur, ꝙ contra peregrinos in loco delinquentes nihil statui posset.Pano.verò dicit hunc articulũ esse dubiũ,sed tñ Host.adhæret. Si verò delinquentes etiã non subditi in territorio ignorãt statutum, glos.in c.à nobis.dicit,ꝙ si statutum punit factum aliàs damnatũ,ligat etiã ignorantes,& cõsentire videtur Bart.in l.cũctos populos.C.de Sum.Tri. & dom.Ant.Sed Io.And.in c.à nobis,& in c.vt animarum.tenet contrariũ,& vt ibi tex.pro eo:quia statutum ibi excõicabat fures , & constat furtum aliàs esse damnatũ,& tñ non ligat ignorãtes.Pan.autem vbi ſ.dicit, ꝙ opinio glos. est verior de rigore iuris:licet opinio Ioan. And.sit æquior,quia non põt quis licitè allegare ignorantiam,cùm scire debebat factũ esse damnatũ.Secus si nõ esset damnatũ, quia probabilis ignorãtia excusaret,& in dubio stabitur iuramẽto delinquentis.arg.in c.si verò. el ij.de
6 sent.excom. Mihi * videtur dicendum, ꝙ ignorãtia etiam in facto damnato excuset à pœna statuti humani,nisi fortè esset statutũ Papæ,vel ignorantia esset crassa aut supina,sicut est tex.in c.vt animarũ,sed non excusat à pœna diuini, nec quantùm ad hoc licitè allegatur. Et ista fuit sententia Sum.Pisa. imò etiam in sententia Papæ idem vẽ intelligendum:quia S.Tho.in quolib.artic.xix.tenet quòd constitutio Papæ ligat solùm negligentes : & propter odium pœnarum videtur intelligendum de negligentia lata , vide ſ.
7 Excommunicatio, vltimò.§.iij. Si * verò secundum,scilicet extra diœcesim, sic non ligantur forenses:vtrum verò ligentur subditi, vel incurrant aliam pœnam statuti, Bart. in d.l.cunctos populos : distinguit , quia si statuens intendebat ligare subditos,etiam extra territorium, tunc ligantur,vt si dicit statutum, quicunque furabitur vbicunque sit excommunicatus. Si autem statutum est generale,restringitur ad territorium statuentis. Panor. autem in d.c. à nobis. dicit, quòd multi moderniores Legistæ tenent oppositum in l.fin.ff.de iur.omnium iud.& hoc Pano.credit verius, quia d.c.vt animarum, non dicit, illum non ligari ex defectu voluntatis statuentis , sed potius ex defectu potestatis , vt paret ibi , quia extra territorium ius dicenti non paretur impunè. Et hoc tenuit Summa Pisan.allegans c.vt
8 animarum. Fallit * autẽ hoc, quia ligantur subditi in quatuor casibus.¶Primus est,si statutũ originat causam in territorio proprio ex facto negatiuo cõmisso in limitibus alterius territorij,secus si statuto cauetur, ꝙ faciens furtum vbicunq; nisi intra mensem à die cõmissi criminis compareat corã iudice delicti,vel coram nobis,sit excõicatus:iste faciens furtum ligatur, non ratione furti non fiendi, quia est factum negatiuum in territorio alieno, sed ex ea parte quia non comparuit,quod comparere est factum affirmatiuum contrariũ faciendũ in limitibus territorij statuentis.Ratio, quia per edictũ ad hoc potuit arctari, vt in c.ex tua.de cle.non resid.facit quod not.de rap.c.j.& c.Romana.§.contrahentes.de fo.cõp.lib.vj.¶ Secundus est,quãdo statutum principaliter respicit rem subiectã statuẽti, puta, si eps per statutum excõicat clericos non residentes,ligantur clerici etiã extra diœcesim residentes ratione rei , qua subiecti sunt epo,quæsita est in eius diœcesi,de foro competenti.c.fin.etiam si persona sit extra diœcesim,vt probatur in dicto §.contrahentes. & per hoc quod hic sequitur. ¶ Tertius est,quia vbi quis tenetur ad aliquid faciendum, & illud non facit,factum videtur vbi illud facere debebat. vt ff.de reg.iur.l.qui non facit.& de vsur.c.j.lib.vj.& quod not.glos.magna.in c.j. vt lit.non contest. sicut si statutum mãdat sub pœna excõicationis oẽs clericos interesse prouinciali capitulo in diœcesi tali , qui non interfunt,etiã si sint in alia,ligantur.¶Quartus est, quãdo factũ est principatum in territorio, licèt alibi sit cõpletum. Et facit quod not.Io.And.in c.j.de priuil.lib.vj. de sagittãte in loco non exempto,cùm ipse sit exẽptus, vt efficiatur subditus iudicis vtriusq;.Et per hoc patet, ꝙ religiosus faciẽs cõtra statutum,qd excõicat quemcunque assentientem prælationi extra ordinem,nisi prius restitutis libris, est excõicatus si assentit,quia originatio facti sit in subiectione prelati statuentis licèt efficiatur exemptus ab eo post præstitũ consensum. Et sic determinant Domini de Rota per not.per Inn.c.præterea requisiti.de app.de eo qui excõicauit si eleg-
9 erit.¶ Et*ideò limitat text.d.c.vt animarũ,ꝙ statuto non ligantur extra territorium delinquẽtis , quãdo delinquẽs, & res, circa quas delinquit & ipsum delictum sunt totaliter extra prouinciam seu territorium statuentis. ¶ Scien-
10 dum * est quartò,ad intelligendum qui ligentur, quando sententia non est iuris, licet hominis, ꝙ secundum Pan.& Gem.vbi ſ.sic distinguitur. Aut enim sententia fertur primò pro culpa præterita generaliter, aut secundò,specialiter pro eadem culpa præterita,aut tertiò,pro culpa futura generaliter,aut quartò, pro eadem specialiter.Primo casu non ligat subditum , qui eam commisit extra territorium statuentis : sed subditũ eius qui eam cõmisit in territorio, quãuis sit extra territoriũ tpe sentẽtiæ , non subditum verò, qui in territorio deliquit, non ligat, si sit extra territorium, à quo.ſiam decessit, si generaliter proferatur , siue specialiter contra eum , nisi fuerit citatione præuẽtus antequàm recederet, aut nisi ad requisitionem prædicti iudicis iudex proprius,sub quo degit, ipsum citaret, prout tenetur requisitus, ſm notata in c.fin.de foro compe.vt iret ad respondendum,quia si hoc non faceret, excõmunicari posset.Et hoc intellige in eo,qui non habet domiciliũ sub iudice sub quo deliquit.Secus si haberet domicilium,quia citari potest , & excommunicari etiam extra territorium existens,secundùm Pan.ibi,qui etiã dicit, ꝙ cùm subditus ratione domicilij est absens,citari potest per iudicẽ domicilij quò ad omnes effectus , & citatio decernitur facta in proprio territorio : licet mitius exequatur extra.In secundo aũt casu ligat subditum,qui deliquit extra territorium, etiam ibi existentẽ, quia cùm corã vtroq; ordinario possit cõueniri.de foro cõp.c.fin.põt cogi per ordinariũ ad comparendum , etsi non comparet.Et licèt nuntius exequatur citationem extra territorium proprium,tamen citatio decernitur facta in proprio territoriõ ipsius iudicis , quò ad omnes effectus , quia secundùm Pan.executio nuntij non est iudicialis,ideò potest exerceri extra proprium territoriũ.licèt Pan.in cle.pastorali. de re iud.teneat contrarium: quia doct.Moderni tenent primum. Sed hoc intellige nisi ante talẽ citationẽ alibi caperet domiciliũ:quia tunc citari non posset, nec excõicari tanquam contumax,secundùm cõiorem opin.nisi esset citatione præuentus , vt dictũ est. In tertio verò,& quarto casu sententia æquiparatur statuto quò ad subditos solummodo in hoc vt non liget ignorãtes,nec extra territoriũ delinquentes, quãtũ verò ad forenses postea delinquẽtes nullo modo comprehenduntur statuto, nec ligantur, quia cũ sentẽtia vires sumat incõtinenti cõtra quos profertur , sic non potest cõprehendere nisi subditos, secundùm cõiter Legistas in l.cũctos po-
11 pulos.C.de sum.trin.¶ Et nota:* ꝙ ista sententia pro futuris culpis non põt ferri, nisi mora in exhibenda satisfactione præcesserit,aut culpa, seu offensa, vel alia rõnabilis causa, quæ in ipsis sententiis exprimenda est, vt in c.Romana.§. caueant.eod.ti.lib.vj.si tñ feratur,tenet,licèt sit iniusta,se-
12 cundùm Gem.ibi.¶ Circa*prædicta magis enucleãda dubia multa,consurgunt.¶ Primũ est, vtrũ ligetur delinquẽs contra statutum epi in loco exempto:puta,si caueat statutum,ꝙ omnis ludens ad azardum sit excõicatus, vel alteri pœnæ subiectus , vtrum ligetur ludens in loco exẽpto? Et dico, ꝙ sic,secundùm Mars.& Arch.& Fed.consi.ij.hac ratione, qa locus exẽptus est de diœcesi & territorio epi, alioquin frustra impetraretur priuilegium exemptionis. Contrarium tenuit Io.And.in nouel.in d.c.vt animarum, quia locus, inquit.extrà diœcesim, & locus exẽptus æquiparãtur.Et consentit Io.de Lig.& Io.Cal.in d.c.vt animarum.& c.cùm episcopus.de offic.ord.lib.6.& per gl.in cle. quamuis.de for.comp.quia,inquit,locus exemptus,& locus extra diœcesim æquiparantur. Inducit etiã c.luminoso.18.q.2.& c.1.de sta.re.lib.6.& clem.fin.de priuil.per quę patet,quòd exceptis quibusdã casibus,nullam iurisdictionem, vel potestatem habent epi in locis exemptis.Et Ge. in d.c.vt animarum.credit secundã opin.veriorem,& hæc est tenenda.Nec valet ratio Fed.quia est de diœcesi quantum ad situm,sed nõ quã tùm ad iurisdictionem,ad quam annullandã prius habitã exẽptio petitur vt nõ habeatur. Per tamen de Anc.in d c.vt animarũ.concordat hoc modo, qa si prælatus loci exempti ex forma priuilegij habet iurisdictionem episcopalem in suo loco exempto,est vera opin.Io.Cal.& sequentium.Si verò nõ habet,est vera opinio aliorum. Remittit autẽ ad c.postulasti.de foro comp. vbi dicit se horum opiniones copiosè recitare.Et per hoc patet quomodo liget statutũ diœcesani mãdantis sub pœna excõicationis, ne quis ingrediatur monasteriũ moniа-
13 lium exemptarum.¶ Secũdum*est, si statutum facit mentionem de loco exẽpto,vt dicendo,nullus furetur aut fornicetur in monasterio aliquo exẽpto, vel nõ exẽpto,vtrũ cõtrafacientes subiaceant pœnæ excõicationis , vel alteri? Et dico, ꝙ nomine monasterij,vt dicit Ni.Papa in c.exiit. de verb.signi.lib.6.intelligitur claustrum domus , & officinæ interiores.Vnde ibi dicitur, quòd ad alia loca, puta portam, vel ecclesiam , non est prohibitum accedere.Sed intellige , nisi prælatus prohiberet non solùm ingressum, sed etiam accessum, quia tunc non liceret adire portam,& minus intrare ecclesiam, quia omnia ista sunt de integri-

tate monasterij,quod prohibetur adiri, licet nõ sint intra clausurã,quam trãsgredi non licet, vbi prohibetur ingressus.Igitur dico ꝙ si statutũ loquitur de monasteriis in generali secundùm Gem.in d.c.vt animarum, non incidunt cõtra faciẽtes.Nec obstat si dicat, ꝙ hoc casu delicta manerẽt impunita,quia respõdet ibi,ꝙ tales cõueniri poterũt super hoc corã suo ordinario.iij.q.vj.c.j. Nec obstat etiã, ꝙ quidam tenẽtes oppositum dicunt, hoc delictum committi in loco non exẽpto.ſ.in ipso accessu,antequã perueniatur ad monasterium, quia hoc est falsum quò ad ipsam excõicationem, licèt malè faciant accedentes sine licentia eius,ad quem pertinet, vt in d.c.j.Si autẽ statutum specialiter exprimeret exẽpta monasteria, dicit Phil.de Perusio in d.c.vt animarum,ꝙ cõtrafaciens incidit,si statutum est factũ à diœcesano ex causa, quia sic facere potuit.Et facit quod no.Bar.in l.relegatorũ.ff.de interd.& releg.vbi vult, ꝙ ciuitas propter cõmodum ciuitatis,vel odiũ eorum,aliquos nõ vult ciues ire,ꝓhibere pòt ciuibus suis ne vadant ad talem terrã. Et notat idem Pan.in c.postulasti.de foro comp. Vnde ligat dictum statutum ẽpi factum ad bonum subditorum ex causa legitima,vel in odiũ monialium,quę sua irreligiositate hoc merẽtur,si tamẽ hoc faceret in pœnã eius.cõtra quẽ fit,tunc non potest ꝓhibere, secundùm Pan.vbi ꝗ.ſ.nisi habeat iurisdictionẽ in loco exẽpto, puta quia potest arcere accessum,vt in cle.attendentes de statu
14 mon.de quo vide ꝗ.Religio.vij.§.vlt.¶ Tertium * est,vtrũ licentia ingrediendi dicta monasteria exempta petẽda sit ab eo prohibente talem accessum, vel ab eo q̃ habet curam eorum?Et dico, ꝙ in casu quo eps pòt facere tale statutum,etiam de monasteriis exẽptis, petẽda est ab eo,sed si statutum generaliter loquatur, & de monasteriis exemptis non specificet; petenda est ab eo qui habet curam eorum. De accessu autem ad moniales.ꝗ. Excõmunicatio.7.
15 §.j.& ꝗ.Religio.7.§.vlt.¶ Quartũ*est,vtrũ prelati ẽpis inferiores habeant territorium? Et dico,secundùm Io.An.in c.cum contingat.de foro comp.ꝙ non,& consentit Gem. in d.c.vt animarũ.Sed Io.de S.Georgio limitat, nisi essent exempti cum subditis suis.¶ Quintum est, vtrum ligentur subditi religiosorum exemptorum extra loca, in quibus degunt delinquentes? Et dico secundùm Gem.in d.c. vt animarum, ꝙ ligantur eo modo quo subditi eporum delinquentes extra diœcesim, quia subiectæ ecclesiæ sunt eis pro territorio, imò secundùm Lauren.totus mũdus est eis pro territorio.Vnde vbicunq; est persona subiecta, vel potius religata, illuc se extendit prælatorum potestas, se-
16 cundùm Vinc.vide etiã ꝗ.Pœna.§.xj.¶ Sextum*est,vtrum dicẽte iudice,Excõico te si appellas, vel præparaueris appellare,sentẽtia teneat?Et dico, ꝙ sic,& appellans erit excommunicatus, secundùm Io.And.Primò, quia cùm appellatio & excõicatio concurrant eodẽ momento,excommunicatio tanquam gladius Domini spiritualis & facto hominis penetrabilior censeri debet in dubio præcessisse. Secundò, quia excõicatio non fundatur super appellatione, sed super cõtumacia & inobedientia in actu appellandi, sed ante appellationem præcessit cõtumacia valida,ergo,&c.Sed But.tenet istũ nullo modo excõicatum, & opinionem Inn.dicit meliorẽ in c. præterea.el ij. de appel.qa nõ videtur purificata vel perfecta cõditio, nisi appellatio intercesserit,cùm antè nõ dicatur appellare, sed appellare velle.Vnde quia conditio implementum requirit,non debet incidere tanquam appellet.Præterea ista sentẽtia videtur cõtinere intolerabilẽ errorẽ,cùm sit lata post appellationẽ, quia videtur quis excõicari si se defendat, quod est contra ius naturale, quod defensionem cõcedit.Si tamen dicitur,Excõico te,si disponis appellare, est magis dubiũ: & dico,ꝙ nõ erit excommunicatus,vbi appellatio nõ potest prohiberi, aliàs sic.Ad primum in oppositum dicitur, ꝙ excõicatio & appellatio non concurrunt in eodem momẽto.sed appellatio præcedit, sicut causa effectũ Nec obstat,ꝙ spiritualis gladius est penetrabilior,quia hoc nõ est verum,quando nõ habet iuris acumen, nec rectitudinem sermonis,vt in proposito,quia ista sentẽtia nõ pòt habere locũ salua rõne recti sermonis & verbis iudicis, qui vult, ꝙ non prius incidat,quàm appellet.Ad secundũ dicitur, ꝙ ante appellationem nulla cõtumacia est, cõmissa,cùm nõ dicatur appellasse, sed appellare voluisse.Vel dato, ꝙ aliqua pręcesserit cõtumacia, illa tamẽ est facto appellationis annexa ꝑ iudicẽ,vñ ante factũ cõpletum incidisse non debet.Vel secundũ Host.respondetur aliter verbis, sed nõ sentẽtia.ſ ꝙ si appellatio est iusta, sentẽtia non tenet,quia continet intolerabilem errorem,vt videtur, cùm quilibet ꝓpressus possit appellare.Si verò est friuola,sententia tenet, hoc autẽ determinari debet per superiorem iudicem.
17 vel dic,vt §.sequẽti.¶ Septimũ * est,vtrum dicente iudice, Excõico te si talem elegeris, teneat sententia, & electio sit nulla, vel e contra?Et dico,secũdùm Dir.lib.iij.ꝙ in hmõi sequenda est excommunicantis intentio,quæ si fuit,vt tãtũ post electionem esset excommunicantus, electio tenet, & facta electione statim incidit in excommunicationem. Sed intellige,nisi sententia esset nulla,sentẽtia pòt esse iusta, vt si is, qui ꝓhibetur eligi, sit indignus vel sufficiens. & potest esse iniusta,vt si sit sufficiẽs,& pòt esse nulla, vt si cõtineat intolerabilẽ errorẽ,verbi gratia,excõico te si elegeris maximè idoneum. Si autem apparet de intentione excõicantis esse, ꝙ sit excõicatus simul dum eligit de facto,tunc electio non tenebit, & sentẽtia tenebit.Et idẽ videtur si de intẽtione eius dubitetur,quia penetrabilior est gladius Domini quàm factum hominis.i.electio.¶ Octa-
18 uum est,*vtrum dicente iudice,excõico omnes qui sciunt authores talis dãni vel furti.si nõ reuelant,scientes & non reuelãtes incidãt necne?Et dico primò,ꝙ sciens non tenetur reuelare ei, qui dãnum passus est, quia ista non est intentio iudicis,sed esset inimicitias fouere, vel ẽt generare. Dico secũdò,ꝙ qñ istud mãdatum est generale,non tenetur reuelare iudici,secũdùm Sũ.Ang.qui hoc nõ pòt ꝓbare.Sed Sũ.Ros.& Rod.dicit,ꝙ tenetur,sed non publicè vl̃ in forma iudicij,sed occultè ad corrigendũ.Et hęc est veritas,quia hæc est intentio iudicis, à qua sentẽtia vires sumit.Dico tertiò, ꝙ si iudex addat in mandato,Siue sciens possit ꝓbare,siue nõ,ꝙ intelligendũ est de reuelatione secreta ad corrigendũ,& si exprimat,ꝙ vult illud sibi dici in iudicio, secundùm Sum.Ang.sententia continet intolerabilem errorem ꝙ non videtur verũ, quia sic dicendo,sententia non cõtinet aliquid illicitũ,vt patet,quia debet sententia intelligi saluo ordine Euãgelico,nec aliud impossibile:cum nõ sit necessariũ, ꝙ denũtians in iudicio adstrictus à iudice probet, sed aliq̃n,hoc fit, vt ex denuntiatione habeatur plenior notitia, & ꝓcedatur ad spãles inquisitiones cõtra eum,vel ad quęstiones.i.torturam. Vnde dico, ꝙ tenet sententia, & iste tenetur cõparere in iudicio,si nõ vult incidere. Et si seruauit ordinem Domini in corrigendo,ibi in iudicio deponat quod scit,dicendo se ꝓbare nõ posse.Si verò non seruauit, deponat se scire quidẽ malefactorem,sed velle seruare diuinum mãdatum de correctione fraterna.Dico quartò, ꝙ si iudex mãdet,vt probet, etiã si nõ pòt, vel denũtiet etiã non obstãte mandato Domini

mini tunc sententia cõtinet intolerabilẽ errorem, vt patet ex dictis. Dico quintò, ꝙ si probare potest,non tamẽ hoc tenetur facere ad suas expensas,ꝙ si mãdet iudex vt id faciat sub pœna excõmunicationis, videtur Sum.Ros. sentire,ꝙ nõ teneatur.Sed tu dic, ꝙ sententia est quidẽ iniusta, sed tamen tenet,etiam secundũ dicta eiusdẽ Summæ, quia in tit.Excommunicatio.vij.§.xxxvj.tenet ex sententia Dir. lib.3.ꝙ is, cui episcopus mandat sub pœna excommunicationis vt det ei librũ suũ vel domũ, dare nõ tenetur, sed tñ à superiori debet petere absolutionẽ,& participans illi,incidit in minorẽ.Ad propositum huius dubij facit ꝗ.Correctio.§.ix.& denunciatio.§.iiij.& ꝑ.Crimen. & ꝗ.Inquisitio.
19 Sed * restare potest dubium, si res, de qua reuelãda sit excommunicatio, detinetur ab aliquo sub titulo cõpensationis,vt quia tantùm debet habere in veritate:& dico,ꝙ non tenetur reuelare, si sententia est cõminatoria contra detinentes iniustè & malo animo in generali: sed si in specie fiat mentio de casu recompensationis,vel huiusmodi, dicit Sum.Ang.in verbo,Furtum.§.xlj. ꝙ sententia continet intolerabilem errorẽ, nec ligaret detinentẽ aut scientem aliquem detinere animo recõpensandi, nisi quãdo non esset certus:quod quidem Sum.Ros.in verbo, Familia.ex intentione reprobat, & meritò, quia est contra stylũ curiæ Romanæ,de qua non est dicendum,ꝙ erret,quæ sic seruat, & multi alij:& rationabiliter,quia multi ex proprio amore & cupiditate decipiuntur in satisfaciendo sibi, ideóque iustè talis clausula potest apponi,& sententia ligat.Et si dicatur, ꝙ talis pro certo debet habere, sed probare non potest,vñ si reuelet,suum perdet.Dico, ꝙ hoc non obstante sententia est licita,quia dicit Rich.in iiij.dis.xlij. quòd licet leges adaptentur ad ea,quæ in pluribus accidunt,vt in l.nam ad ea.ff.de legib. tamen lex data generaliter nõ tantùm ligat habentes illud, propter quod lata est, sed etiam nõ habentes.Et præterea nõ mandatur directè vt suum talis perdat, sed ꝙ talẽ rem manifestet:quod de se non est illicitũ. Vide
20 Furtum.§.xv. ¶ Nonum * est, vtrum excõmunicante epo omnes missam non audientes in die festo in ecclesia parochiali,incidant omnes nõ audientes ? Et dico,ꝙ si intendit obligare ad missam aliã præter eam, quæ est de iure communi,incidunt oẽs non audientes potẽtes audire:quia talẽ constitutionẽ facere pòt. Sed intelligitur semper ciuiliter, cum sint ꝟba generalia,& deducto impedimento,vt patet ꝑ.in isto tit.in princ.casu xij.& ꝗ.Pœna.§.xviij. Si verò intendit de ea ad q̃ omnes tenentur, iure cõi, dico, ꝙ non incidunt.Primò,quia non possunt ex iusta causa,puta infirmitate,& huiusmodi. Secundò, ꝙ eadem ratione nec qui audiunt in ecclesiis Prædicatorũ & Minorum, vt iura permittunt, interueniente cõsuetudine rationabili & præscripta.Et si episcopus exprimat in sententia etiam extante rationabili causa vel casu iure permisso,vel cõsuetudine præscripta,tunc continet intolerabilem errorem,& non ligat: quia sicut eps attentando contra ius,facit nihil,cap.videns. xj.dist.& quod not.in l.nõ dubium.C.de legi. ita etiam attentatum cõtra consuetudinem totius orbis, est nullum, vt Ioan.in c.his.& cap.catholica.xj.dist. Et ratio est,quia hæc attentatio est cõtra legem superioris,cum Papa & ius commune talem cõsuetudinem habeat pro lege. Imò idem videtur de quacunque ecclesia:quia in qualibet audiẽs videtur satisfecisse præcepto, ratione cõsuetudinis, nisi id faceret ex sui parochiani contemptu,vt extrà,de parochiis.c.ij. Et idem eodem modo iuxta prædicta intellige, quando mandat nequis laboret in diebus festis, vel vt quis satisfaciat in tali termino. Et pro his & similibus, vide ꝗ.Pœna.
21 §.xv.& xviij. ¶ Decimum * si dicat iudex,Excommunico te si habes res furtiuas,& nõ reddis: vtrúmne per appellationem sententia suspendatur ? Et dico secundùm Host. ꝙ non, si eas habet,si tamen occultum est, ecclesia non indicat de occultis. Idem Sum.Confes.eo.tit.q.lxxviij. Sed ista intelligo quando habet res furtiuas restituendas,aliter nõ, vt si fur vult eas detinere pro suo certo & liquido interesse quod passus est:qa eo casu appellatio videtur legitima, & consequenter suspendit sententiam, licèt fortè aliquando peccauerit furripiendo furtiuè, quasi sibi faciens ius.
22 ¶ Vndecimum * est,vtrum causa falsa possit aliquando sententiam facere nullã ratione erroris intolerabilis ? Et dico iuxta dicta in principio,in casu octauo, ꝙ error in facto si non est notorius,nec in sententia expressus,non facit sententiam nullã, vt excõmunico te,quia furtũ perpetrasti,qd̃ scilicet est falsum. Sed tamen hoc fallit, secundùm Pan.in c.inter cæteras.de re iud.vbi dicit, ꝙ si sententia continet causam falsam, & illa est notoriè falsa & impossibilis, sententia non tenet,etiam si sit excõmunicatio.is,vt si excommunicauit iudex eunuchum vel infantem,quia moniales prægnantem reddidit. Si verò causa sit notoriè falsa, non aũt impossibilis,vt si excõmunicauit Petrum,quia spoliauit & incendit ecclesiam, quod scilicet notoriè falsum est, vel quia cõstaret rem non factam,vel non factam ab isto, tunc ꝓm Arch.in c.venerabilibus.eo.tit.lib.6. sententia tenet, & loquitur in excõmunicatione, & consentit glos. in d.c.pertuas. Et eorum ratio potuit fuisse,quia in nullitate sententiæ excõmunicationis iura loquuntur, qñ in sententia expressus est intolerabilis error. Sed dom.Anto.tenet, ꝙ non valet,quia iniusta sententia sustinetur propter præsumptionem iustitiæ,quæ cadit super dubio,vt in c.causam,de iud. secus,inquit,in causa manifestè falsa. Et hoc Pano.verissimum putat.Nec obstat aliorum motiuum,quia dico,quòd iura illa loquuntur causa exemplificandi super nullitate. Quæ autem dicuntur causa exempli, regulam nõ stringũt, & præterea loquuntur vbi non est iniustitia euidens, quia ideo expressio erroris in sententia annullat illam, quia iniustitiam notoriã facit. Vnde si factũ est reipsa iniustũ notoriè, idem est: quia posita causa eadẽ vel æquali sequitur idẽ vel æqualiter effectus,nec refert quid ex æquipollentibus fiat. Et consentit Pan.in c.ab excõmunicato.de reseri. Si verò causa sit quidẽ impossibilis,sed nõ notoriè,sententia tenet,quia cessat ratio nullitatis,id est, euidentia & notorietas iniustitiæ,vt si suprà dictum eunuchum non con-
23 stet esse eunuchum.Duodecimum * est, vtrum impotentia notoria implendi quod mandatur,excuset,vt si excõmunicetur si non soluat is, qui notoriè est impotens ad soluendum,vt quia nihil penitus habet in bonis? Et dico,ꝙ sic:& facit sententiã esse nullã quo ad Deũ & ecclesiã, vt disputatum est per quendã Archi. & cõsentit Pan.quia error est intolerabilis. Quod tñ intelligo de eo, qui omnino nihil habet in bonis: in aliis aũt,qui ideo dicuntur impotentes, quia non habẽt,nisi necessaria ad vitã,& infirmam decentiam,à qua,si deficerent,viuerent indecenter,intelligo verum quod dicit Fede.in consil.suis.ſ.ꝙ si sententia fuit lata gñaliter, puta, cõtra nõ soluentes sensum, vel quid similẽ, illa ligat soluere nolentes,nõ autẽ impotẽtes.Intellige,nisi cum sua indecentia,quod placet Pano.qui verba generalia ciuiliter intelligẽda putat. arg.in l.si cui.ff.de seruit. & in l. quod dicimus,& in l.ratũ.ff.de sol. Quod tamen intelligo non esse verũ, vbi is cui debẽtur restituẽda,esset in æquali necessitate vt debitor, puta, qa & ipsum oportet viuere indecẽter, nisi restituantur,aut soluant ei sua, qa nemo debet

cum

cum alterius iactura locupletari.de reg.iur.lib.6. Si tamen
ſententia ſit ſpecialiter contra tales, ſcilicet habentes præ-
ciſe ad decentiam : tunc intelligo verũ eſſe quod dicit do.
Ant.in c.pe.de of.deleg. vbi quęrit an ſentẽtia liget impo-
tentem,& diſtinguit:quia ligatur ſi cõſtiterit iudicem vo-
luiſſe ligare in omni caſu,& nõ ligatur,ſi cõſtiterit eũ no-
luiſſe ligare in caſu impotentiæ.Si verò dubitat, ligat quò
ad nos ſaltem,ſed quò ad alios effectus,puta vt ille punia-
24 tur,non ligat.¶ Tertium decimum * eſt, vtrũ ſi epiſcopus
aut iudex præcipiat alicui ſub pœna excommunicationis
aliquid quod nõ ſit peccatũ , ſed tamen ſit iniuſtum,vt ꝙ
det ſibi ęquum vel librũ proprium , talis ſententia teneat?
Et dico ſecundũ Dir.lib.3.ꝙ talis dare nõ tenetur,ſed agat
cum ſuperiore vt abſoluatur, extrà eo.ſacro.ſi tamen non
obediat , ligatur ſm Pet.de Peru.& conſentit Dir.vt patet
ex ſtatim dicendis. Qui tamen conſulit ei , vt non pareat
iniuſto mandato,non incidit in maiorem, ſecundũ eoſdẽ:
quia non participat in crimine , incidit tamen in minorẽ,
ſecundùm eoſdem. Sed intellige poſtquã excommunica-
tus eſt ei participãdo : quia ille ſeruare debuit ſententiam
iniuſtam.xj.q.iij.c.j. Nullus tamen deberet tale dare con-
ſiliũ:quia licet talis non participet in crimine,id eſt, in eo
quod aliàs fuiſſet crimẽ, tamẽ eo caſu participat in crimi-
ne,id eſt,in cõtumaci inobediẽtia, quæ licet aliàs nõ eſſet
crimen:tñ eo caſu eſt crimen:qa formidare debuit ſenten-
tiã iniuſtã.Vnde dubito iſtũ incidere, & in foro conſcien-
25 tiæ debet cenſeri ligatus.¶ Quartumdecimum*eſt,vtrum
incidens ex ignorantia in ſententiã canonis alicuius lige-
tur? Et dico,ꝙ de hoc eſt text.in c.vt animarum.de conſti.
lib.vj.dicens,Sententiis per ſtatuta quorũcunque ordina-
riorũ prolatis,ligari nolumus ignorãtes, dum tamen eorũ
ignorantia craſſa nõ fuerit aut ſupina. Sed vt dicit ibi glo.
text. nõ loquitur de generalibus ſtatutis canonũ vel legũ,
quæ ab omnibus ſciri & cuſtodiri debẽt, vt in c.j.de cõſti.
hæc glo.Vnde iſta locũ nõ habent in ſtatuto Papę,ſaltem
quantũ ad forũ contentioſum , quantũ autem ad animam
26 dic vt ĩ.Ignorantia.§.viij.¶ Quintumdecimũ * eſt, vtrum
rector excõmunicatus pro eo quod in ſuo regimine fecit,
ſi poſtea amoueatur, ſit excommunicatus ? Et dico,ꝙ ſic,
imò & ſucceſſor eius, niſi ſatisfecerit intra menſem : quia
vterque debet eccleſiæ ſatisfacere pro his quæ ſtatuit, vel
in quibus ſuccedit,vt in c.aduerſus.de immuni eccle.

RVSVS de Excommunicatione tertiò,id eſt, de maiori,quantum ad eius effectum.

1 *Excommunicatio maior tertiò conſiderata,multos & eoſdem malignos , tam corporales , quàm ſpirituales effectus habet , nam à multis reijcit, & priuat, qui ea allegatus ſit, quod concluſionibus hic expeditur.*

2 *Contractus per excommunicatum excommunicatione maiori,facti, num teneant & efficaces ſint. Et ibidem ad hoc concluſiones quinque ſubijciuntur. Item quod officium ciuile duplex rurſus publicum quoque duplex. Et de quibus officijs prædicta concluſiones intelligendæ ſint.*

3 *Excommunicatus , quòd ab omni eccleſiaſticæ adminiſtratione, omniq; officio, actiuve publico,vel in ciuilibus quoque ſit ſuſpenſus, qualiter intelligendum ſit.*

4 *Contrahentem in omni contractuum genere, ratione priuati officij cum excommunicato peccare. Et an teneant de ſe contractus. Et ibidem quòd in malè promiſſis reſcindenda fides.*

5 *Alienationem rei eccleſiaſticæ per excommunicatum toleratum factam, item inſtrumenta confecta iuris publici fauore, & vtilitatis publicæ cauſa, regulariter tenere ac valida eſſe. Et qualiter id limitandum ſit. Et ad quo etiam ſextendatur.*

6 *Excommunicatio ab excommunicato occulto illata, num ratione publici officij efficax ſit.*

7 *Excommunicatus contrahens in priuato officio, in non ſpiritualibus, an ſibi alium obliget.*

8 *Cauſa finalis proxima & remota excommunicationis, quæ ſint.*

EXCOMMVNICATIO tertiò,ſcilicet maior,quan-
tum ad eius effectũ,vt plenius innoteſcat, ſciẽdum eſt,
ꝙ multos habet effect⁹ malignos corporales & ſpirituales.
1 ¶ * Primò,namque excõicatus priuatur eccleſiæ ſacramẽ-
tis,nec ſic ligatus eſt alicuius,eorũ ſuſceptibilis ſine pecca-
to mortali. iij.q.iiij. Engeltrudam. licèt quædam ſuſcepta
teneant vt matrimoniũ.¶ Secundò,priuatur eccleſiæ ſuffra
giis generalibus, ſiue cõmunionibus, quæ fiunt ꝑ tota ec-
cleſia, ſm S.Th.vt patuit ſ.Excõmunicatio.j.in princ.quæ
quidem valebãt ad tria. Primò,ad grãm Dei promouendã
non habẽtibus,vel augendã habẽtibus.Secundò,ad haben-
dam Dei protectionẽ,vel fauorem paternalem. Tertiò, ad
defenſionẽ ab hoſtibus. Vnde dicit magiſter Sententiarum
quantũ ad primũ,ꝙ excõmunicatio priuat gratia Dei:quã-
tum ad ſecundũ, ꝙ per eam ſubtrahitur homini protectio
Dei, qua ſcilicet filios ecclæ ſpecialiter cuſtodit , & fouet
paternaliter,& ſibi relinquitur, licèt nõ excludatur omni-
no à prouidentia,quantũ ad tertium verò, ꝙ propter eam
datur diabolo poteſtas ſæuiendi maior. Et quidem in ec-
cleſia primitiua qñ oportebat ad fidẽ homines inuitare ꝑ
ſigna, ſequebatur vexatio diabolica corporalis , vt patet 1.
Cor.5. nunc autẽ ſequitur vexatio ſpiritualis & inuiſibilis
regulariter,nõ autem corporalis obſeſſio. Dicit tñ S.Tho.
ꝙ ſi quis ſeruet humiliter ſententiã iniuſtam, & humilita-
tis meritum recõpenſat excommunicationis damnum , &
Richar. dicit, ꝙ excõicatos ex iniuſta cauſa nõ priuat ſuf-
fragiis ecclæ,quia hoc ipſa nõ intendit.xj.q.iij.& ſi.¶ Ter-
tiò , non poteſt cum aliis intereſſe diuinis , vel cum eis in
eccleſia orare ſine mortali , nec etiã licet ei ſtare extra ec-
cleſiam propè,ſic ꝙ audiat diuina.de pœn.& remi.quod in
te.Imò ſm Rayn.non poteſt eccleſiã intrare,etiã ſi excom
municatio ſit occulta:quod tamen ſm Veruec.intelligitur
ad orandũ,vel dum ibi aguntur diuina, ſecus ad tranſeun-
dum, vel audiendã prædicationẽ, qua tñ audita ſtatim exi-
re debet,vt in c.reſponſo.eod.tit. Secus etiam ad orandum
ibi ſolus, ſecundũ aliquos. Imò ſi eſt clericus obligatus ad
horas,eas dicere non põt per modum officij,ſed orationis
ſolus.ſ.& ſine dominus vobiſcum:quod etiã ſi ſit ſacerdos,
dicere non poteſt in officio.arg.xj.q.iij.nihil.vide ĩ.Horæ.
¶ Quartò , excluditur à regno cœlorũ, ſi excommunicatio
ſit iuſta. xxiiij.q.j.quiſque.imò etiã ſi ſit iniuſta,& contem-
natur.xj.q.iij.nemo.quia mortaliter peccat, ſecundũ Doct.
¶ Quintò,excluditur à participatione fideliũ in conuerſa-
tione,vt in loquendo,ſalutando,comedendo, & huiuſmo-
di.vij.q.iij.ſicut.licèt excipiantur aliqui caſus, de quibus ĩ.
Excommunicatio.v.Vnde alios in cõmunicando vitare te-
netur, ſecundùm Pan.in c.nulli.eo.tit. & in c.illud.de cler.
excom. Et contemnendo euitare alios , ſecundùm Rayn.
peccat mortaliter , vide ĩ.Excommunicatio.v.notabili iij.
Imò ſecundùm Hoſt. debet etiam vitare alios excommu-
nicatos, nec excuſatur per conſtitutionẽ factam Conſtan-
tiæ,de qua ĩ.Excommunicatio.v.notab.iiij. Nec põt quiſ-
quam ei in alimentis , veſtibus, & vtenſilibus ſubuenire,
niſi in caſu quo ad iſta ex præcepto charitatis tenetur.i. in
extrema neceſſitate,vel quaſi,facit glo.in c.quoniã.xj.q.iij.
Quidam tamen,vt recitat glo.Ray.dicunt, ꝙ non peccat ſi
eſt occultus intrando eccleſiã, & cõmunicando aliis:quia
ſe prodere non debet,ſicut nec alij debent eũ prodere, vi-
tando

tando illum,ſed nõ eſt ſimile,vt dicit, quia alij nõ poſſunt
eum vitando corrigere , ſicut ipſe ſeipſum corrigere põt.
Supplemẽtum verò tenet,ꝙ peccet qñ eſt in mora petẽdę
abſolutionis,non tamen debet ſe prodere, quia peccaret,
dando ſcandalum. Sed tu dic , ꝙ cùm iſta ſeparatio ſit ei
inflicta in pœnam à ſuperiore, ipſe tenetur eam acceptare
& ſeruare,etiam ſi ſit occultus, licet alij ad hoc nõ teneã-
tur,quia nõ ſunt iudices eius,vt eum cogant pœnã ſubire,
nec debẽt ſine culpa habere tam graue onus. Si aũt ſeruã-
do mãdata ſe publicet, ꝑ accidẽs eſt, ſicut ſe ẽt publicabãt
pctõres in lege veteri offerendo determinata ſacrificia ex
mã lato Dei:nec in hoc dabant ſcãdalum, cùm eſſet actus
virtutis, ſed dabant ſcãdalum virtualiter quãdo peccabãt.
¶ Sextò, efficitur irregularis, ſi in aliquo ordine exiſtens
ingerat ſe diuinis, vt ĩ.Irregularitas.j.§.xiij.Septimò , ſu-
ſcipi nõ põt ad religionẽ,ſecundùm Ray.niſi prius abſol-
uatur.& de hoc ſ.Abſolutio.v.§.ix.¶ Octauò, non poteſt
eligere nec eligi.de app.cõſtitutis.& ſi fiat ſec⁹, electio ip-
ſo iure nulla eſt, de conſ.cũ dilectus & ix.q.j. nos vbi etiã
dicit gl. ꝙ vitiatur electio eligẽtium cum excõmunicato.
Item quia excõicatus maiori ſecundùm Bald. eſt infamis.
xvj.qõ.j. infames. & intelligitur de excõicatione notoria.
Infamibus autem portæ non pateat dignitatũ, vt dicit re-
gula iur.lib vj. quod ſecundùm Pet.de Pal. intelligitur de
dignitate eccleſiaſtica, & etiam laica.Vnde in regem , vel
Imperatorẽ eligi non põt.de elec.per venerabilẽ.¶ Nonò,
beneficium eccleſiaſticum conferre non poteſt , de exc.
præl.tanta.nec illud acquirere. de cler.excõ.mi.poſtulaſti.
de æta.& qual. cum bonæ. nec de habitis aliquid percipe-
re,qñ eſt in mora petendæ abſolutionis.de app.paſtoralis.
Secus ſecũdùm Io.de Lig.ſi nõ eſt in mora.de cõceſ.præb.
quia diuerſitatem,& idem tenuit Sum.Piſ.Nec videtur ſe-
cundùm iſtos, diſtinguẽdum vtrum excõicatio fuiſſet iu-
ſta vel iniuſta, ſicut videtur diſtinguere Pet.de Pal.qui di-
cit,ꝙ ſi quis eſt iniuſtè excõicatus,vel facit poſſe ſuum de
impetranda abſolutione ab iniuſta excõicatione , in foro
conſcientiæ facit fructus ſuos : & etiam in foro contẽtio-
ſo debet cum eo diſpenſari.Imò ſi fuit excõicatus tpe ele-
ctionis,vel confirmationis, vel collationis beneficij, non
poteſt accipere fructus , etiam facta cum eo diſpẽſatione,
ſecundùm Pet.de Pal.quia requiritur noua collatio , cùm
nullũ fuerit ſibi ius acquiſitum.Vnde ſi eſt, inquit, benefi-
ciũ pertinẽs ad collationem epi,vl' ſimpliciter, vel pro tũc
rõne delicti,quia cõtulit excõicato,nõ ſufficit eius diſpen-
ſatio,ſed Papæ,vel alterius, ꝗ põt cõferre ex certa ſciẽtia.
Et idẽ videtur tenere gl.in c.bonæ.de ætat.& qual.ſ ꝙ eps
non diſpẽſet vt retinere poſſit beneficia,ad quę erãt hmõi
inhabiles tpe conſecutionis,licèt poſſit dici,ꝙ loquitur de
obtentis à Papa.gl.tñ in c.poſtulaſtis.de cle.ex mi.dicit,ꝙ
ex quo nõ dicitur quis debeat diſpẽſare, videtur ptãs reli-
cta epo.ar.extr.de ſen.exc.nuper. & ſecundùm do.Ant.de
Bu.ibi, Gof. & Inn.hãc gl.ſequũtur. de temp.ord.dilectus.
quod Veruec.in Spe.de deleg.limitare videtur,dicens hoc
non eſſe verum in excõicato propter contemptum ſedis
apoſtolicæ. & Hoſt.dicens hoc non eſſe verum quãdo ab
excõicatione abſoluere non poterat eps : ita,ꝙ ſecundùm
eã ille poterit diſpenſare, qui poterat excõicatione abſol-
uere.Hæc autem glo.ſaltem limitata tenenda eſt,quia Pet.
de Pal.non concludit,niſi quando excommunicatus acce-
pit beneficium ab epiſcopo ſcienter illud conferente ex-
cõmunicato. Imò nec abſolutus ex ipſo facit ſuos fructus
percepto tẽpore remedio , niſi cum eo ſuper hoc ſpeciali-
ter diſpenſetur, ſecundùm eundem, vel excommunicatio
fuerit iniuſta , aut non fuerit in mora.Si etiam per annum
ſtet excommunicatus , priuari poteſt omnibus beneficiis
quæ habet.xj.q.iij.rurſus.quod limitat gl.in c.cum contu
macia , de hær.lib.vj.& Inn.in c.cũ bonæ.de ætat.& qual.
& d. Ant.in c. j. de iud. ſi excommunicatus fuit pro cauſa
criminali,ſecus ſi pro ciuili, quia ẽt ſi mille annis ſtetiſſet,
priuari nõ poſſet.& gl.eſt ſingularis in c.cõtingit.de dol.
& cõ.¶ Decimò, eſt ſuſpẽſus ab officio & beneficio.Vnde
nec ligare põt, nec abſoluere.xxiiij.q.j.audiuimus.nec be-
neficiũ cõferre.de cõceſ.præb.tãta.quãdiu tamẽ toleratur,
valet quod fit ab eo, vt ſi prouideret alicui eccleſiæ,vel ali-
enius cõfirmaret electionẽ , ſecũdùm Arc. qui argumentũ
ſumit.vij.q.iiij.nõnne. niſi fortè eſſet notoriũ. Vnde dicit
Ric.in iiij diſt.xviij.ꝙ ſi irriti eſſent actus legitimi excom
municatorũ latẽter:excõicatione detecta multi de ſuo ſta-
tu dubitarent.Vnde mitior & rationabilior eſt opinio cõ-
traria.ſ.ꝙ in eo caſu valẽt abſolutiones eorum, & benefi-
ciorum collationes,quamuis poſtea detegatur excõicatio
eorũ.de excep.c.exceptionẽ.in gl.ar.de iure pa.cõſultatio-
nibus.Vide etiã.§.ſeq.¶ Vndecimò,interdict⁹ eſt ei omnis
actus legitimus,vt patet ex diffinitione excõicationis.Vn-
de nec iudicare, nec accuſare, nec teſtificari põt.iij.q.ij.§.
euidenter.imò iudices ſeculares compellendi ſunt ab ec-
cleſiaſticis iudicibus repellere excõicatos ab agendo , pa-
trocinãdo,& teſtificando in ſuis curiis,vt in c.decernimus.
eod.tit.lib.vj.Et cõſtitutiones, vel ſentẽtiæ factæ aut latæ
ab eo,vel de eius mãdato,irritę ſunt ipſo iure nunquã va-
lituræ.de immu.ecc.aduerſus.niſi nõ ſit excõicatus publi-
cè,valet enim iudiciũ habitũ corã eo , ſecũdùm Io.de Lig.
Imò ſi plures ſint iudices, non valet ſententia, ſi ſimul cũ
vno eorũ excõmunicato pronũtiant,ſecundùm Io.de Lig.
de ſent.& re.iud.ad probãdum. quod ſecũdùm Pet.de Pal.
in iiij.eſt verũ,ſi eſt excõicatus publicè,vt in.c.ad proban-
dum. quia facta & iudicata per excõicatũ occultè , valent.
vnde & in ſpiritualibus nõ valet quod fit ab excõicato.de
ap.cõſtitutionem.& tñ quãdiu tolerãtur prælati excõica-
ti occultè, valet quod faciunt.viij.qõ.iiij.nõnne.Vñ tenet
collatio beneficij:& electionis cõfirmatio, & abſolutio in
foro cõſciẽtiæ , hæc ex illo.& cõſentit Ric.vt §.priore di-
ctum eſt.& l.Barbarius ff.de of.præt. vide ĩ.§.xiiij.in fi.§.
xxiij.circa mediũ.¶ Duodecimò, nõ põt procurator inſti-
tui.de prob.c.poſt ceſſionẽ. nec ẽt cõſtituere procuratorẽ,
quinimò ſi cõitas conſtituit ꝓcuratorẽ, & excõicatus fuit
inter cõſtituẽtes,vt rector,vel principalis & expreſſus.ſ.in
literis ꝓcuratoriis,vel eius authoritate factus eſt procura-
tor, vel ſi ipſa cõitas ſciens ipſum excõicatum vnà cũ iſto
conſtituerit procuratorẽ , non valet.de proc.c.fin.Si tamẽ
excommunicatus ſit reus bene poteſt ſe in iudicio defen-
dere , & ad hoc procuratorem inſtituere.de iud.c.intelle-
ximus.& ſecũdùm gl.ſi nõ inueniret procuratorẽ vel fide-
lẽ,põt ẽt reſpõdere ꝑ ſeipſum,ſecus autẽ ſi ſit actor, aut re
conueniat.de prob. poſt ceſſionem. & melius de exc.cum
inter.¶ Decimotertiò, obligati ei ex iuramento fidelitatis
ſunt abſoluti.xv.q.vj.nos ſctõrum , & c.iuratos.Vñ ſi quis
debet alicui in certo termino, & interim creditor ipſe ex-
cõicatur,ei ſoluere nõ debet, dũ perſeuerat in excommu-
nicatione,ſecũdùm Io.de Lig.& Bar.Bri.& Pan.ſed ſecun-
dùm Io.And.deponet debitũ in ædẽ ſacram,vt detur abſo-
luto.Io.tñ & Hug.dicũt, ꝙ ſoluere debet.& credo verius,
vt ĩ.Excommunicatio.iiij.§.vlt.dubio xij.¶ Decimoquar-
tò , vti non poteſt ſacramento matrimonij.i.contrahere
non poteſt matrimonium ſine mortali , ſecundùm Arch.
tamen ſecundùm Io.de Lig.tenet ſi contrahat, & debitum
reddere

reddere tenetur, exigere verò nõ debet. licet hoc A c. non puter mortale. Nõ põt etiã vti sacramẽto ordinis. i. nõ põt ordinare quò ad executionem, etiã si ignoret, vnde ordinati ab excommunicato etiã ignoranter, imò & occulto, secundùm Pet. de Pal. indigent dispensatione, quò ad executionem ordinis, vt in c. fi. de eo qui reuũ. nec põt ordinari quò ad executionem. Vnde qui ordinatur excommunicatus publicè, siue ignoret ius, siue factũ, non suscipit executionẽ de sent. excõ. cum illorum. Et addit Petr. de Pal. q̃ rati diuersitatis in epo excõmunicato occultè, cuius absolutio in sacramento pœnitentię tenet, non autẽ ordinatio, quãtum ad executionem, est, quia eps ordinãdo se habet vt cã vnica cõicans. s. formã eo modo quo habet, vnde executionem non confert, cum eam non habet, sed in pœnitentia se habet vt æquiuocum instrumẽtum in conferendo gratiam, etiam si eam non habet, ideo tenet absolutio. ¶ Decimoquintò, non potest administrare temporalia, vel spiritualia, sed tamen tenet cõtractus per eũ factus nomine ecclesiæ, vel nomine proprio, secũdùm Io. de Lig. de quo j. §. xxiij. & subditi tenentur ei obedire, secundùm Io. de Lig. quãdiu tolerat ab ecclesia. viij. q. viij. nonne. alij tẽ contrariũ tenẽt. ¶ Decimosextò, non valẽt literæ impetratæ à Papa per eũ sup alio articulo quàm excõicationis vel appellationis, vt in c. ipso iure. de rescr. lib. vj. nec post absolutionem vti põt impetratis pendente excõicatione, post litis contestationem opponi potest exceptio excommunicationis, & eo repulso ab agendo currit præscriptio contra eum, si est in mora petẽdi absolutionem, & si præscriptum sit, nõ dabitur ei restitutio. Ioan. de Lig. Nec põt quis pacto tacito, vel expresso adstringi ad participãdũ ei nisi in casib. iure expressis. idem. ¶ Decimoseptimò, infamis efficitur. vj. q. j. infames. quod tẽ Bald. refert ad excõicationem notoriam. ¶ Decimooctauò, secundùm aliquorum eporum statuta tenetur soluere pro singulo die vnũ grossum antequã absoluatur. quod quidẽ licet videatur simoniacum per c. ad nostram. & c. nemo. de simo. tamen Hos. & Io. And. in c. ad aures. de simonia. dicũt licitum esse. quod verum est intelligendo hoc esse in pœnam & nõ in pretiũ, & vt citius quærat absolui. ¶ Decimononò, condere nõ potest testamentum, ſm aliquos: sed tamẽ verius est, q̃ põt, vt not. Alb. in l. j. C. de hæ. inst. & Card. in c. quãquam. de vsur. lib. vj. & Pan. in c. ad probandum. de re iud. quia æquiparatur relegato. ¶ Vicesimò, sic decedẽs nõ põt in ecclesia vel loco sacro tumulari, quia cui non cõicamus viuo, nec mortuo communicare debemus: de sepul. sacris. nec pro eo oblatio suscipi, nec publica oratio fieri, sicut nec pro eo viuo. quod verum est, nisi in eo signa cõtritionis ante mortẽ apparuerint, quia eo casu absoluetur post mortem, & fieri potuerunt pro eo omnia prædicta. xxxiiij. q. ij. sanè. secreta tamen oratione orari potest pro excommunicatis, secundùm Petr. de Pal. quod intelligunt aliqui etiam intra canonem missæ in memento. vide s̃. excommunicatio. j. in princ. ¶ Vicesimoprimò, eius cadauer non facit locum religiosum, vt cadauer fidelis non excõicati, secundùm Io. de Lig. & sepultum in cœmeterio, si discerni põt exhumatur, secundùm Arch. Sed intellige nisi absoluat, vt dictũ est s̃. Absolutio iij. §. j. ¶ Vicesimosecundò, non potest baptizare solenniter paratus, sed efficitur irregularis per hoc, secundùm Gul. Dur. si tẽ baptizat aliter, vt in necessitate, secus eo modo, quo de malo ministro di-
2 ctũ est. Baptismus iij. §. iiij. ¶ Ad * maiorem tamen prædictorũ euidentiã. xxxiij. quęritur vtrũ valeãt cõtractus facti per excõicatum maiori excõicatione? Et dico, q̃ multiplici distinctione opus est. ¶ Prima est, q̃ aliquis est excõicatus publicè. i. notoriè, alius verò occultè, qui. s. secũdùm communem opinionem hominum habetur pro non excommunicato, vel pro absoluto. ¶ Secunda est, q̃ ciuile officiũ est duplex. s. publicum, vt tabellio, tutor, & etiam procurator: quia eius actus est communis, vt in c. post cessionem. de probat. & priuatum vt emptor, & vẽditor. ¶ Tertia est, q̃ officiũ publicum est duplex. s. publicum authoritate & vtilitate, idest quod communi authoritate fulcitur, & ad communem vtilitatem ordinatur, vt tabellionatus, & publicum authoritate, sed vtilitate priuatum, vt tutela, quæ ad priuatam pupilli vtilitatem ordinatur. ¶ Quarta est, q̃ actuum quidam sunt spirituales. i. descẽdentes à spirituali authoritate, vt baptizare, absoluere quidam non spirituales, vt emere, commutare. ¶ Quinta est, q̃ actuum spiritualium quidam sunt, in quibus imprimitur character, vt baptizare ordinare: quidam, in quibus non imprimitur, vt absoluere, & conferre beneficia. ¶ Sexta est, vt q̃ actuum spiritualium, in quibus nõ imprimitur character, quidam sunt publici, & communes, vt absoluere, conferre beneficia, & excommunicare, quidam verò priuati, vt eligere. quod licet quò ad capitulum ad officium publicum pertinere videatur, tẽ quo ad singulares nõ est officiũ publicũ, sed pertinet ad canonicatũ, quia nõ quilibet canonicus habet officium publicum. ¶ Igitur, secũdùm Rich. in iiij. dist. xviij. ar. vij. q. j. distinguẽdum est de publicè & occultè excõmunicato & dicendum est, q̃ si quis est excõicatus publicè, nõ valent gesta per eum. Sed intellige primò de gestis ratione officij publici authoritate & vtilitate similiter, vel etiam authoritate sola, vnde nõ tenent actus publici, & ciuiles, puta, quia tutor existens interponit authoritatẽ alienãdi, seu suscipit procuratoris officiũ, aut administrationẽ bonorum ecclesię, aut alienat ecclesiastica bona, aut conficit instrumẽta, siue laudũ profert, vt arbiter, quia tales actus sunt publici. Secus si cõpromissum est in eum vt in arbitratorem, ita q̃ arbitramẽtum accipiat effectum ex cõsensu partiũ, non ex vi sententię, vt qũ partes ad cõcordiam reducit, quia talis actus tenet ex consensu dicto par-
3 tium. Ratio prędictorũ est, quia * excõicatus suspensus est ab omni administratione rerum ecclesiæ, & ab omni officio, & actu publico etiam in ciuilibus, vt in c. pia. eo. ti lib. vj. vbi dicitur, q̃ est priuatus omnibus actibus legitimis. Intellige primò, quando est notorium. Intellige secundò, quantum ad actus spirituales, in quibus character imprimitur, quia licet teneant quãtum ad impressionem characteris, nõ tẽ quãtum ad executionẽ officij, si est character ordinis. Intellige tertiò, etiã quantũ ad spũales, in quib. nõ imprimitur character. Fallit autem illud dictum in actibus priuati officij ciuilibus, vt quia emit, vẽdidit, deposuit, locauit, & aliter suo nomine contraxit, quia secundùm Inn. in c. veritatis de do. & cõt. omnia talia & similia valent, & pro his excõicatus procuratorẽ cõstituere põt, secundùm aliquos, ad negocia, & cõsentit Inn. Pan. ibi, dicens, q̃ iura distinguentia inter publicè & occultè excommunicatum, procedunt in his, quæ reguntur ratione publici officij, ratione publicæ vtilitatis, in gestis verò ratione priuati officij cessat illa distinctio. Sed tẽ in istis alia oportet vti distinctione, secundũ gl. Ray. dicẽtem, q̃ tenet cõtractus, ex quo alter transit in alterius seruitutẽ, vt cùm quis dat se in arrogationẽ alicuius excommunicati, vel se vendit in seruum, aut contrahit matrimonium cum persona excõicata, in quibus possent sibi inuicem cõtrahentes cõmunicare tempore excommunicationis, sicut, inquit, cum quis ex commu

communicatus recipit in monasterio ad professionem, aut recipit ab excõicatis: credo q̃ possent inuicem cõicare, ſm quod excõicatis regularibus solet ab aliis fratribus cõicari. In aliis aũt contractibus, ẽt distinguendum est: quia, inquit, si contrahens non obligat se ad communicandũ excommunicato, licet mortaliter peccet contrahendo, tẽ tenet cõtractus: vt si q̃s vẽdat excõicato, & tradat aliquid statim sũpto pretio. Si aũt obliget se ad cõicãdũ ei, tpe excõicationis, vl in casu nõ cõcesso, nõ tenet: vt si q̃s excõicato iuret se venditurũ ei aliquid, aut locaturũ, aut seruiturum, vel hmõi, q̃a illicitũ promittitur. Si verò iurasset se facturũ aliquas operas, post excõicationẽ teneret, licèt sic iurãdo
4 peccaret. hęc glo.* Cui addo breuius, q̃ in omnibus contractibus rõne priuati officij contrahendo, q̃s cũ excommunicato peccat, q̃a cõicat: nisi ille esset in extrema necessitate, vel quasi, & contraheret sup necessariis ei, q̃libet tẽ talis cõtractus ex sua natura est validus de se, vt patebit. §. seq. ex dictis Inn. sed p accidens q̃dẽ non tenet: q̃a tota p̃missio est sup illicito, vt qũ promittit aliquid, ad q̃ sequit excõicatio tota cõplenda intra tps excõi. q̃a in malis promissis rescinde fidem. Si verò cõicatio cõpleri posset, etiã post excõicationẽ, & tpe excommunicationis: tenet p̃ primo, nõ pro secundo. Vñ dictam glo. q̃ tum ad aliquid non approbo. Si verò excõicatus sit q̃s occultè, inquit Rich. tũc valẽt gesta eius prætextu publici officij: quãuis eius excõicatio postea fuerit detecta. Et consentit Inn. & Pan. in d. c. veritatis. dicẽs, q̃ gesta rõne publici officij valẽt, si excommunicatus erat toleratus, ita q̃ cõmuni opinione habebat pro non excõicato. l. Barbarius. ff. de offi. præto. iij. q. j. §. ve-
5 rum. Ex quo dicto in eo. c. infert,* q̃ valet alienatio rei ecclesiasticæ facta p excõicatum toleratum, & instrumenta confecta: & tandem concludit, q̃ gesta ab excõicato tolerato regulariter tenent, fauore iuris publici, & publicæ vtilitatis: q̃a dignitas vẽ exercere, quę non est excõmunicata, & nõ p̃sona: per d. l. Barbarius. & hoc cõiter tenet p doct. Sed tẽ ipse Pan. vẽ limitare ista in d. ca. post cessionem. de proba. qua regulariter sunt vera, si officium est publicum authoritate & vtilitate: sed si authoritate tẽ, non valent generaliter: quia si erat excõicatus tempore assumptionis officij: vt quia excõicatus fuit constitutus procurator, non valent generaliter: secus si fuit excõicatus post constitutionem, quia tenent, nisi excipiatur, vt dicit: aliàs aũt valẽt regulariter, vt dictum est. Et hoc intellige ẽt de omnibus actibus spũalibus, in quibus non imprimitur character, si sunt publici offi. & etiã in quibus non imprimitur, excepta executione, vt s̃. dictũ est. Sunt tẽ primi retractandi, si is, in cuius fauorem sunt facti, erat conscius de excommunicatione, secus de his in quibus character imprimitur, mõ sit impressus. Imò dicit Pan. in c. ad probandum de re iud. de mente Inn. in c. j. de schisma. q̃ spũalia, etiam sacramẽta ab excõicatis collata, & schismaticis, & hæreticis, & similibus in forma ecclesiæ illa conferentibus hãt omnimodã vim suam, ex quo ab ecclesia tolerantur, & sic ordinati ab istis recipiunt nedũ sacramentum, sed ẽt excõicationẽ absq; alia dispẽsatione. Sed gl. ix. q. j. tenet cõtrariũ, & Io. Cal. quantum ad executionẽ, & sic s̃. determinatum est. Qui tẽ vellet tenere opinionẽ Inn. quæ vẽ valde æqua, vel quis non põt sine magna incommoditate recipere hęc ab aliis, & isti tolerant, & ſm cõmunem opinionẽ hominum non sunt excõicati ad iura contraria dicat, q̃ loquũt de non toleratis, & q̃ licèt non habeant executionem, tẽ
6 eam conferunt, vt instrumenta Dei, licèt mortua.* Sed de excõicatione lata ab excõicato occulto dubium est, an teneat ratione officij publici. Et Pan. in d. c. veritatis. dicit, q̃ post factum ad pœnam irregularitatis vitãdam nõ valeat. Et si tenent gesta ex officio publico, multò magis officio priuato, si non sunt spũalia, cum ẽt talia teneãt in excõicato publicè, si tẽ sunt spũalia, vt electio, non tenent etiã in occultè excommunicato, siue tolerato, ſm Inn. & Io. And. & Cal. & idem est de impetrante rescriptum ad proprium
7 commodum. ¶ Est* etiam 24. dubium, vtrum excommunicatus contrahendo in priuato officio, in non spũalibus obliget sibi alium? Et dico, ſm Host. quòd non: quia contrahendo potest inquit, suam conditionem deteriorare, nõ meliorare, vnde obligatur alteri, & non obligat sibi alterũ. Sed verius videtur quod dicit Inno. s. omnes contractus initos cum excommunicato, etiam scienter & durãte excommunicatione tenere, & ex eis agi contra excommunicatum, licèt ipse durante excommunicatione, agere non possit, licet post absolutionem, & ipsum posse agere de cõtractu inito, dum erat excõicatus. xj. q. iij. qm̃ multos. in fi. & in c. si verò. eo. ti. & consentit Verue. ac Sum. confes. eo.
8 ti. q. cxxxiij. ¶ Ex* prædictis patet, de causa finali excommunicationis: quia proxima est pœna multiplex, remota, & principalis est emendatio.

RVRSVS DE EXCOMMVNICATIONE quartò, id est, de minori in se.

1 *Excommunicatio quarto modo considerata. i. minor, quid sit.*
2 *Excommunicatio minor, quò ad eius vim obligatoriã, decem modis hic contrahi dicitur.*
3 *Excommunicationis minoris, quis effectus principalis sit.*
4 *Excommunicatione minori excommunicatus, & irregularis, quò ad beneficij obtentionem, num eiusdem sint iuris.*
5 *Excommunicatus minore, sacramenta percipiendo dumtaxat, num peccet, an verò etiam conferendo. num. seq.*

1 EXCOMMVNICATIO* quartò. s. minor, vt plenius innotescat in se, & in sua virtute, & in suo effectu, & quo contrahatur. Sciendum est primò, q̃ excommunicatio minor, ſm S. T. est separatio à participatione sacramentorum, & quò ad ecclesiã, intellige à participatione passiua: quia peccant ea recipiendo, & carẽt effectu vltimato. i. executione, qũ imprimitur character, vel etiam proximo, qũ non imprimitur, vnde absolutus à peccatis sic excõicatus tenetur iterum ad confessionem in genere, vel specie. Quò ad Deum verò intellige, etiam à participatione actiua. s. quia conferens sacramenta sic excommunicatus scienter, peccat mortaliter, sed non quò ad ecclesiam: quia illa hãt omnimodum suum effectum; quia non est iurisdictione priuatus, vt in c. si celebr. de cle. ex. mi. & ideo si sunt duo excõicati minori, alter alterum potest absoluere, ſm Pan. in c. duobus. de sent. excom. Vnde alij diffiniunt, q̃ est se-
2 paratio à perceptione sacramentorum. ¶ Sciendum* est secundò, quantum ad eius virtutem obligatoriam, q̃ ligat & contrahitur, quantum ad Deũ pro quolibet mortali ẽt occulto. xj. q. iij. audi. in quantum tali non licèt participare in sacramentis actiuè, vel passiuè, sed quò ad ecclesiam, quæ priuat aliquo effectu sacramentorum, puta, executione ordinis ẽt post contritionem, ante absolutionem, & validitatem absolutionis sacramẽtalis, qũ excommunicatio est ex parte suscipiẽtis, incurrit ipso iure multis casibus. Primò, cũ quis communicat excõicato in casibus non concessis. ¶ Secundò, cùm quis sacrilegium committit. xij. quæ. iiij. miror. & c. si quis inuentus, ibi donec in conuentu admonitus. & generaliter quando violatur ecclesiastica immunitas, vt in c. cum pro causa. eod. tit. iuncta gloss. in cap. canonica. xj. quæst. iij. Aliquando tamen per sacrilegium in-

curritur maior: vt ſi inferatur iniuria eccleſiaſticæ pſonæ, vt in c.non dubium.eo.tit.vel ſi incendatur, aut frangatur eccleſia:vt in c.conqueſti.eo.ti.¶ Tertiò, cum quis præcipuè clericus,eſt notorius fornicator:vt in c. veſtra. de coha.cle.Et hic ſm Hoſt.& Io. And. celebrando efficitur irregularis. Oppoſitum autem ſentit Inn.in d. c. ſi celebrat. ſed Pan.ibi dicit,ꝙ tota difficultas conſiſtit in videndo,an ſit directè ſuſpenſus ab homine,vel canone in pœnam,an certè ſit ſuſpenſus indirectè, quia alij prohibentur ab eo audire diuina,vt facilius reſipiſcat.Et refert ſe ad no.ī d. c. veſtra.vbi concludit, ꝙ efficitur irregularis notorius fornicator,& indubitabilis, aliàs ſecus, & de hac materia ſ. Clericus.ij.§.& ȷ̄.Irregularitas.§.xiiij.¶ Quartò,cùm quis eſt ſimoniacus,vt in c.tanta.de ſimo. hodie tamen in caſu iſto,vr̃ excommunicatio maior, vt patet per extrauagãtes Martini quinti,& Euge. quarti. ſed de hoc ȷ̄. Simonia. §. xix. ¶ Quintò, cum quis recipit eccleſiam de manu laici. xvj.q. vij. ſi quis deinceps. & tam is qui dat,q̃ is q recipit, dẽt excommunicari maiore:de iure patro.præterea. Dicit tñ gl. Ray. ꝙ quantum ad iſtũ caſum illi iuri derogatur in multis partibus per contrarium conſuetudinem,qa reges, & principes in aliquibus eccleſiis dant decanatus, & alios perſonatus,& præbendas:& illi,quibus dant,ꝑ epm nõ inſtituunt,hæc gl.Sed hæc conſuetudo non excuſat,cùm ſit mala.viij.diſt.mala. imò potius grauat:quia eſt contra eccleſiaſticam libertatem,& conſequenter,vt vr̃,inducit ſententiam maioris excommunicationis contra ſeruantes,aut ſeruari facientes:vt in c.nouerit.eod.tit.¶Sextò, ſm quoſdam,qñ quis in bello iniuſto exercet artem baliſtariorum, vel ſagittariorum,de ſagit. artem. ſed ibi non fit mẽtio de excommunicatione maiori vel minori:ſed prohibetur illa ars ſub anathemate, ꝙ propriè eſt excõmunicatio maior. Sed ſm gloſ.non eſt canon latæ,ſed ferendæ ſententiæ,& intelligitur in bello iniuſto. Veruntamen quia bellũ iniuſtum ſi ſit notoriè iniuſtum,eſt crimen notorium:ideò tũc incurritur excõmunicatio minor,iuxta dicenda in caſu ix. ¶Septimò,in diſſidentibus,& pauperũ oppreſſoribus, manifeſtis raptoribus,publicis vſurariis,& meretricibus, qui largè dicunt excõicati,inquantũ oblationes eorũ ad altare non recipiunt,& intellige in omnibus his,qñ ſunt publici. ¶ Octauò,in his,quibus denegatur eccleſiaſtica ſepultura, de qua ȷ̄.Sepultura.iij.vt ſunt,q in torneamento moriunt: quia non ſepeliuntur in cœmeterio, etiam ſi pœnituerint, vt ȷ̄.Torneamentum.§.j.& idem dici poſſet de eo, qui nõ confitetur ſemel in anno.de pœ.& re.omnis. ¶ Nonò, in quolibet notorio peccatore.diſt.lxxxviij.neque,& diſ.xcv. illud.xiij.q.ij.pro obeuntibus.de conſe.diſt.ij.pro dilectione.Omnes prædictos caſus ponũt Ray. & Inno. qui etiam concorditer dicunt, ꝙ in eis abſolui quilibet poteſt à proprio ſacerdote.i.ſm Hoſt.ab eo.qui abſoluere põt à peccatis.& hoc etiam ſi ipſe eſſet excommunicatus minori:vt in d.c.duobus.eod.tit.nõ aũt ab alieno.vt extrà eod.nuper.& idẽ S.Tho.in iiij.diſt.xviij. ¶ Decimò,infligi poteſt minor excommunicatio ab epo, & quocunque eccleſiaſtico inferiori.extrà,de offi.ord.ab eccleſiarum. & hoc ſiue ꝑ cõtumacia:vt v.q.ij.præſenti & ij.q.ij.audi.ſiue etiam ꝑ aliis culpis:item ſiue ſimpliciter:vt de pœ.diſt.j.in actione. ſiue ad tempus.diſt.lxxxvij. tanta. Sed tamẽ hodie ab homine
3 non eſt in vſu.¶Eſt*etiam ſciendum tertiò, ꝙ effect⁹ minoris excommunicationis principalis eſt,ꝙ talis remouet à participatione ſacramentorum,& ſi ſe immiſceat,peccat mortaliter,licet non incurrat irregularitatem, etiam ſi celebret:peccat etiam ſacramenta conferẽdo:licèt ab eo collata non careant virtutis effectu. Non prohibetur autem eligere nec exercere ea, quæ ſibi competunt rõne iuriſdictionis:ſed tñ ſi talis electus fuerit ſciẽter,irritanda eſt electio eius,vt in c ſi celebrat.de cle.exc. mi. vbi dicit Pan. ꝙ eſt inhabilis ad conſequendum officium,adeò ꝙ electio de tali facta non valet:& ſm Inno.nec dignitatem,nec canonicatum conſequi poteſt,niſi prius pœniteat,& abſoluatur. Et rõ ibi in text.redditur, quia eligitur ad ſuſceptionẽ ſacramentorum,quã priuatus eſt.Ex quo elicitur,ꝙ prohibitio omnis actus impedit omne, per ꝙ venitur ad illum, l.
4 oratio.ff.de ſpon.¶Circa*prædicta, dubia nonnulla conſurgunt.¶Primũ eſt,vtrũ ſit ſimile de excommunicato minore,& irregulari,quò ad bñficium obtinendum? Et dico, ꝙ gl.Ray.dicit colligi ex ſupradictis, ꝙ excommunicat⁹ minore,põt excommunicare,& abſoluere, & ſi fuerit electus ignorãter,valet electio, modò ignorãtia fuerit ꝓbabilis,ſed ſi fuit craſſa, & collatum ſit ei bñficium, indiget diſpẽſatione,vt illud retinere poſſit, & idẽ dicit eſſe de interdicto ab ingreſſu eccleſiæ,& officio diuino.De irregulari verò,qui bñficium recepit, dum eſſet irregularis:puta, ꝙ impetrata diſpẽſatione ſup irregularitate, alia non indigeat,nec eſſe ſimile de excõicato vel ſuſpẽſo ſentẽtia hominis,vel iuris,quia irregularitas nõ eſt,niſi quoddam impedimẽtum ex defectu ſacramẽti,vel canonica inſtitutione proueniens. Sed quibuſdã aliis vr̃ eſſe eadem rõ in irregulari,quia ſimiliter eſt inhabilis ad executionem officij ſine diſpenſatione,vt in c.cum illorũ.de ſent.exc. Et iſta eſt rõ, quæ vr̃ ponderari in d. c. ſi celebrat. & quia ꝑꝑ officiũ dat beneficium.de præb.cum ſm.Sed primum eſt verius, quia iſta inhabilitatio excommunicati eſt in pœnam peccati, irregularitas autem poteſt eſſe ſine culpa,& irregularis nõ eſt ſeparatus à perceptione ſacramentorum, licèt celebrare non poſſit.Gloſ.etiam in d.c.ſi celebrat.dicit, ꝙ etiam ſi eligatur ignoranter,non valet electio, quia ignorãtia eligentium non habilitat illum.Sed primum eſt verius, tum quia quaſi clarè habetur ex tex.qui non ſpecificaret de electione ſcienter facta,niſi aliter ſentiret de oppoſita,tum ẽt quia aliter ſequerentur infinita ſcandala, vt ſi confirmata electione ignorãter facta,diu pòſt excõicatio detegat, qa non tenebũt abſolutiones factæ ab eo in foro animæ, nec
5 pacta facta nomine eccleſiæ,& hmõi.¶Secũdum*eſt, vtrũ excommunicatus minore peccet ſolùm percipiendo ſacramenta?Et dico,ꝙ ſm Inn.peccat etiam ea conferendo, licèt ſubditi ab eo recipere non prohibeantur. Hoſtienſis verò dicit, ꝙ conferendo non participat. i. partem capit: quia non ad ſuam,ſed aliorum vtilitatem confert,quod nõ ſic eſt intelligendum,quaſi Hoſt.velit dicere,ꝙ nõ peccet, quia text.eſſet expreſsè in contrarium,in d.cap. ſi celebrat. Sed vult dicere,ꝙ illud participium,non eſt illud quod eccleſia prohibuit, ſed illud, quo percipitur aliquod ſacramentum,quod etiam Io.de Lig.clarius exprimit dicens, ꝙ eſt ſeparatus à participatione ſacramentorum paſſiua tñ, ita ꝙ recipere non poteſt ſacramenta, quod etiam dictum non ſic eſt intelligendum, quaſi non ſit prohibita participatio actiua.i.collatio ſacramentorum, ſed quia non eſt ei prohibita in ordine ad alios,quaſi non habeant omnẽ ſuũ effectum.quod eſt eſſe ſeparatum,quò ad Deum, non quò ad eccleſiam. Gul. autẽ ſeparationem à participatione paſſiua extendit vſque ad oſculum pacis in miſſa,quod eſt loco communionis.Sed hoc Pet.de Pal.in diſ.xviij.iiij.rationabiliter improbat:quia eſt,inquit,ſeparatus à participatione ſacramentorũ,non aũt diuinorum. Vñ põt eccleſiã officiare,& audire miſſam, & ad oſculum venire:quod oſculũ

eſt

eſt benedicti panis datio, ideo ſucceſſerunt loco cõionis, vt ad iſtam non admitterentur indigni.Et intendit Petrus, ꝙ indigni ſacramento admittuntur ad iſta pro eis excogi-
6 tata ſunt tanquã minori.¶Tertium*eſt, vtrũ talis eccleſiã poſſit intrare? Et dico,ꝙ circa hoc multi doc.ſcrupuloſè ſcripſerunt Canoniſtarum morẽ tutiorem viam cõſulẽtes, quia Ray.dicit,ꝙ eccleſiã põt intrare ad orandũ,præſertim nõ cõſecratam,& vr̃ nõ peccare, licet tutius agat non intrando, & forſitan ẽt ad horas dicendas cum aliis, dum tñ non ad miſſam,aut ſi ad miſſam,non ad oſculum,quod eſt quaſi loco communionis.Et idem Go.dicẽs, ꝙ audire põt diuina præter miſſam, ſed ſecurius facit abſtinens ex deuotione.Multi ẽt,alij ſimilia ſcripſerunt, ſed veritas eſt q̃ docet.Pe.de Pal.dicẽs,ꝙ eſt ſeparatus à ſacramẽtis,nõ à diuinis,vñ intrare põt eccleſiam, & ad miſſam audiendã, & horas cum aliis dicendas.quod Gul.concedit, & ad oſculũ pacis,quod Gul.negat.vnde & gl.Ray.dicit,ꝙ etiam miſſæ poterit intereſſe,modo, ibi nõ cõicet.Poteſt ergo iſte cum aliis participare in diuinis,& à fortiori in ciuilibus.

RVRSVS DE EXCOMMVNICATIONE quintò,id eſt,de participatione cum excommunicatis.

1 *Excommunicato minori communicans aut participans, nullã ſententiam, aut peccatum incurrit. Ea enim in tertiam non permeat perſonam, ſecus ſi maior. Et quid ſi maiori excõicatus parti ſatis fecerit, aut cum illa aliter conuenerit, nondũ tamẽ abſolutione accepta. Et quid dũ ad curiã abſolutionis petendæ cauſa ꝓficiſcitur.*

2 *Vitari num debeant hi, de quibus excommunicati ne ſint, à doctoribus dubitari ſolet. Et quando. Item quæ excommunicatis denegentur, vſque ad num. 4.*

3 *Sacerdos ſi miſſa incœpta occultum excommunicatum in eccleſiã ingreſſum deprehendat, an miſſam dimittere debeat. Et quid ſi ſit publicus, quid tum ſacerdos efficere debeat.*

4 *Participatio, & communicatio cum excõicatis, num aliquando licita ſit, & quibus caſibus. Et ibi, ꝙ quinque caſibus, hoc verſ. cõtẽtis, vtile, lex, humile, res ignorata, neceſſe, quæ hic fuſè explicãt.*

5 *Communicatio omnis cum excommunicato quæ ſit pro damno cõmunicantis vitando, communicantem excuſat. Et an excommunicatis humanitatis gratia aliquid dandum ſit.*

6 *Cõicatio reſpectu eorũ, quæ ſuprà dicuntur, Os, orare, vale, &c. quot caſibus illicita ſit, & in quid incurrant communicantes.*

7 *Excõicati nõ denũtiati, an hodie vitari debeãt. Et in hoc refertur concilij Conſtantienſis conſtitutio, quæ gratioſa & miſericors eſt.*

8 *Ciuitas vel collegium, an excommunicari debeat. Et tum qualis publicatio eſſe debeat. Et qualis reſpectu interdicti & ſuſpẽſionis aduerſus communitatem.*

9 *Interdictum eccleſiaſticum non publicatum, an quis obſeruare teneatur. Et quid ſi ciuitas ſit interdicta. Item quid ſententia generaliter lata.*

10 *Papa aliúſve prælatus, num excõicato à ſe, ſuíſve inferioribus communicantes, excommunicationem incurrant. Et an omnia quæ in Apoſtoli doctrina ſunt propriè ac ſtrictè de iure diuino ſint, Et in quibus Papa diſpenſare nequeat, & in quibus ſic.*

11 *Delegatus num maiori excommunicatione eos excommunicare queat, qui à ſe excommunicato participant.*

12 *Vendendo, aut emendo, num quis cum excommunicati ſeruo contrahere poſſit, & an ab vxore, vel famulis excommunicati aliquid accipere. num ſeq.*

14 *Prædicatores num paſſim cum excommunicatis participare queãt & ab his aliquid accipere, & id quibus ex cauſis.*

15 *Legatum ab excõmunicato, an licitè accipiatur. Et quid de mortuarijs ab huiuſmodi datis.*

16 *Fratres, num eo caſu, de quo hic, eleemoſynas rectè accipiant.*

17 *Patres ac domini, ſi filijs ac ſeruis excõicatis participent, nũ excuſentur. Et in quibus licitè communicent eis, ac participent. 11.*

18 *Vaſalli dominis excommunicatis communicantes, num aliquã excuſationem promereantur.*

19 *Iudicibus, ac rectoribus excõicatis in iudicio conſiſtendo, an quis licitè communicet. Et ibidem, quòd quandoque requirere nõ modo licet, ſed & neceſſe eſt, quanquam in certis caſibus communicatio licita non ſit.*

20 *Epiſcopus ſi excommunicato à ſe in crimine damnato, vel criminoſo communicet, num eandem ſententiam incurrat.*

21 *Qui iuramẽto adſtrictus eſt certo termino ſoluere, an ſi ille cui adſtrictus eſt, interim excommunicetur, eidem ſoluere teneatur.*

22 *Participando ac communicando in diuinis excõmunicatis, an ſemper eadem ſententia, aut etiam maior incurratur. Et quid ſi in his communicatio per metum fiat. num. ſeq. Et ibidem an prælatis mortem aut verbera ſubire præcipientibus, obedire ſubditus neceſſe habeat. num. ſeq.*

24 *Sacerdos, cui iudex aliquem excõicatum denuntiare mandat, nũ mox viſis literis eundem vitare teneatur. Et excõicatus qualiter vitandus ſit. num. ſeq. Et quem ſemel excommunicatum ſciuero, num is ſemper & vbique vitandus ſit. num. 26.*

27 *Excõicati domo nũ mihi vti liceat. Et aliquem excõicatum eſſe, quomodo credere debeam, vt exinde eundem deuitem. nu. ſeq.*

29 *Participationis cum excommunicatis prohibitio, an ad mortuos quoque extendatur.*

1 EXCOMMVNICATIO* quintò, quò ad participationem cum excõicato,vt plenius innoteſcat,ſciẽdum eſt primò, ꝙ excõicato excõicatione minori participans, nullam ſententiam incurrit, vel peccatum,& hoc eſt quod communiter dr̃,ꝙ excommunicatio.ſ.minor,nõ tranſit in tertiam perſonam.xj.q.iij.quoniam multos, ſed excõicato excõmunicatione maiori nõ licet participare,vel cõmunicare cum aliis fidelibus,vt dictum eſt, Excõicatio.iij. nec ẽt licet aliis communicare cum eo,quia,ſicut dicit Fabian* Papa, apoſtoli ſtatuerunt dicentes cum excommunicatis participandum nõ eſſe.xj.q.iij.ſicut,& idem habet in duobus c.ſequentibus,& contrafaciens, ſtatim eſt excõicatus ipſo facto,vt ibi in c.cum excõicato, & hoc aliqñ maiore, aliqñ verò minore,vt ȷ̄. Et hoc participando ante eius abſolutionẽ,ẽt ſi compoſuiſſet cum aduerſario, vel ſatisfeciſſet pro iniuria,ẽt ſi vadit pro abſolutione, aut non ſit adhuc denuntiatus,extrà eo.cum deſideres, ſm Ray. Sed intellige iuxta dicenda ȷ̄.§.iiij. Imò etiã ſi iam iuraſſet ſtare mandato alicuius epi ante abſolutionem participans, ẽt ſi eſſet ipſe eps qui excõicauit,incidit,quia nec participare illi põt ipſe,nec participandi licentiam dare,extrã eo.nuper. xj.q.iij.excõicatos.Eunti tñ ad curiam pro abſolutione vẽdi põt,& pretium recipi, & cõicari in pertinentibus ad vi-
2 tam, ſm Piſa. Adde*tñ ex S.T.in quol.iiij.ꝙ hi, de quibus dubitatur à doctoribus an ſint excõicati, vitari non debẽt niſi poſt ſentẽtiam nõ ſuſpenſam appellatione. Sũt aũt, ſm S.T.in iiij.diſt.xviij.& ſm alios Theolo.& Canon.ea, in quibus participatio aliàs licita,non tenet,quæ his verſibus continentur. Si pro delictis anathema quis efficiatur. Os, orare, vale, cõio, menſa negatur. ¶ Os, inq̃ negat primò.i. oſculum, ſm S.T.& conſequenter locutio, ſm alios, quæ ſolet eſſe inter amicos,ſub qua comprehenduntur, ſecundum Gul. & Hugo. in c.quoniam multos. xj.q. iiij. etiam literæ receptæ,vel miſſæ,& nuntij,& munera, quæ vt idẽ Gul.dicit,qui ab excommunicato recipit, reddere non tenetur,ſed ex conſilio ſunt danda pauperibus,vel remittenda ad ruborem excommunicati.¶ Et ſecundò,orare, ſcilicet cum eo negatur, vel prohibetur. Et per orare,intelli-

ge non solũ participare in diuinis & sacramentis, sed etiã audire orationes, vel diuina, vnde si ecclesiam ingressus ibi se firmat, alij tenentur aut exire, aut exitũ eius procurare, si est excõicatus publicè, ſm Rayn.xj.q.iij.sicut Apostoli, & intellige si intrat causa orandi vel audiendi diuina. Si verò occultè, quia scilicet à paucis scitur, & non cõiter, qui hoc sciunt, exibunt secretè, & cautè si possunt, vt eius manifestatio non sequatur, aliàs nõ exibunt.vj.q.ij.si tantùm, quæ tñ secundùm Inno.non sunt intelligẽda, si in eccl'a sit non cã orandi, sed pro alio negotio, quia tũc, inquit, nõ video quare orare non possim in eadẽ ecclesia: licet contrariũ teneat Host.Non intelligunt etiã prędicta de prælato hoc sciente secundum aliquos, quia debet eum secretò monere, & si non audit, publicè increpet qñ hoc põt probare, quia iste vt̃ esse ordo in correctione fraterna institutus à Domino. Circa missam * tamen secundùm Rayn. nota, ꝙ si ea incœpta intrat, & est occultus, sacerdos missam dimittere nõ debet.vij.q.j.nihil. Si verò est publicus, moneat eum publicè, & si nõ vult exire, nec cõmodè põt expelli, & canonem sacerdos nõ inchoauit, anteq̃ illũ viderit, missa dimittatur.arg.xxiiij.q.j.oĩs. & canonẽ dico incipere à te igitur, ſm Arch.de cõsecr.dist.ij.de hymnis, licet secundũ aliquos Host.& Inno.teneãt ꝙ à cõsecratione.Si verò iam canonẽ inchoauerit sacerdos, ꝓcedat in officio simul cũ sibi assistente, aliis oĩbus exeuntibus. Et finito canone ac sumpto sacramẽto anteq̃ dicat post cõio, moneat eum vt exeat, de consec.dist.ij.relatũ.& cõcordant Host.& Gof. Quòd si nõ vult exire, põt eijcere eum, ẽt si sit cleric'. Sed limita, si hoc põt sine sanguinis effusione.arg.extrà, eo.veniẽs. Aliter recurrere põt ab brachiũ seculare, ſm Suppl.etiã si videat futurã sanguinis effusionẽ.arg.extrà, de homi.postulatio, ſm Host.Sed hoc Sum.Angel.eiusdem ord.negat, & Ros.non tenet, & valde rõnabiliter, quia si nõ debeo exponere sanguinem meũ pro nõ participando in diuinis, vt dicet', multominus licet fundere alienũ, & violare locũ sacratũ. Et si eijci non potest in sacristiã rediens dicat orationẽ & post communionẽ, & quæ restabãt, ſm Host.& Gof. ¶ Et tertiò aue, id est, salutatio, sub qua secundũ S.Tho.videtur includi locutio, & secundũ alios etiã resalutatio priùs salutantis includitur. Imò si ei licitè scribatur in casibus, de quibus j. non est salutãdus, sed loco salutationis scribatur, spiritum consilij sanioris, secundùm Arch.Si quis tñ ab eo salutatur, respondere põt, Deus vos emẽdet, vel huiusmodi, secũdùm Archid. Si aũt salutanti quis assurgat, vel exhibet reuerentiam, aut inclinat, aut mouet labia, quasi resalutans, nihil tñ dicens, secundùm Gul.non incidit, quia pœnæ sunt restringendæ.de pœnit.dist.j.§.pœnæ. ꝙ in reg.odia.lib.6. Et ita determinat Sum.Angel.Sed Dire.lib.3. tenet ꝙ per hæc incurratur excõicatio minor, & in effectu idem tenet Gul.de mõn.Laud.& Zenze.& Steph.& Cardi.& Imo.clem.fin.de sent.excom.Et ita determinat Sum.Ros.Et hoc est verius, quia ista sunt quædã salutatio, nõ verbo, sed opere, & communicatio quædam, quæ generaliter prohibetur: etiam tacendo, vt in oratione vel cibo.xj.q.iij.excõicatus, & c.qui communicauerit, & c.sicut Apostoli.Et quod dr̃ de motione labiorũ, est ridiculũ, quia ecclesia non intendit ꝓhibere salutationẽ interiorem, quæ in charitate interiori cõsistit, sed exteriorem ad punitionem rei, & terrorem aliorũ. ¶ Et quartò cõmunio, ne scilicet quis ei cõicet: puta cooperando in aliquo exercitio, vel habitãdo ĩ domo cũ excõicato. Si tamen ego & ille sumus in vna domo vel camera ꝓ diuersis negotiis, nõ participo, secundùm Inn.in c.nuper.eo. tit.secus pro eo. Et idem est in aliis actibus cõuersationis habendæ præcipuè legitimis: vnde nullus cõtrahere debet cum eo, licet teneãt aliqui cõtractus, iuxta dicta s̃.Excommunicatio.iij.§.xxij.Et si quis iurasset alicui soluere in certo termino, & interim excõicatur, nõ debere, ſm Ray.ante absolutionẽ ei soluere, sed debitum in ęde sacra deponere. Innoc. tñ consulit ꝙ soluat. Sed de hoc j.§.iiij.dub.xij. Si etiã quis accipiat ab eo conducat aliquid ꝓ pretio reddendo tẽpore excõicationis, ipsum pretiũ vel mutuũ, quò ad ciuilem obligationẽ, ex qua nascitur actio, & potest repeti, nõ redditur nisi post absolutionẽ, tñ obligatur ei quò ad naturalẽ obligationem Hosti. quod dictũ non impugnat Innoc. sed exponit, quia hoc est dicere, ꝙ talis reddere tenetur, sed excõicatus agere non põt ad reddितionem. Si etiã presbyter suas operas alicui dño locauit tempore quo erat excõicatus, locatio nõ valuit, secus si ante, sed non poterit ei seruire in diuinis permanenti in excommunicatione Host.In prædictis, ſm Gul.non excusat in casu non cõcesso familiaritas, nisi illa, de qua in c.quoniam multos. xj.q.iij. nec pudor, vel scandali timor. Sed semper quis peccat venialiter aut mortaliter, & excõicationem incurrit maiorem, vel minorem. ¶ Et quintò mensa, id est, cõmestio in mensa eadẽ: sub qua intelligitur etiam quies in eodẽ lecto, vnde si superueniat mensæ, in qua mãduco, etiã in aliena domo, & teneor surgere, ſm Gul.si est publicè excõicatus, & similiter.si occultè, & sine eius nota possum declinare, non aũt cum nota eius, ſm Archid. Non teneor tñ exire domũ, etsi sit publicus, imò possum adire hospitiũ, in quo manducat: modò possim ei ꝓ loci capacitatem non cõicare, imò ſm Innocen. possum cum eo in eadem camera, etsi nõ in eadẽ mensa, comedere. Si tamen inuitatus ad conuiuiũ aut festum inuenio excõicatum publicè: non possum ibi epulari, etiã in mensa alia, quia ſm Gul.omnes sic cõuenientes dicuntur cõicare. Similiter incidit qui relinquit clauem & domũ ei venienti ad domum comedere, vel permittit eum in alia mensa comedere, faciens hoc in fraudem ꝓ eius fauorem acquirendũ, vel ne illum offendat, non autẽ si facit hoc quia timet ne vim sibi inferat, vel causa humanitatis, quia putat eum hospitio vel alimentis indigere: & de hoc facit protestationem Guliel.

4 ¶ Sciendum * est secundò, ꝙ non obstantibus prædictis participatio cum excõicato in prædictis aliquãdo est licita: quia Greg. in c. quoniã multos.xj.q.iij. subtrahit à minori excõicatione multos participantes excõicato maiore, qui in isto versu cõprehendunt': Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse. Hæc anathema faciunt ne possit obesse. Vnde excusat primò vtilitas, id est, participans vtiliter, id est, propter vtilitatem, quæ scilicet esse põt ex parte ipsius participantis in tẽporalibus, vt cum ab eo petit ad quod ille tenetur ei: extrà.eo.si verò. Vnde potest illũ in iudicio cõuenire: aliàs ex suo delicto commodũ reportaret.de iudi. intelleximus, & similiter in spiritualibus, vt loquendo de salute animæ suæ, petendo consiliũ, si est necessitas, ad alium recurrere non põt, Gul. imò ſm eundem, consilium petere potest in necessitate, etiã de temporalibus, quę tñ necessitas arbitrio boni viri limitabitur. Sed tñ secundùm Rayn. in hoc habenæ laxandæ nõ sunt, sed discretè, & solũ cum intentione vtilitatis consequendæ. Potest etiam esse ex parte excõicati, vt loquendo de spectãtibus ad absolutionẽ eius, & salutẽ animæ, licèt alia incidẽter interponantur, secundũ S.Tho. vt magis proficiat.xj.q.iij.cum excõicato, & facit cap.cum voluntate.eod.tit.Vnde & ad prædicationem potest admitti.de cõsec.dist.j.episcopus: extrà, eo.respons.Per quem modum licet prædicatoribus ab excommunicatis eleemosynas accipere, qñ apud eos in prædicationibus, & confessionibus conuersantes, quasi gerunt causas expoliatorũ, præsertim si in locis illis substentationẽ habere non valeant, extrà eo.cum voluntate. & ſm Hos. ẽt extra casum necessitatis, dum sperant probabiliter de proficiendo eis, sed tñ pro eorum salute tãdiu participare pñt, quãdiu correctionẽ sperant probabiliter, & nõ plus. ¶ Secũdò excusat lex. s.matrimonialis, qñ.s.de matrimonio constat.xj.qõ.iij. qñ multos. Sed tñ distinguendum est, quia si sententia est lata in alterum coniugum ꝓ matrimonium iilicitè cõtractum, neuter põt participare cũ reliquo. Si verò lata est ꝓ aliud delictum: vtercq; excusatur, quò ad redditionẽ debiti. Host.Gof.Ray. Imò ẽt quantùm ad eum, qui non est excommunicatus, quò ad petitionem debiti matrimonialis, & cuiuslibet alterius: cum ab excõicato debitũ peti possit. extrà.de iud.intelleximus. In aliis verò, ſm oẽs excusatur vxor si communicet marito: nõ aũt, ſm Veru. si cõicet excommunicato, cui cõicat maritus, vocãdo eum ad mẽsam, poterit tñ in eadem domo in alia mensa comedere, ita remotè, ꝙ nõ dicant simul comedere. Vtrum autem, & vir si cõicet vxori excõicatæ? dicit Sum.Ang. ꝙ ſm aliquos, nõ excusatur. Sed tu, inquit, tene ꝙ sic, quia vir & vxor ad imparia non iudicantur extrà, de diuor. gaudemus. Sed limitat, qñ eam corrigere non potest, & suscipit ab ea necessaria: si tamen cum sit caput eius.xxxiij. q. v. eam ad absolutionem non inducit, vt tenetur, peccat mortaliter.ij. q.vij. negligere, & incidit in minorem. Sed Host. Gof.& Ray.& Sum.Pis.& Sum. Ros. eiusdem ordinis tenent contrarium. Et dicũt virum non excusari: & similiter Io.Mo. extrà, eo. statuimus.lib.6.& Dir. Nec obst. ꝙ non iudicẽtur ad imparia, quia ſm Dir. est verum quantum ad debitum carnale, & non quantum ad alia, vel ſm S.T.iij.dist.xxxv.ar.iij.est verum in causa diuortij, & aliis fiendis per iudicium: imò d.c.gaudemus, clarè se limitat dicens. cum non ad imparia iudicentur circa matrimoniũ, & gl.dicit, aliàs pene famula vxor est.xxxiij.q. v.hæc imago. Non obst. ẽt, ꝙ eam corrigere aliqñ non possit: tum quia hoc raro accidit: lex autem respicit, ꝙ est in pluribus, ſm S.T.ij.ij.q. cxx.vnde eo casu saltẽ deberet interpretationem vel dispensationẽ petere à superiore, tum quia non dr̃ dici non posse eam corrigere, quãdiu se ab illa non separauit, sed & si probasset, participare nõ dr̃ rõne dicta, nisi in debitis.i.in his, quæ ipsa tenetur, vt in copula, & in ordinando de regimine domus, non aũt in comestione: aut familiari colloquio, & hmõi. ¶ Tertiò, excusat humile, vl' humilitas.i.quę sunt in humilitate subiectionis, aut seruituris, vt sunt filij sub potestate patris existẽtes, vel emancipati cõmẽsales patris, & ab eo recipientes necessaria dũmodo in crimine nõ participent, alij verò filij nõ excusantur, ſm Veruec. Et similiter monachi participantes abbati excõicato, ſm eundem Gul. quia sunt quasi de familia eius. Et similiter clerici participantes suo pontifici, qñ sunt eius officio deputati, sicut & alij seruientes, non aũt alij clerici.xciij.dist.miratus.extra, de excess.præla.c.fi.Hos. Et serui ac ancillæ.i.seruilis conditionis, rustici quo q; seruientes, & alij subiecti.s.de familia, qui nõ sunt adeò curiales, vt eorum consilio scelera perpetrentur. xj.q.iij qñ multos, cum distinctione tñ ſm Veruec. quia si ante sententiam adstrictæ erant tales personę ad familiare obsequium, ẽt nõ tenentur, & excusantur participantes, extra eo.inter alia.ꝙ ſm eundem intelligitur, quando ante sententiam obligarunt se ad seruiendum, & seruitiũ intrauerunt, sed si intrauerunt post sententiam distingue, qa si ignorauerunt, & postea sciunt, discedere non tenentur cũ suo damna, si verò principio seruerunt, tenentur discedere, nisi eos necessitas compulisset fieri de familia eius. Hæc tñ dicta non intelligo quantũ ad eos, qui sunt de familia tñ, quia ext.eo.inter alia habetur, ꝙ inter personas exemptas à Greg.qui antè sententiam erant obnoxij, vt vxor, filij, & serui, ẽt post sentẽtiam sunt obnoxij, & communicare tenẽtur, qui verò non erant, ẽt nunc nõ sunt, sed tñ possunt communicare, qñ, & prout fuerit necesse. Et quod dr̃ de rusticis, ſm Veruec. de colentibus terras intelligitur: &, vt dicit, ẽt ad eos extenditur, qui dicuntur mediatarij: qa cõmunicare possunt quantum exigit cultura, & hmõi Et idẽ ſm Host. intelligendum est de nutricibus, & similibus, qui contraxerunt societatem, vel alio modo erant obligati per cõtractum, quod Host.& Ber.limitant, qñ sine incõmodo non possunt abstinere, vt qa non haberent vnde viuerent. arg.ext.eo.si verò.vbi excusantur ẽt, qui cum excommunicatis nautis cõueniunt, transfretando cõtra Saracenos. Et idem ſm Verue.intelligitur de armigero, & seruiente militi: qa põt dño excommunicato cõicare: licet nõ cum excommunicatis, qbus participat dñs suus, vtrum aũt vasalli possint participare dominis, vel dñi seruis, & patres filiis, j.§. vl.dub.ix. ¶ Quartò, excusat res ignorata. i. ignorantia facti probabilis, ſm Verue.ext.de cle.excõ.mi. apostolicæ. ext.eo.significauit, non autem excusat ignorantia iuris, nisi eos, quibus licet ignorare: vt sunt pueri nondum capaces doli. Dr̃ autem quis ignorare factum, quando non constat ei, ꝙ quis tale quid fecerit: puta, ꝙ verberauerit clericũ. s. nec vidit, nec est fama ita publica, vt credere debeat omnino: nam si ab aduersario audit, vel leui fama, non debet sibi de hoc confirmare conscientia.xj.q. iij. non solum. Si verò est publica fama, vel auditur à fide dignis, ꝙ quis sit publicè excommunicatus, vel aliquid notoriè fecerit ꝓ quod sit excommunicatus, ibi debet euitare illũ in occulto & publico, & interim quærere veritatem, ſm Ray. Dr̃ verò quis ignorare ius, qñ quis ignorabat, verbi gratia, ꝙ percutiens clericum, aut ecclesiam succedens, esset excõicat'. ¶ Quintò excusat necessitas, tam excommunicati, q̃ participantis, vnde orator.i.vadens causa orationis, siue peregrini aut viatores, & similes in necessitate constituti, licitè recipiũt ab excõicatis, ſm Inn.& Host.xj.q.iij. quoniã multos, qñ aliter habere nequeũt. * Et dico generaliter, ꝙ omnis communicatio quæ est pro damno cõicantis vitando excusat, nisi sit in crimine, vel in diuinis, quia si possum ab eo petere debita, à fortiori repellere damna: arg. etiam ex not.in c.nos sanctorum.xv.q.vj. Quãta autem esse debeat necessitas excusans: gl.Ray.dicit, ꝙ non est expectanda extrema, sed sufficit indigere, & non posse faciliter, & cõmodè habere aliundè. Sed Dir.addit in lib. iij. ꝙ aliquid sustinendum est, vt ecclesiastica iustitia seruetur.distin. xix. in memoriam. Hæc tñ vl' iudicio superioris arbitranda: arg. ext.de offi.del.de causis.& si res dilationem non capit, vel superiorem difficilè est audire, quisq; suo iudicio relinquitur.xj.q.iij.quod prædecessor. Intellige tamen ſm Host.ꝙ in his, & similibus casibus sunt excommunicati, quantum bono modo fieri potest, euitandi, vt patet ex mente dicti. c.quoniam multos.& eo.tit.si verò.in fi. Et similiter excõicatis aliquid dari potest causa humanitatis, ſm Verue. in sustentationem, quando. s. indigent: nec est expectanda necessitas vltima, nec tenetur hospes, si ab eo petatur hospitium ab excommunicato expectare, quòd ab aliis omnibus expellatur. Sed intellige de necessariis vitæ: nõ aũt si peteret vtensilia: puta, fossorium, vel securim.xj.q.iij. quoniam multos, nisi & ista vitæ essent necessaria. Sciendum est

6 est*tertiò, ꝙ participario cum excommunicatis in prædictis.ſ.os,orare,&c.eſt etiam in multis caſibus illicita. Primò, quando excõicato participatur in crimine, pp ꝙ eſt excõicatus, ſiue in crimine damnato. ſ. dando conſilium, auxilium,vel fauorem, & talis incurrit eãdem ſententiam, extrà eod.ſi concubinæ.& c.nuper.& gloſſ.ibi. ſed de hoc ℣.Excommunicatio viij.§.ij.dub.j.& iij. & excommunicatione vlt.dub.iiij.¶ Secundò participando quidem in crimine mortali, ſed non in damnato: & tunc licet peccet mortaliter,non tm incurrit maiorem ſed minorem tantum excõicationem,ſm Inno.in d.c.nuper.¶ Tertiò,participãdo in diuinis.ſ.recipiendo eum ad officia diuina,vel eccleſiæ ſacramenta,aut ad ſepulturam eccleſiaſticam.Talis em peccat mortaliter, ſi ſcienter agit: ét ſi ius ignoret,non tm eſt excõicatus maiore,ſed minore, nec eſt irregularis, ſed irregularitati vicinus,qa interdictus eſt ei ingreſſus eccleſiæ ſi excõicatio erat publica,donec ſatisfecerit competenter ad arbitrium eius, cuius ſententiam contempſit. extrà, de priu.c.epiſcoporum.libr.6.Et ſi poſt illud interdictũ ingerat ſe diuinis in ſuo officio, irregularis efficitur, & ſic interdictus decedens nõ ſepelitur in cœmeterio: extra eo. l.is cui.lib.6.Sed tm aduertendum eſt, ꝙ illud c.epiſcoporum.habet locum in ſententia hominis:ſm Arch. argu.qa dicit,ad arbitrium.Sed melius Gem.ſentit, ꝙ ét habeat locum in ſententia iuris,& quod dr,ad arbitrium, ſi ſentẽtia eſt hominis,intelligitur de illo:ſi verò iuris,intelligitur de conditore, quod intelligo in caſu, quem ſibi conditor reſeruauit.Vt etiam,ꝙ iſtud interdictum locum non habeat in aliquos ſm aliquos.Fallit tm quod dictum eſt primò,in ſepeliente publicè excõicatum,ſecundò, in ſepeliente hæreticum: quia primus incidit in maiorem, vt in cle.eos.de ſepul.& ſimiliter ſecundus.extrà,de hæret.quicunque. li.6. Fallit ét tertiò, ſi excõicatum à Papa iudicialiter, clericus ſcienter & ſponte ſuſcepit ad diuina.ext.eo.c. ſignificauit. quo caſu clericus incurrit maiorem, laicus verò minorem tm arg.c.ſignificante. eod.tit. ſm communem opinionem doc in c.ſacris.qd met.cauſa.¶ Quartò,participando non in crimine damnato, vel mortali, vel in diuinis:ſed in aliis actibus humanæ vitæ in caſu illicito:& tunc ſm Ray.participans mortaliter peccat quod Arch.putat verum, quãdo participatur contra prohibitionem hominis,ſed non canonis,qa mitius agitur cum lege, q̃ cum legis miniſtro.ff.de arb.l.Celſus.Sed S.T.in iiij.diſt.xviij.dicit,ꝙ videtur valde graue,ꝙ homo pro verbo leui mortaliter peccet.Vnde probabilius alij dicunt eſſe mortale ſolùm in quatuor caſib⁹.ſ. primò participando in crimine, intelligo damnato, vel ét mortali, non autem veniali, puta loquendo verbum leue. Secundò in diuinis. Tertiò in contemptum eccleſiaſticæ diſciplinæ. Et non videtur hic ſumi contemptus ſecũdùm quod quis ideò præcisè agit contra legem: quia ei ſubiici non vult:ſed etiam quia ipſam cenſuram quis nõ ęſtimat, ſed habet vt truffam,ſecundùm Arch.& Hoſt.ext.eo. quod in dubiis,& idem vt ſentire S.Bona.qui videtur velle,ꝙ ſolùm excuſatur,qui participat cum timore,& cum reuerentia ſententiæ.Quartò pertinaciter.i.contra prohibitionem ſuperioris præceptoriam, & intellige generaliter, vel ſpecialiter factam imò hodie requiritur monitio facta nominatim.extrà eo.conſtitutionem.libr.6.Et de hoc S. Tho.in quol.xj.art.ix.facit quæſtionem.Et conſentit Pet.& Abbas, & Io.And & Io de Lig.& Ric.in iiij.& S.Bona.addẽs,ꝙ eſt mortale ét qũ quis probabiliter credit ex tali communione ſententiam venturam in contemptum. Sed hoc ad tertium caſum reducitur. & Panor.in c.in ſacris.ꝙ met. cau.

addens quintum caſum,quando.ſ. quis eſt excõmunicatus cum participantibus, ſed hoc non eſt mortale rõne participationis, ſed ratione præcepti incluſi in ſententia, vnde reducitur ad quintum.Addit & ſextum.ſ.quando communio eſt nimis frequens,ſed iſte reducitur ad tertium.Addit autem S.Th.ꝙ iuriſtæ oppoſitum ſentientes, nimis fauent iuri poſitiuo.Sed contra hoc videtur eſſe c.ſacris.extrà, ꝙ met.cau. vbi videtur dici,ꝙ ſit mortale. Sed illud cap. loquitur,quando participatio eſt in his,quæ ſunt ſecundùm ſe pctã:vt poteſt coll.gi ex S.Thom. in quolib. ſiue in crimine criminoſo.¶ Sciendum*eſt quartò,ꝙ licèt ſecundùm 7
iura communia excõicati, etiam non denuntiati deberent euitari,vt dictum eſt:illud tamen eſt modificatum per cõſtitutionem Conſtantiæ factam, & Baſileæ ante ſciſſuram renouatam. ſ. ꝙ fideles, & tales non teneantur euitare in diuinis,vel extra,niſi fuerint publicè denuntiati: excepto percuſſore clerici ita notorio, ꝙ non poſſit aliqua tergiuerſatione celari,quæ quidem conſtitutio, licèt olim fuerit dubia,non tamen modò,vt probat Arch.in cenſuris,de excommunicationibus. in fin.& in iij.parte.tit.xxv. in fin. Sed quia poteſt habere multiplicem ſenſum, eam recito formaliter.¶ Inſuper ad euitanda ſcandala, & multa pericula,quæ conſcientiis timoratis contingere poſſent,Chriſti fidelibus tenore præſentium miſericorditer indulgemus, ꝙ nemo deinceps à communione alicuius in ſacramentorum adminiſtratione,vel receptione, aut aliis quibuſcunq; diuinis,intus,vel extra prætextu cuuiſcunq; ſententiæ,vel cenſuræ eccleſiaſticæ à iure,vel ab homine generaliter promulgatæ,teneatur abſtinere, vel aliquẽ vitare,aut interdictum eccleſiaſticum obſeruare: niſi cenſura, vel ſententia hmõi fuerint in,vel contra perſonam,vl collegium,vniuerſitatem,eccleſiã,communitatem, vel locum certum,vel certam à iudice publicata,vel denuntiata ſpecialiter,& expreſsè:conſtitutionibus apoſtolicis,& aliis in cõtrariũ facientibus non obſtantibus quibuſcunque. Saluo ſi quem ꝓ ſacrilega manuum iniectione in clericũ ſententiã latam à canone adeò notoriè conſtiterit incidiſſe, ꝙ factũ nõ poſſit aliqua tergiuerſatione celari,nec aliquo iuris ſuffragio excuſari.Nã à communione illius, licèt denũtiatus non fuerit,volumus abſtineri iuxta canonicas ſanctiones.

8 In concilio Conſtantienſi ſub Martino v. * Ex quibus vt primò cum excommunicari non debeat communitas vel collegium,ſed ſingulares pſonæ, ꝙ loquendo de excõicatione,dicta publicatio ſpecifica, & expreſſa intelligit facta nominatim licèt quò ad interdictum, & ſuſpenſionẽ ſufficiat denuntiatio ſpecialis contra communitatem. Et ita ét ſentiũt quidam Summiſtarum.Quod verum puto,niſi vbi quis notoriè eſt membrum alicuius multitudinis denũtiatæ in ſpecie:puta eorum,q incenderunt, vel rapuerunt. Et hũc ſenſum tene: qa cõſtitutio eſt gratioſa, & miſericors, ideoq; amplianda,iuxta regulam iuris,odia.lib.6.Vñ & dicit Aſten. lib.viij. ꝙ ſi Papa interdicat, vel excommunicet N.cum ſuis fautoribus,& participantibus ſibi vitandus eſt N.qa nominatim interdictus,vel excõicat⁹ eſt,non autem alij quouſque nominatim ſpecificentur, & determinentur facta fide de fauore,vel participatione.Adde,vel niſi noto-
9 riè conſter,de hoc.*Et ſecundò, quò nullus tenetur ſeruare interdictum eccleſiaſticum,niſi ſit publicatum ab homine contra aliquam vniuerſitatem,vel perſonam, aut locũ ſpecificè,puta,contra tale regnum, aut talem ciuitatẽ, aut tale caſtrum,vel tale collegium.Vñ licèt ſit interdicta ciuitas,cuius vniuerſitas exigit pedagia vel gabellas à clericis, nullus tm tenet obſeruare niſi facta tali publicatione. Quidam

dam autem idem putant de ſententia excõicationis generaliter lata. ſ. ꝙ nullus eam ſeruare teneatur niſi poſt publicationem factam nominatim. Sed hoc non habetur ex textu.& Arch.dicit,ꝙ hæc conſtitutio non ſuffragatur excommunicato,quin ipſe alios euitare teneatur. Quod etiã hic patet, quia eſt facta in fauorem timoratarum cõſcientiarum.Et non eſt ſimile ſicut de interdicto,quod quis põt incurrere ſine culpa & facto proprio, quod etiã ipſa verba oſtendunt.Et ſi obiiciatur, quia ex hoc ſequitur quod quis poſſit abſoluere excommunicatum miniſtrando ei ſacramentum pœnitentiæ per illud verbum, ſacramentorũ adminiſtratione,dico hoc non ſequi,quia aliud eſt dare licẽtiam cõmunicandi his, quos aliquo humano reſpectu difficulter vitamus,aliud ingerendi ſe ad illa, quæ quis ſpõte facit.Vnde per illud verbum,adminiſtratione,datur licẽtia conferendi ſacramẽta corã excõicatis,& ligatis,imò & dãdi ea excõicatis occultè,& qñ ſe publicè ingerunt cũ aliis. Sed in hoc notandum eſt, qd alium textum huius conſti-
12 tutionis dicit Supple.Clericus.iij. in fin.ſe accopiaſſe de libro proprio domini Iuliani Cardinalis, qui præfuit cõcilio Baſilienſi,per quem textum excipitur non ſolùm notorius percuſſor clerici:ſed generaliter omnis notorio facto excommunicatus, ita qd nulla poſſit tergiuerſatione celari aut iuris remedio excuſari. ꝙ intellige ét ſi non ſit in genere vel ſpecie denuntiatus,ſm hunc textum. Et addit quod per hæc Papa excommunicatos,& ſuſpenſos, & interdictos, ſeu prohibitos non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari.Et ita etiam refert Pan.in clem.ij.de ſent.exc.ibi,fuiſſe ſtatutum. Et ita etiam dr eſſe in vero regiſtro eius. Et idem cõcludit do.Feli.in ca. Rodulphus.de reſcriptis. Cauſa verò diuerſarum copiarũ potuit eſſe diuerſitas conciliorum in quibus de ea mãtio facta eſt,& aliquid mutatum.Vñ cõcilium Baſilienſe aliqualiter conſtitutionem Conſtantienſis alterauit.Et huic literæ videtur ſtandum, vt etiam dicit Feli. ita tamen ꝙ illud quod dr de remedio iuris, non intelligatur ſolùm de remedio verò,quia ſic concilium nihil concederet,ſed intelligatur ét de remedio apparenti, & diſputatione ſuſtenta-
10 bili,licet falſo.¶ Sed circa prædicta,dubia infinita conſurgunt. ¶ Primum eſt, vtrum ſit excommunicatus Papa vel alius prælatus communicando excõicato à ſe,vel à ſuo inferiori? Et dico,ꝙ Papa diſpenſare põt in participãdo cum excommunicatis? qa eccleſia in ordinando pertinentia ad ſalutem errare non poteſt,cùm regatur à Spiritu ſancto,vt habetur diſt.8. qui contempta. ipſa autem in hoc diſpẽſauit, vt patuit per decretũ Conſtantienſe, & quotidie diſpẽſat ad ſcandala tollenda,quæ multum caueri debent.di.50. vt conſtitueretur. Nec obſtat, ꝙ excõicatis non communicare ſit de doctrina apoſtolorum.11.q.3.ſicut. & patet 1. Cor.5.& in ſecunda canonica Ioan.c.vnico, quia, vt dicit S.Th.in 4.non omnia quæ ſunt in doctrina apoſtolorum, ſunt propriè & ſtrictè de iure diuino.ſ. ſumendo illud pro his quæ ſunt pertinentia ad fidem & ſubſtantiam ſacramentorum,& moralia ad ſalutem neceſſaria,in quibus ſolus Deus diſpenſat,ſed quædam ſunt pertinentia ad ritus, & decentiam Chriſtianæ religionis, quæ ſunt puræ ordinationes apoſtolorum, non Dei,ſeu diuini iuris, & in his Papa tollere poteſt & ſuſpendere ordinationes.cùm viderit expedire,cùm eccleſia habeat illam authoritatem, quã tunc Papa ſuccedente Petro,qui præfuit omnibus apoſtolis.Vñ cum bigamo diſpenſat.diſt.34. lector. quod eſt cõtra apoſtoli 1.Timo.3.Igitur dico,quantum attinet ad Papam,ꝙ non incidit in minorem, ſm glo.in c.nulli.eod.tit. quia hoc vinculum contrahitur à iure poſitiuo, quo Papa non ligatur:vt in c.propoſuit.de conce.praeben.Pan. tm in c.cùm deſideres.eo.tit. addit ꝙ peccat qñ non ſubeſt cauſa participandi,quia tunc facit contra ius diuinum illud,ꝙ in Euangelio cauetur,quod qui ſe non vult corrigere, excõmunicetur, & ſit vt ethnicus & publicanus. Vñ Papa non habendo eum vt ethnicum,peccat contra ius diuinum,cui ſubiicitur.xxv.q.j.ſunt quidam, non tm incidit in minorẽ: quilibet autem inferior Papa in eam incidit participando: vt idem ibidem dicit: etiam ſi talem vellet haberi pro ab-
11 ſoluto:quia non põt illo modo abſoluere. ¶ Secundũ*eſt, vtrum delegatus excommunicare poſſit excõmunicatione maiori eos,q participant excõicato à ſe? Et dico, quòd ſic: & illi tenentur abſolutionem petere ab eo vel à delegãte. extrà,de of.deleg. præterea, & c. ſignificaſti.& c. prudentiam.quod tm intelligendum eſt ſolum cum illa ſolennitate,de qua dictum eſt ſuprà.excõmunicatio.ij.in pr.caſu ix.
12 ¶ Tertium*eſt, vtrum poſſit qs vendendo vel emendo cõtrahere cum ſeruitore excõmunicati? Et dico quod ſic,ſm Verue.ſi agat ſuo nomine,& non in fraudem.Si verò agat nomine excõicati,nõ eſt cum eo contrahendum, ſicut nec cum excommunicato,ꝙ intelligo, niſi eo caſu quo iſta cũ excõicato licet,pura in vitę neceſſariis. Si tm video aliquos afferentes venialia de mercato publicè excõicato.ſ. quantum ad omnes ibi contrahentes, ſm eundem non teneor propter hoc eos vitare niſi mihi aliter innoteſcat,quod ea ibi emerunt: de rebus autem ibi emptis comedere poteſt quilibet,maximè ſi non fuit in culpa emendi, vt notatur in
13 Sum.Con.lib.iij.tit.xxxiij.q.cxciij. ¶ Quartum*eſt vtrum ab vxore vel familia excõicati poſſimus aliquid accipere? Et dico ſm Verue.quod ſic,ſi ſua & ſuo nomine dederint, ſecus ſi nomine excommunicati,& ſuo ſimul vel excõicati ſolum. Item ſecus ſi dederint de communibus bonis aut propriis excõicati, niſi fortè ille conceſſiſſet qd ſuo proprio nomine poſſent dare. Et intelligo niſi hoc conceſſerit in fraudem puta qa ſciebat, qd aliter talia acceptata nõ fuiſſent.Etſi dubitatur quæ vel quo nomine dentur, tenendũ eſt certum ſm eundem Verue. niſi. ſ. eſſet tanta neceſſitas in accipiẽte,ꝙ excuſaret,vt in Sum.Cõf.eod.tit.q.cxlvj.
14 ¶ Quintum*eſt, vtrũ prædicatores poſſint excõicatis participare paſſim? Et dico ſm Veruec.ꝙ eleemoſynas poſſũt accipere tpe & occaſione prædicationis ac confeſſionis, vt dictum eſt,ét ſi aliunde poſſent ſibi prouidere, ſm quoſdam,qa vt dicit Hoſt.illa conſtitutio.extra eo.cum voluntate pp prædicatores ſpecialiter facta eſt, qui. ſ. alio iure tpe neceſſitatis poterant accipere.c.xj.q.3. quoniam multos. Vnde aut iſta conſtitutio nihil eis contulit, aut accipere tunc poſſunt etiam ſine caſu neceſſitatis:licet Inn.in d.c.cũ voluntate,dicat oppoſitum eſſe tutius,ꝙ verum puto, niſi refutatio impediret fructum prædicationis, gratia cuius ét verba impertinentia poſſunt interponi, vt ibi dicitur. Sed præter has cauſas.ſ.prædicationis ac confeſſionis & neceſſitatis, nõ dñt accipere ab excommunicatis & ſimilibus.i. oppreſſoribus pauperum& deſinentibus.diſt.xc.obligationes.& c.eorum.xvij.q.4.miror, & conſentit Bern. & Sum. Con.li.3.tit.13.q.clxvij. Ad eandẽ quoq; mẽſurã ſedere nõ dñt, ſm vtroſque.ſ.ſi aliàs poſſunt ſibi prouidere, ſm glo. Ray.Quod prædicatores nõ proficiant, quãdiu tm probabiliter ſperant profectum,recipere poſſunt.ff. de neg. ge.l. ſed an vltro.aliàs aũt non, ſm gl.Ray.& Hoſt. ¶ Sextò*eſt, vtrum legatũ accipi poſſit ab excõicato? Et dico ſm Inn.in d.c.cũ voluntate,ꝙ ſic:niſi ſit factum ad hoc,vt oretur pro anima eius. Et dicit, quòd licèt mortuaria, quæ dantur pro

anima,non ſint ab excõicato recipienda, cùm pro eo non
ſit orandũ,tamen ſi non pro anima,ſed ſicut alteri priuato
excõicatus aliquis leget eccleſiæ,illud recipere põt, q̃ ille
nec teſtari prohibetur,& conſentit Petr.de Sapſona. Hoſt.
tamen contrariũ ſentit, vt not.in Sum.Conf. eo.tit.q.cxlvj.
Sed primum dictum vr verius,quia in morte ceſſat potiſſima
ratio prohibendi participationẽ, ſcilicet vt excõicatus
reſipiſcat, extrà eod.cùm medicinalis,lib.6. Et ſi verum eſt
primum dictũ, addo q̃ etiã ſi fiat legatũ vt oretur pro ani-
ma illa,eodem modo quo licet orare,iuxta dicta ſ̃.eo.tit.in
princ.poteſt recipi,tum quia hic ceſſat ratio Inn.ſcilicet, q̃
pro eo non ſit orandũ,tum etiã quia iſta participatio eſt p̃
bono animæ eius, cum ordinetur ad orationem priuatam.
16 ¶ * Septimũ eſt, vtrũ fratres recipere poſſint eleemoſynas
in hoc caſu, ſcilicet qñ Petrus,qui cõſueuit eis dare ſingu-
lis ſeptimanis certã ſummã, vidit ſe in breui excõicandum:
ideoq; ordinauit amico vt dictam ſummã daret eis, donec
reuocaretur mandatum vel ſentẽtia, ſpondens ſe ſatisfactu
rum ? Et dico, ſm gloſ.Rayn.& Sum.Conf.eo.tit.q.clix.q̃
ſic, ſi fratres hoc non p̃curarunt,nec peccabũt ſic recipien
tes ab amico dante nomine ſuo,nec excõicatus, qui p̃prio
motu ſibi prouidit in futurum, & pia intentione, ſciens q̃
fratres ab eo excõicato nõ reciperent.Secus verò ſi fratres
hoc procurarunt,quia canoni facerent fraudẽ,licet ille ſuo
nomine daret:ſit enim fraus canoni vel legi, qñ ſalua lite-
ræ ſuperficie, per adinuentionem aliquã dolo malo contra
17 mentem eius venitur.ff.de legi.l.contra legẽ. ¶ *Octauum
eſt, vtrum excuſentur patres & domini ſi participant filiis
& ſeruis excõicatis, ſicut econuerſo?Et dico,ſecundũ Ray.
& Veruec. q̃ ſecundùm aliquos excuſantur. Sed tutius eſt
dicere q̃ non : quia ſuos minores corrigere tenebantur ne
inciderent.arg.xxvij.q.j.de filia. & cõſentit Gof. & Hoſt.&
videtur verum, qñ ipſi fuerunt cauſa, q̃ inciderent vel eſ-
ſent in mora perendę abſolutionis,ſm Arch.Aliter,inquit,
locũ habet quod S.Tho.dicit,in iiij.diſt.xviij. q̃ ad minus
debent eis cõicare, in his, ad quæ ſunt obligati, quia ſicut
inferiores ſuperioribus ad obſequium, ita ſuperiores infe-
rioribus ad prouidentiã obligantur. Vnde intelligo, q̃ tm̃
licitè communicãt,quantũ requirit paternalis,aut domina-
tiua gubernatio:quod intelligo,etiã ſi fuerũt in cauſa,quia
per hoc nõ tollitur obligatio eorũ. Et adde q̃ quando pa-
rentes à filiis alimenta recipiunt, licitè eis cõmunicant, vt 20
in Sum.Confeſ.lib.3.titu.xxxiij.q.cxxxj.Sed intellige quod
licitè participãt in petendo & accipiendo alimenta tanquã
debita, ſi ea filij debent, nõ autem cõueniendo, ſi aliter fa-
cere poſſunt, quia eo caſu nõ ideo excuſantur,quia debeãt
filio,ſicut ſubditi ſuo ſuperiori, ſed quia filius debet eis, ſi-
cut debitor creditori. Et eodem modo dicendũ videtur de
ſeruis excõmunicatis, qui ſeruiunt domino, & de mercena
riis,quibus licitè cõmunicant cõductores, vbi ſine magno
incõmodo eos vitare nõ poſſent. Et idem de ſociis haben-
tibus aliquid cõmune.Hoſt.Bern. & Sum Cõf. bi q.cxxxij.
& in c.ſi verò.eo.tit.vbi Pan. notat iſta eſſe vera ſi ſocietas
erat cõtracta ante excõicationem, & etiã ſi poſt:& ego nõ
contraxi,ſed in ius ſucceſſi alterius, quia nõ ſum in culpa,
& ſocietas originẽ habuit ante excõicationẽ. Secus ſi ego
contraxi:quia peccaui cõtrahendo, hæc ille recitans Hoſt.
& videtur dicere repugnantia. Sed intelligo q̃ dicat ſoc e-
tatem contractã poſt excõicationem nõ ſimpliciter, ſed in
ordine ad me, qui ſucceſſi in ius alterius, qui ante ſenten-
tiam contraxerat. Et intellige, ſecundùm eundem quando
ex abſtinentia ſocietatis damnum imminet mihi, non au-
tem quando imminet excõicato,quia non teneor illi com-
municare in ſuũ fauorem. Intellige etiã argu. d. c. ſi verò,
quod ſemper participari põt ad euitandũ damnum emer-
gens,arg etiam dictorũ ſ̃.notab.ij.in princ.ſed eo caſu vo-
18 luntariæ cõmunicationes ſunt vitãdæ. ¶ * Nonum, an ex-
cuſentur vaſalli domini cõicantes. Et dico circa hoc eſſe
triplicẽ opinionẽ, & prima eſt Rich. in iiij.diſt.xviij.quod
non,quia abſoluti ſunt durante ſentẽtia,vt in c.nos ſancto-
rum.xv.q.vj. vt conſentit Hug.& Sum.Roſel. Secunda eſt
Inno.& Hoſt.in c.veritatis,de dol.& cont.quia loquuntur
ambiguè, nec audent diffinire, ſed recitant contrarias opi-
niones,& cõſequentur, ſecundũ eos,eligenda eſt tutior, id
eſt,præcedens. Tertia verò eſt diſtinguendũ, vt diſtinguit
Verue.dicens, quod eos vitare tenentẽ cum ſentẽtia contra
dm̃ aggrauatur,& præcidit vaſallis ne obediant illi:& ſic
intelligitur d.c.nos ſanctorum.& Supple.dicens,quod non
excuſantur qñ poſſunt cõmodè dm̃ vitare, aliàs neceſſi-
tas excuſat. Sed veritas eſt iuxta ea quæ determinata ſunt
ſ̃.§.iiij.& viij.quod dominus agere nõ poteſt:ipſi tñ debita
reddere tenentur, & in hoc licitè cõicant, etiam ſoluendo
in propria perſona,vt in Sum.Conf.eo.tit.q.cxxxvj. & non
aliter. Nec obſtat cap.nos ſanctorũ:quia non abſoluit va-
ſallos à debitis,ſed à iuramẽto fidelitatis,quod eſt magna
ſeruitus vltra debitũ,vt j̃.Vaſallus,hoc patet ibi per gloſ.&
text. Si tamen dubium eſt, vtrum princeps ſit excõicatus
nẽcne, vaſalli obedire tenentur in oibus vt prius, quia in
dubiis ſuperioribus obediendum eſt,ſm Doct.vt xxiij.q.j.
19 quid culpatur. ¶ * Decimum eſt, vtrum poſſit quis iudici-
bus vel rectoribus excõicatis cõmunicare in iudicio ſtãdo
coram eis ? Et dico, ſecundùm Verue.q̃ ſic, ſi eſt de iuriſ-
dictione illorũ,& vocatur, quia eſt caſus neceſſitatis, & ſi-
militer ſi coram eis conuenit ſuos iniuriatores,quia etiam
in hoc non ſolùm eſt neceſſitas, ſed etiam cõicatur tali in
ſpectantibus ad ſalutẽ animæ, ſcilicet reddere cuique ſuũ,
aliter pararetur via raptoribus.Item quia ſi licitè conuenio
excõicatum ratione debiti, pari ratione & corã excõicato.
Licet etiã iudicem excõicatum requirere, vt iuuet inquiſi-
tores cõtra hæreticos, nec inquirẽtes incidunt in minorẽ:
extrà de hæret.c.præſidentes, lib.6. Imò in eadẽ cauſa hæ-
reſis recipi põt teſtis excõicatus : extrà de hæret.c.in fidei.
lib.6.in aliis tñ caſibus nõ licet prædictis cõicare,puta co-
medendo vel huiuſmodi,quia non ſunt de perſonis exem-
ptis,ſm Verue.& Sum.Conf.eo.tit.q.cxxxvij. ¶ * Vndeci-
mum eſt, eps ſi cõmunicet excõicato à ſe in crimine dam-
nato vel criminoſo,id eſt,propter quod illud excommuni-
cauit,vtrũ incurrat eandẽ ſententiam ? Et dico,q̃ non,ſm
Bern.& Gof.ſed incurrit minorem tantummodo,aliter ſua
ſententia ligaretur : quod fieri nõ poteſt,cùm nemo poſſit
ſua ſententia ligari. arg.de arbit.l.pen. & de iud.l.Iulianus.
Sed Rayn.Inno.& Hoſt.ſentiunt,q̃ incurrat eandẽ,& non
ſua,ſed iuris ſentẽtia ligatur,licet occaſione ſuæ,extrà eod.
nuper.& q̃ à ſuperiori oportet illũ abſolui, & ſic intelligitur
c.ſicut Apoſtoli.xj.q.iij.cum tribus ſequẽtibus,& extrà
eo ſi concubinæ,& conſentit Ioan.Mona.& Arch.& addit
Hoſt.q̃ incurrit etiã minorem.Exemplum verò horũ eſt,ſi
epiſcopus cognoſcat illam quã pro fornicatione dãnauit,
vel ſi conſanguineum, vel amicũ damnauit pro rapina fa-
cta ſuo inimico,& rapto i fauet occultè,& cum eo partici-
pat. Si tamen eps vel alius excommunicaſſet aliquem cum
omnibus auxiliantibus, & ipſe excõmunicator fuerit vnus
ex illis,non ligatur,quia cum non ligetur à iure, ligaretur
à ſe, quod eſſe non poteſt, cùm nemo ſe poſſit vel abſol-
uere vel damnare,ſed tantum ſuperior.diſtin.xxj.inferior.
extrà,de maio.& obed.cum inferior. Sed Innoc.extrà eod.

quod

quod in dubiis, ſecundùm Arch.extrà,eo. ſtatuimus, lib.6.
21 ¶ * Duodecimum eſt,vtrũ ſi quis tenetur iuramẽto ſoluе-
re alicui in certo termino, ſoluere teneatur ſi ille excõice-
tur interim ? Et dico in hoc eſſe varias doctorũ ſententias.
Nam Hoſt.& Ray.tenent, q̃ ſoluere nõ debet, ſed ſummã
in ſacra æde deponere donec abſoluatur.xv.q.vj. nos ſan.
ctorum.vt citius reſipiſcat,ſi tamẽ eccleſia me abſoluit du-
rante ſententia à iuramento exigente cõtumacia rei,quod
facere poteſt,vt xv.q. vj.iuratos.& extrà,de iureiu.venien-
tes,& de pœn.c.ſi.eo.caſu depoſitionem fieri non oportet,
ſecundùm Hoſt.& idem tenet gloſ.in c.iuratos.xv.q.vj.&
idem Suppl.& Sum.Roſ.& Ang.gloſ.verò Ray.dicit quòd
ſi iſte ſolutionem differat ex auaritia, nõ ex zelo iuſtitiæ,
peccat Deo,licet ab eccleſia nõ puniatur.Inn.verò conſu-
lit tali q̃ ſoluat : quia & ſeruiens tenetur ſeruire ei,vt pro-
miſit.xj.q.iij.quoniam multos. Et hanc opinionẽ Sum.Piſ.
cum Arch.dicit veriorem, & ſequitur,& ſine dubio iſta eſt
mens S.Tho. in iiij. vbi probat patrem & dominum poſſe
communicare filio,& ſeruo excommunicato,ſaltem in his
ad quæ tenentur,vbi virtualiter habet iſtam maximam, q̃
obligatus excõmunicato ante ſententiã, eſt obligatus etiã
poſt,niſi abſoluatur, vt vaſallus quò ad iuramentũ fidelita
tis.Et hoc eſſe verũ,patet etiã ex dictis Hoſt. tenentis opi-
nionẽ contrariã,qua ipſe fatetur, q̃ debẽs aliquid excõica-
to ex contractu,tenetur quò ad obligationem naturalem,
etiam ſi non interuenerit iuramentũ,vt dictum eſt ſ̃.iij.§.
xxiij.Obijcit autem Supple.q̃ illud c.quoniam non loqui-
tur niſi de obligatione procedente ex conuerſatione do-
meſtica. Sed dico primò hoc eſſe falſum, quia extendit illud
c.etiam ad colonos,vt iuſtũ eſt, & data veritate huius,
dico ſecundò, q̃ ſicut illa obligatio ad conuerſandũ dome
ſticè excuſat cõmunicationem domeſticam,ita minor obli
gatio,quæ eſt ex cõtractu, excuſat minorẽ, quæ eſt in red-
dendo debitum. Obijcit etiam Roſel.alleg. Pan. in c. inter
alia.eo.tit.qui tenet aliam opinionẽ per locum à ſpeciali,
quaſi ſpeciale eſt in filiis, & mercenariis, & ſimilibus, de
quibus in d.c.quoniã,ergo in aliis erit contrariũ,quia non
debeo incurrere periculum animæ ex facto communicati.
Sed dico primò, quòd eſt ſpeciale in prædictis quãtùm ad
communicationẽ domeſticam vel magnam, nõ quantùm
ad paruã, quæ eſt in reddendo:hoc tñ dato, dico ſecundò,
q̃ in aliis erit contrariũ, vbi eſt ratio minor vel etiam par,
nõ extendendo ius priuilegiatũ, ſecus vbi eſt ratio maior,
vt in debitore, qui iam accepit quod reddat, ſicut mercena
rius exhibet id gratia cuius accipiat. Nec incurritur peri-
culũ animæ faciendo id ad quod obligat lex naturæ,id eſt,
ſoluendo debitũ, ſed potius nõ ſoluẽdo qñ quis nõ eſt ab-
ſolutus ab obligatione.Et ſi dicatur, q̃ abſoluit eccleſia eo
ipſo, q̃ prohibet tali cõicare, nõ valet:quia nunquã eſt in-
telligendũ, q̃ inferiorẽ aliquid agere velit aduerſus legem
ſuperioris,etiam in caſu à ſuperiore conceſſo, niſi ſpeciali-
ter exprimat, ſicut ſpecialiter exprimitur de iuramento fi-
22 delitatis in vaſallo. ¶ * Decimumtertiũ eſt vtrũ participan
do in diuinis ſemper incurratur ſententia eadẽ ſiue maior.
Et dico,q̃ vt ex dictis colligi poteſt, ſi excõicatus eſt quis
à Papa ſententialiter & nominatim, ex tali participatione
clericus incurrit eandẽ,vt j̃.Excõmunicatio. viij.§.vj.laicus
verò minorẽ,vterque tñ mortaliter peccat. Si verò eſt ex-
communicatus à quocunq; iudice Papa inferiore,& denũ-
ciatus nominatim ſit clericꝰ,incurrit minorẽ, & interdictũ
ingreſſus eccleſiæ, vt j̃.Suſpenſio.§.vj. laicus verò minorẽ
tantùm, ſm aliquos, vterque tñ mortaliter peccat. Si verò
eſt excõmunicatus generaliter à iure vel ab homine,etiam
ſi ſit Papa,nec clericus nec laicus tenetur eum vitare,etiam
in diuinis,niſi ſit notorius clerici percuſſor,vt patet ex de-
creto Conſtantienſi.Adde ſm limitationẽ cõcili Baſilien-
ſis, ante ſciſſuram, vel niſi aliàs ſit excõmunicatus ita noto
riè,q̃ non poſſit aliqua tergiuerſatione celari,etiam ſi non
ſit denunciatus:quia,vt probat Feli.in c.Rodulphus,de re-
ſcript. notorius excõmunicatus nõ eſt neceſſariò denun-
23 ciandus. ¶ * Decimumquartum eſt, vtrũ participatio in di-
uinis vel in aliis facta pp metum,vt quia tyrãnus cogit ſub
comminatione mortis aut verberũ,excuſetur ? Et dico,ſm
Hoſt.q̃ beatus eſſet ſacerdos ſi ſe ad martyrium præparet:
quia metus & ſic culpam attenuet : non tñ ſimpliciter ex-
cuſat.xxxij.q.v.ita ne. Sed in iſta opinione ipſe eſt ſingula
ris, & nõ tenetur.Hug.aũt & Verue.& Sum.Conf.& cõiter
omnes,dicunt, q̃ excuſat metus cadens in virum conſtan-
tem, de quo j̃. Metus ſic, q̃ nec peccatũ nec ſententia, etiã
minor,incurritur:quia in talibus excuſat caſus neceſſitatis,
vel etiã vtilitatis,quod minus eſt. Item,quia nõ tenet quis
obedire prælatis præcipientibus ſubire mortẽ aut verbera,
vel aliquid facere,ad quod iſta ſequũtur,vt ſ̃.Charitas.§.ij.
& j̃.Religio.vj.§.vlti. Metus verò, qui in conſtantem virũ
nõ cadit,non excuſat.Fallit tñ, quod dictũ eſt in duobus.
Primò,qñ participatio eſſet in crimine:quia tunc procedit
dictũ Hoſt.& ſua ꝓbatio.Secũdò,qñ excõicationis cã eſſet
pro tutanda fide : quia pro fide & cõmuni ſalute, qñ aliter
defenſari non põt, prælatus ſubditum põt obligare, vt ibi
dictũ eſt,& dicetur. Cap.aũt,ſacris,quod met.cauſa. dicens
q̃ pro nullo metu debet quis peccatũ mortale incurrere,
præſupponit participantẽ facere contra præceptũ ad quod
tenetur,ideo loquitur quando metus eſt leuis, vel partici-
24 patur in crimine vel in præiudiciũ fidei. ¶ * Decimumquin
tum eſt, vtrũ ſacerdos cui mandat iudex vt aliquem denun
ciet excõicatum,ſtatim viſis literis teneatur eum vitare. Et
dico ſecundũ Veruec.q̃ debet eũ præſumere excõicatum,
ſi iudex eſt ordinarius, vel etiã delegatus, niſi probabiliter
dubitetur de ſua authoritate, ſi tamen poſtmodum res de-
ducatur in iudiciũ,& ille neget ſe excõicatum, dicit literas
huius mandati nõ ſufficere ad probationẽ:quod puto verũ
quando ageretur cõtra excõicantem coram ſuperiore,cui
oſtendere debet iuſtitiã cauſæ & iudicij:extrà eod. ſacroſ.
aliàs in dubio ſtandum eſt literis iudicij : extrà, de probat.
poſt ceſſionem:non tñ tenetur eum vitare,donec eum de-
nunciauerit,aut denunciatũ conſtet. Si aũt iudex ſacerdoti
mandet, q̃ aliquẽ excõicet,non tenetur,vt dicit,eum vitare
25 publicè,vel priuatim,donec eũ excõicauerit. ¶ * Decimũ-
ſextum eſt,quomodo vitãdus ſit excõicatus ? Et dico, q̃ ſi
de excõmunicatione certum eſt, excõicatus occultè vitari
debet in occulto, puta bono modo recedẽdo vel tacendo,
aut occaſiones quærendo, taliter, q̃ non prodatur.arg.c.ſi
tantùm. v.q.ij.& cap.cum non ab homine.eo.tit. & cõcor.
Ray.& Gof.Excõicatus verò publicè, puta quia cõmuniter
ſcitur,& nõ tantùm à paucis, vitandus eſt publicè, vt ſi in-
tret eccleſiã, recedendo inde, vel monẽdo vt ipſe recedat:
quæ monitio,nõ eſt participatio illicita,cũ ſit in cõuertẽ-
do animã eius ad legis obſeruationem.Si verò de excõica-
tione dubitatur, ſm S.Th.in quol.iiij.art.xiiij.diſtinguen-
dum eſt,quia ſi dubitatio præcedit ſententiã iudicum:puta
quia nondum per eorũ conſenſum declaratũ eſt, vitari nõ
debet,quouſque certo iudicio terminetur. Si verò ſequitur
concordem eorum ſententiã,magis ſtandũ eſt ſnĩæ iudicũ,
& vitandus eſt.Cuius ratio eſt,ſm mentem eius,quia ĩ du-
biis obediendum eſt ſuperioribus, vt ibi innuitur, & vt ibi
dicitur, quia iudices certius pñt percipere veritatem. Item

quia si sententiis non staretur non suspensis appellatione. sed quilibet pro suo arbitratu calũniã posset ingerere, reipublicæ bono præiudicaret. Sed prędicta intellige de dubitatione iuris ꝓpter varietatẽ opinionũ, vt in Sum. Conf. lib. 2. tit. 33. q. 194. non dubitatione facti, de qua dictũ est s̃.
26 §. ij. casu 4. ¶ * Decimum septimum est, vtrum is, quẽ scio semel excõmunicatum, semper & vbique sit vitandus, aut semper peccem nõ euitando? Et dico, ꝙ si eũ, de quo mihi cõstat, ꝙ sit Parisiis publicatus, postea inuenio Bononiæ, vbi de hoc nihil scitur, secundum quosdam, ibi vitare teneor. Vnde Inno. dicit in c. inquisitioni. extrà eo. & approbat Pan. in c. ad nostram. el 4. de iureiu. & in c. cum nõ ab homine. extrà eo. quòd si quis esset in vna prouincia notoriè excommunicatus, & in alia mihi soli pareret, debeo eum vitare ibi etiam in publico: quia non potest iste dici ab ecclesia toleratus. Posset tamen ſm Verue. & Sum. Cõf. ac Pisa. benignius dici hoc esse verum, qñ habeo de excõmunicatione testes vel instrumenta, quibus facilè eã probarem, aliàs teneor solũ vitare in dicœcesi, in qua facta est publicatio. Intelligo tñ, ꝙ si eam probare nõ possem, teneret tamen eum vitare in occulto: quia maior est de isto ratio, quàm de eo, qui nullibi est notoriè excommunicatus. Eum verò, de cuius sentẽtia mihi cõstat, si video post annum, secundùm Verue. ei cõmunicare possum, & eum credere absolutum, si talis est, ꝙ credatur timorosus, & qui tũc seruabat excõicationem, & modò nõ seruat. ar. extrà, de offic. ordi. ex parte. aliàs debeo eum vitare occultè vel publicè, secũdum quod sententia est occulta vel publica, donec constiterit vel præsumatur probabiliter de absolutione Igitur semel excõicatus, semper & aliquo modo vbique vitãdus est, nisi cõster de absolutione, per regulam, semel. de regu. iur. in vj. & facit. c. proposuit. de cle. excommi. vel nisi esset talis, de quo hoc ꝓbabiliter præsumatur. Si tñ subito nõ aduerto actu de excõicatione eius, quẽ habitu scio excõmunicatum, nec pecco, nec incido in minorẽ, secũdùm Veruec. ¶ * Decimum octauũ est, vtrum liceat
27 mihi vti domo excõicati? Et dico secundùm gl. Ray. ꝙ eo absente nõ licet mihi hospitari in ea, vel inde sumere necessaria vitæ, aut vinum ad celebrandum, nisi accipiam abvxore vel factore, eo modo quo dictum est s̃. dubio iiij. Si verò domum inuenio sine custodia, & prædicta facio ex confidentia amicitiæ, nõ licent prędicta, quia sic quodammodo contraho cum illo, obligans me ad autidora, & ei communico. Si verò credo eum rem habiturum non gratam cùm sciuerit, non incido quidem minorem, sed tamẽ
28 furtum committo. ¶ * Decimum nonum est, quomodo credere debeo aliquem esse excommunicatum sic, quòd eum tencar vitare? Et dico hoc esse. Primò si vid eũ denuntiari aut facientẽ aliquid cui scio annexam esse sententiam, puta percutientẽ clericũ. Secundò, secundùm Rayn. si est fama publica, ꝙ sit denũtiatus, aut egerit aliquid tale: Si autem alterum horũ audio à fide dignis de visu referẽtibus, teneor inquirere veritatem, & interim vitare illum, secundùm eundem. Si vero fama est leuis, vel audio ab aduersario, non teneor. 22. q. 5. hoc videtur. & 2. q. 1. cap. 1. & 2. q. 3. non solùm & extrà eod c. cum desideres Tertiò, si audio ab aliquo hoc dicẽte de seipso extra confessionem secundùm omnes: non autem si in confessione, secundùm Ver-
29 uec. ne cõfessio reddatur odiosa, & quia scio solũ vt Deus. Et consentit Hostien. licẽt Hug. dixerit contrarium, cuius tamen dictum dupliciter est verum. Primò, quando hoc scio in confessione simul & extra cõfessionem. Secũdò limitando, ꝙ debeo secretè monere & vitare quantũ commodè possum sine scandalo, ne dem ei materiã peccãdi & ingerendi se aliorum cõmunioni contra iura. arg. vj. q. ij. si tantũ: & extrà, de offi. ord. si sacerdos. Quartò, ſm Veruec. si audio, ꝙ talis sit excõicatus, & hoc ab eꝑo vel alio eius prælato, aut sacerdote parochiali, qui hoc mihi dicat denunciando sententiã: & talis est casus, de quo solet excõicatio fieri. Secus verò si hoc dicat in locutione cõi: qa credere nõ teneor, aut illũ euitare. Secus etiã si aliquis illorũ dicat se vidisse parochianũ suũ aliquid facientem, ꝑp quod incidit in excõmunicationem, & illud nõ est publicũ, quia ſm Veruec. siue credã illũ vitare, siue nõ credam, illum vitare nõ teneor, etiã in occulto, quantũ ad euitandũ excommunicationẽ minorem, & multo minꝰ si alius hoc dixerit. Si tamen credã, non debeo me ingerere cõioni illius si possum sine scãdalo, ne dem materiã peccãdi. Sed ista licet sint vera modo ratione decreti Cõstantiensis, tñ olim necesse erat vitare in occulto etiã occultũ: extrà eod. cum non ab homine. Quintò licet non teneatur credere facerdos si videat aliquẽ hora missæ nolentẽ intrare eccl̃am, sed audire foris, præsumere eum excõicatum, secundũ Veruec. tamẽ, vt dicit, inquirere tenetur veritatẽ, si est sacerdos proprius,
29 qui tenetur agnoscere vultum pecoris sui. ¶ * Vltimum est, vtrum ista prohibitio participãdi, extendatur ad mortuos? Et dico, ꝙ cui cõmunicamus viuo, cõmunicamus & mortuo: extrà, de sepult. ex par. el ij. nisi post mortem appareat, ꝙ non erat ei cõmunicandum in vita, puta si post mortem de hæresi conuincatur. xxxiiij. q. ij. sanè. & præter casum de torneamentis, de quo j̃. Torneamentũ. §. j. Econtrario quoque cui non cõmunicamus in vita, nec mortuo cõmunicare debemus: extrà, de sepult. sacris, nisi appareat, ꝙ ei communicandum erat in vita, puta quia ostendit signa contritionis, extrà eod. à nobis. el ij. de sepult. parochiano, vel nisi reconciliationem petiuerit. de sepul. sacris, in glos. quod intellige, si post mortem fiat absolutio, & nõ ante absolutionem, secundùm Panor. in c. à nobis. el ij. extrà eod. titu.

RVRSVS de Excommunicatione sextò, scilicet percutientium clericos.

1 *Excommunicatio sextò modo considerata à Cano. si quis. xvij. q. iiij. in delinquentes infligitur. Et ibidem verbum si quis, quid contineat. Et quid clerici nomine contineatur.*
2 *Canonis si quis, vt quis pœnam incurrat, quot requirantur.*
3 *Clericus quisnam, aut religiosus, cap. si quis prædicto priuilegio gaudeat.*
4 *Priuilegium prout ad negotium præsens pertinet, iuxta Panorm. duplex. Et ibidem vtrunque tractatur.*
5 *Clerici etiam sine manuum violenta iniectione, quibus casibus aduersus iniuriam inferentem, Canon. si quis, priuilegio gaudeat, axiomatibus octo demonstratur.*
6 *Clerico manus violẽtas inferre, quot modis ac casibus sine Cano. offensione quis possit, quatuordecim conclusionibus expeditur.*
7 *Clericus in sacris existens habitu dimisso, quibus casibus priuilegium Cano. si quis, aut fori perdat. Et ad finem huius numeri in tribus Archiepisc. Florent. refellitur.*
8 *Clericus se sponte verberibus in satisfactionem obtrudens, num sit excommunicatus. Et in quam incidat excommunicationem.*
9 *Mulier clericum libidinosè impetentem si percutiat, an in Canonem incidat.*
10 *Clericum capillis arripiens, ac dicens, si non clericus esses, te cæderem, an in Canonem incidat. Et quid de tangente res clerico adhærentes. num. seq.*
12 *Clericum aliquid per metum efficere cogens, num in Canonem incidat. Et quid de eo, qui clericum de equo præcipitat, vt eius ascensu aduersarium effugiat. num. seq.*

Clericum

14 *Clericum criminosum, an quilibet iudex, vel etiam clerici socius non iudex, ne fugiat, arripere queat, vt eum iudici sistat. Et quid de Potestatis familia, & creditore.*

1 EXCOMMVNICATIO * sextò, specialiter quò ad ꝓcussores clericorũ & monachorum fertur, in c. si quis. xvij. q. iiij. & in c non dubium. de sent. exc. Pro quo sciendũ est primò, ꝙ per ly si quis, cõprehẽditur ẽt fœmina, secundũ gl. ibi, & Arc. & patet in c. mulieres. eo. tit. & per clericũ, vel monachũ intelligitur ꝑsona tali priuilegio gaudens vt sic: ita ꝙ percussor eius in casu, in quo nõ gaudet, non incidit. Et per manum violentam intelligitur omnis effectus violẽter illatus in persona vel adhærentia personæ, quia iste canon, vt dicit Pan. in c. nũper. eo. tit. põderat potius effectũ violẽtiæ, quàm modũ inferendi violẽtiam. qd̃ patet in d. c. nuper. vbi dicitur excõicatus qui clericum detinuit in custodia, licẽt fortè eum non tetigerit, imò intelligitur omnis effectus iniuriosus, etiam si nõ esset violentus, vt in c. cõtingit. el j. eod. tit. vt cum clericus sponte
2 se verberibus subiicit iniuriosis. ¶ Ad * hoc autẽ, ꝙ quis in hũc canonẽ incidat, tria requiruntur. Primò effectus iniuriosè illatus. Vnde nõ incidit quis per iniuriosa verba, aut commiuationes, puta eleuato pugno, vel ense, ſm Veru. Gof Ho. Ray. & Io. le Lig. quia ista non transeunt in personam clerici. & secundùm Io And. nullus incidit in pœnã latæ sententię per solã attentationẽ, nisi ad actus consummationem peruenerit. de elec. perpetuæ. lib. vj. Secundò ꝙ fiat suadente diabolo. i. animo iniuriandi, vel offendendi: quia text. hoc dicit, & secundũ Inn. & omnes Canonistas requiritur dolus & facti perpetratio, imò si quis intendẽs iniuriã inferre laico, & errore iusta deceptus infert clerico, non incidit, vt patebit. Tertiò, ꝙ effectus iniuriosus sit notabilis apud animũ inferẽtis: quia vt s̃. Excõicatio. j. §. ij. dictum est, sententia canonis nunquam infertur, nisi pro mortali, quod in re modica esse non põt, in hoc tamẽ stabitur arbitrio boni viri, cùm antè determinari non possit.
3 ¶ Sciendũ * est secũdò, quis sit clericus, vel religiosus gaudens isto priuilegio? Et dico, ꝙ secundùm iura & cõmuniter doct. talis Primò, omnis habẽs aliquem ordinem, etiã primam tonsuram solùm, vt de ætat. & qualit. cum cõtingat. & not. Pet. de Anch in c. j. de cle. cõiug. lib. vj. Et secundò omnes professi, vel professæ religionis approbatæ: etiã si sint conuersi, vel conuersæ. Et tertiò, similiter nouitij. s. religionem approbatam sed ad probationẽ, ingressi, vt in c. si religioso. eod. tit. lib. 6. etiam si sint bigami, secundùm Io. And. in c. mercuriali. ¶ De cõuersis autem ecclesiarum secularium distinguit Host. in c. nõ dubium. quia si remanent in domo sua viuentes vt laici, siue si retinent sibi aliquã proprietatem nõ gaudent isto priuilegio, secus si se & sua dedicarunt, incedẽtes tonsurati, & habitu mutato diuinas horas audientes, honesteq; viuẽtes, quia licet Sũ. Ang. teneat, eos gaudere solùm ante factũ. s. ad cautelam, tamen verius tenet Host. ꝙ gaudent. s. antè & post. Probatur hæc solutio in c. vt priuilegia. de priu. ver. hoc autem. & consentit Sũ. Ang. Ros. eiusdem ordinis. & Io. de Lig. & Pan. in d. c. vt priuilegia. & addit Pan. ꝙ tales. s. sibi aliquid retinentes, etiam non gaudent priuilegio fori, sed conueniri debent coram iudice seculari licet largo modo sint ecclesiasticæ personæ. Et refert se Pan. ad notata per eum in c. ij. de foro comp. vbi dicit, ꝙ solẽniter pœnitentes nõ gaudent priuilegio fori, nec etiam eremitæ. Et ratio eius est, quia nullus interuenit actus eximens eos etiam à iurisdictione Imperatoris, quæ est duplex. s. receptio ordinis, & cõuersio ad aliquam de religionibus approbatis, vt in c. si. de reli. do. & consentit Lau. & Io. de Lig. licet gl. in c quisquis. xvij. q. iiij. quam sequitur Inn. & Arch. teneat, ꝙ conuersi & pœnitentes gaudeant priuilegio clericali. & loquitur de cõuersis omnibus, etiã si sua nõ dedicauerint. Vnde s̃. Ecclesia. j. §. v. De fratribus autẽ & sororib. tertij ordinis B. Dominici, vel B. Francisci Sum. Ang sentit ꝙ gaudẽt solùm ante factum, non autem post, non solùm si in seculo laicaliter viuunt, sed etiam si viuunt in congregatione sicut cæteri religiosi, quia inquit, non sunt religiosi proprię, cum tria vota non promittant vni religioni approbatæ, & cras possunt esse meri seculares, si volũt. Sed ista ratio nõ est bona: alioquin nouitij nõ gauderent, nec clerici habẽtes tãtùm primam tõsuram. Vnde dico, ꝙ loquendo de iure cõi, de his, & de omnibus oblatis religiosorum vel gaudent, vt patet ex dictis s̃. Ecclesia. j. vel saltem eodem modo distinguendum est, quia si viuunt in suis domibus laicaliter, retẽta sibi aliqua proprietate, non gaudent. ar. c. duo sunt. xij. q. j. & quod no Host. & cõmuniter doct. in d. c. non dubium & Car. in ele. j. de dec. Imò etiam si retinent sibi solùm vsumfructũ, vt not. Pan. in d. c. vt priuilegia. nec sufficit si habitum mutarunt, vt ibi per eũdem patet, & per gl. non obstante, ꝙ tex. loquatur alternatiue. i. disiunctè. Si verò se & sua perpetuo dedicarunt ordinibus suis, gaudẽt: quia non est de his ratio minor, quàm de conuersis secularium ecclesiarum. Loquẽdo verò iure priuilegiato, dico ꝙ omnes fratres & sorores vtriusq; ordinis tertij B. Dominici & B. Frãcisci gaudent per bullam aureã Xysti, & per aliud priuilegium incipiens, sacrosanctam, & tenet Zab. in c. si diligenti. de foro cõp. & Fel. in tract. quãdo literę apostolicę preiud. patr. ecc. dicit indubitatũ quãtum ad vtrumque priuilegiũ, vide etiã vbi s̃. ¶ De eremitis autem Sum. Ang. sequẽs Pan. qui in hac materia satis distat à verò, dicit, ꝙ non gaudent, sed quidã ex d. gl. in c. quis. tenẽt contrarium. & hoc verum est, vt patuit s̃. ti. ecclesia. j. Et idem dicendum est de inclusa sponte, secundùm Ant. de Butr. & Arch. licet dicta Sum. hoc neget. ¶ De Iesuatis autem, qui & discalciati & caputiati incedunt, & viuunt regulariter, dicit Pan. ꝙ nõ debent gaudere priuilegio, qa nõ sunt clerici, nec ordines recipiũt, nec profitentur tria substãtialia vota, imò nullũ, imò putat eos peccare mortaliter, cum veniant cõtra cõstitutionem c fi. de relig. do. Sed tamen ista fortè habent apparentiã sequẽdo iure cõi quãtum ad primos institutores illius religionis, modò autem quia Papa scit & tolerat: imò Martinus v. concessit eis vsq; ad beneplacitum sedis apostolicæ posse licitè in suo statu permanere, non sunt condemnandi, imò dico, ꝙ gaudent, iuxta dicta suprà in tit. Ecclesia. j. secundùm dom Ant. de But.

¶ De clerico etiã cõiugato cum vna & virgine non bigamo incedente in habitu clericali & tõsura, dico, ꝙ gaudet hoc priuilegio & fori, quantũ ad delicta, vt in c. vnico. de cler. coniug. lib. vj. Sed si sit coniugatus non bigamus, non deferens habitum clericalem, & tonsuram, perdit omne priuilegium sine aliqua monitione, secundùm Ioan. And. Mod. & Arch. in c. Ioannes. de cler. coniug. & text. in cap.
4 vnico. de cle. coniug. lib. vj. ¶ Nota * verò, ꝙ cum secũdùm Pan. in c. j. de apost. sit duplex priuilegiũ. s. fori, vt. s. tãtum quis cõueniatur sub ecclesiastico iudice, & canonis: si quis suadente, quia primum perditur difficilius, quia non perditur ex sola dimissione habitus, aut immistione enormiũ, extrà eodem, si vides. libr. vj. his autem aliquando perditur secundum. ¶ Si autem talis dimiserit habitũ & tonsuram, & postea reassumpserit, quidam dicunt, ꝙ non gaudet: quia satis est, ꝙ semel assumpserit sibi vitam laicalem

profes

professione, vt in regula, quod semel. de reg. iur. lib. vj. Sed alij verius dicunt cõtrariũ, quia. s. iusta pœnitentia nemini est auferenda. ij. q. vij. si quis libellos. Et faciunt notata per Inn. in c. fi. de vi. & hon. cler. dicentem, ꝙ clerici priuilegio priuati ꝓpter se immiscere negociationib. illud reassumunt dimittendo, & consentiunt Io. Mon. & Arc. Et hanc opin. probat. cle. j. de vi. & hon. cle. rectè intellecta. in qua dicitur, quandiu in præmissis existant vel insistant, eo ipso amittant, quòd secundũ verum intellectum ad omnia ibi præmissa refertur, vt in c. j. & c. secũdò requiris. de app. quod etiam confirmatur: quia illa cõstitutio est pœnalis, ideò in dubio recipere debet interpretationem mitiorem. Io. de Lig. ¶ De clerico verò deposito siue degradato, dicit Hug. & Io. de Lig. & Host. ꝙ gaudet. Contrarium autem tenuit Bart. Bri. quod videtur probari p c. degradatio. de pœ. lib. vj. & ext. de iud. cum non ab homine. Sum. autem Con. lib. iij. ti. xxxiij. q. xxxv. limitat, ꝙ non gaudent depositus seu degradatus traditus curiæ seculari. Io. verò And. & Pan. in c. ex parte. de cler. cõiu. limitant de deposito actualiter. & est eadem limitatio, vt credo, quia, inquit Pan. depositus actualiter incõtinenti per actualẽ degradationem clericale priuilegiũ ꝑdens, efficit̃ de foro seculari, nõ autẽ in depositione verbali, nisi sit incorrigibilis, quia tunc etiã perdit illud secundùm cõem lectura in d. c. cùm nõ ab homine. Vide s̃. Degradatio, & j. §. seq. & §. v. ¶ De promoto verò per saltum, dicendũ est, ꝙ gaudet, quia characterem recipit. ¶ De excõicato verò quidã dicunt, ꝙ non gaudet per c. excõicatorũ. xxiij. q. v. & ij. q. j. multi. Sed verius contrarium sentit opinio cõis, quia retinet ordinem, ratione cuius immunitas inducta est, durante autem causa, durat effectus. ex v. Metaphys. & hoc tenet Io. de An. Gos. Inn. & Io. And. & Speculator. ¶ De ordinato autem non baptizato, dico, ꝙ non gaudet, quia non recipit characterem, secundùm S. T. & idem dico de ordinato coactè coactione absoluta. ext. de bapt. maiores. in gl. Similiter nec ordinatus coactè coactione cõditionali, nisi posteà expressè, vel tacitè ratificet, secundùm Io. de Lig. Sunt multæ aliæ personæ gaudẽtes hoc priuilegio, vt mulieres canonicè pœnitentes soleniter, templarij, hospitalarij, milites gaudentes, & huiusmodi, de quibus s̃. Ecclesia. j. §. v. ¶ *Sciendum est tertiò, ꝙ hoc priuilegio clerici gaudẽt, etiam sine violenta manuum iniectione in multis casibus iniuriosis, ita ꝙ inferẽs iniuriam incidit in istũ canonem. ¶ Primò cùm quis percutit clericũ subiicientẽ se spõte verberibus proemenda. ext. eod. contingit. el j. de quibus s̃. Eucharistia. quia vt dicit Ray. talis ꝑcussio etsi nõ sit violẽta, tamẽ est iniuriosa saltẽ ordini clericali, in cuius fauore promulgatus est canõ. Et in hoc concordant quasi omnes. Ipse verò clericus se subiiciens secũdùm Ray. est excõicãdus, vt ibi & cõsentit Pan. ibi. ¶ Secũdò cùm quis clericũ retinet vinculatum aut carceratũ carcere publico, vl̃ priuato, aut custoditũ, quia incidit, secundùm Ray. vt j. §. vj. dubio. v. qui verò illum retinet modico tẽpore etiam inuitum & renitentem, vt auertat à flagitio, secundũ Veruec non peccat, citra tamẽ iniuriã percussionis. Vnde quilibet potest eum capere & ligare, modò quàm primũ restituat suo prælato. Et satis concordat Inn. in c. si verò. el j. eod. tit. & Host. Et idẽ est secũdum Pan. in d. c. si verò. si familia potestatis inueniat ipsum de nocte, quia contra eum est prẽsumptio ne velit facere aliquod malũ. de offi. deleg. consuluit. quod intelligo nisi ꝓbabiliter cõstet, vel dubitetur de opposito, vt quia incedit honestè cũ lumine. Et similiter, qñ capitur ratione delicti vt ducatur suo prælato in dubio ne fugiat, secũdum eũ in c. cùm non ab homine de iud. Et idem est si creditor timet de fuga eius, secũdùm Inn. & Pan. in c. vt famæ. e. tit. Et idẽ est si pro delicto detineatur ꝑ xx. horas ad testes conuocandum, ne sit locus inficiationi. facit. l c. v. ff. de adul. & in auth. vt li. ma. & auiæ. §. is quoque. col. viij. Et idem est, secũdùm Inn. si hoc fiat ne incidat in manus hostiũ, quia ei non irrogatur iniuria, sed salus procuratur. ar. di. xlv. cũ beatus. vide etiã j. §. vlt. Qui verò illum obsidẽt, vel claudũt in domo mulieris, nõ vt custodiãt, sed vt inferãt verecundiã, secũdùm. Inn. nõ dicũtur illũ tenere in custodia, vel carcere, quia neq; hoc intẽdũt, nec inferũt violentiã ꝑsonæ aut rebus adhærentibus. hæc ille, qui videtur dicere, ꝙ nõ sint excõicati. Sed rõnabilius Io. de Lig. dicit ꝙ obsidens eum in castro pro violãda persona incidit, nõ autem qui pro habendo castro. claudẽs verò illũ in domo ad verecũdiam, incidit, quia inquit, facit iniuriã personæ. Intelligo tamen dictum Inn. verũ esse in duplici casu. Primò qñ non ita clauditur in domo vt exire non possit, sed vt exire nõ possit. sine erubescẽtia, vt quia excũdo cogitur facere strepitũ & sentiri. Secundò, qñ obsidentes vt erubescãt intendũt erubescentiã leuẽ & iocosam. ¶ Tertiò, cùm quis clericum mandat capi, vel cædi, & sequitur effectus: quia incidit mãdator & mãdatarius, secundùm Ray. & in c. perpendimus. & in c. mulieres. ext. eo. Si tamen mandans reuocauit mandatum, distinguendum est, quia si mandatarius ante reuocationis notitiam iam percusserat, vterq; incidit, secũdùm Ber. & Host. licet Inn. cõtrarium sentiat. Si verò reuocatio ante percussionẽ ad eum peruenit, mandator non est excõicatus, ar. extr. de proc. ex insinuatione. & in c. nostra. & in d. c. mulieres. & consentit Ber. Host. & Gos. Et eadem quæstio ac solutio fieri potest de consulente, secundùm Sum. Conf. Dicit tamẽ gl. Ray. ꝙ cùm percussio notitiam reuocationis præcedit, non incidit mãdator, si est sufficiẽter cõtritus, quia ius nullũ existẽtem in charitate ligat, etsi hõ, qui aliquãdo iniustè ligat. Sed dictũ Ray. videtur verius: quia mortale præcessit, & eius occasione dãnum irrogatum est, idemq; debet pœnã sentire. extr. de iniur. c. fi. & de hom. c. fi. lib. vj. Si aũt mãdator ante percussionem decesserit: secundùm gl. in c. mulieres. eod. tit. non incidit, quia morte mãdatoris soluitur mãdatum. ff. manda. l. inter causa. quod do. Ant. dicit verum solùm, quando mandatarius erat certificatus de morte, ſm Dir. Inn. Bart. Host. si hoc est notoriũ, & in fine non fuit absolutus, vel nõ apparuerunt pœnitẽtię signa, haberi debet ꝓ excõicato: nec sepeliri debet in cæmeterio, nõ ex vi, inquit, ecclesiæ militantis: quia ea nullo mõ ligat sub terra. xxiiij. q. j. quodcunq;. sed rõne pacti notorij & intelligit, ꝙ sub terra non ligatur nouiter. secus si discedat ligatus, vt hæreticus decedens, licèt ignotus ecclesiæ: Et similiter Gos. dicit, ꝙ incidit, nisi reuocauerit ante mortẽ, quia intelligit̃ in eadẽ voluntate decedere Pan. verò dicit ibi. ꝙ si pœnitentiã recepit in extremis, nõ incidit, licet fuerit in culpa reuocando mãdatũ. Si verò nõ egit pœnitentiã, nõ incidit quidem de rigore, quia mandatum reuocatur in morte, sed qm̃ decessit in eo pctõ, tenetur de alterius delicto, sicut tenetur principalis in nõ reuocando mãdatum, vt in l. si mandassem ff. mãdati. & operabitur hoc casu excõicatio, quia aut nõ sepelietur in cæmeterio, aut sepultus exhumabitur. ar. c. in sacris. de sepul. hæc ille. cuius opinionẽ Ang. Excommunicatio. v. §. xxxiij. falsè recitat. Ex omnibus collige, ꝙ est excõicatus, vel saltem habendus tanquam excõmunicatus, si non pœnituit, cuius signũ fuit si non reuocauit, secus si nõ pœnituit. Si verò iniecta est manus in clericũ nomine

mine tuo, licet sine mãdato, & ratũ habuisti, incidisti: quia ratihabitio cõparatur mandato. de re. iur. ratihabitio. lib. 6. Sed si nomine tuo factum nõ fuit, ratũ habẽdo peccas, sed nõ incidis in canonẽ vel sententiam excõicationis: extrà, eo. cum quis, lib. 6. ¶ Quartò, quando quis nõ mandat quidem clericum percuti, sed tamen dicit suis ꝙ vellet de eo vindicari, animo prouocãdi illos: qa si illi ex hoc moti percutiũt, ille incidit ſm Veruec. Idem etiam est si nõ dixerit eo animo, sed tamen verba talia fuerãt, quæ cõparent̃ mandato vel cõsilio, consideratis oĩbus circunstantiis, quia dicendo fuit in culpa, & cogitare debuit hoc potuisse euenire. arg. c. fin. de homi. lib. 6. & danti operam rei illicitæ homicidium etiam casuale imputatur. ¶ Quintò, quãdo quis clericum à lęsione nõ protegit, cum tũ id sine suo periculo posset: extrà eod. quanto. quod verũ dicunt Ioan. & Bern. in glo. super d. c. quãto, & Gul. quantùm ad officiales, ad quorum officiũ pertinet eos defendere. xxiiij. q. iiij. fortè. Host. autem in Summa, dicit hoc intelligendũ esse vniuersaliter de quocunque, etiam si ex officio nõ teneretur, modò simplici verbo prohibere posset. arg. extrà, eod. dilecto, lib. 6. & consentire videtur Ioan. de Ligna. super dictum c. quanto. quod Io. And. in nouel. in d. c. quanto. & Vincen. & Abbas, & Hostien. & Dir. lib. 3. limitant qñ quis dolosè dimittit. Et addit Io. And. ꝙ in hunc vel alium canonem nullus incidit sine dolo. ff. de adult. l. pen. ff. de sica. l. j. Idem Ioan. de Lign. Collige ergo, ꝙ secundùm omnes incidit dupliciter. Primò, quando est officialis. Secundò, qñ dolosè nõ prohibet, non autẽ incidit secundùm melius sentientes, quando non est officialis, & non defendit ex negligentia vel timore etiam irrationabili. ¶ Sextò, quando nõ tangit clericum in manu vel instrumento manualiter tento, sed lapillo, vel sputo, aut aqua, aut quocunq; tali iacto in eum iniuriosè: quia secundũ Rayn. & cõmuniter Doctores incidit: quod intelligo nisi iniuria esset leuis & iocosa. ¶ Septimò, cùm quis clericũ insequitur adeò acriter, vt ille quasi coactus in aquam vel periculum aliud se proijcit vt euadat, quia ſm Veruer. incidit. Si verò quis clericũ insequatur vt cædat, & ille sine percussione cadat, & lædatur. Sum. Ang. tenet, ꝙ incidat, & idem Supplem. dicens nõ esse rationẽ diuersitatis in primo & secundo casu, cum in vtroq; læsio ab insequente causetur. Oppositum tenuit Sum. Ros. eiusdẽ ordinis, & Sum. Pisan. & Arch. & hoc est rationabilius: quia illa læsio nõ fuit intenta in se ab insecutore, vt patet: nec in sua causa quæ est fuga: quia ꝑ accidens se habet ad illã. Et ista est ratio diuersitatis in casu. ¶ Octauò, cũ quis infert metũ clerico iniuriosè. s. non iocosè per tactũ aliquẽ non violentum, vt exeat de fundo hoc sine vt ipse ingrediatur, vel aliquid inde accipiat: quia iste incidit, ſm Io. de Lig. & Arch. secus si metus esset verbalis tantùm, aut si realis, tñ sine tactu, etiã si adesset intentio percutiendi, vt vibrãdo hastam vel ensem: quia secundùm Innoc. non incidit: quia non est iniectio manus in clericum, vel in adhærentia illi, & verba sunt cũ effectu accipienda, vt in c. relatũ. de cleri. non resid. nec obest conatus sine effectu: extrà de sponsal. iuuenis.

6 ¶ *Sciendum est quartò, ꝙ in multis casibus quis infert manus violẽtas clerico, & nõ incidit in sententiam istam. ¶ Primò cum percussus à clerico ludẽte statim etiam sine deliberatione repercutit: vt extrà eod. c. j. ſm Mona. quia hæc est conditio ludi, & quidã naturalis impulsus, vt percussus grauiter etiã repercutiat, ne videatur inferior: & generaliter dicit Richar. in iiij. dist. xviij. ꝙ percutiens nõ ex deliberatione, quamuis turbatus, non incidit. Et idem est si ludens percutit deliberatè, tñ iocosa leuitate & sine dolo. Iste enim secundùm Veruec. non incidit: extrà, eod. c. j. etiã si percutiat grauiter. intellige tamẽ intra limites: ludi, quia si grauitas hos excederet interueniente excessu magno ex lata culpa, secũdùm aliquos, saltem præsumptiuè incideret, sicut etiã si libidine vindictæ & dolo percutit quantum ad veritatẽ rei. Sed oppositũ credo verum ex dictis s̃. eo. tit. in princ. & s̃. Culpa. §. iij. Debet tamen secundùm Io. de Lign. ponderari qualitas ioci & ratio fallendi: quia in pœna canonis requiritur persuasio diabolica, quàm lusus excludit, ipsius qualitate ponderata. argu. not. in c. j. de præsumpt. Et idem intelligo de quocunque repercutiente statim & sine deliberatione, etiã extra ludum, vt cum tanta est subreptio ꝙ nec se vindicari nec iniuriari intendit. ¶ Secundò, quando quis ignorabat clericũ esse, quem percussit: puta, quia comam nutriebat, nec aliquid de clericatu apparebat, vt in c. si verò. eod. tit. el ij. & consentit Inno. & Ioã. Andr. & non incidit, etiam si occideret, quia dolus requiritur. Idem si habebat habitũ, & nõ videbatur: puta, quia de nocte erat, ſm aliquos: quod verũ puto quando rei licitè, puta defensioni rerum suarũ operam dabat. Si autem vidit in eo tonsuram, & tamẽ clericũ non putauit, percutiendo incidit, vt glos. in d. c. quod verum est secundùm Archid. nisi ex more patrię, in qua laici plerunque tonsurã ferunt tempore calorum, probabilis ignorãtia excuset. Dicit tamen Tancre. ꝙ si volens percutere Andream laicum, percutit Ioannem clericum, errans in persona, neutrumq; cognoscens, non incidit, per c. si verò. eo. tit. cui Ioan. de Lign. consentit, quia nõ præcessit suasio diabolica. Sed oppositũ sensit Ala. quia iniuriari voluit. ff. de furt. l. vlti. & hoc Hostiẽ. tutius dicit est etiam verius, quia dabat operã rei illicitè, & hoc non sine diabolica suasione. Si verò errarẽt in qualitate, quia iste ꝙ est clericus, putat laicum, vidẽs eum in habitu laicali non gerentem se pro clerico, non incidit: extrà eod. si verò. Sed si intendens percutere clericum, laicum percutiat, glos. in d. c. si verò. sentit, quod incidat. Sed oppositum sentit Ioan. de Lign. quia non debet quis iudicari secundum quod intendit, sed secundum quod facit. Consentit Bern. & Innoc. imò secundùm Feder. consil. xiij. non esset irregularis, si in tali dubio celebrasset, & sequitur Panorm. in d. cap. si verò. Tertiò cum percutit quis clericũ in habitu laicali incedentem, nihilq; ostendentem de clericatu, tertiò monitum & non correctum, vt eo. tit. c. contingit. el ij. vbi singulariter notat Panor. ꝙ ex solo delicto apostasiæ non perdit priuilegium clericale, clericus etiã in minoribus existens etiam deprehensus, sed debet moneri tertiò, vt in c. contingit. ibi el iij. nec sufficit, vt dicit, monitio vna pro tribus, quia ius trinam requirit, iuxta theoricam glo. in cle. j. de vit. & hon. cler. Vnde Ioan. And. in c. ex tua. de cler. non resid. dicit, ꝙ vbi quis ius requirit primã, secundã, & tertiã citationem ꝑ edictũ contra absentem, nõ sufficit vnica peremptoria: quia in pœnalibus verba debent intelligi strictè & proprię, non autẽ fictè & largè. Nec potest fieri ista monitio ꝑ iudicem secularem aut quemcunq; aliũ, ſm Panor. per text. ibi, à te moniti. sed per eꝑm diœcesanũ ibi, in diœcesi tua, vel per quemcunque prælatũ habentem eꝑalem iurisdictionem in clericum: extrà. eo. in audientia. Non tũ requiritur monitio specialis, sed sufficit gñalis: puta, ꝙ episcopus faciat edictũ vt omnes clerici reassumant habitum intra mensem, quia text. in d. c. in audientia, non requirit specialem, & vbi iura volunt fieri specialẽ, exprimunt illam, vt in cle. j. de vitã & hon. cler. & in c. constitutionẽ: extrà eod. lib 6. Sed nota, ꝙ secundùm Gemi. in c. j. de cle. coniug. lib. 6. habitus clericalis quo ad hoc, quòd clericus gaudet priuilegio, consistit in vestibu-

vestibus & tonsura. Quãdo aũt clericus perdat priuilegiũ clericale ex habitus dimissione, vide §. seq. ¶ Quartò in clerico, q habitu cõtẽpto fert arma, & tertiò monitus non se correxit. ext. eo. in audientia. vbi dicit Pan. ꝙ ex sola dimissione habitus & delatione armorũ militariũ nõ perdit priuilegiũ clericale. Et idẽ est si non sit tertiò monitus, sed immiscet se tyrãnidi. extrà eo. cũ non ab homine. vbi hoc notat gl. & Inn. ext. eo. nõ dubium. vbi dicit idem de clerico seditionẽ & iniustã guerrã faciente. extrà eo. perpẽdimus. ¶ Quintò, in clerico gerente negocia secularia, siue administrationẽ rerũ secularium, & monito, vt suprà, extrà, ne cler. vel mon. sacerdotibus. & de vi. & hon. cl. c. fi. Sed Supplementum & Sum. Ros. illud c. intelligit vt perdatur priuilegium in rebus tantum. Sed Sum. Pis. & Arc. & Veruec. & Inn. & Host. tenent vt prius dicebat, & hoc innuit ibi tex. dicens indistinctè, ꝙ iste ex facto ipso priuilegium abiicit clericale. Et necesse est sic dicere: quia ibi tex. istũ subiicit statutis & consuetudinibus patriæ, quò ad res ipsas, quæ statuta & cõsuetudines volũt, ꝙ quis pro rebus interdũ cõueniatur corã iudice laico, & arrestetur, & capiatur, & carceri tradatur, vnde iste ꝑdit priuilegiũ fori, & à fortiori canonis, si quis suadente. quod facilius perditur s̃m dictã Sum. Ros. ¶ Sextò in cler. cõiugato, si habitũ non defert. i. vestes & tõsuram. de cler. coniug. c. vnico lib. 6. & vide suprà Clericus. ij. §. fi. Sed addit dom. Alex. cons. 8. quòd cum clerici non habeant habitum iure determinatum, vt est gl. in clemen. j. de electio. quilibet habitus honestus est cõueniens clericis, cũ dicitur, ꝙ ferãt habitũ clericalem. & intelligo honestũ. i. cõuenientem viro seni & graui, nõ iuueni vel histrioni. ¶ Septimò, in clericis buffonibus, macellariis & tabernariis, qui talia officia publicè & personaliter faciunt, vt supra Cleric. iij. §. v. vij. & viij. ¶ Octauò in magistro percutiẽte, leuiter tamen, & causa disciplinę, extrà eo cũ volũtate. & cap. ex tenore. Nec distinguitur secũdùm Veruec. vtrũ clericus sit in sacris vel in minoribus: sicut nec in prælatis, in dictis capitulis. Et addit Veruec. ꝙ non incidit magister percutiens cum ira causa correctionis. Intellige tamen secus, vbi ira principaliter esset in causa. Addit etiã, ꝙ non incidit submagister percutiens dicto modo cõtra prohibitionem magistri principalis vel alius quilibet, cui pueros docendos commiserit, quia per huiusmodi ꝓhibitionẽ auferre nõ põt beneficiũ iuris, quod est posse corrigere quos docet. Est aũt idem de patre, vt in dicto ca. cũ volũtate. & facit. l. si filius. C. de patr. po. & l. vnica. C. de emenda. propin. dist. xlv. cap. disciplina. Quod tamen limitat Sum. Ange. si clericus sit in minoribus, secundũ Pan. in dicto cap. cũ voluntate, secundũ Ioan. de Lign. Petrus de Peru. & Paul. Tenc. Veruec. Sum. Pisa. & Rosel. tenẽt, ꝙ nõ incidit etiã si sit in sacris. & si primũ sit tutius, tamen s̃m est rationabilius, s̃m Arc. quod etiã patet, quia dicta Sum Ang. concedit, ꝙ magister licitè verberat clericũ existentẽ in sacris. vnde irrationabile est hanc potestatem subripere patri. Sed cõtrà, q̃a licet dignitas episcopalis liberet à patria potestate, vt in c. venerabilem. qui fil. sint legit. scilicet vniuersaliter, non autem sacer ordo, vt falsè putauit glo. in d. c. cũ voluntate & in c. Iudæorum. de æta. & quali. quia cõtrarium tenet Inno. & Host. scilicet, ꝙ non liberet, tamen quò ad percutionem, s̃m Pan. liberat quilibet sacer ordo à patria & à seruili siue dominatiua, quod arguit ꝑ cap. vniuersitatis. eod. tit. arg. etiã ca. ꝑ venerabilẽ. qui filij sint leg. Sed dico, ꝙ ista nõ habẽt efficaciã. Vnde tene primũ & aduerte tamen ꝙ Sum. Ros. malè adducit Pan. Et quod de patre dictũ est, intellige de propinquis: extrà, eo. cum volũtate, vbi dicit glo. ꝙ non solũ pater, sed etiã ꝓpinqui domesticos suos corrigere debent. C. de emenda. propin. vna. Et si tales personę modũ excedãt, non incidunt, s̃m gl. in d. c. cũ voluntate, quia canon exigit dolum, sine quo nõ est violentia, istæ autem manus sunt charitatiuæ. Sed Io. de Lig. nõ consentit: quia leuis tñ castigatio eis permissa est. Sed concordo: quia per excessum non incidũt, cum semper nõ possint verbera suspẽdere in statera, sed per manũ arbitrio boni viri. ¶ Nonò in eo qui incontinenti vim vi repellit moderamine inculpatæ tutelæ: ext. eo. si verò. el. j. & intellige incontinenti. i. dum actu impugnatur, & similiter intellige etiã scienter & deliberatè. Et ratio fallẽdi est: q̃a iure naturali inditũ est se defendere. Hoc aũt extenditur, s̃m aliquos, & ad defensionem personarũ solũ, per quas nobis intelligit' iniuria fieri, sicut sunt vxor, filij, serui, & huiusmodi, s̃m aliquos verò quibus magis assentit Inn. super dicta decretali, hoc extenditur etiam ad defensionem extraneorũ, nec clericũ percutiens gratia huius incidit: q̃a & socij iniuria propulsanda est. xxiij. q. iij. non inferenda, & in c. fortius. arg. etiã. ff. quod metus cau. l. isti quidem. §. fi. Et hoc tenet Sum. Pisa. & Dir. lib. 3. & communiter omnes Summistæ, & addit Inno. ꝙ si defendendo alium quis clericum occiderit ne alius occidatur ab eo, est quidẽ irregularis, sed non excõicatus, sed de irregularitate dicit verum in defensione aliorum, non aũt sui hodie, vt in cle. si furiosus de homic. Ista tñ intellige statim. i. dum imminet vel instat violentia aduersarij, non autem postquam transit. Vnde secundùm Io. And. in nouel. super d. c. si verò, si clericus percussit laicum amplius nõ percussurus & hoc laico constat, repercutere non debet, si verò clericus esset iterũ percussurus verè vel secundũ probabilem dubitationẽ laici, licet laico repercutere ad repellendũ violentiam imminentem. Quidam etiã hoc extendũt ad defensionẽ personarum tñ, non aũt rerum. Sed tñ Io. de Lig. in tracta. de particulari bello dicit, ꝙ non incidit laicus percutiens clericum ꝓ rerum suarũ, & s̃m Arch. vel aliarũ apud se depositarum defensione moderatè, si aliter vim repellere non poterat, & allegat Inno. hoc dicẽntem in c. ij. de restit. spol. quia nõ est ibi manus violenta, sed violentiæ repulsoria: & idem dicit de rebus ꝓximi. arg. etiã in c. olim. de resti. spol. el. j. & cap. dilecto, de sent. excom. lib. 6. in l. furem. ff. de sic. Non tñ propter hæc licet occidere vel mutilare, s̃m Bar. in d. l. furem qñ ablatum est recuperabile per iudicem: si autẽ sit irrecuperabile, secus. Sed Innoc. tenet contrariũ dicens, ꝙ occidens clericũ pro rerũ suarũ defensione, incidit: imò probat Pan. in c. ij. & in c. suscepimus. de ho. ꝙ laicis nõ licet occidere ꝓ rerũ defensione, etiã si recuperari nõ poterant, nisi in foro contentioso laicali. Et ita de clerico tenet glo. xxiij. q. iij. in prin. & videtur idem de mutilatione: quia ratio omniũ istorũ est, quia vitã ꝓximi præferre debemus rebus nostris, & eadẽ ratione integritatẽ ꝑsonæ, nisi nocumentũ esset tẽporale, puta vulnus sanabile. Sed dici potest cõcordãdo, ꝙ licitũ est ẽt clerico sua defender' fustè & gladio cõminãdo & ꝑcũtiẽdo citra mutilationẽ, & si raptor vt rapiat insurgit in defensorẽ, licitè occiditur. arg. c. si perfodiens, de hom. in verbo, defenderit: quæ defensio licet sit defensio rerum quæ rapiuntur, tñ respectu dñi prohibentis rapinã, est vera inuasio & aggressio prohibita. Vnde quia licitè teneo rem meã, eum, qui me vult occidere ne teneã licet occidere multo magis, q̃ eũ q me vult occidere, quia detraxi, aut alias iniuriã feci. Si autem nõ me inuadit, & tñ rem meam tenere nequeo nisi occidam, puta quia fugit in equo meo, quẽ aliter habere nequeo, nisi illum sagitta oc-
culta,

culta, fortè nõ licèt mihi in cõsciẽtia occidere, nisi vt dicã limitãdo dicta Pan. quãuis ẽt dici possit hoc casu non esse cõtra legẽ Dei aut naturę occidere, quia quotidie de licẽtia principis mouẽtur arma pro temporalibus, quod fieri nõ posset, si esset contra legẽ Dei vel naturæ. Ad motiuum in cõtrarium dici posset, ꝙ rebus nostris vita proximi est prẹferenda quantũ in nobis est, vnde talia pro vita ꝓximi deberemus exponere in necessitate, si tñ ipsi sint in cã suæ vitæ perdẽdę iniustè inuadendo, imputetur eis. Vnde dico ꝙ eo casu pro rebus licèt occidere, & mutilare, & ꝙ occidẽs, aut mutilãs clericũ hac ratione, nõ incidit in excõicationem, etsi in irregularitatẽ, vt s̃. Bellũ. ij. §. vij. in fin. quia vbi nõ est mortale pctm̃, non est excõicatio iuris. Esto autem ꝙ verum diceret Pan. & si velis indistinctè tenere, limita tamen prædicta dupliciter. Primò, quando sublatio rerum vergeret in periculum nostræ personę, vt si eũti per latrones auferantur arma, aut tpe gelu auferantur vestes, quia eo casu defendere res, est defendere personã. Secũdò, quando quis adhibita debita diligentia à casu mutilat vel occidit, quia nõ incidit, cũ daret operã rei licitæ. i. suarum rerũ, vel socij defensioni. Tertiò, etiã fortè quãdo sublatio rerum inferret damnũ grauius morte viro nobili, vt quia eũ oporteret inhonestè viuere aut mẽdicare. Istã tamẽ rerũ defensionẽ nõ intelligas ex interuallo, sed statim, quia licèt nõ incidat percutiẽs dũ res surripitur, aut etiã dũ subrepta asportatur antequàm venerit clericus ad locũ destinatũ s̃m Veruec. tñ percutiens postquã peruenerit ad locũ destinatũ, & adeptus est possessionẽ ꝑfectã illarũ rerũ, incidit, s̃m Pet. de cen. ecclesiastica. & de hoc vide s̃. Bellũ. ij. §. j. in fi. intellige etiam ꝙ si defensor excedat modum. i. nõ seruat moderamẽ inculpatæ tutelæ ex proposito, incidit, secundùm doct. & iura. Secus si non ex proposito, s̃m Pan. in d. c. olim. quia, vt dictũ est, requiritur dolus. & facit glo. in c. significasti. de hom. el. ij. & l. si ex plagis. ff. ad legẽ Aquil. §. tabernarius. Quidam etiam rationabiliter extendunt istã licitã percussionẽ ad defensionẽ honoris: vnde si spoliãdus à clerico euadere posset per fugã, intellige turpẽ & verecũdam, & nõ vult, sed stat, & percutit clericum inuasorem, nõ incidit secundùm Bart. in l. j. C. vnde vi. & sequitur Pan. in c. olim. el. j. de rest. spo. quia fuga est quædã iniuria. ff. de iniu. l. itẽ apud Labeonẽ. & secundũ C. in d. §. tabernarius. fuga reddit hominẽ viliorẽ: iniuria autẽ corporalis maior est quã rerũ iacturã. ff. de pœn. l. in seruorũ. Vnde si licet percutere ꝓ iactura rerũ: à fortiori pro iniuria vel iactura honoris, cuiusmodi est fuga. Et hoc casu etiã, secundũ aliquos, licet occidere, licèt incurratur irregularitas. Quidam etiam vt Inn. extendunt eã ad expulsionem de domo, de qua si clericus exire nõ vult, nõ incidit percutiens eum. de restit. spoliat. olim cãm. & de hom. significasti. Et idem in prædictis intelligo de auxiliantibus amico. ¶ Decimò in eo, qui reperit clericum in adulterio vel stupro cũ vxore, matre, sorore, vel filia: quia non inciditur in c. si verò. el. j. eo. tit. & hoc dici põt etiã si mutilet vel occidat, secũdùm Veruec. quem sequitur Sum. Pis. & Ros. quia canon inter atrocem & non atrocem iniuriam nõ distinguit, sed tamen occidens aut mutilans, licèt nõ incidat, tamẽ grauiter peccat, vt dicit idẽ, & notatur in d. c. si verò. & ext. de pœn. c. ij. Sed tamen idem Veruec. tenet tutius esse ꝙ incidat: quia ille non excusat, nisi simpliciter manus iniicientes violentas, & in ostiario distinguit inter vulnerãtes, & sine vulnere lędentes. Sed ista sua ratio est ad oppositum, quia cũ vnus & idẽ canon distinguat & referat in vno casu & non in alio, videtur vniuersaliter loqui. Vnde põderatio textus, qui dicit, si manus iniecerit in clericum inuentum, & gl. dicente, nõ ex interuallo, distinguo sic, ꝙ si occidat vel mutilet non ex interuallo tpis aut deliberationis seriose factę, nõ incidit, quia tũc habet locum quod dicit gl. s. ꝙ tam iustum dolorem compescere non potuit. vt C. de adul. l. Gracchus. Secus quando non ex subita passione, sed matura deliberatione, etiam sine temporis interuallo id facit, quia cessat ratio, quia canon istũ excusauit. Et secundùm eundem Veruec. & Mod. hoc ad solum coitum non est restringendum, sed extenditur ad amplexus & oscula in loco suspecto, ad præparationẽ in opus nefarium explendũ, & ad signa aperta vel etiã probabilia propinqua negotio ibi statim peracto, quia nõ incidit percutiens ex interuallo ante diuersionem ad alia. Et similiter extenditur ad clericum suspectum & monitum etiam per maritum inuentum domi cũ vxore sedentẽ & cõfabulantem, etsi non turpiter conuersantem, quia secundùm leges hunc licet perimere, & multo fortius hunc & omnes prædictos capere & detinere, donec vocet testes, imò & ꝑ xx. horas continuas, & iudici tradere. ff. de adult. l. c. ext. eod. si verò alicuius. §. vlt. & cõsentit Bern. Veruec. & Dir. lib. 3. Quia tamen hæc materia est odiosa clericis, & exorbitãs à iuris dispositione, extẽdi non debet, sed in terminis propriis intelligi. Vnde nomine vxoris secundùm gl. ibi, & secundum omnes, venit etiã sponsa de præsenti, quia & lex permittit illam accusare iure mariti. ff. de adult. l. si vxor. §. j. nomine autem matris, non veniunt ascendẽtes secundùm gl. & Io. de Lig. & do. Ant. & Pan. & Host. qui hoc dicit tutius. licet ipse & Inn. senserint contrarium, nec nomine filiæ veniunt descendentes, s̃m eosdẽ. licèt Inn. contrariũ teneat: sed tantũ filia legitima & naturalis, non autẽ adoptiua secũdùm Host. Nec nomine sororis veniũt collaterales, secundũ aliquẽ doctorẽ, sed tantum legitima & naturalis. ¶ Vndecimò, si fiat à prælato vel de mãdato eius causa correctionis. ext. eod. cum voluntate. & c. cum ex tenore. Et intellige primò causa correctionis, aliter incidit & verberans & mandans. ext. eod. c. vniuersitatis. quod de verberante intelligo, si probabiliter hoc credit, nõ autem si ignorat vel dubitat, quia debet obedire. Dicit tamẽ Monal. ꝙ non oportet prælatum de correctione cogitare, sed sufficit subesse causam. Vnde percutere ex correctione, est percutere pro culpa digna correctione, quæ sentẽtia & si sit benigna, tamen tutius est, secundũ eundẽ, vt saltem habitu cogitet de correctione. i. eam intẽdat habitu, quia, inquit, etiã si moueatur ex ira, non incidet, sed lõgè melius est vt differat, donec ira quiescat. xj. q. iij. illa præpositorũ. & c. ira. & c. cum apud. Et secundò intellige secũdum Arc. si modus non excedatur, intellige notabiliter, aliàs locus foret appellationi, & puniretur excedens, quia leuis tantũ correctio permissa est. Et tertiò intellige, si fiat à prælato percussio, & ad eum pertineat correctio, quia si sit prælatus, sed non illius, vel si habet authoritatem tãtam in ciuilibus, vt rector vniuersitatis, incidit, quia secundùm Pan. in c. vt famæ. eod. tit. vterque horum requiritur. Et quartò quod percussio per laicum non fiat, si percutiendus est clericus, alioquin ambo incidunt, vt in d. c. vniuersitatis, nisi esset adeò incorrigibilis, quod aliter capi aut corrigi non posset. eod. titu. vt famæ. Potest tamen si causa subest per laicum capi & carcerari. extrà eodem, si clericos. lib. vj. scilicet mandato prælati, non autem propria authoritate, etiam si sit incorrigibilis, nisi sit traditus curiæ seculari, quod intellige, nisi præcesserit depositio, vt in capite, cum non ab homine, extrà, de iudiciis, vel nisi capia-
tu

tur incorrigibilis vt restituatur prælato suo.hæc Pan.in c. vt famæ.eod.ti.sed de hoc j.§.vlt.dub.vij.Et quintò,intelligge,ꝓ etiã per laicũ non fiat tortura,nisi ratione dictę incorrigibilitatis, quia secundùm Pan.in d.c.vt famæ. post dominũ Ant.ibi & Petr.de Anch. & gl.v.q.vj.in c.presbyt. hoc fieri non potest,licèt secundùm d.Ant.malè communis obseruantia habeat cõtrarium.Hoc tñ Sũ.Ros.glossat, ꝓ per laicum fieri nõ põt propria authoritate,secus ex iudicis mãdato.Sed ista glossa directè impugnat dictũ glossarũ,vt patet, & eã Pan.in c.vniuersitatis,ex intentione destruit. Sum.vero Ang. etiam quò ad verbera glossat vt per laicũ intelligatur secularis, non autẽ cõuersus religiosus. Sed cõtra:quia ratio huius prohibitionis est reuerẽtia ordinis clericalis,quẽ isti cõuersi ex hoc tãto magis vilipenderẽt,q̃ seculares,quãto sunt familiariores, tũ quia ista dicta sunt à doctoribus in fauorẽ clericorũ, vnde & in eorũ fauorẽ in dubio interpretari debẽt, & cõsequenter nomine laici venit omnis nõ clericus. tum quia hoc de tortura dicitur pro quãto habet locũ verberũ,quia,vt dicit Pan.in c.verbera & cruciatus inferũtur, quæ verbera mandantur fieri p clericũ vel monachũ in d.c.vniuersitatis.vbi cõuersus non venit nomine monachi, sed cõtra monachum ibi distinguitur. Vnde & Arch dicit dist.xlv.c.j.ꝓ nec tutum nec honestũ est monachum verberari per conuersum laicũ.imò tex.in d.c.vniuersitatis. mãdat sub pœna excõmunicationis hoc fieri non debere etiã per sacerdotẽ, sed solùm per prælatũ, nisi necessitas vrgeat.Vnde dicẽdum est iuxta notata per Pan.in d.c.vniuersitatis. & c.vt famæ.eo. tit.ꝓ clerici torqueri nõ deberent, vt laici de iure,quia tamen hodie torquẽtur vt laici, & malè, ideò tortura fit per laicos, quia clerici non sunt in illa arte forte periti, licèt hoc de iure fieri non possit. hæc ex Pan. præter dicta Arc. Vnde dico,ꝓ sicut verbera per laicum inferũtur, q̃ aliter corrigi nõ potest,ita & tortura,q̃ per clericũ fieri idoneè non potest. Et hoc indubitanter tene:quia c.vniuersitatis, nominat quatuor personas distinctas,Abbatẽ,clericũ,monachum,& cõuersum,& deinde ad dubiũ vtrũ per laicum possit verberari clericus,monachus, aut conuersus, sic respondet: Nobis videtur,ꝓ nisi causa regularis disciplinæ hoc faciat Abbas in propria persona,vel si necessitas vrget per clericum, vel monachum fieri iubeat, tã qui tales verberari præcipit,q̃ illi qui verberãt, etiamsi causa subesset, excõmunicationis sententiam non euadunt. hæc ibi. Vnde etiam conuersus non potest verberari per laicũ. Et sextò intellige,si prælatus mandãs sit episcopus, quia ei propriis manibus percutere nullum licet, cui sanctitas ignoscendi gloriã derelinquit.C.de episc.& cle.l.si quis in hoc. lxxxvj.dis.nõ liceat.nisi fortè aliũ non inuenia,tquia tunc licitè per seipsum percutit, vt probat Pan.Si autem est inferior epo,saltẽ adsit causa vrgens quare ipse propria manu non verberet,alioquin mãdans & exequẽs incidunt,vt in d.c.vniuersitatis, quod nota, quia quotidie contrarium fit.Quãdo aũt vrgeat causa,credo standũ arbitrio prælati. ¶Duodecimò,in turbante diuina officia, quem presbyter, vel alius,ad quem spectat, eiicere potest de ecclesia,extrà eod.veniens.& c.cum voluntate.§.si qui verò.Similiter cũ quis ratione officij,quod in ecclesia obtinet,clericũ percutit,aut cũ hoc facit senior causa deuotionis, aut magister aut dominus:vt in eo.c.cũ voluntate. vbi dicit gl.ꝓ dominus domus hoc põt,aut parens,vel propinquus,qui familiam corrigit, vt in eod.c.pater.iuncta gl.Sed de omnibus prædictis intellige quò ad clericos minorum ordinum, vt in eod.c.cum voluntate,exceptò parente, & magistro,qui corrigere possunt etiã existẽtẽ in sacris, vt dictum est.Intellige etiã de omnibus prędictis quò ad percussionẽ leuẽ tantũ,vt ibi.Si tamẽ modũ excederẽt,modò num à proposito & animo irato,nõ essent excõicati, vt no.Bert.& Hos. in d.c.cum voluntate. & consentit Veruec. quia dolus requiritur.Sed tamen not.ꝓ lata culpa æquiparatur dolo, vt ff.Culpa.§.ij. Vnde si volẽs leuiter percutere, ex lata culpa grauiter percusserit, incidit secũdùm aliquos,sicut si stantem in gradu leui impulsu præcipitat grauiter, quia stultum est hoc nõ præuidisse. Sed quia c.si quis suadente.videtur expressè dolum requirere in verbo,suadente diabolo,quo casu lata culpa nõ æquiparatur dolo,ideò nõ inuidit. ¶ Decimotertiò,si clericus sit deposit⁹, vel degradatus, ext.de iud.cum nõ ab homine.& ext.de pœ.degradatio,in fi.li.vj.Sed de hoc, & de clerico nõ baptizato, aut vi ordinato,& hmõi,vide ff.eod.tit.in princ. ¶ Decimoquartò,q̃ clericus transfert se ad actum prorsus contrarium, puta erat in minoribus,& fact⁹ est miles,aut bigamus,vel huiusmodi.xiiij.dist. quisquis. De milite tamen.Pan.in c.vt consultationi. de cle.coniug. limitat de promoto ad militiam,& faciente actũ omnino contrariũ clericatui, quia.s. exercet sæua,aut iuit ad bellum, quia immediatè priuilegium perdit, cum ista sint contraria. Vnde ex quo elegit contrariam vitam, fuit ipso facto exclusus.xxxij.q.j.cum renũtiatur.Secus de ꝓmoto,tñ qui actũ aliũ prorsus contrariũ nõ elegit,sed viuit honestè vt clericus,quia gaudet, vt sentit etiã Inn.in d.c.vt cõsultationi. Vnde cõstituto in sacris requiritur monitio trina, sed si cõstitutus in minoribus habẽs clericatũ ꝓ derelicto,conuertit se ad militiam & hmõi, sine monitione priuilegiũ perdit.De bigamo ẽt nota,ꝓ cũ sit exutus omni priuilegio clericali, ext.de big. c.j.li.vj.gl.Io.And.ibi hoc limitat de eo, qui sic cõtraxit.l. cum duobus, vel vna corrupta existens in minoribus.Secus si in sacris: quia non perdit priuilegium,& consentit
6 Arch.Veruec.Gar.Ioan.Mona.¶ Sciendum* est quintò, vt sciatur quando clericus existens in sacris habitu dimisso perdat clericale priuilegiũ canonis, si quis,vel fori,ꝓ circa hoc sunt multæ conclusiones.¶ Prima.Clerici,qui relicto habitu clericali, efficiuntur stipendiarij seu armigeri, quãtũcunq; cognoscãtur ab aliis esse clerici,perdũt priuilegium canonis.ext.eod. cũ non ab homine. vbi approbat Pan.& idẽ secundũ eum in c.perpendimus.eod ti. dici põt de eo qui dimisso habitu & tonsura, enormitatibus,& sæuis se immiscet,quod est,vt dicit,quando facit seditionem in populo & guerram. Et idem intelligo in paribus delictis iniuriosis,quia rõ huius dispositionis pœnalis est certè etiam præsumpta.s.de clerici, ordinis, & proximi iniuria,vt si quis sit latro armatus & publicus, & ista intellige etiã sine monitione.De priuilegio fori,j.particula 3.¶ Secunda.Quamdiu clericus habitum defert, & tonsuram,licet immisceat se enormitatibus, nõ perdit priuilegiũ fori, aut canonis secũdùm Io.And. & Pan in d.c.perpendimus. ¶ Tertia.Clericus se enormitatibus immiscens habitu dimisso,secundùm Host.vt ei imponit Pan.in d.c.perpendimus,perdit priuilegium canonis,si quis suadẽte & priuilegium fori, sed secundùm Io.An. licèt perdat priuilegium canonis,vt dictũ est, nõ tamẽ priuilegium fori,sed statim ecclesiastico iudici restituẽdus est, nisi fuisset inueteratus in huiusmodi enormibus seu aggressuris,vel incorrigibilis:imò nec eo casu illud perdit,secundùm Pan.in d.c.perpendimus, quia per argumentum à speciali.cap.vnico de vi.& hon.cle.lib.6.certi sunt casus,in quibus clericus ipso facto clericale priuilegium perdit, nec iste est vnus,& cõsequen

sequenter debemus stare regulæ generali, vt clericus corã suo iudice conueniatur quantũcunq; deliquerit.& facit c.si iudex,extrà eo.lib.6.ibi,clericus dimisso habitu,& tonsura captus in maleficio, quod. s. verbum est generale, aptum omne crimen comprehendere: ecclesiastico iudici remittitur,si se clericum probat.Opinionem Ioan.And.& Host. nullum ius probat,& sumus in pœnalibus, vbi fieri debet interpretatio benigna: maximè in fauorem ordinis clericalis,hæc Pan.Et hanc opin.s.Pan.tenuit do.Car.& do.Alex. de Imol.cons.viij.dicens, ꝓ huiusmodi non perdunt priuilegium fori,nisi prius fuerint à diœcesano, vel suo prælato moniti trina monitione: vt in c.in audientia.& c. perpendimus.& c.contingit.el ij. de sent. exc. & in c. si iudex. eo.tit.lib.6.nisi fuerint publici ioculatores, histriones, seu buffones, exercendo illam artem ignominiosam per annum: per c.vnicum.de vi.& hone.cler.lib.6.Et facit ꝓ hoc, quod habetur in c.degradatio.de pœn.lib.6, quia antequã iudex secularis se possit intromittere, requiritur degradatio:quæ tñ non fit,nisi pro enormibus criminibus,vt in ca. cùm non ab homine,& in c.at si clerici.de iud.hoc d.Alex. Dominus tñ Pet.& do.Ant.tenuerunt opinionem Io. And. disputando,vt refert Pan.cui prior opi.magis placet, & sequitur Sum.Ang.Sed ego dico,quòd prima,id est, Io. And. est verior:quia in casu c.perpendimus, sacerdos fuit occisus per iudicem.Nec obstat, ꝓ ibi pœnitentia imponitur, licèt non inciderit in canonem:quia, vt ibi dicit gloss. est ad cautelam.Vnde hæc opinio est practicanda, vbi iudices ecclesiastici sunt in puniendo negligentes, vel periculum in mora non patitur eos adire, vel enormitas facinorum pœnam maiorem expetit arbitrio bonorum, quàm ecclesia possit inferre, vt qa sunt publica, & scandalosa, & Reipublicæ valde nociua.Et licet degradatio in enorm.b⁹ prius regulariter requiratur:secus in casu expresso à iure. Adde primò, ꝓ quia ratio quare competit priuilegium fori, est professio,vel ordo sacer,ſm Pan.in c.ij.de for. cõpe. quantum ad hoc idem videtur iudicium de clerico existẽte in sacris,& de apostata à religione,cùm æqualiter vtriq; prohibeatur regressus ad seculum:quæ est ratio vtriusque institutionis.Adde secundò, ꝓ in neutro habet locum trina monitio,vbi de incorrigibilitate constat euidenter: vt quia fuerunt capti,& fregerunt carceres, & sciunt prælatos se insequi, & huiusmodi.¶ Quartò, non gaudet priuilegio canonis clericus incedens sine habitu,& tertiò monitus,vt dictum est:sed nõ monitus gaudet, & percutiens extra actum belli,& aggressuræ incidit, ẽt si habitu deposito aliis se immiscuerat:secus in actu belli,vel aggressuræ, qa nõ incidit, ſm Inno.ꝓ tñ Arch.limitat,quando clericus iustam dederat causam, quia indubitatè non incidit is cõtra quem venerat,ex capite defensæ permissæ, vt in cap. si verò,neque fauentes aggresso: & similiter si tertius insurgat cõtra tertium,& clericus dimisso habitu temerè se immisceat habitu deposito, nõ incidit percutiẽs in liminibus aggressuræ. Et sic intelligo opinionem Inno. hæc omnia Arch.Vnde Sum.Ros.Excõmunicatio.ij.§.j. in quarta cõclusione,dicẽs: Si qs percusserit clericum in habitu & tõsura,in bello iusto,ex parte percutiẽtis nõ incidit, ſm Arc. Flo.tripliciter deficit. Primò, quia hoc est falsum, nisi se defendendo moderatè,vt patuit.Secundò, quia sibi cõtradicit in conclusione secunda,quæ hic posita est.Tertiò,qa malè allegat Arch. Flor. qui non loquitur de eo qui habi-
8 tum,& tonsuram portabat. ¶ Sed* circa prædicta, dubia multa consurgunt.¶ Primum est, vtrum clericus subiiciẽs sesponte verberibus in satisfactionem sit excõicatus? Et dico ꝓ ſm Pet.de Peru.non incidit in maiorem, si subiicit se vni tm̃ ictui, sed secus si pluribus, quia statim post primum participat excõicato in crimine damnato. Sed iste falsè determinat,vt patebit,& insufficiẽter probat, quia rõ incidendi clerico non est solum participium,sed etiam fauor & consensus: quia facientem & cõsentientem par dẽt pœna restringere,vt in c.mulieres.eo.tit.Item nõ obuiare, cùm possit.Ray.verò dicit, ꝓ est excommunicandus, non excõicatus.Et consentit Io.And.& Pan.in c.contingit.el j. eo.tit.& ista est veritas.qa ibi tex.dicit eum excõicandum. Nec obstat rõ nõ obuiationis,qa hoc non facit dolo, sed in satisfactionem,& vt fortè malum grauius euiter.Nec rõ fauoris,aut consensus eadem ratione.Nec ratio etiam participij:quia,vt Pan.dicit in illo c. Ioan. And. multipliciter soluit.Primò,quia hoc non faciebat ille, vt participaret in crimine.Secundò,quia non participat excõicato,cùm non sit excõicatus ante percussionem.s. per completam: & si obiicit,ꝓ statim est excõicatus post ictum primum, dẽ ꝓ non, nisi habito respectu ad omnes percussiones inflictas impetu vno.Vnde Ioã.And.in regula delictum, de reg.iur. lib.6. in mer. concludit ibi non esse tot excommunicationes, quot verbera:qa omnes habẽtur pro vno facto,ex quo inferuntur impetu vno.Et idem tenet Bart.in l. nũquam.ff. de priua.deli.dicens,ꝓ vulnerans nolens plus facere, si superueniat ei impetus, & occidat: tenetur de vulnerato & occiso: vulnerans autem,& persequens multis horis, & tãdem occidens, tenetur de occiso tm̃: quia eodem impetu fecit,licet ex interuallo,vt l.quod ait.§.fi.ff.de adult.Potest etiam solui aliter:quia subiicere se mĩæ alicuius, non est participare in crimine,secũdùm aliquos:quia cogitari poterat,ꝓ ille remitteret.Sed hæc solutio non procedit,postquàm ictus geminatur. Hanc etiam sententiam incurrit clericus,vel similis persona irato animo seipsum percutiẽs, secũdùm Dir.quia iniuriam facit ordini clericali, cui hoc
9 priuilegium concessum est,vt in c.olim. ¶ Secundùm* est, vtrum mulier percutiens clericum se de turpitudine impetentem incidat. Et dico ſm Verue. ꝓ sic, si verbis solis impetebat,non autem si tangit inuitam, & ille se defendit moderatè. Et idem Mon. Addit autem Sum.Ang.ꝓ etiam non incidit,si impetentem verbis tantùm percutit, quãdo eum aliter repellere non potest. Sed hoc non est tutum: quia declinare potest,vnde incidit.Si autem ipsa ad suasionem mariti ad turpitudinem clericum vocat,& sic à marito percutitur,vterque incidit,ſm Verue. & Moder.¶ Ter-
10 tium* est,vtrum capiens clericum per capillos dicens, nisi esses clericus cæderem te,incidat? Et dico,ꝓ sic, secundùm Verue.si iratus animo iniuriandi hoc faciat:aliter non. Et rario esse potest, quia licet non inferat iniuriam tantam,
11 quãtum tenet in animo:infert tm̃ aliqualem.¶ Quartũ* est, vtrum tangens res adhærentes clerico incidat.Et dico ſm Ray.& communiter doct. ꝓ si equitantis quis frænũ arripiat,aut frãgat cingulum sellæ, incidit. Nec differt inferre manum personæ,aut rei sibi taliter adhærenti. Et ſmiliter qui rapit indumentum de dorso,vel rem de manu eius,aut eam frangit,ſm Car.in cle.j. de pœnis. etiã si auferat possessor tempore quo non debet,vt quia commodauerat vsque ad certum tps,ſm Arch Fallit hoc, q̃ rem quis poterat capere propria autoritate:puta, quia est rapiẽtis, & clericus non est pro tunc plenus possessor de iure, nec de facto:vt si miki clericus subripiat calamum, & ego repentè, non ex interuallo iterum subripio illi.Si aũt furto rapiatur dormienti,vel aliàs non sentiẽti zona, qua præcinctus,aut vestis,qua indutus est,aut aliquid tale,non incidit, secun-

dùm

dùm.Inn.& Hoſt.& Car.in cle.j.quia modica, vel nulla fit
iniuria nō ſentienti.Et iſtam opi.ſequit̃ Sum.Piſa. & Sum.
Confeſ.& Sum.Ang.Sed contrarium ſenſit Sum.Roſ.eiuſ-
dem ordinis.& Arc.& Io.de Lig.&Arch.qui not.in c.ſi qs.
xvij.q.iiij.de mente canonis eſſe, ꝙ incidat quicunq; qua-
litercunq; tangens perſonam clerici iniurioſè. Etiam hoc
tenendum eſt,qa tutius:item quia verius : quia ſi pōt quis
incidere in canonem inferendo iniuriam perſonæ, ēt cum
eius voluntate:vt cùm qs ſubiicit ſe verberibus:multo ma
gis præter eam,vt cū quis non aduertit, qa iniuria tāto eſt
maior,quantò in paſſo eſt minus voluntaria.Nec malū ex
hoc eſt paruum,ꝙ non ſentitur, vt mors in inſtanti ſepa-
rationis animæ:ſed ex hoc ꝙ parum nocet:& parum exi-
ſtimat̃ actu,vel habitu.Similiter incidit q iniuriā equo in-
fert,cui inſidet,aut lacerat veſtes non ſeparatas ab eo , ſm
aliquos,allegantes c.contingit. eo.ti.& ſm Car.in cle.j.de
pœ.Nec obſtat,ꝙ alij obiiciunt in contrarium, hanc con-
ſtitutionem eſſe pœnalem , & conſequenter reſtringendā,
quia ſm Ioā.de Lig. eſt fauorabilis attēto ordine clericali,
cui indulgetur,ideoq; amplianda.de reg.iur.odia. Nam &
ſm Pan.in c.non dubium.eo.tit.qn̄ in conſtitutione cōcur-
12 runt odium & fauor,magis attēditur fauor.¶ Quintū*eſt,
vtrum incidat,qui clericum cogit aliqd facere per metum?
Et dicit ꝙ ſic,ſi illud ſit aliquid impediens eius libertatem,
& non aliter:vn̄ incidit ſm Ray. q ponit ei cuſtodiam ad
capiendum,ſi exeat domum,aut arreſtat eum, aut facit ſe-
cum ire,quaſi vinctum,& captum ad iudicem: non aūt in-
cidit,ſm Inn.& Dir.lib.iij.qui metu cogit,vt aliqd teneat,
vel de fundo exeat:quia iſta non ſiſtūt eum,vel impediūt,
quin poſſit ire quò vult.Sed ſm Io.de Lig.intellige de me-
tu verbali præciſè,qa ſi ſit realis, ſtatim ad tactum pſonæ,
vel adhærentium quis incidit.Prædicta tn̄ fortè fallūt, vbi
clericus eſt probabiliter de proditione ſuſpectus apud ve-
rum dominum:qa eo caſu iſta pertinēt ad defenſionem ſui
ſtatus,& licent cum moderamine inculpatæ tutelæ.¶ Sex-
13 tum*eſt,vtrū incidat is,qui de equo clericum præcipitat,vt
aſcenſu eius fugiat inimicum?Et dico,ꝙ Io.de Lig.tenet ꝙ
ſic,quia hic eſt iniectio cum violentia , & nō iure fit. Nec
obſtat,ꝙ licitum ſit ei ſe defendere,qa hoc verum eſt,ſine
læſione tertij. Et conſentit Bar.Bri.& Tancre. Sed Pet.de
cenſu.eccl.tenet cōtrarium p rōnem notabilem, ēt in aliis
caſibus,qa,inquit,nullus ſapiēs,diceret talem peccare mor
taliter,excōicatio aūt nō infligit̃ niſi pro mortali, ꝙ intel-
lige, à iure. Et iſta eſt vera opi.in caſu , in quo aliter eſſet
iſte occidendus probabiliter , qa cum ſit in caſu extremæ
neceſſitatis , ille tenebat̃ ei ſeruire de equo, iuxta dicta in
tit.Eleemoſyna.s̃.§.j.Vn̄ ille eo caſu ſubripit ſuum.¶ Septi-
14 mum*eſt,vtrum quilibet iudex,etiam laicus,vel ſocius cle-
rici,non iudex, poſſit capere clericum criminoſum ne fu-
giat,ſed vt eum ſuo iudici præſentet?Et dico,ꝙ Pan. in ca.
vt famæ.eo.tit.allegat Inn.referentem, ꝙ ſic , ſm aliquos.
Sicut defenſor ciuitatis capit criminoſum, quem corrigere
nō pōt,vt iudici præſentet,vt auth.de defen. ciui. in §. nos
igit̃.col.iij.Hoſt.verò tenet contrarium,dicēs,ꝙ vbi ius nō
eſt expreſſum,nō licet iniicere manum in clericū. Ipſe ve-
rò Pan.refert ſe ad c.cum nō ab homine.de iud.vbi tenet,
ꝙ vbi captura,iſta ſit ad bonum finem,vitatur excōicatio,
qa ſi capio criminoſum ne fugiat, nō facio ſuadente dia-
bolo,ſed Deo &bono publico.Et idem in familia poteſta-
tis interueniēte illū de nocte,qa eſt cōtra eū præſumptio,
& cum vr̃ capere,vt impediat delictū cōmittendum , quia
omittens obuiare facinori peccat,vt in c.dilecto.eo.tit.li.6.
Et idem in capiente clericum debitorem ne fugiat,qa ceſ-
ſat dolus,& ſuaſio diabolica.Ad hoc l.ait prætor.in §.ſi de-
bitorē.ff.de his quæ in frau.cre.Vn̄ Bart. in l.ſi qs in ſerui-
tute.ff de fur.vbi tn̄ loquit̃ de clerico capiente clericū.Sed
idem putarem in laico,rōnibus prædictis. Et vide per Bal.
in l.ſi qua per calūniam.C.de epiſc.& cle.Hæc Pan. & cō-
ſentit Pet.de Peru.in c.vt famæ.dicēs,ꝙ nō ſolùm iudici ſe-
culari licet capere delinquentem clericum ne fugiat,ſed vt
præſentet epō:ſed ēt cuiq; læſo, imò ſm Inn. nec pōt dn̄s
clerici,ſolum pp ſuſpicionem furti: ſed intellige probabile
valde.Vide etiam s̃.Abſolutio iij.§.iiij.dubio vj.Adde aūt,
quòd licitè capiens clericum in caſu conceſſo , ſi modum
excedat,incidit,ſm Io.And.in c.ſi clericos.eo.tit.lib. 6. pu-
ta,ſi capi,& duci quietè patitur, & capiens impingit calce,
vel pugno.Sed hoc intellige à propoſito, & ſcienter , non
aliter:quia dat operam licitæ rei. Similiter incidit,ſi cleri-
cus fideiuſſorem de parendo daret, quia tunc detineri non
poteſt, niſi enormitas exceſſus , vel alia cauſa rationabilis
hoc ſuaderet,vt in d.c.ſi clericos.

RVRSVS DE EXCOMMVNICATIONE ſeptimò, ſcilicet, de excommunicatione Papæ reſeruata.

1 Excōmunicatio,quatenus Papæ reſeruatur,multiplex eſt ad cuius explicationem tabella paucis continuata eſt,cuius itē tabellæ elucidatio ad finem vſque capitis protenditur.

2 Abſolutio ab excommunicatione Cano.Papæ reſeruata, ſede vacante,abs quibus impendi poſſit.

3 Abſolutio hæretici occulti, ad quem pertineat. Et in hoc multis refellitur Gofred.

4 Legem de his homo facere pōt,de quibus & iudicare. Et ibidem occultum,aut omnino occultum dici,aut non omnino. Et an habēs percuſſionem clerici in animo ratam,in Canon incidat.

5 Epiſcopi de hæreſi cum clericorum conſilio,non expectato capituli aſſenſu,an cognoſcere,& punire queant.Et an in c. Acatius incidant,qui id quod particularis eccleſia hæreticū decernit, credūt.

6 Epiſcopi ſententiam incurrit is,qui contra eius prohibitionem facit in his,quæ fidei ſunt , ſi talis ſit epiſcopi ſubditus , quamlibet exemptus,& in loco exemptò ſit.Et quid de extraneo.

7 Excommunicatio in hæretico ex iuris corpore inflict.i,an Papæ reſeruetur.Et an epiſcopus ab ea abſoluat.

8 Literas Papales falſātes quo iure excōicati ſint.Et quæ eorū pœnæ.Et in hoc multa cōſiderāda ſunt,nēpe an vtētes, an habentes, & non reſignantes, corrigentes, an recipientes qualiter & vbi.

9 Breue ſubreptitium impetrans eoq; vtens, an in falſarij pœnā incidat.Et quomodo puniatur.Et quid de eo qui literas à Papa veritate tacita,falſitate autem ſuggeſta impetrauit.

10 Literas in literis Papæ reformans,quæ iam expirarent , vel punctum faciens , aut aliquid quocunque modo mutans , non vtendi animo,ſed ioco,an ipſo iure incidat.Et quid de eo, qui huiuſmodi literis ignoranter vtitur.

11 Excommunicatio in fautores,ac receptatores hæreticorum , vnde prodita eſt,& ad quem pertineat.Et qui eam incurrant. Et quinā eorum fautor,defenſor,ac receptator dicatur,remiſſiuè.

12 Excommunicatio,quæ ob participationem cum excommunicatis à Papa infligitur,vt incurratur,quot requirantur.

13 Excommunicationis ob incendium illatum,abſolutio ad quē pertineat. Et an omnes incendiarij ſint facto ipſo , an verò ipſo iure excommunicati,& abs quo abſoluendi.Et denuntiatio in incēdiarios qualiter fieri debeat.num.ſeq.& 15.

16 Excommunicatio in eccleſiarum effractores,& earum ſpoliatores quo canone inducta ſit. Et quis ab ea ſiue ante denuntiationem, ſiue poſt,abſoluere queat. Et idem quis effractor dicatur. Et vt quis in eam incidat,quot requirantur. Et quid eccleſiarū nomine hic contineatur.num.ſeq.& 18.

19 Enor-

19 Enormia in eccleſia violenter facientes,an ipſo iure incidant. Et quid de his,qui domum ſitam in eccleſiæ ambitu priuilegiato incendunt vel effringunt.

20 Excommunicationem capi fundamenta,de electione.lib.6.quinam incurrant,& qui minimè.

21 Excommunicationi à c.clericis.de immu.eccleſiæ.lib.6.quinam ſe illigent.Et an hodie locum habeat.

22 Excommunicationi c.felicis.de pœnis,libr.6. quinam ſupponi dicantur. Et à quibus abſolui poſſint. Et quæ hic de hoc dicuntur, qualiter intelligenda ſint.nu.ſeq.Et an ex ſolo mandato incidant mandantes,& bonorum confiſcationem ipſo facto.num.ſeq. ſi captionis,aut percuſſionis effectus non ſecutus ſit. num. 24. Et an huiuſmodi infamiam incurrant.

26 Principes ac reliqui ad quos pertinet,ſi intra mēſem à notitia ſententiam aduerſus prædicti c.felicis violatores,nō protulerint,modò proceſſum cœperint,an in hanc ſententiam incurrant.

27 Sententiam c.quicunque.de ſententia excom.lib.6.quinam incurrere dicantur. Et huiuſmodi cap. violatores , abs quo abſolui poſſint. Et quæ de his hic dicuntur,quinam dicantur. Et ibidem grauaminis appellatione quid contineatur.

28 Licentiam dans aduerſus ea,quæ eodem c.quicunque prohibētur, ſi ad aliquem actum ſit proceſſum,an ſtatim incidat. Et eadē ſententia num in epiſcopo locum habeat.

29 Sententiæ cap.multorum.de hæret in clemen. qui obnoxij eſſe dicantur.Et quæ de eiſdem dicuntur,qualiter intelligantur.

30 Officium inquiſitionis num impedire dicatur , qui de inquiſitoris vel epiſcopi familia aliquem, in hæretici captione exiſtentem offendit.Et quid ſi prædicti inquiſitores incidant, num à Cardinalium collegio abſolui ſede vacante poſſint.

31 Sententiam cap.religioſi de priuilegijs in clementinis , qui incurrant,& ſi incurrerint,abs quo abſolutionem conſequi poſſunt. Et quæ hic de his dicuntur, qualiter intelligenda ſint.

32 Conſtitutione prædicti capitis , quinam religioſi ligentur. Et an pœnæ,quæ ob id debetur,locus ſit in viatico.num.ſeq. Et quid ſi religioſi vnius ordinis alterius religioſis ſine licentia Euchariſtiā miniſtrarint.num.33.

34 Pœna,de qua proximè,an locum habeat in regulari bonæ famæ ac conuerſationis hoc ius ignorante, ſi Euchariſtiæ ſacramentum & huiuſmodi ſine licentia,& non in parochialis eccleſiæ contēptum, miniſtret.Et an in ſuſcipientibus quoque locum habeat.num.ſeq. Et quid ſi ipſe parochianus licentiam ſibi conceſſam dicat,ob idq; ei miniſtretur.num.36.

37 Pœna prædicti cap.de qua hic,num locum habeat , ſi ſententia à qua religioſus abſoluit, excōicatio minor fuerit. Et quid ſi religioſi ab alia abſoluant ſententiā,quàm excommunicationis in caſu non conceſſo.num 38.

39 Licentia religioſum miniſtrantē excuſans,abs quo haberi debeat. Et qualis hæc licentia eſſe debeat.Et num in hanc pœnam religioſus à pœna tantùm abſoluens,incidat.num.49.& 41.

42 Pœna de qua hic agitur num locum ſemper habeat, vbi ſine prædicta licentia aut exhibentur aut ſuſcipiuntur ſacramenta.

43 Excommunicationi cap. 1. in Clem. de pœn.quinam obnoxij ſint. Et eorum,quæ hic dicuntur quinam ſit ſenſus.Et qui fauet delinquenti,de quo hic tractatur,an ſtatim incidat.num.44.& 45.Et quid de eo qui eundem in iudicio defendit.46.

47 Ciuitas in epiſcopum delinquere , vt ob id interdicto ſubiaceat, quando dicatur. Et an ſatisfactione facta,interdictum obolitum cenſendum ſit.num.ſeq.

49 Sententiæ Clem.cupientes de pœ.§ ſi. quinam adſtringi dicantur. Et num in huiuſmodi pœnam incidat,qui ad ſepulturæ electionē, de qua hic,quēpiam inducit,quanquam non ad vouendum, iurādum,vel promittendum. Et quid ſi ex vnius delicto tota eccleſia id damni patiatur,vt tota interdicatur.Item quid ſi eccleſia, ad quam eligens inducitur,ea ſit,in qua de iure ipſo ſepeliendum ſit. Et quid ſi eadem ſit cum cœmeterio interdicta.num.50.

51 Excommunicatio,de qua in cap.grauis.in clem.de ſenten. excom. quos illiget.Et horum abſolutio ad quos pertineat.Et quæ hic dicuntur qualiter intelligenda ſint.

52 Pœna de qua hic diſſeritur, an etiam in ceſſatione à diuinis poſita in dictis terris locum habeat,ſicut & interdicto. Et an prælati ſententiam ad eorū inſtantiam latam incidant. Et an idem ſit in factore,ſi ad domini inſtātiam ſententiā aduerſus rerū dominicarum fures,ſi ipſe de eis quoque ſurripuit.Et ibidē de multis alijs.

53 Excommunicationem inflictam ex cap.cùm ex eo.de ſent. excom. quinam incurrant : & qui incurrerint à quibus abſolui debeant. Et de nonnullorum,quæ hic dicuntur,intellectu.

54 Pedagia noua imponentes quánam excommunicatione præmi dicantur. Et verbo exigendi quid intelligatur. Et de datia & gabellas augentibus.Et quid de Chriſtianos nauigio vectos abripiētibus & eoſdem ſpoliantibus.Et horum,quæ hic dicuntur , intellectu.Et de verbo nauigio.num.55.

56 Piratam quot facere dicantur.

57 Canō,de quo hic,an latæ ſit ſententiæ.Et abſolutio ab excommunicatione,de qua hic,an Papæ reſeruata ſit.

58 Saracenis arma ferrum,lignamina galearum,& huiuſmodi deferentes,ad Chriſtianorum expugnationem, cuinam excommunicationi ſupponātur.Et nominæ guerræ,quid contineatur.Et abs quo talem abſolutionem accipere debeant.

59 Armorum,ferri,lignaminum,& Saracenorum aduerſus Chriſtianos depugnantium appellatione,quid, & qui contineantur.

60 Prohibita,quantùm ad rem pertinet,quotuplicia ſint. Et ſub hac Sum.Ang.& Roſel.refelluntur.

61 Belli tempore,num aliquo caſu prohibita deferre liceat. Et quid de tempore pacis.Et quid eodem tempare pacis de non prohibitis. num.ſeq.& 63.

64 Pœnam,de qua hic quinam incurrant,& qui non ex his,de quibus doctores addubitant. Et quid ſi tales ſatisfactione præcedente,abſoluantur,an abſolutio teneat.num.65.

66 Bonorum confiſcatione qui puniuntur,quomodo puniri poſſint vt prædicta in terræ ſanctæ ſubſidium mittant.Et prædicta pœna per iudicem eccleſiaſticum imponēda,quando in terræ ſanctæ ſubſidiū non mittitur,quia cui dari debeat,neſcitur,cui tū dāda ſit.n. 67.

68 Impedientes eos qui victualia , aut alia neceſſaria ad curiæ Romanæ vſum adducunt,in quam ſententiam incidant. Et quid de his,qui ad curiam Romanam venientes,aut ab ea recedētes,propria temeritate capiunt,ſpoliant, detinent , aut ex propoſito verberare,mutilare , vel etiam interficere præſumunt. Et de his & ferè ſimilibus,vſque ad num.77.

77 Excommunicatio,qua illigātur eccleſiæ libertatē offendētes,inter dictum ab Apoſtolica ſede interpoſitum violātes aut in ſtatum ac ſummi Pontificis perſonam offendentes , & reliquos id genus , ad quos porrigatur.Et ibidem Ang.Summa refellitur.

78 De excommunicatione illata à Xyſto in extrauaganti aduerſus omnes diſpenſantes in voto vltra marino,ſanctorum Petri,Pauli, ac Iacobi,& ſimilium.Et ſub hac de pleriſque alijs ad tituli finē, cuius vltimus numerus eſt.93.

1 EXCOMMVNICATIO* ſeptimò quantum ad excōicationes Papæ reſeruatas,ſciēdum eſt , ꝙ ipſæ ſunt multæ in iure , à quibus. ſ. nullus inferior Papa poteſt abſoluere. Vt autem quiſque volens ſcire an aliqua excommunicatio ſit papalis aut epiſcopalis,citò inueniat,ꝙ quærit,reqrat ſequētem tabulam, in qua ponunt̃ oēs papales, præter eas quæ ſunt in proceſſu cœnæ , quæ cōiter ſciuntur. Omnes enim aliæ aut ſunt epiſcopales , quæ ſunt valde paucæ , & in titul. ſeq. facilè inueniri poſſunt,aut nullā ſunt reſeruatæ,& de eis agitur infrà, Excommunicatio.ix.

1 Prima ergo inter Papales est cõtra ꝑcussores clericorũ.
2 Contra hæreticos.
3 Contra inobedientem sententiæ delegati.
4 Contra falsantes literas apostolicas.
5 Contra fautores hæreticorum.
6 Contra clericos participantes in diuinis cum excommunicato à Papa.
7 Contra incendiarios.
8 Contra infractores ecclesiarum.
9 Contra assentientes assumptioni senatoris vrbis.
10 Contra clericos soluentes laicis tallias.
11 Contra insecutores Cardinalium.
12 Contra grauantes eos, qui tulerũt sñias cõtra magnos.
13 Contra inquisitores, in aliquibus casibus.
14 Contra religiosos ministrantes Eucharistiam vel extremam vnctionem.
15 Contra capientes, bannientes, & percutientes aliquem pontificem.
16 Contra religiosos inducentes ad pœnitendum de electione sepulturæ.
17 Contra dominos cogentes ad celebranda diuina in loco interdicto, & contra aliquos in hoc cooperantes.
18 Contra minores recipientes aliquos ad diuina tempore interdicti.

Sunt etiam xiiij.aliæ in processu curiæ, quæ prædictis iunctæ faciunt xxxij.& quia vltima continet octo,sunt xxxix. Sunt & multæ aliæ in extrauagantibus & priuilegiis.Vnde quartò est cõtra dispẽsantes cõtra quatuor vota priuilegia xlj. contra exenterãtes xlij.cõtra simoniacos ordine beneficio xliij. contra non reuelãtes simoniacos xliiij.cõtra simoniacos & ingressu religionis xlv. contra mendicantes transeuntes ad nõ mendicãtes xlvj. contra simoniacos pro gr̃a vel iustitia obtinẽda in curia xlvij.contra interponentes decretũ in venditione rei ecclesiasticæ cõtra conscientiam xlviij.cõtra facientes libellos famosos cõtra ordinem prædicatorũ, & minorũ xlix.cõtra dicentes,ꝙ dicti ordines nõ sunt status ꝑfectionis 50. cõtra faciẽtes violen iã in locis ordinũ prædicatorũ lj. contra intrãtes monasteria prædicatorũ & S.Claræ lij.cõtra detinẽtes apostatas ord. prædic.liij. cõtra minores & eremitanos recipiẽtes prædicatores liiij. contra aliquos Perusinos lv. contra accedentes ad sepulturam Domini lvj.est in materia de conceptione virginis lvij. contra appellantes ad futurum concilium.

2 ¶ Prima * ergo est in c. si quis suadente. xvij.q.iiij.iuncto c.non dubium,& c.veniens,& c.ad eminentiã.eo tit.contra percussores clericorũ aut monachorũ:de qua ĩ titulo priore dictum est:& absolutio sedis Apostolicæ reseruatur.Sed aduertendũ est, & ſm aliquos qñ absolutio reseruatur sedi,impendi potest à collegio Cardinaliũ sede vacante,siue ab eo,cui cõmiserit, non autẽ ita vr̃ qñ reseruatur Romano pontificij , iuxta dicenda j.eod. Excommunicatio.xiij. dub.iij.Videtur autẽ pontifici reseruari, qñ mentio non fit de hoc adiectiuo apostolicus:vt dicendo, mittatur ad nos, præsentetur cõspectui nostro.Quia tñ sedes parũ vacat,inter ista doctores nõ distinguunt aliquando Hoc tamẽ non videtur habere veritatẽ : qui ab hac excõicatione,secũdùm multos, potest absolui sede vacante,& tamen in c.non dubium,reseruatur Romano pontifici : & eadẽ in c.si quis,reseruatur sedi Apostolicæ , vnde procedit istã distinctio inter pontificẽ,& sedem quantum ad concessa sub cõditione suspendente,vt in vj.de rescript.si gratiosẽ,non autẽ quantum ad absolutionẽ. Potest tamen ab hac sententia absoluere legatus,vt ſ.de Legato.§.xiij Secunda * est in c.quod autem,& in c.Acatius.xxiiij.q.j. iuncta glo.& in c.excommunicamus:extrà, de hæret.& in processu curiæ cõtra hæreticos Gazaros , Patarenos , & alios quocunque nomine censeantur,siue veterẽ & iam dãnatam hæresim,siue nouã sequantur,licet etiã omnino sint occulti,secundùm glo.in clem.j.de hære.& absolutio reseruatur Romano pontifici. ¶ Pro qua notandũ est primò, ꝙ de hæretico omnino occulto sic ꝙ hæresim tenet in corde , Archid.vt refert Sum. Ang.in c.cum quis.de hæret.lib.6.vtrum incidat nécne,allegat hincinde iura q̃ plurima,& tandem hoc tãquam dubium disputationi relinquit. Sum.verò Ros.allegans glos. in c.multorũ.de hæret.in cle.in verbo, eo ipso:vbi ad hoc multa iura recitantur,& Pan.& Ioan.And. & Rayn.& Gof. tenet ꝙ sic,& vltra prædictos adducit etiã Arch.Sed deficit in duobus.Primò,quia malè adducit Arch.vt patet in Sum. iij.par.titu.xxv.c.iiij. imò malè adducit ferè omnia iura & doct,præter glos.cle. quia non loquuntur de occulto quod non processit in opus exterius, sed de occulto quod apponitur notorio,quia.s.nõ scitur à multis,vnde Arch.glossat, ꝙ hic capitur occultus respectu plurium , & non respectu actus exterioris. Secundò deficit, quia tenet falsam sñiam, vt patebit.Vnde Sum.Ange.eiusdẽ ꝓfessionis allegat vltra prædicta etiã glo.in c.j.xxiiij.q.j.& Ioan.de Anch. in Sum. eo.tit.& Card. & tandem rectè decidẽs tenet oppositum.s. ꝙ iste non incidat,sed ad iura quæ adducit glo.cle.respondens distinguit,vt aliud sit ecclesiã pręcipere aliud iudicare,vnde tenet ecclesiã posse præcipere de occultis,licet nõ iudicare. Quod falsum esse probo ꝑ sanctum doctorem.j. ij.q.xcj.arg.iiij. vbi probans ꝙ præter leges humanas necesse fuit tradi diuinam , in tertia ratione ad hoc sic dicit.

4 De * his potest homo legẽ facere de quibus põt iudicare: iudicium autẽ homini non põt esse de interioribus motibus,qui latent, sed solùm de exterioribus actibus qui apparent, & tñ ad perfectionem virtutis requiritur,ꝙ in vtrisque actibus homo rectus existat,& ideò lex humana nõ potuit cohibere & ordinare sufficienter interiores actus , sed necessariũ fuit,ꝙ ad hoc superueniret diuina. hæc ille in forma. Non ergo est aliud & aliud.de quo potest homo præcipere,siue legẽ facere & iudicare,alioquin sequitur,ꝙ lex non se extenderet ad puniendũ delinquentes in eam , vel præmiandum obsequentes:quod est cõtra omnem moralẽ philosophiam. Et ideo dico,secundùm mentem S.Tho. ꝙ de occultis non omnino,quæ scilicet non sunt notoria,sed tamen de sua natura esse possunt, vt sunt actus exteriores, ecclesia præcepit. Vnde percutiens clericũ in abditissimis, incidit in canonem, & similiter de eis iudicat,licet non iudicet quandiu sistunt intra limites occultationis ferẽdo sententiam.Vnde quàm primum quis incipit esse super aliquo suspectus,licèt occultus,iam contra eum procedit inquiren do. De occultis verò omnino,id est,quę sistunt in sola cogitatione,non præcipit, inquantum ibi sistunt : quia etiam nec iudicat , quia illa nec scit , nec talia sunt vt ab ea sciri possint quandiu ibi sistunt , sed tñ si illa exterioribus colligentur , indirectè & gratia alterius præcipit de eis. Vnde clem.j.de stat.mona. prohibet accessum ad curiam principum,animo offendendi,vbi nõ probetur animus offendendi ſm se,sed vt colligatur tali accessui,ita ꝙ talẽ accessum prohibet sub tali pœna nõ cuilibet,sed habenti animũ nocendi:quem tñ animum non prohibet.Vnde accedens taliter,statim incidit,quia cogitatio ꝓcedit in opus.Et ita dico in proposito , ꝙ si hæreticus procedat in opus, etiam occultissimè scribendo , vel aliud faciendo, quantumcunque occultè,statim incidit. Et ita loquuntur iura allegata præter

ter glo.cle. quæ Theologalem materiam plenè nõ intellexit:si verò sistat in cogitatione,non incidit, ſm Pe.de Pan. in iiij.& Host.in c.mulieres.de sent.excõ.& habetur idem ex gl.in c.cum quis.eo.tit.lib.6.vbi dr̃, ꝙ habẽs ratam percussionem clerici in corde tantùm,non incidit,quò ad ecclesiam. Vide etiam j.Hora.§.xj.part.ij.& iij. ¶ Secundò
5 notandum*est pro eadem , ꝙ huic sententiæ annectitur alia,quæ est in c.ad abolendam.extrà,de hære. contra vniuersos,qui de sacramentis aliter sentiunt,aut docẽt, quàm ecclesia Romana:& contra eos , quos eadem ecclesia Ro. vel singuli episcopi per suas diœceses cum consilio clericorum,vel ipsi clerici sede vacante cum consilio , si oportuerit,episcoporum vicinorum, hæreticos iudicauerint, ꝙ ſm Pano. & Ge.& alios,intellige,si iudicauerint eos incidisse in hæresim iam damnatam,& indubitatam, ita ꝙ factum sit clarum, & determinatum. Si aũt dubitatio de articulis fidei oriretur,& dubium esset an bene, vel malè diceretur , sola ecclesia Rom. determinat. s. cui dubia fidei ab epo seruanda sunt.xxiiij. q.j.quoties, & idem S.T.ij-ij. q.j. art.6.Ex quo no.Pe.de Anch. episcopos cum clericorũ cõsilio posse de hæresi cognoscere & punire , nec expectant, licèt requirant assensum capituli ꝑꝑ arduitatem causæ , & consequenter vbi de fide agitur,episcopi sunt ordinarij,& ex officio tenentur inquirere:vt in c.excommunicamus.de hær.Hodie tamen in causa hæresis, siue inquisitore sentẽtiam ferre non possunt,vt in cle.j.de hær. Nec tamen quicunque tenent contra articulos Parisiis damnatos ꝑ episcopum & capitulum,incidit, per dictum c.ad abolendam , tũ quia non oẽs articuli damnantur vt hæretici, sed vt dubij & periculosi:tum quia ad solum Papam pertinet determinare quid sit hæreticum,& quid catholicum. Vñ non incidit,q credit illud , ꝙ particularis ecclesia decernit hæreticum:sed ille,qui illud,qđ vniuersalis,vel Romana : q̄a qui hæret fidei ecclesiæ Romanæ,alia tenente oppositum , nõ est hæreticus.de sum.tri.& fide catho.damnamus. in fi. q̄a illa errare nõ põt,sed omnis alia : vt tota ecclesia Græco-
6 rum. ¶ Tertiò, * notandum ex Arch.in Sum.ꝙ in his,quæ sunt fidei, sententiam epi incurrit contra eius prohibitionem faciens,si est subditus eius in loco subdito, & idem si sit exemptus, & in loco exempto , & multo amplius non exemptus in loco exempto,q̄a in his,quæ sunt fidei , non prodest exẽptio.Si verò sit non subditus iure communi,vł subditus in loco, extra territorium,nõ incurrit. Si verò extraneus,supple in territorio:aut est talis,qui non sortit̃ forum ratione delicti,sicut fortè archieṗs:& sic non incidit. Aut talis qui sortitur, & tunc si est de articulis per ecclesiã damnatis,incidit:si autem non est de illis, non incidit : q̄a non peccat per inobedientiam : q̄a tunc non est subditus, hæc ex illo.Dubium tñ est quod dicit de subdito extra territorium,iuxta dicta, ſ. Excommunicatio ij.§.iij.& iiij.
7 ¶ Quartò*notandum est, ꝙ hmõi excõmunicatio ex corpore iuris non reseruatur Papæ , & consequenter vr̃ , ꝙ episcopus posset absoluere,per c.nuper.de sent.excom.sed tamen reseruatur Papæ per annualem curiæ processum.
¶ Tertia excommunicatio est in c.quærenti.de offic. delegat. contra inobedientem sententiæ delegati vltra annũ,
8 de qua dic,vt suprà, Absolutio j.§.ij.in prin. ¶ Quarta*est in c.ad falsariorum.de crim.fal.vbi excommunicantur,qui per se , vel per alium falsant literas apostolicas cum suis fautoribus.Et clerici officiis , & beneficiis sunt priuati , & degradati traduntur iudici seculari, & absolui non posũt, nisi per Romanum pontificem per curiæ processum , imò secundum Arch.per c.dura.de cri.fa.licèt Pano.dicat illud c.loqui solùm de habente literas falsas. In processu verò curiæ,dr̃ sic.Excommunicamus, & anathematizamus oẽs falsarios bullæ,seu literarum apostolicarum, supplicationum,gratiam,& iustitiam continentium,&c. ¶ Sed tamen circa istam materiam oportet distinctè loqui de falsantibus,vtentibus,habentibus,corrigentibus, & recipientibus eas,non de manu pontificis,aut bullatoris. ¶ Vtentes verò huiusmodi literis falsis, similiter sunt excommunicati , si sunt laici,licèt absolui possint à suis ordinariis, vt ibidem, clerici verò non sunt excommunicati, ſm Pan.ibi, quãuis Host.teneat contrarium , sed sunt priuandi bñficiis , quia text⁹ distinguit inter clericos & laicos, & in pœnis est facienda mitior interpretatio,vt in regula,in pœnis , nec debent conteri duplici pœna. ¶ Habentes aũt huiusmodi literas,& non resignantes,nec lacerantes, secundùm Pan.si eis non vtantur,non incidunt in sententiam aliquam,nisi sit lata ꝑ iudicem , cum termino viginti dierum ad resignandum, postquàm.s. quis cognouerit eas se habere , ſm Host. & Sum.Pis.vel secundùm Pan. post latam sententiam per ordinarios,ita ꝙ nisi illa præcesserit,nõ incidunt , & hoc est verius.Hæc tamen intellige quando ad eos casu literę peruenerunt.Si autem conscij fuerunt,incidũt indistinctè, q̄a agentes & consentientes par pœna constringit , vt in c. j. & ibi per glo.de offi.dele.iubemus.§.œconomus. C. de sacrosa.eccl.plenè per Abba.in præalle.c.j. Et propriè est casus in c.dura, de cri.fal.c.autem ad falsariorum , loqtur de vtentibus scienter,qui incidunt ipso facto. ¶ Corrigentes autem literas papales, ſm Host, vt recitat Pan.in c.ex literis.ff.de fide instr.& idem Gof.sunt similiter excommunicati excommunicatione lata in curia,& apostolicę sedi reseruata,et si vnam figuram,siue literam,vel etiam dimidiã abraserint,deleuerint,aut cancellauerint, vel diminuerint, compleuerint,vel mutauerint sine licentia illius , ad quem spectat,postquã litera est bullata,vel signata. Hæc etiã intellige stãte bulla vel litera,quasi si quis eam totam cõbureret,aut laceraret,nõ diceretur eam corrigere,nec incideret. Recipiẽtes aũt literas apostolicas,dum ipsi sunt apud apostolicam sedem,de manu alterius,q̄ Papæ , vel deputatorum ad illud officium,sunt excommunicati,si sunt laici, nisi sint personæ solẽnes , quæ per nũtium recipere pñt de manibus prædictorum,vt in c.dura.de cri.fal. Nõ ligat aũt ista sentẽtia, ſm Io.And.& Host.nisi existens apud apostolicam sedem:quæ,vt dicũt,ibi est,vbi est Papa. Sed tñ ſm Io.And.& Pet.de Anch.& gloss.Ber. hodie istud curia non reseruat , quinimo quilibet paruæ authoritatis mittit ad bullatorem,& recipit.Et quia Papa hoc scit, & tolerat, vt
9 dicit Ber.ideo non ligat. ¶ Est*autem pro hac notandum, primò ſm Pet.de Ancha. ꝙ scienter impetrans breue subreptitium,& eo vtens , non incidit in pœnam falsarij , sed solùm vt eius commodo careat, & in expensis condẽnet, de rescrip. sup literis. falsans autem rescriptum , vel,vtens falso aut falsis literis apostolicis ex certa scientia,vł ignorãtia procedẽte ex negligẽtia, incidit , secus si falsitas erat latẽs,& adhibuit per se , vel per alios diligentiam quã potuit,indagando à peritioribus, quia excusatur , ſm Pet. de Anch.xliiij.dist.Ephesiis. Et idem ſm aliquos est de falsario supplicationum gratiam,aut iustitiam continẽtium,signatarum per pontificem, aut vicecancellarium,aut regẽtem officium cancellariæ. ¶ Et secũdò, ꝙ ſm Rich.in iiij. dist.xviij.impetrans literas à domino Papa, etiam scienter tacita veritate,vel suggesta falsitate, aliàs non concessuro, nõ incidit,similiter nec vtens literis, alio nomine impetratis,licèt vterq; dign⁹ sit pœna magna , quia licèt sic impe-

trans sit falsarius, extenso nomine, vt sumitur xxv.q.ij. dicenti, non tũ est falsarius literarum dñi Papæ: qa literas
10 impetrat veras, quamuis suggestione falsa. ¶ Et*tertiò, ꝙ Rich. vbi s̃. quærit, vtrum reformans literam in litera Papæ, quæ iam expiraret, vl̃ faciens pũctum, aut aliquid quo-
13 cunque modo mutãs, nõ intentione vtendi, sed ludo, incidat ipso iure? Et dicit ſm aliquos, ꝙ nõ: qa illa excommunicatio nõ intelligit̃, nisi de literis, quæ alicui possent esse vtiles. Sed cõtra inquit, argui põt: qa illa inutilis litera posset per rasuram sic mutari, vt appareret vtilis, verbi gratia, si diceret post triẽnium minimè valituru̇m, & poneretur quinquennium. Vñ vl̃, ꝙ iste incidat, quod mihi vl̃ cõcedendum, de literis tũ: quæ vtiles apparere non pñt vlla rasura, vt puta de litera curatoria, data à ducentis, vel trecẽtis annis, secus tũ vt habetur in gl. in d. c. ad falsariorum, in ver. per rasuram, immutans scriptum Papæ nulla adhibita distinctiõe, est falsarius. ¶ Et quartò, ꝙ vtens hmõi literis, ignoranter, ſm Host. excusatur, si falsitas erat ita latens, ꝙ bene percipi non poterat: & ipse adhibuit diligentiam, quam potuit alioquin non, quia debuit inuestigare p alios: arg. xxxvij. dist. §. vlt. extrà de homi. Ioannes. & c. vlt.
11 ff. de redhib. act. libr. j. ¶ Quinta*est in c. nouerit. extrà, de sent. exc. vbi excommunicantur non solùm hæretici, sed ẽt fautores, & receptatores eorum, & intellige ſm Pe. de Pal. in quartò, dum vitium suum aliquo exteriori actu prodũt publicè vel occultè. Si tñ, vt dicit, in potestate existẽs omittit facere quòd debet, licèt nihil exterius agat, incurrit istã sententiam: quia ad idem iudicium pertinet habitus, & priuatio. Et ſm Arch. ista excommunicatio est papalis, vt patet ex curiæ processu. Quis aũt dicatur fautor, defensor, &
12 receptator. j. Hæreticus, vel Hæresis. j. §. vij. ¶ Sexta*est in c. significauit. eo. tit. vbi excommunicati dicũtur eadẽ sentẽtia clerici, q̃ participauerunt scienter & sponte cũ excõmunicatis à Papa. s. iudicialiter, vel nominatim, ſm communem lecturã, & eos in diuinis officiis receperunt: & Papæ reseruatur absolutio. Sed notandum, ꝙ ſm aliquos intelligitur qñ Papa excommunicat aliquem & participantes, secundùm alios verò quando participatio est in crimine, & hæc est opinio Tancr. & gl. & quæ secundùm Inno. potest dici esse vera, & cui ſm Ioan. And. & Ioan. de Lig. vl̃ adhærendum. Sed quia istæ opiniones, vt dicit Pan. parum deseruiunt, secundùm alios ista est noua excommunicationis species, ad quam incurrendam quinque requiruntur, vt notatur in tex. Primò. s. quòd participet clericus: secundò quòd scienter: tertiò quòd sponte, id est, exclusa coactione absoluta, non condemnata, ſm Gofr. quartò, ꝙ in diuinis. s. quæ in ecclesia: & quę extrà dicuntur, vt in horis canonicis secundùm eundem: quintò, ꝙ excommunicato à Papa nominatim, ſm Arch. vel secundùm aliquos iudicialiter. Et hæc est opinio cõis, quam tenuit Host. & Gof. & Dir. & Arch. & Albert. & Sum. Confes. & Arch. & omnes ferè Summistæ, Gl aurem exponit eadem sententia istos inuolui, quantum ad priuationem sacramentorum, & intendit, ꝙ incidunt in minorem, vt innuit in sequentibus. Sed hoc cõiter reprobat̃, quia Papa sibi absolutionẽ non reseruasset. ¶ Sed nota, ꝙ ſm Host. & Gof. hunc rigorẽ inducit iudicis magnitudo & excellentia diuinorum officiorũ, in quibus participat: ad de & dignitas personæ participantis. ca. clerici de quo textus loquitur. Vñ laicus non incideret in maiorem. Si tñ sententia esset quidem à Papa, sed per canonem, nõ aũt iudicialiter, peccaret quidem participans, non tñ incideret in eandem, ſm Host. & Gof. qa mirius agit̃ cũ legę q̃ cum ministro legis. l. Celsus. de arbi. Pro opinione tũ Tanc. facit, quia tex. distinguit inter participasse, & recepisse in officiis, quasi primum referatur ad participationem in crimine: ex quo sequitur declaratio, ꝙ inciderũt in eandem, & ideo approbo dictum Io. An. & Io. de Lig. post
13 Inn. ¶ Septima, *est in c. tua nos. de sen. exc. vbi dr̃, ꝙ incẽdiarij, ex quo sunt per ecclesiæ sententiam publicati, ꝑ absolutionis bñficio ad apostolicam sedem sunt mittẽdi. Sed circa hanc sunt dubia. ¶ Primò, vtrum oẽs incendiarij sint excommunicati ipso facto, vel ipso iure? Et dico ſm aliquos, ꝙ sic̃, siue incẽderint sacrum siue nõ. Sed cõtrarium tenuit Sum. Pis. & Arch. & gl. in d. c. tua. & Ray. & Host. & Gof. & Io. de Lig. & Pan. q̃ oẽs tenẽt hoc esse verũ de incẽdiario ecclesiarum vel religiosorum locorum, ꝙ ſm Ray. Gof. Host. & Io. de Lig. extenditur ẽt ad locum cœmeterij, vel ſpatij priuilegiati circa ecclesiam: quod est xxx. passus, seu xl. quò ad ecclesiam matricem. xvij. q. iiij. sicut vel loci contingui priuilegiato. Quod tñ posset procedere solũ, si res cõbusta spectaret ad ecclesiam, cùm aliter nõ sit locus religiosus. xvij. q. iiij. quisq;, ẽt si sit de patrimonio clerici. Vñ Lapus super c. quia nõnulli. de immu. eccl. lib. 6. dicit, ꝙ noſe ecclesiarum includũtur nedum monasteria, sed etiam omnia loca pia: qa ista equiparãtur, de test. requisisti. Et dicit Arch. ꝙ habito consilio cum quibusdam Iuristis cõsuluit, ꝙ frãgens, vel comburens domũ sitam intra dictũ spatium, non est ipso iure excommunicatus, & hoc per d. c. qa nõnulli. & per c. cõquesti. licèt sit violator immunitatis ecclesiæ, & vt sacrilegus puniẽdus. Istius secũdæ opinionis rõ est: qa de istis qui sacra incendunt loca, reperit̃ in iure, ꝙ sint excommunicati: vt xj. q. iij. canonicè. & xvij. q. iiij. oẽs ecclesiæ. de sent. exc. conquest. de rap. ex literis. de aliis aũt hoc nõ inuenitur, ꝙ sint iure communi excommunicati: vt dicit gl. in c. deuotissimam. xij. q. ij. sed ꝙ excommunicenẽ, siue sint excommunicandi, vt xxxiij. q. vlt. pessimam. Nec obst ꝙ d. c. tua, loquitur indistinctè: quia non fert sentẽtiã, sed prohibet absolutionem post denuntiationem sentẽtię, quæ. s. possibiliter fuit à statuto synodali, vel aliquo iudice. Non obstant ẽt quędam verba in d. c. pessimam, vt patet ibi per gl. Iure aũt synodali alicubi tales sunt excõicati: alicubi ex cõsuetudine habentur pro excõicatis, licèt re vera nõ feratur excõmunicatio sine cõstitutione, vel sententia, ſm Veru. de quo s̃. Excõicatio j notabili j̃. Vtrum aũt incidat, qui ecclesiã in bello iusto comburit, j̃. Incendiarius. ¶ Se-
14 cundò*vtrum oẽs incendiarij ẽt locorum non sacrorum, sint per summum pontificem absoluendi, si fuerint denuntiati? Et dico ſm Host. & Veruec, & cõiorem opinionẽ, ꝙ si locus fuit sacer, post denuntiationem absoluit solus Papa, ante verò etiam episcopus. Si verò fuit non sacer, ita ꝙ excommunicari sunt per episcopum, absoluit episcopus ante & post: secundùm Pet. autem de Anch. & Gof. & Ber. & opinionem tutiorem, imò & veriorem ante denuntiationẽ eos absoluit oẽs præmissa tamen satisfactione, vt in d. ca. pessimam. & hoc siue locus sacer fuerit, siue non sacer: postea verò nullum. Et hanc sequitur Sum. Pis. & probatur clarè ex c. tua. & c. conquesti. eod. tit. & consentit Pan. in d. c. cõquesti. sic mentem gl. concludens, ꝙ sic locus fuit sacer, ipso facto incidit, & ante publicationẽ absoluit eps: postea verò Papa. Si verò non sacer, est excõicandus: & post denuntiationem absoluit Papa solus. Et intellige secũdùm Veruec. etiam si sit mulier: & illa absoluatur ab iniectione manus in clericum: imò nec legatus absoluit hmõi, qui absoluit percussores clericorum: vt s̃. Delegatus, secundùm Gul. quia licet ista, vt inquit Panor. in cap. tua, parificẽtur quantum ad difficultatem obtinendi absolutionem, non tamen

tamen sequitur, ꝙ promissio facta in vno casu extendat̃ ad alium, maximè quia in istis exorbitantibus non fit extensio ẽt per maioritatem rõnis: vt in regula, in argumentum, de reg. iur. lib. 6. & in l. quod verò. ff. de le. & senatusconsul.
15 Ioan. And. ¶ Tertiò, *quomodo intelligenda sit ista denũtiatio? Et dico, ꝙ ſm quosdam, necessariò debet fieri nominatim, id est, expresso nomine: non autem in generali sub hac forma: Excommunicamus illos, qui tale fecerunt incendium. Sed ſm Verue. & si solùm in generali fiat, solus Papa absoluit, & consentit Pisa. & hoc tenendum est, præsertim cum Hugo dicat & iure periti, ꝙ confertur sentẽtia sub hac forma, Excommunicamus oẽs qui fecerũt hoc vl̃ illud: oẽs intelliguntur excõmunicati nominatim, de quo 20
j. in verbo, nominatim, & dic verum de his, quos nororiè cõstat fecisse. Et ſm Arch. intellige à quocunque iudice denunciatio fiat, quæ autem loca dicantur religiosa. j. Loca.
16 ¶ Octaua*est in c. conquesti. extrà, de sen. exc. vbi excõicãtur effractores ecclesiarum cum spoliatione, & ante denũtiationẽ quidã absolui possunt ab epo, si volunt satisfacere extrà eo. nuper, postea verò absoluit solus Papa, secundùm communem opinionem doct. etiam si denuntiatio fuit generalis ratione dicta prius. Primò verò dubitatur quis sit effractor? Et dico ſm Veruec. ꝙ est is qui dolo malo aut per iniuriam parietem fodit aut subfodit, aut fregit vitreã fenestram, aut ferraturã, aut ostia, aut cardines, aut vectes, dum tenent ostia firmata, aut ipsum tectum ecclesiæ. Hæc ille, qui per exempla declarat. Diffinitio autem est hæc: Effractor qnantum ad ipsum nomen, est qui frangit, sed quãtum ad istum canonẽ est qui per vim parat ingressum, vt furetur. Vñ licet hoc fiat cõiter per fractionem, tamẽ si quis impingens faciat debilem vectẽ cedere loco, incidit: quia cũ ista cõstitutio sit in fauorem ecclesiarum, latissimè
17 interpretanda est in dubio. ¶ Secundò, vtrum ad incidendũ in hanc sentẽtiam, requiratur effractio, & spoliatio, vl̃ sufficiat alterum tm̃? Et dico requiri vtrumq;, vel saltẽ effractionem, quia Io. And. & Pe. de Anch. sic illud c. summant. Qui cum effractione expoliant ecclesias, excõicari sunt, & post denuntiationem per Papam absoluendi. Vñ ſm Veru. cui consentit Pan. in c. fi. de furt. nõ incidunt qui furanẽ sine effractione, ẽt si habuerunt animum frangẽdi, sed fractio- 21
nem factam ab aliis inuenerunt, ẽt si res fuerunt sacræ, vt calices, ſm Pan. sed qui frangit, & non furatur, si fecit animo spoliandi, credo ꝙ incidat: licèt Sum. Ang. sentiat contrarium, quia illa duo computantur pro vno facto, ꝙ iste 22
incœpit, licèt non perfecerit. Nec tñ est simile de furãte sine fractione: quia illa fecit primum, facturus ſm, non autem iste ſm, facturus primum. Si autem non intendebat spoliare: licet sit sac. ilegus si iniuriosè fregit, non tñ incidit. Nec obstat c. canonica. xj. q. iij. & c. cum pro causa, ſm quæ videntur omnes sacrilegi & violatores ecclesiasticæ immunitatis excommunicari, quia vt patet per glo. & Pan. in d. c. cum pro causa, aliquãdo tales incidunt solùm in mi-
18 norem, vt si qs laicũ percutiat in loco sacro. ¶ * Tertiò, vtrum nomine ecclesiarũ veniant hic monasteria & pia loca? Et dico ꝙ sic, ſm Pan. in c. tua nos. eod. tit. Et ratio, qa hæc constitutio est in fauorem ecclesiarum, vt dictũ est: & addit idẽ in c. fin. de eccl. ædifi. vt refert Sum. Ang. ꝙ hic nomine ecclesiarum, veniũt etiam nõ consecratę, & hospitalia, qd̃ intellige si ædificata essent authoritate Papæ, vel episcopi: aliter non essent loca religiosa, vt no. in c. ad hęc.
19 de relig. dom. ¶ Quartò, *vtrum enormia in ecclesia faciẽtes violenter incidant de iure? Et dico ꝙ sic, secũdùm aliquos, vt refert Sum. Pis. vt diruentes altare, frangẽtes crucẽ, aut calicem, vel diripiendo corpus Christi, vel furãdo. Et hanc opinionem tenuit Supplementum, sed oppositum sensit Sum. Ros. & Ang. & hoc verius, qa Gof. & Host. & Ioan. de Lig. tenent ꝙ sunt solùm excommunicandi. Publicati aũt absolui possunt per epm, ſm Sum. Ang. Sed oppositum tenuit Supplementum, & verius, quia vt s̃. dictũ est, incendiarij loci nõ sacri, quibus isti videtur cõparari mittuntur ad Papam denuntiati: etiam si nõ fuerãt excommunicati de iure, sed ab epo tantùm, vt isti: secus tamen de effractoribus aliorum locorum, vt patet per not. in d. c. conquesti. ¶ Quintò, vtrum incidant incendẽtes vel effringẽtes domum sitã in ambitu priuilegiato ecclesię? Et dico, vt s̃. §. vij. in prin. ¶ *Nona est in c. fundamenta. de elect. li. 6. vbi excõicantur primò cuiuscunque notabilis præeminentiæ, dignitatis, potestatis, vel excellentiæ, quocũque nomine censeantur, & frater, filius, vel nepos aliquorum prædictorum, qui sine licẽtia sedis apostolicæ nominationi, electioni vel assumptioni in senatorẽ, capitaneũ, patritiũ aut rectorem ad regimen vrbis Romæ assentiunt, vel se intromittunt per se vel per alium. Excipiunt Romani naturaliter ex ipsa vrbe oriundi, vel ibi incolæ seu continui habitatores: q licèt sint prædictorum fratres, filij vel nepotes, aut sub comitatus vel baroniæ nomine extra territoriũ vrbis iurisdictionem perpetuam vel temporalem obtineãt, possent tñ assumi in Senatores Romanos ad vnum annum vl̃ breue tps, dummodo extra territorium nõ habeãt talem potestatem, ꝙ possint euacuare rõne prædictę constitutionis quæ. s. rõ est, ne sua potentia possit sibi vrbem illam vsurpare, & subiugare ecclesiam, & pontificem Romanũ, sicut fecit Conradinus, qui de venenosa radice Federici quõdam Romani Imperatoris exiit. Item secũdò excõicãt̃ oẽs alij à prædictis assentientes ad prædictum regimẽ vltra annũ, sine licẽtia sedis apostolicæ. Et tertiò intendẽtes, vel obedientes sic assumptis. Et quartò, qui eos nominauerũt, elegerunt, vel assumpserunt. Et quintò dãtes auxilium consilium, vel fauorem publicè, vel occultè tam nominatoribus electoribus, & assumptoribus, quàm nominatis, electis, & assumptis. Nec aliquis prædictorum absolui põt, nisi per Romanũm pontificem. ¶ Decima*est in c. clericis, de immu. eccle. libr. 6. vbi excõicantur clerici soluentes laicis tallias, collectas, decimas, vel quãcunq; quotam, sed hæc cõstitutio hodie est reuocata per cle. vnicã, de immu. ecc. quãtũ ad clericos. ¶ Vndecima*est in c. felicis, de pœ. li. vj. vbi excõicat̃ primo insecutores ecclesiæ Romanę cardinalium hostiliter, & scãò percussores & captores, & tertio qui mandauit, & socij faciẽtium, & quartò, qui factum habuerint ratum, vel consilium dederint, aut fauorẽ: & quintò, q̃ post ea tales receptauerint, aut defensauerint sciẽter. Et horũ q̃libet est reus criminis læsæ maiestatis, & ꝑpetuo infamis, diffidatus, bãnitus, & intestabilis, vt nec testamẽti liberã habeat factionẽ, nec ad alicuius bona ex testamẽto vel ab intestato voceẽ, & multis aliis pœnis est subiect̃, & filij & nepotes, vt ibi patet, nec ab alio q̃ à Romano põtifice põt absolui, nisi in mortis articulo. Excõicãt̃ ẽt principes, senatores, consules, rectores, siue alij dñi, & eorũ officiales, q̃ intra mẽsem à die notitiæ habitæ de ꝑdicto delicto nõ puniũt ꝑdictos reos ſm tenorẽ d. c. felicis. Sed tamẽ isti absolui poterũt à suis ordinariis, qa ista sentẽtia ibi Papæ non reseruat̃. Excõicant̃ ẽt q̃ aliqd ꝑdictorum fecerũt clericis aut relig. de famil. Papæ, vel Card. Sed absolutio ibi Papæ non reseruatur. Ciuitas verò quæuis alia præter vrbẽ, quę talia faciẽtib̃ in his q̃ cõsiliũ, vl̃ auxiliũ dederit, aut fauorẽ, vel intra mensem saltẽ taliter delinquẽtes, put

tanti facinoris enormitas exegerit, & facultas ei affuerit,
nõ duxerit puniẽdos, põtificali & suprà sit eo ipso dignita
23 te priuata, & nihilominus remaneat interdicta. ¶ * Primò
verò dubitatur, quomodo intelligãtur prædicta? Et dico,
quod secundùm Arch. intelligi debet, hostiliter. i. sicut ho-
stis, & inimicus capitalis, vel publicè & manifestè, sicut &
sumitur hostile. xj. q. iij. quicunque. Et secundùm Io. Andr.
percusserit, scilicet iniustè: secus si pro defensione: & cepe-
rit, scilicet cum effectu, vnde si nõ capiatur, sed insultus ei
fiat ad domum vt inferatur iniuria, vel si obsideatur in do-
mo, vel in castro, vel etiam in domo claudatur, non vt ibi
custodiatur, sed inferatur verecundia, non credit Archid.
habere locũ quod hic dr̃, secundùm quod no. Inn. in c. nu-
per. eo. tit. Et secundũ Ioan. Andr. & Arch. ratum habuerit,
scilicet cùm eius cõtemplatione vl' nomine sit factũ, vt de
reg. iur. tantũ. in vj. Et secundùm Ioan. Andr. fauorem non
nudũ vel simplicẽ, id est, qui ad maleficium nihil adiicit, &
idem intellige de cõsilio. Et secundũ eum receptauerit, q̃a
scilicet pari pœna puniendi sunt receptatores, sine quibus
diu non possent delinquẽtes latere. ff. de rece. l. j. nisi essent
24 consanguinei vel affines. ff. eo. l. j. ¶ * Secundò, vtrũ ex solo
mandato incidat quis in hanc sñiam, si non sequatur effe-
ctus captionis vel percussionis? Et Sum. Ros. videtur tenere
ꝙ non, vt patet in tit. Absolutio. j. §. ix. in fi. & clarius. §. iiij.
Sed ego dico, ꝙ sic, sicut & ex ipsa insecutione, quia pro-
ximus effectus ipsius mãdati est ipsa insecutio, ex qua vt dr̃
in text. ipso facto sententiã incurrit insecutor, & alij prędi-
cti, quando autẽ mandatur aliquid habẽs annexam senten
tiam, si effectus sequatur, incidit mãdans. Et licet sit regula
generalis, ꝙ sine effectu quis excõicationis sententiã non
incurrat, tñ hoc fallit in tribus casibus. Primò, in hoc casu
quantũ ad effectũ remotum. Secundò, in eo qui mãdat per
assassinum interfici, qui est excõicatus, etiam si non sequat̃
effectus, vt de homi. pro humani. lib. 6. Tertiò, ẜm aliquos,
in his, qui in personã vel statum Romani pontificis con-
spirant, id est, coniurant, quia hr̃ in Xystina, quæ incipit, &
Dominici: & communiter in processu curiæ tales sunt ex-
communicati. Et intelligẽ etiã si non sequatur effectus, de
quo ĩ. §. xxxij. Sed tamen Sum. Ros. videtur velle ꝙ in sta-
tum illũ conspirant oẽs, qui in aliquam terrã ecclesiæ con-
spirant, quod nõ credo verũ, nisi illa esset sedes pontificis,
sed in statum cõspirãt, qui volunt illũ mutare, aut periculo
mutationis exponere, vt aliud sit cõspirare in statum: aliud
25 in res status. ¶ * Tertiò, vtrum tales incurrãt infamiam &
bonorum confiscationẽ ipso facto? Et dico, secundũ Arch.
ꝙ quantum ad infamiam & confiscationẽ effectualem &
corporalem pœnã infligendam necessaria est sñia, saltem
generalis, vt scilicet pronuncietur eũ esse criminosum cri-
mine læsæ maiestatis, alias quamuis bonorũ dominio ipso
iure priuetur, vel ipso facto etiã prius amittat ex die com-
missi criminis: tñ ei non aufertur, nec fit executio ablatio-
nis bonorum vel alterius pœnæ, nisi post sententiã saltem
generalem. Et si quæratur, ad quid priuatur dominio, ex
quo bona nõ auferuntur ante sententiam? Respondet Arc.
in d. c. felicis, ꝙ propter fructus medij tẽporis qui fisco de-
bent restitui. Et ita notat. per glos. in authent. de incest. nupt.
§. j. col. ij. vbi etiam aduertẽ secundùm Doct. ꝙ ista clausu-
la ipso iure, vel eo ipso, tria operatur: Primò perditionem
dominij illius rei. Secundò retrotractionẽ ad diem cõmissi
criminis, ita ꝙ alienatio facta ab eo die vsque ad sñiam sal
tem gñalem, non valet, ex quacunque cã sit facta, siue lu-
cratiua, siue onerosa, quod erit magis dubiũ. Tertiò resti-
tutionem fructuũ medij temporis. De his ĩ. Hæreticus. j. §.
26 viij. partic. iij. ¶ * Quartò, vtrum incidant principes & re-
liqui, si intra mensem à notitia sñiam contra tales nõ pro-
tulerint, modo incœperint processum? Et dico, secundùm
mentem Archid. quòd illud dictum tripliciter potest intel-
ligi. Primò quod incidant si instantia huius causæ non ter-
minetur per sñiam intra mensem à lite contestata, si quis
ex ista accusatur. Secundò qđ incidat q intra mensem, nõ
inquisierit, & receperit testes, sñiam ꝓtulerit & fuerit exe-
cutus à denunciatione sibi facta sine accusatione per suum
officialem aut alium priuatum. Sed intellige sanè: quia q̃ñ
res ignoratur, debet plenius ad iudicis notitiã peruenire.
xj. q. iiij. summopere, vnde nõ incidit, nisi fuerit negligens
in cognoscẽdo de causa. Tertiò, vt iste mẽsis incipiat cur-
rere ex die qua iudici per famã innotuit. Et hoc magis pla-
27 cet. ¶ * Duodecima est in c. quicunque, de sent. excõ. lib. 6.
vbi excõmunicantur primò omnes alicui licentiã dantes
occidendi, capiendi, seu aliàs grauãdi in personis, vel bonis
suis aut suorũ, eos qui contra reges, principes, barones, no-
biles, balliuos, vel contra quoslibet ministros eorũ senten-
tiam excõmunicationis, suspensionis, vel interdicti tulerũt,
vel eos quorum occasione sunt prolatæ, vel eas obseruan-
tes, seu nolentes communicare taliter excõmunicatis, nisi
licentiã ipsam re integra reuocauerint, vel si eius occasio-
ne ad captionem bonorũ sit processum: nisi ipsa bona fue-
rint intra octo dierum spatiũ restituta, aut impensa pro il-
lis satisfactio. Secundò omnes qui ausi fuerint vti tali li-
centia. Tertiò, qui aliquid præmissorum commiserit suo
motu. Et si per spatiũ duorum mensium oẽs prædicti man-
serint in dicta sententia, iam nisi per Apostolicam sedem
absolui non possunt: ex quo elice ꝙ ante poterũt absolui
per ordinarium. Primò verò dubitatur quomodo intelli-
gantur prædicta? Et dico, ꝙ secundùm Ioan. And. ordina-
rius regis est episcopus, in cuius diœcesi delinquit, vel ha-
bet domicilium. dist. xcvj. si Imperator. & secundùm Arch.
non solùm rex, sed etiã Imperator excommunicari potest
ab episcopo. ij. q. vij. §. item condicendum. Et secundũ Ioã.
Andr. verbum, ministros, ad clericos referri potest, & sic
propriè insequitur verbũ, suspensionis. Et secundùm Arch.
quod dicitur, licentiã, multo fortius locum habet in man-
dato, vel in iussu. Si quis tamen contemplatione excom-
municati faciat prædicta, ipse excõmunicatus non dicitur
esse in culpa, secundùm Archid. nisi rarum habeat. Et secun
dùm eundem dicitur, suorum, id est, consanguineorum, &
omnium qui sunt sub eorũ potestate. Instit. de his, qui sunt
sui vel ali. iuris. per totum. & domestici, vt C. de his qui ad
eccl. confu. l. præsenti. §. sanè. vide ĩ. Familiaris. Per graua-
men autẽ intelligo omne nocumentum ea de causa atten-
28 tatum. ¶ * Secundò, vtrum dans istam licentiam statim
incidat, si ad aliquem actum sit processum? Et dico, secun-
dùm Arch. quantum ad personas, ꝙ non, si re integra fuit
reuocata, secus si ad aliquem actum sit processum. Quan-
tùm verò ad bona præfigitur terminus octo dierum, quia
grauior est personarũ quàm rerum offensa. ¶ Tertiò, vtrũ
ista sententia locum habeat in episcopo? Et dico, secundũ
glos. ꝙ sic, nec obstat de sent. excõ. quia periculosum, lib. 6.
29 quia non loquitur in sententiis excõicationis. ¶ * Decima-
tertia est in cle. multorum. de hæret. vbi excõmunicantur
omnes inquisitores hæreticæ prauitatis inferiores epĩs, qui
odio, gratia, vel amore lucri, aut cõmodi temporalis ob-
tentu contra iustitiã & conscientiã suam omiserint contra
quempiam procedere, vbi fuerat pro hæresi procedendũ,
& similiter si obtentu eodem prauitatem hæresis vl' officij
sui impedimentũ alicui imponendo præsumpserint aliquẽ
quoquo

quoquo modo vexare, nec absolui possunt, nisi à Papa, q̃a
præterquam in mortis articulo satisfactione ꝑmissa, nullo
in hac parte priuilegio suffragãte. ¶ Primò verò dubitatur
de præmissorum intellectu? Et dico, ꝙ secundùm Io. Andr.
non est locus huic pœnæ si nõ omittãt inquisitores præter
prædicta, sed timore vel scandalo, nec etiã, vt dicit Car. ibi
nisi hoc faciant cõtra iustitiã & conscientiam copulatiuè.
Non habet etiam locũ in episcopis & superioribus præla-
tis si omittant prædicto obtentu, sed sunt per trienniũ su-
spensi, sicut inquisitores inferiores sunt excõicati. Ex præ-
dictis autem Ioan. Andr. concludit, ꝙ constitutio ecclesiæ
militantis ligat omnino occulta, de quo dic vt s̃. Excom-
30 municatio. ij. ¶ * Secundò, vtrum dicatur officiũ inquisi-
tionis impedire, qui offendit aliquem de familia inquisito
ris vel epĩ existentẽ in captionẽ hæretici? Dico secundùm
Mat. quòd nõ, si offendit non animo impediendi officium
vel iuuãdi hæreticum, sed propter aliam causam: poterit
tamen procedi cõtra eũm tãquam officij turbatorem, ẜm
ea quæ not. Inno. in c. j. de offic. deleg. hæc Zaba. ¶ Tertiò,
vtrum inquisitores prædicti, si incidant, absolui possint à
collegio Cardinaliũ sede vacante? Et dico, ꝙ absolutio re-
seruatur Romano pontifici: Vnde secundùm Lap. non in-
telligitur de dignitate, sed de persona, de quo Archiepis. in
c. si gratiosè, de rescrip. lib. 6. Poterunt ergo absolui à Papa
eo viuente, vel ab eo cui commiserit, nõ autem à collegio
Cardinalium sede vacante. de elect. vbi periculum. §. idem
quoque, lib. 6. & cle. ne Romani. eod. titu. licet secus in alio
collegio. de maior. & obed. c. vno. lib. 6. hæc Zaba. Sed hoc
ibi clarè non probatur, sed solùm, ꝙ Cardinales se non ha-
bent personaliter occupare in aliquo retardãte prouisionẽ
sedis, sed potius ex glos. habetur oppositũ, quæ habet quòd
tunc Cardinales possent instituere pœnitentiarios si defi-
cerent, ideo dic vt s̃. eod. tit. excommunicat. j. ideo dico, ꝙ
potest. ¶ Decimaquarta, est in cle. religiosi. de priuileg. vbi
excõmunicantur religiosi, qui clericis aut laicis sacramen-
tum vnctionis extremæ vel eucharistiæ ministrare præsu-
munt, vel solennizant matrimonia sine licentia spãli pres-
byteri parochialis. Item si absoluunt excõmunicatos à ca-
none, præterquã in casibus expressis in iure, vel per priui-
legia sedis Apostolicæ cõcessa eisdẽ, vel si absoluunt à sen-
tentiis promulgatis per statuta synodalia vel prouincialia,
seu à pœna & à culpa, nec absolui possunt nisi ab Aposto-
lica sede nullo suffragãte priuilegio. ¶ Primò verò dubita
tur de intellectu præmissorũ. Et dico, ꝙ ministrare hic, ẜm
Zaba. sumitur ẜm cõmunem vsum loquendi pro exhibere,
non pro executione ordinis legitima, & solennizare ma-
trimonia, secundùm Io. And. & Paul. est solenniter benedi-
cere, sed in verbo, solennizare, ẜm Zenzelem cõprehendi-
tur omnis solennitas obseruata iuxta ritum regionis. de
sponsal. c. j. siue fiat solennis benedictio, siue dicatur nulla
specialis pro contrahentibus, inducere autẽ fœdus matri-
monij, aut verba proferre inter cõtrahentes non prohibe-
tur eis, secundùm eundẽ. Parochialis autem presbyter, ẜm
Ioan. Andr. quò ad mercenarios scholares & similiter est
presbyter, in cuius parochia habitant. Franc. autem Zab. di-
cit, ꝙ statim cum quis vadit ad habitandũ in aliqua paro-
chia intelligitur ibi factus parochianus, nisi accesserit re-
creationis causa, aut alia tẽporali, statim reuersurus ad pro
priam parochiã. de sepult. is qui. lib. 6. Intellige etiam, ꝙ li-
gat ista sñia, ẜm Lap. siue is, qui absoluitur ab excõmuni-
catione, sit laicus masculus aut fœmina, siue clericus, siue
31 religiosus eiusdẽ ordinis vel alterius. ¶ * Secundò dubita-
tur, qui religiosi ligentur hac sententia si contra faciant.
Et dico, secundùm Paul. ꝙ cùm canon vniuersaliter loqua-
tur, omnes religiosos cõprehendit, & limitat Card. & Lau.
& Lap. modo sint religionis approbatæ, alij religiosi ñ sũt,
vt in c. vno. de voto. lib. 6. & in clem. de statu mona. c. ne in
agro. Zab. Limitant etiam alij ad exemptos, vt Fed. de Sta-
gno refert, argumentũ sumentes à rubrica, quæ est de pri-
uilegiis. Sed hoc nõ procedit, quia secundùm glo. in d. aut.
de incest. nupt. plerunque generalior est textus q̃ rubrica,
& contra. Vnde communiter tenetur vt suprà, quòd omnes
comprehendit, etiam secundùm Pano. populum habentes,
& ꝑfectos ecclesiæ parochiali, si aliis quàm suis parochia-
nis ministrant, & consentit glo. in cle. j. de dec. etiam noui-
tios, secundùm Lapum & Card. arg. c. religioso. de sent. ex-
communic. in vj. quia gaudent priuilegio, si quis suadente.
Vnde sentire debent onus, etiã conuersos & moniales, se-
cundùm Zen. & Zab. licet Petr. de Anch. & Card. dicant, ꝙ
non. Sed primum videtur verius: quia masculinũ, etiam in
pœnalibus, cõprehendit fœmininũ. xvij. q. iiij. si quis sua-
dente, imò à fortiori, quia isti se immiscent nõ cõuenien-
tibus sibi. Nec obstat si isti dicãtur nõ ministrare, sed abuti
sacramentis: quia etiã religiosi habentes ordinem, vbi sine
licentia ea exhibent, dicuntur abuti: & ministrare sumitur
hic secundùm vsum communem pro exhiberẽ. Non autẽ
clerici seculares, secundùm Pan. etiam si in istis excederẽt.
32 ¶ * Tertiò dubitatur, vtrũ locus sit huic pœnæ in vitiato?
Et dico, secundùm Pan. & Lap. & Card. ꝙ locus est pœnæ,
siue eucharistiã religiosi dent in morte, siue in vita: q̃a non
dr̃ viatici, sed eucharistiæ, contrarium sensit Direc. lib. 1. &
Io. & Arch. xxvj. q. vj. si presbyter. & Inno. & Host. in c. om-
nis. de pœn. & remis. & hoc Sum. Ang. placet, si haberi non
potest alius sacerdos, q ministret. Sed Sum. Ros. dicit primã
opinionem esse practicandã: quia tutior est. Et idem sentit
Archi. & hoc tene: quia sacramentũ eucharistiæ nõ est ne-
cessitatis. Item quia hoc prohibetur hic nisi in casibus iu-
re expressis. Et licet Direct. ad hoc dicat hoc esse iure con-
cessum, non tñ procedit, quia aliud est hoc deduci ex iure
per argumenta: aliud est, ꝙ ius hoc exprimat, id est, expli-
citè & clarè contineat, quod sonat nomẽ expressionis. Nec
obstat, ꝙ idem dicit in pœnitẽtia, intellige viatiacũ. de pœn.
& remis. qđ in te. verũ est, vt cui exhiberi põt, vnũ, exhibe-
ri possit aliud, nõ tamen à quocunq;: cum ista nõ sint paris
necessitatis. Sacramentũ tñ extremæ vnctionis, etiam ẜm
Dir. exhibere nõ possunt, quia hoc nullo exprimit̃ in iure.
33 ¶ * Quartò, vtrũ sit locus pœnæ, si religiosi eucharistiam
sine licentia administrãt religiosis etiã alterius religionis.
Et dico, ẜm aliquos, vt refert Cardi. ꝙ non, quàm opinio-
nem secuta est Sum. Ros. quia constitutio mentionẽ facit
de laicis & clericis: appellatione autẽ clericorũ in materia
odiosa & stricta non veniunt religiosi, vt no. Pan. in rub. de
vita & hon. cler. Imò, vt dicit, nec episcopi, vt in c. quia pe-
riculosum. de sent. excommunic. lib. 6. nec clerici existentes
in dignitate, vt canonici ecclesiarũ cathedraliũ: quia in eis
supra alios est qualitas quæ non reperitur in simplicibus.
Et ẜm Ioan. Andr. appellatione ecclesiæ parochialis venit
parochia collegiata, quia supra curã habet qualitatẽ colle-
gij, nec appellatione monachorũ venit abbas, licet sit mo-
nachus, secundùm Pan. in c. si. de simo. quia qualitatẽ habet
idem in rectore scholariũ, licet sit scholaris. Secus autem
in materia fauorabili. Eandem opinionẽ tenuit Sum. Ang.
Sed Lapus oppositũ tenuit, & hoc Arch. dicit esse tutius; &
ita tene propter duo. Primò, quia vix inueniretur aliquis
timoratus & doctus hoc faciens, q deinde absolutionẽ nõ
peteret ad cautelã, nullus autẽ debet se exhibere periculis

aut ſcrupulis propter ea, quæ non ſunt neceſſitatis, vt hoc ſacramẽtũ, de quo dicit Aug Crede, & mãducaſti. Secũdò quia ratio prædictorũ cõcludit oppoſitum: quia licèt hæc materia ſit odioſa exhibentibus religioſis, tamẽ fauorabilis eſt eccleſiarũ rectoribus, aut religioſorum prælatis, ad quorũ fauorẽ motus eſt conditor huius conſtitutionis, ne ſcilicet ſupra eorũ ſubditos religioſi alij curã vel iuriſdictionem vſurpent, vbi autem concurrunt fauor & odium magis attenditur fauor, ſecundũ Pan. in c. nõ dubiũ. eo. tit. Nec obſt. ſi diceretur, ꝙ ſm tex. hæc licentia petenda eſt à parochiano, & cõſequenter ſolum ad ſubditos eius extenditur ꝓhibitio: qa ſicut nomine clerici venit religioſus in materia fauorabili, vt priuilegio ſi qs ſuadẽte. ita nomine
34 rectoris vl parochiani venit oĩs ꝓlatus regularis. ¶ *Quintò, vtrũ habeat locũ in regulari bonæ cõuerſationis ignorante hoc ius ſi hęc ſacramenta ſine licentia miniſtret, nõ tamen in cõtemptum parochialis preſbyteri? Et dico ſm Car. Zab. ꝙ in foro pœnitentiali maximè hunc poſſumus excuſare: quia verbum, præſumpſerit, notat dolũ & temeritatẽ miniſtrãtis. Et idẽ puto in foro cõtentioſo, vbi ex ſignis probabilibus de ignorãtia cõſtaret, ſicut & miles armatæ militiæ excuſatur ab ignorantia iuris. C. de iur. & fac. igno. l. j. Nec obſtat, ꝙ ignorãtia facti nõ iuris excuſet, quia hoc verũ eſt regulariter, ſecus vbi de ea probabiliter cõſtat. vt patet ꝑ no. de cõſti. c. 2. in 6. Quia tamẽ dici poſſet ꝙ ſit præſumptio ex hoc ipſo ꝙ fecit cõtra iſtã cle. ideo
35 tutius eſt, ꝙ abſolutio petatur. ¶ *Sextò, vtrũ locũ habeat in ſuſcipientibus hæc ſacramẽta, vel talem abſolutionem ratione participationis in crimine? Et dico ſecũdùm Pan. ꝙ nõ: quia iſta participatio nõ eſt poſt latam ſententiam, ſed in actu pro quo quis ligatur, vel ſecundùm Io. And. & Franc. Za. quia illud de participatione in crimine locũ habet, quãdo participatur poſt actũ dãnatũ: nõ tamẽ in ipſo actu. Sed intellige in prima vice, in ſecũda aũt incidunt in eadẽ, quia participant poſt actum damnatum. ¶ Septimò, vtrum habeat locum, quando religioſus credit parochiano licẽtiã mentiẽti, & miniſtrat ei prædicta? Et dico, ꝙ religioſus tali credet ſecundũ gl. quæ ſcilicet eſt Io. And. qa nemo præſumitur immemor ſuæ ſalutis. j. q. vij. ſancimus. & cõſentit Laur. Pan. & Step. Vnde ex dictis gl. colligitur, ꝙ ſi parochianus fatetur ſe religioſo dixiſſe, ꝙ licẽtiã haberet, non erit contra religioſum procedendũ ad pœnam,
36 qa nõ miniſtrauit in cõtẽptũ vel pręſumptuosè. ¶ *Octauò, vtrum habeat locũ ſi religioſi abſoluant à peccato, vel à ſententia nõ lata à canone. Et dico, ꝙ nõ incidunt ſi abſoluant à peccato, ꝓpter quod incurritur dicta excõicatio vel alia ſentẽtia, dummodo à ſententia nõ abſoluãt, ſecundùm Direct. lib. iij. Similiter nec incidũt ſi ſententia ſit ab homine, etiã à Papa, ſecundũ glo. Pan. Zenze. quia ſi cõditor hoc voluiſſet, expreſſiſſet illud. argu. in c. ad audientiã. de deci. Secus ſecũdùm Zaba. Pan. & Lau. ſi ſit à quocunque canone Papæ, qui ꝓpriè per excellentiã dicitur canõ, ẽt ſi ſit extrauagãs. Et ſecus ſi ſit à canone largè, id eſt, ſtatuto ſynodali vl ꝓuinciali, vt patet in tex. Si aũt ſit à ſtatuto legati, non incidũt, ſm Sũ. Roſ. qa cõſtitutio eſt pœnalis, nec debet extẽdi. oppoſitũ tenuit Sũ. Ang. & hanc opiñ. tene, quia eſt opinio Zenze. & Lau. Zab. & Arc. & rõnabiliter, quia licèt conſtitutio pœnalis extendi non debeat in dubio: ſecus vbi nõ eſt rõ euidẽs, vt hic, qa hoc ſtatutũ ęqparatur ſynodali in ꝑpetuitate ſine vlla dubitatione: vt patet in c. ſi. de of. leg. & in efficacia præualet: qa vt ibi dicit
37 gl. eps eſt legato inferior in ſua prouincia. ¶ *Nonò, vtrũ locũ hẽt ſi ſententia, à qua religioſus abſoluit, fuit excõicatio minor. Et dico, ſecũdùm Gemi. in c. vnico, de his, qui. lib. 6. ꝙ ſic. Primò, quia lex pœnalis ꝓhibens abſolutionẽ ab excõmunicatione, includit etiã abſolutionem à minori. pro quo eſt gl. in cle. iſta in verbo, canone. dicens, quocunque etiam à quo eps vel ſacerdos poſſet abſoluere, de ſent. excõ. nuper. Secundò, quia vbicunq; ſit mentio excõicationis, & materia, in qua ꝓfertur, eſt proportionabilis, ẽt minori, intelligitur de vtraq;, vt not. gl. pen. in c. præſidẽtes. de hære. lib. 6. In verbo, excõicationis. Contrariũ tenuit Zab, Lap. & Laur. per c. ſi quem, & c. nuper. de ſent. excõ. & hoc tene: quia regulariter ſm cõmunem doctrinam, à minori abſoluere põt quicunq; abſoluit à peccatis, vt dictum eſt ſ. Abſolutio. j. §. j. & Excõicat. iiij. §. ij. Ad primam rationem Gem. negatur qđ aſſumit, nec illa glo. probat, quia c. nuper. ad quod remittit, cõcedit in caſu ſacerdoti ꝓprio ẽt abſolutionem à maiori. Vide ſ. Abſolutio. j. §. iij. Ad ſecundùm ſimiliter præciſè reſpondeo, nec glo. ibi illud not. verè, ſed
38 ſm eius falſum intellectũ. ¶ *Decimò, vtrũ habeat locum ſi religioſi abſoluãt à ſentẽtia alia q̃ excõicationis in caſu non conceſſo? Et dico, ꝙ ſm gloſ. in verbo, ſententiis, intelligitur de omni ſententia excõicationis, ſupenſionis, vel interdicti, cuius neceſſaria eſt abſolutio. Et conſentit Pan. & Sum. Hoſt. ſed Sum. Ang. videtur ſentire oppoſitũ, adducens Zab. dicentem verius eſſe, ꝙ intelligatur ſolũ de ſententia excõicationis, qđ bene ꝓbat litera per alternatiuam: quod ſuprà dicit de his q abſoluunt excõicatos à canone: & poſtea ſubijcit, vel à ſententiis per ſtatuta, & ſic reſtringitur ly ſententiis per ly excõicatos arg. de reſcri. c. ſecundo requiris. Et hũc ſenſum tene. Alius eñ eſt irrationabilis: quia ſecundũ eũ, non prohibetur abſolutio à ſententia ſuſpẽſionis vel interdicti lata à canone Papæ, ſed lata à canone epi, quod eſt irrationabile. Item quia ſi prætereà, ꝙ tex. dicit, ſententiis, accipitur ille ſenſus, etiam extenſio ſiet ad ſñiam peccati, quo quis eſt excõicatus, & cõſequenter ſi ſacerdos abſolueret ab illo, & nõ ab excõicatione, incideret in hãc pœnã, quod negat Zen. & Zab. & omnes. ¶ *Vnde-
39 cimò dubitat, à quo debeat eſſe licẽtia, quæ religioſum miniſtrantẽ excuſet. Et dico, ꝙ ſufficit primò licẽtia parochialis, vt patet ex textu, etiã ſi nõ ſit ſacerdos, ſm Zab. & gloſ. Io. And. qđ limita, ſi ſit legitimæ ætatis, vt intra annũ poſſit fieri ſacerdos, vel ſi ſit diſpenſatũ cum eo ſecundùm formã decretalis, cum ex eod. de elect. lib. 6. vel eccleſia eſt parochialis collegiata. eo. tit. ſtatutũ. Et ſecundò licentia vicarij eius inſtituti per modũ illius decretalis cũ ex eo. vel gerentis curã ordinariam inſtituti ab epiſcopo, ſecundũ gloſ. Ex quo infertur, ꝙ ſi nõ habet curã ordinariã, ſed eſt ſibi paruo tpe cõmiſſa, hanc licentiã dare non põt. Et tertiò licentia diœceſani, ſecundũ gloſ. quia eſt parochialis ordinarius omnium ſubiectorũ ſuę diœceſis de don. Apoſtolicæ. imò tenet Paul. Zenze. & Steph. ꝙ archipreſbyter ciuitatis poſſit hãc licentiã dare, nec eſt abſurdũ, inquit Paul. quia cura eiuſdem parochiæ pluribus competit in ſolidum. Pro quo facit quod not. Hoſt. in c. omnis. de pœn. & remiſ. vbi dicit, ꝙ Papa, epiſcopus, & eius vicarius ſunt immediati ſacerdotes, & idem tenent Steph. & Zen. lib. de vicario epi in ſpiritualibus, vel delegato aut eius Pœnitentiario: licèt ſecundùm Paul. tutius ſit à litera nõ recedere, licèt nõ ſit neceſſarium. Veritas autem indubitata eſt de epo: quia ab eo eſt tota authoritas parochialis. Vnde etiam poſſet abſoluere à ſententia hominis per parochialem lata eo non requiſito, vt dictum eſt ſupra Abſolutio. ij. §. j. & ſimiliter de vicario epiſcopi, quia ille eſt ordinarius, & delegare poteſt, maximè quia hoc habet conſuetudo generalis ſcita à Papa & tole-

rata, etiam ſecundùm opinionem contrariam. De archipreſbytero aũt hoc videtur quidem verum per nota-
40 ta ſ. Arch. preſbyter, ſed nõ habeo tutum. ¶ *Duodecimò dubitatur, hæc licẽtia qualis eſſe debeat? Et dico, ꝙ debet eſſe ſpecifica, quod ſecundùm gl. Io. And. intelligitur quò ad ſacramentum quod ſpecificãdum eſt, puta euchariſtia, vel aliud. Vnde ſi ſacerdos dat ſubdito licentiã accipiendi euchariſtiã, vel extremã vnctionem, & quolibet religioſo nullo ordine vel ꝑſona ſpecificata, ſufficit. Similiter ſi det religioſo licẽtiam eam dandi ſubditis ſuis. Imò dicit Lau. vt recitat Per. de Anch. ꝙ parochialis, quantumcunq; ſimplex cura ſit illi commiſſa, adiutorium curæ aſſumere põt ad tempus ſacerdotem, religioſum, vel alium ſine alicuius ſuperioris licentia, qui eum iuuet, forſitan in quadrageſima ad audiẽdum cõfeſſiones, & dãdum euchariſtiã in paſcha, vel ad celebrãdum, ſeu alias, vt hic. Et addit Arch. ꝙ datò ꝙ mendicãtes audire nõ debeant ſine licẽtia ſuorum prælatorũ: tamẽ ſi cum horũ licẽtia abſoluerent, illi eſſent abſoluti, & iſti non eſſent excõicati, licèt peccarent extra
41 caſum neceſſitatis. ¶ Decimotertiò*dubitatur, vtrum incidat in hanc pœnam religioſus abſoluens à pœna tantùm. Et dicit Zab. & Zenze. ꝙ non, qa litera loquitur copulatiuè à pœna & culpa, cõſentit Sum. Ang. quę hęc refert Roſ. Sed mihi hoc videtur irrationabile, quia cum religioſi expoſiti abſoluere poſſunt à culpa tota, maximè vbi nullus eſt caſus reſeruatus, quę ratio eſt, ꝙ abſoluẽs à pœna. ſ. tota, nõ incidat, & tamen incidet etiã ſi ſuper hoc abſoluat à culpa, à qua poteſt ſine prohibitione abſoluere. Alioquin ſecundũ ſenſum iſtorum, ſi religioſus ei, qui eſt alteri cõfeſſus, plenariã indulgentiam cõferret, nõ incideret, quod eſt ſtultum. Nec obſtat, ꝙ cõſtitutio loquitur, copulatiuè: quia hoc nõ facit vt exprimat ſenſum iſtorum, ſed vt patet, in textu, hoc dicit ſe facere, vt verbis eorũ vtatur. ſ. religioſorum, qui plenariam indulgentiam vocare ſolent à pœna & culpa, vnde idẽ eſt ac ſi dicatur incidere, quia plenariam abſolutionẽ à pœna impartiũtur. ¶ Decimoquar-
42 tò*dubitatur, vtrũ ſemper locũ habeat iſta pœna quando ſine dicta licentia exhibentur aut ſuſcipiũtur ſacramenta. Et dico, ꝙ ſecundùm Io. Andr. & Paul. non habet locũ iſta conſtitutio in ſacramento pœnitentiæ, vel baptiſmi: quia hic non exprimuntur. Adde quia iſta ſacramenta ſunt neceſſitatis maioris, & conſequenter minoris prohibitionis. Similiter ſecundùm Paul. non habet locum in illis, qui ſacramentum euchariſtiæ, vel extremæ vnctionis recipiunt à certa perſona ratione conſuetudinis. de religio. do. quia contingit. in clementinis. in ſi. Vnde hæc, ſecundùm Zab. procedunt, niſi aliud haberet conſuetudo. ¶ Decimaquin-
43 ta*eſt in clem. j. de pœnis. vbi excõicatur quilibet, qui ſua dẽte diabolo iniurioſè, vel temerè percuſſerit, cœperit, aut bannierit quemuis põtificem, vel qui prædicta mandauerit, aut facta ab aliis rata habuerit, vel ſocius fuerit in his faciendis, aut conſilium, vel fauorem dederit, vel ſcienter defenſauerit eũdem, nec poſſunt abſolui niſi per ſummum pontificẽ, præterquàm in mortis articulo, & tũc data cautione ꝙ patebit pœnæ imponendæ, & pœnitentiã dño auxiliãte perficiet. Excõicantur etiã oẽs officiales, quocũque nomine cenſeantur, qui in aliquo prædictorum fuerint culpabiles, nec valent abſolui, niſi vt prædictum eſt. Ciuitas autem, quæ pręmiſſa, vel eorum aliquod, in epiſcopum ſuum commiſerit, interdicto, donec ſatisfecerit, ſubiaceat.
44 ¶ Primò*verò dubitatur, de pręmiſſorum intellectu, & dico, ꝙ dicitur primò ſuadẽte diabolo. aliàs ſecus videtur ſi ignorãter, ſecundùm Paul. vt in c. ſi verò. eo. tit. Et ſecũdò, temere, ſecus ſe defendẽdo, ſecundùm Ioan. And. Et tertiò pontificem, vnde ſecundùm Io. And. includitur is, qui renuntiauit loco, non ordini, nõ autem is qui electus eſt, ſed non cõſecratus, quia nõ eſt põtifex. i. eps. de celeb. miſ. cle. ij. Et quartò, mãdauerit, ex quo videtur mandatum ſolùm puniri, etiam ſi non effectus ſequatur. Sed quia hoc ſatis durum videtur: ſecundùm Paul. & Ioã. And. poſſet exponi, ꝙ requirit factũ perfectũ, vt. ſ. percuſſiones, captiones, vel banna ſint facta. Et quintò, ſocius, qui. ſ. ſecundùm Io. An. hic ſtrictè ſumitur pro agẽte, qui aliquid operatur ad prędicta. Et licèt quãdoq; ſint plures ſocij, quorum nullus eſt principalior, qui includũtur ſub agentibus, de quibus pręmiſit, quãdoq; tamẽ vnus eſt principalis, alter cooperans: & ſic ſumitur hic ſocius, ſm eundem, quod patet, quia de faciente præmiſerat. Et ſextò, conſilium, ſed non intelligitur ſecundùm eũdem, & Paul. de nudo. ſ. quod nihil adiicit ad peccãdum, vt not. in c. nuper. eod tit. in ſecunda gl. ſed de fraudulẽto. Præſtatur autẽ cõſilium ſuadẽdo, rogando, impellendo, inſtruendo, vel ſecuturã vtilitatẽ oſtẽdẽdo, vt not. de homic. ad audientiam. Et ſimiliter non intelligitur de fauore ſimplici, qui. ſ. nihil adiicit ad peccandũ. ¶ Secũ-
45 dò*dubitatur, vtrum fauens huic delinquenti, vel eum defenſans poſt peractum delictum, incidat? Et dicò, ſecũdùm Io. And. ꝙ non, quò ad facientem, quia dicit textus in his faciendis. ſ. percuſſione, captione, vel bãno: in materia aũt hæreticorum fautores accipiuntur latius. Sed de defenſore putat, ꝙ etiam poſt maleficium intendat punire. Vnde diſtinguit, ꝙ eſt duplex. ſ. vnus, qui eſt delicti authorizator, qui grauius punitur, quàm agentes. xj. q. iij. qui cõſentit. Alius qui poſt delictum defendit, putà impediendo ne delinquens ad manus iudicis veniat examinandus, vel puniendus. xxvj. q. j. ſi cuſtos. vel impediendo ne fiat executio. & hunc intendit includere. Et probatur in c. fœlicis. eo. tit. lib. vj. Addit tamen, ꝙ defendens iſtum à priuato lædatur, etiam ab ipſo offenſo, puta epiſcopo, vel cõſanguineo vindicare volente, non incidit, & hoc eſt verum, quia illa actio eſt iniurioſa, ad quam propulſandã à ſocio quis te-
46 netur, vt in c. dilecto. eo. tit. lib. vj. ¶ Tertiò*vtrum incidat qui hunc in iudicio patrocinando defendit? Et dico, ſecũdùm Paul. quòd aut hoc facit iuſtè, quia. ſ. putat illum nõ culpabilem, & ſic aliqua pœna nõ ligatur, etiam ſi poſteà appareat illum culpabilem, quia in talibus iſta defenſio reſeruatur. de except. cum inter. Aut hoc facit contra iuſtitiam, & conſcientiam, & ſic ligatur hac pœna. de hæret. ſi aduerſus tales enim defenſores appellantur. xviij. quæſt. j.
47 ¶ Quartò * dubitatur, quando dicatur ciuitas delinquere in epiſcopum, vt ſubiaceat interdicto? Et reſpondet Pan. in c. dilectus. el ij. de ſimo. concludendo dicta Bartol. in l. aut facta. ff de pœn. & aliorum, dicens, quòd communis & vera concluſio eſt, vt tunc aliquid vniuerſitati attribuatur, quando fuit prius deliberatum in ipſa, pulſata campana, & aliis requiſitis ad congregationem vniuerſitatis. Vnde ſi omnes homines vniuerſitatis certum delictum committerent, & inſurgerent, non diceretur factum per vniuerſitatem, ſed per ſingulos de vniuerſitate, etiam ꝙ plus eſt, ſi facerent pulſari campanam, & vexillum vniuerſitatis leuarent, quia potius ſunt incitatores ſingulorum. Oportet ergo, ꝙ prius deliberatio fiat in vniuerſitate. hæc
48 ex illo. ¶ Quintò, * vtrũ facta ſatisfactione ſit abolitũ interdictũ? Vide ſ. Ciuitas: ſine alia relaxatione. Et reſpõdet Io. de Lig. ſecundum Laud. ꝙ non, imò neceſſaria eſt ſuperioris ſentẽtia, quæ relaxet. xxvj. q. vj. preſbyter. Secus autem ſi vſq; ad certum tempus, vel modũ factũ fuit interdictum

dictum,quia cessat elapso tpe;vel modo cessante,de spon. e.non est. Ratio diuersitatis est, quia primo casu dubitari potest an plenè satisfactum sit,sed in aliis secus de hoc in c.cum bonæ.de ætat. & qualit. ¶ Sextò dubitatur,qño intelligenda sit inhabilitatio horum ad beneficia obtinēda, de qua dicitur in gl.Et dico primò,ꝙ secūdùm gl.iam obtenta non perdunt.Et secundò, ꝙ ea nō possunt cum aliis permutare, secundùm gl.Pan.& Zen.quia dicuntur beneficia nouiter acquirere,& tertiò,ꝙ ea possunt augere,secūdùm Gem.in c.cum ex eo.de excess.prælib.vj.quia prohibitus acquirere nouum ius in re,non venit contra prohibitionem, licet augmenter pristinum ius antè quæsitum: vt est casus in c.fi.ij.respōso.de cōc.præb.li.vj.Et sic in ꝓposito.Et hoc facies ad augmentū gabellarū, an sit impositio noui pedagij,de quo dicit ℣.Excōicatio.xix.¶ Decima-
49 sexta*est in clem.cupientes.de pœnis.§.fin. vbi excōicantur oēs religiosi & clerici seculares cōtra primum.c.de sepul.hb.vj.inducentes ad vouendum, vel iurādum,vel fide interposita seu aliàs promittendum de eligendo apud eos sepulturā,vel vt iam electā vlterius nō mutēt:nec ab alio, quàm ab apostolica sede, nisi in mortis articulo possunt absolui Et nota ꝙ in vj.etiā dicitur, ꝙ sic eligētes nō sepeliātur apud ecclesias electas,nec alibi,sed solū vbi erāt de iure sepeliēdi,si decessissent sepultura non electa, prædicti verò religiosi,vel clerici si illos in suis cœmeteriis vel ecclesiis sepelire præsumpserint, tenentur intra decennium restituere illa corpora si petātur, & omnia quæ occasione talis sepulturæ eis obuenerūt,etiā si nō petantur,secūdum gl.quia,vt dicit Pet de Anch,malè accipiens semper est in mora:aliàs ecclesiæ,in quibus fuerūt sepulti,& earum cœmeteria eo ipso sunt interdicta, donec facta fuerit omniū prædictorū plenaria restitutio. hæc ibi.propter quæ tamē secūdùm Arch.nō ꝓhibetur quis ꝓprio motu vouere, vel iurare super electionē sepulturę, quod si fecerit,obseruare debet,dūmodo ꝑ prędictos modis prędictis nō inducatur. ¶ Primò verò dubitatur, vtrū incidat in hanc pœnam,qui inducit quædā ad istā electionē, sed nō ad vouendum,vel iurandum,vel promittendum ? Et dico, ꝙ non, secundum Arch.similiter nec qui inducit etiā ad vouendū, iurādum, promittēdum,sed nō apud ecclesiā inducentis, secundum Pet de Anch.& Io.And.similiter nec si prædicto modo induxit apud ecclesiam suam, sed non est securus effectus: vt quia inductus illud nō fecit ad quod inducebatur secūdùm Zab.in d.cle.Verba enim debent intelligi cū effectu, maximè hoc casu quo agitur de pœna spirituali.¶ Secundò dubitatur, quare ex delicto vnius de ecclesia, & fortè minimi,propter prędicta tota ecclesia dānum patitur,vt sit interdicta?Et dico secūdùm Pet.de Anch.ꝙ reliqui de ecclesia hāc pœnā incurrūt ex sequēti eorū delicto, nō restituēdo male accepta ex facto:alicuius de collegio,quasi ex hoc totū collegiū delinquat.¶ Tertiò quid agendū,qñ ecclesia,in qua dictus eligens erat de iure sepeliēdus, est illa ad quā inducebatur? Et respōdet Io.An.ꝙ ista quæstio est indubitata, quia ista cōstitutio emanauit in fauorē ecclesiæ cui sepultura debetur, vñ in eius pœnā retorqueri non debet.de reg.iur.quod ob gratiā.lib.vj. Item licēt inducēs peccet auferēdo libertatē eligēdi,tñ certat de debito reti-
50 nendo.C.de cond l.fin.Idem Pet.de Anch.¶ Quartò*quid agendum,si ecclesia, apud quā debebat de iure sepeliri, sit interdicta cū suo cæmeterio?Et dico,ꝙ sepelietur in ecclesia cathedrali,secūdùm Arch.quæ ēt si esset interdicta,seruabitur ordo.c.vbicunq; xiij.q.ij.vbi dicitur, ꝙ vbicunq; sepeliatur.Et eo casu cathedralis,vel alia,in qua sepelitur, ei,apud quā erat iure tumulādus subrogatur sicut in onere,ita & in honore, vt.s.ad istam pertinēt quæ restituenda erāt illi, quia onus comitatur emolumentum in tali casu.l.alūnæ.§.Sciam. de adi.leg. Fallit autem si illa sine suo delicto erat interdicta, quia nō esset priuāda cōmodis cōsueris.ar.l.ab administratione.C.de leg. Et idē dic si sepeliri nō potuit ad ecclesiā electā ꝓpter casum cōtingētem in persona mortui,vt quia decessit in cāpis,nec inuenitur, vel erat bannitus,quia ipsa propter hoc nō est priuāda legatis sibi factis gratia sepulturæ, vt not.in c.nostra.de sepul.Et si post electā sepulturam,& legatū eligitur alibi sepultura, videtur trāsferri legatū ad electā vltimò, arg.d.§. Sciam.hęc Pet.de Anch.Sed de his & de portione canonica,de qua est eadē ratio,vide ℣.Canonica portio.§.xij.ca-
51 su.viij.¶ Decimaseptima*est in cle.grauis.de sent.excom. vbi excōicantur primo omnes presumptores.i.domini tēporales,etiā si sint prælati tēporale dominiū habētes,secūdùm Paul.etiam secundùm gl.si essent ēpi,qui in terris,vl locis eorum suppositis interdicto cogant quōlibet diuina officia celebrare,& secundò,hi,qui voce præconis seu cāpanarum pulsatione ad officia eadem audienda aliquos præsertim sententia excōicationis, vel interdicti innodatos euocant,& tertiò,illi qui excōicatis publicè, aut interdictis prohibent ne exeant de ecclesiis dum missarum solennia aguntur,à celebrātibus moniti vt exeant : & quartò,excōicati publicè,& interdicti, qui in ipsis nominatim à celebrātibus,vt exeāt moniti, remanere præsumpserunt. Et omnium horum absolutio apostolicæ sedi reseruatur. Et sic collige, ꝙ hæc pœna est contra cogentes,euocātes, prohibentes, & remanentes. ¶ Primò, verò dubitatur, de præmissorum intellectu.Et dico, ꝙ dicitur primò ꝙ domini tpales, secūdùm gl.quia secūdùm Paul.ad hos tātum extēditur hæc pœna,nisi in casu vltimo. Et secūdo dicitur, suppositis interdicto.s.iuris vel hominis,secūdùm gl.quia si cōpellunt in loco nō interdicto,locū nō habet hęc pœna,secūdùm Pau.& idē secūdùm eūdem si præcipiant non subiectis : si aūt præcipiant subditis etiā non interdictis in loco interdicto,est locus huic pœnæ, secundùm eundem. Et tertiò qūolibet,vt comprehendat,secundùm Ioan.And. oēm modum cōpulsionis realem,personālem, directū, indirectū,vt si occupant res eorum,consanguineos grauant in personis vel rebus. Et quartò voce præconis, quia ſm Zab.Pau.& Zen.si vacarent ad diuina secretè per nūtium, nō incidūt,nisi voce præconis,vel cāpanis,& eadē ratione idē si tuba vel cornu, secūdùm Zen. Et quintò præsertim quia secūdùm Zab. post Paul. incidūt etiā si euocarent nō interdictos & non excōmunicatos.Et sexrò,publicè, quia excōicatum occultè publicè non vitamus.vj.q.ij.c.ij. & c. cùm non ab homine.eod.tit. Et septimò, dum missarum, quia secūdùm gl in aliis diuinis officiis nō est locus huic pœnæ, quod indubitātēr verū est quantū ad prohibitionē exitus de ecclesia, secundùm Zaba.autem post Paul.videtur verū etiā in primo & secūdo casu ; quia diuina hic restringunt ad missas. Et octauò dicitur moniti.s.nominatim,aut generaliter, ita ꝙ prohibentes exire, etiam si generaliter prohibeant quòd nullus exeat, incidunt,etiam si celebrans non moneret ad exitum, vt dicit Paul. Moniti tñ vt exeāt,non exeūdo nō incidunt,nisi nominatim mo-
52 neantur.¶ Secundò * dubitatur,vtrū hæc pœna locum habeat in cessatione à diuinis posita in dictis terris,sicut habet in interdicto?Et dico secundum Zab.ꝙ sic, quādo illa cessatio habet vim interdicti,i.quando est generalis, non aūt specialis,quæ solùm obseruatur in ecclesiis, in quibus est

est,vt patet in cle.j.de sent.excō.§.in cassationibus. ¶ Tertiò, vtrū prælati incidant in sententiā ad eorum instātiam latam? Et dico,ꝙ sic,vt patet in ista cle.in qua dicit, ꝙ hæc sententia,quæ etiam prælatos ligat,emanauit ad querelam prælatorum:nec obst.si prælati procurantes sententiā, hoc nō intendūt : qūia excōmunicatio nō sumit vires ab intentione procurantis,sed excō.cantis, qui intendit omnes excommunicare,quos nō specialiter excipit.Et idem est si ad instantiā domini factor faciat fulminari sententiam cōtra 54
omnes rerū domini furatores,si nō denūcient:quia ligatur factor si res eius furtiuē subripuit,& non denunciauit, nisi fulminans eū specialiter voce aut intentione excepisset,nō obstante, ꝙ ipse procurator sniam procurauerit. Et idem est,ſm Sum.Ros. si paterfamilias faciat proferri sentētiam in omnes fures bonorū suorum:quia ligantur vxor,& filij ac filiæ,nisi specialiter excipiantur, non obstante, ꝙ si de hoc cogitasset pater,excepisset.Sed tamen in isto casu non est simile.Vnde sciendū est,ꝙ per sniam nō ligantur,quos excōicatus specialiter excipit actu vel habitu,sed virtute.i. quos exciperet si cogitaret : quia ab eius intentione excōmunicatio habet suā virtutem,effectus aūt vltra suam cām non extenditur.Et pro hoc faciunt quæ dicentur ℣.Votum ij.§.ij.parti.iiij.ij.§.iij.Si ergo de intentione excōmunicantis constat certè aut probabiliter,nullū est dubium.Si verò nō constat altero illorū modorum, distinguendū est.Nam si snia non sit in fauorē alicuius personæ priuatæ, sed solū honoris Dei & boni cōmunis, tenendū est, ꝙ tanta sit intentio ligandi, quanta & causa intētionis,vnde in casu huius clementinæ ligati fuissent etiam prælati instantes pro sentētia,si id fecissent cōtra quod sententia lata est.Si verò 55
fiat in fauorem alicuius personæ hoc potentis, nunquā est maior intentio ligandi in excōmunicante quam in instāte pro excōmunicatione : quia effectus nunquā est maior sua causa,aliquando tamē est minor, sicut & effectus est aliqū minor causa:& hoc accidit quādo excōmunicator nō vult condescendere intētioni supplicantis in totum, quia irrationabiliter mouetur.Vnde dictus procurator non ligatur, si dominus eius non intendit ꝙ ligetur,ligatur verò quantum dñs rationabiliter non intendit. Similiter non ligantē aut ligantur vxor & familia, sed tñ in hoc differentia:quia procurator ligatur,etiam si ipse procurans sniam hoc non intendat:quia agit vt instrumentū domini, cuius intentioni respondet intentio excōmunicantis,non autem ligatur vxor vel familia,si hoc nō intendit,qui sententiā procurat paterfamilias. Ex his collige,quòd qñ sententia fertur pro damno vel furto, nunquā ligat quis pro re parua ad arbitrium boni viri:quia probabile est,ꝙ hoc prælati nō inten
53 dant, maximè vbi ipsi non habent interesse. ¶ * Decima-octaua est in cle.cum ex eo.de sent.excom. vbi excommunicantur fratres minores recipientes tempore interdicti illos de tertio ordine ad diuina in suis ecclesiis, & similiter ipsi tertioli accedentes ad illa diuina,etiā si super hoc hi.s. fratres,vel illi, scilicet tertioli quibuscunq; priuilegiis extiterint muniti,& ab hac sentētia absolui non possunt nisi per Romanū pōtificem,aut satisfactione præmissa ꝑ locorum ordinarios,vt ibi dicitur.Sed hodie vacat hæc sententia Xysti priuilegio, olim aūt vacabat de iure eo tempore, quo omnes tempore interdicti admitti poterāt ad diuina, per c.alma.de sent.excō.lib.6. ¶ Dubitatur verò de intelle-
57 ctu aliquorū,& dico, ꝙ hac snia non ligantur alij religiosi admittentes, ſm Ioā.And. nec etiam ipsi si in ecclesiis nōn suis,sed alienis hoc facerent, ſm eundem,imò dicit, ꝙ est mirabile:quia in aliis ecclesiis recipi possent,si priuilegium est generale.Vtrum autem isti tertioli priuilegio gaudeant clericali personali & reali,siue foraneo?Dic,ꝙ sic,iuxta dicta ℣.in titu.Ecclesia.j.§.v. Item excōicatio.vj.§.ij.Et idem est,vt dicit Archi.de tertiolis beati Dominici,cum habeant regulā approbātā secūdùm illum modū viuendi per Bonifacium. Imò quātum ad hoc sunt magis priuilegiati quàm illi:quia tēpore interdicti isti admitti possunt ad fratrū diuina.hæc ille.Hodie aūt cessat hæc snia,etiam quò ad illos
54 per priuilegium,vt ibi patuit. ¶ * Decimanona est in processū curiæ cōtra omnes imponētes noua pedagia, imò & ſm Io.And.vt allegat Archi.etiam ea recipientes,licēt non statuentes,saltem ex mente Arch.de sent.excō.nuper. Vide ℣.Gabella.iij.§.iij. Nota tamen,ꝙ exigere,est ab inuito extorquere,vnde recipientes à sponte soluētibus,nō incidunt secundū Paul.in cle.quoniam. de immu. ¶ Notandū est tñ primò, ꝙ Sum.Ros.Excommunicatio.xliij.§.v.in fin. dicit posse teneri,ꝙ augmentantes dazia & gabellas nō dicātur imponere noua, sed nō probat sufficienter,vt ℣.Excom.ix. Excommunicat.xliij.dub.v.patebit.Vnde oppositum tenet Sum.Ang.in titu.pedagium, scilicet quòd isti sunt excommunicati.& Arch.& hoc est verius,quia ratio huius prohibitionis est,ne dñi exhauriāt pecuniam subditorum, quod æquè fit per augmentū antiqui pedagij,sicut per impositionem noui æqualis dicto augmento.Vnde etiā sic practicatur,vt sic augentes absolutionem petant. ¶ Et secundò, ꝙ de processū curiæ tradere non possumus notitiam certam propter varias mutationes eius,quæ tñ legere potui recitabo, licet fortè eorū quædā sint reuocata, vt saltem confessores sciant in his timere. De his etiam ℣.Gabella.iij.§.j.in
55 fin. ¶ * Vicesima est etiam in processū curiæ, & extrà, de rapt.ex concilio Lateranensi,in cap.excommunicationi.in quo c.dicitur primò, ꝙ excōicationi subdātur hi, qui Romanos vel alios Christianos vectos nauigio pro negotiatione vel aliis honestis causis capere aut suis rebus spoliare præsumūt,& secundò, ꝙ hi qui Christianos naufragiū patientes spoliant rebus suis, nisi ablata reddiderint, excommunicationi se nouerint subiacere. In processū aūt curiæ dicitur:Excōmunicamus piratas & latrunculos maritimos & receptatores eorum. ¶ Primò verò dubitatē de intellectu dictorum, & dico, ꝙ verbū,nauigio, intelligiē de quolibet secundùm Io.And.& Ioan. de Lign.sed Host.restringit ad maritimū. Piratæ aut dñt secundùm Sum.Ang. omnes depræddantes in mari sine iusto bello. Sed hoc ipsa non probat aliter quam sua authoritate, & illud Sum.Ros.rationabiliter impugnat,dicens, ꝙ si Genuenses, verbi gratia, iniustè mouent bellū in Florentinos, & spoliant nauigio vectos,nisi se ad alios extendāt, nec sunt excōicati, nec piratæ:quia Io.And.Ioan.de Lig.& Pan.distinguunt inter spoliantes vectos nauigio maritimo, & piratas : quia illi sunt excōicandi,isti excōmunicati, & ter in anno ab ore Papæ, vt dicit Ioā.And.Vnde piratæ sunt qui vulgariter dicuntur cursarij, id est, q sine bello intendūt spoliationi maritimæ
56 indifferēter vel quasi. Vnde * tria faciunt piratā.Primò indifferentiæ spoliandorū, quia.s.non intendūt spoliationem determinatæ nationis. Secundò intentio principalis exercendi huius, vnde si Genuensis intēdat spoliare oēs Venetos, sed non principaliter, sed vacare suis negotiis non est pirata. Tertiò hæc facere nō bannito bello,quia si hēt bellum etiā iniustū,nō est pirata. ¶ Secundò * dubitatē,vtrum iste canon sit latæ sniæ ? Et dico,ꝙ sic quantum ad piratas, quia per curiæ processum excōicati sunt ipsi & omnes latrunculi marini, quæ duo circūloquuntur idem & receptatores eorū.Sed istis omissis dico, ꝙ quantū ad primā partē secundùm

ſecundùm Hoſt.eſt canõ latæ ſententiæ, ſm Io.An.& Io. de Lign.& cõmunem opinionem, eſt ſententia ſententiæ, quantũ verò ad ſecundũ,ſecundũ Hoſt.eſt canon ſentẽtię ferendę:ſed ſecundum Inn.Vinc.Goſ.& Io.And.eſt canon latæ ſententiæ,ita tamen ꝙ monitio præcedat, vt dicit Io. And.& hoc probat vis verborũ, & ratio diuerſitatis patet. Vnde illi ſi ſtatim reſtituant, ſm Io And.& Per.de Ancha. non ſunt excommunicati. Et hoc no.Pan.in d.c.ex gl.vlt. iũcto textu,ꝙ vbi pœna ponitur negatiuè, vt q̃ nõ reſidet, ſit excõicatus ipſo iure,pœna non intelligitur inflicta,niſi monitio præcedat. Et pro hoc facit Theorica Inn.in c.extirpandæ.§.qui verò.de præb.ſcilicet ꝙ vbi pœna ponitur negatiuè ſine appoſitione tẽporis, requiritur monitio, vt in dicto exẽplo reſidẽtiæ:quia nobis eſt occultũ an habuerit iuſtã cauſam nõ reſidendi,ſed per monitionem conuincitur.Quãdo verò pœna ponitur affirmatiuè,vt, quicũq; tali hora eccleſiã intrauerit,ſit excõicatus, nõ requritur monitio:quia licet negata lateant,tamen facta patent.Et licèt Pan.nõ ſit ſecutus iſtam Theoricã in illo.§.qui verò,& dicat pœnam eſſe commiſſam ipſo facto,ꝙ quis eſt in mora: quia quò ad Deũ ceſſat ratio Inn.cũ Deum lateat nihil, & quicquid eſt certũ naturæ, eſt certũ legi:tamen tene,vt ſuprà, de pœna inflicta ab eccleſia:qa opinio Inn.eſt cõmunis.Et hãc tenuit etiam ipſe Hoſt.in Sum.dicẽs ꝙ tales nõ ſunt excõicati,niſi poſt cõpetentem monitionẽ.Vbi tũ canõ imponit pœnam ex facto negatiuo cum certo tempore,vt niſi reſtituat intra annum,monitio nõ requiritur,ſecundũ Gemi.in c.vnico.de vita & hon.cler.¶ Tertiò, vtrũ abſolutio ab iſta ſentẽtia ſit reſeruata Papæ?Et dico quòd quo ad piratas eſt idẽ iudiciũ,ſicut de aliis ſententiis, quæ in dicto ꝓceſſu cõtinẽtur, & ſimiliter ſi expoliati ſint Romipetæ, vt j.Excõicatione xxix. quia iſta continentur in proceſſu, quãtũ ad alios autẽ hic nominatos nullibi repe-
58 rio ꝙ ſit Papalis.¶ *Viceſima prima eſt in ꝓceſſu curiæ,& extra, de Iudæ.& Sarace.in c.ita quorũdã.in c.excõmunicantur.mulctantur rebus, & capiẽtium ſerui fiunt, omnes Chriſtiani ferẽtes Saracenis arma,ferrũ,lignamina galearũ & neceſſaria ad impugnandum Chriſtianos: & qui in piratis Saracenorũ nauibus regimẽ,& curã gubernationis exercent, & præcipitur vt per eccleſias maritimarum vrbium crebra & ſolennis in eos excõicatio proferatur. hęc ibi. quæ omnia repetuntur paulò poſt in c.ad liberandã.& additur ꝙ excõicati ſunt vẽdentes eis galeas aut naues, vel machinis aut quibuſlibet aliis aliquod impẽdunt cõſilium vel auxiliũ in diſpẽdium terræ ſanctæ, & ꝙ dicta ſentẽtia in dictis vrbibus publicè innouetur dieb⁹ dominicis & feſtiuis, & ꝙ talibus nõ aperiatur gremiũ eccleſiæ, niſi totũ, quod ex tã dãnato cõmercio perceperint, & tantundẽ de ſuo in ſubſidiũ terræ ſanctæ tranſmiſerint: & ſi ſoluendo non fuerint, aliàs reatus eorũ caſtigetur.hæc ibi.Et ſic intelliguntur prohibita omnia cõferentia ad bellum immediatè.In eodem etiam titulo in c.quod olim. prorogatur, id eſt,extenditur dicta pœna ad aliũ caſum,quàm in dictis duobus capitulis cõtineatur,ſcilicet ad quęcũq; mercimonia vel rerũ ſubſidia durãte guerra delata. Hæc ibi. Et ſub nomine guerrę intellige etiã treugam:quia per eam guerra non tollitur, ſed intermittitur, & abſolutio ſecundùm gl.in d.c.quod olim. cõperit epiſcopo,ex quo Papa ſibi nõ reſeruat.quod verũ fuit olim, ſed nõ modò propter extrauagãtes & curiæ proceſſum.Nicolaus etiã iiij. in extrauaganti,quæ incipit, olim, excõicauit deferentes & mittẽtes & de ſuis portubus extrahi permittentes vt deferãtur arma,ferrum equi,lignamina,victualia,& quæcunq, mercimonia in Alexandriam, vel alia loca terræ Saracenorum Ægypti,&. eis aliàs auxilium vel fauorem præſtare præſumentes: & idem ſtatuit de oĩbus terris Soldano ſubiectis, nec abſolui poſſunt, niſi tũ de bonis ſuis.in terræ ſanctæ ſubſidium cõuertendũ exoluerint, quantũ ad dictas partes detulerint, aut miſerint, ſeu deferri, vel de ipſorum portubus deferendũ extrahi permiſerint.Quæ extrauagans,licèt videat reuocata per prooemiũ Sexti, tũ pòſt innouata eſt per Bonifacium & Clementem 5.qui abſolutionem ab huiuſmodi ſentẽtia, præterquã in mortis articulo, ſedi Apoſtolicæ reſeruauit,vt patet in extrauagãte,quæ incipit,multa mentis.Et huic hodie ſtatur,ſm Archiepi.quod etiam ex proceſſu patebit. Super hoc tamen Genuenſes habent aliqualẽ licentiam durantẽ, ſimiliter ſuper hoc etiam Veneti licentiam habent à Martino 5. ſm Archi.per annos plures quantum ad victualia & mercimonia, ſed audiui à fide dignis,quòd iam diu tempus illud ſit elapſum. Et licèt Sum. Ang.dicat extrauagantes Nicolai, Bonifacij & Clementis circa prædicta vacare,tamen non eſt verum:quia ſtant illæ quæ ſunt Nicolai,vt patuit,& illæ quæ Bonifacij octaui,qa fuit author ſexti libri,& poſt cõpilationem eius in extrauagante incipiente, contra. innouauit antiquas in hac materia,& ſimiliter poſt eã Clemens 5.in extrauag.quæ incipit, multa. Et ita declarat Franc. de Plat.in tracta.reſtitutionũ, & Archiepiſc.in ſecunda tertiæ,& Sum.Roſ.Abſolutio.j.§. lxxxvij.& Io.And.& Card.& Butr.Pan.& Ioã.de Ana.in c. quod olim.de Iudæis. Ex his oĩbus collige,ꝙ excõicati ſũt primò quò ad terras quorumcunque Saracenorũ deferũt aut mittunt,vel de ſuis portibus mittenda extrahi permittunt arma,ferrum,equos,lignamina,galeas,& naues,& generaliter omnia facientia ad belli apparatũ directè & immediatè quocunq; tempore & loco, & ſecũdò victualia & quæcunq; mercimonia tempore guerræ, & etiã pacis, quò ad loca Soldani duntaxat, & excõicatio eſt papalis ꝑ proceſſum quò ad prohibita omni tempore. Et quo ad hæc & reliqua per dictã extrauagantem,ſed tũ ſummus pœnitentiarius videtur poſſe abſoluere,ſecundùm Archid.Similiter ſunt excõmunicati tertiò,qui in piraticis Saracenorum nauibus regimẽ & curam gubernationis exercent,ſed eſt excommunicatio ẽpalis: quia iura nõ reſeruant iſtam Papæ: proceſſus aũt extrauagantes nõ faciunt de hac mentionẽ.
59 ¶ * Primò tamen ſciendum eſt,ꝙ nomine armorũ,vt not. in l.ij.C.quæ res expor.non deb. veniunt loricæ,ſcuta, arcus,ſagittæ, ſpatæ, gladij,tela, & ſecundùm gloſ.in d.c.ita quorundam,etiam fuſtes,& lapides machinarũ, nõ autem ædificiorum.Vel dic,ꝙ arma dicuntur quæ veniunt ſolùm vel principaliter in vſum offenſionis aut defenſionis, quibus aũt etiam in aliis vtimur,intellige principaliter,nõ dicuntur arma,niſi ex intentione,vt not.in clem.ne in agro. de ſtatu mona.Vnde gladius ad incidendũ panem non venit armorum nomine,ſecundùm Panor.in c.clerici.el j de vita & honeſt.cleſ. vt patet per illum textum:quia dicit ꝙ clerici arma portantes debent excõmunicati,& conſequenter mortaliter peccant,& tamen nõ prohibentur ferre gladios ad panem incidendum. ¶ Et ſecundò, quòd nomine ferri,venit ferrum factum,& infectum,id eſt, vena ferri,vt in d. l. ij. quod tamen limitatur per rationem ibi expreſſam de ferro, quod poſſet conferre ad offenſionem vel defenſionem, ſecus de alio, vt ſunt claui paruuli, gladioli, & huiuſmodi, niſi dolo vel fortè etiam lata inconſideratione deferrentur in tanta copia & tali tempore, quòd timeri poſſet probabiliter ne conuerterentur in arma. ¶ Et tertiò,quòd nomine lignaminũ veniunt omnia ligna,quibus

bus fieri poſſunt naues, galeæ, & machinæ offenſiuæ, aut defenſiuæ:quia iſta eſt ratio prohibẽdi,non aũt ligna non apta ad hmõi, ſed ſolum ad cõburẽdum.Et quartò, ꝙ nomine Saracenorum habentium guerram cum Chriſtianis intelliguntur oẽs Saraceni habentes guerrã cum quocunque principe Chriſtiano,vel terra,vel dominio,ſecundùm cõem doctrinam, & ſimiliter oẽs Saraceni qui fauent habentibus guerram:& comprehẽdit,ſecundùm Pan.in c.ſignificauit.de Iudæ.& Sarac.tempus guerræ etiam tempus
60 treugæ,vt dictũ eſt.¶ Et * quintò,ꝙ prohibita in iſta materia ſunt duplicia: quia quędã ſunt prohibita omni tpe & loco,ſiue quò ad omnes Saracenos,vt arma ferrũ,equi,lignamina,naues,galeæ,vt in dicto c.ad liberãdã,& in c.ita. per quæ intelliguntur omnia cõferentia,directè,& immediatè ad vſum belli offẽſiuè,aut defenſiuè Et iſta ſunt quę à doctorib.appellãtur prohibita.Quędã verò,quò ad oẽm locũ, ſiue quò ad oẽs Saracenos prohibẽtur aliquo tẽpore belli tãtùm,vt victualia & mercimonia,& omne cõſilium ac ſubſidium: vt in eo.tit.in c.cum olim,& eadem prohibentur quò ad omne tempus ſecundùm aliquem locum.ſ. ſolùm quo ad loca Soldani,ad quæ nullo tpe licitè mittũtur: vt patet in dicta extrauagante, olim, in qua de bello, vel pace mentio non fit, & tẽpore pacis licitè mittũtur ad alios Saracenos, quia hoc nullibi legitur ꝓhibitũ,niſi fieret in diſpendium Chriſtianorum:puta quia Saraceni his ſe muniunt ad pugnam, quia generaliter prohibẽtur ſubſidia belli, inquantum talia. Quod dico, quia eadem res conferre poteſt ad bellum & pacem, vt copia frumentorum.Et iſta quæ non ſunt ſemper prohibita,niſi in aliquo loco nec vbiq;,niſi in aliquo tpe,à doctoribus appellãtur non prohibita.Ex his autẽ patet corolariè,quòd nõ ſufficienter determinãt Sum.Ang. & Roſ. ꝙ victualia & merces tpe pacis licitè deferũtur:quia hoc non eſt indiſtinctè verum,ſed ſolùm quò ad loca non ſubiecta Soldano, cum quo videtur eccleſia habere perpetuũ bellum,& qui ſpãliter ſolus occupat terrã ſanctã,vt per dictam extrauagantẽ, olim patet,& per aliã Clementis quæ incipit,multa mẽtis. Sed contrà,quia Greg.ix.in quadam extrauagante,vt allegat Sum.Roſ.declarauit,ꝙ non incidebant portantes ſtupam,canapam picẽ,fila,& clauos: niſi cõtra Chriſtianos, vel in diſpendium terræ ſanctę,nec valet dici iſta reuocata eſſe per prooemiũ Sexti:qa iſta nõ ſunt dicta ſtatuẽdo, ſed declarando ius, quod.ſ.non eſt reuocatum.Ad hoc dico, ꝙ Greg.loquebatur declarando ius cõe:ſecundũ quod 64
iſta licebant, ſed poſt Greg.ix.longo tpe fuit Nicolaus v.
61 qui ſtatuit noua.¶ Sextò dubitari ſolet,vtrum tẽpore belli aliquo caſu liceat deferre prohibita.i.cõferentia bello. Et dico, ꝙ ſic, ſecundùm Inn.& Hoſt.in d.c.ſignificauit.pro redemptione captiuorũ.ar.l. ſancimus.C.de ſacroſ.eccl.& in c.j.de pig.quia vaſa,quæ prohibẽtur alio tpe vendi,diſtrahi poſſent pro redemptione captiuorũ.xij.q.ij. aurum. Excipit Inn.quando hmõi arma venderentur cõtra Chriſtianos,vel in articulo quo exercentur cõtra Chriſtianos, quia inciderent. Contrarium tenet glo.in d.c.ſignificauit. Io.And.dicit, ꝙ poſt factum conſulendum eſt, ſecundùm illos,ſed ſecundum gl.ante factum: quia aliter,ſi hoc perpenderent infideles,poſſent pro captiuis velle ſolùm prohibita,item paratum eſſe velamen volenti fraudem committere, quia diceret ſemper ſe feciſſe pro redimendis captiuis.Pan.verò tenet opin.glo.indiſtinctè durante bello: quia, inquit, ex illis armis veniunt impugnandi Chriſtiani:ſed tpe pacis procedit opinio Io.Andr. Sed quia etiam Innocentius ipſe videtur tenere, ꝙ tempore actualis belli iſta nõ liceãt, vt patet in exceptione ſua:ideò videtur malè reprobatus.Vnde dic, quod tempore pacis ſi deferuntur arma,& huiuſmodi, pro redimendo captiuos,quando aliter redimi non poſſunt, poſt factum condemnare non debemus: maximè,quia in eodem c.dicitur,ꝙ deferentes prohibita poſt treugam cauſa lucrandi incidunt. Ex quo videtur innui ꝙ non incidãt deferentes non cauſa lucrãdi,ſed redimendi: nec ante factũ conſulere.Et iſta eſt mẽs Inn.Io.And. & Pan. ſed tempore belli indiſtinctè ante factum & poſt,ſunt condemnandi tales, vt tenet d.gl.& ſequitur Card.& Pã.& Io.de Ana. & Sum.Roſ. contra Ang. & communis opin. de aliis verò mercibus non facientibus ad bellum, non videtur dubium inter doct. quin deferri
62 poſſit ea de cauſa etiam tẽpore belli.¶ Septimò * an tempore pacis liceat deferri huiuſmodi prohibita. Et dico, ꝙ iſta omni tẽpore & loco ſunt prohibita, vt viſum eſt.Pan. autem in c.quod olim,de Iudę.dicit,quòd ſemper ſtat horum prohibitio, etiam tempore pacis, licèt aliud ſenſerit glo.in d.c.ſignificauit,quia poſſent infideles facere pacem fraudulenter, & ſic fulciti huiuſmodi armis.Et iſta opinio benignior eſt ante factum,ſed poſt: forſitan poſſet excuſari à pœna,quia illud.c.ita quorundam dicit,quod deferebant ad impugnandum Chriſtianos. Hæc Pã.cuius dicta, licèt iure communi loquendo poſſent ſuſtineri diſputariuè,& ad hominem,tamen veritas eſt, quod nunquam eſt licitum,nec eſt excuſatio poſt factum, niſi in cauſa captiuorum,quia iura loquuntur indiſtinctè,nec ſcimus quando hi,qui fidem non habẽt,fidem ſint ſeruaturi, vt pacem obſeruẽt.Vnde idem Pan.in eo.tit.in c.ita tenet,ꝙ iſta deferentes tempore pacis,& non ea intentione vt impugnẽtur Chriſtiani,nihilominus incidunt,& conſentit Io.And. & do. Ant. & text. exponitur ad impugnandum Chriſtianos.i.ex quibus poſſunt impugnari Chriſtiani,ſecundùm
63 Pã.¶ Octauò * vtrum tempore belli licitè deferantur non prohibita.i non pertinentia ad vſum belli, vt victualia & merces?Et dico,ꝙ tempore belli, iſta deferentes incidunt, & omnes dantes quodcunq; ſubſidium rebus,vel cõſilio: vt patet in d.c.cum olim, & conſentit ibi Pan.& Innoc.& Goſ.tenens,ꝙ durante bello durat prohibitio generaliter: ſed eo ceſſante non durat canon latæ ſententiæ,niſi in ꝓhibitis.Sed hoc vltimũ intellige de iure,& quò ad aliquos Saracenos:ſecus per extrauagantem.olim,,& quò ad loca Soldani,ad quæ nullo tempore iſta licitè deferuntur, niſi
64 pro redemptione captiuorum tempore.¶ Nonò * dubitatur,qui incidunt in hãc pœnam, & qui non, ex his de quibus doctores dubitant.Et dico primò,ꝙ incidunt, ſecundùm aliquos, vt dicit Anton.de Butr.in c.ad liberandam. Chriſtiani exercẽtes gubernationem in piraticis nauibus Saracenorum, licet non contra Chriſtianos, ſed contra alios infideles,quia docẽt eos in arte piratica, qua deinde poſſunt Chriſtianos impugnare.Et hoc tene,licet nõ placeat Innocentio:quia c.illud,& c.ita quorundam:loquuntur indiſtinctè, & hoc factum æquipollet armis delatis in pace, quib.Chriſtiani non impugnantur, ſed impugnari poſſunt. Secus tamen ſi quis nõ eſſet gubernator:ſed merus executor, quia de iſto nullibi legitur prohibitum. Et ſecundò qui deferunt arma ad ſui tuitionem tantùm, & deinde occaſione pecuniæ vendunt ea Saracenis,quia hîc habet locum ratio huius ſententiæ,cùm non ſit prohibita delatio, niſi gratia venditionis aut donationis, vel cuiuſcunq; traditionis.Et tertiò incidunt, qui tẽpore pacis dãt chordam,vel anchorã,vel aliquid hmõi,quia ſicut eſt illicitũ eis vẽdere naues, ita & hmõi, ſine quib.naues forent inutiles,

inutiles.Et quartò qui permutãt arma in arma,vt gladium in arcum,licet Sum.Ros.teneat cõtrarium, quia nõ differt ad impugnãdũ Christianos qualiter eis arma tradamus.s. venditione,aut cõmutatione.Et quintò, qui portãt prohibita ignorãtes esse prohibita,vl se ideò esse excõicatos,quia hęc ignorare nõ licèt,cùm sint valde publica.vnde absoluantur ad cautelam. Et sextò , qui portauerunt prohibita, & vnã partem vendiderunt,non aliam,etiam ignoranter, etiam si partem venditã statim recuperarent. Vnde si pœniteãt interim,vel cõtingat eos absolui,reportẽt nõ vẽdita, alioquin reincidunt.Et septimò , qui est marinarius in naue deferente prohibita,etiã,si in alia lucrari non posset: quia cooperatur portãtibus, vel mittẽtibus.Non incidunt verò primò, qui nõ ptinẽtia ad vsum belli deferũt tpe pacis ad loca quę nõ sunt in Ægypto nec subiecta Soldano: nisi deferãtur,ad impugnandũ Christianos,vel in dispendiũ terræ sanctæ.& hæc patent ex dictis.Nec secũdò, portãtes ferrũ, vel arma, & hmõi de vna terra Saracenorũ ad aliã, secundũ declarationem Greg.ix.Nec tertiò, secũdum eundem portãtes Saracenos cum armis suis. Nec quartò, qui prohibita ignoranter portant, & quàm citò sciunt,antequam quicquam vẽdant,ea reportant.¶ Decimò *dubitatur,vtrũ si absoluãtur prędicti facta satisfactione de qua s̃.teneat absolutio?Et dico, secũdum Pan.clem.j.de sepul. ꝙ nõ tenet absolutio facta nõ præcedẽte satisfactione,qa fit cõtra prohibitionem, & formã mãdati.arg.de rescript. cum dilecta.idem Arch.in c.quoniam. de immu.eccle.lib. vj.vbi concludit, ꝙ nõ valet absolutio facta cõtra prohibitionem.Sed Ge.in d.c.qm̃.distinguit, quia quando potestas datur aliàs non habenti si non seruetur forma , actus non valet , vt not.gl.singularis in clem.j.de iure patr:quãdo verò habenti potestatem à lege absoluẽdi fit prohibitio,licèt nõ seruetur forma,valet ipso iure absolutio,vt de sent.exc. venerabilibus.§.vbi.lib.vj. Et hanc dist.ponit gl. d.clem. & approbat Pan.in c.dilectus.el ij. de præb. Vnde cùm ordinarij habeant potestatem absoluendi à sententia canonis non reseruãtis, vt in c.nuper.de sent.excom.valet absolutio. & ita tenet Io.And.& Pet.de Anch. & Arch.sed secũdum Æg.nisi hoc faciant , reducendi sunt in pristinam sententiã.Sed prędicta intellige,nisi apponatur clausula irritatiua actus , quia tũc nihil faceret ordinarius absoluendo,vel quicunq; alius aliàs habens potestatem,nisi actus forma seruetur.¶ Vndecimò*dubitatur,qũo isti qui puniuntur in bonis per confiscationem, possunt puniri,vt mittant prædicta in subsidiũ terræ sanctæ? Et dico,secundũm prædictos,ꝙ ante confiscationem,intellige per iudicem factã imponitur hęc pœna,vel soluitur de bonis quęsitis post cõfiscationẽ,vel dic secũdùm Arch.ꝙ pœna confiscationis,vt dicit Petr.de Anch.imponitur à iudice seculari,nõ aũt ipso iure, reliqua verò pœna imponitur ab ecclesiastico.¶ Duodecimò*dubitatur cui debeat dari dicta pœna imponenda per iudicẽ ecclesiasticũ , qñ nõ mittitur in subsidium terræ sanctæ,quia.s.nescitur cui dari debeat? Et dico secundum Arch.ꝙ in hac pœna solus Papa dispẽsare potest,vel habes cõmissionem ab eo,vt summus pœnitẽtiarius,& eo casu applicabitur cameræ apostolicę:vnde qui inciderunt, cõsueuerunt cum ea componere,vt dicitur,& hoc quãdo soluere possunt,aliàs fiat,vt in fine dictæ decretalis, ad liberandam.¶ Vicesimasecunda * est in processu curiæ cõtra impediẽtes seu inuadẽtes eos,qui victualia aut alia necessaria ad vsum curiæ Romanæ adducũt, seu impediẽtes & perturbãtes ne ad ipsam adducãtur, vel ferãtur,& cõtra defensores facientium talia.¶ Vicesimaterta * est in eodem contra oẽs, qui venientes ad sedem apostolicam, aut ab ea recedentes, temeritate propria capiunt,spoliãt,& detinent,aut ex proposito deliberato verberare,mutilare, vel interficere præsumunt, & contra oẽs talia fieri faciẽtes seu mãdantes.¶ Vicesimaquarta * est in eodẽ cõtra eos,qui iurisdictionẽ ordinariã,vel delegatam nõ habẽtes, in eadẽ curia morãtes, temeritate propria capiũt,spoliãt,& detinent,aut à ꝓposito deliberato verberare,mutilare, vel interficere prę̃sumũt, & q̃ talia fieri faciũt seu mãdant.¶ Vicesimaquinta*est in eodem cõtra eos,qui ꝑ se,vel ꝑ alios, seu alias quascũq; ꝑsonas seculares vl ecclesiasticas recurrentes ad curiã Romanã super eorũ causis, & negociis illaq; in eadẽ pro sequentes aut procurãtes vel ꝓcuratores ipsorũ, vel aduocatos seu iudices super dictis causis deputatos, occasione causarũ , vel negotiorum hmõi verberant,mutilant,vel occidũt,aut bonis spoliãt & cõtra dantes auxilium, cõsilium, vel fauorem in prędictis.¶ Vicesimasexta * est in eodem contra oẽs,qui ne pareant literis,aut mãdatis apostolicis & legatorũ & nũtiorum,& iudicum delegatorum, eorundẽm gratiam vel iustitiã cõcernẽtibus, decretisq; super eis, & re iudicata, seu ꝓcessibus executorialibus, nõ habito prius eorũ beneplacito & assensu,nẽve tabelliones,& notarij sup hmõi literis,& ꝓcessibus executorialibus : instrumenta seu acta conficere aut cõfecta parti,cui interest,tradere,sub grauissimis pœnis ꝓhibere,statuere,seu mãdare prę̃sumũt,& cõtra dãtes auxiliũ,cõsiliũ,vel fauorẽ.¶ Vicesimaseptima * est in eodẽ contra oẽs,qui se ab obedientia Romani pontificis pnaciter subtrahere,vel q̃uliber recedere præsumunt, & cõtra dantes auxilium,cõsilium,vel fauorem prædictis.¶ Vicesimaoctaua* est in eodem cõtra omnes qui iurisdictionem ad ecclesiasticas personas pertinentem per se vel per aliũ seu alios vsurpãt directè, vel indirectè, aut in eisdem cõsiliũ,auxiliũ,vel fauorẽ præstarẽt.¶ Vicesimanona * est in eodẽ cõtra omnes mutilãtes, vulnerãtes,interficientes, seu capientes & detinẽtes,deprędãtes Romipetas, & peregrinos ad Ierusalem causa peregrinationis, & deuotionis accedẽtes,& in ea morãtes,vel recedentes ab ea,& contra oẽs his dãtes cõsiliũ,auxiliũ,vel fauorẽ.¶ Tricesima*est in eodẽ cõtra omnes qui per se vel per aliũ directè, vel indirectè sub quocũq; titulo vel colore occupãt, detinent,vel hostiliter discurrũt,seu inuadunt in totũ vel in partem almam vrbẽ,aut alias ciuitates,vel terras, & loca, & iura ad ecclesiã Romanã spectãtia,cum adhærentibus, fautoribus & defensoribus eorum,seu dãtibus consilium, auxiliũ,vel fauorẽ in eisdẽ.Et intellige spectantia.i.subiecta mediatè, vel immediatè,vt dicit Xystus in extrauag.quæ incipit, & si Dominici, intellige etiã de his qui dicta deprædãtur, vt ibi patet.Istæ aũt terræ vt in processu Martini v.sunt vrbs alma,regna Siciliæ,Trinacriæ insulæ, Sardiniæ,Corsicæ, terrę,citra Farũ,patrimonium B.Petri in Thuscia,ducatus Spoletanus comitatus Venaisini,Sabinę,marchię Anchonitanæ,Massæ Trabariæ,Romandiolæ, ac maritimæ prouinciæ,ac terræ ꝓpãlis cõmissionis, & Arnulphorũ:ciuitates quoq; Bononia Ferraria,Beneuentum, Perusium,Auinio,ciuitas Castelli, Tudertina, & aliæ ciuitates, terræ & loca vel iura ad ecclesiã ptinẽtia.¶ Tricesimaprima*est in eodem cõtra quoscunq; prę̃sumẽtes absoluere quemliber per dictũ processum excõicatum,cuiusmodi sunt oẽs prædicti, & etiam hæretici cum suis fautoribus,defensoribus & receptatoribus. Et idem intellige de contentis in §.seq. vt ibi dicetur , nisi in articulo mortis, & tunc nisi præstita prius de stãdo sanctę matris ecclesię mãdatis satisfactione vel

vel sufficienti cautione etiam prætextu cuiuscunq; priuilegij vel concessionis apostolicæ nõ faciẽtis plenam & expressam de prædicta prohibitione mẽtionem , nec absolutio aliter impẽsa valet : & reseruatur quo ad oia ista Romano pontifici.Prædicta omnia recitata de processu curiæ ẽt hodie tenẽt:qa Martinus statuit eã ad perpetuã rei memoriam,& in fine suum processum appell.t constitutionẽ, nec aliter legũtur reuocata: Quædam tñ sunt in eo contra sectatores,aut fautores Petri de Luna, & contra dantes fauorem Vicleuistis & Hussitis hæreticis : quæ hodie non videtur habere locũ.Paulus verò secundus in suo processu superaddidit multa.¶ Trigesima*secunda ergo,in qua includuntur octo, est in processu curiæ Pauli secundi contra offendentes ecclesiæ liberratem , & violãtes interdictũ ab apostolica sede impositum , & conspirantes in statũ aut psonam Romani pontificis,& presbytericidas, & per Xystũ hoc extenditur etiam ad occidentes,vel mutilantes aliquẽ existentem in sacris, offendẽtes ẽpos vel alios prælatos in persona,imponentes noua onera , realia vl personalia ecclesiis vel ecclesiasticis personis :simoniacos super ordinibus vel beneficiis assecutis in curia Romana vl extra.Nec possunt isti citra Papam absolui : sed in omni concessione per ipsum facta aut tunc fienda intelliguntur excepti,vt in quadam eius constitutione patet , quæ incipit , & si dñici. Summa tñ Ang.dicit se omittere casus reseruatos à Paulo: quia Xystus se restrinxit ad reseruatos à Martino : quasi velit dicere ꝙ relaxauerit reseruatos per Paulum.Sed hoc non videtur verum. Primò , quia Sum. Ros.ponit dictos conspiratores excommunicatos cõiter s̃m curiæ processus.Secũdò,quia Xystus in extrauag.quę inci.& si dominici gregis,enumerat oẽs prædictos casus Pauli:& addit crimen hæresis , postquam fuerint aliqui , qui sententialiter condemnati,delati,seu publicè diffamati occisionis vl mutilationis cuiuscunque in sacris constituti , prohibitionis, delationis causarum ad dictam curiam, & dicit se nolle ꝙ aliquis possit prædictos absoluere, etiam vigore facultatũ à se concessarum verbo aut literis,etiam cum clausula , ꝙ sola signatura sufficiat,ẽt in fauorem fidei & cruciatæ , & absoluentes anathematizat & excõicat , reseruans absolutionem Romano pontifici, ꝙ non esset , si ista reuocasset, veritas aũt est, ꝙ casus in hoc §. enumerati non cõtinent in bulla cœnæ Dñi , quia Xystus reducit processum Pauli præcisè ad ea,quæ cõtinebãtur in processu Martini, vt patet per breue ad ducẽ Mediolani Galeacium sub anno dñi M.cccclxxix.xix.Nouẽbris , est tñ prohibitum sub pœna excommunicationis,ne quis ab eis absoluat , prætextu cõfessionalium ab eo concessorum,vt patet in d.extraua. & si dñici sub anno dñi M. cccclxxix. Vñ isti casus remanẽt in dispositione iuris communis,ac si de eis mentio habita nõ fuisset, & ab eis absoluere potest , cui de iure competeret remora bulla cœnæ domini.¶ Quadragesima est*in eadẽ extrauagante Xysti contra omnes dispensantes in voto vltra marino , sanctorum Petri & Pauli , sancti Iacobi in Compostella,& castitatis,ac religionis,& absoluẽtes à casibus.§.prioris,& quacũque cõcessione ab ipso habita, nisi in ipsa concessione mentio fiat de ipsa extrauagãte de verbo ad verbum.¶ Quadragesima*prima est,in quadam extrauaganti Bonif.ij.sub rubrica,de sepulturis,quæ incipit, detestãdum,ybi excommunicãtur oẽs,ẽt põtifices exenterantes,vel in frusta concidentes corpora mortuorũ,aut in aquis coquẽtes, vt carnem ab ossibus euellant , vt alibi tumulanda ferant,& absolutio reseruatur Papæ.Sed nota, ꝙ ista constitutio non habet locum ,.primò si fiant viuo:nec secundò si fiant mortuo,nõ eo fine, vt alibi tẽpeliant, sed odio ẽt comedẽdo carnes,vt faciunt partiales,vel superstitione,vel ẽt pp chirurgiam,quia pœnæ vltra proprios casus non sunt extendendæ,vt de pœn.dist.j.§.pœna. Tertiò, si mortuus esset quis in terris infidelium , vt eadem extrauagãte patet.¶ Quadragesima*secunda, *in extrauagante Martini quinti sub rubrica,de simonia, quæ incipit dãnabile,& rursus in alia Pauli secũdi,quæ incipit,cum detestabile, cõtra oẽs ẽt quacunque dignitate præditos seculari, vel ecclesiastica,etiam cardinalatus,qui simoniam in ordine,vel beneficio contraxerunt in curia, vel extrà , publicè vel occultè:& cõtra oẽs mediatores,& procuratores in ea: & absolutio reseruatur pontifici Romano:alij autem simoniaci non leguntur excommunicati,ita tñ , ꝙ sub nomine beneficij intelligantur electiones,postulationes, cõfirmationes,& quæuis prouisiones ecclesiarum , monasteriorũ, dignitatum,personatuum, & officiorum , quia in his tam dantes, quam accipiẽtes per dictas extrauagantes sunt excommunicat .Excipe tñ vt j.ead. Excõmunicatione xliiij.¶ Quadragesima*tertia est,in eadem extrauagante Martini quinti,& Pauli secundi, contra omnes etiam quacunque dignitate ecclesiastica,vel seculari pollentes , qui mediatores,vel procuratores simoniæ summo põtifici,aut cui ille commiserit,quantocyus non reuelãt, qui etiam absolui non possunt,nisi ista reuelent. Sed hæc sententia non renet hodie,quia, vt dictum est s̃.Consuetudo.§. vij. statutũ quod non est susceptum,nec seruatum scienter,& non reclamante superiore,tollitur per vsum cõtrarium , maximè præscriptum annis decem,& ita est in proposito,imò iam iste contrarius vsus est præscriptus annis iam plus , quàm xl.Vñ secundùm Arch.hæc extrauagans vacat.Sd nota , ꝙ ista sententia Martini non ligauit , nisi existentes in curia & idẽ videtur de Paulo,qui videtur innouare statuta priorum pontificum,aliter valde irrationabilis cõstitutio fuisset,vt vellet pauperes ab extremis terræ adire curiam pro defendenda simonia.¶ Quadragesimaquarta est , in quadã extrauagante Vrbani quinti,quæ incipit,sanè , seu , ne in vinea contra omnes dãtes,aut recipientes aliquod tẽporale pro ingressu monasteriorum,seu religionis,& sedi apostolicæ reseruatur absolutio.Sed Archiepiscopus dicit se à fide dignis audiuisse,ꝙ Martinus quintus dixerit nollehãc sentẽtiam extendi ad moniales.j.Simonia.§.xv.¶ Quadragesimaquinta,*ponitur in quadam extrauagante Martini quinti , sub rubrica de regularibus , quæ incipit vi ambitiosè,contra omnes religiosos mendicantes, euntes ad ordines,seu monasteria non mendicantium , vt ibi sint fratres , ẽt sub prætextu cuiusuis licentia , etiam apostolicæ, generalis,& contra recipientes eos, sed tñ hæc pœna non extenditur ad ordinem Carthusiensium,& sedi apostolicæ reseruatur absolutio.¶ Quadragesimasexta est in quadam extrauagante Bonifacij octaui,sub rubrica,de sent.excom. quæ incipit,excõicamus , contra oẽs facientes promissionem,vel pactum temporalium pro aliqua gratia, vel iustitia obtinenda in curia Romana,& contra dantes , & recipientes ex dicta promissione,vel pacto,& Papę reseruatur absolutio.Hanc decretalem allegat Io.And.in lectura , de simo.nemo.& Dir.& Ant.de Bur.qui dicit eam durare: sed Io de Lig.& Io.Caldermus ibidem , & Petr. de Pal. in iiij. dicunt eam reuocatam per Clementem quintum , & hoc tene per regulam logicalem , quia locus ab auoritate dẽ tenere affirmatiuè, non autem negatiuè , ex quã habẽtur, quòd in hac controuersia standum non est dicẽtibus eam durare,quia, scilicet, non legerunt eam reuocatam , quia no

non sequitur, nõ legi ꝙ sit reuocata:ergo nõ est reuocata: sed standum est aliis,qui non dixerint eam reuocatam,nisi
83 hoc scirent. ¶ Quadragesima septima*est in quadam extrauagante Pauli secundi, quæ incipit, cum omnibus, in qua sic dr:Si quis autem commissarius,aut delegatus. ſ. ad cognoscendum,an rei ecclesiasticæ alienatio cedat in euidentem vtilitatem ecclesiæ conscientiæ suæ prodigus in grauamen,aut detrimentum ecclesiæ per gratiam, timorẽ, vel sordes alienationi cõsenserit,aut decretum, vel autho-
90 ritatem interposuerit:inferior quidem episcopo sententiã excommunicationis incurrat,&c.Et infrà:Is verò, qui dolo,vel fraude,aut scienter in detrimẽtum ecclesiarum alienationem fieri procurauerit, aut per sordes,vel impulsionem alienationis decretum extorserit, similem sentẽtiam
91 excommunicationis incurrat, à qua nisi per Romanum pontificem non possit absolui.Ad restitutionem nihilominus rerum alienatarum quandocunq; de præmissis cõstiterit condemnatus.Summa ẽt Ang.refert quandam extra-
92 uagantem Pauli,cuius principium non ponit, vbi,inquit, excommunicantur alienãtes res ecclesiasticas, siue faciẽtes pactum, per ꝙ ipsorum dominium transfertur: ac omnes concedentes,hypothecantes,infeudãtes,vel emphyteusim concedentes, aut locantes, nisi in casibus à iure concessis, exceptis fructibus & bonis, quæ seruando seruari nõ possunt:item excommunicantur qui taliter alienata recipiũt, & incipit,ambitiosè, sed in aliquibus locis non est appro-
84 bata moribus vtentium,nec seruatur. ¶ *Quadragesima-octaua est in quodam priuilegio Alex.iiij. quod incipit ex alto:& in alio incipiente,non sine multa,contra oẽs qui libellos famosos vel cantilenas, aut rhytmos faciunt, detinent, vel publicant in infamiam status ordinum prædicatorum,& minorum,& absolutio reseruatur apostolicæ se-
85 di. ¶ Quadragesima nona*est in eisdem priuilegiis contra omnes prædicantes,docentes,vel defensantes,quòd prẽ atorum ordinum fratres non sunt in statu perfectionis,nec licèt eis de eleemosynis viuere,aut quòd non possent prẽdicare, vel audire confessiones de licentia Romani pontificis,vel aliorum prælatorum,seu etiam curatorum, & ab-
86 solutio reseruatur apostolicæ sedi. ¶ Quinquagesima*est ibidem contra omnes facientes violentia damnabilem in locis ordinum prædictorum, & absolutio reseruatur apostolicæ sedi,vel conseruatoribus dictorum ordinũ. ¶ Quin-
87 quagesima*prima est, in quodam priuilegio ordini prædicatorum concesso,qd Arch.refert se vidisse, contra oẽs intrantes monasteria monialium ordinis Prædicatorũ, vel sanctæ Claræ ordinis Minorum in casu non cõcesso in regula,vel constitutionibus earum:vel sine licentia magistri, aut ministri generalis,vel alterius ab eo habentis potestatem:& absolutio reseruatur Papæ,aut magistro siue ministro generali, vel habenti super hoc licentiam specialẽ ab aliquo prædictorum.Sed nota ꝙm Arch.quòd vbi sentẽtię huiusmodi nunquam,vel quasi nũquam,promulgantur, si quis ignoranter,& sine mala intentione intraret, nõ incideret, cùm ignorantia sit quasi inuincibilis, & hoc trahi potest ex dictis Anto.de But.& S.Tho Sed intrans ad male faciendum,quamuis ignorans sententiam,& habens iustã causam ignorandi illa non excusatur,secũdùm Pet.de Pal.
88 ¶ Quinquagesima*secunda est,in priuilegio Bonifa.quod incipit,virtute,contra omnes detinentes apostatas ordinis prædicatorum in suis monasteriis, vel ecclesiis: nisi eos eiecerint, postquam fratres eiusdem ordinis denuntiaue-
89 rint eis ne detineant eos. ¶ Quinquagesima tertia*est in literis inhibitoriis Clementis ad minores,quæ incipiũt, qui vos,vbi ipsi excommunicantur,si præsumant recipere professos ordinis Prædicatorum sine licentia Papæ faciẽte expressam de hoc indulto mentionem, vel nisi prius priorũ suorum licentia petita fuerit & obtenta.Idem de eremitanis Alex.ad eremitas, Vestram. Sed not. ꝙ in hoc casu,& priori nõ vidi originalia,sed ab Archie.accepi, qui nõ recitat,cui reseruetur absolutio: vr tamẽ ꝙ Papæ: quia ordo noster,in cuius fauorem ista sunt,exemptus est. ¶ Quin-
90 quagesima quarta*est in priuilegio Alex.incipiente, ex alto contra rectores,magistros, & scholares arristarum studij Perusini: qui excludere moliuntur publicè vel occultè fratres Prædicatores, vel minores à consortio vniuersitatis eiusdem studij, & apostolicæ sedi reseruatur absolutio.
91 ¶ Quinquagesima quinta*est, vt refert se vidisse Archie.in libr. pœnitentiariæ summi pontificis contra omnes accedentes ad sepulchrum domini causa deuotionis,sine licẽtia summi pontificis: & absolutio eidem, vel summo pœ-
92 nitentiario reseruatur. ¶ Quinquagesima sexta*est, quã fecit Xystus in extrauagante de materia conceptionis beatę Virginis,quæ incipit,graue nimis, vbi excommunicãt oẽs qui ausi fuerint in sermonibus ad populum, vel aliàs quomodo liberet affirmare,ꝙ tenẽtes gloriosam virginẽ Mariam esse sine originali pctõ conceptam,peccent mortaliter, vel esse hæreticos, & similiter q̃ asseruerint idem de tenẽtibus contrariam opinionem.ſ. ꝙ sit in originali concepta:cum nõdum,inquit,sit à Romana ecclesia,&apostolica sede decisum,sed secũda excõicatio superfluit:quia non est timẽdum,ꝙ appellentur hæretici,qui tenent, quod omnes san-
93 cti doctores tenuerunt. ¶ Quinquagesima septima* est Iulij ij.post Pium secundùm,contra omnes appellantes à summo pontifice ad futurum concilium, & est ad perpetuam rei memoriam,& extenditur ẽt vltra montes, & cõtra reges,& Cardinales,& cõmunitates,ac collegia,& parlamẽta,& cõtra oẽs ad hoc præstantes consilium,auxilium, vel fauorem, ẽt indirectè: & omnes prædicti ibi mandantur haberi,vt schismatici,& de fide malè sentientes.Multę sunt aliæ excommunicationes Papales,sed eas pertranseo,vꝑqa sunt temporales,vel propter ea,quæ dicam infrà, Excommunicatio nonò,Excommunicatio vltimò,per totum.

RVRSVS DE EXCOMMVNICATIONE octauò,scilicet,de reseruata episcopo semper vel interdum.

1 *Excommunicatio iuris,quot casibus episcopo reseruetur.*

2 *Excommunicatio quandoque Papæ,quandoque episcopo,quandoque nulli reseruatur.Item quis de iure excommunicatum absoluere possit. Et absolutus quomodo satisfacere debeat. Et sub hac, quomodo clausula hæc,quam citò commodè poterit.3.4. & 5. Et quomodo verbum contempserint.num.6.Et quid de clausula,quibusuis sententijs.num.7.*

8 *Iniunctio de se præsentando,cùm facta est,an per procuratorem se præsentare possit.*

9 *Mortis periculum dum subest, num ab alio excommunicatus absolui potest,quàm ab eo,ad quem de iure communi pertineat.*

10 *Excommunicatio nonnunquàm Papæ, nonnunquam episcopo, quandoque nulli reseruatur.Et excõicatio, de qua hic disseritur, an contrahatur per participationem cum excommunicato præcedentem excommunicationem,vel sequentem.Et ibidem quotuplex participatio.*

11 *Participatione cũ excommunicato ab homine in crimine, an quis hominis sententia vel iuris ligetur.*

12 *Consilium,auxilium,fauorem excommunicato dare,qualiter quis intelligatur,vt ex hoc ligetur.Et an consilium pœnæ, de qua hic, aliquid adijciat,& quotupliciter.*

1 EXCOMMVNICATIO* octauò quantũ ad excõicationes episcopo reseruatas,vt aũt sciatur quæ excõicatio sit papalis,vide tit.priore,in prin. Episcopales autem sunt paucæ,& in hoc tit.faciles ad inueniendum.Vñ sciendum est primò,ꝙ in duobus casibus tantum excommunicatio iuris reseruatur episcopo:primò quando ipse tulit eã per suum vel synodale statutum, & absolutionem sibi reseruauit,secundò qñ absolutio est reseruata Papæ,& in casu eam episcopo ratione dignitatis concedit, qa eo casu nullus inferior se potest intromittere, sicut dictum est ẽ. Absolutio iij §.iij.& alibi,ꝙ eo casu quo episcopus clericũ potest absoluere,nullus inferior hoc facere põt, nisi ei cõcedatur,vel à iure,vt abbati,vel ex priuilegio, vt prælatis mendicantium:vel ex commissione Papæ,aut etiam ep̃i,sicut simplici sacerdoti,vide ẽ.Casus.§.ij.iij.iiij.& v. ¶ Scié-
2 dum*est secundò,ꝙ excommunicatio quædam aliqñ Papæ,aliqñ episcopo,aliqñ nulli reseruatur,quæ est in c.eos, de sent.excom.lib.6.vbi dicitur,ꝙ illi qui à sententia canonis vel hominis propter mortis periculum vel aliud impedimẽtum fuerũt absoluti ab alio quam ab eo à quo de iure fuerant absoluendi: si liberati à tali impedimento, q̃ citò commodè poterunt,contempserint se præsentare illi q̃ legitimè debeat eos absoluere & satisfacere prout eis iniũgetur ab eodem,ipso facto sentẽtiam excõicationis incurrunt,& ab eo solo poterũt absolui à quo absoluendi erant à prima excommunicatione. De iustis ẽt impedimẽtis dictum est ẽ.Absolutio iij.in fi.Et idẽ est de his,qui cum absoluunt à Papa vel eius legatis à quibusuis sentẽtiis, iniũgit eis vt se ordinariis aut aliis quibuscũq; repræsentẽt ꝑ susceptione pœnitentię,vel satisfactione implenda his q̃b̃ iniuriam fecerũt:qa si nõ faciunt q̃ primum commodè po-
3 terũt,eandem sentẽtiam ipso facto incurrunt. ¶ Primò*verò quærit,quis sit ille qui de iure absoluere debet excommunicatum? Et dicit Pet-de Ancha.super ipso c.ꝙ à sentẽtia canonis absoluitur is,cui canõ reseruauit:aliàs si nemini reseruauit, absoluit ordinarius, à sententia verò hominis absoluit ille qui tulit:sed in eius defectu vel negligentia si est delegatus, aditur delegans:si est ordinarius, aditur superior.Hoc probatur de off.deleg.prudentiã.& de off.ord.
4 ad reprimendam.Dic tñ vt ẽ.Absolutio.ij.in pr. ¶ *Secũdò, quomodo absolutus debeat satisfacere? Et dicit idem esse intelligendum ꝙ iuxta ꝓprias facultates.Et per hoc infert Arch.facultates ecclesiæ,quas hẽt ad vsum, ad hoc non teneri.xvj.q.6.§.vlt.pro quo facit cle.nolentes.de hę. ¶ Ter-
5 tiò,*qño intelligendum sit illud, quàm citò cõmodè poterit? Et dico, ꝙ multa super hoc recitat Archi.in cen.c.j. sed summa in hoc stat, ꝙ ꝙm Host. intelligitur sublato impedimento,& aliquo modico tpe indulto, quo sibi de necessariis valeat prouidere.Et non creditur circa hoc absoluto: sed iudex hoc arbitrabitur,aliàs frivolis excusationib̃ frigoris & caloris & similibus cõstitutionem eluderet, in foro tñ pœnitentiali sibi credẽdum est,vñ ex quo sciẽtiã hẽt de mora, scire se debet excommunicatũ:sed iudex hoc nõ denuntiabit, donec eo vocato per coniecturas viderit illũ morosũm. Arbitrabitur aũt iudex tp̃s itineris benignè, ad quod facit c.consuluit.de off.deleg. Sufficit aũt ꝙm hãc li-
6 teram,ꝙ non sit in negligentia vel fraude. ¶ Quartò*qño intelligendum sit illud verbum, contempserint? Et dicit Arch.illud exponens, ꝙ dr̃ quis contemnere hoc ipso, ꝙ iusta causa cessante, se non præsentat illi à quo fuerat absoluendus,vt no ij.q.ij.metropolitanum,& consentit Ioan.
7 And. ¶ Quintò*quomodo intelligitur illud, à quibusuis sententiis? Et Pet.de Anch.ibi notat, ꝙ Papa & legatus absoluunt à quibuscunque sententiis excommunicationis ꝙ Ioan.Mo.intelligit de sententiis iuris,non autem de sentẽtiis hominis,à quibus, inquit non absoluunt Papa vel legatus de stylo curię,sed remittunt:nisi in casu quo delegatus non posset,vel esset mortuus,& alius in legatione non successit,vel si cessit quidem,sed nõ est spes de festina ꝓuisione. Sextò vtrum reincidat ipso iure absolutus prædictis casibus delegatorum si nõ pareat? Et putat Ioã.Mo.ꝙ non,& consentit Dire.dicẽs,ꝙ si excommunicatus ab homine iurauit parere mandatis excommunicatoris quando fuit absolutus in casibus supradictis,si nõ pareat,nõ incidit in eandem sentẽtiam,sed est reducẽdus per sentẽtiam hominis.Sed oppositum est dicẽdum, si latè accipiamus literam,vt verbum sonat,quibusuis:& in principio c. ꝙ ẽt loquitur generaliter de vtrisque sentẽtiis,& hoc tenet.Ioan. Ang.ſ.qd̃ in quibuscũq; sententiis iuris & hominis locum habeat quod hic dicitur.ſ.ꝙ reincidit ipso iure,nisi pareat, & compareat post absolutionem,vt hic dicit. Sum.autem Ang.imponit dominis de Rota qd̃ teneant opinionem Io. And.quam ipsa sequitur.Sum.verò Ros.imponit eis oppositum.ſ.quod teneat opinionem Mod. quam ipsa sequitur, dicens quod dicti domini de Rota dicunt, quod si auditor excommunicatum ab homine absoluit præstita cautione de stando iuri: si non pareat,non est ipso iure excommunicatus sed excõicandus,per dictum Ioã.Mo. Sed sine dubio opinio prima est securior, vt per se patet:est etiam verior: imò non videtur dubitabilis:quia text.in prin. loquens de absolutis ab inferioribus, quibus iniungitur vt se præsentent superioribus, apertè loquitur de vtrisque sententiis iuris ſ.& hominis, deinde locuturus de absolutis à superioribus quibus iniungitur vt se præsentent inferioribus, dicit,idem statuimus de his,quibus cum à sede apostolica vel legatis ipsius absolutionis beneficium à quibusuis sententiis consequuntur,iniungitur,vt &c.Nec obstat si dicat quod non incideret sic absolutus in eandem, cum prius posset esse ligatus sentẽtia hominis, deinde sententia iuris lata in isto capitulo,qa dr̃ qs incidere in eandem, qa venit.
8 absoluendus ab eodem. ¶ Septimò*an possit is, cui prædicta iniunctio fit se præsentandi, hoc facere per procuratorem? Et dico ꝙm Host. qd̃ qui tenetur personaliter se præsentare absolutori ꝓ absolutione obtinẽda,cessante impedimento accessus ad eum nõ potest talem absolutionem ꝑ procuratorem petere.Et idem sentit Inn.sed tamẽ cõcedit, quod si subest iusta causa, absolutio peti potest per procuratorem,etiam in absentia,vr̃ etiam esse text.in c. ꝙ de his. eo.tit. ibi: Romanam ecclesiã in propria persona debeant visitare.Sed Arc.in isto c.remittit ad notata per Spe. in tit. de proc.§.j.vbi dr̃,qd̃ procurator constitutus specialiter ꝓ petendi absolutione,sufficit,& itz curia seruat,vt ibi dr̃.Et facit ad hoc,quia quis se repræsentat aut in propria persona,aut per procuratorem idoneum.dist.xviij.in c.episcop̃. Pet.autem de Anch.dicit,quod à sententia interdicti,& suspensionis peti põt absolutio per procuratorem., quia nec solẽnitatem formæ,nec absolutionem desiderat.Idẽ autem dico ego de absolutione ab excommunicatione, quæ non determinatam formã nec cõtritionẽ, nec præsentiam exigit absoluẽdi.Secus de absolutione à peccatis,quia cùm requirat cõtritionem,requirit ẽt præsentiam absoluẽdi:aliter sciri non posset an perseueraret in contritione, sine qua absolui non debet. Ad caput aũt,quod de his. dico, quod loquitur sumptis viribus,& opportunitate concessa. Vnde
9 loquitur quando non subest causa iusta. ¶ Octauò, *an propter periculum mortis vel aliud periculum absolui de-

beat excõicatus ab alio, q̃ ab eo ad quem de iure pertinet absolutio, si non haberi potest copia eius, vel recursus ad eum? Et Arch.ac Pet.de Pal. dicunt ꝓ non, & idem dicitur in Dire.lib 3.titu.iiij. de absolutione ab excõicatione iuris: vbi & subditur, ꝓ quando aliquod istorũ fieri nõ põt,tunc absolui debet, & potest, & semper requirendus est eps, si haberi potest:aliter sufficit simplex sacerdos,vt not.Innoc. in c.nuper.de sent.excom. Et est ei iniungendũ, ꝓ temporali impedimento sublato se præsentet,vt dictum est,quod secundùm Arch. non est iniungendũ, vbi impedimentum est perpetuum : sed sine tali iniunctione absolui debet,nisi in casibus, in quibus nullus absoluere potest, nisi in casu mortis,vt in fallsariis literarũ Papæ,& in insequentibus hostiliter Cardinales,& in banniente vel temerè percutiente eum : & in religiosis vel clericis secularibus inducentibus ad vouendum electionem sepulturæ, & inquisitoribus qui odio, gratia,&c. & in exenterantibus,&c. & in intrantibus monasteria monialium ordinis prædicatorum, vel sanctæ Claræ. Item in inquisitoribus & cõmissariis eorũ ac episco porum, qui extorquent, &c. Item in omnibus casibus hu-
10 iusmodi,qui ponuntur in curiæ processu. ¶ Sciendum * est tertiò, ꝓ alia est etiam excõicatio : quæ aliquando Papæ, aliquando epo,aliquando nulli reseruatur,in c.nuper.& in c.si concubinæ,de sent.excom. contra cõmunicantes cum excõmunicatis nominatim scienter in crimine criminoso, dando auxiliũ, consiliũ,vel fauorem, quæ excõmunicatio, licet secundùm Sum.Ros.sit episcopalis : verius tamẽ dicit Sum.Ange.quod aliquando est papalis,vt si per crimen, in quo quis participat, incurratur excõicatio papalis, puta si participat conspirantibus in persona summi pontificis, ſm aliquos:quia dicit tex. quòd talis absoluendus est ab eo qui damnauit, aut ab eius superiore. ¶ Primò verò dubitatur, an ista sntia incurratur per participationem cum excõicato præcedentem excõicationem vel sequentem? Et dicit Pan. in d.c.nuper,quòd hoc intelligitur qn̄ post excõicationem communicato sibi in crimine damnato,vt puta si Titius fuit excõmunicatus, quia detinebat adulterã, & tu circa illam detentionẽ impendis consilium, auxiliũ, vel fauorem,tunc communicas excõmunicato in crimine dãnato, nec sufficit communicare in illo actu per quem incurritur excommunicatio, sed oportet ꝓ ille per prius incurrerit excommunicationem,vt not.in c.cõtingit,de sent.excom. Posset tamen dici, ꝓ ex alio capite quis incurrat excõicationem iuris, vt si consulo,vel auxiliũ impendo circa verberationẽ clerici:quia facientem,& cõsentientem per pœna constringere debet,vt in c.mulieres,de sent.excom.Sic ergo triplex est participatio,vna ante actum quo alius excõicatione ligatur,vt cùm quis actum illum mandat, aut cõsulit:alio in ipsũ actũ:vt cum laicus accipit eucharistiam à religioso, q̃ eam sine licẽtia tradit, tertia verò post actũ, vt in prædicta detentione mulieris.Ex prima incidit quis in eandem sententiam non ratione participationis cum excõicato, cùm nondũ sit excõicatus,sed quia agentes & cõsentientes,&c. Ex secunda verò aliquando quis ligatur nõ ratione participij cum excõicato,sed quia aliquando talis actus vtrique interdicitur, vt cũ duo affines cõtrahunt. Ex tertia verò li-
11 gatur quis propriè ratione dicti participij. ¶ Secundò,* an per communicationẽ cum excõicato ab homine in crimine ligetur quis sntia iuris vel hominis? Et dicit glossin d c. nuper, ꝓ ligatur sententia hominis,& nõ canonis.Et moueitur, quia absolutio ab hac excõicatione fieri non potest, nisi per excõicatorem aut superiorem,vt dicit in textu.Sed Petr.de Anch.Inno.& Io.And.dicunt,ꝓ est sententia iuris, quæ tamen exceptionem trahit,secundùm Petr.de Anch.à sententia iudicis.f.cùm quis participat in crimine criminoso, propter q. od ille est excõicatus ab homine. Et Panor. dicit ibi doctores cõmuniter tenere, ꝓ est sentẽtia iuris,& hoc probat,inquit rex.in verbo,quãuis enim : & tunc quia vult, ꝓ ex solo participio extrà crimen cõtrahatur excommunicatio minor iuris,& ponit dictionẽ implicatiuã, scilicet ly, & per quã innuit, ꝓ etiã in præcedenti casu contrahatur excõicatio iuris,& nõ hominis. Et ex hoc sequuntur multa. Primò, ꝓ participans ligatur, siue sit in territorio excõicantis, siue extrà,siue subditus,siue nõ : quia iuris authoritate ligatur. Secundò,ꝓ ligat etiam ipse excõicator si cõmunicet:q̃a nõ sua,sed iuris authoritate ligat. Ad motiuum gl.dicit Pan.ibi,ꝓ ideo est,q̃a Papa reseruauit ipsi excõmunicatori absolutionẽ,q̃a iste cõmunicans in crimine vt directè in personam excõicatoris deliquisse. ¶ Tertiò, * quõ intelligit quis dare consiliũ,auxiliũ,vel fauorem excõicato taliter,vt ligetur? Et dicit Pet.de Anc.conclusionẽ
12 esse doctorũ, q̃d ligent cõsules, etiã si ille aliàs erat facturus:q̃d Abbas dicit certũ,si consiliũ datũ est directè ad crimen quod excõicationẽ inducit, puta verberandũ clericũ: & similiter Inno.ac Ant.de Butr. sentire vident nõ esse distinguendum in istis oĩbus an excõicatus aliàs esset facturus nécne:glos.tñ, cum qua sentit Rich.tenet oppositum.f. q̃d nõ tenet quis de cõsilio,nisi ille aliàs nõ fuisset factur⁹, vel nisi fuisset consiliũ fraudulentũ.Sed dicit ibi Pan.quod neutrũ dictũ gl. pcedit,q̃d verũ est nisi loquamur de consilio nudo,q̃d nihil adijcit ad malũ.Vnde tripliciter consiliũ adijcit huic pœnæ.Primò,si sine eo ñ erat facturus.Secundò,si non tñ vel taliter.Tertiò,si fuit fraudulentũ,ſm glo. sed de hoc j̃.Excõicatio vlt.dub.iiij.Quantum ad auxilium tñ,ſm Inno.intelligitur de participatione directa, secus de indirecta,vt si quis excõicatus est, quia facit guerrã contra ecclesiã vel clericũ,postea ego illi guerrã facio:& tu illum iuuas cõtra me,tu nõ ligatis ꝑ hoc, quia ille melius guerrã faciet,quia hoc nõ intendis.Intelligitur ẽt de auxilio dato, non de accepto. Vnde ſm Host. dñs inuocare põt auxiliũ vasalli excõicati ꝑꝑ fidelitatis debitũ quod remanet.Et ſm Innoc.liceret tibi contra inimicũ tuum inuocare auxilium excõmunicati ꝓpter guerram, ita ꝓ sibi etiã in sua guerra præstes auxilium:quod tamen Host.reprehendit. Fauor autem impeditur in laudationem facti, secundùm Abb.

RVRSVS DE EXCOMMVNICATIONE nonò, scilicet de ea quæ nulli de iure reseruatur.

1 *Excommunicatio, quæ nulli de iure reseruatur, à quolibet ordinario solui potest.*
2 *Excõicationem in c.licet.de elect:notatã, quis incurrere dicatur.*
3 *Papa eligere successorem nunquid possit.*
4 *Cardinalium numerus determinatus est,& quid possint ijdem.*
5 *Electio Papæ an valeat solo consensu in eum, qui pro suo Papa gerebat.& num.6.*
7 *Excommunicationi per c.quoniam.de offic. ord. quinam supponi dicantur.& num.8.*
9 *Magistrorum ac scholarium nomine qui veniant.*
10 *Pœnam constitutionis pœnalis quãdo non incurrere quis dicatur.*
11 *Sententia de qua hic, ad quos extendatur.*
12 *Constitutione c.non minus.de immun.eccles.qui ligentur.*
13 *Clerici ad quæ onera teneantur.*
14 *Clericus an possit fratres à collectis defendere, cum quibus habet bona communia.*
15 *Possessiones ad clericos deuenientes an possint collectis grauari.*
16 *Rector ciuitatis in præsentem inuidiosam constitutionem, qualiter absoluatur.& num.seq.*

19 *Mensis*

19 *Mensis successori rectoris datus,an detur ei,cui ipse successit. & num.20.& 21.*
22 *Constitutioni c.non magno.ne cler.vel mona. qui sint obnoxij.*
23 *Tempus duorum mensium de quo hic,quando currere incipiat.*
24 *Religiosus monasterium egressus,an incidat in excommunicationem,si canones,vel Theologiam audiat,& num.25.& 26.*
27 *Religiosus an incidat in excommunicationem, si amicitiæ causa amicum leges legentem audiat.*
28 *Constitutio c.clericis.ne cle.vel mo.quos illigare dicatur.*
29 *Pœnam constit.c.nulli fas.dist.xix.quinam incurrere dicantur.*
30 *Constitutione c.excommunicationi.de rap.quinam teneantur.*
31 *Constitutione c.nouerit.dist.xix.eos teneri,qui statuta ac cõsuetudines contra ecclesiæ libertatem seruari faciunt.*
32 *Constitutio prædicta,quando transgressores ligare dicatur.*
33 *Statutum factum per principales de vniuersitate, an vniuersitatem excommunicationis pœna liget.*
34 *Pœna constitutionis c. vbi periculum.de elect.lib.6.qui illigentur, & obnoxij sint.& num.35.*
36 *Cardinales præsentes ad Papæ electionem, an absentes expectare teneantur.*
37 *Cardinalis si ratione infirmitatis inclusus pro electione Papæ perstare noluerit,ob idq̃ voci suæ renuntiet,an si redierit,admittendus sit.*
38 *Pœna c sciant cuncti.de ele.lib.6.quinam se astringant.*
39 *Constitutio pœnalis si ecclesiæ fauorem concernat, an ad alius casum,quàm expressum,extendenda sit.*
40 *Constitutione c.generali.de elect.lib.6.qui teneri dicantur.*
41 *Vsurpantes aduersus prædictam constitut. vt sentẽtiam incurrãt, quot requirantur.*
42 *Pœna c.indemnitatibus.de elect.lib.6.quos tenere dicatur.*
43 *Constitutionis pœnam c.hac constitutione.de offi.deleg.lib.6.quinam incurrant.*
44 *Constitutio c.mulieres.de iniur.libr. 6.quos liget,& quos constitutio c.hoc consultissimo.num.seq.*
45 *Constitutio c.vnic.de relig.domib. in quos feratur. Et qui ab ea excipiantur.Et in quos c.quanquam.de censib.lib.6.num.46.*
47 *Quæ in hac constit.de pedagijs dicuntur,an etiam in gabellis, & datijs locum habeant.*
48 *Coloni prædia ecclesiastica ad medium vel afflictum colentes, gabellam,& collectam per iudicem secularem impositam super parte fructuum illos contingente,an soluere debeant.*
49 *Excommunicationem c.quoniam.de immu.eccl.lib. 6. qui incurrant.Et quid de pœna c.eos.eo.tit.& lib.num.50.*
51 *Pœna constit.c.vt periculosa.ne cler.vel monac.lib.6. quinam irretiri censeantur,& num.52.*
53 *Religiosus professus si habitum ad horam, & non ad tempus notabile,cum alterius assumptione dimittat,an peccet.*
54 *Religiosus an semper habitum deferre teneatur.Et ad hoc,vt pœna incurratur,quot requirantur.*
55 *Religiosi ad quæuis literarum studia accedentes citra prælati, & maioris partis sui conuentus facultatem concessam,quam excommunicationem incurrant.& num.56.*
57 *Monachus si iuxta scholas domum habeat,vnde lectionem audire possit,an doctor id fciens,& legens,sit excommunicatus.*
58 *Constitutioni c. quæcunque.de hæret.lib.6.& c.vt inquisitionis. eo.tit.ac lib.quinam se alligent.*
59 *Constitutio c.vnic.de schism.lib.6.an hodie locum habeat.*
60 *Constitutioni c.1.de vsur.lib.6.qui se alligare dicantur.*
61 *Pœna de quibus hac constitutione,num in vsurarijs Iudæis locum habeant.*
62 *Pœnam constit.c.vnic.de iniur. lib.6.quinam incurrant.*
63 *Pœnæ item eidem,nũ locus sit si intra mensem, quo reuocatio mãdatur, si ecclesiasticam personam pignorando ad actũ procedatur.*
64 *Constitutionis c.felicis.de pœn.lib.6. pœna remissiuè docetur, & num.65.*
66 *Constitutionem Clem.1.de sepul. quinam violare dicantur.*
67 *Sepelientes excommunicatum publicè iuris publicitate, num in pœnam constit.de qua hic,incidere dicantur.*
68 *Interdictus,sed non nominatim,an possit in cœmeterio sepeliri.*
69 *In prædicta constitutione,cur hæc dicantur, in casibus.s.non concessis à iure.*
70 *Portantes ad sepulchrum, & comitantes, item & alij, de quibus hic,an prædicta constitutione ligentur.*
71 *Contritionis signa in vsurario manifesto,si appareant, ac de vsuris satisfieri iubeat,an ad sepulturam admittendus sit, & cautio valeat.*
72 *Constitutionis Clem.1.de decim. quinam pœna irretiantur.*
73 *Constitutio Clem. 1.de statu mona.quos liget.*
74 *Pœnam constit. Clem. attendentes. de stat.monacho. quinam incurrant.*
75 *Excommunicationem à Clem.1.de religio.domib.inductam quinã incurrere censendi sint.*
76 *Pœna constit.Cle.1.de consan.& affin. quinam alligari dicantur.*
77 *Contrahentes cum habente maritum Iudæa, & alijs, de quibus hic,num huius constit.pœnam incurrant.*
78 *Contrahens matrimonium coactè,num in hanc pœnam incidat.*
79 *Sacerdos proferens verba matrimonij inter eos de quibus hic, itẽ & omnes cooperantes,& consentientes,an hac constit.ligentur.*
80 *Contrahentibus cum monialibus excommunicatis,cur ipse quoq̃ per se excommunicentur.*
81 *Constitutio Clem.nolentes de hær.quos illigare dicatur.*
82 *Constitutio Cle.vnicæ, de vsur.contra quos inducta esse dicatur.*
83 *Statuentes, vt subditi pro vsuris recipere non possint quotannis vltra solidos duos in quamque libram. Item quid de statuto Bergomensium.num.84.*
85 *Constitutio Clem.cupientes.de pœn.in quos illata sit.& nu.86.*
87 *Augentes datia,an nouas imponere dicantur.*
88 *Religiosi,qui inter prædicãdũ ea dicũt,quibus audiẽtes à decimarum solutione retrahantur,qua constitutione ligentur.& n.89.*
90 *Interdictum autoritate sedis apostolicæ impositum religiosi non seruantes,qua constitutione,& pœna teneantur.*
91 *Matrix ecclesia quænam dicatur.*
92 *Persona singularis,an ex consuetudine iurisdictionem ordinariam habere possit.*
93 *Interdicta prouincia, vel diœcesi, si in aliquibus ciuitatibus aut castris matrix ecclesia seruet interdictum, & in aliquibus neutiquam, an locus erit pœnæ, de qua hic, in illis locis,in quibus seruatur.*
94 *Ecclesia metropolitana respectu interdicti prouinciæ,an dici possit matrix in hoc,vt ipsa dictum interdictum seruante, religiosi prouinciæ scienter non seruantes,pœna de qua hic,ligentur.*
95 *Literas electi in Papam, etiam ante coronationem impugnantes, qua constitutione,ac pœna teneantur.*
96 *Clemen.exiui de paradiso, qui aliter in scholis exponunt, quàm litera sonat,qua constitutione,& pœna dicantur.*

1 EXCOMMVNICATIO * nonò quantũ ad eas,quæ nulli de iure reseruantur,sed ab eis absoluere põt quilibet ordinarius:sciendum est,ꝓ ipsæ sunt multæ. Ad sciẽdum autem citò,quæ excommunicatio sit Papalis, & quæ episcopalis:requiratur s̃.Excommunicatio viij. in prin. tabulæ excommunicationum Papalium. Et idem facito ad sciendum quæ sint, quæ nulli iure reseruantur, de quibus hîc agitur. ¶ Prima ergo est in cap.administratores.xxiij. q.v. vbi excommunicantur omnes principes, & officiales, qui tertiò admoniti ab episcopis,vel ecclesiasticis prælatis recusant eis super eorum causis facere iustitiam.

2 ¶ Secunda*est in c. licèt de elect. vbi excommunicat ille, qui electus à pauciori bus, q̃ à duabus partibus Cardinaliũ in summum pontificem,assentit electioni de se factæ,&similiter oẽs talem recipientes pro summo pontifice:electus aũt & receptus à duabus partibus, ẽt tertia contradicente sine exceptione Papa est: in aliis aũt electionibus valet ꝙ sit à maiori parte, dum tñ seruent vnam de formis, extrà, de elec.quia pp.Istam tñ excommunicationem Supp. dicit hodie esse Papalem pp curię processum:sed illam in eo nõ inuenio etiam virtualiter.Vide j.Schisma.§.v.¶ Primò verò notandum est, ꝙ olim in electione Papæ admittebatur Imperator,vel nuntius eius.lxiij.dist.c.quia sancta.§.verũ. hodie verò soli Cardinales, non oẽs,sed præsentes tm̃ vbi debet electio fieri,vel adeò vicini,&commodè vocari possent, & si duo tãtùm fuerint præsentes, aliis legitimo tpe expectatis,ipsi eligent, & vnus eligere poterit alium & alter debet tacere, & valet:& si vnus solus adesset,adhuc eligeret solus,de iure patr.per nostras.omnibus verò deficiẽtibus,ſm aliquos, eligit consilium generale.50.dist.c.j. & conuocabitur per clerum populumque Romanũ.ea.dist.si fortè,per Imperatores ac Reges motos ab his: sed secũdũ alios,eliget clerus Romanus.xxiij.dist.c.j.& hoc secũdùm Host.est leuius pp periculum moræ.extrà eo. ne pro defectu,licèt, inquit,primũ sit iustus:credo tñ,ꝙ iustius sit ſm. Vnde in primitiua ecclesia ante Cardinales eligebatur põtifex à clero, & populo Romano secundùm Ang.Ancha. & pater.dist.lxiij.ego Ludouicus.Sed de his s̃.Electio iij.§.
3 j.ij.& iij.diffusè ¶ Et*secundò, ꝙ Papa non potest sibi eligere successorem,ſm do.Ant.Et ratio est secundùm Pan.in d.c.licèt, quia effectus huius electionis refertur ad tẽpus, quo non est futurus Papa, constitutio tamen quam facit super electionem admittitur:quia prouidet scandalis futuris,quibus nullus alius prouidere potest, põt tamen alicui prælato dare potestatem eligendi sibi successorem. vij.q.j.
4 petisti.& valet tunc electio autoritate Papæ.¶ Et*tertiò ꝙ numerus Cardinalium est determinatus,ſm Matth.& dicit Zaba.in Clem.ne Romani.de elect.ſ. ad instar numeri discipulorum.de quibus xxj.dist.in nouo. Sed tñ refert idẽ Matth.ꝙ aliquando fuerunt ccxxxvj. ſ. tempore Pontiani Papæ:qui non ponitur in catalogo pontificum,vt habetur in chronica.¶ Et quartò,ꝙ valet electio Papæ,si Cardinales vnanimiter dent duobus, vel tribus potestatem nominandi Papam ſm Asten.& Host.Vnde dicit do.Ant ꝙ duæ partes collegij non sunt necessarię,si Cardinales aliter ordinarent:vt si ordinarent, ꝙ electus à maiori parte sit electus:quia videbitur electus ab omnib⁹,sicut & electus per compromissum,electus vt à toto capitulo.extrà, de ele.qa propter.Vnde & gloss. dicit, ꝙ Cardinales tollere possent istam constitutionẽ,& ordinare possunt,ꝙ valeat electio, si necessitas sit in causa.Dicit tamẽ idem dom Ant. ꝙ vno contradicente compromissum fieri nõ põt:licèt possit statui, ꝙ vno de duobus contradicentibus electus à maiori parte sit electus.¶ Et quintò notandum est,ꝙ vtrum in numero duarum partium computetur electus nẽne:do.Ant. dicit ꝙ qñ quis eligetur ad ecclesiam, in qua non habet vocem, planum est,ꝙ nõ computatur eius vox:qñ autem ad eam eligitur.in qua vocem habet, si eligitur per formã scrutinij,requiritur vox cum certo,& determinato tpe: & electus cõsentit demum post scrutinium:ideo vox eius nõ auget. Si verò eligitur per formam compromissi,temporis determinatio non requiritur: ideò vox subsequens auget, & ſm hoc vos electi computari deberet in numero Cardinalium.Sed Pan.in d.c.licèt,melius distinguit,dicens, ꝙ si non est de collegio is,qui eligitur,eius vox non cõputat in numero eligentium:nec similiter si est quidem de collegio,& alium eligit:nec similiter si eligit seipsum, vbi pceditur per scrutinium. secretum:quia cùm ignoret se electũ ab aliis,repellitur vt ambitiosus: secus si per scrutiniũ publicum:ita ꝙ quilibet palàm exprimit vocem suam: quia computatur, ſm doct. quod intellige si prius fuit electus ab aliis,& ipse consentit.Nec potest dici ambitiosus, cùm non oriatur à se,sed vocetur ab aliis. Putat tamen speciale in Papa,ꝙ ẽt si consensisset in alium scrutinio publico, vel priuato,potest variare, & accedere ad electionem de se factam,quod intelligo, etiam si electio non sit perfecta, sed perficiatur voce electi,de quo in c.cum in iure. de elect.

5 ¶ Et*sextò,ꝙ si Cardinales consentiunt in eum,qui se gesserat pro Papa non electus à duabus partibus,quidam, vt Host.& Pan.in Sum.Ros.vltimo in excommunicatione x. §.xv. dicunt electionem non valere:qa consentire nõ possunt in excommunicatum,imò oẽs consentientes sunt excommunicati,& hoc nisi ille absolutus fuisset per Cardinales,qui non adhæserunt ei. Sed contrarium tenuit eadem Summa,primò ibi, in §. iij. qa inqt,in hoc casu videnť illi constitutioni renuntiare,& derogare, cùm princeps agẽs contra legem,in dubio videatur dispensare,vt s̃. Dispẽsatio.§.iij.& hoc est verum,primò qa electus non repellitur hic,ẽt si esset simoniacus.dist.lxxix.si quis pecuniam, & tñ aliquando simoniacus est excommunicatus, idem patet p
6 dicenda in sequenti particula.¶ Septimò,*ꝙ cùm tex.dicit, sine omni exceptione,vt approbato consilio abstulisse omne impedimentum iuris positiui. Vnde ſm doct. excipi nõ potest, si apponit contra eum, ꝙ non sit de Cardinalium collegio,vel quòd sit bigamus, illiteratus, vel laicus, vel vxoratus, in aliis autem quantumcunq; præcisè, etiam si ipse Papa scribat,legitima exceptio admittenda est, de rescrip.c.si quando.& de offi.deleg.c.ex parte.Opponi tamẽ, vel excipi potest de quibusdam pertinentibus ad ius diuinum vel naturale, sicut si sit primò hæreticus admittitur exceptio,secundùm do.Ant.per gloss.xl.dist.si Papa, quia secundùm doct. in hoc casu desinit esse caput ecclesiæ, & sufficerent duo testes, si negatur esse Papa pp hæresim, in qua erat tempore electionis,vt in d c.si quis.Inn.tamen, & Comp.& Io.And.tenent,ꝙ excipi de hæresi non possit, licèt de ea possit Papa accusari, quia text. remouet omnem exceptionem, & ex electione consequitur plenum ius, vñ hic exceptio non est proportionalis, quia exceptio opponitur contra petentem, cùm sit actionis exclusio, electus autem Papa nihil petet cùm habeat plenum ius Pan.autem in d.c.licèt,dicit ꝙ antequam adipiscatur possessionẽ, obstat exceptio: nam postea non posset excipi, sed deberet accusari.Et similiter excipitur secũdò,si sit mulier,quia nõ est capax ordinis.Tertiò si sit infans,nisi electio esset facta à Spiritu sancto,quia non est capax ordinis. Et quartò secundùm aliquos,si esset vxoratus, hoc tñ non est verum, quia vxor non est contra substantiam Papatus, cùm beatus Petr.eam habuerit, poterit tamen vxor eum repetere, secũdùm gl.in d.c.si quis, nisi ad continentiam inducatur, vnde vxori poterit debitum reddere,secundùm gloss.

¶ Octauò, quòd si Papa non sit electus canonicè, ſm do. Ant.si hoc sit occultum,ecclesia nõ iudicat,de sim.sicut,excusat tñ probabilis ignorantia,licèt non crassa, de elec. ex apostolicæ.Si aũt inthronizetur per seditionem, præsumptionem vel aliud ingenium,ſm do.Ant. est excõmunicatus.¶ Nonò, ꝙ electus ſm doc. ex sola electione cõsequit Papatum, nec ad eius exercitium indiget confirmatione, conse-

consecratione,vel inthronizatione,vt probat apertè textus ibi electus.Et licet addatur & receptus,tñ,& sumitur pro.i. ſm doct.vel dr̃ receptus habito respectu ad consuetudinẽ, qa electus inthronizatur, vel hoc verificatur per accessum eorum,qui eum non elegerunt primò,sed tñ consentiunt, & sic recipiunt illum,de quo in particula sequenti.¶ Decimò,ꝙ durãte scrutinio Papæ quantumcunq; publico,possunt alij Cardinales accedere ad electum per alios, & resilire ab electione quam fecerant,vt sic habeat duarũ partiũ concursus.Vñ si quis sit ab vno solo electus,nullo electo à duabus partibus:pñt Cardinales ad istum accedere, & augere numerum eligentium. Non tñ possunt ab electione quam fecerunt resilire simpliciter,ẽt si quis ab vno solo sit electus,sed bene possunt variare.i.accedere ad electum per alios.Quod Pan.extendit ad hoc vt quis possit accedere ad electionem de se factã recedendo ab ea quàm ipse de alio fecerat, quod quidem, ſm aliquos,potest esse verum ſm ambitiones quas hodie videmus,tamen ſm Deum verum est,qd̃ apostolus Hebræ. v. dicit, Nemo assumit sibi huc honorem,nisi qui vocatur à Deo,tanquam Aaron. Vñ talis peccaret mortaliter, ẽt si non moueretur intentione præessendi,sed proficiẽdi,sed vide s̃.Electio.ij.§.xvij.Multa alia pulchra de ista materia dicit Pan.in d.c.licet. vide ẽt
7 j. excommunicatione xij. ¶*Tertia est in cap.quoniam. de of. ord. vbi habetur, ꝙ vbi in ciuitate vel diœcesi vna populi sint linguarum diuersarum & rituum,pontifex loci pro necessitate vrgente potest præsulem sibi vicarium instituere illis conformẽ,sibi per omnia subiectum & obedientem:qui autem aliter se ingerit,ipso iure est excõicat⁹.

8 ¶ Quarta*est in c.j.de loca. vbi excommunicant magistri & scholares Bononiæ conuenientes hospitem pro conducendo hospitio aliorum magistrorum,& scholarium lęsionem vel impedimentum inhabitantium, nisi prius tps cõductionis sit elapsum, vel nisi de consensu ipsorum magi-
9 strorum & scholarium inquilinorum.¶ Primò*verò dubitatur,qui veniant nominibus horũ?Et dico,ꝙ nomine magistrorum veniunt doctores ſm omnes:nomine aũt scholarium ſm Lau.& Inn. veniunt omnes gaudentes priuilegio scholastico,& gratia scholarium ibi existentes, cuiusmodi sunt scriptores,vt no.in auth.habita.C.ne fi.pro pat. tñ verius dñs Ant.tenet ꝙ hęc sententia non extenditur ad scriptores cum sit pœnalis: quia eadem rõne extenderetur ad chartarios & rasores chartarum,& consentit Ber.& Io. And.& Pan.¶ Secundò,quid sit conuenire?Et dico, ꝙ ſm gl.est alloqui,vt de habitatione tractare,vñ istam pœnam non incurrunt conducentes solùm, sed ẽt de conductione tractantes, nisi primò sit elapsum tempus conductionis. ſ. fiendæ,ſm Io.And.Sed verius Pano.tenet tutius esse quòd expecterur tempus locationis esse completum, vel nisi cõ-
10 sentiant inquilini.¶ Ex*quo elicit Pan. ꝙ non incidit quis in pœnam constitutionis pœnalis factæ in fauorem ali-
11 cuius si ille consentit.¶ Tertiò, *vtrum ista sentẽtia sit generalis extendens ad omnia studia quæ sunt in terris? Et dico ꝙ sic, ſm Host.& gloss.in l.ne cui.C.loca.Et hãc opi. tenuit Sum.Ang.dicens ꝙ est tutior.Sed verius oppositum tenuit Sum.Ros.dicens,ꝙ est localis tantùm, habens locũ Bononiæ solùm.Et hoc tenuit Inn.Gofr.Albe.Pe.de Peru. & Ioan.Andr.& est communis opinio.¶ Quartò, vtrũ hac 13
pœna ligentur domorum locatores?Et dico ꝙ sic, ſm aliquos.ſ.do.Ant.& Gem.in c.ij.de conse.& in c.cupientes.de elec. li.6.& Bar.in l.fin.de accu. secũdùm alios verò nõ ligantur secũdùm gloss. Pa. verò ibi pro hoc casu & similibus quærit, vtrum pœna posita in vno ex correlatiuis extendatur ad reliquum.Et distinguit: quia aut nõ p omnia est eadem rõ in correlatiuis, & sic non extẽditur, vt patet ex notatis in c.super eo.de vsu.quia pœna apposita mutuãti non intelligitur repetita in accipiente,quia nõ est eadem ratio,& hoc voluit Bart.in l.vlt. C.de indict.vi.tol.Si verò eadem ratio sit: puta imponitur pœna vendenti frumentũ forensi ne extra ciuitatẽ extrahatur,vtrum intelligat repetita in emptore.Est dubium satis probabile;& credit extẽdi dispositionem statuti, sed nõ pœnã: sicut in simili dicit Io.And.in c.dispendia.de reseri lib.6. ꝙ ex identitate rõnis extendi dẽt constitutio,sed non pœna constitutionis. In casu autem nostro rõ non est eadem,quia scholares inter se debent humanius tractare, & certant de lucro captando: etiam quando in alterius odium hospitium cõducunt ante tempus: locator verò non ita est scholaribus adstrictus vt illi inter se:& certat de damno vitando,volẽs rem suam locare tpe habili,nec facit in odium alicuius. Host. tamen tenet locatores ligari ex alio respectu,quia.ſ. communicãt in crimine criminoso,quod licèt Pan.non approbat, qa.ſ. communicans in ipso actu, quo quis incidit, non incidit: cùm adhuc.ille non sit excommunicatus, sed prius oportet actum perfici.Tñ dictum Ho. põt esse verum, vt dicit idem Pan.qñ locator venit ad actum locationis; quia excommunicatio hic infligitur ex solo tractatu de cõducendo.Sed intelligе si venit ad actum alio tempore, quia si in
12 eodem.totum esset vn⁹ actus.¶ Quinta*est in c.nõ minus, iuncto c.aduersus.de immu.ec.vbi excommunicantur primò omnes rectores & consules ciuitatum,& alij officiales laici quorũcunque locorũ,q angaria, & exactiones indebitas,id est,onera pſonarum,aut rerum ecclesiis aut ecclesiasticis personis imponũt,& eorum fautores.& secũdò excommunicãtur prædicti,q iurisdictionem prælatorũ & authoritatẽ,quam hñt in suis hominibus,euacuant, qa tã isti q̃ illi si moniti non desistant,ipso facto tam ipsi quã fautores eorũ sunt excõicati,necabsolui dñt,donec satisfecerint cõpetenter.Et tertiò excõicantur successores prædictorum officialium,nisi intra mensem excessum suorum prędecessorum purgauerint & satisfecerint. Quo aũt differant ex actiones,taliæ,gabellæ,pedagia,tributa,vectigalia, census & huiusmodi,vide j.Gabella. ¶ Primò verò dubitatur de intellectu aliquorum verborũ, & dico, ꝙ dr̃ iurisdictionem.ſ.etiam spiritualem,interdum secũdùm Ioan.And. licet loquatur text.de temporali, dr̃ etiam moniti, sed ſm Host.sufficit monitio vna cum dilatione competenti,quia ea non est in fauorem ecclesiarum & odium tyrannorũ: quorum aliqui sunt adeò terribiles,ꝙ eos tertiò admonere non est facile.Excluditur autem appellatio, quia à correctione canonis non appellatur. Dr̃ etiam intra mensem, scilicet,à tempore sui regimis computandum,& interim si consentit his,pp quæ incidit prædecessor,incidit in eandẽ, cum participet in crimine dãnato, nec potest hoc tempus minui quo ad sententiam huius canonis: ordinarius tamẽ posset eum sua sententia ligare illud abbreuiando. Ioan. And.ſm Host tamen mensis iste,siue præsumptio, quæ ex lapsu sumitur non extenditur ad alios casus. Nec tñ delictum prædecessoris successori præiudicat, sed iam est eius proprium,si illud non emendat:quia consentit,vt dicit gl. Ber. ¶ Secundò*dubitatur an clerici ad aliqua onera teneantur,& quæ?Et dico primum, ꝙ personæ ecclesiasticæ grauari non debent angariis,vel perangariis,vt ad fossata facienda,& huiusmodi,vt in d.c.non minus, nec ad collectas vel talias,siue quascunque exactiones,vt in d.cap.aduersus,nec pro domibus, prædiis, vel quibuscunque pos-

sessionibus ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis legitimè acquisitis hactenus,vel acquirẽdis in posterum,vt in c.j.de immu.eccl.lib.6. Et secundò dico,qd̃ possessio collata ecclesiæ vel clericis, ſm Pan.in c.fi.de vit.& hone.cler.ſi habebat onus perpetuũ & inuariabile annexũ, transit cũ ſuis oneribus,facit cle.j. de cẽſib. Si autem onus nõ erat perpetuum & inuariabile, ſicut iſtæ deſcriptiones, q̃ hodie fiunt æſtimando bona alicuius vt ſoluatur plus vel minus ſm impoſitionem collectæ : ad huiuſmodi onera nõ tenentur clerici vel eccleſię:quia nõ dicũtur annexa poſſeſſionibus, & conſentit Ioan.de Lig.& Io.And. poſt Arch.& do.Anto. Et tertiò dico, ꝙ Pan.in vj. conſilio incipiente,caſus ſuper quo cõcludit,ex c.fin.de vit.& hon.cler.& glo.ibi, ꝙ ſicut clericus nihil tenetur ſoluere pro facultatibus eccleſiæ, ita nec propriis , quia res clericorũ & eccleſiarũ eodem priuilegio gaudent.xij.q.ij.eccleſiarũ ſeruos. Ex quo infertur ꝙ gabellas & pedagia de patrimonio ꝓprio ſoluere non debet,facit cle.præſenti.de cenſibus,& c.quanquã.eo.ti.lib 6. Nec tenetur ſoluere certũ quid pro libra,ſecundũ quorundam locorũ ſtatuta , ſi aliquid donatur vel relinquitur eccleſiæ. Et idẽ eſt ſi donatio fieret clerico,& arg. eſt bonum in d.c.fi. Et ſic in ſumma habes quatuor,quæ quo ad exemptionem gabellarũ gaudent eodẽ priuilegio, ſcilicet bona eccleſiarũ,bona patrimonialia clericorũ,relicta eccleſiis,& relicta clericis. An autẽ teneatur ad aliquid q̃ vendit fru-
14 ctus ſuos,vide j̃.Excommunic.xxj.part.iij. ¶ * Tertiò dubitatur, vtrum clericus habẽs bona cõmunia cum fratribꝰ poſſit ea defendere à collectis ? Et dico,ꝙ Pan.vbi s̃.refert Spec.in tit.de coniug.tenere ꝙ non:quia ſub obtentu priuilegij nõ debet reſpub. vacillare.l.ij.C.de priuil.ſchola.li. xij. Vnde iudex coget ad diuiſionẽ vel ſolutionẽ pro rata. Et idem dicit ſi frater clerici donet partẽ ſuam clerico in fraudem collectarũ,quę fraus præſumitur q̃n poſſidet poſt donationem ſicut prius , & ſimiliter ſi omnia ſua bona vel partem maio ẽ donauit.l.omnes. §.Lucius.ff.de his quæ in fraud.cred. ¶ Quartò,vtrũ imminente neceſſitate Reipublicæ,cui ſtatim oportet ꝓuideri,vt ſubitum bellũ grauari poſſit eccleſia ſine conſultatione Papæ ? Et reſpondet Pet. de Anch.in c.j.de immu.eccl. ꝙ ſic,ſecundũ Oldr. ſi mora periculũ allatura eſſet. Nec obſtat c.reprehenſibile.xviij.q. viij.vbi dicitur quod clerici nõ tenentur ad cuſtodiã ciuitatis:quia cũ ſint milites Chriſti,debent Chriſto in diuinis officiis deſeruire, quia ſm Panor.in c.peruenit. de immu. eccl.clerici ad cuſtodiã ciuitatis, & huiuſmodi, nõ tenent regulariter. Et ſic intelligitur illud c.reprehenſibile. Secus propter inopinatũ & improuiſum caſum,propter quẽ Papa non vult eos excuſari à cuſtodia ciuitatis, vt in d.c.peruenit.¶ * Quintò,vtrum teneri poſſit aliquis modus vt poſſeſſiones deuenientes ad clericos poſſint grauari collectis? Et dico , ꝙ Bart.in l.reſcripto. de mu. & hono.ponit ſalua correctione eccleſiæ vnũ modũ , quo ad poſſeſſiones,quæ nondũ venerũt ad clericos,vt ſi fiat ſtatutũ,ꝙ omnia prædia intelligantur tributaria cõmunis,& obligata pro collectis:quia tũc cum onere trãſirent ad clericũ.Et recitat aliũ, quem tenuerunt Eugubini donantes omnes fundos cõi,& deinde recipiẽtes illos ab ipſo cõi ſub cẽſu & tributo collectarum. Sed Pan.vbi s̃.dicit hæc ſibi nõ placere,maximè propter fraudẽ, quia indirectè venitur contra priuilegium conceſſum eccleſiæ per Imperatorem,in l.j.C.de ſacroſan. eccl.per qd̃ quiſque habet liberã facultatẽ donandi eccleſiis, quæ facultas per hoc tollitur. Vide j̃.Immunitas.ij.§.
16 vj.in fi. ¶ Sextò dubitatur pro quo talis rector vel ſucceſſor ſatisfacere tenet,antequam abſoluatur ? Et dico, quod ſecundùm dom.Anton.& Io.And.tenetur de omni damno cõtingenti eccleſiæ ex eius exactione. Si verò de collecta dedit cõſilium,etiã ad eius reſtitutionem tenetur:Si autem non dedit forte, ad eam emendandã non teneꝰ,ſed emendabit intereſſe obueniẽs eccleſiæ ex regimine eius, & forte eum ſpiritualem pœnitentiã,& etiã pecuniariã,ſecundũ quod bonus iudex arbitrabit,ſubire oportebit.Quæ quidẽ tantũ hñt locum, ſm Innoc. q̃n quis ſuccedit in regimine eius, qui excõicatus eſt ex dictis cauſis, vel aliter qualitercunque ꝓp libertatẽ eccleſiæ violatã,ſi fouet factũ damnatum prædeceſſoris:puta,quia nõ dimittit clericũ,quem ille incarcerauit,vel huiuſmodi.c.ſi concubinę.de ſent.excom. Secus ſi ex alia cauſa eſſet. Poteſtas excõicatus , vel conſiliarij,vel vniuerſitas, ſeu ciuitas interdicta , quia tunc ſucceſſor nõ eſſet excõicatus, ſecundùm Inn.Pan.autẽ in d.c. aduerſus. dicit ꝙ non eſt excõicatus ſucceſſor, niſi prædeceſſor deliquerit prætextu officij ad commodũ ipſius officij, vel vniuerſitatis:ſecus ſi ad propriũ commodũ vel libidinem, quia tunc ſolus reus teneret, & ipſe vel eius hæredes conueniri debent , iuxta lecta, & not.in l.j.& ij.ff.ad l. Iul.repe.in c.j.de ſolu. Et hoc intellige, etiã ſi prædeceſſor violaſſet eccleſiaſticã libertatẽ.¶ Septimò,vtrũ dictus officialis teneatur ſatisfacere de ſuo ? Et dico, ſm Pan.in d.c. aduerſus, ꝙ ſic, quando ſatisfacere nõ vult cõitas,in cuius vtilitatem ceſſit extortũ,etiam ſi ipſe inde nihil habuit,per argu.prædicti cap.& not.per Inn.in c.ſicut dignũ.de homi. tenetur tñ ſecũdùm Gof.ipſa cõitas, & ſi ex hoc eſt effecta
17 locupletior.& facit l.Iulianus.ff.de actio.empt. ¶*Octauò, vtrum ſit excõicatus officialis vel rector, qui nõ conſenſit, ſed reſtitit,quantũ potuit? Et dico ꝙ ſic,ſi non dimittit officium ſm Inno.in c.noueri.de ſent.excom.& Ioan.Andr. in d.c.aduerſus,& videntur cõiter doct.hoc tenere. Panor. tamen in d.c.aduerſus,dicit hanc opinionẽ eſſe valde rigoroſam,& contrariũ poſſe teneri,quod Sum.Ang.verũ dicit poſt factũ.Mihi videtur,ꝙ licèt conſtitutio fauorabilis debeat extendi , non tñ vſquequaque, maximè in præiudiciũ alterius,ſed ſolùm in dubio, vnde cum textus loquat̃ contra officiales huiuſmodi onera imponentes, debet extendi ad conſentientes impoſitioni , non autẽ ad reſiſtentes fide bona. Vnde officio reſignare licèt ſit tutum,tñ non tenentur, niſi q̃n illud exercere nõ poſſunt, niſi ſe de talibus intromittant imponẽdis vel exequendis. De ſucceſſore autẽ ſimiliter dicit Ioan.And.ꝙ officio reſignare tenetur,ſi obtinere non poteſt ſatisfactionẽ reſiſtente cõmunitate. Sed tamen dicendũ mihi videtur,vt de rectore primo.& re vera iſta eſt mens Panor. ſi diligenter trutinetur. Eſt autem idem iudiciũ quo ad ſucceſſorem, ſi vniuerſitas exceſſit in prædictis contra expreſſam inhibitionem antiqui rectoris.
18 ¶ * Nonò, vtrum dantes conſiliũ in prædictis,ſive omnes conſiliarij talis vniuerſitatis teneantur? Et dico,ſecundùm Panor.in d.c.aduerſus,ꝙ ſi dederint conſiliũ ad hæc imponenda,indubiè ſunt excõmunicati,in d.c.aduerſus,& in c. nouerit.de ſent.excomm.& tenetur quilibet inſolidum ad ſatisfaciendum, ſecundùm Innoc.in cap.ſicut dignum. de homic. Si autem cõtradixerunt expreſsè,ſed officium non dimiſerunt,Inno.in d.c.nouerit,recitat contrarias opiniones. Sed ſecundùm Panor.teneri poteſt, ꝙ non teneantur, vt patet per not.per Iunoc.in c.j.de his quæ fiunt à ma.par. cap.Si verò tacuerũt,inuoluuntur pœna.cum expreſsè conſentientibus,vt notat Innoc.in d.c.j.& quia ex quo vocantur vt conſulant, ſi tacent,ſunt in culpa.argu.in l.de ætate. §.qui tacuit.ff.de interr.act. & in cap. ſi poſt præſtitum. de confeſ.lib.6.s̃. Conſenſus.§.iij. Item Electio.ij.§.xij.in fin.

¶*Decimò,

19 ¶ * Decimò,vtrum menſis datus ſucceſſori ad ſatisfaciendum antequã incidat,detur etiã prædeceſſori, q̃ erat tempore grauaminis. Et dico, ſm Hoſt.& communiter Doct. ꝙ ſic:ſed Pano.in d.c. aduerſus.diſtinguit,tamen mihi ma-
20 gis placet primum. ¶ * Vndecimò,vtrum excommunicati ſint clerici ſoluentes aut exhibentes onera huiuſmodi ? Et dico,ꝙ ſic olim per Bonifacium in vj.de immu. eccleſ. ſed non hodie:quia illa ſententia reuocatur in cle.vnica,eo.tit. vt dictum eſt s̃.& ibi præcipitur vt reſeruentur ea, quæ in iſtis duobus capitulis dicuntur,vbi dicitur, ꝙ epi cum clericis poſſint prædicta præſtare, vbi laicorum nõ ſuppetunt facultates , ſed tamen propter imprudentiam quorundam ſcilicet prælatorũ, qui ſine iuſta cauſa hoc faciebant , Romanus pontifex conſulatur. Sed hoc intelligo, niſi peri-
21 lum eſſet in mora. ¶ * Duodecimò, vtrum iudex ſecularis compellens clericum vel etiam ſecularem perſonam aliàs exiſtentem de foro eccleſiaſtico,etiã ſine diſtinctione perſonæ,ſit excommunicatus. Et dicit Pan.in d.c.aduerſus, ꝙ ſi monitus non deſiſtat,excõmunicatus eſt ipſo facto:quia turbat iuriſdictionem eccleſiaſticam,& eſt text.in d.c.non minus,& tenet Hoſt.& Io.Andr.imò hodie per proceſſum curiæ excommunicatus eſt excommunicatione Papali, vt s̃.Excommunicatio.vij.Excommunicatio.xxviij.Perſonæ autem quæ à ſeculari iudice nõ poſſunt iudicari,ſunt multæ, Primò omnes gaudẽtes priuilegio canonis,ſi quis ſuadente,de quibus s̃.Excommunic.vij. exceptis clericis coniugatis,de quibus dic,vt s̃.Clericus.j.§.vj.Secundò,omnes perſonæ adſtrictæ eccleſiæ perpetuo ſeruitio vel gaudentibus dicto priuilegio,vt not.Pan.in c.nullus.de foro compet.ſecus ſi non ſunt perpetuò obligati. Et ſic limita gloſ. in c.clericum.el j.xj.q.j. Tertiò , omnes de familia epi ſm communem opinionẽ,vt not.Panor.in d.c.nullus.Quartò, vxor clerici deferentis tonſuram & habitũ, ſi non eſt bigamus,text.eſt in l.fi.C.de incol. Mulieres,inquit text.honore maritorũ cingimus, & genere nobilitamus,& forum ex
24 eorum perſona ſtatuimus.Quintò,rectores hoſpitalium & piorum locorũ,ſi ſunt perpetuo obligati,ſecundũ eundem Pan.in d.c.nullus,aliàs nõ. Sextò,fratres tertij ordinis beati Dominici & Frãciſci,vt patet ex priuilegio Xyſti quarti, quod dicitur bulla aurea.Ieſuati aũt & Eremitæ,ſecundùm aliquos,nõ pertinent ad forum eccleſiaſticum.Sed vide s̃.
22 Eccleſia.§.v. Item excommunic.vj.§.ij. ¶ * Sexta eſt in c. non magno.ne cler.vel mon. contra quoſcunq; religioſos tacitè vel expreſsè profeſſos audientes leges vel phyſicam, niſi intra ſpatiũ duorũ menſiũ redierint ad clauſtrum,in c. autem. ſuper ſpecu.ne cler.vel mon. hoc extenditur ad ar-
25 chidiaconos,plebanos,præpoſitos,cãtores,& alios clericos habẽtes perſonatũ & oẽs ſacerdotes,niſi intra ſpatiũ duorum menſiũ deſiſterint audire. Ex quibus colligit Petr.de Peruſ. ꝙ triplex eſt horũ prohibitio:quia aliquibus prohibetur ratione ꝓfeſſionis.i.tacitè vel expreſsè profeſſis , qui clauſtrũ exire nõ poſſunt ad hæc audiẽda vel legẽda. Quibusdam ratione ordinis.ſ.ſacerdotibus , non aũt cõſtituturis in aliis ordinibus, quibusdam aũt ratione beneficij,ſcilicet conſtitutis in dignitate curata vel nõ curata. Vnde qui hẽt eccl'am parochialem, & nõ eſt ſacerdos, nõ prohibet hæc audire,niſi talis eccleſ.habeat ſub ſe capellã vel capellas, vt not.in c.ſtatutũ.ne cler.vel mon.lib.6.iuncta glo. Colligit etiam ex Pan.quòd ad hoc quòd prædicti ligentur, tria requiruntur.Primò, ꝙ exeant religioſi quidẽ monaſteria,reliqui verò proprios lares.Secundò,quòd exeant hac intentione. Tertiò, ꝙ currat ſpatiũ duorum menſium ab exitu. Vnde ſi in propriis monaſteriis aut domibus audiunt aut legunt, non incidunt, ſm eum, & Inn.& dom.Anto.imò in iſtis ſtudendo,vt dicit, nõ peccant, ſi hoc faciũt ad melius intelligendũ canones. Secus ſi principaliter propter ipſam ſcientiã ciuilẽ : & idem intellige de phyſica,vt intelligatur philoſophia.Et ſimiliter,vt dicit,nõ incidunt,ſi exeunt alia cauſa, & tñ audiunt ſtante illa cauſa etiã vltra duos mẽſes, niſi mutato animo ſtarent extrà principaliter vt audirent per duos menſes,quia tẽpus duorũ menſiũ inciperet à die ceſſionis cauſæ propter quàm quis exiuit.Et adde,q̃ etiam non incidunt de mente eius ſi exeunt etiã hac intentione, ſed intra duos menſes reſipiſcũt:q̃a tria requiruntur,& hoc tenet Gof.& Vinc.& Ioã.And.licẽt Hoſt.& Arch.dicant ꝙ ſi ſemel audiant intra duos mẽſes incidũt:ſed tene primũ,
23 quia conſtitutio eſt pœnalis. ¶ * Primò verò dubitatur,q̃n incipiat currere tempus illud duorum mẽſium.Et dico, ſm gloſ.ꝙ à die publicationis conſtitutionis huiuſmodi, vnde hodie ſtudentes,ipſo facto incidũt.Sed hoc cõiter non tenetur:quia conſtitutionẽ pœnalẽ ampliat, nec textui conſonat:alij verò,ꝙ à die, qua incipiunt iſti audire prædicta, quod Arch.videtur tenere.Sed mihi magis placet quod alij dicũt, illud incipere ab egreſſu monaſterij hac intentione quò ad religioſos, & ab incœptione auditus,ſiue ab egreſſu propriorum larium effectu auditionis quò ad alios,quæ opinio eſt Io.And.& domini Card.& Pet.de Anch. & mẽs Inn. Gof.Vinc.& Pan. Et præter rationes,quas tangit Pan. dico ideo eſſe : quia q̃n principiũ tẽporis nõ limitat̃ aliter, vt eſſe illud, in quo tranſgreſſio ꝓhibita incipit , quod eſt quantũ ad religioſos in ipſo exitu de monaſterio ad habitandũ alibi ſine legitima cauſa & licentia, quantũ verò ad laicos non eſt in ipſo exitu de quacunq; ſua domo,ſed de ea q̃ conduxerũt in iſto loco ſtudij : quia eis nõ eſt illicitũ exire ſuã domũ,& aliã in loco ſtudij conducere,niſi ex intentione q̃ eccleſia non punit.Vnde principium huius tpis in iſtis eſt in exitu cum effectu auditionis,id eſt,auditionis
24 ſcholariũ ad audiendũ. ¶ * Secundò , vtrũ incidat religioſus,ſi poſt exitũ hac de cã mutato ꝓpoſito audiat Theologiam vel canones.Et dico, ſm Inn.& Vinc. ꝙ ſic,niſi ſatisfaciendo iſti conſtitutioni redeat ad clauſtrũ,vel abbas ſignificet ei,ꝙ audiat Theologiã, quo caſu cenſet̃ reuerſus ad clauſtrum.ff.de in ius vo.l.quãuis. Sed Pan.contrarium verius tenuit:quia tũc ceſſat ratio huius cõſtitutionis, ſcilicet ne viri ſpirituales mũdanis rurſus actibus inuoluantur. Ad textũ aũt,qui regreſſum requirit intra duos menſes,dicendũ eſt, ꝙ habuit reſpectũ ad effectũ ipſum audiẽdi, vel ad perſeuerantiã ꝓpoſiti prioris , quæ erãt cã ſtandi extra
25 monaſteriũ. ¶ * Tertiò, vtrũ incidat religioſus audiẽs aut legẽs prædicta in clauſtro?Et dico, ꝙ ſic, ſm Hoſt.quantũ ad mentẽ,etſi nõ verba, & cõſentit Arch. Sed verius ſenſit Innoc.ꝙ non,quia tex.diſponit ſup exeuntes, & conſentit dom.Anto. quia pœnæ tanquã odioſæ reſtringẽdæ ſunt & ſequitur Pan. Nec obſtat quod dicũt aliqui horũ tales ſcientias religioſis nõ congruere, ſicut nec earũ exercitiũ, & qd̃ hæc cã nunq̃ ceſſare poſſet , & conſequenter nec eius effectus,q̃a hoc eſt omnino falſum,cũ religioſis maximè conferãt leges ad intellectũ canon. & phyſica ad intellectum philoſophiæ, & conſequenter Theologiæ, licèt iſta ſm ſe præciſè eis non congruant. Et tñ ſunt prohibita ſm Hoſt. quia ſine principali ſtudio & auditu legũ,ſufficiens notitia haberi poteſt de materia legum cõtenta in canonibus per ea, quæ in libris canonicis apponũtur:& qui dubitat, quærat,quia non eſt prohibitum,certiorari de dubiis,vnde ſecundùm Pan. ad hunc finem licẽt ſtudium cameræ,& habere libros iuris ciuilis.Non obſtat,etiã ſi dicatur, eandem

esse rationem in nõ exeuntibus:quia hoc est falsum:quia magis delinq̃t exiẽs cæteris paribus, cũ sit laudabilius esse
26 in claustro ꝓpter multa.¶ *Quartò, vtrum incidat aliquis prædictorũ legens aliquibus prędicta in camera priuatim, id est,docens.Et dico secundum Host.q̃ sic:quia studium prohibetur & lectio,cùm lex nõ debeat posita esse in verbis, sed in rebus.de elect commissa.libr.6.Sed verius sensit Pan.quòd non:quia si licet religiosis his vacare in monasterio,vt dictũ est,licèt etiam eis se mutuò docere,& idem est de aliis prædictis.Imò Pan.sentire videtur,quòd nõ ligetur religiosus hæc docens extra monasterium:quia nõ inuoluitur actionibus mũdanis : nec hoc facit vt inuoluatur,sicut ille qui addiscit.Nec obstat, quia ꝓhibetur legere:quia nõ sumitur pro docere, sed ꝓ studere.Sed hoc est mihi dubium,& ſm Archi.videtur falsum, & cõtra inten-
27 tionem legis,quicquid sit de verbis.¶ Quintò,*vtrum incidat religiosus volẽs honorare amicum suũ in suo principio lecturæ,in legibus,aut in medicina,& eũ audiens.Et dico,q̃ Host.dicit esse nõ suum hoc interpretari,cũ dãnetur lectio & auditus, quãtum ad verba:putat tamẽ Papam responsurum quòd nõ ligatur.Sed Pan verius dicit, quod nõ ligatur, etiam quantum ad verba:quia text.disponit de exeunte causa audiendi,vt scilicet principaliter studeat in legibus,vt pertractet ecclesiastica negocia,vel in physica, ꝓpter fratres lãguentes , quæ omnia hic cessant.Adde etiã q̃ non incidit semel audiens, vt dictum est,sed requiruntur duo menses. Adde etiã quòd nõ incidit semel audiens principaliter vt videat modum docendi Legistarũ,vel alia 29
curiositate ductus, vt patet ex dictis.¶ Sextò, vtrũ incidat, qui amicum suũ habentem paucos discipulos vult honorare cõtinuò audiendo.Et dico,quòd sic, secundùm Host. Sed verius dicit Pan.hoc esse verum,si faceret in fraudem, & cũ hoc per duos menses,secus sine fraude,vt satis patet ex dictis, & satis hoc videtur de mente Host.Fraus autem ex coniecturis poterit deprehendi.¶ Septimò, vtrum oẽs pœnæ inflictæ religiosis ob hoc, habeant locum in clericis secularibus ibi prohibitis? Et dico,q̃ sic,secundũ gl.& Pan.in d.c.super.qui dicit hanc opi.sequi Doct.communiter.¶ Octauò, vtrũ incidant Doctores admittẽtes religiosos ad lectiones suas sciẽter? Et dico,q̃ sic,etiam si habitũ non dimittant,& de licẽtia sui prælati audiant physicã,aut leges,secundùm Archiep & Lap.qui etiam dicit,q̃ ligatur religiosus exiẽs audire sciẽtias licitas,si vadit sine licentia, aut si cũ licẽtia, sed habitũ dimittit, & similiter ligatur doctor hunc admittens sciẽter. Abbati autem non exempto volẽti audire licita,licentiã dabit diœcesanus habito consilio illius monasterij.Si tamen sine licentia eius exit,non videtur ligari , secundùm Archiep.vide J.Excommunica-
28 tione xxv.& xxvj.¶ *Septima est in clericis : ne cleric.vel mona.vbi primò excommunicãtur omnes sacerdotes.qui post monitionem officium vicecomitis aut præpositi secularis habuerint,& secundùm glo.ibi est canon latę sen- 30
tentiæ post monitionẽ.ibi etiam secundò clericus existẽs in sacris iudicium sanguinis exercens per mutilationẽ per se vel aliũ,honore & loco mãdatur priuari.¶ Primò verò not.est, q̃ nomine sacerdotis, secundùm Hos.venit largè sacerdos actu. vel fiendus, id est, clericus.de cohab.cle.c. ij. cum qua expositione transeunt communiter Doct. Sed Pan. putat quòd hoc nomine non veniant clerici cõstituti in minoribus sine beneficio, pro quo facit, quòd verbũ, sacerdos, non potest ad istos congruè adaptari.Vnde tex. intelligit de cõstitutis in sacris, qui largè possunt appellati sacerdotes.in d.c.ij. Et licèt constitutio videatur pœnalis,& cõsequenter restringenda,tamen habito respectu, q̃ excõmunicatio non infligitur ipso facto, secus videtur dicendũ. Quod verò dicitur ibi de existente in sacris,secundùm Inno.idem est de existente in minoribus, licèt Host. dicat,q̃ existentibus in sacris magis immineat periculum: quia nec cõtrahere possent,& sunt irregulares. Pan.autem approbat primum, vt scilicet illa pars capit. habeat locum iã minoribus:qui in summa vult, q̃ clericus iudicium sanguinis exercens ab officio & beneficio deponatur,quia irregularitatem per hoc incurrit : qua ratione deponi debet ita constitutus in minoribus sicut in maioribus , vt not. in c.cum non ab homine,de iudi.Vel dico,q̃ habet locũ solũ in existẽtibus in sacris:quia alij cũ possint ad seculũ redire, de apo.tuæ.in gl. de vita & hon.cler.c.fin. de cler.coniug. Ioan. exercendo ista seipsos deponunt renunciando implicitè clericatui.¶ Secundò not.est, quod Pan.ex his not. q̃ clericus nõ potest tenere vices principis in seculari iurisdictione exercẽda,licèt nõ infligat pœnã mortis,vel trũcationem membrorũ:quod intellige quando hoc vult facere tanquam officialis principis secularis , secus si iurisdictio tẽporalis annexa esset suæ dignitati:quia tunc potest exercere per se,dũmodo dictas pœnas nõ inferat. Et idem est si iurisdictionẽ habet iure proprio , puta ratione patrimonij : quod videtur procedere etiã in prælato religioso, vt in d.c.dilectus,de offi.ordi.& c.auditis,de rescrip.& cap. inter dilectos,de fide instru.Elicit etiam, q̃ prælati possent esse consiliarij principis secularis licèt esse nõ debeant of-
29 ficiales exercẽdæ iustitiæ.¶ * Octaua est in c.nulli fas.dist. xix.contra omnes schismaticos, & in cap.j.de schisma. vbi excõmunicantur omnes, qui innituntur ordinationibus & alienationibus factis à schismaticis , quam sententiam secundùm Pan.ibi quis tribus casibus incurrit.Primò,quãdo rem ecclesiasticam emit , vel aliter acquirit à schismatico, & sic not.casus , in quo emens rem ecclesiasticam est ipso facto excõicatus , aliàs aũt regulariter etiam occupãs rem ecclesiasticã non est excõmunicatus, sed excommunicandus,vt in c.conquestus,de so.compet.Secundò quãdo quis tenet beneficiũ à schismatico.Tertiò quãdo quis innititur ordinationi factæ per eum, quod secundùm gl.& eundem Pan. intellige quo ad executionẽ , si scienter ordines recipiantur,si aũt ignoranter,ſm Inno.etiã executio cõfertur, quod ſm Host. verum est quandiu est occultus , sed postquam fuerit patefactus, requiritur dispẽsatio:& hoc est tutius,& cõsenti t Pan.¶ Primò verò not.q̃ nihilominus tenet cõtractus alienationis factus in vtilitatem ecclesiæ,ſm gl.ibi, aliàs nõ:quia quãdiu eccl'a habet pastorẽ hæreticũ, vel schismaticũ,intelligitur vacare.Vnde nõ valent,q̃ fiunt à tali prælato in præiudiciũ ecclesiæ. Si tñ acquirit, tenet, & nõ cassabitur,ſm Bar.Et secũdò, q̃ quis sit schismaticus, & vtrum sit excommunicatus cum fautoribus, & similiter qui dicit ecclesiam Romanã non esse caput ecclesiarum,& multa ad hoc pertinentia,habẽtur J.Schisma.§.v.¶ *Nona est in cap.excõicationi de rapt.vbi excõicantur omnes qui Christianos naufragiũ patientes dãnata cupiditate spoliãt rebus suis : nisi ablata restituant q̃ primum poterunt , ſm Pan.ibi quod etiã glos.tenere videtur. Sed Io.And.dicit,q̃ requiritur monitio ante quàm non erant excommunicati, quod Sum.Ang. non placet,& tamen est verũ, vt patuit J.
31 Excõicatio.vij. excõicat.xx.¶ * Decima est in c. nouerit, de sent.excom.vbi excõicantur primò oẽs facientes seruari statuta vel consuetudines,quæ sunt cõtra ecclesiasticam libertatẽ,secundò oẽs qui dicta statuta deleri non fecerint de capitularib' suis intra duos mẽses à publicatione huius

sententiæ, tertiò , ipsi statutarij & scriptores statutorum: quartò,Potestas,consules,rectores,& cõsiliarij locorũ,vel hmõi consuetudines , & statuta edita fuerint , & seruata: quintò, omnes indicantes secundùm hæc:& sextò,omnes redigentes in publicã formã iudicatã. Nec vitant istã sententiã secundùm Pan.vbi prędicti licèt in fine statutorum ponant statutũ,q̃ si qua sunt statuta contra ecclesiasticam libertatem,habeãtur pro non scriptis, sicut cõiter fieri solet , quia per hoc non est satisfactum dictæ constitutioni: sed exiguntur ista statuta deleri de libris. Et ita not.Bart. in auth.cassa.C.de sacrosan.eccl.¶ Primò verò dubitatur, quæ statuta,vel cõsuetudines dicãtur cõtra ecclesiæ libertatẽ? Et dico secundùm Pan.in d.c.nouerit,de mente Ian. & est cõis opin.doct.q̃ sunt ea quę veniunt cõtra priuilegium concessum ecclesiæ vniuersali à Deo , vel Papa, vel Imperatore,de quo habes J.Immunitas.Secus autẽ si concessum esset ecclesiæ particulari.Huiusmodi autem statutũ est secundũ quosdã , vt recitat Arch.secundùm veritatẽ illud quo cauetur,vt nullus offerat,nisi in magnis festiuitatibus,vel nisi tãtùm, vel q̃ super mortuo nõ sit nisi talis pãnus,vel tot cerei,vel hmõi.Sed tamẽ ista verba intelligit Sum.Ros. q̃ fiunt in odium & iniuriam clericorum: non aũt,q̃ fiũt ad restringẽdum põpas indiscretas & immoderatas ciuium, se inuicẽ aut superare aut æquare irrationabiliter satagẽtium, quod Pan.tenuit in simili in quodam cõsilio incip.stãte quadã cõstitutione:in qua dicebatur,q̃ mater de bonis mobilib' poterat disponere ad pias caus.s de tertia parte,residuum autem filiis delinquere tenebatur.quæ cõstitutio videbatur auferre libertatẽ donãdi ecclesiis.Sed ipse cõcludit,q̃ nõ directè,vel non indirectè,quia nõ est in odiũ ecclesiæ, nec ꝓhibet homines generaliter dare ecclesiæ : sed auget portionẽ debitã filio,& 34
in tali portione sic aucta prohibet testari. Secus autẽ vbi qui simpliciter prohiberetur alienare in ecclesiã directè, vel indirectè,eò,q̃ bona deferãtur aliis,& sic procedit qõ Io.And.quã haber J.Excõicatione.23.§.1.de quo etiã Pan. in alio consilio incip. præsens dubium. Sed de hoc J. Immunitas. 1.& 2.& specialiùs J.Statutũ.2.§.vl. Est etiam ſm Bar.in auth.cassa. C de sacros.eccles. hmõi statutum illud quo clerici timidiores & laici audaciores sunt ad nocendum,sicut,verbi gratia,si statuatur,q̃ occidens laicum puniatur grauiter,occidẽs verò clericũ soluat decẽ florenos. Non autem est cõtra libertatem prædictam,ſm eũdem,si statuatur, q̃ idẽ ius fiat clericis in foro seculari, quod laicis in ecclesiastico,quia, inquit, nulla iniuria fit clericis si redigantur ad formam iuris cõis.J.Statutũ.§.2.par.8.¶ Secũdò * dubitatur,q̃ prædicti ligẽtur? Et dico ſm Host.& 32
Ber.quòd hæc cõstitutio modo ligat omnes, quia hi duo menses,de quibus hic fit mentio, iamdudũ fluxerunt,licèt quidam dicant eos incipere à publicatione facta in singulis locis,quod ſm Io.And.minus est verũ.Vnde statutarij, & scriptores & seruari faciẽtes statim ligantur.Potestates autem,consules,& rectores, qui possent hæc statuta ignorare ligãtur ex quo certificati sunt & obedire possunt delendo,aut non seruari faciendo,& negligunt:quod tamen posse arbitrio boni viri determinabitur : vt si hoc sciuerũt nocte aut die festo solẽni,quo non potuit cõgregari consilium : vel tpe infirmitatis.Et cõsentit Host.Io.An.Asten. Pan.& cõiter doct.Sed tamen intellige secundũ Arc.q̃ nõ ligantur rectores habẽtes potestatem tollendi statuta nisi secundũ eã iudicent;aut nisi possint operari, q̃ deleãtur,& negligãt,& idem est de consiliariis dictorũ locorũ.vnde si ea delere possunt & negligant,incidunt,secundùm Inn.& Pet.de Anch. etiam si dedissent ad destructionem auxiliũ, & cõsilium.Imò ſm Host.in Sum.tenentur omnes prædicti officia deferere,q̃ verũ credo, q̃n nõ habent potestatẽ destruendi illa,& non aliter.¶ Tertiò, vtrum in prædictis excuset ignorãtia?Et dico,ſm aliquos,nullus videtur posse excusari allegãdo ignorantiam factis:ex quo statuta ita publicè sunt promulgata.Sed Host.dicit,q̃ ligantur quãdo sciunt , & idem cõiter videntur sentire doct. & consequenter excusat ignorantia,nisi sit affectata,vel crassa.Pet. verò de Anc.distingues dicit,q̃ excusat quidẽ à sententia excõicationis,ad quã requiritur dolus, sed nõ ab alia pœna.Si tñ statuta sunt quidem scita, sed ignorãtur esse contra ecclesiasticã libertatẽ,secũdùm Io.de Lig.cũ quo videtur sentire Pet.de Anch.nulla est excusatio,cũ sit ignorantia iuris.Sed verius dicit Inn.istos excusari , quia excõicatio non ligat nisi cõtumacẽ.xj.q.iij.certũ.& hoc tene,quia ignorãtia iuris aliquando excusat in foro cõscientiæ,cùm Papa nõ intẽdat ligare, nisi notabiliter negligẽtes in veritatis inquisitione.arg.de const. vt animarum.lib.vj.quia si excusatur subditus epi ignorãdo eius constitutionem sine sua negligẽtia,multò fortius subditus Papæ,qui interdum est in extremis terræ.maximè hodie vbi iura crescunt.

33 ¶ Quartò*an statutũ factũ per principales de vniuersitate liget vniuersitatẽ pœna excõicationis? Et dicit Asten.q̃ sic,si tota cõsensit,vel maior pars, aut factũ habuit ratum, aut si monita nõ emẽdat. De hoc tamẽ vide etiã ſ.Excõicatio.ij.§.iij.Addit autẽ idem, q̃ hac constitutione ligãtur etiam reges, & Imperatores, si contra fecerint.¶ Quintò, an nomine ecclesiæ hoc loco veniant laici,eremitæ,& reclusi? Et dicit Veruec.q̃ non,nisi se alicui probatæ religio-
ni subiecerint.¶ Vndecima*est in c.vbi periculũ.de elect. lib.vj.vbi excõicantur primò omnes, qui mittunt scripturam,vel nuntium,vel secretè loquuntur Cardinalibus,vel alicui eorum existentibus conclaui pro electione Papæ. ¶ Primò verò no.q̃ secundũ Arch.& Gem.vbi ad incidendũ requiritur nõ solùm locutionem,sed etiam missionem esse secretã.Vnde no.idẽ Gem.q̃ quãdo statutum aliquod enumerat plura prohibita, & vltimo prohibitio qualitatẽ aliquã restrictiuam adiungit , illa qualitas restringens ad omnia enumerata refertur.Et secũdò,q̃ non incidunt,qui cõclaue ingrediuntur ad loquendũ pro his tantũ quæ ptinent ad electionẽ de voluntate omnium Cardinalium ibi præsentiũ,vt ibidem dicitur,sicut aduocati,vel iuris periti, aut religiosi,vel tabelliones secundũ gl.¶ Duodecima*est in eod.c.vbi periculum.de elec.lib.vj.vbi excõicantur oẽs domini,rectores, aliiq̃ officiales cuiuscũq̃ dignitatis aut conditionis existant, qui diligẽter nõ obseruant, aut fraudem circa ea cõmittunt quæ ibi præcipiuntur obseruanda in morte summi pontificis morientis in terra eorum. quod secundùm Gem.verum intellige , nisi impedirentur de iure,vel de facto ad talia seruãda : quia sic nõ ligarẽtur. ¶ Primò verò quæritur, quæ sint horũ pœnæ sit contrafaciant ? Et dico q̃ statim dicta morte audita rector ciuitatis,in qua electio faciẽda est coram clero, & vniuerso populo ciuitatis ad hoc specialiter cõuocatis , præstare debet corporale iuramentum, q̃ totum ordinem dictæ cõstitutionis diligẽter obseruabit, quod si nõ faciat,aut fraudem committat ,primò est ipso facto excõicatus, quod verum est non solum si deficiat, sed etiam si excedat plus grauãdo Cardinales, quàm ibi dicatur, secũdùm Io.And.sicut & modum excedẽs in se defendẽdo,& secundò est perpetuò infamis,tertiò non põt habere dignitatẽ, [illegible] aliquod officiũ publicũ,quartò præbendis & cęteris [illegible] à Ro-

mana, vel alia ecclesia tenet, est ipso facto priuatus, & ad ipsas ecclesias reuertuntur cum pleno iure disponendi de eis, quintò, ipsa ciuitas est interdicta: & sextò caret pōtificali dignitate. ¶ Secundò quæritur, quæ sint seruanda secundū illam cōstitutionē? Et dico, ꝓ primò Cardinales in ciuitate in qua Papa cum sua curia residebat, & mortuus est, præsentes tenētur expectare absentes per decem dies: licèt secūdùm gl. nō citetur, quibus elapsis, etiā si nō venerint, cōueniāt oēs in palatio, in quo idem pōtifex habitabat, cōtenti singuli vno seruitore clerico, vel laico, vt elegerint, vel duobus, si aliqui manifesta necessitate cogūtur. Secundò, ꝓ in eodē palatio conclaue vnū omnes inhabitent, nullo interueniēte pariete medio, vel alio velamine, puta cortinarum. Tertiò, ꝓ illud conclaue ita claudatur vt nullus exire valeat, vel intrare, relicto aditu ad secretam cameram pro necessitatibus corporalibus. Quartò, ꝓ nullus ad eos accedere, aut secretè loqui, vel nuntiū, aut scripturā mittere possit, nisi, vt dictū est de volūtate omnium. Et quintò, ꝓ in eodē cōclaui pro victu ministrādo dimittatur fenestra cōpetens, per quā nullus exire possit, vel intrare, secūdùm gl. Sextò, ꝓ si post tres dies ab ingressu loci electio facta nō fuerit, per quinq; immediatè sequentes tam in prādio quàm in cœna, nō habeant nisi felculū vnū. Septimò, ꝓ si post hos quinq; dies electio facta nō fuerit, tunc eis ministretur solum panis, vinum, & aqua, donec sit electio facta. Octauò, ꝓ pēdente dicta electione Cardinales nihil lucri percipiāt de camera Papæ, nec aliud lucrū vndecunq; prouenies ipsi ecclesiæ, sed custos dictę cameræ omnia reseruet futuro pontifici, & si quid lucri eo tpe de camera dicta percipiūt ex tūc suspēsi sunt à perceptione fructuum suorum beneficiorum quousque hmōi lucrum restituant. Nonò, ꝓ interim Cardinales de aliquo negotio se non impediant: nisi fortè oporteret defendere aliquam terram ecclesiæ, vel aliud euenire tā euidēs & graue periculum, ꝓ omnes Cardinales cōcorditer iudicarent prouidēdum esse. Decimò, ꝓ si quis ex eis dictum cōclaue intra dies decē nō intrauerit, aut absq; manifesta causa infirmitatis exierit, vlterius ad electionē nō possit admitti. Vndecimò, ꝓ si quis ex eis infirmetur, sine eo ad electionē procedi possit: & causa cessante, debeat admitti. Duodecimò ꝓ si Cardinales absentes intra terminum decem dierum superuenerint antequam electio facta sit, intus admittatur cū moderamine seruientiū, & clausura, cibo & potu, vt dictū est. Decimotertiò, ꝓ si Papa moritur in comitatu siue territorio. i. diœcesi illius ciuitatis, in qua erat cū sua curia, Cardinales in dicta ciuitate pro electione cōueniant: nisi esset interdicta, vel ecclesiæ Romanæ rebellis: quo casu in alia viciniore conueniant, cum clausura & aliis ꝛ. dictis. Si tamen electio in ciuitate interdicta celebretur, nihilominus valet, secūdùm gl. Fallit hoc qñ audientia causarum, & literatū apostolicarū remānsit alibi. i. in alia diœcesi, secundū gl. quia ibi. i. in alia diœcesi electio celebrabitur, etiam si tpe mortis vacaret audientia, nisi fortè ante mortem ordinatū esset per Papam de curia transferenda, quia tunc cōstitutio, vbi periculū, vt in cle. ne Romani. de
36 electione. ¶ Tertiò, *an expectare teneātur prēsentes Cardinales, si absentes tātùm distāt vt intra decem dies cōuenire nō possint? Et dico, secūdùm gl. ꝓ sic: quia potuerunt iterante mortē inchoasse audita infirmitate, vel alia causa: ita ꝓ intra decem dies adierunt. ¶ Quartò, quæritur, an agere possit, de contemptu Cardinalis debito tpe non expectatus? Et dicit glo. ꝓ si electio facta est ab omnib. aliis, vel à duabus partibus, eo non computato, nulla obstat exceptio: & sic nec actio, vt ext. eo. c. licèt. & ff. de superfi. l. j. §. ait. in fi. ¶ Quintò queritur, an præsentes elapso decennio pauciores tertia parte possent eligere? Et dicit gl. ꝓ sic: quia quod dictum est ꝛ. de electo à paucioribus, quam duabus partibus Cardinaliū, intelligitur de duabus partibus præ-
37 sentium. ¶ Sextò * an Cardinalis nolens stare inclusus ratione infirmitatis, & suæ voci renuntians, admittetur si redierit? Et dicit gl. secundùm Host. qui de facto istud contingit, ꝓ sic, sed de factis tpe medio conqueri nō poterit. ¶ Septimò, an Cardinalis superueniens die octauo à die inclusionis statim compellatur stare victui cęterorum? Et dicit gl. ꝓ sic, licèt non fuerit in culpa, quia sæpe quis sine culpa punitur ex causa, adde quia posset esse pertinax, & possibiliter electionem sua voce validandā procrastinare. ¶ Octauò, vbi debeāt Cardinales cōuenire si Papa moriatur in mari? Et dicit glo. ꝓ in ciuitate, per quam dictus locus mari distinguitur: puta in Pisis, si mare dicitur Pisanum, ꝓ si per nullā distinguitur, in viciniore conuenient.
38 ¶ Decimatertia * est in c. sciant cuncti. de elect. lib. vj. vbi excōicātur oēs qui per se vel per alios spoliando seu aliàs iniustè persequendo grauant in beneficiis clericos, seu in aliis bonis, vel quaslibet personas ecclesiasticas, aut eorum consanguineos, vel ecclesias, monasteria, seu cætera loca pia, ex eo, ꝓ tales personæ ecclesiasticæ eligere noluerunt aut nolūt eum pro quo rogabātur. Primò verò circa intellectū dictorum nota quod dicitur spoliādo, per quod ſm Arch. & Gem. ibi intelligitur ablatio latenter & vastatio quocunq; modo innadēdo immobilia, aut per vim publicè rapiēdo mobilia, siue fraudulēter per dolū, dicitur etiā cōsanguineos. ſ. vsq; ad septimum gradū. secundùm Gem. secundùm quem etiam non est locus huic pœnę si grauētur affines. Facit de appel postremo. in gl. ¶ Secundò, no. ꝓ in prēsentatione, postulatione, vel cōfirmatione hęc pœna locum habet secundùm glo. dummodo habeat fieri ab ecclesiastica persona, non autem si patronus est laicus: quia cōstitutio dicit clericos, vel ecclesiasticas personas: & glo. in verbo, ecclesiasticas, dicit vt sunt cōuersi, templarij, vel hospitalarij: qui licèt non sint clerici, sunt tā ecclesiasticæ personæ. 17. q. 4. quisquis. Et idem dicit Gem. ibi de confe-
39 rente & postulāte. ¶ Ex* quo collige, ꝓ cōstitutio pœnalis cōcernens fauorem ecclesiæ extēdenda est ad aliū casum quàm expressum, dūmodo & ille fauorem ecclesiæ cōcernat. Et facit quod ꝛ. dictū est Excōicatio. 12. excōicatione. 8. dubio. 3. ¶ Tertiò not. ꝓ an mādatarius. i. qui alteri⁹ mādato aliquid prædictorum operatur, sit excommunicatus nécne: secundùm Petr. de Anch. Gem. ibi distinguit, quia aut scit qualitatem facti. i. hoc esse in contemptu eligere debentis, & est excommunicatus. Et sic limita, & intellige glo. ibi. Aut hoc ignorat, & nō erit excommunicatus, quia non facit in contemptū canonis. Et facit. c. si verò. de sent. excom. & placet hæc opinio Io. de Imol. & sequitur eam Sum. Ang. Sed punietur alia pœna. Sed verius & tutius Arc. quem sequitur Arch. disputata quæstione concludit, ꝓ ligetur mente huius. c. etsi nō verbis, maximè cum particeps ī crimine, & sit actor mali. Sed hoc intelligo verū vbi grauat iniustè: quia licèt non agat in contemptum canonis: tamen cum pœna legis naturæ incurrit pœnam legis scriptæ, iuxta ea quæ habes ꝛ. Excōmunicatio. 5. §. 3. ¶ De-
40 cimaquarta * est in c. generali, de elect. lib. 6. contra vsurpātes sibi de nouo ius patronatus in locis piis, vel iura aut bona vacantiū ecclesiarū, vbi sic dicitur: Sancimus, vniuersos & singulos, q. regalia custodiā siue guardiā aduocationis, seu defensionis titulū, in ecclesiis, monasteriis, seu quibuslibet aliis piis locis, de nouo vsurpare conantes, bona ecclesiarum, monasteriorū, aut locorum ipsorū vacantium occupare præsumūt, quantæcunq; dignitatis honore præfulgeāt: clericos etiā ecclesiarum, monachos monasteriorum, & personas cæteras locorum eorūdem, quæ hoc fieri procurant, eo ipso sententiæ excōmunicationis subiacere. ¶ Primò verò dubitatur de intellectu verborū, & dico, ꝓ dicitur primò vniuersos, quādo scilicet vniuersitas, & singulos, qñ psona suo nomine prædicta vsurpat, & verbum masculinū prolatum à canone, cōprehendit fœmininum, quod probatur. xvij. q. iiij. si quis, nisi per eadem vel alia iura fœmina excipiatur. Io. And. quod Arch. intelligit de ca-
41 none puniente crimina. ¶ Dicitur secundò regalia, secundùm Arch. id est, ea quæ capit rex ecclesia vacāte, vt in regno Frāciæ & Angliæ patet, vbi regalia vocātur iura regis in quibusdā ecclesiis vacātibus cōpetentia, quibus ordinatis de prælatis illa percipiūt prelati, & nō rex. ¶ Dicitur tertiò, custodiā siue guardiā; & secundū Arch. stat ly, siue, pro, id est, & hæc duo sunt idē: quia scilicet quidā dicunt se debere custodire ecclesiā vacātem, donec ei prouisum fuerit de prælato, cuius exemplū est in ecclesia Parmensi, vbi tales custodes laici & domini appellantur vice-domini, & et in Florentina: & quidam sub hoc nomine intelligunt comprehendi ius patronatus, quod nō credo, inquit, verum, sed intelligo simpliciter sicut sonat, quamuis aliter notetur ꝛ. de iure patro. hæc ille. Sed Io. And. exponit secundùm Bar. custodiam id est, ius patronatus, quod secundùm diuersas regiones sortitur vocabula diuersa. Et addit idem Io. Andr. ꝓ quocunque nomine censeantur vsurpantes de nouo tale ius in ecclesiis & aliis piis locis, & bona ipsorū locorū vacantium occupantes sunt excommunicati. Nota etiam, ꝓ idē est titulus aduocationis & defensionis: quia aduocatus dicitur defensor in ecclesiis. ¶ Dicitur quartò de nouo, id est, à xl. annis citra, secundùm Bar. & Ioan. And. per c. fin. de consuet. ¶ Dicitur quintò occupare, quod sumitur in malam partē, & propriè mobilia dicuntur occupari, immobilia inuadi, licèt sæpè vnum pro alio ponatur, vt dicit Ioan.
41 And. ¶ * Secundò dubitatur, quot requiruntur ad hoc, ꝓ dicti vsurpatores istā sententiam incurrant. Et dicit Gemi. ibi, & Pan. in c. conquestus. de foro compet. post Io. And. ꝓ requiruntur duo. Primò, ꝓ vsurpent prædicta iura de nouo, id est, à xl. annis citra. Secundò, ꝓ virtute illius vsurpationis occupent bona dictorum locorum vacātium. Et addit Bart. quòd non solùm si suprà nominata iura occupēt: sed etiā quodcunque aliud, per quod vsurpent dicta bona, incidūt in dictam pœnam. Et idem sentit Ioan And. vt patet ex dictis. Altero autem illorū deficiente locum habent antiqua iura de fo. compet cum sit, vt d. c cōquestus, & hęc est opinio communis. ¶ Tertiò, an prædicti sint ipso facto excommunicati. Et dicit Arch. quòd sicut auferens sacrum vel non sacrum de sacro loco, non est ipso iure excommunicatus, nisi hoc faciat cum effractione vel incēdio. de sen. excom. conquest. iuncta glo. sic auferens bona ecclesiarum non est ipso iure excommunicatus, nisi illa vacet, vt in d. c generali. quod autem dicitur. ij. q. iij. canonica, de violatio ecclesia. & xvij. q. iiij. omnes, de raptorib. bono. eccles. quòd sunt excommunicati, intelligendum est secundùm Richa. in iiij. de violatione & raptu cum effractione aut violētia
42 personali & huiusmodi. ¶ * Decimaquinta est in c. indemnitatibus, de elect. lib. 6. vbi excommunicantur deputati, aut vocati ad dirigēdas moniales in electionibus, qui non abstinent ab his, per quæ inter eas posset orini discordia in electionibus ipsis, vel iam orta nutriri. ¶ Primò verò quæritur, qui sunt hi, qui possunt incidere. Et dicit gl. ꝓ sunt vt religiosi, consiliarij, aduocati, discreti viri, imò & religiosę vel aliæ discretæ mulieres. ¶ Secundò quæritur, quæ sunt hæ moniales. Et dicit Gemi. & not. ex tex. ꝓ hæc pœna locum habet nedū in monialibus regularū approbatarū, sed etiā in his, quę nō renunciant propriis, nec faciunt professionē regularē in vna de religionibus approbatis, sed viuūt sicut canonici seculares in secularibus ecclesiis, si vocati ad eas dirigendas nō abstineant à prædictis. ¶ Tertiò quærit, an non vocatus ad electionē, aut vocatus alia causa quàm ad dirigendū electionem, incidat in hanc pœnā, si discordiam nutriat. Et dicit Gemi. ꝓ non, & hoc tene: quia con-
43 stitutio est pœnalis. ¶ * Decimasexta est in c. hac constitutione, de off. delegg. lib. 6. vbi excōmunicantur procurantes, ꝓ conseruatores sibi dati se intromittant de aliis quàm de manifestis iniuriis & violentiis, seu ad alia, quæ iudicialem indaginem exigunt, suā extendunt potestatē, alij autē, quorū non sunt cōseruatores, nō incidunt, secūdùm Gemi. nisi post excōmunicationē participent cū prædictis in crimine criminoso. De hac materia vide ꝛ. conseruator. Est & alia excōmunicatio in eadem rub. in vj. in c. super gentes, quod c. communiter non habetur, sed est extrauagans, de qua dic vt ꝛ. Delegatus. §. xj. ¶ Decimaseptima est in c. vnico, de his quæ vi metūsve cau. fiunt, lib. 6. vbi excōicantur absolutionē vel reuocationē ab ecclesiasticis censuris per vim aut metū extorquentes, quod ſm glos. & Arch. ibi, intellige si absolutio vel reuocatio facta sit, aliàs etiā si metus sit illatus, nō habet locum ista sententia. Primò verò nota pro intellectu verborum, ꝓ ſm Io. And. absolutio dici pōt solennis, quæ fit secundū formam ecclesiæ, reuocatio autē verbalis sine solennitate, vel vbi excōmunicatio tenuit, dī absolutio, reuocatio verò vbi non tenuit interdictum, tñ propriè dicitur relaxari, ſm Arch. Vis est secundùm Ioan. And. maioris rei impetus, cui resisti nō potest, scilicet commodè. ff. eo. l. j. Metus autem est trepidatio mentis, instantis vel futuri periculi causa. ff. eo. l. j. Et exigitur, ꝓ præsens sit metus, licèt futurū periculū. Quæ autem ad iustū timorem sufficiant. Archid. relinquit arbitrio boni viri, secūdùm id, quod dicitur in glo. in plurib. bus aliis, extrā eo. tit. cum dilectus. Pet. aūt de Anch. dicit, ꝓ est metus mortis vel cruciatus corporis, vel talis qui cadere posset in constātem virū, quod iudicis arbitrio relinquitur. Et idem dico de iudicio vel cognitione, an aliquid sit factū metu publicæ potestatis. ¶ Secundò not. ꝓ secundū glo. in hanc pœnam incidit, qui sic absolutionem extorquet à sentētia excōicationis ēt iniusta, quia eam debuit humiliter petere, & similiter à sententia suspensionis cuiuscunque. ſ. ab officio, beneficio, siue ab ingressu ecclesiæ. Et similiter si inferens metū alius sit ab excōicato, incidit ipse inferens, & etiam ipse excōicatus, suspensus, vel interdictus incidit, si hoc mandauit illi, vel factū eius nomine ratum habuit, de cler sciant, lib. 6. & de sen. excom. cum quis, eo. lib. 6. Et similiter incidit inferens metū per pœnā amissionis rerum. hæc omnia glo. ¶ Tertiò not. ꝓ hanc pœnā non incurrit, primò qui cōpulit p vanū metum, quem quis timere nō debuit, ſm gl. quia talis non inducit rescissionem, nec propriè metus appellatur. ff. quod met. cau. l. metum. Vnde excōicationem facit incurrere ille metus, qui putatur iustus ad reuocandum ea, quæ propter illum facta sunt, alius verò non. Nec secundò ille, qui extorquet isto modo absolutionem ab excommunicatione minori. arg. c. fi. quem, de sent. exc. ¶ Quartò, ꝓ licèt videatur esse idem iudiciū de excōmunicatione per vim extorta, scilicet ꝓ non valeat ipso iure, vt si quis iudicem compuli

pulit excōmunicare:quia per ius ligandi vel soluendi dominus esse voluit.de pœn.dist.i.verbum.tñ hoc nō est verum:sed valet secundum Gul.xj.q.iij.quatuor.Et ratio est: qa vtrobiq; animæ cōsulitur,quod in dubio faciendū est, potest tamen per exceptionē elidi, vt ibi,secundū Io.And. 46
¶ Quintò, ꝙ si absoluens per merum postmodum ratum habeat quod fecit,nihilominus inferens metū excommunicatus est secundum gl.quia statim ab initio ligatus fuit.
44 ¶ *Decimaoctaua est in c.mulieres.de iniur.lib.v.vbi excommunicatur qui fraudulēter fingit casum,vt iudex personaliter vadat ad mulierē pro testimonio eius accipiendo.Et hoc intellige verum si fictor sit ipse iudex Vnde gl. dicit,ꝙ iudex, vt posset dominā visitare,faciebat eam nominari in testē:siue sit alius:qa est malo cōsentiēs. Et hoc etiā intelligitur, ſm aliquos, siue vt ꝑsonaliter vadat, siue vt mittat, licēt nō habeatur ex tex.intentio legis est vitare nefanda, quæ interdū & frequēter & ꝑ mediū melius procurātur.quem sensum videtur tenuisse Archie.in iij.parte. tit.25.c.45.sed quia constitutio est pœnalis,melius intelligitur solū si ꝑsonaliter vadat. Et similiter intellige secūdùm Io.And.etiā in iudice laico. Si tamen iudex non iret, licēt fingatur casus,nō est locus huic pœnę,secūdùm Io. And.imò expedit, ꝙ perduxerit ad effectū eundo aut mittendo.Si etiā iudex iret innocenter, nesciēs fictionem,aut eam improbare nō potens,non incidit:quia tex.nō excōicat euntem,sed fingentem,nec pœnæ sunt extendendę,esset tamen eo casu excōicatus fictor. ¶ Decimanona est in c.hoc consultissimo.de reb.eccl.nō alie.lib.6.vbi excōmunicantur omnes cuiuscunque cōditionis cōpellentes prælatos vel ecclesiasticas personas ad submittendū ecclesias, subiiciendo bona immobilia,vel supponēdū iura ecclesiarum laicis, vel recognoscendū seu profitendum se tenere ab illis tanquā à superioribus, vel ad statuendum eosdem laicos tāquā patronos vel aduocatos ecclesiarū seu bonorum ipsarū in perpetuū, seu ad nō modicum tempus, sine capituli cōsensu, & licentia speciali sedis Apostolicæ.Vbi not.ſm gl.ꝙ vt incurratur ista pœna, requiritur primò ꝙ illa bona sint immobilia, vel iura,quæ in immobilibus cōputentur.Sedò,ꝙ supponātur tāquā sint sua,vel recognoscant ab eis Tertiò,ꝙ nō sit ad modicū tempus,quia si esset ad tps modicū ex iusta causa cum capituli cōsensu non esset locus pœnæ.Et dicitur tps modicū x.annorū,ſm eandem gl.vel ad arbitrium iudicis,ſm Gul.& Car.quartò,ꝙ fiat sine licētia capituli vel Papæ.¶ Excōicantur etiam ibi oēs laici,qui ex licētia Papæ,& cōsensu capituli cōtractus inierūt de ecclesiasticis immobilibus, vel iniēt in posterū, si aliquid plus quàm importat natura cōtractuū ipsorū, vel 47
pactū in eis factū vsurpauerint vel exegerint,si moniti cōpetenter non desistant,restituendo etiā vsurpata.Vbi dicit Arch.ꝙ si est cōtractus emphyteuticus,accipiant quod est à iure permissum,& non vltra,& sic de aliis,& non sufficit desistere,nisi restituantur vsurpata. & Io.And.dicit monitionem competētem trinam,nisi facti necessitas aliud suaderet. ¶ *Vigesima est in c.vnico.de rel.do.lib.vj.vbi excōicantur primo oēs nouū ordinem aut religionem inuenientes, vel habitū nouæ religionis assumentes.Intellige, scilicet vt cū aliis simul viuant, seorsum autē assumere nō prohibentur, vt dicit glo.& idem habetur in quadam extrauagāte Io.xxij.quæ incipit,sancta mater ecclesia,quam adducit Abbas in c.fin.de relig. do. Secundò excōicantur oēs fratres mendicantiū ordinū post cōsilium Lugdunense institutorū,qui aliquid in proprio habere nō possunt ex eorū regula.Si aliquē ad professionem recipiūt, siue si domos vel loca eorum alienant sine licentia sedis Apostolicæ spāli,aut etiā ſm Arch.si alienāt mobilia.Excipiuntur tñ in tex.ab ista pœna fratres prædicatores & minores,Eremitarum S.Augustini,& Carmelitarum. Concilium verò illud celebratum fuit ab Inn.iij.anno Domini 1215.¶ *Vicesimæ prima est in c.quanquā.de censi.lib.6.vbi excōmunicantur quicunque per se, vel per alios suo nomine vel alieno ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis exigunt pedagia pro rebus suis propriis quas deferunt, vel deferri faciunt, non cā negotiationis. Sed intellige si sunt personæ singulares quæ hoc faciunt,vt dicitur in text.& extenditur etiam ad cēos, secundùm Archi.vniuersitas autē vel collegiū non excommunicantur,sed sunt interdicta ipso facto,vt dicitur in tex. Hodie tamen hæc sentētia est papalis, vt dictum est ſ̄. Excommunicat.vij. excommunicatio.xix. & xxxij. ¶ Primò verò nota, ꝙ negotiator, ſm Ioan.And.post Arch.propriè est,qui rem emit vt integram & immutatam vendendo lucretur,& sic est idē quod mercator,quem Chrys. in quadā homil. eodem modo diffinit.lxxxviij.dist.c.eijciens. Vnde non est negotiator qui rem vendit integrā & immutatam, nec qui rem sic vendit,sed hac intentione nō emit, sed ad suū vsum empta statim occurrit sibi lucrū, secūdùm istam diffinitionem,in qua in veritate ponitur ly,vt ꝑ quo Sum. Ros.habet falso ly,&. ¶ Secundò not. ꝙ sequitur ex dictis ꝙ nō est negotiator,q rem emit vt sibi sit materia aliquid inde operandi.dist.lxxxviij.eijciens,vnde Fede.de Senis in quadā quæstione consuluit,ꝙ monasteriū S.Galbani diœcesis Vulteranæ habens venā ferri in insula Belben. fodiēs & inde faciens ferrum vt lucretur, non tenebatur ad pedagium,etiam si hac de causa venam emisset, sicut nec faber emens ferrū vt inde gladios faciat: quia tales vocātur potius artifices q̄ mercatores.Sed verius scripsit Pet.de Anch. ꝙ si venā emisset,& ꝑ magistros educeret ferrū,esset negotiatio mista artificio, quia tūc nulla versatur industria clericorum. Si autem monasteriū habet venam, & per operarios fieri facit,& posteà vendit:secus,quia sicut de frumēto & aliis fructibus, ita nec de ista materia soluere tenet,quæ appellatione fructuum cōtinetur.l.diuortio.§.si vir in fundo.ff.solut.matr. Adde etiam secus si emit quidem, sed per monachos ferrū educit. ¶ Tertiò nota, ꝙ etiam sequitur, sicut etiā dicit Panor.in consil.vj.incip. casus super quo,ꝙ clericus vendendo vinū,bladum,oleum,& similia recollecta de rebus suis, nec negotiatur, nec tenetur ad gabellas, si tamen inquit,emeret rem vt eam integrā venderet lucri causū, soluere teneretur secundùm patriæ statuta, & idem intellige si aliquid emat in vsum suū, quia soluere non tenetur,cum non sit negotium propriè.¶ *Quartò nota, ꝙ Zabar. quærit an locum habeat quod hic dicitur de pedagiis,in gabellis & datiis quæ læuantur in ciuitatibus Lombardiæ.Et dicit,ꝙ sic,secundùm Stepha.quia idem est iuris de ipsis.argu.xxiiij.q.iij.putat. & c.plerique.de priuileg. c. quanto.hæc ille. & tam ipse quàm Ioā.de Lign.dicit,quòd secundùm hoc tota Italia est interdicta,& clerici hoc non seruantes irregulares,& idem Ioan.And.Sed hodie,secundùm Arch.taliter excōmunicati non sunt vitandi, nisi denuncientur,imò nec tale interdictū est seruandū,vt dictum est suprà, per constitutionem Constantiensem, in titu.Excommunicatio.v.§.iij.¶ Quintò, ꝙ si statutum fiat vt vendens vinū vel huiusmodi teneatur soluere duos denarios regi vel communitati,secundùm Cy.in l.omnis.C.de epis. & cler.clerici soluere nō tenentur.Et idem Pet.per d.l.omnis. vbi etiam dicit Bal. quòd de bonis præbendarum suarum venditis gabellā soluere nō tenentur, nec ad portam.

Et

Et idem Io.de Lig.& licēt S.Bon.& Arch.à regum tributo eximant tantùm Christum,& perfectē,& sequentes illum omnia tēporalia dimittendo:de quib.intelligūt illud Mat. xvij. Ergo liberi sunt filij tāmē dictum illorū procedit de iure antiquo Decretorū:secus per Sextum, & Clemētinas.
48 ¶ Sextò*not ꝙ coloni colētes prædia ecclesiastica ad medium,vel afficū,soluere debent gabellā & collectā impositā per iudicē secularem de parte fructuū cōtingētę illos secūdùm Gem.in d.c.quanquam.de mente Fed. quia pars rustici subiecta est dño tpali,cū separatorū separata sit distinctio.& addit, ꝙ si clericus locat fructus ad firmā, emptor ecclesiæ priuilegio non gaudet:imò si portat fructus ad ciuitatē, soluet gabellā.¶ Septimò not.ꝙ emptores redituū clerici,vel ecclesiæ,vel regis, vel baronis, qui in his volūt illa immunitate gaudere,qua prædicti & venalia sine pedagij solutione transferre,hoc facere nō possunt,ſm Dir.lib.iij.de mēte Arch.¶ Octauò not.ꝙ si clerici sponte soluūt gabellariis nō extorquētibus ab inuitis, nō sunt isti vel illi excōicati,secundùm gl.& Pan.in cle.qm̄.de immu. 51
eccl.qa exigere est ab inuito extorquere. Imo dico ꝙ nec etiā clerici si soluerēt extorquētibus,vt in d.clem.qm̄.quæ reuōcat.c.clericis.in vj. eod.tit. tamen ſm Card.ibi clerici etiam sponte talias, vel hmōi soluere non debēnt sine li-
49 centia Papæ, vt dictum est ſ̄. ¶ Vicesima secunda*est in c. qm̄ de immu.eccl.lib.vj.vbi excōicātur omnes qui recurrentes ad ecclesiasticum forū super causis ad illud de iure, vel antiqua cōsuetudine, vel impetratione à Papa pertinentibus,per se vel per alium impediunt ne coram iudicibus ecclesiasticis delegatis, vel ordinariis possint iustitiam obtinere,vel querelā de dictis causis proponere,cum dātibus cōsilium, auxilium, vel fauorem ad prædicta, nec tales debēt absoluī:nisi prius integrè satisfecerint tā iudici, cuius iurisdictionem perturbarunt, quàm parti perturbatæ,de iniuria,dānis,expēsis,& interesse.Et hęc est Papalis quantū ad iudices,qui sunt in curia:vt ſ̄. Excōicatio.vij. excōicatione.§.xx. dictum est quātum ad reliquos ēpalis. Si tamen ante satisfactionem absoluantur, absolutio non tenet, secundùm Archid.hoc specialiter litera prohibente, quæ.s.dicit,nullatenus absoluantur.Et idem videtur sentire Ioan.Andr. Sed Gem.in d.c.qm̄. videtur tenere contrarium,dicens ꝙ quando potestas datur aliàs nō habenti, si formam non seruauerit,actus non valet,vt not.glo.singularis in clem.j.de iure pat.Quādo autem habenti potestatem à lege fit prohibitio absoluendi,licēt forma non seruetur,valet ipso iure absolutio, vt in c.venerabilib⁹.§.vbi. de sent.excom.libr.vj.Vnde cùm ordinarij habeant potestatem absoluendi à sententia canonis non reseruantis:vt in c.nuper.de senten.excom.videtur,ꝙ valeat,& consentit Pan.in c.dilectus.el ij.de præbēdis. Sed prædicta intellige, nisi imponeretur clausula decreti actum irritans:quia hoc casu siue ordinarius siue alius quicunq; aliàs habeat potestatem,siue non,nihil facit absoluēdo,nisi seruet formam
50 mādati.¶ Vicesima tertia*est in c.eos.de immu.eccl.lib.vj. vbi excōicantur omnes seculares dominium habētes, qui suis subditis interdicunt ne prælatis,aut clericis,seu ecclesiasticis personis quęcunq; vēdant vel emāt aliquid ab eisdē,nec ipsis bladū molāt,coquant panes,aut alia obsequia exhibere præsumāt. Vbi not.Gem.ꝙ ad istam sententiam incurrēdam duo requiruntur.s.ꝙ illi habeant dominium, & ꝙ prædicta interdicant subditis suis. Vnde locum non habet in non dominis,nec in dominis, si aliis nō sibi subditis interdicāt, & exponit tpale, & dominium.i.seculare. ¶ Sed primò not.ꝙ si statutum fiat tale, ꝙ nullus vendere possit aut alienare immobilia alicui non subeunti onera communia: dicit idem in d.c.eos.ꝙ taliter statuētes dicta pœna non ligantur, quia non est contra ecclesiasticam libertatē,ex quo de ecclesia,vel ecclesiasticis personis mentio non fit,nisi illud extenderetur ad ecclesiasticas,nec esset absurdum dicere, ꝙ iudex ecclesiasticus posset illos,ad quos pertinet, cogere ad declarandū statutum, vt non respiceret contractus fiendos cū ecclesiis. extr.de hęr.lib.vj. statutū. Intelligo aūt extensionē fieri ad ecclesias ex fraude siue iniqua intentione statuentium, & ex practica siue executione.non statuentibus & dissimulata.¶ Secūdò no. ꝙ secundùm Io.And.in nouella.& Vin.& Alb.statuto laicorum facto pro vtilitate communi,puta, ꝙ vadēs de nocte soluat tātum, clerici nō sunt subiecti:sed per suum iudicem arctandi sunt.dist.xcvj.bene quidē. Secus aūt dicūt de dāno in pascendis pecoribus,vel ad aquā ducendis. tūc enim tenentur pastores de dāno propter mercedē quā accipiunt,& intelligunt isti etiam si pecora sint clericorum.
51 ¶ Vicesima quarta* est in c vt periculosa, ne cler.vel mo. li.vj.vbi excōicantur oēs religiosi tacitè, vel expressè professi aliquam religionem approbatā, temerè habitum suæ religionis scholis,vel alibi dimittentes? Et dicit temerè.i. sine causa rationabili, secūdùm omnes doct.quæ cā arbitrio boni viri diiudicabitur, secundùm Zenze.Sed aduerte,ꝙ omne licitū religioso,quod cum habitu cōmodè fieri nō pōt,vt balneatio,vel piscatio, in casu est causa rationabilis ad dimittendū ad horā, licēt nō semper ad aliū habitū induēdū.¶ Primò verò nota, ꝙ aliquādo dimissio habitus est sine pctō, & non temeraria.s.quia est text. iusta causa, secundùm Io.An.vt de vita & ho.cle.clerici.puta ex timore,vel causa medicinæ, vel huiusmodi.Aliquādo verò est cum pctō quidē & temeraria.i.sine cā rationabili,& tamen non est cum ligamine excommunicationis, sicut Pet. de Pal. dicit in iiij. ꝙ qui iocosa leuitate ad horam vt currat,vel lapidem proiiciat,deponit habitum, nō incidit in sententiam excommunicationis,quia non est verisimile Papam in his minutis tantū laqueum posuisse.hæc ille, quod dictum Pet.Sum.Ros.dicit periculosum valde: & tñ eadem cōcedit, religiosum non incidere portando vestes histrionum.i.virgatas & partitas, iuxta dicenda j.part.iij. Vnde ego dico illud valde rationabile esse, & statim sequenti particula probabo verum, quia non omni illicito apponitur sententia excommunicationis etiam in eodem genere, in quo aliquid sub ea sentētia cadit:sicut si feratur pro furto intelligitur pro notabili, quòd sit mortale, non autem pro modico,puta solidi vnius aut duorum,aut forte multo pluriū.Aliqn̄ verò est cum dicto ligamine, quod quando sit,Canonistæ difficultantur,vt ex dictis eorū patebit, quia dictā distinctionem non pōderarunt.¶ Secun-
52 dò*nota, ꝙ nūquam habitus à religioso professo dimittitur sine rationabili causa quin peccet, quia adeò est annexus ossibus monachorū,ꝙ in quocunque loco cōsistētes, siue in lecto quiescentes,constanter eo vti debent,vt dicitur.xxj.q j.vidua.& xxiij.dist.sanctimonialis, vt dicitur, ꝙ eo semper vti debēt, sed tamē non dimittit quis habitum incidens in sententiam excommunicationis,nisi illum dimittat eo modo quo est in vsu loquentium,qui dicunt religiosum habitum dimittere,quādo ab eo recedit dolosè, & ad vsum alium assumens.Quod patet primò quia tales incidentes in hanc sententiam dicuntur apostatæ,vt patet per Ioan.And.& Bern.& per glo.in verbo.horum,quæ dicit istos apostatare,& in verbo,professus,vbi assignat cām quare ligantur professi,quia ad seculum redire nequeunt,

quod

quod nihil esset dictũ, nisi ista dimissione esset cũ assumptione alterius habitus. Nec tamẽ intelligas, q̃ istri sint semper apostatę, ppriè, sed quantũ ad aliquid, assumptionem alterius habitus. Patet secũdò, idẽ ex ratione textus, quæ est, ne religiosi vagẽtur. Sinuerecundè non agniti per habitũ proprium. Et tertiò, idem patet ex pœnis quę istis inferuntur, quæ essent irrationabiles, si in eas incideret, qui extra monasteriũ in hospitio noctè sedretò ex cã non rõnabili, puta ex lasciuia, & illicita sensualitatẽ hominũ quietius, vel alicuius hmõi etiam cum pctõ mortali. Qtis enim rationabiliter crederet istum incurrere oẽs pœnas apostatarũ: & q̃ eligi nõ possit in abbatẽ, et si posset efficiatur bonæ famæ: imò, q̃ electus deiiciatur, vt dicunt Lau. & Iac. de Al. & Pet. & Arc. Et quartò idẽ patet, quia iura nõ inferunt sententiã excõicationis, vt s. dictum est Excõicatio. j. §. j. nisi propter mortale, cuiusmodi non est omnis temeraria dimissio habitus, cùm nullibi hoc præcipiatur; quia licet eo debeant semper monachi vti, tamen hoc debitum est honestatis, vt etiam dicit Ioan. And. & Arch. nõ autem necessitatis. ¶ Tertiò * nota, q̃ etiam si religiosus professus habitum dimittat cũ assumptione alterius, ad horam, non ad notabile tempus iudicis, aut boni viri arbitrio limitandum, non incidit, nisi fortè dimittat ex causa damnata, puta vt fornicetur, quia dicit Zenze. q̃ non dicitur quis assumpsisse quod statim est dimissurus. Vnde si religiosus vestem virgatã, vel partitam in momẽto assumeret, statim eam dimissurus, non dicitur eam assumpsisse. ff. de diuõr. l. diuortium. Vnde dicit idem in clem. quoniam. de vita & ho. cler. q̃ si clericus deferat nõ cõtinuè hmõi vestes partitas nec causa vsus proprij, sed ob festũ socij, qui militat, vel doctoratur, aut vxoratur, non incidit in pœnam illius clem: quia talia ratò occurrunt, & iura coaptantur his quæ sæpe fiũt. ff. de leg. l. ex his. Item ea quæ causa festi iocariè fiũt, obligationẽ nõ inducũt. ff de act. & obl. l. obligationũ. Adde, q̃ nũquam iura ligant in per se malis per sententiam anathematis, nisi pro mortali ex suo genere. Vnde si quis habitum dimittat vt fornicetur, secundùm Pet. de Pal. sine dubio est excõicatus, quod ego verũ credere, quãdo habitum dimittit relatiuè ad alios, puta ne cognoscatur: secus relatiuè ad se, puta propter voluptatẽ, quia in isto casu habitũ aliũ nõ assumit, nec se hominũ cõspectibus ostentat, & pœnæ restringendę sunt. Vnde dico istam dimissionem debere intelligi quando habitus dimittitur dolosè cũ assumptione alterius ad vtendum eo: secus vbi dimitteretur ad horã voluptuosè nullo alio sumpto, vel sumpto quidẽ sed nõ ad vtẽdũ, sed ad solatiũ ex leuitate iocosa. ¶ Quartò verò quæritur, an portãs habitũ, sic excõicatus & apostata? Et dico, q̃ sic, s̃m glo. in clem. quã. de vita, & ho. cler. & Lau. & Pau. dicentes q̃ religiosus portãs habitum sub capa, vel tabaro, est apostata & excommunicatus. Et ita fuit determinatum Bononiæ, & idẽ tenet Frã. de May. & intellige nisi subsit causa rationabilis arbitrio boni viri. Oppositum aũt tenuit Pan. in c. Deus qui. de vita & ho. cler. per text. illum iuncta gl. quia aliud est habitum ex toto dimittere, aliud non portare in superioribus, quia vt ibi patet in gl. pmittitur dimissio in superiori: & tñ interius portare tenetur, vñ pœna c. vt periculosa, nõ habet locum in isto, quia constitutio pœnalis non debet extendi saltem ad casum nõ habentem omnimodã rõnem, vt not. Io. And. in regula. odia. lib. vj. in mer. hæc Panor. cum quo trãsit Sũ. Ros. in titul. Apostasia. licet excõicatione. xvj. distinguat ante factum & post. Et similiter distinguit Sum. Ang. Sed tu dic etiã hoc esse verũ si subest cã rationabilis,

53

quæ si excusaret etiã ex toto dimittẽtem, aliter est falsum, quia tollitur ratio & vtilitas. d. c. vt periculosa. cum aquè vagari & omnia possit facere portãs habitũ latentem, sicut non portãs, omnino: ideò etiã post factum hic est cõdemnandus. vide J. Habitus. §. iij. ¶ Quintò * quæritur, an semper religiosus teneatur habitũ deferre? Et dico, q̃ sic, etiam in lectulo, secũdùm Pet. de Anch. quia hoc sentit canon in d. c. vidua. & in d. c. sanctimonialis, vbi etiã gl. addit, in lecto cum infirmitate. Sed Io. And. in nouel. sensit hoc verbũ nõ ita esse amatum, vt prima facie videtur, nec ligari hac sententia eũ qui in lecto habitũ dimittit, sed qñ sine eo hominũ cõspectibus se exhibet in habitu laicali, vel clericali sine iusta cã, licèt ex honestate semper illũ deberet deferre. Arc. verò addit, qd etiã nõ ligatur stãdo sine eo ex aliquã rationabili causa, puta vt dormiendo melius quiescat, sic in sacris vestibus appareat gibbus, vt quæ. at pulices, vt se balneet, vt aptius scindat lignũ, & huiusmodi. Petrus verò de Pal. addit, q̃ nec incidit dimittẽs ad horã ex iocosa leuitate, vt recitatũ est s̃. Angelica verò addit, q̃ ad incurrendã istã pœnam duo requiruntur. Primò, vt dimittatur habitus extra monasteriũ, non autem in monasterio, alioquin textus superfluè loqueretur dicẽs, in scholis, vel alibi: sed sufficisset dicere vbilibet. facit ẽt ratio d. c. vt periculosa, quæ est vt religiosis subtrahatur materia vagãdi. Secũdò, vt dimittatur temere. Sed Sũ. Ros. insequitur & reprehendit Ang. in primo dicto, dicẽs, q̃ etiã in monasterio quis incidit si sine habitu cõspectui secularũ se præsentet sine causa rationabili, & tãdem vtraq; summa difficultatẽ euadit per distinctionẽ ante factũ, & post factũ. Sed tu dic iuxta ea, quæ s̃. deducta sunt, q̃ licèt malefaciat quotiescunq; in monasteriũ, vel extrà sine rationabili cã habitum dimittit, non tamen incidit in hac sententiam semper, sed qñ dimittit non reassumptus statim, vel si statim, tamen dimittit propter causam damnatã cum relatione ad alios. ¶ Sextò quæritur, si habitũ dimittit, vt in religione alia citius recipiatur, an incidat? Et dicit Arch. q̃ sic. Si tamẽ s. ũ dimittẽs, alterius religionis habitũ statim sine medio sub induat, nõ incidit, s̃m Gem. Et ita consuluit Lap. allegatio. 34. Nec obstat verbum, religionis, quia vna est religio generaliter sumpta quò ad tria vota, & ita tenet Sum. Ang. & Ros. Sed tñ ista nõ sunt vera: quia talis est verè fugitiuus, qñ id facit sine licentia hoĩs aut iuris, cũ sit extra suũ monasteriũ, & se celet Abbati, siue subtrahat ei obedictię: quod sufficit secũdùm Io. An. & propter tales videtur additum ly suæ, cùm tñ, s̃m istum intellectum, sufficeret dixisse religionis, maximè quia plerũq; ratio huius legis in hoc casu æquè, & fortè melius, militaret, quãm si habitus secularis assumeretur, vt patet expertis religionum, vide J. Religio. vj. §. xv. item Habitus. §. ij. ¶ * Vicesimaquinta est in eo. c. vt periculosa, vbi excõicantur omnes religiosi qui accedũt ad quęuis studia literarum: nisi concessa prius licentia à suo prælato cum consilio maioris partis sui cõuentus. Et intellige si accedant extrà claustrũ, et si illa studia nõ sunt aliàs prohibita, puta ad studiũ Theologiæ, vel canonũ, secundùm doctores. Sed etsi licentiam habeant, & habitum dimittãt, nihilominus incidunt vt in eo c. patet. ¶ Primò verò quæritur, an ligetur Abbas vadens sine epi licentia? Et Gemi. dicit, q̃ non. Sed Archi. multa hinc inde dicit, & tandẽ cõcludit propter illud relatiuum, suo, quod videtur respicere immediatum prælatum illius conuentus, quia licet peccet Abbas, tamẽ non incidit in hãc pœnam, quia cõstitutio est pœnalis. Quod verò dicitur de licentia episcopi, videtur habere locũ in monasterio nõ exempto ab eius

54

55

ab eius iurisdictione. Mihi vr, q̃ cùm omnis prælatus habeat superiorem præter summum pontificem, omnis religiosus ẽt abbas, & prior relinquens gregem suũ, & ad studia proficiscẽs, sine licentia superioris sui mediati, vel immediati, liget: cum sit eadem rõ, & maior de prælato, sicut de subdito, & sic expressa ibi. s. vagatio. ¶ Secundò quæritur, an monacho dictam licentiam date possit episcopus sine consensu abbatis? Et Arch. d. cit q̃ nõ: vt hic, & arg. xiij. q. j. nõ dicatis. Vñ eam dabit abbas, vel tenens vices eius, qui propriè dr̃ suus prælatus. Sed mihi videtur contra omnem rationem, q̃ vbi tota authoritas abbatis ab episcopo depẽdet, puta, in nõ exemptis: q̃ inferior aliquid possit. i. abbas, & non superior. i. episcopus: nisi superior vtriusque ita ordinarit, vt de monacho præficiendo ecclesiæ. xvj. q. j. cum pro vtilitate, quod in proposito non habetur: quia qd dr̃, prælato suo, non oportet limitare ad proximum, maximè, quia in hac re episcopus nõ habet propriũ interesse sicut in alio casu. ¶ Tertiò quæritur, quid possit religiosus accedens ad studium cum dicta licentia? Et dicit Io. And. q̃ põt omnia, sine quibus in studio commodè esse nõ põt. Et addit Arch. q̃ si mutuum contrahit, tenebitur monasterio vsque ad modum probabilem: nisi actum fuisset, q̃ alius pro monacho sumptus inueniret. Si autem obligaret libros, vr̃ res alias pro scholari, vel alio, nõ valet obligatio: quia monachus seruus est monasterij. dist. liiij. multos, idem si fideiussit pro aliquo, hæc ille. ¶ Vigesima * sexta est in eodẽ c. vt periculosa, vbi excommunicantur oẽs doctores siue magistri, q̃ religiosos habitu suo dimisso legẽ, aut physicam audientes, scienter docere, aut in scholis suis præsumpserit retinere. Primò verò quæritur, an incidat doctor, si religiosus habitum nõ dimittat? Et s̃m Sum. Ros. gl. dicit q̃ non: quia pœna ista non est amplianda. Sed tu dic, q̃ gloss. illud nõ dicit, sed recitat & tam ipsa, quàm Arch. & Ioã. And. tenent: q̃ incidit doctor, saltem postquam monachus incidit. s. in sententiam, de qua s̃. Excommunicatio viij. §. 6. qa participat in crimine: & sic eadem, & nõ minori excõicatione ligatur: extrà, de sent. excom. si cõcubinæ. ¶ * Secũdò quæritur, si monachus domum habet iuxta scholas, ex qua potest audire lectionem, & doctor scit, ac legit, an sit excommunicatus? Et gl. dicit q̃ nõ: quia prohibere non põt, quin moretur in propria domo. ¶ Tertiò quæritur, an vi possit expelli de scholis talis monachus nolens exire sine metu excommunicationis? Et gl. siue Ioã. And. vr̃ tenere q̃ sic, & hoc tenet Dir. lib. ij. & dicit idem tenere Arch. arg. in c. veniens. de sen. exc. vbi monialis turbans officiũ, expulsa est de ecclesia sine metu excõicationis à sacerdote etiam commoto, qa ex ista cã facit. Vbi cõiter notãt doctores, q̃ text. loquitur indistinctè, siue talis eiiciens clericum prælationem habeat, siue non. Sic ẽt eiicitur tumultuosus de synodo. v. q. iiij. in loco, & à simili iste de scholis, qui doctorem, & scholares conturbat. Intelligo tñ ista citra sanguinem, & percussiones. Qui si expelli non potest. s. sine periculo verberum, aut sanguinis, s̃m gloss. doctor expellat scholares, sicut dicimus, qñ excommunicatus intrat ecclesiam. ¶ Quartò quæritur, an locum haberet ignorantia in doctorẽ, si religiosus in suo habitu incederet? Et dicit gl. q̃ non. Si autem incederet sine illo, tunc probabiliter poterit ignorare. ¶ Vigesima * septima est in c. quicunque, de hęre. lib. 6. vbi excommunicantur omnes, qui scienter præsumpserint ecclesiasticæ tradere sepulturæ hęreticos, credẽtes, receptatores, defensores, vel fautores eorũ: nec absolui dũt nisi propriis manibus extumulent huiusmodi corpora dãnatorum, & locus ille perpetua caret sepultura. Est autem tradere ecclesiasticæ sepulturæ, s̃m Arch. tumulare in cœmeterio ecclesiæ, vel alibi ad modum Christianorũ. Et intellige modum istum, qñ fit cum signo crucis, & psalmis, & orationibus. Vñ s̃m mentem eius incidit in hanc pœnã, qui cadauera talium inueniens in agro, ea Christianorum more tumulat. ¶ Vigesima octaua est in c. vt inquisitionis, de hære. lib. 6. vbi excommunicantur Potestates, dñi temporales, rectores, vel eorum officiales, seu balliui, qui de crimine hæresis cognoscunt, vel iudicãt: siue si captos pro eodem crimine absque eorum, vel inquisitorum licẽtia à carcere liberant, vel executionem pro huiusmodi crimine eis à diœcesano, vel inquisitore iniunctam nõ implẽt, put ad eorum spectat officium. Item si directè, vel indirectè præsumant sententiam, aut processum diœcesanorum, aut inquisitorum impedire: vel si diœcesano, aut inquisitoribus præsumpserint se opponere in his, quę ad præfatum fidei negotium incumbunt, aut aliter impedire: cum omnibus sciẽter dantibus eis in prædictis auxilium, consilium, vel fauorẽ. Quod tñ limitat Matth. verum, qñ facit qs animo impediendi officium. Secus aũt si impediret animo offendendi: quia. s. est inimicus suus, quia sic non esset excõicatus, licèt impediret. ¶ Primò verò quæritur, quomodo intelligatur dicta cognitio? Et dico, q̃ incidunt, siue cognoscãt principaliter, puta, quia de cã principali cognoscentes hæreticũ faciunt capi. Siue incidenter, puta, quia fecerãt eũ capi alia de causa, sed incidenter de hoc quæsierunt iuridicè. ¶ Secũdò quæritur, quid si episcopus, & inquisitor discordant in mandato, quia. s. vnus mandat puniri per se cõdemnatum, alter verò relaxari per se absolutum? Et dicit Ioan. And. q̃ videtur supersedendum donec Papa consulatur. ¶ Vigesima * nona est in c. vnico. de schisma lib. 6. contra Iacobum de Columna, & Petrum nepotem olim Cardinales ecclesię Romanæ schismaticos: sed quia hodie non habet locum, pertranseo. ¶ Trigesima est in c. j. de homi. lib. 6. vbi excõmunicantur omnes, qui per assassinos aliquem interficiunt: de quo dic vt s̃. Assassinus. ¶ Trigesima * prima est in c. j. de vsur. lib. 6. vbi sic dicitur, Hac generali constitutione sancimus, vt nec collegium, nec alia vniuersitas, vel singularis persona, cuiuscũq; sit dignitatis, conditionis, aut status alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum publicè fœnebrem pecuniam exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, vel cõductas habere, aut aliàs habitare permittãt, sed huiusmodi vsurarios manifestos oẽs intra trẽs menses de terris suis expellãt, nũquã aliquos tales de cætero admissuri. Nemo illis ad fœnus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocunque concedat. Qui verò contrarium fecerit, si personæ fuerint ecclesiasticæ, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, suspẽsionis, minores verò personæ singularis excõicationis, si aũt collegium, vel alia vniuersitas, interdicti sentẽtiam ipso facto se nouerint incursuros, quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terræ ipsorum, quãdiu in eis idẽ vsurarij commorãtur, ex tũc ecclesiastico subiaceant interdicto. Cæterum si laici fuerint, per suos ordinarios ab hmõi excessu omni cessante priuilegio per censuram ecclesiasticam compescantur, hæc ibi. ¶ Primò verò quæritur, qũo hic alienigena, & oriũdus capitur? Et dico, q̃ oriundus dr̃ is, qui ortus est ibi vel in vico ciuitatis illius. ff. ad municipa. l. qui ex vico. vel etiam si parer eius inde originẽ duxit. ff. eo. tit. l. assumptio. §. filius. Et idem dicitur indigena, quasi inde siue ex eodem loco genitus. Alienigena verò dicitur, qui in alia genitus est patria: sed hic accipitur pro eo qui genitus est de terra, quæ non est eius dominij, ad quod se transferre

56

57

58

59

60

transfert, ſm Guliel. Bart. Zen. & Franciſcum, qui refert ſe hoc habuiſſe à compoſitoribus huius conſtitutionis apud Lugdunum, licèt Ioan. And. in Nouel. hic dicat ſumi alienigenam pro eo, qui nõ eſt oriũdus de ciuitate, in qua habitat, etſi de alia eiuſdem dominij. Sed tenendum eſt primum, quia conſtitutio eſt pœnalis. Sed nota, ꝙ nõ eſt idẽ eſſe ſub eodem domino. & ſub eodem dominio: quia aliquando ſub eodem dño ſunt diuerſa dominia diuerſorum titulorum: puta, regnum Aragoniæ, & Granatæ. Hæc ergo conſtitutio nõ extenditur ad vſurarios inde genitos, ſm glo. quia nõ eſt tñ ſcandalum, nec ad alienigenas diuerſæ ciuitatis, & eiuſdem dominij, ſed ad alienigenas alterius dominij, ẽt ſi ſint ciues, aut incolæ. Qui autem dicant vſurarij manifeſti. j. Vſura. 4. ¶ Secundò quæritur, de qua vniuerſitate intelligatur iſta conſtitutio? Et Guliel. quidem & Pet. & Arch. dicit, ꝙ intelligitur de eccleſiaſtica, & ſeculari, vt generaliter dictum generaliter intelligatur. Sed Ioã. And. dicit, ꝙ iſte intellectus eſt nimis rigoroſus, & totum orbem includeret iſtud interdictum: ideoq; magis ei placet, ꝙ intelligatur de eccleſiaſtica. Et cõſentit Hoſt. & Pau. & Ioan. de Lig. & Io. de ſan. dicẽs, ꝙ hoc probat verbum, cæterum, quod aduerſatur præcedentibus. Io. aũt de Imol. dicit, ꝙ iſta opinio eſt tenenda per regulam, in pœnis, de reg. iu. ſed de rigore iuris fortè, inquit, verior eſt alia opinio. Sed tñ not. ſm Gemi. & Franc. ꝙ monitio requiritur antequam laici compellantur. ¶ Tertiò quæritur, qñ currat tempus trium menſium? Et dicit gloſſ. ꝙ poſt duos menſes à tempore publicationis regulariter ligat conſtitutio, de poſtu. præla. c. j. interdum tamen augetur, interdumq; minuitur: vt hic. Sed tñ ſi vnus ſimpliciter denuntiat domino terræ, non tenetur expellere eum, qui dicitur eſſe talis, ſed debet inquirere, & ſi verum reperit, expellere. ¶ Quartò quærit gl. an incidat, qui locauit vſurario ignoranter, vel non ad fœnus? Et dicit eadem gloſſ. ꝙ excuſat probabilis ignorantia, ex quo tñ ſcit, debet expellere illum, qd̃ verum eſt ſm Archid. ſi hoc ignoto locauit, vel noto, qui vſuras exercere nõ cõſueuit: aliàs præſumitur ꝙ locauerit ad hũc finem: arg. de pign. illo vos. Et idem dicas ſi titulo pignori, commodati, vel precarij, vel alio titulo concedat, vt ibi, ẽt ſi donauit, aut vendidit, ſm Guliel. Dur. & Arch. quia tales ſunt tituli. ff. pro do. C. de vſuca. pro donato. & pro empt. & verbum, concedat, generale eſt, vt accipiatur ſm naturam contractus cui adiicitur. arg. ff. loc. l. ſi vno. Et idem tenet Dit. lib. iij. Ioã. tamen And in gl. dicit. ꝙ ſi donat, vẽdit, vel permutat, non videtur locum habere iſta conſtitutio per verbum, concedat, quod ſolùm vſus conceſſionem, non dominij translationem denotare videtur. ſed primum eſt tutius. Et ſecundùm gl ſimiliter incidit, ſi ſine titulo eũ ibi eſſe permittat. ¶ Quintò quæritur, an incidat qui locat, aut aliàs concedit, non ad fœnus exercendum, ſed ad habitandum, licèt in alia domo fœnus exerceat? Et dicẽdum vt ꝙ non: quia text. dicit ad fœnus exercendum: & conſtitutio eſt pœnalis, & conſequenter reſtringenda. Et hoc vt apertè tenere gloſſ. quæ ad hoc quæſitum ſimul cum quæ-
61 ſito de ignorantia reſpondet. ¶ Sextò * quæritur, an dictæ pœnæ loco habeãt in vſurariis Iudæis? Et dico, ꝙ licèt iſta conſtitutio ſm Franciſcum, ſit facta propter aliquos Chriſtianos, quos habes in gloſſ. huius capituli: tamen locum habet in Iudæis, ſecundum Gemin. in d. c. j & Laur. de Rodul. cum text. indiſtinctè loquatur, ſicut & cle. ex graui. eo. tit. quæ comprehendit etiam Iudæos, vt patet per gloſſ. in verbo cenſuram. Item tenuit Card. in clement. j. de vſur. & Paul. & Bal. in quodam conſilio quod incipit, inter Iudæos, vbi dicit, ꝙ clericus locans domum Iudæis, ad publicè fœnerandum, ipſo facto excommunicatus eſt per capitulum iſtud, & ita tenendum eſt, licèt aliqui ſentiant contrarium, vt j. Vſura nonò. §. iiij. vide ẽt Vſura nonò. §. vlt. ¶ Septimò quæritur, vtrum dictis vſurariis recedentibus, vel expulſis de terris, quæ erant interdictæ pp hoc, ꝙ locatores ſententiam per menſem ſuſtinuerant, remaneant interdictæ, vel liberæ? Et dicit gl. ꝙ non remanent interdictæ: vñ non erit
62 neceſſaria relaxatio. ¶ Trigeſima * ſecunda eſt in c. vnico, de iniuriis. lib. 6. vbi excommunicãtur concedentes repreſalias contra perſonas eccleſiaſticas, vel bona ipſarum, vel generaliter conceſſas prætextu cuiuſuis conſuetudinis ad eaſdẽ extendẽtes niſi intra menſem à die cõceſſionis reuocent. Intellige tamen ſi ſunt perſonæ ſingulares, ſi aũt eſt vniuerſitas, eccleſiaſtico ſubiacet interdicto. Sed not. ſm Arch. & gl. ꝙ concedere pertinet ad concedentes repreſalias, ſiue ſuperiores, aut ciuitatem: extendere verò ad eos, quibus ſunt cõceſſę. ¶ Primò verò quærit, vtrum ſit locus huic decretali, ſi captus eſt clericus principalis debitor, rõne cuius repreſaliæ ſunt conceſſæ? Et gl. dicit ꝙ non: tum quia idem grauatur pro ſeipſo, & ſic ceſſat rõ textus ibi, in quib' alius pro alio grauatur: tum quia conſtitutio eſt pœnalis, ideo reſtringenda. Et ita refert, & tenet Sum. Roſ. Sed iſta fortè non bene dicuntur. Primò quidem: quia gl. non dicit hoc, ſed recitat Gul. Secũdò, quia in hoc caſu militat ratio textus, quæ, vt patet intuenti, eſt dignitas eccleſiaſticæ perſonæ: non autem aggrauatio vnius pro alio, quia hoc textus inducit ad declarandum naturam repreſaliarum, nõ ad aſſignandam rationem huius prohibitionis. Tertiò, qa licèt conſtitutio pœnalis ſit reſtringenda in dubio, non tñ eſt truncanda: nec aliquid eſt negandum ſequens ex illa, cuiuſmodi eſt oppoſitum illius opinionis: quia, ſm textum, ſi repreſaliæ intra menſem non reuocentur, ligantur concedentes, ẽt ſi nullus clericus capiatur: multò magis ſi capiatur aliquis, ẽt ſi ille ſit debitor, ẽt ſi eo capta reuocentur intra menſem: quia facta ſatisfactione conſueuerũt oẽs repreſaliæ reuocari, & conſequenter, ſm iſtum intellectum, hæc conſtitutio mandans reuocationem, nihil mandaret. Vnde ſm Gul. reuocatio re integra fieri debet: aliàs locum habet pœna. Dico ergo ꝙ incidunt: & tanto magis, quanto conſtitutio eſt in fauorem ordinis clericalis: vnde latè interpretanda eſt, vt patet per notata à Pan. in cap. non dubium. de ſen. exco. Sed tñ aduerte, ꝙ quantum pertinet ad iſtam conſtitutionem non refert, vtrum capiat clericus, vl
63 res clerici. ¶ Secundò * quæritur, ſi intra dictum menſem, in quo reuocatio mandatur, procedatur ad actum pignorãdo eccleſiaſticam perſonam, an ſit locus huic pœnæ? Et dico ſm Gem. ꝙ ſic, quia cõſtitutio actum prohibet, & præcipit reuocationem intra menſem. Idem vt ſentire Gul. dicens, ꝙ ſi reuocatio non fiat re integra, locus eſt pœnæ. ¶ Tertiò quæritur, quando aliquid in iure mandatur fieri intra menſem, quot dies habet ille menſis? Et Petr. dicit de ſent. exc. ſacro. ꝙ debet habere dies xxx. per c. illicita. xxiij. q. iij. ſed contra, quia iam duo ſemeſtria non facerent integrum annum, vt dr in c. licèt. de ſup. neg. præla. ſed facerent ſolũ cccl x. dies. Si verò eſſent xxx j. facerẽt cccl xiij. ſi xxviij. iuxta ꝙ vulgus recipit quatuor ſeptimanas pro menſe, eſſent cccxxxvj. Et ideò dicit gl. in c. q̃ ſit. de elec. lib. 6 ꝙ cum dr, electum debere præſtare aſſenſum intra menſem à præſentatione electionis: ille menſis tot habet dies quot ille, in quo electio præſentatur: & ſi aliqui lapſi erant, ſupplentur de menſe ſequenti. hæc ibi Et idem ſuo modo in quolibet negotio intelligendum eſt. ¶ Quartò quæritur, vtrum repreſaliæ

repreſaliæ concedi poſſint pro credito clerici vnius diœceſis contra clericum alterius? Et dicit gl. ꝙ non. ¶ Trigeſima
64 tertia * eſt in c. felicis, de pœ. li. 6. de qua habes s. Excõmu-
65 nicatio vij. excõicatione xj. ¶ Trigeſima quarta * eſt in cl. vnica. de ſeq. poſ. vbi excõicantur oẽs qui in ſequeſtrationem factam per ordinarium loci de beneficio eccleſiaſtico non poſſeſſo per triennium integrã pacificè, poſt ſententiã diffinitiuam contra poſſeſſorem apud ſedem apoſtolicam duntaxat in petitorio vel poſſeſſorio promulgatã impedire, vel fructus ſequeſtratos q ſuperſunt oneribus tenentis ſequeſtrũ bñficium occupare præſumpſerint, à qua ſentẽtia nullatenus abſoluantur, niſi vſurpata reſtituant & remoueant impedimẽtum: nec põt ſequeſter ſm gloſſ. ipſos fructus cõuertere in vtilitatem beneficij, pp verbum, reſtituat, & idem Pau. & Zenze. ¶ Primò no. ꝙ ſm Ioan. Andr. non habet locum iſta conſtitutio in ſententia interlocutoria, quæ. ſ. inter principium, & finem cauſę fertur ſuper his, quæ incidũt & emergunt, ſed in diffinitiua. ſ. quæ principalem cauſam diffinit, nec tñ in quacunque diffinitiua, ſed in ea quæ eſt ſuper beneficio eccleſiaſtico. Vñ ſi inter petitorem benefic j & poſſeſſorem eſſet quæſtio alia perſonalis vel realis, & feratur diffinitiua pro petitore: nõ eſſet locus conſtitutioni, vt dicit. ¶ Secundò no. pro ampliori verborũ intellectu ꝙ dr de beneficio: quia non fructus tãtùm, ſed etiam beneficium ſequeſtratur, ſm Ioan. And. etiam ſi dignitas, vel perſonatus, vel curam habẽs animarum, vt dr in tex. Dicitur etiam cõtra poſſeſſorẽ, qa non ſit ſequeſtratio, ſm eundem, ſi ſententia feratur contra petitorem, ſimiliter nec ſi feratur pro petitore contra alium vel alios cõpetitores: ſimiliter nec ſi feratur contra poſſeſſorem, nõ tñ 67
pro petitore qui forſan ad priuationem agebat. Dicitur ẽt promulgata. ſ. per auditores curiæ à quorum ſententiis appellatur, vt idem dicit. Dicitur etiam, nullatenus, per quod vr, ꝙ abſolutio contra hoc facta non teneat. Sed tñ Io. An. de iure pa. c. j. in cle. ſentit ꝙ tenet, licèt abſoluens ſit puniẽdus, & in c. venerabilis. de ſent. exc. lib 6. ad quod ſe remittit, dicit ꝙ tenet abſolutio iniuſta, dummodo abſoluẽs habeat ſuper hoc iuriſdictionem, ſicut etiam tenet iniuſta excommunicatio. 11. q. 3 c. i. quia pari re voluit eſſe dominus ſoluendi & ligandi. de pœni. diſt. j. verbum, vide excõ-
66 municatio. 1. §. 1. ¶ Trigeſima quinta * eſt in cle. 1. de ſepul. vbi excommunicantur omnes ẽt exempti, ſm Pan. q ſcienter tpe interdicti in caſibus non cõceſſis à iure ſepeliunt in cœmeteriis, & idẽ in eccleſia, excommunicatos publicè. ſ. maiori ab homine, vel à iure, ſecundùm Inn. in cap. ſacris. de ſepul. aut nominatim interdictos. ſ. à diuinis, & participatione ſacramentorum, ſecundùm Pau. quia interdicti à iuriſdictione vel aliquo officio, nõ priuantur aliis diuinis: & conſequenter nec ſepultura, aut vſurarios manifeſtos, nec debent abſolui niſi prius ſatisfecerint his, quibus eſt iniuria facta, per arbitrium diœceſani. Vnde quatuor ſunt qui ibi excommunicantur. ſ. ſepeliens publicè excommunicatum, vel manifeſtum vſurariũ, vel nominatim interdictum, vel tpe interdicti in caſu non conceſſo à iure. ¶ Primò verò quæritur quis dicatur publicè excõicatus? Et dicit glo in c. exceptionem. de exceptio. ꝙ ſi iudex tulit ſententiam in loco vbi publicè iudicare conſueuit præſentibus officialibus ſuis & partibus, vl altera abſente per cõtumaciam: ſatis dicitur publicus, aliàs ſecus. Sed glo. Ioã. And. in dicta cle. j. dicit ſibi gloſſ. iſtam non placere ſimpliciter, quantum ad iſtum caſum, &, vt dicit Panor. loquit obſcurè. Sed addẽ tu, ꝙ videtur dicere oppoſita, dicens ſe fateri talem eſſe publicè excommunicatum, & non eſſe, ſed excommunicatio, inquit, ex qualitate fori, multitudine. ſ. vel paucitate officialium & aſtantium dicitur publica vel non publica: ita ꝙ in hoc caſu veritas rei ponderetur: vt quo ad hunc caſum videamus an præſumantur ſepeliẽtes ſcire, vel ſaltem ſit caſus quod ſit eis imputandum ſi ignorarunt ꝙ publicè ſciebatur. xij. q. ij. qui & humanis, aliàs poſſet eſſe occultus, licet per iudicem in bancho corã duobus vel tribus fuerit promulgata, hæc ibi. Et Pan. in d. c. exceptionem, dicit ipſum velle dicere, ꝙ non dicitur quis publicè excommunicatus reſpectu aliorum, eo quòd ſententia fuerit lata præſentibus officialibus & partibus, qa exigunt publicitatem reſpectu aliorum ad hoc vt præſumatur ſcientia, hæc ille, qui deinde ſic diſtinguit. Si agitur de pœna incurrenda reſpectu participantium ipſi publicè excommunicato habet locum gl. cle. qa verba dñt ſtrictè capi, ne quis puniatur & maximè ſine culpa, nam de facili nõ habetur ſcientia de eo ꝙ iudex fecit in bancho ſuo coram paucis. Sed reſpectu ipſius excommunicati ſatis credo, inquit, excommunicationem eſſe publicam, ſi ipſe interfuit, vel fuit ad hoc citatus, quia ꝙ fit in iudicio, dr notoriũ, vt in c. veſtra. & in c. ſi. de coha. cle. & mul. quinimo dr id qd̃ ex probatio. conſtat, manifeſtum, vt in c. cum olim. de ver. ſig hæc Panor. qui etiam de hoc clarius loquitur in quodã conſilio ꝙ incipit ſaluatoris Ieſu Chriſti. Et ſic collige, ꝙ dupliciter dr publicè excommunicatus primò. ſ. quo ad ſe vt ſubiaceat omnibus pœnis illatis publicè excõicato, vt q̃ eſt excõmunicatus iurid cẽ. ¶ Secũdò quo ad alios, vt q̃ eſt excommunicatus coram multitudine, ſic vt de hoc notitiã habeat maior pars populi, ſicut ẽt duplex eſt notorium. ſ. iuris & facti, vt j. Notorium. ¶ Secũdò * quæritur an incidãt hanc pœnam ſepelientes excommunicatũ publicè publicitate iuris, ſiue primo modo? Et dico ſm omnes, ꝙ non, ſi ſit occultum. i. non publicum publicitate facti, & iſti hoc neſciũt: qa cõſtitutio iſta requirit ſcientiam, vt vbi, ſcienter, & ibi temeritatis audacia: qa vbi eſt ignorantia temeritas dici non põt, ſm Zenz. Si autem ſit dicto modo occultum, & ſepelientes hoc ſciunt, quidam dicunt non eſſe locum huic pœnæ licet incidant in minorem. ſ. participãdo mortuo excommunicato maiore nõ obſtante quòd participatio ſit fauorabilis. ſ. lauando, ſepeliendo, & huiuſmodi. Et hanc opinionem ſequitur ſumma Roſ. ſed oppoſitum tenuit Sum. Ang. & hoc eſt verius, quia Panorm. & in d. cap. exceptionem poſtquam dixit factum in iudicio eſſe publicum, ſubiungit: Et per hoc infero, qd̃ etiam vbi agitur de incurrenda pœna, vt in caſu illius clem. i. reſpectu ſcientium ſententiam eſſe lãtam: prout dr gl. cap. exceptionem, dico iſtum dici publicè excommunicatum, & ſic iſti incurrerent pœnas inflictas contra communicantes, vt ſepeliẽtes publicè excommunicatum, licet aliter & minus bene videatur ſentire illa gloſſ. ſ. d. cle. hæc ille. Si autem excommunicatio eſſet occulta de facto, & de iure, & ſepeliẽtes rẽ eam ſcirent, non incederent, quia conſtitutio requirit ſententiam, & publicitatem. ¶ Tertiò quæritur an requiratur quod locus ſepulturæ ſit benedictus, ad hoc vt locum habeat iſta pœna? Et Car. dicit, quod requiritur quod ſit benedictus, quia non dicitur cœmeteriũ, niſi per benedictionem. arg. c. nemo. de conſe. diſt. j. Et idem temere videt glo. dicens non eſſe locum huic pœnæ, ſi in campis & locis priuatis aliqui eos ſepeliant, etiam ſi locus eſſet cõtinguus eccleſiæ vel cœmeterio, ex quo non eſt ad vſum cœmeterij per epiſcopum benedictus, vt in dicto cap. nemo. Opinio verò tenens contrarium, poteſt eſſe vera, quando locus diu eſt habitus pro benedicto, licet in veritate non ſi be-

nedictus. ¶ Quartò quæritur, an requiratur, ꝙ sit benedictus totus. Et dico qd sic, quia dicit Zab. de mēte Lau. quòd religiosi ampliantes cœmeteriū, si in illa ampliatione sepelierint, nō est locus huic pœnæ, si non est per epm solenniter benedictū, & si erat per epm dedicatum, & ampliarūt non interueniente aliqua solēnitate, nō incidunt sepelientes in addito, quia in talibus requiritur deputatio cū solennitate, vt in auth. de mona §. illud. col. j. Arguit autem Lau. ꝙ incidant, quia ecclesia gaudet immunitate, et si nō sit dedicata, & cœmeteriū & ecclesia in talibus pari passu ambulant, de consecrel. consuluisti. Vnde sufficit, ꝙ de consensu epi illa pars, cui hæc est addita, deputata erat ad vsum sacrum, vt dicat locus religiosus. de relig. do. ad hæc Sed respondet, ꝙ hoc ꝓcedit de ecclesia, si ibi fuerunt celebrata diuina, non aliter, vt notatur de immu. eccl. c. fin. & de hoc §. Absolutio. j. Ex quibus videtur, ꝙ sepelire in parte adita, sit idem quod sepelire in loco ꝓphano, nec tunc esse locū huic pœnæ: qd verū est qñ hoc constat, vt quia nouiter factū est. Secus si diu fuit seruatū, qa totus locus ꝓ cœmeterio habetur. ¶ Quintò * quæritur, an interdictus, sed nō nominatim possit sepeliri in cœmeterio? Et dicit glos. ꝙ sic, dummodo locus nō sit interdictus, quod Steph. verū dicit, nisi qñ pro certo sciretur, eum tale quid fecisse, ꝓꝓ quod erat interdictus, quia talis etiā in cœmeterio sepeliri non debet. Pro glos. tamen vr facere quod dicit Lau. vt not. sufficiat ad hanc pœnā notoriū facti, nisi adsit ista qualitas nominatim. s. in denunciatione nominatim specialiter vl expressè. Sed primū est verius, vt j. Nominatim. ¶ Sextò quæritur, quid dicendū, si quis sepeliat publicè excōicatum, interdictum nominatim, & manifestū vsurariū tempore interdicti. Et dicit Pau. ꝙ talis est ligatus quadruplici excommunicatione. Et addit Ioā. And. ꝙ de omnibus debet satisfacere, & ab omnibus absolui. ¶ Septimò quæritur quid si sepeliens ignorabat istū esse publicè excōmunicatum, nominatim interdictū, vel manifestū vsurarium? Et dicit glo. ꝙ non incidit, qa constitutio scientiā requirit, & temeritatem, vt dictum est: imò dicit Lau. quod nō incidit qui hoc facit ignorans ius, si ei illud licet ignorare. Et idem tenet in effectu glos. & Pau. & Zenz. qui videntur velle quod in hoc casu iuris error simpliciter excuset, qa iuris error excusat à dolo. ff. de abig. l. j. ¶ Octauò * quæritur, quare dicitur in casibus nō concessis à iure? Et dicit glos. hoc dicit propter clericos qui seruauerūt interdictū, quibus conceditur eo tēpore sepultura cum silentio, & absque campanarum pulsatione, & propter priuilegiatos circa cōfratres. In quatuor verò festiuitatibus, in quibus eo tēpore celebrari pōt alta voce, nō putāt mortuos posse sepeliri, vt de priuil. cum & plātare. licet multoties fuerit contrariū obseruatū, idem Paul. & Zen. sed vide j. Interdictum v. §. ij part. iiij.

¶ Nonò * quæritur, quid de portātibus ad sepulchrum, & comitantibus ad illud, & fabricantibus, & fodientibus, vel aperientibus illud, aut de prælatis, clericis, vel ministris ecclesiarum, in quarū cœmeteriis sepeliunt, qui hoc nō prohibent, sed patiuntur, aut de portantibus cruces & cereos. Glos. quidē ad partes arguit, sed non determinat. Pau. verò tenet, ꝙ ligantur solum tumulo imponentes & sepeliri facientes vel mādantes: non autem dicentes officiū, quia nō sunt sepelientes, quos litera punire vr. Sum. verò Ange. tenet ꝙ solùm imponētes tumulo, & mādantes, & præstāres authoritatē, & prælati nō prohibentes dolosè, & officiales secundum morem sepulturæ. Stephanus autem, & omnes prædicti, & etiā concomitantes causa honoris. & idē tenet Ioan. Cal. de cens. ecclesiast. si cum diuino officio sepultus, est nominatim interdictus, vel etiam non nominatim, sed tempore interdicti in casu à iure nō concesso, quia inquit, hoc casu sunt omnes participes criminis, siue cooperantes, ad quod de sentēt. excom. super. ¶ Decimò, quid de sepelientibus in loco cœmeteriaro sine officio clericorum? Et dico, ꝙ fm Paul. ligantur. Sed Ioan. Cal. dicit quod licet sit tutius dicere istos ligari, tñ oppositum est verū, scilicet qd hac pœna nō ligantur, sed tamen puniri possunt pœna arbitraria, eo quod generalē prohibitionē contemnere videtur. iij. q. iiij. Engelrudam, & hoc tene, quia constitutio est pœnalis. ¶ Vndecimò, quid si clerici super funus officium sepulturæ dicāt, & deinde illud in cœmeterio ñ reponunt sed in loco secreto? Et dicit Ioan. Cal. ꝙ ligantur: quia aliàs sic cōtinuè fieret durāte interdicto, & cōlequēter Clementina ista esset ludibrio. Dicta autē de interdictis, applicari possunt ad manifestos vsurarios, & publicè excōicatos. ¶ Duodecimò, quid de clericis officialibus portātibus cruces ac cereos associātibus & portātibus feretrū, ac si ibi esset alicuius prædictorū cadauer, cum tñ ibi realiter nō sit? Et dicit Lau. & Rodul. in tracta. de vsu. idē iudicandū esse, ac si esset. ¶ Decimotertiò * quid si in vsurario manifesto appareant signa cōtritionis, & iubet satisfieri de vsuris, & post eius mortē præstatur cautio ab hæred. de restituēdo? Et dicet glo. & Io. de Lign. qd cautio valet vt sepeliri possit, licet ñ vt reconualescat testamentū, quod ab initio nullum fuit ex ꝓsona testantis, & si factū fuit anteq̄ esset vsurarius manifestus, per sequens delictū infirmatur, secūdùm Pan. Si autē dicta signa nō apparent hæredum cautio nō sufficeret cum decesserit in mortali. Et de hoc j. Restitutio. ix.

¶ Trigesimasexta * est in clem. j. de deci. vbi excōicantur omnes religiosi administrationem, vel beneficia habentes qui non alium aut aliàs decimas ecclesiis debitas, & ad eos non spectātes, sibi vsurpare præsumūt: seu qui de animalibus familiariū aut pastorum suorū vel aliorum animalium immiscentiū eorum gregibus, aut qui de animalibus, quæ in fraudem ecclesiarū emunt empta venditoribus vel aliis ab ipsis emenda tradunt, seu qui de terris, quas tradūt aliis excolendas, decimas soluere nō permittunt, aut prohibent: si post requisitionē factam ab eis, quorū interest, nō destiterint intra mensem: vel si de his quę contra permissa vsurpare vel retinere præsumpserint intra duos menses ecclis damnificatis emendā non fecerint cōpetentem, nec debēt absolui, nisi ante satisfactionem condignam fecerint. Ligat autem hæc pœna etiā fœminas religiosas secundùm glos. Cistercienses, & Hospitalarios, non autem ligat scholares clericos aut laicos. Sum. verò Ros. dicit ꝙ ligat etiam religiosum translatum ad ecclesiā secularem: quod est falsum, quando habet administrationē, id est, dispensationem temporalium, vel beneficiū. Religiosi autem habentes administrationem vel beneficium in prædictis, non incurrunt excommunicationē, vel suspensionem ab officiis, administrationibus & beneficiis, vt dicit in textu. ¶ Primò verò quæritur, quid de decimis debitis, non ecclesiis, sed priuato ex feudo vel priuilegio? Et dicit ibi glos. non esse locū huic pœnæ. ¶ Secundò quæritur quid si prædicti non prohibeant aliis, & tamē ipsi decimas nō soluunt, cùm debeant? Et dicit glos. Paul. & Zenze. quòd non ligantur, aliàs essent peioris conditionis quàm laici decimas non soluentes. ¶ Tertiò, à quibus officiis intelliguntur suspensi, qui habent administrationem vel beneficium? Et glos. non videtur determinare: Paulus verò intelligit de diuinis, & similiter Steph. Vel potest intelligi de temporalibus, vt sunt procurationes Castaldionatus, quando habent temporalia solùm, vel administrationem temporalium. Et not. fm gl. quòd sic suspensi indigent absolutione: quia de satisfactione dubitari posset. Secus aūt fm Inno. in suspensis ad tempus determinatū: puta, mensem, vel annum. Addit tñ glos. satis se credere, ꝙ sufficiat iudicis declaratio super satisfactione sine alia absolutione. ¶ Trigesimaseptima * est in cle. j. de sta. mon. vbi excōicant omnes monachi, & canonici regulares administrationem aliquam non habentes: qui sine licentia speciali suorū præsatorum se transferūt ad curias principū, vt damnum aliquod suis prelatis, aut monasteriis inferant. Vbi notandū est, ꝙ fm gl. & Car. ad incurrendū hanc pœnam duo requirunt. Primò, ꝙ curiā intrauerint: nec sufficit exiuisse claustrū. Secò, vt intrauerint cā damnificandi, licèt non requirat, ꝙ damnum intulerint: licentiā verò habere, vel nō habere, fm gl. nō est pōderādū. Vnde fm illam, intrantes curiam, hac de causa cum licētia sui prælati incidunt, hæc ex glos. Nec obstat, si in dicta constitutione fiat mētio de administratione & licentia: qā qñ ibi fertur sententia, illa non repetuntur. ¶ Trigesimaoctaua est in eadem cle. vbi excommunicātur monachi, q̄ sine licentia abbatum suorū, petita. f. & obtenta, fm Paul. tenent arma intra septa monasteriorum. Vbi dicit Card. ꝙ septa est clausura monasterij, quam nō licet egredi nisi de licentia. ¶ Primò verò quærit, qui ligentur ista sententia? Et dico fm Sum. Ang. ꝙ solùm monachi nigri. Sed Verius dicit Paul. quòd cum generaliter loquatur, videtur includere omnes monachos albos, & nigros, etiam si vocentur iuxta vulgare, fratres. ¶ Secundò quid intelligitur per verbum, arma. Et dico fm gl. ꝙ per arma in communi significatione comprehenduntur etiam tela. Sed strictè arma sunt, quibus defendimur: tela, qbus impugnamur. Instit. de pub. iud. §. item lex Cornelia, de homi. si perfodiēs, &, vt ibi notat, et fustes, & lapides, armorum appellatione comprehēdunt. Igit fm Lau. hic comprehēdūtur arma defensionis, vt galeæ, loricæ, & similia, & inuasionis, sicut sunt gladij, lanceæ, & similia, etiam fustes, lapides, & omne qd arcu, aut manu iacitur, fm Pau. si ad vsum pugnæ teneantur. Et hanc opinionem sequit Sum. Ang. Sed Io. And. dicit, ꝙ hic non ita latè sumunt arma, & Zenze. dicit, ꝙ arma dicunt hic, quæ communiter ad inuadēdum, vel defendendū arma dicūtur, & hoc placet Zab. vt. s. intelligamus arma fm communem vsum loquendi, & ita tenē, quia constitutio est pœnalis, licèt sit valde incōgruum monacho habere lapides vel huiusmodi ad pugnandum. ¶ Tertiò, quid iuris si abbas patit contumeliam creatori, vel iniungit monachis intolerabilia, vel eos prosequitur odio capitali? Et dicit Zaba. ꝙ sine prædicta pœna poterunt monachi sine licentia arma sumere, si aliis remediis sibi ꝓuidere nō possunt. xj. q. iij. Iulianus. ¶ Quartò, quid si monachus arma teneat qdem in monasterio, sed nō in suo? Et dico, vt patet ex textu in verbo j. id est, intra, ꝙ ea tenens extra non incidit quod Laur. dicit verum, etiam si ea teneat in monasterio alio, licèt hoc ei non liceat, vt in cap. clerici. de vi. & ho. cleric. ¶ Quintò, qd si ad claustrū veniat cum armis, sed nō animo tenēdi? Et dico fm gl. ꝙ non incidit, qa non dr tenere cum effectu. Et idem sentit Paul. & Zenz. per verbū, tenere, ꝙ notat temporis continuationē. ¶ Sextò, qd si monachus arma teneat non ad vsum pugnæ, sed ad alium, puta gladium magnum ad vsum coquinæ? Et dicit Pau. nō esse locum huic pœnæ, econtra verò putat esse locū, si teneat ad vsum pugnæ ea quæ communiter arma non dicuntur: vt lapides, & fustes quod Arch. recitat, & tenet Sum. Ros. & Ang. sed non est ratio similis, quia odia restringi, fauores autem conuenit ampliari, de reg. iur. lib. 6. Vñ Zen. & Zab. verius sentiunt oppositum: alioqn cum hic ꝓhibeātur arma, et defensionis, habēs baculum, aut lapides ad portā ad arcendum latrones, incideret, ꝙ durum est, licèt Paul. hoc cōcedat. ¶ Trigesimanona * est in cle. attendētes. de sta. mo. vbi excōicantur impedientes visitatores monialium quarūcunque, et canonicarū regularium, in his quæ pertinēt ad officium visitationis earū. ¶ Primò verò quæritur, qui sunt isti visitatores. Et dico fm tex. simul & glos. ꝙ monasteria nō exempta visitat ordinarius loci propria autoritate: exempta verò, quæ superiorem nō hnt alium à Papa, visitat autoritate apostolica: vt hic dr in tex. exempta verò habētia alium superiorem, vt quæ sunt ordinū exemptorum, puta, Cister. & Camaldulen. & similium, visitant eorū prælati: & si subsint monasteriis aliis monialiū, maior prelata si clausurā exire nō pōt, fm Arch. visitabit per alium. xj. q. j. epm. Possunt tñ ordinarij hanc visitationem alteri delegare: vt dicit Card. per gl. notabilem in c. fi. de offic. ord. & per c. fi. de offic. del. §. his aūt à contrario: quia sibi prohibet delegare is, cui committitur, ꝙ personaliter visitet. ¶ Secundò, quot requiruntur ad incidendum in hanc pœnam? Et dico, ꝙ tria, fm Card. ¶ Primò, ꝙ impedimentum effectualiter præsterur. ¶ Secundò, ꝙ monitio ad desistendum fiat ꝓ visitantē, singularis aūt, vel alterius personę non sufficeret. ¶ Tertiò ꝙ monitio nō præcedat impedimentū, aliàs non ligarentur ista pœna, vt et dicit Ioā. And. contra prælatos scribentes monialibus, vt se præparēt visitationi: vt in eisdem literis facientes monitionem vt nullus impediat, sufficit tñ fm Car. monitio vnica: ex quo loquitur in singulari, & generalis: quia qñ, inquit, iura requirunt monitionem, & non sit expressa mentio, ꝙ fiat nominatim, sufficit generalis. ¶ Quadragesima * est in cle. j. de reli. dom. vbi excommunicantur omnes statum Beguinarum assumentes, vel assumptum sectantes, & religiosi fouentes eas in illo statu, seu ad illum assumendum dantes auxilium, consiliū, vel fauorem vllo modo. i. directè, vel indirectè: Sunt autē, vel fuerūt Beguinæ, vt dicitur in tex. quædā mulieres nulli promittentes obedientiam, nec propriis renuntiantes, nec aliquam regulam approbatam profitentes, habentes tamē habitum, qui dicebatur Beguinarū, de summa trinitate aliquādo disputantes, & prædicantes, circa articulos fidei, & ecclesiæ sacramenta, opiniones fidei catholicæ contrarias inducentes, & simplices decipientes, quarū status, secūdùm Paul. ideò reprobatur, qa vr noua religio sine licentia sedis apostolicæ constituta. Ex quo infert, ꝙ et si propriis renuntiarēt, ex hoc nō essent approbatæ, cum regulam nō habeāt approbatam. de reg. do. c. j libr. 6. Vñ Beguinarum nomine sorores, tertij ordinis b. Dominici, aut Francisci, nō comprehenduntur, cum habeant regulam, vel modum viuēdi approbatum: nec mulieres fideles, quę promissa aut nō promissa cōtinentia in suis hospitiis honestè cōuersantes pœnitētiam agunt, vt patet in texr. et si vtātur habitu simili habitui Beguinarū, fm Francisc. nec ex hoc sunt Beguinæ, ex quo, inquit, cum eis nō congregātur. ¶ Quadragesimaprima * est in cle. vnica. de consan. & affi. vbi excōmunicantur primò oēs scientes, cōtrahentes matrimoniū in gradibus consanguinitatis, vel affinitatis prohibitis: & oēs contrahētes cum monialibus, & omnes religiosi. i. tacitè, vel expressè professi religionem approbatam, fm gl. vel moniales, aut clerici in sacris constituti contrahentes cum quibuscunque. ¶ Primò verò quæritur, qui ligēturhac pœna, vel non ligentur? Et dico ꝙ ligantur omnes contrahentes per verba de præsenti in sex casibus prædictis scilicet,

ter,& illicitè:etiam si non cōsummauerint,ſm gl. Non ligantur verò contrahentes licitè. i. ex Papæ dispensatione, quia tunc cessat culpa,& consequēter pœna.de const.ca.ij. Nec contrahentes ignoranter ignorantia facti probabili non affectata,vt dicit gloss. ligantur tñ si factum scientes, ius ignorabant.de reg.iur.ignorantia.lib.6. & si alter solus
77 sciebat, solus ligatur. * Nec contrahentes extra dictos sex casus:puta,cum habēte maritum,vel cum Iudæa,vel Pagana,vel cognata specialiter vel legaliter : vel cōtra impedimētum publicæ honestatis,quia vt dicit gl. licèt nō teneat matrimonium,tamē nō est locus huic pœnæ , quæ in his casibus,& similibus nō est expressa. ¶ Secūdò,quid si ignorāter quis cōtraxit,sed superueniente scientia cohabitat?Et dicit Ioan.And.istum nō incidere: quia ista constitutio nō punit cohabitationem vel incestum,sed contractum,quod probatur ex hoc , ꝙ sine iudicio ecclesiæ ab illa diuertere non posset,licèt mortaliter peccet cognoscēdo. Et cōsentit Car.nisi de nouo contrahat.Paul.verò dicit, ꝙ si cohabitat ei talis affectu maritali, incurrit hanc pœnam:cum videat ex nouo cōsensu cū ea cōtrahere:si verò ex primò, nō incurrit,hæc ille. Sed ista duo dicta non repugnant:quia stāt in hoc,ꝙ iste incidit, si postquam sciuit explicitè , aut virtualiter contrahit.¶ Tertiò,quid si contraxit cum ea,quam credebat consanguineam,affinem, vel monialem , cum in veritate nō esset?Et gloss.se remittit ad notata in c. si verò, de sen.exc.cl ij.& in c.in audientia,ex quibus capitulis trahi pōt ꝙ nō ligatur.Quartò,qd si post cōtractū remoueat impedimētum,anno talis erit absolutus?Et dicit Pau.ꝙ aut remouetur per dispensationem Papæ, aut per cōstitutionē reuocatoriā.Si per dispēsationem, verba inspicienda sunt: quia si tollunt impedimentum,etiam quò ad pœnam præteritam,nō est alia absolutio necessaria:aliàs secus. Si verò per constitutionem reuocatoriam, aut illa vult cōstitutionem excommunicationis fulminatoriā haberi ꝓ infecta: & sic nō egebit absolutione,aut reuocat tm̃, & sic indige-
78 bit absolutione. ¶ Quintò,*an coactus ad contrahendum incidat in hāc pœnam?Et dicit Io.And.ꝙ nō,loquendo de coactione absoluta , de cōditionali verò licèt tali,quæ cadere debuerat in cōstantem virum,videt̃ ligare per decretalem,sacris, de his quæ vi, me. sed cum non sit matrimonium deficiēte cōsensu,de æquitate videtur talis nō ligari, & idē dicit Pau.de quo vide s.Excōicatio v.§.vlt.dub.xiiij. ¶ Sextò,qd si quis contrahat spōsalia tm̃?Et dicit gl.Steph. & Paul.ꝙ talis non ligatur hac pœna,nisi sequatur copula carnalis:quæ cum inducat præsumptam voluntatem matrimonij.de spon.is qui,inducit etiam pœnam.Et ratio est, quia cum istud sit pœnale,restringendum est,vt sic verba nō extendantur,maximè ad minus delictum de reg. iu.in pœnis.lib.6.¶ Septimò,qd si qs cōtrahat cum impubere?Et dicit Card.& Lau.ibi ꝙ nō incidit:quia spōsalia potius isti cōtrahunt iuris interpretatione,quam matrimonium. cap. vnico. de spon.imp.libr.6.& idem dicit Sum.Ang. de contrahente cum furiosa,quod verum nō est, si habeat lucida interualla,quia veraciter est matrimonium.arg.iij.qō.viij.
79 iudicas.viij.c.j.quamuis triste.¶ Octauò,*quid de sacerdote,vel alio qui verba matrimonij profert inter istos sic cōtrahētes,& de omnibus cooperātibus,& cōsentiētibus, an ligētur oēs nécne?Et dico, ꝙ pōt quis quadrupliciter participare , vel cōicare in crimine isto. Primò, quantum ad illum actum tātùm,pp quem excommunicatio incurritur, & talis nō ligatur:vt tenet Pan.in c.nuper.& in c.si concubinæ.de sent.exc. vbi dicit,ꝙ ad talem excommunicationē incurrendam.s.ratione participij,non sufficit communicatio in illo actu,per quem excommunicatio incurritur. Secūdò,non solùm communicando , sed etiam impendendo auxilium,consilium,vel fauorem,ad huiusmodi crimē perpetrandum:& talis ligatur,vt tenet idem in d.c.nuper:quia facientem,& consentiētem par pœna cōstringere debet, vt in d.c.nuper. Tertiò præbēdo consilium, auxilium , vel fauorem ad crimē perpetratum,puta,suadēdo,ꝙ à tali matrimonio nō recedat,& talis et ligatur,vt ibidē tenet. Quartò, mādando,vel præstādo autoritatem,& talis plus ligatur,q̄ alij cōtrahētes,& videtur esse casus in c. mulieres.de sent. exc.ibi,authoritate,vel mādato.Vñ & gl.in c.j.de offi dele. dicit,ꝙ cum sit quadruplex cōsensus.s.negligentiæ,consilij,cooperationis,& authoritatis,seu defensionis,dans autoritatem vel mādans , plus peccat. Igitur si sacerdos vel alius solùm participat in tali actu , nō impediendo,cōsiliū, auxilium,vel fauorem ante factum,aut post, nō ligatur,& idem est de interessentibus.Si verò,prædicta impendūt ante factum vel post,ligantur, si cōtrahētes aliàs hoc nō erāt facturi,ſm vnam opinionem, vel indifferenter ſm aliam, de quo s.Excommunicatio viij.§.ij. dub.j. De parentibus verò idem est dicēdum , quamuis ferè semper cōsentiant,
80 & præstēt autoritatem,& consequēter ligentur. ¶*Nonò, quare post excommunicationem cōtrahentium cū monialibus etiam ipsæ contrahentes excommunicentur , cū satis constaret eas esse ligatas ratione participij in crimine ? Et dicit Pan.ideo esse, quia non semper ligantur hac ratione, vt si contrahat cum ignorante,qui.s.non ligatur, vel dic, quòd participans cum criminoso, tūc ligatur cū participat, pōst latam sententiam,vt in c.si cōcubinæ.de sent.excō. ꝙ non est hic,sed participatur in actu , pro quo quis ligatur. Vel dic,ꝙ licet participās in crimine criminoso sit excommunicatus,non tñ participans in actu illo,pro quo alter ligatur,aliàs superfluè adderetur hæc litera,quoniam nō distinguit , an monialis contrahat cum ignorante vel sciēte, cum ex parte eius ignorantia prætendi non possit.Facit de sen.exc.contingit. cl j. vbi participās in actu pro quo alter excommunicatus est,mandatur excommunicari, hæc Pau. ¶ Decimò,quare in religiosis,& monialib9, & clericis existentibus in sacris.i.in subdiaconatu:vt s. nō reperit̃ sciēter?Et dicit Io.And.ideo esse , quia in tali proprio facto nō cadit probabilis ignorantia,vbi verò esset ignorantia probabilis,vt in ordinato ad sacros in amentia,vel dormitione,vel intra paupertatem,putat nō esse locum huic pœnæ.
81 ¶ Quadragesimasecunda*est in clem.nolentes.de here.vbi excommunicātur omnes inquisitores, seu commissarij ipsorum,vel episcoporum super hæresi deputati,qui prætextu officij inquisitionis quocūque modo illicito pecuniam extorqueāt ab aliquibus,vel scienter attentant ecclesiarum bona ob dictum clericorum ecclesiæ fisco applicare,& ſm Io.And.multo magis sibiipsis,vel fisco seculari,cui ipso iure applicata sunt bona laicorum damnatorum de hæresi, absolui nō pñt tales præterquam in mortis articulo,donec illis,à quibus sic extorserint pecuniam,plenè satisfecerint, nullis priuilegiis,pactis, aut remissionibus super hoc valituris.Sed intellige ſm Ioā.And. si habent vnde,aliàs pauperras excusat,extrà,de vsur.cum tu.¶ Primò verò not.ſm Ioan. Andr.& Card. quòd hac pœna episcopi nō ligantur, nec inquisitores,& commissarij,secūdùm Ioan.And. si extorqueant quædam, sed non dicto prætextu. Et per commissarios intellige vicarios& substitutos,secūdùm Io.And. ¶ Secūdò not.ꝙ prædicti applicare non possunt fisco bona ecclesiarum iustè,aut iniustè procedentes : de bonis tamen clericorum propriis , ſm Ioā.Andr.non prohibet ecclesia.

¶ Tertiò

¶ Tertiò not.ſm Io.And.& Car.ꝙ nomine pecuniæ intelligitur largè omne æstimabile.j.q.iij.totum , & facit lex j.
82 C.de condit.pecu. ¶ Quadragesimatertia*est in cle.vnica. de vsur.vbi excommunicantur potestates,capitanei, rectores,cōsules,iudices,cōsiliarij,aut alij quiuis officiales quarumcūque communitatum,q faciūt statuta,scribūt,vel dictant,ꝙ vsuræ soluantur, aut ꝙ solutæ nō restituātur cum repetuntur,vel qui scienter ſm illa iudicare præsumpserit: vel qui ea hactenus edicta de libris communitatum ipsarum intra tres menses non deleuerint, si hñt potestatē sup hoc.s.tam de facto q̄ de iure,ſm Car.gl. & Panorm. aut si ipsa statuta aut consuetudines habentes illorum effectum quoquo modo præsumpserint obseruare. ¶ Primò verò quæritur,qui nō ligentur hæc sententia? Et dico,ſm Paul. quod nō ligatur officialis qui non scribit, vel dictat vt officialis:similiter nec ligantur alij à prædictis, non expresse seruātes talia statuta, ſm Car.Ioan.Andr.& Paul.similiter nec scribentes iudicata ſm illa,siue sentētiam conformem statutis,ſm Pan.quia ista constitutio est pœnalis : & cōsequenter nō extenditur ad personas in ea non expressas.ar. de regu.iur.in pœnis.lib.6.Sed intellige, nisi tales scribentes essent officiales,& in sententia poneretur tenor statuti:quia tunc fortè ligarentur:quamuis dici possit quòd nō ligantur omnes ea scribentes , sed scribentes ea in libris
83 communitatum.¶ Secundò*quæritur,an ligētur hac pœna illi q statuūt ꝙ subditi sui pro vsuris recipere nō possint in anno vltra duos solidos pro libra?Et dicit Dire.li.iij. quòd sic:quia dant quodam modo audaciā , & colorē ad vsuras exercendas saltem indirectè,vt in d.cle. vbi de diuersis coloribus,& qa denegādo de maiori,indirectè,& tacitè vidētur concedere de minori.xxv.dist.qualis. Sed ista probant solùm ꝙ isti dant occasionem,& eas permittunt,cōstitutio aūt ligat eos , quid directè aliquid conferunt ad earū solutionē,nec vltra debet extēdi,cū sit pœnalis.Vñ veriusdicūt Io.And.& Pau.Zab.quod tales nō ligantur,quia suprà illā summam prohibendo , nō videntur per hoc vsque ad illā concedere,arg.de treu.& pace.c.j. posset tamen concordia fieri : quia ligantur si id faciunt in fraudem , vt sic possint vsuræ exigi, tūc enim ad eorum exactionem aliqd faciunt directè ex sua intētione,etsi nō ex voce, nō ligantur aūt si nullo modo intēdant illam minorem summam cōcedere, sed permittere vt vitetur maius malum,& prohibeat̃ min9, quia sic etiam de minori summa negare videntur.xxiiij.q.
84 iij.c.j.& xxxj.q.j.hac ratione. ¶ Tertiò*quæritur de rege Aragonię & officialibus eius,qui leuāt magnum tributum à Iudæis pp vsuras,quas permittunt, an ligentur , si impediantur pp istas repetitiones ab ipsis Iudæis? Et dicit Dire. vbi s.quod idem Lau.& Zabarel.in d.cl. & generaliter oēs domini , qui cum Iudęis vsuras exercentibus pacta faciūt, ligantur hac pœna, ſm Card.& Lau. sicut quia faciūt pacta cum Christianis vsurariis maximè si vsuræ exigantur à Christianis.¶ Quartò,quid de statuto Bergomensium , vt dicitur , quo.s. repetentes vsuras in foro ecclesiastico , per potestatem coguntur mutuare vsurario tantam pecuniam & tanto tempore,quantam,& quanto tenuerant pecuniam vsurarij?Et dicit gloss.hoc statutum non valere. Paul.verò dicit hoc statuentes , hac pœna ligari. ¶ Quadragesima-
85 quarta*est in cle.cupientes.de pœ. vbi excommunicantur omnes religiosi mendicantes,qui sine licētia Papæ loca de nouo accipiunt ad habitandum , vel recepta hucusq; mutant,vel in alio quouis alienationis titulo transferūt,quam licentiam etiam legati de latere dare nequeunt ſm Ge. & Lap.¶ Primò verò quæritur,qui dicantur mendicātes. Et dicit gloss.Io.And.mēdicantes hic dici eos,quibus victum tribuit incerta mēdicitas,& qui reditus aut possessiones ex regula vel constitutionibus habere nō pñt , extrà,de religio.c.vno.lib.6.Et comprehendit iste text.etiam fœminas, ſm Lap.& Abb.¶ Secundò,quando dicantur acquirere loca noua?Et dicit Gemi.quòd quò ad casum huius decretalis de nouo dicitur fieri quod fit post ipsam decretalem, vnde licet nouum sit quod fuit,& posteà reficitur , tamen ſm Car.nō est hic eis prohibitum loca destructa reficere, quod Paul.limitat verùm si domus corruat,& tamē solum eius continuè manet in mendicantium dominio , quia tūc non ligātur. Secus autem si loca ipsa desierint esse de mēdicantium dominio,& posteà ex nouo iure acquirātur,quia ligantur.Et per hoc patet, ꝙ cōuentus mendicantium : de quibus ipsi pulsi fuerūt iniustè in Bohemia Austria, & huiusmodi,pñt ab eisdem nouiter sine ista pœna inhabitari, quia dictorum cōuētuum dominium semper ad eos de iu-
86 re pertinuit.¶ Tertiò*an prædicti possint mutare loca acquisita post illud capitulum vel alienare sine licentia Papę absque metu huius excōicationis ? Et ſm mētem Io.And. videtur dicēdum quod sic,quia istā cle.summat sic. Mēdicantes non pñt acquirere noua loca ad habitādum,vel antiqua alienare & mutare absque speciali licētia Papæ. Lap9 etiam,quem sequitur Pet.de Anch.& Gemi.in c.cū ex eo. de excu.præla.lib.vj. vbi de ista materia ponitur cōstitutio Bonifacij,dicit,quod loca capta ante concilium de quo ibi fit mētio,dimittere nō possunt:aliter sunt excommunicati per dictam cle.Sed dimittere possunt capta post illud cōcilium.Pro quo facit litera in d.c.cum ex eo.& in d.cle.verbo,hactenus,i.vsque nunc : quia ſm Papiam,hactenus per haspiratum facit duas partes.s.hac & tenus , id est , vsque nunc, & vt recitat Ge. hoc de facto accidit Bononiæ vbi fratres minores de obseruātia locum mutauerūt pp vētos & frigus , & determinatum fuit hūc text.locum nō habere quo ad mutationem, nisi de locis ante illud cōsilium acquisitis,vñ necessaria nō erat noua licētia quo ad dimissionē: quo ad habitādum verò de nouo iam habuerant.Igitur in duobus casibus locum habet iste text. Primò in noua habitatione.Secūdò in dimissione,vel alienatione habitorum ante dictum capitulum, etiam si fiat vt alia loca quærātur ad habitandum.¶ Quartò an prædicti augmentare possint loca iam capta?Et dicit Lap.cons.clxxxviij.ꝙ sic,sine pœna prædicta,pro quo facit c.fi.de conces.præb.lib.6.& c. consuluit.de Iudæ.& cle.j.de sup.neg. præla..quia aliud est de nouo capere,aliud augmētare , & præterea his nō accipit̃ locus,vt in l.locus.ff. de ver. sig. sed pro alio loco diuerso pluraliter,propter augmentationem autem nō dicūtur habere duo loca.¶ Quintò,quid si inter locum licitè habitum & additamentum factum mediet riuulus aut strata , & sit pons,vel subterranea via,quibus trāsitur hincinde? Et dico ſm mētem Lapi,& Gemin.in d.c.cum ex eo. hoc non esse illicitum,nec hic esse duo loca,sed vnum, maximè quādiu viuitur ibi sub vnó prælato immediato. Et facit pro hoc, quia is,qui prohibitus est acquirere nouū ius in re aliqua, nō dr̃ venire cōtra prohibitionem , licèt post illam pristinum ius augmentet,vt in c.fi.ij.responso. de conces. præb.
87 lib.6.¶ Ex*his autem infert Sum Ros.posse teneri, ꝙ augmentantes datia nō videntur imponere noua,quod verum est quidem,si nouum dicatur ꝙ est nouum ex toto,nō aūt de nouo si ex parte;prohibet autem lex imponere noua ex toto & ex parte,qa il pari militat rō legis in vtrisq;,vt dictū est s.Excōicatio.vij.excōicatiōe xix.Rō aūt hui9 cl.nō est par i loco nouo ex toto,& ex pte,vt de se patet,cū ipsi.

Vnde nõ est simile,nec iura,quæ allegat,probant eius propositum,vt patet intuenti. ¶ Sextò, quæ sunt ista loca quæ isti nouiter accipere non possunt?Dico vt patet ex text.qd sunt loca ad habitandũ.Vnde ſm gl.in d.c.cum ex eo.loca alias q̃ ad habitandũ quæsita, pñt acquirere & mutare,puta domunculas in ciuitatibus aut villulis pro transitu, aut pro infirmis & debilibus recreandis. Imò dicit Ioan.And. quod loca pro eremitica vita ducenda non sunt hic prohibita,id est,quæ multùm distant ab hominũ habitatione. Et ratio:quia propter talia non eueniunt dicta scandala. Imò fratres prædicatores in locis sibi concessis ædificare possunt ecclesias, oratoria, & alia ædificia pro suis vsibus per priuilegium Alexandri,vt refert Arch. nec vlli de ordinib⁹ paupertatis licet oratoriũ vel ecclesiã construere seu constructam recipere iuxta ecclesias prædicatorũ, & oratoria eorum intra spatium centum quadraginta cannarum: & si secus factum fuerit,dirimatur,ſm priuilegium Clementis: quia pleriq; habẽt circa hoc etiã multa priuilegia. ¶ Quadragesimaquinta * est in eadem cle.cupientes.de pœn. vbi excõicantur omnes religiosi,q aliqua proferre præsumunt in sermonibus suis, vel alibi ea intentione vt à solutione decimarũ debitarũ ecclesiis retrahant audientes. Et ſm gl. ligat hæc pœna religiosos mendicantes, & nõ mendicantes,non autẽ clericos seculares aut laicos, sed ad eã incurrendam,vt ex text.colligunt doctores, tria requiruntur, & primò quod prædicta dicãt intẽtione retrahendi.Secundò, quod decimæ à quibus retrahere intẽdunt, sint debitæ ecclesiis, non autem priuatis personis ratione priuilegij vel antiqui feudi. Tertiò,qd dicant personis audientibus, quæ eas ex debito soluere teneãtur, & vno horũ deficiente, nõ ligat. ¶ Quadragesimasexta * est in ead.cle.vbi excõicant omnes religiosi, qui prædicare præsumpserint negligentia non purgata de cõscientia facienda circa decimas, consentibus sibi non soluentibus vt soluant, quod ſm Paul. & Petr.de Anch. intellige si à prælatis ecclesiarum fuerint requisiti vt hoc faciãt. Et si quis velit intelligere simpliciter, etiam si nõ fuerint requisiti,secundùm Arch.conscientiam facere principalibus domus, qui habẽt soluere:& hoc modo, quod dent totũ vbi consueuit dari totũ, & partem vbi pars,vbi verò nihil,sint dare parati si exigeretur. Ista tamẽ sentẽtia & præcedens nõ ligat religiosos qui decimas percipiunt,& circa hoc delinquere nõ solent, vt dicit gl. in d. cle.vide s̃.Decimæ.§.iij.in fin. ¶ Primò verò not.est,q ibi præcipitur religiosis sub interminatione maledictionis æternæ,q in prima dominica,quarta, & vltima quadragesimæ,& in festis Ascẽsionis Domini,Pentecostes, natiuitatis B. Ioannis Baptistæ,Assumptionis,& natiuitatis beatæ virginis Mariæ,quoties prædicabunt populis,si à prælatis ecclesiarum aut eorũ vicariis vel loca tenentibus eorundem fuerint requisiti audiẽtes expresè de solutione decimarũ informent.Et secundò præcipitur eisdem,q requisiti à prædictis conscientiã faciãt illis,quorũ cõfessiones audiunt q decimas soluere nõ omittant, q si post talẽ requisitionem scienter postposuerint consentibus conscientiã facere de huiusmodi decimis soluendis, tandiu ab officio prædicationis ipso facto sunt suspensi,donec cõfitentibus ipsis conscientiam nõ fecerint si hoc ipsum sibi dicendi commodè habuerint facultatẽ.Et ideo hoc nõ facientes interim prædicando sunt excõicati ipso facto. ¶ Secundò not.est,quod ſm glos.dum prædicãt vel sermocinantur clericis,non videntur astringi,& idem intellige si requirãtur in aliis temporibus à prædictis,quia de his solũ loquitur text.& idem videtur in prædictis tẽporibus si actualiter non prædicent non in fraudem,sed ex alia cãusa,quia dicitur tẽpus quando prædicabunt. ¶ Tertiò not. est q incommoditas excusat,licẽt ipsa debeat iudicari arbitrio boni viri, an sit sufficiens nẽcne. Vnde dicit Pau. q durante cõmoditate durat suspensio,donec de soluendis decimis conscientiã fecerit: qua facta vel incõmoditate supertueniente cessat suspensio. ¶ Quadragesimaseptima * est in clem.j.de sent.excom. vbi excõicantur omnes religiosi tam exempti q̃ non exempti, cuiuscunque ordinis & conditionis,id est,mendicantes. Et non mendicãtes, ſm glo.qui interdictum impositũ authoritate Apostolicæ sedis, vel ordinariorũ, quod sciunt matricem ecclesiã seruare,nõ seruauerint. Et idem ibi dicitur de interdictis & cessationibus à diuinis interdictis p prouincialium conciliorũ statuta vel ipsorũ authoritate: & in generalibus cessationibus à diuinis ciuitatũ, terratum, & aliorum locorũ,quas aliquãdo ex cõsuetudine vel aliàs capitula,collegia, vel cõuentus secularium vel regularium sibi vendicant ecclesiarũ. Non ligat autẽ ista constitutio clericos seculares,ſm glo.quæ etiã dicit q religiosi intelligunturscire obseruantiã interdicti à matrice ecclesia, quando viderint,vel alio sensu corporis perceperint, id est, auditu: quod limita auditu probabili,vnde statim subdit,q probabiliter ignorãtes nõ ligãtur. Ipsa verò ſm glos. dicitur obseruare quãdo abstinet animo obseruãdi. Si tñ ipsa seruat, quia ipsa specialiter vel singulariter est interdicta, non est locus huic pœnæ, quæ intelligitur de interdicto,ad quod religiosi tenentur. ¶ * Primò verò not.est q matrix ecclesia dicitur baptismalis,vel maior loci,secundùm Io.And.& Pau.quæ dicitur matrix,quia regnat p baptismũ:quæ ideo hic exprimitur, quia interdicuntur aliquãdo loca non habentia ecclesiã cathedralem quæ tñ habent matricem. Nec refert, secundùm Paul: vtrum matrix ecclesia sit religiosis subiecta,quò ad reliqua temporalia vel spiritualia,aut non subiecta,& idẽ virtualiter,licẽt obscuriùs,dicit Io.And.siue glos. ¶ Secundò not.q ſm glos.intelligitur hæc constitutio etiã de interdicto posito à iure. Vnde secundùm Paul. vt sit locus huic pœnæ requiritur interdictũ esse positum authoritate Papæ:quod est si fiat per eius delegatũ.de præbend.si Apostolicæ,lib.6.vel q sit positum à iure cõi,vel p ordinarium,vel consiliũ prouinciale:vel quod p ipsum vel aliũ ad quẽ spectat ex cõsuetudine.s̃.vel aliàs fiat cessatio à diuinis:per quod videtur q hoc locũ non habeat in interdicto posito à singulari psona, quæ hoc posset ex cõsuetudine speciali, cũ talis nõ faciat authoritate Apostolicæ:nec sit ordinarius.Et idem vr̃ in interdicto posito per delegatũ ordinarij,quia non vr̃ tunc positum per ordinarium. ¶ Sed * aduerte, q ex cõsuetudine persona singularis habere potest iurisdictionẽ ordinariã:extrà,de foro comp. cum contingat.quo casu locus esset huic pœnę,quia tex.non loquitur de interdicto posito à diœcesano:nam solus eps intelligeretur.de vita & hone.cle.c.vnico, lib.6. sed loquitur de legato ab ordinario,& sic sufficit si habet iurisdictionẽ ordinariam.Item dic de legato ordinarij, q si habet speciale mandatũ ad interdicendũ, est locus huic pœnæ:quia tunc potius est minister quàm delegatus de offic.deleg.c.fin. & ipse cõmittens facere dicit.Vnde & Pius 2.in extrauagante quadam,quæ incipit,sciẽs inimicus:dicit, q si interdictum emanat à sedibus Apostolica inferioribus & earũ cõmissariis,obligant fratres minores,& eadem ratione alij cõformati ecclæ matrici.& intellige si cõmissarij habẽt speciale mandatũ. Tertiò not.q si in loco aliquo nõ sit ecclesia cathedralis aliqua aut matrix, quia fortè est in alio loco, vel vbi sunt plures, æqualiter suis parochianis baptisma & alia

sacramenta

sacramenta ministrantes,distinguendũ est secundùm Pau. quia si omnes illæ seruãt,locus est huic pœnæ,nõ autem si seruant aliqua & aliqua non, sicut esset,si in tali loco non esset nisi vna ecclesia religiosorũ nõ seruantiũ & idẽ sentit glos. ¶ Quartò quid si vacat ecclesia cathedralis,& pars capituli seruat interdictũ:pars verò non seruat? Dico ſm gl. vel Ioã.And.& Pau.quòd ecclesia hic sumitur p materiali murorũ ambitu comprehensa,vnde ex quo in ea continuè celebratur ianuis apertis,& c.siue per prælatũ, siue per capitulum totũ,siue per partẽ,siue per aliquos clericos ecclesiæ,non est locus huic pœnæ.Sed addit Pau.q si in matrice ecclesia celebratur ab aliquibus extraneis inuitis prælatis & capitulis,nihilominus est locus huic pœnæ. ¶ * Quintò not.secundùm Pau.q interdicta ꝓuincia vel diœcesi si in aliquibus ciuitatibus aut castris matrix ecclesia seruat interdictum,in aliquibus nõ,locus erit pœnæ in illis locis in quibus seruatur, nõ aũt in aliis. ¶ * Sextò not.q gl.quærit an quò ad interdictũ prouinciæ dicetur ecclesia metropolitana matrix:ita q illa seruante interdictũ, religiosi totius prouinciæ scienter non seruantes,ligati sint hac pœna? Et dicit, q non,per text.dicentẽ cathedralẽ vel matricẽ loci: quia constat q metropolitana ecclesia pone Rauennas nõ est matrix vel cathedralis ciuitatis Bono. vel Mutinen. de offic.ordi.pastoralis.ix.q.iij.si autem, & c.nullus,& consequenter ligabuntur soli religiosi diœcesis Rauennæ.Et idẽ virtualiter sentit Paul.dicens, q interdicta metropolitana ecclesia,non intelligitur interdicta matrix, intellige scilicet per totã prouinciã, sed solũ vbi metropolitana est matrix. ¶ Septimò not. q si matrix ecclesia interdictum non seruat,nõ tenentur etiã religiosi non seruare, ſm glos.quia text.non dicit,q in non obseruãdo se cõforment:quia hæc constitutio addere intendit, nõ minuere ad obseruantiam interdictorũ: & argumentum à contrario sensu cessat vbi illius argumenti contrariũ reperitur in iure, vt in glos.vlti. de elect.publicato:nec contrariorum est eadem disciplina, vbi mens & verba resistunt,de verb.sign.c.fin.Excessus ergo clericorum matricis ecclesiæ nõ dabit religiosis materiam delinquendi.hæc glos. ¶ Octauò not. secundùm glo. & Paul.coniunctim,quòd si sententia interdicti verè ligat, & matrix ecclesia illa non obseruat, religiosi nõ seruantes non ligantur hac pœnã, sed aliis, quæ habentur de excess. præl.c.vlti.& de priuil.c.authoritate,& c.episcoporũ,lib 6. quia scilicet sunt suspensi, & eis interdictus est ingressus ecclesię,& sunt irregulares & ineligibiles actiuè & passiuè. Si autem sententia interdicti verè nõ ligat impediente appellatione vel alia nullitate,& matrix ecclesia illam seruat, & religiosi nõ seruãtes ligantur hac pœna,sed nõ aliis.Quãdo verò tenet,& p ecclesiã matricẽ seruatur,ligantur vtrisque. Quando verò nec tenet nec seruatur, neutri ligantur. hæc ex illis. Si verò in obseruando vel nõ obseruando eps & capitulum contraria mandant,secundùm Zen.prius epo obediendum est. ¶ * Quadragesimaoctaua est in extrauaganti Benedicti xj. quæ incipit, non quia, vbi excõicantur ipso facto quicunque impugnãt literas electi in Papã, etiã anteq̃ coronetur, cum per ipsam electionẽ canonicè factã sibi ius papatus sit acquisitũ, & canonica electione confirmatus sit, & exercere possit officiũ suũ ante coronationẽ, vt xxiij.dist.in nomine Domini. ¶ * Quadragesimanona est in quadam extrauagan.Nicolai,per quam excõicantur exponentes in scholis aliter quàm litera dicat, illam clement. Exiui de paradiso, vbi exponitur regula beati Francisci. Vnde illa Clementina sola reperitur in glossata. Sed hodie est suspensa illi extrauagans quò ad illam excõmunicationem per aliam extrauagantem Ioann. 22. vt dicit Zab. & eius exemplar Archid.dicit se vidisse.

RVRSVS de Excommunicatione vltimo quantùm ad dubia quædam communia prædictis excommunicationibus.

1 *Excommunicatio quotuplex sit. Et quæ ex illis liget,& quæ non ac qualiter. Et ex cuius non obseruatione quis irregularis efficiatur.*

2 *Appellatio interposita non ante, sed post excommunicationem, vel interdictum,aut suspensionem ab officio, vel ecclesiæ ingressu, an huiusmodi censurarum effectum tollat.*

3 *Excommunicatus post legitimam appellationem, & non ante, an sit vitandus.*

4 *Sententias excommunicationum prædictarum ignorante, an faciendo vel omittendo illud, propter quod excommunicatio imponitur,quò ad Deum & conscientiam ligentur.*

5 *Excommunicationem num quis propter executorem facti, id est, propterea quòd quis factum aliquod sit executus & adimpleuerit,incurrat. Et id dictis quatuor expedit. Et ibidem quem regulariter ex nudo consilio non teneri.*

6 *Cùm dicitur, quòd aliqui absoluendi non sint, nisi prius satisfecerint, vel aliud fecerint:an teneat absolutio ante satisfactionem eius quod mandatur.*

1 EXCOMMVNICATIO * vltimò quantùm ad dubia quædam circa premissas excõmunicationes,vt plenius innotescat, sciendũ est, q triplex est excõicatio.s.iusta, iniusta,& nulla, quarũ prima ligat apud Deum & homines, ideò,q semper obseruanda est:tertia verò nec apud Deum nec apud hoĩes ligat,ideoq; obseruãda nõ est,& nõ obseruãs irregularis nõ efficitur:quod ẽt tripliciter cõtingit. Primò, qñ aliquid præcipitur quod cõiter vel in suo genere est peccatũ etiã veniale.Secundò,qñ præcipitur impossibile.Tertiò,qñ pronunciatur expresè cõtra ius scriptũ, & de his s̃.Excõicatio.ij.in princip.Secunda verò excõicatio est media,& ligat quò ad ecclesiam militantem,licẽt non quò ad Deum.Vnde timenda, id est, obseruanda est cõiter ſm Doct.xj.q.iij.c.j.vbi dicitur,q sententia pastoris,siue iusta, siue iniusta,timenda est:aliter si non seruatur,ratione contemptus efficitur iusta. xj.q.iij. cùm ergo, & sic erit excommunicatus quò ad Deũ excõicatione, quæ est peccatũ mortale,& si celebret,talis erit irregularis. ¶ * Primò verò quærit,vtrũ appellatio interposita nõ ante sed post excõicationem vel interdictũ aut suspensionem ab officio, vel ingressu ecclæ tollat effectum ipsarũ censurarum?Et dico,q nõ,de sent.excom.c.is cui,lib.6.quod verũ est, qñ absolutè tales snĩæ sunt inflictæ,quia secũ trahunt executionem. de app.pastoralis. Secus si sub conditione,puta si non solueris hinc ad mensem, excõico te,vel suspendo, vel si non feceris hoc aut illud:quia tũc si ante cõditionis euentũ appellauerit legitimè,bene suspendit,vt in c.præterea.el ij.de app. Si tñ ipsa cõditio sit de non appellãdo,vt excõico te si appellas,ſm Inño.in d.c.præterea.appellatio suspẽdit effectũ, sed dubiũ esset si dicatur,excõico te,si disposueris te ad appellandum: & dico, q non erit excõicatus in casu, in quo talis prælatus prohibere nõ potest appellationẽ,aliàs sic,& de hoc s̃.Excommunicatio.ij.nor.j. ¶ * Secundò quærit, vtrum excõicatus post legitimã appellationẽ: & non ante, sit vitandus? Et dico,q non,vt not.in c.licẽt.de sent.excõ. lib.6. & in c.pastoralis, de app. tamen si excõicatus nominatim specialiter expresè intra tẽpus à iure vel iudice statutum,appellationẽ nõ fuerit ꝓsecutus vt debuit,eo elapso poterit publicè denunciari excõicatus: & tunc erit euitandus tam in iudicio quàm extra, & ab actibus legitimis re-

mouendus.d.c.licèt.& debec reputari pro excommunicato post talem denuntiationem:donec sentētia aliter fuerit declaratū appellationē ante excommunicationē fuisse interpositā:interim tñ si celebrat & ingerat se diuinis,nō efficitur irregularis, ſm Arch.in d.c.licèt.& sequitur Gemi. ibi.quia ex quo appellatio legitima fuit ante excōicationē posita, illam suspendit.Et licèt deinde denūtietur excommunicatus,nō tñ excōicatur,nec verè est excōmunicatus. vt ibi patet. & idem videtur sentire Io. An.Et hoc sequitur Sum.Ang.& Ros.Sed fortè dici posset,q appellatio excōmunicationem non suspendit,nisi vsq; ad terminum temporis,intra quod prosequenda erat:& cōsequenter iste est verè excōicatus post illud tps:alioquin ecclesia cōcedens ipsum posse denuntiari excōicatum,cōcederet posse mentiri.Et consequenter celebrando est irregularis.¶ *Tertiò
4 quæritur, vtrū ignorātes prædictas sentētias excōicationū ligentur quò ad Deū & cōscientiā,faciendo vel omittendo illud, propter quod sentētia excōicationis imponitur? Et dico distinguendo sic: Si ignorātia est affectata,crassa, vel supina,quæ est lata culpa,ligantur ſm cōiter Doct.per tex.clarū in c.vt animarum.de cōst.lib.vj. Si verò non est affectata nec crassa aut supina, sic in conscientia, ex no.in c.cognoscētes.de cōst.& in c.à nobis.el j.de sent.exc. & in d.c.vt animarū.distinguit Sum.Ang.quia aut id qd fit, vel omittitur,est solū cōtra ius positiuū vel statutū:aut est cōtra legem Dei, vel quod idem est,naturæ.Si solū cōtra ius positiuū,ignorās nō ligatur:qa requiritur dolus verus vel presumptus cuiusmodi est lata culpa.l.quod Nerua.ff.dep. & hoc tenet Io.And.in c.quantæ.eo.tit.in nouel.vbi dicit, q in nullū canonem aliquis incidit,nisi sit in dolo.& idem tenet,vt vū,Inn.in c.cū medicinalis.eo.tit.lib.vj.Facit quod no.Bar.in l.quicunq;.C.de seruis fug.vbi dicit, q vbicunque loquitur de pœna capitali vel corporali, subintelligit dolus:ergo à fortiori in hac pœna quæ aīam ligat & occidit mutilās à corpore viuo.i ecclesia.Facit etiā q excōicatio iuris nō incurritur,nisi peccādo mortaliter,vt dicit Pe. de Pal.Si verò sit cōtra ius naturale vel Dei,& delinquens hoc scit,licèt ignoraret ,phibitū iure positiuo,ī hoc diuersitas est inter Doct qa gl.in d.c.à nobis.& Bar.in l.cūctos populos.C.de sum.tri.& fid.ca.vī tenere, q ligatur:qa est in dolo faciendo scienter rē sibi prohibitā,p quibus facit. nec exēplū.C.ad l.Cor.de fal.& c.cū illorū.in si.eo.tit.quā etiā opi.vī tenere Sco.in iiij.dist.lx. Io.autē And.in d.c.vt animarū.tenet cōtrariū. vt illi imponit Sum.Angel.& quo ad excōmunicationē do.Ant.& Pan.in d.c.à nobis.& Gemi.in d.c.vt animarū.Sum.aūt Ang.videtur cōcedere:quia prima opinio habet veritatem vbi ignorātia est lata:aliàs secunda: & verū est vt ſ.dictū est.Excōmunicatio.2.no.3. Sed tūc malè distinxit inter ius positiuū & diuinū:qa sicut in illo,ita aliqñ & in isto excusat ignorātia,nisi sit lata, vt etiā idem alibi tenet.ſ.Ignorantia.§.4.Vide etiam ī.Ignorantia §.8.Nec obstat, q sæpe in excōmunicationibus dicitur sufficere affixionem ad valuas ecclesiæ sancti Petri Romæ: quia hoc verum est quò ad præsumptionem fori contentiosi,& quo ad eos qui sunt in culpa,ne publicetur in suis terris,quorum.ſignorantia est affectata: aliàs quilibet teneretur studere in iure canonico,& habere Referēdarium in vrbe Roma.Vide etiam ī.Ignorantia.¶ *Quar-
5 tò quæritur, vtrum propter expletorem siue executorem facti alius incidat in excommunicationem?Et dico multa. ¶ Primum.Mandans fieri aliquid per quod in excommunicationē incidit faciens,dico, q incidit:iuxta distinctionem dandā ī.Mandatū §.4. Si tamen quod mandauit non habuit effectum,secundùm aliquos,in nullo casu prædictorum incidit mandans,nisi solū in casu,de quo.de homi.c.j. scilicet in occasione per assassinos,vide tamen ſ.Excōmunicatio.vij.Excōicat.xj.parti.ij. ¶ Secundum.Ratū habens, maleficiū, per quod incidit in aliquā prædictarū excommunicationū,ligatur,si interueniāt quæ requirūtur ad hoc vt ratihabitio habeat locum; de quibus ſ.Consensus.§.v. ¶ Tertium.Consulentes,dantes fauorem, inducētes alium ad aliquod prædictorū,non incidūt,nisi vbi exprimitur, & nisi hoc facerēt circa factū damnatum,postquam iam esse inciderat, quia sic ligarētur eadē pœna,& ab eodem essent absoluendi.de sent.excom.nuper. ¶ Quartum. Cum infligitur excōmunicatio dantibus consilium, ſm Card.in cle. si quis.de pœn. intelligitur de consilio fraudulento, nō de nudo,quod nihil adijcit ad peccatū,vt not.in d.c.nuper.in gl.p.ij.& in c.sicut dignū.de homi.quia scilicet sic omnino faceret, & cum tāto animo:vbi aūt quis efficacius inducit, licèt aliàs esset facturus, tunc nō est nudū consil ū,nec simplex fauor,vt elicitur ex gl.in c.felicis.de pœn.lib.6 Et dicit Paul.q regulariter quis ex nudo cōsilio nō tenetur,qui etiā dicit:q consilium præstatur suadēdo,rogādo,mādando,instruendo,vel vtilitatē inde secuturam ostendendo, vt
6 not.Inno.in c.ad audientiā.de homi.¶ * Quintò quæritur cùm dicitur,q aliqui nō sint absoluēdi, nisi prius satisfecerint,vel aliud fecerint:vtrum teneat absolutio ante satisfactionē eius quod mandatur? Et dico pro regula tenendū, q vbicunq; ius vtitur isto verbo,potest,negatiuè,absolutio impensa cōtra id,quod sic imponitur,est nulla:vt.patet per glo.in reg.j.de reg.iur.lib.6.& idē dic quādo canon vtitur verbo,nō valeant. Vbi verò canon vtitur verbo,nullaten', secundū Zen.in cle.vnica.de sque.nō valet,sed ſm Card. ibi valet.Ego verò dico, q valet,etiā si omittatur quod canon mādat, vbi aliàs absoluēti de iure comperit absolutio, non valet autem vbi non cōpetebat illi de iure: puta quia conditor canonis sibi vel alteri reseruauit,& solū concessit in aliquo casu sub aliqua forma, vnde forma omissa nihil fit, & facit glo.in cle.j.de iure patr.in verbo,inhibentes.

DE EXECVTORE.

1 *Executor quisnam propriè dicendus, & quotuplex. Et quis in rebus ecclesiasticis executor esse possit.*

2 *Appellari ab executore,an possit, & abs quo.*

1 EXECVTOR * propriè dicitur, qui rem iudicatā ducit ad effectum, secundū glos.in c.super quæstionū.de offic.deleg.& est duplex.ſmerus, scilicet is, cui mera executio mandatur,causa à superiori cognita,qui in rebus ecclesiasticis potest esse quilibet clericus,& missus,scilicet is, cui aliquid à superiore exequendū mādatur simpLr,& talis in rebus ecclesiasticis esse non pōt, nisi in dignitate cōstitutus,aut psonatum habens,vel canonicus ecclesiæ cathedralis, si commissio fiat ei authoritate literarū apostolicarum vel legatorū aut delegatorum apostolicorum:secus si ab aliis:quia tunc quilibet clericus esse pōt, vt patet p not.
2 in c.statutū.de reser.lib.6. A * primò,iure canonico aut ciuili appellari non pōt.de re iudi.quod ad cōsultationē.& l.ab executione.C.quorū appel. non rec. nisi executor sententiæ modum excedat,vt dicit tex.in d.l.aut nisi malè interpretetur suam,& huiusmodi, de quibus gl.in d c. quod ad cōsultationē.A secundò autē appellari potest,si aggrauat vel iniuriatur, & debet iste admitte:rationabiles exceptiones.de offic.deleg.ex parte.el ij.& c eam te.decet.de æta.& quali.& in c.cum adeo.de reseript.Et hoc verū,nisi constet,q superior ex certa scientia sic velit,vt not.gl.in c. ex parte.vide ī.Testamentum secundō,per totum.

DE

DE EXEMPTIONE, ET EXEMPTIS.

1 *Exemptio quid importet, & eius diffinitio. Quid exemptus, & quis de causis contra exemptum cognoscere debeat ac possit. Et eximere cuius proprie sit.*

2 *Exemptio quotuplex est. Et quæ exempto loco, vel persona exempta dicantur.num.seq.*

4 *Exemptio data loci occasione, quid differat ab ea, quæ ratione personæ obtenta est. Item quibus verbis exemptio probetur.n.5.*

6 *Exemptos qui se aiunt, si ab ordinarijs requirantur, num priuilegia sua ostendere teneantur.*

7 *Lite super priuilegij validitate pendente, an debeat quis possessionis vsu, vel quasi, etiam si possessio contra ius sit, priuari.*

8 *Exemptus ab ordinario citatus, an parere teneatur. Et an habēs priuilegium, vt non possit ab ordinario excommunicari, possit nihilo secius aliquo casu ab eo excommunicari.nu.seq.*

10 *Exempti num coram ordinario conuenri possint occasione loci, si alibi delinquant, contrahant, aut res consistat. Et an exēptus coram ordinario litigans, nec exēptionē allegans, eam perdat.n.seq. Et idem an exemptus exemptionis priuilegio renuntiare queat.*

12 *Priuilegium, de quo hic, an per literas, de quibus hic mentio fit reuocetur.*

13 *Exempti quid possint, aut non possint, quatuor dictis explicatur.*

1 EXEMPTIO * videtur importare collationem libertatis seu eductionem ab aliqua subiectione aut seruitute. Et in proposito nostro exemptio est quædam liberatio à potestate ordinarij inferioris Papa, stante subiectione immediata ad Romanum pōtificem. Exemptus autem est, qui exemptione potitur, siue qui nō subest iurisdictioni ordinarij, vt patet & not.in c.cum personæ.de priu.lib. vj.Vnde solus Papa vel legatus de latere potest cognoscere de causis contra exemptum, vt not.in c.post translationem de off.legat.secus in aliis legatis, vt ibi.Vnde eximere propriè est apostolicæ sedis.xvj.q.j. frater.vj.q.iij.nunc
2 verò.Io.And.in glo.in d.c.j.de priu.lib.vj.¶ Primò * verò quæritur quotuplex sit exemptio? Et dico, q quædam est personalis,qua eximitur persona,vt à nullo.ſ.etiam legato sedis apostolicæ, vel iudice delegato excommunicari, interdici, vel suspendi possit: quædam verò loçalis, quæ fit loco.ſ.ecclesiæ,vel monasterio.Quædam etiam est vniuersalis, quaſ.ecclesia vel persona cum vniuersalitate iuris spectat ad Papam: ita vt metropolitanus,aut diœcesanus nisi iuris habeat in exempta. Quædam verò particularis, qua quid eximitur in parte in certis casibus tantùm,verbi gratia: si fortè aliqua ecclesia quantum ad hoc est exempta,vt nullus episcopus,vel archiepiscopus possit in ea diuina suspendere, sicut in sua diœcesi, & aliàs ei habeat reuerentiam & honorem.Quædam etiam quātùm ad monasteria & superiorem non recognoscens, præter Papam, quædam verò recognoscit quidem superiorem non diœcesanum,vel metropolitanum, sed prælatum eiusdem ordinis.glo.est in clem.attendentes.de stat.mona.¶ Secun-
3 dò * verò quæritur, quæ intelligantur exempta exempto loco,vel persona? Et dico, q exempta ecclesia,vel monasterio,intelliguntur exempti ipsius monachi, vel canonici,clerici,& etiam conuersi,perpetuóq; oblati,non autem eiusdem ecclesiæ presbyter, qui parochianorum curam habet, quò ad pertinentia ad curam illam: nec ipsi parochiani, vt in c.per exemptionem.de priu.lib.vj. Eximitur etiam exempto monasterio, secundùm glo.in d.c.ecclesia. & ipsius cœmeterium, & domus & theatrum cum hortis, & arcus,qui sunt iuxta ecclesiā.arg.xij.q.j.necessaria, & c. nulla.xviij.q.iiij.diffiniuit.& idē dic de dormitorio & domibus clericorū,quæ sunt iuxta ecclesiam,cū eorū hortis. arg.d.c.necessaria.& c.diffiniuit. Si autem canonici alicuius ecclesiæ eximantur, ipsi soli sunt exempti, non autem ecclesia, vel eius clerici, sed si eximantur clerici cuiusuis ecclesiæ:tunc tam canonici, quàm alij clerici sunt exēpti, nō autē ecclesia, nisi aliud exprimatur,vt in d.c.per exemptionem, nec etiam conuersi, vel oblati, vt ibi dicit glos.
4 ¶ Tertiò * quæritur,quæ differētia sit inter exemptionem datam ratione loci & ratione personæ? Et dicit Pan.in c. tuarum.de priu.q quādo exemptio datur ratione loci, puta ecclesiæ, vel monasterij,in istis locum habet.c.j.de priu. lib.vj.quod ratione delicti cōmissi extrà locum exēptum, vel ratione contractus alibi initi, vel ratione rei alibi sitæ, possent corā ordinario cōueniri, & ab eo puniri.Quando verò datur exēptio ratione personæ & non loci, vt in priuilegio cōcesso capellanis & familiaribus Papæ:de talibus non habet locū.d.c.j.quia nec etiā rōne delicti puniri possent ab ordinariis,aliter eorū priuilegiū esset inutile,quod esse nō debet,vt in c.si Papa,de priu.lib.vj.Ex quibus omnibus conclude,q exemptus, rōne loci, vel rei nō cēsetur exemptus ratione alterius rei vel loci. Vnde priuilegium concessum personis respectu certi loci nō extenditur vltra locum, vnde censetur potius reale quàm personale, vt not.Pan.in c.cum capella.de priu.secus in exemptione ra-
5 tione personæ,vt patet.¶ Quartò *quæritur,quibus verbis probatur exēptio? Et dico,q multiplicibus,vt probatur in c. si Papa.de priuil. libr.vj. puta si Papa dicat in priuilegio exēptionis,vel sentētiando super exceptione ecclesiā iuris B.Petri existere,siue ad ius & proprietatē Romanæ ecclesiæ pertinere,vel ad Romanam ecclesiā specialiter aut sine medio & simpliciter peipere,vel si dicat,q ecclesia sit libera, seu q potiatur Romanæ ecclesiæ libertate; siue q eps nō audeat illic cathedram collocare,seu aliquod imperiū exercere,vel potestatem, aut quod eam eximit à potestate epi,item si recipiātur in proprios subiectos, per quæ & similia cognoscitur exēptio, vt ibi patet.Secus si reciperentur sub defensione,vt in c.ex parte.el ij.de priu.vel in.proprios filios,quia nō essent exempti,vt ibi dicit,& ibi vide.
6 ¶ Quintò *quæritur vtrum si requirantur ab ordinariis,teneatur ostendere sua priuilegia, qui dicunt se exemptos? Et dico,q sic,& tradere trāscripta articulorum,de quibus fuerit cōtrouersia. Et si ad exēptionem allegent solā præscriptionē,de hoc debent fidē facere.Et si allegent vtraq;, tunc si priuilegium ad plenum nō sufficit,sed tamen causam prębeat prescribēdi,tenētur præscriptionem probare: & probatione pendente non turbentur. Et si non allegent nec exhibent saltem tale priuilegium quod causam præbeat prescribēdi, diœcesani vtātur iure suo.de priuilegiis. cum personæ.lib.vj.Ostendere aūt,& ad legendū integraliter exhibere debent in loco congruo,& securo intra terminum cōpetentem ordinariorū, vel delegatorū ipsorum arbitrio moderandum.eod.c.& tit.vbi glo.dicit,q si ordinarius dicit suam esse iurisdictionem, & subditus hoc negat,bene cognoscit ordinarius an sua sit iurisdictio.de rescrip.super literis,sed ad omnē suspitionē tollendā,melius videtur expediēdum per delegatum, de foro com.si quis.
7 ¶ Sextò *quæritur,vtrū pēdente lite super validitate priuilegij seu an fuerit concessum,vel non,debeat quis priuari vsu possessionis,vel quasi,etiā si possessio sit contra ius?Et dicit Pano.in c.i.vt lite penden. q non.text.est in d.c.cùm personæ.in §. q si tales.cum §.sequenti. & hoc idem tenēt ibi doct.vbi dicit Io.Mon.vt ibi no. Gem.quòd pendente lite non est turbādus in possessione sua, etiam si possideat contra ius cōmune,dummodò ex aliqua probatione,licèt

non

nõ sufficiẽti ad finale intentum,ipse iustificet possessionẽ. Et ita videtur sonare ibi tex.Vnde Io.An.in gl.vlt.ibidem dicit sic.Not.quãtus fauor priuilegio debetur. Est enim priuilegiũ ex se fauorabile, sed præscriptio odiosa,de decim.
8 ex parte.& c.tua.de reg.iur.odia.hæc ille.¶ Septimò*quæritur, vtrum exemptus citatus ab ordinario teneatur comparere? Et dicit Pan.in c.cum ordinem.de rescr. q̃ aut est notoriè exemptus & iamdiu toleratus priuilegio exẽptionis,sicut sunt mẽdicãtes,& sic nõ tenetur:nec valebit sententia super principali:quia est à non suo iudice,neq; tanquam contra contumacem.ad quod text.est in l.nõ videtur.la prima.ff. de iud.& text. bonus in clem. pastoralis.§. Pisana.& ibi bona gl.de re iu.& gl.in c.veniens.de accu.& ij.q.iij.si eps.& per not.in c.ij.de dil.& Bart.in l.ij.ff.si quis in ius vo.non ierit.licèt in aliis terminis. Si verò nõ constat ita notoriè,tunc tenetur comparere, & allegare priuilegium:& in loco cõgruo & securo intra terminum competẽtem ordinario ostẽdere.de priuil.cum personæ.lib.vj. Et in hoc multi simplices iudices decipiuntur, vt dicit idẽ
9 Pã.¶ Octauò*quæritur,vtrũ habẽs priuilegiũ,q̃ excõicari non possit ab ordinario, possit aliquo casu excõicari ab eo? Et dicit Ric.in iiij.dist.xviij.q̃ non,si ante sentẽtiã in sui defensione allegat priuilegiũ, quod intellige si est paratus ostẽdere.Si verò illud nõ allegat,nihilominus etiam sententia non tenet, si ipsum priuilegium est publicatum. Si verò non sit publicatum,nihilominus credo,inquit,sententiam non valere, si ipsum priuilegium sit notum iudici.arg.de appel.si duobus.in text.& in gl.Si autem non est iudici notum, nec priuilegiatus fuit in lõgo tenore libertatis:sitque sententia teneri.arg.d.c.si duobus.quod intelligo nisi in priuilegio esset clausula irritans,quia tũc nõ valeret sentẽtia.Si verò priuilegiatus allegat priuilegiũ nõ publicatũ,nec iudici notũ,nec fuit in longo tenore libertatis illius:& iudici petẽti priuilegium sibi ostendi, nõ vult illud ostẽdere clausulã,nec continentem suam libertatẽ tenebit sententia,si feratur cõtra eũ.de priu.cũ personæ.lib.vj.nec propter ostẽtionem priuilegij sequentẽ iudicabitur sentẽ-
10 tiã fuisse nullã,vel esse reuocãdã.hæc ille.¶ Nonò,*vtrum exempti cõueniri possint coram ordinario ratione loci, si alibi.i.extra locum suum delinquãt aut cõtrahant, vel res consistat? Et dico,q̃ sic,quacũq; gaudeãt libertate.de priu. volẽtes.lib.vj.quod intellige cum duplici limitatione.Prima.s.si non sint sic exempti, q̃ ratione delicti, vel contractus,vel rei litigiosæ cõueniri nõ possint,vt prædicatores minores, Cistercienses, & multi alij.Secũda.s.si etiam ipsi inueniantur alibi.i.extrà locum suum.Vnde cõueniri non possunt primò si dicto modo sint exẽpti,nec secũdò si delictũ,contractus,aut res litigiosa sint in loco exempto,nec tertiò,si illa sint alibi,& ipsi sint in loco sui domicilij,quia nõ possunt cõueniri vbi habẽt domiciliũ,nec possent diœcesani illorũ vbi habent domiciliũ,remittere eos si conueniãtur ad locũ delicti,cõtractus,aut rei, vt in d.c.volentes.
11 Decimò*vtrũ exemptus litigans coram ordinario,& non allegans exemptionem,perdat eam? Et dicit Pan.in c.j.de sent.& re iud.q̃ non:nec tenet sententia non obstãte taciturnitate, quia ẽt si voluisset, nõ potuisset in illũ cõsentire vt in iudicẽ, de arbi.cum tpe.Et hoc tenet Io.Andr.in reg. scienti. libr.vj. in merc. & facit quod not. in l.j.C.vbi de crim.agi oportet.Ratio est secundùm Pan.in d.c.cum tpe. quia exemptus exceptioni renuntiare nõ potest, quia tangitur nedum fauor exempti, sed etiam superioris,qui eximit illum, vt in c.ad apostolicam.de regula. & in l.si quis in cõscribẽdo.C,de episc.& cle.Alb.tũ in d.l.si quis tenet, q̃ exemptus renũtiare potest priuilegio exemptionis: per d.l.si quis.& ad leges contrarias respõdet,q̃ loquuntur de priuilegio iuris cõis introducto in fauorẽ ordinis clericalis,cui renuntiari nõ potest,sed suo priuilegio speciali bene potest.Sed ego dico,q̃ renũtiare potest in suum,& non in superioris præiudicium.Vnde renuntiare põt in aliquo casu non simpliciter, quia eximitur gratia vtriusque,licèt principaliter gratia sui, vt quietius viuat. Nec teneo cum Sum.Ang.q̃ renuntiare possit, qñ ipse impetrauit exẽptionem,& non qñ superior eum exemit proprio motu: quia vtroq; casu stat, q̃ exẽptio fiat gratia vtriusq;,vide ſ. Ab-
12 solutio.v.§.ij.Vndecimò * pone,q̃ Papa priuilegiũ cõcesserit monasterio monialium, vt nõ teneantur ad procurationem legatorum, etiam si in literis eorũ dicatur, vt tam nõ exempti quàm exempti teneantur nisi de indulto concesso monasterio fiat mentio de verbo ad verbum,deinde Papa cõcedit legato,vt possit exigere procurationẽ à quibuscũq;personis etiã exẽptis,quanquã talia sint priuilegia, q̃ de eis sit faciẽda mẽtio de verbo ad verbũ, quæ voluit in istis literis haberi,q̃ expressis.Quæritur an p has literas illud priuilegiũ reuocetur? Et videtur qõ satis dubia,vt refert Pan.in c.cum instantia.de censi. Et dicit Fed.tenuisse, q̃ nõ,quia de priuilegio debet fieri mẽtio ad hoc vt ei derogetur.de rescr.veniens.& notatur.xxv.q.ij. in Sum.& in c.j.de resc.nec sufficit mẽtio generalis, sed requiritur specifica,vt in c.ij.de do.& cõt.Et præterea si diceremus non oppositum, primum priuilegium esset inutile, cùm Papa semper concedat plenissimas literas legatis.Sed postmodũ idem Fed.cõs.xlvj. mutauit sententiã tenendo cõtrarium, quia p verba generalia plenissima reuocãtur omnia priuilegia statuta,& cõsuetudines,vt est bonus tex.in cle.dudũ de sepul. Itẽ si diceremus cõtrarium indirectè minueretur potestas Papæ, quia cum priuilegia in facto consistant, & Papa non habeat omniũ memoriã,impossibile foret,q̃ de omnibus hmõi priuilegiis faceret mentionẽ de verbo ad verbũ.Vnde satis est, q̃ appareat de sua intentione volẽte reuocare talia priuilegia.Cõclude ergo,q̃ tam in hac materia,quàm in alia, debemus semper considerare primi,& secũdi tenorem,& secundũ eorũ vim iudicare vel pro priuilegio,vel pro reuocatione.Et faciunt prædicta ad materiã testamẽtorũ.hæc Pan. Cui cõcor.Card.in cle.j.de sep. vbi dicit,q̃ si in secundo est aliqua specialis expressio,per quã aperte colligitur mẽs disponẽtis, hoc sufficit ad reuocãdum priorẽ dispositionẽ, etiam si in primo diceretur, q̃ oporteat exprimi nomẽ talis sancti,& hmõi.Et refert Bar. in l.si quis in principio.ff. de leg.iij. tenere, q̃ testator dicit,nõ obstãte quocũq; alio testamento,etiam si in eo sint, verba derogatoria,talis expressio dicitur specialis,& sufficit ad reuocandum.hæc Card. Et ad hoc bonus tex.in cle.
13 dudum.præalle.alius in c.alma.de sent.excom.lib.6.ℸ. Testamentum.1.§.12.part.4.in fin.¶ Duodecimò * quæritur, quid possint vel non possint exempti? Et dico multa.¶ Primum.Exempti non possunt cõstruere oratoria, vel capellas in locis non exemptis sine licentia diœcesanorum, nec etiam in constructis celebrare vel celebrari facere tpe interdicti in casibus nõ expressis: aliàs per ordinarios compescantur, & si propter hoc cõseruatores ferrent sentẽtias cõtra ordinarios, non valerent, de priui.authoritate.lib.6. Quod intellige de oratoriis publicis,quia in priuatis possunt, secundũ gl.ibi.Intellige etiam quando episcopi prohibuerunt ibi celebrari:aliàs qñ cõiter in eis celebratur, si fiat de consensu eius qui curam illorum habet, sufficit sine licentia episcopi. Secundùm. Non possunt etiam præ-

dicta

dicta facere in locis exemptis sine licentia vel priuilegio sedis Apostolicæ speciali,vt in d.c.authoritate.§.inhibem*. ¶ Tertium.Non possunt etiã assumere lites suorum hominum & censualiũ,vt in d.c.authoritate,in fin.gl.¶ Quartũ. In eos religiosos qui priuilegiũ habent ne à quoquã possint excommunicati,suspendi, vel interdici pro vlla cã,vel in vllo loco ordinarij quãtũ ad istam iurisdictionem suam exercere nõ possunt, vbicunque fuerint, nisi illi monachi mitterentur ad prioratus subiectos ordinariis: quia tũc licèt vtroque sint monachi, ordinarij quò ad prædicta etiã illos iudicant quãdiu ibi manent,de priuileg.volentes,lib. 6. Vtrum autem delinquẽs in loco exempto, ligetur statuto episcopi ℸ.Statutum.§.ij. Et ſ.Excommunicat.ij.not.iij. dub.j. Quod etiam exercere possit episcopus vel archiepiscopus in loco exempto ſ.Episcopus.§.viij.

EXHÆREDATIO, vide ℸ.Hæreditas ij.per totum.

DE EXORCISTA.

EXORCISTA Græcè,Latinè dicitur adiurans vel increpans.xxj.dist.cleros,& cõsequenter exorcizare, est adiuuare vel increpare. Quod in ordine ad dæmones dupliciter contingit. Primò scilicet, ex officio: & sic est proprium sacerdotis vel exorcistæ, vt ſ. Catechismus, & secundò, ex cõmuni potestate à Christo tradita Christianis, & sic conuenit omnibus,vt ſ.Adiuratio.§.iiij.& v.

DE EXPENSIS.

1 *Expensæ ab impensis quid differant. Et quid horum vnumquodque. Et quid de damno & interesse, & an renuncians vni, alij renunciare videatur.*
2 *Expensæ quotuplices sunt. Et quomodò expensæ moderandæ sint, tam in cibariis,quàm in aliis.num.seq.Et an in examinandis facultatibus habenda sit expensarum ratio.num seq.*
5 *Expensæ in re aliena factæ, an sint attendendæ.*
6 *Vulnerans alium, num ad expensas teneatur.*

1 EXPENSÆ,* quantũ ad vocabulũ ipsum,sunt voluntarij & non necessarij sumptus, dictæ quasi extra pensum & debitum factæ, sed impẽsæ sunt vriles & necessarij sumptus, ab impendo dictæ,vnũ tamen pro alio frequẽter ponitur,vt in l.Iulianus.ff.de mino.in fin. vbi expensæ pro impensis ponuntur, & econtrario,vt ff.de verb.signi.l.impensæ. Quandoque etiã sumũtur expensæ generaliter pro expensis & impensis, & sic loquẽdo nõ differũt ab impensis, sed à damno interesse, qd̃ nomine expensarũ nõ venit: quia expensa est q̃ quis facit eundò & redeundo, vel maiorem familiã tenendo, aut soluendo aduocatis, & huiusmodi damnum verò vel interesse sunt in re,vel circa rem. Vnde remittens vnũ, aliud nõ videtur remittere, vt in c.in nostra.de iniu.in tex.& in gl.& iuramentum factum super
2 vno, nõ extenditur ad aliud,vt ibi. ¶ * Primò verò quæritur quotuplices sunt expensæ secundũ iura? Et dico, q̃ triplices,scilicet necessariæ,vt illæ quæ si factæ non fuissent,periisset aut fuisset facta deterior res, circa quam factæ sunt: & vtiles,vt quæ rem meliorem faciunt,& deteriorationem fieri nõ permittunt:& voluntariæ, vt quæ rem tantùm ornant, sed fructum non augent.l.impensas.ff.de verb.signif.
3 ¶ * Secundò quæritur, quomodo expensæ sint moderãdæ tam in cibariis q̃ in aliis? Et dico,quòd secundùm dignitatem eius,cui præstantur, & facultatem illius, qui præstare debet, vt colligitur in l.habitatio.ff.de ven.in pos.mit.& in l.sed.& si quidẽm.§.j.in verbo, vestiri.ff.de vsufru. Et propterea dicit Bald.in d.§.j. quòd Abbas debet melius vestiri quàm monachus,magister in Theologia quàm alij fratres, doctor,quàm scholaris.Et idem dic de cibariis,per Bart.C.
4 de episc.audi. ¶ * Tertiò quæritur,vtrum in examinandis, facultatibus habenda sit ratio expensarum? Et dico, quòd sic,vt not.glos.in c.quoniam, de vita & honest. cler, vnde illi fructus æstimandi sunt, qui supersunt deductis expen-
5 sis.C.de fruct.& l.t.exp l.j.¶ * Quartò quæritur,vtrum expensæ factæ in re aliena,sint attẽdendæ? Et distinguo:quia si erat possessor malæ fidei, de rigore iuris habebit solùm necessarias, puta illas, quas fecit gratia fructuum quærendorum,congregandorum, aut conseruandorum, & huiusmodi necessarias:quæ etiam à possessore malæ fidei deducuntur,vt in l.si à patre.§.fructus.ff.de peti.hære.& l.planè. in fin.ibidem, aliàs autem si quas fecit, admittit, vt l.ex argento.ff.de condict.furti. & Institut. de re.di.§.ex diuerso. Vtiles verò & voluntarias secum poterit auferre, quando sine læsione prioris status rei id fieri potest.l.domum.C.de rei vend. In foro tamen animæ secundùm Monac. in ritu. Vsura v. poterit etiam repetere necessarias & vtiles:& placet per rationem dictarum legum. Si autem erat possessor bonæ fidei,sic tollere potest omnes expensas, quas fecit, si sine rei læsione potest.l.Iulianus.la iij.ff.de rei vend. vel si tolli non possent,dominus rei soluet eas.l.in fundo.eo.titu. aut vendet ei rem, in q̃ factæ sunt:quia dicitur.ff.de petit. hæred.l.si quid possessor.§.sicut ante,quòd quis culpari nõ debet de administratione rei quam tenet vt suam bona fide. Et idem dic quando fecit credens rationabiliter se vtiliter gerere negotium proximi.ff.de nego.gest.per totum
6 ℸ.Restitutio.iij.§.viij. ¶ * Quintò quæritur, vtrum ad expensas teneatur qui alium vulnerauit? Et dico, quòd sic ad omnes, quas procuratione fecit, vt ff.si quad.pau.fe.dica.l. ex hac ff.de his qui deie.vel effu.l.vlti.vide etiam glo.in c. si quis membrorum. xxiiij.q.vlt.& in c.j.de iniur. Non autem tenetur ad vota quæ languidus fecit: quia sic ad libitum posset depauperare percussorem. Si etiam fieret bona fide,& non in fraudem, adhuc non tenetur, nisi fortè certum esset,quòd per naturam saluari non poterat, quia non debet expensis grauare percussorem, nisi quantum est necesse. Quomodò autem debeantur expensæ quando bona fide factæ scienter in re aliena, puta in re locata ℸ.Locatio. §.xvj. & ſ. Commodatum.§.iij. & ſ.Dos.§.xx. & ℸ. Peculium. xij. & xiij.

DE EXPOSITIS.

1 *Expositus quis sit. Et quæ sit exponentis pœna.num.seq.*
3 *Exponentes ex necessitate, an excusentur.*
4 *Collector expositi, num possit expensas, & quot casibus repetere.*

1 EXPOSITVS,* dicitur infans,seruus,libertus,& languidus,si dimittatur sine cura,vel ei negentur alimenta à parentibus, à dominis, vel patronis, vt in c.vnico, de infan.expo.quod quidẽ scilicet exponere,id est,ante ecclesias ponere solent aliqui relegato pietatis officio, vt expositos alij manifesta ratione colligant.dist.lxxxij.sic expositus. ¶ * Primò verò quæritur,quæ sit exponentis pœna? Et
2 dico, q̃ filius expositus à patre vel ab alio eo consentiente vel ratũ habẽte,liberatur à patria potestate: & seruus ac libertus à potestate dominica,& idem in languidis cuiuscũque sint ætatis,vt in d.c.vnico.Si verò eo ignorãte vel inuito, poterit eum repete e:sed restituet expensas intra x.dies post epistolã contestationis factã, vt ibidem notatur,vt in c.fi.dist.lxxxvij. Recolligens tũ talem expositum nihil iu-
3 ris acquirit in illum,vt in dictis iuribus.¶ * Secundò quæritur,vtrũ excusentur exponentes ex necessitate, puta quia eos alere non poterant? Et dicit glos.in d.c.fi.q̃ non, quia debuerunt eum emittere in xenonem, id est, hospitale, vt C.de cadu. tollend.l.vnica.§.sed scimus, quia si talis locus non erat,tunc videtur glos.dicere,quòd excusatur de filio,

sed

sed de seruo nõ,per dictam l.vnicam.& in auth.de nup.§.
& multo potius, sed debuit eum vendere,vel donare.quã-
tum tamen ad filium, etsi verum dicat illa gl quantum ad
pœnam prædictam, nõ tamen excusatur quò ad Deũ: quia
eo casu teneretur mendicare, si filius sibi ꝓuidere nõ po-
test:& quantum in ipso est filium occidit:nisi forrè expo-
4 sitio tali modo fieret,ꝙ nullũ periculũ immineret.¶*Ter
tiò queritur,vtrũ collector possit expensas repetere?Et di-
cit glo.in d.c.si.ꝙ non,si sunt alimenta,vel causa alimẽto-
rum factæ,nisi in duobus casibus.Primò si protestatus est
ꝙ repetere volebat,vt ff.de neg.gest.l.Nesennius.quod li-
mita verũ, nisi esset ꝑsona quæ ad hoc teneretur, sicut ec-
clesia, quæ tenetur alere pauperes:quia quantũcunq; pro-
testetur,non repetet, vt in c.sacrorum.xij.q.ij.& l.alimen-
ta.C.de neg.gest.Limita etiã,ꝙ illa protestatio est,necessa-
ria in foro contentioso:coram Deo autem quantũ ad per-
sonam,quę nõ tenebatur,sufficit à principio habuisse ani-
mũ repetendi.Secũdò,quãdo expositus & collectus duce-
re nõ vult in vxorẽ filiam collectoris.C.de nup.l patrem.
Si verò expẽsę sunt alię ab alimẽtis puta in erudiẽdo pue-
ro circa aliquam artẽ, & huiusmodi:repetere poterit.C.de
infan.expo.l.j.De hac etiam materia,infrà Restitutio.

DE EXTRAORDINARIO.

1 *Extraordinarium cur ita dictum. Et quid sit iudicium extraor-*
dinarium.
2 *Extraordinariũ remediũ quódnam dicatur, & ibidẽ quòd reme-*
dio ordinario suppetente, nõ sit ad extraordinariũ recurrendum.

1 EXTRAORDINARIVM * dicitur quasi extra vel
præter ordinem situm aut factum.Et sic dicitur extra-
ordinarium iudicium coram delegato, vel quando non
proceditur in figura iudicij, sed ex officio iudicis in mo-
dum inquisitionis vel denuntiationis,de quo text.cum gl.
2 in c. quoniam contra. de probat. Et* similiter extraordi-
narium remedium est,quod ob aliquam causam extra vel
vltra cursum solitum alicui datur:vt restitutio minori læ-
so,vel absenti causa iusta,necessaria,vel probabili.Ad quæ
remedia nunquam recurrendum est,quandiu locus est re-
medio ordinario.

¶EXTREMA vnctio infrà Vnctio extrema.

DE FABVLIS.

FABVLÆ otiosę,vel secularium negotiorum in con-
uiuis clericorum recitari non debent, aut religioso-
rum, vt in c.conuiuia. & in c.pro reuerentia. xliiij.di.nec
fabularum oblectamenta excitantium mentem ad incen-
tiua libidinum.c.ideo.xxxvij.dist.

DE FACERE.

1 *Facere quod potest quis,quomodò intelligatur.*
2 *Deo, totum quod quis penitus potest, an sit possibile iuxta præ-*
sentis vitæ statum, vt præstetur. Et quatenus ab homine legis-
lator totum exigere dicatur.

1 FACERE * quod potest quis, quomodò intelligatur,
habes in l.sunt qui.cum ix. legibus sequẽ. ff.de re iud.
Nam patronus,patrona,liberi,& parẽtes eorum,miles ar-
matæ militiæ,doctor,vel presbyter, &c.si cõdemnẽtur ad
id quod facere possunt,nõ totum quod habẽt extorquen-
dũ est;sed ne egeãt ratio habenda est,vt in l.in cõdẽnatio-
ne.ff.de reg.iur. Nã intelligitur quis facere debere, quod
commodè & honestè potest,nec videtur posse, quod ho-
nestè fieri non potest.ff.de verbo.signifi.l.nepos Proculo.
2 De* hoc sic dicit San Th.in iiij distin.xv.quanuis homo
totum suum posset à Deo debeat,nõ tamen ab eo exigitur
de necessitate vt totum quod possit faciat, quia hoc est ei
impossibile secundùm statum præsentis vitæ, vt totum
posse suum ad aliquid vnum expendat,cùm oporteat eum
circa multa solicitum esse. Sed est quædam mensura ho-
mini adhibita,quæ ab eo requiritur,scilicet impletio man-
datorum Dei, & super ea potest aliquid erogare vt satisfa-
ciat:hæc ille. Et idem ibi suprà Legislator suo præcepto
non exigit ab homine totum quod potest,cùm non inten-
dat ordinare statum hominis quantùm ad vnum diem vel
ad paruum tempus, sed ad totam vitam, à quo deficeret si
semel homo totum quod posset faceret: hæc ibi, vide etiã
infrà, impossibile.

¶FALLACIA, est filia auaritiæ, de qua in verbo,
Falsarius, per totum.

¶FALCIDIA, vide infrà Legitima,

DE FALSARIIS, ET FALSITATE.

1 *Falsarij definitio, & quotupliciter dicatur. Et vt quis falsarius*
sit, quot requirantur.
2 *Literas alterius aperiens & legens,an falsarius censendus sit,&*
qua pœna plecti debeat. Item an peccet mortaliter.
3 *Falsarius num sit tabellio qui absentium nomina in instrumento*
ponit, aut furtiuè sigillum subripit. Et quid de lacerante, com-
burente, aut celante publicas, aut priuatas ad alium pertinentes
scripturas, ita vt nusquam amplius apparere queant. num.seq.
vbi quid de falsantibus mercatorum libros, aut comburentibus,
aut occultantibus.
5 *Instrumenta per notarium falsum confecta, nulláne sint.& ibi de*
hoc doctè & fusè.
6 *Instrumentum à notario non damnato,diuersa capita habẽs,con-*
fectum si in vno falsum sit, an prorsus & in totum falsum esse
censendum sit.
7 *Monetam falsificans,num falsarius sit, & mortaliter peccet. Et*
de monetam cudente, & an cudere liceat, & ad quid,& quibus
tales teneantur.
8 *Monetam falsam ignoranter accipiens, & eam scienter expen-*
dens, qua pœna teneatur, & num mortaliter peccet. Et ibidem
quid de diminuti valoris pecunias emente, & eas demum alibi
pretio currente expendente.
9 *Moneta quot modis falsificari dicatur, & cui pœnæ falsificans*
obnoxius sit. Et ibidem an princeps pecuniæ pondus in suum com
modum minuere,& ibidem pretium quod prius statuere possit.
10 *Monetarum falsarij qui sint. Et an princeps quoque falsarius*
esse possit.Et ibidem Sum. Ang.refellitur.
11 *Mensuras & pondera falsans, an mortaliter peccet, ad quid te-*
neatur,& quid si ipsius pœna. Et quid de falsis vtente.

1 FALSARIVS * est, qui crimine falsi tenetur, vel cri-
men falsariorum admittit. de crimi.fal.ad falsariorum.
Vnde dicitur multipliciter falsarius, vt not.in c.in memo-
riam.xix.dist.& in c.quisquis.xj.q.iij.de crimin.fals.per to-
tum. Sed de falsario literarũ Apostolicarum dictum est s.
Excommunicatio.vij.excommunicat.iiij.Falsitas autem in
proposito,est mutatio veritatis cum dolo & iactura. Vnde
ad esse eius tria requiruntur prædicta,& si vnum defecerit,
non est punibilis,secundùm Host.& Azo.& Tancr.in suis
sum.per tex.in l.quid sit falsum.ff.de fal.iuncta.l.nec extra.
& l.damus.C.eo. Vnde non committitur in scriptura quæ
fidem nõ facit,secundùm Bart.vide Pan.in c.quanto.de iu-
reiur.& Tanc.de Corneto in rub.viij.q.x.in vers. præter-
2 ea. ¶ * Primò verò quæritur, vtrum is qui alterius literas
aperit & legit,sit falsarius?Et dicit gl.in c.cum olim.el ij.de
offi.deleg.ꝙ puniri debet tanquã falsarius.alleg.c.olim. de
rescri.ad audientiam.de cri.fals.Inn.etiam tenet,ꝙ sit falsa-
rius,licèt minus peccet,quàm si falsificasset sigillum,ꝓpter
quod secundũ Pe.de Anch.debet puniri solùm pœna extrà
ordinaria,

ordinaria,de offic.deleg.de causis.ꝙ concor.cõiter doct.c.
autem alle.per gl.loquuntur de falsario, qui facit rasuram
vitiando literam,vt in d.c.cum olim.vel apponendo sigil-
lum adulterinum,vt in d.c.ad audientiam.Bar.aũt in l.qui
testamẽtum.ff.de fal.& Pan.in c.cùm olim.el ij. de offi.de
leg.tenent,ꝙ si eas aperit,ostendens aduersario mittentis,
puniri põt vt falsarius,arg.in l.j.§.is qui.ff.ad l.Cor.de fal.
vbi is,qui deposita instrumẽta ostẽdit aduersario, incidit
in crimen falsi. Quod not.contra aduocatos & notarios
ostendentes iura partis aduersariæ.Si verò aperit, sed ad-
uersario non ostẽdit, non punitur crimine falsi.& videtur
tex.in d.c.cùm olim.& ff. de cri.stellio.per totum. & ad l.
qui testamẽtũ.ff.de fal.dicit,ꝙ est spãle in eo qui apperuit
testamentum clausum,vt puniatur pœna falsi,vt ibi.Vnde
aliud est in proposito:& debet iste puniri pœna stelliona-
tus.i.extraordinaria. Ex quibus rationabiliter colligitur,
ꝙ iste peccet mortaliter,nisi sit superior,aut inaduertenter
faciat spẽ habẽs in ratihabitione, aut habeãtur literæ pro
derelictis, aut ſm Arch. nisi esset manifestus aduersarius
eius, dubitans ne aliquid ibi tractetur contra eum, debuit
eũ scribens sibi ꝓuidere ne venirẽt ad manus aduersarij.
Et idẽ credo vbi quis aperiret ad obuiandũ iniusto malo
3 corporali vel spũali.¶Secundò*verò quæritur,vtrũ sit fal-
sarius tabellio absentiũ noĩa in instrumẽto ponẽs,vel qui
furtiuè subripuit sigillũ?Et dico,ꝙ sic,vt not in c.quãto.&
c.ea de his, quæ fiunt à præl.imò secundùm Bart.in auth.
presbyte.C.de sacros.eccl.falsitas nõ solum cõmittitur in
4 dicẽdo falsum,sed etiam in tacendo verũ ¶Tertiò * quę-
ritur, vtrum lacerans vel comburens aut celans scripturas
publicas,vel priuatas ad aliũ spectãtes,ita ꝙ amplius non
appareãt,sit falsarius? Et dico,ꝙ sic,vt est casus,& ibi Bar.
in l.Paulus.ff.de fal.& gl. Ex quo patet quid dicendum sit
de falsantibus libros mercatorum,comburentibus,vel oc-
cultantibus, vel alias scripturas, qui vltra pœnam falsarij
tenentur ad restitutionem totius interesse.text.est in l.qui
tabulas.ff de furt. de quo j. Restitut ij §.xvj. & Tabellio.
5 §.viij.quod intellige si hoc fit cũ iactura.¶Quartò * quæ-
ritur, vtrum instrumenta facta per notarium falsum, sint
nulla? Et dico vt colligit Panor.in c.fraternitatis.de hær.
per Inn.ibidem distinguẽdum esse. Nam aut loquimur de
instrumentis confectis ante falsitatem, vel etiam post, eo
tamen nondum damnato,sed tolerato in officio,& sic va-
lent prætextu officij, licèt postea damnetur.facit.l.Barba-
rius.ff.de offi.præto.Aut loquimur de confectis post dam-
natione notarij, & sic nõ valent:vt in l.si aliquid.C.de su-
scep.præp.& arcar.Facit tex.in l.si quis ex argentariis.§.si.
ff.de eden.Bart.tamen in l.j. ff.ad l.Iul. rep.limitat verum,
quando notarius fuit dãnatus propter falsitatẽ cõmissam
in officio tabellionatus, & sic loquitur d.l.si aliquid.Secus
si alias fuisset damnatus de falso commisso extra illud of-
ficium,vel si sit infamis ex alia causa, sicut in quodam cõ-
silio ipse Bart.cõsuluit pro quodam notario dãnato, quia
extraxerat duas chartas de libro communitatis quia va-
lebãt eius instrumenta, licèt esset effectus infamis.Et hoc
verũ,modò illud officiũ nõ habeat in se dignitatẽ:vt quia
est notarius principis.l.j.C.de man.prin.vel salariũ dẽ pu-
blico:vt quia est notarius in bãcho,quia tunc nõ valerent,
aliàs sic. Et pro maiori notitia dictorũ Bart. vide Paulum
de Castr.in cons.123.Incip.super eo.vbi dicitur ꝙ quando
quis habet dignitatem, vel officiũ ex publico, quod exer-
cetur inter non consentientes, vt esse notariũ ad bãchum
iudicis, sola infamia contracta ex cõdemnatione alicuius
famosi criminis, etiã si non sit notoria, priuat ipsum exe-
cutione talis dignitatis,vel publici officij,posito,ꝙ nõ es-
set per sententiã adhuc priuatus tali officio: & idem Bart.
expresse determinat in l. eadẽ lege.ff. ad l.Iul.rep. per l.ij.
C.de generali abo.Si verò est officiũ publicũ sine dignita-
te,& quod exercetur inter consentiẽtes,vt est esse simplicẽ
notarium: & qui conficit instrumentũ inter partes ipsum
rogantes, valida sunt instrumenta quæ facit ante cõdem-
nationem hominis ac legis post crimẽ, ex quo secuta cõ-
dẽnatione venit infamãdus & priuandus officio, etiam si
delinquit in officio, vt quia facit instrumentum falsum,
secundùm Spe.de instr.edi.§.restat.vers.quid si tabellio, &
sunt valida,etiã si crimẽ illud erat notoriũ, facit.l.si qs ex-
argẽtariis,§.j.ff.de eden. Si aũt lata erat sentẽtia officij pri-
uatiua, tunc aut à iure scripto, & habet locum gl.quæ est
in authẽtico,de tabel.§.penultimo.quę videtur distingue-
re,an erat occulta,vel notoria, aut ab homine legis mini-
stro: & tunc talis distinctio non est adhibenda,imò indi-
stinctè non valent instrumẽta postea confecta,secundùm
Bald.in l.ij.C.de sent.& interlo. omn.iudic. Si autem sen-
tẽtia fuit lata super crimen,& non priuatiua officij,ex qua
incurrit infamiam, tunc locum habet, quod dicit Bart in
d.l.eadem lege. & Baldus in l. & militibus.C.de test.milit.
qui simpliciter dicunt ipsum nõ prohiberi alia instrumẽ-
6 ta conficere propter hoc.¶Quintò*quæritur,vtrũ instru-
mentum factum à notario non damnato, quod habet ca-
pitula diuersa, sit falsum totum si falsitatem habet.in cap.
vno? & Bart.in l.si ex falsis.C.de transact distinguit.Nam
aut falsitas prouenit ex vitio notarij, & tunc corruit totũ
instrumentum.Et hoc etiã tenet Innocentius, & Pan.pla-
cet vbi s.sicut etiam in totum reprobatur dictum testis,si
quam falsitatem adiiciat in testimonio suo,quia reperitur
periurus. Et hoc verum est si falsitas sit circa substantialia
instrumenti: puta,quia in dictione,aut die, vel circa sub-
stantiale negotij,aut eius circũstãtias: vt quia debeat scri-
bere x.& scripsit xx.Si autem sit circa alia accidentalia,vel
extrinseca, vt quia scripsit contrahentes esse consangui-
neos,vel aliquid aliud quod non facit ad negotium, licet
hoc sit falsum,non tamen reprobatur instrumentum pro-
pter hoc:quia non pertinet ad officium notarij,& idem in
teste.Aut falsitas non prouenit ex vitio notarij, & tunc si
concernit substantialia instrumenti, vt quia omissa est in
dictio & dies,totum corruit, vt in cap.inter.de fide instru-
men.Si verò concernit substantialia negotij, distinguen-
dum est.Nam si capitula sint connexa, nõ corruit totum,
secundùm Pan. vt ei imponit Sum. Ros. Si verò non sunt
connexa,totũ corruit,vt d.l.si ex falsis.Secundùm verò Sũ.
Ang.Pan.dicit totum oppositum, quia primo casu totum
corruit, non secundo. Sed re vera Sum.Ros.bene allegat
verba Pan.in exemplari corrupto,Sum.verò Ang.bene al-
legat verba & sensum. quod patet primò, quia Panor. re-
fert se ad distinctionem iam in eodem capite recitatam,
quæ ita habet.Secundò quia allegat.l.si ex falsis,quæ idem
innuit.Tertiò,quia ratio id astruit. quia aliquo ruẽte non
7 est consequens,ꝙ aliqua ruant,nisi se contingãt.¶*Sextò
quæritur,vtrum monetam falsificans sit falsarius. & mor-
taliter peccet?Et dico,quod monetam cudere non licèt si-
ne consensu Principis seu Imperatoris,vt in l.ij.& iij.ff.de
fals. monet. secundùm Bartolum & Cyn.ibi, quod limita
nisi ciuitas, vel princeps inferior hoc præscripsisset tanto
tempore., de cuius initio memoria non existat, vt in cap.
super quibusdam de verbor.signification. vel nisi esset ta-
lis qui præscripsisset iura Imperij, vt Hispaniæ reges, qui,
vt dicit gloss. distinction. sexagesimatertia.capit. Valen-
tinianus

tinianus nõ subiac&Imperio,quia de hostiũ faucibus regnũ eruerũt.Igitur falsans monetas mortaliter peccat, secundùm Host.Io.Mo.Petr.& Io.de Imo.in cap.quanto.de iureiur. & patet p tex.ibi,vbi dicitur,ꝓ seruans falsam monetam,agit iniquè;& consequenter à fortiori falsans,patet etiam per extrauagantem Io.xxij. qui excõicat omnes tales in regno Francorum. tenetur autem ad omne dãnum datũ cõitati,vel personæ,vt notãt prædicti vbi s̃.Et si specialis nescitur persona, tenetur pauperibus.arg.eorũ quæ no.in c.cum tu.de vsur.& in reg.pctũ. de reg.iur.lib.vj.ꝓ quo etiã vide Host.in Sũ.tit.de cens.§.ex quibus. ver.quid

8 si moneta.¶ Idẽ * dic secũdùm Girar.Obdo.de eo qui falsam ignoranter recipit, & scictẽr pro bona exponit.quod semper intellige si sit alicuius notabilis valoris:secus autẽ in obolo.Vnde scienter expendens falsam monetã,secundùm Pan.in d.c.quanto.videtur teneri pœnã leg. Cor.de fal. quæ regulariter est deportatio , & omnium bonorum publicatio , seruus verò vltimo supplicio punitur.& Bart. dicit verũ quãdo quis expendit numos stanneos, vel plumbeos, quia de illis tantùm mentionem facit illa lex : alias punitur pœna extraordinaria, secundùm eundem Pan.secundùm Arch. tamen qui pecunias diminuti ponderis vbi minus valent,emit iusto pretio,& defert ad locum vbi indifferenter sicut integræ expẽduntur, nõ videtur peccare, quia nulli dãnum infert,& sibi industria & labore lucrum querit,sicut est de aliis mercimoniis, per regul.scicti.li.vj.

9 ¶Septimò * quæritur,qũo falsificatur moneta? Et dico,ꝓ tribus modis,secundùm communiter doct.in d.c.quanto. Primò in forma,quando.s.imponitur signũ illius qui eam cudi non facit,vt in l.falsi nominis.& in l.quæ nomine,ff. de falc. & in d.c. quanto. Vnde nonnunquam cudens monetam principis,comburitur.l.ij.ff.de fal.mo.cudens verò monetam ciuitatis vel inferioris à principe , capite punitur.C. eod.l.j.hoc tamen casu si moneta esset in bona materia & põdere,puto,ꝓ nulli teneretur de dãno,nisi pecunia bãniretur , sed tãtùm teneretur de iniuria ei cuius signũ violauit.Secundò ex materia metallica,qñ.s.fit de ære,vel stanno,vel liga nõ debita, vt in l.Paulus ff.de sol.secundũ Bar. vel cũ realis materia immiscetur vbi nõ debet , vt in l.qui numos.& in l.Cornelia.ff.de fal.la j.& generaliter vbi materia est minus pretiosa quàm debet.Tertiò ex põdere, qa ista tria requirũtur de substantia monetæ,vt in l.j.§.j.ff.de cõtrah.empt.Quod autẽ põdus debeat habere moneta.gl. in d.l.j.& Bar.in l.ij.§.j.ff.si cer.pet.dicunt , ꝓ tantus debet esse valor, & tãtum põdus quantum prius erat in materia deductis expensis, & labore cudendi, quæ de iure debent fieri de publico , sed secundùm Inn.quem cõiter sequũtur doct.& ex consuetudine sic seruatur, tantum debet esse in põdere,quantũ erat in materia deductis expẽsis & labore, qa nemo suis expẽsis eam facere tenetur.ff.qui.ex cau.ma. l.j.& c.qui sentit. de re.iur.lib.vj. imò plus credit Inn.ꝓ si princeps indiget, potest inde sentire aliquid lucri, & sic à dicto pondere minuere aliquid modicũ,non autẽ multum sine cõsensu populi, quod Pan.in d.c.quanto.limitat verũ niũ spargatur extra regnũ, quia cũ dãno sibi non subditorum non potest,& hoc tenet.Credit etiam Inn.ꝓ princeps cum populi consensu minuere possit pondus monetæ , vt tamen sic expẽdatur intra regnũ ac si esset ponderis iusti: quia quilibet potest renuntiare iuri suo.vij. q. quam periculosum , & dicit sufficere consensum maioris partis magnatum regni:quia negotiũ regni reputatur negotiũ vniuersitatis.arg.in l.ij.§.sanctissimus.C.de iureiu.propter calum.Sed de hoc Pan.vbi s̃.dubitat, cùm tractetur de prælu-

iudicio singulorũ arg.eorũ quæ no.in c.omnes. de cõst.& C.quæ sit long. consuet.in rub.& Sum. Ang.tenet requiri consensum singulorum.Sed ego teneo dictũ Inn.quia im-

10 possibile,aut difficile est oẽs assentire.¶ Octauò*quæritur,qui sunt falsarij monetarũ,secundũ prædicta? Et dico, ꝓ multi.Primò,falsificantes signum.Secundò,falsificantes materiã.Tertiò, diminuẽtes põdus sine principis & populi cõsensu.Quartò , princeps qñ valentem seu bonã reprobat,& minus valentem acceptat,vt bono foro nanciscatur bonã & illã faciat conflari,& cudi:vt tenet Host.& recitat Pan.ibi s̃. & f cit text.in l. elegantcr.§. qui reprobos.ff.de pig.act.Et ratio est,quia peccat contra materiam, vel põdus directè circa malam & indirectè circa bonã.Quintò, attõdentes pecuniam,vel per fortẽ aquã subtiliantes,secũdũ gl.in d.c.quanto. & tenẽtur ad restitutionem damnificans:vel si illos ignorãt, pauperibus necessario.de iniu.c. fi.Sextò,cudentes monetã, q aliquos numos munus iusto põdere cudũt,quia aliquos plus cuderunt, vt colligitur ex Host.Ioan.And.Pet.de Anch.& Inn.vbi s̃.Et ratio,quia ꝓ abundat in vno numo , non supplet ei quod in alio deest apud illum qui solùm minus valentes recipit. Qui tamen omnes numos faciunt iusti põderis, sed exuberantes alios attõsant, non sunt falsarij, secũdùm Sum.Ang.indistinctè cõtra Ros.& verũ est siue attonsent siue cõflent, si hoc faciunt publica authoritate, similiter etiam si priuata, modò iustum põdus seruetur,quia cùm dicitur,ꝓ attõsores monetarum sunt falsarij ; intelligitur de iustis monetis , quæ inde remanent leuiores , tenentur tñ principi , vel cõitati de materia quã inde auferũt, quia illa p errorẽ fuit numis apposita. Credit tamen Sum. Ang. ꝓ si abstinere non velint, non sint extrà statum salutis,quod tamen falsum est: quia fures sunt, & irrogant iniuriam principi, vel cõitati,

11 quorum moetæ eos ex bonitate laudãt.¶ Nonò * quæritur,quid de faltante mensuras & pondera? Et dico,ꝓ vltra mortale tenetur ad omne damnum de empt. & vend.c.ij. vbi & tenetur xxx.diebus in pane & aqua ieiunare , quod secũdùm Arch.fortè verũ est in foro contentioso ecclesiastico:sed in foro animæ hodie hęc pœnitentia est arbitraria.Et idem de vtẽte falsatis sciẽter. Imò iure ciuili falsans mensuras , tenetur pœna.l.Cor.de fal.ff.de extraord.cri.l. annonam, quæ pœna est publicationis omniũ bonorũ cũ deportatione, si liber est : si seruus est, vltimũ suppliciũ,l.j. ff.de fal.Vtẽs verò falsis,puniri põt in duplũ,& relegari in insulã.ff.eod.l.pen.Tenetur autem falsans,ꝗm Arch.ad remediandum,inquantum potest sine periculo suæ personę vel maioris scãdali, vt.s.auferãtur de medio dictæ mẽsurę, vel pondera,aut æquentur.De falsariis literarum apostolicarum quomodo sint excommunicati,s̃.Excommunicatio.vij. §. viij. Quomodò autem bulla vel instrumentum aut alia scriptura dicatur falsa,vide j̃.Tabellio.§.x.

DE FAMA, ET RVMORE.

1 *Fama à fando dicta,an idem sit quod communis opinio, & quotuplex sit.Et quid sit in genere sumpta.*

2 *Fama,vt verè dicatur, & sit , quot requirantur. Item ad eam probandam quot testes sufficiant. Et an admittatur in contrarium probatio.*

3 *Fama de homine bona quid sit.Et quid de fama facti, vel negotij alicuius.*

4 *Rumor quid sit,& quid à fama differat. Item quid iudicium.Et an iudicia credulitatem inducere possint. Et an in criminalibus aliquo casu ad ferendam sententiam sufficere possint.*

5 *Famã pro posse,an aliquãdo mortaliter peccet,qui non defendit. Et quid de his , qui imperfectionis statu sunt , maximè respectu*

iniuriarum personalium. Et quid si tales statum suum impugnari videant, an resistere debeant.

1 FAMA,*rumor,secretum,occultum,manifestum,notorium,& publicum,inuicem conueniunt : sed de aliis à duobus primis vide suo loco.¶ Primò igitur sciendum est, quòd secũdùm Bart. fama dicitur à fando:vñ nisi sit locutio,non est fama , quantùm ad totam suam rationem : sed solùm quãtùm ad primum, quod est de ratione eius,id est, quantum ad opinionem, seu credulitatem : quomodo intelligendum est,quod dicit gloss.in l.cognitionem.§. æstimatio.ff.de var.& extraor.& Thom.de Piparata, ꝓ fama, communis opinio,communis æstimatio sunt idem.s.quãtum ad primum, quod est de ratione famæ:sunt etiam synonyma secundùm d.gloss.sed intellige quando illa extra vocem manifestantur.¶ Secundò, sciendum est , quòd ꝗm Pan.in c.vestra.de coha.cle.& mul.fama est duplex. s. bona & mala, quia ita se habere potest ad bonũ sicut ad malum:cùm dicatur famosus latro.l.capitalium.§.famosos.C. de pœn. Et intellige de ea , quæ est de aliquo homine in genere virtutis aut vitij:vt ꝓ est bonus vel malus. Quædã verò est de aliquo facto particulari :.vt quòd tale quid , sit vel non sit,secundùm Bart.¶ Tertiò,sciendum, ꝓ secũdùm Panor.in d.c.vestra.fama in genere,id est,communiter, ad bonam , & malam est communis locutio ex verisimilibus coniecturis consurgens:vnde fama est propriè quando tota ciuitas,aut vicinia,vel maior pars aliquid clamat ex cõiecturis verisimilibus:aliàs autem non est fama quò ad iuris effectum:sed sunt vanæ populi voces , vt de accu. per gloss. & doct. in c. inquisitionis,quæ non sunt audiendæ, per gl.in c.ij.de elect. & Bart.in l.de minore. §. tormenta. ff.de quæst.& text.in l.iij.ff.de testi.Sed intellige, ꝓ est cõmunis locutio præsupponens opinionem, siue credulitatẽ: vt patet ex diffinitione Bart.dicentis , ꝓ fama est communis opinio voce manifesta ex suspicione , & intellige probabili veniens,quod ideo dicitur : quia quando aliquid est certum,aut visum à populo,non est fama,sed manifestum

2 aut notorium.¶ Igitur*ad famam quatuor requiruntur. Primò,ꝓ sit opinio communis. Secundò , ꝓ sit ex suspicione probabili. Tertiò, ꝓ voce manifesteturQuartò , ꝓ manifestetur ab omnibus,vel maiori parte : in quo differt à rumore,vt patebit. Vnde dicta paucorum non infamant ꝗm Panorm.in c.cum in tua.de spon.Vbi etiam not. ꝓ vbi dicitur pars,nulla additione facta , intelligitur medietas.de decim.c.ij.lib.6.& in l.nomen.§.portionis.ff.de ver. signif. Quando verò additur ly aliqua,vt dicendo,pars aliqua verificatur in qualibet minima particula.¶ Quartò,sciẽdum, quòd licèt ad famam faciendam requiratur maior pars,tamen ad famam probandam sufficiunt duo testes , vt nota. in d.c. tormenta.& in l.iij.ff. de testi. contra huiusmodi tamen probationem admittitur probatio contraria , quæ secunda probatio,si clarior sit,obfuscatur effectus primæ, & eo casu,quo fama sufficeret ad torturam , & si per partem rei bona fama probatur,tollitur præsumptio prima.arg.de spon.cum in tua.& quod not.in l.fi. C. de quæst.An autem fama faciat plenam probationem,infrà,Inquisitio. j.§.xj.

3 ¶Quintò,*sciendum ,ꝓ fama bona de homine aliquo est secundùm Spe.illæsæ dignitatis status, legibus & moribus comprobatus in nullo diminutus,ꝓ etiam patet.ff.de var. & extraor.l.cognitionẽ.§.æstimatio.& in gl.in d. c. vestra. & C.ex qui.caus. infa. irro.l.j.fama aũt mala est contraria ad bonam, vt patet per gl.vbi s̃.Dicit autem Azo.ꝓ in dicta descriptione nomen dignitatis nõ ponitur p honore publico, sed pro potentia natura cunctis attributa. ¶ Vel breuiter fama hominis est communis opinio ex suspicione probabili cũ locutione de illo homine,& si sit de malo, est mala,si de bono,bona.Fama verò de aliquo negotio,vt facto est communis opinio ex suspicione probabili cũ locutione de illo negotio,& sic communis diffinitio descendit in membra:nec oportet addere,ex incerto autore pueniẽs:quia qñque ex certo, qñque ex incerto autore prone-

4 nit,ꝗm gl.& Panor.in d.c.vestra.¶ Sextò,*sciendum, ꝓ rumor ꝗm Spe. est particularis assertio vel insinuatio ex sola suspicione , & incerto autore proueniens , de eo qui cog. con.vxo.super eo.& idem sentit Panorm. vbi s̃.excepto ꝓ non adderet incerto autore, & bene. Vnde rumor in hoc differt à fama , quia rumor est quando pars aliqua viciniæ clamat,fama verò quando pars maior, secundùm mentem Pan.in c.bonæ memoriæ.el j.de elect.& gloss.in d. c. super eo.Vnde secundum Pan. rumor se habet in minus , quod intellige quantum ad partem requisitam,non quò ad prædicationem:sed est econuerso,quia omnis fama est rumor: non econtra.¶ Septimò,sciendum est,ꝓ indicium, quod.s. idem videtur coniectura probabilis , est medium intellectuale veritatis eliciendæ, ex aliqua singulari circunstantia insurgens.C.& ff.de rei vend.l.indicia, vel secundùm Pan. in d.c.vestras , propriè est notabile signum dictæ rei , seu facti,quod subiicitur necessitati probandæ, & largo modo argumentum dici potest indicium.Vide in c.forus.de verb. sig.Et tot inquit,possent esse indicia , & tam vrgentia , ꝓ inducerent iudicem ad credulitatem,& sufficerent, ad sententiam ferendam,etiam in criminalibus:vt C. de rei vẽd. l.indicia.C.de prob.l.sciant cuncti,& de præsumpt. afferre. & refert se ad dicta in cap. iij. de prob.vide j̃. Indicium.

5 ¶Octauò,*sciendum est,quòd ꝗm glo.in c.sentit.xj.q.3. si sum° inter tales,qui parati sunt imitari,mortaliter peccat, qui suam famam pro posse non defendit , & sic intellige c. non sunt audiendi.ea.quæst & xij.q j.nolo. & de consecr. dist.j.iubemus.Si autem sumus inter tales,qui solùm parati sunt reprehendere non imitari , sufficit nobis conscictia nostra : nec defendere tenemur,& sic intellige cap. quid obest,cum quinque sequentibus.xj.q.iij.S.Thom.autem in v.quolib.ar.xxvj.dicit,ꝓ viros perfectos,intellige existentes in statu perfectionis:decet in personalibus iniuriis esse maximè patientes , vt sint etiam parati plura sufferre , ꝗm illud Matth.v.Si quis percusserit te,&c. Statum verò suum impugnari pati non debent , quantum resistere possunt, quia hoc vergeret in iniuriam Dei. Sed in quolib. x. arg. xij. etiam quantum ad iniurias personales videtur distinguere,& dicere,ac probare, ꝓ illi,quibus imminet ex officio , vel statu perfectionis aliorum saluti prouidere peccant,nisi infamiam propriam iuxta posse repellant. Alij verò , quibus magis custodia suæ propriæ salutis imminet, possent suæ humilitati prouidentes famam vel infamiam contemnere.Vtrum fama probet.j̃.Inquisitio j.§.xj.Quomodo fama lædatur,ac restituatur,s̃. Detractio. Quomodò verò ab aliquibus propter eam sit abstinendum,vide j̃. Scandalum.

DE FAMILIA ET FAMVLIS.

1 *Familiæ(quæ à femore dicta est)appellatione , qui contineantur. Et seruus vnus huius nomine,an contineri dicatur. Item num duo familiam constituant.*

2 *Familiam triplicem esse.Et quid vnaquæque species.*

3 *Paterfamilias ad quid teneatur.*

4 *Dominus tempore infirmitatis,num famulo,qui operas suas locaret,de necessarijs, & salario teneatur. Et quid in potestate famulos,ac indices,quibus salarium præstari debet,habente.*

5 Obli-

5 *Obligatus familiam aliquam procurare, vt pote, furnarius excoctionem alicui, & eius familiæ ex obligatione debens, an excrescente familia, toti quoque familiæ teneatur.*

6 *Famulus, qui de salario cum domino non conuenit, an ipsum petere possit. Et quid si per annum rure seruire promisit, exactis autem sex mensibus hyemalibus abire vult.*

7 *Famulus cui dominus debitam mercedem dare non vult, an sibi clàm per se satisfacere possit.*

8 *Familia, aut aliquis ex ea, num requisitus per superioris obedientiam, delictum domini sui reuelare teneatur. Et an iuramentum seruare debeat famulus, qui iurauit se domino nuntiaturũ, si resciuerit quenquam ipsius bona subripuisse. Et quid de testibus synodalibus.*

1 FAMILIA*dicta est à femore, quæ est pars hominis genitiua. C. de verbo. sig. l. fi. Et ſm Azo. in ſum. ſuo nomine comprehẽdit omnes, qui ſunt in ſeruitio alicuius, etiam liberos homines ſeruientes illi bona fide, vel etiam alienos, & ſeruos, qui ſunt in eius poteſtate: ſimiliter omnes propinquos, libertos, & patronos, & ſic generaliter ſumitur. C. de verb. ſig. d. l. fi. Vnicus verò ſeruus familiæ nomine non continetur, nec duo faciunt familiam, ibidem.

2 Sed*Archid. in c. licèt. de priuil. lib. 6. dicit, ꝙ triplex eſt familia. Quædam perpetua, & religioſa, vt religioſi, clerici, & ſimiles: & hi gaudẽt priuilegio conuẽtus, vel collegij, de ſtat. monacho. recolentes. C. loca. l. milites, aliter duplici iure tenerentur: contra c. cognouimus. xij. q. ij. Et de hac loquitur c. cum olim. de arbi. Eſt & alia, quæ ſcilicet, nõ eccleſiaſticos tm̃ comprehendit, ſed etiam laicos, ſicut ſunt vxor, filij, nepotes, ſerui, famuli, qui in eius domo, eius ſumptibus viuunt continuè: de qua intelligitur. ff. de pub. l. j. §. familiæ. C. ad legem Cornel. de ſicar. l. ſi fortè. quæ ponitur de pœn. diſt. j. de hæret. c. filij. lib. 6. in fi. de teſt. in literis. vbi de hoc. & iij. q. v. c. j. Et de hac intelligitur, quod dicitur in d. c. licèt. de quo vide infrà, Interdictum. vj. §. viij. Eſt & alia, quæ nec perpetua eſt, nec mercenaria: ſicut clerici, & religioſi, & alij eccleſiaſtici dicuntur de familia eccleſiæ: de quibus xvj. q. vj. de lapſis. Eſt & alia, de qua in l. fi. C. de verb. ſig. vbi nomen familiæ comprehendit parentes, liberos, omneſque propinquos, & ſubſtãtiam, & libertos etiã, & patronos necnõ & ſeruos, & hæc ſignificatio habet locum in fideicommiſſis, vt ibi patet. ¶ Primò*verò quæritur, ad quid teneatur paterfamilias? Et dico, ꝙ ad duo de præcepto principaliter. ſ. ad neceſſariorum vitæ adminiſtrationem, & ad diſciplinam, tam verbo, quàm morum exẽplo: vt colligitur prima ad Timotheum v. & ad Epheſ. iij. & not. in §. neceſſe. xlvij. diſt. aliter de ſui natura eſt mortale in re notabili: niſi excuſet aliqua circunſtantia, puta neceſſitas, & huiuſmodi: vel niſi omiſſio correctionis ſit circa ea, quæ non ſunt ad ſalutem neceſſaria, & ſic intellige xxiij. q. iiij. duo iſta. & q. v. c. non putes. An aũt correctionis gratia poſſit clericos verberare, ſuprà, Excommunicatio vj. §. iiij caſu 13. Si autem aliquos de familia, nec verbis, nec verberibus poteſt emendare, tenetur eos expellere, vel eis negare neceſſaria, ſi credit ꝓbabiliter eos per hoc poſſe emẽdari, ſicut patet in vxore fornicaria, arg. corũ quæ not. in c. non omnis. v. q. v. Si verò probabiliter credit per hoc eos licentius peccare, per ſuam autem curam, & timorem videt eos à multis, etſi nõ ab omnibus, malis ſe temperare, ſi faciat quantum põt, excuſatur, nec ei imputatur peruerſitas filiorum, vt patet in c. quantumlibet, &c. ſeq. diſt. xvij.

4 ¶ Secũdò*quæritur an dominus tempore infirmitatis teneatur famulo qui locauerat operas ſuas, de neceſſariis, & ſalario? Et dicit Bart. in l. ſi cum dotem. §. ſui autem. ff. ſolu. matrim. & in l. in rebus. ff. com. ꝙ ad expẽſas magnas non tenetur, quod intellige ratione famulatus, ſed alia ratione, vt quia proximus, & illi nõ habet vñ ſibi ſubueniat, tenetur, & ille poteſt officium iudicis implorare contra eum, vt ſibi ſubueniat ſi eſt ſoluendo, & idem facere poteſt pauper cum quocunque diuite, de quo vide tex. cum gloſſ. notabili in c. ſicut. xlvij. diſt. Quantum verò ad ſalarium, Io. And. do. Ant. Ioan. de Imol. & Pan. in cap. 1. de cler. ægro. & cõmuniter doct. tenent quòd nõ: quia caſus cõtingẽs in perſona eius, qui locauit operas, liberat conductorem à præſtatione mercedis. l. ſi vno. §. item cum quidam, & quod ibi not. ff. loc. & quod not. in l. in rebus. ff. comm. & gloſſ. in l. final. §. idem iuris. el 2. ff. ad legem Rho. de iac. quod Pano. vbi ſ̃. limitat, quãdo ſalarium debetur ſolùm ratione perſonæ, ſecus ſi daretur ratione aliorum etiam. Vnde poteſtas, qui habet famulos & iudices, quibus habet ſoluere, licèt infirmetur, aut moriatur, petere poteſt, & debitores ei tenentur, text. eſt in l. pecuniam. ff. de condict. ob cau. & facit quod not. in l. diem functo. ff. de offi. aſſe. Inn. autem tenere videtur, quòd ſalarium debeatur. in c. propter ſterilitatem. de loca. & facit c. 1. de cleric. non reſid. libr. 6. & ibi Gemin. per illum textum dicit quòd doctori, vel famulo ſubtrahi non debet ſalarium propter infirmitatem, allegãs quod habetur in Spec. de cle. non reſi. §. poſtquàm. verſic. quid ſi mercenarius Et iſtud tenet Sal. in l. licèt. C. loc. & pulchrè Ang. in diſputatione, exorta guerra. & facit l. quæſitum. ff. de re iud. Et hoc procedit vbi conſuetudo ſic eſt, quòd ſcilicet, debeatur, quia illud videtur actum, quod eſt cõſuetum. l. quod ſi nolit. §. qui aſſidua. ff. de ædil. edict. Vbi autem non eſt conſuetudo, nõ debetur, niſi vt dictum eſt, & in caſu ſpeciali, vt C. de aduo. di. iud. l. poſt duos, vbi aduocato debetur ſalarium ex publico cõſtitutum, licèt moriatur intra annum, ſecus autem de ſalario promiſſo à parte, quia non debet niſi pro rata temporis, ſecundùm Bart. in d. l. diem functo. Similiter in l. cum hæres. §. Stichus. ff. de ſtatu lib. vbi quando per ſeruũ non ſtat, ꝙn ſeruiat, nihilominus libertatem propter hoc legatam conſequitur fauore libertatis. de quo j̃. Locatio. §. xij. vbi agetur de iſta materia diffusè. ¶ Tertiò,*quæritur, vtrum obligatus procurare aliquam familiam, vt qui accepit furnum cum obligatione coquendi alicui & eius familiæ, teneatur excreſcẽte familia? Et dico ſecundùm Pan. ꝙ nõ, ſi familia habeat numerum certum & determinatum, ſi autem indeterminatũ, vt ſunt fratres alicuius conuentus, ſic tenetur, & facit cap. quanto. de cenſ. vbi etiam dicit Pan. quòd ex quo iſte poteſt ſe habere ad lucra. ſ. familia diminuta, aut aucta tenetur, vt contrariorum eadem ſit diſciplina, niſi ſpeciem mutaſſet, puta, ſi effectus eſt epiſcopus, vel capitaneus: & ſic tenet familiam multam. Si tamen nimis grauaretur, per iudicis officium ſibi prouidebitur. ¶ Quartò*quæritur, an petere poſſit ſalarium famulus qui cum domino de ſalario non conuenit? Et dicit Fed. conſil. xviij. quòd ſi famulus conſueuit locare operas, & dominus conducere, tenetur dominus ſoluere ſaltem vſque ad illam ſummam, qua alios fuiſſet conducturus. arg. l. ſi non ſortem. § libertus, de cond. inde. not. per Arch. j. q. j. ſunt nonnulli. Si verò fuit conductus ſub mercede taxanda ad arbitrium domini, ſic iudicio boni viri taxabitur: vt patet ſ̃. Arbiter. §. xij. & xvj. ¶ Quintò, quod ſi promiſit ſeruire per annum in rure & exactis ſex menſibus hyemis vult diſcedere? Dico, quòd non habebit medium ſalarium, ſecundùm Bart. in l. diuortio. §. quod in anno. ff. ſolu. mat. ſed computabitur craſſum cum macro. Et ſi aliquo tẽpore dicti anni fuerit infirmus, non tenebitur ſupplere illud tempus. gloſſ. in ca. ſi pro tua. de reſcri. lib. 6. vt d. l. cum hæres. §. Stichus. ff. de ſtatu lib. ex quo tamen non ſequitur, ꝙ debeat habere ſtipendium totum. ¶ Sextò*quæritur an famulus, cui dominus dare non vult debitam mercedem poſſit occultè ſatisfacere ſibi? Et dicit Rich. in iiij diſt. xv. quòd licet tales peccent in modo accipiendi, tamen ad reſtitutionem non tenentur. Sed de hoc dic vt j̃. Furtum. §. xiiij. & xv. ¶ Septimò*vtrum familia, vel aliquis de familia teneatur reuelare delictum dñi ſui, requiſitus per obedientiam ſuperioris? Et dico, ꝙ non, ſi criminaliter vult procedere. iiij. q. iij. l. Iulia. el ij. Secus ſi ciuiliter procedat, vt ſ̃. Correctio. §. ix. & x. quod intellige vbi ex hoc nullum ſibi malum immineret: quia nullus tenetur ſuo malo procurare bonum proximi temporale. ¶ Octauò quæritur, vtrum teneatur ſeruare iuramentum famulus qui iurauit domino ſe denunciaturum, ſi quem ſciuerit eius bona ſurripuiſſe? Et dicit Duran. quod non, ſi dominus eſt truculentus: quia illicitum fuit iuramentum, ſed ſi eſt manſuetus, & probabiliter creditur rationabiliter proceſſurus, diſtinguendum eſt, quia ſi res ſublata erat ſub eius cuſtodia, ſicut poſſet proſequi aſportantem, ſic & dño reuelare. Si verò non erat deputata ad eius cuſtodiam, tenetur nihilominus dicere, ſi poteſt probare, ſi verò probare non poteſt, reuelare non debet, niſi tali, cui poſſit prodeſſe, & non obeſſe, & ſi alio modo iurauit, non fuit licitũ iuramentum nec obligatorium, idem dicit Hug. de teſtibus ſynodalibus. ſ. quod non tenentur denuntiare epiſcopo, licet iurauerint, niſi crimina quę probare poſſent. xxiij. q. iiij. quiſquis, alàs eſſet proditor criminis. ij. q. j. ſi peccauerit. niſi hoc faciat ſecretè epiſcopo vel alij, qui habet corrigere paternaliter, ar. xxij. q. v. hoc videtur, & de hoc ſ̃. Denuntiatio. §. v. Quis autem teneatur pro delicto familiæ. j̃. Nauta. §. v.

DE FAMILIARI.

1 *Familiares quinam dicantur, & qui domeſtici.*

2 *Domeſtici dicuntur, quibus ob patriam aut dominicam poteſtatem licitè imperatur.*

1 FAMILIARIS*quis dicatur. gl. iij. q. v. in ſum. dicit, ꝙ largè familiares dicuntur omnes, qui cohabitant cũ aliquo, vt in cap. inſinuante. de of. dele. & in c in literis. de teſti. vbi dicit gl. ꝙ familiares appellantur conſanguinei, colonus adſcriptitius, mercenarius, filius in poteſtate, liber

2 tus, ſeruus, & omnes habitantes in domo.*Domeſtici verò ſunt quibus ratione patriæ poteſtatis, vel dominicę imperari poteſt Pro quo vide gloſ. in l. præſenti §. ſanè. C. de his qui ad eccl. confu. & familiares domeſtici intelligũtur omnes, qui in expenſis alicuius commenſales continuè exiſtunt, etiam ſi aliquando abeſſe pro eius negotiis gerendis contingat, vt no. in c. fi. de verb. ſig. lib. 6.

¶ FAVORABILE, vide j̃. odioſum.

¶ FAVTOR quis dicatur. j̃. Hæreticus. §. vij. & x.

DE FOEMINA.

3 *Fœminæ appellatio, quàm latè pateat. Et ibidem quod ſexus muliebris debilior ſit, ob idq̃ citius perficiatur.*

2 *Fœmina virili habitu vtens, an mortaliter peccet. Et quid de fœmina ſe attondente. cum ſeq.*

4 *Fœminæ prohibita quæ dicantur, & quibus actibus exercendis arceatur.*

1 FOEMINA*nomen eſt generale, communiter omnẽ fœmellam in omni animantium genere complectẽs: vſitatius autem in genere humano, in quo citius homine pubeſcit, vel quia mala herba cito creſcit, ſicut ludens, vt credo, dicit gl. in l. ij. C. de his qui ve. æta. impe. vel ſecũdũ communiter doct. in cap. literas. de deſponſ. impuber, ſex' muliebris eſt debilior, citiuſque deficiens, & conſequenter

2 citius perficitur, ſicut in aliis videmus. ¶ Primò*verò quęritur, vtrũ fœmina peccet mortaliter vtendo habitu virili vel contra? Et dicũt aliqui quod ſic: qa xxx. diſt. in c. ſi qua mulier, dicitur, ſi qua mulier ſuo propoſito vtile iudicans vt virili veſte vtatur, & propter hoc virilem habitum imitetur, anathema ſit. Sed hoc dico de ſe non eſſe peccatum, quia aliquando licitè fit: ſicut beatus Ambro. in ij. de virg. narrat de quadam ſancta virgine Antiochena, ꝙ ad idolatris proſtituta in lupanari ad preces viri ſub ſpecie turpitudinis intrantis mutauit habitũ, & exiuit, non vt vitaret martyrium, ſed contagiũ. Vnde nõ poteſt eſſe peccatũ, niſi ex circũſtantia vel intentione, & conſequenter ſi iſta fiant ex animi leuitate ſine intentione corrupta vel ſcãdalo graui, non eſt mortale. Sed contra qa dr̃ in d. c. ſi qua mulier. xxx. diſt. ꝙ ſi qua mulier ſuo propoſito vtile iudicans vt virili veſte vtatur, & propter hoc virilem habitũ imitetur, anathema ſit. Ad hoc dico, ꝙ loquit̃ quando mulier hoc facit malo propoſito, id eſt, intentione facilius meretricandi, vt patet per gl. & Arch. ibi contra etiam, qa non vtetur mulier veſte virili. Deut. xxij. Sed dico hoc prohiberi. Primò ex ſuperſtitione idolatriæ, ne Iudæi in ſacris limitarẽt̃ gentiles idolatras. Secũdò, vt reſtringerẽt̃ libido: ne. ſ. mulier licentius ingrederẽt̃ ad viros. Tertio dico, hoc prohiberi eo modo quo & quædam, de ſe licita ad miniſteriũ, ſicut prohibetur arari in boue & aſino, in lege Moyſi: vel eo modo quo venialia, puta mendacia, vel otioſa verba.

3 ¶ Secundo*quæritur, vtrum peccet fœmina ſe attondens. Et dico, ꝙ fœmina tonſurari non debet, etiam cauſa religionis, de conuerſi. coniu. vxoratus. Et intellige non ſolũ de tonſura quæ dr̃ clerica, ſed etiam de raſura, quæ fit per abſciſſionem capillorum vſque ad aures, & facit diſt. xxx. quæcũque mulier. & xx. q. ij. c. j. & cle. attendentes. de ſtatu regu. Sed tamen hoc intelligitur ſm gloſſ. in d. cle, de fœmina, quæ vult in ſeculo remanere, quam etiam excuſat conſuetudo contraria. Adde etiam neceſſitas, puta infirmitatis, vel hmõi. Si autem id ſine neceſſitate faciat, Summa Ang. dicit eam peccare mortaliter, cùm ſit excommunicãda, vt d. c. quæcunque mulier. Sed Sum. Roſ. tenet contrarium, dicens non eſſe mortale, ſi hoc faciat ex leuitate aut fatuitate, & hoc tenet per dicta in priore. §. dictum autem cap. quæcunque, loquitur quando hoc facit ex ſuperſtitione, & ad facilius meretricandum, & in contemptum, ſignificationis comæ, id eſt, ſubiectionis ad virum, quod Archi. ibi not. vbi dicitur, reſoluens ius ſubiectionis. ¶ Tertiò

4 quæritur, *quæ ſint illa quæ prohibentur mulieri? Et dico quòd ſunt multa. Non enim poteſt prædicare, nec publicè docere quamuis ſancta & docta. xxxiij. di. mulier, ſcilicet, in eccleſia & publicè, ſecus in capitulo ſuo & clauſtro, ſm gloſſ. Rayn. Nec confeſſiones audire, nec aliis benedicere, aut actum alicuius ordinis exercere, de pœn. & re. noua. de exceſ. præla. c. ſancta. Sed intellige de benedictione publica non de priuata, eo modo quæ mater filium benedicit. Nec tangere ſacra vaſa aut ſacratas pallas, id eſt, corporalia, ſecundùm gl. nec incenſum circa altare deferre. xxxiij. diſt. c. ſacratas. Et idem eſt de veſtibus, quibus Deo miniſtratur, ſcilicet, actu de conſe. diſt. j. veſtita. de quo tamen ſupra, in verbo corporalia. §. j. nec eſſe arbitrix, niſi eſſet in dignitate habente iuriſdictionem: licet poſſit eſſe arbitrix, de quo ſuprà, Arbiter. §. ſecundo, & decimoſexto. Nec iudicis aut magiſtratus officium gerere, niſi in caſibus, de quibus gloſſ. decimaquinta. q. tertia. §. primo. Intellige in

spiritualibus, quia in temporalibus iudicare potest, vbi est consuetudo.de arbitr.dilecti. Nec postulare aut procurare nisi in causa propria,& suorũ,vt not.in l.fœmina.ff.de reg. iur.& iij.q.vij.& §.tria.d.§.j. nec testis esse, de quo dic vt j. testis.§.j. Nec personaliter ad iudicium trahi causa ferendi testimonium,aut qualibet alia causa, quæ non exprimatur in iure contra eius voluntatem , & si esset religiosa , trahi non posset, etiam si vellet,quauis de causa,de iudic.mulieres,lib.6. Nec accusare, nisi in certis casibus,de quibus xv. q.iij.§.j.in text. & in glo.Nec se seu propriam substantiam obligare pro debito viri , nisi creditum sit conuersum in suam vtilitatem,vt in authentico, vt nul. iud. §. illud not. col.ix. Nec debet incarcerari vel detrudi pro aliquo debito,vt ibi.vide s̃.Abbatissa.

DE FOENORE.

FOENVS licèt cõmuniter pro vsura ponatur,vt in l.in proba.C.ex quib.cau.infa. irrog. tñ propriè ſm grammaticos in hoc ab ea differt,quia vsura est lucrũ de capitali,fœnus verò est lucrũ de vsura. Item quia fœnus exhibet mutuum vsque ad præfixũ tempus, vsura sine præfixione.

¶ FERIÆ, vide s̃. Dies festus.

DE FEVDO.

1 *Feudi definitio. Et ibidem, an contractus feudalis dicatur , cum ita feudum datur, vt inde seruitium aliquod præstetur. Et quid vbi quid emitur, num huiusmodi contractui feudi natura inesse possit.*

2 *Feudi natura quænam sit. Et ibidem quod sexdecim requirantur, de quibus hic sigillatim.*

3 *Feudum multiplex esse,& ibidem de singulis membris.*

4 *Feudo dari quænam res nequeant. Et quid si ecclesia feudum de manibus potentum recuperare non possit.*

5 *Feudores dare,aut recipere quisnam possit. Item feudum quomodo acquiratur.num.seq. Et quis ad feudi successionem admittatur. Et quot modis filia in feudo succedere queat num.7.*

8 *Feudo Titio pro se & descendentibus filijs masculis & filiabus concesso, an filia cum masculo superstite in eo succedere possit. Et cùm filia ad id non admittatur, an saltem defuncto masculo eidem in feudo succedet.*

9 *Clericus feudo succedere num potis sit. Et quid si feudatarius religiosus efficiatur, quis eis succedet.num.seq.*

11 *Feudum si pater pro se, suis hæredibus & successoribus quibuscunque obtinuit, an ad extraneum,legatarium,vel clericum permanere possit.*

12 *Feudatario de nouo beneficio inuestito , sine liberis decedenti, an frater filiúsve fratris in feudo succedat. Et qualiter intelligendũ sit,quòd deficientibus liberis ad feudum vocentur agnati.*

13 *Feudatarius an iuramentũ præstare habeat,& quando ac quale. Et ibidem ipsius iuramenti forma,& quòd ad sex regulariter.*

14 *Feudatarius quanquam pro alijs aduersus dominum consistere non debeat, pro se tamen & hominibus suis potest, quinimo & ius suum petere ac defendere : & ibidem , quid vicissim dominus fideli reddere debeat.*

15 *Feude domino defuncto, pluribus hæredibus relictis, an vasallus omnibus iuramentum præstare debeat.Et quid contra si pluribus relictis, vasallus decedat.*

16 *Vasallus num per alium inseruire domino possit. Et an vasalli mei vasallus, meus quoque vasallus sit.*

17 *Feudum ex causis decem amittitur.Et cum propter fidem non custoditam amittitur,an ipso iure perdi dicatur. Et quando ipso iure amittatur.nu.seq. Et quid si citra domini cõsensum alienetur, siue in totum, siue in partem.num.19.*

20 *Vasallus pro anima num feudum alienare queat.Et quid de commoditatibus suis, num illas ad longissimũ tempus alienare possit.*

Et an feudum pignori dare. Et num in dotem. Item num ex filijs vni totum ius feudi prælegare possit,vsque ad num. 25 .

25 *Feudum, si eo priuetur vasallus,ad quẽ reuertatur: & vtrũ filio patris delictũ noceat. Et quid si vasallus læsæ maiestatis contra principẽ crimẽ admiserit,cuius occasione bona publicationi omnia sint obnoxia,num ad principem feudalia perueniant.num.seq.*

27 *Feudatario vno deficiente , num alteri feudum accrescet. Et sub hac num filius paterna reiecta hæreditate feudum retinere possit. Et ibidem agnati quinam dicantur.*

28 *Vasallus inuito domino, an feudum refutare queat.*

29 *Feudũ ecclesia,num in pignus recipere, & fructus suos sine vsura facere possit. Et quid in fructibus emphyteuseos.num.seq.*

30 *Lex feudalis vbicunq; cõtra iuris naturalis,aut ciuilis rationem non est,locũ in emphyteusi habet,aliqui secus. Et sub hac quibus concurrentibus fructus pignoris in feudo, ac emphyteusi licitè nõ computentur. Et quid si vsufructuarius vsumfructum proprietario obliget,an fructus in sortem computentur.num.seq.*

1 FEVDVM, * secundùm Gos. est cõcessio rei immobilis facta pro homagio:extrà,de simon.c.ex diligenti.& concord.diffinitio Host.& Azo.dicentiũ ꝙ est beneficium alicuius rei,inuestitura interueniente, sic cõcessæ seu dataæ alij, vt dominiũ penes cõcedentem remaneat, cuius occasione recipiens, & successor eius,cõcedente domino ad id seruitiũ,de quo & vsquequo conuenit aut feudi natura requirit, tenetur directo domino : vtile autẽ ad feudatarium transit.arg.eorũ quæ not.de emphyteuta.ff.si ager vect.pe. l.vnica.§.qui me. Tamen ex §. sequenti melius patebit natura feudi.Ex his autẽ patet, ꝙ quãdo feudũ datur,vt inde præstetur seruitiũ reale, non est propriè feudũ, sed contractus innominatus, secundùm Cyn.in authen.ingressi.C.de sacros.eccl.sicut dicit Bal.in lib.de consuet.feud.qđ in quibusdam partibus Lombardiæ ꝓ feudis ecclæ soluitur par caponum:vel spatula porci,& huiusmodi , secundùm eum æquiparatur emphyteusi.Similiter si esset quid emptum,nõ habet naturã feudi, secundùm Bal.vbi s̃.de feu.da.c.j.& in l.qui se.C.vnde libe.Sed quando imponitur onus personale,vt ire ad Parlamentũ regis,vel huiusmodi,& abest venditio. tunc propriè est feudum , & regulatur lege feudorũ.

2 ¶ Primò * verò quæritur , quæ sit natura feudi:& quæ differentia eius ad emphyteusim? Et dico patere respõsionem ex verbis Petri Heliæ in tractatu suo de feudis,dicentis:De natura huius cõtractus est primò quod dominus retineat sibi directum dominium ac proprietatẽ, vt in lib.feu.tit.in quib.cau.feud.amit.c.vnico. ¶ Secundò,quod vtile dominium transeat in vasallum:quod patet, quia vasallus potest quasi vendicare,vt in lib.feud.titu. de inuest.de re.alie.fa.c. vnico. & cõsequenter est quasi dominus,aliàs non vendicaret.ff.de auro & argent.legat.l. Quintus. ¶ Tertiò,quod dominus habeat ciuilem possessionẽ , & vasallus naturalẽ, quia vasallus appellatur vsufructuarius,qui naturaliter possidet,vt ff.de acquir.posses.l.naturaliter. Dico tamen,quod ius vasalli cùm possidet ciuiliter , & naturaliter:quia præscribit,quod nõ faceret,nisi ciuiliter possideret. ¶ Quartò, quod consistat in rebus immobilibus. ¶ Quintò , quod si vasallus domino constitutum seruitium non præstiterit , à feudo repellitur. ¶ Sextò,quia sine domini voluntate feudum alienari non potest. ¶ Septimò,quia feudatario sit regulariter in perpetuum. ¶ Octauò, quod dominus habeat mittere vasallum in possessionem. ¶ Nonò,quod si sit controuersia inter vasallos, dominus cognoscit', secus in emphyteuta,quia his dominꝰ habet vasallũ obligatum personaliter mediãte iuramẽto, & cõsequẽter habet iurisdictionem in personã, & multo fortius in rẽ:in emphyteusi verò dominus

dominus habet emphyteutam obligatum ratione rei , nec habet ius quãdiu pensio soluit', vñ recognoscere non põt. ¶ Decimò , ꝙ vasallus non potest sine domini voluntate feudum impignorare:emphyteuta verò põt : qa hic pateretur dñs,non ibi : eo ꝙ hic tenetur vasallus domino seruire de fructibꝰ,quos creditor interim percipiet, ibi autem tenetur soluere pensionem in pecunia consistentem. ¶ Vndecimò , ꝙ vasallus feudum sine dñi voluntate dare non põt:ꝙ emphyteuta potest:qa magis obligatur vasallus, cũ persona eius dñs elegerit.Vnde alium inuito domino subrogate non potest, quòd emphyteutæ permittitur propter liberalitatem. ¶ Duodecimò,ꝙ in feudo fœmina succedere non potest, nisi fuerit conuentum , secus iure emphyteutico,quia feudum datur propter seruitium : mulier autẽ seruire non potest æquè bene vt vir : emphyteusis autẽ fit pp melioratione , quam æquè bene facere potest mulier vt vir.Asten.tñ dicit,ꝙ hoc fallit in duobus casibus.Primò,si sit feudum fœmineum, vel fœminæ consensum : quia tunc deficientibus masculis ad fœminas pertinebit, vt in tit. de benefi.fœm.Scdò,si sit tali pacto acquisitũ , vt deficientibꝰ masculis ad fœminas deuoluatur: qa ꝙ fuit actum, est seruandum: vt in tit.de suc.feu.§.filia. ¶ Decimotertiò , ꝙ vasallus non potest aliũ vasallum facere sine domini volũtate,ꝙ emphyteuta potest:qa emphyteusis propter melioratione, feudum propter seruitiũ fit , æquè bene aũt potest meliorare secundus vt primus : & tamen non potest æquè bene seruire:ideo hic requitur domini consensus, non ibi. ¶ Decimoquartò, ꝙ pensio non præstet vt in emphyteusi: sed seruitiũ certũ,vel incertũ, prout fuerit conuentũ : item ꝙ nihil præstetur pro introitu. ¶ Decimoquintò, ꝙ vasallꝰ non teneatur seruitium præstare domino , nisi requisitus, secus in emphyteuta:qa vasallus non tenet , nisi sciat dominũ indigere , emphyteuta verò tenet ad certam pensionem certa die, dies aũt pro domino interpellat. ¶ Decimosextò , ꝙ vasallus possit feudum dimittere sine domini volũtate, non aũt emphyteuta , qa feudum datur amore vasalli,& vt aliquam vtilitatem consequat, vnde sine domini volũtate potest renũtiare , sed emphyteutica res tradit' ad vtilitatem domini.i.vt melioret', vnde secus. ¶ * Secundò quæritur,quotuplex sit feudũ ? Et dico ſm Bald. in prolog. d.lib.ꝙ multiplex. Aliud enim est habens propriè naturam feudi,aliud impropriè,aliud regale,aliud nõ regale, aliud simplex,aliud conditionatum , non qdem sub conditione datũ,sed sub qualificatione,vel conditionatũ.i.datũ ad certum seruitiũ seu conditionem,q̃ si vasallus negauerit , feudũ amittit.Aliud antiquũ seu paternũ.ſ.quod fuit illius,qui fuit communis parens agnationis,siue ꝙ à patre, vel quocũque de superioribus acquisitũ est.Aliud maternum.ſ. acquisitum per fœminam,cuius natura aspicit primò masculos , deinde fœminas. Aliud reale,qđ transit ad hæredem, aliud personale, ꝙ solum ad vitam vnius concedit'. Aliud ligiũ , vbi mutat' fidelitas contra omnem hominem, aliud non ligiũ,in quo prior dñs excipit'.Aliud francũ. ſ. à seruitiis,& operibus exhibendis,aliud non francum. Aliud annale , & est feudum guardiæ , & castaldis, & pro mercede alicuius rei,aliud non annale.Sũt enim quædam incorporalia,quæ quandoq; dantur loco feudi, vt guardia, & castaldia,& ista non habent propriè naturam feudi,ſm Hos. Aliud nobile,qđ nobilitat possessorem,aliud burgense.ſ.ꝙ non nobilitat. Aliud est etiam ecclesiasticũ,& hoc est triplex. Primũ, quod datur ecclesiæ. Secundùm,ꝙ recipitur ab eadem.Tertium,quod datur,vel recipitur à clerico. Et quando qs inuestit' de ducatu dí dux , de comitatu comes,

4 de marchionatu marchio. ¶ Tertiò * quærit', quæ non possint dari in feudum? Et dico , ꝙ res immobiles ecclesiæ de nouo in feudũ dari non possunt, qa & prælati hoc iurant, sed res quæ prius erãt feudales,possunt iterũ infeudari,puta si vasallus propter aliquam causam feudũ perdidit , vel mortuus est,poterit prælatus concedere filio eius, vel alteri,de feu.ex parte. Et hoc potest prælatus ẽt sine solẽnitate non obstante licentia,vel iuramento de non alienando,cũ modificatione tamen,de qua s̃.Emphyteusis.§. x. non aũt nouũ feudũ.de feu.c.fi.Adde prædictis,qđ no.Pan.de feu.c. vlt. ꝙ ecclesia non valens recuperare feudũ de manibꝰ potentũ,põt illud potentiori concedere, vt illud recuperet,& ipse habeat illud , sed tamen res ecclesiæ non feudales sic inuasæ prælatus in feudũ concedere non potest, maximè si iurauit non alienare.Et idem Io.And.& ratio eorũ , qa faciliter prælatus permitteret res inuadi à consanguineis , vt
5 eis infeudaret. ¶ Quartò * quærit', qs possit dare in feudum vel recipere? Et dico ſm Bal.de his q̃ feu.da.pos.§. abbatissa.ꝙ dare põt q̃libet,tam masculus,q̃ fœmina,tã nobilis,q̃ rusticus,modo habeat legitimam suorum bonorũ administrationem,vt in c.j.j.noui per quos fi.inue. imò ſm Host. etiam minor xxv.an.si feudũ sit verus. Si verò sit nouum, fieri non potest à minore,nisi sit pubes, & iurauerit nõ cõtrauenire.Recipere aũt feudum,seu inuestiri,ſm Host. põt quilibet tam per se,quam per procuratorem, etiam seruus,
6 modò sciente domino faciat. ¶ Quintò * quærit', quomodo acquiritur feudũ? Et dicit Host.ꝙ quatuor modis. ¶ Primò per inuestituram,puta,cum dominꝰ tradit alicui possessionem rei immobilis corporaliter, vt cum hasta vel baculo, aut aliquo tali dicendo se per hoc illũ inuestire. ¶ Secũdò, per id ꝙ habet' loco inuestituræ , vt cũ dñs alicui dicit,Vade in possessione illius feudi,& teneas pro feudo. ¶ Tertiò, præscriptione,vt si xxx.an.tenuit feudũ , & domino seruiuit,licèt non fuerit inuestitꝰ. ¶ Quartò, successione non ex testamento,sed ab intestato, qa non valet ordinatio defun
7 cti facta in feudo. ¶ Sextò * quærit', qs succedet in feudũ? Et dicit Bal.de his q̃ feu.da.pos.§.& qa. hic reperiri tale capitulũ . Fideli absq; liberis ex se descendentibus, & in feudũ succedentibus,si qdem feudũ fuit cõis parentis, fratres defuncti cũ filiis præmortuorũ fratrũ in stirpem succedãt,his verò non extantibus, ad agnatos proximiores id volumus pertinere,& si quidem in pari gradu sunt pariter admittũt. Si verò ex vno est vnus, & ex alio plures,nõ in stirpẽ , sed in capita succedere debere ordinamus,hæc ibi.Host.tamẽ dicit hanc esse successionis huius naturam , vt in feudo nõ succedant ascendentes,puta, pater filio, descendentes verò succedũt,& primò qdem filius patri,& non filia , itẽ nepos filio,& non nepris,& sic vsq; in infimũ gradũ. Posteà verò succedunt collaterales , q tñ de imperij consuetudine non succedũt', sed filius solꝰ,quo deficiente , reuertit' feudũ ad Imperatorem,& ille dat cui voluerit. Filia aũt nõ succedit ſm Host.&Bal.in d.§.qa nisi in tribus casibꝰ.Primò,quãdo nominata est in inuestitura , seu de pacto , vel conditione feudi.Scdò,qñ feudũ redemit à dño.Tertiò,quando dñs ei dedit propter seruitiũ patris, in qbus casibus ab aliquo ex parentibus non est inquietanda , vt in c. si quis sine filio masculo.quemad.feu.ad fil.perue. Quartò adde si feudũ sit datũ ad nullũ seruitiũ , qa masculis non extantibꝰ fœmina succedit, ſm Bald.ibi. Quintò quãdo feudũ erat quæsitum iure emptionis, ſm Odof.in Sum.& hoc potius ex natura contractus,quam feudi. ¶ Sextò,si feudũ sit fœmineum , vt
8 dictũ est. ¶ Septimò * quæritur , vtrum feudo Titio cõcesso pro se,& descendentibꝰ filiis masculis, & fœminis filiabus

filia simul cum masculo superstite admittat? Et dicit Bald. in rub. Episcopũ vel Abb. feu. da. non pos. ꝙ non, sed masculus solus: qa natura feudi est, vt masculus præferat. Et si posteà filius decedit sine filio, non admitteretur fœmina soror præmortui fratris, quia semel exclusa fuit per masculum, ideoq; reuertitur ad dominũ, quod verũ est in feudo simplici & recto: secus in concesso ad certum seruitium, ꝙ fœmina possit explicare per se, vel per aliũ: qa tũc admitteret cũ masculo simul. ff. de vsuf. accresc. l. si qs Titio. & l. si mulieri. ſm Ia. de Bel. qui dicit, ꝙ fuit in facto in regno Apuliæ. Ex quo infert Bald. ꝙ si statutũ excludit fœminam extante masculo, semel exclusam non amplius succedere, nisi vt fratri habet succedere, non vt patri mortuo sine masculo. ¶ Octauò *quæritur, vtrũ cleric⁹ succedat in feudo? Et opiniones concordando dico, ꝙ aut feudũ erat sibi apertũ: & tũc si ad sacros ordines promoueat, renũtiare vt transeundo ad statum incompassibilem seruitio in feudali: arg. de præben. de multa. & clem. gratia. de rescrip. nec poterit isto casu seruire per substitutum, nisi esset feudum, ex quo præstaretur solum reale seruitium, ꝙ non est propriè feudum, vel ex quo præstaret seruitium personale non repugnans ordini eius, quo casu succedet: quia per clericatũ non perduntur iura successionis. xij. q. iij. c. j cum simili. Si verò promoueatur solũ ad ordines minores, succedat: qa potest seruire per substitutum, vt vult gloss. in c. j. de benef. fœmi. Aut feudũ non erat sibi apertum: puta, quia erãt tres fratres, & primogenitus possidebat feudum, & ipse existẽs vltimus effectus est Cardinalis, & posteà mortui sunt alij fratres sine hærede: & tũc succedit: qa dici non potest habuisse animũ renũtiandi, nec etiam facultatem, & de æquitate iuris admittet ꝙ seruire possit per substitutũ: licèt sec⁹ de iuris rigore, nisi tale esset seruitiũ, qd de sui natura posset per quemlibet explicari: quia tunc etiam iuris rigore succedit. arg. l. continuus. §. si ab eo. ff. de verb. oblig. Et hęc est determinatio Bald. in l. quisquis. C. de episc & cleric.

¶ Nonò *quærit, si quis efficitur religiosus quis succedet: Et dicit Old. in auth. ingressi. C. de sacrosanct. eccle. ꝙ feudum transit ad monasterium eo modo, quo erat penes ingressum. l. si qs presbyter. C. de episc. & cle. quod Inno. in c. in præsentia. de proba. limitat verũ, si seruitiũ ad ꝙ tenet, præstari potest ab ecclesia: aliàs ad dominum reuertet. C. de cadu tol. l. vnica. § ne autem. Albe. aũt in d. auth. tenet, ꝙ ſm ius consuetudinis feudorum reuertitur ad dominum indistinctè: vt est casus, si de feu. controuer. fue. c. qui clericus: & de vas. mi. qui bel. arma depo. cap. j. ¶ Decimò *quęritur, quid si pater obtinuit pro se, & suis hæredibus, & successoribus quibuscunque, transibit ne ad extraneum, vt legatarium, aut clericum? Et respondet Bald. in l. j. ff. de re. dist. & sequit Ludo. de Ro. in Lid tempus. §. j. ff. de vsur. ꝙ sic. sed ipse Bald. in cap. j. §. donare. tit. qualiter olim feu. po. alie. corrigit se, & dicit ꝙ dictio, quibuscunque, intelligitur de succedentibus ab intestato. arg. l. si quando. C. de inoff. test. vnde non veniet extraneus: quia res non debet regulari ſm naturam contractus, sed contractus ſm naturam rei deductæ in eo, vt l. stipulatio ista. §. quæsitum. ff. de verb. obl. vbi licèt stipulatio sit transmissibilis in hæredem de sui natura, vt in l. veteris. C. de contrahen. stip. tamen non transmittitur, quando res in ea deducta non est transmissibilis, vt est videre in feudo, nec legatari⁹ etiam veniet nec clericus. & sic dictio, quibuscunq;, restringitur, per not. in l. j. C. de sacros. eccl. & per Iac. de Are. in l. j. §. item nuntiatio. ff. de no. oper. nun. Sed tamen limita de clerico, vt ẽ. §. viij.

¶ Vndecimò *quæritur, vtrum succedet frater vel filius fratris: quando qs fuit de nouo beneficio inuestitus, si decedit sine liberis? Et dico, ꝙ non, sed ad dñm reuertetur, vt in tit. de nat. suc. feud. Et quod dictum est ẽ. ꝙ deficientibus filiis veniunt agnati, intelligit de feudo acquisito ab antiquo. i. ab eo: qui fuit communis patẽs totius cognationis. ¶ Duodecimo, *quæritur, an feudatarius habeat præstare iuramentum, & quale? Et dico ſm Host. ꝙ in omni feudo statim facta inuestitura requiritur iuramentum fidelitatis, nisi ex pacto remissum sit, & debet fieri his verbis vel similibus. Ego talis iuro ad sancta Dei Euangelia, ꝙ ab hinc in antea ero fidelis tali, sicut debet esse vasallus domino, nec id, quod mihi sub nomine fidelitatis commiserit pandam alij ad eius detrimentum me sciente. Obligatur aũt inde vasallus domino, ſm quod conuentum est, & ſm quod de feudi natura, & regionis ipsius, vel vicinorum eius consuetudo requirit: quibus deficientibus poterit vti iure scripto. Communiter autem obligatur ad sex. ¶ Primò, ne sit illi in damnum de corpore suo, sed vitabit illud, & impediet. ¶ Secundò, ne id quod dominus facere intendit, & facilè potest fieri, reddat ei difficile, vel impossibile, scilicet, latẽter contrà procurando. ¶ Tertiò, ne reuelet secretũ suum alicui, maximè qui possit obesse, similiter nec illa per quę fieret minus tut⁹. ¶ Quartò, ne sit contra eius iustitiam, vel honestatem, scilicet, impediendo, dehonestando filiam, vel vxorem, maculando eius famam dicto, facto, vel consensu. ¶ Quintò, ne damnum aliquod in temporalibus illi faciat, vel vtilitatem impediat. ¶ Sextò, vt fideliter illi præbeat consilium quò ad verba, & auxilium. ſ. de reb⁹ suis & personis. probant hæc in lib. de feu. de for. fide. c. j. & xxij. q. v. forma de iureiur. ego. Nota *tamen, quòd licèt vasallus non debeat esse pro aliis contra dominum suum, de postul. c. fin. pro se tamen & suis hominibus potest ius suum petere, & defendere. arg. de iureiu. petitio. Not. etiam quòd idem Host. ponit aliam iurandi formam talem, Ego Titi⁹ iuro super sancta Dei Euangelia, ꝙ ab hac hora in antea vsq; ad vltimum diem vitæ meæ ero fidelis tibi Caio domino meo contra omnem hominem, excepto Imperatore vel Rege. Vasallus enim debet adiuuare dominum contra omnem hominem, etiam contra fratrem & filium in causa iusta, nisi contra alium dominum antiquiorem, vnde in sacramento illũ debet excipere. Nota etiam, ꝙ in prædictis omnibus dominus fideli suo debet vicem reddere. xxij. q. v. de forma. xcv. dist. esto subiectus, aliàs censebitur malè fidus, vt in lib. feud. de forma fideli. cap. j. & debet priuari feudo per superiorem, si perfidè se habet contra vasallum suum, vt j. §. xvj. ¶ Decimotertiò *quæritur, si domin⁹ moriens relinquat plures, vtrum vasallus iurabit omnibus? Et dicit Host. ꝙ non, quia vasallus non cogit⁹ pro vno feudo multos habere dominos, quod dictum puto limitandũ, vbi non succedunt inæqualiter, vnde subdit, maximè in comitatibus, ducatibus, marchionatibus, quę hodie diuidi non possunt, vbi verò æqualiter succedunt, non est ratio, quòd magis vni, quàm alteri iuretur, nisi iuretur vni pro omnibus. Si autem vasallus moriens plures filios relinquat, omnes iurabunt, si feudum habent indiuisum, si autem ex diuisione totum feudum peruenenerit ad vnum, ille solus iurabit. ¶ Decimoquartò *quæritur, vtrum vasallus possit seruire pro alium? Et dicit Bald. in cap. mutus, episcopum vel abbatem, feudum dare non posse, ꝙ non, si seruitiũ det fieri principi vel non potest fieri per substitutũ, nisi de voluntate Principis. C. de murileg. l. si quis ex corpore. libr. xj. Et ideò si talis incurritur infirmitas, ꝙ seruitium exhibere non potest, per feudum, nisi esset à casu fortuito sine culpa

pa præcedente, vt putà quia est cæcatus à latronibus, quia tũc non perdetur ne afflicto det afflictio. arg. C. de fur. authẽ. nauigia. & C. de epi. audien. l. tam dementis. ¶ Decimoquintò quæritur, vtrũ vasallus vasalli mei sit meus vasallus? Et dico, ꝙ non, sicut nec libertus liberti mei est meus libertus ff. pro socio. l. nam socij. ¶ Decimosextò *quæritur, quibus ex causis feudum amittitur? Et dico secũdùm Hostiens. ꝙ multis. ¶ Primò, si vasallus fiat clericus, vel religiosus, quia nec tales succedunt in feudo. xxiij. q. viij. cap. j. de quo dic vt suprà. §. viij. ¶ Secundo, si hæres vasalli steterit per annũ, & idem, ꝙ non petiuerit à domino inuestituram feudi, similiter si ipse vasallus post mortem domini non petierit ab hęredibus eius, vt in libr. feu. in quib. causis feu. amit. c. j. quod verum est, nisi ipse vasallus fuerit minor annis xiiij. quia talis fidelitatem facere non cogitur. Item nisi sit miles, quia habet pro termino annum & mensem. Item nisi iusta causa impedierit, vt in eod. lib. de prohib. feu. aliena. per Lotha. quoniam inter domum. Sed prædicta intellige quando iurauit personę solùm, vt iuro tibi. Secus si iurasset sibi & successoribus, vel sub nomine dignitatis, quia non tenetur amplius iurare successoribus nisi magna longinquitate periret memoria, vt not. Panorm. in ca. veritatis. de iureiurand. ¶ Tertiò, si vasallus tribus vicibus coram paribus, & huiusmodi requisitus fidelitatem iurare noluerit, quamuis dominus paratus sit facere inuestiturã. ¶ Quartò, si vasallus infeudauerit feudum alia lege quàm ea quam ipse habet, vel in talem vasallum, qui feudum seruare non potest. ¶ Quintò, si vasallus interfecit suũ propriũ germanum, vel germani filium, vel aliquid commiserit ꝙ parricidij nomine contineatur, ad hoc vt habeat totam hęreditatem. ¶ Sextò si in prælio dominum dimittit non mortuum nec vulneratum ad mortem, & similiter propter multas alias ingratitudines, quæ numerantur in lib. feud. quib. mo. feu. amit. c. j. & ij. ¶ Septimò, si scienter negauerit feudũ vel partem, aut conditionem eius, secus si ignoranter, quod si vasallus non vult ostendere de parte feudi, præsumetur, qd totum teneat in feudum. ¶ Octauò si alienauerit feudum, quod quidem si alienauerit pro parte, illam amittit, & ad dominum liberè reuertitur, nulla præscriptione obstante, nec ei, id est, vasallo proderit, si post factam alienationem recuperauerit ipsum feudum, nisi ignoranter alienasset. ¶ Nonò, si dominum accusauerit, aut testimonium contra illum in causa non tantum criminali, sed etiam ciuili tulerit, licet quidam dixerint, quod in ciuili potest. ¶ Decimò si vocatus à domino quod secum vadat in expeditione publica: puta vocatus ab Imperatore vt secum veniat Romã pro suscipienda corona, & huiusmodi, non venerit, nec alium pro se domino suo acceptum miserit, vel ei stipendia militiæ non dederit. Et quidem quando propter fidelitatem non seruatam amittitur feudum, non intelligitur ipso iure, sed per sententiam, si verò alienatum fuerit, perditur ipso iure, vt dicit Innoc. ¶ Decimoseptimo *quærit, quomodo dominus amittat ius, quod habebat in feudo. Et dicit Host. quod sicut vasallus amittit feudũ propter culpam, ita dominus proprietatem feudi: vt in lib. feud. si de feu. contro. fue. cap. domino committente, quia dominus vasallo debet vicem reperdere, vt in eodem lib. de for. fidei. ca. j. & si non reperderit, merito censebitur malefidus, vt est ille qui contra vasallum deprehẽsus fuerit perfidus. xxij. q. v. de forma xcv. distinct. esto subiectus, de iureiurãdo. c. peruenit, & talis etiã priuatur iure, quod habet in vasallum, & feudum transit ad superiorem. Quod non intelligas ipso iure, sed per sententiam, ſm Arch. & inuenit de excom. præl. cap. grauem, cum gloss. ¶ Decimo *octauò quæritur, vtrum alienans feudum sine consensu domini cadat ipso facto? Et dicit Pano. in c. vlt. de feud. ꝙ sic, & sine alia sententia expelli potest, etiam si alienando dixit, saluo iure domini, ſm Bald. quæ sit eau. bene. amit. c. j. qa factum sequens est contrarium, arg. c. eam te. de iureinr. & ꝙ ibi no:. Secus si dixisset, & aliter, vel alio modo non intendo: quia hæc verba operantur, vt domino contradicente non videatur facta alienatio, quod verũ est, nisi captio aliqua posset interuenire domino, puta si daret castellũ tali, quem dominus posteà expellere non posset. Et si alienauit partem tantum, solum illa perditur, ſm Ioan. Andr. quem sequitur Panorm. vbi ẽ. etiam si esset maior pars. de prohi. feu. alie. c. imperialẽ. §. j. ¶ Decimononò *quæritur, vtrum vasallus possit feudum alienare pro anima? Et dico, ꝙ nec legare nec disponere potest pro anima? vt in cap. j. qualiter feu. alie. licet. nec etiam de iure canonico, ſm Host. in Sum. de immu. eccles. quod intelligẽ in feudo temporali, quia si est perpetuum, potest alienari, & ecclesiæ donari, ſm eundem Host. & sequitur Panorm. vbi ẽ. Potest etiam grauare hæredem vt de vino educto de vinea feudali det singulo anno pro anima sua, ſm Bald. in tit. de suc. feu. c. j. quia testatur de fructibus, non de feudo. qui fructus sunt res propriæ hæredis, vnde non dicitur alienatio feudi, qñ alienantur fructus separatim. ff. de donat. l. in ædibus. §. ex rebus. ¶ Vicesimò *quæritur, quid si alienat suas commoditates ad tempus longissimum? Et dicit Bald. in tit. de pa. iuram. fir. viij. charta. ꝙ non cadit. modo actum sit, ꝙ vtile dominium non transeat. Allegat gloss. sing. in l. codicillus. §. institutio. ff. de lega ij & idem dicit in emphyteuta. Et idẽ tenet Bart. in d. §. institutio, vbi dicit, ꝙ vendens fructus domus ad centum annos, non videtur alienare: sed tamen hoc aliquibus non placet, vnde tutũ esset in talibus reseruare non solum ius domini, sed etiam eius voluntatem, vt dicendo, vendo fructus si domino placuerit, vel si ipse nõ reuocauerit. ¶ Vicesimo *primò quæritur, vtrum possit pignori dare? Et dicit Panorm. vbi ẽ ꝙ non, qa quæ prohibent alienari generaliter à lege vel per testatorem, aut à iudice, vel per pactũ contrahentiũ, prohibẽt pignori dari. l. fin. C. de re. ab. non ali. & per Bart. in l. quorũ. ff. de pig. Et ratio est, qa per constitutionem pignoris de facili venit ad distractionem rei. ff. de distra. pig. l. j. & iij. C. de iure dom. impe. l. ij. ideo prohibita alienatione prohibetur pignus: sicut prohito matrimonio, prohibent sponsalia, per quę venitur ad illud. l. oratio. ff. de sponsalib. cũ concordãt. ibi positis in gloss. Secus in eo qui prohibetur emere, qua põt in pignus accipere, nisi fuerit in fraudem pro tanta quantitate, ꝙ non est verisimile dominũ luiturũ. arg. l. q habebat, in pr. ff. de leg. iij. ſm Bart. in d. l. in quorum. ¶ Vicesimosecũdò *quæritur, vtrum dare possit in dotem? Et dicit gloss. in cap. fin. de feu. ꝙ sic ad tempus vitæ feudatarij, non plus, & ibi Pan. referens, se ad not. in c. quæ in ecclesiarũ. de cõstit. ¶ Vicesimo * tertiò vtrum possit vasallus vni ex filiis prælegare totum ius feudi? Et dicit Bal. in tit. de prohi. feu. alie. quod non vllo modo, nisi de volũtate & consensu filiorũ, quia lex feudorũ dictat, ꝙ ad omnes æqualiter perueniat: vt in tit. qui feu. da. pot. §. sed cum hoc, quod limita nisi sit ducatus, vel marchionatus, & huiusmodi, quæ debent primogenito soli. Ia. tamẽ Loth. tenet ꝙ istud ca. j. de suc. feu. vbi dr, qd vltima voluntas vasalli nihil valet in feudis, limitatur ad eã dispositionẽ, quæ est vltima volũtas. Sec⁹ in stipulatione, qa ẽ coherentib⁹ personæ pt põt stipulari vni coheredum. vt ff. de pactis. l. auus. Et sic posset assignare in

totum,arg.l.filio.§.fin.ff.de rit.nup.cum multis.aliis. ¶ Vice-
25 simoquartò * quæritur ad quem reuertitur feudũ vasallo priuato,& vtrũ noceat filio delictum patris? Et dicit Bald. qui mo.feu.ami.§.aut si libellario,quod si priuatur ex dolo commisso in personã domini, reuertitur ad dominum, vt quæ sit prima cau.bene.amit.c.j.§.denique. qñ verò delinquitur extra personã,veniunt agnati,nõ dominus.Quando verò ex causa alienationis, tunc sunt opiniones,sed Bal.ibi dicit,ꝙ si fecit in fraudẽ agnatorũ,veniunt agnati,non dominus.Si verò non in fraudẽ fecit,reuertitur ad dominum: filij tamen vel agnati,imo etiã filia masculis nõ extantibus debet redimere à domino,qui cogitur eos inuestire, vt de his qui feu.da.poss. §. cum verò , quod intellige si feudum non erat nouũ,secundùm Iac.de Bel. Bart.tamen vt recitat Pan.vbi ꝫ.in l.eum.ff.de inter. & releg.& in l.vt iurisiur.§. si liberi.ff.de oper.liber.dicit , ꝙ si pater cõmisit delictum, propter quod directè venit priuãdus feudo:puta,quia alienauit, & huiusmodi, vel cõmisit aliquid cõtra tenorem iuramenti,& tunc nocet filio, etiam si processit à genere vlteriori.arg.in l.j.ff.si quis ali.te.prohi. & in l.cum ratio naturalis.ff.de bon.proscrip. vbi patet, ꝙ delictũ vnius nocet 29
omnibus proximioribus, qui sunt inferioris gradus. Vnde si quis prohibuerit aliquem testari,vel interficit consanguineum,cui succedere debebat,ab intestato fisc⁹ occupat hæreditatem,nec veniunt alij cõsanguinei,qui sunt inferiores gradu, vt in d.l.cum ratio, & quod ibi not: Si verò non est tale delictum,propter quod priuetur directè feudo,sed per quandã consequentiam , puta quia est dãnatus ob aliquod maleficium, ita ꝙ bona veniũt publicãda, tũc procedit distinctio Dyn.in reg.non debet.de reg.iur.lib.6.quia si feudum est paternũ,filio nocet.Secus si est à genere vlteriori. Cũm qua distinctione transit Io.And.& do.Anto.in c fi.de feu.Sed distinctio Bald.vr̃ æquior quò ad seculares,in prælato aũt ecclesiastico placet opin.Ang. de Aret.Instit quib. mod.fin.tute.§.item finitur.quod licet veniat priuãdus feudo,non tñ nocet successori,sed eo mortuo reuertit̃ ad successorem,qd̃ etiã tenet gl.in c.j.§.fi.in tit.de capitulis Cor-
26 radi. ¶ Vicesimoquintò * quæritur,vtrũ si vasallus cõmittat crimen læsæ maiestatis cõtra principẽ, ꝑꝑ quod omnia eius bona publicãtur , ad principẽ deueniẽt bona feudalia. Et dicit Gul. Dur. ꝙ ad principem deueniet ius quod in re competebat vasallo,id est,vtile dominiũ,directè verò apud immediatũ dominũ remanebit. Quia verò non decet principem pro feudo seruire per se vel substitutũ, princeps recipiet pretiũ pro æstimatione vtilis dominij , dñs verò immediatus recipiet partem aliã pretij pro dño directo.ff.de legat.ij.l.qui solidum.§.j.Fiscus enim potest vendere rem, quàm eum alio habet cõmunem , restituendo alteri ꝑ rata
27 pretij.C.de cõmuni.re.alie.l.ij. ¶ Vicesimosextò * quæritur, vtrum,vno feudatario deficiente accrescat feudũ alteri. Et dicit Pan.vbi ꝫ. ꝙ non,nisi fuisset expressum. Vide Bart.in l.si mihi.ff.de verbor.oblig. ¶ Vicesimoseptimò quæritur, vtrum filius repudiata hæreditate possit feudum tenere? Et dicit Host.ꝙ non, sed aut totum debet retinere,aut totum repudiare: nisi dominus eum tanquam de nudo beneficio inuestiat consentientibus agnatis, quo casu feudũ retinet sine quocunque onere hæreditario. Dicuntur autẽ agnati, qui per virilem sexum descendunt, cognati verò qui per fœmineum. Possunt autem agnati retinere feudum hæreditate repudiata,vt in cõstitutione Federici,an agnatus vel filius defun. rep. hæred.poss.feud.re. capite si contingeret.
28 ¶ Vicesimooctauò * quæritur,vtrum vasallus inuito domino possit refutare feudum ? Et dicit Ioan.de Imol.in c.j.de feud.ꝙ non,allegans gl.fing. in c.fin.de cap.qui cu.ven. & Pan.in d.c.j. & idẽ tenet gl.in c.quæ in ecclesiarũ. de constitutio. Bartol.verò in l.is cũm quo.ff.de aqua plu.arc. & d consi. xliiij.& Iaco.de Bel.in d.c.fin.concludũt, ꝙ si est datum ad certum seruitiũ, non põt, si autẽ ad incertum, tunc potest antequã illud seruitiũ sit indictum:quia nondum est purificata obligatio, & facit in similib.glo.in l.incola.ff.ad munici. nisi iurasset specificè non posse refutare , quod secundùm Bald. in prælud.iis feud. fallit si dominus esset in prælio, & tunc vellet refutare , quia dominus tunc sibi de æquali vasallo prouidere nõ posset.arg.l.filiæ meæ.ff.solu. matr. quia cedere feudo, est quoddam diuortiũ , nec valet nisi cõsuli possit indemnitati domini,& hoc sequitur Sum. Ang.Host.verò tenet indistinctè ꝙ refutare potest, & non tenebitur domino de seruitio.& de hoc Archid.Sum.Pisa. & Supplem.videtur verius, si loco & tempore repudiet.s.vt dominus suæ indemnitati consulat.alias non : & hoc tene, quia feudum est principaliter in beneficiũ vasalli: vnde, secundum eos appellatur beneficiũ,& in pœnam eo vasallus priuatur,vel eius hæres,licet Panorm.dicat hoc esse gratia vtriusque. ¶ Vicesimonono * quæritur,vtrum eccl̃a possit sine vsura feudũ recipere in pignus & facere fructus suos? Et dicitur in cap.j.de feud. ꝙ sic,dummodo interim nõ recipiat seruitium à vasallo,quod quidem capitulum diuersi diuersimodè intellexerunt.Nam glo.sentit hoc esse speciale in ecclesia,vt res illa citius ad ecclesiã veniret,nec habere locum in laico. Sed contra , quia secundum hoc , illud, quod est contra ius naturale. s.vsura , ecclesia permitteret, tum etiam quia textus dicit , declaramus, vnde inducit ius nouum. Alij intelligunt in rusticis colentibus terras eccl̃æ impenso seruitio fructibus penè æquali. Sed contra, quia textus facit mentionẽ de seruitio,nec distinguit. Alij intelligunt quando sic est conuentũ.Sed contra,quia non valet conuentio vt vsura soluatur.de iureiuran.debitores.Alij vt Innoc.& Gof. intelligũt quando feudum illicitè detinetur, nec recuperari potest. Sed contra, quia posset recipi seruitium vsque ad restaurationẽ totius interesse pręteriti:quod textus non admittit.Alij,vt Host. & Panor. intelligunt hoc procedere ex natura feudi:quæ est , vt dominiũ directũ remaneat apud dominum, & vtile apud vasallum cum aliqua obligatione,aut seruitij,aut saltem fidelitatis,vnde dimissa obligatione de consensu ipsius vasalli consolidatur vtile dominium cum directo, & consequenter non percipit fructus ex aliena re, sed ex propria, quod tamen limita, vt §. seq. Si autem interim dominus recipiat seruitium à vasallo tanquam ex debito,tenetur restituere fructus,nisi protestetur.argu.in l.ij.C.de iu.do.impe. & in c cum M.de constit. Secus si ex liberalitate vasalli scientis se nõ teneri. ¶ Tricesimò * quæritur, vtrum idem sit in emphyteusi ? Et dicunt 30
aliqui ꝙ sic. Vnde Spec.in titu. de feud. dicit ꝙ feudum & contractus emphyteuticus & liuellarius sunt eiusdem naturæ:& ego dico,ꝙ vbicunque lex feudalis non est contra iuris naturalis aut ciuilis rationẽ , habet locum in emphyteusi,aliàs non,vt tenet Bar.in l.si mihi & Titio.ff.de verb. oblig.& Bal.in c.j.de inuestitura de re alien.fac. Modò aũt quando in re emphyteutica extãt melioramenta, dico esse contra ius naturale si fructus eorũ non cõputentur in sortem: vbi autẽ melioramẽta nulla essent, nullus fructus esset computãdus ex natura huius cõtractus, sicut de feudo dictum est. Licitum est ergo non cõputare fructus pignoris in feudo & emphyteusi,concurrentibus duobus. Primò,ꝙ melioramenta nõ sint facta. Secundò,ꝙ ista fuerint à causa libera : quia si domino esset exhibita quantitas pecuniæ vel

vel aliquid aliud pro his habendis non liceret , quãdo fructus disproportionarentur à seruitio, siue ab effectu. Et ita determinat,& tenet Sum.Ang.in hoc casu & in priore.Sed dicit Card.in d.c.j. & dom.Anto.& communiter alij,ꝙ dictum c.non intelligit in feudo franco & libero,sed in non libero:quæ opinio est vera,& sequẽda,sicut & sequitur ibi Ioan.de Imo.& Bart. Nam si feudatarius aliquid soluit domino,vel exhibet,scilicet mensurabile pecunia , feudũ est cõcessum titulo oneroso, ideoq; si pignoraretur,dominus faciet fructus suos , nec poterit conqueri feudatarius tunc domino nihil reddens:secus si esset concessum sine onere, quia nihil penes vasallum corresponderet fructibus. Quia 10
ergo vera est ista opinio,quàm tamẽ dicta Sum. reprobat. ideo limita tertiò , ꝙ feudum , vel emphyteusis à causa libera fit cum onera , aliàs non facit dominus fructus suos.
31 ¶ Trigesimoprimò * quæritur , vtrum idem sit in vsufructuario qui obligatur proprietario ? Et dicit Host.in Sum. 12
quòd sic, si habet à proprietario à causa libera: aliàs non, vbi fructus disproportionantur à seruitio.

DE FICTIONE.

FIctio iuris à præsumptione differt:quia fictio iuris semper est contra veritatem,vt in iure postliminij,&c. 14
præsumptio verò cum veritate stare potest,sicut sæpè stat. Ius enim fingit aliud quàm sit , vt mulierem stipulatã quæ non est l.vnica.C.de rei vxo.actio.&c.

DE FIDEICOMMISSIS.

1 *Fideicommissi definitio. Et quando fideicommissum esse , aut legatum dicatur.*
2 *Fideicommissum duplex.*

1 FIDEICOMMISSVM * & donatio mortis causa legatorum appellatione continentur.ff.de legat.iij.l.& si fideicommissum:& est fideicommissum illud legatum vel relictum quod fidei hæredis commissum est alicui ab eo dandum, cùm testator dicit:Hæres fidei tuæ committo,vt des legata & cõmissa,secundùm Azo.in Sum.Vnde secundùm Pan. in c.Raynaldus, de testa. legatũ dicitur,quando dispositiones vel testamenta conferũtur in legatarium , fidei verò commissum,cùm quis capit de manu alterius,puta,relinquo tibi fundum,& volo,ꝙ illud restituas Sempronio,nam respectu tui est legatum , respectu verò Sempronij est fideicommissum,sic appellatum,quia fidei tuæ com
2 mittitur. Est * autẽ duplex,scilicet, generale,quo tota hæreditas venit restituenda, & particulare est,quo restituenda veniunt certa particularia bona.Et olim quidem multas habuerunt differentias,commissa & legata, sed hodie non, sed omne legatum fideicommissum dici potest, & ecõtra. Pro quo est text.instit.de leg.§.sed non vsque , & ipsorum eadem est natura.ff.de legat.j.vbi dicitur quòd per omnia æquata sunt legata fideicommissis,& in l.j.ac ij.C.communia de legat. Si qua tamen est differentia,vide glos.d.l.& si fideicommissam,& quod ibi nota.Vnde proprie hodie fideicommissum dicitur legatum vel hæreditas ita alicui commissa vt alienari non possit aut relinqui aliter quàm testator ordinauerit.

DE FIDEIVSSORE.

1 *Fideiussoris,qui à fide dictus est,appellatio generalis, vt quæ varias complectatur species , de quibus hic. Et ibidem fideiussionis concipiendæ formula. Et quod fideiussio non teneat, cum ei accedit, quod minimè subsistit.*
2 *Fideiubere quisnam possit. Et num mulier ex his sit, qui fideiubeant. Et quibus casibus id contingere queat. Et quid de clerico. num.seq. Item quid de religioso.num.4.*
5 *Fideiussoris hæres,num vt fideiussor obligetur.Et an prælati successor, eius hæres censeatur.*
6 *Fideiussor si quem repræsentare promiserit, an liberationem consequatur , si pro quo fideiussit, fideiussione interposita capit.ille crimen commiserit , cuius occasione is ad mortem damnatus sit, aut banniitus, & aufugerit.*
7 *Fideiussor rei decapitandi,cui reus ipse assignatus fuerat, si inde reus aufugiat,an sit decapitandus. Et ad hæc num quis fideiussor in causa criminali interponere possit.num.seq.*
9 *Fideiussores cùm plures sunt insolidum, an debitum inter eos possit ac debeat diuidi. Et an præsente debitore principali & indiscusso possit fideiussor ipse conuenirl.*
10 *Creditor, num fideiussori soluenti, actiones suas cedere teneatur. Et contra an debitor fideiussori de omni damno satisfacere teneatur.*
11 *Fideiussor, num à debitore vsuras, quas creditori soluerit, repetere possit.*
12 *Fideiussor termino à creditore prorogato, num obligatus permaneat. Et ante solutionem , num possit fideiussor contra debitorem agere,vt ipsum ab obligatione liberet,& id quot casibus.*
13 *Fideiussor pro rei dotalis, vel donationis propter nuptias alienatione,an matrimonio subsistente de euictione teneatur.*
14 *Fideiussor,num aliquid, à debitore sine vsura recipere possit.*

1 FIDEIVSSOR * dictus est à fide & iubeo , quasi iubens,siue dicens suæ fidei standũ,vel quasi iussus suam fidem interponere in aliquo negotio , & est qui alienam obligationẽ in suam recipit fidem, principali nihilominus manente obligato.Instit.eod.in princ.& ff.eod.l.j. & ij. Est autẽ fideiussor nomen gñale,sub se videlicet cõprehendẽs mandatorem, constitutorem, & promissorem, propriè tñ hi differunt adinuicem, quia mandator nunq̃ sequitur,sed semper præcedit obligationem.ff.manda.l. si verò non remunerandi.§.si post creditam , nisi in casu, qui habetur in eo.§.Constitutor autem non obligatur,nisi præcedat obligatio, quæ in iuribus data sit.ff.de constitu.pecun.l.j. & iij. C.e.l.ij. Promissor verò ex toto in se alienam obligationẽ transfert. Fideiussor aũt obligationẽ præcedit & sequitur. Institut.eod.§.fideiussor. & in authent.præsente.C.eod. & nõ transfert in se obligationem ex toto : sed principali nõ satisfaciente. Fideiussor autẽ in rem suam dicitur,qui fideiubet ꝑ re in ea causa, qua res futura est eius:verbi g atia, dedi procuratorẽ ad defendendũ in causa mea,& fideiussi pro eo iudicatum solui. hoc casu fideiussor in rem meam dicor,vt l si defunctus.ff.de procur. Fideiussio verò ita fit, vt si interrogetur fideiussor sic,fide tua iubes;quod iste debet,& ille respondeat, fideiubeo.Instit.eod.§.in stipulationibus, hodie tamen secundùm Host.in Sum.eod. vulgares vtuntur hoc modo,es fideiussor pro tali,& promittis mihi pro eo, & ille respondit, sic, vel promitto. Et non tenet fideiussio , qñ est accessoria ei quod non tenet: glos.in cap.
2 grauis. de censibus, cum concordan.ibi positis. ¶ * Primò verò quæritur quis possit fideiubere ? Et dico , ꝙ quilibet habens administrationem suorum bonorum. ¶ Secundò quæritur,vtrum mulier possit fideiubere ? Et dico , ꝙ non pro viro,& si fecit non tenet ipso iure.ff.ad senatus. Vellei. l.ij.in glos.nec pro altero , secundùm quod not.in l.quamuis.ff.ad Velleia. secundùm tamen quod ibi distinguitur, sunt sex casus,in quibus potest fideiubere. Primò, quando fideiubet de pretio dando,vt quis seruum manumittat. Secundò, qñ pro dote alicuius mulieris.Tertiò,quãdo renunciauit beneficio Velleiani certiorata de ipso.Quartò,quando accepit pretiũ pro fideiubendo, vel aliquid loco pretij. Quintò,qñ in fraudẽ fideiussit,vt deciperet. Sextò,quando pignus vel fideiussorem pro alio dedit , & post biennium

à dicta cautione numerandum iterũ ad idem se obligauit, vel pignus vel fideiussorẽ dedit, secus si intra biennũ con-
3 sensit, qa nõ valet. ¶ *Tertiò quæritur, vtrum clericus possit esse fideiussor?. Et dico quòd nõ pro laico, & si facit est abiiciendus, scilicet ab ecclesia vel clero post debitam monitionẽ, vel à fideiussione: vt in c.1.de fideiuss. quod quidẽ aliqui limitant in frequentia fideiussionis propter verbum inseruiens, in d.c. positum, quod frequentiam notat, id est, valde seruiens: sicut indifficile dicitur, id est, valde difficile. l. Gallus. §. ille casus. ff. de lib. & posthum. Sed mihi videtur, ꝓ pro laico nullo modo debeat indifferenter fideiubere. xj. q. j. te quidẽ. in tex. & in glo. sed solùm in casu necessitatis, in quo sicut obligatur subuenire indigenti. xij. q. j. videntes. ita & fideiubere. & hoc tenet glo. in cap. te quidẽ. & in c. penul. eo. tit. Pro ecclesia autem vel clerico fideiubere põt, vt in c. ij. eod. tit. & in dicta glo. in d. cap. te quidem. Si tamen fideiusserit, tenet, secundùm gl. extrà eod. c. j. quæ allegat cap. peruenit. & cap. constitutus. eod. titul. & idem Panor. in d. c. j. sed secundùm Host. tenetur solum de patrimonio suo, vel de reditibus beneficij, quos suos facit, non autem in præiudicium ecclesiæ. Arch. autem in c. statutum. de rescriptis. lib. vj. tenet, quòd nec etiam de fructibus beneficij, sed communiter tenetur cum Hostien.
4 ¶ * Quartò quæritur, vtrum religiosus possit fideiubere? Et dico, quòd non, vt in cap. penult. eod. titul. etiam si esset Abbas, nisi hoc fiat de licentia Abbatis & assensu maioris partis capituli, vt ibidem. quod intelligo de assensu explicito vel implicito, vt in re modica, de quo Abbas di-
5 sponere posset ex tacito consensu capit. ¶ *Quintò quæritur, vtrum hæres fideiussoris obligetur vt fideiussor? Et dico, ꝓ sic. l. potest accipi. ff. eod. sed tñ intellige, ꝓ successor prælati non est eius hæres, vnde nec pro eo tenetur. arg.
6 eorum quæ dixit Host. vt §. §. j. ¶ * Sextò quæritur, vtrum fideiussor qui promiserat aliquem præsentare, liberetur si talis, pro quo fideiussit, post fideiussionem commisit capitale crimen, propter quod fuit condemnatus ad mortem, vel bannitus, & fugit? Et dico, ꝓ sic, vt est casus in l. sed & si quis rei. ff. si quis caut. in princ. & no. in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. & hoc verum est nisi fideiussor esset in dolo vel lata culpa respectu maleficij posteà perpetrari, quia in conscientia teneretur ad restitutionem damni: aliàs nõ.
7 ¶ *Septimò quæritur, vtrum fideiussor rei decapitandi, cui dictus reus fuerat assignatus, & fugit, sit ipse decapitãdus? Et dicit Cyn. in l. ad commentariensem. C. de cust. reo. & Bar. & tex. in l. si quis reũ. ff. de cust. reo ꝓ nõ, sed pecuniariter puniretur, quia nemo potest se obligare ex cõtractu ad pœnam capitalem, cùm nemo sit dominus mẽbrorum suorum. 23. q. 5. si non licèt. & in l. liber homo. ff. ad l. Aquil. Si tñ fuerit in dolo puniretur pœna arbitraria, vt no. in dictis locis. & 23. q. 5. cum homo. in gl. Nec obstat dicta l. ad commentariensem, quia loquitur de eo qui habet custodiam ex officio, qui punitur ea pœna, qua puniendus erat incarceratus, si est in dolo fugæ vel negligentia nimia: vt
8 ibi no. ¶ *Octauò quæritur, vtrum possit quis interponere fideiussorem in causa criminali? Et dicit Panor. in rub. de fideiuss. quòd si non venit imponẽda corporalis pœna, potest: aliàs non. quo modo intelligo cap. si clericos. de sent. exc. lib. v j. & facit d. l. si quis reum. in fi. l. Diuus Pius. de custo. reo. & est bonus text. in d. c. cùm homo. & ibi etiam
9 glo. Fallit in muliere, de quo dic, vt in authen. vt nulli iudi. §. necessarium. coll. ix. ¶ * Nonò quæritur, vtrum cum plures insolidum sunt fideiussores, debeat inter eos debitum diuidi? Et dicit Pan. in c. peruenit. eod. in. ꝓ sic, si sunt omnes præsentes & soluendo, & hoc postulent ante litem contestatam. ff. de fideiuss. l. si dubitet. §. j. Et istud est beneficium diui Adria. positum, & habes in effectu Instit. eo. tit. §. si plures, & hoc verum, nisi huic beneficio renunciasset. ¶ Decimò quæritur, vtrum præsente debitore principali & indiscusso possit conueniri fideiussor? Et dico quòd non, vt in auth. præsente. C. eod. tit. etiam si constituerit se principalem debitorem, vt fit cõmuniter hodie, secũdùm Pan. in d. c. peruenit, & hoc verum est, nisi renunciauerit huic beneficio, vt C. de duo. reis stipula. authent. hoc ita, & nisi debitor notorie sit non soluendo, vel nõ possit conueniri,
10 vt in d. authent. præsente. ¶ Vndecimò * quæritur, vtrum creditor teneatur cedere actiones suas fideiussori? Et dico, quòd sic, aliàs posset ei negare solutionẽ debiti. ff. de sol. l. Modestinus, & ff. eo. l. fideiussoribus. Sed intellige de actionibus quas habet contra eũ pro quo fideiussit. ¶ Duodecimò quæritur, vtrũ debitor teneatur satisfacere fideiussori de omni damno? Et dico, quòd sic. Sed intellige, & illi euenit ex sua culpa propter fideiussionem. eo. tit. ij. c. & iij. & de foro compet. c. fin. quia officium suum nulli debet esse damnosum. ff. de fur. l. si seruus cõmunis. §. quòd verò. ff. ad Velleia. l. ij. §. j. ff. quemad. testa. aper. l. sed si quis. ff. ex quib. cau. ma. l. videlicet. iiij. quæst. ij. §. venturis, & in glos. d. c. ij.
11 ¶ * Decimotertiò, vtrũ fideiussor à debitore repetere possit vsuras quas soluit creditori? Et dicit Ioan. And. in regu. damnũ, lib. 6. in merc. & sequitur Pan. in d. c. ij. ꝓ aut simpliciter erat solũ obligatus ad debitũ soluendũ, & sic non repetet, sed sibi imputetur si soluit, quia nõ erat obligatus, & facit l. centum. ff. de eo quod cert. lo. nisi solnisset vsuras, vt interesse, & hoc verum qñ fideiussor obligauerat se nõ solùm simpliciter, sed etiam in omnem casum venientem ex debito principali, quia teneretur de augmento debiti, vt in d. l. centũ. & l. quæro. §. j. ff. loca. & l. mora. ff. de verb. obliga. aliàs simpliciter fideiubens nõ tenetur ad interesse, nec ad augmentũ debiti, vt not. glos. in d. c. iij. & sequuntur Doct. Vnde si soluerit, sibi imputabit iure fori, licèt iure poli debitor teneat, si ipse erat obligatus in vero ad interesse seu augmentũ creditori, aliàs nõ. Si aũt obligauerat se fideiussor ad vsuras soluẽdas, sic ſm Legistas & canonistas distinguitur, quia si soluit sponte, non repetet, ſm glos. in d. c. ij. quia indebitæ erant, vt in c. debitores. de iureiuran. Si verò soluit coactè quidem, sed non oppositit exceptionem, non repetet. Si autem opposuit, sed per iudicis iniquitatem fuit soluere coactus, non repetet, nec debitor tenetur, per hexceptionem. ff. eo. & ff. de euictio. l. si per imprudentiam. Si autem non solùm fideiussit soluere vsuras, sed etiam iurauit, sic repetet, secundũ omnes, quia licèt posset petere absolutionem à iuramento, non tñ tenetur, secundùm Gofr. quia licèt teneatur fideiussor excipere, vt in glos. d. c. ij. per multa iura, non tamen tenetur agere. Aduertendum est tñ, quòd eo casu quo fideiussor vsuras soluere præmisit sine iuramẽto, sciente & consentiente debitore, ſm Theologos eas in conscientia repetere potest, siue sponte, siue coactè soluerit, & debitor tenetur, quia sic intelligitur mãdasse vt soluat, vt l. si procurator. ff. de condict. indeb. scienti etiã &
12 consentienti. &c. de reg. iur. lib. 6. ¶ * Decimoquartò quæritur, vtrũ fideiussor remaneat obligatus termino prorogato à creditore? Et dico, ſm Pan. in c. constitutus. eo. tit. com muniter teneri, ꝓ aut fideiussor erat obligatus ad tps solũ, puta vsque ad annũ, & sic nõ tenetur post annũ prorogato termino, per l. item quæritur. §. qui impleto. ff. loca. vbi patet, ꝓ si locaui tibi domũ vsque ad annũ dato fideiussore, si cõducis postea tacitè vsq; ad aliud tps, fideiussor nõ tenetur,

tur nisi de nouo promittat. Aut obligatio erat pura, licèt solutio dilata sit ad tẽpus: & sic licèt solutio sit prorogata, non tamen liberatur: quia nulla facta prorogatione termini, tenetur fideiussor etiã post terminum, sicut & reus principalis. ar. c. cum dilecti. de dolo. & l. Celsus. ff. de arb. ¶ Decimoquintò quæritur, vtrũ fideiussor ante solutionẽ possit agere contra debitorẽ vt liberet eũ? Et dico, ꝓ sic in tribus casibus. Primò, si diu in obligatione stetit. ff. mand. l. Lucius Titius. Secũdò, si reus incipit vergere ad inopiam: vt d. l. Lucius Titius. & C. man. l. si pro ea. Tertiò, si fideiussor condẽnatus sit: vt in d. l. si pro ea. Et hos tres casus glo. elicit ex tex. extr. eod. c. fin. Quibus adde quartò si hoc ab initio conuentũ est, vt in l. prædicta. si pro ea. ff. de fideiuss.
13 fideiussor pro venditore. ¶ Decimosextò *quæritur, vtrum fideiussor ꝓ alienatione rei doralis vel donationis ꝓpter nuptias constante matrimonio teneatur de euictione? Et dico, ꝓ Pan. in c. cùm cõtingat. de iureiur. & Bart. in l, cum lex. ff. eod. & Ioan. And. post multas opiniones videtur cõcludere, ꝓ si mulier vendit, non tenetur nec ipsi: nec mulier. d. l. cũ lex. Sed si vendit maritus vel alius, tenetur vendens & fideiussor, vel ad rem tradendam, vel ad interesse: secundum quod not. in l. rem alienam. ff. de contrah. emp. arg. l. & si is. C. de prę. mi. Et rõ est, quia lex nõ resistit venditioni & actioni personali: sed alienationi. i. translationi dominij, vnde vxor nõ obligatur, quia teneretur ad translationem dominij. l. exẽpto. in princ. ff. de act. emp. & ven. nec fideiussor, quia haberet regressum contra mulierem, & hoc verum, nisi mulier iurasset, quia si iurasset, teneretur
14 tam ipsa quàm fideiussor. ¶ Decimoseptimò * quæritur, vtrũ fideiussor aliquid recipere possit à debitore sine vsura? Et dico hic esse nõ posse vsurã, quia neque est hic mutuum tacitum vel expressum: cùm fideiussor nihil præter fidem imponat, & si quid accipiatur ratione periculi vel laborum, moderate tamen, est licitum & contractus innominatus. Si verò aliquid accipiatur ratione facti, nullo extante periculo vel labore, post iniquum, & contra charitatem, & multò magis si fraus vel dolus interueniat, vt si conueniatur cum aliquo ne credat debitori, nisi quis fideiubeat, & sic lucretur: & vtroque casu restituere tenetur.

DE FIDE.

1 *Fidei triplicem acceptionem.*
2 *Fides de quibus esse dicatur. Et quæ ad fidem pertineant. Item quæ ad Papam. Et quod caput ecclesiæ scilicet Papa & ecclesia non possint errare, qualiter intelligendum sit.*
3 *Articuli fidei, qui & à quibus sint. Et ibidẽ credibilium ex diuo Thoma distinctio.*
4 *Articulos fidei ad diuinitatem pertinentes septem sunt, ac totidem Christi humanitatem respectantes. Et ad quod vnusquisque referatur, & à quibus concepti. num. seq.*
6 *Articulos, de quibus proximè, qualiter fideles credere obligẽtur. Et circa eosdem quid episcopus efficere ac præstare debeat.*
7 *Simplices in fidei argutijs, & subtilitatibus aberrantes, an peccent, & qualiter.*
8 *Homo ad fidei confessionem exteriorem quomodo teneatur.*
9 *Ecclesia vniuersalis, num circa ea quæ fidei sunt errare possit. Et num aliquando erret, & in quibus id contingere possit.*
10 *Symboli editio ad quem pertineat.*
11 *Concilij sententia vnde robur accipiat, & ad quem pertineat dubiorum in fide interpretatio.*
12 *Papa non modo errare potest, sed & hæreticus effici.*
13 *Inducere aliquem ad fidem prece, vel pretio an liceat remissiuè.*

1 FIDES *tripliciter sumitur. Primò vt est pactio quædã quantumcunq; simplex de futuro, eo modo, quo recedens à pactis, aut ẽt promissione, recedere dicitur à fide, & sic sumitur in c. duo. de spon. & l. j. ff. de pact. & ff. de const. pecu. l. j. Et secundò, vt est consensus de prę̃senti, & sic etiã sumitur. eod. c. j. & vt ibi no. hæc facit matrimonium, & de hoc J. Iuramentum. r. §. vl. Tertiò sumitur fides Theologicè, vt est substantia sperandarũ rerum, &c. Heb. xj. De prima fide propriè intelligitur illud, frangenti fidem, &c. de quo J. Iuramentũ. j. §. vj. & qũo differat ab opinione, J. Opinio. De secunda vero J. matrimonium, per totum. De
2 tertia verò agẽ in toto isto capitulo. ¶ Primò *verò quæritur de quib. est fides? Et dicit S. T. ij. ij. q. xj. art. ij. ꝓ ad fidem directè, & principaliter pertinent articuli fidei, qui. f. sunt de his, quæ visuri sumus in patria, vel per quæ venimus ad patriam. Indirectè verò & secundariò ea ex quibus si non crederentur, sequeretur alicuius articuli corruptio. Adde etiam, ꝓ ad fidem pertinẽt omnia, quæ sunt in scriptura per accidens tanquàm declaratiua prædictorum. ij. ij. q. j. art. vj. ad primam. Adde etiam, ꝓ ad fidẽ pertinent per accidens omnia quæ sunt in doctrina ecclesiæ, quia vt patet. ij. ij. q. v. art. iij. & iij. dist. xxiij. q. iij. art. iij. q. ij. & in quolib. vj. art. vj. quicũque. sicut infallibili & diuinæ regulæ non inhæret doctrinæ ecclesiæ, quæ procedit ex prima veritate manifestata in scripturis; ille non habet habitum fidei, sed ea quæ sunt fidei aliter tenet, quàm per fidem. hæc ille. Et qa, vt ipse dicit in opusculo cõtra errores Grę̃corum, Papa habet vniuersalis ecclesiæ primatũ, ad quem pertinet ea quæ sunt fidei, determinare, vt ab omnib. inconcussa fide teneãtur, & in eo principaliter residet authoritas vniuersalis ecclesiæ. ij. ij. q. xj. ar. iij. ideò etiã ad fidẽ pertinet inherere determinationi põtificis summi in his, quæ sunt fidei; imò etiã & in his quæ spectãt ad bonos mores, quia in huiusmodi ecclesia errare non potest, & consequenter nec caput eius, inquantum caput, siue inquãtum pontifex. Quod semper esse intelligo, quando interrogatur in dubiis, non vt vir doctus, aut talis persona, sed vt caput Christianitatis, vel secundũ Archidiaconum, quando determinat cũ Cardinaliũ cõsilio. Sed primũ est melius, quia Papa sine Cardinalib. esse potest. Sed prædicta quantũ ad caput & ecclesiã ita limitãda videtur, ꝓ errare nõ possunt finaliter, secus in primo motu: quia possent prima facie sententiã falsam proferre, sed statim Spiritus sanctus, vl per scripturam, vel per viros doctos se fundantes in scriptura, aut aliter lumen afferret, non staretur in falsa sententia. Vnde super hmõi dubiis faciunt consultationes: quod nõ esset necesse, si infallibiliter mouerentur à spiritu, quò ad primos motus, vel primas cogitationes. Tales ẽm motus possunt inesse ex naturalibus principiis: sed corriguntur per Spiritũ sanctum: sicut de Natan propheta dicit Greg. super
3 Ezech. ¶ Secũdò * quæritur, qui & à quibus sint articuli fidei. Et ex S. Th. 2. 2. q. 1. artic. 8. & 3. distinctione xxv. quæst. prima. artic. secundo. sic respondetur. Prima credibilium distinctio est, quòd quædam ad majestatem diuinitatis: quædam verò ad mysterium humanitatis Christi pertinent: quod est potestatis sacramentum. j. ad Timotheum. 4. qua per se pertinent ad fidem ea, quorum visione in æterna vita perfruemur, & per quæ ducimur in illam. Duo autem nobis videnda proponuntur, scilicet occultum diuinitatis, cuius visio nos facit beatos, & mysterium incarnationis Christi, per quod in gloriam filiorum Dei accessum habemus, Romanorum v. quia cùm articulus sit veritas de Deo: hoc est, aut de Deo tantùm, aut de Deo ra-
4 tione assumptæ naturæ. ¶ Articuli * autem ad diuinitatem pertinentes sunt septem. Nam si articulus est de Deo

tantùm:

tantum de quo nobis tria credenda proponuntur.ſ.vnitas deitatis,trinitas perſonarũ, & opera deitatis propria, hoc tripliciter cõtingit,quia eſt de eo ratione naturæ, vel perſonæ,vel effectus.Et ſi ratione naturæ, habemus primum art.credo in vnũ Deũ.Si ratione perſonæ, aut ratione perſonæ patris,& ſic eſt ſecũdus,Patrẽ omnipotentẽ,aut filij: & ſic eſt tertius, & in Ieſum Chriſtũ filiũ eius.aut Spiritus ſancti:& ſic eſt quartus,Credo in Spiritũ ſanctum.Si verò ratione effectus,aut pertinet ad conditionem & eſſe naturæ,& ſic eſt quintus,Creatorem cœli & terræ,aut ad bona & eſſe gratiæ,& ſic eſt ſextus,ſub quo ponũtur omnia pertinentia ad humanã ſanctificationem, ſanctã eccleſiã catholicã,ſanctorum cõionem, & remiſſionẽ peccatorũ,aut ad perfectionẽ & eſſe glorię,& ſic eſt ſeptimus,de reſurre-
5 ctione carnis & vita æterna.¶ Et*ſimiliter etiam circa humanitatẽ Chriſti ponũtur.vij.art. Primus ad incarnationẽ ſiue cõceptionẽ pertinet, q cõceptus eſt de Spiritu ſancto. Secũdus ad natiuitatẽ ex virgine:natus ex Maria virgine. Tertius ad paſſionẽ, mortẽ & ſepulturã:Paſſus ſub pontio Pilato.crucifixus,mortuus, & ſepultus.Quartus ad deſcẽſum ad inferos: deſcendit ad inferos.Quintus ad reſurrectionẽ, tertia die reſurrexit à mortuis.Sextus ad aſcenſionem,aſcendit in cœlũ,ſedet ad dexteram Dei Patris.Septimus ad aduentũ ad iudiciũ,inde venturus,&c.¶ Cùm igitur articuli dupliciter diſtinguãtur.ſ.quantũ ad ipſa credibilia,& quãtum ad ipſos qui eos diſtinxerunt, primo modo ſunt xiiij.Secũdo modo xij.Quidã aũt aliter eos diſtinguunt quàm dictũ eſt.Horũ aũt articulorũ Petrus tres cõplexus eſt in vnum.ſ.de vnitate naturæ, de omnipotentia Patris,de opere creationis,quia opus creationis ꝓpter potentiã, quã indicat, appropriatur Patri, qui eſt fons totius deitatis:ideoq; Petro cõpetit, qui eſt caput Apoſtolorum, ſicut pater trinitatis. Ioannes verò poſuit articulũ de perſona filij: Iacobus verò Zebedei cõiunxit in vnũ articulũ de cõceptione & natiuitate. Andreas articulũ de paſſione: Philippus deſcẽſum ad inferos,Thomas reſurrectionem, Bartholomeus aſcẽſionẽ,Matthæus aduentum ad iudiciũ. Iacobus Alphæi articulũ de perſona Spũs ſancti. Opus aũt gratiæ diuiſerunt duo Apoſtoli: quia Simeon poſuit effectum gratiæ in cõſecutione boni.ſ.ſanctam eccleſiam Catholicam ſanctorum cõionem: Iudas Iacobi quantùm ad remiſſionem mali.ſ.peccatorum remiſſionẽ, effectũ verò gloriæ poſuit Mathias.vel,vt alij dicunt iterum Thomas. alij autem aliter articulos attribuunt Apoſtolis:ſed in hoc
6 non eſt vis.hæc ille.¶ Tertiò*quæritur,quo obligentur fideles ad credẽdũ prædictos articulos?Et cõcluſiuè ac breuiter ex S.T.ſic reſpõdetur: Quilibet tenet credere explicitè articulos fidei,non autem alia,ſed ſolùm implicitè.ij. 2.q.2.art.5.1.2.q.lxxvj. ar.j. nec tamen neceſſe eſt cuilibet, explicite credere omnes articulos fidei,ſed quantũ ſufficit ad dirigendũ in vltimũ finẽ tertiò, diſt.xxv.q.ij.art.j.q.ij. Vnde tenetur quilibet Chriſtianus explicitè credere Deũ eſſe,& prouidentiam eius.2.2.q.art.8.ad primum,& vt ibidem dicitur, myſteria Chriſti, præcipue quæ publicè in eccleſiã ſolẽnizantur.2.2.q.2.art.vij.Quilibet autẽ habens officiũ docẽdi fidẽ.ſ.prælati,ſacerdotes, prophetæ, doctores,& prędicatores,tenentur credere explicitè totalem diſtinctionem articulorum ſm ſubſtantiam,non autem alij. 3.diſtin.xxv.q.2.art.j.q.iij.hæc ex illo,qui ſub iſta maxima loquitur.ſ.ꝓ quilibet tenetur explicite credere circa articulos fidei pertinẽtia ad officiũ ſuũ, & ea quæ ſine ſua negligentia notabili arbitrio boni viri ignorare non poteſt: vt quæ ſolẽnizantur in eccleſia quantũ ad omnes catholicos, qui ſolicitare poſſunt eccleſias vbi iſta docẽtur.Quæ maxima etiam eſt de mẽte S.Bon. & Rich.in iij. diſt.xxv. Vnde dicit Dir.lib.j.ꝓ clerici,maximè prælati, & habẽtes curã animarũ,tenentur ſcire explicitè, & diſtinctè omnes articulos cõtentos in ſymbolis,Credo,&,quicunq;vult:& in concilio generali, edito.xxxvj.diſt.c.j.ij.& iij.Epiſcopi verò tenẽtur ſcire circa prædicta exponere,& reſpondere, & hæreticos confutare.extrà, de hær.excõicamus:el j. In hoc tñ iſte errat,& ſequitur Sũ.Roſ.dicens, ꝓ ſimplicibus, & fortè omnib.laicis diſcernẽtibus, & adultis ſufficit credere Deũ eſſe præmiatorẽ omniũ bonorũ, & malorũ omniũ punitorẽ.Alios autẽ articulos ſufficit credere implicitè, credẽdo.ſ.verũ eſſe quicquid eccleſia catholica docet. Stultũ eſt eũdicere, ꝓ liceat vtẽti ratione & adulto ignorare Chriſti natiuitatem, & mortem crucis, quam impoſſibile eſt talẽ ignorare,niſi omnino ſuã contẽnat ſalutẽ,&
7 autes verbis diuinis obiuret.¶ Quartò*quęritur,vtrũ ſimplices in fidei ſubtilitatibus errãtes peccent?Et dicit Spec. in tit.de hær.ꝓ Aluarus vt refert Sum.Ang.poſt Io.de Lig. ꝓ peccãt mortaliter,& ſunt hæretici, & allegat Spe.xxiij. q.j.ſchiſma.C.de hær.l.ij.in ipſarum.S.Th.autem.ij.ij.q.ij. articu.6.dicit,ꝓ non peccant, ſi non pertinaciter adhærẽt peruerſæ doctrinæ in particulari contra vniuerſalis eccleſiæ fidem.& hoc tenet Dir.lib.j. & not.Inn.in c.j. de Sum. trin.& fi.cat.& Hoſt.in proœ. circa finem.& Pan.Et ratio, quia licèt talis malè opinetur:tamen illa opin.non eſt ſua fides, ſed fides eccleſiæ.& ad hoc prodeſt fides implicita. ad iura quę adducit Spec.dico,ꝓ l.ij.cum ſua glo.eſt contra eum, vt pater intuenti.l.aũt, venia.nihil facit ad materiã. & c.ſchiſma.loquitur de hæreticis non paratis ſe corrigere.Ad iura aũt Aluari,quæ videtur velle,ꝓ ignorantia non excuſet,dico ꝓ loquuntur de ignorãtia iuris natura-
8 lis,vel in foro cauſarum.¶ Quintò*quæritur, quo teneatur hõ ad fidei confeſſionem exteriorẽ?Et dicit S.Th.ij.ij. q.iij. ꝓ fidem confiteri cùm pertineat ad præceptum affirmatiuum,non ſemper,nec in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed in aliquo loco & tẽpore,quando.ſ.aliquis interrogatus de fide, ſi taceret, crederetur vel non habere fidẽ, vel ꝓ fides nõ eſſet vera, vel alij propter eius taciturnitatem à fide auerterentur,& ſic in huiuſmodi caſibus,in quib.honor debitus Deo vel vtilitas proximis impendenda,ſubtrahitur,niſi cõfeſſio fiat,eſt neceſſaria de pręcepto, aliàs de cõſilio, ſi vtilitas inde ſperatur.Si verò ſit ſolùm ad perturbationẽ infideliũ,eſt vituperabilis, dicente domino Matth.vij.Nolite ſanctũ dare canibus,& facit.c.in mandatis.xliij.diſt.Qui verò interius quidẽ credit, exterius verò facit aliquod infidelitatis ſignũ.puta exhibet reuerentiam idolo,vel portat veſtẽ deſtinatã ad aliquod determinatum ſignũ infidelitatis,& hmõi, peccat mortaliter,quia ſecundùm Auguſt.xxxij.q.iiij.ſanctius eſt mori quàm vti idolothyto.Et rõ eſt, quia iſte exhibet reuerẽtiã diabolo.Secus aũt ſi non deſignaret determinatè infidelitatẽ, ſicut Sebaſtianus vtebatur chlamyde militari, ex bono zelo.¶ Sextò
9 *quæritur,vtrũ circa ea quæ ſunt fidei vniuerſalis,eccleſia poſſit errare? Et dicit Pan.in c.à nobis.de ſent.exc.el ij.ꝓ eccleſia vniuerſitatis errare non põt.ſ.in fide vel articulis fidei:& pro hoc tm̃ Chriſtus in Euang.orauit ad patrem. Ego pro te rogaui, &c. & ſic intellige c.à recta.xxiiij.q.j. In aliis aũt nõ ſolũ eccleſia particularis, verũ ẽt vniuerſalis.i.collectio fidelium,ſeu concilium generale,põt errare. de hoc eſt tex.clarus in d.c.à nobis.Et ſic ſecundũ eum,dicetur erraſſe cõcilium ſuper matrimonio cõtrahendo inter raptorẽ & raptam.& dictũ Hier.melius ſentientis prælatum ſtatuto conſilij,vt probatur.xxxvj.q.ij.in c.tria. iuncto c.placuit.Adde verò,ꝓ eccleſia,quæ errare nõ põt,ſm Archi.eſt eccleſia Romana:quod etiam probatur per dicta Hier.ad Damaſum.xxiiij.q.j.hæc eſt fides,& per dicta Lucij Papæ,ead.q.à recta.& ibi per gl.& ex hoc,ꝓ caput eius, id eſt,Papa nõ poteſt errare.Adde ſecundò,ꝓ etiam ſecundùm S.Tho.errare nõ põt in ſpectãtibus ab bonos mores, condendo ſcilicet decreta & cõſtitutiones.& intellige fina liter,non prima fronte, & ſic errauit cõcilium, vt dictũ eſt. Errare aũt poteſt etiã finaliter in particularibus factis ho-
10 minũ & iudiciis. Vnde etiã ſ.Canonizatio.§.iij.¶ *Septimò quæritur.ad quẽ ſpectat editio ſymboli, & determinatio dubiorum in fide? Et dico vtrunq; pertinere primò & principaliter ad Papã,& non ad conciliũ:quòd aũt ad eum ſolum pertineat editio ſymboli,probat Arch.iiij.par.tit.viij. quia hæc editio fit concilio, quod ſola authoritate Papæ cõgregari põt,vt patet.diſt.xvij.per totũ,& ſimiliter S.Th. ij.ij.q.j.quia,inquit, noua editio ſymboli neceſſaria eſt ad vitandũ inſurgentes errores,& cõſequẽter ad illius authoritatem pertinet,ad quẽ pertinet ſententialiter determinare ea,quæ ſunt fidei, vt oĩbus incõcuſſa fide teneantur.i.ſummi pontificis,ad quẽ maiores & difficiliores eccleſiæ quæſtiones referunt,vt dicitur diſt.xxiij.Vnde & Lucæ 22.dicit dñs Petro,quem ſummũ pontificem conſtituit:Ego pro te rogaui,&c. Et ratio eſt, qa vna fides debet eſſe in eccleſia, quod eſſe nõ poſſet,niſi quæſtio de fide extorta determinaretur per eũ,qui toti eccleſiæ præeſt, cuius etiã authoritate congregatur ſynodus,& eius ſnĩa cõfirmatur.hæc ex illo.
11 Ex quibus* patet,ꝓ ſnĩa concilij robur accipit à cõfirmatione Papæ, & ꝓ declaratio dubiorũ in fide pertinet ſolùm ad eũ, vt ext.de bap.maiores. Vnde ſi conciliũ & Papa diſ-
10 ſentirent in dubio fidei, qd̃ poſſibile eſt prima fronte, non finaliter,cũ neutra pars errare poſſit finaliter,tandẽ ſtandũ eſſet ſnĩæ Papæ, ſi p̃ impoſſibile conciliũ finaliter erraret, quia remota authoritate Papæ conciliũ eſt conciliabulũ,vt patet diſt.xvij.per totũ.Vnde S.Tho.dicit ij.ii.q.ij.art.iij.ꝓ authoritas vniuerſalis eccl̃æ in determinãdo de fide,principaliter reſidet in ſummo pontifice.& de po.q.x.art.4.dicit ꝓ Papa poteſt interpretari & explanare ſymbolũ aliquo addito etiã non vocato concilio,& cõtra impug.reli.dicit, ꝓ ſancti patres in cõcilio congregati nihil ſtatuere potuiſſent, niſi authoritate ſummi pontificis interueniente, ſine quo ẽt conciliũ cõgregari nõ põt. Et ſi dicat cõtra hæc, ꝓ conciliũ aliqũ errauit,vt in matrimonio raptoris & raptę,
12 ad hoc dictũ eſt ſ̃.Conciliũ.§.ij. Si* etiã dicat, ꝓ Papa errare põt,tũ quia põt effici hæreticus, ſicut Anaſtaſius. diſt. xix.Anaſtaſius,tũ quia de facto erraui Nicolaus in conſtitutione illa,exiit.de verb.ſignif.lib.6.vbi dr̃, ꝓ Chriſtus & Apl̃i nihil habuerint in cõi quãtum ad dñium, q̃ reuocata eſt per extrauagantẽ Ioan.22.quæ incipit, ꝓ nonnunq̃ dico,ꝓ Papa vt Papa,ſiue caput.i.vt ſuorũ membrorũ auxilio vtens per cõcilia & orationes,& faciẽdo quod in ſe eſt,errare non põt,ſicut nec eccleſia,vt ſ̃.Canonizatio.§.iij.& ſ̃. Conciliũ.§.ij. quia ſic ſequit motũ Spiritus ſancti:ſecus vt ſingularis ꝑſona ex negligentia vel ſupbia ſequendo ſuam propriam inclinationẽ. Vnde effici non põt hæreticus,niſi reſiſtendo adiutoriis quæ daret Spiritus ſanctus, per inſpirationes interiores, & mẽbrorũ cõſilia, per q̃ Spiritus ſanctus,aut ad veritatẽ adducit illũ, aut hæreticũ cõuincit, reducẽdo dictũ eius ad aliquid manifeſtè contra fidẽ.Ad illã aũt decretalẽ dicit Arch.ij. part.tit.xij.c.iij. ꝓ ad Papã pertinet determinare dubia extorta circa canones,ſicut & circa fidẽ.ij.q.j.ex his oĩbus. Vnde illa decretalis nõ eſt quãtũ ad hoc reuocata,ſed declarata, de quo vide Archid. vbi ſ̃.
13 Vtrum* autem liceat prece vel pretio aliquem ad fidem inducere,vide j.Iudæus.§.vj. Vtrum etiam liceat diſputare de fide, ſupra diſputatio.§.vnico.

DE FILIIS LEGITIMIS ET ILLEGITIMIS præcipuè quantùm ad ſucceſſionem.

1 *Filij iuxta leges ac Canon, loquendo, in triplici ſunt differentia. Et qui ſunt,& quàm variè in iure appellentur. Et rurſus quòd filiorum ſpecies quinque ſint,& quales dicantur.*

2 *Legitimi tantùm quomodò ſuccedant. Et quid de legitimis & ſpiritualibus.*

3 *Filij naturales tantùm, qualiter ad parentis ſucceſſionem vocentur,& quantæ portionis capaces ſint. Et quid contrà, qualiter parentes ipſis ſuccedant.*

4 *Naturales ac ſpurij, num ad parentum ſucceſſionem vocari poſſint. Et hoc ſeptem axiomatibus expedit.Et an iuxta legum ſanctionem à parentibus alendi ſint. Et quid ſecundùm conſcientiæ iudicium. Et an ſit modus aliquis, per quem filio ſpurio pater aliquid relinquere poſſit.*

5 *Filij naturales ac legitimi parentibus, quomodò ſuccedant. Et ibidem, quòd Regum ac Comitum filij, in parentum vita, Reges ac Comites vocitentur.*

6 *Parentis malitia,& contrà,an filio,aut patri noxia ſit.Et id qualiter, ac quatenus.*

7 *Filius naturalis tantùm, num per matrimonium ſubſequens legitimus efficiatur.*

8 *Filij ex clandeſtino matrimonio nati, an legitimi ſint.*

9 *Nati ex viro & muliere ſimul cohabitantibus, an legitimi cenſeantur. Et ibidem quòd ex multa cohabitatione inter virum ac mulierem matrimonium præſumatur.*

10 *Matrimonium ſequens,vt filios præcedẽtes legitimet,an oporteat, quòd conceptionis tempore vxor eſſe potuerit. Et an legitimatio, quæ per ſubſecutionem matrimonij ſemel contingit,per matrimonij diſſolutionem tollatur. Et quid de natis in caſu, de quo num. ſeq. Et quid in caſu.num.12.*

13 *Natus ex ſponſa de futuro, an legitimus ſit.*

14 *Filius num quis ex parentum tractatu conſtitui poſſit. Et quid ſi negent parentes talem tractationtm,an filius eam probans parentibus negantibus præferẽdus ſit. Et quid ſi probetur mulier conceptus tempore adulterium commiſiſſe.*

15 *Legitimatus per matrimonij ſubſecutionem, an legitimus ſit quo ad omnia, vt inde ſuccedere poſſit. Et ibidem quòd in materiæ reſtringibili, appellatione nati legitimè, veniat legitimatus per ſubſequens matrimonium.*

16 *Naturalis legitimatus, quod in feudis non ſuccedat,de quo legitimato intelligatur. Et ſub hac, an legitimatus per ſubſequens matrimonium Epiſcopus eſſe poſſit.*

17 *Filius per principis reſcriptum legitimatus, an cum alijs filijs ſuccedat.*

18 *Primogenitus in caſu de quo hic, an in ſucceſſione parentum ſecundò genito præferendus ſit. Et inter nobiles, melior eſt poſterius natorum diſperſio, quàm hæreditatis diuiſio.*

19 *Primogenitus in quibus locis ſuccedit,quis filiorum ſuccedet,vbi duo ſimul naſcuntur.*

20 *Filius natus in caſu de quo hic,cui ſuccedet.Et an partus de parente aſſimilatio parentem indicet, ac probet.*

21 *Filij banniti, an bannitorum ipſorum filij qualiter ſuccedere poſſint, quatuor concluſionibus decidit. Et quid de filio deportato, aut de deportati filio,num.ſeq.*

23 *Ingratitudo, num potis cauſa ſit,legitimati ad illegitimationem reducendi.*

24 *Pater ac mater, num filios alere teneantur, & quis eorum ſi diuortium ſequatur.*

25 *Filius num patri ac matri de alimentis, aut alijs teneatur. Et ad quod de præcepto illis teneatur.*

26 *Amorem descendere magis, quam ascēdere, qualiter intelligatur.*

27 *Filiusfamilias matre viuente emancipatus, an in materna bona vsumfructum acquirat.*

28 *Filius num contra patrem agere possit, siue in causa ciuili, siue in criminali.*

29 *Filiorum appellatione, quinam veniant. Et an filius spurius de patris familia censendus sit. num. 30.*

31 *Nomina familiæ, qualia sint, & an in bastardum cadant. Et ibidem quid appellatione nobilis de patrimonio, & quid si dicatur, de domo, significetur.*

32 *Filius matri, eum illegitimum dicenti, an credere teneatur. Et an natus post parentum castitatis votum, vel vbi de religione alter repetitus est, an sit legitimus. Et ibidem num filia nubere sine licētia patris possit, vemissiuè, & de plerisque alijs quoque remittit.*

1 FILII, *legaliter & canonicè loquēdo: triplici genere distinguuntur: quia quidā sunt legitimi. i. lege probati, nō aūt naturaliter generari, quidā verò econuerso, sunt naturales, sed nō legitimi, qdā verò & legitimi & naturales, de quibus ℣. Legitimus. Legitimi verò non naturales sunt duplices, quia quidā sunt legitimi tantùm, vt adoptati vel arrogati, qui sola legis institutione sunt filij, quidā verò legitimi & spirituales, vt susceptiex baptismo vl cōfirmatione, & generaliter oēs in spiritualibus subditi. sicut omnes Christiani sunt filij Papę, & omnes de diœcesi episcopi. & omnes de parochia curati xxx. q. i. omnes. Similiter naturales nō legitimi sunt duplices: qa quidā sunt naturales tantū, quia etiā dicūtur nothi, sicut qui nascūtur ex coitu ciuili lege nō probato nec reprobato, soluti cū vna cōcubina soluta retenta in domo, vt patet per Barto. in l. in cōcubina soluta. ff. de cōcu. & in l. cōcubinam. eo. ti. & ibi gl. dicit, ꝙ nō sufficit cōcubinam teneri extra domū: sed cohabitatio requiritur. Et idē Dy. tenet dicēs in cōcubinatu requiri indubitatū affectū sicut in vxore, cuius affectus præsumptio inducit per cohabitationem. Et idē Io. And. in addi. ad Spe. tit. qui fil. sint legiti dicens ꝙ licèt nati ex soluto & soluta ex cōmuni vsu appellētur naturales, tn naturales propriè dicuntur nati ex cōcubina retenta in domo loco vxoris, & idē Spec. in tit. de suc. ab intesta. vbi tria requirit. Primò, ꝙ isti sint nati ex solutis. Secundò, ꝙ ex concubina. Tertiò, ꝙ sit vnica concubina, quæ. s. sit velut vxor. Quidam verò sunt naturales & spurij. vt qui nascūtur ex coitu lege nō ꝓbato, sed reprobato: puta cū cōsanguinea, vel adultera, vel meretrice, aut cōcubina, cū quis habet plures vel vnā nō ex īdubitato affectu, aut nō sic solutā, vt posset esse vxor. vt not. in c. tanta. qui fil. sint leg. & not Bar. in l. si gener. ff. de his quæ vt indi. Et idem est de vulgo cōceptis, qui patrē demōstrare nō possunt. ff. de sta. ho. l. vulgò. Nati tn de adulterio vel etiā de scorto habent nomina ꝓpria vt dicātur manzeres vel nothi. sed authores vocabula cōfundūt plerunq;. Naturales aūt legitimi simul dicūtur, qui sunt ex legitimo matrimonio. Igitur quinque sunt species filiorum. s. legitimi tātum, legitimi & spirituales, naturales tātùm, naturales ac spurij, & naturales ac legitimi, de qbus cibus vide vbi suprà. & per Pan. in c. innotuit. de elec. & in d. c. tanta. qui fil. sint legi. vide etiam. §. xij. Adde etiā quòd naturales ac spurios S. Th. in 4. dist. 41. dicit non esse naturales, scilicet tantùm & præcise, siue non esse natos secundùm legē naturæ, sed cōtra. ¶ *Primò verò quæritur, quomodo succedant legitimi tantùm? Et dico, ꝙ si nō sunt legitimè emāciparī à patre adoptante, succedūt patri legitimo simul cū filiis legitimis naturalibus, vt not. C. de ado. l. fin. & Instit. de hære. quæ ab intest. defe. §. itē adoptiuos, & in l. si pater. ff. de adop. si verò sunt emāciparī à patre legitimo, in nullo succedūt, vide s. Adoptio. ¶ Secundò quæritur, quomodo succedant legitimi & spirituales propriè. i. susceptī de baptismo vel cōfirmatione? Et dico, ꝙ in nullo succedūt patri, similiter nec spirituales largè. i. subditi: quia inter spiritū & temporalē hæreditatem non est colligatio.

3 ¶ * Tertiò quæritur quomodo succedāt naturales tātùm? Et dico duo. Primum, ꝙ ab intestato succedunt patri in duabus vnciis. i. sexta parte totius hæreditaris: ex quibus matri vtilis portio debebit si superest, & hoc primo si sint naturales propriè, vt in authen. quib. mod. nat. effic. leg §. si quis autem defunctus, col. vj. & in c. liberi. xxij. q. iij. Et secundò dummodo nō existāt filij legitimi, vel vxor legitima, vt in auth. liceat patri. C. de nat. lib. quia licèt vxor non capiat vel succedat, facit tn ne naturales possint capere vel succedere. Filiis etiā legitimis existentibus vel nepotibus, non potest nisi vnā vnciam relinquere eis & matri, & non vltra. C. vbi s. l. matre. & si eis nihil reliquerit, in nullo succedunt, licèt alimentari debeant à legitimis. Matri autem succedunt cum legitimis, etiam si ipsa sit illustris. C. ad Orphi. Et prædicta procedunt etiā de iure canonico, secundū glos. in c. tanta. qui fi. sint legi. & in c. nisi cū pridē. de renun. & ſm Host. & Pan. quia in hęreditatibus standū est iuri ciuili, ex quo ius canonicū in contrarium non disponit, licet Gof. fuerit in opinione cōtraria. ¶ Secundū. Si pater nō habet filios legitimos vel nepotes, vel descendentes, sed habeat ascendētes, pōt tales instituere etiā in totū, legitima tn reseruata parētibus, vt not. in d. auth. liceat patri. Si aūt nec ascendētes nec descendētes habeat legitimos, licet eos hæredes instituere in solidum, ſm Azon. & licèt Gof. teneat, ꝙ non succedāt, cùm hodie talis coitus sit reprobatus, vt in auth. de len. col. iij. & in auth. scenicas, col. v. & C. de cōcup. l. vnica, tn tenendum vt, cum glos. in d. c. tanta, & c. nisi cùm pridē, ꝙ succedat etiā de iure canonico, quia, vt dictū est, ex quo ius canonicū non disponit in contrariū, recedere nō debemus à dispositione iuris ciuilis, facit c. per venerabilem, qui fil. sint leg. & sequit Pan. in d. c. tanta, vt dictū est. Sed ista nō procedūt in filiis libertorū, vt ℣ Manumissio. iuncto prin. in verbo, lib. ¶ Tertiū. Sicut & inquantū &. qn succedunt filij naturales parentibus, ſm Azon. ita & in tn & toties debēt succedere parentes naturales filiis naturalibus, vt par pietas seruetur in eis. ¶ Quartò quærit, quomodo succedāt naturales ac spurij. Et dico multa. ¶ Primū. Secundùm glos. in c. si qua illustris. C. ad Orphi. & Bar. ibi, & in l. si gener. ff. de his qui. vt indi. & Pan. in d. c. tanta, spurij habētes patrē incertū, vt natīsve quæsiti vulgo ex meretricali coitu, qui nō est dānabilis, nec accusatur ꝓpter vilitatem vitæ, ſm Cyn. in d. l. si qua, succedūt matri æqualiter cum legitimis. Instit. de suc. cogna. §. vulgo. quod tamē fallit in matre illustri, vt in d. l. si qua. patri verò in nullo succedūt ēt nō extātibus liberis vl cōiuge, & similēr alēdi sunt: qa coitus nō est lege dānabilis: & idē dicit Cyn. de nato ex muliere quæ seruit in caupona, & intēperantiæ vina ministrat: qa alendus est à mre, vt l. si ea quę. & l. adulteriū. C. de adul. Pro qbus aduerte loquēdo quo ad matrē, ſm Pan. in d. c. tāta, ꝙ natus ex cōcubina succedit mri cū legitimis, ēt si mr sit illustris. Si verò sit natus ex concubina, sed vulgo ēsitus, succedit mri cum legitimis, nisi sit illustris. Si verò sit natus ex dānato coitu, in nihilo succedit etiā mri. Et econtra dic, ꝙ parētes nō succedūt filiis eo casu quo parentibus filij n succedūt, vide ibi. ¶ Sedm. Gnaliter spurius natus ex coitu dānato, siue reꝓbato, neq; pri, neq; mri succedit, vt in auth.

in auth. q mo. na. eff. leg. §. fi. & nec à patre nec à matre ſm leges alēdus est, licèt aliter sit in conscientia, vt not. Inn. in c. ij. de regula. & Pan. in c. cū haberet. de eo qui dux. in ma. quā pol. p adul. nec talē pōt pater hæredē cōstituere auth. liceat. C. de na. lib. & c. dicat aliquis. xxxij. q. iiij. vnde bastardi nobilitū secūdùm Pan. in c. per venerabilē, qui fi. sint legi. nō dicūtur de parētela parentū, quia sordes nō cōputantur inter pręcipuos. C. ad Orph. l. si qua illustris, nec arma parentū portare possent. Et est sentētia Bal. in l. cum legitimæ nuptiæ. ff. de sta. ho. & sequitur do. Anto. in d. c. per venerabilē. Hunc tamē posset mater hęredē cōstituere secundum aliquos. i. Mar. & Mon. vt videtur gl. in d. c. tanta: ¶ Tertium. Secundùm Bart. in l. si gener. ff. de his quibus vt indig. eo mō quo isti spurij succedūt parētibus, succedunt & parētes ipsis spuriis: eo verò casu quo ipsi nō succedunt parētibus, nec parētes succedunt ipsis, ſm Pan. in d. c. tanta. ¶ Quartum. Prædicti spurij institui possunt hæredes ab extraneis, ſm Pan. in c. cum haberet, de eo qui dux. in ma. qua pol. per adul. quia nō prohibētur nisi parētes, vt no. gl. in auth. qui. mo. na. effi. sui. §. vlt. col. vj. omnia aūt, quæ expresse ꝓhibita nō sunt, licēt. Pōt ēt eis donari ab extraneis inter viuos, secundùm gl. in auth. quib. mo. na. effi. sui. in fi. rōne dicta. Et ꝓ hoc dicit Pau. de Cast. ꝙ si pater esset executor vltimarū volūtatum, poterit dare filio suo naturali, id qd alteri pauperi daturus erat, quia non dicitur dare de suo, sed de alien. & eadē rōne idē de spurio dici pōt Et secundùm Bar. in l. si is qui ex bonis. ff. de vulg. & pup. subst. nō prohibētur succedere fratri suo pupillo, etiā ex iudicio patris & facit gl. in d. auth. qui. mo. na. effi. sui. in fi. quæ dicit, ꝙ licet pater non possit tales vulgariter substituere, pōt tn pupillariter, quasi pupilli sit hęres. ¶ Quintū. Est tn aliqs modus ſm quem pater relinquere potest filio spurio: & vnus est ℣. Peculium. ij. §. xxvij. alium habes s. statim quando substituitur fratri pupillo. Tertius est clarus secundùm Bar. in d. d. gen. ꝓ quē pater relinquere pōt filio spurio. s. ratione alimentorum, sic: Relinquo filio spurio fundum in vita sua pro alimentis, & post mortē sit filiorū suorū, quibus pōt relinqui, vt C. de na. li. l. fi. & idē dicit in dote spuriæ, quia dotis fauor est sicut alimentorū. Pro quo aduerte ꝙ ſm eūdē Bart. in auth. ex cōplexu. C. de ince. & inu. nup. parētes tenentur filios spurios alere de canonica ęquitate, ſm eorū facultates: & tam pater, quā mater, tū quia alimēta debentur instinctu naturę, quæ sic matrem sicut patrem obligat, vt no. Inn. in c. ij. de reg. & Pan. in d. c. cū haberet, tū qa tales nō sunt in ptāte, nec patris nec matris. Instit. de nup. §. sunt & alie. psonæ. & l. vulgo cōcepti. ff. de stat. hon. Secus autē est de iure ciuili, vt in d. auth. ex cōplexu. Vnde dicit Bal. in l. fi. §. si à socero. ff. de his quæ in frau. cre. ꝙ de æquitate canonica pōt pater donare spurio, vt habeat pro alimētis, & similiter ꝓ alimētis legare. & Cy. in l. non omnis. tit. C. de ad. tut. dicit, ꝙ etiā spuria dotari debet, vt not. Imo, i l. Lucius. la ij. §. j. ff. de leg ij. Prædicta tn limita nisi esset quātitas nimia legata in fraudem. ¶ Sextum. Prædicti accipiēdo à patre de bonis eius contra prędicta & contra auth. licet. C. de na. li. tenentur restituere, ille verò in cuius cōscientia est de restituēdo ipsi spurio ſm Bar. in d. l. si gen. legaliter loquendo, salua Theologorū rōne, dēt restituere fisco, & nō spurio. Ego verò dico, ꝙ si res obnoxia restitutioni iuste à spurio tenebatur, tenetur spurio, alias verò dño rei iuxta dicēda ℣. Restitutio. iiij. §. j. Septimū. Filij presbyterorū etiā matri succedere nō possunt, ſm Pan. c. per venerabilē, qui fi. sint legi. de mēte gl. qa sunt adulterini, & ex dānato coitu, & cōsequenter ab hæreditate parentū repellūtur, vt in auth. ex cōplexu. C. de ince. nup. Et idem dic de natis ex aliis clericis cōstitutis in sacris: etiā si sint nati ex vna cōcubina, vt no. Bar. in l. si gen. ff. de his quæ vt indig. quia concubinatus est specifice dānatus in clericis: vt ext. de cohab. cler. per totū. De natis aūt ex clericis nō cōstitutis in sacris ℣. Legitimus. §. vlt. ¶ Quintò * quæritur, qūo succedāt filij naturales ac legitimi? Et dico, ꝙ ab intestato succedunt parētibus, omnibus aliis exclusis, in auth. de hæred. quæ ab intest. ꝙ limita nisi in casu, in quo alij, specialiter admittuntur, vt dictum est in filiis adoptiuis: & sunt quasi domini viuētibus parētibus, & solum deest illis administratio. Instit. de hær. qua. & diff. §. sed sui. Vnde ex consuetudine lege inuata filij comitū appellātur comites, & filij regum reges, etiam in vita parentū, vt xxiiij. q. j. c. fi & ꝓ Bar. in l. fi. C. de dignita. ¶ Sextò * quęritur vtrū malitia parētis noceat filio, & econtra? Et dico, ꝙ nō, quātum ad Deum, sed nocet quò ad pœnam temporalem. dis. lxvj. nūquam. Vnde Dir. lib. j. tit. lxxxv. dicit, ꝙ parentū malitia in quatuor casibus nocet filio quo ad successionem, etiam legitimo. Primo in crimine læsæ maiestatis spiritualis. i. in crimine hæresis. de hær. vergentis. Secundò, in crimine lęsæ maiestatis temporalis, vbi filij non succedunt. vj. q. j. si quis. C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. Tertiò, quando pater nō seruat fidelitatem domino, à quo tenet feudum, occidendo, vel mutilando, & huiusmodi, de pœn. in quibusdam. vbi hoc not. Ber. & Host. Quartò, si patet insecutus fuerit Cardinalem, vel percusserit, &c. quia filij non habebunt ex eiusdem hæreditate. de pœn. fœlicis. lib. vj. Sunt tamen aliæ causæ exhæredandi: vt ℣. Hæreditas. §. ix. ¶ Septimò *quæritur vtrū filius naturalis tantum efficiatur legitimus per sequēs matrimoniū inter patrē, & matrē eius? Et dicit Pan. in d. c. tanta, ꝙ sic, quicunq; sit filius naturalis, si tempore quo genitus fuit poterāt esse legitimè vir & vxor in matrimonio parentes eius. Et licèt Bar. in l. pen. ff. de cōcu. velit hoc verum esse solū in concubina retenta in domo, postea pro vxore capta: Canonistæ tamen cōiter contrarium tenent, & verius. Secus autem esset, si tempore generationis non potuisset matrimonium esse inter eos, quia licèt per dispēsationem vel alio modo sit postea cōtractū matrimoniū inter eos: non tamē erit legitimus, secundum Ioā. And. in quadā apostilla. Bal. in lib. feu. tit. si de feu. fue. controuer. vult, ꝙ nisi interueniat instrumentum dotale vt volunt iura. inst. de nupt. §. aliquādo. & inst. de hær. quæ ab intest. defe. post princ. & d auth. qui. mo. na. effic. sui. §. fi. quāuis sequatur matrimoniū, non legitimatur, sed ve ius contrarium tenent cōmuniter Moderniores Canonistæ, & in practica sequuntur Legistæ. Imò licèt tempore conceptus nō potuisset esse vxor eius, si tamen tpe partus contrahit cū ea legitimè, filius erit legitimus, secundùm communē opinionē in d. c. tanta. Similiter ēt non nocebit filiis natis ex concubina quin sint legitimi, licèt pater intermedio tempore aliam habuerit vxorem, & ea mortua postea accepit concubinā in vxorem, secundùm Bar. in l. cùm mihi decem. ff. de sol. & Bald. in l. penult. ff. soluto mat. Octauò * quæritur, vtrum filij nati ex clandestino matrimonio, sint legitimi? Et dicit glo. in cap. quod nobis. qui filij sint legitimi, quod si nullum est impedimentum, post approbationem matrimonij, erunt legitimi, siue nati sint ante approbationem, siue post. quod quidem omnes sequuntur, & probatur in capite secundo, de clandestin. desponsat. quia approbatio retrotrahitur, & perinde est ac si à principio fuisset contractum in faciem ecclesiæ. Imò dicit Alanus, quòd licèt clandestinè contrahentes non præsumantur

sumãtur coniuges, vt dicit glo.in c.lator.qui filij sint legi. hoc tamen procedit respectu nubentium, respectu autem filiorum præsumuntur coniuges.¶ Ex* quo infert Pan.in
9 d.c.lator. ꝙ natus ex viro & muliere simul cohabitãtibus, præsumitur legitimus, quia fauore legitimationis præsumitur inter eos matrimoniũ, pro quo facit.l.in liberæ mulieris.ff.de ritu nup.quod maximè procedit,si se coniuges vocabant,vt not.Inn.in c.ex parte.de rest.spol.Dicit etiam Host.ꝙ si multo tempore simul tanquam coniuges cohabitarunt, præsumendum est esse matrimonium, ad quod facit quod not.ipse in c.illud. de præsumpt. ¶ Si verò erat impedimentum, tunc sunt opiniones, quia Io.And.& do. Ant.tenent,ꝙ post approbationem matrimonij legitimãtur : licèt postea separetur matrimoniũ, quod Gof.limitat verũ in natis post approbationem tantum.Io. autem Cal. tenet, ꝙ nullo modo legitimatur quod Pan. putat verum de rigore iuris.& facit.c.fi.§.si quis.de clan.despon.Et hoc tenet Sum.Ang.propter d.c.fin.vbi dicit tex.apertum esse, Sed ego dico,ꝙ ille tex.in quo tam ipse quàm Pan.fundatur,loquitur de matrimonio clandestino interdicto.s.propter pendentem quæstionem super aliquo impedimento, vt patet per glo.& præterea loquitur,qñ non sequitur approbatio. Vnde teneo opinionem primã etiam sine limitatione Gof. quia non debet magis improbari legibus filius natus ex putatiuo matrimonio,licèt clandestino, quã natus ex coitu fornicario cũ eadem,quia si actui,qui alias
10 esset fornicatio, superueniat cõsensus matrimonialis, minus est cõtra rationẽ. Et si post approbationẽ talis matrimonij probatur impedimẽtum & matrimoniũ separatur. gl.in c.quod nobis qui fil.sint legi.dicit,ꝙ geniti post approbationẽ sunt legitimi : sed ante approbationem nõ.Et hoc sequitur Io.Cal.qa*ad hoc,ꝙ matrimoniũ sequẽs legitimet filios præcedẽtes, oportet, ꝙ esse potuerit tpe cõceptionis, quod non est in casu isto obstãte impedimẽto. Io.autem An.tenet indistinctè, ꝙ omnes legitimantur,licèt separetur matrimonium : quia matrimonium omnia præcedentia purgat, vt in c.tanta.qui fil.sint legit. Et hoc sequitur etiã do.Ant.vt dictum est. Pan.autem dicit se aliquando tenuisse opinionẽ Io.And. nunc verò tenere opinionẽ gl.propter c.fi.§.si quis.de clan.despon. vbi dicitur, ꝙ proles suscepta de clandestino matrimonio prorsus est illegitima detecto impedimento.Et hoc sequitur Sũ.Ang & Ros.Sed ego dico Io.An.bene & verè sensisse, quia ante separationẽ matrimonij, & post eius approbationem, tpe intermedio probatũ est filios fuisse legitimos, quæ legitimatio nõ tollitur per dictã separationẽ, quia quod semel placuit, & c.de reg.iur.lib.vj.Itẽ factum legitimè retractari nõ debet.ibidem.Itẽ in pœnis benignior est interpretatio faciẽda, ibidẽ.Et ad motiũ Io.de Cal.dico sufficere, ꝙ matrimonium potuerit tunc esse secundùm opinionem hominum,cùm nullus,aut vix aliquis, possit esse
11 certus,quin inter se & suã vxorẽ sit impedimẽtũ.¶ *Nonò quæritur,quid de isto casu? Quidã in facie ecclesiæ cõtraxit cum quadam,facta solenni denũtiatione,vtroq; vel altero ignorante parẽtelam seu impedimentũ, & posteà accusari de parentela, & peremptoriè citati venire noluerũt: at tandem excõicati in excõicatione tres filios genuerunt: quibus deinde reconciliatis , & probata parentela, diuortium celebratum est.Quæritur igitur, an dicti filij sint legitimi ? Et dicit Dire.& Bar.B.ix.& Tancre.ꝙ omnes filij nati , vel concepti ante sentẽtiam sunt legitimi.c.cũ inter. qui fil.sint leg.si cõtraxerunt in facie ecclesię cum solenni denũtiatione,& vtrq;, vel alter habuit bonam fidem tpe

12 cõtractus.¶ Decimò*quæritur,quid de hoc? Titius vnam vxorẽ affidauit clandestinè,vel corã testibus,ac cognouit: & cũ alia hoc ignorãte in facie ecclesię contraxit : & ea ẽ nocte vtranq; cognouit & fœcundauit. Quis succedet tãquam legitima proles? Et dicit Dir.ꝙ secundùm Hostien. vtriusq; proles Titio tanquã legitima succedet primę quidem,quia non erat impedimentum,& matrimoniũ probatur per testes,quo casu proles succedit : vt in c per tuas.& c.seq. qui fil.sint legi.etiã si fuisset sponsa solũ de futuro,vt in d.c per tuas.Et similiter secundæ, quia ignorans fuit in facie ecclesiæ despõsata:& sic ꝓles succedit,& veritas opinioni cedit.ext.eod.ex tenore.quod Dir.mirabile videtur. Vnde & alij dicunt, ꝙ proles primæ solius succedit,qa illud matrimoniũ verũ fuit quo ad Deũ & ecclesiã, cùm ꝓbari potuerit.Et hoc mihi videtur verius, & quasi expresse determinatum in d.cap.per tuas. Si autem matrimonium primum fuisset sine testibus, est maxima difficultas, secũdùm Hen. de Gan.in quolib. edictũ pœnale cõtra illegitimũ intelligitur de nato ex matrimonio ꝑ ecclesiã nõ approbato,quantumcunq; sit ratũ corã Deo : ex quo haberi potest,ꝙ succedet solùm soboles secũdæ, nõ autẽ primæ.
13 ¶ Vndecimò*quæritur vtrũ natus ex sponsa de futuro sit legitimus ? Et dicit Pan.in d.c.per tuas,ꝙ sic,si nullum sit impedimẽtũ,aliàs secus.Sed tu dic iuxta dicta s.§.viij.&
14 j.Legitimus.in princ.¶ Duodecimò * quæritur, vtrum ex tractatu parentum quis constituatur filius ? Et dicit Pan. vbi s.ꝙ ex nominatione filij,& tractatu vt filij,cõstituitur quis in possessione filiationis, et si sit natus extra domum. Vñ ibidẽ dicit d.Ant.quẽ sequitur ibi Pan.& not. But.in l. quidã.ff.de proba.ꝙ tractatus parentum,puta quia illi tractabãt eũ vt filiũ & ipse illos vt parẽtes,probat aliquẽ filiũ alterius.Imo plus vult gl.vt in c.transmissę,ꝙ filij sint legi, ꝙ ꝓbatio huius tractatus prętertur negationi parẽtũ.Imò dicit idem do.Ant.in d.c.ꝙ etiã solùm fama probat filium, nisi contrariũ probetur.Et si quæratur quid iuris,si probetur,ꝙ mulier tpe cõceptus adulterauit?Dicit Pan.in d.cap. transmissæ.& c.per tuas.eod.tit. ꝙ si eo tpe maritus cohabitabat vxori, reputabitur legitimus, quia cùm possit esse filius vtriusq;, debemus fauore filiorum præsumere, ꝙ sit mariti potius,quàm adulteri pro quo est text.in l.miles.§. defuncto.ff.de adul.& facit.l.quia semper.ff.de in ius voc. Et idem dicit de filio concubinæ in domo retentæ : vt.s. semper præsumatur filius concubinarij,vt habet glo.in c. Michael.de fil.presb.Secus si tanto tpe fuisset absens,ꝙ eũ generare non potuisset.ff. de his qui sunt sui vel alie.iur.l. filium. Sufficit autem si cum ea fuit ante partum per sex menses & vna die,ita quod natus prima die septimi mẽsis censebitur eius filius.ff.de stat.ho.l.si septimo.¶ Decimo-
15 tertiò*quæritur,vtrum filius legitimatus per sequens matrimonium sit legitimus quo ad omnia, vt succedat?Et dicit Pan.in c.tãta.qui fil.sint leg. post gl.ꝙ sic:etiam vt succedant in feudo & iure patronatus.Et sic habes inferre, ꝙ etiam in materia restringibili appellatione legitimè nati venit legitimatus per sequens matrimonium : quia fingitur legitimè natus.prout etiam tenet Iac.de Bel.& Host.& cõiter doct.Nec obstat.c.naturales, in li.feud.tit.si de feu-
16 do,&c.Vbi*dicitur, ꝙ naturalis legitimatus non succedit in feudis, quia intelligitur de legitimato ꝑ rescriptũ principis:quæ legitimatio, cùm sit stricti iuris,tanquã dispositio contra ius,est restringenda,vt in c.cùm dilecto de cõs. & affi. matrimoniũ autẽ tanquã fauorabile purgat omnia præcedentia.Item si rescriptũ principis potest talẽ habilitare ad feudũ, si de hoc fecit ibi mẽtionem, vt notabiliter vult

vult ibi gl.ergo à fortiori matrimonium sequens,ꝙ trahit retro,& fingitur contractũ ante natiuitatem filiorum.Et sic sunt isti habẽdi,ac si legitimè descendissẽt fauore matrimonij,pro quo est bonus text.in cap.cum in cunctis.de elec. vbi dr, ꝙ promouendus in epm debet esse legitimè natus, & de legitimo matrimonio:non tamen legitimatus per sequens matrimonium eligi potest in episcopũ,vt not. gloss.& communiter doct.in c.innotuit.de elec.¶ Decimo-
17 quartò*quærit, an filius legitimatus per rescriptum principis succedat cum aliis filiis: puta quidam habẽs filios naturales tm,fecit eos per principem legitimari,& tractu tpis ducta vxore suscepit ex ea filios legitimos:quæritur, vtrũ legitimati succedere debeant cum legitimis?Et causa quærendi est:qa cessante causa priuilegij,cessare debet priuilegium.xvj.q.j.generaliter,& hoc sequitur Dire.Sed contrarium tenet Ray.de For.quem sequitur Bar. in l.ex facto.ff. de vulg.& pup.per reg.factum legitimè,de reg.iur. libr.6. quia ex quo legitimatio perfecta fuit , non debet ex facto superuenienti retractari.Et idem Pan.in c. per venerabilẽ,
18 qui fi.sint leg.& hoc est verius.¶ Decimo*quintò, quidam dimissa concubina,ex qua filium habuit,duxit vxorem, ex qua etiam filios habuit:qua mortua contraxit cum sua cõcubina,& ita filius legitimatus est.Quærit an natus ex cõcubina succedet in toto,vel in parte maiori,vbi primogenitus sic succedere consueuit?Et dicit Host.& Bart.Brix. ꝙ ille obtinebit, q fuit primò legitimatus. s. natus de matrimonio primo:qa non sufficit ad hoc, ꝙ alius patri succedat,ꝙ sit primogenitus: qm dũ erat illegitimus si pater decessisset,non ei successisset.d.l.tanta.Et idem Dir.libr.j.tit. lxxxv.& do.Ant.in d.c. per venerabilem.Ioã.et And.in c.si pro re.de reser.li.6.ꝑ illam decretalẽ,& c.quãuis.eo.ti. li.6. & per c.si apostolicæ.de præb.eo.lib.dicit,ꝙ legitimat nõ præfertur,licèt fuerit primogenitus.Et hoc idem concludit in regula,sine culpa.in mercu.& ponit Bal.in l.eum quem. C.de fidei.& Gem.in d. c.si pro re. Nã si iste esset legitimatus per subsequens matrimoniũ secũdo loco contractũ, tunc erit casus in d c.si ꝓte, ꝙ nõ dẽt præferri secundo genito, cui erat iam ius acqsitũ ante legitimationem vigore consuetud.nis.Si verò legitimatio erat facta per modũ restitutionis:tunc erit casus in d.c si apostolicæ.& in d. c. quãuis. Et addit Ioã.And.in prædicta regula,sine culpa,ꝙ nõ præiudicat ei,cui ante est ius quæsitũ,seu quædã spes Sed intellige qã ista sunt certa:qa si spes esset,sed incerta,hoc attendi nõ debet,qa hæc incerta spes,quã habere pñt venientes ab intestato , impedire non dẽt testatorem viuentẽ, ne in vita sua disponat in bonis suis legitimationẽ filij ꝑ rescriptũ principis impetrandã , cũ talis spes merè pendeat in casu fortunæ:nec de præsenti aliqua sit spes in re, vl ad rẽ: secus si spes non esset incerta,sed aliqualiter certa, vl esset ad rẽ vl in re de præsenti, vel futuro aliqualiter certa,cum non videat tũc pẽdere solùm à casu fortunę, sed ex aliquo iure præcedente:vt no.Bar.in l.fin.C.de pact.Adde ꝙ not. Pan.in c.licèt. de voto. ꝙ licèt in rebus priuatis fiat diuisio regulariter , inter filios tamen in dignitate primogenitus alijs præfertur : & sic alij sine sua causa priuabuntur et legitima,casu quo pater non haberet nisi dignitatem secularem.Et hoc fuit inductum ꝑ bonũ publicum, ne dignitas minueret,aut esset multitudo principatuũ , quæ est noxia. & fm aliquos melius est aliorum filiorum dispersio inter
19 nobiles,quàm hæreditatis diuisio.¶ Decimosextò*quæritur,quis filiorum succedet , vbi succedit primogenitus , & duo simul nascũtur?Et dico impossibile esse duos infantes simul vno impetu de vtero materno procedere, vt est tex.

in l.Arethusa.de stat.ho.Sed casus est possibilis in diuisione prægnantis mortuæ habentis gemellos , quo casu dico, ꝙ ille succederet, quem princeps ordinauerit , cuius sit tale regnum, vel dignitatem primo conferre, puta, perinde est,ac si nullus esset,qui habeat ius in dignitate, vel regno , cum duo succedere nõ possint,vl nõ debeãt , & vterque horum æquale ius habeat. Alij tm aliter ad hoc respõdẽt, vt recitat Sum.Rosel.ti.Filius.§.xiij.Quãtũ verò ad res priuatas vterque succedet æqualiter, vt patet ex dictis. §. priore. in fin.
20 ¶ Decimo*septimò quærit à Bart. in l.Gallus. de liber. & posth.in iiij.col.cui succedit filius,de quo dubitat,an sit filius huius,vel illius viri, & si mulier post duos dies à morte primi viri contrahat cũ secundo,& pariat nono mẽse,ita ꝙ partus possit esse vtriusq;?Et dicit Iac. de Bel.primò inspiciendũ esse cui assimilatur,ꝙ si non apparet,suspiciendũ esse in cuius domo natus est,vt l.si vicinis.C. de pup. aliàs nullius filius dicetur quod.s.est inconueniens.Sed Bar. reprobat,ꝙ dicit de assimilatione , qa assimilatio ista cõtingere põt ex cogitatione mulieris tps conceptus , vt l. qret aliquis,de verb.sig. Vñ putat prius inspicienda signa cõceptionis,quæ si non apparent , standum dicit consuetudini mulieris quantò tpe parere consueuerit, ꝙ si nec hoc apparet,standum dicit iudicio medicorũ peritorum , vel obstetricum,vt l.j.ff.de vent.insp.quod si non apparet,recurrendum dicit ad id,ꝙ frequentius accidit.Ego verò dico,ꝙ coniungenda sunt simul ea,quæ dicit vterq; istorum , nec bene dictũ Iac.reprobatur à Bart.qa licèt illa assimilatio sit possibilis,nõ tm probabilis,qa raro accidit. Vñ vbi per cõiecturas ꝓceditur,vt hic,sufficit assimilatio, quæ facit probabilitatem,cum in pluribus sit vera. Et si nullo probabili modo veniri põt in notitiam veritatis,dico, ꝙ erit eius , in cuius domo natus est,vel fortè dici posset , ꝙ æqualiter ei vtraq; hæreditas prouidebit ad arbitrium principis,cũ non appareat,quæ magis obligetur , & iste non debeat priuari
21 subsidiis.Sed primum est melius.¶ Decimo*octauò quærit quõ succedunt filij, qui sunt banniti, vel filij bannitorũ?Et dico multa,quorũ et quædam s. tacta sunt in tit. Bannum. ¶ Primum.Banniti fm Iac.de Are.perdunt propriè ea, quæ sunt iuris ciuilis proprij illius ciuitatis, vnde sunt banniti, quia fm Barto.in l.tutelas.ff.de ca.di.Barto.in l. ex facto.§. ex facto.ff. ad Trebel. verum dicit solùm in illis bannitis, quibus ciuitas bellum indixit , vt possint impunè offendi, vt l.amissione.ff.de ca.di.Vnde iura communia nõ perdũt. ¶ Secundũ.Bart.tñ in d.l.amissione,dicit,ꝙ ad hoc, ꝙ talis bannitus perdat ea,quæ sunt talis ciuitatis , duo requiruntur quæ in d.l.ponuntur.Primò,ꝙ fuerit inobediẽs , & aufugerit ab illius imperio cui subest,& sic est bannitus. Secundò,ꝙ in hostium numerum se conferat,ꝙ eũ intelligo facere,vbicũque sit,qñ fm formam statuti põt impunè offendi,quia tali est in dictũ bellum , & habetur pro hoste, vt in l.hostes.ff.de ca. ¶ Tertium. Ex his sequitur decisio multarum quæstionum,de quibus consueuit dubitari an.s. bannitus possit facere testamentum,aut instituí,aut succedere ab intestato,& hmõi,quia si non põt offendi impunè, nihil perdit,si verò offendi põt impunè, si quidẽ vellet facere testamentũ, vel instituere in testamento valido solùm fm statuta illius ciuitatis,cuius perdit iura,non valeret. Si verò faceret de iure communi valeret,quia iura cõmunia non perdidit.Et eodem modo si hæreditas ab intestato delata sit fm formam illorum statutorum,non capit,ꝙ secꝰ, si de iure communi. Per hoc et non perdit iura cõmunia, dicit Bar.in d.l.ex facto , ꝙ filij nati post bannimentũ, faciunt deficere conditionem fidei commissi.s. relicti , si de-

ceſſerit ſine liberis.¶ Quartum, Bannitus imperij, & non alicuius ciuitatis, aut regni tñ. ſm Bartol.in d.l.amiſſione, æquiparaꝛ deportato.de quo in §.ſeq.& vt ibi patet.perdit ea, quæ ſunt iuris ciuilis. ſ. ciuium Romanorum, ſeu iuris
22 cõmunis, vel ſimpliciter.¶ Decimononò*quærit, quõ ſuccedit filius deportat⁹, aut deportati? Et dico multa.¶ Primũ. Bart.in d.l.ex facto dicit, ꝙ per deportationem. i. perpetuũ exilium, pater perdit ea, quæ ſunt iuris ciuilis, vt l.quidam. ff.de pœ.cuiuſmodi eſt patria poteſtas.Inſt.de pat.po.in pr. ¶Secũdũ.Secũdum eundem ibidem filij ante deportationẽ concepti faciunt deficere conditionem fideicommiſſi relicti, ſi deceſſerit ſine liberis: ſecus ſi cõcepti fuerint poſt. qđ intellige expectata morte naturali deportati. Nati quoque poſt deportationem, ſm eundem ibi, ſunt legitimi: qa matrimonium durat. C.de diuor.l.j.& tñ nõ ſunt in patria po-
23 teſtate: quia illam perdidit, vt dictum eſt. Vigeſimo*quęrit vtrum ingratitudo ſit cauſa ſufficiẽs reducendi legitimatũ ad illegitimationem? Et Bal.diſtinguit dicens, ꝙ ſic in legitimatione per reſcriptum principis, non aũt per ſequens matrimonium: vt in c.ſi filij nati.ſi de feu.fu. contro in vſi.
24 feu.& idẽ Lud.de Ro.in ſuis ſingularibus.¶ Vigeſimo*primò quærit, vtrum pater & mater teneanꝛ alere filios, & qs eorũ, ſi diuortiũ fiat? Et dico, ꝙ alere teneꝛ: de quo ſ. Alimẽta.§.j. Fallit tñ hoc in caſibus quinque, quos not. Pan.in c. cum haberet, de eo, qui dux.in vxo.quam pol. Primò, ſi filius eũ accuſauit: vt l. ſi qs à liberis.§.item iudex.ff. de lib. agno. Secũdo, ſi pater ipſe eget, qa nõ tenetur vltra, quàm põt. d.l ſi quis.§.ſed ſi filius. Tertiò, ſi filius committit crimẽ ingratitudinis cõtra patrem.l.cũ patrem.C.de alen.li.in gl. Quartò ſi filius hẽt artẽ, vel aliud vñ viuat.d.§.ſed ſi filius. & §.alimenta, ibidẽ, ꝙ tñ Bar.in tract.alimẽtorum, limitat niſi filius ſit nobilis, quẽ dedeceat in tali arte operari. Quintò ex omnib⁹ cauſis, ex quibus pater filium põt exhæredare, de quibus j.Hæreditas, ſcđò, per totũ, & j. Ingratitudo. Mater tñ non tenetur, niſi pater, & eius aſcendẽtes nolint, aut nequeant alimentare, vt ſ. Alimenta.§.j. Si autẽ diuortium fiat, apud quem debeat filius alimentari, iudex æſtimabit penſatis circũſtantiis: puta, quia minor triẽnio apud matrem, & huiuſmodi: vt no.in l.vnica.C. de diuor. fac. & apud quem lib.edu.& in auth.ſi pater ibidem poſita, vbi dr̃ ꝙ ſi pater fuit cauſa diuortij, nutrietur apud matrem expẽſis patris. Si verò mater dedit cauſam, apud patrem expẽſis matris locupletis, niſi pater ſit minus idoneus: quia tunc apud matrem locupletem, niſi alter eorum eſſet infidelis: qa apud fidelem alendi ſunt filij: vt per dicta ſ. Baptiſmus.
25 iiij.§.6.& 7.¶ Vigeſimoſecũdò*quærit, vtrum filius teneaꝛ patri ac matri de alimentis aut aliis? Et dico, vt colligiꝛ ex Alex.in iiij. parte Summæ.tractatu de quarto præcepto, ꝙ teneꝛ ad tria ex præcepto. Primò ad dilectionẽ, nõ cõmunem omnibus, ſed præcipuam, nec retentam in corde, ſed oſtenſam aliquãdo ſignis: vñ excuſari non vr̃ à mortali, ſi amoris ſigna nũquam parẽtibus oſtendit, ſed ſemper durè loquiꝛ. Secũdò, ad obedientiam circa rem familiarẽ, & multò magis in neceſſariis ad ſalutem, ſicut ſunt ſpectantia ad bonos mores, in quib⁹ ſi obedire contemnat, eſt mortale, ſecus ſi nõ obediat non ex contemptu, ſed ignoranter, vel raro ſine contemptu. Et per contemptũ intelligo hic obſtinationem, & pertinaciam animi. Vñ eſt veniale, nõ obedire ex negligentia, vel ſenſualitate. Tertiò ad ſubueniendũ in neceſſariis. Et magis eis, ẽt infidelibus, q̃ extraneis fidelibus: vt not.gl.diſt.xxx.c.j.& diſt.xlij q eſcamus, & diſt. lxxxvj.non ſatis. Et magis patri, q̃ filio in neceſſitate extre-
26 ma, ſm Cy.in l.ij.C.de pa.qui fil. diſt.*Et cùm dr̃, ꝙ amor magis deſcendit, q̃ aſcendit.l.iſti quidem.§.ſi.ff.quod met. cau.l.liberorũ.ff.de verb.ſig.& l.liberti. & ibi gl.ff.de inof. teſta. ſm Iac.ibidem, verũ eſt, quò ad ordinem dilectionis, non autem quò ad effectũ obligationis, quia per natiuitatem filiorũ aui conditio deterior fieri non debet, qui iam habet filiũ obligatum, vide ſ. Eleemoſyna.§. viij. non obſtante quod dr̃ ſ.Charitas.§.ij.ꝙ ſcilicet, parẽtibus magis tenemur exhibere honorem. ſed filiis magis prouidere, qa hoc verum eſt quantum ad theſaurizare, ſeu prouidere de patrimonio, non quò ad ſubuentionem præſentis extremę neceſſitatis. Bart.tamen in l.ſi quis à liberis.ff.de lib.agnoſ. poſt glo.dicit fortius eſſe vinculum quo pater filio, quàm quo filius patri tenetur, quia pater tenetur alere filium iure naturali, econuerſo autem iure gentiũ. Sed dico primò hoc eſſe verũ ſolùm quò ad theſaurizare, & alere cõſtituta hæ-
27 reditate.¶ Vigeſimotertiò*quæritur, vtrum filiusfamilias matre viuente emancipatus acquirat vſumfructũ in bonis maternis? Et dico ꝙ ſic pro virili.i.pro media parte, ſi eſt vnus filius, & pater pro alia poſt mortem matris. Caſus eſt C.de bo.ma.l.ſi viua matre. Idem dic in nepotibus & pronepotibus, & idem dic ſi ſunt plures filij, qa pro virili parte ſimul cũ patre. Si aũt aliqui ſunt emancipati, aliq in patria poteſtate, pro virilibus partibus venient oẽs, ſed vſusfruct⁹ non emancipatorum remanebit apud patrem, vt in d.l.ſi viua. In aliis aũt bonis aduentitiis non erit idem, ſed ſolùm
28 in maternis, vt no.gl.in d.l.ſi viua.¶ Vigeſimoquartò*quęritur, vtrum filius poſſit agere contra patrem? Et dicit Pan. in c.non eſt, de ſpon.ꝙ ſic, rõne peccati, aliàs non eſt admittendus, vt no.gl.in c.ſi eccleſia.xxiij.q.iiij. Sed gl.in ca. quærẽ.ij.q.vij.tenet ꝙ põt, ſm canones, conqueri tam in ciuili, q̃ in criminali negotio, ſm leges verò, non niſi in cauſa caſtrenſi ciuiliter.ff.de iud.l.lis nulla, & etiã in quaſi caſtrenſi.ff.de furt.l.ſi quis vxori. primo reſponſo. non tñ de furto, ſed actione in factum.C. de dol.ma.l. ſuperſtite. Et hoc ſi non eſt emancipatus, ſed emancipatus põt agere petita venia, & impetrata.C.de in ius vo.l.vl.Sed in criminali cauſa non auditur.ij.q.j.prohibenꝛ, niſi iniuriã in epiſcopum commiſerit. C.de pat.pot.l.congruentius. Põt etiã implorare officium iudicis pro alimentis iniuſtè negatis.
29 ¶ Vigeſimoquintò*quæritur, vtrum appellatione filiorum vel liberorũ veniant naturales tñ? Et dicit Pan in c.in pręſentia.de proba.ꝙ aut apparet de tacita voluntate diſponẽtis, ſiue ex verbis poſitis in diſpoſitione, ſiue qa eſt eadem ratio de legitimo, ſicut de naturali, & tunc veniunt etiam naturales, ſiue tracteꝛ de pœna, ſiue de commodo, ſiue in leg.bus, ſiue in ſtatutis, vel teſtamentis, & hmõi. Si verò non apparet de mente, tũc ſi tracteꝛ de commodo, veniũt ẽt naturales.xxxv.q.viij.c. vnico. & hoc ex benigna interpretatione potius, q̃ ex ſignificatione, ꝑpria, qa ex ꝑpria ſignificatione nomine liberorum, vel filiorũ veniũt ſolũmodo naturales legitimi, non aũt adoptiui, vel naturales tñ, vt in l.ſi ita qs.§.ſi.ff.de leg.ij.Spurij aũt, & nati ex coitu damnato non veniũt, ẽt vbi tractaꝛ de cõmodo. Sed gl. in cle vnica.de baptiſ.concludit, ꝙ nomine liberorum, ſeu filiorum non veniũt naturales, qđ Paulus dicit verum, vbi verbũ, filij, proferꝛ à lege, qa intelligitur de iſta ſobole: ſi autẽ ab homine, intelliguntꝛ naturales, niſi coniectura dignitatis ſit in contrariũ. vt no.C.de inſti.& ſubſti.l. generaliter, vbi apoſtilla Iac.de Are.dicit, ꝙ filij naturales cõprehendũtur nomine liberorũ, ſi naſcũꝛ in facie matrimonij. Si verò nõ naſcuꝛ ſub velamine matrimonij, hoc eſt, ſm formam c.cum inhibitio.de clandeſt.deſp.nõ cõprehẽduntur, hæc Card.in d.cle.Sed magis placet opinio Pan.licèt

cèt fortè vna ſit gloſſanda per aliam. Addit autẽ gl.in d.cl. ꝙ appellatione liberorum comprehendunꝛ nepotes ex filiis, & alij deſcendentes.ff.de verb.ſig.l.liberorũ, ſecus ſi dixiſſet filij, qa appellatio filiorũ regulariter non cõprehẽdit nepotes.Inſt.qui da.tut.in te. poſt.& idem Pan.& Car.in d.
30 cl.¶ Viceſimoſextò*quærit, vtrũ filius ſpurius dicaꝛ de familia patris? Et dicit Bar.in l.item in poteſtate.ff.de his qui ſunt ſui vel ali.iu. ꝙ filius naturalis tñ non eſt in poteſtate patris: nec ſpurius, imò nec dr̃ filius, vt in authen.quibus modis natu.effi.ſui.§.fin.col.7. ꝙ limita. vt ſ.§.priore. Et facit ad ſtatutum dicens §.ꝙ ſi quis capit aliquem de familia vel de filiis aliquorum, habeat mille: quia capiens baſtardum non habebit præmiũ, quia non dicitur filius. Adde ẽt quod dicit Bartol. in l.tutelas.ff.de cap di. vbi quæritur ſi ſtatutum dicit, ꝙ nobilis de patrimonio delinquẽs puniaꝛ in plus quàm popularis, vtrum baſtardus dicatur nobilis de patrimonio. Et allegabant quidam illa iura, quæ dicũt ꝙ baſtardus non dr̃ de familia, vt l.pronũtiatio.ff.de verb. ſig.& inſtit.de ſucceſſion.cog.§.vulgo.Sed ipſe dicit, ꝙ illę leges nihil faciunt, quia diſponunt per nomen iuris: vt eſt agnatio, & ſimilia. Sed ſtatutum prædictum diſponit per nomina naturalia, quæ ita cadunt in baſtardum, ſicut in
31 legitimum. Nomina*verò familiæ ſunt nomina ciuilia, quæ non cadunt in baſtardum, vt d.l.tutelas. Et intelligitur nobilis de patrimonio.i.de nobili patre natus, in quo non attendiꝛ patria poteſtas. Si aũt ſtatutũ dicit, oẽs de tali domo: an contineaꝛ baſtardus, dicit aduerteudum, vtrũ hæc appellatio de domo, ſiue baſtardus, ſit iuris ciuilis vel naturalis. Et quantũ ad ꝑ oppoſitum eſt iuris ciuilis, qa appellatio naturalis apud oẽs eſt vniformis, vt pater & mater, &c. Appellatio aũt ciuilis eſt difformis ſm gentium & ciuitatum diuerſitatem, vt in l.omnes.de iuſt.& iur. Hæc autem appellatio, de domo, aſſumitur diuerſimodè: quia qñq; domus aſſumitur pro agnatione, vt l.cùm vnus.ff.de ali.le. & ff.ad Silla. l. j. Quandoque pro omnibus habitantibus in eadem domo, vt C.ne li.po.l.j. Hoc ẽt videmus hodie cõſuetudine inductũ in quibuſdam locis, vt dicantur de eadẽ domo omnes, qui portant eadem inſignia ſeu arma, & volentes diuidere domum, diuidunt inſignia ſeu arma. Eſt ergo hæc appellatio ciuilis, & ſm diuerſos modos intelligendi cadere põt in baſtardum, & non cadere, qa pro eadẽ agnatione non cadit in eum, in quem tñ cadit, ſi ſumaꝛ ꝑ omnibus deſcendentibus ex eodem ſanguine. Et de hoc vr̃ text.in l pronuntiatio.de verb.ſign. Si autem ſumatur pro omnibus habitantibus, non attenditur an ſit vel nõ ſit baſtardus, ſed ſolum habitatio. Si verò ſumatur pro omnibus portantibus eadem inſignia, comprehendi põt, vt notatur
32 per leges prædictas. Vtrũ*aũt filius teneatur credere matri dicenti eum illegitimum, ſ. Adulterium. §.ij. Vtrum filius natus poſt votum caſtitatis parẽtum, vel qñ alter repetitus eſt de religione ſit legitimus. j. Matrimonium.vij.§.v. Vtrũ filius aut filia poſſit nubere ſine licentia patris, ſ. Dos.§.iiij. Vtrum filius poſſit vouere. j. Votum.iiij.§.v.& vj. Et vtrum eleemoſynas facere, ſ. Eleemoſyna.§.v. partic.iiij. Vtrum poſſit intrare religionem, j. Religio.ij.§.x.xj.& xij. Vtrum filij illegitimi poſſint ordinari, j. illegitimus, per totũ. Vtrũ filius acquirat ſibi, & non aliis fratribus. j. Peculiũ.ij.§.xvij. Vide etiam de iſta materia, ſ. Adulterium, & Expoſitus, & j. Hęreditas, & illegitimus, & Seruus.

FILIVSFAMILIAS dicitur, qui eſt in poteſtate patris vel parentis, vt accipitur in l.filij.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur. ſicut filius emancipatus dr̃, qui extrà patris eſt poteſtatem.

FISCVS eſt burſa Cæſaris vel principis.xvj.q.vij.maiores. Vel hodie eſt ſaccus regius, in quem deducuntur bona bãnitorum vel præſcriptorum, & ſic accipitur.ff.loc. l.ſed ædes. §. fiſcus. Vel hodie eſt ſaccus ſine conſcientia imburſans omnia malè quæſita.ff.de calum.l.in hæredem, & ff.de inof.teſtam.l.Papinianus.§.meminiſſe, & turpia lucra etiam ad hęredibus extorquet, licet crimina ſint extincta.d.l.in hęredem, in princ. Vtrum autem præferatur aliis creditoribus, j.Reſtitutio.vij.§.v.

¶ FLAGELLA quõ ſint ſatisfactoria. j.Satisfactio.

FORMA eſt, quæ dat eſſe rei, ſm Inn.in rubr. de cõſe. eccl.vel alta. quæ ſi omittatur in ſacramentis nihil fit. j.q.j qui perfectionem, in gl.

¶ FORNICATIO, j.Luxuria.

FORVS eſt exercendarum litiũ locus: à fando dictus, de verb.ſig.forus, quem forum quis ſortitur eo modo, quo gl.iij.q.vj.c.j.declarat per hos verſus.

Contractus, crimen, reus, res, religioque,
Vir, ratio ſimilis, vel prouocat, atque recuſat,
Excedit viſus, vel ſi conſentit vterque.

Quorum expoſitionem vide ibi cum allegationibus. Et quantum ad crimen, ſ.Confeſſor.j.§. q.xiij.

¶ FRATRES quõ diuidãt acqſita per aliquẽ ipſorũ, j.Peculiũ ij.¶ Fratrum differentia duplex, Hęreditas ij.§.6.

DE FRAVDE.

1 *Fraudem, quæ propriè in factis, ſicut & dolus in verbis, tripliciter committi, nec ſine dolo eſſe poſſe.*
2 *Fraudare nemo eos videtur, qui ſciũt, ac conſentiunt, quanquam & is fraudem facere videatur, qui quod facere debet, non facit.*
3 *Fraudem cõtra legẽ, & legi facere quando qs dicatur. Et idẽ multipliciter ac varie cõtingere poſſe, de qb⁹ hic. Et qui in his delinquũt, legẽ præuaricari dicantur in conſpectu Dei non excuſandi.*

1 FRAVS*ſecundùm S.Th.ij.ij q.lv.art.iiij. & v.propriè eſt tantum in factis, ſicut dolus, qui principaliter eſt in verbis, fit tripliciter, corde, verbo, & opere. Vnde ſecũdùm Panormitanum in c.ex tenore.de reſcriptis, fraus non poteſt eſſe ſine dolo: licet dolus poſſit eſſe ſine fraude. Ex quo infert quod dolo inſit fraus, ſicut ſpecies generi. Vtrunq; autem horum, id eſt, fraus, & dolus nemini debet patro-
2 cinari, vt in d.c.ex tenore. ¶ Fraudare*etiam nemo videtur eos, qui ſciunt, & conſentiunt. ff. de regul. iur. l. nemo. Fraudem quoque facere videtur etiam is, qui non facit quod facere debet. ff.de his quæ in frau. creditor. facta
3 ſunt.l.in fraudem. ¶ Fit*autem contra legem, quando fit contra illud quod per legem ſignificatur, nulla tamen palliatione quæſita, ſed fit fraus legi, quando fit contra ſignificatum legis palliatione quæſita.ff. de leg. l. contra leges. Quod quidem contingit multipliciter. Aliquando qdem de perſona ad perſonam, ſicut quando mulier vult donare viro, aut econuerſo, cum non poſſit, de don.inter vir.& vxo.cap. vlt. ſupponit aliam perſonam, puta quod ſoluat eius creditori, vt ff.de donat.inter vir.& vxor. l. hæc ratio. §.vlt. Similiter ſi tutor, qui emere non poteſt rem pupilli, interponit aliam perſonam, quæ emat. Aliquando fit rei ad rem, ſicut cum quis dat fructus filiofamilias, vel ſimile, vt vendat, pro eo quod pecuniam mutuo dare non poteſt. l. iiij.§.j.ff.ad Macedo. quia idem eſt ac ſi mutuaret. argum. xiiij.q.iij.plerique.j.quæſt.j ſicut nonnulli. Aliquando fit vnius contractus ad alium contractum contrarium, vt cum vxor vendit viro, quod intendit donare.l. ſi ſponſus. ff.de dona.inter virum & vxor.ar.xvj.quęſt.iij.ſi ſacerdos. Aliquando fit vnius contractus ad alium contractũ ſimilem, vt cum mulier, quæ fideiubere non poteſt, facit ſi

principalem debitricem. l. quamuis. § si cum essem. ff. ad Vellei.sent.& omnes tales præuaricantur legem,& in conspectu Dei non excusantur,& facit quod not.in cap.intelligentia,de verbor.significat. & in c.quanto. de priuil.& in c.constitutus,de concessio.præbend.

DE FRIGIDITATE.

FRIGIDITAS, quomodo impediat matrimonium, infrà matrimonium.viij.impedimento.xvj.

DE FRVCTIBVS.

1 *Fructus qui dicantur, & in quotuplici sint differentia. Et in his, qui partim naturales, partim industriales sunt, viri boni arbitriũ versatur ĩ hoc an naturaliũ, an industrialiũ nomine cẽsendi sint.*

2 *Possessor bonæ fidei, an fructus, rei bona quoq; fide possessæ suos faciat. Et quid si nõ faciat, de quib. fructibus ad restitutionẽ teneatur. Item quid de lucro facto ex re, quæ de se lucrosa non est.*

3 *Possessor bonæ fidei, de quo proximè, an huiusmodi fructus vsucapere possit. Et quid de possessore malæ fidei, remissiuè.*

4 *Fructus alicuius rei, quinam sint, aut dicantur.*

1 FRVCTVS * dicuntur, qui supersunt deductis expẽsis factis gratia fructuum quærendorũ, colligendorum,& conseruandorũ, tam in bonæ q̃ in malæ fidei possessoribꝰ, etiam in prædonibus.ff.de pet. hæred.l.si à te.§.fructus, & l.placet.in fi.C.de fruct.& lit.expen. Et ſm Bart.in l.ex diuerso.ff.de rei ven. Quidam sunt naturales, vt poma, & huiusmodi, quæ natura ꝓducit,& sicut producit, vtimur. Alij sunt partim naturales, partim industriales, vt lac, lana, segetes, vinũ, & huiusmodi, quæ sunt naturales in quantum producuntur à natura, & industriales in quantum in alia specie ipsis vtimur ex industria, vt d.l.ex diuerso. & l.certum.C.de rei vend. Et de his cõiter dicitur relinqui arbitrio boni viri an sint naturales vel industriales, vt si plus versatur de industria hominũ, dicant industriales, vt de vino, lana, caseo, & huiusmodi.arg.l.quæritur.ff.de stat.hon. & iiij.q.iij.hermaphroditus. Si verò magis de natura, dicantur naturales. Alij sunt industriales solũ, sicut qui ex artificio, negotiatione, vel huiusmodi acquiruntur, qui alio modo dicuntur ciuiles, eò quòd non peruenium ex re, sed hominis prouisione percipiuntur propter rem, vt est pensio domus,& huiusmodi, vt l.si nauis.ff.de rei vend.& l.domũ. C.eod. Et istorum quidam sunt honestè percepti, quidam inhonestè, vt si locaui domum ad exercendũ quæstum in-
2 honestum.l.ancillarum.ff.de pet.hær. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum bonę fidei possessor fructus rei bona fide possessæ facit suos? Et dico, vt colligo ex cap. grauis.de restit. spol.& d.l.ex diuerso.cum ibi not.q; quia longa est distinctio doc.quò ad forum contentiosum, eam omittens, dico quantum ad conscientiam hoc esse tenendũ, quòd omnes fructus tam naturales quàm industriales, siue cum titulo possideat, siue sine titulo, restituere tenetur, si extent: si verò consumpsit tenetur solùm restituere in quantum factus est locupletior, puta quia in eam rem impendit in quam opportuisset expẽdere tantùm de suo, vel aliqua emit ex quibus ampliauit patrimonium suum. Facit d.l certum,& l.si me & Titium.ff.si cert.pet. Verumtamen diminuet de fructibus industrial.bus rei lucrosæ, quantum industria sua estimanda est in dicto negotio exercitata in vtilitatem seu augmentum dictorũ fructuum accipiendorum, quia nemo militat stipendiis suis. De lucro autem facto ex re, quæ de se non est lucrosa, dic vt j.Restitutio j.§.j. Si verò non est factus locupletior, non tenetur de consumptis.ff.de petit. hæred.l.vtrum, ex quo dolo nõ desiit possidere. ¶ Secundò
3 * quæritur, vtrum prælatus bonę fidei possessor possit vsucapere fructus prædictos? Et dico primò, quòd quid sit vsucapio, dicã j.suo loco. Et secundò dico, secnndùm Pan. in d.c.grauis. quod fructus naturales indubitanter vsucapit per triennium, id est, spatio triennij, vt not.in l.sequitur.§.j. ff.de vsucap. & facit l.in bello.§. si quis seruum.ff.de capti. Aliàs autem cùm fecerit suos, non potest vsucapere, quia quod meum est, vsucapere non possum.l.in bello,& videtur text.in d.l. sequitur.§.lana. Sed bene vsucapit aduersus iudicis officiũ, per quod restituere tenebatur, quia possum præscribere rem meã aduersus actionẽ, qua poteram cogi ad eius restitutionem, vt est text.in d.§.si quis seruum. Et hoc voluerunt glos.& Bart.in d l.sequitur.§.fructus. Et sic patet, quòd in conscientia post triennium bona fide transactum erunt sui omnes qualitercunque: nec restituere tenetur. De possessore autem malæ fidei, quomodò teneatur.
4 Restitutio.iij.§.ix. ¶ Tertiò * quæritur, qui sint vel dicantur fructus rei alicuius? Et dico, vt patet ex dictis, quod sunt illi, qui supersunt deductis expensis factis gratia fructuum quærendorum, & congregandorum, & conseruandorum. ff.de petit.hæred.l.si à domino vel patre §.fructus, & l.planè.in fin.& C.de fruct. & lit.expen.l.j.vbi dicitur quod fructuum nomine continetur quod iustis sumptibus deductis supersest, nec potest aliquis casus interuenire, qui hoc genus deductionis impediat.ff.fam.ercisc.l.fundus.ff.sol.mat. l.fructus. Vnde fructus intelligitur deductis necessariis impensis.ff.de oper.ser.l. fructus. Et hoc non solùm in bonæ fidei possessoribus naturalis ratio expostulat, verumetiam in prædonibus, vt dicitur in d.§.fructus.

FVGERE.

1 *Fugere incarcerato num liceat. Et an effugiendo peccet. Et quid de auxilium suppetentibus.*

2 *Fugere incarceratus, an si possit teneatur. Et quid de prælato, an persecutionem aufugere possit.*

1 FVGERE * incarcerato licet, si tenetur iniustè, vt clarum est, si verò tenetur legitimè, distinguendũ est: quia si tenetur nõ propter mortem aut abscissionẽ membri inferendã, sed propter aliud, puta ad punitionẽ, vel huiusmodi, sic non licet. Facit quod not.glo.in c.ius gentium.dist.j. Si verò tenetur ad mortem vel abscissionem membri, secundùm dom.Ant. si peccatum est manifestũ, peccat fugiendo vt in peccato perseueret, si verò vt pœniteat, non licet: tũ si fugit, non tenetur se restituere. Secus si occultũ: quia potest fugere. Et hoc sequitur Sum.Ange. sed melius indistinctè tenet Sum.Ros. quòd fugere potest, siue peccatũ sit publicum, siue occultũ etiam post suam datam: quia ita sentit S. Tho. vt patet ĩ. Accusatio.§.xvj.vbi nõ habet cõtradictionem in fuga,& idẽ Alber.& Ray.& Asten.& Pet.de Anch. post alios in cle. pastoralis, de re iudicata. Sed inde non licet fugere faciẽdo violentiã alicui: quia tunc haberet iniustum bellũ, nec similiter, ſm Henricũ de Gandauo 9.quoli. licet infringendo carcerem: puta, si iudex damnatũ in carcere dimittit sine vinculis, negligẽs carcerem firmare, absque omni iniuria iudicis, qui nullũ ius habet in substantia corporis, potest suũ corpus abdicere, quemadmodũ si quis agrum suũ sepiat nulli licet transire per illũ rumpendo sepem, si tamen sepes non fuerit, licitũ erit transire per agrũ. Et quod plus est, si præcipiat iudex ne carcerem exeat, tũ si non oportet, q; vincula aut carcerem diruumpat, vel quicquam simile faciat, circa aliquid, in quo ius habeat, obedire non debet. Et idem dico de suffragãtibus: quia licet, modò faciat bono fine sine violentia alicuius, & scandalo alicuius; maximè custodis. Eodem modo fugere licet, etiã post sententiam datam ei, qui quæritur vt capiatur, non tamen cum violentia officialium volentium eũm capere: quia ipsi

ipsi habent iustum bellum contra ipsum.iij.q.v.non putes.
2 xj.q.iij.qui resistit, & sic eos impugnando mortaliter peccaret: & similiter auxiliantes. Vtrum * autem fugere teneat, qui potest.S.T. videtur velle q; sic: eo quod non fugere sit se occidere. Sed dici potest, quòd non tenetur fugere, licèt possit, quia potest patienter ferre, vt de suis excessibus fiat ius,& sic se occidere patiendo occisionem, non est peccatum: sicut etiam non se occiderunt martyres, qui fugere aliqñ potuerunt. An verò possit prælatus fugere persecutionem, vide ĩ. Episcopus.§.viij.parti.ij.

DE FVNERE.

FVNVS quò ad sumptus fieri debet ſm dignitatem, aut facultatem defuncti.l.si quis sepulchrũ. §. sumptꝰ. ff.de relig.& sum.fu. & de suo expedit mortuum funerari. Vnde mulier de dote, quasi de proprio patrimonio funeretur.l. in eum. ff. de relig. & sump. fu.,& funeris impensa
2 semper ex hæreditate deducitur, quæ etiam omne creditũ solet præcedere, cùm bona soluendo non sunt.l.funeris.cũ duab' leg.seq.ff.de reli.& sump.fu. Quod limita de sumptibus necessariis, & honestis, non de pompaticis: quia in conscientia non liceret ex eo, quod alijs debetur, pompaticè tumulare. De ista materia j.Hæreditas.iij.§.6.& Sepultura.j.§.xiiij.& Restitutio.vj.§.v.

DE FVRIOSO.

FVRIOSVS nullo casu se potest obligare, de reg. sicut tenor, quia non consueuit. Vnde nota, q; etiam benefaciendo non præsumitur sanæ mentis. Ex quo infero, q; licèt faciendo testamentum, quilibet mentis compos, non valet,& idem vẽ si daret bona sua pro anima.arg.de suc.ab intesta.c.fi. Nec q; facit imputatur illi ad culpam aut pœnã. arg.cle.si furiosus.de homi.ff.ad leg.Pomp.de parri.l.pe.ff. de offi.præsi.l.diuus.j.respon. Vnde pati potest iniuriã, sed non facere.ff.de iniur. l. illud relatum, quæ lex ponitur in c.illud.xv.q.j. Vnde etiam quod facit perinde est ac si sine facto personæ accidisset.ff.de admi.tut.l.vlt. in fin.

DE FVRTO.

1 *Furti definitio, & eiusdem per singula verba explicatio, vsque ad num.3.*

2 *Domino inuito, quando res conferri dicatur. Et ibidem limitatio.*

3 *Furtum sicut variè considerari potest, ita & variè partiri. Et id aliquod axomatis explicatur, ac de singulis partibus, ac formis seorsum disseritur.*

4 *Furtum etiam in re modica, an mortale peccatum sit.*

5 *Simonia in modico, an committatur. Et ibidem, quòd actio de dolo non nisi ex re magna, & calliditate datur. Et res magna quando dici debeat.*

6 *Surripere minima qui se de domini voluntate credit, ac mox de domini voluntate contraria competit, quid facere debeat, vt ab hoc excusari possit.*

7 *Furti pœna quænam sit, & contra quem furti actio competat. Et de primo vsque ad num.9.*

8 *Calices, patenas, & huiusmodi sacra qui furatur, an sit excommunicatus. Et fur qui suspenditur, an sepultura priuetur.*

9 *Furtum hic committens, an ab alio iudice, ad cuius districtũ pertransit, puniri possit.*

10 *Furãs ex necessitate, an furtũ committere dicatur, & mortaliter peccet. Et an quod hoc casu subreptũ est, si ad pinguiorem fortunã peruenerit, quis furatus est, restituere teneatur. Et sub hac, cur paupertas furtũ, non adulteriũ, fornicationẽ, & huiusmodi excuset. Et num homicidam defensionis necessitas excusare debeat.*

11 *Christianos ab hostibus captos, qui furatur & liberat, num furtum committat, & mortaliter peccet. Et an Christiano à Saraceno detento furari liceat.num.seq.*

13 *Furtum facere num censendus sit, qui pinguiore re deposita, aut ad alium vsum commodata, vtatur.*

14 *Furari, vt inde eleemosyna fiat. an licitum sit.*

15 *Mulier viri sui profunditatem habens, an sit contra eius prohibitionem de bonis eiusdem celet, vt sibi ac viro, cum necesse fuerit prouidere queat, an furtum committat. Et quid de filiofam. aduersus parentum voluntatem bona ipsorum surripiente.*

16 *Surripere rem meam apud alium existentem, num propria possim autoritate. Et quid de eo, qui debitum à debente consequi nequit, an possit sibi de debitoris rebus furtim satisfacere. Et qui hoc facit, quot requirantur vt non peccet.nu.seq. Et an ad prælati præceptum sub excommunicationis pœna, quod sic subtraxerit, reuelare teneatur.num.19.*

18 *Furtiuæ rei, aut raptæ, an contra dominum vsucapio procedere queat.*

20 *Fur ad restitutionem ablatorum, qualiter & ad quid teneatur.*

21 *Filius familias, vxor, aut religiosus, an contra patris, mariti, aut superioris voluntatem subreptum restituere queat.*

1 FVRTVM * propriè ſm S.Tho.ij.ij.q.lxvj. est acceptio rei alienæ occulta. Sed sumẽdo furtum vt etiam includit rapinam, latrocinium & prædam, est contrectatio rei alienæ fraudulosa inuito domino, lucrifaciendi gratia, siue ipsius rei, siue vsus rei, siue possessionis.ff.eo.l.j. Et intellige, ſm Ray.& alios Summistas, rei alienæ mobilis & corporalis. Notanter dĩ primò contrectatio: qa sine ea non est furtum, etiam si voluntas interueniat, aut verbum quò ad homines: vt in d.l. j.§.j. secus quò ad Deum, de pœn. dist.j. vulgaris,& c.si propterea xiiij.q.vlt. c. vlt. quia est contra illud præceptum. Non concupisces. Secò dĩ, rei alienæ: qa in re propria non põt esse furtum, nisi alius haberet in ea ius aliquod: puta, qa erat cõmodata, vel impignorata, aut hmõi.ff.eod.l. cũ æs pignori. & l.si is qui rem.la j. & idem S.T.ij.ij.q.lxxj.quò ad Deum tñ committitur in re ꝓpria, quæ creditur aliena: & nõ committitur in re aliena, si probabiliter creditur propria. Instit.vi bo.rap.§.quia tamẽ. Tertiò, mobilis & corporalis: quia in immobilibus, vt est ager: & incorporabilibus, vt sunt actiones,& seruitutes, non cõmittitur furtum.ff.eod.l.verum.la j. quia talia nequeunt attrectari. Quartò, fraudulosa: quia sine animo furandi, vt qa putauit rem esse suam: vel posse accipere ab eo, qui habebat ibi ius, non committit furtum, licèt aliàs teneatur.ſ. quia perdit ius, q; habebat in re: & si non habebat, condemnatur ad restitutionem rei,& insuper ad æstimationẽ illius, ex eo q; voluit ius sibi facere. Instit.vi bo.rap.§.quia tamen,& §. seq. Quod Sum.Ang. dicit verum solum iure fori, nõ poli, contra Suppl.& malè: qa pœnam legalem qs soluere tenet in conscientia si condemnetur: vt j. Pœna.§.xxv. Quintò inuito dño, quia si credit dñm permissurũ, & subest iusta causa credendi, non tenetur, secus si non subesset. ff.eod.l. si is qui rem. Et in dubio præsumitur dñs inuitus. ff.eo.l.q
2 vas.§.vetare. Et * dĩ dñs inuitus, etiam si videat rem auferri, quãuis non contradicat.ſ.ex timore, vel verecũdia.ff.eo. l.pen. aliàs non contradicendo, cũ possit, videtur consentire, arg.c.error.dist.lxxxiij.&c.consentire. Quod tñ fallit in casu l.si quis seruo.C.de furt. vbi persuadens seruo vt tollat rem à dño,& seruus tollit eam domino permittẽte, cui prius denuntiauit, tenetur furti, & serui corrupti. Si autem putauit inuito domino, & tamen dominus vult: furtũ quidem facit quantum ad suam intentionẽ, sed restituere non tenetur, nec dominus potest repetere obstante sibi sua voluntate.ff.eod.l.inter omnes.§.pen. Sextò dicitur, lucri faciendi gratia, quia si quis alienam rapuerit ancillam non causa lucri, sed libidinis, furtum non committit.ff.eo.l. ve-

rum.la ij.aliàs incipit,certũ.Septimò dr̃ ipsius rei,vel vsus, siue possessionis:quia non solùm committit furtum, q rei dominium vult lucrari: sed etiam q vult in ipsa lucrari vsum,& possessionem.d.l.qui sacrum.ff.eo.l. qui inuẽta.&

3 tenetur ad æstimationem ipsius vsus. ¶ Primò*verò q̃rit̃, quot sunt species furti?Et dico tria.¶Primũ.Si species furti diuidantur ſm modum furandi,sunt duæ,licet innominatę proprio nomine:prima est furtum factum clanculo sine armis,vel aggressura,& propriè noctu:secũda est furtũ factũ palàm quantum ad dominum rei cum armis,vel aggressura,& propriè ad stratas.Vñ dicit Pa.in c.ij.de fur.ꝙ fur propriè dr̃,qui de nocte furat̃,sed adde,sine armis : vt in auth. sed nouo iure.C.de fur.& ser.cor.latro aũt,inq̃t,q de die,& facit l.j.ff.eo.qui dicit,ꝙ fur dr̃ à furuo.i.nigro,eo ꝙ obscurè de nocte plerũque furetur.Bart. verò in auth. sed nouo iure.C.de ser.fu.dicit, ꝙ fur dicitur, qui furatur clam sine aggressura:latro verò cum aggressura,siue cum armis,siue sine:vt in proxima auth.capiuntur tñ sæpe æquiuocè:vt in c.tua.de homi. ¶ Secundum.Si verò diuidantur ſm aliqua accidentia furto,à doctoribus similiter ponuntur duę.Nam quoddam furtum est manifestum,illud. s. cum quo fur deprehenditur: adde vel etiam latro prius, quàm veniat ad locum destinatum.Aliud non manifestum cum quo.s.non deprehenditur. ff.eo.l.ij.& iij¶ Tertium.Si verò diuidant̃ ſm res furatas,quædam furta retinent nomen generale vt dicantur furta solum,quædam vero hñt speciale,& dicunt̃ species furti.Et sunt quatuor,prima.s.sacrilegium,quod est furtum rei sacræ: de quo j̃. suo loco. Secunda, peculatus,quod est furtum de re publica.xxiij.q.iiij.quid ergo,nõ autem est de re religiosa vel publica, vt contra omnes tenet Sum.Ang qa hæc species incideret cum priori. Tertia est abigeat⁹.i.furtum de grege ab hoc disperso.ff. de abig. l.j.§.j.Quarta est plagiatus. i. furtum hominis liberi vẽditi scienter,vel empti.ff.de plag.l.j.& adde vel donati,aut dati in dotem,aut permutari,ſm Bart.in l.non statim.ff. ad leg. Flauiã,de plag.per l.si libertum.eo. tit. vel ẽt si quis alienũ seruum solicitauerit,vel asportauerit.i.ad alienam regionẽ furtiuè duxerit.C.de plag.l.j.Non tamẽ tenentur d.l.Flauia Cardinales& domini donantes sibi cantorẽ aut seruitorẽ, ſm Bart.ibi:qa non donant eos quasi libertate priuantes, sed vt apud alium sicut apud se sint liberi,& spontanei.

4 ¶Secundò*quæritur,vtrum furtum sit peccatum mortale, etiamin re modica?Et dico furtum esse mortale ex suo genere,tũ qa est contra iustitiã,& omne tale est mortale,ſm S.Th.ij.ij.q.lix.tñ qa est contra diuinũ præcep.Exo.xx.vbi prohibetur non solùm furtum propriè eo modo, quo diffinitum est,sed ẽt omnis illicita vsurpatio alienæ rei. xiiij. q.v.pœnale.xxxiij.q.iiij.meretrices,ẽt quantũcunq; modica,vt xiiij.q.iij.c.vj.& Inst.de re.di.§.gallinarum, vbi dicit gl.ẽt in ouo,ꝙ quantum ad peccatum mortale.s.sit in furto rei modicæ,limita, si adsit voluntas subtrahendi maiora si posset,vel qñ ex ablatione paruæ rei, dominus intelligit̃ grauari,quia.s.parua res est illi multum chara, vt patet ex S.Th.2.2.q 66.Aliàs subripere minima non erit mortale,vt

5 ibi dicit,& facit c.& si quæstiones de simo.*vbi non committitur simonia in modico.l.& eleganter.§.vl. ff. de dolo. vbi non debet actio dari de dolo,nisi ex re magna, & euidenti calliditate,& glo.in verbo,magna,dicit.i. vltra duos aureos,quod limita verum circa magnũ dominum,aliàs vr̃ standum arbitrio boni viri, qa pauperi obolus aliquando est quid maius,quàm aureus diuiti,quia inde panẽ emit vñ

6 viuit. Qui*aũt minima credit se domini voluntate subripere,& deinde competit de voluntate contraria,restituat quod accepit,& penitus excusatur,aliàs non,vt in c. pctm̃,

7 de reg.iur.lib.lib.6.Tertiò*quæritur,quæ sit pœna furti?Et dico multa.¶Primum.Actio furti datur contra quẽcunque furem,ſm Host.etiam si sit impubes,modò sit doli capax. ff.eo.l.impuberem.& contra eum,qui dedit opem,vel consiliũ.l.is qui rem pignori.§.si tu.ff. eo. Quod fallit in patre contra filium & econtra,& in vxore contra maritũ,& ecõtra,constante matrimonio,sed dat̃ eis actio in factum, seu rerũ amotarũ l.si qs vxori.ff.eo.& l.fi.C.eo.Sed intellige,si furtũ sit secutũ. Intellige ẽt de filio habente peculium castrense.aliàs nõ esset iudiciũ inter illum,& patrẽ.ff.eo.l.nec

8 cum filio.¶Secũdùm.* Qui furat̃ calices,patenas,& hmõi sacra,non est excõicatus,ſm Pan.in c.ex literis.eod.tit. nisi cum furto simul fregerit ostia ecclesiæ,vel armaria,aut fenestras,vel hmõi, facit c.conquestus. de foro comp. & c. conquest.de sen.exc.& ꝙ ibi nõt.¶Tertium.Fur,qui suspẽditur,non priuatur sepultura, sed sepeliẽdus est in cœmeterio,ſm Pan c.1.eo.tit.& omnes alij, qui propter sua delicta vita priuantur,& ei omnia alia sacramenta ministrãda sunt si pœniteat,vt est tex.in c.fin.xiij.q.ij.nec valet cõsuetudo contraria.cle. 1.de pœn.& remi.Glo.tamen in d.c. si.dicit verum de sepultura,modò fiat autoritate principis. alleg.ff.de cada.pu.l.j.& bene. cle. autem reprobans consuetudinem contrariam loquitur solùm de sacramentis.
¶Quartum.Si de furto agatur criminaliter.i. ad pœnã corporalem,pœna est fustigatio,vel exiliũ, vel aliud arbitrio iudicis,non tñ occisio,vel mutilatio.C.de ser.fug.auth. sed nouo iure,quod verum est,si est simplex fur, secus si cum armis,aut violenter aggreditur in domibus, vel in itinere, aut mari,vel si palàm subripit,quia tunc suspenditur. l. capitalium.§.grassatores.& §.famosos.ff. de pœn. ſm Rayn. tamen necessitas pacis communis, & frequens incorrigibilitas malitiæ hominum huiusmodi rationabilẽ facit cõsuetudinem,qua suspendantur omnes latrones, quantumcunque simplices. Si verò agatur ciuiliter, tunc si est manifestum,pœna quadrupli,si verò nõ est manifestum, pœna dupli punitur.Instit.de oblig. quæ ex deli. nascuntur.§. pœna.& §.fin.quæ pœna etiam post annum peti potest, & in perpetuum.Institut.de perp.&temporalibus actionibus. §.furti.Et licèt quis primò egerit criminaliter, potest iterũ agere ciuiliter,& econuerso.C.quando ciuilis actio preiudicet criminali.l.vnica.& l.fin.ff.eod.tit.An autem hęc pœna in conscientia sit soluenda, dic quòd non,ante condẽ-

9 nationem,vt j̃.Lex.§.ix.item,Pœna.§.xxv.¶Quartò,*vtrũ committens furtum hîc puniri possit per iudicem alterius territorij,ad quod trãsiuit cum re furtiua? Et dicit Pa.iij.in c.j.de rap.communem opinionem fuisse vsque ad tempora Bart.ꝙ non, quia ex assidua contrectatione non oritur noua actio furti.Sed ipse Bart.in l.si dominium,tenet contrarium, quia sicut ex interuentu nouæ personæ oritur noua actio furti, vt in d l.si dominum, ita ex contrectatione noua facta in nouo territorio, per quam opinionem homines plurimi sunt suspensi.Moderniores autem adhuc dicunt,quòd ipsa de stricto iure non procedit, licet eam Franciscus de Aretio sit secutus,& non Accursius,hæc Panormitanus.Quem etiam vide in cap.j.de pœn.vbi de mẽte Bart.in l.si cui.ff.de accusationib. quòd si quis commisit plura delicta in vno territorio, & in hoc aliud, vel aliud reiterauerit, non potest in hoc territorio puniri pro delictis alibi commissis, nisi alia ratione hic forum sortiatur, sed bene potest aggrauari pœna ex illis, sicut fur delinquens habito respectu ad priora furta diceret̃ famosus latro,& hic vt famosus suspendi posset.l.capitalium §.famosos.

sos. ff. de pœ. licet directè hic puniri nequeat pro delictis

10 alibi commissis. ¶Quintò*quæritur,vtrum furtum committat & mortaliter peccet qui ex necessitate furat̃?Et dico multa.¶Primum.Secundùm Dire.lib.iij.si necessitas famis aut nuditatis sit nimia,nõ committit furtũ,nec peccat, nec pœnitentia imponitur.de pœn.dist.v.discipulos,qa in tãto periculo reduci debet ad ius naturale,quod vult omnia esse communia,& intelligitur nimia.i.extrema,ſm Pan.in c. quoniam.de simo.& Ray.& S.Tho.in ij.q. lxvj. qui addit, ꝙ potest quis eo casu occultè subtrahere pro se & alio:qa omnia sunt communia. Si autem necessitas sit modica ſm Dir.non excusatur.s.à toto, etsi à tanto, sed tenetur restituere,vel tribus hebdomadibus ieiunare.extrà, eo.si quis, & intellige modica.i.non extrema,licet sit magna, secũdũ Panormit.vbi s̃.Vnde d.c.si quis per necessitatem, quod.s. restitutionem vel ieiunium imponit, non intelligitur in extrema necessitate,secundùm S. Thom.Ray.& Inn.& gl. nec etiam intelligitur in parua necessitate simpliciter:quia pro tali non permitteretur illa disiunctiua.s. quod ieiunet, aut restituat,alias nullus cogeretur mendicare,sed intelligitur pro magna simpliciter arbitrio boni viri,licet sit parua respectu extremæ.¶Secundum.Sed quamuis non sit in necessitate extrema, excusari tñ potest à toto furtiuè subripiendo,quando.s.ille sic abundat, & iste sic necessitatur, quod de præcepto sibi subuenire tenetur,quod quando sit, vide suprà,Eleemosyna.¶Tertium,licet Sup. cum Pan. vt illi imponatur à Ros.teneat qđ is,q in extrema necessitate furatur, restituere teneatur si venerit ad pinguiorẽ fortunam,habito tñ respectu ne egeat, nihilominus verius sentit Sum.Ang.& Ros.cum Dir.quod non tenetur,maximè si res sit consumpta:per no.in c.suggestum.de deci.vbi dr̃,ꝙ res habens suam perfectionem, nec continẽs actum successiuũ non reuocat̃,licet postea cesset causa talis rei.Et sic in proposito licet cesset causa furãdi in præsentia fortunæ pinguioris,tñ quia semel huic iure naturali acquisitum est ius perfectum in re capta,restituere non tenetur, & cõsentit Scot.in iiij.& est opinio communis.Similiter non tenet̃ restituere,qui furatur in necessitate non extrema, sed magna vbi alius tenebatur subuenire eadem rõne, si verò nõ tenebatur,tenetur restituere non simpliciter,sed sub disiũctione.i.restituere,vel ieiunare, vt s̃.Limita tñ ista,nisi is, cui sublatum est,esset in necessitate ęquali,quia auferre nõ licet,& ablatum obnoxium est restitutioni,quia in pari cã potior debet esse conditio possidentis.ff. de condit. ob tur. cau.l.si ob turpem.§.porro. ¶ Quartum.Quare paupertas excuset furtũ,& non adulterium,vel fornicationẽ,& hmõi Pan.in d.c.quoniam.de simo.vr̃ dicere qđ sic,quia illa sunt mala de se,& non furtum.Sed excusatur ex causa, & hoc sequit̃ Sum.Ang.& male, quia furtum est contra legẽ naturalem,& prohibitum,quia malum, non malum qa ꝓhibitũ. Vnde dico hoc ideo esse,quia eo casu furtum non est furtũ, sed occulta sublatio rei propriæ : ꝙ Dir.intendebat dicens hoc ideo esse, quia eo casu omnia sunt communia. Qui etiam dicit,ꝙ ideo excusat̃ homicida pp necessitatem defensionis,vt in cl.si furiosus.de homi.& non mulier,quę fornicatur.s.ex eadem causa,nec occidatur, quia inuasus, nisi se defenderet,quodam modo se occideret, mulier autẽ improba non se defendit,sed impugnat, vt patet in c. Iordane,de eo qui co.cons.vxo. Vnde cum voluntariè peccet, non excusatur.Vel dic ideo esse, quia eo casu homicidium non est homicidium. i. iniusta occisio, quia plus tenetur quisque vitam suam tueri, quàm alienam ceteris partibus,

11 fornicatio aũt illa verè est fornicatio. ¶ Sexto*quæritur, vtrum furtum committat & peccet,qui Christianos ab infidelibus captos furatur & liberat?Et dicunt Host. & Ray. quod si est tempus guerræ in nullo tenetur.xxiij.q.ij. dñs. & q.viij.vt pridem.Si verò est tempus treugę, teneatur ipsi pagano restituere,non hominem,propter periculũ animę, sed æstimationem.xxiij.q.j.noli.licet ſm Ray.surripiendo hominem recta intentione,non peccauerit.Si tñ captiuum pagani ad circuncisionem vel idololatriam, aut aliud mortale compulerunt, ille factus est liber penitus:& sic qa furat̃ illũ,meret̃.arg.dist.liiij.nulla.Alij verò,vt Sup.& Sum. Ang.ac Ros.indistinctè tenent, ꝙ furando hominem non peccat, nec tenetur ad restitutionem etiam æstimationis, qa Christianus à pagano captiuus teneri non põt nisi iniustè,vt in rubri.C.ne Christianũ mancipiũ hæreticus vel paganus vel Iudæus habeat vel possideat,vt in l.vna.ibi.posita.& dist.liiij.mancipia.Et hoc quidẽ regulariter est verũ, sed non semper,qa cũ hostibus fides seruanda sit,vt s̃. dictum est,qui treugã frangit,iustè capitur, & consequenter iustè tenet̃,vñ melius cum prioribus distinguitur.Et idem dicendũ est de eo qui liberat iniustè detentum à Christiano.De aliis aũt ablatis à paganis tpe treugæ tenet̃.xxiij. q. j.noli.Secus si esset indictũ bellum contra eos,quia liceret.

12 xxiij.q.ij.dominus.¶Septimò,*vtrum Christiano detẽto à Saraceno liceat furari? Et dicit Host. ꝙ si iste Christianus erat in culpa frangendo treugam,& fuit captus, nec ei necessitatis periculum imminet,illi furari non licet:sed tenet̃ restituere, quia iustè detinebatur, ꝙ ẽt sequit̃ Sum. Ros. & consequenter sibi in §.priori repugnat,& similiter Supp. Si verò iniustè detinebatur,vt quia tpe belli captus est,vel

13 si necessitas immineat,restituere non tenetur? ¶* Octauò quæritur vtrum sit furtum vti pignore vel vti re deposita aut cõmodata ad aliũ vsum?Et dico ꝙ sic,vt patet ex dictis s̃.Depositum & Commodatum,& ex dicendis j̃.Pignus.

14 ¶Nono*quæritur, vtrum liceat furari,vt inde fiat eleemosyna?Et dico ꝙ non.xiiij.q.v.fortè aliquis: imò tenet̃ restituere qui hoc fecit:& si esset vsurarius cui furatur, tñ non licet nisi pro existente in necessitate,vt dictũ est..§.v.vr̃nisi furetur vt restituat dño, qa talis ſm Host.vr̃ excusatus. arg.ff.depo.bona fides, quia etiam vtiliter gerit negotium furis,& consequenter cogitur ratum habere.ff. de neg. ge.

15 l.sed an vltro.¶ Decimo*quæritur,vtrum vxor,quę habẽs virum prodigum,contra eius prohibitionem celat de bonis eius,vt sibi & viro prouideat tpe opportuno, furtũ cõmittat?Et dicit Rod. ꝙ non:nec tenet̃ obedire viro præcipienti omnia sibi tradi, quia sic etiam datur gladius furioso.¶Vndecimò quærit̃, vtrum furtũ committat filiusfamilias aliquid surripiens de bonis parentum contra eorũ volũtatem?Et dicò,ꝙ sic,ſm Arch. & si est quid notabile, est pctm̃ mortale:& si cohæredes habet, vr̃ obligari illis post mortem parentũ pro rata,si quantitas est notabilis,nisi parentes ipsi,quorũ interest,de hoc aduertant ac dissimulent & tolerent, vel nisi super his remissionem obtinuissent à parentibus.Et multo magis hæc vera sunt de emancipato.

16 ¶Duodecimò*quæritur, vtrum liceat mihi rem meã apud aliũ detentam propria authoritate subripere? Et distinguo ſm S.Th.ij.ij.q.lxvj.c.ij. Nam si teneretur iustè, vt qa deposita est,nõ licet : qa grauat depositariũ ad restituendum aut ostendendũ se innoxiũ.ff.depo.l.depositũ,& l.si hominẽ.Et idẽ intellige si est cõmodata:qa is,cui est cõmodata, tenet̃ de re amissa.ff.commo l.rem mihi,& idẽ de pignore. ff.de furt.l.cũ qui.& l.creditoribus.§.ibidẽ scribit. Vnde ad releuandum istos, teneris. In conscientia tamen si prædictis nullum damnũ potest euenire, est licitum, secundum

Vldri.& Host.alleg.l.bona fides.§.j.ff.depo.Si verò detinet iniustè,tunc accipiendo eam,aut secundùm Archi. aliquid æquiualens, peccas ministrando tibi iustitiam, secundùm S.Th.contra l.j.C.ne quis in prop.cau.non tñ teneris restituere,secundùm S.Tho.Aliquando tñ hoc fit sine peccato
17 concurrẽtibus his,de quibus §.sequenti.¶ * Decimotertiò quæritur, vtrum is,qui debitum sibi habere non pōt,possit sibi furtiuè satisfacere de rebus debitoris : puta famulus de rebus domini,& sic de aliis ? Et dico,secūdùm Rich.in iiij. dist.xv. quòd licet tales peccẽt in modo accipiendi,tamen restituere nō tenentur.Ad hoc quoque ꝙ non peccent,secundùm Doct.multa requiruntur, quæ videntur reduci ad ista sex. Primò,ꝙ quis non sit dubius an debeat habere vel non,sed suū creditum sit sibi liquidum,quia actori probatio incumbit, alias exponeret se periculo furti. xj.q.j.indecens est,& satis abominabile dedecus, vt in re dubia certa detur sententia.Secundò, ꝙ non possit suum habere in iudicio, quod secundùm Aureo.tunc est,quando non habet qui velit testificari, aut iudicis præsentiam, ſm Archid. qñ non sperat probabiliter iustitiā. Adde quando res est modica,& expensæ iudiciales multæ. Tertiò, ꝙ non sit verisimile sequi scandalū aut grauamen aliis : quia nemo debet cum alterius iactura locupletari, de reg.iur.lib.6. Quartò, quòd non immineat tibi periculū famæ ex hoc, quòd res probabiliter ventura sit ad lucem, quia qui fidens cōscientiæ famam suam negligit nimis crudelis est. xij.q.j.nolo. Quintò , ꝙ non immineat periculū propriæ personæ:quia hoc esset tentare Deum.art.xxij.q.ij.quæritur. Sextò,quòd 20
conscientia sit stabilita : sic ꝙ nec aliquid fiat contra eam, nec putet quis se venturū in tentationem peccati mortalis, paratus scilicet periurare si interrogaretur.argu.xxij.q.v.& periurare. Peccat ergo cōtra prædicta sibi ius faciēs, sed satisfacere nō tenetur, nisi plus debito accepisset, vel nisi nō restituendo immineret aliquid de prædictis malis, cui obuiaretur restituendo : quia eo casu teneretur.arg.c.cum ex iniuncto. de nou.oper.nuntia.§.super eo.¶ Decimoquartò
18 * quæritur,vtrū possit vsucapere in re furtiua aut rapta cōtra dñm rei ? Et dico, ꝙ non,tam quo ad furem, q̄ quò ad eius hæredes:& eum qui emit etiā bona fide,& quemcunque qui quocunq; titulo habuerit. Instit.de vsucap.§.quod autem dictū est, de quo tamen dic vt j̄. Præscriptio §.xiij.
19 ¶Decimoquintò * quæritur, vtrū tales qui sibi satisfecerūt accipiendo de rebus debitoris,teneantur dicta res manifestare,si prælatus præcipiat hoc sub pœna excōicationis? Et dicit Sum.Angel.ꝙ non:quia ex quo licitè pōt tale quid in recōpensatione retinere,iam effectū est suum, necamplius est alterius. Et si diceretur in ſnia:qui animo recōpensandi,vel qualitercunque,&c.adhuc nō tenetur:quia tunc expressè continet intolerabilē errorem, & similiter nō tenetur reuelare , qui scit talem tenere animo recompensandi, certus de debito quod talis debet habere. Secus si non sit certus, licēt ipse hoc dicat : quia aliter multæ fraudes fieri possent.hæc ille. Sed contra ista arguit Sum.Ros.tum quia ista sunt cōtra stylum curiæ & auditorū in curia Romana: quia huiusmodi literas emanasset à curia prædicta vidim⁹ sæpè. Nec dicendum, ꝙ in hoc curia erret, tum quia prælati hoc rationabilissimè facere possunt : qa multi sui amore cæcati credunt se creditores,cum debeant aliis.Vnde iustè talem clausulam apponunt : quia in pluribus tales decipiuntur.Et si dicatur,inquit,ꝙ creditū est certum.licet probari non possit, & si reuelet, cogetur restituere, nihilominus licitè fit talis sentētia:quia leges adaptantur ad ea,quæ in pluribus accidunt.ff.de legib.l.nam ad ea. Ad quod facit quod not. Richard.in simili.iiij.dist.iiij. ꝙ iam iusticati, vt beata virgo,& Ioannes Baptista, tenent ad baptismū, quia quamuis lex statuatur propter ea quæ accidunt in plurib⁹, si tamen generaliter data est,ligat omnes etiā non habentes illud pp quod data est.Ego autē dico, ꝙ vterque istorū deficit in aliquo,& distinguo,quia si literæ comminatoriæ sunt generales,vt eū dicitur,ꝙ aliqui tenent de rebus Petri contra Deū,& conscientiam & huiusmodi : nec restituere, nec reuelare tenetur qui sibi recōpensauit, quia nō tenetur contra conscientiā. Si autem loquūtur specialiter facientes mentionē etiam de recompēsatione:aut loquuntur de reuelatione,& sic ligant,quia nō cōtinet intolerabilem errorem, cum hoc nec iniustum,nec illicitū sit, nisi qñ certum est vel probabile;ꝙ reuelans cogetur restituere,quia idem est ac si loquerētur de restitutione , quo casu intelligendæ sunt,quando recompensatio fuit illicita,vt quia nimia, vel quia dubium creditū suū posuit quis cōtra certā acceptionem alienæ rei,vel huiusmodi,quo casu ſnia ligat. Si autē constet,iudicē intelligere etiā in casu licitæ recōpensationis,cōtinet intolerabilē errorem.Nec obstat quod Rosella adducit de legibus, quia licet ex his quæ frequenter & in pluribus accidūt, generaliter & quò ad oēs statuatur, non tamen ligāt in casu, in quo seruare præiudicant communi bono,vt j.ij.q.xcvj.arg. vj.& talis casus est quando seruando eas fit contra iustitiam,vt in proposito. Et idem dico de omnibus q̄ sciunt tale factū, quia nō tenentur, nisi eo modo,quo & illi q̄ sunt in causa. De hoc etiam vide s̄.Excōicatio.ij.§.iiij.dub.viij. ¶ Decimosextò * quæritur,,qualiter fur teneatur ad restitutionem ? Et dico , ſm S.Tho.ij.ij.q. lxij. quod tenet restituere rem furtiuam q̄ citiùs potest,nisi obster cōpensatio,de qua s̄.§.xiij.& fructus rei non solùm perceptos à se, sed etiam percipiendo à vero domino, seu quos verus dominus percepisse,de restit.spol.grauis.& l.in re furtiua.§.si ex causa.ff.de condict.furt.nec potest retinere expensas in tali re factas , nisi vt dictū est s̄.Expensæ.§.iiij. & si res pereat aut alienetur , nō liberatur ad restitutionē, quia fur, sicut & quilibet malæ fidei possessor, semper est ī mora.Vnde & si deterioraretur, tenetur ad æstimationem in qua melius valuisset apud dominum à tēpore postquā eam surripuit.Facit d.c.grauis, & quod ibi notatur in glos. in d.l.in re furtiua,& in l.nauis. §. generaliter.ff.de rei ven. Imò tenetur restituere cum omni melioramēto etiā facto per furem, puta si ex argento furtiuo fecit pocula.ff.de cōdi.fur.l.ex argēto, & idē si suis sumptib⁹ creuit seruus furtiuus,vt in d.l.ex argento,& hoc in foro causarum, quia in conscientia sufficit restituere omne interesse,nisi condemnetur, vel res sic meliorata legitimè venerit ad manus dñi: quia tunc non potest sumptus petere à domino:quia dolo facit qui petit quod necesse habet restituer.de reg.iur.lib.6. Vnde videtur eas dominus posse retinere. De his j̄.Restitutio.iij.§.vj.& viij. Excipitur casus , qñ rem loco & tempore domino obtulit, & ipse recusauit accipere , quia purgauit moram. d.l.in re furtiua,nec tenetur si periit, aut de-
21 teriorata deinde fuit. C.de condict.fur.l.vlti. ¶ * Decimoseptimò quæritur, vtrū filiusfamilias, vel vxor,aut religiosus, possit cōtra voluntatē patris, mariti,aut superioris, restituere id quod subripuit? Et dico,ꝙ si res extat apud eos, tenētur restituere.C.de fur.l.incivilem, quod intellige nisi periculum in restituendo alicui imminet. Si verò non extat,sed est alienata vel consumpta, tunc si res vel pretiū est in vtilitatem superiorisconuersum, potest bono modo de bonis eius restituere , etiam illo contradicente. Et dico in eius vtilitatem versum,si se vestiuit:aut calceauit honestè,

aut huiusmodi.Si verò expendit inutiliter,puta in vanitatibus,& hmōi,non pōt contra voluntatē superioris restituere, nisi habeat vltra dotem, aut peculium castrense vel quasi.concord.Mon. Si autē ipse pater,vel maritus furatus est, filius,& vxor poterit restituer,si res est ī eius potestate. d.l.in ciuilem, non aūt si est in potestate patris vel mariti. Si tñ hoc facerēt bona fide,nō peccarent mortaliter : quia non cōmittunt furtū,cū attrectatio non sit fraudulosa,nec causa lucrādi.concor.Rod.& Io.xiiij.q.v.c.vlti. Vtrū mens rem furtiuā , restituere teneatur,j̄.Restitutio.iij.§.vij.Vtrū fur occidi possit à priuato, j̄.Homicidium.j.§.iiij.

DE GABELLIS & omnibus publicis exactionibus primò in genere quantùm ad quid est.

1 *Gabella genericum nomen est,& quæ sub se continere dicatur.*
2 *Pensio à verbo pendo dicta , quid importet ac quotuplex. Item quid census,ac tributum. Et an tributum in publicum ac priuatum partiri queat.*
3 *Vectigal à vehendo dictum , quid à tributo distet. Et an eadem sint teloneum, gabella,duana, salinarium,datium,pedagium,guidagium, & huiusmodi.*
4 *Talliam, præstantiam, impositionem ac collectam, eadem esse. Et quid sint. Et quotupliciter indici ac imponi queant.*
5 *Angaria & perangaria quid sint , & in quibus consistere censeantur.*
6 *Munus tripliciter accipitur , & in acceptione tertia triplicis est generis. Et quæ hic & superius dicta sunt , in quo differant ac conueniant.num.seq.*

1 GABELLA * primò in genere exactionem publicam importat cum multis aliis,quę sunt pensio,census,tributum , pedagium , guidagium, vectigal , tallia, collecta, præstantia,angaria,perangaria, munus,& si qua sunt talia, de quorum conuenientia & natura hic agendū est. ¶ Pri-
2 mò * igitur pensio à pendo, quod est pondero, vel soluo, siue à penso verbo frequentatiuo , qđ est frequenter pendo,videtur importare, secundùm grammaticos, quandam solutionē, vel æqualitatem,quàm pondus ostendit, scilicet pretij ad vsum rei, pro qua soluitur, vnde est pensio pretiū vsus rei locabilis,& est duplex, scilicet priuata, quæ priuato,& publica,quæ priucipi vel communitati soluitur.Inde pensatio, quæ secundùm Azon.in Sum. est solutio pensionis.¶ Secundò.Census autē est quædā pensio quæ de prouentibus soluitur.j.q.iij.quæsitum,siue est quod annuatim soluitur in quantitate vel summa.ff.de censi.l.ętatem,& est duplex,sicut & pensio,scilicet publicus & priuatus. ¶ Tertiò.Tributum verò est cēsus,qui præstatur de proprio solo principi vel cōmunitati,dictum, quia militibus publicę expeditioni vacātibus tribuebatur, vnde & stipendiū dicitur, vt ff.de verb.signif.l.ager.& ff.de pub.& vectig.l.j.§.hic titulus,super verbo, impendant in glos. Vnde tributum per priuatum & publicū non diuiditur. Igitur tributum & publica pēsio ac publicus census idem sunt,vt C.in quib.cau.
3 pi contra l.j.& C.si propter pen.pu.l.si accipitur.¶ * Quartò.Vectigal autem à vehendo dictū,secundùm aliquos, in hoc differt à tributo, quia vehitur ad principem,tributum autem datur exactoribus eius. Sed melius dicunt vectigal secundùm communem interpretationem, quod pro rebus vectis soluitur. Vnde est,secundùm Archi. idem quod guidagium,quod secundùm Bern.in glos.c.super quibusdam, de verb.signifi. est illud quod datur pro ducatu per terram alicuius,vt securius vadant,& hoc etiam secundùm Archi. dicitur teloneum,à telos Græcè, quod Latinè est vectigal, & alicubi vulgariter gabella vel duana : quorum vocabulorum vulgarium rationem assignare non est facilè.Igitur vectigal , guidagium & gabella , ac duana sunt idem , & quodlibet horum videtur pretiū quoddam exactum ꝑ rebus in aliqua terra mutatis,dum scilicet illuc deferūtur,aut inde auferuntu ,aut ibi venduntur,quod pretium specialiter dicitur salinariū,si pro sale datur,secūdùm Ber. Quibus omnibus adde , ꝙ etiam datium vī idem significare cum prædictis, non aūt pedagiū, sed aliud est à prædictis, & similiter transitus,qui est idem pedagio,& est pretium quod soluitur à transeuntibus in locis constitutis à principe, ſm Doct.Vnde propriè pedagiū videtur solui pro fabrica, aut conseruatione pontiū, aut nauiū, ad trāsferendū,vel etiam
4 aptatione viarū. ¶ * Quintò. Tallia verò,præstātia,impositio, & collecta,sunt idem:& duo prima sunt vocabularia, de quorum ratione nō multùm curandū est , sed quantùm ad rem quodlibet horū est summa,quam princeps vel communitas exigit à subditis proportionaliter ad totā substantiam euiusque:quod cōmuniter tripliciter fit.Primò vt deputati ad hoc imponant vnicuiq; secundū quod reperiunt eū habere in substātia & lucris post debitā inuestigationē, puta ad rationē vnius libræ ꝑ centenario eorū quæ habēt. Secundò ita,ꝙ imponāt vnicuique non solùm,ſm quantitatē bonorū repertā , sed etiam ſm quod credūt habere illos,quibus imponūt:ita,ꝙ simpliciter cōmittitur cōscientię & iudicio imponentiū,cum intentione tñ,vt vī quod iustè imponant. Tertiò fit sic : Deputatis ad imponendum assignatur certa summa , puta mille florenorum auri hominibus vnius cōtratæ vel partis ciuitatis imponēda ꝑ rata facultatū, ponēdo in eorū arbitrio quantitatē singulis taxandam, eo,ꝙ facilè nō sit facultates scire,quorū quilibet facit seorsum & secretè scripturā,suam taxationē continentem, ſm suam conscientiā , & deinde coniectis oībus scripturis extremis, id est,cōtinentibus maiorem & minorem quantitatem, accipiūtur tantùm tres cōtinentes summas medias totius quātitatis,& tertia pars totius summæ cōtentæ ab illis tribus imponitur ciui.verbi gratia, si vna cōtinebat vnū florenū,alia duos,alia tres,quæ simul faciunt sex:duo,quæ
5 sunt tertia pars senarij,imponuntur ciui. ¶ * Sextò.Angaria verò & perangaria,ſm omnes,est iniusta cōpulsio siue coactio:ab ango,quod est affligo & exercucio:& secundùm aliquos , angaria est onus merè personale , cuiusmodi est omne qđ pōt labore corporali expleri sine rerū decrimento,vt l.munerum. la ij.ff.de mu.& hon. Perangaria verò in quibuscunq; consistit,vt vult glo.in l.neminem.C.de sacr. eccl.quia dictio, per, auget,vt in l.vrbana.§.pernoctare.ff. de verb.sign.& not.in c.si constiterit.de act.& sic est mun⁹ vel onus mistū,sicut angaria est merū. Secūdùm alios verò angaria est obsequiū personale propriis sumptibus præstitum.de immu.eccl.nō minus,perangaria verò, est seruitus personarū & rerū,quasi perfecta & magna angaria. Secundùm alios aūt angaria est obsequiū personale, perangaria verò psonale & reale,id est,propriis sumptibus præstitum: & ista est opinio Ray.Gof.& Host.ac Alb.recitantis,sed de his nō est multū curandū.Dicūtur & aliis modis angaria &
6 perangaria,vt patet per not.in d.c.non minus.¶ *Septimò. Munus autem tripliciter sumitur. Aliquando.ſ. pro dono, quod quidē est id, quod spontè præstamus,ex nulla necessitate vel iuris officio,vt ff.de verb.signif.l.munus propriè, differt tñ : quia munus est donum cum causa,donum verò se habet in plus:quia aliquando etiam est sine causa:vt patet in l.inter donum.ff.de verb.signific.Aliquando sumitur pro officio vel honore. Aliquando verò sumitur pro eo quod necessariò subimus lege vel imperio.ff.de verb.sign. l.munus, & ab hoc dicitur immunitas. Munus autē tertio

modo est triplex, scilicet merè personale: quia scilicet explicatur labore corporali sine sumptu vel rerũ detrimẽto. ff.de mun.& ho.l.fi.& merè patrimoniale seu reale, qũ scilicet cum sumptu ꝓprio fit ab aliis, ita scilicet, ꝙ onus est rerũm tantùm, & mistum; quãdo scilicet nostro labore & sumptu explicatur, vt colligitur in d.l.fin.§.patrimoniorũ.

7 Et quilibet horum est multiplex, vt patebit. ¶ * Octauò. Ex his igitur patet, ꝙ omnia prædicta in hoc cõueniũt, ꝙ sunt exactiones publicæ, sed in hoc differũt, ꝙ pensio publica, cẽsus publicus, & tributum sunt idem, & sunt pretiũ quod principi vel communitati soluitur de proprio solo, sed vectigal, teloneũ, guidagium, gabella, & duana, ac datium sunt idem, & sunt pretium, quod soluitur pro rebus mutatis, & idem de salinario respectu salis, pedagiũ verò soluitur pro habilitate viarum, tallia verò, prestãtia, collecta, & impositio sunt idẽ, & sunt pretiũ vt summa, quę soluitur à singulis subditis proportionaliter ad totã substantiam. Angaria verò & perangaria sunt exactiones iniustæ: munus verò tertio modo est aliquid commune ad omnia prędicta; & si sit iniustum, est proprium genus angariæ & perangariæ, & diuiditur vt illa, excepto, ꝙ inter angariam & perangariam non datur medium mistum saltem voce.

RVRSVS de Gabellis & exactionibus publicis secundò specialiter quò ad census maximè ecclesiasticos.

1 *Gabella in publicum ac priuatum censum distinguitur. Et an census nouus ecclesiis ac monasteriis imponi, aut antiquus augeri possit.*

2 *Facientibus aliquid ex officio suo, an necessario sit præmium impendendum.*

3 *Census, vt ecclesiis imponi possit, quod requirantur.*

4 *Ecclesiam subiectam habens, an ecclesiæ facultatibus auctis, censum augere, aut partem prouentum, sibi retinere possit. Et quid in pensione.*

5 *Ecclesia si monasterio ad vsus proprios donata fuerit, quam monasterium reseruata sibi pensione, alteri concessit, an facultatibus auctis, pensio quoque augeri possit.*

6 *Ecclesia, num exempta sit ab omni seruitio temporali ex dote sibi collata. Et ecclesiæ fundandæ quid pro dote tribui debeat. Et ibidem quid seruitium ecclesiasticum dicatur.*

7 *Patronus, an sibi seruitium in dote ecclesiæ necessariæ, retinere aliquid possit. Et an clericus seruitium aliquod pro decimis perceptis impendere debeat. & nu. 9. in hoc pulcherrima distinctio.*

8 *Seruitium ecclesiasticũ de dote ecclesiæ præstari posse. Et quid de decima nũ de eadẽ dote solui queat. Et quid si vltra dotem ecclesiæ necessariã aliquid donetur. Et quid de patrimonio clericorum.*

10 *Prædia omnia, si qua ad ecclesiam transeant, cum imperialis tributi onere pertransire. Et qualiter intelligi debeat dotem ecclesiæ liberam ab omni seruitio temporali, seu tributo esse oportere.*

11 *Rector num possit ecclesiam suam censualem facere.*

12 *Episcopus an possit ecclesiæ inferiori seruitia sibi debita remittere. Et an remittendo & statuendo, quòd aliud seruitium non imponetur, an procurationem remisisse videatur.*

13 *Episcopus à quibus & quot, ecclesiam eximere non possit, quamtumcunque eam à se eximat.*

14 *Ecclesia quot casibus plenè eximi ab episcopali iurisdictione possit. Et ibidem, ꝙ episcopus prælato inferiori recipienti scilicet nomine dignitatis, possit omnia iura, de quibus suprà, præter tria concedere, & quæ sint illa.*

15 *Census ignorantiæ, id est, cuius causa noscitur, an solui debeat. Census autem quomodo præscribi possit, remissiuè traditur.*

16 *Iuramentum de nouo censu imposito soluendo an iurantem absoluere compelli possit.*

17 *Census solutio, num subiectionis probationem inducat.*

18 *Census in qua moneta solui debeat.*

1 GABELLA * & generaliter exactio sub se continet censum, qui, vt dictũ est titulo priore, §.ij.in publicũ diuiditur, qui est idẽ quod tributũ, & in priuatũ, de quo hic principaliter agitur. ¶ Primò verò quæritur, vtrũ ecclesiis vel monasteriis possit nouus census imponi aut augeri antiquus. Et dico, ꝙ in quacunque re censum põt imponere qui habet ius in illa. Instit. de vsufruct. §. vsufr. verb. sine testamento, ecclesiis tamẽ nouos census imponere, aut veteres augere, omnibus episcopis & prælatis prohibetur citra Papã, vt in c. prohibemus, de censib. etiã si exipuerint eas de manu laici, vt in c. ecclesiis, eo. tit. Quod scilicet tripliciter contingit, ſm Pan. ibi, vel quia de facto eas laicus tenebat vsufructuando, vel quia concessit eꝓ ad instantiam eius ius patronatus, vel quia episcopus liberauit eam à censu, quẽ laico debebat: quia licet tpe fundationis vel perceptæ libertatis possit episcopus certum sibi constituere censum, vt in c. constitutus, de relig. do. & in c. præterea. el ij de iur. patr. secus in ista ereptione qua de nouo quasi educitur ad libertatem: quia ad hanc tenebatur, & eam facit ex officio suo, & in necessitatibus nemo liberalis existit, vt in l. rem

2 legatam. ff. de adimen. leg. Ex * quo infert ibi Panor. quòd facientibus aliquid laudabile ex officio suo, nõ est necessario præmiũ impendendum. Limitat tñ d. Pan. in d. c. prohibemus, prædicta vera, si prælati hoc facerent ad vtilitatem eorum propriã, vt in cle. ij. de rebus eccles. non alien. Secus ad vtilitatem alterius ecclesię rationabili causa subsistente, & à prælato iurisdictionem habente eꝓalem, & in ecclesia pleno iure sibi subiecta; quia tunc põt, vt not. Inno. in d. c. prohibemus, & facit cap. pręterea. eo. tit. & cap. significauit, vbi dicit Panor. innixus glo. ꝙ in impositione noui census non sufficit authoritas eꝓi, vt videtur velle text. Sed intelligo, inquit, quando sine causa: aliàs secus, vt in c. constitutus, de relig. do. & in cap cum venerabilis, de censib. Vndẽ

3 * requiritur primò, authoritas episcopi. Secundò, causa iusta. Tertiò, secundùm Hosti. c. consensus. arg. c. tua, & cap. pastoralis. de his quæ fiunt à præl. Quartò, quod ecclesia, cui census imponitur, cõsentiat impositioni, si est collegiata, argum. c. j. de rebus eccle. non alien. & c. j. de re. permut. Putat tamen, ꝙ vbi causa vrget, & ecclesia inferior nõ vult consentire, hoc possit episcopus cum capituli consensu, argum. in clem. fin. de rebus eccl. non alienan. & in c. j. eo. tit. lib. 6. Similiter non potest episcopus nouum censum imponere monasterio, de censib. scientes. Et intellige etiã quod nec antiquum augere eadem ratione, & ibi est argu. quòd monasteria exempta debent esse ab omnibus oneribus & præstationibus, & pro quo. x. q. j. c. j. & q. iij. c. inter cætera.

4 ¶ Secundò * quæritur, vtrum habẽs ecclesiam subiectam, possit augere censum auctis ecclesiæ facultatibus, aut partem prouentuum sibi retinere? Et dico, vt not. in d. c. prohibemus, quòd partem prouentuum sibi retinere non potest: & de episcopis quidem dicendum est, vt in c. nostrum, in fin. vt eccles. benefic. De abbatibus autem & aliis inferioribus prælatis, est bonus text. in clemen. qua regulares, in §. j. de sup. negligen. prælat. vbi concluditur, quòd qualiscunque sit locus subiectus abbati, modo non sit de mensa eius, non potest sibi retinere redditum partem. Glossa autem in verbo, nec veteres, in d. cap. prohibemus. vult, censum augeri posse auctis facultatibus ecclesiæ censuatæ: quod glossa sequens limitat respectu præsentationis, aut procurationis, non autem respectu census. Et rationem reddit Panormitanus, vt ideo non augeatur: quia si soluitur

soluitur superiori, est signũ subiectionis, nõ autem refert, an multum, vel parum soluatur, quia semper subiectio denotatur. Pro quo. c. omnis homo. de cẽsi. & c. cõstitutus. de relig. do. Si verò soluitur priuato, non est propriè census, nec augeri debet auctis facultatibus, quia in cõtractu censuali transit dominiũ ex toto in recipientẽ, secũdùm gl. in d. c. constitutus. & Bart. in l. j. ff. de publ. Secus in pensione: quia illam quis soluit ratione fructuum, quos percipit de alieno. Nam propriè conductor soluit pẽsionẽ: vnde quẽadmodum si patitur magnum dãnum sine culpa sua, consequitur diminutionẽ pẽsionis: ita si ex vbertate fructuum casu fortuito consequitur magnũ commodũ, debet augere pensionem, quia cõtrariorum eadẽ est ratio. Et hoc tenet gl. & Bar. post eã in l. si merces. in §. vis maior. ff. locat.

5 ¶ Ex * qua ratione infert Pan. ꝙ si ecclesia fuit donata monasterio ad vsus proprios, & monasterium reseruata sibi pẽsione cõcessit eã alteri, debet auctis facultatibus augeri pẽsio, quia illa fuit imposita rõne fructuũ, quemadmodũ diminueretur facultatibus diminutis, & idẽ in ꝓcuratio-

6 ne debita, vt in c. quãto. de censib. ¶ Tertiò * quæritur, vtrũ ecclesia sit exẽpta ab omni seruitio temporali ex dote sibi collata? Et dico multa notata in c. sancitum. de censi. ¶ Primũ. Ecclesiæ fundãdæ pro dote tribui debet mãsus liber à quolibet seruitio tpali: ad ecclesiasticũ verò tenetur, sed si aliquid cõfertur ecclesiæ vltra mãsum; tenetur ecclesia ex eo soluere onera consueta. Sic illud c. summat Pan. ponens multas acceptiones illius termini, mansus: & cõcludẽs, ꝙ est dos ecclesiæ necessaria. i. sine qua ecclesia in debito stato cõmodè sustẽtari nõ põt: arg. c. j. de inst. Dicit etiã seruitium ecclesiasticũ, secundũ doct. dicit charitatiuum subsidium. de quo in c. cũ Apostolus. de censi. i. auxilium moderatum in necessitatibus. Et idem dicendum in aliis iuribus episcopalibus, vt in cathedratico. ſ. eo, quod soluitur episcopo annuatim à clericis suæ diœcesis in signum subiectionis, obedientię, & sustẽtationis: & sic in aliis similib. vt in c. cõquerẽte. de offi. ordin. vel si onus antiquitus fuerat impositum, puta per episcopum in fundatione cũ patroni consensu: per c. præterea. el ij. de iure pat. quando. ſ.

7 aliquid vltra dotẽ necessariam contulit. ¶ Secundùm. * Patronus sibi retinere non potest aliquod seruitium in dote ecclesię necessaria. Ex quo infert Pan. ꝙ si patronus dat solùm dotem necessariã, non potest sibi aliquam pẽsionem, vel aliquod seruitium retinere: nec putat authoritatẽ prodesse episcopi, cùm sit contra ius: arg. in c. videns. dist. x. Ex quo rursus infert ad intellectum dicti. c. præterea. præalle. vt ſ. patronus statuto episcopi possit aliquod tẽporale reseruare, quando. ſ. illud potest impendi extra dotem necessariam. ¶ Tertium. Clericus non debet aliquod seruitium pro decimis perceptis impartiri, pro quo facit. xv. q. vij. decimas, vbi dicitur, quòd episcopus non debet pati, quòd decimæ aliquo munere redimantur à laicis. Et per illud. c. & d. cap. sancitum. infert Pan. ꝙ si clericus obligauit se parochianis ad dandum certum quid pro decimis, non va-

8 let obligatio. ¶ Quartum. * De dote ecclesiæ prestatur seruitium ecclesiasticum, vt dictum est. Et ex hoc infertur ad q. vtrum debeat solui decima de dote ecclesiæ, & concludit glo. in d. c sancitum, ꝙ sic, si prius illa prædia erant tributaria, contra gl. in c. nouum genus. de decim. Et hoc sequitur Host. & communiter doctores: quia cùm nõ reperiatur in iure, ꝙ ecclesia antiqua propter constructionem nouę debeat decimis priuari, nõ debemus generalẽ dispositionem alterare. Pro quo vide latiùs Pan. in d. c. nouum genus, & etiam cùm hic dicitur tributaria, intellige alteri

10 * Quantum ad tributum debitum Imperatori, dicit Pan. quod ecclesiæ, cui. ſ. decimæ soluantur. ¶ Quintum. Sensus gl. in verbo, senioribus. i. dominis, iũcto sine literę, est, ꝙ si vltra dotem necessariam aliquid ecclesiæ donatur, tenetur ecclesia persoluere dominis temporalibus debita seruitia, quod doct. intelligunt, & bene, vt dicit Pan. de oneribus annexis, & perpetuis, vt quia forte prædiũ habet onus faciendi certum quid aut soluendi, & idem si prædium esset feudale, quia ratione feudi ecclesia subiicitur laico: vt in c. solitæ. & quod ibi not. de maior. & obed. Secus dicit de aliis oneribus non annexis: quia ecclesia ab illis exempta est etiã iure ciuili, vt in l. placet. C. de sacrosan. & in auth. item nulla cõitas. eod. tit. Et plenè de his notatur in c non minus. de immu. ec. & dic vt ibi. Et optimè facit. text. in c. fin. de vi. & ho. cler. vbi patet, ꝙ etiam de patrimonio suo clerici non tenẽtur soluere gabellas, & alia onera, ad quæ tenẽtur laici, secus in onere rei annexo & perpetuo. ¶ Sex-

9 tum. * Quantum verò ad dotem ipsam, de qua principaliter est quæsitum, dicit Pan. ꝙ ex dictis Inn. Host. & Ioan. And. colligi potest ista distinctio. Nã aut bona collata pro dote erant tributaria ipsi patrono, & simpliciter conferendo illa ecclesiæ, videtur illa onera remisisse, ex quo ius disponit: vt in d. c. sancitũ. Aut expresse retinet sibi illa onera, aut nouiter imponit, & nõ valet impositio, vel retentio, quia est contra ius, vt ibi, & facit. l. non dubiũ. C. de leg. & quod not. in c. significatum. de præb. Quod Pan. intelligit, qñ retinet sibi seruitium circa dotẽ necessariam. Vnde ibi, inquit, tex. facit mentionẽ solùm de mãso. Vñ si conferret amplissimã dotem, videtur ꝙ de consensu episcopi posset sibi reseruare aliquid, vt in d. c. præterea. Aut hæc prædia erant tributaria aliis, quàm patrono: & patronus contulit de cõsensu dñorum: & sic videntur remisisse ius quod habebant. ar. in l. Caius. ff. de pign. Quod Pã. intelligit in dote necessaria: aliàs autem videretur dominus consensisse, vt transeat cum onere suo. arg. in l. sicut. ff. quib. mod. pign. vel hyp. sol. vbi patet, ꝙ si creditor habens rem obligatam cõsensit, vt vẽderetur: nõ per hoc videtur suũ ius remisisse: & facit. c. ex literis. de pig. Et hoc casu, licẽt taceat Pan. ſm Inn. potius esset cessandum ab ædificatione, quia reciperetur talis fundus, nisi prius esset liberatus, quando. ſ. dominus excepit cẽsum, si tamen acceptetur, tunc sibi imputet ecclesia, secũdum Host. quæ rẽ tributariã accepit, cũ dño licuerit retinere, quasi dicat, ꝙ teneatur ecclesia de cẽs. Aut dñi contradixerũt, & non valet quod agitur. ar. in c. potuit. de loc. quod dictũ not. quia per hoc extenditur. c. potuit. ad prædium tributariũ. Si autẽ dominus ignorauit: credit Pan. distinguẽdum fore, prout distinguit. gl. in c. secundũ canonicã. xxiij. q. viij. quam videndã dicit, & menti tenendã. Quę dicit, ꝙ cum in ecclesia fundata est in feudo tributario, si fundator sit bonæ fidei: de illis locis quæ sunt extra atrium, habebit Imperator: & intellige, ꝙ eadẽ rõne alius priuatus, tributũ, nõ autẽ de loco vbi est ecclesia: sed per hoc fit patronus. xvij. qõ. vlt. Si verò est malæ fidei, ad æstimationem compellendus est. xiiij. q. vj. comperimus. Et vbi post denuntiationem fundat eam, mala fide fundat. de no. op. nun. cum ex iniuncto. Ioan. hæc ibi. Et addit Pã. idem esse de cœmeterio, quod de fundo, in quo ædificatur ecclesia, scilicet quod debet esse omnino liberum: & de agro vnde percipitur panis, & vinum pro eucharistia cõficienda, vt est, inquit, textus cum glossa in d. cap. secundùm canonicam, quod de cœmeterio etiam dicta glo. sentit, quæ illud vocat atrium: sed & de agro verum puto, si sit distinctus, & specialiter ad hoc deputatus. ¶ Septimum.

q̃ doctores de hoc non attingunt,& finaliter ipse concludit,q̃ omnia prędia transeunt ad ecclesiam cum onere tributi Imperialis.Et ad c.sancitum.quod vult; dotem esse liberam à seruitio tpali siue tributo, dicit posse intelligi de seruitio nouiter imponēdo, vel imposito, si patronus pōt ab illa prædium liberare, vt quia est tributariū alteri, quā Imperatori.Sed quia in his quæ sunt ēm, vel contra iustitiā naturalē,non distinguitur Imperator à priuato,melius distinguendū est sicut & de aliis,& hac rōne docto.de tri-
11 buto Cæsaris specialiter non attingunt.Vide etiam de ista materia s.Excōicatio.ix.excōicatione.v.¶ Quartò* quæritur vtrum rector ecclesiæ possit eā facere censualem? Et dico summarie haberi in c.præterea.eo.tit.q̃ prælatus seu rector ecclesiæ non potest, præsertim post mortem, ecclesiā suā cōstituere censualē.Et ratio est, secundùm Pan. quia non potest quis alienare res ecclesię sine iuris solennitate.xij.q.ij.sine exceptione, & cōsequēter à fortiori nō potest imponere cēsum,cùm sit quædā alienatio corporis ecclesiæ suæ,& quædā seruitus imposita.Pōt tamen, vt ibi notatur,authoritate pōtificis,vel alterius prælati habentis ecclesiā pleno iure subiectam de nouo imponi cēsus,s.ex causa rationabili,vt dictū est.Imò simplex sacerdos,etiam in vita sua non potest ecclesiā suam cōstituere censualē,q̃ denotat illud verbū, præsertim; exponendo pro maximè, vt dicit Pan.Alij tamen exponunt pro tantùm,dicentes,q̃ in vita potest se obligare prelatus ad soluendum censum: sed dicit idem,q̃ potest obligare se personaliter, sed non ecclesiā,& exponendo pro maximè,est propria illius ver-
12 bi expositio,vt not.in c.auditis.de elect.¶ Quintò*quæritur, vtrum eps remittere possit ecclesiæ inferiori seruitia sibi debita? Et dico, q̃ sic,vt summariè dicitur,& not.in c. eum venerabilis.eod.titul.sed remittendo & statuendo,q̃ aliud seruitiū nō imponetur, procurationē intelligitur remisisse,vbi etiā Pā.coniūgēdo dicta gl.& Host.in c.pasto-
13 ralis.de donat.& Io.And.notat,* q̃ episcopus quantūcunque generaliter eximat ecclesiā à se,saltem octo retinet, à quibus eam eximere non potest.Primū est, coërcitio.xvj. q.ij.visis.Secundū visitatio.Tertiū procuratio ratione visitationis:vt in d.c.cū venerabilis. Quartū est cathedraticū, vt in d.c.pastoralis. & gl.in c.quæcūque & xvj.q.vij.& Io. And.vt videtur in dicto c.cum venerabilis,& communiter doctores.licèt Arch.in c.j.de præb.lib.vj.dicat, q̃ non remittitur quidem verbis generalibus tamen specialiter eps illud remittere potest:quod fortè verū est quantum ad rē ipsam:sed non quantum ad annexa : quæ sunt recognitio superioritatis & obedientiæ,vel hmōi.Quintū est reuerētia ibi debita ab ecclesia inferiori. Sextum est charitatiuū subsidium, vt in c.cum Apostolus.de cēs.Septimum institutio authorizabilis quò ad curam populi, ar.c.nō satis.de of.Arch.& in c.ij.de cap.mo.lib.vj.Octauū,id quod est ordinis episcopalis:quia subditum eximere nō potest, vt nō teneatur ab eo recipere quæ sunt ordinis episcopalis. Alia autem iura citra ab istis remittere potest ecclesiæ inferiori.quod Pan.intelligit ex causa de consensu capituli, quia aliàs ecclesiæ suę iura alienare non potest,vt in c.pastoralis.de don.xij.q.ij.sine exceptione,pro quo etiam vide tex.
14 cum glo.xvij.q.iij.c.fi.¶ In * tribus tamen casibus ecclesia potest esse plene exempta à iurisdictione episcopali. Primò si episcopus consensit, & Papa confirmauit ex certa scientia,& sic loquitur c.cōstitutus.alleg.in gl.Secundò,si sententia fuit lata contra epm̄ super plena exemptione, & non fuit appellatum, vt in c.cū inter.de re iud.Tertiò, ratione præscriptionis,vnde pōt quis cōtra episcopum prescribere iura episcopalia in ecclesia episcopo subiecta: vt in c.auditis.& c.cū olim.de præscr.Et potest addere quartò quādo Papa plene p se eximit, vt in c.j.de priu.li.vj.Secundùm Io.tamen And. potest episcopus concedere inferiori prælato etiam recipienti,nomine suæ dignitatis,omnia iura prædicta præter tria.s.cathedraticū, reuerentiam, & charitatiuū subsidiū p modū cuiusdā vicariæ perpetuæ ex causa & de consensu capituli,per quod tamen non erūt illa ex toto abdicata ab episcopo; q̃ saltē,illo vicario negligente poterit eps exercere. art.in c. irrefragabili.§. excessus.de offic.or. Ad prædicta vide quod not.Inn.in c.in Lateranensi.de præb.& per doctor. in c.cum satis.de offic.
15 Arch.& c.cum & plātare.de priuil.¶ Sextò*quæritur,vtrū solui debeat ignorantiæ census.i.cuius causa ignorat? Et dico,q̃ non.extr.eod.peruenit.iūcta.gl.ibi Pan.diffusè istā materiam disputat, & vide si vis. Arch. autem materiam breuiter colligit, dicens secundùm Inn.Si certum est censum deberi, etiam si nulla causa subesset, solui debet, de censi.quanto. & secundùm Host.tempus solum per se aut patientia sola talem obligationem non inducit,nec negligentia per se,sed negligētia cum tpe obligationem tollit: vt de præsc.per torum.& patientia cum tpe obligationem inducit, vnde secundùm eum licèt ineptè petat qui dicit, peto talem censum, quia mihi præstitus est per annos xl. tamen qui petit talem censum debitum ex tali cā,ad quod probandum inducit continuam solutionem xl.annorum, bene petit,& obtinebit.Sed tamen caueat de conscētia,q̃ non exprimat aut fingat falsam cām,de præscr.c.fin.Videtur tamē,q̃ si nō est memoria initij perceptionis,vel causæ,sufficiat dicere ex iusta cā impositū : ad quod probādū, inducatur tēpus,cuius initij memoria nō extat.ar.de prescr. c.j.lib.vj.Nec obstat,q̃ non specificetur cā, quia præsumptio est pro petente, cum non sit verisimile aliquem censum sine cā & sine querela tanto tpe præstitisse.arg. ff. de prob.l.cum de indebito.Item incertitudo,& impossibilitas hoc casu meritò excusat non exprimentem specialē cām. de reg.iur.nemo pōt.lib.6. Nec his cōtrad.cit tex.ipsius.c. peruenit,quia census præscriptus non est census ignorantiæ, etsi causa ignoratur.Host.& Arch. Sed hunc secundū sensum gl.reprobat per tex.in fi. Quomodo autem census præscribi possit,vide Pan.in c.ad audientiā.de præscrip.Si aūt econuerso constaret de cā census, sed tamen cessatum est à soluendo tpe sufficiente ad præscribēdum, si authoritate episcopi nouiter imponatur, erit soluendus, secundum Host.& Io.And.& Inno.propter multa, quæ dicunt,
16 qd̄ saltē verū est,si ex rōnabili cā fiat,&c.¶ Septimò*quæritur, vtrum recipiens iuramētum de nouo censu impositio ecclesiæ persoluendo,copellatur iurātem absoluere? Et dico,q̃ sic,ext.eo.significauit, super quo canonistæ multa conscribūt; sed text.loquitur siue intelligitur de censu indebitè cōstituto,puta nouiter authoritate episcopi quidē,
17 sed sine rationabili causa, &c.¶ Octauò * quæritur vtrum solutio census sit probatio subiectionis?Et dico,q̃ solutio census aliquando arguit subiectionē. de censi. omnis anima.aliquādo præstitā libertatē, vel receptā protectionem. de priu.percepimus.Solutio ergo cēsus est probatio subiectionis, secundū text.in d.c.omnis anima.Sed quia apertè cōtrà est d.c.percepimus.vbi recepti sub protectione Papæ soluerunt cēsum nō in signū immediatæ subiectionis, sed receptionis in protectionē,ideò Inn.dicit,q̃ solutio cēsus est probatio subiectionis quò ad aliquid, non autē plenę, sed inducitur quādoq; ꝓbatio, quādoque præsumptio,secundùm materiam subiectam.Facit ad hoc quod not.in c. fin.de caus.pos. & proprie. & quod ibi dicit Panor.qui per hoc dicit Bal.malè dixisse in l.solent.ff.de offi.procon. scilicet,q̃ si probatur vnā ecclesiā soluisse per xl. annos censum alteri,probatur per hoc, ecclesiam istam fore illi subiectam.Vnde ipsemet Bal.sensit alibi contrariū.Facit etiam apertè c.constitutus.de relig.dom. vbi census soluitur in signum perceptæ libertatis. Cùm ergo solutio cēsus esse possit æquiuoca ad multa, simplex probatio alterū præcisè nō
18 probat. arg.c.in præsentia. de probat. ¶ * Nonò quæritur, ad quam monetam soluendi sunt census? Et dico,q̃ Pano. post Ioā.And.in c.olim.de censi. sic summat:Soluendi sunt census ad antiquam monetam,in qua fuerūt instituti, nisi sit in alterius monetæ solutione præscriptum. In c. etiam cum canonici.eod.tit.sic : Ad antiquam monetam vel eius æstimationē soluendæ sunt pensiones antiquæ. Quod quidem Pan. extendit vt omne debitum contractum ex quacunque causa solui debeat secundùm monetam currētem tempore debiti contracti. Vnde consuluit Oldr.q̃ si testator legauit aliquid,puta cētum florenos, & demum superuixit, & mutata est moneta, soluendum est legatū ad æstimationem monetæ,quæ erat tempore testamenti, quia ita testator sensit. Pro quo text.in l vxorem.§.testamento.ff. de leg.iij. Et idem dicendum est, secundùm eum, in condemnatione iudicis,& similibus dispositionibus.

RVRSVS de Gabellis & exactionibus publicis, tertiò specialiter quò ad vectigalia, guidagia, duanas, & huiusmodi, quæ propriè dicuntur gabellæ.

1 *Gabella tertio considerata, quid in se contineat. Et num quis pedagia, guidagia & salinaria imponere queat. Et quot hominum genera hæc imponere possint.num.2.*

3 *Principis iura consilium generale habere. Et sub hac,quòd principi in signum specialis priuilegij reseruata, præscribi possint tanta consuetudine,cuius initij memoria non extet. Et quid de potestate legitimandi, famæ restituendi, tabelliones creandi, & huiusmodi.num.4.*

5 *Imponere noua,& nouiter antiquitùs imposita exigere nō eadem esse. Et quibus ex antiquo imposita exigere liceat.*

6 *Guidagia aut pedagia noua, sicut illicitè imponuntur, ita illicitè quoque exiguntur. Et quid de locantibus operas suas ad guidandum per regionem,aut vadum pertranseundum.*

7 *Pedagia non imponentes, aut vetusta, sine authoritate ad hoc necessaria augentes,aut iniusta exigentes, ad quid & quibus teneantur.*

8 *Pedagia, gabellæ & reliqua,de quibus suprà, vt iustè imponantur,quid requiratur.Et quid vt iustè exigantur. nu.9. Et ibidem quòd nisi noua iustè imposita probentur, iniusta præsumantur.*

10 *Pedagia & huiusmodi onera,de quibus rebus, siue à clericis, siue à laicis licitè exigantur. Et iniustè exigens quibus & ad quid teneatur,pulcherrima Archid.distinctione expeditur.*

11 *Pedagia, & ea, de quibus suprà, qui exigere,& à quibus exigi possint.*

12 *Onera & præstationes,de quibus suprà non solùm ex statuto, sed ex lege quoque naturali liberi. Et ibidem Ang.Sum.refellitur.*

13 *Moyses Og Regi Basan bellum iustè intulit.*

14 *Pedagium,de quibus rebus exigendum sit.*

15 *Collecta vel talia, gabella aliquando dicitur,aut datium,& num de his quæ proximè dicta sunt à subditis datium exigi potest à forensibus non item.*

16 *Ciuitas leges condendi,& collectas similiaque imponendi potestatem habens; an possit solutione huiusmodi gabellarum prō sui defensione & adiutorio imponere. Et sub hac,quod per legem municipalem legi communi derogari possit.*

17 *Gabellis,de quibus hic, non soluentes, an furtum committant. Et an ad restitutionem teneantur,& quibus.*

18 *Legi Cæsareæ, qua cauetur, ne de victualibus onera, de quibus hic, præstentur, an per ciuitatis statutum derogari possit. Et si id, quatenus.*

19 *Pedagia exigi facientes, an itinera secura conseruare teneantur. Et an de robarijs & spoliationibus in suo districtu factis teneantur spoliatis.*

20 *Exactores datiorum, dum in casu illicito exigunt, an ad restitutionem teneantur.*

21 *Pedagia iusta gabellas, & huiusmodi fraudantes, an peccent, & an ad restitutionem teneantur. Et quid de fraudantibus iniusta. num.23.*

22 *Statutum superioris omne, ligans ad pœnam, & ad culpam quoque ligat.*

24 *Damnificatus à principe iniustè,suúmque recipere ab eo non valent,an sibi in non soluendis gabellis etiam iustis satisfacere possit,quanquam id redemptoribus earum noxium sit.*

25 *Pœnæ illæ immanes, quæ nonnunquam ob fraudatas gabellas ponuntur,an licitè exigantur.*

26 *Fisco an omnia applicanda sint, cùm res licitæ simul & illicitæ delatæ deprehenduntur. Et quid si res illicitæ antequam ad locum,quem egredi non licet, peruenerint, deprehendantur, an publicationi obnoxiæ sint.num.seq.*

28 *Vectigal aut passagiū conducens sub annua pensione, an ob bella, vel morbos superuenientes remissionē promereatur. Et quid in simplici locatione,sterilitate superueniente.Item quid in emphyteusi.*

29 *Confessores circa ea, quæ suprà dicta sunt, qualiter se habere debeant.*

1 GABELLA * rursus tertiò & generaliter exactio sub se continet guidagia, duanas, & gabellas propriè dictas,necnon pedagia,quæ licet differāt à prædictis,habent tamen eadem rationem tractandi,quia eodem modo sunt licita & illicita,sicut prædictæ,& quæ de illis dicuntur,etiā verificantur in istis regulariter. ¶ Primò verò quæritur, quis possit imponere pedagia,guidagia,& salinaria? Et dico,quòd in cap.super quibusdam.de verb.signific. sic dicitur:Duximus declarandum,illa esse pedagia,guidagia,salinaria interdicta,quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateranensis concilij largitione concessa, vel ex antiqua consuetudine à tempore, cuius non extat memo-
2 ria,introducta. Ex * quibus patet, vt not.in d.c.super quibusdam, quòd quatuor possunt hæc imponere. ¶ Primò Princeps,seu Imperator,& non ciuitas, scilicet sine licētia principis.C.noua vectig.institui nō pos.l.ij.& iij.Et dicitur hic Princeps,id est,Imperator,secundùm Archid.Et secundum eum,hoc potest Papa, maximè in terris ecclesiæ, quia & ipse dicitur princeps.xiiij.q.iiij. ¶ Secundò,hoc possunt reges, quod quidam intelligūt de Rege Romanorum, qui scilicet electus est,sed non coronatus in Imperatorem,quo tempore non appellatur Imperator,sed Rex Romanorum. Et hoc sensit Host.& hoc videtur sequi Sum.Ange.contra Rosel. & facit text.in l.vectigalia.ff.de public. Et re vera, iste videtur fuisse sensus dicti cap. super quibusdam, cùm dicit,Imperatorum vel Regum:tamen idem Host.dicit,q̃ Rex Franciæ in hoc habet eandem potestatem per priuilegium:extrà,qui fil.sint legit.c.per venerabilem.Innocen. autem super d.c.super quibusdam, dicit simpliciter, reges posse imponere noua pedagia, licèt peccent sine causa facientes,quod hodie de facto videmus.Et tenet Pan.in c.innouamus.de censi.dicens,q̃ hodie reges inferiores præscripserunt in suis regnis iura Imperatorum, quo casu possent prædicta exercere, vt Imperator. Et sic hodie etiam videmus,

mus, ꝙ quædã communitates vel ciuitates Italiæ, ex quo post pacem factam Constantię habent merũ & mistũ imperiũ, obtinuerũt de facto vt imponere possint ista pedagia, vt not. Io. Andr. & Pan. in d. c. super quibusdã, non sufficit tamen consensus vnius partis ciuitatis, sed requiritur consensus partis maioris, prẽsertim eorum: quos tangit, secundùm domi. Gaspar. Calde. in ca. fi de maio. & obe. facit. l. in concedendo. ff. de aqua. plu. arcen. regula, quod oẽs tangit, &c. de reg. iur. lib. vj. & sic tene, si est cõsuetum hoc à tempore, cuius initij non sit memoria. Et licèt Bart. in d. l. vectigalia videatur contrarius, vbi per illam legem dicit, ꝙ fraudans gabellam sine permissũ principis impositam, non tenetur Deo, neque mundo, quia est extortio in forensibus, licèt nõ in ciuibus, qui possent sibiipsis grauamen imponere; tamen idem in l. si publicanus. eo. ti. tenet expresse, ꝙ ex actio vectigaliũ præscribitur tẽpore, cuius non extat memoria, allegans ad hoc dictum. c. super quibusdam. ¶ Tertiò, hoc possunt hi, quibus à Lateranẽsi cõcilio concessum est. Ex * quo infert Pan. quòd concilium generale habet iura principis. Pro hoc facit, quia in cõcilio generali præest Papa: vnde dicit ibi Io. And. quòd ille text. non excludit concessionem solius Papæ, quia si cõcilium habet hanc potestatem, ergo & Papa, à quo robur & potestatem concilium accipit: vt not. in cap. significasti. de elect. ¶ Quartò, hi, qui hoc habent ex cõsuetudine, de qua non extat memoria in contrarium, & huiusmodi consuetudo habet vim tituli quando datur capacitas possidendi
4 aliàs secus. Ex quo infert Panor. * ꝙ reseruata principi insignum specialis priuilegij, acquiri possunt consuetudine tanti temporis, de cuius initio non est memoria. Ex quo etiam infert quòd domini inferiores, & ciuitates præscribere possent potestatem legitimandi, & restituendi famæ, & creandi tabelliones. & huiusmodi, quę sunt principi reseruata, si subest tantum tempus de quo in d. c. super qui-
5 busdam ex quo capi. prędicta eliciuntur. Aduertenda * tamen sunt quædam. ¶ Primum, ꝙ aliud est prædicta nouiter imponere quod aliis à prædictis non licet: aliud antiquitus imposita nouiter exigere, quod licet cuilibet, ꝙ nouiter acquirit dominiũ iuste, siue sit vnus, siue cõmunitas: sicut si domini Pisarum se iustè, vt dicitur, à dominio Florentinorũ liberarũt, licitè exigunt antiquas gabellas, imò fortè licitè nouas imponunt ex causa rationabili, vt multi volũt, etiam si ante suam seruitutẽ hoc nõ præscripserant, quia ex quo hodie Imperium in Italia non dat auxilium,
6 videtur, quod etiam nõ debeat dare leges. ¶ * Secundùm, ꝙ noua guidagia vel pedagia sicut imponũtur illicitè, ita & exiguntur, vt patebit, & dicuntur noua, si imposita sunt à tẽpore de cuius initio extat memoria, aliter dicũtur antiqua, & sunt iusta. quia præsumũtur iustè imposita. ¶ Tertium, ꝙ priuatus locans operas suas ad guidandum per regionem, aut transeundum vadum, vbi dominus nõ prouidit, licitè capit nouum guidagium: vel pedagium, secundùm mentem Ioan. And. in d. c. super quibusdã quia locat operas suas, secus de his, qui ad prædicta tenẽtur, vt domi-
7 ni. ¶ * Quartum, quòd imponentes noua pedagia. vel augẽtes antiqua sine dicta authoritate. vel exigẽtes iniusta, tenẽtur ad restitutionem spoliatis, vel hæredibus eorũ, aut pauperibus si prædictos ignorant. xiiij. q. vj. si res. & hodie per processum curiæ sunt omnes excõmunicati excõmunicatione Papali, vt suprà Excommunicatio. vij. excõmunicatione xix. De ementibus autẽ datia à principibus vel
8 communitatibus. j. §. vij. ¶ * Secũdò quæritur, quid requiratur, vt prædicta iustè imponãtur? Et dico quantũ ex doctoribus & principiis moralis philosophiæ colligitur, requiri quatuor. ¶ Primò, vt imponantur ab habente potestatem: aliàs imponentes sunt excommunicandi. de censib. innouamus, imò sunt excõmunicati per processum curiæ, & secundùm iura ciuilia exilio perpetuo condemnandi. C. nou. vectig. instit. non pos. l. vlt. ¶ Secundò, vt imponantur propter iustam causam finalẽ, alioquin secundùm Ray. est rapina. Et hmõi causæ sunt publicæ necessitates, quas Bart. in l. C. de vect. appellat stipendia, pontes, publicas domos, defensionem stratæ, & huiusmodi, & facit c. si quis Romipetas. xiiij. q. iij. iuncto c. innouam⁹, de treu. & pa. & c. venit, & cap. cum Apostolus, de censib. & l. vectigalia. ff. de pub. ¶ Tertiò, vt imponantur circa iustam causam materialem, puta circa psonas non ecclesiasticas, de quo j. §. iiij. & circa aliquas res determinatas, vt j. §. v. ¶ Quartò, vt imponantur secundùm debitam causam formalem, proportionaliter ad causam finalẽ, siue quantũ necessitas requirit, & non ad explendam luporum ingluuiem viuentium ex raptu, & secundùm quod subditorum & negotiorũ facultas patitur.
9 ¶ * Tertiò quæritur, quid requiratur vt iustè exigantur? Et dico, vt ex Rayniriano & Archidiacono, & aliis Doctoribus colligitur, ꝙ requiruntur tria. ¶ Primò, vt tale onus sit vel probabiliter credatur esse impositũ ab aliis, qui potuerunt, si est antiquum. ¶ Secundò, vt sit, vel credatur impositum esse iustè, eo modo quo dictum est §. priori, si est antiquum. Dicit tamen Host. quòd si à principe concedatur, etiam causa non expressa, vel si consuetudo hoc approbet cuius non erat memoria, sine scrupulo potest recipi. Si verò sit nouum, non sufficit dicta credulitas, sed requiritur scientia. Cuius ratio est, quia in c. quanquã. de censib. lib. 6. dicitur, ꝙ exactiones pedagiorũ tam in iure canonico quã ciuili regulariter sunt damnatæ, & glos. in verb. canonico. dicit vt c. super quibusdam, de verb. signif. & in verb. ciuili, dicit vt C. no. vect. instit. non posse. & cõsequenter ille textus intelligitur de nouis vectigalibus, de quibus loquuntur dicta iura, & ideo cautè loquitur dum dicit, regulariter, nõ generaliter, quia omnis regula patitur exceptionem. Vnde pedagia noua nisi probentur legitimè imposita, prẽsumere debemus iniusta, ex d. c. quanquam, & sic noua pedagia vel noua antiquorũ augmenta nullus licitè exigit, aut necessariò soluit, nisi constet ea esse iusta, licèt subditus, qui ea cogitur exigere, excusetur in dubio. vt dicetur. ¶ Tertiò, vt exigens faciat illud propter quod institutũ est, siue sit nouum, siue antiquum, licèt tunc non faciat fortè expensas: quia scilicet non oportet. Si verò aliquod horum defuerit,
10 iniustè exigitur. Pro * quorum omnium notitia sciendum est, quod Archid. sic distinguit, huiuscemodi onera aut accipiuntur à personis ecclesiasticis, & hoc licet quantùm ad ea, quæ deferunt causa negotiationis, vt not. Archi. per arg. à contrariis, de censi. quanquam, lib. 6. De quo tamen vide singularia, s̃. Excommunicatio. viij. excommunicat. xxj. & quantùm ad mercimonia aliena, quæ deferũt nomine suo, dicentes esse sua. Pro aliis autẽ rebus, siue suis, siue ecclesiarum suarũ, non potest hæc ab eis exigere princeps secularis, secundùm Host. Recipiendo autẽ per se, vel per aliũ, est raptor obnoxius restitutioni, & excommunicatus, de censib. quanquam, lib. 6. Et si est collegiũ, est interdictũ, vt ibi, ipsæ verò personæ ecclesiasticæ hęc occultando per se, vel alios non peccant, modo à mendaciis & à scandalo caueant. Aut exiguntur à laicis, & tunc subdistinguendũ est, scilicet an pro mercimoniis, aut ꝙ aliis rebus ad vsum deputatis. Et quidẽ si pro mercimoniis, aut est nouum, & non licet exigere, nisi certum sit, institutũ esse à principe, adde vel

vel habente iura Principis, propter imminẽtem necessitatem: alias exactor est raptor, & restitutioni necessariæ obnoxias, & excõicatus, secũdùm Ray. Si verò sit nouum institutum à principe iusta causa, vel antiquum institutum ab his qui potuerunt instituere, vel creditum institutum esse à talibus, quod rationabiliter credi potest, quãdo non extat memoria in contrarium, tunc si est, vel creditur iusta de causa impositum, & recipiens facit illud propter quod est impositum, sine conscientiæ scrupulo recipitur, secundùm Ray. etiam si tunc non faceret expensas, paratus facere si oporteret, ad tenendam patriam securam. Probantur hæc omnia. xxiiij. q. iij. si quis Romipetas. & xij. q. ij. c. vobis autem. extr. de cẽsi. peruenit. de treu. & pa. innouamus. ff. de publ. & vectigal. l. vectigalia. ff. locat. l. ex conducto. Si vero non sit institutum à principe, vel nõ faciat id, propter quod institutum est, faciendo quod in se est, secundũ Ray. licitè non recipitur, & tenetur restituere spoliatis, vel pauperibus, si alios ignorat, secundũ Host. tamen non tenetur restituere pedagium, nisi constaret, ꝙ hac de causa institutum esset: tamen si recipiens non defendit soluentem in rebus & persona, vt potest: tenetur ad satisfactionẽ plenariam xxiij. q. ij. dominus. & q. v. administratores. hæc ex Arch. Adde autem, ꝙ si exigit quis à clericis pro rebus ad vsum eorũ deputatis, illicitè exigit, vt j. §. sequen. Adde etiam, ꝙ eo casu, quo non sit id, propter quod guidagium institutũ est, secũdùm Ray. licitè negatur, secũdùm alios, debet quis iudicem adire: quod Summa Pisa. dicit tutius, sed primum est ante spoliationem, vel in eius fier, secundum verò post illam, quia non debet quis sibi reddere ius.
11 ¶ Quartò quæritur, à quibus prædicta exigenda sunt? Et dico duo. ¶ Primũ, ꝙ à Christianis principibus exigi possunt ab omnibus, exceptis clericis, ecclẽsiis, & ecclesiasticis personis à quib. qui exigit: est excõicatus, vt §. priori in prin. de quo j. Immunitas. §. vj. quod intellige nisi deferant aliqua negotiationis causa. ¶ Secũdum. Principibus Saracenis soluere tenentur huiusmodi onera Christiani transeuntes per terras eorum tempore treuge, sm Ray. sm pactum & statutũ, si ab eis defendũtur à latronibus & hmõi: & subtrahendo tenentur restituere, quia & fides hosti seruanda est. xxij. q iiij. innocens. xxiij. q. j. noli. quod quidem dictũ Verue. quantũ ad pactũ indistinctè approbatũ; quantum verò ad statutũ limitat verũ de Saracenis, qui terram suam non tenent vt violenti possessores, quantum autem ad eos qui vi occupauerũt terrã quæ aliquando fuit Christianorum, cũ sint malæ fidei possessores, non ligantur ad hęc Christiani, nisi spõte cõsenserint aliquãdo, aut se subiecerint hmõi statutis. Tempore autem guerræ, secundùm eundem Rayn. aut quocunq; tempore cum mercibus prohibitis non tenentur ad pedagia. Host. autem videtur indistinctè tenere, ꝙ ad huiusmodi non teneantur Christiani, & hoc sequitur Sũ. Ang. & Ros. quia Christiani non te-
12 nẽtur ad eorũ statuta. ¶ Quod * bene diceretur, si ista onera deberẽtur solùm ex statuto, debentur autem lege naturali, quia principes nõ debent suis stipendiis militare, statuta aũt determinãt quantitatẽ & modum soluendi. Vnde melius dicit Suppl. dictum Host. intelligendum secũdùm distinctionẽ Verue. Subdit autem Sum. Ang. ꝙ Christiani tenentur solùm ad hoc, ꝙ sustinentur in transitu per eos, quod est falsum, quia naturali iure via publica omnibus
13 est communis. ¶ Vnde * iustè Moyses intulit bellum Og regi Basan, quia transitum per viam publicam negauit, vt
14 patet Numer. xxj. ¶ Quintò * quæritur, de quibus ista exigenda sunt? Et dico, ꝙ pedagium secundum Pet. de Anch. in c. quanquam. de censi. lib. vj. soluitur quandoque solum pro transitu personæ, vt Ferrariæ: quãdoq; pro rebus, quas quis defert, non vsus sui causa. Sed intellige, ꝙ primo casu est propriè pedagium, quod soluitur non pro transitu, sed in certis locis vbi fiunt expensæ pro transitu, in casu verò secundo est propriè guidagium, vel gabella. Sed confusè vtẽdo vocabulis dico, ꝙ huiusmodi onera solui debẽt solum pro persona in loco iuste cõstituto à principe, vel solùm pro rebus quæ negotiationis, vel mercimonij cã deferuntur. C. de vectig. l. nimium. Vnde exigi non possunt pro delatis ad vsum sui, vel familiæ, nec cõsuetudo in cõtrarum valet, quia est irrationabilis, secundùm Host. & Bar. in d. c. super quibusdam. Quod verum puto, vbi princeps habere potest ex mercibus stipẽdia honesta: aliàs nõ video quin possit cõsuetudo esse rationabilis, quod etiam Arch. sentit, vt patebit statim. imò vult. l. vniuersi. C. eod. tit. quod decapitẽtur, qui de rebus ad proprium vsum, vel gratia iuris colendi, vel ad se defendẽdum emptis aut delatis pedagium exigunt, vnde in his fraudãtes nõ peccant.
15 ¶ Sed * aduerte ꝙ aliquando collecta, vel talia dicitur gabella, vel datium: & tunc de prædictis exigi potest datium à subditis, sed non à forensibus, & de hoc Arch. sic dicit summariè. ij. parte. titu. j. c. xiij. si pedagium, & gabella sumantur pro eodem. Contrarium seruatur de facto in ciuitatibus Tusciæ. i. Florentiæ, & in aliis multis, quia de om-
16 nibus prædictis exigitur gabella. ¶ Ciuitas * autem habens potestatem leges condendi, & imponendi collectas: & pedagia, quod præsumendũ est, si hoc faciat ex antiquo more, cuius memoria non extat in contrarium, videtur posse imponere solutionem dictarũ gabellarũ pro sui adiutorio, & defensione, quia per statutum ciuitatis imponuntur per modũ talliæ vel collectæ pro expensis fiendis in communitate. Licèt enim populus aliquis generalem legẽ facere nõ possit, cùm hoc sit imperatoris, vt no. Inn. & Arch. dist. ij. c. lex. põt tamen facere specialẽ, & in hoc consentit princeps. ff. de iust. & iur. l. omnes populi. & sic specialẽ collectam potest imponere pro necessitatibus suis, etsi non generalem, vt exactionem pedagiorum sine licentia principis. Imò per legem municipalem, quæ dicitur statutũ, vel apud quosdam reformatio, derogatur legi cõmuni, vt patet in materia doriũ & successionum & aliorũ. ad quod facit regula generi. de reg. iur. lib. vj etiam si gabella sit idem pedagio, vel collectę, non obstante prohibitione legis cõmunis exigendi pedagia de victualib. & hmõi, quãdo lex municipalis, vel consuetudo præscripta habeat contrariũ, quia consuetudo rationabilis, & præscripta legem tollit. de consuet. c. vlt. hæc aũt non est irrationabilis, quia omnes ciues se, & sua pro defensione patriæ debẽt exponere.
17 ¶ Vnde * huiusmodi gabellas tenentur homines soluere, aliàs est furtum: & tenentur restituere cõitati, vel ementibus eas, nisi imponerentur à dominis nõ legitimis, vel nisi fraudantes aliis impositionibus & aliis modis essent indebitè grauati nimis vltra ꝓportionẽ, aut iniustè dãnificati à dominis, vel nisi essent gabellę graues sine necessitate, & vtilitate communitatis positæ, sed ad nutriendam põpam aut auaritiam aliquorum principũ aut ciuium. hæc ex illo valde bene: ita tamen, ꝙ ista nõ exigãtur à forensibus, ta-
18 men * quia contra concessionẽ Cæsaream. s. ꝙ de victualibus huiusmodi onera non soluantur, non potest ciuitas, per statutum abrogare legem cõem in prẽiudicium tertij, etsi in præiudicium suũ quò ad particulares ciues, tã quia forẽses nõ tenẽtur cõferre ad defensionem ciuitatis, sed solum ad expẽsas viarũ, & securitatis cõseruãdæ, ad quod vbi

vbi gabella mercium non sufficeret, valeret cõsuetudo, ꝙ de victualibus etiã à forẽsibus solueretur, quia sic intendit legislator. Incolæ aũt, vt dictũ est, bene tenentur de fructibus terrarũ, quæ supponuntur ad sustinendum onera loci: vt ratio & interpres legũ cõsuetudo testatur, si qua autem emerent, pari passu ambularẽt cũ forẽsibus, nisi res emptæ obnoxiæ essent gabellæ nondũ solutæ, quia transirent cũ
19 onere suo. ¶ Sextò* quæritur, vtrũ qui faciũt exigi pedagia, teneantur itinera conseruare secura? Et dicit Bal. in lib. de cõsue. feud. ti. de his qui feud. da. possunt. in §. Abbatissa. & in tit. de pa. iur. firm. §. conuenticulis, ꝙ sic. Vnde addit, ꝙ si sunt aliquæ robariæ in eorũ curia, territorio, vel districtu ab eis possesso, vbi exigunt pedagia à trãseuntibus tenentur aut robariam restituere, aut malefactorẽ exhibere. l. ne quid. ff. de incẽ. rui. nau. Et ꝙ teneãtur ad restitutionẽ in integrum de spoliatione, intelligo verũ quãdo ex defectu eorũ venit, nõ faciendo quod facere tenentur. ar. xxiij. q. ij. dominus. & q. v. administratores. & C. de appe. l. si appellationẽ, & consentit Host. & Arch. in d. c. si quis Romipetas. n. nõ tamen tenẽtur exactum in pedagio restituere,
20 secũdùm Host. nisi vt dictũ est. Septimò* quæritur, vtrum, exactores dariorũ, vt qui ea emũt, teneantur ad restitutionem, dũ exigũt in casu illicito? Et dico, ꝙ sic, si clarè cõstet ea esse illicita: quia ad hoc præstant causam efficacem, & operantur efficaciter ad iniustam spoliationẽ. Si verò dubitatur an licita sint, vel illicita: distinguẽdũ est sicut & de milite eũte ad bellũ, quia si ad ista exigẽda à superioribus compellũtur propter bonũ obedientiæ excusantur in isto dubio. xxiij. q. j. quid culpatur, quod Host. verũ putat quando quis quantum potuit inquiuit, peritiores consuluit, & tamen semper dubius in se remãsit, alioquin tanquã ignorantiæ affectator non excusatur. Si verò non compellitur sed sponte se ingerit emẽdo, vel aliter, nõ excusatur, sicut nec stipendiarij, secũdũ Rodo. seu cognati, vel amici alicuius domini iniustè bellãtis, cũ nõ sint subditi, nec excusentur propter obedictiæ bonũ, qui peccant se discrimini exponentes in alterius preiudicium. Si autem expressè sint licita, nullus exigẽs peccat, siue subditus, siue nõ subditus.
21 ¶ Octauò* quæritur, vtrũ fraudãtes iusta pedagia, vel gabellas, & hmõi, peccent, & teneantur ad restitutionem? Et dico hîc quæri de duobus. s. restitutione, & pctõ. Quãtum ad restitutionem dicunt communiter Ray. Pis. Arch. Ros. & omnes Summistæ in tit Pedagium, & omnes doctores in d. c. innouamus. & maximè Pan. ꝙ fraudãtes iustas gabellas tenentur ad restitutionem, & etiam secũdùm Host. si princeps in institutione, earũ causam nõ expressit, etiam secundùm eum, si ille qui recipit, non facit illud pro quo præsumitur, ꝙ sint concessæ, dummodò non cõstet, ꝙ propter illud fuerant impositæ, ad pœnam autem impositam non tenentur, nisi fuerint iudicialiter condemnati, & sic cõiter transeunt doctores. Quantum verò ad peccatum sciendũ est, ꝙ secundùm Hen. de Gan. quolibet. iij. q. xxij. & quosdam alios, in statuto aliquando sunt duo præcepta, vnum. s. obligans ad culpam, aliud ad pœnam, vt cum dicitur, statuimus ne quis faciat tale quid, & qui fecerit, soluat talẽ pœnam, aliquando verò est vnũ solùm obligãs ad pœnã: puta cùm dicitur, statuimus vt qui fecerit tale quid, soluat talẽ pœnã. Igitur omnes doctores ac Sũmistæ cõiter tenent, ꝙ eo modo quo dicti fraudantes tenẽtur ad restitutionem etiam peccant Sum. verò Ang. cõtra Rosel. & Suppl. primò innititur dicto fundamento Henrici tãquã verò. secũdò dicit nõ esse pctũ fraudare gabellas, vbi exactores non laborant pro communi vtilitate. s. viarum, põtium, rerum, personarum, pro loco & tempore iuxta suum posse, & intendit etiam si non cõstet gabellas, ad hæc esse ordinatas. Tertiò dicit non esse mortale eas fraudare, vbi prædicti laborant pro loco, & tempore, quia communiter sic instituuntur. s. statuimus, ꝙ quilibet soluat talẽ gabellam sub pœna cadendi in cõmissum, si aliter inuentus fuerit, vnde illud statutum non obligat ad mortale, non obstante, ꝙ damnificentur emptores gabellarum, quia ita & sub ista conditione emunt vt vigilent: aliàs sibi imputetur Sed contra illud fundamentum est, quia potior est intentio statuẽtis, quàm verba eius, qui aũt mandat solui pœnã
22 facienti aliquid, intendit, ꝙ illud non fiat, licet forte non vtatur verbo prohibitiuo ne fiat. ¶ Vnde* omne statutũ superioris ligans ad pœnam, ligat ad culpam. j. Inobedientia. in fi. nisi aliter constet de intẽtione statuentis, quod nõ est in proposito, quia nulla lex dicit leges non ligare in foro conscietiæ, sed potius doctores dicunt oppositum, & istemet author, nisi in certis casibus, de quibus j. Lex. §. ix. Præte ea & si verum esset fundamentũ Henrici, non iuuat in proposito: tũ quia illud potest solùm esse verum in his, quæ sunt de iure positiuo merè. Solutio autẽ gabellarũ ad sustentationem principum & boni communis est de iure naturali, tum etiam quia statuta vt frequentius mandant solutionẽ gabellarũ, & pœnam non soluentibus statuunt. Contra secundũ, quia poneretur non liquidũ cõtra liquidum, cùm sit certũ eo casu, quo iste subripit gabellam: & nõ sit certũ, ꝙ sit instituta propter talẽ cãm. Contra tertiũ, quia omnis subripiens aliquod notabile proximo contra eius volũtatẽ, quod retinere non potest, mortaliter peccat, quia agit cõtra iustitiam per furtum, vel rapinam, qui aũt gabellas fraudant in isto casu restituere tenẽtur, secũdum
23 omnes doctores, & etiam secundùm iustum. ¶ Nonò* quæritur, vtrum fraudantes iniusta pedagia, vel gabellas peccent, & restituere teneantur? Et dico quantum ad restitutionẽ, ꝙ non tenentur, secundũ omnes doctores: quia stat æqualitas iustitiæ, quæ tolleretur si restitueretur: quia datiarius haberet plus debito, & alius minus Dico etiã secũdũ oẽs, ꝙ nõ peccant, nisi ratione mẽdacij, aut periurij, vel scãdali, & hmõi. vnde ratione scandali quilibet tenetur indistinctè ad pedagia soluenda, vt patet de dictis j. Scandalũ. §. iij. & iiij. Et ide quantũ ad restitutionẽ & peccatum dicendum est, quantum ad fraudantes iustas gabellas, vbi nõ sit illud, propter quod certũ est & cõstat eas instituras fore, vel vbi nimis iniustè grauantur aliis impositionibus, vel vbi ipsæ gabellæ sunt nimis graues, & cũ hoc sine necessitate. ¶ Et* similiter idẽ est, vbi quis est iniustè dãnificatus a principe, nec põt rehabere suũ: quia potest sibi satisfacere vsq; ad plenũ, nõ obstãte, ꝙ dãna inferre videtur ementibus gabellas: tũ quia eas emunt minori pretio propter similes fraudes quæ fiunt cõiter: tum quia princeps non potest illis vendere meum, est autem meum ius retinendi mihi illud quod aliàs principi deberem, si ille mihi
25 nõ deberet. ¶ Decimò* quæritur, vtrũ magnæ pœnæ, quæ aliquã imponuntur fraudãtibus gabellas, licitè exigantur? Et dicit Mon. ꝙ sic: quia huiusmodi statuta sunt facta pro cõmuni vtilitate. Vnde qui prædantur ea quæ contra bannum & contra edictum Potestatis deferuntur, restituere non tenentur, ita tamen, ꝙ huiusmodi edictum Potestas fecerit cum consilio regentium ciuitatem, & pro vtilitate communi. Nam in talibus amittenti non competit repetitio: & cõsequenter accipiens reddere nõ tenetur: quia melior est conditio possidentis, tamen quò ad Deum melius facerent reddendo, ne ex auaritia fecisse videantur.

¶ Vnde

26 ¶ Vndecimò* quæritur, vtrum omnia sint applicanda fisco cùm deprehendũtur simul res licitæ, & illicitæ delatæ, puta si quis habita licentia conducendi decem equos, conducat viginti: vl si exportabat de ciuitate victualia prohibita cũ aliis nõ prohibitis efferri? Et dicit Cyn. in l. cum proponas. C. de nau. fœn. in add. fm Moderniores, ꝙ non publicãtur res licitæ per illicitas. Nec obstat d. l. cum proponas, quia ibi non venit publicatio mercium licitarum ex consequẽtia illicitarum, sed ex consequentia delicti, cuius causa oña publicantur, & capite puniuntur: vt C. quæ res expor. non poss. per totum. Et idem tenet Bart. in l. communitatem. §. dominus. ff. de public. Vbi etiam quærit quid iuris, posito ꝙ statuto caueatur, vt repertus aliquid portare contra decretum perdat illud, & animal portans, & reperitur portare quædam licita, & quædam illicita? Et responder recurrendum esse ad distinctionem d. §. dominus. s. an dominus animalis fuerit sciens, vel ignorans. Dicit tamen in quibusdã ciuitatibus esse consuetudinem, quod cuiuscunque sit animal, perdatur, sed tamen dominus habebit regressum con-
27 tra ducentem. ¶ Duodecimo* quæritur vtrum res illicitæ delatæ deprehensæ antequam veniatur ad locum quem exire non licet, sint in casu confiscationis? Et dicit Cy. in d. l. cum proponas, quòd non: quia redire poterat, & pœni-
28 tere: vt ff. de falsis. l. qui falsam. ¶ Decimotertiò* quæritur, vtrum emens, aut conducens vectigal, aut passagium, vel huiusmodi sub annua pensione, propter bella aut morbos superuenientes mereatur remissionem pensionis? Et dicit Franciscus de Aret. consil. xiiij. quòd in simplici conductore non est dubium ꝙ sic. Sed latius nunc passum attingendo dicit, ꝙ aliquando guerra impediens conductorẽ frui frui de re locata contingit culpa locatoris, vel saltem fit ad iniuriam suam: & tunc non solum tenetur remittere mercedem, sed est obligatus ad totale interesse conductoris. l. si merces. §. culpæ. & ibi per Bart. ff. locati. & idẽ Bart. in l. cotem. §. qui maximos. ff. de publi. vbi tenet idem in venditore fructuum: qui casus est longè fortior nostro. Aliqñ verò locator vti non potest re locata propter guerram, vel inimicitias surgẽtes culpa sua, vel ad iniurias eius: & tunc non reuelatur à solutione pensionis, vt probatur in d. §. culpæ. Aliquando verò nec primo, nec secundo modo est, sed propter guerram factam ad iniuriam, vel offensam tertij: & iste est casus noster, in quo Cy. addit. in l. ex conducto. §. j. ff. loca. notabiliter distinguit: quia aut tpe rei cõductæ suberat guerra, & timor iustus in loco vbi res sita est: & tenetur conductor soluere pensionem, quia imputet sibi, qui sciens qualitatem rei, ac temporis conduxit, vt ait gloss. in l. habitatores, in fi. locati. Aut non suberat: & tunc superueniente guerra, & iusto timore hostilitatis debet fieri remissio mercedis, vt dicit textus clariùs in d. l. ex cõducto. §. si vis ibi, incursus hostium. & in l. si fundus. § fin. ff. locat. & in l. item quæritur. §. exercitu. vbi est glo. ff. eo. Et hanc distinctionem sequitur Bal. in l. si ea lege. C. de vsu. Et idem tenet Bart. in disputatione quę incipit, publicanus quidam. Vbi concludit, ꝙ quando quis emit vel conducit vectigal pro annua pensione: quia ista est locatio, quocũque nomine baptizetur, propter guerram debebit fieri remissio, si ex tali guerra impeditur conductor frui re locata, quod erat in casu nostro, si conductor probauit incursiones hostium, & prædas factas in dictis locis: vel ꝙ loca sint ita vicina hostibus, vt verisimile sit, ea hostes inuasuros. Hic est enim iustus timor, de quo loquitẽ d. l. habitatores. Et hoc procedit sine dubio in omni simplici locatione, quoniam pp sterilitatem, & non pp emptionẽ fructuum in locatione remissio fit mercedis. vt l. si vno. ff. locati. Sed in emphyteusi, in qua nõ fit remissio pp sterilitatem, sed propter rei totus aut maioris partis eius deperditionem, esset dubitandi ratio maior, & tamen, in emphyteusi communiter idem tenent doct. ꝙ emphyteuta est impeditus bello, nisi quando soluit aliquid minimum solùm in recognitionem dominij, vt s. Emphyteusis. §. j. ¶ Deci-
29 moquartò* quæritur, qualiter circa huiusmodi se debeant habere cõfessores? Et dico, quòd vbi certi sunt de iustitia, non oportet dare doctrinam, in dubio verò ante factum semper prohibeant fraudationem gabellarum, ne fraudãtes exponant discrimini. Post factum autem non debent cogere ad restituendum: tum quia in pari causa turpitudinis potior est conditio possidentis, tum quia exponerẽt se periculo surripiendi ab isto, quod suum est: tum est in ad hoc hortari.

Rursus de Gabellis, & Exactionibus quartò, quòd ad talias, & huiusmodi.

1 *Gabella multa sub se verbo differentia, re tamen eadem continet. Et inde tallia abs quo imponi possit.*
2 *Tallia ab his, de quibus proximè, quænam imponi possint.*
3 *Dominus vltra conuentionis modum, quot casibus subditis tallia indicere queat. Et quid de communitatibus quæ huiusmodi onera imponere possunt, quatenus ea imponere queant. Principes ideo instituti à Deo sunt, non vt sibi prosint solùm, sed potius vt populos subditos moderentur.*
4 *Tallia, quando ad boni communis vtilitatem esse dicatur, vel quomodo dignoscatur, an sit ex iusta causa instituta.*
5 *Tallia quando iustè exigantur. Et subinde quot modis imponi consueuerunt.*
6 *Tallias exigentes, aut subditi eas non soluentes, quonam modo ad restitutionem teneri dicantur, septem conclusionibus definit.*
7 *Domini qui nihil præter tallias percipiunt, an eas, & quas exigere possint. Et quid de dominis consuetudinem allegantibus, qui à subditis de mobilibus quicquid velint, accipiunt, ac expoliant, præsertim cùm eos ad alium dominum transire velle suspicantur.*
8 *Prælati qui pro eo, quod aliquid legato, aliisve maioribus impendunt à subdito amplius exigunt, quàm impenderint, qualiter & ad quid teneantur.*
Talliarum immunitas, num alicui concedi possit.
10 *Dominus, an tallias, & cæteras huiusmodi exactiones vendere possit.*

1 GABELLA* rursus quartò, & generaliter exactio, sub se continet tallia, collectas, præstantias, impositiones, & hmõi, quæ nomine quidem diuersa sunt, re verò eadẽ. ¶ Primò ergo quæritẽ, à quo possit tallia imponi? Et dico, vt ex Rich. ij. dist. xliiij. q. iij. art. j. colligitur, ꝙ princeps solus potest talliam nouiter imponere pp boni communis promotione, aut defensione compensata subditorũ qualitate, & quantitate, quando eius facultates ad hoc non sufficiũt. ff. de publ. & vect. l. vectigalia. similiter rex superiorem non recognoscens, & alij qui iura Imperij prescripserunt, quia solus Princeps, aut qui præscripsit iura Imperij, potest super talliis, & exactionibus leges condere, vel concedere priuilegia. C. de vacati. l. vnica & ff. de iur. immu. l. semper. §. fin. alij autem, licèt hoc sibi vsurpent, errant, vt pater per id, quod legitẽ & notatur in c. per venerabilẽ, qui filij sint legiti. & c. sanè, de priuil. & not. Bart. in l. infamẽ, in fi. ff. de publ. iud. & in l. hostes. ff. de capt. & in l. si publicanus. §. in omnibus vectigalibus. ff de public. Alij ergo hoc non possunt, nisi per legem, vel senatusconsultum, vl constitutionem principis eis concedatur. d. l. vnic. vel per concessionem à principe ex causa, & specialiter impetra-

tam.C.de superindi.l.vnica.lib.x.& no. Archi.in cap.si quis Romipetas. xviiij. q.iij.vel per consuetudinem diuitiã nõ violenter,sed sponte ab omnibus communiter approbatã. C.de cano largi.tit.l.precepit.& C.de aur.coronat.l.vna.in fi.lib.x.quę nihilominus cõsuetudo sit talis,de cuius initio memoria nõ extet:vt in c.super quibusdam.de verb.signif. Adde tu, vel per concessionem Lateranensis concilij habeant,ꝙ possint instituere pedagia:vt in d.c.sup quibusdã, quia hoc fortius est,cum oẽs liget, quàm concederet talliam, quæ ligat solùm incolas regionis:vt dictũ est in tit.
2 priore.§.v.¶ Secundò * quæritur, quæ taliæ à prædictis possint imponi? Et dicit Ray. ꝙ illam talliam potest dominus imponere,vel exigere,de qua secum,aut cum suis antecessoribus conuenerunt subditi bona fide,& sponte:sicut fieri solet causa mansi aut villæ,quando nouiter concedunt, ꝙ aliquid datur, vel promittitur annuus census, & hmõi: quia in rei suę traditione quisque,quam vult legem potest imponere,de cond.app.verum. xviij.q.ij. Eleutherius nec scienti,& volenti infertur dolus C de transact. cum donationes, & pacta custodiri debent. de pact. Antigonus. Si tamen in instrumento positum est indistinctè, ꝙ soluet quæstam, vel talliam:intelligitur,ꝙ dñs debet eam moderari inspectis conditionibus,de censibus,cum apostolus.in fi.x.q.iij.c.vlt.Imò ſm Veruec.si dicatur,ꝙ talliam domin⁹ ſm libitum suum possit imponere : nihilominus ad arbi-
3 trium boni moderanda est. * Adde autem ex S.Thom.ad ducis.Braban. ꝙ potest dominus talliam imponere, etiam vltra conuentionem in duobus casibus. Primò.ſ. quando regulariter reditus eius non sufficiunt ad regimen boni communis, & decentem statum. Secundo quando etiam non sufficiunt ex noua causa emergente. Dicit enim quòd principes sunt à Deo instituti, non vt quærant propria lucra,sed communem vtilitatem populorũ:vnde sunt eis reditus instituti,vt his viuentes cessent à spoliatione. Cõtingit autem eos non habere sufficientes reditus ad custodiẽdam terram,& expedienda illa,quæ illis rationabiliter imminent:quo casu iustum est subditos exhibere,vnde possit communis vtilitas procurari:vnde alicubi ex antiqua consuetudine domini talliam subditis imponunt:quæ si nõ sit immoderata,exigi potest absque peccato : quia nemo militat suis stipendiis, ſm Apostolum. Vnde ipsi militantes communitati, de communibus bonis viuere debent, vel per reditus deputatos:vel si huiusmodi defuerint,aut si fuerint insufficientes, qui sunt deputati per ea quæ à singulis colliguntur. Et similis rõ videtur esse,si quis casus nouiter emergat: in quo oporteat multa expendere pro vtilitate communi,vel honesto statu principis conseruando, ad ꝙ proprij reditus non sufficiunt, vel exactiones consuetæ, puta,si hostes terram inuadant, vel similis casus emergat: quia tũc præter consuetam exactionem possent principes aliquid exigere pro vtilitate communi hæc ex illo,de quibus ſ.diffuse Dominium.§. v. Adde ẽt, ꝙ communitates, quæ hmõi onera possunt imponere, licite imponũt talliam talem,qualem exigit communis vtilitas, & subditi possunt exhibere,vt colligitur ex Rayn.& Arch. non autem vltrà, quàm requirat commune bonum,vel subditi reddere pos-
4 sunt.¶ Tertiò * quæritur. quando talia dicatur esse ad vtilitatem boni communis, vel cognoscatur, ꝙ sit ex iusta cã instituta? Et quantum ad primum dico, ꝙ dupliciter, ſm Richard.vbi ſ.est ad bonum commune,primò directè qñ imponitur pro defensione fidei aut regni,vel pro refectione pontium,viarum,& huiusmodi secundò verò indirectè, puta,quando frater,domini,aut filius est captiuus, aut aliqua terra capta, quia sic in subditorum bonum tallia redundat,cum rex potentior reddatur, vel quum maritat filiam,vel huiusmodi,& de his ſ. Dominium.§.v. Addit tamen idem primò vbi suprà,ꝙ expedito negotio si facultates regis superabundant,& aliqua communitas nimis grauatur debet ei subuenire,sicut caput membris. Addit secũdò in iij.quolibet.qõ. xxviij. ꝙ licèt non debeat subditos dominus talliare,qñ sufficiunt propriæ facultates, non tũ dicendæ sunt sufficere, quando non potest se defendere, aut procurare commune bonum,nisi se ita depauperet, ꝙ nihil sibi remaneat in thesauro,quo se iuuare posset,si iterum intra breue tps ab aduersariis inuaderetur, maximè si multos habet insidiatores,quia tali necessarius est thesaurus,eo ꝙ aduersarij hoc scientes magis illum timent, & magis pacificè viuit, licèt melius esset hominum amorem quàm argentũ,vel aurũ thesaurizare.Quantùm verò ad secũdùm,ſm Veruec. tallia sciri potest ex iusta causa imposita per instrumenta confecta, vel si ita seruatum est à tpe, de quo non extat memoria, quia tunc præsumitur iusta causa.arg.xij. dist.illa, nisi sit violenta præsumptio in cõtrariũ,sicut de præscriptione infrà suo loco dicetur.§.iiij.
5 ¶ Quartò * quæritur, quando iustè exigantur? Et dico ꝙ Arch.de tallis loquens sic distinguit, Grauamina,quæ diuersis nominibus nuncupantur, aut imponuntur personis ecclesiasticis,vt clericis,religiosis,& hmõi,& sic sunt rapinæ,nisi interueniat autoritas sedis apostolicæ, & sunt excommunicati exigentes, vel recipientes,& imponẽtes, nisi admoniti cessauerint,de immu.eccl.c.aduersus, & de cens. c.quanquam.lib.6.Et hoc intellige etiam rõne domorum, possessionum,vel prædiorum.de immu.eccl.quia nõnnulli.li.6. nisi prædia fuissent prius dictis exactionibus subiecta, qa tunc ad ecclesiam transeunt cum onere suo. ſ si illud erat perpetuum, immobile, & certum, de quo j. Immunitas.j.§.pen part.iij. Aut imponuntur laicis, & tũc imponuntur à non habentibus legitimum dominium,& sunt rapinæ.Aut ab habentibus dominium legitimum, & tunc aut pro iniustis causis puta, pro faciendis, vel nutriendis bellis iniustis,manifestè,vel ad ludum, aut pompam vltra decentiam status,aut prodigè conuiuandũ,& hmõi,& tũc hmõi collectæ sunt rapinæ.Aut pro causis iustis,& tũc iterum pro maiori declaratione distinguẽdũ est: nam aut populus,à quo exigitur,regitur per vnũ, &sic licitè talliã imponit eo modo,quo dictum est eum posse imponere.§.ij.ſ. ex pacto,ex consuetudine, ex insufficientia redituũ regulariter,vel ex noua causa. Aut regitur per plures,& tũc tribus modis tallia consueuit imponi,vt dictum est ſ.Gabella.j.§.ij.Primò sic, vt deputati taxent ſm quod vnimquẽq; sciunt habere in bonis.Secũdò,vt taxent ſm quod vnumquemq; habere credũt. Tertiò per schedulas, vt ibi patet. Qũo aũt sit ibi iustitia,dicet.§.seq.vbi de restitutiõe agetur.
6 ¶ Quintò * quæritur circa tallias, qũo teneatur quis ad restituionem,tam ex parte agentium,quàm patientium. Et ex doctrina Archid.dico multa.¶ Primum.Quoties talliæ exigũtur illicitæ per coactionem ad restitutionem, tenent exigentes ad hoc,siue exigantur directè,siue indirectè:puta non ministrando iustitiam, vel non defendendo subditos,vel insinuando se aliquid velle,exacti aũt non soluendo,siue occultando bona nõ peccant,nec restituere tenẽt, modo caueant à periuriis,mendaciis,& scãdalo, si inde ex non soluendo contingerent,arg.xj.q.iij.inter cætera Eo tñ casu quo illicitè quis exigit rõne finis,puta,ad luxuriã, vel pompam,non tenet restituere, si ea tñ exigeret, quæ aliàs debita sunt statuto, vel antiqua rationabili consuetudine, licèt

licè malè expendantur. Similiter si subditi sponte hæc soluerent: qa scienti, & consentienti non fit iniuria neq; dol⁹. de reg.iur.li.6.Eo ẽt casu quo qd illicitè exigit ratione iniusti dominij tenet ad restitutionem deductis expensis factis in vtilitatem eorũ à quibus exegerunt.¶ Secũdũ.Quoties tallię licitè exigunt,toties subditi illicitè eas defraudãt occultando bona sua vel aliter,& restituere tenent his, q damna passi sunt,siue sint communitas,siue ciues, aut pauperibus,si isti ignorant.Aliqua tamen circa hoc specialiter dicent in sequentib.¶ Tertium. Quando talliæ exiguntur per plures primo modo.ſ. vbi deputati exigunt quantum sciunt subditos habere proportionaliter, qui ex certa scientia propter odium vel aliud imponit alicui vltra ratã eorũ quæ inuentus est habere raptor,& tenet de illo pluri,si effectus est sequutus,non aũt si non sequit,licet peccet moraliter.ar.xxij.q.v.qui periurare Et si omnes vel maior pars in tali iniusta impositione conueniunt, qlibet grauans tenet in solidum de damno illato.de iniu.& dam.da.si culpa. Si aũt minus debito imponunt scienter, vel ẽt ex dissimulatione vel negligentia notabili,non queruntur diligenter de quantitate substantiæ eorum quibus imponit, peccant mortaliter,sed communitati qdem non tenent, qa etsi semel non exigit necessaria,iterũ talliam imponent, sed nec ei,q indebitè alleuiatus est : quinimò potius ipse tenet illis in eo ꝙ satisfacerent pro eo, vnde magis tenent his, qbus iterũ vel pluries imponitur. Verũ quia difficile est inuenire quibus,& quantum teneantur: vt dicendum, ſm Arch. ꝙ ad arbitrium boni viri pauperib⁹ erogent, præcipuè his qui sunt de numero nimis aggrauatorũ. Si aũt debite tallient vel imponant:ciues bona mobilia vel immobilia occultantes aut fingentes ea minus valere,aut se habere debita,vt eis minus imponat,sunt fures,& tenent cõitati, nisi probabiliter scirent,quasi omnes similiter bonorũ suorum partem occultare,quo casu, ſm eundem, vident excusari: quia ex manifestatione nimis grauarent.¶ Quartũ.Quando verò exiguntur talliæ per plures secundo modo. ſ. vbi deputati exigunt quantũ credunt subditos habere proportionaliter,tunc si ex certa scientia alicui plus debito imponũt vt aggrauent illum, vel alium alleuient, peccant mortaliter,& omnes hoc facientes tenent læsis de damno. ar. de iniu.& dam.da.cap.si culpa.Si verò hoc faciunt ex errore probabili, vident ſm Archi.excusari à peccato & obligatione satisfaciendi,modò non mouẽantur leuib⁹ probationibus & rumoribus ac suspicionibus hominũ pręcipuè maleuolorum:sed probabilibus & vrgentibus rationibus facta debita diligentia,aliàs.ſ.grauando ex ignorãtia crassa tenerent.d.c.si culpa. in qua etiã fama & conuersatio eius, cui imponitur,consideranda sunt : quæ si ſm communem opin.sunt laudabilia,tutius est illi credere, quàm propria opinione mouẽri,qa humanum iudicium sæpè fallitur,de sen.excomm.à nobis.¶ Quintum. Qñ verò exiguntur talliæ per plures tertio modo, vt ſ. deputati per schedulas imponant, si post sufficientem diligentiam bona fide imponunt,quantum credunt deberi,excusantur à peccato, si plus imponũt.arg.xxiij.q.v.de occidendis,sed si intendunt notabiliter alios grauare, & se ac suos amicos alleuiare, mortaliter peccant in singulis impositionibus talibus singulorum hominũ.d.c si culpa.Et si omnes in hoc cõueniũt contradicentes sibi, quilibet tenet læsis in solidũ de communi dãno & interesse,nisi posteà exaggrauerent,vt patet per dicta Beati Tho.& aliorum in iiij.dist.xv. de cooperãtibus ad rapinam & damnum. Si verò quilibet seorsum sic imponit, difficile est scire qs ex sic imponentibus teneat, solũ. Decimo * quærit, vtrum dñs vendere possit tallias & cùm bene scire nõ possit quæ sit maior vel minor schedula,quæ obiicitur, vel media quæ operatur : obligari tñ vt, ſm Arch. siue operetur eorum scriptura,siue non,propter affectum intentionis cum opere subsecuto,arg.de big.debitum, tum etiam quia illi aliquo modo cooperantur & assentiunt damno. ij.q.j. notum, tum etiam quia in dubio via tutior est eligenda, de ſpon.iuuenis. Qui verò imponit vt sibi vt, post diligentiam in nullo teneri vt, siue operet sua scriptura,siue non.Qui autem manus debito imponũt, tenentur inde nimis grauatis,nisi fortè ideo facerent,quia nimis alias fuerant grauati. Et si in aggrauatione aut alleuiatione iniusta valde incertum est quantũ inde sequat damnum,tenentur ad arbitrium boni viri, vel saltem ad petẽdam remissione à lęsis, si sponte haberi potest. Occultantes verò bona merito de nimia aggrauatione dubitãtes, videntur posse excusari, ſm eundem, ex quo cum multa iniustitia imponuntur: semper tamen vitando mendacia. xxij.quæst.iij.c.j. ¶ Sextum. Quia verò publicatis talliis multæ reperiuntur enormes,& sequuntur multæ querelæ rationabiliter eligunt exgrauatores,de quibus idem multa dicit secunda parte,tit.j.c.xiij.§.vj.quæ omnia patent ex
7 dictis.¶ Sextò * quæritur. quid de quibusdam dominis qui nihil percipiunt nisi tallias ? Et dico ſm Rayn. quod si talia est antiqua, & creditur probabiliter ex iusta causa imposita, exigi potest, ita tamen ꝙ ipse dominus impleat si quid ex illa cã implere tenetur. Si verò est noua & iusta causa nescitur,non debet exigere,& si receperit, debet restituere.xiiij.quęstio.6.si res.& concordant Vltramontani. ¶ Septimo quærit,quid de dominis, qui allegantes cõsuetudinem accipiũt à subditis de mobilibus suis quicquid volunt, & præcipuè expoliant eos qñ suspicantur ꝙ transire velint ad alium? Et dicit Monaldus, ꝙ si certum est tale onus à principio sine fraude & malitia fuisse impositum, tolerari possunt.Si verò non est certum, aut non verisimiliter hoc creditur, restituere tenentur, in dubio tamen ex quo ab ecclesia tolerantur, non esset absolutio deneganda simpliciter,sed cum dubitatione præstanda.Et concordant Veruec. & Vltramontani, q etiam dicit, ꝙ res eorum qui merè sunt seruij,sunt dominorũ, peccat tamen dñs si nimis seruum grauet, licet restituere non teneat. ¶ Octauò
8 quærit, * qd de prælatis,qui pro eo ꝙ impendunt aliqd legato,vel aliis maioribus, à subditis plus exigũt,quam impenderũt? Et dico ꝙ tenent extorta restituere,& de suo tãtũdem pauperib⁹ erogare, & superior, cui de hoc querela fit,negligens fuerit, canonicæ subiaceat vltioni.de im-
9 munitate ecclesiarũ.c.qa plerique. ¶ Nonò * quærit, vtrum alicui concedi possit immunitas talliarũ? Et dicit Pa. in ca. peruenit,de immunitate ecclesiarũ, ꝙ sic à principe, & ex proprio motu : non aũt ad preces, nisi ponat in priuilegio clausula,non obstante.l.fin.C.si contra ius vel publicã vtilitatem,qa cũ sit contra publicam vtilitatem,oportet,de ea fieri mentionem,vt notat Bart.in l.vacuatis.C.de decurionib.lib.x.& in d l finali,& facit c.ex parte,de capellis monachorũ.Ab inferioribⁿ aũt aliis concedi potest, sed communitas grauari non debet,sed summa minuet,puta si dabant centũ,& vnus eximit q dat decem,non præstabit cõmunitas nisi xc. alias in præiudiciũ communitatis concedere non possunt. Similiter præfati inferiores & communitates concedere possent non subditis suis immunitatem hanc,licèt non habeant iura Imperij,vt veniant ad habitãdũ in eorũ terris,sicut quotidie fit med cis, doctoribus & hmõi,sed non tam subditis, nisi in præiudiciũ cõcedentis.

alias exactiones? Et scripsit S.Tho.ad ducissam Brabant.q̃ cum suis officialibus nihil cõmitteret nisi temporalis officij potestatem, licebat ei huiusmodi officia vendere, dum tamen venderentur his qui ad ea præsumerentur vtiles,& non tanto pretio quin recuperare possent sine grauamine subditorum. Sed tamen, inquit, talis venditio non videtur expedire:quia habiliores, & meliores emere illa nequeunt propter paupertatẽ, aut nolũt,quia nõ ambiũt:& cõsequenter vt in pluribus ea emunt, qui sunt peiores, & subditorũ oppressores. Vnde magis expedit, vt ad illa boni & idonei eligantur,& si necesse fuerit,cõpellantur:quia per illorum bonitatem, & industriã magis accrescit dominis & subditis:quã de prædicta venditione.hæc ex illo. Supple. autem dicit clarum esse,q̃ prohibita sit officiorũ venditio.C.ad l. Iuliam repet.l.fin. sed cùm illa l.videatur contraria.l.j.ff.de pol.glos.soluit,quia pro his non potest dari pecunia secretè, publicè verò secus,& de hoc s̃.Dignitas.§.iiij.

RVRSVS DE GABELLIS ET EXactionibus v. quò ad angarias & munera.

1 *Gabella sub munere quomodo continetur.*
2 *Munus prout est de genere doni quotuplex est.*
3 *Muneribus à manu,ab obsequio,& lingua,num,ad fidem aut religionem pertrahere liceat.*
Munera ex pacto dari non debent, vt fides recipiatur, sed dari possunt alicui, vt velit baptizari.
4 *Munus prout ad exactionem refertur, quotuplex sit.*
5 *Cæcus ad munera, num teneatur.*
Miserabiles personæ,de quibus rebus aut terris censum, aut tributum soluere teneantur.

1 GABELLA* rursus quintò & generaliter exactio sub se continet angarias & perangarias, de quibus satis s̃.Gabella primò,dictum est.§.vj.Continetur verò sub munere tertiò modo dicto,quod scilicet est illud quod necessariò subimus lege vel imperio.ff.de verb.signi.munus, secundum verò, quod munus est in genere doni per se, vel reductiuè, ad genus exactionis omnino non pertinet.

2 ¶ Primò* verò quæritur,quotuplex est munus de genere doni? Et dico,fm Greg.super illud Isa.33.ab omni munere qd̃ est triplex,scilicet à manu:& hoc est pecunia, cuius nomine intelligitur omnis res tpalis,mobilis, & immobilis.j. q.iij.per totũ.Ab obsequio,quod est seruitus indebitè.i.non ex debito impensa. Et à lingua, & istud est fauor.j.q.j.sunt nonnulli,de quibus etiam vide j̃.Simonia.§.xvj.¶ Secundò

3 * verò quæritur, vtrum liceat per munera prædicta trahere ad fidem vel religionem? Et de religione quidem j̃. Religio.ij.§.ij. De fide autem dicit Rayn. quòd sic.arg.xxiij.q. iiij.debet homo,& q.vij.c.quod autem.dist.xlv. qui syncera,& per promissiones & grauiores exactiones pensionum in princ.locationis,nõ autem post.xxiij.q.vj.iam verò.Sed Veruec.vt reor simoniã veritus limitat prædicta.q̃ nõ sunt danda munera propter fidem recipiendã ex pacto,sed dari possunt vel promitti si vellent baptizari,nisi timerent paupertatem inter Christianos. Item propter beneuolentiam captandam, vt sic facilius cõuertantur, ad quod facit j̃.Iudæus.§.vj. Sed ego dico, q̃ dari possunt indistinctè etiam ex pacto,sicut & sancti aliquando gratia fidei promiserunt sanitates, nec est de simonia periculum, quia promittens hic non accipit fidem, sed infidelis. Vtrum autem iudici liceat accipere à partibus munera j̃. Iudex. viij. ¶ Tertiò

4 * quero,quot modis accipitur vel quomodo diuiditur munus,quod est genus exactionis? Et dico, quòd est triplex, scilicet merè personale,merè reale,seu patrimoniale,& mistum, vt dictum est s̃.Gabella.j.§.vij. Personale autem est triplex, scilicet sordidum,quod consistit in vilibus officiis, vt in arena fodienda, calce coquenda, & huiusmodi.C.de excom.mune.l.maximarũ.Honestum cum honore,scilicet annexo:& talia munera appellãtur honores,in l.cui muneris.ff.de mune.& hon. & ista sunt officia vel dignitates publicæ.C.de muner.l.vnica.Et simplex solũ,quod potest dici neutrũ,quia scilicet nec honores nec vtilitatẽ habet annexam,vt est tutela,cura,& huiusmodi.ff.de excu.tut.Et in eis agnoscendis talis regula dari potest, fm Bartol.in d l. vnica.quia sicut est honor quod reputat' honor in loco,vt not.Innoc.in c.de multa.de præbend.ita illud est vile quod reputatur vile,& habet officia vilia.Siue autẽ dicta munera sint realia,siue personalia, dicũtur aliquando ordinaria,qñ scilicet habent certam & ordinariã præstationem per aliquam legem vel statutum seu longã consuetudinem.ff.de vaca.& excusa.mune.l.in honoribus. §.qui muneris publici. Aliquando extraordinaria, qñ scilicet non per legem aut statutum vel longam consuetudinem imponuntur,sed secundum dominorũ voluntatem,vt not.Bart.& patet in l. vnica.C.de vaca.pub.mun.vnde ista per accidens imponũtur. Aliquando dicuntur inducta:vt quando princeps imponit aliquod munus per legem vel statutum,quod à principio erat extraordinarium, sed nunc efficitur ordinarius. Aliquando superindicta, vt qñ super ordinarium aliquid imponit propter necessitatẽ occurrentem, facit l.vnica.C. de superindic. Quando autem hæc munera indicantur vel

5 imponantur j̃.Immunitas. §.v.partic.ij. Quartò * quærit, vtrum cæcus teneatur ad munera? Et dico, q̃ ad personales collectas cogi non debet.de cens.licet,quod Innoc.intelligit de personalibus tantum, nõ de realibus. Sed Host. intelligit generaliter de collectis quæ fiunt in terra, vt fodrum,albergariũ, & similia:quia putat quod tales personæ miserabiles debeant esse immunes etiam à realibus extraordinariis.argu.lxxxix.dist.iudicatum, non autem à realibus ordinariis. Fatetur tamen, quòd si tenent terram censualem vel tributariam,debent soluere tributũ vel censum. xvj.q.j.si quis.Sed ego puto in realib' extraordinariis standum esse arbitrio iudicis:quia ita possent esse diuites quòd facilè soluere possent: vnde tenentur ad reales ordinarias semper, ad personales nunquam, ad extraordinarias reales aliquando. Et idem est de laborante perpetuo morbo, vide Panorm.de censib.licet. De hac materia, & generaliter de exactionibus habes infrà priuilegium.§.j.& ix.& infrà immunitas.j.§.iiij.& v.

DE GENERALI.

1 *Generale cur quid dicatur. Et generalem clausulam omnia continere. Et qualiter id limitetur.*
2 *Generali,an per speciale derogetur. Et in generali mandato multa inesse,quæ tamen non intelliguntur, nisi exprimantur.*
3 *Generali locutione loquentis personam non comprehendi. Et id qualiter limitetur.*
Persona loquens quo casu à generali locutione excipiatur.

1 GENERALE* dicitur aliquid à genere,quia sit multis cõmune.Vnde generalis clausula continet omnia; & hoc nisi contraria mens appareat testatoris.ff.de penul. legata.l.qui penum, & ff.de pecul.l.qui peculij.ff.de inoffi. testa.l.si quando,in glos. quia non vr̃ quis generaliter.i.in concessione gñali concedere,qd̃ specialiter nõ est concessurus.C.quæ res pig.oblig.pos.l.j.in glos.nec etiam maiora expressis, nisi specialiter cõmittantur.ff.de procu. l.Põponius,in prin.& l.mãdato. Generali* quoque p speciale ꝓculdubio derogat'. de rescri.pastoralis. In generali ẽt mandato multa sunt,quæ nõ intelliguntur,nisi exprimantur.de offic.

3 offi.lega.c.j.in gl. * In generali etiã locutione persona loquens intelligitur excepta,de iureiur.petitio.in glos. cum concord.ibi positis.Vnde, si promisi tibi aliquid cõtra omnem hominem:contra me dare non teneor.quod vtiq; est verum regulariter. Fallit autem vbi præcessit obligatio vl pactum inducens æquitatem quandam, quæ etiam personam loquentem includat, & de hoc xxxij.q. v. de forma. Vide etiam s̃. Clausula.

GLADIVS nõ reddendus furioso effecto, etiam si qs iurasset.xxij.q.ij.ne quis arbitretur,& facit ad probãdum,quòd ex iuramento,aut voto non tenetur homo, qñ venit ad eum casum,in quo nullo modo iurasset,vel iurare non potuisset.

GLORIA vana, j̃.Vana gloria.

DE GRATIA DEI ET HOMINVM.

1 *Gratia siue ad Deum referatur,siue ad hominem,quot modis dicatur,ac quotuplex sit.*
2 *Gratia hominis in iure,quot modis assumatur.*
3 *Gratia per summum Pontificem facta, an eius morte etiam re integra expiret. Et quid de concessione alicui indulta de aliquo faciendo,si ante mortem ipsius indulgentis,& dispensantis non id fecerit.*
4 *Gratia concessa si reuocetur, an ante de ipsa reuocatione certificationem expiret.*
5 *Prælatus prædicatorum,si summi Põtificis autoritate cum fratre dispensauit,vt illegitimus prælatus fieri possit, & re integra, & Papa,& is,qui dispensauit,decesserunt, an dispensatio duret.*
6 *Potestas dispensandi generaliter concessa cum sacerdotum filijs,an si sit dispensatum cum vno,morte concedentis,quo ad alios huiusmodi potestas expiret.*
7 *Gratia immunitatis alicui ob numerum liberorum concessa, an si qui de numero perierint,desinat gratia.*
8 *Bannitus propter delictum, cuius occasione bona confiscata sunt, an si à domino in gratiam recipiatur, eo ipso ad bona sit restitutus,& culpa remissa.*

1 GRATIA* fm S.Tho.ij.ij. q.xxvj.art.j.dr̃ dupliciter. Primò acceptatio amoris,seu ad amorem: sicut dicit' quis habere gratiam meam,quia est mihi dilectus,& secũdò gratuitum donum,quod ex amore tribuitur: sicut dicimus,fac mihi gratiam istam,vel illam. Adde tertiò ex j.ij. q.cx.artic.j. quòd dicitur tertiò recompensatio pro dono, secundùm quod benefactori dicimur agere gratias, vel ei esse grati. Igitur gratia hominis tripliciter dicitur, scilicet, amor,donum,& recompensatio.Gratia verò Dei,qui,scilicet,nulli recompensare potest,cum à nullo recipiat donũ, dicitur dupliciter tantùm. Primò ipse amor æternus, seu æterna voluntas, qua homines diligit: & secundò ipsum donum,quod homini largitur, maximè quò ad animam. Et hæc secunda gratia est duplex,scilicet, gratis data, ad quam reducitur omnis effectus gratiæ talis, vt Prophetia, & similia dona;quæ stant cum peccato mortali: & gratum faciens, quæ est qualitas in essentia animæ dans esse diuinum ad quam reducuntur omnes eius effectus. Quid autẽ sit hæc gratia,& quomodo à charitate differat:& quæ pertinent ad illã, non sunt hic pertractanda,sed vide Theolo-

2 gos in ij.dist.xxvij.& xxviij.¶ Primò* verò quæritur,quot modis gratia hominis,de qua loquimur, accipiatur in iure? Et dico q̃ tribus,iuxta prædicta.Primo,scilicet,ꝓ amore:sicut in literis papalibus frequenter mentio fit de his, q̃ gratiam habent sedis apostolicæ. Secundò, pro dono aliquo:puta,concessione beneficij, seu alicuius indulgentiæ, vel autoritatis,sicut in cle.gratiæ,de rescrip.& quod habet' in regula,quod ob gratiam.lib.6.Tertiò, pro recompensatione,vt quoties de gratitudine, vel ingratitudine mentio fit.Sed intellige qñ quis ad illud beneficium faciendũ non est obligatus,quia faciens id,ad q̃ naturali rõne obligatus est,non facit gratiam,vt not.Bart.in c.j.§. hæc sacramenta. de pace iur.fir.& facit ille tex.pro eod.& l.Titius.ff. de obseq.patr. Quartò sumitur impropriè gratia pro causa finali.sicut dicitur medicina sumi gratia sanitatis,& sic sumitur

3 in c.j.de commo. ¶ Secundò*quæritur, vtrum gratia per summum pontificem facta eius morte expiret etiã re integra? Et distinguo,quia si nondum erat facta,sed fienda,re-integra morte expirat.de præb.si cui.lib.6.iuncta glo.Secꝰ si erat iam facta,& perfectè concessa:& de hoc est casus in c.si super.de offi.dele.lib.6. Vnde licet quidam distinguant dicentes expirare gratiam morte pontificis, si habet iurisdictionem annexam,& sit solo verbo concessa,non autẽ si non habet iurisdictionem,ẽt si sit solo verbo cõcessa, tamẽ Io.And.in prolog.super vj.in nouel.tenet simpliciter,q̃ nõ expirat,etiam concessa solo verbo.Et idem tenet Arch.ibidem,& est verius per cle.dudũ.de sepul. Idem dic quando Papa concedit alicui,vt dispenset cũ tali, licèt non dispensauerit ante mortem concedentis,secundùm Feder.cõs.78. Pariformiter dic de eo,cum quo dispensatum est super aliquo faciendo, quia licèt non fecerit ante mortem dispensantis,nihilominꝰ poterit facere post mortem dispẽsantis, puta,contrahere,vel ordinari.de præb.si cui.lib.6.Similiter secundùm Ioan.And. & sequitur dom. Ant.in c.ex tua. de fili. presbyt. perpetuatur autoritas dispensandi concessa alicui generaliter à Papa per viam gratiæ per vnam dispẽsationem factam in vita concedentis:secus aũt si fuisset facta per viam commissionis,quia nisi fecerit actum cõmunem dispensationis,puta,edictum commune,vel simile, sic expirat quò ad alios, cum quibus non dispensauit.* Plus

4 ẽt dico,q̃ qñ gratia concessa reuocatur, non expirat ante certificationem de reuocatione,nisi quando Papa expressè vellet sta' im non valere,fm Gem.in c.j.de concess.prẽb. lib.6.quo casu intelligo, q̃ non valeret in foro causarum saltem.*Ex his patet primò, q̃ si prælatus in ordine Præ-

5 dicatorum autoritate summi pontificis dispensauit cũ fratre,vt illegitimus posset fieri prælatus,& reintegra, id est, antequam ille frater eligeretur in prælatum, mortuus est Papa,& is,qui dispensauit,durat illa dispensatio,nec expirat mortuo Papa,& viuente magistro, de quo est casus in d.c.si cui.& c.si super, nec etiam re integra mortuo magistro propter prædicta, & quia dispensatio semel canonicè facta,ex superuenienti facto non retractatur. Casus est de fil.presby.ex tua.hæc Feder.in d.cons. * Patet secundò ad

6 quæst.quam in d.c.ex tua. mouet do.Ant. an concessa generaliter potẽstate dispensandi cum filiis sacerdotũ,si contingat dispensasse quò ad vnum, an quò ad alios expiret potestas morte concedentis,aut sit perpetua: quia Spec. in tit.de leg.§.videndum,dicit se obtinuisse, q̃ non est perpetuata,quod, fm Io.And. procedit per viam commissionis, non per viam gratiæ.Et adhuc per viam commissionis distingui posset,an is,cui facta est commissio, fecerit actum communẽ omni dispensationi,& durat potestas,an solùm specialem,quò ad dispensationem iam factam, & procedit dictũ Spec.Et hæc patẽt ex not.in cap.licèt. de offic deleg. Patet tertiò, quòd gratia concessa autoritate Papæ durat mortuo Papa, & concedente, vel à suo officio amoto.

¶ Tertiò*quæritur, vtrum gratia immunitatis alicui data

7 propter numerũ filiorũ duret, licèt aliqui de numero eorũ perierint? Et dicit Io.And.in reg.decet.lib.6. in mercur. per multos,& solennes doct. in facto consultum, quòd durat.

¶ Quar-

8 ¶ Quartò *quæritur, vtrum bãnitus pp delictum, cuius occasione bona sunt confiscata, si à domino recipiat ad gratiam, eo ipso sit restitutus ad bona, & culpa remissa? Et tenet quidam, ꝙ sic, per text. in l. j. §. fin. ff. de quæst. vbi dicit Bartol. ꝙ quandocunque recipitur ad gratiam principis, vt restitutus, & idem videtur sensisse in l. fin. ff. de sent. paſ. Sed Sali. in d. l. fi. damnat dictum Bar. & dicit cum Cyn. ibidem, ꝙ non restituitur, & magis placet, per text. in titul. de pace Constan. in prin. in verbo, ad plenitudinem nostræ gratiæ receptus. Vbi dicit Bal. ꝙ qñ qs recipit ad plenitudinẽ gratiæ, remittuntur culpæ, & restituuntur fauores: & consequenter quando solùm simpliciter ad gratiam recipitur, non restituitur, & meritò. Facit etiam, quia rescripta fisco damnosa in dubio restringenda sunt ad minus prejudiciũ. arg. l. si quando. C. de oper. publi. & restitutio principis nõ trahitur retro contra ius quæsitum alteri, vt tenet Ang. & Imol. in l. Gallus. ff. de libe. & posth. Et Bart. intelligẽdus est quando faciens gratiam mandat sententiam, vel bannum cancellari in suum præiudicium solùm: quia adducit. § fin. prædictum, quod not. & vide s̃. Damnatus. §. j. Vtrũ autem gratia concessa per inferiorem Papa morte expiret, vide j. Indulgentia. §. v. parti. vij.

¶ GRADVS consanguinitatis, & affinitatis qũo debeant computari, vide j. Matrimonium. viij.

GVERRA quomodò, & quando licita sit, vel illicita, vide s̃. Bellum, per totum.

¶ GVIDACIA, suprà Gabella.

DE GVLA.

1 *Gula quid sit, & an ad eam fames ac sitis pertineant. Et in gulæ delictum, quot modis incidamus.*
2 *Gula num mortale peccatum sit.*
3 *Gulæ filiæ quot sint.*

1 GVLA* vt patet ex S. Th. ij. ij. q. cxlviij. art. j. est appetitus sensitiuus edẽdi & bibẽdi inordinatus. Vñ fames, & sitis ad gulam non pertinent: quia non pertinent ad appetitum sensitiuum, seu animalem, sed ad naturalem: similiter nec excessus cibi ex ignorantia, sed solùm ex concupiscentia cibi delectabilis. Est aũt ista inordinatio, ſm Arc. dum quis appetit cibum, vel potum non ad necessitatem, sed ad voluptatem: &, vt colligitur ibi art. iiij. ex sufficiẽtia specierum gulæ quinque fit modis, in quibus dictæ species consistunt, quæ hoc versu continentur.

Properè lautè, nimis, ardenter, & studiosè.

Cuius sensus est. Properè. s. appetendo comestionem ante tps. Lautè, quærendo cibos delicatiores. Nimis. s. sumendo in quantitate. Ardenter, non seruando modum debitum in edendo. Et studiosè, quærendo cibos nimis accuratè præ-
2 paratos. ¶ Primò *verò quæritur, vtrũ gula sit peccatum mortale. Et dico ſm S. Thom. vbi suprà, & secundùm mentem eius in multis locis, ꝙ non est mortale ex suo genere, licèt si vitiũ capitale, id est, ex quo vitia multa nascuntur. ¶ Est tamen mortale primò, ſm S. Th. quando deordinat à fine vltimo, ita. s. ꝙ delectationi gulæ inhæret homo tanquam fini propter quem Deum contemnit, paratus, scilicet, agere contra præcepta Dei, vt delectationem huiusmodi consequatur quòd intelligo si actu de hac præceptione cogitetur, vel actu aliquod Dei præceptum contemnatur, frangendo votum, vel ieiuniũ ecclesiæ, vel huiusmodi. ¶ Secũdò, quando quis scienter comedit, vel bibit in graue corporis nocumentum, ſm S. Thom. Pro quo tamen aduerte ꝙ si hoc fiat inaduertẽter, non est mortale, nisi adeò frequẽter fiat, ꝙ tenetur aduertere: sicut s̃. de ebrietate dictũ est. Similiter nec si nocumentum sit modicum, aut verisimiliter credatur esse modicum, sicut in infirmo nõ periculosè, qui potius vult pati augmentum febris, quàm sitim, vel huiusmodi. Et idem est de porrigente infirmo scienter vel ex ignorantia improbabili aliquid grauiter nociuum. Et concor. hic S. Th. Host. Inno. Et rõ, quia hoc est contra amorem charitatis ad seipsum. ¶ Tertiò, quando sciẽter ex voluptate comeditur vsque ad vomitũ: aut bibitur vsq; ad ebrietatem, ſm Arch. De ebrietate tamen dictum est suprà, suo loco. ¶ Quartò ratione finis, puta, ad luxuriandum, aut ad procurandum pollutionem in somniis, etiam gratia sanitatis, de quo j. Pollutio. ¶ Quintò, dum quis in alio
3 scienter est causa prædictorum. ¶ Secundò* quæritur, quot sunt filiæ gulæ, id est, vitia ex gula generata? Et dico, ꝙ sunt sex secundùm Grego. & S. Thom. Prima est ebrietas. Secunda hebetudo mentis. Tertia inepta lætitia. Quarta multiloquium. Quinta scurrilitas. Sexta immunditia, de quibus suo loco. De ieiunio, & cibis, & hora comedendi. j. Ieiunium.

DE HABITV, MAXIME SACRO.

1 *Habitus, etsi variè accipitur, hoc tamen loco pro personæ ecclesiasticæ ornamento sumitur, & tum qualis esse debeat.*
2 *Cardinalibus an liceat vti his, aut similibus ornamentis quibus & Papa vtitur: Et quid de laicis, & de mulieribus.*
3 *Religiosus quando, & qualiter habitu suo vti debeat.*
4 *Religiosus, qui & curatus sit, an in ecclesia seculari, vt se vulgo conformet secularium habitu clericorũ exterius, proprio sub chlamyde retento vti possit.*
5 *Clerico suo religioso, num ex rationabili causa habitum transformare, seu occultare liceat.*
6 *Secularis veste religiosa masculorum, aut fœminarum ludi causa vtens, an mortaliter peccet.*

1 HABITVS* cum multipliciter dicatur, vsualiter tamen pro veste sumitur, maximè ecclesiasticarũ personarum, de quo in c. præcipimus xxj. qõ. iiij. & de vita & honest. cler. Deus qui. sed de habitu seculari agetur principaliter. j. Ornatus, de sacro vero in titulo præsenti. ¶ Primò verò quæritur, qualis esse debeat habitus ecclesiasticæ personæ? Et dico, ꝙ religiosi quidem habitus debet esse secundùm regulæ suæ statuta, ita tamen, ꝙ conueniat religioni, & pœnitentiæ. xxj. q. j. vidua, clerici verò secundùm gl. summa. xxj. q. iiij. possent vti pannis ét pretiosis, ſm cõsuetudinem regionis, vt conforment se moribus eorum, inter quos viuunt: vt ne vilescat dignitas cleric. lib. distin. lxxx. episcopi de quo vide s̃. Clericus. ij §. iij. & j. Ornatus. Et adde, ꝙ ſm Host. in c. antiqua. de priu. panni rubei, & fræna, atque calcaria deaurata, & ornamenta similia, sunt insignia Papæ, & sui legati, cum proficiscitur vltra mare.
2 Ex* quo infertur, ꝙ Cardinales iure communi vti non pñt similibus coloribus, & ornamentis: excusantur tamen sequentes consuetudinem oppositam, ex quo Papa scit & tolerat: quia ista sunt de iure positiuo. Infertur ét, ꝙ nec laicis licitum est deferre huiusmodi deaurata, nec pro persona, nec pro equis suis, quia huiusmodi sunt principis ornamenta, quibus priuati vti non dñt sub pœna capitis. vt l. ij. C. de vest. holoba. lib. xj. Et hanc rationem sequitur text. in l. temperent. C. eod. tit. De mulieribus autem non est dubium, ꝙ possent vti prædictis sine pœna prædicta: ꝙ quidam verum putant solùm in matronis, & nobilibus. Quidam etiam viri hoc habent ex priuilegio: vt milites, & doctores: & similiter milites gaudentes, ex quo dantur sibi in
3 signũ: & potest de consuetudine introduci. ¶ Secũdò* quæritur, quando, & qualiter religiosus vti debeat habitu suo? Et dico ꝙ semper & patenter. Semper quidem, id est, omni

ni tempore, seu in lectulo quiescens, seu in quocũque loco consistens. xx. q. j. vidua. alius tamen in aliquibus religionibus videtur esse habitus diurnus à nocturno, vnde sufficit portare secundùm religionis suæ instituta. Patenter verò cum prodit in publicum, alias illum dimittendo, ſm Arch. est mortale, nisi ex iusta causa, puta pp periculum captionis vel insidiarum, aut cum esset in balneis aut stuphis, ꝙ intelligo de dimissione sui habitus dolosè cum sumptione alterius ad vsum, secus si proprius habitus dimitteretur ad horam non dolosè, sed voluptuosè nullo alio sumpto, vel sumpto alio non ad vsum, sed ad solatium, ex ioçosa familiaritate, & huiusmodi, vt si in honesta recreatione frater minor induat habitũ prædicatorum, vel econuerso. vñ sub iungit, idem si religiosus dimitteret vel occultaret habitũ ne deprehenderetur in scelere perperrando, non euaderet mortale, nec excommunicationẽ, de qua s̃. Excõicatio. ix. excommunicatione xxiiij. vide etiam. §. sequenti. ¶ Tertiò
4 quærit,* vtrum religiosus præcipuè curatus in ecclesia seculari ad se confirmandũ vti possit habitu clericorum ab extra, retento propriò sub chlamyde? Et dicit gl. in cl. quoniam, de vita & ho. cler. ꝙ est apostata, ꝙ videtur hodie approbatum per d. cle. & sequitur Io. And. in nouel. sup regula, certum est. in vj pp multa, & rursus in nouel. sup cap. quod Dei timorem. de sta. mona. dicit, ꝙ monachus assũptus ad curam ecclesiæ secularis, non absoluit ab habitu. s. monachali deferendo, quia illud non est contrarium ecclesiæ seculari, quia non habet determinatum habitũ pro clericis suis, licet debeat esse talaris. xxiij. dist. non liceat, & certi colores vestiũ, vt virides, rubei, & hmõi, sint prohibiti de vita & ho. cle. clerici. Et idem dicit Arch. di. xxiij. sanctimonialis. Quod ergo dicit gloss. xvj. q. vij. in noua tales posse habitum mutare exterius, licèt ex toto non debeant: dicit Arch. esse verum, qñ aliàs scandalum esset: vt de vi. & ho. cler. Deus qui. Et idem Gemi. dicens, ꝙ ob scandalum vitandum licèt monacho assumpto ad curam in aliquo se conformare habitui clericorũ secularium, quod fieri põt portando chlamydem, sed clausam antè cum fenestris lateralibus, vt faciũt honesti sacerdotes seculares, & caputiũ: & si non totũ, saltem ꝙ ad illam partem, qua caput operit, appareat ab extra chlamydem retro. Si aũt hmõi monachi vtantur habitu secularium clericorũ: vt non appareat monachi, de hoc erubescentes, vel vt non cognoscant pp vanitatem, ſm Arch. non euadunt mortale & excommuicatio-
5 nis censuram. ¶ Quartò* quæritur, vtrum liceat clerico & religioso ex causa rationabili habitum transformare seu occultare? Et dico, ꝙ sic, ſm omnes, & similiter dimittere, de his suprà, Excommunicatio viij. excommunicatione
6 xxiiij. nota. iij. & ferè per totum. ¶ Quintò* vtrum secularis vtens veste religiosa masculorum aut fœminarum cã ludi peccet mortaliter? Et dico ꝙ non ex leuitate & sine irrisione & turpitudine: quia aliter esset nimis durum, nec aliquo iure probabile, si aũt hoc fiat causa ludibrij, id est, vituperij, dicit gl. in c. cùm decorem. de vi. & ho. cle. prohibitum esse vti habitu monachali, vel alio religioso: & ꝙ faciens grauiter punitur, vt in auth. de san. episc §. vlt. colla. ix. & sic videtur mortale peccatum. Imò si non fiat hac de causa, sed tamen in rei veritate fiat cum ludibrio: vt cùm deferũtur lasciuiæ verè vel apparenter, vt vulgo dicitur in mascara, videtur omnino mortale: quia est magna irrisio Dei in sanctis suis, similiter cum eo vtuntur mimi & histriones exercendo vituperosa. C. de episc. audien. l. minimè. Vtrum autem vir vti possit veste muliebri, vel econtra, suprà, Fœmina. §. j.

DE HEBETVDINE.

HEBETVDO corporalis opponitur accutigi: spiritualis verò subtilitati intellectus, siue dono intellectus, ꝙ facit sub iliter penetrare. Et est hebetudo sensus seu mentis, debilitas mentis in spiritualium consideratione. xxij. q. xv. & oritur ex gula habens rationem peccati, inquantùm est voluntaria, vt patet in eo, qui ita circa corporalia est affectus, quod de spiritualibus subtiliter fastidit, aut negligit cogitare.

DE HÆREDITATE PRIMO IN SE.

1 *Hæreditatis finitio. Et an in conscientiæ foro hæres ad debita vltra hæreditatis vires teneatur.*
2 *Consanguineorum gradus quot sunt. Et testator suos siue ascendentes siue descendentes, quo ordine instituere aut exhæredare teneatur.*
3 *Intestatum decedere, quot modis contingat.*
4 *Hæreditatis partes, quot sint. Et hæreditas in laicis ab intestato ad quos deuenire debeat num. seq. ad quod sex axiomata subdit.*
6 *Clerico ab intestato decedenti, quis succedere debeat.*
7 *Seruis manumissis ab intestato descendentibus qui succedant.*
8 *Clerici an laicis, eo quo dictum est, ordine succedant.*
9 *Damnatis ad mortem qui succedere debeat.*
10 *Bona monasterium ingredientis ac deinde decedentis, ad quẽ perueniant. Et in hoc subdit dicta sex, cum limitationibus.*
11 *Statuto cauente, vt extantibus masculis, &c. debeat fœmina dote contentæ esse: moritur pater, ac deinde filius ante filiæ dotationem superstitis, quænam succedet, an filia ipsa, an verò amita.*
12 *Dominus, qui de consuetudine totum accipit, quod eius erat, qui sine libertis decesserit, an teneatur.*

1 HÆREDITAS,* ſm Bartol. in rub. de acquir. hæred. est successio in vniuersum ius, quod habuit defunctus, vt l. nihil. de ver. sig. & sic sumendo pro successione in totum, & non in partem iuris, est de iure ciuili Romanorũ tantum. dist. j. §. ius. Quiritum, & nullus alterius gentis. ꝙ patet: quia deportati, qui non sunt capaces eorum quæ sunt iuris ciuilis, non sunt capaces hæreditatis. C. de hęre. instit. l. j. Ex quo infertur, ꝙ in foro conscientiæ hæres nõ tenetur ad debita vltra vires hæreditatis, quia in foro conscientiæ non sumitur hæreditas dicto modo, sed capitur: prout est de iure gentium, ſm quod hæres non succedebat in vniuersum ius defuncti, sed capiebat bona tãquam bona vacantia, vnde non tenetur nisi quatenus patiuntur
2 facultates defuncti ¶ Sed* pro dicendorum notitia sciendũ est ꝙ tres sunt gradus vel lineæ consanguineorum, ſm Asten. lib. iij. tit. xxv. scilicet ascendentium siue parentum, descendentiũ siue liberorũ, & collateralium. Testator aũt quãdiu aliquem hẽt de descendentibus, tenetur illũ vel instituere hæredẽ, vel exhæredare: & si illũ instituat hęredẽ non tenet de aliquo ascendentium facere mentionem, qa descendentes in infinitũ cæteris præferunt. Inst. de hære. quæ ab intest. in prin. Deficientibus autem descendentibus legitimis tenetur suos ascendentes legitimos, si quos hẽt, hæredes instituere vel exhæredare. C. ad Senat. Orfi. l. quoties. Collaterales autem nunquam tenetur hæredes instituere vel exhæredare, sed deficientibus descendentibus & ascendẽtibus legitimis põt quos vult instituere, etiam sibi non attinentes, nulla de collateralibus facta mentione.
3 ¶ Sciendum* est etiam secundò, ꝙ ſm Asten. li. iij. tit. xxxv. sex modis quis dicitur decedere intestatus. Primò, si moriens nullũ fecit testamentum, vel quia noluit, vel qa non potuit. s. de iure vel de facto. Secũdò, quia & si fecit non tamen iure, quia. s. defuit aliqua solennitas legitima. Tertiò, quia & si fecit, iure tamẽ postea ruptũ est: vt j. Testamen-

tum.iiij.quia & si ex omni parte sit legitimè factum,nullus tamen ex eo hæres apparet, quia scilicet vel institutus esse noluit etiam viuente testatore, aut ēt ante aditam hæreditatem decessit: vel defuit conditio, sub qua erat institutus. Et isti quatuor modi probantur.Instit.vbi s.in princ.Quintò si filius nominatim & cum causa legitima sit exhęredatus, & post mortem testatoris proposita querela inofficiosi testamenti,& hærede causam ingratitudinis nō probante testamentum per sententiā est rescissum. Sextò, si testamentum iure prætorio per cōtra tabulas rescindat:ex his duobus vltimis modis dicitur quis ex post facto testamēto decedere intestat⁹.C.de col.l.vt liberis.¶ Primò * verò quæritur,quæ sint partes hæreditatis secundùm iura?Et dico, ꝙ quia as assis signat pondus xij.vnciarum, licet aliquādo ꝑ obolo ponatur,inde est, ꝙ transumptiuè ipsa hæreditas dr̄ as,& in xij.partes diuiditur,quę vocantur xij.vnciæ,& habent nomina propria,ita ꝙ vocantur sescunx, id est,vncia vna:sextans,id est,sexta pars hæreditatis.s.vnciæ duæ,quadrans,id est,quarta pars, scilicet tres vnciæ,triēs,id est,tertia pars, scilicet quatuor vnciæ, quincunx, id est, quinque vnciæ,semis,id est,dimidiū, siue sex vnciæ:septunx, id est, septem vnciæ:bes, id est, octo vnciæ:dodrans,id est,nouē vnciæ,dextans,id est,decem vnciæ,deunx, id est, vndecim vnciæ, duodecim verò vnciæ appellatione assis continentur,vt Instit.de hær.instit.§.hæreditas.¶ Secundò * quærit̄, ad quos debeat ex intestato hæreditas in laicis deuenire, aut defuncto nihil,aut inualidè disponente? Et dico multa. ¶ Primum. Iure cōi in laicis primo ad hæreditatē veniunt legitimi descendentes si sunt, oībus aliis exclusis, & si sunt primi gradus multi æqualiter succedunt. Si verò sunt nepotes & vlteriores, solùm succedunt non in capita, id est, nō æquis partibus,sed in stirpes,id est, in ea parte, quā pater eorum si viueret,habuisset,nec distinguitur an sint masculi vel fœmina etiā adoptiui,nō emācipati,quia indistinctè omnes admittūtur,vt C.de suis & leg hære.auth.in successione.¶ Secundum.Si verò descendentes non sunt,tunc veniunt ascēdentes,puta pater,auus,abauus,&c.cum fratribus & sororibus ex vtroque parente coniunctis defuncto vel corū filij. ¶ Tertium, ꝙ si fratres vel sorores seu filios nō habet,succedūt ascendētes,salua semp prerogatiua gradus.s.quia pater præfertur auo,& sic eum excludit,& sic de cæteris. Et sic de ascendētibus venit solū, qui est defuncto proximior cū fratribus, si sunt in capita, sed cū filiis fratrū in stirpes exclusis fratribus ex vno parente tantū.Et si dicti ascēdentes sunt in æquali gradu, puta ex parte patris ī primo vel secūdo & ex parte matris similiter in primo vl secundo,& huiusmodi: sic æqualiter paterni pro dimidia,& materni pro alia dimidia succedunt, quāuis sint plures personæ ex parte vna q̄ alia:puta auus & auia ex vna parte, & ex alia auus solus vel sola auia,vt in auth.de hære.ab intestat.vend.§.j.& ij.col.9.& in authen. defuncto.posita.C.ad Tert.& quod ibi not.in gl. Aliter q̄ est in proximiori gradu defuncto,siue paternus,siue maternus sit,admitrit̄, vt in d.auth.defuncto. ¶ Quartum,quod si nec ascendentes sint, veniūt collaterales:primò quidē fratres,ac filij fratris præmortui,qui scilicet erāt cōiuncti ex vtroq; parente defuncto,sed diuersimodè,quia fratres succedunt in capita:dicti verò filij in stirpes, & isti fratres & filij præferunt̄ fratrib⁹, qui sunt ex vno parente solùm,vt C.de leg.hære.auth.cessante.Et hoc scilicet,quod filij fratrū succedunt in stirpes, tenet Cyn.Iaco.de Aret.Dyn.& Bart.dicit tn̄ Bart.in l.oēs. C.cōia de successionibus.quod qn̄ parētes veniunt ad successionē in bonis quæsitis ex linea materna præferunt̄ parentes ex linea materna, & in bonis paternis, ex linea paterna. C. de bonis mater.l.iij. & similiter qn̄ sunt duo filij ex diuerso matrimonio, præferuntur in lucro matrimonij illi, qui nati sunt ex illo matrimonio. Sed si ex dispositione testatoris, vel legis,aut statuti, diceretur ꝙ succedunt agnati,prout sunt in gradu proximiores: eo casu veniunt filij fratrū præmortuorū cum patruis, iuxta auth. cessante. C.de leg.hæredib.not glos.cōiter approbata in l.cum ita.§. in fideicōmisso.ff.de leg.ij. Dicit etiam Guid. qd̄ cum fratribus præfatis nō veniunt filij alterius fratris.ff.quod cum eo, qui in alien.pos.l.sed si ex parte.Dicit etiā Azo.& Host. qd̄ filij fratrum soli sine patruis & amitis superstites admittuntur in capita, quāuis sint filij diuersorū fratrum, sed nō nepotes,scilicet,nati ex eis.Secundò non existentibus prædictis,vel aliquo eorū, veniunt fratres ex vno tantū latere coniuncti,& eorum filij qui præferuntur patruis defuncti. Tertiò præfatis nō existentibus præferunt̄ qui gradu sunt proximiores defuncto, & si pares sunt pariter admittūtur. C.de leg.hæred.authen. post fratres,vbi Cyn.infert, quod vlceriores post fratres & filios eorū succedūt ex se, ideoq; non cōsideratur ꝑsona eius à quo descendūt,sed tantùm ꝑsonæ succedētes,& sic veniūt in capita.Secus in præcedentibus,vt cū tractatur de successione paternorū auunculorū, amitarum,& materterarū, vbi consideratur persona eius à quo descendūt,ideoq; veniunt in stirpes,vt in authent.cessante.C.de legi.hæred.Et hæc faciūt ad quæstionem istam. Consuetudo est,qd̄ filia nō succedit in baronia, quidā aūt baro habet fratres & nepotē ex filia præmortua,& decedit intestatus, quæritur an nepos admitteretur ad baroniam? Dic quod nō:quia nepos iste venit ex persona suæ filiæ:& ideo repellendus. Si aūt nō essent fratres, nec fratrum illi, aut vlteriores, bene veniret nepos:quia non consideramus personā eius,à qua descēdit,vt d.auth.post fratres, & auth. cessante.Et extēditur cōputatio prædicta vsque ad decimū gradum,vt habetur xxxv.q.v.ad sedem,ita tn̄ vt numerentur isti decem gradus ſm leges quæ ponunt duos gradus, vbi canones ponunt vnū,vt ibi patet:imò, ſm aliquos,durat in infinitū quousque habetur memoria de agnatione, licēt Imperator expresserit solū decimū gradum: quia vix vlterius durat dicta memoria. Et in præfata successione tā ascendentium q̄ descendentiū & lateraliū,cessat omnis differentia tam sexus q̄ emancipationis:hoc tn̄ attento, vt cū agitur de successione patris, solos cōsanguineos admittas: de rebus verò matris,vterinos.¶ Quintum.Filij verò naturales tantùm vel spurij,ſm Ang.in authent.quomodo nat. effic.sui.§.fin.col.vij.si sunt ex eodem patre,non ex eadem matre,non succedunt inuicem vnus alteri. Si verò sunt ex eadem matre,tūc vnus alteri ab intestato succedit:quia inuicem cognoscūtur.l.ij ff.vnde cognati. Si verò vnus spurius decederet relicto fratre spurio & alio legitimo ex eadem matre:tunc venit̄ legitimus,& illegitimus excluditur: quia qn̄ de successione tractatur, ille frater præfertur, qui pluribus nexibus est coniunctus. De successione verò fratrum adinuicē seruandū est quod dictū est, excepto ꝙ frater legitimus nō succedit fratri suo illegitimo ex parte patris,nec ecōtrario, quia nō est ille illi agnatus, nec ille ipsi, & durat in infinitum, quousque memoria possit haberi de cognatione.Instit.de gradibus cognationum, per totum. ¶ Sextū.Præfatis aūt oībus ascendētibus,descendentibus,& collateralibus deficientibus,veniet vir ad successionē vxoris,& vxor viri,vt C.vn̄ vir.& vxor l.vnica, & si vxor esset sine dote & pauper, & maritus nec ascendentes habet, nec descendentes, sed solùm agnatos, vel cognatos: tunc succedet

cedet viro ab intestato in quarta parte hæreditatis, vt in auth.de exhiben.& introducen.reis.§.quoniam verò.col.v. & idē dic de viro paupere circa bona vxoris,alię verò tres partes hæreditatis erunt agnatorū, vel cognatorū. Vltimò succedit fiscus,vt C.de bon.vacan.l.j.Si verò esset pactū vl statutū,vel consuetudo cōtra omnia,vel in aliquod prædictorū,illud serua, si tale quid est,quod iuri cōi possit derogare.¶ Tertiò * quæritur,quis succedat clerico ab intestato morienti? Et distinguo, quia in bonis ꝑpriis,de quibus poterat liberè disponere, vt s̄.Clericus.iiij.§.xvij. succedūt cognati,secundū quod dictum est s̄. quos si nō habet,succedet ecclesia cui seruiebat tempore mortis, vel altare, si solū seruiebat altari, qd̄ habebat bona distincta ab ecclesia ipsi altari deputata,vt not.xij.q.vlt.c.vlti. in auth.de eccles. tit §.si quis episcopus:fallit tamen hoc in presbyteris ad sacerdotium ex seruitute cum dominorū consensu promotis:quia de bonis eorū quatuor fiunt partes,quarū vna episcopo,altera eccl'æ, tertia pauperibus,& vltima parentibus assignatur,qui si nō sunt idonei,vt puta hęretici.xxiiij.q.ij. sanè,vel huiusmodi,episcopus in vsum ecclesiæ distribuet. de success.ab intesta.c.ij. nec est hoc abrogatū, vt ibi communiter tenent Doct. contra glos. In bonis verò ecclesiæ, de quibus disponere clerici non possunt, succedit ecclesia, vt in c.ij.de success.ab intesta.& c.j.& c.relatum.el ij.& cap. requisisti.de test. Et prædicta intellige vbi bona clerici decedentis sunt manifestè distincta à bonis ecclesiæ. xij.q.j. manifesta. quia vbi fuerint cōfusa,si dubiterur an habuerit aliquod propriū, præsumitur pro ecclesia, & totū sibi vendicat.arg.xij.q.iij.quicunque.Si verò sit quidem certum ꝙ clericus aliquid habuerit, sed nescitur quid vel quantū, secundùm Archid.debet fieri inter ecclesiā & consanguineos æqua distributio.xij.q.iiij.c.j.& intellige æqua,proportionaliter consideratis omnibus, quæ faciūt ad rem,vt innuit ibi glos. Præsumitur tamen in tali dubio pro eo qui est in possessione,siue sit ecclesia, siue cōsanguineus, & alteri ꝑbatio incumbit. argu.xiij.q.iij.c.j. & ij.Sciendum tamen ꝙ Sum.Ros.vult clericō in propriis succedere agnatos,id est, ex virili semine descendentes, & non cognatos, id est, descendentes ex fœmineo:& idem videtur sentire Sum.Ang. cuius contrariū tenet Pisa.& Supple.& Arch.dicens,ꝙ succedunt cognati, per quod generaliter intelligit etiā agnatos à fortiori,& hoc patet.xij.q.vlt.c.vlt. in verbo, sine cognatione,patet etiā ratione: quia non est ratio disiunctionis quò ad hoc inter clericum & laicum. ¶ Quartò * quęritur, quid de seruis manumissis descendētibus ab intestato? Et dico, ꝙ succedent descendentes,vel ascendentes,aut collaterales, secundùm qd̄ dictum est,excepto, ꝙ patronus vendicat partem, non tamen totum. Instit.de succes.liber. §.sed nostra constitutione,vbi vide de successione eorū, & J.Manumissio.§.vj. Dicit tamen Bart.in l.defuncto, si quid in fraud.pat. ꝙ si vnus patronus viuit,præferet̄ filio alterius patroni,& filius patroni præferetur nepoti patroni alteri⁹, potest enim quis esse multorū seruus.¶ Quintò * queritur, vtrum clerici laicis succedāt secundū quod dictū est, & eo ordine? Et dico,ꝙ sic indubitanter:quia iura allegata non excipiunt eos,imò etiam religiosi,intellige valentes habere proprium in cōmuni, etiam si dum laici erant commiserunt vitium ingratitudinis,vt xix.q.vlt.c.fin.quod tamen fallit in feudis,de quo s̄.Feudum.§.viij.Prædicatores quoque ſm Archid.hoc habent ex priuilegiis, quāuis sint mendicantes.¶ Sextò * quæritur,quis succedēt dānatis ad mortem ex aliquo delicto?Et dico, ꝙ descendētes vel ascendentes,secundùm quòd dictum est s̄. sed non collaterales, nisi vsque ad tertiū gradū. Vxores verò talium solùm habebūt dotem & donationē ante nuptias,& si dotē nō habuerint, accipient partem legibus diffinitā, id est, quantū ex more lucrarentur, siue habeant filios,siue non.Et si neminē prædictorū habeant, fisco applicātur.C.de bo.dam.auth.bona.

10 ¶ Septimò * quæritur, vtrū bona ingredientis religionem ab intestato proueniant monasterio? Et dico multa. ¶ Primum.Secundū Pan.in c.in præsentia.de proba. dicta bona non proueniunt monasterio quò ad fratres minores: proueniunt aūt quò ad fratres prædicatores & alios mendicantes,non tn̄ vt immobilia aut iura perpetua sibi retineāt, sed vt vendant etiā imploratione officij iudicis.Et idem dicendum est in oībus aliis relictis, præterquam ꝑ religionis ingressum,etiā in fratribus minoribus, scilicet, ꝙ petent imploratione officij iudicis, & vt vendant. Quò aūt ad alios religiosos nō mendicātes indubitanter succedit monasterium. ¶ Secundum.Secundū etiā eundē ibidem cum mendicantes nullū habeāt monasteriū,licet trāsferantur ad placitum prælatorū,nō proueniūt dicta bona in prędictis particulari monasterio,sed erūt in ptāte illius,ꝙ pręest,vt ꝑuideat prout videbit̄ sibi. Sed contrariū de facto seruatur in ordine prędicatorū,& proueniūt monasterio in quo nascit̄ religioni per susceptionem habitus,quod etiā quantum ad quædā particularia iura est eius,licēt inde amoueatur:quia etiam nō mendicātes amouentur. ¶ Tertium. Et si ingrediens erat vsufructuarius solùm, ſm eundem transibit ad monasterium vsusfructus, sed solùm durabit in vita ingredientis,& non plus.¶ Quartum.Collata tali ingredienti ea lege vt non alienentur, ſm Io. And.erunt monasterij, per arg.l.j.ff.de fun.instru. & l.pater. §. Iulianus Agrippa.ff.de leg.iij.& in eo quod not.de iure patr.ex literis.Pan.aūt vbi s̄.& quidā alij tenent contrariū per arg.l.peto Luci.Titi.ff. de leg.ij. & facit quod not.in l.si ita quis. §.eadē lege.ff.de verb.oblig. Sed fortè distingui pōt,quia cum veritas huius quæstionis ex intētione prohibētis alienationē depēdeat, si ideo prohibuit vt iste haberet,vel quocunq; fine,qui nō euacuatur ꝑ hoc,ꝙ monasteriū succedit,transibit cū eo ad monasterium. Si verò prohibuit aliquo fine,qui frustraretur,si trāsiret ad monasteriū,ad illud nō transibit. ¶ Quintum. Bona ingredientis religionē nō capacem, vt mendicantium nō habentiū in ꝑprio vel cōmuni, ſm communē opinionē veniūt ad succedētes ab intestato,per auth.bona. C.de bo.ꝑscrip.Sed d̄ hoc limita primò,nisi fuerint illi relicta sub conditione, si decesserit sine liberis restituendi, quia erogari debent in pias causas, vt est casus in auth.de san.episc.§.sed & hoc præsenti.in fin.col.ix.& hoc sequitur Ang.in disputatione, q̄ incipit,nobilis quidā genere.Secūdò,limita oīa prædicta,nisi imploratione officij iudicis vellent dicta bona vēdere,& pretiū in suas necessitates cōuertere:qa succedēt,vt dictū est.Pro his tn̄ aduerte, ꝙ institutus hæres cū cōditione,si sine liberis decesserit ex se legitimè descendentibus, & c.si monasteriū ingrediat̄,euanescit substitutio, ſm Pan.in d.c.in præsentia, post Bart.& Cy.in l.si ita qs.ff.de leg.ij.& cōcor.Arch.& Io.xix.q.vlt.c.si qua, & hoc credo verius,licet multa dicant̄ in contrariū, nō tn̄ euanescit, si hærede instituat monasteriū sine ingressu, ſm Archid.vbi s̄.& Gof. ¶ Sextum.Quando aūt̄ accipiat quis quod sibi debetur ex hæreditate ingredientis,siue testamentum fecerit, siue non.Pan.vbi s̄.post Bartol.dicit, ꝙ qn̄ ista mors ciuilis operat̄ omnem effectū quē & mors naturalis, sicut in ordine minorū,qui nihil in cōmuni vel particulari possunt habere,statim habebit post ingressum cum effectu, id est,post professionem expressam.arg.l.Deo nobis.C.de

episcop.& cle.Sed quando non operatur omnē dictū effe-
ctū,puta quia habent saltem in communi:tūc debet expe-
ctare mortē naturalē ipsius ingredietis,& interim disposi-
tio,si fecit,erit in suspenso.Et cū hac opinione transit Cy.
& d.Ant. Prædicta tamen limita, nisi in testamento aliter
de tpe determinasset:qa illud seruandū erit.Itē nisi quò ad
filios legitimos, qui legitimā habebūt ex æquitate statim
post ingressum monasterij,nō aūt alimenta ſm prædictos
Doct.quod verū credo qñ eis legitima sufficit, aliter non,
saltem in conscientia, sed vel monasteriū dabit eis statim
quod habere debent ex bonis ingressi,vel statim alimenta
præstabit, donec eis talia bona reddiderit.Et facit ad hoc
d.l.Deo nobis §.nam & maritus, & quod ibi no.gl.& cum
11 scimus.de regul.vbi glo.16.q.j.placuit.ij.¶ *Octauò quæ-
ritur de hoc casu,Statuto cauet,ꝙ extantibus filiis mascu-
lis fœminæ nō succedāt, sed debeāt dote cōtentari:morit
verò pater relinquēs filiū & filiā, qui filius ante dotationē
sororis moritur,relicta vna filia,quæritur an amita siue fi-
lia patris sit hæres,vel debeat dote cōtentari? Et dicit Alb.
in l.publico.C.ad l.Iul.de adul.quosdam tenere,ꝙ erit hę-
res: quia neptis non succedit vt masculus.Sed verius dicit
Vgoli.de la Fontana,ꝙ succedit neptis,non amita: qa ex
morte patris ius fuit quęsitū filio & illud trāsmittitur filię,
vt C.de cad.tol.§.in nouissimo,qa in hoc repręsentat per-
sonā patris sui.ar.C.de hęr.vel act.ven.l.empta.Sed si filius
præmortuus fuisset ante patrē relicta filia, vera esset opi-
12 nio prima.¶*Nonò quæritur vtrū dñs,q de consuetudine
accipit totū quod erat eius qui sine liberis decessit, tenea-
tur:Et dicit Host.ꝙ si talis cōsuetudo præscripta est,excu-
satur:quia pōt allegare,q hoc pactū fuerit ab initio,eo,ꝙ
terra sua esset.De successione in feudis, vide s̃.Feudum.§.
vj.& similiter de successione in emphyteusi,suprà Emphy-
teusis.§.xviij.& xx. Quomodo etiam succedūt filij legiti-
mi, vide s̃. Filius. Quomodo autem hæreditas diuidatur
inter fratres habentes peculiū castrense vel quasi aduen-
titium,infrà Peculium.ij.per totum.De successione autem
filiorum naturalium,vide suprà,Filius.§.iij.

RVRSVS DE HÆREDITATE II.
quantùm ad exhæredationem.

1 *Exhæredatio quid sit.*
2 *Filij & huiusmodi, an aliquando ab hæreditate ipso iure excludantur. Et id quot casibus.*
3 *Filij num aliquo casu à patre exhæredari possint. Et exhæredationis causæ quot sint.*
4 *Filius ac nepotes,an possint parentes,auum & auiam exhæredare. Et id quot casibus.*
5 *Pater quibus casibus filium exhæredare, an ijsdem & alimenta idem denegare possit.*
6 *Vir num vxorem exhæredare possit.Et an frater fratrem.Et fratrum differentia quotuplex est. Et quid si frater personam turpem aliquam & aliquam minimè,instituat.nu.seq.*
8 *Filia sine patris cōsensu nubens, num ingratitudinis vitium contrahat,adeò vt ob id exhæredari possit.*

1 HÆREDITAS* secundò aliquando aufertur ab eo,
qui succedebat ab intestato:& ea priuari non potest,
nisi in casu: & tūc interuenit exhęredatio,quæ est alicuius
à sua substātia vł hęreditate exclusio,& alterius seu alieni
2 institutio.Inst.de exhere.lib p totū.¶ *Primò verò quærit
vtrū aliquo casu filij vel alij de prædictis exhęredent siue
excludātur ab hęreditate paterna ipso iure? Et dico,ꝙ ſm
aliquos iure ipso excludūtur in tribus casibus.¶ Primò cū
pater vł auus est hæreticus:qa bona hæreticorū sunt ipso
iure confiscata.de here.cum ſm.lib.vj.¶ Secundò, si com-
misit crimē læsæ maiestatis.vj.q.j.si quis.C.ad l.Iul.maiest.
l.quisquis.Sed nota, ꝙ pœna incapacitatis non extenditur
ad filios, nisi qñ crimen est cōmissum in eū qui non reco-
gnoscit superiorem:quia si recognoscit,licèt crimen sit læ-
sæ maiestatis,vt l.j.ff.ad l.Iul.maiest.non tñ quò ad incapa-
citatem filiorum, ſm Salic.in d.l.quisquis. Nota etiā quòd
hoc crimen cōmuniter à subdito tantùm.cle.pastoralis.de
re iudic. ¶ Tertiò, si erat patronus,vel habebat ius seu feu-
dum in ecclesia,quod deberet transire ad filios. & ipse in-
terfecit aut mutilauit illius ecclesiæ rectorem vel clericū:
quia perdit omne ius & omnem dignitatem, quā habebat
in ea, & nihil prouenit ad filios, de pœn.in quibusdam, &
talia deuoluuntur ad ecclesiā,cui iniuria facta est.Imo filij
taliū vsque ad quartam generationē in clericorū collegio
nullatenus debēt admitti, nec in aliqua religione possunt
esse prælati, nisi fuerit cum eis dispensatū, vt in d.c.in qui-
busdam,episcopus tñ dispensare potest,ſm Io.ex quo con-
ditor canonis sibi nō reseruauit. arg.c.nuper.de sent.excō.
Et hūc casum Direc.extendit generaliter ad omnē tenentē
feudū à domino,si illū occiderit aut mutilauerit. ¶ Quartò
additur,ſm Direc.si pater insecutus sit vel percusserit Car-
dinalem.de pœn.felicis,lib.6. ¶ Quintò additur,secundùm
alios,si filius, vel alius, qui pōt succedere furioso,debitam
curā nō impenderit,sed succedet ille,qui in domo sua pro-
priis sumptibus vsque ad finē vitæ ꝓcurauit, euacuata etiā
institutione illius q neglexerit, si modo talis inscriptis ad-
monuerit eos, vt curā haberēt,vt in auth.vt cū de ap.cogn.
§.causas.col.viij.vbi etiā dicit glo. ꝙ licet nullus extraneus
eū ꝓcurauerit,nec testamētū fecerit,tñ hereditas ab agna-
tis auferetur.ff.de his quib. vt ind.l.licet.vbi institutus iudi
catus est indignus successione,qui per negligentiam suā &
culpam id egit,vt mulier, à qua institutus fuerat, moreret.
¶Sextò additur,ſm alios, si in captiuitate eos, quibus suc-
cedere debebat, mori p suam negligentiā permisit, vt in d.
§.causas, & sic succedet ecclesia ciuitatis, ex qua oritur, vt
ibidem. Et in quatuor primis casibus nocet filio malitia
patris,in duobus aliis malitia ꝓpria,de quibus etiam §.seq.
¶Septimò adde,si vltimā voluntatē executioni mādare no-
3 luerit,vt j̃.Testamentū.ij.§.vj. ¶ Secundò * quæritur,vtrū
casu aliquo filius exhæredari possit à patre? Et dico,ꝙ ex-
hæredatio filiorū hodie fieri non pōt, nisi pater habeat iu-
stam cām,q̃ debet in testamento describere,vt C.de inoffi.
test.auth. sed hodie,& hæres probare tenetur, ſm Doctor.
Quæ verò sint iustæ causæ,declaratur in d.auth.vt cum de
appe.cogno.§.causas,& not.de iureiur. Quintauallis,in gl.
vbi xiiij.enumerantur.Prima est,si filius manus iniecerit in
patrem Secunda,si grauē illi fecerit iniuriā & contumeliā.
Tertia, si patrem accusauit in criminalibus causis,quæ non
sint aduersus principem vel rempublicam:sub quo scilicet
intelligedū est etiā crimen hæresis. Quarta,si filius cū ma-
leficis cōuersatur.Quinta,si maleficus efficiat.Sexta,si ma-
chinetur vel insidietur in necem parentū. Septima, si vxo-
ri vel cōcubinæ eius se immiscuerit. Octaua, si ex delatio-
ne filij graue damnū parētes sustinuerint.Nona, si ꝓ perso
na vel debito eius,inquantū pōt,fideiubere noluerit,quod
solùm de masculis, intelligit:quia fœminæ impediūtur fi-
deiubere.ff.ad Vellei.l.j.& ij. Decima, si ꝓhibuit eos facere
testamētū. Vndecima, si cōtra voluntatē parentū inter are-
narios & mimos perseuerauerit, cùm pater nō fuerit illius
professionis. Duodecima si filia vitā luxuriosā elegerit, cū
parētes vellēt eā ꝓ posse dotarē, si neglexerint eā maritare
vsque ad ann.25.quod de fœmina solùm intellige. Tertia.
decima, si parentibus furiosis debitam curā non impende-
rit:

rit:quod locum habet in quolibet succedente ab intestato
& hærede instituto xiiij. si de carcere parentes deducere
neglexerit.Et omnes hæ causæ locū habēt in patre,matre,
auo, & auia, & in filiis ac nepotibus, tam masculis, quàm
fœminis,præter nonam,& xij.vt dictum est.Sed pręter di-
ctas sunt quædam aliæ.Prima, si filius sit hæreticus, cum
pater sit catholicus, vt in d.§.causas.Secūda,si nō exhære-
detur malo animo, sed vt virtuti accuratius vacet, vel cre-
ditorib.satisfaciat.l.multi.ff. de liberis & posthu. vbi Bart.
illam legem summando dicit.ꝙ exhæredatio fit quādoq;
propter bonū,& in l.cū ex filio.de vulg.& pupil.dicit ꝙ d.
l.multi.non est correcta.Tertia,si filius tēpore testamenti
dixit patri se nolle quicquam de suo, & exhæredatur,quia
secundū Bar.in l.si quādo.C.de inoff.test.legitima erit ex-
hæredatio:& valebit testamentū, si illa causa exprimatur.
Non obst.d.§.causas.quia loquitur de exhęredatione,quæ
fit eo nolente.Et hoc nisi apparuerit,ꝙ licèt illa verba di-
xerit, tamen noluit exhæredari, puta si ex dolore mortis
patris dixerit, postquā tu decedis nolo aliquid:vel alia ra-
tione turbatus.arg.de reg.iur.quicquid calore.Et ita de fa-
cto occurrisse Bart.testatur.Quarta, si filius sit furiosus,&
nepos ex eo sanus, quia legitimè poterit exhæredari, mo-
do instituatur nepos.l.pen.ff.de curato.furios.Exhæredare
autem filium, vt ecclesia fiat hæres, non est causa legiti-
ma.xvij.q.iiij.c.quicunq;. Est autem notandum singulare
dictum Bart.in l.si quis ita.ff.de adim.leg.ꝙ si pater exhæ-
redauit filiū ex iusta causa, si posteà recōciliauit se cū illo
exhæredatio illa videtur adempta. Notandū est etiā quod
dicit Alex.de Imol. in l.dotis causa.ff. sol. matrimo.qui ex
ibi not.duo infert.Primò,ꝙ filius, qui ingratitudinē com-
misit adeò ꝙ exhęredari posset,si viuo patre agat pœnitē-
tiam,vel ante conditum testamentum, non poterit exhæ-
redari. Secundò, ꝙ nec illi denegari poterunt alimenta.
4 ¶Tertiò*quæritur, vtrū filius ac nepotes exhæredari pos-
sint parentes,auum,& auiam? Et dico, ꝙ sic.Primò,si pa-
ter filium de crimine accusauit excepto crimine læsæ ma-
iestatis.Secūdò, si pater vitæ filij fuerit insidiatus.Tertiò,
si pater vxori, vel concubinæ filij se immiscuerit.Quartò
si pater prohibuerit filium testari de his, de quibus testari
poterat. Quintò si pater non redemerit filium captum à
Saracenis, quia si filius tunc decedat in captiuitate, bona
de quibus testari poterat,debent esse ecclesiæ,vel dari pro
redēptione captiuorum.Si verò redeat, ritè patrem exhæ-
redare potest.Sextò, si pater neglexerit curam filij furiosi.
Septimò,si pater sit hęreticus,& filius catholicus.Octauò,
si pater vxori filij dederit venenum ad mortem, vel men-
tis alienationem, vel aliter insidiatus fuerit vitæ eius, &
eodem modo si mater marito filiæ.Hęc omnia probantur
in d.§.causas.& §.siue igitur eos. Et omnes istæ ingratitu-
dinis causæ tam ex parte parentum quàm ex parte libero-
rum,tolluntur per ingressum religionis.xix.q.vltima.cap.
non liceat.vnde exhæredatio sequi non potest.¶ Quartò
5 * quæritur,vtrum in casibus, in quibus pater exhæredare
potest,possit etiam alimenta negare? Et dicit Pan.post Io.
And.in c.Quintauallis,de iureiurando,ꝙ sic,& idem tenet
Bart.in l. Diuus Adrianus.ff.de parri.per l.si quis à liberis.
ff.de lib.agn.& idem Pan.in c.ex literarum.de eo qui dux.
in matrim.de patre ingrato contra filium. Quod quidem
videtur limitandum, nisi ipsos pœniteat, pro quo facit gl.
in l.fin.C.de episc.& cler.& text.in c. non liceat. xix.q.iij.
vbi dicitur,ꝙ per religionis ingressum omnis ingratitudo
purgatur, & quod not.Spec.in tit.qui filij sint legitim.ver.
quid si filia.& sequitur Pan.vbi suprà dicens, ꝙ si filia for-
nicatrix vult pœnitere de peccato, pater eam alere tene-
tur.ar.capitis, ferrum.50.dist.& per consequens dicit Pan.
vbi s̃. ꝙ etiam tenetur eam dotare: quia causa dotis non
minus est fauorabilis, quàm alimentorum, vt not.Cyn.in
l.non omni.C.de administr.tutorum, & Bart.in authen.ex
6 complexu.C.de inc.& inut.nup.¶ Quintò * quæritur vtrū
vir exhęredare possit vxorem,& econtra?Et dico,ꝙ sic,vt
not.in d.§.causa. ¶ Sextò, quæritur, vtrum frater fratrem
exhęredet? Et dico,ꝙ sic in tribus casibus.Primò,si voluit
illi mortem inferre, Secundò, si illum criminaliter accu-
sauit.Tertiò, si in substantia eius molitus fuerit iacturam.
Et hoc locum habet, etiam quando frater moritur ab in-
testato,vt non succedat ei frater:vt in authen.de nup.§.in-
gratitudinem, coll.iiij.Quod limita verum, si ignorauit:
quia si sciuisset ingratitudinem,videretur remisisse nō de-
terminando, ꝙ non succedat,vt l.fin.C.de reuo.don.iun-
cta.l.conficiuntur.ff. de iure cod. Non est tamen necessa-
rium quando frater exhæredat fratrem,vt inferatur causa
exhæredationis,vt voluit Bart.in l.fratres.C.de inoff.test.
¶Notandum est tamen primò, ꝙ duplex est fratrum dif-
ferentia, quia sunt quidam vterini, quasi ex eodem vtero
& non ex eodem patre nati, & isti non habent querelam
inofficiosi testamenti contra fratrem,etiam si persona tur-
pis esset instituta:quidam verò sunt consanguinei, qui ex
eodem patre nati sunt, licèt matre eadem vel non.vt Inst.
de leg.agn.succes.& isti habent querelam cōtra testamen-
tum fratris turpem personam instituentis, nisi seruum ne-
cessarium institueret. Nulli verò alij ex transuersalibus
competit querela, vt l.fratres.C.de inoff.testam.& ibi Bar.
7 ¶Notandum est secundò,ꝙ si frater spurium instituat,di-
cit Azo, ꝙ spurius siue natus de non legitimo matrimo-
nio dicitur infamis,& consequenter turpis persona.Et idē
dicendum est de vsurario.s.ꝙ dicitur infamis, vt j̃.Vsura.
ix.§.iiij.¶Notandum * est tertiò, ꝙ si frater instituat per-
sonam aliquam turpem,& aliquam nō turpem:secundùm
Gul.de Cug.vt recitat Bart.in d.l.fratres.contra illam tur-
pem personam competit querela: & pro sua parte rescin-
ditur.Notandum est quartò, ꝙ secundùm gl.in d.§.ingra-
titudinem, frater potest fratrem exhæredare in testamen-
to,& instituere turpem personam,si in aliquo trium præ-
dictorum casuum illum inuenerit ingratum. Similiter di-
ci potest,ꝙ si frater exhæredatus,vel præteritus esset infa-
mis, opponere non posset contra personam etiam infamē
institutam: vt patet per Bart.in l.in arenam.C.de inoff.te-
stamen.vbi dicit per illam legem,quod non potest aliquis
obiicere turpitudinem,in quam ipse incurrit obiiciens.Et
hoc facit,quòd infamis non possit obiicere testi, quòd sit
infamis:vt l iij.§.lege Iulia.ff.de testib.sed iudex fortè po-
terit eum ex officio suo repellere, secundùm Gulielmum.
Et sic facit, quòd si mater fuerit meretrix, propter mere-
tricium filiam exhæredare nō poterit, quod est singulare,
secundùm Bartolum ibi. Quòd si & ipse pater luxurietur,
dici potest non esse idem quod in matre, quia minor ca-
stitas requiritur in masculo.l. prima.C.de adulter. ¶ Se-
8 ptimò * quæritur, vtrum filia incurrat vitium ingratitu-
nis, vt possit exhæredari ex hoc, quod nupsit sine paterna
voluntate? Et dicit Gofr. quòd sic:quod tamen Host.non
approbat,nisi elegerit turpem vitam, & hoc vltimum di-
ctum communiter approbatur, argum. de secund. nupt.
cap.vltim.& penult. Ex quo enim filia vtitur permissione
canonica, incurrere non debet vitium ingratitudinis. V-
trum autem pater teneatur eam dotare, & alere, vide s̃.
Dos.§.iiij.

RVRSVS

RVRSVS DE HÆREDITATE III.

quantùm ad hæredem.

1 *Hæres quis dicatur, & in quotuplici sit differentia. Et quid vnũquodque.*
2 *Hæres quis institui possit.*
3 *Hæres pro parte institutus alio non dato cohærede, an possit in animæ foro totam hæreditatem adire.*
4 *Hæres num ex delicto vel quasi delicto defuncti teneatur. nu. 6.*
5 *Accusari post mortem quando quis, & quibus casibus possit.*
7 *Hæres num ex contractu, vel quasi defuncti, quo defunctus obligatus fuit, vltra hæreditatis vires teneatur.*
8 *Hæres hæreditate legatis exhausta, num de ipsis legatis quicquam detrahere possit. nu. seq.*
10 *Hæres, an legatum dotis causa factum, soluere teneatur, si cui legatum factum est monasterium intrarit.*
11 *Creditoribus hæreditarijs, & legatarijs simul venientibus, quo ordine ab hærede satisfaciendum sit.*
12 *Votum defuncti num hæres implere debeat, & quale.*
13 *Hæredes, vbi plures sunt regulariter pro parte hæreditaria ad defuncti debita, aut legata teneri.*
14 *Hærede pupillo existente, num prætextu pupillaris ætatis, debitorum solutio deferri possit.*

HÆREDITAS tertiò, consideratur in ordine ad hęredẽ, qui testamento instituitur, vel ex intestato succedit. ¶ Primò * verò quæritur, quis dicatur hæres? Et dico, 1
q̃ hæres est, qui succedit in vniuersum ius defuncti. l. cum hæres. ff. de diuer. & temp. præscr. vel est dominus hæreditatis, qui in voluntariis fit aditione hæreditatis, §. fi. Instit. de hæred. qual. & differ. sed in necessariis defertur ipso iure. Hæres aũt testamẽtarius est, qui ex testamẽto succedit, & est duplex. s. vniuersalis: vt qui instituitur insolidum, vel in certa quota: & particularis, qui instituitur in certa re, q̃ propriè est legatarius. Hæres autem ab intestato est, qui succedit in ius defuncti sine omni testamento: vt Instit. de hęr. quæ ab intest. defer. Hæres fideicõmissarius est, cui ex fideicommisso relicta est hæreditas danda illi cui testator disposui: dicẽdo, fidei tuæ cõmitto, vt hoc des illi, qui pro tãto dicitur hęres, quia loco hęredis habetur. Inst. de fideicommis. hęr. §. restituta, vt qui directè. & immediatè ex testamẽto nihil capere pót, vt spurius, saltẽ capiat ex fideicõmisso, sed verè nõ est hæres, cũ sit rogatus hęreditatẽ adire, & postea restituere. Hęres legatarius est, qui legatũ accepit, vel cui legatũ factũ est. l. quoties. ff. de hær. inst. Hæres legitimus est, qui ex lege duodecim tabularum, aut ex iuris cõstitutione etiã sine testamento defuncto succedit: vt agnati ꝓximi. Inst. de legit. agn. suc. in prin. Hæres suus dicitur filius, q̃ est in ptãte patris tpe mortis paternæ. Nec nomine suorum hęredũ veniunt extranei hęredes, secundùm Bar. in l. Gallus. ff. de lib. & posth. quod limita verum in his quæ non transeunt ad hæredes extraneos. Hæredes sui & legitimi appellantur, qui in potestate morientis fuerunt, vt filius, filia, nepos, neptis, ex nepote natus, ex filio pronatus, pronata, seu pronepos, proneptis. Legitimi & naturales, vel etiam legitimi tantũ, vt adoptiui. Hæres domesticus dicitur: qui est in ptãte moriẽtis, dũ eũ alius non præcedit. Hęres necessarius est seruus institutus in testamẽto domini sui ab eo qui facultates suas habet suspectas ne possit ex ipsis satisfacere creditorib. adeò, q̃ non credit alienũ hęreditatẽ suã adire, si hęredem illum instituat, qui seruus hęres factus ideò necessarius dicitur hæres, q̃a velit nolit cogitur hęreditatem adire, vt satisfaciat creditoribus. Inst. de hęr. qua. & dif. §. i. Et hoc verum, nisi illi seruo debeatur commissaria libertas. l. is qui soluendo. ff. de hær. instit. aut hoc eo non faciente, i. non adeunte hęreditatem eius nomine potius, quàm dñi defuncti, res hæreditariæ vendãtur, ne defunctus iniuria facta afficiatur, dicendo, q̃ res eius vẽderentur. Hęres substitutus dicitur, quia alij hęredi instituto substituitur, verbi gratia, si dicat testator, ille sit hęres, & si ille nolit, vel non possit, iste sit ei substitutus, & hoc siue secundo, siue tertio, vel quartò loco substituatur, nam secundus dicitur omnis qui post primũ sequitur, etiam si sit decimus. ff. de vulg. subst. in princ. prout no. Host. in Sũ. de testam. Hęres aũt extraneus dicitur, qui nihil attinet, quãuis propriè in statutis hęres extraneus dicatur, qui tpe mortis non est in ptãte morientis, ẽt si sit filius emancipatus secundùm Ang. Arc. Inst. de hær. qual. & dif. §. cæterum. Aliquando tamen hæres significat primum. i. proximum, non vlteriorẽ, vt ff. de verb. sign. l. sciendum, & descendentes post primum vocantur pro hęredes, vt tenet gl. in c. fi. de pecul. cler. Sed regulariter nomen hęredis per multas successiones accipitur, vt d. l. sciẽdum. & l. vlt. C. de hęr. inst. vbi hęres hęredis, testatoris dicitur hęres & in gl. in c. transmissa. de fil presby. pro hęres autem aliàs dicitur qui se putat hęredem, cùm non sit. ff. de pe. hæred. in l. pro hęrede. & Inst. de interd. §. adipiscendæ. ¶ Secũdò * quæritur, quis instituí possit hęres? Et dico, q̃ omnis qui non prohibetur à iure. arg. de spõ. cum apud. Quis autem prohibeatur, dico, quòd xiij. genera personarũ. Primò, hæreticus aut paganus. de hęret. si quis episcopo. Secundò, credentes, defensores, & receptatores hæreticorum. eod. tit. excõmunicamus. el j. §. credẽtes. Tertiò, apostatæ. Quartò, collegiũ illicitũ. Quintò, deportatus. C. de hæred. instit. l. j. Sextò, damnatus ob crimen famosum. Septimò, insequutor Cardinaliũ de pœn. fœlicis. lib. vj. Octauò, excõicatus. quia si is, qui tempore institutionis, vel mortis, vel aditionis hæreditatis erat excommunicatus, instituatur, non valet institutio: secus si excõmunicatus fuit post institutionem, sed ante mortem absolutus: quia tenet institutio. ff. de hęr. inst. l. sed si in cõditione. §. solemus. & l. si alienum. §. in extraneis. Nonò, spurij nati ex coitu damnato, de quibus suprà. Filius. §. xxv. Decimò, incestuosi cum monacha. xxvij. q. j. si quis solicitauerit. in gl. Vndecimò, crimen læsæ maiestatis committentes. de pœn. dist. j. c. quisquis cũ militibus. Duodecimò, simoniaci, secundum aliquos, quia parificantur lædentibus maiestatem, Decimotertiò, hi qui nec in proprio nec in communi possunt habere, vt fratres minores. clemen. exiui. §. cupientes. de verbor. significatio. 2

3 ¶ Tertiò * quæritur, vtrum hæres institutus in certa parte, qui propriè non dicitur hæres, sed legatarius, vt in l. quoties. C. de hær. inst. possit in foro animæ non dato alio hærede adire totam hæreditatem, secũdùm quod vult. l. j. §. si ex fundo. ff. de hære. insti. Et dicit Panor. in cap. quia ingredientibus. de testam. quòd Fed. consil. cxxvj. & multi alij doctores in sacra pagina consuluerunt, q̃ sic: quia ius humanum non contrarium diuino seruari debet in foro animæ, & consequenter iste licitè potest adire. Quod tamen limita, modò testator dolosè non sit inductus ad instituẽdum eum in certa parte, puta quia persuasit, q̃ non possit habere regressum ad alia bona. Limita etiam modò non sit institutus cum ista aditione, & volo, q̃ de bonis meis plus petere nõ possit: quo casu licèt videatur, q̃ possit adire. arg. dicti. §. si ex fundo. & d. l. quoties. tamen verum est contrarium. s. q̃ non pót, vt in l. quoties. §. sed si duo. ff. de hær. inst. vbi patet, q̃ d. §. si ex fundo. & d. l. quoties locum habet quãdo volũtas testatoris est simplex, nõ restricta expresse, vt in casu isto. Et ideò venient succedentes ab intestato:

stato: quia testator non reperitur habere hæredem, & non pót quis pro parte decedere intestatus, & pro parte testatus. l. ius nostrum. ff. de reg. iur. Et si dicatur, quo modo pót prohibere, q̃ non plus peteret? Dico, q̃ per l. domus. §. fi. ff. de vsufr. vbi testator prohibet ius accrescendi, & casus est in l. j. ff. de iniust. rupto test. ¶ Quartò * quæritur, vtrũ hæres teneatur ex delicto vel quasi delicto defuncti? Et dico, colligendo ex Bart. ff. de priua. deli. l. j. q̃ aut actio est pœnalis ex vtraq; parte, rei scilicet & actoris: puta qũ petitur pœna applicanda patti, & sic nõ tenetur aliquo iure. Si verò actio est pœnalis ex parte rei & prosecutoria rei ex parte actoris: puta, quia ego ago pro satisfactione damni mei, & sic de iure ciuili, si delictum fuit cõmissum circa contractum tenentem, sic tenetur hæres: quia nõ fundatur intentio actoris immediatè ex delicto, sed ex cõtractu: puta, quia agitur actione cõmodati, vel depositi, & huiusmodi: & nõ ex dolo, vel delicto. Casus est in l. ex depositi. ff. de acti. & obli. & bonus tex. in l. si hominem. §. datur actio. ff. deposi. Si verò delictum cõmissum fuit circa contractũ, qui non tenuit, puta quia dolus dedit causam contractui, & consequenter non tenuit, de empt. & vend. c. cum delicti, sic non tenetur: quia cùm agere nõ possit ex cõtractu, quia nõ est, oporteret illũ agere ex delicto contra hæredẽ, & crimina morte extinguuntur. xxiiij. dist. quorundam. Et nullus post mortẽ accusari pót. xxiiij. q. ij. c. j. ff. de bon. eo. qui an. sent. mor. fi. consci. l. fi. xxxiij. q. ij. admonere, nisi in casibus hæresis. xxiiij. q. ij. sanè, vel si hæreticos instituit hæredes, de hære. si quis eps, vel si decessit in crimine notorio, vt not. in glo. d c. quorundã, & xxiij. q. ij. in summa, vel generaliter q̃cunque defunctus crimen cõmisit, propter quod ipso facto pœna lege inflicta sit, sicut in hæresi & crimine læsæ maiest. quia tunc accusatur & agitur contra hæredem, non vt puniatur ex illo delicto, sed vt bona auferãtur ab eo quæ in commissum ceciderunt, & facit l. commissa. ff. de public. & text. bonus in cap. ij. de præscript. lib. 6. Aliàs non tenetur hæres pro quocunque delicto cõmisso à defuncto, siue in contractu quocunque, siue extra omnem contractũ, nisi in duobus casibus. ¶ Primò si lis fuit contestata cum defuncto, vt l. vnica. C. ex delic. defun. Ratio, quia ĩ iudicio quasi contrahimus, vt in l. iij. §. idem scribit. ff. de pec. ideoq; per contestationẽ litis videtur cõtractus initus cum defuncto. Secundò, si aliquid peruenit ad hæredẽ ex delicto defuncti: quia in tantum tenetur, & non plus, vt in d. l. vnica. fallit in condictione furtiua: quia in l. si pro fure. ff. de condict. furt. dicit text. quòd furti actio pœnã petit legitimã, condictio rem ipsam, & sequitur condictio rei furtiuæ: quia rei habet prosecutionẽ, hæredem quoque furis obligat, nec tñ si viuat seruus furtiuus, sed & si decesserit, viuo scilicet fure vel mortuo. De * iure autẽ canonico tenet Bar. indistinctè 6
teneri q̃ quis agit pro damni satisfactione cõtra hæredẽ, intellige quantum hæreditas se extendit, & placet in conscientia, & hoc sequuntur cõmuniter Doctor. Et sic intelligendæ sunt glos. in c. ex præsentium, de pignor. de sol. c. j. de rapt. literis. de vsur. tua nos. Pan tamen in c. fin. de sepul. solùm admittit hoc verum iure canonico q̃ defunctũ pœnituit, vt not. glo. in c. à nobis. el ij. de sent excom. quia tunc agitur ex quasi contractu, non ex delicto. Si verò non pœnituit, non tenetur, secundùm eundem, & glos. in d. c. à nobis, nisi quatenus iure ciuili teneretur. ¶ Quintò * quæritur, 7
vtrum hæres teneatur satisfacere ex cõtractu vel quasi defuncti, in quo defunctus erat obligatus vltra vires hæreditatis? Et dico, quòd secundùm canones & conscientiam, hæres, siue filius, siue extraneus tenetur ad omnia debita, siue fuerint ex contractu, vel quasi, siue ex maleficio vel quasi, siue res peruenit ad hæredem, siue non, & hoc tenẽt Inno. Laud. Ioan. & Rayn. quod limita, si hæreditas sufficit; alioquin si quidem fecit inuentariũ, nullo modo tenetur, si verò non fecit, etiã non tenetur in foro animæ, secundùm Io. And. & dom. Ant. & Pan. in d. c. quia plerique. de immu. eccl. sic tamen, q̃ debita soluat sine diminutione. De legatis verò dic vt §. seq. in foro verò cõtentioso tenetur, vt in l. fin. C. de iur. delib. sed tamen consi. xxj. dicit, q̃ etiã teneẽ in conscientia vltra vires, sed primum est æquius. ¶ Sextò * quæritur, vtrum hæres hæreditate exhausta per legata, 8
possit de ipsis legatis detrahere quicquã. Et dico, q̃ aliquãdo detrahitur Falcidia, aliquãdo Trebellianica, aliquando legitima, de quo dic vt j. Legitima. Similiter ante omnia deducere potest funeris expensas, & alias necessarias, quas fecit cã hæreditatis, vt in testamento, & inuentario, & huiusmodi: q̃a sic à grauamine, sicut & à lucro debet esse immunis. l. scimus. §. & si præfata, cum quinque j. seq. C. de iure delib. Vtrũ aũt soluendo legata scienter vel ignoranter, & non retinendo sibi Falcidiã, possit repetere j. Solutio. §. iij. ¶ Septimò * quæritur, vtrũ hæres legata soluere teneat 9
facta in testamento minus solenni? Et dico, q̃ non in foro iudiciali, de quo dic vt in l. si veritas, & in l. fi. C. de fideicõ. sed in foro animæ ista quæstio pendet ex alia. s. vtrum ex voluntate defuncti oriatur obligatio naturalis? Et communiter Vltramontani tenent, q̃ non, Cismontani verò, q̃ sic, de qua vide per Canonistas in c. fin. de sol. & per Bal. & Legistas in l. cum quis. C. de iur. & facti igno. vbi dicit Alber. q̃ opinio Cismontanorum est cõmunis, & sic tenenda. Ex qua opinione motus dom. Ant. dicit se consuluisse in facto, in quo tãtùm vnus testis fuerat, q̃ tenebatur hæres in foro animę. Pan. autem in c. quia plerique. de immu. eccl. distinguit, sed ſm omnem suam distinctionem hæres tenetur in foro animæ, si constet ei de volũtate defuncti, quæcunque solennitas omittatur: quia vt ipse dicit, solẽnitates fuerunt inductæ ad tollendam falsitatẽ: vbi ergo cõstat, q̃ nulla interuenit falsitas, debet cessare etiã dispositio legis, & seruari æquitas & obligatio naturalis, quæ oritur ex dispositione defuncti. l. cum amplius. §. is natura debet. ff. de reg. iur. & facit quod not. Inn. de elect. in c. quod sicut. Adde verò, q̃ vbi cõstaret de ꝓbis eius, & nõ de volũtate: quia scilicet esset p̃sumptio probabilis de volũtate cõtraria verbis non teneretur in conscientia, sicut si testator erat doctus, & potuit: vt in solẽnitate sine incõmoditate, & legatarius erat ei multũ importunus & parũ dilectus, & huiusmodi, quia vẽ voluisse potiùs illudere. Secus si fuit ignorãs, vel solennitatem obseruare nõ potuit. Et ita malè addit & limitat Sum. Ang. quia talis præsumptio non trahit extra terminos dubietatis, cũ ex alia parte sint ꝓba testatoris? Et ad istã præsumptionẽ dici possit nõ esse mirum, si in angustiis mortis viri docti errẽt circa iuris solẽnitates. In dubio aũt standũ est verbis legis: vnde isto modo posset legatarius furari sibi relicta, ſm Bal. & Moder. in l. j. C. de testa. maximè si sint ad pias causas relicta. arg. c. cum tibi. de testam. Vbi tñ esset certitudo de voluntate testatoris, secus esset. Vide etiam j. Testamentũ. j. §. ix. par. viij. in fi. & §. xiij. ¶ Octauò * quæ- 10
ritur, vtrum hæres teneatur soluere legatũ factũ causa dotis, si legataria monasteriũ intrauerit? Et dicit Pan. in c. in præsentia. de prob. q̃ sic. Et idem si esset ei relictũ cã donationis propter nuptias. ¶ Nonò * quæritur, quo ordine sol- 11
uendũ sit creditoribus & legatariis? Et dico, ſm Ray. q̃ si creditores & legatarij simul veniãt, primò satisfaciendũ est creditoribus: si autẽ veniãt separatim, liberatur hæres sol-

uendo

uendo per illum ordinem, quo venerũt, modò nihil faciat in dolo, & creditores postmodũ veniẽtes, hæredẽ inquietare non debent, nisi de hæreditate illi remanserit, habent verò ius suũ saluum contra legatarios. Si autem hęres scit vel credit aut dubitat hęreditate vltra debita non extendi, siue fuerint ex contractu siue ex maleficio vel quasi, nihil debet dare legatariis, donec sit creditoribus satisfactũ. Et idẽ modus tenẽdus est in satisfaciẽdo prius creditoribus prioribus, & in iure potioribus. Et si hęres hũc ordinẽ seruarit, primò scilicet soluẽdo legatariis vel secũdariis creditoribꝰ, nõ absoluit in foro cõsciẽtię, nisi hoc faciat ignorãter; reputãs scilicet hæreditatẽ ad omnia soluenda sufficere, vel nesciens hũc esse potiorem creditorem, ſm Vld. & Host. Glo. etiam Ray. dicit, ꝙ sicut priores creditores ab aliis præuenti hæredem inquietare nõ debent, ita nec eos, qui ab eo emerũt res, quarũ pretia in legata vel fideicommissa vel alios creditores processerunt, vt in l. sancimus. C. de iur. delibe. quia, vt ibi patet, creditoribus potioribus seruatur ius cõtra legatarios, & alios creditores inferiores qui ab hęrede prius acceperũt. Detrahere tamẽ potest hæres ab hæreditate eo modo quo ſ eodem. §. vj. De ordine
12 aũt creditorum, j. Restitutio. 6. §. 5. ¶ * Decimò quæritur, vtrum hæres teneatur ad vota testatoris? Et dicit Petr. de Pal. in 4. ꝙ sic, si est votum reale, puta dandi, aut exponendi tantum, non autem si est personale, vt ieiunare, vel peregrinari, aut cõtinere, nisi se spõte obligauerit, & hoc siue hęres sit filius, siue alius, extra eo. licet. Si verò est simul reale & pſonale, & vtrunq; expressum, tenetur ad reale, vt si vouit ire ad sanctum Iacobum, & equũ offerre, tenetur ad equũ tantùm. Similiter si vouit fundare monasterio, & intrare, tenetur ad fundationẽ tãtùm. Et sic est expressum personale principaliter, & reale tacitũ & accessoriũ, vt ire ad S. Iacob. hæres nõ tenetur ad reale. i. expensaſ, sicut nec ad personale, & si vouit religionem, nõ tenetur hęres tradere bona: quia sublato principali tollitur accessorium. Similiter si defunctus susceperat crucem, non tenetur hæres expẽsas mittere quas fecisset, nisi hoc ordinasset. Si voluit aũt mittere certas pſonas vltra mare, quod reputatur reale. ad illud tenetur hęres. hæc ille. De hac etiam materia, j. Votum. ij. §. xj. vtrum scilicet hæres cõpelli possit ad ista.
13 ¶ * Vndecimò quæritur, si hæredes sunt plures, vtrũ omnes teneantur insolidũ ad omnia debita vel legata? Et dico, ꝙ regulariter quilibet tenetur solùm ꝓ parte hæreditaria. C. de act. hær. l. pro hæreditariis. Fallit hoc in multis casibus. ¶ Primò, quando aliter disposuit defunctus. ff. de leg. ij. l. cũ ab vno, vt si ab vno hæredẽ legauerit creditori hæreditario animo cõpẽsandi, tũc ille hęres onus sustinebit vsq; ad quãtitatẽ legati. ¶ Secundò in expensas funeris vxoris, quæ nõ astringit hæredes tantùm pro hęreditariis portionibus, sed etiã virum proportione, quæ peruenit ad eũ de dote vxoris, vt si ad eũ peruenerũt centũ, & in hęreditate sunt ducenta, ipse vir tenetur pro tertia parte, & hæredes pro duabus, vt in l. veluti. ff. de rel. & sump. fu. ¶ Tertiò, si bona defuncti erant expresse vel tacitè hypothecata creditoribus: quia vno existẽte nõ soluendo, tũ alij tenentur. ¶ Quartò in alimẽtis legatis, quia pro volũtate defuncti vel iudicis ab vno insolidũ, vel à pluribus pro designatis partibus expetũtur. ff. de adi. le. l. iij. ¶ Quintò qũ res legata possidetur ab vno insolidũ. d. l. pro hęreditariis. & ff. cõmo. l. sed mihi. §. hæres. ¶ Sextò, quãdo obligatio consistit in implendo pollicitationẽ factã à defuncto de aliquo faciendo vel nõ faciẽdo. ff. de polli. l. j. §. si quis. & l. ex poll. stipulatione. & ff. de verb. obl. l. in executoribus, tunc enim quilibet insolidũ tenetur, vt si promisit aliquod opus se facturum ad honorem Dei vel reipublicæ, vel promisit ꝓ se, & hæredem non fieri quo minus per fundum suũ ire liceat ad qđ quilibet hæredum obligatur insolidum. ¶ Septimò, quãdo obligatio est indiuidua. d. l. in executionibus. §. seruua. & de hoc habes in glo. d. l. pro hæreditariis. ¶ Duodecimò * quæritur, vtrum si hæres sit pupillus, differri possit solutio debitorũ prætextu pupillaris ætatis? Et dico, quòd non. C. de acquir. hæred. l. sub prætextu. Et si hæres vꝰ executores legata soluere nolunt ad pias causas, episcopus præmissa monitione ad hoc eos cogere debet: extr. de test. tu. & cap. Ioan. etiam si à testatore id contigerit interdici, de quo j. Testamentum. ij. §. viij. part. iiij. Vtrum autem ista dilatio prolonget defuncto purgatorium, ibid. §. ix.

RVRSVS DE HÆREDITATE IIII. quantùm ad substitutionem.

1 *Substitutio quid sit. Et quid si substitutionum gradus plures.*
2 *Substitutionum genera quot sunt. Et etiam in his, quænam verba directa, aut indirecta dicantur. Et quæ communia, & num. seq.*
4 *Hæreditatem restituere in substitutione indirecta rogatus, num ex illa aliquid alienare possit.*
5 *Testatoris liberorum si quis purè hæreditatem restituere rogatus, nulla filiorum mentione facta, si deinde liberos, aut nepotes habeat, an substitutio expiret.*
6 *Substitutionis directæ species quot sint.*
7 *Iura de substitutione vulgari quid cauerint. Item quid de pupillari, exemplari, & breuiloqua. num. 8. 9. 10. & seq.*
11 *Clausula, si sine liberis, hoc habet pro regula, vt, quandocunque quis de liberis aliquem de hæreditate alteri restituenda post mortem suam rogat, subintelligitur, quanquam adiecta non sit, quod in extraneo rogato, non æquè.*
12 *Substitutio in defectum liberorum facta, num indistinctè per religionis ingressum euanescat.*
13 *Puellæ si in nuptiarum euentum centum relicta sint, & in casum religionis susceptæ, quinquaginta, an si religionem ingressa sit, centum nihilominus habere debeat. Et ibi Alberic. & Richard. super hac quæstione conciliatio.*

1 HÆREDITAS * quartò consideratur quantum ad hæredem substitutũ vel substitutionem hæredis: quæ quidem substitutio est secundaria & conditionalis institutio, sicut cũ quis dicit, talis esto mihi hæres, & si nõ eris vel decesseris, Titium substituo, iste Titius dicitur substitutus. ff. de vulga. & pupilla. substit. l. j. Et licèt substitutiones de vno in aliũ procedere possint in infinitũ, omnis tñ institutio post primam dicitur substitutio, sicut secundæ nuptiæ
2 dicũtur omnes quæ sequũtur primas. ¶ Primò * verò quæritur quot sunt substitutionũ genera? Et dico, ꝙ sunt duo, scilicet substitutio indirecta, & directa. Et indirecta quidẽ substitutio est, per quam quis capit hæreditatem mediante alio, vt cùm testator fideicõmittit A. hæredi, vt hæreditatẽ restituat P. & dicitur substitutio indirecta & obliqua ea ratione, quia scilicet per alium capit, & fideicõmissaria, quia olim cõmittebatur fidei hæredis in totum; nõ enim cogebatur restituere, sed hodie sic per l. pen. C. ad Trebel. Item dicitur precaria: quia fit possibiliter verbis precariis, id est, rogatoriis, vt puta, instituo te, & rogo te, &c. Directa verò substitutio est, qua quis capit hæreditatem defuncti ex dispositione testatoris, nullo alio mediante vel cooperãte, vt cùm dicit testator, A. mihi hæredem instituo, sed si ipse nõ erit hæres. C. sit hæres. & sic C. substitutus est directè. Verba autem harum substitutionum, in quibus fiunt istæ substitutiones, indirecta quidem sunt, volo, mando, rogo, vt restituas hæreditatem: directa verò fit per verba merè indirecta

indirectã & ciuilia: vt hæres esto, vel sit, vel hæredẽ instituo. aliquãdo etiã fit per verba geminata: vt A. filiũ meum impuberẽ hęredẽ instituo, & si in pupillari ętate decesserit B. substituo. Hæc enim substitutio est directa, si moriatur in pupillari ætate, propter verba geminata. Sed si post pubertatẽ, erit fideicommissaria, vt cõiter dicitur, & etiã si diceret, hæres sit. Aliquãdo verò fit per verba cõia, & similiter indirecta. ¶ Pro quo sciendũ est, ꝙ verborum quoddã est directum, illud. ſ. quod significat vt is cui relinquitur sua manu recipiat: vt hoc verbum, instituo, vt patet. ff. de hær. inst. & hęres esto, vt ibidem. Item, accrescat, vel etiam accipiat, vel capiat. Quoddam verò est indirectũ siue obliquũ. ſ. quo significat vt is, cui relinquitur, accipiat de manu alterius, vt est restituito. ſ. ad Treb. l. instituta. & l. semper. Item volo. ff. de leg. iij. l. pater filium. §. fin. Item, rogo, &c. Aliquod verò cõe, quod. ſ. habet vtramq; significationem. ſ. vt de manu sua, vel alterius accipiat, vt verbũ, substituo: aut moriatur tali. i. ad vtilitatem talis, & succedat,
4 & etiã accipiat. Secundò * verò quæritur, quãtum ad istam substitutionẽ indirectã, vtrum rogatus hæreditatem restituere, possit aliquid alienare de illa? Et dico, ꝙ non. C. cõia de lega. l. fi. nisi in casibus positis in auth. res quæ. ibidem posita: qui casus sunt isti. ſ. causa doris, & donationis propter nuptias, & loquitur in liberis, non in extraneis. Et idẽ secundùm Bart. in d. auth. proponendo filium in monasterio. Similiter pro causa alimẽtorum, quãdo aliunde sustẽtari non potest, & idẽ pro redimendo filio capto ab hostibus. Põt tamẽ sibi retinere quartam Trebellianicã, vt in c. Raynaldus & in c. Raynutius. de test. sed si rogatus est restituere quicquid superest de hæreditate, tunc ad minus quartam partem seruabit substituto, vt C. ad Treb. auth. cõtra rogatus, de quo vide in gl. in c. in præsentia. de prob.
5 ¶ Aduertẽdum * est autem, secundùm eam ibi, ꝙ licet quis ex liberis testatoris sit purè rogatus hæreditatẽ restituere nulla facta mentione de filiis: si tamen posteà habuerit filios, vel nepotes, substitutio euanescit. C. de fideic. l. cum acutissimi. C. de inst. & substit. l. generaliter. ff. de condit. & demon. l. cum auus. vide j. §. v. ¶ Aduerte etiam, ꝙ si rogatus hæreditatem restituere, illam sponte adiuerit, retinebit quartã Trebellianicam, & reliquas tres partes restituet. Si verò adierit iudicis officio cõpulsus, restituet totam. Inst. de fideic. hę. §. in primis: & ff. ad Trebel. l. nã quod. §. qui com-
6 pulsus. ¶ Tertiò * quæritur, quot sunt species directæ substitutionis? Et dico, ꝙ sunt quinque. ¶ Quarum prima dicitur vulgaris: qa est à quolibet testatore de vulgo factibilis: & cuilibet siue pupillo siue minori: de qua agitur Institu. de vulg. substit. Et hæc est duplex, vna. ſ. expressa, quæ fit ꝑ istã negationẽ nõ, hoc. ſ. modo, instituo mihi hęredẽ A. & si ipse non voluerit, vel non potuerit hęres esse, sit hęres P. vel substituo P. Alia tacita, quãdo. ſ. negatio non exprimitur, sed includitur; hoc. ſ. modo, A. & P. mihi hęredes instituo, & eos inuicem substituo: per quæ verba tacitè subintelligitur, ꝙ si alter eorum hæres non fuerit. ſ. quia noluit, vel non potuit, quãdo decessit ante aditam hęreditatem: alter sit hęres insolidum. ff. de hær. inst. l. cum in testamẽto. §. hæc verba. ¶ Secũda verò dicitur pupillaris: quia fit soli pupillo, vel pupillis: nec põt tẽpꝰ excedere pupillare, sed expirat ad introitũ pubertatis: vt dicẽdo, filius meus mihi hæres esto: & si non erit, vel si eris, & intra tẽpus pubertatis decesserit, P. sit hæres. Inst. de pup. sub. in prin. imò factibilis est in minus tẽpus, vt si dicatur, si filius meꝰ intra quartũ, vel quintũ annum decesserit, P. sit hęres. Et hæc est duplex, vna. ſ. tacita quæ non habet formã pupillaris substitutionis, sed sub eius verbis includitur, vt cùm dicitur, A. filiũ pupillũ meũ hæredem mihi instituo, & si ipse hæres mihi nõ fuerit, P. sit hæres. & hęc ex expressis est vulgaris, ex tacitis verò pupillaris. Vnde siue A. sit hæres, siue non, si in pupillari ętate decesserit, hęreditas directo iure peruenit ad P. sed ex vulgari succedit tantum in bonis testatoris, ex pupillari verò ĩ bonis testatoris & pupilli. Alia est expressa, quæ fit per verbũ affirmatiuũ, & facit expresse mẽtionẽ de pupillari ętate, & sub ea includitur vulgaris tacita, vt instit. de vulg. & pupil. substit. § j. ff. de vulg. & pupil. substit. l. cũ hoc iure. & fit hoc modo. ſ. A. filium meum hęredem mihi instituo, & si ipse mihi hæres non fuerit, vel si fuerit, & in pupillari ætate decesserit, P. sit hæres, vel P. substituo. Vnde ista duo requirit. ſ. verborum affirmationem, & expressionem temporis pupillaris. Tertiò dicitur exemplaris, quia ad exemplũ fit pupillaris, & est quæ fit à parẽtibus vtriusq; sexus filio furioso, vel mẽtecapto, sic dicta, ꝙ ad exẽplum fiat substitutionis pupillaris, quia sicut pupillo, qui testari non potest, prouidetur de hæredẽ, ita & furioso, & fit hoc modo. ſ. A. filium meum furiosum, vel mentecaptum hæredem mihi instituo, & si decesserit antequam ad sanam mentẽ deuenerit, substituo ei talẽ, vel talẽ. ¶ Quarta dicitur cõpendiosa, quia. ſ. fit sub compendio huius aduerbij, quãdocunq;, & cõtinet tacitã pupillarẽ, quæ aliàs fit prolixioribus verbis, sic, A. filium meũ hęredẽ instituo, tamen quãdocũque decesserit, P. sit hæres, & sic licèt quãdocunque extẽdatur ad omne tẽpus, hic tamẽ restringit ad pupillare solum, in quod solũ dicitur de substituto prouidere voluisse. l. precibus. C. de impub. & aliis substit. ¶ Quinta dicitur breuiloqua siue reciproca, quia. ſ. in breui continet duas vulgares, & duas pupillares, vt cũ duo vel plures impuberes instituti à patre habente eos in potestate substituũtur hoc modo, A. & B. filios meos impuberes mihi hæredes instituo. & eos inuicem substituo, vnde quia cõtinet expressam pupillarẽ, si quis eorũ decesserit in ætate impuberi, mater decedẽtis omnino repellitur, & alij ab intesta-
7 to veniẽtes, & succedit substitutus. ¶ Quartò * quęritur, qd iura velint de substitutione vulgari? Et dico duo. ¶ Primũ. Effectus huius substitutionis est, vt bona testatoris tantũ, quæ debebant venire ad institutũ veniant ad substitutum, non bona instituti. Instit. de pupil. substit. §. quo casu. ¶ Secũdum. Euanescit autem substitutio, quàm cirò instituus adierit hęreditatem, siue postea decedat cũ liberis, siue sine liberis. C. de impu. & aliis substit. l. post aditã. & hoc nõ solũ quãdo expresse fit per negationem, sed etiam quãdo tacitè. Vnde licet Titius & Sempronius fuerint instituti hęredes, & adinuicẽ substituti, si tamẽ hic vel ille adierit hęreditatem expirat substitutio: vt in d. l. post aditam. ¶ Quin-
8 tò * quæritur, quid iura velint de substitutione pupillari? Et dico quatuor. ¶ Primum. Ad istam substitutionem quatuor requiruntur. Primum. ſ. ꝙ ille, cui fit substitutio, sit de liberis testatoris, & accipio liberos non tantùm pro filiis, sed & pro nepotibus. Secundum, ꝙ sit impubes. Tertium, quòd sit in potestate testatoris. Quartum, quòd instituatur, vel exhæredetur. Et fieri potest non solùm filio impuberi iam nato, sed etiam posthumo, si tamen nascendo esset sub potestate testatoris, si viueret ipse testator, & etiã nepoti, si tamen sit recasurus in potestatem sui patris post mortem aui. ff. de vulgari & pupillari substitutione. l. ij. §. posthumus. ¶ Secundum. Effectus est eius vt non solùm sit P. hæres iure directo, & capiat bona & hæreditatem vtriusque, si A. decesserit in ætate pupillari, sed etiam excludit matrem, ita ꝙ etiam legitimam petere non poterit, vt

no.Bart.& doct.in l.Papinianus.§.sed nec impuberis.ff.de inoff.test.& oẽm aliam personã, quæ ipsi pupillo ab intestato succedere potuisset.ff.de vulg.& pup.sub.l.Lucius. Et hoc verum est in expressa,in tacita autẽ habet locũ quãdo alter filius testatoris frater pupilli substituitur. Si aũt substitutus sit extraneus, mater admittitur, & repellitur substitutus.l.precibus.& l.quædã.C.de impu.& aliis subst.nisi in quatuor casibus.Primò, qñ pater expresse prohibet ne aliquid habeat.Secundò, qñ reliquit aliquid vxori,& vult esse contentã.Tertiò,si fuit inimica patri.Quartò,quando frater impuberis est substitutus.Nota etiã, ꝙ in hac tacita extraneas nõ excludit fratrẽ ex vtroq; parẽte cõiunctum. ¶ Tertium.Euanescit aũt ista substitutio primò,per aduẽtum pubertatis.Secundo,si hæreditas patris non sit adhuc adita,quia cũ nullus appareat hæres, testamẽtum paternũ videtur destitutũ:& sic euanescit etiã pupillaris.ff.de vulg.& pupil.substit.l.si plures.§.sed si ex asse.Tertiò,si nascitur posthumus,de quo mẽtio nõ est facta in testamẽto.ff.eo.l.si pater filiũ.Quartò, si patiatur pupillus capitis diminutionem maximã mediã, vel ẽt minimã.ff.de adop.l.nec ei. ¶ Quartum.Ratio quare inuenta sit,est,quia cùm filius in pupillari ætate testari nõ possit, permittitur patri ipsi filio facere testamentũ,& de hærede prouidere durãte illa æta-
9 te præcise.d.§.quo casu.¶ Sextò * queritur,quid iura velint de substitutione exẽplari? Et dico hoc patere ex differẽtia eius ad pupillarẽ,à qua differt multipliciter.¶ Primò,quia illa fit tantũ à patre, qui illum habet in potestate : hæc aũt fit etiam à matre filio furioso,vel mẽtecapto non existente in eius potestate.¶ Secundò,quia illa tantũ fit pupillis & impuberibus tãtũ:ista verò solùm adultis, vel maioribus. Tertiò , quia in illa potest substitui quilibet quẽ voluerit: in ista non,sed certo ordine sic : vt si habet liberos,ei substituantur,si verò non habet,substituãtur fratres, ꝙ si nec filios nec fratres habet , tunc substituet quem voluerit.C. de impu.& aliis sub.l.humanitatis.¶ Quartò, quia illa expirat adueniente pubertate:sed hæc solũ adueniẽte mente sana.¶ Quintò,quia illa fit impuberi, siue furiosus,siue sanus mẽte sit,hæc verò solũ furiosis,& mẽte captis.Probantur hæc omnia.Insti.de pup.sub.§.qua rõne.Et si adueniat sana mẽs , & nullo facto testamẽto iterũ vertatur in furiã, non euanescit substitutio.arg.l.qđ fauore.C.de leg.& placet,licet alij dicant, ꝙ expirat.arg.l.quod quisq;.ff.de reg. iur.Effectus autem eius est , vt bona vtriusq; transeant ad
10 substitutũ.¶ Septimò*quæritur,quid de breuiloqua?Et dico quatuor.¶ Primũ.Hæc substitutio fieri potest à milite: nec explico , quomodò,quia non est in vsu.Item à quolibet non milite,sed oportet,ꝙ fiat filio pupillo in potestate existẽte.¶ Secũdũ.Cõtinet tñ pupillarẽ,expressam,quia habet eũdẽ effectũ,ideoq; solũ filio pupillo & in potestate existente fieri potest, vt dictũ est.¶ Tertiũ.Licèt hæc substitutio sit directa de sua natura simpliciter,possent tamen apponi in ea verba,vel dictiones,vel aliqua mutari ꝑ quæ in fideicõmissum verteretur,& ad naturã ac ius fideicommissi reduceretur.¶ Quartũ.Quatuor aũt modis ad naturam,vel ius fideicõmissi reducitur sicut fieri potest sub his quatuor formis.¶Primò enim fit.sic.A.mihi hæredem instituo, & si quãdocunq; decesserit.A.substituo P Nam hoc verbũ substituo trahit hãc substitutionem ad fideicõmissum,secũdùm gl.in l.precibus.C.de impub.& aliis sub.& l. cẽturio.ff.de vulg.& pup.sub.& in c.Ray.de testã. Et prædictum aduerbium,quandocunq;, in hoc casu seruat propriam significationem,& respicit omne tẽpus,& rem,omni tẽpore suadet valere.l.quoties.ff.de reb.dub.Hinc est,ꝙ quocũq; tpe moriatur,siue in pupillari,siue in maiori ætate,virtute huius verbi,substituo,videtur rogatus esse à testatore per fideicõmissum post mortẽ suã restituere hæreditatem,& bona testatoris ipsi substituto.Vnde ipso instituto moriente mater & quicunq; successores siue ex testamẽto,vel ab intestato adibũt hæreditatẽ & aditã substituto restituẽt iure fideicommissi. Inst. de fideicõ.hære.§.sed quia stipulationes , defalcabũt tñ & retinebunt legitimam ipsius,quæ est tertia pars totius hæreditatis testatoris, ſm cõiorem opinionem,si ipse A.erat de liberis ipsius testatoris,ad quos legitima spectat, quia in hac grauare eũ testator non potuit.C.de inoffic.testam.l.qñ.De reliquis verò defalcabũt tertiã Trebellianicam, & sic habebũt mediam hæreditatem, reliquã verò medietatẽ restituẽt substituto, iure fideicommissi.Retinebũt ẽt sibi omnia bona ipsius A. quia testator de suis tantùm rogasse intelligitur,nõ hæredis.Si verò A.nõ erat de liberis, defalcabunt tantùm Trebellianicã : & habebit etiã alia bona,quæ A.quæsiuit aliũde.Et hæc substitutio,quia ius fideicõmissi habet,fieri põt cuicunq; hæredi , & à quocunq; testatore.Instit.de fideic. hær.§.in primis.& §.seq.Et aduerte ꝙ licèt in præfata forma nõ addatur, quãdocũque decesserit sine liberis:si tñ A. erat de liberis testatoris , intelligetur hæc clausula si sine
11 liberis.* quia pro regula est, ꝙ quandocũq; quis aliquem rogat de liberis suis,alteri hereditatẽ restituere post suam mortẽ,semper intelligitur tacitè cõditio ista.s.si decesserit sine liberis,quia nõ est credendũ,ꝙ quis exclusa prole filij sui voluerit hæreditatem peruenire ad alterum. In extraneo autẽ hærede nõ inest talis tacita cõditio, nisi addatur expresse.C.de inst.& subst. sub cond.fact.l. generaliter.§. vlt.¶ Secũdò sic fit.A.filium meum impuberem hæredem mihi instituo, sed si dictus A.quandocunq; sine liberis decesserit, P.sit hæres, & tunc si moritur intra tempus pupillare valet iure directo,& sic substitutus capiet totã hereditatem sine deductione alicuius quartæ.d.l.centurio. & c.si pater.de test.lib.vj.Si verò moritur in pubertate , secũdùm Io.And.erit totaliter fideicommissaria:quia licèt per istam dictionem,si hæres,videatur directa,tñ per istam additionem,sine liberis,trahitur ad fideicommissum,vt probatur in l.Scæuola.ff.ad Treb.quia illa additio innuit, ꝙ in quo cunq; tempore decesserit sine liberis in pubertate,ex præsumpta voluntate testatoris,videtur rogatus per fideicõmissum restituere hæreditatem post mortẽ:vt probatur in d.l.precibus. Et ideò quocunq; tpe in pubertatẽ moriatur sine liberis,mater,aut quicũque successores,restituent hæreditatẽ substituto deductis supradictis.ff. de vulg.& pup. substi.l. cohæredi.§.cum ille. Et sic tene , licèt communis opinio Legistarum sit,quòd nũquam obligatur , sed expirat per aduentum pubertatis.¶Tertiò fit sic:A.mihi hæredem instituo,sed si dictus A.quãdocunque sine liberis decesserit,P.substituo.Et hęc omni tpe est fideicommissaria, & idem ius eundem effectum habet per omnia sicut prima prædicta,tum ratione verbi,substituo, tum ratione,sine liberis : ideóque dicendũ est vt de illa.¶ Quartò fit sic: A.filium meum hæredem mihi instituo:si tamen decesserit in pupillari ætate , vel posteà quãdocũque sine liberis, P.sit hæres,vel P.substituo.Sub hac autem forma comprehenduntur tres substitutiones, vna pupillaris expressa,per hoc quod dicitur, si decesserit in pupillari ætate:& ex hac resultat tacita vulgaris, quæ sub pupillari expressa cõtinetur,vt dictum est,& hãc facere non põt,nisi pater pupillo propter pupillarem ætatem expressam quãdo fit directè, nisi sit miles.d l.cẽturio.Tertia fideicõmissaria est propter illud

illud quod dr̃,vel posteà quandocunque sine liberis. Sed si testator vult,ꝙ clarius istæ tres resurgant,dicat.P.pupillariter,& vulgariter,& per fideicommissum substituo:& vna quæque istarum hẽt suum effectum:quia si A.sit hæres , & in pupillari ætate moriatur , substitutus vocatur iure directo exclusa matre , & aliis legitimis successoribus : & hoc ꝑꝑ effectum pupillaris expresse, quæ matrem repellit , & substitutum admittit.l.Lucius.ff.de vul.& pupil. substit. Si verò A.non sit hæres, qa non possit aut nolit:tũc substitut⁹ erit hæres iure directo ꝑꝑ tacitam vulgarem, quæ etiam ex pupillari consurgit,vt dictum est.Si verò sit hæres,deinde factus pubes, qñcunque sine liberis moriatur,habebit locum fideicommissaria. Vñ eo sine liberis moriente successores restituent hæreditatẽ cum defalcatione, vt dictũ est. Innumerabilia dici possent de hac substitutionũ materia, quæ causidicis relinquant̃. ¶ Octauò*quærit̃, vtrum indi-
12 stinctè per religionis ingressum expiret substitutio facta indefectum liberorum? Et dico multa.¶ Primũ. Secundùm gl.in c.in præsentia.de prob . isto casu per ingressum religionis substitutio euanescit:& excludit̃ substitutus , si erat priuatus : qa hoc casu ingrediens monasterium hæredem fingit̃ habere,vt ibi in auth.de sanc.epi.§.sed hæc præsenti. col.ix:Sed intellige,ꝙ euanescit si monachatus tenuit, ſm gl.ibi,& postquam tenuit,non ante,ſm Vincen. & nõ fecit in fraudẽ,nec exiuit intra tp̃s probationis.Si aũt substituit̃ ecclesia,aut locus religionis,vel iubetur expendere in pias causas,non expirat substitutio,vel fideicommissum:vt d.§. sed hæc,vbi distinctio ista probatur. Et diuersitatis rõ est, ſm Arch. quia ꝙ expiret substitutio per religionis ingressum, inductũ est contra propriam significationem verborum in fauorem piæ causæ:vnde vbi fideicommissum expendi debet in pias causas,cessat dicta ratio,cũ non debeamus impropriare verba in fauorem vnius pię causæ in alterius piæ causæ præiudiciũ, arg. c. cum causa. de præben. ¶ Secũdùm.Si aũt institutus non ingredit̃ monasteriũ , sed efficitur clericus,dicit gl.ibidẽ ꝙ nõ euanescit substitutio, nisi duo concurrant.Primò , vt perpetuò maneat in ecclesia.Secundò,vt reditus expendantur in pias causas: vt dicit̃ in auth.nisi rogati.C.ad Treb.quod quidem Panor.ibidem restringit ad clericum conuersum alicuius monasterij,sed melius intelligitur simpliciter,vt gloss.intelligit.¶ Tertiũ. Si autem dedisset se & sua ecclesiæ seculari.gl.ibidẽ distinguit:quia aut sit clericus,& sic dicitur,vt suprà statim, aut non sit clericus:& sic substitutio non expirat , ſm melius sentientes. ¶ Quartum. Si verò ingreditur religionem in fraudem substituti , ſm Panorm.in c.in præsentia. Abbas tenet,ꝙ substitutio non euacuatur:quia fraus & dolus nemini patrocinantur.de rescri.sedes.& hoc communiter tenet̃, & probabitur fraus probando comminationes factas substituto per hæredem.xx.q.iij.c.fi. Et idem est ſm Gofr. & Arch.in c.si qua.xix.q.vlt.si non intrauit,sed monasteriũ hæredem instituit:quia substitutio non expirat,& de his s̃. Hæreditas.j.§.vij.¶ Quintum.Si autem ad dictam clausulam generalem,si sine liberis,addat̃, ex se legitimè descẽdentibus,vel ex suo corpore natis:licet sint opiniones , tñ veritas est,ꝙ per religionis ingressum substitutio expirat: vt egregiè Bartol.probat in quæst.facti,cuius motiua vide per Arch.iij.parte.tit.x.c.iij §.antepe.& idem tenet ipse , & Cyn.in l.si ita quis.ff.de leg.ij.concor.Arch.& Ioan. in d. c. si qua.& dom.Anton.& Pan.in d.c.in præsentia. licet contrarium tenuerit Iac.de Belui.Host.& Ioan. And. & quidã alij.¶ Sextum.Si fiat substitutio sub conditione , ꝙ monasteriũ non ingrediatur, non expirat substitutio per ingressum monasterij, ſm Panorm. in d.c.in præsentia, quia cõmuniter tenetur,ꝙ illa conditio,quæ impedit matrimoniũ spirituale,siue religionis ingressum, habetur pro non adiecta,sicut & illa , quæ impedit carnale.C. de indi.vid.l.ij. & ff.de cond.& demonst.l.cum tale.& l.Titiæ si nupserit, vbi dicitur,ꝙ si testator reliquit Titiæ ducentos si non nupserit,& si nupserit,centum:si Titia elegerit nuptias,debet habere ducentos : quia conditio illa retrahit à matrimonio carnali:vnde non tenetur mulier restituere relictum sibi cũ onere restituendi si nupserit.ff.eo.l.quoties.& l.si filiæ.& à fortiori idem est si conditio impediat matrimonium spi-
13 rituale.* Vnde dicit Alber.in l.Deo nobis. C.de episcopis & cleri cis,ꝙ puella , cui relinquuntur centum si nupserit, si verò religionem intrauerit, quinquaginta:nihilominus si intrauerit habebit centum,quia in casu prædicto omnis conditio , dilatio , & grauamen remissa intelligunt̃, cùm prædicta institutio succedat loco debiti bonorum subsidij: vt est expressum.C.de inoff.test.l.qñ in prioribus. Et hoc dicit verũ in filia, cui tale subsidium debetur, nõ aũt in extranea, sed solùm si conditio extet , imò non haberet filia, qñ legitima esset sibi legata,& illud relictum esset vltra debitum bonorũ subsidium. Sed Richar. Malumb.tenet hoc esse verum indistinctè. Ego verò dico verũ dicere Albericum si cõsideret̃ solùm rõ debiti subsidij, sed consideretur turpitudo conditionis , quæ pro non adiecta habenda est, verum dicit Rich. quæ quia in hoc casu semper est turpis, semper habebitur pro non adiecta.j.Legatum j.§.ix.

De Hæresi & Hæreticis primò in se.

1 *Hæresis,quæ ab electione dicta est,quid sit,& quid hæreticus.*
2 *Fidei multa sunt,circa quæ oberrantes in hæresim prolabuntur.*
3 *Temerarium,erroneum.& hæreticum,in his, quæ ad fidem pertinent, quomodo differant.*
4 *Errans circa fidem,vt quis hæreticus dicendus sit,quot requirãtur,& ibidem quòd quinqué,de quibus hic.*
5 *Pertinacia,quæ hæreticum constituit , quibus actibus ac modis iudicanda sit.*
6 *Dubius in fide,an hæreticus censendus sit,vel infidelis.*
7 *Vsuram qui peccatum asserit non esse,an hæreticus sit.*
8 *Dæmones adorantes,& imagines baptizantes,num protinus , vt hæreticos iudicare,ac punire debeat ecclesia.num.9.*
10 *Participantes cum hæreticis,qui sint,& qui dicantur.*
11 *Hæreticorum pœna quænam, & quotuplex sit. Et ibidem quòd quatuordecim,vsque ad num.15.*
12 *Hæretico communicare,an sine peccato quis possit.*
13 *Hæreticorum bona,cui applicanda sint. Et an donatio,alienatio, aut filiorum ante damnationem emancipatio ab hæretico facta teneat.num.seq.*
15 *Hæreticorum relapsorum pœna quæ sit. Et quot modis relapsus dicatur.*
16 *Hæreticis credentibus, fautoribus eorundem,ac defensoribus,& receptatoribus,quæ pœna constituta sit.*
17 *Hæreticis sponte redeuntibus, ac pœnitentibus parcendúmne sit. Et quid si post condemnationem redire velint.num.seq.*
19 *Hæretici ad fidem redeuntes,qualiter recipiendi sint.Et nũ occulti hæretici,à sacerdote absolui queant.num.seq.*
21 *Hæretici redeuntes ad fidem, num circa ordines dispensabiles sint.*

1 HÆRESIS* j.Græcè ab electione dr̃, eo ꝙ aliquam sibi opinionem sectandam hæreticus eligat. xxiiij. q. iij. hæresis:aliàs diuisionem sonat:& sic hæresis in ꝓposito videtur hæsio intellectus ad falsam sententiam in spectantibus ad fidem,aut mores cum obstinatione:ita ꝙ de rõne eius sunt duo, ſm S.Thom.super j.ad Corinth.lec.iiij. scilicet,electio priuatæ disciplinæ,& pertinacia : & principa-

liter, vt idem dicit.i.j.ij.q.xj.est circa articulos fidei, secundariò verò circa ea, quæ sequuntur ex eis, & nascitur ex superbia, vel concupiscẽtia commodi temporalis. Hæreticus verò ſm Pet.ex S.Thom. & communiter omnes doc. diffiniri potest, ꝙ est is, qui circa ea, quæ sunt fidei, errat per intellectũ, & pertinaciter hæret errori per voluntatem. Vñ errans in his quæ non sunt fidei, id est, quæ quis explicitè credere non tenetur, puta, credendo Iacob patrem fuisse Abrahæ, & hmõi, qui tamen rectè crederet, vbi ei cõstaret de veritate, non est hæreticus, ſm S.Thom.in iiij. similiter nec qui errat circa ea, de quibus dissentiunt doctores, donec per ecclesiam sit determinatum, vt idem dicit in prima parte. Similiter errans circa ea, quæ sunt fidei non pertinaciter, sed per simplicitatem, nullo modo potest dici hæreticus, ſm Card.in clem.de sum. trinit. & consequenter nec excommunicatus per verbum, pertinaciter, ibi positum, qa errans per simplicitatem, non pertinaciter credit, imò talis mereri potest, puta, dum credit suo episcopo prædicanti aliquid contra fidem credens animo obediendi fidei: paratus tamen corrigi, quia ex intentione iudicatur. Item quia ſm Inno.illud nõ est fides eius, sed fides ecclesiæ, & vult dicere, ꝙ ideo sic credit, quia credit ecclesiã illud credere, & consequenter potius credit, qd̃ ecclesia credit. Idem aũt puto de errante ex quadam pia deuotione: vt puta circa conceptionem dominæ nostræ. Sed hæc limita, nisi erret in his, in quibus ignorantia non excusat, quo casu nõ meret, sed peccat, non per infidelitatem hæreticam, quæ pertinaciam requirit, sed per negligentiam. Item nisi erret in his, de quibus certant viri docti ex quadã partiali affectione, aliqñ tñ hæretic⁹ dicitur quilibet excommunicatus. 4. q.j.ꝙ autem similiter & simoniacus.j. q.j. quisquis, sed est locutio impropria.inquantum, scilicet, ita operantur, ac si malè de fide sentirent. Igitur si alterum illorũ duorũ deficiat, non est qs hæreticus, de hoc latiùs j. §.fi. Aduerte au-
2 rem,* ꝙ ea, quæ sunt fidei, circa quæ errando labitur in hęresim, sunt multa, vnde hæreticus est primo malè sentiens de articulis fidei. Et secundò similiter malè sentiens de ecclesiæ sacramentis, de hære. ad abolendam. Tertiò malè sentiens circa scripturæ sanctæ veritatem.xxiiij.q.iij.hęresis. Vñ dicit Pan.in clem.vnica.eod.tit. ꝙ hæreticus est exponens falsam, & extortam expositionem in diuinis scripturis, contra id ꝙ ecclesia tenet, qd̃ glo.in cle.j. de vsur.§. sanè, dicit procedere indistinctè de gignente, aut tenente peruersum dogma, vel falsas opiniones. Sed alij meli⁹ hoc limitant, si scriptura illa sit de necessariis ad salutem, puta, de pertinentibus ad fidem, vel mores, vel aliter exposita, ꝙ nõ possit esse vera in sensu illo. Card.etiam in d.cle. voluit hoc extendere ad tenentes contra canones, & multi docto. ibi, sed distinguendum est Nam credulitas est cõtra fidem dupliciter, primò directè, & principaliter, quia.s.est contra articulos. Secundò indirectè, & secundariò, quia.s.est contra aliquid connexum articulo, ita ꝙ sequitur corruptio alicuius articuli, sicut dicere, ꝙ in scriptura contineat aliquod falsum, qa est contra illud, quod Spiritus sanctus loquut⁹ est per prophetas Similiter dicere, ꝙ ecclesia malè determinauit in aliquo circa fidem, aut mores, qa est cõtra illud, sanctam ecclesiam catholicam, & similiter auferre ecclesiæ Romanæ priuilegia diuina, quia sequitur, ꝙ ipsa non sit regula fidei infallibilis, & consequenter nõ est necesse credere articulis fidei ab illa declaratis, vel traditis.
3 ¶ Primò* verò quæritur, quomodò in his, quæ sunt fidei, differant temerarium, erroneum, hæreticum? Et dico ſm Arch. ꝙ se habent vt homo, animal, corpus, ita ꝙ omne hæreticum est erroneum, & temerarium, non econtra: & omne erroneum est temerarium, non econtra. Nam temerarium est in huiusmodi asserere, tãquam certum aliquod possibile ꝙ autoritare, vel ratione efficaciter probari non põt, sicut ꝙ mundus terminabitur hinc ad centum, vl̃ ducentos annos, erroneum verò super temerarium addit falsitatem, qa errare est à via recta discedere, sicut dicere, vt dicit magister Senten. ꝙ Christus fuit homo in triduo suæ mortis, hæreticum quoq; super erroneum addit, ꝙ falsitas sit notoria, & inhæsio pertinax. Vñ dicit Aug. Errare potero, sed hæreticus non ero. hæc ex illo. Aduerte, ꝙ pertinacia requiritur ex parte cedentis, vt dicat̃ hæreticus, non ex parte sententiæ, vt ipsa dicatur hærefis, vel hæretica, vñ sufficit,
4 quod sit notoriè contra fidem. ¶ Secundò* quæritur, quot requirantur ad hoc, ꝙ errans circa fidem sit hæreticus? Et dico, ꝙ requiruntur quinque ad duo prædicta reducibilia: & de quibus diffusissimè Arch. secunda parte.tit.xij.c.v.§.j. ¶ Primò, vt quis erret, cum hæreticus sit, ſm August. quia opiniones falsas gignit, aut sequitur, qui error sit in rõne, quia hæresis est species infidelitatis, quæ est in ratione, sicut & fides sibi contraria. Igitur nullum factum sine errore hominem hæreticũ fecit, vñ baptizare imagines, & dęmones adorare, conculcare altaris sacramentũ, & hmõi horrenda, nisi sit error in intellectu malè de his sentiendo, nõ faciunt hæreticum, sed peccatorẽ, & scelestum, & sortilegum, sicut qui aliqua ductus cupiditate ista facit ad assequendũ aliquid à dæmone pacto tacito, vel expresso, credens tñ de his ea, quæ fides docet. Nec obstat, ꝙ ſm iura simoniacus dr̃ hæreticus.j.q.j. quisquis, quia hoc non est verũ propriè, sed inquantum vendendo sacramẽta ita agit, ac si existimare posset donum gratiæ Dei pecunia possideri, ſm S.Th. quod tamen non credit. alioquin esset hæreticus propriè. Non obstat etiam, ꝙ adorans hæreticũ quod, scilicet, leuius est, quàm adorare dæmonem, est hæreticus in c.quisquis, & in c.accusatus. de hær. lib. 6. quia hoc est verum, si adorat credens illum adorandum, quasi.s. eius fides vera sit, secus si propter commodum temporale sine errore, quia non est hæreticus, nisi iuris præsumptione, & fictione, & de hoc j.§.v. vtrum.s. in iudicio ecclesiæ tales debeant statim iudicari hæretici. ¶ Secundò requiritur, ꝙ error sit contra ea, quæ sunt fidei, vt circa scripturam vel articulos fidei, aut contra determinationem ecclesię in his, quę sunt fidei, aut morum necessaria ad salutem. ar.xxxiiij. q.j. hæc est fides. Vnde error in non spectantibus ad fidem, vel determinationem ecclesiæ, puta, ꝙ Sol sit minor terra, nõ est periculosus, imò non est hæreticus sentiens contra determinationem ecclesię in aliis, quàm in prædictis, quæ pertineant ad fidem, vel bonos mores, sicut Ioan. xxij. determinauit in extrauag. ad conditorem, ꝙ ius separari non põt ab vsu in vsu consumptibilibus, & tñ dicit huic sentẽtiæ contradicentes esse contumaces, & ecclesię rebelles, nõ autem hæreticos. ¶ Tertiò requiritur, ꝙ error sit in eo, qui catholicam fidem est professus, aliàs non esset hæreticus, sed simpliciter infidelis, vt Iudæus, & Paganus. ¶ Quartò, quòd aliquam veritatem de fide Christi fateatur, quantũ ac humanitatem, vel deitatem, alioquin si nullam fateretur, propriè loquendo magis esset apostata, quàm hæreticus, sicut Iulianus apostata, largè tamen dici potest hæreticus, & grauius hæretico puniendus, si puniri posset.
¶ Quintò, vt quis errorem talem obstinata volũtate eligat, & pertinaciter sequatur, vnde errans ex ignorantia, paratus corrigi, nunquam est hæreticus.xxiiij.q.iij. dixit apostol⁹.
5 ¶ Sciendum* est tñ secundùm Arch. ꝙ pertinacia nõ est iudicanda

dicanda solum in actu exteriori: puta ꝙ ille solus pertinax reputetur, qui verbis aut scriptis monitus resistit, sed etiam qui latenter diu in errore persistit, vel vsque ad mortem perdurat, quia talis non vl̃ per ignorantiam, sed per obstinatam malitiam perseuerasse, ideoq; ecclesia tales præ-
6 sumit hæreticos. ¶ Tertiò* quæritur, vtrum dubius in fide sit hæreticus vel infidelis? Et dicit Lau. ꝙ is qui firmiter ex animi infirmitate non credit, nec tamen pertinaciter dubitationi insistit, non est hæreticus, quinimo si recedit ab illa dubietate resistẽdo meretur, qui verò pertinaciter insistit, id est, non paratus corrigi ad mandatum superioris, est hęreticus, vt in c.dubius de hæret. & pro hoc est casus singularis in c.damnamus, de summa trinit. vbi Ioachim nõ dãnatur, licet dixerit erroneum, quia fuit corrigi paratus, se correctioni ecclesię subiiciens, vnde sola pertinacia hominem hæreticum facit. Et idem Cardinalis. Sed aduerte, ꝙ nullus dubius in fide vl̃ paratus corrigi ad mandatum ecclesiæ, nisi dubitet ex ignorantia, quia dubius de articulo dubius est de doctrina ecclesię, si scit eam docere articulũ. Vnde dico, qd̃ dubitans contra suam voluntatem non est hæreticus alia ratione, quia.s. sicut nullus credit nisi volẽs ſm Aug. ita nec efficitur infidelis nisi volens, vnde rõne hæresis includitur electio falsitatis, quæ electio importat
7 liberam inclinationem volũtatis. ¶ Quartò* quæritur, vtrũ sit hęreticus qui asserit vsuram non esse peccatum? Et dico quod sic, vt in clem. ex graui. de vsur. vbi dicit Pet. de Anc. quod actus fœnerandi non sapit hæresim, nec pertinet ad inquisitorẽ, & tamen pertinaciter asserere hoc non esse peccatum est hæreticum. Et rationem assignat gloss. dicens, ꝙ non solum hæreticus est malè sentiens de articulis fidei & ecclesiæ sacramentis, de hære. ad abolendam, sed ẽt quiperuersum habet dogma, vel falsas aut nouas opiniones gignit, aut sequitur. xxiiij. q.iij. inter schisma, & cap. hæretic⁹, intellige contra doctrinam ecclesiæ, vnde subiungit gloss. hoc esse contra doctrinam ecclesiæ. eo. tit. c. iiij. & c. cũ tu. & concord. Pan. qui clarius loquens dicit hæreticum esse qui per falsam extortam expositione in scripturis diuinis ponit contra id quod dicit ecclesia, dist. 50. c. si quis diaconus. & cap. si ille, in fine. Et intellige ſm Pet. quando quis simpliciter asserit vsuram non esse peccatum: vbi tamẽ dubitatur in aliquo casu, vtrum sit vsura nécne, non esset hęreticus qui teneret opinionem etiam fortè non veram: vt in c. nauiganti. de vsur. Addit etiam Pan. in dicta cl. ex graui, ꝙ dicere simpliciter vsuram esse peccatum, sed facta restitutione non esse confitendum, sicut confiteri tenet̃ q̃ est obligatus ex licito contractu, est hæreticum: & in contractu obligatur tñ qs homini, in vsura offendi & obligatur Deo & homini, & ideò post restitutionem tenetur adhuc pœnitere. Ex præmissis colligit Archid. solutionem huius quæstionis. Quidam enim, inquit in publicis prędicationibus concitando turbam cõtra clerum asseruit, ꝙ laici soluendo decimas clericis, aut eis confitendo & dando oblationes peccabãt: cùm oẽs clerici essent mali, & de ecclesiis remouendi. Quærebat̃ an contra eum tanquam hæreticũ procedi posset? & firmatum est per oẽs Theologos & iuris vtriusq; doctores ibi existentes ꝙ sic, & bene per doctrinã illius glossæ, quia pertinaciter tenebat diuersas opiniones reprobatas per sacros canones & canonicas sanctiones, &
8 contra id quod ecclesia tenet. ¶ Quintò* quærit̃, vtrũ adorantes dæmones, & baptizantes imagines ecclesia debeat statim iudicare & punire vt hæreticos? Et dicit Archid. sub correctione sedis apostolicæ, ꝙ non, quantum est ex natura rei: quicquid sit iuris præsumptione: quia quandocunq; effectus dependere potest ex duplici causa, puta infidelitate & cupiditate assequendi aliquid à dæmone pacto tacito, vel expresso, nunquam ex natura rei potest ex isto effectu iudicari præcisè altera causa. Et ideo qñ constaret de hmõi effectu, vlterius inquirendum esset de causa, si ex errore & fidei peruersitate hoc faciat, iudicãdus est hæreticus, si verò ex alia causa, iudicandus est sortilegus, & villissimus peccator. Inquiret autem hoc & inuestigabit ecclesia, quæ interiora non videt, ex actibus per quos, habitus recognoscuntur, vt si habet actum defendendi aliquem articulũ fidei, vel si aliquem instruxit publicè vel occultè de opposito articulorum fidei, & hmõi. Ex causa tamen adorationis dæmonis præcisè iudicare non põt aliquem ex natura rei esse hæreticum, etsi iuris præsumptione talis hęreticus ſm glossatores iudicetur. Posset tamen ecclesia rationabiliter statuere vt tales velut hæretici puniantur. Adde qd̃ Aug. de Anch. videtur idem sentire, sed de hoc tit. seq. §. iij.
9 ¶ Sextò* quæritur, quid de illo, qui osculatur sepulchrum Machometi, vel aliquid facit ad eius reuerentiam, sicut alij infideles? Et dicit Alexander de Ales ij.ij. titulo, de apostasia, quod si facit quia ita credit, ideoque profitetur, sic est apostata, hæreticus, & excommunicatus. Si verò hoc facit solùm verbo propter metum, non in corde, peccat mortaliter, non tamen est hæreticus vel excommunicatus.
10 ¶ Septimò* quæritur, qui sint hi qui dicuntur participare cum hæreticis, vt fautor, defensor, credens, & huiusmodi? Et dico, ꝙ credentes hęreticorum, exprimendo mentem doct. sunt qui implicitè credunt ꝙ hęretici scici esse hęretici credunt, non aũt explicitè, quia iam essent hæretici, vnde credentes iudicandi sunt oẽs, qui verbo vel facto ostẽdunt se credere ꝙ illi credunt: qui autem eis communicãt in aliis factis, in quibus error non exprimitur, vt visitãdo, præbendo alimoniam, & huiusmodi, non sunt iudicandi credentes, sed potius fautores, vñ secundùm Arc. in c. quicunque. eo. ti. lib. 6. credentes hæreticorum dicunt̃, qui dicunt se velle mori in fide eorũ, vel credere illorũ errorib⁹, de pœ. dist. j. potest, similiter qui eos adorat, reuerentiã suo modo exhibet, consolationem vel communionẽ in morte seu infirmitate ab illis acceperit, vel similia ad ritum eorũ pertinentia perpetrat, quia plus factis quàm verbis loquimur. arg. extrà, de appellationib. dilecti. el ij. Secus si q̃ sermones eorum audierunt semel & amplius non redierunt, quia non videntur approbasse quod postea vitarũt. ar.j.q.j. c. constat. Et si quis eos visitauit, alimoniam dedit, ducatum præstitit, vel similia fecit, in quibus nihil de ritu eorũ ostẽditur, quia hæc fiunt quandoque interuentu pecuniæ nisi prius erant lapsi, & postea ita fecerunt, de hære. lib. 6. c. accusatus. Et secus si qui libros eorum suscipiunt, sed statim destruunt incendio vel aliter: quia iudicandi sunt innoxij, id est, decredentes. j.q.j. cap.j. alias si suspecti sunt, & non destruunt, eis indicẽda est purgatio canonica: sicut & omnibus prædictis, de quibus dictum est ꝙ non dñt iudicari credentes. Petr. etiam de Pan. in iiij. breuius explicat, dicẽs, quod credentes sunt, qui licet nulli hęresis adhęreant expręsè, credunt tamen hęreticos, esse bonos viros, & bonã habere fidem, sicut sunt apud nos simplices fidem explicitam non habentes. Vñ sicut hi sunt fideles. s. credentes implicitè, ita & illi sunt hęretici dicẽdi, vt extra eod. excõicamus. ¶ Receptator verò, ſm Grãmaticũ, est qui frequenter recipit, quia recepto est verbum frequentatiuum, in iure tñ secundùm Arch. ponitur receptare pro simplici verbo. i. recipere, vt probatur. ff. de recep. l. fi. secundùm ius ciuile receptator est, q̃ latenter aliquem recipit & celat, vt cõseruat

manus iudicis euadat.ff.de recepta.l.j.ff.de offic præsi.l.cõgruit.C.de his qui la.occu.l.vlti.& similiter etiam accipitur secundum iura canonica, nisi in casu isto,in quo receptator dicitur,secundùm Arch.qui eos recipit in terra vel domo sua semel vel pluries, publicè vel occultè.Vnde secundùm Arch.receptatores dñr,qui eos recipiunt scienter, etsi non frequenter.argu.de pœn.felicis,lib.6. ¶ Fautores verò secundùm Arch. vbi s̃. dicuntur ꝑsonæ quidẽ quæ publica authoritate fungũtur,ex sola omissione, puta si condemnatos ab ecclesia nõ fugãt aut puniunt,sicut debent & præcipitur,in c.ad abolendã.eo.tit. & in c.excõmunicamus. el j. quod probatur.xxiij.q.iij.qui potest. & q.v.qui vitiis, & q. viij.præterea.& xvij.q.iij.§.qui autem. Si tñ prælati nõ faciunt carceres ad hęreticorũ custodiã ex auaritia,vel similia ad eorũ officia pertinentia,non dñr fautores,secundùm eundem : quia id in eorũ fauorem non faciunt:secus si ꝓp eos non faciunt. Personæ verò priuatæ licet non capiant hæreticos, ex omissione sola non dicuntur fautores, sed si celant eos postquã iurauerint indicare.xj.q.iij.quisquis,& hoc in casu in quo tenentur illos indicare, de quo j.Heresis.j.§.iij.Secus in aliis priuatis non adstrictis : quia nisi omittant dolosè,fautores nõ dicuntur. Ex cõmissione verò omnes tam personæ publicæ q̃ priuatæ dñr fautores, vt q̃ verbis eos excusant vel laudant nõ ex ioco, nec per lubricum linguæ, quod.s.ad pœnam trahi non debet.ff.ad l.Iul. maiest.l.famosi. sed in conuenticulis vel inter laicos, sicut multi sæpè dicunt. Isti non sunt tales quales dñr,& huiusmodi, qui inducunt simplices ad eorũ deuotionẽ:& deuotionem eorũ ad ecclesiã minuunt, vel fortè, quia aduocati sunt,& defendẽdo eos excusant eorũ processus, qui vtique fautores dici possunt habita cõsideratione personarũ, loci ac temporum.xj.q.iij.non solùm.ij.q.j.c.fin. Multo magis fautores sunt,nec egent ꝓbatione,qui facto eis fauẽt, puta ministrãdo alimoniã,liberãdo, ministrãdo ea, per quæ liberantur,& similia faciendo. ¶ Defensores autem, ſm Arch. vbi s̃.dicuntur hi, qui personas eorum defendũt resistendo viribus vel potẽtia, ne ad manus iudicis veniant puniendi, vel examinãdi. De quo xxj.q.v.per totũ,vel ne fiat executio de offic.deleg.ex literis. qui verò nõ defendũt personã, sed errorem,ſm Arch.dicuntur hæresiarchæ. Notandũ est tamen, ꝓ defendẽs hæreticũ ne lædatur à priuato : vel qui patrocinatur illi in iudicio, credẽs illum habere iustã causam,non dicitur defensor aut fautor, etiam si postea appareat, ꝓ nõ erat iusta causa,quia hæc est iusta defensio,quæ talibus reseruatur, secus si cõtra conscientiã ei patrocinaẽ, quia defensor est,ſm Card.in clemen.j.de pœn. ¶ Octauò
11 * quæritur,quæ & quotuplex sit hæreticorũ pœna? Et dico quòd multiplex. ¶ Prima, quia ipso facto sunt excõmunicati, vt s̃.Excõicatio.viij.excõicat.ij.& nedum ipsi excommunicantur,sed etiam suspecti de hæresi, nisi ad arbitrium ẽpi se purgauerint,de hære.ad abolendam.§.laicus,de sent. excom.vt famæ, & si excõicationem per annum sustinuerint,animo indurato, tunc velut hæretici condemnabunt, de hære.excommunicamus.§.j.& c.cum contumacia.eo.tit. lib.6. requiritur tamẽ vt specificè sint vocati de fide respõsuri,secundùm Io.And.ibidem,& se de tali suspicione purgaturi. Si verò hæreticus sit omnino occultus, vtrũ sit ex-
14 communicatus, vide s̃.Excõmunicatio.vij.excommuni.ij. ¶ Secunda est, ꝓ sunt omnino vitandi, quia sunt excommunicati,extrà eod.excõmunicamus,& nemo cum eis debet habere negotiationem,neque in domo,vel in terra sua eos tenere vel fouere,facit c.sicut ait.eod.titu.& secundùm Pan.ibi,extenditur d.c.ad omnes hæreticos, licet loquatur de Tholosanis, imò seculares potestates debent moneri, & si necesse est ecclesiastica cẽsura cõpelli omnes hæreticos ab ecclesia denotatos de suis ꝓuinciis exterminare,& cum nouiter quis eligitur in tẽporalem vel perpetuã ptãtem de hoc iurare, & si propter suam negligentiã aliquis talis dominus fuerit excõmunicatus, & non satisfecerit intra annũ debet Papæ intimari, vt ipse oẽs eius vasallos ab eius fidelitate denunciet absolutos, & terram suã occupandã fidelibus exponat, & illum,si expedire videbitur, à sua dignitate deponat,extrà eod.excõicamus.§. moneantur.Et licet cum nullo excõmunicato sit participandũ, multominus tñ cùm hæreticis, ita ꝓ licet nõ sint excõmunicati eadem excommunicatione oẽs participantes cum illis, secus de credentibus,fautoribus, receptatoribus,& defensoribus,qa ligantur eadem sententia, vt.s̃.Excõicatio.vij.excommunicat.v.
12 ¶ Posset * tamen aliquis sine peccato participare cũ eis,vt in spectantibus,ad eorũ salutem,& similiter vxor,& filij,& huiusmodi, qui iudicio boni viri aliter cõmodè facere nõ possunt,nec inest auersionis periculũ, & similiter cæteri in casibus, in quibus licet participare cum excõmunicatis, de quibus excommunicatio.v.§.j. ¶ Tertia pœna est,qd̃ bona ipsorum sunt ipso iure,vel ipso facto confiscata,sed executio confiscationis, vel occupatio dictorũ bonorũ non fiet per principes seculares,donec per aliquã personã ecclesiasticam fuerit sententiatũ super dicto crimine hæresis contra ipsum hæreticum,de hæret. cum secundum, lib.6. vide
13 Assassinus.§.vlt. ¶ Et * applicãtur fisco si hæretici sunt seculares,& in terris Imperij. Si verò sunt seculares in terris ecclesiæ,vel si sunt clerici,applicãtur fisco ecclesiæ,nisi clericorum bona essent ecclesiæ, vel ipsi haberent stipendium ab ecclesia, quia applicabũtur ecclesiæ cuius erãt,vel à qua stipendium habebant,extrà eod.excommunicamus.& viij. dist.c.quo iure, secundùm Rayn. Dos autem vxoris hæretici non confiscatur, ſm Direc.nisi cum tali scienter contraxerit,vt in c.decreuit.eod.titu.lib. 6.vbi dicit glos. quòd præsumitur ignorasse,nisi sciuisse probetur.de regul.iur.c. præsumitur, lib.6. vel nisi participet in hæresi, secundùm Archid. Et si aliter fieri non potest, manu armata sunt eis omnia bona auferenda,vt xxiij.q.iij.c.j. Sicut tamen dicit Rayn.& Gofref.licèt ecclesia videatur dare generalem authoritatem omnibus expoliandi eos, tamen satis vr̃ tutum quòd nõ fiat nisi speciali edicto vel principis vel ecclesiæ: ne aliter videatur quis potius ex cupiditate vel vltione, q̃ ex iustitia & obedientia pugnare.xxiij.q.j.c.quid culpatur. & q.iij.per totum. ¶.Pro his tamen notandum primò.est, quòd si dicta sententia requiritur in crimine læsæ maiestatis diuinæ,id est,hæresis,multo magis requiritur in crimine læsæ maiestatis humanæ, & in aliis inferiorib' delictis. Vnde si cauetur statuto,quòd bona homicidæ sint ipso iure confiscata, siue sit publicus, siue occultus homicida, bona conscientia retinere potest dicta bona, & fructibus vti pro necessitate,donec sententia,saltem generalis,sequatur, vt etiam tenet Direc.lib.3. titu.ix. qui etiam dicit, quòd dicta bona damnatorum propter hæresim,vel huiusmodi,ad fiscum pertinent à die commissi criminis. C. de hæreticis. l.iiij.ff.de donat.l.donationes perfectæ, extrà eod cap. statutum.§.j.lib.6. ¶ Vnde * donatio vel alienatio facta per
14 hæreticum ante donationem non tenet, nec emancipatio filiorum:quia eo ipso quòd hæreticus est, filij desinunt esse in eius potestate:licet tunc non appareat,illum esse hæreticum:vt de hæreticis,cap.quicunque.§.fin.lib.6. Ex quo consecuta est condemnatio, effectus condemnationis trahitur retrò ad diem commissi criminis: & alienatio est illi interdicta.

interdicta.C.ad l.Iul. maiest.l.quisquis.§.emãcipatio. Imò dicit Panorm.in c.fi.ꝓ si sententiarum fuerit super eorum crimine post mortem ipsorum , nihilominus applicabũtur dicta bona fisco:vt in c.ij. de rescr. libr. 6. quia confiscatio fuit facta in vita ipsorum eo ipso, ꝓ in hæresim inciderũt, & de hoc est text. in c. accusatus.eo.tit.lib.6. §. in eo verò casu.Et si habuerint catholicos filios, nihilominus confiscantur, ſm gloss. summa.xxiiij.q.vij.& in c.vergentis.eod. tit. Et sic per illud cap. corrigitur auth. de Nestorianis. C. de hæret:quæ volebat, ꝓ ad catholicos filios ; vel agnatos deuoluerentur, quod sequitur Arch.ca.q.vij.& Cy. in l.qsquis. C.ad leg.Iul.maiest.& Gofr. dicit verũ in terris ecclesiæ:& est magis pium,licet primum sit verius,intelligendo quando pater publicè prædicauit contra fidem : vl̃ publicè professus est,aut defendit errorẽ, vel coram suo prælato confessus,aut conuictus, aut sententialiter condemnatus extrà,de verb.sign.super quibusdam ,secundùm Rayn. & in Summa Confessionum.lib.j. it.xv.q.vij. Et si hæreticus alienauit,fiscus vel inquisitores non tenentur restituere pretium emptori:quia effectus damnationis retro trahitur,vt dictum est,& sicut facta damnatione bona alienare non possent,sic nec ante illam à die commissi criminis:ar. C. de don.inter vir.& vxo.l.donationes. Sed limita prædicta,nisi pretium , vel aliquid loco pretij inueniatur in bonis hæretici.arg.ff.solu.mat.l.si cum dotem.§.vlt. & l. seq. Et intelligas , quòd non solùm reuocabit rem pretio non restituto emptori,qui emit ab hæretico , verùm ẽt nec ei, qui emit,quantumcunque per plures manus transierit , qa non habuit ius vendendi;hæc Ioan.Mona.Arc.& Ioã.And. in c.cum secundùm,de hæret.lib.6.& idem Direct.Et ideò is,cuius bona ipso facto sunt confiscata , vel alteri in pœnam applicata,ne sit causa damni ei, cui alienat , non potest sine mortali alienare , nisi pro necessitate vitæ , vt pro comedendo, & huiusmodi; quia argumento eorum , quæ not.Bart.in l.post.ff.de dona.talis administratio bonorum necessaria non est præfatis interdicta, sed solùm voluntaria.Alleg.l.reo. ff.de solu.l.pero.§.prædium.ff.de lega. ij. & l.alienationes.ff.famil. erciscun. vel nisi aliàs esset soluendo pro damno dato,vel nisi emptori reuelaret conditionẽ rei ita esse:& hoc si tale delictum , propter quod sua bona sunt fisco applicata,potest aliquo modo probari : qui si esset totaliter improbabile,posset alienare etiam titulo oneroso:titulo etiam lucratiuo bene posset alienare. Et sic intellige & limita Bald. vbi suprà. & Pan. in d. c.cum non ab homine, & Ioan. And. in c.pro humani.de homi.libr.6.in nouel.Excipe tamen casum cap.ij. de præscript.libr. 6. vbi habetur,quò si post mortem hæreticorum , qui dum viuerent,catholici putabantur, bona ipsorum à catholicis eorum filiis vel nepotibus, aut extraneis quibuscunque spatio quadraginta annorum fuerint bona fide possessa , non esse amplius super huiusmodi bonis molestandos , etiã à Romana ecclesia in hoc casu,quanquam illi, quorum bona fuerunt, nunc detegantur hæretici extitisse. Et hęc valẽt ad intelligentiam statutorum in religionibus , quibus cauetur,vt qui tale quid fecerit, ipso facto suis officiis sit priuatus,& huiusmodi,quia expedit,vt per iudicem declaretur, antequam fiat executio.Valent etiam ad hoc, ꝓ si tabellio per sententiam legis est tabellionatu priuatus , & non sit declaratum per sententiam hominis , semper valebũt eius instrumenta donec declaretur,& ita not.gloss.in §.penult. in auth. de tabel. col.iiij. Quomodo autem hæreticorum bona diuidantur,vide tit.seq.§.xij.& suprà.Assassinus. §.v.
¶ Quarta hæreticorum pœna est ꝓ indistinctè , siue sint laici,siue clerici,etiam si Papa,vel Imperator , dñt ab omni dignitate deponi.distin.xl.si Papa.& xxiiij.q.j.qui contrà pacem,& omnibus officiis,ac beneficiis spoliari,& clerici degradari , & ipsi , ac eorum credentes , receptatores, defensores, & fautores , ipsorumque filij vsque ad secundam generationem nullum ecclesiasticum beneficium, vl̃ officium publicum possunt adipisci, vt in c.ij.eod. tit.lib.6. quod intellige de secunda generatione per lineam patris, qui est filius & nepos , sed per lineam maternam non,nisi ad primum gradum.s.filium extenditur , vt in c. statutum. el ij.eod.tit.lib.6.& etiam nisi prædicti essent emendati , & reincorporati ecclesiæ,parati ad pœnitentiam fuissent , vt in d.c.statutum.¶ Quinta est , quòd si quis vir ecclesiasticus ad preces hæretici,vel fautoris,& similium,dignitates, personatus,& quæcunque alia ecclesiastica beneficia scienter est adeptus ,ipsis est priuatus ipso facto, & inhabilis ad similia in posterum.Si verò ignoranter solùm , sic habitis est priuatus,vt in c.quicunque.eod.tit.lib.6.¶ Sexta, ꝓ filij hæreticorum ipso facto, quòd sententiarum est contra eorum parentes de hæresi, efficiuntur sui iuris , & effecti intelliguntur à die commissi criminis, vnde emancipatio facta non valet post commissum crimen,vt in c.quicunque. ¶ Septima, ꝓ vxores scienter cum hæreticis contrahentes, perdunt ipso facto dotem secus si ignoranter, licèt posteà sciuerint,vt in c.decreuit.eod.tit.lib.6.¶ Octaua , quia appellare non possunt ipsi,aut credẽtes,receptatores , defensores,& fautores eorum,vt in c.vt inquisitionis.eod.ti.li.6. ¶ Nona,quòd contra eos , & alios prædictos admittuntur excommunicati , & participes , vt socij criminis ad testimonium , vt in c.in fidei fauorem.eod.tit. lib.6. & officiales,licèt sint excommunicati , possunt contra eos exercere officium suum, si requisiti fuerint ab episcopis,inquisitoribus,vel eorum delegatis,& licitè requiri possunt , vt in c. præsidentes.eod.tit.li. 6.¶ Decima, quòd sine hæretici,siue coniuncti,siue extranei,non possunt hæredes institui , nec eis est aliquid relinquendum, vt in c.si quis episcopus , & seq.& quod ibi notatur de hæret.& secus facientes , si sunt episcopi,vel clerici,sunt excommunicati, etiam post mortem,vt in d.d.c.notatur. ¶ Vndecima,quòd eorum vasalli absoluti sunt à debito fidelitatis,& totius obsequij,& quicunque alij aliqua obligatione adstricti,vt famuli , liberti, & huiusmodi , ipso facto liberantur , vt dicitur , & not.in c.fin.eod. tit.Et idem de vasallis dominorum , qui contra hæreticos sunt negligentes,vt s̃.dictum est. Vnde , si quis promisisset eis soluere certo die sub iuramento, vel pœna, non tenetur,vt ibi not.gloss.Quod intellige, si est manifestum, ipsum hæreticum incidisse in perfidiam , vt ibi , & idem secundùm Phil. est si sit occultus,modò probari possit,quod Ioan.And.verum limitat,si ad ipsum probationem sit processum , quia tunc probatio facit delictum esse manifestum, vt in c.cum olim,de verbo. signi. Panorm. verò ibidem dicit,quòd à die commissi criminis sunt liberi , sed ipsa absolutio allegari non potest, nisi facta manifestatione per sententiam.Sed dico,quòd sententia non est necessaria,sed sufficit manifestatio facti , imò nec ipsa probatio in actu est necessaria,sed sufficit possibilitas certa probandi:quia per exceptionem eorum peti ionẽ elident.¶ Duodecima,quòd morte plectuntur,quia damnati præsentibus secularibus potestatibus, aut eorum baliuis , relinquuntur animaduersione puniendi,clericis à suis ordinibus degradatis,vt in c.excommunicamus,el primo,eo.tit.& ista animaduersio est pœna ignis in laicis de consuetudine , licèt de iure sit pœna mortis,vt in l.Arriani.C. de hære.iũcta l.

vltimum ſupplicium.ff. de pœn. Si tamen redire ad eccleſiam,& pœnitentiam voluerint,an ſit eis parcendum. j. §. xij. ¶ Decimatertia, quòd nullus clericus debet illis præbere eccleſiaſtica ſacramenta: neque eos tradere eccleſiaſticæ ſepulturæ,neque eleemoſynas, aut oblationes eorũ recipere:aliter clericus priuandus eſt officio ſuo: regulari verò ſua priuilegia non ſeruentur in ea diœceſi in qua contrafecerit,vt in d.c.excommunicamus,imò hodie quicunque eos tradiderit eccleſiaſticæ ſepulturæ eſt ipſo facto excommunicatus,per c.quicunque.eo.tit.lib.6. nec debet abſolui, niſi propriis manibus publicè extumulet corpora damnatorum, & locus ille perpetuò careat ſepultura. Si tamen hæretici,etiam relapſi, manifeſta pœnitentiæ ſigna oſtendant, non ſunt eis humiliter petita pœnitentiæ & Euchariſtiæ ſacramenta deneganda, extrà eod.c. ſuper eod.lib.6. ¶ Decimaquarta, quòd nullus tabellio publica inſtrumenta,vel ſcripta pro hæreticis,credentibus, fautoribus,& cæteris facere poteſt, nec aduocatus in aliqua cã, vel facto poteſt eis præſtare patrocinium,nec litigantibus ſub eorum examine, aliter ipſo facto ab officio ſuſpenſi ſunt,& perpetuò infames: vt in c. ſi aduerſus.eod.ti.quod ſecundùm Panor.intellige,niſi reuertantur ad fidem, quia
15 tunc poſſunt prædicta pro eis impendi. ¶ Nonò, quæ*ſit pœna hæreticorum relapſorum? Et dico, quòd tales poſt abiurationem hæreſis, vel etiam ex eo, quòd ſuſpecti de hoc poſtquam ſe ad antiſtitis examinationẽ purgauerint,ſi deprehenſi fuerint iudicialiter recidiuaſſe, ſine vlla audientia relinquuntur iudicio ſeculari puniendi: ſed ſi in foro pœnitentiali hoc fatentur, propter hoc puniri non poſſunt. ¶ Dicitur autem relapſus primò accuſatus de hæreſi,vel ſuſpectus ſuſpicione vehementi,qui hæreſim adiurauit in iudicio,& poſtea committit, ſiue incidit in ipſam, etiam ſi ante crimen ipſum non fuerat plenè probatum:ſi autem ſuſpicio fuerat leuis,non debet iudicari relapſus,ſed aliter grauiter puniri:vt in c.accuſatus.eo.tit.lib.6. Secundò is qui errauit in vna ſpecie hæreſis,vel in vno articulo, & abiurauit hæreſim ſimpliciter,& poſtea errat in alio: vt in d.c.accuſatus. ¶ Tertiò, ille,de cuius lapſu in hæreſim ante abiurationem conſtitit,vel nunc conſtat,ſi poſtea hæreticos deducat,receptet,vel aſſociet, aut eis munera doneт:aut mittat, vel impendat fauorem, quæ excuſari non poſſunt,ſeu etiam viſitet, vt in d.c.accuſatus. ¶ Decimò
16 quæritur,*quæ ſit pœna credẽtium hæreticis,fautorũ, defenſorum,& receptatorum? Et dico,ꝙ quilibet talis eſt excommunicatus ipſo facto, vt in c.nouerit.de ſent. excom. & ſi non ſatisfecerit intra annum, ex tunc ipſo iure eſt infamis:nec ad publica officia, ſeu conſilia:nec ad eligendos alios ad huiuſmodi,nec ad teſtimoniũ debet admitti: nec poteſt condere teſtamentum, nec ad alicuius hæreditatis ſucceſſionem accedere; nullus quoq; ei ſup quocunq; negotio,ſed ipſe aliis, cogitur reſpondere: ſi iudex eſt, eius ſentẽtia non valet,ſi aduocatus,non admittitur ad patrocinium:ſi tabellio,non valẽt eius inſtrumenta,& ſic in ſimilibus.Si verò ſit clericus,ab omni officio,& bũficio dẽt deponi. Qui aũt tales poſtquam ab eccleſia denotati fuerint, euitare contempſerint,dũt excommunicari.Probãtur hæc omnia extrà eod.excommunicamus.Clerici quoq; talibus exhibẽtes eccleſiaſtica ſacramẽta, vel eos eccleſiaſticæ ſepulturæ tradentes,aut eleemoſynas, vel oblationes eorum recipiẽtes, priuari dũt officio ſuo ad quod ſine ſpeciali indulto ſedis apoſtolicæ non reſtituantur. Similiter & regulares, quorum ẽt priuilegia in locis illis eis non obſeruẽt, vt in d.c.excommunicamus. Sepeliẽtes etiam eos ſunt excommunicati: vt ſ. Excommunicatio.ix.§. xxvij. Multæ etiam aliæ pœnæ horum colligunt ex ſuperioribus quæ-
17 ſtionibus. ¶ Vndecimò*quæritur,vtrum hæreticis ſponte redeuntibus,&pœnitentibus ſit parcẽdũ? Et dico,quòd eccleſia quantum ad ſpiritualia.ſ.collationem pœnitentiẽ, & Euchariſtiæ ſemper vtitur miſericordia cum pœnitẽtibus, etiam relapſis, iſta eis exhibendo, vt in c.ſuper eod.lib.6. quantum verò ad temporalia,vt vitam,dignitates, officia, & ſubſtantiam, vtitur miſericordia ante relapſum:quia lapſi mortem merẽtur,cùm fidem corrumpendo grauius delinquat falſariis monetarum, qui ſtatim morti addicũtur: & tamen eis parcitur,ſi reuertuntur: & pœna carceris perpetui olim debita illis hodie per inquiſitores vnà cùm prẽſidente commutari poteſt: vt in c.vt commiſſi. eod.tit.li.6. aliquando etiam remittuntur eis bona ex miſericordia, & non aliter:vt in c.vergentis. eod. tit. quia ſunt confiſcata: quam miſericordiam puto poſſe præſtari ab eo, ad quem bona per confiſcationem deuoluuntur: aliqũ etiam ſ. ſunt clerici,diſpenſatur cum eis in officiis plus,& minus, aliqũ etiam in prioribus dignitatibus, præcipuè ad ſcandalum tollendum,vt xxiij. q iiij. ipſa pietas. Poſt relapſum verò vtitur ſeuera iuſtitia, nullo modo parcens eis quantum ad vitam,& bona tempo alia,quantumcunque pœniteãt. ext. eod. ad abolendam,& hoc ſecundùm S.Thom. rationabiliter, quia alioquin poſſet hoc eſſe in præiudicium ſalutis aliorum,tum quia ſi relaberentur alios inficerent, tũ quia alij facilius in hæreſim laberentur, ex quo iſti ſine pœna euaderent. Ex relapſu etiam eorum præſumitur de inconſtantia eorum circa fidẽ,ideoq; iuſtè occidũtur.xxiiij.q.3.
18 reſecandæ. ¶ Duodecimò*quæritur,vtrum parcendum ſit hæreticis redire volentibus, poſtquam ſunt per eccleſiam condemnati? Et dicit Io.And.in quadam apoſtilla, in d.c. excommunicamus.el j.eo.ti.ꝙ ſic,& idem tenet gl.in c.excommunicamus,el ij.eod.tit.& Arch.in c.vt cõmiſſi.eo.tit. lib.6.dicens,ꝙ tm̃ relapſis non parcitur, & idem videntur velle iura noua, quæ indiſtinctè parcendum dicunt redire volentibus:vt patet in c.vt officium.eod.tit.lib. 6.Sed tamẽ contrarium vẽ verum eſſe de iure, quia, vt patet in c. ad abolendam.ext. eod. non parcitur, niſi redire volentibus continuò poſt deprehenſionem erroris,quod quidem cõtinuò ab aliquibus obſeruatur de prima ceſſione iudicis, à prima die, qua examinatur cauſa huius, quod vẽ ſenſiſſe Rayn.Sed hoc dictum non procedit neceſſario, tum quia iura poſteriora non diſtinguunt, ſed indiſtinctè dicunt parcendum eſſe redeuntibus, tum quia conſuetudo, quæ ius interpretatur, eſt in contrarium, tum quia illud cap. loquitur de deprehenſione manifeſta, quæ non eſt niſi poſt plenam probationem, inter quam, & ſententiã nulla eſt difficultas, nec medius actus. Vñ quantum ad parcere, non eſt rõ maior, ſi redire velint poſtquam ſunt conuicti, aut ẽt condemnati,cum ſtatim in eodem actu iſta duo fieri poſſint,probatio,& iudicium,& ſententia.Et ideo prima opinio,quæ magis pia eſt,vẽ arbitrio iudicis tenenda, vbi probabiliter viderit pœnitentiam eſſe non fictam: tum qa in conſtitutionibus pœnabilis ſecundùm iura fieri debet interpretatio benignior, tum quia conuerſionem eſſe ante ſentẽtiam,vel poſt non eſt parcendi rõ, ſed veritas cõuerſionis cum ſpe non recidiuãdi præſumpta,quæ ẽt poſt ſententiam eſſe põt,licet non poſt relapſum,quia præſumitur
19 inconſtantia. ¶ Decimotertiò*quæritur,qualiter recipiẽdi ſunt hæretici ad fidem redeuntes? Et dico,ꝙ ad epi arbitriũ prius dũt errorem abiurare.ſ.ſimpliciter, vel eum, de quo ſunt conuicti, vel ſuſpecti,ſecundùm gloſſ.in c. accuſatus, eod.

eod.tit.lib.6.& promittere per ſcripturam, quod tenebunt firmiter catholicam fidẽ.j.q.vij.quoties.de conſ.diſt.ij.ego Berengarius.d.c.ad abolendã.& hoc publicè vel priuatim, ſm quod crimen fuit publicum vel priuatum, ſm Ray.poſtea debent abſolui non obſtantibus ſententiis, quæ ter in
12 anno à Papa contra hæreticos publicè promulgantur ſm gl.in c.officium.eo.tit.lib.6.ꝙ hoc ſm formam eccleſiæ,de qua xj.q.iij.cùm aliquis, de ſent. excom. cùm deſideres.ſ. cum pſalmo,iuramento, & verbere, quantum ad excommunicationem, & poſteà debet imponi illud quod talibus ſolet iniungi, vt in d.c.quoties & c.ego Berengarius, nec ſine tali ſolennitate reconciliandi ſunt, etiam in extremis agentes,ſi deſt facultas,ſm Inn. Si autem ad eam neceſſi-
16 tatem deuenerint,quòd non valeant confiteri,præceſſerint tm̃ pœnitentiæ ſigna, tunc reconciliabuntur etiam ſine ſolennitate præmiſſa, quia lex quæ aliud ſtatueret eſſet inhumana,& concor.Hoſt.in c.à nobis. el ij.de ſent.excom. vbi etiam prædicta tangit Inno. imo ſecũdũ Arch. tenebit ſemper abſolutio,etiam ſi forma illa non ſeruetur. Quod ſi poſt abiurationem, vel poſtquam ad arbitrium epiſcopi ſe purgauerint, deprehenſi fuerint reincidiſſe, iudicio ſeculari ſine audientia relinquuntur,nec parcitur eis quò ad vitam aut bona,vt in d.c ad abolendam,quod intellige, ſi deprehenduntur per euidentiam facti, aut propriam confeſſionẽ iuridicam,aut per teſtes,ſed ſi occultè recidiuant, & reuertuntur, parcitur eis quantum ad vtrumque, ſm gl. Ray.& Summam Confeſſ.lib.j.tit.v.q.iiij.vbi etiam dicitur
20 quod ſecundum Vld.occulti * hęretici abſolui poſſunt per ſimplicem ſacerdotem,niſi epiſcopus ſibi reſeruauerit, ſed hodie iſte caſus eſt papalis per curiæ proceſſum. Eodem modo recipiendi ſunt ſm Summam Ang.credentes, receptatores,fautores,& defenſores, ac infamati de hæreſi, ꝙ quidem de infamatis concedo, vt patet in d. c. ego Berengarius,& de credentibus,quia ſunt hærerici dicendi, vt in d.c.excõicamus. el ij.eod.tit.in fi. de aliis aũt non inuenio.
21 ¶ Decimo*quartò quæritur,vtrum cum redeũtibus ab hæreſi diſpenſari poſſit extra ordines? Et dico ꝙ iure cõmuni tales, ex quo reconciliati ſunt, ad laicam communionem recipiuntur j.q.vj.c.j adhibetur etiam quandoq; circa eos quadruplex diſpenſatio.ſ.ſemiplena, vt ſolùm recipiantur in ordinibus ante hæc omnia ſuſceptis.j.q.j. ſi quis hæreticæ,& plena:vt poſſint fieri ſacerdotes.j.q.vij.conuenientibus,& plenior,vt poſſint eſſe epiſcopi. xij. diſt. nos conſuetudinem,& pleniſſima, vt etiam ad ſuperiores dignitates promoueri poſſint.xxiij.q.iiij.ipſa pietas.concor. Hoſt. Gof.& Rayn.Multa quoque de hæreticis communia eis & ſchiſmaticis habes j.Schiſma,ferè per totum.

RVRSVS DE HÆRESI, ET HÆRETICIS, ſecundò in ordine ad inquiſitores.

1 *Hæreticis puniendis quinam ſit idoneus iudex, & quo vocetur.*
2 *Inquiſitores à quo, & qua authoritate inſtituendi ſint.*
3 *Inquiſitoris officium quandiu duret, & num inſtituentis morte extinguatur.*
4 *Inquiſitor contra quos procedere poſſit, ſeptẽ axiomatis expeditur.*
5 *Dæmonum inuocatio, an hæreſim ſapiat.*
6 *Teſtes vel executores aduerſus hæreticos qui admitti poſſint, & quot ſufficiant, ſeptem concluſionibus traditur.*
7 *Signa leuia ad conuincendum de hæreſi quanquam ſufficiant, ea tamen probari neceſſe.*
8 *Iura quid de inquiſitorum actuarijs ſanciuerint.*
9 *Iura quid de carcere, quo ad inquiſitionis officium, velint, ſeptem concluſionibus explicatur.*
10 *Inquiſitores, & quibus id ex officio incumbit, quomodò & quãdo aduerſus hæreticos, præſertim vbi duo concurrunt, procedere debeant, nouem concluſionibus palam fit.*
11 *Sententiæ aduerſus hæreticos qualiter ferendæ, & quid in his obſeruandum ſex item reſolutorijs axiomatibus decidit.*
12 *Inquiſitoribus, ad ſuum officium ſedulo expediendum ac obeundum, quæ ſint fauorabiliter conceſſa.*
13 *Inquiſitoribus quæ prohibita ſint, & quæ in ſuo officio obeũdo cauere debeant.*
14 *Inquiſitores nũqd de hæreticorũ condẽnatorũ bonis habere poſſint.*
15 *Bononienſis origine & patrimonio, ſi Florentiæ domiciliũ conſtituerit, ibique de hæreſi damnatus eſt, dominium bonorum eiuſdem Bononienſis quæ Bononiæ ſunt ad quem pertinebit.*
16 *Dubia tria circa hæreticorũ materiam, & eorum ibidẽ reſolutio.*

1 HÆRETICVS*ſecundò venit ſpeciali & proprio iudice puniẽdus, qui generali quidem nomine, ſed tamen antonomaſticè inquiſitor appellatur, qui cum epo ordinario cõtra hæreticos inquirere põt, quiſque eſſe inquiſitor nõ poteſt niſi annum quadrageſimum attigerit,vt
2 in cle.nolentes,de hæret. ¶ Primò*verò quæritur,à quo & cum quali authoritate inſtituuntur inquiſitores? Et dicit gloſſ.in d.cle nolentes, ꝙ inſtitui poſſunt per prouinciales vel miniſtros illorum ordinum, quibus à ſede apoſtolica eſt commiſſum, & ab epis vel capitulis ſede vacante, qui ordines ſm Arch. communiter quidem eſt ordo prædicatorum:in Tuſcia autem & quibuſdam prouinciis ob reuerentiam B. Franciſci eſt ordo minorum.adde vel ob reuerentiam beati Antonij de Padua. Authoritas aũt eorũ ſm aliquos Legiſtas eſt ordinaria:quia ordinarius dicitur, qui habet vniuerſitatem cauſarum.ff.de iud.l.cum prætor.§.j. & extrà,de appel.Romani.lib.6.Vñ ſm Spe.officiales epiſcoporum dicuntur ordinarij, ſm Canoniſtas autem habent delegatam,& non ordinariam,quia non habent vniuerſitatem cauſarum omnium, ſed pertinentium ad crimẽ hæreſis, pro qua opinione eſt expreſsè text. in c. per hoc. eo.tit.lib.6.in prin.& ſic tenet Arch.& Ioan. And. Vñ ſententiam,ſiue bene ſiue male proceſſerint, tollere non poſſunt,ſm eos, licet ſm Legiſtas condemnatum contra ſententiam reſtituere poſſint ex cauſa poſteacomprobata,puta ſi doceatur malo dolo conuictus.Poſſunt tamen, quicquid ſit de prædictis,aliis committere vices ſuas,ſm quod docet conſuetudo:& ſm gl.in d.cle.nolentes, & commiſſarios ab eis datos vocamus vicarios aut ſubſtitutos.cle.j.
3 eod.tit.§.porrò. ¶ Secundò*verò quæritur, quantum duret inquiſitoris officium, ſeu vtrum expiret morte inſtituentis? Et dicit Clemens quartus ſic, Præſenti declaramus edicto ipſum officium nõ ſolùm quo ad negotia viuente mãdatario incœpta,imò ẽt quò ad integra, & nõ cœpta,& quod plus eſt, quantũ ad ea quę tũc nequaquam emerſerãt,in fauorẽ fidei poſt committentis obitũ perdurare. de hæret. ne aliqui.lib.6. ꝙ Io.And. in nouel. intelligendũ dicit de inquiſitore ſimpliciter dato, qa ſi eſſet datus cũ clauſula,ad beneplacitum, nec ſeruaretur quod habetur in c. ſi gratioſè.de reſcrip.vbi.ſ.dẽ, ꝙ ſi clauſula continet vſque ad beneplacitum noſtrum,expirat per mortem concedentis: non aũt ſi
4 contineat ad beneplacitũ ſedis apoſtolicæ, qa ſedes illa nõ moritur. ¶ Tertiò*quæritur, contra quos procedere poſſit inquiſitor, vel nõ poſſit? Et dico multa. ¶ Primũ. Inquiſitor procedere põt contra hæreticos & contra principes.i.fautores,defenſores,& receptatores,extrà eodem contra li. 6, adde & cõtra credẽtes,qui verè ſunt hæretici,vt dictũ eſt. ¶ Secundũ.In eodẽ ẽt ca.ſic dicitur, Contra Chriſtianos ꝙ ad ritum tranſierint vel redierint Iudæorũ,etiam ſi huiuſmodi redeuntes,dum erant infantes,aut metu mortis,n n

tamen absolutè aut præcisè coacti baptizati fuerunt, erit tanquam contra hæreticos, si fuerint de hoc confessi, aut p Christianos seu Iudæos cõuicti: & sicut cõtra fautores, receptatores, defensores hæreticorum, si contra fautores, receptatores, & defensores taliũ est procedendũ. hæc ibi. Vbi dicit glos. quod transeunt in ritum Iudæorũ, qui nunquam fuerunt Iudæi, redeunt verò qui aliquãdo fuerũt, & ꝓ horũ bona, sicut & aliorum hæreticorum, confiscantur, nec deuoluuntur ad filios etiam catholicos. ¶ Tertium. Sicut etiã ibi glos. probat & Io. And. Inn. & Arch. in iij. par. tit. xix. c. ij. §. penul. in fi. per literas. Clementis quarti, & Greg. decimi, Iudæi Christianos, vtriusque sexus ad prædictum ritum inducentes, cadunt in officium inquisitorum, quæ etsi non sint propriè hæretici vel fautores hæreticorũ, largè tamen sunt fautores, imò & factores hæreticorum. Regulariter tũ contra eos pro iustitia recurritur ad iudices seculares, vt extrà de Iudæ. c. Iudæi. & c. in nonnullis, & in cle. cedit. eo. tit. dicitur de Saracenis. Et quia tales Iudæi ad Iudaismum redeuntes solent se baptizare de nouo caput lauando, & radere, videtur eis imponenda pœna capitis per iudicem secularem cum dispendio fortunarum. C. de apostatis. quia si rebaptizanti imponitur pœna capitis. C. ne sanctum baptis. l. j. fortius se rebaptizanti, seu volenti baptismũ tollere, si tũ inquisitores volunt, illud punire possunt, vna tamen cum episcopo, per clem. j. eo. tit. ¶ Quartum. Non potest tamen inquisitor procedere cõtra diuinos aut sortilegos, dicente Alexandro in c. accusatus, de hæret. lib. 6. ꝓ de diuinationibus & sortilegiis inquisitores intromittere se non debent, nisi hæresim saparent manifestè, vbi infert glo ꝓ in dubio non habet iurisdictionem. Quod non est intelligendum in dubio an factũ sit perpetratũ nẽcne, sed in dubio an sapiant hæresim, vt patet ex textu. & Direct. inquisit. Ibi etiã glos. Ioan. Andr. exemplificat de sapientibus hæresim. Sicut inquit est circa aras idolorũ nefarias preces emittere, sacrificia offerre, dæmones consulere, eorumq; responsa suscipere, vt xxvj. q. ij. hi qui, vel si associant sibi propter sordes exercendas hęreticos, vel faciunt prædicta cum corpore & sanguine Christi, vel in fontibus, vt possint à dæmonibus habere responsa, puerum baptizant, vel his similia. hæc ibi.

5 ¶ Sed * Oldr. consi. ccx. limitat inuocationem dæmonis sapere hæresim manifestè, si fiat ad exercenda opera eis naturaliter impossibilia: aliàs secus, puta si inuocetur vt mulierem tentent. Pro his sciendũ est, quod cùm hæresis sit in intellectu: ex nullo sortilegio probatur quis esse verè hæreticus, cum omnia talia possint ex cõcupiscẽtia aliqua, & non ex infidelitate procedere, & sic procedunt quæ dicta sunt in titu. priore. §. v. propter talia tamen aliquando est quis hæreticus præsumptiuè, ſm Ioan. And. Old. & Direct. inquisit. & omnes penè doct. & ita seruatur in consuetudine. Et hoc quando sapiunt hæresim manifestam. ¶ Quod quantũ ad inuocationes dæmonũ est tripliciter, vt probat Dire. inquisit. Primò, si exhibeat eis honor latriæ, secundò, si honor duliæ, tertiò si nullus honor, sed tamẽ inuocantur ad aliquod eis impossibile, puta ad sciendum futura vel occulta cordis. Quantùm ad alia aũt de mente doctorum dicendum est, ꝓ sapiunt hæresim manifestè, qn̄ ex natura sua præ se ferunt aliquid, quod manifestè est hæresis: sicut baptizare imaginem præ se fert, qd̄ ipsa sit capax illius sacramenti, & rebaptizare puerũ præ se fert, qd̄ baptismus possit conferri bis, & sic de aliis. ¶ Quintum. Nec possunt ipsi inquisitores cognoscere in dubio an aliquid tale sapiat hæresim vel ne: quia iurisdictio nõ est sibi attributa, vt not. gl. in d. c. accusatus. Et licet alias iudex cognoscat in dubio an sua sit iurisdictio, & in dubio dicatur habere iurisdictionẽ, vt ff. de iudic. l. si quis ex aliena, tamen secundùm Io. Andr. hoc locum habet in ordinario: inquisitor autẽ quia est delegatus, nisi manifestè apparcat, nõ se intromittit. Glos. etiã in c. j. de offic. deleg. quæ videtur sentire contrariũ secundùm summã Ange. intelligenda est, quando certũ est quod aliquis sapiat hæresim, sed dubitatur an sint manifesta vel non, id est, notoria: quasi velit dicere, quod inquisitor põt se intromittere de sapientibus hæresim, si sunt notoria vel dubia de notorietate, non autẽ si sint occulta, licet sit manifestum quod hęresim sapiant. Qui sensus nullo modo procedit, quia nõ dicit textus de sapientibus hæresim manifestis, sicut text. illius glos. loquens de conseruatoribus, dicit dẽ iniuriis manifestis, sed dicit manifestè quod cum sit aduerbium, necesse est referre ad ipsum, sapere manifestè, & nõ ad ipsum esse manifestũ. Vnde dico, quod illa glo. intelligitur in aliis iudicibus, nõ in istis. ¶ Sextum. Non possunt etiam procedere cõtra vsurarios, quia dicitur in d. c. accusatus, quod de quæstionibus vsurarũ motis etiã contra illos, quibus restitutionem vsurarum in pœnitentia pro hæresis crimine iniunxerunt, etiã si illi se & sua ad hoc faciendum in iudicio ecclesiæ obligauerunt, intromittere se non pñt, ne per causas huiusmodi offendiculũ negotio fidei pręparetur. ¶ Septimum. Nec contra officialem vel nuntium curiæ Romanæ, vt in extrauag. Io. xxij. quæ incipit, cũ frater.

6 ¶ Quartò * quæritur, qui admitti possint contra hæreticos in testes, vel executores, & quot sufficiunt? Et dico multa. ¶ Primum. Circa inquisitionem hæreticorũ in testimoniũ admittuntur excõmunicati, & socij, & participes criminis: & præcipuè in defectu aliarũ probationum contra hæreticos, fautores, credẽtes, receptatores, & defensores eorum, si ex numero testium aut personarũ tam deponentiũ quàm contra quos deponitur, qualitate, & aliis circunstantiis, nõ falsa dicere præsumantur. de hæret. in fidei. lib. 6. Si tamen per viam accusationis vel exceptionis, & nõ inquisitionis, procederetur, tales non admittuntur, ſm Ioan. Andr. ibid. ¶ Secundum. Similiter admittuntur illi, qui super facto hęresis iurauerunt dicere veritatẽ tam de se, q̃ de aliis, & eam celando periurauerunt, & postea volunt corrigere dictum suum contra se vel alios, si manifestis indiciis apparuerit tales non leuitate, vel odio, vel pecunia, sed zelo fidei velle reuelare. eod. titu. accusatus, lib. 6. ¶ Tertium. Præsidentes etiam regimini alicuius loci, licèt sint excommunicati, vel iurisdictionẽ de facto habeant, non de iure ad requisitionẽ ordinariorum ipsorũ, vel delegatorũ, vel inquisitorũ possunt & debent cõtra hæreticos, credentes, receptatores, fautores, & defensores eorum suũ officium exercere, nec illi, qui requirunt eos, aliquam sententiam incurrunt: tamen dictis præsidentibus propter hoc in aliis nullũ ius est concessum vel permissum. eo. tit. præsidentes, lib. 6. ¶ Quartum. Quibusdam secundùm Ioand. Andr. super cap. vt officium. eod. tit. lib. 6. super verbo, testium: videtur, quòd in hoc crimine probando non sufficiant duo testes. argu. optimum de hæret. excommunicamus. ibi, tres vel plures, & sic notat Hostien. in Sum. & sic addendus erit iste casus ad alios qui notantur in summa. iij. quæst. iiij. quia durum videtur quòd homo bonæ famæ per inquisitores vel ordinarium debeat ad duorum testium dicta damnari, præcipuè cum ibi detruncetur defensionis ordo in notitia testium, vt in cap. fin. eodem titul. & in interrogatoriis, quæ fiunt in aliis iudiciis. Sed contra hoc est, quia in eodem capit. sequitur de duabus personis cum suis cõcordantiis. Certum est autem quòd per singulos testes & famam de tanto crimine quis damnari

damnari non possit, vt de testib. c. in literis, quia debẽt esse in crimine probationes luce clariores. ij. q. viij. sciant cuncti, in crimine tamen hæresis & simoniæ, secundùm Arch.

7 minores probationes sufficiũt. C. de hær. l. ij. Dicit * tamẽ, ꝓ licet signa leuia sufficiant ad conuincendum de hæresi, illa tamen oportet plenè probari. Ioannes autem de Lign. dicit nõ esse recedendum ab illa regula: In ore duorũ vel trium testium. de testi. in omni. & de testa. relatum, & idem tenet dom. Anto. post Ioan. And. in d. c. excommunicamus, & idem Gemi. & hoc tene. quia nullum ius allegatum probat contrarium. ¶ Quintum. Si testes se subtrahant, secundùm Arch. ad hoc cogendi sunt, nec ab huiusmodi se possunt per exceptionẽ aut votum excusare, etiam si iurassent non testificari. ¶ Sextum. In examinatione testiũ contra hæreticos debent interesse duæ personæ religiosæ discretæ, id est, nõ idiotæ, siue laici, siue clerici, siue religiosi, ſm Archid cui videtur consonare Gemin. dicens, ꝓ religiosus dicitur multi, liciter, & hic nõ sumitur proprie pro eo, qui habitum in religione suscepit. Et si fieri potest, dicta testiũ per publicã personã debent conscribi, vt in d. c. vt officiũ, & religiosi, qui in seculo fuere notarij, & alij, quibus iniunctum fuerit, etiã clerici seculares, & in sacris constituti, tenentur ex Apostolico præcepto conscribere, vt in eo. c. vt officium. ¶ Septimum. Post publicationem verò testium potest inquisitor, secundùm Gemi. in d. c. vt officium, alios recipere: quia nõ ad instantiã partis, sed ex officio suo pro-

8 cedit. ¶ Quintò * quæritur, quid iura velint de notariis, quibus inquisitores inquirendo vtuntur? Et dico, ꝓ coram episcopo cum inquisitore vel substitutis ab eo curabunt suum officiũ fideliter exercere, in clem. multorũ, de hære. & idem fiet de aliis personis ad dictũ inquisitionis officiũ necessariis, religiosi etiã omnes, qui ante religionis ingressum fuerunt notarij, quantumcunque sint in sacris, liberè illud officiũ tabellionis possunt exercẽ quò ad omnia pertinentia ad inquisitionis officiũ, non obstante quocunque statuto contrario, vt in d. c. vt officium. ¶ Sextò quæritur, quid velint iura de laicis, quibus inquisitores vtuntur, capiendo, incarcerando, torquendo, consulendo, & huiusmodi? Et dico multa. ¶ Primum. Inquisitores, vt in d. c. vt officium, patet, si opus fuerit, inuocare possunt auxilium brachij secularis, & contradictores per ecclesiasticam censuram cõpellere, non obstãtibus priuilegiis quibuscunque personis concessis, religiosis, vel vniuersitatibus, non obstante etiam constitutione de duabus dietis, de qua habẽt, de rescript. nonnulli. Non obst. etiam c. statutum, de rescri. lib. 6. quia secundùm glos. licet constitutio huius c. posterius sit edita quàm c. vt officium, tamen illa est specialis in fauorem fidei, ista generalis, generi autẽ per speciem derogatur, de reg. iur. generi. lib. 6. si autẽ esset generalis, tolleretur, de constit. c. j. lib. 6. ¶ Secundum. Possunt etiam conuocare clerum & populum ciuitatũ, castrorũm, & locorũ, prout negotio fidei viderint expedire, de hære. vt cõmissi. lib. 6. non tamẽ possunt istis præcipere vt suas prædicationes adeant, nec indicere silentiũ omnibus prædicatoribus, sed solùm quæstuariis, quando cõtinget congregationem fieri pro negotio fidei, vel eorũ prædicationem dicto negotio afferre impedimentum, de hæret. vt officium, lib. 6. ¶ Tertium. Possunt etiã aduocare peritos, quoslibet, vt in sententiis huiusmodi proferendis consiliũ præbeant, & in virtute sanctæ obedientię ad hoc eos adstringere, de hære. vt commissi, lib. 6. ¶ Quartum. Domini quorumcunq; locorum, statutum, per quod inquisitionis officiũ contra hęreticos impediretur, exhibere tenentur, atque corrigere, nec illud valet, de hæret. statutum, lib. 6. ¶ Quintum. Omnes etiam locorũ rectores à diœcesanis aut eorum vicariis vel inquisitoribus requisiti iurare, tenentur seruare & seruari facere constituti one cõtra hæreticos, credentes, fautores, receptatores, & defensores eorũ, & filios, ac nepotes eorum, & qui iurare noluerit, hĩ infamis & fautor eorũ, & de fide suspectus, nec haberi debet ꝓ domino, nec ad aliquod publicũ officium admitti aut assumi vlterius: & quæ interim vt rector fecerit, nullã habebunt firmitatem. d. c. vt officiũ. ¶ Sextum. Omnes seculi potestates & domini temporales, ac locorũ omnium rectores, quibuscunque dignitatibus, vel officiis aut nominibus censeantur, diœcesanis episcopis & hæreticę prauitatis inquisitoribus à sede Apostolica deputatis & deputandis, parere & intendere tenentur, in hæreticorum, credentium, fautorum, receptatorum, & defensorum ipsorũ inuestigatione, captione, aut custodia diligẽti, & deductione de loco ad locũ intra suum districtum sub arcta & diligenti custodia, cum ab eis fuerint requisiti, eósque condemnatos, ipsi vel eorũ officiales aut nuntij statim recipiant indilatè animaduersione debita puniendos, nõ obstantibus appellationibus seu proclamationibus eorum, quæ prædictis omnibus interdicuntur. d. c. vt inquisitionis. ¶ Septimum. Omnibus prædictis eorũmque officialibus prohibetur, ne de hoc crimine, cũ sit merè ecclesiasticum, quocunque modo cognoscãt aut iudicẽt, aut pro eo captos sine licẽtia episcopi vel inquisitoris, aut saltem alterius eorũ carcere liberẽt, aut executionem à diœcesano vel inquisitore iniunctã, prout ad suũ officiũ spectat, facere detrectẽt, vel aliàs prædictorum iudiciũ vel sententiam seu processum directè vel indirectè impedire præsumant. Si quis autem prædictorum contra prædicta fecerit, scilicet nunc & suprà immediatè, aut præfato fidei negotio diœcesano ep̃o vel inquisitori incumbẽti se opponere attentauerit, aut fortè præsumpserit, vel ipsum aliquatenus impedire voluerit, necnon qui sciẽter in prædictis dederit consiliũ, auxiliũ, vel fauorem, excõicationis se nouerit mucrone perfossum: quã si per annum animo sustinuerit pertinaci, ex tunc velut hæreticus condemnetur. d. c. vt inqui-

9 sitionis. ¶ Septimò * quæritur, quid velint iura de carcere circa inquisitionis officium? Et dico multa. ¶ Primũ. Carcer est ad custodiam vel cautelã, non autem ad pœnã regulariter. de pœn. quamuis, lib. 6. Sed intellige de iure ciuili. de iure tamen canonico pmittitur prælatis, imò cuilibet qui iurisdictioni præest, & habet delicta punire, secundùm glo. & ibidem ad carceres ad tẽpus vel in perpetuũ reos ad iudicare in pœnam suorũ criminũ. ¶ Secundum. Cùm quis ad carcerem condemnatur, ſm glos. ibid. si quid exprimat in sententia, scilicet ad tempus certũ, vel in perpetuum: stabitur expressis in sniã. Si verò quis simpliciter damnet ad carceres, intelligitur perpetuò dãnatus. C. de pœn. l. seruus. ¶ Tertium. Siue autẽ carcer sit ad custodiam, siue ad pœnã, secundùm glos. ibi, non debet in eo esse commistio maris & fœminæ, nec etiã debet ita esse asper, quòd ibi homines perimantur, vt J. Homicidium. iij. §. vij. in fin. ¶ Quartum. Quilibet carcer, vel murus hæreticorũ, debet esse communis ep̃o & inquisitori, & debet duos habere custodes, vnũ quem volet ep̃s & ei prouidebit, alterũ quem volet inquisitor & ei prouidebit: & eorũ vterque potest habere sub se fidelem ministrũ, & illius loci erũt duæ claues, quarũ vnus custos vnam, & alius aliam tenebit, & poterit officiũ ministrandi carceratis cõmittere suo ministro. in cle. multorũ. de hære. ¶ Quintum. Prædicti custodes antequã suum exequant officiũ, tenent coram eis, à quibus assignatur, iurare

tactis Euãgeliis, ꝙ in custodia omnem diligentiam quam
poterit, adhibebunt, & ꝙ alicui incarceratorũ non loqua-
tur vnus, nisi alio audiẽte, & ꝙ ipsis carceratis fideliter cõ-
ferant prouisionem, quam ipsi recipiũt de communi ordi-
natione, & ꝙ à parẽtibus vel aliis personis cõfertur eisdẽ,
nisi episcopi vel inquisitoris aut suorum commissariorum
ordinatio refragetur, eodémque modo iurabunt prædicti
custodum ministri, & coram eisdem, vt in d clem. multo
10 rum. ¶ *Octauò quæritur, quomodo & quãdo contra hæ-
reticos procedendum sit, maximè vbi duo procedunt? Et
dico multa. ¶ Primum. Inquisitores in negotio inquisitio-
nis procedere possunt simpliciter & de plano absq; aduo-
catorũ & iudiciorum strepitu ac figura, vt in c. fi. eo. ti. lib.
vj. ¶ Secundum. Quando accusatores vel testes seu depo-
nentes propter potentiã personarũ, contra quas deponũt
aut accusant, graue periculũ subirent, si nomina eorũ pu-
blicarentur, tunc non publicè, sed secretè coram diœcesano
vel eius vicario eo absente, quãdo inquisitores procedunt,
vel coram inquisitoribus si episcopus procedit, & eorũ co-
pia cõmodè haberi potest, aut siue episcopus siue inqui-
sitores processerint coram aliquibus personis prouidis &
honestis, iurisq; peritis, totũ processum, super quo delibe-
randũ est, manifestẽt, & de illorũ cõsilio ad sententiam &
cõdemnationẽ ꝓcedere possunt, & plena fides talibus te-
stibus adhibetur, licèt eorũ nomina nõ fuerint ꝓmulgata.
Et possunt præcipere inquisitores præfatis honestis perso-
nis sub pœna excõicationis, quã ipso facto incurrãt, ne re-
uelent nomina prædicta, episcopus tamen nõ potest præ-
cipere inquisitori, nec inquisitor episcopo, sed Papa præci-
pit in virtute sanctę obedientię vt teneãt illa secreta, & vt
habeant purã & prouidam intentionẽ, ne asserant pericu-
lum, vbi est securitas publicandi, vel securitatem in illorũ
præiudicium, vbi adest periculum. Cessante tamẽ pericu-
lo supradicto debent accusatorũ & testium nomina publi-
cari. de hęre. statuta. lib. vj. ¶ Tertium. In aliquibus pronin-
ciis possunt procedere simul vel separatim prout negotij
vtilitas suadebit. eod. tit. vt officium. lib. vj. quod dupliciter
cõtingit vno modo vbi in vna ꝓuincia sunt simul plures
inquisitores deputati: & iste est ꝓpriè sensus illius c. vt pa-
ter intuẽti alio modo: quia hæreticus delinquit in vna ꝓ-
uincia, & ad aliam fugit. Et sic intelligit Arch. dicẽs, ꝙ ali-
qui duo inquisitores cognoscere possunt de crimine hære-
sis alicuius, scilicet inquisitor ciuitatis, in qua deliquit,
secundùm Io. And. in glo. & ad quam fugit: quia vbi quis
inuenitur, ibi conuenitur de crimine. ¶ Quartum. Quan-
do negotium hęresis cõmittitur alicui vel aliquibus gene-
raliter in certis locis, non adimitur episcopis authoritas
eorũ ordinaria vel etiã delegata si eã habebant, & vterque
et de eodẽ facto potest inquirere cõmuniter aut diuisim.
eod. c. per hoc. lib. vj. ¶ Quintũ. Quando autẽ diuisim pro-
cedũt, siue ordinaria siue delegata episcopi potestate pro-
cedant, illũ in procedẽdo modũ obseruent, quem inquisi-
tores possunt & debent, per iura communia, vel speciales
cõcessiones aut ordinationes sedis apostolicæ obseruare:
& tenẽtur cõmunicare inuicẽ processus: & per vtrosq; si-
mul sentẽtia proferatur. nisi alter alteri deferat: & si in sen-
tentia non cõcordant, mittant ad Apostolicam sedem. d. c.
per hoc. Sed intellige prædictã communicationẽ proces-
suum oportere fieri, quãdo nihil aliud restat agẽdum nisi
ꝙ sententia promulgetur, & si alter non posset commodè
procedere nisi visis actis alterius, tũc semel tantùm cõmu-
nicatio tribuitur, vt in extrauag. Benedicti vndecimi, quæ
incipit, ex eo. ¶ Sextum. Sicut etiam dicitur in cle. multo-
rum. eo. tit. tam episcopus quã inquisitor vnus sine alio ci-
tare potest & capere, & tutè custodire, & carceri mãcipa-
re, & cõpedire, sed deputare duro carceri, & qui magis ad
pœnã q̃ ad custodiã videatur, vel tormentis exponere, vel
ad snãm procedere non potest eps sine inquisitore, neque
inquisitor sine epo, aut eius super hoc delegato, aut epali
sede vacãte delegato capituli, si sui ad inuicem possent co-
piam habere intra octo dies postquã se requisierint. Posset
tamen quilibet prædictorũ committere alteri vices suas, vl
per literas significare suũ consilium & assensum. hæc ibi.
¶ Septimum. Si autem Papa dat certã formam inquirendi
hæreticos, illa tenenda est, aliàs quæri possunt per accusa-
tionem, inquisitionẽ, & denunciationẽ, de quibus suis locis
habetur. ¶ Octauum. Tenentur autẽ diœcesani per se vel
alios saltẽ semel in anno hæreticos quærere, vbi fama est
eos habitare, & eos, quos credunt de hoc aliquid scire, de-
bent cõpellere iurare, vt indicent si quos habent suspectos
propter occulta conuenticula vel alia signa, extrã eod. ex-
communicamus. §. adijcimus. ¶ Nonum. Si autẽ suspectus
vocatus confitetur, & de correctione speratur, iniungi põt
ei pœnitẽtia salutaris. Si verò negat, & tamẽ sit infamatus,
indicetur ei purgatio, quam si nõ præstiterit, excõmunica-
bitur, & si per annum sic steterit, ex tunc velut hæreticus
condemnetur, in d. c. excõmunicamus. §. qui autẽ. ¶ Nonò
11 * quæritur, quid de sententiis ferendis? Et dico multa, quæ
etiam not. Ioan. And. in nouel. vt commissi. de hæret. lib. 6.
¶ Primum. Non est necesse in crimine hæresis, secundùm
Arch. nouam sententiã promulgari: quia iam per canones
antiquitus est promulgata: & sic potius declaratur q̃ pro-
mulgatur. xxiiij. q. j. c. j. hoc tamen inquisitorũ arbitrio re-
linquitur. eo. tit. cum secundum. ¶ Secundum. Circa hære-
ticorum discussionẽ vocandi sunt docti in Theologia, iure
canonico, vel ciuili: quia crimen merè ecclesiasticũ cogno
sci & decidi debet per canonicos. ij. q. j. si quis cum clerico
cum famulatu tamen legum. j. q. iij. summopere, & possunt
hi periri accipere salariũ, si detur, sed non exigere. ¶ Ter-
tium. In huiusmodi sentẽtiis cõuocari potest clerus & po-
pulus, & expedit ad instructionẽ & terrorem. eod. vt com-
missi. lib. 6. ¶ Quartũ. Cõtra absentes putat Arch. si constet
de eorũ perfidia, pronũciari posse super crimẽ, & locũ esse
decretali, cũ contumacia. eo. tit. lib. 6. ex quo in ꝓuincia de-
linquendo facti sunt subditi, & cõtra omnes solennia sunt
edicta proposita, fideiussoribus verò absentiũ pœna pecu-
niaria potest infligi, remittẽtes ad illud quod habetur. xxiij.
q. v. cum homo. Hoc tamen intellige in citatis: quia ex quæ-
quæsiti fuerunt, domicilij mutatio non obest, vt de foro
compet. proposuisti. Si verò citati nõ erant, tũ ibi deliqué-
runt, ratione delicti ibi cõueniri possunt, & sunt remitten-
di, in auth. vt nulli iudic. §. si verò quis. Ioannes Monaldus
dicit hanc constitutionem loqui de fugitiuo, qui remitten-
dus erat ad requisitionem inquisitoris, sub quo deliquit. C.
vbi de crimine agi op. l. j. ¶ Quintum. Iudex secundũ Arch.
redeuntes sententiando vel pœnitẽtias iniungendo nõ de-
bet pronunciare hæreticos vel credẽtes, quia nõ sunt, nec
fuisse, quia talis modus nõ est datus à iure. Sed Io. And. di-
cit, quòd bene pronunciantur fuisse hæretici, nec se videre
quid obsistat: & ita practicatur, imò & ipsa forma pronun-
ciandi, quam dat Arch. hoc habet, quam ponit Archiepisc.
iij. part. tit. xix. c. ij. §. iij. Dicit etiam idem Archiepisc. quòd
absoluuntur ab excommunicatione sub conditione, si ex
corde redierint, & iniuncta seruauerint, vt ibi patet, sed est
contra prædicta suprà absolutio tertiò, in principio. Vn-
de absoluuntur absolutè, & sunt absoluti etiam si fictè re-
deant

deant, cùm ab excommunicatione absolui possit indispo-
situs, sed reincidũt statim, vbi faciũt aliquid, propter quod
quis incideret. ¶ Sextum. Quid talibus iniungendum sit
diffiniri non potest, quia committitur arbitrio iudicãtium
12 circunstantiis pensatis. ¶ Decimò *quæritur, quæ sunt fa-
uorabilia inquisitoribus cõcessa ꝓ suo officio expediẽdo?
Et dico, ꝙ de his Bonifacius octauus in c. vt commissi. de
hæret. lib. vj. inquisitoribus sic dicit: Vobis & vestrum sin-
gulis plenam cõcedimus facultatẽ cõmittendi citationes,
denuntiationes sentẽtiarum, quas in quoslibet hæreticos,
credentes, receptatores, defensores, & fautores eorum tu-
leritis: aduocãdi quoq; prout expedierit peritos quosque
vt vobis assistãt, & in huiusmodi ferẽdis sentẽtiis præbeãt
consilium opportunum, ac eis, ꝙ super huiusmodi pareãt
in virtute obedientiæ iniungẽdi. Conuocandi etiã clerum
& populum ciuitatum, castrorum, aliorũmque locorum,
prout dicto negotio fidei videritis expedire. Procedendi
quoque cõtra eos, quos in prouincia, in qua vobis inquisi-
tionis officium est cõmissum, hæreseos crimen constiterit
commisisse, licèt ad alias partes se trãsferendos duxerint,
necnon faciendi à quibuslibet assignari vobis libros, seu
quaternos, & alia scripta, in quibus inquisitiones factæ ac
processus per quoscunq; authoritate sedis apostolicæ, vel
legatorũ eius habiti contra hæreticos continentur. Mitri-
gãdi quoque vel cõmutãdi pœnam cum videritis expedi-
re, eorumq; vestris mandatis obedientes humiliter stent
ꝓpter hęresim in carcere aut muro reclusi vnà cum prela-
tis, quorum iurisdictionis sunt. Priuandi, vel priuatos nun-
tiãdi dignitatibus & aliis beneficiis ecclesiasticis de diœ-
cesanorum, vel in absentia sua suorũ vicariorũ consilio, &
officiis publicis & honoribus quibuscũque, eosdem hęre-
ticos, credẽtes, receptatores, & defensores ipsorũ, eorumq;
filios ac nepotes. Sunt autem diœcesani in priuando tales
vel nuntiãdo priuatos beneficiis & huiusmodi requirẽdi:
nisi fortè constaret legitimè, ꝙ scienter huiusmodi ꝑsonis
eadem beneficia contulissẽt: quia tunc eos requirendos
non esse censemus, sed potius à suo iudice puniendos. hæc
ibi. Adde etiam ex c. officium. eod. tit. lib. vj. ꝙ possunt vo-
lentes conuerti absoluere, & pœnitentiam iniungere, non
obstantibus sententiis, quæ ter in anno publicantur à Pa-
pa contra hæreticos: vt s. tit. priore. §. xij dictum est. ¶ Vn-
13 decimò *quæritur, quæ debẽt cauere inquisitores eis pro-
hibita? Et dico, quòd eis prohibetur ne pecuniam extor-
queant prætextu officij inquisitionis quibusuis modis il-
licitis, & ne scienter acceptent bona ecclesiarum ob deli-
ctum clericorum, aut fisco applicentur, & si contra fece-
rint, tam ipsi, quàm eorũ cõmissarij, & etiam eꝑorum, aut
capitulorũ sede vacante sunt excõicati ipso facto: nec pos-
sunt absolui ante satisfactionem pecuniæ sic extortæ, nisi
in mortis articulo: vt in clem. dolentes. de hære. Item ne
abutantur quomodolibet portatione armorum, & ꝙ non
habeat nisi officiales necessarios, vt ibidẽ. Item præcipitur
tam episcopis quàm aliis inquisitoribus, ꝙ non imponant
alicui malitiosè aut fraudulenter hęresis crimen, aut quod
impediat inquisitionis officium, & ꝙ non omittãt prode-
dere, vbi est procedendũ, odio, gratia, vel amore, lucri aut
cõmodi temporalis obtentu, contra iustitiam & conscien-
tiam: aliàs episcopus suspensus est per trienniũ ab officio,
& eius superior hoc faciens: inferiores verò episcopo sunt
excommunicati excommunicatione Papali: vt in cle. multo-
rum. de hær. Item ꝙ non possunt de crimine hæresis in-
quirere contra episcopos, nisi hoc expresè in literis apo-
stolicis cõtineatur: vt in c. inquisitores. de hær. lib. vj. Item
ꝙ inquisitores ordinis prædicatorum se intromittere non
possunt de ordine minorum, nec econtra, prætextu cuius-
cunque hæresis, vt in priuilegiis eorũ, aliter excõmunicati
sunt ipso facto, & est Papalis per extrauag. Pauli secundi.
14 ¶ Duodecimò *quæritur, vtrũ inquisitores aliquid possint
habere de bonis hæreticorũ, & condemnatorum per sen-
tentiam? Et dico, ꝙ sic. Nam dicit Io. And. & Inn. super c.
cum fm. de hæret. lib. vj. ꝙ de dictis bonis secundùm con-
stitutiones Papales tres debent fieri partes: quarum vna sit
curiæ Romanæ pro tuitione officij: secunda iudicis secu-
laris: tertia officialiũ: & huius tertiæ episcopis inquirendo
per se vel cum inquisitore partẽ petere non põt prætextu
laborum, vel expensarum, cùm sibi debeant ecclesiarum
suarum bona sufficere, & ad hoc sint deputata, vt habetur
in extrauag. Benedict. xj. quæ incipit, ex eod. & not. Ioan.
And. super c. statuta. eod. tit. vnde pertinere videtur ad in-
15 quisitores, aut eorũ vicarios. ¶ Quærit *autem Ioan. And. si
Bononiensis origine, & patrimonio, qui. fibi habet bona,
constituit Florentiæ domicilium, ibique de hęresi damna-
tur, an ad dominiũ Florẽtinum, vel Bononiẽse spectet ap-
præhensio bonorũ quæ sunt Bononię? Et arguit hincinde
probans primò, quod ad Bononiẽse. & secundò per Rich.
Mal. ꝙ ad Florentinum, cuius rationes adducit Arch. iij.
parte. tit. xix. c. ij. in fi. & demum dicit Io. And. per officium
inquisitionis fieri contrarium, & per Nicol. quartum con-
trariũ diffinitum, & videtur tenere, ꝙ determinatio Rich.
sit vera quò ad tertiam partem debitam officialibus: cum
dicat constitutionem illã deberi officialibus. qui hoc per-
egerũt, quò ad duas autem alias tenuit contrarium, cùm
16 generali fisco sint cõfiscatę à die commissi criminis, & in-
ducit. l. iij. C. de bon. vacantib. ¶ Vltimò *circa istam mate-
riam remanent dubia quædam. ¶ Primum. Si aliquid de-
cumbentes petiuerunt hæreticos, vt ab eis secundum eo-
rum consuetudinem, consolationem reciperent. f. manuũ
impositionem, ac sic decesserunt, & modò filij, vel hęredes
probare volũt, ꝙ non sanæ mentis effectu susceperint, vel
post perditam loquelam: nunquid sunt audiendi? Et dico,
ꝙ non, si tales, dum viuebant, erant diffamati, vel suspecti
de hæresi, vel si constet, ꝙ sanæ mentis existentes petiue-
runt. alioquin ad probandum admitti possunt, nõ quidem
per vxores, filios, familiares. aut aliquos de suis, sed per te-
stes fide dignos, & fidei zelatores. ext. eod. c. fi. lib. vj. ¶ Se-
cundum. Quid si quis pro receptatione hæreticorum, vel
defensione seu fauore, & nõ quia esset hęreticus, sub obli-
gatione bonorum inquisitoribus se adstrinxit ad pœni-
tentiam recipiendam. & ea iniuncta, sed non peracta de-
cesserit? Respondeo. Cogi debent hęredes in bonis ad cõ-
placendum, si sit in bonis temporalibus iniuncta proficiẽs
ad salutem, secus si non erat iniuncta ext. eo. c. accusatus.
lib. vj. Tertium. Sacerdotes instruentes hæreticos, vel cre-
dentes citatos de celanda veritate & huiusmodi cum non
sit dubium eos facere in fauorem hæreticæ prauitatis, per
inquisitores debent compesci, & possent pœna debita ca-
stigari tam per captionem personarũ, quàm aliter, prout
culpa exegerit. Religiosi etiam sunt incarcerationis pœna
vel aliàs grauius à secularibus puniendi, si inuenti fuerint
in hæresi vel similibus deliquisse. ext. eod. c. penult. & c. ac-
cusatus. lib. vj.

RVRSVS DE HÆRESI, ET HÆRETICIS tertiò, specialiter quò ad lamias, siue strigas.

1 *Hæresis in lamijs, & strigis, in quo consistere dicatur. Et an canonibus nomina eorum, qui eam sectantur, descripta sint.*

2 *Lamia*

2 *Lamiarum quaſdam nocere,ſed non curare : quaſdam verò contra,curare,ſed non nocere:quaſdam vtrunque efficere. Et ibidem lamiæ vndæ dictæ,item & vnde ſtrigæ.*
3 *Mulieres,an ſint aliqua,quæ dicantur noctu cum Diana oberrare. Et an fieri poſſit, vt creatura aliqua, aut in melius aut in deterius mutari, aut transformari in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem poſſit.*
4 *Strigarum ſecta,num ea ſit, de qua in c.epiſcopi.xxvj q.v. mentio fit.Et quid à ſtrigarum vulgo receptarum ſecta differat.Et in quo inter ſe conueniant.& num.ſeq.*
5 *Sectæ ſtrigarum ſimiles tripliciter.*
6 *Strigæ an poſſint naturaliter à diabolo corporaliter ad locum deferri , vbi nocte cum diabolo iocentur. Et an ad eundem de facto ſemper corporaliter deferantur,aut nunquam,aut aliquando.*
8 *Strigas realiter ad ludum cum dæmone deferri , an d.c. epiſcopi, credere prohibeat. Et quid in corpore fieri,quotupliciter dicatur. Et idem in ſpiritu.& num.ſeq.*
9 *Mulierum ad Dianæ deæ ſeruitium delatio, quotupliciter intelligi poſſit.*
10 *Inquiſitores an meritò aduerſus ſtrigas procedant.*

1 HÆRETICVS * tertiò,ſiue hæreſis,ſpecialiter cõſiderari poteſt in quodam genere hominum, qui ſpecialiter lamij vel lamiæ, & ſtrigæ ſiue maſcaræ dicuntur, & vt in plurales ſunt rurales & fœminei ſexus , de quibus vidẽda ſunt multa tam in ſe quàm in ordine ad inquiſitores.¶Primò verò quæritur de notitia generis hmõi & nominũ eius? Et dico,ꝙ hæc ſecta per ſacros canones nõ eſt deſcripta nec nominata , ſecundùm Aug. Botam de Sauiliano iuris vtriuſq; doct.in conſilio ſuo edito ad inſtãtiam magiſtri Andreæ de Seraphicis de Sauiliano ord.Prædic. inquiſitoris, & idem tenuit Taurini do.Io.Graſſus doctor in vtroque iure.Conſiſtit autem hæc ſecta communiter in credere & operari quædam propria:licet nonnulli ex ipſa cõueniãt in aliquib. cũ aliis ſectis. Credit enim verè ſe cũ diabolo verſa noctu voluptuoſè : & eo vti vt incubo quò ad mulieres,& ſuccubo quò ad viros,operatur verò ſcelera multa,ſed præcipuè tria,quia diabolũ ſcienter inuocat, fidẽ negãs cõculcat,& cõtemnit ſacra,puta crucẽ & ſacramẽta,& homines ꝑcutit morte, vel ęgritudine ꝑ virtutem propriã,vt in faſcinatione:& ꝑ actiua naturalia,quę docta eſt à dæmone,& ꝑ virtutẽ dæmonis coaſſiſtẽtis,& cooperantis virtute ꝓpria,vt in reſeratione portarũ & pręcipitatione,& huiuſmodi, quæ motu locali ꝑficiũtur, aut virtute actiuorũ naturalium,quæ viſibiliter aut inuiſibiliter applicat, ſicut cũ vetula torquẽte aut pũgẽte imaginem tor-
2 quetur aut pungitur hõ.Sciẽdum*tñ, ꝙ vt dicitur in malleo maleficiarũ,lamiarũ quædam nocent, ſed non curant: quædã verò econuerſo curãt,ſed non nocent, quędã verò vtrũque efficiũt.¶Nomina verò eius ſunt lamij,vel lamię, ſtrigæ,& ſi qua ſunt alia ꝑ trãſſumptionẽ, & ſimilitudinẽ: quia.ſ.lamia eſt beſtia mõſtruoſa,ſecundùm gl.Iſa.xxxiiij. pedes habens equinos & cætera membra humana , & ſecũdùm Greg.xxxiij.Mor.habet humanã ſpeciem , & corpus beſtiale, & ita eſt crudelis, vt filios ſuos dilaniet.Vnde & lamia quaſi lania dicta eſt.Strix verò à ſtrido dicitur nocturna auis , de ſono vocis dicta, quia quando clamat, ſtridet,inde corruptione vulgari dicitur ſtriga,quia noctu
3 præcipuè verſatur in maleficiis.¶Secundò * verò,quia in hac materia ſuper verbis capitis,epiſcopi.xxvj.q.v.magna eſt difficultas apud aliquos, adducũtur verba illa inquãtũ tãgunt iſtã materiã,& ſunt hæc:illud etiã nõ eſt omittendũ , ꝙ quædã ſceleratæ mulieres retro poſt Sathanã conuerſæ dæmonum illuſionibus & phãtaſmatibus ſeductæ, credũt ſe & ꝓfitentur cũ Diana nocturnis horis dea paganorum,vel cũ Herodiade,vel cum innumera multitudine mulierum equitare ſup quaſdã beſtias,& multarum terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire,eiúſque iuſſionibus obedire velut dominæ , & certis noctibus ad eius ſeruitium euocari,ſed vtinam hæ ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam & innumera multitudo hac falſa opinione decepta hæc vera eſſe credunt , & credendo à recta fide deuiant, & errore paganorũ inuoluũtur, cùm aliquid diuinitatis aut numinis extra verũ Deũ arbitrantur. Qua propter ſacerdotes ꝑ eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtãtia prędicare debẽt,vt nouerint hęc omnia falſa eſſe,& nõ à diuino, ſed à maligno ſpiritu talia phantaſmata mẽtibus fideliũ irrogari arbitramur.Si quidẽ ipſe Sathana qui trãſfigurat ſe in angelũ lucis , cùm mentem cuiuſcũque mulieris cœperit,& hãc per infidelitatẽ ſibi ſubiugauerit,ilico trãſformat ſe in diuerſarum ſpecies perſonarũ atq; ſimilitudines,& mẽtẽ,quã captiuã tenet, in ſomnis deludens,modò læta,modò triſtia, modò incognitas, modò cognitas perſonas oſtendens,per quęque deuia deducit : & cùm ſolus ſpiritus hoc patitur infidelis,hoc non in animo , ſed in corpore euenire opinatur.Quis enim in ſomniis,& nocturnis viſionibus non extra ſeipſum educitur,& multa videt dormiẽdo, quæ nunquã vigilãdo viderat?Quis verò tã ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia, quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cum Ezechielpropheta viſiones Domini in ſpiritu non in corpore vidit & audiuit,ſicut ipſe ſtatim inquit,Fui in ſpiritu, & Paul⁹ nõ audet dicere ſe raptũ in corpore.Omnib. itaq; publicè annuntiandũ eſt , ꝙ qui talia credit & his ſimilia,fidẽ perdit:& qui rectam fidẽ nõ habet, hic non eſt eius,ſed illius in quẽ credit.i.diaboli.Nam de Domino noſtro ſcriptũ eſt, Omnia per ipſum facta ſunt.Quiſquis ergo credit poſſe fieri aliquam creaturam, aut in melius,aut in deterius mutari,aut transformari in aliam ſpeciẽ,vel in aliã ſimilitudinem,niſi ab ipſo creatore qui omnia fecit,& per quẽ omnia facta ſunt:proculdubio infidelis eſt,& pagano, deterior.Hæc ibi.Pro quibus nota, ꝙ error fuit paganorũ ꝙ ex hominibus fierent dęmones,qui eſſent lares, laruæ,& manes.i.dij, vt patet ꝑ Aug.viij.de ciuit.Dei.c.xj. de quo vide S.Thom.q.xvj.art.j.in cor.& iij.contra.c.xvj.
4 ¶Tertiò * quæritur, vtrum ſecta ſtrigarum ſit illa,de qua in prędicto capitulo fit lõga mẽtio? Et dico,ꝙ nõ,licèt in aliquo cum illa cõueniat,quod patet quantum ad credere & operari.Nam quantũ ad credere,illa ſecta credebat primò, ꝙ aliqua mulier puta Diana, vel Herodias eſſet conuerſa in deam, & cõſequenter haberet aliquid numinis:& ſecũdò,ſe vocari, & duci ſuper beſtias ad ſeruitiũ alicuius deæ : & tertiò, ꝙ vna creatura ab alio, quàm à verò Deo mutaretur in aliã creaturã, vel ſpeciẽ eius, puta hõ in ſpeciem canis. & hæc tria patent in textu.& quartò , ꝙ talis dea eſſet ſpiritus bonus:quæ quatuor ſunt cõtra fidẽ. & in tex. patent.Et his quatuor differt à ſecta ſtrigarũ,quæ nullũ horũ credit:ſed dicit ſpm̃ apparentem eis eſſe diabolum inimicum Dei , licèt ex voluptate vel deſperatione ſe illi ſubiiciant:& cõſequenter illũ non eſſe hominem conuerſum & deam bonã,nec ſe vocari ad ſeruitiũ alicuius deæ: nec creaturã mutari in deam,nec ꝙ illa ſit ſpiritus bonus. Cõueniunt verò quò ad hoc , inquantũ vtraque ſecta aliquãdo credit fieri in corpore quod fit in ſpiritu.i.in imaginatione,vel ſolo ſenſu,vt patebit,quãtum etiam ad operari differunt ; quia illa non dicitur abnegare crucem aut

contem

contemnere ſacramenta, ſicut ſecta ſtrigarum. Conueniũt verò,quia noctu ſolatiantur ambæ cum diabolo.Vnde iſta ſecta nõ eſt illa,vt etiam patet ex teſtimonio Aug.Botæ,& Io.Graſſi, vt dictum eſt, qui ſcilicet dicunt ſectam ſtrigarũ
5 intactã eſſe & innominatam in ſacris canonibus.¶Quartò * quæritur, vtrum iſta tãtam ſimilitudinẽ habeat cum illa, vt ſimul cum ea in eo.c.reprobentur, qui talia credũt,cùm dicitur,ꝙ qui talia credit,& his ſimilia, fidẽ perdit ? Et dico , ꝙ non. Nam iſtæ ſectæ ſunt ſimiles in triplici genere, ſcilicet hæreſis,ſuperſtitionis, & illuſionis, ſed in quolibet horum generũ ſpecie differũt. Quantum ad primũ quidẽ, tum quia illa credebat aliquid numinis extra Deum:vnde eſt hæretica propriè,non autem ſecunda,vnde nõ eſt hæretica propriè, ſed præſumptiuè:quia ſcilicet,ei,quẽ diabolum credit,exhibet honorẽ diuinũ:tum quia iſta apoſtatat à fide,non autẽ illa,cum expreſſo verbo fidem non neget. Et ſimiliter quantũ ad ſecundum, ſcilicet genus ſuperſtitionis:quia illa eſt in ſpecie fictorum, ſm̃ malleum maleficarum ꝑ duos ſolennes inquiſitores editũ,& per vniuerſitatẽ Colonienſem cõprobatum, quæ dæmon in hominibus illius ſectæ loquebatur, & mirãda faciebat , iſtã verò nõ eſt in illa ſecta , & habet aliquid penè ex oĩbus ſpeciebus , & ſuperaddit crimen maleficij. Et quantũ ad tertiũ, id eſt, illuſionem , quia illuſio illius pertingit vſque ad intellectũ, vt credat falſa de fide,nõ aũt iſtius , vt dictũ eſt. Quod aũt dicitur de vno ſimili inquantum non eſt ſimile, ſed diuerſum,non procedit de reliquo,cuius eſt illud, & his ſimilia: quia illud dicitur de illa ſecta quantũ ad rationem ſpeciei, inquantũ credit aliquid numinis extra Deũ, in quo differt ab iſta,& nõ generis,in quo cõuenit cum illa.Et ſi dicatur, ꝙ illud dicitur de locali delatione,in qua iſtæ ſectæ cõue-
6 niunt,dico,ꝙ non eſt verũ,vt j.§.vij.¶Quintò * quæritur, vtrum ſtrigæ poſſint naturaliter deferri à diabolo corporaliter ad locum vbi cum diabolo noctu iocantur?Et dico, ꝙ ſic, & in hoc omnes cõſentiunt, nec eſt dubiũ, quia materia corporalis inferiorũ corporũ angelis ſpiritibus , ſiue bonis,ſiue malis obedit ad nutũ quantũ ad motum localẽ, ſecũdùm Aug.& omnes Theologos, eo modo quo humanum corpus mouetur ab anima,nec mirum, quia etiã cæli ab eis localiter mouentur,vnde & magi frequenter in hoc opera dæmonũ vtuntur,ſicut patet per ea quæ de Hermogene legũtur, & per ea quæ Præceptoriũ diuinæ legis primo præcepto.c.xj.q.iiij.refert. Imo ſm̃ Vltr.dæmones localiter deferre poſſunt hominem etiã inuitum,ſicut bonus Angelus tulit in cincinno capitis Abacuc de Iudęa in Chaldæam, & de quodã puero nobili monaco refert Petr. Damianus,& Vinc.in Spec.hiſt.lib.26.c.63.quòd cum veſperè quieuiſſet in cella, mane in piſtrino clauſis ianuis inuẽtus eſt, qui requiſitus dixit ſe à quibuſdam hominibus ad magnum conuiuiũ deductũ,vbi omnes epularũ deliciæ vide-
7 bantur,ibiq; eum manducare fecerunt.¶Sextò * quęritur, vtrũ de facto ſtrigæ ad dictũ locũ corporaliter ſemp deferantur,aut nunquã,aut aliquãdo?Et dico, ꝙ nõ deferuntur ſemp localiter, ſed iſta vt plurimũ fiunt in ſpiritu,id eſt,in imaginatione:& ita tenet dom.Alb.& Vltr.in Sum.non eſt etiam verum, ꝙ nunquã realiter, alioquin oporteret penè infinitos inquiſitorũ proceſſus eſſe falſos, & ſenſum negare,qa multa experta ſunt circa hoc, quæ nõ poſſunt rationabiliter plus negari eſſe peracta realiter & corporaliter, q̃ me nunc ſcribere,quod vtique,quis negare põt,dicens me illud,vt videar mihi aut aliis ſcribere.Deferuntur ergo aliquando realiter, & aliquãdo etiã de die inuiſibiliter, quod vtique diabolus poteſt per modos , de quibus docet Præceptoriũ, vbi ſ.q.j. & quæ feruntur in meridie dicũtur ſo-
8 cietas curſus. ¶Septimò * quæritur, vtrũ dictũ c.epiſcopi, ꝓhibeat credere ſtrigas ad ludũ realiter deferri?Et dico, ꝙ non. Sciendũ eſt enim primò, ꝙ dupliciter aliquid fieri dr̃ in corpore, primò ſcilicet propriè , quia extra ſenſum hominis tale quid fit veraciter, ſicut ego nũc ſcribo:& ſecundò impropriè, quia fit in ſenſu corporeo , ſcilicet in ſenſu exteriori habẽte organũ corporeũ manifeſtè, puta in oculo,ſicut ſi naturaliter vel opera dæmonis oculus meus videat quod nõ eſt,aut nõ verè eſt,ſicut ſecũdùm S.Th.quædam herba fumigans facit trabes videri ſerpentes.Et ſimiliter dupliciter aliquid fit in ſpiritu , primò ſcilicet propriè, quia fit in intellectu vel in ſenſu nõ corporeo.i.non habẽte organũ corporeũ manifeſtũ, vt in imaginatiua, & ſecundò impropriè,quia fit in ſenſu etiã corporeo,ſed nõ extra ſenſum veraciter. Vnde propriè fit in corpore quod fit extra ſenſum , & propriè in ſpiritu quod fit in intellectu vel ſenſu interiori , qđ verò fit in ſenſu exteriori tanquã medium
9 vtroq; modo fieri dicitur.Sciendum * eſt ſecundò, ꝙ delatio mulierũ ad ſeruitiũ dianæ deæ paganorũ vel alterius, dupliciter intelligi poteſt eſſe realiter,ſiue in corpore, vno ſcilicet modo vt quædam ad hæc cõcurrentia ſint realia,vt motus, ſed non omnia, alio modo vt omnia neceſſaria ad hoc ſint realia realiter oculo exteriori viſa , puta ipſe motus corporis delati, & ſpatia pertranſita , & beſtia deferens & dea,ad quã feruntur.Et hoc dupliciter,vno modo vt ſint realia realiter viſa , ſed cũ deceptione ſaltẽ imaginationis, vt quia ſunt vnum, & videntur aliud,vt quia ſunt corpora aërea, & videntur humana:& ſic etiam dñr fieri in ſpiritu aliqualiter,qa illa credulitas ꝑtinet ad ſenſum interiorem: alio modo ſine deceptione, quia.ſ. veraciter ſunt id , quod eſſe videntur aut iudicãtur. Igitur dico, ꝙ illud capitulum vr̃ prohibere ne quis credat ſtrigas realiter deferri ad ludũ: quia licet nõ loquatur de ſtrigis,ſed de alia ſecta,vt probatum eſt, tñ de illa loquitur, vt vr̃, inquantũ conuenit cum iſta, incredulitate realis delationis. Sed dico, ꝙ licet dicat iſta fieri in ſomniis , quia ſcilicet quaſi ſemp fiunt in ſomniis,& raro in corpore, tñ non prohibet credere iſtam delationem eſſe realẽ,& in corpore quantũ ad motum & ſpatium, ſed quantũ ad omnia cõcurrentia, maximè deam viſam ſine deceptione.Et hoc patet primò ſic:Nam quicquid eſt aliqua lege prohibitum vel reprobatũ , eſt prohibitũ ex legis ratione,quæ ſcilicet continet legiſlatoris intentionẽ, quia lex non eſt aliud q̃ ratio eius,ſm̃ Pañ.in c.fi.de reſcri. & Cyn.ac Bald.& oẽs ſcribentes in l.nõ dubiũ.C.de legib. & in l. ſcire leges.ff.de legib. Sed realitas huius delationis quantũ ad motũ non reprobatur ex ratione dicti capituli. quod patet, quia illa in hoc cõſiſtit, ꝙ hi quorũ credulitas ibi reprobatur,inuoluuntur errore paganorum, credentes aliquid numinis extra Deũ, quaſi aĩæ mortuorũ vertant̃ in Deos virtute nõ diuina.Secundò ſic:Nam quicquid aliqua lege ꝓhibetur, ſiue reprobat̃ , reprobatur ad rationabilem non ad abſurdũ intellectum,vt in c.erit aũt lex.iiij.diſt.Sed credulitas realis delationis ſtrigarũ quantũ ad motũ localẽ & ſpatia pertranſita duntaxat, reprobari nõ poteſt, per dictum cap.ad rationabilem intellectum:quia aliàs ſequitur ꝙ credentes infinitis proceſſibus inquiſitorũ vnã rem aſſerentibus inuoluantur errore paganorum,credentes aliquid numinis extra Deũ , & iſta fieri à bono ſpiritu, & creaturã habere potentiã ſpecierũ mutatiuam,& multa alia. Sed cõtra arguit̃ ex verbis d.c. qa dicit iſta fieri in ſomniis, & in ſolo ſpiritu.Sed dico,ꝙ non dicit hæc ſemp in ſomniis aut in ſpiritu fieri:ſed ideo ſic dicit, quia vt in pluribus ſic fiũt.

Sed

Sed contra istam solutionē, quia dicit, ꝙ hęc omnia in solo spiritu fiunt, & cōsequentet semper in spiritu fiunt, sed dico, ꝙ hæc omnia fiunt in solo spiritu, sed non semper in solo spiritu, nec hoc intēdit textus, alioquin ridiculosa esset sua probatio: quia ex particulari probaret vniuersalem sic arguēdo, scilicet, Ezechiel & Paulus visiones viderūt in spiritu, ergo omnes videntes vident in spiritu. Vnde non intendit textus asserere, ꝙ omnia ista semper fiant in spiritu vel in somniis, quia insufficiēter probaret, sed intendit, ꝙ non est vera dea quam isti vident, & assignat, quomodo possibile est eos decipi: quia decipiūtur videndo in somniis, & in spiritu, quod ꝓbat possibile esse ex somniis nostris, & in visionibus Ezechielis & Pauli. & sic patet intellectus totius capituli. ¶ Octauò * quęritur, vtrū inquisitores meritò procedant contra strigas? Et dico, ꝙ sic, non quia portātur ad ludū in corpore vel in spiritu: quia istud ex cōcupiscentia sine errore in fide potest esse, sed quia fidem negāt, & multa faciūt, quæ sapiunt hæresim manifestè, vt patet ex dictis. Imò do. August. Bota dicit, ꝙ etiā nō relapsæ tradi possunt iudici seculari: quia præter apostasiā habent alia multa crimina digna morte. Quidam autem minister prouincialis cuiusdam ordinis mendicantiū anno Domini 1503. in capitulo nostro Placentino prece & pretio, vt publicè dicebatur, inductus à parentibus cuiusdā strigæ cōbustæ assumpsit pugnā cōtra inquisitorem quasi iniustè strigas insequeretur propter delationem ad ludū turgens ampullas ex verbis d c. & intra annum fuit à multitudine suorum fratrum crudeliter & turpiter iugulatus.

DE HERMAPHRODITO.

HERMAPHRODITVS est qui habet vtrūq; sexū, virilē scilicet & fœmineū. Hic non potest esse testis. 3.q.iij. item idonei in gl. scilicet si magis vergat ad fœmineum, vel etiam si sit parilitas, licèt in hoc glo. non determinet. Sed intellige nisi in casu quo & mulier esse potest, nec potest iure ordinaria propter mēstruositatem: nec ordinatus ministrare. arg. xxxvj. dist. illiteratos. & xlix. dist. c. vlt. Si tamen ordinetur, suscipit ordinis characterem, si magis vergit ad virilem sexum, nō autem ad fœmineum, aut si est parilitas. Quantum autem ad matrimonium cōtrahendum, secundùm glo. prędictam, sexus magis incalescens debet attēdi, & sic iudicati: & si sit parilitas, dic quod debet stari dicto & electioni suæ. Ita tenet Bal. in l. quæritur. ff. de statu. homi. dicens hanc esse opi. Guliel.

¶ HISTRIO, vide suprà Ars. §. vij. & j. Infamia. §. v.

DE HOMAGIO.

Homagium quid sit, & an pro re spirituali fieri queat. Et num fidelitatis iuramentum citra simoniam exigi possit.

Homagium quotuplex esse dicatur. Et ibidem de singulis mēbris.

HOMAGIVM * quantum colligitur ex Spe. eo. tit. in libro de feud. & gl. in clem. pastoralis. §. rursus. in verbo, homoq; legius de re iud. est species fidelitatis, qua quis flexis genibus, iunctis manibus intra manus domini seruitutis fidelitatem iurat. Vnde pro spirituali re non est faciendū: de reg. iur. c. fin. imò illud exigere pro talibus, puta pro ecclesiastico beneficio, est simonia. de sim. ex diligenti. & de reg. iur. in d. cap. fin. quia continet temporale commodum eius cui prestatur, cùm efficiatur eius seruus obligatus ad certa seruitia. Fidelitatis autem iuramentum bene potest exigi sine simonia: quia tantum obligat ad esse fidelem, & potius dignitati quam personæ præstatur. Et hoc verum. quando est in tali dignitate, cui talis fidelitas debeatur: aliàs autem esset etiam simonia, secūdùm vnam lectiuam in d. c. ex diligenti. ¶ Est * autem secūdùm Spec. vbi suprà, multiplex homagium. Quoddam enim est decretale, à decernēdo feudo, sicut hæres hominis mei cùm de consuetudine possit infeudari, & cōsequenter in homagium succedere, debet intra certum tempus me dominum agnoscere, & mihi præstare fidelitatem, & ego teneor eum ratione talis feudi in hominem recipere, & recipiendo videor sibi ius feudi decernere. Aliud est edictale, siue hæreditarium, vt illud quod quis habet eo ipso, quòd est hæres: quia eo ipso, quòd adit hæreditatē hominis mei, personam eius repræsentat, & vī hominis homagium subiisse, & tale finiri potest tempore si domino placebit, & nō aliter, etiam si vasallus vellet bonis feudalibus cedere. Aliud est ligium, quod scilicet fit Imperatori vel regi non recognoscenti superiorem nullius alterius fidelitate salua: quod autem fit aliis non dicitur ligium: quia fit vel iuratur salua regia vel imperatoria fidelitate, etiam si manus ponantur intra manus, secundùm Spec. & qui hoc facit, dicitur homo legius vel ligius: quasi domino suo ligatus, secundū Spec. vel quasi legalitatem continens. Aliud verò est non ligiū, seu vasalliticum, & est quando aliquid excipitur, vt facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam domino meo tali ligio teneor, vel saluo, quòd possim cùm voluero dominum ligium mihi constituere, vel saluo, quòd nolo tibi contra talem iurare. Sed dictum primum est verius, secundùm Specul.

DE HOMICIDIO VOLVNTARIO.

Homicidium quot modis accipitur, & quid sit, & num semper sit peccatum. Et quot modis fieri queat.

Homicidium voluntarium dupliciter dici. Et an percutiens prægnantem, ex cuius ictu perit formatus partus, homicida sit.

Masculus ac fœmella quanto tempore formari dicantur.

Occidere seipsum aut mutilare, num aliquo casu liceat. Et in hoc sex subdit conclusiones.

Occidere alium, an alicui liceat, sex dictis definit.

Lex quando aliquid non puniendo permittit, longè aliud, quantùm aliquid permittit faciendo.

Diffidatus, cuius occisio à publica potestate concessa est, etiā sub præmijs constituti promissione, an etiam extra territorium ipsius potestatis sine peccato occidi queat.

Occidere quenquam pro rerum tuitione, an licitum sit.

Mulier, an ipsam opprimere volentem, cuius manus aliter effugere nequit, sine peccato, occidere possit. Et quid si occidere nequit, sed retinendo mente & corpore se quantùm potest tueatur, si tandem violetur, an peccet, cùm eum occidendo elabi potuerit.

Liberare alium ab iniusta morte, si potest, num quis teneatur.

Homicidium alterius mandato commissum, cui imputandum sit. Et an ex ratihabitione homicidij irregularitas contrahatur.

Homicidio ex consilio admisso, quis teneatur. Et an ex consilio irregularitas oboriatur.

Homicidium pro defensione admissum, an liget, & homicidā constituat, & an irregularitatem inducat.

Homicidium ex permissione patratum, an & quando, & quos liget, & num irregularitatem inducat. Et quid de his, qui cooperantur in homicidio faciendo. num. seq.

Homicidium an animatione committatur. Et quid de auxilij præstatione. num. seq.

HOMICIDIVM * de mente S. Th. j. ij. q. 100. art. viij. ad tertiū, de mal. q. xiij. art. iiij. ad vndecimū, & aliorum, dupliciter sumitur, scilicet largè, & est omnis hominis cæsio seu occisio, siue iusta fit, siue iniusta: & ꝓpriè, & sic ē occisio hominis ab homine iniusta, vñ homicidiū propriè semper est peccatū. Et fit octo modis. s. facto, præcepto, consilio, defensione, permissione, cooperatione, animatione, auxilia

auxiliatione, sed animatio ad cōsilium & auxiliatio ad cooperationē reducitur, & sic fit sex modis. ¶ *Homicidium quoq; volūtarium dupliciter dicitur. s. propriè, quia est intētum & volitū in se & largè, vt quia est volitū & intētum in sua causa, sed nō fortè in se: sicut in eo qui vult & intēdit percutere prægnātem, quia voluntariè occidit: sicut S. Th. 2.2. q. xxx. art. j. vbi de mente eius est ista distinctio, dicit, ꝙ de volente comedere nociua dicimus, ꝙ vult infirmari. Et ex hoc patet primò, ꝙ homicida est percutiens prægnantem si partus erat formatus. s. anima rationabili & percussione interiit: secus si non erat formatus, & idem si ad hoc venenū dedit vt abortiretur. ff. de pœ. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ¶ Formatur * autem masculus spatio quadraginta dierū vel circa, & fœmina spatio octoginta. Et si dubitetur vtrum ex præmissis secutus sit aborsus vel ex alia causa, vel vtrū esset fœtus formatus, vel non, secundùm Veruec. si dubitatio est temeraria, deponatur, si probabilis, à promotione & ministerio cessandum est, ne quis se periculo cōmittat Et secūdò ꝙ homicida est qui lethaliter aliquē percussit, q̄ postea est ab aliis occisus. de hom. significasti. el ij. & similiter est homicida, si si appareret an lethaliter percusserit nēcne, & similiter si non percusserit lethaliter, & tamen habuit animum occidēdi, & deinde ab aliis percussus interiit, vt in d. cap. significasti. iuncta gloss. ¶ Primò * verò quæritur, vtrum aliquo casu liceat alicui seipsum occidere aut mutilare? Et dico multa. ¶ Primum. Nulli licet seipsum mutilare etiā ad euitandum pctm carnale, sicut de Origene tradit historia ecclesiastica, vt securius per domos prædicaret mulieribus, quia nemo membrorum suorum est dominus. xxiij. q. v. si non licet. & in l. liber homo. la j. ff. ad l. Aquil. quod tamen fallit si fiat causa medicaminis, vt dist. lx. c. si quis. el ij. & iij. non obstāte, ꝙ magis sit anima curāda quàm corpus, quia sine mutilatione anima curari pōt, cū pctm sit volūtarium, nō autem corpus interdum, de mente S. Tho. ij. ij. q. lv. ¶ Secundum. Non licet alicui occidere seipsum desiderio melioris vitæ seu fœlicitatis cōsequēdæ, sicut secundùm Aug. primo deci. Dei, fecit quidam philosophus nomine Theombrotus lecto Platonis li. de animæ immortalitate: quia secundùm S. T. ij. ij. q. lxiiij. iste transitus nō subest hominum voluntati. ¶ Tertium. Nec ad euadendum miserias vitæ præsentis, sicut fecit Achitophel. ij. Reg. xviij. & Saul, j. Reg. vl. & Razias, ij. Mac. xiiij. & Cato Vticēsis audita victoria Iulij Cæsaris, secundùm Aug. post Val. primo de ciuit. Dei, quia vltimum malorum huius vitæ est mors. iij. Et hic. ¶ Quartum. Nec propter pctm cōmissum, sicut fecit Iudas, Matth. xxvij. tum quia subtrahit sibi tempus pœnitētiæ, quo posset pctā delere, tū quia malefactorē occidere non licet, nisi publica authoritate. xxiij. q. vlt. c. pen. ¶ Quintum. Neq; ad euadēdum alterius pctm, sicut quædam nupta impetita à Diocleriano, cum maritus resistere nequiret, se occidit, iuxta historiam ecclesiasticam: quia nullus debet in se admittere crimen maius. i. homicidium, vt vitet alienum minus. i. adulterium aut fornicationem. ¶ Sextum. Nec ad vitandum peccatum proprium quod inde timetur, puta consensum in delectationem veneream: quia sicut non sunt faciēda mala vt eueniant bona, Romanorū quinto: ita nec vt mala vitentur, præsertim minora & minus certa, cuiusmodi est, an consensum præstatura sit mulier in ipsa violatione, vel ne: cū Deus indè possit eripere. Et de his omnibus xxiiij. q. v. si non. §. vlt. Nec obstat de Sāpsone: quia instinctu S. Spiritus fecit, secundùm Augu. vt d. c. si non. nec de quibusdā mulieribus, quæ se persecutionis tpe occiderunt, quarū memoriam colit ecclesia, quia similiter motæ sunt à Spiritu, secundùm Aug. primò de ciuit. Dei, nec de Razia, qui laudari videtur: quia hoc est rōne zeli legis, nō rōne mortis: quā secundùm S. T. vbi s̄. sibi intulit ex mollitie, non valens sufferre tormenta. licèt Nic. de Lira contra Aug. xxvj. q. nec mirum, & omnes doctores, ipsum sicut & Saulem excuset ꝙ fecerit ne Deus illuderetur in eo ab idolatris. Non obstat etiam dictum Hier. xxiij. q. v. c. non est nostrum. In persecutionibus, inquit, nō licet mihi propria perire manu absque eo vbi castitas periclitatur, quia secundū gl. ly absq;, legitur inclusiuè, quasi dicat, ꝙ nec in istis, in quibus magis videtur, licet se occidere, & sic ponitur ibi, pulchræ sunt genæ tuæ, absq; eo quod intrinsecus latet. & similiter xxxv. q. iij. progeniem & ff. de pig. act. l. j. xij. q. 2. Hebron. ¶ Secundò * quæritur, vtrum liceat alicui occidere alium? Et dico multa. ¶ Primum. Non est peccatum occidere bruta, sicut nec succidere arbores, secundùm Aug. primo de ciuit. Dei. quia secundùm S. Th. 2.2. q. lxiiij. sicut plantæ propter animalia bruta, ita illa propter hominem ordinata sunt: nullus autem peccat vtēdo re ad id, ad quod ordinata est: vnde & Deus dedit nobis in cibū omne quod mouetur & viuit. Gen. ix. ¶ Secundùm. Hominem innocentem licitè nullus occidit quocunq; bono fine, aut quacunque humana authoritate. Exod. xxij. cuius ratio secundū mentem S. Th. vbi s̄. est, quia nō licèt peccatorum occisio, nisi inquantum ordinatur ad cōmune bonum, quod per eos corrumpitur, ad quod ordinari nō potest occisio iustorum, quia eorum vita est conseruatiua & promotiua boni cōmunis, cum sint principalior pars multitudinis, qua cęteri sustentantur. Nec obstat, ꝙ hinc egrediuntur ad vitam, quia hoc non est ex actu homicidæ, sed ex bona dispositione occisorū. Imò est grauius quàm occidere reum, quia est magis cōtra charitatē occidere eum qui magis est amandus, & magis contra iustitiam iniuriari ei, qui minus est dignus: & magis contra communitatem, quæ priuatur maiori bono: & magis contra Deum, qui cōtemnitur in sanctis. Luc. x. Qui vos spernit, &c. Vnde patet, quàm grauiter peccent medici, qui medicinas periculosas experiuntur in religiosis. Ex mandato tamen Dei licet occidere innocentem: quod facere voluit Abraham Gen. xxij. & xxiij. q. v. lex ęterna, quia Deus habet dominium mortis & vitæ, cum eius ordinatione omnes moriantur, iusti & peccatores. ¶ Tertium. Hominem reum licitè occidit iudex habens legitimam authoritatē, si seruato iudiciali ordine condemnat ad mortem debitam illi ex zelo iustitiæ: quinimo hoc illi mandatur à Domino, Exod. xxij. quia vt dicit S. T. vbi suprà, sicut pars ad totum, ita quęlibet persona particularis ad cōmunitatē comparatur: vnde sicut laudabiliter & salubriter præscinditur mēbrum à corpore, cum expedit corpori, puta ne inficiatur à membro putrido: ita & occiditur particularis homo, si sit communitati nociuus: quia pars est propter totum, non econtra. Si verò iudex condemnat innocentem, aut reum, non seruato iuris ordine, contra illud Deuter. Iustè quod iustū est exequaris. & not. in c. reos. xxiij. q. v. aut eo seruato, sed ex indebito fine: puta ex auaritia seu lucro principaliter, vel ex odio, vel inani gloria, vel ex delectatione effundendi sanguinem, peccat mortaliter, & quilibet illi hac intentione cooperans, secundùm Arc. arg. xxiij. q. v. cū minister, qd tamē de inani gloria verū nō credo, qā illa aliàs nō esset mortalis, & iudex sic est dispositus, ꝙ propter gloriam non occideret, nisi aliàs iustè hoc faceret: quia tunc nec quod facit est mortale, nec finis propter quem facit.

Quando

Quãdo etiam reus propter potentiã ordinario iure puniri
non pōt, si dominus principalis, vel iudex habens autho-
ritatẽ absolutã quocũq; puniendi, si sine iudiciario ordine
illũ faceret occidi, non peccaret secundùm Arch. q̃p limi-
ta si faceret in suo districtu, vel in alieno de voluntate dñi
expressa, vel tacita, vel probabiliter præsumpta. ar. c. de oc-
cidendis. & c. officia. & c. non frustra. iij. q. v. ¶ Quartum.
Priuatus homo hominẽ propria authoritate occidere nō
pōt, etiam reum & malefactorem, secundùm Aug. primò
de ci. Dei, sine pctō mortali, cuius ratio est secundum S. T.
vbi s̃. quia cum ista occisio licita sit inquantum ordinatur
ad bonum totius cōitatis, ad illum solũ pertinet, cui com-
missa est cura seruãdę cōitatis. i. ad principem, & alios ha-
bentes publicam authoritatem, sicut præscindere putri-
dum membrum ad medicum pertinet, cui totius corporis
salus commissa est, & non ad alium. ¶ Quintum. Priuatus
hominẽ occidere potest authoritate legis ciuilis sine pœ-
na, quæ ꝓ homicidio in foro contentioso debetur, primò,
defendendo personam suam: secundò, defendendo suum
honorem: vt cum oportet eum aufugere cum dedecore
aut occidere: tertiò, defendendo res suas, quando aliter re-
haberi nō poterant, secundũ multos Legistas s̃. Excōica-
tio. vj. §. iij. casu. ix. quartò, occidendo insidiantem in itine-
ribus & nocturnum populatorem agrorum. C. quando li-
ceat vni. sine iud. l. j. & ij. Quintò, occidendo furẽ noctur-
num & diurnum se defendentem telo, de homic. si perfo-
diens. sextò, ratione adulterij: vt j. Lex. §. x. ¶ Sextum. Pri-
uatus authoritate legis occidere pōt sine peccato. Primò
defendẽdo personam suam vel alterius, iuxta dicta s̃. Bel-
lum iij. §. iij. Et secundò, eadem ratione occidendo furem
nocturnum in dubio an vellet furari, vel occidere. ext. eo.
si perfodiens, & similiter diurnũ si se telo defendit, vt ibi.
6 Tertiò, occidẽdo diffidatũ, de quo s̃. Assassinus. Vnde* ad-
uertẽdum, quod aliud est quãdo lex aliquid permittit, non pu-
niendo, vt de occidẽdo adultero, aliud, qñ aliquid cōcedit
faciendo. s. quemlibet ministrũ iustitiæ, vt in c. pro huma-
ni. de homic. lib. vj. quod licèt primum non liceat in con-
scientia, secus de secundo, si intentio sit recta. i. ad bonum
cōe, vel iustitiæ obseruationem, quia secundùm Ioan. An.
in addit. Spec. facit, vt legis minister, sed talis occisor esset
nihilominus irregularis, sicut & iustus iudex, secus de oc-
cidente ex defensione personæ: vt j. Homicidium. iij. §. ij.
Et eadem ratione de occidente in dubio prædicto, quia
personam tuetur. Quartò, secundũ aliquos pro defensione
honoris cōtra iniuriã personalẽ consistentem in turpi fu-
ga, quod tñ Arch. negat: & hoc rationabiliter, maximè vbi
talis turpitudo est non de malo culpæ, sed de naturali ti-
miditate. Vnde licèt dicat Zen. q̃ occidens ne fugiat cum
dedecore euadit irregularitatem, tamen verius dicit Petr.
de Anch. & Car. q̃ nō euadit. Quintò secundũ aliquos ẽt
pro defensione rerũ: sed de hoc s̃. Excōicatio. vj. §. iij. & §.
iiij. Sextò, secundum aliquos, pro defensione castitatis, sed
7 de hoc j. §. v. ¶ Tertiò * quęritur, vtrũ prædictũ diffidatũ,
cuius occisio per publicam potestatem concessa est, vbi-
cunq; inueniatur, etiam sub pollicitatione præmij, possit
quis sine peccato occidere extra terminos iurisdictionis
dictæ potestatis? Et dicit Arch. & bene, q̃ non: quia extra
illos terminos dicta potestas aut ciuitas non habet aliquã
potestatem, & ad iniuriam sibi reputaret ciuitas vna, si alia
punire vellet subditum suum, seu in suo territorio existẽ-
tem: quod est mittere falcem in messem alienã, quod pro-
hibetur. vj. q. iij. scriptum, vnde talis occisor, si ibi capere-
tur iustè vt homicida puniretur. hæc ex illo, quæ limita,
nisi domini territorij, in quo est voluntas expressa, vel ta-
cita aut probabiliter præsumpta accederet, quia iuri suo
8 renũtiare pōt. ¶ Quartò* quæritur, vtrũ liceat sine peccato
occidere pro rerum defensione? Et dico, q̃ sic, ſm multos
Legistas, vt s̃. Bellum. ij. §. ij. & vij. sed Pan. in c. suscepimus.
ext. eod. dicit, q̃ licet clerico res defendere, vt in c. olim. el
j. de rest. spo. etiam cum baculo, vel gladio: sed tamen non
licet ei procedere ad sæua. i. occisionem, etiam si res aliter
saluari nō possint, sed potius debet sustinere rerum iactu-
ram, & in c. ij. eod. tit. nor. idẽ in verbo, se & sua defenden-
do seu liberãdo, q̃ nō licet occidere defendendo sua, sed
se & sua. De laicis autem remittit se ad no. in c. j. eo. tit. vbi
dicit, q̃ licet alicui impune pro rebus aliter non saluandis
occidere in foro cōtentioso, sed non in foro animæ. Et ita
tenet Arch. licèt aliter videatur s̃. in d. §. vij. recitando. Ioã.
de Lig. & ita tenendum est, vt videtur aliquibus de iure
canonico, vt patet in c. suscepimus. & in c. si perfodiẽs. ext.
eod. & similiter de iure naturali, quia plus tenemur vitam
proximi, quàm res proprias amare, etiam vbi ille nō coa-
ctus, sed spōte ingerit se morti: sicut volentem se suspẽdere
tenemur cum rerum iactura saluare, quod limita vt s̃.
Excōmunicatio. vj. §. iiij. nisi insurgat fur armis, &c. vt ibi,
quia tunc licet. Sed contrà. Nam in d. c. si perfodiens, dici-
tur primò, q̃ fur diurnus non debet occidi, quia discerni
poterat, q̃ ad furãdum potius, quam occidẽdum venisset.
& secũdò dicitur, nisi se telo defenderit, tũc enim plus est
quàm fur, ex quorũ primo habetur, q̃ occidere furem non
licet pro rebus, sed tñ ꝓ defensione personæ, & oppositũ
sequitur ex secũdò, ex quo licet occidere qui nō inuadit,
sed se telo defendat. Sed dico primò, q̃ illa verba ĩ d. c. po-
nũtur renũtiatiuè, & sunt iuris ciuilis, & secundò q̃ ibi su-
mitur ly defenderit, pro pugna seu armorum sumptione,
quo casu iam probabiliter dubitari pōt de salute psonę, &
cōsequẽter licet occidere ad salutẽ. Dico tertiò, q̃ etsi non
dubitatur de psona absolutè, sed solũ præsupposita volun-
tate defendẽdi res, quia. ſ. fur insurgit armis vt rapiat: licet
occidere per hoc capitulum. Nec ex primo dicto huius c.
habetur, q̃ nō liceat occidere pro rebus absolutè: sed quã-
do aliter saluari possunt: puta quia fur deprahensus rube-
scit & fugit: secus si insurgit armis in me, vt rapiat mea. Et
adde non esse simile de exponẽte se morti per laqueum &
per rapinã, quia illũ saluare possum sine alterius dãno, vel
iniuria, nō ſm, vide s̃. Excōicatio. vj. §. iiij. casu. ix. vbi ple-
9 nius. ¶ Quintò* quęritur, vtrũ mulier sine pctō occidat vo-
lentẽ se opprimere, cuius manus aliter euadere nō pōt? Et
dico, q̃ Rayn. in Summa ponit duas opiniones: & nullam
alteri prefert: sed Archi. dicit, q̃ ei non licet intẽdere occi-
sionẽ, sicut nec etiã inuaso ad mortem pro sui defensione,
si tñ se defendẽdo contingat illũ occidi, imputetur ei. Nec
obst. si dicatur, q̃ est causa mortis eius etiam spiritualis,
cùm sit in mortali: quia ipse est sibi causa. Ille verò vtitur
iure suo naturali, quo vim vi repellere licet, & magis tene
tur suæ saluti prouidere, quam alterius, si autẽ permitteret
se opprimi, exponeret se periculo cōsentiendi pctō ꝓpter
difficultatem renitentiæ voluntatis, dum non facit quod
potest vt euadat. Si tñ nolit occidere, sed circa hoc quan-
tum potest se tuetur, & peccato mente renititur, non pec-
cat, sicut & inuasus se permittit occidi, ne occidat, nō pec-
cat, sed esset maioris virtutis. hæc ex illo. Pro quibus no.
q̃ licèt inuaso non liceat intendere mortem inuasoris vl-
timatè, licitè tamen illam intendit, & à proposito efficit in
ordine ad defensionem, & ita videtur velle, quòd sit hic.
10 ¶ Sextò* quæritur, vtrum quilibet teneatur alium ab iniu-

sta morte liberare si potest? Et dico, q̃ si ex debito chari-
tatis xxij. q. iij. non inferenda, & consentit Verue. Rayn. &
S. Th. ij. ij. q. 6. ſm Veruec. tñ qui habet publicam potesta-
tem tenetur defendere eum, etiam armis, si oportet, modò
si præsumat se posse. Priuatus verò solo verbo, vel facto si
potest sine periculo personæ, cum moderamine tñ inculp-
atæ tutelæ, vt addit S. Tho. sed periculo se exponere non
tenet, ſm gl. lxxxiij. dist. in prin. & Verue. dicentem, q̃ te-
net quilibet dare pecuniam si cōstet illum iniustè occidi,
tam subditus, quàm prælatus, quantùm sua possibilitas pa-
titur salua sua necessitate, si verò nescitur an iustè, vel in-
iustè, aut si necessitas istius non pōt, nō tenetur. ¶ Septimò
11 quæritur, *qd iuris de homicidio, q̃ mandato committit?
Et dico multa. ¶ Primum. Homicidium præcepto, vel mã-
dato commissum, non solùm mandatario, sed ẽt mandãti
imputatur: qa is verè committit, cuius mandato delictum
committi probatur. de sen. exc. mulieres, & ideò sic peccat
mortaliter, aut excusatur, sicut si ipse faceret, & perinde de
terminandum est de mandatoribus, quò ad irregularitatẽ,
sicut de mandante percuti clericũ, quò ad excōicationem,
de qua s̃. Excommunicatio. 6. §. iij. ¶ Secũdũ. Prælatus hñs
iurisdictionem tẽporalem imponens officiali suo, q̃ super
tali maleficio inquirat, & iustitiam exequat, nō est homi-
12 cida, nec irregularis, si inde sequat homicidiũ. ne cle. vel
mo. eps. lib. 6. qa clerici habentes iurisdictionẽ, causam san
guinis illicitè agitant, sed licitè committunt, vt ibi patet.
¶ Tertiũ. Si qs suo nomine homicidium fieri mandauit, &
ante effectũ expressè, & sine vlla fictione reuocauit, & pro-
hibuit, immunis est ab homicidio, & idẽ esset si cōsuluit,
sed in hoc est differentia: qa consulens, si nō firmiter cre-
dit, q̃ locũ habeat reuocatio, tenet iudicare occidendo, vt
sibi caueat, ne sit irregularis, mandans verò non. Et diuer-
sitatis rō est, qa ille, cui cōsulit, agit pro se: ideoq; plus re-
quiritur ad remouendum effectum consilij, qui concernit
ipsum operantẽ: mandatario aũt q̃ agit pro mandãte, suf-
ficit si constet de contraria volũtate mandantis, nō solùm
expressè, sed ẽt tacitè, vt si eũ occidendo pacem iniret, aut
parentelã, vel amicitiam aliam sciente mãdatario, ſm eũ-
dem Inn. ¶ Quartum. Si qs mandauit aliquẽ verberari, iu-
bens expresse ne occideret, vel mutilaret, & nihilominus
mandatarius occidit, aut mutilauit, mandator efficit irre-
gularis, qa mãdator fuit in culpa, & hoc euenire posse de-
buit cogitare, extrà eo. is qui. lib. 6. Et idem dic si mãdata-
rius occidatur, aut mutiletur, & hoc rationabiliter poterat
cogitare, & idem similiter de eo, qui mandauit aliquẽ capi,
qñ verisimiliter poterat mors contingere. Hæc aũt Sum.
Ang. intelligit, de mandante licitè, cōtra tex. q̃ dicit, q̃ mã-
dando fuit in culpa, & contra gl. Io. And. dicentis, q̃ locum
non hẽt decretalis in eo, q̃ licitè mandat, quæ tñ gl. insuf-
ficienter loquit qa si intelligatur solùm de mandate illi-
citè, inconuenienter addit, q̃ poterat verisimiliter cogi-
tare, &c. qa talis tenet de homicidio sequente, ẽt si nō po-
tuit præcogitare verisimiliter q̃ sequeret, vt patebit titul.
seq. in prin. Vñ dico, q̃ in textu assignantur duæ rationes,
& quò ad primam cum dr, qa mandando fuit in culpa, lo-
cũ hẽt in mandato illicito, quò ad secundã verò cum dr, &
hoc euenire posse, &c. in licito. ¶ Quintũ. Clericus, vl ali⁹
ratum hñs homicidium vr irregularis, sicut & excōicatus
si erat clericus. Et de hoc vr esse casus in regula ratihabi-
tionem, de reg. iur. lib. 6. vbi dr, q̃ ratihabitio retrotrahi-
tur, & mandato non est dubium comparari, quod manda-
tum cum effectu irregularitatem inducit. Et hoc tenere
videtur Spe. in tit. de leg. §. iuxta propositionis. ver. sed qd
art. v. ff. man. l. si verò. §. si post. Sed hoc intellige si ratũ hñs
eo tpe, quo homicidium perpetratum est, potuisset illud
delictum mandare, etsi non perpetrare rōne infirmitatis,
vel mutilationis, quia dicit Pan. post Io. And. in c. j. in fi. de
conuer. in fide, q̃ ad hoc vt fictio procedat, requiritur duo
extrema esse habilia ad illum actum perpetrandũ. s. tps, in
quo actus fuit gestus, & tps ratihabitionis, quorum altero
deficiente non procedit, qa fictio super impossibili nō cau
satur. Exemplum. Quidam interfecit hominẽ nomine in-
fantis, qui factus maior ratum habet: hęc enim ratihabitio
non trahit retro, qa impossibile fuit illũ infantem tũc tpis
mandare delictũ, vñ retro trahi non dẽt, cùm non debeat
plus fictio posse, q̃ veritas, hæc ex illo. Archid. tñ in c. oẽs.
x vij. q. iiij dubitat de prædictis, dicens, q̃ fortè ex ratiha-
bitione sola non contrahitur irregularitas, allegãs ad hoc
c. fi. xv. q. j. quia. ſ. factum deficit, in quo lex promotionis
consistit, & idem vr tenere Host. Sed dici pōt, q̃ lex pro-
motionis requirit factum proprium, vel alienum, aliàs mã-
dans fieri homicidium non esset irregularis, q̃ est absur-
dum. Et si ratum habuit tñ in corde, & nullo signo hoc
propalauit, nihilominus est irregularis in veritate, seu quò
ad Deum, licèt nō quò ad forum contentiosum, iuxta not.
per gl. in c. cum qs. de sen. exc. lib. 6. ¶ Octauò* quærit, qd
iuris de homicidio, q̃ consilio admittitur? Et dico multa.
¶ Primum. Homicidium consilio ſm Veru. non intelligit
de responsione suæ opinionis in generali. Vñ si quærenti
an Christiano militi liceat occidere Paganum, vel iudici
malefactorem, respondeat q̃ sic, respondens nec peccat,
nec fit irregularis, ẽt si respondens consulendo erret, nisi
probabiliter videat, q̃ ille bellator, aut iudex ſm eius con-
silium agere velit, & sic fecit, & de hoc j. dicto iiij. sed in-
telligit de consilio exhortationis, vel approbationis, q̃
homicidium fieri debeat, vt no. Pan. in c. ad audientiã. eod.
tit. nō solum qñ consilium est directè de morte alicuius,
sed ẽt qñ consulit in cã propinqua ad mortem. i. aliqd ex
quo sequit mors. Quod quidẽ Sum. Ang. dicit intelligen-
dum, ſm Inn. ibidẽ, vbi consulitur res illicita, ex qua mors
sequitur, secus vbi consulitur licita, & deinde dicit dictum
Inn. esse verũ, quò ad pctm, & ẽt quò ad irregularitatẽ, qñ
consulitur res licita, & non homicidium, & qñ homicidiũ
posset non accidere, licèt verisimiliter debeat euenire, sicut
licet prælatis in bello licito pugnare viriliter. Sed malè ad
ducit Inn. & contra veritatem illum exponit, & ẽt contra
sui ordinis Summistas. i. Rof. & Sup. qui dicũt, vt j. statim.
¶ Secundum. Si quis non consuluit homicidium, sed aliqd
vnde secutum est, ſm Inn. si verisimiliter potuit existima-
ri, q̃ inde sequeretur mors, irregularis est, vt si fuasit iactũ
machinæ, vel ballistæ, vel q̃ eatur ad capiendũ castrum, q̃
non poterat capi de facili sine morte hominũ, & sic mors
secuta est. Si verò non erat verisimile, q̃ mors sequeretur,
tunc quidem si consuluit rem licitam, non est irregularis,
ẽt si mors fuerit secuta, si verò illicitam, irregularis est, de
homic. continebat. Semper tñ fit irregularis, ſm eundem
Inn. q̃ directè in mortem alicuius consilium dedit. ne cle.
vel mo. sententiam. Et eodem mō distingue si occidat is,
qui consilium accepit. ¶ Tertium. Sicut no. Host. in c. ex li-
teris, de excess. præl. & Pan. in c. j. de furt. & est tex. in c. si qs
viduam. 50. dist. & in c. sicut dignum. eo. tit. & ibi determi-
natur, clericus vel alius interrogatus de pœna delicti, & re-
spondens, q̃ est mors, est homicida, si casus imminet de
præsenti, per dicta iura, & per Arch. in c. omnis. dist. iij. Vñ
si ex consilio, vel responsione speciali, vel generali sequit
propinquũ homicidium, irregularis est, ſm Host. Pōt tñ,

ſm Arch.xxiij.q.viij.peſſimam,clericus interrogatus à iudice quid agendum de eo,qui pœnã ſanguinis de iure mereꝰ,reſpõderet,hoc non pertinet ad me : cõſulatis peritos. Et caueat,ne pp ſuam reſponſionem directam, vel indirectam intelligat iudex,ꝙ eum debeat ſanguine punire, ſm Ray.Dicunt tñ quidam,ꝙ põt dicere vt puniat, ſm ꝙ ius dictauerit, dũmodò non exprimat, ꝙ puniat ad ſanguinẽ vel ad mortem:qđ Arch.diſt.iij.omnis,dicit poſſe intelligi verũ,qñ crimen non imminet puniendum , alioquin ſi ex conſilio generali , vel ſpeciali ſequitur propinquũ homicidium,irregularis eſt,ſm Hoſt.de homic.ſicut dignũ , & de hoc etiam ℣.Homicidium.iij.§.v.particula iiij.¶ Quartum.Qui errans conſulit in genere,ꝙ occidẽdi ſunt adulteri,vel alij,q de iure nõ ſunt occidendi , & inde quis ſuo conſilio fiſcus occidit,eſt irregularis,ſm Rodo.ſi putabat iuriſperitus,& errauit,nõ in apicibus iuris,ſed in iure claro,& certo.ſi verò nõ reputat iuris peritus,ſed ſimplex,vl idiota,aut errauit in aliqua ſubtilitate,in qua ſunt diuerſæ opiniones,ſic non erit irregularis,modò caſus non imminet de præſenti.¶ Quartum.Conſulens alicui , vt alium interficiat,ſm Hoſt.in d.c.ad audientiam,non eſt homicida,nec conſequenter irregularis,ſi occidat is,cui cõſilium datũ eſt,& veriſimile fuit,ꝙ non poterat occidi,ſecꝰ ſi fuit veriſimile ꝙ potuit occidi.Sed Io.And.in c.fi.eo.tit.libr.6. & Pan.in d.c.ad audientiam,tenent indiſtinctè talẽ cõſultorem eſſe homicidã,quò ad pœnam irregularitatis, & in hoc magis conſentit Inn.& verius eſt:qa iſtud homicidiũ eſt caſuale cùm exercitio illicitæ rei.i.iniuſti conſilij : ſi tñ conſilium fuiſſet licitũ,vt qa conſuluit occiſionem eius, q iniuſtè erat occiſurus,ſecus eſt.¶ Sextum.Cõſulens alicui, vt aliquem interficiat homicida eſt,& irregularis, ſm Pa. poſt Inn.in d.c.ad audientiã,& ſi ille ſteterit lõgo tpe antequam occideret:qa debuit reuocare cõſiliũ, & ſi putabat amicũ non deſiſtere,debebat hoc inimico indicare, vt caueret in generali , vel etiã in ſpãli ad arbitrium boni viri. ¶ Septimum.Qui conſuluit,vt infirmus vertereꝰ,quò citiꝰ moriat,ſm Veruec. eſt irregularis ſi citius moritur , & ſimiliter exequens:nec põt per eſm diſpenſari,licet abſolui poſſit à peccato.Et idem puto,ſi non fecit illo fine , ſed tñ probab.liter putare debuerat ſic accidere,ſed laborauit inconſideratione lata.¶ Octauum.Qui alicui conſuluit,vt ſe exponeret periculo pro patria,vel iure ſuo, nõ eſt irregularis ſi ille occidat,ſm Inn.xxiij.q.iij.pro membris , & c. ſeq.& q.viij.igitur,& c.ſeq. ſed tñ ſi ſciret eum veriſimiliter moriturũ fieret irregularis, ſm eundem Inno. & idem Hoſt.quia ordinata charitas eſt,ꝙ quis plus diligat corpꝰ ſuum,q̃ alterius,vt inquit idem Innoc. Ex qua probatione patet,ꝙ id qđ dictum eſt,ſed tñ ſi ſciret, &c. intelligendũ eſt,qñ conſuleret , ꝙ ſe exponeret pro defenſione rerum, aut perſonarum particulariũ:qa conſuleret cõtra ordinem charitatis,ſecus pro fide Chriſti,ſm eundem Inn.&Hoſt. & ſimiliter ſecus pro ſtatu eccleſiæ : qa ẽt ſi ſciret inde eũ moriturum,non eſt irregularis:qa ſm ordinem charitatis hoc põt,& dẽt quiſque vitæ ſuę,& proximi pręponere,vñ & iſto modo prælati eccleſiæ ſuaſiones facere poſſunt in bello,& ſimiliter ſecus ſi pro patria,ſm Sum. Ang.& Supple.contra Roſ.& hoc ex eadem ratione,quia bonũ totius melius eſt,quàm partis.¶ Nonum. Qui volenti fugere inimicos ſuaſit vt maneret,& procuraret pacem , irregularis non eſt,ſi ille occidatur, qñ ipſe habuit probabilem cauſam credendi,ꝙ illi periculum non immineret,puta, quia erant adeò conſanguinei,vel amici, ꝙ meritò præſumere potuit eos poſſe cohiberi.¶ Decimum. Qui cõſuluit homicidium fieri,& ante factũ reuocauit , aut ſi reuocationẽ ſufficientem non credidit occidẽdo intimauit, nõ eſt irregularis ſi occidatur,vt ſ.eo.§.vij.partic.iij.¶ Nonò*quæritur,quid iuris de homicidio,ꝙ fit defenſione?Et dico multa.¶ Primum.Homicidium defenſione committit, primò defendendo ſuis verbis homicidam contra eos , qui eum volebant ab homicidio retrahere, vel impedire.diſt. 50. ſi qs viduam.Et ſecdò,ſm Ray.diſſuadendo alicui bonũ propoſitum,quo volebat aliquẽ à morte liberare,ꝙ gl.intelligit,ſi intentio eius ſit corrupta, qa mater diſſuadẽs hęc filio,ne ipſe moriat,aut parum peccat,aut nihil,& alius cõſanguineus,vel amicus, & ſimiliter hac intentione. Et tertiò ſm d. gl. qñ aduocatus defendit reum in cã criminali, vbi accuſator ſi non probauerit,tenet ad talionẽ.Et quartò defendẽdo perſonas,aut res. Et quintò aſſociãdo homicidam ad factum homicidij,vt ſi oportet, defendatur , vñ talis ẽt ſi homicidium diſſuadeat, ſm Hoſt.eſt homicida, nec poterit promoueri.Et faciat c.Henricus.de cle.pug.in duello,nec in hoc diſtinguitur, an aliàs eſſet facturus , vel ne,quò ad irregularitatem,ſed ſolum quò ad reſtitutionẽ, qa ſi aliàs erat facturus,non teneret.¶ Secundũ.Occidens pro rebus ſaluandis eſt verè homicida, quò ad irregularitatem,& ſm aliquos, quo ad peccatum,vt patet ex dictis.§. iiij.¶ Tertium. Et ſimiliter occidens pro iniuria perſonali propria,qñ fugere põt,homicida eſt, ſaltẽ quò ad irregularitatem,ſm Ray.& Ber.Gof.tñ dicit,ꝙ clericus poſt pœnitentiam poterit in ſuſceptis ordinibus miniſtrare ſine diſpẽſatione,ſed non aſcẽdere ad maiores, & ita intelligit c.de his clericis.50.diſt.ſed veriꝰ eſt ſm Ber.Hoſt.& Ray. ꝙ nec in ſuſceptis, niſi ex magna diſpenſatione ꝑmittitur miniſtrare.Et quamuis dicat Zen.ꝙ euadit irregularitatẽ, ſi fuga erat vituperoſa,& ad dedecus,licet non ad periculũ perſonæ:tñ verius dicit Pet.de Anch. ꝙ eam non euadit. Si verò fugere nõ põt, nec euadere, niſi occidat, aut mutilet,ſic licitè laicus,& clericus occidit, aut mutilat ſine irregularitate,vt in cle.vnica.eo.ti.& ſine pctõ,ita ꝙ preſbyter ſtatim poſſet celebrare, ſm Io.de Lign.in tra.de iuſto bello.& facit.c olim.el j.de reſt.ſpo. modò non faciat animo vlciſcendi.arg.c ij.eo. tit. & ſeruet moderamen inculpatæ tutelæ,vt ſ.dictũ eſt, Bellum ſecundò.¶ Quartũ.Occidens verò pro defenſione perſonæ alterius iniuſtè occidendæ, quñ aliter ſaluare nõ põt:licèt hoc facere poſſit ſine pctõ, tñ irregularis efficit:not.in clem.vnica.eod.tit.Secus tñ de conſulente alicui iuſtam defenſionem,ſi is , q conſiliũ accepit,contra veriſimilem opinionem occidat:quia eſt homicidium caſuale cum exercitio licitæ rei.¶ Decimò*quærit,qd iuris de homicidio admiſſo ex permiſſione? Et dico multa.¶ Primum.Permiſſione committit homicidium,nõ prohibendo cum prohiberi põt.xxiij.q.iij. non inferẽda, & c.ſeq.& c.fi.ꝙ licèt glo. in d.c.non inferenda,referat ad prælatos: tñ cum iura loquantur indiſtinctè,dico ꝙ quãtũ ad pctm̃ in his, qui nec ſunt prælati, nec eis ex officio hoc incumbit,diſtinguendũ eſt,vt ſ.§. 6. quantum aũt ad irregularitatem dico,ꝙ nunquam ſunt irregulares , niſi fortè doloſè permittant,de quo ℣.Homicidium iij.§.j.& ij.¶ Secundum.Qui tractatũ homicidij non reuelat , ſm aliquos eſt homicida:nec ſufficit,ꝙ prohibuerit,vt refert Pan.in c. Petrus eod.tit.Ioã. aũt And. diſtinguit:quia ſi doloſè non reuelat,erit homicida:non aũt ſi non doloſè , & placet Pa. ibi.Sed tu dic,ꝙ quoties ſine periculo ſuo,& ſuorum,& ſine pctõ obuiare põt,& non obuiat , ſiue ex mala , ſiue ex bona voluntate agit contra dilectionem proximi,& mortaliter peccat,imò tenet obuiare,ẽt data pecunia,vt ſ.§.6.

¶ Tertium.

¶ Tertium.Iniuriam paſſus ab aliquo , & audiens ſuos parentes aut amicos velle ſe vendicare , niſi expreſsè prohibeat, ſi homicidium ſegtur,homicida erit, ſm gloſ.in d.c. Petrus, & Hoſt.qa vt aſſentire, & eodem modo intellige, ꝙ erit mutilator.¶ Vndecimò*quæritur, quid iuris de homicidio perpetrato cooperatione?Et dico multa.¶ Primũ. Cooperatione homicidium committitur,quando.ſ.multi ſunt æquales in facto,licet non omnes æqualiter operent. Vnde dr in c.ſicut dignum.§.j.eod.tit. quòd illi qui ad capiendum aliquem animo feriendi aut occidendi acceſſerint,licèt manus illi non impoſuerint.ſ.omnes , tamen ex quo mors ſecuta eſt,ſunt homicidæ: & intellige in ſimilibus puta , quia multi vulnerauerunt�, de quo xxiij. q. fin. ¶ Secundum.Exhibens præſentiam ſuam in bello iniuſto, animando,conſulendo, vel inimicis timorem incutiendo homicida eſt,ſi ibi aliquis occidatur,ſm Pan. in c. ſignificaſti.eo.tit.Secus eſſet in bello iuſto,vt ſ.Bellum.iij.§.ij.& iij.& in c.petitio tua.eo.tit.iuncta gloſſ. ¶ Tertium. Exhibens præſentiam ſuam vbi fit homicidium , eſt homicida & irregularis,ſi eſt prælatus ibi iuriſdictionem habens, de exceſ.prela.ex literis,ſecus de aliis q ſunt ibi ex curioſitate. ¶ Duodecimò*quæritur, vtrum animatione incurrat homicidium?Et dico ꝙ ſic:vt patet in c.ſicut dignum.eod.tit. quod tñ ibidem Pan. limitat,qñ incitatio ſeu animatio eſt ad homicidium ſpecialiter , ſecus ſi eſſet ad odium in genere,qa non teneret quis de delicto inde ſecuto. Et idẽ dr qñ animatio eſt ad factum licitum, licet homicidium inde ſequatur , ſicut cum prælatus hortatur in bello iuſto vt viriliter pugnet,de quo ſ.Bellum.iij.§.ij.¶ Decimotertiò quæritur,*vtrũ homicidiũ committat auxiliatione , qñ.ſ. non omnes ſunt principales in facto? Et dico ꝙ ſic , vt in d.c.ſicut dignum,vbi dicit Pan.quod præſtans quodcunq; auxilium quantumcunque modicũ delicto committẽdo, tenet, ẽt cuſtodiendo veſtimenta. Tñ vt bene intelligatur materia,diſtinguendum eſt: quia aut auxilium præſtat ad perpetrandum factum legitimum & iuſtum, ex quo tñ ſequitur homicidium : & ſic de tali homicidio non tenetur talis auxiliator quò ad peccatũ: ſed quò ad irregularitatẽ, ſi auxiliatus fuit directè ad homicidium,bene tenet, ſecus ſi indirectè , ſicut dictũ eſt de auxiliantibus pugnatoribus in bello.Aut præſtat auxiliũ ſup facto illicito,ex quo ſequitur homicidium:& ſic homicida reputat quantumcunque auxiliũ ſit indirectũ,& ſic loquit d.c.ſicut dignum.Similiter ſi auxiliũ præſtatur ſuper homicidio perpetrando ſiue iuſtè ſiue iniuſtè,irregularitas incurrit, ſi effectus ſequat.

RVRSVS DE HOMICIDIO SECVNDO,inquantùm eſt caſuale.

1 *Homicidium caſuale quid ſit,& quotupliciter ſumatur-Et quãdo,& quibus tale imputetur.*

2 *Regulæ circa homicidium caſuale,& fortuitum caſum , quando imputari debeat,aut minimè.*

3 *Clericus ſi cum quopiam rixetur,atque interim clerici parentes, aut amici ſuperueniãt,qui corrixatorẽ occidãt,an tale homicidiũ ſit huic clerico imputandum, & an irregularitas contrahatur.*

4 *Clericus,aut alius magiſter ſi diſcipulum verberauit , atque ex inde aut ipſius incuria,aut medici ignorantia moriatur,an imputandum ſit percutienti,& irregularitas inducatur.*

5 *Clericus diaconus cum alijs clericis ludens,falcem qua ſuccinctus erat non poſuit,an ſi alius in eum inſiliens mortale ex ea vulnus accipit,& interijt,an irregularis fiat. Et quid ſi clericus ab alio ludi cauſa humi deiectus gladio,quem ad latus habebat, vulneratus occubuit.num.ſeq.*

7 *Clericus ſi porcos ex agro abacturus lapidem proiecit , ac puerũ interfecit,an irregularis ſit.Et ad eandem materiã irregularitatis vij.aliæ quæſtiones ex ordine ſequũtur,vſque ad proximũ nu.*

8 *Medico,ſub cuius cura infirmus præter ipſius voluntatẽ acſententiam interijt,an imputandum ſit,& ſic irregularitas cõtracta, & promoueri non poſſit.*

9 *Phlebotomans aliquem ſanitatis cauſa , an ſi phlebotomatus intereat, teneatur.*

10 *Infirmorum cuſtodes aut ſeruitores, ſi vinũ miniſtratum infirmis ſit,aut in cuſtodiendo negligentes fuerint,ex quo ipſis infirmis ex phreneſi,aut huiuſmodi mors contigit,an teneantur.*

11 *Latronem res ſubreptas aſportãtem, ſi rerum dominus percuſſit, atqueinde in terram prolapſus ſurgere nõ potuit, quin & ab alijs ſuperuenientibus occiſus eſt, an imputandum,& num ſit irregularitas contracta.*

12 *Arborem cadens,nec omittens quicquam de contingentibus,an ſi arboris caſu homicidium ſequatur,irregularis fiat.*

13 *Amatorium poculum propinans , ex quo mors præter ipſius propoſitum ſequitur,an homicida & irregularis fiat. Et quid de occidente aliquem in ludo. Et quid ſi quis ab alio lapide proiecto quem deuitare velit,in alium impingat,& ex hoc intereat.*

14 *Puer ſi porcinã abrumpendo turgidã veſicã,mulieri prægnãti abortiui occaſionẽ præbuerit,an homicida,& irregularis,effectus ſit.*

15 *Parentes in lectis filios proprios caſu interimentes,an de homicidio teneantur. Et ibidem , an leuiſſima culpa in homicidio irregularitatem inducat.*

16 *Animal habens,vt pote leonem aut vrſum, qui aliquem perimat, an de homicidio teneatur,& irregularitas inducatur.*

17 *Milites ad ſui defenſionẽ iuris accercens , ſi inde aliquis perimatur , an de homicidio teneatur. Et quid de eo qui impulſus vel ictum deuitans alium impellit,& occidit.*

18 *Puerum ad flumen mittens,ac vt ab eo caueat admonens , ſi demergatur puer,an irregularis fiat.*

1 HOMICIDIVM*ſecũdò,inquantũ eſt caſuale, illud eſt quod fit præter intentionem,& voluntatẽ,& dupliciter ſumit.Primò.ſ.largè,vt eſt occiſio hominis caſualis , & eſt qñ contingit caſualiter ꝑp exercitium rei licitæ adhibita diligẽtia, vt ſi reparans tectũ poſitis ſignis in via ſubmittens tegulas interfecit ſtultè incedentẽ vltra ſigna: & hoc nullo modo imputatur ad peccatum, ſm S. T.ij.ij. q.lxiiij.quia non eſt in ſe volitum,nec in ſua cauſa.Et ſecundò.propriè vt eſt homicidiũ caſuale,& eſt qñ cõtingit caſualiter ꝑp exercitium rei illicitæ , vel etiam licitæ non adhibita diligẽtia, vt ſi dictꝰ reparator ſigna nõ poſuiſſet, & hoc imputat ad peccatũ,& irregularitatem , qa vt dicit S.T.vbi ſ.contingit ꝙ nõ eſt per ſe volitũ & intentũ actu volitũ eſſe ẽt intentum per accidens,ſm ꝙ cauſa remouẽs prohibens dr per accidens,vnde ei qui non remouet quæ remouere debet,ex quibus ſequitur homicidium,illud eſt quodã modo voluntariũ. Qđ dupliciter contingit,vel quia dat operã illicitæ rei, vel licitæ quidẽ,ſed nõ adhibita diligentia.¶ Ex*his põt accipi regulæ deciſiuæ omnium,quæſtionũ in iſta materia.¶ Prima.Qui dat operã rei licitæ,& adhibet diligentiam quam dẽt adhibere,non tenet de caſu fortuito inde ſequente,nec de aliquo alio. Hæc probatur per c.lator,& c.dilectus filius,& c.ex literis el ij.& c.ſignificaſti.el j.& c.Ioannes.& c.fi.extrà eo. ¶ Secũda.Qui dat operã rei licitæ nõ adhibita diligẽtia debita, tenet de caſu fortuito ſequenti.Hæc probat ꝑ c.præſbyterũ,& c.cõtinebatur ſm vnũ intellectũ,& c.ad audientiã.extrà eo.¶ Tertia.Qui dat operã illicitæ rei , ẽt ſi adhibeat omnẽ diligẽtiã quã põt,tenet de omni caſu fortuito.Hæc probatur per c.ſuſcepimus,& c.de cætero,& c.tua.& cap.ſicut ex literarum,extrà eod. ¶ Poteſt addi quarta regula,quòd leuiſſi-

ma culpa in homicidio casuali nõ inducit irregularitatem, vt patet ex c.quæsitum, de pœn.& re.& lectura Pano.Quã quidem regulam Sum.Ang.videtur intelligere vniuersaliter in omni homicidio, quod est absonũ, quia in volũtario etiam nulla culpa inducit irregularitatẽ, vt patet in iudice iustè suspẽdente latronẽ. Et intelligit eam, siue talis culpa sit in omittẽdo,siue in agendo,sed Sum.Ros.intelligit eam solum in omittẽdo.Ego autem dico, ꝙ d.c.quæsitũ ex quo regula sumitur,loquitur quidẽ in omittendo, quia dicit, ꝙ homicidium filiorũ à parentibus perpetratũ illis imputatẽ, si sit ex procuratione vel negligẽtia studiosa,id est,dissoluta,secundùm glos.quæ propè dolum est.ff.man.l.si fideiussor.j.responso.dist.50.sæpè, & habetur pro conscientia.ff. de ædil.edict.l.cum sex.qualis est ignorantia Iudæorũ,qui nolunt intelligere vt bene agant.j.q.iiij.§.vlt.non autẽ imputatur eis si venit ex eorũ incuria, quæ incuria est negligentia.cle.quia contingit,de relig.do.& d.c.quæsitum,negligentia autẽ est omissio eius quod debet & potest fieri. Dico etiam ꝙ Panor.videtur d.c.quæsitũ. & dictã quartam regulam intelligere in omittendo, quia dicit d.text.procedere quando sine tactu vel tractu, secundũ aliam literam & alia procuratione sequutũ est,tamen videt regula posse intelligi etiam in committendo, qñ datur opera rei licitæ, tamen quia in tali opere nõ potest esse culpa nisi omissionis,scilicet alicuius circunstãtiæ,tum quia irregularitas sequitur homicidiũ ex vno humano statuto:homines autem quod modicum est pro nihilo reputant, ſm Phy.& multo magis quod est minimum,& maximè vbi quis operatur ad commodũ occisi, vt j.§.xv.Igitur regula vera est in casuali homicidio, primò omittẽdo,& secundò cõmittẽdo licitè ad bonum occisi:& fortè tertiò cõmittendo licitè ad bonũ proprium, non autem committendo illicitè. j.eod.§.xxiij.

3 ¶ Primò * verò quæritur,quid de clerico rixante cum aliquo, quẽ superuenientes parentes vel amici clerici occiderunt? Et dicit Panor.in c.Petrus,extrà eodem,ꝙ si clericus non fuit in culpa faciẽdo rixam, factũ aliorũ non est imputandũ illi, per primã regulam:qd limita, ſm Host.in c. ad audientiã.eo.tit.si prohibuit quantũ potuit, si aũt fuit in culpa,est irregularis per tertiã, si tamen tales interfectores non fuissent parentes vel amici clerici, sed inimici occisi superuenientes,nõ imputabitur clerico,ſm eum.Et diuersitatis ratio est,quia primo casu homicidiũ commissum est intuitu clerici, secundò verò casu intuitu inimicitiæ quæ erat inter illos.Sed intellige nisi illicita rixa fuisset causa ꝙ

4 isti inuenissent illum. ¶ Secundò * quærit,quid de clerico vel alio magistro qui discipulũ verberauit, si ille ex sua incuria,vel ignorãtia,aut negligẽtia medici moriatur? Et dicunt quidam,ꝙ est irregularis per c.presbyterũ.eo.tit.quod ideo dicũt,qa vix cõtingere posset, qd ex leui castigatione quæ sola magistro cõceditur,quis intereat,tamen alij melius dicũt,qd si iste præceptor nõ excessit modũ correctionis sibi permissæ,& diligentiã adhibuit ne periculosè percuteret,nõ tenetur de homicidio per regulam primã. Non obstat d.c.presbyterũ,qa ibi percussio fuit ĩ loco periculoso.i.in capite:vnde presbyter ille nõ adhibuit diligentiam, licet daret operã licitæ rei : & ideo imputatur illi, etiam si puer postquã conualuit,recidiuasset, ſm gl.quod intelligo postquã conualuit semiplenè, ita quod reliquiæ primæ infirmitatis cooperatę sunt ad mortẽ cũ secta superueniente. Nec etiã obstat c. si quis nõ iratus. xv.q.j.vbi est iste casus: qa dicit ibi gl.text.illũ intelligi qñ percutiẽs excessit modũ correctionis. Si quis autem alium percusserit vulnere non mortifero,dans tamen operã rei illicitæ,si ille moriatur ex imperitia medici vel incuria sui,irregularis est per tertiam regulam.Non obstat glos.in c.exhibita,quia loquit in casu illius capituli.s.de puero lapidẽ iaciẽte, qui ſm Pan.ibi,nõ

5 erat in culpa.¶ Tertiò * quid de clerico diacono,qui ludẽs cum aliis clericis falcem, qua accinctus erat, non remouit, ex qua alius equitaturus insiliens mortale vulnus accepit, & expirauit? Et dico eum irregularem per secundam:quia licet operã daret rei licitæ, tñ diligẽtiam debitã non adhibuit,quia falcẽ debuit amouere, ex quo ludi consuetudinẽ sciuit. Et si prohibuisset eum ne se equitaret, esset nihilominus irregularis, secundùm Host. propter cõsuetudinem ludi,tñ verius dicit Panor. ꝙ non. Et de hoc est casus in c. continebatur.eo.tit.& ibi Pan. infert qd clericis permissus est ludus alleuiandi gratia,& glo.dicit ludum alias licitum clericis inter se, illicitũ effici propter mistionem laicorum.

6 ¶ Quartò * quid de clerico, qui ab alio clerico ludo proiectus ad terrã illum grauiter vulnerauit gladio, quem habebat ad latus,& occubuit? Et dicit tex.in c.lator.eo.tit.qd non est irregularis. Nec obstat casus præcedẽs,qui videtur idem esse cũ isto, quia ꝙ constanti habere debemus quod iste clericus habẽs gladiũ,nec dabat operã rei illicitæ, nec licitæ cum culpa .Vnde glos.in c.ad audientiã.eo.tit.q̃ approbat Pan.hœc capitula cõcordãs,dicit quod iste clericus in nulla culpa fuit ,nec ipse aliquid fecit, sed passus est tñ & sibi factus fuit,non ipse fecit alteri insultum,sed alius in ipsum irruit:ideo casus cõtingens ꝑ regulã primã nõ im-

7 putatur illi. ¶ Quintò * quid de clerico qui porcos de agro pulsurus lapidem iecit,& puerũ interfecit? Et dico eum nõ esse irregularẽ,per c.clerico.50.dist.Sed intellige, quod ſm glos. dabat operam licitæ rei & adde , quod diligentiã adhibuit circunspiciendo, alioquin fuisset irregularis per regulã secãm.Illud ꝑ talibus aduertendũ est, quod ſm Pan. in c.ex literis.el ij.eo.tit. qui proijcit aliquid ad locum insolitũ, & per quẽ quis trãsire nõ cõsueuit:nõ tenet clamare,vt in l.si putator.ff.ad l.Aquil.aliàs secus,& in c.fi.eo.tit. dicit, ꝙ clamantes submissa voce vel post casum cõtingentem nõ excusant:sicut plerunq; rustici ducẽtes mulos post impactionẽ clamant,caue. ¶ Sextò,quid de clerico qui venando, aut se exercẽdo iaculũ proiecit,& aliũ casu interfecit? Et dico eum esse irregularẽ,etiã si diligentiã adhibuit: quia dabat operã illicitæ rei.50.dist.is qui arborẽ.§.si verò. ¶ Septimò, quid de clerico q̃ causa libidinis fecit ad se venire prægnantẽ per tectũ descensum parietis:& dum rediret cadens per dictũ descensum abortiuit? Et dico,ſm Gul. de Laud. quòd est irregularis:quia dabat operã illicitæ rei. ¶ Octauò, quid de clerico vel alio qui pro rebus suis recuperandis officiũ iudicis implorat, licet sciat ꝑ certo ꝙ sine sanguinis effusione recuperare nõ poterit? Et dico eũ non esse irregularem,ſm Ioan.And.& est tex.in c.ij.eo.tit.lib.6. modò protestetur, ꝙ non intendit sanguinis vindictã.Sed limita verũ primò, qñ alio licito modo recuperare nõ potuit:& sic intellige Vinc.tenentẽ contrariũ : & secundò qñ non mortẽ,sed recuperationẽ intendebat:quia si fuit intẽtio maculata,& subsequuta est mors,aut mutilatio,irregularis est,secundũ Host.& sic intellige c.ex literis,de excess. præla.& xxiij.q.v.c.ij.& de pœn.dist.j.periculosè.Secundũ prędictam etiam distinctionem dic, si furem capiens iudici tradat,& si post occisionẽ gratũ habeat : nihilominus non est irregularis : quia lex promotionis factũ requirit.xv.q.j. cap.fin.hic autem non est factum proprium, vt patet : nec alienum proprio nomine gestum, & consequenter ratum, quia contradixit. ¶ Nonò quid de sacerdote, qui pro ædificatione ecclesiæ vel domus aduocauit aliquem in adiutorium,

torium,qui casu interiit? Et dico eum non esse irregularẽ, si nihil de contingentibus omisit.eod.tit.c.fi. ¶ Decimò qd de sacerdote,quo pro diuinis pulsante campanam malleus cadens puerum interfecit? Et dico eum non esse irregularem,si id fecit ex officio sacristæ,vel eius permissione, aut consuetudine,qua quilibet sacerdos, vel clericus ꝑ similibus poterat pulsare campanam : & diligentiam adhibuit. Secus si non fecit ex dicto officio,vel permissione,aut cõsuetudine,vt in c.Ioannes.eo.ti.Item secus si non adhibuit diligentiam,vt qa fuit sacrista, & tintinabulum diligenter non ligauit,per secundam regulam. ¶ Vndecimò, quid de monacho,qui ludens prægnantem ẽt leniter zona correptam traxit,& abortiri fecit? Et dico , ꝙ est irregularis per tertiam regulam,& per c.sicut ex literarũ.eo.tit.vbi Pa. dicit verbũ singulare,ꝙ in dicto casu si fuisset maritus eius, aut frater , vel persona coniuncta , & ludus fuisset leuis, mors non imputaretẽ illis,& sic concludit,ꝙ ludus leuis ẽt cum muliere prægnante non est prohibitus,si persona est honesta,& coniuncta,& tunc non imputaretẽ aborsus , qui monacho imputaretẽ:qa vnus dat operam rei licitæ , alius illicitæ.Et idem dicendum est de ducente choreas cũ prægnante si abortiatur:qa si est clericus, vel religiosus, irregularis est,per tertiam regulam.Secus de seculari concur-

11 rentibus circunstantiis, quæ requiruntẽ ad licitas choreas, &hoc si saltatio sit leuis.¶ Duodecimò,qd de monacho,q mulierem tumore gutturis curandam,aperto tumore ferreo instrumento monuit,ne se vento exponeret:sed illa se exposuit & periit? Et dico ꝙ est irregularis, ẽt si de cõtingentibus nihil omisit,& idem si esset clericus , etiã in minoribus sufficienter beneficiatus,ſm Pan.in c.sententiam, ne cle.vel mo.per tertiam regulam,& per c.tua.eod.tit.qa illicitæ rei.i.chirurgiæ operam dabat: quæ ars clericis interdicitur vbi interuenit incisio,vel adustio : vt in d.c.sen-

8 tentiam.¶ Decimotertiò,*quid de medico , sub cuius cura infirmus præter voluntatem interiit? Et dico,vt no.Pa.in c. tua.eo.tit. ꝙ illi non imputatur , concurrentibus quatuor. Primò, ꝙ illud officium non sit illi prohibitum exercere, sicut religiosis & clericis chirurgia.in c. non magnopere, & in d.c.sententiam,ne cler.vel monac.Secundò, ꝙ sit peritus in illa arte.Tertiò,ꝙ exhibuerit omnem diligentiam ſm artem.Quartò , ꝙ infirmum de his, quæ sunt ægritudini cõtraria informauerit:aliàs teneretur, de ętate & qualiad aures.Adde tu quinto, ꝙ super his habeant probabilem scientiam,ſm Arch.Et sic non sunt irregulares , nec prohibentur promoueri:secus qñ sunt imperiti, vel negligentes:& ex hoc probabiliter credunt, aut dubitant infirmos periisse , vel membris esse destitutos.d.c. ad aures.

9 ¶ Decimoquartò,*quid de phlebotomante aliquem causa medicinæ,si ille interiit? Et dicit Veruec.ꝙ non tenetur , si erat peritus, & adhibuit diligentiam debitam , similiter si incidendus non habuit consuetam dispositionem mẽbrorum aut venarũ,siue neruorum:qa non tenetẽ in aliquo incisor,ſm Innoc. nec est irregularis , si in hoc propter suã imperitiam non errauit:qa in hmõi potius casu quàm culpa creditur mors accidere.xxiij.q.v.de occidendis.Et ideò physici,& chirurgici si erant periti,& nihil de contingentibus omiserunt,& habent super hoc probabilem scientiã, non prohibentur à promotione , quamuis mortui sint infirmi:secus si fuerunt imperiti, vel negligentes , & ex hoc probabiliter credunt , vel dubitant periisse infirmos , vel membris deperditos:qa sunt irregulares de æta. & qualit.

10 ad aures.¶ Decimoquintò, *qd de custodibus,aut seruitoribus infirmorum,qui vocauerunt vinitorem, vel ad eorũ peritionem dederunt vinum, vel non bene custodierũt:vñ ex phrenesi se occiderunt,vel hmõi? Et dico , ꝙ in omnibus hmõi ſm Veruec. & omnes Summistaa non debet qs de facili habere conscientiam scrupulosam , si bona fide fecit:nisi sit euidens culpa,au negligentia dissoluta , adde secundum mentem eius,vel nisi daret operam rei illicitæ, puta,contra medici præcepta committens , & si eam hẽt, deponere dẽt ad consilium boni viri. Si aũt fuit lata culpa, vel negligentia dissoluta,puta,si custos phrenetici, vꝑ furiosi dimisit eum,vt ipse iret ad ludendũ in platea,vꝑ aliàs dat operã rei illicitæ , aut ex nimia crapula , vel ebrietate vigilare nõ potuit, maximè cũ deputatus esset ad custodiã infirmi,& certum sit,vel ſm medicorum iudicium ꝑbabiliter dubitatur,ꝙ inde mors sequuta sit, irregularitas contracta est,ſm eundem Verue. q̃ per culpam intelligit cõmissionem,per negligentiam verò omissionem.Et vꝑ velle ꝙ tenentur hmõi de culpa leui, quæ est euidens,non de leuissima,& de negligentia graui,non de leui, quando nõ est dissoluta.Magis enim ponderatur commissio, q̃ omissio,vt j.§.xxiij.Et hæc procedunt , vbi custos non esset salariatus,sed custodiret ex pietate,vel obedientia. Idem dic de vertentibus infirmos,vñ frangitur apostema,vel anhe-

11 litus obturatur.¶ Decimosextò, *qd de eo, qui latronẽ res suas asportantem percussit,ex qua percussione surgere nõ potuit,& sic est occisus ab aliis ? Et dicunt qdam indistinctè,ꝙ est irregularis,qa illicitæ rei operam dedit , ex qua homicidiũ casuale secutũ est,sed qa dictum est, ꝙ clerico pro rerum defensione percutere licet,seruato moderamine inculpatæ tutelæ:ꝙ ẽt patet in c.significasti.el ij. eo. tit. ideo distinguo , qa si non percussit lethaliter , nec animo occidẽdi,nec modũ excessit,debitę tutelæ,nec debuit prægitare,ꝙ occideret ab aliis,non est irregularis,vt vꝑ esse casus in d.c.significasti,& facit c.exhibita.eod. tit. & ff. loc.l.qui domum.in fi.& vꝑ sensisse glos.in c.de cętero.& in c.tua.eod.tit.Nec obst.d.c. de cætero , quia loquitur de causa propinqua homicidij , vt qs sit irregularis. Si verò percussit lethaliter,vel animo occidendi, vel modũ excessit,vel diligentiam non adhibuit prægitando , ꝙ verisimiliter poterat occidi,est irregularis, vt patet ex dictis.

¶ Decimoseptimò,qd de eo,qui latronem videẽs clamauit, ex quo clamore latro captus fuit,& occisus? Et dico,ꝙ homicida est,& irregularis,ſm Inn.& Host.& sequitur Pan. in d.c.significasti.el ij.eod. tit. etiam si non habuit animũ ad mortem: qa debuit de homicidio cogitare,quod ex tali clamore cõiter sequit,ꝙ bene Pan.ibi limitat,qñ communiter sequit,aliàs non, ex quo animũ non habuit ad mortem. Limita ẽt, si clamauit pro rebus,vel aliis,quia si pro salute suæ personæ clamasset non est irregularis.¶ Deci-

12 mooctauò,*quid de eo,qui arborem cædit , nihil de contingentibus omittendo, circũspiciẽdo,& clamãdo fortiter, & tempestiuè,& tñ homicidium sequtur.Et dico,ꝙ si dabat operã rei licitæ, vt qa sua erat arbor , non est irregularis, per regulã primam,aliàs verò erit irregularis,per tertiam.

13 ¶ Decimononò,*quid de eo,qui dat amatorium poculum ex quo sequtur homicidium præter intentionẽ? Et dico, ꝙ homicida est,& irregularis,vt not.Pan.in c si aliquis.eo.ti. & facit l.si quis aliquid.§.qui abortionis.ff.de pœn.Et ratio est,quia dat operam illicitæ rei , secus si homicidium non sequtur,puta,quia fœtus nondum erat formatus, vt ibi gl.

¶ Vigesimò,qd generaliter de occidente aliquem ludo? Et dico,quod si licitè ludebat , ſm vnam circunstantiã ludi, personarum,loci,& tpis , & verisimiliter talis casus venire non debuit,non est irregularis,vt patet in c.lator. eod. tit.

Et ratio est,quia dat operam rei illicitæ cum diligētia, secus si ludat illicitè,vel diligētiam non adhibeat, qa est irregularis,vt ex dictis regulis patet.¶ Vigesimo primò,qd si qs insequendo proiiciat lapidem post aliquem ludens ad terrorem,& ille volens lapidē declinare, impingat in aliū lapidem,vel cadat,&moriat?Et dicit Inn.in c.exhibita.eo. tit.q proiiciens tenetur,si iactus lapidis fuit cā læsionis,& idem Abb.& Vinc.sed Pa.ibi hoc limitat,qa iactus potuisset grauem percussionē inferre,nisi alius fugisset, quia tūc ludus fuisset noxius, ēt in pueris,secus si percussio non potuisset esse grauis,vel si proiectio fuisset à remotis : hęc ex illo bene,quia intendit,q interuenit irregularitas,qñ lud⁹ lapidum,qui aliàs licitus est pueris ętatis bñficio,redderet
14 illicitus ex immoderato iactu. Vigesimo secundò*quid de puero,qui frangendo turgidam vesicam porcinam,mulierem prægnantē terrore abortiri fecit?Et dico, q Inn.Abb. & Vin.sentire videntur,q homicida sit,& irregularis. Sed oppositum bene tenit Pano. quia ad esse irregularem non dēt attendi quælibet cā,ſm gl.in c.de cætero.eo.tit. sed vt ibi dicit Pan. appellatione causæ propinquam , & non remotā intelligimus.Et facit.ff.ad l.Corn.de sicar.l. nihil interest.in gl.sicut non est homicida faber cultellum faciēs. Vñ percutiens aliquem vulnere non mortifero non est irregularis,ſm Ber.in d.c.exhibita.si ex imperitia medici,vl incuria,aut expositione ad labores,& sudores moriat,si tñ quis animo nocendi faciat, aut minorem diligentiā adhibuit,consideratur etiā cā remota,ſm eundem Ber. in c.de
15 cætero,& in c.presbyterum.¶ Vigesimo tertiò,quid de parentibus,qui à casu proprios filios in lectis occiderunt?Et dico,si fuerunt,in culpa graui , aut leui tenentur de homicidio,vt patet in gl.c.fi.de his qui propri.fil. occi. quia dat eis pro culpa graui pœnitentia septem,vl quinq; annorū, pro leui,triū.Si verò nulla culpa præcessit,non tenent , similiter nec si præcessit quidē, sed leuissima in omittendo, ſm Pan.de pœn.& re.quæsitum,qui ibi infert, q leuissima culpa in homicidio non inducit irregularitatem : qñ sine actu,& alia procuratione homicidium sequutū est , & idē dico si præcessit culpa leuissima aliquid licitum agendo, quia ex ea non esset quis irregularis. Qd verum est indubitanter,qñ agitur aliquid licitum ad commodū occisorū, vt ℣.§.xv.de seruitoribus infirmorum dictū est,imò nec si ageret quis rem de se licitā ad cōmodum proprium vt ex quarta regula patuit.¶ Sed p his scicdum est primò,q parentes filios tenellos apud se collocare non dñt,aliter sunt in culpa.ij.q.v.consuluisti,qñ.c.id agunt gratia sui cōmodi,ne. s. plorent ad aures, aut ipsi frigeant assurgentes ad cunas,vel hmōi,& eis imputatur homicidium , etiam pro culpa leuissima, secus vbi hoc agerent ad cōmodum filiorū,puta,quia ita sunt pauperes,q eos pānis fouere in cunis contra frigora non possent , quia ex hoc non sunt in culpa,nec de homicidio tenentur, nisi alia culpa interueniat, quia duobus malis cōcurrentibus minus eligitur.xiij.dist. ne tu. sed & si alia culpa interueniat,non tenentur, nisi sit grauis:aut saltē leuis,non aūt si sit leuissima solùm.¶ Sciēdum est secūdò,q ſm Sum. Ang. verum est vniuersaliter leuissimam culpam in homicidio irregularitatem non inducere,sed Sum.Ros.non putat verum. Vñ dicit , q dans operam rei illicitæ de se tenetur de omni culpa ēt omittēdo,& de omni casu,ēt si diligentiam adhibuit,q probatur per capitula,suscepimus,de cætero.rua.&,sicut ex litterarū. extrà eo. Dans verò operam rei illicitæ , si fuit in culpa ēt leuissima committendo, tenetur de casu inde sequuto : vt dicit & probat per c.clerico iaciente.50.di & c.presbyterū. & c.ad audientiam.eo.tit.sed hoc non est verum, nec probatur in capitulis,quæ allegant culpam fuisse leuissimam. Si verò fuit in culpa committendo,non incurrit irregularitas:& iste est casus d.c.quęsitum,quia isti parentes dabāt operam rei licitæ,tñ fuerant in culpa omittendo ibi exincuria. Sed adde tu iuxta quartam regulā, q ēt omittendo culpa leuissima irregularitatem non inducit. ¶ Sciēdū est tertiò,q iura plus omissionis,q̄ commissionis tolerāt culpam,pro quo facit theorica aurea Bar.in l.qd Nerua.ff.de posi.de qua magnum festum Alex.de Imo.facit in l.si mora.ff.solu.mat.s.q in omnibus contractibūs, in quib⁹ quis tenetur solùm de dolo& lata culpa,tenetur ēt de leuissima
16 in faciendo commissa.℣.eo.in pr.¶ Vigesimo quartò*quæritur,quid de habente animal:puta,vrsum vel leonem,qui aliquem interfecit?Et dico,q si non fuit in culpa,nō tenet de homicidio.Si verò fuit in culpa,tenetur, & est irregularis , puta , quia erat ferox,& non tenuit ligatum,& hmōi. arg.c.hi qui arborē,& c.sæpe.di.50.& quod no.in c.de occidendis.xxiij.q.v.q Sum.Ang.reprobato Host. tenet indistinctè verum, quia fortè dicta iura indistinctè loquūt: sed quia non loquunt de causa remota, vt est in proposito,non venit nomine causæ in homicidio, nisi adsit malitia,vel diligentia minor,ſm Ber.vt ℣.§.xxij. ideo melius ſm Host.in c.ad audientiam.eod.tit.& Inno.hoc procedit si interuenit malitia, vel lata culpa, vel ſm alios etiā leuis, vt patet in Sum.Confes.lib.ij.tit.j.q.xxviij.secus in leuissima.arg.l.j.& l.fi.ff.si qua.pau. & per regulam quartam.
17 ¶ Vigesimo quintò,*qd de eo , qui vocauit milites ad defensionem sui iuris,si aliquis ibi occidatur?Et dico,q non tenetur de homicidio:vt in d.c.de occidendis.ij. q.ij. eadē causa.c.Maximianus,& hoc , qa non est causa propinqua homicidij:secus si ipse occideret pro rebus,aut iurib⁹ suis: quia esset irregularis , vt dictum est , nisi defenderet suam personam.¶ Vigesimo sexto, quid de eo , qui impulsus vel declinans percussionem alium impellit & occidit? Et dicit Hug.in c.sæpe.dist.50.q nō est homicida nec irregularis, nisi fecerit in fraudē:adde vl nisi potuit præuidere, & ali-
18 ter euadere.¶ Vigesimo septimò,*qd de eo,qui puerū misit ad flumē monēs vt ab eo caueret,& submersus est?Et dico, q irregularis est:vt tenere Host.sicut & diaconus,q falcē non remouit.de hom.continebatur. Sed hoc bene limitat Sum.Confes.si poterat rationabiliter de periculo cogitari. ¶ Vigesimo octauo quærit,quid de eo,qui famulum corrigia gladiū habente verberans occidit? Et dico, q est irregularis,qa debuit p babiliter credere occisionē nō remouēdo cultellū,ext.eo.ad audientiā.Multos ēt casus,in quibus irregularitas sine peccato contrahi potest,habes tit.seq.

Rursus de homicidio tertiò quantùm ad pœnam maximè irregularitatis.

1 *Homicidium quatenus pœnam & irregularitatem inducit , duplex esse.*
2 *Regulæ quo ad diudicandum de irregularitate circa homicidas sex sunt generales,de quibus hic ordine.*
3 *Homicida num omnis irregularis sit. Et subinde , num per solam mortem,aut membrorum mutilationem irregularitas contrahatur.Et quid de iudice in mortis , aut membrorum mutilationis causa.Item quid de potestatis familia. Et ad hæc aliquot conclusiones subduntur.*
4 *Membrorum mutilator,aut debilitator,nū omnis irregularis sit. Et qd de mutilatis.Et an mutilatio mēbri homicidio,& quò ad quæ æquiparetur.Et quid si membrū non mutiletur,sed debilitetur:& quid si digitus truncetur,an irregularitas inducatur.*
5 *Mutilati,qui promoueri inhibeantur,& promoti deijciantur.*

6 *Homicidæ & mutilatores ab irregularitate excepti , de quibus hic,num aliquo casu irregularitatem contrahere possint, quinque dictis palam fit.*
Inuasorem occidens an efficiatur irregularis,si mortem aliàs quidem euadere potuit,mutilationem verò nequiuit.
7 *Iura de prælatis & clericis quantum ad irregularitatem contrahendam pertinet,quid specialiter cauerint.*
8 *Irregularitas ex mutilationibus & occisionib⁹ in bello factis,an inducatur,sex dictis resolutorijs expedit.*
9 *Papa ex eo, quòd clericis facultatem,vt bello intersint, concedit, an videatur illi licere armis vti.*
10 *Casus circa irregularitatem vltra prædicta dubij , duodecim de quibus hic ordine.*
11 *Irregularitate ex homicidio contracta qualiter cum irregularibus dispensetur.*
12 *Homicidij pœnæ,num præter irregularitatem aliæ sint.*

1 HOMICIDIVM*tertiò inquantū pœnam & irregularitatem inducit,est duplex. s.sumptum propriè , q est occisio hominis iniusta,& cum peccato,& largè,q est occisio hominis ēt iusta,& sine peccato.Et de vtroq; qūo in multis casibus irregularitatem inducat , in duob⁹ prioribus titulis incidenter dictum est , vbi de eo quantum ad peccatum agebatur,nunc autem de vtroque, inquantū inducit pœnam, maximè irregularitatem , ex intentione di-
2 cendum est.¶ Primò*verò quærit,quæ & quot sunt regulæ generales diiudicādi de irregularitate circa homicidas? Et dico q sunt multæ.¶ Quarum prima hæc est:nullus iudex,magister,aut doctor,in dubio dēt aliquem irregularē iudicare.arg.de pœ.di.j.§.pe.¶ Secunda.Quilibet in dubio se debet irregularem reputare, vt in c. ad audientiam.eo. tit. vñ in foro animæ maximè quando aliquis de hoc non est infamatus,dēt suæ conscientiæ relinqui,vt in c.ex literis.eo.tit.Et has duas ponit Host.in d.c.ad audientiam. Et sic patet,q in foro contentioso,vbi agitur ad pœnam,non dēt quis in dubio reputari irregularis:secus in foro animę, vbi agitur ad imponendam pœnitentiam:de quo Pa in d. c.ad audientiam.¶ Tertia.Ad incurrendā irregularitatē ex homicidio necesse est interuenire factum , vel præceptū, vel consiliū,vel defensionem, vel cooperationē occidētis. Et hanc ponit Inn.in d.c.ad audientiam.Sed attende, q ad consilium reducit animatio,& ad cooperationem auxiliatio.Igit homicidium mentale nunquam irregularitatē inducit:quia lex promotionis factū requrit.xv.q.j.c. vlt. Sed intellige factum proprium vel alienū,in quo qs participat verbo vel signo æquiualenti,vt in præcepto, & ratihabitione:similiter nec homicidiū permissionis,ēt cum qs sine periculo posset liberare,& delectat de morte,nisi fortè sit prælat⁹ aut dñs:vt j.§.v.¶ Quarta.Causam homicidij,quę irregularitatem inducit, oportet esse propinquam.ff. ad l. Cor.de sica.l.nihil interest.Secus de causa remota seu occasione,qa non ideo est homicida faber,quia cultellū fecit,de homi.tua.q ſm Ber.limitatur de causa remota, nisi quis animum habuerit nocendi, aut minorem adhibuerit diligentiam,vel non cogitauit quæ debuerit cogitare. eo. tit.presbyterū.in fi.¶ Quinta.Infans occidēs nō est irregularis, nisi sit doli capax el furiosus,de homi.& no.Pa.in c. j.de delic.pue.& Io.And.ibidem, & similiter dic de furioso. pro quo facit l.j.C.de fal.mo.¶ Sexta.Quantum ad irregularitatem contrahendam non est in iure:vel cōi doctrina Canonistarum inuenire differentiam inter laicum & clericum,sed vbicunq; irregularis est clericus,est &laicus, & ecōtra, excepto homicidio casuali, vbi aliqñ est irregularis clericus,& non laicus, & econtra,qa aliqd est illicitum clerico,& non laico:vt mercari & ludere ludo clerico interdicto,vel mederi:& ecōtra,vt celebrare diuina. Vñ si ex mercatione clerici sequatur occisio adhibita diligentia est irregularis,nō aūt laicus.Quatuor aliæ regulę habētur
3 ℣.Homicidiū.j.in pr.¶ Secundò*quærit,vtrum omnis homicida sit irregularis?Et dico multa. ¶ Primū. Omnis occidens aut mutilans post baptismū per industriam & voluntariè ēt sine peccato est irregularis, vt not.in c.j. de homic.& ibi patet p tex.& non solùm promoueri nō pōt,sed ēt promotus est ppetuo deponendus.extrà eo.sicut dignū. d.l.si qs viduā, ēt si interficiat Saracenū vel paganū.dist.50. c.clericū.Et hoc siue occidat cū peccato, siue sine peccato, siue p se,siue p aliū,mandato,consilio,defensione,pmissione,cooperatione,animatione,& auxiliatione.Vñ in causa mortis aut mutilationis irregularis est iudex ēt iustè procedens.di.6.aliquantos , & accusator ac testis & notarius sententiā scribens aut proferens, vel attestationes scribēs aut legens.dū publicant,vel scribens aut dictans literas p vindicta sanguinis,aduocatus quoq; cōtra reū vel pro reo si cum effectu accusatur subiiciat talioni, assessor etiam & quilibet alius officialis,vt nota.in d c.aliquantos,& p totū. extrà,ne cl.vel mo.c.sententiam,& in gl.in summa di.l.j.Si tñ effectus non sequatur , nullam incurrunt irregularitatē ēt episcopalem,vt dicit Veruec.vt expressè dicit Pan.in d. c.sententiā,& in c.clericis.ne cleri.vel mona.vbi facit pulchram theoricam,q per solam mortē aut membrorū trūcationem qs irregularitatē incurrit, secus si alia sanguinis vindicta sequat,vt in c.si aliqs.de homic.dicit,q ex sola voluntate nunquam est aliquis irregularis,q ēt tenet Gofre, q indubitanter tene, quantumcunq; qs mortē attētauerit, nec Veruec.dictū aliquo iure caueat.gl.quoq; in c.periculo se.de pœ.dist.j.dicens talem irregularitatem,intelligit ſm Pan.de irregularitate consequente pctm non de dispēsabili.¶ Secundum. Item sunt irregulares omnes de familia rectoris associantes pro defensione male actorē ad mortem,equestres vel pedestres , & trahentes malefactorē ad chordam,si inde fatet,& occidit, excepto tñ inquisitionis negotio. Similiter , qui tacuit vel defert securim vel aliud occisionis instrumentum,vel portat scalas vel funes p ali quo suspendendo , qa horū qliber dat causam propinquā morti,velin ea cooperat.d.c.si qs viduam.dist.lj. Secus de faciente gladium vel funes ad omnem vsum, nō ad mortem, sed casu inde sequit.xxiij.q.v.de occidēdis.¶ Tertiū. Similiter est,irregularis,q aliqd facit vel dicit vt omnino moriturus citius moriatur, si hoc est certum , puta voluit infirmū,vt citius moriat:dicit decapitando vt caput ponat ad cipum,& hoc citius ponit , vel dicit fateliri, vt securim aptet ne pluries feriat,& fit,& hmōi.arg.di.c.si quis viduā. Et generaliter omnis homicida & mutilator voluntarius, etiam si occisus vel mutilatus sit paganus.di.50. clericum. excepto eo qui hæc ob defensionem suæ personæ facit,cū aliter euadere nō possit,& furioso infante ac dormiente,q non sunt irregulares,vt in cle.vnica,eo.ti.Et quod dictum est de infante Pe.de Anc.dicit verū ēt de maiori septēnio, si non sit doli capax. Quod etiam dictum est, non esse irregularem eū q occidit se defendens.S. T.ij.ij.q.lxiiij.dicit esse falsum,quia tūc nō emanauerat d.cl. Excipit ēt ab irregularitate is,qui est homicida permissione. s. non obuiādo cū possit:ēt si de homicidio delectetur, ſm Arc. sicut ēt non est irregularis medicus permittens infirmum mori,nolēs illi mederi,& diues dimittēs pauperē fame perire.xv.q.j.c.si quis nō irat⁹.j.§.v.parti.v.¶ Quartū. Ois ēt homicida à casu irregularis est in casu,in quo illi impu a-

tur homicidiũ, ſm Doct. ſi culpa ſit grauis, aut ſaltem leuis,
4 iuxta dicta ſ. in prin. tit. prioris, alias non. ¶ Tertiò * quæritur, vtrum omnis mutilator & debilitator membrorum, ſeu mutilatus & debilitatus ſit irregularis? Et dico multa. Primum loquendo quantum ad mutilantes. Nulli ſeipſum mutilare licitum eſt, vt ſ. Homicidium. j. §. j. partic. j. dictum eſt, & qui ſe mutilat ex impatiẽtia, vel credens ſe Deo præſtare obſequiũ, puta vt caſtè viuat, nihilominus à promotione repellitur, & deijcitur promotus, de corpo. vi. ti. ſignificauit, quia talis homicida ſui iudicatur d. l. ſi quis occiderit, & diſt. xxxiij. maritum. Si verò quis ſe vel aliũ mutilet, quia membrũ eſt corporis corruptiuum, nõ peccat, ſecũdũ S. Tho. ij. ij. q. xiij. nec eſt irregularis, niſi ex mutilatione inducatur deformitas vel impotentia ad ordinis executionẽ, vt in Sum. Confeſ. lib. 2. tit. j. q. xliiij. ¶ Secundum. Mutilatio membri extra caſum infirmitatis quò ad peccatum mortale, irregularitatem, & diſpenſationẽ, parificatur homicidio, ſecundũ notabilem gloſ. in cle. vnica. eod. tit. & facit c. aliquantos. diſt. lj. cum multis aliis ibidẽ, & c. clericis, ne cler. vel mona. & c. in Archiepiſcopatu. de rap. & c. is qui. de homic. lib. 6. Non tamen quælibet mutilatio irregularitatem inducit, ſecundùm Card. poſt Laud. in d. cle. vnica. ſed ſolũ cum mutilatur aliquod de principalibus membris, & ſm Pan. in c. j. qui cler. vel vot. ſed effuſio ſanguinis nõ inducit irregularitatem, vide j. partic. iiij. Ex his autem patet quod de mutilatore diſtinguendũ eſt, vt de homicida quantum ad irregularitatem, vtrum ſcilicet mutilauerit ſponte vel à caſu, & ſi à caſu, vtrũ dando operã rei licitæ vel illicitæ, & ſi licitæ, vtrũ adhibita diligẽtia vel ne. ¶ Tertium. Si membrum nõ mutilatur, ſed debilitatur, non inducitur irregularitas, ſecundùm Pan. in c. de diacono. qui cler. vel vot. & idem dicit in c. clericis, ne cler. vel mona. arg. j. q. j. ſicut vrgeri: quia licet membrũ debilitatũ ſit quaſi inutile quò ad operationẽ, tamen valet ſaltem ad decorẽ, & in pœnis facienda eſt mitior interpretatio, & concord. ſm eum Cal. & ſimiliter Gaſpar. in d. c. de diacono. Sed hoc limita primò p cler. vnicam. eo. tit. & per c. qui percutit. xxxiij. q. vlt quãdo debilitatio nõ eſt totalis, ſed ſtat vſus eius aliqualis, vbi autem ex toto debilitatur, & inutile operationi penitus redditur, inducitur irregularitas, per id quod not. Cyn. in auth. ſed nouo. C. de ſer. fug. Vnde Bart. in l. ij. ff. de pub. iud. in fi. dicit quod mutilatio propriè eſt qũ membrum læditur, ita quod ſuũ officiũ exercere non poteſt, quod probatur in l. idem Ophilius, in princ. ff. de ædil. edict. truncatio verò qũ ex toto abſcinditur, & idẽ Pan. in c. cum illo, de ſent. excõ. quod mutilatio & trũcatio vt diuerſa ponũtur in d. cle. vnica. & dicitur truncatio totalis abſciſſio, ſiue diminutio mẽbri, mutilatio verò qũ in totum membrũ non abſcinditur, ſed ex percuſſione impeditur eius officium: ex vtraque, inquit, irregularitatẽ inducit. Limita ſecundò, ſecundùm Gul. de Laud. in ſuo ſacramentali, ſi membrũ debilitatum ſit de principalibus, & de his quæ redderent hominem deturpatum, & inutilem, ſcilicet penitus pro diuinis officiis exercendis. Vnde ſi quis alterius faciem ſic deturpet vt propter ſcandalũ ſit inhabilis ad premiſſa, credit eum irregularem, licet ille verè nõ ſit mutilatus, & idẽ ſi maculam vel aliud impedimentũ faceret in oculo, etiã ſine eruſione. ¶ Quartum. Truncatio digiti non inducit irregularitatẽ, ſcilicet in truncante, ſed principaliũ membrorũ, ſecundùm Card. poſt Laud. in d. cle. vnica. alleg. c. j. de cle. pug. in duel. quod loquitur de membro, quod membrũ propriè & ſtrictè ſumẽdo eſt pars corporis habens officiũ ſeparatũ & diſtinctum, ſm Bartol. & Ioan. de Imol. in l. ij. ff. de pu. iud. in fin. ſicut manus ad palpandum, & pedes ad ambulandũ, facit c. ſingula. diſt. lxxxix. iuncta gloſ. & text. in d. c. ſicut vrgeri. & in auth. prædicta, ſed nouo: digitus autẽ non eſt membrũ, ſed pars membri, vt in l. nõ ſunt liberi. ff. de ſtat. ho. & d. l. idem Ophilius: quod limita, niſi digitus eſſet pollex vel index. arg. dictorum ſuprà, partic. iij. quia horũ vſus eſt in miniſtrando neceſſarius, & cõſequenter horum priuatio reddit
5 penitus inutile. ¶ * Quintum. Quantum ad mutilatos aũt glo. ſumma. diſt. 50. ſic dicit: Sponte, adde & ſine cauſa, vitiati in quocunque membro repelluntur à promotione, & deijciuntur iam promoti, vt j. eo. pœnitẽtes: ſunt enim homicidæ. j. eo. ſi quis, & c. qui partem. Si aũt caſu vitiati ſunt corpore. ſ. ab hoſtibus inuiti vel propter ægritudinem voluntarij, ſiue à ſe, ſiue à medicis, non obeſt eis, extrà eod. ſi quis à medicis. Si aũt alias ſunt, vitiati, ſcilicet nec propria nec aliena volũtate: aut ipſi inſiſtebãt operi illicito, & repelluntur, aut licito, & ſic ſi vitiati ſunt in minimis membris ſiue occultis non repelluntur à promotione, extrà eod. qui partem, & c. eunuchus. Sed ſi in magnis & manifeſtis, non promouentur, vt j. eo. ſi euangelicã. Si ergo aliquis in principalibus mẽbris, ſcilicet in oculo vl manu habet enorme vitiũ, nõ promouetur, ſecus ſi modicũ, & quod nõ generet ſcandalũ, vt extrà de cle. ægro. vel debi. preſbyterũ, extrà de corpo. viti. c. j. & ij. hæc ibi, de quo vide etiam ſ. Corpore
6 vitiatus. §. j. & ij. & limita vt ſuprà. ¶ Quartò * quæritur, vtrum homicidæ, & mutilatores, qui ab irregularitate ſuprà excepti ſunt. ſ. ſui defenſor, infans, dormiens, & furioſus, & ſm aliquos eadem ratione ebrius, aliquo caſu cõtra hanc irregularitatem? Et dico multa. ¶ Primũ. Qui potuit quidem vitare mortẽ, ſed nõ mutilationem occidendo inuaſorẽ, ſm Lap. irregularis efficitur. Sed verius Card. in d. cle. vnica ſenſit q̃ nõ, quia ibi mutilatio & occiſio æquiparantur quantũ ad irregularitatẽ incurrendã: & ſic debet eſſe idem quò ad illã euitandã: & hãc opinionẽ tenet: quia in iure mutilator appellatur homicida, vt diſt. lv. ſi quis abſciderit, & diſt. xxxiiij. maritum. Qui tamen potuit euadere mutilãdo inuaſorẽ, ſi occidat eſt irregularis: q̃a deeſt moderamẽ, niſi occideret præter intẽtionẽ adhibita diligẽtia. ¶ Secundũ. Qui fugere quidẽ potuit, ſed fugiẽdo ſe periculo expoſuiſſet: puta q̃a probabiliter dubitabat de caſu aut velociori curſu inſequẽtis, q̃ ex fuga audacior factus facilè percuſſiſſet occidẽdo aut mutilãdo, poſtpoſita fuga non eſt irregularis: quia periculo tali ſe exponere non tenebatur: cũ qualitas tẽporis & loci nõ patiatur plenius deliberãdi conſiliũ. ff. de exerci. l. j. ¶ Tertiũ. Qui occidit aut mutilat, aliter quidem euadere nõ potens, ſed ad hoc ex illicito opere deductus: puta q̃a noctu depreẽnſus eſt cũ muliere, vel iuit ad iniuſtũ bellũ, & huiuſmodi: videtur irregularis per regulas ſupradictas, quia dabat operã rei illicitæ, & cõſequenter imputatur illi homicidiũ ſequens. Et hoc tenere videtur Aſten. lib. 1. tit. xxv. quã opinionẽ credo veram: vbi iſte licitè impugnaretur, & cõſequenter illicitè ſe defenderet, vt quia capitur iuſtè à miniſtris iuſtitiæ pro maleficio: ſed falſam, vbi impugnaretur illicitè: & cõſequenter licitè ſe defenderet: quia iura excipiẽtia ab irregularitate homicidij voluntarij ſe defendẽtem, de licita defenſione intelligenda ſunt: q̃a vbicunque in homicidio effectuali eſt peccatũ. eſt & irregularitas, & non econuerſo: vnde vbi eſt illicita defenſio, ibi eſt irregularitas. ¶ Quartum. Quantũ ad eum qui dormiens occidit, Bar. in l. pœnas. ff. de parricidiis, diſtinguit: quia ſi hoc ſciebat ſibi euenire, debuit præuidere vt iaceret ſolus, vel nemo eſſet in camera, aliter eſt in culpa, & propter culpam tenetur: ſicut putator arboris, qui non

non admonuit tranſeuntes. ff. ad l. Aquil. l. ſi putator. Si verò hoc non ſciebat ſibi euenire, parcitur illi: quia dormiens æquiparatur furioſo, vt l. j. §. j. de acquir. poſ. furioſus autem non tenetur: ergo & c. hæc Bart. & ſic, ſecundùm eũ, nõ eſt irregularis. Et ſi ideo ſic in nocte ſomniauit, quia in die ſic cogitauit, diſtinguunt quidã à ſimili: q̃a aut ſine culpa ſua fuit laceſſitus, & tũc nõ tenetur, cũ ſit vitiũ naturæ: aliàs ſecus d. l. pœnas. ¶ Quintum. Ebrius ſi occidat vel mutilet ſecundùm Mattli. Zen. & Card. in d. cle. eſt irregularis: quia ſi
7 Papa voluiſſet eũ excipere, hoc expreſſiſſet. ¶ Quintò * q̃ritur, quid tradiderint iura ſpecialiter de prælatis & clericis quantũ ad cõtrahendã irregularitatem? Et dico multa. ¶ Primum. Epiſcopus vel alius prelatus habens iuriſdictionem temporalem debet conſtituere iudicẽ ſecularem qui audiat cauſas præcipuè ſanguinis, cui præcipere poteſt vt vnicuique iuſtitiã faciat: & ei interroganti quid agendũ in tali caſu, qui ſcilicet meretur cauſam ſanguinis, reſpondere poteſt, q̃ peritos cõſulat, & caueat ne propter ſuã reſponſionem directam vel indirectã ille intelligat, q̃ eũ debeat ſanguine punire, ſecundùm Ray. quia ſi ex tali reſpõſione reus occideretur vel mutilaretur, eſſet irregularis. Poteſt etiã talis prælatus delegare alicui etiã ſpecialiter ſuper aliquo maleficio, puta homicidio, in ſua iuriſdictione cõmiſſo, vt inquiſita veritate iuſtitiã exequatur, & ſi ille exequatur vt occidat, non propterea ille prælatus eſt irregularis, extrà ne cler. vel mon. epiſcopus, lib. 6. ¶ Secundũ. Prælatis eccleſiaſticis licitũ eſt, ob defenſionẽ rerũ eccleſiæ vel fidei inuocare cõtra violantes brachiũ ſeculare, & hortari tales, nõ quidẽ vt occidãt, mutilent, aut vulnerẽt, quia hoc eſſet directè ad homicidium prouocare, ſed vt eccleſiã vel patriã liberent, & terrã ab infidelibus occupatã reducant ad Chriſtũ regẽ, ſuper quo eccleſia magnas facit remiſſiones: & ſi hinc inde aliqui occidãtur, nõ imputatur prælato, ſed peccaret, niſi cõtra tales ſe opponeret. xxiij. q. v. de occidendis. ij. q. viij. igitur, & c. ſcire, & c. omni, & c. hortatu, & c. vt pridẽ. Pertinet etiã ad clericos diſponere & inducere aliũ ad bellandum legitima bella, & intereſſe bello, licèt manu propria bellare nõ debeat, & iuſtè pugnantibus ſpiritualiter ſubuenire ſuis exhortationibus & abſolutionibus, ſm S. Thom. ij. ij. q. xl. ¶ Tertium. Prælati & alij, qui interſunt vindictæ ſanguinis, ſecundùm Aſten. non ſunt irregulares, niſi ad hoc dederint conſilium, auxilium, vel fauorem, vel niſi interſint tanquã præſtantes authoritatem, vt patet in c. ex literis, de exceſ. prælat. vbi tamen Pan. tenet, q̃ ſunt irregulares illi, qui habẽt iuriſdictionem ibi exhibendo præſentiam ſuam: quia opem videntur præſtare. diſt. 50. ſi quis viduam: non autem alij prælati, licèt grauiter peccent facientes contra c. ſententiã. ne cler. vel mon. Sed dico, quòd nec illi nec iſti ſunt irregulares ex hoc ipſo, q̃ ſunt præſentes, ſed ſi ex præſentia faueant, nec peccant, niſi adſint ex cauſa iniuſta, puta curioſitate: ſecus ſi ex pietate aſſociando occidendũ vel mutilandũ ne deſperet. ¶ Quartũ. Clericus reſpondẽs iudici, quòd pro tali crimine debetur pœna mortis, ſecundùm Pan. in d. c. ex literis poſt Hoſt. eſt irregularis, ſi crimen imminet puniendũ de præſenti, & ex ſuo conſilio generali vel ſpeciali ſequatur homicidiũ. diſt. 50. ſi quis viduam: nõ autem ſi ex ſua reſponſione homicidium non ſequatur, vt quia iudex erat diſpoſitus omnino occidere, & iſte interrogatus fuit à quodam alio, & huiuſmodi, ſimiliter nec quando crimen non imminet puniendum de præſenti, quamuis reſpondeat, quòd meretur mortem, & ſic intellige gloſ. in d. c. ex literis. ¶ Quintum. Prælati & alij iudices non liberantes ab iniuſta morte cùm poſſunt, aut non paſcentes fame moriturum, ſecundùm Veruec. licèt peſſimè faciãt, nõ ſunt irregulares, q̃a lex promotionis factũ requirit. xv. q. j. ſi quis nõ iratus: ſed tũ aliis melius videtur, q̃ ſint irregulares, qũ eis de iniuſta occiſione cõſtat ſi effectus ſequatur. arg. de homic. Petr. & de ſimon. Matth. quia in iſto caſu nõ ſolùm eſt omiſſio, ſed etiã commiſſio, ſicut & ĩ dictis iuribus paret: pro quo facit quod not. Aſten. lib. 6. tit. xiiij. quòd tales non ſunt immunes à culpa homicidij, allegans c. ſicut dignũ. §. illi autem, de homic. arg. diſt. lxxxvj. facientis, & xxiij. q. iij. nõ inferenda, & c. qui poteſt. Imò licet ſolus iudex ad hoc ex præcepto teneatur. xxiij. q. v. qui malos. & q. iiij. fortè, conſilium tamen ſanum eſt, ſm Gofr. & Hoſt. quòd etiã priuatus hoc faciat, ſi hoc ſine ſuo periculo põt, propter iura præmiſſa. ¶ Sextum. Clericus tradens latronẽ iudici ſeculari cũ proteſtatione, q̃ ſanguinis vindictam nõ intendit, ſed tantum rehabere ſua, nõ eſt irregularis, ſi ille iuſtitia exigente, imò etiã contra iuſtitiã, ſecundùm gl. occidatur, extrà eod. prælatis, lib. 6. nec obeſt ſi clericus ad cõuincendũ latronẽ ſigna dediſſet, cum licitè eũ tradat conuictum aut conuincendũ. Sed tũ prædicta limita primò ſi expreſsè ꝓteſtetur, vt ſ. ſecũdò, ſi mortẽ nõ intẽdebat, tertiò, ſecundùm aliquos, maximè Arch. ſi aliter habere nõ poterat. Vnde ſi ſua intentio erat maculata, irregularis eſt, ſi occiſio vel mutilatio ſubſequatur. Similiter ſi peracta occiſione lætetur, & habeat ratum, ſm Hoſt. vt recitat Aſten. vbi ſ. ratihabitio retrotrahitur, & mandato æquiparatur, quæ in maleficiis generaliter attenditur, quod Aſten. limitat ſi gaudeat de morte pſonæ, ſecus ſi de punitione maleficij cõpatiendo pſonæ. ¶ Septimum. Si clericus ſcribat q̃ aliquis capiatur, & ex captione ſequit mors, aut mutilatio ipſo ignorãte factũ & cauſam, ſm Hoſti. videtur irregularis, q̃a ſuſpicari debuit ſic poſſe euenire, qd nõ eſt dubiũ ſi ſcribẽdo fuit in culpa, vel ſine diligentia. ¶ Octauum. Clerici cũ aliis trahentes ad manganellos, vũ aliquis ſcitur aut probabiliter creditur occiſus, dicit Veruec. quòd melius eſt tenere certũ, vt ſint irregulares, & hoc vẽ tutius etiam in bello iuſto: licèt alij dicant, q̃ licet eis turrim aut muros impetere machinis, & ſuffodere, licet non perſonaliter pugnare, & ſi inde præter eorũ intentionẽ eueniat homicidium illis non imputari. ¶ Nonum. Clericus benedicens aquam feruentẽ, vel ferrũ candẽs, vel pugiles, irregularis eſt, ſecundùm Ray. ſi mors ſequatur, quod Rodo. dicit tutiùs tenere. ¶ Decimum. Prælati, qui ſubditos quantumcunque grauiter delinquẽtes incarcerãt cum tãta afflictione, q̃ paucis diebus moriantur, ſunt irregulares, ſm Ioan. de Lign. in cle. j. de pœn. & remiſ. Vnde dicit, q̃ carcer nõ debet eſſe nimis crudelis, nec eorũ vita tantũ attenuanda, q̃ paucis diebus veriſimiliter moriantur, ſed debent pane & aqua ſuſtentari, ſicut vult c. nouimus, de verb. ſign. & ſequit Pan. in c. cùm non ab homine, de iudic. Vide etiam §. ſeq.
8 partic. iiij. ¶ Sextò * quærit, quid iuris de occiſione & mutilatione, quæ fiunt in bello? Et dico multa. ¶ Primum. Exiſtens in bello iniuſto vbi occiditur aliquis ab aliquo licet ipſe nõ occidat, eſt irregularis ipſe, & quicunq; eſt ex parte iniuriantiũ, ſi illuc iuit vt bellantibus præſtaret auxiliũ, conſilium, vel fauorem, & multo magis vt aduerſarios læderet, ſecundùm Hoſti. & Innoc. in c. petitio. de homicid. Secus ſi cauſa pacificandi, vel alia cauſa iuſta iuit argum. à contrario ſenſu in c. quantùm. diſt. 50. & c. preſbyterum. de homic. tamen ſecundùm Ray. Rod. & Gul. cum prædictis poterit per epiſcopũ diſpenſari. ¶ Secundum. Exiſtentes in bello iuſto ex parte defendentium, ſunt omnes irregulares ſi occidunt, niſi in caſu quo aliter euadere nõ poſ-

sunt,alij verò q nec occidũt,nec mutilãt,non sunt irregulares, licet ibi multi occidãtur.Et si percutiant aliquos,qui deinde occidantur ab aliis, dicit Arch.q secundùm Inno. & Host.non sunt irregulares, dũmodo nõ prouocauerint eos.extrà, eo.significasti.el 2.& hoc secundũ Inn.nisi percusserint animò occidẽdi, de quo videt casus in d.c.significasti.qui essent irregulares,etiam si non percussissent lethaliter.Imò licet clericis alios hortari ad bellũ, si sit contra rempublicã aut ecclesiã vel catholicã fidem,non tñ arma sumere,vt suprà bellũ.3.§.ij.Vnde Pan.in c.vlti.& pen. de cle.percusso.refert & sequitur Host.tenentem , q clericus præstans opẽ oppressis vel obsessis iniustè, & adiuuãs eos qui repellunt iniuriã proiiciendo lapides & huiusmodi,dũmodo ipse neminẽ occiderit,non est irregularis.Sed ista intellige qñ quis certus est se nec occidisse nec mutilasse.¶ Tertium.Secundùm Ray.omnes existentes in pugna.in qua aliq sunt occisi vel mutilati, sed nescit à qbus, censentur irregulares & qui sunt ex parte iniuriantium, & qui ex parte iniuriam recipientium si illi erant clerici,& si illicitè mouerunt arma di.lj.si quis post. Sed Arch.23.q. vlti.c.vlti. dicit hoc dictum Ray. ab aliquibus intelligi qñ clerici erant in culpa:quia si defenderent se vel socios necessariò,licèt aliqs à defendentibus sit occisus ex alia pte, reliqui,qui nec interfecissent, nec interfectores iuuassent, nõ sunt irregulares,licèt habuerint occidẽdi voluntatem: quia lex promotionis factũ requirit. Sed melius est vt dictum Rayn.indistinctè capiatur, qñ quis scit se non occidisse vel mutilasse : quia in dubiis debemus tenere tutiorem.de spon.iuuenis. & de hoc in simili infrà.§.seq part.3. ¶Quartum clericus in bello fauorem præstans suis partibus confortãdo quò securius pugnent.aut incutiendo hostibus terrorem,est irregularis, secundùm Inno si bellum est iniustum & mors inde sequatur:secus si est iustũ.Item secus si iuit ad bellum iniustũ causa pacificandi,vel ex alia iusta causa,modò absit dolus & lata negligẽtia secundùm eũdẽ Inn.& Host.si verò iuit ad iniustũ bellũ ex iusta causa, & ad sui defensionẽ cogatur occidere vel mutilare, dic vt.s̃.§.iiij.par.iij. ¶ Quintum. Quantũ ad clericum ministrantem arma pugnantibus,quorũ nomine veniũt etiam fustes & lapides.ff.de verb.sig.l.armorum.Quidam distinguunt inter ballistam,& alia quasi ipsa nũquam licitè cõcedatur in bello:quia ꝓhibetur ars sagittãdi, extrà, de sagi.art.sed tñ non distinguendũ : quia gl.ibi quam sequitur Pan.restringit text.quando bellum iniustum est, vt patuit s̃.Ars.§.iij.Clericus ergo ministrans ballistam,ensem,lanceam, & generaliter arma pugnãtibus, est irregularis aliquo occiso vel mutilato ab illis, si bellum sit iniustũ,secũdum omnes, etiam si ad defensionem ministrasset argu.d. c.ad audientiam. & c. Ioannes.& c. sicut dignum. & c.fin. eo.ti.Si verò bellum sit iustum , secundùm Host.& Inn.in s.sententiam.ne clerr.vel mon. & Direct.lib.iij. non est irregularis cõcurrẽtibus duobus,primò,q non ministret vt occidãt,sed vt se & sua defendãt,secũdò q credat illũ, cui ministrat, nõ velle aliquẽ occidere, sed & se & sua defendere.Sed secundũ eundẽ Host.tutius est dicere , q sit irregularis,& sic tenet Verue.& Arch Vnde indistinctè dicendũ est,talẽ esse irregularẽ in bello iusto & iniusto,qa non licet clerico ministẽtiũ immediatũ in mortẽ alicuius præbere.de pœn.quod in dubiis.¶ Sextum cõplectens multa. Quomodo & quando bellatores maximè clerici efficiãtur irregulares.Io.Cal.in add.ad dicta Io.And.Inn.vt recitat & sequitur Arch sic distinguit:Clericus aut vtitur armis incontinẽti vim vi repellẽdo cũ moderamine inculpatæ tutelæ,& sic occidendo vel mutilando ad sui defensionẽ, nõ est irregularis,aut vtitur aliter, & tũc aut vtitur de licentia Papæ,aut ꝓprio motu.Si de licẽtia Papæ, in bello iusto vti potest armis offensiuis,& si occidat aut mutilet,non est irregularis : quia dando huiusmodi licentiã vt abstulisse ab eo incursionẽ irregularitatis:quod quidã dicũt verũ solùm qñ Papa hoc exprimeret, alij verò etiã sine expressione. Si verò vtitur motu proprio, aut in bello iniusto,aut iusto. Si in bello iniusto,planũ est, q non est sibi licitũ,siue præstet fauorẽ suis,siue vt timorẽ incutiat aduersariis , & si ibi aliqui sunt occisi vel mutilati , irregularis est. xxiij.q.viij.c.j. & ij. Si verò in bello iusto, puta pro defensione patriæ vel aliorũ,potest interesse cũ armis defensiuis, & poterit hortari,non tñ debet pugnare.xiij.q.ix.vt pridem,sed cum armis offensiuis nõ debet ibi esse,nisi ea intentione vt defendat,non vt pugnet.xxiij.q viij. clericis,& si in tali bello est aliquis occisus vel mutilatus ab ipso clerico , est irregularis,secus aũt si ipse neminem occiderit vel mutilauerit, licet quis ab aliis occisus sit aut mutilatus, ad cautelã tamen hoc casu pœnitẽtia illi potest imponi:& sic intelligitur,extrà de cler.percu.præsentium. Si verò in tali bello clericus aliquẽ vulnerauit,sed non occidit,aut mutilauit,distinguẽ, aut talis vulneratus occisus fuit postea ab aliis, & tũc subdistinguẽ:qa aut clericus, q vulnerauit, habuit animũ occidendi,& sic est irregularis.eo.tit.significasti.Si verò non habuit animũ occidẽdi,etiã subdistinguẽ:qa si vulnus eius distingui potest ab aliis vulneribus,& nõ est mortale,non est irregularis,vt eod.tit.significasti. Aut non põt discerni, & tunc pp dubium irregularis iudicatur,vt in eodẽ versu, quod si discerni. Res aũt suas non videtur licitũ armis defendere cũ aliorũ offensione eod.tit.suscepimus. Hæc oĩa Io.Cal.licèt aliqualiter sint breuiata. Notandum tñ primò, quòd circa rerum defensionem dictum est s̃.Bellũ ij. Notandum * secundò, q ex hoc, q Papa dat clericis licentiã vt intersint bello,videtur licere eis vti armis,nisi ad se defendendum, non autẽ ad occidendum,aggrediendo etiam Paganum,secundùm Archid.¶ Septimò * quæritur,qui casus adhuc vltra prædicta remaneãt de irregularitate dubij? Et dico multa. ¶ Primum. Irregularis censetur, qui alium lethaliter percussit,licet ab aliis fuerit indistinctus:& idem si non apparet an lethaliter sit ẽt percussus ab aliis,obiit,& non apparet ex cuius vulnere,&idẽ si percussit non lethaliter, & animum habuit occidendi , & aliorum vulneribus percussus expirauit.Pan.in summa.eo.tit. significasti. el ij. Et similiter est irregularis,secũdùm Laur. qui vulnus alicui intulit non lethale, & ille propter imperitiã medici vel defectum custodiæ moritur,extrà eod.Petr.Et similiter secũdùm eum , si vulnerato ad mortẽ ex nouo ictu mortẽ quis accelerat. ¶ Secundum. Si clericus asportantem res eccl̃æ percusserit non lethaliter, apparet tamen, q ille ex percussione illa fugere non potuit, vnde occisus fuit à parochianis,secundùm Host.tenetur,quia præstitit causam homicidio ad hoc.eo.tit.de cætero. q ita cõiter transeunt Docto. in d.c.significasti. Sed Pan.dubitat,quia clericus dabat operam rei licitæ, scilicet percussioni nõ lethali ꝓ defensione rerum:& soluit, q tenet quò ad cessationem à diuinis, sed nõ quò ad pœnã:& hoc sequitur Sum.Ros.& malè,qa contra seipsam alibi, cùm dicat, q homicidium casuale nõ inducit irregularitatẽ,nisi quis teneatur de homicidio. Vnde dico, q tenetur si verisimiliter debuit præuidere, q occideretur ab aliis,si ipse illũ à fuga impediret,aliàs nõ.¶ Tertium.Multis percutientibus vnũ,& occidẽtibus, si vulnera singulorũ ad mortem non sufficiunt,sed omniũ simul, oẽs tenentur

tenentur de occiso, secundùm Inn.in d.c.significasti.& facit.xxiij.q.j.c.vlt.& idẽ sequit Bar.in l.fi.ff.de sica.¶ Quartum.Qui ciamat latrones, latrones, siue aliud agit,per qd potuit intelligere, q inde sequi poterat homicidium, s̃m Inn.irregularis est,si sequatur effectus,nisi faceret propter timorem suæ personæ , & idem Host.addens, quòd secus esset,si pro rebus solis clamaret.¶ Quintum.Qui ducentibus latronem consuluit vt claudant os, irregularis est, secundùm Veruec. si mors sequatur, quia dedit consilium. quod verum est , si alias mors fuisset impedita,non aliter. ¶ Sextũ.Interrogatus ab aliquo,vel aliquibus an talem viderit indicãs, vel si nõ põt ire nisi p duas vias, dicẽs ꝑ istã non iuit, irregularis est,si illi insequentes occidunt, & ipse debuit scire q quærebatur ad mortẽ:secus si probabiliter credidit cũ ꝓpter aliã cãm quæri : secundùm Rod.& Gul. Dur. ¶ Septimũ. Clericus cũ socio latronẽ se inuadentem capiẽs & ligans irregularis est,si deinde clerico inscio occiditur à socio ne fugiat:secundùm gl.in c. suscepimus.de hom.quia fines licitæ defensionis excessit.¶ Octauum.Vadẽs spatiatũ sup equo, q ex petulãtia fractis habenis puerũ occidit,non est irregularis, quia nec volũtariè occidit nec à casu dando operã illicitæ rei.arg.c.dilectus.de hom. vbi tñ dicit Ber. q est irregularis si f ænum de facili frãgi potuit,ar.c.significasti.el j.eod.tit.vel si propter eius imperitiã vel impotentiam equus lasciuit Inst.ad l.Aquil.§.impetu quoq;,vel si quæ debuit præuidere vel facere,& non præuidit nec fecit.d.§.impetu quoq;.¶ Nonũ.Princeps statuẽs legẽ,cuius authoritate hoĩes occidũtur, non est irregularis,quia in certã personam non animaduertit, vt not. Arch.xxiij.q.v.officia.¶ Decimũ.Zelo fidei ad cremandum hæreticos ligna portantes,irregulares sunt,& à solo Papa dispẽsandi,secũdùm Veruec.si materia illa ad mortem cooperata est.Si verò nihil cooperata est,puta quia iam erãt mortui antequàm fuerit accensa, non sunt irregulares,vel saltem eꝗ põt cũ eis dispẽsare.Si verò dubitatur,sic ministrare nõ debent sine Papæ dispensatione,nec promoueri. dis.50.hi qui. de hom.ad audientiã. de temp.ord.ad aures. ¶ Vndecimũ.Qui intendebat aliquẽ occidere,sed eũ occisum inueniens amputat illi caput, s̃m Arch.xv.q.j.si quis. quamuis possit irregularis videri, quia lex ꝓmotionis factũ requirit,vt in d.c.si quis.& ꝓpter intentionem cũ opa subsecutã.de big.nup.qd etiã tenet Io. in gl.de pœn.dist.j. periculosè,tñ s̃m cõiter doct.nõ est irregularis,qa homo mortuus non est homo.¶ Duodecimum.Secundùm Lau. vt allegat Zab.in cle.vnica.de hom. qui hoĩes tradunt in carcerem ita arctũ & asperũ , q incarcerati non viuunt vltra sex vel octo menses, sunt homicidæ, & irregulares, quia hæc pœna est magis afflictiua quàm si ponerentur in patibulo.qd est cõtra prælatos detrudentes clericos in gabiam , vbi verisimile est eos intra paucos dies morituros.

11 ¶ Octauó*quæritur,qũo cum irregularibus ex homicidio dispensetur ? Et dico multa.¶ Primum.Hæc irregularitas quomodocũque & qñcũque ante baptismũ contrahatur, deletur ꝑ baptismũ.dist.lj.si quis post baptismũ,secundùm Inn.Gos. & Gul. sed post baptismum dispensatur in ea eo modo quo dicetur, & idem de mutilatione, secũdùm Arc. Potest tamen episcopus dispẽsare cum eo qui se abscidit, putãs obsequiũ se præstare Deo,vt vtatur ordine prius suscepto absque altaris ministerio.i.non vt minister ad altare,sed in aliis, vt in c.significauit.de corp.vitia.& ibi gl. ¶ Secundùm.Licèt gl.in c.sicut dignum.eod.tit.sentiat, q cum homicida voluntario Papa dispensare non possit , vt imponit illi Sum.Ang. post Pau.tñ cõiter doct.tenent , q põt,sed nõ eo inferiori:imò dicit Pan.in c.ego.de iureiu.q clerici de licentia Papæ possunt vti armis etiam offensiuis: quia hoc est prohibitum solùm iure positiuo.Iure autem quæ videntur in contrarium , secundùm Pan.in d.c.sicut dignum.referenda sunt ad difficultatẽ dispensationis,non ad impossibilitatem, & idem dici potest de illa gl.quæ dicit,q Papa nunquam dispensat.¶ Tertium.Cum tali nunquam dispensatur in ordine, vel officio sacerdotij.dist.50. miror.& etiam si sit occultus,ministrare in ordine suo nõ põt, de temp.ord.c.vlt. poterit tamen cum tali dispensari in beneficio.de cleric.pu.in duel.c.j.¶ Quartum.Si homicida voluntarius sit omnino occultus, & egit pœnitentiã, nõ indiget dispensatione,s̃m Vin.quia ecclesiæ nõ est obnoxius cũ peccatum sit occultum.xxij.q.v.Christiana.nec Deo,quia illi per pœnitentiam satisfecit, vnde sine dispẽsatione celebrari põt , & ordinibus vti.quod Lau.& Ioan. verum dicunt de dispensatione Papali , modò interueniat epãlis,sed Pan.in c.ex literarum.de temp.ord.dicit, q non indiget dispensatione,prout occultũ distinguitur cõtra ꝓbabile, si respiciamus legẽ ꝓmotionis publicã:secus si respiciamus ad legẽ cõsciẽtiæ informatã lege positiua,quod de dispensatione epãli, non de Papali intelligẽ,secundùm Sum.Ang.contra Ros.vt s̃.Dispensatio.§.vij.Et ad d.c.vltimũ,quod videtur cõtrarium,dico,q loquitur de dispensatione epi ,quæ est necessaria : vt tenet Laud.& Ioan.& sequitur Arch.dist.50.de his,&tenere videtur etiam Pan.ne quis in ꝓpria causa se iudicẽ cõstituat, existimãdo occultum quod fortè nõ est occultum.Sed tu dic, q ille est obnoxius ecclesiæ ꝓpter infidelitatẽ , & indecẽtiã relictã ex sanguinis volũtaria effusione,non quia ecclesia iudicet de occultis peccatoribus, sed quia occultos pctõres põt inhabilitare ad matrimoniũ vel ordines & hmõi : ideò dico,q homicida occultissimus ꝓmoueri nõ potest.de temp.ord. c.p.fi.& in c.inquisitionis.de accus.glo.& cõiter doct.in c. ex tenore.de temp.or.& solus Papa potest cum eo dispensare.dist.50.miror.de re iud.c.j.ad fin.¶ Quintum.Quantùm ad homicidã casualẽ existẽtem in culpa, s̃m Pan.in c. cõtinebatur.eo.tit.eꝗ dispensare potest iure suo in minoribus solùm, vt in c.ad audientiam.eod.tit.archiepiscopus verò non iure suo,sed vt cõmissarius Papæ in subdiaconatu tantùm, in diaconatu verò vel presbyteratu solus Papa dispensat,vt in d.c.continebatur. ¶ Sextum.Episcopus secundùm Host. dispensare potest cum homicida circa beneficium simplex,non autem circa curatũ,sed Papa solus. arg.c.fin.de fil.presby.not.Pan.in cap.fin.de cle.pu.in duel.

12 ¶ Nonò*quæritur , vtrũ præter irregularitatẽ sint aliæ pœnæ homicidij ? Et dico multa.¶ Primũ.Iure ciuili,qd gladio materiali vtitur , homicida punitur pœna mortis, seu capitis,sed si sit patricidia:vt filius occidens patrẽ,&econtra,non punitur decapitatione, vt alij : sed s̃m Pan.in c.j. de his qui fil.ꝓp.oc.& Host.cõuictus,vel cõfessus in iudicio virgis sanguineis cæsus in sacco de corio cum cane,simia,vipera,& gallo gallinaceo, missus in mare,vel fluuiũ iactatur, vel si mare aut fluuius distent,in insulã deportatus, traditur bestiis deuorãdus.C.de his qui pa.vel fil.ꝓp. oc.l.j.¶ Secundũ.Iure verò canonico quantũ ad forũ contentiosum clericus in homicidio.s̃.volũtario deponitur,& sine alia incorrigibilitate traditur curiæ seculari, iuxta dicta s̃.Degrad.§.2.Si verò sit casuale sine culpa : nulla imponitur pœna necessario:si verò sit cũ culpa graui, imponitur pœna quinq;,vel septẽ annorũ, s̃m Host.& glo.ext.de his qui fi.oc.c.1.2.& 3.ar.dis.50.si qua.& de pœn.& re.quæsitũ. Si aũt sit cum culpa leui, pœnitẽtia triũ annorũ iniungenda est

da est, de his qui fil.occid.de infantibus in foro verò pœnitētiæ omnis pœna est arbitraria ēt ꝓ parricidio, secundùm Ray.licèt dicat talē inducendū,& non cogendum ad ingressum monasterij, & in omnibus prędictis iniungēda est occulta, si culpa occulta est,& manifesta, si manifesta.

DE HOMINE.

3 *Homo ex anima & corpore constat,quorum altero deficiente homo subsistere nequit. Et an liber homo pignori, vel in deficientium rerum subsidium dari possit. Et quando eius venditio permittatur.*

2 *Homo liber,an obsidatus dari possit.*

1 HOMO*ex anima & corpore cōstituitur:quorū altero deficiente non est hō.de hær.cum ēps.& in c.quadā. de celeb.mis.& in c.sicut.de hom. ¶ Primò verò quæritur vtrū hō liber dari possit ī pignus & in rerū aliarū deficiētium subsidia? Et dico,ꝙ nō.facit.c.lator.de pig.imò recipiēs illū in pignus,debitū pdit:& tantundē de suo dare tenetur detēto vel parētibus eius,vt not.gl.in c.ex rescripto. de iureiu.& C.de act.& ob.auth.omnino.vbi dicitur,quod quadruplū restituat.Vñ dicit Bart.in l.ij.C.de patr.q filios distr.ꝙ illa lex secūda ortū habuit à legibus antiquis, ſm quas pater poterat filios occidere.l. in suis. in fin.ff. de lib. & posth.quę hodie correcta est.Et ideò solùm permittitur vēditio cā paupertatis vel egestatis victus,qa filius sic vēditus pōt se redimere,ipso vl alio pretiū offerēte,vt ī d.l.2.

2 ¶ Secūdò*q̄ritur,vtrū liber hō dari possit in obsidē? Et dico,ꝙ nō de iure,nisi ꝑ Papā & Imperatorē:vt in l.obsides. ff.de test.& l.diuus.ff.de iure fisci. per eū qui superiorē nō recognoscit,vt not.Bart.in l.famā.ff.de pub.iud.& in l.hostes.ff.de cap.in l.j.§.de qua.ff.de postu.De cōsuetudine tū vsurpatum est cōtrariū secūdùm gl.in l.2.C.de patr.qui fil. distr.& sic de facto seruatur,vt etiā ciuitas superiorē recognoscēs det obsides,& alij similes:& habet consuetudo talis vim legis.l.de quib.ff.de leg.Imò vī licere de iure communi dari obsides pro pace seruāda,ſm glo.in c.vt pridē. xxiij.q.viij.sed nō ꝓ pecunia.vt in d.c.ex rescripto. de iureiu.& in d.l.j. qa liber hō non pōt obligari pro pignore, nec pōt haberi in eo ius pignoris, sed tm ius retentionis.

DE HONESTATE.

1 *Honestas quot modis dicatur.*

2 *Debitum,quod ad iustitiam pertinere dicitur,quotuplex sit.*

3 *Honestas in omnibusne negotijs requiratur.*

4 *Honestum modum seruandum esse,non autem cuiusque immoderatam luxuriam sequendam.*

1 HONESTAS* secundùm mentem S.Tho.2.2.q.clx. dupliciter sumitur.Primò generaliter, vt sit idem ꝙ virtus:quia honestum dicitur quasi honoris status,secundùm Isid.in lib.Etym.Vnde honestum est,quod est honore dignū.& cōsequenter dicit excellentiam, quæ maximè est secundùm virtutē.Et prætereà honestas, secundū Aug. est intelligibilis pulchritudo: & consequenter honestum videtur opponi turpi,quod maximè cōuenit vitio,cui virtus opponitur. Vnde & Tullius in j.de Offic. honestatem diuidit in quatuor virtutes principales.Secundò, sumitur specialiter, vt sit virtus siue decor spūalis, circa materiam temperātiæ.i.cibos & venerea, in quibus est maximè turpitudo.Vnde honestas à Macro.ponitur pars temperantię, cui etiam illa attribuit Ambrosius.Tertiò, vt colligitur ab eodem quarto, dist.v.q.2.art.2.q.j. primum.& 2.2.q.xcix.

2 art.v.vbi* dicit,ꝙ debitum,quod.s.ad iustitiam pertinet, est duplex.s.necessitatis & honestatis. Sumitur specialiter, vt sit virtus aut decor spiritualis circa materiam iustitiæ reddens vnicuique debitum decentiæ, in quo etiam consistit quædam turpitudo,cui honestas opponitur,sicut aliquando est turpe non dare quod ex necessitate quis non tenetur & illud ex honestate & decentia datur, sicut qui mutuum accipit aliquid hoc modo recompensare debet: 2.2.q.lxxviij.art.ij.ad secundum,& vnusquisque ex honestate debet aliquid recompensare illi qui gratiam fecit, vt dicit Philosophus in v. Ethic. Et his duobus modis vlti-

3 mis præcipuè hic est de honestate sermo. ¶ * Quæritur verò an in cunctis negotiis requiratur honestas? Et dico, ꝙ requiritur in matrimoniis.ff. de rit.nup.l.semper in cōiunctionibus,non solùm quòd licèt cōsiderandum est, sed & quod honestum sit.Et in iuramento.xxij.q.v.de forma, vbi dicitur, ꝙ qui domino suo fidelitatem iurat, ista lex semper in memoria debet habere, Incolume, tutum, honestum, vtile, facile, possibile, quorum expositionem ibi vide si vis.Et in voto.ext.eod.magnæ.& in 50.dist.4.c.erit autem.Et in omni negotio,quia est vnum præceptū iuris, Instit.de iust.& iure.§.iuris. vbi dicitur, ꝙ iuris præcepta, sunt hæc,honestè viuere, & c.Vnde nec fisco rē quā vendit retractare permittitur propter honestatē.l.vlt. C.ne fiscus rem quam vend.euic.lib.x.Nec actio furti datur vīo cōtra vxorē,nec patri cōtra filiū,vel ecōtrario, ꝓpter honestatem.ff.de fur.l. si quis vxori.in prin.& §.j. C.de fur.l. fin.Propterea dicit text.in l.ex damni infecti.in princ.ff.de

4 dam. inf.ꝙ * honestus modus seruandus est,& nō immoderata cuiusq; luxuria sequēda, & in l.filius qui.de cōdit. instit.dicitur, ꝙ quæ facta lædūt pietatē,æstimamus verecundiā nostrā & vt generaliter dixerim, quæ cōtra bonos mores fiunt, nec nos facere posse credendum est.hæc ibi.

DE HONORE, ET HONORATIONE.

1 *Honoris diffinitio.*

2 *Honor qui debeatur, & quotupliciter quis honorari possit.*

3 *Honorare diuitem ob diuitias num acceptionis personarum peccatū sit. Et secundū hoc dupliciter considerandum esse honorem.*

4 *Diuitē pauperi præferre illū amplius honorādo,an in his quæ fidei sunt, semper sit peccatū. Et ibidē facilius dispēsari in gradibus prohibitis circa excellentioris cōditionis ac fortunæ personas.*

5 *Honor num licitè appeti possit. Et quot in honore considerandæ sint. Et in hoc appetendo, quotupliciter contingat peccare. Et sub hæc quòd honor virtutis præmium sit.*

6 *Honoris appetitus malus, siue inordinatus, an semper mortale peccatum sit,an nunquam,an verò aliquando.*

7 *Honor oblatus an sit suscipiendus. Et an quærenti dandus sit.*

8 *Doctor honoris consequendi causa docens,an mortaliter peccet.*

1 HONOR* est testimonium excellētiæ,quæ est in homine,sed maximè ſm virtutem, secundùm S.Tho.ij. ij.q.lxiij. & est inter bona exteriora maximum.ij.ij.q.ciiij. vnde potentatus & diuitiæ propter honores desiderabilia sunt.iiij. Eth. & vtilitati præfertur. arg. in l. Iulianus.ff. si quis omis.cau.test.& est præmium virtutis non sufficiens, sed vt possibile homini, secundū S.Th.ij.ij.q.ciij.ar.j ij.&

2 iiij.Eth.vel ix.¶ Primò * verò quæritur, cui debeatur honor? Et dico,propriè debetur solùm virtuti.iiij.Eth.Excellentia autem bonorum exteriorū debetur secundùm ęstimationem vulgi.ij.ij. q clxxxvj. Et licèt sola virtus per se honoretur,tm nō virtuosi sine pctō honorari possunt:quia vt colligitur.ij.ij.q.lxiij.dupliciter aliquis potest honorari. Primò propter virtutē propriā,vt virtuosi, & secūdò prōpter virtutē alterius,sicut principes, & prælati honorātur, etiam si sint mali, quia repræsentant & gerunt personam Dei virtuosi,& cōitatis,cui prēficiuntur,& similiter parentes ac domini propter participationem diuinæ conditionis,quia Deus est omnium pater &dominus,& senes,quia

sunt signum virtutis,& similiter diuites, non propter diuitias,quia esset acceptio personarū, sed quia gradū eminen-

3 tiorem in cōmunitate obtinent. ¶ Secundò * quæritur,vtrū honorare diuitem propter diuitias sit peccatū acceptionis personarū? Et distinguit S.Th.in x.quoli.dicens,ꝙ duplex est honor. Vnus scilicet q debetur alicui ratione sui ipsius propter propriā virtutē, sicut cōmendatio,imitatio, & huiusmodi, & ad hūc diuitiæ nihil faciūt, vnde & si alicui pp diuitias exhibeatur,erit acceptio personarū:vnde apud antiquos Romanos,secundùm Valer. honores debiti virtuti, vt triumphi, & huiusmodi,nulla poterant pecunia redimi. ¶ Alius est honor,qui debetur alicui, ſm statum,quem habet in Republica,sic enim Respublica honoratur in persona,propter qd Reges & Principes, & huiusmodi honorantur,secundū illud 1.Petr.4. Regem honorificatē: & sic diuites honorare, illis duntaxat honoribus, qui ad exteriorē conuictū pertinent,licitum est: quia in Republica terrena statum obtinent altiorem.Sed in his quæ pertinent ad fidē Christi,peccatū esset diuitē pauperibus præferre, sicut sunt sacramentorū ministrationes.hæc ex illo. Qui intendit,ꝙ diuites licitè honoramus propter virtutē cōmunitatis, seu membra communitatis,quam in eis honoramus. ¶ Tertiò

4 * quęritur, vtrū in his quæ sunt fidei, sit semp peccatū præferre diuitē pauperi magis illū honorādo? Et dico,ꝙ causa propter quā in huiusmodi vnus præfertur alteri,potest esse duplex, vna scilicet faciens aliquid ad huiusmodi exhibitionem,vt deuotio, necessitas, honor Dei & dispositio, & huiusmodi, & alia quæ nihil facit ad hoc, licèt aliàs faciat ad honorem in genere,vt diuitiæ. Igitur si prima in diuite sit maior vel æqualis,licitè præfertur diues: qa cæteris paribus adhuc diues habet vnā causam quæ facit ad honorē in genere, quam non habet pauper,vt sunt diuitiæ,si verò prima sit maior in paupere, peccatum esset diuitē præferre, quia respicitur ad personā, non ad cām. Vnde dicit Arch. ꝙ prēferre in prædictis diuitem,quia magis indiget,vel qa maior sequitur fructus,vel quia non ita patienter expectat vt pauper, nō pertinet ad acceptionē personarū. Hinc est, ꝙ ſm S.Th.facilius dispensatur in gradibus prohibitis circa psonas excellentes:quia fit propter fœdus pacis firmandum, quod magis est necessariū cōmuni vtilitati circa ex-

5 cellentes personas q̄ circa alias. ¶ Quartò * quæritur,vtrū honor possit licitè appeti? Et dicit S. Tho.ij.ij.q.cxxxj. ꝙ honor est testimoniū excellentiæ,in qua duo cōsiderantur: primò,ꝙ eam nō habet homo à se, sed est quoddam diuinum in eo.secundò, ꝙ eam habet à Deo,vt inde aliis prosit,vnde in tantū debet homini placere testimoniū suæ excellentiæ,id est,honor,inquantum inde paratus via vt aliis prosit. Igitur quantū ab eo ibi, & alibi colligitur, licitè appetitur honor, vt dictū est ī.Dignitas.§.j.si appetatur ſm proprias vires,& ad debitū finem. Sed tamen in hoc appetitu tripliciter contingit esse peccatum. Primò si appetatur de excellentia quæ nō habetur,qd est appetere supra suam proportionem aut vires, sicut si malus desideret honorem ac si esset bonus,vel præsidentiā,quæ non debetur nisi virtuoso.Secundò,si appetatur de excellentia habita, sed non referatur in Deū, cupiendo principaliter honorari Deum suæ excellentiæ & virtutis authorē,sed referat in se,cupiendo illū sibi vt quoddā bonum. Nec obstat si dicatur, quòd honor est præmium virtutis,& consequenter absque vitio appeti possit à virtuoso:quia,vt dicit S.Tho.honor non est præmiū virtutis ex parte virtuosi, vt scilicet hoc pro præmio debeat expectare, sed beatitudo, sed est præmium ex parte aliorū, quia aliud maius,quod virtuoso retribuāt, nō habent,nō tamen est sufficiens pręmiū,vt dicitur 4.Ethico. Tertiò, si sic appetitur vt appetitus in eo quiescat, non referendo ad vtilitatem aliorum:hi tm duo modi reducuntur ad vnum,& sic appetitus honoris est malus dupliciter,scilicet si non sit proportionatus,vel si non sit ad aliquē bonū

6 finē,qui est honor Dei,& vtilitas proximi. ¶ Quintò * quęritur, vtrum appetitus honoris malus, siue inordinatus sit peccatū mortale semper,aut nunquā,aut aliquando? Et dico, ꝙ aliquando,non autē semper,nec nunquā, sicut & appetitus ambitiosus, de quo vide j.Superbia.§.vlti. ¶ Sextò

7 * quærit, vtrū oblatus honor sit suscipiendus. Et dicit Sum. Ang.indistinctè quòd non.alleg.j.q.j.non est,in fin.sed ibi est sermo de honore dignitatis ecclesiasticæ circa curam animarū, quam nullus debet acceptare,nisi coactus per superiores vel à Deo per voluntatem populorū, cum nullus sciat ad illam se esse dignū:aliàs autē ridiculum est, ꝙ honorem liceat aliquo casu appetere,& non acceptare. Vnde dico,ꝙ acceptare licet eo modo,quo & appetere. ¶ Septimò quęritur,vtrum quærenti sit dandus? Et dico, ꝙ non, loquendo de ecclesiastico,sed potius auferendus.j.q.vj.sicut his,dandus est verò fugienti.ibid. & viij.q.j.in scripturis,secularem aūt honorem,quia talis licitè aliquo casu ap

8 petitur & quæritur,vt ī.Dignitas.§.iiij.nihil prohibet quarentibus aliquādo dari. ¶ Octauò * quæritur, vtrū doctor docens propter honorē,peccet mortaliter? Et dicit Henr. de Gand.quol.j.q.xxxiiij. ꝙ sic, si principaliter quærit honorem suū,& sic præfert eū diuino:quia vtens aliquo principaliter, ad quod nō est ordinatū, in quo Deum contemnit,peccat mortaliter:sicut aūt patet ex Aug.primo d doct. Christia. tota diuina scriptura ordinatur ad honorem Dei, in quo Deus cōtemnitur, si principaliter ad alterius honorem ordinatur.Et hoc sequitur Sum.Ang.limitans cum legit aliquid principaliter ordinatū ad honorem Dei,vt cum prædicat,& huiusmodi.Secus in legibus,& multis scientiis, quę ad pacem hominū & vtilitatem principaliter ordinantur.Sed ego in casu isto ex doctrina & mente S.Th.distinguo, quia dupliciter aliquid præferē alteri. Primò,ſm æstimationem.s.quia plus æstimat quis vnū q̄ aliud,vt honorē q̄ Deū:& hoc est ponere finem in creatura, quod est mortale.Secundò, ſm actualem cōplacentiā,& hoc nō est mortale, sicut casta sponsa plus habitualiter amās Christum q̄ sponsum, aliqn magis cōplacet actu in amplexu sponsi q̄ Christi: & isto modo dicens pp complacentiā honoris nō peccat mortaliter.Nec valet ratio Henr.quia maior est falsa,alioqui cantās epistolā propter inanem gloriā,in qua finem nō ponit,peccaret mortaliter.Distinctio ēt Sum.Ang. nihil valet,quia vbi præfertur honor ꝓprius diuino primo mō,est ſemp & vbiq; mortale, cū ponat finis in creatura.

DE HORIS CANONICIS, & officio diuino.

1 *Hora prout ad præsens negotium pertinet,quid sit,& quotuplex.*

2 *Horis dicendis quis modus, & quid pro horis dici oporteat. Et quæ sit in his dicendis consuetudo obseruanda.*

3 *Horas dicere, quis ex præcepto teneatur, conclusionibus octo demonstratur.*

4 *Clericus excommunicatus, num horas dicere teneatur.*

5 *Clerici infirmi, an ad horas teneantur.*

6 *Officium beatæ virginis matris, an sit in præcepto. Et quid de mortuorum officio ac litanijs.*

7 *Aue Maria, cùm campanis inuitur, an quis dicere teneatur.*

8 *Obligatus ad horas, num ad antiphonas quoque & responsoria teneatur, an verò audire satis sit.*

9 *Papa num efficere possit,vt hi,de quibus proximè,ad horas se teneant. Et sub hæc hora,quādo ac qua dicendæ sint horæ.num.seq.*

11 *Authoritas scripturæ, Crescite & multiplicamini, an oẽs liget.*
12 *Horæ vbinam, & quomodo dicendæ, & in.seq.*
14 *Conclusiones circa horas debitè, & contra attentionem dicentis quatuor.*
15 *Officium omittentes, vel in totum, aut in partem mutantes, an mortaliter peccent.*
16 *Horas, aut aliquas ex his non dicere deliberans, an mortaliter peccet.*
17 *Officium dicere omittenti quid iniungendum, aut faciendum.*
18 *Scholaris horas dicere obligatus, & eas die vno omittens, cum proposito tamen alia die dicendi, an mortaliter peccet.*

1 HORA * quid sit, dictũ est in Rosa.aur.scilicet dominica in lxx.sed hora canonica est officiũ diuinũ, dicendũ certa hora ex institutione sanctorum canonum: & sunt septem, ſm glo.in cle.j.de celeb.mis.& communiter Doct.scilicet matutinũ, prima, tertia sexta, nona, vesperæ, & cõpletorium, licet Archi.in Rosa.separet matutinum à septem horis, ponẽdo diei artificialis primã horã Laudes. Quarum ratio est, quia sunt institutæ ad laudandũ Deum pro beneficiis, inter quæ maxima sunt beneficiũ creationis, quod septẽ diebus expletũ est, Gen.1.& redemptionẽ per Christi passionẽ, qđ septẽ quodãmodo his horis peractum est, pro quo etiã specialiter dicitur officium crucis, quod qui dicit, habet à Ioã.22.dietim quatuor dies indul-
2 gentiæ. De hoc etiã glo.in c.j.de celeb.mis.¶ * Primò verò quæritur quid debeat dici pro horis? Et dico multa.¶ Primũ. Secundũ Zab.post Lau.si super hoc est cõstituto certa vel cõsuetudo laudabilis, seruanda est.di.12.nouit.quia dicere hoc vel illud, nõ est in præcepto, cũ diuersi diuersa dicãt.de conse.dist 5.in die.¶ Secundum. Quantũ ad clericos aũt seculares mod⁹ dicẽdi ab ecclesia Romana sumẽdus est, vt in d.c.in die, vel metropolitana.dist.12.c.fin.per quod tamẽ, vt idem Lau.dicit, nõ reprobatur ille vsus, quo quidam contẽti sunt tribus psalmis: licèt hoc Romana vl metropolitana ecclesia non seruet.dist.xij.de his.quod de vsu antiquo alicuius ecclesię, nõ de eo quẽ sibi facit priuata persona, idẽ intelligendũ putat.¶ Tertiũ. In regularibus ſm eundem Lau. attendenda est ordinatio regulæ & suorum statutorũ.dist.xij.placuit.ibi, neque monasteriorũ.& hoc nisi essent priuilegiati.¶ Quartum. Dicitur tamen in Dire.lib.j.tit.viij.q̃ ordinatus ad titulũ sui patrimonij dicere põt officiũ quodcunq; voluerit, quia nõ est obligatus ad istã vel illam regulã specialiter: ordinatus verò vel intitulatus ad certã regulã vel ecclesiã, tenetur dicere officiũ ibi cõsuetũ.f.de bene esse.dist.xj.in his.nisi esset super hoc priuilegiatus: vt clerici & religiosi, cõmensales, domestici cardinaliũ & episcoporũ, quibus indulgetur q̃ idẽ dicant officiũ, nec ad aliud teneãtur: vt in cle.dignum.de cele.mis.¶ Quintũ. Præbẽdatus vel beneficiatus in duabus ecclesiis debet officiũ dicere illius, in qua tenetur facere residentiã, & si ad nullius residentiam tenetur, debet se cõformare illi, in qua se reperit, nisi dicat de per se, quia tũc habet locũ dictũ S.T.in quol.q̃ debet dicere officiũ eius, in qua maiorẽ habet dignitatẽ, licèt in alia pinguius habeat beneficiũ, quod intellige de bene esse, cũ modus dicẽdi nõ sit in præcepto, ſm Zab.& cõiter Doct. Et si vtraque sit paris dignitatis, præsens dicet officiũ illius in quo est, absens dicet quodcunq; voluerit.¶ Sextũ. Monachus perfectus ecclesiæ seculari sequitur cõsuetudinẽ ecclesiæ ad q̃ transit, ſm Host.dist.xij.illa.si tamen nõ esset translatus perpetuò, sed ad tempus debet dicere monachale, vt videtur sentire glo. in clem.fin.de celeb.miss. Fratres autem prędicatores possunt & debent esse cõtenti officio ecclesię ad quam decli-
3 nant secundùm eorũ cõstitutiones.¶ Secundò * quæritur, quis teneatur ad horas ex præcepto? Et dico multa.¶ Primum. Secundum S.Th.in vj.quoli.& in iij.dist.xv.clericus tenetur ad horas, si sit beneficiatus vel in sacris: & idẽ Pan. in c.j.de celeb.miss.& Card.in cle.j.eo.tit.& omnes Doct. & adde, q̃ tenetur tertiò qui ad hoc professione aut voto ligatur.¶ Secundum. Quantũ ad beneficiatos hoc probat Vld. qa ideo eis dati sunt reditus, vt vices laicorũ suppleãt in diuino officio, vnde ad illud ex iustitia tenent, & ex statuto ecclesiæ, vt patet dist.xcij.c.fin.vbi dicitur ecclesiæ deputari.f.per beneficiũ, & facit c.cũ ſm, de præb. Et intellige primò etiam si non sint in sacris, ſm Zab.in cle. graui, de celebr.miss.nec se possunt excusare ratione exiguitatis beneficij, si inde nõ percipiant necessaria, sed impu-ent sibi, ex quo se fecerũt ad illud intitulari: & idem Gos.dist.xcj.c. clericus victũ. Intelligo secundò, etiam si beneficiũ sit de patrimonio, ſm Zab. vbi suprà, & hoc si patrimonium factum est beneficium, aliàs non. Intellige etiam tertiò, ſm Petr. de beneficio concernente officiũ spirituale: quia instantia est de habẽte ecclesiasticos reditus pro officio matriculari, qui tñ nõ est clericus & de magistro in Theologia vel Grammatica, qui nõ venit ad chorum.¶ Tertium. Beneficiati existentes in minoribus, licèt ſm Laud possint officiare, seu horas dicere per alium, præcipuè si ex iusta causa sunt absentes, & per idoneũ officient ecclesiam, ſm Pet.& Abb.tamen contrariũ, scilicet q̃ teneantur ad horas tenuit Ioan.And.in c.presbyter.de celeb.mis. dicit Theologos tenere, q̃ cùm istud sit onus personale, per alios solui non põt, & est etiã de mente Inn.& sequitur Pan.in c.ij.de celebr.mis.& est tutius: dici tñ fortè posset primã opinionẽ esse verã, si nullã vtilitatem pro tunc reciperent ex beneficio.¶ Quartum. Secundùm Innoc.& Host.omnis clericus beneficiatus etiã non existẽs in sacris, tenetur oĩbus diebus horas dicere vel audire in ecclesia, nisi iustũ impedimentũ excuset: vnde si præsens sit, & officiũ dicat in camera, debitum non reddit: quia tenetur ecclesiã officiare, nisi sit legitimè occupatus, & tũc dicat vbicunq; sit, equitando, stãdo, vel eundo in viis vel in camera, & tunc ecclesiã faciat per alium officiari: sed intellige, q̃ tenetur ex honestate, & de bene esse dicere in ecclesia, vt j.§.x.¶ Quintum. Quantum ad clericos non beneficiatos, si sunt in sacris, non est dubium eos teneri ad horas, vt paret per d.c.j. & c.dolentes, iunctis glos.& ibi not.& hoc quia secundùm Verue. nullus debet conferre ordinem sacrũ nisi beneficiato, vel habentĩ patrimonium loco beneficij ecclesiastici, de præb. cum secundum, & c.episcopus. Si verò sunt in minoribus, Pano.in d.c.j. dicit esse tutius, q̃ teneatur, ex quo in partẽ dominij sunt assumpti: sed quia hoc nullo iure ꝓbatur, dico, q̃ nõ tenentur, licèt secundũ Petr. teneantur ad aliquid indeterminatũ ex ipsa honestate iuris naturalis.¶ Sextum. Quantùm ad religiosos clericos vel deputatos ad clericãdum, si sunt professi tenẽtur ſm omnes, extrà de voto, licet, & hoc secundũ Petr. quia sunt pars ecclesiastici collegij. i. iam redire non possunt ad seculum, sicut nec existens in sacris. Si verò sunt nouitij, similiter tenentur, ſm Pet. etiã si non sint in sacris: quia sustentantur eleemosynis, & gaudent priuilegio clericali. Sed quia ista sunt contra cõmunem doctrinam, nec aliquo iure cauentur, ideo dico, q̃ tenentur quidẽ ad aliquid indeterminatum, sed nõ ad horas.¶ Septimum. Quantum ad conuersos dicunt Petr. Archid. & August. de Ancho. quòd tenentur ad modum sibi taxatum, licèt non ad horas canonicas, sic quòd omittẽdo peccarent mortaliter, sed hoc nullo iure cauetur, nec hoc præceptum alicubi reperitur,

reperitur, loquendo in ordine prædicatorũ, quæcunq; aũt allegantur ab eis non probant, nisi quòd tenentur benefactoribus recõpẽsare, quod per alias orationes fieri potest, & per seruitium exhibitum clericis recõpensantibus. Vnde dico, q̃ ad suum officiũ tenentur solùm, vt ad gratias, & suffragia mortuorum. Magis aũt sunt in statum periculoso, qñ circa exercitia corporalia sunt notabiliter negligentes, quia in dicto ordine ad hoc recipiuntur: & hac ratione licet eis eleemosynas ordinis in suos vsus conuertere, quia seruiunt seruiẽtibus populo, secũdùm S.T.in opus. contra relig.impugnãtes.¶ Octauũ. Qui recipiunt aliquos prouentus præbendarum cum onere dicendi psalterium, vel aliquid simile, si sunt merè laici, non tenentur ad horas, quia non sunt beneficiati, si verò sunt in minoribus si sumus in casu in quo diuidatur per hoc canonicatus, de quo vide Pan.in c.maioribus.de præben.& ẽ.Beneficium, tertiò.§.iiij.sic tenentur, quia sunt canonici & beneficiati. si verò non diuiditur canonicatus, non tenentur, quia non sunt beneficiati, sed ibi prębenda sumitur largè secundùm quod potest etiam laico competere: vel onus annexũ prębendę. vide etiam de dictis in hoc.§.in Ros.aurea.casu.ix.
4 ¶ Tertiò * quæritur, vtrum clericus excõicatus teneatur ad horas? Et dico, q̃ sic, si est excommunicatus minori per modum, quem habet ẽ.Excommunicatio.iiij.§.iij.particula tertia. Si verò est excommunicatus maiori secundùm Host.tenetur dicere, sed non in ecclesia, vel cum alio, aut quasi in officio suo: sed solus. & quasi p modũ orationis.f. non dicendo, dominus vobiscũ.xj.q.iij.si quis episcopus. & c. seq. quia per excommunicationem non est liberatus à seruitute dicendi eas.xvj.q.j. legi. & idem Gos. & Rayn. & secundùm glo.Ray.ad hoc tenetur etiam degradatus, si fuit in sacris: quia tenetur ad ea quæ sunt oneris, & non honoris, vel si nõ est in sacris, si & quãdiu tenet beneficiũ. ar.d.c.leg. in prima gl.& concordant communiter doct.in hoc. Et tam degradatus quàm suspensus non debet officia re ecclesiã: & cùm solus dicit horas, aut cùm aliis non officiãdo ecclesiã, nõ debet dicere dominus vobiscum, vel similia, quæ ad ordinis eius dignitatem pertinent.¶ Quar-
5 tò * quæritur, vtrum prædicti, si infirmi sint, vel aliàs impediti, teneãtur ad horas? Et dico multa.¶ Primum. Clericus infirmus excusatur ab officio, secũdùm Inn.in d.c.j.si talis sit infirmitas, in qua directè, vel occasionaliter sibi multũ obesset, vel obesse timeretur si diceret, ibi tñ dicit Pan. q̃ si nocumentum esset leue, vt in febre quartana, vel febricula, nõ excusaretur: in hoc tamẽ puto stãdũ arbitrio medici aut boni viri.¶ Secundùm. Qui ex infirmitate officium dicere nõ põt, nõ tenetur illud audire: quia hoc nullo iure cauetur: nec illud in firmitate cessante resumere, secundùm Inn.& Pan.in c.ex parte.de obser.ieiu.dat exemplum: quia nõ valẽti ieiunare in quadragesima nõ iniũgitur vt ieiunet alio tpe: vt in c.ij.de obser.ieiu.& q̃ tenetur præstare operas certo tpe, si impeditur, non obligatur in alio: vt est tex.in l.si nõ sortẽ.§.libertus.ff. de cõd.ind.& si relinquitur mihi vsusfructus biẽnij futuri, & impedior, nõ possum in alio biẽnio petere: quia nõ est idẽ vsusfructus: vt in l.si vsusfructus.ff.de vsufru.leg.¶ Tertium. Qui sine culpa nõ habet librũ, & similiter carens visu, aut hmõi, excusantur si horas non dicũt. arg clem.fin.de vita & ho.cle. mõ suppleant p psalmos, vel pater noster, & hmõi. Sed circa istã suppletionẽ nõ oportet multũ esse scrupulosum, qa cõsurgit ex naturali lege potius, quàm ecclesię pręcepto: vt recõpensetur benefactoribus: quod etiã p minimã orationẽ fieri põt: cùm præpõderet omnibus thesauris, sicut spi-
6 ritualẽ temporalibus.¶ Quintò * quæritur, vtrum officium beatę virginis sit in pręcepto? Et dicit Io.de Lig.in cle.j.de celeb.mis.q̃ hoc iure nõ probatur: tamen cõis consuetudo est vt computetur inter horas, & hoc verissimum, putat Pan. quia ordo antiquus ab ecclesia traditus est, vt publicè dicatur in ecclesia certis temporibus, quod nõ esset, si non esset in præcepto. Card.etiã Zaba. post Laud.in dicta clẽmẽtina, credit, q̃ ex quo vno & eodem modo ecclesię alicuius seruitores consueuerunt prædicta pro horis dicere, quilibet eorum ad hoc tenetur. arg.de cens.ex parte. Secus si aliqui dicerent etiam plures, alij verò non. arg. vj.q.ij.c. ij.& idem dicit Direc.lib.j.allegans Gul. Igitur ad illud tenentur, qui tenentur ad horas ratione generalis consuetudinis, quando & eo modo quo est in cõsuetudine ecclesiæ cuius officiũ dicunt.¶ Sextò quæritur, quid de officio mortuorum & litaniis? Et dicit Gos.in quolib.vij.quod ad officium mortuorum tenentur clerici ecclesiarum collegiatarum secundùm communem consuetudinem ecclesię de qua sunt, cuius bona percipiunt, siue præsentes, siue nõ: non autem ad illa quæ fiunt de speciali gratia pro aliquo, vel ad quæ alicui se obligauerunt. Et idem innuit S.T. qui in quolib.dicit, q̃ in ecclesia quandoque dicitur ordinariè sicut pertinens ad officium eius, vt in die animarum, & similiter in qualibet ecclesia est de hoc aliqua specialis cõsuetudo, vt dicatur semel in septimana, vel sic: & ad tale officium tenetur clericus beneficiatus in ecclesia etiam in scholis existens. hęc ille. Sed intellige dictum vtriusque de cõsuetudine, qua cõmuniter tales se crediderunt hactenus obligatos, quia consuetudo non obligat, nisi ex intẽtione
7 legislatoris, quam cõis opinio manifestat. Vnde * non teneor dicere Aue Maria, quando ad hoc pulsatur, licèt sit cõsuetudo. Et cõsequenter videtur pari ratione dicendum q̃ in ordine Prædicatorum oẽs tenentur ad illud semel in anno, & semel in hebdomada ad nouem lectiones, qñ in ecclesia est dicendum, tum quia ista est consuetudo cõis, qua etiam communiter fratres se credant obligatos: tum etiam quia quisq; ad officium tenetur ſm ecclesiæ, cuius officium dicit ordinationem, quæ in proposito ab hoc officio nullum excipit. Ad vigilias aũt quotidianas tenentur solùm ministri altaris cum hebdomadario, & eo qui est notatus ad missam pro defunctis, secundùm quod tradit rubrica: ita tñ, q̃ hoc onus nõ videtur personale vnde est in arbitrio cantoris annotantis ad officia onerare hũc, vel illum: & consequẽter qui ad hoc tenẽtur, possunt illud alteri cõmittere, qui illud pro eo dicat in choro, & ipse immunis est. Quantùm ad litanias autem in ordine Prædicatorum, dico q̃ fratres ex præcepto non tenentur, quia licet sint in consuetudine post matutinas, illa tñ non creditur communiter obligatoria seu præceptiua, est signum quòd ad hoc nunquam voluerunt patres ordinem obligare, quia si sic voluissent, ad præsentes per priores gradatim tanquam obligatoria deuenisset, sicut est de officio beatæ
8 virginis.¶ Septimò * quæritur, vtrum obligatus ad horas, obligetur ad antiphonas & responsoria, vel audire sufficiat? Et dicit Summa Rosella, q̃ antiphonas quilibet tenetur dicere, quia cantantur vniuersaliter ab omnibus fratribus, secus autem de respõsoriis, quæ cantantur: vt plurimum à cantoribus duntaxat, sed quia non ita fit semper & apud omnes, melius dicit Petrus de Palude in quarto, distinctione quadragesimaprima, quòd nullus tenetur dicere quãdo dicitur officium in choro illud, quod secundùm consuetudinem chori aliquis solus dicit, vel associatur: quia quod dicit vnus, reputatur dici ab omnibus, quando ex aliqua

ex aliqua rationabili causa ita est consuetum, adde etiam quia ecclesia sic fieri scit & tolerat, vel potius approbat: vñ stultũ est facere sibi conscientiã de nõ dicendo quod dicit cãtor incipiẽs, vel hebdomadarius, vel qui legit lectionem aut alius officialis. Et idẽ videtur extra chorũ de antipho-
9 nis, & respõsoriis, vt consuetudo interpretatur. ¶ *Octauò queritur, vtrũ Papa facere possit q̃ prædicti, nõ teneantur ad horas? Et dicit Pan. in d.c.j. q̃ nõ, licet possit dispensare in modo dicẽdi, puta hoc vel illud officiũ, & hoc sequitur Sum. Ang. & Ros. Et horum omnium fundamẽtum est: quia hoc est de iure diuino, iuxta illud Psalmi, Septies in die laudem dixi tibi. Sed si ista ratio est bona, nullum Papa posset dispensare à matutinis vigiliis: quia etiam dicitur in Psalmo, Media nocte surgebã, &c. Vnde dico, q̃ nõ dicuntur esse de iure diuino omnia quę legũtur facta in scriptura: alioquin teneremur pugnare cũ Golia & bestiis, vt fecit Dauid: sed solũ ea quæ ibi fieri prę cipiũtur præcepto morali, & nõ iudiciali vel ceremoniali: de quo vide S. Th. j. ij. q. ciij. vnde melius Lau. & Io. de Lig. in d. clem. j. aliter senserũt, q̃. s. Papa hoc potest, licèt non possit f. cere quin clericus teneatur ad recompensandum benefactoribus, si est beneficiatus, vel saltem regratiandum Deo, si non est beneficiatus, per aliquid indeterminatum & voluntarium:
10 quia hoc est de iure naturali. ¶ Nonò * quæritur, qñ. i. qua hora dicendæ sunt horæ. Et dico multa. ¶ Primum. Horæ dicendæ in ecclesiam officiando, secundùm Arch. & communiter doct. dicendæ sunt temporibus propriis secundũ morẽ patriæ, vel propriã regulã quò ad religiosos, & hoc etiam quò ad matutinas, quas quidẽ dicẽdas putãt in media nocte, iuxta illud Psalmi, Media nocte, &c. de ce. mis. c. j. alij verò quarta vigilia noctis. i. inter tenebrarum abscessum & aduentum auroræ, quia secundùm Pap. Hug. & Isid. illud tempus propriè est matutinum. sed, vt dictũ est, cõsuetudini loci, vel cõstitutioni, si habetur, standum est. ¶ Secũdũ. Officiũ verò quod in priuato. s. ecclesiã nõ officiando dicitur, dicendũ etiã est horis debitis. d. cle. prima. quod secundùm Pã. est, quãdo hora officij respõdet horæ dici: sed si propter occupationes horis ꝓpriis dici nõ potest, melius est prę uenire quàm tardare, quia secundùm Hug. primum ꝓuidentia, secundùm verò negligentia est, & Io. And. & Inn. ponit exemplum ex vitis patrum de vua acerba, marcida, & matura. Solent autem curiales & alij occupati, mane dicere vsque ad vesperas exclusiuè, & sero vesperas & completoriũ, quod consulitur, de celeb. mis. c. j. ¶ Tertium. Matutinas sero dicere propter honestarũ occupationum necessitatem, non est malum, secundùm S. T. in quolibet, quia melius est Deo laudes debitas prę uenièdo reddere, & alia honesta officia postea facere, quàm si per vnũ aliud impediatur, sed si hoc fiat ad quietius vacãdũ somno & voluptati, nõ esset absq; pctõ. ar. c. clericus. el primo. dist. xcj. ¶ Quartũ. Si quis prætermissa vna hora dicit sequentẽ, secũdùm Verue. sufficit cautè supplere quod omissum est, & de negligẽtia pœnitere, quod intelligo, qñ ex obliuione factum est. Si autem fiat scienter ex rationabili cã, puta in adiutoriũ chori necessarium, nullũ est peccatum, sed sufficit supplere, nisi prę cessisset negligẽtia, vel mora in dicendo quod chorus dixit: quia secũdùm Pet. de Pal. sufficit semel dixisse etiam ordine postposito: quia, s. ordo nõ est in prę cepto, nisi in prę cepto esset dicere propriis horis. ¶ Quintũ. Vesperæ ante prandiũ dicendæ sunt tpe quadragesimali. de consec. distin. j. solent. sed ille text. loquitur secundùm doctores de officio communi, non de priuato. Vnde licèt ipse faciat scrupulum magnum priuatim prandendi ante vesperas, si tñ quis hoc faciat ex causa rationabili, non est pctm. ¶ Sextum. Non dicere horas ꝓpriis horis, sed notabiliter sine rõnabili causa tardare, secundùm Vmbertum in expositione regulæ, videtur mortale, quod durũ est & nulla rõne, vel authoritate ꝓbatur, peccarent tñ mortaliter prę lati ecclesiarũ cathedralium & collegiatarum, si sine rõnabili causa hoc facerẽt: quia hoc prę cipitur in clem. j. de cele. mis. vt vr̃ per illud verbũ, sancimus & similiter peccarẽt mortaliter beneficiati in dictis ecclesiis, & subditis prę latorũ regulariũ, si non dicerẽt, qñ eis imponitur, secũdùm Sum. Ang. quod verum est, qñ per alios non diceretur, & non aliter: quia hoc præceptũ ligat
11 omnes, sed non singulos: sicut & illud, Crescite * & multiplicamini. ad quod sufficit si generatio humana sufficienter per aliquos cõpleatur. Ex rationabili autẽ causa prę uenire vel retardare in cõmuni, vt quia processio est fienda, vel prędicatio, & huiusmodi, nõ est peccatũ, imò etiã hac cessante, hora debita non debet accipi pũctualiter, alioquin non posset dici tertia statim post primam, vel prima post matutinum, vt fit in capella Papæ, sed grosso modo, sicut dicere in aurora, vel quasi, censetur in media nocte. Igitur in priuato nõ videtur de se mortale, secũdùm Arch. & cõmuniter alios doctores, quantumcunq; tardetur officiũ, modò nõ transeat dies, qui quantũ ad hoc terminatur in media nocte, quia prę ceptum de horis dicendis non refertur ad tẽpus. Vtrũ aũt matutinũ dicendum sit ante mis-
12 sam, aut etiã prima, v. de j. Missa. j. §. vj. ¶ Decimò * quæritur, vbi dicẽdæ sunt horæ? Et dico, q̃ in ecclesia, vt ꝯ. tactũ est §. j. particula. iiij. & not. in gl. dist. xcij. c. fin. quod intelligo quo ad clericos in ea beneficiatos propter verbũ ibi positum, ecclesiæ sieputatus, & consequenter videtur talis peccare mortaliter, sine rationabili causa ibi non dicens officium: quia dicit ibi tex. q̃ qui non conuenerit, deponatur à clero. Quod intellige primò in ecclesiis collegiatis, vel regulatibus, vt patet ex illo verbo, conuenerit: & in d. clem. prima. non autem aliis: & secundò, in eo qui ducit in consuetudinem nõ ire ad chorum, vel propter eius absentiam ecclesia magnam iacturã patitur in celebratione officij sine causa: vt quia non sunt alij illud potẽtes competẽter celebrare, & sic, & nõ aliter, intellige d. c. fin. Nec obstat. c. episcopus. de consec. distin. iij. quod innuit sufficere episcopo si die dominico ad ecclesiam conueniat: quia illi non dat licentiam absentãdi se, sed non vult vt pro causa alia quàm infirmitatis, & simili, absit diebus festiuis, q̃ autem aliis diebus debeat interesse, facit. c. peruenit, se prima quæstione prima. & c. episcopus vilem. xl. distinct. cessante. s. impedimẽto, & causa rationabili. ¶ Vndecimò * quæ-
13 ritur, quomodo dicendæ sunt horæ quò ad interiora. i. intentionem, & exteriora, id est, actus corporales? Et dico multa. ¶ Primum. In c. dolentes. de celeb. mis. enumerantur hi, qui in illicitis actibus vigilantes tardè surgunt, & matutinum continua syncopa transcurrunt, & qui vix quater in anno celebrant, & celebrationi interesse contemnunt, aut si intersunt, intendũt collocutioni laicorũ: dũmque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigũt ad diuina, & deinde statim subditur, Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus, districtè prę cipientes in virtute obedictiæ vt diuinum officium nocturnum pariter & diurnum, quantũ eis dederit Deus, studiosè celebrẽt pariter & deuotè. ¶ Secundum. Hoc præceptũ quidã sic intelligunt, vt sub præcepto sit dicere deuotè, & studiosè, vt deuotio ad intentionem, studiositas ad modũ dicendi referatur, & sic sensit Supplementum

mẽtũ, sed male, q̃a attentè orare in horis canonicis nõ est de iure diuino, vt credidit, sed positiuo, qd̃ ius positiuũ ad interiora non se extendit per se, vt idem credit, sed solùm inquantũ colligãtur exterioribus, ad quę se extendit, secũdùm mentẽ S. Th. & Pet. de Pal. & cõmuniter doctorũ, de quo ꝯ. Excõicatio. vij. & ij particula j. Vnde præcipiendo exteriora, præcipere potest interiora, sine quibus illa esse nequẽt, sicut prę cipiẽdo accessum ad missam, p̃cipit velle accedere. prohibẽdo verò exteriora, ꝓhibet interius ad quod statim sequitur opus, id est, voluntatẽ deliberatam. vnde peccat, volens frangere ieiuniũ, licèt nõ frãgat. Alia autem interiora nõ ꝓhibet: licèt prohibeat aliquod exterius habẽti aliquod interius, vt accessum ad curias monacho habẽti animũ nocẽdi. Ali(verò dicũt, q̃ sub præcepto
14 ibi cadit horas dicere, cætera verò, quæ in deuotione cõsistũt, suadẽdo dicunt. quod innuitur ibi, quantũ Deus dederit. quẽ sensum primò videtur habuisse Host. & sequitur eum tãquam benigniorem Archid. & Sum. Rosel quia ecclesia non iniicit laqueum. xvij. q. j. de viduis. nec homines alligare debet oneribus importabilib̃. xxvj. q. vij. alligant. Sed isti licèt verũ dicãt quãtũ ad hoc, q̃ attẽtio nõ est sub præcepto, nõ tñ quãtũ ad hoc, q̃ ea, quæ in deuotione cõsistunt, suadent tantũ, præcipitur verò vt dicãtur horę, q̃a ante hoc c. horæ erant sub præcepto, vt patet ex dictis, vñ hîc nihil præciperetur. Et præterea iste intellectus planè repugnat literæ prima fronte, licèt ibi apponatur, quãtum Deus dederit quia hoc nõ tollit, quin homo possit nõ diuertere intẽtionẽ sciẽter, cũ hoc sit ĩ sua facultate ex principiis naturæ. quæ Deus iã dedit. & ideo dico ex mẽte San. Th. & Pet. de Pal. vt patebit particula sequẽti, q̃ ibi præcipitur deuotio quãtũ ad actũ exteriorẽ, vt nõ dicãtur horæ operando manualiter opera imperrinentia, aut confabulãdo, aut notabiliter syncopizãdo, & faciẽdo huiusmodi, quæ hic reprehendũtur, & similiter quãtũ ad actũ interiorẽ, sine quo iste exterior haberi nõ põt, cuiusmodi est vel le satisfacere p̃cepto ecclesiæ, & psallẽdo velle abstinere à prædictis, non autẽ attẽtio, sine qua prædicta esse possũt. ¶ Tertiũ. Secũdũ Pet. de Pal. in iii, dist. xv. attentio ad officiũ, sicut & ad quolibet opus bonũ, dupliciter põt requiri. Primò, vt officium ab intentione ꝓcedat, & sic attẽtio ad officiũ requiritur non solùm ꝓpter meritũ, sed etiã ad euitandũ peccatũ. i. transgressionem præcepti, quia præceptũ datur hominibus, ideoq; oportet q̃ non procedat opus ex sola imaginatione, quæ communis est nobis & brutis, sed ex deliberatione, quæ attentionẽ req̃rit. secundò vt officiũ ipsa attẽtio comitetur actualiter. & hoc nec in officio, nec in aliis orationibus, vel bonis operibus requiritur: q̃a humanæ fragilitati est impossibile, requiritur tñ q̃ mens ab officio sciẽter non distrahatur, quia hoc esse nõ potest sine peccato mortali aut veniali, licèt euagatio ꝓpter intẽtionẽ & ꝓpter præcedẽtẽ occupationẽ licitã nõ sit peccatũ. Euagatio aũt aduertẽter ꝟm actum interiorem solũ licet sit temeraria & grauis fortè, non tñ est mortale, nisi pp contemptum, quia ecclesia non habet iudicare de actibus interioribus merè. Si verò sit ex hoc q̃ aliquis scienter se occupat in actu exteriori, qui nõ secum patitur attẽtionẽ, sic videtur esse mortale peccatũ, & directè cõtra prę ceptũ d. c. dolẽtes. vbi prę cipit, vt studiosè pariter & deuotè dicatur, q̃ non obseruant, qui se occupantes in actu exterio ri scienter sibi attentionẽ subtrahũt. ¶ Quartum S. Thom. quoq; prædictũ intellectũ Pe. de Pal. dedit in eadẽ dis. per hæc verba. Quãdo q̃s mentẽ ex ꝓposito distrahit ad alia in orando, sine culpa non est, præcipuè si in aliis spõte se occupat, quæ mentẽ disturbãt, sicut sunt exteriora opera, & si mens ad cõtrariũ euagetur, erit culpa mortalis, si aũt sine hoc, quod percipiamus, mens ad alia euagetur, vt̃ culpa caret, vel minima erit, nisi præcedens cogitatio, ex qua cõringit euagatio talis, esse dicatur in culpa, hæc ille: quæ intellige, & limita quò ad orationẽ, quæ est in præcepto. Ibi etiã dicit, q̃ attentionem oportet in oratione remanere, non ꝑ essentiam actus: nec sufficit, q̃ in habitu solùm sed ꝟm virtutem, quæ est quid medium: quod tunc videt qñ quis accedit ad orationem cum intentione aliqd impetrandi, vel Deo debitũ obsequium reddendi, etiam si in prosequutione mẽs ad alia rapiatur, nisi tãta sit euagatio, q̃ omnino depereat vis primæ intẽtionis, ideoq; oportet
14 q̃ sæpius homo cor reuocet ad seip̃m. ¶ Quintũ. *Ex prędictis multæ eliciũtur cõclusiones, quæ etiã habes in Aur. Ros. vbi suprà. ¶ Prima. Quantũ ad intentionẽ, vel attẽtionem, quilibet ad officium obligatus tenetur in principio officij habere intẽtionẽ satisfaciẽdi: ita q̃ officiũ ab intellectu, & nõ ab imaginatiua proficiscatur, ꝟm Petr. de Pal. quod intellige actu, vel habitu seu virtute. ¶ Secunda. Intra officium verò tenetur sic ad se redire, si fuerit mente vagatus, q̃ non pereat totaliter dicta prima intentio, ꝟm S. Thom. i. frequenter: quæ tñ frequentia sub certa regula compræhendi nõ potest. ¶ Tertia. Non tenetur autem quouis præcepto esse attentus, sed sine culpa mortali põt euagari, etiã à proposito, dũmodo sciat quid faciat: sic. s. q̃ stet prima intentio, seu virtus eius. ¶ Quarta. Mortale est tali dicendo officium se occupare in exterioribus. qd̃ limita primò per longum spatium. secundò qñ non compatiuntur attentione ad officiũ. qd̃ intelligo secus ab his, quæ ad officiũ spectant, vt voluere chartas, parare libros,
15 & huiusmodi. ¶ Duodecimò * quæritur, quid iuris de his, q̃ officia aut omittunt, aut mutãt ex toto, vel in parte? Et dico multa. ¶ Primũ. Quj ad libitũ suũ mutat officiũ consuetum, ꝟm Sum. Ang. peccat mortaliter, si sit clericus prębendatus & religiosus: non aũt si sit ordinatus ad suũ patrimonium. Sed melius dico ꝟm Zab. post Lau. in clem. j. de celeb. mis. q̃ dicere hoc officiũ, vel illud, nõ est in præcepto: cùm diuersi diuersa dicãt. de conse. dist. j. in die. imò dicit Arch. illud præceptũ nõ esse determinatũ circa modum: innuens, q̃ non est mortale dimissa vna hora dicere aliqd æquiualens. Vnde si hoc fiat ex causa rationabili, vt iusto impedimento, vel huiusmodi, non est peccatũ. si verò fiat ex inaduertẽtia, vt q̃a dixit q̃s officiũ de aliquo sancto, cũ de feria dicere debuisset, & nũc replicare fastidit, vt̃ ex maiori cõmoditate, vt quia hoc officiũ mẽte tenet, non aliud, est veniale vel nullũ. si verò fiat in fraudem, vt dicatur officiũ breuius, ꝟm Arch. non est absq; graui peccato: non tñ intelligas, q̃ sit mortale, quia determinatum officium nõ est in prę cepto. ¶ Secundũ. Qui dicendo officium cũ aliis in choro ex aliqua necessitate, vt puta, quia oportuit illũ alicui respondere, vel quærere librũ, vel huiusmodi intermisit psalmũ, vel orationẽ, secundùm Inno. in d. c. dolẽtes. nõ tenetur illud reassumẽre: licèt sit cautius, vt reassumat, modò nõ subtrahat vocẽ à choro, imò secundùm Arch. nec etiã si ex negligẽtia omisit debet resumẽre, prę cipuè cũ sunt pauci; vel ipse resumẽdo perturbaret alios, sed pœniteat, & expleto officio suppleat omissum, si est qd̃ notabile, vel si est quid minimum: aliquid loco eius. Et idẽ si in aliqua parte dormiuit. ¶ Tertium. Dicens officium, si recolat se obliuione prætermisisse vnã horam, aliam, vel psalmũ, aut lectionem, vel aliud simile de hora, quàm dicit, quantũ colligitur ex Inno. vbi suprà. & tenet Lauren.

non tenetur intermissa hora quam dicit,totũ reiterare,sicut dum in tertio nocturno existens aduertit se hymnum aut psalmũ primi nocturni omisisse, non oportet ꝙ reincipiat:aut si tertiã dicens aduertat se primã dimisisse, non oportet vt dicat primò primam,iterũ tertiam : sed doleat de negligẽtia,& post officiũ suppleat.Sed intelligo, ꝙ debeat,& teneat supplere horã, vel aliquod notabile omissum,si recordatur intra tẽpus , in quo dicere tenetur non dicta,id est,eadem die:aliter sufficit pœnitere , & satisfacere arbitrio confessoris,vt in §.seq.¶ Quartũ. Secundùm Pet.de Pal.vbi suprà, q̃ notabiliter male dixit officium , si vult euadere mortale,debet redicere totũ:si autem modicum dimisit,puta dictionẽ,aut versum,vel psalmũ , tenet illud repetere post officium, vel aliquid loco eius dicere, si vult euadere veniale ¶ Quintũ. Secundùm Richardum Anglicũ in quolibet obligatus ad horas, & non dicens ex fastidio,vel contemptu diuini cultus,vel ex consuetudine mortaliter peccat,sed hoc de omittente, q̃ ex negligentia dicere non audet. & hoc Summa Angelica videtur tenere contra Archi.& Pet.de Pal.volentem,ꝙ sit mortale ex negligentia omittere,etiã solas Laudes.Vnde ſm Henric.de Gan.in quolibet.etiam iste peccat mortaliter, nisi infirmitate,vel alia rationabili causa sit impeditus:& idẽ Veruec. & hoc est indubitandum propter præceptum c. dolentes. ¶ Sextũ. Qui omittit ex negligentia septem horas vnius diei,ſm Veruec. committit solùm vnum mortale peccatum,quia totũ officiũ vnius diei,est vnum totum integrale,cadens sub vno præcepto,ligẽt peccatũ tãtò sit grauius quanto plures partes omittuntur. & hoc sequitur Summa Rosel.& Supple.& Summa Pisa. Et Arch.addens in tertia parte.tit.xiij.ꝙ si dimisit aliquas horas,puta primam, nonam,& completoriũ, tria peccata mortalia commisit, qd
16 videtur velle dicere ratione discontinuationis. Ego*autẽ dico,ꝙ quoties scienter, seu recolens deliberat non velle dicere,aut omnes,aut vna horã , toties mortaliter peccat, qa deliberat in re notabili trãsgredi præceptũ ca. dolentes.Si verò recolit tantùm semel,distinguo, quia si recolit ante illam horam,qua de sero dicere posset totũ officium ante mediã noctem,committit duo.ſ.vnum quando deliberat,& aliud qñ potens pœnitere de illa deliberatione,& deliberare oppositum,hoc non facit, sed omittit implere præceptum quod implere potest. Si verò recolit intra dictum tempus,videtur tantùm semel peccare. Si autẽ nunquam recolit,est vnum solum peccatum, vt dicit Veruec.
17 ¶ Decimotertiò*quæritur,quid illi,qui officium omisit,sit iniungendum vel faciẽdum?Et dico multa.¶ Primũ.Is qui ex obliuione aliquam horã omisit,debet supplere ꝙ omisit,& ad hoc tenet,si hoc potest intra tempus diei illius,in quo dicenda erat hora illa, quia adhuc est in sua potestate implere præceptũ.Si verò sit extra illud tempus , debet etiã supplere,si cõmodè põt,sed ad hoc nõ tenetur,qa nõ tenetur,etiã si ex negligẽtia scienter omisisset, secundùm Inno.in d.c.j. sed posset confessor aliam pœnitentiam illi imponere,licet cõsulat,vt imponat qd̃ omisit, nisi quãdo videret illi nõ proficere.Pet.etiã de Palu.in iiij.dist.xv.tenet,ꝙ talis pœnitẽtia est arbitraria,& idem S.Tho. quia, inquit,in diuinis officiis sicut loci,ita &temporis cõgruitas obseruãda est,quod esse non posset , si oporteret inũgere quod omissum est, quia fortè in cõpletorio diceret, Iam lucis orto sydere. & tẽpore Paschali officiũ dominicæ passionis,ideoq; videtur iniũgendum aliquid ad laudẽ pertinens diuinam,puta septem psalmos pœnitentiales,vl vnũ psalterium,vel aliquid amplius,secundũ quantitatem delicti.Hæc ex illo , qui notanter dicit ſm quantitatẽ delicti,& non officij omissi.quia talis pœnitentia imponitur pro culpa, & non ad restituendum omissa seruitia:quanquàm etiam Pet.de Pal.dicat , ꝙ restitutionẽ Deo faciẽdã vicari⁹ Dei.i.confessor, mutare põt in aliqd Deo gratius,
18 puta in aliquod paruum deuotè dicendũ.¶ Secũdũ.*Scholaris obligatus ad horas,& eas omittens vna die cũ ꝓposito dicẽdi eas alia die,ſm Henri.de Gan. peccat mortaliter si absq; legitimo impedimento hoc facit, cuiusmodi impedimentum sicut infirmitas, ita & studiũ esse põt , qñ cleric⁹ tantã habet necessitatẽ studij,ꝙ dicẽdo horas immineret crimẽ,& scãdalum mortale,cui põt occurrere dimittẽdo, nec istam necessitatẽ potuit rationabili cõiectura præuidere,& cõsequenter nec præuenire:quia licet horas dimittere sit de se peccatũ,ꝓp malum tamẽ maius euitandum amittit rationẽ peccati: cũ plus teneatur occurrere scandalo,ad quod tenet ex diuino præcepto , q̃ dicere horas,ad quas tenetur ex præcepto ecclesiæ. Vnde in hoc põt ecclesia dispẽsare,nõ in primo.Si aũt nõ sit talis necessitas, sed electio vel studiũ sine tali discrimine vel scãdalo mortali põt omitti, aut potuit rationabili coniectura præuidere,& præuenire dicendo horas , tunc omittendo peccat mortaliter.hæc ille.Causa autẽ rationabilis,seu legitimum impedimentum esset,sicut si populus moueretur ad arma,vel scãdalum magnum,& non esset, q̃ verisimiliter posset sufficienter obuiare : & similiter si talis clericus esset solennis,& in casu haberet omittere officiũ vel prædicationem,aut lectionem, sicut in simili prędicator solẽnis ieiunium ꝓp prædicationem omittit:vt j. Ieiunium.§. ix.¶ Tertium.Clericus officiũ non dicens, fructus ex hoc restituere non tenetur:vt suprà,Clericus iiij.§.xxiiij.

DE HOSPITALIBVS, ET Hospitalariis.

1 *Hospitale quid sit.*
2 *Hospitale quotuplex sit.*
3 *Hospitale pro suo voto,an quilibet erigere possit.*
4 *Hospitale,aut oratorium episcopi authoritate , aut eius rectoris factum,num immunitate gaudeat ecclesiastica.*
5 *Religio aliqua,num ad hospitalitatem institui possit.*
6 *Hospitali præfici , ac deputari quis possit , axiomatis octo palam efficitur.*
7 *Hospitalia secularibus ecclesiis,num in beneficium,id est,titulum conferri possint.*
8 *Hospitali rector à quo præfici debeat, duabus conclusionibus traditur.*
9 *Literis apostolicis, vel legatorum sedis apostolicæ super aliquorũ clericorum prouisione concessis , an hospitali prouideri possit. Et quid de literis apostolicis super fructuum reseruatione.*
10 *Decretalis prima,& secunda,de præbendis,libro sexto. an locum habeant circa huiusmodi beneficia , per officialis Papæ mortem, aut in curia decedentium obitum. Et num literis generaliter ad beneficia impetratis,hospitalia inclusa videantur. numero sequẽti. Et quid in reseruatione generali Ioan.xxij. de beneficijs facta. num.13.*
12 *Legati de latere,num huiusmodi hospitalia conferre possint.*
14 *Hospitalarij quantum ad eleemosynas pertinet , quid facere aut teneantur,aut non debeant.Et de his vsque ad num.15.*
16 *Episcopus an visitare hospitalia , & ab his procurationem accipere possit.*
17 *Hospitale quo ordine ob initio fundari possit.*
18 *Ius quodnam seruetur in legatis hospitalibus factis.Et an hospitalia ita erigi possint , vt ipsis obuentia alienentur , & ipsis pauperibus pretium erogetur.*

19 *Hospitale an præscribere possit , vt omnia legata pauperibus in vna ciuitate relicta capiat.*
20 *Hospitalium cura, correctio,ac reformatio, in ipsisq; receptorum ad quem pertineat. Et quid si his ad quos pertinet, id facere negligant.nu.se. Et sub hac,quid si huiusmodi hospitalia sint exẽptionis priuilegio munita.*
22 *Hospitalis rector si clericus sit, & qui hospitali prouidere habet laicus,qualiter clericum rectorem ad id quod eius officio incumbit, compellet ipse laicus.*
23 *Hospitalia si exempta sint aut religiosorum exemptorum sint, ad quos tum correctio & reformatio pertinebit,& num.seq.*

1 HOSPITALE *videtur esse locus in quo nõ sufficientes sibi procurãtur,& multa nomina Græca sortitur,vt patet xxiij.q.viij.sancimus. Latinè quoq; dicitur domus Dei,vel misericordię,vel fraternitatis,vel pietatis, & huiusmodi.Hospitalarius autem dr̃,qui curã immediatam habet hospitalis,sicut primò habuit Loticus, vt C.de epi.& cle.l.j.quantũ ad receptionẽ tũ peregrinorũ in propria domo legitur de Abraham Gen.18. & in nouo testamento de Martha,quæ dominũ frequẽter excepit.Luc.10.
2 vnde dicitur hospita Domini. ¶ Primò * verò quæritur, quotuplex sit hospitale? Et dico ꝙ est duplex.ſ.religiosorum, qd̃ scilicet authoritate epi ædificatũ est. de relig.do. ad hæc , & istud pertinet ad epm , non vt de reditibus ad libitum disponat , sed vt ordinet eos dispensari ad vsum destinatum.arg.cle.quia contingit. de reli.dom. & nõ religiosum, vt quod sine authoritate epi constructũ est, de quo episcopus se intromittere non põt, sed patronus qui ædificauit illud,ad libitũ disponet. de don. inter dilectos. & ibi per Innoc.Et si eps exercuit ibi vnũ ius episcopale, non tñ per hoc põt alia exercere, secundũ Feder.consilio xxv.quia de possessione vnius articuli nõ est inferendum ad alios articulos.de deci.cum cõtingat. Nec obstat c.j. de relig.do.quia locus, de quo loquitur, necessariò debebat esse subiectus alicui epo : ideoq; præsumitur pro eo, qui exercuit vnũ ius in eo. Cui simile infert Io.And.in regula,quod alicui.lib.6. in mercu. scilicet ꝙ patronus, qui exercuit ius præsentandi alio nõ apparente præsumit̃ patronus, ex quo ius patronatus ad aliquẽ debet ꝓtinere:in casu aũt nost.o nõ est simile:quia hospitale nõ est religiosum necessariò,vt patet. Quod tñ dictũ est, secundũ Pan. in c.j.& in c.de xenodochiis.de relig. do.limitandum est, nisi patronus,qui ædificauit,esset mortuus : quia tunc pertineret ad curam epi , vt voluntas pia defuncti mãdaretur executioni.vt videtur tex.in auh.de eccles.tit.§.si quis ędificatione.& seq. collu.ix. quod verũ est,nisi testator : quæ ædificauit, aliter expressè disposuisset : quia illud seruandũ est:vt in d.§.si quis. Si aut constet hospitale ædificatũ, sed de episcopi authoritate nõ constet, præsumitur tamen re-
3 ligiosum:vt j.§.xj. particula vltima. ¶ Secundò * quærit̃, an quilibet pro suo voto exigere possit hospitale etiã sine dote ? Et dico multa. ¶ Primum. Secundùm Lap. quilibet potest domũ suam factã vel fiendam deputare ad hospitalitatem, & ad tẽpus hospitare pauperes, sicut & alia opera eleemosynarũ facere:sed talis locus nõ erit religiosus, nec gaudebit immunitate ecclesiastica, nec inter loca ecclesiastica computabitur, nec erit sub iurisdictione episcopi, & poterit ad humanos vsus redire,& etiam vendi,ac donari, & emi, secundùm Host.Petr. & Innoc. Et iura dicentia ꝙ fieri non potest sine authoritate episcopi, intelliguntur vt sit ecclesiasticum : aliàs vt sit profanũ bene fieri potest. Et hoc dicit glo.in clem.quia contigit. de relig.do. Imò quilibet ædificare potest hospitale etiã cum oratorio , secundum Host.& Panor.in c.ad hæc.de relig.dom.sine alia authoritate , sed in oratorio sine licentia epi celebrari non potest.de consecr.dist.j.vnicuique,& idem Ioan.And.post Vinc.& Tancredum. Dicit tamen Host.ꝙ etiam post actũ interuenire potest cõsensus epi,& postquã eius authoritate est factum religiosum deputari nõ potest ad alios vsus. ¶ Secundum. In parochia matricis ecclesiæ illa irrequisita vel inuita erigi potest hospitale, loquendo de non religioso,secundũ Lap. quia si quilibet potest suã domum ad hospitalitatem deputare inuito episcopo , multo fortius inuito rectore matricis ecclesiæ:quod intellige quãdo vt priuatas domos sic deputant , quia sub effigie, signo, vel denominatione loci ecclesiastici ñ esset licitũ,imò posset episcopus loca illa destruere,quia cõtra iuris prohibitionem factũ est. Et facit quod not.Host. de reli.do.ad hæc. & hoc tenet Cardin.Si verò loquamur de hospitali facto cum cappella , vel cũ authoritate episcopi, ita ꝙ sit locus ecclesiasticus,consueuit dubitari.Nã licet regulariter vna ecclesia in præiudiciũ alterius construẽda nõ sit.xxvj.q.j. ecclesia. & c.quicũque:illa tamẽ iura loquuntur de ecclesia,non de hospitali,in quo etiã non limitat ratio prohibitionis, ne scilicet aliquid de iure antiquioris ecclesiæ acquiratur nouæ,vt in dictis cap. tamen cõtrariũ verũ est.ſ. ꝙ nullus locus ecclesiasticus erigi põt in aliqua parochia ea inuita , scilicet antiquior ecclesia : & isto casu nomine ecclesiæ venit hospitale, ex quo fauor ecclesiarum respicitur,quod etiam tenet Lapus, nec cessat ratio præiudicij, quia hospitale debet habere dotẽ, de qua decima nõ soluitur,& si habet capellã vel oratoriũ, accedũt oblationes. Vnde & de imagine picta super muro cuiusdã laici,quantum ad oblationes ibi factas sententiatũ est aliquãdo pro parochia.de quo vide s.Decima.§.ij.partic.iij.¶ Tertium. Si erigitur hospitale in limine ecclesiæ veteris,ex hoc ipsi ecclesiæ acquiritur ius patronatus,ſm Lapum,vt xij.q.ij. apostolicos.& xvij.q.iiij.q.& not.Host. in Sum. ¶ Quartum.Secundum Ioan.And.post Host.hospitali sicut & ecclesiæ in constitutione debet certa dos assignari, pro cuius quãtitate scienda ,ſm Lapum recurrendũ erit ad articulũ,ad simile.de consec.eccl.cùm sit.& quod ibi not.glo. quia sicut alia requiritur in ecclesia & alia in monasterio, vt ibi:sic & alia in hospitali. Tanta enim debet esse in ecclesia, vt sufficiat ad luminaria & vitã ministrorũ. xvj.q. vij.piæ mentis. quorũ æstimatio est epi, in hospitali verò habebitur respectus ad specie, quia si sit ordinatũ ad pauperes,principalis cura erit in lectis, si ad infirmos, erit in
4 ministris, & sic de aliis.¶ Tertiò * quæritur,vtrum hospitale vel orotoriũ factum authoritate epi,aut eius rectoris, gaudeant immunitate ecclesiastica? Et no.Host.ꝙ non,de oratorio, quia nõ intelligitur Deo dicatus locus, nec sacer.& idem Zenze.quia quod est hodie oratoriũ, cras poterit fieri camera.Sed Panor.in c.ecclesiæ, de immu.eccles. tenet contrarium , & ita tene, vt infra , Immunitas.§.j. Et idem,scilicet ꝙ gaudeãt,tenet Veruec.in Spec.de hospitali rectore.Et ſm Lapum hospitale habet beneficiũ restitutionis in integrum,si lædi illud cõtingat, sicut & ecclesia. Vnde Innoc.in c.ij.de in integ.rest. dicit nomine ecclesiæ includi non solum monasteriũ,sed omnis pius locus,quæ
5 omnia æquiparantur.de testa.quæsisti.¶ Quartò * quærit̃, vtrum possit aliqua religio ad hospitalitatẽ instituì? Et dicit S.Tho.ij.ij q.clxxxviij.qd̃ sic.& idem Lap. quia charitas,ad q̃ religionis exercitũ ducit, sunt quædã opera pertinentia ad vitã actiuam, inter quæ est hospitalitas. Et si ad hoc sit religio instituta , illi exercitio principaliter de-

be intendere:& illud est principale instrumentũ, ꝑ quod venire debet ad charitatis perfectionẽ:& talis est religio Cruciferorum sancti Antonij de Vienna,& huiusmodi.Si verò nõ sit ad hoc principaliter instituta,licet habeat hospitalia,vt sancti Ioan.Hierosolymitani, & sanctæ Mariæ Teutonicorum, & huiusmodi, habet pro principali aliud exercitiũ & instrumentũ,& tamen seruant hospitalitatem ad quã generaliter tenentur oẽs clerici, vt patet dist.xlii.
6 per totũ.¶ * Quintò quærit,quis præfici & deputari possit hospitali ꝑ rectore?Et dico multa.¶Primum.Religiosi ad hoc deputari nõ possunt, secundũ gl.de reli.do.in cle. q̃a hic cessat ratio intitulationis monachi extra monasteriũ.s.cura.de reg. super eo.qua cura caret hospitale.& idẽ Fede.consil.xxviij.& Pau.in cle. qua contingit, de relig. do.addens,nisi esset hospitale alicuius religionis. Lap. aũt sic distinguit. Nam aut religiosus talis est religionis ad hospitalitatem principaliter ordinatæ, & præfici potest, aut nõ,& tũc subdistinguitur. Nam aut hospitale annexũ ecclesiæ curatæ:& præfici potest ꝑpter curam, aut etiam ipsum hospitale habet collegiũ religiosorũ, à quibus eligitur hospitalarius,& tũc etiã præfici põt,quia curam habet & iurisdictionẽ in collegium,vt de elec.dudũ.el ij.aut etiã hospitale est de mensa & proprietate talis religionis, ita ꝙ ad illã pertinet regimẽ eius,nõ tamen instituitur ibi certus & intitulatus rector, & ẽt præfici põt quia si mitti põt ad alia loca, & opera procurãda,vt ad litigandum, & allegandũ, multo fortius ad pauperes procurãdũ. Si verò hospitale est sine cura, requirẽs certũ rectorẽ per se præfici nõ potest,etiã si sit certæ religionis, ad q̃ ꝑ specter illud conferre, quia nõ cessat prohibitio:nec valet cõsuetudo, nisi valeret in hoc quòd præficeretur beneficio simplici. ¶ Secundum. Secundũ eundem Lapũ cõuersus religionis laicus & illiteratus præfici potest eo casu quo monachus præfici non põt,quia si cõmittitur ei cura agrorũ, fortius pauperũ,q̃ cessat in eo causa prohibitionis,cũ hęc causa cessare nõ faciat in eo cõtemplationẽ aut prędicationẽ,& hæc in monasterio nõ exercet.Sed si cõuersus esset clericus & literatus, quia tenet ad officiũ vt monachi, præfici hospitali nõ posset.Tertiũ.Clerici seculares ꝑfici quidẽ possunt,sed habere non pnt titulũ beneficij,vt in d.cle. & in cle.per literas.de præb. laici aũt omnes ꝑfici possunt modò sint viri idonei,& prouidi,& boni testimonij,vt in d.cle.quia cõtingit.de re.do. ¶ Quartũ.Mulieri hospitalis regimen cõmitti põt,secundũ Lapum,si est sine cura,quia quod nõ est prohibitum, intelligitur esse concessum.xiij. q.ij.mulier etiam cõmittitur regimen monasterij habẽtis annexũ hospitale, & sic regit vtraque : & consequenter à fortiori hospitale tantũ:quod tamẽ limitat, si esset deputatum ad receptionẽ mulierũ, quo casu est honestissimũ, & vbi nõ esset consuetũ regi per masculos, quia vbi hoc esset consuetũ, mulieri cõmitti nõ posset, quia mutaretur per hoc status beneficij.Et si obijciatur,quia dicatur in d. cle. ꝙ committatur prouidis viris, respõderi potest,ꝙ ibi masculinũ cõcipit fœmininũ:sicut & de elect.generali. & xvij.q.iiij.si quis suadente. ¶ Quintum regimẽ hospitalis duobus cõmitti potest,secundũ Lap.quia tales æquiparantur tutoribus,& ad instar eorũ facere debẽt inuentariũ,& singulis annis assignare rationẽ, vt in d.cle. cõstat autem plures tutores vni pupillo dari posse,& eorum quemlibet administrare ĩ solidũ,nisi alia forma à testatore imponat. quod verũ limitat in hospitalibus, quę nõ conferũt in beneficiũ ecclesiasticũ,sed ad curã & gubernationẽ secundũ dictam cle. quæ in solidũ cõmitti potest , vel quod vnus sine alio non administret,quod cõgruentius est, quæ aũt conferunt in beneficiũ , vendicãt sibi regulã beneficiorũ ecclesiasticorũ,vt scilicet vni tãtùm conferãtur,& si duobus cõmittitur, possunt esse masculus,& fœmina vt dicit, maximè qñ hospitalia sunt distincta, vt quod est pro viris, per masculũ,& quod ꝑ fœminis, per fœminã gubernetur.¶ Sextum.Quamuis prima facie versa vice videat, ꝙ vnus in duobus hospitalibus præfici nõ possit,cũ vtrũque requirat personalẽ residentiã , dicitur à simili de beneficiis in c.de multa.de præben.Contrarium tamen Lap. dicit verum,quia de iure cõmuni hospitale personalẽ residentiam nõ requirit necessario, maximè continuã, cùm possit quis deseruire per aliũ,& idem tenet Gul.de monte Lau.in cle.per literas.de præb. Ad quod etiã facit, qd not. Ioan.Cal.in c.super inordinato, de præben.ꝙ scilicet põt quis habere ecclesiã curatã in anno ætatis suæ xiiij. quia etsi per se missam dicere nõ possit, ad quod ecclesia ordinatur , potest tũ dicere per aliũ. Et sic posset quis habere plura beneficia simplicia,quod cõmuniter seruatur, & in vno eorũ deseruire per alium, cùm per se non potest , & multo fortius in hospitalibus,ad similitudinem tutorum, qui simul possunt plures gerere tutelas,maximè cùm hospitalia sunt in vna diœcesi. Facit etiam quod dicit Ioan. And.de con.præb.in rub. ꝙ habens beneficium curatum, recipiens secundũ requirens residentiã non ex ipso vacat primum, sed requiritur monitio. & idem tenet Innoc. & idem tenendum est de hospitalibus , quæ in beneficium conferuntur, & ea ratione si non sunt curata vel habẽtia collegiũ,quia tũc idem iudiciũ est habendũ.de præben.de multa.Non est tamẽ hoc,inquit Lapus,vtile nec honestũ, & posset episcopus cogere rectorem ad alterum dimitendum. Septimum. Potest quis præfici beneficio curato & hospitali,secũdũ Lap.eadem ratione, & multo fortius habere hospitale & simplex beneficiũ,quia omnia ista habẽt rationẽ:quod nõ est cautũ in iure,hospitalarios ad personalem residentiã coarctari. ¶ Octauum.Per aliã personam habilem hospitale præscribi potest in prioritatẽ, secundũ Lap.quia etiã ecclesia sic potest præscribi:vt lit. nõ cõtest. c.ij.eo.tit.eum qui.li.vj.quo casu regitur hospitale per custodẽ vel famulos ecclesiæ vel loci, q̃ tale hospitale præscripserit, & idem putat de mẽsa,& eadẽ ratione:quia scilicet ecclesia potest esse de mensa alterius, & per illũ regi sine proprio rectore:vt de excess.præla.frequẽs in clem.& similiter putat,ꝙ cõpetere posset hospitaliũ poni, & remoueri ad nutum alicuius prælati eadem ratione. ¶ Sextò
7 * quęritur,vtrũ hospitalia cõferri possint clericis secularibus in beneficium,id est in titulũ beneficij?Et dicit Lap.ꝙ non : quia hoc prohibet d.cle.nec valet consuetudo contraria,nisi in duobus casibus:primò si in fundatione secus constitutũ fuerit:secundò si per electionẽ sit de huiusmodi rectore prouidendũ.Ratio autem,secundùm Paul.quare hospitale dari nõ potest in titulũ est:quia beneficiũ habere nõ potest nisi clericus,de transact.ex literis.Clericus autem beneficiatus facit fructus suos, & quãdoq, ad eius sustentationẽ datur beneficiũ:de cleric.pug.in duel.c.ij.in hospitali autem attenditur pauperũ prouisio,& nõ hospi-
8 talarij. ¶ Septimò*quæritur, à quo debeat rector præfici hospitali? Et dico duo.¶Primum.Posito ꝙ laicus ędificet hospitale de licentia episcopi cum oratorio vel sine,propter qd locus ille efficitur religiosus, & ædificator patronus,vt de iure patro.nobis secundùm.Lapum,nõ pertinebit præsentatio ad patronum, & cõfirmatio ad episcopũ, sed solus patronus ponet ibi rectorẽ, quia in talibus non est

est necessaria institutio canonica. Nec obstat ꝙ de iure patronatus patronis acquiritur solũ ius præsentãdi : q̃a illud habet locũ ĩ ecclesiis,& alijs locis , in q̃bus requirit institutio canonica vel cõfirmatio,in huiusmodi aũt hospitalibus hoc nõ requritur.Idem videtur sentire Zẽ.ĩ d. cle.dicẽs ꝙ patrono acquirit ius secũdum naturã rei,cuius est patronus, sicut in ecclesia collegiata nõ acquirit ei ius ꝑsentãdi,sed cõsentiẽdi electione factæ, in capella aũt ius ꝑsentãdi,vt in d.c.nobis. in hospitali verò ius cõmittẽdi gubernationẽ,& ꝓm hoc talis rector nõ indiget episcopali cõfirmatione,se in ipso hospitali nõ requritur institutio canonica,quod ideo dicitur,quia si haberet curã animarum , indigeret episcopali confirmatiõe. Vbi tamẽ est generalis vl specialis cõsuetudo circa hoc, 12
illa seruanda est, ꝓm Lapũ.¶ Secundum.Posito ꝙ de consuetudine vel aliquo iure speciali ad patronũ ꝑtẽtio, & ad episcopũ cõfirmatio pertineret,an præmittendũ sit generale vel speciale edictũ ante confirmationẽ,secũdũ formã c.fi.de elect. Respondet Lapus ꝙ nõ in illis hospitalibus,quæ in beneficium non conferunt:tum quia ibi nõ est electio vel collatio,sed cõmissio,quæ scilicet secũdum gl.in.d.cle.dieffrunt , quia collatio est in perpetuũ cõmissio.ad tẽpus:tum quia non cõmittitur cura animarum.Vnde & ad capellã vel altare erectũ in ecclesia ꝑ licentia episcopi põt deputari sacerdos ad missas celebrãdas sine cõfirmatione vel dicto,nisi alia cõsuetudo obstaret.Idem videtur sentire Zen.ac.Gul.qui dicit ꝙ si hospitale non sit principaliter ædificatum ad missã celebrandam , vel aliquod ecclesiasticum sacramentũ exhibẽdũ, nec sit ibi cõstitutus perpetuus vicarius, seu dos assignata ꝑ eo,licet ibi sit altare ædificatum pro oratorio, & de licentia episcopi ibi celebretur, nihil ibi põt episcop' vẽ- 13
dicare, nisi inquãtũ posset de aliis piis locis legatis ꝑ anima fũdatoris relictis.Probãtur hæc omnia,de cõse.di. i.vnicuique,& de testa.hæres.sed ꝓm Lap.nõ intelligũtur de hospitalibus collatis in beneficiũ, seu quę ꝑ religiosos reguntur,seu quæ habẽt ecclesiã , sed de his solũ quæ laicis gubernãda cõmittunt.vide etiã §.sequẽti,par
9 ticula 4.Octauò*quæritur,vtrum per literas apostolicas vel legatorũ sedis apostolicæ super aliquorum clericorũ prouisione concessas prouideri possit de hospitali? Et dico multa.¶ Primũ.Nã ad hoc quęsitũ respondet Lap⁹, ꝙ 14
nõ per cle.per litteras.de pręb.etiã si hospitalia illa habẽt ecclesias vel capellas, vel alia iura spiritualia annexa,nisi de eis specialiter caueatur,vt in d.cle.per literas. & hoc si literæ sint gratiosæ,siue in forma pauperũ, vt dicit Paulus.De literis aũt apostolicis sup reseruatiõe fructuũ dicit Lap.post.glo.in d.clem.per literas ꝙ talia nõ includuntur,nisi exprimantur.Et ratio est,secũdùm glo. quia ex quo ad certũ vsum deputati sunt,ad aliũ cõuerti nõ debẽt sine expressa licentia papæ,vt in d. cle.q̃a cõ
10 tingit.¶ Secũdùm.*Sed nunquid circa talia beneficia vacantia per mortẽ officialis papę,seu per obitum decedẽtiũ in curia , habeat locũ decretalis prima & secũda, de pręben.lib.6.Et dicit Lap. ꝙ non de iure cõmuni , quia capitula allegata loquũtur solũ de beneficiis & dignitatibus,& cõsequẽter non habent locum in hospitalib'rationẽ iã dicta.Si autẽ super talibus beneficiis emanarẽt extrauagãtes,prout emanuerũt circa illa reseruationes, eorũ tenor inspiciendus foret .d̃ priuileg .c.porro.& nisi fieret expressa mentio in illis non includerentur.¶ Ter-
11 tium.¶*Ad sciendũ generaliter vtrũ in literis ad beneficia impetratis, includantur hospitalia , distinguendũ est cum Lapo & glo.in d.cle.per litteras.Nam aut hospitale est principale,cui accedit ecclesia vel capella,& tun.' per dictas literas ñ debetur,si verò ecclesia sit principalis ita bẽs annexũ,hospitale,tũc debetur,& venit rõne accessorij,qd principaliter nõ veniret.& facit.c.sup eo.eod.ti.li. vj.si verò est dubiũ,quia extat ecclesia & hospitale , nec cõstat quod principale,& qd accessorium sit,dicit prædicta glo.ꝙ si appareret possessio , & denominatio per quã possumus alterũ præeligere , illud sequamur.de præben. cũ de beneficio.lib.vj.Si verò nõ apparet,repellitur impetrãs:q̃a cõstat de hospitali,nec cõstat illud accessoriũ ecclesiæ,& certum est ꝙ si hospitale & ecclesia essent annexa,ita ꝙ neutrũ est principale,haberet locũ dicta cle.ꝑ lit
teras secũdũ prædictam.gl.¶ Quartum.*An legati de la 12
tere possint dicta hospitalia cõferre,Lap' distinguit, quia si talia sunt,in quibus laici obtinent ius patronatus,non est dubiũ,ꝙ sicut nõ cõferũt ecclesias collegiatas,eadẽ ratione nec hospitalia collegiata:sed in hospitalibus spectãtibus ad ecclesias collegiatorũ,vel dispositionẽ clericorũ,vl dubiũ,q̃a sicut possent conferre talia beneficia , ita & hospitalia,secũdũ Baptis.& de facto ita seruatur, & ea legati cõferũt,licet gl. in d.cle.per literas videatur sentire contrariũ,& idem ibi no.Paul.¶ Quintum. Sicut talia hospitalia in literis apostolicis vel legatorum eius ad beneficia impetratis nõ includũtur, ita nec in literis episcoporũ,secũdũ Zen.nisi prout hodie cauetur in d.cle.ij.de religio.do.Sed Gul.de monte Lau.dicit ꝙ ordinarij,illa clericis possunt conferre, & pro titulis perpetuis eis assignare,modò cõsuetũ sit ꝑ plures illa de antiquo regi tãquã habẽtia curã animarũ,vel altaria, vel hoc cõstitutũ fuit à fũdatione,vt q̃s ꝑ electionẽ creatur in ipsis locis.¶ Sex-
13 tũ.*Reseruatio generalis facta d̃ beneficiis.Ioan.xxij.nõ cõprehendit hospitalia collegiata,in quibus sunt conuenti laici,eligentes sibi rectorem quãdoq; clericum, quandoque laicum.secũdũ Lap. post Fede. quia nomine ecclesiarũ,monasteriorũ, vel prioratuum nõ cõprehendun tur hospitalia in materia fauorabili vel etiam odiosa , & semper illa tria.s. monasteria ecclesiæ , & pia loca ponũtur vt diuersa,& diuersis vocabulis nũcupãtur, & si reforma tio taliũ locorũ pertineret ad papam,propter diuinã vacationẽ fraudaretur hospitalitas,contra mẽtẽ iuris,de re
lig do.in cle.ij.secũdũ eum.¶ Nouò*quæritur, quid ho 14
spitalarij teneãtur,siue debeãt,aut nõ debeãt facere,maximè quò ad eleemosinarum largitionẽ? Et dico multa. ¶ Primũ.Debent ad modũ curatorum & tutorum præstare iuramẽtum, ac inuẽtariũ facere de bonis ipsorũ locorũ,& annuatim reddere rationem ordinariis, sub quibus sunt,vel deputatis ab eis.quod secũdũ Lapũ post gl.limita si fuerint requisiti,alioquin collatio,ꝑuisio,& ordinatio taliũ caret omni robore firmitatis,vt in cle.quia contingit.de reli.do.vbi licèt glo. videatur sentire ꝙ sit irrita ipso iure talis cõmissio, tamẽ secũdũ Lap.cõmuniter nõ sic intelligitur,sed poterunt ad hæc cogi remediis opportunis,etiã per amotionẽ,quod tamẽ ad hospitalia militariũ ordinũ non extenditur , aut aliorum religiosorũ vt ibi patet,nõ tamen satisdabunt,secũdũ Lap. post gl. nisi essent suspecti ꝑpter vxorem aut filios.Nec possunt dicti rectores ante præstitũ iuramẽtũ, vel cõfectũ inuentariũ administrare vel agere,secũdum Lap.post Pau.in d.cle.q̃a contingit.sicut nec tutor vel curator,& omnia opponi possent cõtra istos,quæ & contra tutores vl curatores respectu iuramẽti vel inuentarij prædicti:cũ ad instar eorũ ad hæc duo teneantur. ¶ Secũdũ. Præcipitur ib:

ibi omnib⁹ rectoribus hoſpitaliũ ſub obteſtatione diuini iudicij, & per obediẽtiã vt reditus in vſus pauperum conuertant, & non in alios: rectores tamẽ militariũ & religioſorũ hoſpitaliũ ſufficit prouidere ſecũdũ eorũ inſtituta, & antiquas obſeruãtias, vt ibi, q̃d limita quãdo id, q̃d ſupereſt, exponũt ꝓ fide, vel piè, aliàs nõ excuſãt, cũ negari non poſſit, tales reditus ad pios vſus fuiſſe inſtitutos. ¶ Tertiũ. Præcipitur etiã omnibus ad quos de iure, vel cõſuetudine, vel ſtatuto, aut priuilegio pertinet cura hoſpitalium, vt bona occupata, deperdita, & alienata indebitè, in ſtatum debitũ reducãt, & reformẽt, vt d. clem.
1 quia conting t. ¶ Quartũ. * Quantum ad ſacramentorũ adminiſtrationem, & celebrationẽ diuinorum reſpectu rectoris familiæ & pauperũ ſeu infirmorũ taliũ hoſpitaliũ, ibidem dicitur ꝙ ſi habẽt altaria vel cœmeteria ab antiquo, & preſbyteros celebrãtes, & eccleſiaſtica ſacramẽta pauperib⁹, imò rectori & familiæ, ſecũdũ Lapũ miniſtrãtes, ſeu parochiales rectores cõſueuerint ĩ illis exercere ꝑmiſſa, antiqua cõſuetudo ſeruetur. De iure ergo cõmuni iſta pertinẽt ad eccleſiam matricẽ, in cui⁹ parochia ſita ſũt loca: tũ ipſa præſcribere poſſũt, vt hęc ad ꝓprium pertineant ſacerdotẽ, vt not. ibi gl. ¶ Quintum. Non tenentur autẽ ad multa, de quibus deputari poſſet. Nõ enim tenẽtur primò ſecundũ Lap. ad horas canonicas, inquãtũ ſunt hoſpitalarij, ſed inquãtũ clerici exiſtẽtes in ſacris, vel habẽtes hoſpitale ĩ bñficiũ. Nec ſecũdo
19 ad cathedraticũ, ſecũdũ Pa. in d. cle. quia contingit. Nec tertiò, ad procurationẽ, cũ eſpiſcopus viſitat, ſecundùm
16 eundẽ, ibidẽ. Ex * quo infert. ꝙ hoſpitalia viſitare nõ poteſt, ſed inquirere poteſt quãdo vult corrigere, ſed ver⁹ tenet Federicus cõſilio cv. ꝙ illud viſitat, licet ab eo nõ procuretur. Nec quartò, ad decimas papales, ſecundũ gl. ſuper clemen. ſi beneficiorũ de deci. ¶ Sextum. Poſſunt autẽ in hoſpitando & eleemoſinas largiendo extraneis præferre cõiunctos, ſecũdũ Lap. de cohabi. cler. c. j. quod intellige nõ ſolùm ſi ſunt pauperes, & nõ ſi diuites: vl̃ vt fiãt diuites. ſed etiã cæteris paribus, vt patet ex dictis ſuprà Eleemoſyna. j. §. iij. quia ſi in diſpenſatione ꝓprioru ſeruãdus eſt ordo, multo magis ĩhis quorũ dominũ nõ habem⁹. Nec obſt. ꝙ in hoſpitali nõ debet eſſe defectus, id eſt, diſcretio perſonarum d. iſt xlij. ſi qs. quia intelligẽ ꝙ attendi non debet qualitas perſonæ ad negotium non faciẽs: puta quia eſt amicus aut ꝓpinquus: ſed ipſa indigẽtia, qa ſtãte pari prẽfertur proximus ſanguine. ¶ Sep-
17 timũ. Licitè * ſecũdũ Lap. à principio fũdare poſſet hoſpitale cum iſto ordine, ſcilicet quòd rector teneatur eligere decẽ vel plures certos pauperes ꝓ facultatibus hoſpitalis perpetuos, & illos ſolo reficere vel hoſpitari: quorũ vno decedente alius ſubſtituatur: qa ſcilicet in re ſua q̃libet eſt moderator & arbiter, & licet in ea ponere cõditionẽ honeſtã, maximè authoritate epiſcopi: etiã q̃ aliàs de iure cõmuni nõ pcederet, vt de reli. domib. cõſtituti.
¶ Octauũ. Si autẽ hoſpitale deputatum eſt ad hoſpitandũ, & pauperes reficiẽdũ, vel ad exercẽdũ aliũ actum charitatis, ñ putat Lap. ꝙ ſeruari licitè poſſit ordo immedia-
21 te prædict⁹, quia aliis fieret iniuria, nec videtur fuiſſe cõ-
18 ſtituẽtis intẽtio. ¶ Decimò * quęrit, q̃d iuris de legatis, quæ fiũt hoſpitalibus? Et dico multa. ¶ Primũ. Si teſtator reliq̃t quãdã ſuã domũ priuatã ꝓ ſeruãda hoſpitalitate: & ei certas poſſeſſiones adhũc ſinẽ reliquit, iliæ tenebũt ad tallias & onera laicorum, ſecũdũ Lap. ex quo loc⁹ nõ eſt religioſus, tamẽ hæc ſoluet hæres, q̃ eſt obligat⁹ hãc domũ & poſſeſſiones ad hũc vſũ ſeruare, qa poſſeſſiones ſunt pars hæreditatis, & ad ipſũ heredẽ ſpectãt, & ꝓ ipſis obligatur. ¶ Secũdũ. Erigi põt hoſpitale cũ tali ordine, vt ſibi obuenientia alienentur, & pretium pauperibus erogetur, ſ̃m Arch. nec ꝓcedunt bona hoſpitalis hoc caſu pari paſſu cum bonis eccleſiaſticis, q̃ alienari nõ poſſũt ꝓpter diuerſitatẽ rationis, qa bona eccleſiaſtica à principio cõſtituũtur ꝓ ſeruiẽtibus, & onerib⁹ epiſcopalib⁹ ac papalibus, & legatorũ, ſine quo eccleſiaſticus ordo cõfunderetur, bona verò hoſpitaliũ deputãtur ꝓ ſubſtẽtãdis pauperib⁹, vnde rectores hoſpitaliũ fruct⁹ nõ faciũt ſuos vt ꝓpri, ſecũdũ Lap. & Zen. Et hoc ĩ religioſis mendicantibus videm⁹, ꝙ bona immobilia capiunt vt vẽdãt, & ſibi de pretio ꝓuideãt, cũ illa retinere nõ poſſint, ſecũdum ea quæ no. in c. ꝑſentia. de ꝓb. & in c. j. de re. do. lib. vj. in gl. Imò ſecũdũ Lap. valet cõſuetudo, ꝙ omnia bona relicta hoſpitali etiã immobilia alienẽtur, nec ĩ alienatione taliũ bonorũ requiritur ea ſolennitas, quæ in alienatiõe eccleſiaſticorũ, ſed ſecũdũ Pet. de Bellaper. vt refert Pau. ĩ cle. qa cõtingit. neceſſariũ eſt decretũ, ſi ſint immobilia, nõ autẽ ſi ſeruando ſeruari nõ poſſunt. & alle. C. d̃ adminiſtrat. l. qd̃ tutores. Vñ ſecũdũ Lap. rector. hoſpitalis ſanctæ Mariæ de Florentia de triennio in trienniũ petit ab epiſcopo licentiã vẽdẽdi omnia ſibi obuenientia, quæ licẽtia generalis & vaga ĩ bonis eccleſiaſticis nõ ſufficeret, imò nec ſecũdũ Arc. in do. e primaria hoſpitalis, ſine
19 qua epiſcop⁹ illud erigi ꝑmittere ñ debet. ¶ Tertiũ. * Hoſpitale præſcribere põt, ꝙ capiat omnia legata pauperib⁹ relicta vna ciuitate, vt refert Io. And & Spec. &, vt idẽ Io. And. dicit, nõ valet ſtatutũ ꝙ talia legata ſoluãt alteri hoſpitali vl̃ religioſo loco in ꝑiudiciũ dicti hoſpitalis. ꝑ c. veſtra de hoc Poteſt etiã pręſcribere decimas, ſ̃m Lap. ex quo eſt locus religioſus, vtpote epiſcopi authoritate fundatis, vnde talia iura ſibi poſſent accedere, vt de prẽben. c. literas. li. 6. & ꝓbatur ꝑ d. cle. qa cõtingit. vbi poſſet ꝑſcribere pauperũ ſepulturã, & habere preſbyterũ diuina celebrãtẽ, & miniſtrante eccleſiaſtica ſacramenta
¶ Quartũ. Legatũ factũ ad ædificãdũ hoſpitale vl̃ aliũ locũ religioſũ in certo loco, an poſſit mutari, vid̃ j. Legatũ
20 4 §. xj. ¶ Vndecimò * quæritur, ad quem ſpectat cura & curatio ac reformatio hoſpitaliũ & receptorũ in eis. Et dico multa. ¶ Primũ. Hoc ad diuerſos, & diuerſis modis, ſ̃m Lap. pertinere poteſt, ſcilicet ex ſtatuto in fundatiõe appoſito, ex cõſuetudine, vel priuilegio ſedis apoſtolicę, vt d. cl. qa cõtingit, qbus ceſſantibus ſpectat ad loci ordinariũ de iure, vt extrã, e. de xenodochiis, & xvj. q. vij. q. & addit Zenze. ꝙ etiã ad patronos ſpectare põt & eorũ liberos, vt xvj. q. vij. filijs. Sed ĩtellige ſub epiſcopo, ad quẽ principaliter vt ad patrẽ pauperũ ſpectat. ¶ Secundum. Ad officiũ taliũ ſpectat ſecũdũ Lap. curare an rectores ĩhumaniter recipiãt pauperes, ne ꝓuentus in ſuos vl̃ cõuertãt, & loca ipſa in ꝑdictis reformare & occupata, deperdita, & alienata indebitè, in ſtatũ debitũ reducere, & ad miſerabiliũ ꝑſonarũ receptionẽ & ſubſtẽtationẽ debitã iuxta locorũ facultatem rectores compellere, vt in d. cl.
21 qa cõtingit. Et * vbi hoc patroni & alij, ad quos ſpectat, facere negligunt ordinaris locorũ miũgitur, vt ibi patet, vbi etiã gl dicit, ꝙ d̃ tali negligẽtia patebit ex facto notorio, vt extra, de cenſi. Romana. vel per aſſignationẽ termini ad hoc præfixi & elapſi. & idẽ Zen. & multi alij. Tertiũ. Et, vt ibidẽ patet, ſi dicta loca ſint priuilegio exẽptionis munita, per ſeipſos locorũ ordinarij vel per alios impleant omnia & ſingula præmiſſa, & rectores eoſdem vtique nõ exemptos propriè, exemptos verò & priuilegia

uilegiatos apoſtolica ad id authoritate cõpellãt ad hoc ſecundùm gl. Ioan. And. ex præcepto obligati, contradictores, cuiuſcunque ſtatus vel cõditionis exiſtant, atque præbentes contra præmiſſa conſilium, auxilium & fauorem per cenſuram eccleſiaſticam, & alia iuris remedia compeſcendo, nullum tamen ex hoc priuilegiis ſeu exẽptionibus eorum præiudicium generando, nec ſe intromittendo vbi in exemptis non ſit negligentia. Et ſi tales, ad quos ſpectat prouidere defectibus hoſpitalium, negligunt, & non ſint ſub iuriſdictione ordinarij, com-
24 * Si hoſpitale religioſorũ apoſtolicę ſedi immediatè ſubiectorum non habet alium ſuperiorem, ad quem de iure correctio ſpectet, & rector eius deficiat in his, ad quæ tenetur ſecundùm formam ſæpe d. clemen, per ordinariũ, ſecundùm Arch. poſt Lap. cogi non poterit, nec in tali hoſpitali epiſcopus vllam ſuam vel apoſtolicam habet authoritatem, & mouetur, quia dicta exemptio fuit libera. Vnde ſi prouiſio poſtea facta de illis corrigẽdis ꝑ ſuos ſuperiores non vendicat ſibi locum in illis, non tũ ceſſat diſpoſitio dictę exẽptionis: quia potuit alia ratio eſſe. Et licet ſuperiores fuerint cauſa impulſiua, tamẽ illa ceſſãte non ceſſat diſpoſitio. arg. eorum quæ not. in c. inter corporalia. de trãſl. prel. Et pluribus etiam aliis capitibus nõ poterunt tales religioſi per epiſcopum reformari. Vnũ, quia ex quo ſunt exẽpti, & eorũ ſuperior nõ eſt in culpa non eſt locus cõceſſioni factæ ordinario, quia fit ſub certo modo, & conſequenter eo deficiente cõmiſſio deficit. Item quia Papa eſt ſuperior, qui de ſe nõ intellexit, & eius negligẽtiam nemo ſupplet. Et ita ſeruari fecit in curia ſpirituali Florentina, quæ per dictam clem. procedebat cõtra hoſpitalarium hoſpitalis ſancti Galli, quod eſt apoſtolicę ſedi mediatè ſubiectum, & eſt religioſorũ, qui profitẽtur regulã beati Auguſtini. Hæc ex illo. Sed his nõ obſtãtibus ſecundũ pręmiſſam diſtinctionẽ teneri poteſt, nec eius motiua contra iſtud concludunt quicquam, vt patet intuenti.

¶ HOSPITALITAS quomodò conueniat clerico. ſuprà Clericus. iiij. § xix.

¶ HOSTI fides ſeruãda eſt promiſſa. xxiij. q. j. noli. & xxij. q. iiij. innocens. quod limita, vt infrà, Iuramẽtum. iiij. §. xiij.

HVMILITAS eſt virtus, qua refrenatur animus, ne immoderatè tendat ad alta, ſecundùm S. Th. ij. ij. q. clxj. qua verè humilis nihil audit, mirabilius, quàm ſuã excellentiam. iij. q. xxx. art. iiij. ad primum. quãq; cuilibet quãtùm ad hoc ꝙ ſuũ eſt, debet ſe ſubmittere cuilibet, quãtùm ad illud, quod in eo Dei eſt, licet ꝙ eſt ſuũ vl̃ Dei in ſe præferri poſſit ei quod eſt eius, vel Dei ĩ alio, ij. ij. vbi ſ̃. Humilitati contrariatur tendere in magna ſupra ſe ex confidentia propriarum virium, non autem ex cõfidentia Dei. ij. ij. vbi ſ̃. De hoc ẽt j̃ Superbia. & j̃. Iactãtia.

¶ HYPERDVLIA, vide j̃ Latria.

¶ HYPOCRISIS. vide j̃. Simulatio.

¶ HYPOTHECA, vide j̃. Pignus.

¶ Finis primæ partis Summæ Syluestrinæ.

INDEX OMNIVM *Dictionum, seu titulorum qui in hac prima Summæ* SYLVESTRINÆ *parte tractantur.*

ABbas. Pagina 1.
Abbatissa. 3
Aborsus. 3
Abrogatio. 4
Absens. 4
Absolutio primò ab excommunicatione iuris 4
Absolutio secundò quo ad excõmunicationem ab homine vel à iudice. 8
Absolutio tertio quò ad modum eius. 10
Absolutio quartò ab excommunicatione, in quam quis incidit ex clerici percussione, cuius absolutio Papę reseruatur. 13
Asolutio quintò quò ad percussores clericorũ quando sunt regulares. 19
Absolutio sextò quantum ad formam verborum. 20
Acceptio personarum. 21
Accedia. 22
Actio, actor, & actus. 23
Accusatio & accusatus. 24
Aduiratio. 27
Administratio. 28
Admonitio. ib.
¶ De Admonione vide in verbo, Denunciatio. & in verbo, Mora.
Adoptio seu arrogatio. 28
Adoratio. 29
¶ De adoratione vide in verba Latria.
Adulatio. 29
Adulterium. 30
Aduocatus. 32
Ædificium. 333
Æquitas. 36
Æstimatio. 44
Ætas. 36
Affinitas. 37
¶ De Affinitate vide in verbo, Matrimonium. octauo. §. v.
Alchimia. 37
Alea. 38
¶ De Alea vide in verbo, Ludus.
Alienatio immobilium, maxime ecclesiasticorum. 39
Alimenta. 44
Altare. 45
Alternatiua. 47
Ambasiator, vide in verbo absens. & in verbo, Legatus.
Ambiguitas, vide in verbo Dubium.
Ambitio vide in verbo, Suberbia.
Angaria & perangaria, vide in verbo Gabella. 48
Appellatio. 48
Apostasia & fuga monachorum. 52
Aqua benedicta. 55
Arbiter. 56
Archidiaconus. 63
Archiepiscopus. 64
Archipresbyter. 66
Argumentatio iuridica. 66
Arrha. 67
Arrogantia, vide in verbo, Superbia.
Arrogatio, vide in verbo, Adoptio.
Ars & Artifex. 68
Articuli fidei, vide in verbo, Fides.
Articulus mortis, vide in verbo, Absolutio j. §. v.
Assassinus. 69
Assecuratio, vide in verbo, Negotiũ. §. iiij.
Astrologia, vide in verbo, Superstitio. §. vj.
Astutia, vide in verbo, Simulatio.
Auaritia. 71
Auditor. ib.
BAlnum. ib.
Bannum. ibid.
Baptismus primò quãtũ ad multiplicẽ substantiam & formam. 72
Baptismus secũdò quo ad materiã. 75
Baptismus tertiò quò ad ministrũ. 76
Baptismus quartò quò ad suscipientẽ. 79
Baptismus quintò quò ad ritũ & modum. 83
Baptismus sextò quò ad ei⁹ effectũ. 84
Bellum publicum primò. 85.
Bellum secundò priuatum vel particulare. 90
Bellum tertiò, scilicet commune, vt clericos tangat vel ecclesias. 93
Benedictio. 94
Beneficium primò dignitas ecclesiastica & præbenda. 96
Beneficium ecclesiasticũ secũdò quò ad conferentem. 98
Beneficium ecclesiasticum tertiò quò ad obedientem. 99
Beneficiũ ecclesiasticũ prębẽda, dignitas quartò quo ad pluralitatem. 103
Beneficium ecclesiasticũ quintò quo ad fructus. 106
Bigamus & Bigamia. 107
Bissextus. 109
Blasphemia. ibi.
CAlix. 111
Cæcus, vide in verbo, Surdus.
Calumnia, vide in verbo, Iuramentũ j. §. ij.
Calumniator aut tergiuersator vide in verbo, Accusatio.
Cambium, vide in verbo, Vsura quartò per totum.
Canonica portio. 112
Canonicus. 116
Canonizatio Sanctorum. 116
Capitulum. 117
Carcer. 118
Cardinalis. 119
Castratus, in verbo, corpore vitiatus.
Casus. 121
Casus fortuitus. 124
Catechismus & Exorcismus. 125
Caupo, vide in verbo Nauta, per totũ.
Causa legalis & iudicialis. 125
Cautio. 127
Cessio bonorum. ibid.
Censura, ecclesiastica, vide in verbo, Interdictum, Excommunicatio, Suspẽsio.
Census, vide in verbo, Gabella.
Cessatio à diuinis. 117
Character. 118
Charitas. 119
Chorea. 121
Chrisma. vide vbi oleum sanctum.
Circunstantia. 128
Citatio. 129
Ciuitas & ciuis. 130
Clandestinum vide in verbo, Matrimonium. ij. §. xiiij. 131.
Clausis. ibid.
Clausula generalis. 132
Clericus primo quantum ad nomen & priuilegia eius. 133.
Clericus secundò qualiter: & qualem se debeat habere. 134
Clericus tertiò quãtũ ad licita quibus tenetur abstinere, 137
Clericus quartò quantũ ad bona temporalia. 139
Coactio. 144.
Coadiutor. ibi.
Cœmeterium. 128
Cogitatio potest esse peccatum etiam mortale. 145
Cognatio triplex, vide in verbo, Impedimẽtũ. v. vj. & vij & in verbo, Adoptio. ibid.
Collegium. ibid.
Colonus. ibi.
Columbaria. vide in verbo, Restitutio iij. §. iiij
Collusio. 145
Commenda. 146
Commissio. 147
Commodatum. ibi.
Compaternitas, vide in verbo, Matrimonium. viij. §. vij. 149.
Compensatio. ibidem
Compositio. ibid.
Compromissum. ibid.
Communicare, vide in verbo, Eucharistia.
Commutare, vide in verbo, Permutatio. Simonia, & Votum.
Concessio. 150
Concilium generale, & congregario synodalis. 150
Concubinarius & fornicator. 153
Concussio. 155
Cõdemnatus ad mortẽ an fugere possit, vide in verbo, Accusatus. §. xvj.
Conditio, modus, causa, & demõstratio. 155
Conductor. 157
Confessio non sacramentalis. 157
Confessio sacramentalis primo in se quid & qualis sit. 159
Confessio secũdò quò ad necessitatem & vtilitatem eius. 167
Confessio iij. quò ad sigillum. 169
Confessor primò, id est, confessionis auditor quis sit. 172
Confessor secundò quis sit specialiter quantum ad prædicatores & minores, & de horum authoritate. 179
Confessor tertiò quãtum ad eius qualitatem. 183
Confessor quartò quantum ad actum eius, id est, impositionem pœnitentiæ, & absolutionem. 187
Confirmatio humana electionum & aliorum. 189
Cõfirmatio diuina quæ est sacramentum. 191
Confraternitas, coniuratio, & conspiratio. 191
Consanguinitas, vide in verbo, Matrimonium. 8. §. vj.
Conscientia. 191
Consecratio prælatorum. 192
Consecratio & recõciliatio sacrorum locorum secundò. 193
Consecratio altaris, vide in verbo, Altare. §. j.
Consecratio cœmeterij, vide in verbo, Cœmeterium, in princ. & §. iiij.
Consecratio vasorum ac vestium, vide in verbo, Benedictio, per totum.
Consecratio virginum & veli. 196
Consensus & ratihabitio. 196
Conseruator. 198
Consilium & obligatio ad illud. 200
Cõspiratio, vide in verbo, Cõiuratio.
Constellatio, vide in verbo, Superstitio. §. vj.
Constitutio. 202
Consuetudo & mos. 202
Contemptus. 207
Contentio. 208
Contestatio litis, in verbo, Lis. §. ij.
Contractus & quasi contractus. 209
Contritio. 210
Contumacia. 211
Contumelia & iniuria. 212
Conuentus. 213
Correctio & punitio. 214
Corpora sanctorum. 217
Corporalia, pallæ altaris, & vestes sacræ. 217
Corporevitiatus. 218
Corpus Christi, vide in verbo, Eucharistia.
Crapula. 219
Credere hæreticorum, vide in verbo, Hæresis. j. §. vij.
Credulitas. 219
Crimen. 219
Cruce signatus, vide in verbo, Indulgentia. §. i.
Culpa & dolus. 221
Cupidus, vide Ordo. iij. §. ij.
Cura animarum. 223
Curator, vide Tutor.
Curialis. 223
Curiositas. 233
Custos. 224
DAmnatus. 225
Damnum. 225
Debitum coniugale. 225
De votis cõiugum. j. vide. j. Votum. v.
Decanus, vide in verbo, Archidiacon⁹.
Decima, primitia, & oblationes. 230
Defensio, vide in verbo, Bellum. ij. §. & sequenti.
Defensor, vide vbi Hæresis. j. §. vij.
Defunctus, vide ibi Mortuus.
Degradatio clericorum. 236
Delectatio. 238
Delegatus, subdelegatus, & legat⁹. 240
Dementia. 244
Dæmoniacus. 244
Denuntiatio. 244
Depositum. 245
Derisio. 247
Desperatio. 247
Detractio. 247
Diaconus & Subdiaconus. 248
Dies. 249
Diffamatio. 249
Diffidatus, vide vbi Assassinus.
Dignitas & personatus & officiũ. 249
Dilapidator. 251
Diœcesis. 251
Discordia. 251
Discretio. 251
Dispensatio. 251
Dispuratio. 255
Diuinatio. 256
Diuortium. 256
Doctor & magister. 262
Dolus, vide vbi culpa, per totum.
Domesticus, vide vbi Familiaris.
Domicilium. 265
Dominica & festum dies feriata 266.
Dominium & dominus. 271
Donatio primò in communi & inter viuos generaliter. 274
Donatio inter viuos, secundò specialiter inter virũ & vxorem, & quasdam alias personas. 279
Donatio inter viuos, tertiò specialiter quãdo est ante vel post nuptias. 283
Donatio quartò, causa mortis, 284
Dos & parapherna. 286
Duana, vide vbi Gabella.
Dubium facti & iuris. 293
Duellum. 295
Dulia, vide vbi Latria. 297
EBrietas. 297
Ecclesia & ecclesiastica priuilegia personæ ecclesiasticæ. 298
Ecclesia ij. quò ad materiam in genere & in specie. 301
Ecclesia iij. quantum ad bona temporalia. 302
Electio & eligendus in genere. 303
Electio ij. quãtum ad suas species. 308
Electio iij. quãtum ad aliqua determinata personarum genera. 315
Eleemosyna. 317
Emancipatio & emancipatus. 319
Emphyteusis. 320
Emptio & venditio. 323
Emunitas, vide vbi Immunitas.
Enorme. 333
Episcopus. 334
Eremita. 337
Errror. 337
Euangelium. 337
Eucharistia j. in se, quantum ad materiam & formam. 337
Eucharistia ij. quantum ad ministrum & defectus, qui accidere possunt in missa. 340
Eucharistia iij. quantum ad vsum & consumptionem eius. 344
Eucharistia iiij. quãtum ad effectus & miranda eius summariè. 349
Euictio. 350
Eunuchus. 350
Exactio. 350
Excepta. 350
Exceptio. 350
Excõmunicatio j. de maiori in se. 350
Excommunicatio ij. id est, de maiori quantum ad virtutem obligatoriam eius. 356
Excommunaicatio iij. id est, de maiori quantum ad eius effectum. 362
Excommunicatio iiij. id est, de minori in se. 365
Excommunicatio v. id est, de participatione cum excommunicatis. 367
Excommunicatio vj. scilicet percutientium clericos. 375
Excommunicatio vij. scilicet de illa quæ est reseruata Papæ. 383
Excommunicatio viij. scilicet de illa quæ est reseruata episcopo semper vel interdum. 399
Excommunicatio ix. scilicet de ea quę nulli de iure reseruatur. 401
Excommunicatio x. & vltimò, quantum ad dubia quædam communia prædictis excõmunicationibus. 421

Executor. 422
Exemptio & Exemptus. 423
Exhæredatio, vide.j.Hæreditas.ij.per totum.
Exorcista. 425
Expensæ. 425
Expositus. 425
Extraordinarium. 426
Extrema vnctio, vide vbi Vnctio extrema.
FAbulæ. 426
Facere. 426
Fallacia, vide in verbo, Falsarius, per totum.
Falcidia, vide vbi Legitima.
Falsarius & Falsitas. 426
Fama & rumor. 429
Familia & Famulus. 430
Familiaris. 431
Fauorabile, vide vbi Odiosum.
Fauor, vide vbi Hæreticus, §.vij.& decimo.
Fœmina. 431
Fœnus. 432
Feriæ, vide vbi Dies festus.
Feudum. 432
Fictio iuris. 437
Fideicommissum. 437
Fideiussor. 437
Fides. 439
Filius legitimus & illegitimus præcipuè quantum ad successionem. 442
Filiusfamilias. 447
Fiscus. 447
Flagella quomodo sint satisfactoria, vide in verbo, Satisfactio.
Forma. 447
Fornicatio, vide vbi Luxuria.
Forus. 446
Fratres. 447
Fraus. 447
Frigiditas quomodo impediat matrimonium, vide in verbo, Matrimonium.8.impedimento.xvj.
Fructus. 448
Fugere. 448
Funus. 449
Furiosus. 449
Furtum. 449
GAbella & omnis publica exactio primò in genere quantum ad quid est. 453
Gabella 2. quò ad census maximè ecclesiasticos. 454
Gabella 3.quò ad vectigalia, guidagia, duanas, & similia. 457
Gabella iiij.quò ad tallias & huiusmodi. 461
Gabella v.quò ad angarias & munera. 464
Generale. 464
Gladius. 465
Gloria vana, vide vbi Vana gloria.
Gratia Dei & hominum. 465
Gradus cōsanguinitatis & affinitatis, vide vbi Matrimonium. 406
Guerra, vide vbi Bellum per totum.
Guidagia, vide vbi Gabella.
Gula. 466
HAbitus, maximè sacer. 466
Hæreditas j.in se. 467
Hæreditas 2. quantum ad exhæredationem. 470
Hęreditas 3.quātum ad hæredem. 472
Hæreditat 4. quantum ad substitutionem. 470
Hæresis & Hæreticus j.in se. 477
Hæresis & Hæreticus 2. quò ad inquisitores. 483
Hæresis & Hęreticus 3.specialiter quò ad lamias siue strigas. 488
Hebetudo. 467
Hermaphroditus. 490
Histrio, vide ē.Ars.§.vij.& infrà, Infamia.§.v.
Homagium. 490
Homicidium voluntarium. 490
Homicidiū.2.inquantū est casuale 495
Homicidium 3. quantum ad pœnam maximè irregularitatis. 499
Homo. 504
Honestas & Honestus. 504
Honor & Honoratio. 504
Hora canonica & officiū diuinum. 505
Hospitale & Hospitalarius. 511
Hospitalitas. 516
Hostis. 516
Humilitas. 516
Hypocrisis, vide in verbo, Simulatio.
Hypotheca, vide in verbo, Pignus.

¶ Finis tabulæ in primam partem. Summæ Sylvestrinæ.